

בס"ד

נפלאות בית דוד

הקב"ה מחולל ניסים ונפלאות פלאי פלאים
לבניו היהודים דרך בניו עבדיו הצדיקים
"לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם הסדו"

ספר של אור עצום

ירון עמית, ה'תשפ"ד

תודות

ישתבח המאציל ויתעלה הבורא ברוך הוא שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. תודתנו להקב"ה על כל חיינו ועל שזיכנו להוציא לאור ספר של אור עצום על הנשיאים והמאורות הגדולים וצדיקים רבים. הספר מבוסס על הפסוק אז יאמינו בהשם ובמשה עבדו.

תודה רבה לרב מזכה הרבים ומקדש שם שמיים ברבים הרב אהרון פרלוב. מחבר הספרים 'זכרונם לברכה' - תולדות, הנהגות ואמרות טהורות מצדיקי וגאוני הדורות זי"ע, לפי סדר ימי ההילולא וספר בקדושתו של אהרון ועוד ספרים רבים, שעשה עבודה ענקית במשך שנים רבות והוציא ספרים לתפארת לכבוד השם יתברך. ונתן לנו בשמחה רשות להשתמש בחומר הכתוב שם והיות שאחד העיקרים בספרנו הוא המופתים והניסים והנפלאות שעושה הקב"ה בעולמו דרך הצדיקים,

יש כאן רק חלק קטן מהצדיקים המופתים בסידרה השלמה.

בסידרה 'זכרונם לברכה' מופיע כל מראי המקומות לכל סיפור. ופשוט וברור שכל מי שיכול ללמוד את כל הסידרה 'זכרונם לברכה' עדיף. וכן כל מי שיכול לתרום לרב אהרון פרלוב להוציא את הסידרה שוב בוואדי מצווה גדולה שתעמוד לנצח נצחים ולזכות התורם.

תודה רבה לרב מזכה הרבים הרב חיים ששון שנתן לנו רשות להשתמש בחומר של הספר אור הרשב"י ומומלץ מאד ללמוד את כל ספריו ולתרום לו להוצאתם לזיכוי הרבים.

תודה רבה לרב מזכה הרבים הרב אתיא גלעדי ולהוצאת גל עיני שנתן לנו רשות להשתמש בחומר של השיעורים של הרב המקובל יצחק גינזבורג שליט"א ומומלץ ומצווה גדולה מאד ללמוד את כל ספריו של הרב לזירוז הגאולה ולתרום להוצאת גל עיני לזיכוי הרבים ולהפצת המעיינות חוצה שיהא גילוי משיח בפועל ממש.

תודה רבה לרב מזכה הרבים הרב ליאור עצמון שעשרות שנים מוציא את עלון פניני עין-חמד לזיכוי הרבים. ונתן לנו מהחומר בספר זה. כדאי מאד לתרום לו להוצאות העלון וספרים על הצדיקים.

תודתנו לרב לב ליבמן שערך ספר זה. ורוב תודות לכל התורמים להוצאת הספר לאור. שכל עם ישראל יזכה לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש. והקב"ה יברך את כל אחד מבני ישראל לאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. בניי חיי ומזוניי ובכולם רווחי. רפ"ש לכל חולי ישראל. מי שלא נשוי שהקב"ה יחתן אותו/ה השנה. מי שללא ילדים שהקב"ה יברכו בילדים השנה. פרנסה ברווח. נחת חסידי מכל הילדים. וכולם יגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים חסידים יראי שמים ולמדנים. אך טוב וחסד כל ימי חייכם

התנצלות: היות ולדוד המלך היו מספר עצום של צאצאים צדיקים ואם הינו כותבים על כולם זה היה אלפי ספרים וכל החיים לא מספקים בשביל זה. לכן סליחה מכבוד הצדיקים שלא הבאנו בספרנו. ותודה לקב"ה על אלו שכן זכינו לכתוב.

יהי רצון לפני הקב"ה שנוכה להוציא עוד ספרים על הצדיקים מבית דוד.

ירון עמית

יו"ל ע"י: ארגון ברית יוסף יצחק

הארגון שמבצע בס"ד בריתות מילה בעולם בחינם למבוגרים ילדים ותינוקות

אתר: www.brit-mila.net | www.britty.org

דוא"ל: amityaron@gmail.com

טלפון לארגון: 053-770-770-2

עורך: הרב לב לייבמן 0504341770 770leibman@gmail.com

כל התאריכים הלועזיים בספר הם להולדת התנא האלוקי רבי עקיבא

תוכן העניינים

143 תקופת ריש גלותא

143 חנניה בן משולם ובניו אחריו.....
 144 מר עוקבא ריש גלותא.....
 145 רב הונא ריש גלותא.....
 145 רב הונא בר' נתן ריש גלותא.....
 145 מר זוטרא (השני) ריש גלותא.....
 146 מר זוטרא ברי דמר זוטרא (השלישי) ריש גלותא.....
 146 מר בוסתנאי ריש גלותא.....

149 תקופת הגאונים

149 רב יהודה בר' שמואל גאון.....
 149 רב שרירא גאון.....
 150 רב האי גאון.....

153 שושלת המהר"ל מפראג

153 הרה"ק רבי יהודה ליוואי הזקן זי"ע.....
 154 הרה"ק רבינו יהודה ליוואי המהר"ל מפראג זי"ע.....
 173 כ"ק ק"ק המאור הגדול רבי ישראל בעל שם טוב הק' זי"ע.....
 189 הרה"ק רבי צבי בן הבעש"ט הקדוש זי"ע.....
 190 הרה"ק רבי יחיאל מיכל אשכנזי מטולצ'ין זי"ע מבית דוד.....
 191 הרה"ק רבי אהרן מטיטויב זי"ע.....
 194 הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'בוז זי"ע.....
 195 הרה"ק ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע.....
 198 הרה"ק רבי נחמן מהורדנקה זי"ע.....
 200 הרה"ק רבי שמחה - אבי רבי נחמן מברסלב זי"ע.....
 201 הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע.....
 213 הרה"ק רבי משולם זושא מאניפולי זי"ע.....
 219 הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע.....

224 מהמהר"ל מפראג עד אדמו"ר הזקן

225 הרה"ק רבי משה ראש קהל פוזנא.....
 232 הרה"ק רבי ברוך, אבי אדמו"ר הזקן.....
 238 כ"ק אדמו"ר הזקן רבי שניאור זלמן ק"ק.....
 243 כ"ק רבי דובער שניאורי אדמו"ר האמצעי ק"ק.....
 246 הרבנית דבורה לאה בת אדמו"ר הזקן.....
 250 הרבנית מנוחה רחל סלונים.....
 256 הרה"ק ק"ק ה"צמח צדק" מליובאוויטש זי"ע.....
 272 הרה"ק הרב"ש בן הצמח צדק זי"ע.....
 273 הרה"ק המהרי"ל בן הצמח צדק זי"ע.....
 274 הרה"ק המהרי"ג בן הצמח צדק זי"ע.....
 275 הרה"ק ק"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע.....
 285 כ"ק ק"ק מרן אדמו"ר הרשב"ב מליובאוויטש זי"ע.....

ליקוט אמרות מיוחדות..... 7

10 שושלת מהאבות ועד דוד המלך

10 אברהם אבינו.....
 30 יצחק אבינו.....
 52 יעקב אבינו.....
 75 יוסף הצדיק.....
 93 יהודה.....
 94 פרץ.....
 94 חצרון.....
 94 רם.....
 94 עמינדב.....
 94 נחשון.....
 95 שלמון.....
 95 בועז.....
 95 עובד.....
 95 ישי.....

96 שושלת מלכי בית דוד

96 דוד המלך.....
 98 שלמה המלך.....
 122 רחבעם המלך.....
 123 אביהו המלך.....
 123 אסא המלך.....
 123 יהושפט המלך.....
 124 יהורם המלך.....
 124 אחזיהו המלך.....
 125 יהואש המלך.....
 125 אמציהו המלך.....
 125 עוזיהו המלך.....
 126 יותם המלך.....
 127 אחז המלך.....
 127 חזקיהו המלך.....
 136 מנשה המלך.....
 141 אמון המלך.....
 141 יאשיהו המלך.....
 141 יהויקים המלך.....
 142 יכניהו המלך.....
 142 השר שאלתיאל.....
 142 זרובבל בן שאלתיאל.....
 143 משולם בן זרובבל.....

459	הרה"ק רבי שלמה לוריא, המהרש"ל
467	הרה"ק רבי מרדכי יפה בעל הלבושים
475	הרה"ק רבי נתן טעט שפירא, בעל 'מגלה עמוקות'
482	הרה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע
491	גהה"ק רבי אליהו לואנץ זי"ע
491	הרה"ק רבי יונה תאומים-פרנקל, ה"קיקון דיונה" זי"ע
492	הרה"ק רבי יחיאל הלפרין אב"ד מינסק, בעל "סדר הדורות" זי"ע
493	הרה"ק רבי יעקב יהושע פלק, בעל ה'פני יהושע' זי"ע
501	הרה"ק רבי אלעזר רוקח, בעל "מעשה רוקח" זי"ע
508	הרה"ק רבי ישראל חריף מסאטניאב, בעל "תפארת ישראל" זי"ע
509	הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע
511	הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע
512	הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע
513	הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע
514	הרה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע

519 שושלת טשערנאביל

519	הרה"ק רבי מרדכי טברסקי, המגיד מטשערנאביל זי"ע
536	הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע
537	הרה"ק רבי משה מקאריסטשוב זי"ע
538	הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע
541	הרה"ק רבי מנחם נחום ממאקאריב זי"ע
542	הרה"ק רבי אברהם מטריסק זי"ע
543	הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע
544	הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריוקא זי"ע
545	הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע
545	הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירא זי"ע
547	הרה"ק רבי דוד מזולאטיפאלי זי"ע
547	הרה"ק רבי מרדכי מראחמיסטריוקא זי"ע
548	הרה"ק רבי מנחם נחום מרחמיסטריוקא זי"ע
549	כ"ק מרן אדמו"ר רבי יוחנן מראחמיסטריוקא זי"ע
550	כ"ק מרן אדמו"ר ישראל מרדכי מרחמיסטריוקא זי"ע

552 שושלת טריסק

552	הרה"ק רבי מנחם נחום מבריסק-טריסק זי"ע
554	הרה"ק רבי מרדכי זוסיא מהוצעליס זי"ע
554	כ"ק מרן אדמו"ר מטריסק - ב"ב זי"ע

555 שושלת טאלנע

555	הרה"ק רבי מנחם נחום מטאלנא זי"ע
556	כ"ק אדמו"ר רבי דוד מרדכי מטאלנא זי"ע
558	כ"ק מרן אדמו"ר מטאלנא זי"ע

296	הרה"ק ק"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש זי"ע
311	הרה"ק המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זי"ע
318	כ"ק הרה"ק האדמו"ר מליובאוויטש נשיא דורנו

346 שושלת ר' שמשון אחי המהר"ל

346	הרה"ק רבי יהושע העשיל, בעל ה'מגיני שלמה'
349	הרה"ק רבי עמרם חסידא
354	הרה"ק רבי אלעזר פלעקלס זי"ע בעל "תשובה מאהבה"
356	הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי
357	הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בעל "בני יששכר"
365	הרה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע
371	הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולאנה, בעל ה'תולדות יעקב יוסף'
381	הרה"ק רבי יעקב שמשון משפטייווקא
387	הרה"ק רבי ליבער מברדיטשוב זי"ע
391	גהאון רבי שמואל הלוי קעלין, בעל "מחצית השקל"
393	הרה"ק רבי אלעזר לעוו, ה'שמן רוקח'
394	הרה"צ רבי מענדל גפנר
396	הרה"ק רבי שמואל אליעזר הלוי איידלס, המהרש"א

405 שושלת חתן המהר"ל מפראג

405	הרה"ק רבי נפתלי כץ, בעל "סמיכת חכמים"
411	הרה"ק רבי יצחק אייזיק כץ
411	גהה"ק רבי פייביש מקורעמניץ, "משנת חכמים"
413	כ"ק מרן אדמו"ר מבוהוש שליט"א
414	הרה"ק רבי שמחה זיסל זיו, ה'סבא מקלם'

416 שושלת רש"י - מהרש"ל

416	התנא האלוקי רבי יוחנן הסנדלר
418	התנא האלוקי הלל הזקן
420	התנא האלוקי רבן גמליאל הזקן
421	התנא האלוקי רבן שמעון בן גמליאל הרוג מלכות הי"ד
422	התנא האלוקי רבן גמליאל דיבנה, הנשיא - חותם המשנה
423	התנא האלוקי רבן שמעון השלישי
424	התנא האלוקי רבי יהודה הנשיא - רבינו הקדוש
427	רבן יהודה נשיאה
428	אמורא האלוקי הלל הנשיא בנו

429 שושלת מרש"י עד המהרש"ל

431	רבן של ישראל רבי שלמה יצחקי, רש"י
440	הרה"ק רבינו תם
445	הרה"ק רבי נתן שפירא, ה'אמרי שפר' ו'מבוא שערים'
446	הרה"ק רבי משה איסרליש, הרמ"א
458	הרה"ק מהר"ם מפדובה

675 שושלת צ'ורטקוב

675 .....הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע
 676 .....הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע
 676 .....הרה"ק רבי נחום מרדכי מטשורטקוב זי"ע
 677 .....הרה"ק רבי שלמה מטשורטקוב זי"ע
 678 .....הרה"ק רבי צבי אריה מזולטיפולי-טשורטקוב זי"ע
 679 .....הרה"ק רבי דב בער מליעווא זי"ע

679 שושלת שטיפינעשט

679 .....הרה"ק רבי מנחם נחום משטיפינעשט זי"ע
 680 .....הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטיפינעשט זי"ע

680 שושלת בויאן

680 .....ה'פחד יצחק' מבאיאן זי"ע
 681 .....הרה"ק רבי ישראל מבאיאן-לייפציג זי"ע
 682 .....הרה"ק מבאיאן-למבערג זי"ע הי"ד
 682 .....כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן זי"ע

683 שושלת הוסיאטין

683 .....הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זי"ע
 683 .....הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע
 684 .....ה'אהלי יעקב' מהוסיאטין זי"ע
 685 .....הרה"ק רבי יצחק מהוסיאטין זי"ע

686 שושלת קרלין

686 .....הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע
 700 .....הרה"ק רבי שלמה מקרלין זי"ע
 702 .....הרה"ק רבי אשר הגדול מסטאלין זי"ע
 704 .....הרה"ק רבי אהרן השני מקארלין, ה'בית אהרן' זי"ע
 707 .....הרה"ק רבי אשר (השני) מסטולין זי"ע
 709 .....הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זי"ע
 711 .....הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין זי"ע הי"ד
 714 .....הרה"ק רבי יוחנן מקרלין-סטולין זי"ע
 716 .....הרה"ק רבי יעקב חיים מסטולין זי"ע
 719 .....הרה"ק רבי דב בער מליעווא זי"ע
 721 .....הרה"ג רבי דוד צבי חן - הרד"ץ אב"ד מצ'רניגוב זי"ע

724 משפחות צדיקים נוספות

724 .....המקובל האלוקי הגאון מרן רבי צדקה חוצין הראשון זי"ע
 725 .....הרב צדקה חוצין זי"ע
 725 .....הגאון רבי אליהו מני זי"ע
 727 .....הרב אברהם מרדכי הורביץ מפיינשטוב זי"ע
 729 .....הרב המקובל האלוקי יצחק אלפיה זי"ע

559 שושלת סקווירא

559 .....הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירא זי"ע
 560 .....הרה"ק רבי משה דן מסקווירא זי"ע
 560 .....הרה"ק רבי יוסף מאיר ממחנבוקא זי"ע
 561 .....כ"ק מרן אדמו"ר ממחנבוקא זי"ע

561 שושלת מאקארוב

561 .....הרה"ק רבי יעקב יצחק ממאקאריב זי"ע
 562 .....הרה"ק רבי משה מרדכי ממאקאריב זי"ע

562 משפחות נוספות

562 .....הרה"ק יהודה ליב כהן, ה'אור הגנוז' מאנאפולי זי"ע
 564 .....הרה"ק אריה לייבוש מטרניגרד זי"ע
 566 .....הרה"ק רבי אברהם יהושע מנאסויד זי"ע
 571 .....הרה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זי"ע
 579 .....הרה"ק רבי אברהם מסוכוטשוב, ה'אבני נזר' זי"ע
 592 .....הבעל שם ממיקלשאטא זי"ע
 596 .....הגה"ח רבי יחיאל מאיר וינגורט זצ"ל
 597 .....המשפיע רבי זלמן משה היצחקי זצ"ל
 602 .....הגה"צ רבי שמואל אהרן מקארטשין זי"ע

603 משפחות נוספות מבית דוד

603 .....משפחת אלטשולר
 604 .....הג"ר יצחק חיות, ה'אפי רברבי' זי"ע
 605 .....הנשר הגדול רבי משה בן מיימון, הרמב"ם זי"ע
 629 .....הרב דון יצחק אברבנאל זי"ע

631 שושלת המגיד הקדוש ממעזריטש

631 .....הרה"ק ק"ק רבי דובער, הרב המגיד ממעזריטש זי"ע
 646 .....הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע
 651 .....הרה"ק רבי שלום מפרוהבישט זי"ע
 656 .....הרה"ק רבי ישראל פרידמן מרוז'ין זי"ע

670 שושלת סדיגורה

670 .....הרה"ק רבי שלום יוסף בן הס"ק מרוז'ין זי"ע
 670 .....הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורה זי"ע
 671 .....הרה"ק רבי ישראל מסאדיגורה זי"ע
 672 .....ה'קדושת אהרן' מסדיגורה זי"ע
 673 .....ה'אבירי יעקב' מסדיגורה-ת"א זי"ע
 673 .....הרה"ק רבי שלמה חיים מסדיגורה זי"ע
 675 .....כ"ק מרן אדמו"ר ה'כנסת מרדכי' מסדיגורה זי"ע

857	הרב הגאון שמעון וואלף אויערבך זי"ע
859	הרה"ק רבי אריה לייב משפאלע זי"ע
886	הרה"ק רבי לייב שרה"ס זי"ע
892	הקב"ה מציל את סבי חיים שטכר ז"ל מהשואה
899	הגאון הרב יהושע מאמאן זי"ע
901	הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיו זי"ע
902	הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע
905	הגאון רבי אריה לייב צינץ זי"ע
908	הגאון רבי מאיר שפירא זי"ע
911	ה"תפארת שלמה" מרדומסק זי"ע

916 **שושלת ה"דברי חיים"**

916	הרה"ק רבי חיים מצאנז, ה"דברי חיים" זי"ע
921	הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע
925	הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע
928	הרה"ק רבי מאיר נתן מצאנז זי"ע
931	הרה"ק רבי אהרן מקרייז-צאנז זי"ע
934	הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע
936	הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט הי"ד
943	הרה"ק רבי ישעיה מטשחויב הי"ד

948 **שושלת קוריץ**

948	הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע
960	הרה"ק רבי יהודה מאיר שפירא משפיטיוקא זי"ע
961	הרה"ק רבי משה מסלאוויטא זי"ע

731	הרה"ק דוד בן שמעון זי"ע - הרדב"ש
732	המקובל האלוקי הרב סלמאן אליהו זי"ע
736	הגאון המקובל הרב מרדכי אליהו זי"ע
741	שער: תורה על דוד המלך מהרב המקובל יצחק גינזבורג שליט"א
757	מלכות דוד
782	הקשר של פסח שני למלכות דוד
801	פרצוף דוד המלך
825	פרצוף המשיח

837 **משפחת פרץ**

838	קהילת "דאדש"
840	רבי שלמה פרץ זי"ע
840	רבי יהודה פרץ זי"ע
840	רבי יעקב פרץ זי"ע
840	רבי ישועה פרץ זי"ע
841	רבי שמעון פרץ
841	רבי יוסף פרץ זי"ע
841	רבי אברהם פרץ זי"ע
841	רבי חיים פרץ זי"ע
841	רבי שלום פרץ זי"ע
841	רבי סלימאן פרץ זי"ע
854	רבי יחיא פרץ זי"ע
854	רבי חיים פרץ זי"ע

855 **שער היוחסין**

855	גדולי ומאורי הדורות שאנו הקטנים ב"ה ישתבח שמו צאצאיהם
-----	---

המאורות הגדולים

ליקוט אמרות מיוחדות

צדיקים מבחינת 'לוייתן'

אדמו"ר הזקן מבאר את המשמעות הפנימית של 'לוייתן' ו'שור הבר הקדוש', שהם רומזים לשני מיני צדיקים: "הענין כי יש ב' מיני צדיקים. הא' אותן שהם בסתר, שעבודתם ברוחניות, פירוש בכוונת הלב לייחד יחודים עליונים ובבחינת עליות. וכגון רשב"י כשהיה במערה י"ג שנה ... וכן האריז"ל היה גם כן גם בבחינה זו" (לקוטי תורה, פ' שמיני). ובהגה"ה נוסף שם: "וכן הבעל שם טוב ז"ל" (המלך במסיבו ח"א ע' שיד וש"ג).

נשמות מלפני הצמצום

... "אמנם, בנשמות שנבקע עליהם הפרגוד וכמו שהן למעלה ירדו למטה שלא ע"י הצמצום, שהם נשמות דאצילות, כמו נשמת משה, וכמו"כ בנשיאי חב"ד, הנה אצלם הוא כמו קודם הצמצום שאלקות הוא בפשיטות, וצריך לייגע את עצמו ולהביא ראיות שישנו גם מציאות. ובאופן כזה יהי' גם הגילוי דלעתיד לבוא, שיהי' אלקות בפשיטות" ... (מאמר ד"ה ונגלה כבוד הוי' תשט"ו).

הרבי – ממוצע המחבר

משיחת קודש של הרבי, אחרון של פסח תש"י:

... "יש מקשיין: מה שייך בכלל לבקש מהרבי, הרי זהו ענין של "ממוצע"?

... והמענה על זה: כשם ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", היינו, לא רק שישראל מתקשרין באורייתא ואורייתא בקוב"ה, אלא "חד" ממש, כך גם ההתקשרות בין חסידים לרבי, שאינה כשני דברים המתאחדים, אלא נעשים "כולא חד" ממש. והרבי אינו "ממוצע מפסיק" כי אם "ממוצע מחבר". ובמילא, אצל חסיד, הוא והרבי והקב"ה – כולא חד.

– לא ראיתי שיאמר כך בפירוש בתורת החסידות, אלא זהו "הרגש", ובמילא, מי שרוצה להרגיש כך – ירגיש, ומי שאינו – איני רוצה להתווכח עמו, יהי לו אשר לו –

ובמילא אין מקום לקושיא אודות "ממוצע" – מאחר שזהו עצמו"ה (עצמות ומהות) בעצמו, כפי שהעמיד עצמו ("ווי ער האַט זיך אַריינגעשטעלט") בגוף.

וע"ד מאמר הזהר "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י" [מיהו 'פני האדון השם'? זה רשב"י], או כפי שמצינו שבעת השליחות נקרא אפילו מלאך בשם הוי', או כפי שאמר משה רבינו: "ונתתי עשב".

רבותינו נשיאינו – נביאים

לקוטי שיחות חלק ב', הוספות פ' בלק:

... נאמר "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל". והיינו, שלפני הגאולה דלעתיד – תחזור הנבואה בישראל.

איתא בירושלמי על הפסוק "כעת יאמר ליעקב וגו'", שבלעם אמרו בחצי ימיו של עולם.

הרמב"ם כותב באחת מאגרותיו – אגרת תימן – שבלעם אמר זאת בשנת ב' אלפים תפ"ח [2488], וזהו אמרו 'כעת', שלאחרי משך זמן כזה, לאחרי שיעברו מספר שנים כזה, דהיינו בשנת ד' אלפים תתקע"ו [4976] – תחזור הנבואה בישראל.

ובסביבות זמן הנ"ל – ד' אלפים תתקע"ו – היו: הרב הקדוש שמואל הנביא אביו של הרב הקדוש יהודה החסיד, הרב הקדוש אלעזר בעל הרוקח, הרמב"ן, שחיבר כמה ספרי קבלה, ואיתא בכתבי האריז"ל שהוא אחד המקובלים היחידים שסומכים עליהם, הראב"ד, שהופיע רוח הקודש בבית מדרשו, הרב הקדוש עזרא הנביא והרב הקדוש יהודה החסיד, שעליו נאמר שאילו הי' בימי האמוראים הי' אמורא, אילו הי' בימי התנאים הי' תנא, ואילו הי' בימי הנביאים הי' נביא.

ואם כן, היה כבר הענין ד"תחזור הנבואה בישראל". ובמילא היה כבר יכול להתקיים מ"ש לאחרי הפסוק "כעת יאמר ליעקב": "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא", דקאי על הגאולה העתידה. אלא כיון שלא אכשור דרא, ממשיכים אנו עדיין להתייגר.

דורות לאחרי זה, כאשר נעשה קרוב יותר לביאת המשיח, היה עוד הפעם הענין ד"תחזור הנבואה בישראל" – ע"י התגלות מורנו הבעש"ט ותלמידיו עד לרבינו הזקן שעליו נאמר לשון הנ"ל אודות הרב הקדוש יהודה החסיד, ועוד ביתר שאת.

ואח"כ ע"י הרביים ממלאי מקומו, עד לדורנו זה – נשיאינו כ"ק מו"ח אדמו"ר, "הבוקר אור" דא צפרא דיוסף, כדאיתא בזהר הקדוש, והרי על בוקר צפרא דיוסף נאמר "בוקר אערך לך", והפירוש ד"אערך לך" הוא כמ"ש "ערכתי נר למשיחי", כמ"ש בזהר הקדוש – שזוהי הגאולה שלימה בימינו ע"י משיח צדקנו.

• ביתר הרחבה ופירוט, ראה שיחת פ' שופטים תנש"א, סעיפים ט' – י'.

נשיא הדור – נשמה כללית

"כי כל ישראל הם קומה אחת שלימה, וראשי הדור כוללים את הנשמות של כל אנשי הדור (כמו שהראש כולל חיות כל אברי הגוף – תניא פרק נ"א), ולכן ההשפעה שממשיכים לאנשי דורם הוא בכל מציאות אנשי הדור, וגם בענייניהם הפשוטים, כמו שאברי הגוף מקבלים כל חיותם, גם החיות שבצפרניים, מהמוח" (לקוטי שיחות כרך ד', פ' קרח, הערה 16).

הרבי מביא מספר 'קהלת יעקב' (מערכת רבי'), שנשיא הוא ראשי תיבות "ניצוצו של יעקב אבינו", שיעקב אבינו היה כולל את כל נשמות ישראל. ומשיח – הוא יחידה הכללית של כל הדורות, הנשיא של כל הנשיאים (שיחת פ' האזינו תנש"א).

"נשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל" (רש"י פ' חוקת כא, כא).

משיח שבדור

"נשיא הדור, הוא גם המשיח (גואלן של ישראל) שבדור, כמו משה רבינו (הנשיא הראשון), "גואל ראשון הוא גואל אחרון", כידוע שבכל דור ישנו "אחד הראוי מצדקתו להיות גואל, ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו כו" [שו"ת חתם סופר], ומסתבר לומר שהוא נשיא הדור, כמפורש בגמרא בנוגע לרבי יהודה הנשיא: "אמר רב, אי מן חייא הוא, כגון רבינו הקדוש", "אם משיח מאותן שחיין עכשיו, ודאי היינו רבינו הקדוש", נשיא הדור" (קונטרס בית רבינו שבבבל, סעיף ה').

וב'שדי חמד' (הרב הקדוש חזקיהו מדיני) בביאור הגמרא לגבי הימצאותו של משיח בכל דור, כתב: 'וכן הוא בכל דור ודור צריך להיות אחד מוכשר [להיות משיח] שמא יזכו, ועל פי זה כתבו גם כן תלמידי האר"י ז"ל שבימיו היה האר"י ז"ל ... וכל זה הוא פשוט".

הנשיא הוא הראש ממנו ועל ידו הם כל ההשפעות בגשמיות וברוחניות

רבים המחפשים ומבארים מעלות וגדולת נשיאי חב"ד בכלל, ונשיא דורנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בפרט בענינים שונים: איש המסירות-נפש, גאון, בעל מדות, צדיק, בעל רוח הקודש, מלומד בנסים ועוד ועוד. וגדלו ביותר שבחים אלו, על פי ההגדרה בתורת החסידות, מהו מסירות נפש, מהו גאון וכו'. ובכל זה - העיקר חסר כאן. ונוסף על זה, שהוא עיקר בעצם, חשוב הוא ביחוד משום שנוגע ביותר, וביחוד לנו, קהל חסידיו ומקושריו. וזהו - מה שהוא הוא הנשיא, ונשיא חב"ד. כי - נשיא בכלל, נקרא ראש אלפי ישראל, הוא בחינת ראש ומוח לגביהם, וממנו היא יניקה וחיות שלהם. ועל ידי הדביקה בו קשורים ומיוחדים הם בשרשם למעלה מעלה. והנה כמה סוגים בנשיאים: אלו אשר השפעתם בבחינת פנימיות, ואלו אשר השפעתם בבחינת מקיף. ובזה גופא חילוקים: אם השפיעו בתורת הנגלה או הנסתר או בשניהם יחדיו, לימדו דרכי העבודה והחסידות, המשיכו השפעות גשמיות וכו' וכו'. וישנם כאלו, שהי' בהם כמה מבחינות הנ"ל, או גם כולם. וזה הי' מאז ועד עתה ענין הנהגת נשיאי חב"ד, מן כ"ק אדמו"ר הזקן ועד כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועד בכלל, אשר כללו כל הסוגים והחילוקים: השפיעו בפנימיות ובמקיף, בתורה עבודה וגמ"ח, ברוחניות ובגשמיות. ובמילא היתה התקשרותם עם השייכים אליהם בכל תרי"ג אברי נפש וגוף המקושרים. ועל כל אחד ואחת מאתנו כולנו לדעת, היינו להעמיק דעתו ולתקוע מחשבתו בזה, אשר הוא הוא הנשיא והראש, ממנו ועל ידו הם כל ההשפעות בגשמיות וברוחניות, ועל ידי ההתקשרות אליו (וכבר הורה במכתביו איך ובמה מתקשרים) קשורים, ומיוחדים בשרש ושרש עד למעלה מעלה כו' מנחם שניאורסאהן

כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אגרת קודש תרלה בכרך ג

שושלת מהאבות ועד דוד המלך

אברהם אבינו

- נולד א'תתקמ"ח בעיר כותא, לתרח בהיותו בן 70, ולאמו אמתלאה בת כרנבו.
- א'תתקנ"א, בגיל 3 הכיר את בוראו. והלך ללמוד דרכי השם אצל נח ושם.
- א'תתקע"ג, בגיל 25, נישואין עם שרה.
- א'תתקצ"ו, ברית בין הבתרים.
- א'תתקצ"ח, מעשה הנס עם נמרוד וכבשן האש, באור כשדים.
- ב' אלפים, יוצא מאור כשדים (בבל) לחרן. אנשי חרן דבקים באברהם וילמדם מוסר ה'.
- ב'ג', הקב"ה אומר לאברהם אבינו "לך לך מארצך וגו'".
- ב'כ"א, ניצחון ניסי במלחמת המלכים.
- ב'ל"ד, לידת ישמעאל.
- ב'מ"ז, אברהם נימול בגיל 99, וזוכה לגילוי "וירא אליו הוי'". באותה שנה, מעשה הפיכת סדום.
- ב'מ"ח, הולדת יצחק אבינו.
- ב'פ"ד, קניית מערת המכפלה בחברון בכסף מלא, וקבורת שרה. שולח את יצחק לבית מדרשם של שם ועבר ללמוד דרכי השם.
- ב'פ"ח, שולח את אליעזר עבדו למצוא שידוך עבור יצחק.
- ב'קכ"ג, הסתלקותו.

אברהם אבינו ברמב"ם

בהלכות עבודה זרה פרק ראשון, הרמב"ם מתאר כיצד הגיע העולם לשכוח על הבורא: "... עד שנולד עמודו של עולם, שהוא אברהם אבינו עליו השלום. כיון שנגמל איתן זה, התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן, ולחשוב ביום ובלילה, והיה תמיה: היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד, ולא יהיה לו מנהיג; ומי יסבב אותו, לפי שאי אפשר שיסבב את עצמו. ולא היה לו לא מלמד ולא מודיע דבר, אלא מושקע באור כשדים בין עובדי עבודה זרה הטיפשים. ואביו ואימו וכל העם עובדים עבודה זרה, והוא היה עובד עימהן. וליבו משוטט ומבין, עד שהשיג דרך האמת, והבין קו הצדק, מדעתו הנכונה; וידע שיש שם אלוה אחד, והוא מנהיג הגלגל, והוא ברא הכול, ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העם טועים, ודבר שגרם להם לטעות, זה שעובדים את החוכבים ואת הצורות, עד שאבד האמת מדעתם; ובן ארבעים שנה, הכיר אברהם את בוראו. כיון שהכיר וידע, התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עימהם, ולומר שאין זו דרך האמת, שאתם הולכים בה. ושיכר הצלמים, והתחיל להודיע לעם, שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם, ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך -- כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים;

וראוי לאבד ולשבר כל הצורות, כדי שלא יטעו בהן כל העם, כמו אלו שהן מדמין, שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו, ביקש המלך להורגו; נעשה לו נס, ויצא לחרן. והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העם, ולהודיעם שיש אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבוד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען, והוא קורא, שנאמר "ויקרא שם-- בשם ה', אל עולם". וכיון שהיו העם מתקבצין לו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם. ושתל בליבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים. והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומחזיר; ויצחק הודיעו ליעקוב ומינהו ללמד, וישב מלמד ומחזיר כל הנלווים אליו. ויעקב אבינו לימד בניו כולם, והבדיל לוי ומינהו ראש, והושיבו בישיבה ללמד דרך ה', ולשמור מצוות אברהם; וציווה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה, כדי שלא ישתכח הלימוד."

- אמר הקדוש ברוך הוא עד מתי יהא העולם מתנהג באפילה? תבוא האורה! "ויאמר אלקים יהי אור" - זה אברהם, זהו שכתוב "מי העיר ממזרח צדק" וגו' - אל תקרא 'העיר' אלא 'האיר' (בראשית רבה)
- "ואת הנפש אשר עשו בחרן", "אשר עשה" אין כתיב כאן אלא "אשר עשו", אמר ר' חוניא, אברהם היה מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים. ומה תלמוד לומר "אשר עשו"? אלא מלמד שהיה אברהם אבינו מכניס לתוך ביתו ומאכילן ומשקן ומקרבן ומכניסן תחת כנפי השכינה (בראשית רבה)
- ספר הבהיר: "כך אמרה מדת החסד כל ימי היות אברהם בעולם לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עמד שם במקומי וישמור משמרתי, כי אני זאת מלאכתי שאני מזכה את העולם ואפי' נתחייבו אני מזכה אותם, ועוד משיבם ומביא בלבם לעשות רצון אביהם שבשמים, וכל זה עשה אברהם דכתיב (שם כא, לג) "ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם", סדר לחמו ומימיו לכל באי עולם והיה מזכה אותם ומדבר על לבם למי אתם עובדים, עבדו את ה' אלקי השמים והארץ, והיה דורש להם עד שהיו שבים, ומנא לן שאף החייבים היה מזכה? שנאמר (שם יח, יז) "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ", אלא אזכרו שידעתי שיבקש עליהם רחמים ויזכה, וכי אפשר לומר שלא ידע הקב"ה שלא יוכלו להינצל, אלא לזכותו קאמר.
- אמר רבי יצחק: משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם (בראשית רבה).
- "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" - "אל תקרא ויקרא אלא ויקרא: הקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב".
- על אברהם נאמר "בא בימים", שאברהם אבינו עבד את עבודתו בכל יום ויום, שכל ימיו היו יומין שלימין (ד"ה ואברהם זקן תשל"ח וש"נ).
- אברהם אבינו חיבר את 'ספר יצירה'.
- "אברם - שכל נעלם מכל רעיון" (תורה אור, פ' לך לך).
- אברהם תיקן תפילת שחרית, שנאמר: 'וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם', ואין עמידה אלא תפילה, שנאמר: 'זיעמד פינחס ויפלל (מסכת ברכות).

זריזות של אברהם

"זריזותי" דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם כי העקדה עצמה אינה נחשבה כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת אברהם אבינו ע"ה, בשגם כי ה' דיבר בו "קח נא את בנך" כו' והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא דיבר ה' בס, רק שאברהם אבינו ע"ה עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצוות" (תניא, אגה"ק סי' כ"א)

עימות אברהם מול נמרוד

מתוך מכתב של כ"ק אדמו"ר הריי"צ:

אבינו הראשון, בצאתו מיישיבת שם בן נח, ויבוא ביתה אביו, וימצא את אמו אמתלאה כורעת משתחוות לאלקי עץ ואבן תבנית השמש והכוכב, וידאב לבו במאד, בראותו תומת לבבה נתונה לאשר לא יועילו, וגודל עניותה במחשבת דעת, להכיר את האדון בעל הבירה, הממציא כל, והנותן למו טרף ברוח ובחומר, וישבר את השנים עשר אלילים, שהעמידם אביו, ראש יועצי המלך נמרוד ונשיאיו. ויתפלסף אברהם את חכמי מאמיני הצאב"ה [כיניו לעובדי כוכבים בזמן אברהם אבינו. ע"פ מורה נבוכים], בוני היכלות לכוכבי שמים, ויודיעם היות נמצא א"ל אחד, בורא שמים וארץ, השמש והירח וכל צבאם, ויראם גלוי בהשכל ודעת, כי אלקיהם הכי גדול, הוא השמש, הנהו כשאר אחיו הכוכבים, פועלים רק כגרזן ביד החוצב בו, וכי גם הוא מאין ואפס יסודו, כשאר יצורי א"ל אשר בשמים ממעל ובארץ מתחת אין עוד מלבדו. ויודה תרח לפני המלך נמרוד, על חטאתו, בהמירו את בנו אברהם, בהיותו נער, באחד הנערים אשר לעבדיו, וכי בנו זה שהחרטומים נבאו לו עתידות, חי הנהו, ועשה שמות באליליו, ויספר לו מדבריו ונאומיו, על אודות האלקים, ואשר אדם אין כי ישלוט בכחו ועוצם ידו באדם, להטיבו או להרע לו, ורק כי האלקים חנן לאדם דעת, אשר בזה יוכל להתגבר על מראה עיניו וחמדת לבבו, לטהרו מכל שמץ ודופי, להיות כי לא על הלחם בלבד יחי' האדם, כי אם לשקוד לעשות הטוב והישר, בחומר וברוח, עם כל אשר בצלם אלקים נברא. ויקרא נמרוד את אבינו אברהם, וידבר אתו קשות, על הרהיבו עוז, לנגוע בתבנית האליל, ועלי דברו אודות האמונה בהישוב בשמים, האסורה מטעם המלך, חכמיו וזקניו. ויענהו אברהם לאמר: אם בתבונת חכמה, על אודות הידיעה והאמונה בא"ל אחד, אתי תתוכח, הבה אשמעה חכמת נציביך, ובינות מה תודיעיני, ואם רק בחרב ובחנית, זרוע יד גיבוריך תתהדר, ועליהם תשען, הנה אימתם על כל אשר נשמת כוח דעת בו, לא יפול. ויוסף דבר ברוחב לב, ובעז נפש שבעה מנופת צוף, מחקרי דעת עליון נשגבה, ויאמר, המבקש את האלקים, ואשר מדע לו הבן, הוא יודע ומכיר, כי לא בתבנית אדם יערכו, ולא בדמות צלמו יבנהו, ויתברך בלבבו לידע ארחות, פרחי כרם וזוכי השדה, טבע חייתי יער למשפחותם, וחכמת יצורי רגבי אדמה ונחל לשבטיהם, טפיף הכוכבים במסילותם, ושאון מרוצת גלי הים בגבוליהם. מאלה ומאלה, בהדרת עם היצורים, הנה מבשרו ונפשו, יחזה האדם את האלקים, ורוח נשמתו בו יעלו, כי חכמת א"ל בקרבו שם, והבדיל אנוש מראש, להרימו על כל, בדעת ועצה, הכר במי שבדברו הכל ברא עשה והכין עד כי בגזרתו יתברך השתות י'רסון, ויתן למו כח והדר, התרפס להדום רגליו, התפלל והתחנן, ולבטוח רק בו. אל למלכים, שכני היכלות שן, חתולי מעדנות, האלקים יראה, ואל לרודפי באגרוף אלמות, למחוץ ראש איש מציק ומר נפש, להיות עליהם לשר ואלוף, לבוז בז, ולחלק שלל, הא"ל יתגלה. ואף גם זאת לחוטאי בנפש אדם, לשרש את האמונה הטהורה מלבו, ולשום

תחתיו הכחש והתמורה, להטעות ולהתעות, אחרי אשר בראו בדמיונם, ויבראו למו, בלי דעת, מאת אשר יתייחס אך ורק לא-ל אחד, מחוייב המציאות, ממציא כל ומחיהו, הנגלה על רש הולך בתומו. עד מתי תדוש מאמיני א-ל אמונה, ותדק הולכי ישראל, האם בתתך לסוס גבורה להפיצם בסערה ידעתי, גם אני, כי עדי עת מדודה, במערכי הא-ל, הנה כל תוכל וגם על מזימת לב רשע ומעש עול מאין כמוה, חכמיך אלה הנצבים לפניך לילה כיום לשרתך, מאימתך תגרת ידך, כשעירים ירקדו, ובתקוותם לנחלת הון ועושר כזובי אויר ירצדון. הוי מוגי לב, בחנפי לעגי מעוג (ע' רש"י ורד"ק) לטל נדיבות, מאוצרות רשע תקוו! ידיכם בדמי נקיים נגאלו, וחיי אנשים בכנפי מעילכם צורות, דללו גם חרבו יארי בינתכם, חסד ורחמים מלבכם נגדעו. הלא נשבת מאנוש זכרכם וכשד בישיומו, בארץ תהלכון, במלאכות נבל, המורד בצור עולמים, להכרית ישרי לב, למען מלאות בתוכם מטוב רכוש חרמת קרבני אדניכם, שאול ואבדון תבאו, ומשם לנצח לא תצאו. ואתה! מלך רם בעיניך, מתכבד רק בחיתת עבדיך, מדוע תנבל כסא כבוד מלכים, רוזנים ונשיאי תבל. הטרם תדע, כי שבט רשע על נחלת צדיקים לא ינוח. הלא פקודת כל אדם גם עליך תבוא, וזרוע רמה גם היא תשבר, כל גבוריך אלה, אחרי מטתך יהלכו, בחלילים וחצוצרות יריעו, ובנעימות מר, קולם יגביהו, עדי יתנו בקבר פניך, חרס על עיניך ישימו, ובעפר פיך ימלאו יכרעו ישתחוו וילכו. תרד למקום, שם, העלו ישקוט, השאנן יפחד,

גיבור ואיש מלחמה, ישח, האחזדרפנים והפחות יושפלו. וגם מלך הרודה בעם, לא יעצור כח הכריח. גם רמש הכי קטן, והתולעים בשרך יאכלו, ומוח עצמתך ילחכו, בעורקיך היכלם ישימו, ושומן כליותך תהי לבריח למו. הכין צדה לדרך, מענה לאלקי מרום, בדרשו דמי האדם, אשר באמרתך לארץ מגרת, וכדמן על פני השדה הפלת.

האם גם אותו, בקסמי שריך, וסערת אופני מרכבותיך תפחדנו. בצווארי ענק סוסיך, ורעם שותי שכר, ויין נסכיך, תבהלנו. זכר נא, מה תעזוב אחריך, הרס, שמה, עיפה וצלמות, מתנת האלקים – הדעת, החסד והגנדיבות – באדם חללת. התום, היושר והצדק, השבת. על טוהר אנוש חרבך הנפת, ועל הוד אדם ידך הקשה שמת, וחלאת בצת-פרש – הגול, החנף והשקר – רוממת, אבות לבנים, כיסלתך יספרו, ודור לדור מעשי תעתועיך יגידו. בשמוע נמרוד דברי אברהם, וכראותו כי לב העם התעורר, האמין באלקי אברהם, ואשר שמע דבריו הלך וגדול, ויקח כל רכושו, וישמהו בסהר, למען יסרו וענתו, בפחדו פן יתמוטט כסא ממלכתו.

ויהי ד' עם אברהם, ויסבול ולא חת לעשות גם שם תעמולה, להודיע לבני אדם כי ישנו אלקים בארץ, וכי הוא א-ל אחד, בורא שמים וכל צבאם, הארץ וכל אשר עליי, הימים וכל אשר בהם. משגיח על בריותיו ומנהיגם כרצונו. אז יעשן אף נמרד, ויפנה אל יועציו היושבים ראשונה, כדת מה לעשות בהאיש אברהם העשוי לבלי חת. והלוקח לב ונפש העם בנועם צוף אמרותיו וטיב לבבו. ויחליטו אמר, כי יושרף בכבשן האש. ולא אחר נמרד לעשותו, ויצו להעכיר אש בכבשן ימים מספר, ויפקד להכין תהלוכה נהדרה, מרובת עם, צירי הממלכות ונציבי המדינות. ויתקבצו כתשע מאות אלף איש, גברים מלבד נשים וטף, לראות במחזה הכי נעימה, בכל דור "איש עברי בוער באש, מתיסר ומתענה, בגלל חריצות שכלו, בדרשו את אלקי השמים". אמנם מה נבהל נמרד בהגידו לו, כי אברהם מתהלך בכבשן, כנגן פרחים. וילך לראות, ויתמה למראה עיניו, ויחרק בשניו, וידום. ויתחנן לאברהם כי יואל צאת אליו, ויצא אברהם מכבשן האש, וידבר אתו נמרד טובות, ויתן לו מתנות וירממהו, וילך לו אברהם אל המקום אשר אמר לו האלקים. ובכל מקום בואו עשה חיל בשכלו הצח ומדותיו המסולאות, מלחמו נתן לדל, השביע רעבים הלביש ערומים,

וישקוד עשות טוב עם כל אשר רוח אלקים באפיו, ויהי נחמד לכל. חותם המדע, העוז וגבורת הלב לבנו ליצחק הנחיל, ובצאתו מרחם בברית אֶל הוֹחֵק (וכאמרם בבראשׁי' רבה פנ"ג יצחק יצא חוק) ועל מי חכמת התורה שתלו, ומני אז עד היום, בגזרת בורא עולם השתות יהרסון, שלשלת דורות אבות בנים ובני בנים בנועם יומשכו, וישראל בתורתו ובאמונתו יחי' לעד, והיא האהבה המסותרת אשר בירושה לנו מאבותינו טמונה וכמוסה בלבינו, ובהתעוררות קלה תצא החוצה בלהב דברים מתלהטים מלאים זיק אמונה, וצור חלמיש דעה עמוקה בהם נחי' בהם נקווה גם בעת צר ומצוק, מבלי התרגש ומבלי היעצר מכל המונעים, המכשולים אשר יודמנו לנו בדרך בדרך החיים ויתנו לנו עוז הפיח רוח חיים בקרב אנשי ביתנו. (אגרות קודש אדמו"ר הרי"צ כרך י"ג ע' מד ואילך)

הסתלקותו "אותו היום שנפטר אברהם אבינו ע"ה מן העולם, עמדו כל גדולי הדור בשורה, ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו, ואוי לה לספינה שאבד קברניטה" (ב"ב צא, א).

שיעור חדש ניסן באנגלית ו' ניסן ע"ז ירושלים סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א

א. פרצוף אברהם אבינו

חדש ניסן – זמן להתחדשות ותחיה

אחה"צ טובים ובקר טוב לכולם סביב העולם. אנחנו מתקרבים לחג הפסח, חג הגאולה, השחרור, הזמן של יציאת מצרים, "זמן חרותנו" – זמן של יציאה מכל המיצרים וההגבלות. זהו חדש ניסן, "חדש האביב"², כפי שהוא נקרא בתורה – חג של צמיחה חדשה, חיים חדשים, כל העולם מתחדש בעצמו, מתעורר לחיים. היינו בשנת חורף וכעת כולנו מתעוררים, מתחדשים, כמו צמח קטן – צמח הוא שמו של משיח – שנובט וצומח מחדש, נביטה חדשה של תקוה וחירות. הכותרת שלנו היא התחדשות ותחיה.

כתוב בתהלים "תתחדש כנשר נעורייכי"³, התחדשות כמו נשר, שכל עשר שנים חוזר לחיים לפי חז"ל. ככל אופן, חדש ניסן, יציאת מצרים, הם התחדשות. בעברית חדש הוא גם לשון התחדשות וגם חודש – ככל חודש חדש הירח מופיע מחדש, אחרי שהוא נעלם הוא נולד מחדש. על ניסן כתוב "החדש הזה לכם ראש חדשים"⁴ – הוא ההתחלה של כל החדשים, "החדש" ב-ה הידיעה, כלומר החויה והעבודה האלקית של ההתחדשות והתחיה.

ניסן ופסח – התקשרות לאברהם אבינו

בשיעורים הקודמים התייחסנו לנשמות שהן אבי-טיפוס בעם ישראל. ניסן, "החדש הזה לכם", זהו החדש, זהו הזמן, זו השנה החדשה – השנה היהודית החדשה מתחילה כעת – בה מופיעה הנשמה הראשונה של עם ישראל, אברהם אבינו. לכן הזמן של ההתחדשות הוא הזמן בו עלינו להתקשר לנשמת אבינו הראשון, אברהם אבינו, שאחרי 19 דורות של חשכה, כוכב חדש, התחיל להאיר בשמי ההיסטוריה.

1 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

2 שמות יג, ד; כג, טו; לד, יח; דברים טז, א.

3 תהלים קג, ה.

4 שמות יב, ב.

עליו כתוב "מי העיר [האיר]⁵ ממזרח"⁶, זהו אברהם אבינו. כל העולם מתחיל להתחדש, בזכות ההופעה של היהודי הראשון.

כמו שהתבוננו בפעמים הקודמות, ננסה גם הפעם לצייר פרצוף שלם של נשמת אברהם אבינו כפי שהיא מצטיירת בתורה – דברים שעברו עליו, הקשר שלו עם בני דורו, לא-יהודים, אז עוד לא היו יהודים בעולם, אבל הוא היה שם בשביל כולם, עורר את כולם להאמין בה' טוב אחד, הבורא והמתמיד לברוא ולחדש את העולם. וכך נאמר עליו, "ויקרא שם בשם הוי' אל עולם"⁷. האמונה בא-ל אחד שבורא את העולם תמיד כוללת גם את יסוד ההתחדשות בבריאה עצמה, שהרי בכל יום ובכל רגע כל הבריאה מתחדשת יש מאין.

שלשת החגים של התורה – פסח, שבועות וסוכות – מקבילים בעצמם לשלשת האבות⁸. החג המתקרב, פסח, הוא החג של אברהם אבינו וכל החדש הוא חדש של אברהם אבינו.

כתר: מסירות נפש והתמסרות לשליחות

הדבר הראשון ביחס לאברהם, שעושה אותו היהודי הראשון, הוא מסירות הנפש שלו. אולי יותר מכל נשמה אחרת שאנחנו קוראים עליה בתורה ובתנ"ך יש לו מסירות נפש מוחלטת לשליחות שלו עלי אדמות. אנשים יכולים להוולד בעולם ולא לדעת בכלל שיש להם שליחות, והוא האדם הראשון שממתי שקם בבקר עד שהולך לישון – או לפני שהוא קם, בעודו ישן – חי עם תודעת שליחות. מה השליחות שלו? להאיר את העולם.

לידת אברהם אבינו בשנת 1948 (וחזרתו בדורנו)

אברהם נולד אחרי 19 דורות של חשך, לפי הלוח העברי הוא נולד בשנת 1948 מהבריאה. אם המספר הזה מוכר לנו, הוא עושה אסוציאציה למשהו, הוא גם הזמן של לידת אברהם. עד אז היה חשך בעולם ואברהם הופיע אחרי 1948 שנה ומאז החל להיות אור בעולם.

חשך בתורה הוא גם גלות. במצרים עם ישראל היה בגלות ואנחנו בגלות מאז חורבן בית שני. כמה זמן אנחנו בגלות? כדי לענות על כך צריך קודם כל לדעת מתי היה חורבן בית שני, ממנו החלה הגלות הארוכה בה אנו נמצאים. יש שתי דעות לפי ההיסטוריונים מתי היה החורבן, בשנת 68 או 70 לפי הספירה האזרחית. אם עושים חישוב פשוט ומוסיפים לתאריך הזה 1948 שנה של חשך עד שאברהם אבינו נולד רואים שאנו בדיוק קצת אחרי התאריך הראשון (68) או קצת לפני התאריך השני (70). בדיוק השנה אנחנו בין שתי הדעות. בדיוק כעת, השנה הזו, היא השנה שאברהם נולד אחרי 1948 שנות אפילה, אחרי דורות על דורות של אפילה, כי כעת 1948 שנה לחורבן.

"אדם הראשון קלקל – אברהם אבינו תקן"

נשאל דבר פשוט: אם אברהם הוא אור והוא האמונה בה' אחד והוא ההתחדשות והתחיה, למה ה' לא ברא אותו ראשון? למה היו צריכים 19 דורות של חשך לפני הופעת אברהם? ה' היה יכול לברוא את אברהם

5 בראשית רבה ב, ג.

6 ישעיה מא, ב.

7 בראשית כא, לג.

8 זהר ח"ג רנו, ב.

מיד עם הבריאה. הרי נשמת אברהם רמוזה כבר בתחלת הבריאה, ברגע הראשון, כפי שדרשו חז"ל על "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"⁹, אותיות "באברהם"¹⁰. נסביר בהמשך שהמדה העיקרית של אברהם היא חסד ואהבה, ועל כך כתוב "עולם חסד יבנה"¹¹ – העולם נברא בהשראת נשמת אברהם. אם ה' ברא את העולם בשרש נשמת אברהם, למה הוא לא מיד הכניס את הנשמה הזו לגוף ושהוא יהיה אדם הראשון? אדם הראשון לא הצליח במיוחד... חבל, אם אברהם היה שם אולי הכל היה בסדר, ודאי הכל היה אחרת. אז השאלה הפשוטה היא למה ה' לא מיד הביא את אברהם אבינו לעולם.

מה התשובה? חז"ל אומרים¹² שה' ראה שאם יברא את אדם והוא – כמו שאמרנו קודם, אדם לא נהג נכון – יקלקל, יקלקל את השליחות שלו, יקלקל את העולם שנברא על מנת לתקן, אז אברהם אבינו יוכל לתקן מה שהוא קלקל. אבל אם ה' יברא את אברהם ראשון מי יודע מה יהיה אחר כך, כי אם חז"ל אברהם יעשה משהו מוטעה – כי יש נחש גדול ומסוכן שמסתובב שם – ואז ה' ישים את אדם הראשון בעולם 20 דורות אחריו, אדם לא יהיה מסוגל לתקן. זה דבר פשוט ועמוק שמוצאים בחז"ל – לאברהם יש כח לתקן את כל הדברים שאנשים עשו מוטעה, את כל החשך הכפול והמכופל שהיה דור אחרי דור, ולתקן את כל העולם.

זו התמצית של היהודי. רוצים שיהיה טוב לכולם, שהכל יהיה טוב, אבל אולי לא הכי נכון שהכל יהיה טוב מהתחלה. אולי זה לא התענוג של הבורא. אנחנו לא יכולים להשיג מה התענוג של הבורא שלנו, שממשיך לברוא אותנו, זה עמוק מדי עבורנו. ה' בורא את העולם ויודע שהאדם במצב מסוכן, יש לו בחירה חפשית, הוא סקרן ואוהב לעשות ניסויים, וממילא הוא היה עלול לחטוא בקלות, וכך בדיוק קרה, וה' ידע שיש רק נשמה אחת שתוכל אחרי 19 דורות להופיע ולתקן את הטעות שלו. אדם הראשון לא מסוגל לכך, אין לו את הכח לתקן – הוא בעצמו יכול להיות בסדר, אבל לתקן אחרי 19 דורות חשך הוא לא מסוגל. רק אברהם מסוגל.

איך אומרים את זה בתמצית? אדם הראשון קלקל, אברהם אבינו תקן – הכינוי של אדם הוא "הראשון" ושל אברהם הוא "אבינו" – ומדהים שאם מחשבים את שני המשפטים הנ"ל, "אדם הראשון קלקל" ו"אברהם אבינו תקן", הם שווים בדיוק אותו מספר, 867! בכל משפט יש שלש מלים וממוצע כל מלה הוא 289, מספר מאד מושלם כי הוא רבוע, וכל רבוע בקבלה מעיד על שלמות – 17 רבוע, טוב רבוע, ששוה למלים השניה והשלישית בתורה, "ברא אלהים". אמרנו קודם שה' ברא את העולם בכח של אברהם. ה' תכנן בתכנית העליונה שלו – ו"מאד עמקו מחשבתך"¹³ מלהבין את היחס בין התכנית של ה' לבחירה החפשית – שיהיה "אדם הראשון קלקל" ואחרי הרבה זמן "אברהם אבינו תקן", התחיל את התקון. מה שכן אפשר לדעת הוא שהכל "ברא אלהים" לכבודו, כמו שנאמר, "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"¹⁴.

9 בראשית ב, ד.

10 בראשית רבה יב, ט; פסיקתא דרב כהנא נספחים אות א; זהר ח"א צא, ב.

11 תהלים פט, ג.

12 קהלת רבה ג, טו.

13 תהלים צב, ו.

14 ישעיה מג, ז.

אברהם אבינו – היפוך הכיוון מסילוק השכינה לירידתה

יש עוד מדרש חז"ל מפורסם¹⁵, שהיו שבעה חטאים גדולים לפני הופעת אברהם אבינו בהיסטוריה, וכל חטא מסלק את השכינה מהעולם הזה למעלה. ה' ברא את העולם כך שעיקר שכינה בתחתונים, הוא ברא את העולם כדי להיות אתנו כאן, להופיע במקום הזה, אבל חטא מסלק את הופעת ה' מהעולם. בלשון חז"ל, כל חטא סלק את השכינה לרקיע אחד משבעת הרקיעים. בהתחלה היה חטא אדם הראשון, אחר כך הריגת קין את הבל, חטא דור אנוש, וכך מונים שבעה חטאים גדולים מסוגים שונים עד שאברהם הופיע. שבעת החטאים סלקו את השכינה שבע רמות, שמכוונות כנגד שבע מדות הלב, עד שהחטא האחרון סלק את השכינה ממדת החסד – המדה הראשונה של הלב, מדת האהבה, הכח לברוא את העולם ולחדש אותה בכל רגע – למעלה לגמרי מכל מדה ששייכת לעולם, שנברא בשבעה ימים (ששה ימים ושבת) שכנגד שבע המדות. החטא השביעי סלק את השכינה לגמרי מהמציאות.

אז הופיע אברהם אבינו והפך את הכיוון, הוריד את השכינה חזרה, מאותה מדרגה שלחלוטין למעלה מהתייחסות לבריאה, למדה הראשונה של הבריאה – מדת החסד. במדת החסד שחזרה כלולות כל המדות הבאות, אבל לקח עוד ששה דורות – שבעה דורות מאברהם אבינו עד משה רבינו – להוריד את השכינה חזרה עד הארץ, אבל הכל התחיל מהשינוי שאברהם חולל. רק אברהם יכול לחולל את שינוי הכיוון, ממה שה' הסתלק מן המציאות בעקבות חטא אדם הראשון (אדם הראשון קלקל) ואברהם גורם שהוא יחזור למציאות (אברהם אבינו תקן). אצל אברהם יש הופעה מחודשת של החסד (חסד יותר מעולה ממה שהיה בתחלה, "חסד לאברהם"¹⁶), וכאשר החסד חוזר ומופיע כל המדות מופיעות חזרה עמו. גם אם יקח שבעה דורות, עד שמשו רבינו יופיע ויתן את התורה ויבנה את המשכן כדי להוריד את השכינה לעולם שלנו – הכל התחיל מאברהם. לכן כתוב¹⁷ שגדולת משה היא שהוא השביעי מאברהם אבינו – הכל תלוי בראשון, באברהם.

כתר נסיונות אברהם – ההשלכה לכבשן האש

כל זה שייך לכך שאברהם הוא הראשון שמתחיל לחיות עם שליחות ויש לו מסירות נפש עליה. מסירות הנפש של אברהם התחילה בגיל מאד צעיר, כשהוא שבר את פסלי תרח אביו. לאביו תרח היתה חנות פסלים, ואברהם אבינו לא אהב את העסק של אביו – הוא נכנס לחנות ושבר את כל הפסלים¹⁸. ה' ברא את העולם עם טבע אנושי שהאבא אוהב את בנו, לא משנה מה יהיה, אבל לפעמים הבן הולך רחוק מדי, במיוחד בשביל תרח. אחרי שתרח ראה שכל הפסלים שבורים על הרצפה ונודע לו שבנו בכורו אברהם עשה זאת, לא רק שהוא לא סלח לו אלא שהוא מסר אותו למלך נמרוד שהשליך אותו לכבשן האש. זהו הנסיון הראשון מעשרת הנסיונות בהם נתנסה אברהם אבינו, הכל במסירות הנפש שלו, כשהיה מאד צעיר.

הסיפור הזה לא מופיע במפורש בתורה שכתב אלא בתורה שבעל פה – ורק רמוז בכמה פסוקים בתורה שבכתב – אבל הוא הנסיון הראשון ומבחינה מסוימת הוא העיקר שהרי "הכל הולך אחר הפתיחה"¹⁹. הוא

15 שה"ש רבה ה, א.

16 מיכה ז, כ.

17 ויקרא רבה כט, יא (וראה באורך ד"ה "באתי לגני" תשי"א).

18 בראשית רבה לח, יג.

19 ע"פ פרקי דרבי אליעזר פמ"ב.

ה"כתר" של עשרת הנסיונות של אברהם ועל כן הוא לא מפורש בתורה שהרי הכתר הוא נעלם מן העין (בחינת הלא-מודע של הנפש). כל מה שכתוב בתורה הוא מהחכמה ולמטה (הכל כנגד המודע שבנפש), ובלשון חז"ל "אורייתא מחכמה נפקת"²⁰ (התורה יוצאת-מתגלית מהחכמה).

בספרי יסוד חסידיים כתוב²¹ שזו ההתבוננות הראשונה של אדם, שצריך להתבונן, ואפילו לדמיין ביחס לעצמו, שמכין שאני בן אברהם אבינו – והוא השליך את עצמו לכבשן האש – גם אני יכול, ממנו ירשתי אותם גנים רוחניים, גם לי יש את הטבע של נכוונות לקפוץ לכבשן האש לכבוד ה'. טבע מסירות הנפש של אברהם שייך לכתר בפרצוף של נשמת אברהם. מסירות הנפש שלו ועוד יותר ההתמדה העל-מודעת בבקיום השליחות שלו – אדם לא יכול להיות כל הזמן מכוון לאותה מטרה במודע, לשמור אותה מחשבה בראש, והתמסרות תמידית לשליחות שייכת לעל-מודע, לכתר. אברהם שייך לשליחות, חי בשליחות מהגיל הכי צעיר בו זכה להכיר את ה', הבורא.

אמונה-תענוג-רצון אצל אברהם

אברהם מכונה "ראש כל המאמינים"²². בכתר עצמו יש שלשה "ראשים"²³, המכוונים בנפש כנגד אמונה-תענוג-רצון²⁴, ושלתם מופיעים אצל אברהם:

הראשון הוא אמונה פשוטה, והראשון שזכה לאמונה הוא אברהם אבינו – "והאמן בהוי"²⁵, הוא האמין אמונה פשוטה, בלי סבה, מעל השכל.

אברהם אבינו שילם "ארבע מאות שקל כסף"²⁶ עבור מערת המכפלה. בזהר²⁷ כתוב שהם "ת עלמין דכיסופין" – ארבע מאות עולמות של תענוג אלקי. אברהם כולו אהבה טהורה, ואהבה ותענוג הולכים יחד – "אהבה בתענוגים"²⁸. אהבה היא תענוג אין סופי – כשם שכולו אהבה כך כולו תענוג.

הצווי הראשון של ה' לאברהם הוא "לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך"²⁹, תחלת הפרשה השלישית בתורה, פרשת "לך לך". המלה "ארץ" בלשון הקדש היא גם מלשון רצון³⁰, הראש השלישי של הכתר.

הארץ המובטחת – רגישות לרצון ה'

בכלל, מצוה היא רצון, ה' מצוה לנו לעשות את רצונו, והמצוה היא לעזוב את רצונך וללכת אל הרצון שאני אראה לך – להיות רגיש וקשוב לא לרצון שלך אלא לרצון של ה'. זו הארץ המובטחת, הארץ

20 זהר ח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

21 ראה צעטיל קטן אות א.

22 שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).

23 זהר ח"ג רפח, א.

24 ראה באריכות סוד הוי' ליראיו שער א (ובנספח), ספר הנפש פ"ב ובכ"ד.

25 בראשית טו, ו.

26 שם כג, טז.

27 ח"א קכג, א.

28 שה"ש ז, ז.

29 בראשית יב, א.

30 כמאמר חז"ל "למה נקרא שמה ארץ? שרצתה לעשות רצון קונוה" (בראשית רבה ה, ז; פסיקתא זוטא בראשית א, א).

המובטחת היא לא שאני עושה מה שאני רוצה אלא לבטל את רצונך לרצונו ("עשה רצונו כרצונך ... בטל רצונך מפני רצונו"³¹).

כל מה שקורה במציאות הוא סבות, הכל בא מה' כדי ללמד אותי, לכוון אותי, כמו תמרור. כל מה שקורה לי, מהרגע שאני מתעורר בבקר עד הרגע שאני הולך לישון, הוא סבה – סימן מה ה' רוצה ממני, לאיפה הוא רוצה שאני אלך. "לך לך", אל תלך לאיפה שרצית לפני רגע, אלא "לך לך" ... אל הארץ אשר אראך", מה שלא ידוע כרגע אבל אני אראה לך לאיפה ללכת, "אל הארץ אשר אראך". זה נקרא תיקון שלם של הרצון, שלא יהיה הרצון שלך אלא הרצון שלי. כל הגבלה בנפש היא מצרים, הרצון האנושי הוא רצון מוגבל, אבל היכולת לצאת ממנו – לצאת מכל ההגבלות, כשאני לגמרי שם את לבי לרצון ה' וכל מה שקורה לי הוא אצבע שמראה לי לאיפה ללכת, "אל הארץ אשר אראך" – היא תיקון הראש השלישי של הכתר, הרצון. אצל אברהם נמצאים כל שלשת הראשים של הכתר.

חכמה-בינה-דעת: חכמת אברהם, חקירה והתבוננות, הכרת ה' וחינוך לדורות
אחר כך מגיעים לשלשת הכחות של התודעה – חכמה, בינה ודעת:

החכמה המולדת של אברהם

חכמה, הכח הראשון של השכל, נקראת אבא. אברהם הוא האבא הראשון, ולא רק שהוא האב הראשון אלא שהשם שלו, אברהם, נגזר מהמלה אב, מתחיל באותיות אב. כשה' צוה את אברהם למול את עצמו הוא אמר שהוא מוסיף אות לשם שלו, הוא אמר שאעשה אותך אב לכל האומות, לכל האנושות, לא רק לעם היהודי. קודם הוא נקרא אברם וה' הוסיף לו ה' שייקרא אברהם. ה-ה הזו מתחילה את המלה "המון" – קודם הייתי אב רק לאומה שלך, ארם, וכעת אתה אב לכל האומות, לכל האנושות, בהווה ובעתיד, עד משיח ואחרי משיח, אתה האבא.

אבא בקבלה הוא חכמה. לפני כן אברהם נקרא אברם, אב-רם, שמתפרש כ"שכל הנעלם מכל רעיון"³², חכמה רמה. יש משהו באברהם, היהודי הראשון, שכתכונה מולדת הוא קבל במתנה כחות שכליים שלא היו לאף אדם אחר לפניו. עד אליו העולם נהג באפילה, היו קצת אנשים שיכלו להאיר לעצמם את החשך הזה, אבל לא היה בכוחם, בכח החכמה שלהם, להאיר לעולם שמחוץ להם. אבל אברהם הוא הראשון שזכה לחכמה רמה זו, באופן מולד, וזה מכשיר אותו להיות אבי כל האנושות.

חקירת אברהם עד שהכיר את בוראו

איך הוא השתמש בחכמה העליונה שלו? מגיל מאד צעיר – חז"ל מלמדים אותנו שמגיל שלש³³ – הוא הכיר את בוראו והבורא הופיע לפניו. למה הוא הופיע לפניו? כי הוא התבונן בטבע. הוא התבונן ומתוך זה ה' הופיע אליו. מנסים כעת לצייר את אברהם, הנשמה הארכטיפית הראשונה שלנו – שרש כל נשמות עם ישראל, וגם אבי כל האנושות – והתכונה המודעת הראשונה שלו היא שהוא מאד חכם, מאד אינטליגנט. זו מתנה, אבל הוא השתמש באינטליגנציה שהוא קבל. השימוש בחכמה שהוא זכה לה הוא פעולה של בינה.

31 אבות פ"ב מ"ד.

32 פיוט "אל מסתתר" מתלמיד הרמ"ק. ראה תו"א לך לך יא, א.

33 נדרים לב, א.

חז"ל מלמדים אותנו שאברהם, מגיל מאד צעיר, עוד לפני שהכיר את בוראו בגיל שלש, עסק בחקירה – הוא חקר – האם השמש בראה את העולם או שהירח ברא את העולם. הוא התבונן בכל מה שראה סביבו, חקר את הכל, והגיע למסקנה שהשמש היא לא הבורא והירח הוא לא הבורא והבין שאין שום כח פיזיקלי שיכול לברוא, אלא יש בורא שברא את כולם – ובאותו רגע הופיע לו האור של הכרת ה'.

דברנו קודם על ההתחדשות של חדש האביב, החויה שכולנו צריכים לחדש בתוכנו את חדש האביב. איך הוא הגיע לכך? על ידי החויה של השלייה, כמו שאומר הרמב"ם³⁴ שצריך לשלול את הכל, לדעת את ה' בידיעת השלייה. רק שאצל אברהם אבינו לאחר ידיעת השלייה (מה שגם בתוך ההבנה העמוקה שהשמש לא ברא את העולם יש טפת הארה של מי שבאמת ברא העולם) זכה לידיעת החיוב ממש³⁵ (מה שבורא העולם ב"ה הופיע לו, כמו בנבואה, ואמר לו "אני בעל הבריה"³⁶). ברגע שהוא שלל את הכל ה' הופיע אליו, אמר לו "אני הבורא, אני בעל הבית, אני האחראי על הכל". מהי החקירה וההתבוננות? באותו רגע "אברהם הכיר את בוראו". הבינה והדעת הם שני כחות שתלויים זה בזה ("אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת"³⁷). מהחקירה וההתבוננות הוא הגיע לדעת. עד שהאיר לו אור הדעת השתמש בבינה, ומבינה והתבוננות הוא הגיע לידיעה.

שלשת המוחין – סדר התפתחות אברהם

התהליך שהתחולל אצלו הוא בדיוק סדר שלשת המוחין:

קודם היתה לו את החכמה, שהיא מתנה, חכמה מולדת. חכמה גם היא ראית הנולד, ראית העתיד, מה שיוולד מכל מה שקורה – "איזהו חכם הרואה את הנולד"³⁸. זו מתנה שהוא קבל, ולכל יהודי יש את המתנה הזו; אחר כך צריך להשתמש בחכמה הזו, להתבונן עד שתבין כל מה שקורה בעולם (עד כמה שאתה מסוגל להבין). יש הרבה הוה-אמינות – הוה-אמינות היא מחשבה ראשונה, שאולי כך וכך – ואז סותרים אותן, ואז אומרים שאולי הסבה היא משהו אחר ושוללים אותה, וכל ההתבוננות הזו בהוה-אמינות וסתירה ובנין (בינה לשון בנין) הם התבוננות שמביאה לדעת. אחרי שתשלול את כל הדברים תגיע לסבה האמתית ואז תדע את ה'.

כל זה קרה בשלש השנים הראשונות של אברהם, אפשר לומר שהשנה הראשונה היא השנה של מתנת החכמה המיוחדת שלו, הוא תינוק מאד חכם ומיוחד; השנה השניה היא השנה של החקירה; והשנה השלישית היא השנה בה ה' הופיע לפניו ומאז "אברהם הכיר את בוראו".

כל זה שייך להתבוננות של החדש הזה, "חדש האביב", חדש של התחדשות. באנגלית יש משחק מלים, שאביב (spring) ומקפצה (spring-board) הן אותה מלה – אם אתה קופץ מהמקפצה אתה מגיע לנקודה מאד גבוהה וחדשה בחיים, כמו שאברהם קפץ מהדור התשע עשרה לאפלה לדור העשרים, לאור חדש בעולם.

34 מו"נ ח"א פנ"ח.

35 ראה גם פנים אל פנים בביאור לפרק ד ("גדול העושה צדקה בסתר").

36 בראשית רבה לט, א.

37 אבות פ"ג מי"ז.

38 תמיד לב, א.

"כי ידעתיו למען אשר יצוה את ביתו ואת בניו אחריו"

עוד משהו בדעת של אברהם: כתוב בו "כי ידעתיו למען אשר יצוה את ביתו ואת בניו אחריו ושמרו את דרך הוי' לעשות צדקה ומשפט"³⁹. ה' אומר על אברהם "כי ידעתיו" והפירוש הוא 'אהבתיו', לשון חבה⁴⁰ – ידיעה מבטאת גם נישואין ואהבה. אברהם מסור לכך, חלק עיקרי של המשימה שלו היא ללמד לא רק את דורו אלא ללמד את בניו, את הדורות שיבואו.

זהו הביטוי האולטימטיבי של הדעת שלו, שהוא מדבר לא רק לכעת, להוה, אלא הוא מדבר לעתיד. דבר מאד פשוט, אברהם מקדיש את עצמו לחינוך. ה' בחר את אברהם ואוהב את אברהם – בפסוק הזה – כי הוא מחנך. אם ה' ידע את אברהם מכיון שהוא מחנך, הדבר מלמד שכח החינוך של אברהם הוא תכונה מאד חשובה, כח להעביר את דעת ה' לדור הבא, כח שתלוי בדעת שלו. ה' ידע אותו כי לו עצמו יש דעת. ומהי הדעת הזו? הכח לחנך את כל הדורות הבאים.

חסד-אהבה וגבורה-יראה: התכללות האהבה והיראה בעקדה

צירוף חב"ד שמוליד אהבה

אחרי שלשת כחות השכל, שאברהם זכה להם לפי הסדר – בקבלה וחסידות מוסבר שיש נשמות שהכחות האלה מופיעים בהן בסדר אחר, אך אם הסדר הוא הטבעי, כמו שתארנו אצל אברהם – נולדת בנשמה מדת האהבה. מה שאמרנו כעת נקרא חכמת הצירוף הקבלית. אם יש שלשה כחות יש שש דרכים, ששה סדרים, איך לצרף-לסדר אותן, וכל אחד מהצירופים מוליד מדה אחרת ממש מדות הלב. הצירוף הראשון, חכמה-בינה-דעת לפי הסדר, מוליד את המדה הראשונה בלב – אהבה. זה בדיוק הסדר אצל אברהם אבינו, כמו שהסברנו כעת. לכן, מה שנולד כעת אצלו הוא אהבה – אהבה עצומה לכל הבריאה, אהבה לכל האנושות. אין עדיין יהודים, ואפילו שכתוב⁴¹ שהוא מעבר האחד – הדעה שלו, דפוס החשיבה שלה, הם מעבר אחד – וכל העולם מהעבר השני, הוא מחולק מכל האנשים, בו זמנית הוא אוהב את כל האנשים ורוצה, באהבה ואכפתיות, להעביר אותם לעבר שלו, להביא אותם לאמונה שלו.

עקדת יצחק – החזרת-העלאת האהבה לה

ה' קורא לאברהם בנביא "אברהם אהבי"⁴². השרש אהב בתורה מופיע בדיוק 42 פעמים בחמשה חומשי תורה⁴³. ההופעה הראשונה של אהבה בתורה היא ביחס לאברהם אבינו. באיזה הקשר? אהבתו לבנו יצחק. כשה' צוה את אברהם לעמוד בנסיון העשירי בחייו, עקדת יצחק, הוא אמר "קח נא את בנך את יחידיך אשר אהבת את יצחק"⁴⁴ – זו ההופעה הראשונה בתורה של שרש אהב. כל האהבה בתורה מתחילה מהאהבה הזו – אברהם אהב את בנו יחידו שנולד לו משרה, הממשיך שלו, האב השני של עם ישראל. ה' אמר לו – אתה אוהב את יצחק, כעת תקח אותו ותעלה אותו לעולה. בסוף ה' אמר לו – לא.

39 בראשית יח, יט.

40 רש"י שם.

41 פסיקתא רבתי פל"ג.

42 ישעיה מא, ח.

43 ראה שערי אהבה ורצון מאמר ז.

44 בראשית כב, ב.

כשהוא בא להקריב אותו ה' אמר לא, המלאך הופיע וקרא לו "אברהם אברהם... אל תשלח ידך אל הנער"⁴⁵ ח"ו, זה היה רק נסיון. אף על פי שזה היה רק נסיון, דברי ה' תמיד אמת, מה ה' התכוון כשאמר "העלהו שם לעלה?" חז"ל אומרים⁴⁶ שה' אמר שרק התכוונתי שתעלה אותו להר ולמזבח בראש ההר ותוריד אותו. אבל בקבלה כתוב יותר עמוק מזה, שבכך ה' אמר לו לקחת את הבן שהוא אוהב ולהעלות אותו אליו יתברך – ה' התכוון שיקח את אהבתו הטבעית לבן שנוולד לו למאה שנה ויעלה את האהבה לה'. החזר לה' את כל האהבה שלך לבנך. כשאתה תחזיר אותה לה' ה' גם יחזיר אותה אליך. אין משהו מוטעה באהבת הבן שלך. כמו שאמרנו קודם, שצריך לעזוב את כל הרצון שלך ולמסור אותו לה', ולקבל רצון מה' – "לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך". ה' ברא את האהבה, וטוב לאהוב את האנשים, יש מצוה לאהוב את כל מה ואת כל מי שה' ברא, "אוהב את הבריות"⁴⁷ – אין בעיה באהבה – אבל אדם צריך גם להיות מסוגל להעלות את האהבה לה'. הנסיון העשירי (כנגד המלכות שהיא הכתר בבחינת "אור חזר"), הסופי, הוא להחזיר את כל האהבה הזו לה' כקרבן. אז ה' יאמר לך שעמדת בנסיון וכעת אתה יכול להמשיך לאהוב את בנך ולאהוב הכל.

עקדת יצחק – התכללות האהבה והיראה

מהו הכח להעלות את האהבה? כעת מגיעים לסוד העמוק של עקדת יצחק, סוד ההתכללות בין שני ההפכים, המדות ההפוכות של אברהם ויצחק⁴⁸. המדה של אברהם היא אהבה והמדה של יצחק היא יראה. בסיום העקדה ה' אומר לאברהם "עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה"⁴⁹, הוא לא אומר לו "עתה ידעתי כי אוהב אלקים אתה". ה' מכנה אותו במדה ההפוכה, הוא כולו אהבה וה' מכנה אותו ירא ה' – תמיד הוא היה אוהב ובנסיון הזה הוא בטא את מדת היראה שלו. כתוב בקבלה וחסידות שהיראה הזו היא כח של עליה. אהבה בטבעה יורדת ויראה עולה. בקבלה אהבה היא כח זכרי שיוורד ויראה היא כח נקבי שעולה. אם ה' רצה שאברהם יעלה את האהבה שלו, איך הוא יכול להעלות אותה? רק באמצעות ההתכללות עם היראה. על אהבה ויראה כתוב בזהר⁵⁰ שהן שתי כנפים, ועם כנף אחת אי אפשר לעוף. כדי להעלות את האהבה אברהם אבינו זקוק להתכללות של יראה. היראה היא הכנף השמאלית, בה עפים למעלה. גם בכנף ימין עפים, אבל היא הכח לרדת למטה כשצריך – אפשר לנסוק (soar) למעלה ואפשר לנסוק למטה. שתי הכנפים עובדות בו זמנית, אבל הכח לרדת הוא כח ימין והכח לעלות הוא של שמאל. זו נקודת השיא של חיי אברהם, ברגע בו הוא עקד את יצחק הוא התכלל בו – הוא הגיע לאיזון מופלא של האהבה והיראה ברגע העקדה – ואז הוא יכול היה להעלות את האהבה שלו, על ידי שהוא הוציא לפועל את היראה. אחר כך האהבה חוזרת לכיוון הטבעי שלה, לאהוב את כל מה שה' ברא לכבודו. רבי אליעזר, האבא של הבעל שם טוב, צוה אותו לפני מותו לא לפחד משום דבר בעולם אלא להתיירא רק

45 שם פסוק יב.

46 בראשית רבה נו, ח.

47 אבות פ"א מי"ב; פ"ו משניות א-ו.

48 ראה זהר ח"א קיט, ב; ח"ג יח, א; לקו"ת (האריז"ל) וירא ד"ה "סוד העקידה"; לקו"ת ואתחנן ח, ב; שם דרושי ר"ה נח,

ב; מעין גנים ח"א עמ' לו ואילך.

49 בראשית כב, יב.

50 תקו"ז מוז (פב, ב).

מה⁵¹. אהבה אינה כך – צריך לאהוב את כולם, אבל כדי שהאהבה תהיה אמתית צריך להיות מסוגל קודם להעלות את האהבה לה' ואז היא חוזרת לטבע שלה, לאהוב את כולם. כעת הסברנו יחד גם את החסד של אברהם וגם את הגבורה שלו. מדת החסד היא המדה העיקרית של הלב, "חסד לאברהם". בחדש ניסן קוראים את שיר השירים, מגלת האהבה בין החתן והכלה – אותה קוראים בפסח. שיא ותמצית האהבה, אהבת ה' לעם ישראל ואהבת עם ישראל לה' והאהבה לכל מה שה' ברא לכבודו. באהבה מגלים את הכבוד, את אור ה', בכל המציאות.

תפארת-רחמים: "יעקב אשר פדה את אברהם" ורחמיו על ישמעאל

"יעקב אשר פדה את אברהם" – גאולת האהבה בזכות הרחמים

איפה מופיעה אצל אברהם המדה השלישית של הרגש, מדת הרחמים, שבקבלה נקראת ספירת התפארת? זו המדה של האב השלישי. אהבה-חסד היא מדת אברהם, יראה-גבורה היא מדת יצחק המתכללת באברהם כנ"ל, וכעת אנחנו מחפשים את התכללות האב השלישי, יעקב, באברהם. הנביא אומר "יעקב אשר פדה את אברהם"⁵². חז"ל מסבירים⁵³ שבנסיון הראשון, כשהוא הושלך לכבשן האש אחרי שאביו מסר אותו למלך נמרוד, ה' הציל אותו מהאש בזכות יעקב נכדו שטרם נולד. ה' ראה שעתיד להוולד מזרעו צדיק גדול שנקרא יעקב, וברגע ההוה ה' – שלמעלה מהזמן – הסתכל על יעקב שבעתיד, ובזכותו הציל את אברהם מהאש. כך מפרשים "יעקב אשר פדה את אברהם".

איך הדבר מוסבר בספר היסוד של החסידות, ספר התניא?⁵⁴ שלפעמים יש מצב שלאדם קשה לאהוב מישהו – מישהו פוגע בך, או שאתה רואה מישהו עושה דבר מאד קשה ומזיק לחייו או לסביבתו, קשה פשוט לאהוב אותו. איך משחררים את האהבה? על ידי הרחמים. הניצוץ האלקי שלו נמצא בגלות, במיצר, וצריך להוציא אותו – כמו יציאת מצרים, בה עוסקים בתקופה זו – וכשרואים "חלק אלוק ממעל ממש" נמצא בשבי מתעוררים עליו רחמים רבים ועצומים, מזדהים עם ה' שמרחם על חלק ממנו. מרחמים על האדם שכעת לא הולך בדרך טובה. זו הדרך בה רחמים מחדשים ומחיים את חיות האהבה ביחס לאותו אדם. אחד הפירושים ל"יעקב אשר פדה את אברהם" הוא שלאברהם נעשה נס בזכות יעקב, ובחסידות מוסבר שבחיי היום יום, אם האהבה למישהו נעלמת – אפילו מ'סבה טובה' – צריך לחדש אותה בכח של יעקב, יעקב מחדש את אברהם.

רחמי אברהם על ישמעאל

איך רואים זאת בחיי אברהם עצמו? דברנו על הרחמים של יעקב שנולד ממנו, אבל בחייו רואים זאת ברחמיו על הבן שלא נולד לו משרה, על בנו הראשון שנולד לו 13 שנה לפני יצחק, ישמעאל שנולד מהגר. אחרי שישמעאל נולד לו וה' הבטיח לו שיוולד לו בן משרה, כאשר הוא צוה את אברהם למול את עצמו, אברהם אמר "לו ישמעאל יחיה לפניך"⁵⁵. הוא ידע שישמעאל אינו הבן הנבחר, הבן הנבחר יהיה

51 שבחי הבעש"ט פ"א. וראה אור ישראל ח"א ש"ב בשני הסיפורים הראשונים.

52 ישעיה כט, כב.

53 בראשית רבה סג, ב.

54 פל"ב; פמ"ה.

55 בראשית יז, יח.

משרה, אבל בסופו של דבר אברהם אוהב את כולם ללא גבול וגם יש לו רחמים על הבן הראשון שנולד לו. הבן הזה יעשה רע בעתיד. אחרי שיצחק נולד, חצי אח שלו, הוא לקח אותו לשדה ושחק אותו בלירות חצים, כדי שאולי החץ יפגע ביצחק. מה קרה? שרה ראתה זאת, את ההתנהגות שלו ואת האישיות ההפוכה מצדיק שלו, והיא אמרה לאברהם "גרש את האמה הזאת ואת בנה"⁵⁶. אברהם לא רצה לגרש אותו, היה לו מאד קשה – זה נחשב לאחד מעשרת הנסיונות שלו. ה' התגלה לו במיוחד ואמר לו "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה, כי ביצחק יקרא לך זרע"⁵⁷ והוא ימשיך אותך לנצח נצחים. ישמעאל מסכן את חייו, ובאותו רגע שישמעאל מסכן את חיי יצחק הוא חייב ללכת.

הוד: ציות אברהם לשרה

הציות של אברהם להוראת אשתו בצווי אלקי שייך לעוד מדה בנפש, ההוד. יש משהו שאתה לא מבין, אתה לא רוצה לעשות, ובמיוחד אם אשתך אומרת לעשות משהו שאתה לא רוצה, וה' אומר לך לעשות משהו שמאד קשה לך – לשלוח את הבן שלך – הציות לך הוא הכח של ההוד. הוד הוא הודאה למעלה מטעם ודעת, והיא שייכת במיוחד לאשה, עליה כתוב בזהר "איהי [האשה] בהוד"⁵⁸.

ההוד הוא אם עליך להודות לאשתך, כנגד רצונך, כנגד דעתו של יעקב שבתוך אברהם. אמרנו שיעקב שבתוך אברהם הוא הרחמנות של אברהם על הבן שלו – אבא מרחם על הבן שלו, אפילו אם הוא רע. לאבא של אברהם, תרח, לא היו רחמים, הוא מסר אותו לממשלה, אבל כעת בא אברהם ומתקן את אביו תרח בכך שהוא מרחם על הבן שיעשה רע בעתיד, כבר מתנהג רע ועוד עתיד להיות הרבה יותר רע, לבנו האמתי, יצחק, ובכל אופן הוא מרחם עליו. יש משהו טוב ברחמים האלה, אפילו שה' אומר לו לשמוע לשרה. בעתיד, כשהעולם יתעלה, האהבה האין סופית והרחמים האין סופיים של אברהם, אפילו על אנשים רעים, יוכלו בעצמם לתקן את הרע. יצחק גם הלך בעקבות אביו, היה לו את בנו עשו, שגם הוא ידע שהוא רע – כמו שאברהם רחם על בנו הרע גם יצחק רחם על בנו הרע. אי אפשר לומר שזהו רגש שלילי, זהו רגש חיובי, יש משהו מאד טוב ברחמים האלה, אבל בעולם הזה הוא צריך להיות מוגבל – כי ישמעאל ועשו מסכנים את חיי יצחק ויעקב.

נצח: נצחון אברהם על ארבעת המלכים

כעת, לאחר מדת הרחמים, התפארת, מגיעים לנצח: נצח הוא הנכונות של אברהם ללכת למלחמה נגד ארבעת המלכים ששבו את האחיין שלו, לוט. ברוח הקדש שלו הוא ידע שמלוט עתיד לצאת המשיח, אבל אפילו בלי רוח הקדש הזו, כדי להציל את בן-אחיו הוא היה מוכן ללכת למלחמה עם מעט מאד אנשים נגד האימפריות הגדולות של אותה תקופה וה' מסר את המלכים בידינו. זהו כח הנצח של אברהם. הרמב"ן אומר⁵⁹ שהמלחמה הזו היא האב-טיפוס של כל מלחמות העתיד, והיא מסמלת את המלחמות של המשיח ומלמדת אותנו עליהן. את ספירת הוד, הספירה הבאה, כבר הסברנו – הציות של אברהם לשרה.

56 בראשית כא, י.

57 שם פסוק יב.

58 ראה שעה"כ דרושי העמידה דרוש ב מובא בשם התקו"ז.

59 בראשית יד, א.

יסוד: "בריתנו של אברהם אבינו"

אז מגיעים ליסוד, תיקון הברית – ברית מילה. גם שייך לאברהם, שאחד הנסיונות שלו הוא למול את עצמו בגיל 99 לפי ציווי ה'. גם המילה היא נסיון, מעשה מסוכן, מעשה של מסירות נפש בגיל כזה, ואז הוא זכה ל-ה הנוספת בשמו ולזרע ולברכת ה' "התהלך לפני והיה תמים"⁶⁰. בברית מילה של כל ילד מברכים "להכניסו בבריתנו של אברהם אבינו", כל ברית של ילד היא הזדהות עם הברית שה' כרת עם אברהם אבינו, ברית בינו לביננו, כל עם ישראל. אין ביטוי גדול יותר של ספירת היסוד – ששייכת לאבר הברית בגוף, בו יש את כח ההולדה – יותר מברית המילה של אברהם.

מלכות: המלך הראשון, הגר הראשון, מדת השפלות וברית הארץ

המדה האחרונה היא מלכות. אמרנו שאברהם אבינו אוהב את כולם, מרחם על כולם, ויחד עם זה הוא הולך להלחם נגד רשעי עולם. יש לו גם חסד-אהבה וגם תפארת-רחמים וגם נצח – נצח הוא התחלה של גילוי המלכות. אחרי שהוא נצח את המלכים כל מלכי העולם באו והכתירו את אברהם למלך עליהם⁶¹, למלך של כל העולם. כעת אנחנו מחכים להופעת מלך המשיח, שיבוא במהרה בימינו, הציור העיקרי של משיח שיש לנו בכל התורה הוא הציור של אברהם אבינו. מה עוד שייך למלכות ביחס לאברהם אבינו? הוא נקרא "ראש כל הגרים"⁶² – הוא לא רק מגייר אחרים, אלא שהוא בעצמו גר, הוא נקרא "ראש כל הגרים". גרים שייכים למלכות בקבלה⁶³, והוא אב-טיפוס של גר – הוא מתגייר בעצמו ואז מגייר אחרים. מה עוד שייך למלכות אצל אברהם? המדה הפנימית של מלכות היא שפלות. הוא הראשון בתורה שמבטא שפלות ביחס לעצמו, הוא אומר "ואנכי עפר ואפר"⁶⁴ – כשהוא מתפלל לפני ה' שלא ישמיד את סדום ועמורה הוא מבטא בשלמות בטול עצמי, שפלות מוחלטת. זה מה שעושה אותו מלך, כי המדה הפנימית של המלך האמתי, כמו דוד, היא השפלות המוחלטת. גם הברית הראשונה עם אברהם אבינו, הברית על הארץ, שייכת למלכות. אמרנו ש"ארץ" הוא סוד הרצון בכתר, אבל הוא מתבטא בארץ, במלכות. הברית הראשונה היא על הארץ, הברית השניה היא על ברית המילה, קידוש הגוף. הן משתקפות בשתי הספירות האחרונות – הארץ היא המלכות וברית המילה היא היסוד. סיכום כעת השלמנו את כל עשר הספירות – כמובן, יש עוד הרבה להסביר – ביחס לאברהם אבינו:

60 יז, א.

61 רש"י על בראשית יד, יז.

62 של"ה מסכת פסחים דרוש חמישי ובכ"ד (עפ"י סוכה מט, ב וחגיגה ג, א – "תחלה לגרים").

63 ראה קהלת יעקב ערך 'גרים'.

64 בראשית יח, כז.

כתר

מסירות נפש והתמסרות לשליחות

אמונה: ראש כל המאמינים

תענוג: ת עלמין דכיסופין

רצון: "לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך"

בינה

חקירת אברהם

חכמה

"השכל הנעלם מכל רעיון"

דעת

אברהם הכיר את בוראו

וכחו כמחנך

גבורה

"ירא אלהים אתה" –

העלאת האהבה בעקדה

חסד

"חסד לאברהם",

"אברהם אהבי"

תפארת

יעקב שבאברהם –

רחמי אברהם

הוד

"שמע בקלה"

נצח

הנצחון על ארבעת המלכים

יסוד

בריתו של אברהם אבינו

מלכות

המלך הראשון, הגר הראשון, שפלות, ברית הארץ

החלק השני של השיעור שרצינו ללמד היום הוא על המושג חדש, "אור חדש", שנאמר ביחס לאברהם אבינו, ושייך לחדש ניסן, לפסח. אין לנו זמן כעת⁶⁵, רק מספיק לומר ולברך את כולם שה' יתן לנו התחדשות אמתית, שמחה של פסח ושמחה של יציאת מצרים ושמחה של ביאת המשיח.

ב. שאלות ותשובות

הגאולה – "לבא לפומא גליא"

שאלה: הרב דבר על הכח של האות ה ואיך היא נתנה לשרי-שרה ואברם-אברהם – "נהבראם", ב-ה-בראם. השאלה שלי היא שבספר יצירה חדש ניסן שייך לאות ה, ונשמח אם הרב יסביר את הקשר.

תשובה: משמעות השם של האות הָא הוא הופעה, הנה, שייך להופעת והארת אברהם בעולם. בספר יצירה ה היא האות בה ה' ברא את חדש ניסן והיא גם האות שמנהיגה את חוש הדבור. לכן כל שנה אנחנו מסבירים שהחרות של פסח, "זמן חרותנו", היא מה שנקרא בעולם "חופש הדבור". אברהם אבינו עצמו נזקק לחופש הדבור, ללמד את האמונה שלו לכל העולם – "אחד היה אברהם"⁶⁶, אברהם היה אחד. כמו

65 ראה גם התוועדות ח' ניסן ש"ז.

66 יחזקאל לג, כד.

שאמרנו קודם, הוא מעבר אחד וכל העולם מהעבר השני, והוא מנסה להעביר את כל העולם לצד שלו. הוא התחיל אחד לבד, לא כי הוא רוצה להיות לבד אלא כי הוא חדש, תופעה חדשה בעולם, והוא הבהיר לכולם את האמונה האמתית בה'. היכולת לומר זאת, ללמד זאת לעולם, היא משמעות ה-ה בשמו.

ה היא האות של החדש הזה והיא היכולת לומר דברים היוצאים מפנימיות הלב. כתוב שמישה יבוא כאשר יהיה אפשר לגלות את הנקודה הפנימית של הלב, "לבא לפומא גליא"⁶⁷. הגלות היא מצב בו אינך יכול לבטא מה שאתה באמת מרגיש. רגשות הלב לא מודעים כי אין כח לבטא אותם. ה היא האות של הבעה. כעת הרצון של הלב לא ברור אפילו לך עצמך, ולכן אתה לא יכול להעביר אותו גם לזולת, לומר אותו. המהפכה של אברהם, הוספת ה-ה לשמו, התחילה מכך שאצלו בלב התגלתה האמונה מהעל-מודע שלו, מהכתר שלו, ואחר כך הוא יכול היה לבטא אותה וללמד אותה לעולם. זהו כח ה-ה של אברהם בחדש הזה.

ידיעת ה' במציאות היום-יומית

שאלה: איפה הגבול? איך יודעים מה נובע מהרצון שלנו ומה מגיע למודעות שלנו מה? כמה אנחנו מאמינים במה שעולה במח ובלב שלנו וכמה במה שה' מזמין לנו, איך יודעים על מה להתפלל?

תשובה: אדם קודם כל צריך להיות כלי ריקן, וכשהכלי ריק הוא יכול לקבל. כדי להפוך לכלי ריק ולקבל אור מה' צריך לבטל את האגו. לכל אחד יש רצונות משלו, רצונות של הגוף שלו. נסביר את זה על ידי לימוד עוד מאמר חז"ל על אברהם אבינו. אברהם ידע את ה' 172 שנה, מגיל 3 עד גיל 175, ועל כך רומז הפסוק "עקב אשר שמע אברהם בקלי"⁶⁸. מהמלה המיוחדת הזו, "עקב", לומדים שאברהם ידע את ה' מגיל שלש.

מה האריזו"ל מסביר על הלימוד הזה של חז"ל? שאברהם אבינו תקן את העקב שלו (עקב הרגל), הוא ידע את ה' אחרי שהוא תקן את העקב שלו. מה זאת אומרת לתקן את העקב? בדיוק השאלה שנשאלה כעת. העקב הוא האבר שנוגע בארץ ותיקון העקב פירושו תיקון הקשר למציאות היום-יומית, עניני העולם שאין בהם תורה ומצוות – אכילה, שתיה וכו'. היכולת לחוש את ה' בדברים אלה נקראת תיקון העקב, ורק כשעושים זאת ניתן לומר שאתה באמת יודע את ה'. זהו לימוד עמוק שבא מהארז"ל.

אם אתה רק מתבודד, מתבונן ואפילו מגיע לכך שהנשמה שלך עוזבת את הגוף ועולה לעולמות עליונים – אפשר לחשוב שזו ידיעת ה'. לא, הארז"ל אומר שעדיין אי אפשר לומר שאתה יודע את ה'. ידיעת ה' היא רק כאשר אתה מתקן את הגוף, שאתה יודע את ה' בתוך המציאות היום-יומית. רק אז אפשר לדעת שאתה לא עושה זאת מתוך סיבות אגוצנטריות. חז"ל אומרים שפרשיה קטנה שכל גופי תורה תלויים בה היא "בכל דרכיך דעהו" – "דרכיך", הדברים שאתה עושה שאינם הדרכים של ה', "דרכיך", אל "דרכיך" שלך, שם צריך לדעת את ה', לבטל את הרצון שלך לרצון של ה' – "לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך". מגיל שלש אברהם אבינו ידע את ה' באכילה, בשתיה ובכל המעשים הפשוטים שאדם עושה. דברנו על כך שאדם צריך להיות קשור לרצון ה'. את שואלת שיתכן שאדם מדמייך, שנדמה לו שדברים באים מה' ובאמת הם באים מהאגו שלו. אין דרך פשוטה לצאת, כמו יציאת מצרים, מתוך

67 ראה ז"ח (מרגליות) מדרש הנעלם ח, א.

68 בראשית כו, ה.

המודעות שלך – הדרך היא לנסות לדעת את ה' בעיניים האנושיים של היום-יום. אם אתה באמת תנסה ה' יעזור לך, ואז תהיה מסוגל לדעת את ה' בכל דבר.

[הרב הזכיר שיעקב מתקן את אברהם. עקב הוא האותיות של יעקב – היכולת להיות רגיש גם בחיי היום-יום היא יעקב באברהם.] ה-עקב של יעקב הוא בעצם העקב של עשו, כי הוא נקרא יעקב על שם "ידו אחוזת בעקב עשו" – ה-י (יד) הוא היד (יד) של יעקב והעקב של עשו הוא באמת המציאות התחתונה.

ענוות אברהם-משה-דוד

שאלה: הרב אמר שאברהם אבינו הוא הראשון שמבטא את הענוה הגדולה. בשבת קראנו פרשת "ויקרא" שפותחת ב-א זעירא, המבטאת את הענוה של משה רבינו. למה באברהם אבינו, שאמר "ואנכי עפר ואפר", אין א זעירא?

תשובה: הופעה של אותיות רבתי או אותיות זעירות היא דבר מאד מסתורי. יש שלש נשמות שמבטאות ענוה – הראשון הוא אברהם אבינו, שאומר "ואנכי עפר ואפר"; השני הוא משה רבינו, שאומר (על עצמו ועל אהרן אחיו) "ונחנו מה"; בסוף בא דוד המלך אומר "ואנכי תולעת ולא איש".

משה רבינו אומר על עצמו "ונחנו מה", שום דבר, בלי סמל לשפלות שלו. אברהם אבינו אומר על עצמו "ואנכי עפר ואפר", עם סמל-משל, ודוד המלך מכנה עצמו "תולעת". אבל, אחד ההסברים שאת ענוות משה הוא גם מקבל מאברהם. כך אמרנו קודם, שמושה הוא השביעי וכל מה שיש לו הוא מקבל מאברהם – הוא מרגיש שאברהם הוא שהתחיל את תהליך חזרת השכינה (אחרי ההסתלקות שלה) ואני רק ממשיך את מה שאברהם התחיל, הולך בעקבותיו. אברהם נקרא נאמן, "ומצאת את לבבו נאמן לפניך". המלה נאמנות בעברית באה מאמונה. אברהם הוא המאמין הראשון והנאמן הראשון. השני שנקרא נאמן הוא משה רבינו, "בכל ביתי נאמן הוא" – הוא יורש זאת מאברהם.

בספירות אברהם, משה והמלך דוד הם הראשונה-האמצעית-האחרונה בכחות הלב – מדת אברהם היא חסד, המדה הראשונה, "אחד היה אברהם"; מדת משה (במדות הלב) היא נצה, הרביעית; מדת דוד היא המלכות, האחרונה-השביעית. הראש-תוך-סוף הם גם ביטויי הענוה, ואם הענוה של משה באה מאברהם כך גם הענוה של דוד. אחד מגדולי החכמים, בעל הרוקח, אומר רמז מאד יפה: אפר-מה-תולעת ר"ת אמת. שלשת אלה יחדיו יוצרים את הבטול האמתי והמוחלט. אמת עצמה, כפי שכתוב בתלמוד ירושלמי, מורכבת מאותיות שהן ראש-תוך-סוף של האלף בית. אברהם הוא ההתחלה, משה הוא האמצע ודוד הוא הסוף, ושלשת ביטויי הענוה שלהם הם אפר-מה-תולעת. הכל בא מאברהם.

יציאת מצרים של אברהם אבינו

שאלה: האם אנחנו מוצאים את יציאת מצרים גם אצל אברהם אבינו?

תשובה: יש שני פסוקים דומים. כשה' דבר עם אברהם הוא אמר לו "אני הוי' אשר הוצאתיך מאור כשדים". זהו הרמז בתורה לנסיון הראשון – כפי שהזכרנו קודם, שאף שלא מפורש הנסיון הראשון בתורה הוא רמוז – השלכת אברהם לכבשן האש, לאור. האמירה "אני הוי' אשר הוצאתיך מאור כשדים" היא כמו הדיבר הראשון, "אנכי הוי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". אברהם אבינו עצמו גם ירד למצרים ויצא ממנה. ירידת אברהם למצרים ויציאתו ממנה היא אב-טיפוס של סיפור יציאת מצרים

אצל אברהם אבינו, ועל כך כתוב "מעשה אבות סימן לבנים" – מה שקרה לאברהם הוא מה שקורה לנו. אברהם היה רק כמה חדשים במצרים ועם ישראל היה 210 שנים. התחלת הגלות היתה 400 שנה לפני הגאולה, מלידת יצחק, או 430, מברית בין הבתרים.

מדומם למדבר – ביטוי הדעת

שאלה: הרב דבר על כח ההבעה של האות ה. אלו צעדים יעזרו לנו לעלות ממדרגה של חי למדרגה של מדבר?

תשובה: יש ארבע רמות של צורות קיום בבריאה שה' ברא לכבודו – דומם, צומח, חי, מדבר – שמקבילות גם לארבע אותיות שם הוי' מלמטה למעלה. מעניין (ואולי לכך התכוונה השואלת) שהמדרגה הכי נמוכה היא דומם – כמו אבן – אך בעברית משמעות דומם היא דממה ושתיקה. לכן העליה מהמדרגה הכי נמוכה למדרגה הכי גבוהה היא בעצם המעבר מהשתיקה לדבור. עוד לפני החי והצומח, האבן, היא הדומם – העליה היא מאבן לאדם, מדומם למדבר. הסוד הזה נקרא בקבלה חש-מל, חש היינו שתיקה ו-מל דבור. זו המלה הכי מסתורית בתנ"ך, שמופיעה שלש פעמים בחזון המרכבה של יחזקאל – החלק הכי עמוק בתנ"ך. זו מלה שמורכבת משתיקה (חש) ודבור (מל), עליה מדומם למדבר, תהליך בו האבן הדוממת הופכת לאדם מדבר.

הדבור הוא כדי להאיר בעולם. כתוב בזהר ש"דעת גניז בפומא", ידיעת ה' גנוזה בפה. כשהיא גנוזה בפה של אברהם היא בדיוק מה שצריך לגאול, יציאת מצרים של הדעת ונתינת הכח לדבר. כשאדם נברא כתוב "ויהי האדם לנפש חיה". כפי שרש"י מסביר, "נפש חיה" היינו "דעה ודבור", דעת ודבור שהולכים יחד. מה זה מלמד אותנו? שהדבור נועד להאיר כלפי חוץ את הדעת. כפי שאמרנו, אחרי שאברהם יודע את ה' הוא רוצה לפרסם את האלקות בעולם. זהו סוד האות ה בשם שלו.

כח אברהם – "הפוך את העולם היום"

שאלה: הרב דבר על שנת 1948 ושתי דעות מתי נחרב המקדש ואיך השנה הזו מופיעה ביניהן, שנה שמבטאת את האור של אברהם. השאלה היא איך אפשר להביא את אור זה לעצמנו, לקהילות שלנו, להביא את הגאולה ולעשות את המשימה שלנו באמת?

תשובה: צריך להתפלל על זה, שה' יתן לנו את התובנה איך לעשות זאת. כל גלות היא חשך. ימי הבינים נקראים תקופת-החשך, אנשים חושבים שיצאנו ממנה, אבל באמת אנחנו עדיין בתוכה כי בית המקדש לא נבנה. בית המקדש הוא בית של אור, הוא נחרב וכעת אנחנו בחשך. חז"ל אומרים שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו. זהו דבר שהרבי מליובאוויטש אמר ברגש מאד חזק, שכל אחד צריך להרגיש שאם בית המקדש לא נבנה כעת הוא נחרב כעת, והכל תלוי בנו. כשהוא אמר זאת הוא הניף את ידיו ואמר "קער א וועלט היינט", אם אתה מבין זאת אתה מרגיש מוכרח להפוך את העולם הרגע – זהו המניע. אם מרגישים שהעולם לא נחרב בעבר אלא נחרב כעת, והדבר היחיד שניתן לעשות הוא להקדיש את עצמנו כדי להפוך את העולם לגמרי ברגע הזה – זהו הכח של אברהם אבינו. אברהם אבינו הוא היהודי הראשון, הוא הגר הראשון – צריך לחשוב על עצמנו כגרים, ולדעת שצריך לגייר את כל העולם.

יצחק אבינו

יומא דהילולא - טו ניסן

נולד ב'מ"ח. הראשון שנימול לשמונה ימים, בברית מילה שלו - אברהם אבינו עושה משתה גדול.

בגיל 40 - יצחק נשא את רבקה, והוא השידוך הראשון המתואר בחומש, שהוא עניין כללי בעבודת בני ישראל בעולם - יחוד מ"ה וב"ן.

בגיל 60 - הולדת יעקב ועשו.

בגיל 75 - מכירת הבכורה.

בגיל 123 - מברך את יעקב ועשו.

בגיל 180 - הסתלקותו.

יצחק אבינו הפריש מעשר

מסופר בתורה: "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים, ויברכהו ה'".

אמרו רבותינו ז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק ל"ג): וכי זרע דגן זרע יצחק חס ושלום? אלא - לקח את כל מעשר ממונו וזרע צדקה לעניים.

מה פשר התמיהה על כך שיצחק זרע דגן? אלא רז"ל אמרו (ב"ר פמ"ז) "האבות הן הן המרכבה", זאת אומרת ש"כל איבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מענייני עולם הזה... כל ימיהם" (תניא פרק כ"ג). ואם-כן, איך ייתכן שיצחק יתעסק בזריעת דגן וכו'? לכן מפרש המדרש, שאף שבחיצוניות זרע יצחק דגן, חלילה לנו לומר שהתוכן הפנימי של הזריעה היה זריעת דגן כפשוטה. אלא הכוונה היתה לצדקה - יצחק זרע דגן כדי שיוכל לקיים מצוות מעשר. נמצא ש"זרע צדקה" ולא "זרע דגן".

דוגמה לדבר בהלכות שבת: ההלכה היא, שהמוציא אוכלין פחות מכשיעור בתוך כלי, פטור אף על הכלי, מפני שהכלי טפל לאוכל (שבת צג). והיינו, שהואיל והכלי טפל לאוכל, אזי אין הוצאה זו נחשבת הוצאת כלי, אלא כהוצאת אוכל. (לקוטי-שיחות כרך ה עמ' 74)

הרמב"ם כותב (הלכות מלכים רפ"ט) "ויצחק הפריש מעשר" (יצחק הוא הראשון שמפורש אצלו שקיים מצוות מעשר). ותמהו המפרשים - כבר באברהם נאמר (בראשית יד) "וייתן לו מעשר מכול". אלא, הרמב"ם לומד שאברהם הפריש מעשר משלל המלחמה בלבד, כפי שמשמע מהמשך הכתוב שם: "אשר מיגן צריך בדין, וייתן לו מעשר מכול", דהיינו מהשלל שלקח מכדרלעומר והמלכים אשר איתו. מעשר זה היה בדוגמת תרומת המכס מהשבוי והמלקוח שלקחו במלחמת מדיין. נמצא אפוא שיצחק, אשר הפריש מעשר מהתבואה שצמחה בשדותיו, הוא הראשון (שמפורש בו) שקיים מצוות מעשר - "עשר תעשר את כל תבואת זרעך". (לקוטי-שיחות כרך ה עמ' 68-69)

לקט מאמרי רבותינו אודות יצחק אבינו

יצחק אבינו נקרא "עולה תמימה" - בגלל שהיה אמור להיעקד כמו קרבן לה', ולכן כל ימיו לא יצא מחוץ לארץ ישראל, כמו דין של קרבן ש"נפסל ביוצא" (רש"י בראשית כו, ב).

עבודתו של יצחק אבינו הייתה בחפירת בארות – שהוא "גילוי ממטה למעלה, מהעלם לגילוי, כמשל הבור אשר המים שם בהעלם, וע"י החפירה נתגלו המים" (תורה אור, ריש פ' תולדות).

יצחק אבינו תיקן תפילת מנחה, שנאמר "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", ואין שיחה אלא תפילה (ברכות כו, ב).

"יצחק הוא לשון צחוק ותענוג, והוא גילוי תענוג העליון לצדיקים לעתיד לבא כמ"ש לויתן זה יצרת לשחק בו. ולכן יצחק לשון עתיד. צחוק עשה לנו אלקים. כמשל הצחוק שעושים השרים שהוא מדבר חדש כמו מלחמת הארי עם חיה אחרת, שמההתחדשות נמשך הצחוק והתענוג, כך בחי' בטול היש לאין – זהו ההתחדשות שהנברא שנעשה יש ודבר נפרד יוכל לבטל את עצמו" (תורה אור פ' תולדות).

לעתיד לבא יאמרו ליצחק "כי אתה אבינו" (שבת פט, ב)

"היינו שבחי' יצחק הוא 'פחד יצחק', שהוא בחי' יראה ובטול, ולכן זה אי אפשר שימשיך אברהם למטה בחי' פחד יצחק הנ"ל שבחינת בטול כזה א"א לנבראים לקבל, כי גם למעלה אמרו הושיט הקב"ה אצבעו הקטנה ביניהם ושרפן ע"י גילוי רב, ומכ"ש למטה בנבראים. ולכן כתיב ויעקוד אותו על המזבח ממעל לעצים למעלה מבחינת עה"ח ועה"ד שם יוכל להתגלות בחי' פחד יצחק הנ"ל ... והנה לע"ל כתיב כי אתה אבינו, פי' כי עתה א"א שבחי' פחד יצחק יהי' בבחי' אבינו שהיא המשכה למטה וכנ"ל. אבל לע"ל כשיהיה בלע המות לנצח ואת רוח הטומאה אעביר כו' אז יתגלה בחי' פחד יצחק למטה שיהי' הוא בחי' אבינו כדכתיב לבא בנקרת הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה' שיתגלה בחי' פחד ובטול למטה וראו כל בשר (תו"א תולדות יז, ג. וראה גם תורת חיים תולדות ד, ד ואילך. ויצא כד, סע"ד ואילך).

פרצוף יצחק אבינו

שיעור חדש אייר באנגלית י"א אייר ע"ז – ירושלים
סיכום שיעור הרב יצחק גינזבורג שליט"א⁶⁹

אברהם ויצחק – ניסן ואייר

בחדש האחרון למדנו והתבוננו על אברהם אבינו, האב הראשון, שנקרא גם "אב המון גוים". הוא הפיץ לכל העולם את האמונה בא-ל (המון לשון אמונה ו"אב המון" אותיות באמונה), במגמה להביא משיח⁷⁰. אחרי הרבה שנות נישואין – כששרה אשתו היתה בת תשעים ואברהם בן מאה – נולד להם בנם היחיד, יצחק אבינו.

ההבדל הרוחני בין שני האבות הראשונים, אברהם ויצחק, הוא שאברהם התחיל להאיר אור ישר, גילוי מלמעלה, והענין של יצחק הוא אור חוזר, התגובה הרוחנית לאור הישר של אביו. שלא כמו התגלות האור של אביו, יצחק מעורר התעוררות רוחנית שלא יודעים מאיפה היא באה – לא אור מבחוץ – התעוררות ספונטנית, משהו שקורה בתוך הלב שלי וגורם לי לחפש את ה' ולעלות אליו. זו הסבה לכך שיצחק בימי חייו הוא חופר בארות, בהם המים החיים עולים מן התהום (המסמל את הלא-מודע בנפש),

69 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

70 אברהם הוא אבי 'המהפכה הרביעית', שהרי הוא קורא לכל הגוים ("ויקרא שם") ומזמין אותם לבוא, לשמוע את אמת התורה ולהתגייר. כשאברהם מלמד את הגוים אמונה הוא מוליד אותם מחדש, עד שהם הופכים להיות בניו ממש, על דרך "כל המלמד בן חברו תורה... כאילו ילדו".

מלמטה למעלה, כמו שהלב מתעורר לעלות מלמטה למעלה. אברהם הוא "אור ישר" ויצחק הוא "אור חוזר", הם משלימים אחד את השני⁷¹, האבא והבן.

אם מחפשים הקבלה לכך בחדשי השנה הרי אלה שני החדשים הראשונים, ניסן ואייר: חדש ניסן הוא חדש של גילוי והארה מלמעלה, כאשר גם בלי שעשינו משהו שמצדיק או מזכה אותנו ה' גואל אותנו. חדש אייר, בו אנו נמצאים, הוא חדש של עבודה, של תיקון מדות הלב. סופרים את ספירת העומר ובכל יום מתקנים מדה אחת מסוימת משבע מדות הלב שמתכללות זו בזו, שבע פעמים שבע, ארבעים ותשעה ימים. כל העבודה הזאת היא פיקוח דייקני עם הרבה בקורת עצמית שהלב יתוקן – זה מתאים בעיקר לדרך העבודה של יצחק.

זה מתאים לפי מה שכתוב בקבלה שתיקון הלב הוא דרך התבוננות. לכל חדש יש חוש בספר יצירה, והחוש של חדש אייר – חדש שבכולו, מהתחלה עד הסוף, סופרים את העומר – הוא חוש של מחשבה עמוקה, חוש העיון. ההתבוננות העמוקה היא לא גילוי אור שבא מבחוץ אלא חפירה בעצמי, חפירה בלב שאני עושה כדי לחשוף ולתקן את עומק הלב שלי. הכלי לעבודה הזו, החוש של החדש הזה, הוא ההתבוננות. במח ההבדל בין אברהם ליצחק הוא שאברהם הוא המח הימני, הארת אור מלמעלה, כברק המבריק, גילוי חדש, ויצחק הוא המח השמאלי שענינו התבוננות ועיון, ודרך ההתבוננות הזו יום אחרי יום מגלים את המדות הטובות של הלב וכך מתקנים את הלב.

זו רק הקדמה פשוטה למה הולכים היום להתבונן בדמותו ואישיותו של נשמת יצחק אבינו, האב השני, כפי שעשינו בחדש הקודם לגבי אברהם אבינו, הראשון באבות.

כמו תמיד, נתבונן דרך המדרגות השונות של הנשמה שמקבילות לערוצי האור דרכם ה' ברא את העולם, הספירות העליונות מכתר עד מלכות, ונראה איך הן משתקפות בנשמת יצחק אבינו לפי התורה, בעזרתם הטובה של המפרשים הקלאסיים, של חז"ל ובעיקר של הקבלה.

כתר: מסירות הנפש ו"אחליפו דוכתייהו" בעקדה

מסירות הנפש של יצחק בניסיון העקדה

הכתר של נשמה יהודית הוא כח מסירות הנפש – למסור את הנפש בפועל עבור ה'. מאד ברור איפה מסירות הנפש מופיעה בחיי יצחק אבינו, כי הוא הסכים למסור את נפשו פשוטו כמשמעו – הוא ידע שאביו הולך להעלות אותו לקרבן והסכים לכך, פשט את צווארו לשחיטה, להיות עולה תמימה לה'. אנחנו יודעים שבסוף זה לא קרה, קוראים בתורה שה' לא רצה שאברהם ישחוט אותו, אבל זהו היה הנסיון האחרון והגדול עבור האבא והבן.

הסיפור הזה נקרא בתורה "עקדת יצחק" – אף שזהו הנסיון הכי קשה, העשירי, של אברהם אבינו, אבל הוא נקרא על שם יצחק דווקא "עקדת יצחק", במדה מסוימת אצלו נדרשה יותר מסירות נפש מאצל

71 אור ישר אור חוזר = 1145 = 5 פעמים 229 שעולה אהבה יראה – שתי המדות של אברהם ויצחק – פנים ואחור. במספר קדמי, אור ישר אור חוזר = 4459 = 13, אהבה, פעמים 343 (גבורות גשמים, מדת יצחק, התגברות החסדים, המים, של אברהם, "כנף" האהבה, על ידי "כנף" היראה), 73, סוד "ואהביו [מדת אברהם] כצאת השמש בגבורתו [מדת יצחק]" "שבעתים כאור שבעת הימים". והוא עולה 7 פעמים "יראת הוי".

אביו. אבא שלו הצטווה ישירות מה', הוא שמע זאת מה', ואילו הבן יצחק היה צריך להאמין בנבואת אביו עד כדי הנכונות למסור את נפשו כי אביו אמר שזה מה שה' אמר לו.

התקשרות יצחק לאברהם כ"אב הרחמים"

יש שני ביטויים ביחס לה' בתפלות ימים נוראים. קוראים לה' "אב הרחמן", אבל בתפלות היותר גבוהות, כמו מוסף ונעילה, לא אומרים "אב הרחמן" אלא "אב הרחמים". מה ההבדל בין "אב הרחמן" ל"אב הרחמים"? בקבלה וחסידות כתוב ש"אב הרחמן" הוא מדרגה של אבא – אבא הוא חכמה. מקור כל הרחמים בכתר, מעל החכמה, אבל הרחמים נמשכים מהכתר לחכמה, הם מתבטאים דרך האבא, בטבע האבא לרחם על הבן שלו. אם אני קורא לה' "אב הרחמן" הכוונה שה', כמו אבא – יותר מאבא גשמי, אבל בסופו של דבר הוא – מרחם כמו אב על בניו, הרחמים עוברים ממקור יותר גבוה אך דרכו. אבל אם קוראים לה' "אב הרחמים", אין הכוונה שהרחמים נמשכים בו ועוברים דרכו כמו אבא, אלא שהוא האבא של הרחמים, השרש של הרחמים – הוא מעל הרחמים, זו מדרגה אחרת של אבא, שמעל הרחמים שבכתר עצמם, הוא מקור שמוליד את הרחמים. לכן בתפלות הגבוהות יותר, כמו נעילה, קוראים לה' "אב הרחמים".

למה אומרים זאת כעת? כי אברהם הוא "אב הרחמן", אבל האמונה וההתקשרות של יצחק לאביו בעקדה, "עקדת יצחק" – עד כדי שהאבא אומר, או אפילו רק רומז, שה' רוצה שיקריבו אותי, רוצה את מסירות הנפש שלי, וזה מספיק עבורו כדי לפשוט את צווארו לשחיטה, שאביו יעלה אותו לעולה כליל לה' – היא מדרגת "אב הרחמים". הוא מתייחס לאביו כמקור של הרחמים, ולא רק כאב רחמן. נראה בהמשך שיצחק הוא הדוגמה הראשונה בתורה לילד שבתחלה קרוב יותר רגשית לאמא שלו מאשר לאבא שלו, ילד של אמא (mommy's boy) – הוא הדוגמה הראשונה לכך בתורה – כפי שנאמר בבשורת לידתו על ידי המלאכים "והנה בן לשרה אשתך". כך הוא עד העקדה, אבל לפני שהוא התחתן אומרים לבן ובתואל, אביה ואחיה של רבקה, "ותהי אשה לבן אדניך" (מעין שהמלאכים קבעו שהוא בן של אמא ושני רשעים העידו שהוא הפך להיות בן של אבא). עבורו הנסיון של העקדה היה להזדהות עד כדי כך עם אביו עד שדרכו מתגלה המדרגה הגבוהה של "אב הרחמים", האבא שלמעלה מהאבא.

אחליפו דוכתייהו בעקדה

לא רק שיצחק הוא ילד-של-אמא⁷² מלידה, אלא כתוב שיש לו נשמה דנוקבא – הוא ילדה בגוף של זכר. כל עוד הוא ילדה בגוף של זכר הוא לא יכול להתחתן וללדת ילדים. כדי שיוכל להתחתן וללדת ילדים הוא צריך לעבור שינוי רוחני, מטומורפוזה, והשינוי הזה נעשה ברגע עקדה – נשמת הילדה עלתה למעלה והוא קבל נשמה של זכר, כמו שנסביר יותר בהמשך אי"ה.

בכל אופן, מה שמדברים בקבלה וחסידות שסוד עקדת יצחק הוא התכללות המדות של אברהם ויצחק, שכל אחד מגלה בעצמו את השרש של השני. אברהם הוא אהבה ויצחק הוא יראה⁷³. כדי להיות מוכן למסירות נפש לכתחילה, יצחק היה צריך להגיע למדה הפוכה – לאהבת ה' מוחלטת. לעומתו, לאברהם

72 ילד-של-אמא = יצחק יצחק.

73 אברהם-אהבה יצחק-יראה = 685, מספר ההשראה ה-חיה (19 ברבוע ועוד 18 ברבוע – 19 ועוד 18 = הבל), שרש נשמת יצחק דווקא, כמו שיתבאר. 685 = 5 פעמים 137, הגיל של אברהם בעקדה. 685 = בעז רות – בעז הוא משרש אברהם ("איש חסד") ואילו רות היא משרש יצחק ("אשה יראת הוי"') [איש חסד" ועוד "אשה יראת הוי"'] = 1326 = אהבה פעמים אמונה =

ה' אומר, אחרי שאומר לו שלא התכוון באמת שיהרוג את בנו, הכל רק נסיון והתכוון רק שיעלה אותו להר ולמזבח ויוריד אותו, ואז אומר לו "עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה". הנסיון של אברהם היה להגיע לתכונה של בנו והנסיון של יצחק היה להגיע למדה של אביו (בסוד הנאמר בבשורת הגאולה על ידי אליהו הנביא, "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם").

בספירת העומר אנחנו מתבוננים בהתכללות של מדות הלב זו בזו, בעזרת הכח של המח. השבוע הראשון מתחיל בהתכללות גבורה שבחסד והשבוע השני בהתכללות חסד בגבורה. אבל כאן מדובר על התכללות לא מכח המוחק אלא מכח העל-מודע של הנפש. הכח של ההתכללות שמדובר עליה כאן הוא "אחליפו דוכתייהו" – אם אתה במקום רוחני אחד, במדה אחת, הכח להגיע למקום ההופכי בא מהכתר, מהעל-מודע.

כתר – "קדקד"

זה הכתר של נשמת יצחק – מסירות הנפש המוחלטת שלו, למעלה מטעם ודעת, שהתגלתה בעקדת יצחק. יצחק לא שמע בעצמו מה, והצווי הזה של ה' מנוגד מאד ל'אופי' של ה' הרחמן, שאפילו לגבי רשע לא יחפוץ ה' במות הרשע "כי אם בשוב הרשע מדרכו וחייה", וכל שכן לגבי צדיקים עליהם נאמר "יקר [קשה הדבר] בעיני הוי' המותה לחסידיו" (וכל התורה כולה היא "תורת חיים", ובשמירת מצות התורה "וחי בהם").

עוד נקודה: האריז"ל מביא שיצחק בגימטריא קדקד. קדקד הוא כתר. פעמיים קד, הפוך הוא דק – פרצוף הדעת של אתב"ש. דווקא פרצוף הדעת של אתב"ש, דק, "הדק היטב היטב הדק" ("דק מן הדק" הוא כינוי אצל הראשונים לקב"ה, כמבואר במ"א), במילוי, קוף דלת, שוה כתר. חלק המילוי של יצחק בלבד שוה כתר (יוד צדיק חית קוף). לכן יצחק עם המילוי הוא סוד "צפנת פענח", שמו של יוסף הצדיק – צפנת בגימטריא כתר, חלק המילוי, ו-פענח בגימטריא יצחק, השרש. יצחק עולה ד"פ בן ו"צפנת פענח" עולה ד"פ אור. "קדקד" מופיע בברכת יוסף דווקא – גם ברכת יעקב ליוסף וגם ברכת משה ליוסף. יוסף מקבל מסבו, יצחק, את ה"קדקד". היום משתמשים במלה קדקד בכמה משמעויות – בגיאומטריה הוא הנקודה העליונה באיזו צורה, בצבא הוא המפקד, בחברה הוא הבוס. כל המשמעויות האלו שייכות ליצחק.

חכמה: "בן חכם ישמח אב"

יצחק בארבעת הבנים

כעת נעבור לחכמה של יצחק – הכח המודע הראשון של הנשמה. אנחנו באים מפסח בו "כנגד ארבעה בנים דברה תורה" בהגדה בליל הסדר. מיד רואים כאן רמז ליצחק, כי ארבע פעמים בן עולה בגימטריא יצחק – בן הוא הערך הממוצע של כל אות בשם יצחק, שהוא הבן היהודי הראשון ("יצחק בן אברהם"). יצחק הוא הבן האולטימטיבי, הכולל את כל ארבעת הבנים – בן-בן-בן-בן. אבל בפרטות מה מקומו של יצחק בין ארבעת הבנים?

יש תורה מפורסמת של רבי נחמן מברסלב – שהיום המיוחד שלו בספירת העומר (כפי שהוא אמר בעצמו) היה אתמול, בשבת, נצח שבנצח, בגימטריא נחמן שבנחמן. הוא אומר באחת התורות שלו שהאבא של הסדר הוא אברהם אבינו (אברהם מלשון אב) וארבעת הבנים הם בעצם שני בנים ושני נכדים שלו ("בני בנים

"ישא הוי' [לשון נישואין] פניו אליך וישם לך שלום [שלום בית]". אברהם = בעז ועוד 169, אהבה ברבוע. רות = יצחק ועוד 398. ההפרש בין 169 ל-398 = 229 = אהבה (מדת אברהם) יראה (יצחק).

כבנים) – הסבר מאד יפה. הוא אומר שהבן החכם הוא יצחק, הבן הרשע הוא עשו, הבן התם הוא יעקב, שהרי התורה אומרת בפירוש "יעקב איש תם", ואולי הכי מפתיע מהכל, הבן שאינו יודע לשאול הוא ישמעאל. אז אפילו שיצחק הוא ארבע פעמים בן, כולל את כל הבנים, הוא בפרט הבן החכם⁷⁴.

פסוקי "בן חכם"

איפה מופיע הביטוי "בן חכם" בתנ"ך? הוא חוזר שלש פעמים. שלשת האחרים – "בן רשע", "בן תם", "בן שאינו יודע לשאול" – הם לא ביטויים מפורשים בתנ"ך. אבל "בן חכם" מופיע שלש פעמים, כולן במשלי, פעמיים זהות – "בן חכם ישמח אב". המלה "ישמח" היא גם צירוף אותיות משיח, כידוע. פעמיים כתוב "בן חכם ישמח אב" ופעם אחת כתוב "בן חכם מוסר אב" – הוא מקבל ברצון מוסר מאביו, לומד ומיישם אותו. בפסוק אחר במשלי כתוב "שמע בני מוסר אביך" – מוסר הוא האתיקה הרוחנית שהאב מלמד את בנו. מיהו בן חכם? מי שלוקח היטב את המוסר הזה, ועליו כתוב "בן חכם מוסר אב"⁷⁵. אם כן, כל הפסוקים של "בן חכם" רומזים בפירוש ליצחק.

להושיב "בן רשע" (עשו) ליד "בן חכם" (יצחק) שאוהבו

ארבעת הבנים מכוונים גם כנגד אותיות שם הוי' ב"ה – "בן חכם" הוא כנגד האות י, לכן הוא גם כולל הכל. הבן החכם עושה את אביו שמח – אם הוא יצחק האבא הוא אברהם, יצחק משמח את אברהם. אבל את מי יצחק אוהב? את עשו, "ורבקה אוהבת את יעקב" אבל "ויאהב יצחק את עשו". עשו הוא הבן הרשע. הרבה פעמים שואלים למה בהגדה הבן הרשע סמוך לבן החכם? לפי המדרגות הרוחניות הבן הרשע הוא הכי נמוך, הכי רחוק מהבן החכם – רוחנית הוא אחרון, לא שני – אבל מאיזו סבה בעל ההגדה שם ראשון את הבן החכם ומיד אחריו את הבן הרשע, כך מושיבים את הילדים ליד שלחן הסדר.

אחד ההסברים המפורסמים בחסידות הוא שמושיבים את הבן הרשע ליד הבן החכם כדי שיוכל להשפיע עליו השפעה טובה, הוא יכול להחזיר אותו שיהיה בעל תשובה, שישוב אל ה'. אבל כעת, לפי רבי נחמן, יוצא תוספת הסבר עוד יותר לעומק – יצחק משמח את אביו, אבל הוא אוהב את עשו, הבן החכם אוהב את הבן הרשע. זו סבה יותר יסודית להושיב אותם אחד ליד השני – אם אתה באמת אוהב משהו, אתה באמת תוכל לקרב אותו. לא די בכך שאתה חכם ותוכיח לו שצריך לעשות תשובה, לא מספיק להיות חכם – צריך באמת לאהוב אותו. הבן הרשע הוא הבן הנבחר בעיני יצחק, ואז יש סיכוי אמתי שהוא יצליח – גם אם בשנים שעברו הוא לא הצליח, שהשנה הוא יצליח – להחזיר את עשו בתשובה, תשובה מאהבה מתוך כך שהמשיב בתשובה עושה זאת מתוך אהבה (היינו פירוש חדש ל"תשובה מאהבה", שהשב מרגיש כמה שהמשיב אוהב אותי, הן אם המשיב הוא חבר או רב בשר ודם הן אם מדובר בקב"ה שמעורר אותי לעשות תשובה).

שרש נשמת יצחק – גבורה דעתיק המלובשת בחכמה דאריך

בכל אופן, ליצחק יש חכמה. בקבלה, השרש האמיתי של יצחק הוא הגבורה של הממד הפנימי של הכתר – הגבורה דעתיק יומין, המתלבשת, כנשמה בגוף, בתוך מוחא סתימאה, החכמה של הממד החיצוני של

74 בן = אליהו, חכם = הנביא. אליהו הנביא מבשר "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם". מכא ה"בן חכם" להשיב את לב כל ארבעת הבנים לאבינו שבשמים.

75 "בן חכם ישמח אב", 481, מספר ההשראה של 16 שעולה 13 פעמים 37. "בן חכם מוסר אב" = 429 = 13 פעמים 33. ביחד, שני הלשונות עולים 910 = 13 פעמים 70, החצי של 1820, "סוד הוי' ליראיו ובריתו להודיעם".

הכתר (אריך אנפין), "כח המשכיל" שממנו באות הברקות החכמה במודע. העל-מודע הוא חשוך⁷⁶, מאיפה באות ההברקות? מקור הברקים ש'נורים' מהכתר למודע הוא משרש נשמת יצחק.

גם בשרש הכי גבוה (בפנימיות הכתר) יצחק הוא גבורה ואברהם הוא חסד. מבואר בחסידות שבנפש, פנימיות הכתר (עתיק יומין) היא תענוג, עצם תענוג החיים שבעל-מודע של הנפש. חיצוניות הכתר (אריך אנפין) היא רצון שמלביש את התענוג (ככלל, האדם רוצה מה שגורם לו תענוג). הגבורה של התענוג מתלבשת בחכמה של הרצון. שוב, עתיק (פנימיות הכתר) הוא עצם תענוג החיים, התענוג העל-מודע, אבל גם בו יש כל את הספירות והגבורה של תענוג זה היא הנשמה של החכמה הסתומה שבחיצוניות הכתר (רצון) שיוורה לחכמה הגלויה את ההברקות. יש משהו לחשוב עליו... בכל אופן, במושגי הקבלה זהו השרש האמתי של יצחק אבינו, וזו הסבה שהוא אדם באמת חכם, "בן חכם" – הוא מגלה את החכמה הנסתרה (הח"ן) של הכתר.

בינה: "יצחק עשה לי אלהים"

מה פירוש השם יצחק? צחוק. כשאברהם שמע על לידת יצחק הוא צחק וכך גם אמו – ההורים צחקו והם קראו לבן יצחק על שם הצחוק. שם מאד מיוחד. אם באנגלית יקראו לילד צחוק, laugh, זה ישמע מאד מוזר, יצחקו עליו כשיגדל, הוא צחוק גדול. אבל זהו פירוש השם יצחק.

לאיפה שייך השם הזה בקבלה? מוחין דאמא, הספירה הבאה – בינה – בה כתוב "אם הבנים שמחה". אברהם צחק ואז גם שרה צחקה. מי צחק יותר? שרה. להפוך לאמא, ללדת בת תשעים, זה צחוק – כזה תענוג שאדם לא יכול לדמיין, לא יכול להכיל, והביטוי לו הוא צחוק גדול, אין סופי. העובדה שיצחק הוא לשון צחוק היא הבינה בנשמה שלו. יש משהו בתכונה הזו שהיא עצמית יותר מהאחרות – היא השם שלו. כל אחד מההורים שלו צחק, וכשקראו לו יצחק שרה אמרה "יצחק עשה לי אלהים" – אם ה' עשה לי צחוק, אני קורא לילד צחוק.

דעת: "יצחק מצחק את רבקה אשתו"

יחוד – ידיעה וצחוק

יותר מדהים, כשיצחק התחתן – גם זה היה נס, כי כפי שאמרנו קודם הוא נולד נקבי ונזקק לנס כדי להתחתן – היחס שלו לאשתו מתואר בתורה בלשון צחוק, היחוד שלהם נקרא צחוק, "והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו". יש עוד מלה בתנ"ך שמתארת יחוד בין איש לאשתו. פעם ראשונה היא בתחלת התורה, בין אדם לחוה – "והאדם ידע את חוה אשתו". יש עוד מקום אחד בתנ"ך בו יחוד איש ואשה מכונה דעת, לא בחמשה חומשי תורת משה, אלא בתחלת ספר שמואל, על אלקנה וחנה, הורי שמואל הנביא – גם שם כתוב שאלקנה ידע את חנה ("וידע אלקנה את חנה אשתו"). אלה שתי המליים המיוחדות בתנ"ך שמתארות יחוד איש ואשה, פעמיים "ידע" והביטוי הנוסף הוא "מצחק" שכתוב ביצחק. רמוז בשם שלו, "והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו". זה אומר משהו מאד מיוחד על היחוד של יצחק ורבקה⁷⁷.

76 יצחק ועוד "בן חכם" = חשך – "ישת חשך סתרו", היינו חשכת החכמה הסתומה שבכתר ("ישת חשך סתרו" = כד צירופי יונה, גלגול יצחק, כמו שיתבאר).

77 שלשת הפסוקים: "והאדם ידע את חוה אשתו" "והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו" "וידע אלקנה את חנה אשתו" עולים ג פעמים 1547 = 7 פעמים 13 פעמים 17 = "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה" = שם הוי' ב"ה יחד עם זך מילויין (שעולים 1521, 39, "הוי' אחד", ברבוע).

נחזור: יש ביחוד משמעות של דעת – הוא מדרגה של דעת, כי דעת פירושה יחוד (הכח הפנימי של ספירת הדעת בנפש הוא יחוד) – אבל לא הייתי חושב שצחוק פירושו יחוד. זו לא הפתעה שיחוד מכונה דעת, אבל כן ההפתעה הגדולה שיחוד מכונה צחוק – הפתעה שקשורה למהותו של יצחק, ליחוד של יצחק ורבקה⁷⁸.

היחוד של "יצחק מצחק את רבקה" הוא מאד מיוחד, רומז ליחוד העתידי של איש ואשה כאשר הם "שוין בקומתן", מה שיהיה כאשר משיח יבוא (גם ביאת משיח היא לשון "כי יקח איש אשה ובא אליה", אך אין כאן תאר מיוחד מחודש כמו "ידע" או "מצחק". יש גם לשון בעילה וגם לשון שכיבה⁷⁹, כולם על פי הפשט, ודוק).

יחוד יצחק ורבקה – עמוד התפלה

יש גימטריא מפורסמת שיצחק-רבקה בגימטריא 515, תפלה. לכן יש רמז מיוחד בסידור, שמודגש במיוחד במחזור של הימים הנוראים, שישנן ארבע מלים עם האותיות הבולטות יצחק וארבע מלים עם האותיות הבולטות רבקה כי היחוד שלהם הוא התמצית של התפלה ("בפי ישרים תתרום, ובשפתי צדיקים תתברך, ובלשון חסידים תתקדש, ובקרב קדושים תתהלל" – יצחק, האיש, גלוי, בראשי תבות, ואילו רבקה, האשה, צנועה, באות השלישית של כל תבה, ראשית השרש המוסתרת בשתי אותיות "תת"). בשלש עמודי העולם, עמוד התורה הוא יעקב, עמוד החסד הוא אברהם ועמוד התפלה היא יצחק. אחת הגימטריאות לכך הוא שיצחק ועוד רבקה שוה תפלה, אחד הפירושים של תפלה הוא יחוד, יחוד עם ה'. היחוד עם ה' משתקף ביחוד של יצחק ורבקה.

שרש יחוד יצחק ורבקה בדעת עליון

כעת מדברים על המונח היחודי ליחוד של יצחק ורבקה, הצחוק, ששייך לעצם השם יצחק. דעת ובינה תלויים זה בזה – "אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת". עצם שמו, יצחק, שייך לבינה וכח היחוד עם אשתו, שגם מתואר בלשון צחוק, הוא הדעת של יצחק. בכלל, מפורש בזהר חדש (כפי שמסביר

78 גם אשת פוטיפר משתמשת בלשון זה: "בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי" (ראה פירוש הרשב"ם על "והנה יצחק מצחק וגו'", שקודם כתוב "לצחק בי" ואח"כ כתוב "לשכב עמי", אך מזה גופא לומד החזקוני אחרת, שהצחוק הוא לפני הבעילה, עיי"ש. וראה אור החיים הק' וראה הכתב והקבלה שראה בראה שכלית, ומתאים, בפנימיות, למה שמבואר כאן שיחוד יצחק ורבקה המתואר בלשון צחוק היינו בחינת דעת עליון ששרשו בעל-מודע, בשעשועים העצמיים, וד"ל). וי"ל שאשת פוטיפר הרגישה את שרש הסבא יצחק ביוסף (כמו שבהרבה ענינים יוסף דומה ליצחק דווקא).

79 יש גם מה שנאמר בתחלת הבריאה (עוד לפני "והאדם ידע את חוה אשתו") – "על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד". אך לא ברור לגמרי מה פירוש "ודבק". לפי התרגומים ורד"ק הוא לשון דירה, ולפי הרמב"ן, בהיות האשה "עצם מעצמי ובשר מבשרי", תחושה הירושה לכל גבר מאדם הראשון, ענינו שמייחד לעצמו אשה, לא כמו הבהמות והחיות שאין להן אשה מיוחדת (מפני שהנקה לא נבראה מגוף הזכר). ולפי פירוש הגר"א, "ודבק באשתו" מורה על ענין בעלות ולא על מעשה אישות". ועל שכם נאמר "ותדבק נפשו בדינה" לא על עצם מעשה האישות. ולפי פירוש ההעמק דבר הוא מורה על אהבת האיש לאשתו כגופו. וגם אם נפרש "ודבק" על עצם הזיווג (וכן "והיו לבשר אחד" לפירוש הראב"ע) הוא כינוי כללי ולא נאמר ביחס לזיווג פרטי של איש ואשה מסוימים בתנ"ך (המפרשים חולקים אם אדם אמר פסוק זה או משה או רוח הקדש. גם למ"ד שאדם אמר פסוק זה הוא לא אמר את זה על עצמו ואשתו במיוחד שהרי לא היו לאדם הראשון אב ואם). ורמז: "ודבק" ("ודבק באשתו") = 112 = 4 פעמים יחוד (הערך הממוצע של כל אות), ואילו "ידע" ("והאדם ידע את חוה אשתו") = 84 = 3 פעמים יחוד (הערך הממוצע של כל אות)! ביחד הם עולים = 196 = 7 פעמים יחוד (הסימן של הפסוק הראשון בתורה, "בראשית..."), שבו 7 תבות ו-28 אותיות) = י"ד (די, ראשי תבות של שני השרשים דבק ידע) ברבוע.

ויש לציין עוד רמז מכוון: "ידע" "מצחק" = "שכב". ה"שכב" הראשון בתורה הוא בהמשך ל"והנה יצחק מצחק את רבקה אשתו" – "כמעט שכב אחד העם את אשתך". ועוד, "והאדם ידע את חוה" = "מצחק... שכב"!

האריז"ל) שזיווג יצחק ורבקה נקרא "חכם בבינה", יחוד ישסו"ת⁸⁰ ששייך בכלל לבינה (לעומת זיווג אברהם ושרה אמנו, שהוא יחוד אר"א עילאין, ששייך בכלל לחכמה). לכן יצחק התחתן עם רבקה בגיל ארבעים, "בן ארבעים לבינה"⁸¹ (בעוד ברבקה ניכר ש"בינה יתרה נתנה באשה יותר מבאיש", כשהיתה בשלה לנישואין של בינה כבר בגיל שלש...).

נשים לב ש"יצחק מצחק את רבקה" אינו לשם לידת בנים, הפסוק נאמר לאחר לידת בניהם, לא כמו "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר..." "וידע אלקנה את חנה ויזכרה הוי'... ותהר...". שהדעת היא דווקא כדי להוליד בנים, בחינת "דעת תחתון", "דעת המתפשט", על מנת להוליד מדות בלב. לעומת זאת, הצחק של יצחק ורבקה הוא בעצם "דעת עליון", "דעת הנעלם", עצם היחוד בין חכמה ובינה, ששרשו בשעשועים העצמיים של פנימיות הכתר⁸², ודוק (שעל כן יש כאן קשר לבינה, כנ"ל, וגם לחכמה, כדלקמן בפסקה הבאה).

ה"יחיד" ("אחד האמת") של יצחק – אשה אחת וארץ אחת

יש משהו מיוחד ביצחק, שלא כמו אברהם ולא כמו יעקב, שלא רק שהוא בשויון עם אשתו, אלא שהוא היחיד באבות שנושא רק אשה אחת ("אחת היא יונתי תמתי") – לא עוד אשה ולא עוד שפחה. הוא האב היחיד שיש רק אשה אחת בחיים שלו. זה דבר מאד חשוב ביחס ליצחק אבינו.

יש משהו ביצחק שהוא "אחד". אפילו שאביו אברהם נקרא "אחד", "אחד היה אברהם", אבל בנשמת יצחק יש משהו מאד מיוחד שהוא "יחיד", אחד ורק אחד. את הדבר הפשוט אמרנו כעת – שהוא נשוי לאשה אחת, יש רק אשה אחת בחייו, אבל יש עוד דבר 'יחיד' בחייו, גם שייך לספירת ההוד שלו ולספירת המלכות, שיש רק ארץ אחת בחייו. משהו מאד מיוחד שהוא כל חייו חי בארץ הנבחרת ואסור לו לצאת לחוץ לארץ. היו הכי גדולים בעם ישראל, החל משני האבות אברהם ויעקב, שהיו בעוד ארצות, יש שהגיעו לארץ הנבחרת (כמו אברהם) אבל היו – לזמנים קצרים או ארוכים – גם בחוץ לארץ. אבל יצחק הוא רק בארץ ישראל, ה' אומר לו שמכיון שהוא "עולה תמימה" חו"ל לא כדאי לך, "גור בארץ". בשבילך יש רק מקום אחד להיות בו. מקום אחד להיות בו ואשה אחת להנשא לה קשורים אחד לשני.

כשאנו אומרים "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" משתמשים במלה "אחד", אבל כתוב בחסידות שיש דרגה עוד יותר גבוהה, "יחיד", "אחד ורק אחד". מדרגה זו היא מדרגת האמונה של יצחק. אברהם מגלה ומלמד לכל העולם שיש ה' אחד, מונוטואיזם, אבל יצחק מגלה שיש ה' יחיד ומיוחד, אחד ורק אחד (ובנה הוא שולל את אמונת ישמעאל, כמבואר במ"א). ליצחק יש אשה אחת, ורק אחת, ארץ אחת, ורק אחת, וה' אחד, ורק אחד. זו תכונה ששייכת לחכמה, כי בעל התניא אומר בשם רבו המגיד ממעזריטש ש"אחד האמת" (יחיד) מופיע רק בספירת החכמה. כמו שאמרנו קודם, יצחק הוא "בן חכם ישמח אב" – כעת מובן יותר במה הוא משמח את אברהם. אברהם אומר ליצחק – אני למדתי את העולם רק שה' אחד, ואתה (שמשמח אותי מאד, שנשאת רק אשה אחת) תלמד את העולם שהוא 'אחד ורק אחד', יחיד.

80 אם כן, רבקה היא סוד התבונה ואילו יצחק הוא "איש תבונה", עליו נאמר "מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה", פסוק המתאים מובהק ליצחק חופר הברורות.

81 בקבלה מוסבר ששתי האותיות הסתומות – ם ו-ס (ש"בנס היו עומדות בלוחות) – הן תבונה ובינה, כך שבפרט בגיל ארבעים (ם) היה מוכן יצחק ליחוד ישסו"ת, יחוד עם רבקה-תבונה, ובגיל ם הוא נעשה אבא והעלה את אשתו להיות אמא (עילאה, בינה).

82 וראה עוד לקמן הערה כא.

אחרי שעברנו בקצרה את ארבע הספירות הראשונות של הפרצוף, כתר והמוחין, נגיע למדות הלב:

חסד: אהבות יצחק

שלש האהבות המפורשות ביצחק

המדה הראשונה של מדות הלב היא אהבה. אמרנו שהמדה העיקרית של יצחק היא המדה ההפוכה, היראה, השמאל של הלב. האהבה היא הימין של הלב. בזמן העקדה הוא השיג מדרגה עליונה של אהבה, אבל אמרנו שההחלפה בין יראה לאהבה שהיתה בעקדה באה מהכתר, תלויה במסירות נפש. אבל השאלה היא האם יש לו אהבה פשוטה, האם הוא בחור-אוהב, האם יצחק אוהב דברים בטבעיות? באופן מפתיע, אצל יצחק יש ספקטרום של אהבה יותר מכל אחד בתורה – יש שלשה דברים שונים שכתוב שהוא אוהב:

הוא הראשון בו כתוב שאיש אוהב את אשתו, "ויאהבה", יצחק אהב את רבקה אשתו, בפשטות. מסתמא אברהם גם אהב את שרה, אבל לא כתוב במפורש בתורה. הראשון שכתוב בו שאהב את אשתו הוא יצחק. אחר כך יעקב מאד אהב את אשתו רחל (ממבט ראשון), אבל זה היה משום שקבל מאביו דוגמה חיה של אהבת אשתו. אהבת אשתך באה מיצחק.

מה עוד? יצחק אהב את בנו. לא רק שהוא אהב את בנו הטוב, זה כבר כתוב אצל אברהם בעקדה, ה"אהבה" הראשונה בתורה ("קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק"), אלא שהחידוש של יצחק שהוא דווקא אהב את בנו הרע – לאהוב את הבן הטוב זה לא חידוש, אך אהבת הבן הרע היא באמת אהבה גדולה עד מאד (אהבה של מדת הגבורה, מדתו של יצחק), הוא ידע שהוא רע (כך מבואר בחסידות) ואף על פי כן אהב אותו מאד.

מה הוא עוד אוהב? אוכל טוב, מטעמים, "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי"⁸³. למה הוא אוהב מטעמים? בספירה הבאה, גבורה, נראה שיצחק הוא יסוד האש – אברהם אביו הוא יסוד המים ויעקב בנו הוא יסוד הרוח, אבל הוא אש. מה אש עושה? אוכלת. הוא אוהב לאכול-לבער מזון, אבל רק אוכל טוב, רק מטעמים. כל דבר אצל יצחק הוא הפתעה – אתה מוכרח לצחוק כשאתה חושב על יצחק.

אם כן, יצחק הוא האוהב-הטבעי הכי גדול בתנ"ך, לא מוצאים אף אחד אחר בתנ"ך שאוהב שלשה דברים שונים – הוא אוהב את אשתו (הצדקת), אוהב את בנו (הרע) ואוהב אוכל טוב. הוא אוהב אמתי. כתוב באר"י בפירוש שיש לו כל כך הרבה אהבה כי הוא בן של אברהם, "ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק". כמה שהבן שונה מהאבא, לא יעזור...

גבורה: "פחד יצחק", מדת הדין ותיקון ראשו-של-עשו

"פחד יצחק" וחרדתו

כעת עוברים לגבורה, הספירה הבאה – היא הכי ברורה. הוא עובד את ה' ביראה. שלשת הדברים שהוא אוהב, שכבר אמרנו, אינם ה'. איך הוא מתייחס לה' בטבעיות? בעקדה הוא מגיע לאהבה מוחלטת, אבל

83 מטעמים = יצחק ע"ה. רבקה = אשה ע"ה. נמצא שמטעמים אשה = יצחק רבקה. מטעמים (יצחק ע"ה) = הדר, המלך השמיני של מלכי אדום, הנשוי למהיטבאל, שרש התיקון. הדר מהיטבאל = אשה שע"ה = רבקה. מטעמים (הדר) = וה פעמים חוה (שהתגלגלה ביצחק, כמו שיתבאר). "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי" – "אהבתי" = ישחק (הצורה השניה של השם יצחק) = מטעמים מטעמים (הדר הדר)! יצחק רבקה ועוד הדר מהיטבאל (גם הדר, כמו יצחק, היה נשוי רק לאשה אחת) = 1820 (כאשר ה-א של מהיטבאל = 1000 [בחשבון זה, הדר מהיטבאל = 1305 = "אשה כי תזריע וילדה זכר" = "דרך ארץ קדמה לתורה"]!).

בטבעיות מדת עבודת ה' של יצחק היא יראה, עד שה' נקרא ביחס אליו "פחד יצחק", הוא עובד את ה' באימה ורעדה. כשהוא חושב שעשה טעות, בברכת יעקב במקום עשו, כתוב "ויחרד" – יש אצל יצחק משהו שהוא קרוב לרעדה-חרדה. את הבעל שם טוב אנו מכירים כאוהב ה' ואוהב ישראל הגדול ביותר, אבל כתוב שהיתה לו כזו יראת ה' עד שמהרעד הפנימי שלו מים רעדו בכוס שעמדה בקצה החדר. הרעדה והפחד האלו, "פחד אלהים", הם כמובן יסוד היראה הפשוט באישיות של יצחק.

חגי יצחק

גבורה נקראת גם מדת הדין, המשפט. יצחק שייך למשפט, הכח הרוחני שלו מופיע ביום הראשון של ראש השנה. אמרנו שחדש אייר שייך ליצחק אבינו, אבל היום המיוחד של יצחק הוא ראש השנה. השופר של ראש השנה בא מהקרן של האיל שהוקרב במקום יצחק – שייך ליצחק. היום הראשון של ראש השנה – בתורה יש רק יום אחד – הוא "דינא קשיא", גבורה, מדרגת יצחק.

בשלושת הרגלים היום השני בשנה של יצחק הוא חג שבועות, השיא של ספירת העומר, יום מתן תורתנו "מפי הגבורה" (מדת יצחק). נמצא שיש לו שני ימים טובים – שבועות וראש השנה⁸⁴. ראש השנה הוא יום הדין, שייך לדינא קשיא – זו הגבורה, היראה (ימים נוראים) של השנה.

מדת הדין – הפיכת סדום לאחר בשורת לידת יצחק

דינא קשיא בגימטריא בית דין. בתורה השם של מדת הדין הוא אלהים – כפי שנקראים השופטים בתורה, "אלהים", זו מדרגת יצחק. בקריאת השם יצחק כתוב "יצחק עשה לי אלהים" – שם אלקים עשה לי את הצחוק הזה, הבן הזה שאני קוראת לו על שם הצחוק.

כולנו זוכרים שבאו שלשה מלאכים⁸⁵ לבשר את אברהם ושרה על לידת יצחק בעוד שנה. אחרי שהם בשרו על לידת יצחק התורה מספרת שהם קמו והלכו לסדום, כשליחי ה' להשחית את סדום. האריז"ל אומר שמכיון שהם בשרו את אברהם ושרה על לידת יצחק – לכן הצעד הבא שלהם היה ללכת להחריב את סדום, כי יצחק הוא דין. רק הבשורה על לידתו מספיקה לתת מוטיבציה לאותם מלאכים ללכת בשליחות ה' להשמיד את סדום.

בירור ראשו של עשו

מהגבורה של יצחק יוצא (כפסולת היוצאת מן הבר) עשו בנו, שכולו דין קשה בלתי מתוקן. יצחק מברך אותו "על חרבך תחיה" – החיות שלך היא משפיות דמים, מרצח (שהוא הוא התיקון של יצחק בחטא אדם

84 שבועות ראש השנה ר"ת שרה, אמו של יצחק, שהוא מזוהה אתה דווקא – "והנה בן לשרה אשתך". שאר האותיות = ג"פ חשמל, משולש זך, ודוק.

85 שלשת המלאכים שבאו לאברהם הם מיכאל גבריאל רפאל, חג"ת, כנגד שלשת האבות אברהם יצחק יעקב. אם כן, שרש יצחק הוא בגבריאל (העולה "צלם אלהים"). וכמה רמזים בכך: מיכאל גבריאל רפאל אברהם יצחק יעקב = 1296 = 36 ברבוע = 6 בחזקת 4. ממוצע ששת השמות הוא 216, חבוקוק, 6 בחזקת 3. בדילוג: מיכאל רפאל יצחק = 620 = כתר = חלק המילוי של יצחק, צפנת (פענח) = קדקד (יצחק) במילוי כנ"ל בפנים. גבריאל אברהם יעקב = 676 = 26, שם הוי' ב"ה, ברבוע. יצחק גבריאל = 454 = ברכה ברכה (וראה לקמן בפנים ש-ברכה עולה יצחק חוה). גבריאל יצחק משיח בן דוד = 878 = משיח במילוי וכו', ודוק.

הראשון שכלל ע"ז שפ"ד וגילוי עריות – אברהם תקן ע"ז, יצחק שפ"ד ויעקב גילוי עריות, כמבואר בזהר⁸⁶ ובכתבי האריז"ל⁸⁷).

והנה, כאשר עשו נפטר (כאשר חושים בן דן הרג אותו כשבא לטעון בעלות על מערת המכפלה ולמנוע את קבורת יעקב) ראשו התגלגל לתוך חיקו של יצחק – "רישיה דעשו בעטפיה דיצחק". "זרוק חוטרא אעיקריה קאי". יצחק ממשיך לטפל בבנו הרשע עשו וכבר מצליח להעלות את ראשו, את המוחין שלו, לשכב יחד אתו במקום קדוש. חיקו של יצחק, היינו מקום אהבת יצחק לבנו, והוא על דרך המבואר לעיל בענין הושבת הבן הרשע בליל הסדר ליד הבן החכם דווקא, עשו ליד יצחק, כדי שיהיה "רישיה דעשו בעטפיה דיצחק" ויחזיר אותו בתשובה.

כל אלה דוגמאות לגבורה של יצחק (וראה עוד על פגם הגבורה אצל יצחק לקמן, בסוף ספירת התפארת).

תפארת: ברכות יעקב ועשו

ברכות יעקב ועשו

מה ביחס למדת הרחמים שלו עצמו? אמרנו שבעקדה אביו עבורו הוא "אב הרחמים", אבל מה ביחס לרחמים שלו? הוא רצה לברך את עשו, הבן הרע שהוא אהב, אבל בסוף יעקב ואמו – כמובן, כחלק מהתכנית האלקית – פעלו שהוא יברך את יעקב. כשנודע לו שהוא ברך בטעות את יעקב הוא נחרד, כאשר עשו נכנס, אבל מיד הוא אמר "וגם ברוך יהיה" – ברכתי אותו באי-ידיעה, חשבתי שהוא הבן השני, אבל הוא מבורך – ואז עשו החל לבכות. "הברכה אחת לך אבי? ברכני גם אני". באותו רגע הרחמים של יצחק התעוררו. כשמישהו בוכה לך מה הוא מעורר בך? את מדת הרחמים.

בטבעיות הוא אוהב את בנו עשו, אבל ברגע הזה – כשהוא צריך לאשר במודע את הברכות ליעקב – מתעוררים בו רחמים. עצם הרחמים הוא יעקב אבינו, שהוא מדת התפארת שפנימיותה רחמים, והשרש של הרחמים הוא בכתר. בלי ידיעה ובלי כוונה, כשיצחק מברך את יעקב, הוא חש שמי שברכתי הוא תמצית הרחמים, כי מגבורה יוצאים רחמים.

עשו מסוגל לעורר על עצמו רחמים, וזו הסבה שהוא מברך גם את עשו, גילוי עצמי שלו עצמו יש רחמים. כתוב שהרחמים פודים את האהבה, מחזירים אליו את האהבה הגלויה לעשו. אפילו כשהוא הזמין את עשו לברך אותו, יותר מאשר אהבה אליו היו כאן רחמים – הוא קוה שזו הדרך להחזיר אותו בתשובה, כפי שאמרנו. המחשבה של יצחק לברך את הבן הרע, כפי שמוסבר בקבלה וחסידות, היא שאפילו שהוא רשע – לברכה שלי יש כל כך הרבה כח שהוא יחזור בתשובה, כח הברכה שלי יעורר אותו לחזור בתשובה. המחשבה הזו גם היא מדרגה של רחמים בנשמתו.

הוא אהב את עשו כי ראה ברוח הקדש שיש ניצוצות מאד גדולים של קדושה בבחור הרע הזה, בני הרע עשו – רבי עקיבא, רבי מאיר ועוד נשמות מאד גדולות, שאולי נזכיר בהמשך, והוא רחם על הנשמות האלה. אבל הוא רואה שבסוף ה' רצה שיברך את יעקב ולא את עשו. כתוב שרביקה ראתה שלא יהיה כח בברכות להחזיר את עשו בתשובה, כפי שיצחק קווה, וגם הוא הבין בסוף שעצם הרחמים שייך ליעקב. בסופו של דבר מתעוררים הרחמים גם על עשו, כשהוא בוכה הוא נוגע עמוק בלבו של יצחק והוא מברך גם אותו.

86 ח"ג קיא, ב. זהר חדש (מרגליות) לג, ב.

87 ראה באורך יותר בשיעור ה' כסלו (פרצוף יעקב אבינו) ש"ז.

לימוד הזכות של יצחק – תפלת בעל דין (ותיקון פגם הגבורה)

יש קשר בין הגבורה ליצחק לרחמים שלו, שמתבטא בכך שדווקא הוא מסוגל ללמד זכות, שדווקא "אברהם לא ידענו ויעקב לא יכירונו", רק "כי אתה אבינו" ומרחם דרך שעושה דין עם הקב"ה, להוריד עוד חצי מהעונש ועוד חצי. האריז"ל מביא ודורש את הפסוק "זכר רחמיך הוי' וחסדיך כי מעולם המה" – רחמיך-יעקב וחסדיך-אברהם, ואיפה יצחק? הלך להציל בניו משעבוד גלויות, ולע"ל הוא יחזור ויהיה העיקרי. יעקב ואברהם לא הועילו – רק "תפלת בעל דין" של יצחק.

"תפלת בעל דין" כתובה אצל פינחס, שהוא גלגול של יצחק – אחד מהרבה גלגולים שלא אמרנו, פינחס שוה יצחק. הוא שייך לגבורת יצחק. כתוב שיצחק גם פגם בגבורה. איך? שלא דן את עשו. הוא כל כך אהב אותו, החסד שלו, כך שאצל עשו התקבל הרושם ש"לית דין ולית דיין". במובן מסוים הוא אשם בכך שעשו הלך והרשיע, כמו שכתוב שדוד לא הוכיח את בניו. הוא פגם במדת הדין בכך שהוא נתן לעשו להרגיש ש"לית דין ולא דיין". כל פגם צריך לבוא מישוהו אחר ולתקן, ופגם זה נתקן בכך שפינחס הרג את זמרי – יצחק הוא פינחס וזמרי הוא גלגול של עשו. בסוף הוא היה צריך להרוג את הבן שלו – זה התיקון שלו, שעשו יבין שיש דין ויש דיין⁸⁸.

נצח: חיי יצחק - שלמות החיים

המדה הבאה היא נצח: נצח הוא נצחון, ותכלית הנצחון היא הנצחון על האויב של החיים – על מלאך המות. לכן נצח הוא גם לשון נצחיות – הנצחון הכי גדול הוא נצחיות החיים. מי שחי בתורה חיים מלאים הוא יצחק אבינו. היו אנשים שחיו יותר זמן בתקופות קדומות, אבל החיים היהודיים הכי ארוכים שמפורשים בתנ"ך – מאברהם אבינו ואילך – הם של יצחק. כתוב "יראת הוי' לחיים", וממדת היראה-הגבורה של יצחק נמשכים החיים הכעין-נצחיים שלו בנצח (בסוד "שכל את ידיו", מיד שמאל, גבורה, לרגל ימין, נצח).

אברהם חי 175 שנים. כתוב שהוא היה אמור לחיות 180 שנה, אבל כדי שלא יראה את עשו נכדו יוצא לתרבות רעה ה' הקדים את הסתלקותו בחמש שנים. הנכד של אברהם, יעקב, חי 147 שנה. אבל יצחק חי סדר חיים שלם – 180 שנה. למה 180 הם משך חיים מושלם? כי 180 עולה י"פ חי. חיים הם 'חי', לכן כשנותנים צדקה נותנים בכפולות של חי. חיים מלאים הם כפולה של חי – הוא חי חיים הכי שלמים, עשר פעמים חי, קומה שלמה של חי בכל עשר הספירות. לכן, ביחס לכל הנשמות בתנ"ך, הוא נשמה נצחית עם 180 השנה שלו.

שייכות יצחק לנצח עולה גם מרמז מפורסם של חז"ל באותיות שמו: י על שם עשרה נסיונות בהם נתנסה אברהם; צ על שם שנות החיים של שרה בלידתו; ח על שם שהוא הראשון שנימול לשמונה ימים, וה-ק על שם שנות אברהם בלידתו. אם מפשיטים זאת, יש כאן נסיונות-שנים-ימים-שנים. כלומר, כל אותיות צחק, אותיות השרש בשמו של יצחק, הן בחינת של זמן (רק ה-י של יצחק – שאינה מהשרש, אלא תוספת שהיא לשון עתיד – רומזת לנסיונות). מכל הדברים הללו מה ששייך ליצחק באופן עצמי (ולא להוריו)

88 בהמשך, מסביר האריז"ל, מה שניתן לתקן ולהעלות לקדושה מעשו-זמרי עצמם בא בחמורו של רבי פינחס בן יאיר, כאשר רבי פינחס בן יאיר עצמו הוא שוב גלגול של יצחק-פינחס. ורמז בשלשת הגלגולים: יצחק-עשו פינחס-זמרי רבי פינחס בן יאיר-חמורו של רבי פינחס בן יאיר = 3025 = 55 (הכל, י במשולש, שהוא ד במשולש, שהוא ב ברבוע) ברבוע.

הוא המילה ל-ח ימים – ה-ח היא גם לשון חיים⁸⁹, גם לשון יראה-חתת ("יראת הוי' לחיים") וגם שייכת כמובן לצחוק של יצחק, חה-חה-חה... (וכן חית בגימטריא ישחק, הצורה השניה של השם יצחק!).

הוד: הזדהות עם ארץ ישראל

שלמות במקום

גם ההוד, המדרגה הבאה, שייך לשלמות שלו – הוא נקרא "עולה תמימה", וכפי שאמרנו קודם זו הסבה שלא יצא מהארץ, "גור בארץ", השאר בארץ ישראל, אל תעזוב את הארץ המובטחת. היחס בין נצח להוד הוא יחס בין זכר לנקבה ("איהו בנצח ואיהי בהוד"), וגם היחס בין זמן למקום⁹⁰. גם זמן ומקום הם זכר ונקבה בתורה. הוא מושלם בזמן – שהחיים שלו הם משך זמן מושלם, 180 שנה – והוא מושלם במקום⁹¹, בחיים שלמים ומזוהים לגמרי עם ארץ ישראל, כפי שלא מוצאים בשום דמות בתנ"ך.

הזכירו קודם שחדש אייר שייך בדורנו, בזמן המודרני, לשיבה לארץ ישראל. יצחק מלמד אותנו שצריך להזדהות עם הארץ באופן מוחלט, שאני והארץ נעשים אחד, אחד ורק אחד. כתוב שהשם יצחק כולל את כל שמות ארץ ישראל – ארץ ישראל, ארץ הצבי, ארץ החיים, ארץ הקדש. ארבע האותיות שלו הן ארבעה שמות של הארץ (וכן, ארץ ישראל עולה ד"פ יצחק, על דרך הרמז הנ"ל ש-יצחק עולה ד"פ בן). הוא לחלוטין מזדהה עם ארץ ישראל – הזדהות עם המקום הקדוש.

יסוד: מילת יצחק לשמיני וקץ-חי

מילה לשמיני

הספירה הבאה היא יסוד. יצחק הוא הנשמה הראשונה שמסופר בתורה שנימולה, כפי שה' מצוה לאברהם, ביום השמיני (סוד המשכת יסוד אבא להתלבש ביסוד ז"א, בטול באמת, דרך שמונה הספירות מחכמה עד יסוד). ברית הקדש עם ה' שייכת ליסוד שבנפש, והראשון שיש לו את המצוה הזו בשלמות הוא יצחק.

חיים עד הסוף

הזהר אומר שהשם יצחק מתחלק לשתי מלים – קץ-חי⁹². איך קץ-חי, סיום החיים, מסתדר עם כך שהוא חי עשר פעמים חי? האריז"ל אומר שהצירוף הזה שייך לשלמות כח היסוד שלו.

בכל אורגניזם, הסיום הוא חומר מת, תאים מתים. תאים מתים בסוף נקראים בקבלה וחסידות "סרח העודף" – חומר מיותר. משהו מיותר נותן מקום ליניקת החיצונים, שכחות שליליים יכולים לינוק כח.

89 וכדלקמן בספירת ההוד שבשמות ארץ ישראל רומזת ה-ח של יצחק לארץ החיים.

90 אחד מפירושי נצח (נצחיות) הוא זמן, כפשוטו. ורמז לשייכות ההוד למקום: פגם ההוד הוא הפיכתו ל"כל היום דוה" – זוב דם מ"אותו מקום", ההופך אותו ממקום טהור למקום טמא.

91 בשם יצחק – לצד הזמן (הרמז באותיות צחק, שרומזות לשנים וימים, כנ"ל בספירת הנצח) ולצד המקום (הרמז בשמות ארץ ישראל) – רמזים גם ינסיונות אברהם (כנ"ל בספירת הנצח). בסוד עולם-שנה-נפש ממד ה"עולם" שייך להוד (מקום), ממד ה"שנה" שייך לנצח (זמן) – כמבואר כאן בפנים ובהערה הקודמת – והנסיונות (בהם עומד ה"צדיק יסוד עולם", כשם שנקרא יוסף הצדיק על שם עמידתו בנסיונות) הם ממד ה"נפש" השייך לספירת היסוד, וד"ל.

92 יצחק עצמו הוא בסוד קץ-חי, אבל רבקה אשתו אומרת "קצתי בחיי מפני בנות חת". חיי רבקה אשת יצחק הם סוד חפירת הבארות – העלאת מ"נ – ו"בנות חת" סותמות את הבאר (סותמות את הבאר הפתוחה, סוד ה-ה, והופכות אותה ל-ח). יצחק התגבר על הפלשתיים שסתמו את בארות אביו, אך כל זמן שעשו בנו נשוי לבנות חת יש עדיין פגם של "קצתי בחיי".

יש משהו בסיוסם שעלול להיות מת ולהניק לרע. דוגמה פשוטה: אדם עושה מעשה טוב, חווה חוויה רוחנית, ואם בסוף יש לו ספוק עצמי, טפה של גאווה – זה משהו מת בסוף, נקודה מתה בעקב, שנותנת אנרגיה לרע. זו גם המהות של פגם הברית, בובוז אנרגיה חיונית, זרע לבטלה.

קץ-חי אומר שגם בסוף הוא חי כמו בהתחלה. נאמר בפשטות: בסיוסם יכולים להיות תאים מתים, אנרגיה שמתבזבזת. קץ-חי אומר שיצחק חי מההתחלה עד הסוף (עובד את השי"ת ב"אבר חי", כהוראת הבעל שם טוב, מההתחלה ועד הסוף) – משהו מאד עמוק. המיוחד הוא שגם בסוף הוא עדיין חי, גם ה-קץ חי. אם הקץ שלך עדיין חי זה גם אומר שאתה לא מת, חוזר לספירת הנצח. שוב, האריז"ל אומר שתכונת קץ-חי של יצחק היא ביסוד שלו.

מלכות: תפלה, גיור ופירת בארות

התפלות היחודיות של יצחק

הדבר האחרון, המלכות, שייך ליחוד של יצחק ורביקה שהזכרנו – שיחד הם בגימטריא תפלה, הם בעצם מתפללים, נשמות מתפללות ("הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו"). מלכות היא תפלה (כמו שאומר דוד מלך ישראל על עצמו, מדת המלכות, "ואני תפלה").

יש תפלות מיוחדות של יצחק בתורה – הוא מתפלל על אשה, הוא יוצא לשדה להתפלל, שדה הוא גם מלכות, "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", יוצא לשוח עם ה' תפלה מיוחדת, תפלה ספונטאנית לה'. על מה הוא התפלל? על אשה. התפלל לקבל נשמה של זכר כדי שיזכה להיות ראוי להתחתן. אחרי שהוא התחתן בגיל ארבעים, ועשרים שנה עדיין לא היו לו ילדים, כתוב "ויעתר יצחק להוי' לנכח אשתו" – הוא התפלל לה' יחד עם רביקה אשתו, כל אחד מסתכל על השני. אם אתה צריך להתחתן או צריך ילדים, צריך להתפלל לה' – אלה שתי התפלות המיוחדות של יצחק⁹³. התפלה היא המלכות.

שרש אונקלוס הגר – גיור-על-ידי-תרגום

עוד דבר ששייך למלכות הוא גרי צדק. אנחנו רגילים לחשוב שגרי צדק שייכים לאברהם, כי הוא עצמו היה גר צדק ואשתו היתה גרת צדק – כפי שהסברנו בחדש שעבר ו"אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים". חז"ל מלמדים אותנו שכל האבות גיירו גרים, כל אחד בדרכו. אם אמרנו שאברהם הוא הראשון שמלמד את העולם מונותאיזם ויצחק הוא זה שמלמד את העולם את היחוד האמיתי של ה' – שה' יחיד, ולא רק אחד – זהו סוג של גיור. המלה גיור שייכת ליצחק – בו כתוב "גור בארץ" ו"ארץ מגורי אביו". על יצחק כתוב "וישב יצחק בגרר" – המקום בו הוא ישב נקרא גרר. לא רק שהוא גר שם, אלא שהמקום עצמו הוא מלשון גר, גיור, הוא גורר גרים לתוך עם ישראל⁹⁴.

93 אשה ילדים = שלמות של 400, ת (ה"קץ חי" של האלף-בית, "ת – תחיה") – כ כרבווע.

94 לקמן יתבאר שיצחק הוא גלגול של חוה, ובאמת כל הגרים הם משרש חוה ושייכים לה – שהרי חוה בגימטריא גוי, בסוד גוי הדורות שקדמו להופעת אברהם אבינו, היהודי-הגר הראשון (וממנו מגויים בתנ"ך עוד אדם דורות של "אתם קרויים אדם", עד "ענני שבעה" בדברי הימים, כידוע; וכידוע תיקון אדם היה עד למורנו הבעש"ט וממנו-מדורו החל תיקון חוה). לכן, במובן מסוים יצחק כולל בעצמו את כל הגרים – אברהם הגר ושרה הגיורת, שהקדישו את כל חייהם לגיור, הולידו בן שממצה את כל הגרים מכאן והלאה. יש בכך גם מענה על התמיהה שעולה מכך שדווקא לאחר ברית המילה, בה הופך אברהם ל"אב המון גוים", משפחתו מצטמצמת לאברהם-שרה-יצחק והגר וישמעאל מגורשים – האם הברית הפכה את אברהם

את הסיום נאמר מאד בקיצור: אחד הגרים הכי מפורסמים בעולם היהודי הוא אונקלוס הגר, שתרגם את כל התורה לארמית. התרגום שלו כה קדוש, עד שיש מצוה כל שבוע לקרוא "שנים מקרא ואחד תרגום". אונקלוס הוא גלגול של נכדו של יצחק, אליפז, שגדל בבית יצחק סבו. זו עוד דוגמה של רחמים – עשו שלח את אליפז להרוג את יעקב, אבל מכיון שהוא גדל בבית סבו יצחק הוא רחם על דודו יעקב ולא הרג אותו כפי שאביו צוה אותו. בהמשך הוא חוזר כאחד משלשת רעי איוב, אליפז התימני, ואחר כך הוא מתגלגל באונקלוס הגר – זהו התיקון שלו.

הכח של הגיור הזה, שהוא כח לתרגם את התורה לארמית – תרגום קדוש שמאפשר לתורה להתפשט מעבר לדוברי עברית, משהו מאד חשוב בזמן הזה (אני כעת מתרגם לאנגלית) – הוא הכח לתרגם את דבר ה'. לאונקלוס הגר היה כח אדיר לגייר. אונקלוס היה אחיין של הקיסר והרומאים שלחו גדודי חילים לאסור אותו, אבל הוא גייר את כולם – סיפור ארוך בתלמוד, שאין לנו זמן כעת לספר. הכריזמה הזו, הכח ללמד תורה את המשטרה שבאה לעצור אותך ולגייר אותם – נסו לדמיין את זה היום – לגייר את כולם, פעם אחרי פעם, שלש פעמים. הכח הזה שייך לנשמת אונקלוס והוא בא מכח נשמת יצחק (בחו"ל הוא נקרא תמיד אונקלוס הגר – הגר בגימטריא יצחק).

שוב, כח הגיור הוא מלכות ותרגום הוא מלכות. כמו שיצחק הוא תפלה כך הוא תרגום. אם לשון-האם שלך (אמרנו שיצחק הוא ילד-של-אמא) היא אנגלית, איך אתה יוצא "לשוח בשדה", מתפלל ספונטאנית? בשפת האם שלך. זו המלכות. מעל המלכות צריך להתפלל בעברית, אבל במלכות אומרים – לא, תדבר עם ה' ספונטאנית בשפת אמך. זו מלכות, זה הכח של אונקלוס הגר.

אם כן, מסיימים כאן בפרדוקס: מצד אחד יצחק הוא רק אחד ויחיד – אחד עם אשתו, אחד עם ארץ ישראל – ומצד שני הוא מתרגם את התורה והתפלה לכל שפה שטובה לך, לשפה שמתאימה לתקופה ולדור.

חפירת הבארות – מהבינה למלכות

התחלנו את השיעור בכך שיצחק חופר בארות. האריז"ל אומר שגבורות דאמא, שהן שרש יצחק ב"אני בינה", הן החופרות את הבאר במלכות, כמו בפסוק "באר חפרוה שרים". בעצם חפירת הבארות של יצחק הן מאמא למלכות, מ-ה-עילאה ל-ה-תתאה.

כתוב ש-יצחק בעצמו בגימטריא בור. "והבור רק אין בו מים" היינו יצחק של הלעו"ז (מדת הליצנות של הפלשתים, שסתמו את הבארות של אברהם) שמלא נחשים ועקרבים. בור שאין בו מים הוא אחד מארבעת אבות נזיקין, כנגד הדומם-העפר. יצחק של הקדושה הוא בור שיש בו מים, וכדי להפוך בור ל-באר (ווג מלים שהראשון כפולת 13 והשני כפולת 7, וז"ל, וד"ל) צריך להחסיר ה. כשה' קרא לאברהם אברהם הוא לקח ה משרי ונתן אותה לאברהם, אבל מהנוקבא, שרה, הוא דווקא החסיר ה. היות שיצחק הוא בחינת נוקבא צריך להחסיר ה מהבור שלו ואז הוא הופך להיות באר.

שמות הבארות הם גם התקדמות של מלכות. יש הרבה הסברים לבארות, אבל על פי פשט קודם יש הרבה דינים של מלכות, "דינא דמלכותא דינא", יש לה גם "דינא קשיא" וגם "דינא רפיא" ("דינא דמלכותא דינא") – עשק היא יחסית "דינא קשיא" ושטנה יחסית "דינא רפיא" – אבל התכלית היא רחובות, "שאול דינא")

לאוניברסלי או דווקא למשפחת? אכן, אם יצחק הוא שרש כל הגרים, כל "המון גוים" שיספחו להיות בני אברהם, שני ההפכים של משפחתיות ואוניברסליות נכללים בלידתו.

מרחובות הנהר", שרש חפירת הבאר על ידי הגעה לאמא, בחינת רחובות, שגם תאיר במלכות כפי שהיא בלי דינים.

עד כאן. כעת אפשר לשאול שאלות.

ג. נשמות זכריות, נשמות נקביות ותהליכי שינוי

[שאלה: איך יצחק הפך מנשמה נקבית לנשמה זכרית, ואיך אני יכול לעשות זאת בעצמי? נושא שתופס היום מאד את סדר היום... (הרב: לכן הזכרנו זאת).]

יצחק – גלגול חוה והבל

האריז"ל אומר שיצחק היה נשמה נקבית. נשמה נקבית מסוימת או סתם נשמה נקבית? מוצאים באריז"ל שהוא לא היה סתם נשמה נקבית, אלא שהוא היה גלגול-תיקון של חוה, האשה הראשונה. זה נשמע משהו מאד מענין, שיצחק הוא חוה בעצמה (יצחק ועוד חוה = ברכה, "איהי ברכה". ישחק – הצורה השנייה של השם יצחק⁹⁵, הרומזת לכח המשחק שיש בו, בנוסף לתכונת הצחוק – עולה כב פעמים חוה). חוה נקראת "אם כל חי" – שייך גם לקשר שלו לאמא, איפה שמקמנו את הצחוק שלו.

כדי להפוך לזכר הוא היה צריך לקבל את נשמת הבן השני שלה – הבל⁹⁶. גם לאדם וחוה יש בן טוב ובן רע, כמו אצל יצחק ורבקה, והבן הרע הוא באמת רע והוא הורג את הבן הטוב. כל הנשמות באות משני אלה, או מקין או מהבל. יש יחס מאד מיוחד בין חוה להבל: חוה שוה 19 ו-הבל שוה 37 – 19 הוא הנקודה האמצעית של 37. דברנו על ילד של אמא וילד של אבא – קין (ה"איש", "קניתי איש את הוי") יותר קרוב לאדם (שעל כן הוא נולד בהמשך ל"והאדם ידע"), אם עושים הכאה פרטית של אותיות אדם הוא שוה בדיוק קין, אבל האמא היא הנקודה האמצעית של הבל, שיותר קרוב אליה (שעל כן לידתו מתוארת כבדרך ממילא, ללא ידיעת האדם אלא מחוה עצמה, "ותסף ללדת את אחיו את הבל וגו"). אחרי שהבל נהרג בידי קין, 130 שנה אחר כך, נולד בן שנקרא שת כי ממנו הושתת העולם. עליו התורה אומרת שהוא "תחת הבל כי הרגו קין" – יש כאן גלגול מפורש בתורה, המקור הכי מפורש לסוד הגלגול בתורה.

השינוי – מתוך רגע של פחד-מות

האריז"ל אומר שכאשר אברהם אמר ליצחק "השה לעלה בני" – אתה השה שאני עומד להעלות עולה – ר"ת הבל, הוא התחיל להתעצם עם נשמת הבל. אם יש לך נשמה נקבית הדרך להתהפך לזכר – כפי ששאלו – מתחילה מרגע אחד כזה.

95 הרומזת לקשר-משחק שלו גם כגלגול האמא (סוד הבינה, אליה שייך הצחוק, כנ"ל), בסוד "... משחקת לפניו בכל עת. משחקת בתבל ארצו...".

96 יצחק קשור להבל ותיקון של הבל כי שניהם הציצו בשכינה, כפי שכותב האריז"ל. הבל הציץ בשכינה כשה' קבל את מנחתו ברצון והתחייב מיתה, לכן מיד קין הרג אותו (משה רבינו, גלגול הבל, תקן זאת בכך שכסה פניו – ועדיין גם את כיסוי פניו יש דורשים ויש דורשים וכו'). יצחק בעקדה גם הציץ בשכינה אבל ה' רחם עליו ונתן לו לחיות את החיים שלו, ורק ענש אותו ב"ותכנינה עיניו מראות", וגם זה לא מיד אלא רק בגיל 123, ב-חן השנים האחרונות שלו, בסוד "ונח מצא חן בעיני הוי" (וראה בהתוועדות א' אייר ש"ז בספירת הנצח אודות ר' משה חסיד רמ"מ מויטבסק שנענש בעוורון בסוף ימיו על שהציץ במה שלא ראוי היה לראות – ויש לומר שהוא גלגול יצחק, "בן חכם", שידע לתת עצה טובה להנצחת החסידות, וד"ל).

נגיד בצורה יותר ברורה: האריז"ל אומר שאם יש למישהו נשמה נקבית והוא רוצה להתחתן – אין אלטרנטיבה אחרת, הוא צריך להתאים את עצמו לגוף שלו, ואם יש לו גוף זכרי הוא צריך להיות זכר ולהתחתן – יש רגע בחייו שהוא יהיה בסכנה גדולה וממנו מתחיל השינוי. מה שאומרים כעת בא ישר מהאריז"ל. יש רגע בחיים שלו שהוא בכוז סכנה – אנשים מדברים היום על חויה טראומתית, יש לו רגע כל כך טראומטי במשך חייו – שהוא מת בו, יש לו טראומה של חויה מות, והרגע הזה הוא הרגע בו הוא נולד מחדש עם נשמה זכרית (ואצל הבל עצמו, הראשון לתופעה זו – בבחינת "ברישא חשוכא" – אכן היתה מיתה בפועל). חויה-סכנת המות עצמה שייכת למלכות, הנוקבא, בה נאמר "רגליה ירדות מות"⁹⁷.

השינוי לא אומר שהחלק הנקבי נעלם, אלא שהוא מקבל כעת כח זכרי שמאפשר לו להתחתן ולהוליד ילדים. הרי רואים שגם כאשר יצחק מתחתן עם רבקה הוא בן של אמא שלו – כתוב "ויביאה האהלה שרה אמו", הוא ראה בה את אמא שלו חוזרת, הרגיש שהיא אמא שלו⁹⁸.

ילדים-של-אמא – שמואל, יונה וחבקוק

איזה עוד נשמות הן נשמות של אמא? אגב, דברנו על ילד-של-אמא אז צריך לדבר על ילדה-של-אבא (daddy's girl). לא כל כך פשוט למצוא בתורה ילדה-של-אבא, אבל בחסידות יש דוגמה ברורה שאולי נאמר תיכף. הדוגמאות האחרות בתנ"ך שהאריז"ל מביא לילד-של-אמא הן שלש נשמות גדולות:

אחד הוא שמואל הנביא, שמופיע בתנ"ך כזרע שה' נתן לאמו חנה – "ונתת לאמתך זרע"⁹⁹ אנשים. שמואל שייך לחנה, אבא שלו נמצא ב'מקף' אבל מה שאמא שלו אומרת קובע, הוא לחלוטין שייך לה. הוא לא גדל אצל אמא שלו, כי היא נתנה אותו למקדש אחרי שהיא גמלה אותו, אבל הוא בן-של-אמא. חויה המות שהזכרנו לפני רגע אצל יצחק היא העקדה. כל אחד מהאנשים האלה, הבנים-של-אמא, חוו כוז חויה. כתוב שכאשר שמואל היה מאד צעיר הוא הורה הלכה בפני רבו, עלי הכהן, ששחיטה בוז כשרה. כשמביאים קרבן למקדש לא צריך שהשחיטה תהיה בידי כהן. אחרי השחיטה צריכים שהכהן יעשה הכל, והעבודה פסולה בוז, אבל השחיטה כשרה בכל יהודי – זו הלכה מאד מיוחדת בתורה, הוא חדש אותה כילד קטן. הוא אמר אותה בפני רבו, עלי הכהן, ועלי הכהן רצה להרוג אותו. למה? כי "המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה". באותו רגע עלי חשב להרוג אותו, ואלמלא שאמו – הוא בן-של-אמא – באה והתחננה (כשמה חנה) ומנעה זאת

97 יצחק הוא גלגול חוה, "אם כל חי", מצד אמא (ה עילאה) – כנ"ל בפנים – ונמצא בסכנת מיתה מצד המלכות (ה תתאה, כרחל אמנו שמתה בלידת בנה השני, בנימין). אכן, גם בחוה עצמה (שהביאה מיתה לעולם), מלמדים חז"ל שהיתה חוה ראשונה ששבה לעפרה וחווה שניה שהתקיימה. בתורה אי אפשר לדעת שהיו שתי חוות, ולכן ניתן להסביר שחז"ל מדברים על אותה חוה שעברה שני 'גלגולים' בחייה, עם טראומה של מות קליני ביניהן. [אכן, מבואר שחווה הראשונה היא כנגד לאה (ה עילאה, אמא) וחווה שניה, עליה נאמר "כי היא היתה אם כל חי", היא כנגד רחל (ה תתאה, מלכות), לכאורה היפוך המבואר לעיל ש"אם כל חי" היא מצד אמא וסכנת המיתה מצד המלכות, וע"כ יש לבאר זאת בסוד ההתכללות – חווה ראשונה מצד התכללות רחל שבלאה (רצון לאה להדמות לרחל, להיות אהובה על בעלה כרחל אחותה) וחווה שניה היא "אם כל חי" מצד התכללות לאה ברחל (רצון רחל להדמות ללאה, בלידת הרבה ילדים, כ"אם כל חי" ממש), ודוק היטב.]

98 כך שבעצם יחוד יצחק עם רבקה הוא גם יחוד שלו עם אמו – יחוד בו יצחק ורבקה (יחוד ישו"ת) עולים להיות כאברהם ושרה (יחוד אר"א עילאין). ורמז: "יצחק מצחק [את] רבקה" עולה אברהם-שרה. בכח הצחוק הם מעלים את יחוד ישו"ת ליחוד אר"א עילאין (דהיינו את יחוד יצחק-רבקה ליחוד אברהם-שרה, כנ"ל בפנים בספירת הדעת והקשר שלה לספירת הבינה), כאשר "כל אור חוזר חוזר לקדמותו ממש", לסוד השעשועים העצמיים (כנ"ל שם).

99 שמואל מכונה כאן זרע, מלה שמתייחסת בחז"ל דווקא ליצחק אבינו (כמו בביטוי בתפלה "זרע יצחק"), כרמז בכך ש-זרע בגימטריא יצחק אבינו (וכידוע הרמז שאברהם יצחק יעקב הם ארץ זרע פרי).

מעלי הוא היה הורג אותו. הוא הרגיש זאת – כל מה שאומרים כעת בא מהאריז"ל – הוא עבר דרך חוית מות, מכיון שהוא בן-של-אמא (שעל הנוקבא נאמר "רגליה ירדות מות").

הדמות הבאה היא הנביא יונה. בן הצרפית שבאמת מת והנביא אליהו החזיר אותו לחיים. גם הוא בתנ"ך בן של אמא שלו, בן הצרפית, ולא של אבא שלו – "בן האשה בעלת הבית". האריז"ל אומר שהצרפית, האמא של יונה, היא ממש שרה אמנו שהיתה ברכה בכד הקמח שלה כמו ברכה בעסה של שרה.

הדמות השלישית גם היא של נביא, חבקוק, שגם מת כשהיה ילד וקם לתחיה על ידי אלישע, תלמידו של אליהו הנביא. גם הוא נקרא בן של אמו, השונמית (בה נאמר, כאמור בשרה, "כעת חיה את חבקת בן", ובכל לשונות הסיפור ברורה שייכות הבן דווקא אליה).

שוב, בן האשה הצרפית הוא יונה. איפה עוד היתה לו חוית מות? הוא נורק למים ונבלע על ידי דג וממעי הדגה הוא קרא לה' – "קראתי מצרה לי אל הוי' ויענני מבטן שאול שועתי שמעת קולי", "מבטן שאול" היינו מן הקבר, חוית מות ממש. כולנו זוכרים את יונה. אם כן, היו לו שתי חויות מות – קודם, כילד, הוא מת וקם לחיים, ואז היתה לו עוד חוית מות.

כל שלש הנשמות האלו באו מהשרש של יצחק – שמואל, יונה וחבקוק.

מטבע ראשון לטבע שני

לגבינו, ככל שההיסטוריה מתקדמת ה' עושה את הדברים יותר קלים. בכל זאת, עדיין צריך איזו חויה טראומטית קטנה בחיך, אם אתה במקרה נקבה בתוך גוף של זכר. כאשר תעבור זאת אתה תוכל להתחתן וללדת ילדים כרצון ה'. זהו נסיון, ה' רוצה שתתגבר על הטבע הראשון שלך ותגיע לטבע השני שלך, שהוא האמת שלך.

לכל אחד, אפילו אם לא צריך להפוך מנקבה לזכר, יש טבע ראשון – שאינו התכלית האמתית שלו – והתכלית האמתית שלו דורשת ממנו מאמץ להגיע לטבע שני. טבע שני בגימטריא אמת, זהו האני האמתי שלך. כל אחד צריך לעשות את המעבר הזה, מטבע ראשון לטבע שני. טבע ראשון הוא תהו והטבע השני הוא תיקון. אמת היא תיקון, טבע שני.

בכלל, כל התנועה מנשיות לגבריות שייכת לכל אחד: במקום אחד מוסבר ביחס ליצחק, שמדתו גבורה, שעד העקדה כל הגבורות שלו היו גבורות דנוקבא ובעקדה הוא השיג גבורות דדכורא (שהן על דרך גבורה שבחסד). כיצא בכך מבואר ביחס לאברהם, שכל מסע חייו – "הלוך ונסוע הנגבה" – הוא מחסדים דנוקבא לחסדים דדכורא. כלומר, כל אחד מתחיל את חייו במדתו שלו כפי שהיא בפרצוף נוקבא ועבודתו בחיים היא להגיע לאותה המדה בפרצוף הדכורא – להפוך ממקבל במדתו למשפיע במדתו, מתלמיד לרב (כפי שראוי לכל תלמיד להתפתח, כמובן).

נשמות זכריות בגוף נשי

[שאלה: יש עוד הרבה שאלות, אבל מה עם הכיוון ההפוך – מנשמה זכרית בגוף של נקבה לנקבה?]

אמרנו שיש ילד-של-אמא ויש ילדה-של-אבא. בת שקשורה לאביה, נשמה של זכר בתוך נקבה, היא דבר שאפילו יותר מצוי בתרבות שלנו. אני לא משתמש בטרמינולוגיה של הפסיכולוגיה, אותה כולם מכירים, וכל המושגים האלה מופיעים בתורה.

אמרנו שנמצא דוגמה לבת שכל כך קשורה לאביה שכמעט לא צריכה בן זוג – למה היא צריכה חבר? יש לה אבא – ואמרנו שלא כל כך קל למצוא לכך דוגמה בתורה. קודם נאמר את הדוגמה מהמסורת החסידית. [יש את דינה.] כתוב שהיא בת של אמא – "ותצא דינה בת לאה אשר ילדה ליעקב" – ועליהן דרשו חז"ל: "כאמה בתה" (באמת היא היתה אמורה להיות ממ"ס בוי, הרי בעיבור היא היתה זכר, רק שתפלת לאה הועילה להפוך אותה לנקבה).

לרבי הראשון של חב"ד, בעל התניא, היו שתי בנות כאלה. בת אחת, יותר מפורסמת, היא דבורה-לאה, אמו של הצמח-צדק. היא מסרה את הנפש, פשוטו כמשמעו, כדי להציל את אביה, ורק בקשה שאבא שלה יגדל את הבן שלה – הצמח-צדק. זו בת אחת, עם מסירות מוחלטת להציל את האבא. יש בת נוספת, פריידיא, שהיא לא מסרה את נפשה, אבל היא היתה בחורה מאד חכמה והרבה מהחסידות העמוקה אביה מסר לה, לפעמים יותר מאשר לבן שהמשיך אותו. יש עוד דוגמה לגדולי ישראל שלמדו את בנותיהם – יש את אור החיים (אבל לו לא היו בנים), אבל כאן יש מי שהיה לו בן ולא סתם בן אלא שימשיך אותו, אבל הוא מלמד את עומק דא"ח לבת. מבין כל ילדי אדמו"ר הזקן רק אחד זכה להקבר לידו, בתו פריידיא – סיפור שלם בפני עצמו, אף שבדרך כלל מי שקבורה ליד האיש היא אשתו – הבת לה הוא מסר את עומק חכמתו. אפשר לראות זאת עד היום בהאדיטש, שניהם קבורים במקום שאינו 'טבעי'. אז נתנו שתי דוגמאות של בנות שמסורות לחלוטין לאביהן.

לידה מחדש של גרים

דברנו על גרים. כל גר עובר מטומורפוזה גמורה, כמו לידה חדשה ממש (גר שמתגייר כתינוק שנולד). הדוגמאות של הגרים הגדולים בתורה הם נשים. גם אם יש גדולי ישראל מאד גדולים שהתגיירו – כמו שהזכרנו את רבי עקיבא ורבי מאיר שהם בני גרים, שמעיה ואבטליון הם בעצמם גרים (לדעת הרמב"ם, משא"כ לדעת המהר"ל ועוד גם הם בני גרים), יש את אונקלוס שהזכרנו ויש את הגר המפורסם בזמן הבעל שם טוב אברהם בן אברהם, שמסר את נפשו, היו וישנם גברים גדולים שהתגיירו – אבל הגיורים הכי יסודיים שיש בהם סוד עמוק של הפיכת תרבות הגוים לקדושה הם של נשים.

המלך שלמה גייר ונשא נשים שכולן היו בנות מלכים, נסיכה היא תמצית התרבות של האומה שלה, ובכך הוא התכוון לתקן ולגייר את כל העולם – זה לא היה על פי התורה, שהרי במלך כתוב "לא ירבה לו נשים". אם הוא היה לומד מיצחק הוא היה יודע שהכי טוב אשה אחת. בכל אופן, גיור הוא בעיקר של נשים בהיות גיור בחינת מלכות, בחינת נוקבא בעצם.

כל אשה שמתגיירת היא, במובן מסוים, נשמה זכרית בגוף נשי. למה? כששאלו את הרבי מה ההבדל בין יהודי לאינו-יהודי הוא ענה שיהודי – זכר או נקבה – הוא משפיע בעצם, הוא זכר, ולא-יהודי הוא מקבל בעצם, הוא נקבה. אם כן, כל אינו-יהודי שנעשה יהודי הוא כמו נקבה שהופכת לזכר. זה אומר שיש אלמנט זכרי באשה הזו מהתחלה, שהוא דוחף אותה להתגייר. מה ביחס לאשה שנולדה יהודיה עם אלמנט גברי? אולי היא רוצה להיות גדולה בתורה, בבקשה, לשם כך יש היום בתי ספר לבנות. זהו מיסודות המסורת החסידית, שהיו נשים שידעו תורה יותר מהרבנים בקהילות שלהם. אין שום דופי בכך. אם בת רוצה להיות גדולת תורה וצדקת – בבקשה. כל מושג הגיור הוא בעצם נשמה של איש בגוף של אשה. יש 13 גרות מפורסמות – זה נושא בפני עצמו (שרש כל הגיורות היא רות, ממנה נלמדות רוב הלכות גיור, וגם רומזת ליצחק בהיותו "עולה תמימה").

סיכום גלגולי יצחק

ראינו שיצחק שייך לשבע נשמות, חוזר בשבעה שלבים לפי סדר הדורות: חוה, הבל, יצחק, פינחס¹⁰⁰, שמואל, יונה, חבקוק.

ההקבלה הפנימית כאן, כמו בשביעיות רבות, מתחילה מהבינה: חוה היא "אם כל חי" – בינה; הבל הוא שרש כל נשמות החסד; יצחק אבינו עצמו הוא הגבורה; פינחס התחיל בגבורה אבל הפך לכהן איש חסד, נמצא שהוא בסוד התפארת (וכן התעברו בו נשמות נדב ואביהוא, שמשרש הו"ג); שמואל תקן את הנצח, כנודע בסוד מאמרו "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם וגו'"; ולפי זה יונה וחבקוק הם הוד יסוד – יונה הוא ודאי "הודי נהפך עלי" וחבקוק הוא סוד הנשיקין וצחוק הזיווג שבזיווג. במלכות אפשר להוסיף נשמה שכבר איננה בתנ"ך – את אונקלוס הגר (שהודגש לעיל בספירת המלכות).

כל הגלגולים הללו – חוה הבל יצחק פינחס שמואל יונה חבקוק אונקלוס הגר – עולים 1597, מספר האהבה ה-טוב.

צחוק מדבק

שאלה: איך צוחקים, בפרט כאשר קשה לנו, ולמה צחוק הוא התרופה הכי טובה?

תשובה: אחת הדרכים לצחוק – היא אם אתה רואה מישהו, במיוחד אדם גדול, צוחק צחוק גדול אתה צוחק יחד אתו. יש תמונה יפה של הרבי הקודם של חב"ד צוחק צחוק גדול – תתלה אותה על הקיר... זו דרך טובה לצחוק. אם אתה רואה אנשים אחרים צוחקים, לכן חסידים מתוועדים יחד, יושבים יחד וצוחקים יחד – כי כשאתה רואה מישהו אחר צוחק גם אתה צוחק. צחוק מדבק (סוד "יצחק מצחק את רבקה" – "ודבק באשתו").

הזדהות עם הנשמה – נצחון על המות

שאלה: נצח הוא נצחון על המות, איך משיגים את המודעות הזו?

תשובה: הנשמה היא נצחית – אם מזדהים לגמרי עם הנשמה זהו הנצח. קודם הדגשנו שצריך להזדהות עם הגוף – אם הוא גוף של זכר או גוף של נקבה – אבל כדי לחוות חיים נצחיים צריך להזדהות עם הנשמה.

שתי יודין

שאלה: למה שתי יודין מייצגות את שם ה' בסידורים? ואיך זה קשור לכך שבשם אייר יש שתי יודין?

תשובה: לפי דקדוק כותבים איר, אבל לפעמים כתוב גם אייר בכתב מלא. לפי האיות איר רומז ל"אני הוי' רפאך", לכן חדש אייר הוא חדש של רפואה. אם כותבים אייר בשתי יודין כתוב שהר"ת רומזים לנשמות

100 פינחס הוא היחיד מבין הנשמות כאן שלא התבארה הזיקה המיוחדת שלו לאמו, שאף אינה מוכרת לנו – אף שהתורה מספרת שהיא "מבנות פוטיאל" (והז"ל מדגישים שבני ישראל התייחסו דווקא ליחוס פינחס מצד האם, כאשר גם שם פוטיאל עצמו רומז לכך שאצלו עצמו תופסים מקום משמעותי הן היחוס מצד אביו והן היחוס מצד אמו) – אך יש לומר שיש לו זיקה מיוחדת לסבתו, אלישבע, שאולי לקחה וגדלה אותו לבן לאחר מיתת שני בניה, נדב ואביהוא, ולכן בסופו של דבר נשמותיהם התעברו בו, כנודע.

של המרכבה – אברהם-יצחק-יעקב-רחל. בתורה, דוד המלך, שהוא הרגל הרביעית של המרכבה, עדיין לא נולד, והמלכות בתורה היא רחל. לכך רומז אייר בשתי יודין. רואים ששתי היודין הן יצחק ויעקב, האבא והבן.

זו לא הסבה הפשוטה שרומזים לשם ה' בשתי יודין. הסבה הפשוטה היא שכאשר מחברים את שני שמות ה' – הוי' וא-דני, איך שנכתב ואיך שנקרא – משולבים, י-א-ה-ד-ו-נ-ה-י (כפי שאפשר לראות בהרבה סידורים), השילוב מתחיל ומסיים ב-י, וכאשר מחברים את שתי היודין רומזים ליחוד של שני השמות, זהו קיצור הכוונה של שני השמות. במסורת החסידות מוסבר ש-י הוא ייד, נשמה של יהודי, ואם יש שני יהודים, שני יודין, שוים – כמו שאמרנו שאיש ואשה "שוין בקומתן" הם יצחק ורבקה – ה' מופיע, "שכינה ביניהם". אם יהודי אחד מעל היהודי השני זהו 'סוף פסוק', אבל אם שני יהודים שוים השכינה שורה שם.

השפעה מתוך תודעת שליחות

שאלה: הרב הזכיר שהבן הרשע יושב ליד החכם שישפיע עליו לטובה, אבל מה עם "אוי לרשע ואוי לשכנו"? מה אם הבן הרשע ישפיע על החכם?

תשובה: זו שאלה טובה. התשובה היא שצריך להיות חסיד, החכם צריך להיות חסיד, כי אם אתה חסיד אתה מחוסן מהשפעה רעה כי כעת אתה בשליחות. יש כלל בגמרא שמה שפולט לא בולע. צריך להיות במנטליות שיש לך שליחות – אני כל כך אוהב את הבן הרשע הזה, אני רוצה להיטיב לו. אם אני לא אוהב אותו ומתמסר אליו, אם אני יושב לידו ללא מודעות של שליחות, אם אין לי משימה חסידית, אני אכן עלול להיות מושפע ממנו. אבל אם אתה בתוך משימה – הבן הטוב ישפיע על הבן הרע. [אתה צריך כח מאחוריך?] אם אתה חסיד יש כח מאחוריך – הרבי ששלח אותך.

להט החרב המתהפכת – הספק

שאלה: איך אשה יכולה לתקן את חוה במודעות שלה, ואיך היא יכולה לתקן את להט החרב המתהפכת כדי להכנס חזרה לגן עדן ולהגיע לעץ החיים?

תשובה: זו שאלה קשה... לא רק נשים צריכות להגיע לעץ החיים אלא כולם – ה' שם את "להט החרב המתהפכת" שמונע מכולנו להכנס. יש הרבה פרשנויות ל"להט החרב המתהפכת". אחד הפירושים הוא מצב של ספק בנפש, שמשוהו מסתובב שוב ושוב, גם בנפש יש התהפכות רוחנית שוב ושוב, שאינך בטוח במאה אחוז לגבי עצמך, לגבי היכולת שלך, לגבי השליחות שלך, לגבי האמונה שלך – זה מסתובב שוב ושוב, לא ברור, לא מוחלט. ה' הוא ודאי, "הודאי שמו כן תהלתו". האויב הכי גדול של היהודים הוא עמלק, בגימטריא ספק, סקפטיזם. הרבי אמר "משיח נאו" – לכל אחד יש נקודה של ספק שלילי, האם משיח באמת כאן, האם הוא באמת יבוא, האם העולם מוכן, אני יוצא לרחוב, קורא עיתון, האם משיח יכול לבוא לעולם במצב הזה ברגע הזה?! זהו להט החרב המתהפכת שמונע מאתנו – גברים ונשים – להגיע לעץ החיים.

הנהגת האש

שאלה: מתקרבים לפסח שני, כולנו צריכים ברכה של הזדמנות שניה, ואחר כך ל"ג בעומר, וצריכים ברכה של התקשרות לפנימיות התורה.

תשובה: אמרנו שיצחק הוא יסוד האש, שייך לאש של ל"ג בעומר. כתוב שבעולם הזה אנשים מפחדים, במיוחד מאש. יצחק ירא מה', אבל בעולם הזה אנשים מפחדים מהפחד, יש פחד מיוחד מאש. כעת יסוד האש לא יכול להנהיג את עם ישראל. אבל אחת מתופעות הגאולה, של ימות המשיח, שהמנהיג יהיה אש.

כתוב בחסידות שהנגלה בתורה נקרא מים ואנשים נמשכים למים, ופנימיות התורה היא אש ואנשים נרתעים מאש. החסידות מביאה את האש של פנימיות התורה ונוגעת עמה בפנים של כל אחד, צריך להביא לו את האש כדי שיראה שהאש הזו לא שורפת, אלא מעוררת את החוויה הכי טובה, הכי נעימה.

זו גם הבאת האש של יצחק. כתוב בקבלה שהאש של יצחק היא המנהיגות של העתיד. במדבר ה' הנהיג אותנו באמצעות עמוד אש, והאש הזו היא מה שמתגלה במוצאי שבת הקרוב. בכל מוצאי שבת מברכים "בורא מאורי האש" על אבוקה, אבל הפעם תהיה חיות-יצחק גדולה במדורה של לג בעומר, לכבוד רשב"י. שוב, בסוף יצחק יעמוד בראש. כתוב שבתוך הראש יש אותיות אש וה-ריש היא הראש עצמו, הקדקד, שמלא ביסוד האש (כמו בספר יצירה, שהאש עולה לראש) – ראש נוטריקון ראה-אש. בסוף הוא יהיה באמת הראש, ינהיג אותנו עם עמוד האש הנעים, הצוחק.

יעקב אבינו

יומא דהילולא - ט"ו תשרי

- ב'ק"ח נולד.
- ב'קע"א: ברכות יצחק ליעקב. בורח ל-14 שנה מפני עשו, ולומד בתקופה זו בשיבתו של עבר בן שם.
- ב'קפ"ה, יוצא מבאר שבע לחרן.
- ב'קצ"ב, אחרי 7 שנות עבודה בבית לבן, יעקב נושא את לאה, ואח"כ את רחל.
- ב'ר"ה, ע"פ ציווי השם, יעקב חוזר עם משפחתו מחרן לארץ כנען. מעשה דינה בשכם.
- ב'דנ"ה, הסתלקותו

נשיא – ניצוצו של יעקב אבינו

והנה, ענינו של "נשיא" הוא – כדאיתא בקהלת יעקב (לבעל המחבר ספר מלא הרועים, שהי' מקובל ונתקבל ("און אַנגענומען") הן אצל חסידים והן אצל אינם חסידים) ש"נשיא" ר"ת ניצוצו של יעקב אבינו.

וצריך להבין: מה נוגע ענין הנשיאות ליעקב דווקא?

ויובן ע"פ דברי הגמרא במסכת ב"ב: "שופרי' דיעקב אבינו מעין שופרי' דאדם הראשון", והיינו, שענינו של יעקב הוא כמו אדה"ר שבו נכללו כל הנשמות עד סוף כל הדורות, שלכן, כאשר הי' אצל אדה"ר ענין של היפך העלי', הרי זה פעל בכל הנשמות שבאים לאחוריו, וכיון ש"מרוכה מדה טובה ממדת פורענות", הרי מובן, שכאשר ישנו ענין של עלי' אצל מי שהוא בדוגמת אדה"ר, הרי זו עלי' שפועלת בכל הנשמות עד סוף כל הדורות.

וזהו גם החילוק שבין שלשת האבות, אברהם יצחק ויעקב:

אברהם – "יצא ממנו ישמעאל", והיינו, שאע"פ שישמעאל הי' בנו של אברהם, וכתוב "לו ישמעאל יחי' לפניך", מ"מ, אצל אברהם היו ענינים שלא נמשכו ולא פעלו על ישמעאל, ש"יצא ממנו".

ועד"ז יצחק – שעליו נאמר "ביצחק יקרא לך זרע", "ביצחק ולא כל יצחק", כיון ש"יצא ממנו עשו", היינו, שיש ענינים שנפעלו אצל יצחק אבל לא הגיעו ולא פעלו על עשו, ש"יצא ממנו".

ואילו יעקב – "מטתו שלמה"; לא היתה אצלו מציאות של "יצא ממנו" ביחס לכל אלו שהיתה לו שייכות עמהם.

[ולהעיר ממארוז"ל "כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה". ולא עוד אלא שגם לאחרי שיש קס"ד של "האומר" שדבריו הובאו בתורה, ובפרט ע"פ המבואר בתורת החסידות, החל מתורת הבעש"ט, שב"עולם" שבו נמצא ראובן פעל הדבר ענין של חסרון, ולכן הרי זה נקרא שבלבל משכבי אביו, אע"פ שבעולם למטה ה' זה ענין של כיבוד אם (כמבואר במדושי חז"ל) – הרי מ"מ נאמר "בכור יעקב ראובן", והיינו, שלא זו בלבד שאצל ראובן נמשכו והגיעו כל עניני יעקב, אלא עוד זאת, שהי' זה באופן של "בכור יעקב"].

וזהו החילוק הכללי בין הנהגתו של נשיא להנהגתו של סתם גדול בישראל:

יכול להיות גדול בישראל, גדול לאמיתתו, שלא יהי' אצלו ענין הנשיאות, והיינו, שיכול להיות שישנם יהודים שמאיו סיבה שתהי' אין לו שייכות עמהם.

אבל כאשר מדובר אודות נשיא בישראל – אזי "מטתו שלימה": כשם שיעקב אבינו, וכן אדה"ר, כלולות בו כל הנשמות, וכל עניני העלי' שלו פועלים גם בכל הנשמות הכלולות בו – כן הוא גם ב"ניצוצו של יעקב אבינו", שזהו הנשיא שבכל דור ודור, שכלולות בו כל נשמות הדור, שבכל עניני פעולותיו, אינו יכול לסבול שלא תהי' הפעולה בכל הנשמות שכלולות בו, שהם כל נשמות הדור שהוא הנשיא שלהם.

וזהו הביאור בהנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהקדיש ריבוי זמן, וריבוי ענינים, ועד לאופן של מסירת-נפש (שפנימיות הפירוש בזה הוא מסירת הרצון), כדי להתעסק גם עם יהודים שהנהגתם היתה היפך רצונו, ובוה גופא לא רק להתחיל לפעול אצלם עלי' ברוחניות, כי אם עזר בגשמיות – כי, להיותו נשיא הדור, דרא דעקבתא דמשיחא, שתיכף צריך לבוא מלכא משיחא, הוצרך לפעול על כל הענינים שבדורו, עד למטה מטה ביותר, כיון שכל הענינים שבדורו שייכים אליו (שיחת י' שבט תשכ"ב).

יעקב אבינו נקרא "בחיר שבאבות" (ראה ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמו, ב. שער הפסוקים תולדות כו, כה).

יעקב אבינו תיקן תפילת ערבית (ברכות כו, ב)

אור ל-ה' כסלו ע"ז – ירושלים סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א¹⁰¹

א. יעקב אבינו – נשמת העולם

יעקב אבינו – רחמים ואמונה

ברוכים הבאים לכולם, כאן וסביב העולם. הערב נדבר על יעקב אבינו, השלישי באבות. החל מקריאת התורה שנקרא השבוע, פרשת ויצא, הפרשיות עוסקות ביעקב אבינו. יש לנו שלשה אבות – אברהם, יצחק ויעקב. לכל אחד מהם יש מדה רוחנית ורגשית פרטית. מדתו של אברהם היא אהבה, חסד. מדת יצחק היא יראה, יראת ה' (ה' בעצמו מכונה "פחד יצחק"). מוסבר בחסידות שיראה היא רגישות – רגישות

לרצון ה' ("יראת חטא"), רגישות לנשמות אחרות (לא לחטוא – להחסיר יחס אוהב – לזולת. חטא הוא לשון חסרון). אדם רגיש מתחשב (שרש היראה הוא ב"מוחין"), לא פוגע ברגשות של אנשים אחרים.

האב השלישי – שכעת נתחיל ללמוד עליו בתורה, בשבועות הקרובים – הוא יעקב אבינו, שנקרא "הבחיר שבאבות"¹⁰², יש בו משהו מאד יחודי, והשבוע ננסה להבין מה מייחד את יעקב יותר מהאבות שלפניו עד שהוא נקרא "הבחיר שבאבות" (מלשון נבחר).

מדתו של יעקב היא רחמים. בספר התניא¹⁰³, של הרבי הראשון מחב"ד, הוא מזהה את מדת יעקב גם עם אמונה. כתוב שם שהמדות העיקריות הן אהבה ויראה, מדות אברהם ויצחק, מהם נולדות שאר המדות בעבודת ה' שהן ענפי האהבה והיראה, אבל על יעקב הוא לא כותב שמדתו רחמים אלא שמדתו אמונה¹⁰⁴. צריך להבין זאת, כי המאמין הראשון הוא אברהם אבינו שנקרא "ראש כל המאמינים"¹⁰⁵, אז למה מדת האמונה שייכת ליעקב יותר מפילו מלאברהם¹⁰⁶? זה אחד הדברים שננסה להבין הערב.

אברהם-יצחק-יעקב – בריאה-בחירה-אמונה

נתחיל ממה שהאר"ל, גדול המקובלים, אומר על יעקב אבינו. הוא אומר¹⁰⁷ שיעקב אבינו הוא הנשמה הפנימית של כל הבריאה כולה. דבר מאד חזק, שלכל העולם יש נשמה פנימית, והנשמה הפנימית של כל הבריאה היא נשמת יעקב אבינו.

102 עפ"י בראשית רבה עו, א (שם "הבחור שבאבות", אך מצוטט בכ"ד "הבחיר שבאבות"). "הבחיר שבאבות" = 936 = 36 (לאה) אשת יעקב) פעמים הוי' = רחל במספר קדמי (סוד "רחל הגדולה" הכוללת את פרצוף לאה), וביחד עם יעקב (יעקב הבחיר שבאבות) = "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד!"

103 אגרת הקדש כז (ובלקוטי לוי יצחק על התניא שם).

104 אהבה יראה אמונה אברהם יצחק יעקב = הטטרהדר (הארבעון, משולש בשלשה ממדים) של טוב = "טוב הוי' לכל ורחמי על כל מעשיו", מכאן הרמז שהתכלית היא האמונה של יעקב, האמונה שהכל טוב, כדלקמן בפנים.

105 עפ"י שיר השירים (ד, ח) "תשורי מראש אמנה", שנדרש על אברהם אבינו (בשה"ש רבה ד, יט ובכ"ד). "תשורי מראש אמנה" ר"ת אמת (למפרע, שלש התבות הקודמות בפסוק: "אתי מלבנון תבואי" ר"ת אמת ישר – אמת של אור ישר ואמת של אור חוזר כאשר כל אור חוזר חוזר לקדמותו ממש היינו ל"ראש אמנה", רדל"א, מקור האמונה), רמז שיעקב אבינו – "תתן אמת ליעקב [חסד לאברהם]" – הוא זה שמאמת את אמונת אברהם (בסוד "יעקב אשר פדה את אברהם"). "מראש" = ישראל. ה"מראש" הראשון בתנ"ך – "בתר רישא גופא אזיל" – הוא "כי מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו" ופירש"י "אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו ע"י אבות ואמהות". בפרט, "ראש צרים" רמז לאברהם אבינו, האב (היהודי) הראשון, "ראש כל המאמינים". והנה, "ראש צרים" = 841 = הרבוע של 29 (הר"ת רצ = 10 פעמים 29 והאוס"ת = 19 פעמים 29) ומספר ההשראה של 21, וביחד עם אברהם = 1089, הרבוע של 33 ("גל עיני וגו'")!

106 רמז לדבר: מדת יעקב – אמונה = ד פעמים יעקב.

107 ספר הליקוטים ריש פרשת ויחי. האר"ל שם אומר כתוב שיעקב חסר (כמו ברוב התנ"ך) היינו הנפש שלו גופא (ה תתאה שבו) ואילו יעקוב מלא (שמופיע חמש פעמים בתנ"ך, כנגד ה חסדים של הדעת המתפשטים בה"ק של פרצוף ז"א, בחינת הרוח של יעקב) היינו הרוח-התפארת שלו (י) וישראל הוא כבר הנשמה שלו (ה עילאה). הוא לא מביא שם שיש עוד מדרגה, ישרון (שהזכרה לאחרונה בסעודת ר"ח מרחשון) – צריך לומר שישרון היינו חכמה (י), החיה של יעקב (המקיף הקרוב שנעלם מלהתגלות במודע, שרש משיח בן יוסף שביעקב, משיח בן יוסף = ישרון), ויש גם בחינה שהוא הכתר, היחידה (המקיף הרחוק, שרש משיח בן דוד, עליו נאמר "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" – ה עליות של מלך המשיח כנגד נרנח"י שלו, בגימטריה הפעמים רחל, אשת יעקב – "אשת חיל עטרת בעלה") של יעקב, קוצו של י, דהיינו השרש האמיתי של כל הנרנח"י שלו (יעקב, יעקוב, ישראל, ישרון). על דרך סוד ההיולי (היולי = אין, "אין מול לישראל"), השרש האמיתי (בחינת יחידה) הכולל את כל ד היסודות אש-רוח-מים-עפר (כנגד נרנח"י). הנרנ"י של יעקב (סוד ה-צ של הצלם שלו), יעקב יעקוב ישראל = ראשית (= שע =] פרץ, סוד הנאמר ליעקב טרם נקרא ישראל – "ופצת...") [ועוד ישראל), סוד "בראשית" בשביל ישראל שנקראו ראשית, שנאמר "קדש ישראל להוי' ראשית תבואתה" (לפי זה, ה-ב רבתי של "בראשית" רומזת ל-ב המקיפים של ישראל, סוד ה-לם של הצלם של ישראל, שרש תרין משיחין שבו).

הכח האלקי לברוא יש מאין בא מאברהם. כך דורשים חז"ל¹⁰⁸ על "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם"¹⁰⁹ – באברהם, שהעולם נברא במדת האהבה והחסד של אברהם. בריאת משהו חדש היא באמצעות אהבה, הכח של שרש נשמת אברהם.

מה לגבי יצחק? זה הכח של הבורא להוציא את הבריאה מתוך עצמו, לתת לה מציאות עצמאית ובחירה חפשית. כל התורה מבוססת על כך שיש בחירה חפשית בין טוב לרע, וזה בא מכח נשמת יצחק. אם הקב"ה, הבורא, ממלא הכל אין בחירה חפשית. כדי לאפשר בחירה חפשית הבורא צריך להתעלם מהבריאה וזהו הכח של יצחק, סוד הצמצום (מדת הדין, שממנה שכר ועונש, לדון איש ואיש לפי מעשיו, לפי הבחירה החפשית שלו).

אז, אחרי הבריאה עצמה מכוחו של אברהם, וההעלם שמאפשר בחירה מכוחו של יצחק, בא השלישי הנבחר, יעקב אבינו¹¹⁰. אמרנו שהמדה של יעקב היא אמונה. אחת המשמעויות העיקריות של אמונת יעקב היא האמונה שכל מה שקורה בחיים שלי הוא בהשגחה ולטובה – "גם זו לטובה". כפי שנסביר בהמשך, גלגול עיקרי של יעקב אבינו הוא רבי עקיבא – עמוד התורה שבעל פה, כמו שמשה רבינו הוא עמוד התורה שבכתב – לכן שמו עקיבא מורכב מאותיות יעקב (עם ה-א שהיא הכולל), לכן מאד ברור שרבי עקיבא הוא חזרה של יעקב אבינו, שבא לקשר את התורה שבעל פה עם התורה שבכתב שנתנה על ידי משה ("משה מלגאו יעקב מלבר"). רבי עקיבא אמר "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד"¹¹¹. זו אחת האמרות החשובות והמרכזיות שלו, מביין עוד אמירות חשובות ומרכזיות שלו¹¹². אולי הכי חשובה היא ש"ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה, אבל עוד מאמר מאד חשוב של רבי עקיבא הוא "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" – כל מה שה' עושה הוא לטובה. רבו של רבי עקיבא הוא נחום איש גמזו, שאמר "גם זו לטובה"¹¹³. צריך אמונה חזקה כדי להאמין ולהתקשר לכך שגם מה שלא נראה טוב בעומק שלו הוא טוב,

108 בראשית רבה יב, ט (ובכ"ד).

109 בראשית ב, ד.

110 דקארט אמר cogito ergo sum (אני חושב משמע אני קיים). אבל באמת המשפט המלא הוא 'אני מסופק אם אני קיים, אך המחשבה אם אני קיים מוכיחה שאני קיים'. לכאורה זה מזכיר את הסיפור החסידי של "אלקות בפשיטות ועולמות בהתחדשות", לפיו החסיד חושב תמיד האם הוא באמת קיים. האם מדובר באותו דבר? לא. אצלנו הוכחת הקיום של האני היא לא המחשבה אלא האהבה, כפי שלמדנו בשיעורים של "אור השם" לרבי חסדאי קרשקש (סוד "בהבראם" אותיות באברהם) – האהבה נותנת הויה (being). אחרי האהבה שגורמת להתהוות בא סוד הבחירה על ידי הצמצום (כלומר, אברהם-יצחק הם גם התהוות-הסתרה, סוד השמות הוי' ואלקים, כמו שכתוב בשער היחוד והאמונה) ואחרי הצמצום בא קו ההשגחה. באהבה "יש מי שאוהב" ("ואני קרבת אלהים לי טוב") וישנו אוהב, ולכן 'אני אוהב משמע אני קיים'. לעומת זאת, המחשבה בקדושה היא בטול (חשב-מה), בלי מודעות עצמית. זהו ההבדל בין יהודי לגוי, שאצל יהודי המחשבה האמתית (לאפוקי דבור ומעשה שבמחשבה) היא בטול גמור ואצל גוי יש במחשבה ישות. הוכחת הקיום העצמי מתוך המחשבה היא שרש המודעות העצמית של הגוי, אותה צריך לגייר (להביא אותו לידי התעצמות עם מדת האהבה – לגר צדק קוראים אברהם בן אברהם, אהבה בן אהבה).

111 ברכות ס, ב.

112 עוד מאמר עיקרי של רבי עקיבא הוא "הכל צפוי והרשות נתונה וכו'". אפשר לכוון את השלבים שלו כנגד המרכבה (מתאים להסבר של מהות שלשת האבות בתחלת השיעור): אברהם הוא "הכל צפוי", רק שצריך להסתירו בשביל "ההרשות נתונה" של יצחק, ואז "ובטוב העולם נידון" כנגד יעקב, "משפט רחמי", ואז "והכל לפי רוב המעשה" כנגד דוד המלך, "וימלך דוד על כל ישראל ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו" ("ויהי דוד עשה" = [והכל לפי רוב] המעשה" = דוד פעמים יהודה [הערך הממוצע של כל תבה = י"פ דוד, הערך הממוצע של כל אות = ג"פ דוד]). הסדר במשנה זו הוא: ה'-אנחנו-ה'-אנחנו – המלכות ("הכל לפי רוב המעשה") נבנית מיצחק ("ההרשות נתונה").

113 תענית כא, א; סנהדרין קח, ב.

וגם אם לא נראה לי כך כרגע, אך ככל שאני חזק באמונתי כעת שהוא לטובה כך בקרוב ממש יתגלה לי כמה הוא טוב כל מה שה' עושה לי ולנו¹¹⁴.

יעקב – נשמת כל הבריאה

מה אמרנו כעת? שהאריז"ל מלמד אותנו שיעקב הוא הנשמה של הבריאה לאחר שהיא נבראה. הבריאה היא דרך שרש נשמת אברהם, ולאדם נתנת בחירה חפשית דרך העלם הבורא מהבריאה, שרש נשמת יצחק, והנשמה של כולנו יחד, כל עולם – יש הרבה עולמות, בקבלה מדברים בעיקר על ארבעה עולמות כלליים (אצילות, בריאה, יצירה, עשיה), ויש נשמה אחת שחורות אותם – היא נשמת יעקב¹¹⁵. מה הביטוי שלה? האמונה שכל מה שקורה הוא בסופו של דבר לטובה (כלומר לשם תיקון המציאות שתאיר בה אור ה' כי טוב. חותם מעשה בראשית הוא: "אשר ברא [אברהם] אלהים [יצחק] לעשות [לתקן, יעקב]". התיקון הוא הטוב האמיתי והנצחי. יעקב אבינו נקרא "בעל עולם התיקון").

מה הכוונה שיעקב הוא הנשמה של העולם? זאת אומרת שכל נשמה – לא רק נשמה יהודית, אלא הנשמות של כל האנושות (כפי שדובר גם בשיעורים הקודמים כאן) – קשורות ושייכות לנשמה הכללית הפנימית של הבריאה, ואם הן עושות את כל הדרך פנימה, לעומק המציאות שהם נמצאים בה, הן תמצאנה את יעקב. הוא שם, בתוך כל אחד. כעת מדברים לכל העולם: אם אתה באמת נכנס עמוק מספיק לתוך המציאות שלך, אתה מגיע ליעקב ורוצה להזדהות עם היעקב שבתוכך ובתוך העולם שלך, זה יעורר בך מוטיביציה להתקרב לעם ישראל, לבחיר שבאבות ישראל, ואולי אפילו תרצה להתגיייר. זהו הדבר הראשון ביחס ליעקב, שהאריז"ל אומר שהוא הנשמה של כל העולם.

נקודת הבחירה – הבחירה ביעקב ("הבחיר שבאבות") על פני עשו

נקדים עוד שליעקב יש אח תאום, עשו, שהוא המנגד שלו, ה"לעומת זה" שלו. בנשמה, שני התאומים מייצגים את שני היצרים שיש לכל אחד בלב – היצר הטוב, היצר לעשות דברים טובים ולרחם על כולם; והיצר הרע, לעשות דברים רעים, להתמקד באגו ולהשתלט על הזולת. שני האחים האלה נמצאים בקונפליקט, אבל בסופו של דבר, כאשר יבוא משיח בקרוב, יהיה שלום בין שני האחים. האב הנבחר הוא מי שיש לו תאום רשע. דווקא לאב הנבחר יש אח תאום שמתנגד לו, שמתעמת עמו. הבחירה והגדולה היא כשיש אח תאום שמנגד לך לגמרי ואתה ממשיך להאבק בו עד שישלים איתך, זה עושה אותך נבחר (ביחס לאביך וזקנך).

אמרנו קודם שאם יעקב הוא נשמת הבריאה והנשמה הפרטית שבתוך הנשמה שלך, הבחירה שיש לך היא אם להכנס לפנימיות שלך, לממד הפנימי, ולהגיע ליעקב, או להסתפק במודעות עצמית חיצונית,

114 ראה תניא אגרת הקדש יא.

115 כוונת האמור בפנים היא שאברהם הוא אור אין סוף שלפני הצמצום, יצחק הוא סוד הצמצום (יצחק = רוא, "דא רוא סתימא") ויעקב הוא הקו, בחינת "אז יבקע כשחר אורך" (כמו שכתוב בכתבי האריז"ל, ש-יעקב אותיות יבקע), ולכן "ויזרח לו השמש", במזרח בו "אז יבקע כשחר אורך". לפי זה "אברהם התחיל להאיר" הוא לפני הצמצום. למדרגות הבאות יש עוד מלים: גלות וגאולה. גלות היא ההסתרה וגאולה היא הקו, הכנסת ה-א לגולה. גלות-גאולה (כנגד יצחק-יעקב) יוצר שלמות של 222 כמו גוף-נשמה. יצחק הוא הבחירה (שעיקרה בגלות, לכן נתגעגע אליה בימים "אשר תאמר אין לי בהם חפץ"). אברהם הוא בריאה, התהוות העולמות, ומיד יש גלות. בריאה-גלות-גאולה – שלישיה כנגד האבות – שווה שבת.

ואז אתה פוגש את האח המתנגד עשו. זו הבחירה שלך – בחירה ששייכת לכח שמקבלים מיצחק, האב שצריך לבחור בין שני בניו התאומים, יעקב ועשו.

ב. פרצוף התכונות של יעקב אבינו

מה שנעשה כעת הוא לנסות להתבונן ב-10 או 11 תכונות יחודיות של יעקב אבינו ולראות איך הן מקבילות לעץ החיים של הקבלה, עץ הספירות, האורות, הצנורות-הערוצים, דרכם ה' ברא את העולם וממשיך לברוא אותו ולהיטיב לכל הברואים. מה שנעשה הוא התבוננות בסיסית בקבלה וחסידות, נעבור על כל הספירות ונראה איך כל אחת קשורה באופן יחודי ליעקב. בתוך ההתבוננות הזו נגלה כמה מהגלגולים העיקריים של יעקב.

כתר: "ויקרא לו אל אלהי ישראל"

הספירה העליונה בין עשר הספירות נקראת כתר. כל הספירות, כל הצנורות והאורות של הבריאה, מופיעות בנפש כי האדם נברא "בצלם אלהים". הכתר מקביל לעל-מודע של הנפש, והוא מתחלק לשלשה ראשים-כחות – אמונה, תענוג ורצון – כולם כחות על-מודע. הכתר מתבטא בכך שיעקב הוא היחיד באבות, והנשמה היחידה בתנ"ך, שכתוב שה' קרא לו בשם ה' – "ויקרא לו אל אלהי ישראל"¹¹⁶. הקב"ה, שנקרא "אלהי ישראל" – אלקיו של יעקב, שנקרא ישראל – קרא לו "אל", שם ה' הכי פשוט, בן שתי אותיות¹¹⁷. על השם הזה כתוב "חסד אל כל היום"¹¹⁸, הוא שייך למדת החסד, והוא גם שייך למדות הרחמים של הכתר, הלא-מודע, כי הראשונה בין יג מדות הרחמים, השם הכולל שלהן, היא שם א-ל – "אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת וגו'"¹¹⁹. בשם הזה הקב"ה קרא ליעקב.

מה זאת אומרת להקרא א-ל? הרי יעקב הוא לא ה'. זאת אומרת שה' ממלא את יעקב בכח אלקי. מדברים בתורה על נשמות שהן אלקיות, כפי שקוראים לאר"ז ז"ל (לא מהתנ"ך, לפני רק כ-500 שנה) – האלקי רבינו יצחק. לכל יהודי יש נשמה אלקית, אבל מי שאצלו מתגלה לחלוטין הממד האלקי של נשמתו הוא צדיק מאד-מאד גדול, זה משהו יחודי. הקב"ה קרא ליעקב א-ל, וזה אומר שכאשר אתה מתקשר לצדיק הזה, כנשמה כללית, אתה חווה אלקות. לא שהוא אלקים¹²⁰, אבל התקשרות אליו היא ראית האלקות דרך יעקב. נשמת יעקב היא הנשמה הכי כוללת מבין כל הנשמות, ודיוקנו של יעקב אבינו חקוק בכסא הכבוד של ה'¹²¹. התכונה הזו, של שיקוף האלקות, היא הכתר. יעקב מגלה אלקות לכל מי שמתבונן בו, מתקרב אליו.

חכמה: "בראך יעקב ויצרך ישראל"

מה הדבר הבא? הדבר הכי גדול שה' עשה ואנחנו יודעים עליו הוא בריאת העולם¹²², והוא ממשיך לברוא את העולם בכל רגע – "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"¹²³. מה שאמרנו, שה' קרא ליעקב

116 בראשית לג, כ. וראה מגלה יח, א (הובא ברש"י עה"פ).

117 קשר נוסף בין יעקב לאברהם – "חסד אל כל היום" בחינת "חסד לאברהם".

118 תהלים נב, ג.

119 שמות לד, ו.

120 כמאמר רבי ישראל מרוז'ין על מורנו הבעל שם טוב – "דער בעל שם טוב איז נישט געווען דער כביכול...".

121 ראה חולין צא, ב. איכה רבה ב, ב. תקו"ו כב (סה, ב).

122 ראה ברכות נח, א: "לך ה' הגדלה" זו מעשה בראשית, וכן הוא אומר 'עושה גדולות עד אין חקר'".

123 נוסח ברכת "יוצר אור".

א-ל, כתוב בחומש, "זכרו תורת משה עבדי". אכן בנביא ישעיהו כתוב שיש ליעקב כח של בריאה – "ועתה כה אמר הוי' בראך יעקב ויצרך ישראל"¹²⁴, הבורא שלך הוא יעקב והיוצר שלך הוא ישראל, שמו השני והגבוה יותר של יעקב. איך מפרשים את הפסוק הזה בישעיהו? חז"ל אומרים על הפסוק שהקב"ה אומר "עולמי עולמי"¹²⁵, אומר לך מי בראך? מי יצרך? יעקב בראך, ישראל יצרך"¹²⁶. מה זה אומר?! מדרש מאד חידתי, ביטוי מאד חידתי.

שרש ברא בעברית הוא גם מלשון בריאות. האריז"ל מפרש את "בראשית ברא" כ'בראשית הבריא'. בתחלת בריאת העולם, יש מאין, התחוללה (בהתאם לתכנית האלקית) שבירת הכלים – השבירה בעולם התהו. נשמת יעקב, נשמת הבריאה כפי שאמרנו, היא הנשמה של עולם התיקון, יעקב נקרא "בעל עולם התיקון"¹²⁷. כל היעודים שלנו בעולמנו הם העבודה של יעקב לברוא מחדש, להבריא, את עולם התהו שנשבר. כשאומרים שיעקב בורא את העולם הכוונה שהוא מבריא את העולם – מביא את העולם למצב של תיקון.

מאיזה כח בנשמה באים ההבראה והתיקון? מכח החכמה. הזהר אומר על הפסוק מתהלים "מה רבו מעשיך הוי' כלם בחכמה עשית", שאת הכל עושים-מתקנים בכח החכמה"¹²⁸. למה החכמה היא סוד וכח של תיקון? השבירה באה מהישות והאנכיות (כל מלך מזו' מלכין קדמאין דמיתו אמר "אנא אמלוך"). הזכרנו קודם את עשו, התאום הרשע של יעקב, ואמרנו שהוא מבטא את האגו, הישות, האנכיות, שהם היפוך החכמה – הכח הפנימי של החכמה הוא בטול. בכח בטול היש, ההפוך מהישות, ניתן לתקן ולהבריא את המציאות השבורה. הכח לתקן את הבריאה, לחדש אותה בדרך טובה, היא הכח של יעקב, כח החכמה.

בינה: גן עדן

הספירה הבאה היא בינה. בינה בזהר, ובכלל בקבלה ובחסידות, נקראת עולם הבא או גן עדן. כתוב בזהר¹²⁹ שיעקב עצמו הוא הסוד של גן עדן, יותר מכל נשמה אחרת בתנ"ך"¹³⁰. בשבת שעברה, אתמול, קראנו בתורה על כך שיעקב אבינו בא וקבל את הברכות מאביו יצחק, שחשב שזהו עשו. הוא חשד, מתוך הדבור שלו, שזהו יעקב, ואחד הדברים שנתנו לו השראה, חשק ואהבה כדי לברך את בנו שבא אליו הוא שיחד אתו נכנס לחדר ריח גן עדן"¹³¹. יעקב עצמו הוא הסוד של גן עדן והוא נותן לסביבה שלו ריח גן עדן.

כמה שווה בגימטריא ריח גן עדן? 395, הגימטריא של נשמה. בקבלה המלה נשמה מקבילה בספירות לבינה, אמא, העולם הבא. לא רק שיש כאן שויון בגימטריא בין ריח גן עדן לנשמה, אלא שאותו מספר

124 ישעיה מג, א.

125 "עולמי עולמי" = יוסף יוסף (= "עין יעקב"). מי ברא את יוסף? יעקב – "אלה תלדות יעקב יוסף". מי יצר את יוסף? ישראל – "וישראל אהב את יוסף מכל בניו".

126 ויקרא רבה לו, ד (ושם "יעקב בראך, יעקב יצרך"); יל"ש ישעיה רמז תנב.

127 "בעל עולם התיקון" = 819, הפירמדה של 13 = 4.5 פעמים יעקב – "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם" [45, 10 פעמים 4.5] הראשון. בעל עולם = אברהם, שגלה ש"יש בעל הבית לבירה זו" (= 1089, גל ברבוע, "דאש צרים" ואברהם כנ"ל), שוב קשר בין אברהם ליעקב (יעקב מוסיף את "התיקון" לאברהם).

128 הובא בתניא אגה"ק כח בשם הזהר (וראה זהר ח"ב רנד, ב ובטעמי המצוות למהרח"ו פרשת עקב ובסה"מ תש"ח עמ' 206 הערה יא).

129 זח"ב לט, א.

130 כתוב בכתבי האריז"ל (גימטריא שלא היינו עושים לבר...) ש-גן עדן עם חמש האותיות שוה יעקב. נסביר, להמתיק, שחמש האותיות הן ה'עילאה, בחינת בינה.

131 רש"י לבראשית כז, כז.

שזה בדיוק רבי עקיבא, שאמרנו קודם שהוא הגלגול העיקרי של יעקב אבינו. רבי עקיבא עצמו בא ביולוגית מעשו, הוא "בן גרים". כפי שאמרנו קודם, גר הוא מי שחודר לפנימיות המציאות, הפנימיות שלו עצמו, פוגש את יעקב אבינו ומזדהה עמו. כזה הוא רבי עקיבא, והוא עצמו שזה ריח גן עדן.

דעת: משה בפנימיות יעקב

כעת אמרנו את שלש הספירות הראשונות, העליונות, בבריאת העולם ובנשמה. אמרנו שיתכן שנגיע ל-11 תכונות, כי ספירת הכתר הלא-מודעת משתקפת במודע בספירה רביעית, ספירת הדעת. דעת היא כח היחוד, ההתקשרות והרכוז בנשמה. אצל יעקב יש משהו מיוחד בדעת, כי הדעת היא הנשמה הפנימית שבתוכו. יעקב עצמו הוא התפארת. הספירות של עץ החיים מסודרות בשלשה קוים – ימין, שמאל ואמצע. היחוד של יעקב הוא שייכותו לקו האמצעי. שלשת הקוים הם גם תזה, אנטיזה וסינתזה – הכח של קו האמצעי הוא סינתזה.

הקו האמצעי מתחיל מהכתר. אחר כך הכתר משתקף בדעת, שבתורה היא גם הכח של זיווג, נישואין, כח היחוד שמתבטא ביחוד עם עוד נשמה. הקו האמצעי ממשיך לתפארת – הספירה שבדרך כלל מקבילה ליעקב – ויורד ליסוד, מדתו של יוסף, בנו של יעקב, ובסוף מגיע למלכות, מדת דוד המלך. זהו הקו האמצעי. אם כן, הנשמה של התפארת היא הדעת, הנשמה של יעקב ויעקב הוא הנשמה של המציאות.

כעת אמרנו עוד משהו על נשמה – נשמה היא הנקודה האמצעית של הקו האמצעי, האמצע של האמצע. אבל לנשמה הזו יש נשמה. מי היא הנשמה של הנשמה? בין הנשמות שבתורה הנשמה של יעקב היא משה רבינו¹³². משה רבינו נתן לנו את התורה, שנקראת עץ החיים. משה רבינו שייך לספירת הדעת, הכח לדעת את ה' – זה מה שהתורה היא הכח והאפשרות לדעת את ה', להתקשר אליו ולהתאחד עמו.

המלה הראשונה בתורה היא "בראשית", ולא כתוב ראשית-מה. בדרך כלל בתנ"ך המלה "ראשית" נסמכת והסומך מסביר בהתחלה של מה מדובר. באנגלית זה נשמע בסדר ("In the beginning..."), אבל בעברית המלה "בראשית" היא בעייתית, היא צריכה מלה נוספת שמבהירה בתחלת מה. חז"ל מפרשים, ורש"י מביא זאת בתחלת פירושו על התורה, שהכוונה בהתחלה של משהו שידוע לנו, משהו שנקרא בתנ"ך "ראשית", ומביא שתי דוגמאות בתנ"ך למה שנקרא ראשית – התורה (שנקראת "ראשית דרכו"¹³³ של ה') וישראל (שנקראים "ראשית תבואתה"¹³⁴ של ה'). רש"י אומר שהמלה הראשונה בתורה יכולה ללמד אותנו מה הסבה של הבריאה – בשביל התורה ובשביל ישראל, כל ישראל, אבל במיוחד נשמת יעקב-ישראל שכוללת הכל. איך שני אלה הולכים יחד? כפי שאמרנו קודם. על התורה נאמר "זכרו תורת משה עבדי"¹³⁵ – זכרו ודעו והתחברו לתורה שלמד משה רבינו, שהוא הנשמה הפנימית של יעקב עצמו. התורה היא נשמת ישראל וישראל הוא נשמת העולם¹³⁶.

132 תקו"ז תקון יג (כט, א).

133 משלי ח, כב.

134 ירמיה ב, ג.

135 מלאכי ג, כב.

136 אכן, כתוב "משה קבל תורה מסיני", סיני בגימטריא סלם (כמבואר באר"י) – סולם יעקב שמופיע בתחלת הפרשה. אם כן, יש בחינה של "משה מלגאו ויעקב מלבר", שמשה הוא נשמת משה, ויש בחינה שמשה מקבל תורה מסיני, מסלם יעקב. איך נסביר? פנימיות כל העולמות היא יעקב ופנימיות יעקב היא משה, אבל יש בחינה שיעקב קודם למשה ושיעקב הוא כלל ישראל ולכן הוא בתוך משה. איך מסתדר? יש מחלוקת בגמרא (ברכות סד, א; הוריות יד, א) מי עדיף, סיני או עוקר הרים. המסקנה שסיני עדיף כי כולם צריכים ל"מארי חטיא". יעקב הוא עמוד התורה ומשה הוא נותן התורה, ואפשר

לפני שיעקב נפטר כתוב "ויתחזק ישראל". כמו שנראה בהמשך, חז"ל אומרים ש"יעקב אבינו לא מת", אבל בפשט הוא שוכב על ערש דוי ולפני פטירתו כתוב "ויתחזק ישראל וישב על המטה"¹³⁷ ושהוא ישב על המטה. איך האריז"ל¹³⁸ מסביר זאת? שהוא התחזק ועלה לשרש נשמתו. יעקב הוא שרש הנשמה של כל העולם, אבל לו עצמו יש שרש נשמה, משה רבינו. למשה יש גימטריא שהאריז"ל אומר, הוא שוה חזק-חזק-חזק, וכיעקב התחזק הכוונה שהוא התחבר לנשמה הפנימית שלו, נשמת משה. בספירות פירוש הדבר הוא שהוא מעלה את עצמו מתפארת לדעת, במאמץ מודע להתייחד עם ה', לדעת את ה'. זו הדעת המיוחדת של יעקב אבינו.

חסד: תיקון גילוי העריות שבחטא עץ הדעת

המדה הבאה היא חסד ואהבה. חסד היא מדת אברהם אבינו¹³⁹, אבל גם בכך יש ביעקב משהו יחודי שאין באברהם. הזהר¹⁴⁰ אומר שכל אחד משלשת האבות תקן בימי חייו ממד של חטא אדם הראשון. אנחנו יודעים שחטא אדם הראשון הוא אכילת פרי עץ הדעת, אבל החכמים המעמיקים בסיפורי התורה מוצאים שלשה אלמנטים בחטא הקדמון שמקבילים לשלש העבירות החמורות בתורה – עבודה זרה, שפיכות דמים וגילוי עריות. באכילה מעץ הדעת היה ממד של עבודה זרה, שאדם הראשון לא האמין בבורא עולם ובכך שאכל הוא עבד עבודה זרה. היה בו ממד של רצח – הרצח המפורש הראשון היה של בנו, קין שהרג את הבל, אבל כבר היה קודם ממד של שפיכות דמים באכילה מעץ הדעת. היה באכילה מעץ הדעת גם ממד של גילוי עריות, חטא מיני.

מכיון שחטא אדם הראשון, החטא הכולל בתורה, כלל את שלש העבירות החמורות בתורה, עליהם יש צווי של "הרג ואל יעבור" – עדיף למות ולא לעבור על אחת משלש העבירות האלה (רק שלש אלה) – שלשת האבות שבאים לתקן את חטא עץ הדעת צריכים להתייחס לשלשת הרכיבים האלה בחטא עץ הדעת.

מאד ברור מי מהאבות תקן כל אחד – הענין מובא מהזהר ומוסבר בעומק בכתבי האריז"ל: אברהם הוא הראשון ששבר את אלילי אביו תרח, והקדיש את כל חייו ללמד לאנושות את המונותאיזם ולהתנגד לעבודה זרה. לכן מאד ברור שאברהם בא לתקן את רכיב העבודה זרה בחטא עץ הדעת. יצחק אבינו אהב את עשו שהוא אב-טפוס של רוצח בתורה. מה זה אומר? שהיעוד שלו הוא לתקן את רכיב הרצח. האיש שאחריותו היא שלא יהיו רוצחים בחברה הוא המלך, לכן כתוב שבנין המלכות הוא מהגבורה, מדת יצחק. הרמב"ם מסביר שהתפקיד הראשי של המלך הוא לדאוג שלא יהיו רוצחים¹⁴¹. שוב, יצחק תקן את רכיב הרצח בחטא אדם הראשון. כעת מגיעים ליעקב, הבחיר שבאבות, הוא תקן את הרכיב של גילוי עריות, החלק המיני של החטא. הוא היחיד באבות, כפי שנסביר בהמשך, ש"מטתו שלמה". כל ילדיו צדיקים

לומר שהיחס ביניהם הוא שיעקב הוא הסיני שבתורה ומשה מצד עצמו הוא עוקר הרים. כך כתוב שאת התורה משה נתן לישראל כי היא נתנה לו עבורם, אבל הפלפול ה' נתן לו כמתנה אישית ואף על פי כן הוא נהג טובת עין בישראל ונתנה להם. אכן, משה עצמו גם צריך למארי חטיא, וזה "קבל תורה מסיני" (היחס הזה מתבטא גם בסיפור של משה ורבי עקיבא – שם רבי עקיבא מפלפל ומשה הוא המקור של הכל, שם היחס הזה חוזר במדרגה יותר גבוהה).

137 בראשית מח, ב.

138 לקו"ת וספר הליקוטים עה"פ.

139 מיכה ז, כ.

140 ח"ג קיא, ב. זהר חדש (מרגליות) לג, ב.

141 ראה הרמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ב ה"ד והלכות מלכים פ"ג ה"י ובאורך בספר שלשה כתרים במאמר "עד מות הכהן הגדול" בחלק "מלך כמשפט יעמיד ארץ" עמ' רעג ואילך).

בכך שהם מולידים-יוצרים את עם ישראל. עד יעקב אבינו, אצל אברהם ויצחק, לא היה עם יהודי, אבל מיעקב מתחיל העם – זה הפשט של היותו ה"בחיר שבאבות". בכך הוא תקן את רכיב גילוי העריות בחטא אדם הראשון.

אבל איך שהסברנו כעת יש לנו בעיה קטנה: כאשר מקבילים את האבות לשלשת החטאים, בהתאם לשלשת הקיום של הספירות, שפיכות דמים אכן שייכת לשמאל, לגבורה, מתאים לשרש נשמת יצחק, אבל עבודה זרה היא פגם של הדעת, הקו האמצעי, וגילוי עריות הוא אהבה נפולה, כח החסד, הימין. לפי זה, תיקון גילוי עריות צריך להיות שייך לאברהם ותיקון עבודה זרה ליעקב – אבל זה הפוך, כפי שהוסבר שאברהם הוא שמתקן את העבודה הזרה ויעקב את העריות. זו דוגמה למה שנקרא בקבלה "אחליפו דוכתייהו", שלפעמים יש חילוף במקומות-הקבלות. כאן, בהקשר המסוים הזה, יעקב הוא לימין ואברהם הוא באמצע (ועל דרך זה, מוסבר לפעמים בחסידות שעמוד התורה, השייך ליעקב, הוא בקו ימין, "תורת חסד", ואילו עמוד הגמילות-חסדים, השייך לאברהם, הוא בקו האמצעי, "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים"). כעת, כשאנחנו מתבוננים בעשר הספירות של אישיות יעקב עצמה, הפרצוף של יעקב, תיקון גילוי עריות הוא האהבה-החסד שלו.

איפה רואים שיש אצל יעקב אהבה שאין אצל האבות האחרים? באהבתו לנשותיו. יעקב הוא היחיד בין האבות שכתובה בו אהבה ממבט ראשון¹⁴² – האהבה שלו לרחל¹⁴³. זו אהבה עצומה, אהבה שנתנה לו כח לעבוד שבע שנים ועוד שבע שנים באשתו. מדתו של אברהם היא אהבה, הוא ודאי אהב את אשתו, אבל לא כתוב כך בפירושו. על יצחק כתוב שהוא התחתן עם רבקה ואז שהוא אהב אותה. אבל על יעקב כתוב שוב ושוב, כמה פעמים, עד כמה היתה גדולה אהבתו לרחל, מהרגע הראשון שהוא ראה אותה. זו הדוגמה לכך שיעקב שייך למדת האהבה, ובאהבה הזו עצמה – אהבה קדושה – הוא מסוגל לתקן את רכיב גילוי העריות בחטא אדם הראשון. זהו החסד היחודי, האהבה היחודית, של יעקב אבינו¹⁴⁴.

גבורה: יחוד יראה-נורא

הספירה הבאה היא גבורה. הגבורה של יעקב חייבת לבוא לו מאביו יצחק, מ"פחד יצחק" – היא משהו בתוכו (מדת הגבורה שבפרצוף השלם של יעקב), אך שבאה אליו ממדתו העצמית של יצחק אביו. הפנימיות של הגבורה היא פחד, יראה (גבורה = יראה).

כשמתפללים לה' שלש פעמים בכל יום, בברכה הראשונה של עמידה, מתחילים בהזכרת ה' כ"אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב", ומיד אחר כך פונים לה' בתארים "הגדול, הגבור והנורא". מאד ברור, וכך כתוב בקבלה, ש"הגדול" מתייחס ל"אלהי אברהם", "הגבור" מתייחס ל"אלהי יצחק" ו"הנורא" מתייחס ל"אלהי יעקב". לכאורה יש כאן סתירה קטנה, כי "הנורא" נגזר מהמלה יראה, שהסברנו ששייכת ליצחק ולא ליעקב.

מאיזה סיפור לומדים שליעקב יש תפיסה של הקב"ה כ"נורא"? מקריאת התורה של היום, "ראשון" של פרשת ויצא. הזכירו קודם שהחלום הראשון שמסופר עליו בתורה הוא חלום יעקב, "והנה סלם

142 אהבה ממבט ראשון = אסתר (שנושאת חן בעיני כל רואיה), מספר ההשראה ה-11. הר"ת של אהבה ממבט ראשון, אמר, רומזות ל"ובבאה לפני המלך אמר" (ובעשרה מאמרות של המלך העליון נברא העולם, "הוא אמר ויהי"). האוס"ת = יעקב רחל.

143 ראה בספר אהבה פרק א הערה ט (והנסמן שם) ופרק ה הערה לו.

144 יעקב = אהבה ועוד אהבה ברבוע, צורת היהלום של אהבה. במ"ס יעקב (211 26, 47) פעמים אהבה (13) = 611 = תורה במ"ה.

מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו" וה' נצב עליו ומברך את יעקב ב"ופרצת"¹⁴⁵. כאשר יעקב מתעורר כתוב שהוא חווה יראה, "ויירא", והוא אמר "מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים"¹⁴⁶.

הבעל שם טוב¹⁴⁷ לוקח את הפסוק הזה ומבין שכאן נמצא אחד הסודות הכי עמוקים בעבודת ה', וקורא ללימוד שכאן "יחוד יראה-נורא", כי כתוב "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה"¹⁴⁸. לכן אומרים לפחות שלש פעמים בכל יום שה' הוא "הנורא" בהתייחס ל"אלהי יעקב". הוא הנשמה הפנימית של הבריאה, אבל היחוד שהוא עושה הוא יחוד יראה-נורא. את היראה הוא מקבל מאביו, אבל הוא מוסיף את היחוד שלו עם ה"נורא". זהו לימוד מאד עמוק של הבעל שם טוב, ננסה להסביר אותו הכי פשוט שאפשר: ההסבר הכי פשוט שלו הוא יחוד בין החויה הסובייקטיבית של היראה לבין הגילוי האובייקטיבי של הנורא במציאות. ליעקב יש את כח היחוד, ועומק היחוד הוא היכולת לחבר בין הסובייקט והאובייקט. "נורא" מתאר את ה', באופן אובייקטיבי, ויראה היא החויה הסובייקטיבית שלי. כאשר היראה, החויה הסובייקטיבית שלי, מתייחדת עם המציאות האובייקטיבית של ה' ה"נורא" (נוכחות ה', עצמותו ומותו יתברך, במציאות שהיתה נסתרת עד כה ופתאום מתגלה, כמו בסיפור של יעקב – "אכן יש הוי' במקום הזה ואנכי לא ידעתי") הבעש"ט קורא לכך "יחוד יראה-נורא". הבעל שם טוב מסביר שיחוד זה הוא הדרך שאנחנו, בני יעקב, מעלים לשרשם העליון את כל הניצוצות שנפלו והתפזרו בבריאה.

אפשר לחשוב שהיחוד בין האובייקט והסובייקט תלוי באהבה, או ברגש אחר בלב, אבל כאן מתגלה שהיחוד הזה הוא הכח שיעקב, בקו האמצעי, מקבל מאביו ששייך לשמאל – הוא לוקח את היראה שלו ומייחד אותה עם הגילוי המוחלט של ה"נורא", גילוי האלקות במציאות שהוא חווה. היחוד הזה, שמתבסס על היראה, הוא היראה-הגבורה בפרצוף של יעקב אבינו עצמו. בעוד שבועיים נקרא בתורה את פרשת "וישב יעקב בארץ מגורי אביו". המלה "מגורי" בעברית היא גם מלה נרדפת לפחד ("מגור מסביב"), ולכן מוסבר בחסידות¹⁴⁹ ש"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" היינו שיש לו התיישבות במדת היראה שקבל מאביו. הנטיה האנושית הטבעית היא להרתע מפחד, לברוח (על דרך "וירא העם הינועו ויעמדו מרחוק"), אבל יעקב יושב בנחת וישוב הדעת ביראה של אביו.

145 בראשית כח, יב-יד.

146 שם פסוק יז.

147 כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) אות שצג (ובכ"ד). ראה קומי אורי עמ' צט.

148 "ויירא... נורא" = 484 = 22 ברבוע (והוא עולה "ויירא ויאמר" היות ש"ויאמר" = "נורא". "ויירא ויאמר מה" = "ויירא... מה נורא" = 529 = 23 ברבוע, תענוג. היינו ש"מה" מעלה את הרבוע מ-22 ברבוע ל-23 ברבוע, מפני ש"מה" = 22 ועוד 23, ודוק), והוא סוד "אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה [אור זרע = 484 = שמחה עונה כנודע]". ב"ויירא... נורא" יש אור אור ("יהי אור ויהי אור"), "ואהבת" וכו', כאשר שאר האותיות של "ויירא... נורא" הן יין (ר"ת יחוד יראה נורא), "יין ישמח [משיח] חיים" = מלכות (מלך המשיח) – "יראת הוי' לחיים" ("עבדו את הוי' ביראה" "עבדו את הוי' בשמחה [בחיות, חיים]").

"[ויירא] ויאמר מה נורא" = 559 = 43 פעמים אחד-אהבה (חצי 1118, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"). "המקום הזה" = 208 = יצחק (מקור מדת היראה) = 16 פעמים אחד-אהבה. "אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים" = 1625 (מספר ההשראה של 29) = 125 (5 בחזקת 3) פעמים אחד-אהבה. "[ויירא] ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים" = 2392 = פחד פעמים הוי' (יש 7 פעמים "פחד הוי'" בתנ"ך – "כל השביעין הביבין". "פחד הוי'" כל תבה בהכאת

אותיות = 4060 = 70 פעמים חן, שבעים פני חן)!

149 פלח הרמון בראשית סוף פרשת וישב.

תפארת: "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון"

הספירה הבאה היא תפארת, המדה שבדרך כלל משויכת ליעקב עצמו. כתוב בקבלה וחסידות שיעקב, יותר משני האבות שלפניו, אברהם ויצחק, הוא כמו אדם הראשון. אמרנו שכל שלשת האבות מתקנים את חטא אדם הראשון, אבל מי שהכי דומה לאדם הראשון לפני החטא הוא יעקב. על כך כתוב "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון"¹⁵⁰ – היפי (תפארת) של יעקב אבינו – הוא הכי יפה בנשמה ובגוף (ובסוד ישראל = אמת יפי) – הוא כמו היפי של אדם הראשון. תפארת היא רחמים, וכמו שאמרנו קודם בשם אדמו"ר הוקן תפארת היא גם האמונה והבטחון שיתגלה שהכל לטובה. היפי של יעקב אבינו מגיע מהיפי של אדם הראשון¹⁵¹.

נקודה נוספת: יעקב נקרא "הבריה התיכן... מברח מן הקצה אל הקצה"¹⁵², הוא הכח לעלות עד הכתר ולרדת עד המלכות. הסברנו שיעקב הוא הפנימיות של כל העולמות וכולם יכולים לחדור לפנימיות שלהם עצמם ולהגיע אליו. זו הנקודה של "הבריה התיכון", שאף שהוא התפארת – שהיא מדה פרטית – יעקב הוא פנימיות כל העולמות. בריח הוא גם לשון ברח, "ברח לך אל מקומך"¹⁵³ שאומרים אפילו לבלעם הרשע וכל שכן לכל יהודי, שיחזור לשרש שלו. לכל דבר יש שרש בבריה, בפנימיות של יעקב, התפארת. יעקב בתפארת נקרא "עמודא דאמצעייתא", הוא כללות הקו האמצעי.

נצח: "כי שרית עם אנשים ועם אלהים ותוכל"

הספירה הבאה היא נצח. המשמעות של נצח היא נצחון וגם נצחיות, חיים נצחיים. יעקב נלחם עם שרו של עשו, אחיו התאום הרשע, ונצח אותו. אחרי הנצחון הוא כפה את המלאך לברך אותו והוא נתן לו שם אחר – ישראל. המשמעות של ישראל היא "כי שרית עם אלהים [כחות אלקיים, מלאכים] ועם אנשים ותוכל"¹⁵⁴, שם של נצחון על אנשים ועל מלאכים. לשם ישראל יש הרבה משמעויות עמוקות, אבל המשמעות הפשוטה של השם הזה שייכת לספירת הנצח, השם המיוחד שנתן ליעקב אבינו כי נצח אנשים ומלאכים. זהו ביטוי, "נצח ישראל"¹⁵⁵ (בהשגחה פרטית אנתנו יושבים במקום שנקרא כך). שמואל הנביא הוא שאמר "נצח ישראל"¹⁵⁶, ביטוי שקושר במיוחד שם של ספירה לשם ישראל¹⁵⁷.

150 בבא מציעא פד, א. בבא בתרא נח, א. זהר ח"א לה, ב ובכ"ד.

151 אדם הראשון יעקב אבינו = גל פעמים הוי' = אחד-אהבה פעמים בן-דוד. ידוע מהאריז"ל שאדם ר"ת אדם דוד משיח. והנה, דוד מכנה את עצמו "משיח אלהי יעקב" (הרומז ליחוד יראה-נורא). אדם הראשון דוד המלך = משיח משיח.

152 שמות כו, כח. ראה זהר ח"ג קפו, א.

153 במדבר כד, יא.

154 בראשית לב, כט.

155 שמואל-א טו, כט.

156 בכך ששמואל אמר "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם" הוא תקן את ירך יעקב. נושא גדול בכתבי האריז"ל באיזה ירך פגם המלאך, והמסקנה שפגם בנצח. יש קשר בין הנצח ליסוד, מהברית יוצאים "יוצאי ירך יעקב" אבל הירך הוא הנצח. במלכות נפגם ההוד, שמול הנצח של יעקב. מצד אחד הוא נצח את שרו של עשו ומצד שני הוא פגע לו בנצח ומי שתקן זאת הוא שמואל. בשניהם נכפל שמם, "יעקב יעקב" ו"שמואל שמואל", וביחד עולה "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד". זהו התיקון השלם של הנצח, "ירך יעקב".

157 יש בתנ"ך גם "תפארת ישראל" וגם "ממלכות ישראל" (ת"י "מלכותא דישראל", מלכות ישראל). "תפארת ישראל" נצח ישראל "ממלכות ישראל" = 3388 = 7 פעמים 484, 22 ברבוע כנ"ל.

על יעקב אבינו גם כתוב שהוא חי חיים נצחיים, מה שלא כתוב באבות שלפניו – "יעקב אבינו לא מת"¹⁵⁸ ("מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" – "זרעו בחיים" היינו "ברא כרעא דאבוה", בחינת נצח כנודע), "אמת ליעקב" אותיות יעקב לא מת. זהו הכח המיוחד של יעקב בנצח.

הוד: "יעקב איש תם"

הכח הבא הוא הוד, שפנימיותו היא תמימות. בהמשך לדובר לעיל אודות הקשר בין משה ליעקב, על משה רבינו כתובה תכונה עצמית מפורשת בתורה – ענוה, "והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"¹⁵⁹. משה הוא הנשמה הפנימית של יעקב שהוא עצמו הנשמה של כל הבריאה. כיוצא בכך, גם על יעקב אבינו כתובה בתורה מדה מפורשת, כאשר הוא עוד היה צעיר כתוב עליו "יעקב איש תם"¹⁶⁰. זה הדבר הראשון שאנחנו יודעים על יעקב, שהוא יהודי פשוט ותמים¹⁶¹. השרש של יהודי הוא הוד, והתמימות היא המאפיין של יהודי – שהוא תמים ופשוט ועוסק בתורה, "איש תם ישב אהלים"¹⁶². כשאתה תמים אתה מתמסר למשהו בכל לבך.

יסוד: "מטתו שלמה"

הספירה הבאה היא יסוד, הכח של פריה ורביה, אות ברית קדש. על כך אמרנו קודם שיעקב הוא היחיד באבות ש"מטתו שלמה"¹⁶³, כל הבנים שלו קדושים, "ועמך כלם צדיקים". "אלה תלדות יעקב יוסף" – כל תולדותיו של יעקב נולדו מכחו של יוסף (הכלול ביעקב גם טרם נולד יוסף). יוסף (שביעקב) הוא ה"צדיק יסוד עולם" (של יעקב) כנודע. יעקב השלים את כח ההולדה שלו. זה גם קשור לאהבה שלו, התיקון של רכיב גילוי העריות בחטא אדם הראשון, אבל אהבה היא חסד והכח של ההולדה הוא ספירת היסוד. יעקב

158 תענית ה, ב.

159 במדבר יב, ג.

160 בראשית כה, כז.

161 הדור השלישי לאברהם, היהודי הראשון, כבר יכול להיות "יהודי פשוט" (מה שאין כן הדור השני שחידוש היהדות עדיין הורגש אצלו), ודוק (וכן ביחס לשלשת הדורות הראשונים של חסידות חב"ד).

162 חז"ל אומרים ש"ישב אהלים" היינו אהלו של שם ואהלו של עבר, אבל האריז"ל אומר ש"ישב] אהלים" נאמר גם על שם העתיד, על שם נישואי יעקב לשתי אחיות ודירתו באהל רחל ובאהל לאה. נמצא שיש בביטוי "ישב] אהלים" בחינה של "איהי בהוד", רמז לנשים שישא. אהל אותיות לאה ו"אהלים" לשון רבים בא לרבות את רחל ("הקטנה" במקום "הגדולה"). לאה כנגד אהלו של שם, שהוא "אור המאיר לעצמו", עולם המחשבה, ורחל כנגד אהלו של עבר, "אור המאיר לזולתו", עולם הדבור, כמבואר במ"א. "יעקב איש תם" הוא המיישב-מייחד יחד את שני האהלים.

יעקב נטמן יד שנה בבית מדרשו של עבר, אבל בהרבה מקומות כתוב שנטמן בבית המדרש של שם ועבר אף ששם כבר לא חי, ויש לומר שבית המדרש נקרא על שם שניהם. היו שני אהלים, אבל המסורת עברה משם לעבר והיה שם שלט שזה בית המדרש של שם ועבר. ב-יד השנים שהוא היה שם הוא התכונן לשאת אשה – לשם כך נשלח על ידי הוריו לחרן – ויש לומר שהן כנגד יד השנה שהוא עבד בשתי נשיו. הדבר מתאים ממש למה שכתוב בכתבי האריז"ל שלאה היא יחסית רשימו (וראה עוד לקמן בתשובה לשאלה על יחס יעקב ללאה). דורשים זאת בכתבי האריז"ל מהפסוק "עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו" – שלאה היא העור, קשר של תפילין (ר"ת קשת, המזל של חדש כסלו), תפילין של ראש, ואילו רחל היא התפילין של יד. בלאה יש מעלה ששייכת לראש, אבל היא רק העור, ואילו רחל היא התפילין של יד, יותר נמוך, אבל כוללת גם בתים וגם פרשיות, לכן היא פרצוף שלם ולא רק קשר מרצועה. על לאה, העור, נאמר "עור בעוד עור", ועל רחל, הנפש, נאמר "וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו". 14 השנה הן כנגד מה שעתיד לעבוד כנגד שתי הנשים, הרושם של שם כנגד שבע השנים הראשונות, שעבד בלאה (למעשה, הגם שחשב שהוא עובד בשביל רחל), ועבר עצמו הוא כנגד שבע השנים השניות, שעבד (בפועל) ברחל.

163 ויקרא רבה לו, ה.

גם מצטיין בתיקון הברית, שהרי לא ראה קרי מימיו והטפה הראשונה שלו – ממנה נולד ראובן, "ראשית אוני" 164 – יצאה ממנו בגיל פד¹⁶⁵, מספר מובהק של תיקון הברית¹⁶⁶. פנימיות מדת היסוד היא מדת האמת, בסוד "תתן אמת ליעקב"¹⁶⁷ המתפרש 'תתן יוסף ליעקב'.

מלכות: "ידו אחזת בעקב עשו" – מלכות ישראל

הספירה האחרונה היא מה שהיינו צריכים להסביר ראשון, כי היא שייכת לפשט של השם יעקב. למה הוא נקרא יעקב? כי "ידו אחזת בעקב עשו"¹⁶⁸. השם ישראל הוא אותיות לי-ראש, 'יש לי ראש' או 'אני ראש', אני הראשון, על-הגובה, נצחתי. אבל יעקב בא מלשון עקב, הניגוד של הראש ממנו בא השם ישראל. למה יעקב נקרא עקב? כי כאשר הוא נולד, הדבר הראשון שראו – את השם נותנים לפי מה שההורים¹⁶⁹ רואים-חווים כשהתינוק נולד – הוא שידו אחזת בעקב עשו. למה הוא תפס את העקב של עשו? אחד הפירושים שחז"ל אומרים¹⁷⁰ שהוא באמת היה הראשון ליצירה, ולכן רצה להוולד ראשון, להיות הבכור, ולכן הוא מנסה למנוע מעשו לצאת מהרחם ראשון.

אבל הפירוש העמוק¹⁷¹ הוא שעשו שייך למלכות, הוא המלכות של העולם הזה, כח הממשלה על החברה, ויעקב אומר 'אני רוצה להיות המושל', זו מלכות ישראל. אני יודע, כבר ממאבק התאומים ברחם, שאחי עשו, שבינתים הוא רשע, יהיה הראשון שימלך. אבל בהקדם האפשרי, ברגע הראשון שאוכל, אני אקח ממנו את המלכות. חז"ל מסבירים ש"וידו אחזת בעקב עשו" היינו שבסוף מלכות הרשעה, מלכות עשו, יעקב, שמייצג את כל מלכי ישראל הטובים והקדושים, ימרוד במלכות זו ויעשה מהפכה. עוד לפני סיום מלכותו של עשו יעקב יקח אותה ממנו והוא יסכים. לפי זה העקב מסמן את סיום מלכות הרשעה ותחלת המלכות הקדושה, שהיא ביאת המשיח. זו המלכות בפרצוף של יעקב אבינו¹⁷¹.

164 בראשית מט, ג.

165 ראה רש"י לבראשית כט, כא.

166 פע"ח שער לא פ"ד. משנת חסידים מסכת התשובה פ"י מי"א. תניא אגה"ת פ"ג.

167 מיכה ז, כ. "אמת ליעקב" אותיות יעקב לא מת כנ"ל בפנים – זהו קשר נוסף בין הנצח ליסוד (ראה לעיל הערה מד).

168 בראשית כה, כו.

169 או הקדוש ברוך הוא כביכול, כמו שפירשו חז"ל על "ויקרא שמו יעקב" (הובא ברש"י עה"פ) – "הקב"ה. אמר אתם קריתו לבכורכם שם אף אני אקרא לבני בכורי שם ה' ד' ויקרא שמו יעקב. ד"א אביו קרא לו יעקב על שם אחיות העקב", רש"י (ופשיטא שגם לפירוש הראשון והעיקרי שהקב"ה קרא לו יעקב הוא על שם אחיות העקב, אבל תוך כדי גילוי הכוונה הפנימית, התכלית, של אחיזה זו).

170 הובא ברש"י עה"פ.

171 עשו אומר "הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו'" – הוא מפרש את השם יעקב על שם רמית יעקב אותו. התרגום ל"ויעקבני" הוא "וחכמני", ההיפך מה"תם", וכפי שיעקב הוא גם אח ללבן ברמאות בעת הצורך. ה"תם" הוא בהוד וה"ויעקבני" הוא להשיג את המלכות. למה הוא צריך להיות רמאי כלפי עשו וכלפי לבן? הכל בשביל המלכות, שהוא לא מוותר עליה. החכמה של המלכות היא ה-י שבה, ויש כאן המשכה של י-עקב, מהחכמה למלכות, חכמת המלכות. חכמת המלכות היא הרבה תחבולות, הרבה פוליטיקה. "ויעקבני" אומר שיש לו גם חוש בפוליטיקה.

סיכום

ולסיכום הפרצוף:

	כתר	
	"ויקרא לו אל אלהי ישראל"	
בינה		חכמה
גן עדן		"בראך יעקב ויצרך ישראל"
	דעת	
	משה מלגאו יעקב מלבר	
גבורה		חסד
יחוד יראה-נורא		תיקון ג"ע בחטא אדה"ר
	תפארת	
	שופריה דיעקב מעין שופריה	
	דאדה"ר	
הוד		נצח
"יעקב איש תם"		"כי שרית עם אלהים ועם אנשים"
	יסוד	
	"מטתו שלמה"	
	מלכות "וידו אחזת בעקב עשו"	

ג. גלגולי יעקב

הגלגול הבא – רבינו הקדוש

מה שעשינו הערב הוא התבוננות במדות של יעקב אבינו. לא הגענו לגלגולים הרבים של יעקב אבינו. כעת יהיה אפשר לשאול שאלות ונשמח לענות. רק נאמר שהגלגול הבא של יעקב, אחרי רבי עקיבא, הוא רבינו הקדוש, נשיא ישראל, והוא היה החבר הטוב של אנטונינוס קיסר רומי, שהוא גלגול של עשו והוא התגייר בסתר בסוף ימיו. הוא דוגמה לכך שהתיקון המושלם של יעקב, שבסוף הוא יכול להשפיע על אחיו הרשע עד שאפילו קיסר רומי מתאחד אתו ואפילו מתגייר.

[מכאן ואילך נאמר במענה לשאלות ובהשלמות אחרי השיעור.]

שמו של רבינו הקדוש הוא יהודה, רבי יהודה הנשיא, מחבר המשנה, קודקס החוקים של כל התורה שבעל פה שנתנה לנו. כתוב שכל המשנה היא אליבא דרבי עקיבא, אבל מי שכתב והפיץ אותה בישראל הוא רבי יהודה הנשיא. הוא דור שביעי להלל, בן אחר בן. הוא בנו של רבן שמעון בן גמליאל. אחת הסיבות הסודיות העמוקות לכך שהוא ואנטונינוס היו כה קרובים, כמו אחים, היא שהאמהות שלהם החליפו אותם בלידתם כדי להציל את חיי רבי יהודה הנשיא וכל אחד מהם ינק חלב מאמו של השני. אנטונינוס התגייר כי הוא ינק לזמן מאשה יהודיה, אשתו של רבן שמעון בן גמליאל, לכן הנשמות שלהן כל כך קרובות.

יעקב ועשו – רבי עקיבא וטורנוסרופוס (ראשית התיקון)

נרחיב יותר: הגלגול הראשון והעיקרי של יעקב הוא רבי עקיבא. גם לו היתה נשמה-מתנגדת, טורנוסרופוס הרשע, שהיה כאן בארץ ישראל בזמן מרד בר כוכבא, בר כוזבא. הוא רצה במותו של רבי עקיבא ובסוף הוא גרם לו. אבל הסיפור המדהים, שאולי ראוי להקדיש לו שיעור שלם, שאשתו התגיירה – זו אשת המצביא הרומי בארץ ישראל – ולא רק זאת אלא שהיא נשאה לרבי עקיבא. זהו סיפור מדהים שקרה בזמן התנאים, לפני כתיבת המשנה. בסיפור הזה עשו עצמו לא נתקן, אבל אשתו התגיירה. בדור השלישי עשו עצמו נתקן. יש בתיקון שלשה שלבים.

בדור הראשון יעקב נלחם בעשו, ורק ברגע הפגישה שלהם בפרשת "וישלח" קורה משהו לא טבעי לעשו, והוא מחבק את יעקב אחיו באהבה באמת. זה משהו יחודי, יוצא מהכלל הרגיל. בדור הבא עשו ויעקב ממשיכים להלחם, עד שעשו הורג את יעקב בגלגולו כרבי עקיבא. כתוב שהיה להם ויכוח פילוסופי, שדנו בפסוקי התורה. מה קרה? נספר בקיצור, הם התווכחו ויכוחים חזקים ותמיד רבי עקיבא נצח. זה קרה שוב ושוב, עד שטורנוסרופוס היה מאד עצבני על רבי עקיבא. פעם אחת כשטורנוסרופוס בא הביתה עצוב אשתו שאלה אותו מה הסבה והוא אמר לה שכל פעם כשאנחנו מדברים רבי עקיבא מנצח, והפעם הזו הויכוח היה גם בנוכחות הקיסר. אשת טורנוסרופוס אמרה שאני יודעת שאלקיהם של אלו שונא זמה. לכן היא הציעה לבעלה שיתן לה רשות לפתות את רבי עקיבא ואם היא תצליח הוא יאבד את הקשר שלו עם ה', כי ה' שונא זמה, ואז הוא יפסיד. רואים כאן ראש גויי (א גויישע קאפ), שהוא הרשה לאשתו לפתות את רבי עקיבא. כשהיא הלכה והראתה חלק מהגוף שלה – שוק (לשון תשוקה כנודע) – לרבי עקיבא הוא "רק ושחק ובכה". היא שאלה אותו "מה זה?". הוא אמר שאסביר לך שנים מתוך שלשת הדברים, אבל לא את שלשתם. את השלישי אסביר לך פעם אחרת... ירקתי כי את באה מ"טפה סרוחה", מטפת זרע, ובכיתי כי היפי שלך עתיד לבלות בקרקע. למה צחקתי לא אסביר לך כעת. כשהיא, אשת-עשו, שמעה זאת – שהוא ראה את ההתחלה שלה ואת הסוף שלה, ולכן הוא ירק ובכה, למה הוא צחק באמצע הוא לא הסביר – היא התפעלה והתגיירה. הוא צחק כי ראה ברוח הקדש שהוא עתיד לשאת אותה, את אשת-עשו¹⁷². בכל אופן, זה שלב אחד של תיקון, אפילו שבסוף רבי עקיבא נרצח על ידי טורנוסרופוס. טורנוסרופוס חרש את הר הבית, זה היה ששים שנה אחרי החורבן, בזמן מרד בר כוכבא.

יעקב ועשו – רבי יהודה ואנטונינוס (שלמות התיקון)

ארבעים שנה אחר כך היה רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, שהיה חבר טוב של אנטונינוס קיסר. הוא לא היה רק שליט פלשתינה מטעם הקיסרות הרומית, כמו טורנוסרופוס, אלא קיסר רומי עצמו. הוא היה כה קשור לרבינו הקדוש עד שהם היו כמו אחים. בשרש הם באמת אחים, וכעת הם באמת באהבת אחים, הוא התקרב ליהדות ובסוף הוא אפילו התגייר בסתר. להיסטוריונים יש שלש דעות במי מדובר,

172 יש מקום אחד בחז"ל שכתוב איך קראו לאשת טורנוסרופוס הרשע. טורנוס הוא כמו טירן, רודן, ושמו הפשוט היה רופוס, וכתוב שלאשתו קראו רופינא. הוא גם אחד מלא הרבה שזכו לכינוי 'הרשע'. יש לומר שכל אחד שחז"ל מכנים אותו 'הרשע' הוא גלגול של עשו הרשע. בכלל מלכות אדום, מלכות הרשעה, היא עשו. אם עושים גימטריא לחתונה של רבי עקיבא ורופינא אשת טורנוסרופוס הרשע הם שוים "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ". "רק שחק ובכה" ע"ה שוה רבי עקיבא רופינא.

כי לכל הקיסרים באותה תקופה קראו אנטונינוס, הוא אחד מהם¹⁷³. אחד משלשת אלה, ולפי התלמוד ירושלמי¹⁷⁴ אכן התגייר בסתר.

רבינו הקדוש, רבי יהודה הנשיא, אמר¹⁷⁵ שיש לו חלק לעולם הבא – מובן מזה שהם יהיו שם יחד, שתמיד יהיו בקשר. כאשר הוא מת, בחיי רבינו הקדוש, רבי היה בצער עמוק ואמר "נתפרדה חבילה"¹⁷⁶. היה ביניהם קשר מאד עמוק, ולקשר כזה צריך להגיע כעת, בדור שלנו. בדור שלנו, על כך דברנו בהתחלת השיעור, שגם הלא-יהודיים עצמם צריכים להגיע לפנימיות שלהם – התאום שלהם הוא יעקב, והוא הנשמה הפנימית שבתוכם, בתוך כל העולם, והם צריכים להתחבר ליעקב שבתוכם כמו שאנטונינוס התחבר לרבינו הקדוש. זו אחת ההבטחות שאנחנו צריכים להתפלל עליהן ולחפש אותן בדור האחרון.

הכנעה-הבדלה-המתקה בגלגולי יעקב ביחס לעשו

בשלשת הגלגולים הללו – יעקב אבינו, רבי עקיבא ורבי יהודה¹⁷⁷ – יש תהליך של הכנעה-הבדלה-המתקה (חש-מל-מל, כאשר ה"חש" כאן הוא בדור האבות וה"מל-מל" בדורות התנאים):

יעקב יחסית "חש" בגלגול הזה. כתוב בכתבי האריז"ל¹⁷⁸ שחטא יעקב היה שהשתחוה לעשו, חטא חמור, והיחיד שיכול לתקן זאת הוא בנימין שלא היה שם. לכן "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה", שמבנימין, מתקן את יעקב. זו דוגמה שדווקא בקבלה יש תקיפות גדולה נגד הקליפה הרבה יותר מהנגלה, כמו רבי שמעון לעומת רבי יהודה (כמו היום שמי שבאמת שייך לפנימיות התורה הוא בכלא, לא מסתובב חפשי...). גם רבי עקיבא, כל החיים התגרה בטורנוסרופוס, שהיה מנצח אותו וצוחק עליו.

פעם אחת טורנוסרופוס שאל אותו למה כתוב בתורה שלכם שה' שונא אותי, "ואת עשו שנאתי", והוא אמר שיבוא מחר ויספר לו. כשהוא בא מחר הוא שאל את רבי עקיבא בלעג מה חלמת בלילה, שלא יכולת לענות לי אתמול, ורבי עקיבא אמר שחלם שהיו לו שני כלבים שלאחד קראו רופוס ולשני קראו רופינא. טורנוסרופוס התרגז מאד ואמר לרבי עקיבא שחייב מיתה, כי מכנה את כלביו בחלום על שמו ועל שם אשתו (זה המקור היחיד ששם אשתו היה רופינא¹⁷⁹). אמר לו למה הדבר דומה, הרי הקב"ה

173 לעתים חז"ל קוראים לקיסר שהיה קשור לרבי יהודה אנטונינוס בן אסורוס (ע"ז, י, א) – מה שיכול להקל על הזיהוי. והנה, פלאי פלאים, אנטונינוס, גלגול עשו, שוה בדיוק לגלגול יעקב בדורו, רבי יהודה (ביחד הם עולים שלמות של 222, כלומר שיחד הם עצמם גלות-גאולה, גוף-נשמה – ראה גם לעיל הערה יד על מספר זה – והתכלית שיתחברו) ואילו בן אסורוס (הדור הקודם לו) שוה לגלגול יעקב הקודם, רבי עקיבא!

174 מגילה פ"א ה"א.

175 בנסמן בהערה הקודמת ובהערה הבאה.

176 ע"ז, י, ב.

177 יעקב-עקיבא-יהודה שוה רבי עקיבא (כי יעקב-יהודה שוה רבי). חז"ל אומרים "משמת רבי עקיבא נולד רבי [כבר קשר מפורש], משמת רבי נולד רבי יהודה, משמת רבי יהודה נולד רבא, משמת רבא נולד רב אשי". דורשים זאת על "זרח השמש ובא השמש", שהעולם לא יכול להיות חסר "צדיק יסוד עולם" – פסוק הקשור ליעקב, בו נאמר "זיזרח לו השמש", הוא "שמש הוי". הכל מתחיל מיעקב ואילך – דברנו עד רבי, אבל לפי מאמר חז"ל הנ"ל זה ממשיך הלאה. הגימטריא של רבי עקיבא רבי רבי יהודה רבא רב אשי – שנוכרים כאן במאמר – עולה ה"פ (ממוצע) אשי, האחרון חותם וכולל הכל. "הכל הולך אחר החיתום", הוא חותם ה"ש"ס. יש בכתבי האריז"ל שמאדם ליעקב יש חנוך באמצע – הוא הממוצע המחבר ביניהם. אדם-חנוך-יעקב גם שוה אשי, הממוצע של החמישיה של הגמרא (סך הכל 1 פעמים אשי – 1 צירופי אשי). רק השמות, בלי התארים – עקיבא יהודה יהודה אבא אשי (רב האי גאון כתב שהשם הפרטי של רבא היה אבא, רבא היינו קיצור של רב אבא) – עולה 558 = יעקב עשו. עיקר החיבור של שני האחים הוא רבי יהודה הנשיא, כנ"ל בפנים.

178 ספר הליקוטנים פרשת תולדות עה"פ "ראה ריח בני".

179 וראה לעיל הערה ס.

עושה שמים וארץ ואתה משתחוה לפסל במקומו, וקורא את הפסל על שם הקב"ה, על אחת כמה וכמה שה' כועס ושונא אותך¹⁸⁰.

החטא של יעקב הוא ההשתחויה לעשו, ורבי עקיבא הכי התגרה ברומאים ובכך תקן את חטא יעקב. רבי קצת חזר בו, כי המדרש מספר¹⁸¹ שהיה כותב אגרות לאנטונינוס, והסופר שלו כתב מרבינו הקדוש נשיא ישראל לקיסר רומי ("מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס"), והוא תקן אותו שיכתוב מעבדך הנאמן לקיסר ("מן עבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס"). אמר לו הסופר – כל כך אתה מבוזה עצמך, נשיא בישראל? השיב לו שכמו יעקב ביחס לעשו, שאמר "כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב". כאן בפירושו שהם יעקב ועשו, חוץ מהדרוש של חז"ל¹⁸² ש"שני גוים בבטנך" הם רבי ואנטונינוס. על כך האר"י לא אומר שחטא חמור כמו שהשתחוה, אך בכל זאת זו הכנעה. רבי עקיבא הוא הבדלה, מתגרה בשטן ממש, כמו במרד בר כוכבא – הוא כמו עובדיה הנביא שהיה גר אדומי, שבא מאדום ומתגרה בהם (גר לשון מתגרה). רבי, שהוא מיוחס, הוא כנראה קצת יותר בעל נגלה וחוזר לכאילו-כניעה. אבל נלמד זכות שלא משתחוה לו. אדרבא, אנטונינוס רצה להשתחוות לו, שרבי יעלה למטה על גביו ורבי לא הרשה לו משום כבוד מלכות¹⁸³. בכל אופן, כותב לו ככה כי ברוח הקדש על הדור שלנו, שחזורת האחוה הטובה והוא יתגייר, אפשר לגייר אותו וזה לא נורא. למה? כי כשאתה מכבד אותו, כמו שכתוב בתורה אור של אדמו"ר הזקן שעשו הוא אורות מרובים דתהו, ואם הוא מוכן לגאולה, מוכן להתחבר ליעקב, זו תכלית הנוסחא המשיחית של "אורות דתהו אבל בכלים דתיקון", ולשם כך מותר לומר "כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב".

יחס יעקב ללאה

שאלה: אם התיקון של יעקב הוא אהבה, ובמיוחד ביחס לרחל, מה עם שלש הנשים האחרות, לאה זלפה ובלהה, ואם התיקון שלו הוא אהבה למה לאה – הזיווג של ישראל – נקראת שנואה?

תשובה: זו שאלה טובה. אכן יש ארבע הנשים, את כולן נושא יעקב בפרשת ויצא, הפרשה השביעית-החביבה¹⁸³, בה גם נולדים 11 מבין 12 השבטים, וגם דינה אחותם¹⁸⁴ (והמשך הסיפור מופיע בפרשות הבאות, שנקרא בהמשך חדש כסלו). בכל אופן, יש בעיקר שתי נשים, כי על פי קבלה, וכך גם על פי פשט, שתי השפחות נכללו בשתי הגבירות שלהן, לאה ורחל, הגדולה והקטנה. האריז"ל מסביר שתי סבות פשוטות למה יעקב התאהב ברחל ולא בלאה, חוץ מכך שלבן נתן לו את לאה בלי שהיה מודע לכך, שכבר מסביר למה הרגש שלו לא היה חם כלפי לאה כמו כלפי רחל. הסבר אחד שלאה היא מעליו, הוא לא מבין אותה,

180 תנחומא תרומה ג.

181 בראשית רבה עה, ה.

182 ברכות נו, ב.

183 כל הגילאים של יעקב, החל מהפרשה הקודמת בה קבל את הברכות, הם כפולות שבע: הוא קבל את הברכות בגיל סג, שיש אריכות בכתבי האריז"ל מה המשמעות שלו. אחר כך הוא נטמן יד שנים באהלו של עבר ואז הוא התאהב ברחל ובקש את ידה וקבל הסכמה מלבן בגיל עז (שייך לשנת תשע"ז). הוא התחתן כעבור שבע שנים, בגיל פד. יוסף – תכלית הלידות של הפרשה – נולד לו בגיל צא. ארבעה גילאים שהם כפולות 7, וביחד הם עולים 315, ה"פ סג שעולה ז"פ מה – הוא עצמו סוד שם מה.

184 חבור כל השמות – יעקב רחל לאה בלהה זלפה (ארבע הנשים שראשי התיבות שלהם ברזל) ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולן נפתלי אשר גד דן יוסף דינה – עולה ז פעמים תענוג (232). בנימין נוסף בפרשה הבאה, ויש לומר שהוא נכנס במקום דינה. כשמחשבים כך את הגימטריא מקבלים ב פעמים חכמה פעמים שם הוי'.

בעוד רחל מקבילה לו. לאהוב זה גם להשיג, כמו בזיווג של איש ואשה בנישואין, שכדי להוליד צריכה להיות, אהבה והשגה-קליטה, להשיג אחד את השני, להבין את אחד את השני (שיהיה שיג ושיח אחד עם השני). יעקב היה בדרגה של רחל, אז הוא הבין אותה ואהב אותה, אבל לאה היא מעליו, הוא לא הבין אותה. זה הסבר אחד. בהמשך הוא כן 'קלט' את לאה. מעניין שלא כתוב בתורה שלאה מתה – כל האבות והאמהות כתוב שמתו (הכתוב רומז למיתת רבקה – [ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון] ויקרא שמו אלון בכות", ראה רש"י) חוץ מלאה. על יעקב כתוב שהוא מת אך חז"ל מפרשים שלא באמת מת, אבל על לאה כלל לא כתוב שמתה. יש משהו נצחי בלאה יותר מרחל (ושאר האבות והאמהות).

ההסבר השני שרחל היא האישיות שמייצגת את המלכות. אמרנו קודם שיעקב נקרא כך כי הוא אוהב בעקב עשו, במלכות שלו, הוא רוצה להגשים את מלכות ישראל המתוקנת בהקדם האפשרי – אתה, עשו, הראשון, ויעקב הוא השני, והוא רוצה ומתאמץ שהחילוף יקרה בהקדם האפשרי. דבר חשוב שאנחנו צריכים ללמוד מיעקב. עצם המלכות הוא שרש נשמת רחל, ולכן הוא אהב אותה. רחל היא פרצוף שלם וממשי בקבלה, בעוד לאה היא לא פרצוף עצמאי שלם אלא רק הארה מפרצוף אמא. זו סבה להבדל בהתייחסות.

אשת טורנוסרופוס – גלגול לאה

מה עם לאה בדור שלנו? שאלה חשובה. בקבלה כל תפלה היא יחוד בין יעקב לאחת מנשותיו. יש תפלה שכל ענינה הוא יחוד יעקב ורחל ויש תפלה שהיא יחוד יעקב ולאה. דבר מאוד מיוחד בפני עצמו. ששה מהשבטים וגם דינה הם ילדי לאה, משיח (בן דוד) בא מלאה (דרך יהודה) ומשה רבינו בא מלאה (דרך לוי). מה זה אומר? בסיפור שספרנו קודם, על טורנוסרופוס ואשתו שנשאה לרבי עקיבא, היא היתה אשתו השניה של רבי עקיבא. אשתו הראשונה של רבי עקיבא היא רחל, זו אחת הסבות שברור שהוא גלגול של יעקב – הוא יעקב ואשתו רחל, הוא התאהב ברחל ורחל התאהבה בו. אז מי היא אשת טורנוסרופוס שהתגיירה? כתוב שהיא התיקון של לאה, לכן היא צריכה להנשא לו¹⁸⁵.

זו גם שאלה על רבי עקיבא, למה הוא נושא עוד אשה? רבי עקיבא הוא יעקב, והוא אוהב את אשתו רחל, אבל כעת לאה גם מתגלגלת באשה הלא-יהודיה הכי יפה בעולם ומנסה לפתות אותו. כתוב שלאה היתה מיועדת להנשא לעשו, והיא בכתה שלא תפול בגורלו של עשו עד שהבכי קלקל קצת את היפי הטבעי שלה. בגלגול השני, כשהיא היתה אשת טורנוסרופוס, רבי עקיבא בכה שיפיה יבלה בארץ אבל היא לא בכתה, היא היתה מאד יפה והיא כן נשאה לעשו. זה סוד מאד עמוק שהאריז"ל מסביר בענין זה. רבי עקיבא נשא את אשת טורנוסרופוס והתייחס אליה באהבה רבה. לאה כבר לא שנואה אלא אהובה.

שרשי אשת טורנוסרופוס בתמנע ואביגיל

עוד נושא חשוב מאד: לאשת טורנוסרופוס יש עוד שני שרשים (הם לא מוזכרים באריז"ל¹⁸⁶, אבל אלה דברים מאד ברורים ופשוטים). יש לה שרש גם בתמנע, שכתוב שבקשה להתגייר ולהנשא ליעקב, אבל

185 לקוטי הש"ס יבמות.

186 שרש נוסף שלה מזכיר הרמ"ע מפאנו בספר גלגולי נשמות אות כ (ב) וז"ל:

כזבי היא איזבל, ותיקונה היתה אשת טורנוסרופוס דהוה אשת רבי עקיבא, וידוע כי איזבל היתה רודפת (גם) את אליהו שהוא פינחס להנקם ממנו, וזמרי הוא רבי עקיבא והוא תקונו, וכזבי תיקונה במטרוניתא, וזמרי הוא היה בן דינה קודם שנשאה שמעון, והכ"ד אלף שהמית משבט שמעון בשכם, הם הכ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שמתו שלא חלקו כבוד זה לזה, בזכרם עון שטים שלא הוטרפו ממנו, עד אשר יחדיו יכלו ומתו מותא תניינא.

הייתה שייכת עדיין לקליפה, כמו מודעות טבעית. לכן יעקב דחה אותה וזה לזכותו, אך היה בכך גם חסרון. מה קרה לנשמה זו? הלכה והתחנתה עם אליפו בן עשו ונולד עמלק. ברור שהיא צריכה לחזור בתיקון. יש לומר שאשת טורנוסרופוס נשואה לאליפו בתחלה, הוא טורנוסרופוס, וחזור כל הסיפור – היא מנסה לפתות את רבי עקיבא שהוא יעקב, כפי שתמנע עסקה בזנות (חז"ל מציינים), ובסוף היא מתגיירת וכעת סוף כל סוף יעקב (רבי עקיבא) מסכים, לכתחילה, באהבה, לשאת אותה לאשה.

תמנע = י פעמים 56, בגימטריא אביגיל. כתוב בכתבי האריז"ל ששתי הטפות הראשונות, ה"רוחא דשביק" יעקב בלאה ורחל, חזרו כשתי אביגיל – אביגיל אשת נבל הכרמלי, שנשאת בסוף לדוד (סיפור דומה, שהיתה נשואה לרשע ובסוף נשאת לדוד המלך), ואביגיל אחות דוד המלך. האריז"ל אומר שהטפה הראשונה של יעקב, הרוחא שלו בלאה, היא אביגיל אשת נבל, אביגיל הנביאה שכנגד ספירת ההוד. כשהוא נשא את אביגיל בדמיון כאילו נשא את אחותו – הוא לקח אשת רשע, ורואה בה גם את אחותו, נישואין שנקראים "חסד". חז"ל אומרים שהיא גלתה את שוקה שהוא ההוד, ההוד (של המלכות) שנפגם במאבק השר עם יעקב. אביגיל אחות דוד היא הטפה מה"רוחא" של יעקב ברחל, שעיקרה יצאה לבנימין ונשארה רק הארה לאחות דוד (ועיקר אביגיל היא הנביאה, שיצאה דווקא מלאה).

אביגיל היא עשירית תמנע, אבל איך אני יודע שהיא שייכת לאשת טורנוסרופוס? שתיהן היו נשואות לרשע ואז לצדיק, אבל עיקר הרמז הוא בכך שהפיתוי זהה בגילוי השוק. כנראה בגילוי השוק היה איזה תיקון, כי הפגם בהוד הוא כיעור ההוד וכאן הוא שיא היפי, שדוד המלך הלך שלש פרסאות לאור שוקה של אביגיל. רבי עקיבא, במקום ללכת שלש פרסאות, עשה שלש פעולות – רק שחק ובכה.

בכל אופן, יוצא שלאשת טורנוסרופוס שרש בלאה, בתמנע ובאביגיל¹⁸⁷. לאה עצמה שרשה בחוה ראשונה – לכן היתה צריכה להנשא לעשו. חוה הראשונה חזרה לעפרה, חזר ל"בכה" על כך שעתידה לבלות בעפר. חוה ראשונה גם הפכה להיות לילית, קשורה לעשו-אדם. יעקב לא הסכים להתחתן עם תמנע, ועם לאה התחתן בעל כרחו. כעת חוזרת לאה עם תמנע ועם הרוחא שהשאיר בלאה, אביגיל, הכל באשת טורנוסרופוס¹⁸⁸.

ד. שאלות ותשובות

ברכות עשו ליעקב

שאלה: למה ברכות יעקב ועשו כה דומות, כשבשתיהן מופיעים "טל השמים" ו"משמני הארץ"?

תשובה: יצחק חשב שהוא מברך את עשו, שלו שייך העולם הזה, בעוד ליעקב שייך העולם הבא. לכן הוא ברך אותו בברכת העולם הזה. זה באמת מה שיעקב רצה, המציאות הרוחנית כבר היתה שייכת לו

עלו, אם כן, שבעה גלגולים, שיש לכוונם כנגד שבע מדות הלב, ובקיצור נמרץ: אדם וחווה (ראשונה) – חסד ("עולם חסד יבנה" – חז"ל דרשו כך על נישואי קין והבל לאחיותיהם וכל שכן נישואי "עצם מעצמי"); אליפו ותמנע – גבורה (מדת עשו); יעקב ולאה – תפארת (מדת יעקב); זמרי וכוזבי – נצח (נצחיות היא היפך כוב, כידוע בענין "נהרות המכזבים", והזמר נאמר למנצח; זמרי הוא הלעו"ז של משה המכוון באושפיזין כנגד הנצח); דוד ואביגיל – הוד (אביגיל היא הנביאה שכנגד ההוד וכאשר היא גלתה את שוקה, שכנגד ההוד, הלך דוד לאורה ג פרסאות מהוד עד מלכות; גם לדוד עצמו, משבט יהודה, יש שייכות להוד); אחאב ואיזבל – יסוד (עיקר פגם הברית); רבי עקיבא ורופינא אשת טורנוסרופוס – מלכות (העלאת מלכות הרשעה לקדושה). הגלגולים שמהנצח והלאה שייכים למלכות (כאשר צור מלך מדין שלח את בתו כוזבי לפתות דווקא את מלך ישראל), שהרי מהנצח מתחיל בנין (המוחין של הפרצוף) המלכות.

187 תמנע לאה אביגיל רופינא = 999 = שכבת זרע וכו'.

188 חוה תמנע לאה אביגיל אשת טורנוסרופוס = 2055 = 5 פעמים 411, תהו (יש מאין), הערך הממוצע של 5 הנשים, סוד אורות מרובים דתהו שבסוף נמשכו והתאחדו עם שרש יעקב (שברבי עקיבא), כלים רחבים דתיקון.

והוא רצה לחבר אותה למציאות הגשמית. זו כוונת הברכה. כתוב שברכות יצחק ליעקב, כשהוא חשב שזהו עשו, הן הברכות הכי נעלות בכל התורה, שהעולם הרוחני ממלא לגמרי את כל העולם הגשמי, זו תכלית הבריאיה.

קשיי יעקב – תיקון אדם הראשון

שאלה: אם ענינו של יעקב הוא לראות שהכל לטובה, כפי שהרב הזכיר בתחלת השיעור, מדוע הוא אמר לפרעה "מעט ורעים היו ימי שני חיי"?

תשובה: זו שאלה טובה, שחשבנו עליה כשאמרנו את השיעור הערב. כל האבות מתקנים בימי חייהם משהו מחטא אדם הראשון, אבל מי שהכי קרוב לאדם הראשון ושתקן את העצמיות שלו הוא יעקב (עליו נאמר "שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון" כנ"ל). אדם הראשון חי 130 שנה אחרי החטא בנפרד מאשתו, מפחד להביא ילדים אחרי שהוא חטא ואחרי שהבן הראשון שלו הרג את הבן השני. זה עצמו היה חטא נורא. במשך השנים האלה אדם הראשון פגם בברית וכל השדים והמזיקים בעולם נולדו מאדם ב-130 שנים הללו. יעקב אבינו היה צריך לעמול לתקן את השנים האלה ולהפוך אותן לטובה (כי הכל לטובה). ב-130 השנים הראשונות שלו הוא תקן את אותן 130 שנה ומכיון שבשנים האלו הוא היה צריך לעמול לתקן את השנים האלה של אדם הראשון נאמר עליהן שהיו "מעט ורעים"¹⁸⁹. אחר כך הוא הגיע לשנים הטובות, 17 שנים – 17 בגימטריא טוב. אצל אדם הראשון אחרי 130 שנה נולד שם, ממנו הושנת העולם (ות לשון יסוד, "צדיק יסוד עולם", "אמרו צדיק כי טוב"), ולכן אצל יעקב אבינו אלו היו 17 השנים הטובות.

אמירת "כי אתה אבינו" ליצחק על ידי בחינתו של יעקב

שאלה: אמרת שיעקב הוא ה"בחיר שבאבות", אז למה לעתיד לבוא נאמר דווקא ליצחק "כי אתה אבינו"?

תשובה: זו גם שאלה מצוינת. יש שלשה בתי מקדש, כנגד שלשת האבות. בית ראשון הוא הבית של אברהם, בית שני הוא הבית של יצחק – ושני הבתים האלה נחרבו, זה אומר שהם לא מושלמים – והבית השלישי, הנצחי, הוא כנגד יעקב. ה' ברא את העולם כדי שתהיה לו דירה בתחתונים, והדירה הזו היא בית שלישי שלא ייחרב. שני הבתים הראשונים לא היו בתים לה' בשלמות. בבית הזה של יעקב, ההשראה של הקב"ה קשורה לדמות של אביו יצחק. דברנו קודם על יחוד יראה-נורא, החיבור בין החויה הסובייקטיבית למציאות האובייקטיבית, הופעת ה' בבריאיה והתגובה אליה. בעתיד, כשאני קורא ליצחק "כי אתה אבינו", אני יעקב. אם אני קורא לה', לאבא האולטימטיבי, יצחק – אני יעקב. הבית, הכלי, המקום, הוא המקום של מודעות יעקב, ובמודעות הזו הוא פונה ליצחק "כי אתה אבינו". על כך בדיוק כתוב "וישב יעקב בארץ מגורי אביו", הוא גר בחויה-במודעות של אביו באופן מיושב, הוא מיישב אותן ועושה לו בית בשלמות.

הסעודה הראשונה בשבת – סעודת יצחק (בנין המלכות מהגבורות)

שאלה: למדנו על שלשת האבות והם מקבילים לשלש סעודות שבת. הייתי חושב שהסעודה הראשונה היא של אברהם, השניה של יצחק והשלישית של יעקב. אבל לומדים שהסעודה הראשונה היא של יצחק. למה?

תשובה: גם זו שאלה מאד טובה. הסעודה הראשונה נקראת "סעודתא דחקל תפוחין קדישין", כינוי למדרגת המלכות. מתחילים את שבת מהמלכות, כי בכל ששת ימי החול עבדנו קשה ועשינו כמיטב יכולתנו להעלות ניצוצות למדרגה התחתונה של האצילות (העולם של מודעות אלקית), ספירת המלכות. הסעודה הראשונה היא של המלכות. אמרנו קודם שהמלכות נבנית מהגבורה, מדתו של יצחק, לכן – אף שבין הספירות הוא גבורה, הוא מהאבות שייך למלכות ולכן הסעודה הראשונה בשבת היא סעודת יצחק (והוא זה שיצא לשוב בשדה – חקל תפוחין קדישין – שם הוא התפלל על אשה, בחינת מלכות). סעודת היום של שבת שייכת לאהבה, אברהם אבינו, וסעודה שלישית, שיש בה גילוי של אמונה – גילוי עצם האמונה שיכול להפוך את הרע-לכאורה לטוב – היא הסעודה של יעקב, שיא השבת.

קניית הבכורה לפני מתן תורה

שאלה: איך בפרשת תולדות יעקב היה מסוגל לקנות את הבכורה? אם בכור הוא כמו כהן, ואי אפשר לקנות כהונה, איך אפשר לקנות בכורה?

תשובה: יש הרבה בדיחות יהודיות על אנשים שרוצים לקנות כהונה... כמו שאמרנו קודם, באמת יעקב היה הבכור, כי הוא היה מטפה ראשונה, ראשון ליצירה, והוא רק נולד שני. מכיון שהוא היה אמור להוולד ראשון הוא היה יכול לקנות את הבכורה. זו גם הסבה לכך שעשו ותר על הבכורה, כי באמת היא לא היתה שייכת לו. אחרי שהתורה ניתנה אין סיטואציה בה אפשר לקנות בכורה/כהונה, אבל לפני מתן תורה, כשזו אכן היתה האמת, זה היה אפשרי.

סיפורי התורה שבכתב – מקום לבחירה חפשית

שאלה: אם יעקב באמת היה אמור להוולד ראשון, ואם מדתו היא אמת, למה בפשט הפשוט של התורה (לא בפירוש הפנימי שמספר סיפור אחר לגמרי) עשו ולבן נראים בסדר – לא רואים בתורה שבכתב מה שלומדים עליהם בתורה שבעל פה – ויעקב מתואר בעמדה הוא נראה כ'בחור הרע' בלקיחת הברכה וקניית הבכורה ולקיחת צאן לבן? למה התורה שבכתב נותנת תמונה שונה ממה שהיה?

תשובה: על תורה שבכתב כתוב שנתנה "מפי הגבורה". גבורה, כמו שהסברנו הערב, היא שרש נשמת יצחק – הצמצום שהוא העלם הבורא מהבריאה. ביחס לתורה שבכתב היינו העלם המניעים הפסיכולוגיים העמוקים שעומדים מאחורי המאורעות בתורה. התורה שבכתב מתארת דברים שקורים אבל את המניעים הפסיכולוגיים וההצדקות היא לא מתארת. לשם כך באה התורה שבעל פה, שמתארת את הממד הפנימי והעמוק שהמציאות בשטח מכסה עליו. ה' רוצה שהתורה תתאר את הדברים פשוט, כפי שנראים בעין חיצונית. למה? כדי לאפשר לך בחירה חפשית. אם יהיה ברור מי הבחור הטוב ומי הבחור הרע אנשים יתמגנטו לטוב. לכן לא כל כך ברור בקריאה הפשוטה והראשונית מי הבחור הטוב. קוראים שעשו היה איש שדה, עם חץ וקשת, אז אולי ילד קטן יתלהב ממנו יותר מאשר מיעקב שרק יושב בחדר ולומד תורה. זה לא נשמע כל כך מעורר השראה כמו עשו...

בסופו של דבר, הענין הוא שהתורה שבכתב נותנת לנו בחירה חפשית, וזה הענין שהתורה שבכתב נתנה "מפי הגבורה", ממדתו של יצחק שנותן בחירה חפשית. התורה שבעל פה שייכת יותר ליעקב עצמו. כל התורה שייכת לו, אבל תורה שבכתב נתנה "מפי הגבורה". תורה שבעל פה אומרת לנו שוב ושוב שאם נדמה לך שהצדיק חטא אתה טועה. אתה קורא בפשט ונדמה לך שדוד חטא אבל אתה טועה. בפשט

אתה קורא על חטאים של צדיקים, והתורה שבעל פה אומרת שזה לא כפשוטו. אבל התדמית המתקבלת מהתורה שבכתב מאד חשובה, חשוב לדעת שעל פני השטח הצדיק אולי חוטא, זה נותן בחירה.

התמודדות עם אסונות – בדיקת מזוזות ואמונה בהשגחה הפרטית

שאלה: מה משפחה או אדם צריכים לעשות אם יש רצף של אסונות או מות בתוך תקופה קצרה? האם מתאים לבדוק מזוזות גם אם המשפחה מפורזת במקומות רחוקים?

תשובה: נתפלל שזה לא יקרה. אבל כמובן אם ח"ו יש כזו סיטואציה הדבר הפרקטי הראשון לעשות הוא לבדוק את המזוזות. למזוזות יש כח להגן על הבית ועל המשפחה. לא משנה, אפילו אם המשפחה מפורזת בכל העולם, שכל אחד במקום שלו ובבית שלו יהיה בטוח שכל המזוזות (וגם התפילין) כשרות.

איננו יכולים לדעת את הסודות של ה' במה שהוא עושה בהשגחתו הפרטית. זה קשור למה שדברנו בשיעור, האמונה בהשגחה פרטית שראינו אצל יעקב אבינו, שהכל טוב אפילו שאיננו רואים זאת. זו הסבה שכה קשה להמשיך להחזיק באמונה אחרי שזה קורה, והדוגמה הכי קרובה וגדולה לכך היא השואה, שהרבה אנשים אבדו את האמונה, אבל הכח להחזיק באמונה בכל מצב הוא בדיוק מה שהסברנו על שרש נשמת יעקב אבינו, דבר הקשור גם לרחמים על נשמות אחרות. זו האמונה ש"כל מה דעביד רחמנא לטב עביד", האמונה שמתבטאת במאמרו של רבי עקיבא, שכל מה שה' עושה הוא טוב, אפילו אם הוא לא נראה כך. כתוב בתניא שאם מתחזקים באמונה זו מאד בקרוב יתגלה הטוב האלקי שיש במה שכעת נראה כמו רע ומכאן ואילך נראה רק דברים טובים.

מלחמת אחרית הימים

שאלה: האם יהודים מאמינים או שכתוב בתורה על ה'ארמגדון', מלחמה כלל-עולמית באחרית הימים? אם כן, איפה המקום הכי בטוח להיות?

תשובה: בתורה מלחמה זו נקראת מלחמת גוג ומגוג, שסמוכה לביאת המשיח, לפניו או מיד אחריה (לפי הרמב"ם על פי כמה מדרשי חז"ל). אבל הרבה גדולי ישראל, כולל הרבי מליובאוויטש, אמרו שמלחמת גוג ומגוג כבר עברה (אולי בשואה, שהזכרנו קודם). כעת אנחנו מאמינים חזק – וככל שמאמינים בכל התוקף כך אכן יקרה – שודאי משיח יבוא בקרוב ולכל העולם יהיה אך טוב בחסד וברחמים. לכן אתה יכול להיות איפה שאתה, אבל אם אתה רוצה להיות במקום הכי טוב ובטוח – אם אין לך שליחות בחו"ל דווקא – אתה מוזמן להצטרף אלינו כאן בארץ הקדש.

'נבואת' דניאל – רוח הקדש בעולם העשיה

שאלה: למה ספר דניאל נכתב בכתובים, אף שרואים מהספר שדניאל היה נביא?

תשובה: ספר דניאל לא נכתב בנבואה אלא ברוח הקדש. מדברים על נבואת דניאל, אבל ההגדרה הנכונה היא רוח הקדש. בקבלה כתוב שכל החזונות של דניאל שייכים לעולם העשיה, העולם הנמוך בין ארבעת העולמות, אבל הוא עשה את כל הדרך עד לכתור של עולם העשיה (אך לא לעולמות הגבוהים יותר, בהם היו הנביאים האחרים). זו הסבה שהספר שלו הוא בכתובים ולא בנביאים.

יוסף הצדיק

יומא דהילולא - א' תמוז

פרצוף יוסף הצדיק

שיעור חדש תמוז באנגלית ח' תמוז ע"ז – ירושלים

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א¹⁹⁰

יום הולדתו של יוסף בתמוז

ערב טוב, ובקר טוב לכולם באמריקה. בחדשים האחרונים הקדשנו כל שיעור לדמות מרכזית אחת בתורה. דברנו על שבעת האושפיון של סוכות, שבעת הרועים של עם ישראל – אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד. התייחסנו לכולם חוץ מיוסף ואהרן, להם נקדיש את השיעור היום ואת השיעור בחדש הבא אי"ה. את השיעור החדש להתבוננות ביוסף הצדיק והתעצמות עמו. מבין כל הנשמות הוא נקרא הצדיק (ב-ה הידיעה). הוא עמד בנסיון קשה של שמירת הברית ולכן הוא זכה בתואר נצחי "הצדיק" לכל הדורות.

נקדיש את חדש תמוז ליוסף הצדיק כי יש ארבעה דעות שונות¹⁹¹ מתי הוא נולד (ונפטר), וכולן בחדש תמוז. הדעה הראשונה שהוא נולד בר"ח תמוז, א' תמוז (לתמוז יש תמיד ר"ח יומיים, אבל היום הראשון הוא עדיין בחדש סיון והיום השני של ר"ח הוא היום הראשון של תמוז); לפי הדעה השנייה הוא נולד ב-ב' תמוז; לפי דעה שלישית הוא נולד ב-ז' תמוז (שבת שהיתה אתמול); ולפי הדעה הרביעית הוא נולד ב-כ"ז תמוז¹⁹².

המספרים הבאים בסדרת תאריכי יום ההולדת

אפשר לעשות סדרה מעוקבת יפה ומסודרת מארבעת המספרים האלה. אני מקוה שכולם יוכלו לעקוב אחרי מה שנפתח בו, יהלום מתמטי. יוסף הוא מאד חכם, החכם בין כל אחיו בודאי ואולי האדם הכי חכם בכל התורה. אמרנו פעם שמכל הנשמות בתורה יוסף הכי שייך למתמטיקה – הוא מתמטיקאי. בטוח שאם הוא נולד בארבעה תאריכים בחדש תמוז יש סבה טובה מאחורי זה...

יש לנו את המספרים 1, 2, 7, 27, ולפי ההפרשים אפשר לבנות את הסדרה ולראות איך היא תתפתח עד אין סוף. ההפרשים הם 1, 5, 20, הפרשי ההפרשים הם 4-1-15 ובסיס הסדרה הוא 11. אם היו בהתחלה רק שלשה מספרים זו היתה סדרה ריבועית (כאשר החזקה הכי גדולה היא n^2 ברבוע), אבל מתחילים בארבעה מספרים אז הסדרה היא מעוקבת (n בחזקת 3). המספר הבא בסדרה לא יכול להיות יום בחדש תמוז, כי יש בחדש רק שלשים יום, אבל מה המספר הבא? מוסיפים 11 ל-15 – מוסיפים וה ל-יה ומקבלים שם הוי' – ואת 26 מצרפים ל-20, כך שההפרש למספר הבא הוא 46 (חלק המילוי של שם עב, המילוי הגדול ביותר

190 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

191 ראה גם בספרים "דבר יום ביומו" ו"עדן ציון" (ציוני הצדיקים בארצנו הקדושה).

192 שלשת התאריכים הראשונים (שמוזכרים יחד) – א תמוז, ב תמוז, ז תמוז – עולים יחד 1369, 37 (יחידה) ברבוע, "ורוח אלהים מרחפת על פני המים" וכו'. כשמצרפים גם את ז' תמוז (הנוכח במקום נוסף) מקבלים 1849, 43 ברבוע – הוא מעלה את שרש הרבוע מ-37 ל-43.

של שם הוי"ו והמספר הבא בסדרה הוא 73, בגימטריא חכמה. יש משהו מאד חכם בסדרה הזו של ארבעת ימי ההולדת של יוסף. המספר הבא לא מפורש אלא רמוז, יוצא מהסדרה.

שלשת המספרים הראשונים כאן עולים סה"כ 10, בחלוקה כמו עשר הספירות – 1 הוא הכתר, 2 הם חכמה ובינה ו-7 הן המדות. 10 אלו מצטרפים ל-27 ויחד מקבלים 37, חכמה במספר סידורי. חמשת המספרים הראשונים של הסדרה, 37 ועוד 73 (מספרים סימטריים), עולים 110. מה שייך 110 ליוסף? הוא חי 110 שנים. זו תופעה יפה שמוצאים בה קשר ישיר ופשוט ליוסף. מה המספר הבא בסדרה? כשמוסיפים 11 ל-26 מקבלים 37, סך ארבעת המספרים הראשונים בסדרה. שכולם יעזרו לי להוסיף כאן את המספרים... מוסיפים 37 ל-46 ומקבלים את ההפרש הבא – 83. איך יודעים שיוסף הוא מתמטיקאי? השם שלו מלשון תוספת, מתמטיקאים אוהבים להוסיף. המספר הבא בסדרה, תוספת 83 על 73, הוא 156, בגימטריא יוסף! הסדרה הופכת להיות יותר יהודית ויפה. כחסידיים אנחנו לא מנסים להוכיח שום דבר, אלא רק להראות את היפי של התורה – היפי מושך לאמת של התורה.

אם נמשיך עוד שני מספרים נגיע ל-477. כאשר יוסף נולד אמו רחל קראה לו יוסף ואמרה "יוסף הוי"ו לי בן אחר" – זו הסבה שהיא קראה לו יוסף. הביטוי "יוסף הוי"ו לי בן אחר" שוה בדיוק 477.

יסוד – גילוי עשרת סודות הנפש

נאמר עוד משהו על הסדרה הזו ונמשיך הלאה: אם מחשבים את הסדרה הזו עד 13 מקומות, כנגד יג המדות הרחמים של ה', סך כל הסדרה חייב להתחלק ב-13 לפי כללי המתמטיקה, אך לא יודעים יותר מכך. כאן הסך הכל הוא 9100, 13 פעמים 700 – ממוצע כל אבר בסדרה הוא 700 – שעולה גם 5 פעמים 1820, מספר הופעות שם הוי"ו בתורה, 70, סוד, פעם שם הוי"ו. גם מראה שזו סדרה מאד מיוחדת. איך הממוצע, 700, קשור ליוסף? יוסף עולה ו"פ שם הוי"ו 9100-1 עולה 5 פעמים 70 – 350 – פעמים שם הוי"ו. אבל מה אומר המספר 700 בקשר ליוסף?

יש כמה נקודות שונות של קשר – וביניהן ש-700 בתורה הוא שמו של שנת בן אדם הראשון, שמוכנו הוא יסוד (כמו תשתית), כמו שפרשו חז"ל ש"ממנו הושתת העולם" – אבל נאמר משהו שיתחבר לרעיון הבא: היום נדבר על כל הספירות של יוסף, כל כחות הבריאה כפי שהם משתקפים בדמותו של יוסף, אבל הספירה המיוחדת שלו היא יסוד, כח הברית – הנסיון שלו הוא לשמור בשלמות ובטהרה את הברית. המלה יסוד היא מאד מעניינת, כי היא נקראת יו-סוד – י היא 10, והיא מצוירת נקודה, "נקודה מצוירת" (שיש בה תמצית כל העשר ספירות) – ו-י סוד רומז לעשרה סודות. מהם עשרה סודות? הסודות של עשר הספירות עצמן, הכחות הנעלמים שיש בכל נפש. לכל אחד מאתנו יש ניצוץ של יוסף, נקודת צדיק בתוכו – "ועמך כלם צדיקים". מה זה אומר? הנקודה העצמית של יוסף היא "מגלה עמקות מני חשך", הכח להביא לגילוי מהלא-מודע אל המודע. הענין של יוסף הוא לגלות סודות – זהו הכח של נשמת יוסף, והכח של יוסף בתוך כל אחד. לכל אחד יש סוד, לכל אחד יש עשרה סודות, וכח היסוד הוא לגלות את כל עשרת הסודות. סוד עולה 70 ו-י פעמים סוד עולה 700 (כשהשם שנת, שמוכנו יסוד, רומז לכך שיש לדרוש י פעמים סוד)¹⁹³, המספר שניסינו להסביר, הממוצע של 13 המקומות הראשונים בסדרה, שהוא כח ספירת היסוד, האור והעצם של יוסף.

193 כשמצרפים ל-י פעמים סוד את יסוד בחשבוננו הפשוט מקבלים 780, טל (הוי"ו אחד) במשולש, העולה יוסף פנים ואחור (ה"פ יוסף), בגימטריא רשע וצדיק (כמו בפסוק "כעבור סופה ואין] רשע וצדיק [יסוד עולם]", המבואר לקמן פ"ד) – רמז

המספר ה-14, דוד, בסדרה הוא 3472 = יד פעמים רמח = דוד פעמים אברהם (וכן אברהם במ"ק בגימטריא דוד) – רמזו להמשכה מהחסד (מדת אברהם) עד המלכות (מדת דוד), המשכה שהיא בעצם תפקיד היסוד הממשיך למלכות את כל החסדים.

נוסחת הסדרה

כתוב בחסידות שאם אתה מלא אהבה למשהו קשה לעזוב אותו – אז קשה לנו לעזוב את העיסוק בסדרה הזו... כל סדרה אפשר לתרגם לנוסחה, מי שידוע discrete calculus, אותה לימד והגדיר ניוטון. איך מתרגמים את הסדרה הזו לנוסחה אלגבראית? לא קל, אבל גם לא קשה מדי. רק נאמר את הנוסחה (אם מישהו רוצה להבין שישאל את משה...):

$$f[n] = \frac{11n^3 - 21n^2 + 16n + 6}{6}$$

כשמציבים 0 מקבלים 1, כשמציבים 1 מקבלים 2, כשמציבים 2 מקבלים 7, כשמציבים 3 מקבלים 27, כשמציבים 5 מקבלים יוסף וכשמציבים 7 מקבלים "יוסף הוי' לי בן אחר".

ארבעת התאריכים בסוד הוי'

אם יש ארבעה ימי הולדת אפשריים ליוסף, הם ודאי גם מקבילים לאותיות שם הוי'. איך אפשר להוולד ארבע פעמים בחדש תמוז? "אלו ואלו דברי אלהים חיים", כל אחד נכון בדרגה מסוימת של המציאות.

לכן צריך לומר שבר"ח תמוז זו לידה של ה-י שנשמה שלו, החכמה שלו. כל נשמה היא "חלק הוי'", יש בה ארבע מדרגות, י-ה-ו-ה – החכמה שלו מופיעה ב-א' תמוז, הבינה שלו (ה עילאה שבשם) ב-ב' תמוז (ושני הימים האלה סמוכים, שהרי חו"ב הם "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"), המדות שלו (ז"א, שכולל ז מדות) מופיעות ב-ז' תמוז והמלכות שלו (יוסף הוא גם מלך) נולדת ב-כ"ז תמוז.

יוסף שייך ליסוד אבל הוא נעשה מלך – בהתחלה משנה למלך פרעה, ואחר כך הוא נעשה מושל ומלך במאה אחוז בכל ארץ מצרים (לא מפורש בתורה, אבל כך חז"ל מלמדים אותנו). אם כן, יוסף הוא צדיק שהופך למלך. דוד הוא רק מלך, אבל יוסף הוא צדיק (יסוד) שנעשה מלך (מלכות). זהו השינוי שאנחנו מחפשים גם היום, שהצדיק יהפוך למלך.

הלידה מרחם המאסר

הלידה הזו – כל לידה היא אחרי תקופה של הריון ברחם. הלידה של יוסף בתור משנה למלך באה לאחר 'הריון' של 12 שנים, בהן הוא שהה בבית הסהר. כל הצדיקים שזוכים להיות בכלא בודאי מתייחסים ליוסף. על יוסף כתוב בקהלת "כי מבית הסורים יצא למלך" (בגימטריא 1024 = 32, לב, ברבוע – הלב של יוסף היה במאסר ויצא למלך בסוד "לבא לפומא גליא", על ידי פתרון החלום לפרעה). מזה אצלו המעבר מצדיק למלך? הזמן שהוא היה בכלא. כל מצרים היתה כמו כלא גדול, אף עבד לא יכול לברוח ממצרים. בקבלה כתוב שמצרים היא כמו הרחם, שעם ישראל היה בה 210 שנים לפני שהוא נולד ביציאת מצרים. יוסף היה ברחם (של הכלא) 12 שנה לפני שנולד והפך מצדיק למלך. הרחם היא יסוד הנוקבא, במושגי הקבלה.

יוסף הוא הנשמה (ב-ה הידיעה) בתורה שהיה במאסר. חשוב מאד שאפילו במאסר הוא שמר על מצב רוח מרומם, ומצא חן בעיני כל רואיו, עד ששרר בית הסהר מסר לו את האחריות על הכל. מאיפה הוא קבל את החן המיוחד שלו? בכל סיטואציה בחיים שלו היה לו חן. כדי שיהיה לך חן אתה צריך להיות גם שמח – אפילו במאסר הוא שמח, מאמין שהכל בהשגחה פרטית מה' (שמח = ו'פ חן, הערך הממוצע של 3 אותיות שמח = "חן חן"). יוסף הוא דמות שהרוח שלו תמיד מרוממת. גם השמחה במאסר שייכת לאמא, כי הכח הפנימי של אמא-בניה הוא שמחה, רחם האם הוא מקור שמחה. הנסיון הראשון של יוסף היה עם אשת פוטיפר אבל אז היה לו נסיון איך הוא יתייחס להיותו בכלא 12 שנה – גם בנסיון הזה הוא עמד בהצלחה.

ב. פרצוף יוסף הצדיק

שוב, כח היסוד הוא לגלות את הסודות בנפש – עשרת הסודות של הנשמה. כעת נסביר את עשר הספירות, עשרת כחות הנשמה, בחייו של יוסף:

חכמה: אברך

שבחי יוסף

אחרי שיוסף נקרא על ידי פרעה לפתור את החלומות שלו ופרעה התפעל מהחכמה ורוח הקדש שלו פרעה אמר "הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו". הוא מכנה אותו "איש אשר רוח אלהים בו" (בגימטריא 1120 = 16 פעמים סוד. יש בביטוי 16 אותיות, כך שהערך הממוצע של כל אות = סוד. אם נוסף ל"איש אשר רוח אלהים בו" את יוסף נקבל חן פעמים חן במספר סדורי, "חן חן"), ובהמשך אומר פרעה ליוסף בפני יועציו ושריו – בדיוק לפי דברי יוסף, שיש למצוא אדם נבון וחכם שיכין את הארץ בשבע שנות השבע לשבע שנות הרעב – "אין נבון וחכם כמוך".

אחרי השבחים האלה פרעה מוריד ונותן ליוסף את טבעת הזהב שלו וממנה את יוסף למשנה שלו, שכל הנהגת מצרים תהיה על פיו. אז כתוב שיוסף יצא על ארץ מצרים וכולם קראו לו בשם מיוחד – "אברך". המלה הזו מופיעה רק פעם אחת בתורה. היום משתמשים בה לגבי כל אדם צעיר שמקדיש עצמו ללימוד התורה, אבל כאן הכוונה שלו מאד מיוחדת.

שלשת פירושי רש"י – הכנעה-הבדלה-המתקה

רש"י נותן שלש אפשרויות לפירוש המלה המסתורית הזו. הפירוש הראשון של רש"י הוא לפי התרגום, "דין אבא למלכא" – זהו אביו של המלך, אב במשמעות של יועץ של המלך, הוא נתן לו עצה מה לעשות כדי להציל את מצרים משבע שנות הרעב; הפירוש השני של רש"י הוא בחלוקת המלה "אברך" לשתי מלים קצרות, אב-רך, שמשמעותו "אב בחכמה" (מקור מפורש בתורה לידוע בקבלה וחסידות שאבא הוא כח החכמה) ו"רך בשנים", אדם צעיר. באופן הזה משתמשים גם היום – אדם צעיר שלומד תורה. כל אברך – יש לנו כאן כמה אברכים שלומדים בכלל – צריך לדעת שהשם אברך בא מיוסף הצדיק וינסה להתדמות אליו. לפי הפירוש השני יש כאן שתי מלים שמביעות ניגוד – אב בחכמה (ואב הוא מבוגר/זקן) ורך בשנים. אז יש דעה שלישית, מלה פשוטה משרש פשוט בעברית – ברך. משמעות השרש ברך היא לשון ברכה, "ברוך אתה", וגם ברך של הרגל (אחת מהברכיים), וכאן הפירוש "אברך" שכולם משתחווים לפניו, כופפים ברכיים. שוב, שלשת הפירושים – אב למלך, אב בשנים ורך בחכמה, מי שכולם כורעים ברך לפניו.

את שלשת הפירושים אפשר להקביל לשלשת המושגים הבסיסיים של הבעש"ט, הכנעה-הבדלה-המתקה, בסדר הפוך: הפירוש השלישי, שכולם כורעים ברך לפני יוסף, הוא הכנעה – הוא משדר לכולם הכנעה להנהגתו. העובדה שהוא כל כך מיוחד, חכם וצעיר – מאד חכם (אב בחכמה) ומאד צעיר ורך (בשנים) – פועלת הבדלה. הוא אב-רך, חושבים שאבא הוא קשות, גם לפי תיאורים בתורה, וכאן יש אב-רך. כאן יש התייחסות אליו עצמו, ולא לתפקיד שהוא ממלא בארץ – הוא בעצמו מאד חכם ומאד צעיר. זהו האבחון שלו כנבדל, ההבדלה. הפירוש שהוא מי שנותן עצה למלך ולומר לנו איך להציל את חיינו, להציל את חיי כל העולם – לא רק בארץ מצרים, כי הרעב היה בכל העולם העתיק, הוא יועץ למלך ולכולנו מה לעשות כדי להציל את כולם – הוא ההמתקה. הרעב הוא הקושי, המצב המר, והוא ממתיק אותנו. זו דוגמה מאד יפה של הכנעה-הבדלה-המתקה בשלשת פירושי רש"י למלה אברך.

בספירות של יוסף עצמו כל הענין של "אברך" שייך להיותו אבא, לחכמה שלו.

כתר (וגילוי בחכמה): צפנת פענח

"צפנת פענח" – "מגלה עמקות מני חשך"

המדהים שלא די בשבחים שלו, ובשם המיוחד "אברך". אחרי שכתוב שהאנשים קראו לו אברך פרעה נתן לו שם מלכותי כשהוא שידך אותו עם אשה מלכותית – "צפנת פענח". כל אברך בכולל מכיר את אחד מהגדולים בדורות האחרונים, אולי הגדול שבהם, שנקרא יוסף ושם ספרו צפנת פענח – הרוגאטשובר.

הפירוש של צפנת פענח שהוא מפענח-מגלה צפונות-סודות מהעל-מודע, הכח המיוחד של יוסף. זו בדיוק המשמעות של השם שמורכב משני מלים – "צפנת" היינו דברים צפונים ו"פענח" הוא הכח שלו לגלות אותם. השרש פענח מופיע רק כאן, פעם אחת בתנ"ך, ואנחנו צריכים לנחש מה המשמעות שלו, אבל הניחוש הוא שיש לו כח לפענח ולגלות את כל הסודות של העל-מודע. הלא-מודע מתגלה בחלומות. למה פרעה קורא לו כך? כי הוא פתר את החלומות שלו, שכל החכמים והחרטומים לא הצליחו לפתור. לכן הוא נותן לו את השם "צפנת פענח", כי הוא מסוגל לגלות את כל הנסתרות, ולכן אמרנו שיוסף הוא "מגלה עמקות מני חשך", מוציא דברים עמוקים מחשך הלא-מודע.

"ויצא לאור צלמות" – סוד משיח בן יוסף

סיום הפסוק "מגלה עמקות מני חשך" הוא "ויצא לאור צלמות". אמרנו שיוסף אוהב גימטריאות, אוהב לצרף מספרים ולשחק עם המספרים. הגלגול האחרון של יוסף הוא משיח בן יוסף. בפיזיקה לכל חלקיק יש אנטי-חלקיק. כאשר חלקיק ואנטי-חלקיק נפגשים הם משמידים אחד את השני. מי האנטי-חלקיק של המשיח? ידוע שבכל מספר יש משהו מאד חיובי ששווה לו ומשהו מאד שלילי ששווה לו. אחת הדוגמאות החשובות לכך היא משיח שה'אנטי' שלו הוא נחש, הנחש שהכשיל את אדם וחוה, פתה את חוה כמו שאשת פוטיפר נסתה לפתות את יוסף. כאשר יוסף עמד בנסיון הוא תקן באופן עמוק את חטא אדם וחוה. האריז"ל אומר שהוא "זיהרא עילאה דאדם הראשון", חלק העל-מודע של אדם, והוא עמד בנסיון שאדם לא עמד בו.

אמרנו שה'אנטי-חלקיק' של משיח הוא נחש. יוסף אמר על עצמו "כי נחש ינחש איש אשר כמני", בכוחו להפוך גם את הנחש, האנטי-משיח, לקדושה ("נחש ינחש" = אפרים משנה, שני בני יוסף). מהו ה'אנטי-חלקיק' של משיח בן יוסף? צלמות (צל המות), ששווה בדיוק משיח בן יוסף. זו המלה שמופיעה בהמשך

"למגלה עמקות מני חשך" – "ויצא לאור צלמות". הצל של המות הוא פחד מות ואור הוא שמחה, "ליהודים היתה אורה ושמחה". היכולת להפוך את החשך והפחד ממנו לאור היא להפוך אותו לשמחה. מי עושה זאת? משיח בן יוסף, בנו של יוסף, שה'אנטי-חלקיק' שלו הוא צלמות.

"צפנת פענח" – הקשר בין יוסף ליצחק

יוסף מקבל את השם "צפנת פענח", פותר את החידות הנסתרות של הנשמה. נחשב אותו: צפנת בגימטריא כתר, העל-מודע אליו מתייחסים, הספירה הראשונה בעשר הספירות. בכל התורה יש 613 מצוות ועוד 7 מצוות דרבנן, בגימטריא 620, צפנת, העל-מודע של הכלל. פענח – מלה שצריך לנחש מתוך ההקשר מה משמעותה, כי אין לה דמיון בתורה – עולה 208, בגימטריא יצחק.

יש קשר פנימי בין יוסף ליצחק, כמו שמוצאים בשם יוסף-יצחק. הזכרנו את הרואטשובר שנקרא יוסף, גאון בתורת הנגלה, אבל יש צדיק מאד גדול בחסידות, פנימיות התורה, הרבי הקודם של חב"ד, שנקרא יוסף-יצחק. מה ההגיון מאחורי חיבור שני השמות האלה יחד? אנחנו מסבירים שליוסף יש קשר ישיר ליצחק אבינו – לא רק דרך אביו יעקב – ויצחק נותן לו את ההשראה לפתור חלומות בכלל ואת חלומות פרעה בפרט. את כל חכמת היכולת שלו לגלות נסתרות וצפונות הוא מקבל מיצחק, הכח לעלות לעל-מודע ולגלות אותו לאור, לגלות את הלא-מודע במודע.

אמרנו ש-יוסף עולה 6 פעמים הוי' – 3 פעמים 52, בן. יוסף עולה ג"פ בן. מה הענין שהוא שלש פעמים בן? כמו שאמרנו, הוא גם קשור ליצחק ישירות, לא רק דרך יעקב – הוא לא רק נכד של יצחק אלא גם בן שלו. הוא גם בן של יעקב וגם בן רוחני של יצחק וגם בן רוחני של אברהם¹⁹⁴ (וכן, יוסף – שהוא הנשמה דאצילות מבין השבטים – מצטרף במיוחד לנשמות האבות¹⁹⁵). הוא הבן של יעקב, ויש ביניהם הרבה קשרים, כפי שכתוב "אלה תלדות יעקב יוסף" – הם מתייחדים יחד, וכתוב שכל כח הלידה של יעקב, להוליד את כל יב שבטי י-ה, בא בכח שרש נשמת יוסף (ורמז: יוסף עם הוריו – יעקב-רחל-יוסף – משלימים ל-כד ברבוע, בגימטריא יסוד-מלכות, הספירות בהן טמון כח ההולדה וההוצאה לאור).

מלבד הכח של יוסף לגלות צפונות מהעל-מודע, יש לו כח ליצור 'משחק אלוקי' להצפין את זהותו מאחיו ולהתגלות ברגע המתאים. אולי יותר מכל הסיפורים בתנ"ך הסיפור הכי מורכב ומיוחד הוא של יוסף ואחיו. הוא עושה תרגיל, 'משחק', בו הוא מכניס את האחים לסיטואציה מאד דרמטית. יש לו חוש דרמטי מאד מפותח. מחפשים דרמה יהודית – צריך לפנות ליוסף. הדברים האלה הולכים יחד, החוש הדרמטי שלו והגילוי של עמוקות מני חשך – שניהם באים מיצחק, ששמו גם מלשון משחק. בסיום המשחק הפחד של כל האחים הופך ברגע אחד לצחוק והנאה – סוד "פחד יצחק", שהפחד הופך לצחוק.

194 ראה לקוטי לוי יצחק לתניא אגה"ק כז – נלמד בשיעור אור ל-ה' תמוז ש"ז – שמביא ומבאר כך רמז זה. רבי לוי יצחק לא מצטט את הרמז וביאורו בשם מקור, אך יש משהו קשור-דומה בכתבי האריז"ל, שמסביר שיוסף מקבל מכל בני נח – שם-חם-יפת – המכוונים כנגד הקוים ימין-שמאל-אמצע, בדוגמת האבות (שעל כן נהוג להזכירם בסדר זה, ולא בסדר התולדה – שם-חסד, חם-גבורה, יפת-תפארת). שם-חם-יפת ר"ת שיח (ועם ה-ם של שם משיח), בגימטריא יוסף-בנימין, יחוד יסוד ומלכות, יסוד הזכר ויסוד הנקבה (וראה לקמן הערה ה). כשם בתורה שיח היינו אליעזר עבד אברהם, שחז"ל אומרים שהוא-הוא כנען בן חם (וראה עוד לקמן פ"ד).

195 האריז"ל כותב שהאחים קנאו ביוסף כי לו מסר אביו את כל הסודות שלמד משם ועבר. שם-עבר בגימטריא ברית – בחינתו של יוסף – והוא-הוא משך שנות החיים של אברהם, יצחק, יעקב ויוסף (כאשר בכך מתחבר יוסף לאבות). סודות שם ועבר הם סודות הברית. שם-עבר ר"ת שע – שע נהוירין הנמשכים מהכתר על ידי יוסף הצדיק (כדלקמן פ"ד).

זה בדיוק מה שיוסף עושה במשחק שלו – הוא מסתיר את עצמו ולפתע מתגלה, ועל ידי כך הפחד הופך לצחוק. כתוב בזהר שההתגלות הפתאומית של יוסף לאחיו היא הקדמה והתחלה של ההתגלות של ה' לעם ישראל בהר סיני.

אמרנו שהמלה השניה ב"צפנת פענח", פענח, שוה יצחק. אם ממלאים את השם יצחק, רק המילוי, שנקרא עיבור באות, החלק הנסתר הלא-מודע של האות – יוד, צדיק, חית, קוף – שוה באופן מדהים צפנת (כתר)! אם כן, "צפנת פענח" – השם שניתן ליוסף – הוא הלא-מודע של יצחק (המלה הראשונה) ויצחק עצמו (המלה השניה). כמה שוה ביחד? 828, ד"פ 207, ד"פ אור. כל השם "צפנת פענח" הוא שם מאד 'חשוך' – "צפנת" אומר משהו צפון-חשוך ו"פענח" היא מלה חשוכה כי אין לי שום עדות מה המשמעות שלה, חוץ מניחוש מלומד לפי ההקשר ("כי נחש ינחש איש אשר כמני"). שם מאד חשוך, ששוה ד"פ אור – כפי שאמרנו שכח יוסף הוא להוציא לאור מתוך החשך, הכח לפתור חלומות.

"ויגד לך תעלמות חכמה"

שוב, כל הכח של יוסף לעלות אל הלא-מודע הוא הכח של הכתר. הכח שלו להבריק מתוך הכתר, למצוא את הפתרון של החלום, הוא חכמה. יש פסוק מובהק נוסף של גילוי החכמה מהעלם הנפש, מהכתר העל-מודע: "ויגד לך תעלמות חכמה כי כפלים לתושיה". "ויגד לך" = "חכמה". "ויגד לך תעלמות חכמה" = 2 פעמים יוסף! "כי כפלים לתושיה" = 961 = 31, אל, ברבוע – "אל נהירו דחכמתא" (הכח להביא מתהום-תעלומות הלא-מודע אל המודע). סוף הפסוק, "ודע [המשכת התעלומות למודע] כי ישה לך אלוה מעונך" = 37,703 (הבל, יחידה) במשולש. "כי כפלים לתושיה ודע כי ישה לך אלוה מעונך" = 1664 = 64, 8 ברבוע, פעמים הוי' = 8 פעמים יצחק. נמצא שכל הפסוק עולה 7 פעמים יוסף ועוד 8 פעמים יצחק = 2756 = היהלם של בן (26, הוי', פעמים 106, הוי' במספר קדמי).

המלבי"ם על הפסוק מחלק באופן מובהק בין המודע ללא-מודע של הנפש ואומר שאפשר להיות צדיק גמור במודע ועדיין להשאיר רשע בלא-מודע (מעין האמור בתנאי – כנודע שהמלבי"ם מביא מדי פעם מספרי פנימיות דוגמת אור החיים וספרי חסידות, מבלי לציין זאת – אך בגדר חידוש גמור לפירוש פשוט על המקרא) וזה לשונו:

"ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לתושיה" – כל יש ונמצא הוא כפול ומקופל חציו על חציו, ר"ל שהדברים הנמצאים מתחלקים לשנים, א] כפי מה שהם בעצמותם, ב] כפי מה שהם מוחשים ומושגים לחושינו, כי אנו אין אנו משיגים מן הדברים רק את מקריהם החיצונים כפי מה שהם פועלים על חושינו, ומזה לא נוכל לדון על מהות הדברים כפי מה שהם בעצמם מזולת היחוס שבין שטחם החיצוני ובין חושינו, כי תנאי משיגי החושים הם הזמן והמקום והם אינם תנאי הדברים בעצמותם, ולפי"ז א"א שנושיג משום דבר השגה ברורה לדעת איך הוא הדבר בעצמו לפי אמתתו, רק כפי מה שנראה לנו מפעולתו על חושינו, והמשיג עצמות הדברים בידיעה מושכלת שלא ע"י החוש רק כפי מה שישכיל השכל המופשט מחומר, הוא יבין תעלומות חכמה לדעת מהות הדברים ואמתתם, כי כל יש הוא מכופל, ועצמותו ואמתתו הוא משונה מחיצוניותו המוחש ע"י החוש,

ואז "ודע כי ישה לך אלוה מעונך" – אם תשיג תעלומות עצמות האדם כפי מה שהוא באמת לא כפי מה שהוא מוחש בחוש החיצוני, אז תדע כי אינך צדיק, שהגם שלפי הנגלה ממך אתה תם וישר ואין בך דופי, אין לדון מן החוש הבלתי משיג עצמות הדברים, שיוכל להיות שכפי נפשך הפנימית שהוא עצמות האדם אתה רשע, כי לא השלמת את נפשך כראוי להשלימה מצד שהיא עצם נבדל קדושה ומלאכיית, ושלא

עשית כל אשר ביכלתך לעשות כפי כח נפשך הגדולה, וזה יחשב לך לעון וע"ז אתה נענש, הגם שנדמה לך שאתה צדיק לפי ישך החיצון, הנך רשע לפי ישך הנסתר הנכפל תחת היש החיצוני.

מתאים שבפסוק הנדרש על יוסף הצדיק – המגלה את תעלומות החכמה (וראה עוד לקמן פ"ד רמזי חכמה רבים של יוסף) – עולה גם גדר הצדיק היסודי ביותר.

חב"ד: "רוח אלהים בו" "נבון וחכם"

כפי שאמרנו, לפני השמות ליוסף – אברך וצפנת פענח – פרעה משבח אותו "איש אשר רוח אלהים בו" ו"אין חכם ונבון כמוך". במקום אחר בתורה כתוב ש"רוח אלהים" – רוח הקדש – היא דעת. כשהתורה מתארת את בצלאל כתוב שיש לו "חכמה תבונה ודעת" ורש"י אומר שדעת היא רוח הקדש. אם נקח את פירוש רש"י גם להקשר שלנו, השבח הראשון של יוסף הוא רוח הקדש, הדעת שבו, "רוח אלהים", ואחר כך משבחים אותו "נבון וחכם". אם כן, מוצאים כאן את שלשת המוחין למפרע – דעת (רוח הקדש, "רוח אלהים בו"), בינה וחכמה.

נחשב את שני הביטויים האלה יחד: "איש אשר רוח אלהים בו" ועוד "אין נבון וחכם כמוך" עולה 7 פעמים אור. "צפנת פענח" עולה ד"פ אור וכאן הכל עולה ז"פ אור, בהקשר כאן 7 רומז ל-7 שנות השבע ו-7 שנות הרעב. לולא יוסף הכל היה חשך גמור – כמו אדם שהולך בחשך, נכשל ונופל, לא יודע להיכן ללכת – ויוסף הוא ברק החכמה, הפנס המאיר שמופיע ומאיר את החשך, מראה את הדרך לחיות ולא למות. בינה: לימוד שבעים לשון

לפני שיוסף יצא מהכלא והופיע לפני פרעה בא המלאך גבריאל ולימד אותו שבעים לשון, כדי שידע את השפות שפרעה יודע ועוד יותר. כדי להיות מלך במצרים צריך לדעת את שבעים השפות, ולשם כך גבריאל לימד אותו את כל הלשונות בלילה אחד, כך שיוסף ידע שפה אחת יותר מפרעה, לשון הקדש. באותה הזדמנות הוסיפו אות לשמו של יוסף, כפי שמופיע פעם אחת בתנ"ך (בספר תהלים) – יהוסף. ה-ה-הזו של יוסף היא שנתנה לו את הכח ללמוד שבעים לשון – זו ה עילאה, ה-ה של הבינה.

כשאדם מבין שפה הביטוי בעברית היא 'אני שומע', שמיעה שייכת לבינה. דבר מאד חשוב גם בחינוך, מאיפה בא הכשרון ללמוד שפות? מהאמא. השפה הראשונה של אדם נקראת מאמע-לשון, שפת-אם, השפה שהוא מקבל מאמא שלו. ה עילאה היא הכח של אמא, ממנה – כותב האריז"ל – הכח שלו ללמוד שבעים שפות בלילה אחד כדי להנהיג את מצרים. ב-ה הזו תלויה ה תתאה – ה עילאה היא הבנה ו-ה תתאה היא מלכות, ובזכות הבנת השפות הוא זכה למלכות-הנהגה. ידיעת השפות היתה תנאי למלכות, מתאים למבואר בקבלה וחסידות שתנאי שייך לאמא עילאה. גם המלאך גבריאל שלימד את יוסף את שבעים הלשונות הוא משרש הבינה-אמא, כמו שנאמר "אני בינה לי גבורה [המלאך גבריאל]". הערך הממוצע של 6 אותיות גבריאל = אם (גבריאל יוסף = 6 פעמים בינה – אם בינה הן חתך זהב כנודע, הסדרה החיבורית מתחילה: 4 11 15 26 41 67 – עד כאן = 164 = 4 פעמים אם). גם המספר שבעים הוא סוד ז"ת דאמא כמבואר בכתבי האריז"ל ככוונת תבת "שמע [ישראל]", שם ע ("שמע ישראל" = יוסף ועוד לשון הקדש).

דעת: התאוה לגיור כל האנושות

אם כן, דברנו כעת על הכתר שלו – היכולת להגיע ללא-מודע. החכמה שלו – היכולת להוציא לאור את העל-מודע. הבינה שלו – הבנת כל השפות, שהיא גם יכולת פסיכולוגית להבין את כולם. מהי שפה? כל שפה היא ביטוי לפסיכולוגיה של האנשים המשתמשים בשפה. הדעת שלו, כפי שאמרנו, היא רוח

הקדש, שגם היא יכולת להביא את הלא מודע למודע – כי דעת היא השתקפות וביטוי של הכתר העל-מודע במודע, זו תחת זו בקו האמצעי של עץ החיים של הספירות כמבואר בקבלה.

כעת נאמר משהו מאד חשוב על דעת, שיתכן שלא למדנו בעבר: מה הדבר הראשון שיוסף עשה כאשר הוא נהיה מלך? הוא מל את כל המצרים. לשם מה? ליוסף יש תאוה לגייר את כל העולם, תאוה-מוחלטת-קיומית שכולם יהיו יהודים. הוא רוצה לממש את ה"יסף הוי' לי בן אחר" – הפיכת ה"אחר" ל"בן" – לא רק בהחזרה בתשובה של יהודים, אלא גם בגיור של הגוים (שממש בגדר "אחר", שבהיות שרש נשמתם מג' קליפות הטמאות לגמרי שייכים לסטרא אחרא בעצם). זו התאוה שלו, "תאות צדיקים [כמו יוסף הצדיק] יתן [ה']" אבל לפעמים התאוה נופלת, לא מצליחה מיד. הוא רצה שכל הגוים יהיו יהודים מיד, משיח-נאו, וזה היה קצת יותר מדי, לפני הזמן.

גיור הערב-רב על ידי משה בכח יוסף

אבל האריז"ל מלמד דבר עמוק: למה כתוב בתורה שלפני יציאת מצרים משה הוציא ולקח עמו את ארונו של יוסף? ההסבר הפשוט שהוא לקח את כח המנהיגות מיוסף, שהנהיג את ישראל במצרים, וכעת משה צריך להנהיג¹⁹⁶. אבל האריז"ל אומר משהו יותר עמוק, שמשה לקח מיוסף את החשק לגייר גרים, כי גם למשה היתה אותה תאוה – הוא השלב השני של תאות הגיור של יוסף. צאצאי מי שיוסף נסה לגייר הפכו להיות 210 שנה אחר כך, ביציאת מצרים, לערב-רב שיצאו ממצרים עם בני ישראל – מי שמשה נסה לגייר, לא במאה אחוז הצלחה. משה הוא הדעת של כל עם ישראל. אמרנו קודם שדעת היא רוח הקדש, אבל היא גם הכח להתקשר ולהתייחד עם ה' – ומשה הוא הדעת של כל נשמות ישראל. השיתוף שלו עם יוסף הוא השאיפה העמוקה לגייר את כל האנושות. לפעמים מי שיש לו תאוה עושה זאת בלי לשאול את ה' אם לעשות או לא, כי הוא חייב לעשות זאת. מה סיום הסיפור של הערב-רב? החדש שלנו, תמוז, הוא החדש שלהם. חדש תמוז הוא הזמן של חטא העגל, י"ז תמוז. לפי הוזהר הקדוש הציווי על המשכן נאמר למשה רבינו ב-40 הימים הראשונים בהר סיני, לפני חטא העגל, אך בשל חטא העגל משה חכה עם מסירת הצווי לעם ישראל עד לאחר יום כיפור, סיום ארבעים הימים האחרונים בהר סיני, בו ה' אמר "סלחתי כדברך" על חטא העגל. רש"י אומר שמשה רבינו עצמו נצטוו על מעשה המשכן לאחר יום כיפור, אבל לפי הוזהר הקדוש הוא צווה על מעשה המשכן לפני חטא העגל, ורק אמר זאת לעם ישראל לאחר מכן. איך הוזהר לומד זאת? כי פרשת תרומה, בה מתחילה מצות המשכן, פותחת "מאת כל איש אשר ידבנו לבו", אך בפרשת "ויקהל" (אחרי החטא בפרשת כי תשא) אומר משה "קחו מאתכם". הוזהר האריז"ל מסבירים שבהתחלה, עד אחרי חטא העגל, הערב רב היו כלולים בעם ישראל אבל לאחר חטא העגל – שהיה באשמתם – הוציאו אותם החוצה מהכלל. מה משה צריך לעשות? משה עדיין באמצע משימתו לגייר את כולם, לכן כתוב שהוא חוזר בכל דור כדי להמשיך לדאוג לערב-רב (שהוא הכניס במה שקראנו התאוה שלו, "תאות צדיקים" כנ"ל) עד שיתגיררו ויוכללו בעם ישראל באופן מלא, וכשהוא יצליח הוא ודאי ירצה לקרב את כל האנושות, ה"מהפכה הרביעית" שאנחנו מדברים עליו כעת. בכל אופן, דעת

196 קשר נוסף בין יוסף למשה מתגלה בזמן הסתלקותם: יש שלש נשמות שהסתלקו בזמן רעוא דרעוין, כנגדן אנו אומרים במנחה של שבת שלשה פסוקי צידוק הדין ("צדקתך וגו'") – יוסף, משה ודוד המלך (יוסף-משה הם בסוד תפילין של ראש ו-דוד בסוד תפילין של יד, כמבואר במ"א, וראה גם שיעור י' תמוז ש"ז). בכתבי האריז"ל כתוב שבכל שבת בזמן רעוא דרעוין נשמות אלה מעלות מ"נ לאבא ואמא, כמו כל מסירות נפש של צדיק (כנזכר גם בתניא). שנות חיי שלשת הצדיקים האלה – 110, 120, 70 – עולות יחד בדיוק 300, "רוח אלהים" (איש אשר רוח אלהים בו), כך שממוצע השנים שלהם הוא 100, "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם [מן ההעלם של עלמא דשקרא]".

שייכת לכח היחוד. אמרנו שליהודי יש דעת, הכח להתקשר לה' אחד, ולאינו-יהודי אין כזה כח דעת. התאווה של יוסף ומשה היא לתת דעת לכל האנשים, שכולם ידעו את ה', כמו שהרמב"ם אומר שיהיה כאשר יבוא משיח – "כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים".

"שכם אחד על אחיך"

יעקב אבינו אומר לבנו יוסף "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך". הביטוי "שכם אחד" חוזר פעמיים בתנ"ך – בפסוק "שכם אחד על אחיך" ובנבואה לעתיד לבא "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם הוי' לעבדו שכם אחד". זו עוד הוכחה שענינו של יוסף הוא קירוב כל העמים. היעוד של "כי אז אהפך אל עמים" שייך לשלב החמישי של פעולות המשיח – היחידה של המשיח (שברמב"ם הלא-מצווגר פעולה זו מיוחסת לה' עצמו, ולא למשיח, כמבואר במ"א) – והוא רמוז כבר ב"שכם אחד" שמקבל יוסף¹⁹⁷.

כח ה"שכם" הוא להעביר מהאחור לפנים – או להוציא מהלא-מודע למודע, מהכתר לחכמה, ככחו של יוסף בפתרון חלומות, כנ"ל (ורמז: "שכם אחד" בהכאה פרטית – ש פעמים א, כ פעמים ה, מ פעמים ד – עולה כתר, צפנת, כנ"ל) או להביא את כל מי שנמצא באחור ("בן אחר", על שם האחור) לפנים, "יסף הוי' לי בן אחר" כנ"ל. גם "שכם" אחד אומר להפוך את ה'אחר' ל'אחד' – להפוך את ה-ר ל-ד – שכולם יאמינו בהוי' אחד, "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד" (ורמז: יוסף הצדיק ועוד "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' ושמו אחד" עולה ד פעמים "שכם אחד"). כידוע, האריז"ל אומר ש-שכם ר"ת "שם כבוד מלכותו" – ביטוי של יחודא תתאה ("ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"). מחד יוסף הוא נשמה דאצילות, יחודא עילאה, אבל הוא ממשיך אותו גם ביחודא תתאה. גם זו פעולה של "יסף הוי' לי בן אחר" – של העלאה מהעולמות התחתונים בי"ע לאצילות (כפי שמפורש בכך שהוא מעלה את בירורי השבטים, שעושים בירור ראשון שעדיין נמצא בבי"ע, ועולה להם בירור שני לכלול אותם באצילות, בסוד "והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם נצבה"). הוא מעלה את "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" ל"אחד" של קריאת שמע.

גם ב"שכם אחד" רמוז הקשר בין משה ליוסף: על השכם-הכתף של הכהן הגדול נמצאות אבני השם. בחשן המשפט אבן השם היא אבנו של יוסף הצדיק ועל כתפות האפוד חקוקים באבני השם שמות כל יב השבטים (ששה על כל אבן), שהרי כל נשמות השבטים נמשכו דרך יוסף (בסוד "אלה תלדות יעקב יוסף" כנ"ל). שהם אותיות משה (וכן אותיות מהש, השם החמישי ב-עב שמותיו של הקב"ה).

שבע המדות

כמו בחדש שעבר, את שבע מדות הלב נאמר בקצרה, כי בשבוע הששי של ספירת העומר כבר הסברנו את המדות של יוסף הצדיק וכולם יכולים לקרוא שם.

החסד של יוסף הוא היחס של יוסף לאחיו. הם לא אהבו אותו, רצו להרוג אותו, אך גם לאחר שמכרו אותו לעבד הוא עדיין אוהב אותם אהבה עמוקה. במקום אחד האריז"ל כותב שיוסף נקרא "איש חסד" סתם (חידוש, כי הייתי חושב ש"איש חסד" הוא אברהם או אהרן, כפי שהכנה נקרא הרבה פעמים). הפסוק של "איש

197 "שכם אחד" לו זכה יוסף הוא העיר שכם, בה מתחולל יחוד השור והחמור – יחוד משיח בן יוסף ומשיח בן דוד (כדרשת חז"ל עה"פ "יהי לי שור וחמור"). כשם שעץ אפרים ועץ יהודה נעשים אחד ונכללים שניהם תחת הנהגת יהודה (כדלקמן פ"ג), יש גם התכללות שלהם בעירו של יוסף הצדיק.

חסד" הוא "גמל נפשו איש חסד [ועכר שארו אכזרי]"¹⁹⁸ – מי שעושה גמילות חסד עם קרוביו, תיאור המתאים בדיוק ליוסף הצדיק הרועה ומפרנס את כל בני משפחתו, "משם רעה אבן ישראל".

הגבורה היא הכח של "איזהו גבור הכובש את יצרו" – העמידה שלו בנסיון פיתוי אשת פוטיפר. כיבוש הוא כח של גבורה, הוא כובש את יצרו.

התפארת, שמובנה יפי, היא היפי של יוסף – "יפה תאר ויפה מראה", כפי שנאמר ברחל אמו "יפת תאר ויפת מראה". הוא קבל תכונה זו ממנה, הכי יפה בארץ. יוסף גם נקרא "בעל החלומות", ובסוד הנקודות נקודת החולם שייכת לתפארת – יוסף הוא הבעלים של ניקוד החולם השייך לתפארת (בסוד הנקודות חיריק-שורוק-חולם כ"נקודה לתתא, נקודה באמצעיתא, נקודה לעילא" החולם שייך לכתר, והיינו שרש הלא-מודע של יוסף, אך הרי התפארת היא הבריה התיכון המבריש מן הקצה אל הקצה כאשר התפארת עולה עד לשרשה בכתר).

נצח הוא בטחון עצמי פעיל. כפי שרואים שאחרי שהוא פותר את חלומות פרעה, מבלי שנשאל, הוא נותן עצה (בחינת "כליות יועצות", הכליות היינו שתי הספירות נצח והוד כאשר העצה לעשות דבר מה בפועל ממש, לנצח על המלאכה, היא העצה של הכליה הימנית, מצד הנצח) – עצה כזו שמתוכה כולם רואים שהוא היחיד שיכול לממש אותה. יוסף הוא אסיר, הוא עבד, ופרעה רק בקש ממנו לפתור את החלום, לא לומר לו מה לעשות – ההתנהגות שלו מראה בטחון עצמי, בטחון לתת עצה, לקחת יזמה, גם אם לא נשאלת.

סיום סיפור המשחק שלו הוא התגלות, הוא מודה ומתוודה שהוא יוסף. היודי שייך להוד, הוא מודה "אני יוסף, העוד אבי חי"¹⁹⁹. בהוד של יוסף יש גם פגם – לעומת הבטחון הפעיל בו הוא הצטיין, פנייתו לעזרת שר המשקים ובטחונו בו (עליו דרשו רז"ל "ולא פנה אל רהבים") נחשבת לפגם בבטחון הסביל שלו (משום שבשל שרשו הנעלה ביסוד א"ק – סוד המלך הדר¹⁹⁹ – אסור לו לבטוח בבשר ודם ולהשתדל דרכו, אף שאביו יעקב עשה כן²⁰⁰) ובעטיו הוא יושב עוד שנתיים בבית האסורים.

היסוד של יוסף – שכולו שייך ליסוד, הכל אצלו יסוד, כל עשר הספירות של יוסף הן יסוד, גילוי במציאות של מה שהוא מקבל בכתר – הוא הדחף למימוש, האמת של היסוד, "חותמו של הקב"ה אמת". בנצח יש בטחון עצמי ויזמה, אבל ביסוד יש הקדשה של החיים להגשמת החלומות שלו. זהו כח ההגשמה, הדרך להפוך את החלום לאמת. זה לקח כב שנים, סוד "יש-כב" ביסוד כנוודע. לכן יוסף נקרא אמת, זהו כח היסוד שלו (ושני רמזי אמת הקשורים ליוסף: יוסף ושני בניו, אפרים ו-מנשה, עולים אמת-אמת; חלק המילוי של אמת – אלף מס תו – בגימטריא יוסף).

המלכות שלו, היא כפי שאמרנו, היא הפיכתו מצדיק למלך, מיוסף הצדיק ליוסף המלך.

198 וכמה רמזים ב"גמל נפשו איש חסד": "גמל" בגימטריא 73, המספר הרביעי בסדרת תאריכי יום הולדת יוסף, כנ"ל. "נפשו" עולה "יצדיק יסוד עולם", הפסוק המובהק של יוסף (כדלקמן פ"ד). ממוצע כל מלה ב"גמל נפשו איש חסד" הוא אברך (כך שכל הביטוי עולה אברך ב"רצוא ושוב" – א אב אברך אברך ברך רך ג), כינויו של יוסף. "איש חסד" נוטריקון אחד – רמז לאברהם איש החסד, "אחד היה אברהם", "כי אחד קראתיו", וכשם שיש "אחד" בחסד יש גם "אחד" בספירת היסוד של יוסף (בסוד בקר של אברהם ובקר של יוסף) – כאשר שאר האותיות (ישס) בגימטריא שע, סוד המשכת שע נהורין על ידי יוסף ה"פעל ישועות בקרב הארץ" (כדלקמן פ"ד).

199 וראה עוד לקמן ח"ד על הקשרים בין יוסף והדר.

200 וראה ???

ג. שאלות ותשובות מצדיק למלך – מתלמוד למעשה

שאלה: למה צריך משיח בן יוסף לפני משיח בן דוד, במיוחד בהקשר של דברי הרב הערב?

תשובה: אמרנו שיוסף הופך מצדיק למלך בעוד דוד הוא מאה אחוז מלך תמיד, מתחלה ועד סוף, "דוד מלך ישראל חי וקים". אמרנו שהכינוי של יוסף, אברך, שייך היום לכל צעיר שלומד תורה. הכח של יוסף הוא כח לימוד התורה וליישם את הלימוד במציאות. ישום הלימוד במציאות הוא אלמנט של מלכות. אבל דוד הוא הכח של מעשה, מההתחלה. זהו גם היחס בין שני המשיחים. בעולם שלנו "גדול תלמוד [שמביא לידי מעשה]" – אי אפשר לעשות בלי לדעת מה לעשות, צריך ללמוד – אבל כאשר משיח בן דוד יגיע יהיה "מעשה גדול [שמביא לידי תלמוד]", כי המעשה יעורר בך הבנה עמוקה יותר בתוך התורה, שלא היית זוכה לה בלי המעשה, היינו תכלית הכוונה של "המעשה הוא העיקר". היחסים בין השנים הם בין תלמוד תורה למעשה, כשכל פעם שואלים מה העיקר. לפי הפשט (והפסק) של הרמב"ם אין שני משיחים אלא רק אחד, כך שאנחנו מאמינים ששתי הדמויות האלו יתאחדו בתוך אדם אחד – בשלב הראשון הוא יהיה משיח בן יוסף ובשלב השני משיח בן דוד.

יחסי יהודה ויוסף מדור לדור

שאלה: איך מסבירים שבהתחלה רחל ויוסף הם הדמויות העיקריות של עם ישראל ובהמשך המרכזיות עוברת ליהודה בן לאה?

תשובה: אין מעבר ושינוי מיוסף ליהודה, אלא מפגש של שני המלכים, "כי הנה המלכים נועדו", בפרשת ויגש, יהודה נגש ליוסף. בהמשך המפגש מתבטא באהבה העמוקה בן דוד ליהונתן – יהונתן יורש העצר של המלכות ודוד פשוט יחסית – אך כאשר הם בכו אחד על כתפי השני כתוב "עד דוד הגדיל", עד שדוד עלה יותר גבוה מיהונתן ויהונתן מסר את המנהיגות לדוד ברצון. זהו בדיוק היחס בין יוסף ליהודה. בדורו יוסף הוא מעל יהודה, הוא המנהיג שזן את כל משפחת יעקב, "משם רעה אבן ישראל", "אבן" היינו "אב ובנים". הדעת של יוסף, שהזכרנו קודם, היא הכח לגשר בין הדורות, כמו "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" של אליהו²⁰¹ הנביא, מבשר הגאולה. בקבלה יוסף הוא בדרגה של האבות, אבל הוא אחד מהאחים – יורד לעולם יותר נמוך, מגשר ביניהם, מביא את האצילות לתוך המודעות של העולמות התחתונים בהם אנו נמצאים.

שוב, בדור שלו הוא עליון, אבל כאשר משיח יבוא דוד יעלה יותר גבוה. יש על כך פסוק חשוב בנבואת יחזקאל, שה' מצוה לו לקחת שני עצים – עץ יהודה ועץ אפרים – ולאחד אותם לעץ אחד. בעץ האחד דוד הוא המלך, אבל שניהם מתחברים בו יחד. היה זמן של פילוג בין ממלכת הצפון לממלכת הדרום, בין ישראל ליהודה – תופעה לא רצויה – אבל החזון הוא חיבור שלהם. לכל אחד מהם יש מעלה, התכלית היא לאחד את יוסף ויהודה.

יוסף שבדור – הרבי ריי"צ

שאלה: למי היום אפשר לפנות, כמו יוסף בדורו, כדי לפתור את חידות העל-מודע?

201 יוסף עולה ג"פ אליהו (ג"פ בן, כנ"ל) ויחד עם אליהו (המצטרף ל-ציון, בן-ציון) כבר עולה יצחק, הקשור ליוסף כנ"ל פ"א.

תשובה: אנחנו צריכים יוסף-יצחק, השם של הרבי הקודם, שזהו החדש שלו. עוד כמה ימים מגיע י"ב תמוז, יום ההולדת שלו, ואותם ימים, י"ב-י"ג תמוז, הם גם חג הגאולה שלו, היציאה שלו מהכלא (כמו שיוסף הצדיק יצא מהכלא למלוך). הרבי הראשון של חב"ד היה בכלא, אבל הרבי הקודם היה שבע פעמים בכלא. המאסר שלו, ופסק הדין עליו, היה יותר חמור ומסוכן משל אדמו"ר הזקן – היה עליו גזר דין של היפך-החיים והיו נסים גדולים מאד בהצלתו. נס ההצלה שלו התחיל מכך שברגע הראשון הוא החליט לא לתת שום חשיבות למי שמאיים עליו. הוא עמד בכך, ואפילו בסוף, כשבאו לומר לו שהוא משתחרר, אמרו לו לעמוד כדי לשמוע את הבשורה – הוא גם סרב, כי ברגע הראשון הוא החליט שהדרך היחידה לנצח את הקומוניזם (היו ביניהם הרבה יהודים) היא לעמוד בתוקף, לא לכרוע ברך בפני המאיימים עליו. הפוך ממה שקרה עם יוסף – כולם כרעו ברך ליוסף, והוא לא כרע ברך (כמו מרדכי הצדיק, שם שגם מצטרף ליוסף כנודע – "לא יכרע ולא ישתחוה"). הפסיכולוג (ב-ה הידיעה) הוא יוסף, כפי שאנו כותבים בספרי הפסיכולוגיה שלנו. צריך להיות יוסף, הצדיק שבכל דור, ומכל שאר הפסיכולוגים צריך להזהר.

להקל את הדרך לגיור

שאלה: באיזו מדה אנחנו צריכים לעסוק בפועל בגיור בכלל? בפרט, יש לי חברה ששני בניה בקשר עם נשים לא יהודיות, האם לעודד אותן לגייר את הנשים?

תשובה: זהו נושא מאד רגיש, שאנו מדברים עליו הרבה בשנים האחרונות. ברור שהמשימה הראשונה שלנו ביחס לאומות העולם היא ללמד את העולם הלא-יהודי את שבע מצוות בני נח, שיהיו אנשים טובים, חסידי אומות העולם שיש להם חלק לעולם הבא. זה מספיק בשלב הראשון. אך בהמשך, ככל שמתקרבים למשיח, התאווה של יוסף ומשה קמה לתחיה – צריכים להפוך את הדרך לגיור קלה יותר, לא להיות 'מסיונרים' אך להקל על מי שרוצה באמת להפוך לחלק מעם ישראל, לפתוח לו את הדלת, אם אכן הוא עושה זאת במאה אחוז של כנות, גיור מוחלט על פי ההלכה. צריכים ללמוד מרות, אנחנו באופן מאד חיובי בעד הענין, וכעת גם ניתן להראות זאת לעולם, מה שלא יכולנו לעשות קודם.

עיקר הלימוד לדורנו מאחר ירידת יוסף למצרים

שאלה: למה הרב התייחס בעיקר לתקופה שיוסף מתוודע לאחיו אחרי הירידה למצרים, ופחות למה שהיה לפני כן ואחרי כן?

תשובה: קודם כל, התורה לא מספרת יותר מדי עליו לפני כן ואחרי כן. יש דבר שכתוב קודם ואפשר להוסיף לפרצוף – שאביו אהב אותו "כי בן זקנים הוא לו". התרגום של "בן זקנים" הוא "בר חכים" – הוא היה בן חכם, לכן אביו כל כך אהב אותו והראה העדפה כלפיו על פני האחרים בכך שעשה לו כתנת פסים. יש הרבה סודות בכתנת פסים. היא גם גרמה לכך שאחיו קנאו בו ושנאו אותו – השפעה מאד שלילית – אבל יש הרבה סודות של שייכות הכתנת ליוסף. האריז"ל אומר ש-פסים ר"ת של ארבעה מלאכים מסתוריים שהם חלק מנשמת יוסף. פס ר"ת פתחון סגרון, הפותח והסוגר. יש כח של פתיחה של הלא-מודע מתי שצריך וכח לסגור אותו כשמגיע הזמן לסגור. זה אחד הדברים החשובים הבודדים שכתובים על מה שקרה לפני שהוא ירד למצרים.

אבל על הרגע של ירידת יוסף למצרים כתוב "ויוסף הורד מצרים", ומאותו רגע "אצילות איז אויך דא" בלשונו של המגיד ממעזריטש, ממשיכו של הבעל שם טוב. מדרגת האצילות ירדה עד למטה, וזהו

החידוש של יוסף גם ביחס לאבות. האבות לא היו מסוגלים להביא את המודעות של האצילות, עולם האחדות האלקית, לתוך המודעות הנמוכה שלנו – הם היו שם, אבל לא יכלו להוריד אלינו. אבל יוסף הוכרח, כי זהו כח נשמתו, להוריד את המודעות של האצילות עד למצרים. על כך כתוב "ויוסף הורד מצרימה", ואז הוא התחיל לבצע את המשימה המרכזית שלו. אחרי שהוא מגלה את עצמו הכל טוב, טוב כמו לעתיד לבוא – אנחנו לא עוסקים בכך כי אנחנו צריכים ללמוד לעולם שלנו מהנסיונות והאתגרים של יוסף. זהו הסיפור של יוסף ואחיו.

גביע יוסף באמתחת בנימין: אהבה מסותרת ביראת שמים

שאלה: יוסף ניחן בכח לסדר מחדש את חוטי המת, לרפא את חולי הנפש. איך כל אחד יכול לעשות פעולה כזו?

תשובה: שוב, צריך להתקשר ליוסף, לצדיק כמו יוסף, הרופא האמתי של הנשמות, הפסיכולוג האמתי. כמו שאמרנו, גם בך יש ניצוץ צדיק, ניצוץ של יוסף.

השיא של סיפור-משחק יוסף ואחיו הוא הטמנת גביע הכסף שלו באמתחת אחיו והאשמתו בגנבת הגביע שלו. זהו אחד הסמלים העמוקים בכל התורה. בקיצור, "אמתחת בנימין" בגימטריא יראת שמים. גביע הכסף של יוסף שהוטמן בשק שלו נועד ללמד אותו שיש לו גם אהבה מסותרת בתוך היראה שלו. גביע הכסף נקרא אהבה מסותרת – אהבה שיש לכל יהודי אל ה'. כסף היא מתכת האהבה, כיסופים. גביע הכסף הוא אהבת ה' שיש בעומק נשמת כל יהודי, זו הדוגמה הכי חשובה של גילוי מה שנמצא בלא-מודע של יהודי. כדי לקבל את גביע הכסף של יוסף במודע צריך את השק של בנימין. יוסף ובנימין הם שני בנים של אותה אם, רחל, והם נקראים "צדיק עליון" ו"צדיק תחתון". יוסף בגימטריא ציון, אבל ציון הוא היסוד של המלכות, זו לא אותה מדרגה – ציון היינו בנימין, אך בגימטריא יוסף (והיחס ביניהם ש-יוסף הוא בסוד "אינו גוף" ו-ציון בסוד "ולא כח בגוף", שחשובים שיהיו כידוע מר"א אבולעפיא, וד"ל). יחוד הנשמות בתורה הוא בין יוסף לבנימין²⁰², בין הצדיק-עליון לצדיק-תחתון, והוא מתבטא בהופעת אהבה מסותרת בתוך יראת השמים שלך, יראה ששייכת למודעות הנשית, בסוד "אשה יראת הוי' היא תתהלל". בתוך היראה הנשית שלך צריך זרע זכרי של אהבה שיוסף מכניס באמתחת בנימין²⁰³. זהו מהלימודים הכי חשובים ביחס ליוסף ולבנימין יחד.

ד. קשרי נשמות וגלגולי נשמות של יוסף (השלמות)

"וצדיק יסוד עולם"

יוסף הוא הצדיק ב-ה הידועה, כמו שכתוב "וצדיק יסוד עולם". מה תחלת הפסוק וההקשר שלו? "כעבור סופה ואין רשע וצדיק יסוד עולם". היחס בחלקי הפסוק בין הצדיק והרשע הוא כמו אמת ושקר – "שקר אין לו רגלים" ולאמת יש רגלים. פלא שלא כל המפרשים אומרים כך, אבל הפשט של "עולם" הוא זמן

202 היחס בין יוסף לבנימין הוא יחס של אור וישר ואור חוזר, כמבואר בכתבי האריז"ל. כך מסביר האריז"ל את לשון הזהר "נהרין ונצצין" ש"נהרין" היינו האור הישר של יוסף ו"נצצין" האור החוזר (כהתנוצצות אור בתוך מראה) של בנימין. נצצין רומז גם להעלאת ניצוצות, העלאת מ"נ של בנימין (בו נאמר "בנימין זאב יטרף", בסוד טריפת-העלאת רפח ניצוצין, שע"ה עולה טרף). ורמז: יוסף-בנימין בגימטריא 318, שהיפוכו בספרות הוא 813, "ויאמר אלהים יהי אור [ישר] ויהי אור [חוזר]", וד"ל.

203 האריז"ל אף כותב – על יסוד דברי הגמרא בסוטה לו, ב – שאת עשר טפות הזרע שיצאו מידי יוסף במעשה אשת פוטיפר לקח בנימין והוליד מהן עשרה בנים שנקראו כולם על שם יוסף.

– הצדיק הוא לעולם, 'יסוד נצח'. כלל ידוע שבכל התנ"ך בקושי מצאנו עולם במובן בו חז"ל משתמשים, ואף על פי כן בפסוק הזה רוב המפרשים כותבים במובן של העולם – כמו 'צדיק יסוד העולם'. אם "עולם" הוא במובן של העולם יש כאן יחוד יסוד ומלכות, ואם במובן של זמן יש כאן קשר בין היסוד לנצח (כמו הרבה פעמים). בכל אופן, פשט הפסוק הוא שהצדיק עומד בעת צרה – לא מתמוטט. זהו גדר הצדיק, שהוא איתן. הפסוק קצת מזכיר את ההבדל בין הארז והקנה – שאת ה"קשה כארז" שוברת הסופה, רוח סערה, אבל ה"רך כקנה", הגמיש, מתכופף לכל רוח ונשאר עומד איתן.

רמז ידוע: סופי התיבות של "וצדיק יסוד עולם" הם קדם, רומזו לפסוק "אלהים מלכי מקדם פעל ישועות בקרב הארץ". מובא בהרבה מקומות, בלי הרמז הזה, לומר ש"צדיק יסוד עולם" הוא "פעל ישועות בקרב הארץ", כפי הפירוש ש"עולם" היינו העולם הזה, והוא היסוד שפועל ישועות (מתאים לכך שהערב הילולא של הרבי מקלויזנבורג, צדיק שפועל ישועות). ידוע ש-פעל מתחלף באותיות בומפ ב-בעל, גם שייך ליסוד. "ישועות" היינו המשכות מ-שע נהורין של הכתר – הקשר בין הכתר ליסוד. גם קדם – או שהוא כתר, או שהוא התפארת (המזרח) ב-1 קצוות. יוסף, שהוא המערב-הים, ממשיך מיעקב-מזרח-קדם. אצלו מתקיים "אני אמרתי אלהים אתם" – "אלהים מלכי מקדם" – "איש אשר רוח אלהים בו". "מלכי" גם לשון נתינת עצה – בזכות שנתן עצה הוא זכה להיות מלך. "במי נמלך?" – נותן העצה נעשה בעצמו מלך.

"כעבור סופה ואין רשע": סופה גם לשון סוף – כשהכל נגמר רואים שהרשע לא נמצא, אבל הצדיק נמצא גם אחרי שהכל נגמר כי הוא "מקדם" ו"כל קדמון נצחי".

הקשר בין יוסף לבלהה (וילדיה)

יש משהו מיוחד אצל יוסף שלא התחלנו לדבר עליו – מה שיוסף נקרא יתום מאמו, יתום ר"ת "יפה תאר ויפה מראה". כשיוסף ספר את חלום השמש, הירח והכוכבים אמר אביו – כדי להוציא את השנאה מלב האחים – שכפי שאמו מתה כך כל החלום בטל, ולא ידע שהדברים הולכים על בלהה שגדלה אותו כאם (כפי שכותב רש"י). אם כן, בחלום בלהה היא בחינת ירח. משהו מיוחד, שליוסף הצדיק יש אמא חורגת, שהוא ודאי מאד קרוב אליה, עד כדי כך שבחלום הוא רואה אותה בתור האמא.

ורמזים: רחל-בלהה-יוסף = "וצדיק יסוד עולם". הוא זכה להיות "וצדיק יסוד עולם" גם בזכות בלהה. בצירוף האבא, יעקב, כבר 618 = "אל אלהי ישראל", המספר של חתך זהב. האחים הוציאו דבה על יוסף שהוא מבזה את בני השפחות, ובמקום אחר כתוב שדווקא קרב את בני השפחות (הכחשת דבת האחים), אך אם הוא גדל אצל בלהה הרי שהוא גדל כאח של דן ונפתלי ואמורה להיות לו זיקה מיוחדת אליהם. איני זוכר אם כתוב, אך לכאורה צריך להיות. כמובן, כמו שבלהה גדלה את יוסף – ועוד יותר, מהרגע הראשון – היא גדלה את בנימין. דן-נפתלי = 4 פעמים יוסף (יוסף ב"רצוא ושוב") ויחד עם יוסף עצמו כבר שוה יוסף פנים ואחור²⁰⁴.

יוסף ואסנת

יש הרבה מה לדבר על אסנת אשתו של יוסף. לפי חז"ל אסנת היא בת דינה משכם. הסברנו בשיעור שהוא עמד בשני נסיונות – אשת פוטיפר ושהותו בבית הסהר. הוא שמר על מצב רוח מרומם ובזכות זה הוא מוצא חן ומוסרים לו את כל הענינים שם. האריז"ל כותב משהו אחר, ששני הנסיונות היו לו בשמירת

הברית – הראשון של אשת פוטיפר והשני שלא נשא בת אל נכר, הקפיד לשאת את אחייניתו, בת דינה. כלומר, יוסף ואסנת הם הדוגמה לזיווג הכי מומלץ בתורה, שהדוד נושא את בת אחותו. הוא היה צריך להיות דינה ברחם של לאה והם התחלפו. יש ליוסף ודינה קשר מאד חזק (יוסף-דינה משלימים ל-יה ברבוע). היות שהיא נאנסה וסבלה – כל הסבל שלו רק הגביר את הרחמנות והאהבה שלו כלפיה, וכל הרגש עבר אל בתה (כפשוט בחז"ל מדוע זהו שידוך מומלץ). אפשר לומר שאסנת נקראת על שם האסון (אותיות אונס) שקרה לאמא שלה. את יוסף ואסנת מחברת האות ס (כאשר שאר האותיות שוות "שמע בקלה", גם הוא צריך לשמוע בקולה – כמו אברהם בקול שרה).

עוד רמז באסנת (שכתוב אצלנו ואולי גם בספה"ק) שהיא בגימטריא יוסף-פרעה. כלומר, פרעה נותן את יוסף לאסנת ובעצם מוסיף עצמו ליוסף (היא גם בת פוטיפרע, עם שרש פרע). בנישואין לאסנת הוא מברר את פרעה, ובזכות זה נעשה המלך של מצרים אחרי פרעה (מלך שלם, ולא רק משנה למלך).

כתוב בכתבי האריז"ל שנשמת אסנת יוצאת מאחורי פרצוף לאה בפרצופים העליונים. אחורי לאה היינו גם ל-לא-לאה, בגימטריא מהיטבאל – סימן שיש זיקה בין אסנת למהיטבאל. למה? כתוב בפירוש שיוסף הוא המלך הדר (כנ"ל וכדלקמן עוד), ואשתו של הדר היא מהיטבאל – יש כאן רמז יפהפה לכך היוצא ממה שכתוב באריז"ל. רק חלק האחוריים של לאה (ל לא) שווה אני, כך ש-מהיטבאל בגימטריא אני-לאה.

רמזי החכמה של יוסף ואסנת

יש הרבה דברים של חכמה אצל יוסף, כמו שצינו בשו"ת שהוא "בן זקנים", בן חכם (זקנים = אור, יש לו הרבה אור; יוסף במילוי = אור הוי"). ידוע ש-אסנת עולה ז"פ חכמה, כללות החכמות, והיא עולה אלף נשים ("אאלפך חכמה") – היא התמצית, נקודת הקדש, של כל אלף הנשים שנשא שלמה החכם (כמו יוסף). אם כן, יש כאן זוג מן השמים של חכמה.

פרעה קורא ליוסף צפנת פענח (יוסף צפנת פענח = ד פעמים גבריאל, שלימד את שבעים הלשונות ליוסף) ואז נותן לו את אסנת בת פוטיפרע כהן און, באותו פסוק. אסנת בת פוטיפרע כהן און = 1494, וביחד עם יוסף צפנת פענח אברך עולה 2701 = "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" = משולש חכמה (חכמה כפול 37, שהוא חכמה במ"ס כפי שהזכרנו – ז"פ חכמה של אסנת ועוד ל"פ חכמה) רק המלה בראשית (העולה שלשה דברים יחד, ולענינו שלשת השמות של יוסף) – שהיא סוד "ראשית חכמה" ומתורגמת "בחכמתא" – עולה אסנת בת.

יוסף בחשבון גדול דמנצפ"ך (כאשר פ שוה 800) שוה 876 (בגימטריא "אלה תלדות [יעקב יוסף]"), יב פעמים חכמה (בחשבון רגיל יוסף עולה יב פעמים אהבה – יש כאן עליה מ-אהבה ל-חכמה – כאשר בשניהם יש כפולת יב, כנגד יב השבטים). יחד עם אסנת הם עולים יט (חכמה במספר קטן) פעמים חכמה (בחלוקה ל-יב ו-ז, סוד העיבור – הוא השנים הפשוטות והיא שנות העיבור – רמז לכך שלו היו אמורים להיות יב בנים, כנ"ל, ואילו אסנת מצד עצמה היתה ראיה להתעבר בשבעה בנים, אלא שבשל שנות הרעב זכו לשני בנים בלבד; זו-יב הם גם חלוקת האותיות הכפולות והפשוטות באלף-בית).

יוסף והמלך הדר

כפי שכבר הזכר, כתוב שיוסף הצדיק שייך לסוד המלך הדר ששרשו ביסוד א"ק. לכן יוסף הוא "בן פרת עלי עין" – שרשו במצח, מעל העינים, בו מתגלה יסוד עתיק, שרש יוסף, ועוד למעלה ממנו, שרשו ביסוד א"ק.

לפעמים הארז"ל אומר שיוסף הוא יסוד אמא שמאיר בתפארת ז"א, הגם שבדרך כלל כתוב שהוא יסוד ז"א. הקשר בין יסוד ז"א לאמא הוא סוד המלך הששי, היסוד של עולם התהו – שאול (יסוד) מרחובות הנהר (בינה). יש ליוסף קשר גם למלך שאול, היסוד דתהו, וגם למלך הדר. אם כן, מתברר שהדר באופן מיוחד מתקן את שאול מרחובות הנהר. **שאול-הדר הוא גם כפולת שם הוי' וגם כפולת 7, "שלום עליכם", הוי' פעמים אהי', ג"פ יעקב. שאול-הדר-יוסף עולה שבת, 4.5 (אדם, אם משמיטים את הנקודה העשרונית) פעמים יוסף.**

כשם ש-יוסף עולה ו"פ הוי', כנגד התפשטות החסדים ב-ה קצוות וקיצוץ ביסוד, כתוב בארז"ל ששזה גם ה"פ א-ל עם הכולל. שם א-ל כאן הוא ראשית יג תיקוני הדיקנא, ולכן כתוב שהדרת פנים – זקן – תלויה ביסוד. פנימיות הזקן היא שש נהורין דתרין תפוחין קדישין, שאין בהם שערות – גם שש נהורין מאירים ביוסף, בסוד היותו "יפה תאר ויפה מראה".

אדם-חנוך-יוסף (והקשר לאליעזר-משיח)

הזכרנו את האמור באר"י שיוסף הצדיק הוא משרש זיהרא עילאה דאדם הראשון, ויש את הרמז המפורסם שאנו אוהבים לומר ש-אדם במספר קדמי בגימטריא יוסף. בדברי חז"ל לומדים שיוסף נקרא אדם מפסח שני, שם ה"טמאים לנפש אדם" היינו לארוננו של יוסף. החלק הקדמי הוא פלא, כך ש-יוסף שוה אדם-פלא, ר"ת אף – כדי לתקן את עולם העשיה, "אף עשיתיו", צריך אדם-פלא, ואכן יוסף חודר עד עולם העשיה ופועל בו, "ויוסף הורד מצרימה".

במקום אחר באר"י כתוב שאדם הגיע ליוסף דרך חנוך (ורמזים לקשר: חנוך שוה חלום ויוסף הוא בעל החלומות המחכה עשרים ושנים למימוש חלומו. חנוך עולה ז"פ 12 ו-1 יוסף יג"פ 12 – יחס של ז' ו-יג). יש כמה וכמה סדרי תולדות וגלגולי נשמות הקשורים וכוללים את יוסף ואחד מהם הוא אדם-חנוך-יוסף. הסימן הוא ראשי התיבות אחי או "למען אחי ורעי". חוץ מראשי התיבות אחי שאר האותיות עולות יד פעמים אחי, כך שהכל כאן אחי, 15 פעמים אחי.

השמות שלהם יוצרים סדרה עולה – 45, 84, 156. המספר הששי בסדרה יהיה רשע והמספר הבא הוא תוספת של צדיק, צדיק-רשע יחד. האר"י אומר שגם חנוך וגם יוסף הם מ"זיהרא עילאה דאדם הראשון". אדם חי 930 שנה, חנוך 365 ויוסף 110 שנים – סדרה יורדת. יוסף הצדיק בגימטריא 365, חיי חנוך – רמז לקשר ביניהם. ביחד חיייהם 1405, מספר השראה של זך (זך ברבוע ועוד כו ברבוע). הכי מיוחד במספר הזה שהוא מספר שבעת מלכי אדום הקדמאין שמתו – בלע יובב חשם הדר שמלה שאול בעל חנוך – סימן ששלש הנשמות האלה הן עיקר תיקון מלכי התהו. כשמצרפים למספר הגילאים (שמות שבעת מלכי אדום) את אדם-חנוך-יוסף מקבלים 1690, הוי' פעמים א-דני, י"פ אחד ברבוע.

הוזכר (לעיל פרק ב הערה ה) שיש זיקה בין אליעזר עבד אברהם ליוסף. סדר גלגולי אליעזר מגיע בסוף עד משיח בן דוד (עוד קשר בין השור והחמור – משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, כנ"ל הערה ט). אליעזר הוא כנעני לגמרי, עד כדי כך שחז"ל אומרים שהוא כנעני עצמו, אך הוא יצא מכלל ארור ונכנס לכלל ברוך – ממש פעולת יוסף, "יוסף הוי' לי בן אחר" – יצא מכלל ארור באחור ("אחר") והגיע לברוך בפנים. אצל יוסף סוד אליעזר הוא שה' עזר לו להתגבר על פיתוי אשת פוטיפר (בגימטריא שרה-רבקה-רחל-לאה, היא הלעו"ז שלהן, כידוע). סדר הגלגולים וקשרי הנשמות שהוזכר כאן – אדם חנוך אליעזר יוסף משיח (כולל מב"י ומב"ד) = עולה

שלמות של 31 ברבוע (כאשר הס"ת עולים שמו, ו"פ חן, וראשי ואמצעי תיבות עולים תריג, משה רבינו), סוד "כי כפלים לתושיה" כנ"ל.

גלגולי יוסף במתקני פגם הברית ופגם העינים

במנחות מד יש את הסיפור המפורסם²⁰⁵ של אותו תלמיד שהלך לרומי לזונה הכי יפה ויקרה בעולם והציצית טפחה לו על פניו והוא נמנע, והיא הלכה אחריו והתגיירה ו"אותם מצעים שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר". לפי גרסת הגמרא שלנו הוא היה תלמיד רבי חייא – ספירת היסוד בתלמידי רשב"י – אבל תוספות מביאים מהתוספתא שהוא תלמיד של רבי מאיר (הקשור ליוסף, בהיותו רמזו בר"ת 'משם רעה אבן ישראל', ואצל רבי מאיר עצמו יש סיפורים דומים). האריז"ל אומר שהסיפור הזה הוא גלגול יוסף ואשת פוטיפר. כלומר, התלמיד שהלך אחרי הזונה הזו הוא יוסף בעצמו. באותו גלגול הוא זכה לתקן אותה – לשאת אותה בקדושה.

עוד גלגול שלו שמביא הרמ"ע מפאנו הוא רבי מתיא בן חרש, שעוור עצמו כדי לא לעבור עבירה. השטן בקש רשות מה' לנסות אותו והופיע כמו האשה הכי יפה בעולם והסתובב סביבו עד שבסוף הוא בקש מתלמידו שיביא לו אש ומסמר ועוור את עצמו. אחר כך ה' שלח את רפאל לרפאותו והוא לא רצה כי פחד ששוב תופיע האשה הזו. רפאל חזר לקב"ה ואמר שהוא לא מסכים להתרפא, וה' אמר שילך ויבטיח לו שלא ינסו אותו שוב – שהיא לא תבוא עוד פעם – והוא הסכים. למה יוסף נזקק לתיקון בנסיון ובכך שעוור את עצמו? כי אף שלא עבר עם אשת פוטיפר הוא ראה אותה והרהר בה ואפילו היתה לו הו"א לעבור איתה עבירה.

תחלת תקונו בפלטי בן ליש עם מיכל בת שאול, שעמד בנסיון זמן רב, שנים – נעץ חרב בינו לבניה. אבל כתוב שגם הוא הסתכל בה. לכן, כדי לתקן את חוש הראות – הענין של חדש תמוז, חוש הראיה – צריך את התיקון הזה. שלש הנשמות דרכן עובר פגם ותיקון הראיה – יוסף-פלטי-מתיא בן חרש – עולות 1296, לו (צדיקים) ברבוע.

ראשית העבירה היא פגם הראות, שהיה גם ביוסף, וגם "משם יפוזו זרועי ידיו" – יצאו עשר טפות מצפורני ידיו, שהם עשרת הרוגי מלכות, ככתוב באריז"ל, וגם מצפורני רגליו, שלא כותב בפירוש אך משמע שהם שאר קדושי הדורות. זהו הקשר הכי מובהק בין יוסף לתמוז – תיקון העינים. בר"ח דברנו על קשר בין ראיה לדבור. משיח בן דוד הוא בעיקר תיקון הדבור, החוש של יהודה, ומשיח בן יוסף בעיקר תיקון העינים. לכן קשור גם למשה רבינו, שלקח את עצמות יוסף עמו כי תכלית עבודתו היא "לעיני כל ישראל", לתקן את העינים דתהו, כאשר ראשית התיקון היא הדר-מהיטבאל (שהם יוסף ואסנת, כנ"ל).

גלגולים ותיקונים נוספים

יש עוד סוד באריז"ל שרחב הזונה היא גלגול אשת פוטיפר והושע הוא גלגול של יוסף. יהושע הוא צאצא של אפרים, שייך ליוסף. בגלגולה כרחב היא כבר התגיירה. אשת פוטיפר רחב = 1296 = לו ברבוע (הנ"ל בסוד יוסף-פלטי-מתיא בן חרש).

הקשר ליהושע מופיע בתוך סדר גלגולים נוסף שמונה הרמ"ע מפאנו: יוסף, יהושע, יהונתן (בן שאול), ירבעם, יונה הנביא. מפטיר יונה במנחת יום כיפור הוא תיקון של יוסף. זהו עוד חיזוק שתפקידו העיקרי של יוסף הוא לגייר את כל העולם, להחזיר את כולם בתשובה (כנ"ל פ"ב בספירת הדעת), מה שיונה היה אמור לעשות ובתחלה לא עשה אלא ברח תרשישה (ולהעיר תרשיש היא האבן שלפני השהם של יוסף).

עוד גלגול שמיוחס ליוסף הוא חוצפית המתורגמן. מה הקשר? הוא כותב שהוא היה מתורגמן ובסוף כשהרגו אותו – בעשרה הרוגי מלכות – ראו שדבר-אחר גורר את הלשון שלו. למה? כדי לתקן את הלשה"ר שדבר יוסף על אחיו.

עוד משהו חשוב, שיוסף עצמו תקן את נח (נח ויוסף הן עיקר הנשמות שמוצאות חן, ואחר כך ה-חן עובר למושה רבינו). איך? כי נח השתכר ויוסף גדר עצמו וכל אותם שנים לא שתה יין, לא הוא ולא אחיו. ההתנזרות מן היין היא תיקון נח. כל ה"ארור כנען" (אליעזר, אותו מתקן יוסף, כנ"ל) יוצא מהיין של נח.

תיקון "ויפזו זרעי ידיו" הוא אצל פינחס, שגם הוא יוסף – הוא מקנא לברית במעשה זמרי וכך מתקן. במילוי, "ויפזו זרעי ידיו" – וו יוד פא זין וו זין ריש עין יוד דלת יוד וו = 1405, זך בהשראה, שבעת מלכי התהו, שנות אדם חנוך יוסף כנ"ל.

יהודה

יומא דהילולא - ט"ו בסיון

- ב'קצ"ה, נולד, בט"ו סיון.
- ב'שי"ד, נפטר, בגיל 119.

יהודה: ביטול של תפילת שמונה עשרה

"הנה 'יהודה' נקרא על שם 'הפעם אודה', והוא בחי' הודיה שבכללות נשמות ישראל 'מודים אנחנו לך' 'ואנחנו כורעים ומשתחיים ומודים'. אלא שלמטה לפי שהוא תחת הזמן, נקרא 'הפעם אודה', שלא כל העתים שוות. אבל למעלה במקור חוצב נשמותיהם הוא למעלה מן הזמן, ושם נקרא 'יהודה', כי היו"ד מורה על ההוה, כמו 'ככה יעשה איוב'. ויהיה פירוש המלה כמו 'יודה' בתוספת ה', יהודה ((ובנחמי' י"א) נכתב יהודה בסגול תחת הדל"ת), וענין 'הפעם אודה' היינו אחר לידה והתגלות בחי' ראובן שמעון ולוי שהם הם הגורמים לבחי' הודיה זו" (תורה אור, ריש פ' ויחי).

אבל בחי' יהודה שהוא בחי' הודאה הוא בחי' בטול והתכללות באא"ס ב"ה ממש הסוכ"ע, והן הן בחינות השתחואות שבתפלת שמ"ע. ולכן תפילה היא בלחש ובחשאי ... רק בחי' ביטול במציאות ממש לגמרי והיינו בחי' השתפכות אל חיק אביה ממש להיות כאין ואפס ממש, שע"ז מרמז ענין השתחואה, כמו שמשתחוה לפני המלך שמבטל את עצמו כו'.

... הודאה דיהודה זהו בחי' בטול שלמעלה מאהוי"ר, וזה בחי' דוד, אם לא שויתי ודוממתי ... (שם. וראה עוד ד"ה יהודה אתה תפר"ח).

פרץ

ב'רכ"ח, נולד.

"אלה תולדות פרץ" (רות ד, יח) – בכתוב מלא, פריצת ההגבלות של העולם, על שם "מה פריצת עליך פרץ", והוא גילוי משיח, עליו נאמר "עלה הפורץ לפניהם", ומפרץ יצא דוד מלכא משיחא (ע"פ מאמרים של הרבי).

חצרון

ב'רל"ח (סדר הדורות)

רם

עמינדב

נחשון

היה נשיא שבט יהודה.

גיסו של אהרן הכהן: אהרן נשא את אלישבע אחות נחשון.

שנת ב'תמ"ח: כאשר בני ישראל התקברו לים סוף, וחששו להיכנס את תוך הים, "וקפץ נחשון תחלה וירד לים וקדשו שמו הגדול לעיני הכל" (פרקי דר' אליעזר פרק מ"ב)

"למה נקרא שמו נחשון על שם שירד תחלה לנחשול שבים" ש"קפץ נחשון לתוך גלי הים וירד" (במדבר רבה פי"ג, ד. שם, ז).

כיצד באו לקריעת ים סוף? – מסופר על כך בחלק הפרשה דשלישי שילמדו מחר, לאחר ההילולא: הי' יהודי, נחשון בן עמינדב, שמסר נפשו וקפץ לים, ועי"ז פעל ההמשכה בכל בני ישראל והמשיך את הנס דקריעת ים סוף בעולם למטה.

קפיצת נחשון בן עמינדב לים, היתה באותו זמן ובאותו מצב, ענין שלא הי' מחוור לגמרי ("ניט אינגאנצן אויסגעהאלטן"): ידועה השיטה שקודם מתן-תורה הי' לבני ישראל דין של בני-נח, ויש פלוגתא בראשונים ואחרונים אם בן-נח מחוייב במסירת נפש. ואם נאמר שבני-נח אינן מחוייבים במסירת נפש, אסור להם למסור נפשם, כיון שהם מצווים על שפיכות דמים אפילו של עצמו, כמ"ש "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש". ועפ"ז נמצא שהי' אסור לנחשון למסור נפשו.

ואפילו לפי השיטות שס"ל שלפני מתן-תורה לא נהגו בני ישראל כבני-נח – הרי זה דוקא לחומרא ולא לקולא. ובמילא הי' אסור למסור נפש.

אלא, נחשון ידע, שכאשר הקב"ה הוציא את בני ישראל ממצרים, אמר: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", היינו, שממצרים צריכים לילך להר סיני לקבל את התורה. ובמילא לא נוגע לו מה נעשה באמצע הדרך. הוא יודע שצריכים לילך להר סיני. ואם יש באמצע ים – אין זה שייך אליו, עליו לקפוץ לים ולהמשיך לילך עד שיגיע למתן-תורה (משיחת יו"ד שבט תשט"ז, עיי"ש עוד באריכות).

רמ"ע מפאנו: עתניאל בן קנז הוא נחשון בן עמינדב, ועל שקידש שם שמים שירד בנחשול של ים, כך ירד עתניאל עתה בפלפולו של ים התורה, והחזיר שלש מאות הלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה רע"ה. נחשו"ן אותיות חננ"ו ש', וגם קח ממילת עתניאל אותיות א"ל הרי חננו א"ל ש', ונשאר אותיות תנ"י גימטריא עם הכולל הלכות, הרי חננ"ו א' ש' הלכות, נשאר אות ע' של עתניאל, כלומר החזירם בעין שכל... (גלגולי נשמות אות ע') – הובא בסדר הדורות ב'תקט"ז.

שלמון

שלמון בשין שמאלית, כמו – סלמון. ונקרא גם, שלמה (ראה רות ד, יט. כ).

- בתרגום רות בסופו: הוא שלמון [סלמא] הצדיק מבית לחם ונטופה, שבניו ביטלו את השומרים שהציב ירובעם הרשע בדרכים.

בועז

- ב'תשפ"ז – תשצ"ג: בועז היה שופט, ושפט את ישראל 7 שנים (סדר הדורות שנת ב'תשפ"ז).
- בועז היה בן 300 כאשר הוליד את עובד (שם בשם רש"י).
- והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, שנאמר "והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם, ויאמרו לו יברכה ה'".
- י"א שבועז הוא אבצן (וכ"ה בתרגום רות).

עובד

- שמו של עובד מבטא את תוכן ימי חייו: "ובועז הוליד את עובד – שעבד לאדון העולם בלב שלם" (תרגום לרות בסופו).
- חי יותר מ-400 שנה (סדר הדורות ב'תשפ"ז. ראה להלן לגבי ישי).

ישי

- "והאיש בימי שאול זקן בא באנשים", אמר רבא ואיתימא רב זביד ואיתימא רב אושעיא: זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא, ושנינו שאין 'אוכלוסא' פחותה מששים רבוא (ברכות נח, א) – זאת אומרת שהיו לו 600,000 תלמידים.

- ארבעה מתו בעטיו של נחש, ואלו הן: בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד, וכולם גמרא חוץ מישי אבי דוד שמפורש בו בכתוב, דכתיב "ואת עמשה שם אבשלום תחת יואב שר הצבא, ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב", וכי בת נחש היתה, והלא בת ישי היתה, דכתיב "ואחיותיהם צרויה ואביגיל"? אלא בת מי שמת בעטיו של נחש (שבת נה, ב)
- בועז עובד וישי, אמרו רבותינו יותר מארבע מאות שנה היו חייך (תנחומא ויחי, ד).
- על פי רש"י (על שמואל ב' ה, ב), ישי נהרג על ידי אנשי מואב ביחד עם אשתו וחלק מילדיו.
- מקום קבורת ישי – ראה סדר הדורות ב'תתקט"ו.

שושלת מלכי בית דוד

דוד המלך

יומא דהילולא - ו' סיון

- נולד ב'תתנ"ד. בן שביעי לאביו ישי ואמו נצבת בת עדאל.
- ב'תתפ"ג, נמשח בקרן ע"י שמואל הנביא. "ותצלח רוח הוי' אל דוד מהיום ההוא ומעלה".
- ב'תתפ"ד, מלך בחברון, בגיל 30.
- ב'תתצ"ב, מלך בירושלים על כל ישראל.
- ב'תתקכ"ד, הסתלקותו, בשעת מנחה של שבת קודש.

שמחה של מצווה

"השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל שצוה בהן. עבודה גדולה היא. וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב. וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך. וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אמר "ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני". ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנאמר והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה' וגו'" (רמב"ם סוף הלכות לולב)

תכלית הענווה והביטול

"וכמו שמצינו בדוד מלך ישראל שהי' בחי' מרכבה למל' דאצי' כמו שהיא באצי' ונעשה כתר וראש לבי"ע כידוע, וע"כ הי' בו ב' הפכי' הללו דאין ויש כאחד ממש והוא הגדולה וענוה שבמקום גדולתו בהתפשטו' מלכותו על כ"י ברוממות והתנשאות גדולה ביותר כטבע רוממו' המלוכה ובאותה שעה עצמה ממש הי' בעצמו בבחי' ביטול גדול מי"ש לאי"ן ושפלות בענוה יתירה, עד שהי' שפל ונבוה בעיניו כאחד הריקים כמו שהי' מפזז ומכרכר כו' וא' ונקלותי עוד מזאת כו' וקרא עצמו רש ונקלה, עני ואביון והי' בשפלות ומרירות כבעל תשובה ועני גמור בלב נשבר באמת, והיה מלך בהתנשאות יש גדול ואימה יתירה ב' הפכי' כא', לפי שהי' מרכבה למל' דאצי" (תורת חיים לאדמו"ר האמצעי ד"ה ואתה תצוה).

הלכה כמותו בכל מקום

"ולכן דוקא מי שהוא בבחי' שפלות הוא מוציא דוקא את הדין האמת לאמיתו להיות כן הלכה למעשה כו'. וזהו מה שכתוב בדוד והוי' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום, להיות כי דוד היה בבחי' שפלות בתכלית, דאע"פ שהיה מלך, וענין המלוכה הוא בחי' רוממות והתנשאות, ומ"מ היה בביטול מאד ובבחי' שפלות בתכלית, וכמ"ש ונקלתי עוד מזאת כו'. . אם לא שויתי ודוממתי, שהיה בבחי' ביטול דדומם כו', לכן זכה שיוכל לכיין ההלכה לאמיתתה, היינו בחי' אמת לאמיתו כו'" (ד"ה אם בחוקתי תרס"ז – המשך תרס"ו).

דוד – אדמוני

"וזהו שכתוב בדוד "אדמוני עם יפה עינים", כי בנין המלכות מהגבורה, אדמוני, אך מכל מקום עם יפה עינים, כי גבורה זה אמיתית החסד, וע"ד ענין קו המדה, גבורה דע"י המתלבשת במו"ס, טלא דבדולחא כעין הבדולח, גוון לבן אלא דגווני סומקי אתחזי ביה כו'" (לקו"ת פ' ראה)

יודע נגן

"וזהו שנאמר בדוד 'ויודע נגן' שידוע לכוון בשיר, היינו שידוע אופן המשכת התענוג עליון אם בבחינת שמחה או בבחינת רננה כו', ועל פי אופן התענוג עליון דאצילות היה ממשיך קולות הניגון בשיר שלו כו', והיינו שהקול הוא לפי אופן כוונת המוח כו', דכשם שהקול מעורר את הכוונה, כמו כן הוא שלפי אופן הכוונה שבמוח בא הקול כו'" (ספר המאמרים עזר"ת ע' מג).

הקים עולה של תשובה

אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, מאי דכתיב "נאום דוד בן ישי ונאום הגבר הוקם על", נאום דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה. ונתבאר לעיל דפירוש 'עולה של תשובה' הוא תשובה היותר עליונה, שהו"ע תשובה עילאה. ובוזה יובן ג"כ מה שפרש"י שהוא [=דוד] שב תחלה ונתן דרך לשבים, כדאמרינן בפ"ק דע"ז "לא דוד ראוי לאותו מעשה, אלא שאם חטא יחיד – אומרים לו כלך אצל דוד כו' אף אתה חזור בתשובה", דלכאורה אינו מובן למה צריך להלימוד מדוד, הלא ענין התשובה מפורש בתורה, וגם ענין תשובה ליחיד מפורש בתורה, שזהו"ע קרבנות חטאת שישנם גם ביחיד, ומפני מה צריך ללימוד על ענין התשובה מדוד דוקא. אך הענין הוא, שזה שדוד הקים עולה של תשובה קאי על תשובה עילאה, ובענין זה נתן דרך לשבים, היינו, שכאו"א מישראל יכול להגיע לתשובה עילאה. וזהו ג"כ מש"נ תחלה נאום דוד בן ישי, דישי הו"ע ש"י אורות שהם בבינה, וגם תשו"ע היא בבינה. ובענין תשו"ע גופא (עולה של תשובה) נאמר הוקם על, היינו שבתשו"ע גופא הרי זו מדריגה היותר עליונה, והוא בחי' בעל תשובה שלמעלה מבחי' התשובה. וזהו נאום הגבר הוקם על, שהקים עולה של תשובה, שנתן דרך לשבים שכאו"א מישראל יוכל להגיע לא רק לבחי' תשובה תתאה, ולא רק לבחי' בעל תשובה תתאה, ולא רק לבחי' תשובה עילאה, אלא גם לבחי' בעל תשובה עילאה, ולמעלה יותר (ד"ה א"ר שמואל תשי"ט. וראה ד"ה זה תר"צ)

נצחיות: דוד מלך ישראל חי וקיים

ומשם הוא שרש מלכות בית דוד שעז"נ וגם נצח ישראל כו' ולא ינחם כו', דמלכות בית דוד הוא מבחי' פנימי' ועצמו' א"ס שאין בוזה שום השתנות כלל כו', ולכן דוד מלך ישראל חי וקיים כו', וכמ"ש לא יכבה

נרו לעולם ועד והיינו שישנו אורו תמיד כו', וכמ"ש ודוד עבדי נשיא עליהם לעולם כו', וכמ"ש רמה קרני דוד שנמשח בקרן כו', דקרן הוא המשכה עצמי' וכמ"ש וירם קרן לעמו כו'. (המשך תער"ב ח"א ע' שצג)

נמשכו בקרן

אמרו רו"ל (מגילה י"ד א') דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותם כו', 'דוד עבדי' – שהיה בבחי' הביטול בעצם, וכמ"ש אם לא שוייתי ודוממתי בחי' דומם כו', וכמשנת"ל שזהו הביטול דעשי' כו', וכן שלמה מלך שהשלום שלו שמחבר בי"ע עם אצי' . . . נמשכה מלכותם בבחי' בלי גבול כו', וכמו דוד מלך ישראל חי וקיים כו' מלכות בית דוד לעולם כו', וכמ"ש 'עד דוד הגדיל' בבחי' עצמות א"ס שיהי' בבחי' מל' בבחי' גילוי ממש כו' (המשך תער"ב ח"ג ע' א"שה ואילך).

שלמה המלך

- ב'תתקי"ב, נולד.
  - ב'תתקכ"ד, מולך בגיל 12 (1).
  - ב'תתקכ"ח, בניין בית המקדש, נבנה במשך 7 שנים.
  - ב'תתקס"ד, הסתלקותו
- שלמה המלך היה דור 15 לאברהם אבינו – ובימיו היה שלימות מילוי הלבנה (זהר). ובשמות רבה (פט"ו, כו): כיון שבא שלמה נתמלא דיסקוס של לבנה.

מתקנות שלמה המלך ובית דינו

מדברי סופרים, אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדירורין, עד שיערבו כל השכנים כולן מערב שבת -- אחד חצר, ואחד המבוי, ואחד המדינה; ודבר זה, תקנת שלמה ובית דינו הוא . . . מפני מה תיקן שלמה דבר זה: כדי שלא יטעו ויאמרו, כשם שמותר להוציא מן החצרות לרחובות המדינה ושווקיה, ולהכניס מהם לחצרות -- כך מותר להוציא מן המדינה לשדה, ולהכניס מן השדה למדינה; ויחשבו שהשווקים והרחובות, הואיל והן רשות לכול, הרי הן כשדות וכמדברות, ויאמרו שהחצרות בלבד, הן רשות היחיד; וידמו שאין ההוצאה מלאכה, ושמותר להוציא ולהכניס מרשות היחיד לרשות הרבים (רמב"ם הלכות עירובין פ"א)

שלמה המלך ובית דינו גזרו על סתם ידיו של אדם שיהיו מטמאות את הקדשים במגען. שלמה תיקן שיהיו עוברי דרכים מותרין בימות החמה להלך בשבילין שיש להן בעלים, עד שתרד רביעה שנייה (רמב"ם נזקי ממון י"ג)

הים שעשה שלמה כמקוה היה, מפני שאמה של מים הייתה עוברת בתוכו מעין עיטם. וכל שאתה יכול ליתן לו טעם, תן לו טעם: הרי אמרו חכמים הראשונים, שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה.

בשעה שתיקן שלמה ערובין ונטילת ידיים, יצאה בת קול ואמרה: בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני, חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר.

חלום שלמה (מלכים א ג)

בגבעון נראה ה' אל-שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתן-לך. ויאמר שלמה אתה עשית עם-עבדך דוד אבי חסד גדול כאשר הלך לפניך באמת ובצדקה ובישורת לב עמך ותשמר-לו את-החסד הגדול הזה ותתן-לו בן ישב על-כסאו כיום הזה. ועתה ה' אלוקי אתה המלכת את-עבדך תחת דוד אבי ואנכי נער קטן לא אדע צאת ובא. ועבדך בתוך עמך אשר בחרת עם-רב אשר לא-ימנה ולא יספר מרב. ונתת לעבדך לב שמע לשפט את-עמך להבין בין-טוב לרע כי מי יוכל לשפט את-עמך הכבד הזה. ויטיב הדבר בעיני ה' כי שאל שלמה את-הדבר הזה. ויאמר אלקים אליו יען אשר שאלת את-הדבר הזה ולא-שאלת לך ימים רבים ולא-שאלת לך עשר ולא שאלת נפש איביך ושאלת לך הבין לשמע משפט. הנה עשיתי כדבריך הנה נתתי לך גם-עשר גם-כבוד ונבון אשר כמוך לא-היה לפניך ואחריך לא-יקום כמוך. וגם אשר לא-שאלת נתתי לך גם-עשר גם-כבוד אשר לא-היה כמוך איש במלכים כל-ימיה. ואם תלך בדרכי לשמור חקי ומצותי כאשר הלך דויד אביך והארכתי את-ימיה.

ויקץ שלמה והנה חלום, ויבוא ירושלים ויעמד לפני ארון ברית ה' ויעל עלות ויעש שלמים ויעש משתה לכל-עבדיו.

ויקץ שלמה והנה חלום: פירש רש"י: "והנה הבין שחלמו אמת. שומע עוף מצפצף ומבין לשונו, כלב נובח ומבין לשונו". (וכן ברד"ק בשם מדרש). חכמת שלמה

ויתן אלקים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורחב לב כחול אשר על שפת הים: ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים: ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול ויהי שמו בכל הגוים סביב: וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף: וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון ועד האזוב אשר יצא בקיר וידבר על הבהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים: ויבאו מכל העמים לשמע את חכמת שלמה מאת כל מלכי הארץ אשר שמעו את חכמתו: (מלכים א' ה)

כסא שלמה

בימים ההם כשבת המלך אחשורוש. אמרו, כשעלה נבוכדנאצר הרשע והחריב את בית המקדש שהגלה את צדקיהו ואת ישראל לבלל והוציא את הכסא שעשה המלך שלמה בחכמתו, שנאמר "ויעש המלך שלמה כסא שן גדול מכובש באבנים טובות ומרגליות", ושש מעלות היו לכסא, וכל מעלה ומעלה מכובשת באבנים טובות ומרגליות, והם לבנות ירקרקות ואדמדמות, ויש בהם כזכוכית טובה קריסטרלי, ואילני תמרים היו מקיפין לכסא מכוסין בבגדי שש לבן, ועל ראשיהם טווסין של שן מכוונים כנגד כנפי נשרים, ושני אריות של זהב היו עומדים על מעלה ראשונה, ושני עמודים של שיש עומדים על ראש האריות, ושני גפנים של זהב עומדות משני צדי הכסא ומצילות על ראשי העמודים, ושני אריות של זהב חלולים היו עומדות כנגד הראשון, והיו מלאים מיני בשמים שהיו זולפים בשמים כשהיה המלך שלמה עולה, ושני קתדראות של זהב היו משני צדי הכסא אחד לכהן גדול ואחד לסגן, ושבעים קתדראות מקיפין לכסא של שבעים זקנים סנהדרי ישראל, וכשהיה המלך שלמה עולה לכסא היה נותן רגלו על מעלה, חוזר גלגל של מנגנון ארי פושט ידו על ימין, והנשר פושט ידו על שמאל, והמלך נשען עליהם ועולה, כך היה עושה על כל מעלה ומעלה, וכשהיה עולה לראש הכסא, הנשרים פורשים גפיהם ועולים במנגנון והיו מכסין למעלה על ראשו של מלך, ויונה של זהב יורדת מן העמוד במנגנון ופותחת

הארון, ולוקחת ספר תורה ונותנת לתוך ידו של מלך לקיים מה שנאמר "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו", וכשהיו הכהן גדול והזקנים שואלים בשלום המלך יושבים מימינו ומשמאלו ודנין עמו הדין, וכשמעלים את העד לפני שלמה היו מנגנות פוקעים, גלגלות חוזרים, אריות נוהמין, נשרים פורחין, טווסין רצין, ולמה, לחטוף לבם של עדים בשביל שיעידו אמת. וכשהגלוהו ונבוכדנאצר רצה לישב עליו ולדון את צדקיהו ברבלתה, באותה שעה אמרו ישראל נתקיים עלינו מה שנאמר "ואויבינו פלילים", ולא היה יודע מנגנין, פרש רגלו פקע תגין של כסף שהיה חוזר בתוך המנגנין והכה אותו על ירכו של שמאל והיה מצטער ממנה עד יום מותו. ויש אומרים פרעה נכה שבה אותו מירושלים והביאו למצרים ובקש לעלות ולישב עליה, והכה אותו הארי על ירכו והיה צולע, לפיכך נקרא פרעה נכה. וכשהחריב נבוכדנאצר הרשע את ירושלים ובא לכבוש את מצרים מצא הכסא שם ונטלו והוליכו לבבל לישב שם והכישו הארי ונפל ממנו, וכן הוא אומר איך נפלת משמים, ומי משמים יפל, אלא שבקש לישב על הכסא של מי שנתנה לו חכמה מן השמים... וכשמלך אחשורוש שלח והביא חכמים למצרים לעשות כדמות הכסא ולא יכלו לעשות, ועשו לשמו כסא אחר, לכך נאמר כשבת המלך אחשורוש על כסא וגו' (ילקוט שמעוני אסתר רמז תתרמו).

שלום כמו בימות המשיח

"... ענין העשירות שהיה בימי שלמה (דרגא הכי נעלית שבעשירות) . . מהעשירות דמלכות (כנסת ישראל) נמשכה עשירות מופלגה לישראל גם למטה, עשירות מופלגה בגשמיות ועד שאין כסף נחשב בימי שלמה למאומה, ועשירות מופלגה ברוחניות, שבימי שלמה דוקא נבנה בית המקדש, דהגילוי שהי' בביהמ"ק הוא גילוי נעלה יותר מהגילוי שהי' במשכן שהי' מקודם. ולהוסיף, דזה שבימי שלמה הי' גילוי נעלה ביותר, הוא גם לפני שנבנה ביהמ"ק. שהרי זה שבנין ביהמ"ק הי' ע"י שלמה דוקא [אף שתבנית המקדש נעשה ע"י דוד] הוא כמ"ש הוא (שלמה) יהי' איש מנוחה גו' ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו (ולכן) הוא יבנה בית לשמי גו', וידוע, דזה שכל הגוים היו בטלים לשלמה [שלכן הי' בימיו מנוחה ושלום] הוא שהיו בטלים להגילוי דאוא"ס שהאיר על ידו. ועד"ז הוא בנוגע לזה שבאו אליו מכל העמים לשמוע את חכמתו, דהטעם האמיתי על זה שבאו אליו הוא מפני שנמשכו לאלקות (וע"ד מ"ש במשיח 'ונהרו אליו כל הגוים', דזה שכולם יהיו נמשכים אליו הוא שיהיו נמשכים לאלקות). כי הגילוי אור שהאיר אז, משך אליו את הנצוצות שבהעמים, בדוגמת אבוקה שמושכת אלי' כל הנצוצות. וכיון שהגילוי שהאיר אז הי' גילוי נעלה ביותר, לכן, גם הנצוצות שבמקומות הרחוקים נמשכו להגילוי שהאיר ע"י שלמה, כמ"ש ומלכת שבה שמעת את שמע שלמה לשם ה' גו' ותבא ירושלמה גו'" (ד"ה פדה בשלום תשכ"ו).

ספריו של שלמה המלך שיר השירים. משלי. קהלת. את שיר השירים חיבר בנערותו; משלי בהיותו לאיש, וקהלת בזקנותו (שה"ש רבה פ"א).

על הפסוק "וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף" – פירש המצודות: גם עשה שירים במספר חמשה ואלף ואף המה אינם אתנו כי נאבדו. המציא בשכלו ובדא מלכו משלים להכניס בלב יראת ה' והנה המשלים ההם אינם נמצאים אצלנו כי רבים מספריו נאבדו מאתנו בגלותינו ובאו ליד העובדי כוכבים ומהם העתיקו מלים וקראו על שמם ואולם גנוב הוא אתם.

”פרק שירה” מיוחס לדוד ושלמה.

”שלמה המלך שנתן לו אלהים החכמה והמדע הכל מן התורה . . וממנה למד עד סוף כל התולדות ואפילו כוחות העשבים וסגולתם עד שכתב בהם . . ספר רפואות” (רמב”ן)

שיעור חדש שבט מוצאי י”ט שבט ע”ח – נצח ישראל, ירושלים

הרב יצחק גינזבורג שליט”א²⁰⁶

א. חידת שלמה המלך – מגדולה ושלמות לטעויות והתדרדרות

ערב טוב, בקר טוב וצהריים טובים לכל אחד סביב העולם. שיעורים קודמים הקדשנו לדבר על דמויות מרכזיות בתנ”ך. הערב נמשיך זאת בדיבור על דמות שטרם דברנו עליה – המלך שלמה. דברנו על אביו, דוד המלך ודברנו גם על המשיח, משיח בן דוד.

הסבה שבחרנו לדבר השבוע על שלמה המלך כי בדיוק לפני שבוע היה היארצייט של אחד מחברינו היקרים – הרב שלמה שווארץ ע”ה. השם המלא שלו הוא שלמה-יצחק – אולי נתייחס גם לשם השני, יצחק – אבל שמו הראשון, בו היה ידוע, הוא שלמה, כמו שלמה המלך. לשלמה יש כמה צורות שונות – באידיש הוא זלמן, כך שאדמו”ר הזקן, הרבי הראשון של חב”ד, רבי שניאור-זלמן, הוא גם שלמה. זלמן הוא כמו סלומון באנגלית.

גדולת שלמה והתדרדרות מלכותו

כולנו יודעים שהמלך שלמה הוא דמות גדולה של מלך, המלך שבנה את בית המקדש הראשון, שעמד 410 שנים בירושלים. כולנו גם יודעים ששלמה המלך נקרא ”החכם מכל אדם”. כשהוא היה צעיר, מיד אחרי שאביו הסתלק והיה עליו להתחיל את מלכותו, היה לו חלום. בחלום ה’ התגלה אליו ושאל אותו מה הוא בוחר – עושר, אריכות ימים, נצחון במלחמות שלו וכו’. הילד הצעיר – הוא היה בן 12 – אמר לה’ שמבקש שרק תתן לי חכמת אלקים לשפוט בצדק את עמך ישראל. ה’ ענה לו שמכיון שבקשת רק חכמה לשפוט את העם – ולא בקשת מה שאנשים אחרים, ובמיוחד מלכים, היו מבקשים, עושר, חוזק, אריכות ימים ונצחון – אתן לך חכמה שלא היתה לאף אחד לפניך ולא תהיה לאיש אחר, ויחד עם זאת אתן לך כ’בונוס’ גם את הדברים האחרים שלא בקשת²⁰⁷. אם כן, רואים שהוא בקש חכמה וקבל חכמה ונעשה האיש החכם מכל אדם.

בשל כל התכונות הגדולות וההישגים האלה – במיוחד ההישג של בנין מקדש לה’, דירה לה’ בעולם הזה, המטרה לשמה ה’ ברא את העולם – הייתי חושב שהוא היה הצדיק הכי גדול בכל הזמנים, שהוא המשיח. באמת הוא היה יכול להיות משיח, הוא רצה להיות משיח, עבד על זה קשה – אבל לא הצליח.

לא רק שלא הצליח להיות משיח, אלא שבסוף ימיו נכשל וכל המלכות שלו החלה להתדרדר, עד שלאחר פטירתו המלכות נחצתה לשנים. היו רק שלשה מלכים שמלכו על כל עם ישראל, על כל יב שבטי ישראל – שאול, דוד ושלמה. המשך תיעוד ההיסטוריה היהודית, כפי שהוא מתואר בספר מלכים ובספר דברי הימים, מתאר לנו את התוצאות האומללות של סוף מלכות שלמה ומה שהן גרמו להיסטוריה היהודית

206 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

207 מלכים-א ג, ד-טו.

ולעם ישראל. קשה מאד להבין איך שלמה, שהיה האדם הכי חכם – אפילו יותר ממשה רבינו, לא היה אדם חכם ממנו – והוא מילא את תכלית הבריאה בבנין המקדש, ובאותו זמן המלכות שלו מתדרדרת, עם כל הגדולה שלו.

שלמה – שלמות ושלו

שלמה פירושו שלמות – הוא פרפקציוניסט. שלמה בעברית הוא גם מלשון שלום, לכן חז"ל מסבירים את שלמה כ"מלך שהשלום שלו". הוא שייך לשלום ומנוחה, כתוב עליו "... הוא יהיה איש מנוחה והנחותי לו מכל אויביו מסביב כי שלמה יהיה שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו"²⁰⁸ – שלום לארץ ישראל, לעם ישראל.

שנות מלכות דוד, שלמה ורחבעם

הוא מלך ארבעים שנה – כמו שאביו מלך ארבעים שנה, וכמו שגם משה רבינו הנהיג את דורו ארבעים שנה, הרבה דמויות גדולות הנהיגו 40 שנה ושלוש אלה הן הכי חשובות שבהן. המלך דוד התחיל למלוך בגיל 30, כך שהוא חי 70 שנה, והמלך שלמה התחיל למלוך בגיל 12²⁰⁹, כך שהוא חי רק 52 שנים – כמו שנות חייו של שמואל הנביא, שהמליך את דוד. הבן של שלמה, רחבעם – שבימיו נחלקה המלכות, בעקבות חטאי אביו שלמה – חי 58 שנים.

רחבעם עשה בחירה לא-טובה בתחלת מלכותו²¹⁰. העם התנגד מאד למלכות שלמה בשל המסים הכבדים שהוא הטיל על העם, ומעוד סיבות שאולי נזכיר בהמשך, והם באו ליורש העצר בתחלת מלכותו ובקשו הקלה במסים. הוא התייעץ עם היועצים הזקנים שהציעו לו לקבל את הבקשה, להקל את המסים מעל העם, וכך לצלוח את הסיטואציה הקשה ולקיים את המלכות, אבל הוא לא שמע לעצתם אלא לעצת הצעירים – מי הם היו, בני כתתו, שנקראים "ילדים" אף שהיו בני 41 שנה כמוהו, החברים שלו – שהציעו לו שבמקום להקל את המסים להכביד אותם, כדי להפגין את כחו. העצה הזו גרמה לפיצוץ ובדרך נס הוא יצא בחיים והגיע לירושלים. הוא מלך מגיל 41 במשך 17 שנה – לא כמו אביו וסבו, שכל אחד מהם מלך 40 שנה, אך חי יותר מאביו, 6 שנים יותר – עד גיל 58.

הקשר בין שלמה ליצחק

כעת נראה שתי התייחסויות, פשוטות אבל יפות, לקשר בין שלמה המלך ליצחק (הזכרנו את שלמה-יצחק): כאשר מחברים את שנות החיים של דוד (70), שלמה (52) ורחבעם (58) מגיעים ל-180, חיי יצחק (החיים הכי ארוכים של יהודי כפי שכתוב בפירושו בתנ"ך). רק שנות שלמה ורחבעם הן 110 – כשנות יוסף הצדיק וכשנות יהושע בן נון.

208 דה"א כט, ב.

209 יש עוד מלך, מבית דוד, שמלך בגיל 12: "בן שתים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלם ושם אמו חפצי בה". והסימן: "וקרא זה אל זה ואמר". שלמה נודע כמלך טוב ומנשה כמלך רע, אך כד דייקנן בהו שלמה מתחיל טוב ונגמר רע (יחסית), וכמו שיתבאר, ואילו מנשה מתחיל רע ונגמר טוב (כבעל תשובה, כאשר מקום שבעלי תשובה עומדים בו). ז.א. שבמדה מסוימת מנשה משלים (ומתקן) את שלמה. שלמה-מנשה = 770 (הממוצע = 385, שכינה הפירמידה של 10). בכל שם יש אותיות משה – "משה משה" לא פסיק טעמא בגווייהו". משה במ"ק = 12, זה – "משה נתנבא ב'זה".

210 מלכים-א יב, א-יט.

יש גימטריא מאד יפה, שתוארו של שלמה – "החכם מכל אדם" (זהו לא פסוק, אבל כך כותבים חכמינו כשמצטטים מספר משלי או משני הספרים האחרים שהוא כתב) – שוה בדיוק יצחק (וכן ידידיה-שלמה – שני שמות של שלמה המלך – עולים יחד ישחק). זהו רמז יפה לקשר בין שלמה המלך לאב השני, יצחק, האב שפונה לשמאל.

נטיית שלמה שמאלה

נסביר בהמשך שלשלמה היתה נטייה פוליטית שמאלה, מה שאולי היה אחת מהסיבות להתדרדרות המלכות. יצחק אבינו הוא כל כך גדול, עד שלעתיד לבוא יאמרו לו דווקא "אתה אבינו", הוא יעלה מעל שלשת האבות²¹¹. למה? כאשר משיח יבוא השמאל יעלה מעל הימין. בחסידות מוסבר ששלמה רצה להשיג זאת כבר בימיו, את היתרון והעליה של השמאל על הימין. אבל, כמו הרבה דמויות אחרות בתנ"ך, הוא הקדים את זמנו – הזמן עוד לא היה מתאים לגלות את שרש השמאל, שלאין ערוך גבוה מהימין.

מה הדוגמה הכי טובה לנטייה שלו שמאלה? כתוב שבימיו היתה כזו עשירות במדינה²¹² עד שהכסף לא נחשב למאומה, רק זהב נחשב. מה ההבדל בין כסף לזהב? בקבלה זהו בדיוק ההבדל שהזכרנו – כסף הוא ימין, אהבה, וזהב הוא שמאל, יראה. יש משהו ביראה – יראת ה', עבודת ה' מהצד השמאלי – בה הקשר לה' יותר עצמי ועיקרי מאשר במשיכה לה' ששייכת לקו הימין. זו הסבה שזהב יקר מכסף. אבל מוסבר בחסידות שהיתה לשלמה טעות, מהטעויות הגדולות שלו – רואים שגם האדם החכם באדם יכול לטעות. גם משה רבינו טעה, אבל הוא טעה רק כאשר כעס – "בא לכלל כעס בא לכלל טעות", לכן אף פעם אל תכעס – אבל שלמה המלך, שהיה חכם ממשה, עשה הרבה טעויות, ולא כי הוא כעס אלא כי היו לו אמביציה וחזון להגיע ליעדים שהקדימו את זמנם (וכמה שהיה חכם לא היה "חכם הרואה את הנולד").

שוב, העובדה שהוא אפילו מאס בכסף, ורצה רק זהב – זהב טהור של 24 קאראט, לא פחות... – היתה מתוך רצון להפגין את מעלת מקור צד שמאל על צד ימין, אך הזמן לא היה בשל לכך. היו לו שתי טעויות – אחת, שהזמן לא התאים; השנייה, שאפילו בעתיד – כשיתגלה ששרש השמאל הוא מעל הימין – הכסף עדיין יהיה שוה ערך, יצטרכו אהבה, לא יהיה "לא נחשב... למאומה". הזהב יותר יקר, אבל גם לאהבה, כסף, תמיד נשאר ערך חשוב.

שאלה: בניגוד לכסף זהב הוא מאד רך וצריך משהו לחזק אותו. איך זה קשור לכשלונו שלו באהבת הזהב ובנסיון לגלות ששרש השמאל גבוה יותר?

תשובה: הסברנו שהטעות לא שאהב את הזהב, זהב הוא טוב, אלא שבטל את הכסף. הוא לא הבין את הערך של הכסף. יש לכך שתי פרשנויות. אחת, שאמרנו בשיעור, שהוא שאף לימים בהן היראה תעלה

211 שבת פט, ב.

212 על אף העשירות של המדינה רואים ממרד העם בראשית ימי רחבעם כי לפרטים היה קשה, בשל הכבדת המסים עליהם, עד שהפעולה הראשונה שלהם היתה הריגת שר האוצר דווקא. יש מי שמסביר זאת בכך ששלמה הדגיש את מעלת הכלל – שהתבטאה ביחוס קדושה למדינה, כך שכבוד המלכות הוא בעצם כבוד ה', כעולה מהפסוק "וישב שלמה על כסא הוי' למלך" – בלי לדאוג לפרט ובסופו של דבר הפרטים התמרדו נגד התפיסה של קדושת הכלל (ראה באריכות ובריבוי דוגמאות להעדפת הכלל בימי שלמה במאמר-משיעור הרב שרקי ל' סיון ס"ד, עפ"י דברי הרב קוק). היום נדמה שפוליטית דווקא הימין דואג לכלל והשמאל לפרטים, אך כנראה שבשרש קו השמאל – סוד הזהב שבבינה – יש דווקא דאגה לכלל (כנודע שהבינה-האמא היא תפיסת האומה ככלל, ואכ"מ).

יש מי שמציין שאל המורדים בשל הכבדת עול המסים הצטרפה גם קבוצה שהתקוממה על הבעיות הדתיות (מפלגה דתית) – ריבוי הנשים של המלך והעבודה הזרה שלהן – ושתי הקבוצות האלה יחד גרמו לפילוג הממלכות עליו נבא אחיה השילוני.

על האהבה – הוזהב יעלה על הכסף. יש עוד הסבר בחסידות, שבעתיד, כאשר לא יהיה יצר הרע וכולם יהיו צדיקים גמורים, כולנו נהיה מסוגלים לקבל כל דבר מה' בזכות – לא כצדקה של ה'. הפסוק הוא "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה". אחד הפירושים של הפסוק הזה בחז"ל שיש כאלה צדיקים שהם כל כך "אבירי לב" – חזקים ותקנו את הלב שלהם – שהם "רחוקים מצדקה", שאינם זקוקים לצדקה של ה' כי כל דבר שהם מקבלים הוא בדין. המלך שלמה רצה שכולם בדורו יהיו בדרגה הזו, אבל הוא טעה – כי היום כולנו זקוקים לכך שה' יתן לנו את חסדיו בצדקה, איננו יכולים לתבוע בדין כי איננו זכאים, וכל מה שאנחנו מקבלים מה' הוא צדקה. זהו עוד פירוש להעדפת שלמה את הוזהב – שוזהב רומז לקבלה בדין וכסף לצדקה.

ב. נשות שלמה

מאהבת ה' לטעות אהבת הנשים הרבות

הדוגמה הכי מפורסמת לטעות של שלמה היא שהתחתן עם 1000 נשים, מה שאסור לחלוטין מן התורה למלך. כתוב שלמלך מותר לשאת הכי הרבה 18 נשים. משיח ישא אשה אחת – אחת היא מספיק ("אחת היא יונתי תמתי" בלי ה"ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר") – אבל אם עדיין אינך מביין ש'אחת מספיק' אל תעבור את ה-18 נשים. הוא עבר בהרבה את 18 הנשים – זו טעות שלו שעוד נסביר. הוא עשה הרבה טעויות, ובשל הטעויות שהוא עשה, כל המלכות שלו – 40 שנה של שלום ומנוחה ושלוה לעם ישראל – התדרדרה.

שלמה הוא דמות חידתית: מצד אחד, הוא אדם מלא אהבה – הוא אהב את אלף הנשים שלו. כשהוא היה בן 12, בזמן בו חלם את החלום שספרנו עליו, כתוב "ויאהב שלמה את הוי'". הוא הלך לישון עם אהבת ה', ואם אתה הולך לישון באהבת ה' יש סיכוי שיהיו לך חלומות אלקיים. בגיל 12 הוא היה מאה אחוז בסדר, הוא אהב את ה'. אחר כך מאהבת ה', האהבה הראשונה שכתובה בו, הוא הגיע לאהוב את נשיו – הוא אהב במיוחד את בת פרעה, אבל הוא אהב את כל אלף הנשים שלו (ובלשון הפסוק "והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ואת בת פרעה [ששקולה כנגד כולן]²¹³).

כוונת שלמה בנישואי אלף נשים – תיקון קליפת נוגה

מה היה הרעיון שלו בנישואי אלף נשים? האריז"ל כותב שהוא חשב שבאנרגיה האלקית שבאה ממנו – לכל אלף הנשים הללו, שכל אחת נציגה של אחת מאומות העולם, היא הנפש הכי יקרה בתוך אותו עם – הוא יתקן לחלוטין את קליפת נוגה.

בקבלה כתוב שיש ארבע קליפות – שלש מהן טמאות לגמרי, שאי אפשר להעלות, אסור לנפש יהודי להתקשר אליהן, ויש קליפת נוגה שלעתיים עולה ולעתיים יורדת. מכיון שהיא באמצע, מצב בינים, לפעמים היא פונה לקדושה ולפעמים לטומאה. מכיון שהיא באמצע היא יכולה להפיל ניצוצות של קדושה לקליפה וגם לקחת ניצוצות מהקליפה ולהעלות אותן. היא השטח, המקום, של הגיור. נושא שאנחנו מדברים עליו רבות בשיעורים שלנו בשנים האחרונות, שכעת הזמן להאיר ולזהות את כל הניצוצות שיש בהם פוטנציאל או נכונות של גיור, דבר הכרחי כדי להביא משיח. כל הניצוצות האלה

213 "נשים נכריות" הן הלעומת-זה של אמותינו הקדושות שרה רבקה רחל ולאה (ועולות גם אשת פוטיפר, שרצתה להפיל את יוסף הצדיק באותה טעות; באמת, בסופו של דבר, נשא יוסף הצדיק את בתה אסנת, העולה בגימטריא אלף נשים, כנודע).

נמצאים ב'לימבו' בין הקדושה והטומאה, מצב הבינים של קליפת נוגה – לשון אור בעברית, אבל אור עמום, לא נקי.

שלמה המלך חשב שיש לו את הכח לעשות זאת. הוא בקש מה' חכמה אלקית לשפוט נכון את העם, אבל הוא לא שפט את עצמו נכון, כל הטעויות שלו הן כי טעה בשיפוט העצמי שלו, בפוטנציאל שיש לו בחיים הנוכחיים שלו. הוא חשב שיש לו כח להאיר לכל קליפת נוגה בכל העולם ולהפוך אותה קדושה – כך אומר האריז"ל (שאף מביא בענין את הפסוק – אותו מביאים חז"ל על שלמה המלך ביחס לפרה אדומה – "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני"). אם הוא יצליח בכך (להעלות את קליפת נוגה כולה לקדושה), שלש הקליפות הטמאות יתבטלו מהמציאות, כי כל האחיזה שלהן בחיות היא באמצעות קליפת נוגה. הוא חשב שבנישואים שלו לאלף הנשים (שבוהר נקראים גם "אלף יומין דחול") הוא יעלה את קליפת נוגה לקדושה.

ריבוי נשים ומיעוט ילדים – ילדי שלמה בתנ"ך

יש משהו מדהים בתנ"ך לגבי שלמה, שהוא התחתן עם אלף נשים ש-700 היו מלכות, נשים, שלכל אחת מהן הוא בנה ארמון – ובסוף ימיו גם אפשר להן לבנות מקדשים לעבודה הזרה של העמים מהם הן באו, זו היתה הסבה הרוחנית להתדרדרות מלכותו – ו-300 היו פילגשים.

לכאורה, אם היו לו כה הרבה נשים, היו צריכים להיות לו המון ילדים. אבל כשאתה מסתכל בתנ"ך אתה לא מוצא ילדים – רק בן אחד, רחבעם, יורש העצר שלו. הוא בן של האשה היחידה הצדיקה, שהוא באמת היה אמור לשאת – נעמה, נעמה העמונית, שגם היתה גיורת, אבל גרת אמת, כמו רות. יש שתי גיורות מהן בא משיח – רות המואביה, סבתא-רבא של דוד, ונעמה העמונית. הן באות ממואב ועמון, אומות שנולדו לבנות לוט, האחייני של אברהם. בכל אחת מהאומות האלה יש נשמה מיוחדת, נשמה משיחית. האריז"ל מסביר שהמשיח חייב לבוא דרך ניצוצות שעוברים על ידי גרי צדק, ושתי הדוגמאות הגדולות הן רות המואביה ונעמה העמונית. נעמה היא אמה של רחבעם, ולא נזכרים עוד בנים של שלמה בתנ"ך.

אכן, פחות ידוע, יש שתי בנות של שלמה המלך שזוכרות בשמן במפורש בתנ"ך. איפה הן מופיעות? יש פירוט שלם של האחראים על המסים האנושיים ששלמה לקח מהעם לבנין המקדש – כמו שירות מילואים שמכירים היום. כך היה בימי שלמה, שכל חדש גייסו אנשים למלאכה פיזית – בנין המקדש ודברים נוספים ששלמה בנה במדינה. בכל חדש היו אנשים שנלקחו כ'מס' לעבודה הזו מכל האנשים. התנ"ך מספר ומונה את שמות 12 הנציבים שהיו אחראים – כל אחד בחדש שלו – ושני מהם היו חתנים של שלמה, נשואים לבנות שלמה עצמו. בת אחת נקראה בשמת – שם שמופיע יותר מוקדם בתנ"ך. בשמת לשון בשם – שייך גם לשם הרבנית של הרבי, שעוד כמה ימים היא צרייט שלו. היא נקראת חיה-מושקא (בגימטריא שלמה המלך), ומושקא גם פירושו בשמת. בת נוספת, עוד יותר מסתורית ולא ידועה, נקראת טפת – שם יפה לילדה קטנה, בת שלמה, טפת... טפת בא מלשון טפה, שרומזת גם לילד קטן – תינוק – וגם לשון הטפה, כמו שחז"ל דורשים על "טטפת" שמלשון הטפה-דבור. בכל אופן, זהו שם הבת השניה של שלמה.

אם כן, בכל התנ"ך מכל אלף הנשים שלו אנחנו מוצאים רק שלשה ילדים, דבר מדהים. ניתן סימן לשלמה ושמות ילדיו: עוד כמה שבועות נקרא את מגלת אסתר, בה מוזכר השרביט של המלך, ביטוי של כח של המלך לשלוט. פעם אחת כתוב במגלה "שרבט" חסר (ופעמיים "שרביט" מלא, אין עוד שרביט בתנ"ך). המלה הזו – שרבט – רומזת בר"ת לשלמה ושלשת ילדיו בתנ"ך: שלמה רחבעם בשמת טפת. שרבט

עולה 511, בדיוק כמנין אלף נשים. כל אלף נשים מרוכזות בשלשת הילדים האלה... ניתן קרדיט ששתי הבנות היו צדיקות גדולות. הבן לא היה בחור כל כך טוב... התנ"ך אומר שהוא היה מלך רע, הוא לא היה מהמלכים הטובים. הוא עבד עבודה זרה, פרי החינוך ה'ליברלי' של שלמה, כפי שמתבטא בהתייחסותו לאלף נשיו. שלמה אפשר לנשים שלו לעבוד עבודה זרה – לא לטעות שהוא עצמו עבד חלילה, כפי שחז"ל מדגישים – אבל הוא לא מנע זאת מהן, לא מחה, ואפילו אפשר להן לבנות מקדשים לע"ז שלהם.

שלשת ספרי שלמה

לשלמה המלך היו אלף נשים, אבל אפשר להגדיר שלש מהן כנשים הכי חשובות בחייו – נעמה העמונית, בת פרעה ומלכת שבא. שלמה המלך כתב שלשה ספרים בתנ"ך, כאשר על שנים מהם היתה שאלה האם בכלל יכללו בתנ"ך. הראשון הוא שיר השירים, כי הוא שיר אהבה בין איש ואשה, ולא כל החכמים רצו לכלול את שיר השירים בתנ"ך. מי שהכריע בתוקף ש'כן, הוא חלק מהתנ"ך! הוא רבי עקיבא, גדול התנאים, שאמר ש"כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים". הודות לרבי עקיבא ודעתו שיר השירים נכלל בתנ"ך. השני הוא קהלת – ספר עצוב, פסימי, כך הוא נשמע – והרבה פסוקים בו נשמעים סותרים דברי תורה, כולל בספרים האחרים של שלמה עצמו, ולחכמים היתה בעיה קשה עם ההכללה שלו בתנ"ך, אבל אחרי שיישבו את הסתירות-לכאורה בפסוקים האלה החליטו לכלול אותו בתנ"ך.

האריז"ל אומר ששלשת הספרים של המלך שלמה – שנערכו על ידי חזקיהו המלך, כמו שמפורש בסוף ספר משלי – מקבילים לשלשת האבות. הוא כתב שלשת הספרים שלו בהשראת שלשת האבות, שמקבילים לשלשת הרגשות הבסיסיים – אהבה-יראה-רחמים. פשוט ששיר השירים הוא ספר של אהבה, בהשראת אברהם. הוא כתב ספר של יראה ופסימיות, קהלת, ספר ששייך לצד שמאל – אמרנו שלמלך שלמה יש נטיה לשמאל – הספר של יצחק אבינו. משלי הוא האמצע, הספר שכנגד יעקב, כנגד מדת הרחמים (שיר השירים קהלת משלי ועוד אברהם יצחק יעקב משלימים 2628, המשולש של 72, חסד, ה"יומא דאזיל עם כולהו יומין", וכמו שיתבאר. וביחד עם שלמה = 3003, המשולש של 77, עז-מזל-מגדל).

שיא ספר האהבה של שלמה

בשיר השירים, ספר האהבה שלו, הייתי מצפה שתשתקף האהבה שלו לנשיו. השיא של שיר השירים הוא הפסוק השביעי בפרק השביעי – "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים". אחת הזמירות שאנחנו שרים בשבת מתחיל בפסוק הזה. בהרבה קהילות בעם ישראל קוראים את שיר השירים בכל ערב שבת. החג בו קוראים את שיר השירים – כמה פעמים – הוא פסח, חג האביב והאהבה. השיא הזה של שיר השירים, האהבה הכי גדולה בין איש ואשה – שהיא משל לאהבה בין הקב"ה ונשמות ישראל – מתחלק לשלשה ביטויים, "מה יפית, ומה נעמת, אהבה בתענוגים". שלשת הביטויים הללו מקבילים לשלש הנשים הגדולות בחייו של שלמה המלך.

"מה נעמת" – נעמה העמונית

הכי ברור ש"מה נעמת" שייך לנעמה – שמה של אשתו הצדקת, הוא אהב את שלשתן אבל היא היחידה הצדקת, היחידה ששמה מופיע בפירוש בפסוק בשיר השירים. עליה כתוב שהיא "פרידה טובה". כשמדברים על הצד המואר והצד האפל של שלמה המלך – כמו שתיכף נרחיב – הרי שנעמה שייכת

לצד המואר שלו, המואר שבמואר. אבל הבן שנולד להם, רחבעם – אף שהיה יכול להיות משיח (שצריך להיות בן דוד וגם בן שלמה) – עשה טעות גדולה ולא היה מלך טוב.

"מה יפית" – בת פרעה (ונישואין פוליטיים קדושים)

מי הן שתי הנשים הנוספות, אחת שהיתה יפהפיה, "מה יפית", ואחת שהיא "אהבה בתענוגים"? הנסיכה הראשונה שהוא נשא, שעומדת-בולטת לעצמה מבין כל נשיו, היתה בת פרעה. בת פרעה היא ה"מה יפית" – המפרשים כותבים שהפסוק של שלמה בתחלת שיר השירים "לסוסתי ברכבי פרעה דמיתין רעיתי", הולך על בת פרעה. במקום אחר כתוב "עגלה יפהפיה מצרים". בת פרעה היא סוסה יפה, כך כתוב בתחלת שה"ש, ובהמשך היא הופכת להיות "מה יפית" (האות העיקרית ב"יפית" היא ה-פ ר"ת פרעה, ס"ת "יפית" הוא גם ס"ת בת).

אמרנו קודם שבנישואין לבנות מלכים שלמה רצה לתקן את קליפת נוגה בכלל, אבל ברמה הפשוטה הנישואים שלו היו פוליטיים, חלק מהסכמי שלום עם המדינות, והראשונה והבולטת שבהן היתה מצרים, שבדרך כלל לא הרשו לבנות המלכים שלהם להתחתן מחוץ לממלכה. הנכונות של פרעה לתת את בתו לשלמה היתה יוצא מן הכלל גדול. אם כן, אלה נישואים פוליטיים.

איפה יש נישואים פוליטיים קדושים? הזכרנו שעוד כמה ימים היארציית של הרבנית. הרבי נשא את בת דודתו, ואמר שבנישואין האלה נעשה שייך לחסידים, 'נעשיתי שייך לכם'. זו דוגמה לנישואין שהיו להם השפעות מרחיקות לכת הרבה מעבר לקשר האהבה בין חתן וכלה. אלה נישואין שגרמו להכתרת הרבי לרבי – אפשר לקרוא להם נישואין פוליטיים. אפילו הרבנית חנה, אמא של הרבי, אמרה בכירור לרבי הר"צ שתתן לו את בנה רק אם יבטיח שהוא יהיה הרבי הבא – מצדה אלה לגמרי נישואים פוליטיים. אלה נישואים פוליטיים בקדושה, לא דבר אסור... כתוב בחז"ל שנישואין עבור כסף הם שליליים, לא טוב לילדים, אבל להתחתן כדי להיות שייך לקהילה ולהיות מסוגל להיות מנהיג של הקהילה – אלה לא נישואין עבור כסף אלא נישואין מסבה טובה, למען עם ישראל ולמען ה' אלהי ישראל. צריך להתחתן מתוך אהבה, אבל זה יכול להיות בונס. אצל המלך שלמה זה היה שלילי.

איך קראו לבת של פרעה ששלמה נשא? האריז"ל אומר חידוש. האם היה לה שם פרטי? בתנ"ך היא נקראת רק בת פרעה, הנסיכה, אבל חז"ל אומרים מה היה השם הפרטי שלה – בתיה. בתיה הוא גם השם של בת פרעה שהצילה את חיי משה ואחר כך גדלה אותו בארמון פרעה. חז"ל מלמדים אותנו – אומר האריז"ל – שבתיה המקורית, בת פרעה במצרים, שגדלה את משה ויש לה היכל ברקיע בין היכלות הנשים הצדקניות, היא עצמה בת פרעה שנשאה לשלמה. לכל אישיות יש צד מואר וצד אפל, והצד האפל שלה – החלק הרע שבה, לפי האריז"ל – התגלגל בבת פרעה ששלמה המלך נשא, והיא נקראת באותו שם. שתיהן נקראות בתיה, והן אותה אישיות, אבל בתיה הראשונה היא החלק הטוב של אותה נשמה ובתיה השנייה היא הצד הרע של אותה אישיות. שלמה המלך נשא אותה ביום חנוכת המקדש ו"בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ועליו נבנה כרך גדול של רומי" (מאמר חז"ל שמוזכר ונידון בפרק של "באתי לגני" של השנה). היא עבדה את העבודה זרה שלה ושלמה לא מחה בה, ולכן נחרב המקדש.

“אהבה בתענוגים” – מלכת שבא

מי האשה השלישית? גם לה אין שם פרטי בתנ"ך, והיא נקראת רק “מלכת שבא”. אם בת פרעה היא “מה פית” ונעמה העמונית היא “ומה נעמת” הרי שמלכת שבא היא “אהבה בתענוגים”. מלכת שבא שמעה על חכמת שלמה – גם סיפור ארוך איך שמעה על חכמתו – המופלאה והעל-טבעית של שלמה. היא היתה מאד מאד חכמה ומאד עשירה ובאה בעצמה לירושלים לבחון את שלמה המלך עם חידות. הוא עמד בכל החידות שלה, ענה לכל השאלות שלה, והיא עמדה נפעמת – כל מה ששמעתי עליך לא מגיע לחצי גדולתך וחכמתך באמת כפי שראיתי בעיני. איך העבדים שלך מתנהלים, איך אתה מנהל את הממלכה, איך הכסא שלך בנוי, איך אתה אוכל כל יום – בכל דבר יש סודות גדולים של חכמה.

חז"ל אומרים שאחרי שהוא חלם את החלום בגיל 12 – השעה הגדולה שלו בחיים, כנ"ל – עברו 4 שנים ואז החל לבנות את המקדש במשך 7 שנים והוא סיים בגיל 23. כתוב שכאשר סיימו לבנות את בית המקדש עשו שמחה גדולה הקריבו הרבה קרבנות ועשו סעודה גדולה. כתוב רק שאכלו, אבל לא כתוב ששתו. חז"ל מלמדים אותנו שבכל השנים האלה, מגיל 12 עד שסיים לבנות את המקדש בגיל 23, הוא לא שתה יין, לא שתה אלכוהול בכלל. אחר כך, כאשר מלכת שבא הופיעה, הפסוק אומר שהיא התפעלה מכל מה שהתרחש בארמון, כולל מה שאכלו ומה ששתו – הוא שתה וכולם כבר שתו. זו דוגמה לירידה של המלך שלמה – הוא התנזר מאלכוהול עד שסיים לבנות את המקדש ואז נעשה שתיין.

בכל אופן, כתוב שהמלך שלמה נתן לה כל מה שהיא בקשה – מה הכוונה? חז"ל אומרים שהיא בקשה שיהיה לה ילד ממנו והוא הסכים. הילד הזה לא מופיע בתנ"ך, אבל הוא רמוז במה שכתוב שהוא נתן לה כל מה שהיא רצתה. הם בילו לילה אחד יחד, ומהילד שנולד בא נבוכדנצר, מלך בבל שהחריב את המקדש²¹⁴. מחד, שלמה עצמו צריך להתגלגל בירמיה, שמנבא את החורבן, והבן שלו עצמו בא להחריב את המקדש – כמו שאמרנו קודם, הוא צריך להתגלגל ולתקן זאת ולבנות מחדש את המקדש²¹⁵.

רמוז שלש הנשים בפסוק

הכל קשור לפסוק שאנחנו לומדים. נעשה עוד גימטריא: נעמה – היא “מה נעמת”; בתיה – היא “מה פית”; מלכת שבא – “אהבה בתענוגים”. והנה, שלמה בתיה נעמה מלכת שבא שוה, באופן מדהים, בדיוק “מה פית ומה נעמת אהבה בתענוגים” (רק שמות הנשים – ללא שלמה – עולים²¹⁶ 1000, ועוד שלמה, בסוד “האלף לך שלמה”). אחת מהן טובה ושתי האחרות לא.

214 יש את המסורת של האתיופים – שהחזיקה מעמד עד הדור שלנו, אין מלכות אולי בכל אומות העולם שהחזיקה כל כך הרבה זמן כמו מלכות כוש – שהבן של שלמה ומלכת שבא הוא המלך הראשון של השושלת הזו שנקרא מנליק. עד הנצרות, אלף שנים, זו היתה ממלכה יהודית ואז הנצרות כבשה והפכה את הממלכה לנוצרית. המסורת המשיכה בכל אופן. אנחנו אומרים שנבוכדנצר יצא משם, אבל לא דווקא סותר. גם משה רבינו התחתן עם אשה כושית, ולפי האגדה הוא היה מלך בכוש.

215 אם כן, גם המקדש הראשון (שנקרא גם על שם דוד, “דאה ביתך דוד”) וגם המקדש האחרון נקראים “מקדש שלמה” = 819 = אחדות פשוטה = הפירמידה של אחד = דעת משה = דעת המכריע = דוד מלך ישראל חי וקים = ימות המשיח וכו'.

216 כשמצרפים את שמות הנשים (1375) לפסוק “מה פית ומה נעמת אהבה בתענוגים” (1750) מקבלים 3125 – 5 בחזקת 5 (סוד ה-ה של “בהבראם”) – הרומז בגימטריא לכמה שלישיות חשובות ומקבילות (כמבואר באורך בכ"ד בספרינו): השתלשלות, התלבשות, השראה; “בדבר הוי' שמים נעשו”, “כלם בחכמה עשית”, “כל אשר חפץ הוי' עשה”; מודעות עצמית, מודעות אלהית, מודעות טבעית. ולעניינו, אהבת בתיה בת פרעה היא מודעות עצמית – שרש חטאו של שלמה המלך (כמבואר בפנים); אהבת נעמה העמונית היא מודעות אלקית (מדרגת ההתלבשות-ההבדלה המתוקנת והעיקרית בעולם הזה,

ג. שלמה ואשמדאי – הצד המואר והצד האפל "מלך והדיוט ומלך"

אם כן, שלמה הוא אישיות מאד מענינת – הוא הגדול שבגדולים, השם שלו אומר שלמות ושלוש. כאשר הוא נולד כתוב שה' עצמו – על ידי נתן הנביא – קרא לו בשם אחר (תופעה שאין לה רע), 'ידידה, הידיד-של-ה'. מהלידה שלו הוא האוהב-הידיד של ה', והשם שלמה אומר שלמות, והוא הביא את העולם לתכלית הבריאה – בנין המקדש – ובאותו זמן הוא גם עושה טעויות גדולות.

כדי להבין זאת בצורה נכונה צריך לעיין באגדה שמוזכרת בגמרא²¹⁷ על המלך שלמה. עם כל החכמה שלו, הוא משל בכל העולם, על כל הטבע, ובשיא מלכותו הוא מלך גם העולמות העליונים, אבל אז הוא התחיל ליפול. הוא נפל חמש פעמים... בשיא שלו – כמו שלאדם יש שיא הקריירה, ואז הוא היה גם בשיא הרוחניות שלו – הוא משל על העולמות העליונים, אחר כך הוא ירד ומלך רק על העולם הגשמי כולו, ואז הוא נפל שוב ומשל רק על ישראל, ואז הוא נפל שוב – אבד את כל הארץ – ומשל רק על העיר ירושלים, ואז הוא נפל אפילו יותר ומלך רק על המטה שלו, אבל אפילו במטה שלו הוא פחד ללכת לישון, כמו שנסביר יותר, והיה זקוק לששים גיבורים, חיילים, סביב מטתו כדי לשמור אותו מפחד בלילות, משדים שיתקיפו אותו בלילה בשנתו. זה לא מספיק, בסוף הוא נפל שוב ומלך רק על המקל שלו ולא יותר. יש שתי דעות מה היה בסוף – רב ושמואל – האם מלך רק על מקלו או רק על חולצתו.

אחר כך יש לרב ושמואל עוד מחלוקת, האם הוא חזר למלכותו הראשונה או לא – האם היה "מלך והדיוט" או "מלך והדיוט ומלך". בלשון התלמוד המחלוקת היא "הדר או לא הדר" – איננו יודעים, שתי דעות של גדולי החכמים. בעברית "הדר" הוא גם שם של מלך – המלך השמיני של אדום. מוסבר בקבלה שבשבעת מלכי אדום התקיים "וימלך... וימת", נפלו בלי לקום, ואז יש שעוצר את התהליך ומתחיל תהליך הפוך, בא המלך "הדר" – המלך השמיני בו לא כתוב "וימת" והוא ראשית התיקון. המחלוקת היא האם לשלמה המלך היה את הכח של הדר, הכח לתקן, כח של "אור חזור". בעברית פשוטה, האם לשלמה המלך היה כח לעשות תשובה – לחזור לה' – או שלא היה לו כח? האם הוא עשה תשובה או שלא עשה? זו השאלה בתלמוד – האם הוא חזר או לא חזר, "הדר או לא הדר"? – אמורא אחד אמר שלא ואמורא אחד אמר שכן, וחותרם הסוגיא הוא (כדעתו) "ומאן דאמר הדר – מלך והדיוט ומלך" (ורמו: ידידה-שלמה עולה הדר-הדר, ממוצע שני השמות).

שעל כן היא אשתו הצדקת וממנה נמשכת מלכות בית דוד בעולם הזה); ואהבת מלכת שבה היא מודעות טבעית (הבאה על רקע חכמת שלמה, חכמת הטבע – סוד ההשראה דלעתיד לבוא, אך בזמן הזה, כהמתקת טרם זמנה, נולד ממנה נבוכדנצר), וד"ל.

217 סנהדרין כ, ב:

אמר ריש לקיש בתחילה מלך שלמה על העליונים שנאמר וישב שלמה על כסא ה' [ורמו: "וישב שלמה על כסא הוי' למלך" – הפסוק ממנו לומדים שמלך אף על העליונים, כמו ה' – עולה השגחה פרטית]. ולבסוף מלך על התחתונים שנאמר כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו יתבו וכשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו ולבסוף לא מלך אלא על ישראל שנאמר אני קהלת הייתי מלך על ישראל וגו' ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים שנאמר דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים ולבסוף לא מלך אלא על מטתו שנאמר הנה מטתו שלשלמה וגו' ולבסוף לא מלך אלא על מקלו שנאמר זה היה חלקי מכל עמלי רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר גונדו הדר או לא הדר רב ושמואל חד אמר הדר וחד אמר לא הדר מאן דאמר לא הדר מלך והדיוט ומאן דאמר הדר מלך והדיוט ומלך.

שעתו של שלמה – בגיל 12

אנחנו רגילים להשתמש במודל קבלי כדי להסביר: גדולת שלמה המלך היתה בצעירותו. יש דמויות שהגדולה שלהן היא בזקנותן, אבל אצל שלמה היה הפוך – הוא היה גדול כשהיה צעיר ומאז התדרדר. הוא היה בנקודת השיא של חייו בחלום בו בקש מה' חכמה לשפוט את עמו בצדק. כתוב "אין לך אדם שאין לו שעה" והשעה של שלמה המלך היתה בגיל 12, לפני בר מצוה (בגיל של "מופלא הסמוך לאיש"). לפעמים השעה יכולה להיות כשאתה בן 70 או בן 120. אצל המלך שלמה היא היתה בגיל 12.

בכל אופן, השעה שלו – השיא הרוחני שלו – היתה אהבת ה' ויראת ה' והתייחסות לה' בלי מודעות עצמית. בלשון הקבלה מדרגה זו שייכת לשליש העליון של ספירת התפארת.

מדת שלמה המלך – ספירת התפארת

כדי להסביר נאמר הקדמה חשובה שבאה מהאריז"ל: שלמה המלך היה מלך והייתי חושב שהספירה שלו היא מלכות, העשירית בספירות. עשר הספירות הן ערוצי האור בהם ה' ברא את העולם, ולכל נשמה יש יחס לספירה מסוימת, ומכיון ששלמה הוא מלך מסתבר לומר שהספירה שלו היא ספירת המלכות. או, בהיותו החכם באדם, אולי הספירה שלו היא חכמה. לכן, מוסבר בכמה מקומות בחסידות, ששלמה המלך הוא החכמה של המלכות – במלכות עצמה יש עשר ספירות, ומבין עשר הספירות של המלכות הוא החכמה של המלכות.²¹⁸

אבל כשמסתכלים באריז"ל רואים שהוא אומר משהו אחר – שהספירה של שלמה המלך היא תפארת²¹⁹. התפשטות ספירת המלכות מתחילה מהיפי של המלך. בקבלה הרבה פעמים מלך ומלכות היינו תפארת ומלכות – יש יחוד וזיווג בין המלך למלכות. המקדש שבנה שלמה היה העבודה הארכיטקטונית הכי יפה בעולם, בכל ההיסטוריה. העובדה שהוא אהב נשים אומרת שהוא אהב יפי. האריז"ל אומר מאד ברור ששלמה שייך לתפארת. מה ששמו אומר שלמות הוא גם תכונה של תפארת, כי תפארת כוללת בשלמות את כל הרגשות – שלמות היא גם כינוי ליפי בעברית, התפארת כוללת את כל הפרטים, את כל הגוונים, כל צבעי הקשת כלולים בתפארת. זהו הענין של שלמה המלך, כפי שאומר האריז"ל.

העובדה ששלמה רומז גם לשלום מבוטאת במילים "מלך שהשלום שלו". שלום, בקבלה, כמו שידוע לכל מי שמכיר טפת קבלה (טפת היא שם הבת שלו כנ"ל), שייך לספירת היסוד, הכח שמחבר איש ואשה. האריז"ל מסביר שהביטוי "מלך שהשלום שלו" מכון לתפארת שהיסוד שלה – התפארת ממשיכה

218 אכן, חוץ מהזיקה המיוחדת של שלמה לתפארת – המבוארת בפנים – שלמה המלך הוא מלכות דאצילות. בשרש הוא באצילות אבל יש לו גם את כסא שלמה – כסא מיוחד שאין כדוגמתו, שהיה סגולת כל המלכים בעולם. בתרגום שני של מגלת אסתר הוא מתואר בפרוטרוט, עם כל הפלאים שהיו בו. כסא שלמה הוא עולם הבריאה בכלל, עלמא דכורסיא. עצם הכסא, עליו יושבים, הוא הג"ר – היכל קה"ק דבריאה. ומעלות הכסא הן הו"ק. יש לו ד רגלים – מלכות.

219 שלמה-תפארת = 1456 = הוי' פעמים להוי' = ח"פ יעקב = ז"פ יצחק. אם כותבים את ט אותיות שלמה-תפארת ברבוע הפנות (שמאת) הן כפולת אחד וממילא גם השאר כפולת אחד.

שלמה-תפארת במספר קדמי עולה 5551 = 61 פעמים 91 = ז"פ 793 (מלכת שבא, שהיא סוד העובר [שרצתה להתעבר משלמה], שארית החדש, מספר מגן דוד שהוא מספר מגן דוד וגם מספר השראה, 13, כפול מספר השראה, 61). רק החלק הקדמי הוא משולש 90 (מלך), 45 (משולש 9) פעמים 91 (משולש 13).

האריז"ל אומר שהוא תפארת כי מקשר אותו למשה (כדלקמן בסוד גלגולי שלמה), שגם הוא תפארת – סוד "אספקלריא המאירה" בה מתנבא משה, "משה נתנבא ב'זה" (הגיל של שלמה כאשר מלך, שיא החיים שלו כנ"ל). גם לשלמה יש זיקה לאספקלריא המאירה, כך שמשה ושלמה הם "וקרא זה אל זה".

ומתאחדת עם היסוד שעומד תחתיה בעץ החיים של הספירות. הוא המלך של התפארת ויש בו את הכח לעשות שלום – הכח לאחד את האנרגיה הזכרית והאנרגיה הנקבית של היקום.

שלבי מלכות שלמה: ירידה מהשליש המכוסה דתפארת (מודעות אלקית) למודעות עצמית

נחזור להסבר השלבים של מלכותו: החלק העליון של התפארת שייך לאהבה ויראה בלי מודעות עצמית. הוא מקביל לשנים בו שלמה המלך מלך על העולמות העליונים והתחתונים בו-זמנית, משל על הכל. המודעות שלו לגדולה שלו – המלך שלמה היה גדול שבגדולים – גרמה שיאבד את העולמות העליונים וישאר רק עם הטבע התחתון. עדיין יש לו הרבה כח – הוא עף על כנפי נשרים, הוא לא נזקק למטוסים כי היו לו נשרים לעוף עליהם, וכל הטבע היה בשליטתו. כשהוא ירד עוד מדרגה הוא נשאר רק עם הארץ שלו, ארץ ישראל, אחר כך רק עם הבירה – ירושלים – ואז אבד גם זאת ומשל רק בביתו הפרטי, סביב מטתו, זו היתה כל המלכות שלו. אבל אפילו שם הוא פחד ללכת לישון ואבד גם את השלטון הזה, ובסוף משל רק על המקל שלו או על החולצה שלו, אין לו יותר מהחולצה.

השליטה רק בעולמות הגשמיים שייכת לשני השלישים התחתונים של התפארת – היא עדיין בתפארת, אבל בשני השלישים התחתונים. השליטה רק בארץ ישראל שייכת לספירת הנצח. השלטון רק על ירושלים שייך להוד, כמאמר חז"ל "ההוד' זו ירושלים". השליטה רק במטה שלו – וגם בה הוא פוחד ללכת לישון שם – שייך לספירת היסוד, כח החבור בין איש לאשה, ענין המטה. הממשלה רק על המקל או רק על החולצה שייכת למדרגה התחתונה, המלכות. מהמדרגה הזו מתחילה האפשרות של אור חוזר. אז עולה השאלה האם הוא חזר או שלא חזר, האם במדרגת המלכות היה אור חוזר או שלא, ויש שתי דעות – אחד אומר שכן ואחד אומר שלא.

שלמה ואשמדאי – הצד המואר והצד האפל

נחזור אחורה: שלמה הוא דמות מאד בעייתית. הסיפור הכי ארוך שמופיע בחז"ל²²⁰ – לא כתוב בתנ"ך – הוא הסאגה בין המלך שלמה למלך השדים אשמדאי. מלך השדים אשמדאי בשלב מסוים סילק את המלך

220 גיטין סח, א-ב:

שדה ושדות... אמר מר הכא תרגימו שידא ושידתין שידה ושידתין לואי איבעי ליה דכתיב והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה וגו' אמר להו לרבנן היכי אעביד אמרו ליה איכא שמירא דאייתי משה לאבני אפוד אמר להו היכא אישתכח אמרו ליה אייתי שידה ושידתין כבשינהו אהדדי אפשר דידעי ומגלו לך אייתי שידה ושידתין כבשינהו אהדדי אמרי אנן לא ידעינן דילמא אשמדאי מלכא דשידי ידע אמר להו היכא איתיה אמרי ליה איתיה בטורא פלך כריא ליה בירא ומליא ליה מיא ומיכסיא בטינרא וחתמיה בגושפנקיה וכל יומא סליק לרקיע וגמר מתיבתא דרקיעא ונחית לארעא וגמר מתיבתא דארעא ואתי סייר ליה לגושפנקיה ומגלי ליה ושתי ומכסי ליה וחתים ליה ואזיל שדריה לבניהו בן יהודע יחב ליה שושילתא דחקיק עלה שם ועזקתא דחקיק עלה שם וגבבי דעמרא וזיקי דחמרא אזל כרא בירא מתתאי ושפינהו למיא וסתמינהו בגבבי דעמרא וכרא בירא מעילאי ושפכינהו לחמרא וטמינהו סליק יתיב באילנא כי אתא סייריה לגושפנקא גלייה אשכחיה חמרא אמר כתיב לך היין הומה שכר וכל שוגה בו לא יחכם וכתוב נזות ויין ותירוש יקח לב לא אישתי כי צחי לא סגיא ליה אישתי רוח וגנא נחית אתא שדא ביה שושילתא סתמיה כי אתער הוה קא מיפרזל אמר ליה שמא דמרך עלך שמא דמרך עלך כי נקיש ליה ואתי מטא דיקלא חף ביה שדייה מטא לביתא שדייה מטא גבי כובא דההיא ארמלתא נפקא איחננא ליה כפא לקומתיה מיניה איתבר ביה גרמא אמר היינו דכתיב ולשון רכה תשבר גרם חזא סמיא דהוה קא טעי באורחא אסקיה לאורחיה חזא רויא דהוה קא טעי באורחא אסקיה לאורחיה חזא אמר ליה אנסיה מישיתאי שקל לבינתא אותיב אחברתה אתו אמרו ליה לשלמה אמר להו הכי אמר לכו הדור אשקויה למחר אמר להו ואמאי לא קא בעי לי מלכא לגביה אמרו ליה אנסיה מיכלא שקל לבינתא מחברתה אותבה אארעא אתו אמרו ליה לשלמה אמר להו הכי אמר לכו נגידו מיניה מיכליה [לסוף] תלתא יומי עייל לקמיה שקל קניא ומשח ארבעה גרמידי ושדא קמיה אמר ליה מכדי כי מיית ההוא גברא לית ליה בהדין עלמא אלא ד' גרמידי השתא כבשתיה לכולי עלמא ולא שבעת עד דכבשת נמי לדידי אמר ליה לא קא

בעינא מינך מידי בעינא דאיבנייה לבית המקדש וקא מיבעי לי שמירא אמר ליה לדידי לא מסיר לי לשרא דימא מסיר ליה ולא יהיב ליה אלא לתרנגולא ברא דמהימן ליה אשבוועתיה ומאי עבד ביה ממטי ליה לטורי דלית בהו ישוב ומנח לה אשינא טורא ופקע טורא ומנקיט מייתי ביזוני מאילני ושדי התם והוי ישוב והיינו דמתרגמינן נגר טורא בדקו קינא דתרנגולא ברא דאית ליה בני וחפויה לקיניה זוגיתא חירותי כי אתא בעי למיעל ולא מצי אזל אייתי שמירא ואותביה עלויה רמא ביה קלא שדייה שקליה אזל חנק נפשיה אשבוועתיה אמר ליה בניהו מאי טעמא כי חזיתיה להווא סמיא דהוה קא טעי באורחא אסיקתיה לאורחיה אמר ליה מכרוזי עליה ברקיעא דצדיק גמור הוא ומאן דעבד ליה ניחא נפשיה וכי לעלא דאיתי ומאי טעמא כי חזיתיה להווא רויא דקטעי באורחא אסיקתיה לאורחיה אמר ליה מכרוזי עליה ברקיעא דרשע גמור הוא ועבדי ליה ניחא נפשיה כי היכי דליכליה לעלא מאי טעמא כי חזיתיה להווא חדותא בכית אמר ליה בעי מימת גברא בגו תלתין יומין ובעיא מינטר ליבם קטן תליסרי שנין מאי טעמא כי שמעתי להווא גברא דאמר ליה לאושכפא עביד לי מסאני לשב שנין אחיכת אמר ליה הווא שבעה יומי לית ליה מסאני לשב שנין בעי מאי טעמא כי חזיתיה להווא קסמא דהוה קסיס אחיכת אמר ליה דהוה יתיב אבי גזא דמלכא לקסום מאי דאיכא תותיה תרחיה גביה עד דבנייה לבית המקדש יומא חד הוה קאי לחודיה אמר ליה כתיב כתועפות ראם לו ואמרינן כתועפות אלו מלאכי השרת ראם אלו השדים מאי רבותייכו מינן אמר ליה שקול שושילתא מינאי והב לי עיזקתך ואחוי לך רבותאי שקליה לשושילתא מיניה ויהיב ליה עיזקתיה בלעיה אותביה לחד גפיה ברקיעא ולחד גפיה בארעא פתקיה ארבע מאה פרסי על ההיא שעתא אמר שלמה מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש וזה היה חלקי מכל עמלי מאי זה רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר גונדו היה מחזור על הפתחים כל היכא דמטא אמר אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים כי מטא גבי סנהדרין אמרו רבנן מכדי שוטה בחדא מילתא לא סריך מאי האי אמרו ליה לבניהו קא בעי לך מלכא לגביה אמר להו לא שלחו להו למלכותא קאתי מלכא לגבייכו שלחו להו אין קאתי שלחו להו בידקו בכרעיה שלחו להו במוקי קאתי וקא תבע להו בנידותיהו וקא תבע לה נמי לבת שבע אימיה אתיוה לשלמה והבו ליה עזקתא ושושילתא דחקוק עליה שם כי עייל חזייה פרח ואפילו הכי הוה ליה ביעתותא מיניה והיינו דכתיב הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות.

[תרגום: שדה ושדות... אמר מר כאן תרגמו שד ושדות. שד ושדות למה היה שלמה צריך? - שכתוב: "וְהַבַּיִת בְּהַבְנֹתוֹ אֲבָן שְׁלֹמֶה מִסַּע בְּנֵהוּ" וגו', אמר להם לחכמים: איך אעשה? אמרו לו: ישנו שמיר שהביא משה לאבני אפוד. אמר להן: היכן נמצא השמיר? אמרו לו: הבא שד ושדה, ונעל אותם ביחד, אולי הם יודעים ויגלו לך. הביא שד ושדה ונעל אותם ביחד. אמרו השדים: אנחנו לא יודעים, אולי אשמדאי מלך השדים יודע. אמר להם: היכן הוא נמצא? אמרו לו: הוא נמצא בהר פלוני. כרה לו אשמדאי בור ומילא בו מים, והיה מכסה אותו בטיט וחותרם אותו בחותמו, וכל יום היה עולה לרקיע ולומד בשיבה של מעלה, ויורד לארץ ולומד בשיבה של מטה, ובא ובודק את חותמו, ומגלה את בורו ושותה, וחוזר ומכסהו וחותרם אותו והולך. שלח שלמה לבניהו בן יהוידע. נתן לו שלשלת שחקוק עליה שם וטבעת שחקוק עליה שם וגיזי צמר ונודות יין. הלך וחפר בור מתחת לבורו של אשמדאי ושאב את כל המים וסתמו בגיזי צמר, וכרה בור מעל בורו של אשמדאי ושפך לתוכו יין וסתמו, והלך וישב בראש האילן. כשהגיע אשמדאי, בחן את החותמת, גילה את בורו ומצא שם יין. אמר: כתוב "לִץ הַיַּיִן הֵמָּה שָׁכַר וְכָל שִׁגְהָ בּוֹ לֹא יִחְסֶם", וכתוב: "זְנוּת וַיִּין וְתִירוֹשׁ יִקַּח לֵב". לא שתה. כשהיה צמא מאוד לא התאפק, שתה והשתכר ונרדם. ירד בניהו וזרק עליו את השלשלת וקשרו. כשהתעורר השתולל. אמר בניהו: שם אדונך עליך! שם אדונך עליך! כשלקח אותו ובא, חלפו ליד דקל. נתחכך בו אשמדאי והפילו. עברו ליד בית - הפילו. עברו ליד צריף של אלמנה אחת. יצאה והתחננה לפניו. התכופף אשמדאי כדי לא לשבור את הבית, ונשברה לו עצם. אמר: זהו שכתוב: "וְלִשְׁוֹן רֶפֶה תִּשְׁבֵּר גֵּרִים". ראה עיוור שתועה בדרך - החזירו לנתיבו. ראה עיוור שתועה בדרך - החזירו לנתיבו. ראה חתונה שהיו שמחים בה, בכה. שמע איש אחד שאומר לסנדלר שיעשה לו נעליים לשבע שנים, צחק. ראה קוסם שעושה קסמים, צחק. כשהגיעו לשם, לא הכניסו לשלמה המלך במשך שלושה ימים. ביום הראשון שאל: מדוע לא מביאים אותי אל המלך? אמרו לו: המלך נאנס מחמת שתייה. לקח לבניהו והניחה על חברתה. באו ואמרו לשלמה. אמר להם: כך אמר לכם: השקוהו שוב. למחרת אמר להם: למה לא מביאים אותי אל המלך? אמרו לו: נאנס המלך באכילה. לקח לבניהו שהיתה מונחת על חברתה והניחה על הארץ. באו ואמרו לשלמה. אמר להם: כך אמר לכם: מנעו ממנו מאכל. בסוף היום השלישי הביאוהו לפניו. לקח קנה ומדד ארבעה אמות וזרק לפניו. אמר לו: כשאתה תמות לא יהיה לך בעולם הזה אלא ארבע אמות. עכשיו כבשת את כל העולם ולא שבעת עד שכבשת גם אותי? אמר לו: אינני צריך ממך כלום. אני רוצה לבנות את בית המקדש, וצריך את השמיר. אמר לו: השמיר לא מסור בידי. הוא מסור בידי שרו של ים, ואינו נותנו אלא לתרנגול הבר (=דוכיפת?), שנאמן לו על שבועתו. ומהו עושה בו? מביאו להר שאין בו ישוב, ומניחו על שן ההר ומתבקע ההר, ומביא זרעים של עצים וזורע אותם שם ונוצר ישוב. לכן מתרגמים את שמו: חוצב ההר. בדקו את קן תרנגול הבר שיש לו בנים, וציפו את הקן בזוכיכת לבנה. כשבא, רצה להיכנס ולא הצליח. הלך להביא את השמיר, והניחו עליו. זרק בו אבן והפילו. לקח את השמיר. הלך תרנגול הבר וחנק את עצמו על כך שעבר על שבועתו. שאל בניהו: למה כשראית את

שלמה והחליף את מקומו לזמן ארוך, ישב על כסאו ושלט במקומו. הוא הרחיק את המלך שלמה האמתי, שהסתובב כקבצן, בכה ואמר שהוא המלך שלמה, וחשבו שהוא משוגע, זרקו עליו אבנים, בקושי נתנו לו משהו לאכול. הוא אמר לכולם שאני שלמה המלך, אני קהלת. מאיפה בא כל הסיפור הזה? ודאי צריך להיות איזה רמז בכתוב. זהו הסיפור הכי מדהים ונפתל באגדתא, שאולי אין כמותו בכל התלמוד.

כל הסיפור מתחיל מהצורך למצוא את התולעת שיכולה לחתוך את אבני המקדש, תולעת השמיר המסתורית. אמרו לשלמה שאסור להשתמש בברזל כדי לחתוך את האבנים למקדש, לכן אתה צריך את השמיר – אותו צריך לקבל מאשמדאי, מלך השדים. הוא שלח את בניהו בן יהוידע, שר הצבא שלו, למצוא את התולעת. אשמדאי אמר לו ששר הים נתן לתרנגולת הבר לשמור על התולעת. זהו סיפור ארוך שלא נחזור על כל הפרטים שלו. כל פרטי הסיפור הזה, מתחלה עד הסוף, מאד מפורטים ויש מי שמשתדלים להסביר וליישב אותם.

יש כיוון אחד של פרשנות שנלך בו, של אחד הפרשנים האחרונים²²¹, שכל דמות-אשמדאי נמצאת בתוך שלמה – זה הוא עצמו, הצד האפל שלו. בשיעור בחדש שעבר שאלנו מי הרמב"ם האמתי, אמרנו שהרמב"ם האמתי יקום... מה הרעיון? יש כאן דמות שאיננו יודעים מי היא – וכאן הרבה יותר קיצוני מאשר התיאור של הרמב"ם. ברמב"ם עדיין מדובר על אותה אישיות. כאן אומרים שיש מישהו שאיננו יודעים אם הוא שלמה המלך האמתי או אשמדאי מלך השדים. יש מפרש שאומר שמדובר באותו אדם, רק שאלה שני צדדים קיצוניים של אותה אישיות – אחד הוא מלך ישראל, שממלא את תכלית בריאת העולם, והאחר הוא מלך השדים.

חזרת שלמה

בסוף הסיפור זרקו על שלמה אבנים כי הלך ברחוב ואמר "אני קהלת הייתי מלך בירושלים" – "אני קהלת", אני שלמה המלך, אני צריך להיות מלך בירושלים – פתיחת אחד משלשת הספרים שלו.

העיוור שתעה בדרכו העלית אותו בחזרה לנתיבו? אמר לו: הכריזו עליו בשמים שהוא צדיק גמור, ומי שעושה לו דבר טוב יזכה לעולם הבא. ומדוע כשראית את השיכור שתעה בדרכו העלית אותו בחזרה לנתיבו? אמר: הכריזו עליו ברקיע שהוא רשע גמור, ויש לעשות לו דברים טובים כדי לכלות את עולמו. ומדוע כשראית את החתונה בכית? אמר לו: אותו חתן עתיד למות בתוך שלושים יום, והכלה תצטרך להמתין ליבם קטן יג שנים. ומדוע כששמעת את אותו אדם שאמר לסנדלר לעשות נעליים לשבע שנים צחקת? אמר לו: האדם הזה אין לו שבעה ימים לחיות, ומבקש נעליים לשבע שנים? ומדוע כשראית את הקוסם צחקת? אמר לו: מכיון שהוא ישב על אוצרו של המלך. שיעשה קסמים על מה שמתחתי. המתין איתו עד שבנה את בית המקדש. יום אחד מצאו כשהוא לבד. אמר לו: כתוב "כְּתוּבָה רָאָם לֹא" אנו מסבירים: כתועפות - אלו מלאכי השרת, ראם - אלו השדים, במה אתם גדולים מאיתנו? אמר לו: הסר ממני את השלשלת ותן לי את טבעתך ואראה לך את גדולתנו. הסיר את השלשלת ונתן לו את הטבעת. בלע את הטבעת, הרים כנף אחת לרקיע וכנף אחת לארץ וזרקו ארבע מאות פרסה. על אותה שעה אמר שלמה: "מִה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שִׁיעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמַיִם". "וְזֶה הִיָּה חֲלָקִי מִכָּל עַמְלִי". מהו 'זוה' רב ושמואל, אחד אמר: מקלו, ואחד אמר: מעילו. היה מחזור על הפתחים, מקום שהיה מגיע היה מכריז: "אֲנִי קְהֵלֶת הִיָּתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַם". כשהגיע לסנהדרין, אמרו החכמים: אפילו שוטטו אינו תוקע עצמו לדבר אחד. מהו זה? שאלו את בניהו: האם קרא לך המלך לאחרונה? אמר להם: לא. שלחו למלכות: האם בא המלך אליכם לאחרונה? אמרו: כן, בא. שלחו להן: בדקו את רגליו. שלחו להם: הוא בא בכפכפי, ותובע את נשותיו כשהן נידות, ותובע גם את בת שבע אמו. הביאו את שלמה ונתנו לו את הטבעת והשלשלת שחקק עליה שם. כשראה אותו, ברח. ולמרות זאת היה שלמה מפחד ממנו. וזהו שכתוב: "הִנֵּה מִטָּתוֹ שָׁלְשָׁלְמָה שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבֻרֵי יִשְׂרָאֵל, כָּלֵם אַחֲזֵי חָרֵב מְלַמְדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חָרֵבוֹ עַל יָרְכוֹ מִפְחַד בְּלִילוֹת".

221 ראה באריכות מאמר "חידת שלמה ופשרה" בספר דרכה של תורה לרב נחום רבינוביץ' שליט"א (ויש עוד שכתבו כך).

מהפסוק הזה מתחילה האגדתא במדרש. למה "הייתי במלך בירושלים" ולא "מלך בירושלים"? כי כעת הוא הלך וצעק כך בכל העולם.

הוא הגיע לסנהדרין, שמכירים אותו, אבל אשמדאי לקח ממנו את מלכותו בגלל החסרונות שלו. אשמדאי עשה עצמו דומה לשלמה המלך ועשה ששלמה ייראה אחרת. שלמה הלך וצעק שהוא שלמה עד שהגיע לסנהדרין. הסנהדרין היו אנשים חכמים, ואמרו שמשוגע לא אומר אותם דברים כל כך הרבה זמן – הלוגיקה שלו לא בנויה לכך – אבל המשוגע הזה חוזר כל הזמן על אותו דבר, הוא מאד עקבי ואומר אותו דבר, אז אולי יש משהו מאחורי השגעון שלו. איך נבדוק? הרי שלמה יושב על כסאו... איך נבדוק אם האדם הזה הוא משוגע או לא? נשאל את מפקד הצבא, בניהו בן יהוידע – צדיק גדול, דמות מאד משיחית – האם שלמה היה איתו בקשר לאחרונה. שאלו אותו והוא ענה שהרבה זמן לא דבר איתו. הלכו לשאול את הנשים שלו, האם המלך בא אליכן לאחרונה? הנשים התחילו למחות, הוא בא, אבל הוא רצה לבוא עלינו בנדתנו. אז אפילו אמא שלו, בת שבע, אמרה שהבן שלי שלמה נסה לבוא עלי. זה הדליק אור אדום עבור הסנהדרין. הם נתנו למשוגע שטען שהוא שלמה קמיע עם החותם של שלמה – חלק מאד חשוב של הסיפור הוא החותם של שלמה המלך, יש מי שאומר שהיה מגן דוד, ויש מי שאומר שהיה פנטגון, כוכב מחומש, עם שם ה' המפורש – ובכח הקמיע הזה הוא נכנס לתוך הארמון, הכניע וסילק את אשמדאי וחזר למלכותו.

בכל אופן, זהו סיפור באמת ארוך עם הרבה פרטים – אולי הסיפור הכי ציורי ומפואר (תפארת) בכל התלמוד.

אישיות שלמה – שלמות האור והחשך (מואר ואפל)

השורה התחתונה, כמו שאמרנו קודם, שיש מפרש שאומר – ואני חושב שזהו פירוש טוב – שאשמדאי הוא הדרך בה חז"ל מציירים את הצד האחר, הצד האפל, של שלמה עצמו²²².

הפסוק אומר "האלף לך שלמה"²²³. מה פירוש? היו לו אלף נשים. או שנדרש "ה-אלף", אלף וחמשה, בדיוק מספר השירים שכתוב בתנ"ך שהוא כתב – "ויהי שירו חמשה ואלף"²²⁴, כולם כלולים ב"שיר השירים". יש כאן גימטריא יפה, "האלף לך שלמה" עולה ישראל, 541. אלף אותיות אפל – הצד האפל של האישיות. יש קשר בין אלף, 1000, לצד האפל. דברנו בשיעורים בשבועות האחרונים על כך שלכל נשמה יש צד מואר וצד אפל.

המלך שלמה כתב שלשה ספרים בתנ"ך – שיר השירים, משלי וקהלת (שהם כנגד האבות-חג"ת, כנ"ל, ורמז: 1000 = קו ימין קו שמאל קו אמצע, שלשת הקוים כנגד שלשת הספרים – אף שיש לשלמה המלך נטיה לשמאל, בשביל "האלף לך שלמה" צריך את כל שלשת הקוים-הספרים שלו). כתוב שיש שבעה שמות למלך שלמה. שלשת החשובים הם ידידיה (שה' נתן לו), שלמה (השם המקורי שלו, "מלך שהשלום שלו") וקהלת ("אני קהלת").

222 שתי הדעות בחז"ל הנ"ל, "מלך והדיוט" "מלך והדיוט ומלך" עולות בגימטריא אשמדאי, הכל שלמה והכל אשמדאי.

223 ורמז נוסף של "האלף לך שלמה": שלמה המלך בהכאה פרטית – ש פעמים ה, ל פעמים מ, מ פעמים ל, ה פעמים ך – עולה בדיוק 4000, כך שממוצע כל הכאה הוא 1000.

224 מלכים-א ה, יב.

קהלת קרוי על שם שהקהיל קהילות ללמד אותם חכמה, זהו הפשט, אבל המלה קהלת עולה 535 שעולה אור-חשך – יחוד האור והחשך (שבתוך שלמה עצמו)²²⁵.

אין עוד דמויות בתנ"ך שיש להן 100% אור ו-100% אפל. אפילו משה רבינו, בנקודת השיא של הקריירה שלו, כשהוא נתן את התורה לעם ישראל ובנה את המשכן, גרם ליחוד ה' ועם ישראל באופן של אחר באחר, אבל כאשר שלמה המלך בנה את המקדש הוא גרם שהיחוד בין ה' לננסת ישראל – כללות נשמות ישראל – יהיה פנים בפנים, אור מוחלט (החזרת אחר באחר על ידי משה היתה הרבה יותר קשה, כי פרצוף המלכות היה קודם בעמקי הקליפות והיציאה משם וזיווג אחר באחר הן דבר גדול, וקל יותר להחזיר פנים בפנים ממצב של אחר באחר, אבל בפועל בזמן שלמה הגיעו למדרגה יותר גבוהה). יש לו צד מואר באופן מוחלט. עם זאת, יש לו צד אפל, והצד האפל שלו הוא אשמדאי, מלך השדים²²⁶. זהו משהו מדהים ביחס למלך שלמה, שצריך לחזור לתקן זאת.

הצד המואר והצד האפל – בנין הבית וחורבנו

האריז"ל אומר שלמלך שלמה יש שלשה גלגולים גדולים בתנ"ך: בהתחלה הוא משה רבינו עצמו, אחר כך הוא שלמה המלך ואז הנביא ירמיהו – שלמה בנה את המקדש וירמיהו מנבא על החורבן. הוא חרב בשל חטאי שלמה, החל מנישואיו לכת שלמה ביום חנוכת הבית – שבעקבותיהם ה' גזר על המקדש שיחרב.

בשורה התחתונה: שלמה המלך בנה את המקדש והמקדש חרב בשלו – לכן הוא צריך לחזור בגלגול לבנות את המקדש. מי שמתחיל משהו גדול ולא משלים אותו אחראי לחזור ולהשלים אותו, כמו שמשה רבינו קבל את הערב-רב וצריך לחזור להשלים זאת במשך כל הדורות. כל הנשמות הגדולות האלה – יוסף, משה ושלמה – נשמות שאהבו גרים אבל ניסו לגייר לפני הזמן ועליהם לקחת אחריות ולחזור שוב ושוב בכל הדורות להמשיך ולהשלים את המלאכה. במיוחד שלמה, שמשמעות שמו היא שלמות, צריך לקחת אחריות ולחזור ולהשלים את העבודה, להפוך את החשך של אשמדאי, הצד האפל שלו, מלך השדים, ולגייר גם אותו.

כעת יש זמן לשאלות (חלק מהשאלות שולבו לעיל).

טעם בריאת הצד האפל עם הצד המואר

שאלה: רואים שכאשר משהו טוב נולד בעולם יחד איתו נולד הצד האפל שלו – למה ה' עשה זאת?

תשובה: ה' ברא את הצד האפל כדי שיהפוך למואר, "כבריינו של עולם, ברישא חשוכא והדר נהורא". העבודה שלנו בחיים היא להבדיל בין האור ובין החשך ואחר כך להאיר את החשך ולהמתיק אותו. זו כל התכלית שלנו עלי ארץ, שעדיין לא הושלמה. השלמת התכלית הזו היא על ידי משיח – משיח הוא חזרה של דוד ושלמה כדי להשלים מה שהתחילו. דוד לא היה מסוגל לבנות את המקדש בשל הדם ששפך,

225 ורמז נוסף על הכפילות-ההפככות של שלמה שרמוזה בקהלת ובשמו של שלמה: שלמה המלך = 470 = עת. אפשר לפרש על "עת לעשות להוי", הוראות השעה של שלמה (שחלקן התבררו כטעות, כנ"ל באריכות), אבל יותר נכון לפרש על כל כח עתים של קהלת שהוא עצמו כתב – כח עתים שמעידים עד כמה העת-הזמן הוא הפכפך. שלמה המלך הוא "עת ללדת" והופך ל"עת למות" – כל ההיפוכים אצלו. דוד הוא השרש שלהם, "ב-ידך עתתי", יד-דוד זוגות עתים – אצלו זוגות, אבל אצל שלמה מתפרט וכל פעם מתהפך מאור לחשך.

226 שלמה המלך אשמדאי מלך השדים = 1275, משולש 50, רמז לשער הנון, "ואי זה מקום בינה", מקום היחוד (בנפש) של האור (הצד המואר של הנפש) והחשך (הצד האפל של הנפש).

ושלמה כן בנה את המקדש אבל עשה טעויות שגרמו לחורבן הבית, ועליו לחזור. משיח בא משניהם, צאצא של דוד ושלמה, של רות ונעמה. השאלה היא שאלה טובה, שהיא השאלה של כל ההיסטוריה – למה ה' בורא רע יחד עם הטוב? כדי לתת לנו אתגר. האתגר שלנו הוא לזהות את הקיום של החשך ושל האור, להבדיל ביניהם, ואחר כך להפוך את החשך לאור.

הצד האפל של שלמה היה אשמדאי, ובסוף הוא נזקק לששים גיבורים לשמור אותו ממנו, אחרי שהוא החזיר אותו – כל אחד צריך לדעת שיש בו אשמדאי. **אשמדאי ר"ת אני שלמה מלך ישראל אחרי דוד.** אשמדאי אומר שהוא שלמה – אני הצד האפל שלו. בכל אחד יש אשמדאי כזה – הזהר והשמר!

שלמה – אב טיפוס של הצד המואר והצד האפל

שאלה: אצל כל אחד – גם האבות וגם האמהות, גם בסיפור של פורים המתקרב – היצר הטוב והיצר הרע הם הצד המואר והצד האפל, ומה שמייוחד אצל שלמה, יותר מכולם, שהם ממש שני הצדדים שלו, הוא האב-טיפוס של כל ענין הצד המואר והצד האפל.

תשובה: זו בדיוק הכוונה. כאשר אומרים "מי שברך" הנוסח הוא "מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה הוא יברך וירפא..." מונים כאן שבעה שמות, אבל מדלגים כאן על מישהו – איפה יוסף? באושפיזין של סוכות יש סדר אחר, דומה אבל שונה – אברהם יצחק יעקב משה אהרן יוסף ודוד, בלי שלמה. אבל ב"מי שברך" השבעה הם בלי יוסף ועם שלמה. יש הרבה הסברים חסידים, במיוחד של רבי צדוק הכהן, מגדולי החסידות, למה ב"מי שברך" נזכר שלמה, האחרון בשבעה. הדואליות של העולם הזה, אור וחשך באותה אישיות, מתבטאת הכי אצלו יותר מאשר אצל כל אחד אחר. זו בדיוק הנקודה.

סיהרא באשלמותא

בדורו של שלמה היתה הלבנה במילואה – "סיהרא באשלמותא", גם נושא שלם. כל השיעור היה שהוא האב-טיפוס בתנ"ך של צד מואר וצד אפל. מה מואר אצלו? במספר קטן הוא עולה 15 והוא הדור ה-15 מאברהם אבינו, היהודי הראשון (סוד המולד, ראש חדש, "אברהם התחיל להאיר"). הצד המואר שלי הכי מואר. כשהלבנה במילואה – מחד רואים לבנה מלאה, ומצד שני זהו הריחוק הכי גדול מהשמש. לכן דווקא באמצע החדש יכול להיות ליקוי לבנה – אם כדור הארץ נכנס בין השמש לבין הלבנה. בכח יש שם ריחוק – הצד האפל הכי אפל ויש פוטנציאל של ליקוי לבנה.

איך מסביר האריז"ל? הוא אומר שכל ה-כד התחנות של התפארת האיר בלבנה בזמן שלמה – זו ה"סיהרא באשלמותא" בדור של שלמה. לעתיד לבוא יתווספו עוד כדכד, ועל זה כתוב "ושמתי כדכד שמשתיך", ואז יאירו כל ה-עב – זיווג שלם – ושלמה יחזור להיות מלך על העליונים והתחתונים, הכל יחד, כמו שהסברנו.

רמז שהשלמות של שלמה היא עב: כל הג"פ כד – אם מחברים משלי-קהלת-שיר השירים מקבלים 1990, ועוד אברהם-יצחק-יעקב (שכנגדם) עולה 2628, עב במשולש, לו פעמים חכמה.

"בל יתיצב לפני חשכים"

יש גמרא שלמה שלא הזכרנו – שחכמים רצו לכלול את שלמה המלך עם שלשת המלכים שאין להם חלק לעולם הבא. הכי חריף שיש בחז"ל נגד שלמה. מי הם שלשת המלכים שאין להם חלק לעולם הבא?

ירבעם אחאב ומנשה (ראה בהערה לעיל בסוד הקשר בין שלמה למנשה). רצו למנות עוד אחד, שלמה, והיה סיפור שלם שדוד המלך התחנן ולא קבלו, בת קול ולא קבלו, ואז עוד בת קול "חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשכים" – ממש פסוק של אור וחשך. יש הו"א לשים אותו בחשך, אבל למזלו לא דנו אותו ל"אין לו חלק לעולם הבא".

"אור וחשך משמשיין בערבוביא"

שאלה: כאשר שלמה נשא את הנשים היתה לו כוונה עמוקה לפי האר"י. אבל לפי השיעור כעת, האם הנישואין היו שייכים לצד המואר שלו או לצד האפל שלו? האם היו כשהיה שלמה או כשהיה אשמדאי? תשובה: שאלה מצוינת. כפי שאמרנו, "אור וחשך משמשים בערבוביא". גם שמו קהלת עולה אור-חשך, הם בערבוביא. בנוגע לשאלה הראשונה, ברור שהוא נשא אותן לפני הסיפור עם אשמדאי – הוא אהב אותן ונשא אותן, הכל שלמה. איך אני יודע שיחד עם הכוונה הטובה שלו היה מעורב הצד האפל? כי הוא עשה עבירה, עבר על מצוה מפורשת בתורה – "לא ירבה לו נשים".

ד. שלישיות שלמה (השלמת הפרצוף)

עבירות שלמה על שלש מצוות המלך

שלמה עבר לא רק על מצוה אחת, "לא ירבה לו נשים", אלא על כל שלש מצוות המלך. יש למלך שלש מצוות של "לא ירבה" – "לא ירבה לו נשים... לא ירבה לו סוסים... וכסף וזהב לא ירבה לו מאד". יש שלשה דברים שאסור למלך לרבות – סוסים, שבאו באותו זמן ממצרים; כסף וזהב; נשים. על כל השלשה האלה הוא אמר 'אני יודע יותר טוב מהתורה'. התורה אומרת שהנשים "יטו את לבבו" מה' – הוא אמר "אני ארבה ולא יטו את לבבי", אבל הוא טעה. אמרנו שעם כל חכמתו לא היתה לו החכמה לשפוט את עצמו – הוא טעה בשיפוט העצמי שלו (וממילא בראית הנולד אצלו).

שוב, היתה לו כוונה טובה, אבל המחשבה שהוא יותר חכם מהתורה – שגרמה לו לעבור על רצון ה' – היא הצד האפל שלו. כמו שאמרנו, הוא עשה שלש עבירות. שלש העבירות שלו מקבילות לשלש הספירות המעשיות, נצח-הוד-יסוד.

החב"ד של בנין המקדש

נסביר עוד נקודה: כל מה שקשור לשלמה הוא משולש. הוא בנה את המקדש עם חכמה-בינה-דעת – "בחכמה יבנה בית, ובתבונה יתכונן, ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים [ורומז גם לאשתו נעמה]". חז"ל אומרים שהפסוק הזה נאמר על בנין המקדש – גם בנין המקדש העתידי, ששלמה יחזור לבנות אותו – שנעשה על ידי כחות המושכל, חב"ד.

חבור שני הפסוקים האלה, פסוקי החב"ד העיקריים של משלי שלמה – "בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן. ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים" – עולה 7 ברבוע פעמים 61, ז"פ 427 (מלכת שבא היה 13 פעמים 61; שלמה ועוד נב שנותיו = 427, ז"פ 61). שלמה ועוד שני הפסוקים עולה תן ברבוע – סימן ששלמה באמת משלים את הפסוקים האלה, פסוקים מובהקים של שלמה.

עוד משהו שמזכירים הרבה פעמים – האריז"ל אומר בפירושו שכיון שבנה את הבית על ידי גוים הוא נחרב. לא כמו משה רבינו, שהקפיד לא לקבל נדבה מהערב רב. היות שכל ענין בנין הבית הוא כנגד חב"ד

נאמר שהחטא הזה בדעת – שם "עץ הדעת טוב ורע". בתוך החב"ד עיקר החטא בדעת. בתיקון המדינה אצלנו הדעת היא בחירת ה' בעם ישראל, ולגוי אין דעת. בצלאל, שיש לשלמה ניצוץ שלו, ידע לצרף אותיות – בשביל המשכן צריך דעת דקדושה, והגוי הוא "אל אחר איסתריס". ברגע ששלמה נתן לגוים להצטרף לבנין המקדש כבר עבר על צוואת אביו "דע את אלהי אביך ועבדהו".

חזרות חב"ד

בפדר"א כתוב שהסוד של חב"ד חוזר שש פעמים: פעם ראשונה ה' ברא את העולם עם חב"ד – "הוי' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה ובדעתו תהומות נבקעו". פעם שניה בצלאל – "ואמלא אותו רוח חכמה וגו'", מלאכת המשכן על ידי בצלאל מפי משה. פעם שלישית – שלמה על ידי חירם (האמן, לא מלך צור), שגם בו כתוב "חכמה תבונה ודעת" כמו בבצלאל. פעם רביעית בית המקדש השלישי, עליו כתוב "בחכמה יבנה בית [לשון עתיד] וגו'" – זהו הפסוק העיקרי ששלמה עצמו חוזר להשלים את בית המקדש בקדושה, בית המקדש השלישי שלא יחרב עוד. בדור של בית המקדש השלישי ה' נותן לכל עם ישראל חב"ד – "הוי' יתן חכמה [לשון עתיד] מפיו דעת ותבונה". וגם באותו דור – הכל יחד, אבל בסדר זה מונה – ה' יתן למלך המשיח חב"ד, "ונחה עליו רוח חכמה ובינה... רוח דעת ויראת הוי'".

אם כן, יש ו"פ חב"ד, שאפשר לכוון כנגד ששת צירופי חב"ד. יש חב"ד של הבריאה, של המשכן, של המקדש הראשון (שכולל גם את שני, אין לו במיוחד), של המקדש השלישי, של כל עם ישראל, של מלך המשיח. צריך לתת להם מבנה:

צריך לומר שבריאת העולם היינו פרצוף הנוקבא. בפירוש דורשים "הוי' בחכמה יסד ארץ" על "אבא יסד ברתא"; המשכן – "יודע היה בצלאל לצרף" – הוא ז"א, והיחוד עדיין אחר באחור; פנים בפנים הוא המקדש של שלמה על ידי חירם, כבר אמא; לפי זה הבית השלישי הוא אבא – לא יחרב, "ימותו ולא בחכמה"; "מפיו דעת ותבונה" היינו "דעת גניז בפומא" דאריך; החב"ד של מלך המשיח הם החב"ד דעתיק, רדל"א. יוצא ששלשת האחרונים כאן קורים יחד – הבית השלישי, ישראל ומלך המשיח – רק שהם שלש דרגות שונות, הכל י וקוצו של י (מחכמה ומעלה הכל למעלה מהזמן וממילא הכל קורה יחד).

ולסיכום:

עתיק	משיח	"ונחה עליו רוח חכמה ובינה... רוח דעת ויראת הוי'"
דעת דגניז בפומא דאריך	ישראל	"הוי' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה"
אבא	מקדש שלישי	"בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן. ובדעת חדרים ימלאו"
אמא	מקדש חירם	"וימלא את החכמה ואת התבונה ואת הדעת"
ז"א	משכן בצלאל	"וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת"
נוקבא	בריאת העולם	"הוי' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. בדעתו תהומות נבקעו"

"חכמת אלהים" ו"חכמת שלמה"

אמרנו ששיא החיים של שלמה היה ביטוי אהבת ה' בחלום שלו. זהו השיא שלו בינו לבין ה'. השיא שלו בעיני הבריות היה בפעולת המשפט הראשונה שלו, בגיל 12, כאשר התקיימה ברכת ה' לתת לו חכמה לשפוט את העם בצדק – במשפט שתי הנשים הזונות והילד. כל אחת מהן אמרה שהילד שלו, ושלמה אמר לקחת חרב ולחצות את הילד ביניהן, והאם האמתית אמרה 'אל תחתוך!' – בעוד האשה השנייה אמרה 'לא, תחתוך!' – ואז הוא אמר (לפי חז"ל יצאה בת קול ואמרה) "היא אמו". כאשר העם ראו את המשפט שלו הם התמסרו אליו לגמרי כאשר ראו ש"חכמת אלהים בקרבו".

יש שני ביטויים בתורה לגבי חכמת שלמה – "חכמת אלהים", שנוכרת במשפט הראשון ששפט בחייו, ו"חכמת שלמה", שהיא חכמת הטבע, חכמת המדע שלו. "חכמת אלהים" שייכת ל-ה עילאה שבשם, בינה, ו"חכמת שלמה" – חכמה תתאה, שגם הטתה אותו מהדרך – ל-ה תתאה שבשם, חכמת המלכות.

אם כן המשפט שלו, עם שתי הנשים הזונות, הוא בפרט הבינה שלו. סתם בנין הבית – אם רוצים לצמצם – הוא החכמה שלו, "בחכמה יבנה בית" (והנה, "בחכמה יבנה בית", החכמה של שלמה, עולה בדיוק, "חכמת אלהים", הבינה של שלמה! הם "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"). אמרנו שעד שהוא הגיע לדעת הוא כבר פגם. סתם הבינה שלו נקראת "חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט", כי אלהים הוא בינה – "אלהים חיים ומלך עולם". יצאה בת קול ואמרה "היא אמו", בגימטריא סג (חנה), השם של הבינה, אמא. הוא אמר לחתוך את הילד – "מינה דינין מתערין" – ובסוף המתיק את הדינים בשרשם. כל משפט שלמה הוא הבינה שלו – היו לנו שיעורים על זה. אומר שהוא מלך נבון, הגם שנקרא חכם. מדגיש את הרחמים – רחמי האם – מתפארת אמא, רחמי האם, נעשה כתר ז"א.

גם כתוצאה ממשפט שלמה נולדה אצלו טעות. את הפסוק "וישב שלמה על כסא הוי' למלך" דרשו חז"ל על כך שבמשפט הנשים הזונות הוא דן בלי עדים ובלי התראה – כך רק ה' דן. הוא רצה תמיד לעשות כך אבל טעה. המשפט הזה היה השיא שלו, והחטא שלו היה מודעות עצמית – ראשית הירידה שלו מהשליש העליון של התפארת לשני השלישים התחתונים, מהחסדים המכוסים של התפארת לחסדים המגולים. הוא רצה כל הזמן לדון בלי עדים ובלי התראה, וניט-שייך. במשפט הראשון נותנים לך סוכריה, חסד (סוד קידושי כסף, לפני שטר וביאה, כידוע מהבעש"ט), אך אחר כך צריך בדרך של עבודה. אמרנו שהוא רצה שהכל יהיה בדין – "שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה".

שלשת הספרים – "מקשה אחת"

כפי שכבר הוזכר, שלשת הספרים ששלמה חבר שייכים לשלש ספירות המורגש, כמו שהובא כבר לעיל מהאריז"ל – שיר השירים בחסד, קהלת בגבורה ומשלי בתפארת, באמצע.

ורמז נאה: ר"ת משלי-קהלת-שיר השירים הם מקשה, כמו שכתוב על המנורה הטהורה (סוד "הרוצה להחכים [כשלמה] ידרים"), הכרובים והכפרת (מקשה היא תמיד זהב, אותו חבב שלמה המלך, כנ"ל). יש כמה דעות לגבי סידור הספרים. הדעה הפשוטה היא של רבי יונתן, שדרך ארץ שאדם כותב שירים בצעירותו, כשמתבגר כותב משלים וכאשר מזדקן כותב הבלים. סדר העבודה הוא מלמטה למעלה, מתפארת לגבורה לחסד, והסימן מקשה (מתחיל בתפארת, מדת שלמה, כנ"ל, ויוצר את צירוף היסוד, בו פגם שלמה). ווארט

יפה, שאף על פי שכל אחד משלשת הספרים שחבר שלמה הוא בסגנון אחר לגמרי, ובקלות היה אפשר לחשוב שיש כאן שלשה מחברים שונים – כולם מקשה אחת.

השלמת הפרצוף

שוב, חכמה-בינה-דעת של שלמה הם חכמת בנין המקדש (ובפרט כל בנין המקדש שייך לחכמה ו"חכמת אלהים בקרבן" – חכמת המשפט של שלמה – שייכת לבינה). שלשת הספרים שלו הם חסד-גבורה-תפארת; ושלש העבירות שלו הן המשולש הבא של הספירות – נה"י. הצד האפל שלו מתבטא בספירות המוטבע, בשלשת הדברים שהוא מרבה (בניגוד למצות התורה) – סוסים בנצח, כסף וזהב בהוד ונשים ביסוד.

נשלים את הפרצוף שאמרנו – חב"ד-חג"ת-נה"י – "הכתר הולמתו" היינו הכתר בפרצוף שלו ("ויתן עליו הוד מלכות" שכתוב רק אצלו. הוד מלכות = אלף נשים). עוד לפני שהוא חכם הוא מלך בעצם – "הכתר הולמתו" – ידידיה, שלמה. המלכות שלו היא השליטה שלו על הטבע ממש – "חכמת שלמה", כנ"ל – מדבר על העצים ועל העופות וכו'.

ולסיכום:

כתר

"הוד מלכות" – הכתר הולמתו

בינה

חכמת אלהים... לעשות משפט

חכמה

בנין בית המקדש,
בחכמה יבנה בית

דעת

הפגם בעירוב גוים בבנין המקדש

גבורה

קהלת

חסד

שיר השירים

תפארת

משלי

הוד

ריבוי כסף וזהב

נצח

ריבוי סוסים

יסוד

ריבוי נשים

מלכות

חכמת שלמה

גלגולי שלמה

אמרנו כבר קודם שעיקר הגלגולים של שלמה בארזי"ל הם משה-שלמה-ירמיהו – ר"ת משי. זו כוונה לסירטוק משי בשבת... יש תולעת משי. התולעת של שלמה היא השמיר. ברזל היא המלכות דלעו"ז והמלכות דקדושה היא השפלות – ה"אנכי תולעת ולא איש" של דוד המלך. שמיר לשון שמירה – שומר תורה ומצוות, צריך לשמור עליו על ידי יראת שמים, אבל מצד עצמו הוא תולעת, שפלות. עם מדת

השפלות אפשר לחתוך את האבנים. גם אבן היא מלכות, כמו לב האבן. מהי שפלות? גם לב נשבר. אדמו"ר הזקן הקפיד לא לשבור שום דבר – רק לפרק – אז איך עשה לעצמו לב נשבר? הוא לא שבר בדרך של תהו – אבל שבר בתיקון, כמו מחצית השקל, לפי קוים (כחציבת אבנים לפי תכנון מדויק). לתרגול הבר שמופקד על השמיר קוראים "נגר טורא", שחוצב את ההרים. ההר הוא הגאווה, הישות שצריך לשבור.

אחד הדברים שמקשרים בין משה לשלמה וירמיהו הוא שכל אחד נקרא "נער": על משה כתוב "והנה נער בכה", שלמה אומר – בשיא שלו – "ואנכי נער קטן", וירמיהו אומר "כי נער אנכי". השמות עם הביטויים עולים יחד 49 ברבוע, 7 בחזקת 4.

בגלגולי הרמ"ע מפאנו כתוב על "ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות" שרומז – למה שכתוב גם בכתבי האריז"ל הרגילים – לגלגולו בירמיהו שעשו ממנו מהולל. מלכי יהודה, צאצאי שלמה, באו וזרקו אותו לבור הכלא. החכמה של שלמה הפכה להיות הוללות, שהתעללו בירמיהו. הוא מוסיף שהוללות רומז להלל הזקן וסכלות לשמאי – לא פוסקים הלכה כמותו, סימן שהוא טפשו... ווארט משונה (הרי בית שמאי מחדדי טפי). בכל אופן, יוצאים ממנו גם הלל וגם שמאי – קשר למשה, ר"ת משה-שמאי-הלל, כנודע (הוא לא מזכיר זאת כאן). הוא אומר שעיקר הגלגול הוא הלל – שלמה הוא "מלך שהשלום שלו" במקום אחר, ויסוד לא כועס, ולכן הלל לא כועס. שמאי בא מצד המלכות והוא כן כועס, מקפיד.

עוד דבר: על הפסוק "ככל אשר אני מראה אותך... וכן תעשו" מסביר האר"י שהכוונה "ככל אשר אני מראה אותך" עכשיו תקיים כאשר תחזור בגלגול בתור שלמה (קצת קשה שלא כתיב וכן תעשה אלא וכן תעשו, אולי רומז לשלמה של בית ראשון וגם לשלמה דלע"ל, שלמה של בית שלישי). כתוב שיש לשלמה גם ניצוץ של בצלאל.

ה. חכמה ויראה

צוואת דוד לשלמה

שאלה: האם חכמה אינה ערובה לקשר עם ה', מה כן?

תשובה: זו שאלה טובה. ברגע השיא של שלמה הוא מבקש חכמה מה', וה' משבח אותו על כך שבקש חכמה ולא עשירות או אריכות ימים וכו', אבל בסוף הוא נופל. נחזור אחורה – כל אחד ידמיין שהוא שלמה וה' מופיע לו בחלום ומציע לו לבקש מה שהוא רוצה. מה שלמה היה יכול לבקש שלא יחמיץ? זו השאלה הכי חשובה שצריך לקחת היום מהשיעור. האם היה משהו שהוא היה יכול לבקש שהיה מונע את הנפילה שלו? התשובה הפשוטה שהיה צריך לבקש יראת שמים. אבל כבר אמרו חז"ל "הכל בידי שמים [מוכן לתת לאדם אם יתעורר לכך ויבקש זאת] חוץ מיראת שמים". יראת שמים היא עצם ענין הבחירה החפשית "[הכל צפוי] והרשות נתונה" – מה שה' נותן הוא הרשות לבחור ליראה אותו יתברך או לא ח"ו. בכל אופן הצדיקים הגדולים בקשו מה' "נחני בדרך אמת" (רבי פינחס מקוריץ) ו"אבא תשמרני" (רבי דוד מלעלוב), וכך היה שלמה יכול לבקש.

יש עוד נושא שלם שלא דברנו עליו – הצוואה של דוד המלך לשלמה, "דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה"²²⁷. אלה הדברים של דוד המלך לבנו הצעיר. אבי הבעל שם טוב צוה לו לפני פטירתו,

227 וכמה רמזים: "ועתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה" = 2521, השראה של 36 ומגן דוד ה-21; "דע את אלהי אביך" = "חכמת אלהים" = "בחכמה יבנה בית"; "ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה" = "שמע ישראל

יותר צעיר, כשהבעש"ט היה רק בן שלש, 'אל תפחד משום דבר בעולם חוץ מה' [יראת שמים], ותאהב כל יהודי בכל לבך'. דוד המלך אמר לבנו – הבן הנבחר, עוד לפני החלום, המלים האחרונות שלו לבנו – "דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה". הוא שמע את התשובה הזו לשאלה הנ"ל עוד לפני החלום – שהעיקר לדעת את ה' ולעבוד אותו בכל הלב והרצון. מה פירוש? תמיד להיות מודע לנוכחות ה' ולרצונו-מצותיו. זו היתה צריכה להיות התשובה לשאלה של ה' אליו, ואז סביר שהוא לא היה טועה. הדבר הראשון שהיה גרוע אצל דוד ואצל שלמה – זהו דבר מאד חשוב להבין – הטעות הכי גדולה היתה שלא חנכו טוב את הבנים. על דוד כתוב בפירוש שלא חנך את הבנים נכון, ולשלמה היה בן אחד והוא לא חנך אותו נכון.

חכמה ויראה – חיצוניות ופנימיות החכמה

שאלה: איך אפשר לומר ששלמה המלך היה "החכם באדם" אם כתוב "ראשית חכמה יראת הוי'" ולו חסרה יראת שמים?

תשובה: שאלה טובה. מוסבר בחסידות ש"ראשית חכמה יראת הוי'" היינו הנקודה הפנימית של החכמה, הבטול. לפעמים יש לך את כל החכמה החיצונית, וחסרה לך הנקודה הפנימית של החכמה. הזכרנו שחז"ל אומרים, לפי לשון התנ"ך, שלשלמה היתה חכמה אפילו יותר ממשה, אבל ביחס לפרה אדומה מביאים שהוא אמר "אמרת אהבתי רחוקה ממני", רצה לדעת טעם פרה אדומה ולא ידע, אבל משה כן ידע אותו. אפילו ששלמה היה חכם ממשה משה ידע והוא לא. למה? שלמה היה חכם ממשה בחכמה החיצונית, אבל למשה היתה את הנקודה הפנימית של החכמה שלו לא היתה. בחכמת הטבע שלמה היה חכם ממשה, אבל את הנקודה הפנימית של החכמה – הבטול המוחלט לה', שהוא ה"ראשית חכמה" – לא היתה לשלמה.

האתגר של דורנו הוא להחדיר את החכמה הפנימית של משה בתוך החכמה החיצונית של שלמה ולחבר אותן יחד. [בסוף קהלת הוא אומר "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם" – הוא ידע שזו החכמה, אך לא ידע ליישם.] בגלל הפסוק הזה האריז"ל אומר שזהו ספר של יראה – עם כל הפסימיות שלו, השורה התחתונה היא "את האלהים ירא" ("את האלהים ירא" ס"ת אמת – "אמת מארץ תצמח". "את האלהים ירא" = 703, המשולש של הבל, "הבל הבלים" של ספר קהלת, והיינו ש"סוף דבר הכל [הבל] נשמע, את האלהים ירא וגו'". והוא עולה משה-משית, "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון", "ישמח משה [במתנת חלקו...]").

רחבעם המלך

- נולד בשנת ב'תתקכ"ג, לשלמה המלך. ואמו – נעמה העמונית, גרת צדק. רחבעם נולד שנה לפני הסתלקותו של סבו – דוד המלך. והיה דוד מושיבו על ברכיו ואומר: "רבות עשית אתה השם אלקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו וגו'".
- ב'תתקס"ד: מולך, במשך 17 שנה. ומאז החל הפילוג לשתי ממלכות, ורחבעם מלך על יהודה ובנימין.

- ב'תתקס"ט: בשנה בחמישית לרחבעם, עלה שישק מלך מצרים על ירושלים ויקח מאוצרות בית השם ובית המלך.
- ב'תתקפ"א נפטר, בגיל 58.
- בימיו – היה שמעיה הנביא.

אביהו המלך

- אביהו היה בנו של רחבעם, ושם אמו מעכה בת אבשלום בן דוד. נקרא גם אביס.
- ב'תתקפ"א: מלך למשך 3 שנים.
- ב'תתקפ"ג, נפטר.
- קבורתו בעיר רומי, בקבר של חרס במערה, ואצל מערה פייזון – סדר הדורות.
- הוליד 22 בנים ו-16 בנות.

אסא המלך

- שנת ב'תתקפ"ג: מלך, למשך 41 שנה.
- ב'תתקצ"ח: בחודש סיון, קיבץ אסא את כל ישראל בבית המקדש לחזקם ביראת השם.
- ג'כ"ד: נפטר.
- "ויעש אסא הישר בעיני השם כדוד אביו".
- תפילת אסא לפני שיצא למלחמה: "וַיִּקְרָא אֶסָא אֶל-ה' אֱלֹהָיו, וַיֹּאמֶר, ה' אֵין-עִמָּךְ לְעֹזֵר בֵּין רַב לְאֵין כַּח, עֲזָרְנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ כִּי-עָלִיךָ נִשְׁעָנוּ וּבִשְׁמֹךְ בָּאנוּ עַל-הַהֲמוֹן הַזֶּה: ה' אֱלֹהֵינוּ אַתָּה, אֵל-יַעֲצֹר עִמָּךְ אָנוּשׁ".
- הניצחון הניסי: וַיִּגַּף ה' אֶת-הַכּוֹשִׁים, לְפָנֵי אֶסָא וּלְפָנֵי יְהוּדָה; וַיִּגְסּוּ, הַכּוֹשִׁים: וַיִּרְדְּפֵם אֶסָא וְהָעָם אַשּׁוּר-עִמוֹ, עַד-לְגֵרָר, וַיִּפְּלּוּ מִכּוֹשִׁים לְאֵין לָהֶם מַחִיָּה, כִּי-נִשְׁבְּרוּ לְפָנֵי-ה' וּלְפָנֵי מַחֲנֵהוּ; וַיִּשְׂאוּ שָׁלַל, הַרְבֵּה מְאֹד (דברי הימים ב יד).
- בימיו, עזריהו בן עודד הנביא.

יהושפט המלך

- בן אסא, ושם אמו עזובה בת שלחי.
- שנת ג'כ"ד: מלך בגיל 35. ומלך במשך 23 שנה.
- ג'מ"ז – נפטר.
- "ויהי ה' עם יהושפט, כי הלך בדרכי דוד אביו הראשונים".

תפילת יהושפט לפני המלחמה

ויעמד יהושפט, בקהל יהודה וירושלם-- בבית ה': לפני, החצר החדשה. ויאמר, ה' אלקי אבותינו הלא אתה-- הוא אלקים בשמים, ואתה מושל, בכל ממלכות הגוים; ובידך כח וגבורה, ואין עמך להתיצב. הלא אתה אלקינו, הורשת את- ישיבי הארץ הזאת, מלפני עמך ישראל; ותתנה, לזרע אברום אהבך- לעולם. וישבו- בה; ויבנו לך בה מקדש, לשמך לאמר. אם- תבוא עלינו רעה, חרב שפוט ודבר ורעב, נעמדה לפני הבית הזה ולפניך, כי שמך בבית הזה; ונזעק אליך מצרתנו, ותשמע ותושיע. ועתה הנה בני- עמון ומואב והר- שעיר, אשר לא- נתתה לישראל לבוא בהם, בבאם, מארץ מצרים: כי סרו מעליהם, ולא השמידום, הנה- הם-- גמלים, עלינו: לבוא, לגרשנו, מירשתך, אשר הורשתנו. אלקינו, הלא תשפט- בם, כי אין בנו כח, לפני ההמון הרב הזה הבא עלינו; ואנחנו, לא נדע מה- נעשה- כי עליך, עינינו. (דברי הימים ב כ')

יחזיאל בן זכריהו – מבני הלויים, שרתה עליו רוח הקודש, פנה אל העם ואל המלך ואמר:

ויאמר, הקשיבו כל- יהודה וישיבי ירושלם, והמלך, יהושפט: כה- אמר ה' לכם, אתם אל- תיראו ואל- תחתו מפני ההמון הרב הזה- כי לא לכם המלחמה, כי לאלקים. מחר רדו עליהם, הנם עלים במעלה הציץ; ומצאתם אתם בסוף הנחל, פני מדבר ירואל. לא לכם, להלחם בזאת: התיצבו עמדי וראו את- ישועת ה' עמכם יהודה וירושלם, אל- תיראו ואל- תחתו-- מחר צאו לפניהם, וה' עמכם:

המלך יעץ להעמיד משוררים להודות לה' עוד לפני שקרה הנס:

עמד יהושפט ואמר, אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה, ואתה עושה, אמר לו הקב"ה אני עושה, שנאמר ובעת החלו ברנה ותהלה וגו'... (איכה רבה פתיחה ל')

- השירה התשיעית אמר יהושפט, שנאמר 'ויועץ יהושפט ויעמד משוררים לה' מהללים בהדרת קדש בצאתו לפני החלוץ אומר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" (מכילתא בשלח שירה פרשה א)
- על יהושפט נאמר "ויגבה ליבו בדרכי השם".
- כתיב "ואת יראי ה' יכבד", ואמר מר – זה יהושפט מלך יהודה, כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מכסאו ומחבקו ומנשקו וקורא לו רבי רבי מרי מרי (כתובות קג).
- יהושפט מינה דינין על ישראל היודעין ללכת בדרכי ה' (תנחומא שופטים א').

יהורם המלך

- שנת ג'מ"ז: מלך בגיל 32, ומלך במשך 8 שנים

אחזיהו המלך

בן יהורם ועתליה.

- שנת ג'נ"ה: מלך בגיל 22.

יהואש המלך

- ג'נ"ד: נולד לאחזיה וצביה.
- ג'נ"ה: בגיל שנה, גנבה אותו יהושבע (אחות אחזיה אביו) שהייתה נשואה ליהוידע הכהן הגדול, ותסתירהו ו' שנים (מלכים ב י"א) בעליית קודש הקודשים בבית המקדש.
- ג'ס"א: מלך בגיל 7, ומלך 40 שנה. המלכתו הייתה בתוך עזרת בית המקדש, בהשתתפות משמרות הכהנים והלויים – בפקודת יהוידע הכהן הגדול.
- ג'פ"ד: חיזק את בית המקדש בשנת כ"ג למלכותו (סדה"ד).
- ג'ק"א: הסתלקותו.
- "אלמלא לא נשתייר אביתר [הוא יואש] – לא נשתייר מזרע דוד" (סנהדרין צה, ב)
- "אין מושחין מלך בן מלך ... ואם הייתה שם מחלוקת, מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת, ולהודיע לכול שזה הוא המלך לבדו, כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת אדונייהו, ויואש מפני עתליה, ויהואחז מפני יהויקים אחיו" (רמב"ם הל' כלי המקדש והעובדים בו)

אמצייהו המלך

- אחיו היה אמוץ הנביא.
- שנת ג'ק: מלך בגיל 25 (מלכים ב, יד).
- ג'קי"ב: אמצייהו היכה את אדום בגיא מלח, עשרת אלפים (מלכים שם).
- 15 שנותיו האחרונות הסתתר בלכיש, עיר מבצר.
- ג'קכ"ט: נפטר.

עוזיהו המלך

- בן אמצייהו ומלכה. שם נוסף לו: עזריהו.
- ד'קט"ו: מלך בגיל 16.
- מלך במשך 52 שנה.
- נלחם בפלישתים וה' הצליח בידו.
- בנה את חומת ירושלים שנפרצה בימי אביו.
- ד'קס"ז: הסתלקותו.

יותם המלך

- ג'קס"ז: מלך בגיל 25, במשך 16 שנה.
  - "ויתחזק יותם כי הכין דרכיו לפני השם אלקיו".
  - "הוא בנה את שער בית ה' העליון ובחומת העפל בנה לרב. וערים בנה בנה יהודה ובחרשים בנה בירנאות ומגדלים" (דברי הימים ב כז).
  - ג'קפ"ג – נפטר.
  - אמר רשב"י: אם היה אברהם אבינו מקבל עליו עוונות כל הדורות מבריאת העולם עד אליו – אני הייתי מקבל עלי כל חטאי הדורות מאברהם עד עתה. ואם היה יותם בן עוזיהו עמי – היינו מקבלים עלינו מאברהם ועד סוף הדורות. (מסכת סוכה מה, ב)
  - רש"י פירש: "יותם בן עוזיהו – צדיק היה ועניו יותר משאר מלכים וזכה בכבוד אביו ועליו נאמר בן יכבד אב שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ כדכתיב ויותם (בנו) שופט וגו' לא נטל עליו כתר מלכות בחייו וכל דינין שהיה דן אומרן בשם אביו".
  - בפ"ר חננאל (סוכה שם) כתב: "רשב"י היה במערה י"ג שנה ונראה לו בדרך מראות אלהים גדול כבודו והיה יודע בעצמו שהוא חסיד גדול והיה אומר ... ואילמלי יותם כו', ולמה יותם? לפי שנתברר לו כי לא קבל מזכותיו בעוה"ז כלום, שכל צדיקים קבלו בעוה"ז מעין השמור להן לעוה"ב, ור' שמעון ובנו ויותם לא קבלו בעוה"ז לפיכך היתה להם זכות גדולה משאר הצדיקים".
  - "ירוחם שמו, ונקרא שמו 'יותם', שאף שמלך ט"ז [=י"ז] שנה היה 'תם' להקב"ה".
  - יותם בן עזיהו
- רבי שמעון בן יוחאי הוא יותם בן עזיהו וז"ש בסוכה [מ"ה ב'], ואמר חזקיה [אמר רבי ירמיה] משום רבי שמעון בן יוחאי יכול אני לפטור את [כל] העולם כול מן הדין מיום שנבראתי עד (עכשיו) [עתה], ואילמלא אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד (העולם) [עכשיו, ואילמלא יותם בן עזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו], וקשה והלא [רבי] אלעזר היה עמו במערה, ועוד אמר ואילמלא יותם בן עזיהו כו', מה ענין שמטה אצל הר סיני, אלא הענין הוא כי רבי שמעון בן יוחאי הוא ממדת חסד, כנראה משבת פרק במה מדליקין [ל"ג ב'] ביציאתם מן המערה בכל מקום שהיה רבי אלעזר נתן עיניו היה נשרף, ורבי שמעון היה מסי, וכן אמר כשבאו עליו יסורין באו אחי ורעי בבבא מציעא פרק השוכר [את] הפועלים [פ"ד ב'], כי היה ממדת הדין, וזה שאמר ואילמלא אלעזר בני עמי, כי הוא דין, ואין דין ורחמים מתישבים יחד, כי זכותי לבד דין יכול אני לפטור כו' מיום שנבראתי, ואילמלא אלעזר בני עמי כ"א היה עמי ביחד מיום שנבראתי ועד עכשיו, ואילמלא יותם בן עזיהו עמנו כי רבי שמעון בן יוחאי מניצוצו היה, והיה חסיד אבל היה לו חטא כי רק הבמות לא סרו, אילמלא לא היה זה יכול אני כו' מיום שנברא העולם ועד עולם:

אחז המלך

- ג'קס"ג: נולד.
- ג'קע"ד: הוליד את חזקיה, בגיל 11.
- ג'קפ"ג: מלך בגיל 20. במשך 16 שנה (מלכים ב טו).

חזקיהו המלך

- נולד לאחז ואביה בת זכריה.
- ג'קצ"ט: מלך בגיל 25. במשך 29 שנה.
- בתחילת ממלכתו, טיהר את בית המקדש.
- ג'רי"ג: עלה סנחריב. יצא מלאך השם ויך במחנה אשור קפ"ה אלף.
- ג'רכ"ח: נפטר. בגיל 54.
- על צאצאיו נמנים: חנניה מישאל ועזריה.

חיזוק לימוד התורה

חז"ל תיארו את דורו של חזקיהו כדור בו כל העם היו תלמידי חכמים. במדרש מובא שחזקיהו נעץ חרב בכניסה לבית המדרש, והכריז כי כל מי שלא ילמד תורה יידקר בחרב. בעקבות כך, לא היה בכל ממלכת יהודה – מדן ועד באר שבע – ילד או ילדה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה.

מחלתו ותפילתו של חזקיהו

במסכת ברכות מתארת הגמרא את מחלתו של חזקיהו, ואת נבואתו הקשה של ישעיהו הנביא, שאמר לו: "מת אתה ולא תחיה". ישעיהו הוסיף והסביר למלך כי מחלתו ועונש המוות בעקבותיה נגזרו עליו כעונש על כך שהוא לא נשא אישה והוליד ילדים, בניגוד לצו פרו ורבו.

בתגובה, השיב חזקיהו כי הוא ראה ברוח הקודש שבניו יהיו רשעים. ישעיהו משיב לו: "בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת, איבעי לך למעבד. ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא, ליעביד!" (תרגום: למה לך להיכנס לכבשוננו - כלומר, לענייניו הפרטיים - של אלוהים? מה שצוית עשה, ומה שרוצה הקב"ה לעשות הוא יעשה).

חזקיהו מקבל את דברי הנביא, ומבקש את בתו של ישעיהו לאישה. תוך תקווה שבזכות צדקותו של הנביא וצדקותו של המלך עצמו – יהיו בניו צדיקים.

חזקיהו נתרפא, נשא את בתו של ישעיהו ונולדו לו ממנה בנים, ביניהם רבשקה ומנשה. לימים, הפך מנשה למלך יהודה אחרי חזקיהו, והיה, אכן, רשע גדול מאוד.

- אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים (פתגם חזקיה המלך בשם דוד המלך).

• לא היה אדם (בעולם) שהיה לו מחלה ולא מת מן המחלה, עד שבא חזקיה, מה כתוב בו: 'בימים ההם חלה חזקיה למות' ... מה כתוב: 'ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה', אמר לו (להקב"ה): **אם טוב לפניך שאנשים יירפאו ממחלתם ויודו שמך ויכירו וישוּבו אחר כך בתשובה שלמה - ובני העולם יהיו נמצאים זכאים לפניך**, אמר לו הקב"ה: 'פה הוא, אתה תהיה סימן בעולם', (שבך יתחיל הדבר), וכן היה, מה שלא היה מקודם לכן, זהו שכתוב: 'מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלותו ויחי מחליו' (זהר הקדוש).

נס מפלת סנחריב וצבא אשור

בשנת י"ד למלוכת חזקיהו, עלה סנחריב מלך אשור על ארץ יהודה, כבש מספר ערים והתכונן לעלות ולהילחם בירושלים. חזקיה ציפה לעזרת מצרים, אך זו נהפכה "למשענת קנה רצוץ" כאשר ניבא ישעיה.

כאשר ראה חזקיה כי מדינות האזור לא עוזרות לו מול צבא סנחריב, שלח למלך אשור בקשה: "חטאתי, שוב מעלי, את אשר תתן עלי אשא". מלך אשור הטיל על חזקיהו מס בגובה 300 ככר כסף ו-30 ככר זהב. חזקיהו קיבץ את כל הכסף הנמצא בבית ה' ובאוצרותיו ויקצץ את צפוי הזהב מדלתות ההיכל ויתנם למלך אשור. אך כנראה שלא היה בכך די.

סנחריב שלח את רבשקה אל ירושלים בליווי חיל כבד. חזקיה מהר לבצר את חומת ירושלים והכין עוד חומה חדשה סביבה, הקים מגדלים לירות משם על האויב. בעיר חפר בארות מים. את המעיינות אשר מחוץ לירושלים סתם, כדי שלא יהיו מים לצבאות אשור.

רבקשה הגיע לירושלים במטרה לשכנע את התושבים להיכנע לאשור, ובמידה שחזקיהו יתנגד - אף למרוד בו. רבשקה הכיר את השפה בה דיברו אנשי ירושלים "יהודית", והתעקש לדבר בה. הוא נשא נאום ארוך בו קרא אל העם שלא לשעות לעידודיו של חזקיהו ולהיכנע למלך אשור.

כאשר חזקיהו שמע את הנאום משריו, הוא עלה והתפלל במקדש ושלח שליחים אל ישעיהו בן אמוץ הנביא שיתפלל גם הוא לישועה. ישעיהו הרגיע אותו וניבא לו שסנחריב ישוב לארצו וימות שם. רבשקה שלח שוב שליחים אל חזקיהו, עם מכתבים החוזרים על הטענה שהשמיע בנאומו, וחזקיהו חזר והתפלל במקדש. בעקבות תפילתו שלח אליו ישעיהו מכתב, בו ניבא כי צבאו של סנחריב יובס באופן נסי, ולא יפגע בירושלים כלל.

באותם ימי מצור חלה חזקיהו, ולאחר תפילתו לה', הבטיחו ישעיהו הנביא כי שמע ה' את תפלתו והוסיף לו חמש עשרה שנה לחייו, ויצילו מכף מלך אשור. למרות שסנחריב היה מלך עצום, מנבא הנביא: "ומכף מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת וגנותי על העיר הזאת".

סנחריב מגיע עם צבאו למלחמה. כאשר הגיע לעיר נוב, המשקיפה על ירושלים, וראה עד כמה קטנה היא העיר, הניף ידו בזלזול והחליט, לחנות למנוחת לילה ולכבוש את ירושלים למחרת בבוקר.

באותו לילה אירע הנס הגדול: מלאך ה' יצא והיכה במחנה אשור את כל מאה ושמונים וחמשה אלף. נס זה אירע בלילה פסח, ללא מגע יד אדם. הנס מוזכר בהגדה של פסח בפיוט "אז רוב ניסים הפלאת בלילה", במילים: "עַץ מַחֲרָף לְנוֹפֵף אוֹיֵי הַבִּשְׁתִּי פִגְרֵי בַלְיָה". סנחריב שב בכוש פנים לארצו, שם הרגוהו הדרמלך ושראצר בניו.

מידת הביטחון של חזקיהו

שסנחריב הקיף את ירושלים באלפי אלפי חיילים, ובדרך הטבע לא הי' שום סיכוי, ולו הקלוש ביותר, להינצל. ואז אמר חזקיהו אל ה' שאין לו כח לעשות מאומה, אלא "אני ישן על מטתי" והוא בטוח בביטחון גמור בה' כי יביא את הישועה. שזוהי לכאורה דרגת הבטחון הנ"ל שאינו עושה מאומה כי הוא סמוך ובטוח לגמרי על ה' (איכה רבה ד, טו).

חזקיהו ומשיח

ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח כו' אמרה מדת הדין לפני הקב"ה חזקי' שעשית לו כל הניסים הללו ולא אמר שירה תעשהו משיח כו' מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו רבש"ע אני אומרת לפניך שירה תחת צדיק זה ועשהו משיח פתחה ואמרה שירה לפניו שנא' מכנף הארץ ומירות שמענו צבי לצדיק וגו' (סנהדרין צד, א).

בילקוט ראובני מובאים דברים מעודדים לכל דור ודור: "וחזקיהו היה ניצוץ משיח, והכוונה שבכל דור ודור שולח הקב"ה ניצוץ אחד משיח או לגאול אם יחזרו בתשובה, או לקיום העולם כדורו של שמד, או להאיר לעולם בגלות באור תורתו שלא יאבד העולם לגמרי".

מצינו שהיו לחזקי' שמונה שמות (סנהדרין צד, ב) כי מספר שמונה קשור עם ענין המשיח, שזוהו שגאולה בשמינית (התחלתה היא בשביעית, אבל עיקרה בשמינית) כמארז"ל שכינור של ימות המשיח יהי' של שמונה נימין (שיחת אהש"פ תשכ"א).

חזקיהו

בנו חזקיהו משיח שבדורו מלכים ב פרק טז וישכב אֶחָז עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֹּר עִם אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ חֲזַקְיָהוּ בְּנוֹ תַחְתָּיו:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף י עמוד א

אמר רב המנונא: מאי דכתיב: +קהלת ח'+ מי כהחכם ומי יודע פשר דבר? מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים, בין חזקיהו לישעיהו. חזקיהו אמר: ליתי ישעיהו גבאי, דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר: +מלכים א' י"ח+ וילך אליהו להראות אל אחאב). ישעיהו אמר: ליתי חזקיהו גבאי, דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע. מה עשה הקדוש ברוך הוא - הביא יסורים על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו: לך ובקר את החולה: שנאמר: +מלכים ב' כ'+, +ישעיהו ל"ח+ בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו: כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'. מאי כי מת אתה ולא תחיה - מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא. אמר ליה: מאי כולי האי? אמר ליה: משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה: משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה: בהדי כבשי דרחמנא למה לך? מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא - לעביד. אמר ליה: השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מינאי בנין דמעלו. אמר ליה: כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה: בן אמוץ, כלה נבואתך וצא! כך מקובלני מבית אבי אבא - אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים.

אתמר נמי, רבי יוחנן ורבי (אליעזר) + מסורת הש"ס: [אלעזר] + דאמרי תרוייהו: אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר: +איוב י"ג+ הן יקטלני לו איחל.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צד עמוד א

+ישעיהו ט' + למרבה המשרה ולשלום אין קץ וגו' אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בציפורי: מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוח, וזה סתום? ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של עולם! ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח? לכך נסתתם.

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צד עמוד ב

+ישעיהו י' + והיה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמך ועלו מעל צוארך וחבל על מפני שמו, אמר רבי יצחק נפחא: חובל עול של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. מה עשה? נעץ חרב על פתח בית המדרש ואמר: כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב זו, בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת, איש ואשה, שלא היו בקיאי בהלכות טומאה וטהרה,

גלגולים

להשלמת הענין כדי שלא להוציא חלק, כתבתי זאת מחלק שני דגלגול, ובו תראה נפלאות מתורתנו הקדושה, שאין לך דבר [שאינו] מרומז (שאינו) בקרא, ורבים טעו ושגו בזה, ורחוקה היא מהם לתת מקום בתורה לאיזה תנא או אמורא, ובאפילה תעו ולא ראו אור האר"ל מה שכתב וזה לשונו, אני אמרתי בדמי [ימי] אלכה, רמז כי חזקיהו נתגלגל ברב דימי הנזכר בתלמוד, וזה סוד בדמ"י שהוא לשון רב דימי, שם פקדתי יתר שנותי מה שלא יחיה אותן יחזקיהו יחיה אותן אח"כ רב דימי, כי ידוע שהמגולגלים משלימים שנותם הראשונים החסרים, הרי לך בפירוש מלת דמ"י קאי ארב דימי, ועיין עוד נפלאות האריך מרמז בקרא דהושע (ט' ז'), באו ימי הפקדה באו ימי השלם וגו', כתב הוא שקאי ארבי שלום, נמצא דמרמז קרא אמעשה דרבי שלום עיין שם:

גבורת הגדלות העולה דרך עליה מן היסוד לנצח, הוא חזקיהו המלך

והנה חזקיה המלך הוא בחי' הראש של זה השרש של קין, והענין הוא כמש"ל, כי ארז"ל כי קין תלאו הקב"ה ברפיון בימי המבול, ונתקן ונתחזק בגלגול חזקיה. וזהו חזקיה, חז"ק י"ה, כי בו נתחזק בחי' ראש, שרש קין הנקרא י"ה, שהוא בחי' הראש, שבו או"א. וכשא"ל ישעיה כי מת אתה ולא תחיה, חשב שעדיין לא תקן בחינת הראש הנקראת י"ה, וזהו אמרתי לא אראה י"ה. ונמצא כי חזקיה התחיל לתקן בחי' הראש של השרש הנזכר, ולכן נרמז בו שם י"ה. וגם ברב משרשיה נשלם בחינת הראש להתקן, ולכן יש בו אותיות שר"ש י"ה, כי הראש הנקרא י"ה שם הוא שרש הבל. ונמצא, כי חזקיה ורב משרשיה, שניהם בראש שרש קין. ואמנם ביחזקאל הנביא, נתחזק קין בבחי' הרגלים. וז"ס פסוק, בן אדם עמוד על רגליך וגו' כנזכר:

ואמנם מ"ש חזקיהו, אני אמרתי בדמי ימי וגו', הענין הוא, כי חזקיהו אע"פ שהוסיפו לו חמשה עשר שנים, משלו הוסיפו לו, כמ"ש ז"ל ולא מלא כל שנותיו הקצובות לו, וחסרו ממנו. ושאר שנותיו הקצובות לו,

השלימם ברב דימי מנהרדעא, כי הוא היה גלגול חזקיה עצמו, בלי עירוב שום נצוץ אחר עמו, אלא הוא לבדו. וז"ש חזקיה, אני אמרתי בדמי ימי פוקדתי יתר שנותי, כי ברב דימי הנזכר, בו פוקדתי והשלמתי ימי, ויתר שנותי הקצובים לי, שלא השלמתי בתחלה. וא"ל מורי ז"ל, כי אחת מן המצות שהיה זהיר בהם רב דימי הנזכר

אח"כ ביום פסח שני י"ד לאייר, הגיד לי הדברים יותר מבוארים וא"ל, דע לך, כי אע"פ שאמרו בס"ה, כי קין הוא זוהמת הנחש, והבל הוא מסטרא דאדם. פי' הדברים הם כך, כי ע"י חטאו של אדה"ר, נתערב טוב ברע, ויצאו קין והבל, שניהם מורכבים מטוב ורע, אלא שקין רובו רע מזוהמת הנחש. והבל רובו טוב מצד אדם, ומעוטו רע מצד הנחש. אבל חלק קין הטוב, הוא דבר גדול במאד מאד, לסבה שהיה בכור, ולקח הבכורה של חלק הטוב, כנזכר בזהר פרשת בראשית דף ל"ז ע"ב, בסוד ואתה תשופנו עקב. ואח"כ התחיל קין להתקן בקינן ומהללאל כנזכר בזהר פרשת תרומה ואח"כ כשיצאו יעקב ועשו, היו בסוד הבל וקין. וכשנולדו, נולד יעקב וידו אוחזת בעקב עשו, הוא אותו חלק הטוב של הבכורה, שלקח עשו, שהיה הטוב של קין שנתערב עם הרע כנז"ל, בסוד ואתה תשופנו עקב. וע"ש עקב שהוא שלקח ממנו, נקרא יעקב. ואח"כ כשהוליד יששכר, הוריש לו אותו החלק הטוב שלקח מן עשו, שהיה מן הטוב של קין. וז"ס וישכב עמה בלילה הוא. כי הוא יעקב עצמו הנקרא כן, על שם העקב הנזכר ונתנו בלאה בסוד זווג, ומשם יצאה יששכר. וז"ש במדרש הנעלם של רות כי מן יששכר יצא ר' עקיבא, שהוא העקב הנזכר. ואח"כ נתגלגל בנדב ואביהוא, כי הם תרי פלגי גופא, כנזכר בזהר פרשת אחרי מות. ואח"כ נתעברו בסוד עבור כפינחס שהוא אליהו הנביא זלה"ה, עד הזמן שהלך במערה, כי אבדם ע"י מעשה דבת יפתח, ונסתלקה ממנו הנבואה. ואחר כך חזר ולקחם במערת הר חורב, כנזכר בזהר. ובאותו הזמן נסתלקו מאליהו ז"ל, נתגלגלו בסוד גלגול בשמואל הנביא ע"ה. וא"ל מורי ז"ל, כי זהו הטעם שהראו לו בחלום, שהיה מקומי בעק"ב מקום שמואל הנביא ע"ה. ואח"כ חזרו ונתעברו באליהו ז"ל. ואח"כ חזרו ונתעברו באלישע הנביא ז"ל. ואח"כ נתגלגלו בחזקיהו מלך יהודה ז"ל. ואח"כ נתגלגלו במתתיהו בן חשמונאי כ"ג. אח"כ נתגלגלו בעקביא בן מהללאל. ואחר כך לריב"ז. ואח"כ בר' עקיבא בן יוסף ז"ל. ואח"כ ברב ייבא סבא דפרשת משפטים. ואח"כ באביו ואח"כ בר' אחאי הנזכר בגמרא פריך ר' אחאי ז"ל, ברב אחא משבחה גאון בעל השאלות, ואח"כ נתגלגל בר' דוסתאי גאון. ואח"כ בר' אהרן הלוי, נכדו של הר"ר זרחיה הלוי בעל המאור, ואח"כ בדון וידאל די טולשא, בעל מגיד משנה. ואח"כ בר' שאול טרישטי. ואח"כ בר' יהושע סוריאנו. ואח"כ בכחור אחד שמו אברהם. ואח"כ בי אני הצעיר חיים:

ואחר כך נתגלגל בחזקיהו מלך יהודה לרמוז אל מ"ש ז"ל כי בימי המבול תלאו הקב"ה לקין ברפיון, ועליו נאמר וימח את כל היקום. ועתה כשנתקן, נקרא חזקיהו, כי בו נתחזק קין מרפיונו ובו נתקנו ג' אותיות יה"ו מן אליהו הנביא, ובחזקיהו זכה אל חלק א' משלשה חלקי הבכורה הראוים לקין שהיה בכורו של אדה"ר, והם, כהונה, ומלכות, וחלק בכורה, כנזכר בתרגום פסוק ראובן בכורי אתה וגו'. ועתה בחזקיהו לקח כתר המלכות, וז"ס מ"ש ז"ל בקש הקב"ה לעשות לחזקיהו משיח וכו'. והטעם הוא, לפי שהוא מן קין הבכור, והיה ראוי ליקח כתר המלכות, ולהיות משיח לעתיד לבא, ונתבטל, מפני שלא אמר שיריה:

הקדמה לב

ובה יתבאר מאמר חז"ל במסכת ברכות פ"א וז"ל תנא מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע וכו'. מה ענין ארבע עפיפות אלו לאליהו כבר נתבאר למעלה בדרושים שקדמו, כי אדה"ר קודם שחטא, היה

בו נר"ן מיצירה עשיה בריאה, ועליהם נר"ן, ממלכות ותפארת ובינה דאצילות. גם נתבאר, כי כל הנשמות היו אז כלולות באדה"ר, זולת הנשמות החדשות ממש, שלא זכה בהם אדה"ר, ולא נכללו כלל. והנה אחר שחטא בעץ הדעת, נשרו ממנו איבריו בכל המקומות שהיה הולך, כמ"ש ז"ל שאירע לו כמו שאירע ליפתח הגלעדי בעון בתו, וכמ"ש ויקבר בערי גלעד, ולא כתיב בעיר גלעד, ובאורו הוא, כי כל אותם הנשמות הנכללות באיברי נשמתו של אדם הראשון, נשרו ממנו כשחטא, ונפלו לתוך עמקי הקליפות כל אחד ואחד, כפי הבחי' הראויה להם ממש. האמנם נר"ן שלו מן האצילות, הנזכר בזוהר בפרשת קדושים בשם זיהרא עילאה, לא נפלו חס ושלוש בקליפות, אבל נסתלקו ממנו בחי' הרוח והנשמה כשחטא, ופרחו למעלה. והנפש של אצילות, היא נשארה עמו פורחת עליו, אבל לא נסתלקה ממש. וכבר נתבאר בדרושים הקודמים, כי חנוך אחר שזכה אל נפשו ורוחו ונשמתו, מן העשיה ויצירה ובריאה, זכה ליקח גם עד בחי' נשמה דאצילות, שנסתלקה מאדם כשחטא:

ונבאר עתה, ענין הנפש של אדם מעולם האצילות, אשר נשארה פורחת עליו, ולא נסתלקה כנזכר. כי הנה כאשר הוליד את קין והבל בניו, לקחו הם בחי' נר"ן, המגיע להם מעשיה יצירה בריאה, ועוד לקחו בחי' הנפש דאצילות של אדם אביהם. ונודע כי כל נשמה יש בה בחי' אור מקיף ואור פנימי, והנה הנפש הזאת היתה בבחי' אור מקיף ואור פנימי. אח"כ כאשר נתגייר יתרו חותן משה, זכה אל חלק הנפש של אצילות שנתנה לקין כנזכר, אלא שלא לקח רק בחי' אור פנימי שלה לבד, ואז כתיב בה, וחבר הקיני נפרד מקין, כמו שיתבאר במקומו. ונדב ואביהוא, לקחו אור המקיף דנפש דאצילות דאדם, הנתן לקין בנו כנזכר:

וכאשר נולד פינחס, כתיב ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס, וארז"ל פוטיאל זה יוסף, שפטפט ביצרו, וזה יתרו שפטם עגלים לע"ז. וסוד הענין הוא, כי פינחס בעת שנולד, היה כלול משתי נצוצות נשמות. וזהו פוטיאל, לשון טפין, כי היה משני טפין של נשמות, נצוץ אחד היה משרש נשמת יוסף הצדיק. ונצוץ שני, משרש נשמת יתרו. ובחי' ב' נשמות אלה, נקרא פנחס. ואל תתמה, איך נתערב הנצוץ של יתרו, עם הנצוץ של יוסף, כי כבר ידעת, שיוסף הוא ביסוד, אשר שם נמשכים טפות הזרע של כל החו"ג, ומתערבים בו, ולכן אין לתמוה איך נתערבה נצוץ נשמת יתרו, שהיא משרש אחר, עם נצוץ השרש של יוסף. ונמצא כי פינחס לקח נצוץ משרש יתרו, שהוא מן בחי' אור פנימי דנפש אדם הראשון דאצילות. אח"כ כאשר מתו נדב ואביהוא במעשה הקטרת שחטאו בו, ואירע אח"כ ענין פינחס שהרג לזמרי, וזכה שנכנסו בו בחי' נפשות נדב ואביהוא, שהיו מבחי' אור המקיף של נפש דאדם מן האצילות. וזה גרם לו, היות כבר בו נצוץ משרש יתרו, שהוא מאור פנימי דנפש דאצילות, ועי"כ נשלם עתה בפינחס נפש דאצילות, באור פנימי ובאור מקיף. אלא שהאור פנימי נכנס בו בסוד גלגול ממש כשנולד. והאור המקיף בסוד עבור בלבד, אחר שנולד וגדל:

וכיון שהיה חלוק זה בו, לכן היה בו ענין אחר, והוא, כי צריך שתדע, שהנשמה הבאה לאדם בעת שנולד, בסוד גלגול ממש, אעפ"י שתהיה מורכבת ומעורבת משתי נצוצות, כנזכר בענין פינחס, שהיה בו נצוץ מיוסף ונצוץ מיתרו הכל נקרא נשמה אחת, ואינה צריכה לבחי' אחרת שתחברם. אבל הנשמה הבאה בסוד עבור אחר שנולד האדם, כגון נפש נדב ואביהוא שנתעברו בפינחס, הנה צריכה היא שתבא עוד עמה נצוץ נשמה אחרת חדשה, רוצה לומר שזאת תהיה פעם ראשונה שבאה לעולם, ולא תהיה ישנה ומגולגלת, וזו החדשה היא מחברת את זו הנפש דנדב ואביהוא, הבאה בסוד עבור להתעבר עם נפש פינחס, של בחי' גלגול ממש. ולכן הוצרך להתעבר עוד בפינחס, נפש חדשה אחרת, והיא הנקראת בשם

אליהו התשבי מתושבי גלעד, והוא משרש גד, והיא נשמה חדשה כנזכר, ובאה עתה בו, כדי לקשר ולחבר יחד את נפש נדב ואביהוא, עם נפש פינחס עצמו, שהיתה בו בגלגול גמור מיום שנולד:

ואמנם עוד צריכה נשמה אחרת חדשה גם כן, כדי לקשר ולחבר נשמה חדשה הנקראת אליהו התשבי, עם שאר הנשמות הישנות שהם נפש פינחס ונפש נדב ואביהוא, ולכן הוצרך עוד לבא בפינחס נשמה אחרת חדשה, והיא הנקראת ג"כ אליהו משרש בנימין, הנזכר בדברי הימים, בפסוק ויערשיה וזכרי ואליהו בני ירוחם. וכמ"ש אליהו ז"ל בעצמו אל החכמים, מבני בניה של רחל. וכמו שיתבאר ענין זה, בסיום הדרוש הזה:

ונמצא, כי ד' בחי' נכללו בפינחס, האחת, היא נפש פינחס עצמו כשנולד, כי אע"פ שהיתה כלולה מב' טפין דיוסף ויתרו, נקראים נפש אחת. הב', היא נפש נדב ואביהוא, כשבאה בסוד עבור, וגם זו נפש אחת נקראת ולא שתיים, כנודע מספר הזוהר בפרשת אחרי מות נדב ואביהוא תרי פלגי גופא הוו. והשלישית, היא נפש הנקראת אליהו התשבי משרש גד. הרביעית, היא נפש הנקראת אליהו דשרש בנימין. וז"ס מ"ש חז"ל הנו"ל, תנא מיכאל באחת וכו', ואליהו בארבע וכו', והבן זה:

אח"כ כאשר אירע מעשה דבת יפתח הגלעדי שארז"ל שיפתח היה שופט, ולא רצה לילך לבית אליהו שיתיר לו נדרו, וגם אליהו לא רצה לילך אצלו, כי אמר מאן דחייס לכיבי אזל לאסיא, ואז בין דא לדא הלכה הבת של יפתח, ושניהם נענשו, כי יפתח להיותו הוא בעצמו בעל הדבר, נענש עונש, שבכל מקום שהיה הולך, היו נושרים איבריו, וכמ"ש ויקבר בערי גלעד לשון רבים. ואליהו נענש, שנסתלקה ממנו שכינה, כמ"ש רז"ל על פסוק לפנים ה' עמו הנאמר על פינחס, בספר שופטים, דנראה לפנים היה ה' עמו ולא עתה, ואז גם אותה הנפש שנכנסה בו בסוד העבור של נדב ואביהוא, נסתלקה ממנו והלכה לה, ונתגלגלה בשמואל הנביא, כמו שיתבאר לקמן. וז"ס מ"ש רז"ל כי ו' של בריתי שלום היא קטיעא. גם אמרו בזוהר בפרשת אחרי מות, כי י' של פינחס הוא זעירא:

והענין הוא, כי במעשה זמרי זכה אל עבור זה נדב ואביהוא, כי כשרצו להרגו פרחו ממנו נשמתו, ואז נכנס בו עבור נדב ואביהוא, כנזכר בפרשת פינחס בזוהר וכשנאבד ממנו בחטא בת יפתח את העבור הנזכר, אז היתה ו' קטיעא, כי בחי' הו' היא ספירת היסוד הנקרא בריתי שלום, ונקטעה אז, כשנסתלקה ממנו שכינה ועבור נדב ואביהוא, והנה אז במעשה דבת יפתח לא נשאר בו רק אותו הנצוץ של טפת שרש יוסף בלבד, כי עבור נדב ואביהוא הלכו בשמואל כנזכר. וגם נצוץ טפת יתרו נסתלקה ממנו:

ואז נולד חיאל בית האלי אשר בנה את ירחו, ונכנסה בו בגלגול גמור, כמו שיתבאר. והטעם הוא, כי עבור נדב ואביהוא, וגם אליהו דשבת גד, ואליהו דבנימין כנו"ל, הנה אינם שם בפינחס, רק דרך השאלה בסוד העבור, ואינם העיקריים בגוף ההוא, ולכן אין החטא ההוא דבת יפתח פוגם בהם. וכן נצוץ טפת יוסף, אינה קרובה לחטא, החטא ההוא בנצוץ יתרו. לפי שנצוץ יתרו, היא באה מן קין, וכשבאה ביתרו, היה שם כומר, מפטם עגלים לע"ז, ולכן עיקר החטא היה מנצוץ של יתרו, ולכן נסתלק, ונתגלגל בחיאל בית האלי:

והבט וראה, כי אותיות חיאל, הם אותיות אלי"ה, אם תחליף ח' בה' באותיות אחע"ה. גם האלי הם אותיות אליה. וז"ס בית האלי, בית אליה. פירוש, בית מושב אליהו ז"ל, כי אליהו מושבו היה בגוף פינחס, כי הוא נצוץ טפת יתרו כנזכר. ונמצא כי עיקר הגוף ההוא, הוא של פינחס, ולא של אליהו, רק נקרא בית מושב אליהו ז"ל:

והנה ארז"ל כי חיאל הוה גברא רבא, שהיו הולכים לביתו, אחאב המלך ואליהו ז"ל. האמנם עבירה א' שחטא, במעשה דבת יפתח, גרמה לו עבירה זו שבנה את יריחו, כי הם דומות. כי ענין בת יפתח היתה בענין נדר כנוודע. וכן עבירה זו היתה, שעבר על הנדר שהדיר והחרים יהושע, שלא יבנו את יריחו. ולפי שיריחו מיותסת לשרש קין, כמש"ה ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים שהיא יריחו, לכן ביקש חיאל שהוא משרש קין, לבנות את יריחו. ואחר כך נשתנה שמו ונקרא אליהו התשבי, לפי שכיון שנדב ואביהו עדיין לא נתקנו בו כנוכר, וגם בחי' פינחס עצמו דבן יתרו, חטא בבת יפתח, וגם אליהו דשבט בנימין לא נתעבר בו, אלא לקשרו עם הנשמות האחרות כנו"ל, נמצא כי העיקר עתה הוא אליהו דשרש גד, ולכן לא נקרא עתה פינחס, אלא אליהו התשבי, המורה על נשמת שבט גד:

ואז כשחזרה בו הנבואה, בהיותו נקרא אליהו התשבי, אחר שמת שמואל, חזרו להתעבר בו נדב ואביהו, ונשלמו הם להתקן בענין הר הכרמל, כאשר נפלו כל העם על פניהם, ואמרו ה' הוא האלהים, ואז נמחל להם עון שלהם, שקוצצו בנטיעות ופגמו בשכינה, ונתקן זה באמרם ה' הוא האלהים, והבן זה. גם לפי שבתחלה חטאו על שהציצו בשכינה בהר סיני, כמש"ה ויראו את אלהי ישראל כו', ועתה נתקן בנפילת אפים, שלא להציץ באש היורד מן השמים. גם זהו טעם שנקרא אליהו ולא פינחס, לפי שבגלל עבודה זו זכה לשנוי זה השם, וכמו שיתבאר לקמן בענין אלישע הנביא וע"ש. ואחר שנתקנו, לא הוצרכו לעמוד שם ונסתלקו להם נדב ואביהו:

והנה איזבל אשת אחאב, היתה מכשפה גדולה, כנו"ל בפסוק שהדיחה את ישראל בכשפיה וידעה בכשפיה שנסתלקו נדב ואביהו מן אליהו אשר עליהם נתבשר הנני נותן לו את בריתי שלום שהוא היותו חי לעולם. ואז אמרה לו, כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש האחד מהם, כיון שנסתלק ממנו גזרת החיים והשלום. גם רמז אל נדב ואביהו שגשרפו באש הקטרת, וז"ס כנפש אחד מהם. וכיון שהרגיש אליהו שנאבד ממנו מתנה זו, נתיירא, וברח להר חורב. וז"ש וירא וילך לו אל נפשו, ר"ל, לפי שלא היתה רק נפשו יחידית מפני כך נתיירא מן איזבל:

ואח"כ חזר להרויחה במערת הר חורב פעם אחרת, עד שעלה בסערה השמים, ואז אליהו התשבי שהוא משבט גד, נתעלה בשמים, ונשאר שם, ושוב לא ירד עוד, ואליהו דשבט בנימין זה, נתגלגל אח"כ באותו הנוכר בספר דברי הימים, והוא מש"ה ויערשיהו ואליהו וזכרי בני ירוחם וכו'. ואח"כ כשנפטר, עלה ונתחבר עם אותו אליהו התשבי שעלה בשמים ונשאר שם זה אליהו דשבט בנימין, הוא העולה ויורד תמיד לעשות נסים אל הצדיקים, ולדבר עמהם. ולהיות כי החכמים היו יודעים שאליהו היה כלול מד' בחי', לא היו יודעים איזו בחי' מהם, היא היורדת ועולה ומדבר עמהם, ונחלקו בסברותיהם, עד שהודיעם, ואמר להם, רבותי מה אתם חלוקים עלי, מבני בניה של רחל אני, שכך כתיב ויערשיהו ואליהו וכו', והודיעם כי זו הבחינה היא המדברת עמהם, ובחי' זו הנקראת אליהו דבנימין, נתחברה עם הבחינה הנקראת טפת יתרו שנתנה לחיאל בית האלי, ומת ונטלה אליהו עמו:

אמר הכותב נלע"ד, כי שתיים נתגלגלו באליהו של בנימין. ואותה הבחי' הנקראת טפה דיוסף, נתנה אליהו אל יונה בן אמיתי בן הצרפית, כשהחיה אותו. וז"ס מ"ש בזוהר בפרשת ויקהל דף קצ"ז ע"א וז"ל, תנא יונה מחיליה דאליהו קא אתי, ודא איהו בן אמיתי, כד"א ודבר ה' בפיך אמת. וז"ס מ"ש רז"ל תנא דבי אליהו, אותו הנער שהחייתי, משיח בן יוסף הוא, כי להיותו מטפת יוסף, ולכן הוא יהיה משיח בן יוסף במהרה בימינו, ומה שישאר אחר כך לעתיד לבא לחלק אליהו עצמו האמיתי, הוא אותו אליהו דשבט בנימין. ועבור נדב ואביהו, נתנו אל אלישע הנביא בסוד עבור, כשעלה לשמים. וז"ס מה ששאל אלישע, ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. ובספר הקנה כתוב, פי שנים הם נדב ואביהו. והענין הוא, כי נ"א

ר"ת נדב ואביהוא, שהם פי שנים שנתעברו ברוחו של אליהו. גם ר"ת "נא" פי "שנים" ברוחך "אלי. הוא נפש בא, ר"ל, כי נדב ואביהוא, שהם מבחי' נפש דאצילות דאדה"ר כנו"ל, שבא אליך בעבור שהרגת לומרי, תתנם עתה אלי:

והנה אלישע הוא משרש חנוך הנקרא מטטרו"ן, שהוא מצד נשמה דאצילות הנקראת זיהרא עילאה דאדה"ר, ולכן הוצרך ליקח נפש זו דנדב ואביהוא, שהם נפש דזיהרא עילאה דאדם, שהיו באליהו. ולפי שאליהו זכה לרוח דזיהרא עילאה כנו"ל, לזה אמר ברוחך אלי. גם רמז ברוחך, אל מה שנתבאר אצלינו, כי אביהוא נפשו ורוחו משרש קין, אבל נדב נפשו משרש אחר, ורוחו משרש קין בלבד, ויען שרוהו לבד היא משרש זה של קין, לכן אמר ברוחך:

ולכן נקרא שמו אלישע, לרמזו, כי בקין נאמר ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ויען שנתקן קין נקרא אלישע, כלומר, לי שעה הקב"ה, מה שלא שעה אל קין בהיותו בלי תקון. וכבר רמזתי לך למעלה, כי פינחס נקרא אליהו, להורות על עבור נדב ואביהוא, הבאים מן קין שנתקנו בו. ולכן שלשה אותיות אלי שבאליהו, ישנם ג"כ באלישע, להורות כי גם אלישע השלים לתקן בג' אותיות אלו, כמו אליהו:

וזה"ש מה שצחקו בו הילדים, וא"ל עלה קרח עלה קרח, והענין הוא, במה שיתבאר לקמן, כי קרח בן יצהר, הוא רוחו של קין מצד הרע, ולכן ירד חיים שאולה, וא"ל הילדים לביישו ולגדפו, כי הנה קרח ירד שאולה, וצריך לעלות, ואתה נמשך משרש קרח, ואיך אתה רוצה לעלות. גם רמזו, כי הנה קרח בן יצהר גלחו משה, והיה קרח בשערותיו כנודע, ולכן גם אלישע היה קרח בשערותיו כמוהו, כי שרש נשמתו יש בה חלק ואחיזה מן קרח. וזה גרם שנתעברו בו אחר כך נפש נדב ואביהוא, שגם הם משרש נשמת קרח. גם כמו שמרע"ה הזכיר שם בן מ"ב, והרג את המצרי שהוא נפש קין מצד הרע, כן אלישע הזכיר שם בן מ"ב, והרג מ"ב ילדים אלו כנזכר בזהוהר:

ואחר כך נתגלגל בחזקיהו מלך יהודה לרמזו אל מ"ש ז"ל כי בימי המבול תלאו הקב"ה לקין ברפיון, ועליו נאמר וימח את כל היקום. ועתה כשנתקן, נקרא חזקיהו, כי בו נתחזק קין מרפיונו ובו נתקנו ג' אותיות יה"ו מן אליהו הנביא, ובחזקיהו זכה אל חלק א' משלשה חלקי הבכורה הראוים לקין שהיה בכורו של אדה"ר, והם, כהונה, ומלכות, וחלק בכורה, כנזכר בתרגום פסוק ראובן בכורי אתה וגו'. ועתה בחזקיהו לקח כתר המלכות, וזה"ש מ"ש ז"ל בקש הקב"ה לעשות לחזקיהו משיח וכו'. והטעם הוא, לפי שהוא מן קין הבכור, והיה ראוי ליקח כתר המלכות, ולהיות משיח לעתיד לבא, ונתבטל, מפני שלא אמר שיריה:

אחר כך נתגלגל במתתיה בן חשמונאי, שהיה כ"ג ומלך, ואז זכה ביחד לשני חלקי הבכורה. ואח"כ נתגלגל בעקביא בן מהללאל, וכבר ביארנו, כי קין נרמז בסוד עקב עשו, ולכן נקרא שמו עקביא, ולפי שעקביא זה תקן ג"כ בחי' מהללאל בן קינו, לכן נקרא עתה עקביא בן מהללאל. ואחר כך נתגלגל בריב"ז, ולכן בעת פטירתו, אמר הכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא ללוותו, להיותו משרש גלגול נשמתו. וגם בו זכה כתר כהונה של קין הבכור. אחר כך נתגלגל בר' עקיבא בן יוסף, וגם בו נרמז בחי' העקב של עשו, כנזכר בעקביא. ובזה תבין מ"ש במסכת רות של הזהר, כי יששכר הוא ר' עקיבא, וכמו שיתבאר לקמן כי גם יששכר הוא משרש של זה קין. אחר כך נתעבר בסוד עבור משני גאונים, הנקראים רב אחאי, ורב אחא משבחה גאון, כדי לתקנם. כי הם משרש נפש אחאב המלך, ובהם נתקנו שלשה אותיות אחא של אחאב ע"י עבור הנזכר, אבל הבית של אחאב, נתקנה ברבי אברהם גאליד, כמו שהודעתך בסדר גלגולי שרש נפש אחאב המלך:

מנשה המלך

- ג'רט"ז: נולד. חי 67 שנה.
- ג'רכ"ח: מלך בגיל 12, במשך 55 שנה.
- אש שירדה בימי שלמה על המזבח בצורת אריה, נסתלקה בימי מנשה.
- ג'ר"נ: עשה תשובה בשנת 22 למלכותו. ו-33 שנה עמד בתשובתו.
- תפילת מנשה, בהיותו אסור בשלשלאות של ברזל בבבל (סדר הדורות)

לקט מקורות על תשובתו של מנשה

עשה לו הקב"ה (למנשה) כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין (סנהדרין קג, א בשם רשב"י).
 ובפתח ההיכל עומד מנשה מלך יהודה שעשה תשובה שלימה על חטאיו, והקב"ה קבל תשובתו, וחתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד לקבל אותו (זהר הקדוש)

"גם הרשעים שעשו כל הרע שבעולם גם להם יקבל בתשובה, כמו מנשה דחתר כו' וקיבלוהו, כי ימין העליון מתפשטת לקרב גם את היותר תחתון, וז"ש 'וימינו תחבקני', כמו אדם שחובק לחבירו שמחבקו גם מאחוריו, דהיינו גם לאחר שנסוג אחר ממנו כו' מחבקהו בימינו ומחזירהו אליו" (מאמרי אדמו"ר הזקן).

"עד יערה עלינו רוח ממרום, שזהו רוח עליון המעורר מלמעלה שנמשך מרחמים רבים העליונים כו' (וכמו במנשה שחתר מחתרת ברקיע לקבלו בתשובה שזהו רק מצד עוצם הר"ר שמתפשט למטה ביותר כו') וזהו עד קצה התחתון שבעקביים דכנסת ישראל כו'" (אמרי בינה לאדמו"ר האמצעי).

"לפעמים יגבור כח הטוב דיצר הטוב על הרשע ויתעורר בתשובה שלימה ויהי' צדיק. כתשובה דמנשה כו' והיינו ע"י תחבולות שונות" (תורת חיים, אדמו"ר האמצעי)

"הגם שבעת עליית תשובת מנשה ע"י המלאכים לא הניחו אותה לעלות מצד התגברות הדין על החסד, מכל מקום המשיך הקב"ה שפע מלמעלה מן החכ' ששם אין מקום למלאכים המיימינים ומשמאילים ולזאת נתקבלה תשובתו, וזהו ענין שחתר לו חתירה מתחת כסא הכבוד, כי הנה ארו"ל גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד כו'" (אדמו"ר מהר"ש).

"דידוע דבאופני ההתעוררות מלמעלה שמעוררים את האדם ללכת בדרכי התורה והמצוות הם בשני אופנים. דהנה כתיב "בנים אתם לה' אלקיכם" וכמשל האב המדריך את בנו אם הבן הוא במוג טוב ומקבל ההדרכה אז האב מקרבו בכל מיני קירוב בהשפעת ריבוי טוב, ואם הבן אינו מקבל ההדרכה, אז אביו מוכיחו מייסרו ומבטשו, דהכוונה בזה הוא שהבן ילך בדרך הישר, הנה זה שהבן שב מדרכיו הלא טובים ה"ז הוראה שפנימיותו טוב. וכן הוא בהנהגה מלמעלה בב' אופנים, דכאשר ח"ו וח"ו מבטשין אותו ר"ל הרי הוא בא לידי תשובה דשב אל הוי' בכל לבו ומתקרב לאלקות, שזהו מצד הביטול העצמי שבעצם הנשמה. והראיה דאותם שאין בהם הביטול בעצם הרי הם בועטים ר"ל, וכמו בירבעם שאמרו רז"ל (סנהדרין ק"א ע"ב) גסות הרוח שבו טרדתו מן העולם, דמנשה הנה ע"י הבטושים נתקרבו, אם כן הנה זה שפועל הקירוב לאלקות ותומ"צ הוא מפני הביטול בעצם" (מאמר אדמו"ר הרי"צ).

בכל זמן יש עבודה מיוחדת השייכת ביותר לזמן זה, ועיקר הפיתויים וההתנגדות של היצה"ר הם למנוע עבודה זו, שלכן הנסיונות שבדור אחד שונים מהנסיונות בדורות אחרים, וכמו בזמנו של מנשה שאז הי' שולט היצר דעבודה זרה, משא"כ בהדורות שלאחריו, עאכו"כ לאחר שקטלוהו ליצרא דעבודה זרה (מאמר י"ט כסלו תשל"ט).

ב"ה מנשה אמון ואחז תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קג עמוד ב

"תהלים צ"א" כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי. אמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב "איוב ל"ח" וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר - מפני מה עי"ן של רשעים תלויה? כיון שנעשה אדם רש מלמטה - נעשה רש מלמעלה. - ולא נכתביה כלל! רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: מפני כבודו של דוד, וחד אמר: משום כבודו של נחמיה בן חכליה.

תנו רבנן: מנשה היה שונה חמשים וחמשה פנים בתורת כהנים, כנגד שני מלכותו. אחאב - שמנים וחמשה, ירבעם - מאה ושלושה. תניא, היה רבי מאיר אומר: אבשלום אין לו חלק לעולם הבא, שנאמר "שמואל ב' י"ח" ויכו את אבשלום וימיתוהו, ויכוהו - בעולם הזה, וימיתוהו - לעולם הבא. תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: אחז ואחזיה וכל מלכי ישראל שכתוב בהן ויעש הרע בעיני ה' - לא חיין ולא נידונין. "מלכים ב' כ"א" וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה', הכא תרגימו: שהרג ישעיה. במערבא אמרי: שעשה צלם משאוי אלף בני אדם, ובכל יום ויום הורג (את) כולם. כמאן אזלא הא דאמר רבה בר בר חנה: שקולה נשמה של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו - כמאן דאמר ישעיה הרג. כתיב "דברי הימים ב' ל"ג" פסל, וכתיב "דברי הימים ב' ל"ג" פסילים, אמר רבי יוחנן: בתחלה עשה לו פרצוף אחד ולבסוף עשה לו ארבעה פרצופים, כדי שתראה שכינה ותכעוס. אחז העמידו בעלייה, שנאמר "מלכים ב' כ"ג" ואת המזבחות אשר על הגג עלית אחז וגו', מנשה העמידו בהיכל, שנאמר "מלכים ב' כ"א" וישם את פסל האשרה אשר עשה בבית אשר אמר ה' אל דוד ואל שלמה [בנו] בבית הזה ובירושלים אשר בחרתי מכל שבטי ישראל אשים את שמי לעולם, אמון (בנו של מנשה) הכניסו לבית קדשי הקדשים, שנאמר "ישעיהו כ"ח" כי קצר המצע מהשתרע והמסכה צרה כהתכנס, מאי כי קצר המצע מהשתרע? אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: [כי] קצר המצע זה מלהשתרר עליו שני רעים כאחד. מאי והמסכה צרה וגו' אמר רבי שמואל בר נחמני: רבי יונתן כי הוה מטי להאי קרא הוה קא בכי, מי שכתב בו "תהלים ל"ד / ל"ג" / כנס כנד מי הים, תעשה לו מסכה צרה? [אחז בטל את העבודה] וחתם את התורה, שנאמר הישעיהו ח" צור תעודה חתום תורה בלמודי. מנשה קדר את האזכרות והרס את המזבח. אמון [שרף את התורה], והעלה שממית על גבי המזבח. אחז התיר את הערוה, מנשה בא על אחותו, אמון בא על אמו, שנאמר "דברי הימים ב' ל"ג" כי הוא אמון הרבה אשמה. רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר: ששרף את התורה, וחד אמר: שבא על אמו, אמרה לו אמו: כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו? אמר לה: כלום אני עושה אלא להכעיס את בוראי. כי אתא יהויקים אמר: יהויקים בנו של יהואחז בנו של יאשיהו בנו של אמון

קמאי לא ידעי לארגווי, כלום אנו צריכין אלא לאורו - יש לנו זהב פרויים שאנו משתמשין בו, יטול אורו. אמרו לו: והלא כסף וזהב שלו הוא, שנאמר "חגי ב'" לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות! - אמר להם: כבר נתנו לנו, שנאמר "תהלים קטו" השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם.

אמר ליה רבא לרבה בר מרי: מפני מה לא מנו את יהויקים - משום דכתיב ביה דברי הימים ב' ל"ו ויתר דברי יהויקים ותעבתיו אשר עשה והנמצא עליו. מאי והנמצא עליו? רבי יוחנן ורבי אלעזר; חד אמר: שחקק שם עבודה זרה על אמתו, וחד אמר שחקק שם שמים על אמתו. אמר ליה: במלכים לא שמעתי, בהדיוטות שמעתי. מפני מה לא מנו את מיכה - מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים, שנאמר כל העובר ושב אל הלויים. זכריה י' ועבר בים צרה והכה בים גלים. אמר רבי יוחנן: זה פסלו של מיכה. תניא, רבי נתן אומר: מגרב לשילה שלשה מילין, והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה. בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקדוש ברוך הוא: הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים. ועל דבר זה נענשו אנשי פלגש בגבעה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: בכבודי לא מחיתם, על כבודו של בשר ודם מחיתם! אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קסמא: גדולה לגימה, שהרחיקה שתי משפחות מישראל, שנאמר דברים כ"ג על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים. ורבי יוחנן דידיה אמר: מרחקת את הקרובים, ומקרבת את הרחוקים, ומעלמת עינים מן הרשעים, ומשרה שכניה על נביאי הבעל, ושגגתו עולה ודון. מרחקת את הקרובים - תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קד א

מעמון ומואב, ומקרבת את הרחוקים - מיתרו. דאמר רבי יוחנן: בשכר "שמות ב'" קראן לו ויאכל לחם, וזכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית, שנאמר "דברי הימים א' ב'" ומשפחות סופרים ישיבי יעבץ תרעתים שמעתיים שוכתים המה הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב, וכתבי התם "שופטים א'" ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך וישב את העם. ומעלמת עינים מן הרשעים - ממיכה, ומשרה שכניה על נביאי הבעל - מחבירו של עדו הנביא, דכתיב "מלכים א' י"ג" ויהי הם יושבים אל השלחן ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו. ושגגתה עולה ודון - דאמר רב יהודה אמר רב: אלמלי הלווהו יהונתן לדוד שתי ככרות לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים, ולא נטרד דואג האדמי, ולא נהרג שאול ושלשת בניו. ומפני מה לא מנו את אחז? אמר רבי ירמיה בר אבא: מפני שמוטל בין שני צדיקים, בין יותם לחזקיהו. רב יוסף אמר: מפני שהיה לו בשת פנים מישעיהו, שנאמר "ישעיהו ז'" ויאמר ה' אל ישעיהו צא נא לקראת אחז ושאור ישוב בנך אל קצה תעלת הברכה העליונה אל מסלת שדה כובס. מאי כובס? איכא דאמרי: דכבשינהו לאפיה וחלף, ואיכא דאמרי: אוכלא דקצרי סחף ארישיה וחלף. מפני מה לא מנו את אמון - מפני כבודו של יאשיהו. מנשה נמי לא נמני מפני כבודו של חזקיהו! - ברא מזכי אבא. אבא לא מזכי ברא, דכתיב "דברים ל"ב" ואין מידי מציל, אין אברהם מציל את ישמעאל, אין יצחק מציל את עשו. השתא דאתית להכי - אחז נמי לא אימני - משום כבודו של חזקיהו. ומפני מה לא מנו את יהויקים משום דרבי חייא ברבי אבויה. דאמר רבי חייא ברבי אבויה: כתיב על גולגלתו [של] יהויקים זאת ועוד אחרת. זקיננו דרבי פרידא אשכח גולגלתא דהוה קא שדיא בשערי ירושלים, וכתב בה זאת ועוד אחרת, קברה ולא איקברא, קברה ולא איקברא, אמר: גולגלתו של יהויקים היא, דכתיב ביה "ירמיהו כ"ב" קבורת חמור יקבר סחוב והשלך וגו'. אמר: מלכא הוא, ולא איכשר לזלוזלי ביה. כרכה בשיראי, ואותבה בסיפתא. חזיתא דביתהו, סברא: הא דאיתתא קמיתתא הוה, דהא לא קא מנשי לה. שגרא תנורא וקלתה. היינו דכתיב זאת ועוד אחרת.

חזקיהו בנו חזקיהו משיח שבדורו מלכים ב פרק טז וישכב אחז עם אבתי ויקבר עם אבתי בעיר דוד וימלך חזקיהו בנו תחתיו:

ממלכת ישראל המאוחדת

שם	שנות מלוכה	הערות
<u>שאול</u>	1029 לפנה"ס - 1004 לפנה"ס	הומלך על ידי <u>שמואל</u>
<u>איש בושת</u>	1004 לפנה"ס - 1002 לפנה"ס	בן שאול, הומלך על ידי אבנר בן נר לאחר מות שאול ואחיו
<u>דוד</u>	1004 לפנה"ס - 965 לפנה"ס	הומלך על ידי <u>שמואל</u> במשך שבע וחצי השנים הראשונות מלך על יהודה בלבד.
<u>שלמה</u>	965 לפנה"ס - 928 לפנה"ס	בנו של דוד, שותף במלוכה 965-967

ממלכת ישראל			ממלכת יהודה		
שם	שנות מלוכה	הערות	שם	שנות מלוכה	הערות
ירבעם	בן 928 לפנה"ס -	הומלך על ידי שבטי נבט	<u>רחבעם</u>	928 לפנה"ס -	בנו של שלמה
נדב	907 לפנה"ס -	בנו של ירבעם	<u>אביה</u>	911 לפנה"ס -	בנו של רחבעם
בעשא	906 לפנה"ס -	הרג את נדב ומלך תחתיו	<u>אסא</u>	908 לפנה"ס -	בנו של אביה
אלה	883 לפנה"ס -	בנו של בעשא	<u>יהושפט</u>	867 לפנה"ס -	בנו של אסא. שותף
זמרי	882/1 לפנה"ס	רצח את אלה ומלך תחתיו		846 לפנה"ס	במלוכה 870 לפנה"ס -
תבני	882/1 לפנה"ס -	מלך על חצי עם	<u>יהורם</u>	846 לפנה"ס -	בנו של יהושפט. שותף
עמרי	878 לפנה"ס	ונאבק עם עמרי		843 לפנה"ס	במלוכה 851 לפנה"ס -
אחאב	882 לפנה"ס -	רצח את זמרי וניצח במאבק את תבני	<u>אחזיהו</u>	842 לפנה"ס	בנו של יהורם
	871/0 לפנה"ס	בנו של עמרי, שותף במלוכה 873 לפנה"ס	<u>עתליה</u>	842 לפנה"ס	בתו של אחאב, אמו של
	852/1 לפנה"ס	במלוכה 873 לפנה"ס		836 לפנה"ס	אחזיהו ואשת יהורם. תפסה את השלטון בכח.
	871 לפנה"ס		<u>יהואש</u>	836 לפנה"ס -	בנו של אחזיהו
	852/1 לפנה"ס -	בנו של אחאב		798 לפנה"ס	
	851/0 לפנה"ס		<u>אמציה</u>	798 לפנה"ס -	בנו של יהואש
	851/0 לפנה"ס	בנו של אחאב, ירש את כס המלוכה מאחיו		769 לפנה"ס	
	842 לפנה"ס		<u>עוזיהו</u>	769 לפנה"ס -	בנו של אמציה. שותף
				733 לפנה"ס	במלוכה 785 לפנה"ס -
				769 לפנה"ס	

רצה את יורם ומלך תחתיו בהוראת הנביא אלישע	842 לפנה"ס - 814 לפנה"ס	יהוא	בנו של עזריה. שותף במלוכה 758 לפנה"ס - 743 לפנה"ס	יותם
בנו של יהוא, שותף במלוכה 817 לפנה"ס - 814 לפנה"ס	814 לפנה"ס - 800 לפנה"ס	יהואחז	733 לפנה"ס - בנו של יותם. שותף במלוכה 743 לפנה"ס - 733 לפנה"ס	אחז
בנו של יהואחז	800 לפנה"ס - 784 לפנה"ס	יואש	727 לפנה"ס - בנו של אחז 698 לפנה"ס	חזקיהו
בנו של יואש, שותף במלוכה 789 לפנה"ס - 784 לפנה"ס	784 לפנה"ס - 748 לפנה"ס	ירבעם השני	698 לפנה"ס - בנו של חזקיהו 642 לפנה"ס	מנשה
בנו של ירבעם	748/7 לפנה"ס	זכריה	641 לפנה"ס - בנו של מנשה 640 לפנה"ס	אמון
רצה את זכריה ומלך תחתיו	748/7 לפנה"ס	שלום	639 לפנה"ס - בנו של אמון 609 לפנה"ס	יאשיהו
רצה את שלום ומלך תחתיו	747/6 לפנה"ס - 737/6 לפנה"ס	מנחם	609 לפנה"ס - בנו של יאשיהו 608 לפנה"ס - בנו של יאשיהו, הומלך במקום אחיו על ידי מצרים.	יהואחז יהויקים
בנו של מנחם	737/6 לפנה"ס - 735/4 לפנה"ס	פקחיה	597 לפנה"ס - בנו של יהויקים 596 לפנה"ס - בנו של יאשיהו, הומלך על ידי בבל.	יהויכין צדקיהו
רצה את פקחיה ומלך תחתיו	735/4 לפנה"ס - 733/2 לפנה"ס	פקח		
מונה על ידי תיגלת-פלאסר ג' מלך אשור	733/2 לפנה"ס - 724/3 לפנה"ס	הושע		

לגוללים מנשה ואמון בנו תלמוד בבלי מסכת גיטין דף נח עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב: מיכה ב' ועשקו גבר וביתו ואיש ונחלתו? מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשת רבו, ושוליא דנגרי הוה. פעם אחת הוצרך (רבו) ללוות, אמר לו: שגר אשתך אצלי ואלונה, שיגר אשתו אצלו, שהה עמה שלשה ימים. קדם ובא אצלו, אמר לו: אשתי ששיגרת לך היכן היא? אמר לו: אני פטרתיה לאלתר, ושמעתי שהתינוקות נתעללו בה בדרך. אמר לו: מה אעשה? אמר לו: אם אתה שומע לעצתי גרשה. אמר לו: כתובתה מרובה, אמר לו: אני אלווך ותן לה כתובתה. עמד זה וגרשה, הלך הוא ונשאה. כיון שהגיע זמנו ולא היה לו לפורעו, אמר לו: בא ועשה עמי בחובך. והיו הם יושבים ואוכלים ושותין והוא היה עומד ומשקה עליהן, והיו דמעות נושרות מעיניו ונפלות בכוסיהן, ועל אותה שעה נתחתם גזר דין. ואמרי לה: על שתי פתילות בנר אחד.

אמון בן מנשה ויעש הרע, ועבדיו המיתוהו.

גילגולים רבי עזריה מנחם מפאנו

מנשה אמרו בגיטין פרק הניזקין [נ"ח א'] מעשה באדם [אחד], שנתן עיניו באשת רבו ושוליא דנגרי הוה כו', ההוא שנתן עיניו באשת רבו היה מנשה שהיה במקדש ראשון, ומעשה זה היה במקדש שני, ובעל שגירש אשתו הוא אמון, שבא על אמו שהיא אשת מנשה, והאשה שנתגרשה היא אמו של אמון משלמת בת חרוץ אשת מנשה:

אמון המלך

- שנת ג'רפ"ג: מלך בגיל 22. ולא נמשכה מלכותו זמן רב.

יאשיהו המלך

- שם אמו: יְדִידָה בַּת עֲדִיָּה מִבְּצָקָת.
- ג'רפ"ה: נמשח בגיל 8, ומלך בירושלים במשך 31 שנה.
- "וַיַּעַשׂ הַיֵּשֶׁךְ בְּעֵינָיו ה' וַיִּלְךְ בְּכָל-דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו וְלֹא-סָר יָמִינוֹ וּשְׁמֹאֹל" (מלכים ב כב)
- ג'רצ"ג: החל לדרוש לאלקים (דברי הימים ב לד)
- ג'רצ"ז: החל לטהר את יהודה וירושלים.
- ג'ש"ג: בשנת 18 למלכותו, חיזק את בית המקדש, ע"י חלקיה בן שלום הכהן הגדול.
- בעצת ירמיהו – ציוה לגנוז הארון, והלוחות, וצנצנת המן, והמטה, והרבה תכשיטי קדושה – ב"מטמוניות עקלקלות" שבנה שלמה תחת קודש הקודשים (רמב"ם).
- יאשיהו נהרג בקרב מגידו. "ויקונן ירמיהו על יאשיהו".

יאשיהו וחולדה הנביאה

כאשר יאשיהו שמע את פרשת התוכחה – בה נרמז על גלות יהודה, קרע יאשיהו את בגדיו, ושלח משלחת אל חולדה הנביאה לדעת מה עתיד להיות עמו ועם כל ממלכת יהודה. חולדה השיבה, שאכן תגיע אליהם הרעה, אבל לא בימיו, כי אם אחרי כן.

"ואמרו רז"ל, מה ששלח [יאשיהו] אצל חולדה ולא אצל ירמיה הנביא, מפני שהנשים רחמניות הן וכו'. ולכאורה קשה, מה שייך זה לרחמנות שלה, הלוא הדבר אשר ישים ה' וגו'. אך הענין הוא כי אע"פ שאותיות הנבואה היא באה שוה לנביא, אף על פי כן היה הנביא יכול להפך מדין לרחמים. על כן האיש, שאין טבעו רחמני כמו האשה, לא היה מהפך, כי היה מקנא קנאת ה' צבאות, וגם לו חרה מאוד על הרשעים. ולא כן האשה שטבעה רחמים" (אור תורה להרב המגיד).

יהויקים המלך

- נמלך בגיל 25, מלך במשך 11 שנה.
- בשנת ג'שי"ט – הוגלה לבבל יחד עם דניאל חנייה מישראל ועזריה. אח"כ השיבו נבוכדנצאר לירושלים ועמד שם עוד ג' שנים.

יכניהו המלך

- הוא יהויכין, בנו של יהויקים.
- מלך בגיל 18.
- מלכותו נמשכה במשך 3 חודשים ו-10 ימים.
- הוגלה לבבל יחד עם אוצרות בית המקדש ע"י נבוכדנצר.
- "ושנת שלשת אלפים ושלוש מאות [ושלשים] ושמונה שנה לבריאת עולם. ולא נשאר מבית דוד אלא יכניהו לבדו. והוא הוליד את שאלתיאל ומלכירם ופדיה וגמריה, שלשים ושמונה משפחות המה" (סדר עולם זוטא פ"ז)
- ג'ש"ד: אויל מרודך בן נבוכדנצר, אחרי מות אביו, נשא את ראש יהויכין מבית הכלא, ויתן כסאו מעל כסא המלכים. ומאותו הזמן לא היתה עוד מלכות לישראל, רק בשם נשיאות. והיה יהויכין ראשון נשיאות, ובמשך ימים מועטים מת בבבל.

השר שאלתיאל

- בן יהויכין.
- היה נשיא וראש הגלות אחרי יהויכין (סדר הדורות ג'ש"ד).
- "שאלתיאל - שנשאלה מלכות בית דוד ממנו" (רד"ק דברי הימים א ג ז).
- "שאלתיאל בן יהויכין חכמים - דברוהו בגולה [=בבבל]. ומלך בלשצר שלש שנים. ומת שאלתיאל. ועמד אחריו זרובבל בנו" (סדר עולם זוטא פ"ז).

זרובבל בן שאלתיאל

- זרובבל בן פדיה בן שאלתיאל - ראה סדר הדורות ג'ת"ג.
- עלה מבבל לארץ ישראל, בתור נשיא וראש גלות, ואיתו עזרא. בנה את בית המקדש השני.
- "בשנת חמישים ושתים לחרבן הבית היא שנת שבעים למלכות בבל. מלך דריוש המדי. ובטלה מלכות כשדים: ועלה זרובבל לירושלים וגלות[ו] עמו. בשנת אחת לכורש מלך פרס. ויהושע בן יהוצדק כהן גדול. וחגי וזכריה ועזרא נביאים. עמד אחשוורוש ובטל מלאכת בית המקדש. ובקש לעקור את ישראל. ועקרו הקב"ה לו ולהמן הרשע מן העולם. . וחזר זרובבל לבבל ומת שם" (סדר עולם זוטא פ"ז)
- זרובבל היה מ-120 זקנים אנשי כנסת הגדולה (רמב"ם).
- יש אומרים שזרובבל הוא נחמיה בן חכיליה (סנהדרין לח, א)
- בני זרובבל הם: משולם, וחנניה ושלומית אחותם. וחשובה ואהל וברכיה וחסדיה, יושב-חסד.
- "זֶה דְּבַר ה' אֵל זְרֻבָּבֶל לְאמֹר: לֹא בְחַיִּל וְלֹא בְכַח כִּי אִם בְּרוּחִי אֶמַר ה' צְבָאוֹת. מִי אַתָּה הֵר הַגְּדוֹל לְפָנַי זְרֻבָּבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת הָאֶבֶן הָרִאשׁוֹה תְּשִׂאוֹת חֵן חֵן לָהּ" (זכריה)
- "זרובבל - שנזרע בבבל" (סנהדרין לח, ע"א).

זרובבל באור החסידות

"הנה ענין המנורה נאמר בזכריה 'ראיתי והנה מנרת זהב' כו' ואומר 'מה אלה אדוני? ויאמר אלי זה דבר ה' אל זרובבל', פירוש כי ענין המנורה הוא בחי' דבר ה' שהוא מקור נשמות ישראל, וכמאמר 'אתה נפחתה בי' וכמ"ש 'ויפח באפיו נשמת' וגו', וישראל נקראו בשם זרובבל, על שם 'זרעתיה לי בארץ', והם היו אז בגלות בבל, גם הנשיא נק' זרובבל על שם זה. וזהו 'דבר ה' אל זרובבל', והוא ענין המנורה, כי הנשמה קרויה 'נר' כמ"ש 'נר ה' נשמת אדם', וכללות נשמות ישראל נקרא מנורה, ויש בה בחי' ז' נרות שהם ז' מדרגות בעבודת ה'. . כוללת כל הנשמות מגדולי הצדיקים ועד פחותי ערך, ועל כן כתיב אל זרובבל – אדם המבולבל טוב עם רע, זרע אדם וזרע בהמה, שמשים עצמו כבהמה" (לקוטי תורה ר"פ בהעלותך)

משולם בן זרובבל

- "עמד אחריו [=אחרי זרובבל] משולם בנו. ובימיו מלכה מלכות יון. בשנת חמשים ושנים שנה למדי ופרס. [ו]מתו חגי זכריה ומלאכי: באותו הזמן פסקה נבואה מישראל. היא שנת שלשת אלפים וארבע מאות וארבע (וארבעים ושנים) לבריאת עולם. מכאן ואילך הט אונך ושמע דברי חכמים (סדר עולם זוטא פ"ז)
- ג'תמ"ח: נפטר.

תקופת ריש גלותא

חנניה בן משולם ובניו אחרי

ב"סדר עולה זוטא" פרק ח' מתוארת שושלת הזהב של ראשי הגלות:

"אלכסנדרוס מוקדון מלך יוון מלך שנים עשרה שנה: ומת משולם [בן זרובבל]: ועמד אחריו חנניה בנו. חכמים דברוהו [=הכוונה, חכמים העלו אותו לדרגת ריש גלותא, שהוא יהיה מנהיג]: ובימיו מלך פוטרן וסלמון ואלסכנוס ומפריס מלכי יוון. בשנת מאה וארבעים ליון מת חנניה [בן משולם בן זרובבל]. ומתתיה בן יוחנן בן שמעון. ועמד אחריו ברכיה בנו וחכמים דברוהו: ובימיו היה אדום מנוקרת סליקום סנטרון אנטיוך ואנטיוכס וגסקלגס ואנטיקי. הוא בנה אנטוכיא. ותלמי הוא כתב את התורה יונית. בשנת מאה ושבעים ליוון איקטיל [=נהרג] שמעון בן יוחנן בן מתתיה. ומת ברכיה ועמד אחריו חסדיה בנו. חכמים דברוהו: בימיו היה צער גדול לישראל בימי נקנור מלך יוון. ויצאו בני חשמונים והרגו אותו ואת כל חיילותיו. היא שנת מאה ושבעים וחמש ליוון: ומלך יוחנן בן שמעון בן מתתיה בן חשמוני שלשים ושבע שנים. ושכיב חסדיה. ועמד אחריו ישעיה חכמים דברוהו. ומלך ינאי בן יוחנן כהן גדול עשרים ושבע שנים: ושכיב ינאי. ועמד אחריו ארסתבלוס בנו. ומלך שלש עשרה שנה. ונהרג. ומלך אחריו אנטיגנוס בנו עשרים ושש שנים. ונהרג בשנת מאה ושלוש למלכות בית חשמונאי. ועמד אחריו הורדוס בן אנטיפטר עבד חשמונים. ומרד והרג כל בית אדוניו ומלך [שלשים ושבע] שנים: ושכיב עובדיה ועמד אחריו שמעיה בנו חכמים דברוהו. הרי עשרה דורות". (וראה סדר הדורות ג'תמ"ח).

לגבי המשך שושלת הדורות של ריש גלותא, אנו לומדים מהמשך דברי ה"סדר עולם זוטא" פרק ט':

"...ושכיב שמעיה. ועמד אחריו שכניה וחכמים דברוהו: בשנת מאה ושלוש למלכות הגרים. היא שנת ארבע מאות וארבעים [ועשרים] שנה לבניין הבית ו[היא] שנת שלשת אלפים וח' מאות חמשים [ועשרים] ושמנה שנים לבריאת עולם. בא אספסיאנוס והחריב הבית. והגלה את ישראל ובתים [=משפחות] הרבה מבית דוד ויהודה לאספמיא היא ספרד: והיא היתה שנת מאה ושמונים לאדום שמלכו לפני הבית (פירש רש"י בעוד הבית קיים). ובשנת חמשים ושתים לחורבן הבית חרבה ביתר: בשנת מאה וששים ושש לחרבן הבית אתו פרסאי על רומאי. ושכיב שכניה. ועמד אחריו חזקיה בנו. חכמים דברוהו: ושכיב חזקיה ונקבר בארץ ישראל. בגבעת ארבל אשר ליהושע בן נשרף הכהן במזרח העיר: ועמד אחריו בנו וחכמים דברוהו. וכד שכיב פש נתן במעי אמו הוא נתן דצוציתא: ושכיב נתן. ועמד אחריו רב הונא בנו. חכמים דברוהו: ושכיב (עקוב) ועמד נחום בנו. חכמים דברוהו: רב הונא ורב חננא ורב מתנא ורב חננאל חכמים שלו: ושכיב נחום. ועמד יוחנן חכמים דברוהו, רב חננאל חכם שלו: ושכיב יוחנן ועמד שפט בנו חכמים דברוהו. ורב חננאל חכם שלו: ושכיב שפט ועמד אחריו ענן בנו חכמים דברוהו. ורב שמואל חכם שלו: וסליק פסא בר נצר דא ואחרבה לנהרדעא: ושכיב רב הונא ונקבר בארץ ישראל אצל רבי חייה רבא: ועמד נתן בנו חכמים דברוהו: רב יהודה בר יחזקאל ורב ששת חכמים שלו: ואחסינו מלכותא פרסאי בשנת מאתים וארבעים וחמשה לחרבן הבית וגזרו פרסאי שמדא על יהודאי.

ושכיב נתן. ועמד נחמיה בנו חכמים דברוהו. רב שזבי חכם שלו: ושכיב נחמיה. ועמד עקביה בנו חכמים דברוהו. רבא ורב אדא חכמים שלו. ובימיו סליק (שבור) לארמאי וכבשה. ושכיב מר עקבן דצוציתא ונקבר בארץ ישראל: ועמד אחריו הונא מר אחיו חכמים דברוהו. אבוי ורבה ורב יוסף בר חמא חכמים שלו. ובימיו סליק שבור לנציבא וכבשה: ושכיב הונא מר. ועמד [אחריו] עוקבא אחיו. חכמים דברוהו: רב חננאל חכם שלו: ומת עוקבא. ועמד אחריו אבא בן אחיו בן מר עקבן. רבא ורבינא חכמים שלו:

בשנת ארבע מאות ושש עשרה שנה לחרבן הבית קם עלמא בלא מלכא. ושכיב אבא. ועמד אחריו מר כהנא אחיו. רב ספרא חכם שלו. ושכיב מר כהנא ועמד אחריו רב ספרא אחיו. רב אחא מדפתי חכם שלו: ושכיב מר זוטרא ועמד אחריו כהנא בנו. רבנא חכם שלו: ושכיב רב כהנא ועמד אחריו רב הונא מר אחיו. רב אחא מדפתי בר חנילאי חכם שלו: ושכיב ועמד אחריו רב הונא אחי אביו בר רב כהנא: רב מרי ומר חנינא רבא חכמים שלו".

מר עוקבא ריש גלותא

• מר עוקבא היה אמורא בבלי בדור הראשון לאמוראים, כיהן כראש הגולה בבבל בתקופתו של שמואל. שמואל היה רבו, אך היה כפוף לו בתוקף סמכותו של מר עוקבא כאב בית הדין. מקום מושבו ובית דינו של מר עוקבא היה בעיר כפרי. לפי איגרת רב שרירא גאון, התמנה לתפקיד ראש הגולה אחרי פטירתו של רב הונא קמא. בתלמוד מסופר עליו שהיה חסיד ונתן צדקה בסתר, שלא לבייש את העניים. כתלמידו של שמואל, היה למר עוקבא ידע גם בתחום הרפואה. בזמן האמורא שמואל, ושמואל היה רבו.

• מושבו ובית דינו היה בעיר כפרי.

רב הונא ריש גלותא

- רב הונא, שמוזכר גם כרב הונא קמא (=הראשון; להבדילו מן האמורא הבבלי המפורסם רב הונא, בן הדור השני) היה ראש הגולה בבבל בתקופה שבה פעל רבי יהודה הנשיא בארץ ישראל, בדור החמישי לתנאים. מצאצאי משפחת המלוכה של דוד המלך. ג'תתק"י - ג'תתק"ס
- היה ריש גלותא בזמן רבי יהודה הנשיא.
- ר' יהודה הנשיא אמר עליו: בכל זאת, אם יעלה רב הונא ראש הגולה לכאן אושיב אותו למעלה ממזני, שהוא משבט יהודה, ואני משבט בנימין, הוא צאצא ישיר של דוד המלך, מן הזכרים, ואני צאצא של דוד מצד הנקבות (ירושלמי כלאים ט, ג).
- לו. ר' נחום ריש גלותא.
- לז. ר' יוחנן ריש גלותא.
- לח. ר' שפט ריש גלותא.
- לט. ר' ענן ריש גלותא.

רב הונא בר' נתן ריש גלותא

- רבותיו: רבא, רב פפא, אמימר.
- כבר מקטנותו, קראו לו "רב הונא".
- רב אשי היה ראש הישיבה בסורא בתקופתו של רב הונא, ואף מזכיר אמרות בשמו של רב הונא.
- רב הונא היה חביב ע"י השלטונות, כפי שרואים בסיפור הבא: יזדרגד מלך פרס יישר את האבנט על מותניו של רב הונא, ואמר לו: "ממלכת כהנים וגוי קדוש" כתוב עליכם, וצריכים אתם להתנהג בתפארת של הכהנים, שאבנטם על מותניהם! על סיפור זה הגיב אמימר ואמר לרב הונא בר נתן: התקיים בכך הפסוק "והיו מלכים אומניך".
- מפתגמיו של רב הונא: כל מה שבעל הבית יאמר לך עשה, חוץ מצא.
- מא. ר' נתן ריש גלותא.
- מב. ר' נחמיה ריש גלותא.
- מג. ר' עוקבן ריש גלותא.
- מד. ר' אבא ריש גלותא.
- מה. ר' ספרא ריש גלותא.

מר זוטרא (השני) ריש גלותא

- הוצא להורג: ד'רס"ב.
- לפי המתואר בסדר עולם זוטא: בבית מר זוטרא ראש הגולה פרצה מגפה ומתו כולם בלילה אחד. בתו של רב חנינא, אשת ראש הגולה, שהייתה מעוברת, נשארה בחיים. רב חנינא ראה בחלומו שנכנס

לבוסתן וכרת את ארזיו, פרט לאחד קטן. בבואו לכורתו, בא לפניו איש זקן ואדמוני, ואמר לו: "אני דוד מלך ישראל, והבוסתן שלי הוא". הזקן ציווה עליו שלא לכרות את העץ והיכהו בפניו, עד שראשו נטה אחורנית. רב חנינא התעורר וראשו נוטה לאחור. הלקח שלו מן החלום היה שמוטל עליו לשמור על הגחלת שלא תכבה, שלא ייאבד הנצר לבית דוד. רב חנינא שאל את החכמים אם נותר מישוהו למשפחת בית דוד, ונענה ש"לא נשאר מהם אף אחד, אלא בתך המעוברת". בלילות הבאים קיבל עליו רב חנינא לשמור על בתו שלא תזוק היא ועובריה, ולשם כך היה ישן סמוך לפתח ביתה בלילות, עד שילדה בן, אשר נקרא בשם זוטרא. רב חנינא טיפל בנכדו, דאג לחינוכו ולימד אותו תורה, עד שגדל והיה לתלמיד חכם.

מר זוטרא הוצא להורג ע"י השלטונות יחד עם חמיו ר' חנינא (בעקבות מרד), ובו ביום אשתו ילדה את בנו – מר זוטרא ברי דמר זוטרא, הנצר היחיד מבית דוד.

מר זוטרא ברי דמר זוטרא (השלישי) ריש גלותא

- היה ריש גלותא בבבל בערך כ-20 שנה, לפני שעלה לארץ ישראל.
  - שנת ד'ר"פ: עלה לארץ ישראל, התיישב בטבריה, והיה מראשוני הסבוראים. להיותו הצאצא היחיד מבית דוד, נתקבל בכבוד גדול, וישב בראש ועד החכמים, הוא וצאצאיו.
  - אודות צאצאיו של מר זוטרא שהיו ממשיכי דרכו – עד ר' חצוב – ראה סדר עולם זוטא פ"י.
- מו. רב כהנא ריש גלותא.
מח. רב גוריא ריש גלותא.

מר בוסתנאי ריש גלותא

רב בוסתנאי בן חנינאי גאון, נשיא ראש הגולה במדינת בבל, נקבר בפומדייתא.

- שנת ד'שע"ח – ד'ת"ל

מעשה בוסתנאי

מובא בסדר הדורות ד'ת"כ: "מעשה רבי בוסתנאי מה שבא לישראל על ידו ועל אשר חותמים בית דוד בחותמו צורת זבוב. בימי מלכות פרס עמד מלך אחד חסר דעת ועלה בלבו להכרית את זרע המלוכה ויחפש כל זרע דוד בכל מלכותו ויהרגם ויאסור את קרוביהם וחתניהם וכל מודעיהם בבתי כלאים ויענם, ויצו לשפוך מרק פגוליהם עליהם לטמאם ולטנפם בבישולי נבלתם, ויגזור על עולליהם לרטש והרותיהם לבקע, ובחמלת ה' על זרע בית דוד נותרה כלה של אחד מאנשי בחוריהם אשר נהרג בימי כלולותיה אחר היות לה הריון. ויחלום המלך והנה עומד בגינת ביתן ובו כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל, וידע כי לא לו הגנה ההיא. וישליך פרים לארץ בחמת קנאתו, וישב אחר בקשו לחקור עוד אם נותר שורש לעקרו, מלהשאיר שורש מפריח ומעניף לאחר זמן, וימצא שורש אחד ובו כעין ענף צומח מהארץ וירם הגרון לשחתו, והנה זקן אחד עומד לעומתו והוא אדמוני עם יפה עיניים וטוב רואי, ויגער בו גערה גדולה ויזעק זעקה גדולה ומרה, ויחטף הגרון מידו ויתקעהו במצחו וישפך דמו על פניו וזקנו ותקרב נפשו למות, ויפול על פניו ארצה ויבך ויתחנן לו ויאמר בי אדוני! תיפול נא

תחנתי לפניך לבלתי השחיתני כי מה עשיתי לך ומה היה עוני וחטאתי כי באת אלי לאבדני, ויענהו הזקן ויאמר לו: המעט זה מתגמולי רעתך כי באת לגני להשחיתו, אם פרי נחמד ראית למה לא אכלת ממנו וגם לתת לכליך, ואם עץ מאכל תאבת למה לא נטעת לך מהם, ולא דייך שעקרת ענפים ועלים ופרחים וצמחים ופירות אלא שבאת לעולל אחריהם ולעקור מלהשאיר שורש צומח, ואני נאנחתי על גני אשר נטעתי והשקתי וגדלתי כמה שנים ולא נשאר לי מכל הגן כ"א שורש זה ואמרתי אולי יש תקווה ממנו, ותהי זאת נחמתי להשקותו וגדלו עד עלות ענפיו ולחדש את כל גני מנטיעותיו, ותרים גרונך גם עליו להשחיתו לבלתי השאיר לגני שום שורש משריש, ובגובה לבך תאמר כי צדיק אתה בעיניך, הלא זה עוון פלילי, ומעט זה מתגמולי תועבותיך כ"א להסיחך מארץ החיים ולמחות זכרך מתחת השמים. ויוסף המלך ויבך לפניו ויפול על רגליו וירצה ויתחנן לו ויאמר בי אדוני הסכלתי עשה, ואתה אחרי שובי נחמתי ואחרי הודעי ספקתי על ידך, ועתה תיקר נא נפשי בעיניך ואל תמיתני כי ערבתי עלי באמת להשקות הצמח הזה מים לעתים מזומנים ולפקוד אותו לרגעים ולשמרו יומם ולילה עד עשותו חוטרים כארז אדיר ואטע מנצריו כל ערוגת גנך עד שובו כאשר היה, ואשר עשיתי כפר לי באשר שגיתי. וייקץ המלך משנתו וימצא דמו צף במשכבו ויצר לו ותתפעם רוחו עד אור הבקר, וישכם ויקרא לכל חכמיו ואשפיו ויספר להם צרתו, ויחרישו כי לא מצאו מענה להשיב. ויען אחד ממשרתיו ויאמר אדוני המלך: הלא ידעת כי חכמי היהודים מזרע מלכותם היו למלכים (יועצים) בגלותם, וכל צרכי המלכות [מסורים בידיהם], והמלכים שקדמוך מזמנים להם די חוקם ומתנותם דבר יום ביומו למען יפתרו ויגידו להם דברי חידות וכל חכמה וסעיפי לילה וחלומותיהם, ואתה יעצת לאבדם ולהרגם והמה נכלאים בבית כלאים ומעונים בזיקים בבית משמרתם. ועתה אם ישר בעיניך לחפש מיתר תחכמוניהם הנתונים בכלא זקן אחד מבין לעמוד לפניך לספר לו חלומך ולשמוע מה בפיו אפשר תמצא בו מענה. וייטב הדבר בעיני המלך ויצו להביא אליו מתחכמוניהם ולשנות לו בגדי כלאו ולעמוד לפניו כי שאלה נצרכה לו ונתעלמה מעיני חכמיו ובהם פלילי חכמה וכל רז לא אניס להו. ויבא עבד המלך ויאמר אליהם כדברי המלך, ויען אחד מישישי החכמה והוא אשר היה מתחתן לו אחד מבחורי המלכות לבית דוד ונהרג בימי חתונתו ויאמר אני אעמוד לפני המלך ואגיד לו את כל לבו, ויאמרו לו רעיו המוכלאים: מה לך למהר לדבר הזה כי לא ידעת את השאלה שתבחן בה? ויאמר להם חלום חלם המלך וכמו שראה הוא גם אני ראיתי כן ופתרונו ידעתי. ויכירוהו רעיו ויאמרו לו: ה' אלוקיך יהיה בעזרתך וימשוך לו חן וחסד לדבר לפני המלך ולא תבוש. ויאמר לו עבד המלך: רחץ וסוך, הנה לך בגדים קח ותחלוף ותשנה בגדי כלאך כי מצוות המלך היא, אז נשבע הזקן שלא יעשה כן ולא ישנה בגדי כלאו עד עמדו לפני המלך, וילך וידבר לפני המלך, ומראה אבלו נראה עליו וריח זוהמא של המרק הנשפך וצחנתו עולה וכל עין רואה אותו בוכה. ויאמר המלך: חלום חלמתי ופותר אין אותו התדע לשמוע חלום לפתור אותו, ויאמר לו: הלא לאלוהים פתרונים ספר נא לי אדוני המלך או אם אתה רוצה אספרנו לך אני, ויאמר המלך: אם תדע לספרהו ספר, ויספרהו לו וכל אשר שכח ממנו הזכירהו, ויתמה המלך ויאמר: אם יש להימין ולהשמאל מכל אשר דברת, אמנם עתה פתרהו כי מופת הוא לך, ויחל לפתרהו ועיניו תזלנה דמעות, ואמר לו, אדוני המלך! הגן אשר ראית משפחת בית דוד היא והאילנות אשר בו גדולים וקטנים הם בניו וזקנים ובחורים ועוללים, והפרות אשר הם נחמד למראה וטוב למאכל הם החכמים המשכילים בכל חכמה ומביני מדע עושי חסד ופועלי צדק, ואשר עמדת בחמתך על הגן להכרית ממנו כל עץ וענף ועלים יחד, הוא אשר גזרת להרוג אותם והרותיהם לבקע ועולליהם לרטש במכת חרב והרג ואבדן, ובחפשך הגן לראות אם נותר שורש מצמיח לעקרהו

ותמצא לך שורש אחד מצמיח מעל הארץ, אמת הוא כי נשארתי לבית דוד אשה אחת הרה הריון קטן מקרוב נזרע, וזה אשר ראית בחלום שורש ואשר הרימות גרונך עליו לעקרהו הוא אשר עלה על דעתך לחפש אחריהם ולכלות זרע המלוכה, והזקן אשר נראה לך גוער עליך וזעק הוא דוד מלך ישראל, ואשר התחננת לפניו להשקות ערוגותיו עד יהיה צמח ארוז אדיר הוא אשר תחדש ותכרות ברית מהיום הזה והלאה לשמור ההריון עם כל קרוביהם. ויענהו המלך: אמנם ידעתי כי אמת פתרת ועתה חקור וחפש אם נמצאת אשה הרה מזרעו ואעשה עמה חסד ואשים עיני עליה לטובה ועל הזרע היוצא ממנה, ואמלא את כל אשר ערבתי לגדלו ולנשאו כל ימי היותי על פני האדמה. וישמע הזקן את הדברים האלה ולא יכול להתאפק וישא קולו ויבך ויאמר: אדוני המלך אמת הוא ששתייתי כוס התרעלה ומציתי קובעתה, כללתי בתי עם בחור אחד ממבחר בחוריהם ובימי שמחתו עמה גורת להשמיד את כל בית דוד ויאבד בתוכם ונאסרתי אני וקרובים ויודעיהם ותישאר בתי אלמנה עגונה זה כמה חדשים ולא אדע אם היה לה הריון אם לא, ויאמר המלך: לך לבינתך ואמור לבתך הנה פתחתך היום וכל חבריך המוכלאים עמך והנה ציוויתי לבלתי ענותכם עוד ועיני אשים עליכם. ויסר המלך טבעתו מידו ויתנה לו על כל הדברים האלה, ויתירו כל האסורים, וילך הזקן אל ביתו ויגידו לו כי נתן ה' הריון לבתו וישמח ויודה לה' וישמחו כל ישראל. וישב הזקן אל המלך ויגד לו וישמח גם הוא ויקרא לסריס אחד ויצוהו לפנות לשכה בחצר בית המלך להרה וכל כלי תשמישה ומציעה ולהביא הנערה אליו, ויכינו לה הכל כמצות המלך בכבוד גדול עם אביה וקרוביה, ויבהל את משרתיו להמציא לה מיטתה ומגדיה בעתות הקיץ והחורף לא יעדרו דבר כי במלך. וימלאו ימיה ללדת ותלד בן ותקרא שמו בוסתנאי על שם הגן הנקרא בוסתן הנראה למלך פרס בחלום. ותהי שמחה לישראל ויתבשרו הקרובים והרחוקים כי השאיר אלוהים פליטה לדוד ויזכור רחמיו וחסדיו לבלתי הכרית זרעו, ויהללו את ה' אלוהים: אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד, ולא השיב פניו וגו', ויגמל בוסתנאי ויגדל וילמוד תורה ומשנה ותלמוד, הלכה וחכמה ותבונה, ויגד למלך ויתאב לראותו ויצו להביאו אליו, וימשך לו אלוהים חסדו מהוד החסד אשר לדוד ויעמוד לפניו, ויתמה המלך וכל חכמיו על הנער הלז, ויעמוד לפני המלך מאז עד עת ערב ולא נענע ראשו ולא הסיע רגלו, ויבא זבוב ויעמוד על רקתו ויך אותו וינשכהו ולא הבריחו ויטף דמו לפני המלך, ויאמר מה זה היה לך? ויאמר: אשר תראה אדוני המלך, וירא והנה הזבוב אוכל ברכתו, ויאמר לו המלך: למה לא הברחתו מעל פניך? וישיבהו, מוסר זה ירשנו מאבותינו כי מעת הורדנו מכתר מלכותנו וחויבנו לעמוד בהיכלי מלך, לא לדבר ולא לצחוק ולא להרים יד בפניהם. וייטב הדבר בעיני המלך וידע כי איש שכל הוא ויצו המלך להרכיבו במרכבת המשנה ולתת לו מתנות כדי המלך, ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש ראש גליות ישראל, כי ידע המלך את שכלו וחכמתו, ותרב שמחת ישראל כי השאיר אלוהים פליטה לדוד. ויצוהו המלך למנות מתחת ידו שופטים ולהתעסק הוא בכל צרכי המלכות ולנהג את חכמי ראשי ישיבות אחד של ימין הוא סורא ובשמאל נהרדעא ופומבדיתא, להיות שופטים ברשותו בכל גבול ישראל. ונמשך המנהג הזה בכל ישראל זמן הרבה עד עמוד מלך ישמעאל ושם שופטים ודיינים שידינו לכל הגויים ואינו צריך לדייני ישראל, אך ראשי גליות לא נפסקו עד עתה. לכן יש בכל חותם של ראשי גליות זבוב חתום בחותמיהם ע"ש מעשה שהיה להנשיא בוסתנאי לפני המלך שהיה הזבוב על רקתו ולא הרים ידו וכו'. ויתר גדולת בוסתנאי אשר גדלו המלך ואשר נשאו על כל השרים וסגנים כתוב בספר זיכרונות לבית דוד.

וראינו להזכיר מעט מגדולתו לראיה, פעם אחת עבר עליו המלך ישמעאל והוא עלי בן אבוטאלב ועמו שרים הרבה (לעיר אשר בוסתנאי היה שם ובה פ' אלף יהודים) ויצא בוסתנאי לקראתו בספר הישר וכתבי הקדש ושמות

הקדושים בידו והיה עמו קהל מישראל למאוד מאוד, והקביל פניו עלי מלך ישמעאל ושמח בו שמחה גדולה ובקש ממנו לברכו ולהתפלל עליו, ונתן עלי לבוסתנאי בגדים נאים מהשלל, ושאל עלי אם היה לו בנים והשיב כי לא היה נשוי עדיין כי לא מצא בת גילו, ויתמה עליו כי היה בוסתנאי בן ל"ה שנה, לפיכך נתן לו בת המלך דארא לאשה, והייתה הנערה בתולה יפת תואר ולא רצה לקחתה ונשבע עלי עליו עד שקבלה ממנו, ואמר לו: עלי נאה היא זאת לאדם כמוך והלא דוד אביך לקח לו פילגשים יפי תואר בלא כתובה וקידושין, ויאמר לו בוסתנאי לא התיר הש"י יפת תואר אלא בשעת מלחמה, אבל שלא בשעת מלחמה צריכה כתובה וקדושין וטבילה. ויאמר לו: הרשות בידך לעשות לה כל אלה, ולקח אותה בוסתנאי לאשה אחר שהטבילה ועשה לה כתובה וקידושין, ומצאה חן בעיניו ונולדו לו ממנה בנים, ואחרי מותו עמדו עליהם בניו הנשיאים ואמרו להם אין לכם חלק עמנו בנחלת אבינו כי בני שפחה אתם, ועלתה בידיהם מריבה, ונעשה להם קיבוץ בפניו, ופסקו כולם שאין להם טרידה מנחלת אביהם ולא גירעון בייחוסם, ואע"פ שאין ביד אמם כתובה מצויה דקי"ל דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, וכ"ש נשיא וחכם כמו בוסתנאי, וכל זה כתוב בספר בית דוד, ויש בו חידות ברמזים ונקודות מכריזין על מעלותם ומלכותם ואורך (גודל) ידם בכל דור ודור".

תקופת הגאונים

רב יהודה בר' שמואל גאון

- אביו רב שמואל היה ראש כלה בישיבת פומבדיתא, ממשפחה המיוחסת לבית דוד.
- סבו נשא בתפקיד "סופר שער הישיבה" בימי הגאון רב יוסף ב"ר אבא.
- נשא את בתו של רב צמח בן פלטוי.
- בתחילה, רב יהודה שימש, כמו סבו, בתפקיד "סופר שער הישיבה" בתקופת כהונת חותנו רב צמח.
- עלה על כס הגאונות בשנת ד'תרס"ה, לאחר מותו של רב קימוי בן אחאי
- כיהן בתפקידו על פטירתו, בשנת ד'תרע"ז.
- שניים מבניו ידועים לנו כחכמים: בנו רב נתן היה אמור להתמנות לגאון ישיבת סורא בתקופת השפל שלה, אלא שנפטר לפני שהמינוי יצא לפועל ותחתיו התמנה רב סעדיה גאון. בנו רב חנניה שימש כגאון פומבדיתא, וכן נכדו רב שרירא גאון ונינו רב הא"י גאון.
- מעט מתורתו הגיע לידינו, בעיקר בדברים שמסר משמו נכדו רב שרירא שלמד מפיו

רב שרירא גאון

- ד'תרס"ו – ד'תשס"ו

הרב שרירא גאון היה ראש ישיבת פומבדיתא, ונפטר כבן מאה.

באיגרתו – "אגרת רב שרירא גאון" – מציין רב שרירא את ייחוסו לדוד המלך.

הרב שרירא גאון רושם כי הוא צאצא של רבה בר אבונה, שהוא היה ממשפחת הנשיא. על רבה בר אבונה מסופר בגמרא, שהוא פגש את אליהו הנביא, ואליהו הנביא נתן לו עלים מגן עדן, וריח של העלים נספג בתוך גלימתו, והוא מכר את הגלימה בי"ב אלפי דינרים, וחילק את הממון לחתניו.

רב האי גאון

• ד'תרצ"ט: לידתו של רב האי גאון. מוצאו ממשפחה מיוחסת ונודעת בחשיבותה, בהתייחסותם למלכי בית דוד וראשי הגולה מחד, ולשורה של גאונים מאידך.

• רבינו המאירי (בהקדמתו למסכת אבות) מונה את יחוסו המפורט של רב האי אל אבותיו הגאונים הקודמים בלשון זו: "והיה מרובע בגאונות" (גאון רביעי בן אחר בן): רב האי גאון, בן רב שרירא גאון, בן רב חנניה גאון, בר רב יהודאי גאון..."

• רבינו הראב"ד (הראשון) כותב ב"ספר הקבלה" שלו שהוא עוד ראה את החותמת של רב האי גאון: "... וראיתי חותמו חתום על גליונים שהיה שולח, ואריה היה חקוק עליו, כמו שהיה על דגל מחנה יהודה, ועל דגלי מלכי יהודה..."

• נסתלק כ' ניסן ד'תשצ"ה.

רב האי גאון, האחרון לגאוני בבל, וגם הגדול ביותר מביניהם, ואת כל ה"מסורה" הברורה של תורתנו הקדושה שהיתה בידו, שאותה הוא העביר לדורות הבאים, הוא אכן קיבל ישירות, ובאופן סדיר ומתמיד, מאביו הגדול רב שרירא גאון.

ושני גדולי עולם אלו, האב והבן, התקשרו יחדיו בקשר של קיימא בל ינתק, עד שהיו ממש לחטיבה אחת, שכללה אחדות בגדלות בתורה, ואחידות בהנהגת הכלל. כיון שאת הכל הם עשו ביחד: ניהלו את בית הדין; השיבו אלפי תשובות לשואליהם הרבים; וביחד הם גם הפיצו תורה לכל קהילות ישראל שהיו פזורות בכל רחבי העולם היהודי.

והיו האב והבן הולכים תמיד יד ביד, בכל תחומי פעילותם המגוונת, כשלשניהם אותה מטרת חיים משותפת: והיא לפעול בכל הדרכים האפשריות, שאותה "מסורה" ברורה אותה הנחילו ה"אמוראים", ה"סבוראים", וה"גאונים" שקדמו להם, ונמסרה להם בשלימותה המלאה, תמשיך גם להתקיים בדורות הבאים אחריהם עם מלוא הבהירות והדייקנות.

בהגיעו לפרקו נבחר רב האי להיות חתנו של רב שמואל בן חפני הכהן, גאון ישיבת סורא, הנודע גם הוא כאחד מגדולי מפרשי התורה, בין חיבוריו הידועים לנו הוא "ספר השותפות"; "ספר הערבות"; "ספר המבוי"; ועוד. וכך כותב עליו רבי חיד"א ב"שם הגדולים" (ח"א מערכת ש' אות ק"ו): ש"חיבר כמה ספרים וחיבר שערים, ואפשר שכאשר הראשונים כותבים משם השערים ובל ימצא בשערי רב אלפס כווננו על השערים הנזכרים... גם חיבר פירושים ותשובות בלשון ערבי" ע"כ. כמו כן נודע רב שמואל בן חפני גאון כאחד מהוגי הדעות של עם התורה, בדרך המיוחדת אותה התווה רב סעדיה גאון, שעמד בשנים עברו בראשות הישיבה בסורא.

קשר חיתונים זה בין בנו של רב שרירא גאון פומבדיתא, עם בתו של רב שמואל בן חפני גאון סורא, הביא לחיזוק הקשר הרוחני והתורני בין שתי הישיבות, מרכזי התורה העולמיים, "סורא" ו"פומבדיתא".

- הראב"ד (הראשון) ב"ספר הקבלה" שלו: "...ורב האי גאון הרביץ תורה בישראל יותר מכל הגאונים, ולאורו הלכו דורשי התורה ממזרח שמש עד מבואו... וכמוהו לא היה לפניו בכל הגאונים. והוא היה סוף הגאונים..."
- קיים כלל אצל הפוסקים שכאשר רבינו הרי"ף, מזכיר "גאון" סתם, וכך גם בדברי רוב הראשונים, הכוונה היא אל רב האי גאון.
- וכך כותב ה"יד מלאכי" בכללי הרי"ף שלו (אות י"ד): "נראה שבכל מקום שכתב הרי"ף 'הגאון' או 'וכן כתב הגאון' היינו רב האי גאון, וכן נראה מדברי 'הגהות מיימוניות' [לרבי מאיר הכהן, תלמידו של המהר"ם מרוטנבורג] בפ"ה מהלכות ברכות, שכתב שם מפורשות: "...וכן פירש רב אלפס בשם 'הגאון', דהוא רב האי". וכך מובא גם ב"שם הגדולים" (קונטרס אחרון, מערכת ג' אות ד'): "...והרי"ף כשכותב גאון סתם, כוונתו על רבינו האי".
- הרמב"ן ז"ל כתב על רב האי גאון: "שקול כרובה של סנהדרין" ("מלחמת ה'" פ"ה דכתובות).
- קבלה מרבינו האי ז"ל, אביהם של ישראל" (הריטב"א, ר"ה ל"ד).
- "ומי לנו גדול מרבינו האי גאון, כי מקובלים אנו שהיה שלם בכל חכמה". (הרשב"א, מובא במערכת גדולים להחיד"א אות ה.). "תוספת-המודיע", י"א ניסן תשס"ז, ע' י"א

ספריו של רב האי גאון

ספרו הנודע ביותר של רב האי גאון, הוא ספר "המקח והממכר", המהווה ספר יסוד בדיני ממונות [ספר זה מכונה גם בשם "ששים שערים דרב האי", ורש"י הקדוש (בבא מציעא לט. ד"ה מחמת מרדין) מזכירו בלשון זו: "וכן מפורש בשערים דרב האי גאון"]. בששים השערים שלו מתגלים לנגד הלומד כל היסודות והכללים של דיני המקח וממכר, והם מצביעים על הרעיונות המופשטים המסתתרים מתחת למאות הדוגמאות המוחשיים אותם אנו מוצאים בגמרא, ובכך הם מסבירים לנו את היסוד ואת הסיבה לפסק ההלכתי.

בדפוסים מסויימים הדפיסו יחד עם ספר "המקח והממכר" גם חיבורים נוספים של רב האי גאון, והם: "ספר המשכון"; "משפטי התנאים"; ו"משפטי הלוואות".

דומה לספרו "המקח והממכר" הוא גם ספרו "משפטי שבועות", ויש המכנים אותו "שערי שבועות", ובו עשרים שערים בדיני שבועות, וכן הרבה דיני ממונות. בסוף חלקו הראשון של הספר כותב רב האי גאון שאת ספרו זה הוא כתב "כדי להבין מי שאינו מבין וכו', לפי שראיתי מיעוט בינה רוב המחכמים בגמרא בזמן הזה". בספרו זה מבקש רב האי גאון להבהיר לנו את העמקות הטמונה של ה"טענות" וה"שבועות" אשר אותם טוענים בעלי הדין, והנשבעים עליהם בבית דין, והוא מביא אותנו להבנה מלאה בסוגיות הסבוכות שלהם.

בו זמנית מזהיר רב האי גאון בחריפות יתירה את הנוכלים והרמאים שלא יעשו שימוש לרעה בספרו זה, ולא ילמדו ממנו תחבולות שונות, תככים ומזימות, איך וכיצד יוכלו לנצח את בעלי דינם בעמדם אתם לדין תורה: "שלא ינהג בו אלא ביראת שמים ובדרך האמת...!"

מפורסם ביותר הוא פירושו של רב האי גאון לסדר טהרות (הנדפס בש"ס וילנא), בחיבורו זה הוא מתרכז בעיקר בפירוש המלות ובהסבר מוחשי על הכלים השונים הנזכרים בלשון המשנה. מעניין להזכיר

שבחיבורו הנזכר על מסכת כלים (פרק ט"ו משנה ו') כותב רב האי גאון: "שמצאו תלמוד כלים [=גמרא על מסכת כלים] בארץ רומא". "תוספת-המודיע", י"א ניסן תשס"ז, ע' י"ב

מרב האי גאון - לרש"י

רבינו המהרש"ל כותב בתשובתו הידועה (שו"ת מהרש"ל סימן כ"ט) שרבינו גרשום מאור הגולה, קיבל מרב האי גאון. והנה רש"י הקדוש היה תלמידם של שלושה מתלמידיו של רבינו גרשום מאור הגולה, ואלו הם: רבי יעקב בר יקר מווארמס (וורמייזא); רבי יצחק הלוי, גם הוא מווארמס; ורבי יצחק בן רבי יהודה. גם ב"שם הגדולים" לרבינו חיד"א (ח"א מערכת ג' אות י"ג) מובא בשם תוספות שאנץ: "דרבינו גרשום מאור הגולה רבה דרביה דרש"י". וכך עולה ומצטיירת לפנינו תמונה נהדרת של השתלשלות ישירה של מסירת התורה והעתקת השמועה, מסיני ועד לחכמי צרפת ואשכנז: רש"י קיבל מרבתי הנ"ל, שקבלו מרבינו גרשום מאור הגולה, שקיבל מרב האי גאון, ממשיכם הישיר של גאוני בבל, שקיבלו מהסבוראים, והם מהאמוראים מסדרי הש"ס, וכך נמשכת ה"מסורה" ישירות עד למשה מפי הגבורה.

בפירושי רש"י על הש"ס, אנו מוצאים הרבה פעמים שהוא מזכיר את פירושי של רב האי גאון כגון: "כך פירש רב האי" (ברכות מב.); "ובשם רבינו יצחק בר יהודה מצאתי, שאמר בשם רב האי... " (שבת צב.); "ורבינו האי גריס... " (חגיגה יט.); "ואמר לן רבי משום רב האי גאון... " (מועד קטן יז.); "ותשובות רב האי גאון מסייעא לי" (בבא קמא קיב.), ועוד.

בפירושו לש"ס מזכיר רש"י גם את פירושו הידוע של רב האי גאון לסדר טהרות, כגון: "כן פירש רב האי בפירושו של טהרות" (שבת קנב.); "ובביאורי טהרות דרב האי ראיתי... " (גיטין סח:), ועוד.

גם בפירושו לספרי הנביאים מזכיר רש"י פירושים בשם רב האי גאון: "...ובשם רב האי מצאתי דבר הגון... " (הושע ג, ג, וראה גם בספר שופטים ד, יח). וכמו רש"י הק' בפירושו, כך גם מצאנו את מפרשי המקרא האחרים, המצטטים ומזכירים מדבריו של רב האי גאון, כגון ה"אבן עזרא" (שמות כח, ו; עמוס ה, כב; איוב ד, טו; ועוד), "רבינו בחיי" (שמות לד, ו; ויקרא כג, מ; ועוד), ה"חזקוני" (שמות לט, כח), ועוד ממפרשי המקרא... "תוספת-המודיע", י"א ניסן תשס"ז, ע' י"א

מאחרין בשבת

רב האי גאון יצא למסע ברחבי העולם היהודי בכדי לבקר את בני הקהילות היהודיות הפזורות בגולה. וכך אנו מוצאים אותו מבקר בעיר "רומא" שבאיטליה. וגם שם הוא מלמד תורה לעמו ישראל. את עקבות ביקורו של רב האי גאון ברומא אנו מוצאים בדברי ה"מרדכי" [תלמידו של המהר"מ מרוטנבורג], וכדלהלן: רבינו הרמ"א בשולחן ערוך "אורח חיים" (סימן רפ"א סעיף א') מביא הלכה מעניינת: "ונוהגים שבשבת מאחרין יותר לבוא לבית הכנסת מבחול, משום דבתמיד של ימות החול נאמר "בבקר", ואצל שבת נאמר "וביום השבת" דמשמע איחור". מקורו של הרמ"א למנהג זה הוא מדברי ה"מרדכי" במסכת שבת (פרק כל כתבי, סימן קצ"ח), ומיהו המקור של ה"מרדכי" למנהג זה? זאת מגלה לנו שם ה"מרדכי" בעצמו: "וטעם זה שמע רבי יצחק בן רבי יהודה [אחד מרבתי של רש"י] בעיר רומא מפי רב האי גאון". המודיע", י"א ניסן תשס"ז, ע' י"א

דורשי רשומות מונים את השושלת מרב האי גאון עד לסבו של המהר"ל מפראג כדלהלן:

- הרה"ג ר' יוסף מרומי.
- הרה"ג ר' יחיאל.
- הרה"ג ר' אברהם.
- הרה"ג ר' עזריהו.
- הרה"ג ר' יחזקאל.
- הרה"ג ר' לעמיל.
- הרה"ג ר' עזריהו.
- הרה"ג ר' אליהו.
- הרה"ג ר' יוסף.
- הרה"ג ר' נחמן.
- הרה"ג ר' קלמן קלונימוס.
- הרה"ג ר' לייביש.
- הרה"ג ר' אלעזר.
- הרה"ג ר' ירחמיאל.
- הרה"ג ר' אריה זאב.
- הרה"ג ר' יעקב.
- הרה"ג ר' בצלאל.

שושלת המהר"ל מפראג

הרה"ק רבי יהודה ליוואי הזקן זי"ע

הגאון ר' יהודה ליוואי הזקן – זקנו של המהר"ל מפראג, נפטר בשנת ה'ר. על מצבתו בפראג: "מוהר"ר יהודא ליוואי, וזאת ליהודה, לתורה ולתעודה, חכם הרזים, עוקר הרים וארזים, בקי בש"ס התלמוד, ולא נמצא כמותו בכל העולם בחריפות ובקיאיות, ובזכרון, והוא מגזע הגאונים המיוחסים לאדונינו דוד בן ישי".

בן אחותו היה הגאון מו' אביגדור קרא אב"ד פראג, דודו של ר' יוסף קארו הבית יוסף, ואבי הגאון מו' יהודא קרא אבד"ק גלוגא, אבי הגאון מו' יוסף קרא שהיה אב"ד בעשרים קהלות, אבי זקנו של הגאון מו' משה בע"מ "זכרון משה", אבי האשה מ' אידל חמותו של המהרש"א ז"ל.

"הגאונים המיוחסים לאדונינו דוד בן ישי", אם כי לא מפורש, אך מקובל להניח כי הכוונה היא לרב שרירא גאון ובנו הרב האי גאון, שייחוסם לדוד המלך מצוין באופן בולט.

- בנו: הרה"ג ר' בצלאל.

- בנו: הרה"ג ר' חיים מוורמייזא.
- בנו: הרה"ג ר' בצלאל, אבי המהר"ל. בשו"ת מהרש"ל סימן ט', מזכיר לשבח את ר' בצלאל אביו ואת ארבעת בניו.

הרה"ק רבינו יהודה ליוואי המהר"ל מפראג זי"ע

יומא דהילולא - י"ח אלול

רבינו יהודה ליוואי (-לייב) הנקרא בפי כל "המהר"ל מפראג", נולד בשנת רע"ב, בעיר פוזנא שבפולין לאביו הג"ר בצלאל ב"ר חיים מוורמייזא. שמו נקרא בישראל ע"ש זקינו "חכם הרזים" הגאון הגדול רבי יהודה ליוואי הזקן מפראג (דודו של הגה"ק רבי אביגדור קארו, רבה של פראג - דודו של מרן הב"י) מגזע דוד המלך ע"ה. לא נודע מי היו רבותיו אשר מפיהם קיבל תורה, וגם רבינו אינם מזכירים בשמם אלא בכגון דא: "שמעתי בקבלה מרבותי". י"א שרבינו חסה בצל המהרש"ל בעיר פשעמישל (פרעמישלע) שבפולין. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את הצדקנית פעריל בת "הקצין הר"ר שמואל ב"ר יעקב שהיה גדול בדורו בעושר ובנכסים ובכבוד וקרוב למלכות, והיו בו תורה וגדולה במקום אחד".

סדר ישוביו, תולדותיו וגלגוליו רבים המה מלפרטם עלי יריעה קטנה זו, ולכן נחשבם בקצרה לפי סדר הווייתן. בשנת שי"ג היתה ראשית ממלכתו בק"ק ניקלשבורג וכן במדינת מעהריץ (מורביה). שם היה רועה צאן מרעיתו באהבה ובמסירות במשך כעשרים שנה. רבינו תיקן להם תקנות שונות וחשובות, וקיבצם בקונטרס מיוחד בשם "קובץ תקנות הקהילות במעהריץ". בשנת של"ג חזר לפראג, ופתח שם "בית ועד לחכמים" והרביץ תורה לתלמידים הרבה, לפי דרכו ושיטתו המיוחדת הבנויה עלי השכל וההגיון [להוציא משיטת החילוקים והחידודים מיסודו של הגאון הנודע רבי יעקב פולאק, שהיה נפוץ אז מאוד]. על תלמידיו המפורסמים נמנים הגאונים הגדולים: רבי אפרים לונטשיץ זי"ע בעל ה"כלי יקר", רבי יו"ט ליפמן העליר בעל ה"תוס' יום טוב", רבי דוד גאנז בעל ה"צמח דוד" ורבי אליהו מלואנץ המפורסם בשם "רבי אליהו בעל שם", ועוד. רבינו יסד שם חברות שונות, ביניהם: "חברה קדושה גמילות חסדים" היא ה"חברא קדישא" שנפוצה אח"כ לכל תפוצות ישראל, עד היום הזה; "חברת משניות" ללימוד משניות בעיון, ועוד. אחר י"א שנים ששהה בפראג, שב רבינו לפוזנא, וישב שם כארבע שנים, וחזר שוב פעם אל פראג המעטירה. בתקופה ההיא, מסופר, ביקש הקיסר רודולף השני - ששם גדולת וחכמת רבינו הגיע אליו - לפגשו ולשאוב מה מחכמתו, ואכן ביום א' ג' אדר שנת שנ"ב נקרא רבינו במפתיע לראיון אצל הקיסר רודולף "וקבלו בסבר פנים יפות ושוחקות ודיבר אתו פה אל פה כאשר ידבר איש אל רעהו", וכפי שנמצא כתוב מתואר סדר פגישתם על ידי חתנו של רבינו. מן הענין להביא מה שכותב רבינו החיד"א זי"ע (שה"ג מערכת גדולים ל' אות יז): "ואני הדל קבלתי מרב אחד אשכנזי מעשה נורא שעשה על ידי מה שגילו בשמים, ומזה נמשך שדיבר עם הקיסר ביחוד כמו שעה וחצי, ועשה לו כבוד גדול". פגישה זו עוררה בשעתו הדים עצומים בכל רחבי המדינה, ורבו השמועות אודות תוכנו. אמנם זאת ידוע, שכעבור חודשיים מאז אותה פגישה בינותם, עזב רבינו את פראג וחזר שוב לפוזנא. שש שנים ישב רבינו וניהל עדתו בפוזנא. באותה תקופה כיהן הגה"ק רבי מרדכי יפה - בעל ה"לבושים" - בפראג. בשנת שנ"ח נתחלפו העטרות, ורבינו עלה על כס הרבנות בפראג ואילול המהר"ם יפה עבר למלוך כרב ואבד"ק פוזנא. רבינו עבר אז להתפלל בביהכ"ס הגדול "אלטני".

זכה רבינו לראות עולמו בחייו, והעמיד דור של גדולי ישראל. שש חתניו לוקחי בנותיו היו מגדולי הדור, והם וצאצאיהם הרביצו תורה בישראל, ובנו היחיד הגאון רבי בצלאל חריף היה ראש ישיבה בק"ק קעלין, ולמגינת לבו נפטר עליו בחייו, בשנת ש"ס.

ביום ה' י"ח אלול שנת שס"ט נסתלקה ועלתה נשמתו לשמי רום - בן צ"ז שנים - ומנו"כ בק"ק פראג. רבינו נתן לנו מורשה את תורותיו, חידושי, רעיונותיו והשקפותיו, הלא המה כתובים על לוחות ספריו הקדושים, אשר שמעם יצא לשם ולתהילה בחיים חיותו, אם כי לא כולם ראו את אור הדפוס. והרי רשימת כמה מספריו: "גור אריה" על פירש"י עה"ת; "גבורות ה'" - על יצי"מ ועוד; "דרך החיים" - פירוש עמ"ס אבות; "תפארת ישראל" - על מתן תורה ומעלות התורה והמצוות וכו'; "באר הגולה" - ביאורים על מאמרי חז"ל תמוהים; "נתיבות עולם" - עניני יראה ומוסר; "נצח ישראל" - עניני גלות וגאולה; "אור חדש" - על מגילת אסתר בצירוף "נר מצוה" על עניני חנוכה וכו'; "עט יד" על טור יו"ד, עוד חיבר חידושים על מסכתות הש"ס, על הרי"ף ועל המרדכי. כן ידוע שחיבר מעין גמרא לסדר זרעים וסדר טהרות - "סדר תלמוד". ומסיב "פירוש פשוט כפירש"י ופירוש חריף כפירוש התוספות" (כדמיון ה"סדרי טהרות" להגה"ק מראדזין) אלא שלא זכינו לאורו ונשרף בשנת שמו"ט עם עוד כמה ספריו שהיו עדיין מונחים בכת"י. "עלים לתרופה", ט"ו אלול תשנ"ו, עמ' ג'

ממעינו המבורך של רבינו המהר"ל מפראג זי"ע שאבו מים חיים בדורות שאחריו, ובעיקר ינקו והושפעו ממחשבתו הברורה ומהגיונו הבהיר גדולי החסידות, אשר תורת רבינו שימשה נתיב יאיר גם לחסידות חב"ד, פשיסחה, קוצק וסוכטשוב ועוד. (עי' מבוא לפירושי מהר"ל, ירושלים תשי"ח). עד היכן הדברים מגיעים אפשר לראות ממה שידוע מסורת בפי חסידי חב"ד שה"בעל התניא" בהקדמתו לספר תניא בכתבו שם שהדברים "מלוקטים מפי ספרים ומפי סופרים", התכוון ב"מפי ספרים" לספרי המהר"ל (ועי' אגרות קודש מאדמו"ר מליובאוויטש שליט"א [צוק"ל] חלק י"ז עמ' ב).

תורתו והגיגי מחשבתו של רבינו שימשו יתד נאמן לרעיונותיהם ועקרונותיהם של צדיקי החסידות. החל מתלמידו הגדול של הבעש"ט המגיד הגדול רבי דוב בער זצוק"ל ממעזריטש, כפי שנמצא בתלמידו הרה"ק רבי ישראל המגיד מקוזניץ שחיבר פירוש על ספר גבורות ה', ונדפס בתוך הגש"פ "גבורת ישראל" (למברג, תרכ"ד) וההגהות הופיעו בנפרד בשם "גאולת ישראל" (ווארשא, תרכ"ה), וכן כתב פירוש על שלושת מאמרי המהר"ל ונדפסו בסוף ספר "באר הגולה". כמו כן ידוע כי המגיד רבי ישראל מקוזניץ עמד מאחורי הדפסת ספרי רבינו ע"י תלמידו רבי יעקב מיערוסלאב, שאמנם יצאה לאור בנאווידוואה בין השנים תקנ"ג - תקס"ט, והיתה זו ההוצאה השניה בהדפסת ספרי מהר"ל מאז הופעתם. כמו כן נמצאים הסכמותיו על דפוסי פירוש המהר"ל הנ"ל יחד עם הסכמות הרה"ק רבי לוי יצחק מבראדיטשוב זיע"א. המגיד מקוזניץ גם הפיץ הלימוד בספרי רבינו. (ועי' מאיר עייני הגולה, פייערקוב תרפ"ח).

גם מסופר על הרה"ק רבי בונם מפשיסחה שכשהיה פעם אחת על קבר רבינו אמר: "שידע שהוא היה מפרסם את דבריו" (שיח שרפי קודש, ח"ג עמ' 47). וכאשר היה לומד בספרי המהר"ל היה נותן טעם לדבריו, ואחר כך היה משבח דברי רבינו חיים ויטאל שהמה בבחינה אחרת, ובשורה אחת של דברי רבינו חיים ויטאל נכללו כמה דברים של המהר"ל מפראג (שם), בקיאותו של רבי בונם בספריו היתה גדולה מאד.

מסופר, כי פעם אחת בשיחה עם הרה"ק רבי קלונימוס קלמן אפשטיין זצ"ל בעל "מאור ושמש" בלובלין, אמר לו רבי בונם: "אין זאת אלא שאתה עומד בדף זה וזה שבספר "באר הגולה" (אהרן מרכוס, החסידות,

כמו כן, כשרבי בונם היה כבר זקן וסגי נהור, היו תלמידיו קוראים לפניו בין השאר גם מספרי רבינו המהר"ל מפראג (צ.מ. רבינוביץ, רבי שמחה בונם מפשיסחה, עמ' 42).

כאמור, תורתו הבהירה של רבינו שימשה כאחת מאבני הפינה ועליה בנויה תורת החסידות החל מתלמידי הבעש"ט עד ימינו, וקשר גמור ניכר בין ספרי החסידות והשקפת העולם שבספריו. עד כדי כך העריכו את שיטתו הזכה עד שמסופר על הרה"ק רבי אשר מקרלין סטולין, שהתבטא פעם: "ימכור אדם אפילו תשמישי קדושה שלו ויקנה ספרי המהר"ל". (ועי' ברכת אהרן, הר"ר אהרן הויזמן, עמ' קיב). וכבר ציוה הרה"ק רבי אשר ב"סדר היום" שלו "לעיין ברוב פעמים בספר שערי אורה ובספרי מהר"ל מפראג" (בית אהרן, עמ' 10), ואמר שספרי המהר"ל כשהם נמצאים בבית מביאים יראת שמים בלב אדם! (ברכת אהרן, הר"ר אהרן הויזמן, עמ' קיב). ובשם הצדיק רבי יוחנן מקרלין-סטולין מספרים, כי פעם אחת הורה לאדם אחד שילמד בספר "באר הגולה", ובכלל צריך ללמוד בכל ספרי מהר"ל (דברי אהרן, להג"ל, עמ' רז).

העיד הרה"ק ר' שמואל מקמינקא שספרי המהר"ל מפראג הם מסוגלים להנצל משמן מינות ח"ו, והזהיר שכל מי שירא לנפשו מבלבולי הרהורים באמונה ילמד ספרי מהר"ל מפראג (שני המאורות, אור שני עמ' 96).

גם ראו בספריו פתח וכניסה להבין גודל קדושת דרשות חז"ל, כדברי הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב, "אם תרצה לרוות צמאונך בדברי דרשות חז"ל להבין עכ"פ במעט קט עפ"י פשוטם, איעצך ויהי אלקים עמך, תדבק נפשך בספרי קדוש עליון בעל ה"גור אריה", ובפרט בספר "באר הגולה", ואז ינעמו לחיך דברי רבותינו הקדושים, ותבין קדושתם ותגיל ותשיש" (הוספות מהרצ"א לס' סור מרע ועשה טוב, סוף סימן פו דף מו).

בעל ה"שפת אמת" מגור יעץ לאחד מבניו שיבחר לו כחברותא אברך מיוחד, אשר נהירין לו ספרי המהר"ל.

מענין הדבר כי נינו של המגיד רבי דוב בער ממעזריטש צוק"ל, והוא אדמו"ר הפלא, "תפארת שבמלכות" החסידות, הרה"ק רבי ישראל מרוזין צוק"ל, נמנה בשושלת היוחסין כאחד מצאצאי רבינו (כפי מגילת היחס שברשותי) שייחוסם שורש ישי ממלכות בית דוד.

והמעין בפניני זוהר תורת הצדיק מרוזין וצאצאיו, ימצא כמה מרעיונותיו משובצים במהלכי המהר"ל זקינו, כגון סגולות הצדיק כעובד ה' (גבורות ה', פ"ו) אהבת ישראל, עבודת ה' בשמחה ואחדות ישראל. כמו כן נמצא בתורת בית באיאן רמזים בעקבות תורת המהר"ל.

כן מו"ח הרה"צ רבי מרדכי שלמה האדמו"ר מבויאן זצלה"ה שוחח אתי רבות על המהר"ל ומזכירו לטובה בד"ת שלו.

גם בספרות בעלי המוסר ניכרת השפעתו הרעיונית של המהר"ל, בעיקר שיטת קעלם, וכן בספרי שאלות ותשובות של האחרונים גאוני דורנו, ושאר גדולי תורה.

בספר נפלאות מהר"ל הובא: ר' שמעלקא רייך מהעיר וורמייזא לקח את המהר"ל לחתן בהיותו בן חמש עשרה עבור בתו פערילי. לאחר מכן שלח אותו לעיר פרמסלי ללמוד בישיבת הגאון מהרש"ל. באותן שנים ירד אבי הכלה מנכסיו וכאשר היה המהר"ל בן שמונה עשרה הוא כתב אליו: "מכיוון שבן שמונה עשרה לחופה, והיות ואין באפשרותי לתת לך את הנדוניה שהבטחתי, אינני רוצה לעגן אותך ח"ו. לכן, אנחנו מוחלים לך ונותנים לך רשות שתעשה שידוך אחר כרצונך".

המהר"ל כתב תשובה שאיננו רוצה לשנות את דבריו, והוא מייחל ומצפה לעזר עליון. אולם, מאידך, אם אבי הכלה אינו מעוניין לעגן את בתו, יעשה הוא שידוך תחילה לבתו, ואח"כ ידע כי חופשי הוא.

מצב המחנות לא הוטב. ותרם הכלה כי מצב אביה ברע הוא, ותפתח לה חנות קטנה למכירת מעשה אופה לעזור להוריה בפרנסה. וישבה כך גלמודה עשר שנים. וכן המהר"ל לא רצה לעשות שידוך אחר, וישב על התורה בהתמדה גדולה ויקראו לו ר' לייב בחור. והרמ"א ז"ל אמר כי עליו כתוב: "הרימותי בחור מעם, מצאתי דוד עבדי", כי יש בו ניצוץ מנשמת דוד המלך.

כעבור עשר שנים בשעת מלחמה עבר דרך שם צבא רב. אחרי אנשי הצבא רכב פרש. כאשר עבר הפרש על יד החנות שישבה בה כלת המהר"ל, הוא תחב את רומחו לתוך ככר לחם גדול שהיה מונח בחלון. רצה אליו הכלה ובכתה לפניו לבל יגזול את הלחם, כי היא עניה, ומפרנסת את הוריה הזקנים החלושים, ויצעק עליה הפרש לאמר: "ומה אעשה לך, אין לי כסף לשלם, ורעב אני מאד. אך זאת אוכל לעשות, יושב אני על שני אוכפים, ע"כ אתן לך אוכף אחד בעד הלחם". וישלוף מתחתיו אוכף אחד וישליכנו אל החנות בכח גדול.

וכאשר ניגשה הכלה אל האוכף להגביה אותו נבהלה מאד, בראותה כי נקרעה המרדעת מצד אחד ונפלו משם מטבעות זהב. היא רצה לבשר להוריה את הבשורה. אביה שלח תיכף מכתב אל המהר"ל שיבוא לחתונה, כי עזר לו ה' יתברך בדרך פלא שיוכל לסלק את הנדוניה ולעשות את החתונה.

ומספר על כך ר' יצחק כץ, חתן המהר"ל: מעשה זה שמעתי מפי חמי בעת שבא לפניו דין תורה לנתק קשר שידוכין, לרגל עניות, שלא היה ביכולתם לסלק את הנדוניה כמדובר, ומעולם לא רצה מורי חמי להשתתף בפסק דין כזה, אלא אדרבא השתדל בכל כוחו לחזק את קשר השידוכין. רק כאשר הדבר היה נחוץ מאד, הוא שלח את בעלי הדין אל הדיינים שיפסקו את הדין בביתם, ולא בחדר בית הדין שלו.

לידתו וימי ילדותו [של ה"כ"י יקר" זי"ע] עטופים אגדה שנדפסה בספר "ספורי קדושים" בשנת תקצ"ז (1837) בעיר לייפציג (ראה גם "ספר המעשיות" למ. בן יחזקאל), ומאחר שהספר הוא יקר-המציאות הריני מעתיק את הדברים כצורתם. "בשנת ש' ליצירה היה איש אחד במלכות פולין ושמו ר' אהרן, ופרנסתו היתה שהחזיק ארענדע מיד האדון הדוכס של עיר לינטשיץ, והיה האיש תם וישר, סר מרע וירא אלקים, ויהי כי ארכו לו הימים, וידל האיש מאד, וילך הלוך וחסר עדי כי לא היה ספוק בידו לשלם את החובות אשר היה חייב להדוכס בעד שש שנים דמי החזקת הארענדע וגם בעד תבואות ויי"ש, ויהי היום ויקצוף עליו הדוכס מפני שדחהו מיום ליום, ויצו לעבדיו לשים את ר' אהרן וביתו בבור בלי מזון ומים, וגם אשפות החצר יזרקו לשמה, למען ימותו ברעב ובצמא וידו אל תהי בס. חוק נתן, דבר צוה, ויעשו עבדיו דברי האדון, ויקחו את ר' אהרן וביתו וישימו אותם בבור חושך ואפל, ואשת ר' אהרן היתה מעוברת בעת ההיא, ויתפלל ר' אהרן לה' מעומק הבור, ויבך ויתחנן לאלקיו אשר הלך לפניו באמת ובתמים, וישמע ה' את קולו ויתן את חינו בעיני אחד הסריסים, וישכם בבקר ויפן כה וכה וירא כי אין איש, וישלך את הלחם והמים אל תוך הבור, וילך וישב לביתו. כך היה דרכו יום ויום ואין איש יודע, גם מנע לזרוק אשפה כמצוות אדוניו. ויהי אחרי מלאת ששה חדשים מיום שהושלכו אל הבור, הולידה אשת ר' אהרן בן בבור אשר לא היה כיפיו למקצה הארץ ועד קצהו, וממש היה להם כנר מאיר בחשכת הבור, ויקרא ר' אהרן את שם בנו שלמה אפרים, וימל אותו בן שמונה ימים כמצוות ה'. ויהי היום כאשר הלך הסריס לזרוק שמה מים ומזון כדרכו, ואשת ר' אהרן החזיקה את בנה בידיה, וירא הסריס והנה אור מבהיק מתנוצץ מן הבור כשמש

בזוהרה, ויתפלא מאד, ויתקרב אל בור ויצעק אל ר' אהרן, העודך חי? ומה האור המאיר אצלך? ויען ר' אהרן ויאמר: תודה לאל אשר לא עזבני, ויתן לי בן אשר ביפיו מאיר את העולם, והנה תתקרב ותראה בעיניך, עיני הסריס נפתחו לרווחה ומיהר הביתה כי נכמרו רחמיו, ויהי היום והדוכס יושב על כסאו ועבדיו עומדים לפניו, ויאמר האדון: מי יודע מה היה בסופו של היהודי וביתו, ודאי נאבד זכרם, ויען הסריס: לא, אדוני, היום בעברי על יד הבור ראיתי כי אור מתנוצץ מן הבור, צעקתי לתוך הבור, והנה שמעתי קולו של היהודי כי הם חיים וקיימים, וכי בן נולד להם אשר אין כמוהו ליפיו והיא מאיר חשכתם, ולולא ראיתי בעיני לא הייתי מאמין. ויען האדון ככעס: המצחק אתה לי? וכי אפשר הדבר לחיות ששה ירחים בלי מים ומזון? ויען הסריס ויאמר: למה תכעס עלי, הלא שמעתי מאבותינו מספרים את הנפלאות שעשה ה' עם ישראל בהעלותם ממצרים, כשהמטיר להם מן השמים, ואת הים הגדול בקע לפניהם ויעבירם בחרבה. הידו תקצר להושיע גם עתה להעני הזה, להמטיר לו מן ולהשביעו לחם שמים, לצוות לעורבים לכלכלהו? הלא לא רחוק ממך הדרך, לך נא ראה בעיניך ואז תאמין. ויאסור האדון מרכבתו הוא ואשתו לראות את המראה הגדול הזה, והאדון ואשתו זקנים באים בימים ואין להם ולד, וישב אל הבור ויצעק: אהרן אהרן! ויאמר: הנני. ויאמר: הראה נא לי את בנך הנולד לך. וירם את הילד ויראהו לו. וירא והנה אמת נכון דיבר הסריס. ויען האדון ויאמר: עתה הראיתי לדעת כי ה' עשה עמכם נפלאות, ואולם עדיין הנכם בידי להרוג אתכם בחרב, ואין מציל. ואולם בזאת ארצה לכם, אם תתנו לי את הילד במתנה, וייקרא על שמי, אז אשאירכם בחיים, וגם אתן לכם את הארענדע במתנה גמורה עד עולם. ובראות ר' אהרן כי כלה היא מאת הדוכס לקחת ממנו בכוח, ואין סומכיו על הנס, ויתן את הילד להדוכס, והדוכס קיים את דבריו והיטיב עם ר' אהרן. ויהי שלמה אפרים בבית הדוכס, ויצו הדוכס על כל עבדיו לבלי להזכיר אף פעם את עברו של הילד, והילד לא ידע דבר. ויגדל הילד ויגמל, וילמדהו כל החכמות והוא ברוחב שכלו השכיל לעלות בחכמתו על כל מוריו, ובהיותו כבן שש כבר לא היה דבר אשר נשגב ממנו כזקן ושבוע ימים. ויהי היום ויעש האדון משתה לכל ידידיו ומכיריו השרים והרוזנים, ויתפאר בבנו ויתמהו על חכמתו. ויהי שם אדון אחד ויאמר לי: הן אמת כי למדת כבר כל החכמות, אבל בהיותי בפאריז ראיתי שם כלי שיר אשר כל המנצחים ומטיבי נגן נלאו למצוא דרך השימוש בו, כי חכמה גדולה צפונה בו, ואתה ברוחב שכלך תתפוס את הסוד, ויבקש הנער את האדון כי יסכים לתת לו לנסוע פאריזה ללמוד מעשה הכלי-זמר. ויסע הנער ויצלח מאד בלמודו ובזמן קצר למד את הענין על בוריו, וישב למקומו. ויעש האדון משתה גדול לשובו והנער ניגן על הכלי-זמר אשר הביא אתו וייטב בעיני כל. והכלי-זמר הזה היה כל שעשועיו וכל חייו היו תלויים בו. ויהי בהיות הנער קרוב לבן שלש עשרה שנים חדש אחד לפני הבר מצוה, נתישן הנער על מטתו והנה אביו ר' אהרן נגלה אליו בחלום ויאמר לו: בני! דע כי אינך בנו של הערל הזה, בני אתה, איש יהודי אתה וחייב במצוות, וכל זמן שלא היית חייב במצוות החרשתי, אולם עתה כשאתה מתקרב להיום שבו אתה מתחייב במצוות בני ברח מכאן מהר אל מקום יהודים וספר להם הכל. והזהירו מאד שבל ישנה מדבריו ויברח מהערל. וייקץ הנער והנה חלום ולא שת לבו. ויהיה בלילה השני ובלילה השלישי והנה שוב בא אליו אביו. אז הבין הנער כי הלא דבר הוא, ויפלו פניו מאד ולא ידע לשיית עצות בנפשו, וילך קודר ושחוח. וישאלו האדון: מדוע פניך רעים? וכחד לו הנער בתירוצים שונים, כי אהוב אהב הדוכס את הנער כנפשו. ככל המראה הזה ראה הנער ערב ערב עד הגיע השבוע של הבר מצוה. אז התחיל אביו להפחידו ביותר ואפילו הכה אותו בחלום, והיות והנער היה ישן במטה אחת עם הדוכס מרוב אהבה וחובה, ובשמעו כיצד הנער צועק פחדים נבהל גם הוא, ואז נאלץ היה הנער לגלות את כל הענין. האדון הבין כי הדבר אינו פשוט, אולם להנער אמר כי החלומות שוא ידברון, הלא אני אביך

ואשתי היא אמך אשר ילדה אותך. אך הדברים לא נכנסו כבר ללב הנער, ובהגיע ליל הבר מצוה התחיל הנער לצעוק מרוב פחד, והזקן נאלץ היה לישון בחדר אחר כדי לנוח. אז בא ר' אהרן ולקח את בנו ממטתו והעמידה לפני שער בית הכנסת בעיר פראג, ויצוהו: בני, כשיבוא השמש לפתוח את בית הכנסת וישאלך מי אתה, אל תענה לו דבר ורק תאמר לו כי יובילך אל ראש הישיבה, ובבואך לפני ראש הישיבה תאמר לו בשמי כי בקשתי ממנו שילמד אותך תורה, וכי היום אתה נעשה בר מצוה והוא ילמדך להניח תפילין, ויזהר בך כי נשמתיך קדושה וטהורה, והסטרא אחרא רודפת אחרך לתפסך ברשתה, ואם ישגיח עליך וילמדו אתך תהיה לרב וגדול בישראל - בבקר כשבא השמש מצא את הנער ערום עומד לפני בית הכנסת, ויוליכהו לראש הישיבה, הוא הגאון רבי יהודה ליווא, הנקרא מהר"ל מפראג, ויספר לו כדברים האלה, ויקבלהו לביתו ולמד אתו ולקח מלמד אשר למד אתו סדר התפילה ודיני תפילין, וחריפות מוחו גרם לכך כי במשך זמן קצר יכול היה לשבת עם התלמידים בישיבה ולעסוק בתורה. וילך הנער ויגדל עד כי גדל מאד בתורה ובמעשים, והראש ישיבה נהנה מאד ממנו כי לא ראה חכם כזה מימיו. הדוכס בקומו בבקר ובראותו בי אין הנער במטתו, יצא לבו והתאבל עליו ימים רבים, עד כי חלה מאד, והרופאים אמרו כי אם לא ימצא את שאהבה נפשו, אין תרופה למכתו, ויקומו כל עבדיו לנחמו וימאן להתנחם, והחליט לנסוע ולנדוד מעיר לעיר ותמונת הנער בידו להראות לכל עובר ושב פן ראה את שאהבה נפשו, וכל אחד ענה לו שלא ראה, עד כי פעם אחד פגע בעני החוזר על הפתחים וישאלהו לאמור פן ראית כתמונה הזאת. ענה לו העני: אנכי לא ראיתי, אולם לא רחוק מכאן יושב ביער זקן אחד מכשף מגיד יודע עתידות, והוא יגיד לך את כל לבך, והנה לך אות למען יזדקק לך. ויסע האדון ויבוא אל היער, ויבך לפני הזקן ויתחנן לו כי כל חייו תלויים בנער הזה. ויאמר לו: לין פה הלילה ואני יודע בחכמת הכוכבים ובבוקר אומר לך את אשר אתה מבקש. הבקר אור והזקן אמר לו: תדע כי הנער נמצא בפראג, ולומד אצל הרב, במקום קדוש שאין לי כל שליטה שמה, אולם אם יש לך בביתך איזה דבר אשר הנער אהב מאד מאד, הבא את הדבר אלי ואראה מה אוכל לעשות. ויזכור האדון בכלי-הזמר אשר הנער אהב כנפשו והשאירו בביתו. וישלח מהר רץ מיוחד להביא את הכלי אל הזקן, והדוכס עם הזקן נסעו לעיר פראג ויבואו לפראג בלילה. מיד הרגיש בדבר המהר"ל מפראג, ויצוה על שלשה מתלמידיו כי ילמדו עם שלמה אפרים כל הלילה בלי הפסק ואל תישנו אפילו שינת ארעי, והיה אם ירצה שלמה אפרים לצאת אפילו לרגע אל תתנו לו אפילו אם יבכה ויתחנן בפניכם, ואני אלך להנפש מעט. והזקן עם הדוכס עשו מיני כשפים וסיבכו את הבית, ואז בקש הנער לצאת והם לא נתנו לו. ויבקש לשבור הדלת ולא הניחוהו. והנה נפלה תרדמה על התלמידים והמכשף התחיל לנגן על הכלי-זמר החביב על הנער. כשמוע הנער את הכלי-זמר שבר את החלון וקפץ החוצה ישר לזרועותיו של הדוכס והזקן. הם מיהרו להסתלק מן המקום לאכסניא, ובאמת רצו מיד לעזוב את העיר אלא ששערי העיר פראג סגורים בלילה ולא יכלו לצאת עד הבקר, וישתו וישכרו עד הבקר. המהר"ל נעור משנתו והרגיש שקרה דבר מה, וימהר לבית הישיבה והנה התלמידים ישנים ושלמה אפרים איננו. נודעזע ויספוק כף וייצר לו מאד על נשמה גדולה שתפול לידי השטן. מיד בחר לו עשרה תלמידים שטבלו במקווה טהרה ועמדו בתפילה ככוונה עצומה. והנה בבקר יצאה השמועה כי המכשף הזקן מת, ומיד מיהר הרב לבית-המשפט וביקש צו לסגור את שערי העיר מפני אנשים אשר גנבו נער צעיר מביתו, מבחירי תלמידיו. ובהיותו קרוב למלכות ניתן הצו כי רק שער אחד ישאר פתוח ליציאה והרב יעמוד שם ואם יכיר את תלמידו יקחהו. ואמנם כעבור שעה נמצא הנער, אולם הזקן הקים צעקה כי הנער הוא בנו. ויצא הצו כי על האדון להביא הוכחות מביתו כי אכן הנער בנו הוא, ובינתיים יהיה הנער אצל הרב. האדון שב לביתו מלא צער ויגון, ומרוב צער מת בדרך. והרב מפחד פן יביא האדון עדים כי

הנער בנו הוא, החליט לשלחו לעיר פרשבורג, עיר ואם בישראל, ויתן בידו מכתב אל הגאון הר"ר דק"ק פרשבורג בו תיאר לפניו את גדלותו בתורה וכי הוא המובחר שבתלמידי, ובמכתב תיאר לפניו את כל אשר קרה להנער ולתולדות חייו, וביקש ממנו כי ישים עינו על הנער לבל יפול ברשת הסיטרא אחרא הרודפת אחריו, כי נשמה גדולה היא. בברכת פרידה נפרד הצעיר מרבו ושם פעמיו לפרשבורג, והרב קבלו בכבוד גדול וילמוד אתו באהבה. ושם היה עשיר גדול ולו בת יחידה ויקח את שלמה אפרים לביתו ויאכילהו וישקהו כאחד הנגידיים וכל מחסורו עליו, כי חשב לקחת אותו לחתן לבתו. ויהי שם ר' שלמה אפרים בכבוד וילך עם אלקיו באמת ובתמים וימצא חן בעיני אלקים ואדם, אך הרשעים כים נגרש, השקט לא יוכלו ושוב התחיל השטן לחפור שוחה לנשמה קדושה זו. לפתע נחלה הבחור ר' שלמה אפרים בנגעים קשים ולא מצאו הרופאים תרופה למכתו אלא שילך במשך ארבעים יום כל יום לעת ערב לשאוף אויר בגן עיר. והעשיר רתם לו יום-יום את מרכבתו לנסוע לגן העיר לשאוף אויר, וביום הארבעים כאשר טייל בגן וילך שקוע במחשבותיו הנשגבות ויעמוד אצל אילן כולו מרוכז במחשבה עד כי שכח את קיומו. העגלון עמד שעות על שעות ובראותו כי לא שב נסע לביתו, העשיר חשב כי בודאי יצא את הגן בדרך אחרת, בידעו כי אין הדבר מסוכן בהיותו והגן הוא בתוך העיר. כאשר לא שב גם בערב חשבו כי לומד הוא אצל הרב. ר' שלמה אפרים התעורר מהרהורי כעבור שעות ובראותו כי הוא לבדו בגן, חושך ואפילה מסביב, נפל לבו ויחרד מאד, כי רך וענוג היה מעודו, ויבך בכי גדול ויעורר בדמעותיו את הפמליא של מעלה, וישלחהו ה' עזר מקודש. וירא והנה איש זקן לנגד עיניו ויאמר לו הזקן: אל תירא בני, אני דוד מלך ישראל, אל תירא כלל, כל מה שיקרה לך הלילה יעבור במהרה, רק חזק ואמץ; אתה פה עמדי, תתבונן בכוונת ה' אשר אני מוסר לך, והיה בראותך גדוד עצום עובר ברעש ויצעקו: תן כבוד למלך, וכן גדוד שני ושלישי ברעש עצום, הן הנה כתות השטן סמאל, וכת דיליה. אל תירא ואל תחת, אחר כך תעבור מרכבה בהוד והדר ובתוכה השטן, עצמו אל תירא מפניו, ולא תפסיק אף לרגע מיחוד השם, כי זה העיקר. אחר פנה הזקן והלך לו. ויהי בחצי הלילה והנה קרבו גדודים מרעישים אבל לא יכלו לגשת אליו, ור' שלמה אפרים מחזיק בתומו ומכוין את הכוונות, אך כאשר עברה מרכבת השטן וברוב הדר ותפארת והרעש, הפסיק את כוונותיו. מיד נגש אליו השטן ואמר: תדע שהנך בידי לעשות אתך כאוות נפשי, אולם בזאת אתרצה להניח לך לשוב לביתך אם תשבע לי בשם ה' כי תלמוד בספר אשר אתך לך, כל יום דף אחד, אבל תשבע לי באופן שלא תועיל התרה לעולם. וירא הצעיר כי אין לו ברירה, וישבע לו על הדבר הזה ולקח את הספר מידו, וישב לביתו עצוב מאד וילמד דף ראשון, ומיד אבד את הרצון ללמוד תורה כאשר עד הנה. וכאשר למד את הדף השני, שנא כבר להסתכל בגמרא, ואחרי הדף השלישי התחיל כבר לזלזל במצוות. העשיר אשר הסכין להכירו היטב ובהתבוננו במעשיו שאינו הולך גם לשיבת הרב, וגם מזלזל בנטילת ידים ועוד כמה עברות, החליט להודיע להרב על הדבר. הרב שלח מיד להזמין אליו, אולם לא רצה ללכת, ואחרי שלקחוהו בחזקה התפרץ בבכי לפני הרב. הרב גזר עליו בגזרת מרא דאתרא כי יאמר לו מה קרה, לו יספר לו את כל הענין. ויחרד הרב חרדה גדולה עד מאד, וכאשר נח מעט מעצבונו אמר לעשרה מתלמידי הגדולים, שיקחו עמם את ר' שלמה אפרים ואת הספר הטמא, וילכו לטבול במרחץ ויכוונו בכוונות האמת, ובאמצע שמעו צעקות מסביב הבית: תנה לנו את שלנו, הלא נשבע לנו בשבועה חמורה. והרב התעמק במחשבותיו ועשה יחודים, ואש יצאה מאת ה' ותאכל את בית-המרחץ ואת הספר הטמא, וילכו וישבו לביתם בשלום ובשמחה, ור' שלמה אפרים שב לה' בכל לבו ויגבר לבו בתורה. ואחרי כן קרא הרב לר' שלמה אפרים ויאמר לו: בני, הנה נא זקנתי, והסיטרא אחרא רודפת אחרך בכל כוחה לך נא שוב, בני, לעיר פראג, כוחו של המהר"ל גדול מכוחי. וישמע לקול הרב וישב לפראג ויעמוד לפני

הגאון המהר"ל ויספר לו כל המוצאות אותו. ויאמר לו הגאון: נצחת את השטן ושוב לא יוכלו להרע לך. ועתה שמע לעצתי, תסע ללבוב בהצנע לכת, עסוק במלאכה של פשוטי עם שלא יכירו בך שאתה גדול בתורה, ותיקח אשה בת איש נסתר במעשיו כמוך, ואחרי פטירתו אם יבוא אליך אנשים עם מכתב אגרת ממני, אל תסרב להם ותקיים את דברי, וה' יהיה אתך. וישמע לקול רבו ויסע ללבוב וישב שם, ואז התחיל לחבר את חבורו "עוללות אפרים", ויקח לו אשה בת תלמיד חכם צנוע, ויקרא את עצמו בשם "אפרים עוללות", והתפרנס מזה שהיה מוכר ביצים לאכסניות. ככה נמשך הדבר שנים על שנים, בחוזים ובקבלות היה חותם עצמו אפרים עוללות, והרוב קראו לו בשם "אפרים ייעטשניק" (ספק הביצים) בלשון פולני, ולא נודע לאיש אם קרא או שנה מימיו. ככה חי והתפרנס עם בני ביתו בעוני, ובלילות היה יושב ולומד בשקידה רבה. והנה קרבו ימי המהר"ל למות, ויקרא לאנשי העיר ויאמר להם: אחרי פטירתי תסעו ללבוב, ותמצאו איש בשם "אפרים עוללות", תמסרו לו את האגרת אשר אני מוסר לכם, והוא יהיה רב במקומי. ויגוע ויאסף אל עמיו, ובתום ימי האבל נסעו נכבדי העיר לבובה כפקודת רבם, ודימו בנפשם למצוא גאון ונכבד אשר ימלא את מקום רבם כאב"ד בפראג, ויבואו לאכסניא המכובדת ביותר כיאות וכנאה לנכבדי עיר פראג, וישאלם בעל האכסניא למטרת בואם, אם למסחר פניהם הוא מוכן ליעץ להם, ויספרו לו לאמור כי באו לקחת את הרב הגאון רבי אפרים עוללות לרב בעירם. כשומעו השתומם האיש ויאמר: אבותי ואבות אבותי גרו במקום הזה, ומי מכובד בעירנו אשר אני לא אכירהו, אולם מעולם לא שמעתי על שם כזה, ובפרט כאיש אשר ישב על כסא רם ונשא במקומו של המהר"ל מפראג. ויתמהו האנשים מאד ויחקרו במשך שלשה ימים על מקום המצוא של איש כזה, ולא מצאו. ויהי היום כאשר האנשים כבר עמדו לשוב לביתם בידיים ריקות, והנה התערב המשרת של האכסניא ויאמר: שם כזה ידוע לי, יש לנו איש אחד מפשוטי העם אשר מוכר לנו ביצים וחותם את עצמו על הניירות בשם אפרים עוללות. כשמוע הבעל אכסניא את דברי המשרת חרה אפו מאד ויאמר לו: מה תהתל באנשים נכבדים כאלה, האם רצונך כי "אפרים ייעטשניק" יהיה לרב בפראג? - האנשים אשר ידעו את גודל צדקתו של רבם המהר"ל, הבינו כי לא דבר ריק דיבר המשרת. התחילו לחקור על מקום דירתו של אפרים עוללות, וילכו אליו, ולא מצאוהו בביתו, ואשתו ובניו לבושים קרועי בגדים כדרך עניים, וישאלו לאשתו: איפה הרב? ותענה האשה: למה זה תצחקו מאתנו, ובעלי איננו רב כי אם איש פשוט, והוא כעת הלך להביא מעט עצים לחמם את התנור. ויהי הם עומדים והנה נכנס רבי אפרים וחבילת העצים בידו, בגדיו גסים, אולם מראה פניו צוהלים ועדינים, ויאמרו לו: שלום לך, מורינו ורבינו! הרי האגרת של הגאון המהר"ל אליך, קום ובא אתנו לפראג ותהיה נגיד עלינו. ויקרא את האגרת ויאמר: שמע מינה כי נח נפשיה דרבי, ויקרע בגדיו ויבך, ואחר פנה אליהם ואמר: פקודת רבינו חזקה עלי ואני נאלץ לקבל עלי, אולם אבוא אליכם רק אחרי ששה חדשים מפני כי אני מוכרח להתכונן כפי שמתאים למקבל כהונה גבוהה כזו. וישאירו האנשים חמש מאות זהובים למען יתלבשו הוא ובניו ביתו כראוי, ויבינו כי שר וגדול הוא ליהודים אך נסתר דרכו. וישמחו מאד ויסעו לביתם שמחים וטובי לב על החסד אשר עשה ד' אתם. ורבי אפרים קנה לאשתו ולבניו ביתו מלבושי כבוד כראוי. ויהי היום ויגנב מבית אדון אחד הרבה כסף ולא נודע מי הגנב, וכאשר ראו האנשים כי אפרים מוכר הביצים התחיל להתלבש יפה הוא ובניו ביתו ויעלילו עליו לאמור: אין זה כי אם הוא גנב או יש לו חלק בגניבה, וישיבוהו במעצר, ולא הועילו טענותיו כי אנשים אשר באו מפראג נתנו לו את הכסף, אין איש שומע לו. ויהי אחרי עבור ששה חדשים הזמן אשר קבע לאנשי פראג לבוא, ולא בא, נשלחו שליחים ללבוב. ויהי בבואם לביתו סיפרה להם אשתו את כל המוצאות אתם. מיהרו האנשים ומסרו לגדולי העיר על כל הדבר אשר היה עד עתה סוד כמוס, וישלחוהו

בכבוד גדול אנשים וטף, וילך לעיר פראג לשבת על כסאו של הגאון רבי יהודה ליווא המפורסם בדורו בשם המהר"ל מפראג.

לישיבתו של המהר"ל מפראג ז"ל באה משלחת גדולה של אנשים עשירים ומכובדים עם משרתים ונתנו מתנות לישיבה, כי אמרו שהם רוצים לבחור להם בחור חתן לאחד ממשפחתם, והמהר"ל ז"ל נתן להם רשות והי' אצלם שמחה גדולה ונתנו לבחורים הרבה מתנות, אח"כ הסתובבו כמה זמן בישיבה עד שבחרו בחור אחד ושאלו אם מסכים לבא עמם בעיר שלהם, והשיב להם שישאל להרב הסכמה, ושאל למהר"ל ז"ל והסכים להם, ונעשה להם שמחה גדולה מאד ועשו סעודות לבני הישיבה עם כלי זמר ונתנו להם הרבה כסף ומתנות. כשרצו כבר ללכת עם הבחור נכנס להמהר"ל להיפרד, ותפר לו המהר"ל ז"ל תפילין קטנים על הרגל למעלה במכנסיים ושלח אותו אתם בשמחה גדולה ובלווי כלי זמר ומתנות, וכך נסעו עם עגלות מכובדות על הדרך לביתם, וכשבאו לאכסניה הראשונה לנו שם וגם עשו סעודות גדולות עם כלי זמר, וכך המשיכו אתו בדרך ארוכה ובכל אכסניה עשו כנ"ל. והי' כאשר ארכה הדרך הבחין הבחור שיחס הגבירים אליו השתנה לרעתו מאד, ואם מקודם גילו אליו קירבה גדולה מאד, הלכה והתקררה קירבתם אליו עד שאפילו לא נתנו לו לאכול, וזה עורר אצלו חשש כבד באיזה לגיון הוא נפל, ונעשה לו קצת קשה על הלב הלא אם הוא החתן שלהם היו צריכים לשמוח אתו יותר, אבל בהיותו צדיק סמך על רבו המהר"ל ז"ל. כשהגיע סמוך לעיר יצאו לכבודם כל בני העיר עם טסי כסף והרבה יין וכו' וזה היה לו לפלא גדולה. בין כך וכך הגיעו לעיר גדולה שהיתה מוקפת בחומה והגבירים פתחו לו את הדלת והכניסו את הבחור מאחורי הדלת וסגרו מאחוריו את הדלת. בבת אחת מצא הבחור את עצמו במקום חשוך מאד אשר אין בה לא חלון ולא דלת ולא שום אור, והתחיל למשש בקירות למצוא איזה דרך של מוצא, וראה ונוכח שהמקום גדול וענק עד למאד ללא סוף ויש שם חדרים ופרוודורים שהולכים שם מחדר לחדר והכל נמצא בתוך האפילה הזאת, והרחיק נדוד בתוך המבצר לחפש איזה מקום יציאה אבל אין שום אור בקצה המנהרה. ובראותו את הצרה הגדולה שנקלע בתוכה התחיל לפחד אבל בכל זאת סמך על כח רבו המהר"ל ז"ל שיהיה לו לעזור בצרתו, ומרוב צער דפק בידו על רגלו במקום שהיה תפור התפילין ונאנח אנחה עמוקה מקירות לבו וצעק: אוי מה יהיה פה הסוף. ואז שמע איזה קול שענה כנגדו: מה שהיה אתי זה מה שיהיה אתך. ובשמעו זאת התחיל לתור ולחפש אחרי הקול ולהתקרב אליו. במהלך החיפוש הגיע לאיזה מקום וראה שם ראש חתוך ללא הגוף שדיבר אתו, והראש הכרות סיפר לו שהאנשים האלו שהביאו אותו לכאן הם מכשפים גדולים מאד שעובדים לתרפים, ובכח הכישוף שלהם הם מחפשים איש שהוא בכור לאביו ואמו שבע דורות בכור בן בכור, ואותו הבכור מדור שביעי הם חוטפים בארמנותיהם, וחותרים לו את הראש ומכניסים לו שם של טומאה מתחת לשונו, ואז הראש אומר להם כל העתידות להיות בעולם, ועונה להם על כל שאלותיהם, [וכן כתוב בדעת זקנים מבעלי התוספות (בראשית לא, יט) שהיו שוחטין אדם בחור וחותרין אותו ומולחים אותו במלח וכו'], ולכן הם מצליחים בכל עסקיהם והם עשירים גדולים, אבל ראש כזה יכול לדבר רק שבע שנים, ואחרי שבע שנים הם דורשים ממנו שימצא עבורם בכור אחר בן שבעה דורות, ואני אמרתי להם עליך שאתה בכור בן שבע דורות ולכן הם הביאו אותך לכאן, לעשות ממך את מה שעשו לי. בשמעו זאת התחזק שוב ושאל אותו שיאמר לו דרך ועצה איך להיפטר מהם, וענה לו שתחת לשונו נמצא שם של טומאה, ואם הוא יגע בו בידו ויוציא אותו מפיו אז יצעק צעקות גדולות ונוראות שישמע בכל העיר, ועליך להזהר במאד שלא תגע בו בידך.

ולכן אם תרצה להיפטר מהם ולברוח, עליך להוציא את השם של טומאה מפי, אבל כאמור לא בידך, אלא על ידי דבר אחר, ואז כשתוציא את השם מפי, מיד אמות, ותביאני לקבר ישראל. ועתה אייעץ לך, שמיד עם מיתתי תלך לכיוון של הסימנים המיוחדים שאני מוסר לך עתה ואז תמצא פתח קטן מאד ותדחק את עצמך לצאת דרך הפתח הקטן, ושם תמצא ים גדול וענק, אבל עליך לדעת שאין זה ים כלל, והכל אחיות עינים, ותמשיך לילך עד שתפגוש בחיות רעות ונוראות, ושוב לא תפחד מהם כי הם רק אחיות עינים, ואח"כ תראה לפניך בור עמוק מאד מאד שתצטרך לעבור בו, ושוב תדע שאין זאת כי אם רק אחיות עינים. הבחור עשה כציווי הראש הכרות, ובוהירות רבה הוציא את השם של טומאה מפיו ולא נגע בו בידו, ומיד מת הראש והבחור עטף את הראש והכניסו לתוך שק, והלך לפי הסימנים שמסר לו עד שמצא את הפתח הצר והקטן ותחב את עצמו דרך הפתח, ואכן נתגלו לפניו כל המכשולים הגדולים שאמר לו הראש, והגם שידע שאינם רק אחיות עינים היה צריך הרבה חיזוק ואומץ רוח לעבור עליהם, וכאשר נפגש עם הבור הענק והגדול נתקף בפחד עצום מאד כי לא ראה את הסוף של הבור, והגם שידע שאין זה אלא אחיות עינים, ומרוב פחד משמש בתפילין שלו, עד שעבר גם את הבור. כשירד הלילה, נכנס לחורבה ללון שם, וראה שהרצפה היתה מלאה בקברים, ויוצאים האנשים מקבריהם ואחד מהם נוטל לכולם ידים ומתפללים מעריב, ולא הספיק לשאול אותם מה הפלא הזה עד אשר כבר חזרו לקבריהם, למחרת בבוקר שוב ראה האנשים יוצאים מקבריהם כנ"ל והתחזק לשאול אותם מה הדבר כאן, ואמרו לו שפה היה פעם ביהכ"נ ובימים נוראים עשו כאן כולם תשובה באמת ונשבעו שלא יצאו מפה עד שיבוא משיח, ובהיות שלא היה עדיין הזמן נפטרו כולם ונטמנו במקום, וזכו שנותנים להם להתפלל שלוש פעמים ביום כמו בעולם הזה. אח"כ ביקש מהם שיביאו אותו בחזרה לעיר פראג, והעמידו אותו מחוץ לתחום העיר. אותו היום ערב שבת היה, והשמש נטתה להעריב וכבר הגיע שעת בין השמשות, ומיד לקח הבחור את הראש הכרות וקבר אותו בקבר ישראל, וחכך בדעתו אם מותר לו עדיין להיכנס לעיר, כי אולי הוא רחוק מתחום שבת, ומצא לעצמו היתר כן להיכנס לעיר, ונכנס בשלום לעיר והגיע לפני רבו המהר"ל. כשראה אותו המהר"ל בריא ושלם, הקפיד עליו ולא רצה לומר לו שלום ואמר לו: מה ששלחתך שתביא את הראש הכרות את זה קיימת, ובכך ביערת את כל הכישופים שלהם. אבל אם היית עומד גם בנסיון הזה והיית מחכה ואינו נכנס לעיר בשבת היית גורם התקרבות הגאולה.

הגולם הוא יצור בעל כוחות על-אנושיים שייצר המהר"ל מפראג על פי סודות תורת הקבלה. הגולם נוצר על מנת להגן על הקהילה היהודית מרדיפות שכניהם הגוים ובעיקר מעלילות הדם שהיו נפוצות באותה התקופה. על פי המסופר, יצר המהר"ל את הגולם מן העפר שעל שפת נהר המלדובה. בשבוע שלפני ציווה המהר"ל לחתנו - רבי יצחק כ"ץ ולתלמידו הגדול רבי יעקב הלוי, שהיו השנים שליוו אותו בעת יצירת הגולם, לצום בכל אותו שבוע, ולאחר שבוע לטבול במקוה ולבוא אליו. ואכן לאחר שבוע הלכו אל אותו הנהר, ויצרו מעפר האדמה צורת אדם. ולאחר אמירת שמות קדושים, קראו בקול את הפסוק: "ויפח באפיו..." ואז קם הגולם על רגליו.

סביב פועלו של הגולם מסתובבים סיפורים רבים רובם סביב עלילות הדם שהיו באותה תקופה.

כעבור כמה שנים ביקר המהר"ל אצל הקיסר, והצליח לשדלו להוציא צו, שאסר על בתי המשפט לדון בעלילות הדם השיקריות. כעת, משלא היה עוד לגולם שימוש, החזירו המהר"ל לעפר, וגופתו נטמנה בעליית הגג של בית הכנסת העתיק "האלטנוי שול". עם הזמן החלו פקפוקים באמיתיות הסיפור, בעיקר עקב העובדה שבספר "שבחי המהר"ל" שנכתב על ידי תלמידיו אין אזכור לסיפור זה כלל.

אולם כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש מספר בשם כ"ק אדמו"ר הרבי הקודם יוסף יצחק כי אכן עלה לאותה עליית הגג וראה את אותו הגולם.

יש כתי"ק גלוי ומצולם של כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש בנוגע להגולם: ובנוגע לעיקר הענין (שהמהר"ל עשה את הגולם) - בעצמי שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר שראה הנשאר ממנו - בעליית ביהכנ"ס דמהר"ל בפראג. ודיבר עד"ו עם אביו כ"ק אדנ"ע וכו'.

וזהו הסיפור: פעם ביקר אדמו"ר הרש"ב יחד עם הרבי הרי"צ בפראג, וביקרו בבית הכנסת של המהר"ל. בנו אדמו"ר הרי"צ רצה לעלות לעליה בה מונח ה"גולם", שיחד את השמש, נטל סולם ועלה. - כשסיפר הרי"צ את הסיפור לרבי, שאלו הרבי מה ראה שם, והרי"צ לא ענה לו.

כשנודע הדבר לאדמו"ר הרש"ב הוכיח קשות את הרי"צ. כעבור זמן אמר לו: הייתה לי עבודה של חודשים (כנראה כדי לתקן שלא יהיה נזק מזה. המספר).

בהתוועדות שבת פרשת בשלח תש"ל איזכר הרבי את הסיפור בקצרה בצינו שסיפר פעם את מה ששמעו מהרבי הרי"צ אודות עניין זה.

רבי לוי יצחק שניאורסון סיפר כי ביקר יחד עם הרבי הרש"ב בבית הכנסת של המהר"ל והרבי הרש"ב ביקש לעלות לעליית הגג בה מונח הגולם למרות שאף אדם אינו מהיין לעלות לשם וכשהגיע רק בראשו לחלל העלייה, ירד מיד כשפניו לבנים כסיד ואמר שאף הוא סובר שאין רשות לאף אדם להיכנס לשם.

בזמנו של המהר"ל סבלו היהודים רבים מ"עלילות דם", כאשר הגויים העלילו עליהם שהם משתמשים בדם ילדים נוצרים כדי לאפות את מצותיהם. בעקבות עלילות שקריות אלו אירעו פרעות רבות ואכזריות ביהודים. המהר"ל נלחם כאריה למענם של יהודי פראג, וניהל ויכוחים רבים עם מאות כמרים. ככל הויכוחים ניצח המהר"ל בוויכוח. ברם, מפני כומר מכשף בשם טודאוס, שונא ישראל מובהק, חשש המהר"ל, ולפיכך עשה "שאלת חלום" ושאל כיצד להילחם בו. התשובה שקיבל מן השמים לימדה אותו "צירופי אותיות", בעזרתם יהיה מסוגל לברוא גולם. מהר"ל שיתף בבריאה את חתנו, ר' יצחק הכהן, ואת תלמידו, ר' יעקב ששון הלוי, ויחדיו יצאו בלילה, 4 שעות לפני עלות השחר שזהו זמן הרחמים, אל שפת הנהר מולדווה. שם יצרו צורת אדם מחמר וטיט והקיפוהו - כל אחר בנפרד - שבע פעמים באומרם צירופי שמות. לבסוף פתח הגולם את עיניו והביט בהם. מהר"ל ציווה על הגולם לעמוד והנוכחים הלבישוהו בגדים והנעילוהו נעליים. הגולם דמה לאדם, אך כוח הדיבור לא היה לו. המהר"ל הודיע לו שעליו לשמוע בקולו בכל אשר יצוונו, אפילו ללכת כמו אש, לקפוץ לתוך מים, או לקפוץ ממגדל גבוה. אל לו לחשוש, שכן הוא לא יינזק בכל פעולותיו.

המהר"ל עשה שאלת חלום באיזה כח יוכל להלחם עם הכומר שהוא מתנגדו. ובאה לו תשובה זו מן השמים על פי א' ב' "אתה ברא גולם דבק החמר ותגזר זדים, חבל טורפי ישראל". ועל זה אמר מהר"ל כי בעשר תיבות האלה יש צירופי שמות, אשר תמיד יש באפשרות לברוא בכחם גולם חי מן חמר. המהר"ל קרא אליו בסתר אותי יצחק בן שמשון הכהן חתנו, ואת תלמידו הגדול יעקב בן חיים ששון הלוי, והראה לנו את התשובה מן השמים שהשיג על השאלת חלום, ומסר לנו את הסוד בענין בריאת הגולם מן חמר ועפר מן האדמה. ואמר לנו שרוצה ליקח אותנו להיות בעזרתו בעסק הבריאה, יען כי לבריאה כזו נצרך ארבעה כחות של ארבעה יסודות, אש, רוח, מים, עפר. ועל עצמו אמר המהר"ל, שהוא נולד עם כח של יסוד הרוח, ועלי אמר שאני נולד בכח של יסוד האש. ועל תלמידו רבי יעקב ששון אמר שנולד בכח של

יסוד המים. ועל כן על ידי שלשתנו תגמר הבריאה בשלמות. ופקד עלינו לבלתי נגלה זה הסוד לשום בן אדם, וזירז אותנו בתיקונים והנהגות שבעת ימים מקודם:

בשנת ה'ש"מ יום כ' לחדש אדר הלכנו שלשתנו בשעה ארבע אחר חצות הלילה מאחורי העיר פראג, עד הנהר הנקרא מלדווקא. בשפת הנהר חפשנו ומצאנו מקום חמר וטיט. ועל הטיט עשינו צורת אדם, ארכו שלש אמות, וציינו הפנים גם ידיים ורגלים, כאדם המונח פרקדן. אחרי כן עמדנו שלשתנו אצל רגלי הגולם עם הפנים שלנו נגד פני הגולם. ואותי צוה מהר"ל לראשונה להקיף שבע פעמים את הגולם, להתחיל מצד הימין להקיף עד הראש, ומן הראש עד הרגלים לצד שמאל. ומסר לי הצירופי אותיות לאמרם בעת ההקפה. וכך עשיתי שבע פעמים. וכאשר גמרת את ההקפות נתאדם גוף הגולם כגחלת אש. אחרי כן צוה מהר"ל לתלמידו רבי יעקב ששון שיעשה גם כן שבע הקפות כאלו, ומסר לו צירופי אותיות אחרים. וכאשר גמר ההקפות נכבה האש, כי באו מים בהגוף, והתחילו אדים לצאת מן גוף הגולם. וגם נתמלא עם שערות כבן שלשים, וגם צפרנים נהווו בראשי אצבעותיו. ואז עשה גם המהר"ל שבע הקפות. ואחרי גמרו הקפותיו אמרנו שלשתנו יחד את הפסוק [בראשית ב', ז'] "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה" כי גם באויר הנשימה צריך להמצא אש ומים ורוח, שהם אמ"ש הנזכר בספר יצירה. ואז פתח הגולם את עיניו, ויבט בפנינו כאיש משתאה. אחרי כן קרא מהר"ל בקול נוגש "עמוד על רגליך!" ויעמד הגולם על רגליו פתאם. אז הלבשנו אותו עם הבגדים אשר לקחנו אתנו. בגדים אשר יאתו עבור שמש של בית דין. וגם מנעלים הנעלנו ברגליו. בקצור שנעשה איש כאחד האנשים. ראה ושמע והבין, אבל כח הדבור לא היה בפיו. ובשעה הששית בבקר טרם האיר היום הלכנו הביתה ארבעה אנשים. כאשר הלכנו הביתה אמר מהר"ל אל הגולם בדרך "דע שאנחנו בראנו אותך עפר מן האדמה, למען תשמר את היהודים מכל רעות ומכל הצרות שסובלים מאת שונאיהם ומנדיהם. ויקרא שמך יוסף. אצלי תשב ותדור בהחדר של הבית דין שלי. עבודתך תהיה עבודת שמש של בית דין. ועליך לשמוע בקולי לכל אשר אצוך. אפילו ללכת במו אש, ולטבוע במים אדירים, ולקפוץ מן המגדל עד אשר תמלא פקידתי בשלמות לכל אשר אשלח אותך". הגולם נענע בראשו לדברי המהר"ל כאדם המסכים לדברי חבירו. ולנו אמר המהר"ל כי על כן קרא שמו יוסף, כי יען כי המשיך בקרבו את הרוח של יוסף שיאד הנזכר בתלמוד, שהיה חצי איש וחצי שד, והוא שימש גם את חכמי התלמוד, והציל אותם כמה פעמים מצרות גדולות. וגם אמר על הגולם, שאף אם ילך במו אש לא יכוה. ונהרות לא ישטפוהו, וגם חרב לא ירהגהו. לפני בני ביתו אמר המהר"ל על אודות הגולם כי כאשר הלך בבקר השכם אל המקוה פגע ברחוב את העני האלם הזה, וראה שהוא איש תם גדול, על כן ריחם עליו ויביאהו אל ביתו להיות עוזר לשמשים של הבית דין. אמנם נתן המהר"ל צו, ויזרז לבני ביתו, לבלתי ישתמשו עמו לצורך תשמיש ושירות הבית. ויען כי ישב הגולם תמיד בחדר הבית דין בקרן אצל קצה השלחן, נשען בראשו על שתי ידיו, באמת כמו גולמו בלי וחסר חכמה ותבונה, ולא חשב ולא דאג על אודות כל דבר שבעולם, על כן קראהו האנשים בשם "יוסילי גולם". ויש אשר קראו אותו "יוסילי האלם":

המעשה הנפלא מן הספר תורה שנפלה לארץ ביום הכפורים. בשנת ה'שמ"ז קרה מקרה מעציב בעיר פראג, בבית הכנסת הגדולה אשר התפלל בה המהר"ל ביום הכפורים אחרי הקריאה בספר תורה לתפלת מנחה, נתכבד איש אחד במצות הגבה ונפלה מיזו הספר תורה לארץ. להמהר"ל היתה חלישת הדעת גדולה ממקרה הזה ונפל בעצבות. ראשית צוה המהר"ל להכריז, שכל האנשים אשר ראו בנפילת הספר תורה יתענו ביום שלפני ערב חג הסכות. אמנם הבין המהר"ל שהוא איננו יוצא עוד בזה התענית, כי לא

בצומות יבחר צור ישראל, כי אם לבער את הרע אשר לרגליו נתגלגל הדבר הזה, כי מקרה כזה בודאי לא על חנם בא. ויחקור המהר"ל וידרוש סבת המקרה ולא נודעה אליו, ויפלו פניו. ביום התענית עשה המהר"ל שאלת חלום ויבקש שיודיעו אליו מן השמים סבת המקרה. אמנם לא נענה בתשובה ברורה, כי אם ברמיזה, כחידה סתומה אשר לא הבין המהר"ל פתרונה. וזאת היתה התשובה הבאה אליו "לא תשא על לב פכש קמה". ולא ידע המהר"ל לשות עצות בנפשו איך להבין הרמז. ויאמר המהר"ל להשתמש גם בענין הזה עם יוסילי גולם, ונפל על עצה הזאת. הוא כתב את החמש עשרה אותיות מן התשובה על ט"ו פתקאות, כל אות ואות על פתקא אחרת ויערב את הפתקאות, אחרי כן קרא אליו את יוסילי גולם, ויפקד עליו שיסדר את אותן הפתקאות על השלחן בשורה אחת, רק שיהיה בסדר נכון באופן שיצטרפו האותיות אלו עם אלו, שיהיה באפשרות לקרותן ולדעת על מה מרמזים. יוסילי גולם לא חקר ולא דרש ולא היה מעיין בזה הרבה רק סידר את הפתקאות בסדר הזה "אאע לתש ללב פכ שקמה". אז הבין תיכף המהר"ל שהתשובה הזאת מרמזת על הפסוק "אל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע לטמאה בה, פסוק כ' של קריאת מנחה היום", כי בקריאת המנחה של יום הכפורים הפסוק הזה הוא פסוק כ' מן הפרשה. ועל פי זה הבין המהר"ל, שזה האיש אשר נתכבד במצות הגבה עם הספר תורה הזה, הוא חוטא עם אשת איש. וישלח המהר"ל את יוסילי גולם עם כתב הזמנה אל זה האיש הנחשד שיבוא תיכף אליו. וכאשר המהר"ל שלח את יוסילי גולם לקרוא לאיזה איש, אז היה יודע זה האיש שאסור לו לסרב כלל וכלל, אפילו רק להשמיט ולדחות את הדבר על זמן מה. כי לא פעם אחת קרה שיוסילי גולם חטף את המסרב על שכמו, וישארו אל בית המהר"ל ברחובות קריה, כמו שנושאים כבש אל בית המטבחים. וזה האיש הנחשד שהיה הבעל הגבה בא תיכף אל המהר"ל. ויקרא המהר"ל אותו אל חדר בלבדו ונעל אחריו את הדלת ויבקש ממנו שיודה בטוב מה חטאו ומה פשעו אשר בידו, כי אך לבעבור חטאו נפלה הספר תורה מידו לארץ ביום הכפורים. וירא האיש שנתפס ביד המהר"ל כדג בתכה, ויבן שלא יוכל להכחיש הדבר בפני המהר"ל, על כן התודה תיכף על חטאו, שזה זמן רב אשר הוא חוטא עם אשת שותפו. ויסדר המהר"ל לאיש הזה תשובה. וגם שלח אחרי האשה החוטאת ויתקן הדבר על פי הדין:

בעיר פראג היה פרנס הנקרא [פרימוס] הגביר הגדול רבי מרדכי מייזל אשר מסחרו היה נשך ותרבות. טבח ערל אחד היה חייב לו חמשת אלפים כתרם [קראנען]. זה רבי מרדכי מייזל דרש ממנו בחזקה שישלם לו את החוב, וזה הטבח הערל לא רצה או לא היה ביכלתו אז לשלם את החוב, ועל כן חשב עצה ותחבולה לעשות עלילה לרבי מרדכי מייזל, אשר יאסר על ידה בבית האסורים, וממילא לא יהיה נרדף לשלם את החוב. בעיר פראג עמד בית המטבחים, הן של יהודים והן של הערלים, תחת העיר באותו הצד של רבע היהודים. וכאשר הטבחים הערלים היו מובילים בשר העירה, היו נצרכים לנסיע דרך רבע היהודים. איזה ימים קודם חג הפסח מת ילד נוצרי אצל שכנו של זה הטבח הערל. הילד נקבר על בית הקברות של הנוצרים כנהוג, וגם זה הטבח הערל היה שם בשעת הקבורה. בלילה גנב זה הטבח הערל את הילד המת מקברו. ובאותו הלילה המית זה הטבח הערל חזיר גדול בבית המטבחים, ויוריק את בטן החזיר מן הבני מעיים והטמין בו את הילד המת, אשר חתך את צוארו מקודם, כדי שיהיה נראה כמו שנשחט היהודים. בלילה הניח זה הטבח הערל את החזיר הזה על עגלתו, ויסע העירה דרך רבע היהודים, ויעמד עם העגלה לא הרחק מן בית רבי מרדכי מייזל, למען השלך במרתופו את הילד המת, לבעבור עלילת דם. וירא יוסילי הגולם מרחוק את העגלה וירץ אליה, ויחפש בה היטב וימשש את החזיר וירגש מה שמונח בו. אז לקח יוסילי הגולם את החבל של אזורו, ויקשר ביד חזקה את הטבח הערל עם החזיר אל

העגלה. הטבח הזה גם כן לא היה איש חלש, והתחיל להתאבק עם הגולם להלחם עמו לבלתי יעקד אותו עם החבל. אולם יד הגולם תקפה עליו, וכבד הגולם אותו במהלומות גדולות ויפצעוהו באיזה מקומות, אז נכנע תחתיו הטבח הערל, כי גבורת הגולם היתה דבר שלמעלה מן הטבע. אחרי כן ישב הגולם על העגלה, ויסע עמה מהרה אל בית המועצה של ממשלת העיר, מקום משכן שר השוטרים. בחצר בית המועצה היו הרבה שוטרים ושומרים, ונעשה שם רעש גדול על ידי העגלה, אשר נסעה שמה בחפזון ורעש. ויסבו הרבה אנשים את העגלה. הטבח הערל צעק ממכאוביו של מהלומות הגולם, ודמו היה זב מפצעיו. השוטרים התחילו להתיר את החבל ולמשך את הנפצע מן העגלה, ואיזו מהם רצו להביא רופא לחבש את פצעיו. ואיזו מהם רצו להביא נרות להאיר. ובתוך כך נמלט הגולם משם ואין איש רדף אחריו. כאשר האירו השוטרים את הנרות חפשו בעגלה וימצאו את החזיר, ויראו בבטנו את הילד המת, אשר נראה כנשחט, נכרך עם טלית של יהודים. המה הבינו תיכף את אשר לפניהם, ויחלו לחקור ולדרוש את הטבח הערל. הוא החל מתחלה להכחיש, אבל יען כי היה ניכר כחשו בפניו, היה מוכרח להודות שהוא לא רצח את הילד, כי אם גנבו מבית קברות הנוצרים לבעבור עשות עלילת דם לרבי מרדכי מייזל, אשר ירדפוהו בלי חשך לשלם לו את הכסף המגיע לו. ועל שאלת השוטרים, מי הביאהו הלם ביד חזקה ויכהו ויפצעוהו, השיב כי פתאם רץ אליו נצרי אלם אחד מן נושאי הסבל, אשר באומץ גבורתו וגם בתואר פניו נהו מן השדים ולא מן האנשים. והוא כבדהו במהלומות גדולות ויפצעוהו, יען כי לא הניח עצמו להעקד על החבל אשר היה בידו. הטבח הערל נאסר שם בבית הסוהר וינתן בפלילים. למחרת נתפשט המעשה המוזר הזה בכל העיר, אבל איש לא ידע ולא הבין מאין באתה להם התשועה הגדולה הזאת. אולם נפל פחד גדול על שונאי היהודים מזה. ורק כומר טאדעאוס הוא הבין כי אך יד המהר"ל עשתה זאת על ידי כח שלמעלה מדרך הטבע, ועל כן התחיל הכומר לפרסם בעיר שהמהר"ל הוא מכשף, ונעשה להמהר"ל שונא גדול עוד יותר מבראשונה, ויחשוב תמיד עצות ותחבולות להלחם נגד המהר"ל ונגד כל היהודים אשר בעיר פראג:

מעשה נפלא מאד של עלילת דם על ידי הכומר טאדעאוס אשר על ידה באה לו מפלה האחרונה להשתלח מפראג. מעשה נפלא הזה נקרה בשנת ה' אלפים שמו"ה ליצירה. בעיר פראג לעומת בית הכנסת הגדולה עמד בית גדול וישן מאד, אשר היה נראה כמו היכל מלכי שנות קדם. בית הזה היה נקרא בשם "היכל המחומש" [דער פֿיניווער פאלאץ], זה השם קראו לו לבעבור שהיו לבית הזה חמשה צדדים של חמשה כותלים, וכל כותל נכנס ברחוב אחרת. לפני כל כותל עמדו חמשה עמודים גבוהים ועבים מאבני גזית. בין העמודים היו חמשה חלונות גדולים ורחבים. על הגג עמדו חמשה מגדלים גבוהים, ועליהם פטורי צעצועים ודמותים מחוקקים, אשר מהם היה ניכר שהארמון הזה העמד בזמן שהאומות עבדו לשמש. ויען כי כל עניניו היו של מספר חמשה על כן קראו לו "היכל המחומש". לבית הזה לא היה בעל הבית מיוחד, רק שהיה נחשב בין אחוזות ונחלאות של הממשלה. ויען כי הממשלה לא רצתה להוציא כסף על תקון בדקי הבית, על כן נחרב זה הבית בכל פעם יותר ויותר. ועל פי רוב היו דרים בו אנשים עניים ובעלי מלאכות הנמוכים. תחת הבית הזה היו מרתפים גדולים וארוכים כמו מערות. אולם דיירי בית הזה היו יראים מלהיכנס למרתפים, כי יצא השם ששעירים ירקדו שם, והשדים קננו למו את המרתפים ההם, ומפילים פחד ובהלה על כל הרוצה להיכנס שמה על ידי השלכת אבנים ורוח מערה. ואמרו שלא איש אחד ניזק שם, ברצותו להיכנס תוך המרתפים. ולכן גם דיירי בית הזה היו מועטים. וממילא נחרב הבית בכל פעם יותר ויותר, עד שהיה נראה כמו חורבה ישנה. ויקר מקרה קודם חג הפסח אחר בדיקת חמץ אצל המהר"ל, כאשר היה צריך לומר "כל חמירא", והנה כבה הנר פתאם ביד השמש הזקן רבי אברהם

חיים, אשר עמד אצלו. והמהר"ל היה נוהג שלא רצה לומר שום דבר בעל פה כי אם מתוך הסדור שלו. [ואמר לנו פעם אחת, שטעם המנהג שלו אינו מחמת חומרא, רק משום שמראים לו מן השמים עתידות על פי גוון האותיות של התפלה. כי יש גוונים המורים על חסד ויש מורים על דין ויש על רחמים. והאותיות של הסדור מתהפכים לאותו הגוון של המדה השוררת. ופעם אחת בכה המהר"ל מאד בשעת אמירת העבודה של יום הכפורים. ושאלנו אותו במוצאי יום הכפורים טעם הבכיה. ואמר לנו שהסימן של לשון הזהורית שהיה בבית המקדש שנהפך ללבן יש לו זה הסימן בגוון האותיות של העבודה בהסדור שלו. ובזה יום הכפורים לא נהפכו האותיות לגוון לבן, כי היה קטרוג גדול בשמים על ישראל. והיה לו צער גדול מזה ועל ידי הבכיות שלו המתיק מעט את הדין]. ועל כן רמז המהר"ל אל השמש שידליק את הנר, כי חשב זאת למקרה. וינסה השמש להדליק את הנר איזה פעמים, ובכל זאת נכבה הנר ולא רצה להידלק. פני המהר"ל נתלבנו מפחד, כי הבין תיכף שאין זה דבר פשוט. וכן גם כל האנשים אשר עמדו שמה נבהלו מאד. המהר"ל היה מוכרח להפסיק, ואמר להשמש רבי אברהם חיים שיקח את הסדור וילך עמו אל הנר הדולק בתוך מנורת הכותל, ויאמר שם אצל הנר בקול רם מתוך הסדור "כל חמירא" מלה במלה, והמהר"ל יענה אחריו מלה במלה בעל פה. ויעש כן השמש, וילך כמו מבוהל מחמת פחד המקרה אצל הנר של מנורת הכותל והתחיל לומר "כל חמירא". אבל במקום שהיה צריך לומר "דאיכא ברשותי" היה נראה לו שכתוב בהסדור "דאיכא בחמשא", ויאמר כן בקול רם לפני המהר"ל "דאיכא בחמשא". המהר"ל עמד מלענות אחריו ויצעק אליו בקול "נו! נו!" לרמז לו כי טועה הוא. אולם השמש נבהל עוד יותר והתחיל לומר פעם שנית "כל חמירא וחמיעא דאיכא בחמשא". אז הכה המהר"ל באצבע צרדה כדרכו באותו הרגע שהתוודע מאיזה דבר נפלא, ויצעק בקול: אם כן! מבין אני עתה שעת צרה היא ליעקב, ורוצים שוב לכבות נר ישראל. וגם מבין אני עתה פתרון החלום שחלם לי בליל שבת הגדול". אחרי חן רץ המהר"ל בבהלה אצל הנר שדלק במנורת הכותל. ויען כי המנורה היתה גבוה, עמד המהר"ל עצמו על ספסל עם הסדור אצל הנר ואמר מתוך הסדור "כל חמירא" כראוי. ואחרי אמרו צוה על כל האנשים הנמצאים שם בביתו, שהיו מאנשי העיר, שילכו תיכף לביתם. ולא נשאר איש בבית, כי אם חתנו הגאון מוהר"ר כ"ץ וצ"ל, עם השמש הזקן רבי אברהם חיים, והשמש השני יוסילי גולם. אז סיפר המהר"ל שחלם לו חלום של פחד בליל שבת הגדול, באשר כי מן "היכל המחומש" יוצא אש ולהב גדול, מחמת שנעשה שם שרפה גדולה. וראה בחלום כי לבת אש גדולה מתנתקת מן "היכל המחומש" ומתפרצת אל תוך חלוני בית הכנסת הגדולה, בשעה שהבית הכנסת היתה מלאה עם יהודים מתפללים. ונתבהל מאד בתוך שינתו והתחיל לצעוק בקול גדול עד כי ניעור משנתו בפחד ובבהלה גדולה. ואמר המהר"ל שעתה הוא מבין פתרון החלום. כי בזה "היכל המחומש" הוכנה איזו עלילה וצרה גדולה על תושבי עיר פראג. ונצרך לבער זאת מהר, כמו שמבערים חמץ. ולכן נשלח מן השמים בפי השמש רבי אברהם חיים שיאמר "כל חמירא וחמיעא דאיכא בחמשא", לרמז כי עלינו לבער את החמץ הנמצא בהיכל המחומש אשר הוכן שם פח ומוקש עבור תושבי עיר פראג. כי אש יצאה מהיכל המחומש ותלהט בחלוני בית הכנסת על כל היהודים הנמצאים בבית הכנסת. וגם מה שנכבה הנר מרמז על זה שרוצים לכבות נר ישראל. והיינו שהוכנה הצרה גם על המהר"ל בעצמו שנקרא נר ישראל, לבעבור שהיה בו ניצוץ דוד המלך ע"ה, שנקרא גם כן נר ישראל. ויתחיל המהר"ל לחקור ולדרוש איך יכול להמצא בבית הזה דבר רע על ישראל. וישאל עצמו המהר"ל על כל התושבים הגרים שם, מי המה ומה מעשיהם. אמנם השמש הזקן זכר מאד והכיר היטב את כל האנשים הדרים שם, ויחשב אותם בשמם כל אחד ואחד, ולא נמצא אחד מהם, אשר יפול עליו חשד על דבר רע. כי כלם היו אך יהודים עניים ובעלי מלאכות קטנים. אולם

על דבר אחד עמד עצמו המהר"ל ונרעש ונפחד מאד. כי השמש הזקן סיפר לו, שזוכר כאשר היה נער קטן ספרו הדרדקי דבי רב זה לזה הגדות קדמוניות תעל אודות ההיכל המחומש, וכל אחד סיפר מה ששמע מאבותיו. ואחת מהן היא, שבהיכל הזה היה דר בשנים קדמוניות מלך אחד אשר לא התראה לעולם לפני אנשי העיר. וכאשר היה צריך ללכת להתפלל בקלויסטער, הלך מביתו אל "הקלויסטער הירוק" דרך מערה שנבנתה מן המרתף של ההיכל עד המרתף של הקלויסטער הירוק. וזה הקלויסטער הירוק הוא אותו הקלויסטער שיושב בו עתה הכומר טאדעאוס שהוא צורר יהודי גדול. וכאשר שמע המהר"ל את ההגדה הזאת אמר, שאם כן אין זה כי אם שהכומר הזה, שהוא שונאו ומתנגדו, הכין בהמרתף של ההיכל המחומש איזו עלילה רעה, כי בלתי ספק שהוא יודע מן המערה ההיא, ונקל לו לעשות זאת באין מפריע. כי המהר"ל ידע שזה הכומר אורב ושואף תמיד ומחשב תחבולות להיות כורה שחת של עלילת דם להנקם גם בו, לבעבור שהמהר"ל השתדל תמיד בכל כחו לשמור את העיר מעלילת דם. וגם ידע המהר"ל שזה הכומר טאדעאוס תבער עוד חמתו בקרבו על דבר הילדה בת רבי מיכלי בערגער, אשר נפרעה מזימתו מלהמיר את דתה. וזה הכומר היה גם מכשף גדול והבין שאך יד המהר"ל עשתה זאת, וכי הילדה אך נגנבה משם, והשרפה היתה במכווין על ידי משרתו לבעבור כסות עינים. ומן דברי הכומר טאדעאוס, אשר הצטדק אחרי כן בבית המשפט לפני השופטים, נראה כי הוא חשב, שמשרתו החזיר את הילדה להוריה בעד כסף הרבה, בעת שהכומר היה על אסיפת הכומרים בעיר קראקוי, וחשב שכל זאת נעשה על פי עצת המהר"ל ועל כן החליט הכומר לנקום עצמו במשרתו וגם בהמהר"ל: והנה אמת היה הדבר הזה שהוכנה עלילת דם נוראה על נכבדי העיר וגם על המהר"ל עצמו. וכך היה המעשה. זה הכומר טאדעאוס היה לו משרת בעל אשה ובנים. בית הכומר עמד בחצר קלויסטער הירוק. מצד אחד היו נכנסים חלונות בחצר הקלויסטער. ומצד השני היו נכנסים חלונות בגן גדול, שהיה מוקף חומה עם שער ברזל, אשר היה נפתח לדרך שמחוץ לעיר. שני שבועות קודם חג הפסח שהתחיל חודש האביב והאילנות מלבלבין, היו יוצאים המשרת של הכומר עם אשתו אחר הצהרים לעבוד איזה שעות בגן לעדור הארץ ולנקות האילנות. והילדים שלהם היה דרכם להתחיל אז להשתעשע בגן ולרוץ הנה והנה. ובזמן שהיו עובדים בגן פתחו את השער הברזל להשליך דרך שם פסולת הגן, אשר נאסף בו בזמן החורף. והרבה פעמים היו רצים ילדי המשרת מחוץ להשער, להשתעשע שם. בערב כאשר היו נכנסים לביתם משרת הכומר עם אשתו, היו קוראים את הילדים שהיו מפוזרים בגן ומחוץ לגן, והיו מחפשים אותם ומאספים אותם הביתה. הכומר טאדעאוס ידע מכל זה, ומצא על ידי זה מקום טוב לנקום נקמתו במשרתו ולעשות עלילת דם להמהר"ל. הוא ארב לילדי משרתו לעת ערב, בשעה שאביהם ואמם טרודים בעבודה, והילדים מפוזרים בגן ומחוץ לגן. וכאשר ראה ילד אחד מהם שהיה נפרד מאחיו והשתעשע בלבדו סמוך לבית הכומר, אז הטעה אותו הכומר ויספחהו אל ביתן, והלך עמו למרתפו הגדול, ושם שחט אותו וקבל את דמו בקלי. ואחרי כן שפך את הדם בהרבה צלוחיות קטנות, וידבק על הצלוחיות פתקאות בכתב יהודית עם שמות נכבדי העיר, וגם שם המהר"ל עם שמות עם שמות בניו וחתניו, וגם שמות השלשה פרנסי העיר הנקראים פרימוסען. וכל זה נשא הכומר מן מרתפו אל המרתף של ההיכל המחומש. וגם גויית ילד הנשחט נשא שמה. וינח הכל בארון ישן אשר עמד בתוך המרתף. ומהלך הכומר היה דרך המערה המחברת שני המרתפים. והכין הכומר עלילת דם הגדולה הזאת. למען יוכל להתנפל ערב חג הפסח עם שוטרי הממשלה על רבע היהודים ולעשות שם חיפוש גדול, עד אשר תמצא העלילה, ויוכל אז להביא במאסר את המהר"ל בעצמו עם בני ביתו ועם נכבדי העיר. וכל זה נעשה בערב של ליל שבת הגדול. ובעבור זה חלם להמהר"ל באותו הלילה חלום הנורא כנזכר לעיל: והיה בערב, כאשר משרת הכומר עם אשתו נחו מעבודתם אשר בגן,

ויבקשו ללכת הביתה, התחילו לאסוף את ילדיהם ללכת אתם יחד, ויראו והנה חסר להם ילד אחד. הם חפשו את הילד עד קרוב לחצות הלילה ולא מצאו אותו. בבקר בא משרת הכומר עם אשתו לפני הכומר ויספרו לו את אשר קרה אותם. ויאמר להם הכומר, שלפי דעתו בלתי ספק שהילד היה רץ להשתעשע מחוץ לשער הברזל על הדרך ההולך שם, ויתעה בשדה. אמנם הוסיף עוד הכומר לאמר להם, שנצרך לפחד מדבר אחד. כי כאשר היום סמוך לחג הפסח של היהודים, והמה אורבים בכל שנה על נפש נוצרי לשחטו ולקחת את דמו לערבו בתוך המצות שלהם. ועל כן מי יודע אם לא נפל הילד הזה לקרבן בידי היהודים. ולכן אין עצה כי אם עליכם להודיע ממקרה הזה לשר השוטרים, ולבקש מאתו שיעשה במהרה חיפוש בכל בתי היהודים. וגם יעץ הכומר לאשת משרתו שתאמר בפני שר השוטרים, כי ביום שנאבד הילד ראתה לפנות ערב ממרחק דרך שער הברזל, שיהודי אחד נשא דבר מה על כתפו בשדה בשק, והשק היה מתנענע על כתפו כאלו היה מונח בו דבר חי, ואין זה כי אם שזה היהודי גנב את ילדה לשחיטה. ועוד צוה עליה הכומר שתבכה בכי גדול ותיפול לרגלי השר לבקש מאתו שיצווה לעשות החיפוש במקדמ האפשרי, וגם שיבקש את הכומר טאדעאוס ללכת עם השוטרים בשעת החיפוש להיות בעזרתם. האם האומללה כשמעה את דברי הכומר פרצה בבכי גדול ותרץ מיד אל שר השוטרים ותיפול לפני רגליו בבכיה, ותספר לו ככל אשר למד אותה הכומר טאדעאוס, וגם בקשה ממנו לעשות חיפוש מיד בעזרת הכומר טאדעאוס. ויענה לה השר שימלא בקשתה ככל אשר שאלה מלפניו. אולם היום אין באפשרות, כי עליו לבקש על זה הסכמת שר העיר, וזאת יעשה ביום הזה. ולמחרתו בבקר יעשה החיפוש בעזרת חיל גדול ובלוית הכומר טאדעאוס. והזהירה לבל תגלה הדבר בפני כל איש: אמנם כתיב [תהלים קכ"א, ד'] "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל". וכאשר נתגלה מן השמים להמהר"ל כי יש צרה קרובה, אשר עליו לבערה כמו ביעור חמץ, וכי הוכנה בהיכל המחומש, לא נח ולא שקט המהר"ל, ויאזור תיכף את מתניו ללכת בחיל ובכח לבער את החמץ הזה. ויאמר מהר"ל "הן אמת כי יש סכנה להיכנס במרתף של החורבה, כי הבית ההוא לחורבה יחשב. אולם אתמוך יתדותי על מה שאמרו חז"ל כי שלוחי מצוה אינן ניזוקין. והגם כי כפי שאומרים הוא מקום דשכיח בו היזקא, אבל זכות הרבים יעמוד לי שלא יאונה לנו כל רע".

אחר חצות הלילה לקח המהר"ל ג' הבדלות עבות עם מוכנה של אש. ויתן ביד שני השמשים שלו, רבי אברהם חיים ויוסלי הגולם שתי הבדלות, וגם המהר"ל לקח בידו הבדלה אחת, וגם את מקלו לקח אתו, וילכו שלשתן אל ההיכל המחומש בלאט, לבל יודע מזה לאיש. כבואם על המדרגות המובילות אל תוך המרתף הדליקו את שלשת הבדלות וילכו הלאה. אמנם כאשר פתחו את הדלת נעשה רוח גדול, והמרתף נתמלא עם אבק מן הרוח, אשר התגבר לכבות את הבדלות. וגם שמעו נביחת כלבים הרבה ונפל עליהם פחד גדול. ויאמר להם המהר"ל לבל יפחידו רק יתחזקו לעמוד על מקומם. ויאמר המהר"ל וגם רבי אברהם חיים שלשה פעמים [תהלים צ"א] "יושב בסתר" וינח הרוח עם האבק, וגם נביחת הכלבים שככה. אולם כאשר התחילו ללכת הלאה נפלו עליהם אבנים מן מעזיבה המרתף, אז נבהלו לבל תפול עליהם מקורת המרתף. ויאמר המהר"ל אל יוסילי גולם "לך אתה לבדך, כי גם השדים לא יקחוך, ותחפש היטב בכל החדרים ואם תמצא איזה דבר חשוד של עלילת דם תביאהו לפני". וינסו אחור המהר"ל עם רבי אברהם חיים עד הדלת, ורק יוסילי גולם בלבדו הלך הלאה עם ההבדלה הדולקת. ויחפש וימצא סל קטון אשר הונח בו הילד הנשחט, מכורך עם טלית מצויצת, וגם עוד סל קטון אשר היו מונחים בו לערך שלשים צלוחיות קטנות עם דם. ועל הצלוחיות היו דבוקות פתקאות קטנות עם שמות המהר"ל ובנו וחתניו וכל נכבדי העיר. כאשר הביא יוסילי גולם כל זאת לפני המהר"ל, פקד עליו המהר"ל שיקח את הילד הנשחט כמו שהוא, וישא אותו דרך המערה המובלת אל מרתפי הקלויסטער של הכומר

טאדעאוס, ויחפש שם את המרתף אשר עומדים בו היינות של הכומר, ויטמין שם את הילד המת בין החביות לבל יהיה ניכר מאומה, ואחרי כן ישוב אל המהר"ל דרך המערה. וימלא הגולם את כל הפקדות המהר"ל ולא החטיא מאומה. ואחרי חצי שעה שב הגולם מן המערה. אחרי כן צוה המהר"ל שיעשו חור בקרקע המרתף, וינפצו באבנים את כל צלוחיות הדם, וישליכו הכל בתוך החור ויכסו בעפר, לבל יהיה ניכר מאומה. ויעשו כן. אחרי כן שבו שלשתם הביתה בשמחה. ויצוה אותם המהר"ל לבל יספרו לפני איש מאומה מאת אשר ראו בעיניהם: ערב פסח בבקר בשעה העשירית התראה פתאם שר השוטרים ברבע מושב היהודים, ועמו הרבה שוטרים ואנשי חיל, וגם הכומר טאדעאוס לא נעדר בהם. החילים והשוטרים התפרצו מהר שנים שנים בתוך מעונות היהודים ויחפשו היטב היטב. שר השוטרים עם הכומר טאדעאוס חפשו לראשונה בבית הכנסת הגדולה, אחרי כן בבית המהר"ל ובבתי נכבדי העיר. וכאשר עברו לפני ההיכל המחומש, אמר הכומר אל שר השוטרים שנצרך גם פה לחפש. כי על פי רוב יעשו היהודים רציחות כאלה בבתים החרבים. ויחפשו גם שם בכל חדרי המרתף. אולם כאשר בא בגפו כן בגפו יצא. ואחרי הצהרים נסעו כלם לביתם בידיים ריקניות. בעת החיפוש נפלה אימת מות על היהודים תושבי עיר פראג. ואך המהר"ל צוה תיכף שיודיע איש את רעהו בשמו לבל יפחדו מאומה. כי הפח נשבר ואנחנו נמלטנו. ויצוום להכין על חג הפסח בגילה ורינה, כי צור ישראל וגואלו עשה לנו נסים נסתרים להצילנו מעלילות כוזבות: הילד הנשחט היה מונח שם במרתף הכומר טאדעאוס במקום סתר איזה ימים, עד כי נסרח היטב. וכאשר קרב חג הפאסחא של הנוצרים, אמר הכומר אל משרתו בשבוע הקודם, כי ילך אל המרתף וינקוהו ויעשה בו סדרים, ויעשה חשבון מכל היינות הנמצאים שם, למען ידע כמה יין לקנות עוד על חג הפאסחא. וירד המשרת אל המרתף וגם כלבו אשר רץ אחריו תמיד ירד אחריו. המשרת לקח את עצמו אל העבודה. ובתוך זה התחיל הכלב לרוץ במרתף הנה והנה, ולהריח בחוטמו בכל מקומות המרתף, כדרך הכלבים המחפשים דבר מה. עד אשר הריח את המקום שבו נטמן הילד המת. אז התחיל הכלב לנבח מאד ולפזז סביב המקום הזה. ויבן המשרת כי אין זה דבר ריק ויתחיל לחפש במקום ההוא וימצא את גויית הילד, וכיכר תיכף כי זה ילדו הנאבד לו. וירץ המשרת החוצה אל שר השוטרים בבהלה גדולה, ויספר לו את שאר קרה לו. חיש מהר בא שר השוטרים בלוויית אנשי חיל וירדו אל תוך המרתף, ויראו כי כנים דברי המשרת. ויצעק המשרת שאין זה כי אם מעשי ידי הכומר טאדעאוס בעצמו. השואף תמיד להתנפל על היהודים ולהתגולל עליהם עם עלילת דם. וכן הבינו כלם כי אמת כפי המשרת. בתחלה נסה הכומר להכחיש כל הדבר, כי איננו יודע מאומה. אולם נגלה עונו בכמה אותות ומופתים, עד אשר הוכרח הכומר להודות, כי ידיו שפכו דם הזה. אמנם הצטדק, כי למען קנא את קנאת דת הנוצרית במשרתו עשה רצח הזה. יען כי משרתו שדד נפש יקרה מן דת הנוצרית, אשר ישבה אצלו איזה שבועות, והחזירה להוריה בעבור בצע כסף אשר לקח מהם, בעת היותו על אספת הכומרים בעיר קראקוי. למען לקחת נקם גם מן הרב של היהודים, אשר בטח היתה זאת עצתו לשחד את המשרת בכסף, לכן רצח נפש של ילד משרתו, לעשות מזה עלילת דם על הרב, להנקם בשניהם. אבל משרתו ענה כחשו בפניו, כי לא כן הדבר, רק שהכומר משך אליו בגנבה את בת רבי מיכלי בערגער, ויאנסה להמיר דתה ויושיבה בשביה. ומתוך ייסוריה קצה בחיה ותשרוף את חדרה עליה. סוף הדבר היה שהכומר טאדעאוס נאסר וינתן בפלילים. וייענש להשתלח אל ארץ גזרה על כל ימי חייו. כן יאבדו כל רשעי ישראל:

על המעשה הזה אמר המהר"ל בדרך הלצה "גונן בחשובה אשה". כאשר צור ישראל רצה להגן על האשה החשובה, היא השכינה הקדושה אם הבנים. "וגם בכנים". היינו להגן גם בכנים שלה הכנסת ישראל.

"חמשה דברה לו האשה". היינו השכינה דברה לו במה ששלחה לפיו לאמר לפניו מלת "חמשה". כדי שיבין שצריך לבדוק ולבער החמץ מן הבית הנקרא "חמשה" שהוא היכל המחומש

שמעתי כמה פעמים מכ"ק חותני [הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק] זצ"ל, שהמהר"ל מפראג הי' לו ויכוחים רבים עם גלחים (הכמרים), (והרבה פעמים הי' בסכנה), וכיון שראו הגלחים שיש לו למהר"ל כוח גדול, שאלוהו אם יכול להוריד אליהם את ה'אותו האיש', והוא פחד מאד שלא יזיקוהו, על כן מיאן בזה, עד שהבטיחו לו שלא יעשו לו דבר, אז הוריד המהר"ל את ה'אותו האיש' אליהם כשהוא מונח בקופסא מלא צואה, כאמרם ז"ל (גיטין נ"ז.), וכעסו הגלחים על זה מאד כמובן ולא עמדו בדיבורם ורצו להזיקו, והי' המהר"ל בסכנה גדולה, עד שניצל מהם בדרך נס. [מפי הרה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק]

צדיק גוזר

בעיר פראג שבצ'כוסלובקיה חי במקום הצדיק רבי יהודה ליוואי הנודע בכינויו 'המהר"ל מפראג'. המהר"ל מפורסם ברוח קודשו ובניסים המופלאים שחולל. המלך ששלט במדינה באותה תקופה, היה אדם נבון וישר. אשתו לעומתו היתה מרשעת ושנאה את היהודים בכל מאודה. בשיתוף פעולה של הכמרים שונאי ישראל תכופות המלכה היתה מדברת על ליבו של בעלה שיגזור גזירות נגדם. המלך לא קיבל את דברי השטנה שלה ונהג כלפי היהודים כראוי, כמו בכל אזורי המדינה. באחד הלילות, הציקה המלכה לבעלה המלך עד מאוד בדרישתה לעשות משהו כנגד היהודים. השעה הייתה שעת לילה מאוחרת, והמלך היה עייף מאוד וחסר כח להתווכח עימה. ברצונו לסיים את הויכוח העקר אמר לה: "כתבי מה שאת רוצה על קלף המלוכה ובבוקר אעבור על הכתוב ואראה אם לחתום". במילים אלו נשכב המלך ונרדם. המלכה המרוצה אצה עולזת לסופר המלוכה, ועד מהרה מוכנה הייתה מגילת קלף בה נכתבה המזימה המרושעת – גזירת גירוש כל היהודים מהארץ ונישולם מרכושם שיישאר לשלל לנוצרים. המגילה הגורלית הונחה בזהירות תחת כר השינה של המלך, בכדי למנוע הגעת המידע לידי היהודים, אשר ינסו לעשות כל אשר לאל ידם בכדי לבטל את הגזירה. באותו הלילה, ישן המלך שנת ישרים ויחלום חלום. ובחלומו, והנה הוא נלחם עם צבא המדינה השכנה עימה היו יחסיו מתוחים. הקרב היה קשה ונטה לרעתו, ועד מהרה גברה יד האויב והמלך נפל בשבי. הוא נכלא בתא נעול בראש מגדל שמור היטב, ולא נודע לו כלל מה עלה בגורל ארצו ועמו. לא ניתן לו כי אם מעט אוכל ומים ותו לא. כך עברו עליו ימים, שבועות חודשים ושנים. ארבע עשרה שנים תמימות חלפו – והנה, נצרכה הרבנית, אשתו של הצדיק המהר"ל מפראג להגיע למדינה השכנה. היא הזדמנה למקום בו היה המלך לשעבר כלא, בדיוק כאשר פתחו הסוהרים את התא על מנת להכניס למלך את מנתו הזעומה. לתדהמתה הרבה הבחינה במלך, אשר עקבותיו אבדו זה שנים, הכלוא בתא. היא חפשה הזדמנות לבוא עימו בדברים, ובסופו של דבר הצליח המלך להעביר לה מסר – מה תוכל לעשות בכדי לשחררו. היא עשתה כאשר אמר והצליחה להסדיר את התנאים למילוט המלך מהכלא. לאחר שנות שביה ארוכות היה המלך חופשי. הרבנית לקחה אותו אל בעלה הרב בכדי שיסתתר בינתיים בביתם. המהר"ל נחרד בראותו את ההלך המזוהם, מגודל הציפורניים והשערות, בו זיהה את צל דיוקנו של מלכו לשעבר. הוא רחצו וסייע לו להסתפר ולגזוז צפרניו, והחזירו דרך דלת סודית לחדרו הפרטי בארמון ובעודו עושה כן הביא המהר"ל שתי קערות. באחת מהן הניח את השערות הגוזזות, ובשניה את הצפרנים. המלך פתח את פיו במטרה לשאול לשם מה נחוץ להניח את השערות והצפרנים בשתי הקערות, אולם לפתע התעורר. מספר רגעים ארכו למוחו להצטלל ולהבין שהכל היה חלום בלהות. הוא חייך לעצמו, אולם חיכו נמוג וקפא במהירות. מול שתי עיניו עמדו על השולחן

בחדרו, מוחשיות לחלוטין, שתי קערות. האחת הייתה מלאה בשערות, והשנייה – בצפרניים... המלך רעד מפחד. הוא הבין שלא דבר ריק הוא. חיש מהרה ציוה לקרוא למהר"ל שיבוא לפניו. בהגיע הרב סיפר לו המלך את דברי החלום ואף הראה לו את שתי הקערות. המהר"ל הביט בעיניו העמוקות במלך, ואחר נענה ואמר: "אלקים יענה את שלום המלך תמיד, אך אולי היה איזה דבר רע מתחת ראש המלך הלילה ולכן חלם חלום זה, ואל יפחד ממנו המלך..." המלך החרד מיהר לגשש במיטתו, וחיש מהרה מצא את מגילת הקלף שהכנינה המלכה כנגד היהודים, ממתינה אך לחתימתו. "אכן, נודע הדבר" אמר המלך הנפעם, וסיפר למהר"ל את השתלשלות העניינים. הוא שרף לעיניו את המגילה והבטיח לו שמכאן ולהבא יגן הוא אישית על יהודי הארץ...

ייחוס המהר"ל לדוד המלך

מדברי אדמו"ר הרש"ב: "שלא יכבה נרו לעולם ועד, אור הבעל שם טוב תמיד מאיר, חסידות תהיה עד משיח בלתי ספק, שכן הרי 'דוד מלך ישראל חי וקיים', שזה היה הבעל שם טוב והמגיד ואדמו"ר הזקן, וכן הלאה, שאנו הרי [באים] מדוד, זה ימשיך לתמיד עד משיח" (תורת שלום ע' 176. וראה שם ע' 235).

בשיחת חג הפסח תשי"א: "הולך וקרוב יום אחרון של פסח, שהוא, כדברי הרבי [=אדמו"ר הרי"צ], יומו של משיח ('משיח'ס טאג), שבו מפטירין 'ויצא חוטר מגזע ישי וגו'". ויהי רצון שבימים הסמוכים ממש יקויים יעוד זה, והרבי – שהוא "מגזע ישי", ממלכות בית דוד – יגאלנו מהגלות הרוחני ומהגלות הגשמי, ויוליכנו אל הגאולה האמיתית והשלימה (תורת מנחם כרך ג' ע' 15).

"רבותינו נשיאינו אשר הם מיוחסים לבית דוד משבט יהודה" (שיחת פ' שמות תשנ"ב סי"ג).

"הייחוס של בעל ההילולא הוא מזרע דוד [כידוע שהוא דור השביעי מאדמו"ר הזקן, אשר הוא דור השביעי מן המהר"ל מפראג, והמהר"ל הינו מזרע דוד]" (סה"ש תשמ"ט עמ' 650 – אודות הרה"ק ר' לוי יצחק אביו של הרבי).

כ"ק ק"ק המאור הגדול רבי ישראל בעל שם טוב הק' זי"ע

יומא דהילולא - ו' סיון

בשנת נח"ת, עיר וקדיש משמיא נחית, נשמת מורנו רבי ישראל בעש"ט, לאביו רבי אליעזר ולאמו שרה, לעת זקנתם, שהיו אז סמוך למאה שנים.

בשחר ימיו הצניע מעשיו מעיני אדם ואיש לא ידע את גדולתו ואת מדריגותיו הגבוהות להם זכה בדי עמל. ביום מלאת לו כ"ו שנים, ח"י אלול שנת תפ"ד, נתגלה אליו מורו ורבו הנביא אחיה השילוני "שלמד עמו דבר קטן - היות דאביו ורבא, ודבר גדול - מעשה מרכבה וכל גנזי בראשית". במשך עשר שנים ניהל את עדת הצדיקים הנסתרים, ואחר כמה שנים - אחר שהראו לו משמיא כי הגיע השעה לכך - נתגלה אור שמשו לעין כל והחל להפיץ ולפרסם את שיטת החסידות.

בראש השנה שנת תק"ז היתה לו עליית נשמה המפורסמת, במכתבו לגיסו מספר הבעש"ט על כך: "וראיתי דברים נפלאים במראה שלא ראיתי עד הנה ועליתי מדרגה אחר מדרגה עד שנכנסתי להיכל משיח ששם לומד משיח תורה עם כל התנאים והצדיקים וגם עם שבעה רועים ושאלתי את פי משיח

אימתי אתי מר והשיב: בעת שיתפרסם לימודיך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה" (נדפס בסוף ספה"ק בן פורת יוסף).

מורנו הבעש"ט הק' לא חיבר שום ספר אולם דבריו הקדושים ואמרותיו הטהורות, הלא המה בכתובים בספרי תלמידי ותלמידי תלמידי, ונקבצו בספרים שונים כגון "דורש טוב", "בעל שם טוב עה"ת" ועוד.

בשנת תק"כ ביום רביעי ו' סיון יום א' דשבועות עלה בסערה השמימה, ונטמן במעזבוז ביום שני ע"י תלמידי הקדושים. קודם הסתלקותו אמר שבכוחו לעלות בגופו השמימה כמו אליהו הנביא, אך רוצה לקיים מאמר הכתוב "כי עפר אתה ואל עפר תשוב" זיעוכי"א. "מסע הקודש - טשערנאביל" (ב"ב תשס"ד) ע' קי"ח

שמעתי מחותני (כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא) ז"ל, שאחד מהמופתים הכי גדולים אצל הבעש"ט הק' היה שטרם התגלותו למרות שראו אצלו מופתים גדולים, ולא היו אלו סתם מופתים חוץ לדרך הטבע, רק ממש השתנות סדר המערכות, בכל זאת הנה טרם הגיע זמנו להתגלות, לא הכירו בו ולא נתפעלו כלום, והיו מכנים אותו "ישראלטש"ע קונצען מאכער". כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"א, ע' שכ"ד

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר כו' מו' שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע שסיפר המעשה מהבעש"ט ז"ל נבג"מ שהיה ריש דוכנא להתינוקות (בעלפיר) והיה הבעה"ב שלו נוסע לאיזו רב ורצה הבעש"ט ליסע עמו ולא רצה הב"ב לקחתו. ונסע בהחבא על הדף הבולט חוץ לעגלה מאחורי העגלה. וזרק נער כותי אחד אבן להבעש"ט. ויצא ממנו דם מכח האבן. ואח"כ בחזירתו באותו כפר היה שם המון רב מאוד באותו מקום שזרק הנער האבן ולא נתנו להם ליסע עד שיאמרו להם איזהו עצה לאשר כי הנער נדבק לארץ והתחיל לשקוע וכל מה שעשו תחבולה להוציא אותו היה משתקע יותר וכאשר ראה הבעש"ט זה אמר להנער לא תזרוק עוד אבנים ליהודים והרכין בראשו כי דיבור לא היה בו. והיה גם אחר המעשה הלז ולהבא ריש דוכנא (בעלפיר) ולא הרגיש כלל במופת. ואמר הרה"ק ר' לוי יצחק זי"ע מבארדיטשוב שזה יותר פלא על מה שנשתכח הדברים ולא עשה רושם כלל אף שהיה מפורסם הנס. והמעשה הזו נראה כמו בגלית הפלשתי שאמרו רז"ל (רבה ויקרא) שאחזתו הארץ. וזה מדה כ"מ כו' מחמת גודל גאוותו כנ"ל ע"כ הושפל לארץ ממש וזה משפיל גאים עדי ארץ... הרה"ק רבי שמואל שינאווער זצ"ל "רמתים צופים" ח"א, דף ט"ז ע"ב

בטרם התפרסם שמו של הבעש"ט, ועדיין לא יצא טיבו בכל הארץ, בא אליו אדם אחד והתלונן לפניו, כי נגנבה עגלתו על כל המשא הרב, שהיה עליה. הביט הבעש"ט קימעא בתוך החומש שלפניו ואמר לאותו אדם: "לך למקום פלוני, ושם תמצא את עגלתך הגנובה". באותה שעה ישב לפני הבעש"ט גיסו, ר' גרשון מקיטוב, שעדיין לא הכיר בגדלותו, והוא העז לשאול את הבעש"ט: "הרי ידענו, שבתורה גנוזים סודות נשגבים, אבל לא ידענו, שגם גנבים גנוזים בתורה?! ומהיכן ידע הבעש"ט, אחרי הבטתו בחומש, היכן טמונה הגניבה?" והשיב לו הבעש"ט: "חז"ל אמרו (חגיגה יב, א), על האור של ששת ימי בראשית, שיכל האדם להביט בו מסוף העולם ועד קצהו, אלא שראה הקב"ה שאין ראוי שהרשעים ישתמשו בו, ולכן גנזו לצדיקים לעתיד לבוא. אותה גניזה היתה צריכה להיות במקום שמחוץ לעולם שנברא בששת ימי בראשית, וזוהי התורה, שנבראה קודם בריאת העולם. נמצא, שאותו אור גנוז בתורה, ומי שזוכה יכול להביט באור זה, הגנוז בתורה, ועל ידי כך לראות מסוף העולם ועד סופו". הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל "ממשנתו של רבי גד'ל" (ב"ב תשנ"ח) ע' קי"ט

עובדא שהי' רגיל אא"ז (כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע) זצוק"ל לספר ביום ב' דחג השבועות, הילולא קדישא של אא"ז אור שבעת הימים רבינו ישראל בעל שם טוב זי"ע ועכ"י. אא"ז הבעש"ט לפני שנתגלה הי' מלמד בסביבות עיר בראד, ונתפרסם הדבר שהוא עושה פשרות טובות באופן טוב ומועיל לשיבועות רצונם של שני הצדדים.

פעם הי' סכסוך בין הגאון הגדול ר' אפרים קיטובער זי"ע שהי' ריש מתיבתא בהקלויז דבראד עם אחד מבעלי בתים שבעיר בראד. שני הצדדים ידעו היטב שאם ילכו לפני בית דין שבעיר בראד יהי' קשה מאד שלא ישאו פנים להאי גברא רבא ר' אפרים קיטובער, ובכך בחרו ללכת אל המלמד שתחת עיר בראד ולא יגלו לו מי הוא הבעל דין, והוא יפסיד ביניהם.

באו לפני הבעש"ט ועשה פשרה טובה שנתקבלה לשני הצדדים בשיבועת רצון. אח"כ אמר הבעש"ט לר' אפרים שיש לו דבר סתר לדבר עמו. נכנסו לחדר שני ואמר לו הבעש"ט שהוא יודע בו שהוא ר' אפרים קיטובער, וגילה לו הבעש"ט קצת ממדריגותיו, ואמר לו תדע שאני הזיווג מן השמים של בתך, אך בהגיע זמן המיועד שתנשא, אתה לא תהי' אז בעולם הזה, ובכך תמסור לה שלא תסכים לשום חתן כי אם מי שרואה שם הוי"ה על מצחו, ואמר הבעש"ט שברצונו לכתוב עכשיו ראשי פרקים, וכן עשו ויפרדו איש מעל רעהו לשלום.

זמן קצר אח"כ נחלה ר' אפרים קיטובער חוליו האחרון, ולפני פטירתו מסר לבתו הדברים האלה.

לאחר שנסתלק ר' אפרים ירש בנו הגאון הגדול ר' גרשון קיטובער את מקומו כריש מתיבתא, ונפל על שכמו האחריות להשיא את אחותו היתומה.

כשהגיעה לעונת השידוכין, הציעו לפני' כמה בחורים נכבדים וחשובים, עד שבחר ר' גרשון בחור אחד מופלג בתורה ויר"ש ממשפחה חשובה, וביקשה אחותו לראות הבחור לפני שיגמרו השידוך. כך היה, וכשראתה הבחור אמרה לא - היא אינה מסכימה. וכן חזר ונשנה הדבר כמה פעמים, שהציעו לפני' בחורים חשובים, והיא סירבה להשתדך עמם, ור' גרשון לא ידע לשית עצות בנפשו. פעם הגיע איזה עני גלמוד בבגדים קרועים ובלואים ודפק על פתחו של ר' גרשון, שאלו ר' גרשון מה בקשתו, השיב העני שהוא הזיווג מן השמים של אחותו, ר' גרשון השתדל לגרשו, אך העני התעקש, עד שעלה בדעת ר' גרשון שיוציא את אחותו והיא תסרב כמו שסירבה לשאר הבחורים, ובכך יוכל לפטרו. אך כשיצאה אחות ר' גרשון, ראתה על מצח העני שם הוי"ה ב"ה, ואמרה כן, זהו החתן שלי. וכל ההפצרות של בני משפחתה לא הועילו להזיזה מדעתה, וזה הבחור הי' הבעש"ט הק'. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע שליט"א

"כוננת מאז" (ברוקלין תשנ"ט) עמ' ג'

מפורסם הוא בכל העולם דברי בעש"ט שאמר שכל מדריגותיו וקדושתו בא לו ממה שהיה רגיל לטבול תמיד במעיינות ומקוואות לשם קדושה יתירה. כ"ק אדמו"ר מז'מיגראד זצוק"ל "אריה שאג" ח"א, ע' שס"ה

הרב בעל התניא היה פ"א בדרך בעיר של מתנגדים ואמר שם דרוש נפלא, עד שהשומעים יצאו ממש מכליהם ואמרו לו, אמת שרבינו בעל התניא הוא גדול בנגלה, אבל רבותיכם המגיד והבעש"ט אינם גדולים בנגלה, והשיב להם הרב, שלא רק המגיד הוא גדול בתורה בנגלה, אלא גם הבעש"ט הק' הוא גדול מאד ממש כמעט כמו אביי, ואמר להם דרוש עמוק מהבעש"ט שלא יכלו להשיגו בשום אופן מעוצם עמקות הדרוש הזה. "גני ישראל" (טשורטקוב) י"ט כסלו תרע"ג, ע' צ"ח

מובא בשם הרה"ק מרוז'ין זיע"א על הא דאיתא בפרי הארץ במכתב להר"י מסמול'ין שביקש הימנו להפקד בזש"ק, שענה לו הפרי הארץ "היה היה דבר ה' ביד הבעש"ט זיע"א אחד היה מהקדמונים לא קם כמוהו ואחריו לעפר מי יקום, והוא היה יכול לפעול ישועות בקרב הארץ ולא אנחנו" ונשאל הרה"ק מרוז'ין זי"ע שהרי ראינו בהרבה צדיקים שלא הגיעו למדרגת הבעש"ט והרבה מישראל נפקדו על ידם בפקודת ישועה ורחמים. ותי' דמצינו בזה ב' אופנים, א' מי שמצד תולדתו ושורש נשמתו היה נקצב לו בני חיי ומזוני, רק שע"י חטאים מגלגול זה או מגלגול קודם נסתתמו צנורות השפע ואינו יכול לקבל מה שמגיע אליו, וע"ז כל צדיק יכול לפעול בתפילותיו לפתוח לו צנורות השפע, ב' מי שמצד תולדתו ושורש נשמתו היה שלא יהיה לו בנים, וכמו שנא' לאע"ה שנוולד במזל שיהיה עקר, ובזה צריך לעשות צירופים חדשים ולשנות את מזלו ושורש נשמתו, וזה כמו בריאה מחודשת, וזה היה יכול רק הבעש"ט זיע"א. רבי ישראל לוריא "נתיבי ישורון" ע' נ"ז

כ"ק אאמו"ר זיע"א היה אומר בשם הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זיע"א בעל "אור יצחק" שאמר בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זיע"א שהבעש"ט הק' קיבל את התורה עוד מהלוחות הראשונות. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א מוצש"ק פר' נשא תשס"ה "מילין קדישין" (תשס"ו) ח"א, ע' רל"ז

מספרים מהבעש"ט הק' שבא פעם אחת לאיזה עיר וביקשו אותו להתפלל בבית הכנסת והלך להתפלל, ובבואו בבית החיצון הוא הפאליש אמר כאן אתפלל ולא נכנס לבית הכנסת להתפלל, ונחלש דעת הבעלי בתים המנהיגים, ואמר להם זה כמה שנים היה כאן איש פשוט (וואסער טרעגער) ובחורף בקור גדול הלך לחלק לכל הבעלי בתים מימיו כמו בכל יום ויום, אבל מרוב הקור התמהמה בהילוכו וחילוקו ובא לבית אחד ושאל מה השעה ואמרו לו למשל שעה י"א וצעק בקול מר עדיין לא התפללתי תפילת שחרית, ורץ לבית הכנסת ועמד בהפאליש להניח תפילין אבל הבית יד שלו [נקרש ונתדבק] מרוב הקור להיד וקרע הבית יד במהירות מהיד והתחיל הדם לשטוף מהיד, ונעשה רע"ש מזה בשמים ונעשה שם שע"ר התפילה ורצה הבעש"ט זי"ע להתפלל במקום הזה. הרה"ק רבי שלום משאץ זצוק"ל "אור גנוז" (לונדון תשנ"ו) ח"ב, ע' פ"ט

כבר סיפרתי כמה פעמים, מהבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שאמרו לו כי יש איזה כומר אחד שהוא עניו גדול להפליא, והיה הבעש"ט ק' שבור מאוד מזה, ואמר שהוא מוכרח לראות את העניויות שלו, ונסע וישב אצלו, וראה האיך שהעניויות שלו גדולה עד מאוד, והצטער הבעש"ט ק' מאוד. "ווי אזוי קען זיך אזא טמא'ניק אויס ארבעטיין" [כיצד יכול טמא כזה לעבוד על עצמו שיגיע לעניויות כזו]. וכשנפרד הבעש"ט ק' ממנו, רץ הכומר אחריו וצעק אליו: שאלה אחת ברצוני לשאול אתכם: "מה אתם אומרים לעניויות שלי"... כשמוע זאת הבעש"ט החיה את עצמו ושמוח, שראה כי כל העניויות שלו הוא רק לשם גאווה ולשם טומאה. אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויו'ניץ זצוק"ל יתרו "שהשמחה במעונו" ח"ג, עמ' ט'

שני אנשים באו אל הבעש"ט הק' וסאת צרותיהם בפייהם, האחד סבל מאשה רעה שהציקתו מאוד, עד שכשל כח סבלו ובא לשאול עצה מפיו האם לגרשה, והשני התאונן שיש לו בית מסחר גדול, ובעבור כך הוא צריך ללוות מאנשים והם נושים בו ואינו יכול לסבול עוד, ורוצה לסגור עסקיו בכדי להפטר מן החובות ומן הנושים. ואמר הבעש"ט להבעה"ב הראשון שלא יגרש את אשתו אלא יסבול הכל באהבה ובדומיה, וכן להשני שלא יעזוב את עסקיו אלא ימשיך על אף דאגתו מחובותיו ונושיו. הראשון שמע בקול הבעש"ט ככל אשר צוהו, אך השני לא אבה לשמוע וסגר את בית מסחרו ופתח בית מסחר קטן אשר ממנו נתפרנס בדוחק אך בהרחבת הדעת מבלי טרדות חובות ונושים. לימים חלה הבעה"ב השני

במחלה אנושה, ושלח את חבריו שיסע אל הבעש"ט הק' לעורר רחמים בעדו. ואמר לו הבעש"ט הק' - דע לך שכשבאתם אלי ראיתי עליכם שתם ונשלם קצבת חייכם, ולכן צויתי לך שתשאר עם אשתך הרעה, כי מי שיש לו אשה רעה אין חייו חיים ובאופן זה תוכל להשאר בחיים, וכן אמרתי לחבירך שישאר במסחריו כי על ידי זה שיש לו נושים אין חייו חיים ויוכל להשאר בחיים, אך מה אעשה לו שהפר את עצתי ולא שמע בקולי. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, עמ' ט'

סיפר הגר"ב מנדלזון מקוממיות: פעם אחת ישבתי לפניו (לפני הגאון רבי שמשון אהרן פולנסקי מטעפליק זצ"ל) וסיפר מגדולת הצדיקים הראשונים, שבעת פגישת רבי חיד"א מירושלים עם הבעל ה"תולדות יעקב יוסף" בפולנאה, כיון ששמע אותו מדבר על הגילויים הנשגבים שראה אצל הבעש"ט כשהתפלל קבלת שבת - מייד נתעלף. כשהקיץ אמר לו בעל ה"תולדות": מר התעלף מן השמועה גרידא, ואנן גם בעת שגילה לנו הבעש"ט את עצם הגילויים והאורות, אף אחד מתלמידיו לא התעלף. בנשימה אחת הוסיף רבי שמשון אהרן ופירש: הבעש"ט בעת הגילוי היה מרומם ומנשא גם את תלמידיו לדרגא עילאה, וממילא היו להם "כלים" לקלוט את ההשגות, מה שאינו כן ברבי חיד"א. ויהי כהתימו לדבר געה הרב דטפליק, לתדהמתי, בבכיה גדולה - מרוב געגועים לכאלה גילויים... הרב אהרן סורסקי שליט"א "מרבצי תורה מעולם החסידות" (ב"ב תשמ"ט) ח"ז, ע' צ"ד

ידוע לכל העולם גדולת וקדושת רוח אפינו משיח ד' הבעש"ט הק', ונהרו אליו המון מישראל, צדיקים ת"ח ובע"ב, גם המון ובעלי מלאכות ג"כ, היה פעם אחת באו אליו על ש"ק המון גדול מבני ישראל, וביום ו' עש"ק במנחה קודם התפלה אמר להעולם בני תלמידי חביביי זרע אברהם יצחק ויעקב ע"ה, שתקו ועשו אזנכם כאפרכסת ושמעו דברי אלקים חיים והטו אזנכם ותזכרו את היום הזה, דעו בניי יש בכאן סוגי אנשים ממדרגות שונות, זקניכם ושוטריכם מחוטב עציך עד שואב מימך ובעלי מלאכות בעזיה"ת, אומר מלתא דשוו לכולכם, כי כל אחד ואחד מכם מהמדרגה התחתונה עד הת"ח הצדיק העליון לכולנו יצה"ר סוכן בנו, והוא מתהפך לגוונים שונים, להבעה"ב רוצה להכשיל בחילול שבת ויו"ט בסתר, בטענותיו הנבערים מדעת, ועוד כמה מיני עבירות פשוטות ר"ל, להת"ח [מפתח] ללמוד תורה שלא לשמה רק לכבוד ולתפארת ולפרנסה וכו' וכו', אינו מניח שום אחד מישראל, אומר לכם מעשה שהיה המתאים לכולכם יחיו כ"א לפי מדרגתו, וזה היא.

היה פעם אחת במדינה אחת, מלך גדול ונורא אין דוגמתו בכל העולם, לו הכסף ולו הזהב וסגולת מלכים, לו הגבורה והעוז, לו החכמה והמדע מכל האדם אשר על פני האדמה, פעם אחת ישבו שריו ויועציו ודברו ממנו להללו בכל מיני שבח והילול, אמרו השרים אין נאה למלך גדול וחכם כזה לישב בתוך העיר עיר מלוכה שכל שריו ועבדיו מדברים עמו בכל עת ובכל שעה, מלך כזה צריך לישב מחוץ לעיר ומסובב בשמירות יתירות שונות, שהרוצה דוקא לדבר ולראות פני המלך יעבור מקודם בנסיונות כבודות, ואם יזכה להתגבר על הטבע ויתנסה בנסיונות ויעמוד בכולם - הוא ראוי לדבר עם המלך, וכן נסכם ועשו למלך מחוץ לעיר על פני השדה ארמון מופלג מאוד מאוד, אבל סביב הארמון המופלא הזה מחיצות וגדרים שונות זו מזו, בראשונה - חומה גבוהה דלתיים ובריה סביב הארמון, חוץ לחומה נחל גובע מקור מים סחור סחור, חוצה לו עמק ובו אש תמיד תוקד לא תכבה, חוץ לזה בורות עמוקים וחיות טורפות שונות, והוכרו במדינה מי שרוצה לדבר עם המלך מההכרח לו לעבור כל המסכים המבדילים בינו ובין המלך, ואז כשיתנסה בכל הנסיונות האלו ויזכה לבוא לארמון המלך - רשות לו לדבר עם המלך, ומסתמא יתמלא בקשתו בכל הענינים במלוא מובן המלה באהבה, והתחילו המון אנשים לנסות לעבור המסכים ולבוא לדבר לפני המלך,

אבל בראותם המחיצה החיצונה מהחיות הרעות וינחם העם וישבו העיירה, יחידי סגולה אבירי לב גיבורי כח עברו בתחבולות שונות המחיצה הראשונה, אבל בבואם להשניה ומכש"כ להשלישית נפל עליהם אימה ופחד וישבו העיירה. אחד היה שאמר יעבור עלי מה אני מוכרח לבוא להמלך, ובתחבולות שונות ועצות וגבורות ואמיצות לב הוצלח לו ועבר כל המחיצות ובא להארמון, וירא אותו אחד מפקידי המלך והלך והודיע תיכף להמלך ויאמר המלך יבוא, ויבוא האיש, אבל עייף ויגע וסר וזעף מרוב העבודות שעברו עליו, ובבואו לחדר המלך ויפול על הארץ בבכייה רבה, אדוני המלך מדוע אתה כל כך מסתתר, ויעמוד המלך מכסאו הכבודה והעמידו מהארץ ונתן לו מיני מעדנים ויין הרקח להשיב נפשו, ובשוב רוחו אליו לקח אותו המלך ליד החלון ואמר לו הבט נא החוצה ותראה כי אין [כאן כלל] מחיצות לא חומה לא מים לא אש לא חיות רעות, [אלא] הכל היו באחיות עינים שנדמה לך כן, אבל באמת אין מאומה, ראה גנות ופרדסים ושדה ירוק, וצאן שאננות רועות השקט ובטח. (ע"כ הסיפור).

כן דרכו של היצה"ר מסמא עיני העולם, [ואומר לו] אם לא תפתח חנותך בשבת קודש לא יהיה לך פרנסה ואתה וב"ב תמותו ברעב, וכן בכל מיני העבירות עושה כאחיות עיניים כמו חומה שא"א לתפסה, מחיצות אש מים חיות רעות שא"א לעבור עליהם ולבוא להתכלית. אבל הכל שקר, כזב, דמיונות כוזבות, עצלות, מינות, אפיקורסות, חסרון אמונה. אבל האיש המאמין בהתוה"ק ובהשי"ת וההשגחה העליונה - עובר על כל אלו המסכים המבדילים, ובעברו - אחר כל זה מה גדלה שמחתו ומנוחתו, ב"ה ב"ה שאני שומר ש"ק, וב"ה ב"ה יש לי פרנסה, הצר הצורך הרשע היצה"ר ביקש להדיחני מב' עולמות, ב"ה שלא שמעתי לעצתו. הרב שלום משאץ זצוק"ל "דעת שלום" ע' פ"א

אחד מבני הנעורים שהיה מסתופף בצל הרבי רבי ברוך ממעזיבוז' היה מהרהר בליבו, אם רבי הוא גדול כל כך, אם כן מה כבר היה יכול להיות זקינו הבעש"ט? פעם הצטרף אברך זה אל הרבי רבי ברוך באחד ממסעותיו ועל הדרך באמצע היער הוצרך לצאת לצרכיו וירד מהעגלה ופנה לצידי הדרך, אז ציוה רבי ברוך על הבעל עגלה שימשיך דרכו ויסע הלאה, והניחו את האברך ביער. האברך שהושאר לבדו ביער הוכרח לשרך דרכו ברגליו הביתה, אדהכי והכי נפתחו ארובות השמים וגשם שוטף ניתן ארצה, ומיד בהגיעו על העיר הקרובה פנה אל הבית הראשון למצוא מחסה מהמטר ולפוש ולהתחמם קימעא, בהיכנסו ראה שם יהודי זקן היושב ולומד בהתמדה, וסח לו האברך שהוא מעדת החסידים ומאנשי רבי ברוך ממעזיבוז', ויאמר לו הזקן שמהרבי ברוך לא שמע אך את הבעש"ט ראה, ועובדה דהוי הכי הוי. פעם הגיע הבעש"ט לעירו אבל הוא לא רצה להתבטל מלימודו ולילך אליו, לילה אחד כאשר גבר החום ביותר קם בחצי הלילה לטייל קצת בחוצות העיר באויר הצח, בדרך הילוכו הגיע עד ביתו של הבעש"ט ומבעד לחלון ראה שהבעש"ט יושב ומתעסק בקריאת פתקאות, והרהר אחריו בלבו, עתה בחצות הליל יושב הוא ומבטל זמנו בדברים של מה בכך, ופנה משם לעבר בית המדרש אך מה מאוד נתפלא לראות שהבעש"ט עומד לפני העמוד ועורך "תיקון חצות" בדמעות שליש, ויתמה בליבו: הלא זה עתה ראיתו מתעסק בביתו, ומה זאת? ומיהר מיד לשוב אל בית הבעש"ט וירא כי עודנו שם כבראשונה, וישתומם מאוד, הכיצד? ומיהר חזרה אל בית המדרש וראה שוב שהבעש"ט עורך תיקון חצות, ואז ראה את גדולתו שבכוחו להיות בשני המקומות בבת אחת. ויוסף עוד הזקן לספר לו. פעם ארע לו מקרה רע שבעת שהיה קורא "קריאת שמע" היה רואה צורה כל שהיא נגדו רח"ל, והלך אל הבעש"ט לבקש עצה לזה, וצוה שיתענה שבוע אחד הפסקה משבת לשבת, ויעש כן ויצום במוצאי שבת, אך בבוקר יום הראשון הרגיש כי הוא רעב למאוד וכי עוד מעט וכוחותיו יעזבוהו וכמעט שהחליט לבטל התענית עד שהתגבר והחליט: יעבור עלי מה ואני אתענה! ומיד כשגמר בליבו כן, הרגיש שובע בנפשו כאילו זה עתה אכל סעודה

דשינה, וכך היה בכל בוקר ובוקר, ובערב שבת קודש הרגיש כבר כי נפטר מאותה צרה והיה יכול לקרוא את שמע וליחד את שמו ית' כדבעי. כששמע האברך כן, הבין על מה ולמה הניחו רבו באם הדרך, למען ישכיל ויווכח עד כמה גדול כח הבעש"ט הק'. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' י"ב

אזכיר מה ששמעתי מחותני (כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא) ז"ל שכידוע דבשעת נסיעת הבעש"ט הק' לא"י שהיה בחג הפסח באיסטאנבול, והעולם מספרים שהבע"ד לא רצה להניחו לנסוע לא"י ולכן נטבע ונעשה לו נס וחזר, אולם חותני ז"ל אמר שמקובל אצלם להיפך, שהבעש"ט רצה לנסוע לא"י וכשכבר היה על אם הדרך נתיישב בדעתו לחזור לחו"ל לפי שבחו"ל יהיה ביכולתו לפעול יותר בקירוב נפשות ישראל תחת כנפי השכינה וא"כ מדוע יסע לא"י אם חשוב יותר כשהוא בחו"ל ואכן התחיל לחזור לחו"ל, וע"ז התגבר הבע"ד ולא רצה שיחזור לחו"ל, מפני שידע שע"י שיחזור לחו"ל יטהר ויקדש לכלל כולו, ואז קרה לו הנס שניצל ולא טבע בים. כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"ב, ע' קמ"ז

על החתונה של אחד מבניו של הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף, כשעמדו כל החבריא עם הבעש"ט זי"ע בא ציפור לידם וציפצפה בקולה, הסתובב הבעש"ט אל הרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע ושאל אותו אם מבין לצפצוף הציפור? ואמר לו הבעש"ט הציפור מצפצפת הפסוק לאלה תחלק הארץ. לאחר זמן רב רצה הבעל לנסוע לארץ ישראל ואשתו הרבנית לא רצתה בשום אופן ליסע, ונסעו להרה"ק רבי פינחס מקוריץ זי"ע ואמר להם הלא הבעש"ט כבר אמר לאלה תחלק הארץ, זאת אומרת שבשביל הארץ אתם צריכים להתחלק דהיינו להתגרש, וכך עשו שגירש את אשתו ונסע לארץ ישראל. (כתבי הרה"צ רבי מנשה הכהן רוזנפלד ז"ל) "מטה אהרן", ה' סיון תש"ס, עמ' ז'

מרגלא בפומיה דכ"ק אאמו"ר זצ"ל לספר שפעם אחת ישב הבעל שם טוב זצ"ל עם תלמידיו והיה מונח כוס על השולחן, ואמר הבעל שם טוב זצ"ל כי צריכים להאמין שבזה הכוס יש קיום מכוחו יתברך שמו, ואם יסתלק לרגע לא יתקיים, ובפתע פתאום נשבר הכוס. כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא-ב"ב זצוק"ל "להבת דוד" (ב"ב תשס"ב) ע' ט"ו טו"ב

אברך אחד קבל לפניו (לפני אדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע) בענין אמונה, ושאל אותו באיזה ספר אתה מעיין. השיב לו באיזה ספר. ואמר לו אל תעיין בו, כי הגם שהיה חכם גדול, אעפ"כ האמונה שהבעש"ט המשיך להעולם, כשהקש מונח על הארץ קצה זה לרוח זה וקצה השני לרוח זה הוא רק בהשגחה, דיא אמונה האט ער ניט גיהאט [אמונה זאת לא היתה לו]. מכתבי הרה"ח ר' יוסף חיים מברדיטשוב ז"ל "כרם בית ישראל" (ירושלים תשס"ב) ע' צ"ד

אאמו"ר זצוק"ל סיפר שאצל הבעש"ט הק' בשבועות הביא הגבאי קרפלאך לטיש, בדרך כשהביא את הקרפלאך פחד שלא ישאר לו, אכל כמה בפזיונות, כשהגיע עם הקרפלאך לבעש"ט הק' אמר לו מה עשית, ע"י שאכלת בפזיונות ולא עשית ברכה איזה צער עשית לנשמה, התחיל הבעש"ט הק' לגולל לו את כל התהליך של גדילת הפרי, כשמכניסים את הגרעין למטה מתפללת הגרעין ומבקשת שירד גשם ושתיגדל, וכשבאים לקצור מתפללת שיכנסו אותה לאגוד ושלא תיפול החוצה, כשמביאים לטחנת הקמח מבקשת שתכנס במטחנה, כשמגיע לנפה מבקשת שתוכנס לנפה ולא תיפול מהצד, כשמגיע לאפיה מבקשת שתכנס לבצק ולא תשאר דבוקה בקערה, ושוב מתפללת שתכנס לפה של יהודי שיעשה ע"ז ברכה כראוי ויעלה אותה, ואתה באת וחטפת בלי ברכה. כ"ק מרן אדמו"ר מספינקא שליט"א "שיחות קודש" (ב"ב תשנ"ה) ח"ג, ע' ק"ג

היה עובדא שהבעש"ט שאל בשמים מי יהיה השותף שלו בגן עדן, וגילו לו על רועה אחד, והלך לראות מי הוא זה שישב אצלו בגן עדן, וכאשר תהה על קנקנו ראה והנה הוא איש פשוט מאד שאינו יודע אפי' צורתא דשמעתתא, ואח"כ שמע שהיה אומר האיש ההוא - רבש"ע אני אוהב אותך מאד, ואם היה לך צאן הייתי רועה אותם בחנם, ובזה הכיר הבעש"ט שיש לו מסירת נפש בלבו, ולקחו ולמדו תורה והדריכו, עד שכבר הגיע לו המקום ההוא בגן עדן לפי מעשיו. כ"ק מרן אדמו"ר מויו"ניץ - מאנסי זצוק"ל "דרשות" (מאנסי תשס"ב) ח"ב, ע' קל"א

באימה וביראה ה' הסבא (הגאון רבי משה טרשצ'נסקי זצ"ל אב"ד קרמנצ'וק) מספר, שפעם אמר הרה"ק הגאון ר' זאב רחמיסטרביקר נ"ע תורה וסיים בלשון זו:

"דבר זה שמעתי מאבא (הרה"ק ר' יוחנן נ"ע) ששמע מאביו (הרה"ק ר' מרדכי נ"ע) ששמע מאביו (הרה"ק ר' נחום נ"ע) ששמע מהבעש"ט הק' והבעש"ט הק' הוא ההר סיני" ["דער בעש"ט - דאס איז דער בארג סיני"]. הרה"ק ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל "על אבותינו ועל יחוסם" (כפר-חב"ד תשנ"ט) ע' 55

סיפר לי הרה"ג ר' יוסף שטיינעל (שליט"א) [ז"ל], ששמע מהרה"ק מסקווער זצ"ל, שאחד מתלמידי הבע"ש הק' (כמדומה הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצ"ל) כשפגש בהרה"ק ר' צבי, בנו של הבעש"ט הק' (כשהרה"ק מסקווער הזכיר את הבעש"ט הק', האט ער געגעבן א ציטער), אמר לו כשאני רואה אותך יודע אני שאביך הי' בשר ודם, ואם לא ראיתי אותך הייתי אומר שמלאך אחד בא מן השמים וניהל פה עניניו וחזר להשמים.

עוד סיפר לי הנ"ל, שהגאון מטארניפאל זצ"ל מעולם לא שח בעניני חסידות באמצע הרצאת השיעור לפני התלמידים, פעם אחת סיפר המעשה כשהרה"ק הר"ר בער זצ"ל בא להבעש"ט זצ"ל שיקבל אותו לתלמיד, שאל אותו הבעש"ט אם הוא מאמין בהשגחה עליונה בזה העולם שאפי' כשבא רוח ומנשב ומפריח איזה עלה (בלעטיל) ממקום זה למקום אחר גם כן הוי בהשגחה פרטיות, ענה שצריך ליישב עצמו, ואחר איזה זמן כשבא בחזרה שמאמין בזה קיבל אותו לתלמיד. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, עמ' א'

מנהג אבותינו וכן ראיתי אצל רבותינו, דנהגו לספר מעשה במוצש"ק מהבעש"ט זצ"ל, וכיון שכעת הוא ט"ו בשבט, אספר בעניני דיומא. זכורני שמו"ר (הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל) סיפר, דהבעש"ט קיבל הזמנה מחכמי הקלויז בבראד, שבראשו עמד הגאון רבי חיים הכהן ראפאפורט זצ"ל, שיבוא לפני הבי"ד להסביר את שיטתו. בדרך הצטרף אליו רבי זאב וואלף קיצעס זצ"ל. הדרך היתה מכוסה בשלג ונסעו דרך יער, והיה אז ט"ו בשבט. הבעש"ט הצטער שלא הי' עמו פירות לברך עליהם שהחינו, ויגש לאילן ואמר, "וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו" (מתפילת ר"ה), וגדלו תמרים ובירך עליהם שהחינו. ר' וואלף שליווהו חשב בלבו, שזו הזדמנות נפלאה להוכיח כעת בפני הבי"ד את כשרותו וגדלותו של הבעש"ט. הוא אסף מהתמרים הנ"ל והניחם בקופסא על מנת להראותם לחכמי הקלויז, כי באותה תקופה בשנה לא היו תמרים לחים בארץ ההיא, ועי"ז יראו בחוש את גדלותו שהוא איש אלקים. כשהגיעו להבי"ד פתח ר' וואלף את הקופסא, ולא מצא בה רק מים. ברוב כהלה שאל את הבעש"ט לפשר הדבר. וענה לו הבעש"ט, "אין לנצח בבית דין ע"י אותות ומופתים, וגם בשמים אין רוצים בזה, וישנם דרכים אחרים כדי להוכיח צדקת מעשינו". (מו"ר לא סיפר מעשה אא"כ הי' מקובל איש מפי איש). שאלנו למו"ר, א"כ באיזה דרך הוכיח הבעש"ט את שיטתו? ומו"ר השיב לנו עפ"י מעשה אודות רבי הערשל טשארטקובער זצ"ל, שהי' אביו של בעל ההפלאה והר"ר שמעלקא מניקלשבורג זצ"ל, ששניהם

היו גדולי ארץ, וגם הוא בעצמו הי' גאון עולם. (יש כמה נוסחאות להמעשה, וזה הנוסח ששמעתי ממו"ר בדיוק). רבי הערשל הי' ממארי דחושבנא. כל לילה בטרם לכתו לישון, עבר על כל מעשיו שעשה במשך היום, ועל כל פסק דין שפסק, פן טעה בו. פעם בעשותו חשבון הנפש, התבונן בפסק דין בנוגע לשאלה הכרוכה באיסור כרת, וזכר שיש תוספות מפורש להיפך ממה שפסק. והחל לדאוג מאד שעל ידו יכשלו ח"ו באיסור כרת. ר' הערשל החל לפשפש במעשיו מה גרם לו לבוא לידי זה, ובא למסקנא, דהיות והבעש"ט (שהי' בשכנותו בעיר קאליסק הסמוכה לטשורטקוב, שבה שימש רבי הערשל כאב"ד) התחיל אז בדרכו החדשה, והוא לא רדף את הבעש"ט על כך, ע"כ החליט שזו הסיבה שנכשל בפסק הנ"ל. אבל מכיון שאין יכולים לדנו אלא בפניו, החליט לנסוע לקאליסק להבעש"ט. כשהגיע לשם בבקר, ראה כיצד שתי נשים עגונות עומדות לפני הבעש"ט, ומבקשות שירחם עליהן ויושיעם. הבעש"ט הלך להכין עצמו לתפלה, וכשגמר הכנותיו ויצא מביהכ"ס, שמע ר' הערשל שהבעש"ט פונה לשתי הנשים ואומר לכל אחת מהן את המקום היכן נמצא בעלה. בלבו של ר' הערשל החלו לעלות מחשבות, כיצד שייך להשתמש ברוה"ק במקום שאינו נקי? הבעש"ט שראוהו עומד בפניה, פנה אליו ואמר לו, "רבי הערשלע טשארטקובער, אל תדאג, לא טעית בשום פסק, תביא לי גמרא", והביאה לו. הבעש"ט ישב ולמד אתו כל הסוגיא עם התוספות, והוכיח לו שדברי התוספות אינם סתירה לפסק דין שפסק. אז נענה ר' הערשל ואמר, "אין אנו מתפעלים מאותות ומופתים, משום שהם יכולים גם לבוא מסיטרא אחרא, אבל הפשט שלמדתי בתוספות הוא תורת אמת, ואין כח בידי הסט"א ללמוד תורת אמת. שלום עליך רבי ומורי". מאז והלאה קיבלו לרבו. אח"כ שאל רבי הערשל את הבעש"ט, "איך יתכן שאחר שיצאת ממקום שאינו נקי אמרת דברים ברוה"ק". ענה לו הבעש"ט, "ידעתי שבעליהן של אלו נמצאים במקומות מתועבים, לכן זמן שאני יכול להרהר בדברי תורה איני מסתכל במקומות כאלו. אולם במקומות כאלו שאי אפשר להרהר בהם בדברי תורה, אז הסתכלתי ומצאתים". וסיים מו"ר, רואים אנו שהבעש"ט שיכנע את מתנגדיו לא ע"י מופתים, רק ע"י לימוד פשט לאמיתתה של תורה. הגה"ח רבי אברהם יעקב טייטלבוים זצ"ל "קול יעקב" ע' קס"ד הרוזינר זי"ע סיפר שהבעש"ט הלך פעם ביער ופגע בארי'. והתחיל להעלות במחשבתו שאותיות ארי' הן אותיות יראה והתלבש ביראה גדולה עד שהארי' נקרע ונתבתר לשני חלקים. (רמ"ח שמע מחסיד שהחסיד הזה שמע ספור זה מהאדמו"ר מבוהוש זצ"ל שסיפר בשם הרוזינער זי"ע). הגה"ח רבי חיים אליהו שטערנבערג זצ"ל "קובץ אליהו", ע' ק"א, אות שי"ט

זכרנו שסיפר לנו מו"ר (הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל), שפעם היתה אסיפה בלעמבערג (בשנת תקי"ט) שהרשות הכריחה את כל הרבנים להתווכח עם ה"פראנק" (משיח השקר הידוע) ברבים. רבי חיים הכהן ראפפורט זצ"ל שהי' אז גאון הדור, פנה להבעש"ט זצ"ל, אעפ"י שלא הי' ניחא משיטתו, וביקשו שיבוא להשתתף עמו בויכוח, מפני שהבעש"ט הבין את פראנק ושיטתו. בויכוח התחיל פראנק וטען, "מה זה תורה שבעל פה, שכסדר מוצאים בה מחלוקות מהמשנה ראשונה בברכות שמיד מתחיל, רבי אליעזר אומר כה, וחכמים אומרים כה, ורבן גמליאל אומר כה, וכן הוא בכל הש"ס המלאה מחלוקות. הלואת תיקרא תורה?" עמד ר' חיים, ורצה להסבירו ששיטת בית שמאי מקורו ממידת הדין, ושיטת בית הלל מקורו ממדת הרחמים, וכו' בסוגי הסברים כיו"ב. אמר הבעש"ט, "עם איש כזה אין יכולין להתווכח בשיטות, צריכים לכבדו עם קדחת". ומיד שפראנק המשיך לדבר, בא לו קדחת חמה מאד, ותיבה אחת לא הי' לה שייכות עם התיבה שלאחריה, עד שאבד כל הוויכוח. רבי אברהם יעקב טייטלבוים זצ"ל נשיא צעירי אגודת ישראל "קול יעקב" ע' קמ"ח

סיפר לי הרה"ג מו"ה אהרן יודא אראק ז"ל רב ומו"ץ בעיר ווינא יצ"ו בעמח"ס מנחת אהרן, ששמע מפי דודו הגאון האדיר שר התורה רבי מאיר אראק זצוק"ל אבדק"ק טארנא בעל אמרי יושר, שמקובל בידו איש מפי איש, שפעם איקלע הרה"ק רבינו ישראל בעש"ט ממעזיבוו זיעוכי"א לאחת מערי ליטא, במקומות מושבותיהם של המתנגדים לדרך החסידות. ובבאו שמה בקש רשות לדרוש ברבים בני כנישתא דמתא. ואמרו לו כי כאן אין המקום גורם לדרוש בדברי חסידות. כי אנשי העיר אינם נוחים לתורת החסידים. אז אמר להם שא"כ ידרוש שלא עפ"י דרך החסידות. ונתרצו לו, ונשא שם דרשתו משך ג' ימים רצופים. וחשב ומנה לפניהם הויות אביי ורבא שבש"ס כולה. והראה לדעת בעומק חריפות כי מימרא דאביי שהולך לשיטתו בסוגיות דמס' שבת, יש לו שייכות לשיטתו במס' יבמות, ומימרא דאביי במס' יבמות יש לו קשר ושייכות לשיטתו במס' עירובין. וכן בכל הש"ס, כולם יש להם קשר ושייכות זה עם זה. כי מה שסובר הכא, היא הנותנת שיסבור שם ככה. וכן הי' מונה אחת אחת כל מימרא דרבא הפזורים בש"ס, ואוקי שיש לכולם שייכות א' אל חבר', ודבריו תואמים זה עם זה. ר' דוב בער שווארץ שליט"א "אמרי דבש" ע' ט"ו

פעם אחת כשהבעש"ט הק' נטל ידיו לסעודה, אמר לו תלמידו הרה"ק ר' נחמן הארדענקער זי"ע, שעפ"י כוונת האר"י הק' יש לכיין בנטילת ידיים כוונה זו וזו, ולא כמו שכיוון הבעש"ט הק' באותה נטילה. וענין זה היתה בלילה ומפני שהנרות כבר נכבו ישבו בחושך, והבעש"ט הק' לבש צורה ופשט צורה, והתלמידים כבר הכירו שבעת שרבים לובש צורה ופושט צורה עולה נשמתו למעלה, וכך ישב הבעש"ט הק' זמן מזה, והר"ר נחמן הנ"ל נרדם. כשהקיץ הר"ר נחמן שאל אותו הבעש"ט הק' "מה אתה אומר כעת!!" וסיפר התלמיד שראה בחלומו והנה הוא במתיבתא דרקיע ושמע שמכריזין שהבעש"ט הק' ידרוש היום, והתאספו הרבה נשמות וגם האר"י הק' בתוכם, ובתוך דרשתו פלפל הבעש"ט הק' עם האר"י הק' בכוונת נטילת ידיים, והאר"י הק' הודה להבעש"ט הק' שכעת יש לכיין כמו שהוא כיוון. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצוק"ל "עבודת עבודה" (ברוקלין תשנ"ז) ע' שי"א

סיפר לי הרה"ג ר' מרדכי גרובער ז"ל, ששמע ממו"ר מקאלוב זצ"ל ששמע מזקינו הגאון מקליינווארדיין זצ"ל, ששמע מזהרה"ק מקאמינקא, שפ"א נסע בקאלעס ביחד עם הרה"ק מצאנו, שאל לו הרה"ק מקאמינקא מה הוא דרכי הבעש"ט הלא גם לפני הבעש"ט כבר ידעו מכל זאת, איז דער צאנזער רב געגעבן א שפרינג אויף אינעם קאלעס מיט א פייער וצעק דרכי הבעש"ט הוא לחשוב שלית אתר פנוי מיני', ולית מחשבה תפיסא בי' כלל, זאת הוא דרכי הבעש"ט ונפל בדביקות כל כך שהרה"ק מקאמינקא הי' צריך לאחזו בו שלא יפול מהקאלעס, וגם מו"ר כשסיפר הנ"ל האט ער עס דערציילט מיט א ברען ותיאר איך שהרה"ק אמר הנ"ל. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' רס"ב

בילדותי שמעתי ממו"ר הרה"ח ר' פנחס יעקב פייבושביטש ז"ל, שהיה צדיק בדרכיו וחסיד במעשיו, (הוא עם חברו ר' פנחס דוד חרש הי"ד, היו היחידים שהגיעו לחתונת אדמו"ר ה"לב שמחה" זצ"ל, שהתקיימה תוך מלחמת העולם הראשונה, והדרכים היו בחזקת סכנה, ורק שני אברכים אלו חרפו את נפשם, ולא שמו לב לעיכובים ובאו לשמחת הנישואין) הדברים נחרתו בלבי כיצד הוא הסביר לאחד, "הבעש"ט ותלמידיו חידשו דרך חדשה, יכולים לשבת ליד השולחן כאן, בעולם הזה, והנשמה מטיילת בעולמות העליונים..." ר' מרדכי מיירנץ שליט"א "על משכנות הרועים" (עמ' נ')

בתפלת מנחה של עש"ק עמד הבעש"ט הק' כמה שעות בתפלת י"ח ובפרט מחיה המתים, ואמר הטעם כי בעש"ק בעת המנחה הוא זמן תיקון ועליית הנשמות למעלה, ע"כ בברכת מחיה המתים

מבקשים ממנו אלפי אלפים נשמות שיתקנם, ולכן הוא מאריך בברכה זו עד שמתקן את כולם. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש צוק"ל "עבודת עבודה" (ברוקלין תשנ"ז) ע' שמ"ט

כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור צוק"ל: הצדיק מקבל את עיקר כוחותיו מן המקושרים אליו. וכן היה מפרש את דברי משרע"ה לאנשים שלא נטהרו (בפרשת פסח שני): "עמדו ואשמעה..." , כלומר, אם תהיה לכם עמידה ותקומה, אזי תוסיפו כח גם בי, "ואשמעה..."

והיה מספר בענין זה מעשה שארע בבית מדרשו של הבעש"ט, שהיה עומד ומאריך מאד בתפילתו ביחודים ובעליית נשמה. התלמידים שסיימו מכבר את תפילתם, והיו רגילים שתפילת רבם הקדוש מתארכת הרבה, יצאו החוצה לרגעים מעטים, לצורך טעימה בעלמא. והיה בשובם, ראו שפתאום סיים הבעש"ט להתפלל. והגיד להם, שכל כוחו ותקפו רק בהיות התלמידים עמו במחיצתו, אבל ברגע שעזבוהו, תשש כוחו, ולכן סיים את תפילתו. "פאר ישראל" ע' תמ"ז

הבעש"ט זי"ע אמר פ"א לשוחט שיביא לו ראש בהמה ששחט היום. וכשהביא אמר לו הבעש"ט תספור כמה שיניים יש בבהמה זו. פתח את פי הבהמה והכניס האצבע והתחיל לספור. ותיכף שהכניס האצבע נדחק הפה ולא יכול להוציא את האצבע. והאצבע נלחצה מאד עד שהתחיל לצעוק מגודל הכאב. ויאמר הבעש"ט למה הנך צועק. הלא אין בה רוח חיים? רשע תן תודה! והתוודה כי מעולם לא בדק שום ריאה ותיכף העביר את הש"ב ונתן לו תשובה ע"ז. "הגה"ח רבי חיים אליהו שטערנבערג זצ"ל "קובץ אליהו", ע' י"ח, אות ס'

סיפר אבא מארי: בכפר קטן אחד התגורר יהודי שהיה לו בית מזיגה והתפרנס ממכירת יי"ש. בא היהודי אל הבעש"ט הק' והתאונן על מר גורלו הרוחני: כל היום הוא נמצא בחברת גויים שיכורים, ועליו לשמוע את כל פטפוטיהם וניבול פיהם. ביקש היהודי מהבעש"ט הק' רשות לעקור מכפר זה ולחפש למחיתו מקור פרנסה אחר. ענה הבעש"ט הק' ואמר לו: מקומך אל תנח. השי"ת, מלוא כל הארץ כבודו. וב"ואתה מחיה את כולם" כלול הכל. גם השיכורים ופטפוטיהם אלא שיש לנצל את מה ששומעים - לעבודת ה'. חזר היהודי למקומו והמשיך למכור יי"ש. לעת ערב, כשגברה עליו העייפות מהעמידה הממושכת - התישב לנוח קצת. והנה התיישבו לידו שני שיכורים, כוסיות הוודקה בידם והם משוחחים ביניהם. נזכר היהודי בדבריו הקדושים של הבעש"ט ויט אזנו לשמוע על מה הם משוחחים. והנה הוא שומע את אחד השיכורים פונה לחבירו ואומר: אתה יודע, איוואן, לפעמים קורים דברים מוזרים שאיני מסוגל להבין אותם. הנה ליד ביתי גר איש אחד, עני מרוד, אין לו כל בבית, כל רכושו הוא רק כרית אחת קטנה שהאיש שם אותה מתחת למראשותיו כשהולך לישון. והנה אתמול בא אליו גובה מס המלך, ומשלא מצא אצלו מאומה, החרים את הכרית הזאת וילך לו. ואני איני מסוגל להבין, וכי המלך זקוק לכרית הזאת?! עונה לו חבירו: אכן, רואה אני שאינך מבין כלום. האם חושב אתה שגובה המס לקח את הכרית עבור המלך? וכי המלך נצרך לכרית זו? לא ולא! כוונת הדברים היא כי צריך ליכור תמיד שיש לנו מלך. ולכן מי שמשלם מסים מהכנסתו, זוכר היטב את המלך. אבל זה שאין לו כלום, אם לא יקחו ממנו את הכרית האחרונה, עלול הוא לשכוח, חלילה, על המלך. ודבר זה אסור שיקרה, אסור לשכוח על המלך! שמע המוזג את דברי השיכור והבין היטב אל מה ירמוז דברי הבעש"ט הק' בדברו אליו כי לא יעזוב את בית המזיגה ואשר גם מדברי שיכורים ערלים, אפשר ללמוד דרכים בעבודת ה', כי "לית אתר פנוי מיניה". ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל "על אבותינו ועל יחוסם" ע' 135

שמעתי מהה"ק מ' יעקב ארי' מראדזימין, שהשר ממעזיבוז הי' בצוותא עם שאר השרים, והתחילו לדבר מהכנסת רכושם. ועזבון השר ממעזיבוז עלה על כולם, והכנסתו מצער וקטן מכולם. וחקר אח"ז,

והשיבוהו כי היא ע"י שיושב פה הבעל שם, והוא מעניש למי ששוכר אוראנדא שיושב בה ישראל. ע"כ הישראלים הם תקיפים, ובמקום שצריך להוספה מוכרח הראזאנטצי להשכירו בפחות. מיד כעס מאוד, וציוה שיכינו שבטים ומקלות להכותו. ושלה אחרי הבעש"ט, ובא אליו, והושיבו, ודבר עמו בחכמות הרבה שעות. ותמה עליו שלא ראה חכם כמותו, וכיבדו מאוד. אח"ז אמר הבעש"ט להשר, אני יודע שלא בשביל חכמות קראתני, למה שלחת אחרי. הובילו השר לחדר אחר, והראהו השבט מושלים שהכין בעבורו. אך בבואך אלי נבהלנו כולנו ונתהפך לבבי לאהבה אותך בכל לב. אולם איש כמוך אין ראוי לחסר ממוני, ואתה מעניש לכל מי שרוצה לשכור אוראנדא של חבירו. השיבו הבעש"ט, איש כמוך הישר באדם, אין אתה רואה העניות והצער לכל היושבים תחתך. והבטיחו השר לבל יוסף על האוראנדאות. מכתבי הגה"ח רבי יוסף לעוונישטיין זצ"ל אבד"ק סעראצ "קובץ נחלת צבי" חט"ו, ע' ר"ז

מסופר על הבעש"ט הק', שפ"א הלך לטבול במקוה ולא היה לו נר להדליק, ולקח חתיכת קרח והדליקה, ודלק כמה שעות, ואח"כ כשיצא כבה ונשאר שלולית של מים. הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל גאב"ד חוג חת"ס-ב"ב "תורת איש" (ב"ב תשס"ה) ח"א, ע' ע"ז

נודע מאא"ז הבעש"ט הקדוש זי"ע שבשעת התפילה היה לו פחד נורא, ופעם התפלל בבית מלא חביות מים, וחביות גדולות של תבואה, וכל החביות התחילו לרעוד גם כן, שהמש"ך הבעש"ט בהם פחד נורא בתפילתו, כמו שהיה בשעת מתן תורה כמ"ש (שמות יט, יח) ויחרד כל ההר מאוד. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע זצוק"ל רעוא דרעוין מקץ תשכ"ד "ניצוצי אורות", מקץ תשס"ד, עמ' ב'

אא"ז מבאיאן זי"ע סיפר, שכאשר הבעש"ט הק' היה בדרכו לארץ ישראל בזמן חג הפסח, בהיותו באיסטנבול בליל הסדר, כיבדו אותו ביי חזק עד מאוד, אשר די היה בטיפה אחת ממנו להפיל שינה לימים אחדים, ושתה ד' הכוסות מיין זה. ושאלו החסידים את אא"ז האיך יתכן כזאת, והשיב שהבעש"ט הק' היה בבחינת 'אש אוכלה אש' (ע"פ יומא כא:). כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א מוצש"ק שבת חוהמ"פ תשמ"ו "אמרי קודש", ניסן תשס"ז, ע' מ"ט

מספרים שפ"א אמר הבעש"ט לאחד מתלמידיו שילך למקום פלוני כדי ללמוד מדות, כמובן שהי' לפלא לתלמידו שצריך לילך ללמוד מדות, מי גדול יותר במדות מהבעש"ט ותלמידיו הקדושים. אבל התלמיד שמע בקול רבו והלך לשם. כאשר בא לשם נתאכסן אצל איש עשיר ת"ח וחסיד וראה שהוא אדם הגון ועיין על כל מעשיו כל היום וראה שהוא בעל מדות טובות עוסק בתורה ומצוות, אבל עם כל זה לא מצא בו אלא מה שידע וראה בבית הבעש"ט, הוא ישב שם כמה ימים והבעה"ב קיבל אותו בסבר פנים יפות מאד, והוא ביקש וחיפש ללמוד מדות ולא מצא, יחב דעתי' למהדר להבעש"ט. אבל בעת שהי' בבית האכסניא שלו ראה שבבית דירתו יש אינש דלא מעלי וע"ז הרבה בלבו על הבעה"ב שהוא עשיר ות"ח למה יחזיק איש כזה בביתו, אבל לא העיז לשאלו על זה. כאשר רצה לנסוע משם אמר להבעה"ב שרוצה לנסוע ונתן לו תודה על שקבלו בביתו כמה ימים בסבר פנים יפות, ואמר לו מה שהרהר בלבו למה מחזיק אינש דלא מעלי בביתו, ענהו הבעה"ב ואנכי לא ידעתי מזה כלום, ועתה אצוה הפקיד שלי שיראה שיעקור האיש הזה דירתו מביתו, אבל אני תמה על מע"כ מתי יש לו פנאי לעיין על אחרים ולא לעיין על עצמו אם מעשיו מהוגנים כראוי. אז הבין שלזה שלחו ללמוד ממנו שצריך אדם לעיין ולחקור אם מעשיו כראוי כדי לתקנם, ולא להביט על אחרים. הגה"צ רבי מרדכי אריה הלוי הורביץ זצ"ל אב"ד באנילא

"בשם מרדכי" ע' של"ט

כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע זצוק"ל סיפר שפעם בסעודה שלישית בשבת אמר הבעש"ט הק' זצוק"ל, שעכשיו נסתלק האור החיים הקדוש, וביאר הבעש"ט הקדוש, שיש יחוד אחד בנטילת ידיים, שמוסרים רק לצדיק אחד בדרא, ואותו יחוד היה ידוע להאור החיים הקדוש, וכיון שעכשיו בשעת הנטילה, גילו להבעש"ט אותו היחוד, סימן הוא שנסתלק האור החיים. "אדיר במרום" (ברוקלין תשס"ד) ע' קל"ג

האמונה שאנו מאמינים בזמן הזה, היא בזכות הבעל שם טוב הק' זי"ע.

כמאמר הרה"ק מרוז'ין זי"ע, שלולא האמונה שהכניס הבעש"ט הק' בלבות ישראל, לא היה נשאר ח"ו האמונה בישראל. ועל ידי זאת האמונה יש להם לבני ישראל מעמד גם בגלות המר, ובה הם מתחזקים עד ביאת המשיח. ובספה"ק דגל מחנה אפרים איתא בענין האמונה הפשוטה של זקנו הבעש"ט הק', שפ"א עבר הנהר דענסטער מתוך אמונה פשוטה. ויש המוסיפים על עובדא זו, שכידוע למד הבעש"ט הק' בשחר ימיו עם הנביא אחיה השילוני, שלימדו כוונות ושמות הק'. ופ"א היה צריך לעבור בנהר, ועבר אותו על ידי שם קדוש, אך תיכף התחרט על כך, והיה מסגף ומתענה ע"ז. עד שפעם אחת היה הבעש"ט הק' בעת צרה, בעת שרדפו אחריו, ובפעם הזו לא השתמש כלל בשמות הק' ועבר הנהר דענסטער בכח אמונה פשוטה. וזו היתה תשובת המשקל לזה שעבר הנהר ע"י השמות הק'. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א שביעי של פסח תשנ"ג "אמרי קודש" ניסן תשס"ז, ע' צ"ט

הטשערנובלער מגיד זיע"א אמר, שעד ביאת המשיח, כל יהודי באשר הוא, אף זה הנמצא בקצה הארץ, אפי' בדייטשלאנד - שם לא התפשטה החסידות, כאשר הוא זועק וגונח אל השי"ת אף זה הוא מכח הבעש"ט הק', שהזריח באורו את הכח לאחוז בעבודת השי"ת עד ביאת המשיח, הכל מכח הבעש"ט. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א מוצש"ק פר' נשא תשס"ה "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רל"ו

עובדא הידועה על הבעש"ט הקדוש שבימיו העלילו הגויים בק"ק שדה לבן אשר בפולין הרוסית עלילת דם על חשובי העיר, ועינים בעינויים נוראים ר"ל, ולאחר מכן אמרו להם שאם ישתמדו ר"ל יניחום לנפשם, והמה לא עמדו בנסיון ונשתמדו, ובכל זאת לא הועיל להם והרגום בעינויים קשים ושרפום חיים. ונודע הדבר להבעש"ט עש"ק בבוקר, ונפל על פניו ארצה והטיח את ראשו בקרקע וגעה בבכיה ביללות גדולות כירמי' הנביא בעת החורבן, והדבר נגע כ"כ לליבו מגודל אהבת ישראל אשר יקדה בקרבו, עד שלא יכלו תלמידיו לדבר עמו, והמה ראו כן תמהו כי לא הורגלו בכגון דא, והמתינו לעת ינטו צללי ערב ויתקדש היום, אך הבעש"ט לא קם מן הארץ אף להדה"נ ולא הלך למקוה ולא לבש בגדי שבת, רק היה מוטל על פניו ארצה ומירר בבכי עד שנתלחלה הארץ מדמעותיו, ולא קם להתפלל תפילת שבת, ושמעוהו אומר בתוך בכייתו ברוך הבא אברהם וברוך הבא יצחק וברוך הבא יעקב, ובכה כן כל הלילה וכל הבוקר עד חצי היום, ובחצי היום שבה אליו רוחו וקם מן הארץ ורחץ את פניו ועמד להתפלל וקידש על היין כקידוש הלילה, ואח"כ הגיד הבעש"ט לתלמידיו שמן השמים הטעוהו והבטיחוהו שלא יאונה כל רעה לאנשי שדה לבן, ולכן חרה לו כ"כ כי היה לבו סמוך ובטוח שינצלו, ומפני כן לא היה בכוחו לסבול את גודל הצער. והמשיך הבעש"ט ואמר שעלה מעולם לעולם, ובכל מקום בואו ברחו המלאכים מפניו ונחבאו מפניו כי היו בושים הימנו, ובקשו לנחמו מן השמים ושלחו את האבות הקדושים לנחמו וימאן להתנחם ולא אבה לסלוח עד שנגלה עליו הבוכ"ע בעצמו ועמד לפני כסא הכבוד, ושם קיבל תנחומין. וזה כעין דאיאתא (פסיקתא דבכה תבכה ד' ודנחמו ג') דלעתיד לבוא ישלח השי"ת את הנביאים ואת האבות הקדושים לנחם את כנסת ישראל על סבלה בעת הגלות, ולא תקבל תנחומין עד שינחמנה הקב"ה בעצמו כדכתיב (ישעיה מ, א) נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם. ואז הבטיח השי"ת להבעש"ט שמהיום והלאה לא

יהיו עוד גזירות שמד, ואכן מזמן הבעש"ט לא היו עוד גזירות שמד עכ"פ ברבים שיאנסו לעבור על הדת. ביום המחרת אמר הבעש"ט לתלמידי ששיכנו את עצמם כי הוריד את הס"מ בעצמו שיבוא אליו (ואין לנו השגה בגודל מעלת הבעש"ט). וצוה לתלמידי שייגביהו מגבעותיהם ויתגלה מצחם, כדי שהס"מ יראה את הצלם אלקים על פניהם ויתירא מפניהם, (ומסתמא יש סודות נוראים בזה) וצוים שיהזירו בעצמם מאד שלא יתפתו ח"ו ממנו ולא יעשו דבריו עליהם שום רושם, ולאחר שגמרו להתפלל נפתחה הדלת ונכנס הס"מ לביהמ"ד לעיני החבריא קדישא, והמה גילו את מצחם כמו שנצטוו, ונענה הס"מ ואמר להבעש"ט שזה לו אך הפעם השלישית שירד לזה העולם בעצמו, בפעם הראשונה ירד כשחטאו בני"ב במדבר, ובשניה ירד כשחרב ביהמ"ק בראשונה, ועתה ירד בשלישית. ושאלו הבעש"ט דהא תינח מה שחפץ שיצאו לשמד אין לו טענה עליו בזה כ"כ, כי הרי זו היא אומנותו של יצה"ר, ולצורך זה נברא, אך למה לא נסתפק בזה והרגם, ונענה הס"מ שבמה שהרגם היתה כונתו לש"ש שלא ידמו להינצל ע"י שמד. אחר שסיים הבעש"ט לדבר עם הס"מ פתח הס"מ את פיו והתחיל להלל ולפאר את מעלת תלמידי הבעש"ט אשר צלם אלקים על פניהם כשעת לידתן, ואמר שכמה רבתה שמחתו על שזכה להסתכל בפניהם הקדושים, שכמותם לא ראו עיניו זה זמן כביר, וביקשם שיסתכלו בפניו כדי להנאותו, והמה לא שעו אל דבריו. ולאחר מכן הגיד הבעש"ט שהס"מ היה חפץ להכשילם במחשבות גאוה ע"י דיבוריו, אך בעז"ה לא עלתה בידו. כ"ק אדמור"ר מצאנו-קלוזינבורג צוק"ל שיעור חומש רש"י וישלח תשל"ד [ד"ת ארה"ב תשס"ה - גליון ח' עמ' א']

הרבה הבעל שם טוב לקרב ולכבד אנשים פשוטים, תמחו על כך תלמידי, נענה ואמר:

- אני כל יגיעתי ועבודתי להיות פשוט, והם, הלא פשוטים הם... ר' יהודה לייב לויין ז"ל "חסידים מספרים" ח"ב, ע' 78 פעם היתה שריפה בבית הרה"ק בעל דגל מתנה אפרים זצ"ל, ובחסדי ה' לא היו נזקים. וראו שבעל דגל מתנה אפרים נאנח על זה, שאלו אותו תלמידי ילמדנו רבנו מה החרי אף והצער, הלא בעזה"י לא יצא מזה היוזק? ענה להם הרה"ק, שפעם היה הבעש"ט בחג הסוכות בעיר בראד, טרם נודע כל כך טבעו בעולם, ואנשי העיר הוציאו שמועה על הבעש"ט בחג הסוכות שהסוכה שלו פסולה. והעיר בראד רעשה מזה, עד שהבעש"ט הק' שם לב למקורביו שהם מודאגים, ושאל אותם מדוע אתם מודאגים, הם התחילו לספר לו מה שאנשי העיר מדברים על סוכתו שהוא פסולה. ואיך שהבעש"ט שמע זאת, וביקש שיביאו לו קלף שהוקצה למצוה, והניחו על השלחן תחת אצילי ידיו, ומאד עמקו מחשבותיו, ואח"כ הרים ידיו וראו על הנייר שנרשם על זה: הסוכה שר' ישראל בעש"ט יושב עליו הוא סוכה כשרה לכל הדעות. ונעשה שמחה בבית הבעש"ט ונתן את הקלף לנכדו בעל דגל מתנה אפרים, ואמר לו שיחזיק את הקלף אצלו ובוזה יתחזק גופו - כי היה לו גוף חלש. ומסיים הדגל מתנה אפרים, ועכשיו שהיה כאן שריפה ונשרף הנייר הנ"ל אני מפחד שאכן הגיע עתו, וכן הוה אחרי שבועיים נפטר הדגל מתנה אפרים זי"ע. "איש על העדה" ע' שי"א

חתנו של הרה"ק הגאון רבי מנחם מענדל מליובאוויטש [ה"צמח צדק"] צוק"ל, היה עומד פעם אחת בחדר של חמותו הרבנית, ושם היה מונח על השלחן סדור קרבן מנחה, וספר שבחי בעש"ט. ובעמדו בחדר הנ"ל, בא חותנו הרה"ק לשם, והוא היה מקפיד מאד על ביטול הזמן, וכשבא לחדר זה, וראה שם חתנו עומד בטל, אמר לו מדוע אתה עומד בטל, אמר לו חתנו ומה אעשה שאין כאן שום ספר, רק הסדור קרבן מנחה? אמר לו הרה"ק רבי מענדעלי, הרי נמצא איזה ספר, והראה לו על ה"שבחי בעש"ט", אמר לו חתנו, אינו מקובל אצלי. אמר לו הרה"ק רבי מענדעלי, כל מה שכתוב בו בהשבחי בעש"ט, הכל אפס ואין, נגד גדולת הבעש"ט! ואמר לו, שמעתי מזקני (הוא הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי, בעמח"ס התניא והש"ע)

זצוק"ל, ששמע מרבו המגיד הגדול ממעזריטש זצוק"ל, שאמר, כי הבעש"ט היה לו ראייה, לראות ארבע מאות פרסאות על ארבע מאות פרסאות, ובנו של הבעש"ט (הוא הרה"ק רבי הירש זצוק"ל), היה לו ראייה, לראות ארבעים פרסאות על ארבעים פרסאות, וסיים הרה"ק רבי מענדעלי, לא תסבור ראייה "רוחניות", שזה היה בלי שיעור, רק היה ראייה "גשמיית" ממש. ר' ישעיה זאב צוקערניק ז"ל "אמת ויציב" ח"א, ע' רפ"א

בזמנו של מרן המאור עינים זיע"א הדפיסו ספר של סיפורים ומעשיות מהבעש"ט הק'. כשראה המאור עינים את הכתוב בספר, נענה ואמר, "כל מה שכתוב כאן יכולני אף אני לפעול, עם כל זאת "בעש"ט אינני". כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א מוצש"ק פר' נשא תשס"ה "מילין קדישין" (ח"א, ע' רל"ז

הבעש"ט קודם הסתלקותו אמר "אל תבואנו רגל גאווה" (תהלים ל"י י"ב) ויש לומר שכל ימיו היה מתעסק וטריד בשאר עבודות בצרת ישראל וגלות השכינה, ובעת פטירתו היה מתעסק עם עצמו ועיקר התעסקות עם עצמו הוא שלא יבוא לגאות. כ"ק אדמו"ר מאמשינאו-ארה"ב זצוק"ל "אמרי קודש" ח"ב, ע' קנ"ד

שמעתי מחותני הגאון רבי אהרן ברנשטיין זצ"ל ששמע מהרה"צ ר' מרדכי צבי שמרלר זצ"ל, ששמע מפה קודש הרה"ק ר' דוד צבי חן (הרד"ץ") מטשערניגוב זצ"ל: "כ"ק אדמו"ר האמצעי זיע"ע שאל פעם את אביו הקדוש רבינו הזקן זיע"ע שיאמר לו איזה הפלאה על רבו הקדוש המגיד זיע"ע, והשיבו, כי הרב המגיד היה ממש מרכבה לא"ס: כאשר היה מזיז ידו הק' הימנית, היה מרים את דרועא ימינא היא מדת החסד דלמעלה, וכאשר היה מגביה ידו הק' שמאלית, היה מרים את הדרועא שמאלא, מדת הגבורה שלמעלה. שאלו עוד ומה כבר היה הבעש"ט? ענה: "גאר עפעס אנדערש" (משהו אחר לגמרי!) הגאון רבי חנניא יוסף אייזנבאך שליט"א ראש ישיבת חב"ד "קונטרס מחנה יוסף" ע' ל"ה

ובאמת מובא בספר דברי שלום מהרה"ק מקאדינאו זיע"ע (סוף פר' כי תבא) ששמע מזקיני הרה"ק רבי שלמה חיים מקאדינאו זיע"ע שהציצית של מרן הבעש"ט הק' זיע"ע היו מתנועעים בחיות ממש, כי הבעש"ט הק' בקדושתו המשיך בהם כל כך הרבה חיות אלקיי עד שהיה בהם רוח חיים ממש. כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא-ארה"ב שליט"א "אמרות טהורות" (ברוקלין תשע"ד) ח"ה, ע' ס"ט

ידוע מהבעש"ט הק' זצללה"ה שהקיש על הדלת אצל איש וביקש לחם ונמלט ולא מצאווה ואמר: "וברכתיך בכל אשר תעשה" כתיב (ראה דברים טז, יח) מכאן שצריך קצת השתדלות, ומכיון שעשית כן נפטרת, וצריך להיות בעל בטחון וכו' (מתוך מכתב להרה"ח ר' מרדכי זאב דרעזנר ז"ל, מיום א' פר' וישלח תש"ח). מרשימות הגה"ק רבי מרדכי רוקח מבילגורייא זצוק"ל "אור הצפון", תמוז תשע"ב, עמ' ח'

שמעתי מאדמו"ר זצללה"ה כאשר מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זיע"ע היה בבראד, בערב שבת לא הניח לשחוט עבורו אלא אם כן יראה מקודם את סכין השחיטה, וכידוע שקודם התגלותו היה הבעש"ט שוחט, היה זה דבר חידוש שמבקש לבדוק הסכין בעיר מלאה חכמים ששם היו חכמי בראד הקדושים, וכאשר לאחר מכן בדק השוחט דמתא את הריאה ראה שיש בה נקב, והראה לבעש"ט את הריאה המנוקבת, הפטיר הבעש"ט ואמר אין זה כלום וכשירה היא, וביקש שיכינו לו מבשר זה לכבוד שבת, השוחט פירסם בעיר על דבר הרבי החדש שהגיע לעיר ואוכל טריפות רח"ל, ותהום כל העיר וכי לזה האיש יצאו כולם לכבדו ביותר הכבוד, והרי הוא שימש כשוחט ואינו יודע את ההלכה שאם יש נקב בריאה הרי זה טריפה. באותו יום נתכנסו כל פרנסי וחשובי העיר לטכס עצה כדת מה לעשות, ואמנם לא רצו לעשות מעשה עד שישאלו את הבעש"ט לפשר מעשיו, והסכימו ביניהם שלמחרת ביום השבת לאחר התפילה יתכנסו כל הקהל המתפללים בבית המדרש הגדול ויבואו למקום שבו יערוך הבעש"ט את סעודת השבת, ואז גדול העדה ישאל אותו מה הדין כשיש נקב בריאה, וכאשר לא ידע מה להשיב

יקומו עליו ויגרשוהו מן העיר בבזיונות כראוי לו. והנה בעיר בראד היה אחד שלא היה שפוי בדעתו, והיה רגיל לדבר כל היום לעצמו דברי שטות, וכאשר בא הבעש"ט לבראד כפתוהו והביאוהו אל הבעש"ט, ציוה הבעש"ט שיתירוהו מחבליו ויניחוהו אצלו, ואכן כל זמן שישב בבית הבעש"ט ישב בשקט ובדומיה והגה לא נשמע מפיו, כי אם הסתכל והביט אל פני הבעש"ט. וכאשר אך יצא מביית הבעש"ט חזר לאיוולתו והתחיל לצעוק ולדבר לעצמו והוצרכו לחזור ולקשור אותו, וציוה הבעש"ט שיביאו אותו בכל יום לכמה שעות אליו עד שיתרפא לגמרי, וכן עשו מדי יום ביומו ששכרו גוי גיבור אחד שהיה כופת אותו בכל יום ומביאו לבית הבעש"ט ושם היה מתיר אותו מחבליו. באותו יום השבת כשהביא הגוי את המשוגע לבית הבעש"ט וראה שיושבים שם הרבה יהודים, ובראשם יושב זקן אחד, חשב הגוי לתומו שזוהו הבעש"ט, והתיר אותו מחבליו והכניסו לאותו בית, אמנם כיון שעדיין הבעש"ט לא היה שם התחיל הלה להתפרע ולדבר לעצמו, בתוך הדברים שמעו איך שהוא אומר, אהה מה שעשיתי אתמול, היה מונח כאן ריאה על הארץ ואני לקחתי מסמר ועשיתי בו נקב נאה כל כך... וסיפר בכל הפרטים איך היה הנקב. כיון ששמעו את דבריו עמדו כולם ונשתוממו, שהרי לפי זה מותרת הריאה על פי הלכה, שהרי בהמה לאחר שנשחטה כראוי בחזקת היתר עומדת, וקיי"ל דהיכי דשכיחא ידא דטבחא וכן שכיח ריעותא תלינן (עיין חולין מט, א, ועיין בית יוסף יו"ד סי' לו אות ה; סי' נ"ה אות ג), ואפילו בנקב עגול היכא דאיכא למיתלי מחמת הדקין תלינן (עיין שו"ת הב"ח החדשות סי' טו), וה"נ כיון שהשוחט השאירו מונח על הארץ בלא השגחה ונמצא שם מי שלא שפוי בדעתו הדבר פשוט דתלינן להקל, ולכן על ידי שראה הבעש"ט ברוח קדשו דהוה כשכיחא ידא דטבחא שפיר היה מותר וכשר על פי הלכה, מיד עמדו כולם וינוסו משם במהירות שלא יראם הבעל שם טוב, וזה היה המופת הראשון שהראה הבעש"ט בבראד. אחר הדברים האלה שאל הגאון בעל נודע ביהודה את הבעש"ט אמנם איגלאי מילתא שהייתם צודקים וריאה זו כשירה היתה, אבל ברצוני לדעת מנין ידעתם זאת. ענה הבעש"ט ואמר הכרתי שיש על זה רוח טהרה.

כ"ק אדמו"ר מצאנז שליט"א "בצילא דמהימנותא", מטו"מ תשע"ג, ע' י"א

ידוע שפ"א עבר הבעש"ט על נהר דינעסטיר ע"י שפרש תחתיו את הפאטשיילא וכן עבר בלי שום דבר כי אם בכח אמונה פשוטה, וזה היה בגדר תשובה על מה שעשה פעם בימי נעוריו שעבר את הנהר בשמות הקדושים שלמדו רבו וע"כ עבר אז רק בכח אמונה פשוטה. כ"ק מרן אדמו"ר מויוז'ניץ-מאנסי צוק"ל "עובדות וסיפורים" עמ' ט'

אדמו"ר ידידי הרבי מבהוש רבי יצחק פרידמאן (שליט"א) צוק"ל, אמר בסעודת ט"ו בשבט תשכ"ח ממרן רשכבה"ג מרן הבעל שם טוב וצללה"ה שנסע במיוחד פעם מרחק רב ובאמצע הדרך נכנס באיזה בית נידח בכפר ודבר עם "זקן" אחד שהיה מלא פצעים ובעל יסורים. זה היה עש"ק ותיכף אח"כ נסע משם הבעש"ט זי"ע, ואמר אח"כ מרן הבעל שם טוב על כן לא נשאר שם עם הזקן בשבת קודש, כי זה הזקן היה בחי' משיח בן יוסף וראה כי יסתלק בשב"ק והבעל שם טוב זצ"ל לא רצה להישאר שם בעגמת נפש ביום השבת. עכ"ד הרבי מבהוש זצ"ל. הגה"צ רבי יהודה זאב לעבאוויטש זצ"ל "זוהר ליהודה" (ב"ב תשס"ז) ח"ג, ע' י"ט מסופר על הרה"ק רבי נחמן מקוסוב זי"ע מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' אשר אף שמעולם היה אדם גדול וקדוש, אך מלכתחילה היה מהמתנגדים על הבעש"ט הק'. ופעם אחת בא אליו היצה"ר ושילדו בדברים ויאמר אליו שמוכן הוא להניחו לנפשו לקיים את כל המצוות ולעשות את כל עבודות הקודש, ורק בתנאי שיוותר על ענינים שבקדושה. ויען לו רבי נחמן ויאמר שהוא מסכים להיפך מזה, לוותר אפילו על כל עניני עבודת ד', רק על הדבר הזה שמירת כח הקדושה, ע"ז אינו מוותר בשום אופן. לאחר זמן מה נתקרב להבעש"ט הק' ובפעם הראשונה שנכנס בקודש פנימה אל הבעש"ט הק', עוד טרם היה סיפק בידו

לפצות פיו ולדבר דבר, נענה הבעש"ט הק' ואמר לו: יפה דנת יפה עשית, כי עיקר הכל הוא כח הקדושה, וכאשר זוכים לזה, אז זוכים לדרגות והשגות סתרי תורה הן בתורת הנגלה והן בתורת הנסתר. כ"ק מרן אדמו"ר ה"באר יעקב" מנדבורנה זצוק"ל "תל תלפיות", אדר תשע"ג, עמ' י'

הרה"ק רבי צבי בן הבעש"ט הקדוש זי"ע

הילולה ז' טבת

רבי צבי הירש היה בנו של הבעל שם טוב, ואדמו"ר במעז'בוז' ולאחר מכן בפנינסק. מיד בתום ה'שבעה' על הבעל שם טוב, מינו תלמידי הבעל שם טוב, 'חבריא קדישא' עליהם לנשיא ומנהיג את רבי צבי, שהסכים לשאת על שכמו את נזר הנשיאות. שתקן ומופנם היה רבי צבי. הוא לא הנהיג את העדה בדברי תורה ובקבלת קהל, כי אם בינו לבין עצמו. מרובה הייתה שתיקתו על דיבוריו.

אותה שנת הסתלקות הייתה שנה קשה מנשוא. אמנם צדיק מופלג היה רבי צבי, אולם לא היו לו את הכוחות ותעצומות הנפש, להניף בגאון את נס המערכה מול מתנגדי החסידות.

שנה תמימה חלפה, ובחג השבועות תקכ"א, ישבו תלמידי ה'חבריא קדישא' בסעודת חג, כאשר בראש השולחן יושב רבי צבי, והוא לבוש בבגדי הרבנות של אביו.

לפתע קם ממקומו רבי צבי, המנהיג ואמר: היום בא אלי אבי הקדוש, והודיע לי כי הפמליה של מעלה עם משמשיה שהיו רגילים להיות אצלו, עברו לתלמיד הקדוש, מרנא ורבנא רבי בער'ניו בן רבי אברהם. על כן - אמר לי אבא - תמסור לו את הנשיאות במעמד כל ה'חבריא קדישא', והוא ישב על מקומי בראש השולחן וינהיג בתבונה את עדת החסידות. מבלי אומר פשט את בגדו העליון, עטפו, ובירכו בברכת "מזל טוב". בו ברגע נשתלבו פניו של רבי דב בער, ובדחילו התיישב על כסא המנהיג - ראש ונשיא חדש לעדת החסידות. המגיד עבר לראש השולחן והדרוש הראשון שמסר היה "מראיהם ומעשיהם".

מיד לאחר מכן עבר לעיירה פינסק שם הנהיג חצר חסידית משלו, ובה הסתופפו מאות חסידים.

נפטר ביום ז' טבת תק"מ, ומנוחתו כבוד בפנינסק. הניח בנים צדיקים רבי אהרן מטיטויב, רבי דוב מאולנוב וחתן רבי משה זאב אורבון, עלה ארצה ונהרג בעת הרעש בצפת בשנת תקצ"ט.

- בנו הרב אהרון מטיטוב.
- בנו הרב דוב בער מלאנוב - מחותן ר' זושא מאניפולי.
- בנו הרב ישראל מפאבלאוויטש.
- חתנו הרב משה זאב
- חתנו הרב יעקב מאניפולי
- חתנו הרב יעקב מנליס מקרלין
- בתו רייזל אשת רבי משה זאב אורבך
- בתו שיינא רחל אשת רבי יעקב בנו של הרב מנחם מן (מנלה) מקרלין

פתגם קצר מעט הכמות ורב האיכות שמעתי ממקור נאמן, אשר הקדוש והנורא ה' צבי בנו של הבעש"ט הק' זצ"ל אמר, כי איתא בכתבי האר"י הקדוש זצ"ל, אשר אמירת הי"ג מידות שהוא י"ג תיקוני דיקנא קדישא, הוא מסוגל להמשכת הרחמים ממקור הרחמים, ואמר הק' הר"צ שהוא ראה זאת בעצמו בבחינת

ומבשרי אחזה אלוקי, יען שאביו הבעש"ט הק' בעת שהיה מתבודד ביערות והתענה כל השבוע משבת לשבת משך זמן רב, ובליל ש"ק בשבתו בביתו לסעוד סעודת ליל ש"ק התדבק את עצמו בדביקות עצום ונורא, עד אשר כמעט לא אכל מאומה, והרבנית אשת הבעש"ט קראה אותו ולא יכלה להמשיך אותו למטה. ופעם הושיבה את בנו הר"צ על חיק אביו הק' בעת שהיה ילד, והתחיל הר"צ למשמש בשערות זקנו דיקנא קדישא של כ' אביו הק' כדרכו של ילד, ובוה המשיך אותו למטה והתחיל לאכול, ובוה אמר הר"צ אכן נודע לו אשר ע"י תיקוני דיקנא קדישא יוכלו להמשיך ממעלה למטה, והכל הוא בבחינת ה' צילך (תהלים קכא, ה) בבחינת ועל דמות הכסא דמות וגו' (יחזקאל ו, כא) והמאמר הלז הוא נשגב ונורא. הרגה"ק משה'ניו מבאיאן-קראקא הי"ד "גדול מרבן שמו" ע' קפ"ג

הצדיק הקדוש ר' צבי הירש בן הבעש"ט היה אחר הסתלקות הבעש"ט בפניסק, שנשא אשה מפינסק זיווג שני עפ"י ציווי המגיד ממעזריטש את בת הצדיק ר' שמואל חסיד, והיה יושב בחדרו ועוסק בתורה גליא וסתים, ובכל ערב שבת היה הולך למרחץ לקארלין, ואחרי המרחץ היה נכנס לבית הצדיק הקדוש רבי אהרן הגדול מקארלין, והיה הרה"ק רבי צבי אומר: שהוא במצרים והולך לגושן, היינו שקרא לפינסק מצרים וקרא לקארלין גושן, והצה"ק רבי אהרן היה מכבד אותו בכל ערב שבת במשקה מעד. מרשימות הגה"ח רבי חיים אליעזר הכהן ביחובסקי זצ"ל "כתבי הרח"א ביחובסקי" (ברוקלין תש"נ) ע' מ"ג

אספר עובדא המקובלת בין אנ"ש, אשר לאחר הסתלקות מרן הבעש"ט זי"ע ועכ"ל"א הותיר אחריו את בנו הרה"ק רבי צבי זיע"א אך את מקום אביו לא מילא הוא אלא תלמיד אביו הרב המגיד ממזריטש זיע"א (ר' הרשלי התגורר בפנינסק ושמנו"כ, וזכיתי לפקוד את ציונו הק'), הרה"ק רבי צבי זיע"א היה אבא לכמה ילדים ולא היה לו ממה להתפרנס וסיכמו התלמידים ביניהם שיקנו לו חנות ובה ישב ועל ידה יתפרנס ואכן כל אחד נתן סכום כסף והושיבוהו בחנות, כעבור כמה שבועות בא ר' הרשלי ואמר שהמוצרים נגמרו אך כסף אין בידו מחמת שנכנסים אליו עניים שצריכים לכבוד שבת קצת שמן וקמח או ביצים וכדו' ומוכרח אני לתת להם, כך חזר סיפור זה ונישנה על עצמו פעמיים ושלוש, ישבו התלמידים טיכסו עצות כדת מה לעשות, להושיבו בחנות לא בא בחשבון, החליטו לנסוע עמו להרה"ק ר"פ קוריזער, הוא היה מקובל על הכל, גם על המתנגדים והיה נודע כגדול הדור, כשנכנסו אליו התחיל ר"פ לבכות ונענה אל הר"צ אשר בכי זה מזכיר לו בכיה אחרת, וסיפר כשהיינו אצל הבעש"ט היינו רואים לפעמים שהוא דבוק בשרעפיו שעות ארוכות ולא מניד יד או עפעף, והיה כ"כ מופשט מהעולם עד שגמרו ביניהם שאין זה כי אם מלאך אלקים כי אין דבר זה בכוח בשר ודם אשר יש לו חיות ונשמה באפו, ואינו ילוד אשה, אלא לפיד אש, לאחר מכן הביאו אתכם לפניו, הושיבכם אל ברכיו והשתעשע אתכם אזי נוכחנו לדעת שאכן ילוד אשה כמונו ובכל זאת התעלה כ"כ, ואז געינו כולנו בכיה הלמאי אין אנו מתעלים למדריגה נעלית כמוהו. הרה"ק רבי זלמן בריזל זצ"ל "קובץ דרכי משה" ע' מ"ט

הרה"ק רבי יחיאל מיכל אשכנזי מטולצ'ין זי"ע מבית דוד

היה חתנו של הבעל שם טוב, בעלה של בתו היחידה אדל, ומרבותיהם של בנו רבי משה חיים אפרים מסדילקוב ורבי שניאור זלמן מלאדי.

נולד לרבי ברוך. תולדותיו לוטות בערפל. מקובל שמוצאו מגרמניה (ומכאן כינויו "אשכנזי", וביידיש: "דער דייטשל") ממנה עבר לפודוליה ושם נמשך לחסידות, אך יש מפקפקים בהשערה זו, ומשערים שמוצאו מאזור מז'בוז' או טולצ'ין. את הכינוי "דער דייטשל" הם תולים בלבושו המערב-אירופאי.

נשא את רעייתו הצדקנית מרת אדל, בתו של הבעל שם טוב בערך בשנת תצ"ה.

במשך השנים נולדו להם בניהם הרה"ק ר' משה חיים אפרים מסדילקוב והרה"ק ר' ברוך ממז'בוז' וכן הבת הצדקנית מרת פייגא אמו של הרה"ק רבי נחמן מברסלב.

לימים באו צאצאיו בקשרי השידוכין עם משפחת בית רבי - נכדתו, בת ר' שלמה פריידס התחתנה עם רבי יהודה לייב שניאורסון (בן אדמו"ר הצמח צדק)

לאחר פטירת חותנו הבעל שם טוב, ירש את ביתו שבמז'בוז'.

הי' מקורב להמגיד ממזריטש, ששלח אליו את אדמו"ר הזקן לסעודו בעת ביקוריו במזריטש. באותם הזדמנויות אמר בפני אדמו"ר הזקן רי"מ מספר מאמרי דא"ח וכן מתורת הבעש"ט. המאמר 'יביאו לבוש מלכות' שבתורה אור מבוסס על מאמרים אלו.

כאשר היה אדמו"ר הזקן במזריטש, הוא ינק מתורתם של רבי מנחם מנדל מויטבסק, רבי פנחס מקוריץ, רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב, אך יותר מכולם קיבל מרבי יחיאל.

מסופר שפעם היה אצלו אדמו"ר הזקן בראש השנה וכשראה אותו נלהב ובכל זאת שומר על מוחין ודעת, ואמר: "רק יהודי "ליטוואק" בעל חכמה בינה ודעת יכול להיות נלהב מצד אחד ובעל מוחין מצד שני".

נפטר בין השנים תקכ"ה - תקל"ל.

האגדה החסידית מספרת שהבעל שם טוב שלח את אחד מתלמידיו לבחון אותו בתורה, כדי לדעת אם הוא ראוי לשאת את בתו, אך תגובתו הייתה: לא ידעתי, איני יודע ולא אדע. התשובה נשאה חן מאוד בעיני הבעל שם טוב, שלקח אותו כחתן לבתו אדל. חתונתם נערכה בערך בשנת תצ"ה (1735).

על פי ההשערה התגורר בעיירה טולצ'ין ושימש כשוחט, אך גם ידעה זו אינה ודאית.

על פי המסופר בספר "בית רבי" תולדות בית חב"ד), הוא היה במזריטש וערך "טיש" בסעודת פורים. המגיד ממזריטש שלח את תלמידו רבי שניאור זלמן מלאדי להשתתף ב"טיש". דבריו באותו "טיש" שימשו בסיס לאחת מתורותיו היסודיות של רבי שניאור זלמן. לאחר פטירת המגיד, כאשר נתמנה רבי שניאור זלמן להיות אדמו"ר לחסידים, הבין שכדי להיות "רבי", צריך גם להשתמש ב"מופתים" ולמד את העניין מרבי יחיאל מיכל. בעל "דגל מחנה אפרים", ורבי ישראל מקוז'ניץ מביאים בספריהם דברי תורה בשמו. רבי יוסף יצחק שניאורסון כותב שהוא היה הדמות הבולטת בין "זקני התלמידים הקדושים" שמהם קיבל רבי שניאור זלמן תורה.

הרה"ק רבי אהרן מטיטוב זי"ע

יומא דהילולא - ה' טבת

נולד בחיי הבעש"ט זי"ע - נסתלק בה' טבת תקפ"ט [וי"א בט"ו בן] ומנו"כ בפאוול'יטש.

בן הבכור של רבי צבי בן הבעש"ט הק' זי"ע. בילדותו הכיר את הבעש"ט זי"ע.

בשנת תק"ם התיישב בקונסטנטיין וחי שם חיי צער ועוני, כי התרחק עד קצה האחרון מכל מיני שררה והנהגה ולא היו לו תומכים. מקונסטנטיין עבר לטיטוב ובה נתפרסם במקצת ובאו אנשים רבים להתברך

מפי קדשו. לפני פטירתו עבר מטייטוב לפאווליטש - הסמוכה לסקווירא - ובה נטמן (בפאווליטש הי' גר אחיו של רבי אהרן זי"ע, בשם רבי ישראל, המפורסם בתוארו "רבי ישראל שותק" שעמד בקשרי ידידות הדוקים עם המגיד מטשערנוביל זי"ע).

להרה"ק רבי אהרן מטייטוב, היו שני בנים: הרה"ק רבי נפתלי צבי מסקווירא, והרה"ק רבי אברהם זי"ע, ובת אחת הרבנית סימא חישא ע"ה שבזיווגה הראשון נישאה להרה"ק רבי צבי מקארסטשוב בן הרה"ק רבי אברהם מקארסטשוב חתן ה"מאור עינים" מטשערנוביל זי"ע (מזיווג זה נולדה הרבנית אשת הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זי"ע) ובזיוו"ש היתה אשת הרבי ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע. מתוך "נר ישראל" (רוז'ין) ח"ו, ע' שפ"ו ו"קובץ משכנות יעקב" (סקווירא) גליון א', ע' 76

הרה"ק ר' אהרלע טיטיעווער ז"ל נכד הבעש"ט זי"ע בנו של ר' צבי בן הבעש"ט היה צדיק גדול. פ"א בא הר"ר מאטאלי טשארנובלר לעירו ונכנס לביתו והי' קודם קידוש לבנה ולא רצה ליתן לו שלום עד אחר קידוש לבנה מפני שקידוש לבנה הוא בחי' קבלת מלכות שמים, ואח"כ בשעת קידוש לבנה בשעת אמירת שלום עליכם נגש אליו לאמור לו שלום עליכם בפנים שוחקות, ולמחר הלך ר' מאטאלי וקיבץ נדבה בעיר עבור ר' אהרלע ונתן לו כי הי' עני גדול, ואמר לו ר' אהרלע איך בין דער אמתר עני בן טובים איך קעהן זאגין את האלקים אני ירא [-אני עני בן טובים אמיתי, אני יכול לומר "את האלקים אני ירא"].

הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל "ליקוטים יקרים" בסו"ס "כתבי רמ"מ", ע' 22 אות ק"ט

אדמו"ר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע היה רגיל לספר בליל שמיני עצרת: הרבי ר' ברוך היה עשיר והיה רכושו ג' מאות אדומים, פ"א נסע בדרך ופגע בהה"צ ר' אהרלי מטייטוב זלה"ה זה נסע הנה וזה נסע הנה [בשנה שלפני הסתלקותו שינה בסיפורו ואמר שפגעו א"ע בשיפולי ההר זה עלה בנסיעתו וזה ירד, וברור שכל דבריו וסיפוריו היה בכוונות ויחודים למעלה בקודש], והעמידו את העגלות וירדו ונתראו פנים זע", ושאל הר"ב את ר' אהרלי מדוע אתם מדוכאים בעניות כל כך [כי הרה"ק ר' אהרלי היה עני גדול], השיב מפני שאין אני רוצה שיהי' לי מעות, ואמר הר"ב מה תעשו אם יבא לפניכם ענין פדיון שבויים, והשיב ר' אהרלי בשעה שיהיה לי רצון על מעות אזי יהיה לי, ואמר הר"ב הנה יהיה לכם עתה הרצון למעות, והשיב הר"א, נא, אני רוצה עתה, מיד עברו שני סוחרים שוורים ועמדו לפני הר"א בקובלנא כי החל הנגף בשוורים שלהם ונתנו לו מעות הרבה שיתפלל עבורם שתעצר המגפה בהשוורים, ענה הר"א להר"ב הלא ראיתם בעת שאני רוצה יהיה לי מעות כנ"ל "דברי דוד השלם" (ירושלים) ע' ק"ה

הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהוביטש השתדך עם הרה"ק ר' אהרן מטייטוב נכד הבעש"ט. מנהגו של רבי שלום היה להתפלל תפילת שחרית בשעה מאוחרת.

בשבת קודש בא ר' אהרן לביהמ"ד של הר"ש, וכשראה שעדיין לא עומדים להתפלל, שאל על כך, והשיבו לו, כי הר"ש עדיין לא בא לביהמ"ד. ואז פקד הר"א על החזן שהיה מחסידי הר"ש לגשת מיד אל התיבה להתפלל, וכן עשה. וכשבא הר"ש לביהמ"ד, מצא את הציבור עומד כבר בסוף התפילה.

בשעת סעודת ש"ק בקש הר"ש מהחזן לשיר זמירות שבת, וכאשר ניסה החזן לפתוח פיו בשירה, לא יכול היה להוציא כל הגה, ואז הבין כי נענש על שלא המתין לו בתפילת שחרית.

פנה החזן אל הר"א במרירות ואמר לו, כי בגללו אבד את קולו, ונתקפחה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. השיב לו הר"א: אל תדאג, לך אל השוק וקנה קב אגסים קטנים (שקוראים אותם "כל נדרי בארינס"), וכאשר תאכל מהם ישוב קולך לכפי שהיה, ויעש כן החזן, ויתרפא.

כאשר בא החזן אל רבו הר"ש וסיפר לו את כל הקורות אותו, הגיב הר"ש ואמר: אני ענשתי אותך, והשתדלתי קודם לכן לסגור את כל שערי הסגולות בפניו של הר"א, כדי שלא יוכל להושיע אותך, אך מסגולה זו לא ידעתי. מכת"ק זקני הרה"ק רבי נחום מרדכי מנובומינסק צוק"ל

מוצאי יוה"כ אמר (הרה"ק בעל "בית אהרן" מקארלין ז"ע) בשם הרה"ק כו' ר' אהרן טוטיאווער צוקללה"ה שאמר שכל העבודות של יוה"כ הק' נרמזים בפיוט נחשב כצג באיתון כו'. וצוה לש"ץ להאריך בנגינת פיוט זה. ובירך ואמר בשעה שנפטרו מלפניו בחרוז: שובו לכם לאהליכם ובראשיכם אלקיכם. "בית אהרן" (קארלין) השמטות, דף קנ"ט טו"ג

הנני לספר מעשה שהיה בכפר הסמוך לעיר טיטוב, היה אדון הכפר (הפריץ) שונא ישראל מאוד, וחצירו סביב ביתו היה על יד דרך המלך שהיו עוברים ושבים שמה, וכשאיש יהודי עבר דרך על יד חצרו, היו עבדיו הערלים תופסים אותו, ומכים אותו מכות רצה, וסבלו היהודים מאוד מזה, כי בימי הגשמים לא היה באפשרי לנסוע בדרך עקלקלות רק בדרך המלך, פ"א (איני יודע אם זה היה בהודמנות או בכוונה) היה הרה"צ רבי אהרן מטיטוב ז"ע נוסע לאיזו מקום, ואמר להעגלון שיסע דוקא בדרך המלך על יד חצרו של אדון הכפר הנ"ל, על אף שהעגלון העירו על זה כי סכנה היא, והוא לא שם לב לזה, ונסע כדרכו, ותיכף תפסו אותו הערלים והביאו אותם אל אדון הכפר, והרשע ההוא שמח מאוד כי תפסו את הרב ויעשה בו משפט, ואמר להזמין כל עבדיו משמשיו למען יראו כולם בנקמת רב מישראל, וסגרו אותם (הרב והעגלון) בחדר מיוחד, עד בואם, ופתאום צריך הרשע ההוא לעשות צרכיו והלך לביהכ"ס שלו, וכל המזומנים כבר באו, והרשע ההוא בושש לצאת משם, וכשראו כי כבר זמן רב והוא לא בא, הלכו לראות מה אתו, וכשקרבו שמה שמעו צעקות נוראות משם, מרוב כאבים שאחזוהו שמה, ושברו הדלת וראו והנה יצאו המעיים שלו, והוא צועק מכאב לב, ותיכף הביאו הרופא שלו וכל תרופותיו לא הועילו כלום עד שאחד מן הנאספים אמר אין זה אלא בשביל הרב ההוא כי אדם גדול הוא, וגם הוא ביקש שיבקשו סליחה מהרב כי בשלו הוא הדבר, והרה"צ הנ"ל אמר שבאם יבטיח בהן צדקו שלא ירע לשום ישראל עוד אז יתרפא, ונתן לו סגולה איזה שהיא, ונתרפא, ומאז והלאה נפל פחד היהודים עליו, ונהפך לאיש אחר, כך שמעתי מזקני ששמע מסבא שלו (הרה"ח ר' אליהו הירש) שהיה ממקורביו של הרה"צ הנ"ל, מיחידי סגולה, שהרה"צ מוהר"ר יצחק מסקווירא אמר פעם כפי שהרב אליהו הירש היה מקורב להרה"צ הר' אהרלי מטיטוב, עד שיכולים לומר על נכדיו כמו נכדי הבעש"ט ז"ל, ע"כ. הרה"ח רבי נחום מרדכי פרוס ז"ל

"משלי הצדיקים" ע' שס"ג

- בתו סימה חושא. אשת רבי ברוך ממז'בוז', בן דודתו אדל בת הבעל שם טוב. לפי גרסה אחת הייתה אשתו השנייה של רבי אהרן מצ'רנוביל.
- בנו רבי נפתלי צבי מסקווירא. כיהן באדמו"רות בסקווירא.
- בנו רבי אברהם ממלא מקומו באדמו"רות בסקווירא.
- בתו שרה שיינא. זהות בעלה מוטלת בספק. לפי מסורת אחת הייתה נשואה לרבי משולם זושא מצ'רנוביל אך לפי מסורת סקווירא רבי זושא היה חתנו של גיסה רבי מרדכי זאב רבינוביץ.
- בתו חנה סימא. הייתה נשואה לרבי מרדכי זאב רבינוביץ בן הרב יעקב מלוברטוב ובזיווג שני לרבי יצחק מסקווירא.
- רבי אברהם, התגורר בסקווירא. היה חותנו של רבי שלמה מסאווראן.

הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'בוז זי"ע

יומא דהילולא - י"ח כסלו

הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעז'בוז זי"ע נולד בשנת תקי"ג לאביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל זי"ע ולאמו הצדקת מרת אדל ע"ה - בתו של מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע. את תורתו קיבל מפי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע. כן הסתופף בצילם הקדוש של הרבי ר' בער ממעזריטש זי"ע ורבי יעקב יוסף מפולנאה זי"ע, שהראו לו חיבה יתירה. בזיו"ר היה חתן רבי טוביה קצקש מאוסטרהא ובזו"ש חתן ש"ב הרה"ק רבי אהרן מטיטוב בהרה"ק רבי צבי בן הבעש"ט הק' זי"ע. לאחר הסתלקות המגיד הק' ממעזריטש לשמי רום, בשנת תקל"ג, קיבל עליו מרותו של הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעבסק זי"ע והיה למעריצו הגדול. בשנת תקל"ז, עם עלייתו של הרה"ק מוויטעבסק לאה"ק, התיישב בטאלטשין והחל להנהיג את עדת חסידיו. מטאלטשין העתיק מושבו למעז'בוז, אליה נהרו המוני חסידים להתבשם מזיו תורתו וקדושתו.

נודע בשעתו כקדוש ונורא על אף שדרכו בקודש היתה טמירה ומכוסה ביותר. עבודתו העליונה היתה למעלה מבינת אנוש. נסתלק לשמי רום ביום י"ח כסלו תקע"ב לפ"ק, ומנוחתו כבוד במעז'בוז סמוך לציון זקנו הקדוש. מעט דברים ממשנתו ותורתו, תולדותיו וקורותיו - מפי תלמידיו הקדושים וצדיקי הדורות - נקבצו ונאספו בספר "בוצינא דנהורא". "עלים לתרופה", ויצא תשנ"ח, עמ' ג'

שמעתי שא"ז ה"ק מרן הרב ר' ברוך ממעז'בוז זי"ע ועכ"י, בעת היותו נער קטן כשהתחיל ללמוד גמרא ורצה המלמד להתחיל ללמדו מסכת בבא מציעא, ולא רצה רק להתחיל מסכת בבא קמא, ושאלו המלמד מדוע, ואמר שהוא גמרא שלו, ושאלו מדוע והשיב כי בב"א קמא נטריקון ב'רוך ב'ן א'דל ק'דוש מ'בטן א'מו, וצוה זקנו הקדוש מרן הריב"ש טוב זי"ע ועכ"י להמלמד שיתחיל ללמדו מסכת בבא קמא ע"כ. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע וצוק"ל "צמח דוד" (ברוקלין תשט"ז) דף י"ב טו"ד

שמעתי מכ"ק הרה"ק ר' יעקב זצלה"ה, אדמו"ר מפשעווארסק-אנטוורפן, בשם הרה"ק ר' ברוך זי"ע ממעז'בוז, כשהיה ילד קטן שאלו אותו, למה האותיות בספר תורה נכתבים בלי ניקוד, וענה בכדי שהצדיקים יוכלו לכתוב הנקיוד ולצרפם לטובה עבור בני ישראל. והוסיף, שכעין זה איתא גם ב"ספורנו", והחידוש בזה הוא שהספורנו שככתב זה היה כבר גדול ומפורסם, ולהרה"ק ר' ברוך זי"ע נתגלה ענין זה ברוח קדשו בילדותו. כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא-פשיסחא וצוק"ל "ברכת צבי" (ירושלים תשס"ה) ח"א, עמ' ס'

היה עובדא שפעם אחת בא אחד מהחסידים אצל הבעש"ט הק' ושאלו על מה דאיתא בזה"ק והנה שלשה אנשים נצבים עליו מאן נינהו שלשה אנשים אברהם יצחק ויעקב, איך יתכן זה הלא נצבים עליו הכוונה על אברהם, וא"כ איך אפשר לומר שהג' אנשים שהיו נצבים על אברהם הם אברהם יצחק ויעקב, והרה"ק הרר"ב היה אז ילד כבן ג' או ד' שנים ושמע השאלה, ונענה לזקיניו הק', זיידע וואס פרעגט דער אלטער נער, הרי כונת הזוה"ק למדות הקדושות של האבות. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג שליט"א "משנת אהרן" ע' פ"ט

כאשר הרבי רבי ברוך החל להנהיג והתולדות שמע על דבר הנהגתו של נכד רבו הבעש"ט הק', חפץ היה לתהות על קנקנו ונסע התולדות אל הרבי רבי ברוך, ונענה אליו הרה"ק הרר"ב ששמח מאד על בואו, כי כשהיה תינוק החזיקו זקיניו הבעש"ט הק' בידי ושוחר בדברי תורה עם תלמידיו הק', ולפתע נכנסה אמו ונטלה אותו, ע"כ לא שמע חלק השני של התורה, והיות שהתולדות היה בין השומעים מבקש הוא הימנו

שיאמר לפניו החלק השני, ואמר לו התולדות שבאם הרר"ב יאמר החלק הראשון ימשיך הוא בחלק השני וחזר הרר"ב בפניו מה ששמע בהיותו תינוק והתולדות השלים לו את הדברים. כ"ק אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א "מילין קדישין" ח"א, ע' מ"ג

- בתו אדל נישאה לר' יעקב פנחס אוורבוך.
- בתו רייזל נישאה לרבי דוב בער מטולצ'ין, בן רבי שלמה מקרלין, ומילא את מקומו בטולצ'ין (ואחריו בנו רבי שלמה).
- בתו חנה נישאה לרבי יצחק מדרוהוביץ' מיאמפולי בן רבי יוסף מיאמפולי, שמילא את מקומו במז'בוז'.
- בנו של רבי יצחק היה רבי יחיאל מיכל מדרוהוביטש חתנו של רבי מרדכי טברסקי מצ'רנוביל. בן נוסף היה רבי ברוך מיאס, אבי אדמו"רי סקאליה.
- בנו של רבי יחיאל מיכל, רבי מרדכי, כיהן באדמו"רות במז'בוז'.
- רבי שמאי, נכדו של רבי יחיאל מיכל (בן רבי יוסף), כיהן כרב במז'בוז' 26 שנה. היה חתנו של רבי דב נינו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב.

הרה"ק ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע

יומא דהילולא - י"ז אייר

איש האלקים - כפי שמתואר על ידי צדיקי דורו (בהסכמותיהם על ספרו) - רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זי"ע, היה קדוש מרחם ובכור להוריו הצדיקים, הלא המה אביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל אשכנזי, ואמו הצדיקת המפורסמת מרת אדל, בתו של מרן הבעל שם טוב הק' זי"ע, אשר כידוע קרא לה כן בשם בהעידו אשר נשמתה חוצבה בגנוי מרומים משורשי הפסוק (דברים לג, ב): "אש דת למו".

[על מוצאו ותולדות אביו, רבי יחיאל מיכל, לא נודע הרבה, כפי שכל כולו היה טמיר ונעלם. בנו, רבינו ה'דגל מחנה אפרים' מזכירו פעם אחת בספרו, בתחילת פר' לך לך: "שמעתי בזה מאדוני אבי ז"ל שאמר בשם אא"ז נ"ע ריב"ש (-אדוני אבי זקני נשמתו עדן רבי ישראל בעל שם), כאן מרומז יחוד של קריאת שמע...". לפי המסורת המקובלת, היה מכוונה בפי הכל "דער דייטשיל", על שם ארץ מולדתו, מדינת אשכנז - "דייטשלאנד". אולם יש מפקפקים על כך, וראינו לציין בזה דעתו של אחד מגדולי הידענים המוסמכים, הג"ר חיים ישכר גראס זצ"ל ממונקאטש (בקונטרס 'חיי יונתן' תולדות הגר"י אייבשיץ זצ"ל), שהכינוי "דער דייטשעיל" לא התייחס מעולם לרבי יחיאל מיכל חתן הבעש"ט הק', אלא על בן חורגו של הבעש"ט הק' ששמו היה רבי יוסף, ומכונה 'אשכנזי' גם בס' "שבחי הבעש"ט", ולדעתו הוא אשר כינו אותו בכינוי "דער דייטשיל" (ראה על כך בקובץ 'היכל הבעש"ט גל' ד, תשרי תשס"ד, עמ' קכב ואילך)].

רבינו ה'דגל' היה בכור לאחיו הרבי ר' ברוך ממעזיבוז' זי"ע ואחותו הצדקנית מרת פייגא ע"ה (אם הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע). אך ענין שנת לידתו הוא דבר שהרבה כבר דשו בו, יש מקדימים לשנת תצ"ז, ויש המאחרים עד שנת תק"ח, כן ישנן גירסות שונות - התלויות בסיפורים שונים - בתקופת לידתו: יש אומרים שנולד כעבור עשר שנים מנישואי הוריו, ויש כותבים שהיה גדול מאחיו הק' ככעשר שנים (ובשה"ג החדש, ערך הרבי ר' ברוך, כתב שהיו תאומים. אך גירסא זו נשללת מכל וכל).

מנעוריו גדל על ברכי זקינו הקדוש, גם יחד עם אחיו הרבי ר' ברוך'ל זי"ע בצל האילן הגדול חסה וממעיין הקודש שאב מים חיים עד בלי די. וכה העיד עליו זקינו הבעש"ט באגרת הקודש הידוע ששלח לאה"ק אל גיסו הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב בזה"ל: "וגם נכדי החתן החשוב כ' אפרים עילוי גדול בתכלית הלימוד".

לאחר שחשך העולם בשקיעת אור שבעת הימים מרן הבעש"ט הק', בחג השבועות שנת תק"כ, נסע ממעזיבוז והסתופף בצל המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, ואצל הרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע. עד כי לימים נתקבל לכהן כרב וכמגיד מישרים בעיירה סדילקוב הסמוכה לשפיטובקא, ומשם זרח אורו הבהיר למרחקים בהפיצו את תורת החסידות, תורת זקינו הק', על פני העולם, כדי לקרב ולהחיש את קץ הגאולה, ולקיים נאה את אשר דרש על הפסוק (שמות יד, ח) "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", ותרגומו: "ובני ישראל נפקין בריש גלי", וזה לשונו (בפר' בשלח) "...על פי מה שאמר הרב הקדוש המפורסם מוהר"ר ליפא מחמעלניק, ועל דרך דאיתא באגרת הקודש של אא"ז זללה"ה הנדפס בספר הקדוש של הרב מפולנאי ע"ה, ששאל למשיח: אימתי אתי מר, והשיב: כשיתגלה תורתך ויפוצו מעינותיך חוצה, עיי"ש. וזה יש לומר שמרומז בפסוק: 'ובני ישראל יוצאים' - מן הגלות, 'בריש גלי', ברי"ש ראשי תיבות ר'בי ישראל ב'על ש'ם גלי, היינו כשיתגלה תורתו ויפוצו מעינותיו, אז יפקון מן גלותא".

זמן קצר קודם הסתלקותו עבר למעזיבוז, ובה נסתלק ביום י"ז אייר ל"ב בעומר תק"ס לפ"ק, ושם מנוחתו כבוד בחלקת מחוקק אבותיו הקדושים. בניו אחריו, המה הקדושים אשר בארץ: רבי יעקב יחיאל מקארין, רבי יצחק מקאליס, ורבי יוסף, זיעועכ"א. "עלים לתרופה", אמור תשס"ד, עמ' ג'

הרה"ק בעל "דגל מחנה אפרים" זיע"א נולד בשנת תק"ח, לאביו הרה"ק רבי יחיאל זיע"א ולאמו הרבנית הצדקת מרת אדל ע"ה בת מרן הבעל שם טוב הקדוש זיע"א.

הרה"ק רבי יחיאל הסתיר כל ימיו את דרכו הק', ומקדושתו ועבודתו נודע אך מעט. כינויו היה מפורסם בין החבריא קדישא תלמידי חותנו הקדוש בשם "דער דייטשל" (האשכנזי) - כנראה ע"ש ארץ מוצאו - אשכנז. על האם, הצדקת אדל, שהיתה בעלת רוח הקודש, סיפר הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זיע"א, שלא פעם אירע בעת שאחזה באמצע כיבוד הבית, השליכה לפתע את המטאטא מידה ואמרה סדר קדושה יחד עם מלאכי מרום שאמרו אז שירתם - - -

שנים מספר לא זכו קדושי עליון אלו לזרע של קיימא, עד שהגיעו הימים הנוראים של שנת תק"ח - עת התאספו ובאו בהיכלא דמלכא הבעש"ט הק' - תלמידי הקדושים. ויהי בהגיע עת ההקפות בשמחת-תורה, והמה מרקדים בהתלהבות נוראה ובשמחה עצומה, כשאש-קודש מלהטת סביבם, נקרעה לפתע נעלו של אחד מחשובי בני היכלא, ה"ה הרה"ק רבי דוד לייקעס זיע"א. ויעמוד מרקוד עם שאר החברייא, כשצער רב אוהזו על כך.

הרבנית אדל, שעמדה מהצד והשקיפה על הריקודים הקדושים, הבחינה בכך, ניגשה אליו וביקשה ממנו להבטיחה בן זכר, ואזי תביא לו מנעלים טובים אחרים. רבי דוד הבטיחה על-אתר, והיא הביאה לו מיד נעליים אחרים והרה"ק המשיך בעבודתו הק'. עוד באותה שנה - שנת תק"ח - נתמלא ביתה אורה בהיוולד לה בנה הבכור, הלא הוא הרה"ק מסדילקאב צוק"ל. "נועם מגדים" אמור תשס"ב, עמ' ג'

הערכה רבה רחש הבעש"ט לנכדו (בעל "דגל מחנה אפרים" זי"ע) וכה כתב עליו במכתבו אל גיסו, רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע, ששהה אז בארץ ישראל: "נכדי החשוב החתן כמר אפרים, עלוי גדול בתכלית הלימוד" - זאת, כשה"דגל" זי"ע בן עשר שנים בלבד.

בצל כנפי זקנו הקדוש הלך וצמח הנער, מפיו למד יחד עם אחיו הצדיק, יחד חזו בנפלאות הבעל-שם-טוב. לא אחת היו עדים לניסים ולמופתים, ולפעמים אף היו שותפים לכך. ארע פעם, ב"ליל הסדר", כאשר הבעל שם טוב הק' הסב לשולחנו הטהור, לפתע נכנס אל הבית גביר אחד מתושבי העיר, שהיה מתנגד חריף לבעל שם טוב הקדוש. לנוכח אור הנוגהות שבקע מכל פינה פרץ העשיר בבכי, וסיפר כי אל חצר ביתו השליכו פגר מת, כשתוכניתם של הגויים ברורה: לטפול עליו עלילת דם. בתחילה מאן הגביר להגיע אל הבעש"ט בהיותו מתנגד אליו, אך לא יכל לעמוד בהפצרת אשתו, ובא לבקש על נפשו.

"אפרים חביבי" פנה הצדיק אל נכדו, "קח את המטה הזה, לך לביתו של האיש ואמור למת כדברים האלה: 'אדוני זקני שלחני אליך, לומר לך שתקום מיד ותבוא עמי!'"

ה"דגל" היה ילד צעיר, וקם לעשות את מצות זקנו. הפלא אכן התרחש - אחר קריאתו של הילד, קם הפגר על רגליו וצעד בעזרת המטה עד לבית הבעל שם טוב. שם הושיבו הצדיק על מטת ההסבה, שם עליו את כובעו של נכדו הרבי ר' ברוך זי"ע, ופקד עליו לנהום יחד עם כולם. כך המשיך ה"סדר" להתנהל, כשקולותיו של הגוי נבלעים עם קולות יתר המסובים.

אחר זמן התנפלו הגויים על בית העשיר, אך לא מצאו את הגופה. בדעתם עלה כי ידו של "איש המופת" באמצע והגיעו לביתו. והם חיפשו אחר הגופה, ולא העלו על דעתם שהאיש המתנדנד ומשמיע קולות כיתר המסובים הנושאים קולם בשירות ותשבחות - הוא הנעדר. אחר שהלכו להם. שלח הבעש"ט לקרוא לגביר, שיבוא ויטמין את הפגר. "בטאון ויזניץ", אייר תשס"ד, ע' 73

על אותה תקופה בה גדול רבינו ה"דגל מחנה אפרים" על ברכי זקנו הק' הבעש"ט זי"ע מסופר, שכאשר סעד על שלחנו הטהור רב גדול אחד מגדולי ה"מתנגדים" אשר נענה להזמנת הבעש"ט הק' להסב על שלחנו, ובאמצע הסעודה בקשו הבעש"ט לומר דבר-תורה, ויען וישאל הרב האורח שהוא מבקש תשובה לקושיא שנפלה במוחו בפרשת השבוע - פרשת קורח, וזה דבר הקושיא:

אי' במס' סנהדרין (ק"ח ע"א) דדור המדבר אין להם חלק לעוה"ב, שנאמר: "במדבר הזה יתמו ושם ימותו" - דברי ר' עקיבא. ואילו אותו תנא ר' עקיבא דורש שם עוד שעדת קורח אינה עתידה לעלות, שנאמר "ותכס עליהם הארץ" - בעולם הזה "ויאבדו מתוך הקהל" - לעולם הבא. והרי עדת קורח היא ג"כ מדור המדבר וממילא הרי היא בכלל של הפסוק הראשון - "במדבר הזה וגו'", ומה צריך תו לפסוק השני המיוחד לעדת קורח. אתמהה!?

נענה הבעש"ט הק' ואמר שעל קושיה זו יכול אף נכדו הצעיר לענות, ואכן מיד פנה אל רבינו ויבקשו לענות, ומיד ענה רבינו שהיה כבן ח' שנים לאמר:

"התשובה היא פשוטה שהלא הפ' הראשון - "במדבר הזה וגו'" קאי על המרגלים שנענשו בעונש זה כל דור המדבר, והרי ידוע ששבט לוי לא היה שותף במרגלים וממילא אין העונש של דור המדבר חל עליהו כלל, ושפיר צריך רבי עקיבא פסוק אחר להודיענו שאף עדת קורח שעיקרה משבט לוי ולא נענשו בעונש

הנ"ל, אעפ"כ אין להם חלק לעוה"ב, מהדרש של הפסוק השני של "ותכס עליהם וגו'". "תולדות דגל מחנה אפרים" (ירושלים תשנ"ה) עמ' ט'

בהיות זקני הרה"ק ר' משה חיים אפרים (בן בתו של הבעש"ט ז"ל) מגיד מישרים בעיר סדילקוב היה לו שונא שהציק לו למאוד ומרר את חייו עד שנחלה ונפל למשכב. אחיו הרבי ר' ברוך ממעזבז בא לבקרו וזקני שפך לפניו אחיו את לבו. ר' ברוך שהיה בטבעו קפדן, אמר: "התפלל עליו שיענש ממרומים!" על זה ענהו ר' משה חיים אפרים: "איך יוכל לעלות על דעתך לנקום ביהודי ולנטור לו איבה? הלוא התורה אמרה לא תקום ולא תטור?" ר' ברוך השיבו: "הלא תלמיד חכם אתה ורבותינו אמרו כל ת"ח שאינו נוקם ונטור כנחש אינו תלמיד חכם. ואם על כבודך אתה מוחל, איך אינך חס על כבוד התורה?" ר' משה חיים אפרים אמר בתמימות: "אמנם גם אני חשבתני כך. אך בכל פעם שהחלטתי לבקש עליו עונש מן השמים, הרגשתי שלא על כבוד התורה אני חס אלא על כבוד עצמי ומיד פסקתי מלהתפלל על זה!" הרב משה חיים אפרים בלאך ז"ל "הדרום", אלול תש"כ, ע' 196

צאצאיו

- רבי יעקב יחיאל מקוריץ. הוציא את ספרו של אביו.
  - חתנו רבי לייבוש מחסידות פרוסקורוב.
  - רבי יצחק מקאליס.
  - חתנו רבי יעקב יוסף בנו של רבי חיים טירר ה"באר מים חיים".
  - חתנו רבי יוסף משיפיטובקה נכד רבי פנחס מקוריץ ורבי יעקב שמשון משיפיטובקה.
  - רבי יוסף יחיאל ממז'בוז'. חתן רבי חנינא ליפא מחמלניק. היה נחשב אצל רבי ישראל מרוז'ין.
  - אטל אשת רבי דוד הלוי איש הורביץ מסדילקוב.
  - חתנו וממלא מקומו רבי אריה לייב גוטמן בן רבי אברהם מקוריסטשוב חתן רבי מנחם נחום מצ'רנוביל.
  - רבי ישראל, האדמו"ר מסדילקוב ביאסי.
- כיום מכהנים שניים מצאצאיו כאדמו"רי סדילקוב. הקשיש שבהם רבי אריה לייב גלאנץ במונסי שבניו יורק. והרב אריה וואהל מסדילקוב בבית שמש.

הרה"ק רבי נחמן מהורדנקה זי"ע

יומא דהילולא - ב' תמוז

הרה"ק רבי נחמן מהורדנקה לפי אחת המסורות, היה בן רבי יצחק מזולקווא. מראשוני תלמידיו של הבעש"ט ומהמקורבים אליו ביותר. עליו נאמר שהיתה "אמונתו חזקה כעמוד של ברזל". ועל כל דבר נהג לומר "גם זו לטובה".

עוד לפני שהצטרף לבעש"ט, נהג בחסידות ובפרישות רבה ביותר ו"אף על פי כן לא הייתי יכול לפטור מן מחשבות זרות עד שהוכרחתי לחכמת הבעש"ט". האגדה החסידית מייחסת לרבי נחמן מעשי נפלאות רבים.

היה מבחירי החבורה מהבעש"ט, ורבי פנחס מקאריץ אמר עליו שכל עוד היה רבי נחמן ברוסיה, לא יכלו הרוסים לכבוש את פולין.

מסתבר שעלה פעמיים לארץ ישראל. פעם אחת בחיי הבעש"ט. רבי אלעזר רוקח מאמשטרדם עלה לארץ ורצה להפגש עם רבי נחמן, אבל רבי נחמן כבר חזר לחוץ לארץ. בשלהי שנת תקכ"ד, עלה שנית לארץ בעליה המאורגנת הראשונה של החסידים, יחד עם רבי מנחם מנדל מפרמישלן. עליה זו תוארה, כידוע, בפרטות על ידי רבי שמחה בן רבי יהושע מזאלוויץ. בספר "אהבת ציון". לפי האגדה החסידית, עלה רבי נחמן על קבר הבעש"ט לפני עליתו ובשובו אמר: "הוא ציוה עלי לעלות".

תיאור הסערה שפקדה את האניה מרגשים. הספינה נסוגה בעקבות הסערה ובמקום לנסוע צפונה לחיפה, היא טולטלה לכוון עזה. ביום הכפורים עוד היו בספינה וכבר לא יכלו להתפלל בעמידה, אלא בישיבה או בשכיבה ואז "קיצנו למנין עשרה שהיינו מפוזרים בספינה זה בכה וזה בכה, ונטל רבי נחמן ספר תורה בורועו והתפלל בלחש מעט ואמר: אם חס וחלילה נגזר עלינו בבית דין של מעלה שנאבד מן העולם, אנו בית דין עדה הקדושה בצירוף קודשא בריך הוא ושכינתיה, אין אנו מסכימים לגזירה זו, ויהי רצון שתבטל גזירה זו וענינו אחרינו אמן והלכנו איש למקומו בספינה וציווה לנו לומר תהלים ולאט-לאט נח הים מזעפו".

בי"ב תשרי תקכ"ה חנתה הספינה בעכו. בערב סוכות כבר היה רבי נחמן בטבריה.

רבי נחמן השתתף בהלוויתו של הבעש"ט ובתחילה היה תמה שאין הוא "רואה" מאומה ורק בשובו מבית העלמין ראה "נוראות גדולות".

בנו של רבי נחמן - רבי שמחה, נשא את פיגא בת אדל, בת הבעש"ט, והם הוריו של רבי נחמן מברסלב, שנשא את שם סבו.

בן אחר של רבי נחמן - רבי שמשון חיים עלה עם אביו לארץ ישראל. נכד אחר של רבי נחמן ישב בארץ ואצלו התאכסן ר"נ מברסלב, והוא כנראה רבי בנימין, שעל קברו בטבריה צוין "נכד רבי נחמן מהורודנקא".

דברי תורה בשמו הובאו בספרים "תולדות יעקב יוסף" ו"דגל מחנה אפרים". ר' מנחם מנדל ויז'ניצר ריכז את כל דברי תורתו בקונטרס "מילי דאבות" בראש הספר "תורת חסידים ראשונים". בני ברק תשמ"א.

נסתלק בטבריה ב' תמוז תקכ"ה.

על פטירתו מסופר בשבחי הבעש"ט: "ושמעתי שמת ר"נ בשבת קודש. וישב ר' מנדלי אצלו בלילה וקידש על היין ושתה כשיעור וישב בבגדי שבת והלך ר' מנדלי לאכול סעודת שבת, ובעת אכילת הלפת שלח אחריו ומצא אותו גוסס, ולמד זוהר בשעת יציאת נשמתו, ומת במנחה ויצא למנוחה".

בספר "עובר אורח", פולנאה תקמ"ח, מתואר רבי נחמן כ"צדיק מפורסם בכל קצווי ארץ, הרב החסיד איש אלקים". הרב יצחק אלפסי "אנציקלופדיה לחסידות" (ירושלים תשס"ד) ח"ג, ע' תנ"ח

פעם אחת שמעתי מרבי נחמן מהאראדענקע שאמר: הייתי חסיד גדול כל כך שהייתי בתענית יום ביום, והלכתי בכל יום למקוה קרה. שבדור זה לא יוכל לסבול שום אדם מקוה קרה כזו. וכשבאתי מהמקוה לביתי, ומצאתי המקום חם מאד עד שכמעט בערו הכתלים בביתי, ולא הרגשתי החמימות לערך שעה,

מרוב הקרירות שנתקררתי בהמקוה שהלכתי, ואף על פי כן לא הייתי יכול לפטור (להנצל) מן מחשבות זרות עד שהוכרחתי לחכמת הבעל-שם-טוב. "שבחי הבעש"ט" (ירושלים תש"נ) ע' קפ"ה

רבינו [הרה"ק רבי נחמן מהורדנקה זי"ע] היה מהששים גבורים של הבעש"ט, ומראשי המקורבים אליו, כפי שנראה מכמה עובדות שהיו בינו ובין רבו. מסופר כי כשגילה הבעש"ט לתלמידיו את סוד כוונת המקוה, העירו התלמידים על השינויים שיש בהם, כלפי הכוונות שגילה האריז"ל "וכאשר שמע הבעש"ט הק' דבר זה מהם תיכף השליך ראשו לאחוריו, ופניו נעשו לפיד אש ועיניו בולטות, כדרכו בהתפשטות הגשמיות בעת עלייתו בעולמות העליונים וכו', ובקצה השולחן ישב ר' נחמן האראדנקיר וכו' נפלה עליו תרדמה גדולה וכו', והוא נרדם אצל השולחן הטהור וכו', ובתוך שינתו חלם וכו', ובתוך כך בא הבעל שם טוב והתחיל לדרוש הדרוש הזה בכוונת המקוה, ועמד לנגדו איש רך בשנים וסתר את דברי הבעש"ט, ושאל מי הוא זה, ואמרו שהוא האר"י ז"ל, ונמשך הפלפול ביניהם זמן רב עד ששמע איך האריז"ל הודה לדברי הבעש"ט, ובתוך כך הקיץ ר' נחמן משינתו, ותיכף ישב הבעש"ט ואמר: נחמן, אני לקחתי אותך להיות עד בדבר זה, תעיד האם לא הודה לי האריז"ל". (סיפורים נוראים" לבעל "מצרף העבודה", הובא בספר "בעל שם טוב" פרשת יתרו "במקור מים חיים" אות טז, ועיי"ש בפנים מאות י"ב עד אות ט"ו סוד כוונת המקוה של הבעש"ט, מסידור הרה"ק בעל ה"תניא" זי"ע ומ"ליקוטים יקרים" ועוד). הרב חיים שלום פרוש ז"ל "אור יקרות" (ירושלים תשנ"ח) ח"א, ע' קל"ח

פעם אחת היה הבעל-שם-טוב מספר בשבחו של הרב מוריניו נחמן האראדאנקער בפניו, והוא היה יושב בריחוק מקום ממנו, אזי הקריב את עצמו והרכין את אזנו לשמוע. והיה בעיני העם לפלא שמרכין רבי נחמן אזנו לשמוע שבחו, ושאלו העם את הרב הבעל-שם-טוב על זה, ואמר להם כי הרב מוריניו נחמן ביקש מהשם יתברך שיתנו לו במתנה, שלא ישמע כי אם מה שצריך לשמוע, וזה שאני מספר בשבחו אינו שומע, והוא כאשר ראה שפתי נעות וקולי לא ישמע, היה סבור שאני מדבר בדברי תורה, לכן הרכין את עצמו לשמוע מקרוב. והמופת לזה, כשאני מדבר דברי תורה אז הוא שומע אפילו מרחוק. "שבחי הבעש"ט" ע' רס"ג

קודם שנכנסה האומה הידועה במדינת "פולין", ראה הוא ז"ל (הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע) שהיא צרה גדולה שנכנס ולא הייתי מרגיש במדינה אדם שיש לו כח למנעו, בלשון אשכנז "איך האב ניט געפילט אזוינע פלייצעס" רק הרה"ק ר' נחמן הורודינקער שהיה מחזיק אותו לגדול מאוד ומאוד היה (הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע) מספר בשבחיו, ואמר דאיתא במדרש כל המספר בשבחן של צדיקים כעוסק במעשה מרכבה, אך ר' נחמן הנ"ל היה מכין עצמו לנסוע לארץ ישראל וכל זמן שהיה ר' נחמן במדינה לא עברה האומה הנ"ל נהר נייעפר אף ששלחו כמה פעמים למדינת פולין לא יכלו לכונוס, וביום שעבר ר' נחמן הנעסטר עברו הם הנייעפר. "אמרי פנחס" (קאריץ) ע' רל"ז טו"א

הרה"ק רבי שמחה - אבי רבי נחמן מברסלב זי"ע

אחות צדקת ויראת שמיים היתה לרבי יצחק מדרוהוביץ', מבני היכלו של הבעל שם טוב, בנו של רבי יוסף ספורבידלובר ('איש אמת'). לאחר שהתאלמנה מבעלה הוצעו לה שידוכים שונים, אולם היא לא חפצה בהם. באחד הימים הגיעה אל הבעש"ט וביקשה ממנו שישדך לה אחד מבני חבורתו.

באותם ימים התאלמן גם הרה"ק רבי נחמן מהורדנקה, נאמן ביתו של הבעש"ט, ורבו הציע לו לשאת אותה לאשה, ואכן קם השידוך והיה. לאחר מכן שאל רבי נחמן את רבו: "מה אתן לכם בשכר דמי שדכנות?" השיבו הבעש"ט: "שכר השדכנות יהיה, שכאשר יוולד לך בן – נשתדך יחדיו"...

האיר רבי נחמן לרבו, כי מתייחס הוא עד למהר"ל מפראג, ולמעלה בקודש, רב האי גאון, מגזע דוד המלך. כמו כן – למהרש"ל, מצאצאי רש"י הקדוש שהיה דור השלושים ושלושה לרבי יוחנן הסנדלר, אף הוא מזרע דוד המלך. הוציא הבעש"ט מגילת יוחסין והראה לתלמידו כי אף הוא נמנה על צאצאי דוד מלכא משיחא.

לאחר הנישואין נעלם רבי נחמן ולא נודעו עקבותיו. כשזוגתו באה לפני הבעש"ט ותינתה צערה על כך, הבטיח לה שישאל את תלמידו על כך בהזדמנות הראשונה. ואכן, כעבור זמן התראה רבי נחמן לפני רבו. לשאלתו מדוע אינו שב לביתו, ענה, כי רואה הוא שכאשר תלד זוגתו בן – תסתלק מן העולם, על כן דוחה הוא את בואו הביתה.

מסר הבעש"ט את הדברים לזוגתו של רבי נחמן, והיא השיבה: "יודעת אני שדבריו אמיתיים, אך מוכנה אני לקבל את גזר הדין!"

כשהגיעה שעתה ללדת, בכתה לפני ה' שייתן לה לפחות חודש ימים כדי להשתעשע עם בנה. כשנולד הבן נקרא שמו בישראל 'שמחה'. חודש לאחר לידתו, נפטרה אמו לעולמה.

רבי נחמן, אבי הילד, נהג לצאת רבות בדרכים בשליחות רבו, והבעש"ט נטל את בנו הקטן שמחה תחת חסותו. באחד הימים התבטא הבעש"ט באוזני בתו הצדקת אדל, כי ילד נחמד הוא... אדל הבינה כי יש דברים בגו, וברבות הימים השיאה אותו לבתה הצדקת פייגא.

בכך נתקיימו דברי הבעש"ט כי רצונו להשתדך עם ילד זה.

כשגדל רבי שמחה, היה לצדיק נסתר. את מרבית חייו עשה ביערות, בהתבודדות ממושכת ודביקות גדולה בה' יתברך. בד בבד שימש כחזן במניינם של החבריא קדישא – תלמידי הבעש"ט.

לשלשה בנים זכו רבי שמחה ופייגא. הבכור רבי ישראל, השני רבי יחיאל, והשלישי רבינו הקדוש שנולד בראש חודש ניסן שנת תקל"ב. רבינו הוקיר והעריך מאד את אביו, ופעם אמר לו: "אילו היה לי בן כמוך – הייתי שר ומנגן בכלי זמר מרוב שמחה".

צדיק נסתר בחייו ובמותו היה רבי שמחה. יום פטירתו ומקום קבורתו לא נודעו, ואך זאת ידוע כי הוא טמון במז'בוז' בקרבת ציונו של הבעש"ט הקדוש.

הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע

יומא דהילולא - י"ח תשרי

נולד בחודש ניסן תקל"ב בעירה מז'בוז', היה בנו של רבי שמחה בנו של רבי נחמן הורדנקה, אמו הרבנית פייגא, היתה בתה של הרבנית אדל בת הבעש"ט.

בצעירותו נתגלה כילד פלאים, בעל מחשבה, אהבתו והתמדתו בתורה הפליאו את רואיו.

אחרי חתונתו והוא בן שלש עשרה התיישב בעירה מדבידובקה (מחוז קיוב) והתנהג בקדושה ובפרישות. ימים שלמים בילה ביערות שבסביבת העיר בהתבודדות גמורה ובסיגופים נוראים.

השתדל להתרחק מהמקומות שמכירים אותו כדי שהפירסום לא יזיק לו בעבודת השם.

כשנתפרסם לאיש קדוש דבקו בו מאות תלמידים, במשך תקופה קצרה מאד רכש לו מקום מכובד בין צדיקי הדור ואלפי חסידים באו אליו ללמוד את תורת החסידות על ידו.

בשנת תקנ"ח החליט לעלות ארצה אחרי הכנות מרובות ואחרי שמכר כל מה שהיה לו נסע באניה עד לקושטא.

מסיבות בלתי צפויות מראש נאלץ להתעכב זמן ממושך יותר ממה שחשב תחילה בקושטא.

הטורקים חשדו בו כי מרגל הוא על כן לא נתנו לו לרדת מהאניה רק אחרי יסורים וטלטולים רבים הצליח להגיע ארצה. יומיים לפני ראש השנה דרכו רגליו על אדמת הקודש.

עד אחרי חג הסוכות ישב בחיפה ואחר כך הלך לטבריה להפגש עם תלמידי המגיד ממזריץ מהעליה החסידית הראשונה.

בגלל מלחמת נפוליון שהתקרבה לשערי הארץ עזב בבהלה את הארץ, אך בטעות עלה על אניית מלחמה טורקית שעשתה את דרכה לאי רודוס. בגלל קשיים לשוניים סבל רבות ממלחי האניה, טבח האניה סיפק לו אוכל בצנעא מבלי שרוב החובל ידע מזה.

בערב חג הפסח הגיעה האניה לרודוס, רב החובל הסכים לשחררו תמורת סכום כסף גדול שקיבל מהקהילה היהודית ברודוס. אחרי הרפתקאות רבות ונדודים שונים חזר לביתו.

תקופה מסויימת ישב בעיר זלוטופולי. בשנת תקס"ב התיישב בעיר ברסלב, בה שיגשגה חסידותו ואלפי חסידים נתווספו לו.

על ביקורו בארץ אמר: בארץ ישראל השגתי קיום כל התורה, אפילו היו מוכרים אותי לישמעאלים במדינות רחוקות שאין שם יהודי והיו שולחים אותי לרעות בהמות, ולא הייתי יודע מתי שבת או יום טוב, ולא היו לי טלית ותפילין, לא סוכה ולא שום מצוה - הייתי גם כן יכול לקיים את התורה כולה. בשנת תקס"ב חלה במחלת שחפת קשה, כשגברה עליו מחלתו עבר לגור באומן, אולם אף שם לא הונח לו. בראש השנה האחרון לחייו קיבל שפך דם פנימי, בכל זאת לא וויתר על אמירת תורה לפני אלפי חסידיו שהתאספו באומן. שבע יסורין ורדיפות הוציא את נשמתו הקדושה בטהרה ביום שלישי של חול המועד סוכות. לפני פטירתו צווה שישרפו את מרבית תורה שהעלה בכתב. נפטר: י"ח תשרי תקע"א. חמישים ושנים ספרים בכל מקצועות התורה נדפסו ממנו, רובם על ידי תלמידו נאמן ביתו רבי נתן שטרנהרץ, ביניהם "ליקוטי מהר"ן" ו"סיפורי מעשיות" מלאים תורה ויראת שמים. אישיות נעלה זו. מראשוני האדמו"רים בעל מוח ובעל מחשבה לא הניח אחריו ממלא מקום, אך החסידות הברסלבית הוסיפה להתקיים ואף להתפשט עד היום הזה.

על קברו באומן ביקרו אלפי חסידים בזמנים הקשים ביותר מתוך מסירות נפש רבה.

[ומאז שנפתח שערי רוסיה מתרבה משנה לשנה אלפים ורבבות הנוסעים להשתטח על הציון הקדוש באומאן במיוחד בראש השנה]. הרב דוד הלחמי ז"ל "חכמי ישראל" (ב"ב תשס"א) ע' ר"ו

נולד במעזיבו... היה פרוש מכל תענוגים, התגלגל בשלג, בלע מאכלו בלי לעיסה, חיבר חיבורים יקרים ליקוטי מוהר"ן, ליקוטי הלכות על ד' חלקי השו"ע על דרך הפרדס, ס' לקוטי עצות, ס' המדות שנדפס בב' פירושים מהה"ק ר' נחמן אב"ד טשערין ומהה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין, וס' מעשיות מהז' בעטלערס, והגאון ר' אפרים זלמן מרגליות העיד עליו דאדם גדול הוא בתורה ובחסידות. הרה"צ רבי אהרן דוד טווערסקי הי"ד אבד"ק גראשקוב "היחס מטשערנוביל ורוז'ין" (לובלין תרח"ץ) דף נ' טו"ד

כידוע נולד רבינו (הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע) בבית הבעש"ט זי"ע, ושם היו מתאספים תדיר הצדיקים תלמידי הבעש"ט, ומהם שאב התעוררותו לעבודת השי"ת, וכמו שסיפר בעצמו, פעם התחברו יחדיו כמה מהצדיקים שהתארחו שם לנסוע להרה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע, רצה רבינו שהיה אז ילד קטן כבן ארבע או חמש שנים גם לנסוע עמם, והפציר בהם שיקחוהו עמם, ובהיותו ילד קטן לא אבו לקחתו, כשהבחין בסרובם, הלך ונעמד לפני גלגלי המרכבה, כדי שלא יוכלו לנסוע לדרכם, בראות הצדיק רבי חיים קראסנער את עקשנותו הגדולה תפסו בידו והעלהו על המרכבה ונסע עמם יחד, ואמר רבינו בספרו זאת "מחזיק אני לו טובה (להצדיק רבי חיים קראסנער) על זה" כי על ידו ראה וקבל את פני הרה"ק בעל התולדות זי"ע. הרה"צ רבי לוי יצחק בענדער זצ"ל "שיח שרפי קודש" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, עמ' מ'

אמר הרה"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע - שהיה נכד הבעש"ט - על עצמו: שבהיותו אברך התבונן פעם על ערכו ומצבו בעבודת ה' והוציא מפיו אנחה כבידה ששברה את גופו עד כדי כך שמשך יום שלם לא היה יכול להזיז אצבעותיו, והבין משאחז"ל (ברכות נ"ח): **אנחה כבידה שוברת גופו של אדם**. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז - קלוזנבורג זצוק"ל "שפע חיים - ירח האיתנים" (נתניה תשמ"ב) ח"ב, ע' ט"ו

אמר (הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע): מהנגלות שלי אין אתם צריכים ללמוד, היינו אע"פ שכפי שאתם רואים ממני נדמה לכם שאני על פי רוב בעצבות, אין אתם צריכים ללמוד מזה, רק להיות בשמחה תמיד..

...גם כבר שמענו, שמתמת שמשפחתו באה ממלכות בית דוד, כידוע להעולם, על כן על פי הרוב הם הולכים בלב נשבר, ואין רגילים בפנים שוחקות, כי דוד המלך ע"ה יסד ספר תהלים שרובו הוא דברי כיבושים היוצאים מלב נשבר, כי כל דבריו הם רק צעקות ותחנונים בלב נשבר מאד, על כן גם זרעו עתה יש להם לב נשבר על פי הרוב, כי גם הרב רבי ברוך (היינו דודו הרה"ק רבי ברוך ממעזבו זי"ע) אין רגיל בפנים שוחקות ולב שמח, אבל אנו מוזהרים להיות בשמחה תמיד... הרה"ק רבי נתן מברסלב זי"ע "חיי מוהר"ן" (ירושלים תשנ"ד) ע' קצ"ט

הרב הקדוש ר' נחמן מברסלב ז"ל אמר: קודם שבאים למדריגה של גדלות צריכים לנפול לבחינת קטנות: וארץ ישראל היא גדלות דגדלות, על כן קודם שזוכים לבוא לארץ ישראל צריכים לנפול בקטנות דקטנות. ואמר עוד: הבעש"ט בכל התאמצותו לבוא לארץ ישראל לא זכה לכך, מפני שלא היה יכול לירד לתוך בחינת קטנות מופלגת, אבל אני עברתי על כל המניעות הרבות והעצומות והמכשולים הגדולים שעמדו על דרכי לארץ ישראל, מפני גודל הקטנות שירדתי לשם בתחילה, והיא שעמדה לי לבוא לגדלות דגדלות של ארץ ישראל.

ובהיות מהר"ן ז"ל בדרכו לארץ ישראל בעיר סטמבול, ירד שם בבחינת קטנות מופלגת שאין לשער. לבש מלבוש קרוע, והלך יחף ובלא כובע עליון, והיה מהלך בחוץ כאחד מן הפחותים שבפחותים. היה משחק ב"מלחמה" עם אנשים פחותי ערך, כדרך הנערים המשחקים זה עם זה, וכיוצא בזה עשה כמה ענינים של צחוק ותמהון. ונזדמנו אז בסטמבול שני אנשים, שחזרו מארץ ישראל, והם דרו מקודם בסביבות ברסלב,

וידעו מר' נחמן ומגדולתו, וכשפגשוהו בסטמבול לא הכירוהו, והוא עשה בחכמתו שיהיה נדמה להם כאילו הוא איש מרמה ח"ו, והיו מבזים אותו כמה ימים רצופים בכל מיני בזיונות, והוא קיבל על עצמו כל הבזיונות, ולא עוד אלא שעשה בעצמו תחבולות לכך שיבזו אותו. ואמר אחרי כן, שאילו לא היה נופל לקטנות ושפלות זאת, לא היה אפשר לו בשום אופן להתגבר על המניעות הרבות שהיו לו, ולבוא לגדלות דארץ ישראל. הגה"ח ר' שלמה יוסף ז"ל "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' 105

סיפור רבי נחמן מברסלב: - כשגמרתי אומר לעלות לארץ ישראל לבקר במקומות הקדושים, הלכתי ליצרי ובקשתיו:

- כאן, בגלות אין לי מנוחה ממך, לא ביום ולא בלילה, בקיץ ובחורף אתה מרבה להטרידני טרדות של ממש, עתה אני אומר לבקר בארץ ישראל לזמן מה, הטירחת טירחת יתירה והעמל עמל רב והיגע אין לתאר, בקשתי ממך הנח לי לתקופה קצרה זו, אל נא תעלה עמי לשם. לא הרפיתי ממנו זמן רב עד אשר נענה לי, הבטיח לא לעלות עמי לארץ ישראל. כשהטילה ספינתי עוגן ליד ארץ ישראל, אני דורך רגלי בבטחה, אומר לבלות בשלוה שם באין היצר שיטרדני ויארוב לכל צעדי והנה הופתעתי ונדהמתי למראה עיני, היצר לפני. **אמרתי לו במהירות:** - היכן ההגינות? היכן הצדק והאמת שלך? הלא הבטחת לי לא לעלות עמי לארץ ישראל והנה עלית והפרת הבטחה. **השיב לי היצר:** - לא עליתי ולא הפרתי הבטחתי. **אז התרסתי בו בהקפדה:** - מה פירוש? אז מהיכן אתה בא? איך אתה נמצא בארץ ישראל? **השיב לי היצר:** אתה, מקומך בחוץ לארץ ועולה ובה לארץ ישראל, אני מקומי ומרכזי בארץ ישראל, יורד לחוץ לארץ ומבקר ומסייר שם... הרה"ח ר' יהודה לייב לוי ז"ל "נחליאל", ירושלים תשל"א, ע' 73

סיפור רבי נחמן מברסלב: - יהודי וגוי עשו שותפות ביניהם, יחדיו קבצו על יד ונדדו מעיר לעיר. הגיעו לחג הפסח לעיר אחת, לא זיהה הגוי את עצמו. כחברו כן הוא הלך עם בעל הבית לעריכת הסדר. ישב הגוי, רוגז וסוער, מוזגים לו מעט יין ונותנים ספר עב לידו, ובעל הבית יושב ומספר.

כאשר הפסיק בעל הבית לרגע מדיבורו - חשב הגוי: אולי עתה יקבל דבר מה לאכול, והנה, נוטל בעל הבית קצת מרור ומחלק למסובים. כאן פקעה סבלנותו, זרק את המרור על השולחן ורץ כל עוד נשמתו בו - החוצה. אחרי חצות פגש ביהודי, כעס הגוי כעס גדול, - איזה מנהגים אצלכם, יהודים, יושבים ומדברים שעות שלמות ואחרי כן אוכלים מרור?... - שוטה - החזיר לו היהודי - מה לך נרגז ונבהל? אילו עמדה בך סבלנותך היית רואה שאחרי המרור באים כל מיני מטעמים... הרה"ח יהודה לייב לוי ז"ל

"חסידים מספרים" ח"א, ע' 171

...והנה סיפור נסיעתו של רבי נחמן מברסלב לארץ הקדושה. בערב פסח של שנת תקנ"ז הוא ירד למקוה לטבול לכבוד הרגל וכשעלה מן המרחץ פנה פתאום לשמשו ואמר לו: אני בטוח כי בשנה זו אהיה בארץ ישראל. בטחון זה הביע גם לפני חסידיו בימות החג, בניגוד להסכמת בני ביתו. הרבה השתדלו בני משפחתו וגם רבים מחסידיו להשפיע עליו לשנות את החלטתו, ולא עלה בידם. לשאלת בתו הבכירה: על מי הוא עוזב את בני-ביתו ומי יפרנסם? ענה: "את תסעי למחותנך, אחותך תהיה למשרתת, אחותך הקטנה בודאי יקח אחד אותה לביתו מצד רחמנות, אמך תהיה למבשלת, וכל מה שבביתי אמכור הכל על הוצאות הדרך" (שבחי הר"ן, ב"סדר הנסיעה", אות ו'). ביום ל"ג בעומר, יומא דהילולא של רבי שמעון בר יוחאי יצא לדרך בלוויית אחד מאנשי-סודו, ודרך אודיסה הגיע לקושטא. היה זאת בשנת 1798 כשנאפוליון בונאפרטה יצא למלחמה מעבר לים, במטרה לכבוש את המזרח הקרוב. הוא הצליח בזמן קצר לכבוש את מצרים ומשם אמר לעלות גם על ארץ ישראל. בימים ההם נתפרסמה הצהרה רשמית

מאת נאפוליון ליהודי אסיה ואפריקה, כי מוכן הוא להחזיר ליהודים את ארצם ההיסטורית ולעזור להם בתחיית הארץ ובבנין ירושלים, בתנאי אם היהודים יעזרוהו במלחמתו נגד התורקים. יהודי ארץ ישראל לא התיחסו ברצינות לדבריו של נאפוליון ונשארו נאמנים ומסורים לשלטון התורקי (תבואות הארץ לר"י שווארץ). אך כל יהודי יוצא אירופה נחשד בעיני התורקים כמרגל צרפתי. לפיכך אסרה הקהלה היהודית באיסטנבול על כל יהודי לצאת את העיר ולפרוש בים. אבל רבי נחמן לא השגיח באיסור, בסכנת נפשות ממש ירד לים ועשה את דרכו לכיון ארץ ישראל. לכן לויתו אמר, כי בדעתו לנסוע לירושלים בלבד "ואיני רוצה להיות לא בצפת ולא בטבריה" (סדר הנסיעה, סי' ט"ו). כשהגיעה האניה סמוך לחוף יפו, לא נתנו לו פקידי הממשלה התורקית את הרשות לרדת לחוף, כי חשדוהו כמרגל צרפתי. רבי נחמן נאלץ להטלטל עם האניה הלאה למפרץ חיפה ושם הצליח לרדת העירה בערב ראש השנה, שנת תקנ"ט. אחרי שעברו ימי ראש השנה היתה דעתו לחזור הביתה, כי "תיכף כשהלך ד' אמות בארץ ישראל, פעל מה שרצה להשיג, אך שינה את דעתו אחרי שקיבל הזמנה מטעם רבי אברהם קאליסקר כהן ומחסידיו, ולאחר חג הסוכות, נסע לטבריה" (שם, סי' ל"ב). כאן קבלו את פני רבי נחמן, נכד הבעש"ט בכבוד ובשמחה. קבלת הפנים הנלהבת החזירה לו את ששון רוחו והוא התעכב בארץ הגליל כמעט כל ימות החורף. הוא הצליח להשלים בין רבי אברהם מקאליסק לבין רבי יעקב שמשון משפיטיבקה, שני צדיקים שגרו בטבריה, בדבר הוויכוח בענין החלוקה. רבי נחמן הירבה לבקר בגליל העליון ולהשתטח על קברי רבי שמעון בר יוחאי ורבי יצחק לוריא, האר"י הקדוש ז"ל. לאחר זמן נאלץ לעזוב את טבריה בשל המגפה שפרצה שם ועבר לצפת. כאן נודע לו, כי חיל צרפת הגיע כבר לעכו, אז התייאש מלנסוע לירושלים והחליט לחזור לביתו, מכיון שהעיר יפו היתה תחת כיבוש צרפתי והגישה לירושלים היתה בלתי אפשרית. רבי נחמן מברסלב ירד מצפת לעכו, שבה חנו חילות התורקים והאנגלים. ללא כל רשיון עלה עם בן לויתו על ספינת מלחמה ורק בלב ים גילה אותו רב החובל שלה. אחרי ימים רבים של טלטולים, שהיו בהם סכנת נפשות מצד גלי הים הזועף והחיילים התורקים שחשדוהו כמרגל צרפתי, הגיע רבי נחמן לאי רודוס. כאן פדו ראשי הקהילה היהודית את הצדיק השבוי בכסף מלא מידי הקברניט התורקי וכאן חגג את חג הפסח. מהאי רודוס המשיך בספינה יוונית לאיסטנבול ומשם חזר לביתו דרך מולדביה שברומניה, אחרי תלאות רבות בעת מעבר הגבולות שבין מדינה למדינה, בקיץ שנת תקנ"ט (1799). ברוח חדשה ובלב חדש שב רבי נחמן לחסידיו שבחוץ-לארץ. אושרו הנפשי על כך שזכה לבלות קרוב לחמשה חודשים בארץ הקודש, לרצות את אבניה ולחונן את עפרה היה כה גדול עד שהיה אומר: "שכל החיות שיש לו, הוא רק ממה שזכה להיות בארץ ישראל" (שיחות מהר"ן, סי' קנ"ג). כן היה אומר, כי "חילוק בין תורת חוץ-לארץ ולתורת ארץ ישראל - כרחוק מזרח ממערב" (שם). במשך הימים שישב בארץ הגליל עסק בספרות הקבלה וכתב בעצמו הרבה רזי-תורה, שהיו חביבים בעיניו מכיון שחידש אותם בארץ הקודש. לפיכך "ציוה שלא לכתוב בספר את חידושי תורתו שחידש קודם שהיה בארץ ישראל", כ"כ היתה גדולה חיבתו לארץ האבות...

רבי נחמן לא השאיר אחריו יורש וגם חסידיו לא בחרו במקומו בצדיק אחר. בימיו האחרונים אמר לאנשי שלומו: "אני רוצה להשאיר ביניכם ואתם תבואו על קברי" (חיי מהר"ן, ח"א, 76). כן אמר להם: "לעתיד לבוא יהיה כל העולם חסידי ברסלב" (שם, ח"ב, 98). נפטר ח"י תשרי בשנת תקע"א. הרב פנחס מילר ז"ל

מרגלא בפומיה [של הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע]: כי ההבדל בין התורה שאמר לפני שהיה בארץ ישראל ולאחריה הוא כרחוק מזרח ממערב. תלמידו ר' נתן כותב ב"שבחי הר"ן" כי "עיקר השגתו הנפלאה והנוראה מאד מאד, התחילה אחרי שהיה בארץ ישראל, עד שהיה מתבייש עתה בהתורה שאמר לפני היותו שם, וכל ספרו לקוטי מוהר"ן - רובו ככולו הוא התורה שאמר לאחר מכן - פרט לכמה מאמרים בלבד. הרה"ח ר' חיים שלום פרוש ז"ל "אור יקרות" (ירושלים תשנ"ח) ח"ב, ע' קס"א

הרה"ק מברסלב זצ"ל היה איש הרוח במלא מובן המלה, וכאשר נחה עליו הרוח ממרום, לא היה כח בגופו להחזיק מעמד, ולהתנהג בנימוס ודרך ארץ כמעשה בני אדם פשוטים, כי אז יצא מן הכלים והעביר אדרתו היקרה מעליו, כאשר יסופר עליו בקורות ימי חייו (בספרים חיי מהר"ן, שבחי מהר"ן, מסעות הים, שיחות הר"ן, מגיד שיחות).

את כחו הגדול בחכמת הנפש, ורוחו הכבירה כנחל שוטף בדברים מקוריים נובעים ממקור חכמה העליונה, רואים אנו בספריו הרבים, אשר אין ערוך להם בספרות החסידות, ספרות שלימה ערוכה בכל מילי דמיטב, בסדר ובמשטר בכל המקצועות שבתורה ובחיים. ומה שהיו כמה צדיקים שבדורו חולקים עליו, על דרכיו ומנהגיו בדרכי החסידות, אין זה נוגע לספריו הרבים, המלאים זיו ומפיקים נוגה ואור, לחמם הלבבות ולפקוח עיניים, והכל תלוי במזל אפילו ספר תורה שבהיכל! הוא היה אומר: "התורה שלי גדולה מאוד, והיא כולה רוח הקודש, ויכולים לדעת ממנה עתידות שיהיו, ואין צריך לומר אחר כך כשנעשים הדברים בעולם, שאז יכולין בודאי למצוא הכל בתוך התורה שלי ולראות ולהבין שהכל מבואר בתוך התורה שנאמרה כבר".

על הדברים הללו מעיר תלמידו, לאמת דבריו שנאמרו אחרי שבת בראשית שנת תק"ע, על פי מעשה שהיה: "כי מעשה שהיה כך היה, בשבוע מקודם ביום ה' כ"ה תשרי שנה הנ"ל, נסתלק כבוד הרב הגאון בוצינא קדישא החסיד המפורסם מו"ה לוי יצחק ז"ל אבד"ק בארדיטשוב, ובשבת שאחר יום ה' הנ"ל שהוא שבת בראשית אז נאמרה התורה מפי רבינו ז"ל המדברת מהעלמת הפאר של ישראל, דהיינו העלמת והסתלקות הצדיק שהוא הפאר של ישראל, ובאותו שבת עדיין לא נודע כלל מפטירת הצדיק הנ"ל עד יום ב' אחר השבת, ואז היינו מבינים למפרע שרבינו ז"ל גילה בתורה שאמר מהעלמת הפאר וכו'. והצדיק הנ"ל היה נקרא בפי רבינו ז"ל, פאר של ישראל..." (שיחות הר"ן). הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל "משרתיו אש לוחט" (ב"ב תש"ס), ח"ב, ע' קכ"ה

נאמר בגמרא (במסכת קידושין פ"ב, ב'): 'רבי שמעון בן אלעזר אומר: מימי לא ראיתי צבי קייץ] - מייבש תאנים], וארי סבל ושועל חנווני' והם מתפרנסים שלא בצער... מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני, מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אין דין שאתפרנס שלא בצער? אלא, שהריעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי. 'ובנושא זה המשיל הרה"ק רבי נחמן מברסלב זצ"ל משל: מעשה ביהודי ששהה פעם מחוץ לעיר מגוריו ואזלו כל כספו ומזונו. ימים אחדים עברו על האיש מבלי שבאו אל פיו מאכל ומשקה, עד אשר נקלע לעיירה יהודית. ככניסה לעיירה פגש אחד מבני המקום ושאלו: "האם יש בעיירתכם יהודי מכניס אורחים, שיזאיל לארחני בביתו?" השיב הנשאל בחיוב בהצביעו לעבר אחד הבתים. צעד האורח לעבר המקום שעליו החווה האיש, אך כיוון שבאותו עבר היו שני בתים, טעה האיש ונכנס לא אל הבית שעליו הורה לו בן שיחו, אלא לבית הסמוך, שלא היה אלא ביתו של קמצן העיירה... כשנכנס האורח אל בית הקמצן, נשאל על ידי בעל הבית לסיבת בואו. "זה ימים אחדים מטלטל אני בדרכים וכל מזון או משקה לא באו אל פי", סיפר האורח, "אנא, תן לי דבר מאכל להשקיש את רעבוני!"

עיניו של בעל הבית נפערו בתמיהה לשמע משאלתו המוזרה של האיש. "וכי חינם אין כסף אתן לך מזון?" שאל בקול קשה, "אם תסכים לעשות בעבורי עבודה כלשהי, תקבל מנת אוכל בתמורה לעבודה. הנה, בוא בעקבותי". והוא הוביל את האיש אל חצר הבית, שם מונח היה בול עץ גדול. "אם תנסו את בול העץ לגזרי עץ קטנים, אתן לך מזון". כלום היתה לו ברירה, לאורח המסכן? בשארית כוחותיו נטל לידי את המשור והחל בעבודה המפרכת. וכשכילה סוף סוף עבודתו, פנה אל בעל הבית וביקשו לקיים את הבטחתו - ולהעניק לו מזון. יצא בעל הבית אל החצר, וכשנוכח שהעבודה בוצעה כראוי ניגש אל האורח, אחז בחיבה בזרועו ואמר לו: "רואה אתה את הבית הזה?" והוא הצביע על בית שכנו, הבית שעליו גם הורה האיש שפגש האורח בבואו לעיירה, "היכנס נא לבית זה ושם יתנו לך ארוחה משובחת תמורת עבודתך". עשה האיש כדבריו. פנה אל הבית הסמוך ונתקבל שם בסבר פנים יפות. בעל הבית ערך לפניו את השולחן והגיש לו מטעמים ומעדנים לרוב. האורח הרעב והיגע אכל בשמחה את המזון המשובח. וכשכילה את סעודתו, פנה ואמר לבעל הבית: "בעבור סעודה דשינה שכזאת כדאית היתה העבודה שעשית?" "עבודה? על איזו עבודה אתה סח?"! התפלא בעל הבית. כשסיפר לו האורח את כל המעשה, נתחייך בעל הבית ואמר: "דע לך שהאוכל שאכלת על שולחני הינו מתנת חינם. ואילו את העבודה עשית לא למעני אלא למען אדם אחר..."

והנמשל: כל מזונו ופרנסתו של האדם מוענקים לו מן השמים כמתנת חינם. ואילו עבודתו ומלאכתו אינם אלא בגלל עוונותיו. הגאון רבי בנימין אדלר שליט"א "יינה של תורה-אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' ק"ע

בקיץ שנת תקס"ד, בהיות הרב הקדוש ר' נחמן מברסלב ז"ל בדרך, נפטרה בתו הקטנה פיגא ז"ל. בבואו לביתה העלימו ממנו את הדבר, ולא הודיעו לו, כי הילדה לא נגדלה בביתו, רק אצל מינקת בעיר הסמוכה לאדיזין, ולכן יכלו להעלים ממנו את דבר פטירתה. ור' נחמן תיכף כשירד מהעגלה ונכנס לביתו, מצא הרבה אנשים שבאו אליו והמתינו לו. התחיל מיד לומר את התורה "עתיקא טמיר וסתים", שבליקוטי מהר"ן, סימן כ"א, ובתוך הדברים מבואר שם גם ענין שבעת ימי אבילות. הרגישו האנשים שהוא יודע ברוח הקודש על פטירתה, וגם בהיותו בדרך, קודם כניסתו לעיר, הבינו מדבריו שהוא יודע שבתו נסתלקה. אחרי כן חקר ושאל הר"ן לבני ביתו על בתו, וכיחדו ממנו. ולא נהג ר' נחמן אבילות כלל.

וראש השנה תקס"ה חל אז ביום החמישי ויום השישי. למחר, בשבת תשובה, בשעת סעודה שלישית, ישבו החסידים סמוך לחדרו, והיו מסופקים אם יצא הר"ן אליהם לומר תורה או לא, כי לא היה דרכו לישב עמם תמיד בסעודה שלישית, רק בעתים מזומנות. בתוך כך פתח הר"ן פתאום הדלת מחדרו בבהלה גדולה, וכל האנשים אשר עמדו שם נפל עליהם פחד גדול, ונבהלו ונשתוממו מאוד. והר"ן קרא לבתו הגדולה שתבוא אליו, וכשנכנסה לחדרו התחיל לדבר עמה בענין פטירת בתו הקטנה. בתחילה ניסתה שוב להכחיש ולהעלים, אך הוא אמר לה: "הלא כבר אני יודע בעצמי את האמת", ואז הוכרחה להגיד לו בפירוש. ולא נכנס אז הר"ן לסעודה שלישית, ובמוצאי שבת נהג שעה אחת אבילות, כי כבר היה אחר "שלושים".

ואמר אז הר"ן, שכל זמן שאין יודעים מפי אדם, אף על פי שרואים בהשגות עליונות, אין צריכים לנהוג אבילות. הגה"ח ר' שלמה יוסף ז'ז"ל "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' 551

זאת סיפר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין בשנת תרצ"ג, באסיפה שנערכה בלודז', בסניף של ישיבת חכמי לובלין. לפני שמונה שנים בשהותי בעיר המרפא מארינבד בצוותא עם

כמה מגדולי הדור. בערב תשעה באב לפנות ערב נכנסתי אצל אחד מגדולי הדור בענין מסוים, ונתגלגלה שיחתנו אודות הצדיק רבי נחמן מברסלב זצ"ל.

האדמו"ר פנה אלי במלים אלו: הרי כבודו הוא נכד הצדיק רבי פנחס מקוריץ, היודע כבודו את פירוש הלשון המובאת ב"מדרש פנחס" (חבורו של ר' פנחס מקוריץ).

מיד הבנתי כי הכוונה היא לפסקה בה נאמר: "כשהיו מדברים מרבי נחמן סירב רבי פנחס לשמוע". השבתי לו כי אינני יודע פירוש הדברים. על כך אמר האדמו"ר כי בספרותו נמצאת המהדורה הראשונה של הספר "מדרש פנחס", ושם הנוסח הוא בנגוד לנוסח שבמהדורות המאוחרות: "כשהיו מדברים על רבי נחמן". והאדמו"ר פירש כי לפי הגהה זו כוונת הדברים, שכאשר היו מדברים על רבי נחמן רכילות ולשון הרע סירב רבי פנחס מקוריץ לשמוע.

הערה זו של האדמו"ר עשתה עלי רושם רב, נזכרתי כי עוד בהיותי פעוט רך בשנים רכשתי במחיר פרוטות שצברתי את "סיפורי המעשיות" של רבי נחמן מברסלב וקראתי בהם, ואבי העיר לי על הדבר המופלא שב"מדרש פנחס" הנ"ל.

תיכף ומיד מהרתי לכתוב מכתב אל אבי (כנודע חי אביו רבי יעקב שמשון שפירא, לאחר שעבר את מאורעות השואה בשלום ונפטר בשיבה טובה), וביקשתי לחקור בדבר פליאה זה. כעבור ימים מספר קיבלתי תשובה ממנו, כי אצל נכדו המוציא לאור של הספר "מדרש פנחס" מצא דפוס ראשון של "מדרש פנחס" ושם נאמר באמת: "כשהיו מדברים על רבי נחמן" ... ועל הגליון הוסיף הסדר הראשון את המילים: "חסר כאן המלות לשון הרע ורכילות" ... רבי מאיר סיים מעשה זה בתודה לאותו אדמו"ר שסייעו להגיע אל האמת. "רבי מאיר אומר" (ירושלים תשנ"ז) ע' 90

אמר הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע, שקודם ביאת המשיח יהיה קשה להתחזק באמונה, כמו לטפס על גבי קיר חלק. והוסיף לומר, שהוא מגלה זאת מתחילה, כדי שלא יפלו ליאוש בדור המר של עקבתא דמשיחא, כשיראו את שפלות הדור, אלא יתחזקו בידיעה שהגאולה מוכרחת להיות באופן כזה וסימן שקרובה ישועתנו לבוא, וראיה לדבר שאדם בשם ר' נחמן אמר מקודם שכן יהיה. למה הדבר דומה, לרופא שנתן סם לחולה ואמר לבני הבית שבליה יזיע החולה מאד ויתעטש בכל כוחו, אבל לא ידאגו, כי זה מהשפעת הסם, וזה סימן שהרפואה הועילה ויתרפא. אלמלא היה הרופא מודיע להם מתחילה שהחולה עומד להזיע ולהתעטש קודם שיתרפא, היו בני ביתו סבורים שהוא גוסס וקרוב קיצו, אבל היות שהרופא הודיעם מתחילה שכן יהיה, הם אינם דואגים, אלא בטוחים שבקרוב ממש יתרפא. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו קלויזנבורג וצוק"ל וישלח תשמ"ב "שפע חיים" ע' צ"ד

בר"ח אדר שנת תק"ע היתה בעיר ברסלב שריפה גדולה, ונשרף גם ביתו של הרב הקדוש ר' נחמן ז"ל. באותו השבוע עקר הצדיק את דירתו לעיר אומן. החסידים ראו בזה מופת, כי בשבוע הקודם שלח ר' נחמן מיוחד לאומן, לראות אם אפשר לו לקבוע שם דירתו, ובדיוק ביום הראשון, תיכף אחרי השריפה, שב השליח מאומן והודיע, שבני אומן יהיו שבעי רצון מאוד לאכסן אצלם את הצדיק. וכשיצא ר' נחמן מברסלב לאומן אמר: - גם מחמת מאורע השריפה נכון מאוד שנסעתי מברסלב, כי אין מן הראוי שהם, תושבי העיר, יהיו שרויים בצער ואני - בשמחה...

והוסיף לבאר את דבריו: - אלמלא פגעה הדליקה גם בביתי הייתי מוכרח להצטער, כי בזמן שיהודים שרויים בצער כזה, מחוייב אני להשתתף בצערם ובצרתם, אבל עכשיו שגם ביתי ורכושי נשרפו, הרי מן

הדין אני צריך לקבל היסורים באהבה ובשמחה, ודווקא בשמחה גדולה מאוד, כמאמר המשנה "חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה" (ברכות ט, ה), ופירשו בגמרא (שם ס, א): "לקבולי בשמחה", ובכן אין זה מן המידה שאהיה יחד עמהם, שהם יהיו שרויים בצער ואני - בשמחה. הגה"ח רבי שלמה יוסף זיין ז"ל "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' 194

כשעבר רבי נחמן מברסלב מעירורו ברסלב לעיירה אומן, הגיעו כמה מקלי הדעת להתלוצץ וללעוג לו. נכנסו אצלו ואמרו: שמענו שהגיע לכאן אדם גדול, וחפצים אנו לראותו, ולבקש תיקונים. אמר להם רבי נחמן - אדם גדול אתם מבקשים? בעיר הבירה קיוב יש את המפקד הכללי "גנרל גוברנטור". הוא אדם גדול, אני אומר לכם, לכו אליו. החלו האנשים לגמגם: "התכוונו לגדול ביהדות". אהה, אמר רבי נחמן, אם ליהדות התכוונתם - אני מסכים לקבל אתכם.

לאחר שראו את פקחותו, קיבלו את דבריו והחלו ללמוד עמו. כך קירבם במאוד ליהדותם. אך התנה תנאי שתלמידו רבי נתן לא ישתתף בשיעור המיועד רק למתקרבים. פעם אחת לא היה יכול ר' נתן להתאפק, והקשיב כיצד הוא מבאר להם איזה נושא בגמרא - מצא חן בעיניו, ועשה תנועת התפעלות. כשהבחין בו רבו, ביקש ממנו כי לא ישתתף שוב, באומרו: אתה אינך צריך להסברים בעינינו פשוטים המבוארים בגמרא; אליהם אני צריך לרדת בהסברים לפי דרגתם, אתה אינך רשאי ללמוד בצורה כזו. הגה"ח רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל "גאון וחסיד" (ירושלים תשס"ז) ע' 247

ספרי רבינו (הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע) ותלמידיו שגורים היו על פיו של הגה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין, ולא היו יורדים משולחנו. הרה"ח ר' יחזקאל מנדליאל שהיה מתושבי לובלין מספר כי גלינותו הליקוטי מוהר"ן והליקוטי הלכות של הכהן הגדול מלובלין מלאים וגדושים היו בחידושים והערות (ובאמת חבל על דאבדין), ומי שעניינם לו - רואה בכל ספרי ר' צדוק כי המה מלאים עניינים שמקורם בליקוטי מוהר"ן, ובנויים על יסודות איתנים של ספרי רבינו ותלמידיו, ולפעמים רואים שר' צדוק מעתיק את לשונו של רבינו ממש ומוסיף עליהם נופך משלו. ולדוגמא: בריש הספר צדקת הצדיק הוא מתחיל עם הלשון הידוע מליקוטי מוהר"ן - "ע"י התורה קוראים להקב"ה" - אלא כדרכו הוא בונה ענין זה באופן של למדנות, ומבאר זאת באר היטב ע"פ דברי הגמ' (ברכות ג:) ודוד בחצות הוי קאי באורתא הוי קאי שנאמר קדמתי בנשף ואשועה, ומתריצין דעד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה, מכאן ואילך היה עוסק בשירות ותשבחות. חזינן מפורש - מסיים ר' צדוק - דהגמרא מכנה לעסק התורה "ואשועה" היינו כנ"ל, דהתורה היא קריאה ושועה להקב"ה, ודו"ק. הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א "העליה" עמ' 5

שמעתי מכ"ק אאמו"ר (אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג) זי"ע על הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע שטרם הסתלקותו לגנוי מרומים התבטא ואמר, כי הוא דומה בעיניו כעובר מחדר אחד למשנהו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א רעוא דרעוין פר' מטות בצפת "בצילא דמהימנותא", מסעי תשס"ה, ע' ט'

קודם הסתלקותו אמר הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע: שכבר הוא עומד במדרגה כזו שאי אפשר להשיג יותר בשום אופן כל זמן שמלובשים בגוף. ואמר שמתגעגע מאוד מאוד להפשיט גופו כי אי אפשר לו לעמוד על מדרגה אחת, כי כל ימי חייו מעולם לא עמד על מדרגה אחת... ואמר בזה הלשון: "איך וואלט שוין גערין דאס העמדיל אויס גיטאהן ווארין איך קאן אויף איין מדרגה נישט שטיין". הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל "משרתיו אש לוחט" (ב"ב תש"ס) ח"ב, ע' קכ"ז

מרגלא בפומיה דהרה"ק מסאטמאר זי"ע, שמכל הצדיקים כיוון רבינו (הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע) ביותר בדיבוריו הקדושים לדורנו זה הנוכחי. דיבורי ההתחזקות הנצרכים כאויר לנשימה לדור הזה נאמרים ע"י רבינו בכל האופנים הנדרשים לכל איש ואיש בימינו. ויש שרואים רוח הקודש גלויה באופן דיבוריו, כאילו היה חי עמנו ממש וידע בדיוק את סוג הדיבורים הנצרכים... ועיין בספרו ויואל משה שמסיים על דברי רבינו בזה"ל: "וזה ענין רוח"ק שראה מה הגיע אלינו בעיקבתא דמשיחא". הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א "לקט אמרים" (ירושלים תשנ"ט) ח"א, ע' כ"ה

...סיפרו ממנו תלמידיו, שהיה [הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע] חכם גדול בחקירה ובפילוסופיה, בתכונה ובגיאוגרפיה ובספרי הטבע. ובכן השתדל הוא ז"ל, לעשות מהם רקחות וטבחות לתורה ולחסידות, ולברוא "ספרות" דקדושה בבחינת "זה לעומת זה" לעומת "הספרות" הכללית. ואמנם כן, היה הוא ז"ל מדבר על הכל, מכל ההמצאות החדשות ומכל מה שעוסקים בעולם הגדול. והיה מעמיק בהם חקר להכניס את הכל תחת שלטון הבורא יתברך שמו, שישמשו בתור אמצעים להכניס יראת שמים בלב השומעים. ולכן היה מספר סיפורים, הם הסיפורים המפורסמים בעולם בשם "סיפורי מהר"ן", כדי למשוך בהם לבות בני אדם ליראת שמים. והיה אומר: הנה העולם אומרים שסיפורי מעשיות מסוגלים לשינה, ואני אומר שעל ידי סיפורי מעשיות מעוררים את בני האדם מתרדמתם" (חיי מהר"ן).

הוא היה אומר: "הצדיק שהוא בבחינת משה משיח, צריך לעיין דוקא באלו החכמות, כדי שיוציא את הנשמות הנבוכות משם". אבל לאנשי שלומו היה מזהיר שיתרחקו מפתח ביתם, והיה מגנה את ספרי המחקרים והפילוסופים, ואמר שאין שם שכל גמור כמו שיש במהרש"א ומהר"ם שיף וכיוצא באלו מספרנו הקדושים (שיחות הר"ן).

כל ספריו הרבים מלאים חכמה ומוסר, שיחות ופתגמים מן החיים והמציאות, מהעולם ומהטבע, והיה מתבל את דבריו בדברי תורה ומילי דחסידותא, והקנה לתלמידיו דברים העומדים ברומו של עולם המדע - במנא דכשר למיקניא ביה. והדר הוא לכל חסידי, שידעו מן הכל וישתמשו בהם בחסידות לעבודת הבורא. הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל "משרתי אש לזה" (ב"ב תש"ס), ח"ב, ע' קכ"ג

מצינו אצל רבינו מוהר"ן זיע"א שתמיד היה אומר את תורתו מאותה השגה והדרגה שהיה נמצא אז. וידוע שבעת שאמר את המאמר המופלא בסימן כ"ד שבליקוטי מוהר"ן, ואמרו כליל שבת בהתלהבות נוראה, ושם מדבר מענין בחינת "מטי ולא מטי" ואורות הצחצחות, שבאותה שעה היה רבינו שרוי באותה בחינה עליונה - אז הוכרח להלביש על פניו מסוה מאימת הציבור שלא יכלו להסתכל בפניו הנוראות, ולמחר אמר תורה אחרת (בליקוטי מוהר"ן סי' ט"ז) על דברי חז"ל (ב"ב ע"ד) רבי יוחנן משתעי וכו' וחזינא האי כוורא דאפיק רישא ממיא ודמיא עיני' כתרי סיהרא [ר' יוחנן מספר וכו' וראיתי דג, שכאשר מוציא עיניו מן המים דומים עיניו כשתי לבנות] וכו'. ופירש שם, שכאשר הצדיק דבוק בחכמות עליונות, אזי עיניו מאירות כשמש, וכד אפיק רישא ממיא [המרמז על חכמה, כמו שכתוב בישעי' י"א כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים] כאשר מוכרח לפעמים להוציא מוחו מחכמות עליונות בבחינת מה שאמרו חז"ל (מנחות צ"ט) פעמים ביטולה של תורה זהו קיומה, אזי עיניו מאירות כירח. וזה בחינת "ועינינו מאירות כשמש וכירח" - לפעמים כשמש, כשדבקים בחכמה, ולפעמים כירח [בעת נייחא למוחין שנשאר עליו אור רשימו מהחכמה, כירח שמאיר עליו רק זיו מהשמש] ע"ש כל המאמר. כי היה רבינו אז בבחינת "כד אפיק רישא ממיא" ונתגלה לו תורה כפי מדרגתו באשר הוא שם ביותר קרבה אל

העם בלי מסוה, וכולם עמדו בקרבתו ונהנו ממאמריו שנאמרו באופן מובן יותר אל המקבלים] ויש בענין זה דברים נפלאים ואכמ"ל]. הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א "לקט אמרים" (ירושלים תשנ"ט) ח"ב ע' י"ז

בראש השנה האחרון לימי חייו בשנת תקע"א היה קיבוץ גדול אצלו בראש השנה קרוב לאלף איש, ולמרות חליו וחולשתו האריך בתפלתו בליל ראש השנה כדרכו בקודש וביום א' דראש השנה לפנות ערב - בין השמשות אמר את התורה האחרונה בחייו [ליקוטי מוהר"ן תנינא סימן ח] והיה ציבור גדול ביותר. חולשתו גברה והלכה וביום השלישי ב' דחול המועד סוכות ח"י תשרי תקע"א עלה למרום לאחר שהתפלל במסירות נפש ואמר הלל עם הלולב והד' מינים וסידור האריז"ל, למרות שירק דם מריאותיו מדי פעם.

דבריו האחרונים היו: אני נצחתי ואנצח, ורמזו שנסתלק באושפיזא דמשה רבינו ע"ה שהוא בספירת הנצח, בו ביום הובא למנוחה במקום אשר בחר בבית החיים של הקדושים באומן כאמור, ועד היום קע"ז שנים לאחר הסתלקותו משתטחים אלפים רבים על ציונו ובפרט בראש השנה.

ידוע ומפורסם מה שאמר כי האש שהדליק תוקד עד ביאת המשיח. ר' חיים שלום פרוש ז"ל אור יקרות ח"ב, ע' קס"ו

סיפר לי הגר"י ווינגרטן מליזעש ז"ל ששאל פעם את הרה"ק מהריט"ב מסאקמר זצ"ל על דעתו ע"ד המחלוקת שהיו בין הצדיקים. אמר לו מוכרחנו להודות שבכל המחלוקת היה יד השטן באמצע, חוץ מהמחלוקת על הרה"ק מהר"נ מברסלב זי"ע. הכוונה בזה שודאי לא היתה ההתנגדות על הגברא רבה, שהרי לך ראה גודל הערכה שכתבו עליו הצדיקים בהסכמות על ספרו ליקוטי מהר"ן, רק שדעתם היה שדרכו בעבודת ה' הוא עבודה רק ליחידים ולא לכלל (כן שמעתי מפ"ק הרה"ק מקלויזנבורג זי"ע שהחזיקו שדרכו מיוחדת ליחידים סגולה ולא להמון עם). זקני הרה"צ הרב מדאבשיץ זצ"ל, וכן הרב משאץ לונדון זצ"ל למדו ספרי ברסלב. שמעתי מהגר"י בהגר"א מייזליש שהרה"ק מקאלשיץ זי"ע הי"ד ראה את אביו הגה"צ מאוהעל זצ"ל לעיין בספרי מהר"נ מברסלב, ולקחם הימנו, באמרו לו: אמת שהספר חשוב הוא, אמנם הוא מדי גבוה ואינו בעבורך. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל האבד"ק גולדדרס-גרין "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ח) ח"ב ע' ס"ז

מרן החזון איש הורה פעם לרבי אברהם הורביץ שליט"א [זצ"ל] כאשר שימש כמשגיח בשיבת תפארת ציון, ללמוד עם הבחורים בשיבה, מתוך אחד הליקוטים מספרי ברסלב, את האות "צדיק", כדי שיתחזקו באמונת חכמים! הרה"ג ר' יחיאל מיכל שטרן שליט"א "גדולי הדורות" ירושלים תשנ"ה ח"א, ע' 440

שנה אחת חל יום ב' סיון - יומא דהילולא רבא של הרה"ק בעל האהבת ישראל' מויזניץ זי"ע בשבת קודש, ובאו כל הציבור להשתטח על הציון ביום חמישי שלפניה ונשארו לחג השבועות בגרוסוורדיין. בחג השבועות בבוקר ישב הרה"ק בעל האמרי חיים' זי"ע עם מספר אנשים מצוצמם מגדולי החסידים לסעודת היום, ביניהם הגה"צ רבי מרדכי אריה הורוויץ זצ"ל מבאנילא, הגה"ח רבי מאיר מגיד זצ"ל ועוד, וגם אני זכיתי להיות נוכח באותו מעמד, ונסובה השיחה אודות ספרי הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע, ואמר האמרי חיים' בשם זקינו הרה"ק בעל הצמח צדיק' זי"ע, שהספר 'ליקוטי מוהר"ן' לא ירד מעל שלחן אביו (-הרה"ק בעל התורת חיים' מקאסוב זי"ע) ולא עלה על שלחן חותנו (הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע)...

כשעלה האמרי חיים' מגרוסוורדיין להתיישב בארץ ישראל היו חסרים לו ספרים הרבה שביקש לרוכשם, אך בד בבד היו ברשותו הרבה ספרים כפולים שלא היה לו צורך בשניהם, ולכן מכר כל אלו ומן הכסף

רצה לקנות ספרים אחרים, וזכיתי שמינה אותי למשימה זו - לקנות עבורו את הספרים החדשים [בין השאר צוה עלי לקנות שו"ת 'שואל ומשיב' ושו"ת 'בית שלמה']. פעם בא לפניו רבי נתן ברסקי ז"ל [חסיד גור, מצאצאי מהר"ן מברסלב זי"ע] שלפונסותו שימש כרוכל מוכר ספרים, והראה לו ערימה של ספרים ושאלו אם ברצונו לקנות דבר, הסתכל הרבי על הספרים ומשראה שם את ה'ליקוטי מוהר"ן' צוה לי שאקנה את הספר.

אדמו"רי בית ויזניץ לדורותיהם זי"ע סברו שספר זה מיועד לגדולים ויחידי סגולה, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול. הרה"ק בעל ה'דמשק אליעזר' מויזניץ זי"ע שימש בצעירותו כגבאי באוצר הספרים של ישיבת ויזניץ, וכשנודמן לו פעם להיות בקאלאמייא רכש ספרים רבים עבור הלומדים, וקנה גם את הספה"ק 'ליקוטי מוהר"ן', כשחזר לישיבה והתחיל לסדר הספרים, קבע את מקום ה'ליקוטי מוהר"ן' בין ספרי תלמידי הבעש"ט היסודיים. משהבחין בכך אביו הרה"ק בעל ה'אהבת ישראל' זי"ע אמר לו: "מדוע הנך קובע כאן מקום ספר זה [במדפים הנוחים יותר לשימוש], עדיף להניח אותו שם במדף גבוה יותר", ובפשטות ביארו כוונתו, שהספר 'ליקוטי מוהר"ן' אינו ראוי לעמוד במקום כזה - שכאשר יהודי רצה איזה ספר לעיין בו ימצא תיכף ספר זה, לכן צריך לקבוע לו מקום מיוחד שרק מי שיחפש אחר הספר יוכל למצאו, והיינו כי רבי נחמן בחר בדרך גבוהה מאד, ואין כל אחד ראוי ללכת בדרכיו, ולכן אינו נכון שגם מי שאינו מחפש ספר זה דוקא ימצאהו וילמד בו, כי יתכן שאין דרך עבודה זו ראויה לו, לכן עדיף ליידד לו מקומו במדף גבוה מעט שרק מי שמחפש אחר הספר יוכל למוצאו. ולשואל אחר ששאל אותו על לימוד בספר זה השיב: "עס איז דען נישטא אין וואס צו קיקען?!", כלומר וכי אין ספרים אחרים לעיין בהם (וראה עוד מש"כ בספר 'נהרי אש' להגה"ק רבי שמעון מזעליחוב זי"ע הי"ד מכתב ט).

"פעם אחת ראיתיו [את הרה"צ רבי אברהם שטרנהרץ זצ"ל] הולך לבית הכנסת בבוקר עם שקית הטלית ותפילין", נזכר רבי נחמן בורשטיין, "התפילין שלו היו גדולות וכבדות, והוא נשא גם מספר ספרים. ניגשתי אליו והצעתי לו: 'ר' אברהם, אני אשא זאת', ענה לי: 'רבינו הקדוש [הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע] אמר שהמשא הראשון שיהודי צריך לשאת בבוקר, זה הטלית והתפילין...' ולא הסכים שאסייע לו". הרב אהרן קליגר שליט"א "השרף" (ירושלים תשע"ב) ע' 219

אמונה בהשגחה פרטית היה רגיל [כ"ק מרן אדמו"ר מפינסק-קרלין זצוק"ל], לומר מפי זקיני הרה"צ ר' יהושע העשיל הלטובסקי ז"ל בשם הרה"ק רבי נחמן מברסלב זי"ע "א שאף כשהאדם הולך להשחיל חוט במחט, פעולה פשוטה, יבקש קודם מאת ה' להצלחת הפעולה. כי דבר זה גורם גם לאמונה בהשגחה פרטית". "מטה אהרן", ויק"פ תשס"ב, עמ' ג'

בכל דרכיך דעהו הצדיק רבי נחמן מברסלב זצ"ל היה אומר: "ידוע, כי היהודי צריך לאכול כדי שיוכל ללמוד תורה ולעבוד את ד', אבל אני אומר: צריך ללמוד תורה כדי שיוכל לאכול, כלומר, שילמד איך להכניס את הנאת האכילה, השתיה ושאר ההנאות הגשמיות לשם שמים ולקיים בהם "בכל דרכיך דעהו..." הרה"ג ר' אשר אנשיל יהודה מילר ז"ל "עולמו של אבא" (ירושלים תשד"מ) ע' ת"ה

דרך היצה"ר הה"ק החכם ה"ר נחמן מברסלב אמר פ"א לתלמידיו: בעיירות הקטנות באמצע העיר מקום מרווח גדול ששם מתקבצים כל הסוחרים והסרסורים לסחור בכל מיני סחורות, פעם אחת בבקר השכם, קם ה"ר חיים להשוק הזה וידו אחת סתומה, ושאל לו חבירו שמואל מה זה בידך, ואמר [שהוא] סוד, וממילא מובן שהכל חפצים ומתגעגעים לידע סוד חבירו, והוא עומד בידו הסתומה עד שנתקבצו אליו

כל אנשי העיר בבקשות גדולות פותח את ידיך, ושמע לבקשתם ופתח את ידו והיא ריקנית בלי מאומה, כן היצה"ר הוא מראה לבנ"א כאשר יש לו מה ולבסוף מתגלה נבלותו שאין לו מאומה. הרה"ק רבי שלום משאץ זצוק"ל "דעת שלום" (אנטוורפן תשנ"ו) ח"ב, ע' פ"ג

חסיד צעיר אמר רבי נחמן מברסלב: אין חסיד זקן. אם זיקנה השתלטה עליו, החסידות פורשת ממנו. יש חסיד צעיר ויש חסיד קשיש המכיל שני חסידים צעירים או שלושה... הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ ז"ל "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, ע' י"א

חסיד: אמר רבי נחמן מברסלב: החסידות באה לעולם שלא יהא אדם זקוק תמיד להצלחה. החסיד מקבל הכל באהבה. חסיד נקרא האיש שההצלחה אינה חסרה לו. הרב יהודה לייב לוינ ז"ל חסידים מספרים

מגרעתו של האדם: בימי הנעורים לומדים לדבר. בימי הזקנה - לשתוק, וזוהי מגרעתו הגדולה של האדם: לומד הוא לדבר בטרם יודע לשתוק... הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ ז"ל "חסידים מספרים" ח"ג, ע' 200

הרה"ק רבי משולם זושא מאניפולי זי"ע

יומא דהילולא - ב' שבט

איש יהודי היה בכפר "לאפאחי", שליד טיקטין, ושמר רבי אליעזר ליפמאן, פעם הגיעה לביתו חבורת עניים, ור' אליעזר ליפמן וזוגתו קיבלום בסבר פנים יפות. אחד מהם היה חולה ומנוגע בנגעים רבים, עד שאפילו חבריו התרחקו ממנו, אך האשה הצדקנית מרת מירל טיפלה בו במסירות רבה. בירכה העני: "יהי רצון שתלדי בנים כמוני", בטרם הספיקה להשיב על ברכתו, שהפליאה אותה, נעלמה מעיניהם כל קבוצת העניים. ויהי לפלא. ואכן נולדו להם בנים ובנות גדולים וצדיקים ביניהם ידועים ביותר הרבי ר' זושא מאניפולי והרבי ר' אלימלך מליזענסק.

מימי נעוריו הצטיין הרבי ר' זושא בתכונה של חיפוש האמת, תמיד ביקש ושאל במה יעשה נחת רוח להבורא יתברך, וכל מה שנראה לו כמסייע למטרה זו, לא הרפה ממנו. כך עלה ונתעלה במעלות עבודת ה'. שִׁמְעֵ הַבַּעַשׁ"ט הַק' הגיע אליו והוא החליט ללכת אליו ואף יצא לדרך. אך לבסוף התיישב בדעתו שאין הליכה זאת כדאית, בשל ביטול תורה ותפילה שבדרך, ושב לביתו. כעבור שנה-שנתיים החליט שוב לבוא אל הבעש"ט ולקבל תורה מפיו, אך אז שמע שהסתלק כבר הבעש"ט לשמי-רום. התקרבותו המעשית לדרך החסידות החלה כאשר נפטר אביו הצדיק, והוא עבר להתגורר אצל דודו, ר' אלימלך פיילט ממעזוריטש, משמשו בקודש של המגיד הגדול הרבי ר' בער זי"ע. ואז דבקה נפשו במגיד ונעשה מחשובי תלמידיו, ועל ידו נתקרב אחיו הצעיר, הרבי ר' אלימלך, לחסידות. לעיתים כאשר באה לפני המגיד שאלה קשה, או כשהיה צריך לקרב אליו מי מגאוני וצדיקי הדור שהיה נתון עדיין בפקפוקים ובהיסוסים, שלחם אל הר"ר זושא, היושב בבית מדרשו מאחורי התנור. כידוע, קיבל על עצמו גלות יחד עם אחיו הרבי ר' אלימלך, נע ונד היו בארץ, ובעת ההיא החזירו נשמות נדחות לשורשם, תחת כנפי השכינה, ורבים השיבו מעוון. רבינו האריך ימים, ונסתלק ב' בשבט תק"ס, כבן ע"ז, י"ג שנה לאחר אחיו הרר"א. מנו"כ באניפולי סמוך ונראה לרבו המגיד. "קונטרס דרכי ציון" (קרית נדבורנה ב"ב תשנ"ה) ע' כ"ד

מסופר על הרבי ר' זוסיא זי"ע ועכ"י, שבימי ילדותו היה עקשן נורא, ובעת שהיה רב עם אמו שתניח לו לעשות דבר מה או שתקנה לו מה שלבו חפץ, היה מתעקש עד כדי כך שהיה צם ולא אוכל כמה ימים, עד שנתמלאה משאלתו. באחד הימים שמע מהחסידים שמשוחחים ביניהם אשר כל מידה רעה הטבועה

באדם - מראה לו את שרשו בקדושה אלא שנאחזו בה הרע והטומאה, ודייקא עם מידה רעה זו הוא יכול להמליך את בוראו ולהתקרב אליו באופן נפלא. מיד בשמעו זאת, החל להתבונן ולעשות חשבון נפשו: הרי בי טבועה מידת העקשנות, ואני עקשן ונצחן גדול, מה לי להשתמש עמה להרע לאמי ולצער את אחרים, מה טוב שאבוא בזה אל המלך מלכו של עולם ב"ה, לנצח את יצרי ולהדבק בהשי"ת בחד קטירא. ומה תואם זה עם מה ששמעתי מאנ"ש בשם רבינו (הרה"ק רבי נחמן מברסלב) ז"ל, שהרבי ר' זוסיא היה מהלך עם התהלכות הלב של התחלת התקרבותו (כידוע הפתגם "אין חוזק כתחילת החסידות") במשך כ"א שנים רצופות!. ועיין בחיי מוהר"ן (אות תקי"ח) מה שאמר רבינו עליו, שבענין זה היה חידוש גדול וכו', עיי"ש. וזה מוכיח על גודל עוצם עקשנותו בקדושה, ששום דבר לא הסיטו כמלוא נימה, ושום מעבר לא פגע בו ולא השפיע עליו אפילו כזיו כל שהוא בהתלהבותו הרבה שנמשכה זמן רב כל כך ללא הפסק כל דהו. הרה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א "לקט אמרים" (ירושלים תשנ"ט) ח"ב, עמ"ג

הרבי ר' זושא נשאר יתום ולא היה לו מי שילמד אתו, ולמד לבד. וכשהוקשה לו איזה רש"י היה בוכה מאד, עד שהיה בא רש"י ואומר לו הפשט. "מרן הרמ"ח" (סלונים) ע' קט"ז, אות ט'

ידוע שכאשר התחיל הרבי ר' דוב בער [ממעזריטש] צוק"ל את הפסוק לאמר עליו תורה, כבר התניע התלהב והתגעש הרבי ר' זישע צוק"ל, ואם דחפוהו שאר התלמידים החוצה, כדי שלא יפריע אותם מלשמוע תורת רבם הקדוש, אמר הוא בחוץ את החידושי אורייתא אשר גילה רבם לפנים, וכששאלו אותו מאין זה ידע, ענה בקדושו: שכאשר הרבי רק אומר את הפסוק, פותח הוא כבר את התרעין דחכמה, ואורות החדשים ברזין דאורייתא כבר נמשכין, לכן בשמעו רק את הפסוק יודע הוא כבר את החידושי תורה, סודות, השגות ודרכי העבודה אשר יאמר הרבי, והוא גם סיבת התנועעו והתגעשו בשמעו רק הפסוק מרבו, לא מפני ששמע, אף לא היה במחשבת הרבי והרגישה, רק מפני ששם במרום פתח הרבי השער והאור נשפע. הרה"ק רבי קלונימוס קלמן מפיאסעצנא הי"ד "מבוא השערים" (ירושלים תשכ"ב) דף מ"ד ע"ב

ש"ב מחו' הגה"צ רבי שלום יוסף צ"ל מחבר ספר שושנים לדוד על תהלים אב"ד יוזעפאף (אשר אחותי הצדיקת מרת בריינדל ע"ה היא אשת בנו הרה"צ רבי איטשי ז"ל הי"ד) סיפר: שהגה"ק בעל התניא זי"ע סיפר: בהיותו במעזריטש אצל המגיד הגדול בערך ארבעה שבועות קודם שנסע לביתו נקרא לבית רבו המגיד הקדוש וציוה לו לברר על פי עומק הדין נוסח וסדר כתיבת התפילין שיהיה נכתב על פי כל הדיעות וכן בעשיית הבתים ובקשר של הרצועות, ועיין בזה הקדוש בעל התניא בהתמדה גדולה עד שבירר הכל לאמיתו בערך ארבעה שבועות, ונתן הנוסח להסופר דמעזריטש, ואחר זה קיבל ברכת פרידה מרבו, ונסע לשלום לביתו, ודרכו ממעזריטש לביתו היה על יד דרך עיר האינפאליע ושם היה אכסניא שלו סמוך לבית הסופר סת"ם דשם, ולכן בכל עת בואו לאינפאליע בא הסופר דשם אל אכסניא שלו יען שגם הסופר היה מסתופף בצל קדושת המגיד ממעזריטש, אבל בזה הפעם שהרה"ק בעל התניא בא לשם היה בלילה בימות החורף בליל ראש חודש שבט והיה בעל התניא עיף מאוד ולכן לא הלך מיד לבית הקדוש הרבי רבי זושע זי"ע אך הלך ללון בהאכסניא, אמנם גם הסופר הנ"ל לא בא אל האכסניא אליו, אע"פ שהיה רגיל תמיד לבוא מיד, אך בבוקר כאשר קם רבינו בעל התניא קידם הסופר את פניו והתנצל לפניו על שלא בא אליו בלילה כי זה איזה ימים אשר נקרא לבוא לבית הרבי רבי זושע מפנה שיכתוב לו תפילין על פי נוסח חדש ויתקן לו הבתים והרצועות ויראה למהר לגמור הכל על ראש חודש שבט יען הראו לו מן השמים שמיום ראש חודש שבט יתחיל רבינו המגיד להניח תפילין כאלו, לזאת רצונו שגם הוא יתחיל בתפילין הללו, לכן הוכרח הסופר למהר לגמור בלילה שיהיה מוכנים כאור הבוקר, לכן לא היה לו פנאי לבוא להאכסניא, והנוסח שנתן הרבי

רבי זושע להסופר היה ממש אותו נוסח שהעלה הרה"ק בעל התניא לפני רבינו המגיד, זי"ע. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל אב"ד בני-ברק "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' קל"ד

הגה"ק מצאנו שידך את בתו הרבנית הצדיקת רייצא, להגה"ק רבי מאטעלע מהארנאסטיפל (בנו של הרה"ק רבי זושא מטאלמאטש, בנו של הרה"ק רבי מיכל קירעמער, בנו של הרה"ק רבי הירש מענדל, בן רבינו הרבי ר' זושא). ובעת כתיבת התנאים כשהתחילו לפרט כל אחד את שלשלת היוחסין שלו, כנהוג, הזכירו שהחתן הנו נכדו של רבינו (הרבי ר' זושא) בן אחר בן, ואחרי כן רצו להמשיך שהנו גם נכד המגיד מטשערנאבל, בעל התניא, בעש"ט הקדוש ועוד. נענה ואמר הגה"ק מצאנו: כבר די בכך, ואין צריך להוסיף עוד. וסיפר על זה הגה"ק מצאנו, שהמגיד ממעזריטש התחיל להתענות בשנותיו האחרונות, והתלמידים דאגו על כך, כי לא היה לפי כוחותיו. נמנו וגמרו שאחד מן התלמידים יכנס אליו להשתדל אצלו שיחדול מתעניותיו, ובחרו בהרבי ר' זושא בהיות שהוא היה הגדול מהן בשנים. נכנס הרבי ר' זושא ואמר: הנה הרבי מתענה, והלא הרבי חלוש מדי ואפס כח לסבול סיגופים אלה. אמר לו המגיד: איך אתה מוכיח אותי בענין הזה, בשעה שאתה בעצמך הנך מרבה בתעניות, אם תקבל עליך לאכול לכל הפחות ביומא דפגרא, אז אפסיק מתעניותי. והבטיח לו רבינו שיעשה כן. וכאשר הגיע אחר כך יומא דפגרא, נכנס רבינו (הרבי ר' זושא) מבית המדרש לבית הרבנית ממעזריטש, וביקש ממנה שתבשל איזה דבר לצורכו, כי צריך לקיים הבטחתו להמגיד הקדוש. ענתה לו שאין לה כלום בבית, אבל אם ישאר בביתה לשמור את התינוק שמוטל בעריסה תצא לשוק לקנות דבר מה. והסכים לזה. ביד רבינו היה אז ספר של"ה הקדוש שבו היה לומד, ובשעה ששמר את התינוק, המשיך בלימוד. כעבור רגעים מספר התחיל התינוק לבכות, ורצה רבינו לסגור את הספר ולטפל בהתינוק. אולם ברגע ההוא הופיע השל"ה הקדוש מגן עדן ואמר לו: תמשיך נא ללמוד בספרי ואני אטפל בהתינוק. סיים הגה"ק מצאנו ואמר: אם השל"ה הקדוש בעצמו בא מגן עדן להשיג על תינוק כדי שרבינו הרבי ר' זושא ילמוד בספרו, כבר די בכך, ואין כל צורך להוסיף עוד יחוס ליוצאי גזעו. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל י"ג אורות" (אנטווערפן תש"ס) ח"ב, ע' ע"ט

אמר הרה"ק רבי דוב בער ממעזריטש ז"ל על הה"ק מהאניפולי שלא ינהיג עדה, שהוא כבר למעלה מענין זה. הגה"ק רבי אריה צבי פרומער זצ"ל הי"ד אבד"ק קוויגלוב "ארץ צבי" (ת"א תשד"מ) מועדים, ע' רפ"ז

ש"ב ומחו' הגה"צ ר' שלום יוסף אבד"ק יוזעפאף זצ"ל מחבר ספר שושנים לדוד על תהלים, אשר אחותי הצדיקת בריינדל ע"ה הי"ד, היא אשת בנו הרה"צ רבי איטשי זצ"ל הי"ד, סיפר שהגה"ק בעל התניא זי"ע החשיב את גופו של הרבי הקדוש רבי רבי זושע זי"ע כאילו היה גוף של מלאך, וכשהדפיס את ספרו הקדוש התניא שלח אליו שליח מיוחד לקבל הסכמה ממנו, ונדפסה על ספר התניא, ורגיל היה לספר כי הגה"ק בעל התניא זי"ע סיפר כי בפעם הראשונה כשבאו האחים הקדושים בעל הפלאה והרבי רבי שמעלקא להמגיד הגדול [ממעזריטש] היה אז גם בעל התניא שם, בעת שקיבלו שלום מאת המגיד, ושאלו האחים הקדושים מהמגיד פירוש איזה מקום בדברי הרמב"ם שהיה קשה להם מאוד, והשיב להם המגיד, שהוא כעת חלוש מאוד ל"ע, וקשה לו להשיב, אך כאשר יש אצלי איש אחד ושמו רבי זושע תציעו דבריכם לפניו והוא בטח יברר לכם הכל, ואמר הרה"ק בעל התניא זצ"ל כאשר שמע דבריו הקדושים תיכף הלך אל האכסניא לשמוע מה ישיב להם, וכאשר באו האחים הקדושים אל האכסניא של הרבי רבי זושע היה הוא תפוס ברעיונו, ויושב על יד התנור, ולא ראה שבאו לביתו לקדם פניהם, עד שהרה"ק בעל התניא הזיז קצת את ידו הקדושה ונתעורר, ונתן להם שלום, וסיפרו לו מה שהמגיד צוה להם שישאלו אותו ביאור בהרמב"ם הקשה להם, ויהי אחרי ששמע את קושייתם, השיב להם כנראה שלא למדתם כסדר את דברי הרמב"ם הללו, כי אילו למדתם כסדר הייתם רואים שם בהלכה הקודמת

ישוב על קושייתכם, וברגע שיצא הדבר מפיו, נתיישב להם תיכף הכל, וראו כי צדקו דברי הרבי רבי זושע, והרה"ק בעל התניא אמר כי בשעת מעשה נשתומם הוא על המראה, ואח"כ הלך בעל התניא אל בית המגיד, והמגיד הקדוש שאל אותו אם היו הרבנים אצל רבי זושע, והשיב לו הן, ואמר לפניו מה שהשיב להם על קושייתם, ושאל אותו המגיד הקדוש אם שהה הרבה קודם שהשיב להם, ואמר בעל התניא ששהה איזה רגעים בעישון הלילקע, ואמר המגיד נראה מזה כי אין רבי זושע בשלימות בבריאותו, השם ירפאהו, זי"ע. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' צ"ה

מסופר מפה אדוני מורי ורבי זצ"ל מרוז"ן לאוזן קדוש אאמו"ר זצ"ל. שהה"ק הצדיק דודי זקני מהו' זישא זצ"ל היה בבית מורו הה"ק ד"ב זצ"ל. בעת שעמד לפניו איש אחד לבקש מלפניו על עניניו. וראה ברוח קדשו עוונות איש הלזה כי רבו מאוד. וחרה אפו איך שאיש כזה העיז פניו לעמוד בלי פחד ובלי תשובה לפני איש קדוש כזה. וגער בו ואמר איש אשר כזאת וכזאת עשה איך יוכל לעמוד לפני קדוש כזה בלי בושה ובלי הרהורי תשובה. ואח"כ כשהלך אותו איש משם, התחרט איך שדיבר כך לפני מורו זצ"ל. אזי בירך אותו איש האלוקים מורו זצ"ל שלא יראה עוד שם רע על שום אחד מישראל רק הטוב שבו. וסיפר אאמו"ר זצ"ל כמה מעשיות ממנו, איך שראה רק טוב על כאו"א מישראל. "דברי אלימלך" (גראדזיסק) נח, עמ' ח' טו"ב

שמעתי מעשה נפלא על צדקותו של הרה"ק רבי זושע מהאניפולי. "מעשה זה שמעתי מאיש אחד שהיה לפני המלחמה בהאניפולי, מקום מנוחתו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע, ואותו אחד סיפר לי שראה כתוב בפנקס הקהילה שם את סיבת קבורתו של הרה"ק ממעזריטש בעיר האניפולי, וכך סיפר: בסביבות העיר מעזריטש פרצה מחלה שרבים חללים הפילה, וכל האיזור היה בחזקת סכנה של הידבקות במחלה. הוראה חמורה יצאה מטעם השלטונות שחל איסור על כל תושבי איזור מעזריטש לעבור להתגורר במקום אחר, מחשש להעברת המחלה. הרה"ק רבי זושא מהאניפולי זי"ע חשש לבריאותו של המגיד ומשפחתו, על כן נסע למעזריטש ובאופן חשאי העביר את המגיד ומשפחתו להאניפולי. לאחר תקופה קצרה נודע הדבר לשלטונות העיר וסכנת מוות ריחפה על רבי זושא בגין ההאשמה החמורה שהעביר משפחה ממקום הנגוע במחלה אל עירו האניפולי. רבי זושא עמד לפני משפט, קודם גזר הדין ביקש רבי זושא לומר את דברו, פנה לשופט ושאל: הלא כל החשש הוא שמא הועברה המחלה לעירנו, מה יהיה אם אתן הבטחה לשופט שבמשך שנה תמימה לא ימות אף אחד באיזורנו - בין צעיר ובין זקן. השופט שידע את גדלותו וצדקותו של רבי זושא, שאלו אם הוא מוכן לחתום על הבטחה זו. רבי זושא הסכים לחתום, ושם בפנקס היה כתוב כל תוכן ההבטחה ותאריך חתימתו. האיש הנ"ל לא התעצל והלך לבית החיים ובדק את המצבות ואכן לא מצא שום מצבה עם תאריך מהשנה ההיא, מה שכן ראה הוא דבר פלא, שבתחילת השנה שאחר כך, תוך תקופה קצרה, נפטרו למעלה משלושים אנשים רח"ל. על כל אותם אנשים נגזר כנראה מן נשמים למות בשנה ההיא, אך צדיק גוזר והקב"ה מקיים, ופטירתם נדחתה מן העולם עד לשנה הבאה". הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל

הכל לטובה שמעתי מחותני (הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר) זצ"ל שסיפר מעשה מהרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע שבצעירותו כשנסע פעם לרבו יחד עם קבוצת חסידים התנה עמם בעל העגלה הנכרי שלא יעלו על מרכבתו יותר משהה אנשים בשום פנים ואופן, והם היו שם שבעה והסתתר אחד מהם שלא יראוהו וכך נסעו לדרך, באמצע הדרך פנה הבעל עגלה לאחוריו וראה שיש שם שבעה אנשים, מיד צעק עליהם שאינו ממשך בנסיעתו עד שירד אחד מהם, ושוב ניסה אחד מהם להסתתר עד שבהמשך הדרך כשראה שוב שיש שבעה אנשים, פנה אליו הרבי ר' זושא ואמר לו רואה אתה שאינך סופר טוב בא עמי

למטה ומשם תיטיב יותר לספור, וכך עשה שירד יחד עמו מהעגלה, וכיון שהיה הרבי ר' זושא עמו למטה שוב לא היה למעלה רק ששה אנשים וספר וראה שישנם רק ששה, והגוי הערל לא הבין זאת והמשיך בנסיעתו עד ששוב ראה שהיו שם שבעה, וחזר הרבי ר' זושא וירד עמו למנות וכך נשנה הדבר כמה פעמים, ואמר ע"ז הרבי ר' זושא שזה מלמדנו שמה שרואים מלמעלה אין רואים מלמטה ושתי ראיות אחרות הם... החשבון של מעלה אינו דומה כלל לחשבון של מטה ואין אנו מבינים מאומה בחשבונות שמים ובהנהגות השי"ת, אבל מאמינים אנו שהכל לטובה ואף שאין רואים מאומה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א "בצילא דמהימנותא", תרומה תשס"ד, עמ' ט'

יוותרו מעיו : כל האומר הקב"ה ורתן הוא יותרו מעיו - חיי (ב"ק דף ג' ע"א). פירש הרה"ק רבי משולם זוסיא מאניפולי ז"ל, מי שרוצה שהקב"ה יוותר לו על חטאיו, "יוותרו מעיו", יפקיר הבני מעיים שלו, רצונו לומר האכילה ושתייה. "אור הגנוז" (ירושלים תשנ"ז) ע' מ"ב טו"א

והמפייסו בדברים הרבי ר' זושא זי"ע הלך פעם עם רב אחד לקבץ מעות לצדקה, בהתקרבת לבית אחד העשירים, אמר הרב שהעשיר המתגורר כאן ידוע כקמצן, ואינו נותן כסף לצדקה, השיב לו הרבי ר' זושא, שבכל זאת בדעתו להיכנס אל העשיר.

הם נכנסו, והלה כיבדם והושיבם. כאשר ביקשו ממנו סכום כסף לצדקה, אמר העשיר שהוא אינו רוצה לתת, בהסבירו, שבגמרא (ב"ב ט:) איתא: "הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות", משמע מכאן, שהמפייס חשוב יותר מהנותן, ואשר על כך זוכה לברכות יתרות. אמר לו הרבי ר' זושא: טועה אתה בדברי הגמרא, את כספו של העני הפקיד הקב"ה אצל העשיר. אם כן, כאשר העשיר נותן לעני, הרי הוא משיב לו את פקדונו שלו, ואם לא יעשה כך ייחשב כגולן. ברם, אם הוא גם מפייסו בדברים, הרי הוא מוסיף לו משלו.

וזה פירוש המשנה באבות (ה, ט): "ארבע מידות באדם, האומר שלי שלי ושלך שלך - זו מדה בינונית, ויש אומרים - זו מידת סדום. שלי שלך ושלך שלי - עם הארץ. שלי שלך ושלך שלך - חסיד. שלי שלי ושלך שלך - רשע". הנה לפי האמור "שלי" הוא ה"פיוס", כי רק זה שלו, ואילו הכסף עצמו הריהו "שלך" - שייך לעני, ורק כפקדון הוא בידו. ולפיכך: האומר לעני "שלי שלך", גם את הפיוס הנני נותן לך, "ושלך שלך" - את הכסף ודאי הנני נותן לך, הרי זה נותן צדקה בשלימות, וחסיד הוא.

האומר "שלי שלי ושלך שלי" עושיק מהעני את כסף הצדקה, והרי הוא רשע - גזלן.

האומר "שלי שלי ושלך שלך", היינו שנותן צדקה כראוי, אבל אינו נותן בסבר פנים כדי לפייסו, הרי זו מדת סדום, כי אם הוא כן נותן, מדוע לא יתן בפנים מסבירות.

אבל "שלי שלך ושלך שלי", היינו שנותן להעני רק את הפיוס, ואילו את הכסף השייך לעני הוא מותיר בידו, הרי הוא עם הארץ, כי הוא טועה בהבנת דברי הגמרא "והמפייסו".

כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויוזניץ זצוק"ל "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' רע"א

חמין במוצאי שבת

שמעתי בשם הרב הצדיק המפורסם מ' משולם זושא זצוקללה"ה על מאמר הגמ' חמין במוצאי שבת מלוגמא [שבת קיט:], והנה לא ביארו בגמ' לאיזה דבר הוא רפואה רק אמרו בסתם שהוא מלוגמא, ואמר הוא ז"ל שהוא רפואה שלא יהיה לו עצבות, והוא מרומז בפסוק ומחב"ש לעצבות"ם, כי כן מחב"ש הוא

ר"ת ח'מין ב'מוצאי ש'בת מ'לוגמא וסמ"ך ליה לעצבותם, לומר שהוא רפואה לעצבות ע"כ, ושמעתי בשם איזה צדיק מפורסם שטוב לומר כן בפירושו בעת אכילת חמין אזי יאמר חמין במוצאי שבת מלוגמא. הגה"צ רבי יצחק אייזיק ווייס זצ"ל אבד"ק סוואליאווא "דברי יצחק"

דור תהפוכות המה (כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור צוק"ל) לא הניח לאברכים החרפים להרחיק משורותיהם אפילו את מי שסרח ונכשל כדי שלא לדחות אבן אחר הנופל, ומתוך ידיעה מבוססת שאם ירחיקוהו מן ה"שטיבל" יפול לגמרי החוצה. סבור היה, שכל זמן שרגלו של זה דורכת על מפתן בית המדרש, אין להתייאש ממנו. שנינו במס' תמורה (י"א ע"א): "האומר רגלה של זו עולה, פשטה קדושה בכולה", מכאן רמז, שאפילו רק קידש רגלו בהליכה לבית המדרש, סופו שיתקדש כולו. **מרגלא בפומיה משם הרבי ר' זושא מאניפולי זי"ע**, שפירש את הכתוב בפרשת האזינו: "כי דור תהפוכות המה" - לעולם אין לדעת מה קורה עם איש יהודי, בן תהפוכות הוא, היום הנו חוטא ומחר ישוב ויתהפך פתאום ליהודי טוב ממש. מי מסוגל לחדור לנבכי נפשו של אדם מישראל שהוא חלק אלקי ממעל. "פאר ישראל" (ירושלים תשנ"ח) ע' קכ"ד

בזכות האמונה שמעתי ממו"ז זי"ע שסיפר שפעם אחד בא דו"ז הקדוש הרבי ר' זושא זי"ע לבית אחיו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע וראהו כשהוא עסוק כולו בחשבון נפש נפלא מאד. ושאלהו מהו החשבון הגדול כ"כ, והשיב לו שכפי חשבונו עולה שגן עדן בטח לא יהיה לו וכמדומה לו שגם עולם הבא לא יהיה לו. **ענה הרבי ר' זושא זי"ע**: כתיב והאמין בה' ויחשבה לו צדקה, דמי שמאמין בה' חושב הקב"ה לעשות עמו צדקה, ואיזה צדקה עושה הקב"ה עם האדם, ובודאי שהצדקה הוא בזה שבזכות האמונה מנחילו הקב"ה גן עדן ועוה"ב אע"פ שאינו ראוי לזה מצד מעשיו, ואמר הרבי ר' אלימלך זי"ע שמאד הניח את דעתו בדברים אלו. "בינת ישראל" (גראדזיסק) חנוכה, ע' ס"ד טו"א

תשובה הרה"ק הרבי ר' זושא זצ"ל ישב פ"א עם החבריא קדישא בעשי"ת ופתח ואמר, מרא דכולא עלמא כלום יודע זושא מהי תשובה, שהיא מדרגה גדולה, זושא יכול לעשות לפניך רק הר"ת של תשובה, ת"מים תהיה עם ה"א, ש"ויתי ה' לנגדי תמיד, ו'אהבת לרעך כמוך, ב'כל דרכיך דעהו, ה'צנע לכת עם ה"א. "בית אברהם" (סלונים) ראש השנה, ע' קצ"ג טו"א

ו' מדות טובות בשם הרה"ק הרבי ר' זוסיא מהאנאפאהליע זיע"א שאמר שלמד מ"גנב" ו' מדות טובות, ואלו הם.

א'. אשר הגנב הולך בלילה במחשך ובאפילה, היינו שהוא מסתיר את מעשיו. כמו כן צריך כל האדם להסתיר את מעשיו הטובים.

ב'. הגנב הוא מוסר את נפשו, ק"ו בן בנו של ק"ו שצריך האדם למסור את נפשו לעבודתו ית"ש.

ג'. בבוקר הגנב מוכר את כל עבודתו בעבור דבר מועט. כמו כן לא יהיה נחשב בעיני האדם בעבודתו שעבד.

ד'. עם כל זה הגנב הולך בלילה השני כבראשונה ואינו נמאס אצלו עבודתו. כמו כן צריך כל האדם להתגבר על עצמו שיהיה אצלו עבודתו כחדשה ולא יהיה נמאס אצלו חלילה.

ה'. הגנב יש לו אהבת חברים. כמו כן צריך להיות אחדות ואהבה בין אחב"ב.

ו'. אפילו אם עושין לו כל היסורים שיודיע מה שעשה הוא סובל את היסורים ואינו מודיע מה שעשה. כמו כן לא יודיע לשום אדם מעשיו הטובים שעשה.

גם למד מתינוק כשרוצה איזה דבר הוא בוכה עד שנותנים לו, וגם שתמיד הוא בשמחה.

"כרם בית ישראל" (ירושלים תשס"ב) ע' קל"ה

הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע

יומא דהילולא - כ"א אדר

הגה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זצ"ל נולד בשנת תע"ז לאביו רבי אליעזר ליפמן. חתן הגה"ק ר' אהרן רוקח אחי בעל שמן רוקח. תלמיד המגיד הק' ממעזריטש זצ"ל, אליו נתקרב בהשפעת אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפאלי זצ"ל. ראשון מפיצי תורת החסידות בגאליציע, מפורסם כקדוש אלקי, וכל צדיקי החסידות בדור שלאחריו בפולין וגאליציע היו מתלמידיו. נפטר כ"א אדר תקמ"ז (וי"א תקמ"ו), ספה"ק נועם אלימלך הוא מספרים המקודשים ביותר בתורת החסידות. "ילקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' רמ"ג

הרה"ק הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, עליו אמר זקני הקדוש מרוז'ין זיע"א, שארבע מאות שנה טרם שירדה נשמתו של הרבי רבי אלימלך זיע"א לעולם ירדה השפע לעולם בזכותו הנשגבה. וזקני מסאדיגורא זיע"א הוסיף ואמר על זה בלשון הגמרא: דלא הוי מה דהוי לא כל שכן, ומה טרם שירדה נשמתו לעולם ירדה השפע לעולם בזכותו. על אחת כמה וכמה לאחר שנשמתו הקדושה היתה בעולם, ופעל בעבודתו הנשגבה בתורה ומצוות ובקדושתו העילאית, על אחת כמה וכמה שיורד שפע רב לעולם בזכותו. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א "קובץ תפארת ישראל", ניסן תשס"ג, ע' 44

ידוע שאביו של בעל נועם אלימלך זכה לבנו ע"י שפדה את ישראל אחד בכל ממונו, שהלך לעשות עסק עם אדון אחד וראה שם משפחה של ישראל אסיר כי לא שלמו להשר את חובם ופדאם הוא בכל ממונו. הגה"צ רבי יהודה סג"ל ראזנער הי"ד אבד"ק סעקלהיד "אמרי יהודה" (ברוקלין תשמ"ט) אבות, ע' פ"ח

שמעתי (וכמדומני ששמעתי זאת מאביכם כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זי"ע) שפעם בא נכד מהרבי ר' אלימלך זי"ע אל מרן הדברי חיים זי"ע ביום ל"ג בעומר, ושאלו מרן הד"ח אמאי לא הולך היום אל ציונו של זקינו בליז'ענסק, שהרי הוא היה הניצוץ של ר' שמעון בר יוחאי. כ"ק מרן אדמו"ר משומרי אמונים זצוק"ל בשיחתו עם כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א - ט"ז אייר תשס"ג [בצילא דמהימנותא, בחוקותי תשס"ג, עמ' ז']

סיפר לי הרה"ג ר' אלי' ווינד שליט"א, ששמע מהרה"צ ר' ישראל ראזענצווייג ז"ל ששמע מהגה"צ ר' מרדכי הערש שמערלער זצ"ל, שהרה"ק מהרי"ד מבעלז זצ"ל אמר, נס הוא שהכרתי איש אחד שהכיר את אמו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זצ"ל, דלולא כן, לא האמנתי שהי' ילוד אשה. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תש"ס) ח"ג, ע' כ"ה

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש (השני) מבאבוב זצוק"ל היה מספר, שהאחים הקדושים הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע והרה"ק הר"ר זושא זי"ע שמו לדרך פעמיהם לסבול צער שכינתא בגלותא, ומדי טלטולם בעריכת "גלות" להיות נע ונד בארץ עסקו בעבודתם הק' לטהר ולזכך אויר ארץ העמים, ולהחזיר אחינו בני ישראל לתשובה לקרבם לאבינו שבשמים. נדדו והלכו מעיר לעיר ומכפר לכפר עד שהגיעו

בנידודם אל העיר אושפצין, שהיא על קצה הגבול שבין גאליציא ודייטשלאנד [אנשי עיר אושפצין ידעו להראות על מעיין שהי' מקובל בידם ששם טבל הר"ר אלימלך זי"ע, וחסידים ואנשי מעשה טבלו שם לעיתים מיוחדים. כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש [אדמוה"ז מבאבוב] צוק"ל, בתקופת כהונתו כאבד"ק בעיר אושפצין, נהג לטבול שם בכל ערב יוהכ"פ, וכן נהג אחריו גיסו הרה"צ ר' אלעזר'ל מאושפצין זצ"ל]. והנה כאשר עמדו הכן ליכנס לארץ גרמניא ולהמשיך שם בעבודתם הקדושה, נגש אליהם הס"מ ולא נתן להם להמשיך הלאה עבור בגבולו, אבל הם לא נתנו אוזן קשבת לדבריו כלל וכלל. עד שהתרים כנגדם והזהיר להם, שאם יחדרו אל תוך ארץ דייטשלאנד, "וועל איך מאכן גאנץ דייטשלאנד פאר חסידים" [אעשה כל גרמניא לחסידים]. או אז פנה הר"ר מיילך אל אחיו הק' ואמר: "זושא, לאמיר אנטלויפען! דעם בעל דבר'ס חסידים וויל איך נישט האבן" ... וחזרו לאחוריהם. והנה זה פלא, כל מקום ופלך בארץ פולין וגאליציע אשר שם דרכו הצדיקים בכף רגלם - היו מתנהגים ע"ד התורה והמסורה, ודרך החסידות הכתה שורש, והיו עיירות מלאות יהודים תמימים וחרדים על דבר ד', ישיבות ושטיבלעך מכל הסוגים, וכן הי' עד עיר אושפצין ועד בכלל. הי' הדבר נראה בעליל לארץ כאילו מתחו שם קו, כי משם ואילך מעבור הגבול, עיר קאטאוויץ כבר היתה עיר נאורה - א דייטשע שטאט - בכל הפרטים, כמו שאר מקומות בארץ אשכנז.

בענין זה מספרים אנ"ש תלמידי ישיבת עץ חיים בעיר באבוב, שפעם אחת נכנס כ"ק מרן אדמו"ר מוהרב"צ צוק"ל מוצש"ק לראות איך שהבחורים עורכין סעודת מלוה מלכה בין עצמן, והי' אז בשבוע של כ"א אדר, ולחש בחור א' לחבירו: "מי יתן והי' רבינו מספר מעשה מהרבי ר' אלימלך זי"ע". פנה כ"ק מרן זצ"ל אליו ואמר: "אויב מ'זעהט היינט א חסידישער יוד מיט א בארד און פיאות, איז דאס א "מעשה" פינ'ם רבי ר' אלימלך זי"ע...". [אם רואים היום יהודי חסידי עם זקן ופיאות, זה "מעשה" מהרבי ר' אלימלך זי"ע...]. "פרי הכרם" (באבוב) תצוה תשנ"ט, עמ' ה'

הרה"ק מהר"ש מבעלזא אמר: מה שיהודי עשה תשובה, ומה שיהודי עושה תשובה, ומה שיהודי עוד יעשה תשובה, הכל הוא מכוח של הרבי ר' אלימלך. [שמעתי מהרה"ח ר' שלמה מערזל ז"ל מפשעווארסק, מחסידי בעלזא] כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' ס"ב

מעשה שהיה עם הרה"ק מאפטא זי"ע, שסיפר היאך היה פעם ביום טוב סוכות אצל כ"ק הר"ר אלימלך זצ"ל, ואמר לו הר"ר אלימלך שמיצר לו על שלא היה אצלו בראש השנה:

היות שבימים הנוראים היה ח"ו קטרוג בשמים על ישראל, והר"ר אלימלך זי"ע היה משתדל ללמד זכות על ישראל, והתחיל ללמד זכות על ישראל בכח תורתם ותפלתם ומעשיהם הטובים, והמשטינים עמדו כנגדו ולא הניחו ללמד זכות. ונתישב להתחיל לדבר מעניני אכילה ושתייה, וגם ע"ז עמדו המשטינים כנגדו, עד שאמר נחזי אנן החילוק בין העכו"ם ולהבדיל ישראל, דהיינו אם עכו"ם עושים משתה נצמח מזה רציחה וכהנה כידוע, אמנם כשישראל עושה חתונה אומרים שירות ותשבחות ומחלקים מעות לצדקה. ומזה נתהוה עת רצון גדול, עד שבאו אליו ושאלו אותו מה נעשה כבוד ויקר על שגרמת שמחה להבורא ית"ש ולכל העולמות במה שלמדת זכות על ישראל. והמשיך הר"ר אלימלך זי"ע, נתיישבת שם הוא עת רצון אני רוצה לראות בית המקדש של מעלה, והראו לי, אני רוצה לראות הקדשי קדשים, והראו לי, אני רוצה לראות הארון, והראו לי, אני רוצה לראות הלוחות, אמרו לי הקשית לשאול. והבין מזה שאם היה רואה את הלוחות אז יבוא הגאולה. ואמר הר"ר אלימלך זי"ע להרה"ק מאפטא זצ"ל, שאם כבודו היה בכאן, והיה זכות הרבים, היו מראים הלוחות ג"כ, ואמר הה"ק מאפטא זצ"ל שמסתמא

לא היה עוד זמן הגאולה... הגה"צ רבי משה וואלפסון שליט"א משגיח ישיבת תורה ודעת "אמונת עתיך" (ברוקלין תש"ס) עמ' פ', טו"א

היה מרגלא בפומיה (של מרן האמרי יוסף מספינקא זי"ע) לספר, שפעם אחת מצאו את הרבי ר' אלימלך שהיה משתטח על הארץ בפיישוט ידים ורגלים, והיה בוכה וצועק: למה לא נצמח אבן במעי אמו במקומו, ווארין דער שטיין האט נישט גיווען מכעיס גיוועזין את הבורא ית"ש, און איך מייליך האב יא מכעיס גיוועזין את הבורא יתברך שמו [=הרי האבן לא היה מכעיס את הבורא ית"ש, ואני מייליך הרי כן הכעסתי את הבורא ית"ש]. (הקדמת חקל יצחק, שמות) הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא וצוק"ל בעל "חקל יצחק" מעשה אבות" (ברוקלין תשס"ב) ע' כ"ד

סיפר (מרן האמרי יוסף מספינקא זי"ע) שפעם אחת היה הרבי ר' מענדלי מרימנוב אצל הגה"ק ר' אפרים בעהמ"ח דגל מחנה אפרים מסדילקוב וצוקללה"ה, ושאל אותו מי הוא רבו, והשיב הרבי ר' מענדלי, שרבו היה הרבי ר' אלימלך, ואמר לו שיספר לפניו איזה עובדה ממנו, וסיפר לו, שהנה נודע שיש לכל אדם עורק אחד תחת אזניו שאינו מזדעזע כל ימי חייו רק בעת הגסיסה ר"ל, ואותו העורק היה מזדעזע בכל יום ויום אצל הרבי ר' אלימלך מחמת פחד השי"ת, ונענה הדגל מחנה אפרים ואמר מחסיד כזה יש לי הנאה שהוא יודע מה לספר. (הקדמת חקל יצחק, שמות) הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא וצוק"ל בעל "חקל יצחק" מעשה אבות" (ברוקלין תשס"ב) ע' כ"ז

שמעתי מעשה שהי' אצל אדמו"ר הרה"ק ר' אלימלך זצ"ל מליזענסק, שהי' בימיו איש אחד עובד ד' שהי' יושב בחדרו כ"ב שנים סגור ומסוגר על התורה ועבודה ולא יצא חוצה כל הכ"ב שנים, עד שהי' נדמה בעצמו שהוא אדם השלם, אמר אצא החוצה ואראה את יושבי הארץ ודרכיהם, כי אני לא יראתי עוד מהבלי הארץ, והלך חוצה ושמע רעש גדול כי אנשים למאות נוסעים להרה"ק ר' אלימלך זצ"ל מליזענסק, והתפלא מאוד מה המה רואים אצל הרה"ק מליזענסק שהמה רצים כל כך אליו, למה לא באו אלי הלא אני לא ראיתי את עין הארץ כ"ב שנים וישבתי בחדרי כל הזמן סגור ומסוגר על התורה והעבודה, לכן הוסכם בדעתו לנסוע להרה"ק מליזענסק זצ"ל ולראות בעיניו מה טיבו של הרה"ק מליזענסק, ונסע לליזענסק להרה"ק זצ"ל על ימים אחרונים של חג הסוכות, ובליל הושענא רבה היה מנהגו של הרה"ק זצ"ל לומר משנה תורה ביחד עם החסידים שלו וגם האיש הנ"ל היה אומר עמהם משנה תורה, וכשהגיע הרה"ק זצ"ל להפסוק ועתה ישראל מה וגו' כי אם ליראה, התחיל הרה"ק זצ"ל לצעוק להחסידים בקול גדול, אפשר אתם סוברים שהיראה איז אַ בעזעם (מטאטא) לא כן, היראה איז טייטש שרעק (יראה כוונתו מורא) והבן. מיד נפל פחד גדול על החסידים שהיו שם עד שהיו נופלים על פניהם ארצה, וגם האיש הנ"ל נפל על אפיו ארצה מגודל הפחד והאימה שהי' שם. החסידים עמדו מיד על רגלם, אבל האיש הנ"ל נשאר מונח על הארץ מגודל הפחד והאימה שנפל עליו ולא היה בו כח לקום ולעמוד על רגליו ונשאר שוכב על הארץ כבחלשות (התעלפות). כראות החסידים זאת הגביהו אותו מן הארץ והשכיבו אותו על מטה אבל הוא לא נע בשום אבר, כך שכב כל הלילה וכל היום של הושענא רבה וגם ליל שמיני עצרת עד בוקר של שמיני עצרת בלי שינוי. ויהי כראות החסידים כי עבר זמן כזה ולא הוטב לו, נפחדו מאוד מזה ונכנס הרה"ק ר' אלעזר - בנו של הרה"ק ר' אלימלך זצ"ל - לאביו הק' וסיפר לו את דבר האסון מהאיש הנ"ל, ואמר הרה"ק זצ"ל לבנו, קח מקלי והנח עליו, ולקח בן הרה"ק זצ"ל את המקל והלך אל האיש הנ"ל והניח עליו ואמר לו, אבי מורי גזר עליך שתעמוד ועמד מיד. אחר שעמד האיש הנ"ל מהתעלפותו נכנס לקודש פנימה ובה לפני הרה"ק זצ"ל במר נפש ואמר לו בזה"ל: אם כשראיתם דף אחד מספר מונח

על הארץ בודאי הרימותם, למה אהי' גרוע מדף קרוע של ספר, הלא עסקתי כ"ב שנים בתורה ועבודה, הרים אותי. ואמר לו הרה"ק זצ"ל: לך לשלום השם יהי' בעזרך. מזה נוכל ללמוד שאין תכלית להאדם רק להתחבר אל הצדיקי אמת וגם מזה יבין מה הוא היראה. מכת"ק הרה"ק רבי ישכר בער מוואלברז זי"ע "אהל ישכר" (ירושלים תשכ"ב) ע' פ"ה

שמעתי מפ"ק אדמו"ר מגארליץ זצוק"ל בשם הרבי ר' אלימלך זי"ע ועכ"י, שמי שאינו מתנהג כשורה ח"ו בימי עלומיו, אז בבא ימי הזקנה ועפ"י הטבע נחלשו כוחותיו ותאוותיו, אז כאשר רואה בנפשו שהוא מושלל מליך אחר תאות נפשו אזי חושב שבא למדרגה למאוס ברע, ובראותו כי עומד קודם הבוקר ללמוד, חושב שהוא כבר בוחר בטוב, ובאמת לא כן הוא, כי עמידתו קודם אור הבוקר הוא מחמת זקנותו שלא ערבה שינתו, וכן יוכל ח"ו רח"ל לטעות בכל ענינים עד שישכח ח"ו לעשות תשובה על החטאים שעשה בעודו בבריאותו ונאבד ח"ו מן העולם בלא תשובה רח"ל. הגה"צ רבי פינחס הלוי הורביץ זצ"ל בעל "פתחא זוטא" "בית פנחס" (לונדון תשכ"ג) ע' קט"ו

רבינו (ה"חידושי הרי"ם") זצ"ל הי' רגיל לספר בגודל קדושתו של הרה"ק מאפטא זצ"ל והפליג להלל את חי' תורה שלו, ואמר כי לא שמע עוד מימיו פה מוכשר לומר תורה כמו ששמע אז מפיו של הרה"ק מאפטא זצ"ל. ופ"א כאשר ישב הרה"צ רפ"א זצ"ל אבד"ק פילץ לפני מרן הק' בעל "שפת אמת" זצ"ל אמר לפניו דברי רבינו (ה"חידושי הרי"ם") זצ"ל שהפליג בסגנון התורות שיצאו מפיו של הרה"ק מאפטא זצ"ל, וסיים רבינו (ה"חידושי הרי"ם") זצ"ל שאין חידוש בדבר כי הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זצ"ל אמר פ"א שלשה דברים היו לנו, עין פה ולב. את העין מסרנו לר' איציק'ל לאנצוטער [הוא הרבי מלובלין זצ"ל], ואת הפה מסרנו לר' יהושע העשיל אפטער ואת הלב השארנו לעצמנו. ואמר ע"ז מרן הק' בעל השפ"א זצ"ל כן הי' כוחו של הרבי ר' אלימלך זצ"ל שהי' טופח ע"מ להטפית, כי בוודאי לא הי' כונתו שכשמסר העין והפה לא נשאר כח זה גם אצלו, אבל לפי"ז למה לא מסר גם את הלב לאחד, וכנראה הי' זה עיקר כונת מאמרו שלא מצא מי שיוכשר למסור לו בחי' הלב שלו עכ"ל ק. "מאיר עיני הגולה" (פיעטרקוב תרפ"ח) ח"א, ע' 43

סיפר (הגה"צ בעל "זיגד יעקב" מפאפא זצוק"ל) שהיה איזה חסיד שהיה יושב אצל הרב הק' בעל נועם אלימלך זי"ע, והוא היה אומר בכל יום פרשת המן, אבל הוא בעצמו לא הבין כי לא היה עוסק בשום משא ומתן ולמה לו לומר, ופעם אחת כשישב אצל השלחן של הרה"ק הנ"ל שכח הגבאי ליתן לו כף ולא היה יכול לאכול, ושאל אותו הרה"ק מדוע אינו אוכל, והשיב שאין לו כף, ואז תפס הרה"ק את מחשבתו ואמר לו: עכשיו תוכל להבין שאע"פ שאתה עוסק בכל יום בתורה גם אתה צריך לומר פרשת המן. הגה"צ רבי יעקב יצחק גיימאן זצ"ל "שיחות קודש" (ברוקלין תשס"ג) ע' י"ד

מו"ח זצ"ל סיפר על אודות חילוקי דעות שנחלקו בה רבינו (הרבי ר' אלימלך זי"ע) ואחיו הרבי ר' זושא, שרבינו סבר שטוב להם לישראל שיהיו עשירים, והרבי ר' זושא סבר להיפוך, דיאה עניותא לישראל. אך אחרי כן לפני פטירתם, היה נראה לכל אחד שהצדק עם אחיו (כדרכם של צדיקים שמחמת ענוותנותם חושבים תמיד שאולי דרכו של צדיק אחר יותר נכון), ולכן התפלל רבינו שבניו ונכדיו יהיו עניים, והרבי ר' זושא התפלל שבניו ונכדיו יהיו עשירים, ואמנם הכרתי כמה מנכדיו שהיו עשירים. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב ע' ל"ג

סיפר ר' אליעזר רבינוביץ ששמע מר' חיים ווייטמאן ע"ה שהרה"ק מרוזין אמר פ"א בזה"ל: דער גרויסער רבי מיילך האט זיך אמאל געדאכט אז ער האט פוגם געווען אין די הענט, האט ער זיך פארברענט די הענט, האט אים דער אייבערשטער באשאפן נייע הענט, איר ווייס וואס זיינע הענט זענען געווען, שני לוחות הברית. די צען פינגער איז געווען עשרות הדברות [הרבי ר' אלימלך נדמה לו פעם שפגם בידיו, ושרף את ידיו, ברא לו הקב"ה ידים חדשות, אתם יודעים מה היו ידיו הק', שני לוחות הברית, ועשר אצבעותיו היו עשרת הדברות]. הרה"ח ר' יונה צלר ז"ל "כנפי יונה"

ומסופר עליו (על הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע) כי פעם אחת היה ישן איזה שעות, והלכו אל אחיו הרה"ק הרבי ר' זושא מאניפולי זצ"ל שיעורר אותו. הלך הרבי ר' זושא והניח את ידו על המזוזה שבחדר שהיה ישן בו, ומיד נתעורר הרבי ר' אלימלך וקם ממטתו. אחר כך שאלו את הרבי ר' זושא, מה ענין מזוזה אצל שינה, והשיב להם כי צריך להיות תמיד לפני האדם השם הוי' ברוך הוא, כמו שנאמר "שויתי ה' לנגדי תמיד", ואיך אפשר לקיים דבר זה בשעת שינה? אלא שסומכים על מה שנכתב השם במזוזה שבחדר. ולכן כאשר אך הנחת את ידי על המזוזה לכסות את השם, לא היה יכול עוד לישן והיה מוכרח לקום תיכף ומיד ממטתו כדי לצייר שם הוי' נגד עיניו. הרב יקותיאל אריה קמלהר ז"ל "משרתיו אש לזה"ט" (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' מ"ט

פעם אחת דיבר [מרחן בעל קול אריה] בשבח מרחן הרבי ר' אלימלך ואמר: לומר שהיה גדול כל כך כמו הבעל שם טוב, זאת אין לומר, והכה באצבעותיו הקדושים על שפתיו, וסיים: אבל זאת אוכל לומר, שכל מדרגות קדושה שהיו לו להבעל שם טוב היו גם להנועם אלימלך! (ויגד משה). "אמת ויציב" (מאנסי תשנ"ו) ח"ב, ע' רנ"ט

שמענו ואבותינו סיפרו לנו המעשה שבא צדיק אחד ממדינה רחוקה שהיה סגור ומסוגר כל היום, ולא דיבר עם שום אדם והיה לומד תורה יומם ולילה, והיה צדיק, וכששמע את שמע רבינו הקדוש מו"ה אלימלך זללה"ה מליזענסק מעניני מופתיו הנוראים ורוח הקודש ומדרגות שלו, נדבה רוחו ליסע אליו ובא לבית המדרש של רבינו, ורבינו צפה ברוח הקודש ויצא אליו מביתו לבית המדרש, ונתן לו שלום בסבר פנים יפות, ותיכף אמר לו רבינו הנ"ל כתיב (ירמיה כג, כד) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', הפירוש הוא כך, 'אם יסתר איש במסתרים' סגור ומסוגר כל היום ולומד ומתפלל, 'ואני' ר"ל שחושב בדעתו שהוא בחי' 'אני', 'אני' למדן 'אני' צדיק, 'אני' עובד, וכדומה, לא אראנו נאום ה', כמאמר חז"ל (ערכין טו): אין אני והוא יכולין לדור, ודפח"ה. (אמרי יוסף, וירא) הרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זי"ע בעל "אמרי יוסף" "מעשה אבות" ע' כ"ה

תפלת הרבי ר' אלימלך שמעתי מהה"צ מהרי"צ מפשעווארסק זצ"ל ששמע מרבו הה"צ מצעשינוב זצ"ל באופן נוסחו של תפלת ההר"א מליזענסק זי"ע הנדפס בסידורים, שלהר"א זי"ע היו לו כל"ז תלמידים שהתבודד עמם לכמה ימים ביערות, בהכנות לקראת ניסוח התפילה ופתאום נתקבצו יחד עם רבם למקום א' ויחד כולם פתחו פיהם ונתכוונו לנוסח אחיד. רבי אלחנן היילפרין זצ"ל "הגש"פ אמרי חן" עמ' פ'

טובה מוסתרת בעיצומם של ימי המלחמה (מלחמת העולם הראשונה) כשמספר החללים והפצועים מאחב"י הלך וגדל מיום ליום, והצרות עם הסבל הכריעו את כולם, אמר הרבי (הגה"ק בעל "אמרי אמת" מגור זצוק"ל) למקורביו: החרישו אלי ואספר לכם מעשה שארע בשנה האחרונה לחייו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. בשנה ההיא גזרה מלכות הרשעה גזירה קשה על בני ישראל, ואחד מצדיקי הדור עמד להרעיש עולמות וסיגף עצמו בסיגופים קשים כדי להעביר את רוע הגזירה. שלח אליו הרבי ר' אלימלך שיחדל מסיגופיו, באשר הוא עצמו עומד להסתלק בקרוב מן העולם, וישתדל

בעולמות העליונים לבטל גזירה זו. שמע אותו צדיק לקולו, ואמנם כן: תוך זמן קצר בא יומו של הרבי ר' אלימלך, שנתבקש ונתעלה בחד קטירא למתיבתא דרקייעא, אבל - הגזירה לא התבטלה! תמה הצדיק והתפלא, מה עלתה להבטחתו של האי בוצינא קדישא שיבטל הגזירה? התחיל, אפוא, מחדש להתענות בסיגופיו ובצומותיו, עד שנגלה אליו הרבי ר' אלימלך מגן עדן ויאמר לו: "דע שלפעמים יש דברים בעוה"ז הנראים כגזירה רעה, אך פה בעלמא דקשוט רואים שכולו טוב וחסד, וכמו 'א' לעפיל איינגימאכטן' (-כפית מלאה מרקחת ממיני מתיקה) לטובת ישראל... " כאן הוסיף רבינו (ה"אמרי אמת") זצ"ל באותו ענין: "זה שטען משה רבינו ע"ה לפני הקב"ה במצרים: למה הרעות לעם הזה למה זה שלחתני", כי במשה נאמר 'יודיע דרכיו למשה', והוא אמנם ידע שהכל לטובתם של ישראל, אך מרוב אהבתו אותם ומחמלתו שחמל עליהם היה קובל לפניו ית' למה הרעות לעם הזה, במה, בזאת ששלחת אותי דוקא, כי הלא אני יודע ורואה שהכל לטובה, וממילא איני יכול להפציר שתבטל הגזירה, גם ביקש 'שלח נא ביד תשלח', כאומר: היה לך, רבש"ע, לשלוח אליהם רבי שאינו רואה את הכל... הלה, מכיון שלא יעצור כח להבליג על צרות ישראל, בודאי יתעצם בתפלתו לבטל מהם הגזירות... "ראש גולת אריאל" (גור) ח"ב, ע' רנ"ו

הוכח תוכיח שמעתי אשר בעת היותו בק"ק ניקלשבורג, דרש ברבים (הרה"ק הר"ר אלימלך זי"ע) ואמר: אלימלך אלימלך, זכור נא מה עשית ביום פלוני במקום פלוני עבירה פלונית, וכן היה חושב והולך כל החטאים שעשו כל הקהל אשר באו לשמוע דרשתו, ותלה אותם החטאים בעצמו, ובזה היה מעורר לבב השומעים לתשובה שלימה. ונמצא לזה ודאי צריך להיות צדיק גדול לידע זה. וזה שאמר (ויקרא יט, יז) הפסוק 'הוכח', ר"ל אתה תוכיח את עצמך, בכל אלו החטאים כאילו עשית אותם אתה, ועל ידי זה 'תוכיח את עמיתך' שיתעורר מזה לשוב על חטאיו, 'ולא תשא עליו חטא' שלא יתבייש כלל, הכן. (אמרי יוסף, קדושים) הרה"ק יוסף מאיר מספינקא זי"ע "מעשה אבות" ע' כ"ט

מהמהר"ל מפראג עד אדמו"ר הזקן

בנו של המהר"ל מפראג: הר"ר בצלאל, המכונה בשם ר' בצלאל חריף. נולד בשנת שט"ז בפראג, "היה חריף מאד והצטיין בכשרונות נדירים. במיוחד אהב להרביץ תורה. היה לו כשרון מיוחד באמירת שיעור לפני התלמידים". מפראג עבר לקלן, גרמניה, ופתח שם ישיבה. נפטר בשנת ש"פ בקלן (ספר הזכרונות המתורגם ח"ב ע' 109).

בנו: הר"ר שמואל. נולד (לערך) בשנת של"ו. למד בישיבת אביו בקלן. בגיל 16 כתב ספר תורה על קלף, שאורכו היה כ-12 ס"מ ורחבו פחות מ-8 ס"מ, אותו העניק במתנה לסבו המהר"ל. בגיל 19 התחתן בתו של ר' מרדכי זלצהיים, מנהיג יהודי מפורסם באשכנז. בשנת ש"פ עבר לפראג. נפטר בשנת תט"ו בפראג, ועל מקום קבורתו סמוך למהר"ל נעשה נס וחלקת הקרקע התרחבה מאליה (ספר הזכרונות שם ע' 109 ואילך. ע' 132).

בנו: הר"ר יהודה ליב, נולד בשנת שע"א, ונקרא על שם המהר"ל מפראג. למד ב"מכינה" לנערים צעירים בפראג, שהייתה תחת ישיבתו של ר' אליהו בעל שם מוורמייזא, ועשה חיל בלימודיו. ר' אליהו בעל שם

לפני פטירתו ברך את תלמידו ר' יהודה ליב באריכות ימים, והורה לו לעבור לפוזנה, לשם עבר בשנת ת"כ. בפוזנה התפלפל עם גדולי התורה. נפטר בשנת תס"ד, בגיל 93.

בנו: הר' משה מפוזנא. נולד בשנת תכ"ז. היה בקי במדעי טבע שונים וידע שוטף שפות רבות, ביניהן צרפתית, איטלקית, גרמנית, יוונית ולטינית. נבחר לנשיא קהילת פוזנא בשנת תנ"ב, וכיהן בתפקיד זה עד שנת תע"ה/תע"ו, ואז עבר עם משפחתו לפראג, ואח"כ למינסק. אודות ויכוחים פומביים בינו לבין הקרדינלים בוותיקן בהם נחל ניצחונות מוחצים, והשפיע רבות על תלמידים יהודיים ברומא – ראה ספר הזכרונות פרק ק"ח ואילך. בשנת תקי"ח, בגיל 91, השתתף בשמחת הבר מצוה של נינו – אדמו"ר הזקן (ספר השיחות קיץ ת"ש ע' 58).

בנו: הר' שניאור זלמן. נולד בשנת תמ"ט. נקרא על שם אבי אמו – ר' שניאור זלמן, צאצא של ר' יצחק כץ, חתן המהר"ל. הצטיין משחר ילדותו בכשרונות גדולים. למד והתחנך אצל סבו ר' יהודה ליב. למד 5 שנים בישיבה בהורדנה, ליטא, ושנתיים בישיבה בפראג. לימים התיישב בוויטבסק.

בנו: הר' ברוך, ממקורבי הבעל שם טוב. היה למדן נפלא ועוסק בענייני צדקה, אך היה צדיק נסתר והתנהג כאיש פשוט כאחד מבעלי היישוב. בהרחבה אודותיו – בספר הזכרונות, ולהלן.

בנו: הוד כ"ק אדמו"ר הר' שניאור זלמן, אדמו"ר הזקן.

גם הסבא משפולי – השפאלער זיידע – היה צאצא של המהר"ל, ונקרא על שמו ("איש הפלא").

הרה"ק רבי משה ראש קהל פוזנא

הר' משה מפוזנא, נולד בשנת תכ"ז, לר' יהודה לייב נין המהר"ל מפראג (בר' שמואל בר' בצלאל בן המהר"ל). היה בקי במדעי טבע שונים וידע שוטף שפות רבות, ביניהן צרפתית, איטלקית, גרמנית, יוונית ולטינית. נבחר לנשיא קהילת פוזנא בשנת תנ"ב, וכיהן בתפקיד זה עד שנת תע"ה/תע"ו, ואז עבר עם משפחתו לפראג, ואח"כ למינסק. אודות ויכוחים פומביים בינו לבין הקרדינלים בוותיקן בהם נחל ניצחונות מוחצים, והשפיע רבות על תלמידים יהודיים ברומא – יסופר להלן מתוך ספר הזכרונות פרק ק"ח ואילך. בשנת תקי"ח, בגיל 91, השתתף בשמחת הבר מצוה של נינו – אדמו"ר הזקן (ספר השיחות קיץ ת"ש ע' 58).

אשתו של ר' משה, הרבנית שרה, הייתה בתו של ר' שניאור זלמן צאצא של ר' יצחק כץ חתן המהר"ל מפראג (ספר הזכרונות פ' צ"א). היה לו לר' משה יחוס עצמי, נוסף על היותו נכד נכדו של מהר"ל מפראג. העולם היהודי של אז הכיר את זכויותיו הרבות כמי שקידש שם שמים. עוד מתקופת מהר"ל, ואף לפני כן, סבלו היהודים בארצות הקתוליות צרות צרורות, שמקורן היה באפיפיורים ברומא וקשורות גם במושלים ובכמרים המקומיים, בערים ובעיירות שבהם היו יהודים. כדי לקבל מושג על הצרות שסבל ר' משה מאנשי השררה הקתוליים, ועל מה שהביא לידי כך שנאלץ לעזוב את פוזנא – עלינו לחזור מספר דורות אחורנית ולהתוודע אל המצב הכללי של היהודים תחת עול גזירות האפיפיורים ברומא שגזרו כדי לענות את היהודים.

בשנת שכ"ט גזר האפיפיור פיוס החמישי גזירת גירוש על כל היהודים שבמדינות חסותו. רק ברומא ובאנקונה הורשו יהודים להישאר. גריגורי ה' 13 שנעשה אפיפיור לאחר מות קודמו, בשנת של"ב, הרשה

ליהודים לחזור למקומות מגוריהם הקודמים, אלא שהכביד גזירותיו בתחום לימוד התורה ושמירת המצוות. במיוחד היתה קשה הגזירה שעל היהודים לבוא בשבתות וחגים לשמוע את נאומי הכמרים במקומות מיוחדים שנועדו לכך. במשך 12 השנים בהן ישב גריגורי על כסאו המציא תחבולות שונות כדי לאלץ יהודים להאזין לכמרים, מתוך תקוה כי בדרך זו יקל לשכנעם להתנצר. הדבר היה קשה במיוחד בשביל היהודים בעיירות הקטנות והכפרים, שמחמת מיעוטם המספרי לא יכלו להתחמק מן הכמרים. האפיפיורים שבאו לאחר גריגורי לא עמדו כל-כך על ביצוע הגזירה שעל היהודים לבוא ולהאזין להטפות הכמרים, אך מאידך נתנו לכמרים יד חפשית לבוא אל בין היהודים ולספר להם על דתם, במיוחד היו מרבים בנאומי-שמד בימי אידיהם של הנוצרים. לפתע הגיעה מהוותיקן פקודה חדשה, לפיה על בכירי הכמרים בכל המדינות לארגן מפעם לפעם ויכוחים פומביים בין נציגי הכנסייה לבין היהודים. ויכוחים אלה היו כרוכים בסכנה גדולה ליהודים, פעמים בסכנת נפשות ממש. אופי הויכוחים וצורתם היו תלויים בטיב המושלים והכמרים השונים.

בפוזנא, בתקופה שבה כיהן ר' משה כראש-הקהל, היה ראש הכנסייה הקתולית צורר-היהודים, פשוטו כמשמעו, והיה ממרר לר' משה את החיים. הויכוחים שאורגנו בפוזנא היו לפי הכוונתו של הנסיך מקסימיליאן שמשל על אותו איזור. הויכוחים שימשו עילה לעלילות מרושעות והסתות, שהביאו לידי כך שרי משה נאלץ להתפטר מתפקידו בקהילה. פוזנא השתבחה בלמדניה, וכל יהודיה שאפו והתאמצו שבניהם יהיו למדנים. גם הגאון רבי יהודה לייב, אביו של ר' משה, שכיהן כראב"ד העיר הפקיד את בנו ביד טובי המלמדים, ומאוחר יותר הכניסו לישיבות שראשיהן הצטיינו במלאכת הקודש שלהם. ככשרונותיו המצוינים הצליח ר' משה מאד בלימודיו ועלה על כל בני גילו. בכלל ניחן ר' משה במעלות רבות, בפקחות, מתינות וישוב הדעת. עוד בהיותו ילד רך התנהג כאדם מבוגר, מעולם לא התרגו, ומעולם לא בכה. אפילו כאשר נפצע תוך כדי משחקיו לא בא לבכות ולהתלונן כדרכם של ילדים. הוא גם לא נהג להתלונן תכופות על כאבי ראש או כאבי בטן ולא דרש תשומת לב. בהיותו בן שלוש נשלח ל"חדר". כאשר בגר ומילא כרסו בתורה נשלח לפדובה שבאיטליה, שהיתה מרכז של תורה. שם גם השתלם בלימודי חול. במשך כל הזמן לא ביטל אפילו רגע אחד, הוא היה עסוק תמיד בלימודי קודש או, להבדיל, בלימודי חול. לאחר נישואיו החל לעסוק במסחר, אך המשיך ללמוד הרבה תורה, וכן מדעים שונים. במיוחד חיבב ר' משה את מדעי הטבע וכן את לימוד ההיסטוריה. כן ידע לדבר ולקרוא באופן שוטף שפות רבות, ביניהן – צרפתית, איטלקית, גרמנית, יוונית ולטינית. מסבו, ר' שמואל, נכדו של מהר"ל, ירש חוש הבחנה ומומחיות בתכשיטים ובצורפות זהב. לצורך מסחרו ערך ר' משה נסיעות לארצות שונות. בכל מקום שאליו הגיע ביקר בספריות ועבר על כתבי-יד עתיקים שהיו בהן. בגלל ידיעת השפות שלו הצליח לקשור קשרים טובים. הוא גם הרבה לרכוש ספרים, נוסף על מה שירש מאביו ומסבו. כך הפכה ספרייתו לאחת הגדולות והעשירות. בשנת תע"ה, לאחר שהכמרים הקתוליים הגבירו את פעולות הלחץ והדיכוי שלהם על יהודי פוזנא, התפטר, כזכור, ממשרתו כראש הקהילה, ומאוחר יותר, לאחר התייעצות עם בני משפחתו, החליט לעקור לגמרי מפוזנא. ר' משה נזהר שלא יעלה על דעתו של איש כי הוא מתכוון לעזוב את המקום. נאמר כי ר' משה יוצא לנסיעת מסחר, אך למעשה התכוון להעביר בהדרגה את רכושו למדינה אחרת, ושבני משפחתו יבואו אחריו. רכושו של ר' משה כלל חפצי זהב, יהלומים, דברי עתיקות בעלי ערך רב, נוסף על סכום גדול במזומנים וכן שטרי חוב של פריצים שסחרו אתו. במשך תקופה של יותר מחצי שנה הצליח ר' משה להעביר את רכושו העיקרי וספריו לחו"ל. תחלה נסע לפראג, שם התגוררו רבים מקרוביו, מצאצאי מהר"ל. מאוחר יותר באו אחריו בני משפחתו ואז עברו לגור לפולין, ובסופו של דבר השתקעו במינסק כשעזב את פראג ביקר ר' משה

בפדובה שבאיטליה, ששם בילה את ימי נעוריו בתורה ובחכמה. בהיות בפדובה סירר בישיבותיה השונות והתפלפל שם בלימוד. כן נקלע לויכוחים עם למדנים מבין יהודי איטליה שהחלו ללמוד קבלה. ר' משה היה מתנגד חריף ללימוד הקבלה. מפדובה נסע ר' משה לבקר בערים אחרות באיטליה, עד שהגיע לרומא, שם גם ערך ביקורים בספריית הוותיקן, עשירת הספרים וכתבי היד. ר' משה הרשים מאד את מנהל הספריה המלומד, שאתו שוחח הרבה במדעים שונים בכל ימי שהותו בספריה. הלה סיפר בהתפעלות לקרדינלים על ר' משה, וכמה מהם הביעו חפצם לשוחח עם היהודי המופלא. מנהל הספריה הפגיש אותם, וכך התגלגלו ביניהם שיחות ממושכות, בעיקר על היהדות. הקרדינלים הציעו לר' משה לקיים אתם ויכוח פומבי. ר' משה אמר כי תנאי ראשון הוא שמכתלי האולם שבו אמור הויכוח להתקיים יוסרו האיקונין והפסלים. כן על הקרדינלים לחלוץ מעל עצמם את הצלבים. הללו התרגזו מאוד על עלבון הכנסייה ואישיה. הם איימו על ר' משה באיומים שונים, אך ר' משה עמד על שלו. הוא הסביר כי לפי ההלכה אסור לו לכבד את הפסלים והצלבים, ולכן לא יוכל לנהל ויכוח חפשי כאשר הם נגד עיניו. על אפם ועל חמתם הביעו הקרדינלים את הסכמתם לתנאי ר' משה. הויכוח בין ר' משה, ראש קהלת פוזנא לשעבר, לבין הקרדינלים בוותיקן התקיים סוף-סוף לפי תנאיו של המלומד היהודי הגדול: הקרדינלים לא נשאו צלבים על חזיהם במשך כל שעת הויכוח, וכן לא נראו צלבים או פסלים על כתלי האולם שבו התקיים הויכוח. למעלה משלושים קרדינלים ואישים קתוליים בכירים מן הוותיקן היו בצד אחד ור' משה מפוזנא מצד שני. 12 אישים מבין 30 הקתולים היו אנשי מדע ידועים. לכאורה, היו סדרי הויכוח ותקנותיו אמורים להיות מבוססים על מתן שוויון מלא לשני הצדדים. היתה זו דרישתו של ר' משה, אשר הקרדינלים הביעו הסכמתם לכך, אמנם באי-רצון בולט. ר' משה דרש שהויכוח יסוב לא רק על הדת היהודית, אלא גם, להבדיל, על הדת הנוצרית. הוא גם דרש שהויכוח יתנהל בשתי השפות: לשון הקודש ולטינית. הקרדינלים דחו דרישה זאת מן הסיבה הפשוטה שמועטים בלבד מביניהם ידעו לשון הקודש. אמנם עצם העובדה, שהוא, היהודי, מכיר בשפתם ואילו הם אינם מכירים בשפתו, היתה מציאות בלתי נוחה עבורם, והדבר הבליט את עליונותו של היהודי, אך בכל זאת סירבו לקבל את דרישת ר' משה. הויכוח נפתח באולם שבאחד מארמונות הוותיקן, בהשתתפות קהל רב של צופים, נוסף למשתתפים בויכוח – 30 קרדינלים מצד אחד ור' משה מצד שני, נבחרו יו"ר, מזכיר וחבר שופטים שיעריך את טענות הצדדים ויקבע את צדקתן. הנקודה הראשונה שעמדה לדיון היתה – מקומה של האמונה בחיי האדם. נציג הצד הקתולי יצא ראשון בהרצאה ממושכת על נושא זה. בהגיע תורו של ר' משה הצהיר כי בטרם הוא נכנס לתוכן הויכוח עליו להביע מחאתו על הפרת עקרון השוויון בין הצדדים. באיטלקית צחה החל לפרט את הדברים שבהם התבטא חוסר השוויון. ראשית, העמידו מולו, שהוא אדם יחיד, סוללה של שלושים אנשים. שנית, הצד השני נטל לעצמו את זכות הפתיחה, בשעה שרשות הדיבור מגיעה ראשונה לצד היהדות, משום שהיא עתיקה יותר ומשום שאמונת הנצרות מצהירה על עצמה כמבוססת על היהדות. ביטוי נוסף לאי-השוויון הוא סירוב הצד השני להסכים לכך שהויכוח יתנהל בשתי שפות. אם המתווכחים מטעם הצד השני אינם מכירים את לשון הקודש היה אפשר להעמיד מתרגם ובכך לאפשר לר' משה להשמיע דבריו בלשון הקודש. בסיכום – אמר ר' משה – יש כאן אי-שוויון בולט וחוסר צדק, מצב הנותן עדיפות עצומה לאחד הצדדים ומקטיף את סיכויי הצד השני לנצח. דבריו אלה של ר' משה הביכו לגמרי את הקתולים. היו מהם שהביעו קצף וזעם, וטענו כי יש להעניש את היהודי על חוצפתו. המתונים שביניהם הודו כי הצדק עם ר' משה. בכל אופן, הישיבה הופסקה, ונדחתה למועד בלתי ידוע, עד שיוחלט על דרכי ניהול הויכוח. האוירה בוותיקן כלפי ר' משה, היתה עויינת ומתוחה. אף אם היו בין הקרדינלים ואישי הוותיקן האחרים כאלה שבסתר לבם הצדיקו את ר' משה ואף

רחשו לו אהדה, הרי כלפי חוץ לא יכלו להראות כל סימן לכך, כמובן. בין האוהבים החשאיים של ר' משה היה גם הקרדינל שהיה ממונה על ספריית הוותיקן. כזכור, יצר ר' משה קשרים חזקים אתו, והוא היה זה ששיבח את ר' משה באוזני הקרדינלים האחרים וכתוצאה מכך החליטו לקיים את הויכוח. מתברר כי למרות שהכוונה המוצהרת היתה עימות אקדמי בין כוחות רוחניים הסתתרה מאחורי הרעיון מזימה לגרום לבזיון והשפלת הדת היהודית ברבים. ההתפתחויות בענין זה גרמו לקרדינל-הספרן צער רב, וכאילו כפיצוי לר' משה על הסבל שנגרם לו קירב אותו עוד יותר בביקוריו בספריה – בהם המשיך ר' משה כל העת במגמה לעקוב אחרי כתבי יד שונים ולעיין בהם. בביטויי הערכתו כלפי ר' משה רצה הספרן כאילו לכפר על כך שבעטיו נגרר ר' משה לסכך מסוכן. אלא שבינתיים הסעיר את נפשו של ר' משה ענין אחר: כאשר השמיע בשעת הויכוח את נאומו, שהיווה גורם להפסקת הויכוח, הבחין ר' משה בצבור המאזינים בפרצוף שמשך את תשומת לבו, כיוון שהיו אלה פנים של יהודי, להערכתו. היה זה אדם צעיר-שישב בין האורחים הנכבדים מן הוותיקן שבאו להאזין לויכוח. ר' משה לא הספיק לבחון היטב את פניו של אדם זה, אך היה ברור לו כי דבריו שלו, של ר' משה, הרשימו אותו. ר' משה הסתקרן: איך מגיע יהודי צעיר אל האישים הנכבדים מן הוותיקן, ומה מעשיו כאן? מיד לאחר הדיון נעלם הצעיר, וכל שאלותיו של ר' משה על זהותו של הצעיר נענו בתשובות סתומות ומעורפלות ר' משה החליט לשאול את הקרדינל הספרן, שגילה כלפיו ידידות, אך הלה השיב לו כי לצערו נמנע ממנו מלספק לו את הפרטים הדרושים, שכן הדבר בגדר סוד כמוס. מובן שמענה זה רק הגביר את סקרנותו של ר' משה. כעבור ימים מספר ניגש הקרדינל אל ר' משה ואמר לו כי החליט לספר לו את כל הידוע לו על הצעיר היהודי. הלה הוא אדם משכיל ומלומד גדול שמוצאו מפולין. הוא הגיע לונציה כדי ללמוד אסטרונומיה. כן התעניין בתולדותיהן והתפתחותן של הדתות השונות והקשיב להרצאות במקצוע זה. הפרופסור ששימש מרצה לבחור באוניברסיטת ונציה יעץ לו, לאחר שעמד על טיבו, לנסוע לרומא וללמוד בוותיקן על הדתות השונות, שכן שם יוכל, לדבריו, להשתלם במקצוע זה ברמה גבוהה במיוחד. כוונתו האמיתית של המרצה הנוצרי היתה לדחוף את הצעיר היהודי המוכשר אל צרפני צייד הנפשות הקתוליים. הצעיר לא הבחין כפי הנראה בסכנה וקיבל את עצת הפרופסור. זה כבר כמחצית השנה שהוא נמצא כאן, כפי שסיפר הספרן, והוא עוסק בשקידה בלימוד הדתות. כפי שנודע לר' משה הקפיד הצעיר תחלה על שמירת המצוות, קלה כחמורה, אלא שהשפעתם של הכמרים עליו הלכה וגדלה, ולאט לאט החל לוותר על קיום מצוות שונות, אם כי על כשרות ושבת הוא שומר עדיין. מוריו מלאי תקוה כי לא ירחק היום והוא יתנצר לגמרי. כל עוד לא הושגה מטרה זו הם שומרים על הפרטים הקשורים בצעיר בסוד כמוס, שכן הם חוששים שמא ייודע הדבר ליהודי כלשהו שינסה לפעול להצלתו מן הרשת שנטמנה לו. לדידם היה צעיר יהודי מלומד זה חתיכה הראויה להתכבד בשביל תאוות ההעברה על הדת. מיד כאשר שמע ר' משה את הסיפור חש כי התגלגלה לידו זכות להציל נשמה יהודית מרדת שחת. עד עתה היה ר' משה חדור צער וחרטה על שבא בכלל אל ספריית הוותיקן, דבר שגרר בעקבותיו את ההיכרות עם הספרן שברוב התפעלותו סיפר לכמרים עליו ומזה התגלגל כל ענין הויכוח. אלא שעתה הבין כי ההשגחה העליונה סבבה את כל הסיבות הללו למטרה אחת: להציל את הצעיר היהודי משמד. ר' משה נתן שבח והודיה לה' על שזימן לידו זכות כה גדולה של קיום מצוות הצלת נפשות, ומיד התעמק במחשבות כיצד למצוא דרך לחלץ את הצעיר המשכיל ממצבו. הרי לא נפגש אתו כלל עד עתה, ואין לו כל קשר וגישה אליו, ובכלל, מי יודע אם יצליח לשכנע את הצעיר העומד על סף מ"ט שערי טומאה. הדבר היה תלוי גם בטיב ההכרעה שיכריעו הקרדינלים לגבי המשך הויכוח. כעבור ימים מספר קיבל ר' משה הודעה כי הוותיקן החליט לקיים את הויכוח כעבור שבועיים. הויכוח יתנהל בין ר' משה לבין נציג אחד בלבד של

הוותיקן, ושני המתווכחים יבחרו אדם שלישי שיהיה השופט והמכריע ביניהם. כל זה נעשה כביטוי לרצון הוותיקן להפגין יושר ושוויון בויכוח. ר' משה, שנותר לו זמן פנוי עד לויכוח, ביקש מידידו הקרדינל הספרן שיפגישו עם הצעיר היהודי העומד לפני סכנת שמד, חלילה. תחלה דחה הקרדינל, הממונה על ספריית הוותיקן, את בקשת ר' משה להפגישו עם האברך היהודי שהכנסיה זממה לצוד את נשמתו ברשתה. הוא פחד ממרגלי הוותיקן שעקבו אחרי מעשי כל בעל תפקיד, יהיה בכיר ככל שיהיה, ובמיוחד אחרי האברך היהודי, עם זאת מסר הקרדינל לר' משה פרטים חשובים על סדר יומו של האברך. התברר כי עדיין הוא ממשיך ללכת מדי יום, פעם אחת ביום, להתפלל בבית הכנסת, כך שאת קשריו עם היהדות טרם ניתק כליל. כן נהג ללכת מדי יום לאכסניה יהודית לסעוד את לבו. ר' משה הסיק כי יש לו שתי אפשרויות של פגישה עם האברך מבלי שהדבר יעורר תשומת לב מיוחדת: בבית הכנסת או באכסניה. לאחר שיקול דעת מעמיק החליט כי המקום המתאים יותר הוא – האכסניה, ור' משה החל לערוך את סעודותיו באותה אכסניה. ההזדמנות לפגישה המיוחדת ניתנה לר' משה בשבת-קודש. ר' משה ישב ליד השולחן וסעד את סעודת השבת. האברך נכנס, נטל ידיו והתיישב אף הוא ליד השולחן. לפתע הבחין בר' משה, אותו שמע כשהוא מתווכח עם הקרדינלים בוותיקן. מיד קם ממקומו וניגש אל ראש קהלת פוזנא לשעבר. בהתרגשות רבה אמר לו: "מאז שמעתי את נאומך באזני הקרדינלים, אני שרוי תחת רושם דבריך, שעוררו אצלי פקפוקים רציניים בצדקת הנצרות. היו לי בענין זה שיחות ממושכות עם מורי, שלא הצליח להחזיר לי את האימון בצדקתו. ביקשתי ממנו שיפגישני אתך כדי ללבן את הבעיות שהתעוררו, אך המורה אמר כי כבר עזבת את רומא". תמימותו של האברך בלטה לעין. ר' משה יעץ, איפוא, שלא יגלה למדריכו הקתולי על פגישתם, וכי יקיימו מעתה פגישות סודיות שבמהלכן ישוחחו וידונו בעניני אמונה. זה היה באמת הדבר שהאברך היה מעוניין בו. בפגישה הראשונה סיפר האברך לר' משה כי מוצאו מן העיר ווילנא, וכי שמו – גדליה משה גורדון. פרטי הביוגרפיה שלו, כפי שגילה אותם לר' משה, הציגו סיפור מעניין של צמאון לתורה, וגם, להבדיל, למדעים כלליים. אביו של גדליה משה היה למדן גדול ורופא בוויילנא. את תורת הרפואה למד בפדובה שבאיטליה, לשם נסע על חשבונו של נדבן וילנאי ידוע. בוויילנא יצא שמו לתהלה. בחולים עניים היה מטפל ללא תשלום. מעולם לא נראה יושב בטל, ואת כל זמנו הפנוי הקדיש ללימוד. כאיש ווילנא טיפוסית התנגד תחלה הרופא הלמדן לתורת הקבלה. אך בפדובה השתלם לא רק ברפואה אלא גם התוודע אל גדולי התורה בעיר זו ולמד תורה מפיהם. מהם רכש הערכה והתעניינות, וידע מסויים, בתורת הקבלה. כאשר חזר לוויילנא המשיך, איפוא, לעסוק בקבלה, וגם לימד ממנה את בניו, ביניהם את גדליה משה. ברם, גדליה משה נטה יותר להערכת מדע הרפואה. והמדעים בכלל, וכאשר גברה תשוקתו להשתלם במדע, לאחר שלמד תורה הרבה, החליט לחפש לו מרכז מדעי, שבו ירווה את צמאונו. במיוחד רצה להתמסר ללימוד שפות שונות. לשם כך החליט לנסוע לונציה, שם למד תיאולוגיה, ולאחר מכן נסע, לפי עצת מוריו, לרומא כדי להשתלם בוותיקן. שם החל ליפול תחת השפעת מוריו הקתוליים שכתוצאה מכך התפתחה אצלו נטיה לנצרות. בכירי הכמרים בוותיקן קיוו שיפול בקרוב ברשתם כפרי בשל, וימיר את דתו. אלא שבפגישתו עם ר' משה התברר כי עדיין רחוק הוא מסוף הדרך. לבטוי ומאבקיו הפנימיים צפו על פני השטח, והתגלו כבלתי ניתנים לעקיפה, כפי שציפו הכמרים. בפגישה זו אף היו בפיו של גדליה משה סיפורים מעניינים בקשר לטיפוסים שונים בקמפוס של הוותיקן, הן בין אוכלוסיית התלמידים והן בין אוכלוסיית המרצים. התברר, להפתעתו, של ר' משה, כי גם בין התלמידים וגם בין המרצים היה מספר ניכר של יהודים. כך נודעו לו מפיו של גדליה משה שמות של כמה מבכירי המרצים בוותיקן, מגדולי הכמורה, שהיו משומדים. מאידך היו שם כאלה שיהדותם היתה מיזערית ביותר אלא שגם לא היו נוצרים, משום שלא הגיעו

להמרת דת. אחד מאלה היה אדם בשם פרופסור למברן, שמוצאו היה מצרפת. הלה היה יהודי מתבולל, אך היה רחוק מנצרות. למברן זה היה מורו של גדליה משה במתימטיקה, וחלקו היה רב בהחדרת ספיקות באמונת היהדות בנפשו של האברך. כשהצטרפה לכך השפעת מוריו הקתוליים, שחלק מהם היו משומדים פנטיים, החלה הידרדרותו של גדליה משה במדרון המוליך לתהום הנצרות. היה זה, איפוא, הרגע הנכון והמתאים שר' משה יקח את גדליה משה תחת השפעתו. גדליה משה גורדון העריך מאד את ר' משה, וכך הצליח זה להוכיח לו בהגיון ובידע רב כי התשובה הנכונה על כל השאלות בעניני אמונה מצויה בתורה. לא עבר זמן רב וגדליה משה נקשר שוב אל היהדות במדה איתנה. לפי עצת ר' משה, כדי להיחלץ מן הרשת שפרשו הכמרים לרגליו, עקר גדליה משה את מגוריו ממעון הסטודנטים, ועבר לגור אצל משפחה יהודיה ברומא, כשהוא בא רק אל ההרצאות באקדמיה. גדליה משה השתלם בבת אחת בשני קורסים. אחד בתחום המדעים המדוייקים, מתמטיקה ואסטרונומיה, והשני בתחום הפילוסופיה – תורת התפתחות הדתות. בראש האגף המדעי, שבמסגרתו לימד גם היהודי המתבולל למברן, עמד מדען קתולי, שהיה לו הערכה ליהדות וידע את התנ"ך במקורו. בקורס זה התקדם האברך בצעדי ענק, ותוך זמן קצר עמד לסיימו בהצטיינות רבה. בקורס השני שימשו רק כמרים כמרצים, והיו אלה מבעלי-ההשפעה הגדולים ביותר בוותיקן. כל עוד סברו אנשי הכמורה כי יעלה בידם לרכוש את גדליה משה לכנסיה קירבו וקידמו אותו וגילו כלפיו אותות חיבה והערכה. אך מיד כאשר נוכחו לדעת כי הוא מתחזק באמונתו כיהודי, ובמיוחד כאשר החל, בעקבות שיחותיו עם ר' משה, לדחות בתקיפות ובכשרון רב את כל טענות הכומרים נגד הדת היהודית, החלו לגלות כלפיו שנאה ובוז, והחלו לרדוף אותו ולהצר את צעדיו. גדליה משה החל לחוש עצמו כמיותר במיוחד באגף זה של האקדמיה האפיפיורית. את צערו השקיט בשיחותיו הממושכות עם ר' משה. שיחות אלה היו עבורו מקור של עידוד וחיזוק, בהיווכחו יותר ויותר באמיתותה הנצחית של היהדות. במשך הזמן שבו המתין ר' משה לידיעה על חידוש הויכוח בינו לבין הקרדינלים, זמן שנוצל על-ידי גדליה משה לשיחות ביניהם, השלים זה בינתיים את שני הקורסים שלו. את הקורס המדעי סיים במהירות בהצטיינות גדולה בקבלת התואר הגבוה ביותר. לעומת זה בקורס על האמונות נפסל לגמרי, ולא זו בלבד שלא קיבל את התואר הנכסף אלא שאף צויין לגנאי על שגילה עקשנות ועוורון כלפי הדת ה"אמיתית". דבר זה גרם לו אמנם כעס ומרירות, אך בדיעבד הסתפק בתואר ובאותות הצטיינות שקיבל בקורס המדעי. בינתיים הלך והתחזק הקשר בינו לבין ר' משה. הוא אף החל להביא אליו עוד סטודנטים יהודיים מן האקדמיה האפיפיורית. לא כל התלמידים הללו, שבאו מארצות שונות, היו זרים ומנוכרים ליהדות ונתונים להשפעת הכמרים הקתוליים. האקדמיה האפיפיורית בוותיקן היתה מקור משיכה לצעירים יהודיים רבים, רובם למדנים גדולים, משום שלא היתה להם אז הזדמנות אחרת להתקבל לאוניברסיטאות ולמכוני לימוד גבוהים. בוותיקן קיבלו תלמידים יהודים בזרועות פתוחות וללא צורך לשלם שכר לימוד, כמובן מתוך מגמה לרכוש אותם לכנסיה. כך או כך למדו אז בוותיקן עשרות צעירים יהודיים. גדליה משה היה זה שבלט ביותר ומשך אליו את עיקר תשומת הלב מבין הסטודנטים היהודיים בגלל כשרונותיו המיוחדים במינם, והוא היה פארם וגאוותם של כל הצעירים היהודיים שלמדו בוותיקן. העובדה שגדליה משה שב באופן מוחלט לתורה וליהדות השפיעה על התלמידים היהודיים להתקרב יותר ויותר ליהדות טהורה ולעסוק יותר בענינים יהודיים. הדברים הגיעו לידי כך שהתלמידים היהודיים החלו לקיים אסיפות, שבהן דובר בגלוי על קירוב הרחוקים והמנוכרים ליהדות. גדליה משה, עטור התארים וההצטיינות, היה נתון כולו להשפעת ר' משה, ושאיפתו היחידה בחיים היתה עתה להניע את התלמידים המרוחקים להיות יהודים חמים יותר וטובים יותר. ר' משה, שעקב אחרי המתרחש בענין רב, נפעם כולו. הוא חש כי יש לו חלק בהתפתחות ושמח

על כך מאד. היה זה לדידו השכר על שהייתו הממושכת ברומא. באחד הימים הגיעה מן הוותיקן ההודעה שלה ציפה ר' משה, ראש קהילת פוזנא לשעבר, הקובעת את מועד הויכוח המחודש בינו לבין הקרדינלים. הויכוח, שהופסק בראשיתו, אמור היה להתחדש בתנאים שונים מן הפעם הקודמת. כך, למשל, במקום שלושים קרדינלים שהתייצבו מולו בפעם הקודמת עמדו כנגדו הפעם רק שלשה. אלא שר' משה הצביע על עיוותים נוספים שעדיין נותרו ומביאים לאי-שויון בין הצדדים. הוא הודיע כי בשום פנים ואופן לא יסכים לקיים את הויכוח באולם הארמון האפיפיורי, הנקרא "אולם הפסלים". הוא הזכיר כי כבר בראשית הויכוח הקודם התנה שבשעת הויכוח לא ימצאו פסלים ותמונות במקום, ושאר הכמרים יסירו מעל עצמם את הצלבים, הכמרים הסכימו אז לכך, והנה עתה מודיעים על קיום הויכוח ב"אולם הפסלים". משום כך לא יוכל להשתתף בויכוח. הדבר הרגיז את הקרדינלים: "חוצפה שכזאת?" — צעקו כמה מן הכמרים, שדרשו לתת לר' משה עונש כזה שילמדו לקח להתייחס בדרך-ארץ כלפי הכנסיה. היו שדרשו לבטל את הויכוח ולהאשים את ר' משה בכך. בסופו של דבר ניאותו הכמרים, לאחר שיקול, לוותר לר' משה. הויכוח הועבר לאחד מחדרי ספריית הוותיקן. עתה התייחס ר' משה לנקודות נוספות של אי-שויון. ראשית, מועד התחלת הויכוח נקבע ליום ששי בשבוע, ור' משה טען שביום זה יוכל הויכוח להתקיים רק זמן קצר, שכן עליו להתכונן בעוד סועד לקראת השבת. בעיה נוספת היתה שוב — מי יפתח בויכוח. אחד הקרדינלים מיהר והחל להשמיע דברים על הצורך בויכוח כדי להוכיח קבל עולם כי היהודים מוכים בסנוורים והם שוגים בכך שהם מחזיקים באמונתם העתיקה. ר' משה מחה על כך שהצד הנוצרי פותח בויכוח. הוא טען שזכות הבכורה מגיעה לנציג הדת היהודית. שוב התנהלו דיונים בין הכמרים לבין עצמם אם לוותר לר' משה או לא. הכמרים הקיצוניים טענו כי יש להכריז על הויכוח כמבוטל באשמת היהודי ולהעניק לצד הנוצרי את הנצחון הטכני. היו שדרשו להעניש קשה את ר' משה על דרישותיו ה"חצופות". גם הפעם גברה יד המתונים, והכמרים נענו לדרישות ר' משה. הויכוח הפומבי נפתח, איפוא, בדבריו של ר' משה, שלש שעות רצופות נמשך נאומו בשפה צחה ובהגיון מלוטש הוכיח את צדקת ועליונות היהדות על הנצרות. בכאב בלתי מוסתר הודו רבים מן הנוצרים הנוכחים כי היה זה נאום מבריק ומשכנע. במיוחד היה גדול הרושם שהשאיר ר' משה על המרצים והסטודנטים היהודיים שבאקדמיית הוותיקן. הללו היו נתונים ברובם תחת השפעת הכנסיה, או שהיו מנוכרים לגמרי ליהדות, ורבים היו פוסחים על שתי הסעיפים. השפעתו של ר' משה על הצעירים היהודיים, כמו השפעתו על גדליה משה גורדון, הלכה וגברה, ודבר זה הסב לו קורת רוח מרובה, מצד אחד תקפו על ר' משה כאב לבו וצערו על שנאלץ לעמוד בויכוח עם הנוצרים שונאי ישראל, וחששו שמא דווקא נצחנו עליהם יגביר את יצר הנקמה שלהם. אך מצד שני אוזנו רגשות מצערים אלה בשמחה וקורת רוח על הצלחתו להרשים את היהודים שבאקדמיה האפיפיורית, וכתוצאה מכך התקרבו אלה ליהדות, לתורה ולמצוותיה. גדליה משה גורדון מוילנא, שעמד כבר על סף השמד וחזר בתשובה, הפך להיות מנהיגם של כל הצעירים היהודיים בוותיקן, ובידיעותיו הרבות הכניס בהם רוח חיים של יהדות. הורי הצעירים, רובם מתבוללים, במדינות שונות, הופתעו לקבל מבניהם מכתבים חדורים ברוח רעננה של יהדות. כולם השתוממו; איך זה דווקא בוותיקן התחזקה יהדותם של ילדיהם? היו מבין ההורים כאלו שקיבלו את הדבר בהבנה ובהנאה, אך היו כאלה שהתמלאו מורת רוח על המהפך הבלתי צפוי. בין אלה היתה משפחה שבדית, מתבוללת לגמרי. בני משפחה זו היו רחוקים לגמרי מיהדות, וחסר להם רק הצעד הפורמלי של המרה לנצרות, דבר שלא היה להם האומץ לבצע. את בנם שלחו לוותיקן בתקווה שהוא, לפחות, יבצע את הצעד הזה, והנה מתקבלים ממנו לפתע מכתבים שבהם הוא מודיע על שובו לתורה ולמצוות, ועל כך שהוא מאושר ביהדותו. ההורים נדהמו מן ה"אסוף" שניחת עליהם. האב הריץ מכתב ארוך לבנו שבו הוא מוכיחו על

ה'שג'עוף' שתקף אותו. בין השאר הצביע לפניו על הנזקים החמורים שהוא מסב בהתנהגותו החדשה לעצמו ולמשפחתו, ועל סכנת הנפשות שבה הוא מעמיד את עצמו. הבן לא נשאר חייב תשובה. בנימוס אך בתקיפות דחה את כל טיעוני האב, בציינו כי אמנם התורה מחייבת אותו בכיבוד אב ואם, בכל מצב ורחני שבו ההורים נמצאים, אך יחד עם זה אין הוא חייב לשמוע להם בעניינים המנוגדים לתורה. בסימו של המכתב מייעץ הבן להוריו למכור רכושם ולעבור לגור באמשטרדם שבהולנד, שבה התנהלו אז חיים יהודיים תוססים. הוא עצמו, הבן, הלומד רפואה, יבוא לשם, לאחר שיסיים לימודיו, שכן איננו מתכוונן לחזור לשבדיה המתבוללת ואכולת שנאת הגויים ליהודים. ההורים לא השתכנעו, אך הבן נהג כפי שכתב. כאשר סיים לימודיו והוסמך כרופא נסע לאמשטרדם והשתקע שם. כאן נשא לאשה בתו של אחד מנכבדי העיר, יהודי למדן ועשיר, והתפרסם כרופא מעולה וירא שמים. כעבור שנים עברו גם הוריו לאמשטרדם והחלו לקיים חיי תורה ומצוות. סטודנט יהודי אחר, בשם אנטוני יסינובסקי, היה בן למשפחה מתבוללת בוורשא שבפולניה. ההורים היו כה רחוקים מיהדות עד שלא מלו את בנם זה. עם זאת לא היה להם עדיין האומץ להתנצר, ותכניתם היתה שבנם ישתקע באיטליה לאחר שיסיים חוק לימודיו במדעי הטבע ושם הוא יתנצר. לאחר מכן יעברו גם הם לאיטליה ויתנצרו בעקבותיו. גם אנטוני היה בין הצעירים שחזרו בתשובה. הוא מל עצמו, והחל לנהל אורח חיים יהודי. זמן רב לא הודיע על כך להוריו, עד שסיים את לימודיו. לאחר שקיבל את התואר הודיע לפתע להוריו הנדהמים על כך שהוא נימול ושמו בישראל: אברהם. באותו מכתב אף הודיע להם כי הוא מתכוונן אמנם לחזור לפולניה, אך לא לוורשא כי אם לקראקא, שהיתה עיר של תורה ויראת שמים. ההורים היו כמוכי רעם, וניסו להניאו מדרכו החדשה. ברם, אברהם יסינובסקי הגשים את תכניתו, הוא השתקע, כיהודי שומר מצוות, בקראקא, שם התקבל כפרופסור באקדמיה של הנסיך רדזיביל, ונשא לאשה אחת מבנות המשפחות המיוחסות בעיר. ר' משה חש ששליחותו ברומא נסתיימה. את שארית זמנו בעיר זו התכוונן לנצל לקניית חפצי חן, במגמה להעבירם ללונדון ולפתח שם את מסחרו. ברם, בינתיים נודע לר' משה כי לאחר שהאפיפיור שמע על נצחונו על הקרדינלים פקד על פרסום ספר שבו יוסבר בהרחבה ובאופן משכנע יתרונה של הנצרות על היהדות, תוך דחיית כל הטענות שהעלה ר' משה. דבר זה עורר אצל ר' משה את הרעיון שהיהודים יפרסמו כתב הסברה מפורט להוכחת האמת הנצחית שביהדות. משום כך ביטל ר' משה את תכניתו לנסוע ללונדון, ובמקום זה נסע למנטובה שבאיטליה, שהיתה אז עיר ואם בישראל. יחד עם גדולי התורה שבעיר זו הכין את הספר הנידון. (ספר הזכרונות ח"ב, ראה שם עוד בהרחבה על המשך פעלו וקורותיו של ר' משה)

הרה"ק רבי ברוך, אבי אדמו"ר הזקן

יומא דהילולא - ח' תשרי

הרה"ק ר' ברוך היה תלמיד הבעל שם טוב הקדוש. נולד לר' שניאור זלמן (בן ר' משה מפוזנא, אודותיו מסופר לעיל) ומרת רחל פוזנר. לאחר שאביו ואמו נפטרו, הוא הסתובב הרבה בעיירות והחליט לא לקבל נדבות משום אדם, אלא להתפרנס רק מיגיעת כפיו. בהגיעו לעיירה ליאזנא, לאחר זמן ממושך שלא הגיע אוכל לפיו, הוא חש בתחושת רעב כבדה, עד שגנן בשם ר' אברהם הזמין אותו לעבוד אצלו. לקראת פסח החליט ר' אברהם להזמין את ברוך הצעיר לליל הסדר כדי להכניס אותו לאט לאט למשפחה כי רצה שהוא יתחתן עם הבת שלו, אך ברוך החליט ללכת משם כי לא רצה לקבל נדבה. בסופו של דבר מצא אותו ר' אברהם בויטבסק והציע לו את בתו רבקה והם התחתנו ח' תשרי יום פטירתו של הרה"ק ר' ברוך אביו של כ"ק אדמו"ר הזקן. מנוחתו כבוד בעיר סוליש כיום - וינוגרדוב באוקראינה. (אג"ק אדמו"ר הזקן ע' 9)

מורנו הבעל-שם-טוב גילה להרב המגיד ממזריטש בשם מורו הבעל-חיה-יחידה, אשר במשך הימים בוא יבוא אליו בנו של הצדיק נסתר הר' ברוך, והוא בעל נשמה חדשה, ר' שניאור זלמן, וילך לו, ואחר כך ישוב אליו ויסתדר אצלו, ואז יגלה לו מי הוא ודבר השליחות אשר נמסרה לו להורות דרכי החסידות. ואף כי הדרך מסוכנת מאד בתחילתו, אמנם אחריתו ישגא מאוד. מורי הבעל-חיה-יחידה ואני נעורר רחמי שמים עליו ועל מקושריו לדורותיהם עד כי יבוא משיח צדקנו.

הוריו של אדמו"ר הזקן, ר' ברוך ורבקה נישאו ביום שישי י"ז אלול תק"ג ובמשך שנים רבות לא היו להם ילדים. בעצת ר' יצחק שאול נסעו יחד בחודש מנחם אב ה'תק"ד אל הבעל שם טוב כדי שיברכם בילדים. הבעל שם טוב ידע שנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם, ברכם והבטיח להם שבשנה הבאה יפקדו בן זכר. בינתיים נשאר הזוג ברוך ורבקה אצל הבעל שם טוב ובסעודת יום ההולדת של הבעל שם טוב בח"י באלול, אמר הבעל שם טוב לר' ברוך: "למועד הזה ממש אתם חובקים בן" ואכן בדיוק שנה לאחר מכן, ביום רביעי ח"י אלול קה"ת נולד שניאור זלמן, בעיירה קטנה ליד ליאזני. ביום הכיפורים שנת ה'תק"ו נסע ר' ברוך אל הבעש"ט, וקיבל ממנו סדר איך להתנהג עם הילד. הבעש"ט הזהירו שלא לספר לאף אחד שנולד לו בן ולא על חכמותיו. בגיל שנה החל לדבר ובהיותו בן שנתיים הרגישו הוריו כי לילד יש זיכרון ותפיסה בלתי רגילים.

בהגיעו לגיל שלוש בשנת תק"ח הביאו אותו הוריו ודודתו אחות אביו - הרבנית דבורה לאה אל הבעל שם טוב, למז'בוז. הבעש"ט הניח לו את פאותיו, בירכו ברכת כוהנים והזהיר את הוריו שיחזרו לביתם מיד ושלא יספרו היכן היו. לשאלת הילד מי היה היהודי שגזז את שערותיו השיבה אמו שזהו היה "סבא". שניאור זלמן אובחן כילד מסודר בזמנים ובלימודים. ביום ט"ו כסלו תק"י בגיל חמש התקבל ר' שניאור זלמן כאחד מחברי החברה קדישא בעיירה ליאזני. בגיל שמונה כבר היה בקי בסידור "שער השמים" של השל"ה, והתנהג לפי הנהגות השל"ה. כמו כן, כתב פירוש על התורה שכלל את הפירושים של רש"י, ראב"ע ורמב"ן אך לאחר שחלם שלוש פעמים כי רש"י, ראב"ע ורמב"ן תובעים אותו לדין, שרף את הפירוש! בהיותו בן אחת עשרה החל בעסקנות כללית ובגיל בר המצווה בשנת ה'תקי"ח הוכתר בתארים גאון, רב תנא הוא ופליג. בגיל שמונה עשרה סיים ללמוד את התלמודים נושאי כליו ואת ספרי הראשונים והאחרונים.

הבעש"ט מוציא מהס"מ את השם הקדוש שבו תלויה הגאולה

הרבי מוהריי"צ נ"ע מספר: שמעתי מכ"ק אאמו"ר הרה"ק שליט"א (כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב) בשם הישיש מראדמיסעל, שהי' בין אלו שהיו מנקים קודם הפסח את הספרים והכתבים אצל כ"ק אאזמו"ר הצמח צדק וצוקללה"ה. והי' מונח הרבה כתבים, עלים, ואגרות בשייד תיק. והיה פתק אחד ארוך כ"ק כ"ק אדמו"ר הזקן וצוקללה"ה, וזה היה נכתב בו ממה שזוכר: יש פלוגתא בין ר"א וחכמים על אברהם אבינו ע"ה, דאחד סובר דבן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו, וא' סובר בן מ"ח שנה, ועל הבעל שם טוב הכל מודים דבן ג' שנים הכיר. אביו ר' אליעזר הי' בן מאה שנה ואמו שרה היתה בת צ'. ופעם א' גילו לו בחלום שיקדש את עצמו, כי יולד לו בן שיאיר לישראל. והתקדש ונולד הבעש"ט. ונולד שלא כדרך כל הילדים, בהיותו בן ג' חדשים הי' הולך ומדבר, ובהיותו בן שנה וחצי, הסתלק אביו ר' אליעזר, וקודם הסתלקותו אמר לו: אל תפחד משום אדם, כי אם מן הקב"ה בעצמו. לעת היארציית של אביו ר' אליעזר מתה אמו שרה, והוא הי' הולך ברחובות, ומקל בידו, והיו אנשי העיר מחזיקים אותו. הוא לא הי' מתיירא

משום דבר והי' הולך ליערות. בליל שבו נגמר לו ג' שנים, הי' ליל חושך ואפילה וגשם שוטף. לקח את המקל והלך לו לילך ליער, אמרו לו בני אדם, האיך אתה הולך בליל חשך ואפילה כזו, והשיב: אין אני ירא משום דבר כי אם מן הקב"ה בעצמו. כשבא לעומק היער ראה בית גדול ומפואר והי' בו אור רב, ונכנס לחדר לפנים מחדר, עד שנכנס לחדר שכל הלצים שלוחי הס"מ יושבים מסובים. אמרו לו: האיך אין אתה ירא לנכנס לכאן. אמר: אין אני ירא משום דבר כי אם מהקב"ה בעצמו. אמרו לו: אינגעלע וועסטו מודה זיין =ילד אתה מודה שעזב ה' את הארץ. מיד צעק הבעש"ט: "יתפרדו כל פועלי און", ונתבטלו כלא היו. עד י"ח שנה למד אתו אחי' השילוני. ואח"כ זכה להיות תלמידו של משיח. בהיותו בן י"ג שנה למד אותו אחי' השילוני כל השמות וכינוייהן, לבד שם א' שלא למדו, ושאל הבעש"ט מפני מה, והשיבו כי השם הזה גם הוא אינו יודע ומסור ביד הס"מ, כי לא רצה להחריב את הבית עד שיתנו לו שם זה במשכון, כי בשם זה תלוי הגאולה. והתחיל הבעש"ט להתעסק להוציא את השם הזה, ואמרו לו מלמעלה "הרבה השתדלו בזה וניזקו", והשיב כי אין אני ירא משום דבר כי אם מן הקב"ה בעצמו. עד אשר הביא את הס"מ, ואמר הס"מ: טיפה סרוחה לא הייתי בעוה"ז עד עתה אלא ב' פעמים בזמן חורבן בית ראשון ושני. ולי סיפר הישיש שהב' פעמים אחד בזמן עץ הדעת והב' בזמן.. בהצילום שתחת ידינו, נחתכו מהגליון תיבות אחדות. והאיך העזת להביאני. והשיבו: אין אני ירא משום דבר כי אם מן הקב"ה בעצמו, "והוציא בלעו מפיו" וראה להלן בדברי הרה"ח הרה"צ ר' הלל מפאריטש את פירוש הדברים. ובסוף היה כתוב בזה הלשון: כל זה זכיתי אדמוה"ז לשמוע מפי הבעש"ט בהקיץ. (כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ספר השיחות תש"ו – תש"ז ע' 420 הע' 75 וראה "לקוטי ספורים" פרלוב הוצאה ראשונה ע' ט')

משיח צדקנו היה רבו של הבעש"ט

לעיל הובא מכת"ק אדמוה"ז שזכה לשמוע מפי הבעש"ט בהקיץ, שבעת הבר מצוה של הבעש"ט עד י"ח שנה כבר למד איתו אחי'ה השילוני וכנראה שלא גילה לו שמו. ואח"כ זכה הבעש"ט להיות תלמידו של משיח, ובתחילה גם לא גילה שנה שלימה לבעש"ט מיהו. וכן מובא ב"כתר שם טוב" ובכמה מקומות המכתב הידוע, שאלת הבעש"ט את פי המשיח אימתי אתי מר, והשיב משיח בזאת תדע בעת שיתפרסם לימודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעיינותיך חוצה מה שלמדתי אותך והשגת. והרי משיח בעצמו אומר לבעש"ט "מה שלמדתי אותך והשגת". ועל פי זה יש לומר, שגם הסיפור הקודם הכוונה למשיח צדקנו שלימד את הבעש"ט. הרה"ח ר' דובער יפה, ששמע ביחידות אצל הרבי הרי"צ נ"ע נשמת אדמוה"ז והתגלות התניא האלקי הוא השם שבו תלוי הגאולה הרה"ח ר' הלל פאריטשער התוועד בליובאוויטש, וביאר באריכות גדולה את הענין של "והוציא בלעו מפיו", שהכוונה בזה היא שהבעש"ט הכריח את הס"מ והוציא ממנו את "השם שבו תלויה הגאולה", שהוא הענין דלידת הנשמה החדשה של אדמו"ר הזקן לעוה"ז הגשמי, וגילוי תורת חסידות חב"ד על ידו. ובפרט התגלות התניא האלקי, תורה שבכתב של פנימיות התורה, שהוא גילוי אלקות בהבנה והשגה דוקא, הן בשכל אלקי של נפש האלקית, והן בשכל האנושי של נפש השכלית, ועד גם השכל של נפש "הבהמית" דכל ישראל, שבזה דוקא תלויה הגאולה, וברחמים. (הרה"ח ר' חיים אברהם דוכמן, בשם הרה"ח ר' הלל פאריטשער. וראה "לקוטי ספורים" פרלוב ע' ט').

הנשמה החדשה שתהפוך קרח לאש

משרת הבעל שם טוב סיפר שפעם אחת העיר אותו הבעש"ט באמצע הלילה ואמר לו: "קום בוא איתי אל הנהר כי צריך אני דחוף לטבול". – כבר היה אז חורף אמיתי, על פני הנהר היה קרח עב, ויקח

המשרת קרדום לשבור את הקרח ונר להאיר. הטבילה נתארכה זמן מסוים עד שכבה הנר, אמר לו הבעש"ט: קח נר של קרח והדלק אותו, אבל טבול אותו תחילה במי הנהר ואח"כ תדליקו, וכן עשה המשרת הטבילו ואח"כ נדלק, ונר הקרח דלק והאיר עד שגמר הבעש"ט את טבילתו. ואמר הבעש"ט בהתעוררות גדולה:

"ברגעים אלו ירדה לעולם הזה נשמה כזו שמקרח תעשה אש" וכוונתו היתה על אדמוה"ז בעל התניא. בטבילה זו סייע הבעש"ט לירידת הנשמה החדשה של אדמוה"ז עד למטה לעוה"ז הגשמי. שעיקר תכליתה של נשמה זו, הוא גילוי התניא קדישא בעולם והמשכה בתורת חסידות חב"ד של רבותינו נשיאינו, שהיא היא ההכנה לביאת המשיח. הרה"ח ר' חיים אברהם דוכמן, בשם הרה"ח ר' משה ווילענקער והרה"ח ר' אייזיק האמליער הוראות הבעש"ט לאביו ואמו של אדמו"ר הזקן אודות הולדתו וחינוכו. כל נשמה טרם ירידתה משרשה ומקורה, למטה, צריכה הכנה שנה אחת. נשמה חדשה צריכה הכנה של שלש שנים. שלש שנים לפני לידתו של רבינו הזקן, ידע מורנו הבעש"ט שנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם הזה. אך מי יזכה לנשמה חדשה, זאת לא ידע, ויחפשה בהיכלות. כשנשמה חדשה צריכה לרדת לעולם הזה, מעלימים זאת אפילו ממלאכי מרום, שלא תשלוט בה עין קנאה. מורנו הבעש"ט ידע מה זאת נשמה כמו שהיא למעלה, הוא ידע גם איך הנשמה יורדת בהתלבשות למטה, אך איך הוא עם נשמה חדשה – זאת רצה הבעש"ט לדעת. מורנו הבעש"ט ידע שבשנה זו תרד נשמה חדשה לעולם הזה, אבל היכן, ואצל מי – לא ידע. אביו של רבנו הזקן הצדיק ר' ברוך, היה מאנשי הבעש"ט, אחד מהצדיקים הנסתרים. כשעברה שנה מהחתונה והרבנית רבקה עדיין לא נפקדה, נסעו ר' ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, בחודש אלול, אל הבעל שם טוב, לבקש את ברכתו שיפקדו בבן קיימא. הבעל שם טוב ברכם והבטיח שבשנה החדשה, תק"ה, יפקדו בעוה"ז בבן חי וקיים. את העובדה, שהבן שבו ברוך מורנו הבעל שם טוב את הצדיק ר' ברוך וזוגתו הרבנית רבקה, יש לו שייכות וקשר לנשמה החדשה שצריכה להיוולד בשנת תק"ה – העלימו גם מהבעל שם טוב. לפני נסיעתם של הצדיק הגאון ר' ברוך ואשתו הרבנית רבקה נ"ע ממזיבוז, נכנסו אל הבעש"ט לקבל ברכת הפרידה. הרבנית הצדקנית רבקה שהיתה במצב רוח של התעוררות גדולה, אמרה למורנו הבעש"ט: כשהשי"ת ימלא ברכתו הקדושה של מורנו הבעש"ט בבן זכר חי וקיימא – היא תקדישו לתורה ועבודה בדרכו של מורנו הבעש"ט. לאחר שנולד אדמו"ר הזקן אמר מורנו הבעש"ט: ביום הרביעי שבו נתלו המאורות, ירדה נשמה חדשה שתאיר את העולם בתורת הנגלה והחסידות ותהיה לה מסירות נפש על דרך החסידות ותצליח עד ביאת המשיח. ליום הכיפורים שנת תק"ו, נסע הצדיק ר' ברוך אל מורנו הבעל שם טוב. כשנכנס אליו הזהירו מורנו הבעל שם טוב, שלא יספר לאף אחד שנולד לו בן, ולא יגלה את השם שנתנו לו. וכן נתן לו סדר הנהגה איך להתנהג עם הילד.

מורנו הבעש"ט היה מזכיר את הילד רבנו הזקן שלש פעמים בכל יום בכל תפלה, ונתן לו סדר הנהגה לשנה שלימה בשביל הילד, והזהירו מאד על שמירת הילד מעין רואים, ושלא לספר על "חכמותיו" כמנהגם של הורים מסויימים, ולא לדבר לאחרים שום דבר אודות הילד. ביום הרביעי, ח"י באלול, תק"ה, באה הרבנית רבקה וגיסתה הרבנית דבורה לאה עם הילד למזיבוז אל מורנו הבעל שם טוב, ומיד אחרי שמורנו הבעש"ט חינך את הילד בפיאות הראש בחדרו וברכו בברכת כהנים, הזהירן לנסוע מיד חזרה לביתו ושישמרו עצמם שלא ידעו מהם, ושלא ידברו ביניהם על מקום היותם. (כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע,

מגלין לאדמוה"ז מי הוא, ודבר השליחות אשר נמסרה לו

לטעם וכוונה מיוחדת אגלה לכם ענין פנימי ועצמי, מהוד כ"ק רבנו הזקן כשהי' בפעם הראשונה אצל מורו ורבו הרב המגיד ממעזריטש. מורנו הבעש"ט גילה להרב המגיד ממעזריטש בשם מורו הבעל ח"י, אשר במשך הימים בא יבא אליו ר' שניאור זלמן בנו של הצדיק נסתר הרב ברוך, והוא בעל נשמה חדשה וילך לו, ואח"כ ישוב אליו ויסתדר אצלו, ואז יגלה לו מי הוא, ודבר השליחות אשר נמסרה לו להורות דרכי החסידות. ואף כי הדרך מסוכן מאד בתחלתו, אמנם אחריתו ישגה מאד. וסיים הבעש"ט: מורי הבעל ח"י ואני נעורר רחמי שמים עליו ועל מקושריו לדורותיהם עד כי יבוא משיח צדקנו. ויצו לו – להרב המגיד – אשר בבואו אליו ימסור לו הדברים בלשונו בדיוק, מהם לא יגרע ועליהם לא יוסיף. ואשר ימסור לו – להוד כ"ק רבינו הזקן – דרכי הזהירות והשמירה, אשר איש לא ירגיש במעלתו העצמית ובשליחות הנמסרה לו ביחוד, וכפול וישלש להזהירו כי בנפשו הוא.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרב הקדוש הצ"צ אומר להוד כ"ק אאזמו"ר הרב הקדוש מוהר"ש: הסבא רבינו הזקן הי' 40 שנה מקבל פנימי ועצמי, שכל מה שהי' מקבל באתגליא ובנסתר, הכל נתעצם אצלו, ואז התחיל לגלות את "התניא" במאמרים בשבת מברכים ובימי המועדים. (כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ספר המאמרים ה'תש"ח ע' 174 ואילך)

הבעש"ט והמגיד מושחים את רבינו הזקן לנשיאות לדורותיו

הבעש"ט מסר לתלמידו הרב המגיד, את פך השמן הרוחני, למשוח בו את רבינו הזקן לנשיאות לדורותיו. (כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ספר המאמרים ה'תש"י ע' 163- תרגום מאידיש)

אדמוה"ז זוכה ב"ראשו כתם פז"

מסופר שהאריז"ל בעת הטהרה שלו כשהכניסו גופו למקווה, הרכין עצמו עם ראשו לטבול מעצמו – כן הוא בהקדמת נגיד ומצווה ובשבחי האר"י. ומסיפורי חסידים הראשונים, אשר בטהרת הרב המגיד הגדול ממעזריטש על פי הגורל, זכה רבינו הזקן בראשו כתם פז, והובילו את הרב המגיד נ"ע למקווה לטבול, ואמר רבינו הזקן הנה אמרו רז"ל גדולים צדיקים במיתתן כו' על כן יניחו את מורנו שיטבול בעצמו, וכן הי' שהניחוהו וטבל בעצמו ג' פעמים (כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אגרות קודש חלק כ' ע' פא)

רבינו הזקן הלביש בחסידות חב"ד, את האור שנברא ביום הראשון

הבעש"ט ותלמידו הרב המגיד, היו רואים מסוף העולם ועד סופו, ממש באופן של ראייה מיט אזעענדיק אויג, והיינו ע"י שהי' גלוי לפנייהם האור שנברא ביום הראשון שהשי"ת גנזו בתורה, וכמו"כ היתה גם הראייה של אדמוה"ז. "אור שנברא ביום הראשון" הוא האור שלמעלה מהשתלשלות – ועוד גבוה יותר האור שקודם הצמצום, ושם גופא – האור שלגלות עצמותו. ואצל אדמוה"ז ניתוסף לגבי הבעש"ט, שהאור הזה האיר אצלו בהתיישבות – "קולע אל השערה". כי בהתגלות פנימיות התורה ע"י הבעש"ט והמגיד, לא הי' העולם יכול לקבל זאת, ולכן הגם שזהו מדריגה גבוהה ונעלה במאד, מ"מ אין זה עדיין התגלות עצם פנימיות התורה, ורק כשבאה החסידות בהתלבשות בהשגה ע"י אדמוה"ז הנה בזה נמשך עצם פנימיות התורה. אלא שענין גילוי הבעש"ט והרב המגיד, היו הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה שנתגלה ע"י רבינו הזקן, וזהו בדוגמת עבודת האבות "ריחות" שהיו הכנה לגילוי העצמות דמתן תורה.

ע"י לימוד חסידות חב"ד לוקחים את הענינים הכי גבוהים עד ל"אור הגנוז" ועוד יותר גבוה, וזה בא בשכל דנפש האלקית – באופן של "התיישבות אור בכלי" – עד להבנת השכל של נפש הבהמית. (כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, "לקוטי שיחות" ח"ד ע' 1138).

תורת הבעש"ט והרב המגיד היו הכנה לגילוי תורת אדמוה"ז בתניא

כשם שהוא בנוגע לתורה שבכתב ותורה שעל פה בכלל – שהתורה שבכתב כוללת לא רק את כל התורה שבע"פ – ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא שנתגלתה אח"כ, אלא כלולים בה גם הענינים בתורה שנלמדו קודם מ"ת. על דרך זה הוא בנוגע לספר התניא, שבו נכללו כל הענינים של תורת החסידות, לא רק ענינים אלו שגילו אדמוה"ז ונשיאי חב"ד לאחר ספר התניא, אלא גם אותם הענינים שאדמוה"ז גילה קודם כתיבת התניא. ויש לומר עוד יותר: מכיון שהבעש"ט והמגיד לא כתבו את תורתם – אלא היא היתה רק בבחינת תורה שבע"פ שנכתבה אח"כ ע"י תלמידיהם – הנה באמצעות תורת חסידות חב"ד, הביא אדמוה"ז בספר התניא גם את הענינים של החסידות הכללית בהבנה והשגה. מכל הנ"ל מובן גודל הענין והעילוי וכו' של לימוד ספר התניא – שהוא תורה שבכתב של תורת החסידות – שע"י לימוד זה, בתוככי לימוד החסידות בכלל, נזכה בקרוב ללימוד תורתו של משיח – שענינה פנימיות התורה. דגילוי הבעש"ט והרב המגיד היו הכנה לגילוי עצם פנימיות התורה שנתגלתה ע"י רבינו הזקן, בדוגמת עבודת האבות שהיתה הכנה לגילוי העצמות דמתן תורה. כ"ק אדמו"ר "לקוטי שיחות" ח"כ ע' 184-183 ובהגהה שם

גילוי תורת הבעש"ט הוא בחסידות חב"ד ובתניא בפרט

התניא שייך לבעש"ט, שכן גילוי תורת הבעש"ט הוא בחסידות חב"ד ובתניא בפרט. כידוע הרמז בהסכמת הרה"ק ר' יהודה לייב הכהן לספר התניא "וכעת ישמח ישראל בהגלות דברי קדשו" – ש"ישראל" רומז על הבעש"ט. כ"ק אדמו"ר, "לקוטי שיחות" ח"ב ע' 307 – תרגום מאידיש

שנות חייו האחרונות של הרה"ק ר' ברוך

על שנות חייו האחרונות של הרה"ק ר' ברוך ועל הסתלקותו מסופר: רבי ברוך גר בעיר ליאזני, ולא היה יכול לסבול שבנו כ"ק אדמו"ר הזקן קם בפניו וחולק לו כבוד רב. הוא היה טוען: איך יתכן שאיש אשר שכינה מדברת מתוך גרונו יעמוד בפניו. ולכן החליט לעזוב את ליאזני והחל נודד מעיר לעיר. בכל מקום היה מגיע לבית הכנסת וכולם הכירו בו שאין הוא איש פשוט והיו מזמינים אותו לסעוד על שולחנם. כך נדד ממקום למקום עד שהגיע לעיר סוליש שבהונגריה, שם ביקשו אחד מעשירי העיר להתארח אצלו. אותו עשיר, שעסקו היה בעשיית י"ש, ראה ברכה רבה בעסקיו באותו יום. הוא הבין שהצלחה באה לו בגלל אותו אורח, ולכן ביקש מרבי ברוך שישאר בביתו באופן קבוע. הסכים רבי ברוך להצעתו של האיש ונשאר לגור בביתו של העשיר שדאג לכל צרכיו. רבי ברוך חי שם שנים אחדות. כשהרגיש שהגיע זמן הסתלקותו, נקבצו ובאו אליו כל גדולי וחשובי העיר, וישאלוהו האם יש לו בנים והיכן מקומם, כדי להודיע להם. אמר להם רבי ברוך: יש לי ארבעה בנים ברוסיה, כולם רבנים, לשנים מהם צריך להודיע, לאחד צריך רק לרמוז ולרביעי לא צריך כלל להודיע, כי ידע בעצמו. אחרי הסתלקותו קברו אותו בכבוד גדול והחברה קדישא הקימה מצבה על קברו (ימי חב"ד ע' 13)

כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ כותב: רבי ברוך, היה צדיק נסתר ולמדן מופלא ועסקן בעניני צדקה והתנהג בפשטות כאחד מבעלי הישוב (סה"מ תש"ט ע' 87)

כ"ק אדמו"ר הזקן רבי שניאור זלמן ק"ק

יומא דהילולא - כ"ד טבת

ראשי פרקים מתולדותיו וכן מבחר סיפורי מופת - ראה בספרנו "נפלאות הנשיאים". וכאן יובאו סיפורים ממקורות נוספים:

בהיות אדמו"ר הזקן אצל מורו ורבו הרב המגיד, היה עני ביותר. והייתה לו כוס מזכוכית שהיה משתמש בה כל השנה, וכשהגיע חג הפסח היה הסדר אצל הרב המגיד שהוא היה נותן מצות ויין, אבל לכל אחד מהתלמידים היו כלים משלו.

לאדמו"ר הזקן הייתה רק הכוס הנ"ל, והייתה אצלו שאלה האם להכשיר את הכוס ע"י מילוי ועירווי וכו' או להצטרך לבריות [=ללוות כסף] על מנת לקנות כוס אחרת. לאחר שקלא וטריא החליט, שלא יצטרך לבריות, והכשיר את הכוס.

בהגיע ליל הסדר וכל אחד מהתלמידים ישב לשלחן וכוסו מונח לפניו, כאשר נטל הרב המגיד את כוסו כדי לקדש עליו על היין, אמר פתאום לתלמידים: "מריח חמץ", ופנה לתלמידו הרה"ק ר' מנחם מענדל מוויטבסק שיסתובב סביב השלחן להריח איפה החמץ. שלש פעמים הסתובב הרמ"מ סביב השלחן ובכל פעם אמר שאינו מריח חמץ, והרב המגיד ביקשו לבדוק שוב.

כשראה הרב המגיד שאי אפשר למצוא מהיכן בא ריח החמץ פנה אל התלמידים ואמר: מה אעשה והרמ"א עומד כנגדי בפנים זועפות ואיננו נותן לי לעשות קידוש. כששמע אדמו"ר הזקן שהרב המגיד הזכיר את הרמ"א, אמר להרב המגיד שהוא עבר על מה שכתוב ברמ"א (סי' תנ"א סעיף כ"ו) שלא להכשיר כלי זכוכית לפסח אלא לקנות חדשים, והוסיף שעשה כן משום שלא רצה לחזור על הפתחים כדי לקיים מנהג (עיין פרי מגדים סי' תנ"א משבצות זהב סק"ל). עמד הרב המגיד, נשק לאדמו"ר הזקן על מצחו ואמר: כוחך גדול שהיית יכול להביא את הרמ"א, ואמר לו שיקדש וישתה ד' כוסות מכוסו. [בשם אדמו"ר הצמח צדק. שמועות וסיפורים ח"ג ע' 179 ואילך]

אדמו"ר הזקן נ"ע הודיע לאנ"ש דהומיל, שנענה לבקשתם ויבוא ביום פלוני להומיל, ויצאו כל זקני העיר לקבל פניו, אך התאכזבו שלא בא. המתינו כמה ימים אך לא הופיע, וחזרו לעבודתם. ביום השלישי נודע שהוא בא בחשאי מטעם הידוע לא רצה שיכבדוהו. באותו יום פרצה שריפה גדולה מאד בתוך העיר, ויצאו כל מכבי האש למקום השריפה במכוונות לכיבוי אש. גם מעיירות הסמוכות וגם מחצר הגרף באו עם מכוונות משוכללות ולא עלתה בידם לכבות האש. והייתה סכנה גדולה שכל העיר בעשן תכלה. החסידים הודיעו לאדמו"ר הזקן על האש שפרצה, ויצא ויבט על האש איזה רגעים, ומיד פנתה הרוח לצד הנהר "סאס" (כי מתחילה הייתה הרוח לצד העיר, ומזה הייתה הסכנה שתשרוף כל העיר ר"ל), ואחרי זה לאט לאט נשקטה האש.

למחרת נודע לגרף שסיבת כיבוי האש הייתה ע"י האדמו"ר, ונתפעלו מאד. ויאבה לראות את פני הרב הזה, שרק במבטו השקיט את האש, מה שלא יכלו הכבאים עם המכוונות הטובות, וישלח את אחד ממשרתיו לקבוע מועד פגישה עם האדמו"ר, ובאיזה אופן שהרב יבוא אליו או שהוא יבוא אל הרבי, ויען האדמו"ר, שאם הוא רוצה לראותו שיבוא הוא אליו, וקבע לו מועד אחר תפילת שחרית. למחרת בשעה שנקבעה בא הגרף ויעמוד בפתח, והודיעו לאדמו"ר שהגרף מחכה ליד הפתח. ויצא החוצה, ויהי אך ראה

הגרף את האדמו"ר, שאלו בהתרגשות, האם אודך חי? ויען האדמו"ר, טועה אתה בי, אני תלמיד תלמידו של האיש שאתה חושב. ובזה נסתיימה הפגישה ויכנס האדמו"ר חזרה ויסגור את הדלת. אנ"ש סיבכו מיד את הגרף, שנראה מאושר מהפגישה, בשאלה, שיפתור להם מה הייתה שאלתו, ומה הייתה תשובתו של האדמו"ר. ויען הגרף, אספר לכם מה ששמעתי מאבי, הוא היה עובד בשירות הצבא (פאלקובניק), והגדוד שלו היה במעז'יבז', כי אז היה תמרונים (מאנעווערס) גדולים, אבי שנסע עם גדודו עזב את הבית, ואמי נשארה לבד מצפה בביתה. בעת ההיא היה מצב חירום, ועל כן לא היה דואר, כי אם ע"י שלוחים, אבי לא קיבל מכתב מאמי חודשים רבים, והיה דואג לדעת משלום אמי, ומשלום כל המשפחה.

יום אחד היה צריך להיות ביקור של שר הצבא העליון, וישלח אבי אחרי החייט לבוא לסדר את הבגדים לראשי הצבא, החייט הכיר את אבי כאיש צוהל ושמח תמיד, ועתה תוגה נסוכה על פניו, וישאל את אבי מדוע נשתנו כה פניך, ויספר לו שזה כמה חודשים, שלא קיבל מכתב מביתו, וע"כ הוא דואג להם, ויאמר לו החייט, הלא ישנו כאן רבי עושה פלא, שאל נא אותו והוא יגיד לך מכל הנעשה בביתך, כי הוא קולע אל המטרה לאמיתה. וישלח אבי את אחד ממשרתיו, לשאול את הרבי, הוא הבעל שם טוב, אם יכול לבוא אליו, או שאבי ילך אצלו, ויען הרבי, "אם הוא צריך אותי, יבוא אלי". כאשר בא אבי אל הרבי הק', העמיד את אבי ליד חלון, ויתן לו מראה (שפיגעל) קטנה, ויצו שיסתכל בה, ומה שיראה יאמר לו. ויאמר לרבי שהוא רואה איך שהוא יוצא את העיר ופורח באוויר על פני נהרות ואגמים וכפרים, ועתה הוא פורח מעל עיר קייב, ועתה הוא קרוב לעיר פלונית, עד שהגיע לתחום עיר הומיל, מקום מגורי אבי, ומתקרב לתוך העיר, מקום הגן וההיכלות אשר בתוך החצר, כאשר הגיע לשער החצר, הביט דרך מחיצת חוטי הברזל אשר לחצר, וירא איך שהמשרתים רצים הנה והנה, והאחד מבשר לחבירו, כי אשתו של הגרף ילדה בן זכר ברגע זה, ויותר לא ראה. אמר לו הבעש"ט שבעוד ימים אחדים יגיע שליח בבשורה שגולד לו בן, וכך היה, הבן הזה עומד בפניכם, זה אני. ויהי כאשר שמעתי שהרבי במבטו על האש השיב את האש אחורה לצד הנהר, חשבתי שבוודאי הוא אותו הרבי עושה פלא, ועל כן שאלתיו, האם עודך חי?? ויענני שהוא רק תלמיד תלמידו של אותו הרבי, ופגישה זו ממלא אותו אושר (שמועות וסיפורים שם ע' 139 ואילך. מתוך רשימותיו של ר' טוביה בלקין ז"ל).

בעיר אחת הסמוכה לליוזנה, עזב איש את אשתו עם שני ילדים קטנים, וכבר עברו כמה שנים, ואין קול ואין עונה, ונשארה עגונה צעירה ועניה. התחילה לכתת רגילה מעיר לעיר לחפש אחריו, ואח"כ התחילה לדפוק על דלתות הרבנים ובתי דינים גדולים, אולי ימצאו לה היתר עגונה, אבל כל עמלה לשוא. אז ייעצו לה בני העיירה, שתלך לאדמו"ר הזקן בליוזנה, ואף כי בימים ההם לא הניח שום אשה לבוא אליו, אך היא תעמוד ולא תזוז מפתחו עד שיתן לה תשובה ברורה, וכן עשתה, כל יום היתה באה לפתחו ובכתה בקולי קולות שיכניסוה לכ"ק אדמו"ר הזקן, אבל לא נענתה. פעם אחת, בשעה שבאו חסידים, ובניהם מצויינים, אנשי שם, נכמרו רחמיהם עליה, וישתדלו בעדה, היא עמדה מאחורי הדלת, והאדמו"ר נתן לה תשובה קצרה, שתלך לעיר ווילנא, ותשאל שם על מאיר רפאל'ס, והוא יגיד לה היכן בעלה. החסידים שכרו עבורה סוג ועגלה, ונתנו בידה מעט כסף מזומן, וישלחוה עם שני ילדיה לוויילנא. היא נסעה כמה שבועות עד בואה לשם, והיה זה בערב שבת קודש, התחילה לדרוש אחר מאיר רפאל'ס, אך לא עלה בידה למצוא אותו, כי אף אחד לא מכיר איש בשם כזה. ובניתיים התאספו הרבה אנשים סביב העגלה שלה, ואמר אחד מהנאספים, אולי כוונתה הוא לפרנס החודש שמתואר בתואר הרב מרנא ורבנא. (והיא שאלה אחרי האיש סתם בלי תואר "רב"), ואמרו לה את דירת פרנס החודש, ותעמוד עם העגלה

ליד ביתו. בעלת הבית בראותה עגלה עם אשה ושני ילדים, חשה לקראתה, ותשאל אותה את מי את מבקשת. ותאמר כי היא צריכה את בעלה, "פרנס החודש". ציוותה הגבירה על המשרתת לפתוח את השער, ולהכניס את הגעלה עם סוסים, ולקחת אותה וילדיה לבית התבשיל, לתת להם לאכול, ואז גם סיפרה שנשארה עגונה זה כמה שנים, עד שהרבי מליוזנה אמר לה לבוא לוויילנא, לגביר "פרנס החודש" ר' מאיר רפאל'ס, והוא יגיד לה איפה נמצא בעלה. ר' מאיר רפאל'ס היה באותה שעה בבית המרחץ. הגבירה חשבה אולי באמת יודע בעלה דבר מה ממנו, ואז תהיה להם זכות גדולה להציל אשה עם שני ילדים, ותצפה גם היא לרגע שיחזור בעלה.

כעבור שעה בא בעלה, בראותו את האשה עם הילדים בבית ובשמעו שאדמו"ר הזקן שלחם אליו – נדהם, מה זה כי שלח אליו את האשה הזאת, ואני אינני יודע כלום מבעלה, האם אין לי מה לעשות, רק לעסוק עם נשים עגונות. וכעס עד מאד. העגונה בשמעה את הדברים האלו התעלפה, והילדים צעקו, ורק אחרי עמל ויגיעה עלה בידם להשיב את נפשה. הגבירה פנתה לבעלה, ותתחנן לפניו כי הוא מסכן אשה ושני ילדים עגומי נפש, וכן דברה על לב האשה וניחמה אותה באמרה כי בעלה עתה בהתרגשות גדולה, ובוודאי כשיירגע ייזכר בבעלה, ומן השמים ירחמו. פרנס החודש בעצמו הלך בחדרי ביתו כמטורף, ולא היה יכול להירגע מדברי הרבי אשר שלח אליו צרה כזאת. הגבירה כבר הדליקה נרות שבת, והוא עדיין מתרוצץ, עד כי בא שמש בית הכנסת לקרא לו, כי כולם כבר מחכים עליו. בתפילתו בעת קבלת שבת, תהה כמה פעמים בנוסח התפילה, מחמת בלבול הדעת, בחזרו לביתו ורצה לקדש על היין אמרה לו אשתו, חכה קצת, אלך ואזמין את האשה שתאכל עמנו יחד, ויען, הלא לא אוכל להביט אליה, ואשתו מתחננת באמרה – ומה חטאה האומללה הזאת אם רבי אחד שלח אותה אליך, ויסכים שתשב ליד השלחן, אבל לא תבכה ולא תדבר מזה מאומה, וכן היה עד אחר הסעודה. אחר הסעודה נתנו לאשה וילדיה מקום ללון, אך מרוב עוגמת נפש, לא נרדמה כלל. גם הגביר לא טעם טעם שינה ודאג איך להיפטר מאשה זו. ויהי כאשר רק האיר היום, קם ממיטתו ויצא החוצה לטייל קצת. מן הרחוב נראה שר בצבא עם אנשי חייל (פרנס החודש היה מכיר כמעט את כל שרי הצבא), וישאלהו אנה הולך עם מחנהו כל כך בהשקמה. ענה לו השר צבא, כי איש חייל ברח מן הצבא ותפסוהו, ויצא משפוט להלקותו 50 מלקות, ותפקיד זה הוטל עליו, ועל כן רצונו להסדיר את אנשי הצבא באמצע השוק ושם ייענש והדבר יפורסם. וישאלהו פרנס החודש, היש רשות לראות זאת, וענהו בחיוב. כעבור איזה זמן הגיעו אל השוק, ויעמדו כל אנשי החייל בשורה זה כנגד זה, ואת הפושע הפשיטו, ולא נשאר עליו רק המכנסיים, ומיד במכה הראשונה צעק שמע ישראל וגו'. השר לא הבין מה הוא ממלמל שם אך פרנס החודש הבין כי הוא יהודי, ויתפלא הלא אין יהודים בין אנשי הצבא. פרנס החודש נכמרו רחביו ויפן אל השר, אולי יכול לפטור את החייל במחצית המכות, או לפדותו? אמר לו השר, זאת לא אוכל, רק זאת אעשה, לתת לו מכות קלות. בסיום ההלקאה לאחר בדיקת הרופא לקחו את החייל היהודי לבית החולים עד שישוב לאיתנו. פרנס החודש מאיר רפאל'ס קיבל רשות לבקר שם, ותוך כדי שיחה שאלו כיצד הגיע לצבא, הלא המלך לא מקבל יהודים לצבא? סיפר לו היהודי שהוא גר בעיירה סמוכה לליוזנה, שם עזב אשה עם שני ילדים, והתחבר לאשה נכרית, אשר אביה מסר אותו לצבא תמורת בנו. עברה שנה מאז שהוא משרת בצבא והחליט לברוח, הוא אינו כועס על איש ומצדיק עליו את הדין. וישאל את החייל, מה שמך ומה שם אשתך ובניך, ויענהו. וירץ לביתו ויעיר את אשתו, ויאמר לה, קראי מהר לאשה העגונה, כי נדמה לי שבעלה נמצא. ותבוא אליו, וישאלה לשם הבעל, שמה ושם ילידה, והנה מתאימים. ויאמר לה, דעי שזה עתה מצאתי אותך, והוא

מוכן לתת לך גט כדרישתך. וכן היה, למחרת הביא סופר ועדים, ונתן לה גט כריתות כדת וכדין. אחרי זה אמר פרנס החודש לאשה, בבואך לביתך, תסורי להרב אשר שלחך הנה, ואמרי לו: כי אני מפיס אותך, ותחת אשר קצפתי עליו, אני רואה שהוא איש אלקים, בימים הקרובים אבוא אליו. ואמנם בא ונעשה לאחד החסידים הגדולים, והוא היה חסיד הראשון בעיר ווילנא הגדולה, אשר העמידה אח"כ חסידים רבים לאדמו"ר הזקן (שמועות וסיפורים – ר' רפאל קאהן – ח"ב ע' 136 ואילך).

שליחות לוילנא

בעל הדפוס מסלאוויטא הרה"ק ר' משה, בנו של ר' פנחס מקוריץ, לפני שייסד את בית הדפוס, נסע אל אדמו"ר הזקן להתייעץ אודות השגת רישיון ממשלתי לדפוס, כי שר ההשכלה עשה קשיים בנתינת הרישיון, ובפרט לפתיחת דפוס חדש, לספרי יהודים, ודרש עבור הרישיון הון רב. יעץ לו אדה"ז שיסע לעיר מוהלוב – שעל נהר דנייפר – ימצא איש בשם ישראל מלמד (מלמד תינוקות של בית רבן), ועמו יסע לעיר ווילנא, להשגת מבוקשו. מכיוון שהיה חסיד ומקושר לאדמו"ר הזקן ומתוך אמונת צדיקים נסע מיד לעיר מוהלוב, וחיפש שם יהודי בשם ישראל מלמד. ורק אחרי קשיים מרובים איתר אותו ונפגש עמו. המלמד הזה תמה והשתומם איך ייתכן שנשלח אליו, הוא אף פעם לא נפגש עם שרים, גם השפה אינה שגורה בפיו. הוא מלמד תינוקות של בית רבן וזוה מתפרנס, וכי מותר להפקיר את התלמידים לשם נסיעה שבוודאי בטעות יסודה. אבל ר' משה לא הרפה ממנו, מתוך אמונה באדמו"ר הזקן, אשר שלח אותו אליו דווקא, וכך השפיע עליו עד שהסכים לדבריו, בייחוד שראה שכל חייו תלויים בפרנסה זו, ולמען הדפסת ספרי קודש שהוא טובת הכלל, ובפרט ששילם לממלא מקום וגם הבטיח לו סכום, וכך יצאו לוילנא. בבואם לוילנא, פנו לפרנס חודש, ר' מאיר רפאל'ס, שהיה החסיד הראשון שם (כמספור בסיפור נפרד), ובוודאי ידריכם לאן ילכו ולמי לפנות. אך גם ר' מאיר רפאל'ס התפלא מדוע נשלחו לוילנא, שר ההשכלה נמצא בעיר הבירה פטרבורג, ומה להם בוילנא. אבל בהיותו חסיד אדמו"ר הזקן, ידע שהרבי ראה בדיוק מה יש לעשות, ומדוע דווקא בוילנא, אך לאן ולפנות ולאן ללכת – לא ידע, וכך נמשך כמה ימים. באחד הימים יצא עם אורחיו לטייל בחוצות ווילנא. ויהי כאשר עברו ברחוב, הרגיש ר' מאיר אשר שר אחד שם מביט בהסתכלות חזקה על המלמד ר' ישראל. וכן בעברם בחזרה, חזר גם השר וכמו קודם הסתכל בפני המלמד, ויגש החסיד ר' מאיר אל השר ויאמר לו, הרגשתי כי כבודו הביט והסתכל באיש הזה, ובוודאי חפץ כבודו לדבר עמו או לשאלו דבר, ויאמר כן ידידי, אמור נא לאיש הזה, כי מחר בשעה 12, יבוא אל מלון פלוני, הנה כרטיס הביקור שלי, ואבקשו לדייק כי אחכה לו במיוחד, ויעש כן. ויהיה כאשר בא המלמד אל השר בשעה במיועדת, קבלו בסבר פנים יפות, וישאלהו השר מאיזו עיר אתה, ויאמר לו – ממוהלוב. ויאמר לו השר, לא כן, עיר שקלוב היא שם עירך! ויען לו המלמד, נכון, מקום מולדתי הוא בעיר שקלוב. אבל זה כ-20 שנה אשר העברתי מושבי לעיר מוהליב. וישאל אותו – האם הכרת אותי? האם זוכר אתה אשר בעירך, לפני 20 שנה בערך, ענשו אברך אחד בעונש "קונע" (שהעמידו אותו קשור בפרוודור בית הכנסת וכל אשר בא להתפלל ירק לו בפניו בשביל איזה חטא שמצאו לו)? אני אותו אברך, אתה ריחמת עלי אז, התרת את החבלים והצלת אותי ממוות, ואז ברחתי מהעיר שקלוב ובאתי לעיר המלוכה. נכנסתי לבית הספר של הממשלה, עד שהגעתי למדריגה הגבוהה, המרתי את דתי וכעת אני שר ההשכלה, ולרגלי עניין נחוץ באתי כעת לוילנא. נא, היזכר! ועתה ידידי, דע כי חפץ אני לשלם כגמולך, נוסף על מעמדי הרם

אני עשיר גדול, ועתה ספר נא לי מה אתה עושה עכשיו בוילנא. ויספר לו את כל המעשה מתוך עונג – ענה – אתן לך זאת ברצון ללא שום תשלום, ואני רואה שהרבי שלכם הוא גדול ונביא, הוא חזה שתפגשו אותי כאן, כי בעיר המלוכה לא היית יכול לגשת אלי. ונוסף לך, אני מציע שתעבור לגור בעיר המלוכה פטרבורג, אשיג עבורך איזו עבודת קבלנות בממשלה וגם הכסף הנדרש לזה, העיקר בוא איתי. ויען המלמד, כאשר דמעות חונקות את גרונו: תודה על עזרתך, השי"ת ישלם לך כפעלך, ואשר לעצתך לעבוד לפטרבורג, לעת עתה לא אוכל לעשות זאת, ברוך השם יש לי פרנסה לבני ביתי, ויש סיבות שלא אפרטם כעת. עדיין הוא בוכה מהתרגשות והשר רשם עבורו צ'ק על סך אלפיים רובל, והבטיחו לבקר בביתו ולמלאות הצטרפותו גם להבא. וכאשר חזר המלמד מהשר, סיפר להם את אשר קרה בבית השר, נתן לר' משה את הרישיון, והראה לכם הסך אלפיים רובל כסף, ר' ישראל התקשר לאדמו"ר הזקן ונעשה חסיד נלהב. ושלושתם יחד הודו ושבחו להשי"ת על פעלו. (שמועות וסיפורים – ר' רפאל קאהן – ח"ב ע' 145).

מופת הנער העיוור המנגן

במפתח לספר הניגונים ניגון ב' מסופר: החסיד המפורסם ר' שמואל גרונום אסתרמן ז"ל, מי שהיה משפיע בשיבת תומכי תמימים בליובאוויטש – סיפר, שאת הניגון הזה הוא שמע מזקן מופלג אחד, שהיה בקבוצת המנגנים אצל אדמו"ר הזקן. הזקן הנ"ל סיפר לו, שבהיותו נער היה סומא בעיניו, והביאו אביו לאדמו"ר הזקן בליאזני לבקש ברכה ורפואה. כשהציע אביו את בקשתו, פתח אדמו"ר הזקן את ספר הזהר וציוה אל הנער לקרוא מתוכו. בתחילה לא ראה אלא רק אותיות מטושטשות, אמנם כשגער בו אדמו"ר הזקן – "קרא בקול רם", נפקחו עיניו והתחיל לקרא כאחד האדם. אביו השאיר אותו בליאזני ולהיותו בעל כשרון בשירה וזמרה – ספחו אדמו"ר הזקן לקבוצת המנגנים שלו. בעת ההיא שמע את ניגון הדבקות "כאיל תערוג" מאדמו"ר הזקן, שהיה מנגנו לפרקים קרובים, בדביקות גדולה. החסיד הרש"ג ביאר את השייכות בין הפסוקים "כאיל תערוג גו'" ו"היו לטוטפות גו'" בניגון זה באופן הבא: "כאיל תערוג" הוא עניין "רצוא" הנפש ועלייתה לאלקות, ואח"כ והיו לטוטפות, שזוהי מצוות תפילין, הוא עניין ה"שוב", המשכת אלקות למטה. עורך ספר הניגונים מציין את מקור הסיפור: "הסיפור הזה נמסר לידינו ע"י הר' יוחנן גורדון ש"ב מדוקשיץ, ששמעו מפי הרה"ח ר' שמואל גרונום ז"ל בליובאוויטש".

איגוד צאצאי רבנו הזקן

'איגוד צאצאי רבנו הזקן' או בשמו המקוצר 'איגוד הצאצאים' נוסד בשנת תשל"ב (1972) בעידודו הנמרץ של הרבי מליובאוויטש במטרה להעצים את המודעות לזהות המשפחתית שלנו, צאצאי רבי שניאור זלמן מליאדי מייסד חסידות חב"ד, לאחד את המשפחה ולהגביר את הזיקה לסבא הגדול ולמורשתו העשירה. את רעיון 'איגוד הצאצאים' הגה הרב שמואל אלעזר הלפרין זצ"ל, מי שהיה ראש הישיבה החב"דית בירושלים, תלמיד חכם, הוגה דעות ואיש אשכולות שלצד קומתו הרוחנית, ניחן בראייה רחוקה ובמנה גדושה של אחריות לדור העתיד. האיגוד פועל מעל 50 שנה, ועד היום יש במאגרו 4120 משפחות ומעל 15,000 איש צאצאי אדמו"ר הזקן בעל התניא (!!!)

בשנת תש"מ יצא לאור "ספר הצאצאים" עם אילן יוחסין וענפי המשפחה.

כ"ק רבי דובער שניאורי אדמו"ר האמצעי ק"ק

יומא דהילולא - ט' כסלו

ראשי פרקים מתולדותיו וכן מבחר סיפורי מופת - ראה בספרנו "נפלאות הנשיאים".

להלן לקט מתוך "סיפורים נוראים" לחסיד ר' יעקב קייידאנער:

אהבה עזה לתורה

גם סיפר לי המופלג הגדול, המלמד שעסק במלמדות בבית אדמו"ר הזקן נ"ע, שפעם נסע אדמו"ר הקדוש, הרב מו"ה דובער (אדמו"ר האמצעי) לק"ק שקלאוו, ונשתתה שם ימים אחדים, והיצר לו מאוד מהביטול תורה. ונסע לביתו במהירות, עד שנפל סוס מהעגלה. וכל כך לא חש לזה, וציוה להעגלון שירדוף את הסוסים, עד מקום שידו מגעת.

והעת היה קור גדול מאוד, ולא רצה לעמוד בשום מלון לחמם מעט, וגם העגלון אמר שלא טעם כל היום כי אם שתה קפה. ובא לביתו בתחילת הלילה, ותיכף כאשר בא לביתו לא הסיר ממנו אף הבגדים, ורץ במהירות גדול ובאהבה עזה, ולקח הגמרא, ולמד בעמידה כל הלילה בלי הפסק רגע ממש, עד שהצריכו לעוררו לתפלה.

ואמר לי מלמד הנ"ל, שראה כשלקח הגמרא נודעזעו אבריו, כי אהבה עזה נראה על פני קדשו, יותר ויותר מהאב אשר לא ראה את בן יחידו החביב לו מאד, ולא ראה אותו זמן כ' שנה.

כזה שמעתי מפיו, והוא היה מפורסם לאיש אשר לא יגזים דבר מה ח"ו.

עבודה נעלית בהצנע לכת

ובענין השגתו הנפלאה ברזי התורה, אין מצורך לעדותינו, כי ידוע ומפורסם בכל קצוי הארץ מחיבורו המופלא, אשר כל רז לא אנס לכ"ק, ממש כמעייין המתגבר. וכח המוריד מושכל דק ועמוק לשכל קטני הערך, לפניו לא היה ואחריו לא קם כמותו. וגם אופן עבודתו היה הצנע בתכלית, כאשר בעיני ראיתי בר"ה, שהאריך מאוד בתפילתו, היינו שעמד בתפלתו שמו"ע בערך ג' שעות. ולא ראיתי ממנו שום תנועה קלה, רק עמד כמו עמוד ברזל הנעוץ בקרקע ממש. ואחר התפלה הלך לחדר א' להחליף הכתונת, ובעת הליכתו לא היה ביכולת להסתכל בפני קדשו, כי היה פניו בוערות כמראה הלפידים.

ואחר כך ראינו הכתונת ביד המשרת, אמרנו לו שלא יאחז את הכתונת בידו, כי בוודאי יסחוט ביו"ט, כי הכתונת היה לח ממש כמו שגשרה במים. וגם אחר תפילת מוסף החליף פעם ב' כתונת, והיה גם כן לח כמו שהוציאה מהמים. ובתפילת מוסף עמד גם כן כנ"ל, בלי שום תנועה.

פעם היה בלאדי על חתונת הגאון הקדוש ר' לוי יצחק, הרב מבארדיטשוב זלה"ה, ושיבח אדמו"ר הזקן מאוד את בנו הרב ר' דובער הנ"ל, לפני הרב הנ"ל. ובעת סעודת החתונה, כיבד אדמו"ר את הרב הק' ר' לוי יצחק בברכת הזימון, וכיבד הוא את הרב ר' דובער, וכונתו היה כדי לראות עוצם התפעלותו ודביקות בברכת המזון. ובירך הרב ר' דובער הנ"ל כמו איש פשוט, בלי שום התפעלות כלל. והיה זה לפלא בעיני הרב הקדוש ר' לוי יצחק, כי אחר ששמע השבחים הגדולים עליו מאביו אדמו"ר, בוודאי לא הגיזים ח"ו. והברכת המזון שלו, הוא ממש כמו איש אשר אינו יודע רק פירוש המלות, בלי שום פנימית כונה.

ושאל על זה את פני אדמו"ר, והשיב לו האדמו"ר: "תדעו נאמנה, שכמו שאני בקי בשוקי לאדי, ממש נהירין לי' שבילי דרקייע. היינו, כל סדרי ההשתלשלות מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, רק עבודתו הוא נעלה מאוד. ואני מקנא עבודה כזו, שזה אין בידי, כי תוכו מלא וגדוש אהבה ויראה עלאה, ואינו מורגש כלל וכלל בחיצוניות וגילוי עבודה כזו בגוף אי אפשר, כי אם נשמה רמה מעלמא דאתכסיה".

רפואה בזכות אוהל הצדיק

שמעתי מכבוד הרב החסיד המפורסם בנו מו"ה נחום.

שבנעזין יש גביר א', אשר כל ימיו מתלוצץ ומלגלג מאוהל הצדיק, באמרו שזהו דברים בדויים ושקרם, ולו היתה בת יחידה, נערה בת עשר שנה.

פעם נחלתה, עד שכל גדולי הרופאים נתנו נואש לחיותה, ולא רצו ליתן לה שום תחבושת. אמרה לו אשתו: "עד מתי תהיה קשי עורף, ולמה לא נלך על קבר הצדיק להתפלל? אפשר שיהיה תרופה!", וצעק הגביר על אשתו, ואמר: "אל תדבר אלי יותר משטותים כאלו!".

ואחר כך עלה ברעיון האשה: "למה לי רשותו בזה? גם אני בעצמי יכול לעשות הדבר". ולקחה ח"י רובל, ונתנה למלמד אחד שיחלק המעות לצדקה ולשמן למאור על אוהל הצדיק, ויתפלל עבור רפואת הנערה. וגם נתנה לו העגלה עם עבדה הנכרי, ונסע המלמד על אוהל, וחלק שם המעות כמו שציוותה לו, והתפלל שם בבכיות רבות.

וכה אמר: "רבינו הקדוש, יוגדל נא חסדו הטוב, ויתקדש שם השם, אשר השם ישלח רפואה להילדה, כדי שלא ילגלג הליץ יותר ממנוחתו קדוש". וכה הרבה בהפצרות ובדמעות שלישי מעומק הלב, ונסע לביתו. ותיכף ברגע זו, ראו כולם בחוש שנפתח עיני הילדה וביקשה לאכול, ומעט מעט חזרה לאיתנה, עד שאחר ד' ימים היתה בריאה בתכלית, ובלי שום תחבושת מהרופאים. והיה זה לפלא בעיני כל, ובעיני הרופאים היה זה הפלא ופלא. ואמר הגביר לאשתו: "שוטה אם הייתי שומע לדברי שטותך לנסוע על קבר הצדיק, ואחר כך כשנרפאה הילדה, אמרת שזהו בוודאי זכות הצדיק". וסיפרה לו המעשה, ואמרה, שקודם שבא המלמד לביתה, שהיה עדיין על אוהל הצדיק, פתחה הילדה פתאום עיניה ובקשה לאכול. אמר לה הגביר: "אני איני מאמינך, כי שקר אתה דובר", אמרה לו: "יש לי עד בדבר, המלמד יספר לך המעשה שכן הוא", אמר "נקרא לו". וקראו למלמד, וסיפר לו המעשה כאשר אשתו אמרה, ואמר הגביר: "גם אתה דובר שקר כאשתי", ואמרה לו אשתו: "הנה יש לי עד כשר, אשר אי אפשר להכחישו, כי הוא אינו מעדת החסידים". ואמר: "מי הוא זה?", ואמרה לו: "עבדך הנכרי, גריגארי". ותיכף בא העבד, ושאל אותו הגביר, שיספר לו איך היה המעשה, וסיפר לו איך שנסע עם המלמד, והיה שם על הקבר הרב, ובכה שם בכיות רבות, ואחר כך ראינו שהילדה חזרה לאיתנה ובריאותה. וראה הגביר שאי אפשר להכחיש הנכרי המסיח לפי תומו. והיצר לו מזה מאוד, ואמר בזה"ל "אם כן טוב טוב היה לי אם מתה הילדה".

התקשרות עד כלות הנפש

ועוד סיפר לי בנו הרב הנ"ל סיפור אחד, והוא מהנפלאות הבורא, ואם לא ששמעתי מפיו לא הייתי מאמין בזה. וגם הרב הנ"ל אמר לי בעת סיפורו, שאם לא שראה בעיניו אשר חוש הראות אי אפשר להכחיש, לא היה מאמין בפלא גדול כזה, שהוא ממש חוץ לגדר הטבע.

וכה שמעתי מפיו: כי ביום הסתלקותו דרכם להתפלל בבית המדרש הבנוי על אהל כ"ק, וגם לומדים שם כל המשניות משמו הקדוש. והיה ביום הזה איש אחד שהיה מהמקורבים לכ"ק, ונשתטח על אוהל כ"ק כל היום בצעקות ובכיות במרירות עצומה, אשר היה זה לפלא בעיני הרואים, וכן היה עסקו עד תפילת ערבית, עד שהכינו כולם לנסוע העיר. ונזכר הרב ר' נחום על האיש הלז, אשר עדיין הוא עוסק בהשתטחות, ולקח אותו על עגלה שלו, כדי לידע ענין הפלא מרוב בכייתו כיום תמים. ובעת נסיעתם, שאל אותו הרב: "ידידי, בקשתי שיגלה לי מענין בכייתו כל היום על אוהל אבי ז"ל". ולא השיב אותו כלום על זה, עד שהפציר אותו בהפצרות רבות, והשיב לו: "אני אגלה למעלתו תוכן הענין, כי אני הוא מהמקושרים בקשר אמיץ לכ"ק נשמתו הקדושה, עד שלא היה בכחי להיפרד מקדושת אוהל מנוחות כ"ק."

וכן עלה ברצוני הסכם חזק בלי ישתנה, שלא אזוז מפה עד צאת נפשי, ופה אקבר, ויהיה עצמותי מגוללים בקרוב לקדושת מחמד עיני וכליון נפשי. וזה היה בקשתי ובכיותי כל היום מטהרת קדושתו, עד שב"ה הצלחתי ופעלתי מגמתי". ואמר הרב הנ"ל, שהאיש הזה היה בעיניו משונה ממראה עיניו, ודנתי אותו לאיש כשר, רק יש בו מעט התגברות המרה שחורה. ואמר לו הרב: "ומאין לך שפעלת בקשתך, וכי אבי ז"ל השיב לך מה?" ואמר האיש: "מה לכבודו לחקור בדבר, יראה ויבין שכדברי כן הוא, שב"ה פעלתי תשוקתי". וכשבאו לבית הרב ואכלו סעודת ערבית, ביקש הרב מהאיש שיאכל גם הוא. ולא טעם מאומה, אף שלא אכל כל היום. אמר לו הרב: "אם כן, בקשתי ממעלתו שילך לנוח ולישן בחדר מיוחד שיש לי בפרוודור". והלך האיש ושכב שם, ולאור הבוקר הלך הרב לבקרו, והנה מושכב מת. ושלחו אחרי הרופאים, ובחנו אותו בבחינות רבות, והנה אין קול ואין קשב, כי הוא מת באמת. אחר זה קברו אותו בכבוד גדול, בקרוב אצל עצמות קדושת טהרת כ"ק."

הלוח שנתלה מעצמו על הקיר

שמעתי מפי השמש דבית המדרש. אשר בחדר בית המדרש, הוא האוהל אשר שם גנוז הצדיק. ובאוהל יש לוח, אשר בו נרשם המאמרי זוהר והקאפיטלעך תהלים ומאמרי המעבר יבוק שאומרים. ואמר השמש, שפעם שכח לתלות את הלוח על המסמר, ונשאר עומד על הספסל אצל קיר. ולמחר, מצא שהוא תולה על המסמר. ובחן עוד הפעם, והעמידו על הספסל, נמצא למחר תלוי על הקיר. והבית מדרש נעול במנעול תמיד, לבד כאשר צריך מי להשתטח על הקבר הצדיק יפתח, או בכל חודש אלול ותשרי לומדים שם כל היום ומתפללים, ולבד זמן הזה הוא נעול תמיד.

הפדיון שלא נתקבל

עוד סיפר לי השמש. שפעם מצא ברצפות אוהל פדיון אחד נזרק מהאוהל, והחזירו. וחשב, אפשר שרץ או חולדה גיררה. ונתן אותו הפדיון בתוך שארי פדיונות, ואעפ"כ מצא למחר את הפדיון הלז מוטל בארץ. וכן עשה כמה וכמה פעמים, ובכל בוקר מצא הפדיון נזרק ברצפה בקרקע, ולא הניחו עוד באוהל בתוך הפדיונות. אך פלא גדול היה זה בעיניו, וחקר ודרש אחר כך, עד שנחקר בכירור, שפדיון הזה כתבה אשה אשר לא טהורה היתה.

תמו סיפורי סיפורים שראיתי בעיני ואשר שמעתי מנאמני רוח, אשר לא יגזמו ח"ו אף כחוט השערה. ובאמת כל זה הוא כטיפה מים בערך נפלאותיו הנוראות חוץ מגדרי הטבע אנושי.

הרבנית דבורה לאה בת אדמו"ר הזקן

יומא דהילולא - ג' תשרי

לא קלה הייתה שנת תקנ"ב על רבי שניאור זלמן, אדמו"ר הזקן. החל מראש השנה תקנ"ב ועד חג השבועות סבל הרבי ייסורים קשים ואיומים בשל רדיפותיהם של ה'מתנגדים' כנגד התפשטות תנועת החסידות ברחבי רוסיה הלבנה. אולם הרבי אצר בתוכו את סבלו וייסוריו, ולא גילה על כך מאום לבני ביתו, אפילו לא לבנו אהובו דובער, או לזקני החסידים המקורבים ביותר.

שמונה-עשרה שנים מלאו מאז החל רבינו הזקן לפעול להפצת החסידות בכל רחבי רוסיה הלבנה וליטא. הוא עמל להרחיב את שורות החסידים בעבודה קשה של חינוך והדרכת חסידי חב"ד. יגיעה זו הניבה את פריחתה של שושנת החסידות, אולם גם עוררה קטרוג גדול בשמי רום.

לא רק ה'מתנגדים' הרהיבו עוז בנפשם, אלא גם ענייני הכלל של אחזקת החסידים בארץ הקדוש, והדילטוריא שהוכנסה בין רבינו הזקן לבין אדמו"רי וואהלין, החשיכה את המאורות הגדולים – ורבינו הזקן היה זקוק למליצי יושר ולמעוררי רחמים.

באותם ימים נשלחו שלוחים חשאים ל'אוהלי הקודש' של הבעל-שם-טוב הקדוש במז'בוז' ושל הרב המגיד השוכן כבוד באניפאלי. כן שלח את חסידו רבי יעקב מסמיליאן ובידו פדיון נפש מיוחד לידידו ורעו הצדיק רבי נחום נ"ע מצ'רנוביל, וביקש כי יעוררו רחמי שמים, עליו ועל כלל תנועת החסידות.

הכול חשו כי סכנה מרחפת בחלל האוויר, אך איש לא ידע להגדיר זאת בצורה מוחשית.

ימים אחדים לפני ראש השנה, במוצאי שבת סליחות, נקראו לפתע כמה מזקני התלמידים לחדרו של הרבי. הם נכנסו בזה אחר זה, ולחדרתם ראו את פניו הקדושות רציניות עד אימה.

לאחר שנאספו כולם, פתח הרבי ואמר בקול עמוק ושקט:

"קטרוג גדול פועל כעת בשמי רום כנגד תורת החסידות – אולם יכולנו לזה. סיבת הקטרוג היא בגין אמירת דברי חסידות בשופי. אולם להפסיק מלומר חסידות, גם זה אי אפשר, שכן שתי רמזים נרמזתי מרבינו המגיד ומבנו ה'מלאך', כי עלי לומר הרבה חסידות, ובגילוי דווקא.

"מכל מקום, יש יסוד לחשוב כי בראש השנה הקרוב, בעוד ימים אחדים, יעבור הקטרוג אלינו. על כן, מבקש אני מכם לעורר רחמים רבים; עם זאת, כבר עכשיו מבקש אני מכם לעשות סדר ולקבוע מי יעזור לבני דובער בהנהגת החסידים והנהלת ענייני החסידות".

היה בכך יותר מרמז שהרבי יודע וחש כי כלתה אליו הרעה, אך הוא מוכן לקבל עליו את תוצאות הקטרוג האיום.

הביטו קשישי התלמידים זה בזה. איש מהם לא העז לפצות פיו. היה זה יותר מדי בעבורם.

חיל ורעד אחז בהם...

מבעד לסדק הדלת עמדה דבורה לאה, בתו החביבה של הרבי. איש לא שם לב לאישה הצנועה והחסודה שהקשיבה לכל מילה שיצאה מפיו קודש הקודשים. חיורון עז תקף אותה.

היא חזרה לחדרה נרעשת ונרגשת. שעה ארוכה התהלכה אנה ואנה, נתונה בסערת רוח כבירה.

כ"ט תשרי, ערב ראש השנה.

שלוש שנים מלאו למענדל'ה הקטן, בנה של דבורה לאה, נכדו של הרבי. באותו יום הוכנס הפעוט האהוב לחדרו של הסבא, וזה סידר לו את התספורת הראשונה, בהותירו לו פאות הראש. בסיום הניח את שתי ידיו על ראשו של העולל, ובירכו בחום ובדבקות.

שעה קלה לאחר מכן, מיד עם תום תפילת מנחה, נכנסה הרבנית דבורה לאה ל'זאל' הקטן. אותו יום של טרדות, איש כמעט לא נוכח שם, זולת כמה ממשפחתו של הרבי, ויחידי סגולה מבין התלמידים הקשישים. אלו היו שקועים אותה שעה באמירת תהלים.

מבלי אומר, ניגשה דבורה לאה אל ארון הקודש, פתחה את דלתותיו ובטרם הספיק אי מי לפצות קולו, נשמע קולה, רועד אבל בוטח:

"כל הקהל אשר פה! הנכם עדים כעת בפני ספרי התורה הקדושים, כי מקבלת עלי בדעה צלולה, באלה ובשבועה, שאני דבורה לאה בת שטערנא, מחליפה את אבי רבי שניאור זלמן בן רבקה, שהוא יישאר בחיים!"

היא סיימה את דבריה הקצרים, נשקה בחום לספרי התורה, ופרצה בבכי כבוש...

הרבי הריי"צ מוסיף ומספר גרסה נוספת:

באותם ימים נכנסה הרבנית הצדקנית דבורה לאה לחדרו של אביה הדגול. כאן מצא האב שעת כושר להשיח לבו. הוא תיאר בפניה את העמל הרב שהושקע כדי להפיץ את תורת רבותיו הקדושים בקרב עדת ישראל, ותהילה לא-ל שהמאמצים עלו יפה, אך דומה הדבר כקוץ בעיניו של השטן, וזה מעורר קטרוגים קשים, ונפסק למעלה בשמים, כי עליו להיפטר מן העולם.

רבינו הזקן שקע בהרהורים ממושכים. "אמנם אפשר לומר כי ה'המשכות' בעולם התחתון יוכלו להימשך גם מהעולם העליון", המשיך לפתע את שיחתו באוזני בתו, "אלא שאין זו הנהגה של עולם תיקון".

אנחה כבדה התמלטה מפיו, אנחה השוברת חצי גופו של אדם. "שעה כבדה היא" לחש כמו דובר אל עצמו, "זהקטרוג אף הוא הולך ומכביד, ומה יהא על החסידים? מה יהא על תורתו הקדושה של סבא (הבעל-שם-טוב)?

דבורה לאה הצדקנית לא השיבה מאום. כשדמעות חונקות את גרונה עזבה את חדרו של אביה.

פיקחית הייתה, והיא הבינה בדיוק לכוונתו של אביה, כי המצב הנו איום ונורא, ובימים הקרובים יוכרעו חייו של אביה לשבט או לחסד. לא ייפלא אפוא, שבימים הבאים הלכה בביתה מבובלת ונבוכה. לא היה לה ספק כי היא תמסור את חייה חלף חייו של אבא.

ערב ראש השנה.

הרבנית דבורה לאה שלחה לקרוא אליה שלושה מזקני החסידים, אדירי התורה, כבירי המחשבה וזכי הלב: רבי משה מייזליש, רבי פינחס רייזעס ורבי משה ווילנקר. שעה ששלושתם נכנסו לחדרה, פתחה

ודרשה מהם הבטחה נאמנה כי יישבעו לה בשבועה החמורה ביותר שבדיני התורה, כי דבריה מכאן ולהבא, יישארו בסוד גמור, עד אשר יהיה ניתן לגלותם.

אריות שבחבורה אלו, אף על פי שהיו אבירי הדעת ואדירי הלב, בכל זאת התרגשו מאוד. לרגע הציצו זה בזה, ואחר נענו ואמרו לה כי עליהם להתיישב בדעתם תחילה, בינם לבין עצמם, אם רשאים הם להסכים לתנאיה.

שלא כרגיל, מועקה קשה שררה באותם ימים בחצרו של הרבי. הצדיק היה ספון בחדרו יותר מכפי שנהג. אפילו גדולי החסידים שהיו רגילים להיכנס ל"גן עדן העליון", לא הורשו להיכנס אל הקודש פנימה. השינוי הקיצוני בהנהגת הרבי הוכיח להם כי עת צרה היא ליעקב; אולם איש לא ידע מהי הצרה ובמה אפשר להועיל לה או לעשות לביטולה. הספקות והלבטים היו קשים מנשוא.

שלשת גדולי החסידים התכנסו פעמיים באותו יום, ואף האריכו שבת כל הלילה בשיחה – האם יכולים הם למלא את השבועה שביקשה מהם בת הרבי. הם חשו כי יש קשר הדוק בין הסוד הנורא שאותו היא רוצה לגלות בפניהם, לבין הסתגרותו של הרבי...

לאחר מחשבה עמוקה, הבינו היטב כי הרבנית דבורה לאה יודעת היטב את אשר נעשה בחצר המלך, עוד יותר מכפי שהם משערים. הם הבינו כי בדעתה הרחבה היא יודעת מה שהיא עושה, ועל כן מן הראוי שימלאו אחר שבועת הסוד.

בהחלטה זו באו אליה בזמן שנקבע.

קולה של הרבנית היה יציב ובטוח, למרות הדברים הקשים: "כולנו חסידי אבינו-רבינו, וכולנו מחויבים למסור נפשנו בפועל ממש בעבור אבינו-רבינו ובעבור תורתו, הלא היא תורת הבעל-שם-טוב..." כאן לא עמד לה עוד כוחה. היא פסקה מלדבר, שפתיה רטטו, ובכי מר פרץ מגרונה.

רבי משה מייזליש עמד על מקומו בבהלה, נחרד ונרעש: "מה אתם בוכים? אמרו לנו מה הדבר הזה! אנוכי הראשון שאלך למות באש או במים בעבור רבנו הגדול, בעבור תורת הבעל-שם-טוב; הגידו לנו מה לעשות ואני אלך בשמחה ובטוב לבב".

הרבנית התעשתה. "ראשית דבר", ענתה, "דורשת אני מכם להישבע בשבועה חמורה שאין לה הפרה, שתקיימו כל אשר אומר לכם. שבועה זו תהיה רק על דעתי, כי הרי אינכם יודעים מה אומר לכם; ובכן, הישבעו שבועה חמורה על פי התורה שאין לה הפרה כלל, גם בדבר שנוגע בנפש אדם".

הפעם היה תורו של החסיד רבי משה ווילנקר להתרגש. אף על פי שהיה ידוע כבעל מוח מבהיל ואדיר הלב, מופלא במתינותו. "דבר כזה יש לעשות בשיקול דעת ובמתינות גדולה. ירא אני... ירא אני..." שני חבריו, רבי משה ורבי פינחס נתנו בו עיניהם: "הלא החלטנו כבר למלא אחרי כל התנאים!" נשבעו השלושה שבועה חמורה על פי דין תורה.

"כעת הנני ממנה אתכם לבית דין, ואתם תקבלו עליכם להיות לבית דין, ולפסוק הלכה למעשה כפי חוקי תורתנו הקדושה ודיניה.

"המצב העכשווי הנו מבהיל ביותר. על פי הדברים ששמעתי מאבי הקדוש, עלולים אנו להגיע לתוצאות איומות. שלושים שנה – המשיכה לומר בשם אביה – צריך אילן החסידות לעידור ולניכוש עד שייתן

פריו המתוק. אולם רק עכשיו הפכה תורת החסידות לאילן של חיים, אולם הקטרוג הנורא שהתעורר בימים אלה עלול לגדוע את הכול".

הרבנית דבורה לאה הוסיפה וגילתה דברים שאביה חשף בפניה:

"רוצה אני לחיות" – המשיכה בשם אביה – "שכן כך מחויב האדם על-פי התורה; אולם עוד יותר חפץ אני לעדור ולנכש את האילן הזה שיתן את פרוי עד כי יבוא שילה. מורי הרב המגיד ממעזריטש אמר לי שעוד נכוננו לנו זמנים קשים ורעים, אך הבטיח לי שבכל עת יעזור לי. אולם בימים אלה ראיתי אותו ואת הבעל-ש-טוב הקדוש, ופניהם היו שחורות. הבנתי כי תורתם בסכנה..."

הרבנית דבורה לאה נשמה עמוקות, בטרם אמרה את המשפט המכריע:

"החלטתי אפוא לתת את חיי תמורת חיי אבי. רוצה אני להיות כפרתו, ועל כן נותנת אני את ימי וחיי לאבי. אני הולכת למיתה, ואבי ילך לחיים טובים וארוכים בשביל להחזיק את האילן אשר נטע, ובזה אזכה גם אני בתורת אבי..."

עבים שחורים וקודרים הוסיפו להתקבץ מארבע כנפות שמים, ולהתלות מעל ראשו של הרבי.

בערב ראש השנה קרא רבינו הזקן למניין חסידים גדולים, וכראשו נשען על כתפו, אמר בדבקות:

"בראש השנה נהיה זקוקים לעזר ולסעד, מכיוון שגם הוא – רבי נחום – אין ביכולתו לפעול, והוא הרי הזקן שבחבורה", אמר והתכוון לכך כי גם הפדיון נפש שנשלח לצדיק מופלג זה, לא הועיל..."

הבינו החסידים כי כלתה הרעה. איש לא ידע כי באותה שעה הומרו גורלות חיים בחדר הסמוך...

תפילת ליל ראש השנה הסתיימה. בזה אחר זה עברו גדולי החסידים והתלמידים בפני רבינו הזקן, והתברכו ב"לשנה טובה ומתוקה". על פניו של הרבי נראתה מתיחות קשה.

כשיצא מה'זאל', פנה לשאול היכן נמצאת דבורה לאה. גדולי התלמידים נדהמו, שכן הרבי הקפיד שלא לדבר כלל בלילה הראשון של ראש השנה.

היא ניצבה בצד הבית, והמתינה בצניעות לבואו. לפתע ראה אותה ממתנה. אורו עיניו וכבר פנה לברכה "לשנה..." אך בטרם הספיק לסיים את המילה, קפצה בתו לעומתו, חתכה דבריו שלא כהרגלה, ואיחלה ככל לב לאביה: "לשנה טובה תכתב ותחתם אבא. אל נא תדבר!..."

כבר ביום שני של ראש השנה, נפלה דבורה לאה למשכב. מחלתה הייתה קשה וחומה טיפס ועלה.

במוצאי ראש השנה, לאחר ההבדלה, שלח הרבי לקרוא לבתו ולבעלה-חתנו רבי שלום שכנא. בקושי הצליחה הבת להגיע לחדרו של אביה, שכן מחלתה הייתה קשה מאוד. שלושתם הבינו את אשר מתחולל, אולם איש לא העז לומר מילים מפורשות...

רבי שלום שכנא עמד ליד הכותל ובכה בכי מר. "מה עושים בילד בן שלוש?" רטט בכיו, "ועוד ילד כזה שרק שלושם הניחו לו פאות..."

"אבא!" נשמע לפתע קולה של הרבנית. הרבי נשא לעברה את עיניו, וגלים של אהבה וכאב בקעו מהן. "הבטח לי שתחנך את בני היחיד, מענדל'ה, הדריכהו בדרך הישרה של תורת החסידות!"

הרבי נענע בראשו לחיוב: "בנך מנחם, נוחם הוא לי, נוחם יהיה לך ונוחם יהיה לישראל".

שתיקה עמוקה שררה בחדר. נגזרה הגזירה.

למחרת, בעיצומו של צום גדליה תקנ"ג – נסתלקה הרבנית הצדקנית דבורה לאה לעולמה ודעתה צלולה עד הרגע האחרון.

המוני החסידים ליוו בכאב את הרבנית הצדקנית בדרכה האחרונה. כעת כולם כבר ידעו כי הרבנית מסרה את נפשה בעבור אביה, והיא זו שהצילה את אילן החיים מלקרוס תחתיו.

החסיד רבי אליהו ראובן – בעל מדרגה למדן ומקובל, עליו העיד הרבי בעצמו כי מאירה בו אור הנשמה בהתגלות – צעד אף הוא בין המוני המלווים, כשהוא מחזיק בידו את מענדל'ה. מעיינות של כאב אפפו את כולם.

דממה עמוקה רווית הוד שררה בבית החיים. רק קולו של רבינו הזקן הפר את הדממה: "יתגדל ויתקדש שמיא רבא..."

לאחר מכן נשמע קולו הרך של הפעוט שאמר קדיש יתום יחד עם רבי אליהו ראובן. לב כולם נמס, והעם געה בבכיה.

שבוע ימים לאחר מכן, בערב יום הכיפורים תקנ"ג, הגיע האב הדגול לקברה הטרי של בתו. הוא ציווה להביא גם את בנה העולל. בעמדו ליד הקבר, אמר:

"כשם ש'גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחיהם', כך גם גדולה ברכתם של צדיקים במיתתם יותר מבחיהם". הרבי התקדם עוד פסיעה לעבר הקבר הטרי, אחז בידו הקטנה של נכדו, והמשיך:

"דבורה לאה בת שטערנא: היום ערב יום הכיפורים, ברכי נא את בנך יחידך היתום מנחם מענדל בן דבורה לאה, שזה הקטן גדול יהיה בתורת הנגלה והנסתר בהצלחה, במעשים טובים ובאריכות ימים ושנים. בקשי נא רחמים גם עלי, על קהל עדת החסידים ועל תורת הבעל-שם-טוב..."

קהל הנוכחים נחרד ברעדה פנימית, ופרץ בבכי סוער. עין לא נותרה יבשה באותה שעה.

מני אז לקח אדמו"ר הזקן את נכדו אליו לביתו, והחל לגדלו תוך השגחה רצופה, עוד יותר מכפי שהשגיח על בניו שלו. הוא לא מנע ממנו דבר, ומילא כל משאלותיו. גדולי החסידים שראו בחביבות המיוחדת שהעניק הרבי לנכדו, לא הסתירו את פליאתם. נענה להם הרבי:

"הלא בתנאי זה הייתה לאמו מסירות-נפש בעבורי!"

נכד זה גדל אצל הסבא, מייסד תורת חב"ד, באופן נעלה ביותר, עד שברבות השנים היה לרבן של ישראל, הלא הוא רבינו ה"צמח-צדק". מנחם זיגלבוים: על פי ספר התולדות אדמו"ר הזקן

הרבנית מנוחה רחל סלונים

יומא דהילולא - כ"ד בשבט

נולדה – לאדמו"ר האמצעי – בעיצומו של חג הגאולה י"ט בכסלו תקנ"ט. על מקור השם "מנוחה רחל" מספרים כי ביום שיצא רבנו הגדול לחירות ממאסרו, ביום י"ט כסלו תקנ"ט נולדה בת לבנו הגדול רבנו דובער הרבי האמצעי שנמתו עדן. וכאשר נתבשר על כך אמר: מעתה תהיה לנו מנוחה, וקרא לה "מנוחה". השם רחל הוא על שם בתו הצעירה של רבנו הזקן שנפטרה בימי עלומיה. היא ובעלה הרה"ק

יעקב כולי סלונים, עלו לארץ הקודש יחד עם בני ביתם והתיישבו בחברון. היא תמיד הייתה מספרת לנכדיה על סבא הגדול רבנו הזקן שזכתה להיות במחיצתו כ-14 שנים עד להסתלקותו בשנת תקע"ג.

כל אנשי העיר כבדו אותה מאד על חכמתה ונבונותה. היו אומרים עליה שהשכינה שורה על פניה. הייתה מסורה מאד למשפחתה, מתעניינת בכל אחד מהנינים והנכדים, האריכה ימים וזכתה לראות בחייה דור של נכדים לנכדיה. אם אחד מהמשפחה, גדול או קטן, נפל למשכב, הודיעו לה תיכף ומיד שתבקש רחמים עליו ותשלח להם את ברכתה, והיא לא שקטה ולא נחה. כל אותו זמן חייבים היו להודיעה מפעם לפעם על מצב החולה. התעניינותה בכל פרט עד יומה האחרון הייתה יוצאת מן הכלל. היא גרה עם משפחת בנה הגדול הרב יהודה ליב. בביתם היה בית כנסת קבוע שבו היו מתפללים תמיד בחגים, בימים נוראים, בשבתות ובימות החול. הייתה רגילה לספר ספורים מעניינים מאביה הגדול הרבי האמצעי ומזקנה הגדול רבנו הזקן. והיה עונג רוחני להקשיב לנועם דברותיה. הייתה נוהגת זהירות יתירה במאכלי שבת, לכבדם ולחלקם עד תומם במשך יום השבת, הן לבני המשפחה הנוהגים לבא אליה בכל שבת למגדול ועד קטן לקבל את ברכתה - והיא מברכת את כל אחד בשימת הידיים על הראש - והן לכל באי ביתה ביום שבת קודש.

הבטחה שמימית של אבא

השתוקקותה של הרבנית הצדקנית מנוחה רחל לעלות לארץ הקודש החלה שנים רבות קודם שמימשה את רצונה עוד בחיי אביה הרבי האמצעי - אלא שנראה היה שמשמים מעכבים וטרם הגיעה השעה. באחת השנים נפלה הרבנית למשכב, ומחלתה הלכה והחמירה מיום ליום עד כדי כך שהרופאים שהוועקו למיטת חולייה התייאשו מחייה והגדירו את מצבה "אנוש". באותה שעה גורלית נשלח שליח בהול אל אביה הגדול הרבי האמצעי וסיפר לו על המצב הקשה. שמע זאת הרבי בשתיקה של התבוננות והתיישב בדעתו, וכעבור רגע פנה אל השליח בקול בוטח: לכו אל בתי ואמרו לה בשמי, שבמהרה תבריא ותקום ממיטת חולייה, ולא יארכו הימים עד שתזכה לנסוע לארץ הקודש. משך השליח בכתפיו בפליאה, אך הוא שמר את ספקותיו לעצמו ויצא מיד למלא את השליחות שהטיל עליו הרבי.

בהגיע השליח לבית הרבנית, שכבה זו במיטתה ללא זיע, אך הנה ניגש מי שניגש אל מיטתה, וכשלחש על אוזנה את דברי אביה, פקחה את עיניה, הביטה סביבה בהשתאות, ולא ארכו הימים עד שהבריאה לחלוטין.

מהלכת "בין הטיפות"

שנים מספר עברו עד שהרבנית מימשה את הבטחתו המופלאה והשמימית של האב הדגול והחלה להתכונן לנסיעה ארוכה לארץ ישראל באותה עת כבר הייתה נשואה לבעלה החשוב הרה"ק יעקב כולי זצ"ל - נכדם של גאוני עולם הרמ"א, המהרש"א והמהרש"ל, ועמו עשתה את כל ההכנות.

סיפר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, בטרם נסעה הרבנית מנוחה רחל לארץ ישראל, נכנסה אל הרבי הצמח צדק כדי לקבל ממנו ברכת פרידה. החורף היה בעיצומו וגשמים רבים ירדו על הארץ והרוו את האדמה, לפיכך הנסיעה הייתה אמורה להיות קשה ומפרכת. התאוננה על כך הרבנית לפני הרבי הצמח צדק וסיפרה כי היא מפחדת שלא תחלה, חלילה. שחק הרבי וענה בדרך צחות: נו, אז מה? - תיסעי בין הטיפות.

קיבלה הצדקנית את הדברים כפשוטם ויצאה מיד לדרך הארוכה. תחילה שכרה עגלה שתיקה אותה ואת משפחתה מליובאוויטש לשקלוב, שם שכרה עגלה נוספת להמשך הנסיעה. כעבור ימים מספר חזר בעל

העגלה הראשונה לליובאוויטש והוא מלא השתוממות. הנסיעה מליובאוויטש לשקלוב, סיפר, הייתה דרך תענוגות. כל הדרך ירדו גשמים עזים והפכו את האדמה לבוץ סמיך שהנסיעה בתוכו כמעט בלתי אפשרית, אך כשהעגלה פילסה לה את דרכה בדרכים הללו, נדמה היה שהגשמים נמנעים מלרדת עליה והנסיעה עברה למישרין. הצרות האמיתיות, אמר העגלון בפליאה, החלו בדרך חזרה משקלוב לליובאוויטש.

מאז היה בעל העגלה הולך ומתרברב על האירוע הפלאי שקרה עמו, עד שיום אחד סנט בו הרבי מוהר"ש: הערל, להבדיל, בעל העגלה של הבעל שם טוב, נהנה גם הוא מקפיצת הדרך..."

המסורת מספרת שהגשם לא נגע ברבנית לא רק באותה נסיעה, אלא שבכל ימי חייה מאז ואילך טיפות הגשמים לא נפלו עליה אלא סביבה בלבד. מסורת זו הייתה ידועה ומקובלת בין כל יהודי חברון.

שליח ציבור במניינו של הרבי הצמח צדק

עם הרבנית מנוחה רחל ובעלה עלו לארץ ישראל גם שלושת בניהם: הבכור רבי יהודה לייב, שמסורת המשפחה מספרת כי חגג את הבר מצווה שלו על סיפון האנייה בדרך, הבן האמצעי, רבי לוי יצחק שהיה אז בן שנים עשרה, וצעיר הבנים רבי מרדכי דובער, שהיה בערך בשנה החמישית לחייו.

לאחר חמש שנים של שהייה בארץ הקודש, חזר הבן הבכור לליובאוויטש כדי להסתופף בצלו של הרבי הצמח צדק. כשהגיע לליובאוויטש, קיבלו הרבי הצמח צדק במאור פנים ובשמחה גלויה.

בנוסף לסגולותיו התרומיות, חונן רבי יהודה לייב גם בקול ערב ונעים, ולא אחת היה ניגש לעמוד בבית מדרשו של הרבי בשבתות ובימי פגרא. ובכל זאת, אף הוא עצמו הופתע כאשר הרבי פנה אליו לפתע לאחר קריאת התורה ביום ראשון של ראש השנה, וציווה עליו לגשת לעמוד הש"ץ בתפלת המוסף ולהתחנן על עמך ישראל לפני יושב תהילות ישראל.

חשש רבי יהודה לייב לקבל על עצמו להיות שליח ציבור במניינו של הרבי, כי ידע והבין את האחריות העצומה הכרוכה בכך, אך הרבי הבחין בהיסוסיו תחב את הקיטל בידיו ואמר: "יהודה לייב, אתה תהיה החזן שלנו!" מני אז - בכל השנים שבהן נסע רבי יהודה לייב סלונים לליובאוויטש בתקופת הימים הנוראים - היה משמש שלוחו של הציבור במניינו של הרבי וקורע מחיצות ברזל בתפילתו.

מברכת צדיקים קדושי עליון

החסיד הדגול רבי עזריאל זעליג סלונים ז"ל, מצאצאיה של הרבנית מנוחה רחל נ"ע, מספר ממה ששמע מפי הרבנית הצדקנית שטערנא שרה ע"ה - אשת חבר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב.

למעלה מחמישים שנה התגוררה הרבנית הצדקת בעיר הקודש חברון והטביעה חותם מיוחד על חיי היהודים בעיר. הקהילה אף הקימה בית מדרש מיוחד לכבודה בבית בנה רבי יהודה לייב, והרבנית קבעה בו את מקום תפילתה עד הסתלקותה.

הרבנית הייתה נערצת על הכל בצדקותה ובפיקחותה, ואף קדושתה הייתה לשם דבר, רבנים גדולי תורה, גאונים וצדיקים, ראו לעצמם זכות לבקרה בביתה ולקבל מפיה את ברכתה הטהורות.

מסופר שבסיורו בארץ הקודש, הצדיק רבי יחזקאל משיניווא זצ"ל, בנו בכורו של בעל 'דברי חיים' מצאנז, הגיע לביקור אף בעיר הקודש חברון, שם הועיד זמן מיוחד לביקור בבית הרבנית.

כשנכנס הצדיק אל חדרה של הרבנית, נשאר עומד על רגליו הגם שביקשה ממנו כמה פעמים שישב. וכך, בעודו עומד, סיפרה לו הצדקנית שעה ארוכה על אודות מעשיהם המופלגים של אבותיה הקדושים - אביה, הרבי האמצעי וזקנה רבנו הזקן.

גם כ"ק אדמו"ר רבי אלעזר מענדל מלעלוב זצ"ל היה מרבה לבקר את הרבנית. אחד מכבירי הרוח שבין חסידיו, החסיד רבי מאיר דוד שוטלנד, סיפר שרבו היה נוהג לנסוע פעמיים בשנה לחברון כדי להשתטח על קברי האבות. בכל ביקור שהה הצדיק בחברון שבוע ימים, ובשבוע זה היה מקפיד לבקר את הרבנית שלוש פעמים. את ביקורו הראשון היה עורך מיד עם בואו לעיר; את ביקורו השני היה עורך בעת קידוש יום השבת, והביקור השלישי היה נערך בטרם צאתו מהעיר, נהג לבוא לבקרה וליטול הימנה ברכת פרידה. בכל אותם ביקורים היה הצדיק עומד על רגליו, מעולם לא ישב על כסא בנוכחותה, והיא הייתה עומדת כנגדו שמה את ידיה מעל לראשו ומברכתו בברכות שמים. אגב מקובל היה שכל כלה ביום חופתה הייתה מבקרת תחילה במערת המכפלה. ואח"כ נכנסת אל הרבנית לקבל את ברכתה. כך גם כל אשה חולה או מקשה ללדת הייתה פונה אל הרבנית מנוחה רחל ומבקשת על נפשה.

פועלת ישועות

הגאון החסיד רבי חנניה יוסף הלפרין זצ"ל סיפר מזיכרונו אי אלה מעשים ועובדות ששמע מאמו הרבנית פשה הדסה ע"ה, נכדת הרבנית ע"ה. את כוחה לברך ולפעול ישועות ניצלה לפעול ישועות בקרב הארץ לטובתם של ישראל, ומעשה שהיה כך היה: אבו זורייאק היה אחד הישמעאלים המוכרים ביותר בחברון ובסביבותיה, הוא היה בעליהם של המעיינות המים שבני העיר שתו את מימיהם. שלטון ללא מצרים שלט אבו זורייאק במעיינות המים, ובין השאר ניצל את בעלותו לרעת יהודי חברון. הוא הנהיג קצבת מים לכל תושב לפי מכסת בני משפחתו, אך סדר החלוקה הושחת על עיקרון מרושע: תחילה היה מעניק מים לכל דורש, ורק לאחר שסיים לחלק לכל אחיו הערביים מהעיר ומסביבותיה, הואיל בטובו לחלק מים גם ליהודי חברון. אותו רשע לא ניסה אפילו להכחיש או לטשטש את מעשיו והפלה את עדת היהודים לרעה לעין כל. שנים רבות המשיך במנהגו המרושע, ואף כי סבלם של יהודי חברון הלך וגבר - בפרט בערבי שבתות וימים טובים - איש מהם לא העז לעשות מעשה נגד אותו רשע עד שנראה כי משמים ראו את כאבם של יהודי חברון, ועשו מעשה. בת יחידה הייתה לו לאבו זורייאק ושמה פטמה. באחד הימים נפגעה פטמה זו ברגלה ממחלה קשה שכרוכה הייתה בייסורים מרובים. שכבה אותה עלמה במיטתה מתייסרת בכאביה ואביה עומד למראשותיה לסעוד, אך אינו יכול להושיעה. אפילו הרופאים המומחים שהובאו מירושלים ומצפת לא מצאו מזור למחלתה, והרפואה היחידה שהציעו הייתה קטיעת רגלה. הסכנה לחייה הייתה מוחשית. והאב העשיר היה זועק ובוכה תמרורים על השבר שפקד את בתו וביתו. והנה בעיצומה של שעת משבר, יעץ לו אחד מידידיו, בן למשפחה ערבית ותיקה בחברון, לפנות אל הצדקנית היושבת בחברון ולבקש את ברכתה לרפואת הבת. "צדקת היא", הפטיר הידיד הערבי, "לך אליה, אחי, לא תפסיד". מיהר אבו זורייאק לביתה של הרבנית מנוחה רחל ופגש שם בנכדה הרב זאב דב סלונים זצ"ל. שמע הנכד את זעקתו של הישמעאלי נכנס לחדרה של סבתו ושטח לפניו את בקשתו. הביטה הסבתא בנכד וחיכה חיוך חם וצופן סוד. הרהרה הצדקנית ממושכות, ולבסוף ביקשה לצאת אל הערבי ולמסור לו בשמה כי אם יבטיח לה שלא יתאנה ליהודי חברון ויפסיק למנוע מהם מים תבריא בתו. מיד נאות הערבי, הניח ידו על ליבו ונשבע שמקבל הוא על עצמו כל שתאמר הרבנית מנוחה רחל.

לא ארכו הימים ופטמה ביתו קמה ממיטת חוליה בריאה ושלימה. מאז אותו מקרה ניתן היה לראות את אבו זורייאק נוקש בדלתותיהם של יהודי חברון ומציע להם מים זכים.

"אצלי חשוב דיו אם הוא של הרבנית"

בבית הרב החסיד רבי עזריאל זליג סלונים זצ"ל (נכדה של הרבנית מנוחה רחל) היה, בירושה מבית אבותיו, פמוט כסף של רבנו הזקן. לאחר פטירתו, נתן בנו הרה"ח משה סלונים ז"ל את הפמוט במתנה לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.

הודה לו הרבי מאוד והתעניין אצלו אם ברור הדבר שהוא של רבנו זקן, והשיב כי כך ידוע במשפחה. נענה הרבי: "אצלי חשוב דיו גם אם הוא של הרבנית מנוחה רחל!" (מפיה של הרבנית ס. רלב"ג בתו של הרה"ח עזריאל זליג ע"ה)

מעשה נוסף סיפרה נכדתה הרבנית פשה הדסה הלפרין: הייתה תקופה שיהודי חברון סבלו ממעלליה של כנופית הישמעאלים שהשתוללה בעיר ובזזה וחמסה את בתיהם. הללו לא היססו לפרוץ לבתי היהודים לאיים עליהם ולבזוז את רכושם אפילו בעיצומו של יום. וכה רב היה סבלם של יהודי חברון עד שבאותה עת היו נוהגים לומר - עשרה קבין של ייסורי ארץ ישראל ירדו לעולם, ובתשעה מהם מתייסרים יהודי חברון. באחד הימים כרעה ללדת אשתו של ראש הכנופיה הישמעאלית האכזר, וסכנת חיים נשקפה לה ולולד. אחד מידידי יעץ לו לפנות אל הרבנית ולבקש את ברכתה. ראש הכנופיה שהיה עסוק בצרותיו לא היסס ומיהר לפקוד את בית הרבנית ולבקש את ברכתה. שמעה הרבנית וביקשה שיבטיח שמכאן ולהבא יפסיק את מעשיו האיומים ויפסיק לפגוע ביהודי העיר. והכל יבוא על מקומו בשלום. ראש הכנופיה נשבע בפה מלא לקיים את בקשותיה של הרבנית. ויהי אך הגיע האיש לביתו יצאה לקראתו המיילדת ובישרה לו שברגע זה ממש נולד לו בן ולילדת שלום. מאז נשמו יהודי חברון לרווחה, בזכות ברכתה של הרבנית מנוחה רחל נ"ע.

נר התמיד עצר את השיטפון

ועוד סיפרה הרבנית מרת פשה הדסה הלפרין, שגם לאחר הסתלקותה פעלה סבתא הצדקת ישועות ומופתים, כדוגמא היא ציינה מקרה שהיה לקראת חתונתה, ומעשה שהיה כך היה: לקראת שבת קודש שבמוצאיא נערכו קישורי השידוכין של הרב צבי הירש הלפרין עם הרבנית מרת פשה הדסה, הגיעו למקום מושבה של הכלה בחברון כל האורחים הנכבדים והחשובים מירושלים שהיו מצד החתן, ושהו בעיר במשך השבת עד החגיגה עצמה שנועדה להיערך במוצאיא. באותה שבת מופלאה נפתחו ארובות השמים, וגשמי הזלעפות שירדו ושטפו את חברון שעות ארוכות גרמו לשיטפונות עזים בעיר ובסביבותיה. כאילו אין די בגשמים המקומיים החלה העיר להישטף גם באשדות מים אדירים שנשפכו מההרים הגבוהים המקיפים את חברון, וערביי העיר החלו לזעוק בחרדה הולכת וגוברת "פאטונה - פאטונה", "שיטפון - שיטפון", וברחו למצוא מחסה. גובה המים הלך וגבר, ורבים מיהודי העיר מצאו מחסה בבית הכנסת המיוחד שנבנה עבור הרבנית ע"ה עוד בחייה. באותו בית כנסת דלק בתמידות נר שמן גבוה, שהעיד לעין כל שזכרה של הרבנית עדיין יוקד באש התמיד. גאו המים והמשיכו לטפס, והנוכחים לא ידעו את נפשם. הסכנה לחייהם גברה, ומבטי הנוכחים נפנו כמאליהם אל נר התמיד היוקד, בתקווה שזכות הצדקת תעורר רחמים עליהם ועל שאר יהודי חברון. שתיקת אימה שררה בחלל בית הכנסת, ולפתע נשמע בדומייה קולו הבוטח של מן

דהוא: "כשיגיעו המים עד גובה קערת השמן, ברי לי כי הזרימה המחרידה הזו תיפסק". הביטו הנוכחים בדבר וייחלו שדבריו יתגשמו. עלו המים עוד ועוד, והפלא אכן אירע, כשהגיעו המים לגובה קערת השמן, חדל השטפון, ארובות השמים נסכרו, וזרימת המים נפסקה.

הקפידה מאוד שלא יזרקו את מאכלי השבת

בין שאר הקפידות וההחמרות הקפידה הרבנית מאוד שלא יזרקו מאכלי שבת. אמרה כי קבלה הדבר בידה מרבנו הזקן וספרה על כך את הספור דלקמן: פעם היה בבית רבנו הזקן אורח לסעודת ליל שבת. הגישו לשולחן מרק של שבת, כנהוג. האורח נסה לטעום מן המרק ובהיותו מלוח יותר מדי משך את ידו מן המרק. דרכו של רבנו היה כידוע להתעמק מפעם לפעם במחשבותיו הקדושות ולהתרומם לעולמות עליונים. כאשר התעורר וראה שהמרק בשלימותו עודנו לפני האורח, שאלו רבנו הזקן למה לא אכל את המרק, ומבלי לחכות לתשובת האורח הוסיף למרק מנה הגונה של מלח והתעמק שוב ברעיונותיו, וכך ג' פעמים. לבסוף אמר האורח: "המרק מרוב מלח אינו ראוי לאכילה". מיד לקח רבנו הזקן את המרק מידו ואכל אותו עד תומו ואמר לאורח: "אין מאכלי שבת מקולקלים!" "מאכל שבת לא יזיק לבריאות אסור לשפוך או לזרוק מאכלי שבת". על הדברים הקדושים הללו שמרה כל ימי חייה והייתה זהירה בהם מאד. דבר נוסף שהקפידה עליו כל חייה זהו: "הטוהר". המלה "טוהר" הייתה תמיד שגורה בפיה. הטהרה והניקיון שררו סביבותיה. אף רבב קטן לא נראה על בגדיה היא הייתה סמל הטוהר והניקיון. רגילה הייתה לומר בשם אביה וסבא הגדולים "במקום שיש טוהר וניקיון שם יש כשרות ויהדות". את ילדיה חנכה מילדותם להיות נקיים וטהורים. ומדי פעם בפגשה את יוצאי חלציה הסבה את תשומת לבם לדבר הזה. גם בשנותיה האחרונות למרות זקנותה המופלגה, תשישותה והיותה צמודה למיטתה, הייתה נקיה להפליא. ילדיה וילדותיה הושפעו הרבה מהחינוך לטהרה.

"אבותי הקדושים נמצאים עמי"

חמישים שנה ישבה הרבנית ע"ה בחברון ואורה נגה על פני עמך ישראל, אנשים נשים וילדים. משזקנה החלה להכין עצמה לקראת הליכה לעולם האמת. בערב ראש חודש שבט האחרון לחייה, התיישבה ליד השולחן, נטלה קולמוסה וכתבה ארבעה מכתבים לאישים שונים - האחד מהם היה מופנה לליובאוויטש, אל ש"ב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע. בניגוד להרגלה, הקפידה הרבנית הפעם לסגור את המכתבים בעצמה והכינה אותם למשלוח למחרת עם שחר. הבחין הנכד רבי זאב דב סלונים במעשיה של סבתו הרבנית הצדקת, ומיהר לספר עליהם לאמו הרבנית רעכיל ע"ה (כלתה, אשת בנה הגדול הרב החסיד יהודה לייב). לילה שלם ישבו הסבתא והנכד והתלבטו מה לעשות במכתבים, עד שהחליטו להעז ולפתוח את המכתבים בתקווה שהרבנית בטובה לא תקפיד עליהם חלילה. כשפתחו את המכתב המופנה אל הרבי, מצאו להפתעתם שכתבה לו כי מכתב זה הוא האחרון שהיא כותבת אליו. אף בליל הסתלקותה ראו דברים נפלאים ביותר. באותה תקופה הייתה נוהגת הרבנית פשה הדסה ע"ה שהייתה אז ילדה כבת 12 לישון במחיצתה של הסבתא הרבנית כדי לסעוד אותה בעת הצורך, ואילו בשעות היום שירתה אותה במסירות ובדאגה המשרתת הישישה זיסל. לפנות אותו ערב אחרון שבו הסתלקה הרבנית, ליל כ"ד בשבט תרמ"ח ביקשה הסבתא מנינתה פשה הדסה שתוותר על הסדר הקבוע, ובלילה זה תישן אצלה במקומה המשרתת זיסל. באמצע הלילה התעוררת הרבנית מנוחה רחל, העירה משנתה את המשרתת וביקשה ממנה לחמם מים לרחצה, ולאחר מכן שלחה לקרוא לכל בני המשפחה הענפה, ילדיה

וצאצאיה, ושלחה אף רץ בהול לירושלים, להזעיק את בנה רבי לוי יצחק שימהר להגיע לחברון. ישבה הרבנית והמתינה לבנה, וכל אותה עת שפתותיה ממלמלות פרקי תהילים ותפילה. באותן שעות רוויות מתח וכאב של המתנה, שהה בחדר גם רבי אפרים הלבן - יהודי ירא שמים שנמנה עם ראשי הישיבה בחברון. כשראה שהמצב הולך ומחמיר ביקש לצאת מהחדר ולהזעיק מניין יהודים כדי שיהיו נוכחים בעת יציאת הנשמה, אך הרבנית שהבחינה בכוונתו רמזה לו בידה הענוגה ואמרה לו בקול צלול: "הנח בכך, אפרים, אין צורך בהם, כי אבותיי הקדושים נמצאים כאן יחד עמי". מיד כשנכנס הבן רבי לוי יצחק לחדר ציוותה לו את ציוויה האחרון, ובאותו רגע החזירה את נשמתה הטהורה ליוצרה. נשות החברה קדישא שזכו להתעסק עמה לאחר הסתלקותה, סיפרו בהתרגשות כי נדהמו להיווכח שהרבנית עצמה שיתפה פעולה בעת רחיצתה בשעת טהרתה. השמועה עשתה לה כנפיים, והמעשה הפך לשיחת היום בחברון. בהלווייתה של הרבנית הצדקנית הלכו המוני יהודי חברון ספרדים ואשכנזים שחוחים ואבלים אחר מיטתה, כל הילדים בני שתי העדות הלכו לפני המטה, ונרות דולקים בידם ופזמוני תהלים בפייהם. קברו אותה בתוך מערה חצובה מאבן ועל גבי המערה בנו אוהל אבנים הקיים ועומד עד היום. לימינה טמונים בניה הרב לוי יצחק והרב מרדכי דובער, רבים מהם הקפידו מאז לבוא ולהשתטח על קברה לשפוך שיח ולשאת רינה ותפילה. דבריה, מעשיה ואהבת ישראל שלא ידע גבול לא נשכחו מלבם של יהודי חברון, הכל זכרו בהערצה את דמותה ועד היום זה שמה נישא בפי כל.

מאז שנת ה'תשמ"ב חודשה העלייה ההמונית לציונה הק', (שהולכת וגדלה מדי שנה) מסורת שהתקיימה מאז הסתלקותה בשנת ה'תרמ"ח, והופסקה עם ירידת המסך על היישוב היהודי בחברון עקב מאורעות תרפ"ט. העלייה חודשה ביוזמתו הברוכה של הגאון החסיד האמתי רבי שמואל אלעזר היילפרין זצ"ל ראש ישיבת תורת אמת חב"ד ליובאוויטש מייסד ויו"ר איגוד צאצאי רבנו הזקן - יוצר חסידות חב"ד, בברכתו ובעידודו של הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע עם שיקום ושיפוץ קברה הק' ע"י פרופסור בן ציון טבגר ע"ה.

הרה"ק ק"ק ה"צמח צדק" מליובאוויטש זי"ע

יומא דהילולא - י"ג ניסן

הרה"ק רבי מנחם מנדל ברבי שלום שכנא שניאורסון (בעל "צמח צדק") היה נכדו של הרב בעל ה"תניא", וחתנו של האדמו"ר האמצעי רבי דובער. תורה וחסידות התאחדו במוחו וגדולי ארץ השתוממו לבקיאיות הנפלאה בכל מכמני התורה, להבנתו העמוקה, לשכלו החד ולזכרונו הכביר.

את רוב תורתו קיבל מאבי אמו האדמו"ר הראשון רבי שניאור זלמן. חידושי תורתו הנגלית היו נגד עיני זקנו, שגמר עליהם את ההלל. שקידתו בתורה היתה רבה, והשאר אלפי גלינות של תורה וחסידות.

אחרי פטירת דודו וחותנו, האדמו"ר האמצעי, מילא את מקומו באדמו"רות, אלפי חסידים גדולי תורה ויראה נוספו לו על חסידי חותנו. הוא הרחיב ופירש את שיטת החב"ד, ואם כי היה עמוס בהדרכת המוני חסידיו, לא פסק מלהשיב לשואליו ברחבי העולם ענינים הלכתיים. את כל חידושי תורתו העלה בספר, שיחותיו החסידיות וביירויו ההלכתיים והסוגיות השונות בש"ס.

נוסף על ספרו שו"ת "צמח צדק" ארבעה חלקים, נדפס "אור התורה" על קבלה וחסידות. "דרך מצוותיך", ו"צמח צדק" על המשנה. אלפי גלינות בכתב יד בכל מקצועות התורה השאיר אחריו ואלפי גלינות עלו באש עת פרצה השריפה בליובאוויטש ואכלה את העיר.

היה נעים תפילה, ואלפים הצטופפו בבית מדרשו בשבתות ובמועדים עת עבר לפני התיבה ומשך את ההמונים בנעימותיו ובדבקותו.

בשנת תר"ח הוזמן לפטרבורג לאסיפה שנקראה על ידי שר החינוך הרוסי הנסיך אוברוב, במטרה לשכנע את גדולי הרבנים שיסכימו לתכנית הלימודים הרוסית לילדי ישראל. רבי מנחם מנדל נסע בהחלטה נחושה להתנגד לכל צורת השכלה שתוצע על ידי הממשלה, ובחששו שמא התנגדותו תעלה לו בחייו, לקח אתו את התכריכים. אולם זכותו עמדה לו שנכנס בשלום ויצא בשלום.

זכוננו וכחותנו כן גם הוא נמסר לשלטון הרוסי על ידי מלשינות כי הוא מנהל תעמולה נגד הממשלה הרוסית. הוא נסע בעצמו למושל המחוז בויטבסק, והלה הבטיח לו שלא ישים לב למלשינות.

נפטר: י"ג בניסן ה'תרכ"ו.

בן שבעים ושבע שנה היה כשיצאה נשמתו בעיר ליובאוויטש. בהתאם לבקשתו לא נחרת על מצבתו כל תואר כבוד כי אם שהשיב רבים מעוון.

את מקומו מילא בנו האדמו"ר רבי שמואל.

שבעה בנים הניח, כולם צדיקים מפורסמים: רבי ברוך שלום, רבי יהודה לייב מקאפוסט, רבי חיים שניאור זלמן מלאדי, רבי ישראל נח מנעזין, רבי יוסף יצחק מאוריץ, רבי יעקב ורבי שמואל מליובאוויטש.

חתניו היו, רבי שניאור ברבי נחום מנעזין, בנו של האדמו"ר האמצעי ורבי לוי יצחק אב"ד צוולין ורבי יקותיאל זלמן וואליס מברדיצ'וב נכדו של הקדושת לוי.

הרב דוד הלחמי ז"ל, "חכמי ישראל" (ב"ב תשס"א) ע' ש"ב

קודם ראש השנה של שנת תקנ"ב קרא אליו האדמו"ר הזקן בעל ה"תניא" את החסידים הגדולים, ואמר להם שיש עליו למעלה קטרוג גדול על שאומר דברי חסידות בגילוי כל כך. אך לפסוק מלומר בגילוי זהו דבר שאי אפשר, כי יש לו שתי רמיוות מהמגיד הגדול ובנו "המלאך", שיאמר הרבה ובגילוי דוקא, ועל כן הוא ירא שלא יהיה נגזר עליו ח"ו שיסתלק.

וחדר בתו הצדקנית דבורה לאה היה סמוך לחדרו, ושמעה דרך הכותל כל דברי אביה. וכאשר יצאו החסידים מחדר אדמו"ר, נכנסה אליו בתו, ואמרה:

-הוי, אבי! אם יוכל להיות שאני אהיה חילוף תחתיך, אזי אני חליפתך, רק בקשתי ממך שתשגיח על בני היקר כעל אחד מבניך.

ושלח אדמו"ר הזקן "פדיון נפש" להרב הקדוש ר' נחום מצ'רנוביל ז"ל (בעל "מאור עינים"), וציוה להשליח שישתדל לבוא להר"נ בערב ראש השנה, קודם שיקבל ה"פדיונות" מחסידיו. השליח הלך לדרכו, ובדרך אירעו לו כמה עיכובים, עד שבערב ראש השנה בבוקר עדיין היה רחוק כמה פרסאות מצ'רנוביל. והר"נ לא קיבל אז שום "פדיון" מהחסידים שלו ומאנשי עירו, ואמר ש"אינו יכול לקבל עכשיו פדיונות", והיו החסידים בצער גדול, ולא ידעו מה לעשות, אחרי כן בא השליח עם ה"פדיון" של אדמו"ר, ואז פתח הר"נ את הדלת, והגיש לו השליח את ה"פדיון". אל ה"פדיון" היתה מצורפת עוד פתקא קטנה, והיו כתובים בה פסוקים אחדים מתנ"ך ואילו מראי מקומות ב"עץ חיים" וב"פרי עץ חיים". קרא הר"נ את הפתקא

ונתלהב מאד, ואמר: - הוא האיר עיני בכל ה"עץ חיים" ו"פרי עץ חיים"! וכשקרא הר"נ את ה"פדיון" אמר להשליח: -מה אוכל לעזור לו? למה הוא אומר דברי חסידות הרבה, ובגילוי כל כך?

אחרי כן הלך הר"נ למקוה, ודרכו היתה, ששם, במקוה, היו מגישים לו ה"פדיונות", והיה קורא אותם, ואחר כך טובל. ולקח במקוה ה"פדיון" מיד השליח, וקרא אותו שנית, ואחר כך טבל, ושהה במים זמן רב. אחר כך הוציא ראשו מהמים, ואמר: - תפלה עושה מחצה. ואחר כך קיבל ה"פדיונות" של חסידי ושל אנשי העיר.

בליל ראש השנה התפלל הרה"ק רבי נחום הרבה מאד, ולאחר התפלה היה חלוש כל כך, עד שלא היה יכול ללכת בעצמו מבית המדרש שלו לביתו, והוליקוהו אנשיו בידיהם, ושמעו שמדבר לעצמו ואומר: - יהיה חילוף תחתיו. וכן היה, שתיכף אחר ראש השנה נפטרה בת אדמו"ר, ואדמו"ר נגאל ממות לחיים. אבל אדמו"ר אמר: - לא לכך היתה כוונתי ב"פדיון נפש" ששלחתי, כי זה הייתי יכול לפעול גם בעצמי.

ומאז לקח אדמו"ר הזקן את נכדו, בן בתו, אליו לביתו, וגדלתו ואמנו והשגיה עליו כעל אחד מבניו ועוד יותר, וכל אשר שאל מאתו לא מנע הטוב ממנו, עד שנתגדל אצלו באופן היותר נעלה, ונעשה בהמשך הזמן לרבן של ישראל, הלא הוא האדמו"ר בעל ה"צמח צדק" ז"ל. החסידים שהיו רואים את גודל החביבות מאדמו"ר הזקן לנכדו זה, היו מתפלאים מאד, ואמר להם אדמו"ר:

-הלא בתנאי זה היתה לאמו מסירת נפש עבורי!

הגה"ח ר' שלמה יוסף זיין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' י"ט

בהיות רבי מנחם מענדיל מליובאוויטש פעוט, ניסה עם חבריו לטפס על קרש חלק הוא טיפס ועלה והילדים ששחקו עמו מעדו ונפלו.

שאלוהו: - איך הצלחת בשעה שאחרים נכשלו?

השיב: - הם הביטו על הארץ, התפעלו בלי הרף איך הם גדלים ועולים משום כך נכשלו, נפלו, ואילו אני הסתכלתי השמימה, ראיתי מה קטן אני, ולכן הצלחתי...

הרה"ח ר' יהודה לייב לזין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 77

שמעתי מפי הגאון החסיד רבי גרשון חן זצ"ל שלאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר האמצעי סירב רבינו הצ"צ לקבל הנשיאות, וכשאמר: מה אעשה והרי אינני לומד תורה לשמה, והא ראייה שעל הלומד לשמה אמרו באבות "ומגלין לו רזי תורה" ואני לא זכיתי לכך. השיבו הגה"ק ר' פרץ חן נ"ע: קודם כתוב "ונהנין ממנו עצה ותושיה" וקיבל רבינו הצ"צ את הנשיאות. הגאון רבי חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" - ב"ב, "כפר-חב"ד", ט' ניסן תשס"ו, ע' 62

כשנתעטר הרה"ק בעל הצמח צדק בכתר ההנהגה נהרו אליו הרבה אנשים עם משאלות לבם בעניני פרנסה וכדומה, והוא מרוב קדושתו לא יכל להתמסר לפרטים הללו וביקש מקהל הבאים אליו לבל יכנסו אליו עם שאלות מעניני דעלמא, כי אם בענינים הנוגעים לעבודת ה', וכך הזהיר את הגבאים ומשמשי ביתו לבל יכניסו אליו אנשים שאינם באים לצורך עבודת ה'.

פעם הגיע לביתו יהודי שהיה במצוקה גדולה וענין הפרנסה העיקר עליו מאוד, ורצה ליכנס אליו, אולם המשמשים אמרו לו שאי אפשר להכנס מתוקף אזהרתו של הרבי שלא יכנסו אליו לדבר עמו מענינים שאינם נוגעים לעבודת שמים, אולם היהודי במצוקתו הקשה חיפש עצה איך לראות פני הרבי, ושם לב

שמצד אחד אין קירות חדר הרבי מגיעות לתקרה, ודרכו יוכל להשתלשל לחדרו בלי ידיעת הגבאים, חשב ועשה מעשה וטיפס על הקיר, כשהגיע למעלה ראהו הרבי ונבהל, ושאלו מה רצונו, געה היהודי בבכי עצור וצעק: רבי, פרנסה! פרנסה ונגע הדבר לבנו, ואמר: אם יהודי יכול לטפס על הקיר מפאת חוסר פרנסה צריכים לבטל התקנה, וצוה שמהיום יפתחו ביתו לרווחה לכל דכפין וללא תנאי. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ח"ג, ע' קכ"ד

החסיד ר' אברהם-בער ירמי'ס מהאמיל, מחסידי אדמו"ר הצמח-צדק, היה חקן בטבעו ובהיותו בן עשר שנים כבר היה בקיא בספרי החקירה. אביו, החסיד ר' ירמי', חשש, שמא חקרנותו זו תגרום לו לספיקות, ח"ו, באמונה, ולכן הביאו אל כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק, כדי שיברך אותו בכל-טוב, ובמיוחד שלא יסור מן הדרך, ח"ו, בגין חקירותיו.

הצמח צדק נטל את המטפחת שלו, סובב אותה סביב ידו הקדושה עד שהיד לא נראתה כלל, ונענע את המטפחת מצד לצד.

"מה אתה רואה?" - שאל הצמח-צדק את הילד. "את המטפחת נעה מצד לצד" - ענה אברהם-בער. "ומי מניע את המטפחת?" - שאל הרבי. "ידו של הרבי" - ענה הילד. "אבל הרי אינך רואה את היד?" - הקשה הצמח צדק, ומיד המשיך ואמר: "אלא, ברור לך בפשטות, שגם מה שלא רואים ממש בעיני-בשר גם הוא נכון ואמיתי..."

הנער, אברהם-בער קלט את המסר, שיש דברים שלא רואים ממש בעיני-בשר, אך הם עדיין נכונים ואמיתיים, ומני אז סרו ממנו כל הספיקות, והוא למד והתעלה בתורה, בחסידות וביראת-שמים, עד שהיה לאחד מגדולי החסידים. הרה"ח ר' מענדל פטרפאס ז"ל, ר' מענדל" (כפר-חב"ד תשנ"ז) ע' 300

בילדותי, לפני הבר-מצוה, התוועד עמנו פעם בי"ג ניסן, הרה"ח ר' בערל חסקינד ע"ה, ובין יתר הסיפורים המעניינים שמעתי ממנו את הסיפור הבא:

פעם, כשהיה צורך לסדר ענין מסויים בעיר הבירה פטרבורג, שלח הצמח-צדק את אחד מחסידיו, ר' אהרן (שהיה נקרא אר"ע), והטיל עליו לנסוע בשליחותו לעיר הבירה. ר' אר"ע שאל את הצ"צ מה יעשה אם יהיה לו ספק מה לעשות? כיצד יידע להחליט מה לעשות? אמר לו הצמח צדק: מה שיעלה במחשבתך דבר ראשון - כך עליך לעשות.

הרבי הצמח-צדק למד כל יום עם בנו הרבי מוהר"ש, והנה, יום אחד באמצע לימודו עם בנו המהר"ש, הפסיק הצמח-צדק את הלימוד, הרהר מעט ואמר: "רחמנות גדולה על אר"ע, יש לו עכשיו ספק גדול והוא אינו יודע אם להחליט כך או כך", הצמח-צדק שקע במחשבתו עוד זמן מה ואחר כך המשיך: "אר"ע - גוט גוט" [טוב טוב] ומיד המשיך כרגיל את לימודו עם המהר"ש. המהר"ש הבין שיש דברים בגו, ורשם לעצמו את התאריך ואת השעה המדוייקת שבה התרחשו הדברים.

כשר' אר"ע חזר מהשליחות, ניגש אליו המהר"ש ושאלו: "האם אירע לך בשליחות הזאת שהיה לך ספק גדול מה להחליט?" השיב לו ר' אר"ע שבכלל לא היה קשה לו שום דבר. ושאל המהר"ש - אתה בטוח שלא היה לך אף פעם שום דבר קשה? ר' אר"ע השיב לו: בעצם כן, רק פעם אחת: נכנסנו לאחד השרים הגדולים והוא העמיד אותי בספק גדול איך להחליט, אני יושב אצלו ולא יודע איך להחליט. ואז נזכרתי בדברי הרבי שאמר לי שאני צריך להתבונן, אבל גם לאחר ההתבוננות לא יכולתי להגיע

להחלטה. התבוננתי עוד ועדיין לא ידעתי מה להחליט. ואז החלטתי: מה שיעלה עכשיו ברעיוני - כך בדיוק אחליט, וכך היה.

שאל הרבי המהר"ש את ר' אר"ע באיזה יום ובאיזו שעה זה היה, ר' אר"ע חישוב ואמר שהיה זה ביום זה וזה, בשעה זו וזו. לקח הרבי המהר"ש את הפתק שלו שבו רשם את היום והשעה מתי הצ"צ אמר לו את הדברים, וראה שהיה זה בדיוק באותו היום ובאותה השעה.

היינו אז ילדים ואמר לנו ר' בערל חסקינד: מה מלמד אותנו הסיפור הזה? יש עכשיו רדיו וכל מיני מכונות שלא צריכים אנטנה וזה נבנה בתוך המכונה, בלי צורך בחוטים אחרים. לרבי יש חוטים כאלו שהוא לא צריך טלפון, מכתבים או מברקים, הוא לא צריך שום דבר, הוא יודע את הכל, הוא יושב בליובאוויטש - כפי שהרבי מהר"ש אמר דער טאטע זיצט אין ליובאוויטש [אבא יושב בליובאוויטש] והוא שומע את הנעשה בפטרבורג וגם רואה מה נעשה שם... - חסידים צריכים לדעת תמיד שהרבי כל הזמן רואה ושומע מה קורה עם כל חסיד. הרה"ח ר' יהודה ליב גראנער שליט"א, "כפר חב"ד", י"א ניסן תש"ס ע' 82

שמעתי מדו"ז הגאון רבי ישראל יצחק הלוי רייזמן זצ"ל, ששמע בעצמו מפי ה"תורת חסד", שרבינו ה"צמח צדק" לימדו קריאת פתקאות, והיתה ההכנה שלו לקריאת פתקאות עבודה שלמה, בעוד שעצם הקריאה היתה ברגע כמימרא. הגאון רבי חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" - ב"ב, "כפר חב"ד", ט' ניסן תשס"ו, ע' 65

בעת שנתקבל הרב הגאון רבי אברהם צבי זצ"ל אייזנשטאדט בעל מחבר ספר פתחי תשובה על יורה דעה לאבד"ק ביאליסטוק, היו שם הרבה מחסידי חב"ד ורצו ברב חב"די או על כל פנים שיהא כפוף לרובם הצמח צדק, ועל ידי זה היה בינם להרב דין ודברים עד שנתפשרו לדון לפני הצמח צדק. אמנם הרב בעל פתחי תשובה היה כבר זקן מופלג וחלוש ולא יכול ליסע לשם בעצמו, על כן שלח לשם את חתנו שהיה גם כן מופלג גדול בתורה. ואחר הפסק דין שהוטב לב' הצדדים, נשאר עדיין חתן הפתחי תשובה בבית הצמח צדק ופלפלו בכמה סוגיות עמוקות והצמח צדק השיב לו על כל הערותיו, אך דיבר אתו בלשון כבוד, "אתם" עד שפתר לו כל ספיקותיו ושאלותיו העצומות, התפלא מאד על ישירות לימוד הצמח צדק כי כבר פלפל בדברים אלו עם כמה מגדולי הרבנים ולא מצאו דבריהם חן בעיניו ודברי הצמח צדק נתקבלו אצלו מאד, ומתוך כך נתקרבה דעתו הרבה אל הצמח צדק, ושאלו בלב נשבר היות שמדקדק תמיד בכל מעשיו, ועושה גם כן לפני משורת הדין, וחז"ל אמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש והוא נותן כל הונו לצדקה ולומד יומם ולילה, ועושה כל המצוות על צד היותר טוב, אחר כל זאת אינו מרגיש מאומה, והיצר הרע אצלו בתקפו כבתחילה. אז השיבו הצמח צדק בלשון חיבה ונוכח, בני אהובי אומר לך, הנה תדע שהיצר הרע בתחילה נקרא מלאך המוות וכשבא אברהם אבינו ע"ה ופירסם לבריות, למה פתאים תשמעו למלאך המוות, הלא רק לחייבכם בזה ובבא הוא אורב לכם, ופסקו כל השומעים לקולו משמוע ליצר הרע, אז בא היצר הרע בצעקה השמימה שהוא מתפטר ממשרתו אחרי שאברהם אבינו ע"ה גילה אותו ומי פתי ישמע אליו. ובא התשובה מהבורא יתברך שלהיות שעדיין נצרך בעולם, על כן ישנו את שמו שלא יבינו מי הוא, ונקרא אז שמו יצר הרע. והיה כך עד קבלת התורה שבא משה רבינו ע"ה וגילה גם שם זה, וצעק מה זה פתאום תשמעו ליצר הרע, הלא זהו המלאך המוות בעצמו, וכתב זאת בתורה הקדושה הנני נותן לפניכם את החיים ואת הטוב את המוות ואת הרע, ובא היצר הרע שוב בצעקה לפני הבית דין של מעלה שמתפטר ממשרתו אחרי שמשה רבינו ע"ה גילהו, ועוד יתירה עשה שכתב זאת בתורה הקדושה שהיא נצחית ומי זה אשר ישמע לו. ובאה תשובה מהבורא יתברך שעדיין הוא נצרך

בעולם, ועל כן ישנו עוד הפעם את שמו, ונקרא שמו **נפש הבהמית**. והיה כך עד שבא רבינו **הבעש"ט** וגילה רז זה, מי הוא המתחפש תחת שם זה, וציוה לתלמידיו הקדושים לפרסם זאת בכל תפוצות ישראל. ובא היצר הרע שוב בצעקה גדולה שגם שם זה נתגלה על ידי הבעש"ט ושוב אין לו מה לעשות בעולם, ששום אדם לא ישמע לו עוד. ובאה התשובה מהבורא יתברך שעדיין הוא נצרך בעולם, ועל כן ישנו את שמו גם עתה, ונקרא שמו **"יש"**, כלומר **"גיאאות"**, וזה השם ישאר לו עד ביאת הגואל צדק. ואם כן כשהיש לומד איך תרצה אתה להרגיש. המופלג הלז שהיה איש אמיתי הכיר שכל דברי הצמח צדק אמיתיים, ומאז נתהפך לאיש אחר ודבק הרבה בחסידות ובענוה יתירה, זי"ע. הגה"צ רבי יצחק הוברמן זצ"ל מרעננה, **"בן לאשרי"** (ב"ב תשנ"ט) ח"ד, ע' נ"ג

באחד מטיולי הקיץ במארינבאד, בחודש מנחם אב תרס"ה, **כשטיילתי עם אבי** (הרה"ק רבי שלום בער מליובאוויטש זי"ע) מסרתי לו דו"ח מעבודת הכלל שהוטלה עלי לבצע בפטרבורג בקשר לגזירות שתיכנן סטולפיץ (יושב ראש המיניסטרים בעת ההיא) לגרש משפחות יהודיות מ-212 עיירות וישובים. כשסיימתי מסירת הדו"ח **אמרת לי לאבי**: כעת אני מבקש ברכה, שיתן השי"ת שהכל יתבצע לטובת שתים עשרה אלף הנפשות הנתונות בסכנת איבוד בתיהם וקיומם. עונה לי **אבי**: אחרי עבודה מאומצת כזו שעשית ב"ה לטובתם על ידי בעלי ההשפעה הגדולה בחוגי המלוכה, זקוקים לברכה, וברכה יכולה לעזור. **"ברכה"** אמר אבי שורה במקום שישנה עבודה בפועל. **[והוסיף וסיפר]**: היה זה בשנת תרל"ט, כשהחלו ל"ע הסתות הפוגרומים ברוסיה. **אבי אדמו"ר מהר"ש** (הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע) **[סיפר בזה הלשון]**: **"כשהתחלתי לעסוק בעניני הכלל שאבי אדמו"ר ה"צמח צדק"** עסק בהם, ביקשתי את ברכתו להצלחה בעבודתי. **אבי ענה לי**: ברכה היא כמו גשם. שדה הנחרשת ונזרעת הנה לאחר הגשם מתחיל לצמוח. כדי שהגשם יפעל פעולתו הטובה צריכים בתחילה לחרוש ולזרוע. כשאדם עושה מה שצריך לטובת הכלל, עוזרת הברכה שתהיה הצלחה בעבודה". הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש וצוק"ל, **"ספר השיחות ת"ש"** (קה"ת תשנ"ב) ע' כ"ז

יהודי שחלה, הגיע אל **כ"ק אדמו"ר הצ"צ** באמרו שדעת הרופאים היא שאין תקוה שיתרפא. אמר לו **הצ"צ**: כתיב (שמות כ"א, י"ט) **ורפא ירפא, ואחז"ל** (ברכות ס.) **מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות. רשות לרפאות נתנה לו התורה, אך כשאין ביכלתו לרפאות, שוב אין לו דעה בנושא והרי הוא ככל האדם. כ"ק** מרן אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ל, **משחת יום ב' דר"ה תשט"ז, "קובץ סיפורים"** (קה"ת תשמ"ט) ע' י"ח

סיפר לי **אא"מ ז"ל** שבהיותו בחו"ל נסע לעיר קאוונא לראות ולהכיר את **גאון הדור הר"ר יצחק אלחנן ז"ל**. בבואו לביתו, אמר לו המשמש שהרב אוכל כעת סעודת הצהרים עם ב"ב וא"א כעת ליכנס אצלו. **אא"מ ז"ל** ביקש להמשמש שיכנס ויאמר לו שהוא עובר אורח מאה"ק טוב"א, וגם הוא בן בת אחות **אדמו"ר בעל צ"צ** ובא לפה רק בשביל להכיר את הגאון, והשעה דחוקה, כי בעוד זמן שעות הליכת הרכבת שלו. ותיכף ומיד ניתן לו רשות הכניסה, והגאון ז"ל כיבדו מאוד ודבר עמו בעניני א"ת ת"ו, ואמר לו שבהיתר השמיטה למכור את הקרקע לנכרי רימו אותו כי אמרו לו שאם היהודים לא יעבדו את שדותיהם שנה א' אזי הממשלה תקח אותן. גם דיבר עמו הרבה מגדולת **הצ"צ** נ"ע וסיפר לו שבנערותו נסע פ"א אליו אבל הנהגתו לא ישרה בעיניו כי ראה כמה זמן הוא שוהה בקבלת פדיונות וביחידות ובאמירת חסידות, וכמה שעות בתפלתו, אבל **אח"כ כשיצאו לאור ס' שו"ת צ"צ** נתפעל מאוד מגדולתו ומגאונותו בתורה הנגלית, ואילו הי' אז בחיים, הי' הוא החסיד והנוסע הראשון שבכל החסידים, והרים את שתי ידיו אל אזניו ואמר **בזה"ל**: גיולד, איך אפשר להיות כ"כ גדול בתורה בעת שרוב זמנו הלך על

תפלתו וחסידות וכו', וסיים ואמר: כנראה שהוא היה מהחסידים הראשונים שתורתן משתמרת כדאי בברכות ל"ב. מכת"י הגה"ח ר' ישעיה הורביץ ז"ל, "ליקוטי אברהם" (ירושלים תשמ"ז) ע' ר"ח

שמעתי מהרב הגאון ר' ישראל הירשמן שליט"א, ששמע מזקנו הרה"ח המפורסם רבי חיים מרישא זצ"ל, כי הרה"ק ר' שמעון מנשה חייקין זצ"ל אב"ד חברון, היה אומר בשם רבינו ה"צמח צדק" שאם יורדים בשעת הסעודה קורי עכביש, אות הוא שיש איזו שאלה במאכלים. הגאון רבי חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" - ב"ב, "כפר חב"ד", ט' ניסן תשס"ו, ע' 67

ר' אהרן יפה ז"ל שהיה שו"ב בעיר אוסוע סיפר: - בהיותי צעיר הייתי "מלמד" בכפר וגם שו"ב בכפרים שבסביבה. פעם שמענו שאדמו"ר ה"צמח צדק" נ"ע יעבור בכפרנו ואולי גם יתעכב שם, לכן עשינו הכנות רבות. וכשבא אדמו"ר והייתי צריך לשחוט עוף, הלכתי להראות לו את סכין השחיטה. וימצא הסכין טוב בעיניו, ויאכל הרבי משחיטתי במשך כל ימי שהותו שם. וכשהרבי קיבל אנשים ל"יחידות" הגיע גם תורי. שאלני: מה בקשתך? אמרתי לו: הנני רוצה לשאול דבר. כל החומרות מה"אחרונים" שמקודם היו מתירים לגמרי ואח"כ נעשו אסורים מעוררים בי קושיא. האם הראשונים אכלו חס ושלום דבר איסור? הא כיצד? וביקשתי מכ"ק האדמו"ר להסביר לי זאת.

הסביר לי ה"צ"צ נ"ע: - יודע אתה מה פירוש התיבות "מותר" ו"אסור". אסור פירושו: שהוא קשור ואסור בידי הקליפות וסטרא אחרא, ואי אפשר להעלותן אפילו אם אוכל לשם שמים כמו שכתוב בתניא. ו"מותר" פירושו: שאיננו קשור ואפשר לבררו ולהעלותו למעלה אם אוכלים אותו כדין התורה ולשם שמים. ויש דברים כאלה שמתחילה היו בגדר מותר, היינו: הנשמות ההן היו יכולות להעלותם, מפני שהיו נשמות גבוהות יותר, אבל בדורות האחרונים שהנשמות נמוכות יותר, אסרו עלינו גם דברים אלה, דהיינו: אין ביכולתנו להעלות אף דברים אלה. הרה"ח ר' רפאל נחמן הכהן ז"ל, "שמועות וסיפורים" (ברוקלין תש"ן) ח"א, ע' 58

אצל ה'צמח-צדק' היו זמנים קבועים שבהם היה אומר בהשכמה שיעור בתהילים, כדי להשתתף עם יהודי השוק האומרים תהילים בהשכמה. אמר על כך הרבי מהר"ש: הרגש פנימי ועצמי בזה במעלת ישראל, יהודי מפני שהוא יהודי, יכול רק רבי המתהלך בהיכלות שלמעלה כפי שהוא מתהלך בביתו! (איגרות-קודש אדמו"ר הרי"צ ח עמ' תצב). "כפר חב"ד", ו' ניסן תשנ"ח, ע' 19

סיפר לי הרה"ח ר' שלמה ווייס ע"ה, שזכר כשהרה"ק ר' יוסף יצחק מליובאוויטש זצ"ל היה בעיר ווין, וזכר שבב' ניסן ביזמא דהילולא של אביו הרה"ק מהרש"ב זצ"ל, היה מהרי"ץ הש"ץ אצל העמוד, והרצפה היתה רטובה מדמעותיו.

לאחר שגמר להתפלל היה בדיחא דעתיה מאד, וסיפר אז מעשה מזקיני הרה"ק ה"צמח צדק זצ"ל שנתגדל בבית זקיני הרה"ק בעל התניא זצ"ל, ואחר הסתלקות זקיני רצה ה"צמח צדק לראות את זקיני בחלום ולא עלתה לו. עשה פעולות שונות, התפלל וכדומה ולא עלתה בידו.

פעם אחת קודם תפלת שחרית בא אליו איש אחד שהיה רוצה לנסוע לשוק (יריד), ולא היה לו מעות, על כן ביקש מהצמח צדק שילווה לו חמשים רובעל, הלך הרה"ק לביתו והביא את הכסף ונתן לו, ואמר לו, הארצקי (כמי שאומר, לבי) זיי מצליח. ובלילה שלאחריו ראה את זקיני בעל התניא זצ"ל בחלום, וסיים הרי"ץ, מה שלא הועיל (הצמח צדק) בתפלותיו, הואיל במה שהחיה ליהודי [וואס ער האט מחיה געווען א איד]. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ב) ח"ד, ע' ע"ט

בעיר מינסק היו שלשה אנשים, אחד מהם היה חנווני שהשתכר יפה, אבל כאשר היה עושה חשבון ההכנסות וההוצאות שלו, נוכח לדעת כי חסר לו הרבה כסף מההכנסות. השני היה רופא שלא היה לו ממה להתפרנס. והשלישי היה איש עשיר וחשוך בנים.

פעם אמר החנווני לרופא ולעשיר, בואו ונסע אל הרבי ה"צמח צדק", אולי יברך אותנו וה' ימלא את משאלות לבבנו. הסכימו הללו להצעתו ונסעו כולם אל הרבי ה"צמח צדק".

הראשון שנכנס אל הרבי ה"צמח צדק" היה החנווני שסיפר לו על הבעיה המטרידה אותו. ויאמר לו הרבי ה"צמח צדק": - עצתי היא שתלך לישון בשעה מאוחרת, ואילו לקום, תקום בשעה מוקדמת מאד.

לרופא שנכנס אחריו, אמר: - אתה לובש בגדים פשוטים והולך רגלי ולכן אין נוהגים בך כבוד. קנה סוס ועגלה ולבש בגדים נאים, אז יזמינו אותך ואף יתנו לך שכר הגון.

לעשיר שהיה חשוך בנים, אמר: - תלכו, אתה ואשתך, ללון לילה אחד בבית "הכנסת אורחים" מקום שהעניים ישנים שם.

כשחזרו למינסק, ביקש הרופא מהחנווני להלוות לו שלושים רובל כדי לקנות סוס ועגלה כפי שאמר לו הרבי, ואם יצליח - יחזיר לו את הכסף, ואם לאו - יתן לו את הסוס והעגלה. וכך עשה. הרופא קנה בגדים יפים. סוס ועגלה. כשקראו לו לבוא אל חולה, אמר, שיגיע בעוד חצי שעה, והיה בא בעגלה ונתנו לו שכר הגון עבור הטיפול. כעבור חודש ימים כבר היה אפשר לו להחזיר את ההלוואה שקיבל מהחנווני.

החנווני היה משכים קום ומאחר בלילה ללכת לישון. היה הולך אל החנות, והנה הוא רואה מחתרת מתחת לחנות והפקידים שלו גונבים את הסחורה שהיתה בחנות. וכך נושע גם החנווני.

הרופא והחנווני סיפרו להעשיר מה שקרה להם, וילכו העשיר ואשתו ויחליפו בגדיהם, לבשו בגדי עניים והלכו לישון בבית "הכנסת אורחים" העניים שהיו שם הצליחו להירדם גם על גבי הקרקע, ואילו הם שלא היו רגילים לכך, לא יכלו להירדם. כאשר התעוררו העניים משנתם. התחילו לדבר לשון הרע על עשירי העיר ודיברו גם עליו ועל אשתו, ואמרו עד כמה קמצן העשיר הזה שאיננו נותן פרוטה לצדקה, ובפרט אשתו שהיא אכזרית ואיננה נותנת לעניים לעבור את סף ביתה.

כאשר שמעו זאת, הבינו את הסיבה על שאין להם ילדים. (מסיפורי הגה"ח רבי חיים שאול ברוק). "אוצר סיפורי

חב"ד" (קה"ת תשנ"ז) ח"ז, ע' 183

ר' אליהו יוסף מדריבין, שהיה מחסידי הצמח צדק נ"ע, חלה פעם במחלה אנושה, אמר לו אדמו"ר הצ"צ לנסוע לארץ ישראל ויסע לארץ ישראל ושם הבריא. אחר כך אמר הצ"צ שמחלתו היתה כזאת שהרמ"א מטריף אותה ואלו הבית יוסף מכשירה, והואיל שבא"י הפסק דין הוא כדעת הב"י ושאלה זו היא כשרה, לכן נשאר בחיים. הרה"ח ר' רפאל נחמן הכהן ז"ל, "שמועות וסיפורים" (ברוקלין תש"ן) ח"א, ע' 68

אחד מחסידיו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נ"ע היה סוחר גדול בתבואה. היו לו לקוחות רבים מבין הפריצים הגדולים, שברשותם שדות רחבות ידיים בנות אלפי מילין, והוא היה אחראי לספק להם חיטים לזריעה. עשרות ואף מאות רבות של עגלות מלאות חיטים סיפק אותו סוחר חסיד לפריצים מדי שנה.

מפני סיבות שונות התלויות במזג האויר. הזמן המתאים לזריעה באותו איזור קצר ביותר, כך שאפילו איחור קל באספקת הסחורה ובזריעתה בשדות, עלול להוריד לטמיון את כל ההשקעה בשדה. לפיכך הוסדר ביניהם, הפריצים משלמים מראש חלק נכבד מסכום הרכישה לסוחר, כדי שיוכל לרכוש את

הסחורה, ובתנאי כפול ומכופל, שהחסיד יספק את הסחורה בזמן, ולא - לא זו בלבד שהעגלות עם הסחורה ישארו בידי ועליו להחזיר את כל המקדמה, אלא עוד ישלם קנס גדול על ההפסד שגרם לפריצים בשל איחורו.

פעם בשנה, בפונדק מסוים על אם הדרך, התקיים המפגש בין החסיד הסוחר לפריצים. הוא הביא את כל העגלות עמוסות החיטים, והם שלמו לו במקום טבין ותקילין. כך התנהל המסחר שנים רבות לשביעות רצון כל הצדדים, כשהחסיד מרויח יפה לפרנסתו, ומשתמש בכספו כפי שהרבי הורה לו - לצדקה, גמילות-חסדים, חינוך בניו ובנותיו לתורה ותמיכה במוסדות תורה וכדומה.

באחת הפעמים, כאשר נסע החסיד עם מנהל מסחרו לאותו מפגש עם הפריצים, והסחורה משתרכת אחריו בעשרות עגלות רתומות לסוסי עבודה חזקים, תפס לפתע את ראשו בזעזוע עמוק: 'אוי! מה עשינו?! את הסחורה לפריץ החשוב ביותר לא הבאנו עמנו! פירושו של דבר - לא רק הפסד עצום של כל הכסף עבור הסחורה, החזרת המקדמה וקנס גדול, אלא גם - ובעיקר, איבוד האמינות בעיני כל הפריצים. סיפור כזה, כאשר הוא מתפרסם, עלול לגרום לכך, שפריצים אחרים לא יוסיפו לקשור עמו קשרי מסחר, ואף אלו הקשורים עמו כבר יבטלו את החוזה ביניהם לשנים הבאות.' מאירוע שכזה אני עלול ליפול, חלילה, מטה מטה, להשאיר עני ואביון ובעל חוב גדול כל ימי חיי, ממש מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. אך אין שום טעם לחזור חזרה, שכן כך אפסיד את המפגש גם עם שאר הפריצים, חשב הסוחר לעצמו.

שום מוצא לא נראה באופק. הנפילה הכלכלית נראית בלתי נמנעת ורוח דכאון משתלטת על החסיד, ליבו נופל בקרבו מטה מטה.

מנהל העסקים יושב אף הוא ותומך את ראשו בידיו כשפניו נפולות, "אך, עסק ביש" - הוא מהרהר, כשלפתע שומע הוא את החסיד פוצח בניגון חסידי עליו, שנשמע בתחילה כמו מנגינת-אבל, אך אט-אט מתגנבת שמחה לקולו של החסיד והוא שר בקול עליו ומנהל החשבונות נד לו בראשו, כמי שנתבלעה עליו דעתו.

לפני שנכנסו לפונדק הורה החסיד למשרתו להכין "פונטש" חריף, כדי להשקות בזה את הפריצים כשיפגשו עמם.

מלצר לבוש מדים הגיש את הפונטש לפריצים, שהתכנסו לפגישה העיסקית, וכמנהגם טרם פותחים בדיון במשא ומתן, מקדימים להרוות את גרונם הניחר במשקה.

מזגו הפריצים כוס אחר כוס ופיהם אינו פוסק מלהלל את טעמו המשובח של הפונטש. כך שתו והשתכרו והמשיכו לשתות עוד ועוד, להתהולל ולהשתולל, ובשעה כזו מי חושב על מסחר וקנין והבלים מעין אלו.

ירד הלילה וגשם עז ניתך על הפונדק ועל כל העגלות שמסביבו. הגשם גובר והולך והמים חודרים לכל העגלות אל תוך השקים. כל הסחורה נפגעה וירדה לטמיון.

כשנעורו הפריצים משנתם, היתה כבר שעת צהרים. כשטעם הפונטש עדיין בפיהם פנו ואמרו אל החסיד: "אל תדאג, אחא! אין אתה אשם בגשם שירד ובסחורה שירדה לטמיון. אתה עמדת בהתחייבות, הבאת לנו את הסחורה, ואת כל ההפסד אנו לוקחים על שכמנו. נשלם לך את כל הסכום שסוכם תחילה, ואנו מקוים להתראות בשנה הבאה, כאשר תביא לנו שוב, כבכל שנה, את עגלות החיטה לזריעה בשדותינו".

כשכולו מלא תודה לה' עלה החסיד על עגלתו ופנה לשוב לעירו. לא זו בלבד שלא הפסיד מאומה, אלא שקיבל רווח מלא תמורת סחורתו. אכן, ראה במוחש כי ה' "משפיל גאים - ומגביה שפלים", בבת אחת.

מנהל העסקים שראה את כל הסיפור המופלא, לא יכל עוד להתאפק ופנה אל בעל-הבית שלו, החסיד, שיסביר לו מה קרה כאן.

"אספר לך", אמר לו החסיד, בפעם האחרונה שהייתי אצל הרבי הצמח-צדק, נכנסתי כרגיל, ל"יחידות". בסיומה של ה"יחידות", לפני שיצאתי, פונה אלי הרבי במפתיע ואומר: "כי בשמחה תצאו" - על ידי שמחה "יוצאים" מכל הצרות...

לא הבנתי למה ירמזון מילותיו של הרבי, אבל כשראיתי את הצרה הגדולה אליה נקלענו, הבנתי, שכאן הגיע הזמן לקיים את הוראתו של הרבי, להיות בשמחה וכך לצאת מכל הצרות.

"הבנתי שדווקא עכשיו צריך לשמוח, אבל היה לי קשה לפעול זאת על עצמי - כיצד אפשר להיות בשמחה כאשר נראה ש"הכל מתמוטט", ואז עוררתי את השמחה על ידי הניגון וכששרתי מצב רוחי השתפר והתחלתי לשמוח, ובכדי שהפריצים ישמחו גם-כן, נתתי להם את המשקה המשמח וכפי שראית בעיניך, היה זה "כלי" בדרך הטבע כדי שנצא מכל הצרות..." "הרה"ח ר' מענדל פוטרפאס ז"ל, "דר' מענדל" (כפר-חב"ד תשנ"ז) ע' 105

ידוע הסיפור בשם ה"צ"צ - (אלא שלא שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר ובמילא איני בטוח אם כן הוא) - ובכל אופן. התוכן מתאים ונכון, והוא: שאמר פעם בהתועדות לאחרי דברי כבושים, שענינו בזה הוא כמו עושה כובעים (קירשנער) שעושה כובעים בעלי מדות מסוימות, ואין כתוב על הכובע למי שייך, אלא אח"כ כשבא אחד ומוודד כובעים שונים הנה אפשר שימצא הכובע במדה המתאמת לו. ואז לובשו ונעשה שלו. וסיים: און עם מייך איך טאקע. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ט) ח"י, ע' שמ"ג

שמעתי סיפור מכ"ק מו"ח אדמו"ר שפעם התאונן חסיד לפני כ"ק מרן אדמו"ר הצמח צדק על שנופלים לו ספיקות באמונה, ושאל אותו הצמח צדק: ומה איכפת לך? וענה החסיד בהתרגשות הכי גדולה, וכי מה זו שאלה מה איכפת לי, הרי כו' וכו'. ואז אמר לו הצמח צדק: הרי זה גופא הוכחה על מצבך שמאמין אתה וכו'. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ה) ח"ז, ע' שכ"ה

ידוע שבשנת תר"ג ה' אסיפת הרבנים בעיר המלוכה פעטערבורג שקראה אז הממשלה הרוסית והיו שם הצירים (השליחים) ארבעה אנשים: כ"ק מרן אדמו"ר ה"צ"צ זצ"ל ה' מהחסידים, הגאון ר' יצחק ז"ל מוואלאזין ה' מהאינים חסידים, ובעה"ב אחד העלפערין ה' מאנשי פולין, הוא לא ה' גדול בתורה אבל ה' איש י"א והי' כרוך בכל הענינים אחר כ"ק מרן אדמו"ר ה"צ"צ זצ"ל, והרביעי ה' מה שהי' קוראים מהמשכילים ד"ר שטערין מאדעססא, הוא ה' באדעססא רב מטע"מ מה שהי' קוראים אז ראבינער, הוא ה' שייך בעיקר לרשום את הנולדים ואת הנעדרים רח"ל וכו', אבל הענין ה' יוצא שהממשלה אם היתה צריכה איזה ענין ע"ד היהודים אף כי ידעו שליהודים בכל מקומות מושבותיהם יש עוד רבי מה שהי' נקרא אצלם דוחאוני ראווין (היינו רב של עניני הדת) מ"מ הם בעיקר היו מכירים את הראבינער, ועפ"י רוב אלו הראבינער של הממשלה היו חפשים לגמרי ולא היו שייכים כלל לקיום התורה ומצוות, והם היו צריכים להיות מלומדים בשפת המדינה וכו'. וזה מר שטערין הנ"ל אף שהי' חפשי לגמרי מ"מ ה' איש רציני (סעריאזני בל' רוסיא) והי' נכנס בהענין ומעיין בו וחושב כמו שהענין ה' תובע לא רק כפי דעתו החפשית. (עי' בזה בקונטרס כ"ק מרן אדמו"ר ה"צ"צ ותנועת ההשכלה שמתואר בתור איש דעתן וכו') כשהרבי ה"צ"צ נסע לפעטערבורג נסע עמו גם מהרי"ל זצ"ל שהי' אח"כ אדמו"ר בקאפוסט, בכל פעם כשהי' הולך הרבי זצ"ל מהאכסניא על ההתועדות ה' בנו זצ"ל הנ"ל מלווה אותו עד שמה וחוזר, והי' יכולים

לילך שמה בב' דרכים: א' הי' צריכים לעבור דרך גן אחד ששם היו מטיילים וכו'. והב' סביב לו דרך הרחוב, הצ"צ זצ"ל בשום פעם לא הי' הולך דרך הגן כ"א דרך הרחוב סביב להגן. ידוע שבהאסיפה הנ"ל הי' הרבה דיבורים מאד על ענין לימוד החסידות וכו' שרצו זה לאסור ח"ו. (ועי"ש עד"ו בפרטיות בקונטרס הנ"ל). פעם א' בהלכם אמר כ"ק הצ"צ זצ"ל לבנו זצ"ל הנ"ל שנלך דרך הגן והלכו דרך הגן ומצאו שיושב שם על א' מהספסלים מר שטערין הנ"ל בשביל לשאוף רוח צח, הצ"צ זצ"ל ניגש אצלו ואמר לו בזה"ל: איהר גלייבט אין שכר ועונש. והשיב איך גלייב - אתם מאמינים בשכר ועונש, והשיב לו הן אני מאמין, ושאל לו עוה"פ איהר גלייבט אין עוה"ב, והשיב לו הן איך גלייב. ואמר ע"ז כ"ק מהרי"ל זצ"ל שהרגשתו שבשאלותיו ששאל אבי זצ"ל אם הוא מאמין בשכר ועונש ומאמין בעוה"ב בזה הוא תקע בלבו האמונה בשכר ועונש וכו', ושאל לו הצ"צ זצ"ל עוה"פ: איהר ווילט האבען אחלק לעוה"ב האלט מיט מיר זאג איך אייך צוא איהר וועט האבען א חלק לעוה"ב - אתם רוצים חלק בעוה"ב, תסכים אתי עם מה שאומר (שם בהאסיפה). מבטיח אני לך חלק בעוה"ב]. וגם נתן לו ירו הק' ע"ז והוא הבטיח שבכל הדיבורים שיהיה על עניני קבלה וחסידות ובכלל עניני דת הוא יהי' על צדו וממילא הם יהי' שלשה. וכן הי' שהוא עמד לימין כ"ק הרבי הצ"צ זצ"ל בכל הדברים העיקרים הנ"ל. (ועי' בקונטרס הנ"ל שם מובא ג"כ שהצ"צ זצ"ל פתר לו כמה ענינים בחקירה שהוא הי' לומד ומעיין הרבה מאד בספרי המחקר והי' שם כמה דברים שהי' קשה לו לעמוד על עומקן והי' מפיך רצון מאד מזה) ידוע שלאחר שחזר הביתה הוא החליף את כלי הבית והתחיל להתנהג בכשרות בכל הדברים, קודם שנפטר הוא נחלה ונפטר מתוך יסורים קשים רח"ל. והוא כדי שיהי' כלי ראוי לקבל את השכר שהבטיח לו הרבי זצ"ל ונפטר מתוך תשובה אמיתית. (שמעתי מהרש"ג ז"ל וגם הי' ידוע בליובאוויטש). הרה"ח ר' חיים מרדכי הכהן פרלוב ז"ל, "ליקוטי סיפורים" (ברוקלין תשנ"ב) ע' ק"ה

[הגאון רבי ישראל יצחק פיקרסקי זצ"ל בעת שניחם את כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל אחר פטירת הרבנית, אמר:] ידוע שהאבני נזר הפליא ביותר את גדלותו של הצמח צדק. בא' מתשובותיו (שו"ת "אבני נזר" אה"ע ח"ב סימן ר"א והלאה) כותב "הנה הצמח צדק החדש מהגאון איש אלקים קדוש מליובאוויטש זצלה"ה מכשיר לגמרי כו' כתב ב' טעמים להכשיר וכו'", וסומך על דבריו (אף שמביא ראיות גם לאידך גיסא). [על כך השיב האדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל]: חסידים מספרים שהי' קשר מיוחד ביניהם. "תורת מנחם - מנחם ציון" (קה"ת תשנ"ד) ע' 152

הצאר ניקולאי ימ"ש קרא פעם לאסיפת רבנים בפרטבורג, והביא לפניהם נייר חלק וביקש שיחתמו את שמותיהם והתחייב שלא יכתוב שום דבר לרעת היהודים, וטען הרה"ק בעל צמח צדק: חכמינו ז"ל קבעו אין אמונה בגוים (חולין קל"ג ע"ב), ומיאן לחתום ולא פחד ממנו ומאיומיו.

לימים התפאר אחד מהשרים בפני מיודעו היהודי ואמר לו שהיה שם יהודי אחד שראינו בו שרצונו למסור את נפשו, אבל אנו לא רצינו למלאות את רצונו...

צדיקי בית קארלין הפליאוהו והעריצוהו יותר מכל בית אביו - ווייל ער האט זיך מוסר נפש גיווען פאר אידנ'ס וועגן... הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' רי"ד

חסיד מחסידי חב"ד, סוחר בעצי היער, קנה יער סביבות עיר פאלאצק. עסק היער הי' בימי החורף, שאז בעת שהשלג מונח ומתפשט על הארץ והדרכים טובים להגיע לאמצע היער ולהוביל העצים מהיער להנהר, ובתחלת הקיץ עושים מהעצים רפסודות, ושטים בהם ומוליכים ע"י הנהרות למקומות הרחוקים למכור אותם.

החסיד הנ"ל ביום עסק ביער, להשגיח ולעמוד על העבודה, ובערב ה' רגיל לבוא לביהכ"נ, ואחרי תפילת ערבית ישב ללמוד, וכן כמה אברכים וזקנים היו מאחרים בביהכ"נ בקביעות עתים לתורה. רובם למדו זוגות בד בבד, חוץ זקן אחד בא בימים, שלא ה' לו חבר, בדעתו שאין מי שראוי להיות לו חבר, שעולה הוא בעילוי בידיעת התורה, מכל אלו שקובעים עתים לתורה פה בביהכ"נ.

כראות איש הזקן הנ"ל, שהחסיד לומד בלא חבר, חשב בדעתו בודאי אינו מן הלומדים הגדולים, ומתבייש הוא ללמוד עם חבר ונתקרב אל החסיד, והתחיל לתהות על קנקנו, וראה שהחסיד מופלג גדול בידיעת התורה, ויבקש מהחסיד שילמדו יחדיו בצוותא, ונתרצה החסיד.

באחד הימים, ראה החסיד שחברו הזקן מגמגם בלשונו, כאילו חפץ לשאול דבר, אבל מסתפק אם לשאול או להתעכב מלשאול. ויאמר לו החסיד: שאל מה בידך וברצונך לשאול, ואל תגמגם.

ויאמר הזקן: אגלה לך האמת מה בתעלומות לבי, הנני מעיין בספרי חקירה, ועלה בידי קושיות הרבה, ואין לי למי לגלות מה שבלבי, ושיתרץ אותם לי.

ויאמר החסיד: שאל נא מה שיש בלבך, אפשר יעלה בידי לתרץ לך וירוח לך. וישאל הזקן בכל יום ויום קושיא בחקירה, והחסיד ה' מתרץ לו, והתירוצים נתקבלו להזקן וה' טוב לב.

נתקרבו ימי חג הפסח, העבודה והעסק נגמרו, והחסיד אמר להזקן שבאלו הימים נוסע הוא הביתה, ובעת הפרדם איש מאחיו בכה הזקן, ואמר צער גדול עתה לי, וקשה לי הפרידה מעליך, הן בלמוד הנגלה היית חבר טוב לי, והן בחקירה תרצת כל הקושיות שהיו לי למעמסה, ועתה מה אעשה?

ויאמר לו החסיד: שמע בקולי איעצך עצה טובה, סע לכ"ק מרן אדמו"ר הצ"צ לליובאוויטש, והוא יתרץ לך כל מה שקשה לך.

לחג השבועות בא החסיד לליובאוויטש, להסתופף בצילא דמהימנותא כ"ק מרן אדמו"ר הצ"צ, בעברו ברחוב העיר לליובאוויטש, והנה מאחוריו בא איש ושם ידיו על עיניו, ושאל חודה נא החידה מי אני שהוא לאחריך, והכיר בו החסיד שהוא הזקן דפאלאצק.

ויאמר הזקן, שמעתי לעצתך, ואחרי חג הפסח באתי לליובאוויטש, וכאשר נכנסתי ליחידות ואמרתי לכ"ק, שיש לי הרבה קושיות בחקירה, ויאמר לי כ"ק מרן אדמו"ר: ראה, אביי ורבא לא ה' להם קושיות בחקירה, ולמה לך הקושיות. באמירה זאת נפלו והלכו להם כל הקושיות, ועתה הנני עוסק בלמוד דא"ח.

(שמעתי) הרה"ח ר' יהודה חיטריק ז"ל, "רשימות דברים" (ברוקלין תשמ"א) ח"א, ע' קכ"ח

סיפר (הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצוק"ל) שלכ"ק מרן אביו (מהרי"ד) ז"ל היה פעם חשק גדול לקנות את הפירוש למשניות מהרה"צ הק' בעל "צמח צדק" מליובוביץ' ז"ל, וקרא למוכר ספרים וביקש ממנו שיסע תיכף ללובב ויחפש את הספר הזה ושישלם כמה שידרשו ממנו ובלבד שיביא לו את הספר הזה. המוכר ספרים נסע תיכף כמצות מרן ז"ל, וכשאך נסע בא איש אחד מהעיר הסמוכה קריסנופולע והביא למרן ז"ל את הספר הזה במתנה, ומרן שמח מאד ואמר: "השי"ת ראה את ההשתוקקות הגדולה שלי אל הספר הזה, ריחם עלי ושלח לי את הספר". למחרת בא המוכר ספרים ובידו הספר שקנה בשביל מרן. אמר מרן: "בפירוש הזה הסתיר את עצמו לגמרי, שלא יכירו אותו בכלל, וב"ה שמהספר הזה הכרתי אותו וכל הגדלות שלו" (איך האב ב"ה אין איהם דערקענט דעם גאנצין רעביץ). הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ ז"ל, "אדמור"י בעלזא" (ב"ב תש"ן) ח"ד, ע' קע"ב

הרבי ה"צמח צדק" הנהיג בביתו שכל שאלה שתארע בביתו ישאלו את הגאון רבי אברהם רבה של ליובאוויטש [אלא שבתחילה יספרו לו על השאלה ולאחר מכן יאמרו לו את הפסק שפסק הרב].

פעם אחת היתה שאלה בעוף והראו אותה לרבינו, והלכו לרב העיר ופסק שהעוף טרף, וכשאמרו לרבינו את הפסק, שלח לקרוא לרב ואמר לו מדוע פסקת שהוא טרף, והראה לו בראיות ברורות שהוא כשר, ואחרי ריבוי שקלא וטריא לא היה יכול לדחות ראיות ה"צמח צדק", ואמר בתוקף: "הרי אנכי המרא דאתרא ואני אומר שהוא טרף", והלך.

אחרי זמן מה פנה הרבי ה"צמח צדק" אל בנו המהרי"ל ואמר: החשוב אתה שהפסק שפסק הרב לא היה אמיתי, שכחתי "באר היטב" אחד, אמנם הוא לא ידע ממנו, אבל מפני שהוא המרא דאתרא כיוון להלכה גם בלי ידיעה [סיפורי הגה"ח רבי זלמן שמעון דווארקין, "שמועות וסיפורים" חלק ב עמוד 45]. "אוצר סיפורי חב"ד" (קה"ת תשנ"ז) ח"ו, ע' 305

שמעתי חסידים מספרים: כאשר נפטרה הרבנית, זוגתו של אדמו"ר הצ"צ, הי' במרירות גדולה, כמה פעמים הביא בדבורו מאמר הזהר הק' (ח"ג ה, א) מלכא בלא מטרוניתא כו' וכיו"ב, עד שאחד מבניו א"ל: בעצמי שמעתי ממך מרז"ל (קדושין ל, ב) וראה חיים עם אשה זו תורה, ויענה הצ"צ: נחמתני בני נחמתני. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, ממכתב קדשו - ב' אדר תשי"ב, "תורת מנחם - מנחם ציון" (קה"ת תשנ"ד) ח"ב, ע' 484

סיפר הרה"ק רבי מנחם מנדל בעל "צמח צדק" מליובאוויטש - מעשה ביהודי ששירת בצבא הצאר ברוסיה, פעם מצאו חברו שעומד על שפר הנהר דואג מאוד ונבוך ברעיונו, ושאלו על מה זאת, וסיפר כי עד עכשיו שמר עצמו ממאכלות אסורות ועכשיו נתמנה ממונה חדש עליו והוא איש רע ולא יניחו להזהר עוד בכשרות המאכלים, ושאלו חבירו וכי מה אתה חושב לעשות כאן? ואמר שהוא רוצה להשליך את עצמו בנהר, ואמר לו חבירו - הרי אין מחוייבים למסור נפש על זה, ותיחשב כמאבד עצמו לדעת, והשיב לו החייל בהתרגשות הלב - מה אתה אומר לי מאבד עצמו לדעת, "איך וועל חלילה מטמא זיין דעם נפש!" ותיכף השליך עצמו אל המים.

הרה"ק מליובאוויטש היה מתלהב מאד בספרו זאת. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' רי"ד

סיפר דודי רבי אברהם ששמע מפי אביו אא"ז (הגה"ח ר' חיים צבי אייזנבך זצ"ל) כי כשבנה ר' מענדל ראנד השכונה, חרת על לוח אבן שנבנה על ידי מענדל ראנד ושאל אא"ז לר' מענדל למה חרת על לוח האבן רק השם מענדל ולא ר' מענדל, ואמר לאא"ז אני אכנה את עצמי בתואר ר', אמר לו אא"ז אספר לך עובדא שהיה בעיה"ק חברות ת"ו, כידוע שימש שם ברבנות בחברון הרה"ג רבי שמעון מנשה זצ"ל שהיה מחסידי חב"ד, והוא היה ממונה על חלוקת המעות שנתקבלו מחו"ל עבור תושבי העיר, כשנסע רבי שמעון מנשה ז"ל להסתופף בצל רבו הגה"ק בעל צמח צדק זי"ע מליובאוויטש הראה לרבו פנקס החלוקה, וראה הצ"צ בהפנקס האיך שכל מקבלי החלוקה יש להם התואר ר' פרט לאחד, כשהביע הצ"צ את תמיהתו על כך, אמר לו ר' ש"מ כי איש זה סנדלר ואדם פשוט הוא, נענה הצ"צ ואמר דע לך רש"מ כי כל הדר בארץ ישראל ראוי לתואר ר', ומהיום ואילך תכפיל את קצבתו, וסיים אא"ז ואמר לר' מענדל ראנד כיון שאתה דר בארץ ישראל ראוי אתה לתואר ר' והסכים ר' מענדל והוסיף על לוח האבן ר'. הרה"ח ר' מרדכי בלום שליט"א, "הצבי ישראל" (ירושלים תשנ"ו) ע' כ"ג

סיפר (הרה"ק רבי אברהם מפוריסוב זצוק"ל) כי הגה"ק מהר"ם מליובאוויטש זצלה"ה, בעת שהיה לו סיבה להיות בהקפדה, אמר: הלא הכעס הוא עבירה חמורה, וכשרוצין להתיר דבר חמור כזה צריכים מקודם לחפש היטב בשולחן ערוך ובפוסקים, ולעיין היטב בדין זה, כמו בהיתר עגונה, וכמו בשאלת חמץ בפסח, שאי אפשר לפסוק הדין ברגע אחת, רק אחר התבוננות ועיון רב, אפילו גדולי ישראל כך צריכים להתממה בשאלה זו, בענין היתר הכעס והקפדה, וכך היה נאה דורש ומקיים. הרה"צ רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל, אב"ד בני-ברק, "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' צ"ט

הגאון רבי דובער אליעזרוב זצ"ל בעל "שאלי ציון" היה אומר, בשם רבינו הצמח צדק: "אז מי מאכט נישט פון זיך קיין וועזען דא למטה, מאכט מען נישט קיין וועזען פון איהם אין יענער וועלט און מ'לאזט עם דורך" (כשאדם אינו עושה ענין מעצמו כאן למטה, כך מתייחסים אליו גם למעלה שאין מקפידים אתו).

עוד סיפר הגאון רבי דובער אליעזרוב זצ"ל, דבר שאביו ז"ל שמע מזקנו הגה"ח רבי אליעזר שמעון ז"ל (אביו של הגה"ח רבי שלמה יהודה ליב זצ"ל אב"ד חברון), שהיה בעצמו עד למעשה: אשה עגונה צעירה שבעלה עזב אותה לאנחות ועשתה ככל אשר לאל ידה למצוא אותו וכל מאמציה עלו בתוהו, באה לליובאוויטש להתחנן אל רבינו ה"צמח צדק" שיושיעה מצרתה. בתחילה סירב הרבי לקבלה כי נמנע ככל יכולתו שלא להשתמש ברוח הקודש, אך כאשר זעקותיה של האשה האומללה הגיעו עד להיכלו הק' הסכים לקבל אותה. היא ספרה שניסתה בכל כוחה וגם מהממשלה עזרו לה לחפש אך ללא הועיל. יעץ לה הרבי לנסוע לכפר פלוני ולהיות שם בערב בעת שרועי הצאן מתכנסים והוללים, ושם תמצא את בעלה, וכך היה. ראתה שם את הבעל, שקודם ניסה להכחיש זהותו אך היא לא הרפתה ממנו, עד שהסכים לבוא אתה לביה"ד ולתת לה גט פיטורין. הגאון רבי חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, "כפר חב"ד", ט' ניסן תשס"ו, ע' 62

בתקופה שהייתי בצ'רנוביץ', סיפר הרה"ח ר' מענדל פוטרפאס ז"ל, היכרתי חסיד זקן, שבילדותו למד אצל אחד מחסידי הצמח-צדק. חסיד זה היה מספר לי מדי פעם סיפורי חסידים. פעם סיפר לי, שרב אחד הגיע אל הצמח-צדק והתאונן בפניו שבני הקהילה אינם חולקים לו כבוד כפי הראוי למעמדו בתור ה'מרא דאתרא'. ענה לו הצמח-צדק: "אם תכבד את ה'מרא דעלמא' כראוי, יכבדו אותך כ'מרא דאתרא' כראוי". ר' מענדל" (כפר-חב"ד תשנ"ז) ע' 303

בעל הצמח צדק זי"ע התאונן פעם על ירידת הדורות, שבדורות שעברו היו מכבדים את הת"ח שבעיר והיו מעריכים את ערכם הרם, וכל העם הלכו לאורם לקיים מה שנאמר ועשית ככל אשר יורוך, וכהיום מכבדים את העשירים ונוהגים לפי עצותיהם והם מהוים ה'פני העיר' ומושיבים אותם בכותל המזרח וכו', והתלמידי חכמים כבודם מונח בקרן זוית. ושאלו אחד מהנוכחים הלא בבית המדרש שלכם ובמחוז עירכם בכוחכם לתקן הדבר ולהחזיר עטרה ליושנה?

ענהו הרה"ק במשל למה הדבר דומה: פעם נקלע יהודי בעיר אחרת ולא פגש שום יהודי בחוצות, וניגש לאיכר גוי ושאלו מדוע אינו רואה שום יהודי ברחוב העיר, וענה לו שנתאספו היהודים בביה"כ"נ לתפילה ובקשה, וישם פעמיו לביה"כ ושאל את אחד המתפללים למה נתאספו היום לתפילה, וענה לו שבאו להתפלל על עצירת גשמים כי כל הישוב בסכנה, אמר האורח שיש לו סגולה בדוקה לעצירת גשמים, ושאלוהו מה הסגולה, ואמר להם שביבאו לו כמה חתולים והוא כבר יעשה את הנדרש, וכשהביאו לו לקח אותם והעמידם על יד דופני איזה תנור מבחוץ, ולתמיהתם הסביר להם שתמיד לפני בוא הגשמים באים החתולים ומתחממים ליד התנור בהרגישם שהקור עומד לבוא, ובכן סבור הוא שאם יעמידם ליד התנור ירדו הגשמים... כמובן שנעשה לחוכא ואיטלולא.

והסיק הרה"ק את משלו שאם הוא יעשה מעשה בעירו לכבד את התלמידי חכמים שבבית מדרשו עדיין לא תצמח מזה שום תועלת, כי כל עוד ושאר האנשים לא ירגישו ויעריכו את רום ערכם של הת"ח שהם חשובים מהעשירים נדמינו לשוטה ההוא שחשב שבהביאו החתולים ליד התנור יבואו הגשמים... הרה"ק

רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ח"ג, ע' קכ"ז

כשעשה רבי מנחם מענדיל מלובביץ את דרכו לוילנה ולמינסק, מרכזי המתנגדים, נחל בנסיעתו כבוד רב, בנו שליווהו כתב לאמו הרבנית: "אבא נוחל כבוד רב והוא נהנה מזה".

כשחזר רבי מנחם מענדל לביתו, נתקל במכתב, קרא לבנו ונוף בו, שאלה הרבנית: - מה חטאו ומה פשעו עד כי אתה נוף בו קשות? ענה רבי מנחם מענדיל: - דמי נשפך כמים והוא כותב שאבא נהנה מזה...

הרה"ח ר' יהודה לייב לוין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט), ח"ב ע' 107

כחצי שנה קודם הסתלקותו של אדמו"ר בעל "צמח צדק" ז"ל מליובאוויץ' (נפטר י"ג ניסן תרכ"ו), היה פותח בכל יום את המדרש רבה וקורא לפני בנו מהר"ש ז"ל (שמילא אחרי כן את מקום אביו בליובאוויץ') מתוך המדרש את הפסקא הזאת: "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא - אף על פי שמת יוסף ואחיו אלקיהם של אלו לא מת". ומהר"ש לא היה מראה בשעת מעשה שום תנועה של עצבות, ואדרבה, כעין חיוך היה נראה בפניו. אך תיכף אחרי כן היה הולך לביתו, והיה ממרר בכי ושופך דמעות בלי שיעור. הגה"ח ר' שלמה יוסף זיין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' קנ"א

ספרו של רבינו ה"צמח צדק" נתקדש בקרב גדולי ישראל קודש קדשים. ה"אבני נזר" זי"ע כותב (אבן העזר סי' ר"א): "הנה הצמח צדק החדש מהגאון איש אלקים קדוש מליובאוויטש זלה"ה מכשיר". ב"מנחת אלעזר" להגה"ק ממונקאטש זי"ע מתבטא (ח"ב סי' מ"ח): "הנה מה אעשה כי לא ידע עם מי הוא מדבר, שהוא הצ"צ הגה"ק מליובאוויטש זצ"ל, קרוב לדורנו, שר התורה, רבן של ישראל, נכדו ותלמידו של הגה"ק הרב בעל התניא זצ"ל, וגם בגוף הדבר מגשש המשיג כעיוור בצהרים, כנגד מאור השמש דברי הצ"צ... אחזתני רעדה כי חירף דברי אלקים חיים ואת גאון ישראל וקדושו רשכבה"ג זצ"ל" הגאון רבי חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" - ב"ב, "כפר חב"ד", ט' ניסן תשס"ו, ע' 64

משניות בע"פ

מסופר מכ"ק מרן אדמו"ר הצמח צדק (הועתק ברשימת המאסר חלק הרביעי) שאמר להו"ח אי"א כו' ר' אבא ז"ל פערסן, למווד משניות בעל פה, משנה הוא נשמה, ע"י אמירת משניות בעל פה הנשמה מאירה את הגוף, אז דער גוף ווערט ליכטיקער.

ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ט) ח"א, ע' קפ"ה

דאגה בלב איש

כתיב דאגה בלב איש ישחנה ואמרז"ל (יומא עה.) שני פירושים. א' יסיחנה מדעתו. וב' ישיחנה לאחרים, ופירש הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צמח צדק וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ישיחנה לאחרים היינו לאחרים רק בגוף אבל מאוחד אתו עמו שמרגיש את ענינו. ממכתב קודש הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ה) ח"ד, ע' של"ח

הסתר פנים

בשם הרה"ק רבי מנחם מענדל מליובאוויטש (בעל שו"ת צמח צדק) זי"ע: משל למלך שגרש את בנו יחידו על שלא התנהג כשורה וכו' והתגורר ביער, והיה קור גדול ולא היה לו במה לכסות עצמו וכו'. פ"א עבר המלך והבן לא הכירו, והתחנן לפניו שיתן לו שק לכסות עצמו וכו'. כמה גדול צערו של המלך. שרואה שאחרי כל העונשין וההסתר עדיין אינו מבין שעיקר בקשתו צריך להיות שיחזירו לאביו המלך וכו' וד"ל. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"א, ע' ס"ב טו"א

שמש בבית המדרש

אמר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק אדמו"ר צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בפירוש המלות קרא לשמש ויזרח אור, אמר קרא לשמש ויזרח השמש הוא מאיר אור תורה וצדקה בבית הכנסת אשר הוא מכהן. והרבה תלוי בעבודתו בגשם וברוח. ממכתב קודש כ"ק הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ה) ח"א, ע' שכ"ט

מלוה בשעת דחקו

הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ענה לאחד מן החסידים הגבירים שהיתה דחיקא לי' שעתא בפרנסתו, כי דרוש לו הזכות של צדקה מיוחדת והוא הזכות דגמילות חסדים וביאר לו מארז"ל "המלוה לעני בשעת דחקו", כלומר דחקו של מלוה ואינו מתחשב עם דחקו. הנה בזה הרי לבד זאת דעביד מצוה רבה מה שאין היצה"ר ושכל אנושי מסכימים לזה ועושה זאת אך ורק לפי שזהו מצות השי"ת הנה לבד זאת ה"ז הוראה על מדריגתו במדת הבטחון שהוא בוטח בהשי"ת אשר בודאי יעזור לו, והגם שהוא דחוק ואין לו שום מראה מקום כלל ישתדל בכל מיני השתדלות להלוות לעני בשעת דחקו, ודייק לומר לעני דגמ"ח בין לעניים ובין לעשירים והוא משתדל להלוות לעני בטעם להגדיל בטחונו בהשי"ת, כי העשיר הרי ברי שיחזיר הגמ"ח והעני הרי עלול שלא יהי' לו במה לפרוע, ובה שהיא מלוה לעני והלואתו היא בעין טובה ובפיוס הנה בזה עצמו שעושה נח"ר להשי"ת, הנה שורה ברכה והצלחה בהלואה זו כמארז"ל כל הנוטל פרוטה מאיוב מצליח. ממכתב קודש הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ה) ח"ב, ע' רל"ז

חכמים הזהרו בדבריכם

כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צ"צ זצוקללה"ה אמר פעם אחת אשר איש ישראל כאשר הוא מדבר צריך לדעת אשר מלה הבאה בדבור הוא ברבים. ומלה שבכתב הוא לפני העולם. ומלה שבדפוס הוא לדורי דורות. וסיים דבריו - אם על החכמים באמת אמרו רז"ל הזהרו בדבריכם, בינונים ובפרט כו' לא כל שכן. ממכתב קודש הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ה) ח"ב, ע' שפ"ב

אמירת תהלים

...ובטח ידוע לו מה שאמר ה"צמח צדק": "אלו ידעתם כוחם של פסוקי תהלים ופעולתם בשמי רום הייתם אומרים אותם בכל עת. תדעו שמזמורי תהלים שוברים כל המחיצות ועולים בעילוי אחר עילוי בלי שום הפרעה ומשתטחים לפני אדון עולמים ופועלים פעולתם בחסד וברחמים". ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ז) ח"א, ע' נ"ה

אחד-בוועד

הצ"צ זצ"ל זי"ע אמר, צבו לחדא בהאי ועדא - שצריך לקשר אחד לוועד. מרשימות הרה"ח ר' מנחם מנדל נובקוב ז"ל, "היכל הבעש"ט", תשרי תשס"ו, ע' קמ"ד

משניות בעל פה

שח הרבי ה'צמח-צדק': מי שחוזר משניות בעל-פה, זוכה לחזור משניות גם אחרי הפטירה. אותיות אלו מובילות את הנפש לבית דין של מעלה דרך היכל הזכות של אותיות התורה והתפילה (לקוטי דיבורים, ג' עמ' 864). הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זצוק"ל, "כפר חב"ד", כ"ד אדר תשס"ו, ע' 18

שועתי אליך ותרפאני

"הוי' אלקי, שועתי אליך ותרפאני" (תהלים ל', ג').

פירש הרבי ה'צמח-צדק': ה' אלקי, אני משווע ומבקש ממך - שוואך מיך אפ מתאוות עולם הזה [תרפה אותי, תחליש אותי, מתאוות עוה"ז. "ותרפאני כמו "ותרפני"]. הרה"ח ר' אלתר אליהו הכהן פרידמן שליט"א, "כפר חב"ד", שופטים תשס"ה, עמ' י'

עד שתחננו

שמעתי ממור"ר הגאון רבי משה אריה ליב שפירא זצ"ל, בשם זקן חסיד אחד, שרבינו ה'צמח צדק" אמר פעם בראש השנה אחר התפילה, על מה שאומרים "אם כבנים רחמינו ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחננו" ולכאורה איפכא היה צריך לומר, שאם כבנים עינינו תלויות שתחננו, ואם כעבדים רחמינו? אלא שכל הקונה עבד כאילו קנה אדון לעצמו, ולכן בטוחים אנו שתחננו. הגאון רבי חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" - ב"ב, "כפר חב"ד", ט' ניסן תשס"ו, ע' 64

הרה"ק הרב"ש בן הצמח צדק זי"ע

יומא דהילולא - ט"ז שבט

הרה"ק ר' ברוך שלום שניאורסאהן (הרב"ש), בנו בכורו של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק. נולד לערך בשנת תקס"ה. כ"ק אדמו"ר הזקן היה סנדק בבריתו. בילדותו נתחנך עוד כ"ק אדמו"ר הזקן שלימדו קריאת התורה, והיה קורא במניינו של אדה"ז. וכן לימדו קריאת כתובים - ניגון טעמי המקרא של תהלים המיוחס לשירי הלויים בבית המקדש, וגם ניגוני התפילות של ימים נוראים שהם משירי הלויים בבית המקדש (ראה בספר "לנגן בהיכלו"). הצמח צדק היה לומד איתו כתבי האריז"ל - "עץ חיים" ו"פרי עץ חיים", וקרא לו "הבית שלי". הסתלקותו - ט"ז שבט תרכ"ט.

מתוך רשימת נכדו, ר' ברוך שניאור שניאורסאהן, סב הרבי מליובאוויטש (מתוך פתיחה לרשימות הרב"ש):

(א) סיפר לי השמש ר' אברהם אלי' דבית מדרש אמעריקע, והוא איש פשוט וירא שמים, איש תמים, וח"ו אינו שייך שישקר בזה. וסיפר את אשר ראו עיניו בעצמו מאבי אדוני זקני [הרב"ש] נ"ע בכפר סלאוואט, היה על ברית מילה (אצל בנו של ר' פיייוויש ז"ל), ואחר הברית מילה הגישו אל השולחן לפני אבי אדוני זקני נ"ע את הקערה עם מרק בשרי, ותיכף ומיד ירד עכביש אל תוך הקערה. ויען אבי אדוני זקני נ"ע לסלק

את הקערה, ויסלקו עם העכביש. ויגישו קערה אחרת, וירד גם על השנייה עכביש. ויצו ויסלקו גם אותה עם העכביש. ויצו ליתן קערה שלישית, ויהי גם בשלישית כן [שירד אל תוכה עכביש]. ובבירור לא היה זה אותו העכביש אלא שלושה עכבישים שונים בזה אחר זה. ושאל הרב נ"ע את הבעלים: מאין לכם בשר? ויאמרו, כי שחטו כבש ילדה על הברית מילה. ויאמר להם: מאין לקחתם אותה? ויאמרו, כי קנו אותה אצל עכו"ם בכפר. ויאמר לקרוא את העכו"ם ולשאלו מהו טבעה של הכבש. ויעשו כן, ויקראו אל הערל, ושאלהו הרב נ"ע לאמור: הגד לי האמת, מה זו טבעה של הכבש? ויאמר העכו"ם: אגיד לכם האמת, כי הכבש נשארה בלי אם, ואגישה אל החזירה ותינק, ותתגדל מן החזירה אשר ינקה ממנה. ויצו הרב נ"ע לשבור את כל הכלים שנתבשל בהם הבשר. והוא מספר זה בהתלהבות ועוז, אשר עיניו ראו ולא זר, את כל המעשה מא' ועד ת'. והדבר נורא הוא, כמו שאמרו רז"ל אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, וכמו שכתבו התוספות בגיטין – בדברי אכילה ושתייה...

(ד) פעם אחת בא איש אחד אל כ"ק הרב נ"ע והתאונן לפניו כי כל מצב עסקו ומסחרו תלוי אם יתן השם יתברך שלג מהרה שיהיה דרך חורף כבושה להוליך סחורה ואמר כי יהיה נותן לרב כ"ה רובל כסף על תפילתו. ויהיה באותו הלילה נפל שלג גדול ויהיה כדבריו ויקיים האיש את דברו וישלח להרב סך הנ"ל.

(ה) פעם אחת בא איש אחד ממכריו אשר דר בכפר. ויתאונן על מצבו. כי עכו"ם אחד עשה חנות ממולו, ומקפח את פרנסתו. וביקשו שיכתוב פ"נ לאדמו"ר זצ"ל. וירגיעוהו הרב נ"ע לאמור, יתן השם יתברך שיתחיל להשתכר ביי"ש ותפטר ממנו. ותיכף ומיד נתקיים הדבר. שהעכו"ם הנ"ל התחיל לשותת יי"ש הרבה עד שאבד את כל עסקו עד שהונח ליהודי.

הרה"ק המהרי"ל בן הצמח צדק זי"ע

יומא דהילולא - ג' חשון

כ"ק הרה"צ ר' יהודה לייב שניאורסאהן (המהרי"ל), היה בנו השני של אדמו"ר הצמח צדק. הוא נולד בליאדי בשנת תקס"ח, וזכה עוד להיות אצל אדמו"ר הזקן, שהיה גם הסנדק שלו. הוא היה מקורב מאד לסבו אדמו"ר האמצעי, למד ממנו חסידות, והיה נקרא ה"סטענדר" של אדמו"ר האמצעי כי היה נשען עליו בשעת אמירת חסידות. ישנו מאמר מודפס, שאדמו"ר האמצעי אמר בחתונה של נכדו המהרי"ל. אחרי הסתלקות אביו אדמו"ר הצמח צדק, נסע המהרי"ל לקאפוסט ונהג שם באדמו"רות. הוא הסתלק בג' חשוון תרכ"ז (בית רבי ח"ג פ"ח).

ניגונים מתעופפים בתפילה

באחת הרשימות של אדמו"ר הריי"צ מסופר, כי הרשב"ץ סיפר אודות סדר ואופן תפילתו של כ"ק הרי"ל בן הצמח צדק, אולם עצם הסיפור לא מובא שם, ואנחנו משלימים אותו ממקורות נוספים. בליקוטי דבורים נזכר: "וכפי שידוע אופן עבודתו בתפילה בשיר וזמרה".

"כשהיה מתפלל מהרי"ל – קבלת שבת – והוא היה לבוש נעלי בית, היו נעלי הבית מתעופפים עד התקרה" (מרוב התלהבותו בתפילה).

המשפיע בליובאוויטש, הרש"ג אסתרמן, סיפר על המהרי"ל כי "תפילתו הייתה בדביקות ושפיכות הנפש, ובאריכות גדולה".

"סיפר לי ר' יצחק שו"ב, שבעת שאדמו"ר ר' ליב מקאפוסט נ"ע בן הצמח צדק היה איזה שבועות במדינת באסרביה, היה הוא (ר' יצחק) משמשו, ותפילתו הי' ממש בוקע רקיעים, ומי ששמע תפלתו אפילו אבן נימוח. הוא (ר' יצחק) היה ישן בחדרו, ופעם אחת הקיץ משנתו והרבי (רי"ל) הלך אנה ואנה ואמר איזה דברים בנעימה אשר היה ממש טעם גן עדן, ובהרגישו שהקיץ משנתו נפנף עליו במטפחת ואמר לו איטשע שלאף! ונרדם בשינה עד הבוקר" (מגדל עוז ע' רסד).

אדמו"ר הרי"צ סיפר: "דודי מהרי"ל עשה פעם אחת חשבון, ומרוב עמקותו כתב לבסוף במקום הסך הכל: לית אתר פנוי מיניה".

כאשר הגאון מרוגוצ'וב היה ילד קטן, נכנס עם אביו ליחידות לאדמו"ר הצמח צדק. אביו ביקש מהצמח צדק שיברך אותו. ציוה הצמח צדק לבנו המרי"ל, שיניח את ידיו על ראש הילד, והצמח צדק בירכו שיהיה למדן (ספר השיחות תש"ב).

על ילדיו:

- הרה"ק ר' שלמה זלמן מקאפוסט.
- הרה"ק ר' שלום דובער מרעציצא.
- הרה"ק ר' שמריה נוח מבאברויסק.
- בתו הרבנית רחל נישאה להרה"ח ר' מוניע מוניסזאן מגדולי חסידי אדמו"ר המהר"ש.

הרה"ק המהרי"נ בן הצמח צדק זי"ע

הר"ר ישראל נח שניאורסאהן, בנו הרביעי של אדמו"ר הצמח צדק. היה גאון מופלג בנגלה אביו קרא לו "מיין גאון". השתדך עם הרבנית פריידא נכדת אדמו"ר האמצעי ונינת ר' לוי יצחק מבארדיטשב. היה חוזר דא"ח בחיי אביו ע"פ ציוויו. וכן מינהו אביו להיות ראש הישיבה שיסד בליובאוויטש. נסתלק י"ז ניסן תרמ"ג, ומנוחתו כבוד לצד אדמו"ר האמצעי בניעז'ין.

שמעתי מהר"ר יעקב העניך שבימי חורפו הייתה לו שותפות ביער קטן, וכאשר נסעו לחג הפסח לביתם, עברו דרך העיר נייעז'ין, ויחליטו להתעכב יום אחד בניעז'ין, כדי להכנס לאדמו"ר מהרי"ן זי"ע. שותפו הלך לקנות כובע חדש של גיוואנט (צמר עב) לכבוד חג הפסח. בבואם לאדמו"ר מהרי"ן, נכנס הר"ר יעקב העניך מיד, וכאשר יצא – נכנס שותפו של אל האדמו"ר, וכובעו החדש על ראשו. ויאמר הרי"ן אליו: איך לא תתבייש לילך בכובד בזוי כזה, כלא הראש הוא ראש לכל האיברים, ומהראוי להלביש אותו בכובע נאה ויפה. כאשר יצא, שאל את ר' יעקב העניך, האם גם על הכובע שלך מצא הרבי חיסרון וגנות? ויספר לו את המעשה. ויען הר"ר יעקב: אם הרבי אמר, עליך לבדוק את הכובע, ואמנם מצאו בו שעטנו, וחזר לביתו כאשר רק מטפחת מכסה ראשו.

חסיד אחד מחסידי הצמח צדק היה נוהג להתאכסן בביתו של ר' ישראל נח בליובאוויטש, בחיי הצמח צדק. לאחר הסתלקות הצ"צ, נסע לליובאוויטש, והתאכסן כדרכו אצל המהרי"ן. ושאל ממנו כיצד יהיה עם קבלת פני"ם? (על אמירת דא"ח לא שאל, כיוון שגם בחיי הצמח צדק, אמרו כל הבנים דא"ח). ענה לו המהרי"ן: בפעם הראשונה ששלח אותי אבי הצ"צ על פני המדינה, שאלתי אותו מה אעשה אם יגישו לי פני"ם. מסר לי אבי הצמח צדק את סדר ההנהגה בקריאת פני"ם. בעיר הראשונה שהגעתי הגישו לי שני פני"ם, אחד

עבור אשה עקרה שאינה יולדת, והשני עבור אדם חולה במחלת הנפילה ר"ל. קראתי הפני"ם כהוראת אבי, ברכתים, ונסעתי לדרכי. כשחזרתי לעיר הזאת אחרי שנה, נוכחתי כי האשה העקרה התברכה בפרי בטן וכי החולה נתרפא. המשיך הרי"ן: מכאן אני למד, שאם אבי מסר לי סדר קריאת הפ"ן, ודאי מסר לכל בניו. (שמועות וסיפורים ח"ג ע' 241).

הרה"ק ק"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע

יומא דהילולא - י"ג תשרי

נולד בליובאוויטש (לאביו הגה"ק רבי מנחם מנדל בעל "צמח צדק" זי"ע) ב' אייר תקצ"ד. נשא בזיווג ראשון את בת אחיו אדמו"ר מוהרחש"ז - תר"ח - ובזיווג שני את הרבנית רבקה - תר"ט. תר"ט - התחיל בעבודת הכלל. תרי"ז - נוסע לפטרבורג בעניני הכלל. תרי"ט - נוסע לאשכנז להתראות עם עסקני הצבור. תרכ"ז - נוסע לקיוב ומציל מאות משפחות העומדות להגרש מהכפרים בוואהלין. תרכ"ה - נוסע לפטרבורג ומעביר הגזירה שהכניסו לסענאט בחוקים מגבילים ליהודי ליטא וזאמוט. תרכ"ו מקבל הנשיאות. תרכ"ח - נוסע לצרפת להתראות עם עסקני הכלל. תרכ"ט - מסדר ועד קבוע בפטרבורג המתענין בעניני הכלל. תרמ"ג - השתדל ופעל השקטת הפרעות. באור ליום השלישי, שלשה עשר לחודש תשרי תרמ"ג נסתלק ומ"כ בליובאוויטש. מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, נדפס בראש ספר 'היום יום', ע' 40

כ"ק אדמו"ר האמצעי לא היה רגיל לצטט מאמרי רז"ל במאמרי החסידות שלו, ואילו כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" היה מצטט לעתים קרובות מאמרי רז"ל שונים. עבור החסידים שלא הורגלו לכך, הדבר הקשה על חזרת מאמרי הדא"ח שלו. פעם ציטט ה"צמח צדק" באחד ממאמריו את מאמר חז"ל ביחס לחודש תשרי: "תשרי ותשבוק וכו'" (ויקרא רבה, פכ"ט ח). הציבור לא הבין את פירוש הדברים, ובשעת ה'חזרה' התפלפלו ה'חוזרים' עם זקני החסידים לגבי פירוש הדברים. הרבי מהר"ש היה אז ילד בגיל חמש או שש, והוא היה בקי כבר אז בכל המדרשים, מתוך קריאה ב'צאינה וראינה'. אמר להם הרבי מהר"ש שזהו לשון המדרש. שאלו אותו החסידים היכן מופיעים הדברים, והוא ענה להם שהוא דורש שיתנו לו משהו בתמורה לכך שיגלה להם זאת (מדובר היה בצעצוע). לאחר שהחסידים נתנו לו את מבוקשו, הראה להם הרבי מהר"ש את מקור הדברים במדרש. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, משיחת ש"ק פר' בראשית תשי"ג, "כפר חב"ד", ערב סוכות תש"ס, ע' 70

סיפר הרה"ח ר' שמחה גורדצקי ז"ל: מעשה בחסיד גביר מחסידי הרבי ה"צמח צדק" שהיה מייצר סירים ענקיים לצבא רוסיה. מטעם הצבא התקיים מכרז עם דרישות תקן מוגדרות לגבי עובי הסירים ומשקלם, והוא זכה במכרז. יום אחד היתה עליו הלשנה שהוא מייצר סירים במידות שאינן עונות על דרישות התקן. העונש שהיה ניתן באותם ימים על מעשה מירמה שכזה היה חמור מאוד.

בצר לו, נסע החסיד אל הרבי ה"צמח צדק", אבל היה זה בשנת תר"ג בתקופת החודשים שקדמו לאסיפת הרבנים המפורסמת בפטרבורג, ובאותם ימים הרבי ה"צמח צדק" לא היה מקבל אף אחד ל'יחידות' החסיד ניסה לשכנע בדרכים שונות את הגבאי של הרבי שיאפשר לו להיכנס אל הרבי, אך הגבאי הבהיר לו כי אין שום אפשרות כזו. הגבאי היה יכול להציע לו רק זאת - שיחכה ליד דלת חדרו של הרבי וימתין שם עד שהרבי יצא, אך גם העצה הזו לא הועילה כי הרבי הסתגר בחדרו ימים רבים.

לאחר כמה ימים, ראה אותו הרבי מהר"ש שהיה אז בגיל תשע, ושאל אותו מדוע הוא יושב כל הזמן ליד חדרו של אביו הרבי. סיפר לו החסיד את כל הענין. אמר לו הרבי מהר"ש: "יש בעיירתנו ליובאוויטש חתן וכלה יתומים, וכדי להשיאם דרוש סכום של 300 רובלים, תרום את הסכום הזה והכל יהיה בסדר". החסיד שיער שאם בנו של הרבי יועץ עצה כזו, בודאי זוהי עצתו של אביו הרבי, והוא עשה כדבריו.

כשהגיע מועד המשפט, השמיע הקטגור טענות חמורות מאוד נגד החסיד. אחר כך הובאו ראיות שונות שהוכיחו מעל לכל ספק את אשמתו. בסיכום הדברים אמר השופט: מאחר שכל הראיות נתקבלו ואנו עומדים להעניש את הנאשם בעונש חמור ביותר, ברצוני לברר פעם נוספת את הענין ועלי לראות בעצמי את הסירים שמדובר בהם. מיד הובאו הסירים למקום, ולמרבח הפלא - המדידות והשקילות הוכיחו כי לא זו בלבד שהסירים אינם פחות מהמשקל הנדרש אלא הם אף עולים עליו! מיד קבע השופט שהנאשם חף מכל אשמה, ושיחרר אותו לביתו.

החסיד נסע שוב לליובאוויטש וכשהגיע, התברר לו שכעת הרבי כבר מקבל אנשים ליחידות. כשהגיע תורו להיכנס ליחידות, נכנס החסיד אל הרבי והודה לו מקרב לב על עצתו וברכתו. הרבי ידע שלא יעץ מאומה לחסיד זה והבין שיש דברים בגו. הוא התעניין אצל החסיד במה דברים אמורים, ועד מהרה התברר לו שהענין קשור לבנו הרבי מהר"ש. ציווה ה'צמח צדק' לקרוא לבנו מיד ושאל אותו מה היה. הרבי מהר"ש ענה שהוא יעץ לחסיד לתרום את הסכום שהיה דרוש להשאת חתן וכלה יתומים. שאל אותו הרבי ה'צמח צדק': וזה הכל? ענה לו מהר"ש: "לא. בנוסף לכך, הוריתי לו להכניס את החתן והכלה לתוך הסירים..." (מפי הגרמ"ש אשכנזי שליט"א, מד"א דכפר חב"ד). "כפר חב"ד" ערב ר"ה תש"ס, ע' 93

הרבי המהר"ש (הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זצוק"ל) לא היה מתייגע בלימודו, לא היה לו צורך בן. הוא ידע הכל כך, בלי יגיעה. משאמר לו ה'צ"צ את מעלת היגיעה, החל לעמול ולהתייגע עד שנעשו כתמים על מצחו. משראה זאת ה'צ"צ "האט ער צוריק געצויגן", ולא דרש עוד ממנו יגיעה עד כדי כך. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "שיחות קודש", י"ג תשרי תשי"ב, עמ' ט'

פעם נקלע האדמו"ר מהר"ש (הרה"ק רבי שמואל זי"ע) מליובאוויטש לעיר בארדיטשוב בעת שביקר שם רבינו (הרה"ק רבי דוד מטאלנא) זי"ע א' כשעבר אדמו"ר מוהר"ש נ"ע דרך החלון של החדר בו ישב רבינו עם חסידיו, כשהבחין בו רבינו שאל את החסידים "מיהו האברך", ענו לו לרבינו שהוא בן של ה'צמח צדק" זי"ע, הביט רבינו ב"האברך" ואמר, "א שיינער ממלא מקום", אמרו החסידים בתמיהה לרבינו שהוא בנו השישי של ה'צמח צדק', התרום רבינו והביט שוב בהאברך וחזר על דבריו "א שיינער ממלא מקום" וכך הוה (ראה עוד ליקוטי דיבורים לכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ מליובאוויטש, ח"ב, חג הפסח תרצ"ד). הרה"ח רבי חיים עוזר מרינובסקי ז"ל, "קובץ נצח דוד", מנחם-אב תשס"ג, ע' ע"ה

הרב החסיד ר' דוד צבי חן ז"ל, רב דצ'רניגוב, כשהיה מבקר, כדרכו, את אדמו"ר מהר"ש מליובאוויטש, איחר פעם את זמן היחידות. הלך לחדר הסמוך לחדרו של הרבי, וחיכה שם עד שהרבי יעבור דרך חדר זה, ואז ישאל אותו מה לעשות, כי הוא מוכרח לנסוע הביתה. לאותו חדר בא אז המשרת של הרבי להחליף את כלי הלבן של הרבי אחר היחידות, כי במשך היחידות היו נעשים רטובים מזיעה. אמר המשרת להרד"צ: - אולי יודע מר מה הוא מזיע שם כל כך ביחידות? זמן היחידות נמשך היום סך הכל שעה אחת, והוא כל כך מזיע!

שתק הרד"צ. והמשרת אמר עוד פעם: - מה הוא, רבוננו של עולם, מזיע שם כל כך? מיד נפתחה הדלת של חדר הרבי, והרבי פנה למשרתו ואמר: - אני מפטר אותך מהיום מעבודתך, ממשכורתך לא ייגרע דבר. לך היתתה, ובכל שבוע אשלח לך את משכורתך לביתך.

והוסיף: למה לא תבין על מה אני מזיע. במשך השעה היו אצלי על "יחידות" חמשה ועשרים אנשים. בשביל שאוכל להשיב עצה נכונה להשואל, אני צריך להרגיש בצרתו ממש כמו שהוא בעצמו מרגיש, ואני מוכרח להפשיט את עצמי מלבושיו ולהתלבש בלבושיו שלו, ושוב כשאני צריך ליתן לו עצה לא אוכל לעשות כן כשאני עדיין מלבושיו, כשם שהוא בעצמו אינו יכול לשית עצות בנפשו, ואני צריך להפשיט את עצמי מלבושיו ולהתלבש בלבושיו שלי, ובכך לכל שואל ושואל אני צריך לעשות פעמיים פשיטה ולבישה, ומעתה הגע בעצמך: במשך שעה, אם אדם צריך חמישים פעם להתפשט ולהתלבש, כלום אפשר שלא להזיע?... הגה"ח ר' שלמה יוסף ז'ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' 278

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם אודות סבו הרבי מהר"ש, כי עוד לא היה בעל יסורים כמוהו, פשוט כפשוטו, כפי שהיה אצלו בשנותיו האחרונות, ולמרות זאת לא אירע מעולם שיחודי ייכנס אליו והוא לא יקדם את פניו בחיוך, ולא בחיוך מדומה אלא בחיוך אמיתי. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש צוק"ל משיחת י' שבט תשכ"ב, "כפר חב"ד", ערב סוכות תש"ס, ע' 74

ר' אבא גינזבורג ז"ל, שהיה חסיד של כ"ק אדמו"ר מהר"ש, היה בעל עסקים מסועפים במינסק וגביר גדול. פעם הוא נכנס אל הרבי ליחידות והתאונן בפניו כי אין לו פנאי לקחת לידיו ספר וללמוד, משום שראשו עסוק מאוד עד שאינו קולט דבר תורה, והוא מאושר מכך שהוא מצליח להתפלל בציבור. אמר לו אדמו"ר מהר"ש: אבא! הרי הנך בר-דעת. אמור נא בעצמך - האם כך מודה אתה לקב"ה על כך שהוא העניק לך את נסיון דאגות העשירות, מהיכן משיגים עוד סכום כסף, במקום נסיון דאגת העניות, מהיכן משיגים כסף לקניית לחם?! ר' אבא יצא מהיחידות כשהוא שבור כחרס הנשבר, מדוכא מהחוויה המזעזעת העמוקה בדקות שבהן שהה ביחידות בד' אמותיו של קודש-הקודשים ושמע את מילות הקודש האמיתיות... הוא, אבא גינזבורג, הסוחר המינסקאי הגדול, בעליו של בית הבנק הגדול ושל בתים רבים במינסק ובורשה וכן של שדות ומפעלים - חש עצמו נחות יותר מנחות. הרבי, באור האמת שלו, פקח את עיניו, הרבי גרם לו להשיג את מצבו הרוחני - כמה עני הוא, ואיזה עונש הוא עלול לקבל בגין היותו כפוי טובה, כאשר תמורת כל הטוב שהשי"ת נותן לו, הנה הוא - חתיכת בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר - אין לו זמן להודות לבורא עולם ב"ה וללמוד את תורתו הקדושה. ימים אחדים התהלך ר' אבא גינזבורג מהורהר עד שהחליט להרפות מעסקיו, לקחת מלמד ולהיות "יושב אוהל". וכדי להיוושע מן העבר הלא-טוב ומהנהגתו עד עתה, החליט שמחצית מנכסיו יתן לצדקה לאחר פטירתו. בהחלטה זו הוא נכנס בשנית אל הרבי ליחידות.

לאחר שהרבי שמע את דבריו, אמר לו כי טוב מאוד הדבר שהוא רוצה לקחת מלמד וללמוד כל יום, וכי נתינת מחצית מרכושו לצדקה בוודאי תהווה תיקון חלקי על העבר, משום שלא בצדקה בלבד מתקנים את העבר אלא צריך גם לעשות תשובה, אבל בקשר לתוכניתו לתת את הכסף לצדקה לאחר פטירתו ("אויף עולמות"), אין זה דבר נכון. עליו להיות בבחינת "עולמך תראה בחיך" - לתת את מחצית רכושו לצדקה בחייו. ובאשר להחלטתו להרפות מעסקיו, אמר לו הרבי כי הוא אינו מסכים לכך. ר' אבא אמר שאם כך, הוא יישאר טרוד ומוטרד, ולא יהיה לו זמן להתפלל במתינות וללמוד כל יום עם מלמד. על כך ענה לו הרבי: אתה יכול למצוא זמן. את הזמן המיועד לדברים בטלים, שמדברים דברים שאינם שייכים

לעצם עסק המסחר - את הזמן הזה תקדיש לתפילה וללימוד. ר' אבא נסע לביתו, חישב את כל רכושו, לקח מלמד והחל להתנהג כפי שהרבי הורה לו - להישמר בעת המסחר מדברים בטלים, ואכן, נהיה לו זמן פנוי יותר והיה לו מדי יום שעה פנויה ללמוד. כעבור חודשים אחדים, הגיע ר' אבא גינזבורג אל הרבי מליובאוויטש, הביא עמו את החשבונות שלו ונתן חלק לצדקה למטרות שונות. הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זצ"ל, "אגרות קודש", ח"ה, עמ' ה', ["אספקלריה", ערב סוכות תשע"ג, ע' 9]

אברך, יצא את בית המדרש, אמר להתחיל במסחר לפרנסת ביתו, נכנס לרבי שמואל מליובאוויטש ושאלו: - מה אקח לדרך זו? נענה לו הרבי: - נקוט האי כללא בידך, החסרונות אשר תראה אצל אחרים, דע שלך הם. מהזולת קח רק מעלות. שיטת הבעש"ט היא: שההשגחה העליונה מזמינה את הפגישה עם האדם... הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 89

סיפר לי הרה"ח ר' יוסף ווינבערג (נ"י) [ז"ל], שפעם אחת נכנס הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל לאביו הרה"ק מהר"ש זצ"ל, והתאונן לפניו שיש לו ענין בחסידות שאינו נקלט במוחו [ס'לייגט זיך אים נישט]. ענה לו מהר"ש זה הלשון, דו גייסט דאך פתיחה (בליובאוויטש היה המנהג שבני הרבי היו פותחין את ארון הקודש), ווען מ'עפענט אויף דעם ארון למטה עפענט מען אויף למעלה דעם ארון ברית ה' צבאות, און אז פשוטער איד, גאר א פשוטער איד, זאגט בריך שמייה דמריה עלמא בריך כתרך ואתרך, און ער בעט א בקשה, איז מען ממלא בקשתו ככולה, ועל כל פנים במקצתה [אתה הרי מקבל פתיחת הארון, כשפותחים הארון למטה פותחים גם למעלה ארון ברית ה', ואם יהודי פשוט, פשוט מאד, אומר בריך שמייה, ומבקש בקשה, ממלאים כל בקשתו ועכ"פ במקצתה]. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ב) ח"ד, ע' פ"א

בילדותם כשלמדו הרבי (מהרש"ב) נ"ע ואחיו, את הסוגיא בענין אמה העברי' במסכת קדושין (דף י"ד ע"ב), הוקשה אצלם ענין. בינתיים, נכנס אביהם הרבי מהר"ש (הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע) והסביר להם את כל הענין ובשעת מעשה אמר, כי כבר כמה שנים שאת הסוגיא הזאת לא למד. כשסיים להסביר להם את הענין, אמר, איך שייך שאמה העברי', ילדה פשוטה וקטנה (שכן נערה לא יכולה להיות אמה) - תתפוס טענות כאלו של תנאים ואמוראים, ראשונים וגאונים? אלא בשעה שהענין איכפת - סיים הרבי מהר"ש - יכול כל אחד לתפוס אפילו סברתו של תנא. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "שיחות קודש", בראשית תשי"ז, ע' ט"ז

הרבי הרש"ב ואחיו הבכור הרז"א שיחקו פעם זה עם זה. - תוך כדי המשחק, חפר הרז"א בור באדמה והכניס לתוכו את אחיו הצעיר. כששמע הרבי מהר"ש את הרבי הרש"ב בוכה, שאלו לפשר הבכיות. ענה לו הרבי רש"ב כי אחיו הטמין אותו בבור. הזמין הרבי מהר"ש את הרז"א ושאלו לפשר מעשיו.

ענה הרז"א: 'אני יותר מבוגר ממנו, ולכן על פי הצדק הוא צריך להיות יותר נמוך ממני (קומתו של הרז"א היתה נמוכה מקומת אחיו הרש"ב). ולכן על מנת להנמיך, הורדתי אותו לבור'. אמר לו אביו, הרבי מהר"ש: 'אם רצונך להיות גבוה יותר מאחייך, לא זו הדרך להשתדל שהוא יהיה יותר קטן, ולהכניס אותו לבור! עליך לקחת אבן או כיסא ולעמוד עליו. כאשר תגביה את עצמך, לא תצטרך להנמיך את הזולת כדי להיות גבוה יותר ממנו'. הרה"ח ר' יוסף יצחק חיטריק שליט"א, "כפר חב"ד", כ"א כסלו תשס"ו, ע' 35

סיפר המשפיע הרה"ח ר' מנחם מענדל ז"ל פוטרפס: בנעוול היה אחד מחסידי אדמו"ר מהר"ש ושמו ר' ישעיה שפירא, שהיה גובה מעות עבור "תומכי תמימים". ראיתי שהוא מתפלל בהתרגשות רבה,

ותפילתו אורכת שעתיים ויותר. פעם שאלתי אותו מה מביא אותו להתרגשות בתפילתו, והוא סיפר לי שהיה ב'יחידות' אצל אדמו"ר מהר"ש, וכשנכנס ביקש ברכה שהקב"ה יעזור לו שיוכל להתפלל כדבעי. אמר לו הרבי: "רחמנא ליבא בעי", והרבי הראה על ליבו ואמר: "די הערצעלע, די הערצעלע" [=הלב, הלב], ומאז - כל אימת שאני נעמד להתפלל, אני מרגיש שאני עומד לפני המלך, סיים ר' ישעיה את סיפורו. "כפר חב"ד", ערב סוכות תש"ס, ע' 73

חסיד אחד, בעל עסק, שתמיד היו לו בחיקו הספרים "שערי אורה" ו"שער האמונה" (ספרים עמוקים של חב"ד מאדמו"ר ה"אמצעי"), והיה בקי בהם נכנס פעם אל "יחידות" להרבי מהר"ש מליובאוויטש. הרבי שאלו באיזו שעה הוא קם בבוקר ומה הוא עושה לפני התפילה, והשיבו שלומד חסידות. והוסיף, שאף בשעת התפילה, הוא חושב בחסידות וגם אחר התפילה הוא עוסק בחסידות. שאלו הרבי על קריאת שמע שעל המיטה, והשיבו שגם אז חושב בחסידות. אמר לו הרבי: כל זה הוא מה שאתה חושב על אלוקות. ומתי אתה חושב על עצמך? ... כששמע החסיד שאלת הרבי, מיד נתעלף. אמר הרבי: להתעלף אין צורך; צריך לעשות. קרא להמשרת, והוציאו מן החדר ועוררו מהתעלפותו.

וכשהחסיד יצא מחדר ה'יחידות', ניגן הרבי "משכני אחרין נרוצה" בניגונו המיוחד. בנו הרש"ב היה אז ילד בעונת הבר-מצוה, והמשרת קרא להילד והראה לו איך אביו מנגן הניגון של "משכני". כשהרש"ב נתבגר, אמר באור על פי חסידות מדוע ניגן אז הרבי "משכני אחרין נרוצה". הגה"ח ר' שלמה יוסף זיין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' 315

פעם התפלל הרבי מהר"ש תפילת מנחה בחדרו, ובאותה שעה נכה, בבית החסיד ר' מאניע מאניסזאן שנחשב לבעל צורה בימיו. באותה שעה עברו במוחו כל המחשבות שחשב בכל ימי חייו, עניינים כאלה שהוא לא היה שייך אליהם באותן שנים, ובוודאי שלא בעמדו בבית הרבי מהר"ש, ומרוב מיאוס התחיל לזעוק: פע! פע! אחר כך התברר שהרבי מהר"ש אמר אז את הפסוק "זכר רב טובך", והדבר השפיע על פעולת כוח הזכרון של האנשים שהיו אז בבית. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, משיחת ש"ק בראשית תשכ"ד, "כפר חב"ד", ערב סוכות תש"ס, ע' 73

אחד מחסידי הרבי מהר"ש מליובאוויץ, ר' זלמן זלוטופולסקי, היה חשוב מאוד אצל הרבי, והיה אומר לפניו לפעמים מאמרי חסידות ביחוד. פעם בשנת תרל"ח, אמר לפניו דרוש חסידות מיוחד, ובאותו דרוש הובא המאמר: ר' אליעזר יהיב פרוטה לעני והדרי מצלי (בבא בתרא י ע"א). וביאר הרבי, כי תפילה צריכה להיות בחיות ועל ידי שנותנים לעני קודם התפילה ומחיים אותו, מיתוספת הרבה מאוד חיות בתפילה, ועשה בידו תנועה בדרך המשכה למעלה (כן היתה דרכו לרמוז על כל דבר שהוא בהפלאה). כשחזר ר' זלמן לביתו בקרמנצוג, חזר על המאמר לפני החסיד ר' חיים דוב, אחד מהחסידי המעמיקים בהבנת החסידות. מיד התחיל ר' חיים דוב לנהוג בכל יום קודם התפילה להעמיד על השולחן בקבוק י"ש עם עוגות בשביל העניים ולהחיותם בזה. כשמסרו את הדבר להרבי מהר"ש, אמר:

- כסבורים אתם, שההשכלה של ר' חיים דוב הוא מלימודו בספר "שערי אורה" או ספר "עטרת ראש" (ספרי עיון עמוקים בחסידות החב"דית של הרבי "האמצעי")? לא! ההשכלה שלו היא מהעוגות שהוא נותן לעניים קודם התפילה. הגה"ח ר' שלמה יוסף זיין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' 480

הרבי מהר"ש התנהג, כידוע, בהרחבה גדולה, עם כלי זהב. מרכבה מפוארה, וכדומה. כאשר נשאל פעם לפשר הנהגתו זו, אמר הרבי: "חכמים המה לרע, ולהיטיב לא ידעו" (ירמיה ד, כב). יש צדיקים שכל

חכמתם היא "להרע" ולבטל את גשמיות העולם, אך אינם יודעים שאפשר "להיטיב" עם הגשם ולנצל לעבודת הבורא. (מפי השמועה) הרה"ח ר' אלטר אליהו הכהן פרידמן שליט"א, "כפר חב"ד", כ"ח חשוון תשס"ו, ע' 10 אחד מחסידי כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע היה נשוי זמן רב ועדיין לא נפקד בילדים. פעמים רבות הזכיר החסיד את עניינו לפני הרבי מוהר"ש, אולם באופן קבוע הרבי שתק ולא הגיב כלל. על נושאים אחרים שהעלה - קיבל תשובות וברכות, אך כשהגיע לנושא זה - העביר הרבי את השיחה לנושא אחר ולא התייחס לכל בקשותיו ותחינותיו.

ברבות הימים, נערכה פעם התוועדות חסידית בביתו של אותו חסיד. החסידים המסובים "לקחו" הרבה משקה נגנו נגונים, דברו דברי התעוררות והתוועדו עם כל השטורעם, כיאה וכראוי להתוועדות חסידית. בשעת לילה מאוחרת, כטוב לב כל המסובים ביין, שמו לב לפתע שנגמר ה"משקה". דווקא בשעת ההתלהבות הגדולה, כשהתוועדות היתה בשיאה, תם המשקה, וללא משקה - איך יכולים חסידים להתוועד...

חככו החסידים בדעתם, והעלו השערות איך והיכן ניתן להשיג "משקה" בשעה כה מאוחרת בלילה, זה אומר בכה וזה אומר בכה.

כשבעלת הבית שמה לב לכך, שהניגונים הפסיקו והאווירה השתנתה מעט, פנתה לבעלה בשאלה מדוע הפסיקו החסידים להתוועד, השיב לה בעלה דברים כהויתם: המשקה נגמר, וללא משקה - אין התוועדות.

שמעה זוגתו את הדברים ושתקה, אולם לפתע האדימו פניה ורוחה נסערה. היא נכנסה לחדר בו התוועדו החסידים, פנתה אליהם ואמרה במר ליבה: "חסידים! אם תבטיחו לי בן, זרעא חיא וקיימא, אני מבטיחה לכם, שאשיג 'משקה' עבורכם ככל אשר תחפצו!"

החסידים הסכימו ל'עיסקה', ובעלת הבית יצאה להשיג משקה. לאחר מאמצים היא הצליחה להביא להתוועדות כמה קנקני משקה.

החסידים עמדו בדיבורם ומילאו את חלקם ב'עיסקה', הם חגרו עצמם בגארטל ונתנו ברכה - הבטחה לאשה ובעלה, כי בכוחו של הרבי הם יפקדו עוד בשנה זו בזרעא חיא וקיימא, ויגדלוהו לתורה לחופה ולמעשים טובים.

עברו שבועות מספר, והאשה מבשרת לבעלה כי הברכה מתחילה להתקיים.

בעלה, החסיד, שזכר כמה פעמים התחנן וביקש מהרבי ברכה לזרעא חיא וקיימא, כששוב ושוב הרבי אינו עונה ופניו מושבות ריקם, הבין שהדבר כלל אינו פשוט. הוא לא התעצל, ארז את מטלטליו ונסע מיד אל הרבי מוהר"ש. בהכנסו ל"יחידות", שטח החסיד בפני הרבי את כל מה שאירע.

השעין הרבי את ראשו משך זמן על ידי הקדושות. אחר הרים את ראשו, ואמר: "שלושה סוגי 'צנורות' ישנם להמשכת השפע האלוקי אל הנבראים שבעולם הזה: בני, חיי ומזוני. בנים, בריאות וחיים ופרנסה.

"לפעמים, השפע שנקצב לו לאדם מלמעלה אינו מספיק לכל הענינים, ולכן חסר לו באחד מהם. במקרה כזה, כאשר מתעצמים בתפילה, ומצליחים לגרום שישלם מה שחסר לו בענין אחד, יתכן ש"צנורות השפע" יתחלפו, ואז יחסר לו בענין אחר.

כך היה - ממשיך ואומר הרבי מוהר"ש - גם בענייני: ראיתי שאם אתעצם בתפילה ואפעל שיוולדו לך ילדים, "יתחלפו צנורות השפע" ואז לא תוכל לחיות עוד זמן רב ותצטרך להסתלק מן העולם בשנותיך הצעירות, לכן נמנעתי כל הזמן מלברך אותך בבנים ולהתפלל עליך, אולם חסידים הרי אינם רואים מה קורה "למעלה" ולכן עמדו וברכוך, וכוחם כח, וברכתם ברכה, ובע"ה יוולדו לך ילדים, זרעא חיא וקיימא..."

שוב השעין הרבי את ראשו על ידיו הקדושות, ולאחר משך זמן הרים את ראשו ואמר: "וכי משום שחסידים אינם רואים מה נעשה בעולמות העליונים תהיה מן הברכה שלהם תוצאות בלתי רצויות, ח"ו? לא ולא! שתהיה לך ולזוגתך אריכות ימים ושנים טובות, ותזכו לגדל את בניכם לתורה לחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות!"

אין צורך לומר שהדברים התקיימו כפשוטם ובמלואם. באותה שנה נולד להם בן למזל טוב, והוריו זכו לגדלו לתורה, לחופה ולמעשים טובים, ולרוות ממנו נחת יהודי חסידי מתוך הרחבה בגשמיות וברוחניות.

המשפיע הרה"ח ר' מענדל פוטרפאס ז"ל, ר' מענדל" (כפר-חב"ד תשנ"ז) ע' 153

הרבי מוהר"ש מליובאוויץ היה תובע מהחסידים שלו שיחשבו מחשבות קדושות בלכתם ברחוב, שאלו רוכל אחד: - איך הדבר אפשרי? השיבו הרבי: - אם אפשר לחשוב מחשבות זרות בשמונה עשרה, אפשר לחשוב מחשבות קדושות ברחוב... ומאז והלאה לא היו לאותו איש מחשבות זרות בתפילה, וברחוב היו לו מחשבות קדושות. הגה"ח ר' שלמה יוסף זוין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' 323

פנה רבי שמואל מלובביץ לאחד מחסידיו, תושב כפר שניהל מסחרו עם איכרים ואמר: - כל היום עליך לחשוב מחשבות קדושות. שאלו הלה: - איך ייתכן הדבר כשאני טרוד ומוטרד בסחר עם איכרים? השיבו רבי שמואל: - להסתובב עם מחשבות זרות בעת התפילה זה מובן לך, מוסבר; להתהלך עם מחשבות קדושות בשעת המסחר לא? אתמהה... הרה"ח ר' יהודה לייב לזין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, ע' 33

סיפר כ"ק אדמו"ר רבי דוד מרדכי [מטאלנא - ארה"ב] זי"ע: בש"ק אחו"ק שנת תרמ"ב אחר שהרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זי"ע, אמר מאמר דא"ח והחסידים כבר שבו לביתם, ביקש לומר שוב שלא כמנהגו מאמר דא"ח בענין "נשמה דאצילות", והיה הדבר לפלא, לאחר הש"ק כאשר שמעו שבאותו זמן נסתלק אא"ז הרה"ק רבי דוד מטאלנא נתברר פשרם של דברים. "כנסת דוד" (ירושלים תשס"ה) ע' קכ"ז

הרבי מוהר"ש (הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זצוק"ל) הי' כותב בעצמו רעצעפטיים (מרשמים) לתרופות, והי' שולח לבית המרקחת. ב"אותו מקום" היו לו ספרים בלטיניות ושם למד על הרפואות. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "שיחות קודש", י"ג תשרי תשי"ב, עמ' ח'

להלן סיפור שהגאון רבי משה אריה לייב שפירא [ראש ישיבת תורת אמת - חב"ד בירושלים] נהג לספרו בהתוועדות י"ג תשרי, יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, כפי ששמע זאת מפי הגה"ח ר' יצחק - יואל רפאלוביץ, רבה של קרעמנצ'וג.

פעם, בתחילת תקופת נשיאותו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, התקיימה אסיפת רבנים ועסקנים מכל המחוז בענין מצווה גדולה וחשובה כפדיון שבויים, בנוכחותו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, באסיפה הוחלט שכל אחד מהמשתתפים יתחייב לגייס סכום חשוב למטרה זו. גם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש קיבל על עצמו להמציא סכום מסוים שיאסוף בקרב חסידיו. לאחר שהסכום נאסף על-ידו. קרא לרב רפאלוביץ ומינה

אותו שלוחו להעברת הכסף ליעדו. כשהרבי מסר לידי את הסכום, שהיה סכום כסף גדול יחסית, תמה בליבו רבה של קרמנצ'וג: "כיצד הצליח הרבי לגייס סכום כה גדול בפרק זמן כה קצר?! אך הוא לא היה לשאול את הרבי על כך.

ואולם, הרבי קרא את מחשבותיו ואמר לו: "אני מרגיש שאתה מתפלא על הסכום הגדול שהצלחתי לגייס כה מהר. ובכן, יש לי שני 'בער' (שני חסידים ששמום "בער"). האחד - עשיר גדול שהוא גם קמצן גדול, והשני - עשיר לא גדול וגם קמצן לא גדול. את "בער הקטן" הזמנתי לביתי. ובעודנו עומדים בפורזדור הבית הצעתי לפניו את הסכום שלדעתי עליו לתת בתור השתתפות במצווה רבתי זו. הוא ניסה להתווכח אתי ולהתחמק מהעניין ואף טען שגם בחיי אבי (אדמו"ר הצמח צדק) מעולם לא נתבקש לתת, ולא נתן סכום גבוה שכזה. "עודו מנסה להתווכח עמי ואנו משוחחים ונכנסים לחדר ה"יחידות". כשהיינו שם, אמרתי לו כך: "אויב בשעת מ'לייגט אריין דעם דערבל אין די אויגן איז אזוי ווי דו זאגסט, דאן ביסטו גערעכט, אבער אויב יענסטמאל איז ווי איך זאג, דענסטמאל בין איך גערעכט..." [אם בשעה שמכניסים לאדם את החרס בעיניו (לאחר הפטירה ל"ע, כנהוג) הוא כדברייך, אזי אתה צודק, אבל אם בשעה זו הנכון הוא כדברייך, אזי אני צודק...].

וכ"ק אדמו"ר מהר"ש המשויך לספר בבדיחות-הדעת דקדושה: "פארשטייט דאך אז ער האט געמיינט אז אט אט גייט ער..." (הרי אתה מבין מעצמך שהוא סבר שהנה, הנה, הוא הולך...), והוא מיהר להוציא מכיסו את הסכום ולמסור לי".

"ובקשר ל"בער הגדול", המשויך כ"ק אדמו"ר מהר"ש לספר, "לא הזמנתי אלי אלא הסתפקתי בשליח ששלחתי אליו. הוא סירב למסור לשליח את הכסף, והסתייע בטענות מטענות שונות. כעבור מספר ימים הוא נסע ברכבת, ומאחר שהוא קמצן, נסע בקרון שמחיר הנסיעה בו הוא הזול ביותר ושם יושבים כל אותם 'טיפוסים מפוקפקים', גנבים ודומיהם. והנה הוא פותח את ארנקו, ומגלה שחסר בו סכום כסף, סכום שהיה זהה בדיוק לסכום שדרשתי ממנו. בוודאי אתה כבר מבין", סיים אדמו"ר מוהר"ש, "שכעת הוא כבר מיהר להמציא לי את הסכום המבוקש..."

אף שהסיפור של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נשמע טבעי לחלוטין, עדיין לא נתיישב העניין בליבו של הרב רפאלוביץ". הוא חשב בלבו שמן הסתם אין זה ההסבר האמיתי למה שאירע, אלא שהרבי, בענוותנותו, עשה את ה"סך הכל" של ה'מופת' העצום שהתרחש. כ"ק אדמו"ר מהר"ש קרא שוב את מחשבותיו. פניו הק' הרצינו והוא פנה הרב רפאלוביץ' ואמר לו: "העניין הוא כך. מאחר שקיבלתי על עצמי לגייס את סכום הכסף הנקוב למען המטרה הקדושה, ולאחר שהטלתי עליו לתת את חלקו בסכום הנדרש. הרי זה בבחינת "הפקר בית-דין - הפקר". במילים אחרות, ברגע שבו הוא החליט שהוא מסרב למלא את דרישתי, חדל הכסף להיות שלו ולכן אירע שסכום כזה בדיוק נלקח ממנו..." הגה"ח רבי שמואל אליעזר הלפרין ז"ל, "אנשים של צורה" (ירושלים תשס"ו) ע' 24

מנהגו של כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, כפי שנהגו רבותינו נשיאנו, היה לנסוע מדי פעם להשתטח על הציון הקדוש של אביו כ"ק מרן אדמו"ר הצמח צדק בליובאוויטש, ולשהות שם זמן רב. אף אחד מהחסידים לא הורשה לשהות שם עימו, רק המשרת הנכרי, שהיה מביא אותו למקום במרכבה, היה עוזר לו בדברים להם נזקק, ממתין עד שיסיים להתפלל ומסייע אותו חזרה לביתו.

החסידיים השתוקקו מאוד לדעת, כיצד מתנהג הרבי ב'ציון', וניסו לדלות פרטים מן המשרת הגוי, אלא שהלה שתק ולא פצה את פיו.

פעם "התלבשו" עליו כמה חסידים, הישקו אותו בהרבה יי"ש, וכטוב ליבו ביין, לחצו עליו שיספר מה עושה הרבי שם, ב'ציון'. לאחר שגמעו כמות הגונה של יי"ש, וראשו החל להיות סחרחר עליו, נפתח סגור פיו של המשרת, והוא סיפר: "אכן, מתפלא אני מאד על הרבי שלכם, הוא בודאי חכם גדול וצדיק, אבל ייש דברים שאני מתנהג יותר בחכמה ממנו"...

הנה, כשהוא נכנס לאוהל, הוא מתמלא פחד וחלחלה וכל גופו רועד. פחד נורא כזה לא ראיתי, אלא, להבדיל, אצל תרנגולים בלול, כאשר זאב טורף חודר לתוך הלול שלהם, ועומד לטרפם... אני לעומת זאת - אומר הגוי - "נוהג בחכמה" הרבה יותר: אינני מפחד כלל ואינני חושש ממאומה. אני נכנס לשם כמו גיבור שאינו ירא משום דבר"..." הרה"ח רבי מענדל פוטרפאס ז"ל, "ר' מענדל" (כפר-חב"ד תשנ"ז) ע' 321

בענייני נסיעות, היתה הנהגתו של הרבי מהר"ש באופן של הרחבה. הוא נהג לנסוע כמעט מדי שנה לחו"ל, ולפעמים נסע פעמיים בשנה. אופן הנסיעה היה כזה שהרכבת היתה צריכה לחכות לו - בליובאוויטש עצמה לא היתה תחנת רכבת, אלא היו נוסעים בעגלה מליובאוויטש לתחנת הרכבת והיה קורה שהרבי מהר"ש היה מתעכב, ואז הרכבת היתה ממתינה לו.

פעם הגיע פקיד חדש, שלא ידע את הסדר, שצריכים לחכות לרבי מליובאוויטש. הוא שרק שריקה, והרכבת יצאה לדרכה. כאשר הרבי מהר"ש הגיע, גילה שהרכבת כבר נסעה והיה עליו להמתין לרכבת הבאה. כעבור ימים אחדים, הגיעה הוראה מאת הממשלה שיפטרו את הפקיד, הם לא ידעו מדוע הם מפטרים אותו, הם סברו שהדבר נובע מסיבות אחרות. אבל האמת היא שכל עניינה של הרכבת, על כל נוסעיה, נועד עבור הרבי מליובאוויטש, ואם לא מחכים לו, אין שום מקום להמצאותו של הפקיד. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, משיחת ש"ק פר' מטות תשי"ד, "כפר חב"ד", ערב סוכות תש"ס, ע' 74

יש סיפור מהרבי מהר"ש שזכיתי לשמוע בעצמי מהרבי הקודם [הריי"צ מליובאוויטש זצוק"ל] (לאחר מכן הופיע גם בכתב):

בשנת תר"מ ברוסי' היו פוגרומים במהלכם גויים הרגו יהודים בעקבות הסתה של פקידים בכירים מאנשי הממשלה הגבוהה שהסיתו את האיכרים לפגוע ביהודים. הרבי מהר"ש נסע לעיר הבירה וע"י קשרים שהיו לאחדים מהחסידים בממשלה, פעל להשקיט את רוח השנאה ליהודים.

בעקבות השתדלות זו, אחד הפקידים הגבוהים של שר הפנים הודיע לרבי מהר"ש (ע"י שליח) שכדאי מאוד שמשלחת משותפת תבקר את שר הפנים. כוונתו באומרו משלחת משותפת היתה, כי הרבי מהר"ש מעולם לא השתתף עם המשכילים והיהודים העשירים אלא פעל רק ע"י אחדים מהחסידים שהיו להם קשרים בממשלה, אבל הפעם יעץ אותו פקיד שכדי לתת לכך אופי רשמי יותר, כדאי שהפגישה עם השר תהיה על ידי משלחת משותפת של כל חלקי היהדות ברוסיה באותם ימים, כולל בעלי בתי חרושת וכדומה. הרבי מהר"ש קבע אסיפה לכולם במלון סארפינסקי והציע את תכניתו בנושא המשלחת המשותפת. בתגובה, אחד המשכילים נעמד ואמר שהם אינם כלים שמשחקים בהם 'שח', שכאשר צריכים אותם לוקחים אותם וכאשר לא צריכים לא לוקחים אותם. וטען: "אם אנחנו אנשים

חשובים, מדוע הרבי לא קורא לנו אף פעם, ואם הרבי מסתדר בלעדינו שיסתדר בלעדינו גם עכשיו". השיב לו הרבי מהר"ש: במגילת אסתר נאמר "אם החרש תחרישי בעת הזאת רווח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר ובית אביך תאבדו". בפשטות אפשר לחשוב שמרדכי אמר חלילה דבר לא טוב על אסתר "את ובית אביך תאבדו". ואולם ח"ו לומר כך אלא זו כוונת מרדכי: עכשיו יש הזדמנות שע"י משפחתנו תבוא הצלה לכלל ישראל, ואם לא נשתמש בזה אזי הקב"ה יתן צינורות אחרים, "רוח והצלחה יעמוד ליהודים ממקום אחר", אבל אנחנו, "את ובית אביך" - "תאבדו", היינו נאבד את הזכות הגדולה שיש לנו עתה. להציל את כלל ישראל. ואמר להם הרבי מהר"ש: גם עכשיו אני בטוח שרווח והצלחה יעמוד לכלל ישראל בכל אופן. אם אתם תשתתפו, תהיה לכם הזכות, ואם לא - תאבדו את הזכות. הרה"ח רבי יוסף וינברג ז"ל, "אספקלריה", י"א ניסן תשס"ז, ע' 28

מעשה באדם שנכשל בעבירה ורצה לקבל 'תיקון' על כך. נכנס האיש אל הרבי מהר"ש ל'יחידות', כדי לבקש 'תיקון'. אך מאחר שהאיש התבייש לספר שהוא עצמו עשה זאת, אמר שידידו הטוב שנותן בו אמון מלא נכשל באותה עבירה, ומאחר שהלה מתבייש לבוא בעצמו, ביקש ממנו שישאל במקומו את הרבי מה התיקון על כך. ענה לו הרבי מהר"ש. לשם מה היה הלה צריך לשלוח אותך? אם הוא מתבייש, הרי היה יכול לבוא בעצמו ולומר שמישהו שלח אותו!... כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ל, משיחת י"ב תמוז תשי"ד, "כפר חב"ד", ערב סוכות תש"ס, ע' 73

בתחילת חודש ניסן שנת תר"מ בא הרבי מהר"ש מליובאוויץ' מפטרבורג, כשהוא שרוי בצער גדול, כי אחד השרים הגבוהים הציע לגזור גזרה חדשה על היהודים בהגבלות במסחר וקנין ובהוספת חומרות באיסור ישוב היהודים מחוץ ל"תחום המושב". במשך זמן ידוע ישב הרבי בפטרבורג להשתדל בדבר, וכמעט שפעל איזו הנחות, ובעיקר לדחות את זמני ההצעה לפני הסינט לשנה הבאה. אבל אחד משרי הסינט, חברו של השר הצורר מציע הגזרות, התעקש ופיתה גם אחדים מחבריו לדרוש שישארו ויקיימו את כל ההצעות של השר הצורר. והרבי, גם אחרי שבא הביתה, לא פסק מלהתעסק בענין זה על ידי שלוחים ומכתבים לעסקנים ידועים מחסידיו. ביום השלישי ב' אייר קרא הרבי מהר"ש את בנו, הרבי הרש"ב ואמר לו:

- מעת היותי בפטרבורג להתעסק בדבר הגזרות, התחלתי לומר תהלים בשופי (ובנו הרש"ב פירש: "בשופי" כוונתו, שנוסף על הסדר הקבוע של אמירת תהלים כסדר ימי החודש, אמר גם כפי סדר חלוקתו לימי השבוע). והיום, באומרי הפסוק "כי מכל - צרה הצילני ובאוּיבי ראתה עיני (תהלים נד, ט), נכנס בן ציון (אחד המשרתים) והביא לי טלגרמה בידיעה, כי השר הצורר אחזו השבץ ומת פתאום, ובכל זאת - סיים מהר"ש - גמרת את כל השעור של תהלים. הגה"ח ר' שלמה יוסף זווין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' 363

תפילה עושה מחצה

כידוע סיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר מהר"י סלנטר שאל את כ"ק מרן אדמו"ר מוהר"ש, מפני מה מאריכים כ"כ החסידים בתפלה, וענהו, אשר ידועה הפלוגתא אם תפלה עושה מחצה או כולה, ולכן מאריכין בכדי שגם מחצה יספיק. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ל, מכתב קודש מיום ו' שבט תשט"ז, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ט) ח"ב, ע' ער"ה

כ"ק ק"ק מרן אדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש זי"ע

יומא דהילולא - ב' ניסן

הרה"ק ר' שלום דובער שניאורסון נולד: כ' במרחשון ה'תרכ"א, בנו של האדמו"ר רבי שמואל, בן רבי מנחם מנדל, בעל "צמח צדק", חתן האדמו"ר האמצעי רבי דובער מליובאוויטש, בנו של הרב בעל התניא מלאדי.

נתפרסם בעולם בגדולתו בתורה וצדקתו. כל ימיו היו קדושים להרמת קרן התורה והיהדות. דאג לטובת הכלל והיה מעורב עם הבריות. רבבות יהודים קרובים ורחוקים הסתופפו בצלו וקיבלו ממנו הדרכה בעבודת השם ובהתנהגות בחייהם הפרטיים.

בשנת תרנ"ז יסד ישיבה בשם "תומכי תמימים" בליובאוויטש, ששימשה יסוד לרשת ישיבות בשם זה, שהוקמו ברחבי אירופה ובמרוצת הזמן גם באמריקה ובאפריקה. ישיבה זו שמה לה למטרה לשלב את לימוד החסידות החב"דית בלימוד התורה הנגלית, ולהעמיד יהודים נאמנים לשם ולתורתו.

אלפי תלמידים התחנכו על ברכי הישיבות האלו וחסידים, תלמידי חכמים יראים ושלמים, עסקנים צבוריים יצאו מישיבות אלו.

רבי שלום בער לא האריך ימים, נפטר: ב' בניסן ה'תר"פ בן חמישים ותשע שנים היה בפטירתו.

הובא לקבורה בעיר רוסטוב על הנהר דון. הניח בן צדיק, האדמו"ר רבי יוסף יצחק שניאורסון, שהמשיך במסורת אביו, שכלל את הישיבות והרחיבן. באחרית שנותיו התגורר באמריקה ועשה גדולות לחיזוק היהדות. הרב דוד הלחמי ז"ל, "חכמי ישראל" (ב"ב תשס"א) ע' שע"ד

בהיות כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע בן ארבע שנים, הביא פעם החייט בגד שנתפר לאמו-הרבנית. כאשר מדדו את הבגד, הוציא כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע לתומו חתיכת בד מכיסו של החייט. החייט, כמובן, התבייש מאוד והחל להתנצל, באומרו שהוא שכח שנותרה בידו חתיכת בד זו, וכדומה. לאחר שהלך החייט, הוכיחה את כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע אמו-הרבנית, על אשר גרם לעלבון החייט, והילד בכה בכי מר ביותר.

לאחר מספר שבועות, נכנס כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע אל אביו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש, ושאלו כיצד ניתן לתקן עוון הלבנת פנים. כאשר שאלו אביו מדוע הוא מתעניין בכך, ענה לו הילד שברצונו לדעת זאת, ולא סיפר לו את אשר ארע. כאשר תמחה אמו הרבנית, מדוע הוא לא רצה לספר לאביו את הסיפור כולו, ענה כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע: די לי שנכשלתי בהלבנת פנים, והאם עלי לעבור גם על עוון רכילות ולשון הרע? כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, ("ליקוטי שיחות", חט"ו, ע' 134), "שערי חינוך" (קה"ת תשס"ז) ע' צ"ג.

כ"ק מו"ח אדמו"ר (הרי"צ מליובאוויטש זצוק"ל) סיפר מעשה שאירע באביו הרבי מוהרש"ב נ"ע ואחיו הרז"א בילדותם. הרבי מוהרש"ב נ"ע היה אז בגיל ארבע וחצי, והרז"א בגיל חמש וחצי (או הרבי מוהרש"ב בגיל חמש והרז"א בגיל שש):

מוהרש"ב והרז"א "שיחקו" ב"רבי וחסיד", וכשחשבו מי יהיה הרבי ומי יהיה החסיד, אמר מוהרש"ב שאיננו רוצה להיות רבי, כי רבי ישנו רק אחד. הרז"א שיחק את התפקיד של רבי, ומוהרש"ב שיחק את תפקידו של החסיד.

נכנס מוהרש"ב אל הרז"א ל"יחידות", ושאל את הרז"א: יהודי מהו? השיב לו הרז"א: יהודי הוא אש. שאל אותו הרשב"ב: אם כך, הנה אני נוגע בך ומפני מה אינני נכוה? אש באש - השיב לו הרז"א - איננו נכוה. זו היתה השאלה ששאל אותו ב"השכלה", לאחר מכן שאל אותו ב"עבודה", וענה לו תיקון בענין מסוים. אמר לו הרשב"ב: אינך רבי. שאל אותו הרז"א: מדוע? רבי - השיב לו מוהרש"ב - צריך להוציא מקודם אנחה, ואתה לא נאנחת מקודם. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "שיחות קודש", חוה"מ סוכות-תשי"א, עמ' ב'

בשנים הראשונות לאחר פטירת כ"ק אדמו"ר מהר"ש, סירב האדמו"ר הרשב"ב ליטול את הנשיאות בכל תוקף. בתחילה חפץ שאף הרז"א יטול על עצמו חלק מהנהגת הכלל. בכל אותו הזמן הפצירו בו החסידים ליטול את המנהיגות באופן רשמי.

בתקופה זו אירע שהרבי השתטח באחד מהציונים ובכה בכי רב. באותה עת בה שפך הרבי את מר ליבו, שהה שם חסיד מזקני החסידים שלא הכירו, וכך כשהוא רואה אברך צעיר משתפך בבכי - פנה אליו בטענה: מה זאת אומרת (להשתפך כך על ציון)? אברך צעיר צריך שיהיה לו רבי!

אמר לו אדמו"ר הרשב"ב: אילו רק הייתי יודע היכן אוכל למצוא רבי, הייתי נוסע אליו אלפי קילומטרים... (מר' שאול ברוק). הגה"ח רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל, "גאון וחסיד" (ירושלים תשס"ז) ע' 217

הרה"ח ר' חיים שניאורסאהן ז"ל, שהיה אחיו של סבי הרה"ח ר' מנחם-שמואל שניאורסאהן ז"ל, היה 'בעל שמועה', ושמעתי מפיו כמה וכמה סיפורים, כדלהלן:

...סיפר לי אחי-סבי, ר' חיים ז"ל: פעם שאלתי את הרז"א נ"ע: מאחר שאתה מבוגר מאחייך, הרבי הרשב"ב, מדוע לא רצית לקבל על עצמך את עול האדמו"רות? (אגב, ידוע שסבו, הרבי הצמח צדק, אמר עליו [על הרז"א] - 'דא רזא' [דוא' בארמית, סוד]). ענה לו הרז"א: ידוע שבמשך הדורות היו דרגות שונות בעניין גילוי אלקות בעולם. לפני חטא עץ-הדעת היה ההבדל בין עולם-הזה לעולם-הבא רק כמו ההבדל בין בית לעלייה שבנויה על גביו, היינו שבעולם הזה היתה בחינת 'ייחודא תתאה' ובעולם הבא היתה בחינת 'ייחודא עילאה'. אחרי חטא עץ הדעת היתה ירידה בדרגת עולם הזה, ונשאר בו רק עניין הנבואה. אחר כך נשארה רק בחינת 'בת קול', ואחר כך נשארה רק 'רוח הקודש', ודרגה זו נמשכה עד לאדמו"ר הצמח-צדק, ועד בכלל [כאן שאל ר' חיים: ומה היה אצל הרבי מהר"ש? וענה הרז"א: גם אצל אבא זה נשאר]. ואחר כך התחיל העניין של "מושכל ראשון" [היינו, שמי שזוכה לדרגה זו, הנה כפי שנופל במוחו בהשקפה ראשונה - ידוע הוא שכך היא האמת], ועניין זה קיים אצלי ואצל אחי הרשב"ב באותה מידה. אלא שאני מסוגל להניח את ה"מושכל ראשון" שלי בצד ולהכריע על-פי השיקול השכלי שבא לאחריו, ואז עלול להיות מצב של "הורג נפשות", חס ושלום, אבל אחי הרשב"ב נולד רבי והוא רבי.

סיפר לי ר' חיים ז"ל, שהגאון ר' חיים-עוזר גרודז'ינסקי ז"ל סיפר לו: באסיפות הרבנים שהתקיימו בפטרבורג נגד היוזמות של תנועת ההשכלה, התנגדו הרבי הרשב"ב נ"ע והגאון ר' חיים מבריסק ז"ל באופן קבוע לכל היוזמות. ר' חיים-עוזר עצמו היה מי שהביא תמיד לפניהם את היוזמות השונות. באחת הפעמים, מיד כשהציג ר' חיים-עוזר את העניין, עוד לפני שהתחילו לדון בזה - דחה זאת הרבי הרשב"ב נ"ע על הסף ולא הסכים כלל לדון בהצעה. במענה לתמיהתם של הרבנים איך אפשר לפסול דבר בטרם ידונו בו, השיב הרבי נ"ע: כשהייתי ילד, עוד קודם הבר-מצוה, למד אתי אבי [הרבי מהר"ש] קיצור שולחן-ערוך ואחר כך שולחן-ערוך. וכבר אז התחלתי לדעת "וואס מען מעג און וואס מען מעג ניט,

וואס מען טאר און וואס מען טאר ניט" [=מה שמותר ומה שאסור, מה שרשאים לעשות ומה שאין רשאים]. וכבר אז התחלתי להרגיל את עצמי לכך שכל דבר שאסור לעשותו - לא יהיה לי רצון אליו. ומאחר שהרגשתי עתה שאין לי רצון להצעה זו, ידעתי מיד שאסור לעשותה. ואמר ר' חיים-עוזר: כששמעתי דבר זה מהרבי, רעדתי כולי וארכובתיי דא לדא נקשן. וגם עכשיו. כשאני מספר לך על כך, ארכובתיי דא לדא נקשן.

סיפר ר' חיים: בדרך כלל אמר הרבי הרש"ב נ"ע מאמר דא"ח בכל שבת. אירע פעם שלא אמר מאמר בשבת. כששאלתי למה לא אמר דא"ח בשבת זו, ענה לי: "איך בין ניט לייבע הופמן. ער נעמט א שמעק טאבאק און זאגט דריי שעה חסידות. אבער איך טרייסל זיך אכט שעה פאר דעם מאמר. היינט האב נישט געהאט קיין כח זיך צו טרייסלן" [=אני אינני לייבע הופמן (הוא הרה"ח המקובל ר' יהודה-לייב הופמן ז"ל), הוא לוקח 'הרחת טבק' ואומר במשך שלש שעות מאמר חסידות. אבל אני, לפני שאני אומר מאמר, אני מזדעזעז במשך שמונה שעות. והיום לא היה לי כוח להזדעזעז]. הרה"ח הישיש ר' שמואל מנחם מנדל שניאורסון שליט"א, "אספקלריה", כ"א טבת תשס"ט, ע' 40

אדמו"ר הריי"צ אמר בשם אביו (הרש"ב זי"ע) על מה שמובא כמה פעמים בדא"ח, שכשם שאדם צריך לדעת את החסרונות של עצמו, כך הוא צריך לדעת את המעלות של עצמו - "דאס איז נוגע אויף וויסן וויפל צו מאנען פון זיך" [=זה חשוב כדי שהאדם ידע כמה לתבוע מעצמו]. (מר' יצחק דובאוו ז"ל) מרשימות הרה"ח ר' אברהם בער בלוספסקי הי"ו, "כפר חב"ד", כ"ט כסלו תשס"ד, ע' 45

בקיץ שנת תרנ"ו, כשהרבי הרש"ב מליובאוויץ היה במעון קיץ בכפר, הלך פעם לטייל יחד עם בנו הרבי הריי"צ. טיילו בשדות, התבואה שבשדות היתה כבר כמעט בשלה, רוח קלה עברה והשבליים והעשבים התנועעו הנה והנה עם משב הרוח. אמר הרש"ב לבנו: - תראה אלקות! כל תנועה של שבולת בודדת ועשב יחיד היתה כלולה במחשבה הקדומה של צופה ומביט עד סוף כל הדורות. וההשגחה העליונה מוציאה לפועל לשם כוונה אלוקית.

בדרך טיולם נכנסו ליער, והריי"צ היה שקוע במחשבה על ענין ההשגחה הפרטית ששמע מאביו. בהיותו טרוד במחשבתו עבר על יד עץ אחד, תלש ממנו עלה והחזיקו קצת בידו, מבלי משים ומבלי שום כוונה תחילה, ובדרך הילוכו קרע מזמן לזמן את העלה וזרק לארץ.

נענה הרש"ב ואמר: - כיצד אפשר להתייחס כל כך בקלות דעת לבריאה של השי"ת? הרי זה עתה דברנו על השגחה פרטית, ואתה לוקח עלה מעץ, שברא ד' לשם כוונה ידועה ושיש לו חיות וגוף, ותולש אותו וקורעו לגזרים ומפזרו במקומות שונים. במה גרוע ה"אני" של העלה מה"אני" שלך? ודאי העלה הוא צומח ואתה "מדבר", וההבדל גדול ביניהם, אבל כשם שה"מדבר" יש לו התפקיד שלו למלא, כך יש לו להצומח התפקיד שלו, ובשניהם יש כוונה אלוקית. הוא שאמרו: "אדם מועד לעולם, בין ער ובין ישן" (בבא קמא פ"ב מ"ו). הישן אינו רואה, והער רואה. היית ער, ועוררתי אותך לראות האלקות שבבריאה, אלא שאדם מועד לעולם... הגה"ח רבי שלמה יוסף זיין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' 168

את הסיפור הבא שמעתי (כמדומה) מפפי הגה"ח רבי יעקב לנדא זצ"ל, רבה של בני-ברק, שזכיתי להיות קרוב אליו מאד:

הרבי הרש"ב נ"ע לא היה מסוגל בשום אופן לשאת את התואר "רבי" שהיו מכנים אותו בו. ולא רק בשנים הראשונות לנשיאותו, אלא גם בכל שנות נשיאותו היה כך. לדוגמה, כאשר היו קוראים אותו

לעלות לתורה, הוא לא הרשה שיקראו לו בתואר "כבוד קדושת אדוננו מורנו ורבינו", אלא רק במילים "הרב... בן הרב...".

הסיפור דלהלן **אירע בשנים האחרונות לחייו של הרבי נ"ע** (כמדומני, כאשר הרבי נ"ע כבר היה ברוסטוב):

הרבי נ"ע היה יוצא להתוועד עם הציבור רק פעמים אחדות במשך השנה - בי"ט בכסלו, בפורים, באחרון של-פסח ובשמחת-תורה. הרבי נ"ע אמר מאמרים מדי שבת בשבתו, אבל התוועדויות היו רק במועדים האמורים.

מעשה באחד מחסידי צ'רנוביל שהגיע להתוועדות שבה ישב הרבי נ"ע והתוועד עם כל הציבור. לאותו חסיד, היה מנהג להקפיד ללכת דווקא ברגל אל הרבי שלו. כעת הוא אמנם הלך אל הרבי הרשב"ב נ"ע, כדי לזכות לראות את פניו הקדושים, אבל גם הפעם הוא הקפיד על מנהגו זה והלך ברגל את כל הדרך הארוכה מביתו עד לביתו של הרבי הרשב"ב נ"ע.

בעת הילוכו בדרך היו חסידי צ'רנוביל נוהגים "לספור את העצים". כלומר, בדרך מעיירה לעיירה היו גדלים עצים והחסידים היו סופרים את המרחק ממקום פלוני למקום אלמוני לפי מספר העצים שגדלים בדרך. וכך היו חסידי צ'רנוביל מחשבים ואומרים לעצמם כאשר הגיעו לביתו של הרבי מצ'רנוביל: בסך הכל, מהבית שלי עד ביתו של הרבי יש כך וכך עצים.

אותו חסיד צ'רנוביל היה יהודי מבוגר מאוד, והדרך מביתו עד לביתו של הרבי הרשב"ב נ"ע ברוסטוב היתה ארוכה מאוד וקשה מאוד עבורו. וכעת, באמצע ההתוועדות, קם הלה ממקומו וניגש אל הרבי הרשב"ב נ"ע ואמר: "רבי! כדי להגיע אליכם, צריכים לספור הרבה עצים!" ("כדי אנצוקומען צו אייך - דארף מען ציילן אסאך בוימער!"), הוא פשוט התכוון בדבריו להמחיש לרבי עד כמה קשתה עליו ההליכה מביתו עד למעונו של הרבי, ולרמוז שכדי להגיע אל הרבי נ"ע זקוקים להכנה רוחנית גדולה ועצומה.

האברכים שהיו במקום היו בטוחים שהרבי נ"ע יעשה תנועת ביטול בידו הקדושה, כפי שהיה נוהג כל פעם שהיה רוצה לבטא את יחסו כלפי עניינים מסוג זה. אבל, למרבה ההפתעה, פניו הקדושות של הרבי הרצינו מאוד לפתע עד שפחד איום נפל על כל העומדים סביב הרבי, והרבי נ"ע הגיב ברצינות עמוקה: "כן, כן, אכן צריכים לספור" ("יע, יע, מ'דארף טאקע ציילן").

במילים אחרות, להפתעת החסידים, הרבי נ"ע **אכן אישר את הרמז של אותו חסיד שאכן נדרשת הכנה גדולה כדי להגיע אל הרבי**. הגה"ח ר' שניאור זלמן גפני שליט"א, "כפר חב"ד", ט"ז אב תשנ"ט, ע' 50

הרבי (כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל) סיפר לי פעם ששמע מהרבי הריי"צ שפעם עמד בחדרו של הרבי הרשב"ב, והרבי הרשב"ב לקח אז את המכתבים שקיבל בתקופה האחרונה ועלעל בהם. הרבי הריי"צ ראה שלפעמים אביו עובר על מכתב במהירות ולפעמים הוא מתעכב עליו זמן רב. **כששאל את אביו לסיבת הדבר, ענה לו אביו: אני מעלעל במכתבים כדי לראות האם יש מישהו שזקוק לתפילה, וכאשר אני רואה שהכל בסדר, אני ממשיך הלאה אבל כאשר אני נתקל בשם של מישהו שזקוק לישועה, אני מתפלל עבורו מיד.**

אמר לי הרבי, שהרבי הריי"צ אמר לו בקשר לכך: "חסידים אינם יודעים עד כמה גדולה היתה אהבת ישראל של אבי, באופן של "טרם יקראו ואני אענה", שעוד לפני שהם מבקשים מהרבי הרשב"ב את הברכות, הוא כבר דואג להם". הרה"ח ר' יהודה ליב גרונער שליט"א, "כפר חב"ד", י"ד אייר תשנ"ח, ע' 20

פעם הגיע רופא לרבי הרש"ב לעשות לו טיפול עקב כאב שהרגיש הרבי בגרונו. אמר לו הרבי, שאין לו זמן עכשיו. כך אירע גם פעם נוספת. נכנסה הרבנית ואמרה: באים לך אנשים רבים ואתה מוצא זמן לכל אחד. מדוע לא תתן גם לעצמך חצי שעה?! כלום גרוע אתה מכל היהודים? השיב הרבי: מה אעשה? בכל זאת אין לי זמן... (לקוטי סיפורים עמ' קפז). "אוצר פתגמי חב"ד" (קה"ת תשס"ב) ח"ב, ע' 49

סיפר לי הגה"ח רבי יעקב לנדא זצ"ל אב"ד בני-ברק, שהיה עד נוכח למעשה, כי פעם אחת נכנס יהודי נגיד בעל בעמיו, אל הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע, עם קויטל על בנו יחידו שחלה מאד רח"ל, והרופאים נואשו מחייו. הוא ביקש מהרבי "להבטיח רפואה שלימה" לבנו מחמל נפשו. אמר לו הרש"ב: אינני יכול להבטיח!

שמע זאת האב, ובמר נפשו העיז ואמר: "רבי! אויב איר קענט ניט, האב איך ניט צו אייך. טאמער קענט איר יא, וואס איז מיט 'לא תעמוד על דם רעך'?... " [רבי! אם אמנם אין באפשרותכם לסייע לי, אזי אין לי כל תביעה אליכם. אבל אם יש לכם את האפשרות להושיע, מה עם 'לא תעמוד על דם רעך'?!].

העיד הרב לנדא: ראיתי את פני הרבי שהחורו כסיד, והוא שקע בשרעפי קודש. אחר כך ביקש מאבי הבן לצאת מהחדר, ואמר לו שימתין בחוץ עד שיקרא לו. אחר עבור זמן מה קראו לו שיכנס, והרבי אמר לו: "בעזה"י תהיה לבנך רפואה שלימה!" הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, גאב"ד חוג חת"ס-ב"ב, "רשומים בשמך" (אשדוד תשס"ו) ע' שע"ה

יעץ רבי שלום דובער מלובאביץ לאחד מתלמידי ישיבת "תומכי תמימים" ללמוד הלכות שחיטה. - אני פוחד מאחריות גדולה זו - השיב התלמיד. אמר לו רבי שלום דובער: - אלא מי יהיה שוחט? מי שאינו פוחד מהאחריות של הלכות שחיטה? הרה"ח ר' יהודה ליב לוי ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג,

273 'ע

סיפר לי הרה"ח ר' מענדל מאראזאוו נ"י, שמעתי מאבי הרה"צ החסיד המפואר ר' אלחנן דוב (הנקרא חוניע) הי"ד (שה' המזכיר אצל הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל ואצל בנו הרה"ק הריי"ץ זצ"ל) שהיה עונה על המכתבים שהיו מגיעים להרבי, וראה תמיד את המופתים של הרה"ק הרש"ב. להרש"ב באו אנשים הרבה (לאו דוקא מחסידי ליובאוויטש) בבקשות שונות, ולאחר זמן כשחזרו עוד הפעם היה אבי שואלם מה נעשה בענינם, והיו מספרים לו מופתים ממש. ואמר אבי על זה, ס'האט דאך געדארפט איבערקערן די וועלט (מרוב המופתים) ואף על פי כן לא כן היה. אמר אבי, המופת הכי גדול היה שלא עשו שום עסק מהמופתים. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ז) ח"ו, עמ' כ'

באחת מרשימותיו של האדמו"ר ריי"צ מליובאוויטש נ"ע הוא מספר מחוויה אישית, כי פעם בנסעו אחרי חג השבועות מעיר לעיר עם אביו מהרש"ב נ"ע, הבחינו פתאום בשתי דמויות שישבו להינפש על תלולית עפר בצידי הדרך. היו אלה שני חסידים, ר' פרץ ור' מנחם מנדל, מלמדי תינוקות מבישנקוביטש, שהגיעו בפרוס העצרת לליובאוויטש וכעת הם חוזרים לבתיהם. המחזה היה נהדר: שניהם ישבו בצלו של עץ עבות רב-עפאים, ישבו בארבע כנפותיהם וב"ארמולקעס", כשבגדיהם העליונים, נעליהם כובעיהם ומקלותיהם מונחין בצדיהם. ר' מנדל נשען על אצילי ידיו כשהם נתמכים על שוקיו, עיניו היו עצומות, והוא מקשיב בדריכות לדברי חברו ר' פרץ, ה"חזור" ברגע זה על מאמר חסידות, בקול ובניגון המיוחד לאמירת דא"ח. אף הוא, ר' פרץ, ישב בעינים סגורות, ובמועל ידים יסביר, כרגיל בלימוד עיוני. הרבי היטה אזנו, האזין מעט, והם לא הרגישו. כשהתרחק מהם אמר: "חמשת אלפים ותרס"א שנים, י"ג

ימים וט"ו שעות וכך וכך רגעיים, חיכתה כברת אדמה זו שיבואו הנה ר' פרץ ור' מנדל כדי לחזור על דברי תורה. הלא המה ה"אברהם אבינו" שבכל דור ודור, שמפרסמין אלקותו יתברך בלב הבריאה... " הרב אהרן סורסקי שליט"א, "מסוד שיח חסידים" (ב"ב תשס"ו) ח"א, ע' 76

שמעתי שאמר כ"ק מרן מהרי"ד [מבעלזא] זצ"ל על האדמו"ר הרש"ב מליובאוויטש זצ"ל: "עס איז מיר א חידוש ווי אזוי איינער קען זיין אזוי גרויס און אזוי באהאלטן" (זה לי חידוש שיוכל אדם להיות כ"כ גדול, ולהסתיר עצמו כ"כ) ע"ב. מרשימות הרה"ח ר' לייבל וויינשטאק ז"ל, "אור הצפון", סיון תשס"ה, ע' כ"ד

ידוע הסיפור שסיפר ר' מענדל ע"ה פוטרפס אודות החסיד ר' איצ'ה דער מתמיד, שה"זהיר טפ"י שלו היה בענייני אכילה. לדוגמה, כשהיה מכשיר את התנור לאפיית המצות לפסח, היה מלבה אש כזו, שנס היה בכך שהמאפיה כולה לא נשרפה.

פעם נסע ר' איצ'ה ברכבת ולא היה לו מה לאכול. אמרו לו שיקחו מה'קונדוקטור' [הכרטיסן] את הקומקום שלו ויחממו בו במיוחד מים עבורו. מה יכול להיות בקומקום שמחממים בו מים חמים בלבד? ר' איצ'ה הסכים, אפוא, ושתה תה שהוכן בקומקום זה.

אחר כך התעורר אצלו חשש - שמא הלא בכל זאת חימם שם פעם משהו מלבד מים. מרוב צער על כך, הקיא את התה ששתה. כשהגיע אחר כך לאדמו"ר הרש"ב, סיפר לו על כל העניין. אמר לו הרבי נ"ע: "איצ'ה, דו ווייסט נישט וויפל מ'דארף זיין געהיט פאר דעם וואס מ'נעמט עפעס אריין אין מויל" [איצ'ה, אינך יודע עד כמה צריך להיות זהיר לפני שמכניסים משהו לפה]. והרבי הוסיף ואמר לו: "אויף איין זאך שטייט 'רק חזק וגו'" [על דבר אחד בלבד כתוב 'רק חזק לבלתי אכול'].

כששומעים סיפור כזה, קשה להישאר בשוויון נפש. מדובר על חסיד בעל מדרגה כה גבוהה שזהירותו בכשרות המאכלים היתה לשם דבר, ובכל זאת מזהיר אותו הרבי נ"ע כל כך, ואנן מה נענה אבתריה?... הרב זלמן לנדא שליט"א, "כפר חב"ד", גליון 786, ע' ל"א

סיפר (כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל בימי השבעה אחר פטירת חותנו הרי"צ זצוק"ל) שאדמו"ר הרש"ב נ"ע היה פעם בנאות דשא בגרמניה, וכשחזר משם אמר על בתי-הכנסת שלהם שזוהי תמונה יפה מאוד. והכוונה: בית-הכנסת שם הכול בסדר מסודר, התפילה בדיוק בזמן הקבוע, אף אחד אינו מתיישב בכיסא של מתפלל אחר, ושורר שקט מוחלט. והרי זה כמו בתמונה יפה מאוד שהכל מדויק שם והאיש נמצא בתמונה ללא רוח חיים. מה-שאיין-כן בבתי-כנסת שלנו [=החסידים] הכל מפוזר, רעש וכו' "אבער ס'לעבט!" [אבל זה חי!] "התקשרות", ג' שבט תשס"ה, עמ' י'

"יקר בעיני ה' המותה לחסידי" (תהלים קט"ו ט"ו) פירש הרבי הרש"ב: הביטול של חסידים יקר בעיני ה'. הרה"ח ר' אלתר אליהו הכהן פרידמן שליט"א, "כפר חב"ד", שופטים תשס"ה, עמ' י'

פעם, בעת מסיבת שמחה משפחתית, רקד הרבי הרש"ב עם חברי 'פועלי צדק' (ארגון של אנשים פשוטים שקמו בשלוש לפנות בוקר לאמירת תהילים וכן קבעו שיעורי לימוד בהלכה). כשחזר הרבי למקומו, רטוב מזיעה, אמר: רחצתי בתענוג זכותן של ישראל, שהוא נעלה יותר מזיעה של מצוה (ספר השיחות תש"ה עמ' 41). הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זצוק"ל, "אוצר פתגמי חב"ד" (קה"ת תשס"ב) ח"ב, ע' 266

מסופר שפעם שאל הגאון ר' חיים מבריסק ז"ל את כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע: מדוע נוגע וחשוב כל-כך העניין של לימוד תורת החסידות? השיב לו אדמו"ר הרש"ב: מפני שבלי לימוד החסידות ייתכן מאוד מצב שבו ילמדו את התורה אך ישכחו את נותן התורה. נענה ר' חיים וטען: אם כן, עלול לקרות אותו

דבר גם כאשר לומדים חסידות? השיב לו רבינו: תמהני על כבודו ששכח גמרא מפורשת במסכת פסחים (י, ב). שנינו שם במשנה: "לא בדק (את החמץ) בארבעה עשר - יבדוק בתוך המועד". ומסבירה הגמרא שאיננו חוששים שמא יבוא לאכול את החמץ כשימצאנו באמצע החג, מאחר שכל מחשבתו עסוקה בביעור החמץ ("הוא עצמו מחזר לשורפה, מיכל קא אכיל מיניה?!"). וכן הדבר בנידון דידן: הרי כל עיסוקה ועניינה של תורת החסידות הוא בבורא עולם, ואיך ייתכן שתוך כדי הלימוד ישכחו את הבורא?! (ספר הצאצאים). "אספקלריה", ראה תשס"ח, ע' 19

באחת הפגישות בין הרבי הרש"ב נ"ע ובין הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל - באסיפות הרבנים שהתקיימו ברוסיה דאז, ביקש ר' חיים מהרבי רש"ב נ"ע לשאול שאלה שהטרידה אותו זמן רב.

'מה טעם', שאל ר' חיים, 'יש הקפדה מיוחדת בישיבותיכם לתלמידים שיגדלו זקנים, ותלמיד שאינו מקפיד בזה אין לו מקום אצלכם. לעומת זאת - תלמיד שנכשל באיסור לשון-הרע לא מגרשים אותו מהישיבה. וכן - לא נשמע שבשיחות עם התלמידים ישקיעו המשפיעים זמן סביר לענין חשוב זה. ויתרה מכך - גידול זקן, אף שרוב הפוסקים סוברים שזה חיוב מן התורה, עדיין יש פוסקים המקילים, ולעומת זאת איסור לשון הרע הרי הוא איסור מוחלט מן התורה - על כל המשתמע מכך?'

הרהר הרבי רש"ב נ"ע רגע וענה, שקיים הבדל תהומי בין הנכשל בגילוח הזקן למספר לשון-הרע: המספר לשון-הרע - נכשל בלשונו, וקרא תחת תאוות ליבו. הוא לא עמד בנסיון, אך - לא נפגם בהשקפתו. הוא יודע שאסור לספר לשון הרע, וגם לאחר שנכשל הוא מכיר בטעותו. המגלח את זקנו, לעומתו, לא מרגיש שטעה. הוא לא מעד מתוך חמדת ליבו. לא היתה כאן טעות זמנית-רגעית של תאוה.

הנכשל בגילוח הזקן - סובר שניתן להקל, גם נגד כל הפוסקים המחמירים בדבר. יש כאן טעות השקפתית שיטתית. הוא לא יוכל במהרה להינתק מהתנהגות זו, כי הלא מעשיו, לפי דעתו, מוצדקים. שיטתו וידיעותיו מקולקלות, ונגיף מוחי מסוכן בהרבה מקלקול קיבה תאוותי. הרה"ח ר' יוסף יצחק חיתריק שליט"א, "כפר חב"ד", כי תצא תשס"ה, ע' 44

כשלימד הרה"ח ר' מענדל פוטרפאס ז"ל את המאמר ד"ה "איש יהודי" בספר המאמרים תש"א, סיפר את הסיפור הבא: "פעם הגיע 'אחד העם', שהיה אפיקורס ידוע, אל כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, והם שוחחו ביניהם בעניני השכלה. כ'שאחד העם' יצא מחדרו של הרבי ושאלו אותו מה הוא אומר על הרבי, השיב: "הוא יודע בטיב העולם ומתכוון למרוד בו". ועוד הוסיף 'אחד העם', תורת החסידות דחתה את תנועת ההשכלה למשך חמישים שנה. כשסיפרו זאת לרבי נ"ע הוא אמר: "לא רק למשך חמישים שנה, אלא עד ביאת המשיח", ובמענה לשאלת החסידים מה הוא אומר על 'אחד העם', ענה: "גם אילו היה רואה לנגד עיניו את משה רבינו קורע את הים, זה לא היה משפיע עליו". "ר' מענדל" (כפר חב"ד תשנ"ז) ע' 213

סיפר לי הרב לנדא על אדמו"ר הרש"ב שהיה מחמיר גדול מאוד. בנסיעותיו לא היה יושב על כסא מרופד מחשש שעטנוז, ואת הכלים בהם השתמש בדרך - היה מכשיר לאחר הנסיעה, מחשש שמא נגעו בדבר איסור בדרך. ועוד חומרות רבות.

פעם התבטא הרבי הרש"ב בפני הרב לנדא: את טבעי להחמיר ואת הפרומקייט שלי ירשתי מזקני ר' אברהם ברוידא (שאדמו"ר הרש"ב היה מצאצאיו דרך אמו הרבנית רבקה). הגה"ח רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל, "גאון וחסיד" (ירושלים תשס"ז) ע' 222

ע"פ מרז"ל מילתא אלבישייהו יקירי, אודיע הנהגת כ"ק אדמו"ר אביו של כ"ק מו"ח אדמו"ר [=הרשב"ב מליובאוויטש זי"ע] כשנסע מביתו אף שנשאר במקום אחד כמה חדשים, הי' אומר בכל יום אחר התפלה תפלת הדרך - בלא שם ומלכות. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל "אגרות קודש" (קה"ת תשנ"ב) ח"כ, ע' פ"ב סיפר לי הרה"ג ר' יעקב חנון שליט"א, ששמע מהרה"ג ר' יוסף דוב קאסטעל ז"ל, כשפרצה המלחמה העולמית הראשונה נסע הרה"ק הדברי שמואל (מסלונים) זצ"ל לווארשא. נכנסתי אל הדברי שמואל ושאלתי אותו באיזה ישיבה אלמוד, ענה לי, סע אל הרשב"ב (מליובאוויטש). והוסיף, אפילו אם רייניץ (היה שייך לתנועת המזרחי) ייסד ישיבה וילמדו שם רק תורה (הוילע תורה), ואף אם ילמדו בישיבת הרשב"ב, רק (הוילע) רוסיש, יותר טוב שתסע ללמוד שפה הרוסית אצל הרשב"ב, ולא תורה אצל רייניץ (ואלסטו פארן לערנען רוסיש צום רש"ב, און נישט פארן לערנען צו רייניץ).

ועוד אמר לי הרה"ק הדברי שמואל על הרה"ק הרשב"ב (שהיה לבוש בשעון-זהב עם שרשרת זהב), יש לו שעון זהב בצד זה, ושרשרת הזהב בצד זה, ובאמצע, הלב נשבר [ער האט דעם גאלדענעם זייגער אויף דער זייט, און דעם גאלדענעם קייטל אויף דער זייט, און אינדערמיט א צובראכן הארץ].

עוד סיפר לי הנ"ל, שמעתי מהרב קאסטעל ז"ל, כשאמר הרשב"ב מליובאוויטש זצ"ל המאמר בראש השנה היה ניתז דם מעיניו, והגוונים שבמראה פניו היו מתחלפים, גוון אחר גוון. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ב) ח"ד, ע' פ"ג

יהודי אחד אמר לרבי הרשב"ב: יש לי קושיות בענין מלאכים ונשמות ולכן אינני מאמין בקיומם. אמר לו הרבי: כאשר שני חכמים נוסעים בעגלה והם משוחחים בצרפתית, הסוס חושב תבן, העגלון חושב קצת יי"ש והחכמים עסוקים בדברי חכמה. האם משום שהסוס אינו מבין צרפתית, לכן החכמים אינם צרפתיים? והנמשל מובן. (ספר השיחות תרפ"ח עמ' 21) הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זצוק"ל, "אוצר פתגמי חב"ד" (קה"ת תשס"ב) ח"ב, ע' 135

סיפור נאה ששמעתי בעצמי מהחסיד ר' מיכאל דבורקין ע"ה, שהיה עשיר גדול כשחי ברוסיה. וכך סיפר לי ר' מיכאל: "פעם הצלחתי להשיג כורסה יקרה, בדומה לכורסאות שהיו בבתי האצילים במדינה (כמו אצל ה'גרפים", בלשונו של ר' מיכאל), והבאתי אותה מתנה לרבי הרשב"ב נ"ע. הגעתי עם הכורסה לביתו של הרבי בשעה מוקדמת בערב פסח. כשהדלת נפתחה, ראיתי שהרבי יושב ואוכל ליד השולחן במטבח. הוריתי לסבל להעמיד את הכורסה בפינה. כשהרבי ראה את הכורסה, אמר לי 'הרי זו כורסה של גרף - שתהיה גם אתה 'גרף'...'. והרבי הסביר את עצמו: "גרף" - ראשי תיבות 'געזונט, רייך, פרום' [=בריא, עשיר וירא שמים]. הרה"ח ר' לייבל זלמנוב שליט"א, "כפר חב"ד", בא תשס"ח, ע' 30

סיפר לי ר' לייב רבזין:

כשהגיע צו הגיוס, ניגשתי כיתר חבריי אל הרבי הרשב"ב (מליובאוויטש) נבג"מ לקבלת ברכה לשחרור. לרבי היו, כידוע, שלש נוסחאות - מי שקיבל ברכה בנוסח: "השי"ת יעזור שלא יביטו בך כלל" (או: "לא יתנו עליך את עיניהם"), ידע שקיבל 'פטור' בקלות; מי שקיבל ברכה בנוסח: "השי"ת יעזור לך", ידע שישתחרר אך בקושי, או רק יקבל 'דיחו' זמני; ומי שקיבל את הנוסח השלישי: "השי"ת ישמור אותך בכל מקום שתהיה" הבין שלא יוכל להתחמק אלא יתגייס לצבא, ואף שם תשמור עליו ברכת הרבי.

אני קבלתי את הנוסח השלישי. הבנתי כבר את המחכה לי, ניגשתי ללשכת הגיוס, וכמובן לא הועילו ניסיונותיי להפטר. גויסתי, אך הייתי בליבי רגוע. ידעתי כי ברכת הרבי תלווה אותי.

ואכן, במהלך הקרבות נוכחתי לראות זאת: היה זה במלחמת העולם הראשונה. באחד הקרבות הקשים שבין הרוסים לגרמנים, בשעת הפוגה, החליטו "חברי" לפלוגה להתפרק קצת. כמובן "הקרבת" צריך להיות יהודי, ומיהו היהודי? - אני! תפסו אותי והחלו לשחק בי ככדור, כל אחד זורק אותי לחברו, ואני מרגיש שכמעט מתפרקים עצמותיי. וכך נמשך למשך כמה דקות ארוכות, עד שלבסוף העיפו אותי הצידה. השתטחתי על הרצפה, ונשארתי שוכב חרישי, ראשית, כדי שלא לעורר את תאבונם שוב, ושנית פשוט לא היה בי כח לקום.

בינתיים חזרה הפלוגה לחזית. לאחר זמן של מנוחה, התנערתי ממקומי וניגשתי לכיוון בו הלכו. כשהגעתי לקו האש ראיתי לתדהמתי שכולם שוכבים על הקרקע - מתים. היה זה אחד מהפעמים הבודדות שהגרמנים השתמשו בנשק כימי שגרם לצד הרוסי אבידות רבות בנפש.

עמדתי משתומם, ובאזני הדהדו מילותיו של הרבי: "השי"ת ישמור עליך בכל מקום שתהיה".

עודי שוקל את מעשיי, והנה הגיעה משלחת סיוע מהמפקדה הראשית. שמעתים מדברים בהתרגשות: "שמענו שהשתמשו בגז, באנו לראות אם יש עוד את מי להציל". מאחר שרק אני הייתי, שמחו בי מאוד, שלחו אותי למפקדה להתאוששות מהחוויה, ואפילו קיבלתי צל"ש על גבורתי בתור החייל היחיד ששרד מפלוגתו. הגה"ח רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל, "גאון וחסיד" (ירושלים תשס"ז) ע' 218

באחת מנסיעותיו של הרבי הריי"צ מליובאוויץ', ציווהו אביו הרבי הרש"ב להשתדל בעשיית טובה לאחד מהחסידים מבעלי עסקים. בבואו בחזרה אמר לאביו: עשיתי ככל אשר צויתני, והטובה לפלוני עשיתי בהידור. אמר לו הרש"ב: אתה טועה. הטובה עשית לעצמך, ולא לפלוני. לפלוני עשה הטובה השי"ת, שהזמין שלוחים שעל ידם תצא הכוונה של ההשגחה העליונה אל הפועל. וסח לו הרש"ב בקשר עם זה מעשה שהיה:

בשנת תר"מ, כשהתגברה השנאה לישראל במדינתינו, ובהרבה מקומות הסיתו שונאי ישראל את האזרחים המקומיים לפרוע פרעות בישראל, נסע אבי - הרבי מהר"ש - לפטרבורג לעשות ככל אשר יוכל לטובתם של ישראל. היו לו לאבי הכירות ומהלכים עם שרים גבוהים, ובימים הראשונים לבואו כבר מצא מסילות ודרכים לכבוש את רוחם של הפורעים (ה"פוגרומשציקים"). אמנם בכדי לתת להענין אופי של פומבי, יעצו השרים הגבוהים, כי נכון הדבר אשר מלאכות חשובה תבקר את שר הפנים ואת ראש הסינט, ובמלאכות זו ישתתפו גם מאדירי ההון והמשכילים המפורסמים. ואבי קרא לויעידה מהגבירים והנאורים במעונו, והציע לפניהם סדר העבודה, ושיבחרו סגל אנשים מביניהם להשתתף עמו בהמלאכות האמורה. והיות שבדרך כלל לא התחשב אבי עם הגבירים והנאורים בעניני הכלל, לכן לא היתה דעתם נוחה ממנו, וכששמעו עכשיו את הצעתו נענה אחד מראשי הקרואים ואמר: אנחנו איננו גולמי עץ, שישחקו אתנו כמו עם גולמי השחמט; אם אנשים בעלי צורה אנחנו, צריך להתחשב אתנו בכל זמן, ואם לאו - אפשר גם עכשיו לעשות מבלעדינו. השיב אבי: במגילה כתוב: "אם החרש תחרישי בעת הזאת רווח והצללה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו". אצלי ברור כי "רווח והצללה יעמוד ליהודים", ואם אתם אין ברצונכם להשתתף בזה, הרי יהיה זה "ממקום אחר", אבל אז "ואת ובית אביך תאבדו", כלומר: אתם תפסידו את הדבר. וכשסיים הרש"ב הסיפור, הוסיף:

- צריך תמיד לזכור, שבכל פעולה טובה עושים טובה לעצמו, צריכים לזכור באמונה פשוטה ובבטחון גמור ש"רווח והצלחה יעמוד ליהודים", ואם לאו על ידו, הרי "ממקום אחר", אבל אז "ואת ובית אביך תאבדו". בקבלה "ואת" היא הארת הנשמה בגוף, "ובית אביך" הוא שורש ומקור הנשמה. העליה האמיתית של שניהם - הארת הנשמה ועצם הנשמה - תלויה בעבודה מעשית שלמטה דוקא, וצריך לראות ששניהם, "את ובית אביך", לא יאבדו את הזכות הגדולה להיות שליח מהקב"ה לעשות טובה לאדם מישראל. הרה"ח ר' שלמה יוסף זיין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' 255

אחיו של הרבי הרשב"ב, הרז"א, שאל פעם את הרבי: מדוע השירה בעת התפילה היא מדרכי החסידות? ענה הרבי: מעמד הנפש של המנגן מתבטא בניגון, אם זה ניגון של געגועים, ניגון של תקווה, ניגון של התמרמרות וכדומה. חסידים שרים בעת התפילה כי קול מעורר את הכוונה. כדי להבין עניין פנימי חייבים לשיר, וכאשר עניין מסוים 'מונח' אצל חסיד בעת התפילה, זינגט זיך (=הניגון פורץ מאליו וממילא). הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זצוק"ל, "ספר השיחות", תש"ו-תש"י, עמ' 6, [כפר חב"ד", כ"ו אדר תשס"ז, ע' 15]

פעם התלונן חסיד אחד בפני הרבי מוהרש"ב נ"ע, שהוא סובל ממחשבות זרות וביקש עצה להיפטר מהן. ענה לו הרבי נ"ע: "על מחשבות זרות אין שום עצות. רק לא לחשוב..." הרה"ח ר' מענדל פוטרפאס ז"ל, ר' מענדל" (כפר חב"ד תשנ"ז) ע' 341

הרה"ח ר' שלמה רסקין ז"ל נולד בשנת תרמ"ו או תרמ"ז, לאביו הרה"ח ר' חיים בן-ציון רסקין ז"ל מגז'אטסק. אביו של ר' חיים בן-ציון, הרה"ח ר' יהודה-לייב ז"ל, היה מחסידיו כ"ק אדמו"ר מהר"ש, וכיהן כרבה של העיירה הורקי. ר' חיים בן-ציון עצמו היה חסיד מקושר בלב ונפש לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, וזכה לקרובים נפלאים ממנו. בכל עת שנסע מגז'אטסק לליובאוויטש, וזה היה קורה לעיתים קרובות מאוד, היה רשאי להיכנס אל הרבי נ"ע והיה ממש בן-בית בביתו של הרבי נ"ע, שחיבבו וקירבו מאוד.

פעם נתקל ר' בן-ציון, שהיה מכונה בפי החסידים בחיבה "ר' בענטשע", בכמה בעיות, בעיה אחת עם שכן ועוד בעיה עם ידיד. נסע ר' בענטשע אל הרבי הרשב"ב נ"ע והרבי הורה לו לומר את ברכות השחר בכוונה ובקול רם (שכן בברכות אלו נכללת הבקשה 'שתצילנו משכן רע ומפגע רע וכו'). ואכן, הרה"ח ר' מענדל פוטרפאס ז"ל סיפר שר' בענטשע היה אומר תמיד ברכות השחר בקול רם (מפי נכדו הרה"ח ר' שלמה שי' וישצקי).

ואילו את הסיפור הבא סיפר ר' בענטשע להרה"ח ר' זלמן טייבל ז"ל, שהיה בקשרי ידידות קרובים איתו: כאמור, ר' בענטשע היה רגיל לבקר אצל הרבי הרשב"ב נ"ע לעיתים קרובות מאוד והיה בן-בית אצלו והיה יכול לבוא ולצאת מתי שרצה. אך היתה פעם תקופה ארוכה יחסית - שלושה-ארבעה חודשים - שלא נסע אל הרבי וגם לא כתב לו מכתב. כשהגיע לליובאוויטש לאחר ההפסקה, אמר לו הרבי: 'ממש דאגתי לך, כל-כך הרבה זמן לא התקבל מכתב ממך וגם לא הגעת לכאן!'. ענה ר' בענטשע: 'הרי אין אצלנו מקווה, ומאחר שלא הרגשתי טוב לא יכולתי ללכת לטבול בחורף בנהר, ולכן לא יכולתי לכתוב לרבי מכתב'. ענה לו הרבי: 'טוב מאוד עשית שלא כתבת לי. לא זו בלבד שקשה לי לקרוא מכתב שנכתב מבלי שהכותב הלך לפני כן למקווה, אלא גם כשמכנינים את הטייטה של המכתב לפני שהולכים למקווה - אפילו אם אחר כך כותבים את המכתב עצמו אחרי המקווה - גם אז קשה לי לקרוא את המכתב' (מפי נכדו הרה"ח ר' מיכל שי' וישצקי). "אספקלריה", ה' מנ"א תשס"ז, ע' 18

סיפר לי ר' לייב רבזין על אופן התקבלותו ללמוד בתו"ת: "שמעתי את שמעה של הישיבה ובער בי מאוד החשק להתקבל בה כתלמיד מן המניין.

לאחר שנכנסתי לראיון אצל המנהל כ"ק אדמו"ר הרי"צ, נודע לי שלא התקבלתי. תנאי הקבלה היו נוקשים, וכנראה לא התאמת לגמרי למסגרת. התאכזבתי מאוד ולא מיהרתי לשוב. לאחר נסיעה כה ארוכה, ולאחר שכבר הגעתי אל המקום שייחלתי לו, לאן יש למהר?

וכך נשארתי באזור הישיבה, וכדי שלא לרעוב החלטתי להכנס למטבח לאחר הארוחה וללקט מהשיריים. בעוד אני טועם משיירי המאכלים, נכנס לפתע הרבי - כ"ק אדמו"ר הרש"ב. נדהמתי ועמדתי קפוא על מקומי. הרבי פנה אלי בנחת: "בחור, מה אתה עושה כאן?"

שפכתי לפניו את רחשי ליבי, בהגישי שמאוד חשוב לי ללמוד בישיבה. הרבי אמר לי שיסדר זאת, ואכן לאחר זמן קצר נקראתי שוב אל כ"ק אדמו"ר הרי"צ שבישר לי כי זכיתי להתקבל כתלמיד מן המניין.

הרבי הרי"צ הסביר את פשר השינוי: "בדרך כלל, אבי אינו מתערב כלל בסדר קבלת הבחורים, וסומך לגמרי על שיקול דעתי. אלא שכאן חש שעליו להתערב. והטעם, משום שבדרך כלל הרבי לא נכנס אל המטבח, מלבד עיתים מאוד נדירות. באותו יום, תוך שהוא שקוע בשרעפיו נשאוהו רגליו אל המטבח, ומאחר שלא היה זה רגיל כלל אצלו - הבין שהגיע עבור איזה מטרה. והנה, תוך שהוא מהרהר לאיזה מטרה רוחנית הגיע לשם - מצא אותך, ולאחר ששמע את דבריך הבין שמהשמים מתאים הינך לישיבה. רק לכן החליט לשנות מהכללים ולהכניסך". הגה"ח רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל, "גאון וחסיד" (ירושלים תשס"ז) ע' 217

האמת באמת

חסיד נכנס לרבי הרש"ב והתאונן בפניו: חסר לי אמת, כל מה שאני עושה בעבודת הבורא היא ללא אמת. ולא זו בלבד, אלא גם מה שאני אומר עכשיו - אני אומר ללא אמת... כך דיבר עד שהתעלף... אמר עליו הרבי: הוא מחפש את האמת באמת. (מפי השמועה) הרב אלתר אליהו הכהן פרידמן שליט"א, "אוצר פתגמי חב"ד" (קה"ת תשס"ב) ח"ב, ע' 148

להיות מבין

הרבי הרש"ב הפליג פעם את מעלתם של אנשים פשוטים באזני אחד מחסידיו. אמר החסיד: אינני רואה בהם כלום. אותו חסיד סחר באבנים טובות. שאל אותו הרבי: ניתן לראות את סחורתך? פרש החסיד חבילת אבנים טובות, והצביע על אחת מהן, באמרו: היא פלאי פלאים. אמר הרבי: אינני רואה בה שום דבר. השיב החסיד: צריכים להיות מבין. נענה הרבי: יהודי הוא פלאי פלאים, אבל צריכים להיות מבין (ספר השיחות תש"ה עמ' 42). הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש וצוק"ל, "אוצר פתגמי חב"ד" (כפר חב"ד תשס"ב) ח"ב, ע' 267

נכון לומר קודם התפילה

שאלו פעם את כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב מליובאוויטש: בסידור כתוב "נכון לומר קודם התפילה הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך", מדוע זה כתוב קודם התפילה דוקא. ואם זה מפני שאהבת ישראל צריכה להיות מיד בבוקר, היו צריכים לקבוע זאת יחד עם ברכות השחר.

והשיב: כשלאב יש הרבה ילדים, הרי עיקר התענוג שלו כשהוא רואה שכולם הם באחדות ואוהבים אחד את השני. תפילה היא הרי בקשת צרכיו, הן צרכים גשמיים והן צרכים רוחניים, הנה לפני הבקשה צריכים לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים, ולכן קבעו לקבל מצות עשה לפני התפילה דוקא. (ספר השיחות ה'ש"ת עמ' קס) "דרכי החסידות", תשרי תשס"ז, ע' י"ב

רבי

מספר הרה"ח ר' זלמן לייב (שי') [ז"ל] אסטולין: אצל כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע היה חסיד אחד שהיה גביר גדול אך יהודי פשוט מאוד. פעם הוא נכנס אל הרבי ושאל אותו: מהו רבי? ואל תאמר לי הסברים מעולם האצילות, אלא באופן פשוט.

חייך הרבי ושאל אותו: אמור לי, מהו לגביך ערב שבת? ענה החסיד: מתכוננים לשבת. הולכים למקוה, ונהיית הרגשה של קדושת שבת - ומהו חודש אלול? - מה זאת אומרת? ענה החסיד, קול השופר מעורר את הלבבות לתשובה וכו', ומה הם ימי הסליחות? - כמובן, ההתעוררות גדולה עוד יותר כשמתקרבים הימים הנוראים. - ומהם הימים הנוראים? - נו, אז ההתעוררות היא ב אופן אחר לגמרי - ומהו ערב יום כיפור? - נו, אז מתעוררים עוד יותר לתשובה - ומהו "כל נדרי"? - נו, אז בכלל התשובה היא נעלית הרבה יותר - ומה לגביך "נעילה"? - נו, מה יש לומר? הרי אז התשובה היא לגמרי לגמרי באופן אחר!

אמר לו הרבי: זהו רבי - אותה התעוררות תשובה שיש לך בתפילת נעילה ויותר מזה, יש לרבי בתפילה פשוטה של סתם יום חול... "כפר הב"ד", י"ח חשון תשס"א, ע' 42

מחנך טוב

הרבי הרש"ב נ"ע חנך את בנו-יחידו, הרבי הריי"צ נ"ע, חינוך קפדני ביותר, כשהוא מדייק על כל תנועה ותנועה. לאחר שגדל הרבי הריי"צ, אמר לו פעם אביו: מחנך טוב באמת חייב ללמוד את סדר החינוך מגנן טוב, גנן כזה מקדיש שימת לב גדולה ביותר לכך שהשתיל שנטע יצמח ישר; ואז יגדל ממנו אילן ישר וחזק. "אספקלריה", לך-לך תשס"ה, עמ' 9

כלי לאמת

פעם אמר הרבי הריי"צ לאביו, הרבי הרש"ב, על אחד המשפיעים ב'תומכי תמימים', שהוא נמשך אל האמת, ותכונה זו עושה רושם חזק על התלמידים. השיב לו אביו: האמת נמשכת אליו. שכן, אמת נמשכת רק למי שהוא כלי לאמת (ספר המאמרים תש"ט עמ' 173). הרב אלתר אליהו הכהן פרידמן שליט"א, "כפר הב"ד", י"ט שבט תשס"ז, עמ' 8

הרה"ק ק"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש זי"ע

יומא דהילולא - י' שבט

נולד י"ב תמוז תר"מ [לאביו הרה"ק רבי שלום דובער זצוק"ל]. תרנ"ה - נכנס בעבודת הכלל בתור מזכירו הפרטי של הוד כ"ק אביו אדמו"ר ומשתתף באסיפת עסקני הכלל בקאונא. תרנ"ו - משתתף באסיפת ווילנא. תרנ"ז - י"ג אלול - נשא את בת הרה"ח הר' אברהם, הרבנית נחמה דינה. תרנ"ח -

נמסרה על ידו הנהלת ישיבת תומכי תמימים. תרס"א - עושה מסעותיו - לטובת ההכנה להתיסדות בית החרושת בדובראוונא - לוילנא, בריסק, לאדו וקעניגסבערג. תרס"ב - נוסע לפטרבורג בעניני הכלל. תרס"ה - משתתף באירגון המגבית לצרכי הפסח לאנשי חיל במזרח הרחוק. תרס"ו - נוסע לאשכנז והולאנד ופועל השפעת הבאנקים להשקיט את רוח הפרעות. תרס"ח - משתתף בעבודת אסיפת ווילנא. תרס"ט - נוסע לאשכנז להתראות עם עסקני הכלל. תר"ע - עוסק בהכנת אסיפת הרבנים. משנת תרס"ב עד תרע"א נאסר ארבע פעמים בזמנים שונים במאסקווא, פטרבורג לרגלי עבודתו האמורה. תרע"ז - משתתף בעבודת אסיפת הרבנים במאסקווא. תרע"ח - משתתף בעבודת אסיפת חרוב. תר"פ - מקבל את הנשיאות. תרפ"א - מסדר עבודת הכלל בהחזקת היהדות והתורה במדינת רוסיא, ומייסד ישיבת תומכי תמימים בווארשא. תרפ"ד - מוכרח מה"טשעקא" ע"פ הלשנת ה"יעווסעקים" לעזוב את רוסטוב. מתיישב בפטרבורג ועוסק בהחזקת התורה והיהדות, רבנים, חדרים, ישיבות שובי"ם ומגיד שיעורים ויסוד בתי טבילה. מייסד ועד מיוחד לעזור לעובדים במלאכת יד שיוכלו לשמור את השבת. מייסד אגודת חב"ד בארצות הברית וקאנאדא. תרפ"ז - מייסד הישיבות במדינת בוכארא. ט"ז סיון נאסר במאסר שפאלערנא. ד' תמוז נשלח לעיר מקלטו קאסטראמא. י"ב תמוז נתבשר אשר חופשה ניתנה לו. י"ג תמוז יצא לחרות ומטעם הרשות העתיק מושבו למושבה מאלאחאווקא - סמוכה למאסקווא. בא"ח של סוכות תרפ"ח נוסע מרוסיא ומתיישב בריגא - לטביא. מייסד שם ישיבה. תרפ"ח-תרפ"ט - מעורר ומצליח לשלוח מצה לרוסיא. תרפ"ט - עושה מסעו לאה"ק ת"ו ולארה"ב. תרצ"ד - מעתיק מושבו לעיר ווארשא. מייסד איגוד התמימים. מייסד מחלקות ישיבות תו"ת בכמה מערי השדה בפולין. תרצ"ה - התחלת הו"ל הקובץ "התמים". תרצ"ו - מעתיק את הישיבה תומכי-תמימים ואת מושבו מווארשא לעיר אטוואצק. תרצ"ט - מייסד אגודת חב"ד העולמית. ת"ש - בתשיעי לאדר שני - בא לעיר נויארק ומתיישב בחלק העיר ברוקלין, עוסק בהצלת תלמידיו ומצליח. מייסד ישיבה מרכזית תומכי-תמימים. תש"א - התחלת הו"ל "הקריאה והקדושה". מייסד חברת "מחנה-ישראל". תש"ב - מייסד ישיבת תומכי תמימים עם מכינות בעיר מאנטרעאל, קאנאדא. מייסד מרכז לעניני חנוך. מייסד ישיבת אחי תמימים בעיר נוארק, וואסטער ופיטסבורג. מייסד הוצאת ספרים "קרני הוד תורה" - קה"ת ליובאוויטש. תש"ג - מייסד "ספרי' אוצר החסידים ליובאוויטש". תש"ד - מייסד חברת "נחוח" (ניגוני חסידי חב"ד) לאוסף והו"ל נגוני חב"ד. התחלת הו"ל "קובץ ליובאוויטש". מייסד חברת "ביקור חולים". תש"ה - מייסד לשכת עזרה לפליטים וסידורם, עם מחלקה בפאריז. מייסד חברת "עדינו", "של"ה" (שיעורי-לימוד הדת בכתי ספר העממיים). מסדר עבודה להטבת מצבם הרוחני של האכרים היהודים ובעלי הישוב באמריקה. תש"ח - מייסד כפר ספריא חב"ד (אצל תל-אביב באה"ק ת"ו) לפליטי רוסיא. תש"ט - מעורר לייסד "ועד המסדר" להצלת חינוך הילדים העולים לארה"ק ת"ו במחנות המעבר ומצליח. תש"י - בשבועות לפני הסתלקותו מניח היסוד וסדר לעבודת החינוך וחזוקת התורה במדינת צפון אפריקה, אשר כפועל יוצא מזה נוסדו שם לעת עתה בית מדרש למורים, ישיבה, ישיבה קטנה, תלמוד תורה לילדים ותלמוד תורה לילדות, כולם בשם הכללי "אהלי יוסף יצחק - ליובאוויטש".

בש"ק פ' בא, יו"ד שבט ה'תש"י, בשעה שמונה בבוקר נסתלק ומ"כ בניו-יארק. מרשימות כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "היום יום" (קה"ת תש"ן) ע' 19

מקובל אצל חסידים כי הרבי ר' דוב בער זי"ע המגיד הגדול ממעזריטש אמר פעם כי משיח יהיה מצאצאי תלמידו, אם מהגדול שבהם בשנים, או מהצעיר בשנים, וידוע שכונתו היתה להרבי ר' נחום מטשרנוביל זי"ע שהיה זקן החבריא, וכן לאדמו"ר הזקן זי"ע שהיה הצעיר שבחבורה.

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב (שליט"א) [מהר"ש זצוק"ל] כי אדמו"ר הזקן זי"ע נסע לטשרנוביל, במטרה לבחור באחד מבניו של הרה"ק רבי מרדכי זי"ע בתור חתן לנכדתו בת בנו אדמו"ר האמצעי זי"ע, וכשהגיע לטשרנוביל כבר שכבו הילדים הצעירים לישון, נגש אליהם אדמו"ר הזקן ומישש את המוח של כל אחד, היינו הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל - שהיה אז כבן חמש - הרה"ק רבי משה מקריסטשוב שהיה אז כבן ארבע, וכשמישש את מצחו של הצעיר - שהיה כבן שלש - הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס קרא בהתפעלות "מוח זה שייך אלינו", ומיד נכתבו "התנאים" וילד זה נהיה לחתנו של אדמו"ר האמצעי.

כאשר אדמו"ר הזקן חזר לביתו, הגיע הרבי ר' ברוך ממעז'יבוז לטשרנוביל, ואף הוא בחר בר' יעקב ישראל לחתנו, אך הרה"ק מטשרנוביל הודיע לו שהוא כבר בא בקשר השידוכין עם אדמו"ר האמצעי, הרבי ר' ברוך קרא בקול כי עליו לנתק את הקשר עם המחותר, ולבטל את האירושין, אך הרה"ק מטשרנוביל מיאן בדבר באמר לו כי תחילה עליו לשאול בעצת אביו - שהיה כבר בעלמא דקשוט, - ויצא להשתטח על ציונו הק' של ה"מאור עינים" - אביו, בחזירתו נענה ואמר: האבא אינו מסכים לנתק את הקשר, ואכן כרבות הימים נשא רבי יעקב ישראל את בתו של אדמו"ר האמצעי לאשה.

רבינו (הרי"צ מליובאוויטש זצוק"ל) היה נכד שניהם, ובתור נכדם היה כל ימיו מגדולי המצפים לישועה, ומפורסמת קריאתו "לאלתר לגאולה" בשנות תש"ב - תש"ד, שעורר את הכלל להכנה לגאולה בתשובה ומעשים טובים, היה זה בח"י אלול תש"ג כאשר הכריז רבינו כי שנה זו היא השנה האחרונה של הגלות, ואילו השנה הבאה תש"ד עתידה להיות השנה הראשונה של צמיחת הגאולה ע"י משיח צדקנו. אך כאשר עברה שנת תש"ד לא הוסיף עוד לדבר בענין זה באותה צורה שבה הרעיש את העולם באותם השנים שהיו שנות פקידה.

למרבה הצער נתקיים בעוה"ר קוה לשלום ואין טוב, לעת מרפא והנה בעתה, כי שנת תש"ג - תש"ד היתה עת רצון, אך כידוע שדייקא שנות הפקידה, כאשר אין השעה כשירה לגאולה, אזי הפקידה נהפכת לרועץ ומתעוררים דינים ר"ל, ובאותן שנים עלה הכורת על גולת אירופה ורוב מנין ורוב בנין של בית ישראל עם החרש והמסגר, צדיקים וחסידיים לומדים ויראים, נספו בשואה האיומה הי"ד. יתן השי"ת ולא יוסיף ליסרה ונקיתי דמם לא נקיתי וה' שוכן בציון. מרשימות הרה"ח ר' אליהו חיים קרלוב ז"ל, "כרם החסידות" אדר תשמ"ז, ע' קל"ו

קלסתר פניו של כ"ק מו"ח אדמו"ר היה דומה לקלסתר פניו של אדמו"ר מהר"ש [זקיני הרה"ק רבי שמואל מליובאוויטש זצוק"ל], כידוע הסיפור בא' מזקני החסידים מזמנו של אדמו"ר מהר"ש, שנכנס לכ"ק מו"ח אדמו"ר, ובראותו תואר פניו - התעלף... וכששאלוהו אח"כ לפשר הדבר, הסביר, שבראותו תואר פני כ"ק מו"ח אדמו"ר, ראה לנגד עיניו תואר פני רבו, אדמו"ר מהר"ש!... כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, שיחת קודש ב' אייר תשמ"ח, "התועודיות - תשמ"ח", ח"ג, ע' 217

באחת משיחותיו של האדמו"ר הרי"צ ז"ל מליובאוויץ, במסיבת שמחת-תורה, סיפר למסובין: כשהייתי ילד בן ארבע שנים שאלתי מאבא (הוא אדמו"ר הרש"ב ז"ל): למה נברא האדם בשתי עינים ובפה אחד וחוטם אחד? שאלני אבא: האם יודע אתה אל"ף ב"ת? השבתי הן. שאלני אבא שוב: האם יודע אתה שיש שי"ן ויש סי"ן, ומה החילוק שביניהן? והשבתי: בשי"ן הנקודה היא בצד ימין ובסי"ן - בצד שמאל. אמר לי אבא: לכך הן שתי העינים: יש דברים שצריך להביט עליהם בעין הימנית, ויש דברים שצריך לראותם בעין השמאלית. על אדם מישאל צריכים להביט תמיד בעין הימנית, ועל סוכריה וצעצוע - בעין השמאלית. ומאותה שעה

- סיים הרבי - נשתרש בלבי הכלל, שעל כל יהודי, יהא מי שיהיה ויהא איך שיהיה, צריכים להביט תמיד בעין יפה. הגה"ח רבי שלמה יוסף זווין ז"ל, "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' 402

הרה"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש זי"ע עסק בחיי אביו הרש"ב זי"ע בעניני מסחר, שהיה משווק להחסיד העשיר רבי צבי הירש גוראריה את הטבק שלו. שמעתי מהר"ר בצלאל ווילשאנסקי ז"ל תלמידו של הרש"ב, שפעם בא אליו מעסיקו ואמר לו שמציעים לפניו לקנות כלים מכלים שונים והמוכרים אומרים שהם מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע לכן בא להתייעץ אתו שיבדוק אם כנים הדברים שהם דברים קדושים ושונים את מחירם הרב, לקח הריי"ץ בידו כל כלי וחפץ בפני עצמו, הריחו והתעמק במחשבתו ושוב הריחו ואח"כ קבע שהוא אינו שוה כלום, ורק כשלקח את קופסת בשמים שהיה בין הכלים אמר לו מיד בהריחו שהוא "כלי יקר וכלי נפלא". הסוחר ר"צ גוראריה, אף שהעריך מאד את הריי"ץ מכל מקום בגלל היותו אברך צעיר לימים לא סמך עליו עד כדי כך, לכן נכנס אל הרבי הרש"ב וסיפר לו על דבר הצעת המוכרים, והנה זה פלא, כמעשה הריי"ץ כך מעשה הרש"ב שלקח כל חפץ והריחו והתעמק במחשבתו והריחו שוב ואמר שאינו כלום, וכשהריח את קופסת הבשמים נענה מיד שהוא "כלי יקר וכלי נפלא", כמובן שהלה הלך תיכף וקנה רק את קופסת הבשמים. בהיותו ריעו וידידו של הריי"ץ שאלו מאי האי שעשיתם להריח פעמיים כל חפץ וכדומה, כי כל זה ראיתי גם אצל אביך הרבי, ביאר לו הריי"ץ דהנה חפץ שהשתמש בו צדיק נשאר בו משהו מן הקדושה, ולכן כשמריחים אותו מרגישים את הקדושה, וכשהרחתי את כל החפצים ולא הרגשתי מאומה, אמרתי אולי החסרון תלוי בי שאיני ראוי להריח את קדושת הצדיק ואז התעמקתי בהרהורי תשובה, ומשנוכחתי שגם לאחר מכן אינני מריח כלום הגדתי לך שאין בו כלום, אולם בקופסת הבשמים שתיכף הרחתי את הקדושה ידעתי כי כלי יקר הוא, בשמעו ר"צ גוראריה את דברי הריי"ץ נתפלא מאד ואמר לו: "אכן, עתה מבין אני פירוש הדברים, אולם מעכשיו אינני עוד ידיך..." כלומר עתה שראה בו דברים קדושים ומדריגות נשגבות הבין ששוב אינו יכול להמשיך להיות אתו כידיד אלא לכבדו כאל אדם חשוב וצדיק. הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"א, ע' תקי"ח

שמעתי מהגה"צ ר' יחיאל וויינבערגער ז"ל אב"ד סערדאהעלי שבבחרותו כששמע שהרה"ק ר' יוסף יצחק מליובאוויטש ז"ל נמצא בווינא הלך לבקרו, וסיפר לו בתוך הדברים, כשהי' בן י"א או בן י"ב שנים אמר לו אביו הרה"ק ר' שלום בער מליובאוויטש ז"ל שירגיל את עצמו ללמוד מיד בקומו בבוקר משנה א', וכשילך למקוה יחזור אותו משנה, וכן כשיחזור מן המקוה, וכן בלכתו לביהמ"ד להתפלל, וכן בשובו מתפילתו, וכן בלכתו לאכול ארוחת הבוקר, וכן בשובו. נמצא שיחזור עי"ז כל משנה ו' פעמים, ועד"ז יהי' שגור בפיו המשניות, וסיים אביו הרה"ק מליובאוויטש ז"ל וגם "עס וועט דיר ציניץ קומען". לאחר זמן כמו שנה או שנתיים קרה פעם שהלך בבוקר לביהמ"ד להתפלל, ועבר דרך השוק בליובאוויטש, והי' אז יום היריד שם, וראה איש יהודי א' שהי' מרכיב עגל על כתיפו, ועל אחד מתגרה עם אותו היהודי, והי' קשה מאד על אותו היהודי אף לזוז מחמת כובד העגל שהי' מורכב על כתיפו, וריחמתי עליו, והלכתי לעמוד לימין אותו היהודי ולעזור לו, ופתאום באו אנשי המשטרה ולקחו אותו היהודי עם העגל שלו וגם אותי ואסרו אותנו בבית המשטרה, והי' שם שני חדרים, בחדר א' שמו אותו היהודי, ובחדר ב' שמו אותי עם העגל של היהודי, והי' חדר צר מאד חושך מוחשך ממש ולא הי' שם שום איש, וסיפר הרה"ק מוהריי"צ ז"ל שנפל עליו פחד גדול מאד מחמת החשכות ומן העגל "האב איך מיך איינגעדרייט אין אריינגעשטופט אין א לאך אין ווינקעל". והנה בעיר נעשה רעש שתפסו את בן הרבי על לא דבר, וכמובן שפעלו אצל המשטרה שיוציאו את שניהם,

אבל ביני וביני עברו כמה שעות והייתי שם, ונזכרתי שהרי זוכר אני כמה משניות, וחזרתי אז בע"פ משניות כל סדר זרעים ומועד, ואז הבנתי דברי אבי שאמר "ס'ועט דיר אמאהל צינון קומען". מרשימות הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "ניצוצי אורות", תולדות תשס"ד, עמ' ד'

בשנת תרע"ח פעל אדמו"ר מהרש"ב נ"ע מליובאוויץ אצל הסאוויטש שלא יקחו רבנים לעבודת הצבא. ועשה קומוניסט ישראלי מסירה שלא יהא בכלל זה רק הרבנים הנאורים שנתאשרו מטעם הסאוויטש, ונסע למוסקבה למסור בעצמו כתב המסירה, כך עברו כמה שבועות עד שנימק מסירתו בטעמים לפגם ובראיות שלא נקראו רבנים כי אם אותם שהם מטעם, ורצה לראות בעצמו איזה רושם יעשו דבריו, ושלח אדמו"ר נ"ע את בנו אדמו"ר הריי"צ צוק"ל שיפעול אצלו שיחזור בו ולא ימסור. אך כיון שאחר הרבה הפצרות לא פעל אצלו מאומה, על כן נתן ידיעה על ידי טלגרף בזה הלשון, "יבא בעל השור ויעמוד על שורו". ובא אדמו"ר נ"ע למוסקבה, ואז הלך אדמו"ר הריי"צ נ"ע עוד פעם אל אותו הקומוניסט ושוב לא פעל מאומה. אחר כך ביקשו אדמו"ר הריי"צ נ"ע שעל כל פנים יראה לו הכתב מסירה שיראה על מה יסודותיו הוטבעו, כדי שידע אולי יוכל לדחותם. המוסר שנתגאה בפרי עטו נעתר לבקשתו ונתן לו הכתב אכן תיכף בהגיע הכתב לידי אדמו"ר נ"ע קרעו לגזרים. הקומוניסט נבהל מאד מזה ונתמלא חימה כל כך עד שלא ידע מה לעשות לאדמו"ר עבור זה, וסטרן על הלחי בחזק כל כך עד שיצא דם הרבה משיניו וכל העין והלחי התנפחו. אך אדמו"ר לא המתין עד שיתיישב עוד מה לעשות לו, ובהיות המסור עדיין מבוהל ברח תיכף מהבית, ולא בא אל אביו מחמת שלא רצה לצערו בגודל כאביו עד יום השני בבוקר שהוקל לו מעט, ואז קשר פניו במטפחת ונכנס. אדמו"ר נ"ע בדק אז הציצית מהטלית ושאלו מה אלה הקישורים, וסיפר לו כל הנ"ל. אמר לו הנה אצל וקנינו הרש"ז נ"ע אירע פעם אחת כן, ואז היה הדבר עם אדמו"ר הצמח צדק נ"ע, ואמר לנכדו הצמח צדק אחר אחזו בציצית של הטלית קטן, באור הפנימי לבד לא אוכל להושיעך אך ביחד עם האור המקיף אם תנשק להציצית אז תוושע, ונשק להציצית, אז תיכף אחז אדמו"ר הריי"צ נ"ע ציצית אחת של הטלית קטן ונשקה ויצא משם, ואף שקראו אדמו"ר נ"ע חזרה להבינו שלא נתכוון לעשות מעשה, ושימחול לו, לא רצה לחזור ולמחול. ואחר עבור איזה שעות נתפרסם בעיר שאותו הקומוניסט ירה במו ידיו חץ בלבו ומת. ונתוודע שזה היה ממש בעת שנשק אדמו"ר נ"ע הציצית כנ"ל. כן יאבדו כל אויביך ה' ואוהבו כצאת השמש בגבורתו. הגה"צ רבי יצחק הוברמן זצ"ל מרעננה, "בן לאשרי" (ב"ב תשנ"ט) ח"ד, ע' נ"ד

בשנת תר"פ בהיות הרבי נ"ע (הרבי הרש"ב) חולה מאוד, שלח הרבי הריי"צ פדיונות לשלושה שיתפללו לרפואת אביו. האחד היה להגאון ר' יוסף רוזין הרוגוצ'בי, השני היה להגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי, השלישי היה להגאון החפץ חיים. כשזקני החסידים ראו למי הוא שולח את הפדיונות, והיו כאלה שהתפלאו, אמר להם הרבי הריי"צ: מה אתם מתפלאים, דער אויבערשטער האט ליב א מויל וואס לערנט תורה [=הרי הקב"ה אוהב פה שלומד תורה]. הגה"ח רבי אברהם צבי הכהן ז"ל, (מרשימות בנו הגה"ח ר' אשר לעמיל שליט"א), "אספקלריה", י"ט אב תשס"ז, ע' 27

במלאות חמישים שנה לעבודת הכלל של רבינו הק', בחג הגאולה י"ג תמוז תש"ה נערכה בירושלים חגיגה גדולה, ודיבר בה הגאון הצדיק מבילגורי זצ"ל, שהביא את ברכת קודש אחיו הרב הקדוש מבעלזא זי"ע, ואמר אז בין השאר: "בזמן שמחוז לבוב וחלקים מפולין נשלטו ע"י רוסיה, ינקו הקהילות היהודיות כוח להתמודד ולקיים חי תורה ומצוות במסירות נפש מרוח הפעילות הגדולה של מסירות הנפש של הרבי מליובאוויטש. במסירות נפש בפועל לתורת ה' ולמצוותיו. "בענין זה הרי כולנו תלמידיו של הצדיק מליובאוויטש!" הכריז.

הגאון רבי יעקב קלמס זצ"ל גאב"ד מוסקבה, הגדיר באותו מעמד את הרבי כ"מלומד בניסים" המנהיג את ישראל באופן של למעלה מהטבע. הרבי הוא "רועה אבן ישראל" האמיתי. גם גאב"ד לוצק הגאון ר' זלמן סורוצקין זצ"ל ראש ועד השייכות ולימים יו"ר מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל, כינה באותה התכנסות את רבינו כ"עמוד התורה" בהיותו מייסד ישיבות ובתי חינוך בכל אתר ואתר. עלי ניתן לומר כמו שכתוב על שמואל הנביא "כי שם ביתו". בכל מקום שמגיע אליו אינו מרגיש עצמו זר כי אם ניגש מיד למלאכת הרבצת התורה הקדושה (נתפרסם אז בפירוט ב"קובץ ליובאוויטש"). מרשימות הגאון ר' חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" בבני ברק, "בשם אומרים" (ב"ב תש"ס) אות י"ז

גודל מעלת אדמור"י חב"ד בעיני אדמור"י גור אפשר לראות ממה שסיפר לי המהריי"ץ שבהיותו בפולין לצורך מצות לאנשי הצבא במלחמת יאפאן נכנס להשפת אמת והיה נראה כמו סוחר ("דייטש") כי לא גילה עצמו ונתן כסף להגבאי (א צענערל) להכניסו ומיד כשנכנס על אף שלא גילה את שמו אמר לו השפת אמת, איר זענט דאך דעם רב'ס איין אייניקל? וואס זענט איר דער ליובאוויטשער'ס? (היינו איזה קרוב אתה לרבי). ולא רצה לשבת שישב הוא, וכשיצא ליווהו ואחז בידו ואמר "אוי א הייליג הענטעלע" [=יד קדושה]. מרשימות הגאון רבי יעקב לנדא זצ"ל, גאב"ד בני-ברק, "היכל הבעש"ט", תשרי תשס"ז, ע' קי"ז

הגאון הגדול רבי ישראל זאב גוסטמן זצ"ל לאחר המלחמה הגיע לארה"ב והתקרב אל כ"ק מרן אדמו"ר הריי"צ נ"ע. תקופה מסוימת (בשנים תש"ו-תש"י) שימש כראש ישיבת "תומכי תמימים" בברוקלין ניו יורק. אחר כך, כשהחלו פליטי הישיבה מווילנא להגיע לארה"ב אחרי השואה, נתפנה להקים מחדש בברוקלין את ישיבתו "נצח ישראל".

הרה"ח ר' חיים צימענד ש"י מנהל ישיבת "אחי תמימים" בבוסטון, שלמד בישיבה בניו יורק בעת שהרב גוסטמן היה הראש ישיבה, כותב בחודש אדר ב' תשנ"ה: פעם אחת עמדנו התלמידים ב-770 ביחד עם הראש ישיבה הרב גוסטמן, ושוחחנו אודות הרבי מוהריי"צ נ"ע שהיה עדיין בחיים חיותו בעלמא דין. והרב גוסטמן אמר שמתוך מאמריו העמוקים של הריי"צ רואים שהוא גאון אדיר בנגלה ולא רק בחסידות. "שמן ששון מחבר"ך" (ירושלים תשנ"ה) ח"א, ע' 118

סיפר הרה"ח ר' יחזקאל פייגין הי"ד, מזכירו של הרבי הריי"צ: בתקופה שהרבי היה באוטבוצק, נשמע בוקר אחד קול של חבטה עזה בחדרו. נכנסתי בריצה לתוך החדר וראיתי את הרבי מוטל על הרצפה ומחייך. לאחר שסייעתי לרבי להתיישב, שאלתי אותו האם קיבל מכה. ענה לי הרבי: אכן, קיבלתי מכה ביד וצריכים לקרוא לרופא. שאלתי את הרבי: אם כן, מדוע חייך הרבי? ענה לי הרבי: כשקמתי הבוקר, היתה לי הרגשה שמהו לא טוב עומד לקרות, אבל לא ידעתי למי זה יקרה. עתה, כשנוכחתי לראות שזה קרה רק לי, הודיתי לקב"ה על כך שזה לא אירע, חס וחלילה, למישהו אחר, ולכן חייכתי. הרה"ח ר' יהודה ליב גרונער שליט"א, "כפר חב"ד", ג' שבט תשס"ה, ע' 38

המשפיע שלי, הגה"ח המפורסם ר' יחזקאל (חאטשע) פייגין ע"ה, היה "אביר לב", אמרו עליו שיש לו לב של ברזל, וכמעט מעולם לא הזיל דמעה מעיניו, גם כאשר המצב היה קשה - מעבר לקצה גבול היכולת.

בכל זאת, שלש פעמים הוא לא החזיק מעמד ופרץ בבכי:

הפעם הראשונה היתה בעת פטירת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

הפעם השניה היתה בשנת תרפ"א, כחצי שנה לאחר מכן. כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, שקיבל אז את הנשיאות והתחיל לשקם את ההריסות, התחיל על-פי צוואתו של אביו, הרבי נ"ע, לבסס ולהרחיב את ישיבת תומכי-תמימים, ובחודש אלול תר"פ פנה אל ר' חאטשע בבקשה, שיהיה "משפיע" בישיבה. ר' חאטשע סירב, באמרו ש"אינו מתאים לתפקיד" ואינו יכול ליטול על שכמו אחריות כה כבדה. כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ הגיב: "ובכן, תשאר כאן לחגים, לחודש תשרי הבעל"ט, ואחר כך נראה".

בימים הנוראים ברוסטוב הדוחק היה גדול. היתה זו השנה הראשונה לנשיאותו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, והקהל כולו נדחק ושם-לב לכל פרט בהנהגתו של הרבי. גם ר' חאטשע נדחק בכל כוחו והצליח לעמוד קרוב אל הרבי. כך עברו להם ימי ראש-השנה, עשרת ימי תשובה ויום-הכפורים, עד שהגיעה שעת מנחה של יום-הכפורים.

כנהוג, קראו "מפטיר-יונה" לכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע. ושוב הצליח ר' חאטשע לעמוד ממש מול פניו הקדושות של הרבי. הרבי קרא את ההפטרה בניגון הרגיל, אך ר' חאטשע חש לפתע כי "הרבי מדבר אליו". כל מלה ומלה מן ההפטרה מכוונת אליו ופולחת את כליותיו ולבו. הרבי קורא ו"מתאר באוזני ר' חאטשע", איך יונה הנביא מקבל תפקיד מלמעלה (לנבא על חורבן נינוה), והוא חושש לקבל עליו את האחריות. הנביא יונה חושש ודואג שמא יחזרו הללו בתשובה ואז ייגרם "חילול השם" וקיטרוג על בני-ישראל. הנביא עולה לאוניה לנסוע "תרשישה", כדי שלא תחול עליו רוח הנבואה בהיותו בחו"ל ויפטר מהתפקיד האחראי. ה' מביא רוח סערה על הים "והאוניה חישבה להשבר". רב החובל פונה לכולם להתפלל ולזעוק לה', וצועק אל יונה הנביא "מה לך נרדם - קום קרא אל אלוך". ויונה הנביא יודע כי "בשלי הסער הזה". למרות שמלבדו יש באוניה הרבה גויים רשעים עובדי אלילים, הוא לא מנסה "לחפש אשמים" אחרים. הוא יודע כי הכל בגללו. וכך פונה הנביא אל אנשי הספינה ההולכת לתרשיש: "שאוני והטילוני אל הים" - כי רק כך תינצלו מן הסערה.

הרבי ממשיך וקורא, ור' יחזקאל מרגיש כי מעיו מתהפכים בקרבו. הוא לא יכול עוד לשאת זאת. הוא מרגיש שהרבי מכוון אליו כל מלה ומלה. והמילים "דוקרות" אותו כמדקרות חרב. כשהגיע הרבי למילים "כי מלפני ה' הוא בורח" לא יכול ר' חאטשע עוד להתאפק, הוא פרץ בבכי כשכל גופו מרתת, וכל עוד נפשו בו נמלט מהמקום. אין צריך לומר, כי לא סירב עוד לקבל את תפקיד ה"המשפיע" בישיבת תומכי-תמימים...

הפעם השלישית היתה כעבור שנים. בשנת תרפ"ז בעיצומם של ימי ההגליות והרדיפות, התמנה ר' חאטשע גם למזכירו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע. כל המשא העצום של הקמת חדרים וישיבות מקוואות, שיעורי-תורה וכו' במחותרת, נפל על כתפיו, הוא עבד את עבודתו במסירות ונאמנות, ועשה לילותיו כימים למען עניניו הקדושים של הרבי. הוא עבד למעלה מכוחותיו, כמעט לא אכל ולא ישן, כל כולו היה שקוע בעבודת הקודש מתוך מסירות-נפש עצומה.

את כל זה נשא על שכמו ללא טענות. אך בעיה חמורה אחת הציקה לו מאד. הוא לא מצא אף רגע פנוי ללמוד חסידות, שלא לדבר על תפילה באריכות. הוא הרגיש שהוא הולך ו"מתייבש" - הרי אי-אפשר לחיות ולהיות חסיד ללא לימוד חסידות אפילו ביום השבת לא היתה לו האפשרות להאריך בתפילה, היה עליו לדבר ו"לסגור עיניים" עם פלוני ועם אלמוני...

ואז, במר ליבו, נכנס באחד הימים ל"יחידות" אל הרבי, סיפר לו על המעיק עליו, והתחנן אך לזאת, שהרבי יתיר לו רק "חצי שעה ביום" ללמוד חסידות, כי בלי זה "חיינו אינם חיים"... הרבי הקשיב לכל טענותיו ותחנוניו. משסיים ר' חאטשע את דבריו והמתין בדריכות לתשובה, פנה אליו הרבי ואמר: "במקום פלוני עדיין אין ישיבה, במקום אלמוני צריך לארגן "חדר", במקום ההוא צריך לעשות כך וכך וכן הלאה... ר' חאטשע קלט היטב את התשובה, והבין כי פסו כל סיכוייו - הוא לא החזיק מעמד, ופרץ בבכי חסר מעצורים שבא מקירות לבו... כ"ק אדמו"ר הריי"צ הצטרף אליו בבכיתו. כך, משך דקות ארוכות, בכו שניהם, הרבי והחסיד יחדיו, בדמעות שלישי. אחרי כבי ממושך פנה אליו הרבי ואמר: "אם אנו נעשה מה ש'מתחשק' לנו ('וואס עס ווילט זיך'), מה יהיה על כל אותם דברים שצריך לעשות? האם זה רצון העליון?!"... הרה"ח ר' מענדל פוטרפאס ז"ל, "ר' מענדל" (כפר-חב"ד תשנ"ז) ע' 125

ענה כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע לאחד, שלאחר ששאל אצלו במסחר שלו מסחר העצים וקבל מענה מכ"ק מו"ח אדמו"ר וסיים המענה בהצעה בנוגע לקיום מצות מעשיות בהידור וכו', והשואל התחיל להשתמט באמתלאות שונות, כיון שלא רצה להשיב פני כ"ק מו"ח אדמו"ר ריקם, ואמר לו כ"ק מו"ח אדמו"ר, ראה זה פלא, בודאי גם לדעתך הנני מומחה גדול יותר בעניני יהדות תורה ומצות מאשר במסחר עצים, ובפרט שידוע לכל שלעניני תומ"צ ואורח חיים ישראלי הקדשתי כמה מימי שנות חיי, ובוה התעסקו אבותי ואבות אבותי, כל משך ימי חייהם, ובכל זה פשוט הוא בעיניך לשאול אצלי בהנוגע למסחר עצים ותיכף ומיד קבלת עצה שלי, ע"מ להביאה בפועל, ודוקא בהנוגע לאותו הענין שבזה הנני לדעתך מומחה גדול ומומחה בן מומחה, הרי לא זה בלבד שלא שאלת אותי במקצוע זה, אלא שגם לאחר שאמרתי לך הוראה ברורה ובהסברה שזהו טובתך האמיתית, לא רק ברוחניות אלא גם בגשמיות, פשוט בעיניך שאין אתה מקבלה ורק שמחפש אתה ביטוים מנומסים איך להשתמט מכל הדבר. מכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש צוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ט) חלק י"ג, ע' קצ"ה

בתקופה הראשונה להגעת כ"ק מרן אדמו"ר מוהריי"צ לארה"ב, שאל הרב הגאון רבי אפרים אליעזר הכהן יאללעס זצ"ל את הרבי איך הוא יכול להיות "מקושר" אליו. הרבי עונה לו באגרת כי "אמיתית ההתקשרות הוא ע"י לימוד תורותיו של מי שמקושרים אליו, דוזה טובה כפולה ומשולשת בגשמיות וברוחניות", ושוב כותב אליו באגרת מג' מרחשון תש"א, שזהו גם ע"י קיום רצונותיו "להחזיק באותם הענינים בהרצת תורה ודרכי החסידות שהוא עוסק בהם".

מאז פעל הרב יאללעס הרבה בעניני עסקנות הכלל שניהל הרבי נ"ע. בתש"א השתתף במשלחת שנפגשה עם הגב' רוזוועלט אשת נשיא ארה"ב בענין הצלת הרב מרדכי דובין, בניסן תש"ד ביקרוה שוב בענין השגת רשיון לנסיעת משלחת רבנים לרוסיה, וכן עסק בהשגת עזרה כספית למוסדותיו של הרבי מיהדות פילדלפיה. "שמן ששון מחבריק" (ירושלים תשנ"ח) ח"ב, ע' 159

סיפר הגאון רבי שלמה יוסף זוין זצ"ל, כי באחת הפעמים שבא לכ"ק מרן אדמו"ר מוהריי"צ זי"ע, בתקופות הקשות של העבודה במחתרת, כדי לקבל כסף עבור הרבנים, פנה אליו הרבי לפתע ושאל אותו באיזה כיס הוא מחזיק את הכסף, וכשאמר לו, אמר כדאי להחליף פעם, ואכן בנסיעתו נתברר לו שהכיס שהחזיק בו תמיד הכסף נחתך כולו על ידי כייס... הגאון ר' חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" בבני-ברק, "בשם אומרים" (ב"ב תש"ס) אות ט'

שמעתי מזקני הרה"ק מטאלנא זי"ע"א שבהיותו בחור צעיר, באמריקה, נכנס פעם לרבי הריי"ץ מליובאוויטש זי"ע"א וביקש את ברכתו שלא יהיו לו נסיונות, היה זה בשנותיו האחרונות של הרבי הריי"ץ

כשכבר היה חולה ומוטל במיטתו אולם כאשר שמע את הבקשה התרומם ממיטתו ואמר בחזקה: "אן נסיונות גייט נישט, מדארף ליב האבן די נסיונות", ושאל זקני הרי מבקשים בכל בוקר "ואל תביאנו וכו' ולא לידי נסיון", ענה לו הרבי הריי"ץ זיע"א שהכוונה בבקשה זו היא שמתפללים ומבקשים שיעמוד בניסיונות שמעמידים אותו ולא יביא אותו הנסיון לידי בזיון שהנסיון לא יסתיים בבזיון, זהו "ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון", אולם הנסיון כשלעצמו חביב הוא עד לאחת. כ"ק מרן אדמו"ר מטאלנא שליט"א, "ימים המבורכים" (ירושלים תשס"ד) ע' ל"ה

בראסטוב הי' נמצא א' קרוב של הרבנית דינה ע"ה בשם חפץ וכמ"פ השתתפנו באיזה עסק והוא הציע לי שנשלח פחמים לאיזה מדינה רחוקה, כשנכנסתי פנימה לשאול את כ"ק מרן אדמו"ר (מוהריי"צ) נבג"מ, היתה התשובה: כשקמתי בבוקר שמעתי קול: תוציא את גמרת פסחים קי"ג. הוצאתי את מס' פסחים וראיתי מ"ש שם קבא מארעא ולא כורא מאיגרא, ורש"י מפרש כלומר טוב לילך למקום קרוב ולהשתכר מעט מלהשתכר הרבה במדינת הים. אנאנדערן וואלט איך ניט קענען זאגן, אייך זאג איך כמו שהוא טוט ווי איר פארשטייט. מובן שנסוגתי מזה. מתוך מכתב הגאון רבי יעקב לנדא זצ"ל אב"ד בני-ברק, לכ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "שמועות וסיפורים" (ברוקלין תש"ן) ח"ב, ע' 356

שמעתי מפי הרה"ג ר' אברהם יצחק ברומברג ז"ל (מחבר סדרת ספרי "מגדולי התורה והחסידות"), כי לפני שעלה לארץ, היה רב בעיירה אחת ליד ורשא, ואירע שמושל המחוז אסר על המקואות, ונתכנסו כל רבני הסביבה לטכס עצה מה לעשות, ועליו הוטלה השליחות ליכנס אל כ"ק מרן אדמו"ר מוהריי"צ זי"ע ולבקש עצתו הק'. כאשר נכנס והציע הדברים אל הרבי, הוא קם ממקומו מלוא קומתו וכשהוא מפנה ידו הק' לעבר ספרייתו קרא: אם לא למסור הנפש על מקוה לשם מה כל הספרים האלה?! כמובן שדבריו הקדושים והחוצבים פעלו פעולתם, והרבנים החליטו להאבק על כך בכל התוקף עד שביטלו הגזירה [הערה: הרב ברומברג סיפר לי את הדברים האלה כאשר יצא מיחידות ממושכת אצל הרבי זי"ע בחודש כסלו תשכ"ה, וכשהוא המום כולו סיפר על חזיון מרהיב שזכה לו. הוא שטח בפני הרבי, בין היתר, את בעיית אחד המוסדות, שהרב הנ"ל היה חבר הועד המנהל שלה, שעמדו למנות לראש פרופ' מסויים, שנקב לי גם בשמו, שדיעותיו בעניני תורה ואמונה היו משובשות ר"ל, וכשכילה להרצות הענין לפני הרבי, קם הרבי מלוא קומתו וכשמפנה ידו הק' לעבר ארון הספרים, קרא בתקיפות: אם לא מסירות נפש על ענינים אלו מה לנו בכל הספרים...]. מרשימות הגאון ר' חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" בבני-ברק, "בשם אומרם" (ב"ב תש"ס) אות ל"ה

יהודי אחד, ששם-משפחתו היה בימבד, קיבל פעם מכתב מהרבי הריי"צ, שבו כתב הרבי את שם-משפחתו עם סימן ראשי-תיבות (בימב"ד). כאשר שאל היהודי מהו פשר ראשי-תיבות אלו, השיב לו הרבי, שיסוד שם זה הוא התיבות: "במהרה יבוא משיח בן דוד". (מפי השמועה) הרה"ח ר' אלתר אליהו הכהן פרידמן שליט"א, "כפר חב"ד", כ"ב חשון תשס"ו, ע' 10

סיפר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ (מליובאוויטש זצוק"ל): התאריך י"ב תשרי [ה'ש"ת] רשום אצלי כאחד הימים הקשים ביותר מימי המלחמה. בי"ב תשרי, בשעה 12 בצהריים, יצאנו כולנו מהבית [בגטו ורשה. המלביה"ד] כדי למצוא מחסה במרתף עמוק באדמה. אחרי מנחה, בשעה ארבע, זועזע המרתף מהפצצה כבדה ברחובות הסמוכים. להבות אש כיסו את הרחובות ובניינים גבוהים התמוטטו וקרסו תחתיהם, וקברו את כל מי שנמצאו בהם.

כאשר ראינו את הסכנה הגדולה, והבנו שלא נוכל להינצל ממנה, חלילה, עזבנו את המקלט ורצנו לחפש מחסה באחד השערים של הבית הגדול. תמונת הרחוב והבניינים הבווערים, צעקותיהם של הנשרפים האומללים ואנשים מפוחדים, ובייחוד של הילדים, הנשים והזקנים - אין לתאר ואי אפשר לתאר.

ההפצצה התגברה מרגע לרגע. ים של להבות הקיף את הרובע, ענני עשן שחור כיסו את פני השמים והסתירו את אור השמש. וכך, במשך כמה שעות רצנו ממקום למקום חסרי אונים, כדי למצוא מחסה מפני ההפצצה.

באחד המקלטים התאספו מאות אנשים, מחוגים שונים. היו שם יהודים בעלי זקן ופאות ויהודים מגולחים, נשים בפאות נכריות ונשים מודרניות, שדיברו רק פולנית. כולם היו שבורים ומלאי ייאוש.

הקבוצה שלנו, שמנתה אותי, את משפחתי וכמה עשרות מתלמידי ישיבת 'תומכי תמימים', אמרה תהילים. ופתאום... קול נפץ אדיר זיעזע אותנו. היתה זו פצצה שנפלה בקרבת מקום, ובו-ברגע התפשטו מסביבנו נחלי אש. כל אחד מאיתנו ראה את המוות לנגד עיניו.

זעקה אדירה פרצה ספונטאנית מפי כולם: "שמע ישראל, ה' אלוקינו, ה' אחד!". כל אחד היה בטוח כי אלה הם הרגעים האחרונים בחייו.

קריאת "שמע ישראל" כזו, הבאה בזעקה מעומק הלב, מפי אנשים שונים בעלי השקפות שונות - לא שמעתי מעולם, ואני מבקש מהשם יתברך שקריאה זו של "שמע ישראל" תישאר חקוקה בזיכרוני לנצח.

בימי המלחמה הללו, מלבד העובדה שראינו השגחה אלוקית פרטית על כל צעד ושעל, ראינו גם - באותם ימים טרופים - את הלב היהודי הספוג כולו באמונה פשוטה. לראות מה גדולה ועמוקה האמונה בהוי' המושרשת בלבו של היהודי - זהו הטוב שלמדתי מן הרע. אותה קריאת "שמע ישראל" שנבעה מאמונה תמימה, פתחה בפני מעיינות חדשים של אהבה ודרך-ארץ כלפי בני ובנות ישראל, יהיו מי שיהיו. ("ספר השיחות" ה'ש"ת [בלה"ק] עמ' כ') "כפר חב"ד", ג' אב תשס"ד, ע' 28

כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' סבור שהתרמת כספים עבור מוסדות תורה וצדקה הרי זה דבר טוב וחשוב ביותר. ולא זו בלבד שזהו לטובת המוסד, אלא זהו לטובת האדם שנותן את הכסף לצדקה, כמרז"ל "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית".

כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' מדגיש שכאשר לוקחים ממשיהו סכום כסף לצדקה, צריך הנותן לידע שעושים לו טובה בזה שמזכים אותו לתת צדקה.

ולכן הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר חוזר ומדגיש שאע"פ שנתנית הצדקה צריכה להיות באופן שנותן מעצמו בסבר פנים יפות כו' ובפועל רואים לפעמים שצריכים לדבר עם פלוני (לא רק פעם אחת, אלא) כמה פעמים כדי לפעול עליו שיתן לצדקה - אין להתפעל מזה, וצריכים לדבר עמו בתוקף כו', מתוך ידיעה שעושים לו טובה בזה שמשתמשים בכספו לעניני צדקה (אלא שלפעמים אין הנותן יודע זאת, ונדמה לו באופן הפכי). כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "ממלכת התורה" (ירושלים תשנ"ה) ע' רל"א

בערב יום כיפור הכניס ר' זלמן [הרה"ח ר' שניאור זלמן גורארי' ז"ל] לחדרו של הרבי [הריי"צ מליובאוויטש זצוק"ל] את התרנגול לכפרות. "לאחר שהגשתי לרבי את התרנגול, שאלתי מתי עליי לקרוא לשוחט. בתגובה, הורה לי הרבי לעזוב את החדר. לא קלטתי את פשר הדברים והרהבתי לשאול את הרבי, מדוע הרבי מורה לי לצאת החוצה. הרבי לא השיב אלא ביקש ממני להמתין בחוץ באומרו כי

ידבר עמי רק לאחר שאקח את התרנגול מן החדר, לכשיסיים את עריכת הכפרות. מאוחר יותר אמר לי הרבי: לפני התרנגול אין להזכיר את המילה שוחט, שחיטה או כל מילה הקשורה בכך". "בכל ביתי נאמן" (כפר-חב"ד תשע"א) ע' 61

נוכר הנני בפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאמר בבואו לארה"ב בפעם השני' אף שמנהג העולם שאין רוצים בהתחרות און נאכמאכען, הנה שיטת ליובאוויטש בכלל ושיטתי בפרט, שהלואי ויתרבו מספר הרוצים לעבוד בשטחי עבודתו הוא ובאפנו. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ט) חלק י"ב, ע' שכ"ז

שמעתי מפי הגה"ח רבי אלעזר בריזל שליט"א מראשי חסידי קרלין, כי כשהיה אצל הרבי (כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל) ביחידות, אמר לו: "מורי חמי אמר: התורה הקדושה אומרת: קח אותי ודרוש אותי באיזה אופן שאתה רוצה ובלבד שבכך תקרב עוד יהודי לאבינו שבשמים". הגאון ר' חנניה יוסף אייזנבך שליט"א, ראש ישיבת "תומכי תמימים" ב"ב, "לכבוד התורה" (ב"ב תשס"ה) ע' 134

על השיחות והקונטרסים המודפסים (של כ"ק מרן אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש זצוק"ל בריגא) נהגו להדפיס את המחיר. שאלתי פעם את הרבי (חמיו הרי"צ זצוק"ל) הרי בין כך ובין כך שולחים אותם בחנם, ולשם מה צריך איפוא לרשום מחיר?

ענה לי הרבי, כי מטבע האדם שכאשר הוא מקבל דבר בחנם, אין לו שום חשיבות בעיניו, והוא לא שם לב אליו. אבל כשהדבר עולה כסף, הנה גם אם הוא לא שילם עבורו, הוא קיבל אותו בחנם, אעפ"כ כיון שהדבר מצד עצמו עולה כסף, יש לו חשיבות בעיניו, הוא שם לב אליו, ועד אשר באמת ילמד בו. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, "שיחות קודש", י' שבט תשי"ב, ע' קל"ז

...בתוך אחד השיחים סיפר האדמו"ר (מליובאוויטש) זצ"ל שכאשר כ"ק חמיו הרהגה"צ האדמו"ר מהרי"צ זצ"ל היה בפעם הראשונה בשיקאגא על שב"ק (כמדומה לי שזה היה בביקור עוד לפני התיישבותו בארה"ב), עבר לפניו צעיר אחד אשר היה ניכר עליו שאינו שומר תורה ומצוות, ושאל אותו האדמו"ר: "האם אתה מניח תפילין", וע"ז השיב הצעיר: "אם הרבי היה יודע איזה אפיקורס גדול אני אז לא היה שואל אותי אם אני מניח תפילין", והשיב הרבי: "אפיקורס נקרא מי שיודע רבונו ומתכוון למרוד בו, אבל אתה עוד לא היית בבחינת 'יודע רבונו' וממילא דאין אתה נקרא אפיקורס". ממכתב הגה"צ רבי יעקב יצחק ניימן זצ"ל, רב דחסידי בעלזא במונטריאל, "אגורה באהלך עולמים" (מונטריאל תשס"ח) ע' שנ"א

כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הגיע להתיישב בארה"ב - באו אליו בטענות, מדוע מקרב הוא יותר מדאי את אלו שהם "רחוקים". כשראו שאין הדברים פועלים עליו באו אליו עם "קושיא": הרי מפורש בשו"ע חו"מ, בסימנים האחרונים דין אלו שאמרו עליהם "מורידין ולא מעלין", ואיך מקרבם!?

השיב על כך מו"ח: בשולחן-ערוך ישנם ארבעה חלקים. חושן משפט הוא חלק הרביעי. בחלק זה עצמו - ד' מאות ועוד עשרים וכמה סימנים [דייק בלשונו - מפני החילוק שבין הטור והשו"ע]. פרטי הדינים ד"מורידין כו" הם בסימנים האחרונים שבחושן-משפט. מציע אני - המשיך מו"ח - שילמדו ויקיימו תחילה את כל דיני השו"ע מתחילת אורח-חיים עד לסימנים אלו, ואז נבחון דינים אלו בקשר לקירוב יהודים. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, בשיחת קדשו - י"ג אלול תשל"ט, "שיח שרפי קודש" (ירושלים תשס"ח) ע' 82

שמעתי שפעם באו לרבי הקודם (הרי"צ זצוק"ל) קבוצת רבנים אמריקנים שהיו מגולחי זקן. הרבי העיר להם על כך - איך זה מתאים שרב יהיה בלי זקן? והם התנצלו שאינם מגלחים בתער וכו'. ענה להם הרבי בדרך הצחות: בשו"ע יורה דעה, נפסקה הלכה שאסור לאכול בשר עם חלב שקדים מפני מראית העין. אלא אם כן מניחים בחלב שקדים. גם כאן - משום מראית עין הייתם צריכים לקשור על עצמכם בחוט את מכשירי הגילוח שבהם אתם מסירים את הזקן... הרה"ח ר' אברהם בארנעצקי ז"ל, "כפר חב"ד", י"ג חשון תשס"ז, ע' 19

אודות ביקור כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בארץ הקודש, השבוע לפני 70 שנה, הנני להביא את הסיפור דלקמן ששמעתי מאחד מאנ"ש מירושל"ו.

והמעשה שהיה כך היה: באותה תקופה גרה בצפת אלמנה שבאה מבית חב"די שבנה למד באוניברסיטה את האדריכלות. הבן, לא רק שלא היה חב"דניק, אלא גם לא שומר תורה ומצוות, ויתירה מזו - לעג על הקשור לתורה ומצוותיה, ר"ל. מובן שלאם האלמנה זה גרם צער רב והיא ניסתה לפחות לעצור בעדו מללעוג על הדברים שבקדושה. היא ניסתה שלפחות יתכתב עם כ"ק אדמו"ר הריי"ץ נ"ע, ואולי ע"י המכתבים יתקרב עכ"פ קצת לתורה ומצוות, אבל כל ניסיונותיה היו לשוא. כשנודע לאלמנה שהרבי מגיע לא"י, לא הרפתה מבנה והפצירה בו שהוא מוכרח להכנס אל הרבי ולו רק לראותו ואולי אף לקבל ממנו ברכה.

במשך תקופה ארוכה ניסו חשובי אנ"ש שגרו באזור הצפון לדבר על לבו ולקרבו לתורה ומצוות, אבל לשוא. כשכ"ק אדמו"ר הריי"ץ נ"ע ביקר בצפת וכמובן האלמנה עשתה את המאמצים שבנה יראה את הרבי, אבל הבן לא רצה לשמוע מכך בשום פנים ואופן. וכשנודע להאלמנה שהרבי יקבל ביחידות בעיר תל-אביב, לאחר ביקור הרבי בצפת [בצפת הרבי לא קיבל ביחידות], התחננה בדמעות שלישי לבנה שלפחות יכנס ולו לרגע קט לרבי מבלי להתחייב כלום. לבסוף נעתר בנה ליסוע לרבי וזאת מתוך רחמים על אמו האלמנה.

בן זה שלעג וכו', החשיב את עצמו כמשכיל גדול, לא בתורת החסידות, אלא בהשכלות כלליות וראה את היהדות בראייה של כל המשכילים בזמנו. כשהבן נכנס סוף סוף לרבי אמר שהוא מצידו לא רצה ולא חפץ בכלל ליכנס ליחידות אלא עשה זאת בגלל שריחם על אמו האלמנה שהפצירה בו להתראות עם הרבי. הרבי שאלו: נו! מה עם תורה ומצוות? והבן בחוצפתו ענה בזלזול גמור, ושיבח מאוד את מקצוע האדריכלות. ואז הרבי המשיל את זלזולו ביהדות במשל: מעשה בצייר גדול ומפורסם שהתבקש מהממשל ברוסיא לצייר ציור מיוחד במינו ושאינ בדוגמתו בנמצא. הפרס שהוא עתיד לקבל הוא הון עתק. מצד שני, באם זה יעבור ביקורת של הציירים למיניהם והמבינים למיניהם ומשהו לא ימצא חן בעיניהם - הוא צפוי לעונש חמור. הצייר, כמובן, עשה לילות כימים וצייר וצייר, תיקן ומחק, צייר ושיפר במשך חודשים, וכשהציור היה לקראת סיומו והדיו והעט או הנוצה עמדו על שולחן הציור יצא הצייר המפורסם מהחדר לזמן מועט. כשחזר, מצא חלק מהציור מקושקש - ומיד התעלף! ניסו להעירו מהתעלפותו אך ללא הועיל. לא עזרו כל סמי המרפא החזקים וכל הטלטלות שטלטלו את גופו, והוא שכב כמעט ללא הכרה. לבסוף היה שם פיקח אחד ולחש לצייר באוזנו דבר מה ותכף התעורר מהתעלפותו.

אחר-כך, הצייר המפורסם הסביר את סיבת התעלפותו והתעוררות מעלפונו כך: יכולים אתם לשער באיזה לחץ ומתח עבדתי וכמה יגעתי כדי שהציור שציירתי יהיה בשלמות ושיעבור את כל הביקורת גם של אלו הציירים המקנאים בי, ובידעי שבהצלחת הציור תלוי הפרס או ההפך - העונש החמור, השקעתי בזה את כל כוחי, עד כמה שידי מגעת. אתם יכולים לשער, שהיו לי הרבה שונאים שקינאו בי הן על עצם

הדבר שהממשל הרוסי בחר בי לפרוייקט הזה, הן על הפרס הגדול בסיום מלאכתי והן על הכבוד הגדול שיתנו לי ופרסום שמי בעיתונות.

כל המחשבות הללו, ממשיך הצייר המפורסם לתאר, ניקרו במוחי מעת קבלת הפרוייקט של הציור המיוחד ובפרט ובמיוחד לקראת סיום הציור, כאשר כל העת התרוצצו במחשבתי ובליבי החיוב והשלילה שבפרוייקט הזה. כשחזרתי לחדר עבודתי וראיתי שחלקו של הציור מקושקש התעלפתי בחשבי שבוודאי חלק הציור שנמחק עבר צנזורה וביקורת מאחד הציירים ובאמת עשיתי שם שגיאה ואולי אף שגיאה חמורה, כך שכל עבודתי ועמלי - לשווא הוא... זו גם הסיבה לכך ששום תרופה לא הועילה להקציני, כי לא יכולתי לשאת את הדבר הזה. ואז בא חברי ולחש לי באוזני, שבכלל לא מדובר כאן בביקורת של צייר שמחק את חלק הציור, אלא פשוט חתול שעלה על השולחן ושפך את הדיו. ועכשיו מובן שנחה דעתי - סיים הצייר המפורסם את הסברו.

והרבי הריי"ץ נ"ע בסיימו את המשל אמר, שהביא את המשל מהצייר מכיוון שזה בדומה למקצוע של הבן - אדריכלות. והוסיף, שהציור המופלא והמיוחד זוהי התורה, כידוע מהמדרש שהקב"ה ברא את עולמו ע"י התורה, שזוהי גם לעיני העמים חכמה גדולה ונפלאה, ואם בא חכם גדול מאד ומנסה ח"ו, למצוא משהו פגום, ח"ו, בציור הנפלא הזה, נו! אבל כשמדובר שהמחיקה נעשית ע"י בעל-חי, חתול בסך-הכל - אין מה להתפעל...

דברי הרבי פעלו מאוד על הבן האדריכל ולא רק שלא לעג כו' אלא שנהפך לחסיד והקים משפחה לתפארת החסידות. הרה"ח ר' מנחם מנדל טננבוים הי"ו, "כפר חב"ד", י' מנחם-אב תשנ"ט, ע' 66

ברצוני להעלות על הכתב את הרושם הכביר שעשה רבינו על יהדות ארה"ב בבואו בט' אדר ב' להשתקע בה, צורתו הזוהרת היתה מאירה כשמש על הארץ, וקהל מאות החסידים היה מאד נרגש למראהו הקדוש והטהור, לא אשכח לעולם את מבטו החודר עלי, ולפלא שכשבא אבי מורי הרה"ג ר' נפתלי זצ"ל רבה של באדן לבקר בלילה עם משלחת של "אגודת הרבנים", מסר לו דרישת שלום מבניו, ממני ומאחי שלמה, שראה אותם בקבלת פנים, ושאל את אבי למה לא הבאת אותם כעת שנית!

מהענין להדגיש כי רבינו ראה אותנו חמש שנים לפני כן בווינה, בהיותנו ילדים קטנים ובשנת ת"ש היינו כבר בחורים בתלבושת אחרת, ובעיני החודרות הכיר אותנו מיד, למרות שהיו מאות אנשים בקבלת הפנים לכבודו.

באותו מעמד לבש את השטריימיל של שבת, והיה בזה חידוש גדול שבימות החול יחבוש לראשו את השטריימיל - וכך גם עשה - שנה לפני הסתלקותו - בשנת תש"ט, ביום שקיבל את האזרחות האמריקאית, ורמז בזה כי הוכיח בלבישת השטריימיל ששמח על שמילא שליחותו בעוה"ז לפתוח את שערי ארה"ב לפני התורה, כי על ידו נערכה המהפכה הכללית של היהדות בארה"ב.

ענין לבישת השטריימיל לציין היום טוב שלו במיוחד, הן בבואו לארה"ב כאשר החל בשליחותו הגורלית, והן בקבלו את האזרחות, כאשר הרגיש ששליחותו שהוכתרה בהצלחה נסתיימה.

מיד בבואו הקים ישיבות קטנות ותלמודי תורה מה שהיה בגדר חידוש בארה"ב - ולמרות היותו מוגבל הן בבריאות והן באמצעים כספיים דאג להכין מלמדים כשרים ות"ת בדרך אבותינו על טהרת הקודש.

באותה תקופה היה נדרש מסירות נפש לגדל זקן ופאות, והודות לרבינו נתרבו צעירים ששמרו על הצלם-אלוקים וגידלו זקנם ופאותיהם, עד שכיום אין בכך כבר כל חידוש, ואדרבה אותם שהם שונים הם מהמתמיהים. מרשימות הרה"ח ר' אליהו חיים קרלבוך ז"ל, "כרם החסידות", אדר תשמ"ז, ע' קמ"ג

בשנים לפני קבלת הנשיאות סיפר פעם כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל: ידוע שחותני הרבי הריי"צ סבל ברגליו, והיו צריכים לחבוש אותן כמה פעמים ביום. באותם ימים הורה הרבי לחובשים להקפיד לסיים חבישת רגל אחת לפני הסרת התחבושת הישנה מהרגל השניה. ונימוקו עמו - כדי שאם יבוא משיח באמצע, יצטרכו להתעכב פחות, ולא יהיה צורך להמתין רגע אחד יותר מההכרח. (מפי השמועה) הרה"ח ר' אלתר אליהו הכהן פרידמן שליט"א, "כפר חב"ד", כ"ח חשון תשס"ו, ע' 10

פעם בא לפני האדמו"ר הרש"ב זצ"ל, אחד מבני אנשי שלומו, להרשות לו ליסע לארה"ק. הרבי לא הסכים. אך פלוני הלז נסע בלא רשות, ונדחה שם מדחי אל דחי, ונהג כאחד הקלים הרקים, וכמנהג לבושיהם. אחר שנים רבות, כשהאדמו"ר הריי"צ זצ"ל היה בביקור בארה"ק, ובואו נתפרסם בחוצות. פלוני הנ"ל נתעורר לראותו, והלך ושב כמה פעמים, שלא העיז להראות את פניו, עד שלבסוף החליט לבא אל הרבי, לבוש כאחד הקלים, לא כראוי.

הרבי זצ"ל קיבל את פניו. באומריו אליו: מי שמוכרח לבוא הוא בא בין בלבושים בין שלא בלבושים. כן כשיגיע העת לביאת משיח, בא יבוא בכל אופן, בין יהיו בני ישראל בלבושים הגונים ובין שלא בלבושים, אמנם מה טוב לקבלו בלבושים נאים. (שמעתי מהר"ר יואל פרידמן) הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ח) ח"ב, ע' רי"ט

לאחר הסתלקות הרבנית שטערנא-שרה נ"ע, היה מתאסף מדי יום מניין לתפילת שחרית אצל הרבי הריי"צ בשעה תשע בבוקר. בוקר אחד נשאר הרבי הריי"צ לאחר התפילה במקומו ועיין בספר. בקצה החדר עמד הרה"ח ר' שמואל ע"ה לויטין ושוחח בלחש עם חסיד אחר. הם שוחחו בקול שקט מאוד, והיו משוכנעים שהרבי איננו שומע את שיחתם. תוכן השיחה היה הענין שמשיח יבוא "בהיסח הדעת". ר' שמואל נימק זאת בכך ש"המשיח אליו אנו מצפים - לעולם לא יבוא, והמשיח שעתיד לבוא - לא אליו אנו מצפים". כוונתו היתה שאנו מצפים לטוב גשמי, אבל האמת היא שאז יהיה גילוי אלוקות.

לפתע פנה הרבי הריי"צ לר' שמואל ואמר לו: "שמואל, הערסט שמואל, ווען משיח וועט קומען - וועט דיין פוס אויך זיין געזונט" [=שמואל, השומע אתה שמואל, כשיבוא משיח - גם רגלך תבריא] (ר' שמואל לקה אז ברגליו, והרבי התכוון כנראה לומר שאין להמעיט בחשיבות הטוב הגשמי שהיה בביאת המשיח). "כפר חב"ד", ח' מנחם-אב תשס"ג, ע' 43

אספר דבר פלא. שבחודשי הקיץ תש"י כתב לי אבי ע"ה מכתב מארץ ישראל בבקשה להזכיר אצל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל [שעוד היה לפני ההנהגה] איזה קרוב משפחה שהיה לו ירידה ברוחניות, וכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל שאל אותי בן כמה הוא, וביאר לי שאלתו כי חפץ הוא לידע אם בשנת תרפ"ט, כשהיה חותנו הרבי הריי"צ בארץ ישראל, ראה אותו, דאם כן בוודאי יחזור למוטב... וענית לך שידועני שהוא ראה אותו, והרבי הררה קצת ואמר דאם כן הוא ישוב למוטב. ואכן לא עברו ימים מועטים ונתהפך לבבו לטוב וחזר לדרך הישרה. ודבר זה חרוט בזכרוני שאמר שאם חמיו ראה אותו שמוטב שיחזור למוטב... הגה"ח רבי יואל כהן שליט"א, "בצילא דמהימנותא", וישב תשע"א, ע' י"ח

עשר בשביל שתתעשר

ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שכאשר האדם למטה מחליט לתת לצדקה סכום שאינו לפי יכולתו בהווה, באותה שעה פותחים מלמעלה צנורות חדשים על ידם יקבל השפעה נוספת למען יוכל למלאות הבטחתו, ובפרט ע"פ הידוע דרשת רז"ל על הכתוב עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר, וכבר נאמר ובחנוני נא בזאת אמר ה' צב-אות. מכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש צוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ט) חלק י"ד, ע' רי"א

ראשית חכמה

הרבי הריי"צ אמר: תורה בלי יראת שמים, למה היא דומה? - לנברשת חשמלית בלי נורות ולטלית קטן בלי ציצית. (מפי השמועה) הרה"ח ר' אלתר אליהו הכהן פרידמן שליט"א, "אוצר פתגמי חב"ד" (קה"ת תשס"ב) ח"ב, ע' 171

רמז יום ההסתלקות

חסידים מצאו רמז בתורה ליום ההסתלקותו של הרבי הריי"צ: "כל אשר יעבור תחת השבט (-חודש שבט) העשירי (-יום העשירי לחודש זה) יהיה קדש לה". כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש צוק"ל, "ליקוטי שיחות" (קה"ת תשנ"ט) חלק י"א, ע' 228

ומקרבת לתורה

אוהב את הבריות ומקרבת לתורה (אבות א, י"ב). קרב את הבריות אל התורה, אך אל תגרור, חלילה, את התורה אל הבריות. העלה את הבריות אל הקדושה. אל "תתאים" ח"ו את דרישות התורה להשקפת הבריות... (הרה"ק הריי"צ מליובאוויטש זצ"ל) הגאון רבי בנימין אדלר שליט"א, "יינה של תורה-אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' ל"ז

תחנות ביארציט

כמה ששאלני מאז אם נוהגים אצלינו לומר תחנות ביום ההסתלקות של צדיקים. הנה בטח ידוע לו שגם ביו"ד שבט אומרים תחנות, ופעם שאלתי את כ"ק מו"ח אדמו"ר וענני, ווען איז נאך אזא גוטע צייט אויף אויסבעטען ווי אין די טעג. מכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש צוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ח) חלק ז', ע' שי"א

אוויר של תורה

לימוד התורה בכל יום ויום נוגע בנפשות ממש, לא לכד בנפש הלומד, כי אם גם בנפשות בני ביתו, שאז אוויר הבית הוא אוויר תורה ויראת שמים. (אגרות קודש אדמו"ר הריי"צ ה' עמ' רעז) "כפר חב"ד", י"ג טבת תשס"ו, ע' 10

העוסקים בחינוך

...שמענו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע עפ"י מרז"ל שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה אשר כל העוסק בחינוך הכשר המקרב את לבן של בני ובנות ישראל לאבינו שבשמים, הנה שכרם ביחוד הוא, נחת אמיתי מיוצאי חלציהם הם. מכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש צוק"ל, "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ח) חלק ז', ע' ל"ג

חסידות

חסידות בנויה על "דווקא", דווקא כך ולא אחרת.

הקב"ה היה יכול לברוא עולם רוחני, וברא דווקא עולם גשמי; היה יכול לתת את התורה למלאכים, ונתנה דווקא לבני אדם; היה יכול להרים את כל ישראל לשמים ושם לתת להם את התורה, ונתנה להם דווקא בעולם הזה הגשמי; היה יכול לברוא את האדם ללא יצר-הרע, ועשאו דווקא עם יצר-הרע; היה יכול לעשות שכולם יאהבו את עם-ישראל, ועשה דווקא שכל האומות שונאים את ישראל...

כל ה"דווקאים" האלו, ועוד עשרות-אלפים כמוהם, תלויים ב"דווקא" אחד, והוא: שירצו דווקא את האמת... (איגרות קודש אדמו"ר הרי"צ עמ' תמוח). "כפר חב"ד", כ"ג אדר-א' תשס"ה, עמ' 8

הרה"ק המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זי"ע

יומא דהילולא - כ' אב

הגאון החסיד המקובל רבי לוי יצחק נ"ע, היה דור רביעי, בן אחר בן, לכ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק", מצאצאי בנו בכורו הרה"ק רבי ברוך שלום נ"ע...

אביו ר' ברוך שניאור, היה בנו של הרה"ח ר' לוי יצחק ז"ל, בנו של רבי ברוך שלום. הוא היה מחסידיו ושומעי לקחו של כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, והיה ידוע בגדלותו בכל חלקי התורה...

רבי לוי יצחק נולד לרבי ברוך שניאור והרבנית ביום י"ח ניסן תרל"ח, בעיירה פודוברונקה ליד האמיל ברוסיה הלבנה, ונקרא שמו בישראל לוי יצחק, על שם הסבא - אבי אביו - רבי לוי יצחק אשר נפטר, בדמי ימיו והוא בן ארבעים וארבע בלבד.

רבי לוי יצחק למד תורה אצל דודו זקנו, רבה של פודוברונקה, הרה"ג ר' יואל חייקין אשר, היה תלמיד מובהק של הרה"ח ר' פסח מאלאסטובקר.

בגיל צעיר ניכר היה כבר בגדלותו הגאונית ובכשרונותיו המזהירים...

הרב ר' לוי יצחק הוסמך בצעירותו להוראה מגאוני דורו, ביניהם: הגאון רבי חיים מבריסק והגאון רבי אליהו חיים מייזל מלודז'...

רבי לוי יצחק התווכח פעם עם הרה"ג רבי בנימין זקהיים, מי שהיה רב ביקטרינוסלב, אודות אפיית מצות מכונה (הרב זקהיים היה משתמש במצות אלה). רבי לוי יצחק הוכיח לו טעמיו ונמוקיו על מה ולמה אין להשתמש במצות-מכונה. על אחת מהוכחותיו אמר לו הרב זקהיים כי זוהי "עם-הארצות". ענהו רבי לוי יצחק בתוקף: איך אפשר לכב' להתבטא כך - כאשר יש לי סמיה משנים-עשר גאונים!

בהגיעו לפרק האיש מקדש, בא רבי לוי יצחק בקשרי שידוכין עם הרבנית חנה, בתו של הגאון רבי מאיר שלמה ינובסקי ז"ל, שהיה רבה של ניקוליוב.

הצעת הנכבדות היתה של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

החתונה התקיימה - ביום י"ג סיון תר"ס (בביתו של נגיד העיירה, מר ברישקובסקי ז"ל).

כמה שנים - מספר הרה"ח ר' שמואל גראסמאן - ישב הצעיר רבי לוי יצחק סמוך על שולחן חותנו ופומיה לא פסיק מגירסא. נוהג היה רלו"י ללמוד שמונה עשרה שעות ביממה, ורק בשעה החמישית לפנות בוקר עלה על יצועו לישון לאחר שהספיק לקרוא קריאת שמע של שחרית עם תפילין, ובשעה התשיעית כבר התפלל בצבור עם המנין הקבוע של תפילת שחרית.

קביעות היתה לו - להנ"ל - ללמוד בצוותא עם הרב מאיר שלמה, בשעה החמישית לפנות בוקר, ולא אחת היה ר' מאיר שלמה מראה לו איך חתנו ר' לוי יצחק מכין עצמו לישון לאחר ששקד והגה בתורה כל הלילה.

קרוב לעשר שנים סמוך היה רבי לוי יצחק על שולחן חותנו בניקוליוב, עד שנת תרס"ט.

הרב מאיר שלמה היה, כאמור, אביה של הרבנית חנה ע"ה, אשת הגאון רבי לוי יצחק, ובביתו אשר בניקוליוב היה חתנו סמוך על שולחנו כמה שנים, עד אשר נקרא לכהן פאר כרבה של יקטרינוסלב.

בהיותו סמוך על שולחן חותנו, נולד להורים המאושרים בנם-בכורם, רבי מנחם מענדל, ה"ה כ"ק אדמו"ר הכ"מ [מליובאוויטש צוק"ל] אשר נולד בי"א ניסן תרס"ב, בניקוליוב, מערי הפאר של הענקים לבית חב"ד.

הרב ר' לוי יצחק עלה לכהן פאר כרב בעיר הגדולה יקטרינוסלב בגיל צעיר, בהיותו כבן שלושים ואחת, בשנת תרס"ט. רבי לוי יצחק קיבל את המינוי - בעודו סמוך על שולחן חותנו בניקוליוב - לפי פקודת רבו, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, אשר ציוה עליו לקבל את הרבנות, ואף עשה ופעל רבות בנידון.

בתקופת רבנותו ידע הרבה התנכלויות נגדו. בעיקר סבל מהתנכלות השלטונות אליו אשר ידעו היטב מה מידת השפעתו על הקהל, עמידתו ללא חת על משמר היהדות, התורה ומצותיה, וכי לא יותר אף על קוצו של יו"ד בכל הנוגע והקשור אל הדת.

אך הוא עמד נגדם בגבורת ארי, ולא קם ולא זע מפני אותם מחבלי כרמים. הוא עשה את אשר מוטל עליו ללא פניות, ללא מורא וללא מחשבה מה יהיה ביום המחר, פן יאסרוהו בנחשתים או יעבירוהו אי שם לארץ גזירה, ממנה אין דרך חזרה.

היה פה מפיק מרגליות ומעין המתגבר. כאשר פתח את פיו בדברי חסידות או קבלה, לא היה שום כח מסוגל לעצרו. זרם של מי מעין החכמה, קבלה, גימטריאות, נוטריקון וכו' קלחו מפיו בשטף כזה אשר קשה היה גם לבעל מוח חריף לעמוד בתלם ולעקוב אחר כל היוצא מפיו. הבנתו, עמקותו, חריפותו וכח זכרונו הפליאו את כל אשר בא אתו במגע כלשהו.

כוחו לא היה בפיו בלבד. היה ספרא רבא וישב שעות על שעות לכתוב הערותיו וחיידושויו בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר.

רבי לוי יצחק היה גאון בהלכה, ומרבה להשיב לשואליו הרבים בדבר ה' זו הלכה. הוא היה חכם הרזים. מגדולי יחידי הסגולה שבדורו במקצוע זה של תורת הקבלה. רבי לוי יצחק היה מנהיג, שניהל עדתו עשרות בשנים, כשכל אחד מן הקהלה רואה בו אב ומורה דרך, והכל נהנים ממנו עצה ותושיה. רבי לוי יצחק היה מגדולי עסקני הכלל בדורו, ומאבירי הלוחמים במלחמות ה' במסירות נפש עד להסתלקותו בגולה.

כל אלה עשאוהו לאיש אשכולות מורם מעם, הגבוה משכמו ומעלה. אך המיוחד שבו - היותו מעין הנובע, המחדש והמגלה רזי תורה בדרך מאירה ומשמחת שלא היתה ידועה לפניו, הן בעל פה והן בכתב. אם בדרך "הרגילה" של לאסקוי שמעתתא אליבא דהלכתא, ואם בדרך המקורי של שילוב ואיחוד הרמז והסוד, ומציאת ה"פנימיות" שבכל דבר ומאורע.

רבי לוי יצחק היה משמיע ברבים שיעורים, או דורש, בהזדמנויות שונות. בכל שבת-קודש, בעלות המנחה, בעת רעוא דרעוין היו אנשיו-חסידי-תלמידי מתכנסים בבית הכנסת ושומעים ממנו שיחות רצופות וארוכות, מענין לענין, המיוסדות בעיקר על המדרש לפרשת השבוע. גם לפני בודדים שביקרו אצלו, או לפני קבוצות של מספר אנשים שהזדמנו לביתו, היה מרצה בשטף רב את חידושי המיוחדים במינם, כשקהל השומעים עומד נפעם ומשתאה לגילויים הנשגבים של אור עליון.

רבי לוי יצחק היה יושב תכופות וכותב שעות ארוכות, וממלא גליונות-גליונות של חידושי תורה. מתחת קולמוסו היו ניתזים ניצוצות של נביעת המוחין שלו כנחל שוטף המפכה במים חיים. רבים מספריו כתב כהערות על שולי גליונות. כן ניהל חליפת שו"ת ענפה בהלכה, בקבלה ובחסידות. בכל הזדמנות שבאה לידי היה מרבה לכתוב, שעות רבות בכל יום, מתוך חדוות יצירה זוהרת של שפע בלתי נפסק.

היה זה בליל ט' ניסן תרצ"ט. בשעה 3 לאחר חצות נשמעו לפתע דפיקות בדלת בית הרב, אשר ברחוב באריקאדנאייא 13 בעיר יקטרינוסלב. כאשר פתחה הרבנית את הדלת, עמדו מולה ארבעה מאנשי הנ.ק.וו.ד. - "היכן הרב שניאורסאהן?" - שאלו מיד עם הכנסם לבית.

בעוד שהרבנית נכנסה להודיע לבעלה הרב על ה"אורחים" הבלתי-קרואים, צעדו הארבעה אחריה ונעמדו כל אחד ליד כל דלת מדלתות הבית. הם קראוהו מיד אליהם, והמבוגר שביניהם הצביע על הוראת-חיפוש וצו-מעצר שבידו. מספר שעות עבדו ללא הפסק לרגע. בשעה שש בבוקר, לאחר שכבר הספיקו לחפש ולחטט בכל החדרים, נענה הגדול שביניהם:

- "רבי, התלבש ובוא אתנו!" מאחר שזה היה סמוך לחג-הפסח, והוא בחכמתו ראה את הנולד שבחג הפסח לא יוכל להיות בבית - ביקש מהם לאפשר לו לקחת עמו חבילה קטנה בת שני קילוגרמים מצות, והם לא מנעו בעדו. רק כעבור חמשה חדשים נודע לה [לזוגתו הרבנית חנה ע"ה], כי למחרת מאסרו, ביום י' בניסן, העבירוהו לבית הכלא בקיוב!

במחצית חודש אלול תרצ"ט - אוגוסט 1939 למספרם - החזירוהו לדנייפרופטרובסק (יקטרינוסלב), וכך נוצרה האפשרות להעביר לו מדי עשרה ימים, חבילה עם מצרכי אוכל. אך, לעומת זאת, לא הסתננה החוצה שום ידיעה משלומו ובריאותו. היו אמנם רופאים ועובדים אחרים - אנשים מוכרים - שראהו מדי יום ביומו, אך פחדו למסור איזו ידיעה ממנו, וכאשר קרה שאנשים מסוימים העיזו למסור לה דרישת שלום התברר לאחר מכן כי אין זה נכון כלל.

אנשי ה-נ.ק.וו.ד. עשו מאמצים מרובים למצוא הוכחות נגד הרב על פעילותו נגד המלוכה, אשר לשם כך עומד הוא בקשר מתמיד עם גורמים שונים מחוץ למדינה, וכן עם מחותנו הרבי שניאורסאהן מליובאוויטש, ולכן יש לגזור עליו משפט מוות בתור מורד במלכות. אולם, למרות מאמציהם, העלו חרס בידם, והרב עמד על גירסתו כסלע איתן ולא הודה בשום אשמה שטפלו עליו. בלית ברירה נאלצו לגזור דינו להגלות למקום מרוחק, מקום שם אין ישוב יהודי, בכדי שלא תהיה לו באפשרות לנצל השפעתו על איש.

גזר הדין: חמש שנות גלות למזרח אסיה! צ' - י - א - י - ל - י. שם של עיירה נדחת בקאזחסטאן, במזרח אסיה הרחוקה. למקום - לא - מקום זה, הגיע הרב ביום השני, י"ט בשבט ת"ש, לעת ערב. לאחר חג הפורים אותה שנה, החליטה הרבנית להצטרף אליו במקום גלותו. דרכה הראשונה היתה - מוסקבה, ומשם נסעה דרך של חמשה ימים עדי הגיעה לצ'איילי. למרות הקשיים המרובים, לקחה אתה מצות ויין כשרים לפסח. היא הצליחה איכשהו להשיג גם מצרכים אחרים במוסקבה אשר יספיקו לו לתקופת זמן. כן לקחה אתה ספר תהלים עבורו.

בשהותה במוסקבה השתדלה ללא הרף אולי יעלה בידה לשחרר את בעלה הגולה. אך, כל מאמציה עלו בתוהו. [שנות מאסרו וגלותו וסבלו מתואר באריכות בס' "תולדות לוי יצחק"].

השחרור ביום החמישי, מיד אחר חג הפסח, כ"ז ניסן תש"ד (20 באפריל 1944), הגיע הרב לאלמא-אטא. חולשתו של רבי לוי-יצחק הלכה וגברה; הוא הצליח להתהלך רק בקושי וגופו המשיך להצטמק בצורה מבהילה. בימיו האחרונים היה כבר חלוש ביותר. "הלא תראה - הצביע על היד שלו לאיש שיחו - כי לא נשאר על גופי אלא עור ועצמות בלבד. טעמה של אכילה אינני חש כלל - - -".

על היום האחרון ולילו, אור ליום הרביעי, מספר אחד שעמד כל הלילה ליד מטתו:

ביום השלישי בערב, בלילה השייכת ליום הרביעי, זכיתי אני ועוד אחד לעמוד כל הלילה ליד מיטתו ולשמשו. שפתותיו מלמלו ללא הרף, אך קולו לא ישמע ולא דיבר מאומה.

לפתע התעורר, פתח את עיניו, וביקש להביא לו מים לנטילת ידים. כאשר הגישו לו את המים - נענה: - "מען דארף זיך אריבער כאפן אויף יענער זייט!" (יש להתכונן לעבור לעולם אחר).

היו אלה דבריו האחרונים באותו יום - ולא יסף. רק שפתותיו נעות וקולו לא יישמע.

למחרת, ביום הרביעי, יום העשרים לחודש מנחם-אב, שנת חמשת אלפים שבע מאות וארבע לבריאת העולם, הורע מצבו באופן אנוש. בבוקרו של אותו יום לא פסקו שפתיו מלמלמל בלי הרף. מכאוביו היו גדולים ביותר, וכמה פעמים רמז להושיבו או להפכו על צדו. ר' הירשל רבינוביץ, שאף הוא עמד ליד מטתו, הטה אזנו לשמוע מה מרחשין שפתותיו ושמע מלים מקוטעות יוצאות מפיו באנחה: ועקבותיך לא נודעו - - - אי, עקבות משיחא - - - עקבות משיחא - - -

לעת ערב הרגיש מאוד ברע והבהילו אליו את הרופא אשר רשם לו כמה תרופות. הוא עוד הספיק לטעום משהו מן התרופות הללו. אחדים ממקורביו שהיו באותה שעה בבית, לא משו ממטתו. הם הרגישו כי הקץ קרב וכי הגרוע מכל יתרחש בשעות הקרובות. הם מלמלו חרישית פסוקי קריאת-שמע ושאר פרקי תפילה הנאמרים עת מגיע זמנה של הנשמה להפרד מהגוף.

לא ארכה השעה, ובטרם שקעה החמה, נצחו אראלים את המצוקים - - -

נשמתו של אותו גאון וצדיק נפרדה מעל גופו הטהור ועלתה לשמי רום, חזרה למקור מחצבתה, להתדבק בחיי החיים ב"ה.

ביום הסתלקותו של מוהרלוי"צ נ"ע - מספר הרה"ח ר' יוסף נימיויטין ז"ל - הגיע אלי ר' משה חיים דובראווסקי, כשהוא מודאג, ואמר, כי ר' לוי'ק אמר בצוואתו שמי שלא טבל במים לא יגע בגופו. מיד

הלכנו שנינו לאגם מים שם עבר "אריק" (נהר). המים היו קרים מאד וזרמו בזרם אדיר וחזק מההרים הגבוהים המפרידים בין סין לבריה"מ. במרוצתם היו המים סוחפים אתם אבנים וכו' והרעש היה גדול מאד; ממש אי אפשר היה לשמוע איש את דברי חברו. בעודני עומד ותוהה, פשט רמ"ח את בגדיו וקפץ למים במקום ששם היתה סכנה גדולה של טביעה, כי המים סחפו במרוצתם את כל אשר נקלע בדרכם. בראותו כך, עשיתי גם אני כמוהו וטבלתי שם גם אני, וכך יכולנו ללכת אחר ארונו של הצדיק נ"ע.

בצהרי יום החמישי - לאחר שמקורביו של הרב ביניהם יהודים מלניגרד, רוסטוב וחרקוב, גמרו להתעסק בטהרה - יצאה ההלויה מבית הרב, בנשאם את גופת רבם הטהור והמזוכך למנוחתו האחרונה. באלמא אטא. מתוך "תלדות לוי יצחק" (קה"ת תשנ"ה) ע' 760-29

כאשר אאמו"ר ז"ל למד לקבל 'סמיכה' לרבנות, החליט - מאיזה טעם שהוא - לנסוע להיבחן ולקבל 'סמיכה' אצל כמה וכמה מגדולי ישראל שלא היו מחוגי החסידים, כמו הגאון רבי חיים מבריסק והגאון רבי אליהו-חיים מייזל מלודז', ועוד הרבה מה'עולם' שע' גדולים" בזמן ההוא.

כיון שעל-פי לבושו היה ניכר על אאמו"ר עובדת היותו חסיד, ומה גם שנודע שהוא ממשפחת בית הרב - הרבה ר' חיים לייגעו בבחינה, שמא יצליח להשתמט מלתת לו סמיכת חכמים. וכשנוכח לדעת, בסופו של דבר, שלא יעלה בידו להשתמט מנתינת הסמיכה, הפטיר ואמר: "געוואלד, ר' לויק! אזא גוטע קאפ, אין וואס האט איר עס אריינגעלייגט?!...!" [=אבוי, ר' לויק! ראש כזה טוב, במה השקעתם אותו?!...]. כוונתו היתה לכך שאאמו"ר ז"ל השקיע את ראשו בלימוד חסידות וקבלה! [...] כדי לקבל 'סמיכה' הוצרך המועמד לקבלת הסמיכה לשהות במחיצתו של ר' חיים בריסקער - בחדר בית-הדין - בשעה שהיה פוסק שאלות, והיה מתבקש ע"י ר' חיים בריסקער לחוות דעתו איך צריך לפסוק. בין השאלות שהופנו אליו היתה גם שאלה שהגיעה לר' חיים בריסקער בעיצומו של חג הסוכות - ביום טוב שחל בשבת או בשבת חול-המועד, ובכל אופן, לאחר כניסת השבת - על-דבר אנשי החצר שמשתמשים בסוכה אחת ושכחו לעשות עירוב-חצירות. כשר' חיים בריסקער הפנה את השאלה לאאמו"ר, נענה אאמו"ר והשיב מיד - הסוכה עצמה מערבת. ר' חיים בריסקער נהנה מה'המצאה', ואישר שהפסק הוא כדברי אאמו"ר ("תורת מנחם" ח"ג). כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש

נפגשתי עם הגה"צ רבי לוי-יצחק שניאורסון נ"ע מספר פעמים בשנת תרפ"ג, תרפ"ד ותרפ"ה, כשלמדתי ביישיבת "תומכי תמימים" בחרקוב, שפעלה שם במחתרת. מפעם לפעם היה הגה"צ רבי לוי-יצחק מגיע לעיר בשל ענייני יהדות ועסקנות הכלל, וכך נזדמן לי לשוחח עימו. אחר-כך, עברתי ללמוד ביישיבה בנעויל.

בשנת תרפ"ט, נסגרה גם הישיבה בנעויל, וההנהלה שלחה מספר בחורים מבוגרים ואני ביניהם ליקטרינוסלב, שם שהינו קרוב לשנה. באותו זמן, כיהן רבי לוי יצחק כרב העיר, עד שנאסר בשנת תרצ"ט.

מידי שבת-קודש היה עולה ל"מפטיר", אף קיבל גם "הגבהה". את ספר-התורה היה פותח לכל רוחבו בזרועות פרושות, וכשהגביה, ניתן היה לראות, בערך, כתשעה עמודי ספר-תורה. לאחר הגלילה, היה מוסר את ספר-התורה למישהוא, חוזר למקומו ליד התיבה ואומר את הברכות וההפטרה. את ההפטרה נהג לקרוא באיטיות ובהטעמה מיוחדת, והכל הרגישו בשעת מעשה, שהוא מכוון כוונות על-פי הקבלה.

כששמעתי את רבי לוי-יצחק קורא את ההפטרה, נזכרתי בסיפור אודות אדמו"ר הזקן, כפי ששמעתי בזמנו מפי זקני החסידים.

בעת שהמחלוקת בין החסידים והמתנגדים בימי אדמו"ר הזקן היתה נטושה בכל עוזה, הגיעו הדי המריבה עד ארץ-הקודש. שלחו מקובלי ארץ-ישראל נציג משלהם, שהיה גם גדול בנגלה דתורה, כדי לתהות על קנקנו של "המגיד מליאזני". הנסיעה לליאזני ארכה למעלה מחודש, ואחת התחנות היתה בעיר האמיל. הנציג הגיע לעיר ביום שישי ובילה את השבת אצל המרא-דאתרא, הגה"ח ר' יצחק-אייזיק הלוי עפשטיין, שהיה מחסידי אדמו"ר הזקן ונקרא בפי החסידים, "ר' אייזיק מהומיל". במשך השבת נשא ונתן האורח מארץ-הקודש עם ר' אייזיק בנגלה ובנסתר, והתפעל מאוד כשנוכח לדעת, שלרב זה עשר ידות בנגלה ובחסידות כאחת, וכשנודע לו שהרב הינו מתלמידי אדמו"ר הזקן, סיפר לרב שהוא נוסע בשליחות מקובלי ארץ-ישראל אל רבו, כדי לתהות על קנקנו ולדווח להם על התרשמותו. הגאון ר' אייזיק לא הגיב על עצם הדבר, רק ביקש מהאורח שבדרכו בחזרה מליאזני לארץ-ישראל, יסור שוב להאמיל ויספר לו, לרב, מה ראה ומה שמע שם. כעבור מספר ימים, האורח-המקובל הגיע שוב להאמיל ובא לבית הרב. הגאון ר' אייזיק תמה ושאל, האם האורח היה בכלל בליאזני. האורח השיב שהיה, והוסיף, שעם הרבי עצמו, אדמו"ר הזקן, לא החליף אף לא משפט אחד, "ולכן הספקתי לשוב כל-כך מהר". שאל אותו ר' אייזיק, מדוע לא דיבר עימו? השיב האורח: "הגעתי לליאזני ביום הקריאה, והרבי עצמו היה הקורא בתורה ואף עלה ל"שלישי". כששמעתי את קריאת-התורה שלו, הבחנתי שהרבי מכוון בשעת מעשה את כל הכוונות של הרמ"ק והאריז"ל ואינו טועה אף לא בתג אחד, ולא-כל-שכן, שכל הטעמים מדויקים. כששמעתי זאת, הדבר הספיק לי, ולא הייתי צריך להיכנס אליו ולדבר עימו. עכשיו אני יודע בבירור, שקדוש-אלוקים הוא הרבי".

וכך, כל מי ששמע את קריאת-ההפטרה מפי הגאון רבי לוי-יצחק, גם מבלי שתהיה לו ידיעה בקבלה, חש בוודאות, שיחד עם הקריאה עם כל ה"תגים" של הטעמים, הוא מכוון על-פי הקבלה. וכן, בכל שבת-קודש, בעת רעווא דכל רעווין, בסעודה שלישית, היה הגאון רבי לוי-יצחק חוזר מאמר דא"ח, ומבאר על-פי קבלה. כל מאמר נמשך שעה ארוכה. "ר' מענדל" (כפר-חב"ד תשנ"ז) ע' 296

הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל, [אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש] ערך פעם מגבית בעירו לטובת ישיבת "תומכי תמימים". בדרשה חוצבת להבות אמר בין השאר:

ידוע מה שהגמרא אומרת (שבת דף קמ"ז ע"ב) אודות אותו תנא, שקרא "החרש היה לבס" במקום "החדש הזה לכם". בשלוש מילים אלו רמוזים שלושה דברים שמונעים את האדם מלתת לצדקה ביד רחבה, גם כאשר מדברים אליו דברי התעוררות.

החרש - הדברים אינם נקלטים כדבעי, וכמו אדם חירש שאינו שומע. היה - גם כאשר כבר שומע, הרי זה עניין של עבר ("היה") שאינו שייך להווה. לבס - גם כאשר הוא קולט שהדברים שייכים להווה, הם נשארים בלב, האדם מסתפק ברצון טוב, באומרו "רחמנא ליבא בעי", והדברים אינם מגיעים לידי מעשה. תמורת זאת צריך להיות:

החדש - מלשון חידוש. חידוש, כטבע האדם שדבר חדש הכל רצין לקראתו. הזה - הדבר נוגע לו לפועל, בבחינת "מראה באצבעו ואומר זה". לבס - הדבר נוגע לכל יהודי ששומע את דברי התעוררות. "אספקלריה", ואתחנן תשס"ח, ע' י"א

הסיפור דלהלן אירע בשנת תרצ"ה. באחד הלילות, בשעה 11, נשמעה לפתע נקישה קלה בדלת ביתו של הרב [הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון צוק"ל]. היתה זאת אשה באה בימים אשר נעצרה ליד הדלת

וסקרה את כל החדר באם אין שם איש זר. כאשר השתכנעה כי אין שם איש - נגשה חרישית אל הרב. "רבי - לחשה באזניו - "הנני באה כעת מעיר רחוקה אשר לא אוכל לנקוב בשמה. בעוד כשעה, בחצות, יבואו לכאן בתי וחתני. שניהם תופשים משרות ממשלתיות בכירות ובואם לכאן כרוך בסכנה מרובה. רק לאחר בקשות ותחנונים מצדי, הבטיחו לי לבקר אצל רב יהודי שיסדר להם חופה וקידושין כדת וכדין. אבל תנאי התנו עמי, שהחופה תתקיים אך ורק בביתך, אדוני הרב, ולא אצל שום רב אחר. ולכן באתי להודיע הדבר לפני הרב למען ידע את אשר לפניו!" בדיוק בחצות הלילה, בשעה השתים-עשרה, הגיעו השנים לבית הרב. הם הועברו מיד לחדר צדדי, להסתיר מעין רואים. הרב התחיל בהכנות לחופה. ראשית - יש להשיג מנין יהודים. השעה כבר אחרי חצות, הרחוב שמם וריק ונפש חיה לא נראית בו. רבוננו של עולם, מאין לקחת בשעה כזו עוד שמונה יהודים למנין?! את החופה יש להעמיד בכל מחיר. כל דחיה לא באה בחשבון. יש לאתר שמונה יהודים כשרים, כלומר, אנשים שאפשר לסמוך עליהם אשר ישמרו על סודם ולא יספרו לאיש מכל אשר ראו. אחרת, חייו של הרב, של הזוג הצעיר ושל שאר הנוכחים בסכנה. לא עברה מחצית השעה ובחדר היו כבר תשעה יהודים. רק אחד חסר, עשירי למנין. מה עשה הרב? באותו בנין בו גר הרב, הוטל מטעם השלטונות, על אחד הדיירים, צעיר יהודי, לשמש כיו"ר ועד הבית, ועליו היה לבדוק ולתור היטב באם אין תנועה של יוצאים ונכנסים אל בית הרב, וממנו, וכן באם לא נערכים בבית זה ענינים וטכסים דתיים. שלח, אפוא, הרב אחר איש זה מבלי לגלות לו מראש שהמטרה היא למען ישרים את המנין! כאשר הגיע לבית הרב, הסביר לו כי רוצה הוא לצרפו כעשירי למנין בכדי שיוכל לסדר קידושין לזוג יהודי צעיר אשר בא הערב בברית הנשואין. "א-נ-י"?! - קפץ הלה כנשון-נחש. "כן, אתה" - היתה תשובת הרב. הוא ניגש במהירות אל החלונות, סגר את התריסים, התיישב בשקט על מקומו וציפה בדריכות ותמהון לבאות. הרבנית הביאה מפה גדולה אשר דומה היתה במראיה לפרוכת של חופה וארבעה מבין הנוכחים אשר משכמם ומעלה היו גבוהים מהאחרים, החזיקו בארבע פינותיה, משל היו עמודים חיים... כאשר גמרו לכתוב את הכתובה, קראו אחר החתן והכלה ממחבואם אשר בחדר השני. פני הכלה היו מכוסות, וגם החתן השתדל לכסות את פניו, לבל יכירום. החופה התחילה. נרות לא הודלקו מחמת פחדם של החתן והכלה. הרב סידר את הקידושין, ברך את שבע הברכות, החתן קידשה בטבעת ובאמירת "הרי את מקודשת לי", לאחר שבעת ההקפות שנערכו מסביב לחתן, כנהוג, והכל נגמר בשעה טובה ומוצלחת. השעה אחת ושלושים. החתן והכלה מיהרו להסתלק מהמקום כל עוד נפשם בם ואתם כל שאר המשתתפים - מלבד שנים. היו אלה אשר ברשותם כרטיסי המפלגה הקומוניסטית. הם הוציאו את הכרטיסים מהכיס, נגשו אל הרב ואמרו לו בהתרגשות: "כעת הננו, רבי, במחיצתך ואיננו רוצים להפרד ממך. כל זה" - הם מצביעים על הכרטיסים שבידיהם - "אינם שווים בעינינו מאומה בעת שהננו יחד אתך, אדוני הרב!" (מזכרונות הרבנית חנה ע"ה). "תולדות לוי יצחק" (קה"ת תשנ"ה) ח"א, ע' 167

מנחם משיב נפשו

"מה שמו (של משיח)?... מנחם בן חזקיה שמו, שנאמר כי רחוק ממני מנחם, משיב נפשי" (סנהדרין צח, ב). על דברי הגמרא האלו מציין המהרש"א: "בן חזקיה - לאו מקרא משתמע, אלא קבלה בידם הוא". אך יש לומר, שהדבר נרמז בפסוק עצמו. סך סופי התיבות של מנחם משיב נפשי (מב"י) עולה 52, כמספר ב"ן; וסך ראשי-התיבות של מנחם משיב נפשי (ממ"ץ) עולה 130, כמספר חזקיה"ה. הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון צוק"ל

שם יהודי

תני בר קפרא: כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה, שנאמר והיה שמך אברהם (ברכות יג). הסביר [הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון זצוק"ל] פעם, מדוע אמור כן רק למי שקורא לאברהם אברם, משא"כ לקורא את ישראל בשם יעקב - כי הנה השם אברם ניתן לו על-ידי אביו תרח, א גוי'אישן נאמען, ולהחליף שם יהודי בשם שניתן לו ע"י גוי, עובר בעשה. לא כן בשמות יעקב וישראל ששניהם שמות יהודים הם... "תולדות לוי יצחק" (קה"ת תשנ"ה) ח"ג, ע' 843

גמרא

מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד (ברכות ח, א). ארבע פעמים אמ"ה (=184) עם הלכ"ה (60) בגימטריא 244, כמנין גמור"א. (לקוטי לוי יצחק אגרות עמ' תיא) הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון זצוק"ל

החרש היה לכם

חז"ל [שבת דף קמ"ז ע"ב] מספרים, כי רבי אלעזר בן ערך נקלע פעם למקום שבו היין משובח והמים מענגים, ושם נעקר תלמודו ונשכח ממנו, עד שכאשר חזר למקומו קם לקרוא בספר-התורה, ובמקום "החדש הזה לכם", קרא "החרש היה לכם".

פירש רבי לוי-יצחק: הטעות בכל שלוש המילים היתה באות האמצעית - הדל"ת של "חדש", היו"ד של "היה", והכ"ף של "לכם", וזאת משום שהמאכלים והתענוגות גרמו לטמטום הלב, והלב הוא הממוצע המחבר בין המוח והכבד, ולפיכך הפגם הוא באותיות האמצעיות דווקא.

אך מכיוון שהפגם לא היה רק במידות שבלב, ואילו המוחין נשארן בשלמותם, יכלו חכמים לבקש עליו רחמים ולהחזירו לדרגתו הקודמת. הגה"צ רבי לוי יצחק שניאורסון זצוק"ל

כ"ק הרה"ק האדמו"ר מליובאוויטש נשיא דורנו

רבי מנחם מנדל שניאורסון ק"ק מבית דוד המלך

דרך כ"ק אדמו"ר הצמח צדק . כ"ק אדמו"ר הזקן . המהר"ל הקדוש . רש"י עד דוד המלך

כ"ק האדמו"ר הרב מנחם מנדל שניאורסון הידוע כ'הרבי מליובאוויטש': נולד ב-י"א ניסן ה'תרס"ב (1902) כבן בכור בעיר מיקולאייב, אוקראינה. בגיל שבע עבר עם משפחתו ליקטינוסלב בה שימש אביו כרב. את רוב זמנו העביר בלימוד תורה, קבלה וחסידות. בשנת ה'תשי"א (1951) נפטר חמיו ורבינו החל לשמש כאדמו"ר השביעי בשושלת אדמו"רי חב"ד, עמד בראש חסידות חב"ד משנת תש"א (1951) ועד לפטירתו בשנת תשנ"ד (1994). הוכתר רק לאחר שנה מפטירת חמיו שעמד בראש חסידות חב"ד. עסק גם בקבלה מנקודת המבט החסידי. בנוסף לעובדת היותו חתנו של האדמו"ר השישי של חב"ד, הוא גם דור חמישי, בן אחרי בן, לרבי מנחם מנדל שניאורסון (ה'צמח צדק), שהוא השלישי בשושלת רבני חב"ד, והוא הרבי השביעי בשושלת הרבנים שבראש חסידות חב"ד. השאיר אחריו מורשת של אהבת ישראל והפצת יהדות מתוך מסירות נפש, שממשיכה לתת פירות גם היום. אחת מגולות הכותרת הוא מפעל

השליחות של תנועת חב"ד, שמונה למעלה מ-8,000 שליחים בכל רחבי העולם. רבים פנו אליו ונושעו. בעל רוח-הקודש. מלומד בניסים.

אביו: הרה"ג הרה"ח המפורסם המקובל הר' לוי יצחק, ח"י סיון תרל"ח – כ' מנחם אב תש"ד. רבה של יקטרינוסלב. מסר נפשו על התורה (נגלה וחסידות) ומצוותיה לרבים, באופן של יסורים וגלות ומסירת נפשו בפועל ועלייתה השמימה בהיותו בגולה. אביו – הרה"ח ר' ברוך שניאור. אביו – הרה"ג הר' לוי יצחק, רבה של פודוברנקה ושל ביישניקוביץ. אביו – כ"ק הרה"ק הרה"ח ר' ברוך שלום – בנו בכורו של הוד כ"ק אדמו"ר בעל הצמח צדק נ"ע.

אמו: הרבנית הצדקנית מרת חנה. כ"ח טבת תר"מ – ו' תשרי תשכ"ה. אבי – הרה"ג הרה"ח הר' מאיר שלמה הלוי ינובסקי, רבה של ניקוליב, ובנו של הרה"ג הרה"ח הר' ישראל ליב ינובסקי ושל הרבנית ביילא רבקה בתו של הרה"ג הרה"ח הר' אברהם דוד לאוואט, רבה של ניקוליב ומחבר "שער הכולל" "קב נקי" ועוד. אמה – הרבנית רחל, בתו של הר' יצחק פושניץ, רבה של פודוברנקה.

אחיו: (א) ר' דובער הי"ד. (ב) ר' ישראל ארי' לייב ז"ל. [ראה יתר הרחבה בספר "תולדות לוי יצחק"]. מרבתי: הגאונים אביו, ר' לוי יצחק, ר' שניאור זלמן וילנקין.

אשתו: הרבנית הצדקנית מרת חיה מושקא ע"ה ז"ל (בת כ"ק האדמו"ר ר' יוסף יצחק שניאורסון).. כ"ה אדר תרס"א – כ"ב שבט תשמ"ח. כל ימיה נתקיים אצלה "כל כבודה בת מלך פנימה". ראה תולדותיה בקובץ "הרבנית" (ברוקלין תשס"ג).

צדיקים מבחינת 'ליתן'

אדמו"ר הזקן מבאר את המשמעות הפנימית של 'ליתן' ו'שור הבר, שהם רומזים לשני מיני צדיקים: "הענין כי יש ב' מיני צדיקים. הא' אותן שהם בסתר, שעבודתם ברוחניות, פירוש כוונת הלב לייחד יחודים עליונים ובבחינת עליות. וכגון רשב"י כשהיה במערה י"ג שנה ... וכן האריז"ל היה גם כן גם בבחינה זו" (לקוטי תורה, פ' שמיני). ובהגה"ה נוסף שם: "וכן הבעל שם טוב ז"ל" (המלך במסיבו ח"א ע' שיד וש"נ).

נשמות מלפני הצמצום

... "אמנם, בנשמות שנבקע עליהם הפרגוד וכמו שהן למעלה ירדו למטה שלא ע"י הצמצום, שהם נשמות דאצילות, כמו נשמת משה, וכמו"כ בנשיאי חב"ד, הגה אצלם הוא כמו קודם הצמצום שאלקות הוא בפשיטות, וצריך לייגע את עצמו ולהביא ראיות שישנו גם מציאות. ובאופן כזה יהי גם הגילוי דלעתיד לבוא, שיהי' אלקות בפשיטות" ... (מאמר ד"ה ונגלה כבוד הוי' תשט"ו).

הרבי – ממוצע המחבר

משיחת קודש של הרבי, אחרון של פסח תש"י:

... "יש מקשין: מה שייך בכלל לבקש מהרבי, הרי זהו ענין של "ממוצע"?

... והמענה על זה: כשם ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד", היינו, לא רק שישראל מתקשרין באורייתא ואורייתא בקוב"ה, אלא "חד" ממש, כך גם ההתקשרות בין חסידים לרבי, שאינה כשני דברים

המתאחדים, אלא נעשים "כולא חד" ממש. והרבי אינו "ממוצע מפסיק" כי אם "ממוצע מחבר". ובמילא, אצל חסיד, הוא והרבי והקב"ה – כולא חד.

– לא ראיתי שיאמר כך בפירוש בתורת החסידות, אלא זהו "הרגש", ובמילא, מי שרוצה להרגיש כך – ירגיש, ומי שאינו – איני רוצה להתווכח עמו, יהי לו אשר לו –

ובמילא אין מקום לקושיא אודות "ממוצע" – מאחר שזהו עצומ"ה (עצמות ומהות) בעצמו, כפי שהעמיד עצמו ("ווי ער האָט זיך אַרײַנגעשטעלט") בגוף.

וע"ד מאמר הזהר "מאן פני האדון הוי' דא רשב"י" [מיהו 'פני האדון השם' זה רשב"י], או כפי שמצינו שבעת השליחות נקרא אפילו מלאך בשם הוי', או כפי שאמר משה רבינו: "ונתתי עשב".

רבותינו נשיאינו – נביאים

לקוטי שיחות חלק ב', הוספות פ' בלק:

... נאמר "כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל". והיינו, שלפני הגאולה דלעתיד – תחזור הנבואה בישראל. איתא בירושלמי על הפסוק "כעת יאמר ליעקב וגו'", שבלעם אמרו בחצי ימיו של עולם. הרמב"ם כותב באחת מאגרותיו – אגרת תימן – שבלעם אמר זאת בשנת ב' אלפים תפ"ח [2488], וזהו אמרו 'כעת', שלאחרי משך זמן כזה, לאחרי שיעברו מספר שנים כזה, דהיינו בשנת ד' אלפים תתקע"ו [4976] – תחזור הנבואה בישראל.

ובסביבות זמן הנ"ל – ד' אלפים תתקע"ו – היו: הרב הקדוש שמואל הנביא אביו של הרב הקדוש יהודה החסיד, הרב הקדוש אלעזר בעל הרוקח, הרמב"ן, שחיבר כמה ספרי קבלה, ואיתא בכתבי האריז"ל שהוא אחד המקובלים היחידים שסומכים עליהם, הראב"ד, שהופיע רוח הקודש בבית מדרשו, הרב הקדוש עזרא הנביא והרב הקדוש יהודה החסיד, שעליו נאמר שאילו הי' בימי האמוראים הי' אמורא, אילו הי' בימי התנאים הי' תנא, ואילו הי' בימי הנביאים הי' נביא.

ואם כן, היה כבר הענין ד"תחזור הנבואה בישראל". ובמילא היה כבר יכול להתקיים מ"ש לאחרי הפסוק "כעת יאמר ליעקב": "הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא", דקאי על הגאולה העתידה. אלא כיון שלא אכשור דרא, ממשיכים אנו עדיין להתייטר.

דורות לאחרי זה, כאשר נעשה קרוב יותר לביאת המשיח, היה עוד הפעם הענין ד"תחזור הנבואה בישראל" – ע"י התגלות מורנו הבעש"ט ותלמידיו עד לרבינו הזקן שעליו נאמר לשון הנ"ל אודות הרב הקדוש יהודה החסיד, ועוד ביתר שאת.

ואח"כ ע"י הרביים ממלאי מקומו, עד לדורנו זה – נשיאינו כ"ק מו"ח אדמו"ר, "הבוקר אור" דא צפרא דיוסף, כדאיתא בזהר הקדוש, והרי על בוקר צפרא דיוסף נאמר "בוקר אערך לך", והפירוש ד"אערך לך" הוא כמ"ש "ערכתני נר למשיחי", כמ"ש בזהר הקדוש – שזוהי הגאולה שלימה בימינו ע"י משיח צדקנו.

• ביתר הרחבה ופירוט, ראה שיחת פ' שופטים תנש"א, סעיפים ט' – י'.

נשיא הדור – נשמה כללית

"כי כל ישראל הם קומה אחת שלימה, וראשי הדור כוללים את הנשמות של כל אנשי הדור (כמו שהראש כולל חיות כל אברי הגוף – תניא פרק נ"א), ולכן ההשפעה שממשיכים לאנשי דורם הוא בכל מציאות אנשי

הדור, וגם בעניניהם הפשוטים, כמו שאברי הגוף מקבלים כל חיותם, גם החיות שבצפרניים, מהמוח " (לקוטי שיחות כרך ד', פ' קרח, הערה 16).

הרבי מביא מספר 'קהלת יעקב' (מערכת 'רבי'), שנשיא הוא ראשי תיבות "ניצוצו של יעקב אבינו", שיעקב אבינו היה כולל את כל נשמות ישראל. ומשיח – הוא יחידה הכללית של כל הדורות, הנשיא של כל הנשיאים (שיחת פ' האזינו תנש"א).

"נשיא הדור הוא ככל הדור, כי הנשיא הוא הכל" (רש"י פ' חוקת כא, כא).

משיח שבדור "נשיא הדור, הוא גם המשיח (גואלן של ישראל) שבדור, כמו משה רבינו (הנשיא הראשון), גואל ראשון הוא גואל אחרון", כידוע שבכל דור ישנו "אחד הראוי מצדקתו להיות גואל, ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו כו" [שו"ת חתם סופר], ומסתבר לומר שהוא נשיא הדור, כמפורש בגמרא בנוגע לרבי יהודה הנשיא: "אמר רב, אי מן חייה הוא, כגון רבינו הקדוש", "אם משיח מאותן שחיין עכשיו, ודאי היינו רבינו הקדוש", נשיא הדור" (קונטרס 'בית רבינו שבבבל', סעיף ה').

וב'שדי חמד' (הרב הקדוש חזקיהו מדיני) בביאור הגמרא לגבי הימצאותו של משיח בכל דור, כתב: "וכן הוא בכל דור ודור צריך להיות אחד מוכשר [להיות משיח] שמא יזכו, ועל פי זה כתבו גם כן תלמידי האר"י ז"ל שבימיו היה האר"י ז"ל ... וכל זה הוא פשוט".

הנשיא הוא הראש ממנו ועל ידו הם כל ההשפעות בגשמיות וברוחניות

רבים המחפשים ומבארים מעלות וגדולת נשיאי חב"ד בכלל, ונשיא דורנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בפרט בענינים שונים: איש המסירות-נפש, גאון, בעל מדות, צדיק, בעל רוח הקודש, מלומד בנסים ועוד ועוד. וגדלו ביותר שבחים אלו, על פי ההגדרה בתורת החסידות, מהו מסירות נפש, מהו גאון וכו'. ובכל זה - העיקר חסר כאן. ונוסף על זה, שהוא עיקר בעצם, חשוב הוא ביחוד משום שנוגע ביותר, וביחוד לנו, קהל חסידיו ומקושריו. וזהו - מה שהוא הוא הנשיא, ונשיא חב"ד. כי - נשיא בכלל, נקרא ראש אלפי ישראל, הוא בחינת ראש ומוח לגביהם, וממנו היא יניקה וחיות שלהם. ועל ידי הדביקה בו קשורים ומיוחדים הם בשרשם למעלה מעלה. והנה כמה סוגים בנשיאים: אלו אשר השפעתם בבחינת פנימיות, ואלו אשר השפעתם בבחינת מקיף. ובוזה גופא חילוקים: אם השפיעו בתורת הנגלה או הנסתה או בשניהם יחדיו, לימדו דרכי העבודה והחסידות, המשיכו השפעות גשמיות וכו' וכו'. וישנם כאלו, שהי' בהם כמה מבחינות הנ"ל, או גם כולם. וזה הי' מאז ועד עתה ענין הנהגת נשיאי חב"ד, מן כ"ק אדמו"ר הזקן ועד כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועד בכלל, אשר כללו כל הסוגים והחילוקים: השפיעו בפנימיות ובמקיף, בתורה עבודה וגמ"ח, ברוחניות ובגשמיות. ובמילא היתה התקשרותם עם השייכים אליהם בכל תרי"ג אברי נפש וגוף המקושרים. ועל כל אחד ואחת מאתנו כולנו לדעת, היינו להעמיק דעתו ולתקוע מחשבתו בזה, אשר הוא הוא הנשיא והראש, ממנו ועל ידו הם כל ההשפעות בגשמיות וברוחניות, ועל ידי ההתקשרות אליו (וכבר הורה במכתביו איך ובמה מתקשרים) קשורים, ומיוחדים בשרש ושרש עד למעלה מעלה כו' מנחם שניאורסאהן כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אגרת קודש תרלה בכרך ג

באמיתת שם התואר והמעלה של צדיקים יש בכללות חמשה סוגים

ונמצא, שבאמיתת שם התואר והמעלה של צדיקים יש בכללות חמשה סוגים: א. צדיקים שרואים "באספקלריא שאינה מאירה", שעליהם אומר רבינו הזקן (תניא פ"י) שהן צדיקים שאינם גמורים,

שמספרם הוא "תמניסר אלפי צדיקי". ב. צדיקים שרואים "באספקלריא המאירה", אבל "עיילי בבר", והם ל"ו צדיקים. ג. צדיקים שנוסף על המעלה שרואים "באספקלריא המאירה – עיילי בלא בר", שהם צדיקים גמורים, ואלו הם "בני עליה" שעליהם נאמר "והן מועטין" (אבל לא פחות משנים). ד. צדיק שהוא "יסוד עולם": הוא מקיים את העולם. וצדיק כזה – יכול להיות דור שיש בו רק אחד. אבל אחד חייב להיות, שהרי העולם זקוק ליסוד. ה. צדיק גמור שמזכך את העולם עד שאין צורך באות הקשת, וצדיק כזה – ישנו רק בדורות ספורים.

רבי מנחם מענדל שניאורסון הרבי נולד ביום שישי י"א בניסן תרס"ב. בעיירה רוסית אוקראינית ניקולייב לאביו הרב הקדוש רבי לוי יצחק שניאורסון ולאימו הרבנית חנה. בתו של הרב מאיר שלמה ינובסקי שהיה רב העיר ניקולייב. בי"ח ניסן נכנס בביתו של אאע"ה תחת כנפי השכינה. והסעודת מצוה התקיימה בבית סבו של הרבי. הרבי נקרא בשם "מנחם מענדל" על שם סב-סבו האדמו"ר הצמח צדק. בשנת תרס"ט התמנה אביו של הרבי, ר' לוי יצחק לרבה הראשי של דנייפופטרובסק שנקראה בעבר יקטרינוסלב משפחתו עברה לגור במקום. כבר בגיל צעיר נודע הרבי בשקידתו וזיכרונו הפנומנלי. את זמנו השקיע בעיקר בלימוד מקיף של כל חלקי התורה. כשאת הדרכתו הלימודית קיבל בעיקר מאביו. את שנות ילדותו תיאר הרבי כזמן בו התגבשה אצלו השקפת עולמו אותה יישם במהלך חייו ובעיקר בהיותו רבי במכתב נדיר למר יצחק בן צבי הוא מתאר את הלך מחשבותיו כילד. מיום הלכי ל'חדר' ועוד קודם לזה התחיל להתרקם בדמיוני ציור הגאולה העתידה גאולת עם ישראל מגלותו האחרונה גאולה כזו באופן כזה שעל-ידה יהיו מובנים ייסורי הגלות. הגזרות והשמדות.

יחיד בדור בגדולתו בתורה וברוב כשרונותיו. בעל כוחות מופלאים שאין להבינם "בדרך הטבע".

פעל עם חותנו מימי נעוריו, לאחר נשואיו בשנת תרפ"ט. התמדתו אף היא מן המופלאות. בשנת תש"א ניצול בנס מן השואה והמשיך להיות יד ימינו של חותנו גם בארצות הברית. משנת תש"י וממקום מושבו בברוקלין הוא מפזז קרני אור של תורה וחסידות בכל רחבי העולם ואין מקום שיד חב"ד אינה מגעת שם ומקדשים את השם.

סופר פורה. יצירתו התורנית מגעת לכל שטח ויצירתו הספרותית היא עצומה, אולי ללא תקדים בתולדות ישראל. לו שיטה חדשה בפירוש רש"י והוא מחשיב ביותר יצירה זו הבאה לבאר כל פירוש על פי פשוט. לא יצא מעולם את מקום מושבו, לא נסע לאף מקום ואף לא לקח לעצמו אפילו יום חופש אחד.

• נולד י"א ניסן תרס"ב, בעיר ניקולייב, אוקראינה. לומד בשקידה עצומה ומצליח.

ספריו

הרבי אמר לאורך השנים 1562 מאמרי חסידות, "דברי אלקים חיים". תורתו של הרבי רחבה מיני ים, בנגלה ובנסתר. תיבת הדואר של הרבי הייתה מן העמוסות ביותר בעולם, המכתבים והתשובות שהרבי רשם במגוון נושאים ולמגוון רחב של נמענים מכילים עצות והדרכות חשובות ביותר לכל אנשי הדור. בספרים רבים, הרבי עמד מאחורי ההוצאה לאור וההדיר מבוא ומפתח עניינים כמו גם מראי מקומות והערות למדניות. שלא לדבר על כך, שהרבי עודד ו"דחף" מחברים להוציא לאור ספרים, כך שספרים

תורניים רבים בנגלה ובנסתר, ולא רק של חסידים, לא היו יוצאים לאור לולי הרבי. להלן רשימה חלקית של ה"סדרות" מתורת הרבי.

- הגדה של פסח עם לקוטי טעמים מנהגים וביאורים, 2 כרכים.
  - ספר המאמרים מלוקט, 6 כרכים.
  - ספר המאמרים לפי סדר השנים, תשי"א – תשנ"א.
  - לקוטי שיחות, לפרשיות השבוע ומועדי השנה, 39 כרכים.
  - התוועדויות תש"י – תשל"ד, עד כה 74 כרכים.
  - התוועדויות תשמ"ב – תשנ"ב, 43 כרכים.
  - שיחות קודש (באידיש), 39 כרכים.
  - אגרות קודש, חליפת מכתבים, עד כה יצאו מעל 30 כרכים. כרכים נוספים של אגרות באנגלית.
- ספרים רבים מספור יצאו לאור, המלקטים מדברי הרבי בנושאים ממוקדים, וכן ספרים המתבססים על תורת הרבי.

בימי ראשון הרב נהג לקבל אליו המוני מאמינים ושאינם מאמינים מכל קצוות העולם. הרב עמד על רגליו כל היום. לכולם הקשיב בסבלנות וקיבל את בקשותיהם ולסיום אף העניק שטר אחד או יותר של דולר הצדקה המפורסם שלו. הוא כאילו הרגיש את האנשים, ידע בדיוק. לפעמים, כשעמדו מולו נרגשים בלי יכולת לדבר, קיבלו ממנו תשובות לפי סדר השאלות שעמדו להציג לו. הוא ידע מה נפשם מבקשת, והכל בענווה, באהבה גדולה לכלל ישראל. ההנחיות שנתן תמיד הסתברו כנכונות, העידוד שנסך היה הבטחה לטוב שקוימה. הוא אהב כל אחד, ופעם, כשנשאל, כיצד הוא לא מתעייף, בגילו המבוגר, לעמוד על הרגליים במשך שעות ולפגוש את כל אלה שעברו לפניו, השיב בפשטות: "כשופרים יהלומים לא מתעייפים, וכל יהודי הוא יהלום".

מספרת הגב' ג'ייקובס מברוקלין: "ב"ה, יש לי בלי עין-הרע משפחה מרובת ילדים. כשנולדה בתי השישית היא התפתחה כמו כל ילד. והייתה לנו ממנה הרבה נחת, אך כשהגיעה לגיל שבעה חודשים הבחנתי, שחדלה להתפתח. הדבר הדאיג מאוד אותי ואת בעלי והתחלנו לפנות למומחים ובעיקר לרופאים נירולוגיים, אך אף אחד מהם לא מצאו בילדה שום דבר מיוחד, שניתן לטפל כדי לחדש את ההתפתחות. נסענו עם הילדה גם לבתי-רפואה מחוץ לעיר בצפייה לקבל ממצאים ברורים, אך גם באלה לא קיבלנו שום אבחנה חד-משמעית באשר למצבה של בתי. נעשיתי עצבנית ומתוחה. כנראה ראו עליי את המתח, כי באחד מבת-הרפואה שהגענו אליהם הרופאים אמרו, שחבל להרוס חיי משפחה בגלל ילדה אחת, והציעו לנו להכניס אותה למוסד, ולבוא לבקר אותה אחת לכמה ימים או שבועות, מובן, שדחינו מיד את ההצעה, אך לא התייאשנו. ידידים ובהם גם רופאים אמרו לנו, שבניו-יורק קיימות מרפאות מיוחדות לטיפול בילדים כאלה תוך ניסיון לשקמם, וכיוון שהממשלה עוזרת במימון הטיפולים הללו, כדאי לנסות. פנינו לאחת המרפאות הללו, וכעבור מספר שבועות הסתיימו ההליכים הבריורקטיים, ונקבע תאריך לקבלת הילדה. בעלי הוא יהודי חסידי, ובמשך הזמן הלך לבקש את ברכתם של הרבה אדמו"רים וגדולי ישראל. בינתיים החלה בתי לקבל את הטיפול במרפאה בניו-יורק, וראינו אמנם שינוי מסוים בהתנהגותה אבל הבת עדיין הייתה רחוקה מלהיות ילדה רגילה, והרגשנו, שאנחנו

מאבדים את הקשר עימה בכל יום שעובר. באחד הביקורים אצל הילדה גיליתי אצלה מיחוש חדש, הקיים רק אצל ילדים אוטיסטיים. הפעם הייתי ממש אובדת עצות הבנתי, שאם הילדה אוטיסטית לא עלינו, אין למחלה תרופה דרך הטבע. ובכל-זאת, לא קיבלתי את הדין. צעקתי לבעלי, שחייבים להפוך עולמות ולראות מה נשאר עדיין לעשות, ובעלי אמר, שלא נותרה שום ברירה אחרת אלה ללכת לרבי מליובאוויטש ולבקש ממנו ברכה. דבר שנמנע מלעשותו עד היום, כי היינו מושיכים לחסידות אחרת. התברר שהרב לא מקבל אנשים ליחידות כבר שנים, והדבר היחיד, שניתן לעשות הוא לעמוד בתור לחלוקת הדולרים ולקבל את ברכתו. כבר ביום ראשון הקרוב בעלי הלך ל-770 ונעמד בתור לחלוקת הדולרים. הדבר היה לפני החגים והיו המון אורחים. אח"כ בעלי סיפר שמראה התור הארוך דכך אותו. הוא הבחין, שכל אחד שמגיע לרבי נמצא לידו בערך שנייה אחת, מקבל דולר ועוזב. מובן שהדבר לא עודד את רוחו, אך בעלי החליט ששווה לשמוע מהרבי אפילו את הברכה, שהרבי נותן לכל אחד. כעבור שעות של עמידה בתור בעלי מצא את עצמו עומד ליד הרבי, והנה הרבי שואל אותו: "האם מישהו חולה?". בעלי שהשתומם מרוח הקודש וענה: "ילדה שלי". הרבי נתן לבעלי שני דולרים ואמר לו: "תן לה דולר אחד ביד אחת ודולר ביד השנייה, שתשים בצדקה, ותהיה לה רפואה שלמה". בעלי עשה מיד כהוראת הרבי, ולא ייאמן! תוך שבוע הילדה החלימה וחזרה להיות כאחד הילדים. כיום היא לומדת ב'בית-יעקב' וב"ה מדברת ומשתוללת כמו כל ילדה בגילה.

באחד מרחובותיה האפופים בערפל התמידי של לונדון התגורר יהודי גרמני, 'עקה', שהצייק לכל יהודי באשר הוא. שנאה של ממש ניכרה בהתנהגותו כלפי יהודים. הדבר החרף שבעתיים כאשר היה בא במגע עם יהודי חסידי. כאן הייתה התפרצותו לזעם של ממש. אולם שונה הייתה התנהגותו כשנפגש עם חסיד חב"ד. כאן היה יוצא מגדרו ומחייך לאותו חסיד ואף דורש בשלומו (דבר נדיר לגבי אותו יהודי). שמעו של יהודי משונה זה הגיע לשליחו של הרבי בלונדון - הרב נחמן סודק - והוא החליט לתהות על קנקנו של הנ"ל. כאשר הגיע הרב סודק לביתו של ה'עקה' הייתה זו שעת-התה המסורתית, והשניים התיישבו על מרפסת הבית. והמארח החל לספר: אחייני, שאני אוהבו עד למאוד ומקום מגוריו בניו-יורק, נכנס לבית-רפואה לניתוח קל; הניתוח אכן עבר בשלום בקרובי. והנה, כעבור שעות אחדות חזר הצבע ללחיי של החולה ושנתו הייתה טובה ושקטה. כעבור יומיים התהלך על משענתו ולא היה כל צורך להתחזק בבית-הרפואה. הרופאים, שנדהמו למראה השיפור הפתאומי, חקרו את האחות, וגילו להפתעתם שהיא זו שגרמה להתדרדרות במצבו. אחות 'מסורה' זו הייתה גרמנייה, ששנאה יהודים שנאת-מוות. מאחר שהייתה האחראית הבלעדית לשלומו של קרובי, דאגה להכניס מדי יום ביומו כמות קטנה של רעל לגופו - כמות קטנה שהרופאים לא יכלו לגלותה בבדיקות. כך קיוותה להמשיך, עד שאחייני לא יהיה עוד בין החיים ר"ל". באנחת רווחה סיים האיש את סיפורו. "בוודאי כבודו מבין עתה, מדוע מיווד הנני עם חסידי חב"ד. אם זהו כוחו של רבם, אני מסיר את כובעי גם לפני חסידיו". ובאומרו כך, הסיר האיש את כובעו לפני הרב סודק, שישב עדיין פעור-פה.

מר סגל יצא כהרגלו לטייל קצת בשעת בין הערביים. מאז יצא מבית הרפואה, לאחזר התקפת הלב שעבר, זוהי כל פעילותו הגופנית במשך היום. בדרכו פגש במכר ותיק, ר' שלמה גרינוולד, מזקני חסידי חב"ד בארץ ישראל. מר סגל היה שרוי בדיכאון ממצב בריאותו, הוא לא האמין שיצליח "לצאת מזה". למרות דבריו המדובבים של בן שיחו לא השתנה מצב רוחו, גם כאשר פנה אליו החסיד בשאלה: "מכתב לרבי מליובאוויטש כבר כתבת?". מר סגל הוא יהודי שומר תורה ומצוות, מוקיר ומעריך את פעילותו מעשיו וגדלותו של הרבי בכל תחומי היהדות וסודות התורה, אולם מעודו לא האמין שיש קשר בין

הרבי לבין רפואתו. "מה פתאום שאכתוב עכשיו לרבי?", שאל בתמיהה, "כשהיה לי טוב בחיים והייתי בריא לא כתבתי לו, עכשיו, כשנעשה לי רע' אתחיל לכתוב אליו? וחויך מזה, במה יכול הרבי מניו-יורק לעזור לי?". לשווא ניסה ר' שלמה לשכנעו, תוך שהוא מזכיר ידידים ומכרים שעזרתו של הרבי שינתה את מצבם מקצה לקצה. מר סגל עמד כסלע איתן בסירובו. לבסוף שלף ר' שלמה את "נשקו" האחרון: "מה דעתך שאני אכתוב לרבי על מצבך ואבקש את ברכתו?". לכך כבר לא יכול היה מר סגל לסרב. הוא נענה לתחנוניו של ידידו אך בתנאי שיאפשר לו להוסיף מספר מילים בסוף המכתב. ר' שלמה אכן כתב את המכתב האמור וכשהגישו למר סגל הוסיף הלה בשולי הגיליון: "רבי! כאבים איומים אני חש בלבי! אינני יכול לסבול עוד! התפלל עלי שאמות במהרה!!!". המכתב נשלח אל מעבר לים וכעבור כשלושה שבועות הגיע התשובה מהרבי, בת שורה אחת: "נא לבדוק את מזוזות הבית". היטיב לתאר את השפעתה המיידית של תשובת הרבי בעל המעשה עצמו, מר סגל: "ניגשתי למזוזה וברגע שהוצאתי את המסמר, שהחזיק את המזוזה, הרגשתי כאילו נעקר מסמר מליבי!". את מזוזת הבית נתן לר' אלימלך קפלן ז"ל, רב שיכון חב"ד בלוד לצורך בדיקתן. הרב פתח את המזוזה בחן אותה מכל פינותיה והעביר מבטו אל מר סגל. שוב הסתכל הרב במזוזה שלפניו ושוב העביר מבטו אל העומד מולו. "ידידי היקר", אמר, "אתה והמזוזה שלך מתאימים זה לזה להפליא. לשניכם אותה מחלה, שניכם חולי לב". מר סגל היה קצת נבוך. נראה לו שהרב מהתלבט בו. מילא הוא, חולה לב, אך במה "חולה" המזוזה? הרב מיהר להסביר את דבריו תוך שהוא מציג לפניו את המזוזה: "ראה, בפסוק: 'ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך' המילה לבבך מחוקה לגמרי". מיד נתן לו הרב מזוזות חדשות כשרות למהדרין, במקום המזוזות שנמצאו פסולות, ומר סגל הלך בשמחה לביתו לקבוע את המזוזות החדשות. למחרת בבוקר התעורר משנתו, התלבש והודיע לאשתו כי הוא מרגיש בטוב והוא הולך לבית-כנסת ומשם לעבודתו, "השתגעתי?!", הזדעקה זו, "הרי אתה חולה לב מסוכן! במקרה הטוב ביותר תחזור לבית-הרפואה ומי יודע מה יהיה אז?". הסיפור אודות המזוזה הפסולה לא שכנע את הרעיה הדואגת, שהחליטה כי בעלה חייב לגשת לבדיקה אצל הרופא, שתאשר או תכחיש את טענותיו. משרק ראה את מר סגל בפתח המרפאה נתכרכמו פניו של הדוקטור. בדרך כלל הייתה נוכחותו של פציניט זה במרפאתו מעידה שהמצב גרוע ביותר! בתמיהה מהולה בלא מעט ספקנות שמע את ה"בשורות" מפיו של מר סגל. תחילה ניסה להתחמק מבדיקה ללא צורך, אך הזוג שרצה להעמיד את הדברים על מקומם, הפציר ברופא לבצע את הבדיקה בכל אופניה האפשריים. כעבור שעה קלה היו התוצאות בידי הרופא. הוא עלעל בדפים שלפניו והסתכל חליפות במר סגל, דבר שהזכיר למר סגל את התנהגותו של הרב קפלן. הפעם היה ההסבר מעל דפי תוצאות הבדיקה הרפואית: "בבדיקה הראשונה, לפני כשלושה חודשים נראה המצב עגום. ליבו של החולה נמצא במצב מאוד מסוכן. בבדיקה שערכתי היום- הרי שמצבו של הלב בריא לחלוטין. כאילו נולד מחדש!".

הסיפורים המופלאים הבאים מובאים מפיו של ר' יוסף יצחק לוין, שליח הרבי בפאלא אלטו שבצפון קליפורניה: "בשלהי עונת החורף עדיין סבלנו מבצורת קשה, שנמשכה חמש שנים! בכל האזור הוכרו על קיצוץ של 25 אחוזים בצריכת המים, וכבר התכוננו לצמצם בעוד 25 אחוזים נוספים. בחודש אדר התאספו כל שלוחי הרבי והחליטו לכתוב לרבי על הבצורת הקשה ולבקש את ברכתו. שלחתי בשושן פורים את המכתב בפקס לרבי. והנה כעבור כמה ימים הזכיר הרבי בשיחתו, כי שבע פעמים שבע כפול שבע (7 כפול 49) הם בגימטרייה גשם (343). באותו יום נפתחו ארובות השמים בקליפורניה, וגשם חזק מאוד ירד במשך שלושה וחצי שבועות רצופים!.

"סיפורי הניסים והמופתים הם עניין של יום-יום-אצל כל שליח. אולם נחקק בזכרוני אחד מהסיפורים המופלאים, שהתרחשו עימי בפעם הראשונה: יום אחד מצלצל בביתי אחד מנכבדי העיר, שהתקשרתי אליו זמן קצר קודם לכן. קולו נשמע נרגש ובפיו בקשה מוזרה: 'בוא מהר לבית הרפואה! דחוף!'. הבקשה קצת הדאיגה אותי, כשנזכרתי ששבוע קודם לכן ביקש, שאבקש את ברכתו של הרבי לבריאות אימו הזקנה, שהייתה צריכה לעבור ניתוח לב מסובך". "לא היה לי פנאי למחשבות, ותוך דקות מעטות כבר עמדתי בפתח חדרה של האם הזקנה. המחזה שנגלה לעיני היה מעורר סקרנות: כולם עמדו סביב מיטתה בהתרגשות, והיא עצמה החזיקה פיסת עיתון ונישקה אותה ללא הרף. לא הייתי צריך להפציר בנוכחים כדי לדעת, מה אירע. ראשון הדוברים היה הרופא הבכיר, שטיפל באשה וסיפר על אשר ראה: 'לאחר שהאשה התעוררה בחדר ההתאוששות מתרדמת הניתוח, הורדנו ממנה את החמצן. זהו רגע קריטי מאוד, שהחולה צריך להתחיל לנשום לבד בכוחות עצמו לאחר הניתוח, שאותו היא עברה. פתאום ראיתי, שהיא אינה מסוגלת לנשום... פירוש הדבר ש... אלא שלפתע השתנה המצב, והיא התחילה לצחוק ולבכות ודיברה על איש עם זקן'. "באמצע דברי הרופא התערבה הזקנה ואמרה בהתרגשות: 'ידעתי שיהיה עליי לנשום לבד, אך הרגשתי, שאני נחנקת וידעתי- זה הסוף. לפתע אני רואה מולי יהודי עם זקן לבן, מעולם לא ראיתי אותו לפני כן, והוא אומר לי בחיוך אבהי: 'תנשמי, הכל יהיה בסדר. תהיה לך אריכות ימים'. פתאום נהיה לי טוב, וראיתי את הרופא לידי'. להשלמת הסיפור הוסיף ידידי הבן את חלקו: "כשנכנסתי לחדר ושמעתי את הסיפור מהרופא, מיד עלה בדעתי כי אולי זה הרבי מליובאוויטש שביקשתי ממך, שיתפלל לרפואת אימי. רצתי הביתה וחיפשתי את העיתון עם המודעה של בית חב"ד ובה תמונתו של הרבי. כשהגעתי בחזרה לבית הרפואה והראיתי לאימי את התמונה, חטפה אותה ממני והחלה לנשק את התמונה ולצעוק: "זה האיש!!! זה האיש שהופיע ואמר לי לנשום!". הזקנה לא הרפתה ממני כל העת וחזרה ואמרה: 'אין לי ספק: הרבי הוא שהציל את חייל!'. "

מהו 'בחור חסידי'

בחור אחד נכנס ליחידות ואמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א שרוצה להיות "בחור חסידי". וענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: בחמשה דברים ניכר ההפרש בין בחור שלומד בתומכי-תמימים, לבחור של ישיבה אחרת: (א) זקן, (ב) פיאות, (ג) מקוה, (ד) שני זוגות תפילין (רש"י ור"ת), (ה) אבנט (כנראה הכוונה להאבנט שעל הציצית - המלביה"ב). ואם יעשה חמשה דברים אלו אזי יהיה "חסידישער בחור".

אני צריך להתכונן לתפילה

בשנים תשט"ו-תשכ"ד נהג כ"ק אדמו"ר שליט"א בליל שמחת-תורה לפנות-בוקר לאחר ההקפות, ללמד ניגון חדש, ולתת משקה לאלו שמקבלים על עצמם הוספה בלימוד החסידות במשך השנה הבאה.

בשנת תשכ"ד הזהיר הרבי שיקחו רק אלו שיעשו הוספה בפועל, ולא כמו בשנים שלפני-זה שהיו שלקחו משקה ולא הוסיפו בפועל. לאחר דברים אלו, נמנעו רבים מאנ"ש והתמימים לגשת לכ"ק אד"ש ולקחת משקה.

הרה"ח ר' אבא פליסקין עמד ליד כ"ק אד"ש, ולא ידע האם לגשת ולקבל משקה או לא. לפתע פנה אליו כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר: איר ווילט גאר קיין משקה ניט נעמען? איך האב קיין צייט ניט, איך דארף זיך גרייטן צום דאווענען [= אינכם רוצים כלל לקחת משקה? אין לי זמן, אני צריך להתכונן לתפילה]!

– זה היה בשעה 6:00 בבוקר, וכבר אז החל הרבי את ההכנות לתפלה!

דואג על מחשבות זרות בתפלה

ראביי קונסרבטיבי שהיה אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א ביחידות יצא מלא התפעלות, ואמר שהרבי סיפר לו: הגיע לי מכתב מאחד מאנ"ש ברוסיה, וכשקראתי את המכתב נודעזעתי ("בין איך פארציטערט געווארן"): על מה מתאונן ודואג החסיד? על זה שיש לו מחשבות זרות בתפלה! מדובר אודות אחד שאין לו מה לאכול, וחייו נתונים בסכנה, ועל מה הוא דואג על מחשבות זרות בתפלה!

ובלבד שיכוון

כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר פעם: "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו", ולכן אל יפול לב האדם כשרואה את חברו עושה יותר ממנו, כי תובעים מכל אחד שיעשה רק זה ששייך אליו, אך כל אחד בהדברים השייכים אליו צריך לכוון לבו.

חזרת דא"ח טובה בגשמיות

אחד מאנ"ש סיפר לכ"ק אדמו"ר שליט"א בהיותו על יחידות שחזר דא"ח ברבים, ומזה באה לו אחר כך טובה גדולה בגשמיות.

אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: הלוואי היו כולם יודעים ומכירים אשר חזרת דא"ח היא פשוט טובה בגשמיות.

ההסתלקות תלויה בהראש!

בשנה הראשונה לאחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בהתוועדות שמחת בית השואבה תשי"א) דיבורים מבהילים אודות הסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, ואמר בין השאר, שחסידים אלו שהרבי חי אצלם גם עתה – הרי הם ממשיכים לקבל את ההשפעות של הרבי גם עכשיו. ואלו היו תוכן דבריו הק':

בחיי משה רבינו ראו בגלוי איך שכל הענינים הרוחניים והגשמיים היו נמשכים על ידיו והם: המן לחם מן השמים, ומים מבארה של מרים, וענני הכבוד שהיו מכבסים בגדיהם וכו'. אך לאחרי הסתלקותו של משה, הנה אף שארז"ל "משה לא מת", אך כיון שלמטה מעשרה טפחים חסרה מציאותו – לכן נפסקו גם ההשפעות הבאות על ידו.

אמנם, אלו שמשה חי וקיים אצלם גם עתה למטה מעשרה טפחים, הנה הם מקבלים גם עכשיו את ההשפעות הבאות ממשה (המן והבאר וענני הכבוד).

לראות את הטוב

הרה"ח ר' שמואל הלוי לעוויטין סיפר, שפעם נכנס ליחידות אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א בעשרת ימי תשובה, ואמר לכ"ק אד"ש שבחסידות מבואר שעל ידי העבודה של עשרת ימי תשובה, רואה האדם שאינו כפי הכוונה.

ויאמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: וואס עפעס ניט כפי הכוונה, מען איז יע כפי הכוונה! (מדוע הינך אומר שאיננו כפי הכוונה, הרי זה כן כפי הכוונה).

הצער של הקב"ה

שני אחים שהלכו בשנת תשכ"ב לארגן סדר פסח ציבורי לסטודנטים מהאוניברסיטה, סירבו לקבל כסף על ההוצאות.

ציוה כ"ק אדמו"ר שליט"א שימסרו להם: שיקחו את הכסף, והצער שיש להם מלקיחת הכסף אינו מגיע להצער שיהיה ח"ו להקב"ה מזה שליהודים לא יהיה סדר.

לא להתבייש במנהג חסידים

סיפר הרה"ח ר' בערל בוימגארטן:

בחג הסוכות תש"ב או תש"ג קודם התפלה אחר שברכו על הלולב, נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוכה ב-770 וחילק מזונות לאנ"ש והתמימים, אחד החסידים ניגש לכ"ק אדמו"ר שליט"א והעיר: הרי זה שחסידים אוכלים מזונות לפני התפלה הוא מפני החלישות וכו', אך מדוע צריך לעשות זה בפרהסיא?

וענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: מיט א מנהג חסידים איז ניטא וואס צו שעמען זיך! (עם מנהג חסידים אין מה להתבייש!).

ילך למקוה קודם שכותב

מעשה באחד מאה"ק שכתב מכתב לכ"ק אדמו"ר שליט"א, וכ"ק אד"ש השיב לו: בדרך כלל נוהג אני להזכיר המכתבים והשמות וכו' על הציון, ולכן, מכאן ואילך ילך למקוה קודם שכותב. הקב"ה ציוה: ללמוד חסידות לטבול במים ולתת צדקה

באחד המאמרים הראשונים (ד"ה כי תשא תשי"א) אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

איתא בלקו"ת (תבוא מג, ב) שבכל יום צריך להיות שלשה הכנות לפני התפלה: א) לימוד החסידות. ב) הליכה למקוה. ג) נתינת הצדקה.

אך ישנם הטוענים שכיון שהם צריכים לחדש חידושי תורה, ולכן אין להם זמן לכך. והגורם לכך הוא כיון שחושב שהתורה היא שלו "תורתו", והוא צריך לחדש עם שכלו האנושי, ולכן מונע את עצמו משלושת ההכנות הללו.

אך אם היה לומד תורה מפני שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה, אם כן איך יכול להיות שהכנות אלו שהקב"ה ציוה ("דער אויבערשטער האט געהייסן"): ללמוד חסידות לטבול במים (גיין אין וואסער) ולתת צדקה שיהיו מניעה מלימוד התורה.

בין השורות

אחד מסר לכ"ק אדמו"ר שליט"א מכתב עבור ידידו.

וכ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לו: תאמר לו שיכתוב בעצמו, כי כאשר אני קורא מכתב, הנני קורא גם מה שכתוב בין השורות!

יום אחד ב"תומכי תמימים"

אחד מאנ"ש שאל את כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות בחור המוכן ללכת לישיבה, אך אם ישלחו לישיבת "תומכי תמימים" יוכל ללמוד שם רק זמן קצר, ואילו אם ילך לישיבה אחרת יוכל ללמוד שם כמה שנים, והשאלה היא להיכן עדיף לשלחו? ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: ישלחו אותו ל"תומכי תמימים", אפילו יהיה שם רק יום אחד,

ומפליא הדבר שלפועל אחרי שנכנס ללמוד בישיבת "תומכי תמימים" נשאר ללמוד בישיבה משך כמה וכמה שנים.

הסיבה לעייפות

פעם התאונן חסיד ביחידות לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות ענין מסויים שאינו יכול לעשותו כיון שהוא עייף. אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: כתוב "ואתה עיף ויגע", מדוע? – כיון ש"ולא ירא אלקים", שחסר ביראת שמים.

דבר מלכות

אחד מאנ"ש כתב מכתב לכ"ק אדמו"ר שליט"א בחודש אדר, בו מבקש ברכה עבור אחד שהיה חולה מסוכן ל"ע, וכבר התייאשו ממנו ר"ל.

ויענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א בזה הלשון: "לפלא אז מען רעדט און מען רעדט (לפלא שמדברים ומדברים אודות זה), וכשמגיע לפועל חושב כל אחד ואחד שהכוונה אינה אליו. "הובא כמה וכמה פעמים פתגם והוראת רבותינו נשיאינו: "טראכט גוט וועט זיין גוט" (חשוב טוב ויהיה טוב), שהכוונה שהמחשבה מועלת בזה, בהיפך מזה הממציא מחשבות באופן הפכי. "ולמרות שנמצאים בחודש אדר שנצטוונו להרבות בשמחה שרוי בעצבות וכו' (-עיינ תניא בזה). "וחותמים בדבר מלכות: "טראכט גוט וועט זיין גוט" – הנראה ונגלה".

סוף הסיפור היה, שהחולה הנ"ל הבריא לפתע להפתעת כל הרופאים.

כשקוראים עיתון לפני השינה...

פעם ציוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחד מהחסידים לקרב את יהודי פלוני. פעם נכנס החסיד לכ"ק אד"ש ואמר שהוא מודאג מאוד אודות יהודי הנ"ל משום שלאחרונה יצאו מפיו דברי כפירה.

אמר לו כ"ק אד"ש: הנני מכיר אותו. דיבורים אלו הם סתם דיבורים, וכנראה קרא עיתון ("פיפער") לפני השינה, וכאשר קוראים עיתון לפני השינה, מדברים למחרת דיבורים כאלו.

אפשר לקיים שניהם

הנהלת ישיבת "תומכי תמימים" במונטריאול כתבה לכ"ק אדמו"ר שליט"א שתלמידי התמימים משקיעים חלק גדול מזמנם בהפצה ומבצעים ולכן יש להם חלישות בלימוד, וביקשו שכ"ק אדמו"ר שליט"א יצווה להתמימים להגביל את ההתעסקות במבצעים באופן שלא יפריע ללימודים.

אמר להם כ"ק אדמו"ר שליט"א בזה הלשון: "אפשר לקיים שניהם".

הרבי תמיד קלע למטרה

באחת ההתוועדויות בשנה הראשונה (ש"פ ויגש) סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א:

כ"ק מו"ח אדמו"ר היה מוכשר בכל התחומים כמו רכיבה על סוס, קליעה למטרה.

והוסיף: שמעתי מהרה"ח ר' אלי' חיים אלטהויו שפעם נסע עם כ"ק מו"ח אדמו"ר בחיי אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ובעברם בסמיכות למקום המיועד לקליעה למטרה. הציע ר' אלי' חיים לכ"ק מו"ח אדמו"ר – לאל' חיים היה ברייטקייט – להתחרות יחד בקליעה למטרה, וכ"ק מו"ח אדמו"ר הסכים. ור' אלי' חיים סיפר: הפלא היה שהרבי תמיד קלע למטרה, ואילו אני תמיד החטאתי את המטרה!

ואף שכ"ק מו"ח אדמו"ר היה מוכשר בכל תחומים אלו – מכל מקום לא ידע לנהוג במכונית.

גם הר"מ צריך ללמוד חסידות

פעם בהתוועדות (בשנת תשי"ב) אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לאחד מהרמז"ם בשיבה:

לפעמים צריך לשכוח שהוא ר"מ בנגלה, וללמוד חסידות קודם התפלה, ועל-ידי-זה ישפיע על התלמידים בנוגע ללימוד התורה ביראת שמים.

להביא את הילדים

באחת ההתוועדויות (בשנת תשי"ב) דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א שצריך להביא להתוועדויות גם את הילדים הקטנים בני שלש שנים כדי שידחפו ("שטופן זיך") בין חסידים.

וסיפר על אחד שבהיותו בכותאיס בגרוזיה ראה יהודי שהביא את בנו הקטן לה"סיום" בערב פסח. שאלו אותם: "און ראזווי פאנימאייט?" (האם הוא מבין?). ענה להם: אני ראזווי פאנימאייט? (והם (הגדולים) מבינים?)

לחשו את שמו של הרבי והתעורר

בחורף תשי"א מצאו את הרה"ת הר' אברהם סייקינס פצוע קשה באמצע הרחוב ללא הכרה, ולקחו אותו מיד לבית הרפואה, והוא שכב שם שלשה ימים ללא הכרה, הרופאים התייאשו ממנו ואמרו שח"ו אפסה כל תקוה.

אחד התמימים שטיפל בו טלפן למשרד המל"ח וביקש שימסרו לכ"ק אדמו"ר שליט"א אודות מצבו וביקש ברכה. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: שילחשו לחולה באוזנו שסיפרו לי את מה שקרה, ושילחשו לו את שמי ושם אבי.

התמים הנ"ל עשה כן מיד ולחש באוזנו שסיפרו זאת לכ"ק אדמו"ר שליט"א ולחש באוזנו את שמו הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א ושם אביו הרה"ק הרלוי"צ ז"ל, ולפתע פקח החולה את עיניו, ומיד הכיר את העומדים סביבו, הרופאים היו המומים ואמרו שזה ממש נס על טבעי!

אני אוהב יותר את זה שמדבר

ביחידות אחרת כשדיבר הרבי עם אחד מאנ"ש אודות אלו שכותבים ואומרים לרבי את הכל, ואלו ששותקים התבטא הרבי: ישנם שני סוגי שוטים: אחד שמדבר, ואחד ששותק, אך אני אוהב יותר את זה שמדבר.

איך נעשים כלי לדבר רוחני?

חסיד אחד התאונן לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א שאינו 'כלי' לדבר רוחני וביקש ברכה על זה. ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: הרי בשעה שמגיע לאכילה הרי הינו בורר לעצמו חלק יפה, ואם חסר מעט מלח הוא מוסיף מלח, וכיון שמונח (ליגט) בשאול תחתית אם כן איך יהיה 'כלי' לדבר רוחני?

קשור בשורש הנשמה

באחת ההתוועדויות (בשנת תשי"ב) ביקש אחד מאנ"ש מכ"ק אדמו"ר שליט"א ברכה עבור אחיו שיזכה לצאת ממדינת רוסיא, ואמר לרבי שברצונו לקבל ברכה כמו שקיבל פלוני בענין זה. ויאמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: הנני נאליץ לא להתפעל ולומר לכם את האמת, שנתנית ברכה הוא ענין שנוגע וקשור בשורש הנשמה! (ולכן לא שייך לבקש שרוצה ברכות כמו פלוני – המעתיק)

אצל הרבי לא שייך בעל כרחו

הרה"ח ר' מ"מ קונין היה סובל צרות מזוגתו בזיווג שני, והיה תמיד אומר שהסיבה לצרותיו היא כיון שהפציר בכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ עד שקיבל את הסכמתו לשידוך.

באחת ההתוועדויות (ש"פ שמיני תשי"ב) אמר לו הרבי: השי"ת יעזור לכם להבין שאצל הרבי לא שייך בעל כרחו, וכיון שהרבי הסכים לכך הרי זה מפני שרצה בכך.

אם את מאמינה לי...

פעם הגיעה אשה ל-770, וביקשה להיכנס ליחידות אצל כ"ק אד"ש ולבקש רחמים על אביה, שלפי עדות הרופאים נמצא במצב אנוש. מכיון שלא היה זמן של יחידות, סירב המזכיר הריל"ג לאפשר לה להיכנס, אולם היא התעקשה, ונעמדה ליד דלת חדרו של הרבי ופרצה בבכי.

אד"ש, ששמע את הבכיות מחדרו, טלפן אל הריל"ג ושאלו מי בוכה ליד דלת חדרו. כאשר סיפר הריל"ג כל הנ"ל, אמר לו הרבי לגשת אל האשה ולומר לה, שאם היא מאמינה לו – שהרי אם הגיעה אליו הרי זה סימן שמאמינה בו – הרי הוא אומר לה שכעת הוא לא זמן מקובל להיכנס ליחידות, ולכן שלא תיכנס.

כאשר הריל"ג אמר לאד"ש שהיא רוצה לקבל הבטחה שאביה יבריא ממחלתו – אמר לו אד"ש למסור לה שהרופאים טעו באבחנתם, ואביה בודאי יבריא. מסר הריל"ג לאשה את דברי אד"ש, אולם האשה לא נרגעה, והוציאה מברק שקיבלה מארץ ישראל, שם כותבים הרופאים שמצבו של אביה אנוש. הריל"ג אמר לה שוב את דברי אד"ש, ולבסוף היא נרגעה והלכה לדרכה.

כעבור שבועיים באה האשה שוב, וביקשה מהריל"ג למסור לאד"ש את תודותיה, כי באמת הרופאים טעו ומצבו של האב לא היה כל-כך אנוש, וכעת הוא מבריא במהירות. ואמרה האשה, שכעת היא מבינה מדוע לא רצה הרבי שתכנס אליו – כי כעת התברר שכל דאגתה הייתה בטעות...

אותו רבי; לבושים מאירים יותר

באחת ההתוועדויות (ש"פ מקץ תשי"ג) ראה הרבי שאחד מזקני החסידים שבור מהסתלקותו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ וכו'.

פנה אליו הרבי ואמר לו: זה אותו רבי עם אותם הנהגות, רק שהתלבש בלבושים אחרים ולבושים מאירים יותר (ליכטיקערע לבושים), ולמי זה איכפת – כיון שזה אותו רבי!

היכן הבטחון?

אחד התמימים שהיה חולה ל"ע ושכב בבית הרפואה, היה בעצבות ובמרה שחורה, וכתב על-כך לכ"ק אדמו"ר שליט"א. שלח לו כ"ק אדמו"ר שליט"א מכתב עם ברכות ואיחולים לרפואה שלימה, והרבי סיים את המכתב: לומדים חסידות שוב ושוב, וכשמגיע לפועל היכן הבטחון?

לימוד תורה בעיון

כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר לאחד מאנ"ש ביחידות: מזה שארז"ל (ב"ק פב, א) שלא ישהה אדם שלשה ימים בלא לימוד התורה – אין הכוונה רק אם לא למד לגמרי, אלא אף אם משך שלשה ימים אלו לא למד תורה בעיון, הרי זה נחשב כאילו שהה בלא תורה!

מהי התוועדות?

אחד מאנ"ש סיפר לכ"ק אדמו"ר שליט"א ביחידות אודות התוועדות מסוימת בה רק אמרו לחיים וניגנו ניגונים חסידיים ולא דיברו מאומה.

אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: בהתוועדות צריך לומר דבר-מלכות, שיחה או סיפור, ואם לא אין זה התוועדות!

עם הילדים יקבלו פני משיח!

באחד היחידויות דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א עם אחד מאנ"ש אודות החינוך של ילדי כפר-חב"ד באה"ק. לפתע הרצינו פניו הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר בזה הלשון: צריך להשקיע בחינוכם, כי ילדים אלו ילכו לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו!

לכתוב הכל

אחד מאנ"ש אמר לכ"ק אדמו"ר שליט"א בעת היותו ביחידות שאנ"ש לא רוצים לכתוב לכ"ק אדמו"ר שליט"א דברים בלתי רצויים. אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: שטויות, שטויות, צריך לכתוב הכל!

לכתוב "ב"ה" בראש המכתבים

כמה מהתמימים שהיו במרכז שליחות בקיץ בפנמה, קבלו מכתב מאחד האנשים שקירבו שם, והכניסו את המכתב לכ"ק אדמו"ר שליט"א. כ"ק אדמו"ר שליט"א ענה על זה, והוסיף בזה"ל: "בהזדמנות זו כדאי לעוררם לכתוב בראש מכתבים שלהם ב"ה, וכו"כ תועליות בזה".

דמי חנוכה – חיזוק הפנימיות

בשנים תשי"ב-תש"כ נהג כ"ק אדמו"ר שליט"א בנר החמישי של חנוכה לומר שיחה מיוחדת עבור תלמידי התמימים, ואחר-כך היה נותן להם דמי חנוכה (דולר של כסף).

ומשנת תשכ"א ואילך הפסיק הרבי נוהג זה. ובחנוכה תשכ"א התבטא הרבי אודות זה: "מעות חנוכה הוא חיצוניות לגבי הפנימיות, והוא רק חיזוק אל הפנימיות, אך כאשר חסר בפנימיות אין מקום לחיצוניות". [ובהתוועדות דיום שמח"ת תשל"ב אמר הרבי שהפסיק מנהג זה משום שלא ניצלו את זה כפי הראוי, והרי-זה בבחינת "רוב טובה אינם יכולים לקבל"].

ציצית בעת השינה

בר"ה ה'תשי"א שאל אחד את הרבי אודות מנהגו ללבוש את הטלית קטן גם בעת השינה, ולכאורה יש בזה משום "בל תוסיף" כי "לילה לאו זמן ציצית הוא"?

ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: האיסור של "בל תוסיף" הוא כשעושים מעשה שיש בו הוספה על קיום המצוה, וכיון שלבישת הטלית קטן עצמו (בתור בגד) אינו מצוה, וקיום מצות ציצית נעשית בדרך ממילא – לכן אין בזה משום "בל תוסיף".

את השליחות צריך למלאות

אחד ממזכירי הרבי סיפר שכ"ק אדמו"ר שליט"א רצה לשלוח אחד מאנ"ש לשליחות, והנ"ל כתב לכ"ק אדמו"ר שליט"א, שכיון שהוא חולה וחלש ולא יהיה בכוחו וביכולתו למלאות את השליחות – על כן מבקש מהרבי שישחרר אותו מהשליחות. ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: חשבתי שתכתוב בצורה הפוכה: זה דבר ודאי שאת השליחות צריך למלאות, אך כיון שאני חלש, לכן אני מבקש ברכה שיהיה לי כוח למלאות את השליחות...

מעוררים רחמים תמיד!

אחד התמימים נכנס ליחידות לכ"ק אדמו"ר שליט"א, ואמר לרבי שאין לו חיות בלימוד, וביקש מהרבי שיעורר רחמים עליו שיהיה לו חיות בלימוד.

ויענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אויף תלמידי תומכי תמימים איז מען שטענדיק מעורר רחמים, מען דארף מער ניט ווי מאכן כלים אויף מקבל זיין זיי!!" (על תלמידי תומכי תמימים מעוררים רחמים תמיד, צריך רק לעשות כלים לקבל את זה!!). ומזה נראה את גודל היוקר של תלמידי התמימים אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א.

דוחה את ביאת המשיח!

כ"ק אדמו"ר שליט"א התבטא פעם בחריפות לאחד שדיבר עמו אודות יום העצמאות, וזה לשונו הקדוש: ביום זה דחו את ביאת המשיח בחמישים שנה! ומי שנוקף אצבעו הקטנה בנוגע לזה, הרי הוא דוחה את ביאת המשיח!

לרבי – התורה אינה כבדה!

באחת ההתוועדויות (ש"פ שמיני תשי"ב) הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א מאמר חז"ל שהובא בגמרא, וביקש להביא לו גמרא כי ברצונו לעיין בלשון הגמרא בפנים. לאחר שהרבי סיים לעיין בגמרא המשיך לדבר בענינים אחרים תוך כדי אחיזת הגמרא בידיו הק'. כשראה זאת אחד מאנ"ש שאל את הרבי אם יכול הוא לקחת את הגמרא, כי אולי קשה לרבי לאחוז את הגמרא.

ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א רבי'ן איז תורה ניט שווער!!" (לרבי, התורה אינה כבדה).

מלחמת הגנה ומלחמת תנופה

בחול המועד פסח תש"כ, כשיצא הרה"ג הרב אפרים יאלעס מפילדלפי' מיחידות אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א (כמנהגו בכל שנה), סיפר: משמעות דברי הרבי היו שעבודת חותנו (כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ) היתה בבחינת מלחמת הגנה, ולכ"ק אדמו"ר שליט"א מסר את העבודה באופן של מלחמת תנופה.

שייך להכנות לביאת משיח

פעם בהתוועדות (בשנת תשי"א) מזג כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' משקה לכמה מהתמימים, ובירכם בשידוכים הגונים. והרבי הוסיף ואמר:

מדברים כל הזמן אודות ההכנות לביאת המשיח, ושידוך הגון והקמת בית בישראל הוא הרי קשור ושייך להכנות לביאת המשיח כמחז"ל "אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף".

מדוע צריך להסתבך

מנהגו של הרבי כשחוגר את האבנט (גארטל) מחזירו כרך על גבי כרך (כדברי הרמב"ם בהלכות כלי המקדש סוף פ"ח), ולא כחסידי פולין שנוהגים לקפל את האבנט בכל פעם שמסבבים את הגוף, שכך מחזיק יותר טוב. פעם שאל אחד את כ"ק אדמו"ר שליט"א מדוע אינו מקפל את האבנט? ויענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וואס דארף מען פארברייען, אז מען קען מאכן גלייך"! (מדוע צריך להסתבך כשאפשר לעשות ישר).

הרבי "נביא" ממש!

באחת ההתוועדויות בשנה הראשונה (תשי"א) ביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א את מנהג החסידים לשאול את הרבי שאלות בענינים גשמיים, ואלו היו תוכן דבריו הק':

אדמו"ר הזקן באגרת הקודש (סימן כ"ב) שולל את ההנהגה "לשאול בעצה גשמית כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי" כיון שזהו ענין ששייך רק "לנביאים ממש". אך לפועל רואים שחסידים לא התפעלו מזה, ובכל-זאת המשיכו לשאול את רבותינו נשיאינו שאלות, גם בנוגע לענינים גשמיים, וכך נהגו גם חסידים גדולים ביותר, ורבותינו נשיאינו אכן ענו על שאלותיהם. ומזה יודעים שהמענה של הרבי על ענינים גשמיים הוא כיון שהוא "נביא ממש"

והרבי סיים: חסידים אינם מתייראים מכך, ואם יש צורך שהרבי יהיה נביא הרי הוא גם נביא!

השתנה ממהות למהות

אחד התמימים נכנס ליחידות לכ"ק אדמו"ר שליט"א, והתאונן שכל דבר שעושה – בין בלימוד בין בהפצת המעיינות – יש לו מזה הרבה ישות, ואינו יכול ליפטר מזה. וביקש עצה וברכה על זה.

ענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: חשוב חסידות בכל יום לפני התפילה מעשר דקות עד ארבעים חמישים דקות. הנ"ל לא הבין מהי כוונתו הק' מעשר עד ארבעים חמישים, והרבי שראה עליו שאינו מבין אמר לו: כוונתי פשוט, פעם זה יקח עשר דקות, ופעם זה יקח ארבעים חמישים דקות.

והרבי מסר לו כמה ענינים בחסידות שבהם יחשוב בכל יום (חלק מקונטרס ומעין, ומאמר ד"ה האומנם ישב אלקים תרמ"ג). הת' הנ"ל קיים את המצווה עליו במשך כמה חדשים, ואח"כ כתב לכ"ק אדמו"ר שליט"א שאינו

רואה שום שינוי. הרבי ענה לו שלא יתפעל וימשיך בזה, ואכן לאחר תקופה ממושכת שחשב חסידות לפני התפילה, ראו עליו איך שנשתנה ממהות למהות, עד שלא יכלו להכירו. והת' הנ"ל סיפר שכדברי הרבי כן היה שפעם היה לוקח לו לחשוב חסידות עשר דקות ופעם היה לוקח ארבעים חמישים דקות.

מן השמים עכבו את גזר דינה

בשנה הראשונה (בשנת תשי"א) היה יהודי אחד שבתו חלתה במחלה ממארת רח"ל, ואושפזה בבית הרפואה, הרופאים לא נתנו לה כל סיכוי, ואמרו שנתו לה ימים ספורים, אביה לא ידע מה זה "רבי", אך אשתו שבאה ממשפחה מסורתית אמרה לו שילך לרבנים ולאדמו"רים לבקש מהם שיצילו את בתם. הלך האב לכמה מאדמו"רי פולין והבטיח להם ממון רב בתנאי שיבטיחו לו שבתו תבריא, אולם הם סירבו להבטיח לו הבטחה כזו.

בינתיים המצב הלך והחמיר והוא ממש לא ידע את נפשו, עד שפגש אחד מאנ"ש שאמר לו שייכנס לכ"ק אדמו"ר שליט"א. בשמעו זאת נסע מיד ל-770 ונכנס לחדר המזכירות. היה זה בשעות הערב, והוא ביקש מהרב חזקוני שברצונו ליכנס מיד אל הרבי. הרב חזקוני אמר לו שהוא ישאל את הרבי על כך, והרבי ענה: שיבוא מחר בשעה עשר בבוקר.

משך כל הלילה התהלך כסהרורי והיה בטוח שבתו כבר מתה ל"ע, עד שפחד להתקשר לבית הרפואה להיודע אודות מצבה של בתו. למחרת בשעה עשר בבוקר נכנס לכ"ק אדמו"ר שליט"א, והרבי אמר לו: בתך עודנה בחיים, מן השמיים עכבו את גזר דינה עד עכשיו, אך עכשיו אין הדבר תלוי אלא בך. האבא אמר מיד לרבי שהוא מוכן לתת כל סכום שהרבי יאמר לו, העיקר שיציל את בתו. אך הרבי אמר לו: לא לזה כוונתי, כוונתי היא שתקבל על עצמך להניח תפילין בכל יום חול, ואז בתך תבריא. האבא כמוכן קיבל על עצמו מיד להניח תפילין, וגם החליט לשמור שבת, ובאורח פלא לפתע נתרפאה בתו.

הרבי עשה אתכם לקצין

באחת ההתוועדויות (ש"פ בשלח תשי"ד) דיבר הרבי אודות "צעירי אגודת חב"ד". הרה"ח ר' פיניע אלטהוין (שהיה באותה עת בניו-יורק לרגל חתונת בנו) אמר להרבי שגם הוא רוצה להיות חלק מ"צעירי אגודת חב"ד".

אמר לו הרבי: מה אעשה לכם – הרבי (כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ) עשה אתכם לשר ופקיד ("אפיצער") (וממילא אינו יכול להיות חייל). ואמר ר' פיניע: אם כן שהרבי יעשה אותי לגנרל.

ענה לו הרבי: גנרל וחייל צריכים להיות בביטול כיון שנעוץ תחילתם בסופן, מה שאין כן לשר ופקיד ("אפיצער") (שאינו לו ביטול).

תכלית ירידת הנשמה בגוף

אחד מאנ"ש נכנס ליחידות אל כ"ק אדמו"ר שליט"א, והרבי דיבר עמו אודות יציאה לשליחות במקום מסויים. אמר אותו אחד לכ"ק אדמו"ר שליט"א: ברוחניות וודאי ששם יהיה לו יותר טוב, אך בגשמיות יהיה עבורי יותר טוב לישאר כאן. וענה לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: בדבר כזה (כמו שליחות) שתלוי למלאות את תכלית ירידת הנשמה בגוף – אין להביט אל גשמיות. מדוע הנך חושב אודות עצמך יהודי פשוט בא והתאונן לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות ענינים המעיקים לו.

אמר לו כ"ק אדמו"ר שליט"א: מדוע הנך חושב רק אודות עצמך? ושאל את הרבי: אלא אודות מה אחשוב אם לא על עצמי? ויענה לו הרבי: חשוב אודות רבותינו נשיאינו: הבעש"ט הרב המגיד אדמו"ר הזקן אדמו"ר האמצעי עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר.

מתי תדע את כל הספרים

ביום י"ג ניסן תשי"ב בצהריים הסתובב ילד מילדי אנ"ש ליד חדרו הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א (כיון שאז אין לימודים בחדר). כשראה אותו הרבי שאל אותו: מדוע אינך לומד? ויענה הילד: מפני שבישיבה לא לומדים עכשיו. שאלו הרבי שוב: אבל מדוע אתה לא לומד? הילד לא הבין את כוונתו הק', ויענה עוד הפעם: מפני שבישיבה לא לומדים עכשיו.

כשראה הרבי שאינו מבין, לקח מעל השולחן שבחדרו הק' ספר, ופתחו לדף האחרון, ואמר לילד: רואה אתה כמה דפים ישנם בספר זה, וראה כמה ספרים ישנם בחדר הזה, ואתה יודע שישנם עוד ספרים, מתי תדע את כל הספרים האלו אם לא תלמד? (הסיפורים באדיבות מגזין 'בית משיח')

וברגע זה אני נמצא איתם...

סיפר הרה"ח ר' נחום רבינוביץ': עסקן מסויים, סיפר לי שנכנס פעם לחדרו הק' של הרבי, וראה שפניו של הרבי רציניות מידי. הוא אזר אומץ ושאל את הרבי, מה מעיק עליך?

סיפר לו הרבי, שלפני זמן מה, ניגשו אליו זוג שזה עתה נישאו וביקשו ממנו לצאת לשליחות, והוא התנה זאת בתנאי שיביאו לו את אישור ההורים לכך. לאחר ימים מספר הם שבו אליו, עם האישור ביד, והוא נתן להם את ברכתו.

האשה היא אחות יחידה לחמישה אחים המשמשים כשלוחים של הרבי ברחבי העולם, והרבי החל לומר את מקום שליחותו של כל אחד ואחד מהם וסיים שההורים נשארים כעת לבד... המשיך הרבי ואמר: עכשיו נמצאים הם בשדה התעופה ונשפכות שם דמעות רבות, על אף שאלו דמעות של שמחה, אבל בכל זאת אלו דמעות, וברגע זה נמצא אני אתם.

"רבות מחשבות"

תקופה קצרה לאחר פטירתו של הרבי הריי"צ, ביקרו חברי הנהלת ישיבת תורת"ל – מונטריאל אצל הרבי. הרבי דיבר איתם על הנעשה בישיבה, וביקשם לכתוב דו"ח מהקורה בישיבה. הר' מ.ז. גרינגלאס, משפיע בישיבה, ניגש מיד לכתוב את הדו"ח, אך הוא חשב לעצמו, מה לכתוב בראש המכתב? בעודו מהרהר בדבר אמר לו הרבי: "ובפתח המכתב – מספיק הלשון שלום וברכה". (מפי הג"ל)

"תפילה שלא בזמנה"

באחד מלילות היחידות בשנת תשכ"ה, הסתיימו היחידויות בשעה 8:30 בבוקר. באותם שנים, שעה זאת היא גם היתה השעה בה נגמר סדר חסידות 770.

כמה בחורים ניגשו לריל"ג וביקשו ממנו שישאל את הרבי, אם הוא רוצה כעת להתפלל 'שחרית'. הריל"ג נכנס לשאול, וכשיצא אמר שהרבי סכים להתפלל כעת, אך בתנאי שיהיה מניין אנשים בלעדיו וכך הוי. מפי הג"ל

אחרי כ"ז אדר תשנ"ד...

אמו של ד"ר א. [מרופאיו של הרבי], החליטה – תקופה קצרה לאחר השואה – להתכחש ליהדות... בין היתר היא גם כתבה בצוואתה, שכל כספה – סכום לא מבוטל כלל – יעבירו לכנסיה מסוימת. לאחר כ"ז אדר ה'תשנ"ד, חלתה האשה מאוד ואושפזה ללא הכרה בבית הרפואה. באותם ימים הגיע בנה ד"ר א. לבית הרפואה 'בית ישראל' לטפל ברבי והחליט בהזדמנות זו לבקש מהרבי ברכה כפולה... ראשית שאמו תבריא, שנית, שהכסף לא יעבור לנצרות. הוא נכנס לרבי, סיפר את הסיפור וסיים בבקשת ברכה.

לאחר זמן קצר הגיע לאמו, ומה מאוד התפלא לראות כי אמו התעוררה ובקשה בפיה: לעזור לה לשוב ליהדות! ויהי לפלא. הרופא סיפר לאמו בזכות מי היא חיה עכשיו... ובזכות מי היא רוצה לשוב ליהדות... הכסף כמובן, עבר ליהדות. מפי הרב מ.מ. גרונו ששמע מאביו

יודע מחשבות

ה) בשנת ה'תש"י לפני קבלת הנשיאות, קיבל ר' מאיר זאיאנץ מאביו – שליח בברזיל – מכתב. במכתב מבקש ממנו אביו שיתחיל ללמוד סמיכה, ומבקש ממנו שיתיעץ ע"ז עם הרמ"ש (כ"ק אדמו"ר מה"מ) כשהלך לחדרו של כ"ק אדמו"ר שליט"א ונקש בדלת, ענה לו הרבי: "כן". מיד כשנכנס, לפני שפצה את פיו אמר לו הרבי: מאיר'קע איך מיין אז עס איז א ריכטיגע זאך, אז דו זאלסט אנפאנגען לערנען סמיכה" [תרגום: מאיר'קע אני חושב שדבר ראוי הוא, שתתחיל ללמוד סמיכה] מפי אחיינו י.ז.

מכל הכיוונים...

לאחר כ"ז אדר תשנ"ב, פנו ארבע נשים לשליח מסיום, וביקשו דרכו ברכה מהרבי ללידה קלה. כשהקריא הריל"ג את השמות, נענע הרבי את ראשו הק' רק לג' נשים ולאישה אחת לא נענע הרבי בראשו. גם כאשר הקריא הריל"ג את השמות בסדר שונה, הרבי לא ענה לשם אחד. תקופה קצרה לאחמ"כ התברר שהאישה הנ"ל הפילה את עובריה. מפי בנו של השליח

"היום הם הרבה יותר גרועים..."

זמן קצר לאחר שתורגם ספר התניא לאיטלקית, הביע גוי אחד במכתבו לרבי את תמיהתו על כך שבסוף פרק א' כותב אדמו"ר הזקן: "שכל צדקה וחסד שאומות עובדי גילולים עושין אינן אלא להתיהר כו". השיב לו הרבי שאכן צודק הוא בתמיהתו, אלא שאדמו"ר הזקן מתייחס לגויים אשר חיו בזמנו. כשנכנס הר' גרשון מנדל גרליק, ליחידות, סיפר לו הרבי על דבר המכתב ואמר: זה מה שעניתי לו, אבל לך אני יכול להגיד שהיום הם הרבה יותר גרועים. מפי הרה"ח י.י. הלוי סגל

קידוש על מיץ ענבים...

בסוף שנת הממ"ם, סבלה בתם של משפחת ר. מצפון הארץ מבעי' חמורה בעיניה. הדבר הגביל מאד את ראייתה, והרופאים הגיעו למסקנה שרק ניתוח יציל את עיניה. דאגה בלב איש ישיחנה... ואכן השכנה ששמעה את הבעי' הציעה לכתוב לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א. תשובת הרבי הייתה (הלשון אינו מדוייק), ברכה לרפ"ש ולבדוק את יין הקידוש. הבדיקה העלתה שאבי המשפחה, היה נוהג לקדש על מיץ ענבים שמייצרת חברת "טמפו" אשר ברכתו – 'שהכל'. מאז החלו לקדש על יין כ"פשוטו", ולאחר תקופה קצרה הבת הבריאה. מפי הת' יהושע נוימאן

"הרי אמרתי שיהיה בסדר?"

יהודי שעבר בחלוקת דולרים אמר לרבי: שזקוק הוא לברכה לרפו"ש. הרבי נתן לו ברכה. הנ"ל הוסיף וביקש הבטחה, וכשראה שהרבי מתמהמה, החל אומר: רבי, הרי כתוב צדיק גוזר והקב"ה מקיים? ענה לו הרבי: מדוע צריך צדיק גוזר? הרי אמרתי שיהיה בסדר? מפי בעל המעשה

בתנאי שתחבוש פאה

לנערה מארץ הקודש שביקשה ברכה על נשירת שערות על אף כל הטיפולים, אמר לה הרבי: שהוא מברך, בתנאי שתבטיח לו שאחר נישואיה היא תחבוש פאה. כשבוע לאחר הבטחתה חזר שיערה לצמחה, כנגד כל הסיכויים. מפי י.י. ביסטריצקי

"דווקא בשל כך"

בעת ביקוריו של הרב יצחק דובאוויטש אצל כ"ק אדמו"ר מה"מ, הורה הרבי לריל"ג שיאמר לבחורים שילמדו ממנו ניגונים, אמר הריל"ג הרי מנגן הוא בצורה שונה במקצת? ענה הרבי: "דווקא בשל כך". מפי הריל"ג

אלו הם חידושי של כ"ק מו"ח אדמו"ר ברמב"ם

בא' ממאמריו אומר הרבי שישנם עניינים מכל הרביים בענייני נגלה. כשנכנס אחד מאנ"ש ליחידות אמר - שאל את הרבי, שאינו מוצא עניינים בנגלה מאדמו"ר הריי"צ? פתח הרבי את מגירתו והוציא משם חבילה די עבה של דפים ואמר: אלו הם חידושי של כ"ק מו"ח אדמו"ר ברמב"ם. מפי הרה"ח מ.ד. דוברסקין

"מזל טוב פון דארטן"

כשנסע הרב משה אשכנזי, [רב קהילת אנ"ש תל אביב] לרבי, עקב שמחה משפחתית [תשל"ט], נכנס ליחידות עם רעייתו. מיד בהכנסם, פנה אליהם הרבי, ואמר: "מזל טוב פאר דא" [- בשביל כאן] ולאחר כמה שניות, אמר: "מזל טוב פאר דארטן". [- בשביל שם]. כשיצאו מהיחידות נודע להם, שברגע שהרבי אמר "מזל טוב פאר דארטן" נולד להם נכד בארץ. מפי נכדם בעל המעשה ח.א. וילישאנסקי

רק להסתכל אבל לא להתפלל?

בשנת תשמ"ח לאחר פטירתה של הרבנית, התפלל הרבי באחת השבתות בביתו, מפני האבלות. בבית לא היה מקום לכל הבחורים, ועל כן לא הורשו כולם להיכנס לתפילה. הבחורים שעזרצונום לראות את הרבי, עמדו ליד החלון, וניסו לראות את הרבי. למזלם, הסטענדער עמד ליד החלון, כך שבקלות הצליחו לראות את הרבי.

למחרת בבוקר, שוב עמדו הבחורים באותו מקום. לפתע, ראו שהרבי מתיישב מיד אחרי הודו, (ולא כרגיל אחרי 'ברוך שאמר') ומסיט את מבטו לעברם. כשראה הריל"ג שהרבי רוצה להביט על הבחורים, הסיט מיד את הוילון, ותוך כדי כך, פנה הרבי לריל"ג ואמר: נאר קוקן אבער נישט דאוונען?! (תרגום: רק להסתכל אבל לא להתפלל?). מפי הרה"ח ברוך כהנא קרית גת

יבדוק בכיסו...

אחד מחסידי בעלז נכנס ליחידות לרבי [כ' כסלו ה'תשל"ט] וביקש מהרבי ברכה לרפו"ש על כמה וכמה בעיות. ענה לו הרבי "יש לכם רעצעפט?" הנ"ל ענה לרבי שאין לו. שוב שאלו הרבי: "יש לכם רעצעפט?" ושוב השיב הנ"ל בשלילה.

כך קרה הדבר גם בשלישית. לבסוף, אמר לו הרבי שיבדוק בכיסו. הכניס הנ"ל את ידו לכיס ושם אכן מצא רעצעפט. כשיצא סיפר לנוכחים בהתפעלות, שלא היה לו לפני זה רעצעפט וזהו נס כפשוטו. מפני הרה"ח ליפא ברענען

"רחוק רחוק אבל קרוב קרוב"

אחד מאנ"ש שנכנס ליחידות, סיפר לרבי, שהגיע פעם לביתו של אחד השלוחים וכשנקש בדלת לקח הרבה זמן עד שנפתחה הדלת. לשאלתו מדוע התעכב? ענה לו השליח: כשאני פותח את הדלת לכיוון הרחוב, אני הולך ללבוש את החליפה ולחבוש את הכובע. הגיב ע"כ הרבי: "ישנם כאלו שנמצאים הם רחוק רחוק, אבל הם קרובים קרובים". מפני הרה"ח מ.מ.ט.

"אני לא אמרתי..."

בשנים שהרבי היה בחרקוב, (לפני שהיה חתנא דבית נשיאה), היו שם שתי ישיבות, אשר שכנו בבית כנסת המקומי. האחת ישיבת "תומכי תמימים" שהיתה בעזרת נשים, והשניה ישיבה ליטאית שהיתה בבית הכנסת עצמו.

הרבי למד בבית מדרש אחר, אבל היה מגיע לאכול עם התמימים. באחת מן הפעמים, התעניין הרבי אצל אחד הבחורים, איזה מסכת הוא לומד. לאחר שהבחור השיב שהוא לומד מסכת קידושין, שאלו הרבי שאלה במסכת.

בינתיים התאספו סביב עוד בחורים, ואף אותם לאחר שביירר הרבי שלומדים 'יורה דעה' – הלכות תערובות, שאלם הרבי איזו שאלה, אבל תשובה לא היתה... לאחר כמה רגעים של שתיקה, ביקשו הם מהרבי שיענה על השאלה. השיב להם הרבי: אתם אמרתם שהנכם לומדים מסכת זו אני לא אמרתי. (מפי הנ"ל)

זהו דבר נכון במאד...

בספר ימי מלך ח"ג מסופר, שבעת ביקורו של הרבי בצרפת [תש"ז], הלך להתוועד במלון "פרימה", ועם תום ההתוועדות נכנס הרבי לביתו של הר' ש"ב אלטהויז ע"ה. הרבי הביט בפני כל אחד מהילדים אשר נמו זה מכבר את שנתם, והתעניין בשמותיהם. כאשר שמע הרבי שאחד מן הילדים נקרא בשם עמנואל הגיב ע"כ במספר מילים... (ע"כ מהספר ימי מלך).

הרבי שאל: מהו המקור לשם זה? והנ"ל ענה: דהיות והם מיוצאי רוסיה, ועברו תלאות ויסורים רבים, קרא לבנו בשם זה, שבו מרומז העניין ש' - עמנו - אל. אמר לו הרבי ע"כ: "דאס איז אגלייכע זאך". (תרגום: זהו דבר נכון במאד). (מפי הרה"ח י.י. גורביץ' מגדל העמק)

משיח כבר עומד בפתח...

בזמן המלחמה בין דרום לצפון קוריאנה, [תשי"ב-י"ג] נשלחו כוחות מיוחדים מטעם צבא ארצות הברית לאזור. אחד מהחיילים היה בתהליך התקרבות ליהדות, והחליט – לפני צאתו – לקבל מהרבי את ברכת הדרך. כשנכנס לקבל ברכה אמר לו הרבי: ברכתי נתונה לך, בתנאי שבזמן שהותך שם תצטרך להשפיע על שאר החיילים היהודים לקיים תורה ומצוות.

הנ"ל הופתע מן התשובה ואמר לרבי: אבל אני עצמי רק עכשיו התחלתי ללמוד בעצמי, ואיך אוכל להשפיע על אחרים? השיב ל הרבי הזמן קצר והמלאכה מרובה, משיח כבר עומד בפתח. תצטרך אתה, גם לקבל על עצמך וגם להשפיע על אחרים בו זמנית. (מפי הרה"ח ז.פ. לוד)

עשרים ושש שפות...

עולה חדש מברית המועצות, נכנס אל הרבי ליחידות והחל מדבר בשפה העברית. כשראה הרבי שמתקשה האיש בדיבורו, הציע לו לדבר ברוסית באומרו שמבין הוא שפה זו. אמר האיש לרבי: שהוא עושה הכל לשכוח ממדינה כמו רוסיה, ולכן הוא משתדל לא לדבר ברוסית. אמר לו הרבי: אני יודע 26 שפות ואני רוצה לדעת עוד, אתה יודע שפה אחת וגם אותה אתה רוצה לשכוח. (מפי הר' מ.מ.ט.)

די לחכימא ברמיזא...

פעם נכנס הרה"ח סעדיה ליבערוב ע"ה לחדרו של הרבי, לבקש ברכה עבור בתו שחלתה. לאחר שהרבי בירך, הוסיף ר' סעדיה וביקש הבטחה. אך הרבי שוב חזר על הברכה.

כשראה זאת ר' סעדיה, אמר לרבי שהוא לא יצא מהחדר עד שיקבל הבטחה. הרבי לקח תניא שהיה על שולחנו הק' והחל ללמוד לעצמו. הבין ר' סעדיה את הרמז ויצא את החדר, ואכן תוך זמן קצר נרפאה בתו. (מפי ר' מ.מ. סלבטיצקי)

היכן מצאנו שבחורים ישנים בשעות היום?

פעם אמר הרבי להרה"ח נתן שיחי' וולף ביחידות, היכן מצאנו שבחורים יושנים בשעות היום? מילא ב"ט כסלו ובי"ב תמוז שערים כל הלילה, אז אפשר לישון כשעתיים לפני התפילה, אבל סתם כך, ודאי שלא. מפי בעל המעשה

לאכול בעדינות...

באחת הפעמים שנכנס המשפיע הרה"ח ר' מענדל פוטערפאס ע"ה ליחידות, אמר לו הרבי, שידאג שהבחורים באה"ק יאכלו בעדינות. מפי הרה"ח י.י. הלוי סגל

אבל שיהיה...

בסוף אחת מההתוועדויות בשנת תש"כ, ניגש הרבי לאחד מהבחורים ושאל אותו האם הוא כבר אכל היום? כשהשיב הלה בשלילה, הזמינו הרבי לאכול בביתו והבחור נענה. לאחר הארוחה, לפני צאתו מן הבית, אמר לו הרבי: כתוב בספרים שאין נוהגין לומר לאחר מנחה של שבת א גוט שבת, אבל שיהיה.

מכוונים את שמי...

סיפר הריל"ג: בשנים הראשונות לנשיאות, בתום יחידות מסוימת ניגש אלי הרבי ואמר לי: "זה עתה שמעתי דבר חדש, והוא, שבברכת שמע קולנו שבתפילת שמונה עשרה, לאחר המילים 'זמלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו' מכוונים את שמי". בשעה שאמר לי זאת הרבי, קרנו פניו והיה נראה מאוד שבע רצון מזה. מפי הרה"ח י. הלוי גורביץ' מגדל העמק

זאת יכולת לעשות גם בדרום אפריקה...

באחד הפעמים שחזר הרבי מביתו ל 770, ראה בחור הולך לאיטו ברחוב קינגסטון, ומביט אל חלונות הראווה וכו'. ניגש אליו הרבי ושאלו: מנין מגיע הוא כעת? ענה הבחור לרבי, שחוזר הוא מחדר האוכל, השיבו הרבי: זאת יכולת לעשות גם בדרום אפריקה (מקום מגוריו של הבחור). מפי המשפיע הרה"ח ראובן דונין

ייראה זה מכובד יותר

כשנכנס הרה"ח שבתאי סלאבאטיצקי, - שליח הרבי לאנטוורפן בלגיה - ליחידות, עם רעייתו לאחר החתונה, אמר לרבי: שקיבל כמה הצעות לשליחות, וביניהם נצרת עלית, אילת ועוד, ענה לו הרבי: (הלשון אינו מדויק) מדוע אתם חושבים על אה"ק? תסעו לאנטוורפן בלגיה, והמשיך ואמר שיעסוק בענף היהלומים, כיון שאם ישאלו אנשים על עיסוקך, ייראה זה מכובד יותר. מפי בנו מ.מ.ס.

מבחן אמת

שיצא הרבי מחדרו לזאל הגדול לתפילת ערבית בשנת תש"נ, ניגש מישהו לרבי והחל לדבר עם הרבי ברוסית. תחילה שאל את הרבי האם הוא יכול לדבר עם הרבי בשפה הרוסית? והרבי השיב: "דה" (כ). לאחר מכן אמר ברוסית, שמכיוון שנפרד הוא מאביו בגיל קטן, ואינו יודע מה עלה בגורל אביו רוצה הוא לדעת האם אביו עודנו בחיים? גם על שאל הזאת ענה לו הרבי - לאחר הרהור קל - "דה" (כ). הוסיף האיש ושאל האם הוא אכן יזכה להתראות עם אביו בעודנו חי? וגם על זאת ענה לו הרבי - לאחר הרהור קל - "דה" (כ). לאחר מכן, הוציא הרבי מטבע מכיסו, ואמר לו - בעודו מצביע על הקופה שתלויה ליד חדר המזכירות - שישים כסף זה בקופה לזכות אביו. והמשך מובן... מפי ר' צמח הלל הרב אהרן דב הלפרין, בסדרת סיפורים:

גאון עולם

סיפר הגאון החסיד הדגול הרב שמואל זלמנוב ז"ל: זכיתי להשתתף בעצמי בשמחת הנישואין של הרבי, ולא עוד, אלא שבחלקי נפלה הזכות להיות המלצר הממונה על השולחן הראשי בו הסב החתן, לידו החותן כ"ק הרבי נ"ע, ולידם גדולי האדמו"רים וחשובי הרבנים של ורשה באותם ימים. החתן, הרמ"ש, ישב לימין חותנו אדמו"ר מהוריי"צ ובצד שמאל ישב הגאון הגדול רבי מאיר שפירא זצ"ל מלובלין. הרבי מהוריי"צ הורה לחתן שיסכים לשוחח עם הגר"מ שפירא בלימוד (אף שתמיד הרבי הקפיד להסתיר את עצמו ולמדנותו), ובמשך זמן מה, בשקט, הרבי שוחח עם הגאון בלימוד. רבי מאיר שפירא יצא מגדרו, פנה

לרבי הריי"צ ואמר: - ליובאוויטשער רבי לקחתם חתן גאון עולם! לאחר מכן חזר הגרמ"ש וביקש מהרבי להמשיך ולהשמיע לפניו חידושי-תורה. אך הרבי סירב בעדינות. באמרו: - עד עכשיו הייתי מצווה ועומד, אבל אם אמשיך יהיה זה על דעת עצמי...

הרבי צפה מראש

סיפר הרב עזריאל מילר, שהיה נשיא "הסתדרות הרבנים": הייתי אצל הרבי ב'יחידות' בשנת תשכ"ד. היה זה לאחר שביקרתי ברוסיה וראיתי שם, בבית הכנסת בלנינגרד, חדר מלא ספרי תורה ישנים. שאלתי את הרבי האם לפעול להוצאת ספרי התורה מרוסיה משום "פדיון שבויים". תשובת הרבי הפתיעה אותי מאוד: - לא לגעת בהם. יום יבוא ומסך הברזל ייפתח לרווחה, היהודים יוכלו לצאת והקהילה היהודית ברוסיה תלך ותתפתח, ולא זו בלבד שכל תשמישי הקדושה שנמצאים ברוסיה לא יספיקו, אלא שיצטרכו להביא עוד... באותו זמן, בתשכ"ד, זה נשמע הכי מופרך שיכול להיות. יותר מופרך משהיה בזמן פרעה יציאת מצרים. יותר מופרך מהאפשרות שבארה"ב תתחולל לפתע הפיכה קומוניסטית. רוסיה של מסך הברזל היתה המשטר החזק והנוקשה ביותר שהיה בהיסטוריה. והנה, מה קורה היום ברוסיה, אין צורך לספר לאף אחד... הרבי היה היחיד בעולם שחזה זאת בעיני קדשו, ומצווה לפרסם ולספר על יציאת-מצרים של דורנו שהרבי הבטיח.

הצייר המסתורי

החסיד רבי הענדל ליברמן ז"ל, היה מן הדמויות הבולטות בחצרות הקודש של הרבי. בעל הדרת פנים מאירות ומחייכות. יודע ספר ועובד ה', נעים זמירות, בעל לב רחום ונרגש. בעל חסד ומכניס אורחים. דמות מרתקת ללא ספק, שבמרכזה עמד כוח הציור המופלא שלו. צייר מעולה היה, ולציוריו יצאו מוניטין. פעם אחת קיבל הוראה מפתיעה מהרבי: כיון שבימים הקרובים תיערך תצוגת ציורים גדולה באחת הערים הגדולות באמריקה, ראוי שיזמין מקום באותה תצוגה גם לתמונותיו וציוריו. ר' הענדל הבין מיד כי 'דברים בגו' ועשה כאשר נצטווה. בהגיע היום שבו נפתחה התערוכה, הורה לו הרבי לנסוע לשם בעצמו ולהתייצב בדוכן המכירות שלו. גם זאת הורה לו הרבי, וגם זאת הייתה הפתעה: שבימי התערוכה לא יתאכסן במלון יהודי המצוי באותו רובע, כי אם במלון אחר שבבעלות גויים. ר' הענדל הגיע, העמיד את יצירותיו, עמד כמה שעות לידן, ובזמן הרב שנותר לו ישב בחדרו שבמלון ועסק בתורה ובתפילה באריכות כדרכו. יום אחד, בעודו יושב בחדרו ולומד, שמע נקישות על דלת חדרו. כאשר נגש לפתוח את הדלת, ראה לפניו אדם בלתי מוכר, שביקש להתקבל אצלו לרגעים מספר. רבי הנדל לא סירב כמוכן. האיש נכנס לחדרו, ואמר לו כי תפילותיו שנאמרו בעריבות ובמתיקות כל כך, בקעו מתוך חדרו, ועוררוהו, ועל כן הוא מבקש, שמא יכול להשאילו את הטלית והתפילין. ר' הענדל נרעש מן הבקשה שבאה מפיו של אדם שחזונו החיצוני לא העידה על יהדותו והושיט לו בשמחה את הטלית ואת התפילין. כאשר עבר לאחר מכן ר' הענדל ליד חדר אותו שכן במלון, הופתע לשמוע קולות בכי קורעי לב. ר' הענדל החל להבין לשם מה נשלח לכאן על ידי הרבי. לא עברה שעה והאיש בא להחזיר את הטלית ותפילין. ר' הענדל הבחין בו כי פניו אדומות מבכי, אך לא דיבר עמו מאומה. למחרת שוב חזר אותו סיפור על עצמו, ושוב דפק על פתחו לבקש את הטלית והתפילין ולאחר מכן החזירים. הדבר חזר ונשנה כמה ימים, עד שבסופו של דבר פתח אותו אדם בשיחה עם ר' הענדל, בה גילה לו את כל מועקת לבבו. התברר כי בילדותו היה תלמיד ישיבה ברוסיה-ליטא, אך

עם עלותם של הקומוניסטים לשלטון, נסחף כמו המוני צעירים אחרים לרוח הקומוניזם הכפרנית, ואט אט ניתק עצמו מכל זיקה ושייכות יהודית. הוא חי רחמנא-ליצלן כגוי גמור לכל דבר, וכמעט לא זכר כי יהודי הוא. עד שהגיע כצייר ליריד התצוגה, והבחין בדמותו היהודית חסידית של רבי הענדל, ומשעה לשעה, ומיום ליום, החלו מעיו מכרכרים בקרבנו, לבו החל דופק בחזקה, והרהורים נוגים עלו במחשבתו. הוא לא יכל עוד להתאפק והחל עוקב אחר ה"צייר" המשונה ר' הענדל, עד שהגיע לפתח חדרו ושם קלטו אזניו את תפילתו המשתפכת. זו שברה אותו לגמרי. זיכרונות הילדות החלו מטרידים אותו יותר ויותר עד שהחליט לבקש מר' הענדל טלית ותפילין... ר' הענדל, ששליחותו נתבהרה עתה להפליא, נכנס עם אותו איש בדברי התעוררות, לקח ממנו את שמו וכתובתו ונפרד ממנו בלבביות, ארז את ציוריו וחזר לקראון הייטס. כאשר הגיע הכניס לרבי דיווח מלא על כל מה שאירע, ושאל את הרבי אם עליו להמשיך בקשרים אתו, והרבי השיב לו בשלילה. לאחר שבועות מספר, הבחין ר' הענדל בידיעה קצרה בעתון, כי צייר פלוני נפטר לבית עולמו...

ביד חזקה

סיפר הרב בייקר, מרבני קווינס (ובסוף ימיו תושב סביבות ירושלים): הרובע שבו התגוררתי 'נשתחר' לגמרי, כך שרוב רובם של היהודים נטשוהו והתיישבו בשכונות אחרות. אף-על-פי-כן היה המקווה שבבניין בית-הכנסת המפואר פתוח כל לילה, כשהאשה הבלנית באה מדי ערב במסירות-נפש. כשהתפלאתי על עמידתה האיתנה והנחושה אל מול הסכנה הפיסית, והתעניינתי אצלה על כך – נדהמתי לשמוע כי מטעם הרבי מליובאוויטש מטלפנים אליה מזמן לזמן ומעודדים אותה שלא לעזוב את מלאכתה כל זמן שנשים יהודיות עדיין מתגוררות שם. הסיפור עדיין לא תם. לימים החליט רב בית-הכנסת למכור את הבניין המפואר לגויים, כנוהג הנפסד בכגון זה בשכונות רבות, ומקווה הטהרה עמד אפוא בסכנה מוחשית. להחשת ביצוע המכירה שם בעל הבית מנעול על פתח המקווה, כך שהבלנית לא תוכל לפתוח וממילא ינטש. למדתי - מספר הרב בייקר - "קל וחומר" בעצמי, מאותה אשה צדקנית, וגיליתי תעוזה. פרצתי את המנעול בכח למען לא תיפגע טהרתן של ישראל, ואכן המזימה סוכלה. כאשר ביקרתי אצל הרבי וסיפרתי לו על כך, אורו פניו הקדושות משביעות רצון, והפטיר: "תבורכנה הידיים שעשו את המעשה הטוב הזה". ומספר הרב בייקר: כיום, למרות זקנותי המופלגת ואבריי החלשים – שתי ידי בריאות ורעננות להפליא כמו של בחור צעיר...

הרופא שחזר בתשובה

מספר הגאון רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א רבה של מגדל העמק: "הקב"ה אמר למשה רבנו, רועה ישראל: "לך נחה את העם הזה", אתה תהיה המנהיג שלו, "שאהו בחיקך, כאשר ישא האומן את היונק". כך רואים אנו אצל הרבי. הרבי דואג לעם ישראל כמו שאמא מגדלת ודואגת לבנה. הרבי לא התפעל מכל המניעות והעיכובים, ודאג לכל יהודי כמו לבן. פעם התבטא הרבי: "אצלי כל ילד יהודי הוא כמו בן יחיד". כשנכנסתי ל'יחידות' בשנת תשל"ב, הייתי אצל הרבי למעלה משעה והרבי שוחח איתי על כל פרט ופרט מהנעשה במגדל-העמק; מה מצב המקוואות, הכשרות וחינוך הילדים. לא היה פרט שהרבי לא ידע וכל פרט היה איכפת לו. פעם קיבלתי טלפון מהמזכיר הרב בנימין קליין, שאמר לי כי הרבי שוהה ב'אוהל' הק' וביקש למסור לי שאסע לבקר אסיר יהודי

באחד מבתי הכלא בניו-יורק. שוו בנפשכם: הרבי נמצא באוהל, וכל אחד יודע על ההכנות שהרבי היה עושה לפני שנסע לאוהל. הוא לא היה אז בכלל בעולם הזה. ובכל זאת, עוזב הכול ומבקש לדאוג לאיזה אסיר יהודי שכלוא אי-שם בניו-יורק. זה מנהיג הדור; ראש בני ישראל. שמעתי מחמי, שהיה חסיד ומקושר בכל נימי נפשו לרבי, כי מימי הבעש"ט לא ראו מופתים ורוח הקודש כמו שראו אצל הרבי. יש לי בת שהייתה לה בעיה עם העין ובמשך יותר משישה חודשים היינו בטיפולים בכל העולם. הגענו לפרופסור גדול בניו-יורק, שעשה לה בדיקת סי-טי ואמר לחזור בעוד כמה ימים לקבל תשובה. למחרת לקחתי את הבת לרבי. הגענו ל-770 ואמרת לרבי שיש לה בעיות בעיניים. הרבי הסתכל ואמר: - רפואה שלמה, ושתגדל אותה לתורה, לחופה ולמעשים טובים. הלכתי להתפלל שחרית, ובסיום התפילה אמרת לי הבת שהיא מרגישה כבר יותר טוב. אחרי שתים-עשרה שעות הדבר נעלם כלא היה. באנו לפרופסור, הוא ראה את הצילומים ואמר, "אני רואה כאן נס! ממש גילוי אלוקי!". לא מזמן נכנסתי לבית-כנסת בניו-ג'רסי, והנה אני פוגש את אותו פרופסור שחזר בתשובה בתהליך שהחל באותו נס מופלא.

החולה שנשיא ארה"ב התעניין בשלומו

כך כתב הגאון רבי שלמה-יוסף זיין זצ"ל, במאמר "רבן של ישראל" שבראש "קובץ מיוחד לחידושי תורה" (ירושלים תשל"ז): סח לי באחד מביקוריו בארץ הרב רבי יחיאל-מיכל חרל"פ ז"ל (בעל-מחבר-ספר "חוף ימים") שהיה רב בקהילה חשובה בניו יורק: "פעם חלתה אשתי במחלה כבדה והכנסתיה לבית-רפואה ידוע. אחרי כמה ימים הודיעו לי הרופאים שיש צורך בניתוח. באתי וסיפרתי לרבי את המעשה. השיב לי הרבי: אני יודע את המחלה וטבעה, ודעתי היא שלא לעשות ניתוח. כשהודעתי על סירובי להרופאים, צחקו ואמרו: הנה בחדר הסמוך שוכב איש במחלה זו עצמה, ועשינו לו הניתוח, ובעוד כשבוע ילך הביתה בריא ושלם, ושמא תאמר איזה איש פשוט הוא? תדע שהנשיא אייזנהאואר שואל בכל יום לשלומי. עניתי להם שלא אוכל להבהיר להם הטעם, אבל איזה "כוח עליון" אומר לי לא לנתח. לא עבר שבוע ימים, ואותו איש שאייזנהאואר היה שואל בכל יום בשלומי הלך לעולמו, ואשתי ב"ה חיה וקיימת". כלום נתכוונתי בזה לספר "מופת" מהרבי? - סיים הרב זיין - "אין דרכי בכך. אין דרכם של זקני חב"ד בכלל לשוחח במופתים. לא נתכוונתי אלא לציין עובדא אחת מני אלף, בה אנו רואים הערצתו את הרבי של מי שאינו מאנ"ש עד כדי ציות בקולו."

הרבי ביקש 'טובה אישית'

ראש ממשלת ישראל המנוח מר מנחם בגין ז"ל, עוד בטרם נבחר לראשות הממשלה, היה כמה פעמים ב'יחידות' אצל הרבי. באחת מן הפעמים, בסיומה של ה'יחידות', פנה הרבי למר בגין ואמר לו: - אני רוצה לבקש ממך לעשות משהו עבורי. מר בגין הגיב, נלהב: - בוודאי. הרבי סיפר לו כי קיבל מכתב מהורים לנערה יהודייה מצרפת, בו הם מגוללים בצער סיפור עצוב על בתם שחפצה להינשא לאדם נכרי. הם ניסו להניאה ממעשה נורא זה, אך כל ניסיונותיהם לא צלחו. הם נואשים ומבקשים את עזרת הרבי בעניין. "אני חושב", אמר הרבי לבגין, "שכאשר אדם בעל שם כשלך ישוחח עמה, בפרט שאתה דובר צרפתי (מהימים בהם ברח מן הארץ ושהה בצרפת), הדבר עשוי להשפיע עליה." מר בגין ז"ל תכף נעתר

לבקשת הרבי, וקיבל על עצמו לבצע את השליחות. הרבי מסר לו את כתובת הנערה בצרפת ואת מספר הטלפון שלה. הרבי אף עמד על כך שברצונו לשלם את דמי הוצאות חניית הביניים. מר בגין אכן נפגש עם הנערה, דיבר על ליבה ואכן הצליח למנוע ממנה את נישואיה עם הגוי. הרבי, אגב, אכן כיסה את הוצאות חניית הביניים. סוף דבר שהנערה הקימה משפחה של יראים ושלמים המתגוררת בירושלים. מר בגין, שלימים עמד בראש הממשלה, היה מספר על כך תוך התפעמות והתפעלות על אותה "טובה אישית" שביקש הרבי...

אלפי בנים יחידים

בתקופת מלחמת ששת הימים, כיהן ארתור גולדברג כשגריר ארצות הברית באו"ם. עוזרו האישי היה צעיר יהודי מבריק בשנות העשרים לחייו בשם ג'ו בן אליעזר.

ימים ספורים לפני שפרצה המלחמה, קיבל ג'ו טלפון מבת דודתו הניו יורקית, שביקשה לשוחח עמו בדחיפות. בנם היחיד, אברהם, לומד בישיבה בישראל והוא מסרב לשוב הביתה. הם שלחו לו כרטיס טיסה על חשבונם, התחננו שיחזור הביתה עד המצב בישראל יירגע, אך הוא מסרב בתוקף בטענה ש"הרי מליובאוויטש אמר לא לעזוב את הארץ".

"ג'ו", היא אמרה, "לך יש קשרים בחלונות הגבוהים. תגיד את האמת: עד כמה המצב בישראל חמור?" ג'ו לא רצה להפחיד את ההורים המודאגים, אבל לא יכול שלא לומר את האמת: "אנחנו צופים סכנה גדולה למדינת ישראל. הצפי הוא שהערבים ינצחו במלחמה ומיליוני יהודים יעמדו בסכנת חיים. הוציאו את הבן שלכם משם עד שיסתיימו הקרובות".

בת הדודה פרצה בבכי והתחננה לג'ו שישכנע את הרבי להתיר לבנם לחזור מידיית הביתה.

לנוכח מעמדו הבכיר באו"ם התקבל ג'ו בתוך ימים ספורים לפגישה במשרדו של הרבי. הוא פתח בהתנצלות על כך שהוא מנצל את מעמדו הציבורי עבור עניינים אישיים, וניגש ישירות לעניין: "בת דודתי מפצירה כי הרבי יורה לבנה לשוב מידיית הביתה".

הרבי הגיב כי הארץ היא מקום ששמור בהשגחתו הפרטית של אלוקים כמו שנאמר בפסוק: "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל", ולכן זהו המקום הבטוח ביותר עבור היהודים.

"זה נכון", אמר ג'ו, "אבל אברהם הוא הילד היחיד של בני הדודים שלי. הוא כל העולם שלהם והם אינם יכולים לסכן אותו".

פניו של הרבי עטו ארשת רצינית והוא אמר: "לי יש בארץ אלפי בנים יחידים, ואם אני אומר להם להישאר שם, זה רק מפני שאני בטוח כי לא יאונה להם כל רע. אמור לבת דודתך ולבעלה שהם יכולים להיות רגועים לחלוטין, ושומר ישראל ישגיח על היהודים היושבים בארץ".

הביטחון שהקרין הרבי התברר בתוך ימים כמדויק להפליא. בתוך שישה ימים ניצחה מדינה קטנטנה וצעירה צבאות של שלוש מדינות ענק. תושבי ארץ הקודש חזו בעיניהם בשמירה האלוקית.

שושלת ר' שמשון אחי המהר"ל

הרה"ק רבי יהושע העשיל, בעל ה'מגיני שלמה'

יומא דהילולא - כ"ז אב

נולד בוילנה לרבי יוסף, בנו של ר' שמשון אחי מהר"ל מפראג.

הגאון רבי יהושע חריף אב"ד קראקא בעל "מגיני שלמה" ושו"ת "פני יהושע" זי"ע נולד בעיר ווילנא לאביו רבי יוסף שהיה עשיר גדול וגם היה מגדולי הדור, בערך בשנת שנ"ג. תלמיד מובהק להגאון רבי שמואל מפשמישל, מהר"מ מלובלין ובעל הסמ"ע. נמנה בין גדולי הדור, שהאירו את עיני העולם בחכמתם ובצדקתם. סיני ועוקר הרים בפילפולו, בקי בכל מכמני התורה, גדולי התורה בשעתו יצאו מבית מדרשו.

שימש אב"ד ור"מ בערים פשעמישל, טיקטין הורודנא, לבוב, ובסוף ימיו נתקבל לריש מתביתא בקראקא. הוא עמד במשא ומתן של הלכה עם כל גדולי הדור ביניהם הב"ח, הט"ז, בעל "מגלה עמוקות" בעל "צמח צדק", בעל "משאת בנימין", ובעל "חלקת מחוקק". לבו היה כלב ארי ללא חת, לחם מלחמתה של תורה, לא נשא פנים לשום איש, רק האמת היתה נר לרגליו.

בספרו "מגיני שלמה" שם לו למטרה להגן על רש"י מקושיותיהם של בעלי התוספות, בסברה ישרה ובפילפול עמוק בטוב טעם ודעת.

מבית מדרשו יצאו גאונים מפורסמים עמודי ההוראה בישראל ביניהם: הש"ך, בעל "עטרת זקנים", בעל שו"ת הגרשוני, רבי לייב פישל'ס אב"ד לובלין. הוא היה מקובל גדול וחיבר פירוש על הספר "עשרה מאמרות" להרמ"ע מפאנו.

נוסף על ספריו אלה נדפסו ממנו שו"ת "פני יהושע" על ארבעה חלקי שו"ע בפילפול ישר הלכה למעשה. על מצבתו בביה"ח הישן בקראקא כתוב: מורנו ורבנו, מופת דורנו, גאון תפארתנו, הגאון הגדול מו"ה יהושע בן מהור"ר יוסף זצלה"ה, נפטר והלך לעולמו בשבת קודש ז"ך מנחם, ונקבר ביום א' כ"ח מנחם אב ת"ח לפ"ק. "על הצדיקים ועל החסידים" (כ"ב תשנ"ח) ע' רפ"ח

משחר ימיו שקד רבינו [ה'מגיני שלמה"] על דלתות התוה"ק וילך הלך וגדל. בצמאוונו לתורת ה' קיים בנפשו "הוי גולה למקום תורה" ויצא מבית אביו ללכת וליצוק מים על ידיהם של שלושת אדירי התורה בתקופתו, הלא המה: מהר"מ מלובלין זלה"ה, מהר"י פאלק זלה"ה, בעל הסמ"ע.

רבותיו אלה מוזכרים הרבה פעמים בספריו בתוספת התואר "מורי". נוסף לכך: באיגרת שכתב פעם רבינו אל הגאון הב"ח הוא מציין במפורש "מה שראיתי בימי בחרותי בלובלין בימי הגאון האלוף מורי ורבי מו" מאיר זצ"ל". ועל זיקתו אל הסמ"ע מצינו בתשובותיו שלו שכותב בלשון זו "כי אני מתלמידי מורי ורבי בעל הסמ"ע שהשרישני שלא לפסוק מטעמים נכונים", וכן "ראיתי בהג"ה בדברי מורי בעל דרישה ופרישה לע"ד חלילה וחס שאמר מורי כן..."

בדברי הימים מייחסים אותו ג"כ כתלמיד של הגאון רבי שמואל ב"ר משולם פייבוש זלה"ה מפרעמיסלא. יש למצוא אולי בית-אחיזה לכך במ"ש באחת מתשובותיו "וכבר הארכתי בתשובה אצל מ"ו הגאון

מהור"ר שמואל ב"ר פייבש זצלה"ה והיא ביד מהר"ר מרדכי יצ"ו בק"ק סלאנימא" אולם דברים מפורשים יותר לא מצאנו עד הנה, מלבד מה שכתבו רושמי הקורות, בלא לציין שום אסמכתא.

והנה בשו"ת שהחליף רבינו עם הב"ח בעניני הלכה חמורים, אמנם פנה גם אליו בתואר "מורי", אך מכמה מקורות יש ידים מוכיחות שכתב כן רק דרך סלסול וענוה, לכבוד תורתו, ולא משום שהיה תלמידו. הרב אהרן סורסקי שליט"א

עדות נאמנה ומעניינת מצאנו שמעודו דבקה נפשו ורוחו ונשמתו [ה"מגיני שלמה" זי"ע] ברש"י הק' ובמשנתו, אותה מביא הג"ר אבי עזרא זעליג מרגליות זצ"ל (בהקדמה לחבורי ליקוטים', אמשטרדם תע"ה), וז"ל: "הגיד לי חברי הרב מהר"ר משה כ"ץ מסדר הלימוד של זקנו הגאון מהור"ר מאיר - אביו של ש"ך, והגאון מהור"ר יהושע אב"ד דק"ק קראקא, כשלמדו יחד והגיעו לאיזה שיטה, עשו תנאי ביניהם שלא לעיין ברש"י ותוספות, כי אם ללמוד ולהבין צורתא דשמעתתא בעין שכלם עד מקום שידו מגעת, והגאון מהר"י היה מכוין לפירוש רש"י, והגאון מהר"ם לפירוש תוספות, וכך החזיקו כל ימיהם - הגאון מהר"ר ליישב כל קושיית תוספות שהשיגו על רש"י, וזה היה כוונתם להטריח הרבה לעיין היטב מה שיכול להשיג בשכלו בגמרא". "עלים לתרופה", ראה תשס"ד, עמ' ג'

נכדו של רבינו [ה"מגיני שלמה"] בן בנו הג"ר מרדכי זצ"ל כותב עליו בזה"ל: "והיה צפון בלבו כל הש"ס עם האשירות (הרא"ש) ממש בעל פה וכל פוסקים ותשובות, ונהירין ליה שבילי דרקיע בחכמת הקבלה". "שיחות מלזה מלכה" (ב"ב תשס"ז) ח"א, ע' רנ"ז

כעבור כמה שנים מפטירת הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זי"ע בעל ה'מגלה עמוקות' (נסתלק ב"ג אב שנת שצ"ג). מילא ה"מגיני שלמה", את מקומו כריש מתיבתא בק"ק קראקא, ולאחר פטירת הגה"ק רבי יואל סירקיש זי"ע - רבינו הב"ח (שנסתלק בכ' אדר שנת ת"א). נתמנה ליישב על כסאו כרב ואב"ד (ראה שו"ת פני יהושע' ח"א אה"ע סי' טו וסי' נד), תפקיד רם אותו נשא שלא על מנת לקבל פרס, עד למינויו של הגה"ק רבי יום טוב ליפמאן הלוי העלר זי"ע, ה"ה רבינו ה'תוספות יו"ט', כרב ואבד"ק קראקא.

את ישיבתו בקראקא נשא ברמה, בה הרביץ תורה לתלמידים הרבה שהגיעו אליה מכל קצוי הארץ, וכפי שמספר נכדו (בהקדמה לשו"ת פני יהושע) שששה תלמידים התעטפו בטלית אחת לשמוע לקח מפיו. ואכן "רוב התלמידים אשר למדו בישיבתו גדלו והצליח וגם עשו פרי, ומהם נעשו גם כן לפארי הדור ואדירי התורה, מהם הגה"ק רבי שבתי הכהן זי"ע - בעל 'שפתי כהן', והגה"ק רבי גרשון אשכנזי זי"ע - בעל 'עבודת הגרשוני', והגה"ק רבי מנחם מענדל אויערבאך זי"ע - בעל 'עטרת זקנים', ועוד ועוד" (כלילת יופי' ריש ח"ב).

מלבד ריבוי התלמידים שבאו לשאוב מים מבאר תורתו, הריצו לפניו חכמי הדור, גם מארצות רחוקות, את כל הדבר הקשה, כמו התרת עגונות - שהיו די שכחות באותה עת צרה ליעקב - ועוד שאלות גורליות, ועל פי רוב קיבלו את הכרעותיו כדבר האורים ותומים, אחר שעוצם חריפותו, עומק חכמתו וגודל קדושתו, נודעו למשגב בכל הארץ, ונחשב כ"רבן של כל בני הגולה" (כדברי הגה"ק רבי נפתלי כץ מפוזנן בהסכמתו לספרו שו"ת פני יהושע').

וכך תיארו הגה"ק בעל 'מגלה עמוקות' זי"ע, בפתח דבריו בתשובה אליו: "ויהי ד' את יהושע ושמעו הולך בכל הארץ מבקיאותו יכול לגדור גדר ולפרוץ פרץ מחריפותו יכול לטהר שרץ בק"נ פנים יושב בשבת תחכמוני חציו שנונים מימיו נאמנים מעין גנים שפתותיו כשושנים פלפלא חריפתא בגרים ובמתבתא

פטיש החזק נר ישראל ר"מ ואב"ד מ' יושע שי' ולכל בר בי רב שלום עד עולם מאדון השלום... " (נדפסה בשו"ת פני" ח"ב סי' מח).

בראות ראשי ואלופי אלופי העדה, כי כבד עול הישיבה ומשא הרבנות על שכמ רבם, נועצו לב יחדיו כי מקום יש בראש לשנים, וגמרו אומר לקרוא להגאון בעל ה'תוס' יו"ט' זצ"ל, שכיחן עד כה כאבד"ק לאדמיר שבגליל וואהלין, לבא ולכהן פאר בעדתם בתור ריש מתיבתא, חלק כחלק לצד הדר גאון רבינו ה'מגיני שלמה' זצ"ל.

אולם היות וגורלם לא היה שוה, כי אם אמנם שרבינו ה'מגיני שלמה' זכה לשני שולחנות, תורה וגדולה במקום אחד, ועשה מלאכתו קודש בלא קבלת פרס, כי הון ועושר היה בביתו, הרי שמצבו החומרי של רבינו ה'תוספות יו"ט' היה רע ומר, אחר שאבד כל רכושו מימי עלומיו על ידי יסורין ועלילות שונות (וכפי שמספר בספרו 'מגילה איבה'), ובבואו לקראקא כבר הגיע לימי הזקנה ולמד תורה מתוך הדחק, על כן, כעבור תקופה, נמנו וגמרו ראשי הקהל למנותו למשרת אב"ד, "למלאות מקום הגאון בעל הב"ח ז"ל שהיה פה אב"ד לפניו, למען תהיינה לו כל ההכנסות של הרבנות, ותהיה פרנסתו מצויה לו בדרך כבוד". ובאין ספק שכל זה נעשה בהסכמת רבינו ה'מגיני שלמה', כי הוא לא היה צריך להכנסות הרבנות, כי ברכו ה' בעושר, וגם מכבודו לא נגרע מאומה, כי גם לאחר מכן, היה רבינו יהושע המוציא והמביא, וכולם היו כפופים לו, וכן כל ג' בתי דינים הקבועים פה, היו סרים למשמעתו כמקדם, כמבואר בפנקס הקהל... וממשלתו היתה שוה לממשלת הגאון בעל 'תוס' יו"ט' בכל דבר שבקדושה, וגם לא נעשה שום תקנה בתוך קהל ועדה מבלעדי הסכמת שניהם. וכן נמצא הסכמות שניהם על הרבה ספרים שנתחברו ויצאו לאור בזמנם בדפוס קראקא... (כליל"י שם דף כב). "עלים לתרופה", ראה תשס"ד, עמ' ג'

מגיני שלמה

רבינו [ה'מגיני שלמה'] חיבר ספר "מגיני שלמה" להציל את מאור הגולה רבינו שלמה יצחקי (רש"י) מקושיות והשגות בעלי התוספות שהקשו על פירושו הגדול על כל תלמוד בבלי - וע"כ קרא לספר בשם "מגיני שלמה" דהיינו שמגין ומציל את רש"י שנקרא רבינו שלמה יצחקי מקושיות בעלי התוספות שהשיגו על פירושו. ובהקדמה כותב נכדו: "כי הגאון זקני זצ"ל הגיד באזני תלמידיו בחייו, שהגאון רש"י ז"ל בא אליו והראה תמונתו בעצמו ובכבודו לפניו בשמחה גדולה, ואמר לו רש"י ז"ל אשריך בעולם הזה וטוב לך בעולם הבא בשביל שאתה מציל אותי מפי האריות והכפירים גבורים בעלי תוספות ז"ל, אתיא לקבלך לעולם הבא עם כל תלמידי, וכן הוה שקודם כמו חצי שעה שכבה נר ישראל היו אצלו גדולי ישראל בק"ק קראקא, ואמר לפניהם בזה"ל, פנו מקום שרבינו מאיר עינינו הגאון רש"י ז"ל רבי שלמה יצחקי בא אלי וכל קדושי עמו, קבלני בשמחה להראות לי דרך החיים, באשר שעמדתי לימינו תמיד לתרץ קושיות התוס' על רש"י" עכ"ל. "שיחות מלוה מלכה" (ב"ב תשס"ז) ח"א, ע' רנ"ז

שו"ת פני יהושע

חיבה יתירה היתה נודעת לו לתשובותיו בהלכה, כאשר בטרם פטירתו מן העולם, ונר ה' טרם כבה, פרש בקשתו לפני באי ביתו שיפיצו מעינותיו חוצה, ויהיו שפתותיו דובבות בקבר. אך לראשונה נדפסו בשם 'פני יהושע' באמשטרדם בשנת תע"ה, על ידי נכדו הג"ר אליקים געץ זצ"ל דומ"ץ בק"ק פוזנן, שהוציאם לאור עולם לאחר שעוררוהו על כך משמים, וכדבריו בהקדמה: "על משכבי בלילות העירוני רעיוני ויצא

הרוח מלפני ה', רוח ה' דיבר בי ויעירני כאשר יעור משנתו, ואמר לי: בני, מה לך נרדם, מתי תקום לעשות אמות הבנין למלאכת שמים... ואחר שמיעת החלום הנ"ל פעמיים גמרתי בדעתי אז להוציא המחשבה אל הפועל...".

חלקו השני של חיבור זה, שהיה ספון טמון בבית הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד זי"ע, נדפס לראשונה כמאה חמשים שנה לאחר מכן, בלבוב בשנת כת"ר, בעידודו ובהשתדלותו הגדולה של פוסק הדור, נין ונכד לרבינו, רבה של לבוב הגאון רבי יוסף שאול נאטנזאהן זי"ע - שמתאר את זקנו בהסכמתו: "זקני הגאון המובהק אור גדול ונורא אשר גדולתו בתורה גבה מאוד הגבה למעלה" - וכותב עליו: "מה נורא החיבור הזה, כי נמצא בו תשובות יקרות ומפליאות אשר פלפל עם הגאון מוהר"ם אשכנזי - אבי הש"ך ז"ל, ועם הגאון מוהר"א שרענציל האב"ד דפה לבוב - בעהמ"ח שו"ת 'איתן האזרחי', ועוד עם יתר גאוני הדור, אשר כולם שאבו מים בששון ממעייני הישועה אשר דלה דלה בחריפותו ובקיאותו אשר הוא מבהיל מאוד, וגדולת תורתו נודעת בקהל רב, ואף בימי זקני הב"ח ז"ל כבר זכה להיות שואל ומשיב כי כיד ה' הטובה עליו".

עוד מעיד שם, כי "מלבד כל אלה ידיו רב לו בסתרי תורה, והיה מקובל גדול, ודו"ז הגאון הקדוש מוה' שמשון מאוסטרופלי אשר על פני תבל נודע כמה כוחו גדול בחכמת הקבלה, הריץ [לו] כמה פעמים תשובתו בדברי קבלה" (כמובא בספרו 'ליקוטי שושנים'), ומביא מהקדמת הנכד רבי אליקים הנ"ל (לחלק א) שכתב שהיו "נהירין ליה שבילי דרקיע, חכמת הקבלה, שחיבר גם כן פירוש על 'עשרה מאמרות' בתורת אמת. "עלים לתרופה", ראה תשס"ד, עמ' ג'

הרה"ק רבי עמרם חסידא

יומא דהילולא - ט"ז חשוון

הגה"ק רבי עמרם [רוזנבוים] חסידא זצ"ל נולד בשנת תק"נ לאביו רבי משה נחום רוזנבוים אב"ד ואשאן ומלפנים אבד"ק טעלער ואשואר, חוטר מגזע הקדוש נו"נ לרבי אדם בעש"ט והמהר"ל מפראג ובעל הצמח צדק והרבי רבי העשיל זכרונם לברכה. וסיפור מפליא אודות לידת רבי עמרם מסופר, שנים רבות היו הוריו חשוכי בנים ותמיד התפללו שיתפקדו בזש"ק, פעם אחת נעצרה עגלה אחת על ידי ביתם ומשם ירד יהודי בעל צורה וביקש ליכנס בביתם להניח תפילין ר"ת לפני שתשקע החמה, רבי משה נחום הכניסו לביתו וקבלו בסבר פנים יפות ואף ערך לפניו השלחן לאכול ולסעוד את לבו, כשברך בירך ברכת המזון הגביה קולו ואמר הרחמן הוא יברך את הרב בעל הבית הזה ואת הרבנית בעלת הבית הזה אותם ואת 'זרעם', כשגמר לברך פנה אליו רבי משה נחום בעינים דומעות שעדיין לא נתברכו בזרע של קיימא ומה ראה להוסיף את זרעם, ויען לו העגלון הקדוש שמע נא שמשום סיבה כל שהיא לא נפקדת עד עתה בזרע של קיימא, והוא שממול פתח ביתך עומד מגדל ועליו שתי וערב והקב"ה רוצה שתפקד בזרע קודש ואין מן הראוי שהוולד שיולד יראה השתי וערב, לכן איעצך שתעקור את ביתך למקום אחר מקום טהור, ומיד שעקר את ביתו נפקד בזרע קדוש ה"ה רבינו הגאון הקדוש רבי עמרם זצ"ל.

בוצין בוצין מקטפיה ידיע, כאשר בשנות נעוריו ניכרו עליו גנוני קדושה...

בשנת תקס"ג בהגיעו לגיל המצוות בא בבית האירוסין עם הרבנית בתו של הגאון רבי ישראל ברילל אבד"ק פלאטא, ביום שהגיע לשנת הי"ג התחתן רבינו וביום זה התחיל להניח גם טלית וגם תפילין.

שמו נתפרסם ונערץ על כל יושבי הארץ, בשנת תקע"ג בהיותו רק כבן כ"ג שנים ערך לו החת"ס תשובה ארוכה בסוגיות הקשות בטומאה וטהרה, והרבה קהילות רצו שרבינו יבוא לכהן בהם, בשנת תקע"ד זכתה קהילת אירשאי שיבוא לכהן שם לרב ואב"ד. בשנת תק"פ נתמנה לרב ואב"ד בעיר הגדולה מאדע, ומיד בהגיעו שם נתחבב על כל בני העיר ותיקן תקנות חשובות לאנשי העיר, ואף הקים שם ישיבה לבחורי חמד והרבה מגדולי ישראל למדו בשיבתו, ביניהם ידוע הגאון רבי שמואל סלאנט גאב"ד ירושלים עיה"ק ועוד, והיה דורש דרשות ביומא דריגלי ומלהיב בני העיר לאביהן שבשמים. כמו"כ היה מסגף עצמו והיה מתענה משבת לשבת, והיה מקובל גדול ובקי בסידור הרש"ש שקיבל מרבו החת"ס. בשנת תקפ"ו עזב רבינו את הגולה וישם לדרך פעמיו לעלות ולכונן עפר ארץ הקודש, ובדרך הלך להיפרד מה'ישמח משה' רבה של אוהעל, וישבו שני הצדיקים יחדיו ושוחחו ביניהם בדברי תורה ובעניינים העומדים ברומו של עולם, תוך כדי השיחה התחיל לרעוד גופו של רבינו וישאל לו הישמח משה האם הוא חולה וצריך איזה רפואה, נענה רבינו ואמר לו, הרי עתה הוא שעת חצות כאשר ראה הישמח משה זאת אמר לו יהודי שבהגיע שעת חצות כל אבריו מזדעזעין וארכבותיו דא לדא נקשן אכן מקומו הוא רק בארץ הקודש, בדרך עבר ג"כ להיפרד מרבותיו ה"ה רבי מרדכי בנעט בניקלשבורג והחתם סופר בפרעשבורג, כשנפרד מהחת"ס הביע בפניו שיקבע מושבו בעיר הקודש ירושלים ולא בצפת כדרך אנשים בזמן ההוא, משום כבודו של ירושלים, ואף הבטיחו על זה, אולם רבות מחשבות בלב איש ובסוף כשהגיע בארץ ישראל קבע מושבו בעיר צפת מפאת הקושי שהיה לגור בירושלים, וע"ז נסוב אליו תשובה ארוכה בענין לדור בעיר צפת ועל ענין ל"ג בעומר במירון, ראה מה שכותב עליו החת"ס בפתיחת האיגרת 'שלום וברכה מאלקי המערכה ליושבי ארץ נכוחה וביחוד ידיד נפשי וחמדת לבי ורב חביבי הרב הגאון חסידא ופרישא המופלג בתורה תבנית חותם זאת בריתי אותם וחד מינן דאזיל להתם אמרי רבנן בכפילא וישבעו במראיתם קורא על אדמת הקודש שמותם שם המיוחד כק"ש מו"ה עמרם נ"י נשיא אלקים בתוך הנשיאים לאומתם הי"ו. מיד בהגיעו לארץ הקודש נתקבל בחיבה על כל יושביה ונתמנה להיות ממונה על כולל חסידים אשכנזים בערי צפת וטבריה ודאג לבל יחסר המזג לעניי ישראל. בשנת תק"צ בהיותו אך כבן ארבעים שנה נתבקש לישיבה של מעלה, וכשעה אחת קודם הסתלקותו אמר שזכה לראות עתה את האור הגנוז' ובירך בשם ומלכות המאיר לעבדיו מאור הגנוז מששת ימי בראשית, ויש אומרים שבירך שהטעימנו טעם עולם הבא. ביום ט"ז מר חשון עלתה נשמתו השמימה ונקבר בבית החיים העתיק בצפת ע"י ציונו של האלשיך הקדוש, וקשר עליו מספד גדול רבו החתם סופר נדפס בדרשות החת"ס. "עטרת שלום" (קאמארנא) וירא תשע"א, עמ"ד

על רבי עמרם חסידא זצ"ל, מגדולי-גדוליה של הונגריה המעטירה, ותלמידו של מהר"מ בנעט מניקלשבורג, מסופר שבהיותו כבן שלוש שנים, התעורר פעם באמצע שנתו בכינות נוראיות. אביו שניערר לקול הבכי, ניגש אליו בחרדה, ושאלו 'מה לך בני?' תשובת הילד היתה, שבזה הרגע חלם שאביו שכח להעמיד ליד מיטתו מים לנטילת ידיים, ועל כן החל לבכות... התבונן האב וראה שאכן כך הדבר, ומיהר להניח את המים ליד המיטה. רק אז נחה דעתו של הילד בן ה...שלוש.

[עוד מסופר עליו]: בעיר הולדתו של רבי עמרם התגורר גוי אחד, בשם בייליס, שהגיע מאוקראינה, והיה מתפרנס משאיבת מים. פעם אחת, והיה זה כשרבי עמרם היה כבן 5 שנים בלבד, אמרה לו אימו 'הוי יודע שבייליס מקיים שבע מצוות בני נוח, והוא בוודאי מחסידי אומות העולם, ומן הסתם יהיה לו חלק לעולם הבא'. השיב לה הילד הקטן: אמא, אולי את יכולה להסביר לי מדוע מגיע לו חלק לעולם הבא! וכי הוא

שומר את המצות בשביל הקב"ה שציווה עליהן? או בשביל משה רבינו שכתב כן בתורה? כאשר הגיע אביו הביתה, סיפרה לו האם את דבר התמיהה של הבן-יקיר אודות הערל הלזה. ניגש האבא לילדו ונשקו על ראשו, ואמר לו: "כוונת לדעתו הגדולה של הרמב"ם!" (עיין בהלכות מלכים, פרק ח' הלכה י"א, שאכן מצריך את שני התנאים הנ"ל). הילד שעדיין לא למד מעודו את הרמב"ם, הגיע לדרגה כזו של הבנה, כי ניצל את כל כוחותיו והרגשיו הטהורים למצוות השם.

וכדאי להאזין לסיפור נוסף, מרתק מאין כמוהו, על אותו רבי עמרם חסידא, שעלה בסוף ימיו לארץ ישראל, התיישב בצפת, והיה כאמור בין גדולי הגדולים של דורו. עוד בילדותו ניבא עליו המלמד שלו כי לאילנא ברבא יתעביד. היה זה כאשר הילד היניק-והחכים ישב לפני רבו, יחד עם ילדים נוספים, והוא עדיין לא בן שש שנים. המלמד סיפר לילדים הקטנים סיפורים ועובדות אודות למ"ד-וי"ו הצדיקים הנסתרים שהקב"ה שותל בכל דור ודור.

הסיפורים הלהיבו את לב הילדים, עד שאחד מהם נענה ואמר: "הייתי מאוד רוצה להביט בדמותו של אחד הלמ"ד-וויניקים הללו". אחריו החרה-החזיק ילד שני, שהביע אף הוא בקשה דומה, לחזות בפני קדשו של אחד הצדיקים הללו. וכן השלישי, והרביעי עד שכל התלמידים הביעו את המשאלה הזו, שיזכו לראות במו עיניהם דמות של צדיק נסתר. במשך כל אותה שעה של התלהבות, ישב עמרם הקטן, ושתק. לא הוציא הגה מפיו. על פניו לא היה נראה שהוא שותף להתלהבות הכיתית. פנה אליו המלמד ושאלו: "עמרם, האם גם אתה רוצה לראות אחד מל"ו צדיקים? או שמא בקשה אחרת יש לך?" והילד, שעתידי להימנות לא על נסתרי-הצדיקים בדורו, אלא על הגלויים שבהם, שפרסומם יצא בכל העולם, אמר: "רצוני להיות בעצמי אחד מהל"ו צדיקים..." נישקו המלמד על ראשו, ואמר: "כן יהי רצון". והתפילה התקבלה. גאון קדוש זה נפטר בהיותו בן ארבעים שנה בלבד, וכאשר עלה ארצה ישראל, והתיישב בצפת, בהיותו בגיל שלושים ושש, התבטא עליו החתם סופר שלא הניח כמותו בחוץ לארץ. "עלינו לשבח" (ב"ב תשס"ד) ח"א, ע' תקי"א

פעם אחת בילדותו של הגה"ק רבי עמרם חסידא זי"ע בעת שהוריו נסעו מביתם ורבינו נשאר ללון בבית אחד מקרובי משפחתו והימים היו ימי קור וצינה, באמצע הלילה כיסה אותו אחד מבני המשפחה במעיל צמר שלא יתקרר, והילד בתוך השינה התחיל להודעזע ולבעוט עד שנפל מעילו, וכסהו שוב ושוב חזר המחזה כבראשונה שבעט עד שנפל מעליו, וחזר חלילה, הבוקר אור וישאלו הילד על מה לא רצה לשכב עם המעיל ויענה שאינו זוכר ששמוהו עליו ושזרקו, כשחזר אביו לביתו ויספרו לו המעשה פקד שיבדקו המעיל אם אין בו חשש שעטנז, יצאו ובדקו שהיה בו חשש שעטנז ויהי לפלא שמן השמים רצו שלא יבוא לידי חטא ח"ו. ועוד מסופר עליו שבהיותו כבן שש נטפל עליו ערל אחד ולקח ממנו הטלית קטן ולא רצה לזוז ממקומו עד שיביאו לו טלית קטן אחר, ואף פלט מפיו ואמר הלואי והגוי יבלע באדמה, לא עברו ימים מועטים והקול נשמע כי הגוי נפל לאחד מהבורות שבעיר כשבאו לספר זאת לרבי עמרם לא נתפעל והגיב על זה: הרי דבר זה מפורש שקרח שהיה מלגלג על מצות ציצית נענש שנבלע באדמה. לאחר חג הסוכות שנת תקנ"ח בהיותו כבן שמונה שנים חזר מבית מלמדו בפנים בוכיות, וסיפר לאביו שרבו סיפר לפני התלמידים כי הגיעה הבשורה המעציבה מוילנא שבליטא שהגאון רבי אליהו מוילנא זצ"ל נסתלק לגנוי מרומים וחלל ריק נוצר בעולם הזה עם פטירתו, וישאל לו אביו מה בדעתך לעשות, וענה לו שבדעתו לקום כל יום שעה אחת וללמוד לפני התפילה כדי להשלים מה שנחסר בעולם, וקיים

מה שקיבל וכל ימיו לא החסיר מללמוד שעה אחת בקביעות קודם התפילה. "עטרת שלום" (קאמארנא) וירא תשע"א, עמ' ד'

פעם הלך הגה"ק רבי עמרם חסידא זי"ע לקדש הלבנה ברחובה של העיר מאד בראש אנשי קהלתו ואחד מאנשי השררה שלח את משרתו עם נשק כדי לגרשם ממול ביתו. מלמל רבינו בינו לבין עצמו בתפילתו 'רבש"ע וכי לא יכלת בפחות רשע אחד בעולמך'?! בבוקר נודע כי הרשע מת פתאום בלילה, ויהי לפלא. ומפי השמועה נמסר כי אירוע זה הביא אף הוא להחלטתו של רבינו לעלות לארץ הקודש מאחר שהשלטונות רצו להרע לו. כאשר בא לק"ק מאדע, שלחו לו בתחילת החורף שק קמח אשר היה די לאפות ממנו לכל היותר ארבע פעמים, וכבר החורף עבר ועדיין לא נתמעט הקמח, והלכה זוגתו הרבנית ע"ה לשאלו את פשר הדבר כי היא אופה כל החורף ועדיין יש מהקמח די והותר, ענה לה רבינו שמעתה לא תאפה עוד מקמח זה וכן היה. לימים בהיות רבינו כבר בצפת ת"ו, אמר פעם לב"ב ולהעומדים סביבו במוצש"ק לאחר שהתפלל והבדיל, כי הוא שומע קול בכי כי נפטרה בתו שנשארה בחו"ל, וקרע על מתו כד"ן. "תוספת-המודיע", י"ב חשון תש"ע, ע' י"א

בתחילה היה הגאון עמרם חסידא רב בעיר מאד שהיתה עיירה קטנה [אח"כ היה שם אב"ד הגה"ק בעל "לבושי מרדכי" זי"ע], ובהיותו בן ל"ו שנים עזב את הרבנות שם, והחליט לעלות ולחונן את עפרה הטהור של ארץ ישראל. קודם נסיעתו לארה"ק, נסע לפרעשבורג - למרות המרחק הגדול ממאד לפרעשבורג - כדי להיפרד מידידו הקרוב זקני מרן בעל "חתם סופר" זי"ע, ובעת פרידתו אמר לו החת"ס משך כמה פעמים, שבבואו לארה"ק ילך להתגורר בעיה"ק ירושלים ת"ו דוקא. הסיבה שהחת"ס הפציר בו לדור בירושלים, היתה, כי באותם הימים היתה ירושלים ריקה מתושבים אשכנזיים, כי היה שם בית המדרש ישן נושן בשם "חורבת רבי יהודה החסיד", ובעת שבנו את ביהמ"ד הזה, לא היה ליהודי ירושלים ממון לבנייה, ולכן הלכו סכומים עצומים משכניהם הגויים, וכמובן שעקב הסכומים הגבוהים לא הצליחו היהודים להחזיר את ההלוואה, ולכן היו הגויים נטפלים אל היהודים מאשכנז שהם בנו את ביהמ"ד הזה, והיו מטרידים אותם כדי שישלמו להם את החוב, אך ביהודי ספרד לא נגעו לרעה, ומחמת כך הפסיקו היהודים האשכנזיים לבוא לגור בירושלים, כי נפל פחד הגויים עליהם, ולכן ביקש החת"ס מהגר"ע חסידא שבכל זאת ילך לדור בירושלים שהיא מקום השראת השכינה ואורו של עולם.

אך רבות מחשבות בלב איש, ולמעשה הגר"ע חסידא לא הלך להתגורר בירושלים כפי בקשת החת"ס, בגלל שהספינה אשר עמה הגיע, עגנה בנמל עכו, ועיה"ק צפת ת"ו היתה קרובה יותר מאשר ירושלים הרחוקה, ולכן נסע קודם לצפת. משם כתב מכתב אל החת"ס, בו הוא מתנצל על מה שהלך תחילה לצפת ולא לירושלים, והוא שואל את החת"ס האם ילך כעת לירושלים או שישאר בצפת. החת"ס השיבו במכתב חוזר, כדברי הגמ' (יומא כב.) שאני מיגנא ממיקם, והיינו שקשה לקום בבוקר מהשינה מאשר לילך לישון, וכמו"כ אם היה הגר"ע חסידא הולך בתחילה לירושלים, כי אז היה טוב, אבל עכשיו שכבר התיישב בצפת, בודאי קשה לו עכשיו לעזוב את הכל ולעבור לירושלים, ולכן עדיף טפי שישאר בצפת. החת"ס מוסיף שם עוד כמה דברים בזה - "וכפי מכתבו נראה שקשה שישבתה של ירושלים עליו, וחזיתי לדעתיה שלא רצה אלא לפייסני על שעבר על דעתי, על כן הנחתי הדבר על דעתו" [כל הדברים מובאים בשו"ת "חתם סופר" (י"ד סי' רל"ג - רל"ד) עיי"ש]. לבסוף. אחרי ארבעה שנים נפטר הגר"ע חסידא במיטב שנותיו, ושם מנוחתו כבוד בצפת, סמוך ונראה לציון קדשו של האריז"ל וגוריו הקדושים.

אחרי פטירתו הספידו החת"ס במקהלות עם בקול בוכים על איש כשר שאבד מן הארץ בדמי ימיו, ובין הדברים מזכיר החת"ס את בקשתו שביקש ממנו לדור בירושלים - "ובאמת טרם הפרד הרב הגאון מהו' עמרם מפה, הייתי כופל ומשלש עמו שלא ידור אלא בירושלים מקום משכן כבוד קדושת בית אלקינו, וכאשר עשה הרמב"ן ז"ל [כפי הידוע שהרמב"ן כותב על עצמו שהיה במקום המקדש, וזה קצת קשה להבין איך נכנס ממש למקום המקדש, וכנראה שכוונתו היתה לכותל המערבי], אע"ג דבצפת נמצאו קברי אנשי אלקים הידועים, בכל מקום מי ימיר זה בקדושת ירושלים ומקום מקדש". וזהו חידוש שהחת"ס כותב שאע"פ שבירושלים אין מקומות קבורה, בכל זאת גדולה קדושתה מצפת שיש בה קברי אנשי אלקים הידועים. עוד כותב עליו החת"ס בשבתו (דרשות חת"ס לז' אב תק"צ) "וכתבו עליו רבני ארץ ישראל, שממש המית את עצמו מתוך צער גלות השכינה". כנראה שזו היתה סיבת פטירתו בקוצר ימים. מובא שבעת פטירתו של הגר"ע חסידא, אמר ברכה בשם ומלכות בהאי לישנא, "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם המאיר לעבדיו מאור הגנוז מששת ימי בראשית".

לפני שנתיים ימים התגלה מכתב שכתב מרן ה"חתם סופר" זי"ע אל הגה"ק רבי ישראל משקאלוב זי"ע בעל "פאת השולחן", שהיה מגדולי תלמידי הגאון מוילנא זי"ע והיה גם הממונה המרכזי על הכוללים בארץ הקודש. הסיבה שהביאה את החת"ס לכתוב את המכתב, כי אלמנתו של הגר"ע חסידא כתבה מכתב להחת"ס, בו היא כתבה לו שהיא נמצאת כעת באלכסנדריה של מצרים, לשם היא הלכה בדרכה לחזור לחוץ לארץ, מחמת שלא היה לה פרנסה, וכתבה גם שבדרכה מעכו למצרים נסעה בספינה והסתכנו בים כמה פעמים, ובעלה רבי עמרם חסידא התגלה לה בחלום הלילה, ואמר לה שתקבל על עצמה לחזור לארץ הקודש ולדור דוקא בירושלים ולא בצפת, ולכן היא כתבה להחת"ס, שעכשיו היא באמת חוזרת לארה"ק, והיא מבקשת ממנו שיראה לדאוג לכל צרכיה בהיותה אלמנה עם ילדים רכים ללא גואל ותומך בארה"ק [כנראה שהגר"ע חסידא רצה לעשות תשובת המשקל ולקיים את דברי החת"ס לדור בירושלים].

ואכן, החת"ס שהיה קרוב מאוד להגר"ע חסידא, איסף כספי צדקה מכמה נגידיים בחו"ל שהבטיחו לפרנס את האלמנה עם ילדיה, ואחרי שכל הכסף נאסף בסך אלף זהובים, שלחו את הכסף אל גביר אחד שהתגורר בעיר טריעסט, והוא היה נאמן לשלוח את הסכום העצום לארה"ק. במכתב פונה החת"ס להגר"י משקאלוב, שידע כי הכסף נמצא במלואו בטריעסט אצל הגביר הנזכר, אבל עדיין זה ספק אצלו למי שייך הכסף, כי הגר"י משקאלוב כתב כמה חדשים קודם להחת"ס, שרבי עמרם חסידא בהיותו עני ואביון בעת מגוריו בצפת, לווה כסף מהנהלת הכוללים בארה"ק בסך שמונה מאות זהובים, ובפטירתו ללא עת לא הספיק עדיין לסלק את חובו, ולכן התעוררה השאלה להיכן ילך הכסף שנאסף, האם להנהלת הכוללים ולסלק את חובו של הגר"ע חסידא, או שיתנו אותו לאלמנה ולידיה אשר לשמם נאסף הכסף. כותב החת"ס להגר"י משקאלוב, שלמרות שהוא נוגע בדבר, שהרי הוא ממונה על הנהלת הכוללים, ובודאי הוא רוצה שקודם יסלקו את החוב בממון זה, ולכן הוא פסול לדינא בהאי גוונא, מ"מ הוא כותב לו שקלא וטריא במה שעלה בדעתו בנידון דידן, והוא מבקש מהגר"י שישלב לו על הדברים, אע"פ שלא יפסוק כמותו, כי בודאי עדיף ששני הצדדים יראו את הדברים שנכתבו בנושא, כי יתכן שעל פי בירור הדברים בין שניהם, יצא דין אמת לאור, והחת"ס מוסיף שאם דבריו של הגר"י יתקבלו אצלו, "ואודה על האמת", כי זה ברור שהחת"ס רצה שהכסף ילך אל האלמנה וילדיה, אבל אם בכל זאת ע"פ דין תורה הכסף שייך להנהלת הכוללים, הוא יודה להם וישלח אליהם את הכסף. בסיום כותב החת"ס,

שעד שהדברים לא יתבררו לאשורם, צריך הכסף להישאר אצל הגביר המופקד בטריעסט, ע"כ המובא במכתב. ההמשך לא ידוע לנו, האם באמת קיבלה האלמנה לבסוף את הכסף או לאו... "חודש בחודשו", אדר תשע"א, עמ' ג'

רבינו הגה"ק רבי עמרם חסידא זי"ע בעלותו ארצה בה קנה שלימות בעבודתו בפרישות וחסידות, בסך הכל חי בצפת ארבע שנים, ובט"ז מרחשון שנת תק"צ השיב את נשמתו לבוראו, והוא בן ארבעים שנה, בזמן קצר זה הצליח להפוך את תדמיתה ואת נוסח חיי החברה בעיה"ק צפת וטבריא, הטביע בה את חותמו חותם אהבת ישראל וכבוד המקום, עליהם ועל יושבי הגליל כולו, כשם שימי חיי של רבינו היו אפופי פלא וכל מעשיו עוררו השתאות כך השלים רבינו את ימיו עלי אדמות באורח פלא, הסתלקותו באופן מפליא וברכתו המקורית שאין לו אח ורע בין צדיקי עמנו. שעה אחת לפני פטירתו בירך בשם ומלכות שראה אור הגנוז! הרה"ק מחוסט בעל "ערוגת הבושם" סיפר ששמע שנוסח הברכה היתה: "ברוך אתה וכו' המאיר לעבדי מאור הגנוז מששת ימי בראשית". עובדא נפלאה זו מביא אף הרה"ק ממנוקאטש בספרו "דברי תורה" וכתב שבירך בשם ומלכות "שהטעימנו טעם עולם הבא", והוסיף שזה נורא ונפלא בבחינת עולמך תראה בחיך. נוסח נוסף מובא בהגדה של פסח ערבי פסחים: "ברוך אתה וכו' המראה לי אור כזה".

בעת ההיא לא הטמינו אף אדם בבית החיים הישן בצפת, כי לא נמצא שם מקום פנוי. רבינו גילה עוד בחיי ברוח קדשו על מקום פנוי בין ציוני הקודש של האר"י הקדוש ומהר"מ אלשיך, ושם הטמינו את גופו הקדוש של רבינו. ציונו הקדוש נהרס במהלך השנים בעקבות המאורעות הקשות שפקדו את צפת ביניהם רעידות האדמה ושטפונות למכביר. בשנת תש"כ הוקם הציון הקדוש מחדש ע"י נכדו כ"ק מרן בעל ה"משנה הלכות" (שליט"א) [מאונגוואר צוק"ל] אשר חקר וטרח באופן אישי לגלות מקום הציון. רבים פוקדים את הציון הקדוש ונוהרים להעתיר בדבר ישועה ורחמים. סיפורי מופת מתגלגלים לרוב סביב הציון וכמאחז"ל "גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם". "תוספת-המודיע", י"ב חשון תש"ע, ע' י"ג

הרה"ק רבי אלעזר פלעקלס זי"ע בעל "תשובה מאהבה"

יומא דהילולא - כ' ניסן

הגאון רבי אלעזר ב"ר דוד פלעקלס זצ"ל בעל "תשובה מאהבה", נולד עש"ק כ"ח אב בשנת תקי"ד בעיר פראג למשפחה מיוחסת, אבותיו היו ראשי העדה ומנהיגי ישראל, שושלת יחוסו נמשכה למעלה בקודש עד לרבותינו המהר"ל הרבי ר' העשיל ובעל ה"כלי יקר" נכד להג"ר דוד גאנו בעל "צמח דוד", בנעוריו היה תלמיד הגאון ר' מאיר פישלס בומסלא שהיה אז עדיין חבר בי דינא רבה דפראג בראשות הנודע ביהודה, ולימים יצק מים עשר שנים על ידי רבו המובהק הנודע ביהודה, הוא פרש כנפי תורתו עליו ודגל אהבתו עליו התנוסס ויתן מהודו עליו, הראה לו דרכי היראה ודרכי מוסר ומדות, היה חתן הקצין הנכבד ר' יום טוב באנדי ידידו ורעו הטוב של הרבי ר' יהונתן אייבשיץ, הודות לנדוניא שהעניק לו חותנו היה באפשרותו ללמוד וללמד מתוך מנוחה והרחבת הדעת ונדע שמו בשערים כחריף ובקי עצום בכל חדרי תורה, בשנת תקל"ט נתקבל לרב אב"ד עיר גוטיין במדינת מעהרען ושם החל אורו לזרוח, בדרשותיו הנפלאות וכתיבת שו"ת ובעיקר בהרבצת תורה לתלמידים בחורי חמד ששתו בצמא את דבריו, בשנת תקמ"ג שב לעיר מכורתו פראג ונתקבל לדיין בבית דינו של רבו הנודע ביהודה, חיבר

ספרי שו"ת "תשובה מאהבה" ועוד ספרים, נסתלק בפראג ביום ה' ד' דחווה"מ ערב שביעי של פסח שנת תקפ"ו. "מרכבת יחזקאל" (ב"ב תש"ע) ע' מ"ה

הגאון רבי אלעזר פלעקלעס - ה"תשובה מאהבה" זי"ע, היה בן ר' דוד (נכד רבי וואלף פלעקלעס, נזכר בתוספות יו"ט פ"ג מכלאים משנה א', חתן ר' דוד גאנו בעל 'צמח דוד'), עד כי לא היה בן שלש כבר קרא בתפלה כאחד הגדולים, וימהר ללכת עם אביו ביתה ה' השכם והערב והתפלל שם, בעודו ילד שמע דרשות הרב בביהכנ"ס וכאשר בא לביתו הלך החדרה ויתעטף בטלית והתייצב על השלחן ודרש שם על עצים ועל האבנים... ואל אבותיו אמר עד כי אגדל גם אנוכי אדרוש בבהכנ"ס אלטניישול, ותשק לו אמו מנשיקות פיה, ואביו שמר את הדבר. בהיותו בן שש למד אצל רבי משה חפץ (שלימים הזכיר בהספידו בעולת חודש דרוש י"ד מעיד עלי שמים וארץ יראה דזוטרתי דאית בי - ממנו הוא). בהיותו בן שתים עשרה שנה הוליכו אביו אצל רבי מאיר פישלס ולמד ממנו שתי שנים רצופות. ובהיותו בן ארבע עשרה בא ללמוד אצל הנודע ביהודה, ולמד שם עשר שנים יומם ולילה לא מש מתוך אהלו. וכמוש"כ בספרו שו"ת תשובה מאהבה: "...ומשם הביאני אל בית היין זה סיני ועוקר הרים ראש הגבורים, רבן של כל ישראל ורבנים, נזר חכמים ונבונים, ראש וראשון בדורנו, מרנא ורבנא יחזקאל נשיא הלייט, ונשיא אלקים בתוכנו. עשר שנים שקדתי על דלתותיו, לשמוע יום יום שכל טוב שפתותיו, דבריו ערבים ומתוקים בש"ס ופוסקים... ולבי ראה בפלפול התלמידים ודרכי הוראה". כשהיה בשנתו העשרים ושש, כבר נתמנה כחבר בבית דינו של הגודב"י. בהקדמת ספרו תשובה מאהבה כתב: "נתפשתי על דברי תורה, בסבת כת הארורה, טמאי נפש מצורעים וזבים, מאמיני פגר מובס שבתי צבי ראש כלב שבכלבים. ואחרי שעמדו חורי ארץ על שרש ועיקר, פטרוני בכבוד ויקר, וחברתי קונטרס וקראתיו בשם, אזכיר תהלות, להודות ולהלל לעושה נפלאות גדולות, לזרעי ולזרע זרעי, שיזהרו וישמרו מהני עכברי רשיעי, ארסם ארס נחש אשר אין להם לחש (ועיי' קונטרס אהבת דוד אשר הדפסתי בק"ק פראג שנת תקס"ל), וכיוצא בזה הרבה עצבוני, ורבו יגוני. מאז באתי העירה, נפשי מרה, לא עבר ירח במספר ירחים, אשר לא טמנו לי פחים, וכרו לו שיחות אויבי חנם, וה' יזכור להם עון אבותם על עונם, ואלה הסבות טרדו עיוני, ובלבלו יצועי רעיוני, לכן אם שגיתי וכו', ה' הטוב יכפר, ואחל פני כל הרואה אם ימצא שגיא, או נאחזתי בסברות, ילמד זכות ולא חובה, כי היא מדה תועבה". מחיבוריו "עולת חודש", ובשנת תק"ס הוציא את ספרו "אהבת דוד" כנגד כת הש"ץ ועל שער הספר חרוט פרט השנה "טמאים לנפש" בשנת תקס"ט הוציא את ספרו "תשובה מאהבה", חלק ראשון, וחלק שני הוציאו בשנת תקע"ה. בחג הפסח תקפ"ו נחלה - וביום שישי לימי החג אמר: היום אני הולך לדרכי לבית עולמי, היום הגיע עת קצי ובשעה התשיעית אמר "הבוטח בה' חסד יסובבנהו" ונח נפשו.

(הובא בהקדמת ספרו עולת חודש). "גדולי הדורות" (ירושלים תשנ"ו) ח"ב, ע' 491

קשה הרהור עבירה פירש הגאון רבי אלעזר פלעקלעס זצוק"ל (בעל שו"ת תשובה מאהבה) בספרו עולת החודש (חלק מיילי דשמיא דרוש ה מאמר קמז) מאמרם ז"ל (יומא כט ע"א) הרהורי עבירה קשו מעבירה וסימניך ריחא דבשרא. כי האוכל בשר כדי שביעה, נפשו קצה במאכל ולא יוסיף לאכול עוד, אך המריח ריח בשר אין לו גבול וקץ, כי מריח וחוזר ומריח ולא נבזה בעיניו, וכן הוא בדבר עבירה, דמעשה החטא דומה לאכילת בשר, כי אחרי עשותו אותה נפשו קצה בה, ויתכן שיתחרט עליה ויתעצב בלבו, אך לא כן המהרהר בעבירה דומה למריח ריחא דבשרא, כי אינו נמנע מלהוסיף ולהרהר בה עד אין ספור, ולכן הוי הרהור קשה מן העבירה עצמה, עכתד"ה. "תורת מהרי"ם" (ירושלים תשס"ט) ח"א, ע' ל"ז

כי אם ליראה כתיב (דברים י' י"ב) ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך "כי אם" ליראה וגו', וצ"ב המיעוט כי אם, ופי' הגאון מו"ה אלעזר פלעקלעס זצ"ל כי על איש ישראל מוטל ב' תפקידים. א' לקיים מצותיו יתברך. ב. להתרחק מן החטא ועון. ודרך הישר שיבור לו האדם הוא שכשיקיים המצוות יהי' שפל בעיניו ואע"פ שיבוא לו יגיעה, וכל כמה שיגדל עלי הטורח והעמל ואף כי יעלה בידו במסי"נ אפ"ה יקטן כ"ז בעיניו כאילו נעשית מאלו, ועי"ז יזכה להגביר פעלים שמצוה גוררת מצוה, אבל אם ידמה בנפשו כי עשה דבר גדול מאוד מי יערוב שיוכל תמיד להתגבר על יצרו ולעבוד את בוראו עבודה תמה, ומשא"כ בעבירה בודאי מחטא ועון חמור כגון חילול שבת או אכילת נבילות וטריפות ר"ל יתרחק כמטחוי קשת, אלא אפי' בעבירות שאדם דש בעקביו כל גדר וסייג יגדיל לעצמו כי חמור הוא ורב ענשה, וזהו ועתה ישראל "מה" לשון עונה ה"א שואל מעמך "כי אם" ליראה במצות ומעש"ט יתנהג בעונה להקטין ולהשפיל מעשיו עכ"ד.

הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי

יומא דהילולא - ג' אב

נולד בשנת ה'ש"ס בערך בקוריץ בוהלין. נקרא על שם סבו, ר' שמשון ליווא מקרמיניץ, אחיו של המהר"ל מפראג. כשהיה צעיר לימים לא למד תורה. עשיר לקח אותו לבתו ואז רבינו דרש דרוש עצום בנגלה ובנסתר. הוא סיפר לאביו שפעם אחת היכה אותו בגלל שהוא לא לומד תורה והוא ברח ליער. שם התגלה לו אליהו הנביא ולמד איתו. העיד על עצמו כי בנעוריו כבר למד את חכמת הקבלה. כתב הגה"ק ר' צבי הירש הורביץ על רבינו: "איש אלוקים. רוח ה' דיבר בו. הופיע רוח ה'... היה משולח אליו אחד מן השרפים מן המעופפים... וכל דבריו נביאות ממש." שימש כמגיד מיישרים באוסטרופולי ונקרא בפני כל 'רבי שמשון המגיד'. לימד את תלמידיו בנגלה ובנסתר. מכל קצווי הארץ שלחו לרבינו בקשות לבאר מאמרי חז"ל, רמזים בסודות התורה ובספרי הראשונים הקדמונים. היו מגדולי ישראל שהתנגדו לרבינו בשל העובדה שלימד את חכמת הקבלה ברבים ביניהם המהרש"א. מצד שני היו גאונים, ביניהם מח"ס 'עבודת הגרשוני' שעודדו אותו בכל כוחם לפרסם את חכמת הקבלה. בקי בנגלה ובנסתר, בסגולות וקבלה מעשית. התרחק מלהשתמש בקבלה מעשית. היה שפל ברך ונבזה בעיניו. בכמה מקומות בכתביו גינה את עצמו מאוד. בהקדמה לספרו 'דן ידן' חתם 'עפר ארץ שמשון מאוסטרופולי'. באחד ממאמריו כתב "ולי השפל הדיוט נראה." בכל יום היה מגיע לרבינו מלאך מגיד כדי ללמוד עימו סתרי תורה. חיבר אגרת הנחשבת כבעלת סגולה ביחוד בערב פסח. לפי המסורת מי שקורא אותה מובטחת לו שמירה מפורעניות לכל השנה. באביב שנת ה'ת"ח החלה מרידת האיכרים הקוזקים במלכות פולין. בראש המורדים עמד צורר היהודים חמילניצקי ימ"ש. המורדים פרצו לשטחי האוקראינים שתחת שלטון פולין. הם עברו ממקום למקום תוך שהם משאירים נחלי דם, הרס וחורבן. היהודים היו תמיד, הראשונים להיפגע ונמלטו מאימת הפורעים. רבינו ברח לפולנאה שבמחוז וואהלין. רבינו נרצח בזמן שהיה מתפלל ב-ג' אב ה'ת"ח. חי כ-48 שנים. הרה"ק רבי אליעזר צבי כתב בשם אביו (האדמו"ר הרב יצחק אייזיק יהודה יחיאל ספרין מקומרנה שזכה עוד בילדותו לרוח-הקודש) כי לרבינו היתה את נשמת משיח בן יוסף. האדמו"ר ר' יעקב יצחק הורביץ (החווה מלובלין) כתב: "משיח בן אפרים יקבץ את ישראל לארץ ישראל כי נראה שלא יהרג כי היה מקויים בר' שמשון מאוסטרופולי ולא תקום פעמיים צרה" (דברי אמת' פר' ויצא).

אביו: ר' פסח. **אימו:** בת רבי שמשון בן בצלאל ליווא מקרמיניץ, מגדולי הדור. אחיו של המהר"ל מפראג. יחוס המשפחתי מגיע עד דוד המלך. **מרבתי:** אביו הצדיק ר' פסח, הגאון ר' נתן נטע כהנא אב"ד אוסטרהא. **מתלמידיו:** הגאונים רבי ישראל סרוק, ר' יעקב קופל מזאסלב, ר' משה ברבי יהושע העשיל מהמבורג, ר' נתן נטע הנובר. **מספריו:** •דן ידן •ליקוטי שושנים •זאת חוקת הפסח •ניצוצי שמשון •בן מנוח - פירוש לאידרות.

רבינו בצעירותו התקשה בלימוד התורה, והיה שונה משאר אחיו שהיו גדולי תורה. פעם בא עשיר והציע לאביו לקחתו את רבינו לחתן, אבל אביו סירב. אמר העשיר שיתן אלף רובל לנדן, ולא הסכים והעלה את הנדן לסכומים גבוהים. שאל אביו: "בני זה הוא בור. מדוע אתה רוצה אותו לחתן?". אבל העשיר התעקש שאף על פי כן הנו מוצא חן בעיניו, ונתרצו. בשבת שלפני החתונה עלה רבינו על הבימה ודרש דרוש אחד בנגלה ודרוש שני בנסתר. השתומם אביו ושאל אותו: "איך היגעת לזאת?". השיב לו רבינו כי יש לו נשמה גדולה מאוד. בילדותו נפל פעם כובעו מראשו ואז נדבק בו הסט"א ולא נתן לו ללמוד תורה.

יום אחד היכה אותו אביו על ראשו עד שברח ליער. שם התגלה לו אליהו הנביא זכור לטוב ולמד איתו. על ידי המכות נשבר כוח הסט"א ונפתחו לו מעיינות החכמה ועלה מעלה ככתו הגדולה.

סיפר הרה"ק ר' גדליה מליניץ (מח"ס 'תשואות חן') שהבעש"ט הק' לא רצה להיות באוסטורופולי והסביר כי שם כבר תיקן ר' שמשון (רבינו) את כל מה שהיה צריך וע"כ אין לו שום צורך להגיע לשם. גיסו של הבעש"ט הק' ר' גרשון פעם אחת שבת באוסטורופולי. כשחזר משם, הלך לבעש"ט ואמר לו: "השגתי שם אור גדול מר' שמשון." הבעש"ט הק' ענה לו כי הדבר אינו יתכן. פעם אחת שלחו לבעש"ט בקשה להגיע לאוסטורופולי לצורך עניין מסויים. הבעש"ט הגיע. בסעודה ישב מול החלון הפתוח והביט מחוץ החלון כל הזמן. ר' יוסף מקאמינקא תמה למעשה הצדיק ורצה להבין מפני מה מביט הבעש"ט בחלון כל הזמן. כשהסתובב הבעש"ט, סגר ר' יוסף את החלון. כשראה הבעש"ט שהחלון סגור, שוב פתח אותו.

שוב סגר ר' יוסף שנית את החלון והבעש"ט פתח אותו, וכן עשה בפעם שלישית. לבסוף שאל הבעש"ט: "מי סגר את החלון?" אמר ר' יוסף: "אני, הקור נכנס לבית דרך החלון." אמר לו הבעש"ט: "אני רואה אור גדול המאיר מהארץ לרקיע. אני לא מבין מדוע האור נמצא שם." כששאל הבעש"ט הק' אמרו לו כי בית-מדרשו של רבינו בעבר היה שם ובמקום שרבינו ראה את האור, שם ישב ר' שמשון. כששמע את דבריהם, אמר הבעש"ט: "היום הבנתי את מה שאמר לי ר' גרשון גיסי."

הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זי"ע בעל "בני יששכר"

יומא דהילולא - י"ח טבת

נולד בשנת תקמ"ג לאביו ר' פסח [צאצא של ר' שמשון מאוסטורופולי] ולאמו שהיתה אחיינית של הגה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל, ועל שמו נקרא. גאון וצדיק כביר, מגדולי החסידות בימיו. תלמיד החוזה מלובלין, המגיד מקאזניץ והרבי ר' מענדעלי מרימנוב. כיהן כרב בריביטיטש, סטריזוב, האלאשיץ, ומונקאטש ודינוב.

חיבר ספרים הרבה, ביניהם בני יששכר, אגרא דפרקא, אגרא דכלה, והיה ברכה ועוד.

נפטר ח"י טבת תר"א, ומנו"כ בדינוב. "ליקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ה, ע' קצ"ב

בשו"ת מנח"א (ח"ד סי' כ"ז בסוף התשובה), וז"ל: ועובדא ידענא, הנודע ומקובל בידינו כי רבה"ק הגאון א"א מוהר"ר אלימלך זי"ע מליזענסק בעל נועם אלימלך, צוה לבת אחותו שהיתה אמו של זקני הגה"ק מהרצ"א מדינוב זי"ע. בעל בני יששכר, לקרוא לבנה הנז' (עוד טרם הולדת) בשם "אלימלך" כשמו וכשהוא לפניו זקני הנז' כמו בג' שנים (בחיים חיות) והודיעוהו כי שמו "צבי אלימלך" הקפיד על מה ששינו והוסיפו עוד שם א' על שמו, ונודע עוד מזה, ואין עת האספף פה וכן עוד מצדיקים זי"ע, שמענו כזה שציוו לקרוא בחייהם בסוף ימיהם לילד הנולד כשמותם לסגולת טובת הנפש הנולד שיוגדל ויהי' לאיש עובד ה' ומהודם נתנו עליו מזה בסגולת השם עכ"ק במנח"א. "אגרות שפירין - מונקאטש" (ירושלים תשנ"ח) ע' כ"א

ידוע אשר כבוד אדוני אבי מו"ר קרא שם ספרו בני יששכר, בעבור כי רבו המובהק לו אשר מפורסם לבעל רוח הקודש (הוא אדמו"ר הקדוש וצלה"ה מלובלין) חזה ברוח קדשו שהוא משבטו של יששכר, וכשחזה ביה כדרכו בקודש אמר שהוא חזיון טוב. "יודעי בינה" (ירושלים תשל"ז) בהקדמה

אביו (של הגה"ק בעל "בני יששכר" זי"ע) הר"ר פסח היה עני, והיה רגיל להתפרנס ממלומדות בעיר רחוקה מביתו, ולימד שם כל הזמן, ובגמר הזמן היה חוזר לביתו להביא טרף לבני ביתו. פ"א בהיותו בדרך חזרה אל עירו אחרי זמן החורף, שבוע או שנים לפני חג הפסח, עבר ליד איזה כפר, ונודע לו שם כי הפריץ רוצה להשליך יהודי ארענדער שלו לבור - כמנהגם אז - כי לא שילם את דמי שכירת הארענדע, הר"ר פסח נתמלא רחמים על היהודי, ונתן להאדון את כל הכסף שהרויח באותו זמן החורף למען מצות פדיון שבויים, כשהגיע לעירו לא רצה לפנות לביתו, כי נתיירא לחזור בידים ריקניות. כששמעו בביתו מבשורת בואו ושמתייש לבוא הביתה, שלחו אחריו שליח לומר לו שלא יבוש לבוא לביתו, כי בטחונם חזק בהש"ת שיעזור שיהיה להם די מחסורם להוצאות יו"ט, בנו הר"ר הערש אלימלך שהיה עדיין ילד, הצטרף עם השליח לקרוא לאביו הר"ר פסח לבוא לביתו, הר"ר פסח הלך עמהם, בדרך עבר על ידם פריץ נוסע בעגלה מכובדת, ובתוך נסיעתו כשהכה עם הרצועה על הסוס נפל ממנו על הארץ אזור עור ולא הרגיש בדבר והמשיך בדרכו, הר"ר פסח הרים את האזור, ומצא בתוכו סכום כסף גדול ונטלו, אמר הילד הערש אלימלך לאביו שאינו כדאי ליקח הכסף כי הפריץ יחזור ויחפש את המעות שאבד, אמר לו אביו שאל ידאג כי הש"ת לא יעזבם, וקנו מן הכסף הנמצא, את כל צרכי יו"ט בהרחבה. בליל הסדר כשהגיעו לשפוך חמתך, שלח הר"ר פסח את בנו הילד הערש אלימלך לפתוח את הדלת לאליהו הנביא כנהוג, בפתחו את הדלת צעק "טאטע! דער פריץ איז דא, ער איז געקומען צוריקנעמען דאס געלט!", כי זה הפריץ היה אליהו הנביא, שבא להושיעם בעת צרתם.

סיפר הרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זצ"ל עובדא נפלאה, שהרה"ק ר' צבי אלימלך מדינוב זי"ע בעל ספה"ק "בני יששכר", נמסר פעם לחיל השלטונות, כי לפי החוק בגאליציא שהיתה אז תחת ממשלת עסטרייך הוכרח הקהל להעמיד סכום אנשים לחיל הממשלה, והי' הדבר תלוי הרבה בראשי הקהילה בנשיאת חן בעיניהן לחייב או לפטור, ובעיירה יאווארניק איפה שגר הר' פסח פראכניק זי"ל שהיה ידוע לאיש פשוט, חיבוהו הקהל להעמיד אחד מבניו, והוא בחר את בנו ההרצ"א מתוך שאר בניו [שלכאורה נראה מזה בוריותו לבחור את הת"ח שבבניו, אבל ממה שנהג הגה"ק מהר"י מבעלזא זצ"ל לשלוח על קברו של הר' פסח זי"ל להתפלל על ישועה לעת הצורך, מוכח כי היה צדיק נסתר, וכנראה ידע עתיד בנו הבני"ש שיתגדל לאיש קדוש, וע"כ כדאי הוא שיעשה לו נס, ולא יצטרך לעבוד בצבא (כדמוכח בירושלמי שבבית ראשון שהיתה ההנהגה דרך נס, היו סומכים בביהמ"ק על נסים)]. הבני"ש הסתיר את עצמו עד שמצאוהו השוטרים, והוליכוהו בשמירה של שני שוטרים שהלכו מלאחריו בכדי לשמור עליו שלא יברח. והנה

בעברם דרך הגשר המים שבפראנקניק, ירד הבני"ש תחילה על היבשה, והשוטרים היו עוד מאחוריו על הגשר, ונשבר הגשר ושניהם נטבעו, בראות הבני"ש כל זאת, ברח מיד לבית רבו הרה"ק ר' מנחם מענדל מדימאנוב זי"ע, ונשאר שם זמן רב. וסיים הרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זצ"ל את סיפורו, שנכדי הבני"ש ברכו תמיד "ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה", בעברם על גשר הלז. גם הרה"ק מבלאזוב זצ"ל ידע מקום הגשר וכל פעם שעבר שם בירך כנ"ל. "יפה שיחתן" ח"ב, ע' רט"ו

זקה"ה בעל בני יששכר מדינוב זי"ע (שמהמותר להאריך על גודל בקיאותו וידעתו בכל חכמות שבעולם. ולדוגמא בעלמא אספר שראיתי פעם אחת אצל איש חסיד אחד בקליינווארדיין בנדפס ספר שלם שחיבר זקה"ק בחכמת האוסטרונומיה) היה אומר, בכדי לדעת שאחד ועוד אחד שווה שתים לא הייתי נשען על בינתי שהרי האדם בדעתו עלול הוא לטעויות ודמיונות, ורק ממה שכתוב בתורה אצל מעשה בראשית ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ואחרי שעבר יום נוסף נאמר ויהי ערב ויהי בוקר יום שני משם אני יודע בוודאות דכשמוסיפים אחד על אחד זה עולה שתים וכו'. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

מקובל בידינו בשם זקני מהרצ"א זי"ע בעל בני יששכר, כי ילמדו גמרא בבוקר קודם התפלה ועי"ז יש עלייה לתפילתנו למרום ע"י מלאכים נושאי הכסא, כי מיכאל ג'בריאל ר'פאל א'וריאל ר"ת גמרא. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"א, אות י"ח

קשה לתאר כיצד הספיק זקה"ק בעל "בני יששכר" זי"ע לכתוב כל כך הרבה. בעוד ששנות חייו היו 58 בלבד, כשרובן הגדול כיהן כרב ובחלקן גם ניהל עדה בישראל, ואגב מספרים שחידושו היה כותב על ניר עבה וכפול אשר הדיו נספג בו מיד, למרות זאת, כאשר רבינו היה מסיים את כתיבתו של גיליון כזה, עדיין רטוב היה הדיו אשר בראש העמוד, ואמרו צדיקים שהוא כתב את חידושו ב"השבעת הקולמוס" (שהוא מעין קפיצת הדרך בכתיבה). וכן היה כותב את חידושו כמעט ללא הרף בכל עת מצוא, ואף ביום שישי עסק בכתיבה עד לכניסת השבת, רק מיד לאחר הדלקת הנרות כאשר היתה ניגשת הרבנית ואומרת אליו החייט כבר הניח את מחטו, והסנדלר כבר הניח את פטישו, אז היה מניח זקה"ק את קולמוסו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

שמעתי מהגה"צ ר' ישראל פריינד זצ"ל אב"ד דק"ק הוניאד שסיפר מרבינו בעל בני יששכר זי"ע, כשהיה עוד רב בריביטיטש, פ"א נסע לשבת פר' וישלח לוועילקאלטש, ושם היה למדן אחד שקראו לו יוסף טארלר. וכשקרא רבינו בתורה והגיע לפסוק על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה קראו ברוב התלהבות והתעוררות, פרץ יוסף טארלר בצחוק ואמר בדרך הלצה: יש לנו מזל שהמלאך לא נגע לו בקצה החזה (בשפיץ ברוסט), כי אז היה נאסר עלינו לאכול החזה וחלק מהעולם צחק אתו. לאחר שהרגיש רבינו בזה, ושאל מה הצחוק וסיפרו לו את דברי יוסף טארלר, אמר: כך הוא אמר, מובטחני שיהיה כופר. יוסף טארלר בשמעו דברים אלה התרגז ונסע להרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע ואמר לו: יש אחד בריביטיטש שאמר עלי שאהיה כופר, השיב הרה"ק מרופשיץ: ככה הוא אמר, הרי מצוה לשמוע דברי חכמים. תוך זמן קצר השתמד ונהיה אחראי על הצענוזר, זמן הרבה אחרי זה כשהדפיסו הבני יששכר לא רצה לתת ע"ז רשיון, אמר: בגללו נהייתי משומד אתן לו גם רשות להדפיס ספרו?! בקשיים מרובים הדפיסו לבסוף הספר. כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל

אני עוד הכרתי יהודי שהיה הולך רגלי מטריניגראד שהיתה סמוכה לגבול רוסיא, ועבר בחלק מפולין שהיתה בימים ההם תחת ממשלת הרוסים ואת כל גליציא, ושהה מספר חדשים בדרך עד שבא לצאנז

להדברי חיים, דמלפנים לא עלה על לב חסידים שאפשר ליסע להרבי ולא ללכת ברגל. ברודניק היה יהודי ושמו הערשל פסח'ס שהיה בידו ספר מצות השם שהיה שייך לזקה"ק הבני יששכר, וספר זה בא לידו, כי דרך זקה"ק היה שהלך ברגליו ללובלין, ובדרך כלל היה שוהה בדרך כשתי שבועות, פעם אחת עבר דרך רודניק ולא היה לו לחם לאכול כי כלה הפת מסלו, וכנראה נתארך לו הדרך יותר ממה ששיער, וביקש בבית היהודי הנ"ל לחם, ומכיון שלא היה לו מעות לשלם עבור הלחם נתן להם למשכון את הספר הנ"ל, וכשחזר לא עבר דרך רודניק לפדות את המשכון ונשתקע אצל היהודי הנ"ל. מעובדא זה רואים שאפי' הבני יששכר הלך רגלי וכ"ש אנשים פשוטים, והיו הולכים שבועות ארוכים ברגליהם כדי לבוא ולשמוע דיבור מפי צדיק. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל

הרב אברהם ישכר אנגלרד [כ"ק מרן אדמו"ר מראדזין צוק"ל] מספר משמו של ר' איציקל מקמינקא נכדו של רבי יהושע רוזנפלד מקמינקא, עובדא ששמע מפי חותנו רבי חנינא הורביץ אב"ד אולינוב, והוא שמע זאת מרבינו (ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע) כי פעם אחת בערב פסח היה בלובלין. החוזה היה אז כבר תשוש כח, ולכן הורה לתלמידיו לאפות את המצות בלעדיו, ומאוחר יותר הוא ילך לאפות את המצות-מצוה עם מנין מצומצם. החבורה הקדושה התכוננה לאפות בשעת חצות, כדי להזדרז ולגמור מוקדם לפני שהרבי ירצה לאפות, והוסכם ביניהם למנות את רבי צבי אלימלך בעל "בני יששכר" כראש החבורה ואחראי לאפיית המצות. כשהגיעה שעת חצות, לא הגיע רבי צבי אלימלך. יצאו וחיפשו אחריו בבית מדרשו של הרבי ובאכסנייתו, ולא מצאוהו. קרא רבינו (ה"דברי חיים") ואמר להחבריא: הלא ידעתם את דרכו של רבי צבי אלימלך, שאינו מקיים מצוה עד שלומד מקודם כל מאמרי חז"ל הנוגעים לאותה מצוה, וכן קטעים מספרי חסידות וקבלה השייכים לענין, ועל כן אין ספק שהוא יושב עתה בבית מדרשו של המהרש"ל בו מצויים ספרים רבים, וטרם סיים את כל הספרים שהכין על הענין. את סיפורו סיים רבינו באמרו: הלכנו מיד לשם, ואכן מצאנוהו שקוע בלימוד, ומשני צידיו ערימת ספרים גבוהה. רבינו הקדוש מצאנז" (ירושלים תשנ"ז) ח"א, ע' כ"ד

רבינו (ה"בני יששכר" זי"ע) נסע הרבה ללובלין, לשהות ולחסות אצל הרה"ק ה"חוזה מלובלין" זי"ע. כן נסע רבינו כמה פעמים אל הרה"ק רבי חיים מקאסוב זי"ע, בעל ה"תורת חיים". גם אל הרה"ק הרבי ר' מענדלי מרימנוב זי"ע הירבה רבינו לנסוע, וכמה מקורות מנהגיו של רבינו - הם ממנו, כגון לומר המזמור "לדוד ברוך ה' צורי" קודם מנחה של קבלת שבת (מנהג זה היה גם מנהגו של הרה"ק רבי הערשל מטשארטקוב זי"ע, אביהם של האחים הקדושים, בעל ה"פלאה" זי"ע והרה"ק הרבי ר' שמעלקא זי"ע שהיה רב בביהמ"ד). יצויין כי על מנהג זה, של אמירת לדוד ברוך ה' צורי, הקפידו מאד בבית מדרשו של רבינו, ופעם אחת שינו מן המנהג ולא אמרו מזמור זה, ובשבוע זה פרצה שריפה בעיר רח"ל. בעוד כמה מנהגים נהג רבינו כמנהגי הרה"ק מאפטא זי"ע, בעל "אוהב ישראל". רבינו הכירו כי לאחר חתונתו התגורר אצל חותנו בעיר טעסש, וה"אוהב ישראל" היה רב בעיר הסמוכה קאלבסוב, ובאותה תקופה נסע אליו הרבה. אחד המנהגים שירש הימנו הוא קריאת הקרבנות ביום י"ג מדות (יש לציין כי מה שנכדיו של ה"אוהב ישראל" אינם נוהגים במנהג זה, הוא מפני דבשנים מאוחרות יותר, כאשר היה ה"אוהב ישראל" רב במעוזבוט, כבר לא נהג כן). וכן גם מנהג התקיעות בעת ההקפות ביום הושע"ר, מקורו מה"אוהב ישראל". הרה"ח ר' שלמה יהודה אינטראטער ז"ל

שמעתי מזקיני (רבי סנדר אורי זצ"ל) שהיה בן נינו (של ה"בני יששכר" זי"ע), שהבני יששכר רצה להנהיג בכל העיירות חברת "תמכין דאורייתא", כי הדרך באותם ימים היה שהעשירים ומי שידם משגת שכרו מלמדים לבניהם, ואילו אלה שהפרוטה לא היתה מצויה תח"י לא לימדו לבניהם כי אם מעט "עברי"

וגדלו הללו בלא תורה, ופעל הבני יששכר להקמת "תמכין דאורייתא" שהיתה קופה של צדקה בעיר ומשם משלמים להמלמדים לאלו אשר אין יד הוריהם משגת, וזאת כדי שכל הילדים ישבו וילמדו, ועשירי העיר היו משלמים מעמדות לקופה זו מדי חודש בחדשו, והיות שהבני יששכר חפץ שינהיגו דבר כזה בכל תפוצות ישראל ע"כ בשמעו על איזה עיר שהרב דמתא נסתלק לב"ע ומחפשים שם רב הגיש הרה"ק את מועמדותו ונכונות לשמש כרב בעירם, וכמובן שכל עיירה שמחה לרב כגון זה וקיבלוהו תיכף, וכשמשו כרב בעיר לתקופת שנה או יותר הנהיג שם ה"תמכין דאורייתא" ובראותו שהכל על מכונו והקופה מתנהלת כשורה הביא רב אחר תחתיו ועזב את העיר לטובת עיר אחרת שם לא היה רב והנהיג גם שם את התמכין דאורייתא, וכך היה רב בהרבה עיירות... כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

שמעתי בשם קדושי עליון מרבותינו זי"ע בפרט משם זקניי הרה"ק מהרצ"א זי"ע בעל בני יששכר שאמר פ"א בעת צרה והתמרמר מאד באמרו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאודות הגאולה שלימה אם היינו רוצים יכולים אנחנו לשבור החומות המפסיקות לפתוח המנעלים ומסגרות וכך אמר בל"א (מיר וואלטען מויערן געבראכען שלעסער אויף געריסען) ואך מה נעשה ואתה יתברך שמו השבעתנו שלא לילך בחזק יד כמ"ש [שה"ש ב' ז'] השבעתי אתכם וגו' עכתד"ה [והיינו שלא לילך בכח ההכרחי ח"ו נגד רצונו יתברך שמו קודם הזמן כנ"ל אבל לא שלא להרבות בתפלות, כי אדרבא ידוע דרכו בקודש כי כל ימיו הרבה בתפלות ובכיות ומעורר אחרים רק על גאולה שלימה] "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ו, אות קי"א

שמעתי שהה"ק הרבי ר' הירצקא מראצפערט זצ"ל נכנס פעם אל הקודש פנימה לפני תק"ש ומצא את רבו הקדוש ה"דברי חיים" מעיין בספר בני יששכר שנדפס אז לפני זמן לא כביר, והה"ק הנ"ל שהיה מחריפי החסידים התפלא על כך שרבו מעיין בשעה כזו בספר חדש. באותו ערב בשלחן הטהור נענה הד"ח ואמר "אי אפשר כבר לסבול מהחסידיים של זמננו הם הולכים ומסתכלים כבר באיזה ספר הרבי שלהם לומד. וכי למה לא יבינו שאם הרבי מסתכל בספר מסתמא כי היה המחבר בעל רוה"ק". כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלוזינבורג זצוק"ל

מדי לילה היה רבינו (הרה"ק ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע) עולה על יצועו בשעה מאוחרת ביותר, וכמה פעמים אמר קודם שנשכב לישון, דעכשיו כבר התעורר הרב מדינוב (ה"בני יששכר" זי"ע), וא"כ יש כבר מי שישמור ויגן על כל העולם, ויכולים אנו לילך לישון... "להם עני" ע' תמ"ח

שמעתי מאאזמו"ר הרה"ק (הרה"ק רבי שלמה ממונקאטש) זי"ע מפה"ק מהנהגת אבי זקינו הרה"ק מהרצ"א זי"ע בעל בני יששכר (ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקטנן) אשר בלילה אחר חצות שהיה כבר אחר שינתו וקם לחצות לא היה בולע לתוך כרסו הקאו"ע או טה"ע ששתה רק מעט מזעיר מיד בברכתו, ואח"כ היה לוקחו בכל פעם לתוך פיו (כשהיה חם מאד) והחזיקו זמן קצת ופלטו כמעט כולו לכל הכוס והכלי, ואמר שזוהו מדרכי הרפואה אחר שינתו קצת שיחמם ויבריא את חכו בתוך פיו בעורקים הבאים לתוך המוח סביב שם לעוררם ולהפיגם ודי בחכו וגרונו אבל לא בלעו לתוך מעיו כנוכר. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ה, אות ל"ב

הרה"ק ה"בני יששכר זי"ע התפלל תמיד תפלת ותיקין. "להם עני" (ירושלים תשס"ה) ע' שכ"ו

הבני יששכר בעצמו אמר בכל יום תחנון וגם ביומא דהילולא של צדיקים... הבני יששכר בעצמו התפלל כל יום מנחה מעוטר בטלית ותפילין, והקפיד להתפלל מנחה גדולה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א

אמר הקדוש רבי צבי אלימלך זצ"ל, שביום שלא אמר ברכת אהבה רבה וברכת אתה חונן בכוונה, לא עלתה בידו לחדש חידושים בהלכה או באגדה "אור פני יהושע" (ברוקלין תשנ"ה) ע' כ"ט

שמעתי מכ"ק מרן אאדמו"ר זיע"א, שנשמת הבני יששכר הוא מהנשמות שנשלחו לעולם להכין את בני לקראת הגאולה, דבימים ההם התחילו לנשוב רוחות ההשכלה ובעת הזאת החלו כל האידיאולוגיות של התחדשות, כפי המובא דבשנת ת"ר נפתחו תרעין דחכמה, והקליפות והגויים החלו אז, ואז התחיל כל העולם המודרני, והתחילו הטומאות וההשכלות, ולכן שלחו את הצדיקים שיכניעו הקליפות, וידוע המעשה באריכות מלידת הבני יששכר זי"ע שנחטף לבין הקליפות כנודע. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א

לפני הבני יששכר הי' פתוח סידור האר"י בשעת התפלה, אבל לא הביט בו בעת התפילה, אלא התפלל מתוך סידור פשוט. כששאלו אותו למה נוהג כן, ענה עם מעשה שסיפר הבעש"ט הק' כדלהלן: פעם הי' יהודי הדר באיזה כפר שלא שלם שכר דירתו להפריץ, ובגודל רשעו הרג הפריץ אותו ואת אשתו. נשאר מהם ילד רך, והפריץ שהלך עירי לקחו לעצמו, ונתגדל בבית הפריץ מבלי לדעת שהוא יהודי. ויהי היום, לפני ראש השנה, ראה הילד שקבוצת יהודים נוסעים מן הכפר. שאל אותם להיכן הם נוסעים, וענו לו שהם יהודים ונוסעים להעיר להתפלל שם בראש השנה, ואחד מהאנשים גילה לו שגם הוא יהודי כמותם, ואינו בן הפריץ כפי שחושב, אלא הפריץ האכזר רצח את הוריו. והראה לו האיש את בית הוריו העומד ביער. הילד חזר להפריץ ושאל לו אם כנים הדברים, והוא הכחיש את הכל, אבל דבריו לא נתקבלו על לב הילד. והלך ליער לבית הוריו, ומצא שם סידור, ואף שלא ידע מה הוא; לקחו עמו לבית הפריץ. לפני יום הקדוש ראה שוב שהיהודים מכינים את עצמם לנסוע על יום כיפור להעיר, ולקח את הסידור ושאל מאותו היהודי אשר גילה לו הסוד, מה זאת. וענה לו: זה סידור קרבן מנחה שבו התפללה אמך. והראה לו שנרשם בתוך הסידור שמו ויום ההולדת שלו. הילד החליט לנסוע עמהם להעיר על יום הקדוש, ולקח עמו את הסידור. בהיותו שם בבית המדרש נתעורר ונתלהב מאד מקול תפילת הקהל, ופתח את הסידור ורצה להתפלל, אבל לא היה יכול לקרוא אף מלה אחת בהסידור. פרץ בבכי ונשא עיניו למרום ואמר: הנה זה סידור שהתפללה בה אמי, באם היתה בחיים חיותה היתה מתפללת בו גם היום, אך אנכי לא אדע איך להתפלל, רבוננו של עולם תתפלל נא אתה למעני - ואמר הבעש"ט שדברי הילד עשו רושם כביר בשמים. וסיים הבני יששכר ברוב ענותנותו: רבותי הקדושים ידעו איך להתפלל בסידור האר"י, אבל אנכי אינני יודע את הכוונות, על כן אני פותח את הסידור ומבקש שהשי"ת בעצמו יתפלל עבורי... כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב צוק"ל

סיפרתי מזקה"ק בדינוב זי"ע שנתוכח עם זקה"ק העטרת צבי זי"ע בשעת חתונה של זקני הרה"צ מוה"ר שמואל עם בת הה"צ ר' הערציל חתן העטרת צבי שהיתה צעירה לימים (בת י"ב שנים ואביה קיבל קדושין עבורה) למתי יפקדו בבנים, זקני הבני יששכר אמר שיפקדו לאחר איזה שנים וזקני העטרת צבי אמר זמן מוקדם והוסיף שאם יהיה כדבריו, וועל איך נאך זיין אויפן ברית, ואמנם בהגיע הזמן שקבע נולד להם בן אך העטרת צבי כבר לא היה בחיים חיותו, ופנה מוהר"ש לאביו ושאלו מה עם זה שאמר מוח"ז העטרת צבי שעוד יהיה על הברית מילה, נענה הבני יששכר, וכי אינך רואה אותו הרי הוא נמצא כאן... ואפשר שכוונת זקה"ק העטרת צבי היתה שאז עוד יהא באפשרותו לבא לברית מילה, כי אח"כ כבר יהיה במקום גבוה מאד כידוע הרבה עובדות מצדיקים, והבן [ועיי"ש שכותב: "עובדא זו מקובלת אצלי מזקני הרה"צ ר' מאיר משולם זי"ע, וכן עוד הכרתי את אחותו שהיתה נשואה להר"ר ישראל מבארשא (אחי הרה"ג ר' משה מבארשא, בני הרה"ג מו"ה יעקב צבי וואלדמאן שזקה"ק מצאנו אמר לו לחבר פירוש דוגמת הפרמ"ג. על יו"ד ח"ב) ועוד מיו"ח, וכן מאמי הצדקת ע"ה ומכולם שמעתי את אותו סיפור באותו סגנון]. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג צוק"ל

שמעתי מהגה"צ מוהר"ר אלחנן היילפרין (שליט"א) [זצ"ל], כי הרה"ק המנחת אלעזר זצוק"ל סיפר ששמע מפי חותנו הרה"ק ר' יעקב משה מקאמארנא ז"ל, שבעת שיצא לאור ספה"ק בני יששכר ראה אותה זקינו הרה"ק ר' אייזיק'ל מקאמארנא ז"ל והסתכל בה, ועלה על רעיונו איזה הערה על דברי הבני"ש ז"ל, ולקח עט ורצה לכתוב על הגליון, ונרדם וראה בחלומו שהוא בעלמא דקשוט, וראה הרבה אנשים רצים וכו', ושאל מהם לאן אתם רצים, ואמרו לו להיכלו של הבני יששכר ז"ל, כי הכריזו שהבני יששכר ידרוש דרשה, ורץ הוא עמהם אבל לא השיגם, כי כולם רצו במהירות יותר ממנו, וכשהגיע להיכלו של הבני"ש כבר נסגר הדלת ועמד שם שומר הפתח, וביקש מן השומר שיניח ליכנס, וא"ל שאינו מניחו, מחמת שהי' הקאמארנער בן דורו של הבני"ש ולא השתדל לראותו, וביקשו שיניחו עכ"פ להסתכל בחור הדלת לראותו והניחו, ואמר שלא זכה לראות רק הרגלים שלו והיו מאירים כשמש בצהריים, וכשהקיץ אמר אם הוא כ"כ גדול, איני כדאי לכתוב הערות על ספרו הקדוש. "ניצוצי אורות", תרומה תשס"ג, עמ' ד'

שמעתי מדו"ז רבינו (הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד) מנאסויד זי"ע שהגה"ק בעל "בני יששכר" זי"ע כאשר הביאו לפניו איזה חולה היה מחלק ונותן להם סממני רפואות, וכאשר שאלו פעם ממנו איך מגיע אליו כל זה, השיב להם שזהו מברכת היוצר, היינו שהיה לו בזה ברכה מהבורא כל העולמים שיהיה בכוח לחלק רפואות ולהפליא לעשות אסוותין לחוליו לרפאות תחלואתם ברפואה שלימה. "גדולת יהושע" (ברוקלין תשמ"ב) ח"ב, עמ' ע'

אמרי קודש זקני בעל בני יששכר זי"ע אשר ספרו לי אבותי הקדושים זי"ע כנודע אשר (בעל בני יששכר) היה בקי גם בחכמת הרפואה עד להפליא. והגיד כי למד את עצמו חכמת נתוח האברים של האדם (שבזה תלוי כל ענין ידיעת המחלות ותרופתן) מספרי חכמת האמת של רבותינו ז"ל בסדר השיעור קומה ופרטיו כנודע עכד"ק. והמ"י. גם שמעתי מזקני עירנו יצ"ו כי בהיותו (בעל בני יששכר) אבדפה"ק מונקאטש והקאמיטאט בערעג. הביא לפניו אחד מאנשי שלומיו רעצפע"ט שנתן לו הדאקטער דפה (יהודי. ורופא הקאמיטאט) בעד החולה שהיה לו בתוך ביתו ושאלו אם ליקח התרופה הזאת ועיין בה והשיב מיד "עוד חסר בו אחד מסממני התרופה שצריכים לערב בו" והוא הגיד זאת להדאקטער. והדאקטער בשמעו זאת ראה ונזכר כי כן שכח לכתוב בתוך הרעצפע"ט החלק מסממני התרופה אשר הוא העיקר לרפואת החולה הלז. והד"ר הרופא נבהל ומשתומם ורץ ובא לבית המדרש ומצא את רבינו (בני יששכר) אחרי התפלה ושאלו יאמר נא רבינו מנין ידע זאת שהחסרת עוד חלק אחד מה שצריך לערב בתוך הרעצפע"ט הלז. ומובן ממילא כי הרופא יהודי ופושע (גם בימיהם) לא הבין בשום אופן האיך הוא ידע זאת ברוה"ק וסוד ה' ליראיו ויראיו להודיעם כמו שאמרו חז"ל על כיוצא בזה. זי"ע. "דברי תורה" ח"ד, אות ס"ז

זקה"ק בעל בני יששכר זי"ע ועכ"י. אין לנו מושג מרום ערכו כי גבהו מדרכינו - ועם כל זה, בשעה שהיה כותב דברי תורתו היה גם מקבל פתקאות ומטה אוזן קשבת למבוקשם של נדכאי לב שבאו לפניו - ואולם הרי היה יכול להשתמש בשתי המוחות ללמוד, ולכתוב, אבל הוא בגודל צדקתו התפנה תוך כדי כתיבת תורה מן השמים לשמוע דברי הבל ושטותים של הנשים. אדם פשוט אינו מסוגל להבין מה רב המסירות נפש שכרוך בזה, בשעה שהוא נמצא בשמים וכותב שמות הקדושים, וכגון ספרו הקדוש רגל ישרה שהוא מלא שמות הקדושים שכתבם בכתב אשורית, בה בשעה הוא מפסיק במשנתו ויושב ומשוחח עם עמי הארץ ונשים. זה מה שנקרא מסירת נפש עבור השי"ת. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

אשה אחת היתה רגילה לבוא מדי פעם אל רבינו (ה"בני יששכר" זי"ע), על מנת לתנות לפניו את צרותיה ולבקש את ברכת הצדיק, ורבינו היה מאחל לה מברכות קדשו לרוב. לאחר פטירת רבינו, החלה האשה

לנסוע אל הרה"ק רבי מנחם מענדיל מויזניץ זי"ע, בעל "צמח צדיק". כשהגיעה בפעם הראשונה אל הרה"ק מויזניץ, ומסרה לו את הקוויטל וה"פדיון נפש", איחל לה הרה"ק ברכות וכטו"ס. אמרה האשה "אה, זה לא כמו הרבי הקודם"... הרה"ק מויזניץ לא הבין דבריה, ושאלה למה כוונתה. אמרה לו: "אצל הרבי הקודם, כל מה שביקשתי ממנו, היה רושם בפנקסו"... כידוע אמרו צדיקים על רבינו שהיו לו שני מוחות, ועל כן היה מסוגל לכתוב חידושי תורה בעת לקיחת קוויטלע"ך, ובאותה עת גם לשמוע את הבקשות. ואשה תמימה זו, היתה בטוחה שרבינו מעלה על הכתב את כל בקשותיה... הרה"ח ר' שלמה יהודה אינטראטער ז"ל - "לחם עני" (ע' תכ"ד

עובדא הידועה מזקה"ק בעל בני יששכר שהרבה לכתוב חידו"ת וגם בשעה שנכנסו אלי בני" להיפקד בדבר ישועה ורחמים לא הרפה מכתבתו ובד בבד עם משאו ומתנו עם העומד לפניו היה ממשיך לכתוב חידו"ת (עד שפשוטי העם דימו לומר שהוא רושם את דבריהם ולזה העדיפו לבוא דייקא אלי, תו הוה עובדא באשה אחת שבאה אלי שנית אחר זמן רב והזכירה לפניו מדבריה הראשונים אלי עד שנענתה ואמרה ימחול נא הרבי להביט בפנקס שכתב כשהייתי בפעם הראשונה...). כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

אנו נכדי הבני יששכר זי"ע, שאנו נכדי הרה"צ ר' ישראל שמעון מאיר וואלדמאן זצ"ל (בן הרה"צ ר' יעקב הערש מבארשא זצ"ל) שהיה חתן הרה"צ ר' שמואל זצ"ל בן הבני יששכר זי"ע, וזקנתי מרת רבקה ע"ה בת רבי שמואל הנ"ל דרה בבארשא, ופעם נחלתה למאוד, ושלחו טלגרם לבנה הרה"צ ר' אלעזר אלימלך וואלדמאן זצ"ל (שהיה ת"ח גדול ויש תשובה אלי במהרש"ם), שיבוא להפרד מאמו בטרם מותה. ושם בבארדיוב היה דודי רבי זלמן גלניץ שליט"א שהיה נכדו - והיה אז ילד קטן כבן י"ב, ונתלווה אל זקינו לנסוע לבארשא, והוא סיפר לי כל העובדא. ובהגיע לשם היה יום שישי בבוקר, והיא היתה גוססת, ואנשי החברא קדישא כבר עמדו מסביבה והדליקו נרות כנהוג, והכריזו שהכהנים יצאו לחוץ, והוא בהיותו כהן יצא גם לחוץ, אך בתוך כך דברה הגוססת - כמובן שבקושי ובהפסקות, אך הבינו מדבריה שאמרה: שזקינה הבני יששכר זי"ע נגלה אליה, ואמר שיקחו חתיכת קוליט"ש (שאפו לכבוד שבת) ויטבלו בחלב ויניחו זאת על לבה, ועוד תוכל להדליק היום נרות שבת, והאנשים שעמדו שם לא ידעו אם עדיין היא בדעתה ואם לעשות כדבריה, אך אמרו שאינו מזיק, ואכן עשו כדבריה, וקמה ממיטת חוליה והדליקה נרות שבת, וכמה שנים לאחר מכן כשאבי (הרה"צ רבי ברוך אברהם הלברשטאם) זצ"ל נהיה חתן עם אמי ע"ה, נסע לבארשא להכיר את הסבתא הנ"ל, נכדת הבני יששכר זי"ע, והיא שמחה לקראתו שב"ה זכתה להשתדך עם נכד צאנו, וחיתה כ"ב שנים אחר הסיפור הנ"ל שהיתה כבר גוססת רח"ל... "בצילא דמהימנותא", וישלח תשס"ו, ע' י"ד

בני יששכר שמעתי מפ"ק של רבינו (ה"מנחת אלעזר" זצוק"ל) שהס' בני יששכר זיקק וסידר והעתיק מחברו ג"פ. וזהו שלפנינו הוא העתקה שלישית עכד"ק. וכמו שנוכר בבני" כמ"פ בחיבורא קדמאה הי' זה סימן... ואמרת ברמ"ז וכו' - ואולי מפני זה כתבו על המצבה שחיבר ס' בני יששכר, לאשר ראו כי ע"ס הלז השקיע כחו בעוז של תורה וד"ב. "אגרות שפירין ע' כ"ג

מצוה הבאה בעבירה

אמר רבי צבי אלימלך מדינוב: הבריות אומרים: עבירה לתת לאיש פלוני מעות, ומצוה לעקרו מן השורש. ואני, מוכן לעמוד בעבירה זו ולוותר על מצוה זו... "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 69

חסיד שמעתי בילדותי מפי חסיד אחד ששמע מפה קדוש הה"צ מו"ה צבי אלימלך מדינוב זצוק"ל. שאמר בדרך צחות עה"כ שמרה נפשי כי חסיד אני. והקשה וכי אם אינו חסיד אינו צריך שמירה. אלא דהנה אמרו"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבהמ"ד. והענין הוא כך. דהנה הרשע הזה שיודע ורואה שהוא עבירה והוא עובר ועושה. ממנו אין לדבר כי לא דברה תורה במתים. רק לפעמים היצה"ר בא בדמות יצ"ט ומראה לאדם על עבירה שהיא מצוה. על זה הוא שאמרו"ל, אם פגע בך מנוול זה משכהו לבהמ"ד. פי' אתה אומר שהיא מצוה בא עמי לבהמ"ד והראה לי את הדין הזה בש"ע. והנה זאת היא באיש פשוט. אבל חסיד היצה"ר משיב לו אף שאין הדין כתוב בש"ע הנה חסיד אתה עשה לפניך משורת הדין. ואין עצה רק להתחנן לפני השי"ת שישמרהו ויצילהו מידו. זהו שמרה נפשי כי חסיד אני דייקא כאמור. עכדה"ק. "דברי ישראל" (מודו"ץ) ויצא, דף מ"ו טו"א

אגרא דכלה שמעתי מדו"ז שנכנס פ"א אצל מרן הגה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע לקבל ברכתו ונתן פתקא כנהוג והיה שם איש חסיד שנתן פתקא והיה שמו צבי אלימלך ושאל אותו מרן אחר מי נקראת בשם זה והשיב אחר הגה"ק מהרצ"א מדינוב ז"ל, ושאל אותו אם יש לו חיבוריו ואם מעיין בספרים שלו והשיב שמעיין בס' בני יששכר, ואמר ע"ז מרן ז"ל כוונתי שתעיין בס' אגרא דכלה דדיבורים שאמר לפני עם בני" בהם גנוז כח הקדושה, עכלה"ק. כ"ק מרן אדמו"ר מפאפא זצוק"ל

משמחו שמעתי בשם זקני הגה"ק רבינו מהרצ"א מדינוב זי"ע (בעל בני יששכר) בעת שהיה מיסב בסעודת חתונה או ז' ברכות היה מדקדק ליקח כוס רביעית יין ולכבד להחתן לשתותו כדי לזוהר בדחזו"ל (ברכות ו' ע"ב) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמח"ו עובר וכו', ומי יוכל להצטדק בצדק לומר שקיים זה לשמחו באמת, אך עכ"פ יקיים בפשטות הדברים מ"ש וי"ן ישמ"ח לבב אנוש ורביעית יין ה"ז שיעור שמחה ליו"ט וכיוצא וא"כ קיים בזה שהוא בכלל משמחו להחתן עכד"ת. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"א, אות ח'

הרה"ק ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש זי"ע

יומא דהילולא - ב' סיון

הרה"ק רבי חיים אלעזר ממונקאטש נולד בסטריזוב שבגליציה לאביו הגה"ק רבי צבי הירש שפירא בעל ה'דרכי תשובה' ביום ה' טבת תרל"ב. בשנת תרמ"ב הגיע סבו הרה"ק רבי שלמה בעל ה'שם שלמה' לשמש כרבה של מונקאטש, אתו הגיע גם בנו רבי צבי הירש ונכדו בן העשר. בגיל ט"ו נשא את בתו של רבי שרגא יאיר אב"ד ואדמו"ר ביאליברזיק. בשנת תרנ"ג נפטר סבו רבי שלמה ובנו רבי צבי הירש מילא את מקומו כאב"ד מונקאטש. בשנת תר"ס נתמנה רבי חיים אלעזר לראב"ד מונקאטש. משנת תרע"ד, עם הסתלקות אביו, נתמנה כאב"ד מונקאטש ואדמו"ר לחסידי מונקאטש. הסתלק ביום ב' סיון תרצ"ז.

• צאצא של ה"בני יששכר" "היכל הבעש"ט" ניסן תשס"ג, ע' צ"ה

ספריו (של הגה"ק בעל "מנחת אלעזר" זצוק"ל) מצטיינים גם בחיבור שבין נגלה דתורה ופנימיות התורה, בבחינת "מחצתי ואני ארפא", ביטול המחיצה שבין נגלה דתורה ופנימיות התורה, כפי שמצינו כמה פעמים בתשובותיו בנגלה דתורה שמקשר ומאחד עם פנימיות התורה. כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש, כ"ד

שבט תשמ"ח

פעם היו הרה"ק רבי צבי הירש שפירא ממונקאטש (בעל דרכי תשובה) עם בנו הרה"ק רבי חיים אלעזר (בעל מנחת אלעזר) בשינאווא. באותו מעמד בירך הגה"ק משינאווא לאיש אחד חשוך בנים לאחר שהלה נתן לו

מעות עבור אחד מנכדי הרבי ר' אלימלך. נענה הדרכי תשובה לרבינו שגם בנו נזקק להוושע בזש"ק ומוכן לתת מעות עבור זה. ענה הגה"ק משינאווא שבין כך ובין כך יהיה לו.

שוב שאל הדרכי תשובה באחוזו בזקנו: העוד יזכה זקן הלזה לראות דבר זה, שתק הגה"ק משינאווא כשיצאו משם נכנס שוב הגבאי של הדרכי תשובה להגה"ק משינאווא לעורר רחמים על המנחת אלעזר והעיד לפני הגה"ק משינאווא שהמנחת אלעזר משים לילות כימים בתורה ועבודה. ענה הגה"ק משינאווא: וכי לא ידעתי מזה, לא יעברו ימים רבים, והוא יהיה מגדולי הדור. והמנחת אלעזר הפליא אחר כך את רוח קדשו של הגה"ק משינאווא על ששתק לשאלת אביו אם יראה עוד את זה, (כי כן היה שנושע רק אחר פטירת אביו), וסיים שהיה בעל רוה"ק בהיר (א קלארער בעל רוה"ק), (שמעתי מפי הרה"צ רבי חיים יעקב מקאמארא. בשם בעל מנחת אלעזר). כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק וצוק"ל

כמה שבועות לפני הסתלקות רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע, בא הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע הי"ד לבקרו. כשנכנס לפני ולפנים, לתוך חדרו של רבינו זי"ע, ביקש רבינו זי"ע מאתו שישב על מטתו, ואחז את ידו כל עת בקורו.

אחר שהאריכו ביניהם בשיחתם הקדושים הזכיר עצמו רבינו זי"ע לפני הרה"ק ר' שלום אליעזר זי"ע, ואמר לו שאחרי שנולד בן אחד אצל בתו היחידה (הרבנית הצדיקת ח' פרימא רבקה ע"ה), אמרו הרופאים שהיות והיא אשה חלושה מאד. הרי אם תוליד עוד בנים תהיה בחזקת סכנת נפשות ממש. ברם, סיים רבינו זי"ע, בטוח אני שלא יארע לה חלילה שום רע, מכיון שכבר יש לי הבטחה על זה מהגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע.

בראות רבינו שהרה"ק מראצפערט מתפלא על-זה, הסביר לו רבינו זי"ע ואמר: אמי הצדיקת ע"ה הפילה ל"ע הרבה פעמים (לפני שנולד רבינו זי"ע, עיין צוואתו הק' אות יג). ונסע אז אבי הקדוש (רבינו בעל דרכי תשובה) זי"ע לצאנז להזכיר את עצמו לפני הגה"ק בעל דברי חיים זי"ע להיוושע בזרע-של-קיימא. ענה לו הגה"ק מצאנז "תוכל לשוב לביתך, כי אני מבטיחך אז דו וועסט האבען קינדער".

והמשיך רבינו זי"ע: בהבטחתו אמר הגה"ק מצאנז זי"ע "קינדער", בלשון רבים. והבטחתו זו עדיין לא נתקיימה. שהרי אני בעצמי הלא הנני בן יחיד, ובתי תחי' (ע"ה) היא בת יחידה, וגם לה יש רק בן אחד. על-כן בטוח אני שהרופאים אינם יודעים כלום, ובודאי יתקיים בה ברכת הגה"ק מצאנז זי"ע.

בשמעו דברים אלו, הסכים הרה"ק מראצפערט זי"ע עמו, שבודאי יתקיים בו הבטחת אביו הקדוש, ועוד יזכה לזרע ברך ד'... כ"ק מרן אדמו"ר ממונקאטש שליט"א

פעם אחת הייתי יחד עם אבי זצ"ל בשמחת תורה אצל הרה"ק בעל המנחת אלעזר זי"ע במונקאטש ואין לשער גודל העבודה בימים של שמחת תורה ושמיני עצרת, וכשהגיע לאתה הראית [שהיה אומר בקולות נוראים] וכשהגיע לפסוק "בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך" השתטח על הארץ ובכה בבכיות גדולות וצעק "רבונו של עולם, אני מוכן שידרכו עלי לכבודו יתברך רק שאזכה לראות רגע אחת בחינת לתקן עולם במלכות שד-י ותוך כדי דבריו צעק לגבאי [שקרא לו ר' חיים בער] "חיים בער טרייט מיך חיים בער טרייט מיך!" [כלומר: דרוך עלי]. הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל

...ומדי דברי בו ארשום לכם אחיי. מה שהי' בתחלת המלחמה הנ"ל בסוף שנת תרע"ד ובתחלת שנת תרע"ה ביום ב' דר"ה כעלות השחר וכאור הבוקר השכמתי ונפל פסוק לתוך פי (וכמו מחזה. כשאחז"ל ברכות דף נ"ה ע"ב

[פ' הרוואה] השכים ונפל פסוק לתוך פיו ה"ז נבואה קטנה) [תהלים מ"ג] שם פחדו פחד לא הי' פחדו כי אלקים פזר עצמות חונך (עיי"ש בפירש"י ומפרשים), ודרשתינהו בפירקי והזרתני שלא לברוח מעירנו שום א' כי השונא (שהי' אז סביבות עירנו והגלילות המה חיל מלכות רוסיא הצר הצורך שר"י) לא יבא לתוך עירנו. ויהי' פחדו פחד (אבל לחנם) כי אלקים פיזר עצמות חונך (הצרים וחונים סביבותינו וכפי' הפשוט שם עיי"ש בתהלים) וכן הי'. כנודע. והמ"י. וידעתי ממילא כי דחז"ל הנ"ל בברכות וכל דבריהם אמת לאמתן גם בפשוטן לא נפל צרור ארצה מקדושת דבריהם ואותותם. אך עכ"ז רשמתי למשמרת גם לדור הזה ובנינו אחרינו שצריכים לאמונה שלימה. והש"י יעזרנו ויגאלנו בב"א. "שער יששכר" (ירושלים תשכ"ח) ח"א, ע' קס"א

תאמינו לי באמת כי אהבתי כ"כ את אה"ק תוב"ב... והי"ג ימים שהייתי באה"ק בעה"י [כנגד הי"ג שנה שהיה רשב"י ור"א בנו זי"ע במערה כדאמרי' בשבת (דף ל"ג ע"ב) ובנסיונות בדור האחרון הלז יום לשנה בחסדו ית"ש יחשב לו לטובה ואכמ"ל] חקוקים בזכרוני בעה"י עד ביאגצב"ב ועד בכלל גם בלילה לא שכב לבי מחרדת קודש כאילו הייתי שוכב בביהכ"נ ובתוך הארון הקודש. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ו, אות כ"ה

רבינו (הרה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש זצוק"ל) זי"ע בעצמו כתב ספר תורה משלו. עצם הספר כתב לו סופר מומחה ממונקאטש, ורבינו זי"ע כתב כל שמות הוי"ה שבספר-תורה. עוד הניח לכתוב עבורו ספר תורה קטנה על קלף-צבי מסופר מומחה תימני בירושלים, בכתב וועליש. בהכנסת ספר התורה בחג השבועות תרפ"ו, אמר רבינו זי"ע שאכן יקרא בספר התורה עד ביאת משיח. אבל לאחר ביאתו, הרי צריך שיהיה למלך המשיח שני תורות, אחד בבית גנזיו, ואחד שעמו בכל מקום צאתו ובואו (עיי' סנהדרין כב, א), וספר תורה השני זה הלא צריך להיות קטנה במדתה שתהיה קל לשאת אותה, על כן "אוביל שי' למורא ואתן הספר תורה הקטנה הלזה במתנה גמורה למשיח בן דוד...". "חודש בחדשו" סיון תשס"א, עמ' ג'

למען דעת ישראל מפעלות הצדיקים וכח קדושתם והיו לזכרון עולם הנני בזה לספר מה דבידי הוה עובדא וזכיתי לקבל בזה תשובת אדמו"ר גאון ישראל וקדושו בעל מנחת אלעזר זי"ע ממונקאטש באופן פלא, וגופא דעובדא הכי הוה, כי מבית אבותי הגאווה"צ זלה"ה נהגתי כחומרא הנ"ל שלא לאכול מצות במשך ימי חג הפסח זולת הכזיתים בלילי התקדש החג, כי הם הסתופפו בצל קדשו של הרה"ק מליסקא זי"ע שנהג כן עפ"י מנהג רבו הק' היש"מ זי"ע כנ"ל, אולם כאשר באתי לישוב על כסא הרבנות בק"ק טענקה והגליל יצו"א נסתפקתי בזה, אולי כדאי לשנות למנהג המקום כי בעיניהם יחשב כמו זר מנהגי זה, או להמשיך בזה משום אל תטוש, ולכן כתבתי בזה בירור הלכה לברר הצדדים לכאן ולכאן ושלחתי הבריר לכו"ק מרן בעל מנח"א ז"ל ושאלתי חוות דעת קדשו כדת מה לעשות, וחכיתי איזה חדשים לקבל תשובתו הרמתה אולם לא הגיע שום תשובה. ויהי בימים הסמוכים לפני חג הפסח וטרם קבלתי תשובה להלכה בזה החלטתי כדי שלא לשנות ממנהג בית אבותי בלי הוראת חכם שלא לאפות רק ששה מצות מצוה ללילי התקדש החג, אך לבסוף הכנתי עוד כמה מצות שיספיק למשך ימי החג אולי עוד יתברר הדבר במשך ימי החג. ויהי למחרת ליל התקדש החג ביום ראשון דפסח אחר התפלה, נשאלתי באיזה שאלה מעניני איסור והיתר, וכדי לברר הלכה ברורה הוצרכתי לעיין עוד באיזה ספרים אשר היו נמצאים בביהמ"ד של הבחורים - אשר שם למדתי עמהם הלכות או"ה במשך השנה - שהיתה סגורה למשך ימי החג, ויהי כאשר נכנסתי שמה פתאום נפל מעל הפתח מכתב פתוח כתוב על גבו שבא ממונקאטש, ומה מאד נשתוממתי על המראה לראות מכתב בכת"ק רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע שהתחיל בזה"ל, כעת אחר בדיקת חמץ נזכרתי ממכתבו שכתב לי לפני איזה חדשים וחשתי להשיבו על אתר תיכף ומיד, וכה המשיך בתשובה ארוכה שלא להמשיך בשו"א במנהג זה, רק לאכול מצה כל שבעת הימים (גוף התשו')

נאבד בצוק העתים וחבל על דאבדין, וע"ע מה שכתב בזה בספרו נימוקי אר"ח סי' תע"ה). ונפלאתי מאד על זה ולא יכולתי להאמין למראית עיני, כי הרי מרן בעל מנח"א ז"ל כתב מכתבו בעירו מונקאטש אשר בהרי הקארפאטן, ואני הייתי בעירינו טענקא שבזינבערבערגן, ואז עדיין הגיעו כל המכתבים רק ע"י הבאהן שלכה"פ שהה"ב או ג' ימים להגיע מעיר מונקאטש לטענקא, ובדרך הטבע לא יוכל להגיע מכתב שנכתב אחר בדיקת חמץ במונקאטש לעיר טענקא ביום א' דפסח, ומה גם שהגיע המכתב להביהמ"ד הנ"ל שהי' סגור בימי הפסח ורק עפ"י סיבה הוצרכתי לפתחו, ויהי לפלא, ולאחר זמן מה ביקר מרן הגה"ק ממונקאטש זלה"ה בק"ק שאמלויא ונסעתי שמה לקבל פני קדשו, ושאל אותי על מעשי ובתוך הדברים שאל גם אם קבלתי את מכתבו, השבתי הן ואמרתי לו הן ידעתי לשעבר כי לצדיק עצמו יש כח של קפיצת הדרך להגיע למחוז חפצו, ועכשיו ביותר נוכחתי לדעת שגם למכתב של צדיק יש אותו כח, זי"ע ועכ"א. "חמד שלמה" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' שי"א

מספר הרה"ח ר' אהרן ראטהמאן נ"י, שפעם אחת, ביום פסח שני, לעת תפלת מנחה, ישבו החסידים בבית המדרש, והמתינו על רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע שיכנס לתפלת מנחה. העולם ישבו וחיכו, אבל רבינו ישב לו בחדרו הסמוכה לבית-המדרש, ואינו יוצא. בינתיים כבר נראו כוכבי לילה, ורבינו עדיין אינו מופיע. המה ראו כן תמהו, כי מעולם לא זכרו עוד כדבר הזה. פתאום נכנס רבינו לבית-המדרש, כולו לוהט אש, ועיניו אדומות מבכי. אנחות כבדות יוצאות מלבו הטהור, ודמעות זולגות מעיניו. ובקול בכי פתח ואמר: חיכיתי וציפיתי... אולי עוד נזכה לביאת משיח... אולי עוד נזכה להקריב הקרבן פסח... "חודש בחודשו" (מונקאטש) אייר תשס"א, עמ' 6

בבית מדרשי, אני לא הייתי מרשה אף פעם לדרוש באנגלית. בשום אופן, באחרונה התרבו לומדי הדף היומי, ויש אברכים חשובים שרוצים לבוא ולהשתתף בשיעור, רק הם טוענים שאינם מבינים אידיש, רק אנגלית. לכן נתתי רשות לומר שיעור באנגלית, אבל רק בחדר שני. אמרתי למגיד שיעור: תמיד כשידברו על השיעור שלך, אבהיר שהשיעור שלך היא בבחינת: גדולה עבירה לשמה... זו הרי אחריות גדולה, ואני מסתמך בזה על הוראה של בעל ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש שהורה כן. זה היה בהונגריה. שם גם התמודדו עם הבעיה של השפה ההונגרית שחדרה למחנינו. היה אז הרב משאפראן שהיה קנאי גדול. והוא שאל את האדמו"ר ממונקאטש כדת מה לעשות עם אלו שאינם מבינים רק הונגרית. השיב לו הרבי שלא לו שאינם מבינים אידיש, הוא יכול למסור שיעור בהונגרית. אך, הרב משאפראן היה קנאי כה גדול, ולא ניצל היתר זה. אני, אינני יכול להחמיר כל כך, ואני כן סומך על אותו היתר. "הנעשה והנשמע" ניסן תשס"ו, ע' 27

סיפר לי הרה"ח ר' משה דוד שטרום נ"י, זוכר אני כשהרה"ק המנחת אלעזר זצ"ל היה בצאנו ביומא דהילולא של הרה"ק מצאנו זצ"ל, כשיצא מהאהל היו עיניו מלאים דמעות [פארוויינטע אויגן], והגבאי הכריז שהרב ה"מנחת אלעזר" מבקש, שמי שיתן שלום להרב יברך אותו שפעל כל טוב [ער זאל האבן גע'פועל'ט אלעס גוטס]. זוכר אני שכל אחד שנתן לו שלום איחל לו כן, והוא ענה אמן אחר ברכתו של כל אחד, ואף על ברכת ילד קטן. "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ד) ח"ה, ע' שמ"א

מתוך מכתב של הרה"ח ר' משה גאלדשטיין הי"ד (סופר כולל מונקאטש ובן משק ביתו של המנחת אלעזר) שכתב לזקננו (הרה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל) י"ג ניסן תרצ"א:

"שבוע העברה בא לפני רבינו שליט"א [ה"מנחת אלעזר" ממזנקאטש זצוק"ל] איש אחד (מישוב קרערצקי סמוך לפה) עם בתו הבתולה אשר נכנס בה דיבוק או רוח רעה לא עלינו אשר צעק מתוך גרונה שיביאהו להרבי ממזנקאטש כי חטא נגדו - ובבואה לבית רבינו שליט"א התחיל הרוח לצעוק לא עלינו בקול מר צורח רבי רבי חטאתי נגדכם ימחול לי ימחול וכו' הרב שאל מי הוא והגיד שמו ושם עירו ושזה עשרים שנה שנפטר לא עלינו והוא נע ונד באין מנוח בשביל שהתריס ודיבר אז בחייו על רבינו - והשיב מחול מחול לך, וצעק עוד לברכו שילך לגן עדן וכהנה וכהנה, וגער בו רבינו שילך לדרכו ואל יצער העלמה הזאת, ויצא מקרבה מיד והוטב לה מאז ב"ה, וקול הנ"ל שמעו יותר ממאה אנשים ששמעו והתאספו ותהי לאות ופלא גדולה וכולם הרהרו בתשובה וחרדו חרדה גדולה, ה' ישמרנו וירחם עלינו בתוך כלל ישראל בכל ענינו לטובה ולישועה.

גם שמעתי סיפור זה מהרה"ח ר' אהרן ראטמאן שליט"א בהיותו בירושלים וסיפר שהיה בשעת מעשה".
 "אזמר בשבחין" (ירושלים תשס"ג) ע' ע"ד

סיפר כ"ק מרן רבינו (אדמו"ר ממזנקאטש) שליט"א: בשעה שנסע רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע לארה"ק, מתוך כוונה להיפגש עם סבא קדישא הגה"ק רבי שלמה אליעזר אליפנדרי זי"ע, ולפעול למען ביאת משיח וגאולת ישראל. באחת מהשיחות שהתקיימו ביניהם [יום פסח-שני תר"צ], ביקש רבינו שלא יעמוד איש אתו בבית, כי רוצה לייחד את הדיבור עם הסבא קדישא לבד. כמוכן יצאו כולם. אך המקובל הגה"צ ר' אשר זעליג מרגליות זצ"ל אמר, שעמד מאחורי הפרגוד ושמע ששאל רבינו את הסבא קדישא: "אימתי קאתי מר"? והסבא קדישא הסתובב והראה על הקיר שמאחוריו ואמר "הנה זה עומד..."

שאל רבינו זי"ע "מדוע הוא עומד אחר כתלנו, ואינו נכנס"? ענה לו הסבא קדישא "מפני שהרשעים שבדור שעומדים בפתח ואינם נותנים לו לבוא". בקול חנוק מבכי שאל רבינו זי"ע: - האם גם אני נמנה בין המעכבים ח"ו... "חודש בחודשו" (מזנקאטש) אייר תשס"א, עמ' ג'

פעם אחת יום ט' אייר עבר הגה"ק המנחת אלעזר זי"ע דרך עיר מולדתי - קאשוי, והלכתי לקבל את פניו במסילת הברזל, ואמר המנח"א זצ"ל: שיש לו סימן בתיבת 'יצחק' שימי זכרונם חלים באותו יום בשבוע, י' - יצחק האריז"ל, ה' אב. צ' - צבי, אביו הדרכי תשובה, יום ב' דסוכות. ח' חיים, מרן הדברי חיים זי"ע, כ"ה בניסן. ק' - מחבר ספר ה'קנה' המתייחס לא' התנאים, ט' אייר.. (השנה מתחשב מר"ח ניסן לר"ח ניסן כמלכי ישראל). "בצילא דמהימנותא" ויקרא תשס"ו, ע' י"ז

בסוף ימיו של כ"ק אדמו"ר בעל מנחת אלעזר זי"ע, כשסבל יסורים נוראים בבחינת "והוא מחולל מפשעינו". והיה בבית-חולים בעיר בודאפעסט, רחוק מעירו וביתו, ביקש רשות מהרופא שיוכל לעשות מנין לשבת. הימים האלו היה לפני המלחמה הנוראה ושנאת ישראל מתגברת מיום ליום, והנהלת בית החולים לא הסכימה למלא בקשתו הרופא שהכיר את רבינו באופן אישי, מחמת יראת הכבוד לא רצה להשיב פניו ריקם, לכן הציע שהוא מוכן לקבל האחריות על עצמו ולתת רשות, אבל רק בתנאי שיהיו המתפללים מנין מצומצם ממש, והם יתנהגו לפי דרישת הבית-חולים שלא להפריע מנוחת החולים. רבינו הקדוש זי"ע שמח מאוד וברכו באריכות ימים.

לתפלת ליל שבת קודש באו מנין מצומצם של אנשים מכובדים, אשר הבטיחו מראש להקפיד על תקנת הבית חולים, כאשר הבטיח רבינו זי"ע. ואך התחילו לומר הודו בתפלת מנחה דערב שבת קודש התאמץ רבינו זי"ע שלא להרים קולו, אמנם לא החזיק מעמד רב ובעת שאמר "אמרו גאולי ד' אשר גאלם מיד

צר ומאוצות קבצם ממזרח וממערב מצפון ומים... ויצעקו אל ד' בצר להם" התפרצה צעקה מפיו בקול ככיה וזלגו עיניו דמעות. ומיד הוועק הרופא לחדרו לבקשו לשמור הבטחתו, כי דאג שלא יענש בהוודע להנהלה שהוא אשם בכל זה.

אחר השבת כשביקר את רבינו זי"ע שאלו הרופא על התנהגותו בתפלת שבת שגם לולי הבטחתו הרי היה צריך להתחשב עם החולים האחרים שלא להפריע מנוחתם, ענה לו רבינו זי"ע: בעת שהיה המדובר בינינו חשבתי שכן הוא חוק ולא יעבור שהבית חולים דורש שקט מוחלט, ולכן הבטחתי שלא אשנה מתקנת בית-החולים. אבל בלילה הקודם הוברר לי שאינו כן, שאך נרדמתי פתאום אני שומע צעקות נוראות ולא יכולתי לישון רוב הלילה מקולות אלו.

שחוק קל עלה על שפתי הרופא ואמר: הלא הרב חכם גדול ומופלא ואיך ידבר דברים כאלו. האיש שצעק בלילה ההוא נדרס על-ידי מכוננית שריסקה את עצמות רגליו, והובא לבית חולים במצב נורא עד שמגודל כאביו צעק אבל לולי זאת שורה בבית-החולים שקט מוחלט שלא להפריע מנוחת החולים. ועל-זה ענה לו רבינו זי"ע: רופא נכבד, למדת בבתי ספר גבוהים ולמדוך שם בין שאר דברים להבין כל מיני יסורים ומכאובים, כאב ראש ובטן, ידים ורגלים שבורות וכדומה אבל האם למדת פעם על "כאב יהודי" האם יש לך מושג מה גדול כאב לב יהודי העומד ומצפה אלפים שנה לביאת המשיח ולגאולת ישראל, ובכל שנה הוא אומר "זו השנה" שבה נושע, ועדיין לא נושענו? לעולם לא תרגיש את כאב של נפש יהודי הדורש את שלום ירושלים ומצפה בכלות הנפש שיהיה הזמן אשר "יאמרו גאולי ד' אשר גאלם מיד צר ומאוצות קבצם...". הוא כאב פנימי המתפרץ ויוצא בלי מעצור, ושום הבטחות שבעולם אינם יכולים להשקיט את צעקות הכאב... כ"ק מרן אדמו"ר ממונקאטש שליט"א

היה זה בשנה האחרונה לחיי זקניי המנחת אלעזר זי"ע, והרה"ק רבי שלום מראצפערט זי"ע היה בכ"ה ניסן בצאנז, ובדרכו חזרה סר למונקאטש לבקר את זקניי המנחת אלעזר, והגבאי הכין כסא ליד המטה ששכב בה המנחת אלעזר, וציוה המנחת אלעזר שיוציאו הכסא באומרו: ברצוני אז דער רב'ס א קינד שישב על המטה, שאצלי הוא סגולה לרפואה, וכן הוה, ואמר הרה"ק ר' שלום אליעזר: נו, אין זה פליאה שהרגשתם יותר טוב, הרי אנו באים כעת מצאנז, ובכל מקום היה תלוי טבלאות לבקש רחמים עבור "חיים אלעזר בן אסתר", וציבור כ"כ גדול היה שם שלא היה כמותו בכל השנים, וכולם העתירו בעדכם ובודאי שזה עשה רושם, והרים א"ע זקניי המנחת אלעזר ואמר באש להבה: וואס אין אזא הייליגע טאג, האט מען נישט אונזין נאר מעך, מעך... והתבטא ע"ע בביטויים שפלים ונבזים, ואמר: הרי ביום גדול כזה יש להעתיר רק עבור הגאולה השלימה.. כ"ק מרן אדמו"ר מדינוב שליט"א

אמר לי כ"ק אדמו"ר ממונקאטש המנח"א זצ"ל ברוב ענותנותו שבנערותו היה שיינער יונגערמאן, רק ע"י הרביסטווע ירד ממעלתו ונתקלקל, עכדה"ק. "אגרא דצבי" ח"א, עמ' ס"ב

דברי תורה דכירנא שבעת מרן הגה"ק הנ"ל (בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש) ז"ל הי' בבית החולים בפעסט איזה חדשים לפני פטירתו ודיבר עמי כמה שעות רצופים ובתוך השיחה אמר לי בשמחה רבה שב"ה שספרו דברי תורה המה אנציקלופעדיע של חסידות, ובהם הראה שהמנהגים ושיחות של הבעש"ט ותלמידיו זי"ע יש להם מקור בש"ס בבלי וירושלמי וזוה"ק, וסיים שהוא בטוח שאם יעזור לו השי"ת לגמור גם חלק העשירי אז ימסור כל העשרה חלקים למתנה למשיח צדקנו. "טהרת יום טוב" (ברוקלין תשכ"ג) ע' ס"ב

אשרי לומדיך שמעתי אצל ציון קדשו [של ה"דרכי תשובה" ממונקאטש זצוק"ל] מה שדרש בנו יחידו הגה"ק בעל מנחת אלעזר זצ"ל, שאמר לפרש בהזמר דבר יוחאי [שהי' מנגן שם], ואמר שזהו על סמך הקרבות שזכה אביו לעשות ג' חלקים באר לחי רואי על התיקוני זוה"ק, שאמר שם "אשרי לומדיך", והי' צר"ל אשרי לומדי תורתך או חיבוריך, מהו הלשון "לומדיך", כאילו לומדים את רשב"י, ואמר בתוך הדברים, שזה מה שהוא המנהג, שהולכים בעת צרה לבקר קברי צדיקים ולבקש מהצדיקים שיתפללו לבטל הגזירה, זהו מפני שבשמים ממעל מסתירים מהצדיקים את הגזירות, מפני שידוע שהקב"ה גוזר והצדיק מבטלו, ויש ענינים שהקב"ה יודע ית"ש, שזהו טובת בני"י, שלא לבטל הגזירה לכן מעלים זאת מהצדיקים, ולכן אנחנו באים לקבריהם לגלות להם הגזירות וללמדם אותם שידעו מזה - וזה שאמר "אשרי לומדיך" שצדיקים לומדים אותך שתדע שיש גזירות רעות ואין הם יודעים אותם - וכן אמר לאביו, שיש לו צרות, ואך מעלימים זאת ממנו, ולכן הוא מגלה אותם שידע להגן עליו, והאריך לפרט לו כל דבר, זהו מה ששמעתי באזני. "בית הלחמי" (ירושלים תשמ"ו) ח"א, ע' רס"ד

ישמחו במלכותך שומרי שבת

אירע פ"א כשהי' בקארלסבא"ד ובאו לפניו (לפני ה"מנחת אלעזר" זצוק"ל) גבירים אדירים מאמעריקא ורצו ליתן לו הון רב (בשמעם שמעו הטוב שהולך וגדול בכל המדינות) ורבינו דיבר עמהם הרבה ומתוך חקירה ודרישה נודע לו שאינם שומרי שבת (והם כתינוק שנשבה לא ידעו כמעט את מומם בזה) לכן גם לגודל הפצרתם לא רצה לקבל מהם אפי' פרוטה א'. ואח"כ הגיד רבינו: כי בש"ק באמירת ישמחו במלכותך שומרי שבת וגו' נפל בדעתו כ"פ כי בשלמא איש סוחר העוסק במסחר וקנין או בעל מלאכה וכיוצא שבהגיע יום השבת סוגר חנותו ושובת ממלאכתו נקרא שומר שבת, ויוכל להיות שמח בחלקו שהוא מקדש שביעי, כי משליך מעליו הרווח והנאת כסף שהי' יוכל ליהנות מפעולותיו ועניניו בשבת, משא"כ איש כמוני שאינו לא סוחר ולא בעל מלאכה גם בכל ששת ימי המעשה ובמה ניכר וישמח במתת גורלו ביום השבת להבחין בינו ובין ששת ימי המעשה. אבל כשזכר שאינו מקבל גם עפרות זהב באם הנותן מחלל שבת קודש, ממילא נחשב כאלו מענג את השבת ומהדר אחריו, בעד כסף שמשליך מעליו רק בשביל קדושתו, ונתמלא שמחה בלבבו באמת לומר ישמחו במלכותך שומרי שבת וגו' שהוא עי"ז בתוך מקדשי שביעי כנז' עכתד"ה. "דרכי חיים ושלום" (ירושלים תש"ל) ע' צ"ד

הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולאנה, בעל ה"תולדות יעקב יוסף"

יומא דהילולא - כ' תשרי

הרה"ק רבי יעקב יוסף הכהן הגדול מאחיו מפולאנה בעל ה"תולדות" זי"ע, נולד לאביו רבי צבי נצר לצדיקי קמאי המקובל האלוקי רבי שמשון מאוסטרופלי ועוד גאונים וקדושים. שנת לידתו אינו ידוע ויש מקדימים אותה עד לשנת ת"ל ולפי"ז האריך ימים יותר ממאה שנה. תקופת חייו המוקדמים לוטים בערפל, רק ידוע שכהן כרב בעיר שאריגראד והיה מקובל וסיגף עצמו מאוד. למעלה מגיל שיבה היה בהתקרבו לאורו של הבעש"ט הק' והיה מהאריות שבחבורת תלמידי הקדושים. בספרו הק' "תולדות יעקב יוסף" מזכיר את מורו למעלה ממאתיים פעמים והוא אשר דלה והשקה את תורת הבעל שם טוב הק' בכתב לדורות הבאים לחיותנו כיום הזה. כשנתגלה לבני שאריגראד שרבים נתפס לדרך החסידות רדפוהו וימרוהו עד שהוכרח לעזוב את העיר ונתקבל לרב בראשקוב, אך גם שם לא שפר עליו נחלתו

עד שנתקבל לרב בעיר נעמירוב, בשנת תק"ל לאחר הסתלקות הרה"ק רבי לייב "המוכיח" מפולאנה נתקבל על מקומו, ובעשרים וארבעה יום לחודש תשרי בשנת תקמ"ב נסתלק בשיבה טובה וקברו נכרה ליד ציונו של רעו המוכיח בפולאנה. "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' י"ב

הבעש"ט הק' זי"ע נסע פעם לשאריגרוד, שם כיהן ברבנות הרה"ק בעל ה"תולדות" זי"ע, והבעש"ט ביקש לקרבו אליו. עת בא הבעש"ט העירה, נעמד ברחבה שלפני בית המדרש, והחל לספר לנוכחים עובדות והנהגות הוד. בא השמש לפתוח את בית המדרש, והתעכב בדרכו ליד הבעש"ט כדי לשומעו. התקרב השמש על ידו, האזין לדברות פיו, וליבו נמשך אחר נופת צוף אמרותיו. נשאר השמש על מקומו למשך שעה ארוכה, בעוד שהוא שוכח מתפקידו בפתיחת דלתות בית המדרש. כך באו אחריו אנשים, לתורה ולתפילה, והתעכבו אף הם ליד המגיד הזר, כשהם מקשיבים ברצון לדבריו. הקהל סביב לבעש"ט הלך וגדל, ובית המדרש סגור על מסגרו.

והנה הגיע המרא דאתרא, ה"תולדות" הק', והקפיד מאוד - ביטול תורה וביטול תפילה! הרב השתאה לדעת מה היום מיוממים? הקהל עומד ברחבה, מאזין לסיפורי מגיד, הגומר סיפור אחד ומיד מתחיל סיפור שני ושלישי, ומרחוק מהדהד קולו:

מעשה בשני יהודים שגרו בבית אחד, תלמיד-חכם שתורתו אומנותו, ופועל עני שעמל ליהנות מיגיע כפיו. בכל יום ויום השכים הפועל לפנות בוקר, רץ במהירות לבית המדרש, התפלל שחרית בחטף וכלאחר יד ומיהר לעבודת הפרך, להרוויח פת חרבה ומים לחץ. לעת ערב איחר לבוא לביהמ"ד, חטף תפילות מקוטעות נרדם בעמידה או בישיבה, וחזר לביתו שבור ורצוף, כשנפשו עגומה עליו. ואילו הלמדן - קם בהשכמה במתינות וביישוב הדעת, למד שיעוריו תמידין כסדרן, שהה שעה קלה ומכוון ליבו לשמים. יצא לבית המדרש והאריך בתפילות הרבה, חזר לביתו, אכל ביישוב הדעת ולמד בהרחבה, כשהוא אינו מאחר למנחה-מעריב. בסוף היום היה שב לביתו ביהירות, כשהוא מחשיב עצמו לצדיק ולחסיד העושה רצון קונו. לפעמים נפגשו השנים ליד הבית, שלא מרצון פרצה מליבו של הפועל אנחות-כאב על מצבו הרוחני, והלמדן עושה את דרכו ברוב חשיבות, בזורקו מבט של זלזול וביטול. לעומת שכנו היתה נראית בת שחוק על שפתיו, משל אומר: ראה, בוראי, מה ביני לבינו... חלפו כך ימים ושבעות, חדשים ושנים, עד ששניהם, הלמדן והפועל גם יחד נפרדו לעולמם. עלה הלמדן לשמי רום ומיד נשמע הד קולו:

"באתי לכאן ותלמודי בידי". אבל, התערב הקטיגור, הוא התגאה על שכנו - הפועל העני, הוא היה זורק לעומתו שחוק-קל של זלזול. הביאו מאזניים, שמו את כל תורתו ותפילתו של הלמדן על כף אחת, ועל הכף השניה את השחוק, וראה זה פלא - השחוק הכריע את הכף.

אחריו הגיע הפועל - "אין בידי לא תורה ולא עבודה", אמר. ושוב הביאו את המאזניים, העמידו את שנות חייו הרבות על כף אחת, ואת האנחות על מצבו הרוחני על הכף השניה, ופלאי פלאים: האנחות הכריעו. סיים "המגיד הזר", הבעש"ט, את סיפורו זה, עזב את המקום ויצא מן העיר.

ה"תולדות" נכנס לבית המדרש כשהוא מהרהר בדברים ששמע, הדברים חדרו בליבו עמוק, ולכן לא האריך בתפילתו, רק נחפו לעשות דרכו לרדוף אחר המגיד הנעלם, עד שהגיע אחריו למעוזיבו, ונעשה תלמיד מובהק למורו הבעל שם טוב... כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויד'ניץ זצוק"ל

מסופר, כאשר הופיע הרה"ק רבי יעקב יוסף זצ"ל בעל "תולדות יעקב יוסף" בראשונה לפני הבעש"ט הקדוש זצ"ל, והיה הדבר בטרם הצטרף בעל ה"תולדות" לקהל החסידים, הסביר לו הבעש"ט שמכל דבר שרואה אדם או שומע ניתן ללמוד דרך בעבודת הבורא.

תוך כדי שיחתם, נכנס לביתו של הבעש"ט נכרי אחד, שהיה במקצועו מתקן כלים, ושאל לבעש"ט: אולי יש בביתך כלים, כמו חביות או דליים שנתפרקו וצריכים תיקון? לא - ענהו הבעש"ט - בביתי הכל ברוך-השם בתכלית ואין צורך לתקן שום דבר. בכל-זאת אמר הנכרי שנית - חפש וברר היטב, אולי לאחר החיפוש תמצא דבר כל שהוא שנתקלקל בביתך והוא טעון תיקון?

באותה שעה פנה הבעש"ט לבעל ה"תולדות" ואמר לו: הנכרי הזה מתכוין באמת לכלים פשוטים, ואולם בעיני הוא שליח מטעם ההשגחה העליונה להוכיח אותי שלא הכל אצלי שלם בתכלית, וכי יש עוד אצלי דברים הטעונים תיקון. גוי זה - שלא במתכוין - העיר את תשומת לבי, שצריך אני לחפש ולפשפש עוד ועוד במעשי ובדרכי ולעשות לי חשבון הנפש.

הדברים לא נתקבלו על לבו של בעל ה"תולדות". לא היה נראה לו, שאפילו מדבריו של נכרי ניתן להסיק מסקנות רוחניות. כשנפרד בעל ה"תולדות" מאת הבעש"ט, יצא לרחובה של עיר כשהוא שקוע במחשבות נעלות, לפתע פנה אליו גוי אחד בבקשת תחנונים: יהודי, אנא עזור לי להרים את עגלתי שנהפכה על פיה. תשוש ורפה-כח אני - החזיר לו רבי יעקב יוסף - ואיני יכול לעזור לך. יכול אתה, יהודי - צווה עליו הנכרי - אבל אין אתה רוצה...

חדרו הדברים העמק אל לבו ונפשו של רבי יעקב יוסף וכאילו זרם עז ומעורר עברם. סב בעל ה"תולדות" על עקביו, חזרה לביתו של הבעש"ט הקדוש ואמר לו: מורי ורבי, אכן דבריו אמת וצדק.

ואכן, בספר "תולדות יעקב יוסף" מפורש בדרך זו הכתוב (חבקוק ג', ו'): "הליכות עולם לו". כל מה שאדם רואה ושומע בעולם הרי זה מיועד לו, שילמד מן המאורעות ודרכי העולם והליכותיו מוסר וכוון בעבודת ה'. כי אם לא היה האדם נזקק לכל הדיבורים, שהוא שומע כאילו אגב אורחא, הרי לא היה הקב"ה גורם לו שישמעם. זהו "הליכות עולם - לו". מיועדות הן לו ובשבילו נאמרו. "יינה של תורה - אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' קע"ט

שמעתי ממרן בעל "בית אברהם" זי"ע, שהתולדות יעקב יוסף זי"ע הי' קודם ממתנגדי הבעש"ט זי"ע, ועד שפ"א נודמן מאת מסבב הסיבות שהבעש"ט היה ביחד עם אנשי קהלתו של התולדות, והוא בעצמו עמד מאחורי החלון מבחוץ ושמע איך שהבעש"ט מספר להם, כי הרב שלהם הוא גאון וצדיק אך בליל תשעה באב מרוב הבכיות וצער החורבן הרגיש מאד ברע, והיה שם אחד והיה נראה תלמיד חכם וא"ל שהוא בסכנה וצריך לאכול והגיש לו פרי לאכול, ותיכף כשגמר לברך נתיישב בדעתו שאסור לו לאכול, ואותו שאמר לו שיאכל היה מהסט"א, והצטער מאד על הברכה לבטלה. אח"כ ראה בחלום פרדס יפה להפליא בכל סוגי הפירות, ושאל את השומר של מי הגן הזה, והשיבו כי זה שייך להרב, שע"י הברכה לבטלה שלו צמח הגן הזה מצד הסט"א, והתיקון שלו יהיה כשיעשה תשובה ויפלו העצים ולא ישאר מהגן כלום. וכאשר קם משנתו עשה תשובה ותיקונים עד שנפלו הפירות והעלים, אח"כ המשיך עוד בתשובה ונתייבשו הענפים והעצים, וסיים הבעש"ט, אבל את השרשים לא יוכל לעקור בכוחות עצמו, ומוכרח לבא אלינו. ומיד כששמע זאת התולדות זי"ע מאחורי החלון, וידע כי אף אדם אינו יודע מכל זה, נכנס אליו ונתקשר אל הבעש"ט זי"ע. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים צוק"ל

מסופר שה"תולדות" זי"ע הי' מתנגד לחסידות, והי' גאון גדול אבל קפדן. וידוע אשר אמרו חז"ל (תענית ד' ע"א), שאצל תלמיד חכם אורייתא דקא מרתחא בי'. עכ"ז יש גם מאמר חז"ל עה"פ (קהלת ט, יז): "דברי חכמים בנחת נשמעים". ר"ל אם אומר דברי מוסר בנחת, אז ביותר שומעים שהם דברי חכמים, כידוע. וכאשר בא הנ"ל בפעם הראשונה לבעל שם טוב הקדוש, אמר לו הבעל שם טוב, **אספר לכם מעשה שהי', רב אחד ת"ח גדול היה אומר בכל דרשת שבת הגדול ושבת שובה פלפול גדול ועצום. פעם אחת לא הי' לו פנאי להכין הדרשה, וכבר הי' ערב שבת ובאו לביתו אורחים כבכל פעם, כך שלא הי' לו מקום וזמן להכין, ועלה לעלי' והזהיר את בני ביתו שלא יניחו לשום אדם לבוא לשם, וישב שם להכין הדרשה, ובמשך הזמן נעשה צמא למים. והי' שם חלון, וראה מן החלון, שנושא המים מוליך מים, וקרא לו מהעלי' ואמר לו, תביא לי מים לשתות. אמר לו נושא המים, רבי, איך אפשר הכי, אתם כל כך למעלה ואני כל כך למטה. זה הוא הסיפור, ומובן שיש בזה שני פשטים. והספור הזה היה אצל הרב הזה, ושום אדם לא ידע מזה. ורמז לו הבעל שם טוב הקדוש על מה יש לו לעבוד, שלא יהי' כל כך למעלה (ובלשון אידיש אמר, רבי, איר זענט אזוי הויך אין איך אזוי נידריג). לרמז לו שעבודה גדולה עליו. "שפתי עני" ח"ב, ע' צ"ח**

רבינו [הגה"צ רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל, חבר העדה החרדית] היה מספר משמו של זקנו הרה"צ רבי יהושע אשר זצ"ל, אודות הרה"ק ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע "א אבדק"ק פולנאה, שהיה כהן, וכיון שאמרו חז"ל כהנים רגונים הם, עמל רבות לשרש אחר מידת הרוגז שבו, זמן לאחר שעמל לשרש אחר מידת הכעס, הרגיש בליבו שאף שמבחוץ אינו מגיע לידי כעס אך בפנימיות לבו עדיין לא שירש אחר מידה זו. כיון שכן, החליט בדעתו לנסוע לרבו הרה"ק הבעל שם טוב הקדוש זי"ע "א מעז'בוז'ה. ממחשבה למעשה רתם הרה"ק התולדות את עגלתו, כשהוא אורז את חבילותיו, בהם כמה בגדי אדרת שער (פיטערס) וכמה מנעלי חורף (שטייול) ובקבוק יי"ש, ובעיצומו של חורף, שרוחות סער, וגשמי זעף פוקדים את הארץ, וכל כולו מעוטה במעטה לבן של שלג כבד שכיסה את הארץ, יצא לדרכו מעז'בוז'ה. על אם הדרך במעבה היער, בעיצומו של סער וסופה, פגש ביהודי הולך אחד, הלבוש בגדים קרועים ובלויים, ומנעלי החורף אשר לרגליו, אינם ראויים להיקרא כן, באשר החורים אשר מקיפם מבטלים ממנו שם מנעל. ירד הרה"ק התולדות מעגלתו, וביקש מהלך יהודי זה, שביום סוער כזה, מן הראוי שיצטרף אל נסיעתו בעגלתו, ולא יצעוד רגלי, בדרך קשה זו, אך היהודי מיאן לשמוע זאת ממנו בהתבטאותו אליו: **אז ס'איז אזוי, איז גוט אזוי** (אם הוא כך, טוב הוא כך), "אם כן" - הפציר בו הרה"ק התולדות - "במטותא מינך, קח נא לפחות אדרת שיער, להתחמם בו את אבריך הקפואים בעיצומה של חורף". נענה ההולך בשנית "אז ס'איז אזוי, איז גוט אזוי". שוב חזר הרה"ק התולדות והפציר בו: "לפחות קח מנעל אחד, שתוכל לצעוד בו רגלי בעיצומה של סופה וסער". "אז ס'איז אזוי איז גוט אזוי" - חזר ההולך ונענה. "הכנס נא, לפחות, טיפת יי"ש, לחמם את לבך" - חזר התולדות והפציר בו. "אז ס'איז אזוי איז גוט אזוי" - חזר ההולך ונענה שוב. משראה הרה"ק התולדות, שהעובר הולך עומד על דעתו המשיך את דרכו מעז'בוז'ה. בהגיעו מעז'בוז'ה, יצא הרה"ק הבעל שם טוב הקדוש זי"ע "א לקבל את פניו מחוץ לעיר (ורבינו היה מוסיף: כדרכו בקודש של הבעל שם טוב הקדוש שהיה יוצא לקבל את פניו של התולדות בעת שהיה בא למעז'בוז', מבלי שאחד מבאי ביתו של הבעל שם הקדוש ידעו אודות ביאתו של התולדות, והבעל שם הקדוש היה מרגיש ברוחו הקדושה את ביאתו של התולדות אליו), וכשפגשו בשער העיר מעז'בוז' הושיט הרה"ק הבעל שם טוב הקדוש את ידו לשלום להרה"ק התולדות, באומרו אליו: "שלום עליכם פולנאה'ער רב, אשרי העם שככה לו, אז ס'איז אזוי איז גוט אזוי" (שלום עליכם רבה של פולנאה, אשרי העם שככה לו, אם הוא כך, טוב הוא כך) (ובזה ביקש לרמז להרה"ק התולדות שאל לו לשמור טינה בפנימיות לבו). "עמודא דנהורא" (ירושלים תשס"ג) ע' קנ"ט

בעל "תולדות יעקב יוסף" זי"ע שהיה אב"ד טרם הכיר הבעש"ט ואח"כ משהכירו אמר שקודם שראה את הבעש"ט לא ידע עדיין מהו יראת שמים, ולכן עלה בדעתו להחזיר כל הדיני תורה שהורה טרם הכיר את הבעש"ט שחייב את החייב (ע"ד שאמרו חז"ל ביאשיה המלך יעו"ש) וכן עשה ופרסם הדבר ובאו לתובעו עד שפעם אחת לא היה לו מה ליתן לאותו החייב ורצה ליתן לו הטלית ותפילין שלו וכו', ודחקה לו השעה וביקש מהבעש"ט שיתן לו רשות ליסע ולדרוש בעיירות, ולא הסכים לו הבעש"ט, והפציר בו כמה פעמים עד שנתן לו רשות בתנאי שלא יאמר דבר מה ששמע מפי הבעש"ט, וקיבל עליו כן, ופעם אחת מרוב התלהבות בתוך הדרשה שכח וביקש לאמר דבר ששמע מפי הבעש"ט, ונראתה לו צורת הבעש"ט ונזכר, ומאז פסק מלדרוש עוד ברבים. "כתבי רבי משה מידנר", ע' י"ח, אות צ'

אא"ו הגה"ק "עיר וקדיש" [כלשונו של החיד"א זצ"ל] רבינו יעקב יוסף הכהן מפולנאה זצ"ל ידוע ומפורסם שהוא ראש וראשון שהפיץ ופירסם בעולם תורת החסידות של מורו ורבו אשר קדוש יאמר לו רבינו הבעל שם טוב זצ"ל, ומפורסם מאד גודל האהבה שרבו אהב אותו והאימרה הידועה ו"ישראל" אהב את "יוסף" מכל אחיו ונתן מהודו עליו. מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

הבעש"ט הק' שלח פ"א שלוחים לקרוא את התולדות הק' זי"ע לסעודתו, ובאו השלוחים חזרה וסיפרו להבעש"ט הק', איך שראו את התולדות הק' הולך בביתו מכותל לכותל ומריח בהכתלים, ואמר להם הבעש"ט, שהתולדות הק' הרגיש בודאי איזה ריח טוב של קודש בביתו והלך לנסות להריח בהכתלים, מאיזה כותל נודף הריח הטהור והקדוש הלזה, אבל באמת ה' הריח הק' הזה מהתורה ותפלה ומעש"ט של התולדות הק' בעצמו. הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב צוק"ל

אביו של הרה"ק רבי ייבי זיע"א התקשה באחד מה"שמעתי ממורי" שבתולדות, ונסע אל התולדות בעצמו שיבאר לו הדברים, והתולדות שהה אז במטתו מחמת חולשת גופו וכשהחל לבאר דברי הבעש"ט הק' התרוממה המטה וריחפה באויר, וליהטה האש סביבותיו וכך ביאר לו הדברים. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

הבעש"ט התפלל פעם עם התלמידים ביער ובא אז תלמיד חדש (הרה"ק רבי יוסף קמינקא), ושאלו הבעש"ט למה אתם מתענים כ"כ הרבה תעניות, וענה לו לכוף את ערפו הקשה, אמר לו הבעש"ט התפלל כמו יהודי זה, והראה לו על התולדות שהי' עומד באמצע שמונה עשרה, בזה תכניע את ערפך הקשה ולא עם תעניתים. "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' י"ח

...כחדשיים לאחר פטירת הבעש"ט, החל רבי אריה לייב [השפאלע זיידע זי"ע] לכהן כשמש של העיר ולאטפולה, ומאז התחיל לנסוע לעיר פולנאה אל הרה"ק המפורסם גאון עולם רבי יעקב יוסף בעל "תולדות יעקב יוסף". הס"ק שהה במחיצתו בכל שנה כשלושה שבועות, וכך המשיך לנהוג גם בשנים הראשונות למגוריו בשפאלע. הערצה גדולה היתה לו לרבו מפולנאה, והאמין בכח תורתו שמשוגלת לרפואות וישועות. מספרים שכאשר התקשה להתפלל לרפואתו של חולה, היה מייעץ להניח את הספר "תולדות יעקב יוסף" מתחת למראשותיו של החולה כסגולה לרפואה. "איש הפלא" (ב"ב תשס"ה) ע' ק"ג

הרבי ברוך ממעזיבוז אמר פעם - הראיתם מלאך? אני ראיתי! שכן סמוך הייתי על שולחן הרה"ק מפולנאה, פעם ביקר אצלו רעו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, וכשביקש הרה"ק מקאריץ להיפרד ממנו ישב הרה"ק מפולנאה ספון בחדרו מתבודד ברעיוניו, וביקשני הרה"ק מקאריץ שאכנס לומר שברצונו להיפרד, וכן עשיתי, דחפתי את הדלת ונכנסתי, אך לצאת כבר לא יכולתי, שכן נבהלתי מאוד בראותי

פניו כפני מלאך אלוקים, ומרוב התרגשות ופחד לא ראיתי עוד את הדלת וקפצתי מבעד לחלון. "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' י"ט

דו"ז מרן (רבי אברהם) **מפוריסוב זצלה"ה** אמר כמה גדול אהבת חברים לש"ש, אפילו שאין אתה מכירו אם אתה רואה שהוא יר"ש ומאנשי המדות צריך להתחבר אליו ועי"ז מגיע שבח ותהלה להשי"ת, ומרגלא בפומיה לספר כי פ"א בא התולדות יעקב יוסף זי"ע להבהמ"ד **הבעש"ט הק' זי"ע** וראה אברך אחד שהיה הולך וחוזר בתוך ביהמ"ד תפוס במוחין דגדלות ולא היה מכירו, התקרב התולדות זי"ע אל האברך ושאלו מאיזה מקום אתם, והשיבו האברך "תיכף" "תיכף", כן היה הרבה פעמים, עד שלבסוף שאל האברך להתולדות ז"ל מה נ"מ לכם מאין אני, **ענה לו התולדות**: אם שני אנשים באים ממרחק יחד ומתוך דיבורם אשר ביניהם שואלים זה לזה בשלומם מתוך זה באים לידי אהבה ויכירו זה את זה, ולזמן מרובה אם פגעו אינש באינש ורואין זא"ו שמח כל אחד עם חברו ובזה איתקן כורסיא דמלכא קדישא וכתוב (תהלים כב) ואתה קדוש יושב תהילות ישראל, והפירוש הוא כך, כי כפי הידוע משיחת ההמונים כי על שכר הרב שבעיר יאמרו הרב יושב על שכר כך וכך לחודש, והנה הקב"ה ג"כ כביכול נוטל שכר מבני תבל ועל שכרו נאמר **יושב תהלות ישראל** היינו כי זה שכרו כביכול אשר יהללו לשמו הגדול וכאשר השי"ת ממתין ומצפה מתי יגיע לו שבח והודאה מישראל כי מאד חביב לפני השי"ת תהלות ישראל, השי"ת זיצט אויף אפענסיע פין תהלות ישראל, וכאשר גמר התולדות זי"ע את הפירוש הזה העיף עינו והאברך איננו, וראה שהוא מעשה פלא, ונכנס התולדות לקודש פנימה להבעש"ט זי"ע וסיפר לו את כל המאורע, **ענה לו הבעש"ט הק' שזה היה אליהו הנביא זל"ט** ובא לכאן לשמוע ממך את פי' התורה של ואתה קדוש וגו' ועתה אומר אליהו הנביא התורה הזו בשמים משמך זי"ע. "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' ס"ו

בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, צדיקים אמרו על הס' תולדות יעקב יוסף שנתחבר ברוה"ק, ושמע המחבר מזה ואמר אני איני יודע, רק בשעה שחיברתי את הס' הנזכר הייתי מקיים את התורה מעוני ואמרו בתנא דבי אליהו שמתוך כך רוח הקודש שורה עליו. "כתבי רבי משה מידנר", ע' רי"ט, אות תתשע"ד

עיני ראו בהיות הה"ק **אאמו"ר** (בעל "עבודת ישראל") **זצלה"ה** בק"ק בראד, ומדי עברו אצל הבתים למחוז חפצו עמד אצל בית אחד כמתמיה, ושאלו מה נשתנה בית זה משאר בתים אשר כבודו מתמיה עליו, וענה כי לא יוכל לסבול טומאת הבית הזה, ואחר החקירה והדרישה נתודע כי במקום הזה שרפו זה זמן ספרי תולדות יעקב יוסף רח"ל, לזאת עלה צחנתו מטומאתו עוד לפניו. "דעת משה" (קאזניץ) ויגש, דף ל"ח טו"ג

בשבת הראשונה להנהגתו [של הרמ"ח מסלונים זצוק"ל] וכן בחג השבועות שלאחריו אמר בין יתר דבריו: שלא יסמוכו עליו אלא שכל אחד יעשה בעצמו, ואמר בשם הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף זי"ע שבעת המלחמה גם החייל הפשוט יכול להציל המדינה מתבוסה, וכמשל המובא שם - בהספד על רבי לייב פיסטינר - שהיה גבור מדינה שכל מלחמותיה היה נלחם ומנצח, ומת. ואמרו בני המדינה שאמנם נעדר הגבור של המדינה שבו בטחו, וכעת הנצחון יושג רק אם כל אחד ואחד ילחם ויפעל בכל כוחו ויכלתו. "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"א, ע' 22

אא"ו הרה"ק רב ייבי זצלה"ה הי' לו בן, ה"ה אא"ו הרה"ק ר' פינחס זצלה"ה, והוא נולד ממש קדוש מרחם אמו. והנה הרה"ק ר' פינחס מקאריץ זצלה"ה הוצרך לברוח מעיר קאריץ מפני שהי' עליו שם מחלוקת גדול, ובא לדור בעיר אוסטרעהא, שהי' משכן כבודו של הרה"ק רב ייבי ז"ל, ונתאכסן בתחילה בביתו של הרה"ק רב ייבי ז"ל למשך זמן רב, והרה"ק ר' פינחס ז"ל בנו של הרב ייבי ז"ל הי' אז ילד קטן,

ובשביל זה קרא הרה"ק ר' פינחס ז"ל את הרה"ק ר' פינחס מקאריץ ז"ל בשם דודי "דער פעטער". ופעם אחת נתהווה ששניהם היינו הרה"ק רבי ייבי ז"ל והרה"ק ר' פינחס ז"ל נתקשו בספר הק' תולדות יעקב יוסף באיזה שמעתי ממורי אחד שמובא שם, ונתיישבו בדעתם ליסע אל אא"ז הרה"ק ר' יעקב יוסף הכהן מפולנאה ז"ל בעצמו ולבקש ממנו שיסבירם מה שכתב שם. ובודאי מובן מעצמו שלפי הבנתינו היינו חושבים שהננו משיגים את הפשט, אבל הקדושים האלו הבינו שאינם משיגים את הפשט הנכון, על כן נסעו אל הרה"ק התולדות ז"ל כנ"ל. וכשבאו אל הרה"ק התולדות ז"ל מצאוהו שוכב על מטתו, שכבר הי' אז הרה"ק התולדות יותר ממאה שנים. ועל שאלתו מה שהם עושים אצלו, השיבוהו שבאו לשאול פשט בשמעתי ממורי אחד, שכתב בספרו הקדוש, שקשה להם. והשיב להם הרה"ק התולדות ז"ל אם כן שרוצים להשיג באמת מה שכתב שם, מוכרח הוא להגיד להם כפי שהוא בעצמו קבלוהו ממורו ורבו הבעש"ט הק' זי"ע. ובתנאי ששום איש מבלעדם לא יהי' נמצא אז בחדרו רק הם. והסכימו על זה, ותיכף נתמלא כל החדר אש, ומטתו של הרה"ק התולדות פרח באויר, והרה"ק התולדות בעצמו פרח באויר מעל למטתו, והתחיל להגיד להם הפשט והי' שם ממש כמו בעת מעמד הר סיני. באמצע הרגיש הרה"ק התולדות ז"ל שהילד פינחס ז"ל בנו של הרה"ק רב ייבי ז"ל עומד שם בחדרו, שאל על זה הלא התניתי ששום איש לא ימצא כאן. ותיכף אמר הרה"ק רב ייבי ז"ל אל הרה"ק התולדות ז"ל שזה הוא בנו, ועיטפו ב"חאלאט" שלו, ונשאר עומד שם. כ"ק מרן אדמו"ר מסקאליע צוק"ל "ניצוצי אורות", פנחס תשס"ד, עמ' ב'

שמעתי מהרה"ח ר' אהרן יוסף ריזל שליט"א שהתולדות הגיע פעם לעיר, וסמוך לעיר הזאת נולד בן ליהודי ובא האיש להזמין את התולדות ובקשו לבוא לברית ויתן לו סנדקאות והסכים, אבל ביקש ממנו שרק כאשר הכל יהיה כבר מוכן ברגע האחרון לפני הברית יקראו לו, כי אין לו זמן לחכות, והבטיח לו היהודי שכך יהיה והכל כבר יהיה מוכן, כשבא היהודי עם התולדות לבית ששם הברית ראו שיש רק תשעה אנשים ואי אפשר לעשות את הברית, והאיש פחד מאד מהקפדתו של בעל התולדות ומיהר לרחוב לחפש עשירי, ומצא יהודי הולך לדרכו, שאל אותו אם הוא מוכן להצטרף לברית ולהיות עשירי, ענה לו זאל זיין אזוי (פי' יהי כן), אח"כ שאל אותו אם הוא רוצה באיזה כיבוד, ענה זאל זיין אזוי, וכל דבר ששאלו אותו ענה זאל זיין אזוי, כשבא לבית שאלו התולדות מי אתה יהודי: ענה זאל זיין אזוי, ואחרי הברית ביקש התולדות שיקראו אותו לחדר שלו ונעלם האיש ואיננו. והי' זאת לתמי' גדולה לתולדות, ועשה שאלה בשמים מי היה האיש, ענו לו שזה היה אלי' הנביא ובא ללמד אותו שעל כל דבר צריכים להגיד זאל זיין אזוי, כלומר לקבל הכל מה שהקב"ה עושה באהבה, כל מה שעובר על האדם ירגיל עצמו תמיד לומר זאל זיין אזוי, אח"כ עלה התולדות על העגלה ונסע לדרכו מן הברית, פתאום ניגש אליו איש אחד וביקשו שיתן לו לעלות על העגלה, ושאל אותו התולדות מי אתה ושוב ענה זאל זיין אזוי.

[כשסיפרו זה הסיפור להצדיק ר' יצחק מתתיהו לוריא זצ"ל ענה שכן כתוב בתורה על כל יום ויום של הבריאה נאמר ויהי כן, וכן ביום השישי (בראשית א. ל) כתוב ויהי כן, ולכאורה אין לו משמעות בפסוק, כי לא כתוב שם שום דבר שנברא שלכן יאמר הקב"ה ויהי כן, אלא הביאור הוא שלא הקב"ה אמר ויהי כן אלא אדם הראשון אמרה, כאשר אמרו לו שיצטרך לאכול באבוס אחד יחד עם בהמות וחיות, וקיבל עליו את הדין אמר ויהי כן, ולכן נתנו לו רשות לאכול בנפרד ולא יצטרך לאכול יחד עם הבהמות והחיות]. "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) עמ' מ'

יסופר מה'תולדות' זי"ע, שהיה ממעט בשינה מאד, כי היו לו ל"ו שיעורי תורה קבועים בכל יום, בספרי היסוד ואף בספרים קדושים אחרים כמו ספר השל"ה הק' ועוד. והיה תמיד מזרוז את המשמש להכין

הסעודות ולהציע מיטתו בזריזות, והיה רגיל לומר לו, מהר להציע לי את המיטה לקראת השינה כי תיכף צריך אני כבר לקום. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א

כ"ק אדמו"ר (מרן אדמו"ר מסקווירא) זי"ע היה תמיד אומר, שהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע היה לו הרבה שייכות עם התולדות זי"ע, וגם היה אומר שספרי התולדות הוא תורה מגן עדן כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א

ה"תולדות" הק' כיתת רגליו והלך בעצמו למכור את ספרו, אולם לא היו קונים רבים. חלשה דעתו של ה"תולדות" מכך שאין "מבינים" לספר. כשראה זאת המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, הפיס דעתו ואמר לו: "איז דען דאס בעסער ווי די תורה הקדושה?" [האם ספריך חשובים מהתורה?]? הרי גם כשביקש הקב"ה למסור את התורה"ק הלך אל כל האומות ולא אבו לקבלה... כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויזניץ זצוק"ל

הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע ראה היתר הסמיכה שקיבל בעל ה"תולדות יעקב יוסף זי"ע מבעל הנודע ביהודה זי"ע, והיה כתוב בו 'יורה יורה ידין ידין' חוץ מהלכות גיטין. כי כשבחן אותו מצאו בקי ורגיל בכל חלקי השו"ע, חוץ מהלכות גיטין ששאל אותו ולא השיבו. והרה"ק מהוסיאטין הסביר הענין, כי בעל ה'תולדות' היה עסוק תמיד ביחודים, עולם היחוד, ולא רצה שיהיה לו עסק עם עולם הפירוד.

[וראה בתולדות פר' תזריע (אות ג) וז"ל: נ"ל להזכיר ענין נאה, מה ששמעתי ששאלו את הרב הגדול מו' משה מקוטב כשהיה עוסק לסדר גט אחד, ושאלו הא דאמרינן בכל דרכיך דעהו (משלי ג, ו) לעשות יחוד בכל דבר וכו', א"כ מה יחוד עושין במצוה זו שהוא גרושין פירוד בין הזוג עיי"ש ביאורו]. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א

הרה"ק בעל התולדות יעקב יוסף היה הולך בחצות לילה אל הנהר והיה שובר הפאלאנקע [הקרח של הנהר], ואומר שם תיקון חצות. פעם שמעו אותו זועק אוי פון צביעות אוי פון פניות. ואמר ע"כ הרה"ק מקאברין חפץ אני בפניות שכאלו, כי ח"ו לחשוב שהיו לו פניות ממש, רק כיון שהרגיש תענוג מעבודתו, חשש שמא נתערבה זו איזו הנאה עצמית, ואלו היו הפניות של ה"תולדות". "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' כ"ב

היה דרכו של הרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה ז"ל להיות בכל שנה ושנה בעיר טשונדוב על שבת קודש. ואחר שבת קודש היה המנהג שהיו באים איזו בעלי-בתים והיו נותנים לו מעות. פעם אחת אחר שבת קודש לא בא אליו שום אדם ולא נתנו לו מעות. שלח לקרוא את הרה"ק רבי משה ז"ל, שהיה "מגיד" בטשונדוב, ואמר לו בזה הלשון: ר' משה ר' משה, זאלט איהר וויסין איך בין טאקע גיט ברוגז, וואס האט מען דאס צי מיר? זעה טמיר א פיהקר לאז איך מיר א היים פאריק, איך וועל זיך זעהן מיט "אביי", איך וויל זיך זעהן מיט "רבא", ווייט ווייט האט השי"ת אזוי יודילע וויא איך בין, ער זאל לערינען "תורה לשמה" נאר פין אייברשטינס וועגין אליין [=תדעו שאני באמת ברוגז, למה לי כל הטרחה הזאת? אנא תראו להזמין לי מיד עגלה עם סוסים ואסע לביתי שם אראה עם "אביי" ועם "רבא", רחוק רחוק יש להקב"ה יהודי כמוני הלומד "תורה לשמה" רק לשם ה' בלבד]. "אור הגנוז" (ירושלים תשנ"ז) ע' ס"ח

הרה"ק רבי מנדל מוויטעבסק זי"ע והרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע דיברו ביניהם דברי טרוניא נגד ה"תולדות", על שהתולדות הדפיס אלף העתקים מספרו תולדות יעקב יוסף, ומכר כל אחד ברובל אחד, היה לו להדפיס עשרה כרכים ולמוכרם כל אחד במאה רובל, או להדפיס מאה ספרים ולמכור בעשרה רובל כל ספר. "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' כ"ב

בעיירה אחת שבפלך וילנא נישאו זוג צעיר זה לזו. כעבור זמן קצר אחרי הנשואין הרגישה האשה, שבעלה נוהג במנהגים מזורים, שלא הורגלה לראותם: קם בחצות לילה ועורך "תיקון חצות", כאור הבוקר הוא הולך בכל יום למקוה לטבול, וקורא באיזה ספר, שהוא מצניעו אחרי קריאתו במטת תחת הכסת. סיפרה האשה את הדבר לאביה, והלה הלך והוציא מתחת הכסת את הספר, לראות מה טיבו. פתח את הספר, והנה חשכו עיניו מראות: הספר הוא... "תולדות יעקב יוסף", שמחברו היה מראשי ה"כת". נתפס איפוא חתנו לה"כת".

מאליו מובן, שהחזותן תיכף כשראה את חתנו שפך עליו כל חמתו, והמטיר עליו מבול של חרפות וגידופים. כשראה שבזה לא יכניע את לבבו, נמלך לדבר עמו בתחנונים ובדברי-נחת, שיעזוב את דרכו הרעה. ראה, שגם זה אינו מועיל במאומה, והתחיל לדרוש, שיגרש את בתו בגט. והחזתן מסרב גם לזה וגם לזה: בכת החסידים הוא דבוק בכל נפשו, ואת אשתו אינו רוצה לגרש. ראה חזתנו, ש"עסק ביש" הוא זה, וסח את דאגתו לבני-העיר, ובקשם שיעזרו לו להפטר מחתנו. ובעיירה קמה מהומה. הללו אומרים שצריך לנגוש וללחוץ את הרשע, ולהכריחו שיגרש את אשתו, והללו אומרים שאזי יהיה זה "גט מעושה", והאשה עוד תיפול בסכך של "שאלות ותשובות" מרבנים אם הגט כשר, ודרוש איפוא להרבות לאברך מוהר ומתן שיתרצה לגרש את אשתו מרצונו הטוב. בין כה וכה, והעיירה היתה כמקרה, עד שהגיעו הדברים גם לאזני ה"פריץ" של העיירה, שהיה גנרל זקן. מששמע ה"פריץ" שכל המהומה קמה לרגלי איזה ספר, ביקש לספר לו מי הוא המחבר של הספר. סיפרו לו, שהמחבר היה מסית ומדיח את היהודים מתורת ישראל, ושמו הוא יעקב יוסף הכהן מעיר פולנאה. מששמע ה"פריץ" כך, ביקש להביא לו את הספר עצמו. הביאו לו, וראה על דף-השער מלמטה נדפס ברוסית שם הספר ומחברו. אז ציוה ה"פריץ" שיבואו לפניו גם החזותן וגם האברך ואשתו וכל מכיריהם ומיודעיהם. באו לפניו, וה"פריץ" אמר להם: הגיעה העת לספר לכם מעשה אחד שקרה לי בימי עלומי, ואתם שמעו נא והקשיבו.

לפני הרבה שנים, ואני שמשתי בצבא בתור "פולקובניק" (שר גדוד, קולונל). פעם אחת בסוף החורף חניתי עם הגדוד שלי סמוך לעיר פולנאה. אחרי זמן ידוע, הוצרכנו להעתיק את מחננו למקום אחר. כנהוג במקרה זה, קמים באותו יום קודם אור-הבוקר, ועורכים מפקד של כל החיילים, ומצווים עליהם להתכונן לדרך. ערכנו את המפקד, והנה שלושה חיילים חסרים. צויתי לאיזה חיילים, שילכו להעיירה הסמוכה, פולנאה, לחפשם ולהביאם. הלכו, וכעבור זמן-מה חזרו וסיפרו דבר מוזר: מצאו את שלושת החיילים בבית אחד, שנרות האירו שם, ועל יד השולחן יושב איש-שיבה נהדר, והחיילים עומדים כאחוזי-שבץ, מבלי יכולת להניע יד ורגל, ואף הדיבור אין בפייהם. לא האמנתי למעשיה משונה כזאת, וצויתי לחיילים אחרים, שילכו לראות את הנעשה. הלכו, ואף הם שבו וסיפרו אותה הדבר. התפלאתי מאד, והחלטתי ללכת בעצמי לאותו מקום. הלכתי עם כמה חיילים, ומשנכנסתי להבית וראיתי את האיש הזקן, שמראהו כמלאך אלקים, יושב בהתבוננות עמוקה על יד השולחן, הרגשתי בקרבי חרדה ורטט. ואת החיילים ראיתי, והנה הם עומדים כאלמים וחרשים וכנטועים במסמרים על מקומם. אז הרהבתי עוז להפריע את הגות-הקודש של איש-השיבה ופניתי אליו בבקשה זו:

- רואה אני באדוני שאיש קדוש הוא, והחיילים שלי צריכים היום לעזוב את המקום יחד עם כל הגדוד, על כן יואיל נא כבוד-קדושתו לפעול, שהחיילים יוכלו ללכת מכאן.

והזקן השיב: ודאי גנבו החיילים מכאן, ולכן תוציאו את הגניבות מכיסייהם, וילכו.

תיכף חיפשנו בכיסיהם, והנה הם מלאים כלי כסף שונים לרוב. הוצאנו את כל הכלים הגנובים מכיסיהם, ותיכף קמו שנים מהם והלכו ככל האדם, אך השלישי עודנו עומד קבוע על מקומו, ואינו יכול לזוז משם. אמרו השנים: ודאי שם את הדבר במגפיו. וכך הוה: מצאנו תחוב במגפיו כוס של כסף אחת. הוצאנו את הכוס, וגם הוא זו והלך.

איך זה קרה הדבר? זה היה בליל הראשון של פסח, ליל ה"סדר". אחרי גמר עריכת ה"סדר", הלכו בני הבית לישון, ורק בעל הבית בעצמו, הוא הרב ר' יעקב יוסף הכהן, ישב על יד השולחן כל הלילה, תפוס במחשבותיו הקדושות. את דלת הבית לא סגרו, כי על כן הרי "ליל-שמורים" הוא, לילה המשומר מן המזיקין ומכל הפגעים. שלושת החיילים כשעברו על יד הבית, וראו דרך החלונות, שבני הבית ישנים, הדלת בלתי סגורה, והזקן יושב והוגה וכאילו ישן, נכנסו להבית, מלאו כיסיהם מהמצות ושירי-המאכלים שעמדו על השולחן, ואחרי כן שמו בכיסיהם את כל כלי-הכסף, שבני-הבית שמו על השולחן, כמנהג ישראל בליל ה"סדר". ומיד נרתקו למקומם, ולא יכלו לזוז משם, עד שבא שר-הגדוד ושחררם. ומשאתי - המשיך ה"פריץ" לספר - את הפלא הגדול הזה, בקשתי את הרב הקדוש שיברך אותי בשני דברים: בבנים, שלא היו לי עוד אז, ובאריכות ימים. נעתר הרב לבקשתי, וברך אותי. אז בקשתי מהרב להודיעני, מתי יגיע קץ חיי, והשיב לי: קץ האדם הוא שתום ולא ניתן להגלות, אבל תדע שבסוף ימין יגיע מעשה לידך, שתפרסם את שמי בין יהודים הבלתי מכירים אותי. ברכתו של הרב נתקיימה. ד' ברכני בבנים, והנה גם הארכת ימים עד זקנה ושיבה מופלגת. ועכשיו - סיים ה"פריץ" - עוד יהין מי מאתכם לדבר סרה על קדוש עליון כזה? כלום יעיז עוד מי שהוא לטפל חטא על האברך ההוגה בספרו של קדוש-האלקים? אני מצוה לכם, שתיכף תעשו שלום ביניכם, ואיש לא ירהיב לנגוע ברעה באברך. היהודים התרגשו מאד למשמע סיפורו של הגנרל הזקן, וקיבלו עליהם את הדין, לבלי להתקוטט יותר עם האברך, ולחיות בשלום. אז אמר להם ה"פריץ": כעת אני יודע שהגיע קץ חיי, שכן באו דברי הרב הקדוש כתומם, ונתגלגל מעשה על ידי הפרסם את שמו ביניכם. אבל אני בכל זאת שבע-רצון מאד, שעלה בידי לעשות שלום ביניכם על ידי שמו של הרב הקדוש הזה, מנוחתו עדן. וכעבור חדשים אחדים אחרי המעשה, הלך לעולמו ה"פריץ" הזקן. "סיפורי חסידים" (הרב זיון) ח"ב, ע' 293

בקונטרס הנקרא ויכוחא רבה הובא מעשה נורא אשר אחר הסתלקות הרה"ק בעל התולדות מן העולם בא בחלום אל תלמידו הרה"ק יעקב שמשון משפעטיווקא זי"ע, וציוה עליו לנסוע לפראג לתבוע את עלבוננו מיד הגאון הקדוש בעל הנודע ביהודה זי"ע, כי בהיות אשר היה מתנגד לדרך הבעש"ט הק', דן את ספר התולדות לשריפה ונתנו למרמס תחת רגליו, ודבר זה היצר מאד להרה"ק מפולאנה בעלמא דקשוט. עמד הרה"ק משפעטיווקא והתחפש כאחד העניים בבגדים קרועים והלך לק"ק פראג. בבואו העירה הלך מיד לבית הרב ליטול ממנו שלום, ודיבר עמו ארוכות בדברי תורה כמובא שם באורך גדול, והיה הנודע ביהודה משתומם מעוצם בקיאותו וחרירותו בתורה, ואח"כ ביקש הימנו כי ידבר דרשה בבית המדרש הגדול לפני לומדי העיר, ודיבר דרשה משך עשרה ימים רצופים, כל יום בענין אחר מסוגיית עשרה דברים קשים נבראו בעולם בגמרא בבא בתרא (י, ב), והיו כל הלומדים נבהלים ומשתוממים מעוצם חריפותו ובקיאותו בכל התורה כולה שלא ראו ולא שמעו מעולם. אחר כל זאת שאלו הרב לשמו ומה בקשתו ולשם מה בא לפראג, השיבו להוי ידוע כי אני זעירא דמן חבריא מתלמידי מורי הרב הקדוש מפולאנה, וממני יוכל להבין חריפותם ובקיאותם של התלמידים הבינוניים, וביותר חריפות ובקיאות התלמידים המובהקים, ומכולנו יוכל להבין גודל חריפות ובקיאות הגאון בעל המחבר ספר תולדות יעקב יוסף. והנה שמענו שכבוד תורתו רוצה לדונו בשריפה, על כן באתי להודיעו שהרב הוא בעל דינו ואין עונשין אלא אם כן מזהירין. והמשיך לדבר עמו כהנה וכהנה וליישב כל פליאותיו וקושיותיו על דרך

החסידות ואודות הספר הק' בפרט. בשמוע הרב כל זאת אחזה בו רעדה גדולה, לקח תיכף ומיד את הספר הקדוש מתחת כפות רגליו אשר היה מונח שם והגביהו ונשקו בפיו (עיי"ש כל המעשה באריכות). כ"ק מרן אדמו"ר מפניסק-קרלין זצוק"ל

התולדות רצה לנסוע לארה"ק, אבל רבו הק' הבעש"ט לא הרשה לו. בסוף ימיו אמר התולדות, דמה שלא הרשה לו הבעש"ט ליסע הי' משום שעדיין הי' לו מה לעשות בחוץ לארץ, אבל עתה אילו הי' הבעש"ט בחיים חיתו הי' נותן לו לנסוע, כי אין לו עוד מה לתקן בחוץ לארץ. והחליט לנסוע לארץ ישראל, והכין סעודת פרידה. ויהי לפני שהלך לסעודה ראה איך שהמכתב ששלח לו רבו הבעש"ט שבו נאמר שלא ליסע לארץ מונחת על הארץ, ותמה על זה, דהלא סגר את המכתב בקופסא, והאיך נמצא פה. והלך להקופסא ומצא שמכתב כזה מונח גם שם, והבין ששלח לו רבו עכשיו עוד מכתב. ואז גמר בלבו שלא ליסע... כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצוק"ל

חסידים שמעתי אומרים בשם ר' יוסף מ"מ דק"ק פולנאה זללה"ה שאמר על מה שאומרים העולם שהלומדים לערנען יא והחסידים לערנען ניט, שהאמת שהלומדים כל מה שלומדים יותר הם גדולים בעיניהם ויוחשב בעיניהם שכבר למדו הרבה כל הצורך, והחסידים כל מה שלומדים יותר הם יותר קטנים בעיניהם. "דגל מחנה אפרים" פר' ויקרא, ד"ה עוד ירמוז

תפלה וצדקה שח רבי יעקב יוסף, בעל "התולדות": - אם בתפילה אתה עוסק, מן ההכרח שתהיה לשמה, על כן אמרו: "הקול", התפילה "קול יעקב". ואם בצדקה מעשיך, גם שלא לשמה רצויה, ועל כן אמרו: "והידים" הידים העוסקות במעשי צדקה, "ידי עשיו" גם בידי עשיו יחשבו... "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, ע' 178

ענוה וגאוה שח בעל "התולדות": - הענוותן והגאוותן למה הם דומים? לשני אנשים שברשות כל אחד מהם אלף דינר זהב, הראשון גר בעיר והשני בכפר. הכפרי, אשר לו אלף דינר, מביט על העולם כולו מלמעלה למטה, מי ידמה לו בעושרו... ואילו בן העיר מתבייש בכספו, כי מה ערך למטמונו מול רכושם של עשירי העיר הגרים סביבו. כן גם הגאוותן, רחוק הוא מהקב"ה ואינו יודע דרכיו על כן גאה הוא, המקורב להקב"ה אינו גאה, הוא מתבייש... "חסידים מספרים" ח"ב, ע' 68

עדה של חסידים אמר רבי יעקב יוסף בעל "התולדות": - מלך גדול צר על עיר מבוצרת בראש צבאו. הגיבורים בחייליו הסתערו על החומה ופרצו בה פרצות. החיילים הבינוניים חדרו לעיר דרך הפרצות וכבשו עמדות, והחלשים והנרפים שבחיילים הזדנבו אחריהם. כשהגיעו לבזו שלל היו כבר כולם שוים, כולם גיבורים... אף עדה של חסידים כן, החלשים נהנים על חשבון הגיבורים, הגדולים. "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, ע' 40

הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא

יומא דהילולא - ג' סיון

הרה"ק רבי יעקב שמשון שפירא זי"ע אב"ד דק"ק באר, אומן, סלאוויטא ושפיטובקא, נולד לאביו הרה"ק רבי יצחק שהיה מגזע היחס של רב האי גאון, וכנו"נ להגה"ק רבי שמשון מאוסטרופאלי הי"ד, והקדוש מהר"ל מפראג זי"ע, ולאמו הצדיקת מרת רסיה ע"ה שהיתה מגזע רש"י זצ"ל. הוא היה בין האריות מתלמידי המגיד הגדול רבי דוב בער ממעזריטש זי"ע והרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע שאחר זמן אף

נעשה מחותנו. כמו"כ יצק מים על ידיו של הרה"ק רבי ברוך ממעזבזו זי"ע נכד מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ומבאי ביתו של הגה"ק הכהן הגדול מפולנאה בעל תולדות יעקב יוסף זי"ע. בהגיעו לפרק האיש מקדש בנה את ביתו עם הרבנית הצדיקת מרת בלומא ע"ה בת הגאון רבי חיים יעקב זצ"ל אבד"ק פולנאה.

הגה"ק משפטיובקא זי"ע התפרסם מאד בגאונותו, חריפותו, וחכמתו, ונחשב בדורו - דור דעה - כגאון הגאונים, חריף עצום איש אלקים קדוש עליון נורא מאוד, הוא אף עלה לארץ ישראל ופעל ועשה למען ישוב ארץ ישראל ואף יצא לחו"ל כשד"ר. בשנת תקס"א חתם את מסכת חייו הארוגה פלאים, המשובצת באבני חן ובפנינים של תורה, קדושה, צדקה וחסידות, וביום ג' סיון בשנה זו איתקטר בקטירא דלעילא והשיב נשמתו הטהורה לבוראה, ומנו"כ בעיה"ק טבריא בביה"ח הישן ע"י הציון הק' של הרה"ק רבי נחמן מהורודענקא זי"ע, ומצבה אחת מציינת את מקום קבורת שניהם.

בנו יחידו הרה"צ רבי יהושע העשיל זצ"ל נסתלק בימי עלומיו על פני אביו, ואחר פטירתו כתב אביו הרה"ק משפטיובקא זי"ע מכתבו המפורסם להרה"ק רבי ברוך ממעזבזו זי"ע (נדפס בבוציא דנהורא). בתו הרבנית הצדקת מרת מרים ע"ה היתה אשת הרה"ק רבי יהודא מאיר משפטיובקא זי"ע בנו של רבו הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע, ואחרי שנסע הרה"ק רבי יעקב שמשון זי"ע לארץ הקודש, מילא חתנו הרה"ק רבי יהודא מאיר זי"ע את מקומו ברבנות שפטיובקא, ובתו השניה היתה אשת הגאון המפוא' רבי אפרים ואאהל - נכד המהרש"א - אב"ד ומו"צ דק"ק סדילקוב. קובץ "נחלת צבי" סיון תשמ"ט, עמ' צ'

ראיתי מכתב מהרה"ק ר' יעקב שמשון משפטייווקא האיך להביע אהבת ה' וכותב שע"י לימוד בעיון להבין היטיב זה מביע גודל אהבת ה' שבלב האדם, כי אם אחד אוהב את חבירו ביותר וחבירו כותב לו משהו אזי מדקדק הוא בכל מיני דקדוק האם כך התכוון לומר או לכך, וחושב לעומק בדיוק כל או כך, כמו"כ הלימוד בעיון זה מביא אהבת ה', כי כשיהודי אוהב מאוד את השי"ת הוא מעיין וחושב מה רוצה השי"ת, מה כתוב בתורה, מה כתוב בגמ', מה הפירוש באמת, כי הלימוד בעיון מראה ומביא אהבת ה' כי לפי רוב האהבה ידקדק יותר בדבריו. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

סיפרו לנו זקנינו בשם הגה"ק משפטייווקע זי"ע בבואו לאה"ק הגיד (בדרך משל ומליצה) וסיפר: הן בנסעי לאה"ק אמרתי להבע"ד טרם נסיעתי מסטאמבול על הספינה, בילע"ט (כרטיס) של נסיעה עולה לסך רב, אמרתי לו (להבע"ד) בחר לך א' משני אופנים או אתם תסע לאה"ק ואני אשאר בחו"ל ויהיה לי טוב בלעדיך בחו"ל או אתה תשאר בחו"ל ואני לבדי אסע לאה"ק, כי לשלם שני בילעטי"ן בעד שנינו אין לי ממון ולא כח, ובחר לו לישאר בחו"ל ואני לבדי אסע לאה"ק, וזהו בודאי טוב מאד, ושמחתי בנסיעתי על הספינה, ובבואי לאה"ק מיד על הנמל ראיתיו להבע"ד עומד שמה, וצעקתי מכאב לבי מה אתה עושה פה הלא הנחתך בסטאמבול ואמרת שתשאר שמה, והייתי בעיניו כמתעתע, ויען ויאמר אתה תשאלני מה אני אעשה פה (א' בא לגור וגו') הלא בכאן אני גר בקביעות דירתי, ומ"ש שדיברת עם א' בסטאמבול, זה היה בודאי שלוחי בחו"ל עכדה"ק. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ו, אות כ"ה

בתקופה שהרה"ק רבי יעקב-שמשון משפטייבקה חי בארץ הקודש, באו אליו פעם וביקשו ממנו ברכה עבור יהודי שהיה צפוי לעמוד בפני משפט חמור שהעונש המרבי עליו הוא עונש מוות, אמר הצדיק משפטייבקה שיתנו צדקה ובוודאי תבוא הישועה. המקום שבו נועד להתקיים המשפט היה בבית שעמד על שפת הים ביפו, והדרך לבית המשפט עברה דרך מדריגות שהיו על פני הים. כאשר שליח בית הדין עלה במדרגות ובידו המסמכים הקשורים באותו אדם, קרסו המדרגות והשליח טבע בים על כל

המסמכים, וכך נתבטל המשפט. כשסיפרו על כך לצדיק משפטיבקה, אמר: הרי הטעמים בפסוק (דברים ט"ו, ח) "פתח תפתח את ירך וגו'" הם 'דרגא תביר', ולכן, כאשר מקיימים את מצות 'פתח תפתח', גורמים ל'דרגא תביר' [= 'מדריגה שבורה']. המשפיע הרה"ח רבי חיים שאול ברוך זצ"ל

היה מעשה, שהגאון הקדוש ר' יעקב שמשון, כשהיה בארץ הקדושה ראה השכינה בדמיונו, דמות אשה בוכה ומצטערת על בעל נעוריה, שהיה לה בעל ומת, והקיץ משנתו, ואמר לחבריו אין בעולם כעת מי שיהיה בעלה דמטרוניתא חיה דאצילות, אלא הקדוש ר' פנחס מקאריץ ובודאי נסתלק בלילה ההוא, וקרע ובירך, ובכה הרבה בכיות, שהיה רבו, ואחר זמן נודע שנתאמתו דברים אלו מכוון באותו לילה. נתיב מצוותיך" (קאמארגא) נתיב היחוד, שביל ד', סוף אות ד'

ראיתי סיפור מהרה"ק ר' יעקב שמשון משפטיבקה זי"ע (שהיה מתלמידי בעל התולדות) שעלה לארץ ישראל. ופעם אחת היה שנת רעב ובצורת בא"י והחליטו לשלוח שליח שיסע לחו"ל לאחינו בני ישראל באשר הם שם לעוררם שיתרמו ויחזקו ידי אחיהם שבאר"י, ושלחו את הרה"ק ר' יעקב שמשון הנ"ל בשליחות זו, וכשיצא מאר"י שם פניו לאיסטנבול, וכשהגיע לשם קיבלהו בכבוד גדול, והרב דשם סיפר לו שהוא נמצא עתה במצב קשה, כיון שיש לעשיר אחד שהוא גברא אלימא דין תורה עם אדם אחר והביא אותו עשיר מכתב מהמלך לרב שיפטור אותו אפילו אם יצא חייב בדינו, ועכשיו אינו יודע מה לעשות, אם יפסוק לחובת העשיר הרי המלך מצוה לפטרו, ואם יזכה את העשיר שמא אין זה כדין תורה, וענהו רי"ש שישלח לאמר למלך היות והגיע עכשיו לעיר חכם שהוא גדול ממנו על כן מהראוי שהוא יפסוק בדין הנ"ל, אבל גם דבר זה לא עזר כי העשיר הביא מכתב להרי"ש מהמלך שמצוהו לזכות את העשיר בדין, אמנם רי"ש לא התחשב בכל זה ופסק כדין תורה והעשיר יצא חייב בדינו, שלח המלך לקרא לרי"ש שיבא אליו והזמין גם כל מיני נציגים ממדינות זרות שיבואו, וכשבא הרי"ש אליו שאלו המלך אם לא יראת לפסוק כנגד רצוני, עמד רי"ש והוציא חומש וקרא ממנו את הפסוק (דברים א' י"ז) ולא תגורו מפני איש, וביאר את הפסוק בהגיון נפלא המתיישב על הלב, עד שהמלך וכל הנציגים שהיו שם נתיישב הדבר על לבם, ואע"פ שכולם היו ממדינות שונות ולשונויותיהם שונות, בכ"ז הבינו את דברי הרי"ש הקדושים בלשונם אשר הורגלו בהם והתיישב הדבר היטב בלבם. "אמונת משה" (אלכסנדר) פר' וארא, ע' נ"ד טו"א

שמעתי מצדיקים שפעם היה הרה"ק משפטיווקא אצל הר"ר ברוכ'ל ונתן לו הר"ר ברוכ'ל מתנה גביע מזכוכית. והי' הגביע חביב מאד אצל הרה"ק משפטיווקא ותמיד היה משתעשע בו ושמח בו עד מאד. פעם אחת ערכה הרבנית את השולחן והניחה את הגביע על השולחן, ולפתע נכנס עוף לבית וקפץ על השולחן והפיל את הגביע ושברו. כשהודיעו זאת להרה"ק משפטיווקא זי"ע, ציוה למהר ולחפש בכל העיר אדם שנוסע למעזיבוז. מיד יצאו החסידים וחיפשו בכל העיר עד שמצאו אחד שנוסע למעזיבוז והביאוהו אל הרה"ק משפטיווקא. ויאמר לו הרה"ק דע לך שהנני עומד לצוות אותך ציווי שאם לא תקיימנו הינך מקולל בקללה זו וזו וכו' והתחיל לקללו בקללות רבות, ממש את כל התוכחה הקריא עליו. ואותו יהודי נבהל מאד והתחיל לפחד ולבכות "רבי וכי למה לא ארצה לקיים הנני מוכן לעשות ככל אשר יאמר לי הרבי", והרה"ק אינו מפסיק לקלל קללות נמרצות, והיהודי מתחנן על נפשו לדעת מהו רצון הרבי וייעש. עד שאמר לו הרה"ק שמבקש ממנו להכנס אל הרבי ר' ברוכ'ל ויאמר לו שהכוס נשבר. היהודי הסכים לזה כמוכן בחפץ לב ונסע למעזיבוז. באמצע הדרך נרדם היהודי והעגלון המשיך לנסוע עד שהתעורר וראה שהוא נמצא בסביבה בלתי מוכרת והבין שכבר עברו את מעזיבוז, ובזכרו את כל אותן אזהרות וקללות של הרה"ק משפטיווקא התחיל להתחנן לעגלון לחזור למעזיבוז והעגלון לא רצה בשום

אופן עד שהפציר בו והבטיח לו ממון הרבה, וחזרו למעזיבו. כשהגיע למעזיבו ראה שכל העיר דואגים ומצרים על כך שהר"ר ברוכ'ל מוטל במטה כשהוא חולה ומסוכן. ובלתי אפשרי להכנס אליו. אז הבין היהודי מדוע איים עליו הרה"ק משפטייווקא כל כך הרבה. ונצטער מאד ולא ידע מה לעשות שהרי לא ניתן כעת להיכנס להרבי ר' ברוכ'ל, ומאיך אם לא יקיים שליחותו אזי יחולו עליו כל הקללות של הרה"ק משפטייווקא וסיפר את צרתו לחסידים וגם הם לא ידעו מה לעשות. אבל נכמרו רחמיהם על אותו יהודי והחליטו שהוא מוכרח להיכנס אל הר"ר ברוכ'ל ולומר לו את השליחות. וכך היה היהודי נכנס אל הר"ר ברוכ'ל ואמר "הרה"ק משפטייווקא ציוה עלי להודיע שהכוס נשבר". מיד התעורר הר"ר ברוכ'ל ואמר "אם כן, הפח נשבר ואנחנו נמלטנו" (תהלים קכ"ד, ז) ומיד הוטב לו עד שקם ממטתו ונתרפא.

והנה ביאור ענין "הפח נשבר ואנחנו נמלטנו", כי ידוע שהחפצים הנמצאים אצל אדם יש להם שייכות לשורש נשמתו, כי השי"ת מזמן שהמאכלים והחפצים השייכים לבחינת נשמתו יגיעו אליו. ואפילו אם נתנם לאחר, היינו שמעתה יש להשני שייכות לנצו"ק אלו, אבל עדיין נשאר השייכות גם להנותן המתנה. וכאשר ראה הרה"ק משפטייווקא שהכוס הקדוש נשבר, הבין שמונח בזה המתקה לנותן הכוס הוא הרה"ק ממעזיבו, שהכוס הזה שייך לשורש נשמתו. ורצה להודיעו על כך... וידע הרה"ק שיהיו נסיונות מצד הסט"א לעכב הגעת הידיעה הזאת, לכן הזהיר את השליח בכל האזהרות החמורות כדי שיקיים השליחות...

וצריכים אנו ללמוד מכאן גודל האמונה בדברי הצדיקים גם כשאין מבינים הדבר על בוריו, שהרי בשעת מעשה לא היו מובנים כל דיבוריו של הרה"ק משפטייווקא במה שהרבה כ"כ להזהיר את אותו יהודי שיכנס למעזיבו. אלא שראה ברוח קדשו שיהיו לו נסיונות ועיכובים מרובים, וללא האזהרות לא היה מקיים את השליחות. וכן הרבה פעמים אין מבינים דברי הצדיק, שנראים אך למותר, ובאמת יש לו בזה כוונה נסתרת.

ועוד למדים אנו ממעשה זה, כמה טמון בכל מילה של צדיק, שבזה שהרה"ק משפטייווקא הודיע שהכוס נשבר המשיך בזה רפואה שלימה אל הר"ר ברוכ'ל כי בכל מילה של צדיק מונחים דברים נפלאים עד אין שיעור ואשרי מי שזוכה לקיים דבריהם. כ"ק מרן אדמו"ר מזוטשקא זצוק"ל

סיפר (הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע) המעשה מהגה"ק משפטייווקא זיע"א שפ"א באו לפניו ג' עגונות והעדים העידו על כל שלשתן ביחד, אבל הגאון זצ"ל ציוה שיבואו אחד אחד לבדו, ואחר חקירת העדים התיר שנים והג' אסר, ותמהו כולם איך פעל להתיר שנים והג' לאסור שהיו ענין אחד, וענה הגאון משפטייווקא אנכי חריף גדול וכגודל חריפותי אני יכול לחדש ולמצוא היתרים וצדדים שונים לכאן ולכאן, א"כ איך אוכל לפסוק שאלה לאמיתה, ע"כ הנה דרכי שכאשר בא לפני שאלה חמורה אני מקיים את עצמי בדביקות השי"ת ומניח כל הענינים החומרים ומחפש האמת, ואני רואה אם המוח הולך בעיון הדבר להיתר או אני בטוח שמותר, ואם הולך הרעיון לאיסור או אני בטוח שאסור, וע"כ לא רציתי לשמוע שלשתן ביחד, וכאשר בא הראשונה והתחלתי לעיין הלך העיון בראיות וחדושים להיתר וע"כ נתתי לה ההיתר, וכן בהשני כאשר עיינתי מצאתי עוד חיזוק להיתר, אמנם כאשר התחלתי לעיין בהשאלה הג' הלך כל עיוני לאיסור וחששתי אולי שגיתי בהיתרים הראשונים, ע"כ כשבאה הראשונה אמרתי שתמתין עוד יום אחד כי רציתי לעיין מה שחדשתי בהיתרים הראשונים, וכאשר התחלתי לעיין בהיתר הראשונים כל הדרכים היו למישור וכל עיוני היו רק להיתר ע"כ ראיתי שהמה מותרות והיא אסורה, וכן הי', באופן זה יכולתי לפסוק הוראה אמיתית. "כתבי חסידים הראשונים" (ירושלים תשנ"ג) ע' מ"ג, אות קכ"ט

שמעתי מזקני החסידים ששמעו בילדותם מזקני הדור אשר הרה"ק התולדות היה מוכרח להיות לו וכוח עם הרבה כמרים ולקח עמו את הרה"ק משפטיווקע, ושאלו אותו: כתיב בתורתכם שמועיל תשובה אפילו חטא כל ימי חייו, והנה חכמיכם אומרים שאדם הראשון עשה תשובה ק"ל שנה. ועוד כתוב בתורתכם שזוונות נעשו לו כזכיות ולמה מת אדם הראשון, והשיב להם מפני שהיה יציר כפיו של הקב"ה ולכן לא פעל תשובה, ולא הוטב בעיני הכמרים זה התירוץ, וכשירד מהבימה אמר הרב משפטיבקע לרבו למקור השקר אתם רוצים להגיד האמת הפשוט, אמר לו הלא אסור להגיד שקר, השיב לו צריכים להלביש את האמת בשקר, ועלה הרב הקדוש משפטיווקע ואמר להם: רבי אמר לכם תרוץ ואני רואה שאינכם מבינים מה שהגיד לכם ורבי חלש מאוד ואינו יכול להבינכם ולכן אגיד לכם מה שרבי אמר, ואמר להם משל למלך בשר ודם שניהל מלחמה עם מלך עשרים שנה ורצה ליסע להינפש על ג' חדשים, וקרא לשר אחד ואמר כאשר אסע תקח כך וכך חיילים ואני נותן לך כך וכך נשק וכך כסף וראה אשר במשך ג' החודשים תעשה סוף וקץ לכל המלחמה ותכבוש אותם, בינתיים שמע אשר מרד בו מחוז אחד וקרא לשר אחר וג"כ אמר לו כך שיכבוש המורדים במשך ג' החדשים, השר הראשון ישב בדעתו, המלך לחם אתו עשרים שנה ולא פעל ולי מצוה שאכבוש אותו בזמן קצר כזה, ולכן ג"כ אסע על ג' חדשים ועכ"פ אחיה עוד ג' חודשים כי אם אעשה כמו שאמר אהרג תכף ומה נפקא מינה לי אם יהרוג אותי המלך אחר ג' חדשים כי בין כך ובין כך הנני לקוח למות ולכן לא עשה כלום, השר השני חשב בדעתו הלא זה דבר קל מאוד ולמה אצטרך לזה ג' חדשים עם הרבה חיילים, אני אעשה כמו כן שאסע על ג' חדשים ובמשך סוף הג' חדשים ביום אחד אקח איזה מאות חיילים ואעשה סוף לכל המרידה, אבל עברו סוף סוף הג' חדשים ושני השרים לא עשו מאומה וכשבא המלך ושאל לראשון למה לא עשית כמו שאמרתי לך השיב לו התירוץ כמו שחשב: אתה נלחמת עשרים שנה ולא פעלת מאומה ולי אתה מצוה שאכבוש אותם במשך ג' חדשים, ומה יהיה מזה אמית כל הצבא וגם אותי והדבר ישאר כמו שהיה ולכן לא יכולתי לעשות כמו שצוינתי, והשני לא מצא מענה וכך אמר הלא זה דבר קל מאוד אלך עכשיו ואעשה מלחמה, א"כ הגידו נא לי מי מהשני שרים מחויב יותר ולמי לסלוח ולמי אין סליחה, והשיבו כולם לאחרון אין שום סליחה, ואמר להם הרה"ק משפטיווקע ז"ל א"כ זה מה שאמר לכם רבי אנחנו קרוצי חומר נולדנו מטיפה סרוחה ותכף כאשר יצאנו מבטן ניתן בנו היצר הרע ויש לנו תרי"ג מצות דאורייתא לבד דרבנן אפילו נחיה שני מתושלח ג"כ לא נוכל לקיים, וא"כ מועיל לנו תשובה כדוגמת השר הראשון משום שאין זה בגדר האפשרות שלא נחטא, אבל אדם הראשון שלא היה לו כל אלה שלא בא מטיפה סרוחה רק הקב"ה בעצמו שהוא טהור יצר אותו ועשה אותו מברורי המדות ולא קיים רק עשה כנגד ולכן לא הועיל לו תשובה, אבל כל זה כי רבים רחמיו ניתן לו תתק"ל שנים והיה עוד מחמת התשובה תתק"ל שנה וכמה גדולים מעשה אלקינו. "לוית חן" (ירושלים תש"ח) עמ' ה'

באתי לספר מה ששמעתי, שפעם אחת סיפר הרה"ק איש אלקי רבינו שמחה בונם זצ"ל מפרשיסחא מכבוד הרב הגה"ק אלוקי רבינו יעקב שמשון זצ"ל משפטיווקע זי"ע, איך שפעם אחת נסע בספינה על הים והיה ליל ראש השנה והיה רוח סערה גדולה מאד ועמדה הספינה כל רגע לטבוע בים, והיה ממתין הרב הק' הנ"ל ומצפה ומשתוקק מאד שיאיר היום כדי שיוכל לתקוע תקיעת שופר וכן היה, תיכף שהאיר היום לקח הרב השופר ותקע בו תק"ש ותיכף נח הים מזעפו, ואמר הרבי ר' בונם שהעולם היו סוברים שמשום זה היה מצפה שיאיר היום לתקוע בשופר כדי שתגין עליו המצוה ובאמת לא כן עמדו רק היה

חושק ומצפה ומשתוקק לעשות עוד מצוה אחת קודם פטירתו ע"כ, וראה עד היכן גדולת הצדיקים. "גדולת מרדכי" דף י"ג

הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע נסע פעם יחד עם אחדים מתלמידיו לזיטומיר, בדרך ירד בעל העגלה למושק קצת, ירד הרה"ק משפיטיווקא עם תלמידיו מהעגלה ונכנסו לפונדק הסמוך להם, בעל הפונדק נתן להם חדר מיוחד והביא להם מיני מגדנות וכוסות של חמין, ישב הרה"ק רבי יעקב שמשון משוקע ברעיונותיו ושמע רעש וויכוחים סוערים מהחדר השני ששמה ישבו גוים שיכורים וחצי שיכורים שסיפרו זה לזה מה שהעיק על לבם ואת הרפתקאותיהם דעדו עליהם, והנה הוא שומע מה שאחד מספר: יודע אתה סטשק רע ומר לי היה לי בן יחיד ויאנעק שמו ושכלתיו לפני חדשים אחדים וגופא דעובדא הכי הוי, בני חלה במחלה מסוכנת, הרופאים אמרו נואש ואין לו רפואה אחרת מאשר להאכילו בשר, אבל זה היה בימים שאכילת בשר אסורה (ימי לענט) הלכתי אל הכומר לקבל ממנו רשיון להאכיל את בני בשר משום סכנת נפשות, עמד הכומר על רגליו ואמר לי ברוגז: אל לך לבקש שום היתר ממני, ימות בנך ואל יאכל בשר האסור לו לאכול, הוכרחתי לשמוע לגזירת הדת שיצא מפי הכומר וכעבור ימים אחדים מת בני, הרה"ק רבי יעקב שמשון בשמעו את הסיפור הזה, התעורר ואמר לתלמידיו בהתרגשות יתירה: הנה ברגע זה נתחוויר לי פסוק קשה בפ' ואתחנן (ד', י"ג) "השמרו לכם וגו' ועשיתם פסל תמונת כל כאשר צוך ה' אלקיך", וקשה לרש"י הדברים "כאשר צוך ה' אלקיך", ומפרש אשר צוך שלא לעשות, אבל לאור מה ששמעתי כעת אפשר לפרש הפסוק באופן אחר, התורה שלנו היא תורת חיים, אם יארע לאדם דבר שבסכנת נפשות וצריכים לעבור על מצוות שבתורה בכדי להצילו, אפילו חילול שבת ששקולה כנגד כל התורה כולה, מחללין את השבת ומצילין את הנפש - וחי בהם ולא שימות בהם, התורה שלנו וכל הציוויים שלה אינו דבר שאינו מתנועע כעין פסל ח"ו שאין בו רוח חיים, וזהו כוונת הפסוק השמרו לכם וגו' ועשיתם לכם פסל "כאשר צוך ה' אלוקיך" כלומר ציווי השי"ת ניתנו לבני אדם לא באופן שיעמדו מוצקים וקבועים כדמות פסל ח"ו, אלא יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ולעבור על המצוות במקום שיש סכנת נפשות חוץ מהג' עבירות ע"ז ג"ע ושפ"ד. (נרשם ע"י בנו הרה"ח ר' אהרן ז"ל)

לפטור העולם מן הדין

שמעתי בשם הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע על הפסוק "ואם נפש אחת תחטא בשגגה אחת ממצוות ד' אשר לא תעשינה ואשם" (ויקרא ד' כ"ז) עי' שבת שר' שמעון יליף מזה שאם עשאוה שתיים אפילו לא יכול האחד לעשותה לבדו פטורים (נגד דעת התנא קמא, שבת צב ע"ב) והנה איתא בסנהדרין (צ"א ע"א) אמר אנטונינוס לרבי גוף אומר נשמה חטאה שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם, ונשמה אומרת גוף חטא שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור. אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו בכורות נאות והושיב בו שני שומרים אחד חיגר ואחד סומא אמר לו חיגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרכיבני ונביאם לאכלם, רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום לימים בא בעל הפרדס אמר להן בכורות נאות היכן הן, אמר לו חיגר כלום יש לי רגלים להלך בהן, אמר לו סומא כלום יש לי עינים לראות, מה עשה, הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד, אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד וכו' - אולם לר' שמעון שסבר שנים שעשאוהו פטורין אפילו לא יכול האחד

לבדו. יכולין גוף ונפש לפטור עצמם מן הדין וזהו שאמר סוכה (מ"ה) יכול אני לפטור את כל העולם מן הדין. "אהלי יעקב" (הוסיאטין) פר' זכור, ע' ק"פ טו"ב

ושב אל המחנה

"ודיבר ד' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון לא ימוש מתוך האוהל". ואמר הרב הצדיק הקדוש וכו' משיפטיווקי ז"ל נבג"מ, דיש לדעת אומר אל משה ולא עם משה גם אומר פנים אל פנים ולא אמר פנים בפנים, גם למה אמר ידבר ולא מדבר, וביאר הוא כי התורה שבכתב הוא דוגמת הלב השולחת דם לכל האברים ובתוך מעל"ע חוזר אליו כידוע לבעלי ניתוח, כך התורה שבכתב בו נכלל כל תורה שבע"פ ומה שתלמיד ותיק עתיד לחדש וכל מה דכתיב בנביאים ובכתובים כאמרם ז"ל מי איכא מידי דלא רמיזא באורייתא, ולעתיד יהיה נכללים כל ספרי נביאים וכתובים בתורה שבכתב, רק ספר יהושע ישאר כדאיתא (ירושלמי מגילה נדרים פ"ג) והוא לצורך גבולי ארץ ישראל, והנה הקב"ה הראה למשה כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש והיכן הראהו בתורה שבכתב במקום אשר הוא מרומז, וזהו "דיבר ד' אל משה פנים אל פנים" שהשי"ת דבר עמו עוד פנים שהוא תורה שבע"פ אל פנים שבה שהוא תורה שבכתב, "כאשר ידבר איש אל רעהו" פי' אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הראהו הקב"ה היכן הוא מקום רמיזתה בתורה, "ושב אל המחנה" פי' שהכל נכלל בתורה שבכתב ולא יצטרכו לעתיד לשום ספר כי יגלה הקב"ה עפר מעינם ויבינו הכל מתורה שבכתב כל דברי רז"ל, "ומשרתו יהושע בן נון לא ימוש מתוך האוהל" פי' שספר יהושע לא יבוטל עכ"ל. "שפתי צדיקים" (דינאוויץ) בהעלותך, דף נ"ה טו"ד

הרה"ק רבי ליבער מברדיטשוב זי"ע

יומא דהילולא - כ"ח חשוון

המגיד הק' רבי אליעזר ליבר מברדיטשוב זי"ע נולד בערך בשנת תכ"ח, לאביו הרה"ק רבי אברהם אשכנזי זצ"ל, שבא ממגורשי העיר קראקא שהיתה אז ממלכת פולין, ובא לעיר בוסטרוך הסמוך לעיר בארדיטשוב, בן הרה"ק רבי שמואל, בן הרה"ק המקובל האלקי רבי שמשון מאוסטרפאליע זי"ע (שנהרג עקה"ש בשנת ת"ח, ומנו"כ באמצע העיר אוסטרפאליע), בן הרה"ק רבי פסח מקוריץ, חתן הרה"ק רבי שמשון מקרעמניץ - אחי מהר"ל מפראג, בן רבי בצלאל, בן רבי חיים מוורמייזא, בן בנו של הרה"ק רבי יהודא לוואי הזקן מפראג, נכד רב האי גאון ורב שרירא גאון שהתייחסו למשפחת מלכי יהודא עד אדונינו דוד המלך ע"ה.

אמו של המגיד הק' רבי ליבר זי"ע היתה נכדת הקדוש רבי יחיאל הגדול מנמרוב שנהרג על קדושת השם בשנת ת"ח.

גאון אדיר ומפורסם בדורו היה המגיד הק' רבי ליבר זי"ע, ובפרט בחכמת הח"ן היה מפורסם כאיש אלקים ומקובל אלקי, וזכה לגילוי אליהו הנביא ז"ל, וכך העיד הבעש"ט הק' כי כשאלהו הנביא רוצה לדבר עם רבי ליבר, צריך לו הרב רבי ליבר ליקח לו פנאי לזה בטורת רב, כי אין לו פנאי תמיד, והרה"ק בעל "מגלה עמוקות" זי"ע היה בא בכל לילה ללמוד עמו, ואף מסר לו כוונות התפלה אשר עדיין אינם בדפוס, ותלמידו המובהק הרה"ק רבי ישעי' מדינוויץ זי"ע אמר שמתירא להדפיסם.

הרה"ק רבי ליבר הגדול מברדיטשוב זכה לזקנה מופלגת, וכבן ק"ג שנה היה בפטירתו, וכמו החיים שלו היתה שרשרת אחת של אהבת ישראל ומסירות לעזור לזולתו. כמו"כ פטירתו היתה אהבת ישראל ומסירת נפש לכפרת כלל ישראל. ומעשה שהיה כך היה, כי נתהווה דבר גדול ר"ל הנקרא עיפוש, ומאות רבות של אנשים ונשים מתו ר"ל במגיפה, ומחמת החולי ר"ל, היו מובילים ומגררים את המתים עם חבלים, וקברו למאות בחפירה אחת. ואמר אז הרה"ק רבי ליבר היות כי נגזר ח"ו כלי', לכן הוא מקבל עליו את הכל, וקרא לארבע אנשים, ואמר להם אשר הוא מבטיח להם שלא יהיה ח"ו שום מכשול ומקרה רע, וגם מבטיח להם עוה"ב, רק לעשות לו צרכי המת הכל כנהוג. ולא יפחדו משום מקרה וחולי רע. וציוה לקבורו על הבית עלמין הישן, ונח נפשיה דהרה"ק רבי אליעזר ליבר זקן ושבע ימים ובעד כפרת כלל ישראל ביום כ"ח לחודש חשוון תקל"א, ואז שקטה הארץ ונכתב על המצבה שלו שמת בדבר ר"ל.

נשאר ממנו מזו"ר הבן רבי יחיאל, ומזו"ש בן אחד כבן עשר שנים ה"ה רבי יעקב שנולד לו לעת זקנתו ובת אחת ששמה רחל שכנראה היתה עוד צעירה מהבן, והיות כי הרה"ק רבי יחיאל מיכל אבד"ק דק"ק קאולא והורדנא היה ג"כ קרוב משפחה עם הרה"ק רבי ליבר, כי שניהם - הרב רבי ליבר והרב רבי יחיאל מיכל היו מגזע ונכדי הרה"ק רבי יחיאל הגדול מנעמרוב הנ"ל, בא רבי יחיאל מיכל תיכף ומיד אחר פטירת הרה"ק רבי ליבר, ולקח את הילד הרב רבי יעקב לביתו ונתגדל אצלו, ולהרב רבי יחיאל היה לו בת ששמה חנה, ולקח את הרב רבי יעקב לבתו הנ"ל, הרב רבי יעקב לא האריך ימים כי נעדר בן ל"ז שנים, ונשארו ממנו שני בנים, א' - הרב רבי יחיאל אשר היה רב בעיר נעמרוב, ובנו השני הרב רבי ישעי' אבי המלקט הנפלא הרב רבי חיים ליבערזאן מברדיטשוב, מלקט הספרים "צרוור החיים" ו"ארץ החיים".

הרה"ק רבי ליבר מברדיטשוב השאיר צוואה בשם וקינן הרה"ק רבי שמשון מאוסטרפאליע שצאצאיו ויו"ח לא יתחתנו עם כהן, והטעם שהם מזרע דוד המלך ע"ה, וכהונה עם מלוכה בלתי אפשר להתקיים, וצוואה זו חל גם על משפחת חאדראו מברדיטשוב וכן על משפחת הגבירים מאגזאניק כי הם נכדי אחות הרה"ק רבי ליבר. "נחלת צבי", שבט תשנ"א, ע' י'

בין קהילות ישראל המעטירות והחשובות ביותר במזרח אירופה נתיחד מקום של כבוד והערצה לקהילת ברדיטשוב מאז הווסדה, העיר שהיתה מיושבת כמעט כולה ביהודים, מנתה בעת תפארתה ששים אלף נפשות ישראל והיו שנים שהיתה הקהילה השניה בגודלה ברוסיה, העיר היתה מלאה ביהודים יראים ושלמים תלמידי חכמים מופלגים חסידים ואנשי מעשה שמילאו את עשרות בתי כנסיותיה ובתי מדרשיה אשר היו פרושים בכל רחבי עיר זו.

סיפור ייסוד מקום זה לעיר קשורה בדמותו הפלאית של הצדיק הנודע רבי ליבר הגדול זצוק"ל שחי ופעל בזמן הבעש"ט נבג"מ ואף נסע אליו וקיבל מרותו. ע"פ המסופר, יום אחד התבודד רבי ליבר הגדול ביער במקום שעליו נבנתה אח"כ העיר ברדיטשוב, תוך שהוא שופך לבו להשי"ת בתפלה ובתחנונים, כל שרעפיו של רבי ליבר נתונים היו לתפלה עד שלא הבחין כלל בסובב אותו. באותו זמן עבר שם פריץ שהיערות היו ברשותו, רוכב על כרכרתו. וכשראה יהודי עומד בצד הדרך ואינו דורש שלומו בהכנעה, ואף אינו פונה אליו כלל, חרה אפו וציוה על העגלון להצליף בשוטו על גופו הקדוש. רבי ליבר שהיה שרוי באותה שעה בעולמות עליונים, לא חש גם בהצלפות השוט, ומשום כך לא פנה גם עתה לעבר הפריץ. דבר זה העלה חמתו של הפריץ שציוה להצליף בו שוב ושוב, עד שנוכח לדעת שלפניו עומדת דמות קדושה אשר כל חושיו נתונים לעבודת קונו. נבהל הפריץ מפגיעתו הרעה באותו קדוש, והמתין עד שסיים תפלתו, וניגש אליו בהכנעה לבקש סליחתו. רבי ליבר לא רצה לסלוח לו עד שיבטיח לו שבמקום

הזה שהיה כפר נידח, יבנה מקום מושב מרכזי ליהודים, הפריץ הבטיח לו ואכן עמד בהבטחתו, ובמקום הזה נוסדה העיר בארדיטשוב, ובמקום מעמדו של רבי ליבר נבנה בית כנסת ענק שנשא את שמו הקדוש של רבי ליבר הגדול, בית כנסת זה הכיל כחמשת אלפים מקומות וגובהו התנשא לגובה שש קומות, בצידו נבנו עוד כמה בתי מדרשות. העיר התפתחה בצעדי ענק והרבה יהודים נהרו לשם לקבוע מקום מושבם עד שנחשבה כאחת הקהילות החשובות ביותר בוואלין. "קובץ תפארת ישראל", תשרי תשנ"ט, ע' 46

רבי ליבר מברדיטשוב היה צדיק וחסיד, עשיר ומדקדק במצוות. חביבה עליו ביותר - מצות הכנסת אורחים. ביתו היה פתוח לכל עובר ושב, וקיבל כל אדם בסבר פנים יפות. היה לו בביתו חדר נקי ומסודר, ובו מיטות מוצעות וכל הנצרך. פעם אחת אמר: "ברוך ה' קיימתי מצוה זו בכל פרטיה ודקדוקיה, ובעולם העליון לא אבוש בהכנסת האורחים שלי, אפילו בפני אברהם איני ע"ה". בשמים נתעורר קטרוג על דבריו, נגזר עליו שלא יוציא את שנתו, אך אליהו הנביא המליץ עליו טוב. הוחלט להביאו לידי נסיון בהכנסת אורחים, אם יעמוד בכך תתבטל הגזירה, ויהיה עליו להיות נע ונד שנה אחת... לפני כניסת השבת, נכנס לביתו עני לבוש סחבות, והביא לפניו יי"ש ודגים. הלה אכל ושתה, עוד ועוד, בטענה שג' ימים לא בא אוכל לפיו, וסיים לאכול כל מה שהוכן לשבת... אחר כך אמר, אני עייף וברצוני לישון במיטת בעל הבית, הוא נפל על המיטה הנקיה עם בגדיו המזוהמים ונעליו המלוכלכות. בבוקר קם העני וצעק: אני רעב ועוד מעט נפשי יוצאת, שלחו לבקש מהשכנים בהקפה כל מזון שיכלו, הוא אכל וחזר למיטת ר' ליבר, הריח סביבו היה נורא. בצאת השבת אמר לו האורח: דע שנגזרה עליך מיתה, באשר הגסת דעתך כלפי מעלה, ואני באתי לנסותך. כיון שלא כעסת כל השבת, בטל גזר הדין. מיד בעלות השחר עליך לצאת לגלות שנה תמימה, ולא תלין שני לילות בעיר אחת, חוץ משבתות ויו"ט, האורח יצא את הבית ונעלם. ר' ליבר החל לנדוד מכפר לכפר. לשבת הגיע לברודי, וניגש לפרנס כדי לקבל פתקה לאירוח בשבת. כשראהו הפרנס אמר, אדם בריא וחזק כמון מחזר על הפתחים? בכל זאת נתן לו פתק לשומר בית הקברות. בהגיע השומר לביתו נתמלא כעס על כך ששלחו לו אורח לשבת. כאשר הגיע זמן הסעודה, חיכה לר' ליבר עד בוש, לבסוף יצא לבקשו. מצאו עומד בין העצים ומתנגן בתפילה, צעק השומר: "מה הנך עומד בחושך, מאוחר, בא כבר לאכול כי אני רעב". החל בעה"ב לקדש, ור' ליבר הוציא מתרמילו בקבוק יין לקידוש, צעק בעה"ב, עני מקבץ נדבות אינו צריך יין, וחטף את הבקבוק. משהתחנן ר' ליבר, נתן לו מעט יין לקידוש והשאר שתה בעצמו, ואמר, גם עשירי ברודי אינם מקדשים על יין כה יקר. גם זה עני... חבל לתת לו לחם... אולם מה אעשה, הפרנס יפטרני ממשרתי. כאשר הגיעו לדגים, פרץ בזעקה: הדגים מלאים חצץ, עוד מעט ושיני נשברות. משנודע לו שהאורח אשם בכך, כיון שהסיר נשמת מידיו בע"ש, התנפל על האורח וגירשו מן הבית. כשנגרע מעט, קראו ונתן לו לאכול, אחר הסעודה אמר, לא אניחך לישון כאן, פן תגנוב מביתי, ושלחו החוצה לליל קר וחשוך. בבוקר הלך לבית הכנסת של הרב ר' אפרים בן החכם צבי, אחר התפילה הזמינו הרב לסעודת שבת, ואמר, יודע אני מה שנגזר עליך, וכל מה שעברת, אבל דע לך כי מה שסבלת בשבת זו נחשב כשנה שלימה (עי' ב"ק קיז. יה"ר שיהא... במקום שבע שנים). אחר הבדלה, נכנס אליהו הנביא ואמר לר' ליבר, יום לשנה יחשב לך, שבת זו נחשבת בעיני השי"ת לשנה תמימה, ושוב לביתך לשלום. (מעשה הגדולים החדש) "יגדיל תורה" (ירושלים תשס"ח) ח"א, ע' קע"ד

מסופר על הרה"ק ר' ליבר מברדיטשוב זיע"א שהיה מפורסם מאד במצות הכנסת אורחים, נוהג היה להציע בעצמו את המיטה לכבוד האורח. פעם כאשר אורח אחד התאכסן אצלו, והלה שידע קצת מגדולתו של הרה"ק ר' ליבר זיע"א, סירב בכל עוז, וטען שאינו לפי כבודו של הרבי להציע בשבילו מיטה.

אך הרה"ק ר' ליבר, לא הסכים לסירובו, ואמר לו להרגיעו, מה איכפת לך, הרי אתה חושב שאני מציע מיטה בשבילך, הלא אין הדבר כן, כי המיטה שאני מציע הוא רק בשביל עצמי, כי עליה אקבל שכר טוב בעולם הבא, ונמצא כי כל מעשה ההצעה הוא רק בשבילי ולא בשבילך. "בפיקודיך אשיחה" ח"א, ע' ש"ד

הרה"ח רבי ישראל בנימין גלויברמן סיפר לרבינו הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין זצ"ל הי"ד, בעת שהותו בירושלים: פעם שלחו רבינו [הרה"ק רבי אשר (השני) מסטאלין] זיע"א מעיר טריסקוויטץ לדרוהוביטש, אל הרב דשם. כשחזר, מצא את רבינו עומד במקוה. אמר לו רבינו: מיר האבען דיר שוין גוט אויס געקוקט [=אנו ציפינו לך כבר מאד]! ובין היתר אמר לו: אצל איזה שר אנו נכנעים? והמשיך: אצל הצדיק רבי ליבער מברדיטשוב היה פנקס מכל שרי מעלה, והפנקס היה נעול אצלו תמיד על מנעול, בגלל תלמיד אחד שרבי ליבער פחד שיסתכל בפנקס ויוכל לגרום לאסון. פעם הלך רבי ליבער לטבול במקוה, ובתוך כך נכנס תלמיד זה אל הבית, מצא את הפנקס ועיין בו. מיד הרגיש רבי ליבער, שבגלל זה גרם התלמיד לסכנה שהעיר תיחרב. מיד יצא כך רבי ליבער מהמקוה, רץ מהר וחטף בשוק שק עם... ונכנס אל ביתו ומצא כבר את השר מרוסיא (השר שבשמים) עומד שם בדמות... ומפתח של זהב על צווארו. מיד נתן רבי ליבער את השק לשר של רוסיא להתעסק בזה, עד שזכה לתקן את מה שהוצרך לתקן בפנקס זה. "מאורי אש" (ירושלים תשע"ב) ע' ש"ז

סיפרו על רבי ליבר מברדיטשוב שהרבה לעת ערב לצאת את העיר, לסובב בשדות ובגנים, תר אחרי גדי או עז שאבדה דרכה, טיפל בה ברוב חמלה, האכילה והשקה עד שבעה והשיבה אחרי עמל לבעליה... "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 136

בעל ברכת אברהם זצ"ל סיפר לי, כי פעם אחת הלך לבקר את הרה"צ ר' מנדל גורקר ז"ל שהיה בגיל מאה ועשר שנים בערך והיה חולה (הנ"ל עוד נסע אל הקוברינר זצ"ל), וישב הברכת אברהם על יד מטתו ושאל אותו הזקן על מה שחסידים מספרים וקשה מאד להאמין לזה, כאילו הרה"צ ר' ליבער הגדול הי' רודף אחריו אלי' הנביא ולא רצה לדבר עמו, כי ענה אין לי זמן. כי ידוע שהרה"צ ר' ליבער הגדול היה דרכו שהיה יוצא לשוק להשקות את הבהמות שהביאו למכור בשוק. ואף אחד לא חס עליהם והם היו צמאים מאד, כי בשוק לא חושבים עליהם רק למוכרם וצער בע"ח דאורייתא, ע"כ הי' עובד קשה כל היום להשקות את הבהמות, ולא הי' לו אפשרות להתפנות לאל' הנביא.

ושאל אותו ר' מנדל אם דבר כזה יכול להיות שידחו את אליהו הנביא כ"כ בניקל ולא ירצו לדבר עמו, אז ענה לו הברכת אברהם מי לנו גדול מהקב"ה, ובשעה שמשה רבינו הי' משקה את הצאן לא רצה הקב"ה לבטל אותו מעבודתו, וק"ו לאלהו הנביא. כששמע הר' מנדל ז"ל את התשובה, נפל עליו ונשק אותו כי האיר לו את הסיפור הזה. "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' מ"ז

סיפר לי הגה"צ ר' מרדכי אהרן שענבערגער שליט"א, ששמע מאביו הגה"צ ר' יוסף חיים שפעם אחת הי' אצל עריכת השלחן של הרה"ק בעל בית אברהם מסלאנים, אמר הרה"ק שעשיית מצות גדולה יותר מגילוי אליהו, שהרה"ק ר' ליבער מברדיטשוב עסק הרבה בפדיון שבויים ופעם אחת רצה אליהו הנביא

לגלות אליו אמר שאין לו פנאי מפני שעסוק במצוה הנ"ל, ר' יוסף חיים הי' מתנמנם, עורר אותו הרה"ק ושאל אותו, איר וואלט יא געהאט צייט צו גילוי אלי? "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' שט"ו

לאחד הציצו שידוך לבתו. שידוך שנראה מתאים מכל הבחינות אך אשתו לא רצתה לגשת לשידוך מאחר והבחור היה כהן, והיא היתה שייכת למשפחת רבי ליבר הגדול מבארדיטשוב זי"ע שציוה שלא להשתדך עם כהנים, ולכן עמדה בסירובה. הלכו לשאול את רבינו [הרה"ק רבי שלמה'קה מזויהעל זי"ע], נענה רבינו שמתאים לה כהן, ויכולים לגמור את השידוך. אך האשה לא שוכנעה ונשארה בסירובה, אמר לה רבינו - רדי להרב מטעפליק (הגאון רבי שמשון אהרן פולנסקי זצ"ל שהיה גאון ופוסק מפורסם), כי הוא גם ממשפחת רבי ליבר הגדול זי"ע ושאל את פיו. תשובת הרב מטעפליק היתה, שהוראה זו היתה תקיפה בדורות הקודמים, אך עתה בדורותינו אין להקפיד על כך. האשה לא רצתה, ובינתיים הציצו שידוך אחר, וגמרו את השידוך השני. הזוג נישא וירד לארצות הברית, ובתאונת דרכים קטלנית נהרג הבעל. הבת נשארה אלמנה, והנה הציצו בפניה שידוך מתאים, כהן. רבינו כבר לא היה אז, אך עתה הסכימה האשה לשידוך והבת נשאה לכהן. עמדו דברי רבינו לאחר זמן, "כהן מתאים לה". "יסוד צדיק - זויהעל" (ירושלים תשע"א) ע' רי"ט

הגאון רבי שמואל הלוי קעלין, בעל "מחצית השקל"

יומא דהילולא - א' ניסן

נולד בשנת תפ"ד בעיר קעלין, לאביו הגה"ק נתן נטע הלוי זצ"ל, נכד בעל שו"ת צמח צדק הראשון, ומצאצאיו של הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זצ"ל בעל מגלה עמוקות ושל המהר"ל מפראג. בענוותנותו הגדולה לא רצה מעולם לשבת על כסא רבנות, ודחה הצעות רבנות מגדולי קהלות ישראל. הקים ישיבה בעיר באסקאוויטץ, וכשישים שנה הרביץ שם תורה והעמיד אלפי תלמידים גדולי עולם, גם הגה"ק החתם סופר זצ"ל נמנה על שומעי לקחו.

רבינו נסתלק ביום א' ניסן תקס"ו (כמובא בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' קע"ד), בענוותנותו ציוה להעמיד מצבה פשוטה על קברו מבלי כל תוארים, אך אהבת התלמידים לרובם קלקלה את השורה ולא מלאו את מבוקשו, ועוד באותו לילה נשברה אבן המצבה מעצמה.

בנו הגדול היה הגה"ק ר' וואלף באסקאוויטץ זצ"ל אב"ד באניהאד, שהשאיר אחריו עשרות כרכים כתי"ע על הרמב"ם בשם "סדר משנה" מקצתם נדפסו והשאר נמצא עדיין בכת"ק. מלבד חיבורו הגדול "מחצית השקל" על שו"ע או"ח, ועוד, נותרו בכת"י ביאורים למסכתות שונות וסוגיות. "כבוד מלכים" ע' מ"ב

המחה"ש היה ראש ישיבה בבאסקאוויץ במשך ששים שנה, ולא רצה להיות רב בשום פנים ואופן. פעמים רבות הפצירו בו ראשי קהילות קודש בחבל המדינות שם שיבוא להיות רב אצלם, אך סירב בכל תוקף, וגם מקהילה קדושה פרעשבורג הציצו לו לבוא אליהם וסירב, והיה אומר שאם הוא רוצה להתפרנס הוא יכול להיות שמש בבית הכנסת או להעיר אנשים לתפילה בראש אשמורות. פעם אחרת אמר על עצמו שכיון שלא למד מספיק אינו יכול להיות רב, והמליץ בצחות את דברי השו"ע (או"ח סי' קל"א) לומר "ואנחנו לא נדע מה נעשה" באמירת התחנון, והמג"א (סק"ד) הביא מהשל"ה הק' לומר "ואנחנו לא נדע" בישיבה ו"מה נעשה" בעמידה, ואמר בצחות מתוך ענוה על עצמו, שאם לא יודעים ולומדים מספיק בישיבה, א"כ מה נעשה, שאין לו תקנה [דבר צחות זה שמעתי לפני שנים רבות מפי השמועה, ורק לאחרונה ראיתי לפרש כן בשם המחה"ש]. עוד ראיתי לאחרונה על המחזה"ש שהיה מתפלל ביחידות

בחדר מיוחד, כי היה מכוין הרבה כוונות האריז"ל בתפילותיו וכתוצאה מכך היתה תפילתו מתארכת מאוד, ולא רצה להטריח את הציבור להמתין עליו יותר מדי, ורק באמירת קדושה או ברכו יצא מחדרו. "שיחות מלוה מלכה" (תשע"ב) ח"ד, ע' קנ"ה

הרה"ק מריזין זצלה"ה היה דרכו בקודש בעת שהיה דר ברוסיה, אשר לפעמים היה בא בלילה לחדר החיצון או להקלוז, בעת שהיו גדולי החסידים יושבים שם ושותים משקה וממתקים סוד יחדיו בדברים הנוגעים בעניני חסידות לעבודת השי"ת, ולפעמים היה אומר לפניו דברי תורה. פעם אחת בא בלילה להקלוזי ובעברו לפני השאפע [=ארון] של ספרים נפל ספר אחד מהשאפע, והגביה הרה"ק את הספר, ופתחו וראה שהוא ספר מחצית השקל, ונשקו והניחו בין הספרים, ואמר: ה"מחצית השקל" הוא ה"מגן אברהם" בעצמו, כי מחמת שקיצר מאד בדבריו הוכרח לבוא פעם שנית ולפרש בעצמו את דבריו, ע"כ דה"ק [סיפורים חדשים ואמיתיים סיפור לב].

מעשה אפייני מחסידותו המופלגת, בספר "דרך הנשר" (תולדות רבי נתן אדלר) מספר שכתוצאה ממלשינות שהיתה על ר"נ אדלר עמד בסכנת תפיסה ע"י המלכות, באשר יצאה גזירה ליתן כל כלי כסף לאוצר המדינה, ולרבי נתן אדלר היו טבעות כסף על עץ החיים של ספר התורה שלו, ויהי בחשכת הלילה כאשר רבי נתן אדלר ישב ולמד עם תלמידיו, שמעו קול שאון על העליה שס"ת מונח שם וצוה רבי נתן לתלמידו רבי משה (החת"ס) שיעלה לעליה ויבדוק מה הקול הזה, בעלות רבי משה לעליה ראה איש זקן וזקנו כתלג חיוור ומכה בפטיש, ופחד מהמראה הזה, וכאשר סר לראות מי הוא זה השתומם מאד כי מצא את הגאון ה"מחצית השקל" מכה בפטיש להפריד ולהסיר את הטבעות מן הס"ת, וכאשר ראה המחזה"ש את הב' משה מפרנקפורט בקש שלא יגלה הדבר הנעשה בחשאי למען לא יודע לרבי נתן אדלר מהמלשינות שלא יצטער אותו צדיק כאשר יבואו לחפש אחר המטבעות. "מוריה", ניסן תש"מ, ע' צ"ד

בימי חרפו של ה"חתם סופר" זי"ע הציעו לו שידוך מכובד ואבי הבת היה חפץ שהמדובר יקבל על עצמו נזר רבנות בקהילה מסויימת, בעל המחצית השקל העביר את ההצעה למרן, ומיד כששמע שהשידוך תלוי בעול הרבנות השתמט מלהזדקק לכך, ובאותה הזדמנות אמר לו בעל מחצית השקל: אני הצלחתי להיחלץ מגזירת הרבנות שנגזרה עלי, אבל אתה לא תצליח להיחלץ ממנה. וכשהיה מרן מספר הדברים לפני תלמידיו היה מסיים: כמה גדול כח קללת צדיק, שנתקיימה בי לאחר זמן. "סנה בוער באש" (ב"ב תשס"ג) ע' רכ"ח

בספר תורת חיים מובא ששמע מאביו המחנה חיים זצ"ל שהגאון בעל מחצית השקל זצ"ל לא הי' כורך סדר הקינות שנדפס עם איכה, וקנה כל שנה מחדש, ובתשעה באב אחר הקינות הניח את הקינה בביהכ"נ הפקר, שאם יכרוך אותו ויקחהו לביתו לשמרו על שנה הבאה, נראה כמתייאש מן הגאולה. "משמרת הקודש" (ברוקלין תשס"ו) ח"ב, עמ' פ'

בהספד שנשא מרן ה"חתם סופר" זי"ע על רבו ה"מחצית השקל" זי"ע לאחר פטירתו אמר עליו: "זקן וצדיק, יושב ודורש כמשה מפי הגבורה, ואלפים תלמידים כשתילי זיתים סביב לשולחנו הטהור, וממש שכינה מדברת מתוך גרונו, אדונינו הגאון החסיד מהו' שמואל קעלין זצ"ל, וראה דרשות ח"ב סי' ש"י ובשער יוסף. מרן למד אצלו שיעור בשו"ע או"ח, ראה מילואים לשו"ת ח"ז סי' ג'. "סנה בוער באש" (ב"ב תשס"ג) ע' מ"ז

...גם קריאת שם ספרו **מחצית השקל** מורה על ענותנותו שכן שקל הוא ר"ת שמו ש'מואל ק'עלין ל'וי וקראו רק מחצית השקל ובהקדמת ספר דרשות מחצית השקל - קראקא תרס"ו כותב חתן הרבי מסטרעטין בהסכמתו, רבינו המחז"ש נתן טעם קריאת שם ספרו מחז"ש בענוות קדשו בזה"ל: "כי אם לא כוונתי אל מרכז האמת בכל דברי, מכל מקום במחציתו אמת תפסיה להאי גברא, ועוד טעם אחר בלבי עצורה", ע"כ. "מוריה", ניסן תש"מ, ע' צ"ג

הגה"ק רבי שמואל הלוי קעלין זי"ע - בעל "מחצית השקל" היה נין ונכד להגה"ק בעל "צמח צדק" זי"ע הקדמון, וכן היה צאצא להגה"ק מהר"ל מפראג זי"ע, היה ראש ישיבה בבאסקאוויץ. ספרו הבהיר "מחצית השקל" מיוסד על פירוש "מגן אברהם" בשו"ע אור"ח, ולאחרונה הדפיסו ממנו חידושים גם על שו"ע יו"ד ומס' עבודה זרה. זכורני בילדותי שהמלמד אמר לנו, שהיה לו לה"מחצית השקל" ניצוץ מנשמת המג"א, והיות שהמג"א כתב את חיבורו בקיצור נמרץ. לכן הוכרח המג"א לירד שוב לעולם הזה ולחבר את חיבורו מחדש באריכות. בכלל, "מגן אברהם" הוא ספר עמוק מאוד, ומחמת הקושי הגדול ללמוד בו, חיברו עליו כמה חיבורים לבארו, "יד אפרים", "דגול מרבבה", "נתיב חיים", וגם הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע מבראד כתב חיבור על המג"א, וכל המפרשים הללו נחלקים ביניהם בביאור דעתו של המג"א.

עפ"ז חשבתי שיתכן לומר טעם לשבח למה נקרא הספר "מחצית השקל", שהרי לכאורה היה עדיף טפי לקרות את הספר בשם מושלם ולא מחצית, וכנראה שרצה לרמוז בזה, שאת החצי הראשון חיבר המג"א בגלגול הראשון, ואת החצי השני כתב הוא בגלגול השני. אך באמת נקרא הספר כך, כי השקל ראשי תיבות ש'מואל ק'עלין הל'וי. "שיחות מלוה מלכה" (ב"ב תשע"ב) ח"ד, ע' קנ"ד

זהב וכסף ונחושת

שמעתי ממורי הצדיק והחכם הגאון מוהרש"ק [מורינו הרב שמואל קעלין זצלה"ה]: וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת (שמות כה, א), הכתוב מבאר והולך כיצד ילמדו להפריש ממונם. מצינו בצדיקי הדור שמשבחין לקב"ה במה שאינן עשירים, כמו ששמעתי מאדמ"ו בעל המחבר ס' מחצית השקל זצלה"ה: הריך רחמנא דלא יהיב לי עשירות, כי נסיון העושר רחוק מאד לשמים, כנאמר (דברים ח, יד) ורם לבבך ושכחת, נמצא אם יש לו זהב אומר די לי בכסף, ואם יש לו כסף אומר די לי בנחושת. וזהו הסיודור כאן זהב וכסף ונחושת. "קובץ שפתי צדיקים", שבט תשנ"ב, ע' י"ח טו"א

הרה"ק רבי אלעזר לעוו, ה"שמן רוקח"

יומא דהילולא - י"ד כסלו

הגאון ר' אלעזר לעוו ב"ר ארי' ליב נולד בשנת תקי"ח בפולין בעיר וואידיסלאוו (מחוז קיעליץ) למד תורה אצל אבי אביו הגאון מו"ה פנחס זעליג האבד"ק לאסק בעל "עטרת פז" על פסקי הרא"ש, ומצד אמו היה נצר למהרש"ל ובעל הלבושים והמהר"ל מפראג, בהיותו בן ט"ז נסמך מזקנו והתקבל לדומ"ץ בעיר לאסק, שימש ברבנות בפילץ ואח"כ בעצת מחותנו הגה"ק רבי מרדכי בנעט רב המדינה העתיק למדינת מעהירן ושימש ברבנות בטריטש ובראנשבערג, משם עבר לארץ הונגרי' לק"ק מיקאלאש ומשנת תק"ץ בסאנטוב, היה נחשב לאחר מגדולי הדור ומראשי הלוחמים כנגד כת המשכילים, בעהמ"ח שו"ת "שמן

רוקח" ג"ח וחייושי מסכתות, "שערי דעה" על יו"ד, "שב שמעתתא" על כללים, דרשות "מנחת ערב" ועוד, נפטר כ"ז שבט תקצ"ו ומנו"כ בסאנטוב. "מרכבת יחזקאל" (ב"ב תשס"ט) ע' ל"ג

הגאון רבי אלעזר לעוו - בעל שמן רוקח זי"ע עמד בקשר מכתבים הדוק עם רבינו החת"ס זצ"ל (עיין שו"ת חת"ס יו"ד סי' קפ"ו רכ"ג וכן בחו"מ סי' ק"ג, ובמקומות שציין הגהות שער יוסף בדרשות חת"ס ח"א דף קע"א). ובכל מקומות אלו מכנהו החת"ס: "צדיק ונשגב נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק הגאון וכו'", ובתשו' החת"ס חו"מ סי' קס"ב בתשובה בנידון הגט מטשאבע שהרעיש בשעתו את אונגארן, כותב החת"ס זצ"ל: "והכא בלא"ה חייב נידוי על שביזה את הגאון הזקן דק"ק סאנטוב".

"צדיק ונשגב ידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כקש"ת מו"ה אלעזר נ"י... (לשון החתם סופר בתשובה יו"ד סי' וכו'ג).

הוספד ע"י החתם סופר (בדרשות חתם סופר סי' קע"א) שכתב שם: "עוסקים אנו בהספד הגאון מה"ו אליעזר זצ"ל בעה"מ כמה ספרים המפורסמים, והיה סגי נהור כמה שנים, וטעמו לא נמר, וריחו לא פג מבקיאיותו הנפלא וחריצותו..." "גדולי הדורות" (ירושלים תשנ"ו) ח"ב, ע' 533

ביום כ"ו שבט שנת תקצ"ו קרא הגאון רבי אלעזר לעוו - בעל "שמן רוקח" לכל נכדיו ויו"ח ואמר להם: אני סגי נהור ל"ע, אבל רצוני לראותכם לפני מותי. וכן היה, פקח את עיניו הטהורות וראה את כל נכדיו ובירכם (כן מובא בספר "טהרת הקודש" לרבי אהרן ראטה), וקרא לחברא קדישא שילינו אצלו בלילה ההוא ובבוקר השכם כשהוא שוכב ואחוז בשרעפיו ציווה לראות אם כבר עלה עמוד השחר ויתעטר בטלית ותפילין, והתחיל לומר ברכת התורה וברכות השחר ובהגיעו ל"אחד ואין יחיד כיהודי" איתקטר בחד קטורא ונפשו הטהורה עלתה לגנזי מרומים. ויהי אבל גדול ליהודים בכל מקומות מושבותיהם, כי גדול היה רבינו זצ"ל, ולא היה מי שימלא חסרונו. "גדולי הדורות" (ירושלים תשנ"ו) ח"ב, ע' 533

הרה"צ רבי מענדל גפנר

יומא דהילולא - י"ח טבת

"רבי מענדל" - כך פשוט ללא שום גינונים, כונה בפי כל הרב החסיד רבי מנחם מנדל ראובן גפנר זצ"ל. הורתו ולידתו היתה בתקופה סוערת, ביום ב' ניסן תרס"ה, בסטאנוויץ שעל גבול אוסטריה רומניה, לאביו הדגול הרב החסיד רבי שמואל רוזנבוים זצ"ל, מגזע אילן רב-פארות ממשפחות המיוחסות בישראל, בן אחר בן להרה"ק רבי דוד לייקעס, מגדולי תלמידי הבעל שם טוב, ובן אחר בן להמהר"ל מפראג, זי"ע.

אביו שימש על כרחו במשך תקופה קצרה כרב בטשורנוביץ. כשנולד לו הבן מענדל, שיגר אליו הרה"ק רבי ישראל מצ'ורטקוב זצוק"ל אגרת ברכה, ובין דבריו כתב על האי ינוקא: "פריו מתוק לחכי"...

בשנת תרע"ד הארץ, בהיות הנער מענדל כאחד עשר שנים בלבד, פרצה מלחמת העולם הראשונה. בעקבותיה נאלצו הוריו והוא עמהם לגלות ממקום למקום, מעיר לעיר ומכפר לכפר, למצוא מקום מנוחה נכונה בחבל ארץ שקטה ושלווה. בגיל שבע עשרה גלה למקום תורה, לעיר סאקמר, ללמוד בישיבתו של הגאון רבי אליעזר דוד גרינוואלד זצוק"ל בעל "קרן לדוד", שנתפרסם באותה עת כמבצר רוחני אדיר להתעלות בתורה. כאן התגלה רבי מענדל כשקדן עצום וכירא שמים שתפילותיו אורכות שעה ארוכה מתוך כובד ראש, בהתלהבות ורגש רב. בהיותו בן שמונה עשרה ביקשו רבותיו לעטרו בסמיכות

חכמים להורות, יען כבר היה בקי בהלכות איסור והיתר, אך מה מאוד השתוממו שהבחור מענדל לא הבה להתעטר באצטלא זו בשום אופן. מגילוי לב מיוחד נודע, שחששו היה פן יקבל עליו עול הרבנות ויתנסה להאבק בדעת בעלי בתים המנסים לכבול דעתם על דעת תורה. באותה עת אף דחה הצעות שידוכים רבות, רק מחמת שירא פן לא יוכל להמשיך לשקוד על תלמודו כשאיפת נפשו, ואף שביניהם קסמו במיוחד "בעלי ממון" "רבנים" ו"חסנים" שביקשו להכניס כלי נאה זה לביתם.

בימים ההם נכספה וכלתה נפשו לעלות לארץ הקודש. המצב הרוחני הירוד ששרר באותה תקופה בסביבתו, גרמו להחלטתו על עזיבתו את המקום. בדרך פלא קיבל את כל האישורים הדרושים, למרות שאחרים המתינו על כך במשך שנים ולא נענו, ובערב שבת קודש ראש חודש אלול תרפ"ה, כבר דרך רבי מענדל על אדמת הקודש של ארץ ישראל, וכל ימיו היה יום זה אצלו כחג. תפלה מיוחדת נשא אז לשכוח את לשונות העמים בהם היה רגיל עד היום, ותפילתו התקבלה.

רבי מענדל פנה לשיבת "שפת אמת" שהיתה אז בימי בראשית שלה. האוירה והלומדים בשיבה היו מורמים ועל החברותות שלו נמנו אלו שלימים האירו את עיני הדור, כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מרחמיסטריווקא זצוק"ל וכ"ק האדמו"ר רבי מרדכי מזוועהל זצוק"ל, איתם המשיך ללמוד בצוותא גם לאחר נישואיו. חידושים נפלאים היה מעלה על הכתב תוך כדי לימודו, וחבל על דאבדין ולא משתכחין אבדתו מימים אלו, תכריך כתבים של חידושים ערוכים על מסכתות זבחים ומנחות. כמו כן אבדו דפים שלמים של אמרות טהורות של כ"ק האדמו"ר מגור בעל "אמרי אמת" זצוק"ל, אותם רשם רבי מענדל ממה ששמע ממנו בהזדמנויות שונות.

ביום ז' טבת תרפ"ז בא בקשרי האירוסין עם שאר בשרו, בת הנגיד והנדיב רבי פסח יעקובוון ז"ל, שקיבל על עצמו לזונו כדי שיוכל להמשיך בלימודו, ובי' סיון נערכה שמחת הנישואין. כהפצרת חותנו שינה את לבושו החסידי ללבוש ירושלמי. מצא אשה מצא טוב - זכה רבי מענדל שאשתו היתה לו לעזר והתקיים בו: "כל הנושא אשה זוכה לתורה". לימים אף העיד על זוגתו, כשהוא השתמש בדברי רבי עקיבא: "שלי ושלכם שלה היא!".

בשנת תרפ"ז נודעו ערץ ישראל שמונה עשר פעמים מרעידות אדמה. מאת ה' היתה זאת שלא נהרגו כי אם גויים, אך כתוצאה מכך התרועעה דירתו של רבי מענדל והוא החל לגלות מבית לבית וממקום למקום, כשהוא עושה אחד עשר חניות בשנה אחת בלבד. לבסוף זכה והגיע אל המנוחה להשתכן למשך שבע שנים בדירתו של הרש"ש זי"ע, ששוכנה בבנין ישיבת המקובלים בית א-ל ובה למד עם אליהו הנביא, "היו אלה שבע שנות השובע ברוחניות" התבטא רבי מענדל על אותה תקופה. הוא אף גילה פעם שבשנים אלו זכה לגילויים מיוחדים בחזיונות הלילה, ועל פיהם ידע להכריע בנושאים רבים. פרעות תרפ"ט חלפו עברו ומנת הסבל והיסורים של יהודי ירושלים באותה תקופה הלכו וגברו, עד שבשנת תרצ"ז כבר כשל כח הסבל של רבי מענדל. יחד עם אביו רבי שמואל העתיק את מקום מגוריו אל מחוץ לחומות העיר העתיקה, לשכונת "מאה שערים". חדר ומחצה, מוקף בארבע קירות עבים בהם חלונות קמורים, ברחוב עין יעקב 58, היה הבית אותו רכש רבי מענדל בדמי מפתח. חדר ומחצה בלבד; כאן התקבלו מאות איש מרי לב; כאן היה מקום לכל דיכפין; כאן התגדלו שבעה עשר ילדיו. בלי עין הרע. היה בית זה תלפיות פינה שהאירה לבבות והאצילה מהודה על כל השכונה. רק באחרית שנותיו עבר לדירה בקרית צאנו בירושלים, בסמיכות ליוצאי חלציו, שם המשיכה מסכת חייו התורנים, עד ליום ח"י טבת תשמ"ח, אז החזיר נשמתו טהורה ליוצרה. "צאנו", טבת תשע"ז, ע' 44

בראשית שנת תש"ח הזדמן לרבינו [כ"ק מרן אדמו"ר ה"ישועות משה" מויז'ניץ זצוק"ל] לבקר בבית הרה"ח ר' מנחם מענדיל גפנר ז"ל יחד עם רבינו בעל ה"אמרי חיים" זי"ע. כעבור למעלה משלושים שנה זכה ר' מענדיל שוב ורבינו הופיע בביתו לביקורו עם הכנסו אל הבית, הביט רבינו סביבו ואמר: "לולא ראיתי זאת במו עיני לא הייתי יכול להאמין; הייתי כאן עם אאמו"ר זצוק"ל לפני כשלושים שנה, והנה דבר לא השתנה, אותם רהיטים, אותו חדר וחצי, על אף שבינתיים זכה להקים משפחה כה ענפה... לא עברו ימים רבים ורבינו נשא דברי הדרכה לבני חבורה, וכה אמר: "רבי מענדיל גפנר משמש מוסר השכל להסתפקות במועט, במו עיני ראיתי את ביתו בהפרש זמן של כשלושים שנה, והבית נשאר במתכונתו, חדר וחצי עם רהיטים ישנים..." "מקדש מלך-ויז'ניץ" (ירושלים תשע"ג) ע' ס"א

הרה"ק רבי שמואל אליעזר הלוי איידלס, המהרש"א

יומא דהילולא - ה' כסלו

• אמו הרבנית גיטל, הייתה ממשפחת המהר"ל מפראג.

רבינו רבי שמואל אליעזר איידלס זצוק"ל המהרש"א, נולד בקראקא, בשנת שט"ו (וי"א שכ"ה) לאביו רבי יהודה הלוי סג"ל, נצר לרבי יהודה החסיד בעל "ספר חסידים", ולאמו מרת גיטל. קיבל תורה מאביו, ומביא מחידושו כמה פעמים (מהרש"א סוכה לח, ועוד). אחר עבר לעיר פוזנא, וכשהגיע לפרקו, לקחו לחתן רבי משה אשכנזי היילפרין (מח"ס "זכרון משה" ו"לחם שמים" על משניות), ואשתו מרת איידל. ברבות השנים כשהקים רבינו ישיבה ב"פוזנא" נשאה חותנתו בעול הישיבה, וכלכלה את תלמידי הישיבה במשך עשרים שנה (בשנות שמ"ה - שס"ה). כן יצא לאור בתקופה זו קונטרס ראשון מחידושו בשם "זכרון דברים" בהוצאותיה. מתוך רוב הערכה זכתה חותנתו, ושמו נקרא בפי כל על שמה "רבי שמואל איידלס" [ב"מדרש פנחס" כותב: "מה שכל העולם אומרים על ספר מהרש"א שהוא ר"ת מו"ה שמואל איידליש, הוא טעות גמור, כי הוא מו"ר שמואל אליעזר" וכו' עיי"ש]. שם יקר גדולתו ותפארתו כגאון הדור הגיע עד למרחקים, בעיקר על ידי דרכו ומשנתו המיוחדת ועמקות חידושו בהלכה ובאגדה. כאמור, חיבר בפוזנא את חיבורו הראשון "זכרון דברים". בשנת שס"ב יצאו לאור חידושו עמ"ס נדה ונדרים. ומני אז החלו לצאת לאור עולם חידושו, לסירוגין, ידוע שרבינו לא הדפיס אלא את החידושים, שחידש בדיבור חברים, וכפי שכותב בעצמו במסכת שבת (סו"פ כלל גדול), ששהה אז ביריד לובלין (באסיפת "ועד ארבע הארצות") ולפיכך "לא ראיתי להעלות על ספר חידושי הלכות, מפני שלא למדתי אז בישיבה". וכן כתב בסנהדרין (סו"פ נגמר הדין).

רבינו לא שימש ברבנות כל עוד תמכה בו חותנתו, שכאמור, דאגה לפרנסתו ולפרנסת תלמידיו. אחר פטירתה נאלץ לקבל עליו עול הרבנות, והיה רב כעשר שנים בעיר חעלעם. משם פנה, בשנת שע"ד, לובלינה, ומשם לטיקטין. בשנת שפ"ה עבר לכהן באוסטרהא. יסד שם ישיבה גדולה, והפיץ משם את אור תורתו בעוז ובקדושה. כל גדולי הדור באו אתו במו"מ של הלכה. החיד"א כותב ב"שם הגדולים" שחיבר גם ספר שאלות ותשובות. הטו"ז (אבה"ע סי' י"ז) מביא תשובה אחת מרבינו. כן מובא תשובה ממנו בספר "תולדות אדם" (תולדות מהרש"א).

בשנת שע"א נתעורר ויכוח גדול בינו לבין המהר"ם, בענין איזה גט מווינה. הוויכוח נמשך רבות בשנים, והסעירה בשעתו את כל עולם התורה, אך כדרכה של תורה, חזרו ונתפייסו לבסוף ונעשו אוהבים, וכפי

שכותב אליו המהר"ם: "...ומה שעבר עבר, על כל פשעים תכסה אהבה", ומכנהו שם "האלוף המרום פטיש החזק נר ישראל" (שו"ת המהר"ם מלובלין סי' קכ"ו).

צאצאיו המה, זרע ברך ה':

בניו - הג"ר משולם זלמן, הג"ר יהודה לייב, הג"ר אברהם.

חתניו - הג"ר משה בהג"ר יצחק ר' בונימ'ש אבד"ק לובלין (הו"ל חידושי בתרא), הג"ר יצחק סג"ל חריף בנו של הג"ר שלמה אבד"ק לבוב, הג"ר שלמה בהג"ר נתן שפירא (בעל מבוא שערים). כיהן באוסטרהא עד סוף ימיו ושם מנוחתו כבוד. נסתלק במוצ"ש ק"ה' כסלו שצ"ב לפ"ק. "עלים לתרופה", תולדות תשנ"ו, עמ' ג'.

מהר"ר שמואל איידלש רב מופלא אב"ד דק"ק אוסטרא, שנת שע"ו חיבר חידושי הלכות על רוב התלמוד, ולאורו הלכו כל מעייני הגמרא והתוספות ושמעתיה לפום רבנן ותלמידיהון, ובפרט בגלילות אשכנז והמערב לא זזו מחבבו וכל עסקם בו, וגם חיבר חידושי אגדות וממנו יקחו הדרשנים, ובעלי הפרשי"ם הדביקהו ליסוד דרושיהם, וגם אני שמעתי שיש לו שו"ת. "שם הגדולים", מערכת גדולים, אות ש'

הבעש"ט אמר שכל החיבורים שהיו עד המהרש"א ועד בכלל היו ברוה"ק, וכיון שהוא ברוה"ק הוא תורה עצמה, והיינו שרק הגילוי הוא ע"י רוה"ק אבל כיון שנתגלה ונעשה תורה באמת, תורה בעצם גבוה יותר מרוה"ק. "שארית ישראל" (ווילעדניק) שער הזמנים, דף ו' ע"ב

בעיר לובלין שימש הגאון המהר"ם (הרב המנהיר עיני חכמים), כרבה של העיר, וראש הישיבה שלה, והיתה שם עוד ישיבה גדולה בראשותו של הגאון רבי שמעון זאב אירבך חתנו של מהרש"ל. פעם, נתקשו הרבנים ראשי הישיבות בפירוש דיבור אחד מהתוספות, המהר"ם האריך בפלפולו ליישב דברי התוספות כהוייתן, ואילו רבי שמעון זאב כתב להגיה בתוספות להוסיף אות "ו", ותלמידי שני הרבנים היו מתווכחים זה עם זה, כל אחד להצדיק את רבו, בקולי קולות, ותבקע הארץ לקולם. באין מוצא החליטו ראשי הקהל לפנות אל הגאון מהר"ש אבוהב, רבה של אמשטרדם לחוות את דעתו בפירוש דברי התוספות, והיה אם יכריע כאחד מראשי הישיבה, על הראש ישיבה השני להתפטר מתפקיד ראש הישיבה. הרב הסכים שצריך להגיה ולהוסיף אות "ו". בהתאם לכך, המהר"ם התפטר ממשרתו, אבל הגאון רבי שמעון זאב לא הסכים לכך, וכשראשי הקהלה עמדו על כך, התפטר גם רבי שמעון זאב ממשרתו, ונשארה לובלין ללא רב וללא ראש ישיבה. בצר להם פנו הפרנסים אל הגאון מהרש"א שהיה רב ואב"ד באוסטרהא, ושלחו לו כתב רבנות על קהלת לובלין. המהרש"א קיבל את הקריאה של פרנסי לובלין, ונסע ללובלין, והודיע כי בשבת הבאה ידרוש דרשתו הראשונה בתור רבה של לובלין. ואחר דרשתו הנפלאה כדרכו בקודש, אמר, תמוה בעיני, כי מה ראו הפרנסים לשלוח אלי לשמש כרב בעיר לובלין, והלא קהלת אוסטרהא גדולה כפלים מלובלין, ואיך יבקשו ממני לעזוב את הרבנות באוסטרהא הגדולה ולבא לשבת על כסא הרבנות בלובלין. ולכאורה הקושיא תחול גם עלי, מדוע נענתי לבוא אליכם ולעזוב את אוסטרהא, אך כשאני לעצמי אפשר לתרץ, כי בכל אוסטרהא אין לי שני בעלי בתים גדולים ועצומים בתורה כמו שיש בלובלין, והם המהר"ם ורבי שמעון זאב, שהם באמת גדולי הדור, אולם על ראשי קהלת לובלין הקושיא במקומה עומדת. אולם הואיל ושלחתם לי כתב הרבנות, וקבלתם עליכם את רבנותי, אני גוזר עליכם בגזרת מרא דאתרא להחזיר עטרה ליושנה, את המהר"ם להחזירו למשרתו כרב ואב בית דין וראש ישיבה, ואת רבי שמעון זאב למשמרתו כראש ישיבה. וכך הוחזרו שני הגדולים למשמרתם. אך לא ארכו הימים ורבי

שמעון זאב נתקבל לרב ואב"ד בעיר פראג, ויותר המהר"ם לבדו. ושלוש על דייני ישראל. "ענף עץ אבות" (ירושלים תשס"א) ע' קכ"ט

לא אמנע מלהעיר אשר בלבי, כי לא יפה עשו הדור האחרון אשר עזבו לימוד ס' מהרש"א, אשר מתנה טובה נתנה לישראל לזכות בו הדורות הבאים אחריו, להרגיל הלומדים בהתעמלות התורה אשר אך העמל הוא העבודה המעולה ואשר עליהם כיונו חז"ל בהפלגת התורה על לומדיה, והמהפך את הגשם לרוח והגוף לנפש, והנכנס ברמ"ח איברים של אדם לזככם ולעדנם לקיום חיי התורה, והספר הקדוש הזה הוא מלא התעמלות בדברים מוכרעים ועמוקים, ומרגיל את האדם בעיון נכון ועמוק, וגם מועיל הדבר מאד לזכרון כל סוגיה לפרטיה, ודור שלפנינו החזיקו מאד בספר הקדוש הזה, והגאון רבי עקיבא איגר לא הניח דבר מספרו (כמדומה שכן כתוב בקורות תולדותיו), ומיום שעזבוהו אבדו את ידיעת הפשט כולו, ויתרגלו בקלות העיון, ובעזיבת הצעת דבר דבור על אופניו, ואין מי שיחזיר העטרה ליושנו. "קובץ אגרות-חזון איש" חלק א', מכתב א'

זה ימים לא כביר נדפס ס' מים עמוקים, ותמה על מהרש"א ז"ל כדרכו, וכנראה שלא טרח לעיין בדברי מהרש"א ז"ל אשר כל דבריו ברוח הקודש נאמרו, ומי יתן וכל חכמי ישראל בזמנינו יבינו דבריו הקדושים וטוב להם כו', ואיך לא ירא לכתוב על מהרש"א שטעה וכל דבריו מים חיים מן המקדש. "ראש יוסף" (בעל הפרי מגדים), עמ"ס פסחים (דף כ"ז):

נודעת היא אמרתו של מרן הרה"ק המהר"א מבעלזא זי"ע, משמיה דאבוה מרן הרה"ק המהרי"ד זי"ע, דאמר על דו"ז הגה"ק ה"ערוגת הברוש" זי"ע: "ער האט זיך מיט געכאפט מיט די תלמידי הבעש"ט", כעין מה שאמרו על המהרש"א: "ער האט זיך מיט געכאפט מיט די תלמידי ראשונים" [הוא הצטרף לתלמידי הבעש"ט, כעין מה שאמרו על המהרש"א: "הוא הצטרף עם הראשונים"]. "רשומים בשמן" (אשדוד תשס"ז) ע' רפ"ב

ראיתי להגה"ק רבי יונה לאנדסופר זי"ע בעמח"ס כנפי יונה מחכמי פראג, שכותב על רבינו מהרש"א תוארים חשובים (בצוואתו סי' י"ח), "הגאון מהרש"א פירושו לבד יוכל להאיר עיני האדם בתורה וכו', כי דבריו הם בקיצור מופלג ובעומק לאמיתיות, לשונו עט סופר מהיר, ורוח אלקים דיבר בו, כי מבלעדי השגת רוח הקודש אי אפשר שיעשה אדם ספר בדומה לזה". ובאמת שאם לא היינו יודעים מיהו המחבר, הוה סלקא אדעתין שאחד מבעלי התוספות כתבו, כי הוא הולך בדרך דומה מאד לרבותינו הראשונים ובעלי התוספות. זקיני רבינו עקיבא איגר זי"ע מביא את מהרש"א הרבה פעמים בחידושו, וכותב "אדוננו מהרש"א". "שיחות מלוה מלכה" (ב"ב ח"ג, ע' י"ז)

המהרש"א ז"ל עשה ג' ענינים בספרו א' ויש ליישב בדוחק ב' ודו"ק ג' וק"ל, לרמז כי ויש ליישב בדוחק - הוא בזמן הגלות כנ"ל (עיי"ש), ודו"ק וק"ל הוא לימות המשיח אי"ה, כי דו"ק הוא לשון הדק היטב הוא בחי' דקות אלוקותו בבחי' נקודה הוא וק"ל הוא שיתגלה למטה בבחי' גילוי גמור ובקל ולא בדוחק ויתגלו ק"ל צירופי אליהו, וזהו מאמר הכתוב "הנה ה' רוכב על עב קל". "שאריית ישראל" (ווילעדניק) שער ההתקשרות, דף ח' ע"ב

בשם צדיקים שלימוד מהרש"א מזכך נשמות. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

שמעתי שבזמן הזה עיקר עיון הצעירים בספרות, ולא בפשט ולא בכירור השיטות [כל שיטה ושיטה איך יפרש את הגמרא לפי שיטתו] ושתי אלה גם המה העיקר להלכה, ושמעתי ממו"ח (הגה"ק מקאצק) זצ"ל

שגם בזמנו התרעם על העולם אשר מעיינים מעט בהלכה מיניה וביה, ואותי הזהיר מאד לישא וליתן גם בפשט כעין ספר מהרש"א וספר מהרשש"ך, ובספרי ימצא הרבה פלפולים גם בפשט ובירור השיטות בעוה"ת, ואם יאבו התלמידים לקבל ממני גם דרך זו הוא העיון בפשט ובירור השיטות יהיה להם לטובה גדולה. הגה"ק בעל "אבני נזר" בהקדמתו לס' "אגלי טל"

לולי רבינו המהרש"א לא מצאו כל אנשי חיל את ידיהם בכמה מקומות סתומים, ועל אחת כו"כ שהמון העם לא היו יכולים לירד לסוף דעת חכמי התלמוד ומפרשיהם, ועל נחיצותו של ספר המהרש"א תעיד העובדא שספרו זכה להיות מחובר לספרי הגמרא כמעט מיום צאתו לאור, דבר אשר מעטים זולתו זכו לו, וידוע מה שאמרו עליו שחיבר חיבורו ברוה"ק, ובאמת מי שלבו ער לתורת ה' ישתומם על רוחב בינתו ועל עינו החדה של המהרש"א שעיי"כ עלה בידו לתת במים עזים, מי ים התלמוד, נתיבה, אך שלשונו קשה ההבנה, וגם כמה פעמים כתב בקיצור מופלג עד שצריך פירוש לפירושו כפי שזה קרה אצל הרבה מהמפרשים, וכבר עמלו הבאים אחריו לפרש דבריו הקצרים ולגלות כוונתו, מהם מי שהבליעו פירוש דבריו בתוך פירושיהם (כמו הפנ"י והצל"ח והיד דוד וכדומה) ומהם מי שבמיוחד חיברו ספרים לפרש דבריו (והם הובאו בתוך החיבור מהרש"א הארוך)... וגם גדולי חכמי ספרד מצאו בדברי המהרש"א ענין לענות בו והשתעשעו בדברי "הרב האשכנזי" כפי שהוא מכונה בדבריהם, לדוגמא יעוין בספר שער המלך, ומכתב מאליהו, וסדר אליהו רבא לר' אליהו אלפנדרי, ותיקון אליהו לר' אליהו גאליפאפה, וביותר בספריו של הר"ש אלגאזי כגון זהב שבא, לחם סתרים תאוה לעינים. ממכתב לספר "מהרש"א הארוך" עמ"ס פסחים, ח"ב

אבי מורי [הגאון רבי שמואל אריה ליב ז"ק, אבד"ק ביאלא] זצ"ל נולד בליטא בעיר הוראדנא בשנת תר"ט [נרשם על ספר א' הזמן אשר נולד ולא ניכר היטב אם תר"ט או תר"י] שלושה שבועות בחודש מנחם אב וכאשר הי' כבר שית הי' ניכר שהוא עילוי גדול, וכאשר הי' כפי החשבון כבן י"ג שנים כתב חידושי תורה אל הרב הגאון רבן של ישראל ר' יוסף שאול הלוי נאטאנזאן זצ"ל מלבוב, ונמצא פעמיים בשו"ת שואל ומשיב באמצע תשובה וז"ל: קבלתי מכתב מהרב ר' שמואל ליב ז"ק והקשה כך וכך, והגאון לא הי' יודע שהוא עלם קטן, ואחר זה כתת רגליו ונסע חוץ למדינה לגאליציא לעיר לבוב ללמוד תורה מהגאון הנ"ל זצ"ל, וכאשר בא אצלו קיבל אותו בסבר פנים יפות וידבר עמו הרבה בחידושי תורה, ולימד אותו איזה חידושים נקראים חידושים לאמיתה של תורה, וגינה לפניו הפלפולים של הבל, גם הדרך הלימוד של חידושי "לשיטתו", רק שיהי' הפלפול בדרך פשט וסברא, גם רמז לו שיהי' נזהר בלימוד מהרש"א, שאמר: מי שאינו לומד מהרש"א אינו מבין פשט בתוס', וא"מ זצ"ל החזיק לו טובה על זה כל ימיו כי מקודם שבא אצלו הי' דרכו לפלפל רק בדרך לשיטתו... "רמזי דחכמתא" (מאנסי תשמ"ב) עמ' ב'

שמעתי עובדא, עוד בימי חייו של ה"חזון איש" זיע"א, שבאחת הישיבות התייגעו בחורי הישיבה בביאור מהרש"א קשה, שאף אחד מלומדי הישיבה לא ירד לסוף דעתו, גם ראשי הישיבה לא הבינו את דברי המהרש"א, עד כדי כך שהיה נראה להם שאין דבריו מכוונים כלל לדברי התוס'. נמנו וגמרו כמה מבחורי הישיבה לרדת לגאון ישראל ה"חזון איש" זיע"א שיפתח עיניהם בכוונת המהרש"א, שלא יהיו דבריו נראים כסותרים את דברי הגמ' והתוס' ח"ו. ואמנם לאחר עיון קצר ראה ה"חזון איש" כי הדברים אכן מוקשי ההבנה, וביקש אותם לתת לו זמן לעיין עד שיזכה להבין את דברי המהרש"א לאשורם. וכידוע אין לשער ולתאר את גיעתו הגדולה של ה"חזון איש" בתורה - הוא נכנס לעומק הסוגיא מראשיתה, עד שכשהגיעו הבחורים אליו בשניה, הכה באצבע צרידה וקרא לעברם: "אנו עמי הארץ" ואין לנו חלילה לתלות בוקי וסריקי בדבריו הקדושים העמוקים מני ים של המהרש"א. הוא הוכיח להם כיצד המהרש"א

למד את סוגיית הגמ' והתוס', וע"פ דבריו הק' האירו דברי הגמ' כשמש בצהריים. וכל לומדי הישיבה התענגו על צוף אמריו של המהרש"א. "ונכתב בספר" (ירושלים תשנ"ט) ח"א, ע' פ"ח

אמר לי מו"ר [הגאון מו"ר זצ"ל] שמרן החזו"א התאונן על שלומדים היום בלי מהרש"א ולא כבשנים עברו שלמדו מהרש"א וממילא ירדו לעומקם של דברים (וכבר האריך בזה מרן זצוק"ל בקובץ אגרות ח"א סי' א'). "ארחות רבינו" (ב"ב תש"ג) ח"א, ע' רנ"ב

מסופר על המהרש"א שהגויים הלשינו עליו שאינו לומד בניט"ל, בלילה הוא כשטייל בבית נפל ספר מהמדף והרים אותו והחזירו לארון, אח"כ נפל עוד פעם ספר והכניסו בחזרה, כשנפל פעם ג', הבין כי זה מהשמים, ופתח את הספר לעיין בו, וברגע זה באו הגויים לבדוק ולראות אם אינו לומד כדי להעליל עליו ועל כל ישראל, וראו שהוא מעיין בספר. "כנסת ישראל" (ירושלים תשנ"ה) ע' שס"ט

שמעתי שהרה"ק רבי מרדכי חיים מסלאנים סיפר שלמהרש"א היו שערות ארוכים, וזאת מאחר שבלמדו קשר שערות ראשו שאם תפול עליו תנומה בעת לימודו ימשכו שערותיו וזה הכאיב לו וכך לא נמנם אלא המשיך בתלמודו. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

עד כמה גדול וקדוש היה רבינו מהרש"א אצל הגה"ק החזו"א זי"ע, אפשר ללמוד ממעשה מופלא ששמעתי, שבאותם הימים אחרי המלחמה היו מגיעים העולים ממדינות שונות לארץ הקודש, והרבה פעמים היו הגויים ששלטו בארץ הקודש מגרשים אותם חזרה ויש שהטביעו האניות במצולות ים רח"ל, ופעם כשבאו באוניה כמה מאות יהודים ממדינת הגר, שלחו שליחים להחזו"א שיתפלל עליהם שיצליחו ויגיעו למחוז חפצם לחיים ולשלום, ואמר החזו"א להשליחים, הנה היהודים הבאים באוניה, מוצאם ממדינת הגר, אשר לומדים תמיד חידושי מהרש"א, א"כ בטוח אני שהגה"ק מהרש"א מתלווה עמהם בדרך נסיעתם, ובודאי לא יארע להם שום נזק ומכשול בס"ד. "שיחות מלוה מלכה" (ב"ב תשס"ט) ח"ג, ע' י"ח

הבעש"ט נבג"מ שיבא את המהרש"א ז"ל למאד בגדול צדקתו עד שאמר שאם היו העולם יודעים מזה היו לוחכים העפר שעל גבי קברו. "שארית ישראל" (ווילעדניק) שער ההתקשרות, דף ח' ע"ב

רביה"ק [כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצוק"ל] היה אז [בעת הנסיעה למז'בוז' שבועות תשנ"ה] על ציונו של המהרש"א הקדוש באוסטראה וליחך בלשונו את העפר שליד קברו כדי לקיים את אמרת קדשו של הבעש"ט הק' שאמר: "כי אם היו הבריות יודעים את קדושתו של המהרש"א הקדוש היו מלחכים את העפר שעל קבורתו". הרב יאיר וינשטוק שליט"א

שמעתי שכ"ק מרן אדמו"ר [מהר"א מבעלזא] זצ"ל אמר לאותם שהיו באים אצלו אודות מחשבות זרות ופניות וכדומה. אמר להם ללמוד גפ"ת עם מהרש"א דייקא, ע"כ. מרשימות הרה"ח ר' לייביל וויינשטאק ז"ל אחד מהצדיקים הקודמים נשאל על סגולה ליראת שמים וענה שאם ילמד כל יום ב' קטעים במהרש"א יזכה לתשובה וליר"ש. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

בעיר אוסטראה בימי המהרש"א היה שם בעת ההוא לומדים מופלגי תורה וחרפים, וארע שנפטר הרב הזקן מעיר הנוכרת... והיו צריכים שמה לרב, ובאו לשם לומדים להראות חריפותם ולדרוש כדי שיקבלום אנשי העיר עליהם לרבנים, וכל פעם שבאו איזה לומדים היו אותן לומדי העיר מקפחין אותם בהלכות עד כי נסעו משם בחרפה ובוז. ובא המהרש"א לשם ואמר להם שידרוש במשנה ראשונה דמסכת קידושין, ואזרו חיל עצמן לומדי העיר ולמדו אותה המשנה ותרץ בה כל פרוקי לקפח גם את המהרש"א בהלכה,

וביום השבת פתח המהרש"א ודרש האשה היא התורה שנקראת אשה בספר משלי, נקנית בשלושה דרכים כלומר מי שהוא רוצה שיקבלוהו לרב נקנה אל אנשי העיר בג' דרכים, בכסף כשנותנין לו כסף ועושיין לו מעמד, בשטר, כשנותנין לו שטר רבנות, ובביאה כשבא ואמר קבלוני לרב נעשה רב, ואמר לו למדן אחד הלא רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה, השיב לו המהרש"א תבא אלי לביתי ואני אשיב לך, ומיד כשהלך הלמדן ששאל לו לביתו נפטר ומת, [ונעשה] רעש גדול בעיר מזאת, והיה שם בעיר איש ואשתו דלא מיתדר להו ולא רצה הבעל לפטור את אשתו בגט פטורין ולא רצה לשבת אתה, והזמינה האשה את בעלה לדין לפני המהרש"א ולא רצה הבעל לציית דינא, ואמר המהרש"א, עתה את המשנה להלן, וקונה את עצמה בשתי דרכים בגט ובמיתת הבעל, אם ירצה הבעל לפוטרה בגט פטורין מה טוב, ובאם לא ימות וכן עלתה להבעל שמת, וכששמעו אנשי העיר בדבר קבלוהו עליהם לרב, זכותו יגן עלינו ועכי"א

"מרגניתא דבי רבנן" (ירושלים תשנ"ט) ע' קע"ד

מקובל כי הגאון הקדוש המהרש"א זיע"א, עשה טבלא ותלאו על ביתו ועליה היה כתוב תיבות אלו: "בחוץ לא ילין גר דלתי לארח אפתח" [איוב לא, לב], ומקובל מיהודים שהרבה שנים עמד הבית הזה עם הטבלא עליה, עד שנת תרמ"ט שאז נשרף הבית. "בפקודין אשיחה" (שיכון-סקווירא תשס"ד) ח"א, ע' שי"ג

סיפר [הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע] ממהרש"א שהיה מחשב בכל שנה עשרו, וכשהיה לו יותר מעשרת אלפים היה מחלק. "אמרי פינחס השלם" (ב"ב תשס"ב) ח"א, ע' תמ"ב

המהרש"א ישב פעם ופניו אל הקיר, ונכנס רב ת"ח אחד ולא פנה אליו, וחשב שאינו רואהו, ובתוך כך נכנס עשיר אחד ונתן לו המהרש"א "שלום עליכם" רחב וקרבהו מאד, ודיברו זמן מה, ואח"כ נפרד העשיר ונסע לדרכו, ושאלו הרב להמהרש"א: מה היא החביבות הגדולה שהראה לעשיר זה, וענהו המהרש"א: כי עשיר זה הינו ניצוץ אחאב מלך ישראל ועבור זאת חילק לו כבוד מלכות ועכשיו בנסעו מכאן יהרג בדרך כי כך הוא תיקונו, כשמוע הרב כל זאת רץ בבהלה אחר העשיר ועכבו בדרך זמן רב, כשבא אל המהרש"א אמר לו (המהרש"א) שגרם למותו של יהודי אחר, מפני שמזיק אחד היה מוכן במקום זה וזה להרוג העובר שם, ובשעה שעכב את העשיר עבר דרך שם יהודי אחר ונהרג. "סיפורי מרן הרמ"ח" ע' רס"ח

שמעתי מהגה"צ אב"ד דק"ק וויעליטשקא יצ"ו, ששמע מזקיניו הה"ק משינאווע זצ"ל שלמהרש"א הי' מנהג שקודם שהלך ללמוד עם בני ישיבתו סגר א"ע על זמן מה בהתבודדות, ותלמידיו חשקו לדעת מה מעשי רבם המהרש"א שם, על כן נתנו לבחור עני כסף שיחביא את עצמו שם בחדר, וכן עשה, וכאשר נכנס המהרש"א הרגיש תיכף שמאור עיניו אין אתו ל"ע (היינו שהתנהג המהרש"א כמו תלמידי האר"י, שכיוון בחדרו איזה יחוד והי' משתמש באור הגנוז), אמנם לא אמר דבר, כי לא רצה לבלבל את המהרש"א, אולם כשרצה המהרש"א לעזוב את החדר, ניגש הבחור אל המהרש"א וקבל לפניו שמאור עיניו אין אתו ל"ע, וצוה לו המהרש"א שיעמוד או ישב על מקום אחד, ועשה המהרש"א עיגול סביבו (אולי הפשט שהלך סביבו), ותיכף הוטב לו. כן שמע הה"ק משינאווע מחו"ז הה"ק בעל ישמח משה, ששמע מהגאון ר' אפרים זלמן מרגליות, ששמע מאותו הבחור (ואני הערתי להגה"צ מוועליטשקא שבוודאי שמע היש"מ דבר זה מזקיניו של ר' אפרים זלמן מרגליות, שהלא ר' אפרים זלמן מרגליות הי' בימי היש"מ). והוסיף הה"ק משינאווע, שלא יהי' חידוש איך אפשר להיות שהמהרש"א נפטר בשנת שצ"ב, ויש רק כמה אנשים עד המהרש"א כנ"ל, כי כל המקור סובב שאברך שמע מזקן. [מפי הה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק. והוסיף: וגם אני שמעתי סיפור זה מהגה"צ מוועליטשקא בימי חורפי, והוא הי' אז בגיל שישים]. "מפיהם ומפי כתבם" (קריית-יואל תשס"ח) ח"ב, ע' ט"ז

סיפור נורא שסיפר בעל ה"חתם סופר" (ומביאו תלמיד הכת"ס הגה"צ ר' עקיבא יוסף שלעזינגער בספר "ברית עולם"): היו היה, בימי המהרש"א, איש אחד רשע מפורסם, אשר הגיע זמנו והלך בדרך כל הארץ, ומת. והלך אחד מתלמידי המהרש"א לעשות מעשה וביזה את המת בפני הרבים, בעת ששכב קודם הקבורה. בלילה ההיא נדדה שנת הבחור הלז, כי בא אליו הנפטר בחלום, ואמר לו להבחור: הריני להזמין אותך לדין תורה לפני הבי"ד של מעלה, על אודות הבזיונות. ויהי בבוקר, ויקץ הבחור ותפעם רוחו, וסיפר את הדבר לאביו, אבל אביו הרגיעו ב"חלומות שוא ידברון" וכו', ונרגע. אך המחזה הזה חזר ונשנה במשך כמה לילות: המת הזמינו שיעמוד עמו לדין תורה בפני בי"ד של מעלה. גמרו אומר לפנות אל רבינו המהרש"א, כדי שיוורם כדת מה לעשות. משבאו אל המהרש"א ציוה להבחור שיבוא ללון בביתו, וציווה לאנשי ביתו, כי כאשר יתעורר הבחור באמצע הלילה מפחד ומבהלה, יודיעוהו ויקראו לו. וכך הווה. באמצע הלילה, נתעורר הבחור מרוב פחד ואימה, ותיכף קראו לו להמהרש"א. ויגש המהרש"א אל מיטת הבחור, ופתח בלשונו לדבר אל המת: מה אתה רוצה ממנו? ענה המת: הוא ביזה אותי, אל המהרש"א: כלום זה אינו מגיע לך, הלא היית רשע גמור כל ימי חיך? ענה המת: אין זה מגיע לי, ולא היית רשע גמור, ועובדא הוי שראיתי פעם יהודי תלמיד חכם ובר אוריין נופל לתוך נהר וכמעט שנטבע, וסיכנתי את חיי והצלתי את חייו, ומני אז נעשינו לריעים ואהובים, עד שעשינו בינינו הסכם ושותפות "יששכר זבולון", ותמכתי ופרנסתי אותו כל ימי חיי. כשבאתי לעולם העליון קיבלו אותי בכבוד מלכים, כראוי לת"ח גדול ולא הזכירו לי כלל את עוונותי, כי המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ועוד שהיה לי חלק גדול בלימוד התורה שלו ויש לי דין של ת"ח, ולכן תובע אני עתה את הבחור לד"ת, כדין המבוזה ת"ח... כששמע זאת המהרש"א ענהו דברים נחרצים: שמע, לאמיתו של דבר יש לך משא כבד של עבירות, אך א"א לתבוע אותך, כי המעשים טובים שעשית עשו מחיצה גדולה בינך לבין הס"מ וכל המקטרגים עליך. אך דע, שעוונותיך לא נמחקו כלל וכלל, ועכשיו רוצה השטן להכשילך, שאתה תגרום שהבחור ימות, ואז יקטרע עליך מדה כנגד מדה: כלומר, אמת הדבר שהצלת, אבל עתה רוצה הנך להמית תלמיד חכם, ודבר זה יבטל ויפיל את המחיצה המגינה עליך, וממילא יפקדו עליך את כל עוונותיך. לכן, אנא, במטותא ממך, אל תעשה מעשה כסיל ואל תאבד עצמך לדעת, ומחול לו, ויערב גם לך!... ואכן נענה לו המת להמהרש"א, ושלוהו הבחור שב על כנו. "עלים לתרופה", תולדות תשנ"ו, עמ' ג'

סיפר מו"ר הגרמ"ד הלוי סאלאווייציק שליט"א: מעשה שהיה אצל המהרש"א, דלמהרש"א זצ"ל היתה ישיבה שהרבה באו ללמוד שם, וכבר היה המקום צר מלהכיל את כל התלמידים הרבים. או אז החליטו בני העיר לבנות בנין גדול ומרווח עבור הישיבה. ואכן קנו מגרש גדול וכו'. ביום הנחת אבן הפינה נאספו כל אנשי העיר למקום, והגבאי הכריז על מכירת האבנים הראשונות של הבנין, והיתה המכירה הזו לטובת הישיבה. היה שם אדם אחד שניגש לגבאי, ולחש לאזנו שברצונו לקנות את הנחת האבן הראשונה, ואפילו שיצטרך לשלם עבור זה כל הון שבעולם, אלא שאין רצונו לעמוד על המקח בפרהסיה לעיני כולם, כדי שלא ידעו את זהותו. ועל כן ברצונו שהגבאי יעלה את המחיר במקומו, כך שאף אחד לא יוכל לדעת מי הקונה. הגבאי הסכים לכך, והתחיל במכירה, עד שלבסוף עלה מחיר הנחת האבן הראשונה, לחמש מאות רובל, שהיה סכום עצום בימים ההם. כל אנשי העיר היו סקרנים לדעת מי קנה את הזכות להניח את האבן הראשונה, אך הגבאי שמר על הבטחתו ולא גילה לאיש את זהות הקונה. וחשבו כל האנשים שכשיגיע זמן "הנחת אבן הפינה" יראו בעיניהם מי הוא אותו אדם. בינתיים הלך הגבאי בלא שירגישו בו, וניגש אל הנדיב הנ"ל, ושאל אותו איך רצונו לעשות את "הנחת אבן הפינה". אמר הלה, כי ברצונו לכבד בזה את המהרש"א, אולם תנאי אחד יש לו והוא שלא יספר הגבאי מי הוא. ואכן כך היה, כשהגיע הזמן

להניח האבן, כל האנשים עמדו תוהים לידע מי הוא אותו האדם, והנה מכריז הגבאי שהמהרש"א מכובד בהנחת אבן הפינה. כולם השתוממו, ועדיין נשאר הדבר סתום, מי הוא אותו אדם שקנה את "הנחת אבן הפינה", וכיבד בזה את המהרש"א זצ"ל. לאחר שהסתיימה כל החגיגה, רצה המהרש"א לדעת מי הוא הנדיב שנדב סכום גדול כ"כ לטובת הישיבה, וביקש מהגבאי שישאל את פי הנדיב אם מוכן הוא עכ"פ שהמהרש"א ידע מי הוא. הגבאי שאל את הנדיב, וכשזה שמע שהמהרש"א בכבודו ובעצמו חפץ לידע מי הוא, הסכים לזה, ובלבד שישאר הדבר בסוד, ולא ידע כך שום אדם חוץ מהמהרש"א. המהרש"א קראו לבינתו, ושם נודע לו מי הוא הנדיב. המהרש"א השתומם מאד למראה האדם שחזרתו לא הוכיחה עליו שאכן גביר גדול הוא. או אז אמר הנדיב למהרש"א, שאכן האמת היא שהוא איננו בעל יכולת גדולה, ונתן בתרומתו זו את כל הרכוש שיש לו. והסיבה שהביאה אותו לכך היא, מכיון שכבר הרבה שנים הוא ואשתו מצפים ומתפללים לה' שיחון אותם בזרע של קיימא, ועדיין לא נענו, ולכן חשב שאולי בזכות מצוה זו שיעשה בסתר, ויכבד את המהרש"א להניח את אבן הפינה לישיבה, יזכהו הקב"ה בזרע של קיימא. כששמע המהרש"א את כל סיפור המעשה, התרגש מאד, ומיד נתן לו את ברכתו, שיזכה שיוולד לו בן זכר, וכשיגדל הילד, גם יזכה לשלוח אותו ללמוד בישיבה זו של המהרש"א. ואכן כך הוה, שלאחר שנה לערך ילדה אשתו של אותו נדיב בן זכר, ונתקיימה ברכת המהרש"א. כשהגיע הנער למצוות הביאו אביו לישיבה של המהרש"א, אך הגבאים לא הסכימו לקבל נער כה צעיר לישיבה. או אז הלך אבי הנער למהרש"א, והזכירו שהוא אותו אדם שקנה בזמנו את "הנחת אבן הפינה" לישיבה, וזהו בנו שנולד לו ע"י ברכתו, ורוצה להכניסו לישיבה כפי שהבטיחו בזמנו המהרש"א. מיד ציוה המהרש"א והכניסו את הנער ללמוד בישיבה... "עובדות והנהגות לבית בריסק" (ירושלים תשנ"ט) ח"א, ע' שט"ו

סיפר פעם מרן מהר"ש מבעלזא: באוסטרהא, מול משכן הקודש, לא רחוק מבית מדרשו של המהרש"א, שבו למד ולימד תורה ברבים, היה מקום טומאה ותיפלה, משכן הסט"א, אשר צלצלי פעמוניה צרמו והחרישו תדירות את אזני תושביה היהודיים. יום וליל לא שבתו, מדי יום ביומו ומדי שבת בשבתו. אך לפלא היה בעיני הכל, את אשר בעת שהרביץ רבינו תורה ברבים, מעולם לא היה נשמע קול הטומאה בבואו אל הקודש! ויהי הדבר לפלא - הן לא יתכן שמתחשבים המה עם רבינו המהרש"א, ומפאת כבודו וכבוד תורתו ישבותו לעת כזאת, דבר יום ביומו? עד שפעם אחת אזרו עוז כמה צורבים מתלמידי המהרש"א, והחליטו לברר פשר הדבר. אחר כמה מעקבים וביוררים העלו בידם גילוי נשגב מאד; הפעמונים פועלים ועושים מלאכתם נאמנה בכל שעות היממה, ואינם שובתים כלל, אך מה? בשעת שיערו של המהרש"א לא היה נשמע קול הקשת הזגין והענבלים אשר בתוך הפעמונים, וכאילו שסיכמו בינותם, להיבלע בבואם אל הקודש, ולא להשמיע קול רעש למען לא להפריע את משנתו של הצדיק... "עלים לתרופה", תולדות תשנ"ו, עמ' ג'

בעיר אוסטרהא סמוך לבית החיים היה בית תיפלה של נוצרים, וכשהיו מלווים את המת היו נושאי המיטה מוכרחים לעבור דרך בית תיפלתם, וכשראו הגוים את המיטה ומלוויה היו מצלצלים בפעמוניהם, וכבר קרה שהמת נחטף ע"י כוחות הטומאה רח"ל. וקודם פטירת המהרש"א שכיהן כרב אב"ד באוסטרהא ציוה שישומו ספר תורה על מיטתו ויעברו דרך שם, וכן עשו לו. כשהגיעו נושאי המיטה לאותו מקום קם המהרש"א ממייטתו ופתח את ספר התורה וקרא הפסוק 'שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא' ופתחה האדמה את פיה והתחיל הבית לשקוע מטה מטה ושני קומות נשתקעו באדמה, ורק הקומה השלישית נשארה, ונתבטלה הטומאה לגמרי. כיום מתגוררים שם יהודים שהורידו משם את כל חפצי

ומשמשי העבודה זרה, וקבעו שם מזוזות כשרות [מרן ז"ל שמע מאחד שראה את פנקס הקהלה בו נכתב כל זה]. "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ח"ג, ע' ק"צ

...יש לציין דרכו של המהרש"א בכמה מקומות שהניח קושייתו באותו מאמר אבל מסיים "ויש ליישב" או "ויש ליישב בדוחק" וסמך על המעיינים שימצאו התירוץ הנכון, ואכן גדולים מרבתינו טרחו למצוא היישוב הנכון לקושייתו, וכנראה חשד בעצמו שרוצה להעמיד דבריו ולפיכך השאיר הענין להמעיינים לחיוב או לשלילה. ובשנת תקנ"ה הדפיסו בברלין שני אחים ה"ר שלמה ב"ר שמואל והר"י ב"ר שמואל היילפרין ספר "הוראת שעה" לתרץ הקושיות שהניח המהרש"א בויש ליישב ובדפוסים האחרונים השמיטו המדפיסים שם האחים המחברים שלא כדת, ראה בעקד הספרים ערך הוראת שעה, והם כותבים בהקדמתם: "הגאון המהרש"א באיזה מקומות הניח קושייתו בויש ליישב וסמך על המעיין ליישב אותה כשיעיין היטב, וראינו כי יש בנ"א שבמקום שהניח המהרש"א בויש ליישב עומדים בעיון רב כדי להשיג כוונתו ואומרים יגענו ומצאנו ולפעמים לא עלתה בידם, וגם מלמדי התלמידים לפעמים מבטלין למודם מתלמידיהם עת רב כדי להבינם כוונת הגאון על נכון, כאשר באמת היתה זאת גם אצלנו וכו', ואמרנו באנו להיות מלמדים ונמצא למדים" ע"כ לשונם בקיצור, ומי שירצה לעמוד על כל דבריהם יעיין בפנים בהקדמתם ובסוף הספר עיי"ש. "עלי תמר" (ת"א תש"מ) ח"ב, עמ' י'

בתחילה לא נתן המהרש"א שם מיוחד לחיבוריו, ואת ספרו על הש"ס הדפיס בשם "חידושי הלכות" בשנת שע"ז, ובשנת שצ"א הדפיס "חידושי אגדות", וכותב רבינו בהקדמה לחידושי ההלכות, שכתב גם חיבור על אגדות הש"ס, וחילק ביניהם זה מזה ולא הדפיסם יחדיו, אולם אח"כ התיישב בדעתו שלא טוב עשה שהפריד אותם, שהרי מצינו בתלמוד בבלי ובתלמוד ירושלמי, שהלכה ואגדה בלולים יחד, ודברי אגדה המה דברים קדושים מאד, ומסוגלים ללימוד מוסר ודברים הרבה, והתחרט על מה שעשה לחלק אותם, אך מכל מקום כותב שקשה להדפיסם ביחד, כי ישנם הרבה דפים שאין בהם דברי אגדה, עכת"ד. אמנם כעבור מאתיים שנה לערך, הדפיסו מחדש את חידושי מהרש"א בעיר מיץ, ושם עשו כרצון רבינו שהדפיסו את חידושי הלכה ואגדה בדף אחד, רק החידושי אגדה כתבו באותיות קטנות יותר להיכר ולסימן, וכיום כבר נתקיים רצונו הטהור של רבינו מהרש"א, והם נדפסים יחד. "שיחות מלוה מלכה" ח"ג, ע' ט"ז

...לא אמנע לרשום מה ששמעתי מת"ח אחד שבואלין היה רגיל הביטוי על בחור חריף באידיש שיש לו "מהרש"א קעפיל" כלומר שמוחו הוא מעין מוחו של המהרש"א בזעיר אנפין. "עלי תמר" ח"ב, עמ' י'

מצוה הבאה בעבירה רבים בדור הזה שמקבצין עושר שלהם שלא באמונה ובחילול השם כגזילת עובד כוכבים, ואח"כ מתנדבים מאותו ממון להיות להם כבוד בכל שנה ולתת להם ברכת מי שברך להיות להם שם ותפארת, ואין זה אלא מצוה הבאה בעבירה. "מהרש"א", חידושי אגדות, כתובות דף ס"ז ע"א

להשאיר לימי זקנה יראה אדם להשאיר לו ממון להסתפק ממנו בזקנותו ואל יתן כל נכסיו לבניו בחייו כדאמרינן בפרק איזהו נשך: קונה לו אדון לעצמו זה הנותן כל נכסיו לבניו בחייו, וק"ל "מהרש"א", חידושי אגדות, נדה דף ס"ה ע"ב

גבאי צדקה מצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה, שהכוכבים משתמשין בין ביום ובין בלילה אבל אינן מאירין רק באפילה בלילה, כן יהיו גבאי צדקה שיפקחו בעסקי העניים בין ביום ובין בלילה, אך לא יתנו לעניים הצדקה בפרהסיא כביום רק יאירו עיניהם בסתר כבלילה כדי שלא יתביישו.

"מהרש"א", חידושי אגדות, בבא בתרא דף ח' ע"ב

אוהב כסף לא ישבע כסף שמעתי דרך צחות בקרא "אוהב כסף לא ישבע כסף", כי היה איש אחד אוהב כסף ביותר וביקש מהא-ל ית' שבכל מה שיגע בו הוא בידו יהיה נעשה כסף, והקב"ה מלא שאלתו, והנה הוא כשבא לאכול לחם נגע בו ידו ונעשה כסף ולא היה לו מה לאכול, וזה שאמר "לא ישבע כסף".

"מהרש"א", חידושי אגדות, בבא בתרא דף כ"ה ע"ב

חש בראשו יעסוק בתורה חש בראשו יעסוק בתורה, ולא קאמר יעסוק בדברי תורה כמו שאנו אומרים בברכת "לעסוק בדברי תורה", ויש ליישב בזה עפ"י מ"ש במס' נדרים: שהדיבור קשה לכאב עינים ולמיחוש הראש, ועל כן אמר גם שאי אפשר לעסוק בדיבור של תורה, שהדיבור קשה לו, מ"מ יעסוק בתורה במחשבתו או במעשה הנוגע לתורה ויהיה לו רפואת הנפש וג"כ רפואה לחולי ראשו. "מהרש"א", חידושי אגדות, שבת דף ס"ז ע"א

שושלת חתן המהר"ל מפראג

הרה"ק רבי נפתלי כץ, בעל "סמיכת חכמים"

יומא דהילולא - כ"ד טבת

הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ זי"ע נולד באוסטריה בשנת ת"כ [ת"ט?] כבכור לאביו האב"ד רבי יצחק כ"ץ. בילדותו כשנתגלו כשרונותיו, מסרו אביו למלמד המפורסם בחריפותו ר' יהושע מלמד מפרעמישלא. סבל מאד כאשר בצעירותו נלקח בשבי הטורים. כשברח מהשבי חזר לשנן את לימודיו במשנה מרץ, עבור כל הזמן שנחסר לו, נשא את בת הרב שמואל שמעלקא ז"ק אב"ד אוסטריה חותנו מינהו כראש ישיבתו הגדולה, וגבאי בית המדרש שבנה שם מכספו. עוד בחיי חותנו נתמנה כראש החברה קדישא, בטרם מלאו לו שלושים נקרא בתמ"ט (ולא בתנ"א) לרבנות פוזנא, על מקום רבי ישעיה הורביץ נכד השל"ה. בתקופת כהונתו בעיר נעשו פרעות ביהודים, ונפטר בנו, בשנת תס"ד נתקבל לרבנות פרנקפורט דמיין, משנפטר האב"ד הרב שמואל ישראל יוסף ב"ר חיים ישעיה, ביום כ"ד טבת תע"א פרצה בביתו שריפה גדולה שכלתה את הרובע היהודי בעיר. הושלך לכלא כשהעלילו עליו בתואנות שונות שגרם לשריפה. טענו שהשתמש בקבלה מעשית, עד מהרה הוכחה צדקתו, והוא שוחרר ממאסרו. אבל בעקבות פרשה זו נאלץ לוותר על משרתו, ולעזוב את העיר. ועבר לפראג לשיבת הגאון רבי דוד אופנהיים זצ"ל, אחר כך היה רב בברעסלא שלוש שנים, בשנת תע"ד עבר לאוסטריה אל בנו האב"ד הגאון רבי בצלאל זצ"ל, אחרי פטירת בנו האב"ד בשנת תע"ו, החליט אחרי שבועות תע"ח לעלות לארץ ישראל שבה קבלוהו כנשיא א"י בצפת. בהגיעו לקושטא נפל למשכב, ונפטר ביום כ"ד טבת תע"ט, חיבר ספרים, פי ישרים, ברכת ה', סמיכת חכמים, קדושה וברכה, שער ההכנה, שער נפתלי בית רחל וכו', זיעועכ"י. "אלף מרגליות" (ירושלים תשנ"ג) ע' 400

הכהן הגדול מאחיו, רבי נפתלי בר' יצחק כץ, בעל סמיכת חכמים, נולד בשנת ת"ט בערך. אביו רבי יצחק היה דרשן בעיר פראג ולובלין, בנו של רבי נפתלי כץ (הראשון) אב"ד לובלין. רבינו היה מגזע קדושים וטהורים, נכד המהר"ל מפראג, יליד אוסטריה המעטירה, בה נולד בשנת ת"ב. בעודו באיבו, בשנת ת"ח נשבה ע"י הטאטארן ועינוהו, ובעזה"ש הצליח להמלט מידם. מאז הקדיש עתותיו ורגעיו לתורה ועבודה, עד שהפך להיות איש קדוש, ידיו רב לו בכל מכמני התורה, ראש המקובלים והגאונים בזמנו. רבינו היה חתנו של רבי שמואל שמעלקא ז"ק, בנו של רבי מאיר ז"ק, ובישיבתו שפתח אלפים ישבו לרגליו, ולימד

ולמד אתם, עד שגדולי וגאוני דורו יצאו מבית מדרשו. ראשית דרכו היה בצעירתו כממלא מקום אבותיו ברבנות אוסטראה.

נוסף על ידיעותיו בנגלה ובנסתר, מקובל היה לפועל ישועות, ורבים פנו אליו לעזר ולרפואות. קמיעותיו היו בדוקים ואתמחא גברא ואיתמחא קמיע, והביאו ישועה לכל הנושאים. ידוע שתוכנם היה "נפתלי הכהן" ותו לא!! בזה שכתב שמו, הביא עזר ותרופה לנוזקים.

מספרים שהגאון החסיד רבי אברהם אביש מפרנקפורט זי"ע, כשהחל רוח ה' לפעמו ולשרות עליו, הראוהו מן השמים שאם ירצה לעבוד את ה', ילך ויראה עבודת הכהן הגדול רבי נפתלי כץ. בבואו אליו ראה את רבינו מוכתר בטו"ת ונר דולק על ראשו, ומקובל שנר דולק על ראשו נראה, להראוי לראות, רק על אחד או שנים בדור. וירא את כל עבודתו בקודש בכל כוחות נפשו. ראה אכילתו שהסתפק בפת במלח ומים במשורה, וגם זה בצמצום כדי חייו. ראתו שוכב על הארץ בלי מצע ואבן מראשותיו. בחצות לילה קם ושר שירות ותשבחות שכתבן בעצמו בשער בית נפתלי בית רחל, עד כלות הנפש עד שכמעט נפשו יצאה בדברו. רבי אביש לקח ממנו לקח לכל ימי חייו איך לעבוד את ה'.

נע ונד היה כל ימיו, כך התחיל לכהן בעיר סטעפין, משם כיהן באוסטרא, עבר לפוזנא, בה שהה וכיהן ט"ו שנים, משם עבר לפרנקפורט, ונהג נשיאותו ברמה. לאחר שבתו ז' שנים, ביום כד טבת תע"א, יצאה אש מביתו ונשרפו כחמש מאות בתים, ומשחשדוהו כי ממנו יצא הלהב כי עוסק בקבלה מעשית, אסרוהו, אך הצליח לברוח. מאז היה נע ונד בעולם, הלך ממקום למקום ולא מצא מנוח באף מקום. עד שעלה בדעתו לעלות לא"י. בהיותו בקושטא חלה, ולפני פטירתו השמיע דברים נפלאים ונשגבים. נפטר בקושטא ביום כ"ד טבת שנת תע"ט זי"ע, שמונה שנים בדיוק מאז פרצה השריפה הגדולה בפרנקפורט.

הוציא לאור כמה ספרים, ביניהם ספרו המפורסם, ועל שמו מוכר ה"ה ספר "סמיכת חכמים" שהנו החלק הראשון של פירושו על מסכת ברכות. בחלק זה מבאר רבינו והולך תחילה וסוף של כל סדרי משנה והקשר למסכתא שלאחריו. החלק השני הנו פירוש על מסכת ברכות אשר קראו "קדושה וברכה". שניהם יחד נקראים בשם "ברכת ה'", ונדפסו בפרנקפורט תס"ד. חיבור נוסף שנשאר הנו ספר פי ישרים, דרשות על מילת "בראשית" על פי פרדס. נדפס בפפד"מ שנת תס"ב. ועוד ספרים שנדפסו ובחלקם נשארו בכתב יד...

הנה גרגיר אחד מדברי תורתו של רבינו [ה"סמיכת חכמים"] זי"ע. חז"ל אמרו: האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה (יומא פ"ד). הענין הוא כי מצות תשובה הוא אחד מתרי"ג מצוות (ראה ספר החינוך פרשת נשא), וצדיק מעיקרו אינו יכול לקיימו, אלא אם כן עושה עבירה לשמה כדי לשוב מיד, וזה מספיקין בידו, כי קיים התרי"ג מצוות. אך אם אומר אחטא ואשוב פעמים, כדי לשוב פעם שניה, הפעם השניה אינה עבירה לשמה, לכן אין מספיקין בידו. ודפח"ח.

השאר אחריו דורות ישרים ומבורכים, בנים וחתנים גדולי תורה. רבותינו לבית בעלזא התייחסו אחריו, כי בנו של המעשה רוקח היה חתנו. האחים הקדושים לבית בעלזא ה"ה מרן הר"א ואחיו הרב מבולגריי זי"ע, בעת הגיעם לא"י עברו כידוע את קושטא, והתפללו על קברו. זיעועכ"א. "פרקים בתולדות ישראל" ח"ב, קי"ב

הגה"ק בעל הסמיכת חכמים כשהי' ילד אמר לילדים מי מקבל על עצמו לזרוק אבן לשר שנסע אז, ואמרו שהוא יזרוק וזרק, ותפסו אותו ורצו לתלות אותו ונתנו אותו ביד שומר להוליכו לעיר המלוכה

כי שם צריכים לאשר התלי' ובאמצע הדרך לנו בבית מרוז יהודי, ושמע שהמלמד לומד עם בני בעל המרוז בסוגיא ואינם יודעים הפירוש ואמר להם הפירוש בבקאות וחריפות וראה בעל הבית שהוא חריף גדול ושאל אותו לאן נוסע והשיב וסיפר כל המעשה מהחל ועד כלה. ואמר בעה"ב לשומר שיתן לו כסף הרבה ויתן לו מהשופט העיר שריפט שהילד מת באמצע הדרך ובוה הצילו והי' בביתו כל הזמן עד שהגיעה בת בעה"ב לפירקה ועשה שידוך עם הבחור. פ"א רצה לראות מה עושה הבחור בחדרו וראה שהוא שוכב בפישוט ידים ורגלים ובוכה שהוא מוכרח לעשות השידוך כי הבעה"ב הצילו, וכן ראה כמה פעמים ולא ראה שום איש בחדרו, ושאל אותו מה הם הבכיות והשיב שאבותיו באים בכל יום מהעולם העליון ואומרים לו שאין זה זיווגו. ואמר הבעה"ב אליו שאינו רוצה לעשות נגד הוריו ועזב השידוך ואח"כ התחתן עם אשה אחרת ונעשה רב בפוזנא, פ"א נסעה אשתו של בעל בית מרוז באמצע הדרך עבר פריץ ולקח אותה לביתו ובעת שיצא לקחה המלבוש שלו ונפלה דרך החלון ובדרך נס ניצולה ובאה לביתה, אבל בעלה לא רצה לגור אתה, והלכו לבעל הסמיכת חכמים וצוה להביא המלבוש ומצאו בו הסכום שהבעה"ב נתן לשומר להצילו. ואמר שהפריץ הזה הי' השומר שלו בעת שנסע אתו לתלות אותו. ותדע שלא הי' כלום רק הסכה הי' שישלמו לך מה שנתת בשביל השומר. "קובץ אליהו" (ירושלים תשמ"ג) ע' קמ"ג, אות תצ"א

הרה"ק רבי נפתלי הגדול ז"ל בעל "סמיכת חכמים" (נ"א מהרה"ק רבי אליעזר רוקח ז"ל מאמסטרדם) פ"א בפורים שלח אליו המלך בעירו שיתפלל בעדו על ענין גדול שהיה זקוק לישועה, והרה"ק אכל ושתה הרבה בשמחה יתירה כראוי לפורים, ונתקבלה תפלתו והיתה הישועה. שלח המלך לחקור למעשיו, ואחרי שבאו אליו שלוחיו וסיפרו לו שאכל ושתה הרבה ושמח מאד, שיגר אחריו ושאלו ע"ז ואמר: אני יודע ומאמין שהישועה היתה לי בזכות תפלתך למעני, אבל הנהגתך היא פליאה בעיני. והשיבו הרה"ק: ביום זה פורים רצון ה' שנהא שרויים בשמחה גדולה ונאכל ונשתה, וכאשר אנו מקיימים ועושים רצונו ית' עושה גם הוא רצונו וממלא כל מה שאנו מבקשים. "דברי שמואל" (סלונים) פורים, ע' ק"ל

מעשה מר' נפתלי כ"ץ זי"ע שהי' בעיר אחת בעשי"ת ונכנסו אצלו נכבדי הקהל וראו שהכינו לפני' סעודה גדולה ונפלא בעיניהם. וא"ל הר"נ זי"ע אני מבין שאתם תמהים הלא עתה עשרת ימי תשובה ואני אוכל ואתם בודאי מתענים. וא"ל כך. והשיב להם הנה הסדר אצלכם כך. אתם קמים בחצות לילה ויש לכם מרירות על גלות השכינה ואח"כ אתם לומדים ונדמה לכם שהטבתם מעט לעשות והוקל על לבבכם כי הלא כבר עשיתם דבר טוב. ואח"כ מתפללים והוקל יותר על לבבכם ואח"כ לומדים ונעשה לבבכם שלימה ואתם חשובים בעיניכם לבעלי עבודה ומעש"ט לכך יש לכם כח להתענות אבל אני כאשר אקום בחצות לבבי נשבר כי רואה באיזה פנים אמרתי תיקון חצות לפני השי"ת צי אזוי דארף איודין פאר נעמין דאס הארץ אויף גלות השכינה ואני רואה אז אויף דעם תיקון חצות דארף איך מאכין א נייעם תיקון חצות ונשבר לבבי מזה מאד, ועל כן אני רץ ללמוד אולי ארפא את לבבי ואחר הלימוד רואה אני הפנים של הלימוד שלי ובאיזה יחוד הלב למדתי וכו' ונעשה נשבר ביותר ואני מתפלל וכו' איז מיר די הארץ זייער צי בראכין על כן מוז איך עסין ואין לי כבר כח להתענות. וד"ל. "כתבי רבי משה מידנר", עמ' כ', אות צ"ד

מהר"ר נפתלי כ"ץ אב"ד בק"ק פוזנא וק"ק פפד"מ, חיבר חידושי ברכות וסמיכת חכמים והיה מקובל מופלא קבלה מעשית ואלקית, וזכה שבניו וחתניו רבנים מופלגים כמ"ש בשער ההכנה ורצה לעלות לארץ ישראל, ובקושטנדינא שנת תע"ט היתה מנוחתו כבוד. "שם הגדולים", מערכת גדולים, ערך נ', אות י"ח

סיפר הסבא קדישא רבי שלמה אליעזר אלפאנדרי זצ"ל כשביקר אצלו הגה"צ בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש זצ"ל בירושלים שהגה"ק הרבי ר' נפתלי כ"ץ זצוק"ל בעל סמיכת חכמים הגיע לקושטא ברצונו לעלות משם לאה"ק, וזקיננו הקדוש (מהר"ח או מהר"י) אלפאנדרי הכירו ויעצו שישאר לגור בקושטא, ובנה בית הכנסת גדולה לו לשמו (שעומדת עד היום שמה) ושמע לעצתו, אח"כ היה להר"נ שם שונאים, ושלח לו זקיננו קסת הסופר וקולמוס בתיבת זהב וגם חרב גדולה של זהב, ואמר שבחרב זה יעמוד נגד שונאיו, ומאז מי שדיבר לנגד הרבי ר' נפתלי דיבור כל דהו מיד נפל לא יוסיף לקום וכל העם שמעו וייראו וישב בנוה שלום (ואח"כ נמסרה החרב להמלך והצליח במלחמותיו שהיה לו אז). "מסעות ירושלים" ע' רע"א

...כרגע ממש חוזר אני מקו"פ [מכ"ק מרן אדמור ה"בית ישראל" מגור זצוק"ל] ושמעתי הרבה. ובאמצע השיחה דברנו ממה דאיתא בגמרא (ראה בר"ר כ יב) בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב 'כתנות עור' באל"ף, 'אור'. וישנם הרבה פירושים, גם על פי קבלה. והגיד שראה באיזה ספר הסבר על פי מה שמפרשים מהגה"ק ר' נפתלי כץ זצ"ה שביקש ממישהו הקצבה כספית לדבר מצוה, והלה סירב לתת כפי שנתבקש, אך מכיון שזה עתה גמר לכתוב ספר תורה, ואם הגה"ק רבי נפתלי ימצא שגיאות, הרי בעד כל שגיאה יתן מאה רו"כ. והיה זה בשבת קודש פרשת ואתחנן-נחמו, ובשעת מנחה כשפתחו לקרא בספר פרשת עקב, ומצא כתוב במקום 'זהיה עקב' 'והיה תכף', כלומר שמצאו שלש שגיאות בבת אחת, ובמוצאי שבת קודש שלם הלה את השלש מאות רו"כ, ואחר כך כשרצו לתקן את השגיאה, מצאו בחזרה כתוב 'זהיה עקב', ולא היתה כל שגיאה. ובזה מסביר הספר הנ"ל את המאמר 'מצאו כתנות עור באל"ף', כלומר, שבאמת לא היתה כל שגיאה, רק היה נראה לעינים 'אור'. "חסיד וישר" (ירושלים תשס"ח) ע' קפ"ג

הרב דקהלה קדושה פולנאה (בעל התולדות) היה לו קמיע מהרב רבי נפתלי כ"ץ בעל סמיכות חכמים, והראה אותו הקמיע להבעל שם טוב, והכיר הבעש"ט בהקמיע שנכתבה בעמדו במקוה ובתענית... "שבחי הבעש"ט השלם" (ירושלים תש"נ) ע' ר"ג

...הבעש"ט הק' זי"ע כשהיה בקושטא בשעה שרצה לעלות לארץ הקודש ולהפגש עם האור החיים הק' לקרב הגאולה שלימה, השתטח על קברו של ה"סמיכת חכמים" (ולא על ציונים אחרים אשר בשם)... כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא שליט"א

כשהבעש"ט זי"ע היה בסטאמבול בא אליו בעל הסמיכות חכמים בחלום ואמר לו שתכף יסע חזרה לחו"ל ולא יסע לא"י שאם לאו ישאר בסטמבול וישבוק שם חיים כמו הוא בעצמו. "קובץ אליהו" ע' קמ"ח, אות תק"ז

להגה"ק ר' נפתלי כץ זצ"ל בעל סמיכת חכמים הי' תלמיד א' ושמו שמשון. ברבות הימים זרחה שמש ההצלחה לשמשון הזה ועלה על גרם המעלות וזכה לעושר וגדולה. פ"א קרה כי רבו עבר דרך עיר מושבו ולא האיר פנים לרבו כיאות ויאמר לו הגאון הנה אי' בשבת דק"ג הכותב שם משמעון כו', ויפלא מאוד בעיני מדוע לא הזכירו שם משמשון, אכן לדעתי הוא יען דידוע כי מסדר המשניות הי' רבי ומכיון שמשמשון שכח את רבי, שכח רבי את שמשון. "אוצר שיחות צדיקים" (לונדון תשנ"ג) ע' רע"ב

שמעתי מהרב דקהילה קדושה פולנאה (בעל התולדות זי"ע) שהרב רבי נפתלי כ"ץ היה בורר לו אשה אחת זקינה שתעשה לו ציצית ונתן לה תמיד בשכרה מטבע זהב שקורין גילדענער, בעד ארבע ציצית כפול שמונה, שלא תפסיק מתחילת הטויה עד הסוף בשום דיבור. "שבחי הבעש"ט" (ירושלים תש"ן) ע' ר"ל

פרשת שופטים תרפ"ז. סווינע מינדע על חוף הים השחור בארץ אשכנז (גרמניה).

בשבת קודש כאשר נכנסו החסידים מהרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע לשתות לחיים, פו"א: שופטים ושופטים תתן לך, נמצאים כאן בארץ אשכנז הרבה יהודים ישרים ונאמנים, אך חסר להם שופטים ושופטים ישרים ונאמנים. ושאל: אם תלמידי הבעש"ט היו בארץ אשכנז. השיב אבי הרה"ק רבי שמואל הלפרין ז"ל: הרי רבי אלימלך והרבי רבי זוסיא. אמר הרה"ק מטשורטקוב: הם לא הלכו (בעת הליכתם בגלות) רק עד הגבול. אמר אבי ז"ל: הרה"ק רבי פנחס בעל ה"הפלאה" (תלמיד הרה"מ ממעזריטש) היה רבה של פרנקפורט. אמר: לכן נשאר עד היום בפרנקפורט יהודים ישרים ונאמנים לה' ותורתו. אמר אבי ז"ל: הגאון הגדול ר' נפתלי כ"ץ (רצ"ל שגם הוא היה רב בגרמניה). אמר הרה"ק מטשורטקוב: זקני החסידים היו אומרים שיש קשר בין שורש נשמתו של הגה"ק רבי נפתלי לשורש נשמתו של זקני הרה"ק מרוזין. גם הגה"ק ר"נ היתה הנהגתו בדרך מלכות. כל יום היה נוסע ליער רכוב כאביר על סוס כאשר חרבו שלופה וכלב רץ אחריו [עיי' שבת ל:]. בהגיעו ליער היה מפשיט מלבושיו ומתישב בין נחילי נמלים עוקצניים, שהיו עוקצים אותו עד שפצעוהו וכלב היה מלקק החבורות. אח"כ היה לובש בגדיו, וחוזר העירה, בחזרתו לביתו הזמין לו השי"ת עוף שהעמיד עצמו על חרבו השלופה, ותפסו הגה"ק.

במצות המלך נאמר (דברים יז, יח) והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת, ודרשינן בגמ' (סנהדרין כא:) כותב לשמו ב' תורות אחת שיוצאת ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בבית גנזיו. והיינו דאין הנהגת המלך בפנים - בבית גנזיו. כהנהגה שיוצא ונכנס עמה כלפי חוץ, בפנים - בלבבו - לבלתי רום "לבבו" מאחיו. ובחוץ - כלפי חוץ, נהוג נשיאותך ברמה מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (כתובות יז:). וזהו שמסיים הכ' "ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל", האותיות מימין ושמאל של "מצוה" הם "מה", אין מה אלא לשון עניויות והיינו דע"י זה הוא מתחבר עם שאר האותיות "צו", ואין "צו" אלא לשון זריזות (תו"כ ר"פ צו). ומאז ששמעתי מפי קדשו דברים הללו, היה לי לפלא גדול בעיני, כי הלא הרבי ר' נפתלי כץ היה עוד בדור שלפני הבעש"ט, ושאלת האדמו"ר זצ"ל, האם היו מתלמידי הבעש"ט בגרמניה? אבל לא עלה על דעתי לשאול את אבי ז"ל על כך מאחר שראיתי שזו היתה כוונת האדמו"ר בשאלתו על תלמידי הבעש"ט. ועתה מצאתי בספר הנדפס מחדש בשם כתבי ר' יאשיא שו"ב לר' יוסף שו"ב מבריסק בעמ"ח ספר מנחת יוסף על שחיטה. בדף רלו (נדפס בירושלים) וז"ל: הריזינער אמר על עצמו שהוא פעם שלישיית בעולם. פעם אחת, הרב ר' נפתלי בעל סמיכת חכמים, ופעם שניה, המגיד הגדול, ועתה בפעם השלישית. וסיפר שני מעשיות מהרב ר' נפתלי. שמעתי מר"ג הנ"ל שהוא שמע כן מהריזינער.

ומצאתי בספר מעגל טוב השלם להרב החיד"א דף 44 (בקושטא ושם נסתלק ר' נפתלי כץ) וראיתי קמיעות וחרב של מהר"ר נפתלי ז"ל דברים נפלאים (היה לו חרב של זהב ושם ה' עליו). "יעב"ץ על מגילת רות" ע' 41 -

הי' אצל הגה"ק ר' נפתלי הגדול ז"ל, שפ"א הזמינו אליו המלך, וכשראתה אותו בת המלך חשקה נפשה בו עד שחלתה מזה, וסבבו המסיבות עד שהיא תשאר אתו לבד בחדר, ונכנסה בלבוש בלתי צנוע והוא ברוב חכמתו וצדקתו שכנע אותם כי לאו בר הכי ואינו שייך לזה, ונצל מהנסיון. והיות וכ"ז הי' פגיעה בכבודו, רצו לפייסו, ואמר שאינו רוצה רק לבוש שלבשה אז. וצוה שיעשו לו מזה תכריכים אחרי פטירתו, שהם יגינו עליו מפני המזיקים. "בית אברהם" (סלונים) וישב, ע' כ"ב

פעם בליל שב"ק כאשר הג"מ רבי נפתלי כץ זצ"ל קידש על היין, נכנס יתוש לתוך כוסו, שאל ממנו משמשו הגאון ר' שמשון ווערטהיימער זצ"ל מווינא, יאמר נא רבינו על מה ולמה נכנס עתה היתוש הזה, אמר לו

הג"מ ר' נפתלי, הלא גמרא מפורשת הוא (שבת ק"ג) פסיעה גסה נוטלת אחת מת"ק מאור עיניו של אדם ומהדר לי' בקידושא דבי שמש, והיות היתוש הזה קופץ כל השבוע, לכן אין די לו להביט בכוס של קידוש, כמוש"כ הרמ"א ז"ל (או"ח סי' רע"א ס"י) שיתן עיניו בכוס של קידוש, רק צריך לטבול את עצמו בכוס של קידוש (מפי הרה"ק מהר"י זצ"ל מפשעווארסק). "מפיהם ומפי כתבם" (קרית-יואל תשס"ח) ח"ב, עמ' ו'

ישנם עד היום משפחות כהונה המתייחסות להגה"ק רבי נפתלי כ"ץ זי"ע, והגם שמבואר בפוסקים שכהן מיוחס הוא רק אם יש עדים שכל הדורות היו כהנים ועשו עבודה אצל המזבח (עיין רמב"ם פ"כ מאיסור"ב ה"ב), וזה לא שייך כיום, אבל כבר כתב זקני בחידושי חתם סופר למסכת כתובות (כה). שבפדיון הבן יפדו אצל משפחות כהונה מפורסמות בישראל עיי"ש. ולכן צאצאי רבי נפתלי כ"ץ שהם בודאי כהנים ממשפחה מפורסמת יש להם חשיבות גדולה מאד. "שיחות מלוה מלכה" (ב"ב תשס"ז) ח"ב, ע' קי"ג

לעלם ולעלמי עלמיה

בגמרא העונה יהא שמייה רבה מברך מובטח לו שהוא בן עולם הבא. נראה לי, משום דאית ביה לעלם ולעלמי עלמיה דמרמז על שני עולמות, וק"ל. "סמיכת חכמים" (ירושלים תשמ"ט) ע' שע"ז

פתוח תפתח

מקובל מהרה"ק ר' נפתלי כ"ץ ז"ל בפי' מאה"כ (דברים טו, ה) פתח תפתח את ירך, מרומז בכפל הלשון, שאם יהודי פותח ידו ולבו לעשות חסד עם אחיו, עי"ז נפתחים לו מן השמים שערי שפע וברכה וממשיך עליו חסדים ורחמים. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל

סמיכות חכמים

על הספר "סמיכות חכמים" אמר איש האלקים קדוש מוהר"ר שלמה הכהן מראדמסק, כי אין ערך גדולת החיבור וערך גדולת המחבר משתווים כלל וכלל כו'. "והרב רבי נפתלי הכהן הגדול אשר היה גדול הדור בדורו, גם אצל בני משה לא נמצא כמוהו, עשה ספר סמיכת חכמים אשר כמעט אי אפשר להסתכל בו, ועל כגון זה נאמר הכל תלוי במזל אפילו ספר" [קסת הסופר לשו"ת מן השמים דף 35]. והדברים צ"ע להבין פשר דבר [ואולי יש לתלות גם בהדפוס וכו'].

ואמנם בדורו היה מגדולי הדור ולוחמי מלחמות ה' כנגד המהרסים והמחרפים כרם ה' צבא-ות ומפיצי רעל ארס הכפירה וכל ימיו כידוע היה נרדף על ידי מחבלים, ומשחר ילדותו היה נרדף על ידי הסט"א כידוע ממאורעותיו, וגם זה שנרדף על ידי הסט"א וכת דיליה מורה על ערך יקר גדולתו, וכידוע בפרט שעל נשמות גבוהים ורמים מתגבר הקליפות לרודפם. ונראה שזה היה הסיבה שהסה"ק של המחבר הוא טמיר ונעלם בהדפסתו, ואינו מפורסם כערך יקר תפארת גדולתו, והוא מהתגברות הסט"א במיוחד עליהם ועל ידי הרדיפות כנגדו וכנגד קדושת דבריהם שחיים וקיימים לעד משורת חיותם... כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא שליט"א

ובחנוני נא בזאת

בהקדמה לספרו "סמיכת חכמים" כתב הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ זי"ע ליישב מה שנשאל אהא דאמרו בתענית (ט) דאע"ג שאסור לנסות את הקב"ה וכדכתיב לא תנסו את ה', מכל מקום גבי מעשר מותר

לנסות אם יתעשר וכדכתיב הביאו את כל המעשר אל בית האוצר וגו' ובחנוני נא בזאת אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די עיי"ש. וקשה דמאי שנא מצות מעשר דשרי לנסות בה משאר מצות שנאמר בהם לא תנסו. והשיב דהנה אמרו חז"ל (אבות פ"א מט"ז) אל תרבה לעשר אומדות, וכן בקידושין (נא). המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין. נמצא שהבא להפריש מעשר מפירותיו צריך שימדוד מתחילה כמה פירות יש לו כדי שלא יעשר מאומד. והנה מבואר בש"ס תענית (ה:) שאין הברכה מצויה לא בדבר השקול ולא בדבר המדוד אלא בדבר הסמוי מן העין. ומעתה יוצא שהמדוד את פירותיו כדי לעשר אי אפשר שתחול ברכה בפירותיו כיון דהוי דבר הנמדד. אולם הקב"ה עושה לו נס גלוי היפוך מן הרגיל, דאע"ג שהוא דבר המדוד ואינו סמוי מן העין מכל מקום שולח ברכה בפירותיו בזכות קיום מצות מעשר. ולכן דוקא במצות מעשר רשאי לנסות, דבשאר מצות אם ינסה ותבוא אליו הברכה, יתכן שיתלה כי כחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, ולא יכיר כי מאת ה' היתה זאת להביא ברכה אל תוך ביתו, ולכן אסור לנסות, אבל במעשר הלא בהכרח יודה כי הברכה היא מאת ה', כי אם לאו שהשי"ת צוה לו את הברכה, היה מן הראוי שלא תחול הברכה על פירותיו מכיון שנמדדו ואינו סמוי מן העין, ולכן דוקא במעשר רשאי לנסות, עכ"ד. "שיחות מלוה מלכה" (ב"ב תשס"ז) ח"ב, ע' קי"ב

הרה"ק רבי יצחק אייזיק כץ

היה מצדיקי תנועת החסידות בדורה השלישי. תלמידו של המגיד ממזריטש. נכד המקובל נפתלי כץ בעל "סמיכת חכמים". בהיותו בן 12 הוסמך על ידי הרב חיים הכהן רפפורט מלובלין להיות אב"ד, ובגיל 13 נשא אשה. היה מגדולי תלמידיו של המגיד ממזריטש. נפטר בן 35 בשנת תקמ"ח. חיבר את הספר "ברית כהונת עולם". מן ההקדמה לספר "ברית כהונת עולם":

הכינה גם חקרה איש חי רב פעלים מקבציאל הגאון האמיתי המפורסם בכל קצוי ארץ החסיד שבכהונה המקובל אלקי רבינו יצחק אייזק כהן צדק זצלה"ה אבד"ק קאריץ ור"מ דאסטרעהא ואב"ד דקלויז דשם, בהגאון מוהר"ר יואל, בהגאון מו"ה יצחק אייזק, בהגאון מו"ה בצלאל, בהגאון האמיתי מאור הגולה מוהר"ד נפתלי בעמ"ח ספר "סמיכת חכמים" ו"שער נפתלי" ו"שער ההכנה", אשר הי' בידי הגאון מהר"נ הנ"ל מגלת יוחסין מצד אביו עד אהרן הכהן הראש. ומצד אמו נכד הגאון הקדוש מהר"ל מפראג בעל המחבר ספר "גור אריה" ו"גבורות ה'" ו"דרך חיים" ו"תפארת ישראל" ו"נתיבות עולם" וכו', שהיה מצאצאי נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה. ומהגאון המובהק מו"ה משה חריף זצ"ל אב"ד דפה שהי' מצאצאי שר התורה עד רש"י ז"ל חוטר התנא האלקי רבן גמליאל הזקן ורבי יוחנן הסנדלר נ"ע. והעלים לתרופה אלו אינה ה' לידי המביא למזבח הדפוס דחלק הראשון מו"ה יואל שור נ"י מלכוב נגד אחי הגאון המחבר, הוא הגאון האמיתי מוהר"ר משלם כ"ץ זצ"ל, מ"מ ומ"צ לעדתו בפה, בעמ"ח ספר "פתחי נדה" ו"גופי הלכות", אשר העלה ואשר הביא המחברת הקודמת לבית הדפוס בשנת רבינ"ו יצח"ק הכה"ן.

הגה"ק רבי פייביש מקרעמניץ, "משנת חכמים"

יומא דהילולא - כ' כסלו

תולדותיו של הגה"ק רבי משולם פייביש מקרעמניץ זי"ע בעל "משנת חכמים" נהירין לנו במקצת מתוך ההסכמות על הספר "משנת חכמים" שקבל המחבר בעצמו, כי בשנת תקי"ח כתב לו המגיד ממזריטש (מובא בגני נסתרות) בענין ספרו משנת חכמים, וכותב מחותני הרה"ג הצדיק וכו' ומזכיר לו ד"ש מבנו חתנו

הבן שעשועים הרה"צ הר' אברהם ומכלתו בתו. ובשנת תקכ"ה בהסכמתו של הגאון בעל נודע ביהודה קורא לו האי סבא יקירא, ובשנת תקמ"ה כותב אליו הר' רפאל אב"ד דק"ק אלטונא בזה"ל "גברא רבא אתי להכא" וכו', ובשנת תקנ"א בהסכמת הגאון הרד"צ מקרעמניץ בעמ"ח מחוקק יהודה כבר כותב עליו המנוח הגאון וכו'.

אביו היה הרה"צ ר' דוב בעריש מקרעמניץ (נודע ממכתב הרב ר' ישראל בערגער אבד"ק קרעמניץ אל הר"ד ראובן הרב ומו"ץ בעיר אוסטולה מו"ל כרם ישראל) **בן הגאון הרה"צ מוה"ר מאיר הלוי הרב בטיקטין**. המפורסם לעמוד התורה והחסד מלומד בנסים ואיש מופת...

זקנו הגה"צ הרמ"ה: הנ"ל היה בן הרה"ק ר' שמואל שמעלקא הלוי איש הורויץ (חתן הר"ר משה מקראקא בהרב הגאון הצדיק המפורסם מו"ה יהושע בעל "מגיני שלמה") אב"ד דק"ק שענדישוב טרני הנקרא "הוכער רבי שמעלקא, בן הגה"ק ר' יהושע הארוך שמסופר עליו שבכל ערב שבת בשעה שהיה לובש בגדי שבת היה מזמר בהתלהבות השיר של שבת שאומרים בשחרית "לא אל אשר שבת מכל המעשים" ונראה גבוה בהרבה מאשר היה בימי החול (עד היום נכדיו יו"ח ממשיכים לזמר בליל שבת בניגון המסורתי זה לזכרון עולם). ועל כן קראוהו ר' יהושע הארוך (נזיר השם), בן הגה"ק ר' פנחס הלוי הורויץ גיסו של הרמ"א זצ"ל וחתנו של הקצין המפורסם ר' יהושע מפרמיסלא בהר"ר שמעלקא מפראג חותנו של המהר"ל מפראג...

הגאון הר' פייביש מקרעמניץ התייחס לגזע המהר"ל מפראג ע"י זקנו הר"ר מאיר הלוי, שהיה חתן הגאון המפורסם מוה"ר מנחם מאניש הכהן כמובא בהקדמת הס' "פנים יפות" עה"ת, בה"ג המפורסם ר' ישעי' כץ דיין בק"ק בראדי. בהגאון המפורסם יצחק כץ ר"מ בלובלין. בהגמ' נפתלי כץ אבד"ק לובלין בהגאון מוה"ר יצחק [כץ] בהר"ש רב בפראג חתן המהר"ל מפראג זצ"ל. וכן התייחס להשר ר' שאול וואהל ע"י זקנתו מרת מייטיל אשתו השניה של הר"מ מטיקטין הנ"ל שהיתה בת הג"מ ר' אפרים זלמן קאצנבלוגען בהג"מ ר' שאול ק"ב אבד"ק פינטשוב בהג"מ משה ק"ב אבד"ק העלמא בהג"מ מאיר וואהל בהג"מ השר ר' שאול וואהל זצ"ל. בהקדמת "משנת חכמים" (ירושלים תשכ"א) ע' 10-

שמעתי ממנו [מהרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ממאגלניצא] ז"ל פעם אחת כשהיה לומד שיעור, השיטה [סוגיית] דאוכל תרומת חמץ בפסח (עיי' פסחים ל"א ע"ב במשנה), ואמר להביא אליו הספר משנת חכמים שיש על שיטה זו, וסיפר אשר הרה"ק מרן מוריני דוב בער (ממעזריטש) ז"ל שאל משמים להגיד לו מי הוא התלמיד חכם שבדור אז, בכדי לשדך עמו וליתן לו בת תלמיד חכם שבדור לבנו הרה"ק המלאך ז"ל, והשיבו לו על הרב הגאון רבי פייבל מקרעמניץ, הוא המחבר בעל משנת חכמים הנ"ל, ואז שלח אליו שרוצה לשדך עמו, וסיפר עוד מזה אשר אין בזכרוני, וכן היה שלקח את בתו לבנו הנ"ל (תולדות הנפלאות, כ"ד ע"א, אות קכ"ג). "השרף הקדוש ממאגלניצא" תשע"ב) ע' קל"ה

הרה"ק ר' משולם פייבוש מקרעמניץ זי"ע היה מחותנו של המגיד ממעזריטש זי"ע, שהיה חותנו של הרה"ק ר' אברהם המלאך בנו של המגיד הגדול. ופעם אחת סיפר נכדו הרה"ק מרוזין זי"ע [שהיה בנו של הרה"ק ר' שלום שכנא מפרוהביטש זי"ע בנו של ר' אברהם המלאך] למחותנו הרה"ק ר' חיים מקוסוב זי"ע [שבנו של התורת חיים ה"ה הרה"ק ר' מענדלי מויז'ניץ היה חתן הרוז'נער] אודות האופן שבו נעשה השידוך בין ב' המחותנים הרה"ק מקרעמניץ והמגיד זי"ע.

ומעשה שהיה כך היה, שהרה"ק מקרעמניץ היה בתחילה מתנגד לחסידות, והיה גאון גדול, ודרכו היתה שבכל פעם שנתקשה לו איזה ענין בלימודו שלא הצליח להבינו כראוי, היה מתענה ג' ימים. ואז נתגלה

לו היישוב. ופעם אחת ארע שלמד איזה ר"ן מוקשה מאוד, ולא הצליח בשום אופן לצאת מסבך הסוגיא. והיות ששמע אודות מרן המגיד ממעזריטש, עלה בדעתו שיסע אליו ושאל אותו פשט בדברי הר"ן. וכך הוה שנסע אל המגיד, ותיכף בהכנסו אמר להמגיד, שמעתי עליכם שקוראים לכם 'דבי', הנה למדתי ר"ן ואני מתקשה בו מאד. והיה אם תתרצוהו אדע שבצדק קוראים לכם רבי, אך אם לא תתרצו אדע דשלא בצדק הוא. ונתן הספר לידי המגיד, ותיכף כאשר ראה המגיד את דברי הר"ן יישבו על אתר. ושמח הרה"ק מקרעמניץ שמחה גדולה, ואמר עכשיו נוכחתי לראות שבצדק הנכם נקראים רבי. וסיים הרוזינער, שמאז נעשה קשר חזק בין ב' הצדיקים הללו, עד שלבסוף נשתדכו ביניהם, שנעשה המלאך חתנו של הרה"ק מקרעמניץ, ומזה יצא אבי הק'.

[וסיפר הרוזינער על עצמו, שבעת שנולד חשב אביו לקרוא את שמו פייבוש, על שם זקינו הק' מקרעמניץ, אלא שארע הדבר שהתינוק הנולד סירב לאכול, עד שלחש אביו לאזניו שיקראו את שמו ישראל, ואז התחיל לאכול. וברבות השנים אמר הרוזינער שנתמזל מזלו שלא קראוהו פייבוש. דהנה נאמר בפסוק (תהילים סח, יט) עלית למרום שבית שב"י. ובתיבת שב"י מרומז כמה נשמות קדושות ששבה משרע"ה עמו מן השמים. והם י'צחק ב'ן ש'למה, האר"ה הק'. י'שראל ב'ן ש'רה, הבעש"ט הק'. והשלישי הוא נשמתו הנרמז בר"ת שב"י י'שראל ב'ן ש'לום. ואילו היה נקרא פייבוש לא היה נכלל בזה.] כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א

זקני הה"צ ר' פייביש קרעמיניצער, חותנו של המלאך הק'. הוא היה כל כך דבוק בתורתו, עד שלא רצה לנסוע על החתונה של חתנו המלאך זי"ע, לבל יצטרך להפסיק מלימודו. פ"א היה לו איזה תוס' מוקשה, ועשה הפסקות תעניתים עד שנודע לו הפשט, ונסע להמגיד ממעזריטש ז"ל ולקח עמו הגמ' עם התוס' שלא להתבטל עצמו לחפש גמ', והמגיד אמר לו תיכף הפשט בלי שום הפסקות. "גנזי ישראל" (טשורטקוב) י"ט כסלו תרע"ג, ע' צ"ח

אספר מעשה אחד מהרה"ק רבי פייבוש מקרעמניץ זי"ע חותנו של המלאך זי"ע, הוא היה מתמיד גדול, ואפי' לשמחת נישואי ילדיו לא הלך, רק בעת נישואי ילדיו היה מתנה שהחופה תהא בחצר ביתו ולפני שהחתן והכלה נכנסו תחת החופה הודיעוהו ויצא לחופה, ולאחריה שב לתלמודו. פעם בנישואי אחד מילדיו באו להודיעו שהחתן והכלה עומדים ליכנס תחת החופה, ופשט את בגדי החול ללבוש בגדי שבת, וכשלבש ה'בעקיטשע' היה השרוול הפוך, והוצרך להוריד ה'בעקיטשע' לסדר השרוול וללבשו מחדש, ובשעה שפשט ולבש הוציא מקרבו אנחה 'אוי, צער גידול בנים'.

כ"ק מרן אדמו"ר מבוהוש שליט"א

זקננו רבי פייביש ז"ל מקרעמניץ חותן המלאך, מחבר ספר משנת חכמים על משניות [נפטר תקל"ד]. הנודע ביהודה כותב עליו בהסכמתו: תנא הוא כמו אחד מהראשונים. ובעודי במדינת פולין שמעתי את טעמו הטוב, כי הוא ממש יחיד באהלות [רבי שאול מאמשטרדם כותב עליו מיום עמדו על דעת תורה לא מש מתוך אהלה ולא פסק פומיה מגרסיה עד שנעשה כמעין המתגבר]. זקני הק' הרוזיני ספר: זקני הר' פייביש ז"ל כאשר היה קשה לו דבר בלימודו ולא הבין היה מתענה וגילו לו מן השמים, זי"ע ועכ"י.

"אהלי יעקב" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' צ"ג

בחצרות רבותינו הק' היה נהוג להאריך בעריכת השלחן הק' ביום י"ט כסלו לתוך הלילה לרגל ההילולא של זקנם הגאון הקדוש רבי פייביש מקרעמניץ חותן המלאך הק' החל ביום כ' כסלו. "אגרות הרה"ק מרוזין" (ירושלים תשס"ג) ח"ג, ע' קל"ד

הרה"ק רבי שמחה זיסל זיו, ה'סבא מקלם'

יומא דהילולא - ח' אב

נולד בשנת ה'תקפ"ד בקלם שבליטא. מראשי תנועת המוסר. יחוס משפחתו מגיע לדוד המלך דרך המהר"ל מפראג, ר' עקיבא איגר, ר' אברהם ברוידא ועוד רבים. עוד בילדותו התבלט בכושר מנהיגותו. מחונן בכישרונות עצומים והפליא את מלמדיו בקושיותיו החריפות. לשקדנותו לא הייתה גבול. הוא הסתגר בחדרו וכמעט לא יצא מפתחו, למעט במקרים דחופים. ישן במשך היממה כשעתיים וחצי כאשר חילק את השינה לחמש פעמים, חצי שעה בכל פעם (כדי שלא לטעום טעם מיתה). בימי השבוע לא היה פושט את בגדיו ולומד כל הלילה. הייתה לו קביעות ללמוד שנים עשרה שעות רצופות. נודעה זהירותו בממון אחרים. הקפיד מאד לבל יתארוהו בתארים. לא נתן לתלמידיו לקום מפניו או לכנותו בתואר 'רב'. הגיע לשליטה גם על הרהורי ליבו והגיע לשליטת מחשבה עצומה עד שהיה נוהג לחזור בערבים על מחשבותיו של כל היום שעבר כדי לבקר אחריהן. גדר על עצמו שלא לאכול מרק פירות במשך כל חייו כאשר הרגיש תאוה יתרה לזה. אף פעם לא הוציא אנחה בנוכחות בני אדם, גם כשהיה חולה מסוכן וסבל מכאבים קשים, כדי לא לגרום צער ואי נעימות לסובביו. פתח בית-מוסר בעיירה זאגר, קובנה. הקים בקלם את בית תלמוד תורה. בשנת ה'תרל"ו הסתבך בית-התלמוד מצד השלטונות, לאחר הלשנות בדבר הסתה והרב מחליץ בקושי רב ובעקבות המקרה נאלץ לשנות את שם משפחתו מברוידא לזיו. בית התלמוד נסגר ונפתח מחדש בעיירה גרובין שב קורלנד, לטביה. נפטר ח' אב ה'תרנ"ח. חי כ-74 שנים. ציונו בקלם.

אביו: ר' ישראל ברוידא. אשתו: בת ר' מרדכי מיוזו מקלם. בנו: ר' נחום זאב זיו (חותנו של ר' אליהו דסלר מח"ס 'מכתב מאליהו'). בנותיו: רחל גיטל (נישאה לר' חיים יצחק זיו), נחמה ליבה הי"ד (נישאה לר' צבי הירש ברוידא). מרבתי: ר' ישראל סלנטר מחולל תנועת המוסר, ממנו למד בקובנה, ר' מרדכי גימפל ברוזינואה. מתלמידיו: ר' אליהו לופיאן (בעל "לב אליהו"), ר' נתן צבי פינקל (ה'סבא מסלבודקה"), ר' ירוחם ליבוביץ (המשגיח ממיר), ר' יחיאל מיכל טיקוצינסקי (בעל "גשר החיים" ומנהלה של ישיבת "עץ חיים"), ר' יעקב משה חרל"פ (בעל "מי מרום"), ר' אהרן בקשט, ר' איסר זלמן מלצר, ר' משה מרדכי אפשטיין, ר' נפתלי טרופ, ר' יוסף יוזל הורוביץ, ר' אליעזר גורדון מטלז, ר' יצחק בלזר מקובנה ועוד.

מספריו: • חכמה ומוסר - בענייני תורה, מוסר ויראה • כתבי הסבא מקלם - חכמה ומוסר.

אמו של רבי שמחה זיסל, הייתה אישה גדולה, ומפורסמת כלמדנית וצדקנית. היא הייתה בקיאה בהלכות עד כדי הוראה ובמיוחד בהלכות נשים. כל ימיה עסקה בצדקה וגמילות חסדים, בתור גבאית צדקה הייתה רגילה לאסוף נדבות בשעת לוויית נפטרים לטובת העניים כפי שנהוג היה בעיירות הקטנות, גם כשנפטרה עליה בתה היחידה, לא שינתה ממנהגה זה והסתובבה בשעת הלוויה עם קופת הצדקה, כשהיא אומרת: "וכי משום שאני שרויה בצער ואבל, צריכים העניים לסבול?".

בספר 'אור דניאל' מובא מעשה שארע עם אבי תנועת המוסר רבי ישראל סלאנטר זצ"ל. היה זה בעת הילוכו בשוק, פנה אליו אחד הסוחרים ושאל: "רבי, כיצד חיים,?" כשכוונתו איך מתפרנסים, אם עוסקים כל העת בתורה הקדושה. השיב לו רבי ישראל: "ואני שואל כיצד מתים,!" כשכוונתו לומר עם איזה מטען רוחני - תורה, מצוות ומעשים טובים, יגיע האדם ביום פקודה! הלך הסוחר כל אותו היום, כששאלתו של רבי ישראל מהדהדת בראשו "כיצד מתים.!" בערב החליט החלטה נחושה - עוזב הוא את מסחרו וטומן עצמו בבית המדרש. אותו סוחר הוא לא אחר מאשר רבי שמחה זיסל 'הסבא מקלם', שהפך לאחד מגדולי תנועת המוסר וראש ישיבת קלם!

פעם ה'סבא מקלם' השתתף בחתונת תלמידו רבי אליהו דוב ליזרוביץ, בעיר לנדברובה. לפני החופה העלה לדיון דבר הלכה על טבעת הקידושין והתלקח ויכוח ער בין הנוכחים, והנה באותו זמן הגיע אל המקום רב העיירה. כאשר נודע לרבי שמחה זיסל, שזהו המרא דאתרא, הפסיק מיד להשתתף בויכוח ההלכתי ולא הוציא כל הזמן הגה מפיו, עד שהתקבל הרושם כאילו אינו כלל בן-תורה. כל זאת מפני חששו שמא יפגע פגיעה כלשהי בכבודו וערכו של הרב.

כאשר היה חולה פנה לחובש. ולמה? לסמוך על 'ביטחון' בלבד, שה' יתברך יעזרהו בלי עזרה מרופא - לא רצה, כי אולי אין בטחונו שלם, ולא ירפאוהו מן השמים. מאידך, להעזר ברופא לא רצה, פן חלילה, ישים מבטחו בו ולא בה' יתברך. לכן מצא פתרון: "חובש". מחד גיסא, הוא עושה את ההשתדלות כדי שלא תבוא רפואתו בדרך "נס", שהרי גם החובש יכול לעשות הרפואה הדרושה, אבל מאידך גיסא, יודעים הבריות שעל "חובש" אי אפשר לסמוך, וצריכים להתפלל לה' שיצליח החובש במלאכתו ויכוון לרפואה האמיתית. [לב אליהו]

רבי שמחה זיסל לא נטל לעצמו אף פרוטה אחת, לא משכר עמלו בגיוס הכספים, וגם לא מכל עבודתו החינוכית בישיבה. פעם כשחזר ממגביותיו מסר לידי הגבאים חצי סיגריה. לתמהונם, סיפר להם שבזמן סיום שליחותו נשארה אצלו חצי סיגריה זו, אשר רק חציה הספיק לעשן בימי מסעותיו על חשבון המוסד. ובכן עתה שסיים כבר המלאכה הוא מחזירה לרשות הגבאים... [תנועת המוסר ח"ב]

עד כמה שהיה דואג לטובת הזולת תעיד העובדה הבאה. פניו של רבינו, זהרו תמיד בימי שבת קדש בהוד קדושת השבת. פעם אחת נבהלו תלמידיו שומעי לקחו לראותו בשבת ככימות החול, וזיו השבת נעלם כליל מעל פניו. כך בליל שבת, ובכל אותה שבת. במוצאי שבת לאחר ההבדלה נאנח הסבא מקלם זצ"ל ואמר: "פרץ סמולנסקין מת) הוא היה מהמשכילים שבדור ההוא, והיה מפורסם בשינאה עיוורת לתורה וללומדיה. (מי יוכל להתבונן ולהכיל צער הנשמה בבואה לעולם האמת ובעומדה בדין"! [עלי שור]

מסופר על הסבא מקלם שרוב ימי חייו היה חולה לב אנוש, אך תמיד חשש, שסיבת חולשתו היא בגלל עצלות. ביומו האחרון כששכב על משכבו מתוך חולשה רבה, סבר כי זו שוב עצלות, ננער ממיטתו, נעל נעלים והתחיל להתהלך בחדר, עד שנוכח לדעת כי באמת אין זו עצלות אלא חולשה אמיתית. שב למיטתו, ותוך כדי חליצת נעליו, נפטר.

מסגולותיו: סגולה לבנים שיקדש את הכלה בטבעת של כסף, עגולה מבפנים ומרובעת בחוץ, מקובל בירושלים עיה"ק, שזו סגולה נפלאה לבנים, אפילו אם הכלה עקרה.

שושלת רש"י - מהרש"ל

ייחוס רש"י עד דוד המלך

הגאון ר' יחיאל היילפרין אב"ד מינסק בעל 'סדר הדורות', שבעצמו היה צאצא של המהרש"ל, ערך ר' יוחנן הסנדלר, כותב: "אני הכותב יחיאל, בידי מגילת יוחסין כתובה, דאבי אמי מזרע דר' יוחנן הסנדלר, וסדר שלשלת היוחסין ממנו רש"י מאור הגולה והגאון מהרש"ל ואבי זקני הנ"ל". ובספר "מעלות היוחסין" לר' אפרים זלמן מרגליות, מביא שושלת מר' יוחנן הסנדלר עד בעל סדר הדורות, אמנם השושלת קטועה ובלתי ברורה בכמה מקומות, והאריכו בזה בכמה ספרים ואין כאן מקומו.

מעיד ר' יוזלמן מזורמייזא, בעל ספר המקנה: "ואני שמעתי עוד מפי זקן אחד פה ק"ק ווירמיישא היה נקרא בשמו משה אנוש, והוא הי' מאוכלי שולחנו של א"א מורי זקני מהור"ר יוחנן לוריא ז"ל מפני שהיה דודו, ושמע אותו זקן מפיו איך שנאבד ממנו ספר יחוסו במלחמה שקורין שווייצר קריג והיה כתוב ורשום בו יחוסו עד ר' יוחנן הסנדלר התנא הנזכר במשנה והיה א"א זקני מצער על אותו ספר כל ימיו יותר על ממנו שנגזל ממנו במלחמה זו והיה קורא עליו חבל על דאבדין ולא משתכחין כך שמעתי פה אל פה מאותו זקן הנ"ל פה ק"ק ווירמיישא, עד כאן לשון א"א יצ"ו בכתב שהשיב להאלוף הנ"ל מארץ לועז".

ר' יוחנן הסנדלר היה תנא מתלמידי ר' עקיבא, וקיבל סמיכה מר' עקיבא בקטנותו. ומקום קבורתו בכפר מירון.

התנא האלוקי רבי יוחנן הסנדלר

יומא דהילולא - כ"ט תמוז

רבי יוחנן הסנדלר, תנא בן הדור הרביעי, יליד אלכסנדריה שבמצרים [ירושלמי חגיגה ג, א]. מקור כינויו 'הסנדלר' אינו ברור. יש אומרים שכונה כך משום שהיה מייצר סנדלים [ערוך וסדר הדורות], ויש אומרים מפני שהיה נוקב מרגליות [יוחסין], אך יתכן גם שמקור הכינוי הוא בכך שנולד באלכסנדריה. תלמידו של רבי עקיבא [ברכות כב, א], והיה אחד משבעת תלמידיו האחרונים שמילאו את ארץ ישראל בתורה [קה"ר יא, י]. על קשריו עם רבו הוא מעיד בויכוח עם רבי מאיר: "שימשי את רבי עקיבא עומדות מה שלא שימשתו יושבות" [ירושלמי חגיגה ג, ה]. היה אחד משלושת החכמים שביקשו לעזוב את ארץ ישראל בכדי ללמוד אצל רבי יהודה בן בתירא בניצבין, אך נמלכו בדעתם וחזרו, מפני ש"שיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה" [ספרי דברים פיסקא פ].

אמרתיו: רבי יוחנן הסנדלר אומר: כל כנסיה שהיא לשם שמים – סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים – אין סופה להתקיים" [משנה אבות ד, ד]. "האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר, לאחר שתתגיירי, לאחר שאשתחרר, לאחר שתשתחררי, לאחר שימות בעליך, לאחר שתמות אחותיך, לאחר שיחלוץ לך יבמך... רבי יוחנן הסנדלר אומר: אינה מקודשת... ומה טעם אמרו אינה מקודשת? משום איבה" [קידושין סג, א].

עובדות והנהגות

בזמן גזירות השמד, כאשר שהה רבי עקיבא בבית האסורים, עשה רבי יוחנן את עצמו כרוכל שמכריז על סחורתו, ובתוך דבריו הבליע שאלה הלכתית, עליה ענה רבי עקיבא אף הוא כמתעניין בסחורה המוצעת [ירושלמי יבמות יב, ה].

גדולים צדיקים במיתתם. ניסים ונפלאות על קברו

הנה אצל זה הקבר יש מערה קטנה, והיה הגוי בעל השדה שהמערה הוזה היא בתוך שדהו, היה רועה צאנו בתוך השדה כל היום, ובלילה היה מכניסם לתוך זה המערה, והיה מפקיד עליהם נערו משרתו שישמרם כל הלילה. פעם אחד בא בבקר, ומצא את צאנו אצל המערה, ואין הנער משרתו אתם לשומרם. ויקצוף מאד על הנער. ויהי כי לא אחר הנער לבוא לפקוד את צאנו והנה אדוניו עומד עליהם וחמתו בערה בו, ויתחלחל הנער מאד, ולדעת מה זה ועל מה זה ככה גדול חרון אף אדוניו. עודנו משתומם על מראה כעס אדוניו, והנה אדוניו צעק עליו בקול מר צורח, ויחל להכותו מכות מוות כמו רוצח, ויאמר לו הלא אתה בן נעוות המרדות, בן בליעל, מדוע הלכת אחר תאוות לבך הרע ועל מי נטשת מעט הצאן, אולי נגנבה שה אחד מן המתים, כי אתה אותך הרגתי ונתחתך לנתחים. ויען לו הנער במענה רך, מדוע ידבר אדוני כדברים האלה, הלא גם אנכי יראתי להניח את הצאן בשדה לבדנה, כי אם הנחתי בתוך המערה של הצדיק הלזה ובודאי ישמרו. ויהי כשמוע אדוניו את הדברים האלה ויוסף להכותו, והתחיל לדבר סרה נגד כבוד הצדיק, כדבר אחד הנבלים, והתחיל לקלל את התנא הצדיק הנ"ל, ולחרף ולגדף אותו. עודנו מדבר על ה' ועל משיחו, ויהפוך ה' את פניו וצווארו לאחוריו, וערפו נהפך לפנים, ונעשה אלם לא יפתח פיו, ונפל ארצה ולא יכול לעמוד על רגליו עוד. ויהי כראות הנער את כל זאת, ויחרד חרדה גדולה. וימהר וילך להגיד לבני הכפר, ויתקבצו כולם כאחד לראות המאורע, וישתוממו על המראה עד מאד, כי לא ידעו מה סיבתו. ויספר להם הנער את כל הקורות אותו, ויענו כולם כאחד, ה' הצדיק והוא הרשע, ונשא את עוונו כי פגע בכבוד הצדיק הקבור פה. ועתה נלכה נקריבה קרבן לכבוד הצדיק (כי כן דרכם עד היום להקריב קרבן על כל דבר מקרה וקורין אותו 'קורבאן'), אולי יעתר לנו. וימהרו ויקחו שה אחד מן הצאן, ויקריבוהו קרבן לכבוד הצדיק, ויעתר להם הצדיק, ונרפא הגוי הנ"ל, אך לא היה לו רפואה שלימה, כי נשאר בעל מום, וידר נדר הגוי הנזכר שמהיום ההוא והלאה יכבד להצדיק הוזה בכבוד גדול, וידליק נר של שמן זית בתוך המערה על קברו, וכן עשה. ויהי היום וילך הגוי לבקר בתוך המערה אם הנר דולק שם כל הלילה, וימצא כי נכבה הנר והשמן זית שתתה חיה אחת, וישנה וישלש שנים שלש לילות וימצא כדברים האלה. וידבר הגוי בינו לבין עצמו עם הצדיק, הלא אם צדיק אתה, מדוע לא תשמור את השמן זית אשר אני מדליק לכבודך, שלא ישתוהו חיות השדה. ויהי ממחרת וידליק הגוי גם בלילה ההוא את הנר של שמן זית והלך לו לדרכו לביתו, ובחצות הלילה קם משנתו וילך לראות אם עדיין דולק הנר, והחיה רעה הנ"ל באתה לפי תומה כדרכה בכל לילה לשתות השמן זית מן הנר, ובבואה לתוך המערה ותסגר פיה בל כלה לפתוח ולשתות. וימצאה הגוי עומדת אצל השמן זית ובלתי יכולה לברוח משם, ויקם עליה ויהרוג אותה. אז האמין הגוי באמונה שלימה כי הצדיק הוזה הוא איש אלקים קדוש וישם לו חוק, כל דבר אשר היה מתיירא שלא יגנבוהו בלילה, היה מטמין בתוך מערת הצדיק הלזה. ויהי היום ויקצור הגוי את הטיטון (טאבאק) הגדל בתוך שדהו ויטמיןם בתוך המערה הנזכרת, ויבקש להצדיק שישמור לו זה הטאבאק בלילה מן הגנבים. ויהי בלילה ויבואו שלשה שודדי לילה לגנוב הטאבאק, ויהי כאשר מלאו את כליהם הגנבים עם הטאבאק, וימהרו להמלט על נפשם והנה אינם יכולים לזוז רגליהם לצאת מתוך המערה ונעשו כאבני דומם. ויבינו כי זכות הצדיק גרמה להם, והריקו את כליהם

השנים אז הלכו להם, והשלישי גם בהריקו כל אשר גנב, ובכל זאת אינו יכול לברוח משם, (כי לא ידע אשר נשאר מעט מן המעט בטלאי בגדיו), ויחרד חרדה גדולה עד מאד בלתי יודע ליתן עצות לנפשו מה זה היה לו. ויהי בבקר ויבוא הגוי לראות הטאבאק, וימצא אחד עומד עליו ואינו יכול לזוז משם, והתחיל לבכות לפני הגוי ויתודה אליו את חטאתו, ויאמר לו מדוע זה עווני גדול מנשוא יותר מחטאת חברי, שגם הם גנבו כמוני כמוהם, והמה בהחזירים הגניבה הלכו להם, ואנכי גם אם השבתי את הגזילה ומ"מ איני יכול לזוז מכאן. ויצחק הגוי הנ"ל ויאמר לו: הלא תחפש בבגדיך ובטלאיך לילך מכאן, ויבוקש הדבר וימצא מעט מטאבאק בין טלאי בגדיו והחזיר את הכל אז הלך לו. ומהיום ההוא והלאה כיבד הגוי להצדיק בכבוד גדול, והיה מניח ליהודים לדרוס בתוך שדהו, כדי להתפלל על קבר הצדיק הנ"ל וכן עד היום זי"ע ועל כל ישראל אמן. [חיבת ירושלים]

החיד"א ערך רש"ל, הביא מדפוס חדש של שו"ת המהרש"ל (שנדפס ע"י נכדו של בעל סדר הדורות), שר' יוחנן הסנדלר הוא דור ד' לרבן גמליאל הזקן.

ובספר 'ענף עץ אבות' (קראקא תרס"ג) ע' סה: וקבלה, כי רש"י היה דור ל"ג להתנא ר' יוחנן הסנדלר, דור ד' לרבן גמליאל הזקן בן שמעון הנשיא בן הלל הזקן, מגזע שפטיה בן אביטל, מבני דוד המלך.

תנאים ממשפחת דוד המלך: הלל הזקן, בנו שמעון הנשיא, בנו רבן גמליאל הזקן, בנו רבן שמעון בן גמליאל הרוג מלכות הי"ד, בנו רבן גמליאל דיבנה, רבן שמעון השלישי, רבי יהודה נשיא, רבן יהודה נשיאה, הלל הנשיא בנו.

התנא האלוקי הלל הזקן

הלל הזקן, נשיא ישראל כמאה שנה לפני חורבן בית שני וראש שושלת הנשיאים לבית הלל. הלל ושמאי היו הזוג האחרון מחמשת הזוגות שהעבירו את התורה מאנשי כנסת הגדולה, אחריהם החלה תקופת התנאים. את תורתם קיבלו הלל ושמאי מהזוג שקדם להם, שמעיה ואבטליון [אבות א, יב]. הלל שימש כנשיא, ושמאי אב בית דין [חגיגה טז, א-ב].

על מינויו של הלל לנשיא נכתב, שכאשר נתעלמה הלכה מבני בתירא על פסח שדוחה שבת, והלל אמרה, עמדו ומינוהו לנשיא [פסחים סו, א]. "ולמה נתעלמה מהם הלכה? ליתן גדולה להלל" [סדר הדורות].

הלל חידש את לימוד התורה, בדומה לעזרא שחידש את לימודה בראשונה: "שבתחילה, כשנשתכחה תורה מישראל, עלה עזרא מבבל ויסדה. חזרה ונשתכחה, עלה הלל הבבלי ויסדה" [סוכה כ, א]. תיקן את תקנת ה'פרוזבול'. משמעות התקנה היא שניתן להעביר חובות לבית הדין, וממילא לא חל עליהם חוק השמיטה הקובע שכל ההלוואות בטלות בסוף השנה השביעית. התקנה נועדה לסייע לעניים, שהתקשו לקבל הלוואות כשהתקרבה שנת השמיטה.

"אמרו עליו על הלל שלא עזב דברי חכמה שלא למדה, אפילו כל הלשונות, אפילו שיחת הרים וגבעות ובקעות, שיחת עצים ועשבים, שיחת חיות ובהמות, שיחת שדים ומשלות – הכל למד. כל כך למה? משום [ישעיה מב, כא]: 'ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר'" [מסכתות קטנות מסכת סופרים פרק טז הלכה ז].

על תלמידיו נאמר: "שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן. שלושים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו, ושלושים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון. עשרים בינונים, גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולם רבן יוחנן בן זכאי" (סוכה כח, א). יש להוסיף את דברי הריטב"א שם בשם הירושלמי שאף אצל הלל היה כל עוף שפורח עליו נשרף כאצל תלמידו, ואף יותר מזה, שאצל הלל אף הפורח חוץ לד' אמותיו היה נשרף.

חי מאה ועשרים שנה: "הלל הזקן עלה מבבל בן ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה ופירנס את ישראל ארבעים שנה" (ספרי דברים פסקא שנו).

אמרותיו

"הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" [אבות א, יב]. "אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי" [אבות א, יד]. "הלל אומר: אל תפרוש מן הציבור, ואל תאמן בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע, ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה" [אבות ב, ד].

"הלל הזקן אומר: בשעת מכנסין – פזר, בשעת מפזרין – כנס. בשעה שאתה רואה שהתורה חביבה על כל ישראל והכל שמחין בה – את תהי מפזר בה, שנאמר [משלי יא, כד]: 'יש מפזר ונוסף עוד'. בשעה שאתה רואה שהתורה משתכחת מישראל ואין הכל משגיחין עליה – את הוי מכנס בה, שנאמר [תהלים קיט, קכו]: 'עת לעשות לה'" [תוספתא ברכות ו, כד].

"אמרו עליו על שמאי הזקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה אומר: זו לשבת. מצא אחרת נאה הימנה – מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו, שכל מעשיו לשם שמים. שנאמר ברוך ה' יום יום" [ביצה טז, א].

"אמרו עליו על הלל הזקן כשהיה שמח בשמחת בית השואבה אמר כן: אם אני כאן – הכל כאן, ואם איני כאן – מי כאן. הוא היה אומר כן: למקום שאני אוהב שם רגלי מוליכות אותי, אם תבא אל ביתי – אני אבא אל ביתך, אם אתה לא תבא אל ביתי – אני לא אבא אל ביתך" [סוכה נג, א].

עובדות והנהגות

"תנו רבנן: עני ועשיר ורשע באין לדין, לעני אומרים לו, מפני מה לא עסקת בתורה? אם אומר עני הייתי וטרוד במזונותי, אומרים לו: כלום עני היית יותר מהלל? – אמרו עליו על הלל הזקן שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרפעיק. חציו היה נותן לשומר בית המדרש, וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו. פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס. עלה ונתלה וישב על פי ארובה כדי שישמע דברי אלקים חיים מפי שמעיה ואבטליון. אמרו, אותו היום ערב שבת היה ותקופת טבת היתה, וירד עליו שלג מן השמים. כשעלה עמוד השחר, אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר, והיום אפל, שמא יום המעונן הוא? הציצו עיניהן וראו דמות אדם בארובה. עלו ומצאו עליו רום שלוש אמות שלג. פרקוהו והרחיצוהו וסכוהו והושיבוהו כנגד המדורה. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת" [יומא לה, ב].

פעם, בערב שבת אחד, התערבו ביניהם שני אנשים, ואמרו: כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ארבע מאות זוז. הלך אחד מהם, עבר על פתח ביתו של הלל, ואמר: מי כאן הלל, מי כאן הלל? התעטף הלל, יצא אל האיש, ואמר לו: בני, מה אתה מבקש? שאל אותו האיש: מפני מה ראשיתך של בבליים סגלגלות? ענה לו הלל: בני, שאלה גדולה שאלת, מפני שאין להם חיות פקחות. וכך הלך האיש וחזר כמה וכמה פעמים, ובכל פעם התעטף הלל, יצא לקראתו וענה לו על שאלותיו. בסופו של דבר שאלו האיש: אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל? אמר לו: הן. אמר לו: אם אתה הוא, לא ירבו כמותך בישראל. אמר לו: בני, מפני מה? אמר לו: מפני שאבדתי על ידך ארבע מאות זוז. אמר לו: הוי זהיר ברוחך. כדאי הוא הלל שתאבד על ידו ארבע מאות זוז וארבע מאות זוז – והלל לא יקפיד [שבת ל, ב – לא, א].

“לא יהא אדם קפדן בתוך סעודה. ומעשה בהלל הזקן שעשה סעודה לאדם אחד, ובא עני ועמד על פתחו. אמר לאשתו, אשה אני צריך להכניס, ואין לי פרנסה כלום. נטלה אשתו של הלל כל הסעודה ההיא, ונתנה לו, ואחר כך לשה עיסה אחרת, ובשלה אילפס אחר, ובאת והניחה לפניהם. אמר לה [הלל]: בתי, מפני מה לא הבאת לנו מיד? סחה לו כל אותו המעשה. אמר לה: בתי, אף אני לא דנתי אותך לכף חובה אלא לכף זכות, שכל המעשים שעשית לא עשית אלא לשם שמים” [מסכת דרך ארץ, פרקי בן עזאי ד, ב].

“אמרו עליו על הלל הזקן, שלקח לעני בן טובים אחד סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. פעם אחת לא מצא עבד לרוץ לפניו, ורץ לפניו שלושה מילין” [כתובות סז, ב].

“פעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ביריחו. נתנה עליהן בת קול מן השמים ואמרה: יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה שכינה עליו, אלא שאין דורו ראוי לכך – נתנו עיניהם בהלל הזקן. וכשמת הספידוהו: הי חסיד, הי עני, תלמידו של עזרא” [סוטה מח, ב].

עולי הרגל ומקורות

מקום מנוחתו במירון, אך הדעות חלוקות באשר לשאלה מי קבור עמו שם. התנא האלוקי שמעון בן הלל היה נשיא הסנהדרין, כחמישים שנה לפני חורבן בית המקדש השני. היה בנו של הלל הזקן, והמשיך אותו כנשיא הסנהדרין. אחריו התמנה בנו, רבן גמליאל הזקן, לנשיא תחתיו.

לא ידוע עליו דבר, למעט ממקור אחד, שבו התלמוד (בבלי, שבת טו ע"א) מביא ברייתא בוז הלשון: “הלל ושמעון, גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה”. התנא מונה בברייתא זו את הנשיאים ב-100 השנים שלפני החורבן (תפקיד שעבר מאב לבן): הלל הזקן, שמעון בנו, רבן גמליאל הזקן ורבן שמעון בן גמליאל הזקן.

הרמב"ם, בהקדמתו למשנה תורה, מזכיר אותו כחלק משלשלת מסירת התורה, כמי שקיבל מהלל ובית דינו יחד עם רבן יוחנן בן זכאי.

התנא האלוקי רבן גמליאל הזקן

נכדו של הלל (שבת טו:א). הכינוי “הזקן” – להבדילו מנכדו רבן גמליאל דיבנה. היה הראשון שנקרא “רבן” – תואר הנשיאים.

עמד בראש בית הלל. תיקן תקנות להגנת הנשים: משיאין את האישה שמת בעלה על פי עד אחד (משנה יבמות טז:). אין לבעל המגרש את אשתו רשות לבטל את הגט בבית דין אחר (משנה גטין ד:ב-ג).

תקנה נוספת: מצד הדין מותר לעדים לחלל את השבת כדי לעלות ולהעיד, אבל בירושלים הם היו מתכנסים בחצר בית יעזק, ולא זוו משם כל היום. התקין רבן גמליאל הזקן שיהא מותר להם ללכת אלפים אמה לכל צד. וכן מילדת הבאה ליילד, וכן כל מי שבא להציל נפש ויצא מן התחום, מותר לו ללכת אלפים אמה (משנה ר"ה ב:ה).

יש תיאור שהוא יושב על גבי מעלה בהר הבית ומכתיב מכתבים ליוחנן סופרו: לבני גליל העליון וגליל התחתון, לבני הדרום, ולבני גלות בבל, מדי ושאר כל גלויות ישראל. נושאי המכתבים הם ענייני מעשרות. והודעה בדבר עיבור השנה, שהוסיף על השנה שלוששים יום (סנהדרין יא:ב).

פעם אחת אמד על גבי מעלה בהר הבית, והביאו לפניו תרגום של ספר איוב. אמר לבנאי: שקעהו תחת הנדבך (שבת קטו:א).

ושוב היה מטייל בהר הבית, וראה אישה אחת גויה נאה, וברך עליה את הברכה "שכך לו בריות נאות בעולמו" (ירושלמי ע"ז א:ט).

כדייו בשבתו היה מקומו בלשכת הגזית. לשם היו עולים לשאול תורה מפיו (משנה פאה ב:ו).

נזהר היה מאוד בענייני טומאה וטהרה. וכשהשיא את בתו לשמעון בן נתנאל הכוהן, שלא היה נזוהר כל כך, פסק עמו שלא תעשה טהרות על גביו (תוספתא ע"ז ג:י). משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה, ומתה טהרה ופרישות (משנה סוטה ט:ט).

התנא האלוקי רבן שמעון בן גמליאל הרוג מלכות הי"ד

יומא דהילולא - כ"ה סיון

רבן שמעון בן גמליאל הראשון תנא היה, ונשיא רביעי מבית הלל, והוא האחרון שנהג נשיאותו לפני הבית. בנו ותלמידו של רבן גמליאל הזקן ומעשרה הרוגי מלכות.

אמרותיו

"כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה. ולא המדרש הוא העיקר אלא המעשה. וכל המרבה דברים מביא חטא" [אבות א, יז, ראה שם בתוס' יו"ט].

"אמר רבי שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים" [תענית ל, ב].

עובדות והנהגות

בעקבות הכבוד הרב שנהג דמה בן נתינה באביו, אמר רבן שמעון בן גמליאל: "לא כיבד בריה את אבותיו כמו אני את אבותי, ומצאתי שכיבד עשיו לאביו יותר ממני, כיצד? הייתי משמש את אבי בכלים צואים [= בגדים מלוכלכים], וכשהייתי הולך לשוק הייתי משליך אותן הכלים, ולובש כלים נאים ויוצא בהן. אבל עשיו לא היה עושה כן, אלא אותן כלים שהיה לובש ומשמש בהן את אביו הן מעולים" [מדרש רבה דברים א, טו; כריתות א, ז].

“אמרו עליו על רבן שמעון בן גמליאל, כשהיה שמח שמחת בית השואבה, היה נוטל שמונה אבוקות של אור, וזורק אחת ונוטל אחת ואין נוגעות זו בזו. וכשהוא משתחוהו נועץ שני גודליו בארץ ושוחה, ונושק את הרצפה וזוקף, ואין כל בריה יכולה לעשות כן [רש״י: בדורו של רבן שמעון לא היה אחד מעומדי עזרה יכול לעשות כן], וזו היא קידה” [סוכה נג, א].

על מותו מסופר: “נכנס הקיסר וכל גדולי רומי אחריו, אמר להם מי יהרג תחילה? ענה ר’ שמעון בן גמליאל: אני נשיא בן נשיא, מזרעו של דוד מלך ישראל עליו השלום, אני אהרג תחילה. ענה ר’ ישמעאל כהן גדול ואמר: אני כהן גדול בן כהן גדול, מזרעו של אהרן הכהן, אני אהרג תחילה ואל אראה במיתת חברי. אמר הקיסר: זה אומר אני אהרג תחילה וזה אמר אני אהרג תחילה, אם כן, הפילו גורלות ביניהם. ויפול הגורל על רבן שמעון בן גמליאל, וציוה הקיסר לחתוך את ראשו תחילה, וחתכוהו” [מדרש אלה אזכרה (אוצר המדרשים – אייזנשטיין)]

“שנו רבותינו: כשנהרג רבן שמעון ורבי ישמעאל, אמר להם ר’ עקיבא לתלמידיו: התקינו עצמכם לפורענות. שאילו טובה עתידה לבא בדורנו, לא היו מקבלים (אלא) רבי ישמעאל ורבן שמעון. ועכשיו, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שפורענות גדולה עתידה לבוא בדורנו, ונסתלקו אלו מבינותינו, לקיים מה שנאמר [ישעיהו נז, א]: ‘הצדיק אבד ואין איש שם על לב’” [ילקוט שמעוני ישעיהו תפו]. מקום מנוחתו בכפר כנא חיבת ירושלים.

התנא האלוקי רבן גמליאל דיבנה, הנשיא - חותם המשנה

יומא דהילולא - י"ח סיון

אחרי חורבן המקדש ואובדן מוסדות השלטון והמשפט, הוביל רבן גמליאל בעוז ובענווה את שיקום העולם היהודי תחת שלטון רומא. הוא ריכז בידיו מחדש את סמכויות ההנהגה, פעל בתקיפות להכרעה במחלוקות הלכתיות, ונטל חלק מרכזי בעיצוב עולם המצוות בעידן נטול מקדש.

כל חייו פעל רבן גמליאל מתוך תחושת שליחות עמוקה, ובנחישות אשר הובילה לא פעם להתנגשויות בינו ובין חכמים אחרים. הוא העיד על עצמו: “גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא, אלא כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל”. עם זאת במישור האישי הוא מתואר כאדם רחום ורגיש לבריות, והגמרא (סנהדרין ק”ד) מספרת כי כאשר נפטר בנה של שכנתו, “והייתה בוכה עליו בלילה. שמע רבן גמליאל קולה ובכה כנגדה, עד שנשרו ריסי עיניו”.

רבן גמליאל היה נשיא ישראל, תנא, וצאצאו של הלל הזקן. הוא היה בנו של רבן שמעון בן גמליאל הזקן נשיא ישראל. למרות שתקופה מסוימת שימש בתפקיד הנשיאות רבן יוחנן בן זכאי, לאחר שהרומאים שהרגו את רשב”ג הראשון אסרו על בנו להמשיך את הנשיאות, הוא מסר את הנשיאות לידי רבן גמליאל מיד כאשר הדבר התאפשר.

כאשר בסוגיית תנורו של עכנאי רבי אליעזר לא קיבל את דעתם של הרוב, גם כעבור דיון ארוך וממושך, הוא גזר עליו חרם. אשתו של רבי אליעזר, אימא שלום, הייתה שומרת עליו שלא יפול על פניו בנפילת

אפים, מכיון שחששה מתוצאות איומות שיגרמו מתפילת נפילת אפים, ואכן כאשר פעם אחת לא השגיחה עליו מכיון שחשבה שהוא ראש חודש, הוא נפל על פניו, ורבן גמליאל אחיה נפטר. קברו של רבן גמליאל נמצא בסמוך לעיר יבנה.

התנא האלוקי רבן שמעון השלישי

רבן שמעון בן גמליאל השני תנא היה, נשיא שישי לבית הלל, בנו של רבן גמליאל דיבנה ונכדו של רבן שמעון בן גמליאל הראשון.

רבי יהודה הנשיא היה בנו ותלמידו, ואמר עליו כי הוא נמנה עם שלושת האנשים הענווים ביותר: "אמר רבי, שלושה ענוותנים הן, ואלו הן: אבא, ובני בתירה ויונתן בן שאול" [בבא מציעא פד, ב – פה, א]. לאחר שנתמנה לנשיאות, עם תום גזירות השמד, העביר את הסנהדרין לאושא. איסי בן יהודה כינה אותו: 'חנות מלא ארגמן טוב' [אבות דרבי נתן יח].

אמרותיו

"רבן שמעון בן גמליאל אומר: על שלשה דברים העולם עומד: על הדין, ועל האמת ועל השלום, שנאמר [זכריה ה, טז]: 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'" [אבות א, יח].

"רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין עושין נפשות [= מצבות] לצדיקים, דבריהן הן זכרון" [ירושלמי שקלים ב, ה].

"רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת השמד – נוהגים אותה בפרהסיא, וכל מצוה שלא מסרו ישראל נפשם עליה בשעת השמד – עדיין היא רופפת בידם" [ספרי דברים עו, כג].

עובדות והנהגות

רבן שמעון בן גמליאל הקפיד מאוד על כבוד הנשיאות, ותיקן להם שיהיה הבדל בעמידה מפני הנשיא לעמידה מפני אב"ד ומפני החכם, בכדי להאדיר את כבוד הנשיאות. החליטו רבי מאיר ורבי נתן לבקש מאיתו לדרוש במסכת עוקצין, מפני שידעו שאין הוא שולט בה, ומכיוון שיכשל בדבריו יבקשוהו להעביר עצמו מתפקידו מפני שאינו ראוי. אך תכניתם נכשלה מאחר שרבי יעקב בן קרשי שמע את דבריהם ורמז עליה לרבי שמעון שהלך ושינן את המסכת ולמחרת דרש בה ללא קושי. כאשר סיים אמר להם: אלמלא שיננתי את המסכת הייתם מביישים אותי, ופקד להוציאם מבית המדרש. אך החכמים, שנוכחו בנחיצותם של השניים בבית המדרש, טענו: תורה מבחוץ ואנו מבפנים? החליט רבן שמעון בן גמליאל להכניסם, אך קנס אותם בכך שאין אומרים הלכה משמם: את דברי רבי מאיר ציטטו כדברי 'אחרים', ואת דברי רבי נתן כינו 'יש אומרים' [הוריות יג, ב].

"משמת רבן שמעון בן גמליאל, בא גוביי [= ארבה] ורבו צרות" [סוטה ט, טו].

מקום מנוחתו בכפר מנדה.

התנא האלוקי רבי יהודה הנשיא - רבינו הקדוש

יומא דהילולא - ט"ו כסלו

פטירתו: שנת קנ"ה לחורבן הבית, ג"א תתקפ"ה [מסעות משה]. וי"א ט"ו בכסלו ג"א תתקמ"ח התנא רבי יהודה הנשיא, מכונה 'רבי' או 'רבינו הקדוש' [ראה שבת קיח, ב].

השביעי לנשיאות מהנשיא הראשון, הלל הזקן. היה רבינו הקדוש שנתמנה במות אביו, רבן שמעון בן גמליאל, לנשיא במקומו. "רבינו הקדוש, מחבר המשנה [היה] תלמיד אביו... למד גם מר' אלעזר בן שמוע. סומכוס תלמיד רבי מאיר רצה ללמוד מרבי יהודה [הנשיא] אחרי מות רבי מאיר ולא נתקיים הדבר" [הקדמת הרמב"ם למשנה].

עשיר מופלג היה, ונאמר עליו שלא פסק משולחנו לא צנון ולא חזרת ולא קישואין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים [ברכות נו, ב]. פירנס תלמידי חכמים, ובשנות בצורת פתח אוצרותיו לעניים [בבא בתרא ח, א]. אמרו כי אפילו שומר הסוסים של רבי היה עשיר יותר משבור מלכא (= מלך פרס [רש"י סוכה גג, א]) [בבא מציעא פה, א]. היה מיודד מאוד עם הקיסר אנטונינוס ששוחח עמו בענייני אמונה והתייעץ עמו בענייניו ובענייני המלוכה [סנהדרין צא, א-ב; עבודה זרה י, א-ב; וראה להלן עובדות והנהגות].

קיבל על עצמו שלוש עשרה שנות יסורים, באומרו: חביבין יסורין. כל שני יסוריו של רבי אלעזר לא מת אדם בלא עתו. כל שני יסוריו של רבי לא היה העולם צריך למטר, וכשהיו עוקרין צנון מן הערוגה היתה גומא מלאה מים [בבא מציעא פה, א]. בירושלמי [כלאים ט, ג] אמר ר' יוסי ברבי בון שכל אותם י"ג שנים שהיה רבי חולה בשיניו לא מתה חיה [=יולדת] בארץ ישראל ולא הפילה עוברא.

על ידי מעשה באו מהו? – פעם אחת היו מוליכין עגל לשחיטה, הלך ותלה ראשו בכנפו של רבי והיה בוכה. אמר לו: לך, כי לך נוצרת. אמרו: הואיל ואינו מרחם – יבוא עליו יסורין. ועל ידי מעשה הלכו – פעם אחת היתה אמתו מכבדת הבית, היו מטיילין בני חולדה וטאטאתן, אמר לה: הניחי להן, כתוב "ורחמיו על כל מעשיו", אמרו: הואיל ומרחם – נרחם עליו.

גדול ונערץ היה בדורו ובדורות הבאים כפי שנראה מכמה ממאמרים: "מימות משה ועד רבי, לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד" [גיטין נט, א]. "הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים... רבי שמעון בן מנסיא אומר: אלו שבע מידות שמנו חכמים לצדיקים – כולם נתקיימו ברבי ובבניו" [משנה אבות ו, ח-ט].

היה נשיא הסנהדרין ועורך המשנה. זו כוללת את משנת התנאים מראשיתם ועד לתקופתו. רבנו הקדוש חיבר המשנה ומימות משה רבנו ועד רבנו הקדוש לא חיברו חיבור שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל פה, אלא בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו והוא מלמד על פה ברבים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מבאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע, וכן דברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במידה משלש עשרה מדות, והסכימו עליהם בית דין הגדול.

וכן היה הדבר תמיד עד רבנו הקדוש. והוא קיבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הבאורים והפרושים ששמעו ממושה רבנו ושלמדו בית דין שבכל דור ודור בכל התורה כולה, וחיבר מהכל ספר המשנה. ושיננו לחכמים ברבים ונגלה לכל ישראל וכתבוהו כולם, כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה מישראל.

ולמה עשה רבנו הקדוש כך, ולא הניח הדבר כמות שהיה? לפי שראה שהתלמידים מתמעטין והולכין, והצרות מתחדשות ובאות, ומלכות רומי פושטת בעולם ומתגברת, וישראל מתגלגלין והולכין לקצוות – חיבר חיבור אחד להיות ביד כולם, כדי שילמדוהו במהרה ולא ישכח, וישב כל ימיו הוא ובית דינו ולמדו המשנה ברבים.

אמרותיו

“רבי אומר: איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם? כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרך של מצוות. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה. הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה: דע מה למעלה ממך – עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים” [משנה אבות ב, א].

עוד ראה קידושין [פב, ב] בנוסחת הגיליון.

עובדות והנהגות

“תנו רבנן: פעם אחת גזרה מלכות יון גזירה על ישראל שלא למול את בניהם, ובאותו פרק נולד רבינו הקדוש, ואמר רבן שמעון בן גמליאל אביו: הקדוש ברוך הוא ציוונו למול, ורשעים הללו גזרו עלינו שלא למול, כיצד אנו מבטלים גזרתו של הקדוש ברוך הוא ונקיים גזרתו של אותו רשע? מיד עמד רבן שמעון בן גמליאל ומל את בנו. כשהודיעו הדבר בפני השר שהיה בעיר, שלח וקרא את רשב"ג ואמר לו: מפני מה עברת על גזירתו של מלך ומלת את בנך? אמר לו: כך ציוונו הקדוש ברוך הוא. אמר לו אותו השר: הרבה כבוד יש לך עלי, שאתה ראש לאומתך, אלא גזירתו של מלך היא ואיני יכול להניחך. אמר לו: ומה אתה מבקש? אמר לו: אני רוצה שנגשלו אותך אצל המלך, ומה שהוא רוצה לעשות יעשה. אמר לו: עשה כל מה שאתה חפץ. מיד שלח את רבינו הקדוש ואת אמו, והלכו כל היום בדרך. לערב הגיעו למלון בית אביו של אנטונינוס, ובאותו הזמן נולד אנטונינוס. נכנסה אמו של רבינו הקדוש אצל אמו של אנטונינוס. אמרה לה: מה טיבך? אמרה לה: כך וכך גזרו עלינו שלא למול, ועכשיו מלתי את בני ולכך מוליכין אותנו אל המלך כאחד. כיון ששמעה ממנה כן, אמרה לה: אם רצונך, קחי את הילד שלי שאינו מהול, ותני לי את הילד שלך, ולכי ומלטי את נפשך ואת נפש בנך מאת המלך. מיד עשתה כן והלכה למלך. נכנס אותו השר, אמר לו: אדוני המלך: זו עברה על גזרתך ומלה את בנה, ועכשיו הבאתי אותה אצלך ומה שתמצא לעשות עשה. אמר להם המלך: ראו בנה אם הוא מהול. נמצא שאינו מהול. באותה שעה כעס המלך על אותו השר, אמר לו: אני גזרתי על מהול ואתה הבאת לי שאינו מהול. באותה שעה היו גדולים יושבין לפני קיסר ואמרו לו: אדוננו המלך, אנו מעידין בוודאי שבנה של זו מהול היה, אלא אלוהיהם של אלו קרוב הוא להם, וכיוון שהם קוראים אליו מיד הוא עונה להם, שנאמר [דברים ד, ז]: ‘כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו, כה’ אלהינו בכל קראינו אליו’. מיד ציוה המלך ונהרג אותו השר וביטל [המלך] את הגזירה, ושלח את רבינו הקדוש ואת אמו לשלום. כיון שחזרה לביתו של אנטונינוס, אמרה אמו: הואיל ועשה לך הקדוש ברוך הוא נס על ידי, ולבנך על יד בני – יהיו שושבינים לעולם. ובשכר אותו חלב שינק אנטונינוס מאמו של רבינו הקדוש זכה ולמד תורה ושימש את רבינו הקדוש, ונעשה מלך לאומתו וירש העולם הזה והעולם הבא” [מנורת המאור נר ג כלל א, חלק ב, פרק ב].

עוד מסופר כי בכל יום ויום היה אנטונינוס משמש לפני רבי, מאכילו ומשקהו. כשהיה רבי מבקש לעלות למיטה, היה גוחן לארץ, אמר לו: עלה עלי למיטתך. אמר לו: לאו דרך ארץ לזלול במלכות כל כך. אמר: מי ישימני מצע תחתך לעולם הבא! אמר לו: בא אני לעולם הבא? אמר לו: הן. אמר לו: והרי כתוב "ולא יהיה שריד לבית עשיו!" אמר לו: בעושה מעשה עשיו. אמר לו: והרי כתוב "שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה!" אמר לו: 'מלכיה' ולא כל מלכיה.

על ענותנותו אנו למדים מהמעשה הבא: פעם הלכו רבי ורבי חייא בדרך והגיעו לעיר שהיה בה תלמיד חכם עיוור. אמר רבי חייא לרבי: לא תזלול בנשיאותך, אלך אני ואקבל את פניו. התעקש רבי והלך עמו. כשיצאו מביתו אמר להם הלה: אתם הקבלתם פני הנראים ואינן רואין – תזכו להקביל פני [הקב"ה] הרואים ואינן נראין [חגיגה ה, ב].

"רבי עשה סעודה לתלמידיו, הביא לפניהם לשונות רכים ולשונות קשים. התחילו בוררין את הרכים ומניחין הקשים. אמר להם: דעו מה אתם עושין. כשם שאתם בוררין את הרכין ומניחין את הקשים, כך יהיה לשונכם רך אלו לאלו" [ויקרא רבה לג, א].

"רבינו עשה סעודה לאנטונינוס בשבת, הביא לפניו תבשילין של צונן, אכל מהם וערב לו. עשה לו סעודה בחול, הביא לפניו תבשילין רותחין. אמר לו: אותן ערבו לי יותר מאלו. אמר לו: תבל אחד הן חסרין. אמר לו: וכי יש קלרין של מלך חסר כלום? אמר לו שבת הן חסרין, אית לך שבת?" [בראשית רבה יא, ד].

כשחלה רבי, נכנס ר' חייא אצלו, ומצאו שהוא בוכה. אמר לו: רבי, מפני מה אתה בוכה? והרי שנינו: מת מתוך השחוק – סימן יפה לו, מתוך הבכי – סימן רע לו... אמר לו רבי: על התורה והמצוות אני בוכה [כתובות קג, ב].

"רבי ציוה שלשה דברים בשעת פטירתו מן העולם: אל תזונו אלמנתי מביתי, ואל תספדוני בעיירות, ומי שניטפל בי בחיי יטפל בי במותי... רבי חזקיה מוסיף אל תרבו עלי תכריכין ותהא ארוני נקובה בארץ" [ירושלמי כלאים ט, ג].

וכן: "בשעת פטירתו של רבי, אמר: לבני אני צריך. נכנסו בניו אצלו. אמר להם: הזהרו בכבוד אמכם. נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מיטה תהא מוצעת במקומה, מאי טעמא? כל בי שמשי הוה אתי לביתיה. ההוא בי שמשא אתאי שבבתא קא קריה אבבא, אמרה אמתיה: שתיקו, דרבי יתיב. כיון דשמע שוב לא אתא, שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים [= כל אלה לשם מה? שכל ערב שבת לאחר פטירתו היה רבי מגיע לביתו. פעם אחת קראה שכנה בפתח הבית, אמרה לה שפחת רבי: שתקי, שרבי יושב. כיון ששמע כך לא בא עוד, שלא להוציא לעז על צדיקים אחרים, לומר שלא היו צדיקים שהרי לא ניתנה להם רשות לבוא לביתם כמוהו]. יוסף חפני, שמעון אפרתי, הם שמשוני בחיי והם ישמשוני במותי... אמר להן: לחכמי ישראל אני צריך. נכנסו אצלו חכמי ישראל. אמר להן: אל תספדוני בעיירות, והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום [רש"י: לאחר שלשים יום של פטירתי מיד, ולא תהיו עסוקין בהספד]. שמעון בני חכם, גמליאל בני נשיא, חנינא בר חמא ישב בראש... אמר להן: לבני קטן אני צריך. נכנס ר' שמעון אצלו, מסר לו סדרי חכמה. אמר להן: לבני גדול אני צריך. נכנס רבן גמליאל אצלו ומסר לו סדרי נשיאות. אמר לו: בני, נהוג נשיאותך ברמים [רש"י: שתהא יושב בין הגדולים], זרוק מרה [רש"י: אימה] בתלמידים" [כתובות קג, ב].

"בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר: ריבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהייתי אפילו באצבע קטנה. יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי. יצתה בת קול ואמרה [ישעיהו נז, ב]: 'בוא שלום, ינוחו על משכבותם'" [כתובות קד, א]. ביום פטירתו של רבי, עת היה חולה ונוטה למות, גזרו רבנן תענית ובקשו רחמים, ואמרו: כל מי שיאמר מת רבי, ידקר בחרב. עלתה שפחתו של רבי אל הגג ואמרה: 'עליונים מבקשין את רבי והתחתונים מבקשין את רבי, יהי רצון שיכופו תחתונים את העליונים'. כאשר ראתה שהוא סובל מאוד מחולי המעיים, אמרה: 'יהי רצון שיכופו עליונים את התחתונים', ובכל זאת לא הפסיקו רבנן לבקש רחמים. לקחה השפחה כוזא וזרקה אותו על הרצפה, וכיוון שהפסיקו החכמים לרגע אחד את בקשותיהם, נפטר רבי. ביקשו החכמים מבר קפרא ללכת ולראות מה מצבו, וכשהגיע נוכח שנפטר רבי. קרע את לבושו, החזיר את הקרע לאחוריו, ופתח ואמר: אראלים ומצוקים [מלאכים וצדיקים – שהם מצוקי הארץ. רש"י] אחזו בארון הקודש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש. שאלו החכמים: נח נפשיה? אמר להם: אתם אמרתם, אך אני לא אומר [כתובות קד, א].

ביום פטירתו של רבי יצאה בת קול ואמרה: כל מי שהיה בפטירתו של רבי מזומן לחיי העולם הבא. כובס אחד שהיה מגיע אל רבי בכל יום ובדיוק באותו יום לא הגיע, שמע את הדברים, עלה לגג, נפל ארצה ומת. יצאה שוב בת קול ואמרה: גם כובס זה מזומן לחיי העולם הבא [כתובות קג, ב].

אמר רבי נחמן בשם רבי מנא: מעשה ניסים נעשה באותו היום. ערב שבת היה, ונתכנסו כל העיירות להספידו, והניחוהו בשמונה עשרה קהילות והורידוהו לבית שערים. אותו היום התארך עד שהיה כל אחד ואחד מגיע לביתו, ממלא לו חבית של מים ומדליק לו את הנר. כיון ששקעה החמה... יצאה בת קול ואמרה: כל מי שלא התעצל בהספדו של רבי יהא מבושר לחיי העולם הבא [ירושלמי כלאים ט, ג, כתובות יב, ג, וראה רש"י סנהדרין מז, א].

"אמר מר: כשמת ר' עקיבא נולד רבי, כשמת רבי נולד רב יהודה, כשמת רב יהודה נולד רבא, כשמת רבא נולד רב אשי. ללמדך, שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, שנאמר [קהלת א, ה]: 'זוהר השמש ובא השמש'" [קידושין עב, ב]. "משמת רבי בטלה ענווה ויראת חטא" [סוטה ט, טו]. "משמת רבי הוכפלו צרות" [סוטה מט, ב]. "אמר רבי חייא: אותו היום שמת רבי בטלה קדושה" [כתובות קג, ב]. רבי חייא מספר: אני ראיתי קברו של רבי והורדתי עליו דמעות [כתובות קג, ב].

מקום מנוחתו (אשתו ותלמידיו) בציפורי

רבן יהודה נשיאה

יומא דהילולא - ט"ו כסלו

"רבי יהודה נשיאה היה בנו של רבן גמליאל (השלישי) בר רבי" [רש"י תענית כד, א], דהיינו נכד רבי יהודה הנשיא. חי בטבריה, ועמד בקשר עם ר' אושעיא רבה, ר' יוחנן וריש לקיש. ר' יהודה נשיאה ובית דינו מכונים בגמרא 'בי דינא דשרו מישחא' – משום שהתירו שמן של עובדי כוכבים [גיטין עב, ב ורש"י שם; עבודה זרה לו, א-לז, א].

אמרותיו

רבי יהודה נשיאה העניק ערך רב ללימוד תורה של ילדים, כפי שמשתקף מאמרותיו: "אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל [פיהם של] תינוקות של בית רבן... ואמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה: אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש" [שבת קיט, ב].

"אמר רבי שמעון בן לקיש משום רבי יהודה נשיאה: מאי דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם – ידו כתיב, זה ידו של הקדוש ברוך הוא שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מיד מידת הדין" [פסחים קיט, א].

עובדות והנהגות

על הכבוד שנהגו ברבי יהודה ואחיו, מפני שהיו בניו של רבן גמליאל מסופר: "מעשה ביהודה והלל בניו של רבן גמליאל שנכנסו אצל רבי זכאי לכבול והמשיכו אנשי העיר לפניהם צינורות של יין וצינורות של שמן" [שמחות ח, ד].

פעם גזר רבי יהודה נשיאה תענית, וביקש רחמים ולא ירדו גשמים. אמר: ראו מה בין שמואל הרמתי ליהודה בן גמליאל, אוי לו לדור שכן נתקע, אוי לו למי שעלתה בימיו כך. חלשה דעתו של רבי יהודה, ומיד ירדו גשמים [תענית כד, א].

בירושלמי [סנהדרין ב, ו] הובאו ב' עובדות. האחת, כי ר' יהודה נשיאה היה לבוש בגדי אותניתה, ופירש בפני משה [לפי פירוש אחד] שהיה הבגד מלוכלך, מאוס ומעושן. השניה, כי יצא ר' יהודה לקראת ר' יוחנן בחלוקא דכיתנא, ופירש הפני משה שהיה זה בגד הפשתן העוטף את הגוף, והיינו שלא היה לובש את בגד הצמר העליון. שני סיפורים אלו באו לומר שעל אף היותו נשיא, היה הולך בבגדים פשוטים מרוב צניעותו.

ציונו "בכפר אבנית ר' זמרא ור' יודן הנשיא". בניו, ותלמידיו – בי דינא דשרו משחא [כת"י אילן א']

אמורא האלוקי הלל הנשיא בנו

אמורא ארצישראלית משושלת הנשיאות. מייסד הלוח העברי הקבוע שאנו משתמשים בו עד היום רבי הלל אינו מוזכר בתלמודים, והמידע המועט שיש לנו לגביו נמסר לנו מאת הגאונים. עם זאת, קשה להמעיט בערך מפעלו – קביעת לוח עברי לדורי דורות המשלב בגאונות ובדייקנות בין הלוח הירחי לשמשי ועליו אנו סומכים בהעדר בית דין שיקדשו את החודש על-פי ראיית מולד הלבנה.

בימיו של הלל קיבלה קיסרות רומי את הנצרות כדתה הרשמית. מצבם של היהודים בתחומה הלך והדרדר, ובתוך כמה שנים פסקה ארץ ישראל מלשמש כמרכז רוחני מתפקד. סדרי הלימוד בשיבות הופסקו, ונוצר חשש ממשי כי לא יוכלו עוד לקבל עדי חודש ולקבוע על פיהם את מועדי ישראל. על רקע זה קיבל הלל האחרון – נשיא הסנהדרין דאז, מצאצאי הלל הזקן ורבי יהודה הנשיא – החלטה חסרת תקדים לקבוע מראש את מועדי החודשים בלוח העברי ולהכריז עליהם כמקודשים.

קבר הלל האמורא ניצב בפאתי המושב דלתון שבגליל העליון. ציון הקבר הנו מצבה רחבה במיוחד בתוך מתחם קטן ומוצל המוקף גדר. בפתח המתחם שתי קשתות, והכיתוב "ציון הלל האמורא זיע"א."

שושלת מרש"י עד המהרש"ל

ר' שלמה יצחקי בן ר' יצחק הצרפתי מטרווייש, רש"י, רבן של ישראל.

חתנו: ר' יהודה בן נתן (הריב"ן), שהתחתן עם הרבנית מרים בת רש"י.

בנו: ר' יום-טוב מפלייזא, מבעלי התוספות.

בנו: רבנו יהודה מפריז, מבעלי התוספות.

נכדו: ר' יוחנן אשכנזי.

בנו: ר' יוסף טריביש, אב"ד מארסיניא (=מארסיי).

בנו: ר' מתתיהו טריביש, אב"ד פריז ורבה של צרפת.

חתנו: ר' שמואל שפירא, אב"ד אשפירא, דור תשיעי ברבנות שם בן אחר בן.

בנו: ר' שלמה שפירא, נכד רש"י, רבה של היילבורן ולנדאו, גרמניה.

בתו: הרבנית מרים אשת ר' שמשון לוריא מערפורט, גרמניה (במקור מזוורמיזא, והיה ראש ישיבה בערפורט).
הרבנית מרים הייתה אשה למדנית.

בנם: ר' יחיאל לוריא.

בנו: ר' נתנאל לוריא.

בנו: ר' אהרן לוריא, מתלמידי מהר"מ מינץ, ואב"ד היילבורן, גרמניה. מח"ס 'משיבת נפש'.

בנו: ר' יחיאל לוריא, רבה הראשון של בריסק, ליטא.

בנו: ר' אברהם, אב"ד בריסק, ליטא.

בנו: ר' יחיאל לוריא מבריסק.

בנו: ר' שלמה לוריא – המהרש"ל. סבו היה הגאון ר' יצחק קלובר, שהגיע מזוורמיזא לפוזנא, שהמהר"ל למד אצלו – יחד עם המהשר"ל – 7 שנים, עד לפטירתו בשנת ה'רח"צ. היה צעיר בשנתיים מהמהר"ל. בשנת רח"צ, המהר"ל והמהרש"ל עברו יחד לקראקא, ולמדו שם יחדו – ועם הרמ"א – במשך 3 שנים נוספות. (ראה עוד: "נור החיים" פרק כ"ג ופרק ל')

יוחסין מתוך תשובת המהרש"ל

בשו"ת המהרש"ל סימן כ"ט:

שאלה: יורינו מזוורמיזא סדר היחס בין הגאונים המחברים ספרים.

תשובה: סדר היחס אין לי קבלה מוחלטת אלא כל אדם הקורא בספרי הפוסקים מתוך ההרגל של דבריהם ומחלוקתם על ידי מעשים יכיר קצת סדר תולדותיהם.

אכן אעתיק לך מה שמצאתי העתק.

רב האי קיבל תורה מרב שרירא גאון אביו וסמכו לגאונו' בן עשרי' שנה שנת ד' אהפים ותשל"ו לבריאה. משם ואילך פסקו הגאונים ורבינו גרשם מאור הגולה קיבל מרב האי ונפטר שנת ד' אלפים ות"ת, ורש"י נולד באותו שעה ויחי ס"ה שנים ונפטר בשנת ד' אלפים ותתס"ה ומסרה לרבינו אליהו הזקן שיסד האזהרות בעל אחותו של רב האי גאון ואחיו של רבי' יקותיאל וגם רבינו חננאל קיבל מרב האי גאון ור' יצחק האלפסי ור' נתן בעל הערוך קבלו מר"ח ור' יקותיאל אחיו של רבי' אליהו הזקן ממנו יצאו בני יומני והשלישי ר' יצחק בר מנחם הנקבר באורליינש ובימיהם היה ר' אלעזר הגדול ור' שמעון הגדול ממגנצ"א ור' שלמה הבבלי ור' קלונימוס אביו מלוקו ומהם קבלו רבי גרשם ממי"ץ והם היו גדולי לות"יר הנקובים בכמה מקומות ומהם רבי יעקב הזקן בר יקר ורבינו יצחק בר יהודא הנקרא מורה צדק ורבינו יצחק הלוי הנקרא סגן לויה מגרמי"זא ורבי' קלונימוס איש רומי היה בימיו ורבינו אברהם הכהן שעשה ברכת חתנים ורבי יהודא הכהן שעשה ספר הדינין ורב יוסף ט"ע קדמו להם הרבה וגם רבינו בנימין הפייטן בר שמואל קדם ובימיו היה רבי מאיר ש"ץ, ורבינו שלמה הנקרא רש"י קבל מר' יצחק בר יקר ומרבינו יצחק סגן לויה ומרבי יצחק בר יהודא ובימיו נגזרה גזרה כלו שנת תתנ"ו לפרט עליו יסד תנות צרות לא נוכל וקללם בשמת' המתקלת תתנם לחרפ' וקללה ולא שכח א' מהם, וגם ר' אליקים הלוי קבל עם רש"י מרביתיו. וכן פי' ד' סדרי, ור' יצחק בר אשר הלוי משפירא היה חתנו וכן רבינו יעקב בר ר' יצחק סגן לויה היה בימיו הנקרא רבי' יעבץ.

ובשנת תתס"ה נפטר נר ישראל רש"י ומלך אחריו ר' שמואל בר מאיר ושמשו לפניו רבי יוסף דינברייט ור"ת אחיו ור' יב"א בא לשמש לפניו ושב למקומו ורבי אליעזר בר נתן הנקרא ראב"ן אשר יסד הספר צפנת פענח קבל מרבינו יעבץ ומחמיו רבי' אליקים בר יוסף וחתניו של רבינו אב"ץ היו רבינו יואל בר יצחק הלוי מבונא ורבי שמואל בר נטרונאי ובנו מהר"ר מרדכי מקולוניא ובנו מהר"ר שלמה מברולא ובנו מרדכי ובנו מהר"ר יהודא המכונה ליברמן מפרישבורק ובנו שלמה והרב ר' אורי ואחרי ר' שמואל מלך ר"ת לפניו שמשו הרב ר' יעקב האולניז ור' יצחק בר ברוך והרב רבי יוסף בכור שור ורבינו חיים כהן וריב"ם ור"י הלבן ור"י מרמרן מהר"ר והר"ר בנימין מקמברויא ור' יצחק בר מרדכי ורבינו אליעזר ממיץ ור' משה כהן האשכנזי ובימיו היה רבינו אליהו החסיד בפריש ור' מנחם בר פרץ ביאני ור' חזקיה באלצורא ור' משלם במילאון ור' אפרים הגביר בריגנשפורג. ואחרי ר"ת מלך ר"י בן אחותו ברמרן ובשנת תתקמ"ד נהרג ר' אלחנן בנו וגדולים שמשו לפני ר"י הוא האיר עיני חכמים בפילפוליו ובחידושו ואלו שמשו לפני ר"י ר' משה כהן האשכנזי ור' עזרא הנשיא ור' שמשון מגביילא ורבי' שמשון משנ"ץ איש עיון ורבינו יצחק אחיו ור' ברוך בר יצחק אשר יסד ספר התרומה ור' יהודא בר יצחק מפריש ור"ש שמשון מקוצי והרב ר' שלמה מדרוויישי בימיו היה רבינו שמרי' משפי"רא אשר קיבל מרי"בא בשפיר"א ובימיו היה ר' אליעזר ממיץ במגנצ"א ואלו שמשו לפניו: ר' אלעזר בן ר' יואל הלוי הנקרא אבי העזרי ור' שמחה בר שמואל ור' ברוך ור' יהונתן היה בימיהם ור' אליעזר מגרמיזא ורבי יהודה החסיד בן רבינו משולם אשר ילד הרב ר' אהרן מרענגשבורג והרב ר' יהודא ובימי ר' אליעזר ממיץ ואחיו רבינו מאיר ואחיו רבינו דוד מווריצבורג והוא ילד רבינו משלם מווריצבורג ואחיו הרב ר' יהודא אשר יסד פיוט וכו' ובימיו היה רבינו יואל בר יצחק הלוי ובנו אב"י העז"רי:

חזרנו לחכמי צרפת. ואחרי שנפטר רבינו יצחק מדנפיר' מלך רבינו יצחק בר אברהם ור' שמשון אחיו הלך לירושלים ונקבר תחת רגלי הכרמל בשיבה טובה. אחרי רבינו יצחק בורמרן מלך ר' יודא בפריש ורבינו שמשון בשנ"ץ ור' יצחק בתפירה והרב ר' אהרן מרשבורק והרב ר' יודא כהן מוורידבורג למדו לפניו והרב

ר' שלמה מלך בטררווייש והרב ר' אלעזר בשקנא שנת פ"ד לפרט נפטר גור אריה בפריש בן נ"ח ובאותו שנה נפטר רבינו מנחם וורדנים אחרי ר' יהודא מלך ר' יחיאל והרב ר' יהודא במילון והרב שמואל בכרך טיירי והרב רבינו יעקב באורליניש קרשביא בדרום והרב ר' נתנאל בקינוף והרב ר' משה באוביה במוליצין מורי הרב ר' יצחק בר שמואל הקבור בגרמ"זא שישמ לפניו ובימיהם היה הרב רבינו שמואל בן רבינו אלחנן ומורי הרב ר' יצחק תזו שימש לפניו ובימיהם היה רבינו יהודה במייטי' והרב ר' שמואל בר שלמה הקרא שיר אויל ושניה' קבל הרב ר' מאיר רחמנ' נטר' וכל ישראל. שוב מצאתי ר' שמעון הגדול בר יצחק החסיק בר אבין הגדול בתורה בחכמה ובעושר ובסודי סודות לדרוש כל אות ואות במ"ט פנים הוא ר' אבין הגדול אשר יצא מזרעו של הרב רבי יוסף הזקן בן רבינו שמעון ממדינת מוש שיסד אזהרת אתה הנקלת והא היה בר סגולתו של רבינו אליהו הזקן שיסד אזהרות אמת יהגה חכי ורבינו אבין הגדול הוליד את ר' יצחק חסיק ואת ר' יהושע חסיד ורבינו יצחק חסיד אחיו הוליד את רבי' קלונימוס הזקן אשר הוליד רבינו שמואל חסיד קדוש ונביא אשר הוליד רבינו אברהם משפיר"א ואת רבי' יהודא החסיד משפירא אשר הגלו מארץ מולדתן למדינת רעגנספורג ע"י מעשה שאשתו נגעה בתיבתו והתרה בה אל תקרב לתיבה כשאינך טהורה ונשכחה ממנה ונגעה בה וסודום קדושות כתובות בקונטרסים היו באותו תיבה וכל החסידים הקדושים הללו יצאו מזרעו של ר' משולם הגדול בן רבינו קלונימוס בן רבי משה הזקן אשר הוליד ר' חננאל ואת רבי קלונימוס ואת רבינו איתאל ואת רבי' יקותיאל משפיר"א ור' משה הזקן הוא אשר יסד את אימת טראותך הוא ר' משה הזקן בין רבי קלונימוס בן רבינו יקותיאל בן רבינו משה בן רבנא משלם בן רבנא איתאל בן רבנא משלם זל"ע ורבינו משה הזקן הביאו המלך קרלא עמו ממדינת לוקא בשנת תתמ"ט לחורבן הבית שיבנה במהרה בימינו אמן אמן אמן סלה. ע"כ קבלתי ואתה חכם תוסיף לקח. דברי שלמה לורי"א.

רבן של ישראל רבי שלמה יצחקי, רש"י

יום ההילולא: כ"ט תמוז

קיימות מגילות יוחסין לפיהן ר' אליקים, סבו של רש"י, הינו צאצא (בצורה המפורטת במגילה) לר' יוחנן הסנדלר, שהיה דור רביעי לרבן גמליאל הזקן שהיה נכדו של הלל הזקן ומשם לדוד המלך. מגילות אלו מובאות בפירוט אף בספר "אלף מרגליות" (עמ' 88). בידי מצויים נוסחים נוספים המפרטים ייחוס זה.

רש"י נולד בשנת ד' אלפים ת"ת - בה בשנה שקעה שמשו של רבינו גרשום מאור הגולה (- רגמ"ה) - לאביו הגדול בתורה ומגוע היחס רבי יצחק בעיר טרווייש שבצרפת. לאחר נישואיו כיתת רגלו למקום תורה, והיתה ראשית דרכו לעיר ווירמיזא (- גרמיזא) שבאשכנז. שם קיבל תורה מפי רבו המובהק רבינו יעקב ברבי יקר, שהיה מגדולי לותר, ואליו כוונת רש"י בכל מקום שמביא בשם סתם 'רבי'. כן קורא לו 'מורי הזקן' (סוכה לה: ועוד), והעיד עליו: "ידעתי מדתו לבחור לו גדולה מכולן, והנהיג עצמו כאסקופא הנדרסת, ושם עצמו שיירי שיירים, ולא מלאו לבו לעטרת הראויה לחדש דבר בדורו" (מחזור ויטרי שכו"א).

אחר פטירתו קבל תורה מפי רבינו יצחק הלוי ב"ר אשר (הראשון), ומזכירו הרבה בלשון "רבי הלוי" (משלי יז, כד ועוד). אחר עבר מווירמיזא ללמוד תורה בישיבת מגנצא אצל ש"ב רבינו יצחק ב"ר יהודה. ציוין כי שלשת רבותיו היו תלמידי רגמ"ה. [מן הענין הוא לצטט כאן שורה אחת מדבריו: "ואני שמעתי מרבותי... וטרחתי מנעורי בכל צידי שיטת הש"ס לישיבה כפי דבריהם..."] (סוכה מ. ד"ה ה"ג עציים).

שלש בנות היו לו לרש"י והשיאן לת"ח גדולים וראה בנים לבנותיו. חתניו המה: האחד: תלמידו רבינו יהודה ב"ר נתן (- ריב"ן) ממגנצא [הוא אשר השלים פירש"י עמ"ס מכות, וכפי שכתוב שם בדף יט: בזה"ל: "רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה. (כי רש"י סיים פירושו בתיבות 'טהור דטבל ועלה אוכל במעשר'), ולא פירש יותר. מכאן ואילך לשון תלמידו ר' יהודה ב"ר נתן"] והוא אחיו של רבינו אליעזר ב"ר נתן (ראב"ן) מבעלי התוס'; השני, רבינו מאיר ב"ר שמואל מרומריג, אביהם של שלשה אדירי התורה: רבינו שמואל (רשב"ם). שכותב בראשית לו: "הראשונים מתוך חסידותם נתעסקו לנטות אחר הדרשות, ומתוך כך לא הרגלו בעומק פשוטו של מקרא, ואף אני שמואל בר מאיר חתנו זצ"ל נתוכחתי עמו ולפניו, והודה לי שאלו היה לו פנאי היה צריך לעשות פרושים אחרים לפי הפשטים המתחדשים בכל יום", רבינו יצחק (- ריב"ם) ורבינו יעקב (- רבינו תם). אחותם היה אשת רבינו שמואל בן רבינו שמחה מויטרי בעל ה"מחזור ויטרי" - תלמיד מובהק לרש"י [ואשר ערך יחד עם רבינו שמעון ורבינו שמעיה את ספריו הק' של רש"י] השלישי, יש הקוראים שמו בשם רבינו אפרים, ואינו ברור.

נשמתו הטהורה עלתה בסערה השמימה ביום כ"ט תמוז בשנת ד"א תתס"ה, כשהוא אך בן ס"ה שנה. תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדנו ועכ"ל"א. "עלים לתרופה", מטות-מסעי תשנ"ז, עמ"ג מספרים שאביו של רש"י יצחק היתה בידו מרגלית גדולה וחשובה, והגויים חמדו מאד לקנותה, ולהשתמש בה לשם עבודה זרה שלהם, והיו מפצירים בו מאד שיתן להם את המרגלית, והם ישלמו לו כהנה וכהנה, אך בידעו שהם צריכים אותה לצורך אליליהם, לא אבה ליתנה להם בשום אופן. באחד הימים הזדמן לו לנסוע בספינה עם הגויים, והתחילו לשדל אותו ולשחדו בשלמונים מרובים, ובראותו שאינו יכול להתאפק מלידתן להם את המרגלית, עמד והשליכה למצולות ים, ובה הפסיד את כל ממונו הרב שהיה ברשותו. והצטער רבינו יצחק מאד על המעשה הזה, שהוכרח להפסיד את כל עושרו בעבור זה. ושמעו בבית המדרש בת קול מן השמים, שבזכות המצוה הגדולה הזאת שעשה עכשיו, יזכה להוליד בן שיאיר את העולם בתורתו.

מובא שקודם שכתב רש"י את פירושו על התורה ועל הש"ס, נסע לגלות במשך שבע שנים, ובחזרתו לביתו חיבר את פירושו הגדולים. הסיבה להליכת גלותו אינה ברורה. ברם שמעתי שני פירושים מדוע הלך רש"י לגלות. (א) היות שאביו רבינו יצחק הצטער על אובדן הרכוש הגדול שהיה ברשותו, ביקש רש"י לכפר על הפגם שנעשה בצער הזה, והיות שרש"י היה המתנה והשכר של המצוה, לכן רצה רש"י שתהיה המצוה שעשה אביו בשלימות, וע"כ הלך לגלות לכפר על הצער של אובדן הרכוש, ועל ידי זה הוא עצמו יתעלה במעלות נשגבות. (ב) שהלך לגלות בכדי לברר האם אין מישהו ברחבי העולם שכבר כתב פירוש כזה על התורה או על הש"ס, ואולי אותו אדם כתב פירוש יותר מורחב ממנו, וע"כ נסע בכל הישיבות ברחבי המדינות. ורק אחרי שראה שעדיין לא הקדימו אחר בזה, כתב את פירושו והפיצם בישראל.

[ולכאורה יש לתמוה, מדוע הלך רש"י לגלות בכדי לכפר על צערו של אביו באובדן הרכוש, הרי לזרוק ולהשליך מרגלית יקרה כזאת למעמקי הים, זוהי מדריגה עילאית שלא כל אדם זוכה לבוא אליה, ולא מילתא זוטרתא היא, ואע"ג שהצטער אביו באבדו את המרגלית, וא"כ למה היה צריך רש"י ללכת לגלות. ואפשר לומר, דהנה מצינו לכמה מרבתינו מאורי הגולה מנוחתם עדן, שהיו מצטערים הרבה אפילו על מחשבה דקה שהיתה להם שלא כשורה, כי הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה...] "שיחות מלוה

רש"י הוא רבינו שלמה יצחקי, והוא כנוי לאביו רבינו יצחק. ובמסכת ע"א מזכיר רש"י מפירושי אביו (ר' ע"ז עה. רש"י ד"ה ולא פליגי: "לשון אבא מורי מנוחתו כבוד, והוא נראה בעיני. והראשון לשון מורי..."), ודלא כמי שכתב דרבי יצחק אביו לא היה בר אוריין, ואמטו להכי בפירש"י עה"ת פתח: 'אמר רבי יצחק' - להזכיר אביו שאמר לו מפני מה כתיב בראשית, ורש"י כתב: א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש. והטיבו אשר דברו על הכותב הזה דאיהו ניהו דלא היה צריך להתחיל אלא מהחודש, דאילו פתח בהחודש, שם היה מוצא בילקוט בפר' החודש מאמר זה בשם ר' יצחק, כמו שהביאו רש"י. ובזהר הקדוש פר' בא דף ט"ל ע"ב איתא: א"ר יצחק ל"ה צריך למכתב אורייתא אלא מהחודש הזה... ותו דאבוה דרש"י בר אוריין הוא, כמדובר... "שם הגדולים" מערכת גדולים, ערך רש"י

מצאתי כתוב בשם הרב ר' יהודה הנקרא ר' יהודה ליאון דמודיא, שהוא קיבל מרבתי שקבלה אצלם שרש"י היה מגלגול רב, ונפש הרמב"ם היה מגלגול שמואל, ונפש רבינו תם היה מגלגול ר' יוחנן. וכן נתגלגלו הדברים דכמו דהלכה כרב באיסורי ר"ל במאכלות אסורות כן נקבע ליהוי כרש"י, וכמו שהלכה כשמואל בדינא וסימנך אריון מלך אלסר היינו שמואל שהיה מרוה התלמידים בהלכות היה מלך ודינא דמלכותא דינא כן נקבע עתה כהרמב"ם, וכמו היכא שיש מחלוקת בין רב ושמואל היו קובעים הלכה כר' יוחנן, כן במקום שלא הסכימו לדעה אחד רש"י והרמב"ם נקבע הלכה כר"ת. הרמ"ע מפאנו ז"ע

ואני לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הבנין הזה אלא כמו שהראוני מן השמים. רש"י, יחזקאל מ"ב, פסוק ג'
 אודות מפרשי התורה אמר רבינו (הרה"ק רבי אריה לייביש מווישניצא, בעל אריה דבי עילאי ז"ע) כי בעיקר יש שלושה מפרשי התורה, רש"י, האבן עזרא והרמב"ן. וההבדל שביניהם הוא כי רש"י כתב את פירושו לפרש את המקרא בפירוש השווה לכל נפש ושיהא מובן הכתוב לכל אדם עד תכליתו, אבל למעשה רק יחידי סגולה זוכים לירד לסוף כוונתו כי פירש"י עמוק הוא מאוד. האבן עזרא עשה פירושו בכונה שלא יבינו את דבריו כי הרבה פעמים כתב בדרך חכמה וחידה משל ומליצה ולא כל מוחא סבל דא, אבל למעשה יש ביד כל אחד להבין את רמזיו לאשורם כי כבר נכתבו פירושים שונים לפרש חידותיו וסודותיו, ובכמה מספרי מפרשי התורה גילו מצפוניו. הרמב"ן כתב את חיבורו על דעת שלא יהא מובן לכל איש ולא יהיו ידי הכל ממשמשין בדבריו כי הרבה ענינים מחכמת הקבלה הטמין ברמז אשר אין מגלין אלא לצנועים, ולמעשה הצליח ונתמלא רצונו כי גם הבאים אחריו לפרש את דבריו לא זכו לגלות את רמזיו ומסתוריו ונתקיים רצונו להיות רק עם צנועים חכמה. "ארי שבחבורה" (ברוקלין תשס"א) ח"ב, ע' ל"א

אצל חסידי חב"ד מקובל מדור דור תקנתו של אדמו"ר הזקן שתיקן שבכל יום ילמדו פרשה חומש עם פירוש רש"י מפרשת השבוע, וכך גם נהגו האדמו"רים נשיאי חב"ד, ורבתינו אמרו ששנים מקרא ואחד תרגום הוא הלכה, ופירוש רש"י שאנו לומדים הוא ענין של יראת שמים, כמו שכתוב בשולחן ערוך (סימן רפ"ה ס"ג) וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י, נמצא שפירוש רש"י הוא סגולה ליראת שמים. כ"ק מרן אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש זצוק"ל

שמעתי מפה רב מופלג קבל מרבו דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה, והיה אומר ר"ת נכדו מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו, ועתה ראיתי בספר מאמר העיתים להרמ"ע שנדפס בדיהרנפארט שנת תג"ן אשר בסוף הספר ממש הביא מעשה ממקובל גדול פלא והפלא, ומכלל הדברים נראה שרש"י כתב פירושו ע"פ הסוד

ויש בדבריו רזין עילאין ולכן התענה תרי"ג תעניות ומשה רבנו ע"ה אמר לו אשריך וכו', והמקובל הוא החסיד מוהר"ר נחמן ב"ר שמואל ז"ל שהפליא לעשות והלך על קבר רש"י ז"ל ועשה סיגופים והפסקות עד שגילו לו סוד מ"ש רש"י ויתנכלו אותו עמו כלומר אליו סודות עליונים ע"ש באריכות (אמר המלקט: עיין דברים הנפלאים הנ"ל כפי שמובא באריכות בספר "פרדס יוסף" פר' וישב ע' רע"ג). הגאון החיד"א זי"ע "שם הגדולים" מערכת גדולים, ערך רש"י

ידוע בספרים הקדושים מתלמידי רבינו הבעש"ט זצ"ל, שכל מקום שכתב רש"י שהוא על פי פשוטו, היינו, שהיה לו התפשטות הגשמיות בפירוש הכתוב זה. הרה"ק רבי צבי הירש ממונקאטש זצוק"ל

יש סיפור מרש"י: פעם בא המלך לבחון את חכמתו ורוח הקודש שלו. שאל המלך את רש"י שיגיד לו מאיזה שער הוא עתיד לצאת מן העיר, כי לעיר היו שני שערים. רש"י לא ענה, רק כתב על פתק משהו, ואמר לו לפתחו כשיצא מן העיר. המלך הגיע לשער העיר והיה במבוכה מאיזה שער לצאת, כדי להראות שרש"י לא צדק. עד שחשב על המצאה, וצוה את עבדיו לבקוע שער חדש בחומת העיר, והי' מלא שמחה שבטח רש"י לא חשב על זה. כשיצא מן העיר פתח את הפתק, ומצא כתוב שם: "מלך פורץ גדר..." הרה"ח ר' חיים שניאור זלמן מרוזוב ז"ל, "אספקלריה", חוקת תשס"ח, ע' 27

בודאי מי שלומד דבר יום, זמן ובין הזמנים, גמרא פירוש תוספות עם כל הדקדוקים, ובפרט דקדוקי רש"י, כי בכל דיבור ודיבור של רש"י יש בו נסתרים, עניינים מופלאים, כי חיבר החיבור שלו ברוח הקודש, צאו וראו ברש"י על התורה שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות, ורש"י על הגמרא גם כן הוא, כולם מרועה אחד ניתנו ואח"כ יעיין בגמרא פירוש תוספות בקושיות ותירוצים, ואחר כך לתרץ כנזכר לעיל בדרכים אמיתיים, ודבר זה יהיה נוהג זמן ובין הזמנים ולא יזכר ולא יפקד שם "בין הזמנים", ויעקר מן העולם או תהיה תורתנו תורת ה' תמימה. של"ה, מסכת שבועות, אות כ"ח

מספר הר"ר כתריאל מוניץ: פעם הגענו קבוצת נערים להיבחן אצל החזו"א הוא שאל אותנו כמה שאלות, ועל אחת מהן השיב אחד הנערים: כך אומר רש"י... שאל החזו"א: ומניין לרש"י זאת? ... הנער קפץ והשיב: רש"י ידע זאת ברוח הקודש! ... החזו"א התלהב עד מאד מן התשובה, קם ממקומו ואמר: נכון, נכון, רש"י כתב הכל ברוח הקודש! ... "מעשה איש" (ב"ב תש"ס) ח"ג, ע' נ"ח

...מאור הגולה רש"י אשר על טיפת דיו יושב עליה ז' נקיים... ומדקדק אפילו על אות אחת כמפורסם... ואין ספק כי כל דבריו אמרי צדק ואפילו אות אחת יסודותו בהררי קודש רז"ל ועיין לו ראתה כן במדרש רז"ל... "שו"ת חיים שאל" (מהחיד"א זי"ע) ח"א, סימן ע"א

בספר 'פאר יצחק' הביא (פרק כב סוף אות ב) משמיה דהרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע שהיה נוהג קדושה יתירה בדברי רש"י כלשונם, עד שהיה מדייק בצטטו מדברי רש"י שלא לדלג אף תיבה, אף לא על תיבת 'גומר' או לשון לע"ז שבדבריו, מפני "שאין בפירוש רש"י אפילו קוצו של יו"ד לבטלה". "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"א, ע' ס"א

הגה"ק מקאלאשיץ אמר שזקינו רבינו משינאווא הקפיד מאוד להוציא בפה בעת לימוד רש"י גם המלות הלועזות הנזכרים בפירושו, ואמר שיש בהמלות בלע"ז אותה קדושה שיש ביתר דברי רש"י. ולכן אם שמע מאחד שלמד רש"י והשמיט תיבות אלה, צוה לו לחזור על דברי רש"י ולכלול מילין אלה בלימודו. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל

יש לי ספר אחד שכתב: שכל הגהות יש למחוק ויש ליישב בלי הגהות כי כל פירוש רש"י ושאר ראשונים נכתבו עפ"י השבעות הקולמוס וברוח הקודש כל תיבה ותיבה, ולא יתכן להגיה כלום, ולחסור או להותיר אות אחת. "חידושי רבי נחמיה", ע' ס"ב

אדמו"ר הזקן (בעל התניא ז"ע) אמר פעם: פירוש רש"י על החומש הוא יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות, פירוש רש"י על הגמרא פותח המוח ומגלה שכל עצמי. "היום יום", כ"ט שבט, ה'תש"ג

הגאון ר' זלמן כהן ז"ל בימי מהרי"ו ז"ל כותב לא'... גם כותב ג"כ (כעין התומים ז"ל בסי' קכ"ד), דהנה כמה דברים טובים שמעמידים באותיות הק' דפרש"י ז"ל, ואומרים שבדבור ההוא רצה לתרץ קושיית התוס', או קושיא אחרת וכו"כ כוונות עמוקי' שמעמיסים בדברי רש"י ז"ל, ובוודאי לא כיון רש"י ז"ל לזה, אלא שהקב"ה סייעו לו שכתב פירושו בלשון זה שדבוריו הקדושים יכלכלו במ כל הכוונות האלו אשר מעמידים באותיותיו... "אלף כתב" (ב"ב תשנ"ז) ח"ב, ע' נ"ד

היו מספרים לפני רבנו (הרה"ק רבי נחמן מברסלב ז"ע) זכרנו לברכה, והיו משבחים מאד את פירוש רש"י ושאינן צריכין ללמוד פירוש אחר על המקרא על פי פשוט, כי שאר הפשטנים רובם הולכים על פי דרכי החקירות וכו'... ענה ואמר רבנו (הרה"ק רבי נחמן ז"ע): זה אינך יודע שרש"י זכרנו לברכה הוא כמו אחיה של התורה הקדושה, כי כל תינוקות של בית רבן וכל ישראל כולם לומדים התורה שבכתב ושבע"פ עם פירוש רש"י, ומזה מובן עוצם גדולת רש"י זכרנו לברכה. "שיחות הר"ן"

פעם לאחר נישואי אחד מצאצאיו של הרה"ק ר' דוד מזלאטיפאלי זצוק"ל, נכנס אליו המחותן שלו, ושאל ממנו: רבי - מחותן, מה דעתו על העתיד, מהיכן יהיה פרנסה להבנים שלנו שזה עתה נשאו. השיב לו הרה"ק: הנה ידוע שדרכו של רש"י הק' בפירושו לקצר תמיד בלשונו ככל היותר שלא לכתוב מלה אחת מיותרת, אך במקום אחד מוצאים אנו בדברי רש"י שהלך בדרך אחרת שהאריך הרבה שלא כדרכו, וזהו בפירושו על הפסוק תמים תהיה עם ה' אלקיך, כאן מאריך רש"י בלשונו הק', שכותב "התהלך עמו בתמימות, ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות" ואחר כל זה הוא חוזר עוד הפעם "אלא כל מה שיבא עליך קבל בתמימות", ואח"כ מסיים רש"י בלשונו הק' "ואז תהיה עמו ולחלקו". על כרחך שכאן בא רש"י הק' להורות לנו, שבמדה זו של התמימות והבטחון בה' שלא לחקור אחר העתידות, יש להלך בה תמיד בשלימות מבלי כל שאלות וספיקות. מפי כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריווקא - ב"פ שליט"א ששמע מכ"ק מרן אדמו"ר (מסקווירא) זצוק"ל. כן ידוע על כ"ק אדמו"ר ר' דוד מסקווירא זצוק"ל שהיה רגיל לחזור תמיד הפסוק תמים תהי' עם ה' אלקיך והפי' רש"י התהלך עמו בתמימות וכו' אז תהיה עמו ולחלקו. וכן פעם לאחד שביקש ממנו שיברך אותו לפטור מהצבא, צוה הרה"ק מהר"ד מסקווירא זצוק"ל "שיחזור תמיד את דברי רש"י על תמים תהי' עם ה' אלקיך". (מפי הרה"ח ר' משה אונגער הי"ו). "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' קל"ז

קול גדול ולא יסף (ואתחנן ה', י"ט) עיני רש"י ז"ל קולו חזק וקיים לעולם. מבואר שמי שמקדש עצמו יזכה לשמוע קול ה' שקיים לעולם כמו שזכה מרן הקדוש האר"י בעל שם טוב עם התלמידים כידוע ומפורסם שזכו לשמוע הקולות והברקים וקול שופר חזק באמירות אנכי עם כל הרזין סתימין עלאין, וכן רש"י ז"ל היה לו זה המדריגה כפי הנראה מדבריו ופירושו וכן כל יוצאי חלציו. "היכל הברכה" ואתחנן דף ל"ד ע"ב

שמעתי בשם הקדוש רבינו אדמו"ר מוהר"ש מבעלזא זצוקללה"ה שמי שלומד וגומר בכל שבוע ושבוע פירוש רש"י על התורה אזי הוא מובטח שבעלמא דקשוט יהיה עכ"פ במתיבתא דרש"י הגם שיש

מתיבתות יותר גבוהים ועליונים אבל עכ"פ יהיה איך שיהיה לא ידחה ממתיבתא דרש"י. "דברי יצחק" (ירושלים תשנ"ז) ע' נ"חגה"צ ר' אלי' רוט זצ"ל, היה מעורר ומזרוז ללמוד חומש עם רש"י. הוא עצמו התמיד בכך מאד, מימי צעירותו עד ימי זקנותו. הוא היה אומר, כי יראת שמים רבה מקבלים מרש"י על החומש.

"זכורני, אל ר' אלי' היה מגיע בחור צעיר, רציני, כבר תליסר או ארביסר, ויראת ה' על פניו. ר' אלי' היה מקבלו בכבוד גדול מיוחד. את חשיבותו המיוחדת של הצעיר הדגיש בכך שעובר כל שבוע על חומש ורש"י.

"כמו כן רגיל היה ר' אלי' לספר את העובדה הנוראה הידועה מאותו בחור מיישיבת פרשבורג שהיה בין ההרוגים בתאונת דרכים מחרידה בדרך לציון הרשב"י, בה קיפחו את חייהם ארבעה מטובי הבחורים. אותו בחור הופיע בחלום אל חבריו שהיה רגיל ללמוד עמו בכל שבוע את הפרשה עם רש"י, ואמר לו במאור פנים, שבזכות לימוד חומש עם רש"י הוא זוכה לשבת בהיכלו של רש"י. הוא עודדו וחיזקו מאד שלא ירפה מלימוד חומש רש"י, שיש לו חשיבות יתירה למעלה". "איש חסיד היה" (ירושלים תשס"ב) ע' רע"ז

...ובמגילת סתרים מהרח"ו זצ"ל כ"י מכתב ידו ממש כתב וז"ל: רבנא שלמה ז"ל, לאחר מותו בא בחלום לבן בתו רבנא שמואל והקיצו ז"ל. אמר לו: מי אתה. אמר לו: אני שלמה זקנך, קום ורחץ בנקיון כפיך ותלמוד ממני קריאת שם הנעלם, כי הכל למדתיך חוץ מזה. וכן עשה, וישב אצלו בממשות אבל לא ראהו ולמדו וכו' ואמר לו, תבין הפירוש בטוב כי אין לי רשות עוד לעכב, עכ"ל. וצא ולמד קדושתו ותוקף גדולתו, שלא רצה הן בעודנו חי ללמדו עד דשקיל רשותא וידע בעוה"ב דרשב"ם ראוי לזה, ואין להאריך. "שם הגדולים" מערכת גדולים, ערך רש"י

ואפשר שלכך הקפיד (הרה"ק רבי פנחס מקאריץ) ז"ל מאד ללמוד חומש עם פירש"י ז"ל, כי רש"י הוא מלוקט ממדרשים שהיא תורה שבעל פה, לייחד תורה שבעל פה עם תורה שבכתב. "אמרי פנחס" ח"א, ע' רס"א

איתא מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שללמוד חומש רש"י כל שבוע מסוגל לאמונה. כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל

...ורש"י ז"ל היה מקובל גדול כנראה מכמה מקומות שהביא שם ע"ב וגבי שלוש טיפות, וכמה מקומות עצמו מספר... הגה"ק מצאנו זי"ע, שו"ת "דברי חיים" ח"ב, או"ח, סימן ח'

מאדומ"ו הקדוש מהרי"א מזידיטשוב זי"ע על הפסוק ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו וגו' שהרב החסיד המקובל המפורסם בקדושתו וטהרתו ר' שלמה סופר מדאלינא זצ"ל היה מסתופף בצל קדשו של מרן הקדוש ר' יעקב יצחק מלובלין זצוקללה"ה זי"ע ואח"כ נסע לרבינו הקדוש מהרי"א מזידיטשוב זצוקללה"ה, וסיפר מעשה מהקדוש מלובלין שכאשר נסתלק מזה העולם רש"י הקדוש יצאו לקראתו כל הפמליא של מעלה, חוץ המלאך הקדוש מט"ט שר הפנים שלא רצה לצאת לקראתו מחמת שכתב רש"י בחומש ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אתו אלקים כתב רש"י צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו וכו'. ע"כ התרעם על רש"י שכתב כן, כך סיפר הרב ר' שלמה זצ"ל. ואמר רבינו (הרה"ק מזידיטשוב זי"ע) "אני אתרץ רש"י כי מצינו בגמרא שבת (דף ל"ג ע"ב) כשיצאו ר' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר בנו מן המערה אחר תריסר שני נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם. הדור אזול יתיבו תריסר ירחי שתא אמרו וכו'. וזה אמר רש"י בלשונו הקדוש צדיק היה

היינו שהיה כ"כ צדיק גדול שלא היה יכול לסבול זה העולם כשהיו עוסקין בצורכי העולם וקל בדעתו לשוב להרשי"ע הוא לשון מפעיל לאחרים היינו שיעשה ח"ו כל העולם לרשעים לפיכך מיהר הקבה"ו שלא להיות בעוה"ז שלא יחריב עולמו ח"ו ונעשה תיכף בשרו ללפיד אש ולקח אתו בשמי מרומים עכלה"ק, ותיכף כשתירץ זה אמר רבינו (הרה"ק מזידיטשוב ז"ע) הנה עתה יצא המלאך הקדוש לקראת רש"י זצ"ל, ע"כ שמעתי בשמו. "זבד טוב" (תרע"א) דף ב' ע"א

בשנותיו האחרונות לא עצר רש"י כח להתגבר על חולשתו, ומיום ליום תש כוחו. בשארית כוחותיו כתב את פירושו למסכת מכות, וכאשר הגיע בפסקה אחת למלה "טהור" - יצאה נשמתו הטהורה ועלתה השמימה. וכך כתוב בפירוש רש"י במסכת מכות (יט, ב): "רבינו גופו טהור ויצאה נשמתו בטהרה, לא פירש יותר".

רבים, ביניהם החיד"א (ר' חיים יוסף דוד אזולאי) למדים מדברים אלו, כי ביום פטירתו עסק רש"י בפירוש הגמרא במכות וסיים פירושו בתיבת "טהור". "רש"י חייו ופירושו" (ב"ב תשנ"ז) ח"א, ע' 125

מרומזים הסודות לעין כל

מובא ברשב"ם (ריש פרשת וישב) "ישכילו ויבינו אוהבי שכל מה שלימדונו רבותינו כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, אף כי עיקרו של תורה בא ללמדנו ולהודיענו ברמיזת הפשט והאגדות וההלכות והדינים ועל ידי אריכות הלשון... וגם רבינו שלמה (רש"י) אבי אמי, מאיר עיני הגולה, שפירש תורה נביאים וכתובים, נתן לב לפרש פשוטו של מקרא, ואף אני שמואל בן ר' מאיר חתנו (רשב"ם) נתווכחתי עמו ולפניו, והודה לי שאילו היה לו פנאי היה צריך לעשות פירושים אחרים לפי הפשטות המתחדשים בכל יום" עכ"ל הרשב"ם ז"ל.

ויפלא כל עובר וקורא זה ברשב"ם, אמנם בעלי הפשט אשר לא יבינו הרבה יותר מהפירוש הפשוט המה מצאו להם מדברי הרשב"ם בשם רש"י ז"ל הנ"ל עילה ח"ו להעלית ולהאפיל על דרשת חז"ל שאינן בדרך הפשט, והנה אם הן אמת שנאמן עלינו הרשב"ם כי זקנו רש"י הגיד לו ככה כדברים הנ"ל בחומרת תיבותם אך צריכין להבין צורתם - היינו פירוש דברי קדשו של רש"י אשר אמרו עליו מליצת הראשונים ז"ל כי על טיפת דיו של רש"י צריכין לישב ז' נקיים להבין עומק כונתו, וכמו בכתב כן בע"פ לשון חכמים מרפא עמוק עמוק מי ימצאנו, ובודאי כי אין כונתו כפשוטו דאם כן הרי זה ח"ו כתוהה על הראשונות שעשה חיבורו על דרש מדרז"ל רוב דבריו ואין ינחם על ככה, ואם הכונה כי היה נחוץ ביותר פירוש על דרך הפשט כפשוטו מדוע לא היה לו פנאי לחבר חיבור כזה אם הוא היותר נחוץ, בודאי היה בוחר ומייחד לו פנאי בע"כ לחיבור הלז לחברו כפי רצונו והבטחתו ותשובתו (להרשב"ם) הנזכר, ואין לך דבר שעומד בפני הרצון בפרט רצון אמיתי של מאור עינינו רש"י ז"ל שהוא יחיד בעולם בפירושו.

אלא ודאי בע"כ להבין עומק דברי חכמים וחידותם של רש"י ז"ל הוא על פי מה שכתבנו (עיין דברי תורה ח"א אות צ"ז) בשם גאון וקדוש אחד בזה"ל: כשהנני לומד זוה"ק וכתבי האריז"ל הרי זה נגלה" כי גילו כונתם בסודות - הגם כי בזה עמקו עוד דבריהם בפנימיות יותר לאין שיעור וערך ולפי ערך המשיג והמקבל - מ"מ הרי זה נגלה, וכשהנני לומד שור שנגח את הפרה וכיוצא הויות דאביי ורבא הרי זה נסתור" כיון שצריכים להעמיק ולהבין מה שהיה כונתם בנסתרות בזה עכדה"ק, ומעתה נחזי אנן אם כמה דברים הנראים לעין כל מבין כי בע"כ כונתם בנסתרות וכמ"ש בספרים הק', וכגון בפ' בשלח "אז ישיר

משה" יו"ד על שם המחשבה, וכן עוד כהנה וכהנה במקומות רבות שפירשוהו ע"ד הסוד ונראה למבין וליודעי חן כי על זה רמז רש"י ז"ל בקדושת לשונו כי זולת זה אין פירוש והמשך לדבריו...

ע"כ י"ל בע"כ שזה מה שאמר רבינו הקדוש רש"י לנכדו ז"ל כי אם יהיה לו פנאי - כי לזה צריכין פנאי וזמן מרווח יותר - יפרש ויחבר פירוש על התורה אחר - היינו כפשוטו ממש נראה לעין כל, ולא ירגישו כלל כי עוד טמון בתוכו סודות כנ"ל, לזה צריך עבודה גדולה ופנאי וזמן רב מיוחד איך לחברו כנו' לטמון שם עמוק עמוק רמז הסוד מכוון ומכוסה לגמרי כולו כ"כ בפשט, משא"כ בחיבור רש"י שלפנינו שמרומז הסודות לעין כל צוחים ואומרים דרשוני והבנוני, והשי"ת יאיר עינינו במהרה בימינו אמן. "דברי תורה", (מונקאטש) ח"ד, אות קי"ג.

רוחן של ישראל

אאמו"ר (הרה"ק רבי מרדכי מטשרנובל) זצוקללה"ה אמר: שבשביל רש"י הקדוש היה בריאת העולם וישראל והתורה הק' כמו שדרשו רז"ל בראשית בשביל ישראל ובשביל התורה, ובראשי"ת נוט' ב'שביל ר' שלמה י'צחק, בשבילו היה בריאת העולם... ורש"י הוא בחי' חלק הרוח מנר"ן (נפש רוח ונשמה) וכמו שרש"י נוט' ר'רוחן של ישראל, ורוח הוא בחי' הדיבור כמו שתרגם אונקלוס לרוח ממללא, ודיבור הוא ה' מוצאות הפה כ"ב אתוון דאורייתא, שרש"י הק' עשה התגלות הכ"ב אותיות אורייתא בפירושו הקדוש על תושב"כ ועל תושבע"פ ולכן הוא בחי' רוח בחי' דיבור, ולכן היה בשבילו בריאת העולם שנברא בשביל ישראל ובשביל התורה. "מגן אברהם" (טריסק) בא, דף ז' טו"ד

מגיני שלמה

הגאון אמ"ז (בעל מגיני שלמה) זצ"ל הגיד באזני תלמידיו בחייו שהגאון רש"י ז"ל בא אליו והראה תמונתו בעצמו ובכבודו לפניו בשמחה גדולה, ואמר לו בזה הלשון: אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא בשביל שאתה מציל אותי מפי האריות והכפירים גבורים חריפים בעלי תוספות ז"ל, אתיא לקבלך לעולם הבא עם כל תלמידי, וכן היה שקודם מיתתו כחצי שעה שכבה נר ישראל, היו אצלו גדולי ישראל בק"ק קרקא ואמר לפניהם בזה"ל: פנו מקום שרבינו מאור עינינו הגאון רש"י ז"ל רבינו שלמה יצחקי בא אלי וכל קדושי עמו וקבלני בשמחה להראות לי דרך החיים באשר שעמדת לימינו תמיד לתרץ קושיות התוספות על רש"י, ועל שם כך נקרא מגיני שלמה. נכד המגיני שלמה בהקדמתו לספר "מגיני שלמה"

בלע"ז

במדרש (דברים רבה פר' א', א') אלה הדברים, הלכה אדם מישראל מהו שיהא מותר לו לכתוב ספר תורה ככל לשון וכו', רבן גמליאל אומר אף הספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית וכו' לכן התירו שיכתבו בלשון יונית אמר הקב"ה ראה לשונה של תורה מה חביבה שמרפא את הלשון מנין שכן כתוב (משלי ט"ו) "מרפא לשון עץ חיים" ואין עץ חיים אלא תורה שנא' 'עץ חיים היא למחזיקים בה' וכו' עכ"ד, יש להתבונן בענין רפואת לשונות הגויים מהו, ויש לומר כי השפה של האומה היא מהותה ומעידה על תוכן לבה כאמרם ז"ל "לישנא קולמסא דליבא", והיינו שרעת לבם תמיד רגיל על לשונם, וע"כ בלשון ובשפת האומה נצפן בה כח רע מושך לרעת האומה, וכמו שהגיד כ"ק אדמו"ר הרי"ם זצלה"ה מגור על לשון צרפת שמושכת לניאוף רח"ל עכ"ד, והטעם משום שהם מלוכלכים בזה ביותר כידוע, על כן לשונם שצפונה בה מהותם מושכת לזה ביותר, אך לשונה של תורה מהפכת את הרע שבלשון ההיא לטובה, והיינו מחמת שיש צורך לתורה ללשון ההיא להסביר בה את השומע, נעשתה הלשון ההיא מחוברת

לטהור ונדחה הרע מקרבה ונכנסת בה רוח טהרה, וזוהי רפואת הלשון, ובזה הסברתי לי מה שרש"י ז"ל פירש הסברת הכתובים כמה פעמים בלשון צרפת, שלא יתכן שרש"י ז"ל לא מצא מילין בלשון הקודש להסביר בה את הקורא, ולפי דרכנו בכוונה עשה לטובת הכלל המדברים בלשון ההיא שתהיה רפואה קצת ללשון ההיא, כי יתכן שקודם שעשה רש"י ז"ל כך, היתה הלשון מושכת עוד יותר לרע. "שם משמואל" (סוכוטשוב) דברים תרע"ט, ע' כ"ט

נשמה יתירה עפ"י השגת רש"י

בשב"ק פ' אחו"ק תשנ"א סיפר כ"ק מרן אדמו"ר (מסטריקוב) זצוק"ל שאחד שאלו בתמיה ביאור בדברי רש"י שביאר הגמ' (ביצה טו.) דאיתא דאמר רבי שמעון בן לקיש נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש וכתב רש"י שם וז"ל: נשמה יתירה - רוחב לבו למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרווחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו, ותימא ע"ז האיך יתכן שכל עניינה של הנשמה יתירה היא בענייני גשמיות ועוה"ז.

ואמר ע"ז כ"ק אדמו"ר זצוק"ל דהנה אנו רוצים להבין את דברי רש"י כפשוטם לפי האופן והצורה שאנו אוכלים ושותים, ולפי זה אנו רוצים להשיג מהי הנשמה יתירה, ובוודאי שאין זה שייך, אמנם לפי ההשגות וההנהגות של רש"י הק' באכילה ובעונג שבת בוודאי שהיה שייך להשיג שיש בסעודת שבת עניין נשמה יתירה, שהרי היה אצלו דברים אלו במהות אחרת לגמרי, ואין לזה שום שייכות לאופן שאנו מנסים לחשוב ולתאר את דברים אלו על פי השגתנו, ובוודאי שלפי השגותיו של רש"י לא היה לו ע"ז שום קושיא, ואדרבה הוא שהרי רש"י מבאר הפשט וממילא זה הוא עניינה הפשוט של הנשמה יתירה, ורק אנו לפי דל שכלנו והשגתנו איננו מבינים את זה.

והוסיף שיתכן שבעצם הדבר שאנו יודעים ומאמינים ששייך דרגות והשגות שהם למעלה מהשגותינו, וכמו"כ שישנם אנשים גדולים ששייך אצלם נשמה יתירה בעניין האכילה, דבר זה גופא הוא בשבילנו בבחינת נשמה יתירה, והעיקר שנאמין ששייך ע"י דברים אלו להגיע לנשמה יתירה. "שיחות קודש-סטריקוב", מטות-מסעי תשס"ד, עמ' ג'

רש"י הק' ממליץ בעדנו

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו כי על כן עברתם וכו'. וכתב רש"י ז"ל. וסעדו לבכם. בתורה נביאים ובכתובים מצינו דפתא סעדתא דלבא וכו'... והענין הוא כך. דהנה זאת ידוע שהעיקר בעבודת הבורא הוא הלב. כמו"ש רחמנא לבא בעי. וכמו"ש ובלבד שיכוון לבו לשמים. והסיוע לזה הוא הפרנסה. כי עניות חלילה מעביר על דעת קונו ואינו יכול לכוון לבו כמו"ש. וזה"פ פתא סעדתא דלבא. פי' פתא היינו הפרנסה סעדתא דלבא היא סיוע אל הלב שיוכל לכוון לבו לשמים וזה שרש"י הקדוש עומד להמליץ בעדנו ומרבה להביא ראיות גדולות וחזקות על זה מן התורה נביאים וכתובים. דפתא סעדתא דלבא היינו שהפרנסה היא סיוע וסעד שיוכל לכוון לבו לשמים. ומביא עוד ראיה גדולה וחזקה על זה מהכא. לבבכם אין כתיב כאן אלא לבכם מגיד שאין יצה"ר שולט במלאכים. היינו כמו המלאכים שאין להם דאגת פרנסה אין יצה"ר שולט בהם. כך ישראל כשלא יהי' להם דאגת פרנסה יהי' להם לב אחד לאבינו שבשמים כנ"ל. וזה המשך הפסוק. ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו כי על כן עברתם וכו'. ופירש"י אחר תעבורו אח"כ תלכו. הסימן לבנים הוא כך. ואקחה פת לחם היינו כשיהי' לישראל

פרנסה. אזי וסעדו לבכם יהי' להם לב אחד לאבינו שבשמים. אחר תעבורו היינו אחר כן תלכו יהי' הולכים בדרכי ה'. כי על כן עברתם פי' כי על כן היינו מחמת חוסר הפרנסה שעניות מעביר עד"ק על כן עברתם על מצוות ה'. אבל כאשר ואקחה פת לחם היינו פרנסה וסעדו לבכם אחר כך תלכו בדרכי ה' כאמור וד"ל. "דברי ישראל" וירא, דף כ"ד טו"ג

הרה"ק רבינו תם

יום ההילולא: ד' תמוז

רבינו יעקב תם נולד בשנת ד"א תת"ס לאביו רבינו מאיר מרומברג שהיה חתן רש"י הקדוש זי"ע (אחיו הגדולים היו הרשב"ם והריב"ם). בנערותו למד אצל אביו ואצל אחיו הגדול הרשב"ם ואצל רבינו יוסף טוב עלם, נהג ישיבה גדולה ברומברג ואח"כ בטרשיש, מעולם לא קיבל ע"ע משרת הרבנות כי עסק בעניני מסחר, כמ"ש הוא עצמו בספר הישר סי' תקצ"ח, אעפ"כ נהרו אליו מכל העולם לשאול פיו כמו באורים ותומים. כשהיה ר"ת בן מ"א שנה היה מסע הצלב ה-2 והנוצרים הרגו באכזריות גדולה אלפי ישראל רח"ל, וביום ז' סיון באו נוסעי הצלב לעיר רומברג ושללו כל הוננו, והכוהו באכזריות, וקרעו רח"ל ס"ת לפניו לקרעים, והשליכו אותו על פני חוצות, וע"י נס גדול ניצול ר"ת ממות ע"י שר אחד. י"ג שנה אח"כ נתיישב בטרשיש מקום זקנו רש"י, ומשם לחם מלחמתה של תורה. כתב בסדר הדורות שבאותו שנה שמת בו ר"ת, הוא שנת ד"א תתקל"א, העלילו הנוצרים עלילת דם רח"ל על היהודים שישבו קרוב לעירו, וביום כ' סיון נשרפו רח"ל נ"ז נפשות על מדורות העקידה הי"ד, ור"ת גזר על אותו היום שיהיה צום ואבל ליהודי צרפת וענגלאנד וקימו את דבריו וקבעוהו לצום לדורות, וכב' שבועות אחר מעשה נורא הנ"ל שכ"כ היה מצער עצמו ר"ת ז"ל שביום ד' תמוז ויאסף אל עמיו זי"ע ועכי"א. מתוך "מליצי אש",

חודש תמוז, ע' 12

לרבנו תם, נכדו השני של רש"י, היו שני בנים חכמים, רבי יוסף ורבי שלמה. מסופר, שפעם עמד רש"י ותפילין על ראשו והחזיק בזרועותיו את נכדו הקטן יעקב, הוא רבנו תם. הפעוט שלח את ידו ואחז בתפילין שבראש זקנו. עצר בעדו רש"י ואמר בבת צחוק: "נכדי זה השיג בידו את התפילין שלי, וחוששני שישגי עליהן לכשיגדל". ובאמת כך היה, שרבנו תם חלק על סדר הפרשיות שבתפילין של רש"י (ראה שו"ע, או"ח לד, א). "רש"י חייו ופירושו" (ב"ב תשנ"ז) ח"א, ע' 69

...המאור הגדול רבינו שלמה (רש"י) זכר צדיק לברכה גילה עמוקות התלמוד מני חושך, לא עממוהו כל סתום, ובזולת פירושו היה כספר החתום, והמאור השני רבינו יעקב איש תם אשר כמוהו בפלפול לא נהיה מאחר שהתלמוד נחתם, תלמוד ערוך בפיו ושגור, סיני ועוקר הרים וטוחנן זה בזה מפלפולו ועמק שכלו ורוחב בינתו כל חכם לב הן גור יגור... וכל חכמי ישראל הנמצאים היום כולם כקליפת השום וכרגיר שומשום נגד אחד מתלמידיו הקטנים... "שו"ת ריב"ש", ריש סימן שצ"ד

...כמו שאיתא על ר"ת ז"ל שהיה עשיר והיה דרכו להביא לפניו על שולחן קערה גדולה מלאה זהובים בעת שהיה לומד ועוסקים בתורה בפלפול וסברה מפני שהעושר פותח את הלב לחכמה... [ועיין מה שכותב החיד"א זי"ע בספרו "יוסף תהלות" מזמור קי"ט: "אמרו על ר"ת שהיה מניח זהובים לפניו כדי לירד לעומק הלכה"]. "בן יהודע" (ירושלים תשכ"ח) ח"א, דף מ"ד טו"ג

בדרך כלל התלמידי חכמים אינם עשירים, אבל מכל מקום מצינו כמה יחידי סגולה מגאוני הדורות, שזכו שתורה וגדולה יהיו שלובים של שולחנם. בראשונה מצינו ענין זה אצל רבי, שאמרו חז"ל (גיטין נט.) מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד. אח"כ מצינו דוגמא זו אצל הנשר הגדול רבינו הרמב"ם, שהיה גדול הדור בתורה, וגם היה רופא המלך, וכמובן שעי"ז נתעשר עושר רב, והרמב"ם עצמו כותב במכתב, שיש לו הרבה טרדות, משום שצריך לנסוע בכל יום אל ארמון המלוכה, לעסוק ברפואת משפחת המלך, ואח"כ כשחוזר לביתו ממתנינים אצלו הרבה אנשים שמבקשים ממנו תרופות, ורק בלילה הוא מתפנה לעסוק בתורה, וכך נהג כל זמן שהותו במצרים. בחינה זו מצינו ג"כ אצל הרמב"ן, שהיה גם הוא רופא גדול, ואפ"ה חיבר הרבה ספרים על מסכתות, ועינים שונים. גם אצל רבינו תם שהיה מגדולי בעלי התוספות, שרוב בעלי התוספות היו מתלמידיו או מצאצאיו, והיה בן בתו של מאור הגולה רש"י. ומובא שרבינו תם היה עשיר גדול, והלואה מכספו לגויים ברבית [בימים ההם, יהודי המדינה לא היה להם פרנסה אחרת, כי למכור ולקנות שדות לא הסכינו, משום שבכל כמה שנים גירשו אותם הגויים, וע"כ לא היה להם כדאי להם להשקיע ממונם בקרקעות, והדבר היחידי שהתעסקו בו, שאת המזומנים שהיה להם הלוו לגויים בריבית, ומזה התפרנסו בכבוד, וע"כ תמיד העלילו הגויים על היהודים שהם מזלזלים בריבית, וגוזלים את ממונם, אבל הם עשו זאת בעל כרחם, כי פרנסה אחרת לא היתה להם]. ומובא שבשעה שעסק ר"ת בסוגיא קשה, הניח לפניו הרבה אבנים טובות ומרגליות, ועי"ז שהסתכל בהם, התרחבה דעתו. "חודש בחודשו", כסלו תשס"ו, עמ' ב'

בעלי התוס' תלמידי ר"ת היו לרוב, כי שמונים בעלי תוס' היו בפרק אחד לפני ר"ת, וכל אחד הגיע להוראה כגון ר' חיים כ"ץ ור"א ממיץ ור' שמעון משאנ"ץ וחבריו ותלמידים לרוב בלי מספר. המהרש"ל זי"ע

בספר הישר (ע"ח ב) שרבינו תם כתב על עצמו שאפילו כשיש בתלמוד חייב במקום אחד ופטור במקום האחר אנו מתרצים יפה כ"ש קושיות אחרות, והמהרש"ל בים של שלמה יבמות פט"ז אות יא ושם קדושין פ"ג אות ב כותב אלמלי נשתחזה תורה מישראל היה הרבינו תם מחזירה בפלפולו, והרמ"א בתשובה סי' צ"א כותב שהרבינו תם ידע לטהר השרץ מן התורה. "מרגליות הים" (ירושלים תשס"ה) דף ל"ח טו"ב

ר"ת חיבר ספר הישר וזכיתי ויבא לידי כ"י ובו פי' סוגיות ובסופו תשובות ... וכתוב בתחלת ספר הישר קראתי בשם את הספר הזה יען כל פקודי כל ישרתי בשמועות הראשונות והגרסאות אשר מעולם, ושם כתב דמעולם רש"י זקנו לא הגיה בגמרא רק בפירוש כתב ה"ג או ל"ג, אלא דשותי מימיו הגיהו על פי פירושו, וכתב דשאר ליה מאריה לרבינו שמואל אחי (הרשב"ם) כי על אחת שהגיה רבינו שלמה (רש"י) הגיה הוא עשרים, ידעתי גם אני כי מגודל פלפולו ועומק לבו עשה זאת. "שם הגדולים" מערכת גדולים, ערך 'אות רמ"א

ושמעתי מפ"ק אדמו"ז (החיידושי הרי"מ) זצ"ל שהיה משבח מאד את הס' הישר לר"ת ז"ל על שהוא מביא ראיה לשכל האדם שיש לו חשיבות מהתורה"ק, שאנו רואין כמה פעמים ששכל האדם מכוון למש"כ בתורה"ק, שהיא דעת העליונה ב"ה, הרי ששכל האדם נחשב למאומה, והוא היפוך דעת הפילוסופים שהם מביאין רא' לתורה"ק משכלם, שאדם אין לו לילך בשכלו רק לעשות הכל עפ"י דעת תורה"ק המלמדת לאדם דעת איך להתנהג בכל פרט ופרט לבל ליפול במכשולי עוה"ז ח"ו. "שפתי צדיק" (פיליץ) קרח, דף ע"ט טו"ב

ושמעתי שר"ת ז"ל היו קוראים אותו בכל שבת שלישי ואירע בו אבילות ולא קראו החזן ועלה מעצמו ואמר, כיון שהורגל לקרות שלישי בכל שבת הרואה שאינו עולה יאמר שבשביל זה הוא נמנע מלעלות והוי דברים שבפרהסיא. רא"ש עמ"ס מועד קטן, פרק שלישי, סימן כ"ח

...ומעשה שמתה אחותו של ר"ת בשבת והודיעו לו במוצאי שבת בעיר אחרת ואכל בשר ושתה יין ואמר כיון שיש לה בעל שחייב בקבורתה אינו אסור בבשר ויין, ואפשר שגם ר"ת אם היה בעיר עצמו היה מיקל מאותו הטעם. תוס' ברכות דף י"ח ע"א, ד"ה ואינו

רגיל היה ר"ת כשהיה יושב בדין ואחד מבעלי דינים מגזם לחברו ואומר כך וכך תתחייב לי בדין רגיל היה ר"ת לומר שקר אתה דובר כי לא יתחייב. תוס' כתובות ס"ט ע"א ד"ה ואישתק

מסופר בסדר הדורות שבהיות רבינו תם ורבינו אפרים הגדול ב"ר יצחק ברגנשפורק [עיר בצרפת] והיו מתפללים על קשר של תפלין: לרבינו אפרים חייבים לקשרם בכל יום, שנאמר וקשרתם לאות על ירך. ור"ת אומר שהכוונה על ההידוק, הויכוח הזה נמצא גם בתוס' בשלשה מקומות (בעירובין זו. במנחות לה: ובחולין ט). אבל לא בין ר"ת ורבינו אפרים, כי אם בין ר"ת ורבינו אליהו. ר"ת הביא שם שתי ראיות, (א) חולין (ט). (ב) רב יהודה אמר רב ת"ח צריך שילמוד ג' דברים כתב שחיטה מילה, רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אף קשר של תפלין, ברכת חתנים וציצית. ואידך, הני שכיחן. ופירש ר"ת כתב, שחיטה, ומילה שכיחי תדיר, וצריך ללמדם לפי שצריך תדיר להם [ורש"י פירש איפכא]. ואם קשר צריך לעשות בכל יום, הוא שכיח טפי. ועוד הביא ראיה מעירובין (דף יז). דשם איתא דקשר של תפלין הוא של קיימא, ואם צריך לקשור בכל יום אין זה קשר של קיימא.

ומסופר בסדר הדורות שבהתוכחו עם רבינו אפרים חרה אפו של רבינו תם, ואז נתגלה משה רבינו אליהם והכריע כר"ת, בסדר הדורות כותב שדבר זה בקבלה איש מפי איש. וגם מרומז הוא במרדכי בהלכות קטנות. ולמה חרה אפו של ר"ת האומנם לא היה רשאי רבינו אפרים לחוות את דעתו. ואפשר לומר שזוהי סבת התרגוז: איתא בברכות (דף ו). הראה לו הקב"ה למשה קשר של תפלין, תפלין דמארי עלמא מה כתיב בהו (שמואל ב' ז, כג) מי כעמך ישראל גוי אחד, ובתפלין של ישראל שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד (דברים ו, ד), הראה לו הקשר של תפלין. והנה הקשר הזה רמז על הקשר שבין ישראל וקב"ה, והקשר הזה הוא קשר של קיימא, ואם מקשרין אותו בכל יום אין זה קשר של קיימא כאמור, לכן התרגז ר"ת על ההשקפה הנגדית. ומשה רבינו שראה את הקשר של תפלין דמארי עלמא, הכריע כר"ת שהוא קשר של קיימא [עי' זוהר חקת (קפד): הקב"ה לא גזר קיומיה עם שאר עמא לאתקשר ביה אלא עם ישראל וכו'] לדורות לברית עולם.

רבנו תם נסתלק בד' תמוז תתקל"א אל עמיו. בשנה זו נשרפו בעלילות דם שני תלמידיו החסיד רבינו יחיאל בר דוד הכהן, והצדיק רבינו יקותיאל בר יודא הכהן. וגם רבי יהודה בר אהרן, ור"ת תיקן יום צום כ' סיון. ובשנת תתקי"ז י"ד שנה לפני זה פרצו נוסעי הצלב לביתו של ר"ת ויבוזו את כל רכושו וס"ת קרעו לפניו, ואותו הכו ופצעו, וכפסע היה בינו ובין המות, ושר אחד הצילו בהבטיחו בערמה שהוא יפתהו לקבל את דתם. אחרי המאורע הזאת התישב במ"א והרביץ שם תורה, ועמד בראש אספת הרבנים שנתאספה לעשות תקנות וחיזוק לדת, והוכיח בזה כי הקשר שבין ישראל והקב"ה הוא קשר של קיימא, נחשבנו כצאן טבחה, ובכל זאת - שמך לא שכחנו.

הריב"ש בתשובה (סי' שצד) כותב עליו שלא היה כמוהו בידיעת התלמוד מאז נחתם התלמוד, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל. "אהלי יעקב" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' תמ"ד

סיפר הגה"צ רבי גדליה שניידר שליט"א (בן הגה"צ רבי משה זצ"ל מתלמידי המקורבים של מרן הח"ח, כנודע), שבהיותו בבחרותו אצל החפץ חיים למשך ששה שבועות, שמע ממנו שאמר על הא דאיתא בספר סדר הדורות בערך רבינו תם (אלף החמישי ד"א תתק"ל), שיש שם כמה לשונות שדיבר ר"ת למשה רבנו ע"ה ברמות רוחא בנידון תפילין, יעו"ש, אמר על כך הח"ח, כשהראו לו התלמידים מהישיבה דברים אלו, שהוא חושש מאוד שאין זה אמת, שלא יתכן כלל שרבינו תם ידבר אל משה רבינו בלשון וסגנון כזה.

והוסיף, שקבלה בידו מזקיניו עד הגר"ח מוואלין זצ"ל שקיבל כן מאדונינו הגר"א, שפעם אחת כשלמד רבנו תם עם תלמידיו את דברי הגמרא בגיטין דף נ"ז ע"א, בנידון אותו איש שנידון בצואה רותחת, והיו התלמידים תמהים על ענין זה של צואה רותחת, ואמר להם ר"ת שיש בכוחו להורידו כעת מן השמים, שיוכחו בעיניהם באמיתות דברי חז"ל, אבל תנאי קודם למעשהו התנה אתם, שלא ישחקו עליו כשיראוהו במצבו זה של דינו הקשה, ואכן הורידו ר"ת מן השמים וראו כל התלמידים היותו מלוכלך בצואה רותחת ממש המה ראו כן תמהו ונבהלו, ואחד מן התלמידים לא התאפק ושחק, ומני אותו רגע והלאה לא פסק סרחון מאותו תלמיד כל ימי חייו! מזה נלמד - אמר מרן החפץ חיים - שאין לשמוח בענשם של רשעים בעולם האמת!!! וסיים הח"ח לומר, שמעולם לא סיפר עדיין מעשה זה, ורק כעת שהתלמידים דברו מהענין, סיפר זאת. (כתבי רבי שמעון הירשליר שליט"א, לונדון, ששמע מפני רבי גדליה שניידר שליט"א, וכו"ל). "מאיר עיני ישראל" (ב"ב תשס"א) ח"ד, ע' 377

ור"ת אע"פ שהקל בקיבולת החמיר על עצמו וכשנבנה ביתו לא הניח עובדי כוכבים לבנות בשבת אף על פי שהיו עושים בקבלנות. תוס' ע"ז דף כ"א ע"ב, ד"ה אריסא

והרב רבי חיים כהן היה אומר, אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא (אמר המלקט: הכוונה למה שאי' שם בגמ' "אותו היום שמת רבי בטלה קדושה") היינו קדושת כהונה. תוס' כתובות דף קג ע"ב, ד"ה אותו

קדושתו

שמעתי מאאמו"ר (הרה"ק רבי צבי הירש מרודניק זי"ע) שפעם התבטא בפני זקה"ק בעל דברי חיים זי"ע ואמר, היכן לוקחים את תורתו של רבינו תם, נענה זקה"ק וצעק לעומתו: היכן לוקחים את קדושתו של ר"ת, ופשטות המכוון בדברי קדשו, כי רק ע"י התנהגות בקדושה כר"ת אפשר להשיג את תורתו של ר"ת, אחרת אף אם תזעק ותשוע כל היום ותבקש להגיע למעלת תורתו של ר"ת יעלה חרס בידך. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל

שמר תם

הגה"ח ר' אלטר קופטשיק ז"ל כשלמד בבחרותו בישיבת קישינוב, הזכיר פעם א"ע לפני הרה"ק ר' דוד מסקווירא זצוק"ל על שמירה שיוכל להפטר מעבודת הצבא. ציוה לו הרה"ק שיתחיל להניח תפילין דר"ת, אף שזה היה עוד קודם נישואיו, ואמר רמז לזה דכתיב "שמר תם וראה ישר", (תהלים ל"ז, ל"ז) שישמור להניח תפילין דר"ת ותפילין דרש"י, יש"ר אותיות רש"י, ועי"ז אחרית לאיש שלום, יהיה לו

שלום ושלוחה שלא יגייסו אותו לעבודת הצבא. (מפי הרה"ג ר' מרדכי הרב מקופיניע ז"ל, שלמד בצוותא חדא עם הגה"ח ר' אלטר ז"ל בשיבת קישנוב). "מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' קס"ז

ראש חודש שחל בשבת

ואם חל ר"ח בשבת נכנסין לבית הכנסת ומסדרין הברכות וקורין הזמירות כמו בשבת... ומתפללין תפלת יוצר כשאר השבתות, ומוסיפין בעבודה יעלה ויבוא, ואין להזכיר בו את יום המנוח הזה לפי שכבר הזכיר בתפלה ענין השבת, ויעלה ויבא אינו בא אלא מפני ר"ח בלבד, וכן בחולו של מועד שחל להיות בשבת והוא הדין בברכת המזון, ולפי ששמע רבינו תם ש"צ אחד שאמר ביעלה ויבא של עבודה את יום המנוח הזה בר"ח אמר מנוח עם הארץ היה... "אבודרהם" סדר תפלת ר"ח שחל בשבת

מחלוקת קדומה

עצם המחלוקת בין רש"י ור"ת בסדר הנחת הפרשיות בתפילין תמוה מאד. איך נולד ספק כזה ביניהם, הלא מצוות תפילין קיימו ישראל מאז ומקדם, ואם כן היו יכולים כל אחד לפתוח התפילין שלו, שהם מאביו ואביו אביו, עד למשה מסיני, ולראות איך מסודרים הפרשיות, והיתכן לומר שאז - בימי רש"י ור"ת - נשתכח תורה מישראל והתחילו להסתפק מחדש איך לעשות זאת, כאילו מעולם לא הניחו תפילין.

וכותב רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע דודאי לא התחילה מחלוקת זו בתקופת רש"י ורבינו תם. פלוגתא זו היתה כבר מאז ומקדם. גם בזמן התנאים, היו שני מפלגות ודעות בענין הנחת הפרשיות בתפילין. היו מדינות וגלילות שהניחו כדעת רש"י, ולעומתם מדינות ועיירות שהניחו כדברי הר"ת. רק שרש"י וסייעתו החזיקו כדעת אותה שיטה שינוחו הפרשיות כסדר כתיבתן, ור"ת ודעימיהו פסקו כאותו שיטה שהויות להדדי (עיין אות חיים ושלום סימן לד סעיף א סק"ב, ובדברי תורה מהדורא ו אות צו).

ועיין בבית יוסף (סימן ל"ד) שמביא מה שכתבו הסמ"ג והמרדכי "ששלחו כתב מארץ ישראל, שנפלה בימה שעל קבר יחזקאל, ומצאו שם תפילין ישנים מאד כסדר הרמב"ם ורש"י". והיו שרצו להביא ראיה מזה, שלהלכה כבר נפסק בתקופת יחזקאל הנביא - כסדר רש"י, וכן צריכין לנהוג. אמנם הדרישה (שם) כתב "דאין לסתור סדר ר"ת ממה שמצאו תפילין בקבר יחזקאל כסדר רש"י, שאדרבה לר"ת מצי למימר שפסולין היו, כיון שכתבן באותן הסדר, ולכן נקברו בקברו כדין ספרים פסולין שנקברין ונטמנין בקברו של צדיק" [ועיין בב"ח (שם) ובפרי מגדים (אשל אברהם סק"ב), מה שהאריכו לפלפל בזה].

אמנם בלאו כל זה, כותב רבינו בעל מנחת אלעזר זי"ע (אות חיים ושלום שם) שאין להביא שום ראיה מזה, דשפיר יש לומר דהיו תפילין ישנים מאחד שנהג אז כאותן שנהגו כדעת רש"י, ומה זה סתירה כלל לר"ת, הלא בלאו הכי ידענו בעל כרחך שהיו גם מקודם קהלות שנהגו כרש"י וגם קהלות שנהגו כשיטת ר"ת. [וכדאי לציין מה שכתב בהגהות שעל ספר שו"ת מן השמים (שם) דבימים אחרונים נתגלו במערות ארץ ישראל תפילין מפלוגות לוחמים של חיל בר כוכבא, והפרשיות מסודרות כשיטת ר"ת. הרי לנו שעוד בתקופה קדומה היו שנהגו כשיטת רש"י והיו שנהגו כשיטת ר"ת.]

ואכן כבר מצינו בזהר חדש (יא, ב) שכתב ש"בשביל שאינם בקיאים בדור האחרון, לכן מניחים שני זוגות תפילין מספק". הרי שגם אז, בתקופת אמוראים - מסדרי הזהר החדש - לא היו בקיאים בסדר הפרשיות,

ולכן מכח ספק הניחו שני זוגי תפילין. וכן נפסק בשולחן ערוך (סימן לד) שאף ש"מנהג העולם כרש"י והרמב"ם", מכל מקום "ירא שמים יצא ידי שניהם". "חודש בחודשו", (מונקאטש), אייר תשנ"ו, עמ' ב'

רמזי שבת

...מצאתי ט"א בשם ר"ת שהוקשה לו זה ולמה אנו אומרים אשרי (של תפלת מוסף) בקול רם על הספר תורה בשבת (היינו שאומרים אשרי כשהחזן על הבימה ליד הספר תורה) יותר מבשאר ימים, וענתה לו בת קול ואמרה לו משום ראשי תיבות שבו ואלו הן אשרי - אחרי ששת ראשונים ימים, ישב"י - יום שבתון בחר יה, בתי"ך - ברכת י-ה תמלא יין כוס, עו"ד - עופות ובשר דגים, יהללו"ך - ישלש הסעודות לכוש לבנים וחלף כסותך, סל"ה - סליקא לעשות הבדלה, וכל זה לשבת וה"ה ליום טוב שנקרא ג"כ שבתון ע"כ יהיה ראשי תיבות ישב"י יום שבתון ב'חר י'-ה. "לבוש", או"ח סימן רפ"ו, סעיף א'

ותם לריק

הגרי"מ בירמן זצ"ל [חתן הגה"ק בעל "אמרי אמת" מגור זי"ע] נולד ביום ראש השנה תר"ל, בעיירה יזרוב, לאביו מרא דאתרא הגאון רבי נתן שלמה בצלאל זצ"ל, בנו של הגה"ק רבי יעקב דוד זצ"ל אב"ד ווישיגראד, שהיה איש קדוש (וראה בחיבורו הגהות מהרי"ד לספרא פ' בחוקותי פ"ה אות ג' שכתב בזה"ל: "נתגלה לי בחלום בשנת תרי"ד בחודש אייר שלכן נקרא רבי יעקב איש-תם "רבינו תם" עבור שהוא תיקן תיקון תורת הנדוניא וביטל זו הקללה של "ותם לריק..."). "פאר ישראל" (ירושלים תשנ"ח) ח"א, ע' מ"ג

הרה"ק רבי נתן שפירא, ה"אמרי שפר" ו"מבוא שערים"

יומא דהילולא - י"ז אלול

ה'ר"נ - ה'של"ז. (1577~1490)

אביו: ר' שמשון שפירא מפוזנא, צאצא של רש"י.

מראשוני רבני פולין שבאו מאשכנז, שימש כראש ישיבה ואב בית דין בהורדנא, כתב פירוש על רש"י לתורה בשם "אמרי שפר".

למד תורה אצל ר' שלום שכנא (חותנו של הרמ"א) והיה רבו של ר' בנימין אהרן סלניק, בעל ה"משאת בנימין". שלושת בניו - ר' יצחק, ר' יששכר, ור' שלמה - המשיכו את דרכו והעמידו בנים העוסקים בתורה (אחד מהם הוא ר' נתן נטע שפירא בעל ה"מגלה עמוקות").

בספרו המפורסם הוא מציע הבנות חדשות לדברי רש"י על התורה מתוך השוואה לפירושו על הנ"ך ועל הגמרא, הוא מתחקה אחר נוסחאותיו ומלקט הסברים מתוך שלל מפרשיו ובראשם הרא"ם.

בשנת שנ"ג, בתקופה בה בניו עסקו בהדפסת חיבורו בפולין, התפרסם בונציה שבאיטליה ספר בשם "ביאורים" על פירוש רש"י לתורה. מחברו של ספר ה"ביאורים", לפי המדפיסים, היה לא אחר מאשר ר' נתן שפירא עצמו - אך לא עבר זמן רב עד שהתברר שמדובר בזיוף ושהספר כלל לא נכתב ע"י האחרון.

• בנו ר' יצחק שפירא היה אב"ד קאווני, לובלין.

הרה"ק רבי משה איסרליש, הרמ"א

יומא דהילולא - י"ח אייר

רבינו הרמ"א נולד בשנת ר"פ בערך למשפחה עשירה ומכובדה בקראקא הבירה. אביו וסבו היו מנהיגים ופרנסים בעיר, וגם היו תלמידי חכמים ועתירי נכסין. אמו הייתה נכדתו של ר' יחיאל לוריא הרב הראשון בבריסק דליטא, שהתייחס על צאצאי רש"י. המהרש"ל וגם המהר"ם מפאדובה היו דור שלישי לר' יחיאל זה, ולכן כינו שלושה גדולים אלו אחד את השני בתשובותיהם, בכינוי "שארי".

רבינו משה איסרליש הנקרא רמ"א נולד בשנת ה"א ר"פ בקראקא לאביו הנשיא קצין פרנס ומנהיג דקראקא הג"ר ישראל ב"ר יוסף שהי' עשיר אדיר ולמדן מובהק שבשנת שי"ג בנה בית הכנסת מכיסו ונקראת על שמו, בנעוריו נסע ללובלין לישיבת הג"ר שלום שכנא אב"ד דשם והוא הי' רבו המובהק ונשא בת רבו הנ"ל וכשמתה אשתו הראשונה בת הג"ר שלום שכנא לקח בתו של הג"ר מרדכי גרשון כ"ץ אחותו של הגאון ר' יוסף כ"ץ בעל שו"ת שארית יוסף, כששב רבינו הרמ"א מלובלין לקראקא יסד ישיבה גדולה ומכיסו שהי' עשיר גדול והספיק כל צרכי תלמידיו, והי' אצלו תורה וגדולה במקום אחד וככה עשה עשרים שנה ובית מדרשו הי' היותר מפורסם בזמנו, פסקיו והוראותיו נתפשטו בכל תפוצת ישראל, ועשה חיבורו הגדול המפה על כל ד' חלקי שו"ע וספרו תורת חטאת, ויצא טבעו ופסקו בכ"מ כמותו ונעשה רבן של ישראל, כשהי' רבינו הרמ"א בן ל' כבר הי' לו תלמידים גדולי הדור ומהם בעל הלבושים, השל"ה הק', הסמ"ע, הבעל שו"ת משאת בנימין ובשנת שי"ג בן ל"ג לימי חייו כבר נעשה ריש מתיבתא בקראקא. והב"ד בזמנו הי' חוץ ממנו, גיסו הגאון בעל שו"ת שארית יוסף והג"ר משה לאנדא. רבינו הרמ"א הי' עניו גדול אבל כארי הי' נלחם נגד פורצי גדר מנהגי ישראל והוא כתב הרבה מנהגים כדין בשו"ע שלו והחזיק בהם מאד, חוץ מספרו הגדול דרכי משה ומפה על שו"ע חיבר ספרו תורת העולה ג"ח על עניני הקרבנות ומדות ביהמ"ק עניני תכונה וחקירה, ס' תורת חטאת על איסור והיתר, שו"ת הרמ"א, ס' מחיר יין על מגילת אסתר, ספר משיב נפש על מגילת רות, הערות על ס' יוחסין, על ס' מזרחי, על המורה נבוכים, ועל האפודי הגהות לשו"ת של ר"י ווייל, וס' על הזוה"ק מובא בש"ג ועוד. הרמ"א בספרו תורת העולה מזכיר ספריו שעשה על כמה מסכתות כסדר ועל אגדות הש"ס ובספרו דרכי משה או"ח סי' ס"א מזכיר שעשה ס' יסודי הקבלה ושאר ספרים, וביום ל"ג בעומר ח"י אייר שנת של"ג נסתלק רבינו הרמ"א בן נ"ב שנה. "מליצי אש" (ברוקלין תשכ"ב) ח"ג, דף רע"ב ע"א

שמעתי בשם הגביר רבי איסרל זצ"ל שהיה לו חנות גדול ויקר בכל מיני משי, והיה מנהגו כאשר הגיע חצי היום בערב שבת קודש מיד סגר החנות. פעם אחת נתקנא בו הס"ם, ובא לנסותו. והתלבש בדמות שר גדול ולקח הרבה סחורות יקרים, ועשה השוואה על כל אחד, ועדיין לא נמדד כמה אמות יש בכל אחד, ובתוך כך הגיע חצי היום. והלך הגביר לסגור החנות כמנהגו, והשר התחנן לו שיתן לו הסחורה, ולא רצה, והפסיד מעות הרבה. וכבדוהו מן השמים עבור זה בבן קדוש, הלא הוא רבינו הרמ"א מאורן של ישראל. "תנובות ברוך" (ב"ב תשס"ה) ח"א, ע' נ"ח

שח הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל באוזני חסידים ואנשי מעשה:

- משחר ימינו נתפרסם בעולם שמעו הטוב של רבי משה איסרליש (הרמ"א) כעילוי ואיש קדוש. בהיותו בין ח"י שנים ביקר בעיר קראקא שהיתה מעוז ומבצר ליהדות, ושהה בה בימים הנוראים. כבדו אותו בני

הקהילה, כתלמידו של רבי שכנא מולבלין וגם כבעל קול נעים שינגן את הזמור "אדון עולם" אחרי תפלת "כל נדרי" בליל יום הכיפורים.

דבר זה נחשב בקראקא לכבוד גדול, והיו מכבדין בו רק לאיש היקר והמובחר שבעדה. משסיים הרמ"א את נגינתו, הכריז קבל עם ועדה שהוא נותן תודה לקהילת קראקא על הכבוד הרב שכבדה אותו לנגן "אדון עולם", וכולו תפילה ש"אדון עולם" יכבדו ברבות הימים ליישב על כס הרבנות בקראקא. וכן הוה. תפלתו של הרמ"א נתקבלה, והוא זכה לכהן פאר ברבנות העיר קראקא המעטירה במשך שנים רבות... "רבי מאיר אומר" (ירושלים תשנ"ז) ע' 17

הרמ"א כשנתמנה להיות רב בעיר קראקא היה אברך כבן כ' שנה ולא היה לו חתימת זקן, אלא שהיה גדול בתורה, ובשעה שהגיע עשו לו קבלת פנים גדולה מכובדת וכל אנשי העיר יצאו לקבל פניו בתופים ובמחולות, ופריץ העיר ראה שהולכים אלפי יהודים ובראש נוסע כרכרה ובתוכה יושב הרב שנתמנה והוא אברך צעיר בלא חתימת זקן, ונפגע מזה הפריץ עמוקות, שנותנים לצעיר כזה כבוד גדול כ"כ, שהרי גוי הוא, ומקנא שאפילו הוא עצמו לא היה לו בימיו כבוד כזו, ושלח לקרות לראשי הקהילה ואמר להם שביזו אותו ואת כל העיר שלוקחים לרב ילד קטן ולתת לו כבוד כזה, שהיה צריך רשות מן הפריצים למנות רב, ואמרו לו שהוא חכם גדול בכל הענינים ואפילו במילי דעלמא, ואמר שבתנאי אחד באם יעמוד לוויכוח נגד הכמרים שהיו מלומדים גדולים ופילוסופים, ובאם יוכל לענות על כל טענותיהם אזי יוכל להמשיך, ובאם לא יבזו אותו בכל העיר ויעניש את כל היהודים על מה שעשו דבר כזה, והם דאגו מאוד שהרי היו הכמרים אנטישמיים גדולים ומלומדים מאוד, והלכו לספר לרמ"א ואמר שאינו מפחד, וקבעו זמן לוויכוח והם שאלו כל מיני שאלות והשיב לכולם ממש עד שלא יכלו להרים ראש, ומאז כבר ישב שם בכבודו של עולם. כ"ק מרן אדמו"ר משומרי-אמונים זצוק"ל

...ונערתי אני משה, בן ל"א הפרנס הנדיב אשר נדבה רוחו לבנות מקדש מעט בנין מפואר בית אלקים אשר שם נהלך ברגש ישראל שלי"ט, הנקרא משה איסרלש מקראקא, לעמוד לשרת לפני ה' אלוקי ולעסוק בתורת הקרבנות למצוא להם טעם נכון קל להבינו, כדי שיצאו כל ישראל ידי חובתן בכל יום תמיד, ואף שאם יחטאו רבים או יחיד אומר להם כלך אצל הקרבן המחוייב לאותו חטא ועסוק בו, ורחמי שמים כי לא תמנו יקבל העסק ההוא במקום עסקי הקרבן, ואף מזבח אבנה בשברון לבי ואשברה רוחי בקרבי לעסוק בתורת המוקדה והמזבח ושאר הכלים ליתן טוב טעם ודעת בענין בנייתו ותמונתו ותבניתו... מתוך הקדמת הרמ"א ז"ע לספרו "תורת העולה"

...ומו"ח ז"ל הקשה על רמ"א דכתב בתורת חטאת... וכן הקשה בפרישה, ואני אומר משה אמת ותורתו אמת... ט"ז, יו"ד סימן צ"ט, סק"א

ידוע פתגמא קדישא של מרן החתם סופר זצ"ל שדרש "ובני ישראל יוצאים ביד רמ"ה (בשלה י"ד, ח) - רצה להורות כי בכל מקום הוי הלכתא כרבינו הרמ"א ומיני לא תזוע.

הנה האי פתגמא קדישא של החת"ס מפורסם ובעלי התשובה משתמשים בו בעת הצורך. ועכשיו נביא מדברי קדשו של מרן החת"ס, פתגמין קדישין שלא כל כך ידועים, ואשר יאמר עליו כי הוא זה: - עיי' בשו"ת חת"ס אה"ע ח"א סי' קנ"א בקשר שאלה מסובכת שנשאל מאת הגאון מוה"ר משה מיניץ זצ"ל אבד"ק אובין ישן (אפען) שמבקש שהחתם סופר יסכים להחלטתם, וחת"ס לא הסכים (והדברים ארוכים) ובתשובה זו כותב החת"ס וז"ל: - בד"ה אמנם וכו' עוד זאת כתב הגאב"ד שלכם במכתבו הנ"ל דלא

צריך לדידי ולמטלתי וכו' ואמרתי ברוך ה' שלא הצריך אתכם לאבא חלקיה כי מיראי הוראה אני וכאשר כי הגאב"ד שלכם במכתבו אלי ושינה ושילש כמה פעמים שהוא רואה שאני מתירא לצאת חוץ לגדר הרמ"א אפי' כחוט השערה אני אומר עליו חכם עדיף מנביא כי כן הוא והיא תהלתי ותפארתי וכו'... "עטרת משולם" (ב"ב תשע"א) ח"א, ע' שס"ד

...מי גדול ממר שהלכה למשה מסיני, דעתה ראוי לומר עליך ממושה ועד משה לא קם כמושה... מתוך תשובת המהרש"ל להרמ"א

מדברי רבינו אברהם פאלאג'י בן הגה"ח פאלאג'י: סיפרו על ענין מרן [ה"בית יוסף זי"ע] ומור"ם [הרמ"א זי"ע] שהיו חלוקים בעגונא דאתתא, דמרן אסרה ומור"ם הביא ראיות להתיירא, ופלפל בחכמה ונתן חתימה מור"ם רשות שתנשא, וגילה המגיד למרן הקודש דבו ביום שכתב מור"ם זה רשות שתנשא, באותו יום מת בעל האשה שהיה חי, ומרן כיון אל האמת לאוסרה, ומשמיא שמחו על עצם פלפולו וראיותיו של מור"ם ולא הביאו תקלה על ידו, זהו מה ששמעתי. [רבי אברהם פאלאג'י בספרו ויען אברהם, אבן העזר סימן כ"ח, דף ס"ב עמוד ב'] "ונחזה בך" (ירושלים תש"ע) ע' עד"ר

הגהות מור"ם על כל שו"ע קראם מפה, כלומר שהוא פורס מפה על השולחן, וזה כי רבבות אלפי ישראל שבערי פולין ואשכנז נוהגים כדבריו, וכבר כתב מהרר"י בשל"ה, זה לשונו: דפשטה הוראה כמור"ם אף שחולק על רש"ל כאלו יצאת בת קול דהלכה כמור"ם עיי"ש. "שם הגדולים" מערכת ספרים, ערך ה' אות כ"ה

...זאת תורת העולה על לבם לחזור ולקבוע בדפוס ספר תורת העולה מאבי תופסי התורה וההוראה, רבו ומאורו של ישראל, שלם בכל החכמות, מוריני ורבינו זקני הרמ"א ז"ל, והנה מלבד יקרת שמו הגדול אשר בכל תפוצות ישראל בני ישראל יוצאים ביד רמ"א, ואף גם יקרת הספר תורת העולה נודע בקהל רב כי הוא יקר הערך והוא מדבר מקרבנות ומדות המקדש, וגם בעיניו היה יקר מאד כאשר העד העידי בנו בתשובותיו בסוף סי' קכ"א, וזה לשונו: "הנה אחלה שתקנה לך א' מספרי תורת העולה אשר לי בק"ק פוזנא ותראה בו דברים פלאים בחכמת הפרדס", ואם הוא הפליא והגדיל מחברתו אנן מה נעני' אבתי... ע"כ מה מאד תיקר בעיני המבחיין בוחרן פנת יקרת תורת העולה אשר יבוא ברכה אל תוך ביתו, ע"כ מאד שמחתי לאשר שמעה אזני... ומה גם היום יום שניטל עטרה מעל ראש כל אדם יום אשר הלקח נשמתו בשמי מעל ומשה עלה אל האלקים, אמרתי אישר חילכם ויהי נועם ה' עליכם ומעשה ידכם ירצה, ואליכם אישים אקרא משכו וקחו לכם הספר בכסף מלא כאשר ישיתו... המדבר לכבוד התורה, לבוב יום א' ל"ג בעומר תרח". הצעיר יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן אבד"ק לבוב בעמח"ס מפה"י ומ"ג ומ"ע ויד שאול הסכמת ה"שואל ומשיב" לספר "תורת העולה"

הרמ"א שהיה רב בקראקא, היה לו חבר טוב ר' חיים אחיו של המהר"ל מפראג, ונודע לו להרמ"א שחבירו ר"ח הנז' בא אליו אליהו בכל יום ולומד עמו, וביקש הרמ"א ממנו שידבר עם אליהו שירשה לו ג"כ להשתתף בלימוד זה, ודיבר עמו, ואמר לו אליהו שקשה לו לסבול את השרוולים הרחבים (זאת האיציטלא הרבנית שהרמ"א היה לובשה בתור רב העיר) וכאשר מסר ר"ח תשובה זאת לחבירו הרמ"א, אמר, שהוא מוכן לעזוב את הרבנות כדי שיוכל להשתתף בלימוד חשוב זה, אבל אליהו לא הסכים גם לזה שיוותר על הרבנות, ואמר, שרבים צריכים לו ואסור לו לעשות זאת. "אבקות רוכלים" ע' קצ"ד, אות ס"ט

שמעתי מהרב הישיש הרב ר' אברהם שאול ז"ל מקרעשוב ששמע מזקנים נאמנים, שפ"א הלך הרמ"א מביהמ"ד לביתו דרך השוק וראה שעומדים שם הרבה עגלות שהובא עליהם למכירה שומן אוזות.

ואמר למשמשו שיעמוד אצל עגלה אחת וכשיבא בעל השומן יאמר לו שהרב קורא אותו. השמש מילא פקודתו. אמנם בבוא בעל השומן והשמש א"ל שיטריח א"ע להרב דמתא, סירב בדבר באמרו שעתה אין לו שהות, ואחר שימכור השומן יבוא. השמש בהבינו שמסתמא נחוץ הדבר שיבוא במוקדם, א"ל שבל יטעה א"ע, כי לא יתן לו למכור השומן עד שילך להרב, וכל הקונים שירצו לקנות יאמר הוא להם שהמוכר נקרא אל הרב ומסרב לילך, ובוודאי לא יקנה שום איש מאתו. בעל השומן הבין כי הצדק אתו, ובאם יסרב נגד הרב יפסיד יותר, כי לא עלה על דעתו מה שהרב ידרוש ממנו, ואולי לא יצטרך לשהות אצלו ויוכל למכור השומן אח"כ, והלך עם השמש. אך בבואו אל הרב, שאלו הרב מאין לך השומן הזה, והתחיל לצעוק כדרך הע"ה, רבי קדושי, אשתי בעצמה גידלה האוזות, ואני נסעתי במכוון להעיר להביא את השו"ב לשחטם, ובביתי נעשה השומן. אז עמד הרמ"א זצ"ל מלא קומתו והתחיל לאיים עליו ביותר עד שנתן תודה שהוא שומן ד"א. ואז הביט עליו השמש בתמי', איך כיוון ברוה"ק. וא"ל הרמ"א, תדע בני שאין זה שום רוה"ק, אך בהליכתי התבוננתי שעל עגלה זו סובבים עורבים הרבה חוץ מהרגיל, ועל העגלות האחרות לא ראיתי אף עורב אחד, מזה הבנתי שבוודאי זה שומן אסור. התבונן אחי גודל קדושתו ובמקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, זי"ע. "בן לאשרי" (ב"ב תשנ"ט) ח"ד, ע' ל"ז

שמעתי מא"א המאוה"ג ז"ל, ששמע בילדותו מפי אנשי אמת, איך שמחמת דבר ר"ל או מחמת סיבה אחרת ישב הרמ"א זמן מה בכפר אחד סמוך לקראקא, ומחמת הסיבה הנ"ל נשארו שם הרבה כתבים שלו, והובאו לבית גנזיו של השר הנ"ל. ומאז שישב הרמ"א שם נתעלה השר מאוד, והיה הולך וגדול והחזיק בכתביו אלו, ולא רצה למסרם לשום אדם וציוה ליורשיו אחריו לנהוג בהם כבוד, ובכל שנה שוטחים אותם לאויר ורוח היום שלא ירקבו ויתעפשו. וכדומה שאמר לי מפי איש שראה בעת שהוציאום ושטחום לשמש, ומי יודע אם לעת כזאת עודם קיימים שמה. "מעלות היוחסין" (ירושלים תשס"ד) ע' ל"ה

היה נהוג בגלילותינו לעשות חתונה בערב שבת קודש, ולפנות ערב העמידו את החופה. והרמ"א עשה תקנה בעיר קראקא שלא לעשות חתונה בעש"ק, וכן נהגו שם עד המלחמה. תושב קראקא שרצה בדוקא לעשות חתונה בעש"ק, עבר את הגשר לעיר פאדגורוז הסמוכה, ושם העמיד את החופה, דכיון שבימי הרמ"א לא התגוררו שם יהודים וממילא לא נמשכה הרבנות של הרמ"א לפאדגורוז, ולא חל שם התקנה, לכן הקילו לעשות שם חופה בעש"ק.

מקובל מפי העולם, שהטעם שהתקין כן הרמ"א, הוא משום מעשה שהי', דהנה כנגד בית מדרשו של הרמ"א, הי' בנין ששם היו עורכים חתונות, ופעם העמידו שם חופה בעש"ק וזימרו בכלי זמר, ובינתים כבר שקע החמה ובא שבת, והאנשים נכשלו ל"ע בחילול שבת, והרמ"א שלח פעם אחת ושתים להזהירם שכבר קידש היום, ולא חדלו ממעשיהם, ונעשה אות ופלא שכל הבנין עם האנשים שבתוכו נבלעו באדמה. ועד היום יש מקום בקראקא שמראים ששם אירע הדבר. ובגלל מעשה זה אסר הרמ"א לעשות חופה בעש"ק.

אך שבאמת אינו מתקבל על הדעת, שבגלל איזה קלים שלא חששו לשמירת שבת, אסר לעשות חתונה בעש"ק לכל הדורות, אף להחרדים. ויותר נוטה לקבל שאיסור הרמ"א נקבע מחמת מעשה אחר שאירע בימיו, והוא דבר העלול להתרחש גם אצל היראים. היתה כלה יתומה בקראקא שנקבע יום חופתה לעש"ק. החתן היה מעיר אחרת, והגיע לקראקא ביום החופה בעש"ק. והנה בעת התקשרות השידוך הבטיחו לו נדן, וכשנודע לו לפני החופה שאין הנדן מוכן, אמר שלא ילך להחופה עד שיביאו לו את הממון. ופרצה קטטה

בין הקרובים, זה אמר שכבר נתן כך וכך, והשני טען שנתן עוד יותר. לבסוף נתנו להחתן שטרות (וועקסלעך) על הסכום, ורימו אותו באמרם שהוא יכול לגבות ממון על ידם, ואז הסכים ללכת להחופה.

אך ביני לביני נעשה מאוחר, וכבר בא שבת. המשתתפים אמרו לדחות את החופה ליום ראשון בשבוע הבא, אבל הרמ"א שהיה רב בעיר חשש שבמשך השבת יתברר להחתן האמת שהשטרות אינם שווים, ואז שוב ימאן ללכת להחופה, והלא הכלה היא יתומה, ואין להוסיף על צערה חלילה, וע"כ אמר הרמ"א שהוא יסדר את הקידושין עכשיו. מכל הבתי מדרשים כבר חזרו הביתה מתפלת קבלת שבת, וכאן הוליכו חתן וכלה לחדר היחוד. קראקא היתה עיר של לומדי תורה, וכולם תמהו מה שאירע כאן. אך הרמ"א היה לו התקיפות להורות הוראת שעה כפי תבונתו הרחבה, כדי לשמור על כבוד בת ישראל.

אחרי כן כתב הרמ"א תשובה, והיא נדפסת בשו"ת רמ"א סימן קכ"ה, ושם בירר באריכות שעשה כדת וכדין. אך אז תיקן שלא לעשות עוד חופה בעש"ק למען לא להיכנס בסכך כזה. ומסתברא מילתא שזה הטעם הנכון על תקנת הרמ"א, כי זה יכול להמצא גם אצל החרדים שהחופה תתאחר על פי איזה סיבה. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב צוק"ל

פעם אחת, אחר שהתפללו שחרית, קרא לפניו המשמש בקודש, דברי מכתב הנשלח מבני אחת העיירות, ומבקשים הם במכתבם שיועיל אדמו"ר [הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע] לסייע על ידם ולשלוח להם מעות בענין צדקה נחוצה עד למאוד. והיה נוכח שם אז בנו הרה"ק רבי ישראל זי"ע, וכמה מן המקורבים. בסיימו להקריא המכתב, פנה אדמו"ר לבנו ואמר לו, נו, רבי ישראל. (כמצוה עליו לעסוק בענין לסדר שיאספו המעות מבין אנ"ש). אך מפני כבוד אביו שתק, ונענה א' מן המקורבים, שאי אפשר לבקש עתה מעות מהעולם, כי מצב הפרנסה בקרב אנ"ש מצומצם מאד, ואיך אפשר להכביד עליהם עוד יותר. ונצטרפו לדבריו כמה מן הגבאים.

אמר להם אדמו"ר, אם כן, אספר לכם מעשה. הנה, הפוסק הגדול הרמ"א צוק"ל, ישב כידוע על כסא הרבנות בקראקא. באותו זמן, התגורר בקראקא איש פשוט אחד בשם משה, והיו בני העיר מכנים אותו בכינויים שונים כמו "משה סבל" על שם אומנותו, או "משה שיכור" "משה שבתניק". כי מנהג היה לו, שבכל ימות השבוע היה חוסך לחם מפיו ומקמץ מאד בהוצאותיו. לצרף פרוטה לפרוטה. וביום הששי ערב שב"ק, טרם הלך למקוה לטבול לכבוד שבת, היה נכנס לבית המרוח, וקונה לו מעד (מי דבש) ושותה לשכרה. ובשעת שכרותו היה שר "שבת, שבת, שבת". עד שהיו בני העיר מכנים אותו "משה שיכור" "משה שבתניק". פעם אחת, ביום ששי, כאשר הלך אל בית המרוח לשתות לשכרה כהרגלו, שמע אשה אחת ממלמלת לעצמה בשברון לב ואומרת, משה הולך לשתות, ולי אין עוד כסף לנרות שבת. משה נבוך מאד לשמע דבריה, ותגדל המלחמה בליבו מאד. כי יצרו הטוב השיאו עצה לתת את המעות לאשה האומללה, שתוכל גם היא להדליק נרות שבת ככל בנות ישראל. אך יצרו הרע הניאו מכך, ואמר לו, אל תבטל ממנהגך הקבוע, ולמה תיתן לה הכסף שחסכת לעצמך כל ימות השבוע. ואחר שנתיישב בדעתו, התגבר כארי ונתן לה את המעות שבידו, וישלח אותה לקנות נרות להדליקם לכבוד שבת קודש. ואילו הוא ביטל הפעם מנהגו, והלך למקוה לטבול לכבוד שבת קודש, ללא שתיית כוסו, כהרגלו. לא עברו כמה שעות, והנה בפתע פתאום נסתלק לו משה לעולמו. ובהיות השעה מאוחרת וסמוכה מאד לכניסת השבת, לא היו יכולים לטפל בקבורתו קודם השבת, ויניחוהו בחדר המתים הסמוך לבית הכנסת עד למוצאי שבת, אז יטפלו בקבורתו. עם צאת השבת, הופיע רבי משה הנפטר לפני הרמ"א, ואמר לו, תדעו לכם שבשמים יש עליכם קטרוג גדול, ואנכי שליח מטעם בית דין של מעלה לספר לכם על זה.

הרמ"א אשר הכירו כשיכור, אמר לו, משה, שיכור אתה, לך לביתך. אך רבי משה סיפר לו, שכבר נסתלק מן העולם, ולא בא לכאן כי אם בשליחות של בי"ד של מעלה. הרמ"א, בחשבו אותו לשיכור, לא האמין לו, אך בכל זאת הלך לבית הכנסת ושאל, משה סבל, העדיין חי הוא. מיד ענו הנערים ואמרו לרמ"א, משה סבל מת אתמול, והרי הוא מונח בחדר המתים. נוכח הרמ"א לדעת כי אמת בפי רבי משה, ויפן אליו וישאל אותו לסיבת בואו אצלו ומה בפיו לומר לו. סיפר לו רבי משה, שבשמים יש עליו קטרוג גדול, על אשר אינו מזכה את העניים בנתינת צדקה. ולפי שמחמת עֵנִים אין להם ליתן מעות הרבה, אין הגבאים באים אליהם לבקש מהם כלל, ומתוך כך אין הם זוכים במצוה, ונתעורר מזה קטרוג גדול. וישאל אותו הרב איך אפשר להסיר הקטרוג. ענה, שמהיום והלאה כאשר יצטרכו לאסוף מעות לצורך צדקה, ילכו גם לבתי העניים ופשוטי העם לזכותם במצוה, ואף שיש בזיון בדבר. המשיך הרמ"א ושאל, ומפני מה זכית לזכות עצומה כל כך לבטל מעלינו הקטרוג, ואתה עוד לפני הקבורה. סיפר לו רבי משה איך שביטל תאוותו והרגלו, וויתר על כל הכסף אשר צבר בכל ימות השבוע, ונתנם לאשה עניה לצורך נרות שבת. וסיפר להרמ"א, שאותה אשה, היתה אסתר המלכה. ומעשה שהיה כך היה, כי אסתר המלכה, לרוב זכותיה, עולה היא בקביעות מעולם לעולם ומהיכל להיכל גבוה מעל גבוה. והנה, כאשר באה אל אחד ההיכלות, לא נתן לה הממונה רשות לכנס פנימה. כי אותו היכל מיועד לאלו שבחיים חיותם היו עניים מרודים, ועל אף עניותם עסקו במידת החסד והצדקה. ולפי שאסתר לא היתה עניה מעודה, לא ניתן לה רשות להכנס אל ההיכל הנזכר. אך אסתר המלכה, עמדה בפני בי"ד של מעלה, וטענתה בפיה, כי תמיד היתה עוסקת במידת החסד, וכל חייה הקדישה למטרה נעלה זו, ולמה יגרע חלקה למנוע ממנה להכנס להיכל זה, ומה אשמתה שהקציבו לה מן השמים עשירות. בטוחה היא שגם לו היתה בשיא העניות השפלות והדחקות, אף אז היתה טורחת להרבות צדקה וחסד. דנו בי"ד של מעלה בדבריה, ונפסק דינה להתגלגל שנית להעולם, ובגלגול זה תהיה עניה מרודה, ואחר שתטעם טעמה של עניות, או אז ינתן לה להכנס אל ההיכל הנשגב הלז. ואתה אשה, שנתן לה רבי משה המעות לנרות שבת, היא היתה אסתר המלכה בגלגולה כעניה. הוסיף רבי משה ואמר לרמ"א, אחר שהתגברתי על תאוות לבי, ונתתי כל חסכוני לצורך מצוה, הכרעתי כל עוונותי. והכריעו למעלה לקחת נשמתי תיכף מן העולם, למען לא אשוב לעוותה ולקלקלה. ומאז יציאת נשמתי, זכות הצדקה מהלכת לפני ומשמרת אותי מן המזיקים. כל זה סיפר רבי משה להרמ"א. ומאז והלאה קיבל הרמ"א על עצמו, שכל פעם, כאשר יסובב בעיר לקבץ מעות לצורך צדקה, לא יבדיל בין עשיר לעני, ולא יפסח על בתי העניים, ואף אם יפגע הדבר בכבודו. כאשר סיים אדמו"ר זלה"ה לספר המעשה, מיד עמד הרה"ק רבי ישראל ממקומו, והלך לקבץ מעות בין אנ"ש לצורך הצדקה, ואף שידע מצבם הקשה ובוודאי לא יתנו לו כי אם סכומים פעוטים ולא יהיה זה לו לכבוד. וכמאמרם ז"ל (ברכות י). מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד. [את הסיפור הנ"ל שמע הרה"צ מנאראל (שליט"א) [זצ"ל] מהרה"ג החסיד רבי שמואל הלפרין ז"ל אב"ד אמסטרדם וזכרון מאיר ששמע מן גיסו של רבינו נכד הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל זי"ע].

"דברי דוד - טשורטקוב" (ירושלים תש"ס) ע' צ"ד

...ששמעתי מפיו הק' הרב המנוח מפה מ"ה זאב ז"ל, שידע הדבר בבירור גמור שהרמ"א ז"ל היה חתן הגאון המפורסם מו"ה שכנא ז"ל, ומתה אשתו של הרמ"א ז"ל, היא בתו של הרב ר' שכנא הנ"ל, ולא היו יכולין לחפור הארץ לקברה מחמת שהיה קשה מחמת הקרירות, ונתעכבו עם המת ביותר, ובא הרמ"א ז"ל ועמד אצל הקרקע ההוא ואמר איזה קרא ומיד נתרכך הארץ וחפרו הקבר בנקל במהר וחישי... קובץ

"שפתי צדיקים" כסלו תשנ"ג ע' כ"ח

שמעתי מהישיש הרב ר' אברהם שאול ז"ל מקרעשוב, שסיפר לו חותנו, שבעת שהיה מלמד בגאליציא סמוך לפרימשלאן הגיע אז עת חתונה לאחד מתלמידיו, וביקשוהו הבעל הבתים שיסע עם בנו הוא תלמידו לפרימשלאן לקבל ברכה מהרב הקדוש מוריני הרב מאיר, ובבואם לבית הרב הקדוש מהר"מ זצוק"ל ניסט מעט כובע החתן שלא במתכוון. התחיל הרב הקדוש לצעוק עליו בקול גדול עד להפליא, כסי רישך כי היכי דתהוי עליך אימתא דשמיא.

אחר כך אמר למלמד הנך ישראל למדן ובודאי אתה מקיים ללמוד ל' יום קודם החג מענינא דיומא, כי היה אז קודם פסח, אמור לי מה זה שהמתבר התחיל בהלכות פסח שואלין ודורשין בהלכות פסח שלושים יום כו', והגיה עליו הרמ"א, נהגו לחלק חטים לעניים, מה ענין זה לזה.

וחותנו עמד להקשיב מה יתרוץ הרב הקדוש, ואחר איזה רגעים אמר לו אני אומר לך, הנה המתבר הקדוש היה אש, וצעק הרבה פעמים תיבת אש בקול גדול, על כן אמר שצריכין רק להיות שואלין ודורשין בהלכות פסח ולא ידע כלל שצריכין לדאוג מגשמיות, אמנם הרמ"א שנתחבר מעט אחר כך ובוהין לארץ, הרגיש שצריכין לעשות מאומה עבור גשמיות גם כן [ועיין באור החיים הקדוש (פרשת נשא ז, ה) שמושה רבינו ע"ה בגודל אמונתו לא ידע צורך בעגלות כי בוודאי כלי הקודש אינם משא, אבל הנשיאים שהיו קטנים מעט ממדריגת משה רבינו ע"ה הבינו שגם לכלי קודש צריך עגלות, ועל כן לא בא ציווי על זה כי אם הסכם שאם מבינים שצריכים עגלות יוצרכו. וזהו ממש כדברי הרב הקדוש מפרימשלאן זי"ע]. "בן לאשרי" (ב"ב תשנ"ט) ח"ד, ע' ל"ז

ונהירנא כד הוינא טליא כאשר בא אדמו"ח (הרה"ק בעל ייטב לב מסיגעט) ז"ל לק"ק דראהאביטש בחודש מר חשוון שנת תרט"ו להספיד לאביו (בעל "ישמח משה") הקדוש זצללה"ה וכאשר בתוך ההספד סיפר ומנה את שבחי אביו זצללה"ה והי' מדבר מגודל ענותנותו שהיתה ג"כ בהפלגה גדולה מאוד מאוד, ואמר: שאין זה חידוש כל כך יען שהמדה הזאת ירושה מאבותינו הקדושים, כי שמע מפי זקנו מאוה"ג זצללה"ה איך שפעם אחת נגזר גזירה רעה לכלל ישראל ועת צרה ליעקב (ואפשר היתה זאת בשנת תקמ"ז כאשר תראה בהפתיחה להתשובה השיב משה סי' ס"ה שכתב שם צרה כללית לעם לא אלמן קשה גזירותיו משל המן) ושליח מיוחד לקראקא להשתטח על ציון קברו של זקינו רבינו הרמ"א ז"ל, ואמר להשליח תאמר לזקיני ז"ל אנכי ידעתי ומכיר את טבעי בני משפחתנו שהמה בטבעם נמוכי רוח ושפלי ברך עד מאוד, וידעתי שגם הוא הי' שפל בעיני עצמו והאיש משה עניו מאוד ולא ידע את גדולתו וקדושתו, ע"כ אני אומר לו שהוא הוריד תורה לישראל וה' עמו שהלכה כמותו ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א וכחו גדול עד מאוד ובכח הזה היכולת בידו לבקש ולעורר רחמים על אחב"י הנתונים בצרה ולבטל גזירה רעה מעל ישראל עכ"ל, כה סיפר אדמו"ח בהספדו כנ"ל. הרה"צ רבי ישראל יעקב טייטלבוים מוואלאווא זצ"ל

סיפר לי הרה"ח מ' בונם ז"ל מפה, שהגה"ק החי' הרי"ם ז"ל סיפר שהרבי ר' בונם הי' לו אפטייק כידוע, ופ"א יצאה גזירה שאין יהודי רשאי להחזיק אפטייק, והרר"ב חשב הלא הוא מוכרח למכור האפטייק וישאר בע"ח על איזה מאות רז"כ, וצר לו מאד ע"כ נסע לקראקא והשתטח על קברו של הרמ"א ז"ל והתפלל שם בזה"ל, איך בין דער פשיסחר, אין איך בין אין א עת צרה אין איך ברויך גיהאלפין צו ווערען, והלך משם, ופגע בו אשכנזי נכרי א' ושאל אותו יהודי אם אינו יודע מי שיש לו בפולין אפטייק א' למכור, והשיב לי יש למכור אפטייק, והשוו ביניהם כפי שהי' צריך לו להרבי ר' בונם ונסעו מיד ושילם לו כל המעות, ועל סמך זה שלח גם החי' הרי"ם ז"ל את א' להתפלל על קבר הרמ"א ז"ל. "תורת שמחה" ע' קט"ו

פעם אחת צוה [הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגוסטנין זי"ע] לאבי ז"ל לנסוע לקראקא, ולגמור כל ספר תהילים, אודות דבר נחוץ אשר היה צריך לו, על קבר רבינו הרמ"א ז"ל, כי יש לו קבלה מגדולים כי על קבר הרמ"א ז"ל יכולים להוושע, וכמובן כי התפילות נתקבלו. ולפלא כי בקראקא לא נשאר מבית הקברות הישן רק קבר של הרמ"א ז"ל ומשפחתו ומצבה שעל קברו ואילן העומד עליו, כך ראיתי בעיתון המבשר י"ט טבת תש"ט, וכן שמעתי מאנשים שביקרו בקראקא. "פרקי זכרונות" (עמנואל תשנ"ה) ע' י"ד

מסופר בפי העולם שפעם היה איזה גזירה קשה על בני ישראל, והרה"ק השר שלום מבעלזא שלח להתפלל על ציון הרמ"א, וציוה לומר בשם הרב מבעלזא שהיות שיצאה גזירה קשה כזו הרי הוא מבקש ממנו שילך לבקש לפני כסא הכבוד לבטל הגזירה, והגם שיודעים אנחנו שהרמ"א הוא עניו גדול ואינו מהין ללכת לפני כסא הכבוד ולבטל גזירות בחשבו שאינו ראוי לכך, על זאת עליו לדעת שהוא הניח בזה העולם את חיבור הרמ"א על ד' חלקי שו"ע שכל בני ישראל פוסקים הלכה על פי ספרו וכך נשארה התורה בישראל, ובזכות זה רשאי הינו לגשת לפני כסא הכבוד לבקש רחמים על בני ישראל ולבטל הגזירה. ואכן לאחר שהלכו על ציונו נתבטלה הגזירה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

לחיזוק אמונה בהשגחה פרטית גם בזמנים של הסתרת פנים נוראה, כבימי השואה בשנות תש"ה הקב"ה מציץ מן החרכים, סיפר הרה"ח ר' יצחק אייזיק'ל קלינגבערג ז"ל (מתושבי עיר קראקא) בן הרה"ק ר' שם מזאלאשיץ זצ"ל, חי בקראקא בתור נכרי למען הציל נפשו ממות, דירתו היתה בבית משותף ששם היה נמצא ג"כ משרדי המשטרה, פעם בבוקר השכם מצאו אחד מהפקידים ושאלו לברר לו מהותו של הרב משה איסרלס (בלשונם רביניער מאזעס איסרלס), הנ"ל עשה את עצמו כלא ידע, והבטיחו לברר ולהודיעו.

ואחרי שהודיעו ביקש לדעת מטרת הדבר, ולשאלתו השיבו הפקיד, בהיות כי אחרי שכבר ריקנו העיר קראקא מתושבי היהודיים, החריבו ג"כ בתי החיים שבקראקא, והתחילו כבר בחורבן בית החיים הישן שבו נגנזו גאוני עולם, הרמ"א התו"ט הב"ח המג"א הר"ר העשיל ועוד ועוד זי"ע. חלם לראש המשטרה, שאמו הזהירתו לבל ליגע בקבר הראבינער מאזעס איסרלס, ולכן חקר על הדבר. ונפחד ליגע בקבר הרמ"א ז"ל ונשאר עד היום מוקף בגדר ברזל, כמקדם. "יפה שיחתן" (ירושלים תשס"ד) ח"א, ע' קפ"א

בשו"ת הרמ"א (סימן ו) ישנם חילופי מכתבים בין הרמ"א למהרש"ל אודות טינרא שהוא מום בריאה וכו', והרמ"א בתוך דבריו מסתייע מתוך ספרי המלומד אריסטו, ומהרש"ל החזיר לו תשובה ובו הוא מתרעם איך הסתייע גדול כמותו והביא ראיה לדבריו ממין ואפיקורס כאריסטו, וכותב מהרש"ל: "ואח"כ הראיתי מחכמת אריסטו הערל מתוך האדם שבארץ וכו' אמרתי אוי לי שעניי ראו נוסף למה שאוני שמעו שעיקר המחמד והבושם הוא דברי הטמא ויהי בפי חכמי ישראל כעין בושם לתוה"ק רח"ל מהעוון הגדול וכו', ועתה אני הגבר ראיתי בתפלות ובסידורי הבחורים רשום בהם תפלת אריסטו, וזו היא אשמת הנשיא כמותך שנושא להם פנים מאחר שאתה מערבו בדברי אלקים חיים, וכדאי לעיין בהליכות לבית הכסא ודומהו מאחר שחשקה נפשם בהם כל עיקר, ובאלף מחילות יותר היה למר לעיין בחכמת הדקדוק וכו' עכ"ד. והכוונה, שהרמ"א כיון שלא היה בקי בחכמת הדקדוק לא דקדק לכתוב במכתבו כראוי, ולפעמים כתב לשון זכר בלשון נקבה וכדומה, ומהרש"ל העיר לו שצריך ללמוד דקדוק.

והרמ"א במכתבו (שם סימן ז) מתרץ את עצמו במה שהביא מספרי אריסטו, כי דבר זה שנוי במחלוקת הראשונים אם מותר לעסוק בספרים אלו, ובשו"ת הרשב"א (סי' תי"ד) כתב לאסור ללמדם רק בינקותו של אדם קודם שלמד חכמת התלמוד, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ד מיסוה"ת), ומי לנו גדול מהרמב"ם ז"ל שעשה ספר המורה (מורה נבוכים) שכולו אינו אלא מזה המין וכו', ולכן גם אני אומר שמנוקה אני מעוון

זה, כי אף שהבאתי מקצת דברי אריסטו מעידני עלי שמים וארץ שכל ימי לא עסקתי בשום ספר מספריו, רק מה שעסקתי בספר המורה שיגעתי בו ומצאתי תהלה לקל וכו', ועל מה שאיני מדקדק כל כך, באמת לא למדתי דקדוק מעולם, אינני מכת המדברים בעלי הלשון כי כבוד פה ולשון אנכי, כי אנכי נזהר בענין המכוון ולא במילות שאינו מעלה ולא מוריד לענין דינא עכ"ד. והיינו בוודאי שגאון עוזינו הרמ"א לא עסק מעולם בספרי אריסטו שהיה מין גמור ואפיקורס, רק כיון שהרמב"ם מביאו הרבה בספריו ובעיקר במורה נבוכים, ע"כ גם הרמ"א הביא ממנו כמה דברים לצורך הענין.. "חודש בחודשו", כסלו תשס"ז, עמ' ג'

השקפת החזון איש בנוגע לנדוניא רואים אנו מאגרת אחרת (שם קס"ז) שכתב, וז"ל: אינו מובן לי היטב הדייקנות יתירה בדברים שהרחיקום רבותינו ז"ל, כמבואר ברמ"א (הרמ"א (אבן העזר ריש סי' ב') כותב שאם הבטיחו לו נדוניא מסויימת, ואין נותנים אותה לו, אל לו להתרעם כל כך על זה, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טובה, ואז יצליח]. ומסיים החזו"א: והצלחה שמבטיח הרמ"א ודאי עדיף מהשתדלות עכ"ל. "עטרה למלך" (ברוקלין תשס"ב) ע' כ"ט

כתב הגאון החיד"א ז"ל בס' שם הגדולים (מערכת ט') אודות רבינו הרמ"א זצ"ל, "בכל פולין ואשכנז פשטה הוראה כמותו אף נגד מהרש"ל ולקולא, כמ"ש הרב של"ה" [שער האותיות 'קדושת האכילה', "פסקינן בדור הזה אחר רמ"א" ע"ש]. והי' רגיל כ"ק מרן אדמו"ר [מהר"ש מבאבוב] זצ"ל לחזור על הפתגם המובא בספרים 'ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א [ראה שו"ת חתם סופר (או"ח סי' ק"נ ואה"ע ס"ס צ"ח)]. וסיפר כ"ק רבינו (מהר"ש מבאבוב) זצ"ל שבעת שעסק הרב בית יוסף זצ"ל בספרו, אמר לו המלאך המגיד שלמד עמו, שבקראקא יש גדול בישראל שעוסק ג"כ בעשיית חיבור כמוהו, ועל כן יחיש להוציא ספרו לאור, והגדול ההוא יוסיף הגהות על ספרו.

נעתיק קטע מלשון רבינו הרמ"א באמצע הקדמתו לספרו דרכי משה הארוך, "בהגיע 'טור אסתר', ר"ל איסור והיתר, והתחלתי הלכות חלה, אחזני פלצות ולבשני חלחלה, בשמעי נר ישראל ראש הגולה, ארי מסבכו עלה אל השמים, ורוח אלקי' קדישין בחפנו אסף, וחבר ספר בית יוסף, אשר כל רואיו ידעון את מעלתו ואת טובו ורב טוב הצפון בקרבו, אז נבהלתי שפועל הריק פעלתי, ושיגעתי לריק ולבהלה, ושינתי בחנם ממני גזלתי, ואל הנעור הזה התפללתי, כי דברי נגד חכם הנ"ל כאין נחשבו, ושרגא בטיהרא מאי מהני, וכפיס מעץ יבש כמוני מה יענה, כי בידיעתו הכללית הקיף הכל, וה' בירך אותו בכל, דבר אחד ממנו לא נפל מכל". וכתב שם, "את תפילתי ויגיע כפי ראה אלקים ויוכח אמש, והורה לי דרך ברור כשמש" כו', ע"ש.

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר [מהר"ש מבאבוב] זצ"ל, שכאשר נודמן להיות בבית הכנסת הרמ"א אשר בעיר קראקא ביחד עם אביו כ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד, ראה שם אגרת שערך הבית יוסף אל הרמ"א [הב"י הי' כבר זקן מופלג ובא בשנים], וכתב שם שקיבל לנכון את ה'הגהות' שעשה על השו"ע, ומביע לו ברכת תודה על זה, ולאות הוקרה שלח לו תיקון סופרים. התיקון היתה כתובה בכתב אשורית על קלף, והיתה כרוכה בצורת ספר ולא בגלילה [גודלה היתה כערך ס' משניות].

כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הוסיף לספר, שבבית הכנסת הרמ"א הי' נמצא ספר תורה שכתב הרמ"א בכתב יד קדשו ע"פ תיקון סופרים הנ"ל שקיבל מאת הבית יוסף. הספר תורה הי' ארוך וצר, ואותיותיו היו גדולות. לא היו קורין בס"ת הזה אלא שלש פעמים בשנה, וגם כשחל ל"ג בעומר ביום הקריאה, לכבודו

של הרמ"א ביומא דהילולא דילי, כי היו חוששים לטלטלו ולקרות בו, שלא יעשה נפסק באותיותיו וכדומה. כן קראו בו לפעמים כשהגיע אדם גדול וחשוב לעיר.

כשנודמן כ"ק מרן אדמו"ר האמצעי (ה"קדושת ציון" מבאבוב) זצ"ל הי"ד פעם לעיר קראקא, באו גבאי ביהכ"נ הרמ"א לבית אכסנייתו, והזמינו אותו שיבוא להתפלל אצלם, ושלכבודו יוציאו את ס"ת של הרמ"א ויקראו בה. כ"ק מרן זצ"ל הי"ד נענה לבקשתם והלך הוא ובנו כ"ק רבינו זצ"ל להתפלל שם, וצוה כ"ק רבינו זצ"ל הי"ד לאנשי סודו שלא יוודע הדבר לאנ"ש בעיר, כי לא רצה שיתאספו שם קהל גדול של חסידים ויהי' הדחק גדול.

הי' אז יום ב' פ' ויצא. שתי העליות הראשונות נמכרו לשני גבירים בעד סכומים גדולים, כי רצו לזכות לעלות בתורה בס"ת החשוב זה, וכ"ק מרן זצ"ל הי"ד עלה שלישי. כאשר קראו לפניו את הפסוק "אם יהי' אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה", הכיר כ"ק רבינו זצ"ל הי"ד שיש פסיק קטן בנו"ן של "ושמרני", וקראו סופר לתקנו. כ"ק רבינו זצ"ל הי"ד אמר אחר כך, שאולי נסתובב הדבר מן השמים שיודמן שם במכוון אצל אותה קריאה, כדי שיתקנו את הס"ת. חתנו של כ"ק מרן זצ"ל, הרה"צ ר' יחזקאל הלברשטאם ז"ל הי"ד מטשעחויב נתכבד בהגבהת התורה, וכ"ק רבינו זצ"ל נתכבד בגלילה. אחר התפילה הביאו הגבאים את תיקון סופרים הנזכר לכ"ק רבינו זצ"ל הי"ד, ועיין בה בכמה מקומות, ומצא שם כמה שינויים ממה שכתוב בספרי תורה שלנו. "פרי הכרם" (באבוב) שבועות תשס"ח, עמ' ה'

...ועתה אמת אגיד ששמעתי מהבן יקיר לי ידיד נפשי מגן אברהם שזכה לבקר מצבתו בק"ק קראקא וכתוב על המצבה של מור"ם כלשון הזה, ביום ל"ג לעומר שנת של"ג בן ל"ג שנה וכו'... וזה הבית עלמין קטן סמוך לביתו של הרב מור"ם בעל המפה הנז', והקדיש בית מבתיו לבית הכנסת וכתוב שם שנת שובה ה', כל זה הגיד בני ידידי הנז' מה שראה בעיניו וזכה להשתטח על מצבותם ז"ל... (אבל עיין בספר "מעלות היוחסין" שכתב הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, שמה שכותב בשם בנו רבי אברהם, כנראה שלא ראה את מצבתו אלא שמע, כי במצבתו כתב שנפטר בשנת של"ב וכן מביא שם ראיות שלא היה בן ל"ג בפטירתו, עיי"ש, וע"ע בספר מליצי אש, מילואים והערות לחודש אייר ע' שס"ב, שכותב שכל ספרי הדורות כותבים שחי נ"ב שנים רק בקראקא ישב על כסא המלוכה ל"ג שנים עיי"ש באריכות) "שם הגדולים", מערכת גדולים, ערך מ'-אות צ"ח

מביא הגאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגר זצ"ל בספרו לב העברי (ירושלים, תש"נ) ח"א עמ' ד' אות ב וז"ל: "שמעתי מעשה מהרמ"א ז"ל אשר מת בן ל"ג שנים ומת בל"ג בעומר בשנת של"ג ועשה ל"ג ספרים. והספדן סיפר עליו ל"ב שבחים והי' מצטער עצמו למצוא עוד שבח אחד להשלים מנין ל"ג, עד שבא זקן אחד ואמר שמנהג רמ"א ז"ל היה בכל פורים ללבוש פרצוף ולהתנכר לעצמו בבגדים אחרים וצעק בכל בית 'צו מעריב בזמנו', וזה היה שבח ל"ג שלו". "אור ישראל", אדר תשנ"ז, ע' קכ"ה

הרב בעל התניא כמהה נפשו להסב בליל הסדר אצל הרב המגיד וכששטח את בקשתו לפניו ענה לו שאינו יכול לארחו מחמת עניותו שאין לו אפילו כוס אחד מיותר עבורו. וגמר בדעתו שיביא כוס מעצמו, אבל גם הוא לא היה בידו לקנות כוס חדש מרוב עניותו ולקח כלי זכוכית שהשתמש בו לחמץ והשרהו ג' ימים במים כדעת המחבר שזה מועיל להשתמש בו גם לפסח, והביאו עמו לליל הסדר. כשהגיע שעתו של הרה"מ לערוך הסדר נשתהה הרבה זמן ולא בא, וחשש הבעל התניא שאולי מרגיש רבו בענין הכוס שהביא, ולכן אינו בא, ולקח תיכף הכוס וזרקו לחוץ. ואכן נכנס הרה"מ מיד לעריכת הסדר, ושאלו אח"כ אם סיבת העיכוב היה מחמת הכוס, וענה לו שלא ידע אודות הכוס, אלא שראה שהרמ"א אינו מרוצה

מהנעשה בביתו ולא ידע למה, ועכשיו שאמר לו שהביא עמו כוס כזה הרי הבין הדבר לאישורו, שכן דעת הרמ"א שכלי זכוית דינם ככלי חרס שאינו מועיל להם הגעלה. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל

מחיר יין על מגילת אסתר

...ואני משה בן כבוד אבא מרי הפרנס והמנהיג ישראל שליט"א הנק' משה איסרליש מקראקא הייתי בתוך הגולה אשר נתגליתו מעירינו בשנת שי"ו לפ"ק מחמת עיפוש האויר ל"ע והיינו גרים בארץ לא לנו בעיר שידלוב במקום אשר אין תאנה וגפן. וכמעט מים אין לשתות כי אם בתחבולה. עיר אשר במסכנות תאכל בה לחם. ועץ אין בה להסכן בו, ולא יכלנו לקיים ימי הפורים במשתה ושמחה. להסיר יגון ואנחה, אמרתי אקומה ואשמח במפעלי, אף חכמתי עמדה לי. כי פקודי יי' ישרים משמחי לב. ולקחתי תחת לשוני דבש וחלב. ונתתי לבי לתור ולדרוש כוונת המגילה. הנמשל בדבריה ופי' כל מלה ומלה. ובדקתי בה עד מקום שידי מגעת כי הספור נחמד למראה והנסתר הוא עץ הדעת, ומצאתי דרך ישכון אור אשר עליו יסובבו כל דברי מגלת אסתר. שהוא רומז על כלל ימי האדם עד יום מותו מעניני בני אדם אהביו ובני גילו. עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו, ושמתי הדברים בספר בכתיבתי להיות שמור לי לעת זקנתי. ואל יחשדני המעיין שכך אני בעיני שאוכל לחבר ספרים. או לדבר דברים נגד מלכים ולא אבוש. כי ידעתי שאין בארי באר מים חיים רק מקור יבש. רק שמתי נגד עיני דברי חכמי המחקר אשר דבריהם בכל ספר חכם נחקר. אשר כל מאמר לא ימלט מחלוקה אם שכוון אמרו אל האמת בכל דרכיו או כוון במקצתו או לא כווננו כלל והנה זו חלוקה הכרחית אשר אין להמלט ממנה. ובזה אני אומר אם כוונתי אל האמת אין צריך לי התנצלות כי כבר אמרו קבל האמת ממי שאמרו. ואם אכוון במקצתו כבר שם התנצלות בעל המאור ז"ל בהקדמתו לספר המאור אמר ז"ל: אמר אחד מן החכמים לא תושט חטאת על מי שהביא קצת מן הדברים הנכונים כאשר לא הגיע אל תכליתם, ואם ח"ו שלא אכוון אל האמת בשום פנים ולא בדבר אחד ממנו. מ"מ אסמוך דעתי בב' דברים הא' באמרם ז"ל כל חרשי' טבין וחרשי' דאורייתא בישין וכל פטפטיי' בישין ופטפטיי' דאורייתא טבין, פי' חרשיי' ר"ל שתיקון פטפטיי' ר"ל דבור. וכזה אני אומר אף אם לא אכוון המאמר כלל מ"מ לא אצא מכלל פטפטיי' דאורייתא דטבין וכדרך שאמרו אם נבלת תתנשא. השני כבר קדמתי שתקנתיו בימי הפורים. ולא יהא אלא כאחד ממשלי הנערים. אשר עושין במליצות ושירים. אשר מכל דברי תורה המה מנוערים. וא"כ לא יהי דברי אלא כאחד מהן. מ"מ ראוי לשמוע אליהן... [אמר המלקט: ועיין בסוף הספר שכותב בזה הלשון: "מה שראיתי לפרש בזה המגילה. בעזר נורא תהילה. יתעלה שמו לדור דורים. שלחתי בימי פורים למנה. לאב"י ישראל, ראש עדת מי מנה. הוא גבור בגבורים. הרוצה לבחון דברי צריך ללמוד טבעיות ואלקיות והמחקרו הוא כדור בכדורים. בשם הבורא יש מאין. נשלמה מלאכת מחיר יין"]. הקדמת הרמ"א לספרו "מחיר יין" על מגילת אסתר

בדוק ומנוסה

היה [הגאון מטשעבין זצ"ל] מספר בשם אביו ה'כוכב מיעקב' שפעם אמר לו תלמיד חכם אחד שמה שכתב הרמ"א (חושן משפט הלכות דיינים סימן י"ז סעיף ג'): "כבר נהגו כל בתי דיני ישראל לאחר התלמוד שמושיבין בעלי דין וגם העדים כדי להסיר המחלוקת, שאין בנו כח להעמיד הדת על תלה", את כל זה כתב הרמ"א כי כשחיבר את ספרו היה צעיר לימים, שהרי נפטר בגיל צעיר, לכן כותב שאין לנו כח להעמיד את הדת על תילה, אבל אם אני אהיה רב אוכל להעמיד את הדת על תלה כדבעי.

אותו יהודי היה תלמיד חכם, ואכן ברבות השנים נעשה רב עיר והחליט לנהוג את רבנותו ברמה ולהעמיד את הדת על תלה. היה דן באומץ ובתוקף וביד רמה. אחר כמה ימים שהחל להנהיג, היה לו דין ודברים עם קצב אחד, ולא חת ממנו והטריף מיד את הבשר. הלה החליט ללמד את הרב מנחת זרועו ובשבת אחר התפילה, שבת ראשונה של הרב בעיר, הגיע לחצר בית הכנסת, וכשהרבי יצא הפליא בו את מכותיו עד שנפלו שיניו, והקהל שראה את המחזה, פחד לגשת מחשש מה יעולל הבריון למי שיהיין להתערב.

במוצאי שבת ניגש הרב אל ארון הספרים, הוציא את כרך 'חושן משפט', פתח הלכות דיינים סימן י"ז סעיף ג', ונשק את גליון הספר והוסיף בכתב ידו: 'בדוק ומנוסה'. 'שר התורה' ע' 648

ל"ג בעומר

היום שלשה ושלושים יום וכו' ומכוונים אלקים נהל ו' והיסוד הוד שבהוד, היום הוא הילולא של שני מאורות הגדולים בעל הזוה"ק ובעל רמ"א זכותם יגן עלינו, אור נסתר ואור נגלה, מעשה מרכבה והיות דאביי ורבא, וחלילה לחשוב בפשטות אשר היות דאביי ורבא הם דבר קטן (עיי' ברמב"ם ספ"ד מהלכות יסודי התורה ובכ"מ שם) רק נדע נאמנה אשר גם מתורת הרמ"א ז"ל היוצא מהיות דאביי ורבא יכול מי שעניי שכל לו להשיג תורת הזוהר מעשה מרכבה. וזה אפשר לפרש בדברי רש"י ז"ל ריש פרשת אמור, אמר ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים שידע אשר אור הזוהר שהוא דבר גדול מעשה מרכבה מזהיר בדבר קטן היות דאביי ורבא מקור תורת הרמ"א, כי שניהם כאחד טובים מאורות בנגלה ובנסתר, כמרומז בר"ת ז"ה ר' רמ"א אתון ר"ז הרומז על רזין דרזין שיכולין להשיג משניהם גם יחד.

ולזה מרמז בעל הגדה בנוסח תם מה הוא אומר מה זאת, כי ידוע אשר תפילין דר"ת מסוגלים להשגת החכמה, וכל חודש אייר אשר בו מאיר צירוף הוי' הרומז לסידור הפרשיות שבתפילין דר"ת מסוגל להשגה (עיי' בני יששכר אייר מאמר א' אות א') וזה פירוש תם שרומז לתפילין דר"ת מסוגל להשגת התורה של מ"ה זא"ת העולה מספר זה"ר רמ"א חכמת התורה בנגלה ונסתר. ובזה אפשר לפרש מאמר הכתוב (תהלים קי"ט, י"ח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, כי מיום ל"ג בעומר הרמוז בתיבת ג"ל מתחיל להתנוצץ אור החכמה בנגלה ונסתר הזוהר והרמ"א להיות זוכין להביט נפלאות בעצרת זמן מתן תורתנו. ובזה נבין דברי חז"ל (קדושין לב:) אין זקן אלא מי שקנה חכמה ופירש"י ז"ל לשון נוטריקון דיבר הכתוב, ולכאורה קשה הלא באתון זקן נרשם רק ר"ת ז"ה ק"נה אבל חכמה האיך רמוז כאן, ולפי האמור מרומז בתיבת זקן גם חכמה, כי זק"ן גימטריא ג"ל במילוי גימ"ל למ"ד שהוא ל"ג בעומר זמן התגלות אור חכמת התורה של הזוהר והרמ"א לזכות להביט פליאות חכמה בתורתנו הקדושה... הרה"ק רבי ישראל מויז'ניץ זי"ע

הפה שאסר

הפה שאסר הוא הפה שהתיר (כתובות כ"ב). פל' הוראת איסור והיתר תלוי בפה. הפה הוא שאסר הפה הוא שמתיר. והיינו כמו שאמר אא"ז (הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר) זצוק"ל למורה הוראה אחד. הנה מציינו בשלחן ערוך שהמחבר מתיר ובא אחר כך הרמ"א ואומר ויש אוסרין. וכן היא הלכה. נמצא חלילה שהמחבר אכל טריפות חס להזכיר. אלא כשאמר המחבר בפיו הקדוש מותר היה באמת מותר וכשר בלי נדנוד איסור חלילה. ואחר כך כשבא הרמ"א ואמר בפיו הקדוש יש אוסרין היא באמת איסור גמור. וא"כ היא שהכל תלוי באמירת הפה. יש ללמוד מזה איך שצריך המורה הוראה בישראל לשמור פיו בקדושה ובטהרה עד כאן לשונו ודפח"ת. וזהו שאנו רואין שיש גדול בתורה ובא אחר שאינו כ"כ גדול כמוהו ומכוון

הלכה לאמיתו יותר ממנו. והוא מפני שפיו שלו הוא פה טהור ומקודש יותר. והוראת או"ה תלוי בקדושת הפה כי הפה הוא שאסר. והפה הוא שמתיר כנ"ל ודו"ק. "דברי ישראל" כללי אורייתא, דף י"ד טו"א

הרה"ק מהר"ם מפדובה

יומא דהילולא - י' שבט

הגאון רבי מאיר ברבי שמואל יצחק קצנאלבוגן מהר"ם מפדובה היה מגדולי רבני איטליה ומגדולי התורה בדורו. יליד העיר קצנאלבוגן שבפרוסיה. למד תורה אצל רבי יעקב פולק בעל החילוקים והפילפולים ואצל רבי יהודה מינץ בפדובה. בנו רבי אברהם מינץ נתן לו את בתו לאשה.

בבית חותנו השתלם בתורה ובהוראה ונתפרסם כאחד מגדולי הדור ומעמודי ההוראה. כשנפטר חותנו רבי אברהם עלה על כסאו כאב"ד ור"מ בפדובה.

בשעתו גזר האפיפיור יוליוס השלישי על שריפת כל ספרי התלמוד. רבי מאיר כתב איפוא את תשובותיו מתוך זכרונו, ובאחת מתשובותיו הוא מבקש שלא יסמכו על דבריו, אלא אם כן ימצאו סעד לדבריו ממקורות אחרים, כי כל ספרי התלמוד שהיו בידו נשרפו.

הוא עמד במשא ומתן של הלכה עם כל גדולי דורו, ועם הבית יוסף, מהרש"ל והרמ"א קרובו. פסקיו נתקבלו כדברי הלכה שאין להרהר אחריהם. המהר"ם מפדובה שימש גם כאב"ד בוניציה ומספר פעמים ביקר בה.

מספריו נדפסו שו"ת מהר"ם מפדובה וט"ז פסקים מאבי חותנו רבי יהודה מינץ. בסופו סדר גיטין וחליצה מחותנו רבי אברהם מפדובה.

כן הדפיס את הרמב"ם והוסיף בו הגהותיו. הניח בן גדול הדור רבי שמואל יודא קצנאלבוגן מפדובה, בעל שתים עשרה דרשות למהר"י מינץ, אבי השר רבי שאול וואהל מבריסק. נסתלק י' שבט שכ"ה. "חכמי ישראל" (ב"ב תשס"א) ע' ל"ד

הר"ר יעקב משה קרעמער זצ"ל מכפר גדעון סיפר שבהיותו תלמיד אצל הרה"ק מהר"י ט"ב מסאקמאר זצ"ל בקראלי, בא לשם נכד הרה"ק הר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע, ופקד עליו רבו לילך עמו לקבץ נדבות עבורו מנדיבי העם. לאות הכרת תודה אמר להם הרה"ק מסאקמאר זצ"ל סיפור מזקנו הרה"ק ר' אלעזר מליזענסק זצ"ל, שפעם הציעו לו רבנות באיזה קהלה, והתייעץ עם אביו הרה"ק הרבי ר' אלימלך זצ"ל, והשיב לו אביו שאם מרגיש הוא בנפשו שיכול להיות רב כמו הגאון מהר"ם מפדווא ז"ל אז הוא מסכים להתמנותו.

ואמר לו העובדא שהי' עם המהר"ם מפדווא זצ"ל, שפעם בא נגיד א' לשיבתו לבקש בחור מצוין עבורו, והוא מוכן להחזיקו על שלחנו בכל טוב כל זמן שתורתו אומנתו. ויהי כאשר הוצע לו בחור א', שאלו את פי הבחור והסכים לכך בתנאי שיקח עמו את אחיו הצעיר ללמוד אתו בחברותא, הנגיד הסכים על הכל, כי בתורת ה' חפצו, והשידוך נגמר בשעטו"מ. פעם לפני חג הפסח עסקו בנקוי החדרים בבית הנגיד, והאחים שלמדו בהתמדה באחד החדרים לא רצו להפסיק מלימודם, ונתן להם הנגיד מקום אחר באחת מגנות השדה שהי' לו למען לא יטרדו בלימודם.

במקום שהוא נערכה חגיגה לפרצי המדינה, ומרוב השכרות וההוללות נתנו יד בשני אחים הנ"ל, וכאו"א מהם נלקח למרחקים כשבויים ועבדים. שם במרחקים עבדו בשדות עם שאר עבדים, והעבדים הנכריים בשנאתם ליהודים, כההלכה שעשו שונא ליעקב, הלשינו תמיד על האח המבוגר אשר לומד כל היום. ואינו משגיח על עבודתו בשדה ובצאן. פעם גנבו הנכרים א' מהצאן של היהודי הזה, והגידו אל האדון הפריץ שהיהודי מפסיד בעבודתו. היהודי קיבל אזהרה חמורה מהאדון שבאם יקרה שנית חסרון בהצאן אזי אחת דתו להמית. מאז שמר לנפשו לבל יחסר לו מהצאן. אבל לא הועיל לו כלום, כי הנכרים הטמינו שוב צאן א'. ויהי כאשר ראה היהודי כי כלתה אליו הרעה, ניצל את ההזדמנות ופעם כשנפגש בעבודתו עם אחיו הצעיר שעבד אצל פריץ אחר באותה שכונה, סיפר לו את כל המקרה, וצוהו שבאם יראהו הרוג יעשה עמו חסד של אמת ויקברהו כדין. לימים מצא האח את אחיו הרוג, וקברו כדין כפי צוואתו.

האח הצעיר הצליח אח"כ לשוב לביתו, והעיד לפני ב"ד על מיתת אחיו וקבורתו. הבי"ד בירר היתר עגונה והגישו לפני הגאון המהר"מ מפדווא זצ"ל לחתום על ההיתר, אבל ידו מיאנה לחתום, ורשם על הכתב בזה"ל: "בעלה חי ואסורה לינשא". אחר כך ארך שבועות וחדשים ונכמי המדינה התווכחו עם המהר"מ מפדווא זצ"ל, באומרם תורה לא בשמים היא, ולבסוף הוכרע המהר"מ לדבריהם, אבל בתנאי שמשואי האשה יהי' רק לאחר ששה חדשים, ובבית ההקדש לעניים.

הנגיד הסכים לזה, ובהגיע הזמן הנ"ל עשה משתה ושמחה לנשואי בתו העגונה, והושיב את כל האורחים העניים בראש השלחן כמחותנים ראשיים. אמנם הרגישו שא' מהאורחים נסוג אחר, וכשאלוהו על פשר הדבר, השיב בדמיע, שאין ביכלתו לשמוח בעת שאשתו נישאת לאחר. ונתעורר הנגיד מזה, והכיר בו שזהו בעל בתו, וכמובן שהכל ניתקן כבראשונה.

וסיפר האיש, שכשראה מצבו הרע, ניתן לו דעה מהחונן לאדם דעת, והצליח לפתות א' מהרשעים הזדים שיעמוד במקומו באותו היום שהוצרך האדון לבוא אליו, והחליף עמו מלבושיו באופן שהאדון לא יכיר בהתמורה, והוא בעצמו הצליח לברוח, האדון כשהגיע להמקום, בערה בו חמתו כי כבר שמע שחסר צאן א', והרג את הרשע שהומר תחתיו.

והנה אחיו הצעיר שלא ידע מהנעשה כי לא הספיק להודיעו על דבר התמורה, דימה בנפשו מכל הסימנים והמלבושים ובהלת הזמן שזהו אחיו, ולפי דמיונו העיד אחר כך לפני ב"ד להתיר אשת אחיו לינשא.

וזכות המהר"מ מפדווא זצ"ל עמדה לו שלא יצא מכשול מתחת ידו. "יפה שיחתן" (תשע"ב) ח"ג, ע' רפ"ח

הרה"ק רבי שלמה לוריא, המהרש"ל

יומא דהילולא - י"ב כסלו

רבינו שלמה לוריא זצ"ל נולד בשנת ע"ר לערך לאביו הרב יחיאל אב"ד סלוצק, כשהתיתם בילדותו התחנך על ברכי אבי אמו רבי יצחק קלויבר והתפאר בו שרוב תורתו וקבלותיו ממנו. יש אומרים שהיה תלמיד רבי יעקב פולק. נשא בתו של רבי קלונימוס הברקשטיין אב"ד אוסטרעא ובריסק ולמד מפיו תורה. כשחמיו עלה לארץ סביב שנת ש', נתקבל בהיותו כבן ארבעים על מקומו כאב"ד ור"מ אוסטרעא ורב הכולל למדינת ווהלין אחרי עשותו כעשרים שנה באוסטרעא עבר לבריסק, אח"כ הגיע ללובלין. כיהן תחילה כראש ישיבה בישיבתו של רבי שלום שכנא, אח"כ יסד בהשראת השלטונות ישיבה משלו בשנת שכ"ז-שכ"ח לערך. בישיבתו נהג דרך הפלפול בלימוד המסכת, ודרך עמקות ישרה לפסיקת

ההלכה לאור סוגיות התלמוד. בנה בלובלין בית כנסת הנקרא על שמו, נפטר בלובלין ביום י"ב כסלו של"ד, זיעועכ"י. מתוך "אלף מרגליות" (ירושלים תשנ"ג) ע' 64

פעם אחת דיבר מוהר"ר שלמה ליב זי"ע מלענטשנא מענין המהרש"ל שעשה סייגים וגדרים ותהלה לו דומיה כי היה קדוש וטהור כמלאך ה' צבא-ות ע"כ. "רמתים צופים" (ירושלים תשס"ג) ע' ש"ה
... כל זאת כתבתי כאשר הראוני מן השמים... י"ם של שלמה", בבא קמא, פרק י' סימן י'

"ונפשי כעפר לכל תהיה - עפר הכל דורסים עליה, ואח"כ היא דורסת על כל הדורסים. אף אני כן לכל מצערי" (מהרש"ל ברכות י"ז). "גנוז יוסף" (ירושלים תשמ"ב) ע' י"ט

שמעתי מרב א' שקבל מהגאון מהרש"ל בשבתו על כסא ההוראה לרב ואב"ד צוה למוכיח אחד שיבא בכל יום שעה אחת ויוכיחנו ויזהירנו כאלו הוא אחד מהמון כי כך רצונו והרשות נתונה לו, ובעת בא המוכיח תיכף מהרש"ל מתעטף ויושב לשמוע תוכחות מוסר ביראה ורעד לפני ה'. אשריו ואשרי חלקו ואשרי העם שככה לו רב חסיד וקדוש זי"ע. "שם הגדולים" מערכת ספרים, ערך "ראשית חכמה"

סח רבינו [הגאון רבי חיים קניבסי שליט"א]: המהרש"ל היה שוכר אדם אחד ומשלם לו כסף כדי שיוכיח אותו על כל דבר לא טוב שעושה! פעם אחת למד המהרש"ל זמן רב מאד תוס' מוקשה, ואיחר בגלל זה לשחרית, והיה בטוח שאותו אחד יבוא להוכיח אותו, ברם, הלה לא הגיע, אחר התפילה ניגש המהרש"ל לאותו אחד ואמר לו: למה לא באת לצעוק ולהוכיח אותי והרי שילמתי לך על זה, השיב לו, רציתי אכן לגעור בך, אבל ראיתי שמשני צידיך הולכים שני זקנים עם זקן לבן, פחדתי להתקרב ולגעור, אמר לו המהרש"ל שתי אלו היו ר"ת ור"י מבעלי התוס' שבאו ללוות אותי, על שעמלתי בדבריהם זמן רב. "מנחת תודה" (ב"ב תשע"ג) עמ' ט'

הים של שלמה, כתב בהקדמה שכמה פעמים רצה לברך על סיום מסכת שהשמחה במעונו, כי אין שמחה גדולה מזו, רק כל פעם עלו בידו עכובים, עכ"פ מזה אפשר לראות את חשקתו בתורה. "שיחות קודש" (ברוקלין תשס"ג) ע' ל"א

שמעתי מהרה"ק ר' נח מהאראדישץ בנו של הצדיק ר' שלמה חיים מקאידנוב, שהוא ר"נ נשא אשה מעיר טיסעוויץ פלך לובלין ואמר לבנו שיהי' שם על קבר משיח בן דוד של דור הקודם שמ"כ שם. וסיפר לו ע"ז מעשה נורא שקיבל מאבותיו ורבותיו נ"ע. כי המהרש"ל כאשר שמע נפלאות האריז"ל לא האמין שפועל בכחות דקדושה עליונה רק חשב שהוא עושה זאת בכח הסטרא אחרא, וע"כ הוחלט אצלו להחרים את האריז"ל ואת הנמשכים אחריו, כאשר נודע זאת להאריז"ל ציוה לתלמידיו ר"ח ויטאל ור' ישראל סרוג שיסעו ללובלין להראות לו שצדיקים הם, ועוד אמר להם שבעד זה נותן הוא להם מתנה וגילה להם איך שיש בכל דור ודור משיח בן יוסף ומשיח בן דוד ואם אין הדור זוכה מת המשיח ונולד אחר על מקומו. ועתה המשיח בן דוד שבדור הזה הוא בעיר טיסעוויץ לא רחוק מלובלין [ערך ט' מיל זהו הוספת הר"נ וע"כ איני יודע איזה מיל אם של פולין שהם עשרה וויארסט כל מיל או של ליטא שהם שבעה וויארסט כל מיל] שמו אליקים ב"ר שמואל ותסעו לשם ותראו אותו. דרכם בנסיעתם ידוע שבא ענן וישבו עליו ובאו ללובלין, ולקחו עמהם מזון על דרכם מיני טיגון מאכלים שאינם נמצאים רק בא"י והיו מכוסים אצלם לשמור חומם. הענן בא סמוך לבית הכנסת שבו התפלל המהרש"ל והם נכנסו לבהכנ"ס לבושים בבגדיהם בגדי ספרדים ע"פ מנהג א"י, והתפלאו כל אנשי בהמ"ד על תמונתם ופרצופם ולבושיהם. אך יען באו בעת התפלה לא דיברו מאומה. ואחר תפלת שבלחש המתין הש"ץ עד שסיים המהרש"ל אמנם

בפעם הזה האריך המהרש"ל בתפלה בלחש יותר מכל התפלות עד אשר תמחו ע"ז אנשי הבהמ"ד, ואמרו האורחים אם חושב אדם בשמו"ע ע"ד מטלטלין של סוס חאמעט ידוע אין צריך להמתין עליו. ואמרו זה בלשון הקודש. ונעשה רעש כי רצו לענוש אותם שדיברו סרה על הרב. אמנם להצלחתם פסע המהרש"ל הג' פסיעות ואח"כ חזר פניו והביט על הרעש ועל האנשים וממילא התחיל החזן לומר תפלה בקול רם ונשקט הרעש ועד אחר התפלה לא דיברו בזה. ונבאר דבר פלא הזה כי אצל המהרש"ל הי' הנהוג שבכל תפלה כשהי' בא לברכת השיבה שופטינו כבראשונה הי' מעלה אז על מוחו את כל הדין תורה שפסק בין תפלה לתפלה אולי טעה באיזה דין, ובפעם זה הי' קודם תפילה זו ד"ת ע"ד כלי הסוס חאמעט ידועה ונדמה לו שטעה וע"כ העלה במוחו כל סוגיית הש"ס ומפרשיו ושיטות הפוסקים ועלה לו ביגיעה עצומה להחזיק בפסקו. וע"כ אמרו מה שאמרו.

...ומר"ב שפרין שמעתי שבענין מחלוקת המהרש"ל על האריז"ל הי' בזה ענין ששייך להוראה. והוא שאיש א' מארץ פולין גביר גדול עשה שידוך לבתו עם בן זוגה ממצרים ונתן מוהר לבתו מאה אלפים סלעים, ולא הגיע שנה שניה עד שמתה בתו ונשאר המוהר ביד הבעל, ואחרי שיש תקנה אשר בשנה ראשונה אם מתה בלא בנים אין הבעל יורש את אשתו ע"כ נסע האב של הבת למצרים לקבל הנדן שלו, ולקח ניירות מסתמא מכל גדולי הרבנים וגם ממהרש"ל שמתקנת ר"ת (באה"ע סי' נ"ג) ששנה ראשונה יורש אבי הכלה את בתו. ובא למצרים ושם לא חשו על תקנת ר"ת כי הם ספרדים ע"כ יעצו לו שירצה לדון אצל האר"י שהוא חותם עצמו אשכנזי, וגם חתנו הי' ג"כ אשכנזי ושם נכתב הכתובה רק אח"כ נסע לגור במצרים. באו להאר"י ולא רצה לקבל על עצמו לדון דין תורה ונתרצו ואמר האר"י שלא יטול האב המעות ורק ישארו אצל החתן ונסע האב לפולין בפחי נפש, וקודם נסיעתו אמר לו אף כי נתרציתי על פסק שלכם אף שלא ע"פ דין תורה עכ"ז מה אגיד להרבנים ששלחוני. א"ל אמור להם שאמרתי שכן כתוב בתורה ואלה המשפטים. ובא וסיפר מהמעשה הזו וצירף המהרש"ל גם ענין מגלה פנים בתורה שלא כהלכה. וכאשר באו השלוחים אמרו לו ששמעו מהאריז"ל שבמשך עשרים שנה מקודם נסעו שני אנשים ביחד על ספינה ונסעו ממקום פלוני למקום פלוני שם האחד כך וכך ושם השני כך וכך. והי' אצל האחד הרבה כסף וזהב עמדו ולהשני לא היה לו, ונתן הלואה למאן דלית לי' שכשיבוא לביתו ימסור לו, המלוה לא בא חזרה והלוה לא הי' לו למי למסור ונשארו אצלו, ומתו שניהם ותבעו אותם לדין המלוה תובע מעותיו ואינו רוצה למחול לו והלוה טוען מה היה לי לעשות אחרי שלא היה למי ליתן. ופסקו הב"ד שלמעלה שהלוה יבוא בגלגול נקבה והמלוה בגלגול זכר וינשאו זה לזה ואותו הסכום עם הרוחים תתן הנקבה להזכר נדן ואח"כ תמות בתוך שנה במצרים במקום שלא פשטה תקנת ר"ת וישאר אותו הסכום אצל הזכר. וגם הזכר לא יאריך ימים כי רק בא לעולם לקבל החוב שהיה מגיע לו מהלוה, ופי' משפטים הוא כי על תיבת משפטים בתרגום דיניי. ובפתח אליהו משפט איהי רחמי ובוזהר דא רוא דגלגוליא, שלכאורה אינו מובן ג' פירושים הסותרים זה את זה, ובמעשה זו מובן כי המשפט בב"ד של מעלה הוא דין אמנם עכ"ז יש רחמים ע"י גלגול. ואמר המהרש"ל הלא הדין הוא היפוך מזה. אמרו לו ומה לו לעשות אחרי שהוא רואה הדבר כמו שהוא אמר להם. ומה יעשו אותם שאינם רואים, השיבו לו שלמעלה מסבבים שדינים כאלו יבואו רק לעיני הרואים. "כתבי הרח"א ביחובסקי" (ברוקלין תש"ן) ע' ל"ה

דבר פלא שמעתי מאמ"מ ז"ל שבעת היותו בק"ק לובלין והתאכסן אצל הרב הגאון רבי שניאור זלמן מלובלין זצ"ל בעה"מ שו"ת "תורת חסד" ורצה לילך להתפלל בבהכ"נ של הגאון מהרש"ל זצ"ל, ואמר לו הרב הנז' לאא"מ שאם אין רצונו לשנות את הנוסח שקיבל מאבותיו ז"ל שהוא נוסח האר"י זצ"ל אל

ילך להתפלל בשם כי בשם מתפללים נוסח אשכנז, וא"ל א"א שהוא יתפלל בחשאי הנוסח שלו לבל ידע שום ב"א. וא"ל הרב הנז' לבל יעשה זאת מפני מעשה שהיה שפ"א היה הרב הקדוש המגיד מקאזניץ זצ"ל אצל הרב הקדוש החוזה זצ"ל בלובלין ורצה הה"מ לילך להתפלל בבהכ"נ של המהרש"ל וא"ל החוזה שאם יתפלל בשם נוסח ספרד יקפיד הרש"ל ז"ל. והשיב לו הה"מ שהרש"ל היה איש טוב ובל יקפיד ע"ז והלכו לשם, והה"מ עבר לפני התיבה ובגמרו את הודו וכו' ולקח את הציצית להתחיל ברוך שאמר, צעק הה"מ ואמר רבי מלובלין נברח מפה כי המהרש"ל הוא ברוגז, ותומ"י ברחו לבושי טו"ת לבהכ"נ הסמוך של החוזה לגמור תפלתם. "עדן ציון" (ירושלים תשט"ז) עמוד ק"ט

רבינו (הגה"צ רבי ישראל אברהם שטיין אבד"ק פאלטישאן) זצ"ל סיפר על הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל (ראש ישיבת חכמי לובלין), שביקר פעם בספריה של הרה"ק בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, - שהי' אחת הספריות היהודיות הכי ענקיות בעולם, שהכיל המון כתבים עתיקים ובעלי ערך, ושם ראה כתב יד עתיק "פנקס הקהלה בלובלין", הגר"מ שפירא שכינה כרב העיר התעניין בפנקס ומצא שם דבר מדהים: המהרש"ל - רבינו שלמה לוריא שכינה כאב"ד לובלין כתב בפנקס, מעשה נפלאה שהי' עמו, ומעשה שהי' כך הי', אשה אחת מתושבי לובלין אבדה לה בעלה, ורב העיר - גדול הדור המהרש"ל חתר לחפש לה היתר, לשחררה מכבלי העיגון, כמה מגדולי התורה דאז חלקו על דבריו וערערו על ההיתר וקבעו את דינה כאשת איש. האשה קיבלה את דעת מרא דאתרא המהרש"ל והתחנתה על סמך היתרו, ואחר שהתחנתה קרה מקרה מעציב ומעורר תמיהה, בעלה החדש הבריא והצעיר מת פתאום מיד אחרי החתונה בדרך הביתה, ותהום כל העיר, והיתה כמרקחה, ותומכי הרבנים האוסרים נופפו בזה כאות מן השמים על צדקת דרכם, וכי המהרש"ל טעה - ח"ו - בהוראתו, ומן השמים מנעו מהבעל מלהכשל. הדבר נגע ללבו של המהרש"ל שידע בבטחון כי יפה הורה כדת וכדין, וקרא אליו את ראש החברה קדישא - השמש שילך לבית העלמין, ולקח קלף שהוקצה לדבר שבקדושה (מזוזה וכו') וכתב עליה המהרש"ל הנוסח המצמרר והמפליא הזה, "לכבוד ידידי מלאך מט"ט ראש מתיבתא דרקייעא..." וכותב בה את כל אשר קרהו ומסיים: היות שתורה לא בשמים הוא, ואני פוסק בכח התורה שהיא מותרת, לכך אני גוזר עליך המלאך להחיות את פלוני הנפטר. וחותרם "ידיך שלמה"...

וכן הוה! השמש הלך על הקבר, ומיד קם לתחייה היהודי הנ"ל, ולתדהמת כולם חזר הביתה חי ושלם. אולם האשה שראתה אותו מת, היתה נתונה תחת רגש חזק של פחד וחוסר בטחון ופתדה להמשיך לגור אתו, וכותב המהרש"ל על כן התפללתי לה' שיישכח כל המעשה וישתקעו הדברים, וכך הוה כל אנשי העיר, כולל האשה שכחו כל הסיפור והתנהגו אליו בטבעיות כמקדם.

המהרש"ל מסיים את התיאור בפנקסו וכותב: "וכתבתי את כל זה לזכרון דברים כדי שלא תשתכח ויהי לזכרון, וגדול אות אחרון - של השכחה - יותר מן הראשון".

[רבינו ששמע סיפור זה מפי רבו הגר"מ שפירא זצ"ל הרבה פעמים, סיפרו פעם להגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שנתפעל ונתרגש מן הסיפור שיש בה חיזוק לאמונת חכמים ולכח התורה, וביקש ממנו בהזדמנות מאוחרת שיספרו לו עוד הפעם.] "איש על העדה" (ברוקלין תשס"ז) ע' שי"א

בהקדמתו לאחד הספרים המפורסמים שלו "ים של שלמה", הכולל חידושי הלכה על רוב סוגיות הש"ס, מדגיש המהרש"ל שמאז חתימת התלמוד הוא נתקבל כמקור בלעדי לבירור וקביעת ההלכה, ולא יכול לבוא שום גאון או פוסק ולהכריע את ההלכה נגד דעת התלמוד. לפי קנה-מדה זה מעביר

המהרש"ל בקורת על פסקי ההלכה של כל הפוסקים הגדולים שקדמוהו ומשווה אותם עם פסק ההלכה של התלמוד, ואם הוא מוצא, שהוא מנוגד לתלמוד - דוחה הוא בכל תוקף את דעת הפוסק. המהרש"ל השקיע כסף רב לרכישת כתבי יד עתיקים של בעלי התוספות, הפוסקים השונים. ואף היתה לו ספריה עשירה של כתבי יד רבים של התלמוד וכתבי הגאונים.

בעבודתו היסודית הזאת, שעמל כה רב הושקע בה, התחיל המהרש"ל בהיותו בן 35, בשנת ש"ו, עוד בשבתו בבריסק. הוא המשיך בה לאחר מכן זמן רב לאחר שנבחר לרבה הראשי של אוסטרהא במקום חותנו אשר נבחר להיות לאב"ד של בריסק. באוסטרהא המשיך המהרש"ל לקיים את ישיבת חותנו ואף לפתח אותה ולהגדילה. בעיר זו קבל את המינוי הרשמי של "רב הכולל" (למדינת ווהלין), ואף כי היה עסוק וטרוד ברבנותו ובישיבתו, המשיך במרץ רב בעבודתו הספרותית הגדולה שהיתה הפעם בשני כוונים: מצד אחד - המשך הספר "ים של שלמה" על סוגיות ומסכתות הש"ס, זו העבודה העיונית הגדולה; ומאידך "חכמת שלמה" - הגהות וחיידושים על הש"ס, רש"י ותוספות, תיקוני הנוסחאות והעמדתן על דיוקן וחיידושים קצרים אך חשובים מאד. ה"חכמת שלמה" הודפס בפעם הראשונה בשנת שמ"ב ולאחר מכן נדפס יחד עם המהרש"א והמהר"ם בכל הש"סים.

בשנת שי"ג-שי"ד בערך נתמנה כרבה של לובלין הגדולה, במקום הגאון ר' שלום שכנא, אמנם בנו של רש"ש, ר' ישראל, המשיך גם הוא לנהל ישיבת אביו הגדול, אך ישיבת המהרש"ל היתה שונה כשם ששיטתו בלימודים היתה שונה, כפי שהזכרנו. על כס הרבנות בלובלין ישב המהרש"ל כעשרים שנה עד פטירתו בשנת של"ד.

בימי שבתו בלובלין נתפרסם ספרו של הג"ר יוסף קארו, "בית יוסף" על הטורים, אשר אמנם עורר את התפעלותו של המהרש"ל מרוב החומר שהושקע בו, אך יחד עם זאת ביקר את הספר, משום שהוא מבוסס על הרמב"ם, הרי"ף והרא"ש, מבלי לקחת בחשבון את הוראות בעלי התוספות וחיידושיהם (כדיוק כטענת הרמ"א. קרובו וכן דורו, שראינו בפרק הקודם). הוא אזור חלציו ויצא בהשגותיו על ה"בית יוסף". וכתב באור חדש ונרחב על הטורים מבוסס על כתבי היד הרבים שברשותו. באותו זמן התחיל להגיה את רוב ספרי הפוסקים, את הרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הסמ"ג, ודרך אגב כתב גם ביאורים עליהם. גם הגיה לפי כתבי יד עתיקים את נוסח התפלה, את נוסח ההגדה, כתב עליהם ועל הדינים הנוהגים בקשר להם חיידושי הלכה רבים. גם הגיה את רש"י על התורה ותוך כדי כך השיג על ר' אלי' מזרחי.

עם כל מלחמתו על שיטת לימוד ועל דרך מסויימת ועקבית של בירורי הלכה, ועם כל התנגדותו לדברים שהותרו ע"י גאוני דורו, הרמ"א, המהר"ל מפראג ואחרים, אשר המהרש"ל התנגד להיתרים אלה, היה המהרש"ל מקיים יחסים מצויינים עם כל גאוני דורו ובמיוחד עם הרמ"א, שני גאונים אלה היו ממש ה"אבוי ורבא" של הדור, מכל הבחינות (כפי שגם התלמוד מספר לנו על הבדלי שיטות בישיבות שני אמוראים אלה). כל הגאונים פנו אליו בשאלותיהם והוא היה משיב אלפי תשובות - בהן לא חסך בקורת על השואל, אך גם כבוד ודאגה לקיומו...

המהרש"ל בנה מכספו בית כנסת גדול ומפואר בלובלין שנקרא אח"כ על שמו, בבית כנסת זה תיקן תקנות יסודיות ע"פ ההלכה, שנדפסו לאחר מכן והיו בהרבה בתי כנסת בפולין לתקנות קבועות. המהרש"ל נלחם הרבה נגד הפקרות בני דורו. הוא פסק שאם בשמחת נישואין מתערבים אנשים ונשים

ויושבים יחד, אין לברך "שהשמחה במעונו", "לפי שאין שמחה לפני הקב"ה במעונו באותה שעה" (פרק א' דכתובות)... "העבר הישראלי" (ת"א תשכ"ו) ח"ה, ע' ס"ז

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו השם יתברך בתורתו. עוקר הרים בפלפולו וסיני בהוראתו. ראשית דבר יראת ה' קודם לחכמתו. עמו רוב בניין ורוב מניין תלמידי שואבי מי בארתו. מימיו כמים קרים על נפש עיפה משיבי נפש עיפתו. ראוי לסמוך עליו כמשה מפי הגבורה בעלותו. לקבל דברי הברית שעשועי חמדתו. העמיד תלמידים הרבה ועשה סייג לתורה משמרת למשמרתו. און וחקר ותקן ספרים ותשובות בסברתו הבאני המלך חדריו. והראה לי תשובות וספריו. והיו כמתוק בנפת צופים. כי ב"ג נפה הם מנופים. אמת שמקצתו ראיתי ועברתי עליו בדרך הקצרה. מ"מ לדעתי החלושה עמיה שריה נהורא. כי הוא בלול במקרא ובמשנה ובגמרא. כה אמינא משה בן לא"א ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרליס מקרקא. הסכמת הרמ"א לספר "חכמת שלמה"

רבינו המהרש"ל זי"ע היה מביע דעתו ללא כחל ושרק, וידועים המה הדין-ודברים שהיו בינו לבין רעו וש"ב הרמ"א ז"ל (שהוא קורא עליו: "מהר"ם גדול בדורו היה ולא היה מן האחרונים כמוהו") שרבינו כותב לו בחריפות על שהוא מזכיר בספריו מחכמת אריסטו [ראה בשו"ת הרמ"א סי' ו': "הרגשתי כאיזמל בבשר, והקפתני בחבילות חכמות ורובן חיצוניות... והתורה חוגרת שק ומקוננת..."]. והרמ"א קיבל תוכחתו באהבה רבה: "קמתי מרעיד בראותי כל מגילה כולה תוכחת מגולה ואהבה מסותרת, ואפשר את אשר יאהב אדוני יוכיח...", והוא משיב לו בשובה ונחת על כל דבר ודבר (שם סי' ז). "עלים לתרופה", תולדות תשנ"ז, עמ' ג'

הגאון הנורא המהרש"ל, בעל מחבר הים של שלמה, נתקל ביום מן הימים תוך כדי למודו בקושיה עצומה בסוגיא סבוכה שבש"ס. חרף גאונו העצומה ושכלו החרף, לא עלה בידו של הגאון לישב את הקושיה על נקל. דרכו אל התירוץ המניח את הדעת - לא צלחה. כך, במשך ימים על גבי ימים הטרידה הקושיה את גאון ישראל. הוא לא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, עד שלאחר יגיעת התורה עצומה - האיר ה' את עיניו והוא הצליח לחדש מהלך שונה בהבנת הסוגיא הנדונה, מהלך אשר הסיר את הקושיה מיסודה, ושמחים היו הדברים כנתינתם מסיני!!

והנה, לימים, נקלע המהרש"ל אל בית מדרש מסוים בעירה נדחת, ולהפתעתו הוא שומע את מגיד השיעור - אשר היה אמנם יהודי תלמיד חכם אולם לא מופלג בתורה יתר על המדה - מוסר שיעור ל'בעלי בתים', אודות אותה סוגיא עצמה אשר על בירורה הוא עמל זה לא מכבר.

ברב סקרנות הטה המהרש"ל את אזניו לדבריו של מגיד השיעור, והנה הפלא ופלא: הלה הרצה את הסוגיא בדיוק על פי המהלך אותו חידש המהרש"ל לאחר רב עמל ויגע... ברור היה, כי אין בכשרונותיו של אותו 'מגיד שיעור' כדי לאפשר חידוש מהלך נפלא מעין זה... ברור היה כי כך עלה בדעתו מלכתחלה, כמושכל ראשון... חלשה דעתו של המהרש"ל זי"ע. בלבו תהה: "הכיצד יתכן כי חידוש אשר הוא עצמו לא השיגו אלא לאחר יגיעה נוראה ועצומה, התחדש למגיד שיעור פשוט כלאחר יד?"

כאשר ראו משמים את חלישות הדעת שנגרמה לאותו צדיק נשגב והבחינו בצער - מהרו לנחמו בגילוי מיוחד בחלומו הסבירו לו ואמרו: "דע לך כי עוצם עמלך ויגיעתך בסגיא חמורה זו - היא אשר הורידה לעולם את המהלך המחודש בהבנתה. עתה, אחר שנתחדש החידוש - עומד הוא ומזומן לכל יושבי תבל,

בעזה"י. ותרב חכמת שלמה [מהרש"ל] מחכמת כל בני קדם קדמתה בשנים קדמוניות ש"ס דפוס באסיליאה ולובלין שהיתה מלאה קמשונים וטעויות, והגאון הזה ז"ל טרח ויגע ותיקן רוב הטעויות ברוב הש"ס ועשאה כקופה שיש לה אזנים, ואמנם שכל אנושי יש לו גבול ותכלית, ע"כ בגליון הגהו' האלו חידושו מועטין, כי די לו במה שליבן וסילת הש"ס מאבני מכשול. ובא אחריו המהרש"א ומצא לפניו הש"ס כשולחן ערוך מסולת ומלובן ע"כ גברה ידו לשדד עמקים בחריצותו וזך שכלו, וה' הניח לו איזה מסכתות שלא הגיה מהרש"ל כגון מנחות ובכורות, שם עשה המהרש"א פעולת המהרש"ל להגיהה, ושם קם שכלו ועמד במקום שעמד ולא העמיק יותר, להראות העמים והשרים שרי התורה כי המהרש"ל כל יכול ולא קצרה ידו. - והנה גם ברוב המקומות אשר השיג מהרש"א על הגהת המהרש"ל כל מבין ויודע ישכיל ויבין כי נקל ליישב דבריו, אמנם עד היום לא חיבר חובר חכם לקבץ כל מקומות ההשגות הנ"ל ולהתיישב עליהם, ועתה קם ונתעודד ה"ה הרב... כ' מו"ה משה נ"י אב"ד דגליל טארץ וקיבץ ועמיר בכ"מ כל השגת המהרש"א על המהרש"ל, וגבה לבו לב הארי להצדיק הצדיק דמעיקרא ליישב השגת המהרש"א ותירץ קם יתיב מהרש"ל על מתכונתו. טעמתי טעם לשבח באיזה מקומן וראיתי הולך על דרך האמתי הקרוב לפשטיות הענינים, לא ע"ד פלפולים הנהוגים ההולכים דרך רחוקה, ודין הניין לנו, ויהיה זה תועלת קרוב למעיינים, ואמרת טוב ונעים כי יפוצו מעינותיו חוצה ולכשיוגמר ההדפסה אקח ספר א' במחיר אי"ה ומצוה רבה לסייעו בזה, וזכות הגאון מהרש"ל יעמוד לו, שיזכה לברך על המוגמר. הכ"ד פק"ק פ"ב יום ה' ד' תשרי תקצ"ז לפ"ק. משה ה"ק סופר מפ"פ דמיין הסכמת ה"חתם סופר" זי"ע לספר "צוהר לבנין"

...לפי פסק הים של שלמה גדול האחרונים... "שורת אבני נזר", יו"ד ח"א, סימן כ"ב אות כ'

...וכאשר חנני אלקים ויש לי כל, ברוך המקום ברוב חסדו ירדתי לעומקה של הלכה, והייתי יושב מתון בכל דין ודין קודם שחתמתיו וחקקתיהו בספר, וכתבתי הכל בביאור יפה ובראיות... האמונה באמונת שמים שהוכחתי כמה פעמים בפרט מן הפוסקים האחרונים שטעו בכמה מקומות מן התלמוד כאחד מן התלמידים הטועים בעיון הלכה, על כן שמתתי פני כחלמיש לאמור עליהם, אמרתי פני עליון כולהו אכן כאדם ידרשון, ולכן לא אאמין לשום אחד מן המחברים יותר מחבירו, אף שיש הכרע גדול בין מעלותם למי שהורגל בהם בעיון רב מ"מ התלמוד הוא המכריע וראיות ברורות יתנו עידיהו... בעבור כל זאת דרשתי וחקרתי היטב בו' חקירות ובו' בדיקות אחר כל מקור וחוצב ההלכה בתכלית היגיעה והעיון ובמעט שינה ברוב שיחה עם חבריי ומתלמידי יותר מכולן עם הספר, כל הקורא בו ימצא בו מקום חוצב עם המופתים יבין וידע וישכיל, ושלא הנחתי שום מחבר שלא עסקתי בעיוני קודם חיתום גזר דין, וגם פעם אחד בא לידי ע"י נר מצוה ותורה אור כאילו הראוני מן השמים, ונתנו לי הורמנא ואמיץ כח ממלאכת הרקיע ופתחו לי שערי אורה לומר עסוק בתורה דון איסור והיתר והורה, הוי גבור כארי שבחבורה, כתוב על ספר תשורה, ובחולק מחכמתו ליראיו בטחתי וחפץ יצליח בידי... ואקוה יתקלס ממנו עלאי ותתאי כי בשם ה' בואי ללמד, וכן יספיק ה' בידי, ויאיר עיני בתורתו וידביק לבי במצותיו אמן... המהרש"ל זי"ע בהקדמתו ל"ים של שלמה" עמ"ס חולין

בשם הגדולים (מערכת הגדולים אות א') מביא החיד"א זי"ע: שמעתי מרב אחד זקן שקיבל כי בימי מהרש"ל תחת בימד"ר היתה חנות לאחד מוכר ירקות, ושם היה ישן בחנות, וקורין לו ר' אברהם מוכר ירקות, היה צנוע ודבר אין לו עם אדם. לילה אחד קם מהרש"ל ושמע שר' אברהם לומד סוגיא עמוקה מאד ומפרשה פירוש רחב ונותן דעתו לכל דבריו. שלח אחריו ושאל לו שאלה עמוקה בש"ס והוא השיב כי הוא ע"ה

ולא ידע מאי קאמרי רבנן. אחרי הפצרות וגזרות פתח פיו והאירו דבריו בחכמה ובקיאות הפלא ופלא. נתחנן לו שיהיה בסוד ולא יודיע הדבר. כך נמשך כמה זמן שהמהרש"ל מפלפל עמו ומוצא קורת רוח שהוא גברא רבה. לימים כשנתבקש מהרש"ל לישיבה של מעלה ציוה לקהל שיקחו לר' אברהם מוכר ירקות לרב כי אין כמוהו. בהפצרות ותנאים רבים נתקיימה צוואות הרב ז"ל.

והרב חיד"א מסיים סיפור זה ואומר: מי שיש לו לב יקח מוסר השכל, עד כמה הוא גדר תורה לשמה ואת צנועים חכמה והתורה מכרות עליו: ירום ונשא וגבה. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים. "גדולי הדורות" (ירושלים תשנ"ה) ח"א, ע' 128

בנוסח המצבה [של הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע] כתוב: ממחצבת קודש הג' מהרש"ל והג' חכם צבי וצללה"ה. מה שנרשם שהוא מגזע החכם צבי אין שום פלא בזה, שהרי לזקנו החכם צבי היתה לו זיקה מיוחדת והתייחס עמו הרבה בהלכה ובדברותיו הקדושים. אבל מהמהרש"ל היה רחוק מאוד, וגם היה נכד משאר גאוני מפורסמים מזמן ההוא, ומדוע איפוא נרשם רק יחוס זה. ושמעתי פשר הדבר מנכדי רבינו, כי מסורת בידם מהד"ח שאם מזכירים על המצבה שם המהרש"ל הוא סגולה להברחת החיצונים, וברוב מצבות מנכדי הד"ח מוזכר יחוסם להמהרש"ל. כ"ק מרן אדמו"ר מציע שנוב זצוק"ל

ים של שלמה

וקראתי שמו ים של שלמה אקוה לקל כשמו כן הוא כי מלא על גדותיו בפירוש השמעתתא ופסק הלכה, סתימת התו' לפעמים וסתימות הרא"ש, עם כל דעת החכמים וחדושים מכל תשובות וכתבים שהוסיפו אחרונים, ואחלה לקל שיחלימני ויחיני כפי רוב חסדיו שאזכה לחתום ולסיים ככל אשר יד ה' הטובה עלי אם לא אחד המרבה ואחד הממעט. ס"ס אקוה ממנו יתקלס עילאה והצור יודע מחשבות ובוהן תעלומות גלוי לפניו שדעתי לש"ש ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתך באהבה. רבנו של עולם האיר עיני במצותיך ובהם תאזריני חיל אמון ואמן סלה. הקדמת המהרש"ל זי"ע ל"ים של שלמה" עמ"ס יבמות

נס מן השמים

רבינו שלמה לוריא [המהרש"ל] זצ"ל כתב בהקדמת ספרו "ים של שלמה", וזה לשונו: "פעם אחד בא לידי נר של מצוה כאילו הראו לי מן השמים ונתנו לי הרמזא ואמיץ כח מרקיע ופתחו לי שערי אורה". ע"כ.

וכתב על זה בעל קב הישר (פרק צו): ושמעתי מפי מורי על פי קבלה, שהענין הוא כך. כשהי' רבי שלמה לוריא ז"ל לומד וחבר הספרים "ים של שלמה", אירע לו שהי' לו נר קטן ודולק לפניו, והי' זמן קרוב להכבות, והי' דולק כמה שעות יותר משלשה וארבעה נרות שלמים. וזה העידו עליו תלמידו ונכדו, וזה לשונם: "בעל הנס הכיר בנרו ובנסו, כי ה' עמו". וזה ארע להגאון נס ממש כנס של שמן הקודש שבצלוחית הקדושה שבבית המקדש. זכותו יעמוד לנו, אשרי לו ואשרי יולדתו. "רמ"ח אותיות" (חולון תשס"ג) ע' ס"ג

בר מצוה

...וסעודת בר מצוה שעושים האשכנזים לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו ושמה יוכיח עליה, ועושים שמחה ונותנים למקום שבח והודיה שזכה הנער להיות בר מצוה וגדול המצווה ועושה... "ים של שלמה" בבא קמא, פרק ז', סימן ל"ז

שמות התנאים והאמוראים

כל שמות התנאים נחצבים מלשון הקודש, ובלשון זה היו משתמשים, ומשום הכי כל המשניות נעתקו בלשון צח הקודש כאילו הוא לשון המקרא ממש, והאמוראים שכל שיחתן והויותם בלשון ארמי ע"כ רוב שמות מלשון ארמי שאינו מצח לשון הקודש, רב פפא רב הונא אביי וכל עשרה בני רב פפא. י"ם של שלמה" גיטין, פרק ד', סימן ה'

הרה"ק רבי מרדכי יפה בעל הלבושים

יומא דהילולא - ג' אדר

צאצא של רש"י

רבינו מרדכי יפה זי"ע נולד בפראג לאביו רבי אברהם, בשנת ר"צ, בנעוריו נסע לפולין וקיבל תורה מפי רבותיו הקדושים המהרש"ל והרמ"א, זי"ע, ואת תורת הנסתר קיבל מפי רבו "איש אמונים, מגדולי מקובלים האחרונים, שמו בשערים נודע" רבי מתתיהו ב"ר שלמה דלוקראט זי"ע (ראה הקדמתו לספרו 'לבושי אור יקרות').

בשובו לפראג יסד ישיבה ועמד בראשה, כשהוא מרביץ תורה להמוני תלמידים, עד שנת שכ"א, עת אשר "יצא הקצף מלפני ה' בגזירת גירוש (-של הקיסר פערדינאנד) בארץ מולדתי מדינת פיהם, והניעני המניע הראשון יתברך והגלה הגליתי בראש גולים מק"ק פראג... והלכתי לארץ איטליי"א באתי לק"ק ויניציא"ה..." (מתוך הקדמתו ל'לבוש מלכות'). באיטליא איוותה נפשו "ללמוד חכמות למודיות וטבעיות".

בשנת של"ב נתמנה לרב ואב"ד בק"ק הוראדנא שבליטא, על מקומו של הגאון רבי נתן ב"ר שמעון שפירא זצ"ל, בעל 'מבוא שערים' על הספר 'שערי דורא', שם בנה, בית כנסת גדול אשר נקרא על שמו, וכפי שנחרת על כותל המזרח: "הבית מקדש המעט כוננה ויסדה הגאון ה'לבוש' (-של"ח) מלכות לפ"ג".

בשנת שמ"ח, נקרא להרביץ תורה ולעמוד בראש הישיבה שבלובלין, על מקומו של המהר"ם מלובלין - שעבר לקראקא. משם עבר לכהן כאב"ד בקרעמניץ שבמדינת וואהלין, וכעבור תקופה קצרה, בחודש אייר שנת שנ"ב, חזר לעיר מולדתו פראג, למלא מקום המהר"ל כרבה של פראג - שעבר לפוזנא. בשנת שנ"ט נתחלפו העטרות, והמהר"ל שב לכהן בפראג, ורבינו נקרא לשבת על כסא רם ונשא דק"ק פוזנא - שם ישב עד יומו האחרון עלי אדמות, ביום ג' לחודש אדר שני שנת שע"ב לפ"ק, ושם מנוחתו כבוד.

בתקופת כהונתו בפוזנא עמד בראש "ועד ארבע ארצות" (שעדיין היתה בשעתו רק ועד של "שלוש ארצות"), ומשם היתה מצודתו פרוסה על כל הארץ. וכך מתארו, בן דורו, הגאון רבי דוד גאנז זצ"ל בעל "צמח דוד": "רבי מרדכי יפה הוא הרב הגדול המופלג בחכמה וזקנה הנושא דגל מחנה ישראל וכו', והוא אשר העמיד תלמידים הרבה, והוא ראש ועיקר מגדולי ראשי ישיבות ודייני דשלוש ארצות..."

גם בימיו האחרונים, כששכב על ערש דוי, המשיך בכך, וכפי אשר תחזינה עינינו תשובתו הרמתה בשו"ת מהר"ם מלובלין (עיי"ש סי' קכב וסי' קכה) שחתם שמו: "זהרי אני עכשיו מוטל על ערש דוי ל"ע ותולה בדין מלך מלכי המלכים יתברך שהוא יסעדי לשלוח תרופה ורפואה מחולי זה..." וכן מצויין שם: "בהיות שהגאון הנזכר (-רבינו הלבוש) מוטל על ערש דוי, קלנו מזרועו, וידי הגאון כמהר"ר מרדכי כבדים, וכמעט שאין רישומו ניכר, ביקש מאתנו לאשר ולקיים חתימתו שהוא כתב ידו ממש וכולם פה קדוש דברי פי

חכם חזן. בכך אשרנוהו וקיימנוהו: מרדכי בהר"ר יוסף סופר ושמש דק"ק פוזנא, ונאם יוסף סופר בלא"א שלמה הלוי זלה"ה. יום החתימה הוא ביום ר"ח אדר שני שע"ב, דהיינו יומיים קודם פטירתו. "עלים לתרופה", פקודי תשס"ח, עמ' ג'

אבי נר"י (הגאון רבי ישעיה הלוי הורביץ זצ"ל מחשובי חסידי חב"ד) כותב בספרו "עדן ציון" (עמוד קי"ג הערה ט') בזה"ל "שמעתי בנעורי שזה שהגאון ר' מרדכי יפה זצ"ל קרא לספריו בשמות עשרה לבושים, מפני נסיון שהיה לו כי פ"א נטעה ונתעה למקום לא טהור, וכשראה והבין שהוא בסכנה גדולה ר"ל, אמר להם שהוא מוכן לזה (מה שבקשו ממנו שם לעשות עבירה) אבל הוא צריך לבית הכסא לעשות צרכיו, ושם דחף את עצמו להביב שהיה רחב וגדול, ונמשך עד חוץ לעיר בשפת הנהר, ובעת ההיא שהיה בסכנה גדולה למות שם, היה מלובש בעשרה מלבושים ולכלך את כולם, ונדר אז שאם יצילו השי"ת וישאר בחיים, יחבר עשרה ספרים בשמות עשרה לבושים" (ע"כ מהספר "עדן ציון") וכן התפלל אז על הדורות הבאים שכדי שלא יבואו לידי נסיון, שלא תהיה להם חזות נאה, ורבי לוי יצחק בנדר מאנ"ש סיפר שכשהוא היה בישיבת מאקאווא בפולין, הכיר שם בחור אחד בשם רבי יצחק אטוואצקער, שקירב הרבה בחורים מהישיבה לברסלב, וכשפרצה מלחמת העולם הראשונה בא אביו של רבי יצחק הנ"ל להישיבה, להחזיר אותו הביתה, ואז ראו שרבי יצחק הנ"ל הוא בעל חזות נאה מאד ואביו הוא ההפך הגמור, ושאל אותו רבי לוי יצחק כיצד זה יתכן, ואמר לו: שאביו הוא הדור החמש עשרה של בעל הלבושים, אשר ביקש מה' אחר הנסיון שהיה לו - שחמש עשרה דורות מיוצאי חלציו יהיו בעל מראה דוחה, והוא כבר הדור החדש, ממנו מתחיל התחלה חדשה [ועיין ברשימות הרה"ח ר' יהודה לייב לוינ' ז"ל (בספר "בית יצחק" ווארקא, מוסד הרי"מ לוינ' תשנ"ב ע' ר"ז-ר"ח) שמביא סיפור הנ"ל בשם אדמו"ר רבי שמחה בונם מאטוואצק זי"ע והוסיף שלאחר שעמד הלבוש בנסיון התפלל הלבוש זי"ע שזרעו וזרעו יהיו מכאן ולהבא כהי עור, בל יהא תוארם יפה ובל יאלצו גם הם לעמוד בנסיונות, ותפלתו נתקבלה ומני אז כל יוצאי חלציו הינם כהי עור עיי"ש, וידוע הדבר שאדמו"רי ווארקא היו כהי עור]. "ימי שמואל" ח"א, עמ' ב'

רבינו הלבוש היה לפני כארבע מאות שנה. רבי עקיבא איגר היה נכד בן אחר בן מרבינו הלבוש. והלבוש חיבר עשרה ספרים על שם הפסוק במגילת אסתר (ח, טו) ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה: ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. והיות ששמו היה מרדכי נתן לספריו שמות על שם הלבושים שמצינו גבי מרדכי הצדיק [שמעתי מספרים מהגאון בעל לבושי מרדכי זצ"ל אבד"ק מאד, שביקשו ממנו רשות לתפור לו בגדים חדשים, אחר שבגדיו הישנים כבר בלו, ואמר להם שאין לו צורך בשום מלבוש, שכן יש לו כבר לבושים אחרים - הם ספר תשובותיו הנודעים בשם "לבושי מרדכי"]. כאמור הלבוש חיבר עשרה ספרים, וכותב בהקדמה לספרו, שהוא מצידו רצה מאוד ללמוד עם תלמידים מקשיבים ולהרביץ תורה ברכים, אך יען שהבחורים אינם רוצים ללמוד תורה, ע"כ החליט להרביץ תורה ע"י כתיבת ספרים, וחיבר עשרה ספרים ע"ש הפסוק כדלהלן, חלק ראשון של או"ח - 'לבוש מלכות תכלת', חלק שני של או"ח - 'חור', חלק יו"ד - 'עטרת זהב', חלק אהע"ז - 'תכריך בוץ וארגמן', חלק חו"מ - 'עיר שושן', עוד ספר חיבר על התורה בשם 'האורה' והוא פירוש על ס' הריקאנטי מרבינו מנחם ריקאנטי, 'שמחה וששון ויקר' אחד מהם על ס' מורה נבוכים להרמב"ם, ואחד על עניני קידוש החודש. 'שיחות מלוה מלכה' ח"א, ע' ק"כ

זקני זצ"ל (הגה"ק בעל "חתם סופר" זי"ע) היה מחזיק את עצמו שיש לו השפעת הקולמוס, ומעולם לא שינה ולא גרע ולא הוסיף על איזה כתב שכתב רק כמו שהשפיע עליו הקולמוס בראשונה... והיה ספרא

רבה דישראל, ולהיות שלם במעלות היה ג"כ פייטן ובעל שיר וחרוזין וקסת הסופר במתניו, לדוגמא אציג מרגליות טובות... הגאון בעל לבושים מ'רנא ר'בי מ'רדכי י'פה הסביר כל דיני שולחן ערוך בטעמים נכונים ע"כ רמז בר"ת מ'ה ר'בו מ'עשיך י' כולם בחכמה עשית ובטעם הגון. "חוט המשולש" (תשכ"ג) ע' ק"ב-ק"ד

...אחר נשואי בשנת שי"ג בשבת הגדול הציקתני רוח בטני להתחיל חיבור ספר זה, אח"כ בשבת שקודם מתן תורה בפרשת שהיא התחלת ספר במדבר [התחלתי] להעלות על ספר זכרונות לכתוב בכל שבוע ושבוע מה שיעלה מזולג עיוני לחדש בפירושו של רש"י על החומש לכונן דעתו ז"ל לפי מיעוט שכלי, ולא חשתי בו רק התמהמתי, ולא קראתי בכל שבוע ושבוע כל אותה הפרשה רק מעט מעט באותה פרשה על דרך קובץ על יד ירבה, כי לא קבעתי בו עיקר גרסתי רק בכל יום ה' או יום ו' שעה או שתיים עד שהיתה יד עיוני מגעת והמותר הנחתי לשנה שנייה, וכן עברתי בה בכל פרשיות השנה, ושנה שנייה התחלתי בכל פרשה ופרשה לעיין במקום שסיימתי בשנה הקודם, ולפעמים קרה לי בעו"ה עת ופגע שכמה שבועות או לפעמים אפילו שנה תמימה נתבטלתי ממלאכתי זאת בקביעות הימים הנ"ל, עד שבתוך כך נתפשט ספר הרג"א שי' (גור אריה) שלא היה נמצא בעת ההתחלה וקראתי בו ומצאתי דברים ראיתי כי יש לעיין בהם בדרך משא ומתן כאשר עשיתי עם הרא"ם ז"ל, ואני מן המצר קראתי י' ונענית וזיכני בחמלתו להשיבני למלאכתי זו בימים הקבועים הנ"ל עד שנתעכבתי במלאכתי זו ימים ושנים רבים לא הגעתי עד תוך ספר ויקרא פרשיות שתיים או שלשה, ואחר כי ראיתי כי ארכו לי הימים במלאכה כבדה כזו על האופן הזה יותר מארבעים וחמש שנים, אז עמדתי מרעיד ואמר לי לבי מה אתה עושה להתמהמה בחיבורך זה כ"כ ימים ושנים פן ח"ו יחשך אורך בחצי חיבוריך ולא תזכה להשלים ספר לבוש האורה ותצא בלא חמדה ח"ו, אז נכנסו דברים באזני ונחמתי את אשר עשיתי עד הנה, ואמרתי והסכמתי למשוך ידי מן ההתווכחות עם הפרשנים הרא"ם ז"ל והרג"א שי' ולא אכתוב רק מה שיראה לי דבר אמת ודבר חדש אשר לא הרגישו ולא העלו על לבם הפרשנים הנ"ל ואם מצער הוא תחי נפשי בו לסיים גם החיבור הזה בטרם אמות, ועתה כי זכני ה' ברחמיו הגדולים להשלימו סידרתיו על סדר פרשיות התורה מבראשית עד וזאת הברכה, וברוך רחמנא דסייען ככה, להשלים פרשיות התורה, כולן עד גמירא, פרשה אחת לא נעדרה, אשר לא הניחו לי אבותי מקום להתגדרה, והיתה השלמתו פה פונזא ק"ק מפוארה, בשנת חמשת אלפים ושלוש מאות וששים ושלשה, בח"י לחודש תמוז יום לבריאה ששה, ובכך יאסיפני הש"י באסיפת כל ישראל לארץ הקדושה, ועמים הר יקראו כברכת יששכר וזבולון מפורשה, ושבח והודיה לאלוקים קדושים, אשר זכני להביא לבית הדפוס תשעה מן הלבושים אשר תפתי כאשר בהקדמה הם מפורשים, והעשירי גם הוא קודש קדשים, הם הדרשות אשר דרשתי בפני רבים אנשים, נערים וישישים, בדברי מוסר וכבושים, ובכוונת קצת מדרשים, צפון הוא עמדי וחתום באוצרותי, כי להביאו במלאכת הדפוס קשין עלי הוצאתי, ומונח הוא בקרן זוויותי, חרות על לוחותי, חירות לכל באי חצרותי, מבקש להעתקו בהעתקותי, ולדרוש מצותי תורותי וחקותי, ובכך אינצל מכל צרותי וצוקותי עם חברים כל ישראל ונוכה לבנין אריאל, כה עתירת המאי"ר.

מרדכי נקרא יפה בן א"א כבוד ר' אברהם זלה"ה ח"י תמוז שס"ג לפ"ק פה ק"ק פונזא. הקדמת ה"לבוש" זי"ע לספרו הק' "לבוש האורה"

בנו של רבי מרדכי יפה בעל הלבושים נפל פעם לבור בליל שבת קודש והיו שם חיות רעות וטורפות, ואז חיבר בעל הלבושים את הזמר 'מה יפית' לליל ש"ק, וכשהגיע לפיסקא 'חי זקוף מך' ניצל בנו ועלה מן הבור. "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' של"ה

הגאון ר' מרדכי יפה היה אב"ד ור"מ בקהלה קטנה מקודם, והרים ה' כסאו והגדיל למעלה שבאו שלוחים מק"ק פוזנא לקבלו עליהם לאב"ד ור"מ כי היה גאון רב בנגלה ונסתר כאשר כל רואה בספריו הקדושים שעשה עשרה לבושים, וכאשר הביאו לו איגרת רבנות כנהוג, השיב הגאון רמ"י זצ"ל למשולחים אקבל הכתב מכם ואהיה לכם לרב ומורה, אמנם תיכף ומיד לא אוכל ליסע עמכם מפני שעדיין לא למדתי חכמת עיבור החודש ואין שום אדם במדינות הללו ללמוד ממנו, ע"כ אסע מקודם למדינת אטליא לויניציא, לחכמי הספרדים שהם בקיאים בחכמה זו ושם אלמוד מהם החכמה הזאת, ונסע תיכף הגאון הנ"ל ולמד אצל החכם אבוהב הספרדי לערך רביעית שנה, ולמד ממנו כל החכמה הנ"ל באר היטב כאשר נראה חכמתו בספרי לבוש אדר יקר ובהלכות ר"ח, ויהי מקץ הימים וקרה מקרה שהיה שם תינוק א' בן הרב החכם אבוהב זצ"ל, לערך בן ה' שנים, ואכל פרי א' ויברך בורא פרי העץ בקול רם, וענו כל בני הבית אמן על ברכת התינוק, והגאון רבי מרדכי יפה זצ"ל לא ענה אמן שלא במתכוין (בהיותו מעיין בספר א') והחכם אבוהב זצ"ל כאשר ראה שלא ענה אמן על ברכת התינוק, כעס עליו כעס גדול, והיה מנדה להגאון רמ"י זצ"ל וגער בו בנוזיפה. והמתין הגאון רמ"י זצ"ל ל' יום כפי דין נידוי הרב לתלמיד ואח"כ בא הגאון רמ"י זצ"ל ורצה לפייס את רבו ולא היה רוצה למחול לו, ואמר לרבו: רבינו! מה פשעי ומה חטאתי נגדו? ומה חרי האף הגדול הזה? השיב לו החכם: ידוע תדע שאהבה גדולה ושליומה שאינה תלויה בדבר אהבתך יותר מבני, אבל תדע נאמנה שהיית חייב מיתה בשעה שלא ענית אמן על הברכה של התינוק, אמנם באמת ובתמים אני מוחל לך רק בתנאי זה שכל מקום ובכל קהלה אשר תדרוך כף רגלך תדרוש ברבים ותודיע להם את החטא והפגם הגדול של מי שאינו עונה אמן על כל ברכה ששומע מישראל. וגם תצוה לבניך ולבני בניך עד סוף כל הדורות שיספרו זה המעשה הגדול והנורא מה שאספר לך:

וכך היה המעשה, שבמדינת ספרד היו מקדם קהלות קדושות והיתה שם עיר גדולה לאלקים עיר ואם בישראל, והיה שם מלך א' והיה רוצה לגרש אותם כמה פעמים והיה שם אב"ד חסיד ועניו גדול ועושר גדול והיה נושא חן בעיני המלך, ובכל פעם שהיה דעתו לגרש היהודים היה החסיד הנ"ל מפיר עצתם ומבטל דעתם. ויהי היום, ויכעס המלך על היהודים וצוה לגרש אותם, ובאו כל בני הקהילה להחסיד הנ"ל שילך למלך להמליץ בעדם לבטל הגזירה כפעם בפעם, והצליח מעשה השטן בעו"ה ובאו לעת מנחת ערב להחסיד, והשיב להם החסיד שילך עמהם רק שרוצה להתפלל תחלה תפלת המנחה, "ראשית חכמה יראת ה'", והפצירו בו ואמרו לו זו ג"כ מצוה רבה להציל כלל ישראל, ועתה הוא עת רצון לפני המלך ואח"כ תתפלל, ויעש כן החסיד והלך עמהם לחצר המלך, ויהי כאשר ראה אותו המלך נשא חן בעיניו וירץ לקראתו ויחבק וינשק להחסיד, וחשב החסיד בדעתו שבודאי יבטל הגזירה מגירוש הנ"ל, והיה מסבב בדברים אחרים עם המלך, ובתוך כך בא כומר ממדינת המלך ממרחקים לפני המלך, ויפול לרגלי המלך, ויברך את המלך, ברכה ארוכה חשובה בלשון לטיין, והחסיד לא הבין דבריו, וכשראה החסיד שיעבור זמן מנחה הלך לקרן זווית אחת להתפלל מנחה, וחשב החסיד שיהיה לו שהות להתפלל קודם שיפסוק הכומר מלברך את המלך ובתוך תפילת החסיד קם הכומר והוא על רגליו, וצוה לכל העומדים בבית המלך לענות אמן על הברכה שלו עבור שתקויים, ויענו כולם אמן, והחסיד לא הבין לשונם ולא ענה אמן, וגם לא היה רוצה להפסיק בתוך התפילה. ושאל הכומר האם ענו כולם אמן? השיבו כן. ושאל אם גם

היהודי ענה אמון? והשיבו לא, בעבור שמתפלל שם. ויהי כאשר שמע הכומר שלא ענה היהודי אמון, תלש את שערות ראשו וצעק צעקה גדולה ומרה, ואמר הוי! על המעשה הרע הזה, שבעבור היהודי הזה לא תתקיים ברכת המלך, שלא ענה אמון על ברכתי. ויהי כאשר שמע המלך את דברי הכומר, ויקצוף המלך מאוד ויתהפך על החסיד לאכזר, ויצו את עבדיו להרוג את החסיד ולנתחו לנתחים, ויעשו כן והמיתו אותו ביסורים קשים בעו"ה וינתחוהו וישימו את הנתחים בתוך השמלה, וישאום לביתו, ואחר זאת גרש המלך את היהודים. היה שם עוד חסיד אחר חבירו של החסיד הנהרג, והוא היה יודע מחסידותו של אותו החסיד הנ"ל, ויהי תמיד כמתרעם על מידות של הקב"ה כביכול וישפוט אותו החסיד בדעתו שבודאי עבר החסיד הנהרג איזה עבירה בצינעא, כי מי חשוד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא. והיה אותו חסיד מתענה ובוכה ומתפלל שיודיעו לו מן השמים, על איזה חטא נהרג החסיד הנ"ל במיתה משונה, ויתבודד החסיד ההוא בחדר מיוחד וישב ומשתומם על החסיד הנהרג, ובא אליו החסיד שנהרג, בעצם היום בהקיץ, כאשר ישב לבדו בחדרו, וישתומם ויחרד החסיד החי חרדה גדולה, ויאמר לו החסיד הנהרג: אחי אל תירא! ואל תחת! ואמר אליו החסיד החי: יודע אני שחסיד גדול היית, על כן תאמר לי על מה עשה לך ה' ככה? ומה חרי האף הגדול אשר עבר עליך, והשיב החסיד הנהרג: אני אגיד לך האמת, מימי לא עשיתי שום עבירה, רק הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ורוב העולם אינם נזהרים בעו"ה בזה החטא. שפ"א עשה בני הקטן ברכה על הפת ושמעתי ולא עניתי אמון על הברכה, והאריך לי הקב"ה אפו עד המעשה שנעשה לי, בעמדי לפני מלך בשר ודם שלא עניתי אמון על ברכת המלך, ויחר אף המלך מאוד, באותו שעה ב"ד של מעלה דנו אותי על שלא עניתי אמון על ברכת בני. לכן אתה חביבי תספר באזני בנך ובן בנך ולכל באי העולם את המעשה הזה ותזהירם על עניית אמון, ופרח לו איש האמת החסיד. ואחר שסיפר חכם הספרדי את המעשה להגאון הק' מהר"מ יפה זצ"ל, א"ל אל תתרעם עלי שנדיתי אותך כי נתכוונתי למען תהיה כפרה על עונך, ואני מוחל לך בתנאי שתדרוש ברבים להזהירם על עניית אמון (דרך משה, ליום י"א).

[אמר המלקט: כל הנ"ל מובא בקיצור ע"י החיד"א זי"ע בספרו "שם הגדולים", מערכת ספרים, ערך ל' - אות י"ב] "אמירה יפה" (ירושלים תשס"ד) ע' ל"ח

שמעתי מכ"ק אאמור"ר זי"ע עובדא, שפ"א נגש השאגת אריה לעת זקנותו לארון הספרים להוציא ספר, ונפל עליו הארון עם הספרים, ואמר שהיות והרבה להשיג עליהם נתרגזו עליו, אך כולם התפייסו עמו חוץ מבעל הלבושים, עד שאמר לו "אריה שאג מי לא ירא" (כוונתו על עצמו שנקרא אריה), נענה הלבוש ואמר מ"י נוטריקון מ'רדכי י'פה, לא יירא, אמנם לבסוף נתפייס גם עמו... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א

...מיום עמדי על דעתי ורוח נותרה בי, כי הציקתני רוח בטני בקרבי... רובם דברי התולים ותעתועים, למדו לשונם דברי שקר והעוה נלאים, אוי לאזנים שכך שומעים, מהפכים דברי אלקים חיים הטובים והנאים, לדברי הבלים נפסדים נשחתים ורעים... גם אנכי הייתי כאחד מהם בתוך ההפכה, אבל הסתער לבי בקרבי כבמהפוכה, כי ראיתי עיר שושן נבוכה, ויראתי פן ח"ו תפוג תורת אמת ותבוא לידי שכחה... בראותי כי עירום אנכי זחלתי ואירא פן ח"ו ערום אקבר, ואמרת טוב לי להפרד ולהפרש מדרכי קצת אנשי זמני לקצר זמן משך השייבה עם הבחורים שהזכרתי ואבנה לי נוה שאנן להתבודד בחדרי הלבויש עצמי בשמלה חדשה לכסות מערומי ומערומת כל רב וצורב אשר בגילי, החושק שלא ילך ערום בלי לבוש ומבלי חמדה, ועשיתי לי ולאשר בגילי הספר הזה קראתי בכללו לבו"ש מלכו"ת מאן מלכי רבנן על שם הכתוב "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות" וגו'. הקדמת ה"לבוש" זי"ע לספריו "לבוש מלכות"

...הלבוש ראה את עצמו מאז השתקע בפולין כבן לגולה זו, אשר מסורת בני פולין בידו, שמר על מנהגי פולין וביסס גולה זו וקבע את דפוסייה, אבל יחד עם זה לא כיבד בכלל את השלטון הפולני ואת שליטי מדינה זו, הוא הקל יותר מפוסקים אחרים ב"דינא דמלכותא דינא" ופסק שדין המלכות מחייב כשיש לאנשים תקון בדבר. בעומדו בראש ועד דד' הארצות ושבילי מלכות פולין היו נהירין לו יותר מאחרים ויתכן ומשום כך הקיל בדין המלכות.

בפוזנה ניהל הלבוש את הרבנות ואת ישיבתו עד לשנות זקנה ושיבה, בשמשו למעשה כראש וראשון לגאוני פולין, כעמוד התווך של ועד הארצות, בחתמו הראשון על החלטותיו, וביושבו ראש באסיפות גדולי הרבנים בעת הכינוסים של הועד, ט"ו שנה שימש למעשה כראש בית הדין הגדול של ועד ארבע הארצות. משנת שע"א, עת התקרבו לגבורות שוב לא יצא את פוזנה מרוב חולשתו, לא השתתף בכינוסי ועד הארצות אם כי מרחוק, מפוזנה עירו עקב אחרי הנעשה, עינו פקוחה על הכל.

בתקופה האחרונה לימי חייו פרצה המחלוקת סביב "הגט מווינה", הלבוש היה כבר רתוק למטתו כמעט, בקושי רב חתם שמו מרוב חולשתו, ימיו היו ספורים אבל הדבר לא מנע ממנו מלהתערב בוויכוח הגדול. מעשה שהיה כך היה. בווינה היה גר בימים ההם רבי שמואל פייביש תאומים בן רבי משולם זלמן ונכדו של רבי אהרן תאומים מפראג, המפורסם בדורו, והתעשר רבי שמואל פייביש עושר רב, בית מסחרו, ליד מבצרי ארמון המלך רודולף השני שנוהל גם על ידי אשתו המפורסמת, אשת החיל מרת גוטרייך, בשנת שמ"ג העניק מלך אוסטריה לרבי שמואל פייביש את התואר "הוף יוד" (יהודי החצר), מעמד רם ונעלה, ומתן חסות לבעל התואר.

הצעירה בבנות רבי שמואל פייביש וגוטרייך, בת שבע, התחתנה עם רבי יצחק, בנו של רבי אברהם ר' וואלפס. מראשי קהלת לבוב וממנהיגי המדינה, חלפו שנים מספר מנישואיהם וילד לא נולד לזוג הצעיר, והנה חלה רבי יצחק הצעיר במחלה קשה מאוד. אז באה מרת גוטרייך לחתנה החולה ובקשה ממנו כי יתן גט פטורין לאשתו, למען ימנע ממנה את סבל מתן חליצה במקרה כי ימות, ובמקרה ויבריא הבטיחה לו חמותו שבת שבע בתה תינשא לו שנית. ר' יצחק החולה הסכים, אותה שעה עשה רבי יהושע פאלק הכהן, בעל הסמ"ע מגדולי גאוני דורו בווינה, התאכסן בבית בנו רבי יוסף בעל כתונת פסים, חתנו של רבי נתן פייטל תאומים, בנו של רבי שמואל פייביש וגיסו של ר' יצחק החולה. כשהסכים ר' יצחק לקבל את הגט הלכו שני גיסיו רבי נתן פייטל ורבי הירץ מחריפי דורו לסמ"ע ולרבי חנוך העניך, ראש הישיבה בווינה בעל מנוח הלבבות על חובת הלבבות לסדר את הגט. סידרו שני הגאונים המופלגים את הגט בלי כל תנאי, לא עברו ימים רבים ור' יצחק הבריא לחלוטין, חזר לאיתנו, תבע ממשפחת אשתו לקיים את ההבטחה שניתנה לו, להתחתן שנית עם בת שבע אבל אשתו סירבה. המשפחה שלחה אותו מלפניה, מחוסר כל, בלי כסף ובלי אשתו חזר ללבוב עיר מוצאו. המהר"ם מלובלין, שימש בימים ההם כרבה של לבוב, והוא דודו של ר' יצחק הצעיר. פנה הצעיר למהר"ם שחיבר תשובה וקבע להלכה שהגט פסול, כי היה גט מוטעה. הלבוש הצטרף לדעתו של המהר"ם מלובלין שפנה אליו בנדון וכן הצטרפו לעמדתו מספר גאונים וביניהם רבי לייב אב"ד בריסק, רבי שמשון בוכנר, אב"ד אוסטראה, רבי אהרן אבא ראב"ד לבוב, רבי משה אב"ד גליל קראקה, רבי יסף קאזי ורבי יעקב הלפרין ועוד. בעל הסמ"ע המפורסם לא נכנע, ערך תשובה משלו וקבע שהגט כשר ואין לפסול אותו, לצדו התייצבו המהרש"א ורבי בנימין אהרן אב"ד סאלניק בעל "משאת בנימין", הויכוח נעשה לחריף ביותר. השאלה הובאה בפני בית הדין הגדול של ועד ארבע הארצות במושבו בשנת שע"ד. לא היה בידי הלבוש לבוא לישיבה ולהשתתף בדיון, יומיים לפני

פטירתו, בראש חודש אדר שלח מכתב נרגש ביותר לרבני הועד ולבית דינם בו הוא קובע כי הגט אינו גט ומתחנן לא לאשרו ולא לחוס על כבוד הרבנים שהגנו עליו. הוא מכחיש שמועות שהופצו כאילו חזר בו מהתנגדותו לגט וטוען שהאשה היא אשת איש. בידיים רועדות חתם על הפניה "למען האמת ולמען התורה", אולם בית הדין הגדול לא קבל את דעתו, ברוב דעות אישר את הגט והגן על הסמ"ע מסדרו ומגיננו. ביום ג' אדר שני שנת שע"ב נפטר רבינו מרדכי יפה, בעל הלבושים ראש הגולה, והובא למנוחות בבית הקברות בפזונה, ומצבה צנועה סיפרה לדורות הבאים "ציון זה לראש הגאון אב"ד מו"ה מרדכי יפה ז"ל ג' לאדר שע"ב". מסורת בני פזונה אמרה שהמצבה הצנועה והתוארים הצנועים באו לפי דרישתו של הענוותן הגדול, שברח תמיד מתוארים ומכיבודים כשהכבוד והשררה רדפו אחריו. הלבוש נתבקש לישיבה של מעלה והמוני בני פולין והגולה כולה לא שכחה את רבן של ישראל ומנהיגם, חברות לומדי לבושים נתיסדו בערים שונות. סיפורים נפלאים על הפוסק הגדול סופרו בכל מקום. מקומו בראש ועד הארצות נשאר מיותרם, בניו ונכדיו שירשו מאביהם הגדול את אצילות רוחו, ממדותיו נחשבו לגדולי המיוחסים בישראל. "נחליאל", אדר תשל"ג, ע' 95

...וכן נודע במצבת קודש בהקדמה והסכמה מהגאון המובהק מהרי"ש ז"ל בעל שואל ומשיב מביה"ק דקהלה לבוב העיד שמצאו גוף וראש רבינו הקדוש הגאון הסמ"ע זי"ע שלם כיום הנחתו (בעת הקמת מצבתו מחדש) וכן בספר זכרון שארית יוסף שמצאו כן הגופות הקדושים של רבינו זקני הגה"ק בעל הלבוש זי"ע והגאון הק' מ' יוסף מפוזנא זי"ע בביה"ק דק' פוזנא שלם ויפה ואכמ"ל, עכ"פ נראה בזה השגחה פרטית מאתו יתברך שמו להפקד כל גוף ונפש בכל מקום שהם לפי זכותו. ושורשו בעצמותו. כל אחד ואחד. והנה זהו כבר שמענו ונודע מדברי חז"ל ע"ד העצמות כי מי שאין בו קנאה אין עצמותו נרקבות... "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ד, אות ע"ז

הרב מוה"ר ר' מרדכי מלעכיוויטש, הרב המאור הגדול, פאר עוז ומגדול, קדוש וטהור... מרי דכי...חוטרי מגזע הגאון הקדוש בעל ה"לבושים", והוא נשא את שמו הקדוש, וחתם את עצמו "מרדכי יפה" כשם הלבוש הקדוש. "אור ישרים" (אשדוד תשס"ב) ע' ט"ו

...ות"ל שזכיתי להעמיס דברי הלבוש, ולבושו כתלג חיור, גם כי שמעתי מזקן אחד שהביאו ספרי הלבושים לדוד"ז הק' [הרה"ק רבי נח] מלעחעוויץ שמע רז מפיו הק' שאמר שצריך לקנותם כי אומרים כי אנו מגזע בעל הלבושים, ע"כ נהנתי מאד שזיכיתי לקיים דבריו התמוהים, וזכותו יגן עלי ועל כל יוצאי חלצי ועכ"י אמן. הרה"ק רבי שלום מקוידנוב-בראהין זצוק"ל

...ואני מצאתי ראיה גדולה שהגאון ר' מרדכי יפה בעל הלבושים האמין באפשרות מציאת התכלת, כמו שכתב בהקדמתו וז"ל: הלבוש הראשון קראתיו לבוש התכלת כי כמו שחייב אדם ללבוש תכלת בציצית בכל יום אם ימצא כן הוא חייב להלביש עצמו באלו הדינים בכל יום אם יודמנו לו (לבוש ויניציאה ש"פ). "הדרום" (ברוקלין תש"נ) ע' 12

ספרי ה"לבוש"

רבינו הלבוש כותב בהקדמה לספרו, דהנה מרן הבית יוסף כתב חיבור על הטור, אך חיבור זה הינו בעיקר ליקוט ופירושי הלכות, וע"כ החליט [ה"לבוש"] לכתוב פסקי הלכות, ואח"כ שמע שהבית יוסף עצמו רוצה לכתוב פסקי הלכות שמקורן בחיבורו בית יוסף על הטור, ע"כ הפסיק ממלאכתו, ובינתיים הגיע תחת ידו חיבור השולחן ערוך שחיבר מרן הבית יוסף, וראה שם שהוא נכתב בקיצור נמרץ, וחשב לכתוב

פירוש נרחב יותר, אבל שמע שרבו הגה"ק הרמ"א כבר מבקש להרחיב את פסקיו של הבית יוסף, אח"כ כשראה את הוספות הרמ"א ראה ג"כ שהוא בקיצור נמרץ [דהנה הבית יוסף פוסק בדרך כלל כהני תלתא ראשונים, הרמב"ם הרא"ש והרי"ף, והרמ"א טען שהרי ישנם עוד הרבה ראשונים מבעלי התוספות וכו' שכתבו פסקי הלכות], אך **כותב הלבוש דמ"מ עדיין הכל נכתב בקיצור נמרץ, וע"כ החליט לכתוב חיבור ממוצע שישא מדברותיו פסקי הלכות וטעמיהן, ובאמת כך מיוסד ספר הלבוש שמביא פסקי הלכות ומוסיף הרבה טעמים וסברות לכל פסק הלכה, וחידוש הוא שהגה"ק בעל התניא בספרו שו"ע הרב ג"כ הולך בדרך זו, שמביא הלכות וטעמים לכל דבר, והרבה ענינים שמובאים בשו"ע הרב ימצא המעיין הישר שמקורם טהור בלבוש, שכן שניהם בסגנון אחד נתאוו ללכת, לכתוב פסקי הלכות ולהטעים כל פסק ופסק.** "שיחות מלוה מלכה" (ב"ב תשס"ז) ח"א, ע' ק"כ

שחלק מחכמתו ליראיו

הרואה חכמי ישראל אומר ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם "שחלק" מחכמתו ליראיו, הרואה חכמי עכו"ם החכמים בחכמות חיצוניות אומר בא"י אמ"ה "שנתן" מחכמתו לבשר ודם.

...אני אחוה דעתי את אשר עמדי לפי עניות דעתי, ואומר שנראה לי הטעם מפני שחכמי ישראל יש בהם חכמת התורה והנבואה אשר ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים ואין מי יוכל לבוא עד תכונתה להבין סודה ולירד לעומקה כי על כל קוץ וקוץ יש לדרוש כמה תילי תילין של הלכות, וכתוב לא ידע אנוש ערכה, לכך נופל עליהם לשון "חלק" כלומר אפילו הם חכמים גדולים עדיין לא הגיעו לידע כל סודותיה רק בחלק ממנה, ודי להם בזה, ואפילו היו חיים בלתי בעל תכלית היו מחכימים ביותר בכל יום ולא יגיעו לסוף סודותיה כי הוא בלתי בעל תכלית שהרי קדמתה להם, אבל חכמת העכו"ם עכו"ם ר"ת עובד כוכבים ומזלות, שאין יודעים רק הו' חכמות חיצוניות שכל חכמתם הוא חכמת אנשים מלומדה בדויות מלכות חכמים היונים וחבריהם, ויכולים לבוא עד סוף כל החכמות ההם לכך נופל עליהם לשון "מתנה", כלומר המתנה שלהם היא כולה בידם ולא יוכלו לידע יותר אפילו היו חיים עד אלף שנים פעמים יותר לא תשיגו יותר כי היא מתנתם בידם ולא יותר. "לבוש התכלת", סימן רכ"ד, סעיף ז'

תהלים קודם התפלה

עיקר המנהג באמירת המזמורים של תהלים הוא ממה שכתב בעל שערי אורה בתחלתו שהוא להבריה המקטרגים קודם התפלה כדי שתעלה התפלה אח"כ בשלום בלי שום מקטרג ושלכך קראם דוד מזמורים על שם שהם מחתכים להם דרך לעלות התפלה, וכן אמר דוד ע"ה במקום אחר זמירות היו לי חוקיך וגו'. "לבוש התכלת", סימן א', סעיף ט'

מצאצאיו:

- רבי עקיבא איגר, דור שביעי אליו בן אחר בן. צאצאי ר' עקיבא איגר: יהודה לייב איגר. וכן צאצאי החתם סופר.
- רבי מרדכי יפה מלעכוויטש.
- הרב עדין שטיינזלץ.

הרה"ק רבי נתן נטע שפירא, בעל 'מגלה עמוקות'

יומא דהילולא - י"ג אב

צאצא של רש"י

הרה"ק המקובל האלוקי רבי נתן נטע שפירא זי"ע ה"מגלה עמוקות" נולד בפולין, בשנת שמ"ה, לאביו הגה"ק רבי שלמה, ונקרא שמו בישראל ע"ש זקינו - אבי אביו - הגה"ק רבי נתן נטע אבדק"ק הוראדנא בעמח"ס "מבוא שערים" על ה"שערי דורא". בהיותו כבן ח"י שנים לקחו לחתן לבתו הצדיק והנגיד ר' משה עבעלעס (אחיהם של ר' אייזיק ור' יעקליש מקראקא, שבנו יחדיו את ביהכנ"ס הגדול והמפורסם בקראקא - שנקרא על שמם).

נכדו הגה"ק רבי יונתן אייבשיץ כותב (בהקדמתו לספרו "כרתי ופלתיי") כי זקינו ה"מגלה עמוקות" היה פה שלישי למרן האריז"ל. וכפי הנראה כוונתו, שקיבל מפי הגה"ק רבי ישראל סרוק - תלמיד האר"י, כי רבינו מביאו בספרו כמה פעמים. בהיותו עדיין צעיר לימים נתעטר בעטרת ריש מתיבתא על ארץ רבה ק"ק קראקא - כרכא דכולי ביה, - וכונן בה ישיבה גדולה לתלמידים הרבה, רבנים וגאונים שיצאו מבית מדרשו, ושם עסק בתורה בקדושה ובטהרה יומם ולילה, לא הניח דבר גדול - מעשה מרכבה, ודבר קטן - היות דאב"י ורבא, והרביץ תורה באופן נעלה ומיוחד, כאשר העיד עליו בנו הגה"ק רבי שלמה בהקדמתו לספה"ק "מגלה עמוקות" על ואתחנן: "ובעת למדו עם תלמידיו המקשיבים לקולו, הוציא גחלים ולהבות, בנה חרבות שלשה המה מטיבי הלכות נחצבות, בהם הראה חריפותו ובקיאיותו, ועומק שכלו הרחבות, כל התורה בהם מרכבות עם ראשי ישיבות...".

רבינו הקדוש זכה לשתי שולחנות, תורה וגדולה במקום אחד, כי "נתן לו אלקים עושר ונכסים ורב פנינים, והשליטו לאכול מהם מעדנים, נתן פיזר לאביונים, לחמו נתן מימיו נאמנים... מיהב יהיב משקל לא שקיל... אין כסף נחשב אצלו למאומה כמימי שלמה" - מתוך עדות בנו הגאון הנ"ל. ובספר "כלילת יופי" מוסיף, שהודות לכך שלא היה רבינו צריך ליטול מאומה מן הקהל, היו דבריו נשמעין וזהו כוונתו במה שכתב "מיהב יהיב משקל לא שקיל". בעוה"ר לא האריך רבנו ימיו עלי אדמות, ונסתלק בדמי ימיו ביום ד' י"ג מנ"א שנת שצ"ג, והוא רק בן מ"ח שנים. ומנו"כ בקראקא זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן. "עלים לתרופה", ואתחנן תשנ"ו, עמ' ג'

ידוע מהבעש"ט הק' שחיבב מאד שלוש משפחות בישראל והעיד עליהם שהם מיוחסות ונקיות דור אחר דור והם משפחות: מרגליות, הורביץ ושפירא [ולנוסח אחר: רפפורט (כהנים), הורביץ (לויים), ושפירא (ישראלים)]. והוסיף שכאשר אחד ממשפחות אלו מוריד דמעות מעומקא דליבא, מיד נענה.

בשנת שמ"ה נוספה חוליא חשובה המפארת את שושלת משפחת שפירא, להגה"ק רבי שלמה שפירא, בן הגה"ק רבי נתן נטע אב"ד הוראדנא בעל "מבוא שערים" על "שערי דורא ו"אמרי שפר" על פירש"י עה"ת נולד בן וקרא שמו ע"ש אביו: נתן נטע, שברבות הימים נתפרסם על שם ספריו הק' "מגלה עמוקות".

בהגיע לפרקו נשא את מרת רויזא בת הקצין הנדיב, רבי משה יעקליס מפרנסי קראקא וראשיה, אחיו של הגביר רבי אייזיק יעקליס, ראש קהילת קראקא, (הידוע שבנה בית הכנסת בקראקא בעקבות החלום על מטמון מתחת לגשר בפראג כמפורסם), בני הגביר רבי יעקב עבעליס פו"מ (פרנס ומנהיג) בקראקא ממשפחת אלטשולער.

פעם בליל יום כיפור כיבדהו באמירת "אדון עולם בזה"ל: "הקהל מכבדו באדון עולם", אמר שמעדיף שאדון עולם יכבדו בקהל, ולא ארכו הימים ונתקבל לרב אב"ד ור"מ בקראקא. הגה"ק מצאנו בעל "דברי חיים" כשהיה מדבר מגדולתו של רבינו היה אמר: שהזכירו לפניו מקשה לילד, מיד היתה לה ישועה.

החיד"א כותב עליו: שמעתי שהיה לו מגיד. בספר בן גורני (פ' עקב) מסופר על ביקור של אליהו הנביא ואלישע אצלו. וכן חרות על מצבתו: הוא שאומרים עליו שדבר אתו אליהו פנים אל פנים.

מספרים כי בימי חי בקראקא יהודי אמיד, שהיה נוהג מדי יום, בדרכו אל בית המדרש לחלק נדבות ליהודים עניים שהתייצבו משני צידי השביל, בין מקבלי הנדבות היה גם נוצרי אחד. פעם בא הגוי וגילה בסוד ליהודי העשיר, שהנוצרים מהסביבה מתכוננים ביום זה וזה לעלות לקראקא לשדוד ולהרוג את יהודי העיר. ובקש שלא יגלו כי הוא שגילה את הסוד. היהודי העשיר בא אל ה"מגלה עמוקות" וסיפר לו על האסון העומד להתרחש. הרב צוה על היהודים שילכו באותו לילה לבית הקברות, ילבשו לבן, יתעטפו בטליתות וכל אחד יחזיק נר דולק בידו, וכשיתקרבו הגויים יקומו כולם ויצאו לקראתם. כשהתקרבו הגויים ראו והנה פתאום קמו המתים מקבריהם, פחד גדול נפל עליהם ומרוב בהלה החלו לברוח, נפלו ונפצעו ורבים נפלו לתוך הנהר (הוויסלה) העובר ליד בית הקברות, וטבעו. "דברי שלום ואמת" (ב"ב תשנ"ג) ע' מ"א

בספר מגלה עמוקות (בדפוס לעמבערג בשנת תרמ"ד) בסופו מביא דבר זה בשם הגאון רבי מרדכי זאב אורנשטיין ז"ל שקיבל איש מפי איש מעשה אחד מהגאון בוצינא קדישא שהיה בקראקא שהט"ז ז"ל היה אב"ד בק"ק לבוב (לעמבערג) ורצה לנסוע פ"א לחמיו הב"ח ז"ל שהיה אב"ד בק"ק קראקא, והיו תלמיד חכמים ונגידי הדור עושים לו כבוד בשעת נסיעתו, ובבואו לעיר קראקא שמעו אנשי עיר קראקא שהט"ז ז"ל נסע לעירם להרב הב"ח ז"ל, ועשו לו כבוד גדול, והיו נוסעים לקראתו, וכמה אנשים הולכים לקראתו רגלי ליתן שלום להרב הט"ז ז"ל, וכבוד גדול עשו לו, והרב הקדוש מגלה עמוקות לא הלך לקראתו, ולא עוד אלא אפילו כשבא לעירו והיו רצים כמעט כל אנשי העיר לקבל פני הט"ז, והוא לא הלך אצלו ליתן לו שלום, ולא עוד אלא אפילו בביהמ"ד שהט"ז בא להתפלל והיה הוא ג"כ בא להתפלל בבהמ"ד הזה, לא הלך אצלו לקבל פנים וליתן לו שלום, והט"ז היה עומד אצלו להתפלל ולא פנה אצלו ליתן לו שלום, והיה הט"ז חלוש דעתו מתוך זה, כי ביום הראשון היה אומר אולי מקרה הוא, אפשר שהוא בעומק עיון במחשבתו ולא ראה אותו, ואחר שעברו ג' ימים, ולא נתן לו שלום היה לו תרעומת גדול עליו, והלך הט"ז אצל חמיו הב"ח וסיפר לו שהוא לא נתן לו שלום, והיה זאת בעש"ק, והיה להב"ח ג"כ תרעומת גדול עליו, וצוה לקרוא לגדולי הדור אשר בעיר קראקא, וסיפר להם המעשה, והוא לא רצה לעשות משפט לעצמו, והיה מצפה מה שהם יאמרו לזה, והם אומרים כאשר שהיום עש"ק אין להם פנאי לעיין, אם הוא בזיון לת"ח או לאו, והחליטו שבמוצש"ק יבואו כולם אל הב"ח לביתו ואז יעיינו בדבר זה, ויקנסו אותו לכתוב עליו שמתא, וכן היה כי במוצש"ק באו כולם אל בית הב"ח לעיין בדבר זה והיה הדבר הזה בשתיקה שלא ידע שום בן אדם מזה, והיה הרה"ק בעל מגלה עמוקות יושב בסעודה שלישית עם האנשים שלו המסתופפים בצילו כדרכו תמיד, והיו מודיעים אותו מן השמים כי הט"ז והב"ח ושאר הגדולים הסכימו לשמתו, והיה מקצר בהסעודה ועשה הבדלה, והלך בביתו אנה ואנה, ולא ידע במחשבתו האיך לעשות, והיה מנהג בקראקא מקדמת דנא אם היה שאלה בשאלת הריאה היו שואלין להרב מגלה עמוקות ולא להב"ח, והזדמן כי במוצש"ק הזה לאחר שהשוחטים שחטו כדרכם תמיד, והיה להם שאלה בטרפת הריאה, ובאו לשאול מהמגלה עמוקות, והוא לא רצה לפסוק השאלה, והיה מספר להם המעשה איך שעשו אסיפה בבית הב"ח והסכימו לשמתו, ובשביל זה לא רצה לפסוק

להם השאלה עד שילכו לבטל דבר זה, ואז יפסוק להם, והיו אומרים לו איך ביכלתם לילך לעשות כדבר הזה והרי הט"ז והב"ח ועמם כל הגדולים ואיך יוכלו להעזי נגדם, והשיב להם הבעל מגלה עמוקות שיאמרו להם שהוא צוה לעשות דבר זה ולבטל את החלטתם, הם הולכים לבית הב"ח והיו חוטפים הנייר אשר היה מונח על השולחן וקורעים את הנייר לחתיכות וזורקים לחתיכות נייר לארץ. והיו אומרים שהמגלה עמוקות צוה להם לעשות כן, והיו מבטלים את כל הענין בשעת מעשה, והיה כראותם את הדבר הזה היו חושבים שמחר ביום ראשון בודאי יתן המגלה עמוקות שלום להט"ז, אבל גם למחר לא נתן לו שלום, עד יום ד' בשבוע זו, אז הלך המגלה עמוקות לביהמ"ד להט"ז ונתן לו שלום, והט"ז לא רצה ליתן לו שלום בחזרה, והיה מתקוטט עמו, שהוא עובר על דברי רז"ל, והוא שומע ולא היה משיב לו דבר מתחילה עד שהט"ז היה מדבר איזה דיבורים, ואז בעל מגלה עמוקות השיב לו יאמין לי שהוא לא רצה לצער אותי, אלא שהט"ז היה בנידוי מן השמים, וכשמוע הט"ז את דבריו שאל לו מפני מה היה מנודה, שהיה מפשפש בדבר זה ולא מצא עבירה בידו שיהיה עבור זה מנודה, והיה המגלה עמוקות מספר לו כי בשעה שנסע מעיר לעמבערג והיו עושיין לו כבוד גדול עד לאחר השראנקין, ויגבה לבו מעט, ואלמנה אחת רצתה אחריו והיתה בוכה וצעקה לפניו, ולא נשמע לה, והיתה בוכה כל היום היא ובניה שלא היה להם פרנסה, והיה רעש גדול בשמים מדבר זה, והיה מנדין אתכם עד שלושים יום והיום כלו הל' יום, והיו מתירין אתכם מן השמים, לכן לא יכולתי ליתן לכם שלום עד היום, והשיב לו הט"ז ז"ל לא ידעתי מזה כי חשבתי אפשר בנה חלש ומחמת זה צעקה, זי"ע. "קרני ראם" (תשנ"ה) ח"א, ע' ע"ד

בכל לילה כשהגיע זמן חצות הלילה היה (הגה"ק בעל "מגלה עמוקות") זי"ע אומר לאשתו שתלך מן הבית, והיתה הולכת לבית אביה ללון שם עד הבוקר. פעם סיפרה את זה לאחיה, והיו לה עשרה או שנים עשר אחים, ורצו האחים לבדוק מה הוא עושה בזמן זה, והלכו וסבבו את הבית ושמעו קול נעימות שירת המלאכים, ומרוב מתיקות וכלות הנפש פרחו נשמתם ונפטרו כולם סביב ביתו. "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' שי"ח

הגה"ק בעל מגלה עמוקות זי"ע אב"ד קראקא, נודע לגאון אדיר ואיש קדוש מאד. פעם אחת גמר בדעתו לעזוב את הרבנות בקראקא ולהתיישב בעיירה קטנה, כדי להיות יותר פנוי לעסק התורה ועבודת השי"ת, ובודאי היה לו עוד הרבה ענינים בזה. ובטרם בא לקיים מחשבתו עמדו לפניו לדין עני עם עשיר, והציעו טענותיהם שיפטר ביניהם. העשיר טען, כי העני התפרנס מחנות קטנה למכירת "בייגלעך" והרויח מעט ובטרח גדולה, והיות שהוא איש ירא שמים ועובד השי"ת, הצעתי לו לעשות שותפות עמי, שאני אספק לו די פרנסתו, והוא יעסוק בתורה, הוא הסכים לדברי וסגר את חנותו והתחיל לעסוק בתורה ועבודה, ואני קיימתי הבטחתי ונתתי לו פרנסתו מדי שבוע בשבוע, ועתה כעבור ג' חדשים התחרט העני על הדבר ורוצה לחזור לחנותו, ואיני מרוצה בזה כיון שכבר זכיתי בהמצוה.

לעומתו טען העני ואמר, אמת הדבר שהעשיר רצה להיטיב עמי שאוכל לישוב על התורה ועל העבודה במנוחה ושלוח, אבל אני איני חפץ בזה עוד, כי כשהתפרנסתי מן החנות לא הסחתי דעתי מהשי"ת אף רגע אחד, כי כשהתחלתי לטחון הקמח, קייתי לה' שיצא קמח טוב מבורר ונקי, וכשהסקתי התנור, קייתי לה' שהעצים לא יהיו לחים ויהיו יפים להבערת התנור ואפיית הבייגלעך, ואח"כ התפללתי לה' שאצליח למכור הכל, וכאשר התחלתי ללמוד במנוחה ושלוח, ראיתי שהנני שוכח מהשי"ת כי פרנסתי מזומנת לי, ע"כ רצוני לחזור לחנותי כי טוב לי אז מעתה. כששמע המגלה עמוקות אלו הטענות אמר, אם יהודים כאלו נמצאים בעיר קראקא, איני עוזב את העיר. וכן היה שנשאר שם ושם מנוחתו כבוד, זכותו יגן עלינו. כ"ק מן אדמו"ר מטאהש וצוק"ל

מספרים על בעל "מגלה עמוקות", שהתגורר בקראקא בזמן שהב"ח כיהן פאר כרב העיר. פעם הלך הב"ח ברחוב וראה שני אנשים הולכים ופניהם מאירות כשמש בצהרים. אחריהם ראה עוד ארבעה אנשים, אחד מבוגר ושלושת האחרים צעירים יותר, ופניהם של אלו היו שחורות כזפת. ארבעה אלה רצו אחרי שני האנשים, אבל הם לא הצליחו להשיגם. לאחר ששני האנשים בעלי הפנים הזוהרות כבר נעלמו מהעין, ניגש הב"ח לאנשים שחורי-המראה, נתן להם שלום ושאל אותם מי הם, אבל הם סירבו לענות. חזר הב"ח ואמר להם: אני כאן המרא-דאתרא ואם אני שואל - עליכם לענות לי. נתרצו הארבעה ואמרו: הרב צודק, ועלינו לענות. אנתנו גיחזי ושלושת בניו...

- ומי הם שני האנשים שרצתם אחריהם? - שאל הב"ח. - הם אליהו הנביא ואלישע. אחד מהעונשים שלנו הוא, שאנחנו תמיד רצים אחרי אלישע, אבל איננו מסוגלים להשיג אותו. - ולאן הלכו עתה השנים? - הוסיף הב"ח לשאול. - הם הלכו לבעל ה"מגלה עמוקות", ענו. הלך הב"ח ל"מגלה עמוקות" ואמר לו: יודע אני כי אליהו נמצא אצלך, תשאל אותו למה איננו בא אלי? שאל ה"מגלה עמוקות" ואליהו ענה, כי לרב של עיר מוכרח שתהיה לו שמינית שבשמינית של גאווה, שאם לא כן בעלי-הבתים ירמסו אותה תחת רגליהם, אבל מכל מקום אני אינני יכול לבוא אליו!... "הגדת ר' שלום" ע' רפ"ג

...משם עברו (כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ שליט"א בשעה שהשתטח על קברי צדיקים בקראקא מוקף בקהל עדת חסידיו י"א תמוז תשמ"ח) לציון הגה"ק מוהר"ר נתן נטע שפירא זי"ע א"ב בעמחסה"ק "מגלה עמוקות". לצד ציונו טמונים זוג הרבנית ובתם, גם כאן הקריא ראש הישיבה (הגאון רבי מנחם ארנסטר) שליט"א את הנוסח הכתוב ע"ג המציבה וכשהגיע למילים "הוא שאומרים עליו שדיבר אתו אליהו פנים אל פנים" נודעזע אדמו"ר שליט"א מאד ונתלהב, בחזרו על לשון זקני הק' ה"אמרי נועם" זי"ע שאומר בפרשת בהעלותך ד"ה "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" בזה"ל "וכן מצינו בספר 'מגלה עמוקות' בהקדמה, אשר אליהו בא אליו ואמר לו אשר באותו ניגון שהוא אומר השיירות, אומרים כעת גם מלאכים למעלה!"... "מסע פולין" ע' ע"ג

שמעתי מאיש אחד שסיפר הרב מסיקהל רבי זונדל ששמע מהרב הצדיק בוצינא דנהורא [ה"ר שר שלום"] מבעליזא ז"ל זי"ע, שסיפר מעשה מהמגלה עמוקות ז"ל זי"ע: שבדורו היה פקודה מן השמים שמישיח יבוא מחמת שבדור הזה היו צדיקים גדולים, ומן השמים הסכימו שבעל מגלה עמוקות יהיה משיח מחמת טעם הכמוס, והבעל דבר היה מקטרג ואמר שהדור אין ראוי לכך, רק אם יניחו לו ויעמוד בנסיון ובאופן שלא יגידו שום מלאך ושום נשמה מהנפטרים להם מה הוא (היינו שהוא הבעל-דבר) והוכרחו בית דין של מעלה להסכים לו, וכרוז יוצא לפניו שלא יגידו מזה שום מלאך ושום נשמה להם, כי ענש יענש, ואמר הבעל דבר כי אליהו זל"ט יגיד לבעל מגלה עמוקות, יען כי הוא לומד עמו כל לילה, וקראו לאליהו הנביא זל"ט שלא יבוא אליו כמה ימים, ואליהו הנביא זל"ט אמר מכבר לבעל עמוקות אם יבוא אצלו שום מלאך וירצה ללמוד עמו ומסר לו סימנים לידע אם ראוי הוא ללמוד אצלו, כי גם בשעה שאליהו הנביא זל"ט היה לומד עמו לא היה מגביה עיניו להסתכל בו, כי מחמת יראה ומחמת ענווה לא הסתכל בפניו, ובעל דבר הזה היה בא תחילה להב"ח ז"ל ואמר לו שירצה ללמוד עמו קבלה כי מן השמים שלחוהו אצלו, כי מגיד הוא כמו להב"ח, ואמר לו הב"ח שיתן לו שהות שלושה ימים, כי לדבר זה צריך הכנה גדולה, והניח לו, והב"ח היה מתפלל להודיע לו אם ראוי לכך או לא, ולא היו מודיעים לו, השתטח על קברי אבותיו להודיע לו, בלילה בא אביו של הב"ח ואמר לו שלא ילמוד אצלו, ואחר ג' ימים בא הבעל דבר אצלו ואמר לו הב"ח צא ממני, והלך אל המגלה עמוקות ואמר לו שהוא רוצה ללמוד רזין עליונים ועתידות וקבלה מעשית, והיה מיצר לו, ובעל מגלה עמוקות שכח מה שאמר לו אליהו הנביא זל"ט מכבר מהסימנים

לבדוק אותו, והיה מתחיל ללמוד עמו, ובעל מגלה עמוקות בתוך הלימוד הבין שאינו מן הקדושה, והיה מגביה עיניו להסתכל בפניו, וזכר אשר אמר לו אליהו הנביא זל"ט, ואמר לו שהוא רוצה לבדוק אותו ובדק אותו, ומצא את הסימנים שהוא אינו מן הקדושה ולא רצה ללמוד עמו, ואח"כ הלך אל הט"ז ואמר הט"ז ז"ל שאינו צריך ללמוד עמו, אח"כ היה מתלבש בשבתי צבי ימ"ש, וגדולי עולם היו בהסכמה עמו וכו', ושלח אל הט"ז דברים שבינו לבינו שאנו יודע לשום אדם, כדי להסכים עמו, ולא רצה הט"ז, ושלח לו בנו ושני בני אדם לבדוק אותו, ואמר להם אם יראו שעובר על דברי חכמים כל שהוא, ידעו ששקרן הוא, והיו רואים אותו שהוא עובר על דברי חכמים שישן פרקדן, והיו צועקים ששקרן הוא, ודבריהם אינם נשמעים, ומחמת זה באו צרות גדולות על ישראל, והשי"ת יצילם מכאן והלאה ע"כ שמעתי. "קרני ראם" ח"א, ע' ע"ה

לאחר הסתלקות בעל "מגלה עמוקות" בא יום אחד לקראקא אברך צעיר, שפנה אל גבאי בית הקברות כשבקשה בפיו: מכיון שראה כי בקרבת קברו של הגאון בעל מגלה עמוקות מצויה חלקת קבר פנויה, חפץ הוא לרכוש חלקה זו עבור עצמו. כאשר שמע הגבאי את דברי האברך, החל לגעור בו: "מי אתה כי תחשוב עצמך ראוי לשכב במקום קדוש כזה?" אולם האברך לא הרפה. הוא היה מוכן לשלם סכום נכבד עבור רכישת הקבר. חלפו ימים, יום אחד החל הגבאי לחשוב בענין ואמר לעצמו: "הן הוצאות שמירת בית הקברות מרובות, הקופה ריקה, והנה, הזדמנות נדירה לפני למלא את הקופה, שכן אברך זה מוכן לשלם סכום נכבד עבור רכישת הקבר הסמוך לקבר בעל "מגלה עמוקות". אגש אליו, אטול ממנו את הכסף ואז יסודר הכל - מכיון שאני כבר זקן, אין לי מה לחשוש, ימי ספורים, ואילו אברך זה - בעת בוא יומו - יהיה חסר אונים, כאשר אני לא אהיה כבר בעולם והוא לא ידע אל מי לפנות... וממחשבה למעשה. גבאי בית הקברות ניגש אל האברך, נטל ממנו את הכסף והכניסו לקופת "חברא קדישא" אך את הקבר לא רשם על שמו של האברך. באותו יום נסתלק לפתע האברך לבית עולמו. נחרד הגבאי חרדה גדולה, שכן אפילו את שמו לא היה האברך מוכן למסור. אך במחשבה שניה נרגע הגבאי - הן אין לאברך זה קרובים וידידים, וא"כ אין איש יודע מכל המעשה. מה עוד שכסף הקבורה הלך למטרות צדקה, וזכות גדולה היא לאברך זה. אשר ע"כ נקבר האברך בחלקה צדדית, לא באותה חלקה - ליד בעל "מגלה עמוקות" - שרכש לעצמו בחייו. בלילה בחלומו, ראה הגבאי את האברך שבא אליו בטענה: הרי עשינו עסקה ואתה לא קיימת את חלקך, לכן תובע אני אותך בפני בית דין של מעלה. נחרד הגבאי מאד, אולם משהאיר הבוקר אמר לעצמו "חלומות שוא ידברון ואין לי להשגיח עליהם". ברם, לאחר השנות החלום פעמיים ושלוש ראה כי אין הדבר פשוט כלל וכלל. נכנס איפוא אל הרב בעל הב"ח שכיהן כרב בקראקא, סיפר לו את כל המעשה והוסיף ואמר כי אינו מוצא מרגוע לנפשו. השיבו הרב בעל הב"ח: "אל תפחד, והיה כי יבוא האברך לפניך שנית בחלום אמור לו "לא בשמים היא", ואם הנך חפץ בדין תורה בוא לדין תורה בתאריך פלוני לפני הרב". כאשר נגלה האברך אל הגבאי בחלום הלילה, מסר לו הלה את דברי הרב. והאברך הסכים לכך מיד. התקינו מחיצה בבית הכנסת, וכאשר הגיע זמן "דין התורה", שמעו כמין רעש מאחורי המחיצה, ואז הבינו כי האברך בא לדין. ציוה הרב על האברך כי יטען את כל טענותיו, ואז סיפר האברך את כל הסיפור. כאשר גמר, פנה הרב אל הגבאי ושאלו: מה יש לך להשיב? "אמת" - השיב הגבאי - "כך היה סיפור המעשה, ואולם מעולם לא עלה בדעתי לקברו במקום זה, שכן אין זה לפי כבוד הרב בעל "מגלה עמוקות". מה עוד, שגם את שמו של האברך איני יודע, מאחר שלא רצה לומר לי... פנה הרב לעבר המחיצה ואמר: אמור לנו מי אתה ומה שמך, ואז נראה אם ראוי הנך לשכב ליד הגאון בעל "מגלה עמוקות". האברך לא הסכים בשום אופן לגלות את שמו וטעמו שמור עמו. אז פסק הרב:

"לכאורה, חייבים אנו לקבור את האברך ליד בעל "מגלה עמוקות", שכן על חלקה זו שילם ממיטב כספו, אך מאידך גיסא אין אנו יודעים מי הוא, ואולי אין זה לפי כבודו של הגאון בעל "מגלה עמוקות" כי אברך זה ישכב לצידו. אשר ע"כ אנו נפתח את הקבר ליד בעל "מגלה עמוקות", ואתה - פנה הרב אל האברך - אם ראוי אתה לשכב ליד בעל "מגלה עמוקות", תעבור לבד אל הקבר אשר קנית בחיך... הגבאים עשו כן. למחרת עם בוקר באו לבית הקברות ויחרדו אל ליבם: קברו של האברך היה ריק, ואילו הקבר ליד בעל ה"מגלה עמוקות" היה מלא... הקימו הגבאים מצבה על קברו וכתבו עליה: פה נטמן האברך לא נודע מיהו "יעיד עליו רעו"... לאחר שנים נמחק הכתוב מן המצבה. בשנת תקצ"ב הקימו מצבה חדשה על הקבר וחרטו עליה את הדברים הבאים: "ציון לנפש חיה פה מצאנו, ודעת שמה לריק יגענו, יען נמצא קבור באשמנים ותמחנה אותותיו מרוב שנים, אכן יגיד עליה רעו גאון עוזנו, מגלה עמוקות ומגיה חשכנו, כי רב כבודה בשם תפארת, להשאר בדור דורים למזכרת, גבאי הח"ק זאת אל לבם השיבו, ומצבה חדשה על קברו הציבו, תקב"ץ לפ"ק לבריאת ארץ ושמים".

כדי לפענח את הסיפור הזה נעתיק עוד סיפור שנרשם בפנקס החברה קדישא. בימי הרב הגאון עולם והנורא בעל מגלה עמוקות זללה"ה בק"ק קראקא בא לשם בחור אחד לא נודע מאין הנהו וחפש לו מעמד לשרת שמה ונשתכר אצל בעל הבית אחד בעל חנות גדולה להיות משרת בחנותו ועשה עבודתו באמונה, והתנה עם הבעה"ב בפירוש על זה האופן יהיה אצלו משרת שיוכל לילך ערב ובקר לתפלה אל בית הכנסת, והסכים על זה הבעל הבית, ומאז בא הבחור אל החנות נתברך העסק והמסחר למעלה ראש בשפע ברכה, פעם אחת הלך הבחור המשרת הזה לבית הכנסת להתפלל תפלת שחרית כמנהגו, בתוך כך באו סוחרים ממרחקים והמון אדם רב אל חנותו של בעל הבית עד שלא היה יכול למלא לכל אחד משאלותיו, והבחור הלזה אחר מלבא, ושאל הבעל הבית כמה פעמים את המשרת איפה הוא, והשיבו לו כי עדיין לא בא מבית הכנסת וילך הבעל הבית בחרי אף לראות מדוע בושש מלבא, אם האריך בתפלתו יסלח לו, ואם אך מבלה זמנו בבטלה אז יקח נקם ממנו, וכאשר בא לבית הכנסת ויראהו עומד ומסתכל כלפי מעלה על ציורי התקרה, ואין אומר ואין דברים בפיו וירץ אליו בחמת רוחו ויכהו מכת לחי, וכל המתפללים שמה נאספו לראות מה זאת, והבעה"ב עזב את בית הכנסת וילך לחנותו, והבחור הלז לא שב לבית אדוניו עוד, אך הלך אל הרב הקדוש בעל מגלה עמוקות מכירו מלשעבר ליטול רשות ולהפרד ממנו, ויתמרמר הרה"ק לנגדו למה זה תעזבני אבל לשוא היה כל הפצרותיו וללא יועיל כי ירט הדרך לנגדו, ויאמר לו הרה"ק על כל פנים אל תפטור אלא מתוך דבר הלכה למען יהי' לי למזכרת נצח, הנה יגעתי בחיבורי מגלה עמוקות ואמרת רנ"ב אופנים על פסוק זה ואתחנן "וידבר ה' אלי אל תוסף לדבר אלי בדבר הזה" כמנין ר"ב ל"ך על הפצרת משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל, אמור לי גם כבודו מה זה אשר לא הבאתי בספרי, ויאמר לו הבחור יש אתי רמז מה שלא מובא בספרים, להיות שיש ארבע חיות הקודש הנושאת המרכבה העליונה והכסא כבוד לה' ד' רגלים, ואמר רז"ל האבות הן המרכבה והאבות הקדושים המה שלשה כנגד שלשה רגלים, ורצה משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל וע"י קדושת הארץ יוכל להיות רגל רביעי שבמרכבה, ואמר לו הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות ברגל הרביעי, ורמז לזה כי בדב"ר ר"ת "בן דוד" ברגל "רביעי ע"כ, ויפטרו ממנו ופרח לו איש האמת, בעל החנות בראותו כי הנער לא בא עוד לביתו, נתחרט מאד על שביישו רבים, והלך במר נפש להרה"ק בעל מגלה עמוקות ובבואו לביתו אמר לו הרה"ק מה שהכית אותו על הלחי הוא לא הרגיש כלל ולו לא עשית מאומה, אבל אך לי עשית הרחקת ממנו אוהב וריע והוא עתה

על ת' פרסה ולא אראה אותו עוד, ושש אנכי על אמרותיו שהניח לי כנ"ל, והוא מעשה הפלא ופלא. "על הצדיקים ועל החסידים" ע' רע"ט

חיבוריו הק'

בנו של רבינו מעיד עליו בהקדמתו הנזכרת, שהניח אחריו ט"ו ספרים בנגלה ובנסתר: חובר חברים, עשות הרבה ספרים, חקוקים בעט ברזל ועופרים, לזכרון לדור דורים, מנין י-ה עולים במספרים, חלק לשבעה וגם לשמונה מסודרים. חצב עמודיה שבעה והמה בכתובים דרשים יקרים, כל התורה מראש ועד סוף בהם נדרשים ונאמרים... מגלה סתרים, לארץ ולדרים... תש"ך צירופי בראשית עולה על ע' ניירים, ועל הקבלה בכלל איזן וחקיקר ותיקן מאמרים."

לא רק בחלק הנסתר האיר רבינו לארץ ולדרים, אלא גם בחלק הנגלה היה כוחו רב וגדול מאד, ואף חיבר שלש ספרים בהלכה ופלפול, כאשר מעיד עליו בנו: "נתן אלקים בלבו לחבר שאלות ותשובות... שלשה המה מטובי הלכות נחצבות, בהם הראה חריפותו ובקיאותו ועומק שכלו הרחבות, כל התורה בהם מורכבות, שלשה אלה נפלאות ונשגבות, ממלל ברבבות, עם ראשי ישיבות, יריב ריבות, בדיני ג' בבות, ואיסור תערובות, דיני שבת וערובות, עניני קדושים וכתובות, ובתוכם נכלל תשובות תשובות, אשר בבחירתו היו שפתותיו דובבות". מכל החיבורים האלו נדפסו בהלכה רק חידושי על הרי"ף, אשר נודעו בשם: "חידושי אנשי שם" (נדפסו בגליון הרי"ף), ואילו בנסתר נשארו רק חיבוריו "מגלה עמוקות" עה"ת שנדפסו ע"י הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, אמנם ביותר נתפרסם בכל העולם ע"י ספרו הקדוש "מגלה עמוקות" הכולל רנ"ב אופנים - כמנין ר"ב ל"ך על פסוק "ואתחנן". שבו מבאר רבינו ברב"נ אופנים את טענותיו של משה ונימוקיו להכנס לאר"י, ותשובת הקב"ה: "אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה". זכה רבינו ואמרותיו ודרשותיו נתפשטו ונתקבלו בקרב ישראל, וגדולי המחברים והדרשנים נושאים ונותנים בדבריו הק' לדרוש ולפלפל כאילו היה מדרש ממדרשי חז"ל. אף הגה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב בעל ה"בני יששכר" חיבר ספר על ענינים בשם "רגל ישרה", שחלק גדול ממנו מיוסד על הקדמותיו של רבינו ב"מגלה עמוקות". "עלים לתרופה", ואתחנן תשנ"ו, עמ"ג

סתימת קץ הגלות

בימי הגאון בעל מגלה עמוקות זי"ע, עשה חכם אחד שאלת חלום על קץ הפלאות, מתי יבא משיח, והשיבו לו מן השמים, מישאל ואלצפן וסתרי (שמות ו, כב). ובא החכם אל הגאון בעל מגלה עמוקות שיפרש לו התשובה. וכעס עליו הגאון זצ"ל, ואמר לו, איש אשר אינו מבין מה משיבין לו האיך יעלה לבו לשאול שאלת חלום. ואמר הגאון בעל מגלה עמוקות זי"ע שפירוש התשובה הוא, כי על זמן הקץ נאמר - ליבא לפומא לא גליא (מדרש תהלים ט) - וזאת השיבו לו - מי-שאל ואל-צפן, וסתרי - דהיינו מי ישאל על דבר שהקדוש ברוך הוא צפנו וסתרו. - שמעתי. "תנובות ברוך" (ב"ב תשס"ה) ח"א, ע' צ"א

• סבו: ר' נתן נטע שפירא בעל 'אמרי שפר'

מצאצאיו:

- רבי יהונתן אייבשיץ מפראג
- רבי ליבר הגדול מברדיטשוב

- רבי פנחס שפירא מקוריץ
- רבי מרדכי מנשכיז
- רבי מנחם מנדל מרימנוב
- רבי אריה לייב צינץ (מהרא"ל)
- רבי חיים הלברשטאם מצאנז, בעל ה"דברי חיים"
- רבי יהודה מאיר שפירא מלובלין, שייסד את ישיבת "חכמי לובלין"
- רבי שלמה הכהן רבינוביץ' מראדומסק, בעל ה"תפארת שלמה"

הרה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע

יומא דהילולא - כ"א אלול

נולד בשנת תנ"ד בעיר פינטשוב לאביו הגאון רבי נתן נטע (חתנו של הגאון רבי יהודה ליב צינץ אב"ד הלישוי ופינטשוב) בשנת תס"ז נתקבל אביו לכהן כאב"ד וריש מתיבתא בק"ק אייבנשיץ (הנקרא בפי היהודים אייבשיץ) אשר במורביה (מהרן). אולם רק זמן קצר ישב שם כי תוך פחות משנה נסתלק ביום י"ב חשוון תס"ח, למד בישיבת הגאון רבי מאיר אייזנשטאט בעל "פנים מאירות" בעת שהיה אב"ד בקהילת פרוסטיץ (הסמוכה לאייבשיץ), בשנת תס"ט כשעזב רבו ה"פנים מאירות" את פרוסטיץ וחזר לארץ מולדתו פולין לק"ק שידלאווצי, עזב הוא אל דודו זקנו הגאון רבי אליעזר הלוי איטינגא אב"ד הלישוי ונתגדל אצלו, בשנת ת"ע נלקח לחתן אצל הגאון רבי משה יצחק שפירא אב"ד בומסלא (בונצלו) במדינת בוהמיה (פיהם), אחר נשואיו היה סמוך על שולחן חותנו וסייע לו בהוראת איסור והיתר. [ביערות דבש ח"א דרוש ט"ז כותב על חותנו: "הוא אשר לקחני מבית אבי באשר אבי ואמי עזבוני בילדותי והוא נתן לי את בתו לאשה וגדלני והלבשני לא חסר לנפשי מאומה"] זמן קצר אח"כ עבר לפראג לבית חותנו זקינו הגאון רבי אהרן יחיאל מיכל שפירא, בפראג קיבל תורה מתלמידי הגאון רבי אברהם ברוידא זצ"ל (ביניהם הגאון רבי יונה לנדסופר בעל שו"ת מעיל צדקה והגאון רבי נתנאל וייל בעל "קרנן נתנאל") כשנתיים ישב בפראג, ובשנת תע"ג נסע להאמבורג לבית אבי חמותו רבי מרדכי כהן. בשנת תע"ד חזר לפראג ונבחר לדרשן הקהלה ונתמנה לריש מתיבתא דמתא, ומשנת דע"ת לא פסקה ממנו ישיבה ולא חדל להרביץ תורה עד סוף ימיו, אחר הסתלקות הגאון רבי דוד אופנהיים אב"ד פראג (ד' תשרי תצ"ז) נתמנה למלאות מקומו כאב"ד פראג, בשנת תק"א נקרא לשמש כאב"ד בקהילת מיץ שבצרפת במקומו של ה"פני יהושע" שעבר לפרנקפורט דמיין, גם במיץ החזיק ישיבה גדולה, בשנת תק"י הוזמן לשבת על כסא הרבנות אה"ו (אלטונא, המבורג, וונדסבק) במקומו של הגאון רבי יחזקאל קצנלבוין בעל שו"ת "כנסת יחזקאל" ובסוף שנת תק"י עבר ממיץ לאה"ו שם המשיך לתפוס ישיבה. סמוך לפטירתו בשנת תקכ"ב הדפיס את ספרו "כרתי ופלתי" על יו"ד ח"א (פרט לספר זה נדפסו כל חידושי לאחרי הסתלקותו) נסתלק ביום ג' כ"א אלול תקכ"ד ומנו"כ בבית החיים באלטונא, מאז הסתלקותו נדפסו יותר מעשרים וחמשה מחיבוריו, ועדיין נותרו מחידושי שלא הובאו לדפוס. מתוך מבוא לספה"ק "ערוות דבש" מהד' "מכון ירושלים" - "אור הספר"

הרב החסיד ומופלג וכו' מו"ה יצחק מנחם משעדליץ נ"י בן בנו של הגה"ק מביאלא זצ"ל, כתב לי בשם הגה"ק איש אלקים מהר"ח מצאנז זצ"ל, שבעת שבחן את רבינו הקדוש (הגה"ק בעל "אבני נזר" מסוכטשוב זי"ע) בבחרותו כשרצה לשדך בו, ופלפל עמו אמר עליו אז שיש לו המוח של רבינו הגדול גאון הגאונים

רבי ר' יונתן זצוק"ל בעל האורים ותומים, ובקאצק אמר עליו רבינו הקדוש הגאון האלקי מוהרמ"מ זצ"ל שיש לו (ה"אבני נור") הנשמה מהרבי ר' יונתן הנ"ל וגילה (השרף מקאצק) שהוא (הרבי ר' יונתן) הי' לו ניצוץ מנשמת התנא האלקי ר' אלעזר בר"ש ותמיד כשיש נשמה הק' הלזו בעוה"ז אין לה מנוחה [עיי' בגמר' ב"מ דף פ"ג פ"ד מענין היסורים והתנגדות התנאים על התנא ראבר"ש ע"ש] ואצלו נהפכו היסורים לרדיפות גדולות שהי' עליו כנודע. והנה נודע מה שאמר רבינו הקדוש (האבני"ז) זצ"ל פ"א לאחד מן המקורבים אליו כשדיבר עמו אודות הענין מה שבכל עיר ועיר שדר יש עליו מחלוקת ועג"נ עד שמסרו אותו ג"כ למלכות, ומטעם הממשלה הוסר ממנו שם רב הקהלה, וענהו רבינו הקדוש זצ"ל שאף אם היה דר ביער היו ענפי האילנות רודפים אותו שלא יהי' לו מנוחה מחמת שנשמתו יש לה שייכות ג"כ לנשמת הגה"ק הרבי ר' יונתן בעל התומים זצוק"ל שהיה לו ניצוץ מנשמת התנא האלקי ר"א בר"ש ז"ל ותמיד כשיש נשמה קדושה זו בעולם רודפים אותה שלא יהיה לה מנוחה. "אבי הרועים", אות ט', ושם אות פ"ו בימי עלומי כד הוינא טליא הי' דרכי לסלסל ולפלפל בדרכי התורה הק', ולעלות במעלות הפלפול הנהוג אז, לדלג על ההרים ולתלות הרים בשערה.

ודכירנא בהיותי כבן ט"ו שנים, ארגתי פלפול ארוך לחבר ה"י"ג מי יודע" שבהגדה של פסח עם ה"י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן". והלכתי בפלפולי הלאה עד הסוגיא דהיתר מצטרף לאיסור (פסחים מ"ד:), אשר חברתי לפלפולי. והיה הענין מלאכה נפלאה לשם ולתפארת בעיני הצעירים המובחרים, שבחובשי ביהמ"ד. ושלחתי הפלפול הנ"ל לזקני החסיד המנוח מוהר"ר שלמה צבי זצ"ל מעיר פלאוונא, והכניסו זקני אל הקודש פנימה לפני מראה עיני כ"ק אדמו"ר הקדוש הגאון בעל "ישמח ישראל" זי"ע.

ואז קרא אותי אדמו"ר (ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר) זי"ע, והוכיח אותי בדברות קדשו שאין זה דרך לימוד התורה הקדושה להיות ע"י לימוד התורה נקרא מפליא לעשות [לשון ה"ישמח ישראל": "די תורה איז נישט געגעבען גיווארען צי קיין קינצען מאכער"]. וסיפר אז בתוך השיחה, אשר הגה"ק בעל אורים ותומים הרבי ר' יונתן זצ"ל נסע פעם אחת ללימוד באיזה ישיבה, והראש ישיבה למד אז הסוגיא דפרו ואילו של כה"ג (עי' יומא דף נ: ובכ"מ), ואמר מאתיים ושמונים וששה קושיות כמנין "פרו", ובתירוץ אחד תירץ את כל הקושיות, ונסע הרבי ר' יונתן זי"ע מהישיבה הנ"ל באמרו, שאין זה דרך לימוד התורה"ק. ואח"כ כצאתי מהקודש לבית אכסנאי, ברוב ענותנותו של מרן (ה"ישמח ישראל") זי"ע שלח אלי שני חסידים להפיס דעתי, לאמר לי ראייה לפלפולי מדברי הה"מ מקאזניץ זי"ע בספה"ק עבודת ישראל (פ' שמיני), כמה שביאר ענין אשר קדשנו במצוותיו יעש"ה. כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמונת משה" מאלכסנדר זצוק"ל פעם סמוך לפורים הלך הרבי ר' יונתן ברחוב, ופגש אותו - להבדיל - הגלח ושאלו לו כמה דברים, ולבסוף שאלו לו, היתכן שיהודים מריבין בין עצמם בעודם בגלות ועל אדמת נכר, והלא היה מן הראוי שיחזיקו עצמם יחד ויחזקו זה את זה.

הגאון הרבי ר' יונתן התבייש מדבריו, וכשחזר לביתו אמר: עכשיו מובן לי מה שקטרג המן ואמר בלשון כפול, ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים, הפי' דאף שהם מפוזרים בין העמים אפ"ה יש להם פירוד הלבבות, וזה הי' קטרוג גדול על בני ישראל. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצוק"ל

ידוע שהגאון הרבי ר' יונתן אייבשיץ זי"ע, ענה לאחד שקנטרו, שהרי כתיב בתורתכם (שמות כ"ג, ב') 'אחרי רבים להטות', ואנו הרוב למה לא תנטו להיות גויים כמונו, וענהו הגאון ז"ל כי שאלה זו בטעות יסודה, כי אף שהגויים הם הרוב בכמות, אולם מסתכלים על הרוב באיכות, ובהו אנו הרוב ולא אתם, וזה

כונת רש"י ז"ל (שמות כ"ב ל') אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבילות וטריפות הרי אתם שלי, כי אז אתם הרוב באיכות, אולם אם לאו, אז אין אתם הרוב באיכות, וא"כ המה הרוב בכמות, ואין אתם שלי ודו"ק. "תורת איש" (ירושלים תשס"ה) ח"א, ע' קמ"ג

מספרים בשם הרבי ר' יונתן שפ"א שאלו כומר לסיבת הדבר שהוא רואה בעת אשר קצב יהודי בא ושואל את הרב שאלה על בהמה והרב פוסק לו שהיא טרפה, מקבל הקצב הדין על עצמו ומוכר את הבהמה לנכרי למחצה או לשליש מדמיה ומפסיד בזה הפסד מרובה, אך כאשר יבא את רעהו לרב לד"ת בדיני ממונות והרב פוסק לטובת אחד מהם מרים השני קול צעקה וחמס על הרב שלא הצדיק אותו רק את חברו, והשיב הרבי ר' יונתן בהלצה כי לא על הפסד ממונו ירגז האדם אלא על שהרויח חברו על זאת יכאב לו ונפשו עליו תאבל. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל

סיפר (הרה"ק רבי אברהם מפוריטוב זי"ע) כי הגאון הרבי רבי יהונתן אייבשיץ בעל כו"פ זצלה"ה עשה סיום הש"ס והזמין כמעט לכל הבע"ב שבקהילתו, ואחר הסיום קודם סעודת מצוה ביקש מהעולם שכ"א יאמר איזה ד"ת על השולחן כל מה שיוכל, ואפילו פסוק בתורה בלי חידוש טוב הוא, והיה ביניהם מפשוטי העם איש אחד נאמן רוח וכשהגיע אליו לומר תורה העמיד עצמו וענה בקול גדול שמע ישראל וגו' ד' אחד, ושמת מאוד הרבי רבי יהונתן ז"ל ואמר: לכולם יש להם פירכא על ד"ת שלכם בחילוקים שונים, ולזה אין שום פירכא, כי הוא אמת ויציב, וסיים הרבי ר"י ז"ל ובתורתך כתוב לאמור שמע ישראל וגו' ד' אחד. "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' קנ"ט

מעשה שהיה עם רבינו ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל.

בעת נישואיו של ר' יהונתן, הבטיח לו חותנו - שהיה נגיד - נדוניא של שלושת אלפי זהובים, כדי שיוכל לשבת באהלה של תורה ללא מפריעים. כך ישב לו ר' יהונתן על התורה ועל העבודה יומם ולילה עם החברותא שלו, בקדושה ובטהרה.

אכן כידוע, בעת שהקדושה מתפשטת - הטומאה אינה סובלתה, ותיכף היא באה ללחום כנגדה, וגם כאן: קדושתו וטהרתו של ר' יהונתן אשר השפיעו על כל סביבתו הפריעו לכח הטומאה, ונסתובב הענין שהחליטו להקים "בית תיפלה" בדוקא על ידי בית מדרשו של ר' יהונתן.

החלטה זו כמובן הרעישה את ליבות כל המתפללים והלומדים שם בביהמ"ד, אולם היה אחד שלא היה יכול להתאפק. היה זה החברותא של ר' יהונתן, אשר ראה עד כמה מפריע הדבר לר' יהונתן, ולפיכך לבש קנאות, קם - ועשה מעשה: בחצות הלילה, בחסות העלטה - עלה לגג "בית התיפלה", וניתן את הצלם שניצב שם.

אך דא עקא - הגויים ידעו שחמתם של היהודים עלתה למעלה ראש, והבינו שבמוקדם או במאוחר יקום אי מי ויעשה מעשה, ואשר לכן החביאו שומרים ב"בית התיפלה", וכאשר עלה החברותא של ר' יהונתן אל הגג וניתן את הצלם - מיד נתפס בידי השומרים - ונעלם. כמובן שכל הקהילה היהודית החלה מיד לחפש אחריו, אך הם העלו חרס בידם, ולא מצאו אפילו קצה חוט שיוכל ללמד היכן הוא הוחבא.

כך נמשכו החיפושים, עד שבאחד הימים בא שומר "בית התיפלה" לאחד מפרנסי הקהל וסיפר לו דברים כהויתם, איך שתפסו את אותו יהודי בעת שעלה אל הגג ושבר את הצלם, ואף סיים ואמר שכבר נשפט הוא על ידי הכמורה - ונידון לשריפה.

השומר הוסיף וסיפר, שהיהודי נמצא במקום סתר בתוך "בית התיפלה", וכי הוא יודע היכן הוא, ולפיכך הצעה בפיו: הוא מסכים להבריחו ממקום מסתורו אל החופש - אך תמורת זאת הוא דורש שלושת אלפי זהובים, אפילו לא זהוב אחד פחות!!!

אנשי הקהילה ששמעו את הסכום - נרתעו מעט, אבל מה לא עושים כדי לפדות יהודי מבין הגויים? ובפרט שמדובר בת"ח, וידוע שנגמר דינו לשריפה! מיד יצאו היהודים לאסוף תרומות בכדי לשחררו.

כשהגיעה השמועה לרבי יהונתן - חשש פן יועבר חבירו ממקומו קודם שיאסף הסכום הגדול, או שיוציאו אותו להורג בינתיים, ולפיכך נכנס אל ביתו, לקח את כל הנדוניא שהיתה לו בסכום של שלושת אלפי זהובים, הלך לשומר ומסר לו את הכסף - ואכן השומר הבריח את היהודי למקום מבטחים.

מכיון שהדבר נעשה בחשאי גדולה - לא ידע איש מהנעשה, המתרימים המשיכו במלאכתם, אך כאשר באו אל ר' יהונתן לתת בידו את סכום הכסף שהצליחו לאסוף - אמר להם ר' יהונתן: כבר אין צורך, אני בעצמי נתתי את כל הכסף, השבוי כבר נפדה ושחרר, ואין צורך בכסף שנאסף.

מששמעו הגבאים שר' יהונתן נתן את כל הסכום, טענו כלפיו שיקח לכה"פ את מה שהם כבר אספו עד עתה, אעפ"י שאין זה אלא חלק קטן מהסכום, באמרם: "גם אנו - בני הקהילה - חפצים לקחת חלק במצוה הגדולה של פדיון שבויים!". אך ר' יהונתן השיב שהוא כבר נתן מה שנתן, ואין הוא רוצה לקחת ממון אחרים. הגבאים יצאו את ביתו בעצב על כך שלא זכו הם והתורמים להשתתף במצוה רבה זו של פדיון שבויים, ובפרט כאשר היה מדובר בשבוי ת"ח גדול כזה, אך אם הרב פסק כפי שפסק - מה הם יכולים לעשות? עבר זמן מה, ור' יהונתן מתחיל לחשוב מה יקרה כאשר אשתו תגלה שהוא נתן את כל הנדוניא למצות פדיון שבויים... הלא ודאי תקצוף היא עד מאד, והוא לא יוכל לרצותה, שכן אין מרצין לאדם בשעת כעסו! מה עשה? עמד והחליט שיסע מביתו לכמה ימים, כדי שעד שיחזור - מן הסתם תגלה אשתו את חסרון הכסף, וכבר תספיק להירגע, ואז - כשישוב - יוכל לרצותה ולהסביר לה את חשיבותה של מצות פדיון שבויים, ואת הסיבות שמחמתן החליט לתת את כל הסכום ולא להמתין עד שיאספו התרומות מכל בני העיר. בינתיים התגלה דבר הבריחה, הכמרים גילו שהנידון למוות נמלט, עד מהרה הגיעו למסקנה שבודאי ידו של השומר במעל והוא זה שהבריח את היהודי אל מחוץ לכלאו, וברוב זעמם החליטו אנשי הכמורה לעשות לשומר את מה שזממו לעשות ליהודי. השומר, שהבין שטבעת החנק הולכת ומתהדקת סביב צוארו - החליט שעליו למהר ולברוח מהר ככל האפשר, אך מכיון שהיה שומר ותיק בכנסיה במשך עשרות שנים, והספיק במרוצת הזמן לגנוב הרבה כסף ויהלומים מרכוש "בית התיפלה" - לא ידע מה יעשה עתה בכל רכושו הרב... הרי לא יוכל לסחוב עמו את כל רכושו... בצר לו הלך ולקח את כל רכושו, כסף זהב ויהלומים - ושלושת אלפי הזהובים שקיבל זה עתה בכלל, הכניסו לחבית אחת, נכנס לביתו של ר' יהונתן, ושאל את אשתו: איפה האישה? האשה ענתה שהוא לא יהיה בבית כמה ימים, ולכן בלית ברירה, מכיון שפחד השומר להשתהות אף לרגע - עמד וסיפר לה כל מה שקרה, ושעליו למהר עתה ולהימלט על נפשו, ואמר: "אינני מוכן בשום אופן להשאיר את רכושי הזה לכמרים שרוצים להרוג אותי!! לא ולא!! לא אשאיר להם מאומה מכל זה!!" וכאן התחיל הוא להרעיף שבחים על ראשו של ר' יהונתן, והמשיך: "גיליתי יהודי אציל כזה - המוכן לתת מכספו שלושת אלפי זהובים בשביל להציל את חבירו!! אני בטוח שהוא אדם ישר ונאמן, ולפיכך: דבר ראשון - אני מחזיר לכם במתנה את שלושת אלפי הזהובים שנתן לי בעלך, ומלבד זאת - אני מפקיד בידכם את כל שאר רכושי שנמצא בחבית הזו, והיה אם אחזור בשלום - בודאי יחזיר לי בעלך הצדיק את כל הסכום, ואם

לא - אזי מעדיף אני שיישאר כל הכסף אצל אדם כמותו, אשר לבטח יידע לעשות בכסף דברים טובים!!
 כך קרה שהאוצר הגדול נותר בביתו של ר' יהונתן, ואילו שומר "בית התיפלה" יצא לדרכו, וברח הרחק מהכנסיה. אכן לאחר זמן מה הגיעה השמועה שהכמרים שלחו אחריו שליחים להשיגו, אלה רדפו אחריו ותפסוהו, ותיכף הטביעוהו בנהר. עתה כבר ממילא ידעה אשתו של ר' יהונתן את כל סיפור המעשה, והבינה שהקב"ה שילם להם על המעשה הטוב והנאצל שעשה בעלה הגדול, באשר לא זו בלבד שכספם הושב להם - אלא אף זכו לעושר שהוא עשרות מונים רב יותר ממה שהיה להם קודם.

היא כמובן התמלאה ששון ושמחה, וחכתה בציפיה דרוכה שר' יהונתן - אשר לא ידע מאומה מהנעשה - יחזור, בכדי שתוכל לבשרו את הבשורה הגדולה. בינתיים ר' יהונתן יצא לדרכו חזרה אל ביתו, ומשהגיע סמוך לביתו הוגיע את מחשבתו: מה יאמר לאשתו? כיצד יגלה ויספר לה מה קרה עם שלושת אלפי הזהובים? וכך כשהוא הולך תפוס במחשבותיו - יוצאת אשתו לקראתו, שמחה וצוהלת, וקוראת לעומתו: "אני כבר יודעת הכל! הקב"ה כבר גמל לנו בכפל כפלים!", כך עמדה וסיפרה לה את כל הסיפור, כשהיא בטוחה שבדאי ישמח גם הוא על הטובה שבאה להם מן השמים? אבל לא כך היה. מששמע ר' יהונתן את דבריה - פרץ בבכי עז! הוא בוכה ומילל - והאשה עומדת ותמהה: "למה זה תבכה? הלא הרבש"ע כבר שילם לנו שכר גדול עבור המצוה!". ענה לה ר' יהונתן ואמר: "דוקא מפני כך אני בוכה! מכך שרואה אני שמיהרו לשלם לנו על המצוה - מבין אני שמשליכים לי את המצוה בפנים! אילו היו מרוצים בשמים ממצוה זו - היו מניחים לי אותה לעולם הבא, שכן ידוע שאין מתן שכרן של מצוות בעולם הזה! רק מצוה שאינה נרצית משתלמת בעוה"ז, כביכול אומרים לו לאדם: קח לך". רבי יהונתן עמד ובכה ללא הפוגה בלא שהיה מסוגל להירגע, עד שהחליט לצום שלושה ימים רצופים - ואחרי כן לעשות שאלת חלום, ולבקש לדעת על מה ולמה לא רוצים את המצוה שלו. ואכן כך עשה, ומן השמים השיבו לו: "אמנם כן, צדקת בבכיך, לא חפצו בשמים במצוותך! והכל מפני שלא זיכית גם את הגבאים ואת שאר הציבור, ולא איפשרת להם ליטול חלק במצוה הזו! רצית את כל המצוה לבד - בבקשה, קח לך!".

הנה כל בעל לב ונפש יבין וירגיש כי הסיפור הזה הוא נורא, להתבונן עד כמה צריך האדם להיזהר ולדעת שהמצוה אינה רק שלו, אלא צריך הוא לשתף את כל מי שיכול, ורק בכך תהיה זכותו שלמה ונרצית!!
 "לב שלום" (ירושלים תשס"ג) ח"ב, ע' של"ז

סיפר לי הרב המאה"ג מו"ה דוד יעקב פרישמאן זצ"ל שהיה רב ומורה בקהילתי קאדלבורג, שהוא למד אצל מרן הח"ס ז"ל עשר שנים, שמרנא ז"ל הקפיד מאוד שלא יעמדו יחדיו בארגז הספרים שלו פני יהושע עם ספר כרתי ופלתי, או עם ספר אורים ותומים להגרר"י ז"ל, באשר היו שונאים בחיים, ופ"א ראה תלמיד אשר היה בן משק בית מרן ז"ל שמרנא העמיד יחדיו הספרים הנ"ל, ושאל לגאוונו מה היום מזמן אחר, והשיבו מרן ז"ל גילו לי מן השמים שכבר עשו שלום הגאונים הנ"ל זע"ז. [ועיין בקובץ "משכנות יעקב" גליון ב' ע' צ"א, שפעם היה הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע אצל אחד, והיה שם על הכותל ציורים מהני תרי קדושי עליון הגה"ק ר' יהונתן צוק"ל והגה"ק היעב"ץ צוק"ל סמוכים זה לזה, הגיב אדמו"ר המגיד ואמר: עכשיו מותר כבר להסמיכם זה לזה, עיי"ש] ויש לציין ששני הגאונים היעב"ץ והרבי ר' יהונתן קבורים זה ליד זה בבית החיים באלטונא (עיין מה שמואב בספר "שמירת הגוף והנפש" ח"ב ע' תקס"ח הערה ד). "אלף כתב" (ב"ב תשנ"ו) ח"א, ע' כ"ה

בביתו של הרבי רבי יונתן אייבשיץ זי"ע עבדה משרתת במשך שנים רבות וכשנפטר הרבי ר"י בקשו ממנה שתספר משהו על גדלותו. וסיפרה ב' דברים: א. שהגם שעבדה אצלו שנים הרבה מ"מ לא ראה

אותה ולא הסתכל עליה אף פעם. ב. שבכל לילה בשעת חצות געה הרבי ר"י בבכיות רמות כאלו, עד שהיה דומה הדבר שזה לו הלילה האחרון לחייו (כך עשה הר"י תיקון חצות תוך כדי בכיות נסערות). זהו האורים ותומים, זהו הכרתי ופלתי, זהו היערות דבש. כך זוכים לזה. "מרבה חיים" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' ק"ז

ראיתי ביד שאול (י"ד סי' רע"ז ס"ק א') שמביא שהרבי רבי יהונתן אייבשיץ הגאון בעל אורים ותומים היה מניח תמיד פתוח הספרים בבית ישיבתו וכשהגיע עת האוכל והלך לו, פורס מפה עליהם משום כבודם, שהם כבוד רבו. "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' י"ז

אל תתמהו בני על חפצי תמיד להוכיח, ובאמונה אני אומר לכם, כי בכל ימי ושנותי עלי ארץ לא נבחר ולא היטיב לבי שעה אחת אפס שעה זו אשר אני עומד להוכיח ולהשיב רבים מעון, וגם לכם שעה זו נבחרת מכל ימיכם עלי ארץ, כי זהו תכלית חיים וקיום גויתינו, לשמוע בקול מוכיח, וליתן אל לבנו לאהבה וליראה את שם ה' הנכבד והנורא והוא עיקר...

ואמשול לכם משל לתוכחתי. יריד לייפציג שבו מקיפים לכל סוחרים הדרים במקום אחר ובזמן יריד שני צריכים הם לפרוע, והיתה עיר אחת והיו בה כמה סוחרים שהיו בעלי חובות למקיפים הנ"ל, ואחד היה שלא היה סיפק בידו לשלם ליריד המוגבל, ומה עשה, היה נוגש ומזכיר לכל שאר סוחרים שיזכרו יום יריד הנ"ל, וצריכים לעמוד בפרוע פרעות כי השעה צריכה לכך, לא ישקוט ולא ינוח עד אשר הסוחרים באים ליריד הנ"ל איש צרור כספו בידו, והוא לא נסע, ואמר אמתלא שיבוא לשם אחר איזה ימים, כי מצפה להשיג עוד מעות. ובבואם לחנוני המקיף ההוא, ושאל הסוחר אותם איה פלוני זה, המה הגידו לו בוא יבוא לכאן, וסיפרו לו כמה הזכרות וזירוזים עשה לנו איש פלוני ההוא לפרוע לך בזמנו, ממש יום ולילה לא נתן לנו מנוחה, ויתמה החנוני ההוא למאוד. ובבוא האיש הזה להחנוני, ביקש ממנו הרחבת זמן, כי כעת הזמן בגד בו ואין בידו עתה המעות עד פעם אחרת, והפציר בו לבל ישים עליו עון כי לא במרד הוא, כי לא היה באפשרותו לאסוף כעת הון בחפזו, והגיד לו אדרבה, אני זרתי לכל הסוחרים באזהרה אחר אזהרה לבל יעבור זמן, ואף אני אוחיל לצאת בפרעון כסף כאשר יעבור מועד. והחנוני רואה כי באמונה אתו, וכי הוא שוקד למשמרתו ואין ברוחו רמיה, נכמרו רחמיו עליו וימתין לו עוד זמן זמנים טובא, עד כי פרע אחת לאחת הקפותיו.

וכן הנמשל, אני יודע במך ערכי כי דל אני ממעשים טובים ורוב הקפותי, ומה אעשה ליום המוגבל ויום זכרון לכל נפש. אני מזכיר כל איש שיהיה זריז ליום פקודה אשר יקום ה' לפקוד מצעדי ופרי עלילות איש ויפשפש במעשיו בכל אופן, אולי יחוס ביום הדין בגשת לפני אדון העולם וידי ריקות מן המצות, שיביט עניי ויכמרו רחמים עלי, ליתן לי זמן לתקן עונותי, וה' לא יחשוב לי עוני, כי אין ברוחי רמיה. היותי מזכיר לכל לשוב מעון, ואולי אבנה גם אני ממנו, ולכן נא אל יהיה לטורח ועומס דברי הללו "יערות דבש" ח"א, י"א

מובא שהגאון המקובל רבי אריה לייב עפשטיין זצ"ל בעמח"ס הפרדס פנה במכתב אל הגאון הר"ר יהונתן אייבשיץ זצ"ל "בהיות ששמעתי שרום הוד פאר מעלתו הרמה מאריך בתפלת שחרית דר"ה כמעט עד קריאת התורה, והוא מחמת כוונת התפלה דשמו"ע שנתרבו הכוונות בפסוק ה' שפתי ה' תפתח וכו' מלבד שארי כוונות התפלה כמבואר בהאריז"ל ובספר משנת חסידים וכו', ובחול הגידו לי משמו שאין מאריך בתפלתו, ואמרת שבודאי הוא מחמת טרדות הלימוד טרחא דציבורא אינו מאריך בהם, וגם האי גברא בהאי פחדא יתיב וכו', וכן בקשתי מרום הוד פאר מעלתו הרב הודיעני נא את דרכיך ואדע להתנהג כמוני כמוהו וכו'". והר"ר יהונתן השיבו, "ומה שכתב מחמת כוונתי בתפלה ואין לי כח

לשהות שעה אחת ולכוין דעתי בצורת עליונים ולחבר מחשבתי ולבדוק נפשי בזה ולכן סדרתי לעצמי הכוונות בקצרה וכו', אך מ"מ אין כ"כ בקצרה אשר על הרוב הציבור אומרים קדיש על עלינו ואני עדיין בעמידה זו תפלה, ואם כי ילעגו עלי ויצחקו עלי צעירים אני מהנעלבים בזה, וזה חלקי מכל עמלי שעה זו שאני עומד לפני שומע תפלה וכו'". כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל

פעם אחת הוזמן הגאון רבינו יהונתן אייבשיץ אל ההגמון, ברוב כבוד, יחד עם שרים וסגנים היושבים ראשונה במלכות. ויפן ההגמון אליהם בחקירה מדעית, לאמר, הנה יש שני כוחות בעולם אשר על פיהם ישק דבר, השכל והטבע, ונפשי בשאלתי למי היתרון מהם, אם לחוקי הטבע, או לשכל האדם, וכחו של מי מהם עדיף על השני. פתח יועץ המשפטי של ההגמון ואמר, לדעתי האדם שהוא בחיר היצורים הוא המושל בטבע הדומם, ולכל אשר יחפוץ יטהו. ראו נא חברים, השלחן הזה אשר לפנינו, היה מקודם עץ פשוט מעצי היער, עד שבא הנגר האומן, וגזרו לגזרים והקציעו במקצוע והחליקו במעצד עד היות לו ברק, חברו במסמרים וחזיקו במקבת וישפר אותו כיד אומנותו הטובה עליו, והנה יצא השלחן היפה הזה שעומד בחדר משכיתי של אדוננו ההגמון הנכבד. ועוד דוגמה הנה הגביע הזה הוא גביע הזהב המתנוסס לתפארת על השלחן, הוא היה לפניו מתכת פשוטה כשאר מיני מתכות, והנה נגעה בו יד האומן הצורף, וליטש אותו התיכו וצירפו עד שהוציא כלי למעשהו הוא הגביע היקרה שלפנינו, מה יופיו ומה טובו. וכן הבו גודל לשכל האדם היוצר חדשות לבקרים, כי לו היתרון על הטבע הדומם. השכל כל יכול, אפס בלתו, ומיד ידמה לו. ככלות היועץ את דבריו כל הנאספים נהנו מאמרותיו ומחאו לו כפים באומרם שהם דברים הגיוניים ומחוכמים, רק רבי יהונתן ישב בשקט שקוע במחשבות, ולא אמר דבר.

ואז פנה ההגמון ושאל: אדוני הרב מה דעתך על דברי היועץ שלנו, האם אינך מסכים להם? ענה רבי יהונתן, עם כל הכבוד ליועץ הנכבד, לא אכחד כי לא מחשבותיו מחשבותי, אמנם נכון הדבר שהחומר משתנה ביד היוצר, אולם הוא רק משנה את תבניתו ודמותו, אבל את עצם מהותו ויסודו לא יחליפנו ולא ימיר אותו, כי הטבע רק פושט צורה ולובש צורה אחרת, אבל חוקי הטבע לא ישבותו לעולם. כי חוקי האלקים הם, ולא יעבירים בן אדם. הנה גם השלחן הזה שיצא כלול בהדרו מאת האומן, יכול להיות שיעבר באש כמו עץ היער אשר ממנו לוקח, גם הגביע הזה יוכל להשבר כמו המתכת והחומר שממנו נוצר. ואף אחד מחכמי החרשים לא יוכל לצוות על יצורי כפיו שיעמדו לנצח לבל יעלה עליהם הכורת, להכחידם מן העולם. השכל, אמנם מתת אלקים הוא, החונן לאדם דעת, אבל האדם עם כל עומק שכלו ותבונתו לא יעצור כח נגד מוסדי עולם וכוחות הטבע האיתנים המושלים בתבל, ומה שיעשו הם לא יעשה השכל. נחל שוטף כי יעלה על גדותיו, ועשה שמות בכל סביביו, הר געש כי יתפרץ ותבקע הארץ לקולו ותבלע את כל היקום, וכשיש רעידת אדמה, ערים וכפרים והיכלי תפארת יתפכו לעיי חרבות ולתל שממה. את כל זה ידי הטבע עושה, ולשווא יתהלל החכם בחכמתו נגד חוקי הטבע הללו, ומה אנוש כי יכול להתחרות עם מפעלי האומן העליון בורא השמים ונוטיהם רוקע האדמה וכל אשר עליה אשר רק לו נתכנו עלילות. כל הנאספים אחר שמעם את דברי רבינו יהונתן, באו במבוכה, ולא ידעו להחליט עם מי הצדק. ההגמון קם ממקומו, לאות כי הוויכוח נגמר בשלב זה, ואמר, שניכם דברתם בחכמה ובתבונה, וכבד ממני הדבר לפשוט בפלס מאזני משפט עם מי הצדק. ולכן אני מציע, ינתן לכם חודש ימים, ובישיבה הבאה עליכם להוכיח צדקת דעותיכם לעיני כולנו, ובזאת תבחנו היאמנו דבריכם אם לא. וייטב הדבר בעיני כל הנאספים ויצאו מלפני ההגמון. ורבינו יהונתן שב לביתו ולתורתו. ימי החודש תמו, ורבינו יהונתן יושב בחדרו, ומכין את שיעורו לקראת

יום המחר, והספר פתוח לפניו, פתאום קפץ עכברון קטן, הרב העיף עליו את מטפחתו ויברח וימלט, קופסת הטבק היתה פתוחה לפני הרב ומדי פעם בפעם שאף טבק לחוטמו, והנה שוב קפץ העכברון על השולחן ונכנס לתוך קופסת הטבק, מיהר הרב וסגר את הקופסא במכסה שעל ידה, והכניסה לכיס בגדו. אחר דקות אחדות הופיע שליח מיוחד מאת ההגמון לקרוא את כבוד הרב אל המשתה אשר הכין לכבוד השרים והסגנים והקרובים אליו, קם הרב בחפזון התלבש וישם פניו אל ארמון ההגמון, אשר היה מלא פה לפה, ליד שולחנות ערוכים מעדני מלכים, ויין הרקח בגביעי כסף וגביעי זהב, והנה הגיע רבינו יהונתן במרכבת ההגמון, ותפס את מקומו. ופתאום נשמעה המולה גדולה, בפתח האולם נראה חתול זקוף קומה הולך על שתיים, ובכפות רגליו הקדמיות אחז טס כסף קטן עם בקבוק יין וכוסות קטנים, החתול היה לבוש בגדי מלצר, סינור לבן על מתניו, ועל ראשו מצנפת לבנה ועליה כתוב: "השכל והטבע", החתול צעד מול פני המסובים והשתחוה לפניהם, כל המסובים צחקו בכל פה למראה הנפלא שהופיע פתאום לעיניהם, ואף ההגמון והשרים צחקו מאד, וכיוונו את מבטיהם אל המקום אשר ישב שם הרב היהודי במסיבה, בחושבם כי הנה עלה בידו של היועץ להוכיח צדקתו שהשכל עדיף מן הטבע. וכרגע נזכר הרב מן העכברון אשר בתוך קופסת הטבק שלו, הרב הושיט ידו לכיסו ופתח את הקופסא ומיד זינק העכברון חוצה, והחתול "המלומד" השליך מיד את הטס עם כל כליו על הארץ והתחיל לרדוף כחץ מקשת אחר העכבר, בטיסה אחת עבר את אולם האורחים ומשם קפץ אל החדר השני עד שנעלם בתוך תאי הבית הגדול ועקבותיו לא נודעו, וידי המשרתים היו מלאות עבודה לאסוף את קרעי בגדי השרד של החתול שנפלו ממנו בעת מרוצתו, וגם ללקט את שברי הבקבוק והכוסות שנשברו לרסיסים. חכמי הנאספים הבינו תיכף מה עשה הרב היהודי ברגע אחד לדחות את תכניתו של היועץ אשר תכנן במשך חודש ימים, היועץ עמד נכלם בבושת פנים כמו אבל וחפוי ראש, וההגמון ניגש אל הרב לחץ את ידו בידידות ואמר: אכן צדקת בשפטך: כי מה שיעשה הטבע לא יעשה השכל, אין נבון וחכם כמוך, ולך נאווה תהילה. הגאון רבי עובדיה יוסף זצ"ל

למי כל חמדת ישראל חמודי דאורייתא דורש ושואל בנגלה ונסתר ידע מה פעל א-ל ה"ה הנשר הקדוש הגאון האמתי ר"ש כב"ה (רבן של כל בני הגולה) עטרת תפארת ישראל ראש גולת אריאל המקובל אלקי מוה' יהונתן זצוק"ל מ"כ (משכנו כבוד) בג' קהלות קדושים אה"ו, [אלטונא האמבורג וואנדסבעק] אשר כבר יצא מוניטין שלו ונתפשטו חבוריו בישראל ונתקבלו באהבה רבה וחכו ממתקים וכולו מחמדים ה"ה ס' כו"פ [כרתי ופלתני] ואו"ת [אורים ותומים] ויערות הדבש, ומה נכבד היום בהגלות נגלות לב"י [לבני ישראל] ס' אהבת יהונתן שחיבר הגאון הק' על ההפטרות דכולי שתא, ובתוכו רצוף אהבה ביאור על מגלת איכה הנקרא אלון בכות, והוא ביאור נפלא הפלא ופלא אשר נמצא באמתחת ה"ה הרב המופלג חו"ב כבוד מוה' אברהם אבלי בהרבני מ' נפתלי נ"י מו"צ דק"ק קיאב שהקרה ד' לפניו מקרה טהור הספר הנכבד הנ"ל, ומדי עברי פה"ק הנ"ל הקריב לפני הרב הנ"ל ואמר עם הספר שרצונו הטהור להביאו לבית הדפוס לאדפוס אדרא לזכות הרבים ולמען ישבעו ויתענגו מטובו בשבתות וברגלים שהוא עת מוכשר לקבל ד"ת והוא דבר השווה לכל נפש בנגלה ונסתר. השקפתי בזה הס' כמציץ מן החרכים ומצאתי את שאהבה נפשי דברים ערבים מתוקים מדבש קרובים למרכז האמת האמתי ונהנתי לאורו אור לישרים וברכתי ברוך שחלק מחכמתו ליראיו. והנה להסכים על גוף הספר דבר שפתים אך למותר כי מי גבר אשר לא ראה מאורות של הגאון הנ"ל וכמעיד על טוהר השמש בחצי השמים...

[ועיין בקובץ משכנות יעקב דחסידי סקווירא גליון ב', ע' צ"א: כשהראו לכ"ק מרן אדמו"ר (מסקווירא) צוקללה"ה הסכמה זו, היה לו לחידוש שאדמו"ר המגיד (מטשרנובל) כותב דברים אלו על הגה"ק ר' יהונתן צוקל"ל]. מהרה"ק רבי מרדכי מטשרנובל זי"ע

שמעתי שאמר הנסיך להגאון מהר"י ז"ל איך אתם יש לכם דינים שאין מתיישבים ע"פ השכל ואין להם טעם, ויאמר איך הוא, ויאמר לו אצלכם תולע שפירש מן הפרי יש לו דין שרץ השורץ על הארץ דחייבים עליו כמה מלקיות, ואם לא פירש מן הפרי חשוב כפרי ואינו אסור (עיין יו"ד סימן פ"ד), ואיך השכל יסבול ד"ז דמה נשתנה גוף התולע ברגע זה שפירש, ויקח הגאון מעל השלחן כף ריקן ויאמר לנסיך שירוק בתוכו וירק ותיכף ומיד א"ל שיחזיר הרוק לתוך פיו וימאן הנסיך ויאמר מאוס זה עלי, ויאמר הגאון למה נמאס והלא ברגע זה היה תוך פיו, ומה נשתנה בהיותו בתוך הכף, ויאמר הנסיך שהיה בתוך פי כיון שפירש נמאס עלי להחזירו, ויאמר הגאון כן הוא הדבר הזה שדברת עליו שזה התולע בעודו בתוך הפרי כיון שלא פירש אדם בולעו ואינו נמאס בו אך כיון שפירש אפילו ברגע אחד נמאס, ולכן אסור ע"כ. בעל ה"בן איש חי"

הפלתי (מובא בפ"ת יו"ד סימן ק' סק"א) למד היתר על הנמלים הגדלים בקמח ובפירות שאף אם פירשו בטלים בס', דהרי הא דבריה אינה בטלה דוקא כשהוא אסור מתחלת ברייתו, ונמלה זו אינו אסור מתחלת ברייתו, דהא קודם שפירשה היתה מותרת. וסיים על זה רבינו (שליט"א) [כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל], שהרבי ר' בער ממעזריטש זי"ע אמר שבשעה שהר"ר יונתן אמר פסק זה, כמה נשמות שהיו בגיהנם עבור חטא זה, הוכנסו לגן עדן. "אמרי יחי יוסף" (ברוקלין תשס"ג) ע' קפ"ג

מסירות נפש

ביערות דבש (ח"א דרוש א') בכוונת תפלת י"ח בברכת ולירושלים ואת צמח וכו', שמחוייב כל אחד לכוון אז, שאם בשבילי העיכוב של ביאת משיח צדקנו ובנין ירושלים והחזרת מלכות בית דוד למקומה, הנני מוסר נפשי למות על קדושת שמך רק כדי שיבוא משיח צדקנו לגאלנו היום דידן. ומרן הגה"ק משינאווע זי"ע כאשר דיבר מדברי רבינו היערות דבש בזה הפליא אותם עד למעלה, ואמר מי הוא אשר לא ידע להיזהר ולכוין כדבריו וכו'. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ט, אות צ"ב

חמורים דברי סופרים

שר אחד שאל את הרבי ר' יהונתן מדוע יש הרבה ד"ת שאין מחוייבים עליהם מיתה אבל על דברי חכמים אין חילוק ובכולם יש חיוב מיתה.

והשיב לו עפ"י משל אילו אני יושב אצלך ותצוה עלי שאצא מכאן, אם לא אעשה חפצך האם תהרוג אותי תיכף, לא, דאוכל לתרץ עצמי קצת, אבל אם ארצה לכנוס אצלך והשומר הפתח שאצלך לא יניח לי, הרי אם לא אשמע לו תיכף יהרוג אותי מפני שהוא מצווה לעמוד על משמרתו, כן העובר על ד"ת, מפני שהעובר על ד"ת יתחייב רק מה שעפ"י דין, אבל העובר על דברי חכמים שהוא סייג אם לא ישמעו הסייג ממילא נדחה הכל. "יכהן פאר" (בענדין) דרשות, דף נ"ה טו"ב

שלא עשני גוי

יספרו על בעל אורים ותומים, שהאזינו אחריו שלא בירך שלא עשני גוי, ונשאל על זה, והשיב כי בקומו ממטתו ונזכר שהוא יהודי נתרגש באהבה ובהגבהת הלב לשמים עד שלא עצר כח להמתין בברכת שלא עשני גוי לאמרה בתוך סדר הברכות, ואמרה תיכף. "שם משמואל" (שמות-תרע"ז, ע' מ"ב

הגה"ק רבי אליהו לואנץ זי"ע

רבינו אליהו לאנ"ץ נולד בשנת שכ"ד, לאביו ר' משה. לפי הידוע נולד בקהילה המעטירה פרנקפורט שעל נהר מיין, אך נמצאו עדויות בכתב מהם נראה שנולד בחלק העיר הנקרא בשם קריישיין גריסהיים, שזה בפרברי העיר פרנקפורט, אביו ר' משה היה גאון וחכם בדורו, "מדברנא דאומתא ודיין בק"ק פרנקפורט". שגם נשאר מאתו עלים לתרופה, המעידים על גדלותו. ר' משה זה היה בנו של השתדלן המפורסם לקהילות גרמניה "ר' יוסף יוזלמן בן גרשון איש רוסייה". שהיה דובר שלום לכל עמו, והציל את ישראל באותה תקופה קשה ברחבי הנסיכויות הגרמניות. בנוסף להיותו שתדלן ונגיד לעמו. היה ר' יוזלמן גדול בתורה ובקבלה.

משפחה רמה זו היא חוטר מגזע משפחת לוריא-אשכנזי הנכבדה. נצר מרשי המשפחות המפורסמות והמיוחסות של אשכנז. ר' יוזלמן היה צאצא לר' שלמה שפירא, נכד לרש"י ובעלי התוספות של נהר לואר שבצרפת, שעל שמם נקראו בני משפחת "לוריא". משפחה שהיתה פאר היחס האשכנזי, ורבים מגדולי הדורות יצאו ממנה. השם לואנ"ץ הוא נוטריקון הבא להעיד על מוצא המשפחה, ראשיתו בשם לוא"ש. בו השתמש ר' יוזלמן בחתימתו, כקיצור של השם "לוריא-אשכנזי". בנו ר' משה ונכדו ר' אליהו חתמו עצמם בכינוי "לואנ"ץ יזי"א". - כפי הנראה רמז למקור המשפחה לוריא-אשכנזי, בתוספת רמזים נוספים שלא נודע לנו...

הרה"ק רבי יונה תאומים-פרנקל, ה"קיקיון דיונה" זי"ע

יומא דהילולא - ט"ו ניסן

הגאון הרב יונה פרנקל-תאומים ממיץ נולד בפראג בשנת שנו"ו לאביו הרב ישעיה תאומים. למד בקראקא בה גר דודו רבי פנחס הורביץ גיס הרמ"א. נכד רש"י (ולא מהרש"ל), והראשון שנקרא גם בשם פרנקל. בשער ספרו מתואר: אב"ד ור"מ בקהילות גדולות בפולין, ליטא ואשכנז. הרביץ תורה לאלפי תלמידים גדולים נ"ג שנים. כיהן כאב"ד ור"מ נמירוב, לובמלא, בלז, הרודנא (ת"ד - תט"ו) ופינסק. בחורבן הקהילות ברח מפני המציק לוינא בה שהו אז הרבי ר' השל ור' שפטל הורביץ. נתקבל כאב"ד ור"מ מיץ. נבחר גם בזקנותו לפוזנא ושאר קהילות, ולא הניח מקומו. בטעות נכתב שהיה אב"ד ניקלשבורג (בסוף שו"ת מהר"ש ח"ז, אות ג). כל ימיו לא מש מאהלה של תורה, ונחשב מעמודי הדור. קדוש במעשיו עניו מופלג, ורחק מכבוד ומממון. בישיבתו העמיד במרכז את לימוד הגמרא עם רש"י ותוספות בעומק הפלפול, עם המפרשים מהרש"ל מהרש"א ומהר"ם. מגדולי תלמידיו ר' יצחק אב"ד פוזנא, ור' ניסן מח"ס בית יהודא חידושי מהריב"ן. נפטר ביום ט"ו ניסן תכ"ט, ויש נוסח מצבתו.

נקרא על שם ספרו קיקיון דיונה, חידושי מסכתות "על שיטת הש"ס פירש"י ותוס' ע"פ סוגית מהרש"ל ומהרש"א". הניח כמה חיבורים בחידושי גפ"ת, פירושים עה"ת ועוד כתבים. ציוה להדפיס רק את חידושיו למסכתות, אלא שעל כמה מהן אבד, ובאחרות חסרו פרקים. הכל בכתב ידו מעת זקנתו. ולכן היה קשה להעתיק. בניו הדפיסו את הספר לראשונה באמשטרדם, דפוס ר' אורי וייבש ב"ר אהרן הלוי, ת"ל, עם הסכמות רבני העיר. בהקדמת הבן ר' ישראל מבכה את אביו. הספר נתפשט בכל ישראל, כי פלפוליו אמת מבלי לצאת מפשט הענינים. נדפס שוב בהענא תע"ב עם הסכמת מהרש"ך מפפד"מ

למו"ל ר' אליהו ב"ר עזריאל מוילנא, ור' משה ב"ר אברהם ברוידא אב"ד הענא. מהדורת פאר עם הוספות ומראי מקומות על ידי ישיבת נייטרא בתרצ"ד. צולמה מחדש ע"י הישיבה מנייטרא, מאונט קיסקא תשי"ח, עם הסכמה בעל-פה מרש"ד אונגר שיום את ההדפסה, והקדמת חתנו רמ"ד וייסמנדל לתולדות המחבר, והאחרונים שדנו בדבריו. "אלף מרגליות" (ירושלים תשנ"ג) ע' 437

בשערים המצוינים בהלכה יודע כל רב וצורב כי ספר קיקיון דיונה כל דבריו אמת וצדק ובשקלא וטריא אליבא דהלכתא נושא ונותן בעומק העיון ובחודד השכל בגמרא רש"י ותוס' וגדולי מפרשיהם, ומיד בצאת ספר קיקיון דיונה לאור בשנת אב"ל של רבנו ז"ל בשנת ת"ל נתפשו דבריו בכל תפוצות ישראל בין הלומדים המעינים, ואבירי תורה וגאוני דורו פלפלו בדבריו בכבוד ודרך ארץ...

והי' צדיק כל הדורות רבינו המחבר זצ"ל מגדולי היחוס בישראל, ותפש אומנות אבותיו ללמוד וללמד להעמיק בלימוד גמרא רש"י ותוס' בעומק הפלפול עם גדולי מפרשיהם מהרש"ל ומהרש"א ומהר"ם ז"ל...

ורבינו הגדול בעל קיקיון דיונה לא מש מאהלה של תורה, ומנעוריו קבץ ורבה פעלים לתורה לרבות עד יום אחרון, ותפש ישיבה נ"ג שנה, ואליו התאספו אלפי תלמידים צדיקים וגדולי ארץ כמו הגאון רבן של ישראל הר"ר יצחק מפוזנא ז"ל רבו של רבינו הגדול בעל מגן אברהם ז"ל, והגאון הגדול הר"ר ניסן ז"ל בעל המחבר ספר בית יהודה חידושי מהריב"ן (ועיין בהסכמת הגאון ר' יצחק מפוזנא על ספר חידושי מהריב"ן) והיה רבינו בעל קיקיון דיונה קדוש וטהור צדיק וחסיד וענותן כהלל.

ועיין מש"כ בניו בהקדמה, וברשימה שעשה רבינו בעל חות יאיר לדרושו וחידושו שנמצאת בכי"ק בווען נרשם שהעמיד את הספדו על רבינו קיקיון דיונה על המקרא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ועל מאמר חז"ל הנעלבין ואינן עולבין וכו'...

ורבינו ז"ל נולד בקדושה בק"ק פראג ובא אח"כ לקראקא (עמ"ש בסוף מגילה) והי' אב"ד ור"מ בקהלות קדושות נמירוב ולומבלא ובעלז והוראדנא ופינסק, ובחורבן הקהלות הי"ד ברח לווען, והי' שם בצוותא חדא עם רבותיהן של ישראל הר"ר העשיל והר"ר שעפטל ז"ל, ונתקבל למיץ ונפטר שם בא' דפסח תכ"ט. מתוך הקדמה לספר "קיקיון דיונה" (ברוקלין תשי"ח) עמ' ז'

הרה"ק רבי יחיאל הלפרין אב"ד מינסק, בעל "סדר הדורות" זי"ע

ת"כ – תק"ו

צאצא של מהרש"ל.

החיד"א בשם הגדולים כותב אודותיו: "סדר הדורות מהגאון מהר"ר יחיאל אב"ד דק"ק מינסק... הן הראנו את כחו בתלמוד ועוצם בקיאותו שכל רז לא אנס ליה כאשר יסתכל המעיין... והרגיל בו יכיר גדולתו כי הבבלי והירושלמי והמדרשים כמאן דמנח בכיסתיה. והקדמתו הארוכה והנוראה, ותיקוני הש"ס שאחריה, וחלק התנאים והאמוראים, מבהילים את הרעיון מראות נפלאות ופלאי פלאות בקיאותו".

• נזכר בספר הזכרונות (פ' נא, קא-קב), סה"ש תרצ"ו ע' 134.

הרה"ק רבי יעקב יהושע פלק, בעל ה'פני יהושע' זי"ע

יומא דהילולא - י"ד שבט

נין של ר' יהושע העשיל ה'מגיני שלמה'.

הגאון רבי יעקב יהושע נולד ביום כ"ח בכסלו שנת אמ"ת (תמ"א), לאביו הנגיד רבי צבי הירש, ונקרא 'יהושע' על שם זקינו הגדול הגאון הנודע בעל ה'מגיני שלמה' ושו"ת "פני יהושע", אב"ד ור"מ דק"ק קראקא. את שמו 'יעקב' הוסיפו לו מאוחר יותר בהיותו חולה, כסגולה לאריכות ימים.

עוד בהיותו צעיר כבר נדד לקבל תורה מפי דודו, אחי אמו, הגאון רבי שמואל אב"ד רישא. משם נתעלה לשיבתו של הגאון רבי גבריאל אבדק"ק ניקלשבורג ומשם נסע לבובה אל הגאון רבי חיים רייצער. בלבוב נלקח אחר כבוד כחתנו של הפרנס רבי שלמה לנדא סג"ל.

לאחר נישואיו נתמנה ע"י אב"ד לבוב הגאון רבי פינחס משה חריף למשגיח על המלמדים, ומבלעדו לא ניתן רשות לשום מלמד לעסוק במלאכת הקודש. בלבוב כבר הרביץ תורה לתלמידים מקשיבים, והחל אז לכתוב את חידושו על הש"ס אשר נודעו בשם "פני יהושע".

בשנת תס"ג, ביום ג' כסלו, פרצה בבית חותנו השריפה הידועה, בה נהרגו ל"ו נפשות, ובתוכם אשתו ובתם הילדה וחמותו הגבירה מרת רייזל ואביה הזקן רבי שמעריל. רבינו עצמו ניצל בדרך נס, ואת תיאור הדברים רשם בהקדמת ספרו "פני יהושע".

אחר האסון אשר קרהו, בפטירת אשתו הראשונה, נשא בזיוו"ש את מרת טובא, בת השר והנגיד רבי ישכר בער מק"ק לבוב, והעתיק את מושבו לעיר קארוב הסמוכה. מאז שימש בכתר הרבנות בכמה קהילות חשובות ונכבדות: ריטשוואהל, ליסקא, טיקטין, לבוב - על מקומו של הגאון בעל ה"חכם צבי". בשנת ת"צ עבר לבערלין ובשנת תצ"א למיץ, ומשם עלה ונתעלה לעיר הגדולה לאלוקים בפפד"מ, על מקומו של הגאון רבי יעקב הכהן פאפערש זצ"ל.

משום מחלוקת שפרצה בעירו נאלץ לעזוב את פפד"מ ונתקבל לאב"ד ווירמייזא, על מקומו של הגאון רבי משה בהגאון רבי אברהם ברוידא זצ"ל. בכל מקומות רבנותו הצטיין בתקיפותו המיוחדת ועמידתו האיתנה על כל קוצו של יו"ד בגדרי ההלכה והצניעות, ולא נשא פנים לאיש. היה מראשי מרביצי התורה בדורו והעמיד תלמידים רבים, יראים ושלימים.

בהיותו בעיר אויפיבאך בי"ד שבט שנת תקט"ו החזיר את נשמתו הטהורה ליצורה, והוא בן 75. "ועליו אמרו המושלים, כי נולד באמ"ת ומת ביוש"ר". את ארונו נשאו לפפד"מ ושם קשרו עליו רבני דור מספד תמרורים, ובראשם הגאון בעל ה'נודע ביהודה' זי"ע, שלא חשש לצוואת רבינו שלא להספידו בשום מקום, יען "כי היה רבן של כל בני הגולה" (דור דעה). "עלים לתרופה" בשלה תשנ"ח, עמ' ג'

מהר"ר יעקב ישע מקראקא הוא הגאון אב"ד ור"מ דק"ק פפד"מ שנת תק"א, ויצא שמו בכל העולם באמצעות חיבורי טהרה פני יהושע ארבעה חלקים על הש"ס, ואני הצעיר זכיתי לקבל פני שכינה איזה ימים ומראהו כמראה מלאך האלקים, ונתן לי במתנה ספר פני יהושע על סדר מועד שנדפס בו בפרק, ונח נפשיה דרב שנת תקי"ו.

[וזה לשון החיד"א זי"ע במערכת ספרים על ספר "פני יהושע": "פני יהושע להגאון מופת הדור בן בתו של הגאון מ' יהושע מקראקא... ומליץ בעד רש"י ליישב קושיות שהקשו עליו התוספות על דרך שעשה מר זקנו בספרו מגיני שלמה... ואני בעניי שמעתי מפיו כמה ענינים נחמדים..."] "שם הגדולים" מערכת גדולים, ערך י' - אות רכ"ה

הספר "מעגל טוב" [מהחיד"א זי"ע] הוא אותו הספר אשר בו כתב זכרונותיו בנסיעותיו בערי אייראפא ובשאר מדינות. עברתי על ספר זה, וראיתי בו ענינים חשובים. דהיינו עינינו יחזו מישרים הנהגותיו בחיי יום-יום, ראיתי כי "וירד משה מן ההר" ממש, וזאת בשיחותיו עם אנשים פשוטים, ולאידך בפגישותיו עם רבני הערים ועם תלמידי חכמים ראוי לראות היאך הוא העריך את כל מי שנפגש אתו, את כל אחד ואחד לפי ערכו. בעת שראיתי אלה הדברים רשמתי לעצמי כמה וכמה ענינים בכוונה, שאי פעם איסתייע מילתא להכניסם באיזה ספר אשר יעזורני מן השמים, כי חשבתי שבכל מלה ומלה בשיחות חולין של תלמידי חכמים נעוץ איזה לימוד. אבל איש המהולל חכם וסופר הרב שלמה אליעזר מרגליות ז"ל סגר עליהם המדב"ר כי בספרו "מרבנן ורבנן" ח"ב (מע' מ') בהביאו ספר זה כותב, שמספר זה לא מעתיק כלום כי מרן החיד"א לא רצה להדפיס ספר זה.

על כן גם אני לא מביא את הענינים הרשומים אצלי. אבל ענין אחד היינו בדברו מרבינו הק' "הפני יהושע" זי"ע. הנני מביא זאת מכיון שגם בספרו שם הגדולים מביאו ותוארו בשבחים גדולים "ואני הצעיר זכיתי לקבל פני שכינה איזה ימים ומראהו כמראה מלאך האלקים".

זאת אומרת. כותב - "זכיתי לקבל פני השכינה איזה ימים" - "ואיזה ימים" הללו כתובים לזכרון בס' מעגל טוב (עמ' 23) ומה שראה "באיזה" ימים הללו נעתיק.

"עקב ג' (נדמה לי שהי' זה בשנת תקי"ד) נסענו עם העגלה ההולכת פעם אחת בשבוע מפפד"מ לויירמיישא ובאנו יום ד' סמוך למנחה ותכף הלכתי לקבל פני הרב בעל פני יהושע ומראהו כמראה מלאך האלוקים, והוא בחסדו הסביר לי פנים ונומיתי לו כל הרפתקי דעדו עלי ונתנפלתי לרגליו יוציא ממסגר נפשי, ובכלל הדברים סיפרתי לו כי ספרו הבכיר נראה בעליל לארץ הצבי וכל חכמי ירושלים ת"ו נהנו מזו אור תורתו ורוח מבינתו ביופי חכמתו וכו', וגם אני הצעיר בהיותי בק"ק הענא שם ראיתי חלק שני וששתי כעל כל הון וכו', וצוה הרב לתת לי מדור לפי כבוד ארץ ישראל וכן עשו הפרנסים וכו' הלכתי לבית הרב והולכתי עמי הכתבים ויצו להביא כתב הפקידים מקושטא ששלחו לו וירא כי החתימות דידי ודידיה היו לאחדים שכלם מתאימות וכו'. נענה הרב ואמר אל תירא כי אתך אני ועדותי זו כי החתימות אמת ומשלוח אמיתי אתה וכו'... אדהכי והכי ציוה מוה"ר יאושע לכתוב אחת בכתב כוללת להגיד כי ישר שליחותי ונאמנו מאוד החתימות שבידי ונכתב ונחתם בכל אשר שאלתי. ושבת שלי היתה אצל הרב וכבוד גדול עשה לי ונהניתי מאש"ר שמנה לחמו נהמא בנהמא דעבד לחם רב כיד המלך ומזונות דאורייתא דברי"ם הבאים בתוך הסעודה שמעתא ואגדה פה מפיק מרגליות אודם פטדה מלאים זיו זיוה והודה" וכו', עיי"ש כי מאריך עוד, אבל לא הביאותי רק מה שמקיף את הקורות של אותן "איזה ימים".

הנה יראתי לכתוב, אבל נדמה לי שבכל זכרונותיו המובאים בספר זה לא ראיתי שיכתוב (מרן החיד"א) בהתפעלות כזו. "עטרת משולם" (ב"ב תש"ע) ח"א, ע' רע"ג

"...ראיתי בספר הקדוש פני יהושע... והרב הזה הוא גאון שבגאונים צדיק קדוש וחסיד מיהושע עד יהושע לא קם כיהושע..." "אוצר החיים" (קאמארנא) אמור, דף רכ"ג טו"א

בשו"ת אבני צדק (דעעש) חלק חו"מ סוף סימן ע"ז העריך תוכחת מגולה להשואל שכ' על הפני יהושע שמערב דברים, "וח"ו לומר כן על מאור הגולה, אף אם אמת השגת מעלתו, שומר פיו ולשונו כתיב ובאזני שמעתי מפה קדוש אדמו"ר הג' חתם סופר זצוק"ל שמחיבור הרשב"א לא קם כחיבור הפני יהושע". במכתבו בספר "זכרון למשה" ע' קס"ג

הפליא [הרה"ק רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע] מגדולת הפני יהושע שקודם שהתחיל לחבר למד ש"ס שלושים ושש פעמים. ובשם המגיד מקאזניץ זי"ע כי רוח הקודש הופיע בבית מדרשו. וסיפר מחלום שהיה לו להפני יהושע הנ"ל. (ואגב אורחא אביא דברי הגאון הקדוש ראש גולת אריאל מו"ה עוויאל מייזליש האבד"ק ריצוואל בספרו עץ הדעת טוב כתובות (דף י"ד) והגאון בעל פני יהושע בנה דייק ושפך סוללה וכו' יודע אני מיעוט ערכי לפני הר הגדול פני יהושע כפני לבנה וכל רז לא אניס ליה צנא מלא ספרא יושב ודורש מפי הגבורה לאמיתו של תורה כדרך הקדמונים מוטיב ומפרק עשרים וארבע פירוקין איני כדאי לדון לפניו גם בקרקע עד כאן). "רמתים צופים" (ירושלים תשס"ג) ע' ש"ז, אות ט"ו

ראש לראשונים רמב"ן אחרון לאחרונים פני יהושע. "אגלי טל" פתיחה, אות כ"ד

הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן זי"ע סיפר על גדולת קדושתו של הגה"ק בעמח"ס פני יהושע, שאירע פעם והיה בעיירה הסמוכה ליער עבות, והיה בבוקר השכים ללכת לבית הכנסת להתפלל לבוש בטלית ומוכתר בתפילין, בהלכו ברחובות קריה שם אל לבו שהרחובות ריקים מבני אדם והיה הדבר לפלא בעיניו, והנה רואה לפניו דוב גדול רץ לעומתו ויבן את אשר לפניו כי נחבאו כל אנשי העיר בבתיהם מפחדו של זה, מיד התקרב אל הדוב והפשיל טליתו מעל פניו והביט אל הדוב, וכראות הדוב צורת קדשו וינס ויצא מן העיר. "לקוטי שושנים" (פר' נח, ע' כ"ד)

סיפר מרן [ה"חתם סופר"] ז"ל, שאלוף נעורו הרב מו"ה מענדיל לילג [דיין בפפד"מ] (מזכירו מרן בתשובת אורח חיים סי' ר"ה) תלמיד רבן של ישראל בעל פני יהושע ז"ל, סיפר לו, שרבו הפנ"י רצה לעשות חיבור עה"ת להראות בו האיך כל מנהגי רז"ל מרומזים בתורה, וכתב עד פ' נח בלבד למ"ד דפים, ונפטר אח"כ, וגילה טרם פטירתו שלא הניחו לו מן השמים לחבר חיבור נורא הלזה, ושאם זכה היה מקרב ביאת המשיח עי"ז, כן מצאתי בכת"י מתלמידי מרן ז"ל. "אלף כתב" (ב"ב תשנ"ו) ח"א, ע' כ"ו

כיהן הפני יהושע בעיירה קטנה "טארלא" כשהגיע החכם צבי לגליל פולין ונאספו שם גדולי הדור, החכם צבי הציע לפניהם שאלותיו והפני יהושע לקח חלק בראש, שאלו אח"כ החכם צבי על מקומו ועירו, וכששמע שהוא רב בעיירה קטנה התפלא החכם צבי, ושאלו למה יושב בעיירה כל כך קטנה שאינו לפי ערכו, אמר לו הפני יהושע "כי גם שם אינם רוצים בו" - אמר לו "דע לך כי לגדולה מזו אתה מתוקן".

ואכן קיים הבטחתו - בזמן שכיהן החכם צבי כרבה של לבוב באו לפניו אנשי קהילת ליסק שיבחרו להם רב, אמר להם "בשכר חמישים אדומים אלך בעצמי לשם" כמובן שהיה הדבר לשמחתם, והוסכם שלאחר שלושה חדשים יבואו ללבוב לקחת אותו לעירם, בנתיים שלח החכם צבי לפני יהושע - שיבוא אליו ללבוב "להכין עצמו לקבל רבנות ליסק". לאחר שלושה חדשים כשבאו חשובי קהילת ליסק ללבוב - אמר להם החכם צבי: "גברא דכוותאי הוא יהושע" (לשון הירושלמי יבמות פרק מצות חליצה) "הנני נותן לכם בחריקאי" (אני נותן לכם במקומי) - אנשי ליסק שמעו לקולו, ואכן נתקבל הפני יהושע בכבוד מלכות בקהילת ליסק.

כששקעה שמשו של החכם צבי בלבוב בשנת תע"ח, זרחה שמשו של הפני יהושע - שאנשי קהילת לבוב כבר שמעו מהחכם צבי גודל מעלת הפני יהושע, והתקבל שם לרבים הנערץ. "גדולי הדורות" (ירושלים תשנ"ו) ח"א, ע' 284

דכירנא שבעת שלמדתי אצלו [אצל הגאון (רבי שלמה זלמן עהרנרייך) משאמלויא זצ"ל הי"ד] היה לומד פעם אחת עם התלמידים בני הישיבה סוגיא דטענו חטים והודה לו בשעורים (ב"ק דף לה: - שבועות דף מ.) והיה לומד הסוגיא לפני תלמידיו בעיון גדול. ואני זוכר שסיפר אז לנו, שכשרבו זקנו הגה"ק בעל קול אריה זצ"ל למד עם התלמידים סוגיא הלז עם ראשונים והאחרונים, ולמד גם את הפני יהושע על הסוגיא, ואחר כך למד את ספר האורים ותומים, אשר הרבה חידושים יש שם על הסוגיא הלז, וכשגמרה חזר ולמד עוד הפעם את הפני יהושע, ואמר אחר כך בהתפעלות: "אבער לערנען האט דאך דער פני יהושע געקאנט" [אבל ללמוד ידע הפני יהושע] (דרשות לחם שלמה, מועדים, בהקדמת המו"ל הגה"צ רבי יהושע כ"ץ אב"ד סאמבאטהעלי, אות י"ג).

[נראה דהחביבות (אצל ה"קול אריה") לספרי הפני יהושע היה עוד מגירסא דינקותא אצל רבו מרן החתם סופר, שהוא היה מחבבם מאד, והיה אומר שמחיבור הרשב"א לא קם כחיבור הפני יהושע, כמובא בשו"ת אבני צדק, אבה"ע סימן ע"ז.] "הקול אריה" (ברוקלין תשס"ז) ח"ב, ע' תקל"ז

שמעתי ממוח"ז הגה"צ מוואידיסלאוו זצ"ל: אברך א' נכנס בהלושיץ להרה"ק מהרי"ד מבעלז לשאול, איזה ספרים ילמוד, אמר לו הרה"ק תלמוד גמרא עם פנ"י. "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' קפ"ז שמעתי בשם כ"ק אדמו"ר הגה"ק מרן ישכר דוב רוקח זצ"ל, סגולה לשמחה ללמוד בספר פני יהושע. "צידה לדרך" (ברוקלין תשמ"א) ע' צ"ג

שמעתי מהרה"ק רבי צבי הירש מרודניק זי"ע שדרכו בקודש של זקה"ק בעל ייטב לב היה ללמוד הרבה פני יהושע, וסיפר אאמו"ר שלמד אצל הייטב לב כמה שנים שכאשר הייטב"ל למד איזה ענין בפנ"י היו רואים שיש לזה פי' ברור ומתוק, שונה לגמרי ממה שחשבו בתחלה. כ"ק אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל הרה"ק הרבי מצאנז בעל דברי חיים זצלה"ה מרגלא בפומיה לומר: שבספר פני יהושע ישנו פלפול שנאמרה בשמו בשמים ממעל בג"ע עליון, והיא במסכת ב"מ, ואיני זוכר היטב אם הוא בסוגיא דההוא רעיא (ב"מ ה' ע"א) או בסוגיא דמצא שט"ח (ב"מ י"ז ע"א). וזאת היה הימעל תורה, והמעשה שהיה בימי המחלוקת הגדולה שהיה בין הפני יהושע ובין האורים ותומים, והיו הרבה גדולים שהיו מחזיקים בתוקף ועוז לימין הרבי רבי יהונתן זצ"ל, והפני יהושע היה לו בן והיה גאון מפורסם רב בעיר מדינת פולין, ואם שהיה בנו של הפני יהושע עכ"ז בלבו ובמחשבתו היה נוטה דעתו לדעת הרבי רבי יהונתן, וכאשר שמע איזה פלפול או חידוש ממנו היה לו למשיבת נפש, ומאד היה מתענג מדרך לימודו, וגודל אהבה והנטייה שלו לתורת הר"י הביאו לזה שלא היה יודע שום דבר חידוש בפלפול הלכה מאביו הפני יהושע, ופ"א בבוקר אמר הפני יהושע לזוג' הרבנית: תדעי שבנינו הגאון כבר שבק לנו חיים ונסתלק לעלמא דקשוט, כי הלילה הזה בא בני בבקשה אלי, היות ובמתיבתא דרקיעא כיבדו אותנו בדרשא שידרוש איזה חידוש פלפול בשם אביו הפני יהושע, ונתבייש מאד שלא היה יודע שום חידוש לדרוש בשם אביו הפני יהושע, לכן בא אצלי שאומר איזה חידוש ופלפול שידרוש בשמי, ואמרתי לו, ומזה נתודע לי שאיננו עוד בעוה"ז והוא בעלמא דקשוט, והחידוש שאמר לו אביו הוא במסכת ב"מ באחד משני המקומות הנ"ל זי"ע. "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' פ"ו

על דביקותו [של ה"פני יהושע" זי"ע] בתורה מסופר, כי דרכו בקודש היתה ללמוד עם תלמידיו בבית הכנסת גם בימות החורף. באחד הימים היה יום חורף קר וחזק מאד, ולא יכלו התלמידים לבוא בבוקר אל השיעור. ישב ה"פני יהושע" אחרי התפילה מעוטף בטלית ובתפילין ולמד. והנה, בחצות היום כשזרחה השמש והוחם מעט, באו התלמידים לבית הכנסת ומצאוהו יושב כפוף על הספר בעומק העיון, וזקנו מדובק בקרח אל השלחן. שאל אותם ה"פני יהושע" זצ"ל, למה לא באו, וסיפרו לו כי היו בסכנה לצאת החוצה. ובראותו כי זקנו נדבק בקרח אמר: "שמע מינה שהקור גדול". ולא הרגיש מזה בהיותו דבוק ב"הלא כה דברי כאש!". "משרתיו אש לוחט" (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' ר"ל

כותב הגאון ר' יצחק ווייס זצ"ל אבד"ק ווערבוי (אלף כתב, ח"ב עמוד קו, ב"ב תשנ"ב): ביום ג' וירא י"א לחודש חשוון (תרפ"ז) הגיד לי הרב מלאדמיר (ה"ה זקיני הגה"צ ר' נתן יחזקאל ווייסבלום זצ"ל, הי' נכד בן אחר בן מהרה"ק ר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע, ונתגדל על ברכי הגה"ק מצאנו זי"ע גלב"ע בימי הזעם ע"י הנאצים ימ"ש בשנות התשעים לחייו) נכד מאור הגולה בעל פני יהושע זצ"ל, ששמע מפי הגה"ק דברי חיים זצ"ל, שאחר שנעשה הנס לבעל פני בעת נפילת הבתים, שמזכיר הגאון בהקדמה, קיבל עליו לישב שתי שנים ללמוד בבית הכנסת מדי יום יום ח"י שעות רצופות, ובחורף מן הקור הגדול נקרשו שערות זקנו מן הגליד, והביאו לו מים חמין לרחצו, ואז סידר החידושים להביאם לדפוס. "מבאר הצדיקים", שבט תשע"א, עמ' ד'

הגאון רבי יוסף רייך זצ"ל, דומ"ץ בריישא, ייסד את סדר הלימוד בתלמוד תורה שם, שהתלמידים יתחילו ללמוד קודם כל משניות, ולא שילמדו קודם את כל סדר התנ"ך כפי שהיה נהוג, והיה רבי יוסף אומר כי מקורו של דרך הלימוד הזה הוא מה"פני יהושע" זצוק"ל זי"ע, שכיהן גם ברבנות העיר ריישא, ותיקן את הדרך ללמוד באופן זה באותה תקופה. "לחם עני" (ירושלים תשס"ו) ע' שי"ב

שמעתי מפי אדמו"ח (הגה"ק בעל ייטב לב מסיגעט) זצלה"ה, אשר פ"א בעת חל הושענא רבה ביום א' בשבת בעת סעודה שלישית דרש הגה"ק בעל ישמח משה זצלה"ה דרוש ארוך בדברי הלכה פלפול עצום ועמוק מאד, וסימומה היה, היוצא לנו מזה יחיד ורבים הלכה כרבים, והקב"ה יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים ואנחנו הרבים ע"כ הלכה כמותינו שאנחנו גוזרים ופוסקים כל טוב על ישראל, ואדמו"ח הרהר אז בעת שאמר הפלפול החריף הלזה והיה לפלא בעיניו, הלא יום שקודם הושע"ר היום וכי עתה עת לפלפולים הלא מהראוי היה בעת כזאת להאריך בדברי כיבושין ומוסר השוברין לבו של אדם לתשובה וחרטה, ומובן מאליו כי מליביה לפומיה לא גליא מה שמהרהר בלבו, ובמוצ"ש"ק בעת שהדליקו הנרות סיפר אא"ז הגה"ק בעל ישמח משה לאדמו"ח איך שהגאון בעל פני יהושע ז"ל היה לו ויכוח עם הלומדים ע"ד חידוש אחד שחידש ופלפלו הלומדים עמו ולא רצו להודות לו והוא עמד על דעת קדשו, כי הצדק אתו, אחרי שנים כאשר שכב על מטתו סמוך להסתלקותו ראו שהיו מרחשים שפתיו של הפני יהושע, ושאלו אותו ע"ז, והשיב להעומדים לפניו כי שלחו הב"ד של מעלה לכבדו בדרשה שידרוש שמה בעת בואו לעולם העליון, וכבדוהו שיאמר החידוש הזה שהתווכחו עמו הלומדים, ע"כ הוא חוזר על משנתו שיהיה שגור על לשון קדשו, עכ"ד הפני" זצ"ל. וסיים ע"ז אא"ז היש"מ: תדע בני כשיבוא משיח צדקנו במהרה ויכבדו אותי עם דרשה לא אבוש לאמר בפני משיח צדקנו הדרוש הזה שדרשתי עתה בעזהשי"ת, והבין אדמו"ח אנה דברי קדשו יסובו כי אין להרהר אחריו וכל פלפוליו מתאחדים אגודים וצמודים בסוד ה' ליראיו ודרכו נשגבה. "היטב איטיב - תהלה למשה" ע' רל"א

שמעתי מידידי הרב המאהו"ג החריף המפורסם מוהר"ל פישלס נ"י שראה בין כתבי קודש מאביו מ"ו הגאון מוהר"ם פישלס זצלה"ה שכתב ששמע ממורינו הרב הגאון (בעל ה"נודע ביהודה" זי"ע) נ"ע

כשהספיד על הגאון רשכב"ג בעל פני יהושע אב"ד ור"מ בק"ק פפד"מ אמר בזה הלשון: אף שרבינו הגדול בעל פני יהושע צוה שלא להספידו אין שומעין בזה למי שהוא רשכב"ג, מדאמרו חז"ל (סנהדרין דף ס"ח ע"א) "דר"ע היה מכה בבשרו על ר"א הגדול עד שדמו שותת לארץ ופתח עליו בשורה אבי רכב ישראל ופרשיו, הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן", ופירש"י הרבה שאלות יש לי ואין לי למי לשאול, וכ' תוס' היה מכה בבשרו ומשום שרט לנפש ליכא דמשום תורה קא עביד. כדאמר הרב מעות כו' עכ"ל, הרי דמשום ל"ת דשרט לנפש ליכא במקום דליכא שולחני להרצותן מכ"ש דליכא בזה מצוה לקיים דברי המת ודפח"ח. "שו"ת תשובה מאהבה" סי' קע"ד, דף ע"ח טו"ג.

שמעתי מאאזמו"ר הגה"ק [ה"קול אריה"] ז"ל שסיפר שהבעל שם טוב היה שו"ב תחת דגל הפני יהושע בגליל, פעם קרא הפני יהושע את כל השוחטים שתחת דגלו שיראו לו סכינים ובא גם הבעש"ט בתוך השובי"ם והוציא את הסכין מתערו שהיה תחוב בצידי רגלו (שטיוול) והראה להפני יהושע, ואמר הפני יהושע ז"ל "אייך האב איך נישט גערופען" (אתכם לא קראתי). ואמר הבעש"ט שעוד בטרם שהכירו אותו מלאכי מעלה הכיר אותו הפני יהושע זי"ע (ספר גדולת רבינו ישראל בעש"ט, בהסכמת הגאון משאמלו"א). "הקול אריה" (תשס"ז) ח"ב, ע' תקפ"ח.

סיפר לי הרב המאה"ג מו"ה דוד יעקב פרישמאן זצ"ל שהיה רב ומורה בקהילת קאדלבורג, שהוא למד אצל מרן החתם סופר ז"ל עשר שנים, שמרנא זצ"ל הקפיד מאד שלא יעמדו יחדיו בארגו הספרים שלו פני יהושע עם ספר כרתי ופלתי, או עם ספר אורים ותומים להגרר"י ז"ל, באשר היו שונאים בחיים, ופ"א ראה תלמיד אשר היה בן משק בית מרן ז"ל, שמרנא העמיד יחדיו הספרים הנ"ל, ושאל לגאונו מה היום מזמן אחר, והשיבו מרן ז"ל גילו לי מן השמים שכבר עשו שלום הגאונים הנ"ל זע"ז. "אלף כתב" (כ"ב תשנ"ו) ח"א, ע' כ"ה.

בין רבותינו - ה'פני יהושע' וה'תבואת שור' - היתה ידידות נאמנה ועזה, ומסופר (משרתיו אש לוחט ח"א עמוד ר"ל) שפעם אחת נדברו ובאו לידי החלטה, שלא יכתוב אחד מהם זה על זה את התואר "גאון" כי אין בזמן הזה תואר זה (עי' מעלות היוחסין עמוד מד). ועל כן בשער הספר "פני יהושע" שהדפיס רבינו בעצמו באמשטרדם בשנת תצ"ט, נרשם עליו שחיברו "כבוד הרב המאה"ג המפורסם בדורו מוהר"ר יעקב יושע נר"ו, אב"ד ור"מ דקהילת מיץ יע"א, היא העיר הגדולה לאלקים, ומצ"פ לגליל לבוב", ולא נכתב שם הגאון, וגם בהסכמתו שכתב רבינו להספר שמלה חדשה תבואות שור לא כתב עליו שם התואר גאון. "תולדות הפני יהושע"

סיפר כ"ק אדמו"ר מזידיטשוב (שליט"א) (מעשה צדיקים, אייזדארפער, ברוקלין תשס"ו לפ"ק) שפעם נפגשו הפני יהושע וצוק"ל עם הבעל שם טוב הק' ושאל הפני יהושע להבעש"ט למה היה צריך לחדש את דרך החסידות, ומה רע בדרך הלומדות שהיה עד עכשיו, ענה הבעש"ט הק' שראה שהבעל דבר נהיה למדן (דהיינו שלא לומדים תורה לשמה), אמר לו הפנ"י שהוא ראה שיבוא זמן שהבעל דבר יתחפש לחסיד, ושניהם בכו על זה [...]. "מבאר רבותינו", שבט תשע"א, עמ' ד'

סיפר ש"ב הגה"צ ר' נטע פריינד שליט"א בקהילה קדושה לעמבערג התגורר תלמיד חכם חשוב שלקה בעוורון וחשכו עיניו מראות בעודו במיטב שנותיו. כמוכן שהלה שאל ברופאי המקום אכן הללו לא הצליחו להעלות מזור ותרופה למכתו. בחסדי השי"ת אותו ת"ח עוור לא נפלה רוחו בקרבו. והיה משכים ומעריב

בבתי כנסיות והטה אזנו לשמוע שיעורי תורה. וכן היה חוזר על לימודים שהיו שמורים בזכרוננו. מידה טובה נוספת חידש אותו חכם שהיה מחזיק בידו את ספרי הקודש ומחליק עליהם בידי (געגלעט די ספרים).

יום אחד הגיע אותו ת"ח עוור לבית הכנסת ותפס בידו ספר אחד והחליק עליו כדרכו והנה מרגיש אותו ת"ח עוור שיש איזה חפץ בתוך דפי הספר. אותו העוור ממש את החפץ והנה הוברר לו שהחפץ אינו אלא בתי עיניים (-ברילון) ולשם שעשוע הלביש את בתי העיניים (די ברילון) על מצחו והנה לפתע פתאום אורו עיניו, והחל לראות ואף לקרוא בתוך ספרי הקודש. לעומת זאת ברגע שהסיר את בתי העיניים מעל מצחו חזר עוורונו ולא ראה מאומה. אותו תלמיד חכם עמד נבהל ומשתומם לרגל הנס הנורא שכמובן לא הצליח להבין את טעם הדבר. מחשש לעין הרע החליט בלבו לשמור את הדבר בסוד ומיד הכניס את בתי העיניים (די ברילון) לתוך הכיס שבחיקו ומיהר מיד לביתו. ופתח את פיו בבשורה טובה לבני ביתו כי מצא בתי עיניים שבכוחם ובסגולתם לעשות נס ופלא להשיב לו מאור עיניו שאבד, ומיד הראה לאשתו ובניו את יד ה' הגדולה והחל קורא בספר לעיני בני ביתו והתיישב ללמוד בהתמדה נפלאה, ואף שביקש מהם לשמור את הדבר בסוד מחשש עין הרע ל"ע, מ"מ עוף השמים הולך את הקול, וכל בני העיר לעמבערג באו לברכו ולשמוח עמו להודות להשי"ת בקהל רב. לאחר שנתפרסם הענין בקרב כל יהודי ק"ק לעמבערג ולאחר שכולם ראו את בתי העיניים הפלאיות היה אחד מזקני הקהילה שסיפר שמכיר את בתי העיניים הללו, והם היו בבעלותו של הגה"ק הפני יהושע זצ"ל, שהיה אומר כל יום שיעור תורה בבית הכנסת ובשעת השיעור היה מניח את בתי העיניים על מצחו ובסוף השיעור היה מניח את בתי העיניים בתוך הספר כ'סימן' שלא יצטרך לדפדף בדפי הספר. והחפץ של אותו צדיק היה בו סגולה נפלאה לעשות בו נס ופלא. מובן שאותו ת"ח שמר על בתי העיניים הללו מכל משמר עד יומו האחרון, ובדרך פלא שבעה ימים לאחר פטירתו של אותו תלמיד חכם נפלו בתי העיניים על הקרקע ונשברו ללא שום אפשרות תיקון. ואמרו בזמנו שמהשמים כיוונו שרק אותו ת"ח יזכה להשתמש בסגולה זו ולאחר פטירתו סיבבו מן השמים שבתי העיניים ישברו, ששום אדם אחר שאינו ראוי, לא ישתמש עוד בסגולה זו. "מעשה צדיקים" (ברוקלין תשס"ו) ח"א, עמ' ה'

אוד מוצל מאש

אודה ה' מאד בפי ובתוך רבים אהללנו... וכאן נקיטנא נפשאי בקצירי בקצירת האומר... על התגלגלות הדברים בענין החיבור הלזה, ואחת שהיא הנה קבלתי עלי לחובה ונדרתי בדבר הנדור בעת צרתי, ביום חרון אף ה' יום ג' כסלו שנת תס"ג לפ"ק בק"ק לבוב, שליו הייתי בביתי ורענן בהיכלי עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולי, ופתע פתאום היתה מעיר לגל הפוכה כמו רגע, לא חלו בה ידים וקול זעוה לא שמענו כ"א קול הבערה יצאה לחלק ומראה אש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמנותינו ובחלונינו ע"י כמה חביות גדולות ונוראות מלאים פולוויר שהיה לשריפת אש, עד שנהרסו הבתים ממגורותם, כמה בתים גדולות ובצורות חומה עד לשמים הושפלו עד לעפר ערו עד היסוד בהן, ונהרגו כששה ושלושים נפשות קדושות מישראל, ובתוך החללים ג"כ מגרי ביתי זו אשתי הראשונה נ"ע ואמה ואבי אמה עד שהגיע ג"כ לצרת הבת בתי הקטנה אחת היתה לאמה וחביבה עלי ביתר שאת, וגם אנכי הייתי מן הנפילים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ובאתי בעמק מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כובד משא הגלי גלים שנפלו עלי קורות בתינו יותר מקורות בית הבד, לא נתנוני השב רוחי, ידי ואיברי אינם ברשותי, אמרתי נגזרתי בדמי ימי אלכה, פוקדתי יתר שנותי לא אביט אדם עוד עם יושבי חלד, ומתיירא הייתי שלא יעשה ביתי קברי לנסקלין ולנשרפין ולנהרגין ולנחנקין, עלי היו כולנה ארבעתם כאחת ודין ארבע

מיתות לא בטלו ממני, זאת ועוד אחרת שקורות הבית ריהטו ועציו ואבניו נדמו עלי כעדים גמורים, אמרתי פן יפגעו בי להיות יד העדים בי בראשונה להמיתני.

אמנם בחמלת ה' עלי לא נתנני אלקים להרע עמדי, וכמו ערך שלישי או רביע שעה אחר ששקט וסר מזעף קול המפלה, רק עדיין קול שפעת המולת המון לאלפים ולרבבות הולך וסוער הרומסין על הגג ותבקע הארץ לקולם, ורבים אשר המיתו ברמיסתם יותר מאשר בראשונה אף דלא הוי סגי בלאו הכי שכוונתם להציל ולפקוח הגל, סוף דבר יצאתי מכלל ודאי סכנת נפשות לידי ספק, אז אמרתי עודני בתוך הגל, אם יהיה אלקים עמדי והוציאני מן המקום הזה לשלום ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמנע עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיית הש"ס ופוסקים וללון בעומקה של הלכה אף לינות הרבה בדרך אחד. ובוה חשקה נפשי לילך בעקבות אבותי ה"ה אבי אמר רבנא הגאון המנוח המפורסם הרב המאה"ג מהו' יושע זצ"ל אשר שמו בקרבי האב"ד ור"מ דק"ק קראקא שחיבר ספר מגיני שלמה ליישב קושיות התוס' על רש"י ז"ל וליישב מה שמניחין התוס' בתימא, ולעת ההיא עדיין לא זכינו לאורו של הספר הנ"ל רק מאשר אבותינו סיפרו לנו ולמשמע און תאבה נפשי ללכת גם אני בדרכיו... והנה קראתי שם החיבור הכולל עם סוגיית הש"ס פני יהושע ע"ש פנים מסבירות להלכה, אמנם כן באשר שכבר נדפס שו"ת לאדוני זקני המנוח הגאון המפורסם מו"ה יושע זצ"ל הנקרא ג"כ בשם פני יהושע לכן קראתי הספר הלז גם בשם אפי זוטרי כי קטן הוא לגבי אפי רב רבי הוא החיבור של אא"ז זצ"ל, זאת ועוד אחרת כי בשם השינוי שלי נקראתי גם כן יעקב וסימנא מילתא אפי זוטרא בגימטריא פני יעקב עם הכולל... באמת ובאמונה שהי בשחק שברוב הדברים היה לי יגיעה רבה לא יום ולא יומים כ"א לעתים מזומנים אף חודש ימים בעיון סוגיא אחת ולפעמים אף לימים ושנים רבות... הלא כ"ד זעירא דמן חבריא אוד מוצל מאש נאום הצעיר יעקב יושע בלא"א מוהר"ר צבי הירש זצלה"ה. בהקדמתו לספר "פני יהושע"

קול דמי אחיך

סיפור שמספרים על הגאון בעל פני יהושע שנסע להמלכות בויען לפעול לביטול גזירה וצרה מכלל ישראל, ויען שהיה לו קול עב הרגיש שבעת שהתחיל לדבר לפני המלכה חרה אפה עוד יותר על היהודים על ששלחו בקשתם ע"י איש כזה, ותיכף ומיד הוסיף הפנ"י בדיבורו לרצותה שלא תכעס על שקולו עב, שהסבה הוא משם שכמה מאות אלפי קולות אחיו השואגים מצרתם נכללים בקולו. [וז"ש הכתוב בפרשת שמות: ותפתח ותראהו והנה נער בוכה וברש"י קולו כנער, שהיה קולו חזק כקול נער, ועיין גמ' (סוטה י"ב ע"ב) קרי לי ילד וקרי ליה נער, תנא הוא ילד וקולו כנער דברי ר' יהודא, א"ל ר' נחמי' א"כ עשיתו למשה רבינו בעל מום, ע"כ ותאמר מילדי העברים זה, שנכלל בקולו קולות ילדי העברים לשון רבים ששואגים מקוצר רוח ומעבודה קשה.] "שארית מנחם" (ב"ב תשנ"ו) ח"א, ע' צ"ז

פני יהושע על התורה

הגה"ק ר' יצחק ווייס זצ"ל אב"ד וערבוני כתב (בספר "ספרא רבה דישאל", פרק כ"א, דף קמ"א): "רבינו הגדול החתם סופר זצ"ל אמר שרבינו הפני יהושע זצ"ל החל לעשות חיבור על התורה להראות שמנהגי ישראל יסודתם בהררי קודש שמרומזים בתורה, וכתב עד פרשת נח לבד שלושים דפים, ואז נתבקש בישיבה של מעלה, והגיד הפני יהושע דמן השמים אין מניחים אותו, ואם ה' זוכה היה קץ הגאולה".

ובספר צמח דוד (בהוספות עמוד 212) כתב על רבינו "חבר פירושו רחב על התורה אך לא גמר אותו".

ולאחרונה נדפס קובץ ישורון (חוברת כ"ג, תשרי תש"ע לפ"ק, עמוד רפ"ה) ונדפס שם הגהות מבעל דקדוקי סופרים על הספר 'שם הגדולים' של החיד"א, ובמערכת הספרים, בערך 'פני יהושע' הוסיף בעל דקדוקי סופרים "וראיתי ממנו בכ"י חיבור בפ' התורה". מתוך ספר "תולדות הפני יהושע"

הרה"ק רבי אלעזר רוקח, בעל "מעשה רוקח" זי"ע

יומא דהילולא - כ"ז תשרי

תמ"ה – תק"ב

הגאון מוה"ר אלעזר רוקח זצ"ל, בן הגאון מוה"ר שמואל שמעלקי מרגליות זצ"ל אבד"ק עלקוש וחתן הגאון ר' שמואל שמעלקי הלוי הורוביץ זצ"ל אבד"ק טארנא. גאון בנגלה ובנסתר, מגדולי חכמי דורו. משנת תס"ה רב בעיר ראקוב, ומשנת תס"ט בטארנוב. בשנת תע"ד נתקבל לאבד"ק בראדי, ומשנת תצ"ה אבד"ק אמסטרדם. בשנת ת"ק עלה לארץ ישראל והתיישב בעיה"ק צפת. חיבר ספר מעשה רוקח ע"ד הקבלה ועה"ת, וספר ארבעה טורי אבן, שו"ת וחידושים על מסכתות. נפטר כ"ז תשרי שנת תק"ב. צאצאיו – אדמו"רי בעלז. וראה בספר תולדות מעשה רוקח (תשס"ב). "ילקוט מקח טוב" (ברוקלין) ח"ה, ע' רל"ז

הבעש"ט הקדוש אמר על רבי אלעזר [בעל "מעשה רוקח" זי"ע] שהיתה לו נשמת דוד המלך ע"ה. והרב הגאון רבי יחזקאל לנדוי זצ"ל בעל "נודע ביהודה" אמר עליו, כי כל זמן שרבי אלעזר בחיים הרי כל העולם ניזון בשבילו.

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זצ"ל אמר, כי הוא יודע בבירור שהגה"ק רבי אלעזר מתיחס לגזע רש"י י"ג פעמים מצד אביו ומצד אמו. "אדמור"י בעלזא" (ב"ב תשמ"ט) ח"א, ע' מ"ב

סיפר כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע, כי בעת שהגיע זקנו רבי אלעזר [בעל "מעשה רוקח" זי"ע] לאמסטרדם, המתה כל העיר לקראתו, בני ברית ושאינם בני ברית נהרו להקביל פניו, לחזות בזיו תארו ולהשתתף במעמד קבלת הפנים הכביר שהוכן לכבודו. בין המצטופפים ברחובה הראשי של אמסטרדם היתה גם בתו הצעירה של מלך הולנד, ולרוע הגורל נפלה הילדה בין רגלי הנדחקים ונרמסה למוות. התעורר רעש המוני וקול השאון נשמע בית המלך. אך כפסע היה עד שיורה המלך לסלק את הרב מחולל המהומות, ואולי אף לגרש את כל יהודי הולנד מתחומי הממלכה. בתוך דקות הגיעו הדברים גם לאוזניהם של ראשי הקהילה, שהיו סמוכים לרבי אלעזר בראש השיירה, ואלו הזדרזו לספר לו על המצב העדין והמסוכן. נשא רבי אלעזר תפילה לשלומה של בת המלך ומכוח תפילתו שבה לתחיה. ויהי לנס. "תוספת-המודיע", י"ג תשרי תש"ט, ע' ל"ד

מסופר על הר"א רוקח מאמסטרדם שלא רצה לחתום על היתר עגונה אע"פ שהיתה עדות ברורה שמת הבעל, הואיל והבעל נפרד הימנו וברכו שיחזור לשלום ולבסוף בא הרוג ברגליו. "נתיבי ישורון" ח"א, ע' נ"ט

מסופר שבימי הגה"ק רבי אלעזר רוקח מאמסטרדם זצוק"ל (בעמח"ס מעשי רוקח) כידוע אמסטרדםאם יושבת על הנהר וסכר מים עב מגין עליה לבל ישטפו המים את העיר, פעם בתענית אסתר עלו על הנהר רבבות דגים בעלי חרצובות בראשיהם ובחרצובותיהם דפקו על הסכר והיה נראה שבתוך זמן מועט יבקע הסכר וכל העיר ישטף במי הנהר, שלח המלך לקרוא להרה"ק רבי אלעזר האב"ד והזהירו שאם תוך

שלשת ימים לא יסוגו הדגים מהנהר, יוציא המלך כתב גירוש מיידי לכל יהודי הולנד, ענה רבי אלעזר למלך, שיש בכוחו לקבל על עצמו בקשתו בתנאי שהמלך יממן מקופת המלוכה יין לרוב למחר ליום הפורים שיוכלו היהודים לשתות כאוות נפשם באין מעצור, ענהו המלך בכעסו ואמר, מורד במלכות אתה, כי אני מבקשך להתפלל ולצום בתענית, ואתה מבקש לתת לבני עמך להשתכר ביין המלך על חשבון המלוכה, ענהו רבי אלעזר ואמר, היות והמלך ביקש לעשות עימי הסכם שבלא נסיגת הדגים יגרש את בני עמי ממלכותו, זהו התנאי שלי להסכם, נשתכנע המלך ואמר הנני מסכים לדברך אולם זכור תזכור שבאם תוך ג' ימים לא יסוגו הדגים אזי יעזבו היהודים מכל ממלכת הולנד את ארצם לצמיתות.

והמלך הוציא אכן צו לפיו יממן המלוכה יין לרוב על חשבון המלכות לכל היהודים, והיהודים הציבו ברחובות עיר חביות גדולות לרוב מלאים יין והעיר אמסטרדאם צהלה ושמחה בטוב לב ומשתה והשמחה גאתה שחקים, עד שלא היתה זכורה שמחת פורים באמסטרדאם כאותו פורים, והי פורים לעיתותי ערב בשעת סעודת היום הגיע שליח מאת המלך לבית הרה"ק רבי אלעזר והודיעו שכל הדגים נסוגו מהנהר, והעיר נצלה מגזירת המים. "שמונת ימי חנוכה" (ירושלים תשס"ג) ע' פ"ה

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זצ"ל סיפר, כי בהיותו בברודי התפלל בבית-הכנסת של הרה"ק רבי אלעזר [בעל "מעשה רוקח" זי"ע] בהיכנסו לבית-הכנסת ראה כמה תנאים ואמוראים, ואמרו כי בית-כנסת זה קדוש מאוד ומרגישים בו קדושת בית-המקדש מאחר שהתפלל בו הצדיק רבי אלעזר רוקח, היה זה כששים שנה אחר פטירת רבי אלעזר. טרם שעזב רבי אלעזר את קהילת ברודי והתכונן לקבל עליו עול הרבנות באמסטרדם, כינס את אנשי קהילתו בברודי לאסיפת פרידה, בה פנה אליהם ואמר בין השאר: "שימשתי אצלכם כרב משך יותר מעשרים שנה, בכל התקופה הזאת לא היה אף מקרה אחד שאשה הפילה את ולדה או מקרה של מקשה לילד", בשמעם דברים נפלאים אלו, החלו לתור אחריהם כדי לברר אם אמנם כך הוא הדבר, אחרי חקירה ודרישה מדוקדקת הוברר להם, כי אכן נכונים דברי רבם, החלו ראשי הקהילה לנסות לעכב את נסיעתו של הרה"ק רבי אלעזר ולשדלו שיאות להמשיך לכהן בעירם, הם אף הביעו את נכונותם להגדיל את משכורתו בסך שלושה זהובים לשבוע, אך כל מאמציהם עלו בתוהו, כי רבי אלעזר עמד איתן בהחלטתו, לא להפר את הבטחתו ליהודי אמסטרדם, לקבל על עצמו את הרבנות בקהילתם, ובהגיע היום המיועד כ"ז אלול תצ"ה, עלה רבי אלעזר על כס הרבנות בעיר אמסטרדם, היא בירת הולנד. "אדמור" בעלזא" (ב"ב תשמ"ט) ח"א, ע' מ"ד

אח היה לו לרבי אלעזר [ה"מעשה רוקח" זי"ע] ושמו רבי אהרן, עליו העיד כ"ק מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע, כי היה אדם גדול מאד ומדרגותיו גבוהות מהשגתנו. לפי מסורת אחת המיוחסות למרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, אמר עליו שגדול הוא ממעלת אחיו. שני בנים ושתי בנות היו לו לאותו אה, שהיה חותנו של הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, אבי הרבנית הצדקנית מרת שפרינצא ע"ה ואחיה הגאון רבי משה רוקח אבדק"ק בענדן זצ"ל (אודותיו סחו, שבמשך ארבעים שנות רבנותו בבענדין לא נפלה דליקה ולא התעוררה כל שאלה בעירו, ומן השמים הנהיגום על מי מנוחות בהשקט ובטח). מבית אביה הביאה עמה הרבנית שפרינצא כתב יחוס עד דוד המלך ע"ה ובאותיות זהב היה רשום בו, אולם אגרת יוחסין זו עלתה באש לאחר שנים רבות בשריפה אשר שרף ה' בליז'ענסק [גם בזיווג שני היה הרבי ר' אלימלך קשור למשפחה זו, שכן אז נשא את בתו של רבי אהרן, הרבנית הצדקנית מרת מיריש ע"ה].

לימים, כשהגיע לבעלזא נינו של הרבי ר' אלימלך זי"ע, הוא הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע (בן הרה"ק רבי נפתלי מליז'ענסק זי"ע שהיה בן הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע), הביא עמו את כתב היחוס והראהו למרן

מהר"ש, שחיבבו וקירבו וחישוב עמו את קירבתם המשפחתית, הפליג בשבח דודו זקנו רבי אהרן ואמר שהיה אדם גדול מאד.

אחד מבני רבי אהרן ושמו רבי יהושע, היה סומא בשתי עיניו מעריסת לידתו. הרופאים שבדקוהו סברו, כי מוחו חלש מאד, עד כי סכנה אף לחשוף אותו לקרני השמש. לפי גזירת הרופאים, היה עליו לשבת במרתף חשוך כל ימיו. בדרכו לארץ ישראל, פקד רבי אלעזר את בית אחיו רבי אהרן, השתעשע עמו בדברי תורה והרעיף עליו ברכות למכביר. לאחר מכן הורה לאחיו שיעמיד לפניו את כל יוצאי חלציו, כי חפץ הוא לברכם בברכת הפרידה. משהוצגו לפניו, שאל רבי אלעזר היכן בנו רבי יהושע וביקש שיביאוהו לפניו. לא הררה רבי אהרן אחר דברי אחיו והעלה את בנו הסומא מן המרתף. משהוכנס לחדר בו הסב רבי אלעזר במחיצת בני המשפחה, העביר רבי אלעזר את ידיו הקדושות על עיניו ומיד החל לראות. לימים נודע רבי יהושע כגאון מופלג ואיש קדוש. באותו מעמד, פנה רבי אלעזר לבת אחיו, מרת שפרינצא ע"ה, שכאמור היתה אשת הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע והורה לה שתקרא את בנה על שמו - הוא הרה"ק רבי אלעזר מליז'ענסק זי"ע. "תוספת - המודיע", י"ג תשרי תשס"ט, ע' ל"ה

בתקופת כהונתו של ה"מעשה רוקח" זי"ע בעיר אמסטרדם טבעה ממשלת הולנד לכבודו מטבע, אשר בצדה האחד היתה חקוקה צורתו עד חצי גופו ובצדה השני היה רשום: "נתקבל כאן, יום ד' כ"ז אלול תצ"ה לפ"ק, לאורך ימים טובים, הוי מתפלל בשלומה של מלכות".

בנוגע לסיבה של הוצאת מטבע זו שמעתי מכ"ק מרן מהר"א את הסיפור הבא: בתקופה בה כיהן רבי אלעזר כרבה של קהילת אמסטרדם גילו אנשי המדע של הולנד את הסכנה האורבת למדינה, עקב תולעים רבות הנמצאות בבטן האדמה המנקרות ומחטטות בה, דבר המסכן את קיומה של המדינה כולה, שהיא כידוע חצי אי. ראשי המדינה עמדו אין אונים נוכח סכנה איומה זו. השמועה הגיעה למלך על הרב הצדיק והקדוש שבעיר אמסטרדם, שיכול בכוח תפילתו לחלץ את המדינה מסכנה זו. בלית ברירה פנו ראשי המדינה אל הרה"ק רבי אלעזר שיתפלל להצלת המדינה. רבי אלעזר יצא לשדה כדי לשפוך שם את שיחו לפני בורא עולם. בתום תפילתו ראה כל העם כיצד המוני תולעים יוצאות מן האדמה ונופלות לתוך הים, אז ידע כל העם כי הסכנה חלפה, לאות הוקרה על פעולתו זו הוציאה הממשלה ההולנדית את המטבע הנ"ל.

וב"שאלת יעבץ" (חלק א', שאלה ק"ע), כותב הגאון רבי יעקב עמדין בזה"ל: "מעשה אירע בימינו, כשנתקבל הרב ה"ח מוה"ר אלעזר ז"ל מברודי לאב"ד דק"ק אמסטרדם, עמד איש אחד שהוציא מוניטין שלו בעולם, דהיינו שהודפס מטבע כסף בדמות צורתו, והביאה למראה עיני, וכשהצצתי בו נרתעתי ותמהתי מאוד אם נעשה מדעת הרב הנ"ל וברצונו, כי נודע בשם חסיד בדורו. הסתכלתי בו והיה תבנית ראש עד החזה עם פרצוף פנים שלם בולט, וזה לדעתי איסור גמור מוחלט בין העושה לעצמו בין שאחרים עשו לו, כ"ש הכא דישאל היה העושה, כאשר הוגד לי, ויש בזה איסור כפול, האחד לא תעשה של תורה, 'לא תעשון אתי', וגם משום חשדא, דאסור אפילו באחרים עשו לו, כמסקנת הגמרא" (פ"ב דר"ה ופ"ג דעבודה זרה). ולאחר שמברר באריכות בתשובה זו דלכולי עלמא בפרצוף פנים דאדם אף בלי גוף יש איסור, מסיים היעבץ"ו ז"ל: "מכל הלין אני אומר שבודאי לא ידע הרב ולא הסכים בעשייתו, כי לא יאונה לצדיק כל און, וחזי מאי סלקא ביה, לפי מה ששמעתי השלטון ציוה בגזרה חרוצה לגונזן ולא יראו בחוצות". "אדמור"י בעלזא" (ב"ב תשמ"ט) ח"א, ע' מ"ו

נוראות יסופר את אשר אירע לה"מעשה רוקח" זי"ע בדרך הפלגתו לאה"ק: "היה זה בליל ראש השנה, וה' הטיל רוח סערה גדולה על הים, והספינה חשבה להיבקע, וכ"כ היה הים סוער וזועף עד שנעשה בה נקב גדול בהספינה ונכנסו בה המים, והאנשים שהיו בספינה עמלו מאד לשאוב המים ממנה, והיו בסכנה גדולה, אך רבינו ישב בחדרו מתבודד ותפוש ברעיוניו הקדושים. השני אנשים שהיו עמו לשמשו באו אליו בצעקה גדולה, הלא בצרה גדולה אנחנו כי באו מים עד נפש, ועוד מעט ותטבע הספינה! כאשר שמע הגה"ק את דבריהם, אמר בהתלהבות: אם כן הדבר אני פוקד עליכם שתזמינו עצמכם בזריזות רב, שתיכף בעת שיאיר עמוד השחר תעמדו הכן, ונתקע בשופר כדי שנוכל עכ"פ לקיים מצות היום. וכן היה. אמנם כאשר תקע רבינו בהשופר, אז עבר רוח אלקים על פני המים וישוכו המים, ויקם סערה לדממה ויחשו גלי הים, ויבואו בשלום אל מחוז חפצו לאה"ק.

ואמר ע"ז הגה"ק הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע: "אל תחשבו בנפשכם שרבינו אלעזר כיוון בתקיעת שופר הזה לסגולה שיעמוד הרוח סערה, לא כן, רק כאשר שמע מאנשיו גודל הסכנה, וכי אי אפשר בדרך הטבע להינצל, חשב והשתוקק אולי יזכה עוד לקיים את המצוה הקדושה ד'רחמנא אמר תקעו' קודם המיתה, ועל כן פקד שברגע שיאיר עמוד השחר יהיה השופר מוכן, אך מגודל קדושתו פעלה המצוה שינצל" (תפארת הצדיקים, מובא ב"תולדות המחבר" מהדר"ו תשנ"ג). "עלים לתרופה", בראשית תשנ"ט, עמ' ג'

ידוע מהגה"ק רבי אלעזר רוקח זצוק"ל בעל "מעשה רוקח" שפעם בנסעו באוניה נתקדרו השמים, נתכו גשמים עזים, ורוח סערה עזה שפרצה איימה להטביע הספינה על נוסעיה. מרגע לרגע זעף הים יותר ויותר והספינה נעה ונדה והחלה לשקוע במצולות הים. הנוסעים המבוהלים השליכו כבר את כל מטעניהם הכבדים הימה למען הקל מעל הספינה אך ללא הועיל. במצב נואש זה ניגש בעל המעשה רוקח לקברניט הספינה וביקשו שירשהו לעמוד ליד מקום ניווט הספינה, והוא מבטיחו שהסערה תיפסק. הסכים הקברניט ונעמד שם כשהוא מרים את כובעו ואומר שעושה כן כדי שהשר של ים יביט בצלם האלקים החקוקה על מצחו. ואכן באותו רגע מיד, נח הים ושקט מזעפו והספינה נסעה לדרכה בהשקט ובמנוחה, והיה לפלא. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז - קלויזנבורג זצוק"ל

בשנת ת"ק גמר אומר [ה"מעשה רוקח" זי"ע] לעלות ולחון את עפר ארץ הקודש. האמת היא, כי מראשית כזאת הודיע ועל דעת כן קיבל משרתו הרמה באמשטרדם, וכפי שאנו קוראים במכתב התשובה שהשיב להם על ההזמנה לכהן בעירם: "והנני מרכיב ראשי ורובי להיות עבד ה' ועבד לעם הזה בעבודת הקודש... עד יזכני ה' להוציא מחשבתי מכח אל הפועל, שכבר עלתה לפני במחשבה זה ימים רבים לעלות לארץ הקדושה... וכעת אולי יגולגל זכות ע"י זכאים כמוכם, אחר ישיבתי בקהלתכם המפוארה יצ"ו איזה שנים אם יגזור ה' בחיים". ואמנם אחר כמה שנים שהיה באמשטרדם ביקש להשלים מאוויו ולעלות לא"י.

טרם הפלגתו לא"י הדפיס באמשטרדם את ספרו "מעשה רוקח" על משניות, יען כי "אמרתי אורחא רחיקא וזודין קלילא, שלא עשיתי שום מלבוש לנשמתו ולזכות בהם את הרבים".

מה מאלפים הם דברי הקדמתו שם, המלמדים על גודל תשוקתו ואהבתו לארץ הקודש, ללא סייג וגבול, וזלשה"ק: "לב יודע מרת נפשו, ערכי השפל, פחות שבערכין... ואמרתי בלבי מתי אעשה לביתי לעבוד את ה' ביראה ואהבה בלי שום פניה שבעולם, בכך גמרתי בדעתי בע"ה שהבא לטהר מסייעין אותן, בא אלי התעוררות מן השמים: מה לך נרדם! קום קרא אל אלקיך בארץ הקדושה, ולך לך מארצך וממולדתך וגו', ושם תמצא מנוח מכל טרדות הזמן. בכך מאסתי בכל הכבוד המדומה שהיה לי, וגמרתי

אומר בע"ה להוציא מחשבתי הטובה מכל אל הפועל לילך מהכא להתם דרך הים, וה' ברחמי המרובים על מי מנוחות ינהלני, ויחזקני ויאמצני לעבודתו ויראתו שאוכל לעבדו כאשר עם לבבי בקדושה וטהרה בארץ הקדושה".

אחת הסיבות עבודה השתוקק לעלות לאר"י היתה בכדי להפגש עם הרה"ק רבי נחמן מהורודנקא זי"ע, "כי אמר, כשנהיה אנחנו שנינו בארץ הקודש נביא את הגואל, וכשבא רבי אלעזר לאה"ק - לעיה"ק צפת - הלכו כל בני העיר לקראתו, וכשראה בין בני העיר את רבי שמשון בן הרה"ק רבי נחמן, שאל אותו: היכן אביך? אמר לו: נסע לחוץ לארץ. אמר: ווי! ווי! אני באתי בשבילו. וכששמע רבי נחמן מהאראדענקא בחו"ל שנסע רבי אלעזר לאה"ק, רץ מהרה לאה"ק בשנת תק"ב, ועד שלא בא רבי נחמן לאה"ק מת רבי אלעזר בשבת בראשית שנת תק"ב בעוה"ר" ("שבחי הבעש"ט", ששמע זאת מהרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע). בא"י נתקבל בזרועות פתוחות, ונתמנה להיות "נשיא ארץ ישראל", אך עכ"ז לא הגיע בה אל המנוחה ואל הנחלה, כי קפץ עליו רוגזם של אנשי רשע מכת הש"צ שר"י, אשר בהיות רבינו באמשטרדם לחם נגדם בכל עוז, ועתה מיררו את חיינו, עד יומו האחרון עלי אדמות - בכ"ז תשרי שחל להיות בשבת בראשית שנת תק"ב, שנה אחת אחר הגיעו לאה"ק, כשהשיב נשמתו הטהורה אל מחצבתה, ומנו"כ בצפת (ראה ב"שבחי הבעש"ט" שהבעש"ט הרגיש בפטירתו והודיע זאת להתבריא קדישא וכו').

תולדותיו כיוצא בו המה בניו: הגה"ק ר' שלום אבדק"ק טיקטין, והגה"ק ר' משה אבדק"ק זלאטשוב - שהרה"ק מאפטא זי"ע סיפר אודותיו, כי טרם שנולד "התבודד עצמו - בעל ה"מעשה רוקח" - שבע שנים רצופים, ולמד כל חכמת האמת בעמידה ובסגופים נוראים, ועשה כמה יחודים עילאין קדישין עד שנגלה אליו אליהו הנביא ז"ל, ואמר לו: כבר המשכת לזה העולם נשמה יותר גבוה במדריגה שאין למעלה ממנו, ועתה אל תעשה עוד התבודדות כי העולם צריכין לך" [הוא היה חתנו של הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ בעל ה"סמיכות חכמים", בזיו"ר, ובזיו"ש חתנו של הגה"ק ר' שמואל שמעלקא מבראד, אביו של הגה"ק ר' אלעזר מבראד - תלמיד מובהק להגה"ק רבי חיים צאנזער - אביו של כ"ק מרן ה"שר שלום" מבעלזא, זי"ע]. "עלים לתרופה", בראשית תשנ"ט, עמ' ג'

הנני בזה לשגר לכם כמה עובדין טבין [מהם ידועים בנוסחאות שונות ואף הובאו כבר ב'אור הצפון'] מתוך רשימות שנרשמו בידי הרבנית העניא ע"ה, בתו של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע ואשת הרה"ח ר' נפתלי פרלוב ז"ל, שנתגלו לאחרונה והגיעו לידי. רשימות אלו, שרובן נכתבו על ידה בלשון נסתר, נכתבו עוד בחיי מרן מהרי"ד, חלקן שמעה מפי קדשו, וחלקן מפי חסידים או מהרבניות בחצר הקודש... [וזה לשונה]:

נודע בעולם שאמשטרדם צריך רב, ורבי אלעזר רוקח הגיע לשם, ובדיוק באותם הימים חל חגאם (של הגויים), וכשחל חגאותיהם, לא ההינו היהודים לצאת מתחומם. מיד כשר' אלעזר הגיע, סיפרו לו היהודים מיד על הגזירה, ומנעו מרבי אלעזר רוקח לצאת, אך הוא לא הקשיב להם וכן הלך. איך שהוא יצא, מיד תפסוהו ולקחו אותו לשלטונות. העמידו אותו למשפט ודנהו לשריפה. הכשירו מוקד שריפה ענקי, והתאספו לשם מושלים מהמדינה ועוד, וכולם כבר חיכו להרגע בו יוציאו את רבי אלעזר. הנה כבר מוציאים אותו לשריפה, והרשעים כבר מביעים שמחה גדולה לראות יהודי נשרף, אבל החוק הוא, שהנידון למיתה מותר לו ברגעיו האחרונים להביע איזו בקשה מסוימת. כששאלו את ר' אלעזר מה בקשתו. הוא ציוה להביא תרנגולת חיה. את בקשתו האחרונה מילאו, והביאו תרנגולת חיה, ורבי אלעזר לקח את העוף ואמר: "תמרוט את העוף". לפתע יצאה נוצה, וכשהנוצה יצאה, אז אחד מגדולי הנשיאים נכנס למדורה. ושוב אמר: "תמרוט את העוף", ושוב יצאה נוצה, פעם פעמיים שלוש, וכל פעם כמספר

הנוצות שיצאו - כך מספר השרים, רוזנים ודוכסים שנכנסו לאש, ומיד נשרפו. מיד נעשתה מהומה גדולה עליהם ונפלו כל הזמן עוד ועוד. רצו למלך וסיפרו שכך וכך פועל הרב, ושיבוא לבד לראות. המלך בא וראה איך שהנוצות יוצאות ואנשי נופלים. מיד נפל לרגליו של רבי אלעזר, וביקש ממנו שירחם לפחות עליו. הבטיח לו רבי אלעזר שלא יזיק לו, בתנאי שיחתום על ביטול הגזירה. המלך ציוה להביא את הספרים, ובו במקום כתב שמהיום והלאה מותר ליהודים לבוא וללכת בכל ימי השנה ובכל מקום. המלך חתם. מאותו יום נהיה רבי אלעזר קרוב למלכות, היהודים זכו להרבה טובות מאז שנהיה לרבם.

סיפר לי מישוהו בשם רבי איציקל רובין (=מיאברוב) שהוא יודע, שבזמנים שרבי אלעזר נהיה רב באמשטרדם. השלטונות, מחמת הכבוד הגדול שרחשו להרב רבי אלעזר, הנפיקו מטבעות, מצד אחד דמותו של ר' אלעזר ואותיות יהודיות. מטבע כזו נמצאה אצל קרובנו ר' מאיר רוקח מטשורטקוב (=אדמו"ר מקאזלאוו). ההוא כבר נפטר, והמטבע אינו ידוע לאן הגיעה... [עד כאן לשונה]. "אור הצפון", כסלו תשע"א, ע' צ"ט

סיפר כ"ק מרן מהרי"ד [מבעלזא] זי"ע, כי בימי שבתו של הגה"ק רבי אלעזר מאמשטרדם זי"ע בעל "מעשה רוקח" על כס ההנהגה באמשטרדם, היתה בעיר עגונה אחת שהלך בעלה למדינת הים והגיעו עדויות שונות אודות גורלו הרע שמת. כמה מגדולי הדור ששמעו את העדויות שנקשרו בקורותיו של האיש, התירו לעגונתו להינשא, אלא שחפצו שגם רבי אלעזר יצטרף אליהם והוא סירב בכל תוקף. אמנם לא אסר עליה את הנישואין ולא יצא חוצץ כנגד ההיתר שקיבלה, אך גם לא אבה בשום אופן לתמוך בהתרת נישואיה. בסופו של דבר הסתמכה האשה על ההיתר שקיבלה וקשרה קשרי שידוכין עם אחד מנכבדי אמשטרדם. הלה שהיה נבון מסירובו של רבי אלעזר לתמוך בהיתר, ולא הבין למה אינו רוצה להצטרף לגדולי הדור המתירים את נישואי כלתו העגונה, הפעיל קשרים שהיו לו בחוגי השלטון הגבוהים, כדי שאלו יורו להמרא דאתרא להשתתף בחתונתו ולסדר בעצמו את הקידושין. לרבי אלעזר לא היתה ברירה אלא להיענות להזמנתו ולקבוע שעה בה יופיע בחופה. מנהג היה באמשטרדם, שכל חתן ביום חופתו היה עולה ובא בביתו של רבי אלעזר, כדי לקבל את ברכתו ולשמוע מעט דברי כיבושין. אף אותו חתן עלה ונכנס לביתו נאוה קודש, ניגש למקום מושבו של רבי אלעזר והרכין ראשו לקבלת ברכה. בו ברגע החל לזוב מאפו דם רב ונעשה רעש גדול, כי הרופאים סברו שחוליו מסוכן ותבעו לאשפזו בבית חולים. חגיגת הנישואין נדחתה בימים אחדים... ואדהכי והכי 'בא הרוג ברגליו' והגיע הבעל שהלך למדינת הים ועקבותיו אבדו.. עד מהרה הפך המאורע לשיחת היום באמשטרדם וביתר קהילות ישראל. גם בהיכלם של אותם גאונים מופלגים שחתמו על היתר נישואיה של העגונה נעו אמות הספים, וכמה מהם קמו ובאו לביתו של רבי אלעזר ושאלוהו האם ידע שהבעל חי, ואם לא ידע מדוע באמת לא הצטרף להיתרם. השיב להם רבי אלעזר: "לא ידעתי אודותיו מאומה, אבל היות וטרם צאתו לדרך בא אלי האיש ונטל ממני ברכת פרידה, וברכתיו שיסע ויחזור לביתו לשלום, בטוח הייתי שברכתי לא תשוב ריקם". בסיימו את דבר המעשה, הפטיר מרן מהרי"ד: "באמת התורה לא בשמים היא, וודאי יכול היה זקני רבי אלעזר לברר להם על פי תורת אמת שהיתה עמו, שאסורה היא האשה ואין ממש בעדויות שנמסרו לחכמי הדור. ברם, מאחר והיתה לו תרעומת על אותם חכמים שהתירו דבר שהוא לא אבה להסכים לו, אף לאחר שהוכיח את קלישות ראיותיהם להיתרא, לכן העדיף להשיבם בפשטות שהאמין בקיום ברכתו" (תולדותיו שבראש ספרו "מעשה רוקח" דפוס מונקאטש). "יחיד בדורו" (ירושלים תשע"ד) ע' תתס"ב

כ"ק אחי שליט"א (מרן מהר"א מבעלזא ז"ע) סיפר: פעם בערב יום הכיפורים נפקד בבית הכנסת מקומו של רבי אלעזר זי"ע אב"ד אמשטרדם, והוא לא הגיע לביהכנ"ס עד לתפילת כל נדרי, והיה הדבר לפלא בעיני האנשים.

אחר כך נודע שרבי אלעזר הלך ביום זה לבית החולים לסעוד את החולים, אחרי שידע כי ביום זה כל אנשי העיר טרודים ולא יבואו לבית החולים, ולכן שימש הוא את החולים באותו יום ועזר להם, ובסוף היום היה עייף מאוד, וכשחזר הביתה נפל מרוב עייפות על מדרגות הבית, ואחר כך אכל סעודה המפסקת, כך שלא הספיק לבוא לבית הכנסת רק מאוחר מאוד. מרשימות הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא וצוק"ל

כ"ק דודי ז"ל היה שח, כי זקנו בעל ה"מעשה רוקח" זי"ע ניא את לקבל את הרבנות בעיר אמשטרדם רק מפני שרצה לעלות לארץ ישראל, ופרנסי קהלה זו הבטיחו לו משכורת טובה שתאפשר לו לחסוך מעות כדי לעלות לארץ ישראל.

כמו כן, עשה בתקופת שהותו באמשטרדם הכנה לקראת עלייתו לארץ הקדושה, וכפי שמוכח מדף השער לספרו "מעשה רוקח" על המשניות, שהדפיס בהיותו בעיר זו, ונכתב שם: 'וכעת הוא אב"ד ור"מ דקהלתינו ק"ק אמשטרדם יצ"ו, ונודד על כנפי התנועה ליסע לחיים ולשלום לארץ הקדושה, וה' ברחמיו ינחהו במעגלי צדק למען שמו' (מרשימות ידידנו הרה"ח ר' אהרן וינד שליט"א). כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א

יבורך גבר ירא ה'

כשנסע הגה"ק רבי אלעזר רוקח אב"ד אמשטרדם בעל ה'מעשה רוקח' זי"ע לארץ ישראל, ליוו אותו כל אנשי עירו וטרם הפרדו מהם בקשו ממנו שיברכם, אמר להם מהר"א כל המזמור בתהלים (קכ"ח) "אשרי כל ירא ה' וגו'", והיינו כי כאשר האדם הוא ירא ה' יזכה לכל הברכות הנזכרים במזמור זה, שהם כוללים את כל צרכי האדם, ולזה זוכה כשהוא ירא ה'. ובוזה פירש הרה"ק בעל ה'תפארת שלמה' זי"ע סיום הפרק בתהלים 'הנה כי כן' פי' שגדול כח הירא שמים להתברך בכל הברכות הנזכרים, לפיכך "יבורך גבר ירא ה'" שרק יתברך האדם להיות ירא ה' ואז ממילא יזכה לכל הברכות הנזכרים ולא יחסר לו כל טוב [מובא ב'תפארת שלמה' ליקוטים על פרק זה בתהלים, ובהקדמה שכתב הרה"ק רבי יוסף מאיר בעל ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע לספר 'לקוטי תורה והש"ס' לרבו הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע (בראשית דף ט. ד"ה והיה עיקר כוונתו), מביא פירושו זה בשם הרה"ק רבי ברוך ממעזיבז זי"ע, ומסיים "ודברי פי חכם חן ושפתים ישק"]. "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"ג, ע' כ"ב

מתניכם חגורים

בהיותו [ה'מעשה רוקח' זי"ע] כבן ארבעים שנה, התמנה ה'מעשה רוקח' לשמש כרבה של ראקוב. בתקופה זו אירע אותו מעשה, שהיה רגיל לספרו כ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא זי"ע:

באספת רבני 'ועד ארבע ארצות' שהתקיימה בלובלין, דנו הגאונים אודות כשרותן של גבינות שיוצרו מחלב עכו"ם שלא היה ישראל עומד על גב הנכרי בשעת החליבה. בפני כינוס הרבנים, הופיעו יצרני הגבינות, שגייסו הוכחות שונות לטענתם, כי לא היה שם חלב שאינו טהור ואין פסול בתוצרתם. דחקו הרבנים עצמם והתייגעו להמציא היתר במקום של הפסד מרובה, אך לבם לא היה שלם עמם וניכר היה כי כמו נכפה עליהם ההיתר. גם רבי אלעזר היה בין החותמים, אך הוא שינה את חתימתו ובמקום לחתום את שמו כתב "אלעזר מתניכם חגורים". לאחר שהתפורר הכינוס ומזכירות האספה אמורה היתה להטביע על המסמך את

חותם השעווה של אספת הרבנים, נתקלו בשם המוזר ולא הצליחו לזהות את חותמו. נועצו בנשיאי האספה ואלו הורו להקפיא את ההיתר ולהריץ אגרות לכל הרבנים שנטלו חלק באספה, שיואילו לבוא להתכנסות הבאה שתתקיים בימי היריד ביערוסלאב (כן היה המנהג לנכנס את ה'זעד' פעמיים בשנה, הראשונה בלובלין - מקום כינוס ה'זעד' גם בשנותיו הראשונות, כשהיה מתכנס רק אחת בשנה - והשניה ביערוסלאב). כשהתכנסה האספה בשנית והחלו מבררים מיהו הרב שחתם את שמו באופן כה תמוה, גילה להם רבי אלעזר כי הוא שחתם כן וביאר להם כוונתו, כרמז על יסוד דברי התרגום על התיבות "מתניכם חגורים" (שמות יב, יא) שתרגם "חריציון יהו אסיריו", היינו שחריציו החלב אסורים לפי דעתו. השתאו הרבנים מהחידוד ונתנו דעתם ולבם לדעתו, ובהטותם און להרצאת דבריו - בה הוכיח כי על פי דין תורה אסורות הגבינות ואין מוצא להן של היתר - משכו כל הרבנים את חתימתם ונמנעו מלהתיר את האסור. מני אז, יצא שמעו כמורה הוראה מובהק דנחית לעומקא דדינא. "תוספת - המודיע", י"ג תשרי תשס"ט, ע' ל"ד

מעשה רוקח

וזאת הברכה אשר השאיר אחריו לדורות, חיבוריו הקדושים: "מעשה רוקח" על משניות ("גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שלא לכבודי ולא לכבוד בית אבי כתבתי דברים אלה, רק לכבוד הקב"ה ושכינתיה ולכבוד התורה הקדושה תורה שבכתב ותורה שבעל פה, להודיע מעלות לימוד המשניות כתבתי כטיפה מן הים הגדול בדרך פרד"ס..."); "ארבעה טורי אבן" - חי' על הש"ס והרמב"ם, ושו"ת; "מעשה רוקח" עה"ת, ובסופו "קונטרס מלאכת המשכן" ל' פרקים בדרך פרד"ס על סוד מעשה המשכן וכליו. וכה כותב כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א במכת"ק שבראש הספר (במהדו' שי"ל מחדש ברוב פאר והדר ע"י הרה"ח רח"י וואלדמאן הי"ו, תשנ"ג י-ס): "הספה"ק היה חביב מאד אצל רבוה"ק נבג"מ, ובשנת תשט"ו נתן כ"ק דודי מרן אדמו"ר זצ"ל ברכתו להדפסת הספה"ק הלז, ואמר בשם אביו כק"ו אדמו"ר מהרי"ד זצ"ל, שהלימוד בספה"ק הזה מסוגל לשמחה". "עלים לתרופה", בראשית תשנ"ט, עמ' ג'

הרה"ק רבי ישראל חריף מסאטינאב, בעל "תפארת ישראל" זי"ע

יומא דהילולא - ד' שבט

"גאון עולם המקובל האלוקי הנשר הגדול, אור ישראל בוצינא דנהורא קדישא מופת הדור, קדוש עליון, יחיד בדורו, איש אלקים" - כך הוכתר אותו גאון וקדוש רבי ישראל חריף "הגדול מסאטינוב" ע"י גדולי צדיקי הדור שלאחריו, בהסכמותיהם על ספרו הקדוש "תפארת ישראל".

היה חוטר מגזע תרששים. נולד בשנת תנ"ו לאביו הרב הגאון הגדול רבי שלמה ז"ל, ולאמו הצדקנית מרת ביילא ע"ה, אף היא מגזע היחס. כשהגיע לפרקו נעשה חתנו של הרה"ק רבי יחיאל ממיקולייב זי"ע, מתלמידי הבעש"ט, נכדו של הגה"ק רבי יחיאל מנעמרוב הי"ד, שנהרג על קדה"ש בפרעות שנת ת"ח, ונשא את שמו. ומצד אמו (לבדוק אמו של מי, אולי של יחיאל ממיקולייב?) מצאצאי רבן של ישראל הרמ"א זללה"ה ומגזע רש"י הקדוש זי"ע. כך שרבינו היה גאון וקדוש מגזע גאונים וקדושים, ותורה מחזרת על אכסניא שלה.

ועתה ארשום מה ששמעתי אחר זמן רב מהמעשה הנ"ל מפה קדשו (של הרה"ק מלענטשנא זי"ע) שאמר כי הרב הק' היהודי ז"ל אמר עליו שהוא משיח ב"י ואני יודע כי הוא [אני] מזרע דוד עכדה"ק. ולזאת ביקש וחיפש (הרה"ק מלענטשנא זי"ע) והשתדל בכל עוז להשתדך ולהתקשר עם בנו הרב הצדיק מוה' ביקש וחיפש

יהושע ז"ל עם הרב הגאון מוה' צבי מנחם ז"ל שהיה אז אבד"ק פילוב. ואמר כי יודע בבירור שהוא מזרע ב"ד וכל המשפחה שלו. ואביו הגאון מוה' יצחק מייזלש ז"ל היה אחי הגאון הקדוש המפורסם בכל קצוי ארץ ר' עוזיאל ז"ל האב"ד מריטשוואל (בעל ס' עץ הדעת טוב) והייחוס של המשפחה שהוא מזרע ב"ד. והטריח אדמו"ר (הרה"ק מלענטשנא) את עצמו ליסע ממדינת קיר"ה למדינת פולין להרב הנ"ל. כדי לעשות השידוך הנ"ל ולהתבק בענבי הגפן זרע דוד. ואני בעצמי נסעתי עמו לק"ק פילאב והכל כדי לזווגו עם זרע דוד ע"ה. ובנו הנ"ל היה אז כבן חמשה שנים וכן הכלה בת הרב הנ"ל. כמו ששמעתי ממנו בפירוש הטעם. ומי שמבין אין דבריו סותרים לדברי הרב היהודי ז"ל כי זה וזה אמת וזהו אדרבה סיוע גדולה כי התרין משיחין הם אחד כמ"ש (יחזקאל ל"ז) והיו לאחדים בידך כו' כידוע. "רמתים צופים", ח"ב, דף י' ע"ב

הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא - כ"ז אלול

נולד בשנת תקמ"ג בבראדי לאביו רבי אלעזר ממשפחת רוקח המיוחסת. היה תלמידם המובהק של הרה"ק החוזה מלובלין והרה"ק רבי שלמה מלוצק בעל "דברת שלמה" וכן נסע לצדיקי דורו המגיד מקאזניץ, השרף מסטרעליסק, והיהודי הקדוש, שימש בקודש כרבה של בעלזא, רבים מגדולי דורו הסתופפו בצל קדושתו, אתקטר בהאי קטירא לחי עלמא בכ"ז אלול תרט"ו ומנו"כ בעיר ממלכתו בעלזא. "זכרון יהודה" (ירושלים תשס"ג) ע' כ"ג

אחד מחסידי בעלזא סבל רבות על רגליו, עד שלא היה ביכלתו לילך ולעמוד על רגליו. באחד השבתות, בפרשת יתרו, נקרא אותו חסיד לעלות לתורה בבית מדרשו של רבינו [ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע] ורבינו - שהיה ה'בעל קורא' - סיים אצלו את הקריאה בתיבות (שמות י"ח, כ"ג) "ויכלת עמוד וגו'". למרבה הפלא - כשבירך אותו האיש את הברכה שלאחר הקריאה, נעמד על רגליו כאחד האדם ושב למקומו ברגליו.

הרה"ק ה'צבי לצדיק" (מבלאז'וב) זי"ע נסע פעם במיוחד לראות את האיש ההוא, שהתחיל לילך על רגליו בזכות ברכתו של אותו צדיק. "לחם עני" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' תמ"ח

שמעתי מזקני [הגה"ח רבי חיים נטע כץ ז"ל] כי כשבא ללונדון לפני מלחמת העולם, היתה שם אשה אחת זקנה, שהאריכה ימים והכירה עוד את מרן מהר"ש [מבעלזא] ז"ל, ונולדה עיוורת, וכשהיתה בת שש שנים הביאו אותה לפני מרן מהר"ש, ומרן שם מטפחתו על עיניה, והתחילה לראות כאחד האדם. ואמרה לזקני ז"ל, כי עדיין זוכרת את הצבע של המטפחת וגווני העיגולים שהיו עליה. "אור הצפון", חשון תש"ע, ע' נ"ב

זקני (מרן מהר"ש) ז"ל היה קורא בעצמו בתורה בכל שבת עד שנהיה לסגי נהור, ובכל ערב שבת היה מעביר את הסדרה מתוך הספר תורה, כשלבוש עם תפילין דר"ת.

פעם אחת היה זה ביום שישי, ערב שבת קודש והנה נתחלפו לזקני ז"ל התפילין של רש"י עם התפילין דר"ת, ועשה הברכה על התפילין דר"ת, והתפלל עמהם, (הגבאים שראו זאת, פחדו לעורר לו על זה), אחר התפלה פשט את התפילין של ר"ת והניח תפילין של רש"י והעביר עמהם את הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום. כאשר גמר זקני ז"ל להעביר הסדרה אמר: היום נהנו גם רש"י וגם הר"ת, כי כבר כמה פעמים התגלה אליו רש"י ז"ל והפציר בו שיעביר פעם את הסדרה כשלבוש עם התפילין לפי שיטתו, ואף ר"ת

התגלה אליו כבר כמה פעמים וביקשו שלכל הפחות פעם אחת יברך על התפילין לפי שיטתו, היום שטעיתי והחלפתי בין תפילין של רש"י לתפילין של ר"ת נהנו שניהם, הן רש"י והן ר"ת. "שיחות קודש", (בעלזא) קדושים תשס"ו, עמ' ג'

מעשה נורא זה, שמעתי מפי החסיד מוה"ר נחמן דעקס ז"ל, שהיה זקן ישיש שבע ימים כבן תשעים, ובילדותו - כאשר שהה בלונדון, נסע לראות את פני רבינו מרן מהר"י [מבעלזא] זי"ע ששהה על מיטת חליו ב'זויען', והיה מספר תמיד, כי את שמע פטירתו של מהר"י, שמע בהיותו על הרכבת.

מקרה עגום זה - אירע בעיר אוהל, עירו של הרה"ק בעל ה'ישמח משה' זיע"א. בנו של ה'ראש הקהל' דשם, מיוחד במינו היה, והתפרסם כעילוי גדול, חכו ממתקים וכולו מחמדים.

ויהי היום ותקף עליו יצרו של הבן, והתדרדר ממדרגה למדרגה, עד שחשקה נפשו בגויה אחת מבנות העיר, לשאת אותה לאשה, למורת רוחו ולמגינת ליבו של אביו, אשר עיניו רואות וכלות במעשה השטות של בנו, אך כבול ידים היה ולא יכול היה לעשות מאומה, בושותו של האב גדלה ונתעצמה עד כי ירא לצאת מפתח ביתו מחמת הבושה הזאת.

האב השבור, בא לפני הרה"ק ה'ישמח משה', ותינה לפניו את צערו הגדול ואת השבר אשר פקדו. אך ה'ישמח משה' עונה לעומתו: "דבר זה תוכל להוושע רק בבעלזא, סע לשם - אל הרה"ק ה'שר שלום', וקח אתך את בנך הסורר, שם תוושע".

בצר לו, פנה האב ועשה ככל אשר צוהו ה'ישמח משה', והחל להפציר בבנו שיואיל לנסוע עמו, ראשית לא אבה הבן לשמוע מכך, אולם לאחר הפצרות ותחנונים חוזרות ונשנות של אביו, נאות הבן לנסוע עמו, אך הזהיר את אביו, כי הוא נוסע הלוך ושוב, לא יותר. בהגיעם לבעלזא, נכנסו האב והבן אל רבינו. והאב החל לומר לפני רבינו "זה בני, וכזאת וכזאת ארע עמו".

רבינו שמע את המקרה העגום, ופונה אל הצעיר: "אכן כך? הכזאת עשית?" הבחור, מחריש לעומתו, אינו משיב מאומה. ושוב פונה אליו רבינו: "אם כן, הגד, נא לי, היש אתך תמונה מאותה נכרית?" זאת כבר נאות הבחור לשמוע, ומיד הגיב: "אכן, יש לי את תמונתה". "אם כן, הותר נא בידי את התמונה לרגע" פוקד עליו רבינו, והבחור נותן לו. הכל מחרישים לדעת מה יעשה רבינו עתה.

רבינו, ומתחיל לקרוא ולזעוק בקול: "פע, פע, צו דעם גייסטו האבן א שייכות?!!" (=קריאת גועל, לזאת מתכוון הינך להשתייך?) ומיד פנה לאבי הבחור, ואמר לו: "סע לשלום לביתך".

האב ובנו חזרו לביתם, בחזרתם, פנה הבן והלך אל הנכרית המשוקצת, וקרא לה שתבא, למרבה פליאתו סרבה אותה נכרית לירד אליו, בלית ברירה החליט הבחור שיעלה אליה, ויהי כי הביט אליה, והנה היא מצורעת מראשה ועד כפות רגליה. חישב הבחור ומצא, כי את הצרעת קיבלה לפני כמה שעות - מכוון לאותו זמן בו ביקש רבינו את התמונה - וזעק "פע"...

כמובן כי אותו בחור נפעם מן הסיפור, ונשבר ונכנע לבבו הערל ושב אל כור מחצבתו בתשובה שלימה והיה לירא וחרד לדבר ה'. "עולם החסידות" אלול תשס"ח, ע' 36

הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא - כ"ג שבט

נולד בשנת תקפ"ה לאביו הרה"ק ר' שלום מבעלזא זצוק"ל. בחודש תמוז תקצ"ט נשא את הרבנית רבקה מרים בת הרה"ק ר' שמואל אשכנזי זצוק"ל חתן הרה"ק ר' יצחק מאיר מזינקוב זצוק"ל. בזיוו"ש נשא את הרבנית שרה מירל בת הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מבאזיליה זצוק"ל בן הרה"ק ר' שמואל אשכנזי זצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בכ"ז אלול תרט"ו, מילא את מקומו ברבנות העיר בעלזא ובהנהגת עדתו הק'. נפטר כ"ג שבט תרנ"ד, ומנו"כ בבעלזא. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' קע"ח

רבינו (הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע) השתדל בדבר שישתחררו בניו מהצבא, ושחדו את הרופא שיעיד שאינם ראויים לזה. אבל עדיין חושש היה מהממונה הראשי שהיה בדרגא גבוה מהרופא, ולא היה אפשר לשחדו. ונסע רבינו בעצמו לסקוהל כדי לדבר שם עם הממונה ההוא. ויודע להממונה שרבינו מתכוון לבוא אליו, וקם ונסע משם לכמה ימים, כי לא רצה להפגש עם רבינו בידעו שיהיה קשה להעזי פניו כי היה לו מכירים מחסידי בעלזא. רבינו שהה שם כמה ימים אחר השבת, עד שהממונה היה מוכרח לחזור לשם, ואז נפגש רבינו עמו. וכאשר ביקש רבינו ממנו לפטור את בניו מהצבא, שאל לו הממונה: תגידו נא לי, האם חייב אני לשמור את דינא דמלכותא? ענה לו רבינו: כן, אתה צריך לקיים את החוקים, אבל הבה אשאל אותך, מדוע צריכין ממונה ראשי, והלא כל המשפטים כתובים מפורש עלי גליון וכל אחד יכול לראות בעצמו את החוקים שמה. אלא זקוקים לממונה ראשי אשר ביכלתו לקרות גם בין השורות, ובכך שם בין השורות כתוב שבניי פטורים ללכת להצבא. [שמעתי מר' אלי' הארשאווסקי מעיר האלאשיץ.]

י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, ע' רס"ה

פעם הגיע על שב"ק איזה איש להגה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע שהיה צריך להתייצב להצבא, ושמו של האיש היה דוד, ומשך כל השב"ק קרא אותו הגה"ק מבעלזא בשם צדוק, והיה הדבר לפלא, ואחר שב"ק כשהתייצב אצל הצבא אמרו לו שהוא פטור ללכת להצבא בגלל שהוא בעל שמן ועב, עכשיו הבין כבר למה קרא אותו הגה"ק בשם צדוק, כי בלשון אידיש אומרים על עב צו דיק. "אוצר ישראל", (ירושלים תשנ"ה) ח"ב, ע' ל"ה

סיפר מו"ר הגה"ח מפרוביזנא לתלמידיו שפעם אחת בא לפני מרן הגה"ק ר' יהושע מבעלזא זצ"ל"ה בחור אחד ובקשתו בפיו שיברכנו שינצל מידי גוים, שלא יקחוהו לשרת בצבא. הבחור היה נכדו של הצדיק ר' ברוך מסקאהל מחבר ספר מוסר ה' על החוקים [=סדר תרי"ג מצות בקצרה שנדפסו בכמה מהדורות של חומשי חק לישראל], אך היה לבוש במלבוש מודרני. אמר לו מרן הקדוש שאם יבטיח לו שילבש מלבושי חסידים אזי ינצל מעבודת הצבא.

ופירש אז מרן התפלה (לשני וחמישי) "הבט משמים וראה כי היינו לעג וקלס בגויים, נחשבנו כצאן לטבח יובל". פירוש "כי היינו", כאשר היינו יהודים, והיינו לבושים בלבוש יהודי, "לעג וקלס בגויים", הגויים לעגו והתקלסו בנו, ולא לקחונו לשרת בצבא. אבל "נחשבנו", אם אנו רוצים להשוות עצמנו אליהם ולהתלבש כמותם כדי שנהיה חשובים אצלם, "כצאן לטבח יובל", מובילים אותנו כצאן לשחיטה בחזית המלחמה ר"ל. (מפי תלמידו הרב אליעזר רוזן שליט"א) [ז"ל]. "נפשות חסידיו" (ירושלים תש"ס) ח"ב, ע' קכ"ג

הרה"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא - כ"ב חשון

נולד בבעלזא שנת תרי"ד, בנו השני לאביו הרה"ק רבי יהושע. בן י"ד נשא בטשערנוביל את בת הרה"ק רבי ישעיה משולם זוסיא טברסקי בן הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל. אחר פטירת אביו בשנת תרנ"ד עלה על כסא האדמו"רות. בזמן מלחמת העולם הראשונה ברח להונגריה, בשנת תרפ"א חזר לבעלזא. עמד בראש "מחזיקי הדת". נפטר כ"ב חשון תרפ"ז, ומנו"כ בבעלזא. "היכל הבעש"ט", כסלו תשס"ג, ע' ע"א

סיפר זקני מוהרה"ח ר' מאיר גראס ז"ל מעשה-נורא ששמע מפי בנו של בעל-המעשה, וכה סיפר: באחד הכפרים הסמוכים לבעלזא גר יהודי שהיה בעל פונדק למכירת יין-שרף, ואיכרי הסביבה הרבו לפקוד את המקום ולהשתכר שם עד אבדן חושים, ורבים מהם 'שכחו' אחרי השתיה שגם צריכים לשלם.

ויהי היום, החליט בעל הפונדק, כי מהיום והלאה צריכים לשלם קודם השתיה, כדי שלא יצא שכרו בהפסדו. אירע פעם שבעל הפונדק היה צריך לנסוע לאיזה מקום, ואשתו והילדים עמדו על מקומו להרוות את גרונם של האיכרים שפקדו את הפונדק, והנה נכנס לשם גוי צעיר וביקש כוס יין שרף, ובעלת הבית אמרה לו שמנהג המקום שצריך לשלם מראש, ונענה הגוי ואמר שלא ידאג כי בוודאי ישלם אחרי השתיה, ונתפתתה ונתנה לה.

אחרי שלגם כוס ראשון, ביקש הלה כוס שני ונתנה לו, ושוב בא לבקש כוס שלישי, אך הפעם אמרה לו שלא תוכל לתת לו כוס נוסף בטרם ישלם. נכנס 'משקה' ויצא סוד שאין בידו לשלם, ואמר לה 'אין לי'. כששמעה בעלת הפונדק איך שהיתל בה, נתקצפה מאוד, ומרוב כעס אחזה בידה איזה כלי כבד וזרקה על ראשו של האיכר הצעיר ומיד נפל 'פגר'.

כשראתה בעלת הבית הצרה הגדולה שזה עתה ניחתה עליה במו ידיה, ולא ידעה כדת מה לעשות כדי להיחלץ מסבך זה, סגרה תיכף ומיד את הפונדק, והגיפה את החלונות, והמתינה עד שבעלה יחזור הביתה, כשחזר הבעל קיבלה אשתו את פניו וסיפרה לו את דבר האסון, ואמרה לו: קום מהר, סע לבעלזא, כדי לבקש ברכת כ"ק מרן מהרי"ד [מבעלזא] זי"ע, בטרם יבואו לכאן גויי הסביבה ויעשו בנו שפטים.

קם בעל הבית ונסע לבעלזא ונכנס אל הקודש, ולא יכל לעצור בעדו, ופרץ בבכי מר על הגורל המר שנפל בחלקו, ועל אשר צפוי לו ח"ו.

הרגיעו כ"ק מרן זי"ע ואמר לו: סע לביתך ותתפלל שם תפלת מנחה בכונה, ובהגיעך לאמירת תחנון תכוין באופן מיוחד, ובעז"ה ישועתך קרובה לבוא.

עשה האיש כמצוות מרן, חזר לביתו ועמד להתפלל בכונה ובשברון לב, ובפרט בשעת אמירת תחנון שלא חסך מלהזיל דמעות בכונה רבה, והנה זה פלא! הגוי הפגר קם באמצע אמירת ה"תחנון", פתח את דלת הפונדק, יצא החוצה, הלך מרחק שני רחובות משם, ושוב פעם נפל פגר באמצע הרחוב, לתדהמת העוברים ושבים, שלא ידעו דבר על הנעשה אתו קודם לכן, ומיד הזעיקו את בני משפחתו שנטלוהו משם באין אומר ודברים.

כשראה היהודי את הנס הגדול שהתרחש לנגד עיניו, ונסע שוב לבעלזא כדי להודות לכ"ק מרן זי"ע על הישועה הגדולה שפעל בעדו, והנה בהיכנסו אל הקודש פנימה, לא יכול היה לעצור ברוחו, ושאל את מרן:

ירשה לי הרבי לשאול אותו שאלה אחת. אם כך גדולה כוחה של אמירת "תחנון" עד שיש בה סגולה להחיות מתים, מדוע מזלזלים באמירתה ומוותרים עליה כל פעם שיש יארציטי, סעודת מצוה וכדומה? התחמק ממנו מרן והשיב לו בצחות: וכי אתה רוצה שכל הגוים יקומו לתחיה?! "אור הצפון", ניסן תשע"ג, ע' מ"א

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא - כ"א אב

הגה"ק רבי אהרן רוקח, הרבי מבעלזא, זכותו תגן עלינו, נולד בשנת תר"מ לאביו הגה"ק רבי ישכר דוב, בן הגה"ק רבי יהושע בנו של מיסד השלשלת, הגה"ק רבי שלום. מנעוריו מייעט באכילה ובשינה והצטיין בקדושתו וטהרתו עד שהגה"ק רבי יחזקאל משינאווא אמר עליו "כנראה שהיצר הרע הסיח דעתו לגמרי ממנו". היה גאון בתורה ובעל מוח חריף ובהיר מאד וזכה בבחורותו לחבר ספר של הגהות על הקצות החושן.

בשנת תרפ"ז נפטר אביו הגה"ק מהרי"ד זי"ע והנהגת העדה נפלה על שכמיו. בזמנו נתעצמה חסידות בעלזא, ומאות ואלפים נהרו אליו מכל חלקי גליציה, פולין והונגריה. הרבי שימש כדוגמה חיה לכל באי קורות ביתו לאיזה דרגות מסוגל ילוד אשה להתעלות, בתורה, ביראת השם ובקדושה וטהרה. למרות פרישותו המופלגת ודביקותו בבוראו כחד מקמאי אחז בשבט השלטון בכל הנוגע להנהגת כלל ישראל. הוא ביצר חומת הדת באסיפה בשנת תרפ"ח בנוגע לארגון מחזיקי הדת, וכן השתתף בשנת תרפ"ט במשלחת שנפגשה עם ראש ממשלת פולין ביחד עם החפץ חיים זי"ע.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה נטל הרבי את מקל הנדודים בידו ונס לסקוהל וגר שם כשמונה חדשים ואח"כ לפרימישלן למשך שנה. כשהנאצים ימש"ו שרפו את ביהכ"ג הושלך גם בנו יקירו הרה"ק רבי משה'לה לאש, והרבי קיבל עליו את הדין באהבה בבחינת "וידום אהרן". המצב הלך והחמיר מיום ליום עד כדי סכנת נפשות תמידיה. בהשתדלותם של האדמורי"ם מליובאוויטש וממודזשיץ ששהו כבר בחוץ לארץ, הצליחו חסידי בעלזא לשחד איזה נסיך פולני ולהבריחו לווישניצא שבגליציה. בחורף שנת תש"ג החלו פעילות נמרצות אצל חסידי בעלזא שבכל מדינות החופש לשחרר את הרבי שנמצא אז בגיטו בוכניה.

סכומים עצומים נאספו ובכסף זה שכרו קצין הונגרי מראשי שירות הריגול לביצוע ההצלה, בניסים גלויים שכמעט אי אפשר לתארם הגיע ביחד עם אחיו רבי מרדכי מבילגוריי, לבודאפעסט, הונגריה בל"ג בעומר תש"ג וגר שם כחצי שנה. בשבט, תש"ד עזב הרבי את ארצות הדמים והגיע לארץ הקודש.

על אף אבדן כל משפחתו העניפה, כל החסידים, היושבים, שהיו מופלגים בתורה וחסידות, לא היה ניכר עליו כלום, ומיד בהגיעו התחיל לשקם מחדש את החסידות. רבבות התדפקו על דלתותיו, בידעם שאמנם קדוש הוא בקדושה עליונה.

אולם לדאבון לב חסידיו בפרט וכלל ישראל בכלל נפטר הרבי ביום המר והנמהר כ"א מנחם אב תשי"ז, נתבקש ועלה לשיבה של מעלה, וירד יתמות וצער על חסידי בעלזא.

זכו חסידי בעלזא שנשאר אחריו בנו יחידו של אחיו הגה"ק מהר"ם מבילגוריי צוק"ל ה"ה כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א, למלאות את מקומו בהמשכת השושילתא דדהבא ובהנהגת החסידות לתפארת. "בקדושתו של אהרן" (ירושלים תשס"ז) ח"א, עמ' ג'

הרה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע

יומא דהילולא - כ"ד אב

הגאון מוה"ר אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד. נולד בשנת תקכ"ב לאביו הגאון מוה"ר מנחם מאניש מרגליות אבד"ק דינאוויץ. קיבל מאביו ומדודו הגאון מוה"ר סנדר מרגליות אבד"ק סאטנוב. הי' אחד מגדולים המפורסמים בדורו, שהי' דור דעה, אם כי לא שימש ברבנות כל ימיו. חיבר ספר שו"ת בית אפרים על ד"ח שו"ע, שו"ת בית אפרים מהדו"ת, טיב גיטין על שמות גיטין, ראש אפרים, יד אפרים, זרע אפרים, מטה אפרים, שם אפרים, שערי אפרים, ועוד הרבה חיבורים בכת"י. נפטר כ"ד מנחם אב שנת תקפ"ח. ומנו"כ בבראד. "ילקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ה, ע' ר"ס

הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע א"ה היה מגדולי היחס, שלשלת היוחסין, מגזע אראלים ותרשישים, והיה נין ונכד להגה"ק ה'תבואות שור', הגה"ק מהרש"א, והגה"ק הרמ"א זי"ע א. והיה מגדולי הדור בדורו, והיה גם עשיר גדול, וזכה לשני שולחנות, תורה וגדולה במקום אחד. עוד בימי נעוריו כבר פלפל עם גדולי הדור, ביניהם הגה"ק הנודע ביהודה והשאגת אריה - ראה שו"ת בית אפרים אהע"ז סי' מ"ב - ומקצת מן הקצת מגאונותו האדירה אנו רואים במה שכתב בהקדמה לשו"ת בית אפרים שכבר כתב תשובות להתיר עגונות טרם מלאות לו עשרים שנה. חיבר הרבה ספרים וביניהם 'תשובות בית אפרים' על ד' חלקי שו"ע, 'יד אפרים' על שו"ע, 'ראש אפרים' על הל' טריפות הריאה, 'שער אפרים' על הל' קריאת התורה, 'מטה אפרים' על הל' חודש אלול ותשרי, 'טיב גיטין' על שמות גיטין 'שם אפרים' על התורה. ועוד ספרים רבים אחרים.

מספרים שראשי העיר בראד חקקו חוק בבראד שהעשירים והגבירים אינם צריכים לשלם מס גבוה לטובת הקהל, אמנם על התלמידי חכמים הטילו מס גבוה, ואמר רבינו [שהיה גם ת"ח וגם עשיר] שהיו צריכים להקל מעליו המס כיון שהוא גביר, ואעפ"כ העריכו עליו מס גבוה כי הוא תלמיד חכם.

שמעתי מהגה"ק בעל "דובב מישרים" מטשעבין זצ"ל שבעת שזקיני הגה"ק רבינו עקיבא איגר זי"ע א"ה השתדך עם רבי שמואל קארנפעלד מבראד, ורבי עקיבא איגר שהיה אדם חלש לא היה בכחו לנסוע אל התנאים בבראד, וביקש מרבינו שיהיה שליחו בתנאים, ורבינו השתהה הרבה זמן אצל הסעודה, והאנשים שהיו שם המה ראו כן תמהו, כי לא היה דרכו בכך, ואמר רבינו כי הוא שליחו של רבי עקיבא איגר בסעודת תנאים זו, וכל שמתארך יותר זמן הסעודה, כך הוא בבחינת רבי עקיבא איגר זמן רב יותר, וע"כ מאריך למלאות שליחותו. "חודש בחודשו" אלול תשס"ה, ע' א'

מערכת קשרים יוצאת דופן היתה רקומה בין מרנא ורבנא ה"חתם סופר" הק' זי"ע לבין הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראדי מח"ס "בית אפרים", ואף על פי שלא ראו מימיהם זה את זה, יקדה ביניהם אהבה עזה, [מתאמריה משמיה דהגה"ק ר"ש סופר אב"ד קראקא זצ"ל: מי שראה את האהבה העזה ששרה ביניהם יכולה להיות לו איזו השגה באהבת דוד ויהונתן]. והניכרת בקשרי המכתבים שהיו ביניהם.

התארים והשבחים הגדולים והמופלגים ביותר שכתב מרן ה"חתם סופר" לגדולי דורו, היו אותם שכתב על הגאון רבי אפרים זלמן זצ"ל, ובאחד המכתבים ששיגר אליו מרן ז"ל (ליקוטי תשובות, לונדון, חלק המכתבים סימן כא.) הגדיל לעשות, והוא מזכיר את עצמו לפניו בשמו ובשם אמו "משה בן ריזל" למען יעתיר עבורו בתפילה.

[עייין בדרשות חת"ס דף שמה, בדברי ההספד שנשא עליו, וראה שגם לאחר פטירתו העריכו והעריצו וז"ל: בוציא קדישא, נר ישראל, עמוד הימיני, כקש"ת רבי אפרים זלמן מרגליות, בעל המחבר הספרים הרבים ההמה, עליו קראתי המקרא (ירמיה לא, יט): "הבן יקיר לי אפרים" וכו', כי בו נמצא תורה וגדולה במקום אחד, ובמקום גדולתו ענותנותו, שהיינו משעשעים בהלכות ותשובות תמיד והשפיל עצמו כתלמיד לפני רב, וה' יודע כי היה גדול עולם, אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו, ושמעתיה מברדן ובכל יום שמועותיו בבית מדרשינו מחיבוריו שחיבר.] "רשומים בשמך" (אשדוד תשס"ו) ע' נ"ט

...ומדי דברי בו אדבר בשבחו של הרה"ג ר' זלמן מרגליות זצוק"ל בדרך אגב בכדי להמחיש באיזה גאון מדובר, שבאמת בזמנו הוא היה גדול הדור, וחוף מגדלותו בתורה היה גם קדוש עליון, ואציין רק עובדא אחת שהיה לו עם זקה"ק בעל הדברי חיים זצוקל"ה, כשהיה עדיין אברך וזקנתי הרבנית ע"ה עסקה קצת במסחר לפרנסתם, הרה"ג ר' זלמן מרגליות זצוק"ל שהיה זקן היה עשיר גדול וברשותו היה בנק והלוה הרבה כספים, הרה"ג ר' זלמן בעצמו מעולם לא דרך בבנק חוץ מפ"א כששלחה זקנתי ע"ה את זקה"ק הדברי חיים בצעירותו אל הרה"ג ר' זלמן מרגליות בדבר הלוואה, הלך הגאון ר' זלמן בכבודו ובעצמו אל הבנק בכדי לסדר בקשת זקה"ק והגדיל לעשות להזכיר את עצמו בשמו ושם אמו לפני זקה"ק, והתבטא על זה זקה"ק שאת הסמיכה הזאת שקיבל מהרה"ג ר' זלמן בכך שהזכיר א"ע בשמו ושם אמו חשוב אצלו כסמיכתו שקיבל מאת די אלטע רב שכוונתו להגה"ק מראפשיץ זי"ע, והבאתי העובדא כעת רק בכדי להדגיש גדלותו של הבית אפרים שזקה"ק העריכו כרבו הגה"ק מראפשיץ זי"ע, גם ידוע שהי' לומד את כל ספרי הבעש"ט, ושהחת"ס העיד עליו שאין עוד איש שהיה מכניע א"ע לפניו כמו שהיה מכניע א"ע לבעל בית אפרים. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

היה מעשה באחד מגדולי ישראל, הוא הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, בעל בית אפרים, אשר תורה וגדולה התאחדו על שולחנו. והיתה אשתו הרבנית, אשת חיל, מנהלת עסקים גדולים ומסועפים, ואילו הגאון ז"ל לא מש מאהלה של תורה, ואך במקרים בודדים, בעת האוכל, היתה הרבנית מורשה לעצמה לשאול בעצתו על אודות מסחריהם, ואף זאת לדקות מספר בלבד.

פעם אחת הגיע לבית מסחרם סוחר יהלומים, ובידו הצעה נפלאה לעיסקת יהלומים מוצלחת אשר רווח עצום מובטח לה. אולם מכיון שנדרשה לכך השקעה עצומה של כסף, ראתה הרבנית צורך להתייעץ עם בעלה על כך, היא שלחה אל בעלה בבית המדרש, ששאלתה ובקשתה היא שאך הפעם יפסיק מלימודו ויסור לבית מסחרם על מנת לסיים עיסקה נפלאה ומוצלחת, כי הסוחר ממהר לדרכו, ובלעדי הסכמתו לא תוכל עשוהו לבדה. הגאון ביקש סליחתה והתנצל כי אין ביכלתו לבטל את שיעוריו הקבועים - והעיסקה בוטלה. כאשר שב הגאון לביתו ונוכח בצערה של הרבנית על העסק שלא יצא לפועל - פייס את דעתה, וכך אמר לה: בשעה שנקראתי לבא לבית המסחר ולהפסיק מלימודי, עלה בלבי מה שאמרו חכמים (ברכות ס"ג ב): "אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית עצמו עליה". וכך פרשתי מאמר זה: אין התורה מתקיימת אלא באדם שמשים עצמו כמת, בעניני עולם הזה, באותן שעות שקבע לו ללימוד התורה, כלומר שלעולם לא יפסוק ממשנתו כל ועיקר בשעות שהקציב לתורה. ואמרתי אני אל לבי - הוסיף הרב ואמר - אילו חלילה הייתי מת, האם יכולתי לייעץ ולהביע דעה בעסק זה או אחר, אף עכשיו שב"ה חי אנכי ויושב והוגה בתורה - אשים עצמי כמת, ולא אחליף חיי עולם בחיי שעה החולים. נחה דעתה של הרבנית, והוסיפה לו הערצה על הערצתו. "יינה של תורה-אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' מ"ד

הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות לא הי' רב או דומ"ץ וכדומה, אלא הי' סוחר וגביר גדול, אבל עסק בתורה בשקידה עצומה יומם ולילה.

היה לו "באנק", להלוות כסף ולקחת בחזרה בתוספת אחוזים על פי היתר עיסקא. פעם נכנס להבאנק אברך עני ואביון וביקש ללוות סכום כסף גדול לחצי שנה. וצוה לו רבי אפרים זלמן למלאות טופס מסוים, וימצא גם ערב שיחתום עליו ויקבל אחריות על המלוה, ובלא זה אי אפשר לו להלוות. וכתב העני במקום ששם היה צריך הערב לחתום, "לי הכסף ולי זההב נאם ד' צבא-ות". כראות רבי אפרים זלמן את זאת, נכמרו רחמיו ונתן לו תיכף את כל הסכום שביקש. אבל בקרב לבו נתייאש מן התשלומין, כי ידע מצב האיש שאין לו הכנסה.

לאחר חצי שנה בא זמן הפרעון, ובאותו יום לא הי' רבי אפרים זלמן בקו הבריאות ולא הלך למסחרו, אלא הרבנית שלו הלכה במקומו, בבוא הרבנית הביתה בסוף היום, שאל לה רבי אפרים זלמן האיך עבר היום, ובתוך שאר הדברים אמרה לו שבא פריץ ללות סכום נכבד ונתנה לו. שאל בעלה, מהיכן הי' לה כסף להלוות להפריץ, כי ידע שלא היה סכום הלז בהקופה. וענתה, שלפני זה בא איש אחד ושילם חוב בסכום גדול. רבי אפרים זלמן תמה על זה, כי לפי זכרונו לא היה מצפה לקבל ביום זה איזה תשלום חוב, והלך לבדוק בפנקס שלו, וראה שיום זה הי' זמן פרעון העני הנ"ל. ושאל בתמהון: האם אמנם בא איש זה לשלם, וענתה הרבנית: לא, אלא איש אחר שילם בשבילו. אמר לה רבי אפרים זלמן בהשתוממות: חושדני שאיש זה הי' אליהו הנביא, והי' לך זכי' הגדולה לראות את אליהו הנביא, דהיות שהעני לקח לערב את הקב"ה, נשלח אליהו הנביא ממרום לשלם בעדו. לאחר כן הי' יושב ומהרהר בדעתו, מה זאת שדוקא ביום זה נחלש ועל ידי זה לא זכה לראות את אליהו הנביא. ובא לידי הכרה שאירע לו כן מפני שביקש מהעני שיביא לו ערב, ולא לזה לו בלא זה, על כן לא זכה... כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב צוק"ל

סיפר לי הרה"ג ר' אלי' קרויטוורט שליט"א, ששמע מהגאון מטשבין זצ"ל, שהגאון בעל בית אפרים זצ"ל היה פעם בעיר סטאניסלוב על נישואי אחד מנכדיו, ובא אליו הגאון ר' ארי' לייבוש זצ"ל אב"ד סטאניסלאוו, בעל הפני ארי' (אביו של הגאון בעל בר ליאי זצ"ל) עם עוד למדן אחד, לשוחח עמו בדברי תורה (אמר המספר, הגאון מטשבין אמר לי שמו של הלמדן, ושכחתי), ואמר הגאון מטשבין, בלילה ההוא גלל ר' אפרים זלמן את כל התורה כולה [מ'האט אין די נאכט גולל געווען כל התורה כולה], והיה לבס שבור מאד (בראותם את המרחק בינו וביניהם), עד שאמר הגאון מסטאניסלוב להלמדן, לאמיר טרינקען א גלעזל בראנפען אז אונז קען מיר אויך לערנען. ויהי ממחרת, אמר הבית אפרים שרוצה לחזור לעירו תיכף, והפצירו בו הנ"ל שישאר, ולא הסכים, וחזר לביתו, ותיכף כשהגיע לביתו נסתלק לחיי עולם.

עוד סיפר לי הנ"ל, ששמע מהגאון מטשבין זצ"ל, שהגאון הבית אפרים זצ"ל אמר פעם, כשאני נמצא בביתי, עולה לי בדעתי לחשוב שהנני העשיר הכי גדול, והנני הגאון הכי גדול, אבל כשהנני מגיע להיריד (מארק) רואה אנכי שאינני העשיר הכי גדול, וכשאני נפגש עם הגאון ר' שלמה קלוגער, הנני רואה שאינני תלמיד חכם הכי גדול. ואמר הגאון ר' יעקל'י מהרימלוב זצ"ל על זה, שהדבר הראשון שאמר נכון הוא, והדבר השני לא. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א

הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מבראד, בעהמ"ח ראש אפרים בית אפרים ויד אפרים, היה עשיר גדול. פעם בא לעיר סטרי וביקר אצל הגאון בעל קצות החושן. אמר לו הקצות: אנו רואים שהתורה הוא

בשפלות גדול, כי אלמלא התורה ודאי לא היה כבודו בא אלי, שאין זה כבוד לעשיר גדול כמוותו לבא לפני עני כמוני, רק מכיון שכבודו הוא גם תלמיד חכם, זה גרם לו לבקר אצלי, ודבר צחות הוא. מכת"ק הרה"ק רבי סיני מז'מיגרדא זצוק"ל

הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל מבראד היה עשיר גדול ובעל מזומנים, ובשעה שלמד היה נותן את ידו בתוך כלי עם מטבעות זהובים, מה שגרם לו הרחבת הדעת.

פעם אחת טבעה לרבינו ספינה עם הרבה סחורה בים, וזה היה הפסד גדול, ורצו לספר לו באופן שלא ייבהל כל כך, ולכן שאלו אותו הפירוש במשנה "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה". והוא הסביר להם באריכות שצריכים לקבל כל דבר בשמחה, וגם כשקורה אסון וצער. ורק אח"כ גילו לו את האסון שקרה. "לחם עני" (ירושלים תשס"ו) ע' ת"י

הרה"ק ר' אפרים זלמן מרגליות בעל מטה אפרים התמדת התורה היתה נוראה אצלו. ומסופר שפעם בהשיאו את אחד מצאצאיו אמרו לו שצריך לילך לחופה נאנח ואמר - צער גידול בנים.

אפשר לראות מצדיקים שחיטבו הכל מראש, בביתו היה מנורה יפה ביותר של זהב וקריסטל ופעם נפלה המנורה ונשררה והרבנית הצטערה מאד על הכלי היקר והבחינה עליו שזה לא מפריע לו מאומה אף כהוא זה, ושאלתו מה זה שהדבר לא מצערך כלל, ענה לה בעלה הק' שיענה לה לשנה הבאה, ולתקופת השנה שאלה שוב על הדבר באומרה שהבטיח שישב לה פנה אליה הרה"ק בשאלו - וכי עכשיו אכפת לך שבירת המנורה? וענתה לא, המשיך להקשות ומדוע, וענתה שהרי כבר עבר שנה מאז, נענה ר' אפרים זלמן - אצלי כבר עבר אז שנה תיכף ומיד. בעניני גשמיות עשה תיכף חשבון שאם בשנה הבאה לא יהא אכפת לו גם עתה לא צריך לצערו. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

סיפר הגאון ר' דוב בעריש צוקערמאן זצ"ל בעמח"ס 'בית אהרן' [הובא במכתב לחתנו הרה"ג ר' שלום רבקיין אב"ד סט. לואיס.]: זכורני בעת היותי בעיר בראדי לקבל סמיכה מהגאון הגדול רבי אברהם מנחם שטיינבערג ז"ל בעל 'מחזה אברהם' אב"ד דשם, סיפר לי כי הכיר בבראדי שם זקן אחד שהיה זוכר עוד את הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות ה"בית אפרים" ז"ל, וסיפר כי מתחילת חודש אלול עמד הגה"ק על מקומו בבית הכנסת ופניו הק' להכותל כל זמן התפילה, ואחר גמר התפילה כשהלך לביתו, היו מוצאים כל יום מקום ישיבתו ומקום הרצפה לח מהבכיות ששפך בעת התפילה... "אגרא דבי הילולא" ע' ל"ה

שמעתי מהגה"צ ר' דוד צבי שנעעבאלג זצ"ל דומ"ץ דק"ק וויזשניץ, כי הגאון המפורסם ר' אפרים זלמן מרגליות התחתן עם הגה"ק ר' פנחס הלוי זצ"ל בעל ההפלאה, (נכד בעל הפלאה נעשה חתנו של הגאון הנ"ל), וחתנו זה ישב על התורה ועל העבודה, והגאון להיותו גביר אדיר נתן לו כל הצטרותו, לו ולכל ב"ב הנולדים. פעם חזר נכדו הילד מבית הספר בבכיות עצומות, ושאלו זקינו הגאון על סיבת בכייתו, ויאמר הילד כי המלמד שלו אמר לו שהוא 'שייגעץ', קרא הגאון את המלמד ושאל אותו על זה, ויאמר המלמד כי הילד לא רצה ללמוד על כן אמר לו כן, ויאמר לו הגאון, אל הילד הזה הלא יכלת לומר לו יותר: שהוא נכד הגאון בעל הפלאה ואינו רוצה ללמוד? ופי' בזה הגאון הנ"ל את הכתוב (הושע ב' א) והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם 'בני קל חי', היינו שהנך נכד הגאון בעל הפלאה הנ"ל. (מפי הגה"צ ר' אליעזר דוד פריעדמאן שליט"א) "מפיהם ומפי כתבם" ח"ב, ע' י"ז

הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מבראד הספיד פעם חסיד א' שהחברה קדישא בקשו בעבורו ממון הרבה, והגאון ז"ל היה בכעס על החברא קדישא, פירש אז את הפסוק (ישעי' נו א) הצדיק אבד ואין איש שם על

לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק, ואמר שיש בפסוק זה שני פירושים, פי' א' הוא כי מפני הרעה העתידה לבא נאסף הצדיק, שלא יראה ברעה ההוא, ופי' הב' הוא שיגן על הדור שלא יבא עליהם הרעה. והחילוק ביניהם הוא, שלפי פי' הראשון צריכים לעשות תשובה כשמת הצדיק, כדי שלא יבא עליהם הרעה ח"ו, משא"כ לפי הב' יאמרו העולם שהצדיק יגן עליהם במיתתו שלא יבא עליהם הרעה. אך עכ"פ לפי פי' זה צריכים לעשות להצדיק כבוד גדול במותו, שהרי הוא מגין עליהם מפני הרעה. זהו פי' הפסוק, "הצדיק אבד", ואפ"ה "אין איש שם על לב" לעשות תשובה, על כרחך שמפרשים כפי' השני שהצדיק מגין עליהם, ולפי"ז היו צריכים עכ"פ לעשות לו כבוד במותו, וזה אין עושים כי אדרבה "אנשי חסד נאספו" שבני החברה נאספו שיתנו להם הרבה מעות, וא"כ "באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק", שאין מבינים שום פירוש על הפסוק כי מפני הרעה וגו', שגם תשובה אינם עושים, וגם בדרך כבוד אין קוברים אותו, וא"כ מהו פירוש פסוק זה, ונחמד. "חמדה גנוזה" ח"ב, ע' קפ"ה

אדם אחד הביא את ספרו על הלכה וש"ס אל הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל מבראד, בכדי לקבל את הסכמתו, ורבינו נתן הסכמה. אח"כ הגיע אדם אחר עם ספרו שכלל דברי תורה ע"ד הפשט על התורה, ולו לא רצה רבינו ליתן הסכמה, כשהוא מטעים: "בשלמא הראשון, הרי כיון שעושה ספר על הלכה וש"ס, אזי מוכרח שלכה"פ התיגע על זאת, משא"כ השני, כשאין לו מה לעשות בשבת, הריהו אומר פשטים בלי יגיעה..." "לחם עני" (ירושלים תשס"ו) ע' ת"י

הנוצר מספר יצירה

בס' מעלות היוחסין כותב רבינו (הגה"צ רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל) ד"ת ממה שחידש בצעירותו [כלשונו שם "בעונת הפעוטות"] שאביו הג"ר מנחם מאניש מרגליות זצ"ל שאל אותו, דהנה בגמ' סנהדרין (ס"ה:) מצינו דרבא ברא גברא, ורב חנינא ורב אושעיא הוה יתבי כל מעלי שבתא ועסקי בספר יצירה ומיברו להו עיגלא תילתא ואכלי ליה עיי"ש. ובשו"ת חכם צבי (סי' צ"ג) נסתפק באדם הנוצר ע"י ספר יצירה כאותו שאמרו רבא ברא גברא, וכן העידו על זקני הגאון מוה"ר אליהו אבד"ק חעלם, אם מצטרף לעשרה לדברים הצריכים עשרה כגון קדיש וקדושה, מי אמרינן כיון דכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל לא מצטרף, או דילמא כיון דקיי"ל בסנהדרין (י"ט:) המגדל יתום בביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, הכי נמי כיון שמעשה ידיהם של צדיקים הוא, הוה ליה בכלל בני ישראל שמעשה ידיהם של צדיקים הן הן תולדותם עכ"ד [לכאורה בשביל שיוכל להצטרף למנין צריך להיות יהודי, ואם הוא אינו יהודי אינו יכול להצטרף למנין, ומהו הספק, הרי ברור שהוא אינו יהודי, אמנם כנראה שהספק של החכם צבי הוא אם גיירו את הגברא הנוצר ע"י ספר יצירה, אם נעשה יהודי ע"י הגיור, דלא גרע משאר עכו"ם שאם גיירו אותם נעשים ישראלים ושפיר מצטרפים למנין]. ואביו הג"ר מנחם מאניש זצ"ל שאל אותו אם יש לו איזה ראייה לדבר. והשיב רבינו על אתר דבש"ס ברכות (ז"ז:) איתא, מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה, ופריך והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר (בהר כה, מו) לעולם בהם תעבודו, ומשני לדבר מצוה שאני, ופריך מצוה הבאה בעבירה הוא, ומשני מצוה דרבים שאני ע"כ. וקשה אמאי לא ברא רבי אליעזר גברא בספר יצירה ולא יצטרך לעבור בעשה [ומכל שכן רבי אליעזר שהיה כחו גדול בכגון דא, כדמצינו בב"מ (נ"ט:) שעקר חרוב ממקומו, והחזיר אמת המים לאחוריהם, והטה כותלי ביהמ"ד] ועל כרחך דאינו מצטרף עכ"ד עיי"ש. ובאמת בס' ברכי יוסף להרחיד"א או"ח (סי' נ"ה אות ד) כבר הקדימו בזה והביא ראייה זו בשם הר"י לייב

כ"ץ בן הרב שער אפרים ז"ל וז"ל: "ואם איתא דמצטרף יברא אדם על ידי ספר יצירה, דהא רבי אליעזר גדול כחו כדאיתא במדרש הנעלם" עכ"ד. "חודש בחודשו", אלול תשס"ה, עמ' ב'

שושלת טשערנאביל

הרה"ק רבי מרדכי טברסקי, המגיד מטשערנאביל זי"ע

יומא דהילולא - כ' אייר

תק"ל - תקצ"ז

אמו הרבנית שרה אשתו של הרה"ק ר' מנחם נחום מצ'רנוביל הייתה צאצאית של ר' נתן שפירא בעל "מבוא שערים" ואמרי שפר, צאצא של רש"י.

נולד בשנת תק"ל לאביו הרה"ק ר' מנחם נחום מטשערנאביל וצוק"ל בעמח"ס מאור עינים. בהיותו כבן ג' שנים (קיץ תקל"ב) נתארס עם הרבנית חי' שרה בת הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין וצוק"ל, התנאים התקיימו בבית הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש וצוק"ל. בשנת תקמ"ג-מ"ד (בערך) התקיימו נשואיו. בזיוו"ש נשא את הרבנית פייגא בת הרה"ק ר' דוד לייקעס וצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בי"א חשון תקנ"ח, מילא מקומו בהנהגת עדתו הקדושה ובמגידות דק"ק טשערנאביל ושאר ק"ק, ומצודתו היתה פרוסה ברחבי וואהלין ואוקריינא. דברי תורתו נדפסו בספר "ליקוטי תורה". נפטר כ' אייר - ל"ה לעומר "מלכות שבהוד" - תקצ"ז, בכפר אנאטיווקא. "ליקוט מאורי אור" (שיכון סקווירא - תשנ"ז) ע' רנ"א

הרה"ק הר"ר בער המגיד הק' ממעזריטש זי"ע גילה פעם לתלמידיו הק', כי יש בכחו לפעול בשמים על איזה נשמה קדושה שתרד לעלמא הדין, ועדיין אינו יודע את מי לברך שיזכה בה. לאחר זמן אירע מעשה והמגיד הקדוש השתתף באיזה חתונה [אמר המלקט: בכת"ק מזקיני אדמו"ר מנובומוינסק וצוק"ל, איתא שזה היה בחתונת בנו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע] וגם הרה"ק בעל מאור עינים מטשערנאביל זי"ע היה שם, וכשקראו להמגיד הקדוש להמצוה טאנץ, והיה צריך ליתן "שבת געלט" להבדחן כנהוג, לא היה לו ממון ליתן, נתן לו הרה"ק בעל מאור עינים זי"ע מטבע ליתן להבדחן ל"שבת געלט", אחר כך בקש המאור עינים מהמגיד הק', כי בעבור הטובה שעשה לו בנתינת המטבע, יזכה באותה נשמה קדושה שעומדת לרדת להאי עלמא, והסכים המגיד הק' לזה, רק אמר שגם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ צריך להסכים על זה, ונסע המאור עינים לקאריץ וקיבל גם הסכמת הר"ר פנחס'ל, ואח"כ נולד להמאור עינים בן וקראו שמו בישראל "מרדכי", הרה"ק ר"ר מרדכי מטשערנאביל זי"ע. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש וצוק"ל

שמעתי ענין נורא שהיה אצל הרה"ק הר"מ מטשערנאביל זי"ע, כי היה רב בעירו אשר היה תלמיד חכם גדול וירא שמים אך לא היה מכת החסידים, ולא היה בא אל הרבי ר"מ, פ"א באחרון של פסח נמלך אותו רב בדעתו והלך אל שלחנו הטהור, תיכף בדרכו על מפתן ביתו אמר לו הרבי ר"מ שצריך לקבל על עצמו תשובה כי נכשל באיסור חמץ בפסח, והרב הזה נתחלחל מאד ותיכף הלך לביתו ויחפש בכל אשר בביתו ולא מצא שום דבר ושאל לבני ביתו על כל הדברים שהיו משתמשים בהם בימי החג ולא היה עליהם שום חשש, ופשפש ולא מצא, עד שבא אל חבית המים, כי היה מנהגם להכין חבית גדולה של מים שיהיה על כל ימי החג מפני הזהירות, וכשהיה מסתכל בחבית וראה מה שבתוכה נבהל על המראה כי מצא בשוליו

חתיכת לחם חמץ גמור והוא היה משתמש בכל ימי החג במים האלו לבישול ולכל הצורך, ונכשל הוא וכל בני ביתו בחמץ בכל ימי הפסח, וחזר לבית הרבי ובקש מאתו שיסדר לו תשובה, והוסיף ואמר, הנה יש לי תלונה עליכם מאחר שמעיני כ"ת אין נסתר דבר, ולא היה נעלם ממנו מה שנעשה בביתי, למה זה חכיתם עד בואי אצלכם ולא שלח לי מר כבר בערב פסח להזהירני על זה קודם שנבא לידי מכשול, למה לא החיש להציל את נפשתינו מן האיסור החמור הזה. ענה לו הרה"ק אל תחשדו אותי בזה כי באמת לא ידעתי מזה עד היום, מאחר שלא היה לו שום קשר עמי, אך היום הזה כאשר בא לביתי ונתקשר עמנו אז נתגלו לי כל מטמנותיו וראיתי צרת נפשו ותיכף הזהרתיו על זה. נלמד מזה שאם אין התקשרות והכרה על המנהיג והרועה אז אין הצלה מן התקלה. "קדושת ציון" (באבוב) ח"א, ע' קצ"ב

שמענו בשם הרה"ק ר' מוטלי מטשערנאביל זצוקללה"ה שאמר על עצמו שאם היה רוצה היה נכנס לגן עדן בחיים חיותו מפאת גודל קדושתו בשמירת הברית, אך שאינו רוצה לעשות דבר שיהיה לו יתרון על שאר צדיקי דורו. "ארץ צבי" (קו"ג'גלוב) ויחי תרפ"ח, ע' ע"ט [עיי"ש]

סיפור נורא שמעתי מכבוד זקני הרה"ח הר' יצחק צבי ב"ר אברהם חיים ז"ל שהביא אותי לירושלים בשנת תרס"ו וגידלני בביתו כבן, אשר שמע מפ"ק אדמו"ר וההצה"ק המגיד מטריסק זצוק"ל, שסיפר שפ"א בחג השבועות נתאחר מאד אביו הקדוש מהר"מ מטשערנאביל זי"ע לבוא לסעודת שחרית בבוקר, והיתה זאת לפלא בעיני הקהל כי הוא לא היה דרכו להתאחר, ואני (המגיד מטריסק) ואחי הקדושים הבננו כי יש חדשות בזה ואבינו הקדוש אינו ישן עתה, ופתאום נפתחה הדלת ואבינו הקדוש הופיע ובא לשולחנו הקדוש, ופתח ואמר, לא יהיה לכם לפלא שנתאחרתי עד עתה, כי בא אלי אורח גדול וקדוש שמו, והוא אליהו הנביא זל"ט, והביא לנו הסכם מכל שבעה רועים ושמונה נסיכים, ומכל צדיקי הדור, שכולם הסכימו שיבוא מלך המשיח, ורק ביקש ממני הסכמתי, והיה לי יכוח גדול עמו, ולא הסכמנו, ויאמר עוד המגיד הק' מטריסק, אנו האחים הבננו ושתקנו, והיה שם אצל שולחן אבינו רב גאון וחסיד אשר הוא לא הבין כ"כ, והיה מחשובי החסידים היושבים ראשונה בשולחן, ושאל לאבינו: רבי, מדוע שלא הסכים, והשיב לו אבי, שהראתי לאליהו הנביא שאם עכשיו יבוא משיח, אז יפלו וידחו נשמות רבות מישראל קודם בירורם, ולא ידח ממנו נדח כתיב, ושוב שאל ואמר הרב הנו' רב שיהיה מה שיהיה ויבא מלך המשיח, והשיב לו אבינו מנין אתה בטוח שאין אתם בתוכם. הרה"צ רבי ישעיה אשר זעליג מרגליות זצ"ל

בשולחן הרה"ק הר"מ מטשערנאביל זי"ע ישב פעם איש שמעשיו לא היו הגונים, ונאנח מתוך עומק לבבו להשי"ת, ושמע הרה"ק ר"מ זי"ע את אנחתו, ואמר: מי שאינו מאמין שכשאישי יהודי נאנח ועושה תשובה לפי ערכו מקבלו מיד הקב"ה הרי הוא אפיקורס [ועיין בספה"ק "זכרון קדוש" - מבנו אדמו"ר מורשד"י מסלונים זצ"ל הי"ד ע' ס"ו], במכתב קודש אל הרה"צ רבי מרדכי חיים סלונים זצ"ל בזה"ל: "ואאמו"ר ז"ל היה חוזר ששמע מכ"ת המעשה מאחד שישב לפני הטשערנאביל זי"ע ונאנח מלבו, ונענה אחריו: שאם אחד נאנח מקירות לבו ואינו מאמין שזה תשובה הוא ח"ו וכו', עיי"ש כל המכתב].

"בית אברהם" (סלונים) יום הכיפורים, ע' ר"א

...הנה איתא אם ללצים הוא יליץ, וכמדומה לי שראיתי בספר אחד קדוש מדבר וכמדומה לי שהוא מרבינו הקדוש מהר"מ מטשערנאביל זצ"ללה"ה זי"ע, אם האדם רוצה להמליץ טוב על כלל ישראל, הוא יליץ, היינו השי"ת ג"כ מחבר א"ע עמו ונעשה מליץ יושר עבור כלל ישראל, וקצת פירוש בדברי קודש אלו נראה לע"ד, הנה כמה צדיקים מצינו שאמרו דברי תורה בדרך הלצה והצירוף הוא הצלה, ובאמת הם דברים העומדים של עולם, ולמה אמרו אותם בלשון הלצה, אך נראה בזה שמחמת שרצו לעורר

על ישראל מליצות טובות ויש התגברות הדינים ח"ו לכן רצו להלביש את המליצה בדרך הצלה שיהיה נסתר זאת מפני המקטרגים שלא יבינו רק השי"ת לבדו. "דברי בינה" תולדות, ע' 94

אבי זצ"ל היה מספר זה הרבה שבטשערנאביל היו מרבים באמירת תהלים כידוע ובפרט בשבת קודם התפלה, והרה"ק מרוזין לא אמר הרבה, ופעם אמר הרה"ק מרוזין זי"ע להמגיד מטשערנאביל זי"ע משארז"ל (טואר"ח א') "טוב מעט בכוונה מהרבות שלא בכוונה" ואמר לו המגיד מטשערנאביל: אנו מפרשים המאחז"ל שע"י שאומרים הרבה תהלים בודאי שיש בזה מעט שהוא בכוונה, וזהו "טוב מעט בכוונה" שבא ע"י "מהרבות שלא בכוונה". כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א

הרה"ק רבי דוד לייקיס זי"ע (חותנו של המגיד מטשערנוביל בזיוו"ש) האריך ימים ושנים עד למאד, ומסופר שכשהיה בן שמונים שנה שלח לדבר נכבדות עם בת ארנדער אחד שהיא היתה בת י"ח, וסירב הארנדער באמרו שישאיר אלמנה צעירה, והבטיח לו הרה"ק ר"ד לייקיס שיוליד ממנה בת ועוד יזכה להכניסה לחופה, וכך הוה שנולדה בת והיתה זיווגו של המגיד מטשערנוביל זי"ע, ובאמת האריך ימים שהוא היה עוד בזמן הבעש"ט (שאצל הבעש"ט היו שלש ר' דוד'ס הרה"ק ר' דוד פארקעס זי"ע, והרה"ק ר' דוד מיקלאיווער זי"ע, והרה"ק ר' דוד לייקעס זי"ע), ומסופר כשדיברו נכבדות להמגיד מטשערנוביל עם בתו לא רצה ר"ד לייקיס להסכים, כי אמר שרואה שהמגיד מטשערנוביל צריך להעמיד י"ב שבטים והיה לו מזיווג ראשון כבר שלש, וא"כ צריך להעמיד עוד תשע ומבתו ראה שאי אפשר שיהיה לה כ"א חמש בנים וא"כ היא תהא צריכה להסתלק, ואמר לו המגיד מטשערנוביל שיש לו עצה על כך שיכניס בחשבון עוד ד' נכדים ובני בנים הרי הם כבנים ותוכל להשאיר בחיים, וחשבו ד' נכדים ואחד מהם היה הרה"ק רבי דוד מזולאטיפול זי"ע. אדמו"ר מראחמיסטריווקא זצוק"ל. "אמרות טהורות" ע' ל"ג

זקני (מרן מהרי"ד) ז"ל סיפר: פעם אחת נפגשו הרה"ק מאפטא זי"ע בעיר אחת עם הרה"ק ר' מרדכי מטשערנוביל זי"ע, אמר הרה"ק ר' מרדכי מטשערנוביל זי"ע לגבאי שלו שנקרא חלוונא שהיה אדם פשוט ותמים וירא ה', שרוצה ללכת לבקר את הרב מאפטא, שאלו הגבאי וכי למה צריך הרבי ללכת אליו, כי הם היו שווים במנין שנותיהם, ענה הרבי: הוא יודע ש"ס בבלי וירושלמי, ספרא ספרי, תוספתא, תורת כהנים, ועוד ענה חלוונא: אם כן שהוא ת"ח גדול כ"כ אכן צריך הרבי ללכת לבקרו. אזי ניגש הרה"ק ר' מרדכי לארון ובחר לעצמו קאלפיק (היה לו כמה קאלפיקעס), וכן בחר לו בעקיטשע מיוחד (מתוך כמה בעקיטשעס שהיה לו), אחר כך נתברר שבחר לעצמו בדיוק אותם מלבושים שהיו דומים בדיוק למלבושיו של הרה"ק מאפטא. כאשר נפגשו יחד, ציוו לחסידים לצאת החוצה ודיברו ביניהם איזה זמן, עניינים גבוהים ונשגבים, כאשר נכנסו החסידים נענה הרה"ק ר' מרדכי ואמר: מה שדיברנו עד עכשיו "הן הן מעשה מרכבה" אבל אצלנו פירשו: (משלי פרק ל"א) ותקם בעוד לילה שצריך לקום בחצות הלילה, ותתן טרף לביתה וצריך לבכות על חורבן בית המקדש, וחוק לנערותיה, זהו תיקון חטאת נעורים. כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א. "דברות קודש", אמור תשס"ז עמ' 4

מספרים שפעם היה המגיד מטשערנאביל זי"ע באיזה מקום וראה שבדלת יש בריח רק למעלה ולא למטה, ואמר: שכמו"כ יש הרבה יהודים כאלה שמהלכים בגדלות ואינם יודעים מה נעשה למטה, היינו דלפני פשטיות התורה הם עוסקים כבר בפנימיות התורה, והזהיר על זה הרבה. אדמו"ר מטשערנאביל, "קונטרס דברי תורה" פר' ויצא, תשמ"ט

על יד הרה"צ ר' נ' מטשערנוביל [= "המאור עינים" זי"ע] היה גר שכן רשע שעבר על כל עבירות שבתורה, והי' מתכוין תמיד שלא לפגוש עם הרה"צ ז"ל כי דרכו של ר' נ' זצ"ל להגיד את העבירות שעברו. פ"א לא התכוין ונפגש עם הרה"צ זי"ע. ואמר הרה"צ לאיש הנ"ל: רשע תן תודה וכו' ונתעלף, וכשנתעורר נכנס לבית הרה"צ ולא הי' אז בביתו רק בנו ר' מאטילע זצ"ל, וסיפר לו כל הנ"ל ובכה לפניו שיתן לו תשובה והנו מוכן לקבל ע"ע כל העינויים והסיגופים ובלבד שידע שתשובתו תתקבל. ואמר לו ר' מאטעלע זצ"ל איני נותן לך שום סיגופים רק תקבל על עצמך בלב שלם שמהיום והלאה לא תחזור על שגיאותיך. ואמר לו ומה יהיו עם עבירות שלי, ואמר לו אם לא תעבור מהיום עברות אני מקבל ע"ע את כל העבירות. והשיב השכן כי הוא רוצה כתב ממנו, ואמר לו הרה"צ אם תחתום גם אתה על כתב כזה אז גם אני אתן לך מכתב כזה. והסכים לזה וחתמו שניהם על כתבים ומסרו זה לזה והלך השכן לביתו. כשיצא נכנס הרה"צ ר' נ' זצ"ל וראה על השלחן הכתב שעשו ביניהם והתחיל לצעוק על בנו מה שעשה. ואמר לו בנו: אמרתי להקב"ה הלא כתוב בתורה שאתה נושא עון ואמרתי לו אם הנך נושא עון כ"כ הרבה חבילות של עונות מה אכפת לך שתשא עוד חבילה קטנה של עבירות ובלבד שהיהודי הזה יחזור בתשובה. (סיפר הרה"צ ר' נחומטשע זצ"ל) ("קובץ אליהו" (ירושלים תשמ"ו) ע' י"ב, אות ל"ו)

שמעתי מהרה"ג ר' יוסף שטייכעל (שליט"א) [ז"ל], ששמע מהרה"ק מסקווער זצ"ל ביומא דהילולא של הרה"ק ר' מאטילע טשערנאבלער, שהרה"ק אמר פעם למה אני גר בטשערנאביל מפני שבלשון רוסיא קורין לשחור טשארנא, וללבן קורין בילא, ואני עושה משחור לבן איך מאך פון שווארץ, ווייס. "שיה זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' נ"ג

מעשה היה עם הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, שנתן המלצה לעני אחד, והתנה עמו שנותן לו הכתב, בתנאי שלא יהיה לו תרעומות על שום אדם שלא יתן לו כסף. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א, "בצילא דמהימנותא"

הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל הי' דרכו בקודש לנסוע הרבה ממקום למקום. פעם הגיע לעיר קארשוב ונכנס להמרא דאתרא דשם, אמר לו הרב המרא דאתרא, כתיב (תהלים קמ"ו, חק נתן ולא יעבור, חק היא לישנא דמוזני (ביצה טז). חק נתן השי"ת יתן מזוני ופרנסה, ולא יעבור ולא יצטרך לעבור ממקום למקום. השיב לו הרה"ק המגיד מטשערנאביל: צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו (תהלים פה, יד), צדק רומז לשכינה (רע"מ פנחס רלו), במקום שהשכינה הולכת לפנינו, וישם לדרך פעמיו, שם אנו הולכים אחריו. "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשנ"ז) ע' קפ"ח טו"א

הטשערנובלער מגיד היה נוהג לאסוף מעות עבור הצדיקים נסתרים, ומסופר שפעם נסע לעיר אחת וביקש ממנו אחד מבני משפחתו והפציר בו שיואל לצרפו עמו למסעו, מתחילה לא אבה הטשערנובלער מגיד להסכים לכך, אך לבסוף אחר תחנונים מרובים נעתר לבקשתו בהתנתו עמו תנאי שלא ישאל שאלות על מה שיראה לאורך כל הנסיעה, והבטיח לו כן אותו קרוב ונסע עמו. כשהגיעו לאחת העיירות נכנס הרבי לאחד הבתים ששררה בו עניות ודחקות עצומה, בעל הבית לא שהה באותה עת בביתו וזוגתו ביקשה מהרבי שיתן לה דבר מה כי אין לה כלום, אמר לה שיתן לה ברכה אך יהיה עליה לתת לו על כך מאתיים רובל, היה זה סכום גדול ולאשה לא היה מאום, אך מכיון שלא היתה לה ברירה הלכה ומכרה את כל אשר נותר בכל זאת בביתה ובקושי רב עלה בידה לקבץ את הסכום הדרוש לפדיון, אותו קרוב עמד מן הצד והתפלל מאד כיצד הרבי מבקש סכום כה גדול מאשה שאין לה מאומה בביתה, אך כיון שהבטיח לא לשאול לך החריש ולא הביע את תמיהתו בגלוי, ולאחר מכן נסעו משם. כעבור שנה נתאוה אותו

בן משפחה לראות כיצד נפל דבר ומה קרה באותו בית שנטל ממנו הרבי את פרוטותיו האחרונות וכיצד התקיימה ברכתו, קם ונסע לאותה עיר, בבואו שמה ראה כי המקום נשתנה לבלי הכר, ובמקום אותו בית מט לנפול עומד כעת בית חדש ונאה, בעליו זכו בעשירות מופלאה ונוהגים בהכנסת אורחים מופלגת, נכנס וביקש לשוחח עם בעלי הבית ושאלם מה קרה כאן ואיך נפלה העשירות בחלקם, השיבה בעלת הבית כי אחר נסיעת הרבי היה כאן מישהו שהביא שק עם מטבעות זהב ("געלדענע רענדלאך") והשאירם כאן ולא חזר, וכך נפל כל הממון בחלקם. ראה אותו קרוב כי ברכתו של הרבי אכן נשאה פרי סבר אפוא בדעתו כי עתה - אחר שראה בקיום הברכה - יכול הינו כבר לשאול את הרבי לפשר הדבר, נסע לטשערנוביל ונכנס אל הרבי ואמר כי נוכח לראות כי ברכתו התקיימה, אך על כך תמה הוא ומבקש שיסביר לו, מה היה הענין במה שנטל את כל ממונה של האשה והותירה חסרת כל, וכי לא יכול היה לברך אותה הברכה ללא שיטול את כל רכושה, ענה לו הרבי: אסביר לך הדבר, "דע לך כי על אותה יהודי נגזר משמים עשירות, אלא שמעולם לא ביקש זאת כי תמיד היה שמח בחלקו, וכל עוד שהיה לו מה לאכול לא ביקש כלום, ומכיון שרציתי לגרום לו שביקש זאת הלכך נטלתי ממנו את כל אשר לו, וממילא כשבא לביתו וראה שאין כל התפלל וביקש: רבוש"ע עוזר נא לי ושלח לביתי דבר מה לאכול" או אז השפיעו לו משמים את העשירות שנגזרה עליו מכבר" ... זי"ע ועכ"א. אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, "מילין קדישין" סיפר רבינו (הרה"ק רבי יצחק מסטיטשין זי"ע) על הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל שהיה דורש במפגיע סכומי כסף רבים. ואמר רבינו, שהיו אומרים, שהוא מפרנס בהם את הל"ו צדיקים.

ודרכו של הרה"ק מטשערנוביל היתה, שלא היה נכנס לבית עד שלא נתנו לו את הסכום שדרש. פעם נסע הרה"ק מטשערנוביל בעגלה, והיא שקעה בבוץ ולא יכלה להיחלץ. הקור היה עז, והמגיד מטשערנוביל היה מצונן, נזכר הגבאי שבקירוב מקום מתגורר יהודי. רץ אליו, וסיפר לו שעגלתו של המגיד הקדוש שקעה בבוץ. מיהר היהודי והציע להמגיד לבוא ולנוח בבית, עד שהעגלה תחולץ. מכיון שהמגיד הקדוש היה מקורר, נשאו היהודי על כתפיו, המגיד כמעט קפא בקור הנורא, אבל כאשר הם הגיעו למפתן ביתו של היהודי, הודיע המגיד שלא יכנס אל הבית אם לא יתן לו את הסכום ההגון שנקב בו. האיש לא יכול היה להבין זאת: אני רצתי, הוצאתי את הרבי מן הבוץ, הצלתיו ממות לחיים, נשאתיו על כתפי, ואני מבקש להכניסו לביתי כדי שיתחמם מעט וישיב את נפשו - והוא תובע סכום כסף רב! אבל מאומה לא עזר, והוא נאלץ להבטיח את הסכום לפני שהמגיד ניאות להכנס לביתו... "החכמה מאין" (ב"ב תשנ"ו) ע' פ"א

הרה"ק רבי מרדכי צ'רנובילר נהג לאסוף הרבה כסף (נדמה לי) עבור הל"ו צדיקים שבדוד, והיה מנהגו כאשר היה מגיע לעיר היו העשירים מזמינים אותו לשתות קאווע בביתם, והיה מבקש בתמורת בואו לביתם הסכום של 200 רובל, וכדומה סכומים עצומים, והעשירים ראו בכך זכיה להביא את הצדיק בביתם.

פעם בא הצ'רנובילר לעיר אחד והיה שם עשיר אדיר שהיה קמצן גדול ולא רצה להזמין את הצ'רנובילר לביתו, שלח הצ'רנובילר את המשמש שלו לשאול את העשיר מדוע אינו מזמין את הרבי שיבוא אליו לביתו, ענה העשיר כי הוא מוכן להזמין את הרבי אבל לא את החסידים, כי החסידים באים עם המגפיים הגדולים שלהם המלאים בבוץ והם קופצים על הספות והשטיחים ומלכלכים את כל הבית. כשמוע זאת הצ'רנובילר אמר למשמשו שהוא מוכן לתנאי זה וילך לעשיר והחסידים ימתינו עליו בחוץ.

הצ'רנובילר נכנס לבית העשיר שקיבל אותו ברוב שמחה, והולך את הרבי לעלות במדריגות, אמר לו הצ'רנובילר, אבל תדע שהסכום שביקשתי היה רק ליכנס לבית, ואם אתה רוצה שאני יעלה במדריגות

עליך להכפיל את הסכום, והעשיר הסכים לכך, ושוב במדריגה השניה נעצר הרבי ודרש לשלש את הסכום, ובכך בשלישי ורביעי, והעשיר נעתר לכל בקשות הרבי והסכים לתת סכום כסף גדול.

כשנכנס לחדר היפה והמרווח אמר הצ'רנובילר: שמע ואספר לך סיפור יפה. פעם נסע יהודי עשיר עם הכרכרה העשירה שלו עם סוסים טובים בתוך יער גדול ומסובך, ובאמצע הדרך פגש ביהודי עני שנסע עם סוס רזה וכחוש, ולרוע מזלו אף נטבעה העגלה עמוק לתוך הבוץ, והסוס הכחוש והרזה לא הצליח להוציא את העגלה מן הבוץ. ירד העשיר מן הכרכרה שלו וקשר את הסוסים החזקים והבריאים שלו לעגלה הדלה והענייה, אבל גם אז לא הצליחה העגלה לצאת מן הבוץ, עד שירד העשיר בכבודו ובעצמו ונטבעו רגליו עמוק עמוק בתוך הבוץ, ובכל כוחו עבד לחלץ את העגלה ולהוציאה מן הבוץ, ועקב כך נתלכלך העשיר מאד, ועלה על הכרכרה שלו להתרחץ ולהחליף בגדיו.

עברו ימים ושנים, והעשיר עלה לעולם האמת ועמד לפני בית דין של מעלה, והחלו לבוא עגלות מלאות משאות גדולות אשר המלאכים העמיסו על משקל העבירות, ולעומתם בא רק מלאך אחד עם חבילה קטנה של מצוות, אבל באותה שעה באו מלאכים וטענו כי בהיות והאיש הזה טרח בעצמו כל כך להציל את העני מן הבוץ והציל נפש אחת מישראל, צריכים להעלות על המשקל את היהודי עם העגלה והסוס שלו, וגם כאשר העלו את זאת עדיין לא עזר ומשקל העבירות היה הרבה יותר מן הזכיות, ואז באו עוד מליצי יושר וטענו שבהיות והעשיר הטריח את עצמו בכל כוחו וטבע בבוץ ולהוציא משם את העגלה, בדין הוא שיביאו את כל הבוץ ויעלו אותו על המשקל, ואז יחרץ דינו לזכות.

ויצא הפסק מבית דין של מעלה, שעדיין אין אנו יודעים אם לבוץ ישנו חשיבות בעיני העשיר שיוכל להביאם ולהעלותם על גבי המשקל, ועל כן החליטו שהאיש יחזור ויתגלגל בעוה"ז ונראה אם הבוץ חשוב לו ואם לאו. העשיר שהכניס את הצ'רנובילר כבר הבין את הסיפור, כי הכוונה היתה עליו בגלגול הקודם, ומיד רץ אל הדלת וצעק לעבר החסידים שיכולים להכנס ויביאו אתם הרבה בוץ. "יהי אור" (ירושלים תשנ"ח) ע' קכ"ו, אות רכ"ז

סיפור המשפיע ר' שמואל לויטין ז"ל שפעם ישבו חסידים בהתוועדות עם הרה"ק ר' מרדכי מצ'רנוביל והוא דיבר בשבחם של צדיקים נסתרים. ביקש ממנו מישהו מהתלמידים שיראה להם צדיק נסתר. ענה להם ר' מרדכי: אתם מסתכלים כרגע על צדיק נסתר. לא הבינו החסידים איך רבם אומר שהוא נסתר? ענה להם רבם: כמה גדולה היתה הרחמנות עליכם, אילו היינו באמת רק מה שאתם רואים בנו... הרה"ק ר' יהודה ליב גרונער. "כפר חב"ד"

רבי חיים צבי אייזנבאך ז"ל סיפר ששמע מהרבי מאפטא שהיה פה בא"י (נכדו של בעל "אור לשמים" זי"ע), שפעם אחת היה הוא (הרבי מאפטא הנ"ל) אצל המגיד מטריסק זי"ע, וישב שם יהודי וסיפר סיפור, ואמר לו המגיד מטריסק שיספר שוב הסיפור וסיפר כך: שפעם אחת הוא המספר בא להמגיד מטשערנאביל זי"ע וביקש להיפרד ממנו מאחר וברצונו לנסוע לארץ ישראל, וברכו המגיד לשלום, ותוכניתו היה ליסוע לא"י מעיר לעיר, ואירע דבר פלא שבכל עיר שבא פגש ביהודי שבירכו לשלום ושאלהו לאן הוא נוסע הלאה, וא"ל לעיירה פלוני וכשבא לשם כבר פגש שוב ביהודי הזה, וכן היה דרכו בכל עיירה שלא היה רואה אותו רק בכניסה לעיירה, עד שהגיע לעיר אחד וכשהיה צריך לעבור את היער פגע ביהודי הנ"ל, והיהודי אמר לו עמוד, והיהודי צעק את הפסוק תפול עליהם אימתה ופחד וגו', ומיד החלו הגזלנים שנחבאו שם לרוץ לכל עבר, וכך היה שעה אחת עד ששקט היער, וא"ל היהודי עכשיו תוכל ליסוע ישר עד לא"י בלא

שום מכשול, וכשנפרד ממנו שאל להיהודי מיהו, מכיון שהם נפרדים כבר ושוב לא יראנו, וא"ל שהוא שליח של המגיד מטשרנובל להולכת כספים לנסתרים, ופעם אחת מסר לו המגיד לב' משפחות לאחת י"ח רובל ולשנית ל"ו רובל, וכשבא לאותה עיירה הלך תחלה למקום שהיה צריך למסור אל הל"ו רובל ולא מצא שם את הבעה"ב, ורק ראה שיש שם ב"ה הרחבה, והלך בינתיים למקום שהיה צריך למסור את הח"י רובל, וראה שם דחקות גדולה, והחליט להחליף את הכסף ונתן להם את הל"ו רובל, ולהשני נתן את הח"י רובל, וכשחזר להמגיד מטשרנובל גער בו ואמר לו שאין לו מה להתערב בעניניו ושוב לא ישלח אותו, אך הוא בכל זאת ביקש מהמגיד שיתן לו איזה שהוא שליחות א"ל המגיד מכיון שיש עכשיו יהודי שהוא צריך לעלות לא"י ורוצה לעבור דרך זה היער וצריך שמירה, על כן תלך ותגיד לו את הפסוק תפול וגו' שיהיה לשמירה, וכל זה סיפר היהודי בעצמו להמגיד מטריסק זי"ע, והרבי מאפטא הנ"ל שמע זאת מפיו וסיפר לרח"צ אייזנבך ז"ל. אדמו"ר מראחמיסטריווקא צוק"ל, "אמרות טהורות"

סיפר מרן הרמ"ח זי"ע שהרה"ק המגיד מטשרנוביל זי"ע כשהיה נוסע על פני המדינה לקבץ כספים לעניניו הנשגבים כידוע, היה לוקח עמו כשלוש מאות רז"כ. ושאלוהו לשם מה הוא לוקח עמו סכום גדול כזה. השיב שאם לא יהיה עמו סכום מעות יהיה בגדר נצרך ויהיה מצוה לתת לו מעות ואז הוציאו"ר יתגבר נגד האנשים ולא יתן להם לקיים המצוה. משא"כ כשיש לו סכום מעות כזה הרי איננו נצרך כ"כ, וממילא ירשה להם ליתן לו מעות כרצוני. "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' תמ"ג

סיפור מהרה"ק ר' מרדכי מצ'רנוביל, שאחד מאנשיו היה עשיר מופלג אך לצרכי צדקה היתה ידו קפוצה, עד שאפילו פרוטה אחת אי אפשר היה לקבל ממנו לצדקה, עד שפ"א הציע לו הרה"ק הנז' להתארח בביתו, והיה סיפור ארוך שעיי"ז הפעיל עליו לחץ גדול והוציא ממנו את כל רכושו, שהיה מתיירא מאד מהרה"ק ר"מ בידעו שאם לא ימלא מבוקשו יכול הוא להפוך אותו לאין ואפס, ונתן לו כל מה שדרש ממנו, את כספו וזהבו ואת כל רכושו ואפילו את רהיטי ביתו נתן לו. לאחר מכן החזיר לו הרה"ק את כל רכושו, ואמר לו שידע שכל רכושו היה בידי הסט"א ולא היתה לו שליטה עליו, ולכן לא היה מסוגל ליתן אפילו פרוטה אחת לצדקה, ולא היתה עצה אחרת כי אם שיקח ממנו את כל רכושו ויכניסו לרשותו ובוה יצא מידי הסט"א, ומעתה הנה כל רכושך לפניך ותתחיל להתנהג כיהודי וליתן צדקה שהרי כל הרכוש כבר ברשותך ובשליטתך. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים צוק"ל, "נתיבות שלום"

הרה"ק ר' מרדכי מטשרנאביל זיע"א היה נוהג לכלכל את הל"ו צדיקים, ועבור זה היה לוקח כסף בכח מאנשים, ופ"א נכנס לאיזה חנות של כלי כסף וכלי זהב עתיקות, ומצא שם על הארון שני ספלים של זהב משולבים עם פנינים יקרים ואמר לבעה"ב שיתן לו את אלו, ואמר רבי זה שווה יותר מכל רכושו, ונלחם אתו בכח וחסף אותם ונעלם מיד, ולא עברו כמה שעות והגיעו השוטרים וחיפשו אצלו בכל פינות הבית ולא מצאו כלום ויצאו משם, ומעשה שהיה שחתרו תחת אוצר המלך וגנבו משם גניבה גדולה ואלו הספלים היו שווים רכוש רב שהיה ירושה מהמלכים הקודמים והיה שווה אוצרות מלכים ותפסו את הגנב והודה היכן מכר את כל גניבתו ואמר שאת הספלים מכר לזה היהודי, ובאם היו תופסים אותו היו הרוסים בוודאי מוציאים אותו להורג ל"ע, אך הרה"ק שראה זאת הלך מיד לחוטפם בכדי שלא יתפסו אותו. כ"ק מרן אדמו"ר משומרי-אמונים. "אמרות טהורות"

אספר לכם מעשה אמת המקובל בידינו מה שהיה אצל הרב הקדוש המפורסם מו"ה מרדכי מטשרנאביל זי"ע, כי נתנוהו במאסר ל"ע בפקודת שרי המלוכה (כאשר אירע כה פעמים בימים ההם, לפני מאה שנה, בגלילות מלכות רוסיא), ולא יכלו אוהביו לפעול ולהוציאו מידם כי היה השופט השר רשע גדול, רק יכלו לפעול

עכ"פ שיכניסו לו שם טלית ותפילין וכל חפציו הצריכים לו ומאכל ומשתה וכיוצא, וגם זאת אשר היה דרכו תמיד לעשות צדקה בסתר ובגלוי והיה רגיל לחלק לעניי עירו ביום ה' לצרכי שבת קודש, ובאו העניים סמוך לבית המאסר ודרך חלון הקטן שם אשר פתחו נתן להם חלקו לשבוע כפי רגילותו, ולנשים עניות הניח דרך החלון מטבעות שיקחו להם, ובאת אשה אחת להחלון ורצה להניח בעדה נדבתו על החלון ואמרה כי אינה צריכה למעות רק לשאול שאלה א', ויאמר לה שאל, ותאמר הלא אחז"ל (בב"ק דף נ' ע"א) מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא וכו' שלישית אמר להם עלתה, אמרו לה מי העלוך, אמרה זכר של רחלים נודמן לי וזקן אחד מנהיגו, אמרו לו (לרחב"ד) וכו' אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו (פירש"י לחפור בורות ומערות לעולי רגלים) יכשל בו זרעו (בתמי') ואחרי שאביכם (הוא הרה"ק המפורסם מו"ה נחום מטשערנאביל בע"ס מאור עינים) עסק בפדיון שבויים (וגם אתם בעצמכם עסקתם בפדיון שבויים) איך יכשל בו זרעו שאתם נתפסתם לשביה בבית הסוהר (עד כאן שאלת האשה הנעלמה והנפלאה אז), והשיב לה הה"ק הן מה אשיב לכם הלא גם בעיני יפלא זאת, והשיבה לו כי על כן הנני מברככם שתצאו מיד לחפשי מהשביה, והאשה הלכה לה ובאותו יום מיד בא שר בית הסוהר וצוה לילך לו לביתו (מבלי ידע מאין בא זאת כנ"ל), והה"ק מהר"ם זי"ע הבין כי לא דבר פשוט הוא אשה שבאת בשאלה וברכתה הנ"ל, ועשה פעולות בתפלות עד שגילו לו מן השמים כי זהו היתה רחל אמנו שבאת לשאול מהגמ' כדי לעורר רחמי שמים ובברכתה הועילה מיד לחירותו, ע"כ העובדא הלז. הרה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצוק"ל. "שער יששכר"

בספה"ק "נועם אליעזר" מכ"ק מוח"ז הרה"ק מסקולען זי"ע בפ' מטות כתוב: שמעתי מפה קדוש כ"ק אדמו"ר רבי משה יהודא לייב מפאשאקאן זי"ע שסיפר מהרה"ק ר"ר מרדכי מטשערנאביל זי"ע שכידוע הי' דרכו בקו' לתבוע מעות מאנשי שלומו ומקבלי פניו: פעם בא לעיר אחת והי' נצרך למעות (וידוע שהוא זי"ע החזיק את הצדיקים הנסתרים במעותיו), ודרש מגביר אחד סכום גדול, והלה לא רצה לתת, וציווה הרה"ק להגבאי שלו שיקח את המנורה או איזה תכשיט אחר מביתו. הגביר עמד נשתומם בשמעו פקודה כזאת: לקחת בלי רשות אחד מהחפצים? והסביר לו הרה"ק זי"ע עפ"י הגמ' (ברכות ג): בסדר היום של דוד המלך ע"ה, שבכל יום בבוקר נכנסו חכמי ישראל אצלו ואמרו לו: עמך ישראל צריכים פרנסה (כוונתם הי' הן על פרנסת הגוף והן על פרנסת הנפש והנשמה), אמר להם: לכו והתפרנסו זה מזה (פי', שהעם יחזיקו ויפרנסו את התלמידי חכמים בפרנסת הגוף, והתלמידי חכמים יפרנסו ויחזיקו את העם בפרנסת הנפש), אמרו לו: אין הקומץ משביע את הארי (פי', יש ביניהם קמצנים שאינם רוצים להשביע את הארי שהוא הת"ח), אמר להם: "לכו ופשוטו ידיכם וכו'" (ר"ל שתקחו מאתם בעל כרחם). "נר ישראל" ח"ו, ע' תקי"ט

ידוע שהרה"ק (מהר"ש) מבעלז זי"ע שלח את בנו הרה"ק רבי משה מקאריב זי"ע לחתונה שהיה צריך להיות שם המגיד מטשערנאביל זי"ע, ושלח אתו קוויטל עם פדיון ואמר לו שיראה בדיוק מה הוא עושה עם הקויטל ועם הכסף, וכשחזר אמר לאביו שאת הקוויטל הוא שם סביב אצבעו והכסף שם בוועסט הפנימי, ואמר לו אביו הרה"ק מבעלז שאין זה פלא דזה ששם הקוויטל שלי סביב אצבעו משום דאז יותר קל לו לפעול ישועות, וזה ששם הכסף בוועסט הפנימי, אני יאמר לך בשביל מה הוא משתמש בכסף הזה, דידוע דאצל הרבי הקדוש מלובלין זי"ע היה לו בערב פסח מצות צדיקים בינונים ורשעים, צדיקים היה לוקח לעצמו ובינונים היה מחלק לעולם, והיה שנה אחת שלא היה לו שום מצות צדיקים והיה מאד שבור מזה, ופתאום הגיע שליח מהמחנות מטשערנאביל והביא לו מצות צדיקים, וזה היה מרחק רב

מטשערנאביל ללובלין, ומי שיכול ללכת מרחק כזה מטשערנאביל ללובלין בערב פסח לכאלה אנשים הוא צריך את הכסף, דידוע שהמגיד מטשערנאביל היה מפרנס את הל"ו צדיקים נסתרים, והרה"ק מבעלז (מהרי"ד) זי"ע סיפר פעם את המעשה הזה והוסיף שמי שאינו מאמין שהמגיד מטשערנאביל זי"ע היה מפרנס את הצדיקים נסתרים הוא אפיקורס, וכמו שאמר הרה"ק מצאנו בשו"ת דברי חיים שמי שאינו מאמין שהאור החיים הקדוש נכתב ברוה"ק הוא אפיקורס. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א

שמעתי סיפור ממחותני הרה"ח מוה"ר ישראל שמעון קסטלניץ ז"ל, שכידוע הרה"ק ר' מרדכי מטשערנוביל ז"ל, דרכו בקודש היה לכתת רגליו ונסע מעיר לעיר ומכפר לכפר לקבץ מעות לפדיון שבויים. פעם אחת ניגש אליו יהודי ושאלו בתימה: רבי, האם יש לו בטחון, פשוטו כמשמעו. כמובן שהרה"ק ר' מרדכי מטשערנוביל ז"ל, ענהו על שאלתו בהן גדול, יש לי בטחון. חזר ושאל האיש הנ"ל א"כ למה מטריח את עצמו בטרחה יתירה ומכתת רגליו לקבץ כסף לצדקה, הלא יותר טוב לשבת בבית ולבטוח בה' שהכסף המובטח לו יגיע מאליו לביתו מבלי שיצטרך ללכת בעצמו. ע"ז ענהו הרה"ק ר' מרדכי מטשערנוביל ז"ל, אכן באמת אתה צודק שאם יש לי בטחון אז אני יכול לשבת בביתי והכסף יגיע אלי מכל מקום, אבל שמע נא שמע, והט אונן לדברי, מי הוא האיש שיבוא אלי לתת כסף, איש אשר יש לו ל"ע איזו צרה בביתו, כגון מחלה, או שזקוק לפרנסה וכדו' וצריך להיושע בישועה, איש כזה בא אלי ונותן לי פדיון ומבקש שאתפלל עבורו להינצל מכל רע רח"ל. לכן הוא בא בעצמו אלי. א"כ ממשך הרה"ק ר' מרדכי מטשערנוביל ז"ל, מה איכפת לך אם אני נוסע ליהודי אליו למקומו ולביתו ועי"ז אני חוסך לו את הצרות והבעיות שיש לו. ע"כ דבריו הק'. פירושו של דבר, שהרה"ק מטשערנוביל ז"ל, ע"י ששרך רגליו והסתובב בעצמו בין אנשים ולקח מהם כסף לפדיון שבויים, עי"ז הוציאם מצרה רח"ל, והשפיע עליהם כל טוב סלה. "אוצר אפרים" (ב"ב תשס"ג) ח"ה, ע' א' ת"ע

הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל היה לו כל ימיו וויכוח עם הרה"ק החוזה מלובלין זצוק"ל. הרה"ק מלובלין אמור שבני ישראל צריכים להתנהג ברוחניות כדבעי, וע"י שיתנהגו ברוחניות כדבעי ישפיע להם השי"ת גשמיות. והמגיד מטשערנאביל אמר שכל זמן שחסר להם לבני ישראל השפעות בגשמיות, אין יכולים להגיע להתנהג כדבעי ברוחניות, וכאשר ישפיע הקב"ה לישראל השפעות טובות בגשמיות עי"ז גם הם יוכלו להתנהג כדבעי ברוחניות. ובסוף ימיו הודה הרה"ק מלובלין ושלח שליחות להמגיד מטשערנאביל שמודה לדבריו, שאם יושפע לבני ישראל השפעות טובות בגשמיות יתנהגו בני ישראל גם הם בעיני רוחניות כדבעי.

[מפי כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א ששמע מאביו כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל: בית פנחס (אות ד) ששמע מרב אחד ששמע מפי הרה"ק המגיד מטוריסק זצוק"ל] "ילקוט מאורי אור" ע' קנ"ד

סיפר לי הרה"ח ר' וואלף דערבארימדיגער ז"ל, ששמע מהרה"ח ר' שלום כהנא ע"ה מנאוויסעליץ (שנסע להרה"ק הפחד יצחק מבאיאן זצ"ל, והכיר חסידים זקנים) ששמע מחסידים, שפעם נסע עשיר אחד להרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זצ"ל, ובדרך כשראה עני אחד קרא לו שיעלה על מרכבתו, ושאל אותו לאן פניו מועדות, וענה לו. אחר כך שאל העני את העשיר לאן הוא נוסע, וענה, להרבי. שאל אותו, איזה רב? ענה לו, להרבי מטשערנאביל. שאל אותו העני, אל מאטאלע? נרעש העשיר מאד לשמוע את שמו של רבו הק' בלי תואר ר', ושאל אותו, אם הוא מכירו. ענה העני שכן. שאל מאיפה, ענה, הרי חייב לי מעות. שאל אותו כמה, ענה כ"ה קערבלין [היה משונה מאד בעיני החסיד העשיר, הרי הרבי יש לו די כסף (ער ווארפט זיך מיט געלט), והוא חייב מעות לעני?], שאל את העני אם יש לו כתב ממנו, ענה שכן. שאל אותו אם

יוכל להראותה לו, וענה, כן, והוציא את הנייר מידו והראה לו. העשיר הכיר כתב ידו של הרבי, ולא הבין מדוע לזה הרה"ק ממנו עשרים וחמש קערבליך. אחר כך שאל אותו, אם ישלם לו המעות, אם יתן לו את הנייר, וענה, כן, שילם לו העשיר, וקיבל את הנייר מיד העני. כשהגיע העשיר לטשערנאביל, שאל את הרה"ק ר' מרדכי היתכן שהרבי לזה מעות מעני ונתן לו כתב על זה. אמר לו הרה"ק, שיראה לו את הנייר, כשראה הרה"ק את הנייר קפץ ואמר, ראית את פניו? אבי זכה עוד לראותו, הוא מן המיוחדים מהל"ו צדיקים (דו האסט אים געזען? דער טאטא האט נאך זוכה געווען אים צו זעהן, ער איז דער צוגעצייכנטסטער פון די ל"ו צדיקים). אחר כך שאל הרה"ק את העשיר, מה עשית שזכית שנתגלה אליך? נזכר ששילם למושל (פריץ) אחד סכום גדול להציל משפחה שלימה מבית הסוהר משום שלא שילמו את השכירות, אמר לו הרה"ק, בשביל זה זכית לראותו. "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ז) ח"ו, ע' כ"ח

אמר הרה"ק מרוזין זצוק"ל על דודו הקדוש מטשערנאבל, כי תיבת 'מרדכי' נוטריקון: מ'גלה ר'זין ד'אורייתא כ'בר י'וחאי. [ההילולא של הרה"ק מטשערנאבל הוא כ' אייר, ל"ה בעומר, יומים לאחר הילולת הרשב"י, וכידוע שתוך ג' ימים להילולת הצדיק עדיין קיימת הארת בעל ההילולא, והוא פלא]. כ"ק מרן אדמו"ר מפאלטישאן זצוק"ל

כשהגיע פעם הרה"ק ר' מאטיל מצ'רנוביל לאיזה עיר שהיו לו שם הרבה חסידים, וכמובן שיצאו החסידים לקדם את פניו, והיה שם דוחק גדול וכולם הצטופפו לקבל שלום מהרבי, במרחק מקום מההצטופפות עמד איזה אברך והחליף בראשו מחשבות וחשב, אם בצדיק אחד שבא לעיר אחד ובאים אליו רק חסידי ישנו צפיפות ודוחק גדול כזה, מה יהיה כשיבוא משיח צדקינו, וכל קהל בני ישראל יתקבצו ויבואו לפני מכל קצוות תבל, איזה צפיפות ואיזה דוחק יהיה אז, הר"ר מאטיל הרגיש מיד במחשבותיו של האברך וקרא אותו: אברך אברך בוא הנה, משמע, כשיבוא משיח צדקינו, יהיה מרווח גדול, כי כולם יתחבאו ויתביישו להראות פניהם לפני מלך המשיח כמו שכתוב (ישעי' ב') ובאו במערות צורים ובמחילות עפר מפחד ה' והדר גאונו. "יהי אור" (ירושלים תשנ"ח) ע' קכ"ז, אות רל"ג

שמעתי מפי הגה"צ אדמו"ר מו"ה משה טייטלבוים (שליט"א) [זצוק"ל] מסאטמאר, ששמע מזקנתו הרבנית הצדיקת מרת שרה מרים ע"ה, אשת הרה"ק אדמו"ר רבי שלום אליעזר הלברשטאם זצוק"ל מראצפערט, ששמעה מאביה הגה"ק אדמו"ר מרן מרדכי דוב טווערסקי זי"ע מהארנאסטייפל בעל עמק שאלה, שזקנו הרה"ק רבי יעקב ישראל משטערקאס זי"ע הי' מספר, שאביו הרה"ק רבינו מרדכי מטשארנאבל זי"ע כידוע שהי' רגיל באלה מסעי, לנסוע דרך ערים וכפרים לחפש אחרי ל"ו צדיקים נסתרים, ולפרנס אותם. ופ"א באחד מנסיעותיו איקלע לאיזה מקום ונשאר שם באכסניא ובית מלון. וכדרכו בקודש בכל יום ויום, ישב שם כל היום סגור בחדר מיוחד, מעוטר בטלית ותפילין עד שעת תפילת מנחה. ועד שלא חלץ מעליו את התפילין, לא נתנו המשמשים רשות לכל דורש ומבקש ליכנס פנימה. והנה באמצע היום הגיע פתאום עגלה רתומה, ונשארה עומד על יד אכסניא, וירד מן העגלה יהודי בעל קומה וצורה עם הדרת פנים, ונכנס אל האכסניא. ומבלי שישאל את מישוהו ויבקש רשיון כניסה, נכנס ישר אל אביו הרה"ק. ונשאר שם סגור ומסוגר בחדר המיוחד. ולא ידע איש את שיחתם, ומה המדובר ביניהם. ואחר שגמרו את עניניהם לזה הרה"ק אותו החוצה, עדי עלה על המרכבה ונסע לדרכו. והי' הדבר לפליאה נשגבה בעיני כל רואיהם. והי' כאשר הגיע זמן מנחה, וחלץ הרה"ק את זוג תפיליו מעליו, הרהיב אחד עוז בנפשו לגשת אליו ולשואלו פתרון הדברים הנפלאים, ומי הי' אורח נסתר הלזה. וענה הרה"ק, דהנה בכל דור ודור ישנו צדיק אשר ראוי להיות גואל ישראל ומשיחו. ואם הדור כדאי והגון להגאל, אז יוכל להתגלות ולפדות את עמו ישראל

מגלותו. אמנם הוא צריך בזה לרשות והסכמת גדולי צדיקי הדור שיסכימו עליו. ואיש הלזה שהי' היום כאן, הוא צדיק נשגב וראוי להיות מושיען של ישראל. והוא בא אלי לבקש את הסכמתי, שאסכים ואתן רשות להתמנותו. ושאלוהו אם הסכים להתמנותו. וענה לא. ושאלוהו מדוע לא. וענה כי התמנות כזו צריך להיות תחלה מן השמים, ורק אח"כ הוא צריך להסכמת צדיקי הדור. אמנם הוא לא עשה כן, רק מינה את עצמו מזליו, ומשיח כזה אין אני רוצה. "אמרי דבש" (תשנ"ח) ע' צ"ז

פ"א נסעו חסידים לומדי תורה להמגיד מטשערנאביל זי"ע על שבת קודש ונסע עמם מוכסן אחד איש פשוט שלא היה יכול ללמוד כלל, ואמר אז המגיד בשבת קודש הנ"ל דברי תורה על השלחן דברים גבוהים ורמים מאד, ואחר שבת כאשר נסעו החסידים הנ"ל בחזרה לביתם לנו בכפר אחד וחזרו שמה ביניהם הדברי תורה ששמעו בשבת קודש מרובם הקדוש, ואמר אחד מהם לחביריו כי מכל הנסיעות שנסע כל ימיו לרבו לא היה נהנה בשום פעם כמו עתה בנסיעה זאת מחמת הדברי תורה ששמע מרבו בשבת זה, שלא שמע ממנו דברים כאלה עד הנה, ואמרו לו חביריו גם כן כדבריו, אחר כך אמר להם המוכסן שנסע כי גם הוא לא היה נהנה בשום פעם כמו עתה מנסיעה זאת, וישאלו אותו החסידים ויאמרו לו כי הלא הוא איש פשוט ואינו מבין כלל הדברי תורה שאמר המגיד, ובמה הוא נהנה בנסיעה זאת יותר משאר נסיעות.

אמר להם המוכסן הנ"ל: אספר לכם, הנה עתה בבואי לקבל ברכת הפרידה מאדמו"ר שאל אותי אדמו"ר ואמר לי: אמור לי איך אתה מתנהג בביתך, אמרתי לו: מה זה שאלה, אני מתנהג ברוך השם ככל אחינו בני ישראל, אמר לי: אני רוצה לדעת איך הוא הסדר היום שלך, אמרתי לו: בבוקר כאשר אני קם ממתתי תיכף אני נוטל הידים שלי כדין ולובש המלבושים שלי ותיכף אני הולך ומסבב על הכפר בין הנכרים ואני קונה אצלם מה שאני קונה אצל זה מעט תבואה ואצל זה איזה עור וכדומה, ובערך שעה שמינית הנני הולך לביתי ואז אני רוחץ הפנים והידיים שלי ואני מברך ברכת התורה ומתפלל ואומר תהלים, אחר כך אני שותה מעט יין שרף ואוכל סעודת שחרית ואני מברך ברכת המזון, ואחר כך אני ישן מעט, וכשאני מתעורר משנתי הנני הולך ומסבב עוד הפעם על הכפר בין הנכרים ואני קונה אצלם מה שאני קונה, ולפנות ערב אני הולך לביתי ואז אני מתפלל תפלת מנחה ומעריב, ואח"כ אני שותה מעט יין שרף ואוכל סעודת הערב ואני מברך ברכת המזון וקורא קריאת שמע, אחר כך אני שוכב את עצמי לישן, כן אני מתנהג כל ימי. אמר לי אדמו"ר: לא טוב הדבר אשר אתה עושה כי אתה מקדים עסקיך לתפלתך ולא נכון לעשות כן, כי צריכים להקדים התפלה קודם כל העסקים, אמרתי לו: אין אדמו"ר בקיא בענין זה, כי דרך הנכרים לילך בבוקר כל אחד לעבודתו בשדה ואם אתעכב בביתי בבוקר בין כך וכך ילכו הנכרים מבתיהם ולא אמצא אצל מי לקנות מה שאני קונה.

אמר לי אדמו"ר: אספר לך מעשה, איש אחד היה אשר אכל על שלחן חותנו כמה שנים אחר החתונה (כנהוג בשנים קדמוניות) אחר כך ראה והבין שאין לו במה לפרנס אשתו ובניו כי אין בידו לא שום מלאכה ולא שום מסחר, על כן עזב את ביתו ונסע למרחקים והיה שם מלמד שלש שנים רצופים, ובכל השלש שנים לא שלח לביתו אפילו פרוטה אחת בחשבו כי יקביץ איזה סכום ממון ואז יעשה איזה מסחר בביתו עם המזון ומזה יפרנס את ב"ב, וכאשר עברו השלש שנים קיביץ את כל המזון שלו ופרט אותו על מטבעות של זהב וצרר אותם בשנים עשר חבילות (פעקליך), ועוד היה לו פיטאק אחד של נחושת (בערך קאפיקע וחצי) ויצורו אותו גם כן עם המטבעות של זהב ביחד, וילך ברגליו לביתו, וגם בכל הדרך לא אכל משלו רק משל אחרים למען לא יחסר מכספו אפילו פרוטה אחת, ובערב שבת לפנות ערב בא האיש הנ"ל לכפר אחד ויבא לבית המוכסן וישאל אותו כמה רחוק משם לאיזה עיר, ויאמר לו המוכסן

כי משם לעיר נמצא בערך עשרים וויערס, והיה להאיש הנ"ל יסורים גדולים כי אם היה בעיר היה מוצא שם איש מהימן להפקיד אצלו הממון שלו ופה בכפר מוכרח הוא להפקיד אצל המוכסן ומי יודע אם הוא איש מהימן, אמנם כאשר ראה כי פנה היום הוכרח לשובת שם, והיה נבון ברעיונותיו ולא ידע מה לעשות אם להפקיד הממון אצל המוכסן בכדי שלא לחלל שבת או שיחלל שבת ח"ו וישא הכסף אצלו כל השבת, ובתוך כך הדליקה אשת המוכסן נרות של שבת ואז נתעורר בקרבו יראת שבת והלך ומסר הממון ליד המוכסן, ואחר כך כאשר עברה איזה שעה נתחרט על זה בחשבו מי יודע אם יחזיר לו הממון והוא יגע על הממון שלש שנים והיה נע ונד מביתו ועתה יוכל להיות כי יחזור ח"ו לביתו בידים ריקניות, ולומר להמוכסן שיתן לו הממון בחזרה אי אפשר כמובן, והיה לו מזה יסורים גדולים מאד עד שלא נח כל השבת ולא היה יכול להתפלל ולא לאכול, והיה כל השבת ממש כמשוגע, והמוכסן הבין את זאת על כן הקדים את עצמו במוצש"ק והתפלל תפלת מעריב קודם שהתפלל האיש הנ"ל וקודם שגמר האיש השמו"ע קרב אליו המוכסן ונתן לו הממון שלו ואמר לו קחו כספכם, וימשש האיש הנ"ל בכיסו לידע אם נמצא שם כל השנים עשר חבילות כי ירא לנפשו אולי לא החזיר לו כל הממון בשלימות, וימשש וימצא כל הממון, אח"כ משש עוד הפעם למצוא הפיטאק כי חשב אולי לא החזיר לו הפיטאק, וימצא גם הפיטאק אז שמח שמחה גדולה. והנה נראה ממעשה האיש הזה הלא הוא שוטה גדול במה שחפש אחר הפיטאק כי כשראה שהמוכסן הוא איש מהימן כזה שהחזיר לו כל המטבעות של זהב איך יעלה על דעתו שיגזול ממנו הפיטאק, כי במה נחשב הפיטאק אפילו נגד מטבע אחת של זהב ומכל שכן נגד השנים עשר חבילות, כן אתה בכל לילה אתה מפקיד נשמתך ביד השי"ת אשר הנשמה שלך היא יקרה מפנינים ובלא הנשמה ח"ו הרי אתה כפגר מובס, וכאשר אתה קם בבוקר ואתה רואה אמונתו של השי"ת שהחזיר לך פקדון יקר כזה איך לא תאמין להשי"ת על דבר קטן שיזמין לך פרנסתך אחר התפלה, כי זה הוא דבר קטן מאד נגד הנשמה, על כן מהיום והלאה תתנהג כמו שאמרת לך כי מקודם תתפלל ואח"כ תלך לעסקיך ותאמין בהשי"ת כי הוא יזמין לך פרנסתך אחר התפלה. כן דיבר אלי אדמו"ר, ומעולם לא שמעתי ממנו דברים כאלה, על כן אני אומר כי בשום פעם לא הנהיית כמו עתה, אמרו החסידים להמוכסן הנ"ל א"כ הלא פעלת עתה בהנסיעה שלך יותר מאתנו. סיפורים ומאמרים יקרים" ע' ל"ד

סיפר רבינו (הרה"ק רבי יצחק מסטיטשין זי"ע) שפעם בא המגיד מטשערנאביל לעיר אחת, ואחד מן המתנגדים שמע מפי החסידים שבחצות הלילה נכנסות אל המגיד נשמות לבקש את תיקונן. החליט המתנגד להתחבא בארון החדר של המגיד עד לשעת חצות, ואז יוכל להכחיש את החסידים על פניהם. הוא נכנס אל הארון והסתגר בו כל השעות בהן קיבל המגיד את חסידיו. המגיד ידע ברוח קדשו שהמתנגד מטה אוזן לנאמר. משום כך, כאשר המשמש נכנס והודיע שבחוץ ממתניות נשים רבות ומבקשות להכנס, שאל הרבי בקול: "האם הן עשירות או עניות?" שאל המשמש: "מנין לי לדעת זאת?" השיבו המגיד: "תסתכל על הצעיפים שלהן ותראה, האם הן ממשי, או מצמר..." קיצורו של הדבר, המתנגד אגר קושיות מלא חפניים על המגיד והנהגתו. אחרון האנשים יצא מאת פני המגיד, הדלת נסגרה מאחוריו, ונשמות הגיעו בזו אחר זו לבקש את תיקונן, והמתנגד שומע, ושיניו דא לדא נקשן. ואז באה נשמה אחת וביקשה תיקון, והמגיד אמר לה: "את לא נתת לי מעודך ולו פרוטה אחת, אפילו לא קערביל אחד". שאלה הנשמה בבכיה: "ומהי תקנתך?" אמר לה המגיד: "בבית הקברות שוכן לידך אדם, שנתת לי פעם חמשה קערביליך. אם הוא יוותר למענך על זכות לקערביל אחד, אוכל לעזור לך, לכי ואמרי לו שאני שלחתיך". טענה הנשמה, ושמא לא יאמין לי אותו יהודי. קם המגיד ממקומו, ניגש אל הארון, דפק על דלתו וקרא: "יעקיל, צא החוצה ולך עם הנשמה לבית העלמין, ותאמר שם בשמי שאני ביקשתי למסור חלק מהפדיון

לטובת הנשמה הזו!" יצא הלה מהארון, והחל לרעוד מפחד, ללכת בשעה שלאחר חצות, בלווית נשמה, לבית העלמין! אמר לו המגיד: "אל תירא! קח את מקלי ותהיה מוגן מכל רע!" הוא עשה כמצווה עליו, לקח את המקל, הלך לשם ושב כדי להחזיר את המטה, ונוכח לדעת אמיתו של דבר. "החכמה מאין" (ב"ב תשנ"ו) ע' פ"ב

מסורת היתה בידי זקני טריסק, כי שנים רבות לפני כן (לפני שהגיע המגיד מטריסק לגור בעיר טריסק) הגיע אביו המגיד מטשרנוביל לביקור פתע בה, היה זה בשעת מנחה לפנות ערב, והנה שקעה עגלתו בבוץ הכבד שליד הנהר, אם כי איש לא הכירו, מאחר שהסתיר עצמו ובא בלוית שני משמשים, הרי כשראו אנשי העיר שלפניהם עגלה שוקעת והאנשים היושבים בה הם אנשי צורה, נזעקו מיד לחלץ את העגלה, ולאחר מאמץ רב ועמל מפורך עלה בידם לחלצה. בינתיים הגיע זמן תפילת מנחה, והשמש כבר החלה לשקוע, לפתע קורא המגיד הק' מטשרנוביל בשמה של אשה אחת מתושבי העיר טריסק, ושואל: כמה ימים היא כבר מקשה לילד, אחד מתושבי העיר שהיה אף הוא נוכח באותו מעמד נודעזע בראותו כי איש זר שלא מאנשי המקום מזכיר את שמה של כלתו הנתונה כבר כמה ימים במצב קשה, בהיותה עטופה בצער בהקשותה בלדתה. תושבי העיר ביקשו מהמגיד הק' שיסור לתפילת המנחה בבית המדרש, על אף שעדיין לא ידעו מי הוא, ולמרבית הפליאה אמר להם שיתפלל בביתה של אותה אשה המקשה לילד, מובן מאליו שדבר זה עורר התפעלות רבה בקרב התושבים, ורבים נהרו לראות כיצד איש-צורה זה בא להתפלל בבית שהוא זר לו לגמרי. ואכן מיד לאחר תפילת המנחה, עשה אותו צדיק מה שעשה, וברגע קט - לאחר שהמילדת היתה אובדת עצות למראה האשה הצעירה המתייסרת ללא מוצא, הגיעה ממש עד שערי מות - נשמע קול בכי של תינוק, והמקשה לילד ילדה בשלום בן זכר, לשמחת כל התושבים שהיו נוכחים לראות מעשה נסים זה. בינתיים נודע להם לאנשי העיר כי איש אלקים שוכן בקרבם, ואיש צורה זה הוא הרבי ר' מרדכי מטשרנוביל, נתגדל השמחה מאד, ובהיות חמיה של היולדת מחשובי העיר רבתה השמחה, והמגיד הק' הוזמן לשהות בביתו, וכך נותר אותו צדיק לשבת בטריסק, ולשמוח בשמחת ה"שלום זכר" שהיתה גדולה מאד. ברם כמה גדול היה צערם של אנשי טריסק, כאשר במוצאי שבת מיד לאחר ההבדלה, ציוה המגיד הק' מטשרנוביל לבעל העגלה להכין אותה לנסיעה, על מנת לשוב לטשרנוביל, ועל אף שבעל האכסניא, שהיה כאמור חותנו של בעל השמחה ביקש והתחנן לפניו שיתכבד בסנדקאות וימתין לפחות עד לאחר הברית. נותר המגיד בסירובו, כשדעתו נחושה לעזוב את טריסק עוד באותו לילה. בטרם עלה על העגלה, נפרד מחשובי העיר ואמר להם: דעו לכם כי הנהר הזה שעל שמו נקראת העיר טריסק עתיד להתעלות, ועירכם תהיה פורחת לשם ולתהלה, כשהוא מרמז על כך, שהדבר ייעשה על ידי אחת מבניו. והיו זקני העיר מסיימים ברגשי קודש כי ביקור זה הוא שהכשיר את הקרקע לבחירת רבינו (המגיד מטריסק זי"ע) את טריסק כמקום אותה איוה למושב לו. "בית טריסק" (ירושלים תשנ"ה) עמ' כ'

על המגיד מטשרנאביל מביא המגיד מטריסק בספדו"ק "מגן אברהם" פר' בהר שזיכך כ"כ את גופו שהגוף נהיה נשמה, ממילא נשמתו היתה נשמה לנשמה... שמעתי מאחד ששמע מרבי ישראל מהוסיאטין ששמע מאביו רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין ששמע מאביו הרוזינער שאמר: אז דער פעטער רבי מאטעלע האט געהאט אזא גוף וואס אסאך צדיקים וואלטן זיך געווינטשען צו האבן אזא נשמה, שמעתי מאאמו"ר (כ"ק אדמו"ר מסקווירא) ז"ל שאפילו כהנים נכנסו להאווהל (להשתטח על ציונו הק), ואחד הראה לי ספר "ארץ צבי" עה"ת מהקוויגלובער רב... שמביא שם (כפ' ויהי) בשם צדיקים הקודמים

שהמגיד מטשערנאביל פעם אמר שבעצם היה יכול לעלות השמימה עם גופו אלא שאינו רוצה לעשות דבר שיהיה יתרון על שאר הצדיקים... כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א

שמעתי ממרן הרמ"ח ז"ל. פעם היה עשיר אחד שקנה מהפריץ פרדס גדול לנטיעת פירות. ועיבד את הקרקע להכשירה לקבל הנטיעות, והשקיע בה ממון ודמים תרתי משמע. וכשנטע השתילים היה זקוק לגשמים מרובים שהשקעתו לא תרד לטמיון. ושנה זו היתה שנה שחונה ולא ירדו גשמים, ובא בשברון לב להרה"ק רבי מאטאלע טשערנאבלער זי"ע שיתפלל בעדו על הגשמים שירדו. והוציא רבי מאטאלע חומש ויקרא והתחיל לקרוא בפ' בחוקותי, אם בחוקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו', לפי דברי הכתוב כשאין הגשמים מצויים מסתמא הסיבה לכך שאין אתה הולך בדרך ה', א"כ אינני יכול לעזור לך. כששמע העשיר את דברי הרה"ק יצא ממנו בפחי נפש. לאחר שיצא ממנו העשיר, הלך הרה"ק לחדרו לנוח קימעה. וכשנכנס לחדרו, דפק על הדלת איש זקן שרצה להכנס להרה"ק, ואמר לו המשמש שהרבי הלך עתה לפוש וא"א להכנס אליו, כשראה הזקן שא"א להכנס הלך להאכסניא שלו. תוך כדי כך יצא רבי מאטאלע מחדרו ושאל את המשמש מי היה כאן, וסיפר לו שהיה כאן זקן שאינו מכירו. ומכיון שהרבי הלך לנוח לא הכניסו. וצוה הרה"ק לקרוא לו. כשבא הזקן שאלו הרה"ק מהיכן הוא, וענה לו מעיר סאסוב, ושאלו אם הכיר את הצדיק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע. ענה לו שהכירו וגם שמע ממנו הרבה ד"ת, ובקשו הרה"ק שיאמר לו דבר תורה ממנו, אמר הזקן שפעם אמר הרה"ק רבי משה לייב כתוב בתורה (שמות טז, ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, און אויך דבר יום ביומו יעדן טאג. למען אנסנו, כדי צו דערהיבען דעם איד, הילך בתורתי אם לא, אפילו ער גייט אמאל יא אין די וועגן פון תורה און אמאל נישט [הנני ממטיר וגו'] וגם דבר יום ביומו - היינו בכל יום. למען אנסנו - לשון רוממות, לרומם את היהודי. הילך בתורתי אם לא, היינו אפילו שלפעמים הולך בדרך ה' ולפעמים אינו הולך בדרך ה' (בכ"ז ירד הלחם מן השמים). כששמע הרה"ק את דבריו צוה לקרוא אליו את העשיר הנ"ל שהיה אצלו מקודם. ואמר לו האסט געהערט וואס דער סאסובער צדיק האט געזאגט אז עס וועט גיין רעגן (שמעת את דבריו של הצדיק מסאסוב, הוא אמר שירדו גשמים). ויצא העשיר מרבי מאטאלע שמח וטוב לב, בידיעו שישועתו קרובה לבוא, וכן הוה שארובות השמים נפתחו וניצל מהפסד גדול. "מוזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"א, ע' מ"ו

סיפר לי כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"מ מראחמיסטריווקא (שליט"א) [זצוק"ל] מא"י, ששמע מהרה"ק בעל בית ישראל מגור ששמע מאחד מבני משפחתו שהי' גבאי אצל המגיד הק' מטריסק, שהרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל זצ"ל לפני פטירתו זקף עשר אצבעותיו ואמר, לא נהניתי מעולם הזה אפי' באצבע קטנה, ולא חטאתי בשום חטא, רק חטא אחד חטאתי, אז איך האב נישט גענוג געריסען געלט ביי יודען [=לא לקחתי מספיק כסף אצל יהודים], והגבאי סיים שהרה"ק לקח כסף במסירות נפש, שפעם אחת עמד אצל דלת של גביר אחד, שלא רצה להכניסו בשביל שידעו שיקח ממנו סכום גדול, בימי חורף שהי' קור גדול, והוא עמד חצי שעה ברחוב "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' נ"א

הרה"ק מטשערנאביל אמר, שמי שיעזור לבניו ולנכדיו הוא מבטיחו שיעזור לו בכל כחו, ובלשונו: "וועל איך אריינשטעקן פאר אים די האנט טיף טיף אים ביזעם"... כ"ק מרן אדמו"ר מפאליטישאן זצוק"ל

הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע אמר: "צריך כל אחד מישראל להיות לו בתוך הטו"ת ספרו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנובל זי"ע "לקוטי תורה" וללמוד בו בכל יום מלובש בתפילין וזה סגולה גדולה". "יחס טשרנובל" (ירושלים תשנ"ה) ע' 16

פעם בעת עריכת השולחן ביום ל"ה בעומר לרגל הילולת אביו המגיד הק' מטשערנוביל זי"ע, נענה בנו מרן רבי איציקל סקווערער זי"ע ואמר: "אצל אבי היתה נשמת רבי שמעון בן יוחאי, ממילא זענען מיר דאך 'רבי אלעזר בריה'!" - וציוה אז לנגן 'בר יוחאי'. כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א

שמעתי מכ"ק אאמו"ר ז"ל, כי הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע האט בכלל שטראק געקאכט אויף ל"ה בעומר (הילולת אביו המגיד הק' מטשערנוביל זי"ע)! הוא לא כל-כך ערך 'טיש' ביום ל"ג בעומר, באמרו: "אני עורך שולחן בל"ה בעומר", ובסעודת ההילולא בל"ה בעומר היה מנגן 'בר נחמני' במקום ניגון 'בר יוחאי', כלומר: בנו של מרן רבי נחום המאו"ע... [מה שרואים בספרו קהלת דוד (אמור) באמצע הדיבור, שאמר "בפרט היום ל"ג בעומר" יעו"ש, והאי לפי הסיפור הנ"ל לא ערך שולחן בל"ג בעומר - אפשר לומר שזה היה במוצש"ק (שבין כך ערך סעודת מלוה מלכה). שהרי ל"ג בעומר יכול לחול ביום ראשון בשבוע]. כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א

נשמה מעולם האצילות

איתא בזוה"ק בר נש כד אתיליד יהבין ליה נפש, זכה יהבין ליה רוח, זכה יתיר יהבין ליה נשמה, זכה יתיר יהבין ליה נשמה לנשמה, ונפש היא מעשיה, ורוח מיצירה, ונשמה מבריאה, ונשמה לנשמה מאצילות, ואבי הק' (הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע) זכה לנשמה לנשמה כי הוא זיכך כ"כ את גופו עד שהגוף שלו היה בבחי' נשמה, וא"כ היה נשמתו בבחי' נשמה לנשמה שמעולם האצילות... לכן היום ביום ההילולא של אבי צוקלה"ה, שאצל בני אדם הפשוטים ביום היא"צ איתרע מזלם, וזה מחמת שביום הזה מעיינים במעשיהם ודנים אותם מחדש, משא"כ אצל הצדיקים נקרא יום זה בשם הילולא שהוא יום של שמחה שיש להם אז עלי' בעולמות העליונים, ובפרט אצל אבי צוקלה"ה שנשמתו מעולם האצילות, העלי' שלו היא בלי שיעור וערך יש שמחה גדולה בכל העולמות, וע"י השמחה והיחודים הגדולים שבשורש נשמתו בעולם האצילות ששם לא יגורך רע כתיב שהוא כולו טוב, יתעורר כל טוב וחסד, להשפיע לעולם התחתון כל הטובות והברכות בכו"פ ברו"ג בחומ"ר בב"י אמן. "מגן אברהם" (טריסק) אמור, דף ל"א טו"ג

ברוך גוזר ומקיים

בשם הרב הקדוש מטשערנאביל זי"ע על מה שאנו מהללים את השי"ת "ברוך גוזר ומקיים", וכי הוא שבח למשל לעשיר גדול שהבטיח לתת לאחד חמשה זהובים וקיים הבטחתו, ופירש כשמלך בו"ד גוזר גזירה למשל על א' שיהיה תפוס במאסר י' שנים אינו יכול להיות ערב שתתקיים הגזירה בשלימות כי אולי לא יכול למיסבול הכלא וימות בשבוע ראשונה ר"ל, אבל הקב"ה אם גוזר חלילה רעה על האדם אז הוא עד דיכול למיסבול והוא מקיים גזירתו בשלימות כי הוא נותן ליעף כח שיוכל לסבול הגזירה, עכ"ד. הרה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש צוק"ל

ושכבתם ואין מחריד

...הצדיקים לא נאמר בהם מיתה כמ"ש ובניהו בן יהוידע איש חי, ובדרו"ל ימים מתים צדיקים אינם מתים רק נאמר בהם שכיבה, וזהו הרמז בכתוב ושכבתם ואין מחריד, ושכבתם ע"י שכיבת הצדיקים ויום סלוקם מן העולם, עי"ז ואין מחריד שלא יהיה שום חרדה ושום מקרים רעים ח"ו בעולם... כי יום פטירת הצדיקים מכפר לבטל כל הרע וכל הקליפות כעשן תכלה, ובפרט יום פטירת אאמו"ר זי"ע שמנין שמו הקדוש (מרדכי) עולה נגד רע"ד והוא מנגד לקליפות ערד מלך ערד, וכמארז"ל אוי

לו לערוד שפגע בו רחב"ד, וענין קליפות ער"ד הוא אותיות רעד לשון רעדה ח"ו, ויתבטל קליפות ערד וכל הקליפות, שלא יהיה שום חרדה ורעדה בעולם הן ברוחניות הן בגשמיות בבחי' ושכבתם ואין מחריד... וזהו הרמז בכתוב ושכבתם ואין מחריד, רומז לקדושים אשר בארץ המה שנאמר בהם שכיבה כנ"ל, כי בזכותם ואין מחריד כנ"ל, ונתתי שלום בארץ רומז לצדיקים אשר המה בחיים חיותם, ושלום רומז לבחי' מרדכי שנאמר בו ודובר שלום לכל זרעו שיושפע ביומא דהילולא דיליה שלא יהיה ח"ו שום חרדה ורעדה בעולם, ושיעזור השי"ת שיתקיים בנו הנאמר בו ונהפוך הוא כי נפל וגו', ע"י בחי' מרדכי שיהיה שלום בעולם שנאמר בו ודובר שלום לכל זרעו, ונזכה לביאת משיח צדקינו במהרה בימינו אכי"ר. "קהלת דוד" (אמור, ע' 92)

שגגת תלמוד

אומרים בשם רבי מרדכי מצרנוביל צוק"ל: "שגגת תלמוד עולה זדון" (אבות פ"ד מ"ג) שגגת תלמיד חכם מעלה את זדון העם. "אהלי יעקב" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' קנ"ט

חכמה

הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל צוק"ל אמר שהחכמה יש בה שני פנים, ושניהם מרומזים בתיבת חכמה גופא, אם משתמשים בה לתורה וליראת השם, אז נוטריקון של 'חכמה' הוא: ח"לו מ'פניו כ'ל ה'ארץ, ואם משתמשים בחכמה לדברים שאינם רצויים, אז הוא נוטריקון: כ'י מ'לאה ה'ארץ ח'מס. כ"ק מרן אדמו"ר מפאלטישאן צוק"ל

יום החופה

ידוע דברי כ"ק מרן אדמו"ר (מסקווירא שליט"א) שאומר בשם הרה"ק המגיד מטשערנאביל זיע"א, על יום החופה שמעלתה גדלה עד שמי מרום, רק חבל שנתנו דבר זה לילדים, היינו לאנשים צעירים שלא יודעים האיך להשתמש במתנה הזו, ואילו היו ניתן יום כזאת להם, כבר היו יודעים מה לעשות עמה. "בפיקודיך אשיחה" (שיכון-סקווירא תשס"ה) ח"ב, ע' שכ"ז

קץ משיחיה

המקור לאמירת "קץ משיחיה" בקדיש, כי המגיד מטשערנאביל זי"ע פעם יצא ואמר: "ס'איז שוין צייט מ'זאל שוין זאגן ויקרב קץ" זה הלשון ששמעתי מאדמו"ר ז"ל [ואמר שענין הקפידא אצל אביו כ"ק אדמו"ר מסקווירא זצ"ל על אמירת קץ, כי כיון שהמגיד מטשערנאביל אמר כנ"ל מסתמא אחז שיש באמירת קץ שייכות להגאולה, ועל החשבון של גלות א"א לוותר, וכן הזכיר שנאבדורהם בנוסח של קדיש כתוב הלשון "ויגיע קץ משיחיה"]. כ"ק מרן אדמו"ר מסקווירא שליט"א

תוספות שבת

בשם הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע הטעם לתוספות שבת דכשם שצריכים להכין דברים גשמיים לשבת כגון אוכלים ומשקים, כמו"כ צריך להכין עצמו ברוחניות, וזה התוספות שבת שאנו מקיימים קודם השבת. "מקור ברוך" (סערט-ויזניץ) לקוטים, ע' של"ח

מדות

פעם התנצל אחד לפני הרה"ק מרוזין וביקשו שיברכו במדות טובות. השיב לו רוקן און לענדן וועסטו ברעכן און מדות וועסטו נישט ברעכן, איך האב געהאט א פעטער, מאטל (המגיד מטשערנאביל זי"ע) ער האט א ידיעה אין איידעלע מידות, ער האט מיר טעקע געזאגט אז מדות אין די שווערסטע מסכת אין ש"ס...". והוסיף ואמר משמו, ששורש תיבת מדות הוא מלשון 'מדו' בד, היינו כתונת (העמד) והדמיון שביניהם הוא, דכמו הכתונת היא מלבוש על הגוף, ומי שאין לו גוף אין שייך להלבישו כתונת, כמו כן המדות הם מלבוש להנשמה, ומי שאין לו נשמה (כלומר שנשמתו פגומה) לא שייך שיהיה לו מדות טובות כ"ק מרן אדמו"ר מפאלטישאן זצוק"ל

עין ה' אל יראיו

ראיתי בשם הרה"ק הר"מ מטשערנאביל ז"ל עה"פ (תהלים ל"ג) "הנה עין ה' אל יראיו וגו'", כי מלת מות אם תשים בו אות ע' אחר המ' יהיה מעות, והצדיק יש לו כח להפוך את מות ולגרום שפע ופרנסה, וזה הפירוש הנה עין ה' אל יראיו, שה' נתן ליראים אות ע' במתנה, ועי"ז גורמים "להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב" דפח"ת. "פרדס יוסף" (ב"ב תשנ"ג) מקץ, ע' תשס"ג

בריא כמו גוי

מרן הרמ"ח זי"ע היה אומר משמו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע מה שמברך אחד לחבירו זאלסט זיין גיזונט ווי א גוי (שתהיה בריא אולם כגוי), הפירוש בזה כי גוי שהוא בריא, לא זכה בכך מפני שיש לו זכויות או מצוות ומעש"ט, אלא מפני שכך הוא מטבע בריאתו שהוא אדם בריא, כמו"כ מברכים לאדם שעל אף שאין לו זכויות יהיה בריא אולם מטבע בריאתו, ולא יצטרך לזכויות. "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' תמ"א

ילדיו:

מאשתו הראשונה, חיה שרה (בתו של הרב אהרון הגדול מקרלין):

- האדמו"ר אהרון טברסקי ממשיך דרכו בחסידות צ'רנוביל, נולד בשנת תקמ"ז ונפטר בח' בכסלו תרל"ב.
  - האדמו"ר משה טברסקי מייסד חסידות קוריסטשוב, נולד בשנת תקמ"ט ונפטר בי"ח בטבת תרכ"ו.
  - האדמו"ר יעקב ישראל טברסקי מחסידות צ'רנוביל ענף צ'רקס, נולד בשנת תקנ"ד ונפטר בי"ג באלול תרל"ו.
  - מלכה, אשתו של הרב יחיאל מיכל מדרוהוביץ, בנו של רבי יצחק מיאמפולה.
- מאשתו השנייה, פיגא בת ר' דוד לייקס, תלמיד הבעל שם טוב:
- האדמו"ר מנחם נחום מייסד חסידות מקארוב, נולד בשנת תקס"ה ונפטר בז' בתשרי תרי"א.
  - האדמו"ר אברהם טברסקי מייסד חסידות טריסק, נולד בשנת תקס"ו ונפטר בב' בתמוז תרמ"ט.
  - האדמו"ר דוד טברסקי מייסד חסידות טולנא, נולד בשנת תקס"ח ונפטר בי' באייר תרמ"ב.
  - האדמו"ר יצחק טברסקי מייסד חסידות סקווירא, נולד בשנת תקע"ב ונפטר בי"ז בניסן תרמ"ה.
  - האדמו"ר יוחנן טברסקי מייסד חסידות רחמסטריווקא, נולד בשנת תקע"ז ונפטר בד' בניסן תרנ"ה.

- חנה חיה, אשתו של ר' דוד הורודצקי, נכדו של ר' דוד לייקס, נולדה בשנת ה'תק"ע ונפטרה בשנת תרנ"ג.
- שיינדל, אשתו של הרב דב בער פרידמן מליווא, נולדה בשנת תקפ"א ונפטרה בשנת תרס"א בעיר טולנא.

הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע

יומא דהילולא - ח' כסלו

נולד בשנת תקמ"ד לאביו הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל זצוק"ל. נתגדל אצל זקנו הרה"ק המאור עינים זצוק"ל, שגם הניח לו תפילין בפעם הראשונה. בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הרה"ק ר' גדליה מליניץ זצוק"ל בעמח"ס תשואות חן. בזיוו"ש נשא את בתו של הרה"ק ר' צבי מקארסטשוב זצוק"ל בן הרה"ק ר' אברהם מקארסטשוב זצוק"ל חתן הרה"ק המאור עינים זצוק"ל [ר' צבי מקארסטשוב הנ"ל היה חתנו של הרה"ק ר' אהרן מטיטוב זצוק"ל בהרה"ק רבי צבי בן הבעש"ט הק"ז זי"ע]. בהיותו עוד צעיר לימים התחיל ע"פ פקודת אביו הק' בהנהגת עדת ישורון, וגם קיבל אז סמיכה מהרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבזו זצוק"ל. עם פטירת אביו הק' בכ' אייר תקצ"ז, מילא מקומו בהנהגת עדתו הק' ובמגידות דק"ק טשערנאביל ושאר ק"ק. היה הנשיא של ה"מעות ארץ ישראל" לצדקת רמבעה"נ במדינת אוקריינא, ופעל הרבה לחזק ישוב הארץ. נלב"ע בח' כסלו תרל"ב, ומנו"כ בטשערנאביל באהל מיוחד סמוך למקום מנוחת זקינו הרה"ק המאור עינים זצוק"ל. "מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שנ"ח

מרן הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זי"ע היה נער כבר שנים עשרה שנה בעת פטירת זקנו הק' בעל המאור עינים, ואעפ"כ באותן שנים זכה לקבל ממנו הרבה מאוד. וכן מרן המאור עינים דיבר עליו גדולות.

ודבר פלא אפשר לראות בהסכמות שנכתבו לספר מאור עינים שכולם נכתבו באותו היום, אחר פטירתו ביום כ"ג מרחשון, וכנראה שהיה אז התאספות הצדיקים אחר ההסתלקות, ובהסכמת הרה"ק ר' זושא מאניפולי זי"ע כותב יום א' כ"ג מרחשון לסדר והנה פרח מטה אהרן. ולפלא הדבר, דהרי בפרשיות שקוראין בזמן זה אין מופיע כלל פסוק זה. וכ"ק מרן אאמו"ר זי"ע היה אומר שחסידים פירשו דנתכוון לרמז בזאת דכבר עתה בעת פטירת מרן המאור עינים מן העולם עולה ופורח מטה אהרן, הלא הוא נכדו הק' רבי אהרן זי"ע. "דברי תורה", כסלו תשע"א, עמ' ב'

מקובל, אחר הסתלקות המגיד הק' הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע התחלקו בניו הק' בירושה הרוחנית שהותיר אחריו. הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצ"ל נטל את 'כח הראיה' של אביו הק'. לעבדך באמת" (ב"ב תשע"א) ע' פ"ג

בהגיעו [הרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל זי"ע] לפרקו נשא (בזיווג ראשון) את בת הרה"ק רבי גדליה מליניץ זצוק"ל, בעמח"ס תשואות חן, שהיה תלמיד מובהק של הרה"ק המוכיח מפולנא זצוק"ל, ובשנות נעוריו היה כמה פעמים אצל קדוש ישראל הבעש"ט, והבעש"ט כבדו מאד אם כי היה רך בשנים ככן י"ח או כ' שנה, עכ"ז חלק לו הבעש"ט כבוד גדול כאחד מתלמידיו הגדולים אך מגודל ענותנותו לא רצה להמנות בין תלמידי הבעש"ט.

אודות שידוך זה מסופר כי פעם נפגשו הני תרי צדיקים הרה"ק המאור עיניים וצוק"ל והרה"ק התשואות חן מליניץ וצוק"ל, פנה המאור עיניים לתשואות חן ואמר לו, נולד אצלי נכד שהוא קדוש מרחם, הבה נשתדך בינינו (מפי כ"ק אדמו"ר מאוואמינסק שליט"א ששמע מפי הרה"ק ר' יצחק יואל ממאנעסטריטש וצ"ל). "עלי עין" (טשערנאביל) כסלו תשע"ב, עמ' ד'

הרה"ק רבי משה מקארסטשוב זי"ע

יומא דהילולא - י"ח טבת

הרה"ק רבי משה מקארסטשוב זיע"א נולד בשנת תקמ"ט כבן השלישי לאביו הק' [רבי מרדכי] המגיד מטשערנוביל זיע"א ולאמו הרבנית הצדקנית מרת חיה שרה ע"ה בת הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זיע"א. במעלליו התנכר נער ברוב קדושתו ופרישותו, כאשר לא שת אל לבו את הבלי עולם הזה, והתנהג בענווה ובפשטות מדהימה כל ימיו, ועוד זכה - עד היותו כבן תשע שנים - ליהנות מזיוו של הדר זקינו מרן הס"ק ה'מאור עינים' זיע"א.

בהגיעו לפרקו לקחו הרה"ק רבי יעקב יוסף מאוסטראה זיע"א נכד הרה"ק רבי ייבי זיע"א, כחתן לבתו הרבנית ע"ה, וכשזו נפטרה על פניו נשא את הרבנית ע"ה בת הרה"ק רבי צבי אריה מאליק זיע"א.

לאחר פטירת אביו לחיי עולם הבא, ואחיו הקדושים התחילו לנהג עדתם, פרש רבי משה לקרן זוית והמשיך לישב בטשערנוביל בצלו של אחיו הגדול הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זיע"א, ולמרות הפצרותיהם החוזרות ונשנות של הרה"ק רבי אהרן ושאר אחיו הק' שיתחיל גם הוא לנהל את עדת צאן מרעיתו - אשר מהם שנקשרו אליו עוד בחיים חיותו של אביו הק' - לא אבה לשנות ממנהגו ובטבעיות דחה אותם מעל פניו, ורק אחר אין ספור הפצרות נעתר ליסע על פני הארץ להמשיך ישועות עבור כלל ישראל כדרך אבותיו הק'. אך גם אז המשיך בדרכו בקודש בענווה מופלגת אשר היתה תמיד נר לרגליו, וכפי שהעיד עליו צעיר אחיו ה"ה מרן אדמו"ר הזקן מראחמיסטריוקא זיע"א שמהירושה הרוחנית של אביהם הק' נטל רבי משה את ה'כלום' היינו מדת הענווה.

בי"ח טבת שנת תרכ"ז עלה רבינו בסערה השמימה למגינת לב המסתופפים בצל קדשו ובית ישראל ונטמן בעיר ממלכתו קארסטשוב. "מעין הברכה", כסלו תשס"ד, ע' כ"ט

כאשר הרה"ק רבי מיכל בן בתו של הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זיע"א נשא את הרבנית מלכה ע"ה בת הרה"ק המגיד (רבי מרדכי) מטשערנוביל זיע"א, התקיימה החתונה בעיר טשערנוביל המעטירה, וכשהרבי ר' ברוכ'ל הגיע אל השמחה שלח המגיד הק' את בניו הק' שיצאו אל מחוץ לעיר לקבל את פני המחותר ובני ביתו, וכשראה הרה"ק הר"ב את הרה"ק רבי משה מקארסטשוב זיע"א נענה עליו באמרו 'ער איז א ערדענע פאקרישקע', היינו תנור של חרס מלא גחלים בוערות, שהוא חם ביותר אך מבחוץ אינו ניכר כלום, בהתכוונו לומר שבפנים מלהט הוא כתנור ואילו מבחוץ נראה כאדם רגיל... "מעין הברכה", כסלו תשס"ד, עמ' כ'

פעם באו שני חסידים להרה"ק ר' משה מקארסטשוב וצוק"ל והזכירו לפניו את בקשותיהם, הרה"ק בירך את שניהם שיתמלאו בקשותיהם לטובה. לבסוף נענה אחד מהם, והשני לא נענה. שאלו את הרה"ק

לפשר הדבר. הסביר הרה"ק: זה הראשון ענה אמן אחר ברכתי לכך הוא נענה, לא כן השני שלא ענה אמן לא נענה רח"ל. "מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' רס"ז

שמעתי מפי אב"ז הרה"ק רבי דוד זי"ע, שפעם שאל אחד את הרה"ק רבי משה מקאריסטשוב זי"ע למה אינו אומר תורה. נענה הרה"ק ואמר ומה אתה חושב הטעם למה איני אומר תורה, אמר האיש ההוא מסתמא הטעם הוא כי הרבי אינו יכול לומר. שאלו הרה"ק האם אתה מוכן לישבע על זה שאיני יכול לומר תורה, וענה הלה שבודאי אינו יכול לישבע ע"ז. אמר לו הרה"ק אבל אם אתחיל לומר תורה אז כבר תוכל לישבע שאיני יכול לומר.

אין לנו השגה בזה, ורק מחמת ענוותנותו אמר כן, והלא שמעתי מכ"ק אאמו"ר זצוק"ל שהרה"ק רבי משה מקאריסטשוב זי"ע עשה חיבור על כל המדרש, אבל אחר כך ראה באיזה ספר שהזוה"ק נתגלה ע"י האר"י הק' אבל המדרש יהא טמיר ונעלם עד ביאת משיח - דברים אלו איתא בספה"ק בית אהרן (ליקוטים דף קמ"ה ע"א) בשם צדיקים, אבל איני יודע אם לזה כיוון הרה"ק - ואמר וועל איך עם גיין מגלה זיין...? ולקח כל החיבור ושרפו! "אמרות טהורות" (ברוקלין תשע"ב) ח"ד, ע' קנ"ג

הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע

יומא דהילולא - י"ג אלול

נולד בשנת תקנ"ד לאביו הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל. בהיותו צעיר לימים - עוד בחיי זקינו הרה"ק המאור עינים זצוק"ל - נתארס עם הרבנית דבורה לאה בת הרה"ק ר' דובער מליובאוויטש זצוק"ל בן הרה"ק ר' שניאור זלמן מליאדי זצוק"ל. החתונה התקיימה בו' שבט תקע"א בעיר ליאדי. בשנת תקצ"ד - עוד בחיי אביו הק' - נתקבל למגיד מישרים דק"ק הארנסטייפל, והתחיל להנהיג עדתו הקדושה. בשנת תר"כ עבר לעיר טשערקאס. נפטר ביום שבת קודש בשעתא ד"רעוא דרעוין", י"ג אלול תרל"ו, ומנו"כ בטשערקאס. מדברי תורתו נשאר הספר "עמק תפלה", ונכדו הרה"ק ר' מרדכי דוב מהארנסטייפל זצוק"ל צירף לזה את ספרו "עמק החכמה", והדפיסם ביחד בשם "שושנת העמקים" בלובלין שנת תרמ"ד. "מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ב

הרה"ק מטשערקאס הי' חתן הרה"ק רבי דובער מליבאוויטש זצ"ל. אביו הרה"ק בעל התניא עשה את השידוך שלא בפני בנו ונכדתו הכלה. הוא הלך לבקר אצל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל, ושוחחו יחדו כל הלילה, והחליטו להשתדך ביניהם. רבי מרדכי הי' לו שמונה בנים, ונכנס בעל התניא לחדר השינה של הבנים, ובמו החושך הלך מאחד לשני והניח ידו על ראש הבנים, עד שעמד אצל הנ"ל ואמר: "הנה זהו שלי", וברכו זה לזה ברכת מזל טוב. וכשיצא משם אמר: "לא תחליפו אותי, כי ממילא אכירנו". החתונה היתה בליאדי והחתן היה בגיל י"ז שנה. "בית צדיקים יעמוד" (ברוקלין תשס"ד) ח"ב, ע' קמ"ה

מסופר: בשבת הראשונה לנישואיו (של הרה"ק מטשערקאס עם בתו של אדמו"ר האמצעי) כאשר השמיע "בעל התניא" תורה על שולחנו באוזני המסובים כדרכו תמיד מדי שבת בשבתו, הבחין שמקומו של רבי יעקב ישראל נעדר ליד השולחן. שלח לקרוא לו, הושיבו לידו ואמר לו: "רצוני שתשמע לאמירת תורתך". אחרי שגמר שאלו אם הבין את מאמרו. השיב רבי יעקב ישראל שלא שמע.

שאלו אדמו"ר הזקן שוב: "והלא ישבת כאן בשעת אמירתך וכיצד לא שמעת?" "לא קבלתי רשות מאבי לשמוע מאמר חב"ד, וכל דבר אשר אין לי עליו רשות מאת אבא אינני שומע" השיב האברך.

תשובתו של האברך הצעיר מצאה חן בעיני אדמו"ר הזקן והוא הפציר בו ליטול רשות מאת אביו לשמוע מאמרי חב"ד. נטל רבי יעקב ישראל רשות מאביו, ומאז היה מקשיב למאמרי חסידות חב"ד.

אך רק שנתיים זכה רבי יעקב ישראל להימצא במחיצתו של אדמו"ר הזקן כי בשנת תקע"ג נפטר הרבי בהיותו גולה ונודד ממקום מושבו בעטיה של פלישת נפוליאון לרוסיה. אבל לא זכה לשוב לעירו כי בדרך חזרה נפטר מרוב תלאות שמצאוהו והובא לקבורה בעיר האדי'טש, פלך פולטובה.

עם פטירת "בעל התניא" נבחר רבי דוב בער בנו (אדמו"ר האמצעי) חותנו של רבי יעקב ישראל, כממלא מקום אביו, ונתמנה כאדמו"ר חב"ד. את מקום מושבו קבע בעיר ליובאוויטש וכך נעשתה עיר זו למטרופולין של חסידות חב"ד.

רבי יעקב ישראל ישב עתה בצל חותנו האדמו"ר החדש והיה סמוך על שולחנו בליובאוויטש. חותנו, שחונן בכשרונות ארגוניים, בתבונה רבה ובמעוף, פיתח פעולה מסונפת בין חסידי שהלכו ועצמו מיום ליום ומספרם הגיע לרבות. נוסף על פעולתו הרוחנית, יסוד ישיבה בליובאוויטש, מכתבי התעוררות, מאמרים וספרים רבים, היו לו תוכניות מרחיקות לכת כדי להרים את מצבם הכלכלי הירוד של יהודי רוסיה. הוא הגה את הרעיון של הפצת המלאכה ועבודת האדמה בין יהודים, ובהתלהבות רבה התחיל לנהל תעמולה בין חסידי לעבור לחיי עבודה ויסד מושבה יהודית בפלך חרסון ושמה רומאנובקה. תוך כדי פעולותיו אלה לא נטש לרגע את הדאגה לחסידי חב"ד היושבים בארץ הקודש, בכך המשיך במסירותו של האדמו"ר הזקן שהיה ממייסדי "קופת רבי מאיר בעל הנס" והנהיג קופסה זו בבתי יהודים. לתוכה ישלשו מעותיהם להחזקת יושבי ארץ הקודש.

בכל הפעולות הללו נוכח רבי יעקב ישראל ואף עזר לחותנו בכל העבודה הכבירה הזאת. ממנו הושפע ובדרכיו החזיק גם לאחר שיצא לרשות עצמו.

בשנת תקפ"ח הסתלק חותנו ולאחר מכן עזב רבי יעקב ישראל את ביתו וחזר לבית אביו בטשרנוביל. בעצת החסידים הגדולים שהיו קשורים אליו באהבה עוד מלפני עזבו את טשרנוביל ובהסכמת אביו עבר לעיר הסמוכה הורנוסטיפול ושם יסד "חצר" לעצמו. הוא התחיל לנהל אדמו"רות בעוד אביו האדמו"ר המגיד מטשרנוביל בחיים, ורבים מחסידי אביו עברו אליו. אביו הק' היה שולח חסידים ואומר להם: "סעו לרבי יעקב ישראל שלי", ואכן - היה מופלג בתורה ובחסידות.

העיירה הקטנה הורנוסטיפול נעשתה חיש מהר למרכז חסידי גדול ואלפי חסידים נהרו אליה כדי להסתופף בצלו של רבי יעקב ישראל. חסידי היו בעיקר תלמידי חכמים וסוחרים עשירים. הוא ניהל את האדמו"רות ביד רמה ותקיפה, כאביו הטיל עליהם "מעמדות" הוא קשר אותם אליו על ידי סגולותיו הרוחניות וכשרונותיו הארגוניים. את תלמידי החכמים משך על ידי דברי תורה וחסידות, ואילו את פשוטי העם הדריך על ידי עצותיו המעשיות ועל ידי תפילתו והקמיעות שהיה נותן. הוא נחון בפקחות וברוח של עממיות, ונעשה לאב ולפטרון של חסידי, אשר דאגותיהם ומשאלותיהם מצאו הד בלבו. לא בכדי דבקו בו אלפי חסידי וסרו למשמעתו בכל ענין וענין, והוא ניהל אותם בתקיפות ובאהבת ישראל כאחת.

האדמו"רות שלו נמשכה ארבעים ושנים שנה. תחילה בהורנוסטיפול (תקצ"ד - תר"כ) ואחר כך בטשערקאס, שבע עשרה שנה (תר"כ - תרל"ו), עד יום פטירתו, ועל שם העיר הזאת הוא ידוע בשם "הרבי מטשערקאס". הוא היה גם נשיא ואמרכל כולל וואהלין, ואליו שלחו חסידיו את תרומותיהם למען אנשי הכולל היושבים בארץ הקודש. "מדור אל דור" (תל-אביב תשכ"ז) ע' נ"ט-ס'

הרה"ק ר' יעקב ישראל (מטשערקאס) ז"ל עמד מאחורי כסא של (חותנו-זקנו) הרה"ק מוהרש"ז מלאדי זצ"ל בערב יום כיפור, ושמע שאמר על הרה"ק ר' זושא זצלה"ה זי"ע כאשר הגביה עיניו לשמים ביה"כ אחזו שלשול חזק עם דם רח"ל מחמת גודל היראה, ואמר (בעל התניא) על עצמו איך שהוא לומד ומתפלל ואיננו מתפעל מאומה, והתחיל לגנות עצמו איך שהוא רחוק מיראת ה', עד אשר נתעלף ונפל מכסאו. "ישמח ישראל" (אלכסנדר) דברים, דף צ"ט טו"ד

בחוג המשפחה מספרים, שאדמו"ר הזקן ביקש ממנו [מחתן בנו הרה"ק מטשערקאס זי"ע] שיתחיל לומר בקידוש דש"ק "כי בנו בחרת" בנוסח חב"ד, ורבי יעקב ישראל ענה שיעשה כרצונו, אבל גם הוא מבקש שהסבא יאמר "ושמרו", ועל כך השיבו אדמו"ר הזקן "זקנתי מדי בשביל לשנות ממנהגי, אלא בסידור שאני מכין עכשיו יזכר הדבר", ועל סמך זה נזכר בסידור הרב לפני שמ"ע דמעריב ליל ש"ק שהנוהגים לומר ושמרו בני" יש להם על מה שיסמוכו. בראש הספה"ק "שושנת העמקים" (ירושלים תשל"ח) עמ' ט'

נוהגים היו חסידיו של הרה"ק ר' ישראל יעקב מטשערקאס זי"ע לחטוף "שיריים" מרבם ביד רחבה. כלומר: הוא אך טעם ממאכלו וכבר הריקו חסידיו את צלחתו. ראתה זאת אשתו הרבנית, ולא מצאה הדבר חן בעיניה שכן זוהי דרכם של חסידי פולין, ואלו אצל אביה אדמו"ר האמצעי לא ראתה כזאת. ותיגש אל בעלה ותאמר לו: הרי אינך אוכל מאומה, האם זוהי דרך נאותה?

אמר לה הרבי מטשערקאס בלשון צחות: הודות לזה שהחסידים חוטפים ממני את המאכל בשבת קודש, יש לנו - מה לאכול כל ימות החול. "שמועות וסיפורים" (ברוקלין תש"ן) ח"א, ע' 45

הרה"ק מטשערקאס בנו של המגיד מטשערנוביל זי"ע"א היה חתנו של בנו של הבעל התניא, והיה עוסק הרבה מאד בתורת החב"ד, ולא עסק בנגלה כ"כ הרבה, ופעם חלה מאד והרבו להתפלל עבורו. ופתאום הבריא בפעם אחת, וסיפר שהיה בשמים קטרוג גדול עליו על זה שאינו עוסק בנגלה, והחליט שיעסוק בנגלה יותר, ואז הבריא פתאום, זי"ע"א, ואמר שיעסוק בעין יעקב. "אמרי קודש", (ירושלים תשל"ח) ע' קצ"ב טו"ב

סיפרה נכדתו [של הרה"ק מטשערקאס זי"ע] הרבנית שרה באשה ע"ה (אשת הג"ר אהרן משה זצ"ל מאוורוטש בנו של האדמו"ר רבי יוסף יצחק זצ"ל מאוורוטש בן גיסו הגה"ק בעל "צמח צדק" זצוק"ל מליובאוויטש), אשר התגדלה בימי נעוריה בצל קורתו (אחרי שנתייממה מאמה היא בתו הרבנית הצוה"ח שטערנא רחל ע"ה), כי פ"א בערב פסח אחרי שהשלימו נקיון הבית וביעור החמץ מכל חורים וסדקים, שאל אותה הסבא רבי יעקב ישראל זצוק"ל אם בדקו היטב אחרי החמץ בכל המקומות, וכאשר השיבה בחיוב, אמר לה שתואיל לבדוק שוב בקופסאות הפח הגדולות של הפירמה לתה "ויסוצקי", המונחות במקום פלוני, ותיכף הלכה לבדוק ואמנם מצאה בתוכן פתיתי חמץ. עכשיו פנתה אל זקנה לשאול, אם צריך לבדוק בעוד מקומות, אולי שכחו לבער, והשיבה שאין צורך לבדוק שנית כי אין עוד חמץ בבית. בראש הספה"ק "שושנת העמקים" (ירושלים תשל"ח) ע' ט"ו

הרה"ק רבי מנחם נחום ממאקאריב זי"ע

יומא דהילולא - ז' תשרי

הרה"ק ר' מנחם נחום ממאקאריב זצוק"ל נולד בשנת תקס"א (לערך) לאביו [הרה"ק רבי מרדכי] המגיד מטשערנאביל זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית הינדא מאטיל בת הרה"ק ר' יוסף מטורטשין זצוק"ל בן הרה"ק החוזה מלובלין זצוק"ל. עוד בחיי אביו הק' בשנת תקצ"ה נתקבל למ"מ דק"ק מאקאריב, והתחיל בהנהגת עדתו הק'. נלב"ע ז' תשרי תרי"א - הראשון משמונת האחים הק'.
 "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ד

מסופר, שכבר בלידתו של הרה"ק ר' נחום ממאקארוב זצוק"ל ראה אביו הרה"ק המגיד מטשערנאביל זצוק"ל בראייתו הטהורה את השידוך הזה [עם בתו של הרה"ק רבי יוסף מטורטשין בן החוזה מלובלין זי"ע] שהוא עתיד לעשות עבורו. ודבר זה בלט בעת שהמגיד מטשערנאביל קרא שם לבניו על שמם של השבעה רועים, ולבנו הרה"ק ר' נחום זצ"ל היה צריך - ע"פ החשבון - לקרוא שמו יוסף, ובעת הברית התפלאו ולא הבינו למה לא נתן לו השם יוסף. אחר השידוך, אז כבר הבינו, כי שם חותנו היה הרה"ק ר' יוסף מטארטשין, ולא היה יכול להיקרא כשם חותנו. (מפי כ"ק מרן אדמו"ר [מסקווירא] שליט"א) "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' קס"ד

אחר הסתלקות הרה"ק ר' נחום ממקארוב זי"ע [שנלב"ע הראשון משמונת האחים הק'] נתבטא אחיו הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זי"ע, דעתה נקרע אחד משמונת חוטי הציצית [היינו שמונת בני מרן המגיד זי"ע] אך עדיין כשר, כי השאיר אחריו כדי עניבה, היינו שהניח אחריו את בנו הרה"ק ר' יעקב יצחק ממקארוב זי"ע.

ואופן הסתלקותו היה שנפלה עליו איזה קורה מהתקרה, ומזה נחלש מאד ונפל למשכב, ואחז הקורה לידו, ולמי שבא לבקר היה מראה לו זה הקורה. והרה"ק ר' דוד מטאלנא הגיע לשם אחר הפטירה, וכאשר ראה הקורה אמר שהוא מכירו [את המזיק הוא] זה מכבר. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א "דברי תורה", תשרי תשע"ג, ע' נ"ד

שמעתי מהרה"ח ר' חיים הערש ז"ל, ששמע מר' מרדכי סג"ל ע"ה, איך שזה האחרון היה אי פעם בעיר אודעסא, ושמע שהרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע בא העירה אודעסא ויתפלל בביהמ"ד הגדול. הנ"ל הלך בכווין להתפלל בביהמ"ד הנזכר, וראה שהרה"ק הנ"ל בא בביהמ"ד והניח את הטלית ותפילין שלו על הסטנדר בצד המזרח כנהוג, וראה שהרה"ק הנ"ל הלך מסטנדר לסטנדר ומישש את כל הסטנדרים, והלך לו לשורה השניה וכמו כן מישש את כל הסטנדרים, והלך לו להשורה השלישית ומישש את כל הסטנדרים עד שבא אל סטנדר אחר ומישש אותו היטב היטב, ועמד להתפלל אצל זה הסטנדר.

ויהי לפלא בעיני ר' מרדכי הנ"ל, ודרש וחקר היטב והגידו לו זקני המקום כי לפני איזה שנים היה שם בעיר הנזכר אחיו הרה"ק רבי נחום ממקארוב זיע"א, והתפלל שם בביהמ"ד הזו והתפלל על הסטנדר הזו, והצדיק הזה הרגיש בחוש מישושו ברוח קדשו אשר הופיע עליו. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא-

ארה"ב שליט"א

הרה"ק רבי אברהם מטריסק זי"ע

יומא דהילולא - ב' תמוז

הרה"ק רבי אברהם היה אחד משמונה בני בינה, האחים הקדושים והמפורסמים בני הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע. נולד לאביו הק' בשנת תקס"ו ולאמו הרבנית הצדקנית מרת פייגא בת הרה"ק רבי דוד לייקוס - תלמיד הבעש"ט הק' זי"ע. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית ריקל בת הרה"ק רבי יעקב ארי' מקאוולא זי"ע בהרה"ק ר' מרדכי מנעשכיו זי"ע. אחר הסתלקות אביו הק' - כ' אייר תקצ"ז - החל לנהל את עדתו הק', וקבע מקום משכן קדשו בעיר טריסק שהיתה בפלך וואהלין סמוך לגבול פולין. שמו נתפרסם ונתקדש על פני תבל כקדוש עליון וחכם הרזים והיה לרב רבנן ואלפים הסתופפו בצלו הטהור, וביניהם רבים מאדמו"רי וגדולי פולין. בערוב ימיו העיד עליו אחיו הרה"ק רבי דוד מטאלנא שאין יכולים לדבר אתו כלום בעניני עולם הזה מרוב דבקותו בו ית'. נסתלק לשמי רום ביום ב' תמוז תרמ"ט לפ"ק. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן. "עלים לתרופה", שלח תשנ"ו, עמ' ג'

שמעתי מכ"ק אאמו"ר (הרה"ק רבי צבי הירש מרודניק זי"ע) שזקה"ק מגארליץ הסתופף פעם בצל קדשו של המגיד הקדוש מטריסק זי"ע, וכשחזר העיד ואמר שנוכח לראות שבן אדם יכול לחיות ללא אכילה, כי היה דרכו בקודש להתענות משבת לשבת ברציפות, ובשולחנו הטהור בליל שבת קודש אחרי שבצע על הפת קמצץ בראשי אצבעותיו מפרוסת המוציא ונתן לתוך פה קדשו (ואחרי הסעודה כשבדקו בפרוסה לא היה ניכר בה שום חסרון), והביאו לפניו דגים ונטל ואכל רק את העין, ואחר כך שתה כוסית קטנה של חלב, וכזה היה כל אכילתו בכל שלוש הסעודות, ובזאת כבר עצר כח לחזור ולצום כל השבוע הבא. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל

דרכו בקודש של הרה"ק המגיד מטריסק צוק"ל היה, שהיה נותן תמיד לאכול להחסידיים שבאו להסתופף בצל קדשו. וכאשר על איזה שבת ויו"ט היה תמיד חסידיים הרבה למאות ולאלפים, ונתן לכולם לאכול, ומחמת זה נעשה אחר יו"ט בעל חוב גדול. ונכנסו אצלו אנשים מכובדים ומקורבים ושאלו את פיו קדשו, הלא מחמת שההוצאה מסעודות החסידיים הוא מרובה ונעשה הרבי בע"ה, ומוכרח הרבי לשלוח לקבץ מעות מהחסידיים ולפרוע החובות, הלא יותר טוב היה שהרבי לא יתן להחסידיים לאכול ולא יצטרך אח"כ לקחת מאתם מעות לשלם החובות. הרה"ק לא ענה להם כלום על דבריהם, וחשבו שהשתיקה כהודאה דמיא, ונכנסו עוד הפעם לדבר מזה, אז פתח הרה"ק ואמר להם, הנה בזמן שבית המקדש היה קיים היה כל אחד ואחד מביא קרבן ונסלח לו, רק עכשיו כשאין בית המקדש קיים שלחנו של אדם מכפר עליו (ברכות נה). מפני ששלחן של אדם במקום מזבח, בכך אני אומר, את קרבני, מה הוא הקרבן שלי, לחמי לאשי, שאני נותן לחמי לאנשים הנוסעים אצלי, ובוזה יהיה ריח נחות לה' ויהיה סליחה ומחילה לי ולכל החסידיים. "מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' קי"ז

בעיר סאטמאר היה זקן אחד שזכה בצעירותו להסתופף בצל הרה"ק המפורסם רבי אברהם מטריסק צוק"ל בן הרה"ק ר' מרדכי מטשערנאביל צוק"ל מחבר ספה"ק מגן אברהם, שהי רב חילי' לעזר לבות ישראל באמירת שובבי"ם תורה, והיה מספר שאצל המגיד הק' מטריסק בשעה שאמר שובבי"ם תורה היו מוציאים מביהמ"ד אנשים שנתעלפו. "מושיען של ישראל" (קרית יואל תשנ"ט) ח"ו, ע' רנ"ד

הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע

יומא דהילולא - י' אייר

נולד בשנת תקס"ח לאביו כ"ק מרן אדמו"ר רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל צוק"ל, ולאמו הרבנית פייגא בת הרה"ק ר' דוד לייקעס צוק"ל. בראשונה נתקבל למגיד מישרים דעיר וואסילקיוב, ושם התחיל לנהג עדתו הק'. בשנת תרי"ד עבר לעיר טאלנא. בחודש שבט תרל"ח עבר למדינת גאליציע וקבע מושבו בעיר בראד, כעבור שנה וחצי בערך חזר לעירו טאלנא. נלב"ע בשבת פרשת אחרי קדושים, י' אייר תרמ"ב, ומנו"כ בטאלנא. מדברי תורתו נדפס בחייו ג' ספרים - "מגן דוד" [זיטאמיר תרי"ב, לובלין תרל"ג, לבוב תר"מ]. "בעלוץ צדיקים" (שיכון סקווירא תש"ס) ע' רכ"א

הרבנית מלכה בתו הבכירה של המגיד (הרה"ק רבי מרדכי) מטשערנאביל צוק"ל (בתו היחידה שנולדה לו מזיווגו הראשון) נישאת להרה"ק ר' יחיאל מיכל מדראהביטש צוק"ל, בן הרה"ק ר' יצחק מיאמפולא צוק"ל בן הרה"ק ר' יוסף מיאמפולא צוק"ל בן הרה"ק ר"ר מיכל מזלאטשוב צוק"ל, ור' יצחק מיאמפולא הי' חתן הרה"ק הר"ר ברוך'ל ממעזיבוזש צוק"ל.

החתונה התקיימה בשנת תקס"ח בעיר טשערנאביל.

עובדא פלאית מסופר מה שקרה בעת שבא הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל ממעזיבוזש צ"ל לטשערנאביל להשתתף בהחתונה. כידוע שדרכו הק' של הרה"ק הר"ר ברוך'ל היה "א שארפע הנהגה", גם התנהג כמה פעמים באופן פלאי ומכוסה מהבנת ההמון.

קודם החתונה הפצירה הרבנית (אשת הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע) מאד להרה"ק הרבי ר' ברוך'ל על שלא סילק הנדן שהוסכם ביניהם, אמר לה הרה"ק הר"ר ר' ברוך'ל בקפידה שהיא לא תהיה אצל החופה. הרבנית בשמעה זאת נתירא מאד מהקפדתו, ומיד הלכה לבעלה המגיד לספר לו מה שאמר לה המחותר. אמר לה המגיד מטשערנאביל שלא תתיירא כלל והכל יהיה לטובה. ואכן קרה שלפני שהלכו להחופה אחווה להרבנית חבלי לידה ונולד לה בן ה"ה הרה"ק ר' דוד מטאלנא זצ"ל, ומפאת זאת נבצר ממנה להשתתף בהחופה.

אחר החופה הלכו המגיד מטשערנאביל והרה"ק הר"ר ברוך'ל לחדר הרבנית לאחל לה ברכת מזל טוב על לידת בנה. כששמע הרה"ק הר"ר ברוך'ל את התינוק בוכה, נענה ואמר: "ער וויינט ווי א חכם!" [הוא בוכה כמו חכם]. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) עמ' כ'

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב (שליט"א) [צוק"ל], שפעם בא אברך אחד להרה"ק ר' דוד מטולנא זצ"ל, והיה לבוש בעקישע לבן, ולא הוטב בעיניו של הרה"ק ר' דוד הנ"ל, כי בדעתו לא הי' אותו האברך ראוי לזה. פתח ואמר, דלכאורה צריכים להבין מ"ש חז"ל (מועד קטן יז.) אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו וילבש שחורים ויתעטף שחורים ויעשה מה שלבו חפץ. דיש לדייק בזה כמה דקדוקים, ראשית, מהו הלשון שיצרו מתגבר עליו, והא אמרינן (ע"ז נ.) אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, וא"כ האיך שייך שיתגבר עליו יצרו יותר מכפי יכלתו. והב', מהו שאומר יעשה מה שלבו חפץ, דאטו כשילבש שחורים ויתעטף שחורים, הותרה הרצועה.

והסביר, שהרי אמרו (סוכה נב.) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, וכיון שהיצר הרע אינו יודע מחשבות איש ותחבולותיו, אינו דן את האדם אלא כפי החיצוניות שבו, וע"כ כשרואה אדם שלובש לבנים, אז סובר בודאי שזה האיש הוא אדם גדול, ומתגבר עליו. וזהו שאמרו, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו, בודאי הוא מפני שלבש לבנים וכדו', שהתחבא בלבוש אדם גדול. והעצה לזה הוא, שילבש שחורים ויתעטף שחורים, ואז יראה יצרו הרע שבודאי טעה, ואין זה כי אם אדם פשוט, ויחזור לו הבחירה במשקל השווה לו, ואז יעשה מה שלבו חפץ, כי בקל יוכל להתגבר על יצרו ולעשות רצון יוצרו. "בית צדיקים" (ברוקלין תשס"א) ע' רי"ט

הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע

יומא דהילולא - ד' ניסן

נולד בשנת תקע"ו לאביו כ"ק מרן אדמו"ר ר' מרדכי המגיד מטשערנאביל צוק"ל, ולאמו הרבנית פייגא בת הרה"ק ר' דוד לייקעס צוק"ל. עם פטירת אביו הק', בעוד שהאחים הק' התחילו תיכף לנהל עדתם, סירב מתחלה מגודל ענוותנותו לנהג עדת ישורון, אמנם כעבור איזה שנים התחיל לנהג עדתו הק' בעיר ראחמיסטריווקא. נלב"ע ד' ניסן תרנ"ה ומנו"כ בראחמיסטריווקא. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' שי"ז

פעמים מספר נשמע מפיו הטהור של מרן אדמו"ר הזקן הרה"ק ר' יוחנן (מראחמיסטריווקא) זי"ע על דרך מליצה - שהעולם אומרים עליו שקרוי על שם התנא הק' רבי יוחנן בן זכאי, ואמר על זה: אכן! שמי הוא יוחנן ואבי הוא זכאי... וגופא דעובדא הכי הוי: פעם ישב אדמו"ר הרה"ק המגיד מטשערנאביל זיע"א ופירט באוזני השומעים על רום מעלת שגב נשמותיהם של בניו הק', וכשאמר מעלת נשמת בנו מרן אדמו"ר הזקן אמר שהוא נשמת התנא ר' יוחנן בן זכאי... [וכאשר הרצו ברבות הימים את הדברים לפני בנו אדמו"ר הזקן, אמר: ודאי כן הוא, כי שמי הוא יוחנן ואבי הקדוש הוא בודאי זכאי, ואם כן אני הוא יוחנן בן זכאי].

מסופר שפעם בשנות ילדותו של מרן אדמו"ר זי"ע - היה מתהלך בביהמ"ד של אביו הק', וכדרכם של נערים עשה הדבר רעש והפריע בזה לאחד מוותיקי החסידים, הלה התרומם ממקום מושבו ניגש לילד וסטר לו על פניו, אביו המגיד הק' שהבחין בדבר ניגש אל הלה וגער בו קשות באמרו לו - האם יודע הנך למי נתת סטירת לחי? הלא שורש נשמתו הוא מנשמת התנא ר' יוחנן בן זכאי... "מעייץ הברכה", שבט תשס"א, ע' כ"ב

הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע היה הבן הצעיר מבין שמונה אחים, כולם קדושים וטהורים בני זקני המגיד הק' רבי מרדכי זצלה"ה בנו של המגיד הגדול רבי מנחם נחום זצלה"ה תלמיד הבעש"ט זי"ע, ירושת אבות גדולה הנחילו אב לבן ירושה של אצילות וטהרה ירושה של תורה ועבודה, ירושה של אמונה ותום, ירושה של אהבה וחיבה עמוקה לבנ"י אשר כולם נקראים בניו למקום, הצדיק רבי יוחנן זי"ע אמר שבהסתלקות אביו הק' שמו אחיו פניהם להירושה הרוחנית הכבירה ונתחלקו כ"א במדה אשר בחר לו עד שלא נשאר כלום למוה"ר אחי הקדוש רבי משה מקאריסטשוב זי"ע וירש את ה"גארניט" - "הכלום", עד שבעבורו - עבור הקדוש רבי יוחנן זי"ע - נשאר חלקו בירושה רק ה"גארניט שבגארניט" (כלום שבכלום). מדה גדולה זו ענוות ותום ציינה גם את בניו הם הארבעה האחים הרה"ק ר' דוד מזלטיפלה, הרה"ק ר' מאטילי, הרה"ק ר' נחום, הרה"ק ר' זאב זי"ע, כולם האריכו ימים ועברו את שנות הגבורה וזכות גדולה נתגלגלה לארץ הק' ששלשה אחרונים מהם מצאו בה את משכנם ואת מנוחתם האחרונה שם.

"היחס מטשערנאביל", פרק ל"א, אות א'

הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע

יומא דהילולא - י"ז ניסן

נולד בשנת תקע"ב לאביו הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל צוק"ל. בהיותו כבן י"ב וחצי (תקפ"ד - פ"ה בערך) נשא את בתו של הרה"ק ר' דן מראדוויל צוק"ל בן הרה"ק ר' יצחק מראדוויל צוק"ל וחתן הרה"ק האוהב ישראל מאפטא צוק"ל. בזיוו"ש נשא את הרבנית חי' מלכה בת הרה"ק מרוז'ין צוק"ל. בזיווג שלישי נשא את הרבנית חנה סימא בת הרה"ק ר' צבי מסקווירא צוק"ל נכד הבעש"ט הק' צוק"ל. עם פטירת אביו הק', בכ' אייר תקצ"ז, בעוד שאחיו הק' כבר התחילו לנהג עדתם כל אחד במקומו, ישב עוד איזה שנים בטשערנאביל, וסירב לקבל על עצמו עול ההנהגה, אמנם כעבור איזה שנים קבע משכן כבודו בעיר סקווירא, ושם נהג עדתו הקד' בתפארה. נלב"ע א' דחזה"מ פסת, י"ז לחודש ניסן גבורה שבחסד", שנת תרמ"ה, ומנו"כ בסקווירא. "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ג

הוא עצמו [הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע] סיפר אשר בליל ה"וואך-נאכט" שלו מירר הרבה בבכי, כיון שהיה בסביבתו משהו הנוגד את מידת הקדושה, וכבר אז, כעולל בן שמונה ימים, לא יכל לשאת זאת בגודל קדושתו (רשימות הרה"ח ר' משה אונגער הי"ו). "בקדושה של מעלה" (שיכון-סקווירא תשס"ב) ח"א, ע' כ"ט

שמעתי מרבי מרדכי הערש [שמרלר זצ"ל] שהרה"ק רבי איציקל מסקווירא זיע"א בהיותו תינוק בעריסה התקיימה שמחת נישואין בבית אביו מרן המגיד מטשערנאביל זיע"א ונטלתו אמו עמה ובכה כל העת ולא עלתה בידה להרגיעו, ושלחה אמו הרבנית לומר לאביו שאין באפשרות להרגיע את התינוק ויאמר נא כדת מה לעשות, והשיב שילחשו לו באזנו שזהו מנהג ישראל, וכשאמרו לו כן נרגע מבכיו, כי הפריע לו ריקודי הנשים בעת שמחת הנישואין. "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' קצ"ה

שמעתי מאבי בשם זקה"ק רבי איציקל מסקווירא זיע"א שרבי שמעון בר יוחאי גילה והוריד לעולם חלק ה'נפש' שבתורה, והאריז"ל הק' גילה חלק ה'רוח' שבתורה, והבעש"ט הק' זיע"א גילה את חלק ה'נשמה' שבתורה, וחלק 'חיה יחידה' יגלה מלך המשיח. "בצילא דמהימנותא", שמות תש"ע, ע' כ"ה

ראיתי זה הענין אצל כמה צדיקים וביותר אצל דוח"ז הק' ר' יצחק ז"ל מסקווירא עיני ראו ולא זר אשר בחול ה' אנפוי חורין, ובש"ק ה' משתנה פניו בשינוי נפלא שהי' פניו בוערות כלפידים, ובעת ישבו על שולחנו בסעודת ש"ק ראיתי שהי' מזדעזע כמה פעמים מפחד ה' ומהדר גאוונו, וראה כל העם כי יש אלקים בישראל אשרי לו זיע"א ועכ"א. "שם אהרן" (ווארשא תר"ע) דף כ"א טו"א

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירא זי"ע

יומא דהילולא - ג' כסלו

הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מסקווירא צוק"ל, נולד בשנת תקפ"ו לאביו הרה"ק ר' יצחק מסקווירא צוק"ל. נקרא שמו בישראל "אברהם יהושע העשיל" על שם זקינו הרה"ק מאפטא צוק"ל שנפטר באותה שנה (היה השם הראשון על שמו). בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית חי' צפורה בת הרה"ק ר' שמואל אשכנזי צוק"ל חתן הרה"ק ר' יצחק מאיר מזינקוב צוק"ל בן הרה"ק האוהב ישראל מאפטא צוק"ל. בזיוו"ש נשא את הרבנית פייגא יענטא בת הרה"צ ר' יוסף זילבערפארב מראוונא זצ"ל חתן הרה"ק ר'

שלמה מסאווראן זצוק"ל. עוד בחיי אביו הק' נתפרסם כפועל ישועות ורבים נוושו על ידו, ואף אביו הק' שלח אליו לעתים אנשים שהוצרכו לישועה. והיה מרבה בנסיעותיו הקדושים עם פטירת אביו הק', בי"ז ניסן תרמ"ה, מילא מקומו בעיר סקווירא. נלב"ע ג' כסליו תרמ"ז, ומנו"כ בסקווירא באוהל של אביו הק'. "מאורי אור" (שכון-סקווירא תשס"א) ע' שנ"ח

כבן ארבע עשרה שנה היה הרה"ק ר' יצחק [מסקווירא] זצ"ל, כשנולד לו, בשנת תקפ"ו בנו בכורו הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל, בהתגוררו עוד ב'ראדוויל' סמוך על שולחן חותנו זקינו הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זצ"ל. שמו נקרא בישראל על שם זקנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זצ"ל בעל ה"אוהב ישראל" (שהיה חותנו של הרה"ק דן מראדוויל זצ"ל חותנו בזו"ר של הרה"ק מהר"י זצ"ל...) שנסתלק בה' ניסן תקפ"ה. היה זה השם הראשון שניתן ע"ש זקנו הק' מאפטא זי"ע. בימי ילדותו זכה הרה"ק ראי"ה זצ"ל להסתופף בצל זקניו הקדושים הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל זצ"ל והרה"ק רבי יצחק מראדוויל זצ"ל. משחר נעוריו נודע בצדקותו ובהתמדתו המופלגת ביותר בתורה. שמו הלך לפניו כלמדן גדול... שקידתו המופלגת בתורה, בה נודע למשגב כבר בימי נעוריו - לא פסקה כל ימי חייו עד שנעשתה לשם דבר. התמדתו בתורה היתה בגדר על אנושי...

נכדו רבינו [כ"ק מרן אדמו"ר ממכנובוקא] זצ"ל סיפר, כי פעם בליל פורים התיישב ללמוד מיד לאחר קריאת המגילה (לפני שטעם לאחר תענית אסתר), ולמד ברציפות וללא הפוגה כל שעות הלילה, הבוקר והצהרים שלמחרתו, עד שעמדו לשנות את המגילה. בסקווירא כידוע היו מאחרים בתפילה, ובעת שהגיעו לקריאת המגילה היה זה כבר אחר הצהרים. אביו הקדוש העריצו ביותר והפליג רבות ברום קדושתו וצדקותו. פעם בחג השבועות, בעת עריכת השלחן הטהור, מזג לפניו כוס יין ואמר: "מיין יהושע העשיל האט היינט מקבל געווען די תורה כנתינתה מסיני (יהושע העשיל שלי קיבל היום את התורה כנתינתה מסיני) - מגיע לו איפוא כוס יין!"

פעם בעת שישב ליד השלחן שערך אביו הק' חטפתו תנומה. כשהבחין בכך אביו הרה"ק מהר"י זצ"ל קרא עליו בפני הנוכחים: "מתוקה שנת העובד, הוא עייף מעבודתו בתורה ובתפילה!" (ער איז מיד פין תורה ותפילה!) מחמת חשיבותו כי רבה בעיניו, היה אביו הק' מתחשב בדעתו "דעה של הלומד תורה לשמה" כפי שהעיד עליו פעמים רבות... "לעבדך באמת" (ב"ב תשע"א) ע' ל"א

כ"ק האדמו"ר ממאחניווקא זיע"א (היה נכדו של הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירא זיע"א, שאביו הרה"ק רבי יוסף מאיר זיע"א היה בנו של הראי"ה זיע"א) סיפר שהראי"ה היה לב טוב יוצא מגדר הרגיל ולא יכל לסבול צערו של יהודי, ופעם הגיע אל אביו הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זיע"א יהודי וביקש ברכה להפקד בבנים, והלה יצא מן החדר שבור ורצוץ מאחר שהרבי לא רצה להבטיח לו, ועי"ז הבין שקשה לפעול עבורו הדבר, ובנו של הרבי שאלו מדוע פניו רעים, וסיפר לו דברים כהויתן שהרבי לא רצה להבטיח לו ישועה, ונענה הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל - הנה הגיע אלי עתה יהודי באמרו שבנו הגיע למצוות ואין בידו פרוטה לפרוטה עבור תפילין, וע"כ עצתי שתביא לי מעות עבור תפילין ומבטיח אני לך שבזכות זה תושע בבן זכר, ועשה הלא כמצוותו, ואביו הרה"ק רבי איציקל שמע שבנו עשה איזה עסק וקנין חליפין - שהבטיח להאיש בן זכר כתמורה לתפילין, וקראו אליו ושאלו מה ענין תפילין אצל ישועה ומנין לו דבר כזה, וענה לו - אבי, הרי פסוק מפורש הוא זה, והיו לטוטפות - בין [בן]... הוא התחכם לפסוק ע"פ תורה שעל האיש להוושע, ואם הוא ע"פ תורה אזי אף שקשה הדבר מוכרח הוא להעשות, כי הרי אי אפשר לחלוק עליה... "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, עמ' ל'

הרה"ק רבי דוד מזלאטיפאלי זי"ע

יומא דהילולא - י"א טבת

נולד לאביו הרה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריווקא זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית בת ציון צפורה פייגא בת הרה"ק הבית אהרן מקארלין זצוק"ל. בשנת תרי"ב התקיימה החתונה בעיר קארלין. אחר חתונתו נשאר סמוך על שולחן חותנו על איזה שנים, ואח"ז חזר לראחמיסטריווקא. בהיותו אברך צעיר לימים (עוד לפני שנת תרכ"ג) שלחו אביו הק' לקבל סמיכה מדודו הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצוק"ל. ומאז התחיל בהנהגת עדת ישורון. עם פטירת אביו הק', בד' ניסן תרנ"ה, מילא מקומו בהנהגת עדתו הק' בעיר ראחמיסטריווקא. כעבור איזה שנים הקים חצרו בעיר זלאטיפאלי. גלב"ע י"א טבת העת"ר. "מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' ש"ס

סיפר לי הגה"ח ר' ישראל גראסמאן (שליט"א) [זצ"ל] ראש ישיבת פינסק-קארלין, שמעתי מגה"צ ר' חיים מענדל זצ"ל (מזקני וחשובי חסידי קארלין בירושלים), שהרה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריווקא זצ"ל אמר על בנו הרה"ק ר' דוד'ל, יעדער בכור איז קדשים קלים, מיין דוד'ל איז קדשי קדשים [- כל בכור הוא קדשים קלים, ודוד שלי הוא קדשי קדשים]. "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ב) ח"ד, ע' קל"ה

הרה"ק רבי מרדכי מראחמיסטריווקא זי"ע

יומא דהילולא - י"ז אייר

נולד בשנת תקצ"ט-ת"ר לאביו הרה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריווקא זצוק"ל, ולאמו הרבנית חנה בת הרה"ק ר' פינחס מקאלק זצוק"ל. עוד בחיי אביו הק' קיבל סמיכה מדודו כ"ק אדמו"ר ר' יצחק מסקווירא זצוק"ל - עפ"י פקודת אביו הק', ומאז התחיל בנסיעותיו הקדושים על פני המדינה ובהנהגת עדת ישורון. עם פטירת אביו הק', בד' ניסן תרנ"ה, מילא מקומו בהנהגת עדתו הקדושה בעיר ראחמיסטריווקא ביחד עם אחיו הק'. בשנת תרס"ו עלה לארץ הקדושה והתיישב בעיה"ק ירושלים ת"ו. בחוה"מ פסח דשנת תר"פ כשהיה בדרכו לכותל המערבי נפצע קשות מערבים ימ"ש שהתנפלו עליו, ונפל למשכב אשר ממנו לא קם. ובאור לי"ז אייר ל"ב בעומר נסתלק לשמי מרום. ומנו"כ במרומי הר הזיתים בהאהל שקנה לו בחייו, אשר אמר שמכוון נגד קודש הקדשים. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' שס"ב

בליל ש"ק אחר עריכת השלחן נכנסו איזה אנשים לחדר קדשו (של הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זצוק"ל הי"ד) ושח קצת. פ"א הי' יהודי אחד מארץ רוסיא מחסידי ראחמיסטריווקא, ומסר לרבינו (הרה"ק רבי פינחס מאוסטילא זצוק"ל הי"ד) ז"ל מכתב אחד כתי"ק של זקינו הרה"ק ר' יוחנן מראחמיסטריווקא ז"ל אשר במכתב זה פנה לחסידי ואנ"ש שיעשו מעמדות לטובת בנו הרה"ק ר' מרדכי ז"ל אביו של רבינו ז"ל, וכתוב שם כי בתפילותיו של בנו ר' מרדכי הנ"ל כלולות גם התפלות שלו. והגייב ע"ז רבינו ז"ל: "כנראה שהסבא החזיק מאבי ז"ל". "קובץ משכנות יעקב" (סקווירא) מנ"א תשנ"ד, ע' נ"ב

מופרש מכל עניני עוה"ז היה רבינו (הרה"ק רבי מרדכי מראחמיסטריווקא זי"ע) ואף באכילתו ההכרחי כמעט שלא אכל מאומה, עד שהיה לפלא בעיני כל איך גופו מתקיים עלי אדמות. והיה מרבה מאד בתעניתים. בנוסף למנהגו הקבוע להתענות ג' פעמים בשנה משבת לשבת. שאז היה מתחיל תעניתו תיכף במוצאי שבת, ואפילו כוס ההבדלה לא היה שותה, רק היה נותן לאחר לשותות. הג' פעמים היו - שבוע הראשון של שובבי"ם, שבוע האחרון של שובבי"ם, ועשרת ימי תשובה.

וסיפר כ"ק מרן אדמו"ר (מסקווירא) זצוק"ל, שפעם היו כאלו שרצו ג"כ להתענות כמותו, וביום ד' בבוקר כבר התגוללו תחת השולחנות מרוב חולשה. ורבינו כשנכנס לקידוש בליל שבת קודש אחר שהתענה כל אותו השבוע, היו פניו מאירים כמי שבא מסעודת שלמה בשעתו!...

כ"ק מרן אדמו"ר (מסקווירא) שליט"א מספר שפלא הוא שכשאכל רבינו היו צריכים להכניס אליו הרבה מיני מאכלים. ואעפ"כ כמעט שלא אכל.

וכן מספר הרה"ח ר' וועלוויל אייזענבאך (שליט"א) [ז"ל], שהוא היה תמיד מחכה לאכול השירים של רבינו. והיה מחכה עד שעה אחת עשרה בלילה, ואז הכניסו לו הרבה מיני מאכלים, והיו מביאים אח"כ הכל החוצה, ורק בצלחת אחת של קאשע היה חסר קצת. וזה היה כל מאכלו, שלא טעם רק שתי כפות קאשע.

על מיעוט אכילתו אמר פעם רבינו להרה"ק ר' דוד בידרמן זצוק"ל, איתא בגמרא (ברכות כ, ב) שהקב"ה אמר כתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה. [שבפשטות הכוונה שמה"ת מחויבים לברך ברהמ"ז רק כשאוכל כדי שביעה, שזהו יותר מכביצה, אבל ישראל מדקדקים על עצמם לברך ברהמ"ז אף שאוכלים רק שיעור כביצה]. ופירש רבינו - בתורה כתיב שמחויבים כבר בברהמ"ז בכדי שביעה, אף שלא אכל כזית, רק שישאל מדקדקים על עצמם לברך על כזית... [שארבינו היה השיעור כדי שביעה פחות יותר משיעור כזית!]. (מפי הה"צ ר' שמעלקא בידרמן שליט"א). "קובץ משכנות יעקב" (סקווירא) ניסן תשנ"ה, ע' נ"ט

הרה"ק רבי מנחם נחום מרחמיסטריווקא זי"ע

יומא דהילולא - כ"ח שבט

נולד בשנת ת"ר לאביו הרה"ק ר' יוחנן מרחמיסטריווקא זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית חוה בת הרה"צ ר' זאב אויערבאך ז"ל נכד הרה"ק ר' אברהם דוב מחאמעלניק זצוק"ל חתן הרה"ק ר' צבי חתן הרה"ק התולדות זצוק"ל. עוד בחיי אביו הק' וע"פ פקודתו קיבל סמיכה מדודו הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצוק"ל, ומאז התחיל בהנהגת עדת ישורון. עם פטירת אביו הק', בד' ניסן תרנ"ה, מילא מקומו בעיר רחמיסטריווקא, ביחד עם אחיו הק'. בקיץ דשנת תרע"ט, ברח לעיר סמילא מחמת המציק, ואחרי כמה חדשים עבר לעיר ניקאלייעוו, שם גר כששה שנים. בשנת תרפ"ו עלה לארץ הק' ביחד עם בניו הק', והתיישב בעיה"ק ירושלים ת"ו. נלב"ע כ"ח שבט תרצ"ו, ומנו"כ בהאזהל של אחיו ר' מרדכי מרחמיסטריווקא זצוק"ל במרומי הר הזיתים. "מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ד

עשר שנים האיר הרה"ק רבי מנחם נחום מרחמיסטריווקא זי"ע מאורו בעיה"ק ירושלים. בשנת תרצ"ו, והוא בשנתו התשעים ושש, נחלש רבי נחומ'טשע ושעתו קרבה. מתוך דעה צלולה והכנה דרבה שלח לקרוא לכל רבני עיה"ק כדי להיפרד מהם. בלילה שלפני הסתלקותו הגיע אליו אחיו הרה"ק רבי וועלוועלי זי"ע, ביקשו הרה"ק רבי זאב: אחי, ספר נא לי עובדא מלפני תשעים שנה. סיפר לו רבי נחום: לפני תשעים שנים, כשהייתי ילד בן שש, נסעתי פעם עם אבינו הרה"ק רבי יוחנן לעיר אחת, ושם נכנסו איש ואשתו אל אבינו, ואמרו לו שלא ניחווהו לצאת החוצה עד שיבטיח להם שיתברכו בזרע של קיימא. אך אבינו לא רצה להבטיח. האשה בכתה מאד וביקשה הבטחה, והמשמש החל לקצוף: מה אתם רוצים, למה אין אתם נותנים לצאת. עד שהפצרתי באבינו: תבטיח לה. אמר לי אבינו: תבטיח לה אתה! הבטחתי לה והם נושעו בבן זכר! "נועם מגדים" (ויז'ניץ) יתרו תשס"ג, עמ' ג'

בפי החסידים מסופר על דרכו בקודש של אדמו"ר הרה"ק רמ"נ זי"ע שכשהיה מגיע לאיזה עיר לא היה נוסע משם עד שתיקן משהו בעניני הקהילה.

פעם כאשר נסע רביה"ק עדיין בחיי ובשליחות אביו הק' ובהיותם על אם הדרך קרתה איזה תקלה במרכבת הקודש והוכרחו ליכנס לעיר הקרובה שלא כמתוכנן, ולנו שם בלילה. הרה"ק הבין שבדאי יש דברים בגו ולא לחינם נתגלגל לעיר הזו, ומיד למחרת בואו לשם חקר ודרש אצל אנשי העיר אם יש משהו הטעון תיקון בעניני הקהילה, אבל אנשי העיר השתמטו מלענות את האמת באמרם שהכל הוא על צד הטוב ביותר.

ברם, בהיות דרכו של הרה"ק שלא לנסוע בלי לתקן דבר, לא נח ולא שקט, ובאחד הימים כאשר ישב באחת הגינות בעיר זו הבחין בצעיר לבוש מדים מסתובב בגן, וכאשר עבר זמן מה הבחין הלה ברבינו וניגש אליו לערוך עמו היכרות, עד מהרה התברר כי הוא ראש השופטים, ובהמשך השיחה שח לבו אל רבינו ואמר לו שמחלוקת עזה שוררת בין שבעת טובי העיר וכמה שהוא עצמו וכן רבים וטובים ניסו להשכיך שלום ביניהם העלה חרס בידו.

כשמוע רביה"ק דבר זה שלח תיכף לקרוא לכל שבעת טובי העיר, ואכן כולם הגיעו - אך מחמת המחלוקת אשר היתה שנויה ביניהם לא אבו לנסוע כל אחד במרכבה שהשני יושב בה לכן הגיעו בשבעת עגלות - כל אחד במרכבה לבדו... ונכנסו לבית הרה"ק זי"ע ושוחח עימם, וכשיצאו מן הקודש חזרו כולם לבתייהם עם מרכבה אחת כרעים וידידים נאמנים... ואף העניקו או לרבינו גביע מזקינו הרה"ק ר' הערש לייב אליקער זי"ע, וכאשר הביאו לפני אביו הק' תפסו בידיו בחיבה יתירה. "מעייין הברכה", מנ"א תש"ס, עמ' ל'

כ"ק מרן אדמו"ר רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע

יומא דהילולא - כ' כסלו

הרה"ק ר' יוחנן טווערסקי מראחמיסטריווקא - ירושלים צוק"ל. נולד י"ג אב תרס"ג לאביו הרה"ק ר' דוד מראחמיסטריווקא צוק"ל. בשנת תרפ"ו עלה לארה"ק ביחד עם אביו וזקיניו הרה"ק רבי מנחם נחום. בט"ו באב תרפ"ח נשא את הרבנית אסתר רבקה בת הרה"ח ר' נחמן יוסף ווילהעלם ז"ל נכד הגה"ק ר' חיים יוסף דוד אזולאי צוק"ל. עם פטירת אביו הק', בי"ג תמוז תש"י, מילא את מקומו בהנהגת עדתו הק' בעיה"ק ירושלים ת"ו. נפטר כ' כסלו תשמ"ב [ומנו"כ בהר הזיתים בעיה"ק ירושלים תובב"א].
 "בעלוין צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' ת"ב

רבינו [ה"בית ישראל" מגור] זי"ע חיבבו מאד (את כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מראחמיסטריווקא צוק"ל) והיה מקלסו דרך מליצה: "אמר ר' יוחנן, כל מקום שאתה מוצא גדולתו, אתה מוצא ענוותנותו..." "פאר ישראל" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ר"ל

סיפר זקיני רבי סנדר זצ"ל שהרה"ח רבי לייב'עלע לעווי ז"ל גבאי בבית מדרשינו נסע פעם לעיר ראחמיסטריווקא, ולהרה"ק כ"ק אדמו"ר רבי נחומ'טשע זיע"א היה אז משפחה עניפה, ופעם קרא לו רבי נחומ'טשע והחווה לו על נכדו כ"ק אאזמו"ר זיע"א זה חלקי מכל עמלי. ובמוצש"ק האחרון לחיי כ"ק אאזמו"ר סיפר את זאת זקיני רבי סנדר למרן כ"ק אאזמו"ר זיע"א שחייך למשמע הדברים. "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' מ"ד

ברוסיא בעת הצרות היו לו ניסים גדולים, כאשר תלוהו על העץ ובנס משמים עברה שמועה שיריביהם באים וברחו כולם, והורידוהו השכנים מן העץ והחיו את נפשו, שכבר היה חציו בעולם הבא.

כאשר גזרו על לימוד תורה וסגרו כל החדרים, פעל למען ילדי ישראל שיעסקו בתורה, והקים ת"ת במחצרת ופעל הרבה ברוסיא.

בדרך לא"י בברחם מרוסיא שהה זקיננו אדמו"ר רבי מנחם נחום זיע"א ויו"ח בעיר ניקולייב, וסיפר אחי ר' נחמן יוסף ששמע מאחד שאביו התגורר אז בניקולייב וכתב מזיכרונותיו בכתביו, ומצא שם סיפור הקשור לזקיני זיע"א, שפעם בלכתו ברחוב ראה איזה אנשי חיל משלוחי הממשלה אשר עצרו את כ"ק אאזמו"ר זיע"א ושאלוהו כל מיני שאלות וטענותיהם אשר שטחו בפניו על העזתו לפעול נגד הממשלה וכו', אך זקיני זיע"א לא הבין שפת רוסיא, וביקש מהלה שבדיוק עבר אז ברחוב שיפרש לו דבריהם, ואמר לו האיש שיש להם טענות על מעשיו וכו', והם רוצים שיענה להם על הדברים, וציוה עליו כ"ק אאזמו"ר שיאמר להם בזה"ל: איך האב נישט מיט זיי, זאלן זיי נישט האבן צו טאן מיט מיר... [אין לי אתם כלום, שלא יהיה להם אתי כלום...] ופחד האיש לומר להם דבר כזה מאחר שזה היה כרוך בפיקוח נפש ועלול להסתיים בשפיכות דמים רח"ל, אך זקיני הורה לו במפגיע שיענה להם את דבריו, ועשה כדבריו, ובשמעם כן אירע הנס ועזבוהו לנפשו, כי כאשר מראים לקליפות שאין נכנעים לפניהם אין להם שליטה. "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' מ"ד

כ"ק מרן אדמו"ר ישראל מרדכי מרחמיסטריווקא זי"ע

יומא דהילולא - כ"ב סיון

כ"ק אדמו"ר רבי מרחמיסטריווקא זצוק"ל נולד לפני שבעים וחמש שנים, במוצאי חג השבועות תרפ"ט, לאביו כ"ק הרה"ק רבי יוחנן מרחמיסטריווקא זצוק"ל, בן הרה"ק רבי דוד מרחמיסטריווקא זי"ע, בן הרה"ק רבי מנחם נחום מרחמיסטריווקא זי"ע, בנו של המגיד הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל זי"ע.

בשנות חייו הראשונות עוד זכה לגדול על ברכיו של זקיננו הרה"ק רבי נחום, אשר עיניו היו פקוחות על נכדו חביבו, כשהוא שומר את מצעדיו מכל משמר. לילה קודם שנסתלק הרה"ק רבי נחום, הביאו לפניו את נינו הצעיר - האדמו"ר מרחמיסטריווקא זצ"ל, ואמר עליו: "הוא יהיה עוד רבי גדול"...

כבר משחר נעוריו היה האדמו"ר זצוק"ל ספון באהלי התורה והעבודה. מינקותו היה פרוש מכל הוויות דהאי עלמא, ולבד מלימוד התורה לא היה מתעניין בכלום, כשזקיננו הרה"ק רבי דוד מפליא עד מאד את התמדתו העצומה. בדרך סלולה זו הלך כ"ק האדמו"ר זצוק"ל במשך כל שנות חייו - ואף בשנותיו המאוחרות, כשכבר נהג נשיאותו ברמה, לא היה פומיה פסיק מגירסא, והתמדתו העצומה, כמו גם בקיאותו המדהימה, היו לשם. את משנת תורתו קנה בתלמוד התורה וישיבה 'חיי עולם' ובישיבת 'שפת אמת' בירושלים, ולכל מקום שפנה הביא עמו את התמדתו המופלגת והתמסרותו ללימוד התורה"ק עד כלות. כל עיתותיו היו קודש לעבודת ה', כשהוא אינו נותן תנומה לעפעפיו.

גם עבודתו בעת התפלה היתה מן המופלאות. שעות ארוכות היה מתבודד בתפלתו בדבקות עצומה, כשרבים מהסביבה היו מגיעים לחזות באופן עבודתו. סיפר אחד מחשובי ירושלים, שפגש פעם את האדמו"ר זצוק"ל בילדותו, בהיותו כבן י"ב שנים, וראהו בוכה. לשאלתו, על מה ולמה, השיב: כי המו מעיו לו בגעגועיו להגיע ליום בו יחל להניח תפילין.

ביום כ' בכסלו תשמ"ב, נסתלק אביו האדמו"ר הרה"ק רבי יוחנן זצוק"ל, ובנו האדמו"ר זצ"ל מיאן בכל תוקף ליטול על עצמו את עטרת האדמו"רות. אך בעת הלוייה, הכריז ש"ב כ"ק האדמו"ר ממחננובקא זצוק"ל כי מכתירים את רבי מוט'ל להיות רבי להמשיך בדרך אבותיו. כשהאדמו"ר מרחמסטריווקא זצ"ל הראה בידו לאות ביטול ושאינו מקבל את הדברים, המשיך האדמו"ר ממחננובקא: "בין אם הוא רוצה ובין אם לאו"...

ואכן במשך כל שנות חייו, סובב והולך את כל מידותיו התרומיות, היה ידוע וניכר לעין כל עוצם פשטותו ומדת ענוותנותו, שהיו למעלה מהרגיל. פעמים הרבה היה מתבטא אודותיו בביטול ובזלזול, ואף אומר שאינו מבין כלל מדוע באים אליו חסידים עם קוויטלעך בזמן שאין לו בהם שום מושג וידיעה.

כ"ק האדמו"ר זצוק"ל נודע ונתפרסם כאיש צדיק וקדוש, אהוב על המקום ועל הבריות, ופועל ישועות בקרב הארץ, כשרבים נושעים על ידו בפקודת ישועה ורחמים. כ"ק האדמו"ר זצ"ל כשלעצמו היה מדוכא ביסורים ביי"ג שנותיו האחרונות, אך עם כל זה לא הפסיק מעבודתו הנשגבה והעילאית, ותורתו ותפלתו לא נפגמו במאומה. בשנות חוליו הציעו הרופאים לבצע פעולות שונות בכדי לשפר את מצב הליכתו, אולם הוא סירב ואמר שכל זמן שהוא יכול לילך מהשולחן עד הארון לקחת את הגמרא, אינו זקוק ליותר... ככלל לא היו משמשיו יכולים לדעת אם הוא סובל יסורים או לא, כי מעולם לא נאנח ולא סיפר על כאביו. רק זאת התאונן, שנבצר ממנו ללכת למקוה...

בתקופה האחרונה נחלש יותר ויותר, אך הוא המשיך בעבודת הקודש במסירות נפש עילאית, כשבכל היהדות החרדית מעוררים רחמי שמים לרפואתו השלימה, אולם משמים נגזרה הגזירה, וביום ערש"ק פרשת שלח תשס"ד בבית החולים "שערי צדק" בירושלים, במעמד קהל גדול הקורא 'שמע ישראל', השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה. ומנו"כ בהר הזתים. "צאנו", מנחם-אב תשס"ד, ע' 73

בעיר הקודש והמקדש זרחה שמשו של רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מרחמסטריווקא) זיע"א לביל שבת קודש מוצאי חג השבועות - ז' סיון תרפ"ט, כבן הבכור לאביו כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י זיע"א ולאמו הרבנית הצדקנית אסתר רבקה ע"ה. הולדתו הביאה שמחה גדולה לזקנו הגדול כ"ק מרן אדמו"ר מהרמ"נ [רבי מנחם נחום] זיע"א, בהיותו הראשון מצאצאיו שנולד בארץ הקודש.

הוכנס לבריתו של אברהם אבינו ע"ה על ברכי אבי זקנו כ"ק מרן אדמו"ר מהרמ"נ זיע"א שהיה לו לסנדק, וכמוהל שימש לו הרה"ק בעל ה"בית אברהם" מסלאנים זיע"א ששהה אז בארץ, אחר הברית איחלו הסנדק והמוהל זה את זה "השי"ת יעזור שיהיה ניכר ברך הנימול מי נתעסק בו"...

זקנו הק' אף בחר לו את שמו בישראל "ישראל מרדכי" - "ישראל" על שם מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זיע"א שבחג השבועות חל יומא דהילולא רבא, ו"מרדכי" על שם כ"ק אדמו"ר הרה"ק רבי מרדכי יוסף מולאטיפולי זיע"א, אשר בימים ההם הגיעה הידיעה על פטירתו ביום כ"ו אייר ספירת "יסוד שביסוד", שבוע וחצי טרם לידתו של רבינו. "בחצרות בית ה'" (ירושלים תשס"ז) ע' רמ"ו

...לא היתה לו (לכ"ק מרן אדמו"ר מרחמסטריווקא זצוק"ל) כל שאיפה לא לבנות בנינים ולא שיהיו לו נכסים, ולא להשאיר שם שיזכרו ממנו, ואף לא ספרים ולא שום דבר, גם לא היה לו ענין בתלמידים אשר יפרסמו את שמו, ולא להגדיל את החסידות ולא חסידים שיהיו מקושרים אליו - כלום כלום כפשוטו! מי שלא הכירו מקרוב לקרוב לא יבין כלל ואי אפשר לפרש יותר.

אך זאת היתה כל מגמתו, יומם ולילה לא ישובת בתורה ועבודה, ותפלה וגמילות חסדים ולהשתתף עם ישראל בשמחתם וח"ו בצערם, ושמחת דביקות בה', ובפרט בשבתות ובימים טובים עד אשר השמחה עלתה על גדותיה וסחפה את כל המשתתפים, אהה! רבי רבי! איך נספר עליך מי יבין - לא מצאנו דוגמתך! - אין בלשוננו מלה לתאר - אין לתאר את הזכות שהרגשנו בכל רגע שהיינו במחיצתו מחיצת השכינה.

היה ממש מופשט מכל הבלי העולם הזה - לפי השגתינו - בית קטן היה לו בבתי אורנשטיין בעניות ודחקות שאי אפשר לתאר, לא היה לו כמעט ספרים, ואת בית המדרש שם איוה למושב לו, אין אנו יודעים אם היה לו ש"ס שלם בביתו, כל שמחתו לא היתה מעוה"ז כלל, וכולה היתה נובעת רק מגן עדן של תורתו אשר בה הגה יומם ולילה. ופעם בא האדמו"ר הקדוש ממכאנובקה זי"ע - אשר דבר עליו גדולות עצומות ממש - אל ביתו והפטיר באמרו "כל העולם לא ניוון אלא בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין"...

בראשו לא היה מקום לשום דבר ופעם ראינו שמחפש בקופסא על החלון פתק ששם היה רשום מספר הטלפון של ביתו... אין מקום בראש רק לתורה הקדושה!... "מעייני הברכה", סיון תשס"ה, ע' י"ז

שושלת טריסק

הרה"ק רבי מנחם נחום מבריסק-טריסק זי"ע

יומא דהילולא - ד' שבט

נולד כ"ב סיון תקפ"ט לאביו הרה"ק המגיד מטוריסק צוק"ל. נשא את הרבנית חי' בת דודו הרה"ק ר' דוד מטאלנא צוק"ל. עוד בחיי אביו הק' הוצרך לעזוב את טוריסק מפאת גזירת מלכות רוסיא הרשעה, והתיישב בעיר סלאוויטא, ואח"כ בעיר בריסק שבליטא, ושם נהג עדתו הק'. נלב"ע בחיי אביו בד' שבט תרמ"ז, ומנו"כ בעיר בריסק. "ילקוט מאורי אור" (שיכון סקווירא תשס"א) ע' שס"ג

בעיירה קוטלנה שמעבר לצד הנהר "מוכאוויץ" שעל יד העיר בריסק בחר למושב לו האדמו"ר הצעיר ר' נחום טברסקי בנו של האדמו"ר הישיש הרה"ק צ' ר' אברהם טברסקי המפורסם כהמגיד מטריסק מח"ס "מגן אברהם" עה"ת. והיות שקוטלנה היא בתחומה של בריסק הלך ר' נחום לבקר ולחלוק כבוד להגאב"ד ר' יוסף בער [ה"בית הלוי"] ולקבל ממנו רשות ברכה והסכמה להתיישבות בשכונתו. משנודע להרב כי מבקר הוא בנו של המגיד מטריסק ביקש ממנו להכנס עמו לחדרו המיוחד וסגר את הדלת אחריו ומלוי הרבי נשארו בחוץ.

תמהו בני ליתו של הרבי, על מה יש לרב גאון זה שהוא מראשי המתנגדים לדבר עם רבם הצעיר שהוא דור רביעי במשפחה של אדמורי"ם מפורסמים. ויהי כעבור חצי שעה יצא הרב מן החדר וביקש מעושי רצונו להכניס כיבוד של יין ועוגה לכבוד האורח החשוב. זה עוד הגדיל התמהון בעיני החסידים והגביר סקרנותם ביותר. על אף שקצרה רוחם להמתין לא העיזו לדפוק על הדלת ולהשתמש באיזה אמתלא לדבר אל הרבי אלא המתינו עד שנפתחה הדלת והם יצאו, הרב הלך אחריו ללוותו והראה לו כבוד והוקרה. לאחר שכבר נפרד רבי יוסף בער מהרבי, חברו על הרבי אנ"ש החסידים ובקשו ממנו לפתור

להם את החידה הסתומה להם: על מה נסבה השיחה ביניהם, ובזכות מה זכה לקירבה וחיבה יתירה מצד רבי יוסף בער. סיפר להם הרבי כי הרב שפתח את השיחה, פנה אלי ואמר: הנה נמסר לי כי בראש השנה של שנת תרי"ד הבטיח אביו הרבי מטריסק לקהל חסידיו, שבשנה ההיא יבא משיח. אולם השנה עברה ומשיח לא בא א"כ נתברר שאביו לא ידע, וכשלא יודעים אין מדברים ומוטב היה לו לקיים דברי חכמים: "סייג לחכמה שתיקה?".

ע"ז השבתי לו כך: אמנם צדקו חכז"ל שהזהירו לנו להמנע מלחשוב קיצין, היינו לקבוע זמן מסוים שעל הגואל לבוא, כי מלבד התוצאות הלא טובות העלולות לבוא בעקבות האכזבה, יש בזה ג"כ חשש חוצפה כלפי שמיא, כי חלילה לנו לחוות דעתנו ועצתנו לפני ה' איך ומה שעליו לעשות. אלא עלינו לקבל הכל בלב שלם ובנפש חפצה, הלא מאמינים ובני מאמינים אנחנו, והשי"ת הרי הוא מקור הטוב והחסד, ועלינו לקיים בתמימות כל מה שהורו לנו רבותינו הקדושים בעלי התלמוד. אולם נמצא בגמ' (קידושין ל"ב): הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה, אל יאמר לו (הבן), אבא, עברת על דברי תורה, אלא יאמר לו אבא, מקרא כתוב בתורה... והאב יבין מעצמו מה שעליו לעשות. וזה מה שאבי הצדיק שליט"א התכוון בדבריו אל השי"ת, אבינו שבשמים - אבא מקרא כתוב בתורה - "והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך" ולא יותר, והשאר השאיר להקב"ה לעשות כרצונו, א"כ הכל עשה אבי, מורי ורבי אלופי ומיודעי - כהלכה".

כנראה קיבל הגאון ר' יוסף בער בהתפעלות תשובתו של הרבי הצעיר והראי' שמיד אח"ז יצא וביקש להכניס כיבוד כדי לכבד את אורחו הרצוי. מובן שהרבי שמח מאד שהצליח בדבריו להניח דעתו של הרב ולהציל בזה את כבוד אביו הצה"ק.

ר' יוסף בער עמד מאז בקשר ידידות עם הרבי שהתישב בתחום עירו והוא עשה הרבה כדי להעלות כבודו וחשיבותו בקרב חסידיו, ברם לדאבונו של הגאון לא האריך האדמו"ר ימים, כי נפטר לעולמו אחר זמן קצר... "מוריה", אייר תשל"ג, ע' נ"ט

...כמה וכמה התבטאויות נשמעו מפי הגרי"ז מבריסק זצ"ל על גדולי צדיקי ומנהיגי החסידות לדורותיהם, וכן לא היה נמנע מלתת 'הסכמות' נלהבות על ספרי חסידות (ביניהם כתב על הספר 'גדולת מרדכי' ו'גדולת הצדיקים', שהם סיפורים ועובדות מכמה תלמידי הבעש"ט זי"ע), ונפרט כמה דברים לדוגמא: סיפר לי הרה"ח בנש"ק רבי זושא טווערסקי מלונדון מה ששמע מפי זקינו האדמו"ר רבי יעקב לייב טווערסקי מטריסק זצ"ל, שזקינו הרה"ק רבי נחום מטריסק זי"ע נשלח על ידי אביו הרה"ק רבי אברהם המגיד מטריסק זי"ע להעתיק משכנו ולהתגורר בעיר בריסק למען צרכי בריאותו, משהגיע לבריסק אמר למלוויו שברצונו לבקר ולקבל פני המרא דאתרא הגאון רבי יאשע בער בעל ה'בית הלוי' מבריסק זצ"ל, משהגיע לביתו וביקש להיכנס אל הרב הסכימו בני הבית להכניסו תיכף באמרם שבלאו הכי לא יתעכב בפנים כי אם לרגע כמימרא, אך מה רבה היתה תדהמתם ופליאתם שיצא רבי נחום מחדרו של הגאון לאחר שעה תמימה, כשכל אותו הזמן עסק בפלפולי אורייתא טבין ורזין עילאין, ובתום פגישתם ליוה את אורחו הרם עד רחוב העיר, ולא זו בלבד אלא לאחר כמה ימים אמר ה'בית הלוי' למקורביו שמחובתו לבקר את רבי נחום אחרי שהוא עצמו טרח והגיע לבקרו, ואכן יצא הגרי"ד אל עבר ביתו של רבי נחום שלא היה כי אם קורת גג של עצים ואבנים למכסה מגשם ומטר, ואף פתח הכניסה לדירה היה נמוך שהוצרכו להתכופף כדי להיכנס דרכו, לפליאתו של הגרי"ד איך הוא מתגורר בבקתה עלובה כזו השיב רבי נחום בפשטות שקיבל מאביו, שמי שמשפיל את עצמו והוא בעיניו כאין ואפס יכול להיכנס בכל מקום...

[כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א מביא ('מילין קדישין', ח"ג, ע' רל"ט) שהשיב: "אם מחזיקים עצמו לקטן הרי נעשה הבית גדול..."] ומאד הפליא גאב"ד בריסק תשובתו זו. "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשע"ב) אבות-ח"א, ע' תט"ו

הרה"ק רבי מרדכי זוסיא מהוצעלים זי"ע

יומא דהילולא - כ"ז אדר

נולד לאביו הרה"ק רבי מנחם נחום מבריסק צוק"ל בן הרה"ק רבי אברהם המגיד מטריסק זי"ע, בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית חוה גיטל בת הרה"ק רבי יצחק מבוהוש צוק"ל. החתונה התקיימה בעש"ק תצוה י"ב אדר ראשון תרל"ח. בשנת תרנ"א, שנתיים אחר פטירת זקינו הק' מטוריסק, עבר לעיר הוצעלעס ושם התחיל בהנהגת עדתו הק'. בשנת תרס"ה (בערך) עבר למדינת רומעניא, וגר זמן קצר אצל משפחת חותנו בבוהוש, אח"כ עבר לעיר יאס. נלב"ע כ"ז אדר תרצ"ו, ומנו"כ ביאס. "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ו

שלשה בנים היו לו להמגיד מטריסק זי"ע, ואלו הם: הרה"ק רבי נחום [מבריסק] זי"ע שנסתלק בחיי אביו, הרה"ק רבי מרדכי מקאזמיר זי"ע, והרה"ק רבי יעקב לייב מטריסק זי"ע. אלו השנים הנותרים המשיכו את הנהגת הציבור אחר הסתלקות המגיד זי"ע.

הרה"ק מקאזמיר (אין שום שייכות בינו להרה"ק רבי יחזקאל מקאזמיר זי"ע) לא זכה להשאיר אחריו צאצאים, ולכן המשיכו בני אחיו רבי נחום את עול ההנהגה. שני בנים היו לו לרבי נחום, הרה"ק רבי מרדכי זוסיא מהוצאליס זי"ע [הוא היה אביו של האדמו"ר מטריסק - לונדון זצ"ל], אשר הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטפנשט זי"ע התבטא עליו נשגבות באומרו: "פון ווי נעם איך א' מביין' אויף עהם...!" [מהיכן אשיג 'מביין' עליו...], והשני היה הרה"ק רבי משה יהודה לייב מחעלם זי"ע בעמח"ס "אמרי מי". "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשע"ב) אבות-ח"א, ע' תט"ו

כ"ק מרן אדמו"ר מטריסק - ב"ב זי"ע

יומא דהילולא - כ"א תשרי

הרה"ק רבי יעקב אריה לייב מטריסק - ב"ב צוק"ל נולד בטריסק, בשנת תרמ"ה לאביו רבי מרדכי זוסיא מהוצאליס - יאסי. חתן רבי פנחס השל מזינקוב. עבר את אימי הפוגרומים ברוסיה ולאחר עליית הקומוניסטים לשלטון, נמלט לוינה, ברלין, אנטוורפן ומשם ללונדון. שנים רבות ישב בלונדון, ממנה עלה לארץ ישראל והתיישב בבני ברק. הרב שמואל שפרבר פירסם עליו מאמר מלא הערצה: "הוא אהב ממש יהודים"; "הוא היה צדיק טוב לשמים, וטוב לבריות. כלומר: אפילו במצוות שהן בין אדם למקום, היה גם טוב לבריות"; "ביתו היה פתוח לארבע רוחות העולם, לומר: כל הבא ליכנס יכנס!". נסתלק הושענא-רבה תש"מ [ומנו"כ בהר הזיתים בעיה"ק ירושלים תובב"א]. "אנציקלופדיה לחסידות" (ירושלים תשס"ה) ח"ב, ע' רנ"ח

אחרי מלחמת העולם הראשונה כשהיה מצב הפרנסה אצל היהודים כבי רע, היו הרבה מהם שנסעו לעיר הבירה לונדון לנסות את מזלם, באותה עת התגורר בלונדון האדמו"ר מטריסק צוק"ל אשר ביתו היה

פתוח לרווחה, כביתו של אברהם אבינו ממש, שכל עובר אורח שנכנס לביתו רעב ככלב יצא משם שבע וטוב לב, ואכן ביתו היה מלא אנשים במשך כל היום כולו. שונא ישראל אחד שראה זאת חשב שהרבי מחזיק מסעדה לאנשים ומרויח ע"ז ריוח נאה ואינו משלם מס למדינה, הלך להלשין עליו, ובגין כך הוזמן הרבי מטריסק להתייצב בבית המשפט, והעמיד לעצמו סניגור שילמד עליו זכות, וכשפתח הסניגור לומר דברים כהווייתן שאי"ז מסעדה כלל, אלא הכנסת אורחים וגמילות חסדים גרידא, הכל חנם אין כסף, לא יכלו השופטים להאמין כזאת, שאדם ישלם את הכל מביתו למען הזולת. "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"א, ע' רמ"ט

שושלת טאלנע

הרה"ק רבי מנחם נחום מטאלנא זי"ע

יומא דהילולא - י"ט כסלו

נולד בט"ז באייר שנת תרכ"ט בטאלנא כבן יחיד לאביו הרה"ק רבי מרדכי זצלה"ה בנו יחידו של הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע. בשנת תרל"ג בא בברית האירוסין עם ב"ג מרת סימה בת דודו הרה"ק רבי משה מטישטישליניק מגזע סאווראן שהי' חתן הרה"ק רבי יוחנן מרחמסטרביקא זי"ע. בשנת תרל"ז בהיותו בן שבע וחצי שנים נסתלק אביו והוא נתחנך ע"י זקנו שראה בו כבר אז את ממושיך השושלת והוא עסק בעצמו בחינוכו ובהכשרתו לכך. בי' באייר שנת תרמ"ב שבוע לפני היותו בר מצוה נסתלק זקנו והוא נתמנה מיד בשעת ההלויה ע"י אלפי חסידים לממלא מקומו ע"פ צוואת זקנו. למרות גילו הצעיר נתלכדו סביבו רוב רובם של חסידי טאלנא והוא המשיך לנהל את החצר הגדולה והמפוארת שבטאלנא אליה המשיכו לנהור החסידים בהמוניהם. כזקנו מרבה הי' בנסיעות אל הערים והעיירות, 300 במספר - שהיו שייכות ל"מגידות" של טאלנא, ע"מ להדריך לחזק ולהשפיע שפע ברכה על חסידיו ובכל מקום הוא נתקבל ע"י אלפי חסידים שנהנו ממנו עצה ותושיה. הוא הי' מעורה מאד בענייני צבור, משתתף באסיפות של גדולי ישראל ומראשי המדברים בהם. בשנת תרס"א העביר את חצרו לטולטשין אשר בפודוליה בדרומה של אוקריינה שהיתה מרכז יהודי גדול ובה ראה כר נרחב לעבודה והשפעה בחזק היהדות. בעש"ק פ' וישב י"ט בכסלו שנת תרע"ו בשהותו בקיוב אצל חסידיו נתבקש בישיבה של מעלה בשנתו המ"ז ושם מנז"כ.

א"א אדמו"ר רבי מנחם נחום זי"ע נולד בשנת תרכ"ט לאביו הרה"ק רבי מוטל זצ"ל אשר צרות רבות היו מנת חלקו כאשר עשרה מילדיו מתו על פניו. מסופר שבכל פעם שנולד לר' מוטל בן נוהג היה הסבא הרה"ק רבי דוד זי"ע להכנס לחדר בו שכב הילד בכדי להביט בו ותמיד היה מחמיץ פניו כמי שהדבר לא מוצא חן בעיניו. ואמנם ילדים אלו לא האריכו ימים. רק כשנולד נכדו א"א רבי מנחם נחום נהרו פניו והפיקו שמחה רבה. והחסידים ידעו והבינו אז כי הוא יוותר בחיים. הרה"ק רבי דוד אף התבטא אז לאחר לידת נכדו זה כי ראוי הוא למלא את מקומו. תשומת לב מיוחדת ניתנה לחינוכו הן ע"י אביו והן ע"י זקנו אשר החזיקו תמיד בסמוך לו ולא גרע את עיניו ממנו. כבר בהיותו כבן שלש-ארבע שנים למד עמו וכמעט ולא זו בלא שנכדו יהיה עמו. מפורסם הוא מנהגו לנסוע אחה"צ אל מחוץ לעיר להתפלל מנחה ביער או בשדה, כאשר רק ליחיד סגולה ניתנה הרשות להצטרף אליו להיות עמו בעת תפלתו שהיתה

בהתלהבות מיוחדת ומתוך כביה רבה. מגיל צעיר היה נכדו ר' נחומ'צה מצטרף אליו לנסיעות אלו, והיה עומד בסמוך לזקנו ובוחן את מעשיו בהתענינות רבה. כאשר התייתם א"א זצ"ל מאביו הלך והתחזק הקשר בין הסבא והנכד והוא היה מצוי עמו במשך שעות ארוכות ומרבה היה לשוחח עמו. למרות גילו הצעיר משוחח היה עמו כעם אדם מבוגר והיה מאלפו בינה בענינים שונים בדברים אשר עתידים לבוא לו לשימוש. כן מרבה היה ללמוד עמו בצוותא. גם בנסיעותיו הרבות בהם היה נוהג כאשר קיבל עליו גלות אחר הסתלקות בנו, לוקח היה עמו את נכדו, ואף לשבת המפורסמת בה שהה רבי דוד בסאדיגורא, לקח עמו רק את נכדו זה. לשאלת הרבנית מדוע הוא מפלה בין הנכדים, השיב שהנכדים האחרים הם רק בני אדמורי"ם ואילו הוא עתיד להיות בעצמו רבי ומנהיג. מתוך כתיב בנו כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד מרדכי מטאלנא - ניו יורק וצללה"ה

שמעתי מהרה"ק רבי מרדכי מרחמסטרביקא שסיפר ששנה קודם הסתלקות דודו הרה"ק רבי דוד מטאלנא ביקר את דודו בטאלנא. באותה העת באה משלחת מאחת הערים אל הרה"ק מטאלנא לבקשו שיבא לעירם ע"מ לקדש את הבית החיים שם. הרה"ק מטאלנא שלחם אל ב"א הרה"ק ר"מ מרחמסטרביקא ואמר להם לבקש אותו בשמו שיקדש הוא את הביה"ח. רבי מוטיל סירב וכספירו זאת להרה"ק מטאלנא עמד ושלחם שוב אל רבי מוטיל והוא שוב לא נעתר להם. שלח הרה"ק מטאלנא לקרוא לרבי מוטיל וכאשר הוא בא שאלו מדוע מסרב הוא לקדש את הביה"ח. נענה רבי מוטיל ואמר שאין הוא יודע את הסדר בו מקדשים בית חיים. עמד הרה"ק מטאלנא ולמדו את כל הסדר, אך למרות זאת עמד רבי מוטיל עדיין בסירובו. בעת אשר נפרד רבי מוטיל מדודו, בקשו הרה"ק מטאלנא שלשנה הבאה בעת הזאת יבוא שוב לטאלנא. בשעת מעשה לא הבין רבי מוטיל את פשר הבקשה. לשנה הבאה באותה העת נסתלק הרה"ק מטאלנא והכתירו אז על אתר את נכדו רבי מנחם נחום לממלא מקומו למרות גילו הצעיר. אז הבין רבי מוטיל שלשם כך בקשו דודו להיות באותה עת בטאלנא, בכדי לראות שממלכתו של רבי מנחם נחום תיכון בידו, והוא הכניס עצמו אמנם בעובי הקורה ועמד והשפיע על החסידים שלא יעזבו את טאלנא וחפצו אמנם עלה בידו. רק כאשר נוכח שהענינים מסתדרים שב לביתו ברחמסטרביקא. לאחר כמה חדשים כשנכנס פעם רבי מוטיל לחדרו של אביו הרה"ק רבי יוחנן ראה עליו שהוא כועס מאד. לשאלתו מה אירע, השיב אביו שהוא שמע שנכדו רבי מנחם נחום מטאלנא הלך לקדש בית החיים והוא קידש את הביה"ח ע"פ סדר חדש, "וכי מנין לו ידיעה בדברים כאלה"? שאל רבי מוטיל את אביו ע"פ איזה סדר הוא קידש את הביה"ח והוא אמר לו בדיוק את הסדר. אז סיפר רבי מוטיל לאביו את כל המעשה שהיה בהיותו אצל דודו הרה"ק מטאלנא שנה קודם הסתלקותו והוא אמר לו שסדר זה הוא אמנם הסדר שהורהו אז לעשות, ונחה דעתו של הרה"ק מרחמסטרביקא. "סמוכים לעד לעולם" (ירושלים תשס"ב) ע' קצ"א

כ"ק אדמו"ר רבי דוד מרדכי מטאלנא זי"ע

יומא דהילולא - י"ז תשרי

הרה"ק רבי דוד מרדכי מטאלנא זי"ע נולד בשנת תרמ"ח לאביו הרה"ק רבי מנחם נחום מטאלנא בן הרה"ק רבי מרדכי בן הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע, ולאמו הרבנית הצדקת מרת סימא ע"ה בת הרה"ק רבי משה צבי מטטעשילניק זי"ע בהרה"ק רבי שמעון שלמה מסווראן זי"ע, בהרה"ק רבי משה צבי

מסווראן זי"ע. את ביתו בנה עם הרבנית בתו של הרה"ק רבי שלמה זלמינא מראשקוב זי"ע נו"נ להרה"ק רבי שבתי מראשקוב זי"ע. ונולדו להם: בנם הרה"ק רבי יוחנן מטאלנא זי"ע. נתבקש לישיבה של מעלה ביום י"ז תשרי תשי"ז. "קובץ נחלת צבי", ניסן תשע"ב, ע' ק"ז

ביום שני כ"ב מנחם אב שנת תרע"ג דרכו רגליו של מוהרד"מ [אדמו"ר רבי דוד מרדכי מטאלנא זצ"ל] על אדמת ניו יורק, בה נתקבל בשמחה גדולה ובענין רב ע"י יהודי ניו יורק, בעיקר אלו שמוצאם מאוקריינה. באותו הדור עם כל הירידה הרוחנית הנוראה שהיתה בארה"ב, היו עוד רבים מהדור הראשון למהגרים ששמרו תורה ומצוות, וביניהם היתה קבוצה גדולה של חסידי טאלנא אשר בחלקם נסעו עוד למוהר"ד, שבצוק העיתים הגרו מאוקריינה, והם החלו אז מתקבצים סביב מוהרד"מ, בבית המדרש שהקים בשנת תרע"ד באיסט סייד - "קהל חסידים". פרק חדש החל אז בחייו של מוהרד"מ, אשר ע"פ הוראת אביו החל לנהוג אז באדמורו"ת, והי' לרבי הראשון בארה"ב. בית המדרש שהקים, מלבד היותו מקום תפילה, הי' גם מרכז חסידי שבו רחשה פעילות גדולה במישורים שונים, והיתה כתובת לרבים שבאו אליו ליחידות לעצה ולברכה, בפרט בשנים הראשונות לבואו לארה"ב. הוא עודד וסמך דכאי רוח ונשברי לב, יעץ עצות למבקשי עצתו והרעיף ברכות נאמנות למשחרי פניו. מוהרד"מ ערך שלחנות בשבתות, בימים טובים ובימי הילולא בבית מדרשו, שהביא להתעלות רוחנית למשתתפים בהם. מפורסמים היו בניו יורק במיוחד ה"הקפות" בשמחת תורה שנערכו בנוסח אבותיו הקדושים, כאשר כאלף איש נקהלו ובאו להשתתף בהקפות שנערכו בבית מדרשו ושנמשכו אח"כ ברחוב אותו סגרה המטטרה ושוטרים שמרו על הסדר שם.

בחכמתו הרבה. בחן שבו, בכשרונותיו, בכושר המנהיגות שניחן בו ובמצו הרב פעל מוהרד"מ רבות בעניני צבור, ובדברים שונים הביא למהפך בתפיסות ובהתנהלויות הצבוריות של האורטודוקסי' היהודית בארה"ב. המצב הרוחני הי' אז כידוע בשפל המדריגה, וענינים יהודים יסודיים התנהלו אז בעצלתיים. בין השאר פרוץ הי' מאד נושא כבוד המת בכל הקשור בסדורי ההלו' והקבורה, אשר לא נעשו כדת. מוהרד"מ עמד ויסד בקהילתו חברה שרכשה שטח גדול בבית החיים בסטייטן איילנד, והפעילה חברה קדישא אשר כל הנעשה על ידה הי' כדת וכדין. בבית החיים סדרו חלקות מיוחדות לשומרי שבת - מהפך גדול בימים ההם, כן פתר מוהרד"מ את בעיית האיסור שהי' אז בארה"ב לצרוך יין, כשהצליח לקבל היתר מבית המשפט למכור יין באמצעות רבנים או בתי כנסת לצורכי דת.

דבר גדול עשה בפעילותו ליסוד "אגודת האדמורי"ם אשר נשאה אז את דגל הדת ברמה, הכתה על חטא על המחדלים הרוחניים בעבר, והביעה את רצונה לשינויים ועשתה פעולות רבות לשינוי של ממש בכל עניני הדת בארה"ב שהיו כאמור מוזנחים מאד. הדברים אמורים בנושאי השחיטה, הכשרות, טהרת המשפחה, השבת, החינוך ועוד נושאים חשובים, בהם ראו הצלחה לא מועטה. "אגודת האדמורי"ם דאגה גם לאדמורי"ם שמקורב באו מאירופה, לעזור להם להתבסס בארה"ב בתקופה הראשונה. מוהרד"מ שמש כסגן נשיא של האגודה. גם באופן אישי סייע מוהרד"מ רבות לאדמורי"ם להסתדר בארה"ב, כשהוא נוהג בהם בעין טובה ועוזר להם באופנים שונים במסי"נ.

היו לו למוהרד"מ תכונות מנהיגותיות בולטות - כשרונות מגוונים, חכמה, חריפות, כושר ארגון, מרץ בלתי נדלה, והוא לא חת מפני איש, ובאמצעות כל אלה פעל גדולות ונצורות. אין ספק שאם התנאים הרוחניים בעת הגיעו לארה"ב היו שונים, בכחו הי' לבנות שם את חסידות טאלנא לתפארת.

מוהרד"מ הי' חובב א"י, עזר רבות בבנין הארץ וביקר בה פעמיים. בשנת תרפ"ד בא לבקר את בנו כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן זצללה"ה שלמד אז בישיבה בירושלים, ביקר במוסדות השונים בירושלים ואצל הרבנים בה. כן ערך ביקורים בשאר "ערי הקודש" חברון, טבר' וצפת, ובעוד מקומות, ובכל מקום נתקבל בעין ובכבוד רב. בשנת תשי"ג ערך בה בקור שני, אז ביקר את נכדתו וניניו שגרו בארץ.

בר"ח אדר שנת תש"ח נפטרה עליו רעייתו הרבנית הצדקת מרת חוה ע"ה, אשר עמדה לימינו כל השנים בפועליו הרבים, והסתלקותה הכתה אותו מכה קשה. היא נודעה רבים בצדקותה, בטוב לבה, בהכנסת האורחים המיוחדת שלה, בעדינות נפשה, ובצניעותה הרבה.

ביום י"ז בתשרי ב' דחומ"מ סוכות שנת תשי"ז נסתלק באופן פתאומי מוהרד"מ לאחר שעבר התקף לב. הסתלקותו הפתאומית בשנתו הס"ח באה כרעם ביום בהיר, והשרתה אבל כבד על בני המשפחה ועל חסידיו ואוהדיו. הוא הובא למנוחות בהלויה רבת משתתפים בחלקת הקברים שרכש בשעתו בבית החיים בסטייטן איילנד.

גיל יגיל אבי צדיק יולד חכם וישמח בו. עוד בחייו התחיל לנהוג באדמורו"ת בנו חביבו, כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן זי"ע, אשר ניהל את חצרו במונטריאול ותקופות קצרות בניו יורק, ובשנת תשי"ג עלה לארץ ישראל, התיישב בעיה"ק ירושלים ת"ו וקומם בה את חסידות טאלנא. דמות מופת בשלל מעלותי' וסגולותי' הייחודיות והנדירות, כמפורט בהרחבה בספר שנכתב אודותיו "והחשכתי לארץ ביום אור". נתבקש בישיבה של מעלה ביום א' דחנוכה תשנ"ט, ומנו"כ במרומי הר הזיתים בחלקת וואהלין. "מטמוני מנחם נחום" (ירושלים תשס"ב) ע' רמ"ו

כ"ק מרן אדמו"ר מטאלנא זי"ע

יומא דהילולא - כ"ה כסלו

הרה"ק רבי יוחנן מטאלנא זי"ע נולד י' אלול תרס"ו לאביו אדמו"ר רבי דוד מרדכי מטאלנא זצ"ל, נינו של הס"ק הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע, בהיותו כבן שבע נסעו משפחתו לארה"ב שם למד בת"ת עץ חיים ובמסגרת ישיבה-קטנה המשך שם בלימודיו גם אחר הגיעו למצוות. כבר בבר-מצוה שלו הביע רצונו ללמוד בארץ ישראל, ובשנת תרפ"ב בהיותו כבן ט"ז הגשים שאיפתו והגיע לארה"ק ונכנס ללמוד בישיבת "אהל משה" שבעיר העתיקה בירושלים, שם התעלה בתורה עד שקיבל סמיכה מהגרי"ח זוננפלד והגרש"ב ורנר זצ"ל, לאחר ג' שנים בא"י שב לבית אביו שבניו-יורק שם בלט מאד הן בלבושו החסידי והן בהנהגתו החסידית השורשית. נשא בשנת תרפ"ח את בתו של האדמו"ר רבי משה מסטרעטין-טורונטו זצ"ל, לאחר נשואיו פקד עליו אביו לנהוג באדמורו"ת ולאחר כמה שנים בניו-יורק ובטורונטו הקים חצירו במונטריאול מרכז גדול לתורה ולתפילה, לחסד ולחסידות, חצירו במונטריאול הפכה לאבן שואבת לרבים, ואף אדמורי"ם רבים שפקדו את מונטריאל נתארחו אצלו. רבות פעל שם בעניני יהדות וכלל. בשנת תשי"ג הגשים שאיפתו מאז ועלה לגור בארץ ישראל, תחילה גר בירושלים בשכונת שערי חסד, ובשנת תש"כ עבר לשכונת בית הכרם ולאחר כשנתיים קבע מושבו בבית-וגן רח' הפסגה 60 היה מרבה לנסוע ולהסתופף בצל צדיקי הדור, אם במשך שנים רבות עלתה בידו להסתיר את גדולתו ורק מתי מעט עמדו על סודו, במשך שנותיו האחרונות נחשפה במדת מה גדולתו, יהודים מחוגים שונים התחילו משכימים לפתחו, והחלה להתגבש סביבו חבורת חסידים שראו עצמם כחסידי לכל דבר, בשנת תשמ"ה

יסד את "מפעל המשניות" בו למדו ונבחנו אלפים רבים, בשנותיו האחרונות נחלש, וביום ראשון של חנוכה כ"ה כסלו תשנ"ט אחר שבירך את הברכות והדליק את הנר, ברכת שהחיינו היו מיליו האחרונות טרם עלה לגנוי מרומים [ומנו"כ בהר הזיתים], ז"ע. "והחשכתי לארץ ביום אור" (ירושלים תש"ס) ע' 5 - 28

שושלת סקווירא

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מסקווירא זי"ע

יומא דהילולא - ג' כסלו

הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מסקווירא זצוק"ל, נולד בשנת תקפ"ו לאביו הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצוק"ל. נקרא שמו בישראל "אברהם יהושע העשיל" על שם זקינו הרה"ק מאפטא זצוק"ל שנפטר באותה שנה (היה השם הראשון על שמו). בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית חי' צפורה בת הרה"ק ר' שמואל אשכנזי זצוק"ל חתן הרה"ק ר' יצחק מאיר מזינקוב זצוק"ל בן הרה"ק האוהב ישראל מאפטא זצוק"ל. בזיוו"ש נשא את הרבנית פייגא יענטא בת הרה"ק ר' יוסף זילבערפארב מראוונא זצ"ל חתן הרה"ק ר' שלמה מסאווראן זצוק"ל. עוד בחיי אביו הק' נתפרסם כפועל ישועות ורבים נושעו על ידו, ואף אביו הק' שלח אליו לעתים אנשים שהוצרכו לישועה. והיה מרבה בנסיעותיו הקדושים עם פטירת אביו הק', בי"ז ניסן תרמ"ה, מילא מקומו בעיר סקווירא. נלב"ע ג' כסליו תרמ"ז, ומנו"כ בסקווירא באוהל של אביו הק'. "מאורי אור" (שכון-סקווירא תשס"א) ע' שנ"ה

כבן ארבע עשרה שנה היה הרה"ק ר' יצחק [מסקווירא] זצ"ל, כשנולד לו, בשנת תקפ"ו בנו בכורו הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל זצ"ל, בהתגוררו עוד ב'ראדוויל' סמוך על שולחן חותנו זקינו הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זצ"ל. שמו נקרא בישראל על שם זקנו הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפטא זצ"ל בעל ה"אוהב ישראל" (שהיה חותנו של הרה"ק דן מראדוויל זצ"ל חותנו בזו"ר של הרה"ק מהר"י זצ"ל...) שנסתלק בה' ניסן תקפ"ה. היה זה השם הראשון שניתן ע"ש זקנו הק' מאפטא זי"ע. בימי ילדותו זכה הרה"ק ראי"ה זצ"ל להסתופף בצל זקניו הקדושים הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנאביל זצ"ל והרה"ק רבי יצחק מראדוויל זצ"ל. משחר נעוריו נודע בצדקותו ובהתמדתו המופלגת ביותר בתורה. שמו הלך לפניו כלמדן גדול... שקידתו המופלגת בתורה, בה נודע למשגב כבר בימי נעוריו - לא פסקה כל ימי חייו עד שנעשתה לשם דבר. התמדתו בתורה היתה בגדר על אנושי...

נכדו רבינו [כ"ק מרן אדמו"ר ממכנובקה] זצ"ל סיפר, כי פעם בליל פורים התיישב ללמוד מיד לאחר קריאת המגילה (לפני שטעם לאחר תענית אסתר), ולמד ברציפות וללא הפוגה כל שעות הלילה, הבוקר והצהרים שלמחרתו, עד שעמדו לשנות את המגילה. בסקווירא כידוע היו מאחרים בתפילה, ובעת שהגיעו לקריאת המגילה היה זה כבר אחר הצהרים. אביו הקדוש העריצו ביותר והפליג רבות ברום קדושתו וצדקותו. פעם בחג השבועות, בעת עריכת השלחן הטהור, מזג לפניו כוס יין ואמר: "מיין יהושע העשיל האט היינט מקבל געווען די תורה כנתינתה מסיני (יהושע העשיל שלי קיבל היום את התורה כנתינתה מסיני) - מגיע לו איפוא כוס יין!"

פעם בעת שישב ליד השלחן שערך אביו הק' חטפתו תנומה. כשהבחין בכך אביו הרה"ק מהר"י זצ"ל קרא עליו בפני הנוכחים: "מתוקה שנת העובד, הוא עייף מעבודתו בתורה ובתפילה!" (ער איז מיד פין תורה ותפילה!) מחמת חשיבותו כי רבה בעיניו, היה אביו הק' מתחשב בדעתו "דעה של הלומד תורה לשמה" כפי שהעיד עליו פעמים רבות... "לעבדך באמת" (ב"ב תשע"א) ע' ל"א

הרה"ק רבי משה דן מסקווירא זי"ע

יומא דהילולא - י"ג שבט

נולד לאביו הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מסקווירא זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית פייגא מירל בת הרה"צ ר' חיים יהודא מאיר חודורוב זצ"ל חתן הרה"ק ר' דוד מטאלנא זצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בג' כסלו תרמ"ז, מילא מקומו בהנהגת עדתו הק' בעיר סקווירא. נלב"ע י"ג שבט תר"פ בקיוב ושם מנו"כ. "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ז

בראשית ברא

הרה"ק ר' משה דן מסקווירא זצוק"ל אמר על הפסוק "בראשית ברא" (בראשית א, א). הנה תיבת "ברא" רומז על בני חיי ומזוני. ברא הוא בן בלשון ארמית, היינו בני. ברא הוא גם מלשון בריאות, דהיינו חיי. וגם הוא מלשון בר, פי' תבואה, רומז על מזוני. וזהו בראשית ברא, דראשית הכל צריך להיות השפעות טובות של בני חיי ומזוני לכל בית ישראל (מפי בנו הרה"צ ר' יצחק מסקווירא-ת"א ז"ל). "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) עמ' ה'

הרה"ק רבי יוסף מאיר ממחנבוקא זי"ע

יומא דהילולא - כ"ט אב

הרה"ק ר' יוסף מאיר ממחנבוקא זצוק"ל, נולד כ"ט אב תרי"ז לאביו הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מסקווירא זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית בתיה רבקה בת הרה"ק ר' מנחם נחום (השני) מטשערנאביל זצוק"ל בן הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל זצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בג' כסלו תרמ"ז, מילא מקומו בעיר סקווירא, וקיבל אז סמיכה מדודו הרה"ק המגיד מטוריסק זצוק"ל. כעבור איזה זמן עבר לעיר מחנבוקא ושם נהג עדתו הק' בתפארה. נלב"ע ביום כ"ט אב תרע"ז - באותו יום ובאותו שעה שנולד ומנו"כ במאחניווקא. "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ב

כשהיה הרה"ק רי"מ ממאחניווקא זצוק"ל כבן שש שנים, נכנס פעם בלילה לזקינו הרה"ק ר' יצחק מסקווירא זצוק"ל כמנהגו מדי לילה בלילה, ולשאלת זקינו הק' על מעשיו באותו יום, סיפר ששמע אומרים שאליהו הנביא נמצא ביריד השוורים, והיות שהיום התקיים יריד כזה וחשקתי מאוד לראותו, הלכתי לשם, ועליתי על גדר והמתנתי לראותו, אבל לא ראיתי. שאלו זקינו הק': מה איפוא ראית שם. ענה: ראיתי שהביאו שם שוורים למכור, וקשרום לעמודים התקועים בארץ. והבחנתי שאלו השוורים שלא התנגדו ונתנו שיקשרום, הם עמדו בשקט ובמנוחה, אבל אותם השוורים שהתנגדו להקשר, רק ניסו כל הזמן להשתחרר, הם ספגו כל הזמן מכות וחבלות מהקשרים שבאמת הם בעצמם גרמו להם. וחשבתי אז שאם השי"ת נותן לאדם יסורים רח"ל, והוא מקבלם בשקט ובאהבה, חולף

מעט וזה עובר, אך אם רוצה להתנגד לזה, בזה עצמו מוסיף וגורם לעצמו יסורים יותר ויותר. **כששמע זקיניו הק' את דבריו ענה ואמר לו:** אתה אמנם לא ראית את אליהו הנביא, אבל אליהו הנביא ראה אותך. (מפי כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריווקא-ב"פ שליט"א ששמע מהרה"ח ר' בנציון קרינפוס ז"ל) "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' ר"ל

כ"ק מרן אדמו"ר ממכנובקה זי"ע

יומא דהילולא - י' תשרי

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל ממכנובקה זי"ע נולד בכ"ד אדר תרנ"ה, לאביו האדמו"ר הקדוש רבי יוסף מאיר ממכנובקה, שהיה דור שלישי בן אחר בן להגאון הקדוש רבי מרדכי מטשרנוביל זצוק"ל. משחר ילדותו בלט בהתמדתו המופלאה כאשר ישב ויגע בתורה יומם ולילה ונודע כ"עילוי ממכנובקה", וכך היתה דרכו עד זקנה ושיבה.

בשנת תרע"ז נסתלק אביו הצדיק, והבן שהיה בן כ"ב שנים בלבד ישב על כסאו והנהיג עדתו ברמה. לאחר השואה רצו הקומניסטים ימ"ש למנותו לרב ראשי במוסקבה, אך הוא סירב ואמר להם: "רב שאתם רוצים אינני רוצה להיות, ורב כמו שאני רוצה אינכם צריכים", ועל זה נשלח לחמש שנים לסיביר. בתשכ"ה עלה בניסים גלויים לארץ הקודש ובזרועותיו ספר תורה המיוחס לרבינו הבעש"ט. הקים את בית מדרשו בכני ברק ומאות חסידים דבקו בו.

נסתלק בן צ"ג שנים בליל יום הכיפורים שחל בשבת בשנת תשמ"ח, לאחר שניהל עדתו במשך למעלה משבעים שנה [ומנו"כ בהר הזיתים בעיה"ק ירושלים]. "שמן ששון מחבריך" (ירושלים תשנ"ח) ח"ב, ע' 140

שושלת מאקארוב

הרה"ק רבי יעקב יצחק ממאקאריב זי"ע

יומא דהילולא - ל' ניסן

הרה"ק ר' יעקב יצחק ממאקאריב זצוק"ל, נולד בשנת תקפ"ו (בערך) לאביו הרה"ק ר' מנחם נחום ממאקאריב זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית צפורה בת הרה"ק ר' שמואל אברהם אבא מסלאוויטא זצוק"ל נכד הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בז' תשרי תרי"א, מילא מקומו בהנהגת עדתו הק' בעיר מאקאריב. נלב"ע אדר"ח אייר תרנ"ב. "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ב

החתונה [של הרה"ק רבי מנחם נחום ממאקאריב זי"ע עם בת הרה"ק רבי יוסף מטארטשין זי"ע בנו של החוזה מלובלין זי"ע] התקיים בשנת תקע"ג (בערך). מסופר שבעת הכרזת מתן "דרשה געשאנק", סמך

הרה"ק מלובלין את ראשו על שתי ידיו והיה נראה לכולם שהוא מנמנם, והבדחן קרא פעם ושתיים דרשה געשאנק מצד הכלה והרה"ק מלובלין לא זו ממקומו, וכל הקהל שתקו וחכו שיתעורר מדביקותו. כשכבר עברה חצי שעה והרה"ק לא התעורר, לחש לו בנו הרה"ק ר' יוסף מטורטשין זצוק"ל באזנו: "טאטע'שע מען רופט דרשה געשאנק פון כלה'ס צד". אז ענה ואמר: "הא דרשה גישאנק? גיב איך זיך אליין!" - והמשיך ואמר - "בעוד שלשה עשרה שנה אבוא עוד הפעם לזה העולם". וכך הוה כי כעבור י"ג שנה אחרי חתונתם נולד להם בנם הרה"ק ר' יעקב יצחק ממקאריב זצוק"ל ששמו הי' כשם זקנו הרה"ק מלובלין, וצורתו הי' ממש כצורת זקנו הרה"ק מלובלין.

[ומובא בס' נפלאות הרבי, שאחרי שנים רבות בא למקאריב הרה"ק ר' יחיאל מקאריין זצ"ל נכד הרה"ק מלובלין שנתגדל עוד על ברכיו עד שנים עשרה שנה, ושאל לו הרה"ק ר' יעקב יצחק אם אמת שידע היטב את זקיני הרה"ק מלובלין, וענה שהי' בן שנים עשרה שנה בעת פטירתו ושנתגדל בביתו. אמר לו הרה"ק ר' יעקב יצחק, אם כן אשאלכם אם אמת הוא מה שהעולם אומרים שצורתו היא ממש כצורת זקיני הרה"ק מלובלין, אמר לו כנים הדברים, והראי' לזה שאצל הרה"ק מלובלין הי' עינו השמאלית קטנה מעט מעינו הימנית וגם אצל כ"ק כך הוא, ותיכף בבואי על מפתן כ"ק רעדה אחזתני בראותי את אור פני כ"ק, כי דמיתי שהרה"ק מלובלין עוד בחיים חיותו על כסא קדשו, אבל לא הרהבתי עוז בנפשי להגיד לכ"ק דברי אלו עד ששאל אותי על זה.] "בעלוין צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' קס"ז

הרה"ק רבי משה מרדכי ממאקאריב זי"ע

יומא דהילולא - כ' טבת

נולד בשנת תר"ה (בערך) לאביו הרה"ק ר' יעקב יצחק ממאקאריב זצוק"ל. בשנת תרט"ו התארס עם הרבנית חוה בת הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זצוק"ל, החתונה התקיימה בקיץ דשנת תרי"ט. עם פטירת אביו הק', אדר"ח אייר תרנ"ב, מילא מקומו בהנהגת עדתו הק' בעיר מאקאריב. כעבור איזה שנים עבר לעיר קאדני, ובשנת תר"ע (בערך) עבר לעיר בארדיטשוב. נלב"ע כ' טבת תר"פ, ומנו"כ בבארדיטשוב. "ילקוט מאורי אור" (שיכון-סקווירא תשס"א) ע' שס"ז

משפחות נוספות

הרה"ק יהודה ליב כהן, ה"אור הגנוז" מאנאפולי זי"ע

יומא דהילולא - י"ד תשרי

הרה"ק רבי יהודה לייב הכהן זי"ע היה נצר מגזע אראלים ותרשישים, מהמשפחות המיוחסות שבכהונה, ונו"נ להתייר הפרשן הגדול רש"י הקדוש זי"ע. הוא נולד בעיר מיצד (הסמוכה לוילנא) לאביו הרבני התורני, הירא וחרד לדבר ה' כש"ת רבי יוסף גרשון הכהן זצ"ל, ולאמו הרבנית הצדיקת והצנועה ע"ה.

מקטנותו ניכר עליו כי הוא לגדולות הוא נוצר, התמדתו ומסירותו ללימוד התורה ועבודת ה' היתה במסירות נפש נפלאה, הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע העיד עליו בהסכמתו וז"ל: ...כי מי לא ידע

גודל קדושתו ועוצם חריפותו של המחבר הקדוש הזה ועל מי לא יקום אורו... עכל"ק. זכה ונעשה ממקורביו ומבאי בית מדרשו של מרן הגאון החסיד הגר"א מוילנא זי"ע. במשך הזמן נתקרב לאור ודרך החסידות, עד שנעשה מתלמידיו המובהקים ומהיושבים ראשונה במלכות רבו הק' מרן המגיד הגדול רבי דוב בער ממעזריטש זי"ע...

...כאמור היה ממקורביו ומבאי בית מדרשו של מרן הגאון החסיד זצ"ל מוילנא, וכמה פעמים עסק עמו בהלכות. בהסכמתו הנלהבת של מרן הגר"א זצ"ל לרבינו הק' רבי יהודה לייב הכהן זי"ע על ביאורו הרחב על כל הש"ס בחריפות ובקיאות, ועל שני חלקי שו"ע חו"מ שנשארו בכתי"ק, כותב מרן הגר"א זצ"ל בכתיבת יד קדשו, "...שפלפל עמו כמה פעמים בדבר הלכה ונצח אותו בהלכות, וראוי הוא לקרותו בשם גאון", וממשיך שם מרן הגר"א זצ"ל ר"מבקש מאת אחינו בני ישראל לסייע ולהחזיק ביד מי שיעלה על רוחו הטהורה להביאם לבית הדפוס, והבטיח להמסייעים והקונים את ספריו הקדושים, בבני חיי ומזוני ואריכות ימים, ומי שיהיה לו ספריו בתוך ביתו לא יארע לו שום תקלה בתוך ביתו", עכ"ל.

באיזה תקופה וזמן, ומה היתה הסיבה שהשפיעה על רבינו הק' רבי יהודה לייב הכהן זי"ע להתקשר לתורת ודרך החסידות אין לנו שום ידיעה, אבל זאת אנו רואים שהתקשר בקשר חזק ואמיץ, ונכנס לפרד"ס החסידות ואכל וחי לעולם, ונעשה מתלמידיו המובהקים של רבותיו הקדושים מרן המגיד הגדול רבי דוב בער ממעזריטש זי"ע, ובנו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, וגם בעיני חבריו תלמידיו רבו הק' עלה ונתגדל עד מאוד, התקשר בעבותות האהבה אל מרנן הרה"ק ה"ה: רבי מנחם נחום מטשערנוביל זי"ע, רעו ועמיתו רבי משולם זושא מהאניפאלי זי"ע, רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע, מחותנו רבי ישראל המגיד מקאזניץ זי"ע, רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע, רבי אברהם דוב מאווריטש זי"ע ועוד, שכולם העריכוהו וכבדוהו והפליאו את גדלותו, קדושתו ורום מעלתו.

זכה רבינו הק' רבי יהודה לייב הכהן זי"ע להיות השליח צבור אצל רבו המגיד הק' [ממעזריטש] זי"ע, קולו היה כקול ארי, והעידו עליו שאוהבים למעלה את קולו, ובעצם מתיקות קולו (חוץ מעניני הכוונות הק') המתיק את הדינים למעלה, דרכו היה לנגן הרבה בעת התפלה, וענין הנגינה שלו היתה שבשעת הנגינה בין תיבה לתיבה היה מכוון כל הכוונות וכו'.

רבינו הק' רבי יהודה לייב הכהן זי"ע זכה לאריכות ימים, ונתבקש לשיבה של מעלה ביום י"ד תשרי תקס"ז, ומנו"כ ע"י ציון רבו הקדוש המגיד רבי דוב בער זי"ע וחברו הרה"ק רבי משולם זושא זי"ע בעיר האניפאלי. וכך מתאר הגאון רבי זלמן מרגליות אב"ד האניפאלי - בשנת תרס"ד את הבית החיים: "שם בבית החיים נמצא שלשה אוהלים זה אצל זה, של המגיד הקדוש רבי דוב בער זי"ע ממעזריטש, והרה"ק רבי משולם זושא זי"ע, ורבינו הק' רבי יהודה לייב הכהן זי"ע, על הציונים לא כל אנשים הולכים רק אנשים מיוחדים, ובלא מנעלים ובטבילת מקוה, ורק איש המשגיח על ג' אוהלים הק' להדליק נר תמיד אשר דולק בקביעות, הוא הולך ג' פעמים ביום להעלות הנר תמיד במנעלים ובלי טבילה", עכ"ל.

המגיד הק' רבי אברהם מטריסק זי"ע בספרו "מגן אברהם" לפורים כתב וזלה"ק: "...כמו ששמעתי מאאמו"ר (ה"ה הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל - המעתיק) צוקללה"ה שאמר שבעת שהי' בהאניפאלי על קברי הצדיקים הרב המגיד הגדול, והרה"ק רבי זוסיא, והרה"ק רבי לייב כהן צוקללה"ה, הריח שמה ריח של גן עדן, עכ"ל עיי"ש. "קובץ נחלת צבי", אדר תשנ"ו, ע' נ"ג

ספריו הקדושים

בשנת תרכ"ו נדפסו שני ספריו - "אור הגנוז" עה"ת "וזאת ליהודה" על משניות - עם הסכמות אדמור" בית טשערנאביל: המגיד מטריסק, הרה"ק מטאלנא והרה"ק ממאקרוב, וזאת בנוסף לבעל "צמח צדק", ה"דברי חיים" וה"חידושי הרי"ם", זכותם תגן עלינו. בכל ההסכמות מודגש שמי שיקנה את הספרים "יהיו לו לזכות ולשמירה מעולה לו ולזרעו לדורותם".

בהקדמת המביא לבית הדפוס, נכד המחבר רבי שלמה מלודמיר, מזכיר הוא במיוחד את בעל "בית אהרן" מקארלין שזירזו אותו להדפיס את הספרים תוך כדי ההדגשה "ובפרט ספר קדוש ונכבד כמוהו, אשר מורה על התקרבות הגאולה במהרה בימינו".

"אור הגנוז" - כשמו כן הוא, עטוף בסתרי תורה, וכל רו לא אניס ליה, בשילוב ספרי הקבלה ואוצרותיה. מהענין לציין מה שכתב (ויחי יז, א) אודות קץ הגאולה בשנת תרס"ו (כידוע שהרעיש הרבה בענין זה סמוך לתקופה זו הרה"ק בעל "דברי יחזקאל" משינאווא זי"ע), והדברים סתומים וחתומים כדבריהם ז"ל 'ליבא לפומא לא גליא', ואין אתנו יודע עד מה. "עלים לתרופה", האזינו תש"ס, עמ' ג'

הרה"ק אריה לייבוש מטרניגרד זי"ע

יומא דהילולא - ט"ו תמוז

בערך בשנת תק"ל נולד ר' אריה לייבוש, לאביו הגאון ר' שמחה, בנו של הגאון ר' משה אבד"ק סאטנוב, בנו של הגאון המפורסם ר' צבי הירש חריף. זכר צדיקים לברכה. שם משפחתו של רבי אריה לייבוש היה "הלברשטאט", ע"ש עיר מגורי זקינו רבי צבי חריף. לבד מאלו חוטר היה רבי אריה לייבוש מגזע אראלים ותרשישים, קדושי עליון, מגזע רש"י, בעלי התוס', הגאונים, ולמעלה בקודש עד דוד מלך ישראל ע"ה.

בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית הצדיקת מרת מרים ע"ה בתו של הגאון רבי דוד מטארניגראד, בן הגאון רבי שמואל אב"ד פודהייץ, חתן הגאון רבי ישראל משולם זלמן מקוניץ אב"ד דינאוויץ, בן הגאון רבי דוד אב"ד מיריטשוב, בנו הצעיר של הגה"ק ה"חכם צבי" זי"ע. גם הרבנית של רבי דוד חטרה מגזע קודש, צדיקים נשגבים למעלה בקודש. רבי אריה לייבוש נשאר לגור לאחר חתונתו סמוך לשולחן חותנו בטארניגראד, אולם שב לבראדי מזמן לזמן.

בעיר טארניגראד נולדו לר' אריה לייבוש בניו: הגה"ק רבי משה יוסף מזבארוב זי"ע, ומרן ה"דברי חיים" זי"ע. עובדה זו מתאשרת לנו מפי מרן הדברי חיים עצמו בתשובתו (ח"ב, אה"ע, סי' ע"ד): "זוכרתי בהיותי רך בשנים נער קטן, שהיה בעיר מולדתי בעה"ב אחד נשא ונתן בחכמה וכו' ונתן גט לאשתו עפ"י הוראת אדמו"ר הגאון בעמח"ס ים התלמוד". גאון זה שימש אז כרבה של טארניגראד. גם בח"ב (אור"ח, סימן י"א) כותב מרן הדברי חיים: "זכרתי בעיר מולדתי במדינות פולין שבאו חיל לעיר ולקחו גם עזרת נשים".

עד שנות החורבן היו מראים בטארניגראד את ביתו של רבי אריה לייבוש, וידעו אפילו באיזה חדר נולד מרן הדברי חיים. מספרים שלכבוד לידתו נדבה אמו פרוכת לבית הכנסת ובכל פעם שאחד מנכדי מרן הדברי חיים הזדמן לעיר, היו תולים את הפרוכת לכבודו.

הרבנית מרים היתה בת יחידה להוריה החשובים, מהנגידים ושועי העם. עקב כך ירשו הם את כל הרכוש העצום שהותירו אחריהם. לצורך פרנסת המשפחה עסק רבי אריה לייבוש במסחר בהיקף נרחב, אך עם זאת לא פסק פומיה מגירסיה וישב על התורה ועל העבודה.

שנה אחת, בתקופה בה שהה רבי אריה לייבוש בבראדי, אירעה שם צרה גדולה ואיומה. שריפה אדירה נפלה באחד הבתים ומשם התפשטה האש במהירות, וכל בתי העיר היו למאכולת בפני להבות האש שכלו הכל תוך זמן קצר. גם ביתו של רבי אריה לייבוש ניזוק מן השריפה ונשרף כליל.

כאן יש לציין, שגם עוד קודם לשריפה, לא היה רבי אריה לייבוש גביר כבתחילה, וזאת מפני ידו שהיתה פתוחה לכל. ביד רחבה היה מפזר סכומים אדירים ועצומים לכל צרכי צדקה - הכנסת כלה, פדיון שבויים, גמילות חסדים ועוד. באותה תקופה רצה איזה גביר ממכריו לתת לו במתנה חמש מאות רענדליך. סירב רבי אריה לייבוש לקבל, ואמר: "כתיב (איכה ב, א) 'איכה השליך משמים ארץ תפארת ישראל', שהנפילה להיות יורד מנכסים היא כהשלכה משמים לארץ, וזהו 'תפארת ישראל', כי יאה עניותא לישראל"...

עקב השריפה ואיבוד ביתו, עקר רבי אריה לייבוש לעיר סאסוב הסמוכה, מקום מגורי הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע. רבי אריה לייבוש לא היה יחידי שעבר לכאן, כי הרבה מיהודי בראדי שאבדו את רכושם עברו אף הם לסאסוב. במקום זה נתוודע רבי אריה לייבוש אל הרה"ק מסאסוב, והיה הולך אליו, ופעמים יחד עם בנו הפעוט בן השנתיים, ה"ה מרן הדברי חיים. [על זכרונותיו של מרן הדברי חיים מאותה שריפה ומפגישותיו עם הרה"ק מסאסוב, ראה במאמרנו, בקובץ "ששון ויקר" (קרית צאנז, תשס"ג) עמ' לט-מד].

רבי אריה לייבוש לא שהה תקופה ממושכת בסאסוב, שהיתה עיירה קטנה ומרוכלתה מועטת. הוא היה רגיל לשיבת כרכים כבראדי שעל גבול רוסיה-אוסטריה, ולפיכך שימשה כמרכז מסחרי ועיר מרוכלת. בעיר כזו יכול היה רבי אריה לייבוש לנהל את עסקיו המסועפים, ועם זאת לחנך את בני ביתו באוירה של תורה ויראה, לאורם של חכמי העיר. מאז השריפה ירדה העיר מגדולתה וזוהרה הועם. מחמת חוסר דיור עקרו ממנה תלמידי חכמים רבים, ושוב לא היתה עוד כלילת יופי כמקודם. אז שב רבי אריה לייבוש לפולין וגר בעיר טארניגראד ליד חמיו רבי דוד.

כאן בעיר טארניגראד לקה רבי אריה לייבוש עם פטירת זוגתו הרבנית מרים ע"ה, אשר נטמנה שם בבית החיים שבטארניגראד.

על מדת צדקותה של הרבנית מרים סיפר נכדה הרה"ק משינאווא זי"ע מעשה פלא, על ראותה פעם בחלום איך מוליכים אשה שהכירה אותה וידעה שהיא נפטרה זה מכבר. היא שאלה אותה מה מעשיה כאן, והיא השיבה לה, כי זהו עונשה על שבחיים חיותה לא דקדקה במצוה מסויימת בעיתה ובזמנה. בתוך כך הראתה לרבנית מרים את טיב המקום אליו מוליכים אותה. היא נטלה את סינורה וטבלה אותו מעט במקום הזה שהיה נראה כמעייני מים, ובבוקר כשלבשה את סינורה, ראתה הרבנית כי חצי הסינור חרוך באש. אותה אשה הוסיפה עוד, שהיא מספרת לה את כל זאת, כדי שתלך ותפרסם את המעשה כדי שיידעו את חומרת הענין.

צדקנית זו רגילה היתה לנסוע לצדיקי הדור, וביחוד אל הרה"ק רבי משה ליב מסאסוב. כאשר באה אליו בעת שהיתה מעוברת עם מרן הדברי חיים, ובקשה שהיא הולד בר קיימא, לאחר שמספר פעמים קודם לכן הפילה את עובריה, הופתעה לראות כיצד הצדיק קם מכסאו ואומר: "העובר שבמעייך יהיה צדיק גדול ומנהיג הדור, ואני קם מפניו!"

עם פטירת הרבנית, עקר רבי אריה לייבוש את מקום מגוריו לעיר פרעמיסלא. שם נתפרסם שמו כגאון בתורה ובעל מדרגה, עד אשר נלקח לדיין בבית דינו של הגה"ק רבי יוסף אשר אהרנברג וצוק"ל, שהיה

מכונה "הצדיק", והוא ברוב קדושתו לא היה מקבל דינים לבית דינו אלא אם כן ידע עליהם שהם בעלי רוח הקודש! ואכן רק יחידי סגולה נתקבלו שם כדיינים.

ביום ט"ו תמוז, שנת תקצ"א, השיב רבי אריה לייבוש את נשמתו הטהורה ליצורה, ונטמן בבית החיים הישן בפרעמיסלא. בין השאר נחרת על מצבתו: "הוא היה דבוק ביוצרו כל היום". בעת פטירת רבי אריה לייבוש היה בנו מרן הדברי חיים בצאנז, ובא אחד לספר לו על הסתלקות אביו. התרעם אליו מרן הדברי חיים על שציער אותו, כי סבר שאין חובה לומר לו בזמן שישנם עוד אחים שהם יאמרו קדיש.

דור ישרים יבורך הותיר אחריו רבי אריה לייבוש בהאי עלמא, ה"ה: הגה"ק רבי משה יוסף זי"ע אב"ד זבארוב, רביה"ק מרן ה"דברי חיים" זי"ע, הגה"ק רבי אביגדור מדוקלא זי"ע. חתניו היו: הגה"ק רבי יוסף באב"ד זי"ע בעל "מנחת חינוך", והגה"ק רבי ישראל שרייבר זי"ע. "צאנז" מנחם-אב תשס"ד, ע' 45

עובדא נפלאה שמעתי מפ"ק כ"ק מרן אאמור"ר זי"ע, על זקה"ק רבי אריה לייבוש מטארניגראד זי"ע אביו של מרן הדברי חיים זי"ע - שהיה צדיק גדול, וזה לבד שזכה לבן כמרן הד"ח זי"ע ודאי שהיה איש קדוש - בראשית דרכו לא אבה ליטול לעצמו שום שררה של רבנות וכדרכן של צדיקים שרצו לעבוד את ה' בהצנע לכת, אלא עסק במסחר שאנשים היו מפקידים אצלו כספים שיסחור עמהם, וסמכו עליו כיון שידעו את יושרו, שהיה איש מורם מעם. פעם אחת פרצה שריפה גדולה בעיר בו היה דר והאש התפשטה לכל הצדדים והחלה לאחוז בבתים שהיו עשויים מעץ ומקש, ובאו לומר לו שכמה מהבתים השייכים לו החלו לעלות באש ונשרפים כליל אחד אחר השני ובניתיים התחזקה הדליקה יותר ויותר וככל שניסו לכבותה לא עלה בידם עד שבאו ואמרו לו שאחרון הבתים כבר נשרף ונשאר נקי מכל רכושו, כשמעו זאת יצא החוצה ולתדהמת כולם פרץ בריקוד של שמחה, סובביו חשבו שודאי נטרפה דעתו מגודל הצער על שנהפך עליו הגלגל וכל רכושו עלה באש שהרי לולא זאת מה מקום לשמחה זו. נענה הרה"ק ר' לייביש זי"ע ואמר להם, ואיך לא אשמח, תעלו על דעתכם באם הייתי גוי וצלמי ואילילי היה עולה באש כי אז לא היה לי ברירה אחרת אלא לזרוק את עצמי לאש ולהישרף, עכשיו שאני יהודי ומתנהג כיהודי ואת מצוות התורה אני מקיים לאחר שנשרף רכושי כמו קודם לכן, וליוצרי אני משבח ומתפלל אפי' לאחר שנשרף נכסי, לפיכך אני שמח שברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, שהבוכ"ע נשאר עימי כפי שהיה קודם. כ"ק מרן אדמור"ר מצאנז שליט"א

הרה"ק רבי אברהם יהושע מנאסויד זי"ע

יומא דהילולא - י"א אלול

נולד בשנת תרט"ו בעיר סיגוט לאביו הרה"צ רבי משה אריה למשפחת פריינד ראש קהילת סיגוט, ונמשכה למעלה בקודש עד דוד המלך, וכללה את גדולי הפוסקים, הרמ"א, המהרש"ל, המהר"ם, הש"ך, ובית יוסף, ועוד.

למד תורה בישיבת מהר"ם שי"ק בחוסט, שם עלה ונתעלה בסולם העולה בית קל, כשהגיע לפרקו בשנת תרכ"ט נשא לאשה את בתו של ר' מרדכי יהודה לעוו אב"ד אינטרדאם הי' תלמיד של מרן רביה"ק הדברי חיים זי"ע, והגה"ק בעל יריעות שלמה צוק"ל, כעשרה שנים ישב סמוך על שלחן חותנו, כשאח"כ נתמנה כרב ואב"ד בעיר ראדנא, בשנת תרס"ה נבחר למלא מקום חותנו כאב"ד אינטערדאם והעיר נאסאד הסמוכה, לימים היה מגדולי בעלי הוראה בדורו ומגדולי הצדיקים בהונגריה שהפיצו את תורת

החסידות, ורבים השכימו לפתחו להתחמם באורו הבהיר, גאונותו וקדושתו היתה מהמפורסמות ולשמו חרדו כל החסידים והחרדים לדבר ה'. ביום י"א אלול שנת תרצ"ב נשבה ארון הקודש והחזיר נשמתו הטהורה ליוצרה ומנו"כ בסאטמר. "צאנו קלויזנבורג", תמוז תשס"ב, ע' ע"ז

סיפר לי הרה"ח ר' אהרן יודא שווארץ נ"י, שאביו הרה"ח ר' מרדכי ע"ה סיפר לו, דאצל זוגתו של ש"ב הרה"ח ר' בנימין אליעזר פליישמאן ע"ה בעיר סאטמאר, לא יכלו הרופאים להפסיק את הדם אחר הלידה, הלך ר' בנימין אליעזר להרה"ק מנאסאד זצ"ל שביקר אז בעיר סאטמאר, ציוהו הרה"ק מנאסאד לתת עשרת אלפים רייניש לאחת מבנותיו של הרה"ק מצאנו זצ"ל שהשיאה בעת ההוא את א' מיו"ה, אבל ר' בנימין אליעזר חשב שיוטב לה ממילא ע"כ לא נתן הסכום, אבל לא הבריאה, וביני לביני נסע הרה"ק מנאסאד מעיר סאטמאר לעיר קלויזנבורג.

ר' מרדכי (אבי המספר) היה גר בעיר טורדא, וכשנוסעים מסאטמאר לטורדא, נוסעים דרך קלויזנבורג. ניגש ר' בנימין אליעזר לר' מרדכי ונתן לו סכום של עשרת אלפים רייניש, וביקש ממנו שבדרכו לביתו שבטורדא יסע דרך קלויזנבורג ויתן להרה"ק מנאסאד את הסכום, כדי שיתפלל עבור היולדת שיפסוק הדם מלזוב.

כשהגיע ר' מרדכי להרה"ק מנאסאד היה עומד באמצע תפלת שחרית, לפני קריאת שמע, ניגש להרה"ק ואמר לו שהוא פיקוח נפש כי עדיין לא פסק הדם. הגביה הרה"ק את ידו הק' כמרמו שעדיין יש זמן אחר תפלת שמונה עשרה. כשגמר להתפלל אמר לו ר' מרדכי שעדיין לא פסק הדם מלזוב, אמר לו הרה"ק, הלא אמרתי שיתן עשרת אלפים רייניש. אמר לו ר"מ, רבי, הסכום בידי, אמר לו הרה"ק שיתן לו. אמר לו ר"מ שרוצה כתב, אמר הרה"ק לר"מ, הכי אינך מאמין לי? אמר לו ר"מ, הרבי יודע שיש אנשים שיאמרו שלא נתתי את הכסף. אבל הרה"ק לא רצה ליתן, והתווכחו כמה פעמים עד שהסכים הרה"ק לכתוב כתב קבלה שקיבל את המעות. לאחר אמירת ובה לציון וכו' אמר הרה"ק מנאסאד למשמשו, אייזיק, תן לי נייר ועט, וכתב הרה"ק, אני הח"מ אברהם יהושע מביטיח שיפסוק הדם בעבור עשרת אלפים רייניש שקיבלתי. תיכף אחר כך צילצל ר' מרדכי לסאטמאר וסיפרו לו שעכשיו פסק הדם. וסיים ר' אהרן יודל נ"י, כשאמרתי פע"א לבת הרה"ח ר' בנימין אליעזר שעל ידי אבי ניצלה אמה, סיפרה לי את מחציתו השני של הסיפור, שאמה כבר לא היתה בדעתה, וחלמה שנפטרה ל"ע, ופתאום ראתה את הרב מנאסאד שמראה בשני ידיו הק' ואומר, שיחזירו אותה, כי היא עודנה צעירה לימים. "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ז) ח"ו, ע' שמו"ז

הרה"ק מנאסאד התפרסם כפועל ישועות ועושה נסים במופתים גלויים. הוא היה מספר מהיכן נובע הכח הגדול ממנו זכה להושיע את ישראל. שפעם אחת נכנס אצל הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע בעת היותו בקאלאמייא [מפני שברח אז מטאלנא שברוסיה, כי חסידיו נתנו לו במתנה כסא גדול מכסף, ועליו חרטו באותיות בולטות "דוד מלך ישראל חי וקים", ושונאי ישראל הלשינו עליו שברצונו למרוד במלכות ב"רך אותי עוד ועוד. שאהיה פועל ישועות בקרב הארץ".

[הרה"ק מנאסאד היה מגיע הרבה לבקר את אחותו ואת משפחתה שהתגוררו בקאלאמייא, ופעם אחת בהיותו שם שהה הרה"ק מטאלנא ג"כ בקאלאמייא ואז נכנס אליו וקיבל את ברכתו זו.] "הגש"פ מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ט) ע' כ"ה

ברומניה הגדולה שידעה שנאת ישראל מימים ימימה נתגדלה ונתרחבה השנאה (אחרי מלחמת העולם הראשונה) ע"י הסתת הפראפעסער 'קוזא יאסי' ימ"ש אשר הסית את העם בכלל ואת השטודענטן מהיוניווערזיטעטן בפרט נגד היהודים. השטודענטן הושפעו מהסתתו של קוזא הרשע ונתכנו בשם "קוויסטן" על שמו של המסית הצורר, והתחילו במעשי אלימות להתנפל באכזריות על יהודים העוברים ושבים ברחוב ושברו חלונות מחנויות ובתי יהודים, וכל ההשתדלות מצד הממשלה למנוע התפרצות השטודענטן לא הועילה הרבה, אף שלמעשה עמדה הממשלה לימין היהודים... במדינת ראמעניע נוסדה אז מפלגה בשם "אייזען גארדע" (משמר הברזל) שהיו רשעים ארורים ושונאי ישראל לפני משורת הדין של ההלכה של עשו שונא ליעקב, והם ערכו מערכה להבחר לבית הנבחרים במדינת ראמעניא דבר שהפחיד את היהודים ברחבי המדינה.

בשנת תרפ"ח בחודש כסליו (ימי 6-12 לדעצ. למספרם) ימים אלו לא ימוש מזכרון היהודים בטראנסילוואניע, השטודענטן קבעו את אחד הימים הנ"ל ליום אסיפתם מדי שנה בשנה בעיר אחרת, ובשנה זו קבעו את מקום אסיפתם במדינת טראנסילוואניע בעיר גראסווארדיין, לאחר שגמרו את אסיפתם התנפלו השטודענטן אז בעיר גרוו"ד על הבתי כנסיות ובתי מדרשות והחריבו ארבע מהם, וקרעו וחמסו את הספרים ואת הטליתים, גם י"ד ספרי תורה נתנו לביזה ולמשיסה ולשריפה ר"ל, וככה שדדו וחמסו בדרכם לביתם בכמה מערי המדינה לדוגמא בעיר טשוטשע, הוניהאד, וקלויזענבארג, בעיר קלויזענבארג הגיעו מאות השטודענטן והחריבו תשע בתי כנסיות ומ"ב ספרי תורה...

בעיר קלויזענבורג התקיימה אז משתה החתונה של בתו של אחד מחשובי אנ"ש ר' דוד הארפענעס זצ"ל שהי' מו"ץ בעיר נאסויד, הרה"ק מנאסויד זצ"ל בא להשתתף על ראש שמחתם, המחונתנים עלו ונסתפקו אם יוכלו לחוג את שמחת הנישואין מחמת הפחד והבהלה שחוללו הסטודענטען בעיר, והרה"ק מנאסויד שלח לאמור להחתן ולהכלה שיכינו את עצמם כראוי לקראת החתונה כי החתונה בוודאי תתקיים בעז"ה. בלילה כשהגיע זמן תפלת ערבית ביקש הרב מנאסויד שרוצה להתפלל מעריב ואחר התפילה יצא לרחוב העיר לקדש הלבנה, והמחונתנים יראו לנפשם מאד, והרב מנאסויד רקד ברחוב העיר "טובים מאורות", והיהודים בראותם את הרב מנאסויד רוקד ברחוב העיר צעקו מבתיהם "מה אתם עושים לגרה עלינו את הדוב", אמנם הקב"ה שומר נפשות חסידיו ושומר מצוה לא ידע דבר רע ועל ידם לא יאונה שום היזק ח"ו, כשגמר הרב מנאסויד לקדש הלבנה צוה להעמיד את החופה תחת כיפת הרקיע ולאחר החופה כשנכנס הרב מנאסויד אל הבית שאל את המחונתן ר' דוד האם סגר את שערי החצר, והשיב בוודאי שסגרתי הלא יש בהלה גדולה ברחוב העיר, ואמר לו הרב מנאסויד כי לא טוב עשה אשר סגר את השער כי בליל החתונה צריכין לפתוח את השער, ואף שמורא עלה על ראשו לפתוח את השער בלילה ההוא מ"מ נזדרז ר' דוד למלא פקודת הרב, ואח"כ הסבו לסעודת החתונה, באמצע החתונה שאל הרב מנאסויד את המחונתן היתכן שלא הכין כלי זמר להחתונה, וענה המחונתן כי בהאי פחדא יתבו שלא להרגיז את השטודענטן, אולם הרב מנאסויד צוה שתיכף יקראו כלי זמר והוצרכו לעורר משנתו איש יודע נגן בכינור והוא בא לשמח את החתן ואת הכלה. פתאום באמצע החתונה נפרצו שערי החצר והבית ונכנס בהלה אחד מקרובי המשפחה הרה"ח ר' יושע ווערצבערגער ע"ה שו"ב מדעש שיצא מביתו לבוא ולהתעלס באהבים על ראש שמחתם ולא ידע כלום מה שנעשה בעיר קלויזענבארג, ולתמהונו נטפלו עליו השטודענטן ורצו אחריו לתפסו, ובשארית כוחותיו נס על נפשו ובא במרוצה עד לבית קרובו ר' דוד ופרץ דלת החצר ונכנס בפחי נפש, ואמר להם שאילו ח"ו היה השער סגור והיה צריך להקיש על הדלת שיפתחו לו אז היו השטודענטן תופסים אותו והיו

רוצחים אותו נפש, ויהי לנס. (מפי הרה"ח ר' אברהם ווערצבערגער ע"ה ולהבל"ח הרה"ח ר' אליעזר הארפענעס נ"י).
 "מושיען של ישראל", (קרית-יואל תשנ"ט) ח"ו, ע' שפ"ו

מעשה בבחור אחד, אשר ברצותו להנצל מגיוס לצבא, התגנב בחשאי ובלאט אל משרדי העיריה, וחיפש ומצא שם את התיק אשר בו נרשמו פרטיו, ומחק את תאריך לידתו, וכתב עליו תאריך מאוחר יותר בעשר שנים. כמובן שאף אחד לא ידע מזה. כאשר הגיע פעם הרה"ק מנאסויד זיע"א אל עיר מולדתו של הבחור הנזכר, ניגש אליו הבחור כדי להתברך ממנו. הרה"ק מנאסויד ישב בהרכנת ראשו כדרכו בקודש, וכאשר ביקש ממנו הבחור שיברכו, נתן לו את ידו הקדושה, והמשיך להחזיק בידו זמן רב מאד. המשמש שראה שהוא מחזיק בידו זמן רב כזה, חשב לעצמו: "וכי איזו ברכה יכול בחור לבקש, וודאי שישתחרר מהצבא". ולכן אמר להרה"ק מנאסויד, שיברכו שישתחרר מהצבא. מיד הרים הרה"ק מנאסויד את ראשו, והביט עליו ואמר: "הלא הוא כבר משוחרר!". "פתגמין קדישין", כ"ה אדר תשס"ב, ע' ט"ו

סיפר לי הרה"ח ר' לייבל ווירצבערגער נ"ו, ששמע מזקנתו אשת זקינו הרה"ח ר' זלמן ע"ה, שפעם חלתה נכדתו של ר' זלמן והיתה בסכנה מאד ואמר הרופא שיש רפואה לחולי זה, אבל אם אינו מועיל אז מתים מזה ח"ו, ולאחר ארבע שעות אפשר לדעת לכאן או לכאן. נסע דודו (של המספר) הרה"ח ר' נתנאל בן ר' זלמן להרה"ק מנאסאד זצ"ל, ובעת עריכת שולחנו הטהור העמיד יין עבור שרה בת רחל. כששמע הרה"ק מנאסאד את השם, הטה את ראשו על ידו הק' ונשאר כך למשך שעה שלימה, ובמשך שעה זו העמיד דודו יין כמה פעמים לרפואת החולנית. כעבור שעה הרים הרה"ק את ראשו ואמר, ש"יה ב'ת ר'חל ראשי תיבות ר'פואה ש'לימה ב'מהרה, וממש ברגע ההוא שאמר הרה"ק הדיבורים הנ"ל, הוטב לה, ולאט ולאט נרפאה. "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ח) ח"ו, ע' של"ט

רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות-אהרן) ז"ל סיפר פ"א בעת היותו בעיה"ק צפת שנת תשל"ו, שפעם נסע הרה"ק מנאסויד זי"ע על הרכבת והיה על הרכבת רשע גדול, ותפס את הרה"ק שהיה קל מאד וזרק אותו לחוץ, והמשמש שראה המעשה הזה ג"כ קפץ מהרכבת, והרכבת היה כבר קצת רחוק מהמקום שנפל שם הרה"ק, וכשהגיע המשמש ראה את הרה"ק שנפל על ערימה של תבן (מאכל בהמה), ולא קרה אתו דבר, ושאל המשמש להרה"ק אם קרה לו משהו, וענהו הרה"ק בזה הלשון: "איך יכול לקרוא משהו אם אמרתי תפלת הדרך" עכלה"ק. "זכור לאברהם" (ירושלים תשס"ו) ח"ג, ע' רל"א

פעם אחת שלטה מגפה רח"ל בעיר הוניהאד, והיתה החולאת נדבק מאחד לחבירו בסכנת נפשות רח"ל, מיהרו אנשי העיר וקראו לרבינו (הרה"ק מנאסויד) שיבוא להציל את העיר, הרה"ק מנאסויד נעתר לבקשתם ובה לשובות בתוך העיר, ובמוצש"ק התחיל לומר במלה במלה כל ספר תהלים, וכשסיים ספר תהלים התחיל עוה"פ מהתחלה עד הסוף, ובמשך האמירה עשה תנועות נוראות בפיו הק', עד שראו בחוש איך שלוחם עם המזיקין רח"ל, והמגפה נעצרה. "הללו עבדי ה'" (ברוקלין תשס"א) ע' שמ"ט

...והיה דרכו בקודש [של כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל] לספר באריכות העובדא אשר היתה אצל הרה"ק מנאסויד זצ"ל (אשר רבינו הסתופף בצילו וזכה ג"כ פעם לשמשו) שאמר הנני מוכן ומזומן למסור נפשי אפילו בעד מנהג קל של ישראל שלא לעבור עליו. "חותמו של כהן גדול" (ירושלים תשס"ט) ע' קע"ח
 דרכם של כל הצדיקים היתה להסתיר הענינים שנהגו עפ"י קבלה. כפי שראיתי פעם אצל הרה"ק מנאסאד זצוק"ל (ונסתב הדבר מן השמים שאוכיז אותו כעת כמה פעמים) שדרכו בקודש היה להתפלל כששני סידורי האר"י פתוחים לפניו, והייתי נוכח פעם כשהתפלל בבית המדרש בקלויזנבורג וניגש אליו איזה איש פחות ושאלו לו מדוע צריך הרבי את סידור האר"י, השיב לו הרה"ק מנאסאד היות שבשאר הסידורים

נדפס השם הוי"ה בשני יודי"ן בלבד ובסידור זה כתוב השם הוי"ה מפורש, על כן אני אוהב להתפלל בסידורים אלו, וכך הטמין את מעשיו בסתר. ד"ת - תשס"ג גליון י"ט, עמ' ה'

סיפר לי הרה"ח ר' יונתן פארקאש נ"י, ששמע מרבו הגאון ר' אהרן פרעסבורגער זצ"ל מבאניהאד, שביקר פעם בעיר פאפא אצל אחיו הגאון ר' מיכאל פרעסבורגער זצ"ל, ואז נסע הרה"ק מנאסאד זצ"ל דרך עיר פאפא. אמר חבר א' להג"ר אהרן שילכו לקבל פני הרה"ק מנאסאד, אמר הגר"א, חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת, וחסידים של היום מבטלים את הזמן כשעה, כשתי שעות ושלוש, ואין לומדים כלל. אבל בסוף הלכו לקראתו.

כשהגיע למסילת הברזל, עלו לקבל שלום מהרה"ק. תיכף כשניגש אליו הג"ר אהרן אמר הרה"ק, חסידים הראשונים היו שוהין כו' וחסידים של היום וכו', כל המימרא שאמר הגאון לחבירו, ונתפעל הגאון מאד מרוח קדשו של הרה"ק מנאסאד, וביקש ממנו שיתן לו הורמנא. אמר הרה"ק, לתת הורמנא צריכים לעיין. אמר לו הגר"א, כבודו מתכוין לדברי הרמ"א בא' מתשובותיו שכותב כן. אמר לו הרה"ק התכוונתי באמת להרמ"א הנ"ל, ובעבור הדבר הזה אתן לו הורמנא. "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ז) ח"ו, ע' שמ"ח

סיפר לי הרה"ח ר' יעקב ישכר גליקמאן ע"ה (הסופר מטעמעשוואר), שפ"א הי' הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד זצ"ל אבד"ק נאסויד, בטעמעשוואר והי' אז ראש חודש והרה"ק נהג לאכול דגים בסעודת ר"ח, ובלילה שאל הרה"ק האם יש פה דגים, והשיבו שבכלל אינו מצוי דגים פה בטעמעשוואר וגם על שב"ק קשה להשיג, ולפלא בבוקר בא איזה גוי עם דג, והי' לו שמחה רבה.

וכידוע שהקפיד מאד על מנהג ישראל, ופעם היה באיזה מקום שלא הי' לו שעה להבדלה וצוה לחזור עליו בכפר הסמוך, וכן על פולים בהמרק (בונדלעך בלע"ז) בליל שב"ק צוה להביא ע"י גוי ואכל רק חתיכת פול, כי לא רצה לשנות מהמנהג אף פעם אחת. "נועם שיח" (ברוקלין תש"ס) ע' קע"ד

המשענת

אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים (משנה סוף סוטה) [דף מ"ט ע"א] והיטיב לאמור הרה"ק מנאסוד זצ"ל שצריך לדעת כי משענת זו אינה כאחד הטובע ונאחו אפילו בקש... אלא עלינו לדעת כי המשענת על "אבינו שבשמים" אין לך משענת ואחיזה טובה הימנו. ["דברי תורה", גליון כ"ד - תשנ"א, עמ' ג']

ולמלשינים

שמעתי מפי הרה"ק מנאסאד זי"ע שקיבל מפי צדיקי אמת משום מה מתחילה ברכת המינים ולמלשינים אל תהי תקוה, לפי שכל מין ומשומד הופך למלשין. "מנחת יהודה וירושלים" (נתניה תשמ"ב) ע' רמ"ח

תה במוצ"ש

אומר היה רבינו מנאסויד בדרך צחות מילתא בטעמא למה שותין טי"י במוצאי שבת קודש, כי ידוע שסגולה הוא להזכיר את שמו של אליהו הנביא זכור לטוב במוצאי שבת קודש, וידוע שבכל מקום שמוזכר בש"ס "ההוא טעיא" הכוונה לאליהו הנביא, ומשום הכי לכבודו שותין טי"י לרמוז על ההוא טעי"א. "הללו עבדי ה'" (ברוקלין תשס"א) ע' שנ"ו

בדרך צחות

אומר היה הרה"ק מנאסויד זצ"ל בדרך צחות: עולם הפוך ראיתי, בנוהג שבעולם עני שבא לקנות חפץ אין מאמינים לו לרשום החוב בכתב וצריך ליתן כסף ממש, אבל כשבא עושר ונגיד לקנות, אזי רושמים בכתב שהוא חייב חוב כך וכך, והרי הוא יכול לקנות מה שלבו חפץ. ובאמת היה צריך להיות בהיפוך, עני שאין לו כסף היו צריכים ליתן לו מה שצריך אף בכתב, משא"כ עושר שיש לו ממילא די כסף ואין צריך לו באמת הדברים, רק הוא קונה מותרות, היה צריך ליתן בעת הקניה כסף מזומן. ואם תשאלו אם יתן הסוחר לכל עני לחם ושמלה בלי כסף, ולא יהיה להעניי לשלם לו החוב אז במשך הזמן גם הוא יעני ויגוע ברעב ח"ו, זה אינו קושיא שאם הוא יהיה עני אז יתנו לו ג"כ בכתב כל מה שצריך כל דכפין ייתי וייכול. "הללו עבדי ה'" (ברוקלין תשס"א) ע' שנ"ב

התקשרות לצדיק

שמעתי מהגה"צ מנאסויד זצ"ל משל למעין ובאר מים שבאים לשאוב מים מתוכו, שכפי מה ששוחים להוריד את הדלי ביותר עומק כך מצליחים לדלות יותר מים, כך כמה האדם משפיל עצמו בהכנעה אל הצדיק הוא מצליח יותר לשאוב ממנו מלא חפנים (ועיין דרך פקודין מ"ע ד' חלק המחשבה אות י'). [דברי תורה, - ארה"ב תשס"ו גליון ה', עמ' ד']

הרה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זי"ע

יומא דהילולא - כ"ט תשרי

נולד בנדבורנא ביום ו' אדר תקל"א לאביו רבי אשר אנשיל מגזע המהרש"א והרמ"א. ראשית לימודו היה אצל אביו ואצל דודו רבי יהושע חריף. מגיל שלש פרש מדרכי נערו והקדיש עתותיו לתורה ולעבודת ד', מגיל שש ראוהו חוזר על לימודיו ברגעים שהמתין לאכול, בגיל תשע כבר נודע כילד פלא, והגאון הגדול רבי משולם איגרא שנודמן לעירו ושוחח עמו בדברי תורה ניבא כי יהיה איש אשכולות ומחדש נפלא, מופת לכל רבני הדור. עוד אמר עליו שרק אברך זה מבין את שיעוריו המפולפלים. ובנסעו לפרעשבורג ענה לשואליו: "שמניח בגאליציא מורה הוראה מובהק". מרבי משולם זי"ע שמע הגאון רבי צבי הירש קרא זצ"ל בעל ה"נטע שעשועים" אבד"ק בוטשאטש על גדלותו של הילד, ובא לנדבורנא לתהות על קנקנו ולקחת אותו לחתן לבתו, אחרי שעמד על המבחן אמר עליו חותנו שיש לו מוח מחודד כמו להרשב"א. הנער בן העשר הוזמן לעשות את החג בבוטשאטש, ובדרך חזר בעל פה על כל ספר חובת הלבבות מבלי לשים לב לגשם ולכרד שהותך ארצה. חמיו גידלו כאב והעריכו מאד. אחרי נישואיו השתלם בבוטשאטש בכל מקצועות התורה ובני המקום הוקירוהו כבעל חסד מצניע לכת.

מתקנ"א רבה של ילוביץ. ובה ישב במנוחה כ"ד שנים על התורה ועל העבודה. התפלל כוותיקין ואחרי פת שחרית למד בבית מדרשו בעיין י"ד שעות רצופות. כשבני ביתו ביקשוהו שילך לטייל קצת, פתח את ארון ספריו ואמר "הנה אני מטייל בפרדס התורה". פעל גדולות למען העיר, והרה"ק ר"ר מאיר מפרעמישלאן זי"ע שביקר בהעיר התפעל מהקדושה השוררת בעיר ואמר: שרחובות העירה מלאים יראת שמים.

בהיותו ביזלוביץ החלה התקרבותו לחסידות - אחרי הרוח המתנגדת שספג אצל חמיו - כשחלה בנו רבי ישראל לייב, הפצירה בו אשתו שיסע אל רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע שנודמן אז להורמילוב. הרה"ק מברדיטשוב הבטיחו שבנו יבריא ויזכה לראות ממנו צאצאים יראי ד', אח"כ ביקש שיסע עמו לסקאליט ואל יפרד ממנו כה מהר, באמרו שיש לו ניצוץ מנשמת רשב"י, ושהה במחיצתו ששה שבועות. כן נסע נמי אל הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, ומביא בספריו דברי תורה מרבו זה.

בשנת תקע"ד נפטר חמיו, ובנסעו לבוטשאטש להספידו נתקבל שם על מקומו, כדי שלא יעכבוהו בני יאזלוביץ, נאלצו אנשי בוטשאטש לבוא בלילה לחוטפו בעת אמירת תיקון חצות שמעולם לא ביטלה. ביתו בעיר נהפך לתל תלפיות להשואלים מכל הסביבה ולמבקשי עצה ותושיה. יש שחיכו בפתחו יומיים או שלשה עד שיוכלו להכנס. חיבר ניגונים לתפילה שהיו ידועים לצאצאיו. בסעודה שלישית אחרי הזמירות נהג לומר שיר מיוחד בהתפשטות הגשמיות, ולפעמים יותר מחצי שעה, ואח"כ התחיל לומר תורה במשך ארבע שעות רצופות, בחודשי הקיץ פרסו את הווילונות כי בשעה שישבו כבר האיר בוקרו של יום ראשון. אמר על עצמו שכל חיותו מתורה ותפלה ולא הנהה מעוה"ז אפילו באצבע קטנה.

מעמד מיוחד נתבצר לו בין גדולי הדור. בהיותו בגיל י"ח כתב עליו ה"חיות דעת" בתוארים מופלגים וביניהם "בקי בכל הש"ס", ה"ישועות יעקב" שמה כאשר נתפס לחסידות והתנהג באדמו"רות, ואמר: שולוא זאת לא היה מוצא ידיו ורגליו בביהמ"ד, מכיון שבחריפותו היה מקפח שוקיהם של חכמים בהלכה.

כל שנת ת"ר שמח מאד בתקוה שזו שנת גאולה, שע"ז מצא רמזים בווה"ק, ובכל סעודה שלישית היה דורש מענינה עה"פ אם יגאלך טוב יגאל, אף הכין לו בגדים מיוחדים שבהם יקבל את פניו, משחלפה השנה ומשיח לא בא נפל למשכב מתוך צער, בשבת מברכים ר"ח מר חשון תר"א עדיין בירך את החודש, למחרת החלה הגסיסה וכשמישהו הרטיב את שפתיו ביין ישן, קם וירק וניגב את שפתיו שכן כל ימיו לא שתה יין, ונפטר אחרי תפילת ערבית אור ליום ב' ער"ח חשון תר"א. טבולי יום נשאוהו רגלי לבית העלמין המרוחק. (מאורי גאליציא. אנציקלו' לחסידות) "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ד, ע' פ"ד

שמעתי מהישיש ר' זאנויל הלוי סיגלר ז"ל, שסיפר לו הגבאי של הרה"ק מפרמישלאן שהי' זקן ואיש צורה, והי' מילידי בוטשאטש, שבזמן הגה"ק רא"ד בעמח"ס א"א, הי' שם עוד למדן מופלג, אך היה מכת המתנגדים, והי' לומד בביהמ"ד עם תלמידים לומדים מופלגים שיעור עיון בכל יום ויום כדרך המתנגדים, ולא התראה פנים מימיו עם הגה"ק רא"ד לגודל התנגדותו לדרכי החסידות שלו, ושמו היה ר' געציל. בארוך הימים הגיע לצרת הבת, שהי' לו ג' בנות שהגיעו לפרקן ולא הי' בידו להשיאן, והציקתו אשתו שילך להגה"ק רא"ד, כי שמעה שהרבה בנ"א נושעים ע"י ברכתו. ויהי כי הציקתו מאד ולא הי' יכול עוד לסבול, הבטיחה שישתדל בזה. פ"א פגש באחד מתלמידי הגה"ק והציע לפניו צרתו, ומה שאשתו מציקתו. השיבו התלמיד שהצדק עמה שע"י רבו וברכתו בודאי יהי' לו ישועה. ביקש ממנו שהוא יציגו לפני רבו, כי בעצמו אינו יכול לבוא לפניו בגלל היותו הגדול ממתנגדיו. א"ל הנה אני לומד אצל רבי בכל לילה אחר חצות שיעור בעמידה, ובכן תבא אז ותדפוק על הדלת ואפתח לך ואהי' לך למליץ. ר' געציל בא בחצות הלילה ודפק בדלת. אמר אותו תלמיד להגה"ק רבו שר"ג דופק בדלת. הגה"ק צוה לפתוח לו, ונכנס כשהוא מתמוגג בכ"י, מחמת בושה שהוצרך לבא בבקשה אל הגה"ק שהי' תמיד מתנגד לו, וגם מצרת הבנות שהביאו לזה. הגה"ק התחיל לנחמו בדברים טובים שיספר לו מה בקשתו, עד שסיפר לפניו בשביל מה בא. הרגיעו הגה"ק באמרו בבטחון גמור, מה תבכו הלא הנכם כבר נושעים בעזה"י, ופטרו

לשלום, בדרך לביתו עשה לעצמו דין וחשבון מה פעל בהליכתו ואיפה הישועה, ובא לביתו כשהוא כועס ע"ע בשביל שהלך אחר עצת אשתו. כשנכנס לבית שאלה לו האשה האם היית אצל הרבי. השיב לה ברוגז, נואלתי ושמעתי לעצתך. ומה אמר לך. השיב בכעס, שאמר שאני כבר נושע, ואנה הישועה, האם כבר מצאתי איזה מטמון בדרך? אשתו הרגיעתו, עד כמה תתעקש בהתנגדותך, אם הרבי כך אמר בודאי אמת הוא ועכשיו קוה לתשועת ה' שבודאי לא תתאחר. בבוקר אחר תפלתו, בבואו הביתה לאכול ארוחתו, סיפרה לו אשתו ששני השותפים מהריחיים הגדולה שמחוץ לעיר היו בכאן וביקשו לדבר עמו, ואמרה להם שבודאי תיכף יבא מביהמ"ד, ואמרו שיבואו עוד הפעם. היא ערכה לפניו את השולחן והוא נטל ידיו וישב לאכול. בתוך כך באו שני השותפים פעם ב', הוא כבדם בישיבה, ושאלם על המבוקש. הם סיפרו לו שברייחיים שלהם יש עבודה רבה, ולפי"ז ה' צריך להיות רווחים גדולים, והנה אחרי החשבונות אין להם אפי' פרנסה ואינם יודעים מהו הסיבה, ע"כ הוסכם אצלם ליקח אתו לנאמן בריחיים ויתנו לו שמה חדר מיוחד שיוכל ללמוד שם כל היום, אך מפעם לפעם יצטרך ליכנס לריחיים להשגיח על כל הנעשה שם, ובעד זה יתנו לו פרנסה בריווח. הסכים ר' געצ'ל, ואחר אכלו הלך להריחיים, ומה מאד תמהו השותפים שמעת שבא הת"ח באה ברכה לרגלו וגדלו והצליחו. ככלות שבע ימים, נכנסו לחדר הלימוד של ר"ג ואמרו לו היות שברכם ה' לרגלו, ע"כ אינם רוצים לקפח שכרו ומהיום והלאה יהי' שותף בריחיים וכל הריווח יתחלק על ג' חלקים. מובן מאלי שנתעשר ר"ג והשיא כל בנותיו לבחורי חמד חסידים תלמידי הגה"ק רא"ד זי"ע, והי' בעצמו ג"כ חסיד נלהב. "בן לאשרי - ברכה משולשת" בראשית, ע' צ"א

פרנסתו של רבי אברהם דוד מבוצ'ץ, היתה מדמי ריבית שהרוויחה אשתו הרבנית מהלוואות שנתנה לאנשים, על פי היתר עיסקה. כשהצטרף לחסידים יצא לברדיטשוב ושהה זמן רב במחיצתו של רבי לוי יצחק, בשובו לביתו אילץ את אשתו להחזיר ללווים כל דמי ריבית שקבלה מהם, ואמר: לא אחיה מאיסור הבא בהיתר... אמרו, אז איבד כל כספו ונאלץ לקבל משרה של רב. "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, ע' 133

הרה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זיע"א היה נוסע להרה"ק מבארדיטשוב, ואח"כ נסע להרה"ק רבי משה לייב מסאסוב. ואמר: שחיפש לנסוע לרבי שיהיו בו שלשה דברים - עונה יראה ושמחה... וכל הדברים יחד לא ראה כי אם אצל הרה"ק מסאסוב.

בעת שהיה תלמיד הרה"ק מבארדיטשוב, התלווה פעם עמו לדרכו וביושבם בדרך על העגלה ראה את הרה"ק מבארדיטשוב שעשה תנועות, והיה לפלא בעיניו ועיקם מעט בפיו ע"ז, והבחין בו הרה"ק מבארדיטשוב ושאלו מה זאת לך? וכי נהיית משוגע... והתחיל הרה"ק מבוטשאטש לחוש בראשו ומוחו והבין שזהו מהקפדת רבו וקפץ מיד מן העגלה ונסע אל הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב וקיבל מרותו. ונתן לו הרה"ק מסאסוב כתשובת המשקל שילמוד ח"י פרקים משניות בכל יום ושחדש בכל יום ח"י הלכות. [וביאר מרן (הרמ"ח מסלונים) ז"ל ואמר, הגם שהרה"ק מבארדיטשוב היה ידוע לאוהבין וסניגורין של ישראל, אך אהבה לחוד, ויראה לחוד.] "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ר"ח

שח לי הרה"צ אבד"ק נאסויד זצ"ל שפעם בשיחה עם דו"ז הגה"ק משינאווא זי"ע אמרו שהדעת קדושים לפעמים חולק על ראשונים, נענה דו"ז ואמר: הוא רשאי כי עליו אפשר לומר רב תנא הוא ופליג. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג ציוק"ל

שמעתי ממרן הרמ"ח, שהרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע ישב פעם בסעודה שלישית בדביקות גדולה ואח"כ כשבא לעשות הבדלה לקח הכוס בידו ומיד חזר והניחו על השלחן, כן עשה ג' פעמים. אח"כ שאל אם יש מי שיכול לרכוב על סוס במהירות, וכשבא לפניו האיש המוכן לכך, אמר לו הרה"ק רבי מאיר שיסע במהירות עד מחוץ לעיר, וכשיגיע מחוץ לפרימישלאן יכה שלוש דפיקות על הסוס והוא יגיע תוך כמה רגעים עד לעיר בוטשאטש, וכשיגיע לשם ימצא את הרב מבוטשאטש עומד עדיין באמצע עריכת שולחנו בסעודה שלישית ודורש בהלכה ואגדה, ויגש אליו ויאמר לו שמאיר'ל שאל מהו הנוטריקון של ב"י ג' פעמים, וכשיקבל תשובה לשאלתו יסע מיד, ויכה שוב שלוש דפיקות על הסוס ובתוך זמן קצר יחזור לכאן, והוא ימתין לו עם אמירת הבדלה. השליח עשה כדבריו, ותוך זמן קצר עמד בפני הרה"ק מבוטשאטש ושאל את שאלתו, ואמר לו הרה"ק מבוטשאטש שהוא ר"ת בני ישמעאל, בני ישמעאל, בני ישמעאל, וחזר לרבי מאיר במסרו דברי הרב מבוטשאטש, כששמע את דבריו עשה תיכף הבדלה.

אח"כ הדליק רבי מאיר את הלולקע, וסיפר: מאיר'ל עשה עליית נשמה בעת סעודה שלישית וראה קיטרוג גדול רח"ל על בני ישראל שמכוחו נגזרה גזירת מגיפה ר"ל, מאיר'ל עמל הרבה לבטלה ולא עלתה בידו, ואמרו לו שהגזירה נכתבה בר"ת ב"י ואם עוד צדיק יצטרף עמו להפוך את הר"ת תבטל הגזירה, ומאחר שגם הרב מבוטשאטש אמר שהוא ר"ת בני ישמעאל, הומתקה הגזירה. וכן הוה, שבאותה שנה היה דבר ומגיפה בבני ישמעאל. "מוקנים אתבונן" ח"ב, ע' ל"א

הרה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זי"ע א היה נוהג להיות ניעור כל הלילה, ובבוקר עמד להתפלל והאריך בתפילתו כמעט כל היום, אח"כ היה לובש בתי-ידים וישן מעט, וכשקם אמר שעכשיו כבר צריך לחדש ח"י הלכות, ואז היו מביאים לו כוס קאווע עם מיני מאפה והיה יושב ולומד זמן רב ביגיעה עצומה, לאחר מכן היה אומר: אוי, די קאווע איז שוין קאלט, והיה טועם מעט מהמיני מאפה, והמשיך ללמוד עד למחרת, כן נהג תמיד, ואעפ"כ היה בריא ובעל צורה "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ח"ג, ע' קכ"א

נסתפק הגה"ק מבוטשאטש לגבי חובת פת שחרית אם אדם יוצא ידי חובתו באמירת פרקי תהלים אשר כמו חלב ודשן תשבע נפשי, וראויים הדברים למי שאמרם קדושים הללו בגודל מזריגתם ודביקותם שהתענגו בנועם ה', אבל שאר עמא דארעא מי יאמר זכיתי לבי. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

שמעתי ממרן הרמ"ח, הרה"ק מבוטשאטש היה מאריך בסעודה שלישית עד שהיו מספיקים לבשל חמיצה [בארשט] למלוה מלכה, ואז עשה הבדלה ונטל מיד את ידיו לסעודת מלוה מלכה. ובעת המלוה מלכה היה אומר תמיד דברי תורה על הפסוק ברות (ג, יג) ליני הלילה והיה בבוקר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבוקר. ואמירת הדברי תורה נמשכה תמיד עד עלות השחר. ואמר הרמ"ח שאחד מתלמידיו אמר שרשומים אצלו אלפי פירושים על פסוק זה. "מוקנים אתבונן" ח"ב, ע' ל"א

הרה"ק מוהר"ר אברהם דוד מבוטשאטש זצלה"ה (בעמ"ס אשל אברהם), היה חוכך בדעתו שבשנת ת"ר תהיה הגאולה השלימה, והיה לו ראיות הרבה על זה, אולם בסוף שנת ת"ר כשראה שעדיין בן דוד לא בא, שלח שליח להרה"ק מוהר"מ מפרימישלאן לשאלו בזה"ל, הנה כבר סוף שנת ת"ר, ולמה הוא מחשה ושותק, השיב הרה"ק מוהר"מ מפרימישלאן, בזה"ל, קבלה בידינו מאבינו הק' (מוהר"א הגדול) שלא להכניס ראשנו בהדי כבשא דרחמנא (ובל"ק אין גיהיים זאכין זאלין מיר זיך נישט מישען).

וכשעברה שנת ת"ד ובן דוד לא בא, אמר הרה"ק מבוטשאטש, דוד המלך אמר בתהילים, כלו עיני מיחל לאלקי, אם היה נקוד מ' של מיחל בחיריק, היה פירושו, שכלו עיניו מרוב הצפיה ותוחלת, ולכן אינו רואה עוד, אבל מיחל נקוד הוא בשוא, ולכן המובן הוא, אף שכלו עיני, אעפ"כ מיחל לאלקי. "שער האותיות" ע' י"ז, ג'

הרה"ק מבוטשאטש היה מחמיר על עצמו בהלכות שבת מאוד מאוד, ולא היה מוחה כפיו כלל חוץ מבסעודה שלישית. פעם נטפה טיפת מים על ערפו בשבת ולא יישר את צוארו עד שנתייבשה משום חשש כיבוס שלא תירטב כתונתו.

היה אומר בברכת המזון "הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד ברווח ובנקל" וביאר שכן בכבוד לבד לא סגי, שלפעמים הוא בכבוד אבל בקושי וטורח, לכן סיים גם ברווח ובנקל. "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ר"ח

ידוע מהרה"ק בעל דעת קדושים זי"ע אשר מרוב התמדתו בת"ת לא שכב לישון, וכאשר גופו נחלש למאד והרגיש שלא יוכל להחזיק מעמד בלא שינה, נאחז בחבל חזק אשר הי' תלוי ועומד קשור אל הגג במרכזו חדרו ותלה א"ע על החבל בידי הק' וכך למד בשארית כוחותיו כדי שלא יירדם עד שאפס כחו ונפל אין אונים על הריצפה ונרדם, ומיד שנתעורר שב לתלמודו בהתלהבות עצומה, ותמיד כשראה שמתעייף וחבלי שינה נופלים עליו התחיל צועק "השינה הרוצח בא ורוצה להורגני!" כך הי' ממית א"ע באהלה של תורה מרוב אהבתה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל

מנהג היה בבוצ'אץ', שראשי-הקהל נתכבדו בסנדקאות ואילו רבי אברהם דוד שימש כמוהל. כשהתיישב ראש הקהל על הכסא של הסנדק ורבי אברהם דוד כמוהל התכופף, הפליט ראש הקהל ביוהרא: הנה אתם מוכרחים להתכופף אלי... ענה לו רבי אברהם דוד: מקרא מלא הוא: "וישתחו אברהם לפני עם הארץ"...

"חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 43

הגה"ק מבוטשאטש זי"ע אמר: כשהייתי אברך כאשר למדתי אור החיים על התורה הייתי מרגיש בעצמי שנהייתי בריה חדשה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל

פעם הגיע הרה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זי"ע"א לעיר אחת, ונתקבצו כל אנשי העיר להכנס אליו ליטול שלום ולהתברך מפה קדשו, ובין הבאים באה אשה אחת ובנה הקטן עמה, והתינוק צעק ובכה מאוד והיה מציק לה זמן רב, משרט את ידיה וקורע בשרה מעליה, והמשמש לא הניחה ליכנס מחמת הדוחק הגדול ששרר שם, וכך עמדה והמתנינה משך כמה שעות עד פנות היום וחזרה לביתה. למחר חזרה עם תינוקה ושוב היה כדבר הזה שהתינוק הציק לה מאוד והמתנינה כמה שעות וחזרה לביתה, ושוב חזרה ביום השלישי והמשמש עדיין לא נתן להכנס, ואחד מחשובי העיר שכבר לא יכל לראות בצערה שסובלת זה שלושה ימים גער במשמש מפני מה אינו מניחה להכנס, והיא כבר מחכה כאן זה שלושת ימים ולמה הוא מתאכזר אליה כל כך? ורמוז לו המשמש שהכל הוא עפ"י פקודת הקודש.

לאחר זה יצא הרה"ק ובירר עם הלומדים שם בדין מינקת שחנקה את בנה בשנתה רח"ל האם דינה כשווגגת וחיבת גלות או שהוא כאונס, ופלפל בדין זה הרבה מאוד, וסיים ואמר - הנה באמת כבר היה להאשה הניצבת כאן צער רב משום מעשה שארע לה שחנקה את ילדה בשנתה ל"ע, והיא כבר ממתנת זה שלושה ימים וגם סבלה מאד מהילד שהציק לה, ונראה שבזה כבר נפטרה מעונש גלות בערי מקלט ואמר להניחה ליכנס, ויהי לפלא. "מאמר מרדכי" (תשס"ב) ח"ב, ע' ר"ט

עובדא דהוה בהגה"ק בעל דעת קדושים מבוטשאטש זי"ע אשר כידוע כוח תורתו הכביר ומוחו העצום עד למאוד היו למעלה מהשגת אנוש, ומוחו היה טרוד כל העת בדברי וחיודשי תורה כמעייין השוטף

ומתגבר ועוד הרבה למעלה מכך, ולכן בעת הצטרכו לישב בביהכ"ס היה קשה לעצור עצמו שלא להרהר ח"ו בד"ת ובעבור זה נאלץ להכות ולדפוק על כותלי ביהכ"ס בכל כוחו כדי לעצור מחשבתו עי"ז מד"ת, כן היה מנהגו תמיד. ופ"א התאנה אליו בן בליעל ונעלו מבחוץ ולא יכל לצאת, וכשנוכח בזה החל להכות עוד על הדלת כדי שישמעו עוברים ושבים ויבואו לפתוח, אך מכיון שידעו שכן דרכו תמיד להכות לא הבינו כי אירע לו מאומה וככה נאלץ לשהות שמה זמן מה, עד שלבסוף הבחינו בדבר ופתחו לו את הדלת. מובן מאליו ששהיה ממושכת כזו בביהכ"ס היתה קשה עבורו הרבה יותר מכל מיני יסורים ועינויים בעולם, הביטול תורה וישיבה במקום מטונף, וע"כ גמר בדעתו שמוכרח הוא להעניש רשע זה שגרם לו כך ורצה להחרימו, נטל שופר ביד וכמעט שלא החל, הניח השופר מידי וחזר בו מכוונתו, לשאלת תלמידיו מדוע אכן לא יחרימו לאותו רשע, השיב, אילו הייתי בטוח בדבר לגמרי כי אין בלבי שום שמץ נגיעה עצמיית עליו ורק מחמת עצם חטאו בלבד הנני עושה זאת, הייתי אכן מחרימו, אבל בהיות וחוששני שמא חלילה תתערב בכוונתי מחשבת נגיעה קלה ביותר שוב אין רצוני לעשות זאת ומוטב לי להניח הדבר ולא לעשותו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל

סיפר יהודי אחד למרן [הרמ"ח מסלונים] ז"ל, שזקנו היה פעם מסוכסך עם הפריץ ואיים עליו לגרשו, ונסע להרה"ק מבוטשאטש, ונכנס אליו לחדרו שהיה סמוך לביהכנ"ס, וסיפר לו שיש לו סכסוך עם הפריץ, ונכנס הרה"ק לביהכנ"ס ואסף מנין ת"ח וביקש שיתירו לו נדר, היות ויש לו בקבלה מרבו הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב את ה'שם' שבו הרג רבי משה לייב גוי רשע, ולא השתמש בו עד עתה, ומבקש שיתירו לו להשתמש בו עכשיו, והתירו לו. לא עבר זמן ומת הפריץ. "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ח"ג, ע' קכ"א

אמר הגה"ק מבוטשאטש זי"ע שהיה דואג מכיון שבא לק"ק בוטשאטש על שלא היה לו חברים ולא תלמידים וירא ממאמר חז"ל על פסוק חרב אל הבדים ר"ל, עד שמצא בשל"ה הקדוש שפירש המשנה וקנה לך חבר דהיינו העט סופר שנקראת קנה תהיה לך כחבר וכל מה שתחדש תכתוב. "ברכת אברהם" ע' קע"א טו"ב

הגה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זי"ע היה מקפיד מאוד שלא יערערו על פסקיו, פעם באה לפניו שאלה על עוף והכשירה הרה"ק, ומשום מה לא בישלה השואלת את העוף תיכף אלא הניחה אותו, לעת ערב הגיע אורח לביתה, דוד בעלה, אחד מגדולי הרבנים, והיה מחסידי הרה"ק מבוטשאטש והיה בדרכו אליו, ורצתה לבשל את העוף לכבודו, וסיפרה לו שהיה שאלה על העוף והכשירה הרה"ק. ותמה הרב מאוד כי לדעתו היה טריפה, וציוה להניח העוף ולא לבשלו, אך הזהיר אותה מאוד שלא יודע מזה לשום אדם כי ירא מהקפדת הרה"ק.

הרה"ק מבוטשאטש היה דרכו בכל לילה קודם שינתו לעבור על כל פסקיו שפסק במשך היום לבחון האם פסק כדין, ובשאלה זו התיישב שלא פסק כהוגן ושלח את משמשו לשם כדי להזהיר שלא יאכלו העוף, וכאשר הגיע המשמש אמר בשם הרה"ק שאם נשאר מהעוף בל יאכלו ממנו, וענתה האשה שעדיין לא אכלו ממנה כלל, ושמח הרה"ק מאוד שלא אירעה תקלה מתחת ידיו, כשבא למחרת אותו הרב אל הרה"ק, סיפר לו הרה"ק מהסייעתא דשמיא שהיה לו אתמול בשאלת העוף, ונתחייך הרב, ושאלו הרה"ק - בוודאי אתם לא הנחתם לאכול מהעוף, והוכרח להודות, והנאהו להרה"ק מאוד ונשקו על ראשו. "מאמר

מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ר"ט

בקלויזנבורג היה יהודי זקן שהיה יודע לנגן שיר וואלכ'ל (שיר לכת של רועי צאן שהוא ניגון עצוב ומביא להתעוררות) שהיה מקובל מהרה"ק מבוטשאטש, ואמר הרה"ק מבוטשאטש שזוכר שיר זה מעת שהיה מגולגל בצאנו של יעקב וזוכר איך שיעקב היה מזמר שיר זה, ועוד אמר הרה"ק מבוטשאטש שזוכר שפעם קיבל הלקאה ברצועה מיעקב אבינו מפני שרצה לברוח מן הצאן, וכנראה שהלקאה זו הועילה לו שיגדל להיות ה"דעת קדושים". כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל

בעיר יאס שברומניה התחולל בתקופת הרה"ק מרוז'ין מחלוקת עצומה, והמחלוקת התלקחה באופן מבהיל, עד שכל עיתוני האיזור של הגויים כתבו על זה, בעיר זו היו אנשים שכבוד שמים נגעה לליבם, והתחילו להתעסק לעשות שלום, אך כל צד הסכים לכך בתנאי שהשני יפסיק את המחלוקת, כשראו שא"א להשלים בין הניצים, ובינתיים כבוד שמים מחולל, החליטו שיביאו גדול אחד לעירם שישמע את שני הצדדים, וכאשר יפסוק כן יקום, התישבו אנשי העיר לאסיפה והעלו שמות שלשה מגדולי הדור האחד היה הרה"ק מבוטשאטש, וההצעה השניה היה הרה"ק מרוז'ין, ועוד הצעה אחת, ובאסיפה הוחלט על הרה"ק מבוטשאטש, לפי שהוא גם רב וגם רבי, ואכן הרכיבו משלחת ונסעו אליו והזמינהו לבא לעירם להשכין שלום, ותיארו לפניו גודל נחיצות הענין, משום שנגרם מזה חילול כבוד שמים, הרה"ק שמע דבר זה, והרי מה לא עושים למען כבוד שמים, ולכן הסכים על ידם, מיד החליטו על יום המחרת שיציאו ליאס אנשי המשלחת ואנשי הרב התחילו לסדר את כל חפציו והעמיסהו על העגלות, כאשר כבר עמד הרה"ק לצאת מביתו לנסיעה, כשעמד אצל המזוזה, שמע איך שאחד מאנשי המשלחת מתאר לרבנית ולגבאים כמה ריווחו מנסיעת הרב, לפי שחוץ מדמי הפסק שיקבל על הדין תורה, הרי שכל אנשי העיר יכנסו אליו עם קויטלאך ופדיונות, ויחזור לכאן עם מטבע הגונה, כשהגיעו הדברים לאזניו מיד חזר על עקביו לתוך ביתו, ואמר שאין הוא נוסע, ולא עזרו כל הפצרות אנשי המשלחת ונימק את הדבר באמרו, הנה בקשתם ממני לנסוע עבור כבוד שמים, ואכן הסכמתי על ידכם, אך כשאני שומע שיש בזה גם ענין של ממון, א"כ מזה הנני מפחד, שאלו אותו, א"כ למי נסע ונלך למען הצלת כבוד שמים, אמרו להם, א"כ זאת עשו, סעו לרוז'ין ופנו להרה"ק דשם כי הוא יכול גם לענין הממון, ואכן כן עשו ונסע עמהם הרה"ק מרוז'ין והשכין שם שלום. הגאון רבי אפרים פישל רבינוביץ ראש ישיבת רוז'ין-באיאן

תרעץ אויב

משמו [של הגה"ק מבוטשאטש זי"ע] בדרך צחות: ימינך ה' תרעץ אויב (שמות טו, ו). 'תרעץ' מלשון תירוץ. השי"ת אינו אוהב תירוצים, היינו שאדם מתרץ את עצמו על שאינו עובד את ה'. "מזקנים אתבונן" (תשס"ז) ח"ב, ע' ל"א

כבוד

"יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך". הכוונה יש לומר שתהא נחשב וחביב בעיניך הכבוד שיכבודך בני אדם שיושיבך במקום גבוה ונכבד ויקראוך בשם רבי, כמו שאם אתה בעצמך היית מכבודך, שאין זה גדר כבוד כלל ואינו מתפעל ע"ז, זה, ואדרבא גריעותא הוא ומכוערת העובדא זאת, כך בזמן שיכבודך בשם רבי לא תהיה מתפעל כלל במה שחולקין לך כבוד המדומי, כך שמעתי מהמנוח מוהר"ר גרשון דיין ז"ל מ"כ בק' בוטשאטש יצ"ו והרי זה בגדר מדת ההשתוות שכתוב בחובות הלבבות הק' כידוע. הגה"ק מבוטשאטש זי"ע

חתן יוצא מחופתו

שמעתי מכ"ק אאמו"ר זצ"ל שאמר בשם הגה"ק בעל דעת קדושים מבוטשאטש זי"ע שכמו שהבן כשהוא במעי אמו לומד עמו מלאך כל התורה כולו כמבואר במסכ' נדה (דף ל' ע"ב), וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרטו על פיו ומשכחו כל התורה כולה שנאמר (בראשית ז') לפתח חטאת רובץ וגו' ע"ש, כמו כן כשהחתן יוצא מהחופה הולך ממנו כל המעלות שהי' לו מקודם וצריך לחזור ולהתחיל מחדש לעבוד את ד' עבדה"ק, וסיפר כ"ק אאמו"ר ז"ל שפעם דיברו מזה עם מרן בעל האהבת ישראל זי"ע בהיותו אצל חופה, ופי' הוא ז"ל בזה הפסוק "ע"כ יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו", אשתו ר"ת א'הבת ת'ורה וי'ראת ש'מים, והיינו שצריך להתחיל הכל מחדש, ולפי"ז י"ל שלכן קורין את החתן להס"ת שני פעמים [אחד בשבת קודם החתונה והשני בשבת אחר החתונה], לרמז שלא די במה שלמד ועבד את השי"ת לפני החתונה, אלא דלאחר החתונה צריך להתחיל עבודתו מחדש והבן. "שרגא המאיר-דרשות" (ירושלים) ע' ש"א

חופה

...ואמר הגה"ק ר' אברהם דוד מבוטשאטש זצ"ל בעל אשל אברהם, שלרמז זה מעמידין החופה לחתן וכלה על ארבע כלונסאות, ללמדם שיהיה ביתם פתוח לארבע רוחות כביתו של אברהם אבינו. "אמרי חן" (ירושלים תשע"ג) ח"א, ע' ס"א

חיות מתפילה

פירש הרה"ק רבי אברהם דוד מבוטשאטש זי"ע, בעל "אשל אברהם", את הפסוק (תהלים מב, ט) תפילה לא-ל חי, שהתפילה לרבש"ע זהו כל החיות שלי (הובא בהקדמת ספרו מזנה אברהם עה"ת). "נטעי אשל" (כ"ב תשס"ח) ח"א, ע' תנ"ה

שמירת עינים

בשמו [של הגה"ק מבוטשאטש זי"ע] עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי (איכה ג, נא). כל האיברים שבגוף כשחוטאים עמהם מזיקים לנפש האדם. אולם העיניים מזיקים לנפש יותר משאר חלקי הגוף. "מזקנים אתבונן" ח"ב, ע' ל"א

עצביהם כסף וזהב

"עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם פה להם ולא ידברו" (תהלים קטו, ד-ה), בשם הרה"ק מבוטשאטש זצ"ל, פירוש "עצביהם" לשון עצבות, ופי' מי שהעצבות שלו הוא על "כסף וזהב" כי מתעצב על שאינו עשיר כל כך, וזהו "כסף וזהב מעשה ידי אדם", אזי "פה להם ולא ידברו", אינו יודע מה שמדבר ותפלתו אינה ברורה כל כך, ודפח"ת. "קובץ שפתי צדיקים", אייר תש"ע, ע' י"ג

הרה"ק רבי אברהם מסוכטשוב, ה"אבני נזר" זי"ע

יומא דהילולא - י"א אדר

הרה"ק רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב זי"ע נולד בשנת תקצ"ט לאביו הגאון רבי זאב נחום מביאלע בעמ"ח אגודת אזוב. היה עילוי נפלא, וכבן עשר שנים כבר חידש חידושים. נשא את בתו של רבו הגה"ק רבי מנחם מענדל מקוצק. היה אבד"ק פארצאוו, קראשנעוויץ, נאשעלסק, ובשנת תרמ"ג נתמנה לאבד"ק סאכאטשאוו. אלפי חסידים נהרו אליו, ומכל אפסי ארץ הריצו לפניו שאלות חמורות. נסתלק י"א אדר א' תר"ע. חיבר ספר שו"ת "אבני נזר", אגלי טל על מלאכת שבת, ועוד. "י"ג אורות" ח"א, ע' ל"ח

...לאשר כ"ת כתב כי איננו מכיר את שמי שאכתוב לו את שם משפחתי, אבי הכ"מ היה הגאון מו"ה זאב נחום האבדק"ק ביאלא רבתי, חותני היה הרב הדומה למלאך ה' צבאות מו"ה מנחם מענדל זצלה"ה מקאצק, אני הייתי רב בק"ק פארצווי ואח"כ בק"ק קראשנעוויטץ ואח"כ בק"ק נאשעלסק, אולי יש לו ספר נפש חיה יש שם כמה תשובות מאתי כאשר הייתי רב בעיירות הנ"ל. "שו"ת אבני נזר", אהע"ז סי' קכ"ב, בסוף התשובה

עיינ בהקדמה לאגלי טל שכתב שהוא ז"ל מזרעיה דש"ך. באבני נזר אהע"ז סימן קל"ה סקי"ב כתב שהוא מזרעיה דרמ"א, ובאבני נזר אהע"ז סימן רל"ט סק"ה כתב שהוא נכד בעל "מעשה רוקח", ובעהמ"ח "מעשה רוקח" היה מזרע רש"י ז"ל עד רבן גמליאל הזקן ורבי יוחנן הסנדלר עד דוד המלך ע"ה "שו"ת ארץ צבי", ח"ב, ע' שכ"ז

שאל רבי יצחק מווארקה את רבי אברהם מסוכטשוב בעודו ילד מפורסם כעילוי: - איזו צדקה עשו בני ישראל במדבר, כשאכלו מן? השיב הילד: - מי שדעתו היתה רחבה עשה צדקה עם זה שדעתו היתה קצרה... "חסידים מספרים" ח"ג, ע' 187

שמעתי ממו"ר הגה"צ רבי וואלפיש בורנשטיין מטשענסטחוב זצ"ל שמורו ורבו הגה"ק בעל "אבני נזר" זי"ע אמר: "זוען איך בין געווען יונג זיינען געווען נאך אזעלכע גוטע קעפ ווי איך, אבער איך האב געוואלט, אבער געוואלט, וואס הייסט געוואלט... [=כשהייתי צעיר היו עוד ראשים כמוני, אבל אני רציתי... אבל רציתי... מה זה רציתי...]" [ירבה תורה" (ברוקלין תשמ"ה) ח"ב, ע' כ"ב

מעשה ברבי אברהם, האדמו"ר מסוכטשוב, שבנעוריו הלך ובא אצל אביו, הגאון רבי נחום זאב, אב"ד אלקוש וביאלה, והשמיע באזניו פירוש בהלכה שנתגלה לו בלימודו. גער האב בכנו ודחה בתוקף את חידושו. הוא טען שאין לחידוש כל יסוד ומופרך הוא מיסודו. שתק רבי אברהם הצעיר, וקיבל דברי אביו. כעבור שנים, עיין רבי נחום בסוגיא זו, נזכר בדברי בנו ונוכח לדעת בצדקתו. מיד שם פעמיו לבית בנו, נכנס ואמר: פעם, לפני שנים, דחיתי חידוש שלך בהלכה ואתה קבלת דברי, ועתה נוכחתי לדעת שצדקת אז, באתי לכן להודיעך שצדקת וההלכה כדבריך. - ידעתי - ענה רבי אברהם. - ולמה שתקת אז? - המשיך רבי נחום זאב. - וכי משום שצדקתי הייתי כבר פטור מכיבוד אב? - השיבו הגאון מסוכטשוב.

"חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, ע' 132

דכירנא שפ"א שמעתי מפיו הקדוש של (ה"אבני נזר") ז"ל שמר חותנו הגאון הקדוש אדמו"ר מקאצק זצלה"ה הלך פ"א לטייל בדרך בלוית החסיד המפורסם מוהרצ"ה מטאמשוב ז"ל, ובלכתו בדרך קטף ר' צ"ה פרח אחד קטן ממקום גידולו בארץ, אז הקפיד עליו האדמו"ר מקאצק זצ"ל ואמר לו בזה"ל: דע לך

שלפעמים ע"י השחתת פרח קטן או עשב קטן שלא לצורך יוכל האדם להדחות ממחיצתו של הקב"ה ע"כ, וע"ז סיים הוא (ה"אבני נזר") ז"ל ואמר הנה אנו רואים שע"י פרח אחד ידחה לפעמים האדם אם יגע בו לרעה, מעתה עאכ"כ שיוכל להדחות אם יחרף איש ישראל או ידבר בגנותו ובפרט בגנות ת"ח, אלה דפח"ת. "שערי תורה" (ווארשא) ח"ה, קונטרס ה', ע' 72

מסופר על הגה"ק בעל אבני נזר שבהיותו אברך נחלה פעם בשטף דם. נכנסה הרבנית אל אביה הרה"ק מקאצק ובכתה לפניו במר נפשה, שלח וקרא את חתנו ויאמר לו לאמור: כשלקחתי אותך לחתן התנית עמך שתלמוד בהתמדה לכן רד מהר לבית המדרש והמשך בלימודך, הוא מילא פקודת קדשו ומיד נעשה בריא אולם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל

שמעתי מפי"ק אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצ"ל מסוכוטשוב שסיפר שמרן אביו הרב הגאה"ק מוהר"א זצ"ל מסוכוטשוב (מחבר ספרי אגלי טל ושו"ת אבני נזר) בימי חורפו בהיותו סמוך על שלחן חותנו רבינו הקדוש מוהר"ם זצ"ל מקאצק היה רגיל להיות חולה וחש בגופו והרופאים לא ידעו סיבת מחלתו, ואמר אז חותנו הרה"ק זצ"ל שסיבת מחלתו היא מפני שכח מוחו הוא חזק יותר מדאי לעומת כח שאר אבריו כי האברים של האדם צריכים להיות שוים זה לזה בכחם ובמזגם, ואמר שתרופתו ורפואתו לאכול ולשתות לחזק כח שאר אבריו ג"כ עד שיהיו אצלו כל אבריו במזג שוה, ואדמו"ר זצ"ל סיים סיפורו בדבר פלא, שאביו מרן זצ"ל פ"א בימי זקנתו נודמן לו והי' אצל אחד מגדולי הרופאים בחו"ל, ואמר לו הרופא אז ע"ד סיבת מחלתו וחלשותו ממש כדברי רבינו הקדוש זצ"ל מקאצק שאמר זה לפני חמשים שנה. שיחה זו שמעתי מפה קדשו (של ה"שם משמואל") זצ"ל בעת שובו מהלוית אביו מרן זצ"ל ואז ישבו לפניו הצדיקים הקדושים האדמו"רים מוהר"ש זצ"ל מסקערנעוויץ ומוהר"ם זצ"ל מפילץ שבאו לנחמו וסיפר לפניהם זאת. "אור פני יצחק" (ירושלים תשנ"ב) ע' קכ"א

לקראת ראש השנה של שנת תרי"ט, נסע הרב מביאלה (אביו של הגה"ק בעל "אבני נזר" זי"ע) לקוצק לחסות בצלו של השרף כדרכו מימים ימימה. בערב ר"ה נכנס רבי זאב נחום לחדרו של הרבי לנטילת שלום, ובתוך הדברים החל הרבי לדבר על רום מעלתו של החדושי הרי"ם, ואמר שרחמנות גדולה על יהודי כמותו שיש לו כ"כ הרבה סחורה למכור ואין לו למי למכור (אור פני יצחק עמ' כ"ג אות ט"ז בשם הרה"ח ר' אליקים געציל הלוי פרנקל ז"ל, מבנדין). חדשים אחדים לאחר מכן בכ"ב בשבט נסתלק השרף לשמי רום. החדושי הרי"ם החל לנהל אז עדה, והרב מביאלה קבל עליו את מרותו כפי שנהג בנו ה"אבני נזר", וכפי שעשו רוב החסידים החשובים בקוצק. רבי זאב נחום הי' מקורב מאד לרבי מגור שהחשיבו מאד. שבע שנים ניהל הרבי מגור את העדה, "שבע שנות השובע" כפי שנקראו בפי החסידים עד כ"ג באדר שנת תרכ"ו. עם הסתלקותו מילא את מקומו הרבי ר' חנוך העניך "הכהן הגדול מאלכסנדר", ה"אגודת אזור" שלא הכירו הכירות של ממש קודם, כתב מכתב לבנו ששמש אז ברבנות קרושנוביץ ושאלו אם מכיר הוא את הרבי ר' העניך, כיון שודאי שמע בקוצק שמי שאינו בקי בד' חלקי שו"ע אינו יכול להנהיג עדה, והאם אמנם הרבי החדש הוא גדול גם בתורה. ה"אבני נזר" השיב במכתב לאביו שאמנם כן, אדם גדול הוא מאד ות"ח מופלג ושהוא נוסע אליו כבר כחסידי. משקיבל רבי זאב נחום את אגרת בנו, נסע אף הוא לאלכסנדר ומאז הוא נמנה על חסידיו של הרבי ר' העניך (אביר הרועים ח"ב, סי' שכ"א) אך לא ארכו ימי ממלכתו של הרבי מאלכסנדר, ובח"י אד"ש שנת תר"ל הוא נסתלק לבית עולמו.

חלק מובחר של החסידים שנחשבו עוד בקוצק לאריות שבחבורה, פנו אל חתנו של השרף ששימש אותה עת כרבה של קרושנוביץ, וביקשוהו שיאות לקבל עליו עול הנהגת חסידים. מתחילה סירב ה"אבני נזר",

אך לאחר זמן מה ניאות לקבל עליו הנהגת עדה קטנה ומובחרת של בני עלי' אשר אין להם בעולמם אלא ד' אמות של הלכה בלבד. ואמנם הדבר עלה בידו, והוא פילס לו נתיב מקורי בהנהגה, אשר שרשו נעוץ אמנם בנתיבותי' של קוצק, אך הוא שכללו וצרפו ע"פ דרכו.

הנהגה חסידיית בנוסח חדש באה אז לעולם, דרך של עבודת ה' ע"י לימוד התורה ביגיעה, בלהט הנפש, התלהבות ושמחה מתוך קדושה וטהרה, כדבריו המפורסמים של ה"אבני נזר" בהקדמת ספרו "אגלי טל": "שעיקר למוד התורה להיות שש ושמה בלמודו, ואז דברי תורה נבלעים בדמו". בקרושנוביץ נתקבצה חבורה של למדנים מופלגים, חסידים ואנשי מעשה, שהיו שקועים במשך כל היום בתורה. גם כאשר נסעו כחסידים אל רבם הסתופפו באהלה של תורה, ובית המדרש דמה במדה רבה לשיבה. ואמנם ה"אבני נזר" המשיך בד בבד לנהל את ישיבתו המפורסמת בה הרביץ תורה לעלויים שבין צעירי פולין, עפ"י שיטת למודו המיוחדת הידועה בעולם התורני כ"שיטת הלמוד הסוכטשובית".

גם אביו הרב מביאלה שדרך זו היתה דרכו מאז, קבל עליו את מרות בנו ונסע אליו כחסיד לכל דבר. חסידים שבאותו הדור אמרו שקשה לתאר את גודל ההכנעה שהיתה לו לרב מביאלה בפני בנו, ובאיזה בטול ה' יושב לפניו בשלחנו הטהור (שם סי' שכ"ב). כמה מאלף הדבר שה"אגודת אזוב" שהי' בעצמו מגדולי הדור, יתבטל בצורה שכזו בפני ה"אבני נזר" שהי' בנו וגם תלמידו המובהק! מאידך גיסא גם ה"אבני נזר" שהעריך מאד את אביו, את גדלותו בתורה ואת קדושתו וצדקותו, הי' מכבדו מאד. בפעם הראשונה שבא הרב מביאלה לשלחן בנו, סרב ה"אבני נזר" לשבת בראש השלחן ורצה לפנות את מקומו לאביו. אך רבי זאב נחום סרב ובסופו של דבר הציבו שתי כסאות בראש השלחן ושניהם ישבו בראש [מפי מוהר"ר אהרן ישראל בורנשטיין (שליט"א) [ז"ל] ששמע מהגה"ח מוה"ר יצחק מנחם בורנשטיין זצ"ל משדליץ]. ועוד זאת, כאשר ה"אבני נזר" הי' שומע שאביו עומד לבוא אליו לבקרו, הי' נוסע מרחק של עשרות ק"מ מחוץ לעיר, בכדי לקבל את פניו (אלה תולדות להרה"ח ר' יצחק יעקב ארליך ז"ל, ח"א עמ' 22). גם התוארים בהם מכתיר ה"אבני נזר" את אביו, אין כמעט בדומה להם אצלו, וידוע עד כמה מדקדק הי' בכל תואר. הוא כותב אליו "הרב הגאון הגדול" "החסיד המפורסם" "נר ישראל" "עמוד הימיני" "פאר הדור" "המאור הגדול" "סיני ועוקר הרים" "החריף והבקי" "כבוד קדושת" וכיו"ב [אבני נזר אר"ח ב' סי' תנ"ג, תפ"ד, חו"מ סי' נה, קל"א ועוד]. ה"אבני נזר" היה גם פונה אליו לעיתים קרובות לקבל ממנו חוות דעתו בענייני הלכה.

כחסיד אמיתי נמנע הרב מביאלה מלומר לבנו את דעתו בעניינים שונים, אף שלעיתים מצא לנכון לעשות כן. ומעשה שהציעו לפני ה"אבני נזר" את רבנות נאשלוסק בעת שכהן כרב בקרושנוביץ ודעתו נטתה לקבל את ההצעה. דעת ה"אגודת אזוב" לא היתה נוחה מכך, אך הוא לא רצה לומר מאומה. אמנם זאת עשה, הוא נסע לגאון המפורסם רבי ישראל יהושע מקוטנא, ובקשו שיראה לפעול אצל בנו לבל יעזוב את קרושנוביץ. אך הגאון מקוטנא ענה לו שגם הוא מעוניין שה"אבני נזר" ישאר בקרושנוביץ שהיתה סמוכה לקוטנא, וכך יכולים הם לבקר איש את רעהו לעיתים קרובות, אך מכיון שדעתו של ה"אבני נזר" היא דעת תורה, אם נוטה הוא לקבל את רבנות נאשלוסק אין הוא יכול להניאו מכך, ואמנם הוא נתקבל אז לרבנות נאשלוסק (אביר הרועים ח"א, סי' ק"פ).

רבי זאב נחום מרבה הי' בשבחו של בנו ומפליג הי' בגדלותו, והוא אמר פעם עליו שהוא ארי' ולא סתם ארי' כי אם ארי' גדול, ולא ארי' כי אם ארי' דבי עילאי. "אין אנו מבינים כלל מה שהוא אומר, ורק בלמוד

בעיון גדול וסייעתא דשמיא, אפשר אולי להבין את דבריו העמוקים". (שיח שרפי קודש, ח"ה עמ' 102 אות ל"ה, בשם הרה"ג מוה"ר חנוך העניך אורנר זצ"ל, אבד"ק לאסקרוב) "כארו וכאזוב" (ירושלים תשנ"ד) ע' ט"ו

מרגלא בפומיה (של הגה"ח רבי שלמה קאליש ז"ל) בשם ה"אבני נזר": "כשאדם יושב ללמוד, הרי לפני שהספיק ללמוד שלוש וארבע שעות, עדיין לא נפתחו אצלו צינורות המוח... רק לאחר מכן נפתחים שערי ההבנה... נמצא מי שלומד שלוש ארבע שעות ו... מפסיק ממשנתו נמשל לאדם הדופק בדלת זמן רב, כשסו"ס פותחים לו כבר חמק ואיננו..." "עוד היה שגור על פיו משום רבו האבני נזר: "אדם שאינו לומד טור עם בית יוסף בעיון, אינו יודע מה מתוק הטעם בתורה הקדושה".

בערוב ימיו היה רבי שלמה משחזר חי את המעמד הנשגב עת ישבו התלמידים באימה ויראה לפני ה"אבני נזר" והקשיבו לחידושי תורה הקולחים מפיו מאירים ושמחים כנתינתן מסיני: "הרבי מעולם לא הסיר מעל ראשו את ה"ספודיק" בעת הלימוד, ובשלהי דקייטא בעת שהיה חם מאד, אם רצה להוריד מעט את ה"ספודיק" ולפוש קמעא - סגר תחילה את הגמרא". "הרבי מעולם לא נגע בגמרא בעת הלימוד" סיפר עוד רבי שלמה "כדרך שנוהרין בספר תורה". אף התלמידים לא שמו את ידיהם על גבי השולחן והספר הפתוח, מלבד כשהגיעו לסוף העמוד, והוצרכו להפוך הדפים. "ספר הזכרון - זכרון שלמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' תנ"ד

סיפר לי ש"ב הרה"ג ר' יעקב ראטענבערג שליט"א ששמע מזקיננו הגה"צ מוואידיסלאוו זצ"ל ששמע מהרב הילמאן, שסיפר לו הגאון ר' אליעזר גורדון אב"ד טעלז זצ"ל, שפעם אחת הי' בהזדמנות בעיר סאכטשוב, והיות ששמע מגדלותו של האבני נזר חישוב בדעתו שכעת שהוא בעירו יכנס אליו, וכן עשה, כשנכנס להרה"ק שאל אותו פון וואו איז מען? ענה מטעלז, ותיכף שאל אותו וואו האלט מען? היינו באיזה סוגיא אתם עוסקים כעת, ענה, ברירה (היינו הסוגיא דברירה), מפני שידע סוגיא זו על בורי', כששמע הרה"ק מה שענה, עשה תנועה כמי שמקנח מצחו, וצעק, אה! ברירה! (כשר' אליעזר סיפר קטע את דיבורו בהברה של אנשי פוילען) כבר לא למדתי סוגיא זאת זה עשרים שנה, והתחיל לפלפל בהסוגיא, ובאמצע צעק, קראו לשמואל (רופט אריין שמואל'ן) היינו לבנו הרה"ק השם משמואל, וכה המשיך לפלפל, סיים ר' אליעזר להרב הילמאן, אתם יודעים שברירה היא סוגיא שלי, בהתחלה עדיין הבנתי מה שמדבר, כשהגיע באמצע הפלפול, כבר לא הבנתי כלום. "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' שמ"ז

עובדא ידענא בחד בר אבהן שפ"א היה משוכתי שבת אצל כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הקדוש איש אלקים מוהר"א זצ"ל מסאכאטשאב בהיותו באטוואצק, ועמד אצל שלחנו בסעודת ליל ש"ק והתכוין והתפלל הלואי שהצדיק הזה יהא בעוזרו לבוא לטהרת המדות, ובעמדו כך משוקע במחשבתו פתח האדמו"ר זצ"ל את פיו הק' ואמר בזה"ל ממש, וואס האט עטץ זיך פערלייגט אויף מיר, לערענט און דאווענט וועט ממילא דאס שלעכטס אוועק גיין [=למה אתם סומכים עלי, תלמדו ותתפללו, וממילא יוסר הרע] וידענא שאותו אדם בשמעו הדברים האלה נבהל מאד וסמרו שערות ראש ממש כי ראה שהאדמו"ר זצ"ל נתכוין ברוח קדשו אליו כי לא היו רגילים לשמוע ממנו דברים כאלה, וכותב אני דברי אמת אלה לכבוד התורה.

[אמר בן המחבר, המו"ל מחדש (הרב יצחק הכהן פייגנבוים ז"ל), כאשר עובדא זו היתה בערך לפני כמאה שנה, מתיר אני לעצמי לגלות עכשיו, כי שמעתי מפה אבי ז"ל, שהמעשה הזו היה עם אבי מורי (הרה"ג ר' ישראל איסר הכהן פייגנבוים הי"ד) מחבר הספר הזה עצמו, זי"ע.]. "אור פני יצחק" (ירושלים תשנ"ב) ע' קי"ז

פ"א כשהייתי רב בוועירישוב השגתי מכתב שכ"ק מרן אדמו"ר (ה"אבני נזר") זצ"ל נסע למרחץ רייניטץ במדינת אשכנז, ונסעתי תיכף שמה והייתי אצלו זצ"ל גם בש"ק, ודיבר אז עמי הרבה מהנהגת הרבי מקאצק זצ"ל, ואח"כ אמר לי: תדע מה שנתרציתי אני לקבל הרביסטווע, כי חשבתי שיסעו אלי רק איזה מאות אנשים מופלגי תורה שיש לי שייכות עמהם, ואם היה כך היה להם טובה גדולה ממני בגשמיות ורוחניות, וגם עבורי לא היה ביטול כ"כ, אלא הלא ידעת כי דרך החסידים להגדיל את רבם ולספר ממנו נפלאות, ועי"ז באו אלי אנשים פשוטים אפילו בעלי מלאכות שאין לי שייכות עמהם כלל, והיה קשה לי מאד לשמוע דבריהם ובקשתם, אבל לא יכולתי להשליך אותם מחמת הרחמנות, ועי"ז היה לי ביטול גדול כי עיקר חפצם היה רק בגשמיות פרנסה ורפואה וכדומה וזה לאו דבר קל הוא.

ואמנם שלעשות חפשי מן הצבא זה דבר קל אצלי כאשר אני לומד גמ' ואני מקשה קושיא ומתרצה אזי מוז ער פרייא ווערען אם לא עלה בלבי לסתור התירוץ, ואגלה לך שזה סוד דברי הגמ' בסנהדרין (דף ל' ע"ב) דרב נחמן בר יצחק היה לו הקפדה ואמר דרמי דיקלא וזקיפתו להו כי ע"י שהיה מתרץ דברי הגמ' היה רמי דיקלא שהיה משליך להו ארצה שלא יוכלו להרע וכו' וכו'.

אבל לרפאות חולה שיש בו סכנה הוא דבר קשה וזה תלוי הרבה במדות איש החולה ופעם אחת קבלתי ט"ג דולג רב [=טלגרם] מווארשא שאברך אחד בן תורה שאני מכירו הוא חולה מסוכן ולא היה לי עצה עבורו עד שהוכרחתי ליקח ספר תהלים ואמרתי איזה מזמורי תהלים וידעתי תיכף שיתרפא וכן היה, אבל לאנשים פשוטים שאין להם שייכות אלי קשה מאד להושיעם כי נצרך לי לבטל עצמי להם עכד"ק. נדפס ב"אביר הרועים", בהתחלת חלק שני

הרה"ק בעל ה'אבני נזר' זי"ע הרבה מאד בהשתדלות לשחרר אברכים בני תורה שלא ישרתו בצבא, והיה אומר להם דברי משנה זו "כל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" [הרה"ק רבי חיים מאטיניא זי"ע התבטא לאמר "אני הנני חד בדרא לעניני משפטים" (- שאם יהודי יש לו קשיים במשפט אבוא להצילו) ואילו הרה"ק מסוכטשוב הוא חד בדרא בעניני שחרור מהצבא...]. פעם בא לפניו יהודי וביקש ממנו את ברכתו שבנו לא יתקבל לצבא והוסיף שהוא אברך בן תורה ומחדש חידושים, ובתוך כך הוציא קונטרס עם חידושי תורה שכתב בנו, עיין ה'אבני נזר' במחברת ואמר: "אברך שיכול לומר 'שטיקל תורה' כזה, לא יהיה חייל..." למותר לציין שכדבריו כן היה ולא קבלוהו. מפני ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"א, ע' תפ"ה

פעם אחת בסעודת ליל ש"ק ישב הגה"ח רבי שלמה קאליש זצ"ל אצל שולחנו הטהור של כ"ק מרן אדמו"ר רבי חנוך העניך מסוכטשוב זצ"ל בבית וגן, בתוך הדברים פנה האדמו"ר אל רבי שלמה ואמר: "זכור לי שהיו אומרים בסוכטשוב שה'אבני נזר' זלה"ה אמר שהעולם טועים לחשוב שאפשר לפעול ישועות עפ"י קבלה ובאמת אפשר לפעול ישועות עפ"י נגלה, האם אתה יודע משהו בענין זה", חייך רבי שלמה חיוך רחב ואמר: "בדידי הוה עובדא, פעם אחת נכנסתי אל ה'אבני נזר' עם מו"ח בעל 'חלקת יואב' זלה"ה, פנה ה'אבני נזר' אל מו"ח ואמר לו צריך אתה כבר להתחיל לקבל פתקאות, כלומר להיות אדמו"ר, נודעוץ ה'חלקת יואב' ואמר: 'רבי איך אוכל לעשות זאת ומה אעשה אם יבוא אלי יהודי ויבקש שאפעל שיהיה לו בן זכר הרי כדי להיות רבי צריך לדעת זאת', נענה ה'אבני נזר' ואמר: 'אי, וכי אינך יודע ביבמות?' אמר ה'חלקת יואב': 'האם כוונת הרבי לפירוש הר"ח?' השיב ה'אבני נזר': 'אם כך הרי אתה כן יודע!' (העיר הרב שבתי רפפורט שליט"א נכד בעל 'שם משמואל' זצוק"ל, שאולי הכוונה לתוס' ביבמות ס"ה, ד"ה שבינו לבניה, שכתב בתוה"ד: 'או כמו שפיר' ר"ח שיעשו סעודה ויתפייסו', ודפח"ה, ומצאתי סמך לדבר באביר

הרועים ח"ב אות רל"ח עיי"ש) והוסיף ה"אבני נזר" לומר: "העולם חושבים שאפשר לפעול ישועות רק עפ"י נסתר ואני אמר שהכל אפשר גם עפ"י נגלה, וידוע אני למשל נמוקי יוסף במס' בבא קמא שאפשר לפקוד בו עקריות", סתם ולא פירש, מיד כשיצאנו מן הקודש פנימה לא התעצל מו"ח וישב ללמוד כל הנמוקי יוסף על בבא קמא ולא מצא מקומו איה, אבל את הר"ח ביבמות הוא כן ידע" עכ"ל (עייני היטב אביר הרועים עמוד ל"ז אות נ"ה) [ועייני בבני יששכר מאמרי חודש סיון סוף מאמר ו' שנמסרו י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם בתורה שבע"פ כדי לעורר על ידן י"ג מדות של רחמים, אפשר ע"י ק"ו וכמו שאמר המגיד ממעזריטש זה"ה שמשרע"ה התפלל על מרים "אל נא רפא וגו'" שרצה לעורר מדת רחמים של אל, ואמר לו הקב"ה "ואביה ירוק ירוק וגו'" שמשם למדו ק"ו כלומר רמזו לו שיעורר רחמים ע"י ק"ו, הרי שפעל בנגלה]. מרשימות הרב ישראל האזה שהיה נוכח בשעת מעשה ושמע השיח הנ"ל מפיהם

בעל ה"חלקת יואב" סיפר, כי פעם אחת, בלמדו יחד עם רבו בעל ה"אבני נזר", חלה בנו בעל ה"שם משמואל", שהיה אז ילד בן תשע שנים, בצורה אנושה עד מאוד, והנה, באמצע הלימוד, נכנסה הרבנית בקול צעקה: הילד גוסס, ואתה יושב ולומד ואינך עושה שום דבר למען הילד החולה!...

קם בעל ה"אבני נזר" ממקומו, ניגש למיטת החולה, שם את ידו על פני הילד וחזר לשלחן הלימוד, כשתוך כדי כך התחיל הילד החולה להזיע ומצבו הוטב.

אמר אז ה"אבני נזר": האמת היא, כי מצב הילד היה משתפר בזמן שישבתי ולמדתי, גם בלי שאעשה כל פעולה לכך, אבל מכיון שהרבנית התחילה לצעוק והפסיקה אותי מן הלימוד לרגע, כבר הייתי מוכרח לקום ולעשות איזו פעולה להצלתו, כי היה כבר רגע של ביטול תורה! "שאל אביך ויגדך" (ירושלים תשמ"ו) ח"א, ע' ש"ס

ענין נפלא ומעשה רב מה שידוע לי מכ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל מסאכאטשוב שפ"א נחלה מאד הרב הגאון החסיד מו"ה פייבל זצ"ל האבד"ק נאוודאוואר ממיחוש שהיה לו בידו והיה שקלא וטריא בין הרופאים ע"ד מחלתו וקצת מהם אמרו שאם לא יחתכו ממנו ידו הוא בסכנה, ואמר הרב הנ"ל שלא יתכן לחתוך ידו עד שישאל בראשונה את כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל מסאכאטשוב (שהיה אז אב"ד בעיר נאשעלסק) לשמוע ממנו חו"ד, וביקש ממנו שיבוא לבקרו (כי היה ידידו וחבירו בעוד היה בקאצק), וכשבא אדמו"ר לשם אמר כי לא ישיב דבר, רק ברצונו להושיב ב"ד וכאשר יאמרו כן יקום, ושלח שליח מיוחד ומרכבה אחרי כ"ק אאמו"ר (הגאון רבי יצחק פיגנבוים, ראב"ד ווארשא) זצ"ל שיבוא תומ"י לעיר נאוודאוואר ושם היה גם הגאון הנודע הר"י יואב יהושע זצ"ל אב"ד קינסק (שהיה אז מו"צ בנאשעלסק) וכ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל הושיבם אצלו כמו שיושבים אצל דין תורה ונו"נ בדיני טריפות הנוגע לענין זה, והרופאים שרצו לעשות הנתוח ישבו בחדר השני וחיכו להחלטתם, ואחרי מו"מ בהלכה זו שנתארך כאיזה שעות יצא הפסק שאין לחתוך ממנו ידו ויכול לשוב לבריאותו ע"י עסק של רפואות אחרות וכך היה שלא חתכו את ידו והבריא וקם ממחלתו.

ודכירנא שפ"א לאח"ז נסעתי עם כ"ק אאמו"ר זצ"ל במסילת הברזל בדרך העולה לכפר יאבלאנע (ששם ישב כ"ק אאמו"ר בזמן הקיץ לשאוף אויר צח) ובאותו מסע נסע כבוד הרב הגאון הנ"ל מנאוואדוואר וכשראה את כ"ק אאמו"ר זצ"ל היה שמח עמו שמחה גדולה והודה לכ"ק אאמו"ר זצ"ל על מה שצידד הרבה ביישיבת ב"ד זו שלא יחתכו ממנו ידו (שבאמת כן שמעתי מכ"ק אאמו"ר זצ"ל שאמר שהוא חידש הרבה וצידד שאין מן הנחוץ לחתוך ממנו ידו), וכ"ז הנני כותב לכבוד התורה. "אור פני יצחק" ע' ק"ג, אות י'

זאת היתה יתירה קדושתו וטהרתו על כל ישראל במה שראינו אצלו פלא, שאף שלא הי' (ה"אבני נזר" זי"ע) כהן אלא ישראל הי' נזהר ומקפיד מאד שלא לכנוס לאוהל המת ואפי' אצל צדיקים, ושום א' לא ידע סוד טעמו ונימוקו, וכעת שזכינו לספר הקדוש שם משמואל לבנו הגה"ק אדמו"ר אמצעי זצ"ל, ראיתי שם בפ' אמור משנת תרע"ב שכתב בזה וז"ל: "ולפי האמור יש ליתן טעם חדש שכהנים מזהרין על טומאת מת שהטומאה זו היפוך מהותם ומקלקלת מעלתם (ע"ש) ובהטמאם למת מושכין עליהם טומאה זו ואולי עי"ז שוב יהי' ביכולת כחות החיצונים לשלוט בהם בבוא יום פקודתם בעוד נשמתם תהי' בקרבם, ובזה יובן טעם אנשים רמי המעלה ישראלים שמקפידין שלא לכנוס באוהל המת, שתמיד הי' בעיני לפלא כאשר ראיתי את כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה מקפיד ע"ז. ולפי האמור הדבר מובן" עכ"ל ועיי"ש באריכות. אך לפרקים הי' משנה הנהגתו הק' אצל קדושי עליונים המצויינים מהשרידים אשר ה' עליהם קורא... "אביר הרועים" (פיערטקוב תרצ"ו) ח"א, אות קל"ג

יקרת מכתבו הגיעני וחביב עלי לישא וליתן עמו, יען כי מכותלי מכתבו ניכר כי אין כוונתו רק להעמיד האמת על מכונו אשר גם אני חפץ בזה, יה"ר שיקויים בנו הכתוב מאיר עיני שניהם ה', וע"י התשובות ברצוא ושוב תתברר ההלכה על בוריה, אך בדבר אחד איני מרוצה שקרא מכתבי במהירות מאד, והנני מחויב להודיעו לא כמתייהר חלילה כי דבריי צריך לדקדק בהם היטב, ואחד מן הגאונים המפורסמים שבמדינתנו כתב אלי, פ"א כאשר שלחתי אליו קונטרס לעיין בו, השיב לי כי תמיד הוא מעיין בדבריי כמו שהוא מעיין בדברי הראשונים ז"ל וכעת אין לו פנאי לזה עכ"ל, ואם היה מעיין בדבריי מעט עיון היה מרויח לו טובה הרבה...

[ועיין בהקדמת נכדו הרה"ק רבי דוד מסוכטשוב זצוק"ל לספה"ק "שם משמואל" שלכן לא הדפיסו (אז בפולין) את כתבי החסידות של האבנ"ז זי"ע "כי אף בחידושיו לתורה הנגלית כתב בעצמו בתשובותיו בשם גדול אחד שבדבריו צריכין לעיין כמו בדבר הראשונים, ע' אבני נזר חלק אה"ע סי' קכ"ב מה גם בנסתרות"] "שו"ת אבני נזר", אהע"ז סימן קכ"ב, דף ק"ד טו"ג

סיפר לי אדמו"ר רבי דוד מסוכטשוב זצ"ל, שכשהיה אברך צעיר אחר החתונה התגורר בדירת זקיני האבני נזר, כאשר בקצה הדירה יוחד לו דירת מגוריו, פעם בליל הושענא רבה נכנס האבני נזר לדירתו ושאלו אם הוא חש הלילה במשהו, וענה לו שאכן הוא חש שהיה קטרוג על כלל ישראל ושהדבר נתבטל, אמר לו האבני נזר שיפה הרגיש, כי היה קטרוג על כלל ישראל, וע"י כך שהוא עמל ליישב רי"ף שהיה מוקשה לו "בכך כתתתי את רגלי המקטרג" (ואמר בל"א: מיט דעם האב איך דעם מקטרג ציהאקט דיא פיס). והדברים נדפסו בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' תקי"ב. הגה"צ רבי מנחם זאב קופה זצ"ל אב"ד מלאוהו

אהבת התורה של ה"אבני נזר" זלה"ה היתה נפלאה מאד, ומתוך אהבת התורה צוה למשמשיו שלכל בחור ישיבה תנתן רשות להכנס אליו בכל עת שיחפץ בין ביום בין בלילה ואפי' בעת שינה או אכילה תמיד הדלת פתוח לפניו כיון שבחור שיושב ולומד תורה היה בעיניו אוצר יקר מכל, אך אם בא חסיד מחסידיו שלא היה תלמיד חכם ולא עסק בתורה עלול היה לחכות בחוץ אפי' שש שעות עד שנתנה לו רשות להכנס אל הקודש פנימה. תלמידו הגה"ח ר' שלמה קאליש זצ"ל

שמעתי מעשה מר' יהושע פריד ז"ל, הוא הי' סוכטשובע"ר חסיד, הוא נסע לאבני נזר, שפעם הגיע חסיד לנסיעה והוא הי' בעל מנגן, אזי כבדוהו לשיר בטיש, וכשהתחיל לשיר אמר האבני נזר: "זאגט עהם ער זאל אויף הערין, ער זאגט דאך אויס אז ער האט נישט געלערנט א גאנצע וואך קיין גמרא" [=תגידו לו

להפסיק, הוא מגלה שלא למד כל השבוע גמרא], **האבני נזר** שהי' שר התורה הרגיש כן בשירתו, כשנכנס הלה אח"כ התנצל שהוא סוחר עסוק, והוא רגיל ללמוד רק בעיון, ואין לו זמן ללמוד, ופשוט גמרא לא יכול הוא ללמוד, **ענה לו האבני"ז**: וועסט לערנין יעדער טאג א שטיקעל גמ' מיט רש"י וועסט זיין א פשוט'ע תלמיד חכם, וועסט נישט לערנין וייל די ווילסט לערנין גמ' בעיון, וועסטע זיין א גאוניש'ע עם הארץ" ... (תלמוד בכל יום מעט גמ' עם רש"י תהי' א פשוט'ע ת"ח, באם לא תלמד כי חפץ הנך ללמוד גמ' בעיון תגדל גאונישע ע"ה). "שאל אביך", שבועות תשנ"ח, עמ' ב'

סיפר (הגאון רבי יעקב ישראל קניבסקי מסטייפלא זצ"ל) שהרבי מסוכטשוב למד פעם כל מסכת בבא בתרא בליל יוה"כ, ובבוקר אמר: **ב"ה אכלתי קע"ז (קע"ז היא גבינה, ובמסכת בבא בתרא יש קע"ז דפים). "תולדות יעקב" ע' קי"ד**

ידוע על קפדנותו הרבה (של הגה"ק ה"אבני נזר" מסוכטשוב זי"ע) במקרים של הברחת מכס, או העלמת תשלום למדינה. פעם נסע לווארשה, והיו אתו ברכבת כמה מלווים, באמצע הדרך הופיע חסיד נוסף וביקש לתת לו שלום. ה"אבני נזר" התפלא שלא ראה אותו מקודם, והסבירו לו, שהוא נסע "על גאפע" (ביטוי שגור למי שנוסע בלי כרטיס, ומתחמק מן המבקר). ה"אבני נזר" התקשה לרדת לסוף דעתם, ושאל פירוש הדבר. אמרו לו, שכך דרכם של המתחמקים מלקנות כרטיס נסיעה, הם מתחבאים תחת המושבים, עד שעובר המבקר הבודק את הכרטיסים, ואחרי שעבר הם יוצאים ממחבואם. ה"אבני נזר" קפץ ממקומו: כך, כך, אתה נוסע בלי כרטיס! ודינא דמלכותא היכן? - לא רצה לתת לו שלום, עד שירד בווארשה וירכוש כרטיס נסיעה ויקרע אותו. - כמוכן שהחסיד עשה כמצוותו, ורק אח"כ נתן לו שלום.

פעם הביא חסיד אחד מתנה, אריג-משי למלבוש של שבת. החסיד רצה לשבח את מתנתו, והוסיף: זה משי מחוץ לארץ. ה"אבני נזר" התעניין לדעת איך השיג אריג מחוץ לארץ. הלה סיפר, כי הביא אותו מקאטוביץ (עיר גדולה מעבר לגבול גרמני-רוסי, לפני שפולין זכתה שוב בעצמאות בשנת 1918, היא קרובה לסוסנוביץ שמעבר הרוסי של הגבול, ותנועת נוסעים וקשרי מסחר ערים ביניהן) בעת שחזר משם מנסיעתו בעסקי מסחר. והוסיף שממעטים לבדוק שם את הנוסעים העוברים את הגבול. **אם כן - הזדעק ה"אבני נזר" - לא שלמת על זה מכס?! וסירב לקבל את המתנה.** "מראה הדשא" (ירושלים תשס"ד) ע' קצ"ב

אספר מעשה רב אשר סיפר לי ידידי הר' החסיד בנש"ק ר' יצחק הכהן ראפאפורט (נ"י) [ז"ל] בהרב הגאה"צ וכו' מו"ה בעריל וואלף זצ"ל אבד"ק קאצק (חתנא דבי נשיאה של מו"ה הגאון קודש קדשים מוהר"ם זצלה"ה מקאצק) שפ"א קיבל אביו הגז"ל מכתב מגיסו ה"ה כ"ק מרן אדמו"ר הגאה"ק רבשכב"ה מוהר"א זצ"ל מסאכטשוב בבקשה שיבוא אליו לנאשעלסק (שהיה אז אב"ד בעיר ההוא) וכן עשה ובא לנאשעלסק, ואמר לו כי הוא רוצה לקיים "מצות מתנות כהונה" וכאשר יודע שהוא כהן מיוחס נין ונכד לרבינו הש"ך ז"ל, ע"כ שחט כבש או עגל ונתן לו, ואמרת להדפיס זה ב"שערי תורה". "שערי תורה", אדר תרפ"ז, ע' 18

פעם בביהכ"ס "חסידים" בשערי חסד אחרי התפילה, שתינו תיקון ליום השנה של אחד מהאדמו"רים וכמוכן טעימת מזונות עם לגימה של משקה, וכשעלה הספק אם אכלנו כבר שיעור לברך ברכה אחרונה, סיפר הרב שלמה קאליש בשם האבני נזר שהתבטא, העולם חושבים שכזית מי יודע כמה גדול שיעורו, כזית הוא כזה, והראה באגודל על חלק מאצבעו.

ועוד פעם נפגשנו, וראיתי את רבי שלמה מתנהג בכבודת קם בקושי והולך לאט, אמרתי לו, רבי שלמה כנראה סימני זקנה? השיבני בבת צחוק: פעם התלונן קשיש בפני ה"אבני נזר" מסוכטשוב, רבי! אני מרגיש

שזקנה קפצה עלי, איני מתהלך כימי קדם, האכילה והשינה בקושי וכדומה, ענהו ה"אבני נזר", מזה אתה רוצה, הרי אתה בפעם הראשונה יהודי זקן, מאיפה אתה יודע איך צריך להיות. "זכרון שלמה" ע' קי"ד

הגה"צ רבי זאב נחום בורנשטיין מביאלא זצ"ל מח"ס "אגודת אזוב", אבי ה"אבני נזר" זצ"ל, נסע אל בנו הקדוש זצ"ל כחסידי. פעם אחת הלכו שניהם יחדיו, וכשבאו להכנס אל הבית פנימה, לא רצו לילך זה לפני זה, כי האב לא רצה להכנס לפני בנו הגאון שהיה מופלא בדורו וראש גולת אריאל, וכמובן שהבן לא אבה להכנס לפני אביו הגאון זצ"ל. בא אחד ופתח ב' חצאי דלתות ונכנסו שניהם יחדיו (שמעתי מפי הרב ישכר תמר ז"ל, ששמע מפי הגה"צ רבי וולביש בורנשטיין זצ"ל. עיין מהרש"א סוף פרק א' דיבמות (דף טז.) במעשה שנכנסו חכמי ישראל לרבי דוסא בן הרכינס בכמה פתחים). "בישישים חכמה" (ירושלים) עמ' מ'

שמעתי בשם הגה"צ המפורסם מהר"א מסאכאטשוב ז"ל (בעל אבני נזר) שהגיד על מה שסיפרו לו על צדיק אחד (אחרי פטירתו) שאמר שמעולם לא בא לו עיכוב בשום דבר שרצה לעשות לשם שמים, והשיב (ה"אבני נזר") לא אוכל להאמין שהגיד זאת כי אני הכרתיו ליר"א באמת ואם עשה דברים טובים לקוטב מרכז האמת הלא בע"כ היה צריך לו להיות עיכובים ונגדיים כי קשה מאד למצוא דבר ודרך טוב וכמעט אי אפשר בנקל. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ד, אות א'

פעם אחת הרחיב (כ"ק מרן אדמו"ר ה"בית ישראל" מגור זצוק"ל) דיבורו בקדושת איש ישראל, אשר מעלתו תלויה בדרך החיים שבחר לעצמו, בהתאם למשל הידוע של ה"אבני נזר" זצ"ל מסאכאטשוב: למה הדבר דומה, לחתיכת עור של בהמה, עור פשוט וגס. ביכלתך להקצותו לתפילין של מצוה, ונעשה כולו חפצא דקדושה, אך אפשר גם להתקין ממנו מנעלים פשוטות שאין בהם שום מעלה יתירה. הכל תלוי באיזו מדה מזדככים ומתרחקים מהתגשמות! (האבנ"ז הגיד זאת כשטרח הרבה לכבוד אורח שבא אליו, ידיד נעורים מקוצק, והלה התנצל מי אני ומה חיי שרבינו ישמש אותי? קרבו האבנ"ז אל החלון והראהו ממול סנדלר עני יושב ועוסק במלאכתו, וסביב לו מפוזרים גזרי עור קטנים שלא יצלחו לשום דבר. אך פעמים יביאו לסנדלר תועלת, כשיהיה עליו להטליא חור במנעלים וכיו"ב וירויח כמה פרוטות. גם הוסיף מיניה וביה, שמן גזרי העור הצרים אפשר לעבד רצועות לתפילין, והפטיר כנ"ל). "פאר ישראל" (ירושלים תשנ"ח) ע' ת"ז

שמעתי מתלמיד חכם אחד שנסע לסוכטשוב, אשר איש כפרי בא אצל הגה"ק מוהר"א מסוכטשוב זצ"ל והחל בוכה. ולא יכול היה להתאפק רגעים ארוכים. שאלו רבינו זצ"ל: "מה לך כי תבכה?", ולא יכול היה להשיב מרוב בכייתו. אח"כ החל מספר כי הוא עומד בפני משפט חמור, ואם ח"ו יפסיד בו - לא רק שיטלו ממנו את כל אשר לו וישאר בחוסר כל - אלא שאף הוא ובני ביתו מסוכנים. שמע רבינו זצ"ל את סיפורו, ולא השיב דבר, אלא נראה כמדבר אל עצמו וחוזר כמה פעמים על המלה: "מייז", "מייז!" (-עכבר) ולא הוסיף דבר, רק נתן לו את ידו הקדושה לברכת פרידה. נסע האיש לדרכו, והנה, בבואו אל בית המשפט אמרו לו שישוב לביתו וכי אין לו מה לעשות כאן, כי העכברים אכלו את ניירות המשפט. "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' מ"ב

מעשה היה אצל אאמ"ו זצ"ל, שהגביר הנודע ישראל פאזנינסקי מעיר לאדז ראה שאין לו פרנסה, ונתן לו לנהל עסק ממסחרו שהיה עסק גדול עם ריוח הרבה. והנה בעסק ההוא עבדו הרבה ערלים. פעם גנבו הערלים ממנו קופה של סחורות שהיה שוה הרבה כסף, ולקח פאזנינסקי ממנו העסק באומרו שצריך בשביל העסק איש עשיר שיקח אחריות ואז יהיה בטוח על סחורתו שיהיה לו ממי לגבות, ונשאר אבי בלי

פרנסה, ונסע אחי הרב הגאון רבי יעקב זצ"ל אבד"ק נאשעלסק לאדמו"ר הזקן מסאכאטשוב זצלה"ה וסיפר לו כל הנ"ל, ואמר לו האדמו"ר שלא ידאג כלום שפאזניינסקי יתן לו בחזרה העסק הנ"ל, ופתח הגמרא יומא דף כ' והראה לאחי הגמ' על בשמך יקראוך ובמקומך יושיבוך עיי"ש, אחרי כמה ימים שלח פאזניינסקי אחר דודי הגביר ר' שמואל מרדכי ליפשיטץ, וגם אחי ש"ב ר' מאטקי זאנענבערג והם הבטיחו לו אחריותם על אבי ולקח נייר וחתם עמם הסכם שמחזיר אבי להעסק, ואח"כ כשפגש אותו פאזניינסקי את אאמו"ר נפל על צוואריו ואמר לאבי כי החיה אותו במה שקרוביו קבלו האחריות והיה יכול להחזיר אותו להעסק, כי זה שלושת ימים ולילות מעת שלקח ממנו העסק אין לו מנוחה ולא היה יכול לישון ועתה ממש החיה אותו, ואת כל זה עשה אדמו"ר זצלה"ה מסאכאטשוב. הגה"ח רבי חנוך העניך אורנער אב"ד לאסקרוב

אחד מקלי העולם ניגש לרבי אברהם מסוכטשוב, ואמר: - רבי אני זקוק להרבה כסף, הוצאותי גדולות מאד, יתן לי "סגולה", לצבירת הון... החזירו רבי אברהם: סגולה נפלאה לי. חז"ל מספרים לנו בענין מחצית השקל שהקב"ה לקח מטבע מאחורי כסא הכבוד ואמר: "כזה יתנו", הרי שמאחורי כסא הכבוד יש כסף. וחז"ל גם אמרו: "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד". עשה תשובה שלימה, תגיע עד לכסא הכבוד ותוכל לצבור כסף לרוב... "חסידים מספרים" (ירושלים) ח"ג, ע' 205

שמעתי מתלמיד חכם אחד שנסע לסוכטשוב: מעשה באיש אחד אשר בימים הראשונים היה מתנגד לרבינו ה"אבני נזר" זי"ע. באחת המלחמות גייסו את בנו לצבא, ולא שב אף אחרי ימים רבים. החל האיש דואג לשלום בנו, ואמר בלבו, "הלא הרב מסוכטשוב אדם גדול וקדוש הוא, ואף שהייתי בזמן הראשון מתנגד שלו, אבל יודע אני כי גאון הדור הוא. אלך ואכנס אליו לשאול בעצתו". אמר ועשה. נכנס האיש אצל רבינו זצ"ל ואמר: "אני מכיר את כ"ת עוד מימי קאצק". והנה, מכיון שהזכיר לרבינו את קאצק, התלהב מאד, והחל מדבר מחמיו הקדוש הרבי מקאצק זי"ע. והאיש החל לבכות מאין הפוגות. ביקש רבינו זי"ע לעצרו מבכיו באמרו: "הלא ראש חודש היום, ואסור לבכות!?!". אפס, ככל שהוסיף רבינו זצ"ל בדיבורו חזיק האיש את בכייתו ולא יכול היה להשיח צרתו. עד שלבסוף סיפר בבכיה רבה על בנו האובד שאין לו כל ידיעה ממנו, ואינו יודע אם חי או מת. אמר לו רבינו זצ"ל: "הנני מבטיחך שיבוא אצלך לקראת חג הפסח". כשמעו דברים אלו, הבין האיש כי בנו האובד חי, נפרד אפוא מרבינו ושב לביתו. עבר ר"ח אדר, הגיע חודש ניסן, והנער איננו. כבר ערב פסח הגיע, והאיש - מיואש מהבטחת רבינו - לבש בגדי יו"ט בהתכוננו לצאת אל בית המדרש. והנה, בצאתו את הבית, למרבה השתוממותו, נפתחה דלת הבית, ובנו האובד - חי וקיים - ניצב למולו. החל האיש בוכה משמחה, ושאל את בנו, היתכן שלא תכתוב מכתב שהנך חי והשתחררת. אמר הבן: "אבא, האמן לי אינני יודע בעצמי, אלא שלפני זמן מה קראו לי ואמרו, סע לביתך, ומסרו בידי כרטיס נסיעה. יותר לא ידוע לי..." "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' מ"ג

באותו חורף [שנת תר"ע] לבשו שמים קדרות בפולין היהודית. זמן קצר אחרי הסתלקות ה"ישמח ישראל" זצ"ל, נודע ברבים ממחלתו האנושה של האדמו"ר רבי אברהם מסוכאטשוב זצ"ל, בעל "אבני נזר", שקרבו ימיו. לגור הגיע שליח מיוחד ששלח הצדיק ממטת חליו אל רבינו (ה"אמרי אמת" מגור) זצ"ל ובקשתו בפיו: "מכיון שהרבי נשמה הכוללת את כל היהודים וכל תפלותיהם, יעתיר נא בעדי... [מעדות ר' מרדכי ליברובסקי ע"ה ששמע מפי עד מהימן אשר קיבל את הדברים מפי אותו שליח].

ביום חמישי פרשת תצוה, ח' בחודש אדר א', נסע רבינו (ה"אמרי אמת") זצ"ל לבקר את האדמו"ר ששכב על ערש דוי במעונו אשר בסוכאטשוב. חסידים מספרים שה"אבני נזר" אמר אז לרבינו במלים מפורשות,

כי הוא חושש מאד שבקרוב יסתלק מהאי עלמא. אף גילה באזניו, שבימי חורפו בקוצק זמן מועט אחרי נשואיו נתקף בחולי הריאות, ונכנסה זוגתו הצדקת מרת שרה צינא ע"ה אל אביה הרבי הזקן מקוצק זי"ע בקובלנא על מצבו המסוכן, כי מי יודע אם ישאר בחיים ממחלה קשה זו. מיד השיבה בלשון פליאה: וכי תעלה על דעתך, הרי כתוב "ואברהם ושרה" (אלו ב' שמותיהם של האבנ"ז וזוגתו) זקנים באים בימים!" ואכן נתרפא מחליו [בפי חסידים היה שגור שה"אבני נזר" יש לו "קוצקע לונגען" (-ריאות של קוצק) כי נתרפא שלא כדרך הטבע בברכתו של אותו צדיק]. והארץ ימים עד שבעים שנה. ואילו עתה, שזוגתו זה מקרוב הלכה לעולמה (ביום כ"ד בכסלו תר"ע) בודאי תמו גם ימי חייו. וכה אמר בחתימת דבריו: "עד עתה באו שנות חיי מכוחה של קוצק, אבל כעת שנפסק הקשר, מהיכן אקח חיות?!" (מפי ר' אברהם יצחק כהנא שפירא ע"ה).

כעבור שלושה ימים בלבד החזיר בעל ה"אבני נזר" את נשמתו הטהורה ליוצרה. הדבר היה ביום ראשון לסדר "כי תשא את ראש בני ישראל" י"א בחודש אדר א' שנת תר"ע. למחרת, ביום שני, התקיימה הלייתו במעמד רבבות אלפי ישראל. רבינו (ה"אמרי אמת") זצ"ל נסע אז שנית מגור לסוכאטשוב, והיה נוכח בעצמו באשכבתיה דרבי, ובשובו מן ההלויה פתח ואמר: "אבד חסיד מן הארץ", אב"ד נוטריקון אברהם ב"ן ד'אברוש, כשמו של ה"אבני נזר" [מכתבי ר' אברהם אליעזר פרידנזון לונדונר ע"ה]. "ראש גולת אריאל" (ירושלים תש"ן) ח"ב, ע' רי"ט

שמעתי מהאדמו"ר רבי מנחם שלמה מסוכטשוב זצ"ל (נפטר בפתע בתאונת דרכים בשנת תשכ"ט, היה בנו של האדמו"ר רבי חנוך העניך זצ"ל אחיו של ה'חסדי דוד' הי"ד שמילא את מקומו), שלמד בצוותא עמי אבלחט"א, בכולל של הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין ז"ל, שכשבא בקשרי שידוכים עם נכדת ה'בית הלוי' מבריסק זצוק"ל, נסע להתברך בברכת מזל טוב אצל הגאון רבי יצחק זאב מבריסק זצוק"ל שהיה מאד מקרב את קרוביו, והגרי"ז שאלו מדוע זקיני ה'אבני נזר' לא התפרסם בפולין כמו שהתפרסם הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע בגלילות גליציה, שמלבד היותו רבי לאלפי חסידים נודע לגאון בעל שיעור קומה, ואילו אצל ה'אבני נזר' היו הדברים שונים שאמנם ידעוהו לגדול בתורה אשר כל רו לא אניס ליה, מ"מ לא כבש את פולין כמו שכבש ה'דברי חיים' את גליציה, הוא מותיב והוא מפרק על פי מעשה שהיה בדידיה, ויש בו כדי ללמד על גדלותו של ה'ארץ צבי' וכה סיפר: העיר סוסנובצה היתה שרויה תקופת מה ללא רב ומורה, ובידעי שאחד מתושביה הוא הינו 'הגדול מפולין' הוא מי ששימש בצעירותו כרבה של קוז'יגלוב, הגאון ר' אריה צבי פרומער, נסעתי לדבר על ליבם של בני העיר שיאותו להטיל עליו את אדרת הרבנות, והוסיף הגרי"ז: "און איך האב גיט גירעדט" (-והצעתי הצעה טובה), והטעם שלא עלתה בידי היא, משום דכיון שהבעלי-בתים הכירו וידעו שר' אריה צבי ואורייתא חד הן, וכיון שכל משאו ומתנו בדברי תורה חששו שלא יוכלו לשוחח אתם בעניני מסחר ושידוכים וכדו', ולכן מיאנו בהצעת, וסיים הגרי"ז: זהו גם החילוק בין שני הגאונים הללו, כי ה'דברי חיים' ערך כעין 'טיש' כל יום כידוע, ולכן יכלו כולם לבוא ולדרוש אלקים, שהאחד נתעורר מדברי התורה ששמע ומשנהו ממעשה שהיה או מהנהגה מסוימת, מה שאין כן אצל ה'אבני נזר' היה "א קשיא א תירוץ", היינו שפיו היה ממלל רק בדברי תורה והיו הקושיות והפירוקים אורחים קבועים בביתו, וממילא רק תלמידי החכמים הרבו להסב על שולחנו תדיר, אבל המון העם שהיו צמאים לשיחת חולין של תלמידי חכמים וכן להתעורר מדברים שלפי השגתם, לא מצאו מקומם אצלו, וכמו תושבי סוסנובצה שמטעם זה סירבו שיהא ה'ארץ צבי' רבם.

[כאמור אלו דברים ששמעתי בשם הגרי"ז מבריסק, אך היתה עוד סיבה נוספת לכך, לפי שאחר פטירת הרה"ק רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע לא התחיל ה'אבני נזר' מיד להנהיג אלא לאחר תקופה, ואז כבר התפזרו החסידים בכמה מקומות. עוד טעם לכך מובא בספר 'אביר-הרועים' (אות קט), שחמיו הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע בירכו שאם יהיה רבי לא יהיה לו הרבה חסידים כדי שלא יבטלו אותו מלימודו. וכן היה ה'אבני נזר' דוחה את הבאים לפניו מפני ברכת חמיו, והיה אומר להם שאם לא יבואו אליו מבטיח הוא להם שיתברכו בפרנסה וכל טוב.

ומביא שם עוד לספר (אות קצה), שפעם אחת בחג השבועות לאחר עריכת שלחנו הטהור יצא ה'אבני נזר' מן הביהמ"ד מלווה בתלמידו הרה"ג מו"ה מיכאל יוסף זצ"ל מביאלא, ובאמצע הילוכו נעמד האבנ"ז ושאל אותו בלשון תמייה: "הרי חמי הקדוש, הרבי מקאצק זי"ע, בירך אותי שאם אתעטר בכתר אדמו"רות לא יהיה לי עולם גדול והנה הנני רואה שהחסידים מרבים לבוא אלי, וכי ח"ו לא מתקיימים דברי חותני הקדוש!?", אולם לאחר כמה רגעים הוסיף, אכן לא קשיא מידי, שהרי כל כוונתו של מו"ח היתה כדי שהחסידים לא יטרידו ויבטלו אותי מתלמודי (ז"י זאלען מיר נישט באמיטשען), וכיון שגם כאשר הם באים אינם מבטלים אותי כלום, וגם אני רואה למלאות חסרונם ברוחניות וגשמיות, שפיר איכא למימר שברכתו התקיימה". [מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"ב, עמ' ד'

הגה"ק שר התורה, מי כמוהו מורה, האדמו"ר מהר"א מסאכאטשוב זי"ע בעל אבני נזר אשר כל גופי מרתת מאורייתא דיליה ותהלתו מלאה ארץ (וכן שמעתי מאדמו"ר הגה"ק בעל דרכי תשובה זי"ע תמיד תהלתו בפיו) וכמובא בחיבורנו מדבריו ומחיבוריו מענדהו עטרה לראשנו, והמפורסם אין צריך ראייה, ובמקומות אשר כתבתי בדרך השגה בתשובתי מנחת אלעזר על דבריו ז"ל, בודאי לא אפלא מאומה עפ"י הטעמים שכתבתי במנחת אלעזר (ח"ד סימן ו) בארוכה בראיות לאין שיעור מש"ס ופוסקים שמותר להלכה בד"ת לחלוק גם על אביו או רבו עיי"ש. בהקדמה לספר "דרכי תשובה" על מקוואות

מלאכת מלבן

...ובזה אצא ואשבח להגומל לחייבים טובות, שזכינו לברר וללבן ביאור מלאכת מלבן, והוא יטהר וילבן נפשותינו מכל לכלוך וטומאה ע"י שרי' במי הדעת ויזכנו לשוב בתשובה שלימה לפניו, ונזכה לטהר את גופינו כתנות עור בכסוכוסי כמאמר הינוקא (בוה"ק) האי גופא דלא סליק בי' נהורא דנשמתא מבטשין לי', ויסור מאתנו האי משכא דחויא, כן יהי רצון אמן. "שו"ת אבני נזר" או"ח, סי' קס"ט - אות ו'

הלימוד בסדר קדשים

שמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שאמר בשם זקניו זצלה"ה מקאצק, שהלימוד בסדר קדשים מטהר את המחשבות, ובשם אדמו"ר הרי"ם מגור זצלה"ה אמר שללימוד סדר קדשים צריכין מחשבות טהורות, והוא הכריע ביניהם שלעומת שאדם לומד במחשבות טהורות בה במדה הלימוד מטהר את המחשבות, ונקל לו טהרת המחשבה בכל פעם יותר. עכת"ד. "שם משמואל" (סוכטשוב) מקץ תרע"ב, ע' קל"ו

למגן ולעזר

הגיד אדמו"ר (בעל "אבני נזר") צוקללה"ה קודם פטירתו, שאם ילמדו בספרים שלו יהיה למגן ולעזר גם אחר פטירתו ממש כמו בחיים עכדה"ק. "ארץ צבי" עה"ת (קו"ז גלוב) י"א אדר א' תרפ"ז, ע' רמ"ב

תשוקה לתורה

הגיד לי כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שאיש אשר התשוקה שלו הוא תורה ומצוות אי אפשר שירד לגיהנם, ואפילו אם ירד הנני ערב בעדו שימהר ויעוף משם כחץ מקשת עכלה"ק. "שם משמואל" קרח תרע"ז, ע' רפ"ט

והיא שעמדה

והיא שעמדה לאבותינו ולנו (הגש"פ). שמעתי מהרה"ג בנש"ק ר' שמחה רובין שליט"א מריישא, ששמע מכ"ק אדמו"ר ר' יחיאל יהושע זצוק"ל מביאלא, בעת היותו בשנות המלחמה (מלחה"ע השני) בגולת "סיביר", שאמר בשם הרה"ק ה"אבני נזר" ז"ל מה שאומרים והיא שעמדה וכו', "והיא" קאי על הכוס, שמגביהין, והוא ע"פ מ"ד בגמרא (שבת יז): גזרו על יינן משום בנותיהן וכו', דגזירת סתם יינם הי' גדר לבני ישראל שלא יעבדו ע"ז ח"ו ויטמעו בין הגוים. וזהו והיא, הגזירה שגזרו רבותינו ז"ל על היין שלא לשותת מיינם, היא שעמדה לאבותינו ולנו, שנשארנו גוי אחד בארץ, גן נעול אחותי כלה וכו', ודפח"ח. מרשימות הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א

אדם בעוה"ז כאבידה

איתא בתיקוני הזוהר שצריך כ"א מישראל שיהיו בו תמיד שני אותות, בחול אות ברית מילה ואות תפילין, ובשבת אות ברית מילה ואות שבת. ושמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר הכ"מ הטעם משום דאדם בעוה"ז הוא כאבידה כמאה"כ (תהלים קי"ט קע"ו) תעיתי כשה אובד וגו', ואבדה מחזירין לבעלי' בסימנים, ושני סימנים הוו כסימן מובהק דהוא דאורייתא, וע"כ ע"י שני אותות שהם שני סימנים יכול אדם המבקש למצוא אבדתו, היינו את עצמו מהיות עוד נאבד, עכת"ד. "שם משמואל" (סוכטשוב) ויקהל תר"ע, ע' רס"ה

ישוב ארץ ישראל

כאשר הגאון הקדוש מסוכטשוב זי"ע בעל ה"אבני נזר" חזה ברוה"ק מספר שנים מקודם שא"א לעצור את העם מהתיישבות בארץ בעזרתה וברוחה של התנועה הציונית, והעיר הש"י את רוחו וברר ופסק להלכה שמצות ישוב ארץ ישראל בעצם הישוב, בחקלאות וקנין ומסחר וכדו' נוהג בזמה"ז גם קודם ביאת המשיח (אב"ג חיר"ד תנ"ד), ומיום שחרב ביהמ"ק אין לו לקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד, פי' שההלכה קובעת בעולם, ובזה קבע הגה"ק בעל האב"ג יתד נאמן בישוב אר"י כמה שנים לפני שהתחיל הישוב ברוח הלאומיות החילונית. ואילו לא הקדים בברור שיטות הראשונים ופסק ההלכה הזו, שבהתיישבותנו בארץ הננו מקיימים מצוה לא היינו מוצאים מקום להתישב פה באוירא של חטא המעורב עם שיטות אפיקורסיות. "אגרות הרב" (ירושלים תשנ"ג) ע' רנ"ב

להתנהג כמדורגתו

אמר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שראה אנשים מפורסמים אשר בסופם לא היה כראוי מחמת שאחזו בדברים גדולים בעוד שעשו מעשיהם ולא היתה להם שייכות לאלה הדברים הגדולים. "שם משמואל" (סוכטשוב) פורים תרע"א, ע' קס"ז

ענין תפלה

ענין תפילה הגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שנקראת קשת [=בחרבי ובקשתי - בתרגום "בצלותי ובבעותי"] שהיא עולה למעלה כפי מסת שהאדם שם על לבו וברעותא דליבא, ואם הוא דחיק ליבא

וברעותא שלים היא עולה למעלה ביותר כדמיון חץ מקשת שהולך למרחוק כפי מסת מתיחת המיתר של הקשת. "שם משמואל" (סוכטשוב) בא תרע"ט, ע' קנ"ט

הבעל שם ממיכלשטאט זי"ע

יומא דהילולא - ד' תשרי

הרה"ק רבי יצחק זקיל אריה לייב וורמסר אשר מכונה הבעל שם ממיכלשטאט נולד בשנת ה'תקכ"ח לאביו ר' מתתיהו, בעיר מיכלשטאט שבמחוז אורבך שמדינת הסן שבגרמניה, לאחר הבטחה שהבטיח לו אליהו הנביא, וכך היה המעשה: במשך שנות נישואיו נולדו לר' מתתיהו וזוגתו ששה בנים אך כולם נפטרו בילדותם והם לא זכו לזרע של קיימא, בשמחת תורה של שנת ה'תקכ"ח התנהלה בבית הכנסת הגדול של מיכלשטאט מכירת הכיבודים והמצוות לחג עצמו ולכל השנה, אחד מהכיבודים היה כיבוד 'החיפוש', מי שזכה בכיבוד זה היה מגיע בכל ערב שבת אל בית הכנסת וגולל את ספר התורה עד לפרשת השבוע הנקראת באותה השבת, באותה מכירת כיבודים חפץ ר' מתתיהו בכיבוד החיפוש והציע הון רב בעבורן אך לבסוף הציע אחד מעשירי העיר סכום גבוה ביותר שר' מתתיהו לא יכול היה להתמודד מולו והזכות ניתנה לאותו הגביר, רבי מתתיהו הצטער על הכיבוד שנמנע ממנו אך לא נתן לדבר לפגוע בשמחת החג, בסעודת החג ישב רבי מתתיהו בביתו כשעל שולחנו מסבים אורחים עניים אותם אירח ר' מתתיהו ביד רחבה, אחד מהאורחים ניגש לר' מתתיהו וזוגתו הודה להם על האירוח ושאל במה יוכל לברכם, ללא מחשבה אמרו מיד ר' מתתיהו וזוגתו כי רצונם הוא בן זרע של קיימא, האורח ברח את הזוג כי יולד להם בן זכר בתוך שנה שיגדל ויהיה לגדול בישראל ואחר שסיים את ברכתו פנה ללכת, לשאלת ר' מתתיהו מה שמו ענה האורח כי הוא עונה לשם אליהו, וילך. לסוף אותה שנה נולד לרבי מתתיהו וזוגתו בן זכר, בהיכנסו בבריתו של אברהם אבינו ניתן לרך הנולד השם יצחק אריה זעקיל לייב, כעבור שנים לאחר שבגר הילד נוסף לשם משפחתו על פי צו השלטונות השם וורמסר זכר לסבו זקנו רבי אליהו שהיה דיין בעיר ורמייזא, משפחתו של רבינו היתה מיוחסת ביותר, הוא היה דור חמישי מהגאון רבי אליהו לואניץ ונכדו של השתדלן והנגיד המפורסם רבי יוסלמן מרוסהיים ז"ל, בן למשפחת לוריא אשכנזי, שאר בשרם של המהרש"ל והאריז"ל. עוד בהיותו ילד הפעים יצחק אריה הצעיר את לב כל שומעיו בחכמתו ושנינותו הרבה, בהיותו בן שמונה שנים בלבד כבר לא נמצא במיכלשטאט כולה מלמד שיתאים לכישרונותיו הברוכים, שמעו של הילד המחונן הגיע גם לאוזניו של הדוכס של מיכלשטאט שציווה להביא אותו לפניו על מנת שיכירו, כדי לבחון את חכמתו ציווה הדוכס כי לא ילוו את הנער ללשכתו אלא יתנו לו למצוא לבד את דרכו. ואכן הובא אל הארמון וכפי שציווה הדוכס נכנס אליו לבדו. הוא העיף מבט סביבו על טירת הדוכס ואחר ניגש ישירות ללשכתו של הדוכס וניצב לפניו עוד בטרם הספיק הדוכס לעכל את דבר בואו, לשאלת הדוכס מנין ידע לזהות כה מהר היכן נמצאת לשכתו, ענה כי כאשר הביט בבנין הטירה ראה כי בכל החלונות והילונות מופשלים לבד מחדר אחד, מסתבר אם כן, כי בחדר זה עומד הדוכס ומביט במעשי מאחורי הילון. אביו של רבינו חפץ כי בנו יעסוק במסחר ועל כן שלח אותו מספר פעמים להשתלם בחכמת המסחר בעיר אורבך, אך נפשו של רבינו חשקה בתורה ובכל פעם שנשלח מחוץ לביתו היה נכנס לבית המדרש ושוקע בלימוד תורה בהתמדה.

בהגיעו למצוות חשק רבינו ללמוד בישיבה אך אביו סרב לבקשתו, רק לאחר שכל רבני העיר הודו כי אין הם יכולים להחכים עוד את בנו נאות רבי מתתיהו לשולחו לעיר מרציג על מנת שילמד שם עם רב

העיר. רבינו יצא לדרכו אך בדרך נפל למשכב ושב אל ביתו, חודשיים נמשכה מחלתו ואותם ניצל הנער הצעיר ללימוד בהתמדה ושקידה במשך שעות ארוכות לילה ויום, פעמים רבות היתה אמו מוציאה את הנר מחדרו בלילה כדי שינוח מעט אולם טרם עלות השחר נעור ושוב לומד. בהגיע רבינו לגיל י"ז שנה, הצליח להשפיע על הוריו לשולחו אל העיר הגדולה פרנקפורט דמיין שם היתה ישיבתו המפורסמת של הגאון הק' רבי נתן אדלר זצ"ל. שש שנים שהה רבינו בפרנקפורט והוא ניצל שנים אלו עד תום, הוא דבק ברבו, ולמד ממנו רבות בנגלה ובנסתר, בנוסף למד הוא אצל רבה של העיר הגה"ק רבי פנחס הלוי הורוביץ זצ"ל בעל 'ההפלאה'. ובאלו ראה רבינו את רבותיו המובהקים ומורי דרכו, מלבד עלייתו במעלות התורה קיבל על עצמו רבינו קבלות והנהגות רבות. בגיל ח"י שנים קיבל הוא על עצמו שלא ליהנות מכל דבר היוצא מן החי ועד לפטירתו הקפיד הוא על קבלה זו, בנוסף היה רבינו עורך צומות וסיגופים על מנת להרגיל את עצמו להסתפק במועט ולא ליהנות מהעולם הזה. מלבד קבלות אלו הרבה בצדקה וחסד והיה אהוב ויקר אצל כל מודעיו ומכיריו.

בתקופת שהותו בפרנקפורט הקים את ביתו יחד עם זוגתו בתו של ר' יצחק אייזיק רייס מחשובי קהילת פרנקפורט דמיין. לאחר תום שש שנות לימודיו בפרנקפורט שב רבינו לעיר הולדתו מיכלשטאט, שם דר רבינו בסמוך לבית הוריו שתמכו בו ובמשפחתו על מנת שהוא יוכל לישב על התורה והעבודה ללא טרדות ומפריעים. כעבור זמן קצר בשנת ה'תקנ"א נפטרה אמו של רבינו ואביו לא יכול יותר לפרנס את משפחתו של רבינו, והמשפחה הצעירה החלה לחוש את זלעפות הרעב, בעקבות המצב הכלכלי הדחוק נאלץ לצאת לדאוג לפרנסת משפחתו, לשם כך הוא החל מגדל יחד עם אשתו אגסים מזן מיוחד אשר נקראו בפי כל 'זוועק'ל לייב' שנודעו באיכותם ובמתקנותם, וידוע כי לזן זה לא נדבקו תולעים וחרקים. גם בעת שעסק לפרנסתו לא פסיק פומיה מיגרסא והיה גורס בעל פה דברי תורה שזכר. למרות גדלותו בתורה נמנעו בני מיכלשטאט למנות את רבינו לרבם בעקבות התנגדותם של כמה מראשי הקהילה שלחמו ברבינו והתנגדו להנהגותיו הקבליות אותן קיבל מרבו רבי נתן אדלר. זמן קצר אף ישב רבינו בבור הכלא בעקבות הלשנות מצד מתנגדיו כי הוא עוסק כביכול בכישוף, רק כעבור שלושים שנה בשנת ה'תקפ"ב בהיות רבינו בן חמישים ושלוש שנה הוא התמנה לרבה של מיכלשטאט.

היה בעל צדקה גדול, דקדק במצוות שבין אדם לחברו, הצטיין באהבת ישראל ובהכנסת אורחים, לא רצה למסור מצווה גדולה זו לאדם אחר ונהג לומר: 'אסור להשאיר את העני לרחמי שמים, על האדם לטפל בו ולדאוג לצרכיו'. כעבור עשרים שנה מנישואיו בשנת ה'תקס"ט נפטרה בטרם עת אשתו הצדקת והותירה את רבינו מטופל בילדים קטנים ורכים. לצורך פרנסתו נדד רבינו עם ילדיו אל העיר מנהיים, שם התפרסם שמו כפועל ישועות מופלא, ובמקום זה נוסף לו הכינוי 'בעל שם' בעקבות ידיעותיו הרבות בקבלה ובשמות הקדושים, בקשות רבות לישועה וברכה נשלחו אל רבינו מקצוות ארץ, גם גדולי ישראל רבים ביניהם ה'חתם סופר' וה'חידושי הרי"ם' שלחו אליו יהודים על מנת שיפעל להם ישועה. - מאז נודע בכינויו "הבעל שם" אך רבינו התנגד לכינוי זה, חי חיים פשוטים והסביר פנים לכל אדם.

בשני פנקסים שנתרו בכתב ידו של רבינו הוא מפרט את שמות הבאים אליו בבקשת ישועה, וברשימות אלו נמצאים שמות יהודים מלמעלה ממאה ערים שונות ברחבי אירופה. לאחר תקופה קצרה במנהיים החליט רבינו לשוב לעירו מיכלשטאט ושם נישא בזיווג שני, מזיווג זה נולדו לו עשרה בנים ובנות שחלקם נפטרו בילדותם. לעת שיבה חלה רבינו והיה מרותק למיטתו ימים רבים, מפאת המחלה נאלץ ללבוש כל היום בגדי צמר חמים, אך למרות מחלתו וייסוריו היו תמיד פניו שוחקות והוא הסתיר בגבורה

את מכאוביו, לפני פטירתו נכה לראות בדאגתה של אשתו הצעירה לה ולילדיו ואמר לה כי לא תדאג לאחר מותו, ובכל פעם שתבוא עליה צרה חלילה תעלה על קברו והוא ימליץ טוב בעדה.

בליל יום א' של ראש השנה נחלש רבינו עד מאוד ואך בקושי הצליח לברך את בניו שהקיפו את מיטתו לאחר שובם מבית הכנסת, את ידי הרועדות הניח רבינו על ראשי בניו ובנותיו ולא הצליח להוציא הברה מפיו. ביום ראש השנה הוא רמז על רצונו לקיים מצוות שמיעת קול שופר אך משהובא לפניו בעל תוקע הוא לא הצליח להשמיע בשופרו ולו תקיעה אחת, משנוכח רבינו בכך, הורה כי יכסו את פניו במטפחת ורק כך כשפניו של רבינו מכוסות הצליח בעל התוקע לתקוע בשופרו. ביום השני של ראש השנה חלש רבינו עד למאוד. ולמחרת, במוצאי צום גדליה, עלתה נשמתו בסערה השמימה תוך שהוא קורא בקול רם את הפסוק 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד'. לפני פטירתו ציווה רבינו כיצד יטפלו בגופו הטהור לאחר פטירתו, הוא ציווה כי לא יקברוהו עד לאחר שלשה ימים מפטירתו וכן ציווה כי לא יניחו את גופו על עגלה אלא ישאוהו על כתף עד לבית החיים. צוואתו של רבינו קויימה על ידי בניו והוא נקבר רק כעבור שלשה ימים ביום ו' בתשרי בלוייה רבה השתתפו קהל רב, יהודים ושאינם מבני ברית כאחד.

לפי המסורת אמר רבינו הק' לפני פטירתו כי כל העולה על קברו ומבקש ישועה הוא יפעל בעדו בשמים שתתמלא בקשתו. לפיכך קברו מהווה היום מוקד משיכה להמוני יהודים הפוקדים את המקום ומבקשים ישועה וברכה. ידוע כי רבינו כתב בחייו חידושי תורה רבים אך כולם נשרפו באש מלבד מאמר בשם 'שארית יצחק' והגהות שחיבר על הש"ס ושולחן ערוך.

סגולות המיוחסות לרבינו: להרבה דברים - לימוד הרמב"ם מרישא לסיפא ומסיפא לרישא. סגולה לשלום - אל יתגאה שום אדם על חברו, ואל ילעיג על שום חיבור המכוון לתורתנו הקדושה להשכילה, ויקיים מכל מלמדי השכלתי. למרה שחורה - יאמר פרק כ' שבתהלים. לחזק האמונה - ללמוד כוזרי, עיקרים וספר המדע לרמב"ם, על כל דבר שלא יבוא בדיקת תפילין ומזוזות. "שארית יעקב", תשרי תשע"ג, ע' י"ב

כבר בצעירותו [של הבעל שם ממיכלשטאט זי"ע] נוסף לשקדנותו בתורה וגידולו בה, עסק בקבלה עיונית ומעשית, דבר שבשעתו עורר נגדו חמת המשכילים אנשי זרוע שהלשינו עליו בחוגי השלטון, ולא נחו עד שהביאוהו לידי מאסר. זאת היתה גם הסיבה שכאשר חזר לעירו מיכלשטאט אף שהוכר כצדיק נשגב וגדול בתורה בכל סביבותיו, לא קיבל את רשיון השר להתמנות בתור רב העיר, ורק כמה שנים אחר זה, שהכירו הכל את היותו מורם מעם, אז התחיל לנהל רבנות עירו והסביבה ביד רמה ויסד ישיבתו אלי' נהרו תלמידים מכל קצות המדינה, ואז גם נתפרסם בעולם בתור צדיק ופועל ישועות, ויום יום הובאו אליו מאות בקשות בכתב ובעל פה מכל קהילות אשכנז וחוצה לה. והי' לאב לנאנחים ונאנקים, וגם הופנו אליו בקשות תפילה ע"י בעל חת"ס זצ"ל, ומבעל חידושי הרי"מ ועוד גדולי דורו. את ישיבתו החזיק מכספי הפדיונות שהגיע אליו, וכן נתפרסם בגודל צדקת פירונו בפרט לצורך הכנסת כלה, ופעמים משכן את אוצר הספרים שלו לצורך מצוה זו, ביתו הי' פתוח לרווחה לכל עובר אורח ועניים בני ביתו, אשר שם לפניהם שולחן מלכים, והוא עצמו חי בדוחק רב, זולת שמאז ימי נעוריו לא בא בפיו שום דבר הבא מן החי, וכותב בנו, כי במשך שלש שנים צם מע"ש לע"ש ולא ישן במיטה להעביר רוע גזירה על יהדות אשכנז שהי' רואה אותה באה. "בעל שם ממיכלשטאט" (ירושלים) ע' 21

רבינו [הבעל שם ממיכלשטאט זי"ע] קבע, עם תחילת תקופת מגוריו הראשונה במיכלשטאט, את בית מדרשו בבית הוריו, כנראה בבית הכנסת של הקהילה שהיה ממוקם במבנה זה. התלמידים באו מאזורים שונים בגרמניה, ובהם: באדן, באוואריה, ווירטמברג, קוהרהסן.

הקהילה הקטנה במיכלשטאט, שמנתה כעשרים משפחות, לא היתה מסוגלת לספק את ארוחותיהם של התלמידים, שמספרם הגיע עד כדי שבעים. נוספה על כך התנגדות שגילו מקצת מבני הקהילה, היהודים העשירים, כלפי קיומה של הישיבה במקומם, בהתלוננם על "מבול" של תלמידים זרים. במסמך של השלטונות - השמור בארכיון הממשלתי בדארמשטאט - מיום 21 בדצמבר 1811, כלומר השנה בה שב לקהילה, נאסר על רבינו לקבל "ילדים זרים" במיכלשטאט. המדובר בנערים שבאו ללמוד בישיבה. נקבע כי האיסור יותר רק אם תהיה וודאות בכך שידאגו לילדים אלו כראוי.

ואכן, פרט לתלמידים שהיו בני משפחות אמידות או כאלו שהתפרנסו כמלמדי תינוקות במקום, קיבלו התלמידים די-צרכם בבית רבם. למרות שהוא עצמו הסתפק, כאמור, במועט בארוחותיו, זכו בני הישיבה לארוחות דשנות בביתו. בחורים שלא היו מוכשרים ללימוד היפנה רבינו ללימוד מקצוע.

הבריות שנוקקו לשירותיו של רבינו - [שמו של רבינו נישא ברחבי אשכנז כבעל נפלאות. הפונים אליו בבקשת מזור ותרופה, בכתב ובע"פ, באו לעתים גם ממדינות שונות (הולנד צרפת וארה"ב)]. שלחו אליו כספים רבים. אך הוא לא לקחם לעצמו. אלא ייעדם לצורכי תלמידיו מקהילות גדולות, כפרנקפורט ומנהיים, ושלחו מדי פעם תרומות כספיות בעבור הישיבה. שליחים מטעם הישיבה עברו בקהילות אשכנז לצורך גיוס כספים. בתקופה מאוחרת סייע לרבינו בהחזקת הישיבה עוזר, ושמו בר פויכטוונגר.

...באחד הלילות בשנת תקפ"ד ראה רבינו בחלומו כי ביתו נשרף על כל רכושו. החלום חזר ונשנה פעמים מספר. על כך סיפר לבנו הבכור, לבן אחיו (או אחותו) ולחברו מנוער ברלה ברנהיימר במיכלשטאט. רבינו לא רצה למכור את ביתו, שהיה בעבר מקום מגורי הוריו, מפני ששכן בו למעלה מתשעים שנה בית נכסת. לפיכך קם וביטח את ביתו כנגד שריפה.

בחודש אלול תקפ"ד או תשרי תקפ"ה אירע האסון. באחד הלילות הלך רבינו לישון בשעה מוקדמת. בחצות אחזה אש בביתו, ובקושי הציל את עצמו מתוך הלהבות. האש כילתה את ביתו על כל תכולתו. בקונטרס שכתב רבינו בשנת תקפ"ו מצוי רישום מפורט של בגדים וחפצי בית, ובכללם של ילדיו, יתכן שרישום זה קשור בשריפה. כל הספרים שהיו בספרייתו הגדולה הושמדו, ובהם כתב יד של רבינו. דפים שרופים מספריו נתגלו במרחק שעתיים מביתו. השריפה התפשטה גם לבנינים אחרים, ועשרים בתים עלו בלהבות. שימעה של השריפה יצא למרחקים. כספי סיוע נשלחו מקהילות שונות, ובעיקר מקהילות פפד"מ. כספים אלו, וכן הסכום שקיבל מחברת הביטוח, איפשרו קניית בית אחר, רכישת ספרים ופתיחתה, שנית, של הישיבה. השריפה ותוצאותיה לא פגעו בבריאותו של רבינו - כדברי בנו מיכאל - רק שערותיו הלבנו... כספי סיוע שהופנו לרבינו, אחר השריפה שהשתוללה בביתו, כאמור, בשנת תקפ"ה, איפשרו פתיחתה, שנית, של הישיבה בביתו. היה זה, כעדות בנו מיכאל, האושר הגדול ביותר בעבורו. "בעל שם מיכלשטאט" עמ' ח'

הסופר החרדי ר' נפתלי אהרמן כתב ספר מעשיות [מהבעל שם מיכלשטאט זי"ע] שהיו עוד זכורים בימיו ושקיבלם מפי עדי ראייה ושמיעה, ואם כי לפי עדות בנו הבטיח ברכה למי שיספר ממעשיו, אין כאן המקום להאריך בזה [זולת סיפור אחד שהוא אופייני ומאלף, שהיתה סיבה שתלמיד אחד מישבתו, בעל כשרון גדול, נתפס למסיון בנוצרי שהיה פעיל בימים ההם, וגדל אצלם עד כי נתמנה לבישוף במדינת אוסטריה, אולם רבו לא אמר נואש והמשיך לכתוב אליו תוכחה משך שנים מרובות, עד אשר ביום מן הימים הודיע לרבו שהחליט לחזור בו. מיד ארז הבע"ש זצ"ל את חפציו ויצא למסע לאוסטריה עם הגבאי שלו. בהגיעם לשם היה יום החגא שלהם, ואלפי הנוצרים נתאספו לשמוע דברי הבישוף המשומד,

ואז הי' אסור ליהודים להתראות ברחוב בסכנת מוות. הבע"ש הגיע לשם וציווה לגבאי לפלס לו דרך בין ההמון ולמסור להבישוף פתק בו כתוב שיבוא מיד לרבו המצפה לו בבית יהודי. אף שבצעד כזה היה משום סכנת נפשות ממש, קיים הגבאי ציווי רבו, והלה השיב שיבוא אחרי ה"תיפלה", שלחו הרב שנית בפתק וגזר עליו לבוא מיד. הבישוף החוויר ואמר לקהל שאינו מרגיש טוב ויצטרך להפסיק, סגר עצמו עם רבו כמה שעות, ושוב לא נודעו עקובותיו. אחרי פטירתו הבע"ש הי' נוהג הגבאי ליסע מעיר לעיר בקהילות אשכנז לספר מנפלאות רבו וקיבל בזה נדבות, כאשר ציווהו הבע"ש, פעם הגיעה לאזנו שמועה כי באחת מערי איטליה גר יהודי בנקאי עשיר שנותן סכומים גדולים לכל אשר יספר לו מעשיות מהבעל שם. הגבאי נסע לשם, וערב שבת היה, והבנקאי אשר שמו היה מנשה, קבלו בסבר פנים יפות, ואמר לו שבליל שבת בשולחן יתחיל בסיפוריו. לליל שבת נשכחו מהגבאי כל זכרונותיו ולא ידע לפתוח פיו, בראותו כן בעל הבית הרגיעו ואמר שבודאי עיפותו גרמה לכך ושינסה שוב למחרת, אך כן היה גם במשך כל היום ובמוצאי שבת, ובראות הגבאי גודל צרתו החליט לנסוע למחרת בבוקר לדרכו. אולם הגביר בקשהו, שביום א' בבוקר יתאמץ עוד פעם אולי יזכור דבר מה, והנה בבוקר אחרי שחרית בעת שבא להפרד, נזכר הגבאי מעשה אחד, והוא המעשה של הבישוף הנ"ל. בשמוע הגביר מעשה זה צהל פניו, ונתן לו שכר רב, וגילה לו, כי אכן הוא הוא הבישוף לשעבר, ומעשה שהיה כך היה, כי אחרי שקיבל עליו לפני הבע"ש לחזור בתשובה מיד ולברוח, שאלו אם ימחלו לו חטאותיו, ואמר לו הבע"ש שאינו יודע, אולם סימן אחד יהיה לו אם אחרי שנים ישמע ממישהו מעשה קורות עצמו, סימן כי נתקבלה תשובתו, וע"כ שמח לקראת הגבאי, אבל כשראה שעזבו זכרוננו הבין כי עדיין אין תשובתו שלמה, וע"כ כל ליל שבת ההוא עסק בתורה ותפילה, וכך עשה ליל מוצ"ש לזעוק ולבקש מהש"ת שתתקבל תשובתו, וכיון שנזכר הגבאי כעת במעשה זה, אות וסימן כי אמנם זכה ותשובתו נתקבלה]. "בעל שם ממיקלשטאט" (ירושלים תשס"ו) ע' 22

הגה"ח רבי יחיאל מאיר וינגורט זצ"ל

יומא דהילולא - כ"ד טבת

תרמ"ח - תשל"ג

מנשואי פנים בעדה הקדושה, הבחינו באופן בולט באור הקורן מדיוקנו של הגאון רבי יחיאל מאיר וינגורט ז"ל, ספר תורה חי, חוטר מרום היחס [ע"פ המובא בהקדמה לספרו שי"ל אחרי פטירתו, התייחס אבי-זקנו רבי מרדכי ז"ל (דודו של הרבי ר' העניך מאלקסנדר זי"ע) לבעל "קקיון דיונה", חוטר-גזעם של הגאונים מהר"ם מלובלין, מהרש"א, מהרש"ל, אשר שלשלת יחוסם נמשכה למעלה בקודש עד לרש"י הק' ועד לדוד מלך ישראל], ונושא שמו של הצדיק מגוסטינין בעל ה"תהלים" שהיה מאבות משפחתו. חסידים סיפרו שהצטיין כשקדן ומעמיק נפלא מנעוריו. כשחלה פעם מרוב התמדה, והיתרו בו הרופאים שיאייט את קצב לימודיו או יסתפק בלימוד שטחי, קם הנער יחיאל מאיר ונסע עם אביו, רבי ישכר מנדל ז"ל, לשאול את פי ה"אבני נזר" זצ"ל כדת מה לעשות. הרבי מסוכאטשוב הגיב על אזהרת הרופאים בדברי התוספתא: "הלומד ואינו עמל כזורע ואינו קוצר..." [הגירסא בתוספתא זו יש בה מן החידוש: "הלומד ואינו עמל" - בניגוד לגירסא הנפוצה במס' סנהדרין (צ"ט ע"א) "הלומד תורה ואינו חוזר עליה". וראה בהסכמת האבנ"ז לס' "חמדת ישראל" מאת הגרמ"ד פלאצקי זצ"ל שקלסו ביגיעתו בתורה והביא ג"כ דברי התוספתא הנ"ל, בהטעימו ש"זה העיקר"], והמתמיד העילוי המשיך ללמוד בשקיקה כמקודם.

כשמלאו לו י"ג שנה נכנס ללמוד בישיבת סוכאטשוב ויצק מים על ידיו של האבנ"ז. גם התקרב מאוד אל העילוי מקוז'גלוב, רבי צבי אריה פרומר הי"ד (בעל "ארץ צבי").

כשהגיע לפרקו, בא הגרי"מ בברית הנשואין עם בת החסיד המובהק רבי יצחק לובינסקי ז"ל מק"ק סלופצא. באחד הימים חלה קשות במחלת הטיפוס. כתב אל אביו רבי ישכר מנדל, שבינתיים עלה לארץ ישראל, כי ישתטח על קברו של מהרי"ט אלגאזי ב"הר הזיתים" ויבקש לעורר רחמים בעדו שיתרפא, באשר הוא עמל רבות בלימוד ספרו למס' בכורות - ותפילת האב נתקבלה.

כשהתקרב רבי יחיאל מאיר לשנות העצה, נשאו לבו לחונן עפרות ארץ חמדה, ובראש השנה לאילנות שנת תרצ"ה עמדו רגליו על אדמת הקודש. את מקום מגוריו קבע במושבה בני ברק, ומשנת תש"ח (אחרי פטירת הרב מבראק הגר"ש מיודאסר ז"ל) הוכתר לרבם של חסידי גור בעיר, ושימש ככהונה זו עד סוף ימיו. אף הוא מיום בואו לבני ברק התקרב אל ה"חזון איש" זצ"ל שהתבטא פעם בשיחה: "עליו ניתן לומר שהוא גאון" (מפי יודל פרסטר ז"ל), גם החליפו ביניהם איגרות תורה (אחת מהן נדפסה בחזו"א למס' כלאים סימן א). כאשר פעם ניסה מישהו לערער על הוראת הגרי"מ בהלכה, הגיב החזו"א בחומרה: "יש לכם כאן רב אחד, א' ערליכער יוד, חלילה להרהר אחרי דבריו..."

בעת ובעונה אחת התנהג הגרי"מ כחסיד בין חסידים. היה ממעט את עצמו כעדינו העצני, ומרבה בנסיעות אל ה"בית ישראל" בירושלים, שהפליג בשבחו ונהג בו כבוד ויקר. בליל ששי, כ"ד בטבת תשל"ג, בשנתו השמונים וחמש, תמה ונשלמה מסכת חייו של האי שופרא. חידושי תורתו נדפסו בספר "זהב הארץ".

"פאר ישראל" (ירושלים) ח"א, ע' תק"ה

המשפיע רבי זלמן משה היצחקי זצ"ל

יומא דהילולא - ג' שבט

הרה"ח זלמן משה היצחקי נולד בעיר נעוויל, שהיתה מהערים החסידיות המפורסמות עוד מימי רבינו הזקן, בשנת תרל"ג בערך, לאביו החסיד דובער היצחקי, שהיה השוחט בנעוויל, ונקרא בפי כל בשם בערל דער שוחט, ולאמו מרת רחל. קיימת מסורת משפחתית שהשם היצחקי הוא על שם מוצאה של המשפחה מרבנו שלמה יצחקי - רש"י.

ראשית חינוכו היה דווקא בחדר חסידי שלא היה שייך לליובאוויטש, כשהתבגר והיה נזכר בגירסא דינקותא שספג בילדותו היה פורץ בבכי ואומר: "אני יודע היטב מהו חושך, כי ספגתי אותה בילדותי". לאחר שהיה נרגע היה ממשיך ואומר: "אבל מי שיודע מה זה חושך, יודע גם מהו אור..."

חתונתו של ר' זלמן משה היתה בעיר ז'מבין, בשנת תרנ"ח (בערך), הוא נשא לאשה את מרת נעשע למשפחת ריינעס, משפחה מתנגדית מפורסמת. לאחר חתונתו התגורר בז'מבין ועסק שם בשחיטה.

לאחר התייסדות ישיבת תומכי תמימים, בסוף שנת תרנ"ז, נסעו התלמידים הראשונים שהתקבלו לישיבה בליובאוויטש יחד עם המשפיע הידוע ר' שמואל גרונם אסתרמן ללמוד בעיר ז'מבין. ר' זלמן משה שהיה תושב העיר, התקרב לתלמיד הישיבה ולר' גרונם, ומזמן לזמן היה נכנס לשמוע את שיעור החסידות שלו בישיבה. עד אז היה לומד רק גמרא ושולחן ערוך, לאחר ש'טעם' מעט מתורת החסידות, נפקחו עיניו, ונפשו חשקה בלימוד החסידות. הוא היה מגיע מידי יום ביומו לשיעור החסידות של ר' גרונם, למרות

שלא היה תלמיד מן המניין. לחודש תשרי תרנ"ט נסעו תלמידי הישיבה עם המשפיע לליובאוויטש, לשהות במחיצתו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב. זלמן משה הצטרף לחבורת הנוסעים לליובאוויטש, זו היתה הפעם הראשונה שהיה בליובאוויטש... לימים, אמר עליו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב "מיין זלמן משה" [זלמן משה שלי]... לאחר מספר שנים עזב ר' זלמן משה את ז'מבין, ועבר לעיירה שעדרין, הוא נעתר לבקשת תושבי שעדרין לבוא להתגורר בה, ולקבל על עצמו את תפקיד שוחט העיירה. כששאלו את זלמן משה: הרי ז'מבין היא עיר גדולה, ויש לך בה פרנסה בשפע מעבודת השחיטה, ומדוע אתה עובר לשעדרין - עיירה קטנה, שהפרנסה משחיטה תהיה בה פחותה?! ענה ר' זלמן משה: זאת באמת הסיבה שאני עובר לשעדרין, שם אהיה פחות עסוק בשחיטה, ואוכל להתמסר ללימוד חסידות, במשך שעות רבות יותר.

בימי מלחמת העולם הראשונה בעת שר' זלמן התגורר בשעדרין היה המצב הכלכלי כבי רע, ולאנשים לא היה כסף לקנות תרנגולות, כמוכן שמצבו של ר' זלמן משה היה גרוע ביותר, כי כל פרנסתו הייתה משחיטת עופות, אבל כשבכל זאת היה מגיע מישוהו לשחוט והיה נותן לו פרוטות אחדות, היה ר' זלמן משה מחלק את אותם פרוטות לאנשים נצרכים, לעצמו ולבני ביתו לא היה מותר פרוטה אחת. כשהמצב התדרדר עד כדי רעב כפשוטו, פתחה אשתו מרת נעשע חנות קטנה. את הפרנסה הזעומה מאותה חנות, הייתה מחביאה, כדי שר' זלמן משה לא יחלק את הפרוטות האחרונות לנצרכים.

לאחר פטירת אביו דובער, ביום הראשון של חג הפסח תרע"ט, חזר ר' זלמן משה לנעויל למלא את מקום אביו כשוחט בעיר, לצידו של השוחט הנוסף החסיד ר' חיים דוד ליינ.

מיד עם בואו לנעויל, הפך ר' זלמן משה לאחת מהדמויות המרכזיות בקרב תושבי העיר, שהיו רובם ככולם חסידי חב"ד, ביתו הפך להיות לבית ועד להתועדויות חסידיות...

בשנת תרצ"ג החליט ר' זלמן משה לעלות לארץ ישראל, ומכיוון שרק באזור מוסקבה ניתן היה להגיש בקשה להיתר יציאה, הגיע ר' זלמן משה למוסקבה, והתגורר בבית חתנו הרה"ח ר' אברהם דריזין. ר' זלמן משה התגורר במוסקבה במשך שנתיים, עד שנת תרצ"ה, שאז קיבל היתר יציאה ועלה לארץ ישראל...

משפחת דריזין הייתה משפחה גדולה בלי עין הרע, בשעות היום היה הבית על גלגלים, הילדים הקטנים רעשו וגעשו, לכן היה ר' זלמן משה מקדיש את שעות הלילה השקטות ללימוד חסידות. בשעה שתים עשרה בלילה, כשהבית היה נרגע, ישב לו ר' זלמן משה עם ספר המאמרים תרס"ו, והיה לומד ברצף במשך שש שעות, עד השעה שש בבוקר, כך מידי לילה בלילה, במשך כל תקופת שהותו במוסקבה, עד לעלייתו לארץ ישראל.

במשך שנתיים התעסק ר' זלמן משה עם קבלת היתר יציאה מברית המועצות, פעמים רבות נדחתה בקשתו, בשנת תרצ"ה לאחר שביקר במשרדי ההגירה וקיבל את היתר היציאה הנכסף, הוא חזר לביתו שמח וטוב לב, נכדיו שמעו מרחוק שמישהו שורק, כשיצאו מהבית, הם ראו לתדהמתם שסבם החסיד הגדול מנופף בידו האחת בהיתר היציאה ובידו השניה הוא שורק מרוב שמחה...

בשנת תרצ"ה עלה זלמן משה, יחד עם זוגתו, בנו שמואל, ובתו פיה, שעדיין לא נישאו לארץ ישראל. הוא התגורר ברח' יבניאל בתל אביב, סמוך לשוק הכרמל. מיד עם בואו של ר' זלמן משה לארץ ישראל, שלח מזכירו של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ, הרה"ח יחזקאל פייגין, מכתב לאנ"ש בתל אביב, בו הוא מתאר להם את מהותו של זלמן משה, ומבקש מהם לדאוג לפרנסתו.

ואכן מיד עם בואו לארץ ישראל התקבל כחבר באגודת השוחטים בתל אביב, ועסק לפרנסתו כשוחט בבית השחיטה שב'שוק בצלאל' בתל אביב.

לאחר שהגיע לארץ ישראל, הצטרף ר' זלמן משה לקהילת חב"ד שבתל אביב, מובן שמיד עם בואו תפס מקום של כבוד בקרב המתוועדים בבית כנסת חב"ד, והיה ראש המדברים בכל התוועדות. בכל שבת היה מגיע לבית כנסת חב"ד, שומע חזרת הש"ץ וקריאת התורה, חוזר לביתו ומתפלל שעות רבות...

לאחר שלקה בשיתוק חלקי בתחילת שנות הת"ש, עבר זלמן משה להתגורר בשכונת נחלת יצחק שבתל אביב, סמוך לבנו שמואל. ברוב שעות היממה היה לומד מאמרי חסידות של אדמו"ר מוהרש"ב, והיה מתפלל באריכות.

סיפר חתנו הרב מאיר בורובסקי: בשנות חייו האחרונות סבל ר' זלמן משה משיתוק חלקי בגופו, השיתוק פגע גם בכח הדיבור, והיה קשה להבין את דבריו. כאשר השתדכתי עם בתו פ'ה ובאתי בפעם הראשונה לביתו התגלה בפני דבר פלאי, למרות שדיבורו היה קשה עליו, ולא ברור, הרי כשפתח אה פיו בתפילה יצאה התפילה מפיו ברורה לחלוטין, כל מילה הייתה חדה וברורה, כך גם בעת שלמד חסידות, היו דברי החסידות יוצאים מפיו באופן ברור לחלוטין, וכלל לא היה ניכר שהאיש משותק, למרות שבענייני חול התקשה להוציא הגה מפיו...

בשנת תש"י, לאחר שמשפחת חתנו הרה"ח ר' אברהם דריזין עלו לארץ ישראל והתיישבו בכפר חב"ד, עבר זלמן משה אף הוא לגור בכפר חב"ד. ביום ג' שבט תשי"ב, בהיותו בן שבעים ותשע בערך, נפטר, ומנוחתו כבוד בבית העלמין העתיק בצפת, סמוך לציון הרה"ק לייב בעל היסורים. "אנשים חסידים היו" (כפר חב"ד ע' 11)

...משפיע נוסף שר' ניסן [=המשפיע הרה"ח ר' ניסן נעמאנאו זצ"ל] היה קשור אליו מאוד, היה הרה"ח ר' זלמן-משה היצחקי ע"ה, חסיד 'פנימי' שנודע בגודל התקשרותו לכ"ק רבותינו נשיאינו. מספרים עליו שידיו היו רועדות כשהיה כותב פ"נ לרבי, עד כדי כך שבקושי היה מצליח לסיימו...

ר' זלמן-משה סימל בעיני ר' ניסן, לכל לראש, דוגמה ומופת לחסיד בעל קבלת-עול. בדרך כלל, מיעט ר' ניסן בסיפורי חסידים, אך על המשפיע ר' זלמן-משה כן היה נוהג לספר. כך, לדוגמה, נהג ר' ניסן לספר את הסיפור הידוע שאירע עם ר' זלמן-משה בתקופה שעבודתו כשוחט הפריעה לו להקדיש זמן רב ללימוד חסידות. פעם הגיע ר' זלמן-משה אל הרבי הריי"צ והתאונן על כך שרק בשעת לילה מאוחרת מתאפשר לו להתפנות ללימוד חסידות, ובאותה שעה מוחו כבר עייף מאוד והוא מתקשה להתרכז בלימוד. ענה לו הרבי הריי"צ שאף-על-פי-כן עליו להתאמץ בלימוד בשעת לילה מאוחרת זו, וכי למרות שבשעה-שעתיים הראשונות יתקשה מאוד להתרכז, הרי שבשעות הבאות כבר יצליח להיות חדור כל-כולו בלימוד... סיפור אופייני שכולו אומר קבלת-עול חסידות.

עוד סיפר ר' ניסן שפעם שאל את ר' זלמן-משה: כיצד אתה מרשה לעצמך לעשן? והרי לכאורה גם העישון הוא תאוה, ככל התאוות האחרות. השיב לו ר' זלמן-משה: צריכים לתת משהו לכלב (היינו, לנפש הבהמית) כדי שישתוק... עובדה נוספת שראויה לציון: לשניהם, למשפיע ר' זלמן-משה ולתלמידו ר' ניסן, היה 'קאך' [=להט] חזק במיוחד בלימוד 'המשך תרס"ו'. למרות שמדובר ב'המשך' עמוק שייחודיותו מתבטאת בהרחבה ובהעמקה של הנושאים המבוארים בו, אצל שניהם היה הלימוד ב'המשך ס"ו' בסגנון לא שגרתי, סגנון של 'עבודה' פנימית ו'קבלת עול'. אחד מנכדיו של ר' זלמן-משה מעיד שברשותו נמצא

ה'ביכל' של מאמרי 'המשך ס'ו' שהיה בבעלות הסבא ר' זלמן-משה. לבריו הסבא למד מדי יום לא יותר מחמש-שש שורות, ועשה חריץ בצפורניו על השורה שאליה הגיע. ומעניין לא פחות: דפי המאמרים העיוניים מלאים בדמעותיו של זלמן-משה!... "ר' ניסן" ע' 42

כל מי שהכיר קצת את ר' זלמן משה היצחקי, ידע היטב שהוא חסיד שכל יום למד והתעמק בחסידות כמה שעות, אחר כך התפלל באריכות, וכל חיותו הייתה מחסידות. הייתה לו הבנה דקה מאוד בחסידות, והאמת של חסידות הייתה מהות חייו. אבל הוא היה חסיד מסוג שונה. הוא לא גדל והתחנך בילדותו על-פי דרך ליובאוויטש, ולכן על-אף שהתוכן שרצה לבטא בדיבוריו היה תוכן עמוק מאוד של חסידות, מכל מקום, הדרך והצורה שהוא אמר את הדברים לא הייתה מסודרת ולא עם ה'כלים' והביטויים העדינים הרגילים. בנוסף לכך הוא היה גם ביקורתי מאוד, בעיקר כלפי עצמו, אבל גם כלפי אנשים אחרים...

ר' מיישקה גוראריה היה מרבה ללכת להתוועדויות שלו. למרות ששניהם היו אנשים בעלי סגנון שונה לגמרי זה מזה. הוא היה הולך חצי שעה בשבת בכדי להשתתף בהתוועדות של ר' זלמן משה. פעם הם ישבו יחד, ור' זלמן משה כבר היה מבושם. הוא פנה לר' משה ואמר לו: "נו, מיישקה, זאג עפעס א ווארט, זאג וואס איז 'פשיטות'..." [אמור משהו, אמור מהי 'פשיטות']. וכך דחף אותו: "נו זאג, דו ביסט דאך א שטיקל משכיל [הרי אתה קצת 'משכיל']", זאג וואס איז 'פשיטות'... "נו, מה ר' מיישקה יכול לומר לו? וכי אפשר להסביר מה זה 'פשיטות'?! אבל רבי זלמן משה שוב דוחף אותו: "נו, זאג שוין [אמור כבר], זאג וואס איז 'פשיטות'...". בלית ברירה, ר' מיישקה התחיל לומר משהו, אולם מיד כשפתח את פיו סטר לו ר' זלמן משה קלות, ואמר לו: "ווי דו הויבסט אן מסביר זיין איז דאס שוין ניט 'פשיטות'..." [אם אתה מתחיל להסביר - כבר אין זו 'פשיטות'...]. בכל פעם שר' מיישקה היה רוצה להסביר את העניין הזה, היה מספר את הסיפור הזה. בנו, ר' נתק'ע גוראריה, סיפר לי פעם, שאביו ייקר כל חייו את הסטירה הזו. היא אמרה לו הרבה יותר מהסברים וביאורים אחרים. סיפור זה מהווה דוגמה להרגשה של חסידות. זו סתם 'השכלה' יבשה. נתק'ע אמר לי, שהוא זוכר כיצד אביו היה חוזר הביתה מההתוועדויות של ר' זלמן משה בהתפעלות גדולה, והיה אומר: "אתם לא מבינים את ההפלאה שבדבריו..."

אני זוכר איך הוא היה מתפלל. הוא התפלל במתינות, בלי שום רעש. הוא חשב הרבה במהלך התפילה. הייתה לו מנגינה, כמין 'תנועה' כזו, שהיה מתפלל איתה תמיד. היו פעמים רבות, שאחרי שהיה מסיים להתפלל - זה כבר היה אחרי הצהריים - הרגיש צורך להתוועד. הוא היה מרגיש שהענין עוד לא נכנס אצלו בפנימיות, ובכדי להתוועד יש צורך בשני אנשים. באותו רחוב שהתגורר בו, גר גם ר' משה דובינסקי. לר' משה יש בן, ר' מוט'ל, בערך בן גילי. יום אחד, ר' זלמן משה היה אחרי התפילה והנה הוא רואה את מוט'ל הולך ברחוב. הוא קרא לו: "מוט'ל קום אהער, קום פארבריינג..." [בוא הנה להתוועד]. מוט'ל עלה אליו, ר' זלמן משה לקח בקבוק משקה ושתי כוסיות, מזג בשתיהן 'משקה' אבל הזהיר את מוט'ל: "דו זאלסט נישט טרינקען [אל תשתה], אתה רק תאמר 'לחיים' ואני אשתה בשבילך...". הוא אמר "לחיים" בעצמו ואמר למוט'ל: "נו, מוט'ל זאג 'לחיים'...", והוא שתה את שלו... ואז אמר: "אין עוד מלבדו! ס'איז ניטא גארניט! גארניט!" [מאום לא קיים!], ואמר למוט'ל: "מוט'ל זאג - אין עוד מלבדו, סאיז ניטא גארניט, גארניט איז ניטא...". כך התוועד איתו כרבע שעה-עשרים דקות, ואז אמר: "נו, מספיק, לך לביתך". היה זה ביטוי לרגש עמוק מאוד שחש באותם רגעים, הוא הרגיש במלחמה. הוא למד והתפלל הרבה שעות, והרגיש שהעניין עוד לא נכנס לתוכו. התחוללה בקרבו כביכול מלחמה בין שני צדדים. זה לא בנוגע לעניין של פועל-ממש, אלא בנוגע להרגשת הדברים. הוא חש שהשכל האנושי לא מקבל את האמת של חסידות. הוא נאבק לקבע הרגשה זו במוח, והיה חייב לעשות משהו, להילחם

שזה יכנס בפנימיות. לכן הוא חזר על כך פעם נוספת, כמנסה לשכנע את עצמו באמיתיות העניין. זו תנועה עמוקה מאוד. הגה"ח ר' יואל כהן, "בדרכי החסידים" (ירושלים תשע"ה) ע' 292

בעיר נעוויל שבמחוז רוסיה בשנות הצדיק - תר"ץ, לפני שמונים וחמש שנה לערך, התגורר צדיק חסיד מורם מעם העונה לשם רבי זלמן משה ז"ל. ישב לו היהודי הזה בבית הכנסת עטוף בטלית ותפילין לעיתים תכופות בשעות הצהריים המאוחרות אחוז בחבלי בוץ וארגמן רוחניים לאחר שעות של תפילת שחרית באריכות - תפילה בעבודה, כנהוג מקדמת דנא, בהרגשה שהוא נמצא ושט בעולם אחר.

ועל עוד יהודי נספר שהיה בודד רעב ותשוש, שעזב את אוקראינה המורעבת מאד, עד כי היו אנשיה מחטטים באשפתות למצוא מעט מחיה לנפשם, כאשר הוא נע ונדד מעיירה לעיירה, ובכל מקום שהוא מגיע היה נכנס לבית הכנסת שבעיירה ושם תמיד היה מוצא מישהו שירחם עליו ויתן לו לחם להחיות את נפשו. יום אחד במסגרת הגלגולים, הגיע לעיירה נעוויל, וכדרכו בקודש חיפש מרגוע לנפשו וגופו בבית הכנסת שבעיירה. הייתה זו שעת צהריים, בית הכנסת ריק מבני אדם ובאחת הפינות יושב לו אותו חסיד ר' זלמן משה ושט בש"י עולמות, ורק לא בעולם הזה ללא שימת לב ליוצא ולכנס, ובינתיים מתיישב לו האורח לחלץ את עצמותיו מתלאות הדרך ומחכה לרגע שהמתפלל יביט עליו ושאל אותו לרצונו. לאחר הורדת הטלית רואה ר' זלמן משה את האורח הזה, ניגש אליו בברכת שלום עליכם, שאלו למוצאו ולמקום מגוריו כיום וכו' ומן הא להא נתן לו האורח להבין שזה לו זמן רב שלא בא אוכל לפיו.

אמר לו החסיד: גם בביתי המצב לא "נוצץ" ואין אוכל מי יודע מה... המאכל היחיד שיש בביתי זה מי גבינה, ובמאכל החשוב הזה אני מוכן להתחלק איתך, אך בתנאי אחד, האורח צמא לדעת במהירות איזה תנאי הוא מציב לו ומוכן היה לקיימו, והעיקר להשקיט את הרעב מהר ככל האפשר, אמר לו החסיד: לא אעכב אותך אני רואה את מצבך, בוא נתקדם לעבר דירתי ובדרך אומר לך תנאי זה מה הוא: ודברת במ בלכתך בדרך, דע לך שבאותם מי גבינה יש חלק סמיך - שמנת, ויש חלק מימי - מים לבנים. אני אקח לעצמי את השמנת ולך אתן את החלק המימי, אולם לפני שתקבל ממני את מי הגבינה הדלילה, תאמר לי בזה הלשון: "אלטער פערד, זיך נעמסטע די גידיכטע און מיר גיסטע די שיטערע! - סוס זקן! לעצמך אתה לוקח את השמנת, ולי אתה נותן את המים הדלילים!" התיישבו ליד השולחן והאורח מהנהג בראשו באמירת הן, כי מה לא עושים ומה לא אומרים בשביל להשקיט רעב? בעל הבית מניח את צנצנת המי גבינה על השולחן והוא שופך את המים העליונים הדלילים לתוך צלחת אחת ואת המים התחתונים הסמיכים (גם זה בלי שמנת...) לצלחת אחרת. החסיד מקרב את השמנת למקום מושבו של האורח, והאורח - יוצאות לו העיניים ומרגיש כמו אותו אורח רעב שיש לליל הסדר ולא יכול היה להתאפק ב"ורחץ" הראשון החל את הסעודה מרוב רעב... החסיד רואה את עיניו הבולטות של האורח ומתעקש ואומר לו: סיכמנו ועשינו תנאי שתאמר לי משהו לפני האוכל, אם לא תגיד לא תקבל - אמר בנחרצות. מתמהמה האורח ומהרהר לעצמו, יושב מולי יהודי שמוכן להתחלק אתי במעט האוכל שיש לו בביתו, זה חלקו מכל עמלו, יהודי כזה רחמן וטוב לב, איך אני מסוגל לכנותו בשם "אלטער פערד"?! אולם מכוח המצב ההכרחי של "מזי רעב" ועוד רגע נפשו יוצאת בדברו אתו, אומר לו האורח את המשפט בקול ענות חלשה וקלושה: "אלטער פערד, לך אתה לוקח את השמנת ולי אתה נותן את המים העכורים בלבן קלוש", מתלהב האורח בספרו את הסיפור ואומר, יודעים אתם מה היה אחרי שאמרתי את המשפט המוזר הזה? לעצמו הוא לקח את הצלחת עם מי הגבינה, ולמקום מושבי העביר את הצלחת עם השמנת, ואני הרגעתי את הרעב עם מאכל שהוא לפחות סמיך, ובעל הבית הרגיע את רעבונו בשתיית מים! "נועם שיח" (ירושלים תשע"ז) ח"ב, עמ' קכ"ג

הגה"צ רבי שמואל אהרן מקארטשין זי"ע

יומא דהילולא - כ"ז תמוז

נשרטט כאן קוים אחדים שהם טיפה מן הים על דמותו רבת האנפין של זקננו הגדול, חוטר מגזע אראלים ותרשישים, נצר למשפחה מפוארת, הגאון האדיר, הצדיק והקדוש, מאור ישראל מרן רבי שמואל אהרן רובין זצוקלה"ה אב"ד קארטשין, נכדו של הרבי ר' אהרן מרגליות-רוקח, אחיו של רבי אלעזר רוקח מאמשטרדם (שהיה גם חותנו של מאור ישראל הרבי ר' אלימלך מליזענסק) וכן היה מצאצאי רבי אהרן שמואל קודינובר בעמח"ס "ברכת שמואל" ו"תפארת שמואל" על הרא"ש, ועל שמו נקרא, וכן היה נצר למשפחת בעל "מגיני שלמה" סבו של בעל "פני יהושע" זי"ע.

הגאון והצדיק רבי שמואל אהרן רובין זצ"ל אבד"ק קארטשין, נולד בסביבות שנת תקפ"ד לאביו רבי צבי אלעזר, דיין בקראקא. רבו המובהק היה הגאון מו"ה וואלף פרענקיל אבד"ק פשעווארסק בעל "משיב כהלכה". אחרי חתונתו נתיישב בבריגל מקום מגורי חותנו, שם הסתופף בצל המרא דאתרא הגה"ק בעל "אריה דבי עילאי" זצ"ל. אחרי פטירתו קיבל עליו את מרותו של רבינו הגה"ק מצאנז זי"ע ונתקשר אליו עד למאוד. אף רבינו הד"ח חיבבו בחיבה יתירה ורגיל הי' לקרותו "מיינ שמואל אהרן" וכפי שכתב בהסכמתו שהעניק לספרו "בית אהרן": "ומגודל חיבתי אליו" וכו'.

בספרו שנדפס לאחרונה "דרשות בית אהרן" נמצא בדרשת שבת שובה של שנת תרל"ז שקשר מספד מר על פטירתו של רבינו הק' מצאנז, ושם הוא כותב, וז"ל "הנה אנחנו כעת ע"י עוונותינו הרבים נשארנו כגוף בלי נשמה, כי ניטל מאתנו בקיץ הזה עטרת ראשנו והדרת תפארתנו אדמו"ר הגאון הקדוש רשכבה"ג מה"ו חיים זצלה"ה זי"ע אבד"ק סאנדז, על מי יש לקונן יותר ממנו, כי ת"ל הסתופפתי בצילו צל הקודש לערך שלושים שנה, והרבה תורה למדתי ממנו, ונשארתי כעת ערום ויחף כיתומים..." בהמשך מביע רבינו התנצלות על שלא הספידו בזמנו עקב היותו בעל יסורים באותה העת.

גם גדול פוסקי דורו הגאון מלעמבערג בעל "שואל ומשיב", איתו הי' קשור בחילופי שו"ת, העריכו עד למאוד. הערכה זו בא לידי ביטוי בהסכמתו שהעניק לספרו הראשון שהדפיס בחייו ספר "בית אהרן" להלכות גיטין שם כותב, "והנה באמת ידעתי את האיש הלזה ואת שיחו זה רבות בשנים, וכמה פעמים הריץ לפני כמה תשובות דוד ומצאתיו מלא דבר", והשו"מ מציין שנמצאים תחת ידו הרבה תשובות ממנו ואף הדפיס מהם בספרו שו"ת שואל ומשיב. בהסכמתו נו"נ בדבריו ומסיים "כהנה וכהנה ראיתי דברים נפלאים מיוסד על אדני התבונה".

במסכת קשריו ההדוקים עם הגאון בעל "שואל ומשיב" שלובה גם פרק ממסכת קשריו המיוחדים עם רבו ה"דברי חיים", מוצאים אנו פעמים מספר שהגאון מוהרי"ש היה דן ומפלפל עמו בדבריו של רבו הד"ח.

בסביבות שנת תרכ"ה נתקבל לאבד"ק זבארוב ואחר זמן קצר נתקבל לאבד"ק קארטשין. רבינו הד"ח יחד עם הרה"ק רצ"ה מרימנוב זי"ע פנו במכתב לאנשי קהילתו החדשה וזירוים שיתמכו בו ויחזיקוהו בכבוד ובהרחבה כראוי לגברא רבה דכוותי'.

תשובות אליו נדפסו בשו"ת ד"ח ח"א יו"ד סי' נ"ט, אהע"ז סי' ו', וח"ב יו"ד סי' ק"א, אהע"ז סי' ס"ו, פ"ח, וקמ"ג. בשנת תרל"ה בעת הדפסת שו"ת ד"ח שהה בלעמבערג כמה חדשים ע"פ בקשת רבו וסידר את התשובות לדפוס ואף קיבל שכרו משלם שממנו הדפיס את ספרו שלו "בית אהרן" לה' על הל' גיטין.

נדפס ממנו: א. בית אהרן (הנ"ל בהסכמת גדולי דורו מרן הד"ח והשו"מ). ב. הגדש"פ לחמא עניא והלילא דפסחא. ג. פסיקתא רבתי דר"כ ע"פ זרע ישי. ד. אם למקרא על קרי וכתוב. ה. שו"ת שם עולם ב"ח. ו. ספר יראים ע"פ יראה ואהבה. ז. עיני שמואל על אגדות הש"ס. לאחרונה נדפסו עוד. ח. דרשות בית אהרן, ט. חומש הגיבורים על התורה. בימים אלו עומד לצאת לאור ספרו המקיף "ראשי בשמים" על כללי הש"ס מסודר לפי סדר א"ב. הספר מלא וגדוש בידיעות והערות מעניינות שיש בהם משום חידוש וביניהם דברים ששמע מגאוני דורו מכלי ראשון ואין להם מקור אחר. עוד ספרים מכת"י עומדים אף הם לראות אור בקרוב א"ה.

העמיד תלמידים הרבה וביניהם הג"ר נתן נטע לנדא מאושפצין. נלב"ע בעיר קארסלבאד ביום כ"ז תמוז תרל"ז, הובל לקראקא ונטמן ליד אביו. "אור ישראל", סיון תשנ"ז, עמ' ט'

משפחות נוספות מבית דוד

משפחת אלטשולר

סיבת כנוי המשפחה הזאת אלטשולר, והיא כי כולם היו גאוני וחסידי דוד דוד, ומקום מולדתם היה בפורטוגאל; ואחרי אשר גלו משם בעת הגירוש, נשאו עימם אבנים מבתי כנסיות שבה, לקיים "כי רצו עבדיך את אבניה". וכאשר באו לפראג וקבעו משכנם בה... בנו להם בית כנסת, ושמו בעצמם לתוך הבנין [את] האבנים אשר הביאו איתם. ויען היו האבנים מבתי כנסיות ישנים, לכן נקראו אלטשולר [אלט – ישן, שול – בית כנסת]; ומשם נפצו על פני הארץ (צמח דוד).

בסוף ספר "אבן פינה" על רות, לר' זאב אלטשולר (שקלאוו תקנ"ד):

רבי עזריאל היה חתנו של הגאון רבי אריה לייב אלטשולר בן רבי יעקב אלטשולר בן הגאון ר' נפתלי אלטשולר, מחבר ספר 'אילה שלוחה' על הנ"ך וספר 'אמרי שפר' דרשות. ומסופר, כי בידי ר' אריה לייב אלטשולר היתה "אגרת יחס משפחתנו עד דוד המלך ע"ה", וכן היו אצלו גם כתבי יד רבים מאבות משפחת אלטשולר, והיתה הקפדה בין בני המשפחה בשבועה, להוריש את הכתבים דוקא לבנים, ולא לבנות. על מנת שכתב היחס והחיבורים ישארו בידי נושאי שם המשפחה אלטשולר, וכאשר נפטר ר' אריה לייב, לא היו בניו בעיר, ובינתיים העבירו את כל הכתבים לידי חתנו ר' עזריאל אב"ד קאוונא, ואולם למרבה התדהמה, למחרת אותו יום, כל הכתבים התפוררו כולל מגילת היוחסין, עד שנעשו ממש כקמח, והבינו כולם, שהוא מפני שעברו על השבועה, שהשביעום אבותיהם להעביר את הכתבים לידי הבנים.

ר' דוד (בר' ארי' ליב בר' פתחיה) אלטשולר מפראג (תמ"ז – תק"ל), ובנו ר' יחיאל הלל אלטשולר, רב בגרמניה ופולין – מחברי הפירוש "מצודת דוד" ו"מצודת ציון" על נ"ך. הם היו צאצאי ר' פתחיה אלטשולר אב"ד פראג, ור' מנחם מוניש חיות אב"ד ווילנה.

אחיו של ר' ארי' ליב אלטשולר היה ר' יחיאל מיכל מחבר הספר "משנה לחם" ועוד.

מצאצאיו: ר' נח אלטשולר גיסו של הרב המגיד ממעזריטש. בנו: ר' שלום שכנא אלטשולר אביו של אדמו"ר הצמח צדק.

הג"ר יצחק חיות, ה"אפי רברבי" זי"ע

יומא דהילולא - י"א תמוז

ר' יצחק חיות הוא אבי משפחת אלטשולר הנ"ל.

בספר "קנת סופרים" רשום, שר' יצחק בר' אברהם חיות אלט-שולר אבי המשפחה, הוא צאצא של רש"י.

הג"ר יצחק חיות נולד בשנת צ"ח (כ"מ בהקדמת ספרו "פחד יצחק" שכתבה בשנת שכ"ח בהיותו בק"ק בוסק שם נאמר שהיה אז כבן שלשים שנה). ובשנת שד"מ נתקבל לאבד"ק פראג, כמו שהעיד בן דודו ה"צמח דוד" וז"ל: ר' יצחק חיות הרב הגדול אשר שמו יצא בכל תפוצות ישראל, הוא העמיד תלמידים הרבה והרביץ תורה בישראל, וכו' הוא בא לכאן ק"ק פראג בשנת דש"ם והי' פה ראש ישיבה ורב שלש שנים ומחצה ה' יאריך ימיו בנעימים וכסאו יתגדל ויתרומם מעלה מעלה עכ"ל.

מספריו נדפסו: א) ס' "פחד יצחק" על אגדות דפרק הנוקין ושאר אגדות, נדפס שנת של"ג (ובס' אנשי שם ס' רס"ט כתב בטעות שנדפס ש"י ונמשך אחריו בס' ענף עץ אבות ולא הרגיש בטעות זה אף שמוזכר מהקדמתו הנ"ל) ובספרו זה מזכיר חיבורו הגדול קרית ארבע, ומטעמי יצחק ולא נדפסו. ב) ס' "שיח יצחק" כולל דיני סדר ליל פסח בחרוזים, ובאור יפה, נדפס בפראג שנת שמ"ז ונשנה בלבוש תרס"ה, ובספרו זה מזכיר שיעד לחבר ס' "זרע יצחק". ג) ספר "פני יצחק" כולל דיני יורה דעה בשירים וחרוזים בשם "אפי רברבי" ועם פירוש השירים ותוספות דינים בשם "אפי זוטא", ונחלק למאה שערים, קראקא שנ"א, והש"ך מביאו כמה פעמים בשם "אפי רברבי", וה"לחם הפנים" דרכו להזכירו בשם "פני יצחק", ועי' "מגן אברהם" סי' תנ"א ס"ק מ"ז שכתב: "שכל דבריו לקוחים מס' "איסור-והיתר", והרב גדולת מרדכי (נדפס שנת שע"ה) כתב בהקדמתו שבא לידו בפראג ספר המרדכי מוגה מכתבת ידי הגאון מהר"ר חיות ז"ל ויש בגליון חדושים ממנו והעתיקום בספרו ובספר שמות מזכירו ג"כ.

שנת פטירתו לא נודעה ובספר "אנשי שם" כתב דודאי נפטר קודם שנת שע"ז שכן ראינו בהסכמת בנו הג"מ מאנש הנ"ל משנת שע"ז שכתב על אביו מלת ז"ל, ויותר מזה אנכי הרואה בגדולת מרדכי הנ"ל שכבר בשנת שע"ה כ' עליו מלת ז"ל. "חסדי אבות" (ירושלים תשס"ח) ע' י"ט

הלכה כמותו

הפוסקים הביאו רבות את דברי האפי רברבי. בראשם המגן אברהם (בהל' נט"י הביאו בשם פני יצחק ובהל' פסח בשם אפי רברבי). במקומות אלו: קסא, ו' (עא, יב) קנט, לא (עב יו) תנא, לז (ע, ב. נד, ג) ומשם במשנ"ב. הש"ך ביוורה דעה הזכירו עשרות פעמים (בט"ז לע"ע ל"מ). דינים רבים שמקורם באו"ה ותו"ח מביאים הש"ך וכותב וכ"כ האפי רברבי. סיבת הדבר היא, כיון שהש"ך סומך בכל כוחו על האפי רברבי כמכריע, וכעין מה שאנו כותבים ש"ך וט"ז ומוסיפים וכן כתב החכמ"א. וראה בס' קצו סקי"ג בסופו, שלומד הש"ך הלכה מכך שהאפי רברבי העתיק דברי הרמ"א והשמיט פרט מסוים ע"ש.

דבריו הובאו רבות בספרי הליקוטים הקדמונים, בדרך כלל בשם פני יצחק וכך נדפס בשער הספר לחם הפנים לר' משה יקותיאל קופמן, חתנו של המג"א, נדפס לראשונה הענא תע"ז: "קיצור פסק הלכה מספר טורי זהב ושפתי כהן ונקודות הכסף פני יצחק בית הלל וקצת דינים מחודשים מבעל מגן אברהם ומשאר

ספרי פוסקים כהנה וכהנה". לשון זה הועתקה גם בהקדמת בית לחם יהודה לר' צבי הירש ב"ר עזריאל, זולקווא תצג, שהעתיק דינים רבים מלחם הפנים וז"ל בהקדמה: "כבר הופיע עלינו רוח הקודש ה"ה הרב המופלא כבוד מוהר"ר משה יקותיאל קופמן בעל המחבר לחם הפנים וכו' מספרי ט"ז וש"ך ונקה"כ לפני יצחק ובית הלל ופרי חדש ומג"א ושאר פוסקים"... "פני יצחק - אפי רברבי" (ירושלים תשנ"ז) ע' 21

בנו: ר' מנחם מאניש חיות, רבה של וילנא.

נכדו: ר' יצחק חיות (השני), מחבר "זרע יצחק" על המשנה (ו-12 חיבורים נוספים).

נכדו: ר' צבי הירש חיות (מהר"ץ חיות), אב"ד ז'ולקווא וקאליש.

הנשר הגדול רבי משה בן מימון, הרמב"ם זי"ע

יומא דהילולא - כ' טבת

בסדר הדורות ובשם הגדולים לחיד"א, על פי איגרת של רבי אהרון הכהן מלוניל לרבי מאיר הלוי אבולעפיה, וכן במגילת יוחסין של משפחת דנינו, שהרמב"ם היה צאצא של הלל הזקן – שהיה צאצא בית דוד.

רבי משה בן מימון זצ"ל, הרמב"ם, נולד ב-י"ד ניסן ד'תתצ"ח לאביו מימון שהיה דור שמיני לדיינים בעיר הספרדית קורדובה, במחוז אנדלוסיה שבספרד. אחד מגדולי הפוסקים בעם ישראל. זכה לתארים "משה השני", "הנשר הגדול" ועליו נאמר "ממשה עד משה לא קם כמושה". מחשובי הפילוסופים בימי הביניים, תיאולוג, רופאו האישי של השולטאן צלאח א-דין ובנו אלפאצ'ל, משורר, מדינאי, מחבר ספרים, אסטרונום ומנהיג רוחני. ייחוסו מגיע עד רבי יהודה הנשיא עורך המשנה ועד דוד המלך. נפטר ב-כ' בטבת ד'תתקס"ה. חי כ-66 שנים. ציונו בטבריה. בהיותו בן 59 נאלצה משפחתו לעזוב את קורדובה ולנדוד מספרד. בעת הנדודים של משפחתו בהיותו בן 51 כתב את "ספר המאור", פירוש למשנה כולה, לאחר תשע שנות נדודים. בהיותו בן 11, הגיעה משפחתו לעיר פאס במרוקו. כעבור חמש שנים גבר לחץ המוסלמים גם בעיר זו, והמשפחה נאלצה לנדוד והפעם לא"י באינייה דרך הים. עם בואם לארץ, הם נתקלו במציאות כלכלית קשה, וכעבור חודשים אחדים הפליגו לעבר מצרים. שם הפך להיות רופאו האישי של השולטאן. בכל יום, כאשר היה שב לביתו בשעות אחר-צהריים, היה מגלה תור של אנשים רבים הממתינים לו. בין האנשים היו גם נוכרים ולא רק יהודים. הרב היה נכנס לביתו, ואוכל דבר מה ואז היה מתחיל לטפל בחולים הרבים. למרות שהטיפול בהם ארך עד שעות הלילה המאוחרות. לאחר מכן היה לומד ועוסק בתורה וכותב את ספריו.

מספריו: •ספר המאור- פירוש לשישה סדרי משנה •מאמר העיבור •משנה תורה- 51 ספרים המסכמים את כל הנושאים הנזכרים בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ. מורה נבוכים: עקרונות הפילוסופיה ועקרונות האמונה היהודית •שמונה פרקים להרמב"ם- הקדמה לפירוש המשניות הנכללות במסכת אבות •שלושה עשר העיקרים •ספרי בריאות •קץ החיים.

אביו, רבי מימון, כבר בצעירותו הייתה נפשו חושקת בתורה. מיום שעמד על דעתו נתן לתורה חילו. כך עברה שנה אחר שנה ועדיין לא נשא אישה. פעם אחת הראו לו בחלום, כי המיועדת לו לבת זוג יושבת בעיר הסמוכה והיא בתו של קצב, ממשפחת קצבים ירודה. בחלומו נצטווה לשאת את הבת לאשה. ר'

מימון עשה כפי שנאמר לו בחלום. אשתו ילדה לו את הנער משה, ומתה ל"ע בשעת הלידה. הנער, לא הצטיין בשום תכונה מיוחדת. לא הייתה לו נטייה ללימודים, וכל מה שלמד - לא נקלט בראשו. קשה הבנה היה וקשה תפיסה. לא הועילו כל המאמצים של אביו להיטיב את תפיסתו הקשה ולשנות את דרכו. לר' מימון, הדיין מקורדובה, גרמה התנהגותו של בנו צער ובושה. מרוב רוגז היה מכנה את הנער בשם "בן הקצב", והנער נמלט מן הבית וביקש לעצמו מפלט בבית הכנסת שבעיר אחרת. בודד ועוזב מכל הסתתר הנער משה באחד הערבים בפנינת בית הכנסת ושפך דמעות על גורלו. תוך כדי התייפחותו התעייף ונרדם. והנער הינו ישן, תנח עליו הרוח ועם קומו בבוקר וירגיש בשינוי הפתאומי שחל בקרבו וברצון העז שתקפהו לדעת תורה וחכמה. הוא יצא ללא ידיעת אביו לאליוסונה, לשיבה המפורסמת שרבי יצחק אלפסי הרי"ף יסדה, ותלמידו ר' יוסף אבן מיגאש עמד בראשה באותם ימים. במרוצת הזמן, כשהנער עודנו רך בשנים, הוא שב לעיר מולדתו, לקורדובה. הוא לא התוודע לבני עירו, אף לא לאביו. הוא סר ישר לבית הכנסת, וביום השבת עלה על הבימה ופתח פיו בדברי תורה וחכמה, עד שעורר התפעלות מרובה בלב כל שומעיו, שביניהם היה גם אביו. "תפקידו הרבים והמגוונים שמלא בחייו, מותירים כל מתוודע אליהם פעור פה: הוא היה רופא מלכותי וכללי, משורר, מדינאי, מחבר ספרים, פוסק, מנהיג ופילוסוף.

העובדה ששלט בשטחים כה רבים מפתיעה עוד יותר לאור הנסיבות, בהן לא חסרו לו שונאים ומקנאים. הללו ניסו פעמים רבות להתנקש בחייו, וכמעט הצליחו. אך תמיד ברגע האחרון, הודות לחסדי שמים ולחוכמתו הגדולה, ניצל ממוות. עמיתיו, הרופאים המצרים, שרחשו לו שנאה וקנאה, ניסו בכל דרך להבאיש ריחו בפני המלך. באחת הפעמים הציעו למלך כי תתקיים תחרות ביניהם לבין הרמב"ם: שני הצדדים יכינו מרקחת סמים אשר יש בכוחה להרוג אדם. ביום מסוים, בשעה שנקבעה מראש, יפגשו בבית המלך, והיה אם אחד מהצדדים יביא עימו גם מרקחת חיים, הרי הוא המנצח בתחרות. הרמב"ם הסכים, וכשיצא מעל פני המלך הוסיפו הללו וטענו כי על הרמב"ם לשתות ראשון, את אשר יכינו הם. מזימתם הייתה להורגו במקום. הרב שב לביתו, וסיפר לתלמידיו הנאמנים על המזימה. הם נחרדו, אך הוא אמר שכבר מצא עצה בעזרת הבורא: הוא ביקשם להכין 1 מרקחות, על פי רשימות מפורטות שיינתן להם. מרקחת אחת ישתה בטרם צאתו לארמון, ובשובו - יתנו לו את המרקחת השנייה, שתפקידה לבטל לחלוטין את הרעל ולחזק את כוחותיו. עד מהרה נפוצה השמועה ברחוב היהודי על מזימת הצוררים.

את בתי הכנסת גדשו מתפללים שנאו תפילה לשלום הרב הנערץ. ביום המיועד הופיע הרמב"ם בארמון. נוכח זוגות עיניים מתנכלות, ניגש ושתה את כוס הרעל... סחרחרת עזה תקפה אותו. הוא יצא ומיהר לביתו, שם השקוהו תלמידיו המסורים במרקחת השנייה, שהכינו לפי הוראותיו. היא ביטלה כליל את השפעת הרעל, ותוך זמן קצר שב לאיתנו. אז חזר לארמון, וביקש כי יקוים החלק השני בתחרות: כי שונאיו ישתו את הרעל שהכין הוא!!! הללו ניסו להתחמק מזאת בכל דרך, אך המלך אילצם לקיים את חלקם בתחרות. הם שתו את אשר הכין, ובו במקום נפחו את נפשם הטמאה. כך נתייקר כבודו של הרב שוב בעיני המלך.

בילדותו למד תורה מפי אביו ולאחר מכן למד אצל רבי יוסף אבן מיגאש שהיה תלמיד הרי"ף, באותה תקופה נחלקה ספרד לשתיים, בחצי האחד שלטו המוסלמים ובשני הנוצרים, המלחמה בין הנצרות לאיסלאם גרמה ליהודים צרות רבות ורבים מבני אחינו הוצרכו להמיר דתם למראית עין או לברוח, כך גם משפחתו של הרמב"ם, בהיותו בן שלש עשרה נכבשה העיירה קורדובה ע"י כת מוסלמים שגזרה על

היהודים שמד או גירוש, ומשפחתו ברחה מקורדובה, עשר שנים הטלטלו בני המשפחה ברחבי ספרד, ללא מוצא או מנוחה, לבסוף הגיעו בני המשפחה לעיר פאס שבצפון אפריקה, שם למד רבנו תורה מפי הרב יהודה הכהן אבן שושן. בעת שהות רבנו בפאס, קם יהודי קנאי בספרד והחל להורות ולפרסם לכל קהילות האנוסים כי עליהם למסור נפשם על קדוש ה', וכל המודה בדבריהם אפילו לבו רחוק ממחשבה, אין לו חלק באלו-הי ישראל. רבנו כתב כנגד מכתב המפורסם בשם "אגרת השמד" בה הוא תומך באנוסים, להציל נפשם ממות או משמד, וודאי שכל מי שביכלתו לברוח, מה טוב, אך גם אם נצרך להיות אנוס, עדיין יש לו חלק ונחלה בעם ה' והביא ראייה מרבי מאיר בעל הנס וכו', אונס רחמנא פטריה ולא נקרא פושע. לא עבר זמן רב וגם בעיר פאס שבמרוקו לא מצא משפחתם מנוח, הקנאות המוסלמית הלכה וגברה ומרוקו הפכה אף היא למקום סכנה, רבי יהודה רבו של הרמב"ם נהרג בה על קדוש ה'. משם עלה רבנו לארץ ישראל כפי שמתואר ב'ספר חרדים': "וכן מצאתי בסוף שיטה אחת שהעתיק הנעלה ר' שמואל בר אברהם שקייל ז"ל בעכו מכתובת יד הרב רבינו מאור הגולה (הרמב"ם): וליל אחת בשבת שלשה ימים לירח סיון, יצאתי מן הים בשלום ובאתי לעכו וניצלתי מן השמד והגענו לארץ ישראל. ויום זה נדרתי שיהא ששון ומשחה ומשתה ומתנות לאבינונים, אני וביתי עד סוף כל הדורות. ויום שלישי בשבת, ארבעה ימים לירח מרחשון, שנת כ"ו ליצירה, תתקכ"ו, יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה, ונכנסתי לבית הגדול והקדוש והתפללתי בו ביום חמישי, ששה ימים לירח מרחשון. ובא' בשבת, תשעה בחדש, יצאתי מירושלים לחברון לנשק קברי אבותי במערה. ואותו יום עמדתי במערה והתפללתי שבה לאל יתברך על הכל, ושני הימים האלו, שהם ו' ותשיעי במרחשון, נדרתי שיהיו לי כמו יום טוב ותפילה ושמחה בה ואכילה ושתייה. אלקים יעזרני על כל, ויקים לי נדרי לה' אשלם אמן. וכשם שזכיתי להתפלל בה בחרבנה, כך אראה אני וכל ישראל בנחמתה מהרה, אמן" (ספר חרדים מהדורה תרל"א עמ' 49). לא ידוע למה לא נשאר רבנו לגור בארץ ישראל, אך כעבור זמן מה ירד רבנו והשתקע במצרים. במצרים הקים ישיבה גדולה, שמו יצא לתהילה בכל הארץ, בנוסף היה הרמב"ם בקיא בחכמות רבות כגון אסטרונומיה, מתמטיקה ורפואה, עד כדי כך שמלך מצרים לקחו לרופא. המלך מצא כי חכמת הרמב"ם גוברת על כל חכמת חכמיו. את עיסוקו כרופא ואת הטרדה הגדולה שהיתה כרוכה בכך, מתאר הרמב"ם באיגרתו לרבי שמואל אבן תיבון שנתפרסמה בשו"ת פאר הדור סי' קמ"א. החכם רבי יעקב אלפיומי פנה בשם הקהלות שבתים אל הרמב"ם ובקש ממנו עזרה וחיזוק ואכן הרמב"ם שלח לקהילות תימן מכתב הידוע כ"איגרת תימן" או "פתח תקוה", מתוך סיכך עצמי רב שלח רבנו מכתב זה, בכל אופן שלח להם את איגרתו, לחזקם ולהעמיד רגלם לבל תמעד. כמו על רבים מגדולי ישראל, קמו מתנגדים גם על הרמב"ם [עד שמחקו הכתוב על מצבתו 'מבחר המין האנושי' וכתבו 'מין וכופר' ר"ל], אבל ברבות השנים התקבלו חיבוריו בתשואות חן ויראת כבוד על כל ישראל. על מצבתו חרטו את שבחו: 'פה טמון רבינו משה בן מיימון מבחר האנושי, פתגם חכמי דורו עליו ממושה עד משה לא קם כמשה'. בהגהות מנחם ציון [על שם הגדולים מ, קט] כתב כי היה חקוק על קברו: 'אדם ולא אדם, ואם אדם היית מלאכי רום הרת, או אומרה לאל בלא אשה ואיש, מלאך בלא אשה ואיש בראת'. רבנו הרמב"ם נפטר במצרים בכ' טבת ד'תתקס"ה. אין חולק שהרמב"ם קבור בטבריה על אף שנפטר במצרים ויתכן שאף בתחילה נקבר שם, על זאת כבר העיד האר"י הקדוש ברוח קדשו ע"י תלמידו ר"ח ויטאל. ר' שמואל ב"ר שמשון שביקר בטבריה חמש שנים לאחר פטירת הרמב"ם, לא מזכירו בטבריה, ואולי רק לאחר תקופה זו הועבר לטבריה ממצרים וכפי שמעיד ר' יוסף סמברי איש מצרים "וקברו אותו בבית המדרש שלו... במצרים, ומשם הוליכו אותו לא"י וקברוהו בטבריה." [באגרות הרמב"ם נדפסה איגרת מבנו ר' אברהם הכותב

'הוציאו דיבה על ספרי אבא מארי זצ"ל ועל קברו' – כנ"ל.] מיקום הקבר הוא כנ"ל באותם 'חצרות' שבבית הקברות העתיק של טבריה כפי שהעידו עולי הרגל.

ספריו: משנה תורה' הנקרא יד (י"ד ספרים) החזקה. בהקדמה לספר כתב את מטרתו בחיבורו: "שתהא תורה שבעל פה סדורה בפי הכל, בלא קושיא ולא פירוק." כמו כן חיבר פירוש לששה סדרי משנה. שמונה פרקים - הקדמה לפרקי אבות מורה נבוכים - על מחשבת ישראל מלות ההגיון ועוד. אחד עשר ספרי רפואה כתב הרמב"ם ובניהם: פרקי משה מאמר הטחורים על הסמים הנהגת הבריאות ועוד ידוע כי שמו של הרמב"ם רמוז בר"ת של הפסוק: "רבות מופתי בארץ מצרים." נביא הפעם מ"סדר הדורות" את אחד מסיפורי המופת שקרו לרמב"ם במצרים: הרמב"ם היה רופא, רופאו של הסולטן. הסולטן מאד העריך וחבב אותו והדבר עורר את קנאתם של שרי וחכמי המלך. פעם השרים שקנאו ברמב"ם העלילו עליו עלילה שהעונש עליה היה מות. אמנם היה קשה למלך לקיים עונש זה מכיון שהוא אהב את הרמב"ם, אבל גם מלך בדרך כלל כפוף לחוקים. עם זאת הוא נתן לרמב"ם זכות לבחור לו את האופן בו הוא רוצה למות. הרמב"ם בחר למות על ידי שיוציאו את כל הדם מגופו. היו שם חכמים ורופאים - עיקר הקנאה היתה מי יהיה רופא המלך - ואמר שרופאים אלו יבואו ויוציאו את כל הדם מעורקיו. לרמב"ם היתה ישיבה במצרים, והיו לו שם תלמידים גדולים ומסורים, שנחרדו מאד בשל גזר הדין על רבם האהוב. תלמידיו היו מלומדים בכל החכמות, כי הרמב"ם למד אותם חוץ מתורה את הכל - היו גדולי תורה ורפואה ושאר החכמות. לפני היום של קיום גזר הדין הזה הרמב"ם אסף את בני ישיבתו, ואמר להם כי הוא מגלה להם שיש עורק אחד ראשי ליד הלב שהם לא יודעים מקיומו, ואחרי שיקיימו את גזר הדין ויפתחו את עורקי גופו ויוציאו את הדם, תשאר באותו עורק כמות מסוימת של דם בלשון חז"ל, רביעית דם של חיוניות, ואם מיד תקחו אותי אף שאהיה בלי הכרה ותעשו לפי ההוראות שאני נותן לכם מראש, יש סיכוי שאצא מזה. כמוכן, לכן הרמב"ם ברר לו מיתה זו. התלמידים היו בפחד ודאגה, ובאותו יום - ואולי גם קודם - צמו והתפללו והתחננו לה' שיציל את רבם, המאור הגדול של עם ישראל, אך קיימו בדיוק את הוראות הרמב"ם, וכך היה. קיימו את גזר הדין הזה, הוציאו את כל הדם, ונדמה שמת, ואז מיד לקחו אותו התלמידים ועשו בדיוק מה שהוא אמר להם לעשות, לפי ההוראות, ובאופן נסי הוא חזר והבריא, וזה היה "רבות מופתי בארץ מצרים." צריך לתת לב מה החידוש של הסיפור הזה. החידוש הוא, שיש דם יהודי שהגוי לא יודע על קיומו. או, בלשוננו, שהגוי לא יודע שיש הבדל בין דם לדם. ליהודי יש עורק מיוחד ודם מיוחד, ואפילו שמוציאים את כל הדם נשאר מעט דם יהודי. זה על דרך חנוכה, שאנו יוצאים ממנו - גם אחרי שטמאו כל השמנים נשאר פך שמן אחד טהור חתום בחותם כהן גדול, שלא נגעו בו, כי הוא נמצא מחוץ למודעות של הגוים. כך, לכל יהודי יש וריד דם לא מוכר. אצל גוי יש רק את הורידים של "הדם הוא הנפש" הקשור בנפש הבהמית, אבל אצל יהודי יש גם וריד הקשור לנפש האלקית - רביעית דם של חיות שבה השראה של הנפש האלקית - ולזה הגוי לא יכול להגיע. יש ליהודי רביעית דם חם שם שורה אמונה טהורה בה, אמונה בביאת משיח, ועל זה הרמב"ם סמך. האר"י הקדוש כותב שהרמב"ן שייך לצד ימין והרמב"ם לצד שמאל - דם זה גבורה - והרמב"ם מלמד על עורק שיש רק לנו ואין לאומות העולם. צריך את התיקון המתאים - צריך למסור את הסוד לתלמידים ולא לשמור לעצמו, ולומר לתלמידים מה לעשות לי כדי להחיות אותי לפי הסוד הזה שאני מגלה לכם.

הילולת הרמב"ם (אנגלית)

שיעור חדש טבת מוצאי כ' טבת ע"ח – נצח ישראל, ירושלים
הרב יצחק גינזבורג שליט"א²²⁸

א. פרצוף ענינים בחשיבת הרמב"ם

הרמב"ם – היד החזקה ומורה נבוכים

ערב טוב ובקר טוב או צהריים טובים למי שסביב העולם. שמענו כעת שהיום היה היארצייט של הרמב"ם. הוא אולי המלומד היהודי הכי גדול וידוע. ספר ההלכה שלו הוא "יד החזקה" – יד ספרים שכוללים את כל תריג המצוות עם כל הסבריהן, טעמיהן ופרטיהם כפי שנמסרו מסיני. הוא גם המחבר של ספר הפילוסופיה היהודית הכי מפורסם וחשוב – "מורה נבוכים"²²⁹. אלה שני הספרים שלו – היד והמורה, ספר ההלכה וספר הפילוסופיה שמפרט את ההשקפה היהודית לפי הבנתו.

חלק גדול מהפילוסופיה שלו מבוסס על אריסטו²³⁰, כמו שעוד נדבר היום. הרבה גדולים – אפילו בזמנו, בימי חייו, וגם לאחר פטירתו – לא היו כל כך שמחים מהמורה, בשל מה שאמרנו כעת, שהחשיבה הפילוסופית שלו מתבססת על אריסטו. אבל בסופו של דבר, במשך הדורות, המורה-נבוכים התקבל כמקור בפילוסופיה היהודית. למרות שהוא מבוסס על חשיבה של פילוסופים לא-יהודים – הוא לא תמיד מסכים איתם, כמו שנסביר היום.

מה שנעשה הערב הוא להתבונן ביסודות של החשיבה שלו, של השיטה שלו, ולארגן אותם, כהרגלנו, כפרצוף כנגד עשר הספירות, מכתר עד מלכות.

כתר (אמונה): אמונה אמתית ואמונה הכרחית

אמת ותועלת: אמונה אמתית ואמונה הכרחית

נתחיל בכך מיד: המדרגה העליונה שנשמה היא האמונה. יסוד האמונה העיקרי אצל הרמב"ם הוא שלה אין דמות הגוף כלל והאנשה שלו בכל אופן שהוא גובלת בכפירה. הדבר נכון לכל הדימויים הפיזיים שיש בתורה – יד ה', אצבע ה', קול ה' וכו' – וגם לתכונות נפשיות-רוחניות שמייחסים לה' כמו חסד וכו'. אפשר לומר שה' הוא בעל חסד, אבל מחשבה שהוא בעל חסד כמו אדם גם נכללת בהאנשה.

כשהרמב"ם מדבר על אמונה הוא מבחין בין 'אמונה אמתית' ל'אמונה הכרחית'²³¹. מה ההבדל? אמונה אמתית היא כמו שאמרנו כרגע, שלה אין תכונות שאנחנו יכולים לתפוס וכיו"ב. אמונה הכרחית, הדוגמה שלו, היא שבשביל כולנו, האנשים הפשוטים, חשובה הידיעה שאם אני מתנהג שלא כראוי ה'

228 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

229 "יד החזקה" "מורה נבוכים" = 518 = יד פעמים הבל (הכל נכלל ב"יד", וידוע ששרש משה הוא הבל, והוא שואף לחזור ל]תיקון הבל – הוא כפולה של חיה ואילו הבל = יחידה כנודע). הכנף = 120 (חזקה), חיי משה, ודוק.

230 הרב משה בן מימון ועוד אריסטו = 1036 – פעמיים 518 הנ"ל (כלומר שהערך הממוצע של שניהם הוא "יד החזקה" "מורה נבוכים", מתאים במיוחד לשיטת הגאון מרוגוטשוב שגם ספר ההלכה של הרמב"ם מבוסס על כללי ההגיון והחקירה של המורה, שבהשפעת אריסטו)!

231 מו"נ ח"ג פכ"ח.

כועס עלי. התוצאה של הכעס יכולה להיות באופנים רבים ושונים, אבל אני צריך לחוש שהמעשים שלי משפיעים על ה' – אם הוא שמח בי או לא שמח בי, הוא כועס עלי.

הרמב"ם וחוש הכעס

שוב, הדוגמה שהוא מביא היא תכונה של כעס. בספר יצירה כתוב שלכל חדש יש חוש, והחוש של החדש הזה, חדש טבת, הוא חוש הכעס. העובדה שהרמב"ם בוחר בדוגמה הזו, של הכעס, קשורה לכך שהיארצייתו שלו חל בחדש טבת. יארצייתו הוא הזמן שכל העבודה שלו מתגלה ומתעלה ואפשר להתקשר אליו. אנחנו יודעים שהרבי מליובאוויטש מאד עורר ללמוד רמב"ם ולחוש קשר אליו. היום הוא לממש את הברכה שלו בפועל.

שוב, החוש הרוחני של החדש הוא הכעס. כשהרמב"ם מדבר על כעס הוא אומר שהקב"ה אינו כועס. אי אפשר לומר באמונה האמתית שה' כועס, כמו שאי אפשר לקשר שום תכונה לה' עצמו. אבל ב'אמונה הכרחית' אפשר להרגיש שכאשר אני עושה משהו לא טוב אני מכעיס את ה' – ה' כועס עלי.

אמונה הכרחית – שטח בינים בין אמת (אמונה אמתית) לשקר (אמונה שקרית)

יש בעצם שלשה סוגים של אמונה: אמונה אמתית, אמונה הכרחית (עליהן כתב הרמב"ם) וגם אמונה שקרית. אמונה שקרית היא לומר שאדם מאמין באלקים כועס. יש אנשים שחושבים בטעות על היהדות, על התנ"ך, שהוא מתאר 'אל כועס'. ח"ו, ה' ישמור, לצייר את ה' כאלקים כועס, ואדם שמאמין בכך זו אמונה שקרית, מה שנקרא אמונה תפלה. אם כן, יש שלש קטגוריות שונות של אמונה – אמונה אמתית, שה' לא כועס לעולם ואי אפשר כלל ליחס את תכונת הכעס לה'; אמונה הכרחית, שאני מכעיס את ה'; אמונה שקרית שה' הוא אלקים כועס, זקן כועס או בחור כועס...

זו דוגמה פשוטה לכך שהרמב"ם מציב שטח בינים בין אמת לשקר. בלוגיקה הקלאסית, כולל האריסטוטלית, משהו יכול להיות אמת או שקר, ואין משהו באמצע (כמו שדובר בשיעורים בעברית לפני כמה שבועות²³²). רק בלוגיקה הקוואנטית יכול להיות משהו באמצע, זו לא לוגיקה קלאסית. כאן יש איזה סימן שהרמב"ם הקדים הרבה את זמנו וציין משהו שבין אמת לשקר – אמונה הכרחית, שאינה אמת ואינה שקר אלא משהו באמצע.

זו הדוגמה הראשונה הערב, כי היא מתייחסת לאמונה – המדרגה הכי גבוהה בנשמה. לא מדובר באמונה של ה', אלא באמונה שלי בה'. לפי הרמב"ם, כמו שעוד נסביר, תכלית האדם היא לברר את ההשכלה שלו באלקות, וככל שהוא מצליח בכך ברור לו יותר שה' וכעס – או כל תכונה אנושית אחרת – לא הולכים יחד. אבל אפילו אצל אותו אדם, במודעות היום-יומית שלו, בחיי היום-יום, צריך להרגיש שיש דברים שכאשר אני עושה אותם ח"ו הם מכעיסים את ה'. עם זאת, לחשוב שה' באמת כועס (כי הוא אלהים כועס) – זו טעות מוחלטת, אמונה שקרית.

שו"ת על כעס

שאלה: איך מבינים כשכתוב שה' כועס כל יום, "ואל זועם בכל יום" ו"זעמו רגע" (הזמן בו בלעם רצה לקלל), לפי דברי הרמב"ם שאין כעס אצל ה'?

תשובה: יש רגע אחד בכל יום שה' קבע כ'רגע תגובה' לחטאי האדם (בכל אותם ימים שבלעם נסה לקלל את ישראל ה' בטל רגע זה, ראיה מוכחת שמצד ה' עצמו אין כעס כלל), וכנ"ל שכאשר האדם חוטא עליו להרגיש שהוא מכעיס את ה' (ושבתו תגובה הוגנת מצד ה'). אכן לא מדובר בה' עצמו אלא בתופעה שהיא קבועה בעצם הבריאה. זו אמת, כל יום יש רגע של כעס בבריאה – יש סוגיא בתחלת עבודה זרה שמסבירה איך אפשר לזהות בטבע את הרגע של הכעס. הכל חלק מחוקי הטבע.

שאלה: כתוב שכאשר משיח יבוא הטבע ישתנה, אולי הכוונה שיסוד הכעס בטבע יעבור שינוי יסודי ולא יהיה יותר. הרב מתאר בספר על המנהיגות כיצד הטבע ישתנה – לא יהיו יותר סופות, התפרצויות געש וכו' וכו'. נכון?

תשובה: אני מקוה כך...

כתר (רצון): רצון ה' הבלתי-משתנה

האם רצון מבטא שינוי והתחדשות?

כעת נאמר עוד משהו במדרגה של הכתר, אבל מהפרספקטיבה של ה' עלינו, ולא שלנו עליו, והוא שייך למדרגת הרצון: הראש העליון בכתר הוא האמונה והראש התחתון בכתר לפי הקבלה הוא הרצון, שנמצא עדיין מעל השכל. השאלה היא איך מייחסים לה' את ענין הרצון לפי הפילוסופיה של הרמב"ם? כתוב שה' רוצה – איך הרמב"ם מתייחס לזה? גם רצון היא תיאור מסוים. יש שאלה על הרצון של ה' בכלל, ובפרט שאלה על שינוי רצון, על רצון חדש. הרי כתוב "אני הוי' לא שניתני" – אז איך ה' יכול לרצות משהו חדש? זהו שינוי בה'.

השאלה הזו מתייחסת גם לבריאת העולם יש מאין. בתחלת עץ חיים – הטקסט הקלאסי של קבלת האר"ז – מופיעה השאלה: אם ה' חשב שטוב לברוא את העולם, למה הוא לא ברא אותו יותר מוקדם ממה שהוא ברא אותו בפועל? למה הוא חכה כל כך הרבה, ולא ברא אותו טריליוני שנים קודם? זו שאלה מפתיעה, כי אנחנו יודעים שהזמן גם הוא נברא – לא היה זמן לפני בריאת העולם, אז איך אפשר לשאול למה ה' לא ברא את העולם קודם בזמן? כאן יש שאלה דומה, בהקשר אחר: מה גורם לכך שבנקודה מסוימת – בזמן או בלי שיש זמן (ממשי אלא תיאורטי, שהרי העולם הוא בן כך וכך שנים ולמה שלא יהיה יותר או פחות) – מופיע רצון לברוא עולם, מתחולל שינוי ברצון של ה'? קודם הוא לא רצה וכעת הוא רוצה – אז משהו השתנה.

רצון מוחלט ונצחי מתגלה בזמן הרצוי-המתוכנן

הרמב"ם מתייחס לכך ב'מורה'²³³, וההסבר שלו הוא – בצורה פשוטה – שאם שמים לב לרצון בזמן מסוים, הוא מבוסס על דברים שלא השתנו קודם, ולא שינוי ברצון ה'. במלים פשוטות, בהקשר של הזמן, אם ה' תכנן מאז ומקדם לרצות ברגע מסוים לברוא את העולם והרגע הזה מגיע והוא רוצה ולכן הוא בורא את העולם באותה שניה מסוימת – אין בו שום שינוי. הכוונה היתה כבר מאז ומעולם.

אפשר להבחין בשתי רמות של רצון: הרצון הפעיל, הכוונה לרצות. אם לא היה תכנון, הרצון הוא שינוי, אבל אם היה תכנון מוקדם – הרצון הוא לא שינוי. זהו ההסבר הפשוט. כך ביחס לכל דבר שה' רוצה. כאשר אנחנו מתפללים שחולה יתרפא וה' עושה נס, מקשיב לתפלה ומרפא את החולה (כולם מאמינים

בכך, וגם הרמב"ם מאמין בכך – אחד מיסודות האמונה הוא ש"לו לבדו ראוי להתפלל" ולא לאף אחד אחר זולתו), מה קרה? קודם לא היה רצון מפורש פעיל. עוד מעט נדבר על שכל פעיל או שכל סביל, שכל בפוטנציאל, וכעת אומרים זאת ברמה אחרת²³⁴. לא היה רצון פעיל של ה' לרפא את החולה, והתפלה מגלה את הרצון של ה' באופן חדש. לפי הרמב"ם צריך להאמין שבתכנית היה תמיד רצון של ה' – היתה כוונה שהאדם הזה יהיה חולה והוא יתפלל עבורו ואז ה' יברא רצון חדש לרפא אותו באופן נסי. כל זה היה בתכנית כל הזמן – "אני הוי' לא שנית", אין שינויים בה'. בלשון החסידות קוראים לכך 'רצון עצמי' – שאיננו יכולים להשיגו, כשם שאיננו יכולים להשיג את ה' – ובו עצמו כתובים כל שינויי הרצון שעתידיים להיות בכל ההיסטוריה, מהתחלה עד הסוף, כולל מה שמתבסס על מעשי האדם או על תפלתו.

כעת לומדים על ההבדלים בין כוונה נסתרת ורצון פעיל.

חכמה: שכל הפועל

השכל הפועל – ממוצע בין ה' למציאות

נתקדם לעוד ענין, שמקביל לספירת החכמה: אנחנו יודעים שאחד היסודות בדברי הרמב"ם – אותו בקרו המהר"ל מפראג וגם בחסידות – הוא תיאור-לכאורה של הקב"ה כאינטלקט עצמי טהור. בתניא גם מובאים דברי הרמב"ם שה' הוא אחד, הוא המדע והוא היודע, אבל הוא אומר שאי אפשר לזהות אותו עם השכל. כאשר אדמו"ר הזקן למד את ה'מורה' של הרמב"ם, וכך גם נכדו הצמח צדק שלמד עם בנו הרבי מהר"ש את ה'מורה', הם הסבירו את ה'מורה' לפי ההבנה העמוקה של החסידות, ואחד הדברים החשובים הוא שאי אפשר להגדיר את הקב"ה כשכל מושלם. בכלל ה' לא ניתן להגדרה כל שהיא, הוא קדוש ונבדל, וממילא הוא מעבר לשכל לגמרי.

בכל אופן, מושג השכל הוא משהו מאד יסודי בחשיבה של הרמב"ם. אחד הדברים החשובים – בו הרמב"ם חולק על אריסטו – הוא כאשר הוא מדבר על מה שנקרא בלשונו "השכל הפועל"²³⁵. לפי אריסטו השכל הפועל והא-ל – אם יש א-ל, אם יש בורא – הם זהים ולפי הרמב"ם הם לחלוטין לא זהים²³⁶ (אך שניהם מכנים את השכל הפועל "הכח המניע הבלתי מתנועע"). לפי הרמב"ם אי אפשר להגדיר את ה' כשכל הפועל, אבל מדרגת הבינים – המדרגה שמחברת את נפש האדם ואת שכלו לה²³⁷ – היא השכל הפועל. השכל הפועל מנוגד לשכל סביל. מהו שכל סביל? היכולת השכלית של האדם. האי-קיו של האדם הוא השכל הפסיבי שלו ('שכל בכח'), אבל כאשר הוא לומד ומעמיק ויודע השכל הפסיבי שלו נעשה שכל פעיל ('שכל בפועל'). השכל של ה' תמיד פעיל, לכן הוא נקרא "שכל הפועל". יש גימטריא מאד יפה, הגימטריא הראשונה שנאמר הערב, שהביטוי "שכל הפועל" – שהרמב"ם משתמש בו ואוהב אותו – שוה 541, בגימטריא ישראל. שוב, כעת מדברים על דרגת החכמה בחשיבה של הרמב"ם – הרעיון של "שכל הפועל", שלפי הגימטריא הוא עצם הנשמה של עם ישראל.

234 וראה גם שם (ח"ב פ"ח) ב"דרך הראשון".

235 מו"נ ח"א פס"ח.

236 כעולה מדבריו בח"ב פ"ו ופכ"א, ודוק.

237 כנסמן לקמן בענין הנבואה.

המשכת הנבואה לאדם מה' דרך השכל הפועל

בענין הזה יש הבדל בין ה'מורה' ל'יד'. לרמב"ם יש שני עמודים – שני תחומים שהוא מומחה בהם, ואפילו אפשר לומר שני עמודים של האישיות שלו. לכן יש מלומדים, דתיים וגם כאלה שלא, שמרגישים שיש 'שני רמב"ם', כי הם נראים כל כך שונים – הרמב"ם של ה'יד' והרמב"ם של ה'מורה' (אותו רוצים להבין יותר הימים). כעת הסברנו שבמורה נבוכים, בפילוסופיה של הרמב"ם, מאד ברור שכל אחד – יהודי ואינו-יהודי – לפי מעשיו ולפי המסירות שלו לידיעת ה' יכול להגיע אפילו לנבואה²³⁸ (ובעוד בספר הכוזרי תלה את הדבר אך ורק ברצון ה', אצל הרמב"ם הסדר הוא הפוך – כל מי שיש בו את ההכנות הראויות לנבואה יתנבא²³⁹, אלא אם כן ה' ירצה למנוע זאת מסיבות כל שהן, כפי שהיה אצל ברוך בן נריה²⁴⁰). אצל הרמב"ם הנבואה היא שלמות האדם, שבודאי ראויה שתהיה למלך וכיו"ב²⁴¹. כבר כתוב בתנא דבי אליהו – ממדרשי חז"ל – שכל מי שמתאמץ בידיעת ה' שורה עליו שכינה, בלי הבדל אם הוא יהודי או גוי. לפי ההלכה קשה לומר כך, אבל אם נבין שאין הבדל בין יהודי לגוי בענין הזה, יהיה מובן איך הרמב"ם הרשה לעצמו להתבסס כל כך על הפילוסופים הלא-יהודים.

אנחנו באים מחנוכה לחדש טבת, חדש היארצייט של הרמב"ם – החג שמסמל את הנצחון שלנו על הפילוסופיה היונית, התרבות ההלניסטית. הרמב"ם סומך על הפסוק "יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם", שהפילוסופיה היונית תשכון בעם ישראל, בתרבות היהודית של "אהלי שם". הוא מסביר שהפילוסופיה היונית יכולה ממש להכלל בתרבות היהודית ולהחשב חלק ממנה. לפי זה צריך להבין יותר לעומק מהו המאבק, הנמשך עד ימינו, בין התורה לבין תרבות יון. על השאלה הגדולה הזו אולי לא נענה כעת. השאלה היא שאלה, אבל הרמב"ם משבח את אריסטו בשבחים הכי גבוהים שאפשר, מתבסס עליו, ובו-זמנית לא מסכים אתו בכמה וכמה דברים²⁴².

נחזור לענין של שכל הפועל: אם ה' רוצה להעניק נבואה לאדם שעשה מאמץ עילאי להקדיש את עצמו לידיעת ה' ולזכך את מדותיו, אז הנבואה זורמת דרך השכל הפועל לשכל של אותו אדם²⁴³. בדיאגרמה הפשוטה יש כאן ארבע רמות – ה', שלפי הרמב"ם הוא יותר מהשכל הפועל. לכאורה הרמב"ם רוצה לומר שה' הוא השכל המוחלט. אמרנו קודם שאי אפשר לזהות את ה' עם השכל המוחלט, כי הוא מעבר אליו, וכי גם שכל מוחלט הוא תיאור מסוים, אבל ודאי שה' הוא חכם, הוא גם שכל מוחלט; אז בא השכל הפועל, שהוא הממוצע בין ה' לאינטליגנציה האנושית; אחריו בא השכל הטהור של האדם, שעדיין מעל הנפש, עדיין משהו רוחני; אז בא השכל של האדם כפי שהוא בתוך גוף. כאשר השכל שלי היא בתוך הגוף, הגוף גורם לדמיון גשמי שנקרא "כח המדמה". גם נביא אמתי משתמש בכח המדמה, בנבואה יש דימויים, אבל הוא מנקה אותם – אצלו הדמיון הוא שכל נקי.

238 ראה מו"נ ח"ב פל"ב (שם הרמב"ם אומר שדעת תורתנו היא כדעת הפילוסופים – שכל אחד שעושה הכנה ראויה יגיע להתנבא – אלא שעפ"י תורה הדבר יכול להמנע בשל נסיבות חיצוניות, וממילא הדבר אמור גם בגויים, שהרי הפילוסופים הגויים ודאי לא הבחינו).

239 יכולת השגת הנבואה מצד הנבראים שייכת לספירות נצח והוד (שרש הנביאים והחווים בספירות), אליהן משתייך לקמן ענין ההשגחה הפרטית (שלדעת הרמב"ם גוברת ככל שהאדם ראוי לכן, וחלק מההתעלות היא ההגעה לנבואה).

240 ראה הנסמן בהערה ט.

241 ראה (בנוסף לנסמן לעיל הערה ט) מו"נ ח"א פנ"ד וח"ב פ"מ.

242 ראה לדוגמה מו"נ ח"ב ריש פי"ד וסוף פכ"ב.

243 מו"נ ח"ב פל"ו (ואילך – עד סיום פל"ח).

אם כן, יש כאן ירידה מה' אל השכל הפועל אל השכל המופשט של הנשמה אל כח המדמה של הנפש כפי שהיא מתלבשת בגוף. את ארבע הדרגות האלה עצמן אפשר להקביל לארבע אותיות שם הוי' ב"ה. נתחיל מלמטה: כח המדמה, עם החידוש של הנבואה – הכח של הנפש בתוך הגוף למצוא בדימויים גשמיים תבונה רוחנית – הוא המדרגה הנמוכה, מדרגת המלכות, ה תתאה של שם הוי'. השכל המופשט של האדם הוא כנגד ה-ו – שתי המדרגות האנושיות כאן הן "הנגלת לנו ולבנינו". מעליהן, השכל הפועל – מדרגת הבינים, שמחברת בינינו לבין ה' – הוא ה עילאה. לפי הגימטריא שראינו קודם, ששכל הפועל בגימטריא ישראל, הוא שרש נשמות ישראל (כמבואר בקבלה וחסידות ששרש נשמות ישראל הוא בבניה-אמא, ה עילאה שבשם). ומעל הכל השכל כביכול של ה' עצמו (סוד התורה דמחכמה נפקת):

י	השכל של ה' (התורה)
ה	השכל הפועל
ו	השכל העיוני של האדם
ה	כח המדמה של האדם

הנושא של השכל הפועל – עם כל מבנה של מעבר הנבואה לפי הרמב"ם – תופס את מקום החכמה בפרצוף הפילוסופיה של הרמב"ם שאנחנו בונים כעת.

בינה: "ממשה עד משה לא קם כמשה"

המדרגה הבאה היא בינה: כל מדרגה כאן היא גם התבוננות קצרה בפני עצמה. ההתבוננות הזו היא בפתגם העממי "ממשה עד משה לא קם כמשה"²⁴⁴, שנקטו בו כבר בימי חייו של הרמב"ם. הוא היה כל כך אהוב, מוערך ומכובד בדורו עד שאנשים אמרו, והפך להיות מאמר העם, "ממשה עד משה לא קם כמשה" – ממשה בן עמרם, משה רבינו, שנתן את התורה לעם ישראל (עליו קוראים בימים אלה בתורה, לידת משה וגאולתו את ישראל, מתן תורה ובנין המשכן – הכל בסמוך להלילת הרמב"ם. לידת הרמב"ם, ה"מזל גובר" שלו הוא בערב חג הפסח, גאולת עם ישראל על ידי ה' ומשה עבדו) – לא קם כמותו עד הרמב"ם, רבינו משה בן מיימון²⁴⁵.

244 וכמה רמזים (המתאימים גם למבואר לקמן בפנים) בסוד "ממשה עד משה לא קם כמשה":

"ממשה עד משה לא קם כמשה" = 1340 = כ פעמים בינה. בינה (67) היינו המספר הראשוני ה-20, כך יש כאן בינה פעמים בינה – ממילא שייך ל"משה זכה לבינה". בינה ותבונה – שתי מדרגות משה, כדלקמן בפנים – הן כל אחת פרצוף בפני עצמה, פרצוף אמא עילאה ופרצוף תבונה, כשבכל פרצוף יש י ספירות ובסך הכל כ פעמים בינה. מתחלק מאד יפה: "ממשה עד משה" = יב פעמים בינה. "לא קם כמשה" = ח פעמים בינה. המכנה המשותף הכי גדול – שהוא החשוב – הוא 268, ד פעמים בינה: "ממשה עד משה" = ג פעמים 268. "לא קם כמשה" = ב פעמים 268. היחס 3:2. הפלא ש-268 שוה בינה במספר קדמי. תופעה נדירה שמספר קדמי של המלה הוא כפולה של המלה עצמה. הכל כאן בינה. 268 = רבינו, משה רבינו ורבינו משה בן מיימון.

"ממשה עד משה לא קם כמשה" במספר קדמי = 5166 = ו"פ (ממוצע כל מלה) 861 (משולש 41 = בית המוקדש = מתתיהו = תהלת הוי' וכו' וכו') = אהיה פעמים "צלם אלהים" = 42 ("אהיה אשר אהיה") פעמים ענג.

דילוג האותיות ב"ממשה עד משה לא קם כמשה" = 541 = ישראל (עד המלה האחרונה, כמשה, עולה מלכות, ובתוספת מה היינו מלכות-אדם שעולה ישראל, כידוע).

יש ג"פ משה במשפט הזה = ה"פ אור = משולש מה. ממשה = שכינה. כמשה = ששה. ממשה-משה-משה = ג"פ כמשה = 15 פעמים חכמה (לכלול את החכמה במקום הבינה – "חכם בבינה". במשפט "משה זכה לבינה" משה עצמו הוא החכמה, "מן המים משייתה", והוא זוכה להתחבר עם הבינה בסוד "חכם בבינה").

245 שני ה"משה" בעצמם הם בסוד "אהיה אשר אהיה" – אהיה עמם עכשיו ואהיה עמם בעתיד. אהיה הוא שם הבינה בקבלה, כמתאים למוסבר בפנים, ואף שלפעמים מפרשים "אהיה אשר אהיה" בכתר ובינה, אבל אפשר לפרש בבינה

תשובה משה (ואברהם) – "הנני"

קראנו בשבת שכאשר ה' קרא למשה הוא ככל את שמו – "משה משה" – ומשה ענה "הנני". על אף שמשה התווכח עם ה' שבעה ימים כדי לא לקבל את המשימה שה' הטיל עליו, אבל התגובה המידית שלו היתה "הנני". אנחנו יודעים שמשה הוא ענו מאד²⁴⁶, ולכן ענה "הנני", כמו שענה אברהם אבינו ועוד חסידים גדולים. ה' פנה אליו ואמר "משה משה".

יש גימטריא יפה, ש-הנני עולה 115 ו-משה עולה 345, ג"פ הנני, ממוצע כל אות בשמו. ה' אומר "משה משה", שש פעמים "הנני", ומשה עונה "הנני", סך הכל שבע פעמים "הנני" (ה"הנני" השביעי, "כל השביעיין חביבין", היא ענית משה מלמטה לקריאת ה' מלמעלה, סוד תגובת המלכות לקריאת הו"א, הו"ק, סוד אור חוזר החוזר לקדמותו. משה בעצמו הוא סוד השביעי, החביב, מאברהם אבינו)²⁴⁷. יש עוד דמויות גדולות בתנ"ך שעונות כך, והראשונה בהן היא אברהם. לפי הרמב"ם שתי הדמויות הכי גדולות בתנ"ך, שאנחנו צריכים להדמות אליהן, הן משה ואברהם.

עוד מלה שעולה 115 היא חזק. זו הסבה שאנו אומרים בסיום כל חומש מתורת משה – כמו בשבת שעברה – "חזק חזק ונתחזק" או לפי גרסאות מסוימות פשוט "חזק חזק חזק" שעולה הנני-הנני, שעולה משה, כאילו משה עצמו חותם את שמו בסיום אותו חומש, הספר שלו.

"משה משה" – משה רבינו (בינה) והרמב"ם (תבונה)

יש עוד צדיקים ששמן נכפל בקריאת ה' – "אברהם אברהם", "יעקב יעקב" ו"שמואל שמואל". בכל השמות הכפולים הללו יש קו באמצע, "פסיק טעמא" (לא מופיע על קלף התורה, אבל מסומן בחומשים כחלק מטעמי המקרא). ה"פסיק טעמא" אומר שיש הבדל בין ההופעה הראשונה לשניה, רק בהופעה הכפולה של משה אין "פסיק טעמא". יש הרבה מאד הסברים לענין, אבל בהקשר שלנו – בהסתמך על המאמר העממי "ממשה עד משה לא קם כמשה" – נאמר שבין משה הראשון, משה רבינו, למשה השני, הרמב"ם, אין הבדלים, הם זהים. אם זו הדרך בה נבין, נצטרך לומר שגם בשמות הכפולים האחרים, כמו "אברהם

ותבונה. והנה, משה בן מימון עולה בעצמו "אהיה אשר אהיה" (543 – כמנין גרשם, בכורו של משה – היפוך הספרות 345, משה, כנודע).

על משה (ש"זכה לבניה") נאמר "כי מן המים משיתהו" – הוא נמשך ממי החכמה העליונה – וכן מימון, אבי הרמב"ם, הוא לשון מים ועולה ב"פ חכמה. כמו בזוגות מושגים רבים, בהם המושג השני יוצא מהאות השניה של המושג הראשון, כך אפשר לומר ש-מימון יוצא מה-מ של עמרם (כאשר בשני השמות יש שתי מ"ן). עמרם-מימון = מלכות = משולש 31 = אברהם אברהם, כאשר הכנף עולה אמונה (ובקשר לרמזי החכמה במימון: ידוע הרמז ש-אברהם הוא אמונה-חכמה-חכמה וחיי אברהם – 175 שנה – הם אמונה-חכמה).

246 ורמז כיצד משה רבינו כולל עמו את הרמב"ם בענוה שלו: רמב"ם (ר"ת רבינו משה בן מימון ו"רבות מופתי בארץ מצרים" עם כל הרמזים המופלאים בפסוק, שגם קוראים בתקופה זו, אבל אפשר לדרוש גם את הר"ת בהן הוא נקרא) בכל ארבע רמות החשבון – שרש, מילוי, מילוי המילוי, מספר קדמי = 100,4500 פעמים מה (בסוד "אל תקרי מה' אלא 'מאה", מאה פעמים מה). אפשר לדרוש שכאשר משה רבינו אמר "ונחננו מה" לא התכוון אליו ולאחרן אלא אליו ולרמב"ם. רצה לזכות בענוה שלו גם את הרמב"ם.

247 "משה משה... הנני" – י אותיות, משולש ד, כאשר השורה התחתונה, סוד המלכות (אור חוזר), הוא "הנני". המשולש העליון של 3 אותיות הוא ה"משה" הראשון, השורה השלישית היא ה"משה" השני (רמז ל"ממשה עד משה לא קם כמשה" כנ"ל). האות האמצעית של המשולש היא ה-ש של ה"משה" השני – ש (רוח אלהים, "פחד יצחק", "יורה דעה") באמצע ושרה (דין אמת, הלכה למעשה) מסביב. הפנות הן הים, 55, משולש 10 (משולש 4; האמצע, ש = 300 = משולש 24, 4 בעצרת).

אברהם", יש רמז לעוד מישהו גדול באותו שם, עוד אברהם גדול – אולי האבן עזרא, או אברהם אחר – וכך עוד יעקב גדול ועוד שמואל, אבל יש ביניהם הבדל, "פסיק טעמא".

אחת הבקורות על ההערצה של הרמב"ם לאריסטו היא – מה עם משה רבינו?! קצת אבסורדי לטעון כך, אבל מה הרמב"ם יגיד? שהוא לא מתבסס על תרבות יון כפי שהיא, אלא לקח מאריסטו שבעצמו לקח מהיהדות, לקח מהאבות²⁴⁸. זו אמת, וידוע פתגם הרמב"ם "קבל את האמת ממי שאמרה" – זו אמת. האמת שאברהם היה הראשון לדעת מה שאריסטו אחר כך כתב – ובוודאי משה יודע – בדרכו שלו, בשפה שלו, בסגנון שלו. לא עושים השוואות בין סגנונות שונים, לכל אחד יש את הסגנון שלו – אבל מדובר באותו דבר. ודאי הרמב"ם חשב שמה רבינו עמוק באין ערוך מאריסטו, עם כל ההערכה שלו לאריסטו²⁴⁹.

בכל אופן, למרות שבהופעה הכפולה של "משה משה" אין קו מפריד באמצע, נדרש הסבר על פי קבלה להבחנה בין שתי הופעות השם. מה הדרך הטובה להסביר זאת? אחד ממאמרי חז"ל המפורסמים על משה רבינו הוא "משה זכה לבינה". כעת מדברים על דרגת הבינה. כשמתחילים ללמוד קבלה האריז"ל מלמד אותנו – על פי המושגים בתנ"ך – שיש שני מושגים של בינה: בינה ("משה זכה לבינה") ותבונה. האריז"ל מסביר שבינה היא המדרגה הגבוהה של ההבנה ותבונה מדרגה נמוכה יותר של ההבנה. בינה היא הבנה טהורה ומושלמת ותבונה היא הבנה שמתייחסת למדות הלב. אם נבחין בין בינה לתבונה – התבוננות בה' – אפשר לומר שה"משה" הראשון הוא בינה עילאה, פרצוף אמא במדרגתו העליונה, ואילו לרמב"ם נתייחס כתבונה, הכח להפנים את הבינה ללב.

הנשר הגדול והדג הגדול

למה אנחנו חושבים שזו האבחנה בין שני ה"משה"? יש עוד ביטוי עממי שמתייחס לרמב"ם כבר בדורו – הוא נקרא, מסבה מסוימת, "הנשר הגדול". היום היארציית של הרמב"ם, וכשמדברים עליו – רבינו משה בן מימון – בדרך כלל הוא נקרא גם הנשר הגדול. אני מקוה שהוא שמח שקוראים לו הנשר הגדול – הוא לא אוהב דימויים על ה', אולי כלפיו זה בסדר. אם הרמב"ם הוא הנשר הגדול, מהו משה רבינו? לעולם לא שמעתי שמכנים את משה רבינו הנשר הגדול או על שם חיה אחרת, אבל אולי יש כזה דבר. האם את משה מדמים לאיזו חיה שאנחנו יודעים? את הרמב"ם מכנים "הנשר הגדול", מי יכול לזכור למה מדמים את משה רבינו?

השם משה ניתן לו על ידי בת פרעה, בתיה, שקראה לו כך על שם "כי מן המים משיתיהו". מזכיר את משה השני, הרמב"ם, ששם אביו מימון – מן המים. אם משה הוא נשמה שנלקחה מהמים, מה הדימוי שמתאים לו? יש בקבלה שני סוגי נשמות – נשמות יבשה, שמדמים לחיות יבשה, ונשמות ים, שמדמים לדגים. נשמות ים הן 'דגים', ובמדרש ובוזהר משה הוא הדוגמה הכי מובהקת של דג. איך אנחנו יודעים שמשה רבינו הוא דג? מה המזל שלו? אדר – מזל דגים – בו הוא נולד ונפטר באותו יום, ז' אדר. אדר הוא מזל דגים ו-ז שוה דג. הוא ה-דג של מזל דגים.

248 וראה גם מו"נ ח"ב סוף פ"א.

249 וראה מו"נ ח"ב פ"ז ניגוד בין חוסר הבנתו של אריסטו (עפ"י משל שמביא שם) לבין דרכנו-אמונתנו, "עדת הרודפים אחר משה רבינו ואברהם אבינו עליהם השלום".

יש משהו עוד יותר חשוב שעושה אותו דג: משה רבינו הוא המורה הגדול של יהושע, שהכניס את עם ישראל לארץ ישראל, והוא נקרא יהושע בן נון – הבן של הדג. במדרש ובוזר כתוב ש-נון מתייחס לאביו הרוחני, משה רבינו, שגם שמו נון – נון פירושו דג בארמית. אם כן, משה לא נקרא סתם דג אלא נון, שייך גם לענין של "משה זכה לבניה". כמה שערים יש בבניה? 50, נון. השער החמישים, שער הנון, הוא השער הלא מושג, המדרגה שמשה זכה לה פעמיים – במתן תורה וברגע ההסתלקות שלו. נון, 50, שוה גם לביטוי שמופיע בספר יונה – "דג גדול" – זהו משה.

אם כן, משה רבינו והרמב"ם הם נון – נון ונשר, "דג גדול" ו"הנשר הגדול", עליהם נאמר "ממשה עד משה לא קם כמשה". אמא עילאה היא נון, עלמא דאתכסיא לגמרי, נוני ימא, ואילו יסוד תבונה נמשך עד תפארת דז"א – סוד פני נשר במרכבה. "הנשר הגדול" היינו הנשר כמו שהוא באמא, והוא מאיר בתפארת ז"א – פני נשר של המרכבה. למעלה ממנו יש את הנון של משה רבינו.

נתבונן יותר לעומק במלים נון-נשר, בנות שלש האותיות, שאפשר לעשות ביניהן הכאה פרטית – נ פעמים נ, ו פעמים ש, נ פעמים ר – נקבל 14300, 10 פעמים 1430, הכל פעמים הוי'. כל המספר הוא נשר פעמים הוי'. אין סבה בעולם – על הארץ או מתחת למים – שהתוצאה שנקבל כאן תהיה כפולה של נשר. הדימויים של משה רבינו הראשון ומשה השני יוצאים ביחד הנשר של ה' – נשר הוי'.

שרש הנשר הגדול – בסוף הכל כלול בו, נשר פעמים הוי' – הוא "דרך הנשר בשמים". "דרך נשר בשמים" היינו כתר דרדל"א ב"ארבעה לא ידעתים" – כל אחד מהארבעה הוא דרך, והראשון הוא "דרך הנשר בשמים" – וכתר דרדל"א הוא עצם האמונה. אפשר לומר שזו אמונה עם נשירת כל ההגשמה – כל ההגשמה 'נושרת' מהאמונה של "דרך הנשר בשמים".

משה רבינו הוא בינה והרמב"ם הוא תבונה, ועל כך כתוב "ממשה עד משה לא קם כמשה" ו"משה זכה לבניה".

דעת: ידיעת השלילה

ידיעת השלילה – שלילת השלילה איננה חיוב

כעת נתקדם לדעת: זו אולי הנקודה הכי חשובה בפילוסופיה של הרמב"ם – תיאולוגיה שלילית²⁵⁰. תיאולוגיה שלילית פירושה שאני יכול לדעת את ה' רק בידיעת השלילה, אפשר לדעת את ה' רק דרך שלילת הדברים האחרים, כי אין שום דבר שאפשר להשוות לה'. כמו שאמרנו, אי אפשר לומר שה' וכעס הולכים יחד, כי ה' לא 'הולך יחד' עם שום תכונה אנושית. כשאומרים בתורה שה' הוא חכם הכוונה שאי אפשר להשוות את ה' לשום חכם, אבל אפשר לומר שהוא לא-לא-חכם.

כאן יש שוב דוגמה חשובה מאד ללוגיקה הקוואנטית שהזכרנו בכתר. בלוגיקה הקלאסית – וכך אמר אריסטו – לומר לא-לא אומר כן, שני מינוסים יוצרים פלוס. כאשר אני אומר שה' הוא חכם אני מתכוון שהוא לא-לא-חכם, אבל לא-לא-חכם זהה לחכם לפי הלוגיקה הרגילה, אז לא הרווחתי כלום! הרמב"ם לא התכוון לכך – הוא אומר שה' הוא לא-לא-חכם, אבל בו-זמנית אי אפשר להשוות את החכמה שלו לשום דבר שאני מכיר בתור חכמה אנושית. בכך הרמב"ם אומר כמו "פתח אליהו" (שקוראים כל ערב שבת) – הקדמת תיקוני זהר, שהוא כנראה לא ראה (יש כמה שחושבים שהוא כן ראה חלקים מזהוהר), אבל יש

כאן דוגמה קלאסית שהוא אומר משהו תואם למה שאנחנו קוראים בהקדמת תקוני הזהר כל ערב שבת – "אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעה". אתה חכם, אבל אין שום דרך אפשרית עבורי להבין מהי החכמה הזו ובאיזה אופן אתה חכם. כאשר הרמב"ם אומר שאיני יכול לדעת שום דבר חיובי על חכמת ה', רק שהוא לא-לא-חכם, אין הכוונה שהוא חכם כפי שאני מבין אלא שהוא חכם בחכמה שאיני מבין – "אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעה". לכך קוראים ידיעת השלילה – הידיעה שמאפשרת לי להגיע כמה שיותר קרוב לידיעת ה', התכלית העיקרית של האדם.

השלילה היא לגבי מה שאני רוצה לומר באופן חיובי. כדי לומר שה' אינו כועס איני זקוק לשלילה כפולה, אבל כדי לומר שה' הוא בעל חסד אני צריך שלילה כפולה – לומר שה' הוא לא-לא בעל חסד, וכשאני אומר שה' הוא בעל חסד הכוונה לחסד שאיני יכול להשיג – רק איך שהדברים מושגים לי, אני מדבר רק על האנרגיה האלקית שמגיעה אלי, שמורגשת לי כחסד. כדי לומר שה' אינו אכזרי איני צריך שלילה – אני אומר שה' אינו אכזרי.

"לא כן" – ידיעת השלילה וידיעת החיוב

זו ידיעת השלילה. לפי חסידות יש עוד דרגה אפשרית לנשמה של דעת אלקית. אמרנו שהרמב"ם לא מחלק בין נשמה יהודית לנשמה של אינו-יהודי, אבל כשפותחים תניא רואים, בתחלת הפרק השני, שליהודי יש נשמה מיוחדת – "חלק אלוקה ממעל ממש" – ולכן מוסבר שליהודי, ניצוץ של ה', יש דרך ישירה לדעת את ה', לזהות אותו ולהתקשר אליו.

כדי להבין זאת יותר נביא ווארט מפורסם מרבי הלל מפאריטש, מגדולי החסידים: הוא אמר שכל חייו האדם מחפש אחרי ניגון אבוד ששמע בנקודה קדומה בהשתלשלות הנשמה שלו מה'. כל מנגינה שאדם שומע הוא חושב שאולי זו המנגינה, מאזין, אבל אחר כך אומר – זו לא המנגינה. כך הוא עובר את כל החיים שלו, מנסה להזכר במנגינה, שומע מנגינות, ועל כל אחת הוא אומר בסוף – זו לא המנגינה. זה מאוד קרוב: אנחנו אף פעם לא יכולים לדעת משהו על ה', אבל בסיפור הזה יש משהו שאני כן יודע במנגינה, שמעתי אותה פעם ואני גם עתיד לשמוע אותה פעם, לדעת אותה בידיעת החיוב, בתיאולוגיה חיובית.

אחד הדברים הבסיסיים בסוד של שם הוי' הוא ששתי האותיות הראשונות (יה) – ששייכות לכחות השכל – הן שם קדוש בפני עצמו ושתי האותיות הבאות (וה) אינן שם, והענין הוא לחבר בין שתיהן. בשבילנו שם הוי' יהיה כעת ר"ת ידיעת השלילה וידיעת החיוב. יש כל מיני רמזים מהסגנון הזה בשם הוי'. כעת הסברנו י-ה-ו-ה כידיעת השלילה, הדרך בה הרמב"ם מדבר על ידיעת ה', וידיעת החיוב, כפי שמסבירה החסידות שבמקום מסוים בנפש יש רושם של ידיעה חיובית על ה', מנגינה ששמעתי פעם ועלי רק לשמוע אותה פעם נוספת.

הרמז הוא ידיעת השלילה וידיעת החיוב. על משה רבינו כתוב, אחד הפסוקים הכי חשובים עליו, "לא כן עבדי משה" – "לא כן", זו המדרגה של "עבדי משה" – "בכל ביתי נאמן הוא". המלים "לא כן" מתייחסות לשאר הנביאים – כל הנביאים חולמים, רואים באספקלריא שאינה מאירה, אבל משה רבינו רואה את ה' באופן ישיר, באספקלריא המאירה, ובערנות. ה"לא" היינו התיאולוגיה השלילה של הרמב"ם וה"כן" אומר שיש גם תיאולוגיה חיובית, דרך כן לדעת. לא עולה 31, 30 כנגד שלש הספירות העליונות – כתר, חכמה ובינה הרמוזות באותיות י-ה-ש-ב-ש-ם – וה-1 הוא הדעת שמחברת בין החכמה והבינה. אחר כך יש את ה"כן", 70, כנגד שבע מדות הלב התחתונות, הרמוזות ב-ו-ה-ש-ב-ש-ם. ה-כ-פ, 20, כנגד שתי

המדות העיקריות של הלב, חסד וגבורה, אהבה ויראה, וה-ן, 50, כנגד תנהי"ם (שכולם ענפי-פירוט החסד והגבורה)²⁵¹. יש "לא" ו"כן", אבל הם צריכים להתחבר יחד – "לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא".

חסד: טוב ה' – "אין רע יורד מלמעלה"

טוב ה'

כעת נתקדם לחסד²⁵²: הרמב"ם אומר שה' הוא הטוב המושלם²⁵³, אבל כמו שאמרנו קודם – להיות טוב מושלם פירושו שהוא לא-לא-טוב. אני יכול לומר שהוא טוב וצריך לומר שהוא טוב – הוא הטוב היחיד – אבל באמת הטוב שלו הוא לא טוב בשום צורה שאני יכול לתפוס. כמו שאמרנו "אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא", אדמו"ר הזקן אומר שהולך על כל הספירות – לא רק חכמה ובינה, שנזכרות בפתח אליהו – "אנת הוא חסיד ולא בחסד ידיעא, אנת הוא גבור ולא בגבורה ידיעא" וכו' וכו' בכל מדות הלב באותו אופן.

שלשה מקורות לרע (והפרופורציות הנכונות ביניהם)

מאיפה בא הרע? זו אחת החקירות הפילוסופיות החשובות. הרמב"ם אומר²⁵⁴ שרוב הרע אדם עושה לעצמו. אם משהו רע קורה ח"ו למישהו, רוב הסיכויים שהוא אחראי בעצמו לרע שקרה לו. יש סיכוי קטן, לפי הרמב"ם, שהרע הוא משה שאנשים אחרים עשו לו, ויש סיכוי עוד יותר קטן שהרע הוא מהטבע. זהו לימוד פשוט אבל חשוב של הרמב"ם.

חשובות הפרופורציות שהוא נותן – כי הרבה אנשים חושבים שרוב הרעות בעולם הן תוצאות של הטבע, אחריות הטבע לרע של העולם; דברים רעים אחרים באים מהממשלה, או מהחברה – מחברים, אלה שנקראים החברים שלי, הם עשו את זה...; ואולי יש משהו קטן שאם קרה לי רע – אני אחראי לו. הרמב"ם אומר שבדיוק הפוך – המיעוט הוא מהטבע; יש יותר, אבל גם מעט, מאנשים אחרים; ואילו הרוב המוחלט של הרעות שקורות לאדם הוא עושה לעצמו.

מקורות הרע כנגד ביי"ע ומקורות הטוב כנגד אבי"ע

אלה שלש קטגוריות של רע – מאיפה הרע מגיע לפי הרמב"ם. הן מקבילות לשלשת העולמות התחתונים בקבלה, בריאה-יצירה-עשיה. בעולם העשיה "רובו רע" – זהו הרע שאדם עושה לעצמו. ביצירה יש מה שהחברה גורמת, רע ממקור אנושי – מעט רע (היחס בין עולם היצירה לעולם העשיה הוא כלל ופרט – ה' הוא טוב וכך גם כללות בריאתו היא טובה וגם האנושות בכלל היא טובה, ומציאות הרע העיקרית נולדת רק כשאדם נעשה פרט). עולם הבריאה הוא הרע – המועט – שבא מהטבע, אותו ברא ה' אבל מחוקי הטבע יוצאים דברים שנראים רעים לכאורה.

251 "לא כן" ברבוע פרטי = 3801 = 7 פעמים "אהיה אשר אהיה", השם שנתגלה למשה רבינו בסנה, שם הגאולה (גאולת מצרים והגאולה העתידה). "אהיה אשר אהיה" הוא בג"ר, וה-7 רומז להמשכת הארת הג"ר ב"ת, "ליחדא שם יה בזה", היינו סוד "לא כן" כמבואר בפנים.

252 מתוכן האמור כאן במדת החסד יצאה גם נקודה מעובדת – "אין רע יורד מלמעלה" – ויש מה שנתבאר שם בפירוט ובאריכות יותר, עיי"ש.

253 ראה מו"נ ח"ג פ"י ופי"ב.

254 מו"נ ח"ג פי"ב.

ברע יש רק שלש דרגות, אבל כאשר מדברים על טוב יש ארבע דרגות: כל שלש הדרגות האלה יכולות להיות גם בטוב. אם אני זוכה הטבע עושה לי טובות. כשאני נושם – זו גם טובה מהטבע, יש הרבה יותר טוב בטבע מאשר רע בטבע. יש הרבה יותר טוב שאנשים עושים לי מאשר רע – צריך להתבונן בכך. אפילו ביחס לעצמי – צריך להתבונן, עם כל הרע שאני גורם לעצמי – גם אני לפעמים טוב לעצמי.

אם כן, בכל שלש הדרגות האלה יש טוב, אבל יש טוב מעליהם שאין לו דרגה מקבילה ברעה – טוב שבא ישירות מה'. רע אף פעם לא בא ישירות מה' – "אין רע יורד מלמעלה" – אבל טוב בהחלט כן. לפעמים זהו טוב טבעי, נס מלובש בתוך הטבע, ולפעמים הטוב לא טבעי, נס גלוי. לפעמים יש נסים גלויים ולפעמים יש נסים נסתרים. הטוב שבא מה' בא מעולם האצילות. שוב, רע יכול לבוא משלש מדרגות נמוכות – הטבע, אנשים אחרים, אני עצמי. טוב יכול לבוא מארבע מדרגות – ישירות מה' (אצילות), מלובש בטבע, דרך אנשים אחרים, ו"אף עשיתיו", לפעמים גם דרכי:

אצילות	נס גלוי	טוב בטבע	רע בטבע
בריאה	טוב בטבע	רע בטבע	
יצירה	טוב מהזולת/מהכלל	רע מהזולת/מהכלל	
עשיה	טוב שאדם גורם לעצמו	רע שאדם גורם לעצמו	

הרע ב'אני' ו'הוא' ולא ב'אתה'

נגיד עוד תוספת לווארט הזה: 'הוא' יכול להיות רע, 'אני' עוד יותר רע, אבל 'אתה' לא יכול להיות רע. זה פתח לתיקון מרטיין בובר – כמו כל האקזיסטנציאליסטים הוא לכאורה לא החזיק מהרציונאליה של הרמב"ם, אבל את הווארט הזה אפשר למצוא בתוך הרמב"ם – שיחס של אני-אתה הוא תמיד טוב, ברגע שהזולת עושה לך רע הוא בטוח 'הוא', אתה לא יכול לדבר איתו, אין שום נוכח. אין כזה דבר ש'אתה' אמתי עשית לי רע. באנגלית יש הבדל בין ל-he – שאין בעברית. על הטבע (בריאה) אני אומר it ועל החבר (יצירה) אני אומר he. אתה זו בחינה של אצילות, ועליה אמר הרב המגיד "אצילות איז אויך דא" – בכל העולמות אפשר לקיים יחס של "אתה". זה הפנתאיזם של הרב קוק, שמסביר שהחסידות החדשה היא לומר שהכל אלקות – אסור לעבוד את הצמח, אבל לדבר איתו, לקיים אתו יחס של אני-אתה (כאשר ה"אתה" מופנה אל האלקות שבו), אז הכל טוב. שוב, אני בפני עצמי רובו רע – אני הוא שעושה רע לעצמי.

"נורא עלילה על בני אדם"

שאלה: מה עם "נורא עלילה על בני אדם", שבא מה'?

"אין רע יורד מלמעלה", רק על ידי האדם עצמו. הרמב"ם מסביר כאשר מדבר על אסטרולוגיה וכו' שאדם נולד עם נטיות, אבל גם עם הכח להכריע – זה הרעיון של בחירה חפשית. אפילו במקרים בהם נאמר "נורא עלילה על בני אדם", שה' 'דוחף' את האדם לעשות משהו, כמו אצל אדם הראשון או דוד המלך, לפי הרמב"ם בכל מקרה אין "נורא עלילה על בני אדם" שיותר חזק מהבחירה החפשית – זהו עיקרון הכי חזק אצל הרמב"ם. יש בחירה חפשית, אפילו אם אתה נדחף לכיוון מסוים – יש לך כח לעמוד מול הדחיפה הזו, ולכן האחריות למה שקורה היא עליך. יש בענין דעות שונות, אבל אנחנו מדברים על

הרמב"ם ולפי הרמב"ם העקרון הכי גדול הוא בחירה חפשית, לכן מה שקורה תלוי בו – גם אם היו סיבות פסיכולוגיות, חברתיות או אפילו אלוקיות שדחפו בכיוון אחר.

גבורה: "היד החזקה"

בקיצור – רוצים שנעשה קצר ומתוק (short and sweet). ננסה לעשות קצר ומתוק, אבל לא נוותר על כל הספירות.

הגענו לגבורה: נאמר בקיצור – גבורה היא "היד החזקה". משנה תורה נקרא "היד החזקה", כי יש בו יד ספרים. מכל המספרים, הרמב"ם הכי אוהב את המספר ארבע ואחר כך את ארבע עשרה. מה הרמז? הוא נולד ב-יד ניסן. הספר הראשון שהרמב"ם כתב נקרא "מילות ההגיון", ויש בה 14 פרקים. אחר כך יש לו 14 ספרים של היד החזקה, כל ההלכה היהודית (ובמורה נבוכים²⁵⁵ הוא גם מחלק את כל המצוות ל-14 סוגים). יש 'חזקה' של הקשר שלו ל-14. אצל הרמב"ם ה'חזקה' הכי פשוטה היא של יד – יום ההולדת שלו, פרקי מלות ההגיון וספרי החבור ההלכתי.

יש שלש ידות בקבלה – היד הגדולה (יד ימין), היד החזקה (יד שמאל) ויד רמה (יד שיוצאת מהגוף עצמו כלפי מעלה, ערוץ דרך הראש). כל הידות האלה מופיעות בתורה בהקשר של יציאת מצרים. "היד החזקה" היא יד שמאל, היד של החוק-ההלכה. הרעיון של "היד החזקה" שייך לגבורה של הרמב"ם, והאריז"ל מסביר שנשמת הרמב"ם באה מצד שמאל, מהגבורה.

תפארת-נצח-הוד: השגחה פרטית

קרבת ה' (תפארת) על פי ידיעת ה' (דעת)

הספירה הבאה היא תפארת, שפירושה יפי. אחת המשמעויות של תפארת-יפי היא הרגשת קרבת ה'. אמרנו קודם שאחד הדברים העיקריים לפי הרמב"ם הוא שיש רק דרך אחת אמיתית כדי להתקרב לה' – לדעת את ה' בשכל. להקדיש את החיים להתבונן בה' ולדעת אותו – זו הדרך שאתה נעשה קרוב לה'.

כמאתים שנה אחרי הרמב"ם בא רבי חסדאי קרשקש שחבר את הספר אור ה', שחלק על הרמב"ם, ואחת הנקודות העיקריות בה הוא חלק – כפי שדברנו לפני כשנה וחצי²⁵⁶ – שקרבת ה' אינה כל כך פונקציה של שכל אלא יותר פונקציה של לב, של טוב-לב, של אהבה. להיות אדם טוב מביא אותך קרוב לה'. החסידות כנראה יותר קרובה לדעה זו, אבל לפי הרמב"ם קרבת ה' היא פונקציה של אינטליגנציה – לכן אדם צריך להקדיש את חייו. דעת היא נשמת התפארת בקבלה – תפארת היא הרגשת קרבת ה'.

השגחה פרטית – על הקרוב לה'

מה הכוונה? אם אני קרוב לה' ה' קרוב אלי – הרמב"ם אומר שכלל שהאדם קרוב לה' יש עליו יותר השגחה²⁵⁷. ה' מסתכל עליו ושומר עליו, לוקח עליו אחריות. עיני ה' בקבלה – העינים ה'פרקטיות', ששומרות על האדם – שייכות לשתי הספירות הבאות, נצח והוד. הן תוצאה של קרבה לה'. לפי הרמב"ם הקרבה לה' היא פונקציה של דעת – נשמת התפארת – וממנה יוצאות הספירות נצח והוד, העינים שמשגיחות על האדם. כמו שאמרנו, הרמב"ם אינו מבחין בין יהודי לאינו-יהודי.

255 מו"נ ח"ג פל"ה (בכלל, ומשם פירוט הדברים ב-יד הפרקים לו-מט).

256 שיעורי אור ל-ט' סיון עד אור לאדר"ח תמוז ע"ו.

257 מו"נ ח"ג פי"ח (ובכללות הענין ראה גם בפרק הקודם ובפרקים הבאים).

הרמב"ם מפרש את התורה לפי ההשקפה שלו, והחסידות מנסה לפרש את הרמב"ם לפי ההשקפה שלה²⁵⁸. איך מסבירים את הנקודה הזו לפי החסידות? החסידות מסבירה שכל מה שהרמב"ם מדבר על השגחה משתנה במדרגות שונות, לפי ידיעת ה' של המושגח, מתייחס רק להשגחה גלויה. אבל באמת, כפי שמסביר הבעל שם טוב, יש השגחה פרטית על כל פרט הכי קטן בבריאה. השאלה היא רק עד כמה ההשגחה גלויה. זו הדרך בו החסידות מפרשת את דברי הרמב"ם. אם אינך לומד רמב"ם אינך זקוק לפרשנות זו, אבל אם אתה לומד רמב"ם אתה זקוק לפירושו שמתאים לחסידות – שהוא מדבר רק על גילוי ההשגחה.

קרבת ה' וידיעת השלילה

נרחיב עוד קצת: הרמב"ם אומר שכל פעם שמתארים את ה' באיזה תואר, נותנים לו תכונה כל שהיא וחושבים ששייכת אליו, ככה מתרחקים ממנו. כלומר, קרבה אל ה' היא דווקא על ידי השלילה (השייכת לדעת, נשמת התפארת, כנ"ל). תפארת היא קרבת ה' – "קרבת הוי' לי טוב". "קרבת הוי'" היינו השליש העליון של התפארת, המכוסה, ושני השלישים התחתונים של התפארת הם הרגשת הקרבה, "לי טוב".

גם היצר לתאר את ה' שייך לתפארת – שאני מפאיר את ה'. ככל שאני כאילו-מפאיר את ה' עם תארים – כך אני מתרחק ממנו, אם אני מאמין שהתארים הולכים עליו. קשור למה שרבי לוי'ק מסביר שאמונה היא בתפארת, שכעת יקבל טעם לשבח שבתפארת יש את העבודה לא להאמין בה – שם ה"פני נשר", להשיר את ההגשמה, כנ"ל.

היות שכל מה שאני משבח את ה' יותר הכי טוב לשתוק – זהו סוד "לך דומיה תהלה". תהלים סה: "לך דמיה תהלה אלהים בציון ולך ישלם נדר". יש רמז – שצריך לראות אם מיישבו כותב – בשני חלקי הפסוק, מאן דכר שמיה דנדרים כאן? צריך לדרוש – לכן נדר כל כך חמור, וצריך לומר על כל דבר "בלי נדר" – שנדר אמתי הוא רק שאתה נודר אל ה'"לך דמיה תהלה" שאי אפשר לתאר בשום תאר (ורמז: "לך דמיה תהלה... ולך ישלם נדר" = אהיה פעמים דמיה).. אז "ישלם" לשון שלמות – לא רק שאתה משלם את הנדר, אלא שהוא יביא אותך לשלמות. אם לא בא מתוך "לך דמיה תהלה" הנדר הוא לשוא, רק מוריד אותך.

יסוד: סדר התקופות בהיסטוריה

השכר הנצחי – רוחני

המדה הבאה היא יסוד. אחת המשמעויות של יסוד בקבלה וחסידות היא סדר, כפי שדובר הרבה פעמים. אחת הבקורות הכי חזקות על הרמב"ם – בדורו ואחר כך – היתה הטענה שאינו מאמין בתחית המתים. לכן הוא נדרש לכתוב את אגרת תחית המתים, כדי להצדיק את עצמו ולהסביר שהוא כן מאמין בתחית המתים. תחית המתים היא העיקר ה-13 בעיקרי האמונה שלו, איך יכלו לחשוב שאינו מאמין בתחית המתים?! כי הוא אומר שהשכר לעתיד הוא של נשמות בלי גופים²⁵⁹.

הוא אומר זאת כל כך חזק, ואומר שאם אתה מאמין אחרת אתה טפש – כי הגוף לא יכול להתקיים לנצח והשכר הוא נצחי, הגוף הוא סופי ולכן הוא חייב למות, להתפרק. הרמב"ם מאמין בחוק האנטרופיה – הגוף לא יכול להיות נצחי. לפי זה, בסוף הולכים לעולם רוחני לגמרי. זה הרגיו הרבה חכמים יהודיים. זו

258 ראה לקו"ש ח"י"ח עמ' 199 (והנסמן שם לדרך חיים, שער התשובה פ"ט) והתועדויות תשמ"ה ח"ג עמ' 1836 (הובאו בשערי אמונה אות יט).

259 ראה הלכות תשובה פ"ח ובפירושו המשניות לפרק "חלק".

אחת הסבות שהיו שאסרו ללמוד את הרמב"ם ועד כדי כך ששרפו את ספריו (היו גם ספרי חסידות ששרפו – לפעמים כבוד שרוצים לשרוף את הספרים שלך... גם לרמב"ם היה את הכבוד הזה).

חמש תקופות בהיסטוריה

איך הרמב"ם מסביר? הוא מסביר באגרת תחית המתים שודאי יש תחית המתים גשמית, אבל היא רק לזמן מוגבל – הגופים יחזרו, אבל גופים גשמיים לא יכולים להיות נצחיים. אולי יחיו מאות שנים, אבל בסוף ימותו, ובסוף יהיה עולם רוחני נצחי. זו האמונה של הרמב"ם. זה לא מוסכם על ידי הרבה שחלקו עליו, אבל ככה הוא האמין – האמין בתחית המתים, אבל לא האמין שהמצב של תחית המתים הוא נצחי, ומה שיתקיים לנצח הוא עולם רוחני של נשמות ללא גופים.

אפילו את האמונה הזו החסידות מנסה להסביר בדרך מסוימת, שלא נסביר כעת – להכניס את התפיסה הזו באמונה שלנו בקיום של עולם גשמי נצחי. איך אנחנו יכולים להאמין בזה? נאמר מאד בקיצור – תהיה עליה של המציאות הפיזית, גם הגוף הגשמי עצמו יעבור מטמורפוזה. המציאות הפיזית תעלה למדרגה בה היא כבר לא תחת חוק האנטרופיה. זהו ההסבר בקיצור.

בכל אופן, לפי הרמב"ם עצמו מאד פשוט שיש שני שלבים – צוויי דינים – עולם התחיה ועולם רוחני אחריו. לפני כן יש גם מדרגה שונה, ימות המשיח, שהיא חלק מהזמן שלנו לפי הרמב"ם. לפני כן יש עולם הזה ולפני כן יש תהו. היסוד מכניס את שלבי ההיסטוריה לסדר. ביסוד הסברנו שלפי הרמב"ם אפשר להכניס את כל ההיסטוריה בחמשה שלבים – שנים שקרו ושלושה עתידיים. לפי האריז"ל כל נשמה אנושית נבראת עם שתי מדרגות רוחניות – נפש-רוח – ויש עוד שלש שעתידות להופיע, נשמה-חיה-יחידה. כך גם הסדר הרוחני של ההיסטוריה, יש שתי מדרגות שנתנו מראש – תהו (שקדם לעולם הזה הגשמי) עולם הזה (קיום גשמי) – הן כנגד נפש-רוח (וממילא מתברר שמי שנמצא רק בדרגת הנפש הוא עדיין בעולם התהו – מתאים ליסודות הפסיכולוגיה המודרנית, לפיה הקומה הבסיסית של הנפש היא בעצם התהו של התת-מודע). אחר כך יש ימות המשיח – שלפי הרמב"ם ב'יד' הוא הזמן של ידיעת ה' באופן השלם, שכל מה שצריך כדי לדעת את ה' יהיה זמין 'בקצה האצבעות', זמן של "נשמת שדי תבינם" – מדרגת הנשמה. אז באה המדרגה של חיה, לשון תחיה – תחית המתים. המדרגה החמישית, יחידה, היא חזרה לקיום הנצחי של הנשמה, בעולם שאינו-גשמי לפי הרמב"ם²⁶⁰:

יחידה	עולם הבא (קיום נצחי של הנשמה)
חיה	תחית המתים
נשמה	ימות המשיח
רוח	עולם הזה
נפש	תהו

מלכות: תיקון החברה ובריאת העולם

תכלית המצוות – מערכת חברתית שמאפשרת אמונה טהורה

אחרון אחרון חביב, המלכות בתפיסה של הרמב"ם: הפירוש הפשוט של מלכות הוא ממשלה. הרמב"ם אומר שכל חוקי התורה נועדו לאפשר ליהודי לדעת את ה' יותר טוב. לכן, לפי הרמב"ם יש בעצם רק

260 חמש המדרגות – תהו, עולם הזה, ימות המשיח, תחית המתים, עולם הבא = 2860 = ב"פ 1430 (הכל פעמים הוי').

שתי מצוות – שני הדברות הראשונים – להאמין בה' ולשלול עבודה זרה, זו כל התורה²⁶¹ (כאשר בעצם שתי המצוות האלה כבר היו מקובלים לנו במסורת אבות, מאברהם אבינו, וכל תריא המצוות שקבלנו במתן תורה, "תורה צוה לנו משה", נועדות לבסס אותן). דבר דומה נאמר בתניא²⁶² – שכל המצוות נכללו בשתי אלה, כל מצוות עשה נכללות באמונה בה' וכל מצוות לא תעשה בשלילת עבודה זרה. זו תובנה ראשית אצל הרמב"ם.

כל הרעיון של ממשלה, של חברה ושל כל מצוות התורה – הכל נועד לייצר מערכת חברתית שתאפשר לחברה ולפרט את התנאים המיטביים כדי לקיים את שתי המצוות הללו, להגיע לאמונה והכרה מלאה של ה' ולא לפנות אחרי עבודה זרה, לא להגשים את ה' או לזהות אותו עם כל דבר פיזי. זהו הטעם הפשוט והראשוני לכל המצוות ולכך שעלינו להשקיע כל כך הרבה זמן ואנרגיה בשביל לייצר מערכת חברתית על פי תורה, כזו שתומכת באופן המיטבי, בחברה וביחיד, בקיום שתי המצוות האלה²⁶³.

בריאת העולם

אבל יש עוד משהו יותר עמוק במלכות: למלכות שייכת שאלת הבריאה. בניגוד לפילוסופים אחרים, הרמב"ם לא מקשר את האמונה בה' לבריאת העולם יש מאין²⁶⁴. כל עיקרי האמונה בה' – שה' קיים, שה' הוא אחד, שה' אינו גוף, שה' הוא נצחי ושלו לבדו ראוי להתפלל, כל חמשת העיקרים הראשונים – לא נוגעים בשאלה האם העולם נברא על ידי ה' או לא. סוגית בריאת העולם היא בקטגוריה שונה. הוא כותב בניגוד לשיטת ה'כאלאם' – פילוסופיה מוסלמית – שרבים בדורו ואחר כך דגלו בה.

כאן יש דוגמה למה שאומרים שיש שני רמב"ם, הרמב"ם של המורה והרמב"ם של היד החזקה: אם לומדים רק את ה'מורה' אפשר לחשוב שהמחבר הוא פילוסוף מוסלמי להבדיל – כך הם אומרים, כשהם לומדים את המורה... – הוא נוקט בסגנון של הפילוסוף הגדול, 'הפילוסוף השני' לאריסטו, אל-פאראבי, ואפילו מסתמך עליו. אבל הוא חולק על הרבה פילוסופים שטוענים בפשטות – כמו שכתוב גם בחסידות – שאפשר להוכיח או שמוכן-מאליו שהעולם מחודש. יש מי שאומר שהמציאות חייבת להיות מחודשת, השולחן הזה לא יכול לבוא מחומר קדום. אם אני מבין שכל העולם נברא אני מתקדם עוד צעד ואומר שאם העולם נברא הכרחי שיש בורא. הרמב"ם לא מקבל את קו החשיבה הזה. הם אומרים שברור מאליו שהעולם נברא, לא יתכן שהוא קדמון, והרמב"ם אומר שלא חייבים לומר כך. אריסטו חשב בדיוק הפוך, שהעולם קדמון. המשכיל הכי גדול בחסידות הוא רבי אייזיק מהומיל – שכל נקי – ואחד הדברים שהוא מסביר, ומופיע בהרבה ספרי חסידות, "אין דבר עושה את עצמו". השלחן לא עשה את עצמו, וכמו ששלחן לא עשה את עצמו גם העולם לא ברא את עצמו. לכאורה זו צורת החשיבה של ה'כאלאם', שהרמב"ם דחה. זה הדבר הראשון שהוא דחה²⁶⁵.

261 מו"נ ח"ג פכ"ט (ואילך).

262 פרקים כ-כד.

263 מו"נ ח"ג פכ"ז (ואילך).

264 מו"נ ח"א פע"א (ובאריכות משם ואילך). ראה גם ח"ב פט"ז.

265 אריסטו הוא ממש ההיפך מה'כאלאם' – הם אומרים בפשטות ש"אין דבר עושה את עצמו" ואפשר להוכיח בשכל שהעולם מחודש וממילא יש בורא ולעומתם אריסטו אומר שמציאות העולם מחויבת המציאות, ולא יכול לצייר אפילו התחדשות. כמו שהאלקים שלו מחויב המציאות ככה מציאות העולם מחויבת המציאות. אנחנו, בדרך החסידות, לא חושבים ככה, אלא מחליפים את מציאות העולם – מחויב המציאות – של אריסטו עם מציאות ישראל. ככה 'עושים

שלש תפיסות ביחס לבריאה כנגד ב"ע

אחר כך²⁶⁶ הוא מביא עוד שלשה הסברים אפשריים לבריאה – הסבר אחד של משה, כפי שהוא אומר, משה הראשון; השני של אפלטון; השלישי של אריסטו. הוא מסביר אותם בדיוק בהתאמה למושגי הקבלה בריאה-יצירה-עשייה. משה אומר שהעולם נברא חדש יש מאין – משהו חדש נברא משום דבר. אפלטון אמר שהעולם התחדש כמשהו חדש ממשהו קודם – יש מיש. אריסטו אומר שהעולם הוא קדמון – הוא לא חדש, ובודאי לא יש מאין. זו דוגמה יפה לשלשת העולמות, כי בריאה – כפי שמסביר הרמב"ן – היא בריאת דבר חדש יש מאין; יצירה היא הופעה חדשה – של משהו חדש לגמרי – שבא מחומר קדום, יש היולי, ולכן היא "יש מיש"; אבל "אף עשיתיו", המדרגה הנמוכה, היא לא משהו חדש אלא רק שכלול והמשך של המציאות הקודמת. היום מדברים על מחזור – עולם העשייה הוא מחזור של המציאות החומר הקדום.

הרמב"ם מביא את משה רבינו, את אפלטון ואת אריסטו ואומר שהוא לא יכול להוכיח אף אחד מהם. הוא אומר אי אפשר להוכיח, אני מאמין יותר במשה, ודבריו גם קצת יותר מסתברים. אריסטו מתנגד לתורה – כמה שהוא המועדף עלי בדרך כלל – ובמקרה הזה עלי להאזין לתורה. אם אריסטו היה יכול להוכיח – הייתי צריך להסכים איתו, אבל הוא לא יכול להוכיח ודבריו מנוגדים לתורה ולכן אני צריך לוותר על דבריו. אפלטון, הוא אומר, בדיעבד – אתה לא כופר אם אתה מאמין בדבריו. אבל הכי טוב הוא להאמין במשה.

כל אלה שייכים למושג הבריאה – כן בריאה או לא בריאה – כנגד בריאה-יצירה-עשייה, משה-אפלטון-אריסטו. שאלת בריאת העולם הפיזי היא גם נושא ששייך למלכות. לפי הקבלה העולם נברא ממלכות – מלכות דאין סוף. המלכות דאצילות יורדת לשלשת העולמות ב"ע, שלש התפיסות של הבריאה. לכן גם מקומו של הנושא הזה הוא במלכות.

ב. שלשה רמב"ם – הפוסק, הפילוסוף והרופא

הרמב"ם כרופא

אחרי שהתבוננו בכל עשר הספירות של מחשבת הרמב"ם, נשאר לנו לשאול מה שהעלינו קודם – מי הוא הרמב"ם האמתי? החוקרים אומרים שיש שנים ואפילו שלשה רמב"ם – הפוסק הגדול של עם ישראל, הפילוסוף האריסטוטלי, וביניהם עוד רמב"ם, הרמב"ם הרופא.

אחרי שאחיו – שפרנס אותו קודם לכן – טבע הוא הלך ללמוד רפואה ונעשה אולי הרופא הכי גדול בזמנו. הוא נעשה הרופא של הסולטן. הוא למד רפואה ועבד בה כל כך קשה, עד שהוא עצמו אמר שהוא מבטיח ביד החזקה שמי שיחיה באורח חיים בריא לפי המלצתו שיאריך ימים ולא יהיה חולה. הייתי מצפה שהוא יאריך ימים עד מאה ועשרים – הוא ידע את סוד אריכות הימים, אבל כמה הוא חי? היום היארצייט שלו, כ' טבת (בגימטריא "משה עבדי"). רגילים לחשוב שהרמב"ם חי כ-70 שנה, אבל רוב החוקרים המודרניים מאחרים בארבע שנים את יום הולדתו ואומרים שהוא חי כ-66 שנה. מחלוקת מתי

טובה' לרמב"ם שלא חייב לנטוש את אריסטו. זה ווארט שמתאים לרב קוק (הגם שהוא ווארט חסידי לחלוטין) – שכמו שמציאות ה' מחויבת כך מציאות ישראל מחויבת, מאז לפני בריאת העולם.

הוא נולד, באיזו שנה. את תאריך הלידה יודעים, כי הוא עצמו כותב שנולד ב-1 בצהריים ב-יד ניסן²⁶⁷, לפני ליל הסדר. הדבר האחרון שהוא כתב בימי חייו הוא מאמר נגד אסטרוולוגיה. כל חייו הוא היה סופר-מתנגד לאסטרוולוגיה, והמאמר האחרון שלו נגדה, אבל הוא עושה ענין גדול מהשעה בה הוא נולד...

בכל אופן, למה הוא לא האריך ימים? הוא ידע את הסוד של הבריאות והיה הרופא הכי גדול בעולם! הוא עצמו כותב, מתאר את עבודתו הקשה וצופה שהוא 'עבוד עד מוות' – הוא עבד כל כך קשה ברפואה בארמון הסולטן, ואחר כך כאשר בא לביתו חיכו לו מאות אנשים, יהודים ואינם יהודים, שהוא טפל בהם בחנם. הוא כותב שהוא הרגיש שעבד כמעט עד מות. גם זה חלק מסתירת-חייו הפנימי, כי הוא כותב שאם היה תלוי בי הייתי עוזב את הכל, מתבודד ומקדיש את עצמי רק לדעת את ה' – אני מאמין שזו תכלית בריאת האדם בעולם. אבל באופן פרקטי, במציאות, עסקתי בריפוי אנשים. יש כאן סתירה, למה מיועדים החיים? למה מקדישים את החיים? אם כן, יש בעצם שלשה רמב"ם. בספרי הרפואה המודרנית כתוב שהרמב"ם הוא היה הראשון שלחלוטין אינו-גזעני – אין אצלו שום הבדל בין פציינט יהודי לפציינט גוי, שום אמירה לפציינט במה להאמין, אלא רק רפואה נקייה – לרפא אנשים.

מיהו הרמב"ם האמיתי?

אם כן, יש לנו את הרמב"ם של התורה וההלכה היהודית, הרמב"ם של הרפואה והרמב"ם של הפילוסופיה. שלשה רמב"ם, שהם כנגד חש-מל-מל. מיהו הרמב"ם האמיתי? באוניברסיטה מדברים רק על שני 'רמב"ם', ואומרים בבדיחה, שאם אתה לומד באוניברסיטה ברור לך שהפילוסוף הוא הרמב"ם האמיתי, במורה, ואת היד החזקה הוא כתב לעם המאמין, אבל אם אתה רב – ח"ו, לדעתם – ברור שהרמב"ם האמיתי הוא ביד החזקה, והוא שנשאר לדורות בהשגחה פרטית. בישיבות לא לומדים את המורה אלא רק את משנה תורה, והוא כל כך עמוק עד שיש בו אין סוף חידושים. לפי הרב הרמב"ם הוא של ההלכה, וצריך להסביר למה כתב את המורה²⁶⁸ – הוא כתב אותו בשביל תלמיד אחד ואולי בשביל עוד אחד. כתב אותו עבור כמה אנשים נבוכים.

כל החוקרים המודרניים אומרים שהרמב"ם כתב את המורה לעצמו, שהוא עצמו אחד הנבוכים, כמו שאומרים שאדמו"ר הזקן כתב את התניא לעצמו. אם הוא כתב ספר לנבוכים – זאת אומרת שהוא עצמו אחד הנבוכים. אם כן, השאלה היא מי הוא הרמב"ם האמיתי? "לא קם כמשה", שהרמב"ם האמיתי יעמוד

267 יד ניסן בגימטריא פקד. ידוע ש-משה מורכב משני שמות קדש – קסא-קפד. שם קסא היינו אמה עילאה, יותר קשור למשה רבינו, ושם קפד הוא אחורי אבא, שהוא בעצם ישראל סבא המתתייחד עם תבונה, יותר שייך לרמב"ם, כפי שנתבאר ביחסי הבינה-תבונה ביניהם (בספירת הבינה בפרצוף שבפרק א).

שני החדשים של הרמב"ם – ניסן (חדש הולדתו) וטבת (חדש פטירתו) – הם הם החדשים של יהודה ודן – הקשר בין חוש הדבור (ניסן-יהודה) וחוש הכעס (טבת-דן), בין המלך (משבט יהודה) לבין שר הצבא שלו (משבט דן, כפי שכתוב על שר צבאו של המשיח), בין שני אמני המשכן – בצלאל משבט יהודה ואהליאב משבט דן ('זלא נכר שוע לפני דל'). בין יהודה לדן יש השוואה בפסוק "דן ידיו עמו כאחד שבטי ישראל [יהודה, כמובאר ברש"י]". בנסיעת בני ישראל במדבר יהודה הוא ראש הנוסעים – "ראשונה יסעו" – ודן הוא "מאסף לכל המחנות", יש לו את כל הבחינות, הוא גם אריה וגם נחש.

268 אחד מעיקרי הסתירות בין היד למורה הוא נושא הקרבות. ביד כותב על מצות קרבות בתורה, אבל במורה יש פרקים שלמים (ראה מור"ח ח"ג פל"ב ופמ"ו) שכל הקרבות הן דיעבד – כך עבדו פעם, ולא יכלו לנתק גם את היהודים בפעם אחת, ולכן התורה התירה ליהודים לעבוד כמו הגוים. הרמב"ם בתחלת חומש ויקרא יורד עליו. מדבריו משמע – אף שלא אומר בפירוש – שאם הגוים לא מקריבים קרבות כל מאות המצוות האלה בטלות, כל בית המקדש בטל ומבוטל. שוב, זו אחת הסתירות העיקריות בין היד לבין המורה.

בבקשה... אבל מי הוא הרמב"ם האמתי? של משנה תורה או של המורה-נבוכים? אולי הרופא באמצע יכול לאחד את שניהם. באמת יש רק רמב"ם אחד.

מי הוא הרמב"ם האמתי? יש כאן הרבה סתירות. אם יש לנו שני רמב"ם נדרוש "משה משה" לא פסיק טעמא בגווייהו". קודם אמרנו ש"משה משה" הם משה רבינו והרמב"ם, וכעת נסביר באופן אחר – אתה, משה (הרמב"ם), יש שנים ממך... נשמע כמו משהו קוואנטי – יש שני משה באותה משבצת. יש את משה של ההלכה ומשה של המורה, ואולי יש משה שלישי – וכולם הרמב"ם²⁶⁹. הוא ממחיש לנו את המציאות הקוואנטית והלוגיקה הקוואנטית, וידעת ה' המשיחית. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

נשיאת הפכים ברמב"ם

עוד דבר חשוב בלימוד הרמב"ם: האם צריך לומר שכל מה שהרמב"ם כתב הוא האמין בו? נשמע נורא לאזנים שלנו – האם הרמב"ם האמין בכל מה שהוא כתב, או שיש לו דעות סודיות? הרבה מחוקרי המורה נבוכים אומרים שאחרי כל הדחיה שלו את אריסטו בענין הבריאה, ההצדקה שלו למשה רבינו וריבוי ההגנה עליו, הם מרגישים שבאופן סודי הוא נוטה להאמין באריסטו. זה דיון מחקר חשוב במאה השנים האחרונות.

בכל אופן, הרמב"ם עצמו אמר שכאשר אתה מלמד תלמיד חדש אתה צריך ללמד דברים שבהמשך תסביר לו – כשהוא יתקדם בידע והבנה שלו – שהדברים שאמרתי לך שייכים רק לכתה א', אבל כשאתה מגיע לאוניברסיטה אני מלמד אותך דברים מנוגדים למה שלמדתי אותך בכתה א'. בסדר לומר שיש התפתחות, כי בהתחלה נותנים לילד סוכריה ובסוף מלמדים אותו "לשמה".

אבל הוא אומר יותר מזה, שיש שבעה הבדלים בין כתיבה ללימוד בעל פה. נדבר רק על שנים. אחד מהם, שבדיבור אתה יכול לומר משהו ואחר כך לומר משהו הפוך. השני, שכאשר אתה מלמד בעל פה לפעמים אתה נותן שיעור שמתבסס על הנחת-יסוד מסוימת ואחר כך אתה נותן שיעור שמבוסס על הנחת-יסוד מנוגדת. התלמיד לא יודע זאת – אבל המורה יודע – שההרצאה הראשונה מבוססת על יסוד שסותר את יסוד ההרצאה השנייה.

הדברים הללו נוגעים גם לשאלה איך הרמב"ם לומד תורה בכלל – תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ובפרט אגדתא – כאשר נראה שהרמב"ם אינו מחויב לפשט. הפשט הוא הפירוש החיצוני, ויש בכל דבר פירוש פנימי שלעתיים אפילו סותר את הפירוש החיצוני.

בכל אופן, לפני כמה שיעורים אמרנו בקיצור שיצירתיות נובעת מתוך סתירות – בריאה באה, קודם כל, מתוך סתירות. זהו דבר מאד עמוק בהבנת הכתיבה של הרמב"ם עצמו. הרמב"ם נחשב לבעל החשיבה הכי רציונאלית ולוגית בין כל ההוגים. כל מה שלא שכלי הוא מתנגד אליו. אבל יש משהו במחשבה של הרמב"ם שבנוי על סתירות, וסתירה היא משהו מיסטי. למה סתירה היא מיסטית? כי היא מבוססת על נשיאת הפכים. רק ה' נושא הפכים, ואצלו אינם הפכים כלל, כמבואר בחסידות.

269 ולפי זה יש לומר שגם אצל כל מי שנכפל שמו עם "פסיק טעמא" – "אברהם אברהם", "יעקב יעקב", "שמואל שמואל" (ואפילו "הוי" הוי") – יש שני פנים, "אברהם המסורתי" ו"אברהם הליברל" וכו', אך אצלם אותו 'פירוש אישיות' לא יכול להופיע בו זמנית, בעוד שהרמב"ם יכול להיות באותו זמן גם 'דתי' וגם 'חילוני', גם 'מסורתי' וגם 'ליברל'.

הכנעה-הבדלה-המתקה בדמותו של הרמב"ם

שאלה: מי משלשת הרמב"ם מ'ים שהרב דבר עליהם שייך לדור שלנו – למי כדאי להתדמות? איזה רמב"ם צריך להשפיע על דורנו?

תשובה: אמרנו שאת שלשתם צריכים לשים יחד לפי הסדר של חש-מל-מל, הכנעה-הבדלה-המתקה, במושגי הבעל שם טוב. הרמב"ם הראשון – גם לפי הסדר הכרונולוגי – הוא הרמב"ם של ההלכה, שרוצה לבטא מלכות שמים, אליה עלינו להכנע. זהו גם הרמב"ם הראשון עבורנו. הרמב"ם השני הוא הרופא, שדורש מהאדם הבדלה – שמבדיל את עצמו מהדברים שהוא מחבב ומקדיש את חייו לעזור לאחרים. "מל" במובן של ברית-עצמית. הרמב"ם השלישי הוא מה שהוא באמת אהב לעשות – ובכך מסכימים עם החוקרים באוניברסיטה – הרמב"ם של הפילוסופיה, זו ההמתקה. זו האהבה שלו, כפי שהוא עצמו אמר, כי כך מתקרבים לה' – כך הוא הרגיש, וזו ההמתקה.

אנחנו צריכים להשתדל להתחבר לכל המדרגות האלה, בסדר של חש-מל-מל, ולהגיע לאחדות אחת. באקדמיה מדברים על 'הרמב"ם השמרן' ו'הרמב"ם הליבראלי'. בשיעורים הקודמים דברנו על אנשים שונים (לא בתוך אותו אדם) – אנשים מיליטנטיים ואנשים פציפיסטים. כאן אפשר לומר על הרמב"ם "משה משה" – הרמב"ם המיליטנט (כמו משה שהרג את המצרי) והרמב"ם הפציפיסט. אבל היום מדברים על הרמב"ם השמרן והליברל. כמובן לא נכון לקרוא להם הרמב"ם הדתי והרמב"ם החילוני, אבל נכון לקרוא להם השמרן והליבראלי. האיחוד של שניהם באותה אישיות מראה על הגדולה של הרמב"ם – שאותו אדם יכול להיות סופר-שמרן וסופר-ליבראל.

אפשר גם להסביר את הסדר בעוד צורה: שוב, אמרנו שיש שלשה שלבים בחיי הרמב"ם, ויש להם סדר. מה בא קודם, הרפואה או מורה נבוכים, זו שאלה. הוא היה רופא בשלב המאוחר יותר, אבל הוא למד רפואה המון שנים, אולי עשרים שנה, מהרופאים הקלאסיים, והמון יסודות הוא חדש בעצמו ולמד מהנסיון של עצמו. אמרנו שהסדר הפנימי הוא הכנעה-הבדלה-המתקה – הכנעה לה', שהוא קודם כל עבד נאמן לקיים את רצון בוראו, ולשם כך באה העמקה בנגלה שבתורה; עזרה לאנשים; ופילוסופיה. אפשר גם להפוך, ולומר שידיעת ה' היא הבדלה מהעולם – התבודדות רק כדי לדעת את ה' – ואחר כך הוא חוזר לעולם לעזור לאנשים ולרפא אותם וזו ההמתקה. אלה שתי דרכים להסביר את שני השלבים האחרונים, מל-מל, אבל בכל אופן יש כאן סדר של שלשת השלבים.

"התורה על הרוב תדבר" לעומת פרטניות הרפואה

יש עוד דבר שהרמב"ם אומר, שיעזור לגבי החש-מל-מל של שלשת הרמב"ם, שאמרנו שיכול להיות בשני כיוונים – שתי צורות חשיבה על מל-מל:

כלל שהרבי מאד אוהב – וגם מתאים לרמב"ם, אף אם לא אומר מלים אלה – "התורה על הרוב תדבר". הפילוסופים אומרים שכמו שיש חוק תנועה שאדם ששונה כך וכך אסור לו לנהוג – ברור שיש מישהו שמסוגל לשתות הרבה ולא ישפיע עליו בכלל ומישהו ששונה מעט ומיד משתכר, אין לחוק שום קשר לפרט, אבל חייב לחוקק כלל ולאכוף אותו כדי לשמור על הציבור. דוגמה מאד טובה. הרמב"ם כותב²⁷⁰ שכך לגבי הלכה, והפוך מרפואה – רופא חייב להתייחס רק לפרט (צריך להראות לתא רפואה שלנו).

זה גם ההבדל ברמב"ם בין החכם לחסיד בהלכות דעות – דרך האמצע שייכת לכלל, אבל לפרט טובה הדרך של החסיד. הרפואה האמתית היא לעשות אותך חסיד. המתנגד שייך לתורה, לכלל, אבל החסיד שייך לרפואה ולכן נוטה מהדרך הממוצעת לאחד הקצוות. גם ווארט מאד חשוב. הרב הפוסק צריך להכפיף את הפרט לכלל והרופא מטפל בפרט. יכול להסביר מה שאמרנו שברפואה הרמב"ם לא מסינור ולא גזען – מטפל רק בפרט.

שו"ת סיום: יג עיקרי האמונה ו-יג מדות הרחמים

שאלה: השאלה הראשונה, היא שהרמב"ם כל כך ידוע בנוגע ל-יג עיקרי האמונה – מופיעים בסידורים – האם הרב יכול להרחיב ולהסביר בנוגע אליהם. השאלה השנייה, לפי הרמב"ם אין לה' שום תכונות, אז איך אפשר להסביר את יג מדות הרחמים שבהם ה' מתאר את עצמו בתורה?

תשובה: יש קשר בין השאלות, כי לפי הרבי מקומרנא יש הקבלה בין יג עיקרי האמונה ל-יג מדות הרחמים. מהות מדות הרחמים של ה' הן כפי שהסברנו בענין ידיעת השלילה – האמירה שה' גומל חסד היא בעצם אמירה שה' הוא לא-לא-חסד, וכך יש לפרש ביחס לכל המדות הטובות של ה' עליהן כתוב "והלכת בדרכיו" – הדרכים הישרות שאליהן יש להתדמות²⁷¹ – "רחום וחנון וגו'" היינו לא-לא-רחום, לא-לא-חנון וכו' (שעל פי הפשט פירושו רחום, אך לפי הלוגיקה הקוואנטית מדובר במשהו אחר, כפי שהוסבר). בתיקון מדות יש מי שאומר – לא הרמב"ם – שצריך לווסת את הרגשות. אפשר גם לטעות כך ברמב"ם, אבל הרמב"ם אומר שצריך להתעלות מעל הרגש.

הרב דון יצחק אברבנאל זי"ע

יומא דהילולא - י"ט סיון

בהקדמה לפירושו של האברבנאל על נביאים ראשונים: "אני הגבר יצחק בן איש חי רב פעלים בישראל גדול שמו אדון יהודה בן שמואל בן יהודה בן יוסף בן יהודה מבני אברבנאל כלם אנשים ראשי בני ישראל משורשי ישי בית הלחמי ממשפחת בית דוד נגיד ומצוה לאומי זצ"ל".

הרב דון יצחק אברבנאל זצ"ל - נולד בליסבון שבפורטוגל בשנת ה'קצ"ז (1437) למשפחה אשר גלתה לספרד לאחר חורבן בית-המקדש הראשון. לפי מסורת משפחתית ייחוסה של משפחתו מגיע עד לדוד המלך. שימש כשר האוצר על ידי אלפונסו החמישי (מלך פורטוגל) לאחר פטירת אביו. בגיל 25 החל לשמש כדרשן בבית הכנסת. היה מסור לענייני היהודים בכל העולם. בשנת ה'רל"א (1471) כאשר לכד אלפונסו את העיר ארזילה סייע לפדיון 250 שבויים יהודים אשר נמצאו. הוא אסף כסף לפדיונם ואף מינה 12 אנשים שיאספו כסף לפדיונם, דאג למחסורם במשך שנתיים, עד אשר למדו את השפה ויכלו להתפרנס במלאכה או במסחר בספרד. בשנת ה'רמ"א (1481) לאחר כשמת המלך אלפונסו ה-5 עלה על כסאו בנו יואן השני ושם העלילו עליו כי הוא עומד לבגוד במדינתו, פורטוגל. ולכן ביקש מקלט בטולדו בספרד, מושב משפחתו בעבר, משם ניסה להסביר למלך פורטוגל ז'ואו השני את חפותו. הדבר לא עלה בידו והמלך החרימ את כל רכושו. בתקופה זו נקרא ע"י המלכים פרננדו השני מלך אראגון ואיזבלה מלכת

קסטייליה שמינו אותו לתפקיד שר האוצר ויועץ של הממלכות קסטייליה ואראגון. במסגרת תפקידו זה סייע למלכי ספרד במלחמתם נגד המוסלמים בגרנדה והילוה להם מיליון זהובים! למימון המלחמה.

בתפקיד זה שרת שמונה שנים. בשנת ה'רנ"ב (1492) פעל למניעת גירוש ספרד אך לא עלה בידו. הוא התחנן לפני המלך להשיב את הגזרה, והבטיח לו סכום כסף עצום בתמורה אך המלכה סירבה לכך והוא הוגלה יחד עם בני עמו לאיטליה, והתיישב בעיר נאפולי. גם שם מונה לשר האוצר. בשנת ה'רנ"ה (1495) עלה קארל השמיני מלך צרפת וכבש את נאפולי ואז נאלץ רבינו להימלט לסיציליה וכל רכושו הוחרם ע"י הצרפתים. בהמשך הגיע לאי קורפו ללא כל רכוש וחי שם חיי עוני וצער. כשנה לאחר מכן עבר למונופולי (עייירה ליד בארי). בשנת ה'רס"ג (1503) התבקש להגיע לויניציה כדי לפשר בין הסגנים בוניציה ובין מלך פורטוגל בנושא המסחר בבשמים. נפטר בוניציה ב-כ"ט בתשרי ה'רס"ט (1508) (חי כ-71 שנים. ציונו בפדובה. בשנת ה'ר"ע) (1509) (החריבו האויבים את העיר עד כי מקום קבורתו נעלם.

אביו: ר' דון יהודה, שימש כשר אוצר. סבא: ר' שמואל. מרבתי: ר' יוסף חיון (רבו המובהק), ר' יוסף אבן שם טוב ור' יוסף יעבץ.

מספריו: • ימות עולם • ישועות משיחו • מעייני הישועה • משמיע ישועה • מגדל הישועות • להקת הנביאים • מחזה ש-ד-י • מפעלות אלקים • מרכבת המשנה • נחלת אבות • עטרת זקנים • פירושים לתנ"ך • צדק עולמים • צורת היסודות • ראש אמנה • שמים חדשים • זבח פסח.

ישיבת השרים בחצר המלוכה הפורטוגלית נסתיימה כעת. בישיבה נידונו נושאים רבים. גם יועצו היהודי של המלך נכח בישיבה. כשהשרים החלו להתפורר, רמז המלך ליועצו להישאר עימו. "רציתי להיוועץ בך בעניין נישואיו של אחייני, הנסיך פרדיננד, פתח המלך." "עלה בדעתי לשדכו עם הנסיכה הספרדית." הרב בא לרגע במבוכה. מצד אחד, צודק המלך כי קשר כזה יחזק את בית המלוכה. מאידך גיסא ידע היטב על השנאה שרוחש בית המלוכה הספרדי ליהודים, וחשש, כי חיבור שני בתי המלוכה עלול להשפיע לרעה גם עלך יחסה של פורטוגל ליהודייה. הוא החליט להתחמק ממתן עצה ואמר: "הוד מלכותו, אני שמח על האימון הרב שנתת בי, לשתפני בעניין כה עדין. אולם חושבני, כי בנושא כה גורלי, אל לנו, בני האדם, להתערב יתר על המידה. נניח את העניין להתגלגל כפי שנקבע משמים. כל זיווג נקבע במרום, ולמה לנו להתערב בזה." "מה!?! גם אדם חכם ומשכיל כמוך סבור כי זיווגם של בני האדם נקבע בשמים,?! אמר המלך. "אמנם כן, השיב ר' יצחק, ובכך נפתח ויכוח ממושך בין המלך ליועצו. לא הייתה זו הפעם הראשונה שהם התווכחו בשאלות של אמונה והשקפת עולם. בכל הוויכוחים תמיד יצא היועץ כשידו על העליונה. המלך הכיר בחכמתו הרבה, ואף שמח עליה, אולם בסתר ליבו תמיד ייחל, שוויכוח כזה יסתים פעם בניצחונו. "יודע אתה, אמר המלך, "אוכיח לך, כי האדם הוא הקובע מי יינשא למי. ברגע זה החלטתי, כי הנסיך פרדיננד יתחתן עם נערה פשוטה מן השוק..." "עוד באותו יום יצא המלך לשוק, בתלבושת שהסתירה את זהותו. הוא תר בין הדוכנים אחר נערה לאחינו. כשמצא אחת כזו, קרב אליה והושיט לה מכתב סגור וחתום בטבעתו. למראה החותמת המלכותית נבהלה הנערה, אולם המלך היסה באצבעו, לבל תעורר מהומה. "גשי אל ארמונו של הנסיך פרדיננד, ומסרי את המכתב הזה לידי הנסיך עצמו. אני מבטיחך נאמנה, כי שכרך ישולם לך מיד לאחר-מכן." הנערה ההמומה הבטיחה למלא את הבקשה ללא דיחוי. היא לא ידעה, כי בקבלת המכתב נעשתה, למעשה, לרעיית הנסיך. המלך הסתלק כלעומת שבא, מבליע מתחת לשפמו חיוך ניצחון. בעוד הנערה אוספת את סחורתה לסליה, כדי למלא את השליחות שהוטלה עליה, קרב אל המקום תגר. האיש חיפש מקום פנוי כדי להציג בו את מרכולתו. כשראה את הנערה האוספת את סחורתה לסליה,

ביקש לתפוס את מקומה. הנערה היתה במצוקה. היא חששה, כי הלה יתפוס את מקומה הקבוע והיא תאבד את מקור-מחייתה. בעודה מתלבטת עברה במקום כובסת קשישה שהייתה מוכרת לכולם, והתהלכה חסרת-מעש. הנערה קראה לה, מסרה לה את המכתב וביקשה ממנה לגשת אל בית הנסיך ולמסור לו את המכתב המלכותי, כשהיא מבטיחה לאשה שתקבל שכרה... הנסיך פרדיננד הביט במכתב ובקשישה שלפניו, ולא ידע אם לצחוק או לבכות. "עליך להינשא עוד היום למוסרת מכתב זה," כתב המלך. הוא החליט הנסיך לבדוק את העניין. הוא שיגר אל המלך את משרתו הנאמן ובידו מכתב שבו שאל, אם לא חלה כאן טעות כלשהי. המלך השיב במכתב: "לא, אין כאן שום טעות. שא אותה לאשה וראה אושר בחיך." את פקודת המלך אין להפר. עוד באותו יום נערך בארמון הנסיך טקס הנישואין. רק לאחר מכן נודעה הטעות המצערת והמביכה. הוא הצטמרר כולו על האסון אשר הביא על אחיינו. מה עושים כעת? הלא הכנסייה איננה מתירה גירושין! בבושת-פנים שלח לקרוא ליועצו היהודי. הוא התנצל על שניסה להתערב בדברים הנתונים לשמים, וביקש עצה כיצד להיחלץ מהצרה. ר' דון יצחק הציע למלך, כי ישוגר רץ אל המשלחת שנמצאת בדרכה אל האפיפי', וזו תציג לפניו את הסיפור של נישואי הטעות, "והוא כבר ימצא את הדרך לבטל נישואין אלה." ואמנם כך היה.

שושלת המגיד הקדוש ממעזריטש

הרה"ק ק"ק רבי דובער, הרב המגיד ממעזריטש זי"ע

יומא דהילולא - י"ט כסלו

הרה"ק רבי דוב בער המגיד ממעזריטש זצוק"ל זי"ע בהיותו ילד קטן כבן חמש, פרצה דליקה בבית אביו, ראה הילד את אמו ממררת בבכי, ביקש להרגיעה ושאל אותה האם יש להצטער כל כך שהבית עלה באש, השיבה האם הצדקנית: בני יקירי, לא על הבית אני בוכיה, כי אם על מגילת היוחסין של משפחתנו שנשרפה, בה מתייחסים אנו לצאצאי רב האי גאון, ולמעלה בקודש התנא רבי יוחנן הסנדלר, מגזע דוד המלך ע"ה. נענה הילד ואמר: אל תדאגי ואל תבכי, אני אמציא לך בעזה"י שושלת יוחסין חדשה שתתחיל בי. ס' כרם ישראל (רוזין וצ'רנוביל) ח, א.

"הרב הצדיק מבארדיטשב הבעל קדושת לוי אמר שהוא היה מכיר את הרב ר' אברהם ז"ל אביו של המגיד זלה"ה והיה בעל רוה"ק והיה מזרע היחס של רבינו הק' מחבר המשנה" (שם).

המגיד הק' רבי דב בער ממעזריטש זי"ע נולד בסביבות שנת תס"ד לאביו רבי אברהם מגזע רב האי גאון. מסופר שבעודו ילד פרצה דליקה בביתם ונשרף כליל. אמו פרצה בבכי על מגילת היוחסין שהיתה בבית ועלתה באש. ניחם אותה רבינו ואמר: ממני תתחיל מגילת יוחסין חדשה... הוא למד מפי הגאון רבי שלמה בער זצ"ל אבד"ק לוקאטש עיר מולדתו, ואח"כ עבר ללבוש ללמוד בשיבתו של הגאון בעל "פני יהושע" שהחשיבו כתלמיד חבר.

בהגיעו לפרקו נשא את בתו של רבי שלום שכנא מטורטשין שהעמיד לרשותו בית מיוחד להתבודד בו וללמוד באין מפריע. אך לא ארכו הימים והוא עבר לקוריץ, משום שבכפר טורטשין היה עמל בתורה כל היום, וכשביקש לנוח מעט בלילה היו קרקורי הצפרדעים טורדים את מנוחתו. באשר היה מייסר

את עצמו לאמר: הצפרדעים אומרות שירה ואתה ישן על מטתך... בקוריץ למד תורה מתוך הדחק עד שנתמנה שם למגיד מישרים. לאחר מכן היה למגיד מישרים בראוונא. כשזרח אורו של הבעש"ט הק' נסע לתהות על קנקנו והיה לתלמידו המובהק. הבעש"ט הק' קרא עליו: "נעשה אדם נאמר בעבורך".

בהקדמת תלמידו המגיד מלוצק לליקוטי אמרים כתב, ששמע מפי קדשו כי הבעש"ט הק' לימדו שיחת עופות ושיחת דקלים ושיחת שדים ושיחת מלאכי השרת וכתב המלאכים. גם לימד אותו סודות קדושים ויחודים, גם ספר מעיין החכמה, ואמר לו פירוש על כל תיבה ותיבה. גדולי החסידות זיע"א אמרו שהיחס ביניהם היה כיחס רבינו חיים ויטאל לרבינו האריז"ל, אשר נצטוו למסור לתלמידו כל חכמתו.

לאחר הסתלקותו של הבעש"ט הק' נטלה השכינה מקלה ותרמילה ועקרה ממעזיבוז למעזריטש, כך אמר הרה"ק בעל "תולדות יעקב יוסף" לאחר ששהה שבת אחת במחיצת קדשו. לקח פי שנים ברוחו, בעוד שהבעש"ט היו לו "ששים גבורים" היו למגיד מאה ועשרים תלמידים מובהקים, כך מקובל מפי צדיקים, נסתלק י"ט כסלו תקל"ג. מנוחתו כבוד בהאניפולי, אליה עבר חדשים ספורים לפני הסתלקותו. דברי תורתו בספה"ק "מגיד דבריו ליעקב" - ליקוטי אמרים, שנכתבו בהוראתו ע"י תלמידו המגיד מלוצק. "אור תורה", מגנוזי הרה"ק רבי ישעיה מדינוביץ. "אור האמת" מכת"ק של הרה"ק הקדושת לוי. "ליקוטים יקרים" לרבי לייב הכהן. "כתבי קודש" מהרה"מ מקונויץ. כמו כן משובצים דברות קדשו בספרי תלמידיו הק', ונאספו בספר "תורת המגיד". זי"ע ועכ"א. "קונטרס דרכי ציון" ע"כ ב

פעם עבר הבעש"ט הק' זי"ע בעירו של בעל הפני יהושע זצ"ל. ואמר לתלמידו שליווהו שילך ויודיע להפני יהושע שהבעש"ט יושב כאן בעגלה ומבקש מהרב לסור אליו לרגע. יצא אליו הפני, והבעש"ט אמר לו: "יש לכם כאן שוחט, תבדקו אחריו ותעבירו אותו מעבודתו", ונסע לדרכו. בדק הפני את השוחט וגילה את מעשיו, והעבירו משחיטתו. כעבור זמן נסע הבעש"ט ועבר שוב בעירו של הפני, והורה לומר לו שהבעש"ט בחוץ והוא מבקש שהפני יסור אליו. ושיזכירוהו שלפני זמן מה הוא הזהירו בנידון שוחט. יצא אליו הפני והבעש"ט אמר לו, שהואיל והר"ר בער ממעזריטש רגיל לעבור כאן בדרכו למרחצאות קארלסבאד לרפואת רגליו, יאמר לו הפני שיסע אל הבעש"ט ושם תהיה לו רפואה. וכך הוה, הפני מסר להמגיד הק' את דברי הבעש"ט, אבל הוא מיאן לשמוע על כך, אמר לו הפני שגם דעתו הוא שיסע, הואיל והדבר נצרך לרפואה, למרות הביקורת שיש להם על החסידים שהם מרקדין ומטפחין בשבת ויום טוב. המגיד הק' קיבל את דבריו ונסע להבעש"ט, ובהגיעו לשם החל הבעש"ט לשוחח עמו על דברים פשוטים לכאורה, כגון מאכל הסוסים וגובה שכר האכסניה, התחרט המגיד על בואו, ונפרד מהבעש"ט וחזר לאכסנייתו. למחרת בבוקר שלח הבעש"ט את משמשו שילך ויקרא להמגיד שברצונו לדבר אתו עוד איזה דבר. כשנכנס המגיד להבעש"ט מצא אותו יושב וספר הזוהר פתוח לפניו. אמר לו הבעש"ט הק': "אומרים עליכם שאתם תלמיד חכם, אמרו נא לי פשט בדברי הזוה"ק". עיין המגיד הק' בדברי הזוה"ק, ולא אמר פשט. אמר לו הבעש"ט: "אם אינכם יודעים, צריך אני לומר לכם". התחיל לומר, והיתה אש מתלקחת וקולות וברקים כבמתן תורה. לאחר מכן אמר לו שיסע לביתו, ומשם יסע עוד פעם אחת לקארלסבאד ותהיה לו רפואה. המגיד הק' ביקש את רשותו של הבעש"ט לשבות במחיצתו, ואחר כך ישוב לביתו. לאחר מכן. נסע המגיד הק' לקארלסבאד בציוויו של הבעש"ט, ובדרכו סר לביתו של הפני יהושע, וסיפר על מדרגותיו וקדושתו של הבעש"ט הק'. שאלו הפני יהושע: "ומה עם כל הקושיות של אין מרקדין ואין מטפחין?"

אמר לו: "עד עתה סברתי שהמדובר בבן אדם, והיו קשות לי כל הקושיות, אבל על מלאך, אין לי קושיות!" אמר הפנ"י: "אם כך, הרי אתם גם מבני החבורה..." "החכמה מאין" (ב"ב תשנ"ו) ע' י"א

שח לי כ"ק אאמו"ר שהיה אצל זקה"ק מצאנו זי"ע כשבא לבקר בהיכל קדשו הגאון המפורסם מוהר"ר איטינגער זצ"ל מלבו (בעמח"ס שו"ת מהרי"א הלוי), ומחמת שרהיטי הדירה של זקה"ק לא היו במצב מעולה והוא היה בעל קומה, נשברה הכסא כשישב עליה, גער זקה"ק באנשי ביתו מה הבאתם כאן כסא שבור מיהרו להביא כסא אחרת טובה, הביאו לו כסא אחרת אבל גם זו קרסה תחתיו, צעק זקה"ק שוב וכי אין כסא טוב בבית הביאו כסא, הביאו לו עוד כסא אבל כבר לא הרהיב לשבת עליה במלוא הכובד רק נשען בידיו על השולחן וכמרחרף באויר מעל הכסא, וחיוך קל נדחק ועבר על שפתיו הבחין בכך זקה"ק ופנה אליו בשאלה, לעמבערגער רב ואיך מצב הרהיטים בבית כבודו, - בביתי יש לי ב"ה דירת פאר מלאה כל טוב, השיב הגאון ז"ל. אמר לו זקה"ק אספר לכם מעשה שהיה: פעם בא לפני הבעש"ט אחד מהעשירים באי צל קורתו לקבל ברכת פרידה, ובנסעו בדרך לרגלי מסחרו היה עובר על פני העיר דרך ראוונא שם גר אז הרה"ק הרבי ר' בער זי"ע קודם התגלותו, ואמר לו הבעש"ט כשתסע לביתך ותעבור דרך ראוונא תמסור פריסת שלום בשמי לר' בעריש מלמד. כשהגיע לשם סיבב על פני העיר לחפשו, אבל אף אחד לא הכיר את האיש ואת שיחו, ועד שלבסוף הצביע לו השמש על איזה בקתה עלובה בקצה העיר ששם גר איש בשם ר' בעריש ולומד עם ילדים. נכנס שם ומצא אותו יושב אצל דף עריכה (לאקשע"ן ברע"ט) מושכבת על חבית, ששימשה בתור שולחן, ולשני צדיה היו שני דפים ארוכים מוטלים על שתי קורות של עץ שהיו נעוצים בקרקע, ששימשו כספסלים עליהם ישבו התלמידים, והרה"ק לא הפסיק בלימודו ורק אחרי שגמר ללמוד עמהם נתן לו שלום, ואז מסר לו את הפריסת שלום מהבעש"ט, הרה"ק שמח מאוד לקראתו והזמין אותו לסעוד אצלו, וציוה להרבנית להכין סעודה בשביל אורח חשוב ממעוזבו. התחיל הרה"ק להכין את השולחן לסעודה. פרס אחד מבגדי הבעקיש"א המשומשים כמפה על השולחן, וישם עליה ככר לחם מפת קיבר וקצת מלח בנייר, נטלו ידיהם וישבו לאכול, והוגשו לפניהם שתי קערות של חרס מלאים מים ורותחים עם פירורי קמח, ושתי כפות של עץ. הרה"ק התחיל לאכול, ואילו האיש שהיה עתיר נכסין לא היה יכול לשלוט בנפשו לאכול ממאכל זה. שאל אותו הרה"ק מדוע אינו אוכל, נענה האיש ואמר: יושב אני ומתבונן בצערן של תלמידי חכמים. שאל אותו הרה"ק ואיך הוא הסדר בבית מעלתו, התחיל האיש לתאר את כל חדרי ביתו המרווחים וכל הכלים היפים שיש לו. ומה עושה כבודו כשנסוע בדרך - שאל שוב הרה"ק - האם לוקח אתו כל כלי ביתו הנאים, בודאי שלא - השיב האיש - בדרך הרי מוכרחים להסתפק במה שיש, סיכם הרבי ר' בער את הדברים ואמר לו: אמור מעתה שבדרך אתה מסתפק במה שיש לך אלא שבביתך יש לך כלים יפים, ואני אומר לכם - סיים זקה"ק את סיפור הדברים לפני הגאון מהרי"א - שאני בביתי יש לי הרבה יותר ממה שיש לכם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלוינבורג צוק"ל

המגיד ממעזריטש היה גאון בנגלה ובנסתר, ורק בשנים האחרונות בא אל הבעש"ט [תקי"ז] הבעש"ט נסתלק בתק"כ, ובכך רק ג' שנים היה תלמידו. נתן פתקא לבעש"ט עם פדיון נפש, ובעש"ט נתן לו גם כן. בהפרדו הרכין המגיד את ראשו והבעש"ט שם ידו עליו וברכו, אח"כ הרכין הבעש"ט את ראשו גם הוא ולא אבה המגיד לשום ידיו עליו. אז תפש הבעש"ט את ידי המגיד וישימן על ראשו. "אהלי יעקב" ח"א, ע' פ"ז

שמעתי מאאמו"ר הגה"צ זצלה"ה שתמיד היה דרכו להקפיד שהחלפים של השוחטים יהיו חדים מאד להשחיטה, ולכן היה מדקדק מאוד שיהיו מגלחים השערות בתער מגסות ומעגלים במקום השחיטה,

ואח"ז היו רוחצים במקום הגילוח במים היטב, והיה מחזיק אנשים מיוחדים לזה בבית המטבחים, ופ"א בא אצלו הרה"ח רבי מאירל מחעלים כי היה לו בית חסידים מאנשים פשוטים, ואחר שבא לבקר את אאמו"ר זצ"ל התחיל להתווכח בענין זה עמו, כי דעתו היה למנוע גילוח הבהמות, ואז אמר לו אאמו"ר זצ"ל שמאד תמוה בעיניו שעל החסידים שלו שהולכים בגילוח זקנם אינו מקפיד כלל, ואין אומר להם שום דבר, ועל הבהמות שלי מקפיד כבודו שלא יהיו מגולחים, ואז השיב לו הרב הנ"ל הצדק עמכם ואין לי מה להוסיף בזה, וסיפר כי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, עשה תיקון חדש על פני תבל אשר החלפים מהשו"ב יהיו חד וחלק, וכששמע בעל תולדות יעקב יוסף זצלה"ה מתיקון הזה היה בהקפדה גדולה מדוע חידש דבר כזה אשר לא היה זאת מקודם בעת שהיה רבינו הבעש"ט הק' בחיים חיותו, ונסע עבור זה להמגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ושאלו מדוע חידשתם חידוש כזה, והשיב לו המגיד אשר בעוד רבינו הבעש"ט הק' היה בחיים חיותו בזכותו הגדול הגין על כל העולם כולו שלא יבואו לידי מכשול ח"ו, והיה די החלפים שהיו רק חלק, אמנם היום שרבינו ז"ל אינו בעולם ולא אפשר דרא מוכרחים אנחנו לתקן התיקון הגדול הזה, שלא יבואו העולם לידי מכשול ח"ו, ובזה תקנתי שיהיו החלפים חד וחלק, והוטבו הדברים האלה מאוד בעיני התולדות יעקב יוסף זצלה"ה. "קרני ראם" (ב"ב) ח"א, ע' קי"ד

שמעתי מאאמו"ר הק' (אדמו"ר מסאדיגורא) זצוק"ל שהמגיד היה חלש בגופו, והיה הולך בחורף לטבול בנהר לפני התפילה, אך כיון שהיה עני והלך עם מנעלים קרועים היו עקביו נוגעים בשלג, ומזה נהיה בחזרתו מהנהר לבית המדרש פס של דם לאורך הדרך. אבל לאחר שעמד להתפלל והגיע לברוך שאמר היה צריך להוריד את הטלית מעליו מרוב החום שהתלהב בקדושת תפלתו. "אור ישראל" י"ט כסלו תרנ"א, ע' ל"ט

הרה"ק רבי מנדל מליובאוויטש בעל צמח צדק ז"ל שאל את זקנו בעל התניא ז"ל מה ראה אצל המגיד הגדול ז"ל. ויען: ראיתי כל האמור בגמרא (סוכה כח) על ר' יוחנן בן זכאי (מפי הרב מאומן נמסר ע"י הרב ר' שלום הוכמן). "אהלי יעקב" (ירושלים תשנ"ח) ח"ב, עמ' כ'

שמעתי כמה סיפורים מפי חסידים אנשי אמת ובהם ממורי ורבי, המשפיע החסיד, עובד ה' ומשכיל בחסידות רבי ניסן הורוויץ ע"ה (שהיה משפיע בשיבת צמח-צדק שע"י כולל חב"ד בירושלים שעמדה בנשיאות רבונה"ק לדורותיהם ונועדה לאברכי כולל חב"ד, אשר היתה לי הזכות ללמוד בה כו"כ שנים לאחר הנישואין ושמעתי מר' ניסן, עם שאר בני הכולל, שיעורי יומי בתניא ובהסידות), ולרגל י"ט כסלו, הנני רושם כאן מאותם סיפורים.

אדמו"ר האמצעי שאל פעם את אביו אדמו"ר הזקן (בעל התניא זי"ע) מהו הטעם להתייחסות המיוחדת שיש לו כלפי האריז"ל, עד כדי כך שחיבר את הסידור "על-פי נוסח האר"י ז"ל"? וענה לו אדמו"ר הזקן: היות וראיתי את האר"י ז"ל הקדוש בהקיץ. ושאל אדמו"ר האמצעי: היאך ובאיזה זמן ובאיזה מקום? אך אדמו"ר הזקן שתק ולא ענה לו. אדמו"ר האמצעי רצה מאד לדעת את הדבר, הנושא לא נתן לו מנוח ובהזדמנויות שונות ביקש מאדמו"ר הזקן שיספר לו איך ומתי ראה את האריז"ל אך בכל פעם אדמו"ר הזקן התחמק ולא ענה לו. פעם אחת, כעבור כמה שנים, ביקש אדמו"ר הזקן מבנו אדמו"ר האמצעי לסדר עבורו משהו, ואז ענה לו אדמו"ר האמצעי שבאם יענה על שאלתו האמורה, יעשה מה שמבקש ממנו. הבטיח לו אדמו"ר הזקן שבאם הדבר יסודר, אמנם יספר לו. כך היה וסיפר לו אדמו"ר הזקן שפעם ישבו כל החבריא קדישא תלמידי הרב המגיד בשולחנו של המגיד ובאמצע ביקש המגיד שיתחילו לשיר ניגונים כדי שיאמר אחרי זה דברי תורה. אדמו"ר הזקן היה כידוע מצעירי התלמידים וישב בסוף השולחן ובקצהו. המגיד ישב בראש השולחן והכסא של המגיד היה רחב והיו יכולים לשבת עוד משני הצדדים, אבל כמובן אף אחד מהתלמידים לא ישב בכסא של הרב המגיד. אחרי שניגנו כמה ניגונים, השתרר שקט

והמתינו שהרב המגיד יתחיל לומר דברי תורה. והנה, נפתחה הדלת ונכנס אדם צעיר בעל-צורה והדרת פנים יוצאת מן הכלל, ואור פניו קרן בצורה יוצאת מן הכלל והלך תיכף ומיד לראש השולחן וישב על ידי המגיד בכסאו, ואז התחיל הרב המגיד לומר דברי תורה לפני החבריא קדישא תלמידיו וכל אותו הזמן האורח הביט בפניו של הרב המגיד והקשיב במיוחד לדברי תורתו. וכאשר הרב המגיד גמר מלומר דברי תורה, קם האדם בפנים שמחות, וראו שהסכים על דברי התורה של הרב המגיד, ואז יצא החוצה.

אחר-כך התחילו התלמידים לנגן עד שהרב המגיד גמר שולחנו הטהור ויצא. אדמו"ר הזקן היה סקרן לדעת מי הוא זה האדם שנכנס וישב על יד הרב המגיד, וגם הרב המגיד חיכה לו והתחיל בדברי התורה רק אחרי שהתיישב על ידו. וכאשר התלמידים החלו לקום מהשולחן, ניגש אדמו"ר הזקן לתלמידי הרב המגיד אחד לאחד ושאל אותם האם הם יודעים מי האיש הנ"ל, והנה כל אחד מהתלמידים ענה לו שלא ראה שום איש נכנס ויוצא ולא הבחין בשום דבר יוצא מהכלל. בראות זאת אדמו"ר הזקן, החליט בלית ברירה שישאל את מורו הרב המגיד בעצמו, וכן עשה, וענה לו המגיד: כיון שאתה ראית אותו, אספר לך ואומר לך שהיה זה האר"י הקדוש ז"ל בכבודו ובעצמו. "כפר הב"ד", ט"ז כסלו תש"ס, ע' 64

ידוע שהמגיד זי"ע לא היה איש בריא שהיה חלוש מאד, ולא היה יכול ללכת למקוה, ואומרים בשם הבעש"ט זי"ע שאמר שאם המגיד היה הולך למקוה היה מגיע הגאולה, וצדיקים הסבירו את זה שאם המגיד היה הולך למקוה היה מכניס הרהור תשובה לכל כלל ישראל. ואם כל כלל ישראל היו עושים תשובה אז בודאי היו זוכים לגאולה. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א

פעם פגש את הרה"ק ר"ר בער זי"ע אחד אשר היה ידידו מימי נעוריו, שיצא לעולם הגדול ללמוד לימודים, שאלו הרה"ק ר"ר בער זי"ע מה למדת, וענה הנדסה, חשבון, מתמטיקה, ועוד שאר חכמות, שאל החבר את הרה"ק ר"ר בער זי"ע ומה אתה למדת, וענה שלא למד כלום, והביט עליו החבר בפליאה, אמר לו הרה"ק ר"ר בער אני אמשול לך משל, מלך אחר היה לו שני בנים, אחד חכם גדול מאד ואחד תם, את הבן החכם הוא שלח ללמוד חכמות ושאר דברים, משא"כ את הבן התם הוא השאיר אצלו, הוא אמר הוא צריך להיות תחת הסינור שלי, ככה אני, אני נשארתי תחת סינורו של המלך, של מלך מלכי המלכים הקב"ה. כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א

הצדיקים הקדושים רבי אברהם ורבי עזריאל קאליצקער זי"ע טרם דרכו על מפתן בית המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע כבר היו צדיקים ואנשי מעשה, וכבר זכו לראות בעת תפלתם שאש שחורה על גבי אש לבנה עומדת לפניהם, וכאשר שמעו את שמע המגיד זי"ע החליטו לנסוע אליו לראות את האור הגדול ולבקש תורה ועבודה מפיו הקדוש, וכאשר באו על ש"ק אליו לא ראו אצלו שום דבר מיוחד שיתפעלו מזה, ואם לא די בזה, ראו עוד זאת שדוקא כאן במקום הזה נלקח מהם המדריגה שהשיגו מכבר והוא לראות אש שחורה על גבי אש לבנה בעת תפלתם, ויחרדו הצדיקים מאד, והסכימו בדעתם לנסוע משם, וכאשר באו לחדר קדשו של המגיד זי"ע כדי לקבל ממנו ברכת פרידת שלום, היה שם גם הרה"ק ר"ר זוסיא מאניפולי זי"ע, ויען המגיד זי"ע ויאמר אל ר"ר זוסיא: אמור לנו אתה איזה דבר תורה. ופתח ואמר: דוד המלך ע"ה אמר בנועם זמירותיו (תהלים ע"ד ט) "אותותינו לא ראינו, אין עוד נביא, ולא אתנו יודע עד מה", למי עוד התכוון דוד המלך באמרו זאת? הוא כיוון בדבריו כלפי אלו האנשים אשר זכו לראות איזה "אות" והיינו שזכו להשיג מדריגת ראיית אש שחורה על גבי אש לבנה בעת תפלתם, והנה קרה שאלו האנשים הגיעו לאיזה מקום ושם נלקח מהם המדריגה הזאת, ויחרדו האנשים כי הנה "אותותינו לא ראינו", ועל כן החליטו שבוודאי זה מסיבת כי "אין עוד נביא" במקום הזה, אבל האמת הוא ש"לא אתנו יודע עד מה" להשיג את גדולת הצדיק, קדושתו ופרישותו. הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע

שמעתי מאמו"ר רי"א אבד"ק אוסטרואווי זצלה"ה, וכבר הבאתי בספר כתר היהודי ששמע מדו"ז הרבי מפוריטוב זי"ע, איך שהרבי רבי אלימלך ואחיו הרבי רבי זושא זי"ע התווכחו בענין עבודת השי"ת. ודיברו מזה כשבא ש"ק הם מרגישים קדושת שבת, ואומרים דברי תורה בשולחנם באסיפת החסידים אצלם, וחוששים שאולי עבודתם והרגשתם אינה באמת ח"ו, והכל בדרך דמיון חלילה, לזאת החליטו ביניהם לעשות בחינה, בזאת שיתנהגו בימי חול כמו בשבת, היינו עריכת השולחן ואמירת ד"ת, ואז ידעו אם תהיה להם הרגשה כמו בשבת, סימן שדרכם לא דרך האמת, ואם לא ירגישו כמו בשבת אז זה בבירור שדרכם דרך אמת, ועשו כן והכינו סעודה כמו של שבת קודש, וגם לבשו בגדי שבת. וישבו לשולחנם עם עדת החסידים, והם הרגישו הרגשה גדולה של קדושה וגם אמרו ד"ת, ואז התחיל הרבי רבי אלימלך לבכות ואמר לאחיו הקדוש "זושא וואס טיט מען הערשט" אמר לו הרבי רבי זושא "מיילך לאמיר גיין קיין מעזריטש", הוא הרבי רבי בער המגיד הגדול, ונציע זאת לפניו ונשמע תשובתו, והלכו ביחד להמגיד זי"ע, והתנו לפניו מרירות לבבם, והשיב להם המגיד אם הלכתם בבגדי שבת ובשטריימלעך אז אין פלא שהרגשתם קדושת שבת, כי בגדי שבת עם שטריימעל יכולים לעורר הרגשת האור של שבת, ואין לכם לפחד כלל עכ"ל. "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) ח"א, ע' ס"ג

הגה"צ רבי שמעון מז'עליחב הי"ד סיפר, כי ראה אצל האדמו"ר מקוידנינו כתבים מהרב בעל התניא, במ הופיעה מעשה זו.

אצל המגיד הגדול ממעזריטש היה נהוג כי תלמידיו הגדולים הגיעו לליל הסדר. כל אחד מהמסובים קיבל מבית המגיד מצות, יין ושאר מצרכי הסדר. אולם לגבי הכוסות הונהג שכל אחד יביא את כוסו עמו (מטעם הנסתר להמגיד). באותה תקופה היה הרב בעל התניא עני מרוד וחסר כל, ולא יכול היה לרכוש לעצמו כוס לפסח. בלית ברירה הוכרח ליקח כוס זכוכית של חמץ ולהכשירה לפסח ע"י עירוי ג' ימים כמבואר בשו"ע. ליל התקדש החג, המגיד מיסב לשלחן, כולו עטוף לבן. המשמש מגביה את הכוס ונותנה לידו, המגיד מתרומם ממקומו לקדש. ראה מה שראה, נתיישב במקומו והניח מידו את הכוס. המעשה חזר על עצמו בשנית ובשלישית. הגישו את הכוס לידו, קם לקדש ושב למקומו. לשלחן המגיד הסבו גדולי התלמידים צדיקי עליון הרה"ק ר' מנדלי מויטעפסק, ר' שמעלקי מניקלשבורג, הרה"ק ר' יהודה לייב בעל אור הגנוז, והרה"ק ר' עזריאל פלאצקר ששימש כבעל תפילה אצלו, ועוד רבים. ביקש המגיד מר' מנדלי מויטעפסק שהצטיין ב"חוש הריח", שיסובב לחפש ולבדוק על מה יצא הקצף. רבי מנדלי תר וחיפש אך לא מצא מאומה. שב למגיד ואמר שהכל כראוי. סיפר להם המגיד: "כאשר קמתי לקדש על היין, ראיתי את הרמ"א ניצב לפניו ופניו מאויימות וזועפות..." כשמע בעל התניא זאת קם ונמלט החוצה. שהרי הגיה הרמ"א במפה על השולחן ערוך שהתיר להכשיר לפסח כלי זכוכית בעירוי ג' ימים, וכתב שאין נוהגין כן. ואנו מחמירים בפסח כדעיה הסוברת דכלי זכוכית הם ככלי חרס לענין שאין להם הכשרה. רק אז קם המגיד הקדוש וקידש על היין. "שארית נתן" (אשדוד תשנ"ד) ע' ת"ג

מסופר על אחד מלמידי הבעש"ט מבני היכלא של הרבי ר' בער ממעזריטש זי"ע, שפעם בליל הושענא רבה ראה איך שאחד מבני החבריא קדישא מפסיק מעבודתו ומוציא את קופסת הטבק להריח בו, והיה לו תרעומת בלבו עליו על שמפסיק מעבודתו הקדושה להריח טבק. ועל ידי שהיה לאותו צדיק תרעומת על חבירו נגזר על חבירו שיסתלק מן העולם. והרבי ר' בער ראה כל זאת ברוח קדשו, ופעל שיסתלקו מאותו צדיק שהתרעם בלבו על חבירו כל המדריגות, עד שהרגיש הלה בעצמו שאינו יכול להמשיך ללמוד ולעסוק בעבודת ה', והתחיל לשוטט במחשבתו בענינים שונים, עד שהתחיל להרהר מהו הענין

שנתפשט להריח טבק, ועלה ברעיונו שישנם כמה ניצוצות דקים שקשה להעלותן ולתקנן, ועל ידי שמריחים טבק אפשר לתקן גם אלו הניצוצות, ובזה שהרהר מחשבה זו נתעורר שוב התעוררות זכות על חבירו. לאחר מכן שלח הרבי ר' בער לקרוא לו ואמר לו שמכאן והלאה ישמר ויזהר על מחשבותיו, שכמעט וגרם שיסתלק חבירו מן העולם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

פעם במוצש"ק אחר גמר אמירת סליחות, ועוד הי' לילה וחושך, לקח הרה"ק הר"ר בער ממעזריטש זצ"ל נר דלוק בידו הקדושה, ויפן כה וכה וירא והנה איש כפרי אחד עומד ובוכה מאין הפוגות. ועל שאלת הרה"ק על בכייתו, ענה הכפרי שמיד בתחילת הסליחות כשאמרתי לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, התבוננתי בגדלות ה' ובשפלות עצמי, ואינני ראוי לכל מה שעשה עמי השי"ת כלל וכו', ומאז ועד עתה הנני בוכה, וכמעט שאי אפשר לי להוציא דיבור שלם מפי. אח"כ אמר הרה"ק שראה שהתפילות והסליחות נתקבלו ברחמים וברצון, ולא ידע בזכותו של מי, ועכשיו נתוודע לו (מפי דודי הגה"צ משעניצא ז"ל). "בטוב צדיקים" (ברוקלין תשס"ה) ע' ס"ז

מעשה שבא ממרחקים אל המגיד הגדול זצ"ל ואמר רבי הבטיחו לי בן. ויען התחת אלקים אני, התפלל לה' ויושע לך. כבר התפללתי ולא הועילה תפילתי, ענה האיש. אמר לו המגיד אם כן יותר טוב שתבקש ממני ללמדך להתפלל, ולא תצטרך לבוא אלי. האיש יצא בשברון לב ובכה. שאלו אחר כך את המגיד מדוע לא הבטיח את האיש שיתפלל בעדו כתשובותיו לשאר אנשים. ויען: אם בא איש לפני והוא סומך על השי"ת, רק מבקש ממני שאתפלל בעדו מתוך האמונה שתפילתי מקובלת יותר אני מבטיח לו למלאות בקשתו. אולם האיש הזה סמך לגמרי עלי, לכן עניתיו באופן שיתיאש ממני [יעדער האפניג אויף מיר] ויסמוך לגמרי על השי"ת ומובטחני שיושע אי"ה. "אהלי יעקב" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' ס"ג

אדמו"ר הקוה"ט (הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב) זלה"ה היה דרכו בקודש לקדש בליל ש"ק בקלויז, והיה שותה תיכף עוד כוס יין משום קידוש במקום סעודה, ואחר כך היה נכנס להיכלו קדש, ונכנסו עמו בני עליה מובחרים יחידי סגולה שהורשו לכך, והיה אדמו"ר מרבה לספר לפניהם ספורי צדיקים.

פעם אחת נסע הרה"ק מהר"מ מאמשינוב לטשורטקוב, לשבות שבת בצל אדמו"ר זצלה"ה, והתלווה אליו בנסיעתו, בנו הרה"ק מהר"י. ולרוב מעלתם הכניסם המשב"ק עם יחידי הסגולה, כאשר אחר הקידוש נכנס אדמו"ר אל היכלו לספר סיפורי צדיקים.

וסיפר מהר"י מאמשינוב ממה ששמע מפ"ק אדמו"ר הק' באותה הזדמנות, שהמגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, היה מופלא מאד במדרגת דבקותו באין סוף ב"ה, ואפי' המתנגדים היותר גדולים היו מתפעלים ונפעמים למול גודל דבקותו כי היה בכוחו לעמוד בתפילה משך שש שעות רצופות, דבר שהוא למעלה מדרך הטבע.

והוסיף אדמו"ר זלה"ה ואמר בלשון תמיהה, נאר די זעקס שעה, וואס איז פאר דעם, און וואס איז דערנאך, און וואס איז א גאנצן טאג. [האם רק שש שעות, ומה היה לפני כן, ומה אחרי כן, ומה היה במשך היום כולו]. ואמר, שבאותן שש השעות, היה המגיד מתקן מה שאחרים מקלקלים במשך שבעים שנה. "דברי דוד - טשורטקוב" (ירושלים תש"ס) ע' ק"כ

מסופר על הרה"ק הרבי ר' בער המגיד ממעזריטש זי"ע, שהיה זקן אחד שעבר לפני התיבה בבית מדרשו ביום הכיפורים לתפילת מוסף, ולאחר התפילה שאל את החברייא קדישא אם ראו גם כן איך שאש בווערת ומקפת סביב הרבי ר' בער ועמודא דנהורא עד למעלה מראשו, שהוא ראה איך שגופו של הרבי

ר' בער היה מוקף בשלהבת אש, וענו כולם ואמרו שהם לא ראו זאת. כשסיפרו זאת להרבי ר' בער נענה ואמר שהלה זקוק לרחמים גדולים כי בקרוב יפטר מן העולם, שהרי כתיב לא יראני האדם וחי (שמות לג, כ), וכן הוה. והוא דבר חידוש, ואני מספר זאת למען דעת כוחם של צדיקי אמת, ולמה שהיו בני אדם יכולים לזכות אם לא היו חוטאים. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל

שמעתי מכ"ק דו"ז רבינו (הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד) מנאסאד זי"ע בשעה שביקר אצל כ"ק חותני הגה"ק מביקסאד זצ"ל הי"ד (בתחילה דיבר ממרן הק' הדברי חיים מצאנו זי"ע ופתאום התחיל לספר העובדא הזאת). שפ"א בא גביר אחד לפני המגיד הק' ממעזריטש זיעוכי"א, וכאשר מסר לו פתקא אמר לו הרה"ק. דע כי לא הרופא המרפא, אלא עם כל רופא ורופא ישנו מלאך מרפא, וכל מה שהוא רופא גדול הולך עמו מלאך יותר גדול, ויהי כשמוע הגביר את דברו היה לפלא נשגב בעיניו, כי הוא לא הזכיר לפניו משום חולי ומחלה, ומה זה ידבר מענינים כאלו, אמנם כאשר נסע לביתו נפל למשכב ונחלה קשה עד כדי כך שהגיע לידי גסיסה ר"ל, והחברה קדישא ומגין יהודים כבר עמדו סביב למיטתו והדליקו נר נשמה, והנה הקרה בעת ההוא, שהזדמן לשם המלך בכבודו ובעצמו, ובא אתו עמו רופאו הגדול, והלכו להשתדל אצל המלך שיסכים וירשה להרופא שלו שייבקר את החולה הלזה, ובא הרופא לבקר ולבדוק את החולה, ויהי כראותו את מצב החולה, כי ברע הוא, התרגז עצמו מה זה ועל מה זה בקשו אותו לבקר חולה כזה אשר כבר נדמה למת ר"ל, עכ"ז הפצירו בו עד מאד כי מאחר שכבר הטריח עצמו ובא, על כן יאבה בטובו לבדוק את החולה אולי ירחם וימצא תרופה למחלתו, וכאשר בדק אותו החליט ואמר כי עודנו שוכן בו חיות כמו חוט השערה. וכאשר כבר רצה הרופא לילך משם פתאום ראה שיש שינוי לטובה, וכתב מיד פתקא של סממנים (רעצעפ"ט בלע"ז), וצוה לרוץ מהר אל בית המרקחת ולהביא את התרופה. והנה עוד טרם חזר השליח מבית המרקחת, הכיר הרופא כי הוקל מצב החולה, ועל כן רשם רעצעפ"ט אחרת מתרופה יותר קלה, וצוה לשלוח אל בית המרקחת ולומר שם כי מאחר שהוקלה מחלת החולה, על כן הרעצעפ"ט הראשון אין בו צורך כלל, ורק זה החדש ישלחו מהרה. והנה בינתיים עוד הוטב מצב החולה עוד יותר, ובכן כתב רעצעפ"ט שלישי מתרופה יותר קלה, וביטל את השני, והטבה כזו חזרה ונשנה כמה פעמים, ובכל פעם החליף את התרופות, עד שהחולה שב לגמרי לאיתנו הראשון, ולא נצטרכו לתת לו תרופות כלל וכלל. וכאשר שבה אליו רוחו, ישב על ראש מטתו והגיד אל הרופא, אדוני היקר והנעלה! הן עולה בזכרוני איך שזה זמן לא כביר הייתי אצל הצדיק המפורסם ממעזריטש, והוא הגיד לי כי לא הרופא הוא המרפא, אלא כל רופא לפי גדלו יש עמו מלאך יותר גדול. וכשמוע הרופא את זאת, מאד הוטבו הדברים בעיניו, ורשם לעצמו את השם והאדרעס של הצדיק והלך לו.

והנה רופא זה הי' יהודי מזרע אברהם יצחק ויעקב, רק היה טבוע במים הזדונים ונאחו בתרבות רע. ומני אז אשר שמע את דברי המגיד הקדוש זי"ע, נכנס הרהור תשובה בתוך לבו, והתחיל לשית עצות בנפשו, באיזה אופן יוכל לצאת מארמונו של המלך ולבא לפני המגיד הקדוש, וע"כ בשנותו את טעמו הגיד למלך כי מאחר שאינו מרגיש עצמו בטוב, עליו ליקח קצת חופש ומנוח, ותחת זה נסע אל המגיד הקדוש וכאשר נכנס אל הקודש פנימה, הגיד לפני הרה"ק כי רצונו העז לשוב אל ה' בתשובה שלמה. וענה לו המגיד: איך וועל דיר היילען רפואת הנפש, און דו וועסט מיר היילען רפואת הגוף [= אני ירפא אותך רפואת הנפש, ואתה תרפא אותי רפואת הגוף], כי הי' חלוש מאד. ונשאר הרופא בתוך ביתו וחצר קדשו, וכאשר הגיע השבת קודש והתחילו להתפלל תפלת מנחה, והמגיד הקדוש אמר המזמור הודו לה', אז התחיל לנקות ולטהר את נשמת הרופא, וכאשר הגיע לפסוק כל אוכל תתעב נפשם, אז הרגיש הרופא

כאלו כל כרעיו ומעיו מתגלגלים ומתהפכים בקרבו, כי טרם זה היה רגיל למלאות את כריסו עם נבילות וטריפות, וע"י פעולת הפסוקים הנ"ל התחילו בני מעיו להטהר ולהנקה. וכאשר הגיע אל הפסוק ויגיעו עד שערי מות, הרגיש בנפשו כלות הנפש עד שלא היה יכול לשאת יותר. והוכרחו להוציאו משם, וככה נהפך לאיש אחר ונעשה לבעל תשובה גדול, ושוב לא חזר אל ארמון המלך לעולם, רק נשאר בביתו של המגיד הק' ולא רצה כלל להטפל במלאכת הרפואה, זולת אם נזדמן לו חולה עני, היה מטפל בו ומרפאו בחינם, וכל היום ישב בביהמ"ד ועבד את השי"ת.

פ"א בעמדו באמצע התפלה קראו אחריו עבור חולה שיש בו משום פקוח נפש. והוכרח להפסיק באמצע תפלתו ולבקר את החולה, והיה כאשר בדק את החולה נוכח לדעת, כי יש לו בדיוק אותה מחלה שהיתה פעם לבת המלך, ואשר השתדל הרבה בעבורה להציל את נפשה ממות, ולמחלה זו ר"ל אין לה שום רפואה ותרופה, זולת איזה מין עשב אחד הגדילה במדבר הנמצא בקצה השני של העולם, דבר שא"א להשיג עכשיו, וכראותו כי אין בידו לעזור ולהועיל, לא הגיד כלום רק חלף הלך לו, והיה כאשר יצא אל החצר ראה שם איזה דלי של עץ, וכאשר הסתכל על הדלי שהי' כלי עץ, והנה לגודל תמהונו ראה איך שצמחו עליו העשב הזה, ותלש העשב בשמחה רבה וצוה מיד להביא איזה מרקחת מבית המרקחת, וטחן את העשב הדק היטב, וערבן יחד עם המרקחת, ונתן מזה אל החולה, והועיל לו התרופה ונתרפא וקם מחוליו. ואח"כ חזר אל ביהמ"ד לגמור את תפילתו, אמנם בינתיים כבר גמרו שם את התפלה, ושאל מהמתפללים איזה חדשות התרחש היום בשעת התפלה, והשיבו לו, כי היום כאשר הגיע המגיד הק' לתיבות בורא רפואות, הרבה והפציר מאד בתפלה וחזר ככה כ"פ על התיבות הנ"ל בורא רפואות! אז השיב להם, אני אספר לכם הדברים ומה פעל ועשה הצדיק בתפלתו, וסיפר לפניהם איך שברא עשב הנ"ל אשר הוא בלתי מציאותי במדינות האלו. רק מוצאו במדבר ברחוק מקום למאד, והצדיק שינה את הטבע שיצמח וימצא פה כדי לרפאות את החולה. והיה אשר גמר כ"ק דו"ז רבינו מנאסאד זי"ע לספר את העובדא, והנה באו לפני כ"ק חותני להזכיר איזה חולה שהוצרך לעשות לו נתוח (אפערעישן בלע"ז), וטרם ערכו לו הניתוח הרדימו אותו ברעל של תרדמה, וכאשר גמרו את הניתוח רצו להעירו מתרדמתו ולא עלה בידם להעירו, על כן באו בבהלה לפני כ"ק מר חותני זצ"ל שיעתיר בתפלתו ויפעול לדבר ישועה ורחמים. וכאשר כ"ק דו"ז רבינו [הרה"ק מנאסאד] זי"ע הי' בדיוק שם במקום, על כן צוה עליהם למסור את הפתקא לידי הק'. והאציל להם ברכתו שישלח ה' את רפואתו ועזרו מקודש, והיה כאשר הלכו להם, שלח מיד אל בית החולים לשאול אחר מצב החולה, והשיבו דבר כי בעזוהשי"ת כבר הקיץ משינתו והכל על צד היותר טוב. וראו אז בחושי כ"ק דו"ז זי"ע הרגיש כל זה ברוח קדשו, ועל כן הקדים וסיפר את העובדא הנ"ל, כדי להמשיך עי"ז רפואה וישועה אל החולה הנ"ל, וכבר ידוע דרך זאת מרבותינו הקדושים זי"ע, כי הרבה פעמים כאשר רצו לפעול ישועה לאיזה צורך או נצרך, אז סיפרו איזה עובדא הדומה לזה והמשיכו עי"ז רפואה וישועה, והיה לפלא. גדולת יהושע"ח"ב, ע' צ"ט

סיפר [הרה"ק רבי אברהם מפריסוב זי"ע] כי אצל המגיד הגדול והקדוש ממעזריטש זי"ע היה רופא תמיד בביתו, והיה המגיד מחזיקו והבטיח לו שהוא ירפא את נשמתו, והרופא ירפא את גופו, והמגיד היה חולה תמיד, והיה לו גוף חלש מאד, ורגליו היו תמיד כמו גחלים נכבים ונשברים שלא היה באפשרי להלביש אותם באנפלאות, והלך יחף, והיה בחג הפסח אחר שהמגיד ישב אל הסדר. וגם הרופא היה אצל השולחן הטהור, ושמע שהמגיד אומר ההגדה וצועק וצווח בקול גדול כאיש בריא וחזק, ולא היה בו שום סימן של איש חלוש, ומאד היה תמה על זה, כי ביום הקודם בערב פסח היה חלש מאד, ונפל בדעתו למשמש הרגלים של המגיד הקדוש, באיזה מעמד הם, כי ידע שהם יחיפים, וכן עשה, וכפף עצמו תחת השולחן

ומשש ברגליו, ומצא אותם בריאים וטובים כמו לאיש בריא, וקפץ מן השולחן כאיש משתומם, ואמר אין לי עמכם שום עסק, שאתם אינכם מן האנושי, והמגיד הקדוש חיך על זה מאד. "קרני ראם" ע' פ"ט

מפורסם המעשה שסיפר הרב (בעל התניא) זי"ע, שבשעה שהיה אצל המגיד התאכסן פעם באיזה אכסניא של אלמנה וראה שבעלת האכסניא בוכה מאד והבין שקרה לה איזה אסון, ושאל אותה מה קרה לה, וסיפרה לו שיש לה בן יחיד בלבד והגלחים תפסו אותו והוא נמצא עכשיו בידיהם לגמרי וא"א להוציאו מהם ואינה יודעת מה לעשות, וניחם אותה הרב ואמר לה שהרי אפשר ללכת להרבי והוא בודאי יוכל לפעול עבורו, ובזמן ההוא היה קשה מאד להכנס אל המגיד כי המגיד היה סגור הרבה (שלא היה כמו אצל הבעש"ט שהיה יותר פתוח ומשא"כ אצל המגיד היה יותר בחי' מלכות והיה סגור יותר ולא יכלו תמיד להכנס אליו) וגם היה לו משמש קשה שלא נתן להכנס אליו בכל זמן, ואמר לה הרב שביום שישי כשהמשמש ילך למקוה אז הוא יראה שתוכל להכנס להמגיד ותוכל לשפוך לבה לפניו - וכן הוה, וכשנכנסה להמגיד ורצתה לספר לו כל הענין היה אז המגיד מאד בדביקות והיה נראה כאילו שאינו שומע אותה כלל, ואמר לה שתצא, וכשראתה האשה דבר זה נשברה עוד יותר שחשבה שכנראה א"א לעזור לה כי אפי' אחר שכבר ב"ה הצליחה להכנס לרבי ג"כ לא שמע אותה הרבי, אבל הרב הרגיע אותה ואמר לה שאין לה מה לדאוג כי זהו מהדהברים הקטנים אצל המגיד לדעת מה שהשני צריך והוא בודאי יודע הכל, וכל זה היה בערב שבת. ופתאום אמר המגיד למשמש שיקרא לעולם כי הוא רוצה כבר לקבל שבת [וזה היה עוד לפני הזמן הרגיל, דתמיד היה המגיד מקבל שבת יותר מאוחר והעולם לא הבין מה זה, אך הרב (התניא) הבין שבודאי יש לזה קשר למעשה ההוא], וקרא תיכף לכל התלמידים וקיבלו שבת, אח"כ עשה המגיד טיש ובשעת הטיש ג"כ ראו שינוי גדול דאף שבדרך כלל העבודה של המגיד היה יותר בדרך נסתר אבל בשבת ההיא היה עבודתו יותר בגלוי ועשה הכל מהר, ואח"כ היה גם אמירת התורה - באופן יוצא מן הרגיל והיו גילויים גדולים בהתורה, וכולם הבינו שקרה איזה משהו, ובאמצע אמירת התורה שמעו רעש גדול של רוח סערה ונבהלו מאד ופתאום שמעו קול של מכה חזקה והיה נשמע כמו שאיזה דבר נופל בחוץ, ומיד אמר המגיד למשמש שיצא החוצה ויקח את האדם שנפל שם ויביאהו לאכסניא, של איזה אלמנה שגרה בסוף העיר, והרב הבין כבר מיד במה מדובר, ותיכף רץ לבית ההוא לשמוע מה היה, וכשבא לשם מצא את הבן הזה יושב ליד חומש ויורד ממנו דמעות, ושאל אותו הרב איך קרה המעשה שהגיע עד לביהמ"ד של המגיד, וסיפר לו שהוא שכב שם אצל הגלחים והיה מאד במצב של ירידה ברוחניות, ובערך איזה ב' שעות לפנות ערב (לפני שב"ק) נכנס בו איזה השתוקקות גדולה ליהדות (והרב עשה מיד חשבון שזה היה בדיוק בזמן שנכנסה אמו אל המגיד) ונכנס בו רצון חזק ללכת משם אלא דכשהתבונן סביבו ראה שא"א לצאת משם כיון שהדלת נעולה וחזר לשכב, אך ההשתוקקות היתה כ"כ גדולה עד שלא היה יכול לסבול את זה וחיפש איזה דרך לצאת ומצא חלון פתוח אבל ראה שהחלון גבוה כמה קומות ואם יקפוץ למטה לא ישאר ממנו כלום, והתפלל ואמר: רבש"ע, אני בטוח שההשתוקקות הזו אינה דבר פשוט והוא בא מלמעלה וביקש מהקב"ה שיעזור לו שיוכל לצאת משם. ובתוך כך שהסתכל בחלון וחשב מה הוא יכול לעשות, הרגיש פתאום שכאילו מעצמו הוא נופל למטה לחצר, וכשהתבונן בעצמו ראה שבאמת כן שהוא כבר נמצא למטה וב"ה לא קרה לו כלום ולא ניזוק כלל, אך משהתבונן ראה שעדיין אינו יכול לצאת משם כי היו שם כלבים ואם יתחיל לילך בודאי ינבחו וירעישו ויתפסו אותו וגם מהכלבים עצמם פחד מאוד, ושוב התפלל לה' שכיון שעזור לו עד כעת שלא כדרך הטבע כן יעזור לו גם הלאה, וכך התחיל לילך הלאה לעבר חומת החצר והכלבים נתנו לו ללכת ולא עשו לו כלום, כשהגיע לחומת החצר ראה שיש שם גדר

גבוה ועליו ברזל וזכוכית שאפשר להדקק בהם ולא ידע מה לעשות ושוב התפלל לה' שיעזור לו, ואז באה רוח סערה גדולה והעיפה אותו משם והפילה אותו ליד בית המגיד, כל זה סיפר בן האלמנה ההיא להרב. ורואים את הכוחות שהיה למגיד גם בענין של בחירה, שהכניס בו השתוקקות גדולה כזו ליהדות. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א

פעם שלח המגיד הק' כמה מתלמידיו לוויילנא, ואמר להם, לכו אל הגר"א מוילנא, וכאשר תגיעו אליו תראו שעוסק בקושיא על התוספות. ואתם תתרוצו את קושיתו, התלמידים עשו כפקודת רבם, וכאשר הגיעו אל הגר"א מצאוהו לומד עם תלמידיו ועוסק בקושיא על התוספות. תלמידי המגיד הק' בקשו רשות ותייצו את דברי התוספות בטוב טעם ודעת, בין תלמידי הגר"א נמנו גם הרה"ק בעל הפלאה ואחיו הרה"ק הר"ר שמעלקא מינקלשבורג זי"ע, וכאשר שמעו בעל הפלאה והר"ר שמעלקא את תירוצם של תלמידי המגיד הק' על הקושיא, הצטרפו אליהם לילך אל המגיד הק', כאשר הגיעו אמר עליהם המגיד הק': "זיי זענען שוין פערטיגע לעכט, מען ברויך זיי נאר אנצינדען" [=הם כבר נרות שלמים, צריכים רק להדליקם], ואז נתקרבו שני האחים הקדושים אל המגיד הק', ואכן האירו פני תבל בגודל קדושתם. פעם אמר הר"ר שמעלקא: לפני שבאתי אל הר"ר בער הייתי צריך לעבוד שגופי יחזיק את נשמת, פי' שיסכים לכוף עצמו לרצון הנשמה, ואחרי שנתקרבותי להר"ר בער צריך אני לעבוד שנשמת לא תצא ותברח מגופי.

פעם אמר המגיד הק' לתלמידיו, "אין הימל האט מען טענות אז מען לערנט נישט גענוג נגלות התורה" [=בשמים יש טענות כי אין לומדים מספיק נגלות התורה], כששמעו התלמידים דברים אלו יוצאים מפי רבם הק', קיבל כל אחד ואחד על עצמו להרבות בנגלות התורה, הרה"ק בעל הפלאה זי"ע ענה ואמר שהוא מקבל על עצמו לכתוב חידושים על סוגיות הש"ס ואז כתב ספר המקנה על מס' קידושין, הרה"ק בעל התניא זי"ע שהיה מצעירי תלמידיו קיבל על עצמו לכתוב חיבור על ד' חלקי שו"ע [וכן עשה, ומה שנדפס בעיקר על אורח חיים, מפני שרוב כתביו הקדושים על יו"ד וחושן משפט ואבהע"ז נשרפו], והרה"ק ר' אברהם קאליסקער זי"ע - היה בעל מוח גדול, בנעוריו היה חברו של הגר"א מוויילנא ז"ל - ענה ואמר שהוא מקבל על עצמו להשיב לכל מי שקשה לו איזה ענין יהיה מה שיהיה. ניגש בעל התניא אל הר"ר אברהם קאליסקער ובפיו קושיא בענין עמוק וקשה מאוד ששמע פעם מאיזה גדול, ותירץ הר"ר אברהם תיכף קושיתו בטוב טעם ודעת, כאשר גמר הר"ר אברהם דבריו לבעל התניא התחיל להרגיש חולי וחולשות עד שאין בכוחו לעמוד על רגליו מחמת חולשתו, והוצרכו להשכיבו במיטה. הלך המגיד הק' לבקרו, ושאלו הודע אתה למה נפלת למשכב, השיב ר' אברהם מפני שכשהשבתי לבעל התניא על קושיתו העמוקה בטוב טעם ודעת, עברה בלבולי מחשבה של התנשאות דקה מן הדקה ועל כן הענישו אותי מן השמים, ובכח זה שהודה לפני הר"ר בער שיודע ומכיר בחטאו, חזר שוב לאיתנו וקם ממטתו. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצוק"ל

סיפר כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שפעם באו לפני המגיד הקדוש הרבי ר' בער מראוונא בני הקדוש ר' פנחס מקארעץ, ובאשר המגיד הקדוש היה עני לא מצא בביתו לכבדם אלא בשירי משקה קאווע שלו, ואמרו שמעולם לא הרגישו טעם משובח בכל מיני מעדנים כמו בקאווע זה. "שם משמואל" פסח תרע"ט,

האחים הקדושים הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע ואחיו בעל הפלאה זי"ע, קיבלו תורה מאת הגר"א מוילנא ז"ל, לפני שנתקרב אל המגיד הקדוש הרבי ר' בער זי"ע. כשבאו להתדבק אל המגיד הק', ביקשו ממנו, שיאמר לפנייהם איזה פלפול כדי שיראו בעיניהם את גדלותו בתורה. הר"ר בער מילא בקשתם, והגיד לפנייהם פלפול עמוק בסוגיות הש"ס שנמשך כמה שעות, והאחים הק' הוצרכו להתאמץ ראשם עד מאד, שיוכלו להבין דברי המגיד מרוב עמקות הפלפול, אחר כך אמר להם המגיד הק', כי בכל משך זמן אמירת הפלפול לפנייהם, עמד בסכנה גדולה וכחוט השערה היה חסר שיאבד כל עבודתו, כי אם היה נכנס בלבו איזה הרהור דק של התנשאות, היה מאבד בזה את כל עבודתו. כי לפי דרגתו הגבוהה היה נחשב הרהור דק לפגם גדול, כי הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ואף על פי כן העמיד עצמו בסכנה זו, ומסר נפשו כדי לקרב את האחים הקדושים הללו, אשר האירו אחר כך פני תבל בגודל קדושתם. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצוק"ל

מעשה שהיה בימי המגיד הגדול מוהרר"ב ממעזריטש זי"ע שאיש א' היה סגור במערה אחת כמה שנים ועסק שם בתורה ועבודה עד שהרגיש בעצמו שנתעלה מאד, וכשיצא מן המערה ושמע שמרעישין את העולם עם המגיד הגדול, התפלא בעצמו האיך יהיה גדול יותר ממני שהייתי טמון במערה ויגעת הרבה שנים על התורה, ונסע אל המגיד ז"ל והוצרך להמתין אחורי הפתח, והתרעם גם ע"ז האיך אדם חשוב כמותי צריך להמתין כאן על הפתח, בחשבו זאת שמע שהרב המגיד ז"ל שאל מהרה"ק ר"ר זושא: זושא מה אומרים בשמים, ענה ואמר אם יסתר איש במסתרים ואני, היינו אף שמסתתר א"ע במסתרים ואעפ"כ ואני שחושב א"ע ליש אז לא אראנו נאם ה', ובשמוע האיש הדברים הבין שעליו מתכוין הדברים ולא נכנס אז להמגיד רק חזר הביתה והתייגע עוד כמה שנים להגיע לשפלות עד שעלה בידו להסיר הגאוה מלבו, ונסע עוה"פ להמגיד ושמע עוה"פ מאחורי הפתח האיך ששאל המגיד מר"ר זושא מה אומרים עכשיו בשמים, ענה ואמר ג"כ אם יסתר איש במסתרים כנ"ל "ואני לא" היינו שיודע מיעוט ערכו אז אראנו נאם ה', כי אז מקובלת עבודתו לפניו יתב"ש. כ"ק מרן אדמו"ר מוויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל

נודע כי אצל הקדוש בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע, היה פנקס רשום כל דבר ודבר ושיחות חולין ששמע מרבו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, והיה מתעצם תמיד להבין עומק כוונת כל דיבור ודיבור. "קרני ראם" (ב"ב תשנ"ה) עמ' ה'

שמעתי מאיש נאמן, רמ"ח הי"ד, ששמע מהמשפיע שהיה בן בית אצל אדמו"ר מהרש"ב מליובאוויץ זצוק"ל, שאדמו"ר סיפר לו שבעת שהיו רודפים את זקנו הרב (בעל התניא) קודם שנתפס למאסר הפסיק מלומר חסידות והיה סגור ומסוגר. פעם אחת ישב על אגרת הגג וראהו חסיד אחד ולקח תיכף והעמיד שם סולם ועלה אל הרב וביקש שיאמר לו איזה מאמר בחסידות. השיבו הרב הלא ידעת שסכנה גדולה לי אמירת החסידות, אמנם החסיד לא הירפה ממנו והפציר עד מאד שיאמר לו, והרב באחת שלא עתה עת לומר ואף גם אסור לו לומר מחמת הסכנה. אמר לו החסיד אספר לאדמו"ר מעשה מהרבי רבי בער זצ"ל. הנה דרכו של המעזריטשער מגיד היה ליסע על הכפרים ועיירות קטנות. פעם אחת בא אצל בעל הבית אחד ובקשהו שיסע עמו אנה שירצה, החסיד מילא תיכף רצונו ונסע עמו, באמצע הדרך באו למקום מדרון מאד ואצל קצהו עמד בית שומר היער, והיו צריכים להזהר מאד לנהל את העגלה בדייקנות מרובה שלא תעשה הפסד בבית אותו שומר על ידי מהירות ירידתה מהמדרון. וכאשר הגיעו קרוב לאותו מדרון זירז הרב המגיד את הבעל העגלה שיזכור היטב לשמור העגלה ולעכבה מלרדת מהר כדי שלא תעשה נזק.

אמנם העגלון מחמת עצלותו לא שם לבו לדברי הרב המגיד וישכב וירדם. בבואם למורד ההר התחילה העגלה לירד במהירות כל כך שכבר לא היה אפשרות לעכבה, וירדה למטה ונתקלה בחלונותיה של בית השומר ונשברו לו כל השמשות. השומר בראותו את אשר נעשה לו רץ אליהם בחימה שפוכה ובכעס גדול והרובה בידו, ורצה להרוג את העגלון אם לא ישלם לו כרצונו. והתחיל העגלון לצעוק. אני אינני אשם בדבר רק הסוחר היושב בעגלה הוא ציווני ליסע מהר. השומר הסיב פניו אל הרב המגיד, אך אחר הסתכלות מועט נבהל מפניו המאירים ומזהירים וברח לנפשו, ונסעו בשלום. כשהרחיקו מעט, שאל הרב המגיד את העגלון מפני מה הטיל האשמה עליו, הלא באמת הוא הזהירו מקודם שלא יעשה נזק. והשיבו בתמימות, חשבתי אם כבודכם הוא רבי אמיתי לא יאונה לי כל רע, ואם הוא רק מתלבש בלבוש רבי ומאנה את הבריות הוא ראוי לירות בו חץ. הרב נ"ע היה מרוצה מהמשל והסכים לבקשת החסיד ואמר לו מאמר גדול בחסידות. "בן לאשרי" (ב"ב תשנ"ט) ח"ד, ע' נ"א

אמר המגיד הגדול ממעזריטש: - להטיף מוסר? כן, ובלבד שיתנהג המטיף כמו החייט המושך את האדם ומסבבו, כדי להתאים לו את חליפתו, כי אחרת אין כאן הטפת מוסר, אלא הטפת גיאות... "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 53

היה מעשה, סיפר (כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים זצוק"ל) בשיחה, במגיד מישרים ידוע שבא להיכלו של המגיד הגדול מהרד"ב ממעזריטש זי"ע ושבת אצלו. כיבדו המגיד לאורח שיאמר דב"ת בשולחנו בליל ש"ק וכן עשה. הדבר חזר על עצמו גם למחרת בסעודת היום ובשלוש סעודות. אחרי שבת כשהתלמידים התפלאו אמר להם מהרד"ב: משל לאדם המבקש להיכנס בהיכל מלך, שאלוהו השרים בפרוודור מה שאלתך, אולי יוכלו להביאו על סיפוקו בחוץ, הציעו לו כשי שיעון זהב והתפתה וחזר על עקבותיו. אילו היה עומד על שלו "רצוני לראות פני המלך דוקא" היו נאלצים להכניסו. ובכן. רצייתי להעניק לאורח השגות גבוהות, אם היה מתאפק שבת זו מלומר תורה היה זוכה, אך מה אעשה והוא בא על סיפוקו בשעון היפה... כהשלמה לסיפור נהג הרבי (ה"נתיבות שלום" זי"ע) לומר, חלילה לנו להסתפק בתחליפים ובצעצועים, רצונו לראות את מלכנו דוקא, איננו יכולים לוותר על השאיפה לזכות בקירבת אלקות, בליכטיגע שבתים, פייערדיגע דאוונענ'ס, להתנער מאבק עוה"ז ולחיות חיים רוחניים. כדוגמת אדם הדואה בכלי-טיס לגבהים, מעל הערפילים, והוא משקיף על כל המשתרע למטה בארץ כאילו היו הבתים הגבוהים קוביות זעירות, והאנשים נראים בעיניו כנמלים, כך זקוק כל אחד מאתנו להתעלות לפרקים ולרומם את מבטו על פני החיים הארציים השפלים שאינו כדאי להיאנח עליהם אפילו שבריר של אנחה אחת וכל-שכן לא להיסחף אחריהם. האיש המופקע מהשגות, אפילו הינו בוחר בטוב, כמוהו כרוכל זעיר שגם אחרי יום עבודה ארוך ומייגע הרווח שנותר בידו זעום ואפסי, בעוד הסוחר האמיתי מרויח הון עתק בעסק גדול אחד, מה שהרוכל לא ירויח כל ימיו. "תוספת - המודיע", ה' מג"א תשס"ד, ע' י"ג

ידוע שלאחר הסתלקות המגיד תבעו התלמידים שהם רוצים להתעסק בקבורתו ובכל עניני המת, והחברא קדישא לא הסכימו כ"כ לזה, ועשו פשרה ופסקו שרק התלמידים האלה שהיה להם תמיד קשר לחברא קדישא הם יעסקו עכשיו בקבורתו (דפעם הי' המנהג בעיירות שהיו נרשמים לחברא קדישא והיו כמה צדיקים שהיו חברים בח"ק שזהו דבר מצוה גדול), והרב (בעל התניא) אמר שהוא מודה לאביו ע"ז שעוד בילדותו רשם אותו להח"ק וע"כ היה לו עכשיו את הזכות הזו להתעסק בהמגיד, וסיפר הרב שכשטבלו את המגיד עשו גורל ביניהם מי יעשה דבר זה ומי דבר זה, ונפל לו הגורל שהוא יטביל את ראשו ואמר הרב שהוא

רוצה שהרבי יטבול ראשו בעצמו וכן הוה, ואמר הרב, שהמגיד טבל את ראשו ג' פעמים. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א

שמעתי בשם המגיד הקדוש הרבי ר' בער שאמר לשני תלמידי חכמים תלמידי הגר"א שהיו נוסעים לארץ ישראל ועברו דרך עירו, ושאל אותם אם כבר תקנו חוץ לארץ שנוסעים לארץ ישראל, ויעץ להם שישארו אצלו שאצלו הוא ארץ ישראל, וכן היה שנתעלו לקדושי עליון. "שם משמואל" ויצא תרע"ב, ע' שכ"ה

לו ולזרעו

נאמר בשם א"ז הקדוש והנורא מרוזין זצ"ל כי מן השמים הבטיחו לו להמגיד את ההנהגה לו ולזרעו אחריו, כמו שהבטיח הקב"ה לדוד המלך, לעולם אשמור לו חסדי ובריתי נאמנת לו, ושמתי לעד זרעו וגו'. "דעת משה" (באיאן-קראקא) י"ט כסלו, ע' קס"ז טו"ב

הלומד מכל אדם

המגיד הגדול ממעזריטש זצ"ל, היה אומר: מכל אדם ניתן ללמוד, ואף מתינוק תוכלו ללמוד שלושה דברים, לענין עבודת הבורא: א. תמיד הוא עסוק ואף פעם אינו מתבטל. ב. תדיר הוא שרוי בשמחה. ג. כשהוא מבקש דבר מה הריהו בוכה.

ואילו מגנב ניתן ללמוד שבעה דברים ליישם בעבודת-הבורא: א. הגנב עובד רק בלילה, כשהוא נסתר מעין רואים. ב. אינו אומר נואש: לא הצליח בפעם אחת, הריהו מנסה פעם נוספת. ג. אוהב את חבריו בכל ליבו ומוכן תמיד לגונן עליהם. ד. אפילו גניבה קלה חשובה בעיניו והוא מוכן למסור נפשו עליה. ה. גם מה שהשיג במאמצים עצומים - הריהו מוכר במחיר מועט, ואינו מייחס לו חשיבות רבה. ו. אינו מספר לאיש על מעשיו אשר עשה ואשר הוא מתכוון לעשות. ז. יקרה בעיניו מלאכתו, ואינו מוכן להמירה באחרת.

מהם תראו ותלמדו לקח בעבודת השם יתברך. "יינה של תורה-אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' קע"ז

אין מזל לישראל

שמעתי מהרב איש האלקים ר' בער מראוונא על "אין מזל לישראל" מי שמחזיק עצמו לאין, יכול להמשיך דברים התלויים במזל, בני חיי ומזוני. "זכרון זאת" פרשת לך-לך, עמ' ט' טו"ב

אחיך בלבבך

כך פירש הרה"ק המגיד ממעזריטש זצ"ל, את הכתוב (ויקרא י"ט, י"ז): "לא תשנא את אחיך בלבבך" - אפילו אינו אלא "אחיך בלבבך" - שבמעשים אינו אחיך, אבל בלבו נשאר זיק של יהדות אף אותו - אל תשנא. "יינה של תורה-אבות" (ירושלים תשנ"ג) ע' ל"ה

בשר קודש

שמעתי הפירוש מרבי ומורי הרב הגאון הקדוש המנוח מ' דב בער דק"ק ראווני נשמתו בג"ע, "ולא הסריח בשר קודש מעולם" ופי' מי שהוא בשר קדוש שהוא צדיק גמור אינו מסריח "מעולם" אף כשהוא מעורב עמהם ומדבר עמם. "נועם אלימלך", פר' שלח, דף ע"ה טו"ב

לא רגל על לשונו

שח רבי דובער, המגיד הגדול: אדם מטבע לידתו צריך לזרו אבריו למעשים, הידיים לעבודה, הרגליים להליכה, המוח למחשבה, האוזן לשמיעה, הלב להרגשה והעיניים לראיה טובה. האיברים מבכרים את העצלות ועל האדם לדרבנם לעשיה. **לא כן הלשון**, המעדיפה מטבעה את הפטפוט ויש לעצרה ולבחון מעשיה. וזה שאמרו דוד המלך עליו השלום בספר תהילים (טו, ג) **"לא רגל על לשונו"**, אל נא תרשה ללשונוך שתפעל כהרגלה, שתפטפט להנאתה. "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ו) ח"ג, ע' 198

ברכת המזון

מובא בשם הרבי ר' בער זצללה"ה לכוון בברכת המזון עוד יותר מתפלה כי הוא מדאורייתא ותפלה מדרבנן. "חלקת יהושע" (ביאלא) מאמר ששי, ע' רל"ט

תורה תבלין

שמעתי בשם הרבי הקדוש איש האלוקים ר' דוב ממעזריטש שאמר כתיב הוי כל צמא לכו למים, נקרא התורה מים, ופעם כתיב הלא כה דברי כאש, כי יש שני יצרים, האחד הוא מחמם את האדם לעבירה, והאחד הוא מקרר ומשליך עצלות על האדם מקיום המצוות, והנה בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ע"כ ליצה"ר המחמם כתיב הוי כל צמא לכו למים, ועל המקרר כתיב כה דברי כאש עכ"ל. "זכרון זאת" (מהחווה הק' מלובלין ז"ע) דף ט"ז טו"ד

שינה בעש"ק

אמרו הצדיקים רבותינו ז"ל בשם רבינו הגדול הה"ק מהרד"ב זי"ע המגיד ממעזריטש כי אמר [בהפלגת מעלת וצורך השינה בעש"ק] כי תמוה בעיניו מדוע לא נכתב בתורה בכתב שצריכין לישן בעש"ק. וי"א בשמו מדוע לא נכתב זה בעשרת הדברות שצריכין לישן בעש"ק. ע"כ שמעתי. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ט אות י"ג

י"ט כסלו - יום מסוגל

פעם אמר אדמו"ר (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אביר יעקב" מסאדיגורא-ת"א) ז"ל בי"ט כסלו, כי מי שמטהר את מחשבותיו ורוצה להידיבק בדרכי החסידות אזי יום זה מסוגל לזה מאד. "אביר יעקב" ע' ל"ב טו"ב

י"ט כסלו

שמעתי מהרב ר' מיכל מסנאווסק ששמע בשם ר' זלמן קורניצער רמז על הילולא דהמגיד בי"ט כסלו פסוק "נפשו בטוב תלין" בטוב עולה י"ט. "כתבי הרה"א ביחובסקי" (ברוקלין תש"ן) ע' קי"ב

ובקשתם "משם"

דרש המגיד הגדול ממעזריטש: אין אדם צריך לרומם עצמו כדי לשטוח תפלותיו לפני הבורא, התפלל ממקום בו אתה נמצא, כן כתוב (דברים ד', ל'): "ובקשתם משם את ה' אלקיך, "משם", אף ממדרגה התחתונה ביותר, לשם נפלת... "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 22

הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע

יומא דהילולא - י"ב תשרי

הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע נולד בערך בשנת תק"א לאביו [הרה"ק רבי דוב בער] המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע. משך כל ימיו היה פרוש מאד וקדוש בכל הליכותיו. צדיקי דורו העריצוהו והעידו עליו כי מרוב קדושתו הגיע להתפשטות הגשמיות, עקב זאת נקרא בפי כל "המלאך". במחצית השנה האחרונה לחייו התקבל הרה"ק המלאך למגיד בעיר פאסטאו, בהשפעתו של מרן המאור עינים זי"ע. ביום י"ב תשרי שנת תקל"ז נסתלק לעולם האמת בעירו פאסטאו והוא בן ל"ו שנים בלבד, ושם מנוחתו כבוד.

השאיר אחריו שני בנים גדולים: הרה"ק רבי ישראל חיים מלודמיר (חתן הרה"ק רבי שלמה מקארלין) והרה"ק רבי שלום מפראהבישט זי"ע. "מסע הקודש" - טשערנאביל (ב"ב תשס"ד) ע' כ"ג

הרה"ק בעל התניא והשו"ע הגדיר פעם את ההבדל בין קבלת המלאך מאביו הק' לבין קבלת שאר התלמידים, הוא: "כי הרב לתלמיד מגלה על ידי לבושים, והאב לבן מגלה הפנימיות והעצמיות שלא על ידי לבושים" (בית רבי פרק ח' [הערה א]) "באר ישראל-רוזין" (ב"ב תשס"ח) ח"ב, עמ' ה'

יש הוראה מהרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע לבנו המלאך שישמור על בראות גופו, כיון שנקב קטן בגוף נעשה לנקב גדול בנשמה. "ליקוטי שיחות" (קה"ת תשס"ד) ח"ב, ע' 531

פעם אחת היה [מרן הס"ק מרוזין] מדבר מהחומרות של פסח. אמר שמלאך יכול להחמיר. אבל אדם האיך אפשרי להחמיר. וזקיני רבי אברהם [המלאך] מחמיר ביותר, ועל מצות מצוה, לקח [אביו] המגיד אצלו, כי היה יודע שהחמיר ביותר (עירין קדישין, לקוטים, מט ג).

עוד סיפר מרן הס"ק מרוזין זי"ע "א מגודל קדושת מצות אלו וחשיבותם בעיני אביו המגיד הק': המלאך שעבר עוד בחיי אביו לחוואסטוב, היה דרכו לשלוח את שלושת המצות לאביו ע"י שליח מיוחד, באחד השנים שלחם ע"י רופאו ותלמידו של המגיד ה"ה רבי אהרן הידוע כד"ר גארדיא. ידע רבי אהרן שהמצות שנאפו ע"י המלאך אינן מצות פשוטות אלא נאפו בקדושה וטהרה וביחודים נפלאים, ומרוב חשקו לטעום ממצות אלו, לקח אחת מן המצות החליפו בשלו, והביאו אל בית המגיד.

בליל הסדר כשאך טעם רבי אהרן ממצת המלאך, חש ברע, והרגיש כאילו כל גופו נשרף, מצבו נעשה אנוש ובקושי הוציא מילה אחת "הרבי". רצו בני ביתו אל המגיד ויספרו לפניו את כל אשר אירע לאביהם. ויצו המגיד להשקותו מיד בסמי הקאה, עד שהקיא כל אשר אכל, וע"י זה ניצול רבי אהרן ונתרפא. למחרת אמר המגיד, שרבי אהרן ניצל רק מפני שמשמש כרופאו, והוא זקוק לו. ולולא כן היה נשרף מגדול קדושת המצוה. (קובץ תפארת ישראל [יז]) "באר ישראל - יומא דריגלא" (ב"ב תשס"ח) ח"ב, עמ' ד'

מרגלא בפומיה דבעל "צמח צדק" מליובאוויטש, זכר צדיק לברכה, לספר מה ששמע מזקנו הרב מלאדי זי"ע ביום האחרון לפני הסתלקותו, שאמר בשם הרה"ק רבי אברהם המלאך זצוק"ל שהיה אומר: לפנים נהגו במלחמות שהצבא מפזר את חייליו לאורך כל החזיתות ומכים באויב, עכשיו חידש פרידריך קיסר פרוסיה לרכו תחילה את כל הכוחות בחזית מסויימת ולהבקיע אותה, רק אחרי שהצליחו למוטט חזית ראשונה עוברים לשניה, כי פיצול הכוחות מחליש את כח ההכרעה, והוא הדין, הוסיף ופירש את הנמשל, למלחמת היצה"ר. מוטב יותר לרכו את כל הכוחות לנצחו בענין מסוים, וזה שכתוב, השלים ה"צמח צדק", ביצה"ר: "והאבן גדולה על פי הבאר", המלחמה ביצה"ר כבדה, על כן "לא נוכל עד אשר יאספו

כל העדרים וגללו את האבן...” (בראשית כט, ב-ח) לא נוכל להתגבר עליו אם לא בריכוז כל כוחות הלחימה יחדיו ובמלוא כובד המשקל. הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ”ל

הרה”ק ר’ יחיאל מיכל מזלאטשוב שלח פעם את בנו הרה”ק רבי יצחק מראדוויל לרבי אברהם המלאך, והיה שם גם בט’ באב. וראה שבערב ט’ באב הניח המלאך ראשו בין ברכיו וישב כך עד מוצאי ת”ב, ואז אכל בצל ועוד משהו. והשיג הרה”ק רבי יצחק את הכוונות שמכוון המלאך באכילת הבצל, כשחזר לביתו אכל ג”כ חתיכת בצל וכיון את אותן הכוונות, ויהי בלילה ראה בחלום איך שמלאך אחד מחקהו בכל תנועתיו בתפילה ואכילה וכו’, וצעק עליו: מחוצץ! וענה לו המלאך: ומדוע חקית אתה את רבי אברהם המלאך?. הרה”ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק”ל

ר’ חיים ויטמן אמר ששמע מהבויאני (ה”פחד יצחק” מבאיאן) ז”ל (שבודאי שמע הדבר מאביו) שתוכן ספר תניא מסר המלאך (שלימד את הרב נסתר) להרב. ואמרתי בדרך צחות: אם ”הרב” דומה למלאך ה’ צבאות יבקשו תורה, תורת מלאך ה’ צבאות, מפייהו, מפי ”הרב”. הרה”ק רבי יעקב מהוסיאטין זצוק”ל

ידוע הסיפור שהרב המגיד (ממעזריטש), הנה בתחלת בואו של אדמוה”ז (בעל התניא) למעזריטש, סידר, אשר בנו המלאך ילמוד עם רבינו הזקן תורת החסידות, ואדמוה”ז ילמוד עם ה”מלאך” תורת הנגלה, וכשהתחילו בלימוד מאימתי וכו’ ואדמוה”ז התחיל לפרש את המשנה, אמר המלאך אשר הוא מפרש אימתי מלשון אימה ופחד, וזהו ”מאימתי קורין את שמע”, שקריאת שמע צריך להיות מתוך אימה ויראה ”באימה וביראה ברתת ובזיע”. ”אגרות קודש” (קה”ת תשמ”ח) ח”ה, ע’ ר”ח [”התועודיות” תשמ”ח, ח”ב, ע’ 71]

ידוע שהרה”ק ר’ אברהם הקדוש למד עם רבינו הזקן שעור בנסתר, ורבינו למד עמו שעור בנגלה, פעם התחילו ללמוד מסכת ביצה, ואדמו”ר הזקן התחיל לפרש המשנה כפשוטה, הקדוש (המלאך) האזין אך ביקש לחזור שנית כי אינו מבין, חזר רבינו שנית על ההסבר, ושוב התאונן ר”א (המלאך) שעדיין אינו מבין, אם כן - אמר רבינו - אמור אתה בעצמך פירוש המשנה, לדעתי - ביאר המלאך - ביצה שנולדה ביו”ט הם י”ב צירופי הוי’ (ר”ת ביצה) הנולדים ביו”ט למעלה מהצירופים של ימות החול. מכתבי הגה”ח רבי עזריאל זליג סלונים זצ”ל, ”מגדל עד” (ירושלים תשמ”ד) ע’ קנ”ה

ידוע שכשהיה הוד כ”ק אדמו”ר הזקן (בעל התניא) לומד עם כ”ק הר”א נ”ע המלאך הקדוש, היה המדובר ביניהם אשר הוד כ”ק אדמו”ר (הזקן) ילמוד עם כ”ק הר”א (המלאך) נגלה, וכ”ק הר”א ילמוד עם כ”ק אדמו”ר תורת החסידות. וסיפר הוד כ”ק אדמו”ר שהיה לפעמים מחזיר את המורה השעות לאחוריו לשעה שלימה בכדי ללמוד יותר. הרה”ק הריי”ץ מליובאוויטש זצוק”ל

רבינו הגדול (בעל התניא) בהיותו במעזריטש היה לומד עם (בנו של המגיד), הקדוש נסתר. ורבינו הגדול היה לומד עם הקדוש נגלה. ופעם אחת הלכו לשדה להתבודד ועשו עוגה (חפרו באר) ועמדו בה, עד אשר כמעט הגיעו לכלות הנפש בפועל ממש, והרגיש בזה רבינו הגדול, וקפץ מן העוגה, והתבונן בהקדוש, והנה הוא כמעט כלתה נפשו, וקרא בקול גדול בעל כרחך אתה חי, ונתעורר הקדוש לקול הקריאה, ויצא מן העוגה, ואמר אז רבינו הגדול על עצמו חכמתי עמדה לי בזה שהעיר את הקדוש ע”י שאמר לו בעל כרחך אתה חי. הרה”ק הרש”ב מליובאוויטש זצוק”ל

דביקותו [של המלאך זי”ע] היתה נראית בעת עבודתו בקודש, בה הגיע לפעמים למצב של כלות הנפש. וסיפר כ”ק מרן רבי ישראל מהוסיאטין זצ”ל, אשר פעם אחת בעת תפילת המלאך הרגישו הנוכחים שהוא קרוב לכלות הנפש ממש, ויצו הרה”ק בעל התניא זי”ע להסיר ממנו התפילין דרש”י ולהניח עליו

תפילין דר"ת. ועשו כן, ושבה רוחו אליו. וכשסיפרו זאת אח"כ להמלאך אמר: והחכמה תחיה את בעליה. "קובץ תפארת ישראל", חשון תשמ"ז, ע' 30

הצדיק יסוד עולם נעשים רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו מן סודות התורה מרמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת, וזהו אור הגנוז לצדיקים בתורה, ומפני זה אינו שוכח, ואח"כ כשהצדיק בא למטה לזה העולם הוא מקבל פ'שט ר'מז וד'רש, ומשפיע ס'ודות התורה, ונעשה פרד"ס, הוא משפיע מלמעלה למטה והוא מקבל מלמטה למעלה, המלאך השפיע ס'ודות התורה להרב, והרב השפיע להמלאך פ'שט ר'מז ד'רוש. "תפארת מנחם" (באיאן-טשערנאוויץ) ח"ב, ע' מ"ג

כשבא הרה"ק מליאדי בעל התניא בפעם הראשונה אל המגיד הגדול למעזריטש, שהה שם כמה שבועות ולא הרגיש שהועיל משהו לנפשו עד שרצה לחזור לביתו. כשנכנס לטול ברכת הפרידה אמר לו המגיד הק' שיכנס להיפרד גם אצל בנו רבי אברהם. בשעת פרידתו אמר לו המלאך, - ראה נא את הסוס, העגלון מכה אותו והוא בורח הימנו, והעגלון נוסע איתו יחד ומכה אותו ושוב והוא בורח הימנו וכן תמיד, וחושב שהוא בורח מן המכות, אבל בר דעת יסתובב להתבונן מי הוא המכה אותו? ועל מה?... והכיר עד היכן דברים מגיעים ונשאר שם. "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' מ"א

שמעתי מכ"ק אאמו"ר [מצאנז-קלויזנבורג] זי"ע, שהרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע כשנפטר אביו המגיד ממעזריטש זי"ע, ואמר קדיש אחריו, אמר יתגדל ויתקדש שמה רבא, והפסיק באומרו שאביו כבר הגיע למקומו בג"ע שא"א לעלות יותר משם... זה שהמגיד זי"ע הגיע מיד למקומו זהו אין כ"כ רבנות אך החידוש הוא שבנו המלאך כבר ידע מיד מזאת. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א

המלאך נסתלק בעודו צעיר לימים מאוד, בהיותו בן ל"ב שנים. ומתאמרא משמיה דהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שאם היה מאריך ימים היו כל הצדיקים נכנעים לפניו, וכולם היו נוסעים אליו. אדמו"ר מבאיאן שליט"א

אחר הסתלקות המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ביקשו תלמידיו לקבל מרות בנו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, והיתה טענתם, אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו (חגיגה טו:), והוא הרי אינו רק 'דומה למלאך', אלא הוא עצמו הרי היה בבחינת מלאך. אך המלאך לא נעתר להם לקבל ההנהגה. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א

מעשה היה אצל זקני הקדוש רבי אברהם המלאך זי"ע, כי בעיר אחת היו לו שני חסידים עשירים שהיו מקושרים אליו והיו רגילים לנסוע אליו ביחד בזמן אחד. והנה כל אחד מהם סבל יסורי הנפש והדעת מדבר אחד שהעיקר תמיד על לבם, כי לאחד מהם היתה אשה רעה וחפץ מאד לגרשה, והמלאך הק' מנעו תמיד מזה, והשני היתה לו נחלה שוה מאה אלף זוז, והוא היה בע"ח על עשרה אלף זוז, ולא רצה לסבול נגישת הבע"ח, וחפץ למכור מאחוזתו כדי להשקית הבע"ח, וגם אותו לא נתנו המלאך זי"ע לעשות זאת. פ"א כאשר הצר לו מנגישת הבע"ח התובע, ומכר מאחוזתו ואת פי המלאך הק' לא שאל, כי כבר ידע שהוא לא ירשה לו למכור, והיה כאשר מכר מאחוזתו נחלה ונפל למשכב על ערש דוי. ויהי כאשר הגיע הזמן הקבוע להם לנסוע יחדו לקבל פני המלאך הק', בא זה שהיתה לו האשה הרעה אל זה שמכר מאחוזתו לשאול את פיו אם יסעו יחד כנהוג, והשיב לו, הרי רואה אתה כי נחליתי והנני שוכב על ערש דוי, רק זאת אבקש ממך עשה עמי אות לטובה, והנה לך פדיון נפשי, ותיכף בבואך לפני המלאך הק' תזכיר אותי לפניו ותבקש ממנו שיתפלל בעדי שישלח לי השי"ת רפו"ש בקרוב. ויהי כאשר דרך בעל האשה הרעה על מפתן בית המלאך

הק', שאל אותו המלאך זי"ע איה חברך, מדוע לא בא אתך ביחד? והתנצל בעדו באומרו שהוא חולה ונתן בידי קוויטעל ופ"נ שאזכיר אותו אצל האדמו"ר שיתפלל בעדו שישוב לאיתנו, תיכף אמר המלאך הק' אוי וויי! בוודאי מכר מאחוזות, והתחיל בעל האשה הרעה להמליץ טוב בעדו, בהתנצלות, כי היה מוכרח למכור, כי הבע"ח נקש על דלתות ביתו כפעם בפעם מאין הפוגות.

ויען המלאך הק' ויאמר, אלו הדברים הם כבשי דרחמנא ואין דרכי לגלות דברים כאלו, אבל ההכרח לא יגונה למען תדעו כי לפעמים עונה הצדיק נגד רצון השואל ועכ"ז מוכרח לשמוע לדברי הצדיק ואל ישנה. כי הנה כתיב (איוב לג, כט) הן כל אלה יפעל א-ל פעמים שלוש עם גבר להשיב נפשו מני שחת לאור באור החיים, ואיתא בזה"ק שאדם שחטא ומת בלא תשובה רח"ל שולח אותו השי"ת בגלגול עד ג' פעמים לתקן עותתו, וכאשר עברו ג' פעמים ולא תיקן שוב אין תקנה ח"ו (עיין בזה"ק פ' פנחס, דף רטז ריש ע"א, דמסתמך שם על פסוק זה, וכן רמזו בפסוק בעמוס ב, ו: כה אמר ד' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, וזלה"ק שם: בתר דקלקלו גרמייהו תלת זמנין ולא זכו, אתדנו בגיהנם במשחית אף וחימה). אבל הרי השי"ת הוא בכל זאת בעל הרחמים, ומרחם על הבריות, ורצונו הוא לבלתי ידח ממנו נידח, על כן הוא עושה חסד חיים עם האדם ושולח אותו עוד פעם ד' לזה העולם בגלגול כדי שיתקן מה שקלקל בגלגולים הראשונים, ובאמת האיש הזה אין לו הזכות לחיות בזה העולם פעם ד'. מה עושה בעל הרחמים ית"ש? הוא נותן לו חיים כאלה שתהיה לו אשה רעה או נושים הרבה שחייו אינם נחשבים כחיים. כי הנה אחז"ל (עירובין מא: ג) אין רואין פני גיהנם, דקדוקי עניות, חולי מעיים, רשות (רש"י ז"ל: נושים) וי"א אשה רעה, שבוודאי יסורי הדעת שנגרם להם ממאסים עליהם את החיים בכאן, אבל מחמת זה גופא הם יכולים לזכות שיחיו בכאן לאורך ימים בחיים כאלה, ואין לשום מקטרג שום טענה עליו. וסיים המלאך הק': אתם שניכם מאותם הגלגולים ובאתם לזה העולם ע"מ שלא יהיה לכם מנוחה בחיי נחת, ועי"ז תוכלו להאריך ימים על האדמה, ותוכלו לתקן את אשר שחתם בגלגולים הראשונים, וזה רוצה ליקח לנפשו מנוחה? הרה"ק רבי מנחם נחום משטעפינעשט זי"ע

אחר הסתלקות המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ביקשו תלמידיו לקבל מרות בנו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, והיתה טענתם, אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפייהו (חגיגה טו:), והוא הרי אינו רק 'דומה למלאך', אלא הוא עצמו הרי היה בבחינת מלאך. אך המלאך לא נעתר להם לקבל ההנהגה. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א

למה קראו את זקני הרה"ק רבי אברהם המלאך, והלא הצדיק הוא יותר גבוה ממלאך שהוא עומד והצדיק נקרא הולך, אמנם נשמתו היה גבוה מאד יותר ממלאך ושרף, אך הגוף שלו היה מזווכ ומקודש כמו מלאך אלקים. הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע

זקני מבוהוש זי"ע אמר: למה נקרא מלאך, הלא בשנים עברו כולם היו יהודים יראים ושלמיים? זה היה מפני שבתשעה באב היה מניח ראשו בין ברכיו עד ליום הבא, וכאשר התעורר היה שואל: נו, משיח טרם בא? והדבר השני, הסיגופים והפרישות שהיה נוהג, ובגלל דברים אלה נקרא מלאך. אדמו"ר מבוהוש שליט"א

סיפר [מרן הס"ק מרוזין] המעשה מרבי זוסיא שכיסה עצמו בגלגל בחורף ובא עליו יראת המלאכים ולא היה יכול לסבול אותה, וביקש מהקב"ה שיסור מעליו היראה. וזה היה ברבי זוסיא, אבל זקני שהיה מלאך בעצמו, לא הוצרך לזה. כי אכילה שלו היה מעת לעת מעור של בר יונה, ואדם אי אפשר לחיות מאכילה כזו. (עירין קדישין לקוטים, מט, ג) "באר ישראל - יומא דריגלא" (ב"ב תשס"ח) ח"ב, עמ' ו'

הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע היה יושב כל היום כשטליתו מופשלת עד ברכיו ועוסק בעבודת קדשו, לעת ערב היו באים בניו אליו שיואיל לטעום משהו להחיות נפשו, ואמר: אם בניי בשבילי כך, אני לפני אבי שבשמים על אחת כמה וכמה... והיה טועם חתיכת עור של יונה, וזה היה סעודתו על כל היום. נכדו הרה"ק מרוזין אמר: שבדרך הטבע אי אפשר לאדם שיתקיים מאוכל כזה. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל

מספרים על (המלאך) הקדוש שבשעה שהתפלל ברכת יוצר-אור היתה התלהבותו גדולה כל כך שאפשר היה להדליק ממנו קיסם, וזו אינה גוזמא. בשם אדמו"ר ה"צמח צדק" זי"ע, "מגדל עז" (ירושלים תשד"מ) ע' קפ"ח

זקני המלאך הקדוש בא פעם אחת לחותנו הגה"ק רבי פייבוש זל"ה (בעל משנת חכמים) להעיר קרעמניץ, ובאו כל בני העיר הלומדים והנכבדים לקבל פני קדשו ולראות את האיש האלקי הזה שנקרא בפי כל העולם בשם מלאך, אך המלאך הקדוש לא פנה אליהם כלל רק עמד אצל החלון אשר שם, נגד החלון היה הר גבוה ותלול והשקיף שם. והנה כל האנשים הנכבדים שנמצאו שם השתוקקו מאד לשמוע איזה הגה מפי קדשו, אבל הוא עמד על מקומו ומסתכל במחשבה עמוקה בחלון הזה נגד ההר, והיה אז בין העומדים האלה אברך אחד נכבד ולמדן ומיוחד, ולא יכול להתאפק לכל הנצבים שנראה זה לזלוזל כבודם בעיניו אשר אינו משים עין עליהם (כמוכן היה האברך הזה איש מתנגד ומתגאה בעיניו). ויפנה אל המלאך הקדוש זל"ה בשאלתו כמפליא, ויאמר להמלאך הקדוש: מה זה תביטו כל כך על ההר הזה שהוא רק גוש עפר. ויענה המלאך הקדוש: אני עומד ומסתכל ומתפלא על זה, כי איך גוש עפר פשוט כזה יתגאה כל כך עד שנעשה הר גבוה, ויחרד האברך מהתשובה העמוקה הזאת שחדרה אל לבו להבין על מה היו רומזים דבריו הקדושים. "דברי דוד השלם" (ירושלים תש"ס) ע' ק"ו

מסופר על הרה"ק המלאך מוהר"א זי"ע בן המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, שתמיד היו פניו מכוסות בטלית, ופעם אחת בעת שהיה סנדק בברית מילה גילה פניו, ומרוב האימה והפחד שהיו על פניו ברחו כולם, ובקושי הצליחו להשאיר מנין, ולהרה"ק רבי נחום מטשרנוביל זי"ע נפל סכין המילה מידי, אחרי הברית שאלו רבי נחום מהיכן לקח כזו יראה. ויען לו: "אזא גרויסער גאט ב"ה, ווי האט מען נישט מורא".

כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל

סיפר מרן אדמו"ר ציס"ע [הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב] זי"ע, שהרב רבי ברוך [ממעזיבוז] ואחיו הקדוש [בעל דגל מוחנה אפרים] מסדילקוב, באו לראות את המלאך הקדוש, מה זה שמרעישים כך העולם לקרותו בשם 'מלאך'.

ויהי כאשר באו אצלו וראו את המלאך הקדוש מבעד החלון, נתפחדו כל כך עד שברחו, והרבי רבי ברוך אבד בבריחתו מנעל אחד, והרה"ק מסדילקוב אבד הספר תהילים שלו שהיה בידו, מהפחד הגדול שנפל עליהם כשהסתכלו בצורה הקדושה של המלאך הקדוש. (דברי דוד) "באר ישראל - יומא דריגלא" ח"ב, עמ' ז'

המגיד הגדול בא פעם אחת מעולם העליון לבנו המלאך הקדוש וגזר עליו בגזירת כיבוד אב שיניח הדרך הזה שאחזו בפרישות עצומה עד גדר שנקרא מלאך כי הוא דרך מסוכן. והשיב לו המלאך כי הוא איננו מכיר אב בשר רק אב הרחמן א-ל חי, וע"ז אמר לו המגיד: הלא לקחת ירושה ממני, והשיב המלאך כי הוא מוחל את הירושה הזאת, ותיכף נשרף איזה חפצים קטנים שהיה לו מירושת אביו. הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע

מעשה נורא שהיה עם הרה"ק הר"ר אברהם המלאך בנו של הרה"ק ר' בער זי"ע (ומוכרחני לקצר את הסיפור כי אי אפשר לגלות כל הדברים), שפעם אחת מחמת איזה סיבה נפל לנהר והיה בסכנה גדולה, ולפתע ראה

איזה אור גדול והלך לאורה ועל ידי זה יצא וניצול, ואח"כ ראה את אביו הקדוש, וסיפר לו שמחמת הענין שעשה קיטרג עליו השר של הנהר ונגזר עליו להיטבע במים ובא אליו להצילו והוא היה האור קדוש שראה שם במים.

והוסיף ואמר לו: הנה זה לי זמן רב שנפטרתי מן העולם וכבר נשכח ממני הריח רע שיש בעולם הזה ואלמלי הייתי זוכר כמה קשה להיות בהאי עלמא לא הייתי יורד להצילך. עכד"ק.

והדברים מבהילים לרעיון, שהרי מלבד שהיה הבן יקר לו היה גם קדוש ה' ונשגבה מעלתו ממעלת מלאך אלקים ואפילו הכי לא היה יורד להצילו. והנה לכל דברי הצדיקים יש להוסיף הסבר, והנראה בזה שגם לאחר הסתלקות שייך ענין זה שהצדיק מקבל על עצמו עונש הגזירה, וע"י הצער שהיה לו מזה שיצא מגן עדן מקום צרירותו בצרור החיים ויורד לעולם הטמא הלו. קיבל את העונש שהיה מגיע לבנו, ועי"ז סר עונו ונשאר בחיים. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

אמר המלאך הקדוש, רבי אברהם: לעולם לא אבין איך עולה בדעתו של אדם להתגאות. להתיהר על פני חברו. משל למה הדבר דומה? לשני הכיסים שבמעיל באחד הניחו אבנים ובשני מרגליות היתגאה כיס על השני? ... וכי הכיסים הם שבחרו באבנים או במרגליות? וכי האדם בכוחו הוא הגיע לאן שהגיע? "חסידים מספרים" (ירושלים) ח"ב, עמ' 9

אחרי פטירתו לקח הרה"ק ר"ש מקרלין את שתי בניו של הר"א המלאך לגדלם בביתו, וישן בין הילדים, ואמר: הם ממלכות בית דוד ואני משיח בן יוסף. "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' ס"ג

השגחתו ית'

אמר רבי אברהם המלאך: - רבון העולמים, אילו יצויר רגע אחד בלי השפעתך והשגחתך, מה יתן ומה יוסיף לנו העולם הזה, ומה יתן ומה יוסיף לנו העולם הבא. ומה תתן ומה תוסיף לנו ביאת המשיח. ומה תתן ומה תוסיף לנו תחיית המתים. ומה הנאה מהם ולמה הם? "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ג, עמ' 9

הרה"ק רבי שלום מפרוהבישט זי"ע

יומא דהילולא - י"ד תשרי

מתולדותיו

הרה"ק רבי שלום שכנא נולד בשנת תקכ"ט לאביו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, ד' שנים לפני פטירת זקינו המגיד הק' ממעזריטש זי"ע. בהיותו בן שמונה שנים נפטר עליו אביו הקדוש ה"מלאך" זי"ע, ואמו הצדקת מרת גיטל ע"ה בתו של הרה"ק רבי משולם פייבוש מקרעמניץ זי"ע בעל "משנת חכמים", חשקה נפשה לעלות לארץ ישראל לחונן את עפרה ולהשתקע בה, אחר שגמרה בנפשה שלא להינשא עוד אחר בעל קדוש כזה, לכן מסרה את בנה ר' שלום ואת אחיו הגדול רבי ישראל חיים מלודמיר, אל הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע שיגדלם ויחנכם.

בביתו ובהיכלו של הרה"ק רבי שלמה זי"ע, גדלו הנערים וקבלו את חינוכם, כאשר הרה"ק מאציל מהודו עליהם, ואף חיבה יתירה הראה להם, שהיו ב' הנערים ישנים ברגלי מיטתו א' מימין וא' משמאל.

בהגיעו לפרקו, נשא את הרבנית מרת חוה ע"ה בת הרה"ק רבי אברהם מקאריסטשוב זי"ע, חתן הרה"ק רבי מנחם נחום בעל ה"מאור עינים" מטשערנוביל זי"ע, אשר היה דר אז בפרוהבישט. לאחר נישואיו היה סמוך על שולחן זקינו הרה"ק בעל ה"מאור עינים" זי"ע. באותה תקופה התחיל רבינו בהנהגה חדשה בדרך החסידות, היא ההנהגה והדרך אשר המשיך אח"כ בנו הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע, דרך המלכות. במשך הזמן התלקטו סביבו אברכים חסידים ואנשי מעשה, ונתקשרו אליו בעבותות אהבה והתקשרות עצומה, והתחיל רבינו להנהיג את עדתו.

לא ארכו לרבינו ימי שבתו על ממלכתו, וכאביו הסתלק אף הוא בדמי ימיו, בהיותו כבן ל"ד שנים, בי"ד תשרי (ערב סוכות) תקס"ג ומנו"כ בעיר פרוהבישט.

כשנודע להרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע מהסתלקותו, התמרמר מאד ואמר: אני והוא היינו בבחי' "שמו"ע", שפותחת ב'ברוך' ומסיימת ב'שלום'.

מעט מדברי תורתו נדפסו בספר "משמיע שלום". "מעשה אבות" (חיפה תשס"ח) ח"א, ע' כ"ו

אחד הדברים שנתן [הסבא משפאלי זי"ע] דעתו עליו בעיירה היא לבנות בית כנסת. מסופר שבעת שנערכה חגיגת חנוכת בית התפילה (קלוזיז) הזמין הס"ק [הסבא משפאלי זי"ע] למסיבה זו את הרה"ק רבי שלום שכנא מפראהבישט, בנו של הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, והושיבו בראש הקרואים.

סעודה גדולה הוכנה לכבודה של תורה, והסבא קדישא שימש בעצמו את קהל הקרואים והמוזמנים כשהוא לבוש סינר לבן. בגמר הסעודה רקד הס"ק לכבודו של אורחו הרה"ק הנ"ל, וביטא את קדושת אורחו הרם:

"אז דער טאטע איז א מלאך, די מאמע א מאלאכטע, איז מען זוכה צו אזא הייליג קינד" [כאשר האבא הוא "מלאך", האמא היא "מלאכית" אז זוכים להוליד בן קדוש כזה] ("אבן ישראל" מר' שלמה טלינגטור - ששמע זאת מהאדמו"ר רבי ישראל מהוסיאטין זיע"א). "איש הפלא" (ב"ב תשס"ה) ע' קנ"ד

הליאובי [הרה"ק רבי דוב בער מליעווא] ז"ל סיפר המעשה הבאה: רבי שלום מפרוהבישט ז"ל כשהיה סמוך על שולחן רבי נחום מטשערנוביל ז"ל היה רגיל להכנס אצל ח"ז בכל שבת ויו"ט לאמור לו שבתא טבא - יומא טבא, פעם אחת ביום הראשון של ראש השנה לא יכול רבי שלום להתרומם בתפלתו על המדרגה הראויה לו, ויאמר אל לבו אם כן למה זה אנכי עומד מלמעלה - בקיר המזרח, וירד ויצא אל הפלוש ויעמוד בזוית ויתפלל. אחר התפלה נכנס אצל רבי נחום ויברכו זה את זה כנהוג ויצא, ביום השני התפלל רבי שלום כראוי לו, ויהי אחר התפלה כשנכנס רבי שלום אצל רבי נחום, קראו רבי נחום: אי שלום/סרצה, איפוא הן הנשמות אשר דחקו להתקרב אצלך אתמול כשהתפללת בזוית של הפלוש. הרה"ק רבי יעקב מהוסיאטין זצוק"ל, "אהלי יעקב" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' ק"ל

שמעתי בעת שהיה זקני הה"צ ר' שלום זצ"ל מפרוהבישט אצל חותנו הה"צ ר' נחום זצ"ל מטשערנוביל, היתה מקשה לילד ובעלה היה כפוף להה"צ ר' שלום, וב"ב רצו שילך להה"צ ר' נחום שיתפלל עליה שהוא היה זקן, ויבא אליו והשיב לו מה לי ולך, לך אצל רבך, וילך בפחי נפש אל רבו, וכבר היה ישן, וידפוק בחזקה ויעמוד משנתו וישאל מה לך, ויספר לו את בקשתו, וירגז עליו ויאמר אליו, איך יש לך עזות להעירני משנתי, ואחר כך אמר לו מזל טוב, זו' ילדה לך בן, ובבוקר, כאשר בא האברך לבית המדרש הלך לקראתו הה"צ ר' נחום וישאל לו מה עושה זו', ויספר לו כי כבר ילדה, וישאל לו אנה היית, ויספר לו

את כל הדברים, ויאמר הצדיק על זה, המצאה כזאת האב איך ניט געקאנט פועל'ן מען זאהל מיט דינים מבטל זיין, דינים שהיו על זו' (המצאה כזאת לא יכולתי לפעול, שבאמצעות דינים יבטלו דינים). "גנזי ישראל" (טשורטקוב) פנחס תרס"א, ע' ק"ג

סיפר כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יעקב - בעל ה"אביר יעקב" - מסא"ג זי"ע: אשר בעת היות רבינו שלום סמוך על שלחן חו"ז ר"ר נחום [ה"מאור עינים" מטשערנוביל] זי"ע, פגש פעם בביהמ"ד יהודי העומד ומתחטא לפני הארון הקודש בבכי ותמרורים, ונכמרו רחמיו של רבינו שלום עליו, וניגש לשאלו על מעוקת לבו, אך הלה - שלא ידע מי הוא השואל - בראותו לפניו אברך צעיר לימים סירב להשיב לו. אך רבינו זי"ע לא הרפה ממנו עד שסיפר לו שהיה עתה בחדרו של חו"ז ר"ר נחום, וביקש ממנו שיורה לו דרכי תשובה על חטאיו ופשעיו המרובים, אך סירב לקבלו, באומרו: "רוח הטומאה השורה עליך אינה נותנת לי להתקרב אליך", וסיים, אם הרבי דחני כבר, מה תוכל אתה לעזור לי? ראה רבינו זי"ע את שברון לבו, ויאמר אליו: שמע נא אל אמרי, ספר נא לי כל מעשיך, ואם תקבל עליך לשוב מעתה בתשובה שלימה, הנני מקבל עלי את כל העבירות ותיקונם. כשמוע האיש את דבריו נחה דעתו וסיפר לו את כל מה שעבר עליו, ורבינו הורה לו כמה הנהגות ותיקונים. כעבור כמה ימים כאשר נכנס ר"ר נחום זי"ע לביהמ"ד פגש בהאיש הזה וראה שנחה עליו רוח טהרה, וישאלוהו: מה עשית שזכית לכך? ויספר לו את כל אשר קרהו בביהמ"ד עם אברך אחד, ואת אשר אמר לו וציווה עליו. מיד הבין ר"ר נחום כי המדובר הוא בנכדו רבינו זי"ע, וישלח לקרוא לו, בבואו שאלו: איך לוקח על עצמו אברך צעיר בימים, דבר חמור כזה? ויענהו רבינו זי"ע: חז"ל אומרים "הדבק במדותיו" מה הוא רחום אף אתה היה רחום וכו', והנה אחד ממדותיו ית' הוא "נושא עון", א"כ דרשתי לעצמי "מה הוא נושא עון אף אתה היה נושא עון" ובראותי את שברון לבו של החוטא, קבלתי עלי את כל חטאיו. והמשיך ר"ר נחום לשאלו: ומה עשית עם עבירות אלו? השיבו רבינו זי"ע: הרימותי ידי לקל עליון ואמרתי: הלוא אתה ית' הוא הנושא עון אמיתי, שא נא לעוונות חטאים ופשעים שקבלתי עלי. ונהנה ר"ר נחום מתשובתו ויוסיף להוקירו ולכבודו. "נר ישראל" (ב"ב תש"נ) ח"ד, עמ' ה'

הרה"ק רבי שלום היה חתן אצל הרה"ק רבי אברהם מקורסיטשוב זי"ע חתן הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנוביל זי"ע והיה סמוך על שולחן זקנו. רבי שלום היה נסתר מאד במעשיו ובעבודתו הק' ואיש לא ידעו. פעם ראה זקנו הרה"ק רבי נחום שהוא מסתובב אנה ואנה לפני התפילה והיה נראה בעיניו כמי שמבטל זמנו לריק. והוכיח אותו ואמר לו, וכי כך מתכוננים לפני התפילה בהעברת הזמן לריק, שאלו רבי שלום וכי מה עלי לעשות לפני התפילה, ענה לו שאברך כמותו היה צריך ללמוד דף בספה"ק עץ חיים להאר"י ז"ל וכדו'. ענה לו רבי שלום בדרך משל לצייר אחד שהיה מצייר כל מיני ציורים מהיכל המלך איך שיושב המלך ושריו מסביבו וכו', ונתפעלו האנשים וקנו ציוריו, פעם פגש באחד משרי המלך היושבים תדיר לפני המלך והציע לפניו תמונת המלך והשרים וכו', ולא ידע הצייר שהוא משרי המלוכה, נענה אליו השר אינני מתפעל מהתמונה ואיני רוצה לקנותה, ותמה הצייר הלא התמונה נפלאה ביופיה בתיאור חי מהיכל המלך וכו', ענה לו בבת שחוק הרי אני תדיר במחיצת המלך ואיני צריך לתאורים וציורים מהנעשה שמה. וסיים רבי שלום כן הדבר אתי כי כל הספר עץ חיים מתאר את גודל יקרת היכל המלך מלכי המלכים ואני הריני בעצמי שם כל הזמן ואיני צריך לזה... הגה"ח רבי ישראל שמעון קסטלניץ זצ"ל, "מוקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' י"ג

הרה"ק רבי נחום מטשרנוביל נסע עם נכדו הרה"ק רבי שלום מפרוהבישט לקבל פני הרה"ק רבי פנחס מקוריץ. ואמר הרה"ק מקאריץ אל הרה"ק מטשרנוביל: האברך הזה מוצא חן בעיני, אתה סע לביתך בשלום והאברך ישאר פה. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, עמ' ל'

כשהיה הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהוביטש זי"ע (אבי הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע) אברך צעיר לימים, הלך פעם לבקר את הרה"ק רבי זאב וואלף מזיטאמיר בעל ה'אור המאיר' זי"ע, וסיפר הרה"ק מזיטאמיר את סדר התנהגותו בערב שבת, שכבר מחצות היום הוא מתלבש בבגדי שבת ואומר "שיר השירים אשר לשלמה" בנעימה למלך שהשלום שלו, הגיב הרה"ק מפרוהוביטש ואמר: "וכי מה אנו יכולים לעשות כאשר בערש"ק בא לפנינו כפרי הבוכה על עגלתו שחלתה ואין לו פרנסה, ומדבריו שמענו שנשמתו בוכה על שהיא במצב שפל וירוד ואילו הצדיק גבוה מעל גבוה, והיא מבקשת שיעלו אותה למקום גבוה יותר, האם לא נעזור לה... מששמע כן ה'אור המאיר', קם ונטל שני פמוטי כסף שהאירו מעל השולחן, ועל אף זקנתו המופלג ליוה את הרה"ק מפרוהוביטש דרך הפרוודור הארוך עד ליציאתו מביטו. הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשע"ב) אבות-ח"א, ע' של"ה

סיפר הזקן רבי משה מלובער ז"ל, שהיה הרה"ק רבי שלום מפרוהוביטש ז"ל אצל הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב ז"ל, ודברו ביחידות ולא היה שם שום אדם, רק הוא החביא עצמו תחת המלבושים, ודברו בשתיקה ולא נשמע קולם. באמצע שמע אלו דיבורים הק' שיצאו מפי הרה"ק מפרוהוביטש ז"ל: מיום עמדי על דעתי לא זותי בשערה מן הפאה שלא יהיה בלתי לה' לבדו.

עוד אמר: כשאני מסתכל על אחרים גיפעלט מיר קיינער ניט [=לא מוצא חן בעיני שום אדם], וכשאני מסתכל על עצמי גיפעלט מיר איטליכער [=מוצא חן בעיני כל אדם]. הרה"ק רבי משה מאיר הלוי רוזנשטיין זצ"ל, מברדיטשוב-צפת, "אור הגנוז" (ירושלים תשנ"ו) ע' נ"ט

זקני הרה"ק מרוז'ין זי"ע אמר פעם, אבי רבי שלום היה בחינת המתקת הדינים, והרה"ק מבארדיטשוב היה בחינת ביטול הדינים. והחילוק ביניהם, שאחרי ביטול הדינים עדיין אפשר שיהיו הדינים חוזרין וניעורין, אבל על ידי המתקה אינם מתעוררין עוד. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א, בשיחת קדשו - י"ד תשרי תשנ"א, "אמרי קודש", תשרי תשס"ט, ע' כ"ב

סיפר [הרה"ק רבי יעקב מהוסיאטין זצוק"ל, י"ג תשרי תרצ"ט] מרבי שלום זצ"ל מפרוהבישט: צדיקי הדור היו אומרים בברדיטשוב דר יהודי המורה וצועק שיש אלוה בעולם, ובפרוהבישט דר יהודי המורה איך עובדים אותו.

כן סיפר: רבי שלום זצ"ל ראה את רבי פנחס מקוריץ מולח דגים לכבוד שבת. וכך היה מנהגו, הדגים היו נתונים למטה והמלח על דף בגובה שלא יכול להשיגו בידו בלי קפיצה, ובכל פעם קפץ ונטל מלח. חיוך קל עבר על שפתי רבי שלום שעמד מאחוריו, רבי פנחס הרגיש בדבר, ויאמר: עול ימים אל תצחק. במקום שם אלקים - גם אני! ויען רבי שלום: במקום שאני נמצא - גם אלקים שם. והעירתי שבמסכת סוטה (ה). נמצא כעין זה בפרק המקנא: רב הונא ורב חסדא, ואת דכא ושפל רוח (ישעיה נז, טו), חד אמר אתי דכא, וחד אמר אני את דכא. ומסקנת הגמרא ומסתברא כמ"ד אני את דכא, שהרי הקב"ה הניח כל ההרים וגבעות והשרה שכניתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעלה. "אהלי יעקב" (ירושלים תשס"ו) ח"א,

הרה"ק מפראהביטש כשהיה שוכב לישון היה קשה להקיצו, והיה לו משמש מיוחד על זה, ואמר שקשה לו להיפרד מהדביקות שיש לו בעת שינתו, אך הרי לא זהו התכלית... הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל, "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' קכ"א

בקרב חסידי רוז'ין ידוע על סגולה מיוחדת, אשר הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטעפנעשט זי"ע מסר אותה בשם אביו אדמו"ר הזקן משטעפנעשט זי"ע, וכה אמר. "ווער ס' וויל האבען א פרייליכען שבת, זאל ער רעדן בליל שישי פונעם הייליגען זיידען דער גרויסער רבי שלום מפראהביטש זי"ע. און אז ער האט נישט קיין סיפור, זאל ער רעדן פון זיינע הייליגער טישען און בענק" (מי שרוצה לזכות לשבת שמחה ידבר בליל שישי מרבי שלום מפראהביטש זי"ע. ואם אין לו סיפור ידבר משולחנותיו וספסליו הקדושים)...

והנה, בנוגע לשולחנותיו וספסליו של הרה"ק מפראהביטש, כמעט לא נודע לנו שום פרטים וידיעות, אולם מעשה אחד מובא (בספר מגדיל ישועות ע' פו) ממה שהגיד הס"ק מרוז'ין זי"ע, וכה סיפר. "פעם אחת בא לאבי הצה"ק מו"ה שלום זצ"ל איזה אדון גדול ועושר גדול (שר העיר או שר הכפר), עם איש יהודי ממכיריו ומיודעיו. והלך בכל חדרי אבי הצדיק וראה את כל המטלטלין (מעביל) שבביתו, והביט בעיניו מאד ומאד תמה על זה, ואמר האדון לאיש הנ"ל, מה זאת אשר אלי הביאו מעביל ממקומות הגדולים עבור הון רב ואין להם חן, והמעביל האלו שאינם שוים אפילו חלק מעשר ואע"פ כן כל הוראה אותו ישמח בו ישמח לבב אנוש".

ואמר על כך הס"ק מרוז'ין, "כי האמת הוא כך, במקום שהשכינה שורה שם חדוה כמ"ש (דברי הימים א' טז, כז) 'עוזו וחדוה במקומו' ונאמר (תהלים סח, יד) 'צדיקים ישמחו יעלצו לפני אלקים', משא"כ במקומות שאין השכינה שורה". הרה"ג ר' ישראל פרידמן שליט"א, רב דקלויז טשורטקוב-מנשסתר, "שבט מישראל" (ירושלים תשס"ז) ע' שנ"ז

פעם אחת התנצלו המקורבים לפני הרה"ק רבי דוד משה טשורטקוב זי"ע על מדת טובו וענוותנותו שמביאה לפעמים שאנשים אינם מקיימים פקודתו, ובקשו שיאמר דבריו בתקיפות וקפדנות, ואז לא יעלה על דעת שום איש לשנות פקודתו. וישמע דבריהם ויעמוד איזה רגעים. ואח"כ פתח פי קדשו ויספר להם כדבר הזה:

זקיני רבי שלום מפראהביטש היה לו פעם אחת עליות נשמה, וילך מהיכל להיכל עד שבא להיכל שהיה משובץ בכל מיני שוהם וישפה וכל סגולת יקרי ערך שאין לשער, ובהיכל הזה היה עומד שולחן וכסא מכל מיני אבני אקדח ספיר ויהלום, ועל השולחן הזה היה מונח כתר משובץ בכל סגולת מלכים, מה שאין הפה יכול לדבר ולתאר עוצם סגולת הכתר הזה, ועל הכסא הזה הסמוך לשולחן ישב צדיק אחד גדול מאד, ואמרו לזקיני הרבי שלום שהכתר הנפלא הזה שמונח על השולחן הנאדר הזה, הוא מהתורה והמצוה של הצדיק הזה היושב על הכסא הסמוך להשולחן, ולפי שהיה מנהיג את העולם בקפדנות לפיכך לא זכה שתנוח הכתר על ראשו. ואח"כ הקיץ זקיני רבי שלום מעליות נשמתו, ושלח לקרוא את אבי ז"ל מרוז'ין זי"ע וסיפר לו כל המעשה, ואמר לאבי ז"ל אני מספר לך בכיון את המעשה הזה, שיבוא עת שתצטרך לזה. (דברי דוד) "באר ישראל-רוז'ין" (ב"ב תשס"ח) ח"ב, ע' י"א

הרה"ק רבי ישראל פרידמן מרוז'ין זי"ע

יומא דהילולא - ג' חשוון

נולד במוצאי ר"ה שנת תקנ"ז, לאביו הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהבישט זי"ע. בשנת תקס"ג בהיותו בן שש נפטר עליו אביו, ואחיו הרה"ק רבי אברהם גדלו. בהיותו בן שבע שנים בא בקשרי שידוכין עם הרבנית מרת שרה ע"ה בת רבי משה ראש ישיבה בברדיטשוב, וכשמלאו לו י"ג שנים התקיימו הנישואין בעיר בוטושאן, מקום מגורי חותנו בעת ההיא. בשנת תקע"ג, כשהיה רבינו בן ט"ז שנים נסתלק אחיו הבכור, אף הוא בדמי ימיו. ולא השאיר אחריו זש"ק, וחלץ רבינו לגיסתו. ונתמנה ע"י החסידים כממלא מקום אחיו ואבותיו הקדושים. ראשית הנהגתו לחסידים היתה בפרוהבישט, עיר אבותיו, ממנה עבר לסקווירא ומשם לרוז'ין. גדולי דורו חלו מפניו והכניעו עצמם אליו. עוד בהיותו במעי אמו, כשנכנסה אמו אל הרה"ק ה"אובה ישראל" מאפטא זי"ע לבקש ברכתו, קם הרה"ק מאפטא שכבר היה זקן - לכבודה, באמרו: הריני קם לפני ארון הקודש, שכן ס"ת את נושאת בקרבך. בחודש אלול תר"ז נשא בזיו"ש את אלמנת הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע. כל ימיו המשיך בדרך אביו, והתנהג בצורה מלכותית ובעשירות מופלגת. בעקבות כך הלשינו עליו למלכות וסבל רדיפות רבות מהצאר של רוסיה. ישב שנתיים בבית הסוהר עד שהבריחוהו לאוסטריה. נשאר לגור בעיר סאדיגורא עד סוף ימיו. בשלהי תשרי של שנת תרי"א נפל למשכב, וממנו לא קם. לפני פטירתו אמר: "רבי הקדוש העיד על עצמו שלא נהנה מהעולם הזה אפילו באצבע קטנה. אף אני מעיד עלי שמים וארץ שלא נהניתי מהעולם הזה אפילו כחוט השערה. כל הנהגתי בגדלות וברחבות היה לכבוד שמו יתברך". ובזה יצאה נשמתו הטהורה, ביום ג' חשוון תרי"א, והוא בן נ"ד שנים בלבד. ומנו"כ בסאדיגורא. דברי תורתו לוקטו בספרים "עירין קדישין" "בית ישראל" "נר ישראל" ועוד. "מעשה אבות" (חיפה תשס"ח) ח"א, ע' ס"ב

שמעתי בשם אב"ז מרוז'ין זי"ע שאמר על עצמו שיש לו נשמה דאצילות. "בינת ישראל" שבת שובה, ע' 103 אחרי הסתלקות אדמו"ר קוה"ק הר"ר שלום שכנא (הגדול) מפרוהבישט ערב סוכות שנת תקס"ג, הי' אז בנו הק' איש אלקי פלאי טמיר ונעלם מוה"ר ר' אברהם בן ט"ז שנה וגאון מעוזנו אחיו קוה"ק מרוז'ין בן שש (או בן שבע), ואמר הו"ק ר' אברהמני' להמלמד של אחיו הקטן שיליכו כל יום להתפלל ולומר קדיש לביהכנ"ס של העיר, כי הוא התפלל בזמן מאוחר יותר מדי וחס על בריאות הילד הרך שיאכל פת שחרית ולפיכך ציוה שיתפלל לביהכנ"ס בשעה מוקדמת. אחרי עבור איזה שבועות בא המלמד לפני הר' אברהמני' זצ"ל וסיפר לו שזה איזה ימים שהקטן מסרב לומר קדיש. וקרא הו"ק ר"א לזקני הרוז'ינר ושאל אותו ע"ז וענה, בא לביהכנ"ס יתום קטן לאביו שהי' חייט וראיתי שכל הציבור המה שומעים רק הקדיש שלי ועונין אמן, ולקדיש של יתום זה אינם שמים לב לענות אמן, ומפני שאביו שלו נחוץ יותר לנשמתו הקדיש מאבי זצ"ל, לכן יאמר הוא קדיש וישמעו... כ"ק מרן אדמו"ר ה"כנסת מרדכי" מסדיגורא זצוק"ל

שמעתי מהאב"ד דקוממיות ז"ל, ששמע זאת מאחד שהסתובב אצל אחד מאדמו"ר"י רוסיה, שאמר בשם הרה"ק מרוז'ין ז"ל, כי בענין תעניתים וסיגופים דהיינו גלגול שלג וכדו' כבר פעלו הבעש"ט הק' והרבי ר' בער ז"ל שהקב"ה עושה את התיקונים שהיו צריכים לעשות ע"י הסיגופים, ואמר כי בדורות הקודמים שהיו לפני הבעש"ט הק' כשעשו סיגופים לא היה בזה טובה לא לגוף ולא לנשמה, כי הגוף נחלש ע"י כך ולא היה יכול לעבוד את השי"ת כראוי, וגם להנשמה לא היתה טובה מזה, מכיון שהיה יודע שמסגף את עצמו והי' בא לידי גאות, עכדה"ק. "תכין לבם" (ב"ב תש"ס) ע' קמ"ב

זקני מבוהוש זי"ע סיפר לאבי זצ"ל שהוא ואא"ז מהוסיאטין אשר גדלו יחדיו בחצר הק' של הס"ק מרוזין, בהיותם ילדים היה דרכם להכנס כל ליל שבת לחזר קדשו של הס"ק לומר לו שבת שלום, ותמיד היה שואלם אם כבר אכלו מרק (-בל"א: יוהך) הכוונה בוודאי היתה לשם הק' של תפלת הדרך (היוצא מס"ת של הכתוב כי מלאכיו יצוה לך), דכן מצינו בזמירות של ליל שב"ק שמזכירים ענין של תפילת הדרך: ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, והיא תפלת הדרך לנשמה היתירה ברדתה לעוה"ז שלא תפגם, ותהיה יציאתה במוצאי שבת כביאתה בערב שבת. "שיח יצחק" (ירושלים תשנ"ז) ע' קכ"ט

כח הסיפור שלו (- של הרה"ק רבי מרדכי חיים סלונים וצוק"ל) ה' מיוחד במינו, באופן שבו ה' מספר על צדיקי הדורות את אשר שמע איש מפי איש. הוא התגורר שנים רבות בצפת בתקופת תלמידי הרוז'ינר, שהכיר יהודים שעוד הכירו את הרה"ק מרוזין זי"ע, ומפיהם - שהי' פה ראשון - שמע סיפורים מהרוז'ינער והצ'ורטקובר, והיה חוזר על מאמריו של הרוז'ינר באופן שלא שייך לשמוע זאת מאחר, רק ממנו יכלו לשמוע זאת. אם מפני שהוא שמע מפה ראשון, ואם מחמת כחו המיוחד בזה. בכל המאמרים שהי' חוזר, מלבד עצם הדברים ה' טעם מיוחד לשמוע איך שהוא אומר אותם. הוא ידע לעשות את התנועה והנוסח כפי שקיבל מאלו שהכירוהו. וחסידי רוז'ין בארץ ישראל אשר ידעו מעט-מזעיר על הרוז'ינר שמעו מפיו רבות על הרוז'ינר, דברים ששמע מבעלי המעשה ממש. וזכיר כמה מהדברים הידועים שהי' חוזר - אם כי כאמור העיקר ה' לשמוע איך שהוא מספר זאת! פ"א נכנס הרוז'ינר לביהמ"ד בעת שהחסידיים ישבו במסיבת מלוה מלכה, ועמד בדלת ואמר: דעו לכם, הבעש"ט לא ה' ה'כביכול' וזקני המגיד לא ה' 'בעל-עגלה', ואעפ"כ פ"א ה' מעשה שנשמטה טליתו של הבעש"ט מאבנטו, והרב המגיד ניגש ותחב את הטלית בחזרה באבנט, והתחיל הרה"מ לרעוד מפחד כ"כ עד שהי' בסכנת נפשות, והוכרחו להפסיק את הבעש"ט מדביקותו כדי שיחזור המגיד לאיתנו כי ה' מסוכן. וחזר שוב: והרי אמרתי לכם כי הבעש"ט לא ה' ה'כביכול' וזקני המגיד לא ה' 'בעל-עגלה' ואעפ"כ אך נגע בלבושו של הבעש"ט אחזתו חיל ורעדה, והלא העולם כולו הוא לבושו של הקב"ה כביכול, שמסתתר בעוה"ז, וא"כ איזה פחד צריך ליפול על אדם בכל דבר שהוא נוגע מהעוה"ז, שהרי הוא נוגע כביכול בלבושו של הקב"ה. סיפור זה הוא סיפור כשלעצמו, אבל אין לתאר איך שהרמ"ח זי"ע ה' מספרו. וכן המאמר שהי' אומר בשם הרה"ק מרוזין - ששמעתי זאת ממנו פעמים אין ספור, שאמר: רבש"ע, אני מוחל לך עוה"ב אני מוחל לך עוה"ב ובלבד שתאיר את העינים שלא יסתובבו כבהמות בעולם הזה. והוא ה' חוזר זאת באופן כזה, שהי' נראה שמאמר זה יש לו שייכות גם אליו. להסתובב במחיצתו ה' בבחי' תורה שלמה בכל יום, שהי' מה לקבל ממנו מכל מלה שאמר ומכל תנועה שלו. אדמו"ר ה'נתיבות שלום" מסלונים וצוק"ל

וכמו ששמעתי מה"ק איצלי (שליט"א) [הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זי"ע] נכד אדוני מורי הרה"ק מרוזין זצ"ל, ששמע ממנו פ"א כאשר בא למקום שולחנו לסעודת שבת עם המסובין עמו, אמר לרב גדול אחד, תדע כי בזה אני בא לשלחן המסובים, כי אני עושה את גופי נשמה (ואיני זוכר בירור, אם נשמה לכנ"י או לישראל) ונשמה שלי אני מדבק לא"ס, ובוה אני מושך השפעות לישראל. "דברי אלימלך" (גראדזיסק) תרומה, דף צ"ז טו"א

דיבר בקדשו הרה"ק מרוזין זצ"ל לכ"ק אדמו"ר מווארקיי זצלה"ה, כשבא אלי אדם שהוא מלוכלך בחטאים וצריך לעשות תשובה אזי אנכי אעשה תשובה על חטאי ובוה אני גורם לפתוח שערי תשובה ולהחזיר כל העולם בתשובה, ובתוכם גם זה האישי. "תפארת שמואל" (אלכסנדר) וישב, דף ל' טו"ד

שמעתי מכ"ק א"ז מו"ר (הרה"ק רבי אלימלך מגראדזיסק) זי"ע שכ"ק אא"ז מאפטא זי"ע אמר, דאיתא במדרש שלעתיד ישב משיח ואצלו ישבו צדיקים, והרואים יתמהו וישאלו מדוע זכו האנשים האלו לאותו הכבוד, ואחז הקדוש הנ"ל בדיקנא קדישא שלו ונשבע שזה מרמז על כ"ק אא"ז מרוזין זי"ע, ע"כ שמעתי. "אמונת ישראל" (גראדזיסק) ואתחנן, ע' 91

רבינו (הרה"ק רבי שלום מקאמינקא) זצ"ל ביקר ג"כ אצל הרה"ק מרוזין בהיות איתן מושבו בק"ק סאדיגורא, ולפי השמועה היה הוא הראשון מבין אדמו"רי וצדיקי גאליציא שנסעו לקבל פני הצדיק מרוזין זצ"ל, וכמו"כ היה הוא הגורם המכריע לנסיעת הרה"ק מצאנז אל הרוזינער זצ"ל, וכה מספרים:

פעם בעת התוועדות הצדיקים הקדושים בהילולא של הרה"ק הרבי ר' מענדל'י ברימנוב, ישבו יחדיו רבינו זצ"ל והרה"ק מצאנז זצ"ל והרה"ק הרבי ר' אליעזר'ל מדזיקוב זצ"ל, ונתגלגל שיחה ביניהם אודות צדיקי הדור, נענה רבינו (הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע) זצ"ל ואמר:

"גבורות" רואים בבעלזא! - "עבדות" רואים כאן אצל הצדיק מרימנוב! - "דברי נביאות" שומעים אצל הרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן! - אבל ה"מקור" לכל המדרגות הוא הצדיק מרוזין! ועליו קאי דברי הזוהר המשוה את הצדיק לבחינת "שבת" אשר מניה מתברכין כל שיתא יומין, כי ממנו יוצא שפע הקדושה אשר מניה יונקים כל הצדיקים הנקראים לגביו "בני הנביאים".

הדבר תמוה מאד בעיני - אמר הרה"ק מצאנז זצ"ל לרבינו - כי הלא אין רואים אצלו עבודה כזו כמו אצל הצדיקים מפה (הרבי ר' הירש זצ"ל), או שליטה על כוחות הטבע כמו אצל הצדיק מבעלזא!?

ענינים נשגבים ומדרגות נעלות אי אפשר לראות או לשמוע - ענה הצדיק מדזיקוב - דבר זה צריכים להרגיש, וכמובן שלזה צריכים להיות בעל הרגשה.

ועוד הוסיף רבינו לדבר גדולות ונוראות מהצדיק מרוזין אשר ראה והרגיש בהיותו אצלו זה זמן לא כביר, עד שבאותו מעמד החליט הרה"ק מצאנז לנסוע בעצמו אל הצדיק מרוזין ולראות מקרוב גדולות וקדושות זה האיש אשר נוראות יסופר ממנו (כל זה מפי השמועה). "אוהב שלום" (ברוקלין תשנ"ד) ח"ב, ע' נ"ה

מסופר מאא"ז הקדוש מרוזין זי"ע שנזדמן לפונדק אחד עם אא"ז הקדוש מאפטא זי"ע וחסיד אחד התחבא בזוית הבית כדי לשמוע מה שהקדושים האלו מדברים ביניהם, ושמע שהם מדברים לערך ב' שעות אודות המטה שהי' ביד אא"ז מרוזין זי"ע, וככלותם לדבר ונפטרו איש מעם רעהו יצא החסיד ממחבואו בשברון לב, שחשב לשמוע סודות נוראים ודברו ביניהם אודות איזה מטה, אח"כ אמר אא"ז הקדוש מאפטא זי"ע שבשיחתו עם אא"ז הקדוש מרוזין זי"ע למד ח"י דפים עץ החיים, וכשהגיעו לאזני אא"ז הקדוש מרוזין זי"ע, אמר, אני לא למדתי עוד כלל בספר עץ החיים, אך מי שהוא דבוק בחי החיים הוא בעצמו עץ החיים. "בינת ישראל" (גראדזיסק) לקוטים ע' 172

סיפר זקיני מבוהוש זי"ע שגדל יחד עם אא"ז (אדמוה"ז מהוסיאטין זי"ע) בבית הס"ק מרוזין, שאף בעת משחקם בעת ילדותם היתה מחשבתם בענינים נעלים ונשגבים.

כן סיפר זקיני מבוהוש מתקופת ילדותם, שפעם אחת בקשו מהס"ק מרוזין שיתן להם רשות לנסוע במרכבתו, ויען ויאמר אליהם: אם תוכלו לדמות בעצמכם בעת נסיעתכם שהמרכבה היא המטה (רה"ל) עליהם מובילים את האדם למקום מנוחתו בבית החיים, יכולים אתם לנסוע במרכבה. הרהרנו מעט, והשבנו שנכונים אנו למחשבה זו.

ועלה בדעתי, שבזה אפשר להבין מענהו של הס"ק מרוז'ין לאחד מצדיקי הדור שלא ירד לסוף דעתו של הס"ק בהנהגה זו של הנסיעה במרכבה הדורה, והעיר לו בבדיחותא הרי נאמר: ואל יבא "בכל עת" (לשון נופל על "קאלעס" כינוי המרכבה בל"א) אל הקודש? והשיב לו הס"ק: כנראה שכחתם מהפסוק ב"כל עת" יהיו בגדיך לבנים (קהלת ט, ח). והוא דרש"י מפרש "בגדיך לבנים" הם רמז ליום אחרון, יום המיתה, והיינו שצריך האדם להתקין עצמו ולזכור תמיד יום זה. וזכירה זו מביאה לשברון לב ולהכנעה וענוה, וענוה גדולה מקדושה, כי מקדושה באים לענוה, כמאמרו של רבי פנחס בן יאיר (בסוף מס' סוטה) קדושה מביאה לידי ענוה. וזאת רמז לו הס"ק בתשובתו, שהוא במדרגת **בכל עת וגו'** היינו מדרגת הענוה שהיא גדולה מקדושה, ו"בכל עת" הכוונה בכפילה, ראשית "בכל עת" אפילו ביושבו על המרכבה (קאלעס) שהוא סמל ההנהגה כרוב פאר, עם כל זה הוא בבחינת "בגדיך לבנים" מדת הענוה, ובמדרגה זו אין בכח ה"כל עת" להפריע ולמעט מעבודת ה'.

ומה שרמז הכתוב: **ואל יבא בכל עת אל הקודש**, היינו כשאדם צריך עוד להשיג מדרגת הקדושה, אזי אין ביכלתו להשיג זאת "בכל עת", דכל השנה היתה העבודה בבגדי זהב שהיא הנהגה בגדלות, סמל הגבורה דין וגאות, וזה מפריע להשגת הקדושה ולכן אל יבא בזה בכל עת, ואך בזאת יבא אהרן אל הקודש - לפני ולפנים - כתונת בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו (ויקרא טז, ד) שהם סמל ההכנעה ענוה ושברון לב. **משא"כ כשהאדם הוא במדרגת "בכל עת" יהיו בגדיך לבנים**, שתמיד הוא בענוה ויראת חטא כתרי רעין דלא מתפרשין, אזי "בכל עת", אף בישבו במרכבה מפוארת והדורה יבא - בה ועל ידה - אל הקודש. "שיח יצחק" (ירושלים תשנ"ז) ע' קל"ב

נודע מה שצוה הגה"ק מהר"ם מפרימשלאן זי"ע להגה"ק מרוז'ין זי"ע דאנו מפרשים מאחז"ל (ברכות יז) בכל יום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מע"ש לע"ש, לפי שהוא מסתפק במועט ודי לו בקב חרובין לכך זכותו גדול להיות כל העולם ניזון בשבילו, וצוה הרה"ק מרוז'ין להשיבו דאנו מפרשים כך, דמזונות היינו כדי חיותו בצמצום, ופרנסה היינו בהרחבה לכסות ומזון, וכוונת הבת קול, למה כל העולם ניזון רק מזונם בצמצום הוא מחמת שחנינא בני די לו בקב חרובין ובאופן שהצדיק מתנהג כך משפיע לכל העולם, אבל אם הצדיקים יש להם בהרחבה אזי היו משפיעים לכל העולם פרנסה בהרחבה, והנה יש בזה שיטות עמוקים וטמירין, אבל בפשטות מובן דהא השפע נשפע ע"י הצדיק ואם הוא מקבל בהרחבה אז משפיע ג"כ לאחרים בהרחבה. כ"ק מן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל "ישראל סבא", מנחם אב תשכ"ב, ע' כ"ח

זקני הק' (הס"ק מרוז'ין זי"ע) אמר על עצמו והטעים את דרכו בקודש, שהיה טמיר ונעלם בהצנע לכת ובלי תנועות נראות רק שפתותיו נעות, אך הוא דוגמת הענין שאיתא ברמב"ם שכל הגלגלים מתנענעים, וגלגל היומי מנענע כל הגלגלים בלא תנועה, כי מחמת גודלו של גלגל היומי, הנה בתנועה הקטנה שבקטנות שכמעט לא נראית הוא מנענע כל הגלגלים. כן הוא הצדיק הכולל הוא משפיע מדרגות וחיות לעבודת כל הצדיקים שנראית עבודתם ועשייתם בנגלה והוא בעצמו הוא בחי' גלגל היומי שאין תנועתו נראית. וסיים בפה קדשו צוקללה"ה, שזה רומז הכתוב (קהלת א, ז) "כל הנחלים הולכים אל הים", כל הנחלים הם בחינת כל הצדיקים, כל חד לפום מדרגתו. והם הולכים אל הים, שהוא בחי' צדיק הכולל שהוא בחי' שער החמישים, עולם הבינה הרמוז בתיבת "ים". ולזה מסיים שם הכתוב "אל מקום שהנחלים הולכים שמה המה שבים ללכת" היינו בבחי' "והחיות רצוא ושוב" (יחזקאל א, יד). ולכן ניכר

תנעתם בהליכתם, אבל הצדיק הכולל שהוא בחי' ים, המשיפע להם כמעט שלא ניכר תנועתו. "כנסת מרדכי" (סאדיגורה) ג' חשון תרצ"ו, ע' קי"ב טו"ב

כאן המקום לספר את הסיפור שהי' סבא (הגה"ח רבי משה טרשצ'נסקי זצ"ל, אב"ד קרמנצ'וק) חוזר עליו תדיר וראה בו מוסר השכל חסידי עמוק. המיוחד בסיפור זה בשבילנו, הוא גם בכך שהסבא הכיר אישית את אחד משני בעלי המעשה.

וכך היה הסבא מתחיל סיפורו זה: "ידוע שהרוזינר הקדוש ישב כלוא בבית הסוהר שבעיר קייב עשרים ושנים חודשים", (ואח"כ הי' ממשיך סיפורו): שני יהודים שגוייסו לצבא והיו משומרי בית הסוהר, עשו לו טובות רבות במשך ימי שבתו שם. ולא פעם גם עברו על חוקי בית הסוהר למען עשות טובה להרבי הקדוש. כשהרוזינער הקדוש השתחרר מכלאו, הוא הודה מאד לשני אנשי החיל היהודיים. הרבי ביקש לברכם וישאלם איזו ברכה הם מבקשים כי יברכם, אמר אחד מהם: "יברכני הרבי בעולם הבא. מכיר אני את שפלות ערכי, אין בי לא תורה ולא מצוות, וידוע אני מה מצפה לי בעולם האמת. אנא יברכני הרבי, שבזכות כל מה שעשיתי למענו, אהי' בן עולם הבא".

הרבי ברכו כבקשתו ואח"כ נפנה לשומר השני ושאלו ומה אתה מבקש שאברכך? ענה השני ואמר: "הרבי הבטיח לחברי עולם הבא בתורת מתנה, שיקבלה גם אם אינו ראוי לכך מצד מעשיו. אני איני רוצה במתנה כזו, אני מבקש שיברכני הרבי ב"עולם הזה"... שאזכה לעשות מעשים טובים ולהגיע לעולם הבא בשכר עבודתי שלי". הרבי טפח לו על שכמו על שהשכיל לנצל את עת רצון זו כדבעי למיהוי, וברכו באמת שיזכה, כבקשתו, לעולם הזה ולרכוש לו עולם הבא במעשים הטובים שלו בעצמו.

לא עברו ימים רבים, המשיך הסבא דבריו, והראשון הלך לעולמו. ואילו השני האריך ימים ושנים טובות (ובקטע זה, הי' הסבא אומר בהתרגשות גדולה: "אז איך האב אים נאך געקענט") והתעשר ובנה בתי מדרשים ומקוואות. "על אבותינו ועל יחוסם" (כפר-חב"ד תשנ"ט) ע' 84

אזכיר בזה מה ששמעתי בשם הה"ק ציס"ע מריזין זצלה"ה שאמר ע"ד הצחות מילי דבדיחותא בעת צרתו שהיה אסור בתפיסה תחת הצר הצורך מרוסיא (כידוע ומפורסם כל ענין העלילה שהיה עליו) כי שפיר כנוהו חז"ל את היצה"ר בשם "כסיל" ושמו נאה ומתאים לו באמרו: הן אנכי מוכרח להיות בגיא צלמות אסיר בתפיסה על ידי הרשעים הזידונים בחנם בלא דבר, אבל אתה היצה"ר שיכולת בידך להיות חופשי ולראות אור העולם כסילות גדול מאתך שאתה עמי חבוש במאסר ותעשה מלאכתך גם פה. "זכות אבות" (ברוקלין תשי"ט) דף י"ג טו"ד

הרה"ק מרוזין זצ"ל בעת ברחו מרוסיא לסאדיגורא, המשיכו נציגי שלטונות רוסיא להתנכל לו ולבקש שיחזירוהו לרוסיא, ויעצוהו מקורביו לשנות שם משפחתו, ואז יוכלו לומר שהוא איננו האיש שהם מחפשים אחריו, ולא הסכים הרה"ק לזה, באמרו: בברחי משם נתקיים בי ענין גלות, לאברהם אבינו ע"ה אמר הקב"ה (בראשית ט, א) לך לך מארצך ממולדתך ומבית אביך, "מארצך וממולדתך" נתקיים גם בי, אך ללכת "מבית אביך" יכול היה רק אברהם אבינו, שאביו היה תרח, אבל אני, אבי היה רבי שלום, ומאב כזה איני יכול ללכת (כי את שם המשפחה "פרידמאן" שפירושו "איש שלום" בחר לו הרה"ק מרוזין על שם אביו הרר"ש זיע"א). "קובץ שפתי צדיקים", אדר תש"ס, ע' י"ח טו"ב

חמותי הצדיקת ע"ה (אשת הרה"ק רבי שלמה מסאסוב זי"ע) סיפרה מאמה הצדיקת ע"ה (בתו של הרה"ק רבי יצחק מגראנוב זי"ע חתנו של הרה"ק רבי שלום מפראהביטש זי"ע) ששמעה בעצמה מפה קדשו של הרה"ק

הריזינער זי"ע איך שהקפיד מאוד על המאדעס החדשים. וגופא דעובדא הכי הוי, כי הנה אמה של חמותי הנ"ל נשארה יתומה ונתגדלה בבית דודה אחי אמה הה"ק (מרוז'ין) הנ"ל, ופעם אחת נזדמן שנסעה לעיר ברדיטשוב וכאשר באתה בחזרה משם מלובש בכובע הנקרא (שלייעריל) עם איזה סטענגילי על כובעתה שלא כמנהג שאר כובעות הנשים שם, אז הקפיד הה"ק הריזינער זי"ע ע"ז מאוד ואמר לה תוכחת מוסר אשר בלבושי המאדעס נמשך קליפות מסטרא אחרא ר"ל. "זכרון אלעזר" ע' כ"ו ט"ב

סיפר ר' מרדכי מהיש שהכיר את האיש וסיפר בעת היות הצדיק הקדוש זצ"ל מריזין ביאס, אז נשבר לאיש הנ"ל שני רגליו וכל הרופאים נלאו למצוא תרופה ומזור לו, אך ערל אחד מומחה דיבק את עצמותיו הנשברים, אך כאשר שב לאיתנו ורצה לילך על רגליו ראו כי היפך את רגליו ולא יכול לזוז ממקומו בלתי על שטאלצין, והערל אמר כי לא יוכל לעשות לו מאומה זולת לשבור עוד הפעם רגליו ולתקנם אח"כ, ובא בבכי ובתחנונים לפני הצדיק הנ"ל שביקש עליו רחמים כי כבר סבל יסורים די והותר. אז אמר לו שמע בקולי והשלך השטאלצין ותראה כי תלך ככל אדם, ותיכף מחדרו הלך בעצמו על רגליו. עוד שמעתי ממנו כי בהיותו ביאס ביקר שבעה עשר אנשים נכבדים בביתם ולכל אחד סיפר מעשה, ואח"כ באו אל ביתו והתודו על חטאם בהכירם כי רומז להם בהמעשה לכל אחד את מעשיו. אדמו"ר רבי ישראל מטשורטקוב זצוק"ל

סיפר מו"ר הרה"ק בעל "אהבת ישראל" מוויזניצא זי"ע, שפ"א נסע זקינו הרה"ק מרוז'ין זי"ע, לאיזה מדינה, והי' שם זקן אחד שהי' עוד מחסידי קאריץ, והי' עסקו בתורה ועבודה ולא הי' מאמין בהצדיקים שחיו בזמנו, אמנם כשבא הרה"ק מרוז'ין זי"ע בגבולו וכל העולם נסעו לקבל פניו הק', הלך גם הוא, וכשהרה"ק נסע על העגלה, וראה אותו מרחוק, צוה לו שיבוא על העגלה, והי' שם עולם גדול מלא על כל גדותיו, ודחק עצמו עד שהגיע אל העגלה, ואמר אותו זקן אם יעזור השי"ת שיהי' מלאה הארץ דעה, אז לא יצטרך העולם לדחוק כי כ"א יהי' צדיק, השיב לו הרה"ק מרוז'ין זי"ע, ווען ס'ועט זיין מלאה הארץ דעה, וועט מען וויסען נאך וואס מען שטיפט זיך [כשיהיה מלאה הארץ דעה, כבר ידעו למה העולם דוחק]. "נועם שיח" (ברוקלין תש"ס) ע' ס"ה

מסופר על הס"ק מרוז'ין שאמר פעם לאחד שאיקלע לשולחנו ולא אמר אז ד"ת, מרן הס"ק הרגיש שהדבר קשה בעיניו, ופתח ואמר בלשון תמיה את הפסוק (מלאכי ב, ז) אם הרב דומה למלאך ה' צב-אות תורה יבקשו מפיהו? כלומר אם הרב דומה למלאך ה' צ, אין מהצורך לבקשו לומר תורה, כי הוא עצמו תורה שלמה. "שיח יצחק" (ירושלים תשנ"ז) ע' קל"א

אמר הרה"ק מרוז'ין זי"ע, שבעולם הזה הוא רואה את כל הצרות העוברות על כלל ישראל, אך כאשר הוא מתעלה לעולמות העליונים לבקש עליהם רחמים הריהו רואה שבעצם הכל לטובה, שכל הנהגת הקב"ה עם ישראל וכל מה שעובר עליהם זה רק לטובתם, ואח"כ כאשר הוא יורד שוב לזה העולם רואה שוב איך שכלל ישראל נמק בצרותיו, ע"כ הוא מבקש מהשי"ת, הרי אתה נמצא בשמים ובארץ, תעזור ותושיע שיהיה רק טוב הן בשורשו והן בגילוי בעוה"ז. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל

מרן אדמו"ר מרוז'ין זי"ע כשבא לסדיגורה והלך פעם על פני השדה והראה במקלו ואמר עד כאן תחומה של ארץ ישראל ואחר כך נקבר באותו מקום. "אביר יעקב" (סדיגורה-ת"א) ראה, ע' קע"ז

חסיד אחד אמר פעם לפני אדמו"ר הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע, בשם אביו אדמו"ר מרוז'ין זי"ע, שבשעה שעולה במחשבה של אחד מהחסידים לבוא אלי, מיד בא אליו הס"מ לשטנו ולהפריע לו

בכל מיני סיבות שלא יעשה דבר זה. ומנין לו העוז והאומץ להתחזק כנגד היצר ובכל זאת לבא אלי, זהו רק מפני שבאותה שעה שעולה על רעינו של החסיד לנסוע ולצאת לדרך, כמו כן גם עולה ברעיוני לצאת לקראתו ולקבלו, וזה מאפשר לו להוציא לפועל את מחשבת נסיעתו.

ואמר לו אדמו"ר רד"מ מטשורטקוב זי"ע, כי ענין זה מרומז בפסוק "כי על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעינים" (במדבר י, לא), היינו שמשה רבינו ע"ה אמר לחותנו יתרו "על כן ידעת חנותנו במדבר" אם חפץ הנך לדעת היאך זה עלה בידך לבא למקום חנותנו במדבר, למרות ההפרעה של הס"מ המפריע לאדם החפץ לנסוע אל הצדיק, זה רק בכח ש"והיית לנו לעינים", כי עמדת לנגד עינינו בשעה שכיוונת לצאת, ויצאנו לקראתך לקבל אותך. "דברי דוד השלם" (ירושלים תש"ס) ע' מ"ז

ידוע מצדיקים שאמרו שבהגיעם לעולם העליון לא ינוחו ולא ישקטו עד שיביאו הגאולה. מסופר על הרה"ק ר' נחמיה בן היהודי הקדוש שהיה דבוק מאוד בהרה"ק מרוזין זי"ע, ובהסתלקות הרוזינער זי"ע, לא הודיעו אותו, ובחלום הלילה ראה את רבו הקדוש מרוזין שעומד בנהר, והבין שזה כבר לאחר ההסתלקות, ונסע לסדיגורא אל הרה"ק ר' שלום יוסף בן הרוזינער ושאלו לפשר החלום, ואמר לו שזה נהר מדמעות ישראל, ואינו רוצה לצאת משם עד שיגיע משיח צדקנו. וספרו לי זקני חסידי באיאן שהרה"ק מהוסיאטין צוק"ל היה עורך שלחנו ביום ג' מרחשון (יום הילולת הרוזינער זי"ע) בביהכנ"ס של חסידי רוזין בעיר העתיקה בירושלים, והיה מספר עובדה זו, ונתלהב מאוד וישב תפוס בשרעפיו ואמר, און ער שטייט נאך, און ער שטייט נאך... כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א

איתא בשם קוה"ק אדמו"ר מרוזין צוק"ל שאמר שאם כואב לא' מישראל אצבע קטנה בסוף העולם הוא מרגיש בזה. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מסקולען צוק"ל

כ"ק מרן אדמו"ר הרבי (מבוהוש) זי"ע א סיפר פעם שלאדמו"ר הזקן מבוהוש זי"ע הגיעו שני אחים שגרו בשאריגראד, העירה בה כיהן התולדות יעקב יוסף כרב, והביאו לו מגילת קלף שהם קבלו מהרוזינער, וסיפרו לו ששניהם גרו יחדיו באותו בנין ופעם נפל עליהם פחד, היות שבצוואת רבי יהודה החסיד (אות מ') איתא: לא ידורו ב' אחים בעיר אחת, ונסעו להרה"ק מרוזין לשאול בעצתו. אמר להם הרוזינער אתן לכם קמיע ולא תחששו יותר, הם יצאו לרגע את החדר ואח"כ נכנסו שוב, ונתן להם מגילת קלף וציוה לתלותו בין שתי הדירות למשך שבע שנים. עברו השבע שנים והיו צריכים להחזיר את הקלף, אך הרוזינער כבר לא היה בעלמא הדין, ובאו להרבי הראשון מבוהוש והביאו לו את הקלף. הרבי פתח אותו, וראה שהיה כתוב בו, "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" (תהלים קלג). נענה הרבי ואמר, בנוהג שבעולם שכותבים בקמיע שמות הקדושים, אבל ההייליגער רוזינער כשכתב פסוק בקדושה וטהרה, זה אותו הכוח ואותה הסגולה כמו שכותב שם ה', דבר זה שיוצא בקדושה וטהרה יש לו אותו הכוח ואותה ההשפעה. כ"ק מרן אדמו"ר מבוהוש שליט"א

מסופר שמרן הסבא קדישא הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע בישבו פעם בליל הסדר עטור סביבו באורחים פנה אליהם לפני הסדר ואמר להם הנני מבקש ממכם אנא אל תבלבלו אותי במחשבותיכם בליל קדוש כזה, והדברים יצאו מפה קדשו וחרדת קודש אחזתם ואע"פ שהאורחים בעצמם היו בעלי השגה ומורמים מעם מ"מ לגודל התביעה נחרדו עד עומק נשמתם, ומאת ה' היתה זאת שבגמר הסדר כשנדברו כולם יחד נתברר להם שכל המסובים האורחים התבוננו במחשבתם במשך כל ליל הסדר והתעמקו בפסוק שמע

ישראל וגו' שהוא פסוק של יחוד ה' ובוה שמרו מחשבתם במשך כל הסדר לבלתי לבלבל מחשבת צדיק.
 "שירה חדשה" (ירושלים תשס"ג) ע' י"ג

בהיות שביתתו (של הרה"ק רבי אליעזר מבורשטיין זצוק"ל) פעם בטשרנאוויץ, ערך שלחנו בסעודת "מלוה מלכה", בה השתתפו המון חסידים ומעריצים. באותו מעמד שמעו הנוכחים מפי הרב ר' אליעזר סיפור מרתק. הסיפור מקובל היה במשפחתו, ונסב אודות ה"לילקע ציביך" [מקטרת] של הרה"ק מרוזשין זי"ע. מקטרת זו עברה בירושה מדור לדור, והגיעה לאמו של הרבי ר' אליעזר. אמו של הרבי, היתה בתו של הרה"ק רבי צבי מפאטשניזין, בן הרה"ק רבי דוד'קה מזאבילטוב זצ"ל, בן הרה"ק בעל "אהבת שלום" מקוסוב זצ"ל. היא, האם קיבלה בירושה מדודתה, בתו של רבי דוד'קה הנ"ל ואשת הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זצ"ל, את המקטרת של הרה"ק מרוזשין, ומסרתו לבת אחיה, הרבנית מבורשטיין, אמו של הרבי ר' אליעזר זצ"ל. ומעשה שהיה כך היה: בכפר נדח דר לו יהודי אלמוני יחד עם משפחתו. בתור שומר יערות הפריץ, הצליח לפרנס את משפחתו באופן מצומצם למדי, ולכן היה שוהה בימות החול ביערות יחד עם עמיתיו השומרים, וחוזר לביתו ליום השבת. סימני עניות פקדו את האשה וילדיה בששת ימי המעשה, ומזונם הגיע "עד ככר לחם". לחם צר ומים לחץ היו מנת חלקם. באורח חיים כזה חיו בני המשפחה איזה שנים. יום אחד הופיעו בשערי הכפר שני ערלים צעירים לימים ודפקו על פתחה, ושאלוה אם יש לה צורך בשק של תפוחי אדמה. "ודאי" ענתה האשה, בהוסיפה כי אין בידה כסף לשלם. הערלים הרגיעו אותה לאמר, יען שעמוסים הם בשקים רבים, יוכלו להעניק לה שק אחד במתנה. עיני האשה אורו מרוב שמחה, וכי מילתא זוטרתא היא שתוכל להכניס דבר - מה בפי עולליה? כעבור שנים - שלשה ימים שוב הופיעו הערלים והעניקו לאשה שקים נוספים. לא הסתפקו בתפוחי אדמה גרידא, עוד הביאו שקי קמח, פירות, ירקות, ביצים. סוף סוף, הרחבת הדעת בבית, שלא הורגש עד הנה. כאשר חזר הבעל, סיפרה האשה את מה שעבר עליה, והיא וגם הוא היו שבעי-רצון ושמחים על "המציאה" החדשה. עברו ימים חלפו שבועות, עד שיום אחד באו הערלים והתנו עם האשה תנאי - מוכנים הם להמשיך בהספקה תמידית, בתנאי שביום הגיע בנה הגדול לגיל מצוות כבן י"ג, תסכים למסרו אליהם! מתחילה נבהלה האשה לשמע אונה, ואמרה: "חלילה לי מלמסור את בני לכם, הם מלהזכיר". הלכו להם הערלים והפסיקו מלהביא שקיהם. אט אט אזל פרוטה מן הכיס, והמחסור הורגש בבית. יום יום חזרו הערלים עם אותה הצעה, והיא השיבתם ריקם בתשובה שלילית. אלא שמאחר והורגלה האשה לחיות חיי רחבות, לא יכלה לעמוד בפני הרעבון המציק. כאשר לא הרפו ממנה, שוב ויתרה למבוקשם, והבטיחה למסור את בנה בהגיעו לגיל בר מצוה, אלא כמובן לא היו פיה ולבה שוין. מעולם לא עלה על דעתה מחשבת פיגול כזה, והיתה האשה בטוחה שכאשר יכנס הנער לשנת השלש-עשרה, תזמין שוטרים לעקוב אחרי הערלים, בל יוכלו לתפסו. ויהי כשמעם את הסכמתה הנחושה של האשה, הוציאו הערלים חתיכת קלף, ובסכין שבידם חבלו בעצמם עד זוב דם. את העט טבלו בדם, וכתבו בו את נוסח ההסכם, והאשה חתמה בדם את שמה, מבלי משים שבעצם את נפש בנה היא חותמת. מאז באה ההשפעה כפלי כפלים. הערלים היו מביאים מדי יום ביומו מעדני מלך, והוסיפו על ההענקה עד אין שיעור. אודות ההסכם, לא גילתה האשה לבעלה מאומה.

הבעל הכפרי נמנה על חסידי הרה"ק מרוזשין זי"ע, והיה נוסע אליו מדי שנה בשנה על חמשה עשר בשבט. היותו עמוס בפירות משובחים שבכל רחבי המדינה, שקיבל מהערלים, החליט החסיד לכבד את הרבי בסל מלא פירות לכבוד היום, ראש השנה לאילנות. כאשר הציג החסיד את פירותיו לפני

הגבאים, יצאו הללו בהתפעלות, כי מעולם לא ראו פירות משובחים כאלו. הם תיארו לעצמם את גודל השמחה שישמח הצדיק על המנה היפה. בבואם לסדר את השלחן, הניחו סלי פירות אחד אחרי השני, ואת פירותיו של החסיד דגן ראשונה. נכנס הרה"ק מרוזשין זצ"ל לערוך את שלחנו, הסתכל בפירות, וסילקם מלפניו. חשבו הגבאים שמא לא הבחין הרבי בשבח הפירות, וניסו לקרבם שנית. שוב העבירם הרבי, אלא שהפעם צוה להורידם מעל גבי השלחן. הבין הכפרי כי לא טוב הדבר, וכי יש דברים בגו. אין זה מקרה, אמר. חזר הביתה כשפניו נופלים, וסיפר לאשתו את כל אשר קרהו. ידע בנפשו כי יש כאן איזה קשר עם הערלים שספקו לו את הפירות, אך מהו הקשר - זאת לא ידע. האשה כששמעה את אשר בפי בעלה, לא יכלה להסתיר את סיפורה, ומתוך חרדה גילתה לו את ההסכם שעשתה עם אותם הערלים. רעדה אחזתה עם הוודעו את פרטי הענינים, וישם הבעל פניו אל הצדיק, כדת מה לעשות הלאה. הקשיב הרה"ק מרוזשין והתחיל צועק מרורות: "אוי וי, מה עשתה, הלא מכרה את נפש בנה להחיצונים, אוי וי!" והחסיד תוך מבוכה החל לבכות, ביקש והתחנן שיתן לו הרבי עצה הגונה להנצל מפח המחבלים הללו. יעצו הרה"ק שכשבווע לפני הבר מצוה יביא אליו את הנער, וכן עשה. פקד הצדיק על הנער לבל יהיה לצאת מפתח ביתו במשך כל אותו זמן. הוא אכל עם הצדיק, ישן אתו, ועשה את כל מעשהו באותו חדר. אתא ליל הבר מצוה, יושב לו הצדיק תפוס שרעפים, אחוז מחשבות טהורות, ופתאום דפיקות על החלונות וקול צעקה צווח ואומר: "תנה לנו את שלנו, הנער הלזה שלנו הוא!". "הנער כבר שלי הוא ולא אתנהו לכם", השיב הצדיק. התחילו החיצונים לחולל רוח סערה שכמעט ונפצה את חלונות הבית. הבין הרה"ק שהפעם כחם חזק ואמיץ, והתחיל לדבר ולנהל אתם שיחה: "תנו לי זמן עד אעשן את ה'לילקע ציבעך' שלי". הסכימו הם לדבריו והרוח שקטה. לקח את מקטרתו, מלאהו בטבק, ולא הדליקו, רק סתמו בחומר הנקרא "טריפס", כעבור זמן מה חזרו ותבעו את שלהם. ענה הרה"ק ואמר בזה הלשון: "הסכמתם עמי שעד שאעשן את מקטרתי תעמדו ותחכו, מודיע אני לכם, שלעולם לא אעשן לילקע זו - סתמתיה לחלוטין". כאשר ראו החיצונים שהצדיק התחכם עליהם, התרגזו והחלו לצעוק וליילל בקולי קולות, והספיקו לשבור חלון אחד בבית מדרשו, ואז, הלכו להם לגמרי. וכך, בדרך נס נפלא, הציל הרה"ק מרוזשין נפש מישראל...

את הסיפור הזה סיפר הרבי ר' אליעזר ל' זצ"ל, וסיים: דודתי הרבנית הצדקת מבוהוש סיפרה כדברים האלה לאמי הצדקת, ונתנה לה במתנה את ה"לילקע", והרבנית מבורשטין מסרה לבתה הרבנית משאץ שדרה בטשערנוביץ [הלילקע-ציבעך נמצא כיום אצל אחד מנכדי הה"צ משאץ זצ"ל]. "צדיק מה פעל" (ע' ל"ח

דודי (ה"אביר יעקב" זצוק"ל) מסא"ג היה מספר פעמים רבות שאדמה"ז מטשורטקוב אמר שאם השי"ת יעזור לו לעלות לארץ ישראל הוא יבחר לגור על הר הכרמל, שהרי לא לחינם התהלך שם אליהו הנביא. וכששהה דודי מסא"ג בעצמו על הר הכרמל נעמד על יד אבן אחת כמה רגעים ואמר בהתרגשות "אולי כאן היה אליהו הנביא". וסיפר אז שכשאדמה"ז מטשורטקוב היה מטייל באותם גנים ויערות שאביו הס"ק (מרוז'ין) טייל שם, היה מריח את העצים ואמר שרוצה לדעת איזה יהודים ייחד אביו במקומות הללו. כ"ק מרן אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א

שמעתי מנכדו (של הס"ק מרוז'ין זי"ע) מו"ר הרה"ק בעל אהבת ישראל מויזניצא זי"ע שסיפר, מה ששמע מפי זקינו הרה"ק בעל צמח צדיק מויזניצא זי"ע, שהי' חתן הרה"ק מרוז'ין זי"ע (ואמר שזוכר עד כמעט לשוננו), שבעת החתונה שלו לא הי' יכול חותנו הק' מרוז'ין זי"ע להיות על החתונה, בהיותו פליט, שברח

מארץ רוסלאנד ודר בעיר סאדיגורא, והכלה וב"ב נשאר ברוסלאנד ושם הי' החתונה (שלא היו יכולים לצאת לסאדיגורא), וע"כ עשה הרה"ק בעל תורת חיים מקאסוב זי"ע (אביו של הצ"צ) לכבודו את הפארשפיל (שבת עליית החתן לתורה - באווארפען) בעיר סאדיגער אצל המחותן הק' שלכה"פ יהי' על הפארשפיל, והי' שם על ש"ק, ולכבודו באו חסידי קאסוב מהגליל דשם, ומשם נסעו על החתונה, ונסע הרה"ק מרוז'ין זי"ע ללוותם עד כפר מאליי שהוא סמוך לגבול המדינה (שמשם והלאה לא היה יכול לצאת), וטרם נסע מביתו צוה שיביאו עמהם בקבוק גדול עם יין (ולא ידעו למה מצוה אותם על כך, וצייתו לדבריו), והחסידים מקאסוב נטלו עגלה לעצמם ונסעו לערך שלש מנינים אנשים, וטרם הפרדם זה מזה התפללו מנחה שם בכפר מאליי בהיער סמוך להגבול, והרה"ק מרוז'ין זי"ע האריך אז בתפילת שמ"ע, ואמר מו"ר מויזניצא הנ"ל שאינו זוכר בדיוק אם אמר זקינו הצמח צדיק שהאריך (הרה"ק מרוז'ין) במשך זמן 7 פערטיל שעה או 9 פערטיל שעה, ובמשך כל התפילה הזיז בשתי אצבעותיו (ער האט געריקט מיט די צוויי ערשטע גרויסע פינגער) אחת למעלה ואחת למטה (והראה לנו רבינו באצבעותיו איך עשה), ואחר גמר התפילה, לקח הרה"ק מרוז'ין זי"ע, הבקבוק יין, ונתן לכולן כוס א' לשתות וצוה שכ"א יברך אותו, ער זאל זעהן נחת ביא דיא קינדער, והאברכים הצעירים לא הרהיבו עוז בנפשם לברך את הרה"ק, אבל הרה"ק הכריח את כולם לברך אותו, ואפילו הבעל עגלה הוכרח לברכו. "נועם שיח" (ברוקלין תש"ס) ע' ס"ג

אמי ע"ה היתה בתו של זקני הרה"ק רבי ישראל שלום יוסף ממז'יבוז זיע"א. וזוגתו, זקנתי מרת בת שבע טראנא ע"ה, היתה בתו של הרה"ק רבי יעקב שמשון חודרוב צוק"ל שהיה רבה האחרון של באהפלי שבאוקראינה (סמוך לגבול רוסיה) שהיתה עיר ואם בישראל, ונסתלק לעולמו כשהיה בן ק"א שנים. וממנו חוטר יחוסנו עד הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטובקה זיע"א. אביו היה רבי אליעזר חודרוב צ"ל שהיה נוסע אל זקני הס"ק מרוז'ין זיע"א לקבל ברכתו ולשאר ענינים. ועיסוקו היה במכירת עורות בימי החורף, כך שלוה מעות עבור קניית עורות והיה מוכר העורות באופן שהיה נשאר רווח תחת ידו גם למחייתו בשאר ימות השנה.

פ"א סיפר לגביו זקני הס"ק מרוז'ין זיע"א לפני אנשי שלומו שבאחת מן השנים לא ירדו גשמים ולא היה קר כ"כ, ולכן לא הרבו בנ"א לקנות עורות. וכיון שכן היו לו תרתי לדיעותא, דהיו העורות תחת ידו ונעשה בעל חוב. ונתיישב בדעתו שאמנם מנהגו היה בכל יום ללמוד תורה ד' שעות, מקודם עלות השחר עד שעמד להתפלל, ומשהתפלל הלך לאכול פת שחרית והיה שב ללימודו, ואדהכי והכי היו לו שעה אחת או ב' שעסק אז במכירת העורות, אכן השתא יצטרך להוסיף זמן שיעסוק בו במכירת העורות כדי שיעלה בידו למוכרם, וגם יצטרך למוכרם בזול יותר, אע"פ שיהיו רווחיו אך מעט, כדי שיסכימו לקנותם ממנו, היות שגם הקונה מתכוין למוכרם ולהרוויח מעט, והרי גם הוא לא יוכל למוכרם במחיר שמכר בכל השנים, דמסתמא גם במקומו לא היה קר. וכך נתכוין לעשות, ויצא מביהמ"ד. מיד בא לקראתו גוי, ושאלו הגוי אולי הוא הסוחר בעורות. והשיבו שכן. ואמר הגוי שחפץ הוא לקנות את כל העורות שתחת ידו, אך רוצה הוא לסיים העיסקא מיד. ובנתיים נתיישב זקני שוב בדעתו שהרי פרק זמן זה שיעסוק במכירת העורות במקום לימוד התורה"ק לא ישוב לו עוד. וכיון שכן חזר בו מכונתו לעסוק עתה במכירת העורות וגמר בדעתו שאינו חפץ בזה. וחשב הגוי אולי אינו חפץ למוכרם בזול, כי אם במחיר שמכר בכל השנים. אזי אמר הגוי לעברו שישלם עבור העורות כמחירם בכל השנים. ולא השיבו על כך. ואמר שוב הגוי, שאם אין לו פנאי עתה, אולי יקנה ממנו עכ"פ מעט עורות. וברח היהודי משם והלך לביתו. ונעשה קול גדול בשמים ממסירות נפשו לכבוד הקב"ה שחישב כל רגע ללימוד התורה"ק ואפי' תמורת פרנסתו.

כל זאת סיפר זקני הס"ק מרוזין זי"ע א לאנשי שלומו שעמדו אז לפניו. והיה שם מי ששב לשאול מה נעשה עם העורות. ואמר לעברו הס"ק, הלא שוטה אתה, מה לך עם מה שהיה, הרי אפי' בעל העובדא לא שאל מה יהיה עם העורות ותלה אמונתו בהשי"ת לגודל החשיבות בעיניו לכל זמן פנוי ללימוד התורה"ק. כ"ק מרן אדמו"ר ה"עקבי אבירים" מסדיגורה צוק"ל

ידוע המעשה שהי' הרמ"מ מידנר זצ"ל מספר מהרה"ק מרוזין זי"ע, שאחד מאנשיו הי' מסחרו בשוורים, והי' משקיע את כל רכושו בקניית עדר גדול של מאות שוורים במקום הזול, ואח"כ הי' צריך להוליכם למוכרם במקום היוקר. ואירע פ"א שהשוורים התמרדו בדרך ונפוצו כולם לכל רוח, וברגע אחד נהפך לעני ואביון. החסיד הנ"ל שהה אז בקרבת מקום משכן הרה"ק מרוזין, וכיון שהי' מבולבל מאד מגודל האסון שקרהו, התפריץ ישר לחדרו של הרה"ק מרוזין. והרה"ק שהה אז בחדר ההתבודדות שלו. והתחיל לצעוק לעבר המשמש: מדוע הנחת לשור להכנס לחדרי, המשמש בא במרוצה וראה את הנעשה, וא"ל, הרי אין זה שור כי אם פלוני החסיד מאנ"ש, ואמר הרה"ק הנ"ל, שהי' נראה לו כשור, כיון שבמקום שמחשבתו של אדם שם הוא, והיות וכל מחשבותיו היו נתונות על עסק השוורים הי' נראה לו כשור. כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים צוק"ל

שמענו שהרה"ק מרוזין ז"ל אמר שבעקבתא דמשיחא ירד לעולם מינות והעצה להינצל מזה הוא ישיבה עם חסידים. מתוך מכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר רבי אברהם אלימלך מקארלין זצ"ל

אהבת ישראל

הה"צ ר' שלום יוסף זי"ע אמר: העולם אומרים על אבי כ"ק אדמו"ר תפארת ישראל זצל"ה מרוזין, שהיה לו מדת סבלנות, ועל הה"צ הק' מאפטא זצל"ה שהי' לו מדת אהבת ישראל, ואחר הסתלקותו של הה"צ הק' מאפטא זי"ע, לקח אבי ג"כ מדת אהבת ישראל, והוסיף בפה קדשו: אני אצייר לכם עד היכן הגיעה אהבת ישראל אצל אבי הק' זצל"ה, כי אני בעת שאני רואה לאיש ישראל, אפילו לאמר שעשה עבירה רח"ל, הייתי מנשק לו כל איבריו, אך זה אינו עדיין אפילו אפס קצהו של אהבת ישראל שהיתה לאבי ז"ל. "דעת משה" (באיאן-קראקא) י"א אלול, ע' רכ"ט

זכות אבות

שמעתי מדודי הגה"צ ר' זלמן בריזל זצ"ל בשם הרה"ק מרוזין זי"ע שאמר שזכות אבות נמשל לפערנע (שמיכה) שבאם אדם נכנס תחת הכסות אזי מחמם את האדם, והאדם מחמם את הכסות, אך באם יכניסו אבן תחת הכסות לא די שזה אינו מתחמם אלא כפי שאומרים חכמי הטבע האבן תקרר את הכסות. וכמו כן הוא זכות אבות שזה מסייע יותר לעבודה עצמית. "בצילא דמהימנותא", פנחס תשס"ד, ע' י"ב

אמונה ובטחון

כמו שרפואת חולי הגוף תלוי באמונת החולה ברופא, להאמין שהוא מומחה לדבר וידוע את חוליו ורפואתו ואם אין להחולה אמון בהרופא וסומך על דעתו ואינו נזהר באזהרת הרופא אין רפוי הרופא מועיל לו. כן הוא ענין אמונה ובטחון בד' שהם כלים לקבל השפעת וישועת ד' וכל קיום התורה והמצוות תלוי בזה להאמין באמונה שלימה שכל דבר המתהווה בעולם הוא מד' המסבב כל הסבות ועושה כל המעשים וכשמתחזק באמונה זו, אז צדיק באמונתו יחי' ולילה כיום יאיר לו, משום שידע ומכיר שכל מה שעובר עליו היא סבה מאתו ית"ש ובודאי כן צריך ומוכרח להיות לטובתו. כפי המשל שספר אא"ז

מרוז'ין זי"ע, שאיש אחד נשא אשה שני' והי' לו בן מאשתו הראשונה, וכשחלקה האשה את המאכל לבני הבית נתנה תמיד להבן ההוא חלק קטן ואביו הוסיף לו תמיד מחלק שלו, פעם אחת נחלה הבן נטל האב מחלק הבן שנתנה לו אשתו, כי מסבת מחלתו הוזקק לאכול מעט, והבן התפלא מאד על אביו והתרעם עליו. אז אמר לו האב עכשו אני רואה שאין לך אמון באהבתי אליך, כי לו היית מאמין בי ובאהבתי הי' לך לדעת שאני עושה הכל בחשבון, וכשהנך בריא אני מוסיף לך על מאכלך ועכשיו כשהנך חולה חושש אני שלא תזיק לך האכילה לפיכך אני מונע ממך מאכל הרבה. כן צריך האדם לחזק את עצמו להאמין באמונה שלימה שהשי"ת חפץ בטובתו ואל יקשה בעיניו השתנות העתים משום שבשעה שהאדם יכול לקבל ברכה והשפעה מרובה אז מכין לו ד' שפע ברכה עד בלי די, ובעת שההשפעה המרובה יכולה להזיק לאדם אז השי"ת ממעט טובו והונו, כשנתאמת אצל האדם האמונה הזאת אז היא כלי מוכשר לקבל כל ההשפעות ומוכן לכל הישועות. "בינת ישראל" שבועות, ע' 174

תהלים

בחז"ל (מד' תהלים א, ח) שדוד ביקש מאת הקב"ה שהעוסק בתהלים יהיה חשוב לפני הקב"ה כעוסק בנגעים ואהלות. ואיתא בשם הרה"ק מרוז'ין זי"ע, למה ביקש דוקא בנגעים ואהלות, כי נגעים ואהלות נעשו להזכיר ליהודי לשוב ולתקן מה שפגם, וכדאיתא ברמב"ם (סוף הל' צרעת) שבתחילה באים נגעים בביתו, ואם אינו מתעורר באים עליו נגעי בגדים וכו'. ודוד ביקש שבאמירת תהלים יהיה הכח לעורר יהודי ולא יזדקקו לנגעים ואהלות. "ברכת אברהם" (סלונים) ח"א, ע' רע"ג

מנעלים לרגליו

שמעתי בשם הקדוש מרוז'ין ז"ל על מאמר חז"ל לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו ויקח מנעלים לרגליו (שבת קכ"ט). מנעלים לשון מסגר. רגליו לשון רגילות, היינו שיקח מסגר להרגילות שלו כשהי' רגיל בדרך לא טוב יגדור א"ע במסגר מזה הרגילות. ע"כ ודפח"ת. "אמרי יהודה" (ירושלים תשס"א) ע' קי"ח טו"ב

ולך ה' חסד

סיפר מרן (בעל "בית אברהם" מסלונים) זי"ע המשל מהרה"ק מרוז'ין זי"ע, שהי' למלך מנורה יקרה מאד משובצת באבנים טובות ומרגליות שאין כדוגמתה בכל העולם, והיתה מאירה בהיכל המלך, והי' שם איש אחד שוטה אשר חמד בלבו את החבל שהמנורה תלוי' בו וחתך אותו לקחת לעצמו ועי"ז נפלה המנורה ונשררה ונהי' חושך בהיכל המלך. והמלך שהוא מלא רחמים, כאשר באו להעניש את האיש השוטה אמר המלך שלא שייך להענישו על כל החשכות שעשה אלא רק על החבל, הרי שוטה הוא ואינו מבין את משמעות החשכות שנגרמה ע"י מעשהו, ובזה פי' מאה"כ (תהלים סב) ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו: דלכאו' צריך להעניש את החוטא לפי גודל הפגם שגרם בחטאו, אך לך ה' החסד שאינו מעניש לאיש יהודי רק כמעשהו. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל

מחלוקת בארץ ישראל

...וידוע ספור הריצ'מ ז"ל ששאלו הרה"ק מרוז'ין זי"ע, מה נעשה בענין המחלוקת או בלשון אחר, והעיקר שהשיב הרה"ק מרוז'ין זי"ע, כי מחלוקת באה"ק בן שתי שפחות הוא יותר גרוע ממחלוקת בין גדולי הדור בחז"ל, ומפני זה היצה"ר מניח א"ע להתאמן בזה. "בית אברהם", מכתב כ"א, ע' רס"ג

אל תצורם ואל תתגר

כלל גדול הי' רבינו (הגה"צ רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל, חבר בד"צ העדה החרדית) מדריך בעניני בין אדם לחבירו, בהיותו משנן דברי הרה"ק מרוזין עה"פ (דברים ב) "אל תצורם ואל תתגר בם" אל תעשה במחשבתך צורות לצייר בכל מיני ציורים כגון שפלוני חושב כך או פלוני רוצה כך, וממילא לא תצטרך למלחמה. "עמודא דנהורא (ירושלים תשס"ג) ע' ש"ג

משניות לעילוי נשמת

מובא בהוספות שבסידור "תורה אור", בשם הרב הקדוש והנורא מרוזין נ"ע, שלעילוי נשמת אביו או אמו, מסוגל ביותר ללמוד את פרק כ"ד ממסכת כלים. ונראה לי, אמר הסבא (הגה"ח רבי משה טרשצ'נסקי זצ"ל, אב"ד קרמנצ'וק) דהיינו טעמא של הרוז'ינר הקדוש נ"ע: כי תחילתה וסיומה של כל משנה ומשנה שבפרק זה, הנם אותיות שם אביו הקדוש, הרב הצדיק ר' שלום פראהביטשער נ"ע, בן המלאך נ"ע - היינו שין למד בתחילת כל משנה ("שלשה" או "שלש"), ואות מם בסוף כל משנה ("טהורה מכלום") "על אבותינו ועל יחוסם" (כפר חב"ד תשנ"ט) ע' 85

מל ולא פרע

שמעתי מידידי ר"ע השו"ב מבאוטר, ששמע בשם הריזשינער זי"ע, הפי' של מאחז"ל מל ולא פרע כאילו לא מל, דידוע פי' הפסוק (עקב י-ט"ז) ומלתם את ערלת לבבכם, דהיינו להסיר את כל המדות הרעות, וזהו מ"ל, פי', אחרי שבר ישראל עוסק בטהרת המדות כל הימים ורואה שעדיין לא פר"ע, פי', שלא הגיע עדיין לשום מדה טובה ולא נתגלה אמיתית לבבו בטהרת המדות, אזי ידע אשר המעכב הוא על אשר לא עשה תשובה על כל הכאיל"ז הנאמרים בחז"ל וחושב שרק על עיקרי העבירה צריך לעשות תשובה. "נועם שיח" (ברוקלין תש"ס) ע' ס"ה

עיצומו של יום

היום הילולא הק' של זקני אדמו"ר מרוזין ז"ל זי"ע ועכ"י. על היום הזה (ג' חשוון) אמר זקני אדמו"ר מסדיגורא ז"ל זי"ע ועכ"י, שעיצומו של יום מכפר (עי' רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"א), אנחנו מאמינים כלנו שביום הזה שמתחדים עם הצדיק הדור הזה - שידוע מה שהצדיקים הזקנים שבדורו אמרו עליו - יכולים לקבל השפעות דקדושה וטהרה ברוחניות והשפעות טובות וישועות בגשמיות עבור כלל ישראל ועבור הפרט...

יש צדיקים שמדברים מהם ומספרים מבחינה שלהם וממדותיהם ועבודתם הגדולה או מגודל אהבת ישראל שלהם או שהיו גומלי חסדים, אבל יש בחינת צדיק ששמו בעצמו אומר הכל, מלפניו ירגזו עמים וצדיקי הדור, כי הוא למעלה מההשגה. וזה היה זקני אדמו"ר הק' מרוזין זי"ע ועכ"י, כמו שידוע שצדיקי ומנהיגי החסידים הגדולים היו באים אליו. כשמזכירים שמו הוא תורה, כשזוכרים שמו הוא תשובה, כשזוכרים שמו הוא אהבת השם ואהבת ישראל, וכמה אלפים ואלפי אלפים יהודים באו להרהור תשובה רק בעת שנזכרו בשם רוזין.

אפשר שהיום ישנם מעט אנשים שידועים מהזכות לישב ביחד בזה היום ולדבר מאדמו"ר מרוזין זי"ע ועכ"י, מאיש שהיה יכול לומר על עצמו אם הייתי בין התנאים הייתי חדוש.

זקני אדמו"ר הק' זי"ע ועכ"י אמר פעם אם הייתי יושב אפילו אלף שנים על קעמפא (=אי בודד) ולא היה עמדי אפי' ספר אחד, לא הייתי מסיח דעת אפילו על רגע אחד מהתדבקות בהבורא ב"ה...

יש שלש דרגות ובחינות בצדיקים, יש צדיק שמתבדל מהדור ועובד להשי"ת בתורה ותפלה, ואין לו עסק כלל עם הדור, רק ע"י עבודתו ממילא נשפע השפעות טובות על הדור, אבל הוא אין לו עסק בזה. ויש צדיק שמוכיח את הדור ועובד תמיד להעלות את הדור למדרגה יותר גדולה ע"י תשובה ודברים קשים כגידיים, והוא עוזר להדור בפועל ממש כי אין רוצה לנתק עצמו מהדור. ויש בחי' צדיק שעובד להשי"ת בהתדבקות עצומה ואין לו זמן להוכיח לדור אפילו רגע, רק אומר להשי"ת אני מקבל עלי כל היסורים מהדור ואיני רוצה לצער אותם בתוכחה, רק רוצה לקרב אותם להשי"ת ע"י שמחה. ובבחי' זו היה עבודת זקני הק' מרוזין זי"ע ועכ"י, בעת שצדיקי הדור דאז גזרו תענית על הצרות שתקפו באותו הדור, ושלחו גם לאדמו"ר הק' מרוזין זי"ע ועכ"י שיתענה ויפציר ברחמים, ושלח להכלי זמר שלו ונגנו לפניו, ואמר הרה"ק מאפטא זי"ע ועכ"י שיש על זה רמז מן התורה ע"ד הכתוב (במדבר י, ט) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאיביכם. וזקני הק' זי"ע ועכ"י סבל כמה יסורים בעצמו להגן על הדור, וזה מידה כנגד מידה שזכותו יכולה להשפיע על הדור בלא יסורים על הדור, כי הוא מרגיש תמיד ביסורי הדור. הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא-ת"א צוק"ל

בניו

- רבי שלום יוסף פרידמן מסדיגורא ממלא מקום אביו בסדיגורא למשך כעשרה חודשים.
- רבי אברהם יעקב מסדיגורא, אדמו"ר בסדיגורא לאחר פטירת אחיו רבי שלום יוסף
- רבי דוד משה פרידמן מצ'ורטקוב - מייסד חסידות צ'ורטקוב
- רבי דב בער פרידמן מלאובה
- רבי מנחם נחום פרידמן מייסד חסידות שטפנשט.
- רבי מרדכי שרגא פרידמן מהוסיאטין - מייסד חסידות הוסיאטין.

בנותיו

- הרבנית גיטל - אשת רבי יוסף מנזון, בניהם רבי לוי יצחק מנזון מייסד חסידות אוז'רן ורבי חיים דוד מייסד חסידות בראדי.
- הרבנית חיה מלכה - אשת רבי מנחם מנדל בנו של רבי יצחק מאיר מזינקוב ובזיווג שני אשת רבי יצחק טוורסקי מסקווירא.
- הרבנית לאה - אשת רבי דוד הלפרין מברדיטשוב, בנם רבי שלום הלפרין מייסד חסידות וסלוי. בנם השני היה רבי מרדכי חתן רבי שבתי מקישינב. חתנם היה רבי שלמה בן אחיה/גיסו רבי אברהם יעקב פרידמן מסדיגורא.
- הרבנית מרים - אשת האדמו"ר מנחם מנדל הגר מוויז'ניץ ה"צמח צדיק".

שושלת סדיגורה

הרה"ק רבי שלום יוסף בן הס"ק מרוז'ין זי"ע

יומא דהילולא - י"א אלול

על כס המלוכה של קדוש ישראל מרוז'ין בעיירה סדיגורא, ישב בכור בניו ה"ה הרה"ק רבי שלום יוסף זצוק"ל, אביו של מחולל שושלת בוהוש.

הוא נולד בי"ג תשרי תקע"ג, ונקרא שלום - ע"ש הסבא הרבי מפרוהבישט, ויוסף - כי הכנסתו בבריתו של אאע"ה, חלה באושפיזא דיוסף צדיקא.

בעודו בשחר טל ילדותו, נכנס אביו הקדוש לחדרו, וראהו נם על משכבו. הרוז'נער בחן את צורת שנתו, ואחר הפטיר בסיפוק: "הלא פלא הוא, שהבן ילמד לקבל הכל מאביו, ואף את השינה". הרוז'נער זי"ע הרבה לספר בשבחו ופעם התבטא: בני שלום יוסף הוא חכם, גיבור ועשיר, ופירט כדרך התנא במס' אבות, איזהו חכם הלומד מכל אדם, וכן הלאה, וסיים בל"ק "גם המלאך מיכאל אינו מכיר אותו, והוא ראוי שתשרה עליו שכינה כמשה רבינו ע"ה, אלא שאין הדור ראוי לכך".

ופעם כשדיבר בשבחו של בנו בכורו, וראה שהשומעים מתפלאים על הביטויים הנשגבים שהשמיע אודותיו, אמר להם: "מה אתם תמהים? בני בכורי, הוא-אני, ואני-הוא".

ולא בכדי "ישראל אהב את יוסף". הרה"ק בעל ה"פאר ישראל", האדמו"ר השני מבוהוש זי"ע, התבטא פעם בכהאי לישנא: זקיני רבינו מרוז'ין זי"ע, עם בנו בכורו זקיני רבי שלום יוסף זי"ע, היו בבחינת נשמה אחת בשני גופים, ונסתלקו מהעוה"ז ג"כ בשנה אחת, כיון שלא היו יכולים להיות שנה אחת זה בלא זה". עוד אמר "מקובל בידי, שזקיני רבינו מרוז'ין עם זקיני רבי שלום יוסף, היו כמעט בצורה אחת, עד כדי כך שהיה קשה להכיר בין זה לזה".

הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע היה מונה את שבחם של בני הס"ק, ואמר שהם בבחינת קודש קדשים, וציין: "מחמת חולשת גופי עתה לעת זקנותי, נבצר ממני שאוכל לנסוע אליהם, כי אחרת הייתי נוסע גם אליהם, וביחוד אני אומר כן על הבן הבכור רבי שלום יוסף, אלמלא היה הוא בחיים, לא הייתי מסתכל על חולשת גופי, וגם עתה הייתי נוסע אליו".

כאמור, רבי שלום יוסף לא האריך ימים על ממלכתו, וכעבור כעשרה חודשים מעת הסתלקות אביו, נסתלק גם הוא לשמי רום ביום י"א אלול תרי"א ומנו"כ בלייפציג. "חנוכת הבית-בוהוש" (ב"ב תשנ"ז) עמ' ז'

הרה"ק רבי אברהם יעקב מסדיגורא זי"ע

יומא דהילולא - י"א אלול

נולד כ' חשון תק"פ לאביו הרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זצוק"ל. בי"ח סיון תקצ"ד נשא את הרבנית מרים בת הרה"ק ר' אהרן מקארלין זצוק"ל בעמח"ס בית אהרן. עם פטירת אביו הק', בג' חשון תרי"א, התחיל לנהג עדתו הק' בעיר פאטיק, ובשנת תרי"ב עבר לעיר סאדיגורא. נלב"ע י"א אלול תרמ"ג. "בעלזן

צדיקים" (שכון סקווירא תש"ס) ע' שכ"ד

כשהיה פעם [אדמוה"ז מסדיגורא זי"ע] בשנות צעירותו בעיר מגורי חותנו ה"בית אהרן" מקרלין זי"ע, עבר בדרכו על יד איזה איטליו ונכנס לרגע והציץ בתוכו ומיד יצא, לאחמ"כ באה בעלת האיטליו לה"בית אהרן" והתחרטה לפניו בדמעות שליש על כי הכשילה פעמים רבות את יהודי העיר באכילת בשר טריפה, שאלה ה"בית אהרן" מדוע התעוררתם כעת לשוב בתשובה ומה גרם לכם להתחרט על מעשיכם, אמרה לו כי עבר על יד ביתה איזה אברך והציץ פנימה ועי"ז נפל עליה פחד ומורא גדול ונתעוררה ולשוב על עוונותיה, והיה זה מכח מבטו של הסאדיגערער. "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' שס"ב

שמעתי מרב"ה שפעם אחת לא נראתה הלבנה לקדשה, והרה"ק מסדיגורא רצה לצאת לקדש הלבנה, ויצא חתנו הרה"ק ר' נחום בערניו זצ"ל והכריז: לבנה, דרך ארץ בשביל חותני! ומיד נתפזרו העננים ונראתה הלבנה לקדשה. "כנפי יונה" (ב"ב תשס"א) ע' כ"ה

הרה"ק רבי ישראל מסאדיגורה זי"ע

יומא דהילולא - י"ג תשרי

הרה"ק רבי ישראל פרידמן מסדיגורא נולד כ' שבט תרי"ב לאביו רבי אברהם יעקב אדמוה"ז מסדיגורא, בן רבי ישראל מרוז'ין, חתן בן דודו - רבי יצחק מבוהוש ובזוו"ש חתן דודו - רבי שלום יוסף מרוז'ין.

משנת תרמ"ג מילא את מקום אביו בסדיגורא כשאלפי חסידים מקבלים את מרותו. אחיו הגדול - רבי יצחק עבר לבואן. עוד העיד עליו אביו: יש לו נשמת רבי לוי יצחק מברדיטשוב.

היה גדול בתורה ורכש לו ידע רב גם בגיאוגרפיה ובאסטרונומיה. אגדות מופלאות סיפרו על קדושתו ופרישותו. רבי דוד מטולנא העיד עליו: "יש בו חכמת שלמה".

לא האריך ימים ונפטר י"ג תשרי תרס"ז בן נ"ה שנה.

בניו מזווג ראשון: רבי אהרן מסדיגורא, רבי שלום יוסף מטשרנוביץ. מזווג שני: רבי אברהם יעקב מסדיגורא - וינה - תל אביב (ה"אביר יעקב"), רבי שלמה חיים מסדיגורא - תל אביב, רבי יצחק מרימנוב, רבי דוד יהושע (נפטר בצעירותו), רבי יהודה צבי. בנותיו: צפורה-פייגא אשת רבי יצחק מרדכי מגוואז'דזיץ, חוה-חיה, אשת רבי שלום יוסף ממילניצא, מזווג שני: רחל, אשת רבי שלמה מטשורטקוב, מרים - נפטרה בגיל צעיר, בלומה רייזל - נפטרה בגיל צעיר.

ספרו "אור ישראל" על התורה ומועדים הופיע בשנת תשנ"ז, בהוצאת המכון "כנסת מרדכי" של חסידי סדיגורה. "אנציקלופדיה לחסידות" (ירושלים תשס"ה) ח", ע' תקס"ד

בעת שנולד זקני האור ישראל זי"ע היה ללא רוח חיים, וביקש אביו הק' זי"ע שילחשו לו באזנו, שיש לו את הנשמה של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע. ומיד נשתנה מצבו לטובה בעזרת השי"ת.

ושמעתי ממנו שאמר שהעולם מספר מהרב מבארדיטשוב זי"ע שהיה ממליץ טוב עבור ישראל, ואני אומר שהנני יכול גם כן להמליץ טוב על ישראל. (כנסת מרדכי, י"ג תשרי) "באר ישראל - יומא דריגלא" (ב"ב תשס"ח) ח"ב, ע' י"ח

שמעתי מדודי [ה"אביר יעקב"] ז"ל וכן מרבי שלמה חיים מסאדיגורא שהיו משוחחים בהתפעלות ובהשתאות על דמות דיוקנו [של אביהם ה"אור ישראל" זי"ע] ואפילו גויים - להבדיל - מאצילי

הסביבה ותושבי העיר, היו נעמדים ברחוב להתבונן בצורתו המפליאה. "ליקוטי מאמרים ושיחות" (ירושלים תש"ע) ע' פ"ט

ה"קדושת אהרן" מסדיגורה זי"ע

יומא דהילולא - י"ט תשרי

הרה"ק רבי אהרן מסדיגורה זי"ע נולד י"ב תשרי תרל"ז, בי"ט תשרי - אושפיזא דאהרן הכהן - נכנס לבריתו של אברהם אע"ה, ויקרא שמו בישראל "אהרן".

אביו [הרה"ק רבי ישראל מסדיגורה] ה"אור ישראל" זי"ע השקיע מאד בחינוכו, הוא הופקד בידי מלמדים ובידי זקני החסידים שיחנכוהו לתורה וחסידות, ואכן נתגלו בו כשרונות בלתי רגילים וכולם העידו כי לגדולות נוצר. התנהגותו היתה למופת ועד מהרה יצא שמו כגדול בתורה ויראה וכצדיק. התמדתו בתורה היתה מופלאה, מנהגו היה שבין טעימה לטעימה בשעת אכילתו היה עוסק בלימוד המשנה וחוזר על תרי"ג מצוות לפי סדר מסוים. חסידים מספרים: כי בהיותו בן חמש שנים, שכח פעם משרתו להתיר את שרוכי נעליו, ומכיון שלא הצליח בעצמו להתיר הקשרים הסבוכים נרדם בבגדיו. למחרת היום מצאו את הילד לבוש בבגדיו במצב של נים ולא נים, וכששאלוהו לפרש דבר, ענה להם בתמימות ילדותית: בגלל גילי הצעיר לא הצלחתי להתיר קשרי נעלי, עוזרי כבר ישן, מובן שעקב הקשרים, לא מצאתי כל היתר לעורר יהודי משנתו, לבקש ממישהו אחר לא יכולתי כי כבר קראתי קר"ש וברכת המפיל ואסור להפסיק, לרמוז לא רציתי שכן רמז בלא דיבור מעורר דאגה, ואילו לישון בנעלים ג"כ אסור, על כן החלטתי לא לפשוט את בגדי שלא תהי' שנתי שינת קבע, נרדמתי כדי שלא תהי' ברכתי ברכה לבטלה.

בחודש שבט תרנ"ו נשא את הרבנית שרה שיינדיל רויזא בתו של רבי שלום יוסף מהוסיאטין - בזמן שגם אביה וגם זקינה רבינו אדה"ז מהוסיאטין כבר נסתלקו - והחתונה התקיימה בסדיגורה. בפטירת אביו - י"ג תשרי תרס"ז - שמו מיד החסידים עיניהם במרן זי"ע - בן השלשים שנה - והכתירוהו לרבם. למרות גילו הצעיר עמד במעמסה הקשה שהוטלה על כתפיו, והחינוך שספג בילדותו נתן בו אותותיו להפליא, כי קדוש וטהור היה ובקי וחרף טובא ובעל כשרונות עצומים, אמרו עליו שגם כל ספרי החיד"א זצ"ל ידע בעל פה. זקני החסידים היו יושבים בשלחנותיו באימה ויראה ברתת ובזיע והיו מאזינים להאמרי קודש שנאמרו בצורה נפלאה, כי בשעת אמירת תורה הי' פושט צורה ומתלבש בצורה אחרת ממש, פניו כלפיד אש ועיניו לנוכח יביטו לא נעים ולא זעים והדיבורים יוצאים בלהבה. אלו שעמדו מסביבו הרגישו איך שמרן זי"ע התפשט לגמרי מעולם החומרי. אחר גומרו הלביש שוב צורתו הרגילה כמקודם לכן.

שש שנים זרח כוכבו בנשיאות סאדיגורה, בקיץ האחרון לחייו - תרע"ב - חלה במחלה קשה וממאירה רח"ל, מלווה ביסורים מרים ונוראים, על אנושיים, ונאלץ לנסוע פעמים מספר לוועין לשם ניתוח וטיפולים רפואיים, אך ללא הועיל. בחודש האחרון לחייו כמעט שלא יצא מפתח ביתו ואת תפילות יוהכ"פ קיימו החסידים במנין ליד חדרו אולם על אף המצב הקשה התגבר כארי וצם כל היום במסי"נ עילאית. נרו נתמעט ודעך וביום ב' לפנות בוקר ג' דחוה"מ"ס - בחו"ל - אושפיזא דאהרן - י"ט תשרי

תרע"ג - השיב נשמתו הטהורה ליוצרו ונסתלק לגנ"מ, ומנו"כ בסדיגורה. דברי תורתו בס' "קדושת אהרן" עה"ת. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' כ"ז

בעל ההילולא (ה"קדושת אהרן" מסדיגורה) זיע"א נולד בי"ב תשרי שהוא יומא דהילולא של הרה"ק רבי אברהם המלאך זיע"א שעלתה נשמתו לישיבה של מעלה כשהיה בן ל"ו שנים כמנין שנות חייו עלי אדמות של זקני בעל ההילולא זיע"א. ונכנס בעל ההילולא בברית בי"ט תשרי, אושפיזא דאהרן, שהוא גם היום שבו נסתלק מן העולם. ומסופר שקודם הכנסו לברית שאל אביו זיע"א, ה"ה אבי זקני זיע"א בעל אור ישראל, את זקני אדמוה"ז (מסדיגורה) זיע"א איזה שם יתן למחר לרך הנימול. ושאלו איזה שם חשב ליתן. והשיב שהיות שלא ניתן עדיין בין בני המשפחה שם אהרן אחר הרה"ק רבי אהרן מקרלין זיע"א בעל בית אהרן, שהיה חותנו של אדמוה"ז (מסדיגורה) זיע"א, לכן חשב ליתן שמו אהרן, ובפרט שנכנס בברית באושפיזא דאהרן. ונאנח זקני אדמוה"ז (מסדיגורה) זיע"א ואמר, אכן היה שמו אחר זקנו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זיע"א. ולא הובנו דבריו באותה שעה. וכשנסתלק זקני זיע"א בעל קדושת אהרן מן העולם חישובו שהיה אז בן ל"ו שנים כמנין שנותיו עלי אדמות של הרה"ק ר"א הגדול, וכן זקני זיע"א נסתלק בי"ט תשרי שהוא אושפיזא דאהרן והרה"ק ר"א הגדול נסתלק בי"ט ניסן. ומכאן שהיה בו ניצוץ מנשמתו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זיע"א. "עקבי אבירים" (ירושלים תשס"ה) ע' ת"ח

ה"אביר יעקב" מסדיגורא-ת"א זי"ע

יומא דהילולא - ה' טבת

הרה"ק ר' אברהם יעקב מסדיגורא-ת"א זצוק"ל. נולד ח' מנחם אב תרמ"ד לאביו הרה"ק ר' ישראל מסדיגורא זצוק"ל. בהגיע לשנתו ה"א התארס עם הרבנית בלומא רייזיל בת הרה"ק ר' יצחק מאיר מקאפיטשניץ זצוק"ל. החתונה נערכה בד' לסדר עקב י"ז מנחם אב תרס"ב בקאפיטשניץ. עם פטירת אביו, בי"ג תשרי תרס"ז, מילא מקומו בהנהגת עדתו הק' בעיר סאדיגורא. בפרוץ מלחה"ע הראשונה ברח לעיר וויען. בשנת תרח"ץ עלה לארה"ק וקבע דירתו בעיר תל אביב. נפטר ה' טבת תשכ"א [ומנו"כ בבית החיים 'נחלת יצחק']. מדברי תורתו נדפס הספר "אביר יעקב". "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' קל"ט

הרה"ק רבי שלמה חיים מסדיגורה זי"ע

יומא דהילולא - כ"ו אב

רבי שלמה חיים פרידמן מסדיגורה נולד בסדיגורה, א' בסיון תרמ"ז, בן רבי ישראל מסדיגורה. חתן הגביר ר' שמואל הורנשטיין מראדומישל. דמות מקורית ומיוחדת בעולם האדמו"רים. לאחר פטירתו של אביו, בשנת תרס"ז, היה לאדמו"ר והוא בגיל עשרים בלבד ואף על פי כן דבקו בו חסידים רבים ובתוכם מזקני החסידים.

הוא, הצעיר שבחבורה, ניהל את העדה בהדר מלכותי. דברי התורה שאמר הופצו בין החסידים ועשו רושם רב. רבי ישכר דוב מבלו, מגדולי אדמו"רי גאליציה, תקיף בדעתו ואינו מקבל דבר "כמובן מאליו" התפעל מאוד מדברי התורה וביקש שישלחו לו את דבריו. משעייין בהם, התבטא: "זו תורת אמת".

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה ונדידת עם ישראל ממקומות מושבותם, גלו, כידוע, כמעט כל אדמו"רי רוז'ין, מכל מקומות מושבותם, אל וינה בירת אוסטריה ובירת המונרכיה הגדולה ששלטה בגליציה, בוקבינה, הונגריה ועוד.

איש האמת הגדול הזה, ראה שבווינה יש צורך בעסקני ציבור למען הגולים הרבים וכי אדמו"רים ורבנים יש בה למכביר והוא ויתר על האדמו"רות. כל ההפצרות לא הועילו. הוא עסק מעט במסחר לפרנסתו הקיומית וכל זמנו הוקדש לטובת העם.

לימים, משלחצו עליו לקבל מחדש את האדמו"רות, לאחר פטירת אחיו, רבי אברהם יעקב ללא בנים, התבטא: "אני לא קבלתי את האדמו"רות בנוסח הרגיל. אני נשאר מה שהייתי עד היום... ללכת בדרכי - דרך החיים שלי אותו הדרך שבחרתי בו במשך עשרות בשנים... דרכי הוא דרך של רבים מתלמידי הבעש"ט זי"ע. הצלחתי ב"ה בדרכי זו וה' יצליחני גם הלאה".

ביומנו הוא כותב: "אני התנהגתי, ומתנהג גם היום, כמו אלה הרופאים המנסים על גופם הם את פעולת החיידקים ומדביקים לעצמם את המחלה ואחר כך מזריקים את התרופה. גם אני ניסיתי בעצמי את אשר אני מציע לאחרים, עם כל הטירדה וכל אי הנוחות... והתוצאה היתה מצויינת. פעלתי גדולות".

אחיו הגדול, רבי אברהם יעקב בעל "אביר יעקב" ידע שרבי שלמה'ניו רק מסתיר את עצמו והתבטא: "אחי הוא קדוש וטהור". אין זו מליצה סתמית. בכלל מלכי בית רוז'ין לא היו משמיעים שבחים של סתם.

בחודש מנחם אב תרצ"ח, עם פלישת הגרמנים לאוסטריה, עלה רבי שלמה'ניו לארץ, התיישב תחילה בירושלים ועבר לתל אביב - ככל אדמו"רי בית רוז'ין: האדמו"רים מהוסיאטין, טשורטקוב, בויאן. בן אחיו רבי מרדכי שלום יוסף מסדיגורא, ישב גם הוא בתל אביב, וכן אחיו שהזכרנוהו, רבי אברהם יעקב. (לאחר מכן גם האדמו"רים מבוהוש, מפאשקן).

הוא המשיך ללכת בצדי דרכים. מי שלא ראה את רבי שלמה'ניו מהלך בשדרות ח"ן של תל אביב, לא ראה אציל מימיו. לא רק פניו הפיקו אצילות מלכותית, אלא גם כל הליכותיו. גם פה סירב לכהן באדמו"רות ורק זאת הסכים לשבת בראש השולחן ביומא דהלילולא של אבותיו הקדושים וזאת לאחר שנסתלק אחיו רבי אברהם יעקב.

נכון כתבו במבוא לספרו: "אותה שעה, שעת רעוא וחדוה, היה יושב בדביקות עילאית. מחשבותיו היו נתונות בספירות עליונות ומשמיע דברי תורה וחסידות בהשתפכות הנפש ומתאר בציוריות נפלאה את דמות קדשם של בעלי ההילולא החסידים שהסתופפו בצילו, בשעה זו חשו מרוב תיאור התרגשות כאילו בעל השמועה עומד כנגדם".

נוהג היה, למרות הסתתרותו הפומבית - אפילו שטריימל סירב לחבוש - לומר פסוקי "מן המיצר" קודם התקיעות בראש השנה, להתפלל תפילות "כל נדרי" ונעילה, לומר "אקדמות" בשבועות, או באמירת "הלל" ואז לא עמדה לו ההסתתרות, היה אז פושט צורה והיה כאדמו"ר מני קדם. מתנשא לגבהים ולמרומי מרומים.

אמן ההסתרה היה רבי שלמה'ניו. ככל האדם בחיצוניותו. נשגב ונעלה בפנימיותו, אשר רק לעתים רחוקות יכלה הפנימיות להתגלות באור מופלא.

אהבת ישראל שלו היתה מעשית. כל נצרך וכל נדכה, כל הזקוק לרפואה - וינה היתה מרכז רפואי גדול - היה פונה אליו ונענה בחפץ לב, באהבה ובמסירות.

נסתלק כ"ו מנחם-אב תשל"ב. ומנו"כ בבית החיים "נחלת יצחק".

היה אמן הסגנון והראיה הבהירה והדברים באו לידי ביטוי בכתבי קדשו שנאספו ונדפסו ע"י הצדיק רבי יצחק מאיר פליטנשטיין שליט"א האדמו"ר מקופטשניץ, אישיות דגולה, בתוך ספר הנקרא "חיי שלמה". "אנציקלופדיה לחסידות" (ירושלים תשס"ד) ח"ג, ע' תשל"ה

כ"ק מרן אדמו"ר ה"כנסת מרדכי" מסדיגורה זי"ע

יומא דהילולא - כ"ט ניסן

הרה"ק ר' מרדכי שלום יוסף מסאדיגורא-פשעמישל צוק"ל נולד בי"ז כסלו תרנ"ז לאביו הרה"ק ר' אהרן מסאדיגורא צוק"ל בן הרה"ק ר' ישראל מסאדיגורא צוק"ל בן הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא צוק"ל. בי"ט תשרי תרע"ג נפטר אביו הק'. בב' ניסן תרע"ג נשא את הרבנית מירל מירה בת הרה"ק ר' ישראל שלום יוסף ממעזיבזו צוק"ל. אחרי חתונתו התחיל לנהג עדתו הק' בסאדיגורא. בפרוץ מלחמה"ע הא' ברח לעיר וויען, ובשנת תרצ"ד קבע מגוריו בעיר פשעמישל. בשנת תרצ"ט ביקר בארה"ק ועפ"י עצת דודו הק' מהוסיאטין נשאר לגור שם, וקבע את מגוריו בעיר תל אביב. תורתו נדפסו בספרים הקדושים "כנסת מרדכי". נפטר כ"ט ניסן תשל"ט ומנו"כ ב"נחלת יצחק". "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' ר"א

בעת נישואיו של מרן אדמו"ר הכנסת מרדכי זיע"א אור ליום ב' לחודש ניסן תרע"ג, טרם לכתו לחופה, עמדו הצדיקים הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב והרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זיע"א ומסרו את הקיטל (שהיה שייך להסב"ק מרוזין זיע"א) לידי הרה"ק הפחד יצחק מבאיאן זיע"א שהיה הזקן שביניהם שילביש את החתן, ובשעה שהלבישו פנה אליו ואמר: כעת הוא אור לב' ניסן, "החודש הזה לכם", לכם אותיות "מלך", בניסן מונין למלכים, מאן מלכי רבנן, והוא החודש שהישועות בו מקיפות, ויעזור השי"ת שתלך בכוהך זה ותפעל ישועות על כלל ישראל. (קונטרס מלכות שבגבורה מ' ד). "הגש"פ שלשלת הזהב" (ב"ב תשס"ד) ע' כ"ז

שושלת צ'ורטקוב

הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע

יומא דהילולא - כ"א תשרי

נולד בב' דשבעות תקפ"ז לאביו הרה"ק ר' ישראל מרוזין צוק"ל. בשנת תר"ד נשא את הרבנית פייגא בת הרה"ק ר' אהרן מטשערנאביל צוק"ל, החתונה התקיימה בעיר נאוויסעליץ העומדת בסמוך לגבול רוסיה ואוסטריה. נולדו לו ב' בנים: הרה"ק ר' מנחם נחום מרדכי צוק"ל, והרה"ק ר' ישראל מטשארטקוב צוק"ל. בזיוו"ש נשא את הרבנית לאה רחל בת אחיו הרה"ק ר' שלום יוסף מסאדיגורא צוק"ל [אחרי שנתאלמנה מבעלה הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל ממעזיבזו צוק"ל]. עם פטירת אביו הק', בג' חשוון תרי"א, התחיל בהנהגת עדתו הקדושה בפאטיק, כעבור איזה שנים הקים חצרו בעיר טשארטקוב ושם נהג עדתו הק' בתפארה, כשרבבות בני ישראל נוסעים אליו, ביניהם מגדולי וצדיקי הדור. נפטר בליל הושענא רבה תרס"ד, ומנו"כ בטשארטקוב. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' ל"ז

שמעתי הרבה פעמים מכ"ק חו"ז אדמו"ר מבוהוש זי"ע, שבהיות דודו זקינו הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע פעוט בעריסה, קרה פעם אחת ששכחו להלבישו הטלית קטן כנהוג אצל בני הרה"ק מרוז'ין זי"ע, והתינוק החל לבכות ארוכות ללא הפוגות, וכשלא הצליחו להשתיקו בשום אופן שהוא, נכנסה אמו הרבנית לבעלה הרה"ק מרוז'ין זי"ע להיוועץ אם להזעיק רופא, אולם הרה"ק מרוז'ין השיבה מיד, "אולי שכחו להלבישו הטלית קטן עם הציצית", וכשבדקו שכן הוא הלבישוהו, ומיד נרגע התינוק, ומאז היה נקרא הרה"ק מטשורטקוב זי"ע "דער ציצית יודל". "עיוני הלכות" (ב"ב תש"ס) ח"א, ע' תנ"ו

פעם אחת, בא לפני אביו, הס"ק מרוז'ין זי"ע, איזה חסיד, לשפוך לפניו שיחו ולהושע בדבר ישועה ורחמים. אדמו"ר (הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב) זלה"ה, שהיה אז רך בשנים כבן אחת עשרה, הבחין באותו חסיד שהוא שרוי בצער רב ובדאגה גדולה, והבין שצרתו, צרה גדולה, על כן, נתעורר בו רצון לדעת איך יפול דבר ומאין תבוא ישועתו. המתין אדמו"ר אצל פתח חדרו של אביו הס"ק, עד שיצא החסיד מלפני הקודש, ושאלו מה אמר לו אביו הרבי, סיפר לו החסיד ברכת הרבי, דער אייבערשטער זאל דיר העלפען. אמר לו אדמו"ר, הכנס שוב אל הקודש פנימה ושאל מלפני אבי מה יהיה עד שיעזור השי"ת. ציית לו החסיד ויעש ככל אשר צוהו, וכשיצא סיפר לאדמו"ר, שענה לו הרה"ק מרוז'ין, עד שיעזור השי"ת גם יעזור השי"ת, כששמע אדמו"ר הקוה"ט דברים אלו, פתח ואמר, לזה כיוון הכתוב (בראשית כח טו), כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך, גם עד אז לא אעזבך ואעזור לך.

"דברי דוד - טשורטקוב" (ירושלים תש"ס) ע' ק"ל

הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע

יומא דהילולא - י"ג כסלו

נולד י' אייר תרי"ד לאביו הרה"ק ר' דוד משה מטשארטקוב צוק"ל. בי"ח סיון תרל"א נשא את הרבנית רוחמה בת שבע בת דודו הרה"ק ר' אברהם יעקב מסדיגורא צוק"ל. עם פטירת אביו הק', בהושענא רבה תרס"ד, מילא מקומו בהנהגת עדתו הק' בעיר טשארטקוב. בפרוץ מלחמה"ע הא' עבר לעיר ווין, שם נשאר לגור גם בתום המלחמה. נפטר בי"ג כסליו תרצ"ד ומנו"כ בעיר ווין [מתורתיו הק' נדפסו הספה"ק "ישמח ישראל", "תפארת ישראל", ו"גנוזי ישראל"]. "בעלז' צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' ל"ז

ידוע שהיתה לו [להרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע] הדרת פנים נפלאה. ופעם היה אצלו ראש ישיבת סלבודקה הגאון ר' משה מרדכי עפשטיין צ"ל וראה את צורתו, ואמר אח"כ דכשהוא מתאר לעצמו את משיח צדקינו שיבוא במהרה בימינו, הוא מתאר אותו בצורתו של הרה"ק מטשארטקוב זי"ע.

"דברי תורה", כסלו תשע"ב, ע' מ"א

הרה"ק רבי נחום מרדכי מטשורטקוב זי"ע

יומא דהילולא - י"ח אדר [ב]

רבי נחום מרדכי פרידמן מטשורטקוב בן רבי ישראל מטשארטקוב, שושלת רוז'ין, חתן שארו רבי שלמה פרידמן בן אדמו"ר הזקן מסדיגורא. נולד י"ז שבט תרל"ד ונתגדל על ברכי סבו - רבי דוד משה מטשורטקוב. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, עבר עם אביו לווינה והיה יד ימינו בפעילותו הציבורית.

בשנת תרצ"ד נתמנה כממלא מקום אביו בווינה, והרבה לבקר בטשורטקוב וכל ביקור כזה היה בבחינת מאורע בין חסידי טשורטקוב.

היה מראשי אגודת ישראל וחבר מועצת גדולי התורה שלה. נסיך אמיתי ביושר לבו ובמידותיו האציליות. בשנת תרצ"ט, ערב פרוץ המלחמה, עלה ארצה והתיישב בתל אביב.

החורבן באירופה השפיע עליו קשות. הוא נפל למשכב בייסורים קשים. נסתלק י"ח אדר-ב' תש"ו. ומנו"כ בהר הזיתים בירושלים.

בנו: רבי שלמה מטשורטקוב שמילא את מקומו. חתניו: רבי יעקב השל, רבי משה מורגנשטרן - נכדו של רבי יוסף ענגל.

תורתו בספר "דורש טוב", מועדים, ירושלים תשכ"ד, שם גם תולדותיו. מהדורה חדשה עם הוספות רבות מכת"י נדפסה בירושלים תשנ"ג. "אנציקלופדיה לחסידות" (ירושלים תשס"ד) ח"ג, ע' תי"ד

הרה"ק רבי שלמה מטשארטקוב זי"ע

יומא דהילולא - ט"ו חשון

נולד בטשארטקוב בערב פסח שנת תרנ"ד, לאביו רבי נחום מרדכי זי"ע, ולאמו הרבנית חוה לאה בת רבי שלמה'ניו מסדיגורה (בן רבינו אדה"ז מסדיגורה) ועל שמו נקרא בעת היכנסו לבריתו של אאע"ה.

ביום ג' בהעלותך תרע"ד, נשא את הרבנית רחל'י, בתו הצעירה של רבי ישראל מסדיגורה [בן אדמוה"ז מסאדיגורא זי"ע] החתונה התקיימה בסדיגורה (הגם שחותנו כבר נפטר כמה שנים לפני כן, בי"ג תשרי תרס"ז)...

אחרי פטירת אביו זי"ע - ח"י אדר ב' תש"ו - התכנסו זקני חסידי טשארטקוב להכתיר אותו לממלא מקומו, אבל מרן מפני ענוותנותו הגדולה סירב לקבל עליו את עול האדמו"רות, ולאחר ריבוי הפצרות החסידים וגם גזירת אמו הרבנית חוה לאה ע"ה קיבל עליו עול הנהגה...

ששים וחמש שנים היו ימי חייו, - ומהן שתיים עשרה וחצי שנה נהג את נשיאותו, כמספר שנות נשיאות של אביו זי"ע - ורוב ימיו עברו עליו בתלאות אין ספור. נדודים רבים עברו עליו בימי השואה עד שעלה לא"י, ידע חולי ומכאובים, צרות ויסורים היו מנת חלקו, ועם זאת קיבל את יסוריו באהבה ותמיד הי' שרוי בשמחה. ואף בסוף ימיו כשהמחלה הממארת הציקה לו ביותר, במשך שלש שנים, הצליח בכוחות רוחניים להסתיר את כאביו, ואיש לא ידע על כך, עד שנפל. למשכב ונותח, וגם אז חיזק את הסובבים אותו לבל ידאגו לו, כי עד מהרה יעבור ועם ונסו הצללים. אולם מצבו הלך והורע מיום ליום, אמנם בליל יוה"כ"פ עוד החזיק מעמד והתפלל בביה"כ"נ, אולם למחרת כבר לא בא, הוא נפל למשכב שממנו לא קם יותר: כעשרה ימים לפני פטירתו כאשר ביקר אצלו חסידו הנאמן ר' דוד משה שפיגעל ע"ה ודיבר עמו בענינים שונים שהיו בהם רמזים על פטירתו הקרובה, אמר לו בתוך השאר: "הנני מצטער מאד שלא יכולתי השנה לקיים מצוות סוכה מפני חולי, והנני שרוי מחמת זה בדאגה". ואכן ביום ט"ו חשון תשי"ט נסתלק לגג"מ. ההלוי' נתקיימה בו ביום במעמד אלפים מחסידים ואנ"ש מכל רחבי הארץ, ונטמן בחלקת נחלת יצחק שבת"א. דברי תורתו נקבצו והו"ל ע"י החסיד המקורב רבי דוד משה שפיגעל ע"ה, בספר "דברי שלמה". "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' שי"א

הרה"ק רבי צבי אריה מזלטיפולי-טשורטקוב זי"ע

יומא דהילולא - י"ח אב

הרה"ק ר' צבי ארי' מזלאטיפאלי זצוק"ל נולד בשנת תר"נ לאביו הרה"ק ר' מרדכי יוסף מזלאטיפאלי זצוק"ל. בתמוז תרע"ג נשא את הרבנית חוה בת הרה"ק ר' ישראל מטשארטקוב זצוק"ל. אחרי נישואיו נשאר סמוך על שולחן חותנו הק'. בשנת תרצ"ט עלה לארה"ק וקבע את מגוריו בעיר תל-אביב. לאחר פטירת בן גיסו הרה"ק ר' שלמה מטשארטקוב זצוק"ל, בט"ו חשון תשי"ט, מילא את מקומו בהנהגת עדת חסידי טשארטקוב. נפטר י"ח אב תשכ"ח. ומנו"כ בהר הזיתים. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' שמ"ט

דמות מופלאה של צדיק וקדוש עליון העובד את ה' בסילודין ואינו נהנה מהעולם הזה כמלוא הנימה - היה רבי צבי אריה, שנקרא בשם החיבה "ר' הרשלי".

בבית הפינתי שברחוב נחמני פינת יהודה הלוי גר. וכל רכושו אינו אלא ריהוט ישן שכלל כסא ומיטה, וכל כולו הינו בלתי לה' לבדו, העובד את קונו ביראה נוראה.

באישיותו התמזגו שיטת אביו וחמיו - דרך טשרנוביל ורוז'ין. לאחר חתונתו נשאר לגור בבית חמיו [הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע], שהאציל עליו מהודו, הוקירו והעריכו מאוד. כשהעירו לחמיו לאחר אירוסיו כי הינו נמוך קומה, הפטיר חותנו ואמר: "גופו קטן אך נשמה גדולה שוכנת בו".

ומספרים שבאחת הפעמים בהן התפלל עם חמיו בתוככי קהל ועדה, התארכה עמידתו בתפילת שמונה עשרה יותר מהרגיל. בפסוע חמיו הקדוש את פסיעותיו לאחור, שם לב שחתנו עדיין עומד בתפילתו, והורה לבעל התפילה להמתין עד שיסיים רבי הרשלי את תפילתו.

נערץ ונקדש היה רבי צבי אריה בקרב חסידי טשורטקוב, ובפרט כשהכל ידעו עד כמה גדול ערכו בעיני חמיו. חסידים ותיקים היו מספרים שפעמים רבות נקרא על ידי חמיו הקדוש, רבינו ה"תפארת ישראל" לישיב עמו בעת קריאת הקויטלעך, דבר שלא היה ידוע שעשה כן עם בניו הקדושים.

החסיד רבי שמואל הלפרן, רבה של אמסטרדם, כותב במכתבו המפורסם שכתב לחסיד רבי אפרים זלמן הלפרין על רבינו בזה"ל: "וגם חתן אדמו"ר הק' ציס"ע הכ"מ זצ"ל, גם הוא צדיק נשגב, עובד ה' בתורה ויראה כל היום בלי הפסק".

דבוק היה רבי צבי אריה בכל עוז בחמיו - רבינו הקדוש [הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע], עד שהפך להיות לו למורו ורבו המובהק. בנתיבותיו דבק ובאורחותיו הלך. דמותו התמירה של חותנו לא משה מנגד עיניו ולא הסיח דעתו ממנה, ועד יומו האחרון היו עיניו זולגות דמעות בעת שוחחו מגדלות וקדושת חותנו.

זכורני, פעם ביקרתי בביתו עם דודי זקני הרה"ח רבי משה סובל. דודי, תלמיד חכם גדול ומובהק ומחסידי בלוזוב, היה קשור גם לבית טשורטקוב עקב היותו חתן סבי זקני, הרה"ח רבי אברהם יוסף בקנרוט. בהכנסו לחדרו עמד דודי נדהם למראה דירתו הקטנה, שמכל פינה מכותלי ביתו ניכר היה שהגר בתוכה אינו בן העולם הזה. אך מפליא היה לראות את הרה"ק רבי הרשלי מבקש לשמוע עוד סיפורים ועובדות על חמיו. היה נראה כאילו בולע הוא כל מלה. כל סיפור הביאהו להתרגשות יתירה, כשמידי

פעם קם ממקומו והתהלך בחדרו הלך ושוב, בהזכירו באנחה וביראה את שם חמיו הקדוש, ומספר אף הוא סיפורים מדיליה...

לא יישכחו אותם השולחנות הטהורים אותם ערך בביהכ"ס דחסידי טשורטקוב בתל אביב בימי י"ג כסלו, יומא דהילולא רבה דרבינו ה"תפארת ישראל". אורת הקודש והיראה שאפפו את המקום, מראה פניו הרציניות ויראתו בעת עריכת השולחן, הביאו להרגשה העילאית של יראה עילאה בהאי יומא קדישא. "מדברנא דאומתיה" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' תל"ט

הרה"ק רבי דב בער מליעווא זי"ע

יומא דהילולא - י"ג כסלו

נולד בשנת תקפ"א-ב' לאביו הרה"ק ר' ישראל מרוזין זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית שינדל בת כ"ק אדמו"ר המגיד מטשערנאביל זצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בג' חשוון תרי"א, התחיל לנהג עדתו הק' בעיר פאטיק. בשלהי שנת תרי"ב קבע מושבו בעיר הושי במדינת מולדובה. אחר כמה שנים העתיק מגוריו לעיר ליעווא במדינת באסאראביע. נפטר י"ג כסלו תרל"ו ומנו"כ באוהל של אביו הק' בסאדיגורא. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' קצ"ג

זקני החסידים היו מספרים שהרה"ק רבי איציקעל מראדוויל זי"ע היה נוכח בעת שהכניסו את הרבי מליעווא לבריתו של אברהם אבינו (היה אז זקן מופלג) וגם נתכבד ע"י רבינו מריז'ין בהברכה ובקריאת השם, וכשהגיע לתיבות "ויקרא שמו בישראל" המתין לשמוע מפי אבי הילד את השם כנהוג, אך רבינו מריז'ין לא ענה לו כלום, רק הסתכל עליו, ותיכף קרא ר"ר איציקעל זי"ע להילד "דוב בער" כשמו של המגיד הגדול ממעזריטש. לאחר שסיים הברכה הסיר ר"ר איציקעל את המכסה שהיה פשוט על פני הילד והסתכל בפניו ואמר: ער איז טאקע ריכטיג ווי דער ר"ר בער (כי ר"ר איציקעל זי"ע הכיר את המגיד הגדול ממעזריטש כי היה נוסע אליו, אמנם שעבר מאז הסתלקותו של המגיד עד הברית של רבינו מליעווא, כחמשים שנה) (כתבי חסידים). "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ה, ע' קצ"ה

שושלת שטיפינעשט

הרה"ק רבי מנחם נחום משטיפינעשט זי"ע

יומא דהילולא - י"ד כסלו

הרה"ק רבי מנחם נחום משטעפינשט בהרה"ק רבי ישראל מרוזין. נולד תקפ"ג. חתן רבי אליעזר קושאנסקי מצאצאי ה"תשואות חן" מליניץ. אחר פטירת אביו עבר לרומניה ופתח את בית מדרשו בשטעפינשט גלב"ע במיטב שנותיו י"ד כסלו תרכ"ט ביאס ושם מנו"כ. מתולדותיו ושיחותיו בספרים "בית ישראל", "נר ישראל" ושאר ספרי הלקט לבית רוז'ין. "קובץ תפארת ישראל", כסלו תשמ"ה, ע' 39

הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע היה חולה מאד, ובאו אליו כל אחיו הצדיקים לבקרו. באותה שעה היה אצלו הרופא, ואמר שמצבו קשה מאד, והיה משמע מדבריו שמסתבר כי לא יתרפא בדרך הטבע,

נענה אחיו הרה"ק משטעפינעשט זי"ע וסיפר, שהרה"ק רבי זאב מזבאריז זי"ע אמר פעם לפנות בוקר לסופרו [או משמשו] ר' שניאור, שיצא לראות אם כבר האיר השחר, ויצא וישב ואמר: "ס'איז שוין מחויב טאג צו ווערן" [=כבר מחויב להיות יום], ונתרגש רבי זאב מזה ואמר: מה זה 'מחויב', אם ה' יצוה לשמש שתצא תצא, ואם לאו לא תצא. וסיים הרה"ק משטעפינעשט, מאחר שהצדיקים מה שהוא מדרך הטבע הוא אצלם שלא מדרך הטבע, הרי מה שהוא חוץ לדרך הטבע יכול להיות אצלם בדרך הטבע, וכעבור שעה קלה הוקלה לגמרי מחלתו של הרה"ק מסדיגורא זי"ע. "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"א, ע' ע"ז

הרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטפינשט זי"ע

יומא דהילולא - כ"א תמוז

נולד בחנוכה שנת תר"ח, לאביו הרה"ק רבי מנחם נחום זי"ע משטעפינעשט בהרה"ק קדוש ישראל מרוזין זי"ע, ולאמו הרבנית הצדקת בת הרה"ח רבי אלעזר קושאנסקי זצ"ל מגזע הרה"ק רבי גדליה מליניץ זי"ע בעל תשואות חן. נכנס לביתו של אברהם אבינו ע"ה בימי חנוכה וזקנו הק' מרוזין זי"ע צוה לקרוא לו השם אברהם ע"ש זקנו הרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע, ומתתיהו ע"ש מתתיהו כהן גדול.

את ביתו בנה בזוו"ר עם בתו של הרה"צ רבי יצחק רייך זצ"ל, חתן הרה"ק רבי אשר ישעי' מרופשיץ זי"ע חתן הרה"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ זי"ע בעל זרע קודש, ובזוו"ש עם הרבנית הצדקת מרת שרה צפורה ע"ה בת דודו הרה"ק רבי יוסף מונזון זצ"ל חתן הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע הנ"ל.

עם הסתלקות אביו הקדוש רבי מנחם נחום זי"ע ביום י"ד כסלו תרכ"ט, נתעטר בכתר האדמורו"ת כמ"מ אביו האדמו"ר משטעפינעשט והוא בן כ"א שנה בלבד, הוא נהג את נשיאותו ברמה, אלפים הסתופפו בצלו - ביניהם רבים מגדולי ישראל - ונתפרסם כמושיען של ישראל, עד שנתבקש לישיבה של מעלה ביום כ"א תמוז תרצ"ג ונטמן בשטעפינעשט, בשנת תשכ"ט הועלה ארונו הק' לאר"י ונטמן בבית"ח "נחלת יצחק" בחלקת האדמורי"ם לבית רוזין בתל אביב. "קובץ נחלת צבי", אלול תשנ"ד, ע' קס"ט

שושלת בויאן

ה"פחד יצחק" מבאיאן זי"ע

יומא דהילולא - י"ז אדר

כ"ק אדמו"ר רבי יצחק זצללה"ה מבאיאן נולד ביום ב' דר"ה תר"י לאביו הרה"ק רבי אברהם יעקב זי"ע מסאדיגורא, בנו של הרה"ק מריזין זי"ע. זקנו הק' הורה לקראו בשם יצחק, כיון שנולד ביום שקורין בו פרשת עקידת יצחק.

עודנו בגיל הפעוטות כבר העידו עליו צדיקי הדור כי "כולו רוחני, ונראה כנשמה שעטרוהו גוף" (לשונו של הרה"ק ר"ד מטאלנא זי"ע). ואכן, נחון היה במדה יתרה של רוחניות ויראת ה' אשר חפפה עליו כל היום. מעודו חונן בלב רגש ועין בוחנת, עד כי ידע לספר בגדלותו כמה וכמה דברים אשר ראו עיניו מהנהגותיו,

הליכותיו בקודש ואמרות קדשו של זקנו הרה"ק זי"ע מריז"ן, זאת למרות כי היה אך בן י"ג חודש בעת הסתלקות זקנו הק' לשמי רום.

בעת היותו עלם חמודות בן ט' שנים, בירח תשרי תרי"ט, בא בקשרי שידוכין עם זוג' הצ' בת הרה"ק רבי יוחנן זי"ע מראחמיסטריווקא, ובחודש סיון תרכ"ה, והוא בן ט"ז שנים, בא בברית הנישואין, במשך ח"י שנים הבאות עלה ונתעלה באין מפריע כאוות נפשו, עד ליום י"א אלול תרמ"ג, יום הסתלקות אביו הק' מסאדיגורא לחיי עולמים, אז החל להנהיג עדת החסידים תחת אביו הק', תחילה בחצר הקודש בסאדיגורא, עד כי לאחר ג' שנים קבע משכן קדשו בעיר באיאן.

מידת היראה אשר חפפה עליו היתה עצומה, ובשל כך כינוהו בשם 'פחד יצחק', בניו הק' מעידים היו עליו, כי בעת אשר נכנסין היו אליו אנשי שלומו לבקשת ישועה היו שוכחים הכל מרוב פחד ולא היו זוכרים לשם מה באו, ועכ"ז היו נושעים בכל המצטרך. וכן העיד דודו הרה"ק רד"מ מטשורטקוב זי"ע כי בעת אשר היה קורא קוויטל לא היה אפשרי להסתכל על צורתו מבלי לקבל הרהור תשובה.

בעניני כלל הציבור, נוהג היה בדרך ההסתגרות, לעתים נדירות יצאו כרוזים בחתימת יד קדשו, תדיר מסוגר היה בחדרו הק', עוסק בעבודת הקודש ומנהיג את עדתו, אשר בימיו פרחו ושגשגו לשם ולתפארה.

בפרוץ המלחמה העולמית הראשונה, בשלהי שנת תרע"ד, העתיק את מקום מושבו לעיר המלוכה וויען, אשר המלחמה לא הגיע עדיה, ושם קבע את מקום קדשו יחד עם בני משפחתו ושאר צדיקי בית ריז"ן אשר רובם עקרו שמה בעת ההיא, ושם נסתלק לגנוי מרומים במוצש"ק לסדר כי תשא את ראש בני ישראל, אור לי"ז אדר תרע"ז ושם מנו"כ.

בניו הק' ממלאי מקומו וממשיכי דרכו המה: הרה"ק רבי מנחם נחום מבאיאן - טשערנוביץ זי"ע, הרה"ק רבי ישראל מבאיאן - לייפציג זי"ע, הרה"ק רבי אברהם יעקב מבאיאן - לעמבערג זי"ע, והרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן - ניו יורק זי"ע. חתנו היה הרה"ק רבי בער"ניו זי"ע מטשורטקוב.

דברי תורתו הק' אשר נאמרו על ידו בלהב אש בשלחנותיו הטהורים ובעתות רצון לא נאספו במלואם עד כה לפונדק אחד. אמנם מקצתם הובאו בשמו בתוך ספרי תלמידיו וצ"ל, אך רוב רובם טרם ראו אור עולם עד כה, ורק חלק מהם נשתייר מרשימות הגבאים והמשמשים בקודש ב'סטענסיל' ונקבו בשם 'לקוט אמרי קודש' ו'אוריאל תליתאי'. "נור התורה", כסלו-טבת תשס"ה, ע' כ"ה

הרה"ק רבי ישראל מבאיאן-לייפציג זי"ע

יומא דהילולא - ל' אב

הרה"ק רבי ישראל פרידמן זצוק"ל, האדמו"ר מבויאן-לפייציג נולד בשנת תרל"ח לאביו ה"פחד יצחק" שהיה בנו של הרה"ק רבי אברהם יעקב, האדמו"ר הזקן מסאדיגורא זי"ע, בנו של קדוש ישראל מרוז"ן זי"ע. את חינוכו תחת פיקוחו האישי של אביו הק', ששכר מחנכים מופלגים מגדולי החסידים בשבילו.

בשנת תרע"ז נפטר אביו. בעקבות מלחמת העולם הראשונה נאלצו הרבה מחסידי אביו להשתקע בגרמניה ולכן עכשיו, בפטירת אביו, נעתר לבקשתם ועבר ללייפציג שבגרמניה. למרות אדישותם של תושבי ארץ זו לדרכי החסידות, פעל הרבי מאד והצליח להחדיר מאור התורה והחסידות אל ההמונים. מפעולותיו הגדולים בעבור תושבי העיר היה בניית מקוה טהרה משוכללת בכל ההידורים. היות והעיר

לייפציג היה מרכז גדול בשביל סוחרים ממדינות רבות שבאו אל ה"ירידים", שימש בית מדרשו של הרבי כמגדל אור בשבילם במצאם אורא נעימה חרדית וחסידיית אף בגרמניה הקרה. תיכף קודם המלחמה הצליח להמלט מצפוני הנאצים שהשתוללו במדינה ארוורה זאת, ועלה לארץ ישראל. הוא קבע את מושבו בתל אביב ועבד את בוראו בצניעות ובהשקט, מתוך יסורים וחולשת הגוף עצומים. נסתלק לגנזי מרומים א' דר"ח אלול תשי"א, והובא למנוחת עולמים בצפת עיה"ק. "במעלות קדושים וטהורים" (ברוקלין תשס"א) ח"א, ע' צ"ג

הרה"ק מבאיאן-למבערג זי"ע הי"ד

יומא דהילולא - ב' אלול

הרה"ק רבי אברהם יעקב מבאיאן - למבערג, נולד כ"ד ניסן תרמ"ד בסדיגורה לאביו הרה"ק רבי יצחק בתוך שנת האבל להסתלקות זקנו אדמוה"ז מסדיגורה שעל שמו נקרא. נשא לאשה את הרבנית מרת חנה בת הרה"ק רבי מרדכי מליוב נכד הרה"ק רבי אהרן מטשרנוביל, בשנת תרצ"ג בחדשי אייר תמוז ביקר בארצה"ק ואף הדליק את ההדלקה על ציון הרשב"י בל"ג בעומר במירון. נחשב לאחד מגדולי צדיקי הדור, והיה דמות נערצת ביותר ובפרט בקרב יהודי גליציה כקדוש עליון הדבוק כל היום בהשי"ת. נהרג עקה"ש בחצר קדשו בשנת תש"ב ויום ההילולא שלו נקבע לב' אלול, אחיו הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן אמר עליו: "ענה איז גווען א-קדוש צווישען קדושים, אלע זענען געווען קדושים, ענה איז געווען א-קדוש בין קדושים". ספרו: "נחלת יעקב" עה"ת ומועדים. "גדול מרבן שמו" (ירושלים תשס"ה) ע' ע"ו

כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן זי"ע

יומא דהילולא - ה' אדר

הרה"ק רבי מרדכי שלמה פרידמאן מבאיאן-ניו-יארק - בן הרה"ק רבי יצחק מבאיאן. נולד בשנת תרנ"א בבאיאן והיה צעיר בניו. עם הסתלקות אביו בשנת תרע"ז מילא את מקומו יחד עם אחיו הקדושים בוינה. ובשנת תרפ"ז היגר לארצות הברית בהמלצת אחיו הרבי מטשרנוביץ וודו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב. קדוש וצדיק נשגב שזכה להערכה רבה אצל גדולי התורה והחסידות. היה מראשי מועצת גדולי התורה וממנהיגיה הגדולים של אגודת ישראל וממתי דרכה. היה מפורסם במידותיו הנאצלות בענוותנותו וחכמתו. ביקר פעמים מספר בארץ הקודש ויזם את הקמת ישיבות רוז'ין בירושלים ובבני ברק, כשאליו מצטרפים אדמו"רי בית רוז'ין, ואף התמסר לחיזוקם וביסוסם. על אף חולשתו הבריאותית הקשה במשך שנות חייו האחרונות, לא פסק מלדאוג ולפעול למען הכלל, עד להסתלקותו בה' אדר תשל"א. הובא למנוחות בהר הזיתים בירושלים, מול מקום המקדש. את מקומו ממלא נכדו כ"ק מרן האדמו"ר מבאיאן שליט"א הגר בירושלים. "אביר המלכות" (ירושלים תשס"ד) ח"א, ע' שע"ו

שושלת הוסיאטין

הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין זי"ע

יומא דהילולא - כ"ב אייר

הרה"צ הק' ר' מרדכי שרגא פייביש ז"ל נולד ל"ה בעומר תקצ"ה, והיה בן זקונים להצדיק הקדוש רבי ישראל מרוז'ין ז"ל. זה האחרון נאסף אל עמיו ג' מרחשון תרי"א. ובתוך שאר אחיו עלה גם הבן הצעיר תיכף על כסא מלכותו. חתונתו היתה ט' תמוז תר"י, ושם אשתו הצדקת ברכה בת ר' דוד צבי קובלנסקי מבארדיטשוב, בחודש תמוז תרי"ב תקע אהלו במקוליניץ וגר שם שלוש שנים, וביום הסליחות הראשונות תרט"ו העתיק משם דירתו לסטריזוב בשנת תרכ"ה בא הוסיאטינה ויגר שם עד פטירתו.

בשנת תרנ"ד בימי הספירה חלה את חליו, אשר נסתלק בו, ושני ימים לפני פטירתו אמר אל העומדים על יד ערשו לשרתהו "מעתה אל ישאלוני איש דבר, כי לא אשיב עוד, את אשר אחפוץ אגיד ברמזה". והוא התעמק בדביקותו כמנהגו בסעודת שבת. ביום ל"ז בעומר נאסף אל עמיו. זכותו יגן עלינו. קובץ

"תפארת ישראל", אייר תדש"מ, ע' 12

הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע

יומא דהילולא - כ"ט כסלו

נולד ביום ט"ז בכסלו תרי"ח, לאביו האדמו"ר הראשון מהוסיאטין, רבינו רבי מרדכי שרגא (פייבוש) זצ"ל, ולאמו מרת ברכה דינה ע"ה. השם ישראל נתן לו ע"ש סבו הגדול מרוז'ין, שנפטר שבע שנים קודם לכן בג' בחשון תרי"א.

בגיל צעיר השתדך עם מרת נחמה גיטל, בת רבי אבי עזרא זליג ממוגילניצא זצ"ל, שהיה חתן דודו האדמו"ר רבי אברהם יעקב מסדיגורה זצ"ל. ביום שישי, ערש"ק פרשת בהעלותך, ט"ו בסיון תרל"ב, התקיימה חתונתו בסדיגורה והוא בן כ"ד שנים בלבד. כעבור עשרים שנה בשנת תרנ"ב נפטרה זוגתו, והוא נשא בזו"ש את בתו של רבי חיים הגר מאוטיניא זצ"ל, שהיה בזו"ר חתן הה"ק רבי יצחק מבאהוש זצ"ל.

רבינו גדל בבית אביו הקדוש בהוסיאטין, וביום ל"ז בעומר תרנ"ד, לאחר הסתלקות אביו, עלה לשבת על כסאו, ולמלא את מקומו כאדמו"ר השני לבית הוסיאטין.

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה בתרע"ד, נמצאה הוסיאטין והעיירות שמסביב לה בחזית המלחמה, ורבינו נאלץ, ככל יתר אדמו"ר"י בית רוז'ין מן הסביבה ההיא, להגר לווינה ולהתישב בה. שם ניהל את החצר החסידית עד שעלה לארץ ישראל, בערב שבת קודש פרשת בא, ערב ראש חודש שבט, תרצ"ז. היה זה הנכד האחד והיחיד של ר' ישראל מרוז'ין ז"ל שעלה ארצה (פרט לחמותו הרבנית מרת פייגלה בתו של האדמו"ר הזקן מסדיגורה, שאף היא עלתה ארצה בערוב ימיה). התיישב בתל-אביב ברחוב ביאליק 19, ומדי שנה, בימות הקיץ החמים שבחודש תמוז, היה עולה ירושלימה ושוהה בה עד לאחר ג' בחשון.

באור ליום שישי, נר חמישי של חנוכה, כ"ט בכסלו תש"ט, כשבועיים לאחר שמלאו לו תשעים ואחת שנה, השיב את נשמתו הטהורה ליוצרו. והובא למנוחות באותו יום בבית העלמין הישן שבטבריה, לא הרחק מחלקת תלמידי הבעש"ט.

שתי בנות היו לו: הרבנית חיה שרה רחל, אשת רבינו רבי יעקב מהוסיאטין, בן זקוניו של האדמו"ר הראשון מבאהוש, והרבנית חוה חנה, אשת רבי מנחם נחום (נחמוני) מהוסיאטין - לעמבערג זי"ע (שהיה בן הרה"ק רבי שלום יוסף זצ"ל - אחיו של רבינו), שנפטרה עוד בחייו, בכ"ה אייר תרצ"ו.

היה דמות מיוחדת נוראת הוד. כולו קדושה וטהרה. אף הוא, כאביו, נהג בשתיקה ומיעט בדיבורים. ובעת עריכת השולחן הטהור לא אמר כל דברי תורה, ועל אף זאת היתה דממה לאורך כל שעת השולחן. די היה לעמוד ולהתבונן בו כדי להתעורר לתשובה. בשיחות פרטיות נתגלה כבקי בכל מקצועות התורה בנגלה ובנסתר, וידיעותיו בהלכה, גם בנושאים לא יומיומיים, היו כה מדויקות, כאילו סיים זה עתה את הביורור המעמיק בהם. הדיוק בהלכה וההחמרה העצמית בה - הפכו לשם דבר.

היה איש פלא. הסיפורים המסופרים על אורחות חייו ועל התנהגותו מדהימים ומפליאים. אנשים שנכנסו אליו ושטחו בפניו את בעיותיהם, יצאו עם בשורות מפתיעות ומדויקות. תגובותיו מזכירות את הסגנון הידוע מסיפורי הבעש"ט. הוא ראה ברוח קודשו דברים ברורים, בכל הנוגע לנעלם ולעתיד. אצלו ראו בחוש את "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" ואת "רצון יראיו יעשה". לא מעט עובדות מסופרות על היותו בו זמנית בשני עולמות, ואף משתתף בבית דין של מעלה בדיון על איש זה או אחר, או בקביעת גורלו של העולם. כך נתפרסמה מאד העובדה, כיצד ניצלה ארץ ישראל מגורלה של אירופה בימי מלחמת העולם השנייה, בעקבות תפילתו ליד ציונו של בעל "אור החיים". אלה שראו את נענועיו ב"הושענא רבה" חשו, כי כאן ובשעה זו, הוא משפיע על גורלה וטיבה של השנה החדשה. בני ביתו ורבנים נכבדים אמרו וחזרו ואמרו, כי הוא היה בכל עת "אורים ותומים" גלוי ופתוח.

היה איש רחמן וטוב לב. אנשים מושפלים, מדוכאים ונכי-רוח מצאו אצלו סיוע, עזרה ונוחם. היה מקיים את "נושא בעול עם חבריו" ומשתתף בצערן של הזולת. כלפי חוץ השתדל להיות כאחד האדם ולא להתבלט בייחודו, אך הציבור הבחין בהסוואה זו ולא איפשר לה. הציבור ראה בו את הנסיך האצילי של בית רוז'ין וכך גם נהג כלפיו. אלה שנותרו כיום ועדיין זוכרים אותו - מתהלכים יום יום עם דמותו ועם הזכרונות על התנהלותו ומעשיו. זיע"א. "אמרו צדיק" (ת"א תשס"ו) ע' 110

ה"אהלי יעקב" מהוסיאטין זי"ע

יומא דהילולא - י"ח חשוון

הרה"ק רבי יעקב מהוסיאטין נולד בבאהוש בכ"ה חשוון תרל"ח לאביו הרה"ק רבי יצחק מבאהוש, בהיותו בן ארבע שודכה לו הילדה חיה שרה רחל בת כ"ק מרן רבי ישראל מהוסיאטין, אירסה בן עשר, ונשאה בתרנ"ה. היה סמוך על שולחן חותנו בהוסיאטין על התורה ועל העבודה, ולא זוהו מתוך ידו כל השנים. גאון מופלג בכל מכמני תורה, ובשולי ספריו המרובים (כי היתה לו ספריה חשובה) רשם אלפי ציונים והערות (המסדרים את ספרו "אהלי יעקב" עה"ת כותבים: נותרו עוד רשימות בכמות של יותר ממאה גליונות דפוס, כמעט על כל הש"ס, זוהר, מדרשים ושאר ספרים. וכן פנקס של ציונים לפי סדר הא"ב). בשקידה עצומה התמיד בשיעוריו מתוך שתיקה ושלווה פנימית, אף כי ידוע יסורים היה. בפרוץ מלחמת העולם הא' שהה עם חותנו בפפד"מ, ומשם עבר עמו לוועין. עלה לארץ ישראל עם חמיו בשנת תרצ"ו, ואחרי פטירת חותנו בכ"ט כסלו תש"ט מילא את מקום חותנו כפי שציווה חותנו בצוואתו.

נולד בשבוע שחל בו פרשת "תולדות", ואביו רבינו אדה"ז רבי יצחק מבאהוש אמר אחר היכנסו לבריתו של אאע"ה וקריאת שמו "יעקב", שהשם אינו אחר אחד מבני משפחתו כנהוג, אלא אחר יעקב אבינו ע"ה שנזכר בפרשה. בנו רבי יצחק מהוסיאטין אמר: המדה שאבי דבק בה היתה מדתו של יעקב אבינו ע"ה והיא מדת הענוה. לפי מדת ענוותנותו היה סובר תמיד שאינו מספיק מקיים את הנאמר "והגית בו יומם ולילה" הגם שיום ולילה היה עוסק בתורה, אך כדרך הצדיקים האמיתיים היה ירא תמיד שמא מקצר הוא בעבודת ד', ובהתאמצות יתירה היה עושה לילות כימים בלימוד התורה"ק, וכן היה קורה שקם באמצע דיבורו עם בני ביתו, באומרו: "חבל על הזמן" ונכנס מיד לחדרו וישב ללמוד. עוד מספר בנו רבי יצחק: כמה פעמים בעת שהעתיר והתפלל לדבר ישועה ורחמים שמעו אותו מלחש: "השי"ת בוודאי יעזור לי שאוכל לפעול מבוקשי בזכות אבותי הגדולים" כי בענוותנותו לא רצה לתלות בזכותו אלא בזכות אבותיו.

מלבד מדת הענוה שהיתה מוטבעת בו, היתה בולטת בו גם מדת ההסתפקות, ואף שבביתו רצה שיתנהגו בהרווחה בנוסח בית רוז'ין, אבל כשלעצמו היה מסתפק במועט, והיה אומר: "די לי בחדר של ד' על ד' עם כסא, ארון וספרים שאוכל לישב וללמוד".

מרן זי"ע סיפר: כשהיינו - אחיי ואני - ילדים קטנים, היה אבינו זי"ע תמיד משוחח ומספר לנו סיפורים בעניני אמונה, כדי לטעת בלבינו את האמונה השלימה בבורא כל עולמים. כשגדלנו קצת ושיחקנו בגן בין השיחים, הזהירנו שגם בהיותנו שקועים במשחק, בל נסיח דעת מבורא עולם, וכדי למשוך את לבנו שנשמע לדבריו מסר לנו את הדברים כתובים בצורת שיר: בשעה שאנו בחוץ משחקים; ובין השיחים רוקדים; ואור השמש עלינו זורח; מי שברא כל אלה בל נשכח.

ועוד מספר בנו רבי יצחק: כשהייתי מטייל עם אבי זי"ע בצעירותי היה אומר: "האהבה והאמונה הם כנטע רך בלבו של האדם הצעיר, ולכן אנו מבקשים בתפילת רבינו הק' ר"ר אלימלך זי"ע, ותטע אהבתך ויראתך בלבינו. בלשון נטיעה, כי כמו שנטיעה רכה זקוקה לאויר, מים ושמש כדי לצמוח ולגדל, כך הנטיעה של האהבה ויראה להשי"ת אינה נטבעת בנפש האדם אלא בג' תנאים אלה: אויר היינו שהסביבה תהי' מזוככת ומטוהרת, מים הוא לימוד התורה"ק - אין מים אלא תורה, שמש הוא החמימות וההתלהבות האמיתית בעת קיום המצוות, שלא יהי' המצוות כמצות אנשים מלומדה, ואלו הן שמחזקים ומגדלים את האהבה והיראה להשי"ת בלבו של האדם". והיה מסיים: "מי שזוכה להשיג אהבת ד' צריך לאהוב כל יהודי, באשר שבכל יהודי נמצא חלק אלקי ממעל".

מרן זי"ע היה אומר: "כל מי שהיה אצלי פעם אחת שוב אינני שוכח ממנו, ותמיד הוא חקוק על לוח לבי". נפטר ביום י"ח חשון תשי"ז ומנו"כ בטבריה צמוד לציון חותנו כ"ק מרן רבי ישראל זי"ע. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' פ"ב

הרה"ק רבי יצחק מהוסיאטין זי"ע

יומא דהילולא - ט' אלול

נולד לאביו הרה"ק רבי יעקב מהוסיאטין בעל "אהלי יעקב" בשנת תר"ס בהוסיאטין. כל ימיו הסתופף בצל אביו וקדוש זקינו מרן רבי ישראל מהוסיאטין (אבי אמו), ובפטירת אביו ח"י חשון תשי"ז - מילא את מקומו, והי' הרבי האחרון לבית הוסיאטין.

הי' מפורסם בזירות יתירתא ובצדקתו, ובעיקר גודל יראתו וחרדתו למען שמו ית', וגם כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה"אביר יעקב" מסדיגורה זי"ע הפליג בשבח יראתו הקודמת לחכמתו. השאיר אחריו כתבים מאמ"ק שהשמיע במועדים וביומא דפגרא, ועומד להופיע בעזה"ת בשם "שיח יצחק".

נפטר ט' אלול תשכ"ח ונטמן בנחלת אבותיו בטברי' עיה"ק על יד זקינו מרן רבי ישראל זי"ע. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' ק"ה

שושלת קרלין

הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע

יומא דהילולא - י"ט ניסן

ר' אהרן מקרלין, היה בנו של המקובל רבי יעקב נסתר מקרלין, גיסו של תלמיד הבעש"ט רבי מנלי מקרלין. בספרי תולדות חסידות קרלין מופיע סדר ייחוסו למעלה בקודש:

"היה אצלו קבלת יחוס מזרע דוד המלך ע"ה - והיה להם בקבלה אשר מן דוד המלך ע"ה עד מרן הרה"ק הר"א הגדול היה כסדר י"ד דורות צדיקים נגלים וי"ד דורות צדיקים נסתרים". (שמע שלמה עמ' 25)

"ומקובל שהרה"ק הר"א הגדול הי' חוטר י"ח דורות מגזע רבנים גאונים וקדושים, מהם צדיקים מפורסמים ומהם צדיקים נסתרים, והרה"ק רכי יעקב הי' מהצדיקים הנסתרים". "ורבינו זצ"ל (הרה"ק הר"י מסטאלין קארלין) אמר כשם שקדמו לו ששה דורות צדיקים מפורסמים, כך קדמו להרה"ק הר"א הגדול ששה דורות צדיקים נסתרים" (דברי אהרן, עמ' רמב-רמג).

נולד בשנת תצ"ו לאביו הצדיק הנסתר רבי יעקב מפינסק, ולאמו הרבנית פערל'י, אחות רבי מנלי מקארלין מתלמידי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, ועל שמה נקראת המשפחה בשם "פערילאו".

לאחר שמילא כריסו בש"ס ופוסקים נסע בהשפעת דודו רבי מנלי, אל המגיד הגדול זי"ע והי' לתלמידו המובהק, ומכנהו באחד ממכתביו "אדמו"ר נ"י ע"ה רבן של כל בני הגולה מ"מ דק"ק מעזריטש", וכשנשאל: מה קבלת מרבך? השיב: "לא כלום" כלומר, למדתי מרבי לא כלום, שאינני כלום, מדת השפלות, שאותה החשיב לחשובה שבמדות, ואת עצמו הוא מכנה "חוטא שבחוטאים פושע שבפושעים", בצוואתו הוא גוזז: "לא ידברו עלי שום שבח כלל, וכל מי שרוצה לדבר בגנותי ידבר, והריני נותן לו רשות".

המגיד הגדול זי"ע החשיב מאד את תלמידו רבי אהרן, וראה בו את שליחו הנאמן ואשר "הדרכתו היא טובה בעיני אלקים". עליו הטיל רבו להפיץ את החסידות בליטא, וכשחזר לקארלין הפיץ בגלוי את תורת החסידות, והי' הראשון שמילא תפקיד נעלה זו בארץ ליטא. עליו העיד רבו זי"ע: בשעה שרבי אהרן אומר "שיר השירים" בערב שבת, נעשה רעש בפמליא של מעלה, ומלאכים פוסקים מלומר שירה ומתקבצים שיירות שיירות להקשיב לניגונו החדש, הנעים והמתוק, שנלקח מעולם הנגינה.

נסתלק בהיותו בן ל"ו שנה בי"ט ניסן בחוהמ"פ שנת תקל"ב, צדיקים אמרו עליו: "שנשרף מאימת הבורא". וכשמע רבו זי"ע מהסתלקותו של תלמידו רבי אהרן, - שעצם הדבר לא הי' אצלו חידוש כלל, כידוע שביקש מתלמידו שיעכבו את רבי אהרן מלנסוע לביתו על חג הפסח ויישאר לחוג את החג הק'

אצלו, ונתפרש אח"כ שבהשארותו אצלו הי' מצילו והי' נשאר בין החיים, אך מעשה בעל דבר הצליח - אמר עליו: "כשמת אהרן נסתלקו ענני הכבוד, בפטירתו נאבדה כלי מלחמה שלנו, ואין לנו מה לעשות עוד בעולם", וכעבור ט' חדשים בדיוק - י"ט כסלו תקל"ג - נסתלק המגיד הגדול זי"ע.

את נוסח מצבתו קבע רבי אהרן בעצמו: "פה נטמן פלוני הנולד מאשה פלונית שהוא פלוני בן פלוני, אשר זכה וזיכה את הרבים כמה וכמה פעמים, ומסר את נפשו במס"נ ע"ז לפי שכלו לזכות את הרבים, והי' מוכיח לרבים בתוכחת מגולה ואהבה מסותרת לקרב את ישראל לאביהם שבשמים ולייחדם ביחוד גמור".

בצוואתו הוא מבקש: "כל אותם שקיבלו ממני אות אחת מעבודת הבורא... לעשות עמדי חסד של אמת, וללמוד בכל יום עד כלות שנה ראשונה עכ"פ שתיים או שלש שורות אגדה".

יורשו בחסידות, ששימש אחריו בנשיאות קארלין, הי' הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע שהי' אצלו תלמיד חבר. כי בנו של רבי אהרן, - הרה"ק רבי אשר - הי' בן תשע שנים בפטירת אביו. בהסתלקותו של רבי שלמה עברה הנשיאות לרבי אשר ונהי' הרבי מסטולין. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' שפ"ה

הרה"ח ר' מענדל (פוטראפא ז"ל) סיפר מעשה ששמע מפי הרה"ח ר' ברוך דוכמן ז"ל:

לפני התגלותו של הרה"ק ר' אהרן מקרלין כצדיק ואדמו"ר לחסידים, חי בדחוקת גדולה מאוד ופעמים רבות רעבו בני ביתו ללחם, פשוטו כמשמעו. בשכונתו של הרה"ק ר' אהרן התגורר חייט, יהודי פשוט, שלא היה צדיק ואף לא "בינוני", "און פלעגט טאן וואס ער וויל" [=היה עושה ככל אשר ליבו חפץ]. משראה אותו חייט את מצבו הדחוק של ר' אהרן ואת בלווי הסחבות, בהם לבושים בני ביתו, החליט שעליו לעזור להם, הוא לקח בגדים ישנים שהיו אצלו, תיקן אותם על מנת שיהיו ראויים ללבישה, ומסרם לבני ביתו של ר' אהרן, כדי שיהיה להם במה לכסות את גופם.

באחד הימים נפטר החייט לבית עולמו, ובשל היותו איש פשוט ביותר, נערכה הלוויתו בצינעה, בהשתתפות ה"חברא קדישא" וכמה אנשים נוספים שהצטרפו למנין מבלי שהעניין זכה לפירסום כלשהו. בדרך כלל שהיא נודע הדבר להרה"ק ר' אהרן, והוא מיהר לבית החיים, אולי יספיק להגיע לפני שיכניסו את גופו של החייט אל הקבר. ברגע האחרון, ממש לפני סתימת הגולל, הגיע ר' אהרן, כל עוד נפשו בו, והיה נדמה כבר כי כבר "אחרי הכל", אבל ר' אהרן לא ויתר. הוא התעקש וטען בלהט, שהוא מוכרח לערוך פעם נוספת לאותו נפטר את ה"טהרה". ר' אהרן עמד על דעתו בכל התוקף, עד ש"החברא קדישא" נכנעו ואיפשרו לו לערוך בעצמו פעם נוספת "טהרה" לאותו חייט.

לאחר שטמנו את הגוף בקבר, עג ר' אהרן במקלו עוגה סביב הקבר, ופעל מה שפעל, כדי שמלאכי החבלה והקליפות לא יכלו לגשת ולפגוע בו, באותו חייט.

נתעורר למעלה קיטרוג גדול על ר' אהרן, כאשר כל ה"קליפות" טענו: "שלנו הוא", בהתאם להתנהגותו במשך כל ימי חייו, אך ר' אהרן עמד על שלו גם בלי מלאכי מעלה, ולא נתן לפגוע באותו חייט, בזכות הטובה שעשה לבני משפחתו של הצדיק.

הדבר הובא להכרעת בית דין של מעלה, והם פסקו, שאמנם רצונו של הצדיק יתקיים והחייט יבוא לעולם הבא, אבל בגלל זה יבוא גם ר' אהרן על ענשו ויוכרח להתגלות כצדיק ופועל ישועות...

"שני דברים אנו למדים מסיפור זה" - היה ר' מענדל אומר ומבאר: "לכל לראש - גודל זכותו של מי שמסייע ועוזר לצדיק, אפילו בדברים קלים ופשוטים, עד כדי כך, שאפילו כאשר התנהגותו אינה כדבעי כו', בכל זאת הצדיק מוציא אותו מכל ה"קליפות" וכל ה"מרעין בישין" ומביא אותו לחיי העולם הבא. "ואם בדברים קטנים ופשוטים כך, מי שמסייע לפעול במה שקשור לכל מהותו ולכל ענינו ולכל רצונו של הצדיק - על אחת כמה וכמה!"

"מאיידך, רואים אנו בסיפור זה את גודל מעלתו הנפלאה של הצדיק, שעובדת היותו צדיק גלוי ופועל ישועות הוא "ירידה" כה גדולה לגביו, עד שזה נחשב לו ל"עונש" על מה שפעל ועשה שלא כדת..."

"וכפי הסיפור הידוע אודות הרה"ק ר' מרדכי מטשערנוביל, שביקשו ממנו תלמידי שיוכה אותם ויראה להם צדיק נסתר, ענה ר' מרדכי ואמר להם: "מה לכם לחפש רחוק, הביטו בי ותראו "צדיק נסתר" כבקשתכם..."

נענו לו תלמידי ואמרו: "רבי, אתה הרי צדיק גלוי ולא נסתר?" חייך ר' מרדכי ואמר להם בביטול: "אך און ווי [=אוי ואבוי] אילו הייתי רק מה שאתם רואים" ... "ר' מענדל" (כפר חב"ד תשנ"ז) ע' 315

מרב הרמ"ח היה מספר שבנערותו (של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע) היו מכנים אותו ההמון בשם גנאי 'אהרן דער משוגינער'. והסיבה לכך משום ג' דברים משונים שהיו עמו. פעם רצה לברך ברכת אילנות ולא ראה אילנות לברך אלא בגינתו של הכומר שהתגורר בעירו. והגינה היתה מגודרת, וקפץ לתוכה. כשראה אותו הכומר נתמלא עליו כעס ונבהל הרה"ק וקפץ מן הגדר, ובקפיצתו נפל הכיסוי מעל ראשו, ומשך את חלוקו ושמו על ראשו, וכך רץ בתוך העיר, ולעגו עליו על שאינו רוצה לילך ד' אמות בלי כיסוי ראש.

סיפור נוסף שפ"א כמהה נפשו לטבול במקוה טהרה, ולא היה בנמצא באותה שעה, והיה בור באמצע העיר שבני העיר שאבו מים משם, והיה שם קשור דלי וכשרצו לשאוב מים היו מורידים אותו וממלאים אותו. ונכנס לתוך הדלי וכך נשתלשל לתוך הבור, אולם אח"כ כבר לא יכל לצאת. והרים קול זעקה עד שאחד מתושבי העיר העלה אותו עם הדלי, ויהי ללעג בעיניהם.

והסיפור השלישי היה כשפעם בעת לכתו ברחוב העיר נודע לו שבבגדיו ישנו חשש שעטנז, ותיכף פשט את מלבושו ונשאר רק עם כותנתו, ולעגו עליו אנשי העיר, ולכן זכה לכינוי הנ"ל.

פעם נודמן בעירו הרה"ק רבי דוד פרקוס מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' ודיבר עמו שעה ארוכה, ושאלו את הנ"ל מה יש לכם לדבר עם המשוגע הזה זמן רב כ"כ. נענה אליהם: ער איז גאר נישט קיין משוגינער, צריך רק להראות לו הדרך ויתעביד לאילן ברבא. "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' שכ"ד

איך המגיד ממעזריטש זצ"ל זי"ע השיג את הצדיק רבי אהרן מקארלין זצ"ל זי"ע. שהוא ראה אותו והיה משתוקק שיבוא אצלו, ושלח את הצדיק ר' זוסיא זצ"ל זי"ע מאניפאלע אחריו ונודמנו שניהם באכסניא א' ללון שם, ונדברו שניהם בענין עבודת אלקי, ושאל אותו ר' זוסיא זצ"ל זי"ע אם כאשר תקרא קריאת שמע ותתבונן בענין בכל מאדך ובאותה שעה יגידו לך שהפסדת כל הון שלך, או להיפוך שהרווחת הון שלא לפי ערכך, אם תרגיש אז, ענה לו, אגיד לך בעוד שעה, ואח"ז כאשר התבונן, אמר לו שהיה מרגיש בזה והפסיק להתבוננות. אז ענה לו ר' זוסיא שהוא עדיין לא הגיע לעבודת הבורא ית"ש, ושאל לו איך

להשיג את זאת כאשר אתה אומר שצריך להיות מופשט אז מכל רגש דעלמא, ענה לו: צריך אתה לנסוע למעזריטש ואז שמע לדבריו ונסע וממילא נשאר שמה. "היכל הבעש"ט", תשרי תשס"ו, ע' ק"מ

סיפר לי הגה"ח ר' יוסף שטייכעל (שליט"א) [ז"ל], שמעתי מהרה"ק מסקווער זצ"ל שהרה"ק ר' אהרן מקארלין זצ"ל עשה פ' אלפים בעלי תשובה, והוסיף שלא עשה מרשעים בינונים ומבינונים צדיקים, אלא מרשעים גמורים לצדיקים גמורים. "שיח זקנים" (ברוקלין תש"ס) ח"ג, ע' י"ח

הובא בכתבי אאמו"ר זצ"ל כי סיפר הרה"ק מסטעפין שבעת שבא בפעם הראשונה לחצר המגיד הק' במעזריטש היה עוד רך בשנים. ונכנס לבית המדרש וראה אחד שעומד ומתפלל בהתלהבות כשעטור בב' זוגות תפילין יחד על ראשו רש"י ור"ת, ושאל מי הוא זה והשיבוהו כי זהו הרב מבארדיטשוב. אח"כ הבחין באברך אחר שעומד בקרן זוית של צד מזרח ומתפלל ובכל תיבה ותיבה היה חותך מעיו ויורד לחדרי בטנו, ובלשונו הק': ער האט אונז אלע קישקעס צו שניטין, ושאל גם עליו ואמרו לו שזהו רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע.

אותו היום ראש חודש היה וכיבד המגיד הק' לרבי אהרן הגדול שיעבור לפני התיבה לתפילת מוסף, והמנהג דשם היה אשר החזן בתפילת מוסף דר"ח היה לובש שטריימל למוסף, וחיפשו שטריימל אצל החבריא ולא מצאו, אכן להמגיד מסטעפין היה באמתחתו שטריימל אשר לקחו מאיש לא טהור ר"ל, וכל אימת שהיה לובשו היו מבלבלין אותו מחשבות זרות ר"ל, וחשב לנפשו כי כעת הגיע שעת הכושר לתקן השטריימל, ועמד תיכף והוציא מאמתחתו ומסרו לידי ר"א הגדול להתפלל בו. אחר התפילה הלך אצלו הר"א הגדול ושאלו למקורו של השטריימל, ואמר לו כי מביטחו שמהיום והלאה לא יהיו לו יותר מחשבות זרות ובלבולין בתוך התפילה. (אחר זמן העיד המגיד מסטעפין על מרן הסב"ק מסטאלין שקולו דומה לקולו של אביו הר"א הגדול זי"ע. ועוד אמר בזה"ל: מעיד אני עלי שמים וארץ, שכאשר יבוא המשיח, ויהיה קיבוץ גלויות ויבואו האבות הקדושים ומשה רעיא מהימנא, מי יהיה אז הבעל תפילה, רבי אשר סטאלינער, הוא יעבור לפני התיבה. כ"ק מרן אדמו"ר מפינסק-קרלין זצוק"ל

מרן הרב המגיד ממעזריטש זיע"א, מינה את רבינו (הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע) כמגיד מישרים לכל גלילות ליטא ורוסיא הלבנה. רבינו היה הראשון שהתחיל לנהוג באדמו"רות ולנהל עדה קדושה של חסידים בעיירות ליטא וסביבותיהם, וקבע את מקום משכנו בעיר קארלין שלידי פינסק. אולם, לא התיישב רק במקומו אלא סובב בכל עיירותיה של ליטא; נאם, דרש, או אמר דברי "מגידות" והלהיב את לבות בני ישראל היקרים, גם את הכי פשוטים, לעבודת הבורא ית', והכניס רבבות בעלי תשובה תחת כנפי השכינה הק'! הרה"ח רבי אברהם אלטר שווארץ ז"ל

שמעתי מאיש מהימן שנסע פעם עם הרה"ק רבי דוד מזולאטיפולי זי"ע ואמר אז ששמע מאביו הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריווקא זי"ע שאמר בשם אביו זקני הרה"ק רבי מרדכי מטשערנוביל זי"ע בעת ששח פעם מחותנו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע "שרבי אהרן הי' השרביט הזהב של עילות העילות", וסיים הרה"ק רבי דוד מזולאטיפולי ואמר הפשט בדברים אלו איני יודע אבל מזה יכולים להבין שהי' במדרגה גדולה מאד. כ"ק מרן אדמו"ר מפאלטישאן זצוק"ל

אספר מעשה שהיה, הרה"ק בעל התניא זיע"א הבחין במשך כמה שבועות כי המגיד ממעזריטש זיע"א באכילת הדגים הריהו מחפש בין החתיכות אחר חתיכת דג מסויימת וממנה היה אוכל, והיה פלא בעיניו פשר הדבר, ופעם אחת ביום ו' נכנס למטבח של המגיד בשעת בישול הדגים, וראה שבתוך כך נכנס הרה"ק

ר' אהרן הגדול מקארלין זי"ע א ולקח געפילטע פיש ובידיו הק' עשה מהם חתיכה קטנה והכניסה לתוך הקדירה, ואח"כ באכילת הדגים ביום השבת ראה שהמגיד לקח דייקא את אותה חתיכה שהכין הרה"ק ר' אהרן הגדול, ולאחר מכן בעת השיריים לקח בעל התניא מן החתיכה הזאת, ואמר אח"כ הרה"ק בעל התניא שמשעה שאכל החתיכה הזאת השיג אור גדול שהאיר לו כל ימיו. אדמו"ר משומרי אמונים זצוק"ל

התייחס רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויז'ניץ זצוק"ל) לחרוז "השבת נועם הנשמות" שבזמר "י-ה-אכסוף", ואמר: ווער קען זאגין 'נפשי חולת אהבתך' - ר' אהרן הגדול האט געפילט א טעם אין שבת, ער האט קעקענט זאגין 'נפשי חולת אהבתך'! ... (מי בכוחו לומר 'נפשי חולת אהבתך'? רבי אהרן הגדול 'הרגיש טעם' בשבת, הוא יכול היה לומר 'נפשי חולת אהבתך'!). "שרפי קודש" ע' שנ"א

הזמר הקדוש "יה אכסוף", זימר בפעם הראשון אצל המגיד במעזריטש זצ"ל, שכיבד אותו בליל שבת קודש לזמר, ואמר: ר' אהרן ינגן, ותיכף זימר יה אכסוף נועם שבת. "ברכת אהרן" (קרלין) עמ' ב' טו"א

פעם בסעודת ליל שב"ק, אמר הרב המגיד זי"ע אל רבינו: רבי אהרן ינגן! ומיד החל לזמר את הזמר "י-ה אכסוף נעם שבת וגו'". כידוע הזמר הק' מיוסד על ארבעה "בתים": האות הראשונה של כל "בית" מתחילה באות אחת משם הוי-ה; האות השניה של כל "בית" היא אות אחת משם רבינו, והאות השלישית של כל "בית" מתחילה באותיות נשמה. הרה"ח רבי אברהם אלטר שווארץ ז"ל

הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זי"ע א קיבל מהמגיד ממעזריטש את ההתלהבות ותבערת אש, והיה מתפלל בקולות וברקים, ובשעת ברוך שאמר כשאמר יחיד חי העולמים, היו שומעים אותו בכל השדות מרחוק, והגויים היו אומרים שכאשר הראבינר זועק חי חי, סימן הוא שהגיע הזמן לקחת את הצאן לשדות. כ"ק מרן אדמו"ר משומרי אמונים זצוק"ל

הרה"ק רבי איציקל מבאיאן זי"ע בעל ה"פחד יצחק" אמר, שבממלכת בית רוז'ין מקובל, שהרה"ק רמ"מ מויטעבסק והרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע היו התלמידים הכי גדולים מתלמידי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע. ובחבורתם היו הני אשלי רברבא הרה"ק ר"ר אלימלך ואחיו ר"ר זושא, בעל ה'מאור עיניים', ה'קדושת לוי' וה'אור המאיר' זי"ע ועוד. הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א

הרב (בעל התניא) זי"ע אמר שאצל המגיד היה לר"א [=הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע] קביעות שהוא היה עושה את ה"גיהאקטע פיש" שהוא היה מכין את זה, והרב (בעל התניא) אמר שהוא חיפש תמיד שיהיה לו מהדגים האלו כי פעם אכל מזה והיה לו מזה חיות עשרים שנה, דהדגים של ר"א עזרו לו. ופעם תיאר הרב את היראת שמים של ר"א, ואמר דהלואי שיהיה לנו כזה פחד בפסוק ראשון של קריאת שמע כמו הפחד שהיה לר"א כשהיה עומד סתם כך ומסתכל בחלון, ואמר שהיראת שמים שלו באופן הפשוט היה פחד כזה כמו שהולכים להרוג אדם ומעמידים אותו וקושרים אותו והולכים עם רובה לנגדו כדי לירות בו, ופחד כזה היה להר"א תמיד - וזהו חוץ מהפחד המיוחד שהיה לו בשעת תפילה ובקריאת שמע - דאת הפחד הזה היה לו תמיד על האופן הפשוט. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א

אדמו"ר הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע א היה היחיד מבין התלמידים שערך י"ב חלות על שולחנו של המגיד הק' בשבת קודש.

הרה"מ הק' שלח את הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע להביא אליו ג' תלמידים. ה"ה. הרה"ק רבי חיים חייקל מאמדור, הרה"ק רבי רפאל מהמבורג, ומרן אדמו"ר רבי שלמה קארלינער זי"ע א. נספר בזה אופן התקרבותם בקוצר מילין.

סיפור התקרבותו של הרה"ק רבי חייקל אמדורער כך הוה, שאמר המגיד הק' למרן ר"א הגדול זיע"א כי באמדור ישנה מנורה מוכנה, א אך גיגאסינע מנורה ורק צריכים להעלות בה אש, ונסע לאמדור ונכנס לבית המדרש שישב שם רבי חייקל מעוטר בטלית ותפילין והגה בתורה, שאלו ר"א הגדול וואס טוהט א יונגער מאן? ואמר לו מ'לערנט תורה לשמה, שאל אותו שוב והיכן הם ה"דברים הרבה" (שמונה רבי מאיר בפרקי אבות "כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה") ויש גירסא ששאלו ואיה ה"ולא עוד" - והכוונה אחת היא דאיתא שם במשנה ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו. ותיכף יצא ר"א הגדול מביהמ"ד והלך לדרכו. ור' חייקל נרעש מאד מהדברים החודרים והתיישב בדבר ויצא לחפש את ר"א הגדול זיע"ע ורץ אחריו ושאלו היכן אמנם לוקחים את הדברים הרבה, ואיך אפשר לזכות לזה. ענהו ר"א הגדול לזאת צריך לילך אל המגיד הק' במעזריטש.

הרה"ק רבי רפאל המבורגער זיע"ע כשנתקבל למשרת רב העיר בפינסק, בא ר"א הגדול זיע"א אליו ולא הניחו לו אנשי ביתו של רבי רפאל להיכנס. ואמר ר"א הגדול שיש לו לשאול איזה שאלה אל הרב, וכיון שכן הכניסוהו, אולם אמרו לרבי רפאל כי אדם זה אינו שפוי בדעתו. ונכנס ושאל איזה שאלה והפטיר ואמר הנה אם לא תשיב התשובה הנכונה ותטעה בהלכה. הרי פגמת בזה כך וכך, והתיקונים ע"ז הוא כך וכך כדאיתא בכתבי האריז"ל. וראה רבי רפאל שאדם זה אינו פשוט כלל. ושאלו מנין לך כח זה השיב לו שקיבל זאת אצל המגיד הק'.

מרן הרה"ק רבי שלמה קארלינר זיע"ע היה לו ישיבה גדולה. וכשבא ר"א הגדול זיע"א לעירו לדרוש בבית המדרש בשב"ק, לא הניח הרש"ק לילך לשמוע לקחו. אמנם בעת שהלך הרש"ק לנוח בשב"ק, הלכו מספר תלמידים אל דרשתו של ר"א הגדול, אח"כ כשחזר הרש"ק אל הישיבה לא מצא את התלמידים. כשבאו שאלם להיכן הלכו ואמרו לו שהלכו לדרשת רבי אהרן הגדול, ונזף בהם על שהלכו על אף שהזהירם שלא ילכו, נענה אחד התלמידים ואמר שדרשה זו אף הרב צריך לילך לשמוע, וקיבל הדברים והלך אל מרן ר"א הגדול, וכשבא לפניו הציע לו קושיא בפירוש המהרש"א במסכת סוכה, ומשמע על גדלותו של ר"א הגדול בתורה החליט להתקרב אל המגיד הק' כפי שסיפרנו כמה פעמים באורך. כ"ק מרן אדמו"ר מפינסק-קרלין זצוק"ל

מכל תלמידי הבעש"ט הק' היה רבי אהרן הגדול המיוחד בענין זה, שימי חייו היו מועטים כ"כ ואעפ"כ הספיק להחזיר בתשובה שמונים אלף בעלי תשובה. שהי' כחו לעורר בתשובה ע"י הבטה גרידא שהיו מביטים עליו...

מרן הרמ"מ היה מספר, שהיה אברך אחד שאכל מזונות - "קעסט" בבית חמיו, וכלשון הרמ"מ: שחמותו היתה מכינה לו "הייסע טעפלאך", ולא אבה לילך לדרשות הר"א כי ידע שאחרי הדרשה יהי' מוכרח להניח את הכל ולוותר על הטעפלאך. אבל מאידך איך אפשר שלא לשמוע את רבי אהרן, היתכן שרבי אהרן נמצא בעירו והוא לא יבוא לשמוע אותו. והחליט לעמוד מאחורי המעילים בביהכנ"ס שאז ישמע את קולו של ר"א אך לא ישמע את דבריו, ואז יהי' בדרשה אבל לא ישמע את הדברים ולא יצטרך לוותר על הכל. וכך עשה. אך כשרק שמע את קולו של רבי אהרן מיד קפץ ויצא משם והתעורר בתשובה מאד, שלמשמע קולו בלבד היו מתעוררים בתשובה. כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים זצוק"ל

מסופר על הרה"ק ר' אהרן הגדול זיע"ע שבעת שהרגיש בעצמו שעשה איזה דבר שלא כדת, הכניס ידו לתוך האש כדי לשורפו, אך כמוכן שהאש לא נגעה בגוף קדוש כמותו, והתאונן בעצמו על שפלותו שאפי' האש לא רוצה לנגוע בו... כ"ק מרן אדמו"ר מלויצק שליט"א

הרה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע מיסד חסידות חב"ד היה אבי חותנו של זקני הרה"ק רבי יעקב ישראל מטשערקאס זי"ע, והיה נוהג לצאת בכל ערב לשוח בשדה בלוי אחד מנכדיו ששהה באותו זמן בביתו. פעם היה תורו של הרה"ק רבי יעקב ישראל זי"ע לצאת אתו. בשעת הנסיעה פנה אליו הרש"ז בזה הלשון: "היה לך סבא גדול מאד, אני מתכוין לסבך רבי אהרן הגדול כשהיינו יחד אצל המגיד ממעזריטש, אני הייתי זה שהכרתי את תכונותיהם של כל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו של האדם, ויודע אני שישנו גיד שנמצא אצל כל אדם מתחת לשפתיים, והוא אינו זו במשך כל ימי חייו של האדם אלא רח"ל בשעה שהאדם רואה את מלאך המות לפניו במלוא עונו, רק אז זו הגיד הזה מרוב פחד. ואצל סבך הקדוש, היה גיד זה זו בכל יום, במשך שעתיים לאחר התפילה מפחד ה' ומהדר גאונו". הרה"ק מנחם נחום מקנטקובה זצוק"ל

פעם הי' [הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע] באיזה עיר, ועלה על הבימה ודרש לפני הקהל, ופתח פיו בחכמה, ואמר: וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ופירש לפניהם בלשון המדובר כל תיבה, וסיים: אין עוד "מעור איז נישט דא צו וויסין", והלך מהבימה. וכל העם געו בבכי מרגש הדברים שיצאו מפי קדשו. הרה"ח ר' אהרן הויזמן ז"ל

הרה"צ ה"ר שלמה ניו זצ"ל בן אדמו"ר הק' מס' גזצ"ל היה רגיל לעשות סעודה ביום הילולא יום היא"צ של א"ז כ"ק הרה"ק ה"ר אהרן קארלינר זצ"ל בחוהמ"פ שאז הוא יום הייא"צ שלו... ואביו כ"ק מרן אדמו"ר מס' ג היה נכנס ג"כ לבית בנו באמצע הסעודה. וסיפר אז כ"ק מרן אדמו"ר זלה"ה מעשה מהרה"ק ה"ר אהרן קארלינר, והמופלג היו"ש ה"ר מאטיל ליפקאנר שמע זה מפ"ק. וזה הוא: פ"א פקד המגיד הגדול זלה"ה על תלמידו הרא"ק הנ"ל שיסע לדובנא, ולא אמר לו שום טעם. הרא"ק עשה כן ונסע לשם. בבואו סמוך לדובנא לקרייטשמע א' וראה שכבר הגיע זמן תפלת שחרית, נכנס לתוך הקרייטשמע להתפלל שם. והכין א"ע, ולבש טלית ותפילין והתחיל להתפלל בכוחות וקולות כדרכו בקודש. ובהגיעו לקריאת שמע בא אליו אדון א' פאליק ושאל אותו בלשון פולין שזידע איסקאנט, פירוש, עברי מאין אתה. ולא ענהו, כי לא הפסיק באמצע קר"ש. שאל עוד הפעם, ולא ענהו. נתכעס האדון והכהו על הלחי ואמר לו שעלמא גאדאי [=תענה ותדבר], והלך לו. הרה"ק גמר תפלתו ואמר, אני רואה שמצוים עלי משמים להגיד. מה עשה הצדיק הקדוש רא"ק, נסע להעיר דובנא, ונכנס לבית הרב ואמר שהוא דרשן ורוצה להגיד דרשה בביהכ"נ הגדולה, לכן יצוה הרב להודיע לכל בני העיר שיתאספו לשם לשמוע הדרשה. כן עשה הרב, ונתאספו לביהכ"נ כל בני העיר. הרה"ק הרא"ק הלך ופתח את האה"ק ולקח ס"ת משם ופתח וקרא את פ' העריות מתחלה עד סוף ולא יותר כלל, וזה היה הדרשה. בקריאה זו בגודל קדושתו פעל בלב אנשי העיר גודל התעוררות תשובה עד שמוזה נעשה ר"ן בעלי תשובות, שבאו אליו ר"ן אנשים חוטאים לקבל תשובה על כו' והוחזרו למוטב. כי המגיד הגדול זלה"ה ראה ברוה"ק שאנשי דובנא הי' רעים וחטאים לה' כו' לכן שלח תלמידו הק' הרא"ק כו'. זי"ע ועכ"א. הגה"ח רבי אברהם יצחק סויבלמאן זצ"ל ידוע הסיפור מהרה"ק ר' אהרן הגדול זי"ע שעשה פ' אלף בעלי תשובה, וע"י דיבורו היה פולח לבבות לשוב בתשובה, ופ"א פגש ביהודי שעבר על חיובי כריתות וסקילה ודברי הר"א זי"ע כבר לא נכנסו ללבו כי היה מנותק כבר משורשו, ולקח הר"א את ידו ונענעו בחזקה וצעק אליו "ביז ווען וועסטו זיך אזוי ארום וואלגערען אוף דער וועלט" [עד מתי עוד תסתובב ככה בזה העולם] וע"י הנענוע הדביק אותו שוב לשרשו עד שגעה בבכיה עצומה שרוצה לשוב בתשובה וכו', וקיבל על עצמו מסירות נפש בפועל ויצא רעם חזק והשמיד כל אשר לו, וראו הכל שתשובתו נתקבלה. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל

מסופר מהרה"ק אהרן הגדול מקארלין זצ"ל, ששלח בעל תשובה אחד להמגיד זצ"ל, וכתב לו: המוכ"ז מכף רגלו ועד ראש אין בו מתום פצע וכו', והוא רוצה להתקרב אל האמת, הבעל תשובה המשיך בדרכו אל המגיד זמן ארוך, וכשבא אל המגיד זצ"ל הביט עליו המגיד מלמעלה למטה ואמר שאינו רואה שיהי' פגום כ"כ, ור' אהרן הגדול בודאי כתב את האמת, אלא הדרך טיהר אותו הרבה. "בית אברהם" מצורע, ע' ק"מ

פעם אחת הלך אחד מתלמידי האשל הגדול הרב המגיד ממעזריטש, בחזרה מרבו הנ"ל, והלך דרך עיר קארלין, ואתרמי מילתא שנכנס לעיר הנ"ל בעת לילה, והשתוקק מאד לראות פני הרב הצדיק רבי אהרן ז"ל, אשר ישב בעיר הנ"ל. והלך באישון לילה ואפלה, ודפק בהחלון של הרב הנ"ל, ואמר: רבי אהרן רבי אהרן פתח לי! והרב הצדיק הנ"ל ישב בעיון רב בעומק הלימוד, וענהו הרב הנ"ל מי אתה? ואמר התלמיד הנ"ל: אנכי! בחשבו כי בוודאי יכיריהו בקולו, ואישתיק הרב הנ"ל ולא ענהו עוד, וגם לא פתח לו. וכאשר דפק על החלון עוד, פעם שני ופעם שלישית ולא ענהו, אמר לו התלמיד הנ"ל: רבי אהרן מפני מה אין אתה רוצה לפתוח לי? ענהו בזה הלשון: מי הוא אשר יוכל לומר אנכי? כביכול קוב"ה בעצמו, היה יכול לומר אנכי! אבל לא זולתו! ואמר התלמיד הנ"ל בדעתו, אם כן לא למדתי כלום אצל רבי, וחזר לאחוריו לנסוע תיכף לרבו, זי"ע. הגה"ח רבי יוסף מנחם יואל בודק זצ"ל

פ"א באספת ועד ארבע ארצות נעמד רב של קהלה אחת והראה להם מכתב שכתב לו רבי אהרן הגדול דרך תשובה עבורו, שהיו כתובים שם ענינים נוראים של תשובה. והתכוון להוכיח שרבי אהרן אינו מבין כלל מה היא תשובה, שכותב לרב בישראל דרך תשובה המתאימה לבעל עבירה. ושם באסיפה היה הר"ר רבי מנאלע שהי' דודו של ר"א וגידל אותו והי' תמיד משמש אותו ונמצא עמו, והי' דרכו לבדוק ולפשפש בכיסוי של ר"א ומצא שם מכתב שכתב אותו רב לר"א. שאותו רב בא מקודם לכן לפני רבי אהרן ואמר לו שרוצה לעשות תשובה, וא"ל בתנאי שיפרט את כל חטאיו בכתב, ואחר שנתן לו בכתב את כל חטאיו נתן לו בכתב דרך תשובה. וכששמע רבי מנאלע את אותו רב מתלונן על ר"א, נגש אליו וא"ל אני הרי ראיתי את הכתב שלך ויודע אני על איזה חטאים נתן לך ר"א דרך תשובה זו, ואיך אתה מעיז לדבר עליו ולשאול עליו שאלות כאלו, הרי הוא יכול להוציא את המכתב ולהראות לכולם מה שכתבת לו. וענה לו אותו רב, יודע אני שרבי אהרן הוא צדיק ולא יביישני... שבודאי לא יראה המכתב לאיש. כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים צוק"ל

פעם אחת קשרו ההדמקים קשר על היהודים במדינת אוקריינא ורייסין להרוג ולאבד ולבזו את רכושם, ויהי בבוא עת צרה ליעקב נקהלו יהודי מעזריטש ובאו לכ"ק רשכבה"ג מוה"ר ד"ב צוק"ל לדעת מה לעשות, ומצאו המגיד מצטער כיון שראה ברוח קדשו שנתנה רשות למשחית ר"ל, וציוה עליהם שיקחו את רכושם ויצאו להחבא ביערות ושדות מחוץ לעיר, בשמעם התחילו היהודים לעזוב את העיר וחלק מהקהל נחפז לבית המדרש של המגיד להציל משם את כלי הקודש (בבית המדרש של המגיד היתה תלויה מנורת פח בת ל"ו קנים, את המנורה עשה זקיני כ"ק מוהר"א הגדול צוק"ל בתרומות של קאפיקע לגולגולת שאסף מתלמידי וחסיד המגיד לשם כך, והמגיד הק' היה מודליק בה כל ערב שבת), הקהל הוציא את כלי הקודש מבית המדרש, וזקיני הרה"ק רבי אהרן הגדול עמד בתוך הביהמ"ד והביט בחלון ועמד כל הזמן ושתק, ויהי בגשתם לקחת את המנורה קרא כ"ק זקיני: גם זה? טשעפעט נישט! (אל תגעו), חזרו התלמידים להמגיד וסיפרו לו דברי רבי אהרן הגדול, המגיד הק' כששמע, גזר על כולם להתאסף אנשים ונשים וטף בביהמ"ד, ויהי בהתאסף היהודים בביהמ"ד הבין כ"ק זקיני רבי אהרן הגדול שהדבר נעשה עפ"י ציווי המגיד, וישלח שליח להמגיד שירחם עליו ולא ענה המגיד, שלח עוד הפעם להמגיד שיעזור לו לכל הפחות ולא ענה לו המגיד, בית המדרש נתמלא מפה

לפה בקהל יהודי העיר ושליח בא לרבי אהרן הגדול להגיד לו שההדמקים הנם כבר בעיר, ויתאזר כ"ק זקיני רבי אהרן הגדול ברוח קדשו, ויצא ויעמוד מחוץ לביהמ"ד, ההדמקים קרבו ורבי אהרן הגדול נגדם וירם קולו ויקרא: למה רגשו גוים, והנה מיד השתגע מנהל ההדמקים, והאספסוף התפזר וברחו בבהלה, וקהל ישראל נצולו [המעשה הזה שמעו חסידים מפי הרה"ק רבי אהרן מטשערנובל זצוק"ל ונמסר איש מפי איש]. הרה"צ רבי אברהם אלימלך שפירא מגראדז'סק זצ"ל

היו סיפורים קבועים שהיו מספרים עליו (על הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע) בכל שנה ביום ההילולא. בעיר זעלווע הי' מקום היריד שם היו יושבים ועד ארבע ארצות של המדינה שהיו מתנגדים לחסידים. ופ"א הגיע לשם ר"א ונעמד להתפלל מחוץ לעיר, ולמשמע קול תפלתו הגיעו לשם קהל רב והיתה התעוררות גדולה. ואח"כ שלחו מטעם ועד ארבע ארצות לקרוא לו לעמוד לפניהם, ושלחו אליו בזה"ל: "המדינה" קוראת לכם, ונענה ואמר: זו מדינה של גיהנום. ושלחו אליו פעם שניה: הגאונים קוראים לך, והשיב: וברוב גאונך תהרוס קמיך, הגאונים מהרסים את קמיך אלו העומדים לפניך. אח"כ שלחו לו שהקהל קוראים לו, והשיב ואמר: בקהלם אל תחד כבודי. והיה שם רב אחד ששמע את תפלתו, ואמר שהי' נותן את כל רכושו וקנין ביתו בשביל לשמוע עוד פעם תפלה כזו, ואמר שאינו מאמין כי אפשר לשמוע תפלה כזו ולא לחזור בתשובה. והקהל שנתקבצו שם לשמוע תפלתו אמרו אנו רואים מתפלתו שהוא צדיק אבל הרי הוא בכל זאת חסיד, כלומר כל זה הי' טוב ויפה אילו רק לא היה חסיד, כי היתה שם התנגדות חזקה מאד לחסידות. ופ"א הגיע לעיר קלעצק בעש"ק, ובעוד היום גדול נכנס לביהכנ"ס וניגש לעמוד והתחיל להתפלל הודו, והי' שם שמש ביהכנ"ס שגמר עבודתו ואח"כ נשכב על הספסל לישון, ואיך שהתחיל הר"א הודו התעורר השמש ומרוב בלבול נפל מהספסל, וברוב התלהבותו יצא לשוק שהי' מלא בקונים צרכי שבת בעוד היום גדול, וצעק בואו לביהכנ"ס ותראו איך שירד יהודי מגן עדן העליון ועומד ומתפלל. כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים זצוק"ל

מסופר מהרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זצ"ל שפ"א בא אליו בעל תשובה שעבר חייבי מיתות והוליד ממזרים רח"ל, וא"ל ר' אהרן שאינו רואה תקון בעדו, רק שישחוט אותו, והסכים גם על זה, והזמין את השוחט וכו' והעביר את הסכין מצד השני על צווארו, וא"ל ר' אהרן: וסר עונך וחטאתך תכופר. בית אברהם" (סלונים) שמיני, ע' קל"ג

אחיו של רבי אהרן הגדול רבי משה זצ"ל היה גר בעיר קאברין, ופעם בא אליו ר"א הגדול זי"ע, ואחיו התנצל לפניו שבחדר שמונחים המאכלים נתרבו תולעים או נמלים, אמר לו שיעמידו את מטתו שישן עליה בזה החדר, וכן עשו ומאז לא היו התולעים. (אחיו היה צדיק גדול, וקודם פטירתו אמרו אליו אנשי העיר, מה יהיה בעירנו לאחר פטירתו. ענה להם: יבוא איש אחד ששמו כשמי משה. ולאחר זמן בעת שהקאברניער זי"ע נשא אשה מקאברין וגר שם, אז ראו שנתקיים דברו.) "אשרי האיש" (ירושלים) ע' ק"ט

הרה"ק ר' שלמה קארלינער זי"ע הספידו (להרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע) בפסוק ויתהלך חנוך וכו' ופירש"י קל בדעתו לשוב ולהרשיע ולפיכך לקחו קודם זמנו, ולכאורה הלא כתוב שחנוך תופר מנעלים היה ועל כל תפירה ותפירה היה מיחד יחודים וגם מובא שהוא נעשה מט"ט שר הפנים והאיך שייך לומר עליו קל בדעתו לשוב ולהרשיע. אך הפי' הוא קל בדעתו לשוב את כל העולם בתשובה מלהרשיע עוד הפעם וטען הבעל דבר ששוב אין לו מה לעשות בעולם ולפיכך לקחו השי"ת קודם זמנו. וכמו כן על ר' אהרן הגדול שנסתלק מן העולם בהיותו בן ל"ו שנה לפי שהיה יכול להחזיר את כל העולם בתשובה ואז לא היה לבע"ד מה לעשות בעולם, ולפיכך נסתלק בצעירותו, ומובא שעשה פ' אלף בעלי תשובה ושמעתי מר'

יצחק אייזיק איזן ע"ה איך עשה כ"כ הרבה בע"ת רק שהיה בא בירידיים הגדולים והתחיל להתפלל וע"י תפילתו הכניס הרהורי תשובה בכולם ובאו לבקש ממנו תיקונים ודרכי תשובה. וכך החזיר את העולם בתשובה [והפליא מאד את המספר של פ' אלף שהוא עולם מלא]. ופעם נתן תיקון לבעל תשובה שרצח את אביו שגידל נחש קטן ויתלה אותו בזוכית על צוארו וממה שיאכל הוא יתן גם לנחש לאכול ובתום ז' שנים כשיגדל הנחש יפתח הזוכית ויצא הנחש ויהרגהו וזה יהא לתיקון על שרצח את אביו שגידלו וקם עליו ורצחו נפש. כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"מ מראחמיסטריווקא זצוק"ל

פ"א בשולחנו של הרה"ק רבי ברוך ממז'בוז' זי"ע היו שם הרה"ק רבי אשר מסטולין זי"ע בנו של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע, וכן נכד של אחד מגדולי וצדיקי הדורות הקודמים. והושיבו תחילה את הרה"ק רבי אשר ליד הרבי ר' ברוך ואח"כ את השני. והי' לו להלה חלישות הדעת מזה שהושיבו את רבי אשר לפניו למרות שהוא נכדו של אחד הגדולים בארץ. ונענה הר"ב והתחיל לספר שבחיו של אותו גדול קדמון זקנו של הלה ואמר עליו שבחים נוראים ומופלגים, וסיים שאעפ"כ כאשר רוצה להביט בהיכלו של רבי אהרן הגדול צריך הוא "גוט גוט פארייסן דעם קאפ" היינו להרים ראשו למעלה למעלה, מפני שהרה"ק רבי אהרן החזיר שמונים אלף בעלי תשובה. כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים זצוק"ל

מסופרת עליו עובדה נפלאה: פעם באה לפניו אשה אחת ודמעתה על לחיה בבכיה, כי הגיעה לצרת הבת, שנשתדכה לאיש אחד והבטיחה לו נדוניה סך כך וכך, וכבר עברו שנים אחדות ואינה יכולה לסלק את הנדוניה, ועתה בא החתן לנתק את קשר השידוך אחרי שלא קיימה את הבטחתה... שאלה הרב הקדוש כמה התחייבה לתת נדוניה, ובתוך כך הלך אל הארגז שלו, ולקח משם צרור כסף כל הסכום שהיתה זקוקה לו, ונתן לה שתסלק את הנדוניה, ותשיא את בתה בקרוב. עברו שבועות אחדים, והאשה באה לפניו שנית בבכיה, כי לא תוכל להשיא את בתה מפני שאין לה בשבילה בגד לחופה. שאלה הרב שוב, כמה היא צריכה על בגד כיוצא בזה, ולקח גם סכום זה מהארגז ונתן לה. הרבנית לא עצרה עוד ברוחה ושאלה אותו: "בשלמא בפעם הראשונה שבאה בבכיה כי חסר לה כסף הנדוניה ועל ידי זה ינתק הקשר, בצדקה וצדק נתת לה את סכום הנדוניה, שהלא היא מצות 'הכנסת כלה', אבל עתה שבאה על אודות בגד לחופה - בגד כיוצא בזה לא מעכב את הנשואין ובתה תוכל להנשא גם בלא בגד חופה, ועל ידי זה לא ינתק הקשר, בכך, לדעתך מצוה גדולה מזו היא, לחלק סכום זה לעניים על לחם לפי הטף!". ענה לה הרבי הקדוש: "דעי לך שגם אלי דבר יגונב, ובעת שהלכתי אל הארגז לתת לה כסף על בגד חופה, נפל ברעיוני דבר זה, אולי יותר נכון לתת סכום זה לעניים, ללחם לפי הטף, והתבוננתי, ואשאל לנפשי ממי בא אלי רעיון זה? אם מצד היצר טוב, מדוע לא עוררני על מצות 'לחם עניים' ביום אתמול, ורק עתה, בשעה שהנני הולך לעשות מצוה, לשמח לב כלה עניה שלא תתבייש ביום חופתה, עתה בשעה זו בא אלי בטענה שמוטב לקיים בסכום זה מצוה יותר גדולה מזו - שמע מינה שאין זה מצד היצר טוב כי אם מצד היצר הרע, ועל כן מיהרתי לתת לה". "משרתיו אש לזה" (ב"ב תש"ס) ח"א ע' כ"ט

כשערך הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע הסדר בליל פסח עמד שם בחור אחד והתלוץץ ממנו, ובהפיוט "ובכן ויהי בחצי הלילה" בחרוז "זרע בכורי פתרוס מחצת בחצי הלילה" אמר לזה הבחור: 'פטרוש', וואס מאכסטע וואס לאכסטע בחצי הלילה, וקרע סגור לבבו. ואמר אליו הבחור שרוצה לשוב בתשובה. "אשרי האיש" (ירושלים תשע"א) ע' ק"ט

מעשה בתלמיד אחד של הרה"ק ר' אהרן הגדול מקרלין זי"ע, שבא להסתופף בצל האדמו"ר, וראה אותו חסיד האיך שהרבי מברך בורא פרי העץ - ואוכל תפוח, וחלפה לו מחשבה במוחו לרגע, הרי גם אני אוכל תפוחים ומברך... ומה א"כ ההבדל ביני לרבי?

ר' אהרן שהרגיש תיכף במחשבתו של אותו חסיד, פנה אליו מיד ושאלו, תאמר לי בערל, מה באמת ההבדל ביני ובינך, אני מברך בורא פרי העץ ואוכל תפוח, וגם אתה מברך בורא פרי העץ ואוכל תפוח, ומה הנפ"מ? ותיכף המשיך ר' אהרן להסביר, ואמר כך: הנה אני יוצא בבוקר לתפילת שחרית, ורואה אני בדרך את עץ התפוחים וכולי מתמלא התפעלות דקדושה, והא! כמה נאים מעשיו של הקב"ה וחושב אני בהתרגשות - מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך.

ולרוב השמחה בה' יתברך, נחשק לי להודות לפניו על שברא עצים הללו ופרותיהם, שרואים בו אלהותו יתברך, ולברך ברוך אתה ה' בורא פרי העץ. וכמעט שהברכה מתפרצת מפיו.

אך נעצר אני מלברך, משום שבלי לאכול מהתפוח הרי אסור לברך, וממילא אני לוקח תפוח ואני מברך בורא פרי העץ, ואני טועם מן התפוח כדי שלא תהא ברכה לבטלה!

ואתה, ממשיך הרבי, ג"כ כך, אך יש קצת חילוק, אתה ג"כ יוצא בשחרית לביהכנ"ס ועובר אתה על יד עץ התפוחים, וכבר מרחוק מבחין אתה בתפוחים עסיסיים גדולים ויפים, ונחשק לך בודאי התפוחים הללו, ובוחן אתה את העץ מכל צדדיו, ומתרגש לראות את התפוח האדום והצהוב, ואתה מדמייך חילוקי הטעם, זה מתוק וזה חמוץ... הפלא ופלא, עד שנחשק לך לאכול תפוחים.

אך יודע אתה שבלי כסף לא תשיג תפוחים, ומה אתה עושה? גומר שחרית והולך לעשות קצת ביזע'ס... וכשיש לך קצת כסף - ממחר אתה לשוק וקונה תפוחים ערבים כפי שראו עיניך, ואתה ממחר לביתך מסדר התפוחים על השלחן, את התפוח האדום והצהוב, הקטן והגדול המתוק והחמוץ וכו', ואתה מקלף התפוחים, וכבר רוצה אתה לנגוס בהם להנאתך. אך ברגע האחרון נעצר וזוכר אתה לנפשך אוי... הרי אני יהודי ואם אוכל בלי ברכה יכני ה' על שיני ויפלו לי כל השיניים, ואיך אוכל לאכול גם למחר תפוחים כאלו... ואז מברך אתה בורא פרי העץ ואוכל התפוח. א"כ, מסיים הרבי, שנינו אוכלים תפוח, ושנינו מברכים בורא פרי העץ, רק ההבדל הוא, שאני אוכל תפוח - כדי שאוכל לברך בורא פרי העץ, ואילו אתה מברך בורא פרי העץ - כדי שתוכל לאכול תפוח! "לב שלום" (ירושלים תשנ"ט) ע' ע"ב

ענין הצוואה של חותני זקני הקדוש ר' אהרן הגדול זי"ע שכתב שם. מי יודע אם אזכה לבוא לגיהנום בתוך י"ב חודש, נ"ל משום דבחיים חיותו ה' דרכו בקודש להחזיר בתשובה נפשות ישראל ולקרנם לעבודת ית"ש, לכן נסבה לו מאת ד' שקודם פטירתו יאמר דברים אלו, כדי שיתעוררו נפשות רבות מבי" בתשובה ע"י דברים אלו באמרם, אם צדיק וקדוש כמוהו מפחד אם יזכה לגיהנום בתוך י"ב חודש, מה נענה אנן אבתרי' ויתנו לב לשוב מפחד היום הגדול והנורא, השי"ת יזכנו לשוב באמת ובלב שלם ולזכות לכל הטוב. "בינת ישראל" (גראדז'סק) לקוטיים, דף פ"ט טו"א

רבינו (הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע) כותב בצוואת קדשו על עצמו: "הוטא שבחוטאים, פושע שבפושעים כמוני, אשר לפי האמת אין אני יודע אם יש גרוע ממני", ועיין הקדמת "עטרת שלום" פירוש על הזמר "יה אכסוף" שחיבר רבינו, לנכדו ונינו הרה"ק רבי שלום מבראדין קוידנוב זי"ע שעמד על הסתירה שבדברים, כי באותה צוואה שהשפיל עצמו ביותר, ציוה לחקוק על מצבתו שזכה וזיכה את הרבים, וביאר שם בהרחבה כי הוא בבחינת משה רבינו ע"ה, שמאחר שהוא שורש הנשמות, הרי כל החטאים שלהם נובעים ממנו, כדוגמת דברי הרועה הנאמן: מחני נא מספרך אשר כתבת, שתלה הקולר בצוארו, עיי"ש. וכן הזהיר שם בצוואתו: "והריני גוזר ואומר שלא ידברו עלי שום שבח כלל, וכל מי שרוצה לדבר בגנותי ידבר, והריני נותן לו רשות, אך ידע נאמנה, כי על כל דבר יבוא במשפט בכית

דין של מעלה, אם ידבר שקר, ואף אם הוא בטעות, היה לו לחסום פיו, כמו שאמר שלמה המלך ע"ה: שומר פיו ולשונו וכו', אך לתלמידים מובהקים של אדמו"ר היראים והשלמים, רשות להם לדבר בשבח, שיודעים בבירור שהוא בודאי אמת, ורשות להם להמליץ עבורי, ולדבר בשבחי, וגם אלו מאד מאד יזהרו בדבר שאינם יודעים בבירור מהנקודה שבלב שלי שהוא טוב, שלא ידברו כלל גם כן". **צוואתו מסתיימת במשפט הפולח כליות:** "הגם שמשפט רשעים בגיהנום רק י"ב חודש, איני יודע אם יהיה לי זכות לבוא לגיהנום בשנה ראשונה". "אור יקרות" (ירושלים תשנ"ח) ח"א, ע' שע"א

פעם אחת בא חסיד אחד ממקורבים של אא"ז הק' מנורה הטהורה איש אלקים קדוש מוהר"ר אהרן הגדול זצ"ל זי"ע מקארלין לפניו, ואמר לו: רבי מה זאת אשר בימי חורפי למדתי והתפללתי בהתלהבות ובחשק נמרץ והיה לי חיות בכל עבודתי וקויתי לעלות במדריגה אחר מדריגה ביתר שאת, וכעת נלקח ממני כל זה ואין לי שום חיות משום דבר שבקדושה, ונשארתי בלא תורה ובלא תפלה ונפלאות היא בעיני. והשיבו זקני הק' זי"ע, על מה נאמר (קהלת ז, ט) אל תאמר שהימים הראשונים היו טובים מאלה כו', ופי' הדבר הוא על דרך משל, איש א' עשיר חמל את עצמו על אביון אחד שהיה שכנו הקרוב אל ביתו, וראה דלותו ושפלותו שמוטל ברעב רח"ל ואין לו במה לפרנס את אשתו ובניו, ונתן לו איזה סכום הגון בהלוואה אשר יוכל לעסוק במשא ומתן ולהשתכר בזה כדי לפרנס את בני ביתו, ואם הדל הוא בר דעת ויודע היטב שזה הממון אינו שלו, וע"כ הוא משים על זה עיניו ולבו שלא לאבד אפי' פרוטה אחת, ומפרנס א"ע במעט מן הריוח, ומסתפק את עצמו במזונות מצומצמין מאוד רק לחיות ברעב, והנשאר מהריוח גונז באמתחתו כדי שאפי' אח"כ אם ישיב הממון לבעליו ישאר לו ממה להתפרנס ויהנה מיגיע כפיו. ולפעמים מרוב הנחת שיש להעשיר הנותן אחרי ראותו שהצליח מעשיו ועשה פרי אשר הקים מעפר דל, ואומר לו אחי יהי לך אשר לך במתנה גמורה. אבל אם להמקבל אין לו דעת ומיד בקבלתו דמי הלואה אשר לא עמל בו מלביש את עצמו ואת בני ביתו חליפות שמלות כדרך הנגידיים, והוא מתנהג את עצמו ברחבה ובפזרנות, אזי יחרה אפו של הנותן ולוקח כל הנמצא אתו במזומן, ובעד הסך שחסר לוקח ממנו כל המלבושים וחפצים שיש לו, ונשאר עני ריקם.

וכן הדבר הזה במילי דחסידות, שלפעמים איזה צדיק בדורו מרחם א"ע על אחד ממקורביו ומשפיע עליו מאורו הגדול והקדוש, ומתוך זה מתחיל ללמוד ולהתפלל בחיות והתלהבות דקדושה ומתנהג א"ע בדרכי החסידות, ובאם הוא חסיד שוטה מדמה בנפשו שכל זה הוא מעבדות שלו ומאנה את עצמו, וע"י זה בא לגיאות וגבהות הלב, וע"כ יחרה אפו של הצדיק עליו ולוקח ממנו את שלו ולא נשאר בידו מאומה, ואפי' כל מה שעשה בעת הזאת שייך הכל להצדיק הנ"ל, והוא נשאר בעירום ובחוסר כל, אבל אם האיש הזה הוא פיקח ויודע ומכיר חסרונו שכל מה שיש לו הוא קנין שאינו שלו, אזי יש לו לב נשבר ונדכה מאוד ומלא בושח וכלימה, ועי"ז הוא זוכה להשראת השכינה, ואזי מוסיף אומץ ביראת ד' טהורה ונשאר עומד בצדקתו כל ימיו, והצדיק חונן ונותן לו את אשר הופיע עליו במתנה, וזהו שאמר הכתוב אל תאמר מה היה שהימים ראשונים היו טובים מאלה, כי היה לך בהירת השכל והמוח וכעת ניטל ממך כל זה, אל תתמה על זה, כי לא מחכמה, שהיה הכל בדרך שאלה מהצדיק, ועתה לקח את שלו מידך, ולכן נשאר בחוסר כל, וע"כ צריך אתה מחדש לשוב בתשובה שלימה לפני המקום ב"ה, ואם תבקשנה ככסף וכו' אז תבין יראת ד' ודעת קדושים תמצא, ומה מתקו אמרי קודש זי"ע. "אילנא דחיי" (ב"ב תשס"ז) ע' רי"ט

אאמו"ר זצ"ל היה מספר ביאצייט זה (של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע) את המעשה שהיה להרה"ק ר' אהרן הגדול עם רבו המעזריטשער מגיד זי"ע בערב פסח קודם פטירתו - שר' אהרן הגדול הרי נפטר בפסח, ובשנה ההיא בערב פסח כשנכנס ר"א להפרד מהמגיד זי"ע שרצה ליסע לביתו, נפרד ממנו המגיד כהרגלו

אך ציוה לתלמידים שיעכבו אותו ויפתו אותו שלא יסע לביתו, והתלמידים עשו כדבריו ודברו אליו הרבה שישאר אצל המגיד ולא יסע, אך כיון שר"א ידע בעצמו שהוא הרי כבר נפרד מהרבי ע"כ נכנס פעם שנית אל המגיד וחשב שאולי בפעם הזאת יאמר לו המגיד לישאר אבל המגיד שוב נפרד ממנו כרגיל, ור"א רצה כבר לנסוע אלא שהתלמידים שוב דברו אתו והפצירו בו שלא יסע, אך כיון שראה שהמגיד כן נפרד ממנו חשב לעצמו דהרי אי' (קידושין מב:) דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ונסע לביתו, ואחר כמה ימים בחול המועד של חג הפסח ההוא נסתלק, אח"כ כשנודע הסתלקותו שאלו התלמידים את המגיד דכיון שהוא כבר ידע מזה שאם ר"א יסע הוא יסתלק שהרי לכך אמר להם שיעכבוהו שלא יסע וא"כ מדוע הוא בעצמו לא אמר לר"א שישאר, ואמר להם המגיד דאצל משה רבינו כתיב (במדבר יב, ז) כי בכל ביתי נאמן הוא, ומה שייך לומר נאמן כלפי שמיא אלא שיש דברים שמגלים לצדיק והם סודות מן השמים והצדיק אינו מספר את זה וזהו הפשט "בכל ביתי נאמן הוא". כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א לפני הסתלקותו של רבינו (הרה"ק רבי אהרן הגדול) זיע"א ציוה להעומדים סביבו, כי בהגיע יום הסתלקותו מן העולם, יגררו אותו על הארץ. לאחר ההסתלקות, כשבנו ה"ה רבינו הרה"ק רבי אשר זיע"א, שמע שרוצים לקיים את דברי אביו, עיכב את הדבר ואמר: אבי זצ"ל חשב את עצמו כפשוט שבפשוטים בעולם ולכן ציוה מה שציוה, אבל אנו יודעים האמת מי היה אבינו זצ"ל, לכן לא נסכים בשום אופן לזה! "מאורי אש" (ירושלים תשע"ב) ע' ק"ה

בצוואתו של רבי אהרן הגדול כתוב דבר פלא, שלפני מטתו יאמרו ב"פ ואמרתם זבח פסח, ואכן למעשה נסתלק בפסח. בעת שכתב הצוואה לא היה חולה כלל. וכתב בצוואתו בענין הקדיש וז"ל: שיאמרו קדיש אחריו בעת הלימוד. ובשנה שניה לעשות תיקון לנפשו בכל ערב ש"ק ובכל ער"ח כסדר הנ"ל הלימוד והקדיש והצדקה. הגם שמשפט רשעים בגיהנום רק י"ב חודש, אולם איני יודע אם יהיה לי זכות להגיע לגיהנום בשנה ראשונה עכ"ל. "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' שכ"ח

רבי אהרן הגדול נסתלק בעודו צעיר לימים מאד, בן ל"ו שנים. חסידים אמרו, שהמגיד [ממעזריטש] זי"ע היה עיקר עבודתו בשלשה עניינים, ואף כי בודאי עבד על הכל, ברם שלשה עניינים אלו היו עיקר עבודתו: אהבת ה', אהבת ישראל, ואהבת התורה. ובעל התניא נטל לו מידת אהבת התורה, הרה"ק מבארדיטשוב לקח מידת אהבת ישראל, ורבי אהרן לקח לו אהבת הבורא יתברך. בכך זה פעל ועשה הרבה, ונודע גודל כוחו ופעולותיו בקירוב לבם של ישראל לאביהם שבשמים, כאשר כתב בצוואתו: ועל המצבה לא יכתבו שום תארים כלל, רק יחקקו עליה פ"נ פלוני הנולד מאשה פלונית, שהוא פלוני בן פלוני אשר זכה וזיכה את הרבים כמה פעמים, וכמה פעמים מסר נפשו א"ע במסירת נפש על זה לפי שכלו לזכות את הרבים, והיה מוכיח לרבים בתוכחה מגולה ואהבה מסותרת לקרב את ישראל לאביהם שבשמים ולייחדם ביחוד גמור. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א

צדיקי פולין היו אומרים על רבי אהרן הגדול מקרלין, שלאחר פטירתו עלתה נשמתו לבית דין של מעלה, ולאחר דין ודברים פסקו לו מקום גבוה מאוד בגן עדן. כששמע זאת רבי אהרן סרב - אינני ראוי לישוב במקום נעלה שכזה, טען. הפצרותיהם של הבית דין של מעלה לא הועילו והוא נשאר בשלו.

לפתע נשמע כרוז המכריז שרצונו של הקב"ה שיציית ויכנס למדור שקבעו לו. כששמע זאת ר' אהרן, אמר: אם זהו רצונו של הקב"ה הריני מוכן לקיים זאת מיד. הרי אני נכנס לגן עדן לכבוד השם יתברך. הגה"ח רבי זלמן לייב אסטולין ז"ל

יאר ימינך

רמזי התיבות במזמור למנצח ובאנא בכח המכוונים לספירת היום [י"ט ניסן, יומא דהילולא של רבי אהרן הגדול זי"ע] הם יאר ימינך. בני החבריא קדישא של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע המליצו אחר הסתלקותו של רבי אהרן הגדול: יאר ימינך, שהארת פניו הביאה אותו לזאת, שיזכה להיות יד ימינו של המגיד. כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א

שמחה

פעמים רבות חזר מרן (כ"ק אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויד'ניץ) זי"ע על אימרתו של הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע: שמחה אינה מצוה (המפורשת בתורה), אולם את הקדושה והזיכוך הבאים על ידי שמחה, אין שום מצוה יכולה להביא. עצבות אינה עבירה (המפורשת בתורה), אולם את הטומאה וטמטום הלב הנגרמים על ידי עצבות - אין שום עבירה יכולה להביא.

וכתב כ"ק מרן זצ"ל בשם הרה"ק הר"א מקארלין: בעל מרה שחורה אינו יכול לסבול לא את עצמו ולא את חבריו, ואילו מי שהוא בשמחה - הוא אוהב לכל!

עוד אמר פעם בשמחת תורה, כשבתפילת מנחה עשו מה שעשו כדי להוסיף שמחה וחדוה: הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע אמר - "שמחה, ווי ווייט עס איז - קומט עס מסטרא דקדושה!" (שמחה, ככל שהיא רחוקה, הרי היא מגיעה מצד הקדושה). אולם כתב כ"ק רבינו זי"ע: "ידוע מאמר הקדוש מקארלין זצ"ל, שתנאי השמחה הוא לב נשבר". "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' ש"נ

גדולה הכנסת אורחים

בנסיעותיו הרבות של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע ממקום למקום להחזיר בני ישראל בתשובה, הגיע פעם באחד מימי החורף הקשים באחד הכפרים, בו גרה משפחה יהודית אחת בלבד. הקור החזק חדר לעצמות, ולא יכלו (רבינו ומלווהו) להמשיך בנסיעתם גם בגלל השלג הרב שהצטבר בדרכים. דפק רבינו על דלת ביתו של היהודי, שיפתח להם הדלת ויכניסם לבית. אולם, בעל הבית התעצל לרדת ולפתוח את הדלת. ניגש הגבאי לדלת וצעק לבעל הבית שיפתח הדלת, היות והרבי מקארלין נמצא כאן. כששמע בעל הבית מי הוא הממתין מאחורי הדלת, הזדרז ופתח מיד את הדלת והכניסם פנימה. כשנח רבינו מעט, אמר לבעל הבית: כל ימי לא הבנתי את המאמר חז"ל "גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה" - למה באמת יותר גדולה היא הכנסת אורחים? אולם כעת הבנתי, כי אם לא מכניסים אורחים אלא משאירים אותם בחוץ, יכולים הם להתקרר ולהצטנן ח"ו, ואם לא מקבלים את פני השכינה כביכול, לא תתקרר ולא תצטנן. "מאורי אש" (ירושלים תשע"ב) ע' קי"א

יום מסוגל לתשובה

מרן אדמו"ר זי"ע היה חוזר בכל שנה מה ששמע מהרה"צ רבי לייז'ע בשם מרן הק' מקוברין זי"ע: "אז דער טאג (יומא דהילולא של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע) איז מסוגל צו תשובה", והיה אומר זאת בצורה ובאופן שאמרם רבי לייז'ע. כי לר"א היתה שייכות מיוחדת לכח התשובה, וזה נשאר מסוגל לדורות שיום זה מסוגל לתשובה. כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים זצוק"ל

מקוה

פעם אמר מרן (כ"ק אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויד'ניץ זי"ע) בשם הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע: "מקוה אינה מצוה (המפורשת התורה), אולם את הקדושה והזיכוך הבאים על ידי מקוה, אין שום מצוה יכולה להביא!" "שרפי קודש" (ב"ב ס"ח) ע' שנ"א

"אהבת עולם בית ישראל"

רבינו זיע"א היה אומר: "אהבת עולם בית ישראל" ופירש: אפילו בעת שבית ישראל משוקע באהבות ותענוגי העולם - עמך אהבת; אתה, הקב"ה אוהב את עמך "מאורי אש" (ירושלים תשע"ב) ע' ק"י

יה אכסוף

בעל "בית אברהם" מסלונים זי"ע אמר עליו (על הרה"ק רבי אהרן הגדול מקרלין זי"ע) שגם היום הוא עושה הרבה בעלי תשובות, ובזמן שיהודים מזמרים בשבת את השיר שחיבר, י-ה אכסוף, ומהרהרים בתשובה, זה בא מכוחו. "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' ע"ט

שלא עשני גוי

מרגלא בפומיה דכ"ק רבינו (מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויד'ניץ זי"ע: הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע אמר: "מי שקם בבוקר ואינו רוקד משמחה על שנולד יהודי; על כך שהוא יהודי שזוכה להתפלל וללמוד - הרי זה סימן שמעולם לא אמר את הברכה "שלא עשני גוי"; וכי אפשר לומר שלא אמר? - הוא אמר, אך לא הבין את משמעות הברכה ("ער האט נישט דערהערט"). כי אם היה מבין - היה שרוי בשמחה על כך שנברא יהודי ולא גוי... "והטעים רבינו זי"ע בלשון קדשו: לו היה אדם זה מבין את משמעות הברכה, הרי אפילו היה שרוי במצוקה, לא היו לו תרעומות, אלא היה שרוי בשמחה ומשבח את השי"ת על שיהודי הוא: "געלויבט דער הייליגער באשעפער איך בין א יוד..." (מהולל הוא הבורא הקדוש: יהודי הנני...). "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' ש"נ

בנו: ר' אשר מסטולין (כ"ו תשרי תקפ"ז)

הרה"ק רבי שלמה מקרלין זי"ע

יומא דהילולא - כ"ב תמוז

מתולדותיו

נולד בשנת ת"ק לאביו רבי מאיר סג"ל ולאמו הרבנית יוטא. הי' תלמיד חבר של הרה"ק רבי אהרן הגדול זי"ע, ואחרי הסתלקות הרה"ק רבי אהרן חוה"מ פסח תקל"ב שימש רבי שלמה זי"ע בנשיאות קארלין עשרים שנה.

רבי אהרן הגדול זי"ע סיפר לפני רבו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע אשר יש לו אברך בשם רבי שלמה, שבעת שאומר בליל יו"כ את הפסוק: ד' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ, הוא מעלה כל הניצוצות מפולין, ליטא ורייסין.

דודו של רבי אהרן הגדול זי"ע, החסיד המפורסם רבי מנלי ז"ל, לקח פעם את רבי שלמה בעת שנסע למעזריטש להמגיד הגדול. כשבאו לשם אמר המגיד זי"ע: בואו ונצא לקראת משיח בן יוסף, ורמזו המגיד זי"ע לאנשיו שכוונתו על רבי שלמה זי"ע. ולרבי שלמה אמר המגיד: נהוג נשיאתך ברמה.

הרה"ק בעל התניא זי"ע אמר עליו: עהר איז א טפח העכיר פון די וועלט.

תלמידו הגדול הרה"ק רבי מרדכי מלעכיוויטש העיד עליו: שהי' מכיר שיחת עופות שיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת. כל מה שמפורש בסוכה כ"ח: על רבן יוחנן בן זכאי, ולא העלים ממני כל זה.

ותלמידו הגדול רבינו אשר מסטולין זי"ע אמר עליו: שהי' בקי בחכמת התכונה והילוך המזלות, ולמד כל זה במקומות שאסור להרהר בד"ת, ובהגביה אז עיניו לשמים השיג כל זה. (ועפ"י חשבון אמר, שמותר לחדש את הלבנה עם ברכה בשם ומלכות עד י"ז מעל"ע מהמולד. וכך נהגו הרביים לבית קארלין ותלמידיו הק' של רבי שלמה זי"ע).

בסוף ימיו השתקע בעיר לאדמיר (מחוז וואהלין), והי' אז עת מלחמה, ובשב"ק נורה על ידי קאזאק, וחי עד יום ד' כ"ב תמוז, ויצאה נשמתו בטהרה בכ"ב תמוז תקנ"ב בפסוק "וינטלם וינשאם כל ימי עולם", ונטמן בלאדמיר באוהל מיוחד.

בשנת תרפ"ח הוציא לאור הגאון ר' יעקב משה קליינבוים זצ"ל אב"ד סאבאטא את הספר הק' "שמע שלמה" ונדפס אח"כ כמה מהדורות, ובשנת תשמ"ו יצא לאור ע"י "מכון זכר נפתלי" הספר המופלא "שמע שלמה השלם" ב' כרכים, שלאחרונה יצא לאור במהדורה מפוארת ע"י הוצאת "מיר" בכרך אחד גדול. "נר ישראל" (רוז'ין) ח"ו, ע' תקע"ח

מסופר על הרה"ק הר"ש מקארלין זי"ע שפעם אחת בהיותו ילד בן שלוש ומחצה החזיק לחמניה בידו ובכה, וכשנשאל לפשר בכייתו ענה, כי הוא רעב מאד, אך שמע מרבתי כי מה שרוצים אסור, על כן אינו יכול לאכול את זה. כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים זצוק"ל, "נתיבות שלום" ח"א, ע' רס"ב (ועיי"ש באריכות)

טרם התגלותו, והוא אברך, היה רבנו (הרה"ק רבי שלמה מקרלין) זי"ע עני גדול. ללא שום מקור תמיכה. ישב ביום ובלילה בביהמ"ד ועסק בעבודתו הקדושה ובתלמודו.

התבונן אחד מבאי ביהמ"ד בכל הליכותיו, ותמה: "מהיכן מפרנס אברך זה את אשתו וילדיו?" משראה שרבנו אינו מפסיק ממנהגו זה, שאלו: "מהיכן אתה חי? ומנין מזון ומחיה לבני ביתך?"

השיבו: יש לי שתי "קיא". חשב השואל, שיש לרבנו בביתו שתי פרות חולבות (פרה-קיא בלשון אידיש) ועליהן פרנסתו. התענין לדעת מקום מגוריו, ברצותו לשלוח אליו לקוחות ולהרבות פרנסתו. כשהגיע לבית רבנו, פנה לרבנית ובקש לקנות חלב. ענתה לו: "מאיין לי חלב? האם יש לי פרה חולבת?" הגיע האיש לרבנו בטענות ובטרוניות "למה ככה רמיתני..."

ענהו: "חלילה לי מלשקר, באמת כל חיותי משני "כי". האחד, "כי" בו ישמח לבנו, והשני "כי" בשם קדשו בטחנו".

הוסיף על כך הרבי ר' מרדכי מלכווביץ: אנו איננו יכולים להשיג דרגה כזו. אכן, יש לנו שני "כי" אחרים שמהם כל חיותנו: חסדי ה' כי לא תמנו, כי לא כלו רחמיו. (כתבי הרה"ג ר"נ אבד"ק קאלביעל מהרה"צ רד"ש מקוברין). "שמע שלמה השלם" (ירושלים תשמ"ו) ח"ב, ע' 27

רבו המגיד הגדול ממזריץ' אמר עליו: שאינו כאלו הרוצים ומבקשים השגות ומדרגות של רה"ק וכדו' דער ליטוואק ציט זיך צו דער נקודה, ליראת שמים טהורה. וצדיקי דורו אמרו עליו גדולות, והעידו שהוא גבוה בטפח מכל העולם הזה. כ"ק מן אדמו"ר מסלונים וצוק"ל, "בשערי תורת אבות" ע' י"א

סיפר לי הגה"ח ר' יוסף שטייכל (שליט"א) [זצ"ל], ששמע מהרה"ק מסקווער זצ"ל שפעם אחת קודם יום הכיפורים נסע הרה"ק רבי שלמה מקארלין זצ"ל לבארדיטשוב, להסתופף בצל הרה"ק בעל קדושת לוי זצ"ל, אמנם על יום הקדוש רצה לנסוע לרבו, הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין זצ"ל.

הרה"ק מבארדיטשוב רצה שישאר בבארדיטשוב, אמר לו בזה"ל, יש שמונה יעלה (יעלה תחנונינו וכו'), כאשר אומרים אנו את השבעה יעלה'ס הרי אנו בוקעים את שבעה הרקיעים, ובשמינית אנו מתדבקים בבורא כל העולמים, וכאשר תהיו כאן תוכלו לבוא אתנו (ס'איז דא אכט יעלה'ס, ווען מיר זאגן די זיבן יעלה'ס זענען מיר בוקע די זיבן רקיעים, ביי די אכטע יעלה זענען מיר זיך מדבק אינעם בורא כל עולמים, און אז איר וועט זיין וועט איר אויך מיטקומען). אמנם אף על פי כן נסע הצדיק מהר"ש לרבו על יוה"כ (והדגיש הרה"ק מסקווער עד היכן הגיעה דביקותו של תלמיד לרבו). הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תש"ס) ח"ג, ע' ל"ב

הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל אמר פעם א' להמשמש שלו שילך לקרוא את ר' שלמה בן יוטא. והלך לחפש אותו ולא ידעו לענות לו עד שפגש באיש אחד שאמר לו שהוא יודע מאיש ששמו שלמה שגר בבית קטן והוא מלמד. והלך אליו ואמר לו שרבינו (ה"קדושת לוי") קורא אותו שיבוא אצלו. וענה לו הרה"ק מהר"ש ז"ל שיבוא לאחר כמה שעות והתפלא המשמש מדוע לא הלך תיכף. וכעבור כמה שעות הלך להביאו כשנכנס אליו קם רבינו (ה"קדושת לוי") מכסאו ואמר לו ברוך הבא ר' שלמה. והכין לו כסא. וישבו כן שעות אחדות ופניהם פני להבים, ולא דברו אף דבור קל, ואחר כמה שעות קמו שניהם מכסאותיהם והתחילו לשחוק ושחקו הרבה. והלך לביתו. אח"כ שאל המשמש את הרה"ק מברדיטשוב על הפלאים האלו שראה. אמר לו הרה"ק דע כי היה קטרוג גדול על היהודים הגרים בסביבותינו, ונאספו כל הפריצים והחליטו להוציא גזירת גירוש על היהודים. וכאשר הפצרת בתחילה לבטל הגזרה, אמרו לי מן השמים אשר ר' שלמה בן יוטא יוכל להועיל בדבר זה, כי אלי' הנביא רגיל אצלו, וכאשר בא לכאן ישבנו יחד ורעדה ופחד אחזו אותנו. כשראינו שכל הפריצים התאספו והסכימו לעצה הרעה הזאת. והנה המנהג אצל השררים אשר אפילו אחד יכול לעכב הגזרה ופתאום בא אלי' הנביא בדמות פריץ זקן, וישב ג"כ על יד שלחנם וכאשר נתנו לפניו לחתום על הגזרה, אמר שאין ברצונו לחתום על זה, ונעשה תכף מחלוקת ופירוד לבבות ביניהם וקרעו הגזרה לקרעים. וכאשר ראינו זה התחלנו לשחוק מהשררים השוטים כי יבא איש נכרי שאינם מכירים אותו, וביטל כל עצתם, האם יש שחוק יותר מזה. הגה"ח ר' חיים אליהו שטרנבערג ז"ל, "קובץ אליהו" (ירושלים תשמ"ב) עמ' ו', אות כ'

הרה"ק רבי אשר הגדול מסטאלין זי"ע

יומא דהילולא - כ"ו תשרי

נולד לאביו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע בשנת תק"כ - שנת ההסתלקות של הבעש"ט הק' זי"ע, בהיותו בן י"ב שנה נסתלק אביו הק' ונתחנך אצל הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, אחר ההסתלקות הרה"ק רבי שלמה מקארלין נסע להרבי ר' ברוך ממעזבוז זי"ע ולעוד הרבה מצדיקי דורו, בערך בשנת תקנ"ב התחיל

להנהיג עדה בסטאלין ונתקבצו סביבו תלמידים חסידים ובני עליה שהשפיע עליהם מתורתו ועבודתו. מזיווגו השני שהיתה אלמנתו של הרה"ק רבי אהרן שותק נולד בנו ה"בית אהרן". נסתלק בהיותו בן ששים ושבע שנה כ"ו תשרי תקפ"ז ז"ע ועכ"ל. הרב יצחק אלפסי "אנציקלופדיה לחסידות" (ירושלים תש"ס) ח"א, ע' 67 הרה"ק [החווה] מלובלין היה בצעירותו אצל המגיד ממעזריטש, וכן היה שם הרה"ק רבי אשר מסטאלין, ונענה המגיד עליהם - בחורים שלא טעמו טעם חטא!. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל

סיפר הרה"ק ר' ירחמיאל משה אדמו"ר מקאזיניץ, אחיו של רבינו אור ישראל מסטאלין זצ"ל, שהרא"ש [הרה"ק רבי אשר הגדול מסטאלין ז"ע] היה אומר, כשהיה בא לרבו הרש"ק [הרה"ק רבי שלמה מקרלין ז"ע] - האבין מיר דאס גוטע באהאלטין פון עם, וואס? אגאט איז ער, שכר ועונש קען ער געבין. און דאס שלעכטע האבין מיר עם גיוויזין, ווארום מידארף ווייזן דער כהן די גנע [=הדברים הטובים החבאנו ממנו, מה הוא הרבוש"ע? הוא יכול לתת שכר ועונש? והדברים הרעים הראינו, כי צריכים להראות הכהן הנגע]. הרה"ח רבי אהרן הויזמן ז"ל "ברכת אהרן" ע' מ"ה

סיפר לי הרה"ח ר' אברהם שווארץ נ"י [ז"ל] (נאמן ביתו של הרה"ק רמ"מ מלעלוב זצ"ל), ששמע מהרה"ק ר' אברהם אלימלך מקארלין זצ"ל, שהרה"ק ר' אשר הגדול מסטאלין זצ"ל היה אצל הרה"ק ר' משה מפשעווארסק זצ"ל, וכיבד אותו להיות הש"ץ לתפלת שחרית, והתפלל בקולות בחמימות ובהתלהבות. לאחר התפלה אמר הרה"ק משפיעווארסק להרה"ק ר' אשר, איך לוקח אברך על עצמו להתפלל כן ביום חול [ווי נעמט זיך דאס א יונגערמאן צו דאווענען אזא דאווענען אינמיטן א וואכעדיגן טאג], תפלה כזו די פעם אחת בשנה, ואולי פעם אחת בחיים [אזא דאווענען קען זיין איז גענוג איינמאל א יאר, און אפשר איינמאל אין לעבן]. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" ח"ה, עמ' ד'

הובא בכתבי אדמו"ר זצ"ל כי סיפר הרה"ק מסטעפין שבעת שבא בפעם הראשונה לחצר המגיד הק' במעזריטש היה עוד רך בשנים. ונכנס לבית המדרש וראה אחד שעומד ומתפלל בהתלהבות כשעטור בב' זוגות תפילין יחד על ראשו רש"י ור"ת, ושאל מי הוא זה והשיבוהו כי זהו הרב מבארדיטשוב. אח"כ הבחין באברך אחר שעומד בקרן זוית של צד מזרח ומתפלל ובכל תיבה ותיבה היה חותך מעיו ויורד לחדרי בטנו. ובלשונו הק' ער האט אונז אלע קישקעס צו שניטין, ושאל גם עליו ואמרו לו שזהו רבי אהרן הגדול מקארלין ז"ע.

אותו היום ראש חודש היה וכיבד המגיד הק' לרבי אהרן הגדול שיעבור לפני התיבה לתפילת מוסף, והמנהג דשם היה אשר החזן בתפילת מוסף דר"ח היה לובש שטריימל למוסף, וחיפשו שטריימל אצל החבריא ולא מצאו, אכן להמגיד מסטעפין היה באמתחתו שטריימל אשר לקחו מאיש לא טהור ר"ל, וכל אימת שהיה לובשו היו מבלבלין אותו מחשבות זרות ר"ל, וחשב לנפשו כי כעת הגיע שעת הכושר לתקן השטריימל, ועמד תיכף והוציאו מאמתחתו ומסרו לידי ר"א הגדול להתפלל בו. אחר התפילה הלך אצלו הר"א הגדול ושאלו למקורו של השטריימל, ואמר לו כי מבטיחו שמהיום והלאה לא יהיו לו יותר מחשבות זרות ובלבולין בתוך התפילה.

אחר זמן העיד המגיד מסטעפין על מרן הסב"ק מסטאלין שקולו דומה לקולו של אביו הר"א הגדול ז"ע. ועוד אמר בזה"ל, מעיד אני עלי שמים וארץ, שכאשר יבוא המשיח, ויהיה קיבוץ גלויות ויבואו האבות הקדושים ומשה רעיא מהימנא, מי יהיה אז הבעל תפילה, רבי אשר סטאלינער, הוא יעבור לפני התיבה.

כ"ק מרן אדמו"ר מפנינסק-קרלין צוק"ל "ארחות אהרן" (ירושלים תש"ע) ח"ב, ע' רי"א

הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע שמע על אחד מאנשי שלומו שהוא עורך תיקון חצות, ושאלו הרה"ק: זאת מנין לכם, וכי ראיתם זאת אצלי? והשיב החסיד - אמנם ראיתי כן...

פעם ישב הרבי ושוחח עם אנשיו במשך כל הלילה וכשהגיע זמן חצות פשט הרבי את אנפלאותיו וזרק את ראשו לאחוריו בדביקות, והבנתי שזהו תיקון חצות. הרה"ק מרדכי חיים מסלונים צוק"ל "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' קכ"ד

רבינו [הרה"ק רבי אשר הגדול מסטאלין זי"ע] היה גר איזה זמן בו'עליחאוו, והי' לו שם חבר, ואחר הסתלקותו נסע בנו אדמו"ר הזקן [ה"בית אהרן"] צ"ל לז'עליחוב, ונכנס לביהכנ"ס ושאל לאיש אחד האם אתה פלוני חברו של אבי, וענה לו: כי הוא בנו של אותו חבר של אביכם, וביקש ממנו שיגיד לו איזה דיבור ששמע מאביו, וענה: כי הוא אינו זוכר רק מה ששמע מאביו שסיפר לו בשם אביכם, כי הי' ברית מילה בעיר ז'עליחוב, ובעל הברית הי' לו דו"ד עם אחד מראשי הקהל, ורצה לתת לו כיבוד שלא תהי' לפי כבודו, ומזה הי' לו בזיון, ונודע הדבר לאביכם, ואמר לבעל הברית, כי מה שאמרו חז"ל לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות, פירשו; שאין עושים עם המצוה חבלה בחבירו, כדי יענעם מיט דעם צוא ביילין. (מא"מ שליט"א) [ז"ל], בשם הרה"ח ר' יצחק אייזיק ז"ל. ומפי הרה"ח רמ"א לדרמאן ז"ל) הרה"ח ר' יהושע הויזמן הי"ו "פרי ישע אהרן" ח"א, עמ' ק

בנו: ר' אהרן השני מקארלין, ה"בית אהרן" (יומא דהילולא י"ז סיון תרל"ב)

הרה"ק רבי אהרן השני מקארלין, ה"בית אהרן" זי"ע

יומא דהילולא י"ז סיון תרל"ב

הרה"ק רבי אהרן מקארלין בעל "בית אהרן" צוק"ל נולד בר"ח סיון שנת תקס"ב לאביו הרה"ק ר' אשר מסטאלין צוק"ל בן הרה"ק ר' אהרן הגדול מקארלין צוק"ל.

בהגיע לפרקו נשא את בתו של הרה"ק ר' מרדכי מקרעמניץ צוק"ל בן הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב צוק"ל ואחר חתונתו נשאר סמוך אצל חותנו שנה וחצי ואח"ז חזר לקארלין.

עם פטירת אביו הק' בשנת תקפ"ז, נתמנה לאדמו"ר בקארלין. אחר כמה שנים (בערך שנת תרכ"ד) נאלץ הי' לעזוב את עירו קארלין. ועבר לגור בעיר סטולין.

הרה"ק תמך מאד במצות ישוב ארץ ישראל ושלח קבוצה מבין חסידיו להתיישב בעיר טברי', וקנו שם את המגרש ובית הכנסת של הרה"ק ר' מענדל מוויטעבסק צוק"ל.

הרה"ק נסתלק ביום י"ז סיון שנת תרל"ב בעיר מלינוב ושם מנו"כ, מסופר דבארץ ישראל הי' גר אחד מגדולי חסידי הרה"ק בשם ר' וועלוול פינסקער ז"ל וביום י"ז סיון תרל"ב בא החסיד הנ"ל להביהמ"ד בבהלה וסיפר שראה בחלומו שנסתלק הרה"ק והי' הלוי' בירושלים והטמינו את גופו הק' בהר הזיתים אצל קברו של בעל אוהחה"ק, ומובן שהחסידי' התרגזו עליו על דיבוריו אלו כי עוד לא הי' להם שום ידיעה מחוץ לארץ אודות פטירת הרה"ק, ואחר ב' שבועות בא ידיעה שאכן נסתלק הרה"ק ביום י"ז סיון. כשהי' הרה"ק ר' אברהם אלימלך מקארלין צוק"ל בא"י ביום י"ז סיון אמר לחסידיו שילך על ציון האור החיים הק' ויקבל שם פתקאות. זיע"א. "מאור השבת" נשא תשנ"ח, עמ' ב'

הרה"ק מהר"מ מלעכאוויטש והרה"ק מוה"ר אשר מסטאלין זי"ע שניהם נסעו אחר פטירת רבם הרה"ק מוה"ר ר' שלמה מקארלין לרבינו ר' ברוך ממעזיבו, והמנהג היה שהרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש נסע דרך סטאלין ומשם נסעו שניהם למעזיבו, פעם אחת בא הרה"ק מלעכאוויטש לסטאלין, ואמר לו הרה"ק רבי אשר, תמתין אצלי עד שתלד אשתי זכר ואח"כ אסע עמך, וכן היה והמתין ונולד אז הקדוש רבי אהרן (בעל בית אהרן) זי"ע, והרה"ק מלעכאוויטש היה סנדק, והרה"ק רבי אשר היה אחוז, ובעת שבירך הרה"ק מלעכאוויטש הברכה, אמר ויקרא שמו בישראל מורה מוריני רבי אהרן, ואח"כ לקחו התינוק להרה"ק מלעכאוויטש שיברך אותו, ויניח ידו על ראשו ובירך אותו, די זאלסט גאט נישט נארין, די זאלסט זיך נישט נארין און זאלסט לייטין נישט נארין (לא תרמה הקב"ה לא תרמה את עצמך ולא תרמה אנשים). מכתבי הרה"צ רבי נתן נטע הכהן זצ"ל אבד"ק קאליבעל מובא בספה"ק "שמע שלמה" עמ' 42

סיפר לי הרה"ח ר' אלטר אברהם שווארץ (נ"י) [ז"ל], שמעתי מהגה"צ ר' חיים מענדל זצ"ל ר' חיים מענדל היה גאון וחסיד מפואר, ועוד זכה לראות את הרה"ק הבית אהרן זצ"ל שמונה פעמים, והכיר כמה מזקני חסידי קארלין, שהבית אהרן היה פעם אצל הרה"ק האוהב ישראל מאפטא זצ"ל ואחר כך אמר הרה"ק מאפטא על הבית אהרן, בנו של ר' אשר מסטאלין היה כאן, ראו איזה שמחה הכניס בנו, הקירות היו מרקדים, הרי הוא בבחינת עוז וחדוה במקומו, (ר' אשר סטאלינער'ס זוהן איז דא געווען, זעט'ס וואס פארא שמחה ער האט אין אונז אריינגעברענגט, די ווענט האבן דאך געטאנצט, ער איז דאך עוז וחדוה במקומו).

אחר כך כתב הרה"ק מאפטא זצ"ל מכתב להרה"ק ר' אשר מסטאלין זצ"ל, בנכם החכם והצדיק בא אלי (על הבית אהרן). ואמר על זה ר' אשר זצ"ל, צדיק, אם ירצה, יהי צדיק, חכם, איני יודע אם הוא יודע עד היכן (הוא חכם) (א צדיק אז ער וועט וועלן וועט ער זיין, א חכם, ווייס איך נישט צי ער ווייסט אויף ווי ווייט). וכעין זה סיפר לי הנ"ל עוד מה ששמע מהגה"צ ר' חיים מענדל זצ"ל, שהרה"ק ר' אשר מסטאלין זצ"ל אמר על בנו הבית אהרן, בני זה הוא גדול מאד בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, ועל החכמה ובינה שלו, אין לו מבינים שיבינוהו. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ב) ח"ד, ע' מ"ד

בחתונתו של ר' אהרן קרלינער זצ"ל היה שם [חותנו] ר' מרדכי קרעמניצ'ער זצ"ל [פעם הייתי זוכר כל ספר בית אהרן בע"פ], ואמר [לפני חופתו] דאיתא דמ' יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני, אצל בת צריך שידעו מי היה אביה, אבל ב"פלוני" העיקר לידע מי הוא, ואין צריך לדעת מי אביו, ואמר: "א שיינע פלוני, א שיינע פלוני" וסידר הקידושין, סיפור זה שמעתי מהרה"ק רבי אהר'לע קונוניצ'ער. הגאון רבי חיים קרייזווירט זצ"ל

אביו הק' רבי אשר מסטאלין אמר עליו (על ה"בית אהרן" זי"ע) במוצאי שבת קודם פטירתו בשעת הבדלה, שהתרגום מפרש עה"כ (ישעיה יב, ג) ושאתם מים בששון ממעיני הישועה - ותקבלון אולפן חדת בחדוה מבחירי צדיקים, ופירש - די יונגע צדיקים... ואמרו שהכוונה על בנו ממלא מקומו הרה"ק רבי אהרן שהיה עדיין בימי עלומיו. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' רכ"א

סיפר מרן (הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים צוק"ל) ז"ל: דודו אחי אביו מו"ה שמעון בער ע"ה, היה מחסידי הרה"ק בעל "בית אהרן" מקרלין ונולד לו בן זכר למזל טוב בשבת קודש, וביום ערב שבת שקודם הברי"מ נפטר לב"ע אביו - זקני רבי יוסף ישראל ז"ל ולבנו לא נודע מזה. כשדבר עם רבו הק' בענין קריאת שם לך הנימול אמר שנראה לו שיתן השם יוסף, ואמר דודי - הרי לאבי קוראים יוסף, ונענה הרה"ק - אם כן

טוב שתתן השם ישראל, ואמר - הלא שם אבי הוא גם כן ישראל, ותמה הרה"ק האם כל השמות קוראים לאביך?... הרה"ח ר' ישראל זאב סלאנים שליט"א "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' רכ"א

סיפר [מרן אדמו"ר מהרא"א מקארלין זיע"א הי"ד] מאא"ז מרן אדמו"ר הזקן (ה"בית אהרן") זיע"א ששלח פ"א שני אברכים בחוץ לשמוע חדשות. וכשחזרו סיפרו לו שראו שני שיכורים הולכים ואחד אמר לחברו נלך ונתאחד יחד ולא נפול לארץ. והוא ז"ל חזר המעשה לפני העולם. (כתבי הרה"צ רבי מנשה הכהן רוזנפלד זצ"ל). "מטה אהרן", כי-תבוא תשס"א, עמ' ה'

הרה"ק הבית אהרן זי"ע היה בסדיגורא אצל חתנו הרה"ק רבי אברהם יעקב זי"ע. שם היה מנהג פעמים רבות שבימי ההילולא היה הרבי נותן מטבעות והיו מוכרים את המטבעות, ומהמעות שנתקבלו תמורת המטבעות היו קונים משקה ללחיים עבור היושבים בשבת אחים.

פ"א מכרו את המטבעות מאד ביוקר. כי היו אז עשירים רבים ומכרו את המטבעות תמורת סכומים גדולים, וחשבו שחבל להוציא כ"כ הרבה כסף עבור לחיים ליושבים, ושקלו בדעתם שאולי יקחו זה עבור הוצאות חשובות אחרות הנחוצות, אמנם מאידך גיסא הרי המעות מזומנים תמיד עבור לחיים ליושבים, והתיישבו בדעתם ונכנסו אל הבית אהרן לשאול את פה קדשו כדת מה לעשות, והשיב להם שלא ישנו מהסדר הנהוג ויתנו הלאה המעות עבור לחיים בשבת אחים והוסיף: שמה שפועלים ע"י הישיבה בצוותא א"א לפעול ע"י שום דבר אחר. ובלשון קדשו: וואס אידן קענען פועל'ן מיטן זיצן צו זאמען קען מען מיט קיין זאך נישט פועל'ן. (כ"ק מרן אדמו"ר מבאיאן שליט"א בביקורו אצל כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א [מפינסק-קארלין זצוק"ל] יום ה' פ' שמות תש"ס). "מטה אהרן", וארא תש"ס, עמ' ד'

סיפר הרה"צ ר' יעקב חיים זצ"ל אדמו"ר מסטאלין בארצה"ב, מעשה בחסיד אחד מבני עליה בר דעת ועובד ה', שעלה על דעתו שאינו יוצא חובתו כלפי שמיא במצוות ומעשים טובים, וזה קינן בלבו, ונכנס למ"ש [למרה שחורה].

ענה לו רבינו בצחות לשונו: כשנוסעים לשמחת נישואין הרי כל המשפחה שמחה ולובשים בגדי חג, וכל אחד לוקח חבל לשמוח בנעימים, ואם יקרה שאיש זר יבקש מבעל השמחה לקחת אותו עמהם, הוא עונה לזה, הרי אם תרצה לשמוח אתנו יחד, זה מה טוב ונעים, ואם אינך יכול לשמוח אתנו יחד, הרי יותר טוב שתשב בביתך.

וזה הי' תשובה על מרירות לבו, שאם בדעתו להתענג בדרך של שמחה בגדר של חדות ה' היא מעוזכם, בזה תוכל לפעול ולבקש על נפשך, שיעזור לך השי"ת, ואז תוכל להצטרף בעגלה לקחת אותך איתנו על שכם אחד, ולטעום טעם אשרינו מה טוב חלקנו שאנו יהודים, ומה נעים גורלנו שאנו חסידים. הרה"ח ר' יהושע הויזמן הי"ו "פרי ישע אהרן" (ירושלים תשס"ג) ע' רפ"ח

"מקובלני מוזקני, בשם הרה"ק בעל ה"בית אהרן" מקרלין, שצדיקים אינם אומרים שום דבר תורה, או אפילו סיפורי עובדות מצדיקים, אלא רק אם הם עומדים בעצמם באותה בחינה, ואם לאו - אינם אומרים!" ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מהרמ"מ מלעלוב זצוק"ל "משה איש האלקים" (ירושלים תשס"ב)

ח"א, ע' 224

פעם אחת הגיע מרן הרה"ק אדמו"ר (ה"בית אהרן" מקרלין זי"ע) עם בנו הרה"ק אדמו"ר צ' (הרה"ק רבי אשר מסטולין זי"ע) לעיירה כדי לשבות בו בשבת. בהכנסם לעיר ראו את העשן היוצא מן הארובות שבשלו שם

את האוכל לכבוד שבת אמר אדמוה"ז לבנו "הבט וראה את המלאכים היוצאים עם העשן מן הארובה. באמת היו הנשים צריכות להגיע למדרגת "רוח הקודש" על ידי יגיעתם במאכלים ובהכנה לשב"ק. אך הרוגזה [שבאים לידי כעס] מקלקל זה". (הגה"ח ר' חיים מנדל קוסטרומצקי ז"ל). "ילקוט מאמרים - שבת קודש" (ירושלים תשס"ב) ע' כ"ב, אות י"ז

מרן הרה"ק מקאברין אמר עליו על ה"בית אהרן" זי"ע העולם חושבים עליו שהוא תקיף וחזק ואיש שמח, ובאמת שאין עוד לב נשבר כמוהו, וכל תנועת השמחה והתקיפות שלו הם כולם התחזקות. מרן הס"ק (היסוד העבודה) מסלאנים היה מכנהו "דער פריילאכער צדיק". הרה"ק מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" ח"ב, ע' רכ"א

הרה"ח ר' מרדכי ליזר (נ"י) סיפר: פ"א רצה אדמו"ר הזקן [ה"בית אהרן" זי"ע] אש ולקח האבן והכה עליו כדי להוציא אש ואמרו לו שיש גפרורים בבית ולמה כל הטורח הזה והשיב להם: "איך האב פיינט גרינג פייער. (=אני שונא אש שבא בקלות). (כתבי הרה"צ ר"מ הכהן רוזנפלד ז"ל) "מטה אהרן", בהעלותך תש"ס, עמ' ג'

רבינו (ה"בית אהרן" זי"ע) היה סועד כל ערב את סעודתו עם אנ"ש, כשהגיע באמצע ברכת המזון בחצות הלילה, לומר ובנה ירושלים הפשיט את נעליו (מפי הרה"ח ר' חיים אשר לדרמן ז"ל).

פעם דיבר רבינו בעת סעודת הערב כשסעד עם אנשי שלומינו, וגם בנו הרה"ק סעד עמו, והזכיר כמה ממלכות בארצות תבל, שיושבים ברומו של עולם, ובתיהם בנוים ברוב פאר והדר, והדברים היו בלתי מובנים לאנ"ש, והי' נראה מוזר בעיניהם, שלא הי' רגיל לדבר מכבודם.

לאחר ברכת המזון יצא בנו הרה"ק לחוץ, והתחיל לרנן בחשאי ובדביקות עצומה, ושמעו שאמר הפזמון אזכרה א' ואהמיה בראותי כל עיר על תילה בנויה, ועיר הא' מושפלת עד שאול תחתיה, ובוזה הבינו על מה נסבה השיחה מכל ממלכות תבל, שיש להם מכל מעדני מלכים, ולא טעמו טעם גלות וחורבן. (סיפר הרה"ח ר' יהושע מרדכי אוירבך מצפת (אביו של הרה"ח ר' אהרן), שהי' נוכח בסעודת הערב, ושמע כל זה מפייהם, וחדרו הדברים ללבם בחרדה). הרה"ח ר' יהושע הויזמן הי"ו "פרי ישע אהרן" (ירושלים תשס"ג) ע' קס"ט

הרה"ק רבי אשר (השני) מסטולין זי"ע

יומא דהילולא - ט"ו אב

מתולדותיו

הרה"ק ר' אשר השני מסטולין זצוק"ל נולד ב' תמוז תקפ"ז לאביו הרה"ק הבית אהרן מקארלין זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית חיה בת הרה"ק ר' מנחם נחום ממאקאריב זצוק"ל. בזיוו"ש נשא את אחותה הרבנית שיינא צביה. בזיוו"ש"ל נשא את הרבנית שרה דבורה בת הרה"ק ר' אלימלך מגראדזיסק זצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בי"ז סיון תרל"ב, מילא מקומו בהנהגת עדתו הק' בעיר סטאלין. נפטר ט"ו באב תרל"ג, ומנו"כ בדראהבישט. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' שכ"ד

סיפר לי הרה"ח ר' אברהם שווארץ (נ"י) [ז"ל] (נאמן ביתו של הרה"ק רמ"מ מלעלוב זצ"ל), ששמע מהגה"צ ר' חיים מענדל זצ"ל: כשהיה הרבי הצעיר מגיע להתלהבות היה מכסה את פניו במטפחת כדי שלא יראו את פניו. פעם אחת בעת ששר אביו הרה"ק הבית אהרן זצ"ל כל מקדש, נתלהב רבי אשר וכיסה את פניו, סיבב אליו אביו הרה"ק את ראשו, ואמר, טהורים יירשוה ויקדשוה, והאריך בכל תיבה ותיבה (ער

האט געצויגן טהורים יירשוה כו') ואחר כך החזיר את ראשו. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ד) ח"ה, עמ' ט'

פ"א עמד למחרת יום הקדוש ודיבר עם האברכים, ונכנס אביו הק' אדמו"ר הזקן [ה"בית אהרן"] זיע"א ונתן הכאה ברגלו על הרצפה ואמר "האב שוין רחמנות אויף מיר, גיי זאך שוין אפ רוען", (-רחם נא כבר עלי, לך כבר לנוח). והחזיר עצמו להעומדים שם ואמר "פון ר"ח אלול אן, ניט געגעסין, און ניט געשלאפן" (-מר"ח אלול לא אכל ולא ישן). [מכתבי האברך הק' הרה"ח רבי מאיר שלמה ברנשטיין ז"ל הי"ד ששמע מפי הגה"ח הק' רבי חיים מנדל קוסטרומצקי ז"ל הי"ד]. "מטה אהרן", ואתחנן תשס"א, עמ' ג'

הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע, היה נוסע מדי פעם לסטאלין להשתטח על ציון של רבו הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע, ובחזירתו מהציון הק' היה בדעתו ליכנס לרבינו ממאלינאוו (ה"בית אהרן") זי"ע, ואמרו לו שרבינו (ה"בית אהרן") יצא לדרך ואינו נמצא כעת בביתו, אלא בנו רבינו (הרה"ק רבי אשר זי"ע) נמצא שם, שלח הקאברניער לשאול את רבינו מתי אפשר לבוא לבקר, קם רבינו והודרו והכין עצמו לקבל את פני הצדיק בכבוד הראוי, ושוחחו ביניהם בחביבות יתירה.

לאחר שיצא הקאברניער מבית רבינו, התאונן בפניו אחד מחסידיו, כי חרה לו הדבר שרבו זה, שהיה קשיש אפילו מאביו (המאלינאווער) ילך ויבקר אותו, ועוד ישלח לשאול אותו, לקבוע מועד מתי אפשר ליכנס אצלו, ענה לו רבו הקאברניער, תדע: שפ"א ביקרתי אצל הרה"ק מרוזין זי"ע ודיברנו בענינים גבוהים, ובאמצע השיחה באו לבשר ולהודיע להריזניער שרבינו (הרה"ק רבי אשר מסטולין זי"ע) הגיע, הפסיק הריזניער באמצע השיחה והלך לקראתו לקבל פניו, והאבק מהדרכים היה עדיין על בגדיו ועל הדיקנא קדישא שלו, ונטל הריזניער את ידו הק' והסיר האבק מעל פניו והדיקנא קדישא של רבינו, ונכנסו יחד לחדר מיוחד, והמתיקו שיח סוד שרפי קודש, והוסיף הקאברניער ואמר: אני הייתי אז בצער על אותה שיחה נאה שנפסקה באמצע הענין, (ווייל סי איז גיווען א שאד איבער צוא לאזין אזא שמועס אין מיטין).

ושאלתי על כך את פי קדשו של הריזניער, ופנה אלי ואמר: כי אנכי ראיתי את זקנו הסבא קדישא הרא"ש מסטאלין ואביו הר"א הגדול מקארלין הולכים עמו, זיי גייען מיט מיט איהם, ובכן האם לא הייתי צריך להפסיק השיחה, ולצאת כנגדו ולקבל את פניו, וסיים הקאברניער שמאז ראה שצריך לנהוג בו כבוד, ועתה תבין מדוע הלכתי לקראתו בהדרת כבוד.

[מפי א"מ שליט"א בשם הרה"ח ר' יהושע העשיל ז"ל. ומפי הרה"ח רח"א לדרמן ז"ל, ששמע מהרה"ח ר' ישראל בנימין ז"ל, ובכרמ"ב ז"ל, בשם הגה"ח ר' חיים מענדיל ז"ל]. הרה"ח ר' יהושע הויזמן הי"ו, "פרי ישע אהרן" (ירושלים תשס"ג) ח"א, ע' ת"ז

שמעתי בשם הרה"ח רבי צבי הירש קרינקער זצ"ל, מזקני חסידי קארלין, שנסע לרבינו הרה"ק רבי אשר הצעיר מסטולין זי"ע לקראת ראש השנה תרל"ג, השנה הראשונה להנהגתו. רבי הערשיל סיפר: בליל ראש השנה, כשנכנס רבינו לעריכת שולחנו הטהור, מזג את כוס הקידוש והתכוון לאמירת קידוש היום. הרבי הרים את הכוס, עמד אחוזו שרעפים, פתאום הניח את הכוס חזרה על הצלוחית, הגביה את עיניו הטהורות והביט לכל הכיוונים. מאות ואלפי החסידים שעמדו על הפארענצ'עס הגבוהות עמדו נפעמים ומשתוממים, והנה מצביע הרבי בידו על אחד האברכים שעמד רחוק, תלוי על אדן החלון, ומבקש שיתקרב אליו. חיל ורעדה אחזו באברך, ברדת וזיע ניגש אל הרבי. בקול חרישי פנה אליו רבינו

ואמר: "אם אני יודע ומרגיש במחשבותיך, כל שכן וקל וחומר שעליך להאמין כי הקב"ה מנהיג לכל הברואים, ויודע כל מחשבותם..."

לאחר סיום השולחן הטהור של רבינו זי"ע, התוודה האברך בפני חבריו כי בזמן שרבינו עמד לקדש על היין, נכנסה בו פתאום רוח שטות, ובדעתו עלו מחשבות פסולות בעיניי אמונה והשגחה פרטית. הרבי ברוח קדשו הרגיש את מחשבתו, והשיב לו תשובה קולעת אל השערה, בדיוק על מה שחשב... הגאון רבי ישראל גרוסמן זצ"ל, "לב ישראל" (ירושלים תשס"ח) ע' קנ"ו

הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זי"ע

יומא דהילולא - ב' תשרי

מתולדותיו

נולד בסטאלין י' כסלו תרכ"ט לאביו אדמו"ר הצעיר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זיע"א, כשנסתלק אביו הק' היה בגיל ארבע וחצי וכבר אז נתקשרו אליו החסידים ושאלו אצלו עצת קדשו בכל הענינים, בי"ד אלול תרמ"ג נשא את הרבנית הצדיקת ברכה שיינדל בתו של הרה"ק רבי דוד מזלטיפולי זי"ע (בנו של הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע, וחתנו של הרה"ק בעל "בית אהרן" מקארלין זי"ע) החתונה נתקיימה בראחמיסטריווקא אצל זקנה של הכלה, בראש השנה תרמ"ה התחיל לנהל עדת חסידיו, וחסידים מכל העולם ובמיוחד מארץ ישראל נתקשרו אליו בעבותות אהבה, צדיקים שבחו את הסתרת מדריגותיו ובריחתו מכבוד ופרסום, ששה בני קדושים וטהורים וארבע בנות צדקניות שאיר אחריו שהאירו את העולם, ביום השני של ראש השנה תרפ"ב נסתלק באמצע התפלה כשהיה במרחצאות בנויהיים לרפואתו, למחרת ראש השנה הביאו אותו לקבורה לפראנקפורט זיעועכ"א.

על השם הקדוש "ישראל" שניתן לרך הנולד מסופר כי מרן אדמוה"ז (ה"בית אהרן") ומרן אדמוה"צ (הרה"ק רבי אשר) זיע"א נמלכו ביניהם על השם שיתנו לרך הנולד, וכדי שלא להוציא מפיהם הק' את השם שכל אחד מהם חשב, החליפו ביניהם פתקים שבהם רשמו את אשר עלה בדעתם הק', ונמצאו שניהם תואמים ובכל אחד מהם היה רשום השם "ישראל".

לאחר הברית נענה ואמר מרן אדמוה"ז זיע"א: "בשעת רבי הירש'לע בעל שמו"ס [הרה"צ רבי נפתלי צבי נכד הבעש"ט זיע"א] האט אונז גיבריינגט די הייליגע זוהר'ס פון בעש"ט הק', האט אונז שוין אריין גישיינט דעם הייליגין נאמען [=כשהרה"צ רבי נפתלי צבי נכד הבעש"ט זיע"א הביא לנו הזוה"ק של הבעש"ט, כבר אז האיר בנו השם הק'] (הרה"צ רנ"צ הנ"ל היה מנהיג החסידים בטבריה ובשנת תרכ"ב שהה בקארלין בצל ה"בית אהרן" והביא לו במתנה הזוה"ק שהיה לו בירושה מזקנו הבעש"ט).

על השם "ישראל" מביא הרה"ק הרבי ירחמיאל משה זיע"א (מקאזניץ, שאמו נשואה בזיוו"ש להרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע - ומה שכותב להלן דה"ק כוונתו לאביו חורגו - והיה אחיו מאמו - של הרה"ק רבי ישראל מסטאלין): "אמר דה"ק צוק"ל בשם הרה"צ ראי"ה צוק"ל מאפטא, דער בעל שם האט אריין גיטאן דעם מגיד [מקאזניץ] מיט דעם נאמען [ישראל] וואס איין אנדערע צדיק דארף אויף דערהויף האריווען אכציג יאהר". דברי קודש אלו מובאים בס' "צרור החיים" [דף י"ד ע"ב]: "שמעתי מאיש נאמן מאד שבעצמו שמע מהרב הקדוש מוהר"א מקארלין ז"ל שאמר בשם אביו הרה"ק בעל המחבר ס' בית אהרן, שאמר

בשם הבעל שם טוב וצוקללה"ה, שבעת שציווה לקרוא את הרב המגיד הקדוש זי"ע מקאזניץ בשם ישראל, משך עליו קדושה אשר צדיק צריך לעבוד בעבודת השי"ת שמונים שנה שיזכה למשוך על עצמו קדושה כזאת".

[עיין בקובץ בית אהרן וישראל גליון ד' עמ' ק"ג הע' 12, שאחר הברית אמר ה"בית אהרן" זי"ע: "מיר האבין אינזינען גיהאט אויף עטליכע: אויפן בעש"ט הק', דער קו'ניצער מגיד (שהיה זקנו של הינוקא קדישא מצד אמו הרבנית ע"ה) אין אויפ'ן הייליגן מחותן (הרה"ק רבי ישראל מרוזין זיע"א). ועיי"ש עוד שפעם כשהיה הינוקא כבן שנתיים הביאוהו לאביו הק', והביט עליו בשמחה ואמר: "ער איז דער פערטער ישראל בעולם, הבעש"ט, המגיד מקאזניץ, דער רוז'נער און ער" וגנח מלבו ואמר: "זיי האבין זיך אלע גיהאדעוועט יתומים" (היינו שכולם וגם הוא - הינוקא נשאר יתומים קטנים)]. קובץ "בית אהרן וישראל" כסלו תשנ"א, ע' קמ"ו

הרה"ק רבי ישראל הינוקא מקארלין שמנו"כ בפראנקפורט זי"ע בהיותו תינוק עמדו אביו הרה"ק רבי אשר מצד אחד של העריסה וזקינו ה'בית אהרן' מצד שני ותוך שהיו מתפללים הרטיבו את העריסה בדמעותיהם. ואמר אחד מהם אח"כ שלא התפללו עליו שיהיה צדיק אלא שלא ידע מכל פגם. הרה"ח רבי יעקב אשר ארקוביץ ז"ל, "אשרי האיש" (ירושלים תשע"א) ע' קט"ו

פ"א אמר הרה"ק היונגער (רבי אשר מסטולין) ז"ל על בנו רבינו (הינוקא) ז"ל, שפ"א בחמש מאות שנה יורד נשמה כזו, הוא נשמת רש"י, ואמר עוד, שאפילו יהי' לי עוד בנים, אבל בן כזה לא יהי' לי. מכתבי הרה"ח רבי מאיר ברנשטיין הי"ד מחשובי חסידי קרלין-סטולין, "קובץ נחלת צבי", טבת תשע"א, ע' ע"ה

סיפר לי הגה"ח ר' ישראל גראסמאן ז"ל ראש ישיבת פינסק-קארלין, ששמע מהרה"ח ר' ישראל בנימין גלויבערמאן ז"ל (משמשם של ארבעה צדיקי בית קארלין, הבית אהרן, בנו הרה"ק ר' אשר, הינוקא הק', והרה"ק ר' אברהם אלימלך), שהיה בשעת מעשה כשנכנס פעם הרה"ק הינוקא זצ"ל (בהיותו תינוק בן שלש שנים) לזקיני הרה"ק הבית אהרן זצ"ל, ואמר לו, תכנת כל אלה לכבוד אהרן, דאס מיינט מען דיך [=הכוונה אליך], כלי כפרה לישראל שמתו, דאס מיינט מען דעם טאטן [=הכוונה לאביו] (כידוע שהרה"ק ר' אשר נסע לעיר דראהביטש כדי להציל את אנשי העיר הנ"ל ממגיפה ונסתלק שם), ועל ידו סליחת העון נתת, דאס מיינט מען מיך [=הכוונה אלי]. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ח) ח"ג, ע' ט"ו

כשרבינו [הרה"ק רבי ישראל מסטולין] זיע"א היה עוד ילד קטן (כנראה בגיל שש-שבע), פעם אחת בערב ראש השנה לא רצה להכנס לבית המדרש לתפלת המנחה, וכמה שניסו להשפיע עליו לא עזר. הלכו לאמו וביקשו ממנה שתשפיע על רבינו שיכנס לבית המדרש. ניגשה אליי אמו ושאלה אותו: למה אינך נכנס לבית המדרש? ענה לה, שאחד מהמקורבים צריך להגיע ולהביא לו משהו, ולאחר שיגיע וועל איך זיך א ביסל אפ שפילען [=אשחק קצת] ואכנס לבית המדרש. שוב שאלה אותו אמו: מאין אתה יודע שהוא צריך להגיע? - והאם ביקשה, שיתפזרו בדרכים המובילות לכאן, וכשיראו את האברך יגידו לו שיבוא מיד אל רבינו כי מחכה הוא לו.

אברך זה היה מגיע כל פעם דרך דוברוביץ, והפעם הגיע דרך פינסק והלך מיד לרבינו ומסר לו את מה שהכין עבורו, אך לא ראו מה שהביא, ומיד נכנס רבינו לביהמ"ד. האברך הזה היה מאמין גדול ברבינו זיע"א, ניגש אליו ושאלו: לייב קינד, זאג מיר נאר: פון וואנעט האסטו געוואוסט אז איך דארף קומען? [= ילד חביב, אמור נא לי: מאין ידעת שאני צריך להגיע]? ענה לו רבינו בשאלה: זאג מיר נאר, וואס ביסטו היינט געקומען דורך פינסק און נישט דורך דוברוביץ? [=אמור נא לי, מדוע באת היום דרך פינסק ולא

דרך דוברוביץ? **השיב לו:** רבינו **האדמו"ר הזקן** [ה"בית אהרן"] התראה אליו ואמר לו שלא יסע דרך דוברוביץ, כי, באם יסע דרך דוברוביץ, לא יספיק להגיע לראש השנה. ענה לו רבינו: פון וואנעט ווייסטו אז דער זיידע איז ניט גיווען ביי מיר פריער? [=מאין הנך יודע שהסבא לא היה מקודם אצלי]?! הרה"ח רבי אברהם אלטר שווארץ ז"ל, "מאורי אש" (ירושלים תשע"ב) ע' שנ"ט

רבי ישראל הותיר אחריו שישה בנים, שחלקם שימשו כאדמו"רים:

- רבי אשר בעיירה סטולין (לא כיהן כאדמו"ר), חתן רבי מרדכי טברסקי משפיקוב.
- רבי אהרן בעיר ורשה שבפולין. הוא לא כיהן כאדמו"ר, אף כי היו חסידים שדבקו בו. רבי אהרן היה חתנו של רבי נתן דוד מפרציווא.
- רבי יעקב חיים נסע בשנת תרפ"ד לארצות הברית וכיהן כאדמו"ר בשכונת ויליאמסבורג. הוא קירב צעירים שאינם דתיים. נפטר בו' באייר תש"ו בעיר דטרויט בשהותו שם לביקור אצל חסידיו, ושם נקבר.
- רבי משה כיהן כאדמו"ר בעיירה סטולין. בניגוד לאביו, חבר לאגודת ישראל. הקים תנועת נוער בשם "תפארת בחורים" וכן ישיבה בסטולין.
- רבי אברהם אלימלך כיהן כאדמו"ר בעיירה קרלין. הוא הקים ישיבה בלוניץ.
- רבי יוחנן כיהן כאדמו"ר בעיר לוצק ובעיירה טרנובקה שבווהלין.

בשואה נספו ארבעה מהאחים: רבי אשר ורבי משה נספו בטבח שנערך ביהודי סטולין בערב ראש השנה. רבי אברהם אלימלך מקרלין נרצח, לפי המסורת המקובלת בין החסידים, בי"ד בחשוון תש"ג (1942). רבי אהרן נרצח בורשה, ככל הנראה בחודש אב. כמעט כל החסידים האירופאים נרצחו גם הם בשואה, ותקומתה של החסידות הייתה מהחסידים אשר עלו לפני השואה לארץ ישראל ואלה שהיגרו לארצות הברית.

הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין זי"ע הי"ד

יומא דהילולא - י"ד חשוון

מתולדותיו

רבינו הקדוש הרה"צ ר' אברהם אלימלך זצ"ל, נולד לאביו הרה"ק מורינו אור ישראל מסטאלין זצ"ל, ביום ד' אלול שנת תרנ"א, ובחודש אדר שנת תרע"ב נשא את בת דודו הרה"צ המפורסם ר' מרדכי יוסף בן זקנו הרה"ק ר' דוד מזלאטיפאל זצ"ל.

לאחר הסתלקות אביו בשנת תרפ"ב נתנו בו עיניהם חסידי סטאלין להכתיר אותו למנהיג העדה, ולמלא את מקום אביו, כפי אשר העיד עליו אביו - ראו כולם את כבודו שהוא ראוי לעטרה זו, והוכרח לקבל עליו את הנשיאות למרות כל הבקשות שלו לזקני החסידים, וטרח להתחמק מהנשיאות.

דרכו בקודש ידוע לכל בשפלות רוחו וענותנותו, ובאהבתו לזולת באהבת ישראל צרופה.

אוי לנו שכך עלתה בימינו, כי זכה למות מות קדושים באכזריות איומה, ביום המר והנהמה י"ד מרחשוון שנת תש"ג. ה' ינקום דמו ודם אחיו הק', בניו ובתו ואמו הרבנית וכל יוצאי חלציה. הרה"ח ר' אהרן הויזמן

ז"ל, "ברכת אהרן" (ירושלים תש"ל) ע' ק"ע

מרן רבינו [ה"אור ישראל" מסטולין] זיע"א היה אומר על בנו, רבינו הקדוש רבי אברהם אלימלך זצ"ל: ער איז אונזער שווארץ - אפיל פון די אויגן (=הוא עפעפי עינינו).

בהזדמנות אחרת, כשרבינו הקדוש רבי אברהם אלימלך זצ"ל חזר מקייב אל ביתו נאוה קודש בסטאלין, אמר רבינו זיע"א: ברוך השם, מיר האבען שוין אויף וועמען איבער לאזין "אונזער הויז"! [=ברוך השם, יש לנו כבר על מי להשאיר "אונזער הויז" (העדה שלנו)]! הרה"ח רבי אברהם אלטר שווארץ ז"ל, "מאורי אש" (ירושלים תשע"ב) ע' תט"ז

כשמרן אדמו"ר הבית אברהם [מסלונים] זי"ע היה בטבריה שאלוהו מה דעתו על האדמו"ר רבי אברהם אלימלך מקרלין זצוק"ל. והשיב בתמי: וואס פרעגט איהר א זיינע שאלות א בעט וואס איז שוין פיר דורות אויס גיבעט, איז נאך דא וואס צוא פרעגן? [מה אתם שואלים שאלות כאלו. מטה שמוצעת מארבעה דורות של צדיקים היש מה לשאול אודותיה?]. הגה"ח רבי ישראל שמעון קסטליניץ זצ"ל, "מזקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' ע"ח

סיפר לי הרה"ח ר' אלטר אברהם שווארץ (נ"י) [ז"ל], אבי הרה"ח ר' חיים שווארץ ע"ה לא נפקד בזרע של קיימא י"ג שנים לאחר חתונתו. בשנת תרפ"ג נסע לחוץ לארץ להרה"ק ר' אברהם אלימלך מקרלין זצ"ל, בשנה הראשונה להנהגתו (אביו הרה"ק הינוקא הק' זצ"ל נסתלק ביום ב' דר"ה שנת תרפ"ב). כשאבי נתן לו פתקא, אמר הרה"ק ר' אברהם אלימלך לאבי, ר' יצחק, אבי ז"ל השאיר לי את הבתי עיניים שלו, שנקרא בהם פתקא [דער טאטע ז"ל האט מיר איבערגעלאזט זיינע ברילן, מיר זאלן לייענען אין דעם א קוויטל] (אבי אמר לי אז, מ'האט קוים געקענט אדורכזען די שיין דורך די ברילן), עדיין לא השתמשנו בהם, בשבילכם נשתמש בהם [מיר האבן עס נאך קיינמאל נישט אנגעטוהן, פאר אייך וועלן מיר עס אנטוהן]. כן עשה, נתן הבתי עיניים על עיניו הק' וקרא הפתקא, ולשנה נולדתי. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ב) ח"ד, ע' ס"ז

אכילתו [של הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין זי"ע] היתה מועטת מאד והעיקר בה היתה סדרו וצורת הנהגתו בעידן זה. סיפר הרה"ח ר' ישראל שמעון קסטליניץ (שליט"א) [זצ"ל] שהתעניין פעם לראות את אדמו"ר בעת ישבו בחדרו בינו לבין עצמו, לצורך זה עקב אחר זמניו של רבינו הסתתר והציץ מבעד לסדק קטן בו הבחין מקודם, נתמזל מזלו שהיתה זו בדיוק שעת טעימתו, ומה נשתומם למראה עיניו כשראה את אדמו"ר תפוס בהגיגיו, צורת ישיבתו השלווה, מראה פניו הזוהרות והמפיקות שברון ושפלות רוח האופיינית לו, ואף תנועות ידיו וגופו הק' היו תואמות ממש לעידן ישיבתו בין הקהל בשולחנותיו הטהורים, שיודעי ח"ן העידו עליו שנבחנו אצלו בזמן אכילתו יחודיים עילאיים וכוונות שונות, ובעצמו התבטא פעם לאחר שהקיא את כל אכילתו אחר יום שלם של אי טעימה, והעירוהו על מהות טיבו של המאכל, אזי נענה ואמר שאין שום נפקותא אצלו מטיבו וסוגו של מאכל, והרה"ח ר' חיים אשר לדרמן (שליט"א) [ז"ל] העיד שחזה במו עיניו איך שהאדמו"ר לא היה לועס מאכלו אלא היה בולעו בשלימות.

הרה"ח ר' מנשה הכהן רוזנפלד (שליט"א) [זצ"ל] סיפר כי בעת שנתלווה לאדמו"ר בחזרתו לביתו נאוה קו' מביקורו בארה"ק בשנת תפר"ח ושהו על הרכבת בנסיעה ארוכה שנמשכה שעות רבות אחזו לרבינו צימאון גדול וביקש מהנוכחים להמציא לו מעט מים, כשהביאו לפניו בקבוק סודה ולא היה אתם כוס,

לא הסכים רבינו בשום אופן לשתות ולא הועילו כל תחנוני הנוכחים אליו, שיואיל לשתות כך אף כשעל שפתיו נראו סימני כחול חזקים עד למשחור תארם, ואז נפל ברעיונו של ר' מנשה המצאה נאותה, קילף איזה מלפפון בצורה אומנתית כשהוציא את תכולתה והקליפה נשארה בשלימות באופן שתוכל לשמש במקום כוס, ואז אכן נענה רבינו ושתה להרות צמאנו. "אור הגנוז", חשון תשמ"ח, ע' 29

היה מרגלא בפומיה של כ"ק מרן אדמו"ר ה"ברכת משה" [מהרמ"מ מלעלוב] זיע"א העובדא שכשביקר הרב הקדוש רבי אברהם אלימלך מקארלין זיע"א בארץ ישראל, נכנס אל הרב הקדוש רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זיע"א, והשיח צערו לפניו על גודל שפלותו, ושאינ הוא ראוי להקרא כלל רבי וכיו"ב. השיבו הרב הקדוש הר"נ זיע"א במשל הידוע של בעל העקידה (שער ק) למלך בשר ודם שבנה ארמון מפואר. והזמין ארבעה אומנים גדולים במלאכת הציור לקשט קירות ארמונו. והטיל על כל אחד מהם לצייר קיר אחד. ושלושה מהם החלו מיד בעבודת הציור ברוב אומנות ויפוי כיאות לארמון המלך, אכן הרביעי נשבר לבבו בקרבו ואמר לעצמו הלא אנכי שפל ונבזה ואיך אעז בנפשי לקשט ארמון המלך, ומרוב שפלות לא היה מסוגל לעמוד ולצייר הקיר, ובהתקרב היום המוגבל מאת המלך שהיה עליהם לכלות מלאכתם, נכנס מורא בלבו על שלא מילא אחר רצון המלך, ועתה יקצוף המלך עליו ברוב חמתו עליו ויענישו כראוי לו על שלא מילא אחר ציווי של המלך, ולא ידע להשית עצות בנפשו, עד שלבסוף עלה ברעיונו לעשות את כל הקיר שלו מבריק כמראה [שפיגעל] בו ישתקפו כל שלושת הקירות האחרים. וכן עשה, וכשבא המלך וראה את עבודתם נתפעל ביותר מהקיר הרביעי העשוי כמראה שנשתקפו בו כל שלושת הקירות המפוארים האחרים.

ועל דרך זה הסביר ואמר לו הרב הקדוש הרמ"נ זיע"א: "אז א איד איז צובראכן ביי זיך גארנישט', איז ער זוכה אז עם שפיגלט זאך אהן אין איהם דער טאטע און דער זיידע און דער עלטער זיידע", דכאשר יהודי מחזיק עצמו לכלום והוא בשפלות ונשבר לבבו בקרבו. הרי הוא זוכה להיות כמו המראה שנכללים ומאירים בו גם אבותיו ואבות אבותיו הקדושים. "אהל מועד" (לעלוב) נשא תשע"א, עמ' ב'

כשהגיע מרן הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקארלין הי"ד לארץ ישראל, בביקורו האחרון בשנת תרצ"ט הביע לפניו הרה"ח רבי מאיר לעוין ז"ל את מצוקתו שהעיקה על לבו זה זמן רב: מדוע כששהינו בחו"ל וכל השבוע היינו עסוקים בטרדות רבות ולא היה לנו הרבה זמן לעשות הכנה לכבוד שב"ק, אעפ"כ כשהגענו ל"הודו לה' כי טוב" בערש"ק הרגשנו מיד את החיות, ואת טעם השבת, ולעומת זאת כאן בארץ ישראל על אף שאין עסוקים בכל ימות השבוע ואין הרבה טרדות, ואת ההכנה לשבת מתחילים כבר מיום רביעי בשבת, בהגיעו ל"הודו" אין הוא מרגיש מה שהרגיש בחו"ל, ענה לו אדמו"ר זצוק"ל: "אין חו"ל איז דער אויר טמא און יעדן גוטע זאך יעדער דבר שבקדושה שפירט מען גלייך, דא אין ארץ ישראל ווען דער אויר איז טהור און הייליג, דארף מען אסאך הארעווען צו שפירן אייגינע עבודה!"

[בחוץ לארץ האויר טמא וכל דבר טוב וכל דבר שבקדושה מרגישים מיד, כאן בארץ ישראל שהאויר טהור וקדוש צריכים הרבה לעמול ולהתייגע להרגיש...] "ילקוט מאמרים - שבת קודש" (ירושלים תשס"ב) ע' רע"א-רע"ו

הגה"ח רבי ישראל גרוסמן (שליט"א) [זצ"ל] סיפר שבדידיה הוה עובדא בעת שהיית רבינו בעיה"ק הגיע לפתע מכתב מאביו החסיד המפואר רבי זלמן גרוסמן ז"ל ששהה אז בארה"ב, ובו תיאר ר"ז את מצבו שנתקף בחולי ל"ע והרופאים הביעו חו"ד לנתחו וחושב על אודות זה לנסוע לדטרויט

מקום שבו היו טובי הרופאים בתקופה ההיא, ולאשר נודע לו שרבינו [הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין הי"ד] נמצא כעת בארה"ק לכן בקשתו היא להזכיר לפניו הענין, הר"י בקראו המכתב מסרו כך ללא אומר ודברים לרבינו שקיבלו בידי העיף בו עיניו במבט בעלמא בכל צד מארבעת צידי דפי המכתב דבר שארץ אצלו כארבע שניות ממש... ועל אתר הפטיר לר"י בלש"ק אה ס'איז גאר נישט... דיא אמריקאנער דאקטורים גלייך האבן זיי ליעב צו שניידן [=זה כלום, הרופאים באמריקה אוהבים לעשות ניתוחים] ואפי' לא טרח לצרף ברכתו לענין. לאחר מכן נתישב ר"י בדעתו כי אולי יחליטו הרופאים דשם לנתח את אביו והוא לא ידע מתשובת הרבי בכאן, אזי נכנס בשנית לרבינו להציע לפניו שאלתו באם זקוק הוא לשלוח ט"ג (מברק) ולהודיע לאביו חו"ד של הרבי, או אז הרים רבינו את עיניו כמהרהר קמעא והשיב בשלילה שאין כל צורך בכך זייא וועלין זאך אליין חאפיין (בעצמם יגיעו למסקנא זו שאין צורך בניתוח), כעבור שבועות מספר הגיע מכתב מר' זלמן בו כותב על ביקורו בביה"ח שבדטרויט שלאחר בדיקת הרופאים קבעו שנמצא אצלו חול בכליותיו וטיפלו בו באופן רגיל שאכן לא הוזקק לניתוח. "אור הגנוז", חשון תשמ"ט, ע' כ"ז

הרה"ק רבי יוחנן מקרלין-סטולין זי"ע

יומא דהילולא - כ"א כסלו

מתולדותיו

נולד בשנת תר"ס בסטולין, לאביו הרה"ק רבי ישראל פערלאוו זי"ע ה"ינוקא מסטולין". הוא התבלט בפיקחותו ובחריפותו, ומצעירותו שם לעצמו קו לעבוד את בוראו בלי פניות וצביעות, בלתי לה' לבדו.

בשנת תרפ"א השתדך עם בתו של האדמו"ר רבי שמעון שלמה לנדא מ"אליק". כעבור זמן קצר נסתלק אביו פתאום בפרנקפורט שבגרמניה בהיותו שם מטעמי רפואה, וכחודשיים אחר פטירתו התקיימה החתונה. חסידיו שבלוצק בקשוהו לעבור לעירם והוא נעתר לבקשתם וגר שם עד פרוץ המלחמה הנוראה. בשנת תש"א עם פלישת הגרמנים לעיר, הצליח הרבי ברגע האחרון לנוס ליערות והתגלגל בין הפרטיזנים הלוחמים. משם ברח לפנים מדינות רוסיה עד תום המלחמה.

אחרי החורבן, נשאר הרבי לבדו עם ילדה אחת קטנה והגיע שבור ורצוץ למחנה די.פי. פלדפינג (מחנות שהקימו הצבאות המנצחות, בעיקר אמריקה, ביחד עם האומות המאוחדות בשביל פליטי השואה) בשיכול אשת נעוריו. הוא רצה לשתף גורלו עם אחיו השכולים והמעונים, ולא גילה את זהותו לאף אחד. אולם כנראה מן השמים חשבו אחרת. מזכיר אגודת ישראל באמריקה, העסקן הנערץ ר' אלימלך טרעס ביקר בפלדפינג. באחד הימים שמע שקוראים את ר' יוחנן בן ר' ישראל לעליה לתורה, לאחר התפילה ניגש ר' אלימלך אליו ואמר: "שלום עליכם הרבי מסטולין". אכן, נודע הדבר.

בשנת תש"ז הגיע הרבי לארץ ישראל והתיישב בחיפה, ומשם היתה מצודתו פרוסה על כל ארץ הקודש. הוא הפיח התעוררות והתחדשות בקרב כל אנשי שלומו שהיו צמאים לדבר ה' מרבה הנערץ. בשנת תש"ח נעתר לבקשת חסידיו שבאמריקה ונסע לשם לביקור. ביקור זה התמשך, כי מאת ה' היתה זאת שיגור כמה שנים בארה"ב ויפיח רוח חיים חדשים בתוך קהל חסידיו בארץ זו. אחר כשש שנים ביקר הרבי עוד הפעם בארץ ישראל, אולם מצב בריאותו התדרדרה מאד והיה נאלץ לחזור לאמריקה.

בכ"א כסליו תשט"ז נסתלק הרבי בגיל חמשים ושש בלבד, והובא למנוחות על תנאי. כעבור שנה הועלה ארונו לארץ הצבי ונטמן בטבריה עיה"ק על יד קברו של הרה"ק רבי מנדל' וויטבסקר זי"ע. בנו של בת יחידתו כ"ק אדמו"ר מקרלין-סטולין שליט"א ממשיך בדרכי אבותיו בהנהלת העדה הקדושה. הרב דוד זילבער ז"ל, "במעלות קדושים וטהורים" (ברוקלין תשס"א) ח"ב, ע' פ"ד

העיר לוצק אשר במדינת וואהלין היתה אחת מארבע ראשי הקהלות שבמדינה והן: לאדמיר, קרעמניץ, אסטרא, לוצק, שבהן הי' תמיד משכן לגדולי הדור ותופשי ישיבות (ספר שלשלת זהב).

ואמנם זכתה העיר לוצק להיות קדוש (הרה"ק רבי יוחנן צוק"ל) שוכן בתוכה, ואולי יש בזה משום סמוכין לדברי אביו הרה"ק (רבי ישראל מסטולין זי"ע) שהביא דעתו באמרו: "מידארף געבין צוא וויסין די וועלט ווער מיינע קינדער זיינען", וכשהגיע לבנו זה (הצעיר שבכולם) עמד ותיאר את פניו הק', ואמר עליו כדברים האלה: "שופריה דרבי יוחנן בני, היא שופרא של פני זקנו הרה"ק מרחמיסטריוקא אשר שמו בקרבו ואצילות פניו הם של הרה"ק בעל תולדות יצחק מניסכיו" (השוכנת ליד לוצק).

וכשבא בברית האירוסין, כתב אליו אביו הרה"ק (מווארשא) מכתב הדור בו כלול ברכת "מזל טוב" עם דברי ברכה, וכותב אליו כדברים האלה: "לכבוד בני הרה"צ וכו' אשרין שבחרת בדרכי אבותינו הקדושים, אלפי ברכות יחולו על ראשך".

במלחמת השואה ברח לערבות סיביר, ואמר על עצמו שקיים דברי הכתוב ויברח יעקב וגו', וכך ניצול לחיים. הרה"ח רבי אהרן הויזמן ז"ל, "דברי אהרן" (ירושלים תשכ"ב) ע' קפ"ח

מרן הרה"ק רבי יוחנן זיע"א מסטולין קארלין בעת שהיה כבן שלש או ארבע שנים נסע לווארשא עם אמו הרבנית, לרופא. ובחזרתם נסע עמם ר' אלעזר ברגמן ז"ל ביחד ברכבת, והדבר הי' בליל ששי, ואדמו"ר האט גיפלעסקיט מיט זיינע הענטליך [=סיפק את כפיו] "שבת שבת" שאל אותו ר"א מה זה, השיב שהוא רואה "שבת שבת", והיה שמח מאד (מפי הרה"ח ר' מנדל ציילינגולד ז"ל). "ילקוט מאמרים - שבת קודש" (ירושלים תשס"ב) ע' ל"ב, אות מ"ח

הרה"ק ר' יוחנן מסטולין זי"ע, ידוע שאצלו היו מופתים גלויים כסדר (ודברנו מזה בארוכה בשנים אחרות, ועכשיו נשתדל להוסיף דברים שעוד לא הגדנו).

פ"א היתה אשה שדרה בעיירה הסמוכה לעיר לוצק (ששם היה גר הרה"ק ר' יוחנן), ויום אחד הגיע איש אחד, שהיה נראה כאיש מכובד עם הגבאי שלו, והאשה הזאת הכניסה אותה לביתה והזמינה להם כל צרכיהם, וכן אירע שכל פעם שהגיע לעיירה ההיא היה להם הכנסת אורחים אצל האשה ההיא.

ופ"א, כשהטריחה הרבה בעבורם, שאל אותה, אני רואה שיש לך דבר שמעיק לכם, נא להגיד לי אולי אוכל לעזור לכם. אמרה האשה שיש "נאטשאלניק" (ראש משטרה) שונא ישראל, והוא עושה לה הרבה צרות. אמר לה, שבערב שבת, כשתדליקי הנרות, תוסיף עוד גר אחד, וכשיכבה אותו הנר יהיה מפלה לאותו גוי. ותיכף כשעזב הבית נודע הדבר ע"י אחד שהיה מכירו, שהאורח החשוב היה האדמו"ר מסטאלין זצ"ל.

וכך הוה, שהדליקה גר נוסף, וכשהיה הנר עומד לכבות, שמעה קול רעש בחוץ ויצאה וראתה שאותו הגוי רוכב על סוס, ופתאום נעשה הסוס מטורף והשליך רוכבו על הארץ, והיה מצבו קשה מאד ועד שנכבה הנר היה כבר מת. הגה"צ רבי משה וואלפסון שליט"א, משגיח ישיבת "תורה ודעת", "דברי תורה והתחזקות" (ברוקלין תשס"א) גל' ט'-עמ' ג'

ידוע שמרן הרה"ק רבי יוחנן זיע"א מסטולין קארלין כששהה במחנות (ההצלה) היה נחבא אל הכלים לבלתי יגלוהו שהוא רבי ומנהיג, והיה דרכו בקודש שבכל יום ששי היה הולך לאחד מן הצריפים במחנה, שאותו כינו "בית הכנסת" (משום שהיו מתפללים שם) והיה לומד שם כל היום. והנהוג שם במחנות היה שביום ששי היו מחלקים לכל אחד חתיכת עוגה (שאז היה יקר המציאות), אמנם רבינו הרה"ק זיע"א לא הגיע לקחת חלקו, ובתוך הקהל היה אחד שהיה דואג לאדמו"ר זיע"א, וכאשר ראה שלא הגיע לקחת חלקו, הלך וחפשו וראהו יושב ולומד שם כל היום כהכנה לשבת קודש.

[על התנהגות הקדושה והמוסרת של הרה"ק ר"י זיע"א יש לציין מה שסיפר הרה"ק ר' ישראל מבלוז'וב זיע"א ששהה עם אדמו"ר זיע"א במחנה, לאחד ממכריו הרה"ח ר' אשר ראנד ז"ל שראה על הנהגתו הק' של אדמו"ר שהוא איש קדוש, על אף שלא גילה שהוא רבי ומנהיג]. "ילקוט מאמרים - שבת קודש" (ירושלים תשס"ב) ע' כ"ה, אות כ"ז

אחרי המלחמה היה הרה"ק רבי יוחנן מסטולין זי"ע במחנה של הפליטים, ולא גילה שהוא האדמו"ר מסטולין, והחזיק עצמו כאיש פשוט. וכשהגיע ראש השנה היה יאהרצייט של אביו (הפראנקפורטער זי"ע) ביום ב' של ראש השנה, ורצה שיהיה לו עליה לתורה, וכשהוא רצה בדבר, מן השמים כבר נסתבב כן.

וכך היה המעשה, שאדמו"ר מקלויזנבורג זי"ע היה הבעל קורא, והוא חילק העליות, והיה רוצה לתת עליה למי שהוא ונעשה סכסוך בין שני יהודים שכל אחד טען שמגיע לו העליה. אמר האדמו"ר מקלויזנבורג, אם אתם באים לידי מחלוקת א"כ לא אתן לשניכם העליה, והחליט שיתן העליה לכל מי שעומד שם בצד, ושאל לאחד איך קוראים לך, והתשובה היתה יוחנן בן ישראל...

הרה"ק רבי יעקב חיים מסטולין זי"ע

יומא דהילולא - ו' אייר

מתולדותיו

הרה"ק ר' יעקב חיים מסטאלין זצוק"ל נולד לאביו הרה"ק ר' ישראל מסטאלין זצוק"ל. בשנת תרס"ז נשא את הרבנית חנה חיה בת הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מלאיעוו זצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בב' תשרי תרפ"ב, היגר לארה"ב והתחיל לנהג עדתו הק' בשכונת וויליאמסבורג. נפטר ו' אייר תש"ו, ומנו"כ בדיטרויט. "בעלוץ צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' נ"א

מרן הרה"ק רבי יעקב חיים זיע"א מנו"כ בדיטרויט, אף שהיה עמל כל ער"ש בחלוקת מצרכים לשבת קודש וכיו"ב, ובכל זאת כשהגיע ליל שבת קודש היו פניו מאירות וצהובות ולא היה ניכר עליו עמלו כלל מתוך התלהבות דקדושה עד שהיה נראה כאדם אחר. (מפי הרה"ח ר' ניסן פילטשיק ז"ל). "ילקוט מאמרים - שבת קודש" (ירושלים תשס"ב) ע' ל"ב

שבת קודש בצילא דמהימנותא מרן הרה"ק רבי יעקב חיים זיע"א מדיטרויט (ע"י נאמן ביתו הרה"ח ר' ניסן פילטשיק ז"ל).

ידוע היה מרן הרה"ק רבי יעקב חיים זיע"א מדיטרויט בחיותו בשבת קודש, ובצדקותו, ובפרט בהכנסת אורחים שהיתה נעשית על ידו, בביתו היה מקום מיוחד שבו היו נאספים כל שבורי הלב והעניים קיבלו ארוחה כיד המלך.

בכל ליל שבת כבר באמצע התפילה היו מוכנים שולחנות מלאים בכל טוב ממאכלי שב"ק. אפי' מחללי שבת היו מוצאים בבית הדיטרויטער את ארוחתם, וכשאחד מהחסידיים העיר פעם לדיטרויטער על אחד מהאורחים מחלל שבת, ענה לו: "מי יודע אם במקום אחר הוא אוכל מאכלים כשרים מוטב יסעד כאן במאכלים כשרים". כשהיה הדיטרויטער עולה אחר התפילה לביתו היה עובר בבית שבו אכלו האורחים וכולם קמו על רגליהם וברכהו ב"גוט שבת" ופניו היו זוהרות לראות את היהודים הללו אוכלים סעודת שב"ק.

לשולחן הטהור היו באים עשרות בחורים מישיבות הסמוכות, שכן באותה תקופה לא היה בישיבות מה לאכול והיו הבחורים באים ל"טיש" שם הכינו עבורם כל מיני מעדנים והיו יושבים כל ליל שבת קודש בזמירות ובדברי תורה. והדיטרויטער היה מתענג עד אין קץ, כשני שעות אחר התפילה הגיעו החסידיים מביתם לשולחן הטהור, כשהדיטרויטער נכנס התחיל בשלום עליכם מלאכי השלום, והיה לו נוסח מיוחד במינו מלא עריבות ומתיקות.

החסידיים היו יושבים ודמעות בעיניהם בעת שולחן הטהור והיו אומרים שהיו מרגישים טעם "גן עדן" ממש מעין עולם הבא.

ה"טיש" היה אורך כל שב"ק קרוב לשלש שעות, וקרוב לחצות הלילה היה הדיטרויטער זי"ע נכנס לחדר צדדי שם היה עורך "פירות טיש" ושם היו מתכנסים חוץ מהחסידיים גם אורחים חשובים שביניהם נכדי אדמורי"ם, ה"פירות טיש" היה אורך כשעתיים כשבשעתיים אלו היו מספרים סיפורים מהרה"ק הפ"פ זי"ע ומדי פעם היו החסידיים שרים איזשהו ניגון.

ר' ניסן פילטשיק היה מוסיף בהתפעלות! "הדיטרויטער היה נוהג כך שבת אחר שבת עשרים ושתים שנים וכל שבת היה חיות חדשה ותענוג חדש" ... "ילקוט מאמרים - שבת קודש" (ירושלים תשס"ב) ע' רמ"א

רבות מסופר אודות עוצם הפלגת מידת טובו וצדקת פזרונו של כ"ק הרה"ק רבי יעקב חיים פערלאו זצוקללה"ה מסטאלין - ארה"ב אשר ממש לא ידעה גבולות, אוהב ישראל היה בכל לבו ונפשו, ביתו וחצר קדשו היו כתובת נאמנה לכל מר לב ולכל דיכפין, "הכנסת אורחים" היתה חלק ממהותו, ושבורי - לב רבים היו באים וסועדים את ליבם בסעודה דשנה, ובטוב לבו הטהור ה' מקרב כל אחד ואחד ונותן להם את התחושה שיתנהגו כביתם ממש.

האדמו"ר מבוסטון-ניו יורק הגה"צ רבי משה הלוי הורוויץ זצ"ל היה מספר כי הם היו גרים מול ביתו של הרי"ח, והיו עדים לגודל ההכנסת אורחים שלו, כאשר כל מיני אנשים נדכאים ומוזרים שלא הכניסו אותם לשום מקום, מצאו מקום כלבנם בביתו, והיה שם אחד שאף בתוך ההמון הזה ה' מראהו מוזר ומעורר דחיה, שערות ראשו היו מגודלים ארוכים ופרועים והיה יושב ע"י הרי"ח ממש למעלה בראש השולחן, ועפ"י רצונו היו מכינים לו "קויליטש" מיוחד והי' מתעקש לאכול דווקא בכלים של הרבי, וגם מבוקשו זה ניתן לו, והיה אוכל כל מה שהגישו, כשהיה גומר את שלו היה הרי"ח נותן לו גם את מאכליו הוא, וכשהיה גומר לאכול את "הקויליטש" שלו הי' "חופר בידיו בקויליטש" של הרי"ח. והרי"ח היה נהנה ושמח בחדוה עילאה על קיומה של מצות הכנסת אורחים. (מפי הגאון החסיד רבי יעקב העניג שליט"א מב"ב ששמע מהאדמו"ר מבוסטון נ.י. זצ"ל) "מטה אהרן", קדושים תש"ס, עמ' ג'

...לארצות הברית, שבאתי שמה כאמור, בראשית שנת תרצ"ו, צריך אני להזכיר שהייתי עוד אז רווק לפני הנשואין כי ארוסתי, אורחית אמריקאית, שלחה לי דרישה והחתונה היתה באמריקה בלי ההורים,

כפי שתיארתי מקודם שעזבתי את פולין מפני המצב המסוכן שמה... והתארחתי אצל בן-דוד, הלא הוא האדמו"ר לחסידי סטולין, הצדיק רבי יעקב זצ"ל פרלוב שגר בשכונת וויליאמסבורג בברוקלין ביחד עם אשתו הרבנית הצדקת מרת חנה-חייקה ע"ה ברחוב רדני, בבית של שלש קומות, ועליהם אייחד כאן את הדיבור כי שניהם היו באמת מבני העליה שהם מועטים מאד. הם היו חשוכי בנים והתמסרו כליל לזולתם. הם גרו בקומה הראשונה ושתי הקומות האחרות היו מוקדשים לטובת הציבור: בקומה השנייה היתה מרפאה לחולים, ובשלישית - הכנסת אורחים. ראיתי בעיני איך שניהם טיפלו במסירות יום יום ושעה שעה בחולים ובאורחים. הרבנית הצדקת בת-דודי חנה-חייקא, זכרונה לברכה, היתה עסוקה עמהם ממש יומם ולילה למלא את כל בקשותיהם ואפילו את תלונותיהם וקפריזיהם. היתה רצה הנה והנה להביא לחולים ולאורחים, לרוב עניים מרודים, את כל צרכיהם ומשאלותיהם. והרבי ר' יעקב זצ"ל היה גם כן עסוק לקרב את האנשים, לדאוג לבריאותם ולשלומם ולקדש שם שמים על ידם. הרב אהרן הלוי פיצ'ניק ז"ל, "שנה בשנה" (ירושלים תשנ"ב) ע' 46

בתקופת שהותו בארה"ב עמד הרב החסיד רבי זלמן גרוסמן זצ"ל בקשר הדוק עם האדמו"ר רבי יעקב חיים מסטולין - ארה"ב (בנו השלישי של האדמו"ר רבי ישראל מסטולין הפרנקפורטר), שהתגורר בשכונת וויליאמסבורג שבניו-יורק, ושם ניהל את חצירו. האדמו"ר מסטולין - ארה"ב, שהכיר ברום ערכו ומעלתו של רבי זלמן, הוקירו וכיבדו בכל לב, עד שהיה מתבטל לפניו ממש. לגודל ההערכה והחשיבות שייחס לו, אף סירב בתקיפות לקבל ממנו "קוויטל". האדמו"ר רבי יעקב חיים מפורסם היה באהבת ישראל העצומה שלו, ברוחב לבו בענייני צדקה וחסד, ובצדקת פזרונו שגרמה לו לתת כל אשר לו לנזקקים. הוא אף פתח שערי ביתו לרווחה לפני כל דורש ומבקש. כמובן שבתוך הבאים היו אנשים שמושגים של נקיון לא היו מוכרים להם כל כך...

רבי זלמן התאכסן בצל קורתו של האדמו"ר שהיה גדוש באורחים רבים. מחמת הצפיפות היה החדר אפוף זיעה בלתי נסבל, רבי זלמן ביקש להימלט מן הריח המעיק ויצא באישון לילה החוצה לשאוף אוויר צח. עודו פוסע בחוץ ולוגם מלוא ריאותיו אוויר נקי וצח, הרגיש לפתע טפיחה על גבו. היה זה האדמו"ר רבי יעקב חיים בעצמו שהתעניין לפשר מעשיו בשעה כזו בחוץ. לא היתה לרבי זלמן כל ברירה, והוא נאלץ לגלות לאדמו"ר את הסיבה האמיתית מדוע עזב את חדרו.

הרבי אחז בו ואמר: "קומט ועלין מיר שמעקין אידישע שווייס"... (בוא עימי ונריח ריח של זיעה יהודית...)

בהתקרב חג הפסח, הגיע רבי זלמן לעשות את ימי החג בביתו של האדמו"ר רבי יעקב חיים מסטולין-ארה"ב. הוא לא היה היחיד, יחד עמו הגיעו עוד שד"רים רבים מארץ ישראל ששהו בימים אלו בארה"ב. הכל ידעו כי ביתו של האדמו"ר רבי יעקב חיים פתוח לרווחה בפני כל הבאים. רבי יעקב חיים נודע באהבת ישראל עזה שיקדה בו, ועל יחסו האדיב והלבבי לכל אדם שבא אתו במגע, גם מפורסם היה במידה המופלגת של הכנסת אורחים שלו. אצלו ניתן היה בלב שקט להיות סמוכים ובטוחים בכל הנוגע לכשרות המאכלים וכל שאר ההידורים הקפדניים הנוהגים בחג הפסח, על כן רבים היו האורחים שבאו להתארח במעונו. והיה רבי זלמן מספר עובדה מאלפת שראו עיניו באותו חג הפסח אצל האדמו"ר רבי יעקב חיים:

בליל יום טוב של חג הפסח, נכנס אל בית המדרש ה"גוי של שבת" וניגש אל התנור להסיק בו את האש כדי להפיג את הצינה העזה. ידיו של הגוי מפויחות היו כפחם וניכר עליהם שכבר הספיק להסיק תנורים רבים בבתי יהודים מתושבי המקום. אותה שעה שהו בבית המדרש מספר אורחים מבני ארץ ישראל, הללו החלו לפתוח עמו בשיחה, חקרו אותו על מעשיו ועל מוצאו, והנה לאחר דרישות וחקירות צולבות, התברר להם להווייתם, כי ה"גוי של שבת" אינו אלא יהודי מבטן ולידה שנשמע בתרבות האמריקנית וכיום הוא חי ומתנהג כגוי גמור לכל דבר. בית המדרש היה כמרקחה, כולם הזדעזעו עמוקות מן המכשול הנורא שהתגלה להם זה עתה, הסערה היתה גדולה, זעמם גבר על האיש המתחזה שגרם ליהודים רבים לחלל שבתות בלא יודעין. ברוב כעסם עמדו להתנפל עליו ברתחה ולגרשו מהמקום בהשפלה וביזיונות, ביקשו להטעימו מנה אחת אפיים ששוב לא יעז להציג כף רגליו במחוזות אלו.

האדמו"ר רבי יעקב חיים שהבחין בהמולה שנוצרה, מיהר לגשת אל ה"גוי של שבת", והניח את ידו על שכמו בחביבות רבה, מגלה כלפיו אהבה גדולה, להפתעת כל הנוכחים נטל אותו הרבי עמו אל ביתו ששכן צמוד לבית המדרש. שם בבית, הושיבו בלבביות אל השולחן והגיש לפניו לאכול סעודה דשנה שהכילה מצות בשר דגים ושאר מטעמים, מלבדם הוסיף והביא לו יין משובח וטוב לקנח בו מאכלו. ה"גוי של שבת" הרים גבה בפליאה, הוא לא הצליח להבין מה אירע פתאום מדוע אפוא הוא זוכה לכל הכבוד הגדול הזה? אך מראה הסעודה המגרה שעוררה את תאבוננו, גרמה לו להסיח דעתו ממחשבות אלו, הוא לא שאל שאלות ומיד התיישב לאכול ולמלא את כרסו במאכלים הערבים. כשסיים לאכול, אמר לו רבי יעקב חיים: "מאוד שמחתי שבאת אלי, גם מחר אתה מוזמן להגיע לכאן ולסעוד אצלי. אבל בבקשה ממך כאשר תגיע, אל תכנס אל הבית דרך בית המדרש, תבוא מסביב דרך הכניסה הצדדית, כדי שלא תחולל מהומה סביבך..."

השתאותם של החסידים מארץ ישראל הלכה וגברה, "לא די שהרבי אינו מגרש את בן-העוולה הזה בחרפה, אלא עוד מוסיף לקרבו בחיבה כה גדולה?" החסידים לא התאפקו, הם ניגשו אל הרבי לברר את פשר התנהגותו המוזרה. "וכי אינכם מבינים?" נענה רבי יעקב חיים לעומתם, "אצלי זה חשבון פשוט, הלא יהודי הוא, וכאשר הוא בא לאכול אצלנו, באותה שעה הוא אוכל מאכלים כשרים ואינו מתגעל במאכלי טריפה, הכל כדאי בשביל למנוע מיהודי מלעבור על איסור אכילת טריפה ולו אפילו פעם אחת ויחידה!" ובכל עת שהיה רבי זלמן מספר סיפור זה, היו עיניו זולגות דמעות מרוב התרגשות. הרב שמואל הניג שליט"א, "גדול בישראל" (ירושלים תש"ע) ח"א, ע' 122

הרה"ק רבי דב בער מליעווא זי"ע

יומא דהילולא - י"ג כסלו

נולד בשנת תקפ"א-ב' לאביו הרה"ק ר' ישראל מרוזין זצוק"ל. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית שיינדל בת כ"ק אדמו"ר המגיד מטשערנאביל זצוק"ל. עם פטירת אביו הק', בג' חשון תרי"א, התחיל לנהג עדתו הק' בעיר פאטיק. בשלהי שנת תרי"ב קבע מושבו בעיר הושי במדינת מולדובה. אחר כמה שנים העתיק מגוריו לעיר ליעווא במדינת באסאראביע. נפטר י"ג כסלו תרל"ז ומנוחתו כבוד באוהל של אביו הק' בסאדיגורא. "בעלזן צדיקים" (שיכון-סקווירא תש"ס) ע' קצ"ג

זקני החסידים היו מספרים שהרה"ק רבי איציקעל מראדוויל זי"ע היה נוכח בעת שהכניסו את הרבי מליעווא לבריתו של אברהם אבינו (היה אז זקן מופלג) וגם נתכבד ע"י רבינו מריז'ין בהברכה ובקריאת השם, וכשהגיע לתיבות "ויקרא שמו בישראל" המתין לשמוע מפי אבי הילד את השם כנהוג, אך רבינו מריז'ין לא ענה לו כלום, רק הסתכל עליו, ותיכף קרא ר"ר איציקעל זי"ע להילד "דוב בער" כשמו של המגיד הגדול ממעזריטש. לאחר שסיים הברכה הסיר ר"ר איציקעל את המכסה שהיה פשוט על פני הילד והסתכל בפניו ואמר: ער איז טאקע ריכטיג ווי דער ר"ר בער (כי ר"ר איציקעל זי"ע הכיר את המגיד הגדול ממעזריטש כי היה נוסע אליו, אמנם שעבר מאז הסתלקותו של המגיד עד הברית של רבינו מליעווא, כחמשים שנה) (כתבי חסידים). "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ה, ע' קצ"ה

מרן אדמו"ר מבוהוש זיע"א אמר פעם לאחד ממקורביו שלדבר מהרה"ק מליעווא זיע"א הוא המתקת הדינים (כבו"ק מרן אדמו"ר מבוהוש שליט"א). "מנהגי רוז'ין" (ב"ב תשע"ב) ע' קע"ז

הרבנית שינדל בת אדמו"ר המגיד מטשערנאביל צוק"ל, נישאת להרה"ק ר' דוב בער מליעווא צוק"ל [בן הרה"ק ר' ישראל מרוזין צוק"ל].

אגדת החסידים מספרת, כשהזיווג הזה לא הצליח ועבר כמה שנים ונכזבה תוחלתם מלהוליד, אמר הרה"ק מרוזין: בער'ניו אין לו בנים מפני שלשה דברים, (א) הוא ממלכות בית דוד ואשתו ממלכות בית שאול. (ב) הוא רוצה להוליד ילד שיהיה נשמה בלי גוף, ובאמת מוכרח להיות גוף. (ג) שאינו רוצה לשכוח בזה דביקות ה'. ואומרים החסידים שאביו ניבא באמרו עליו שהוא השלישי בש"ס סדר נשים ומסכת יבמות, כי לא הקים זרע, ואחר מותו חלץ אחיו הרה"ק ר' אברהם יעקב לאשתו. "בעלוץ צדיקים" ע' כ"א

נסיעה לצדיק

אמר הרבי מליעווא ז"ל בדרך צחות: הרי אנו יודעים כי הנסיעה לצדיק היא כמו עליה לרגל בזמן שבית המקדש היה קיים, א"כ שייכת מצוה זו גם היום, כשנוסעים לצדיק. ויש להבין, לשם מה ציותה התורה בעליה לרגל (דברים ט"ז, ז) "ופנית בבוקר והלכת לאהליך", וכי סלקא דעתך שישאר החסיד בסדיגורא לעולם? אלא למדה תורה דעת לאדם, דע לך, כל זמן שהנך אצל הרבי אל תחשוב בשום דבר, מלבד זאת, מהו מטרת ביאתך לכאן. רק ביום מן הימים, 'ופנית בבוקר והלכת לאהליך', בוקר אחד תחליט על חזרתך לביתך. אבל לא כשתגיע לכאן תחשוב כל הזמן על הבית ועל חזרה להבית, כי אז חבל על הטירחא בבואך לכאן. (נר ישראל) "גדיל תורה" (ירושלים תש"ע) ח"ה, ע' שי"ז

במקום שבעלי תשובה

אומר דבר בשם הליאוני ז"ל (שמעתי מפי ר' צבי מליאובה מקורבו אשר היה נוסע אחרי פטירת רבו לבאהוש) במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד, מאמר זה של ר' אבהו (ברכות לד:) מתיחס גם אל הצדיק בעצמו. כשהצדיק הוא בבחינת בעל תשובה, הוא יותר מסוגל למשוך אל על את הנשמות הפגומות, מאז שהוא בבחינת צדיק. ידוע כי הצדיק אינו נשאר עומד על מדרגה אחת - צדיקים ילכו מחיל אל חיל - עולים ממדרגה למדרגה, אבל יש עליות שהירידות קודמות להן - ירידה לצורך עליה. ובשעת הירידה כשהוא מתחזק לשוב ולעלות הוא בבחינת בעל תשובה, ובמצב זה הוא יותר מוכשר להעלות את הנשמות הנמוכות להיות לו או יחס ידוע אליהן. לא כן כשהוא בבחינת צדיק, כלומר בעמדו על המדרגה הגבוהה - והליאוני ז"ל סיפר המעשה הבאה: רבי שלום מפרובישט ז"ל

כשהיה סמוך על שלחן [חותנו-זקיננו] רבי נחום מטשרנובל ז"ל היה רגיל להכנס אצל ח"ז בכל שבת ויו"ט לאמור לו שבתא טבא - יומא טבא, פעם אחת ביום הראשון של ראש השנה לא יכול רבי שלום להתרומם בתפלתו על המדרגה הראויה לו, ויאמר אל לבו אם כן למה זה אנכי עומד מלמעלה - בקיר המזרח, וירד ויצא אל הפלוש ויעמוד בזוית ויתפלל. אחר התפלה נכנס אצל רבי נחום ויברכו זה את זה כנהוג ויצא, ביום השני התפלל רבי שלום כראוי לו, ויהי אחר התפלה כשנכנס רבי שלום אצל רבי נחום, קראו רבי נחום אי שלום'סרצה, איפוא הן הנשמות אשר דחקו להתקרב אצלך אתמול כשהתפללת בזוית של הפלוש. "אהלי יעקב" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' קכ"ט

העלאת הניצוצות

איתא בגמ' (שבת קמ:): אמר רב חסדא אנא לא בעניותי אכלי ירקא ולא בעתירותי אכלי ירקא, בעניותי משום דגריר, בעתירותי דאמינא באתרא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי. ואמר ע"ז דו"ז הרה"ק מליעווא זצ"ל, דהענין הוא כי מחטא אדם הראשון על ידי שבירת הכלים ירדו כמה ניצוצות הקדושים לסטרא אחרא ר"ל ונתגלגלו בדומם, צומח, חי, מדבר, וצריכים להעלותן לשרשן הק', וכל ניצוץ היותר קרוב להקדושה נתגלגל במין היותר מובהר, וניצוצות הגרועים במין הגרוע, וכאשר צריך להעלותן מוכרחים להשפיל את עצמם למען העלותם.

וזה יש לפרש כוונת רב חסדא, בעניותי היינו כשהייתי עני בדעת לא אכלי ירקא משום דגריר, היינו כי חש בנפשו יען כי אין כחו רב כל כך אולי ח"ו יגרור אותו למטה ביותר מהבחינה שעומד בה, ובעתירותי לא אכלי ירקא, היינו כשהייתי עשיר בדעת והיה כוחי רב, אמרתי באתרא דליעול ירקא היינו במקום שאעלה הניצוצות השפילות מירקא שהוא בחינת צומח, ליעול בשרא וכוורא, היינו להעלות הניצוצות מבשרא וכוורא בחינת חי אשר הם בבחינה יותר נעלה וקרובים יותר להקדושה. הרה"ק רבי ישראל שלום יוסף מבוהוש זי"ע "פאר ישראל" (ירושלים תשס"ט) עמ' ט'

אתה הבדלת אנוש מראש...

מרגלא בפומיה דמרן אדמו"ר מבוהוש זיע"א בשם מרן אדמו"ר מליעווא זיע"א על מה שאומרים בתפלת נעילה "אתה הבדלת אנוש מראש ותכירהו לעמוד לפניך", שהרי העיקר הנדרש זהו שהראש של האדם יהיה כראוי, ואם 'אתה הבדלת' - הפרשת 'אנוש מראש', שאין לו יישוב הדעת, שהשי"ת לוקח העבודה שבאה מהראש, אז היאך 'ותכירהו לעמוד לפניך', היאך יכול לעמוד לפניך בעבודת השם, וכשיש יישוב הדעת יכול לעבוד אותו ית"ש כראוי. "מנהגי רוז'ין" (ב"ב תשע"ב) ע' נ"ג

הרה"ג רבי דוד צבי חן - הרד"ץ אב"ד מצ'רניגוב זי"ע

יומא דהילולא - כ"ד כסלו

בן של ר' פרץ חן הגדול, חסיד של אדמו"ר הזקן.

הגאון הגדול הרב דוד צבי חן זצ"ל, רבה של צ'רניגוב, מגדולי רבני חב"ד ולו קשרים ענפים ומרתקים עם רבנים ומנהיגים רוחניים מכל החוגים, כל זאת מגלה לנו ספר חדש "אבני חן" אשר יצא בימים אלו ובו

תולדות משפחת חן החב"דית לדורותיה. לפנינו קטעים מהספר, היוצרים יחד פסיפס מרהיב של קשרים ענפים בין רב חב"די באוקראינה ובירושלים, לגדולי ישראל ברוסיה, פולין, ליטא וארץ הקודש.

הגאון החסיד הרב חיים דוד צבי חן המכונה "הרד"ץ", היה צעיר בניו של הרב פרץ חן וידוע כאחד מגדולי רבני חב"ד; זכה להיות מקושר ומקורב לארבעה מאדמו"רי ליובאוויטש: כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב וכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ. אדמו"ר מוהריי"צ סיפר וכתב סיפורים רבים אודות אדמו"רי וחסידיו ליובאוויטש, וסיפורים רבים שסיפר שמע מאז ילדותו מפי הרד"ץ, שבעת ביקוריו בליובאוויטש הקדיש לבן האדמו"ר, זמן רב כדי לספר לו על תולדות זקניו האדמו"רים.

הרד"ץ הוסמך לרבנות על ידי אדמו"ר המהר"ש, והיה אחד משלושה חסידים שזכו לכך. בשנת תרל"ה והוא בן 29 מונה לרב בצ'רניגוב וזאת בזמן שאביו הרב פרץ כיהן כרב העיר, ובשנת תרמ"ג לאחר פטירת אביו, הוכתר לרבה של צ'רניגוב ובמשך יובל שנים כיהן ברבנות בצ'רניגוב, התכתב בהלכה עם אדמו"רי ליובאוויטש ועוד מגדולי הרבנים בדורו.

יותר מיובל שנים נשא ונתן בהלכה בהתכתבות עם גדולי הדור ההוא, בני משפחתו מספרים כי את תשובותיו כתב ביום שישי, בשונו מן המקווה. את תשובותיו כתב בקיצור, במהירות ובאופן ענייני כי בכלל הוא אהב את הצמצום.

התכתבות ענפה ניהל הרד"ץ עם הגאון רבי שניאור זלמן פרדקין, בעל ה'תורת חסד' גאב"ד לובלין. הרד"ץ היתה התכתבות הלכתית גם עם הרב אריה לייב האפט, רבה של העיירה קונוטופ, אשר התכתב בהלכה עם הרב פרץ חן בנו הרד"ץ ובני הרד"ץ: הרב מענדל חן והרב אברהם חן ותשובות הרב האפט אליהם מצויות בספרו 'דברי טעם'.

סיפר בנו הרב אברהם חן: "אבי [הרד"ץ] זצ"ל עמד בקשרי מכתבים עם גדולי דורו, ביניהם רבי יצחק אלחנן ספקטור רבה של קוננא. בהיותו צעיר לימים, אחרי הסתלקותו של אביו ר' פרץ, נסע אבא לקוננא להתוודע אל הגריא"ס. אבי התארח אצלו בשבת [...] אבא קנה לר' יצחק אלחנן טלית חדשה כי לפני כן היה מתעטף בטלית ישנה ומטולאת, אותו גאון שהאיר את עיני דורו בהלכה". באותו ביקור נקשרה ידידות בין הרד"ץ והגריא"ס, ולא יצאו שבועיים שהרד"ץ לא כתב אליו או לא קיבל מכתב ממנו.

עוד סיפר הרב אברהם חן על קשרי אביו עם גדולי דורו:

"האדמו"ר מהורנוסטייפל רבי מרדכי דב טברסקי זצ"ל, ביקר פעם בצ'רניגוב ואבא נהג בו כבוד רב. הזמינו לביתו ואף הלך לשמוע אותו דורש בבית-הכנסת של ניימרק. אבא לקח עמו לבית-הכנסת של ניימרק אותי ואת אחי מענדל, שנינו היינו אז ילדים קטנים. הרבי דיבר חרש, והחסידים ישבו דרוכים לקלוט כל דיבור היוצא מפיו. משכילה לדבר, ניגש אל אבא וביקש שיאמר "חסידות" גם הוא. אבא סירב פעם ופעמיים, עד שהאדמו"ר אמר: אני מבקש נאמנה (איך בעט מיט אן אמת)! אז נעתר לו אבא.

"פתח ואמר: 'אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש'. תחילה יש לכבד (לטאטא) את הראש עד שלא ישאר בו שמץ של מחשבה זרה; ועוד מלשון 'כובד', שלא יהיה בראש משהו מקלות ראש. ועוד משהו מלשון 'כבוד', שאיני זוכרו.

"אחרי זה ביקר שוב בביתנו ומצא את אבא מתפלל. מיהר ויצא לחדר הסמוך להמתין לאבא. אבא סיים את התפילה, יצא אליו ובירכו בחביבות רבה. ניכר שהיו ביניהם קשרי ידידות אמיתיים".

בשנת תרפ"ה סיים את תפקידו בצ'רניגוב, עלה לארץ הקודש וכעבור זמן קצר התיישב בירושלים.

בואו לירושלים, פורסם בידיעה קצרה, בשבועון החרדי 'קול ישראל' בגיליון כ"ח אייר תרפ"ה: "אורח חשוב הרב הגה"צ ר' דוד צבי חן הגאב"ד דצ'רניגוב, הגיע בשבוע זה לירושלים, הרב הנ"ל הוא אחד משרידי חסידי חב"ד הגדולים מהדור הקודם, ברוך בואו לשלום". באותו גיליון פורסמו גם מודעות המקדמות בברכה את הרד"צ עם הגיעו לירושלים עיר הקודש.

בתקופה בה גר בעיר הקודש, מידי בוקר התכנס מניין בביתו לתפילת שחרית ולאחריה היה משוחח עם הנוכחים, מספר סיפורי חסידים ומתבל דבריו בדברי תורה. שיעור קבוע היה לו באותה תקופה עם שלושה מבחירי אברכי ירושלים שלימים נודעו כגדולים ומורמים מעם – ר' חיים צבי (הערש) אייזנבך, ר' מרדכי צבי שמרלר, ר' ברוך יצחק פריינד. הוא למד איתם תורת החסידות בעיון.

הגאון הרב חיים נאה "בעל השיעורים", אשר עסק רבות בחקר ההלכה והמנהג בכלל כיהן באותם ימים כספרא דדיינא בבית הדין של העדה החרדית, ומקורב ביותר לראשי 'העדה' בהם הגאב"ד הגר"ח זוננפלד.

הגר"ח ידע כי הרד"צ הינו גאון אדיר בכל חלקי התורה וידיו רב לו בפסיקת הלכות ומסורת לו במנהגים הנהוגים מדורי דורות, לכן ביקרו תדיר והיה לאורח של קבע בבית הגאון. מפני הערכתו אליו, דאג להפגישו עם הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, אשר ראה חשיבות רבה בפגישה עם אחד מגדולי רבני חב"ד ברוסיה.

במהלך ביקוריו אצל הרד"צ, שטח הגאון ר' חיים נאה בפניו שאלות, ספיקות ובידורים בהלכות שביקש לכתוב בחיבורו החשוב 'קצות השולחן' בו ביאר את שולחן ערוך הרב. הרד"צ השיב לו, עודדו להמשיך בכתיבת החיבור החשוב, ואף גילה לו מסורות וידיעות חשובות בכללי הוראה.

בשלהי חודש סיון תרפ"ה, קיבל הרב נאה מהרד"צ הסכמה לספרו קצות השולחן. החלק הראשון של הספר יצא לאור מספר חודשים לאחר פטירת הרד"צ, והסכמתו מתנוססת ראשונה.

כתשעה חדשים לאחר עלותו לארה"ק, בכ"ד כסלו ה'תרפ"ו השיב את נשמתו לבוראה והוא כבן שמונים. עם פטירתו הכריזו בתי הדין בירושלים כי יש לצאת להלווייה. את הטהרה ערכו במקוה של בורנשטיין בנוכחות גאב"ד ירושלים הרב זוננפלד, וקהל גדול מאוד השתתף בהלווייה למרות הגשמים העזים וחרף העובדה שההלווייה נערכה ביום שישי אחר הצהרים. בין המלווים היו רבנים גדולים ובהם הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד גאב"ד ירושלים, והגאון הראי"ה קוק רבה הראשי של ארץ ישראל. הרב זוננפלד הלך רגלי, ואילו הרב קוק שהיה כהן נסע בעגלה. באותה תקופה, היה זה נדיר לראות את שני הרבנים החשובים, שהיו חלוקים אידיאולוגית, נוכחים באירוע אחד. ס' אבני חן – תולדות משפחת חן לדורותיה

משפחת חן הם צאצאים של זרובבל בן שאלתיאל בן יהויכין, ר' שאלתיאל חן מברצלונה, הגאונים ר' זרחיה ור' שלמה ור' מכיר חן הנזכרים בתשובות הרשב"א.

משפחות צדיקים נוספות

המקובל האלוקי הגאון מרן רבי צדקה חוצין הראשון זי"ע

יומא דהילולא - ו' תשרי

בעל השו"ת צדקה ומשפט, מיוחס עד דויד המלך. תאריך יארצייט: ו' תשרי.

צדקה חוצין זצ"ל בן סעדיה. יארצייט: ו' תשרי.

מקצת שבחו: חכם צדקה חוצין (הראשון) נולד בשנת תנ"ט (1699) בארם צובה, היא העיר חאלב שבסוריה, לאימו ולאביו חכם סעדיה. מאחר וכל הילדים, שנולדו להוריו, נפטרו בינקותם - החליטה אמו, להשאירו בפתח בית הכנסת. נשיא בית הכנסת מצא את התינוק, ולאחר שדרש בדבר, נודע לו - כי זהו בנו של חכם סעדיה, שבניו אינם מתקיימים. ברחמיו על התינוק גידלו בביתו, וכאשר גדל שלחו ללמוד אצל חכם רפאל שלמה לניאדו.

חכם צדקה חוצין, נודע כבקי בתורה ובקבלה, כבר בנערותו. רבנים מארצות שונות פנו אליו בשאלות הלכתיות, ובגיל 36 השתתף בדיונים הלכתיים יחד עם זקני החכמים ובגיל 36 השתתף בדיונים הלכתיים יחד עם זקני החכמים בארם צובא.

בשנת תק"ג (1743), בעקבות מגפת הדבר, אשר הפילה חללים רבים בעיר בגדאד, פנה נשיא הקהילה בבגדאד - ר' משה מרדכי, אל חכם רפאל שלמה לניאדו בחאלב, שיבחר את אחד מטובי החכמים בעירו, כדי שיכהן כרב קהילת בגדאד. חכם צדקה חוצין נבחר לתפקיד, ונתמנה לראש חכמי בגדד.

חכם צדקה חוצין האריך ימים על ממלכתו בבגדד, שנמשכה 30 שנות כהונה. הוא חולל מהפכה בחיים התורניים, פעל לבניית בתי כנסת, מקוואות ובתי מדרש, ייסד שיעורי תורה, תיקן תקנות, והתקין מנהגים שונים אותם נוהגים יהודי עיראק עד היום. הרבה גבולו בתלמידים, ובזכותו התרבתה תורה בעיר.

חכם צדקה חוצין היה מגדולי המשיבים בהלכה שבדורו. היה נושא ונותן בהלכה ובאגדה עם כמה מגדולי דורו שהזכירו אותו בספריהם. מלבד גדולתו בנגלה, היה גם מקובל ובקי עצום בכתבי האר"י.

במהלך חייו כתב חיבורים רבים, רק חלקם נדפסו. חכם צדקה חוצין שלח חיבורים מכתבי ידו, מבגדד לארם צובא על מנת להדפיסם בוונציה, אולם בדרך הם נבזזו ע"י שודדים.

בין ספריו שנדפסו: 'אורח צדקה' ו'מעיל הצדקה' - על ארבע טורים; 'מעשה הצדקה' ו'צדקה ומשפט' - שו"ת; ו'עבודת הצדקה' - פירוש על התורה.

בסוף שנת תקל"ב (1772) דבר כבד פרץ בבגדד. שלושה מחמשת בניו, נפטרו במגיפה. דרשתו ב'שבת שובה', הפכה למספד על בניו ועל הנפטרים הרבים במגיפה. כעבור ימים אחדים, אף חכם צדקה חוצין חלה במגיפה, והשיב את נשמתו ליוצרה בו' תשרי תקל"ג, ונטמן בבגדאד. ת.נ.צ.ב.ה.

מקורות ליחוס הרב צדקה חוצין הראשון עד בית דויד מתוך הספר "ישיבות בגדאד: התהוותן והשפעתן לדורות":

על המקובל האלוקי מרן צדקה חוצין הראשון וצ"ל, בעל השו"ת "צדקה ומשפט" מסופר בין היתר בספר המקיף "ישיבות בגדאד: התהוותן והשפעתן לדורות". כותרת בפרק השני שכותרתו "מרן הגאון רבי צדקה חוצין - בעל שו"ת צדקה ומשפט" כתוב (בעמוד 31) כי הרב צדקה (הר"צ) נולד בארם צובא (א"צ) בשנת תס"ו, לאביו ר' סעדיה נצר ממשפחת בית דויד.

ובהערות שוליים 8 כתוב בעמוד 31 כי בספר "זכרון חיים" מהדו"ק כתב: הרב צדקה חוצין, היה לו ספר היחס עד דוד המלך ע"ה (וככל הנראה, מקורו ביומן רבי שמואל צדקה). וראה בספר "זואת יהודה", פרק א, הערה 1, שהגה"ח מהר"צ חוצין האחרון אמר כי מתייחסים המה לזרע בית דוד.

הרב צדקה חוצין זי"ע

יומא דהילולא - א' אדר

תרל"ו - תשכ"א. מתלמידיו של ה"בן איש חי".

"היה לו ספר היחס עד דוד המלך ע"ה" (זכרון לחיים מהדו"ק. וזאת ליהודה פ"א הערה 1).

במשך חייו בבגדאד שימש כמוהל מומחה, ויצא לערים וכפרים שונים כדי למול ילדים יהודים, ללא תמורה. כן ייסד שיעורי תורה לתלמידים צעירים, ושכר עבורם מורים. ייסד גם שיעורים למבוגרים, והיה מלמד בעצמו. סירב לכהן במשרה רבנית, והתנגד להכנסת לימודי חול בתוכנית הלימודים של מדרש תלמוד תורה בבגדאד. בשנת 1926 (ה'תרפ"ו) עלה לישראל והשתכן בשכונת גאולה בירושלים, שם הקים את בית הכנסת "שמש צדקה" ברחוב חגי. בהמשך כיהן כדיין בבית הדין של העדה החרדית הספרדית, וראש רבני העדה הבלבית.

מחבר הספר שו"ת "צדקה ומשפט" (ירושלים תרפ"ו), וספר "מקיץ נרדמים" (מוסר).

• הרב מרדכי אליהו הוא נכד של אביו.

הגאון רבי אליהו מני זי"ע

יומא דהילולא - ח' אב

נולד בשנת ה'תקע"ח (1818) בעירק שבבגדאד. נצר לבית-דוד המלך ומפאת הרדיפות, המשפחה הסתירה את ייחוסה תחת הכינוי 'מני' ר"ת 'מן נצר ישי'. בילדותו למד בבית המדרש 'בית זילכה'. כבר בהיותו צעיר נמשך לחכמת הנסתר והחל לעסוק בה. אשתו הראשונה נפטרה שנה לאחר נישואיו בעת לידת הבת. נהג לטבול במקווה טהרה כל לילה קודם אמירת תיקון חצות, הן אנשי הקהילה היהודית והן הגויים ראו בו כאיש קדוש. הגאון מרן חכם רבי יוסף חיים התכתב עמו רבות ועניין זה בא לביטוי בספרו 'בן איש חי'. עלה לארץ בשנת ה'תרי"ו ומיד הצטרף לחסידי 'בית א-ל'. אוויר עיר הקודש לא התאים למצב בריאותו ובריאות ילדיו, ושכב ימים רבים על ערש דוי, עד שרופאיו פקדו עליו להחליף את משכנו והוא עבר בשנת ה'תרי"ח לחברון. קרא לתושבי חו"ץ לעלות ורבים עלו לארץ ביחוד מבוכארה. אשתו ובניו שימשו את האורחים. דאג לייסד בית-מדרש. לאחר הסתלקות רבה של חברון (ר' משה פריה) התמנה

לרב העיר ושימש כ-14 שנים ללא משכורת ונשא במשרה לשם שמיים. לאחר התרחבות משפחתו נאלץ לקבל משכורת למחייתו. הקים בית-כנסת 'בית יעקב' בו התפללו לפי כוונות ומנהגי המקובלים בשיבת 'בית א-ל' בירושלים. כאשר פרצה בעיר מגיפה עבר מבית לבית לטפל בחולים וביתו היה היחיד אליו לא הגיע המגיפה. מקובל. מפורסם בצדקותו וקדושתו. הסתגף רבות מרובים וקשים ובשינה על מחצלת ללא מצע, כשאבן למראשותיו - כסימן על צערו על גלות השכינה. אהב את הבדידות והצניע לכת, ברח מן השררה והכבוד והתמסר לתורה ולמעשים טובים. בשנת ה'תק"ן איבד את מאור עיניו עקב מחלת הקטארקט והצטער מאוד על העדר לימוד התורה. למרות שהקריאו לו מתוך הספרים טען כי אינו דומה שמיעה לראיה. לאחר כארבע שנים הגיע אליו אדם בלבוש כפרי ואמר לו כי באפשרותו לרפא את עיניו אם ישלם ממון רב. רבינו הסכים לשלם כל סכום אך לאחר שיתרפא, כעבור שלושה ימי טיפולים חזר מאור עיניו. הרב ביקש לשלם למרפאו אך עקבותיו לא נודעו. נפטר ב-ח' תמוז ה'תקנ"ט חי כ-81 שנים. ציונו בחברון. בהלווייתו השתתפה כל העיר חברון, יהודים ולא יהודים. בנו הבכור, ר' סלימאן מנחם כיהן אחריו כרבה של חברון. ערבים שהאמינו שרבינו היה "ווילי" (קדוש) ורק למראית עין היה יהודי, ביקשו להעביר את גופו מקבורתו למקום שבו קוברים הערבים את קדושיהם. יהודי חברון נאלצו לשמור את מצבתו משך חודשים רבים.

אביו: ר' סולימן. אשתו: מרת סרח (בזיווג ראשון), מרת סמרה (זיווג שני) - אחותו הצעירה של הגאון ר' עבדללה סומך. מרבותיו: ר' עבדאללה סומך (תלמידו המובהק). ר' רפאל ידידיה אבולעפיה. בניו: ר' אברהם ברוך, ר' יחזקאל שלום, ר' סלימאן מנחם. בתו: מרת רחל (נישאה לר' עזרא יחזקאל כהן).

מספריו: •מעשה אליהו- דיני איסור והיתר •שיח יצחק- על מנהגי ישראל •זכרונות אליהו- דן בדברי המקובלים האחרונים.

משחר נעוריו, שאף רבינו לעלות לארץ ישראל ולחונן את עפרה. ואכן, לאחר שהיה אחד מהאריות שבחבורת הגאונים המקובלים בבגדד, נטל את רעייתו הצדקת, אחות רבו הגדול, ואת שלושת ילדיו, ושם פעמיו לארץ. הוא הצטרף לאורחת גמלים שחצתה את המדבר. יום שישי, ערב שבת קודש, ורבינו פנה למדריכי האורחה וביקשם לשבות במדבר. הם הביטו בו בתימהון. סביב סביב רק חול וחול, חול לוחט ושממה. מי יסכן את עצמו לשבות כאן יום תמים. ובכלל, המים והמזון מחושבים למסע מתמיד, אין הם ערוכים לפיגור של יום. "אבל לפני שיצאנו לדרך התנית עמכם שנשבות במדבר!" זעק ר' אליהו. מנהיג השיירה גיחך: "אמנם כן, רבים היהודים המתנים עמנו כן, ואנו מסכימים, ולבסוף ממשיכים אנו בדרכנו והם מתלווים אלינו בלית ברירה בנימוק של פיקוח נפש כיוון שמסוכן מאוד להישאר לבד במדבר, שודדים ורוצחים מסתובבים באזור, ולעיתים קרובות אורבים לשיירות." ואכן, היה בכך משום סכנת נפשות, ופיקוח נפש דוחה שבת, אבל ר' אליהו לא ויתר, הוא נשאר בלב הישימון יחד עם אשתו ושלושת ילדיו. מדריך האורחה לא התלבט בעצות מצפון. והפקירם לנפשם. השיירה המשיכה בדרכה. ליל שבת, רבי אליהו קידש על היין מעל שולחן החול, עליו נפרשה מפה צחורה. קולות הזמירות ששר לוו ביללת תנים ונהמת המדבר וסופת החול לא העיבה על טעם מאכלי שבת. מיד במוצאי השבת הבדיל רבי אליהו, ובאישון לילה החל לצעוד עם אשתו ובניו בעקבות השיירה. מה היו סיכוייהם להשיג בצעדתם את שיירת הגמלים שהשיגה אותם מהלך יום שלם? אך הנה זה פלא, לפנות בוקר השיגו את השיירה! אין זאת אלא שארעה להם קפיצת הדרך! בכבוד ובמורא התקבלו על ידי נוסעי השיירה והגיעו בשלום למחוז חפצם, לעיר קודשנו ירושלים.

מובא בספר 'יששכר וזבולון', על רבינו, שלמד בצוותא עם החכם רבי ניסים עיני זצ"ל בבגדד לפני עלותו לא"י. הם למדו בספר "דברי שלום" של נכד הרש"ש זיע"א והתקשו בדבריו, לא הבינו כיצד הסביר את דברי סבו הגדול. אמר רבי אליהו מני, שנראה לו שהרב "דברי שלום" לא הבין את דברי סבו, רבינו שלום שרעבי זצ"ל. לאחר אמירה זו, הרב אליהו מני החל צועק בקול מר, בלי יכולת להוציא מפיו מילה, ובכה בכי תמרורים. לאחר ארבע שעות היכה בידו על ליבו כאומר "חטאתי", והתרפא. כאשר שאלוהו מה היה סיפר שהרש"ש הקדוש התגלה אליו ואמר לו: "מה כוחך לדבר על נכדי שלא הבין את דברי, אתה הוא שלא הבנת אותם!" ועד שביקש מחילה, וסלח לו. ובהקדמת ספר 'זכרונות אליהו' הוסיף, שהרש"ש הודיעו שימות בחטאו זה, ולא יתכפר לו עליו! בכה רבינו והעתיר, עד שהרש"ש הסכים למחול לו, בתנאי שיקרא את שם בנו העתיד להיוולד לו בשמו. וכך היה, הרבנית ילדה בן ונקרא 'שלום', ע"ש הרש"ש זיע"א!

הרב אברהם מרדכי הורביץ מפינטשוב ז"ע

יומא דהילולא - י"ז אב

נולד בשנת ה'תקכ"ו. יחוסו מקדושי עליון דור אחר דור עד דוד המלך ע"ה. בצעירותו התייתם רבינו מאביו, וגדל בבית אחיו הרה"ק רבי יוסף מז'מיגראד. צדיק תמים קדוש וחסיד מלא בתורה בנגלה ובנסתר. בעל רוח-הקודש. שימש שלוש מאות צדיקים בעלי רוח הקודש. על שולחנו היה מסובים כ"ד משמרות שללומדים שהיו תמיד עוסקים בתורה, י"ב משמרות ביום וי"ב משמרות לילה. לא אבה לנהוג באדמו"רות אך צדיקי הדור היו עולים אליו לבקרו באשר שמעו את שמעו הגדול. רבינו היה רגיל לטייל עם בנו ר' יוסף דוד, וכאשר הגיע למקום מסויים אמר לבנו: "אם הייתי בונה כאן בית, היה נחשב כאילו בניתי בארץ ישראל", ולא הבין בנו את כוונתו. כאשר נסתלק רבינו הוטמן באותו מקום. נפטר ב-י"ז מנחם אב ה'תקפ"ד. חי כ-59 שנים. ציונו בבית החיים העתיק בפינטשוב.

סבא (מצד האב): ר' משה מבענדין. אביו: ר' בנימין זאב יעקב אבד"ק זארנאווצא וולבראם. מרבותיו: ר' יחיאל מיכל רבינוביץ המגיד ממזלוטשוב. רבינו היה תלמידו המובהק, ר' אלימלך וייסבלום בעל נעם אלימלך מליז'אנסק, ר' יעקב יצחק הורביץ ה'חווה מלובלין', ר' יצחק לוי מברדיטשוב, ר' משולם זושא מאניפולי, ר' שלמה הלוי סג"ל מקרלין, ר' זאב וואלף מזיטאמיר, ר' משה חיים אפרים מסדילקוב ועוד. חברותא: ר' אברהם יהושע השיל מאפטא ה'אוהב ישראל' מאפטא. ילדיו: ר' יוסף דוד, מרת גיטל (נישאה לאדמו"ר ר' יצחק אייזיק יהודה יחיאל ספרין מקאמרנא בעל 'היכל הברכה'), מרת ליבא.

הרה"ק רבי חיים שמואל בן ר' אליעזר הורביץ מחנטשין זיע"א (נכד ה'חווה מלובלין' וגם נכד ה'מאור ושמש') סיפר כי לאחר פטירת זקינו ה'מאור ושמש' נמצא כתוב בחומש שלו בכתב יד קודשו שזכה להשיג לח"י מדריגות. הוא מנה שם את אחת המדריגות, כי פעם אחת בהיותו בפינטשוב עם הרבי מלובלין ביחד עם י"ב צדיקים שלבשו בגדי לבן בשבת קודש, והתפללו שם בביהכ"נ הישן, זכה לראות כי בכל פעם שהזכיר הבעל תפילה את שם השי"ת - יצא מפיו לפיד אש. הוא הגיע למדרגה בה הכיר שהשליח ציבור כיוון אז את אותה כוונה שכיוון הכהן גדול ביום הכיפורים בעשיית העבודה. בכתב יד לא נזכר שמו של השי"ת. אבל כששאל הרה"ק ר' חיים שמואל הורביץ מחנטשין את זקינו הצדיק הרה"ק רבי

יוסף 'היהודי הטוב' מנייטטאט (בן המאור ושמש), מי הוא היה השי"ץ, גילה לו ששמע מאביו ה'מאור ושמש', שזה היה רבינו מפּינטשוב, אלא שבחיי חיותו לא רצה לגלות את שמו.

רבינו היה ידידו של הצדיק ר' יעקב יצחק רבינוביץ הידוע בכינויו 'היהודי הקדוש מפשיסחא ורצה לנוסע לבקרו בעת חוליו. כאשר הלך למקווה קודם התפילה, רץ לפניו כלב ונבח. רבינו מיד קרע את בגדיו ואמר למשמשו שהכלב הגיד לו שהסתלק היהודי הקדוש. לאחר מכן נסע לפשיסחא והסמיך את בנו הרה"ק ר' ירחמיאל זיע"א לרבי ומנהיג, וברכו שיתגלה בעולם. באותה השעה התפרסמה גדולתו. אור יקרות להגרש"ח פרוש ח"ג

כאשר ביקר פעם רעו ה'אור לשמיים' אצל רבינו בסעודת ראש חודש, הביא מוכר היין לשולחן יין לכבוד האורח. כאשר לקח רבינו את הכוס שמזגו לו, שאל את המוכר: "מהיכן לקח את היין,?" ואמנם לפתע נזכר שלקח בטעות יין ממקום שעמדו שם סתם יינם. העיד שר בית הזוהר ה'עטרת צבי' מזידיטשוב על רבינו: "הנני אומר בתורת עדות, והשמיים והארץ גם כן יעידו בי, שהיה בכוחו להחיות מתים."

סיפר זקן אחד בנו של הגרויסער לייב מפּינטשוב שפעם אחת עמד רבינו בתפילה ופתאום רץ אל החלון. לאחר התפילה שאלו את רבינו על זה ואמר שבאותו הרגע נסע הגרויסער לייב בעגלה לקראקא ונפל מהעגלה והלך להצילו. כשחזר הגרויסער לייב מדרכו סיפר כי בעת שנפל ראה שרבינו החזיק בו והניח אותו בחזרה בעגלה.

סיפר החסיד המופלג ר' אלכסנדר אלחנן מפּינטשוב ז"ל ששמע מפי דודינו הגה"ק מקאמרנא שפעם אחת רצה לפעול דבר בשביל כלל ישראל ועשה עליית הנשמה, וראה שם היכל עם אור גדול. נכנס בו וראה בשם היהודי הקדוש מפשיסחא זצ"ל, ביקש ממנו אודות הדבר, והשיבו כי גזירה היא מהקב"ה. שאלהו: "היכן הוא היכלו של מזורי וחמי ר' אברהם מרדכי מפּינטשוב,?" הראה לו הרה"ק למעלה בעולמות. כששמע זאת הגה"ק מקאמרנא פחד ללכת עוד למעלה. ספר פענח רזא

בהיות רבינו בלובלין היה בידידות עם היהודי הקדוש מפשיסחא זי"ע, שהעריצו ביותר, והעיד עליו שבשעה שהוא מעשן את מקטרתו, הוא מכוון את כוונות הקטורת בביהמ"ק, כן היה שולח את אחד מגדולי תלמידיו שיהיה נוכח בשעת ההקפות שערך רבינו בשמחת תורה, וביקשו להודיע לו את הכוונות שמכוון בעת עשיית ההקפות.

פעם אחת הניחה אישה אחת בבית התבשיל אווזה שחוטתה, עבר רבינו דרך בית התבשיל ושאל לרבנית: "מאיין האווזה הזאת?" ואמרה: "אישה אחת הניחה." וציווה לקרוא לאישה כי אמר שהאווזה נתנה קולה שלא נשחטה, ואמרה האשה כי ר' משה שו"ב שחטה וקרא רבינו לשחט ושאלו ואמר שאינו מכיר האישה הזאת. אחר כך גער בה והתוודה שעשתה נבלה.

כשהיה שומע קריאת עורב היה מצווה לגרשו ופעם אחת בא עורב ורצה המשמש לגרשו ורבינו לא הניחו ואמר: "העורב הביא לי היום בשורה טובה שקרובי ר' משה מחמלניק יבוא וישבות אצלי בשבת קודש," וכך היה.

פעם אחת ירד גשם חזק. שלח רבינו את בנו רבי יוסף דוד שהיה אז בן שש שנים שיאמר בשמו שיפסוק הגשם, וכך היה וחדל הגשם.

הרב המקובל האלוקי יצחק אלפיה זי"ע

יומא דהילולא - כ"ו אלול

הרב המקובל יצחק אלפיה זצ"ל - נולד ב-י"ח שבט ה'תרל"ח. יחוסו הרם מצד אביו מגיע עד דוד המלך ע"ה. אם אביו הייתה ממשפחת דין המפורסמת. מגדולי חכמי ארם צובא. בשנת ה'תר"ן עלה לא"י עם אביו וזקנו. הם קבעו את משכנם בעיר העתיקה והחלו ללמוד בישיבת המקובלים 'בית אל'. סבו לימדו את אומנות השחיטה וממנה התפרנס. בשנת ה'תרס"ז כחבר בבית דין אך רבינו לא מצא בזה סיפוק רוחני מכיוון שביקש לקרב את המוני בית ישראל לעבודת ה'. לפיכך התפטר ממושרה זו ויסד את חברת 'אור חדש וצמח צדיק' שמוקמה בביה"כ של בית הרפואה "משגב לדך" בירושלים. כל חייו הוקדשו למען הזולת והרבה לדאוג לנצרכים. פעילותו המפורסמת ביותר הייתה קיום "תענית דיבור" ציבורית בימי 'השובבי"ם'. גאון בנגלה ובנסתר. ענוותן מופלא. בשנת ה'תש"ח לאחר שנפלה העיר העתיקה ביד הירדנים רבינו התמלא צער בעיקר על צער גלות השכינה ומתוך כך נפל למשכב ובחודשים האחרונים לימי חייו היה מרותק למיטה למרות זאת לא פסק פומיה מגרסא ולא ביטל תפילה בציבור (התקיים מניין בביתו). נפטר ב-כ"ו אלול ה'תשט"ו. חי כ-77 שנים. ציונו בהר-המנוחות בירושלים.

סבא (מצד אביו): ר' יצחק. אביו: המקובל ר' יעקב חיים ישראל רפאל (רוב רבני חאלב היו מתלמידיו בנגלה ובנסתר). אמו: מרת שרה (צלחה). מתלמידיו: ר' עובדיה הדאיה. מספריו: •קונטרס היחיאל-נהגת ביה"כ, ענייני מיתה וקבורה, חנוכת הבית כולל דיני מזוזה ומעקה. •אור חדש וצמח צדיק- מעלת תענית דיבור •יאיר נתיב מבאר- לוח הלימודים •אהבת ה- 'איסור שינוי המנהגים •שיח יצחק. ספרים רבים נעלו בשנת ה'תש"ח כאשר העיר העתיקה נפלה בידי הירדנים.

יחוסו הרם מצד אביו מגיע עד דוד המלך ע"ה, אם אביו הייתה ממשפחת דין המפורסמת. מגדולי חכמי ארם צובא. בשנת ה'תר"ן עלה לא"י עם אביו וזקנו. הם קבעו את משכנם בעיר העתיקה והחלו ללמוד בישיבת המקובלים 'בית אל'. סבו לימדו את אומנות השחיטה וממנה התפרנס. בשנת ה'תרס"ז כחבר בבית דין אך רבינו לא מצא בזה סיפוק רוחני מכיוון שביקש לקרב את המוני בית ישראל לעבודת ה'. לפיכך התפטר ממושרה זו ויסד את חברת 'אור חדש וצמח צדיק' שמוקמה בביה"כ של בית הרפואה 'משגב לדך' בירושלים.

כל חייו הוקדשו למען הזולת והרבה לדאוג לנצרכים. פעילותו המפורסמת ביותר הייתה קיום "תענית דיבור" ציבורית בימי 'השובבי"ם'. גאון בנגלה ובנסתר. ענוותן מופלא. בשנת ה'תש"ח לאחר שנפלה העיר העתיקה ביד הירדנים רבינו התמלא צער בעיקר על צער גלות השכינה ומתוך כך נפל למשכב ובחודשים האחרונים לימי חייו היה מרותק למיטה למרות זאת לא פסק פומיה מגרסא ולא ביטל תפילה בציבור התקיים מניין בביתו. נפטר ב-כ"ו אלול ה'תשט"ו. חי כ-66 שנים. ציונו בהר-המנוחות בירושלים.

בימי המלחמה העולמית השנייה, כאשר צבאות הגרמנים התקרבו לגבולות מצרים והגיעו אל "אל עלמין", הייתה אז סכנה חמורה לכל המזרח התיכון ובפרט לישוב היהודי בארץ הקודש מפלישת הגרמנים. נקל לתאר כי הערבים וכל צוררי ישראל הרימו ראש והיו מאיימים: בעוד כך וכך ימים יעשו כליה בשונאיהם של ישראל. במצרים עצמה עברו הערבים והצוררים ימ"ש מאיומים, למעשה פרעות.

רבינו שהיה מגדולי מקובלי וחכמי ירושלים, הרעיש עולמות עליונים ותחתונים בתפילה נרגשת, על מנת שהגנרל רומל ימ"ש וצבאותיו לא יצליחו להיכנס לארץ הקודש ולהכרית גם בה את היהודים: בכותל המערבי, קבר רחל, רבינו חיים בן עטר הקדוש, בכל המקומות הללו ועוד, סובב רבינו ועימו מקובלים קדושי עליון מירושלים. שם העתירו שיח בתיקונים מיוחדים על פי חכמת הנסתר בניסיון לבטל ולקרוע את הגזירה הנוראה.

הארמנים ושאר העדות הנוצריות נכנסו בעיר "דמנהור" לגבול מצבת קבורת הרב הקדוש המלומד בניסים צדיק יסוד עולם האדמו"ר רבי יעקב אביחצירא זי"ע"א, הוציאו את ספר תורה המקודש מן החיכל, ובעונות רמסוהו ושרפוהו. באותו ערב חלם רבינו, והנה בחלומו איש לבוש בגדי חכמים בא אליו ואמר לו: "מדוע אינך פוקד את קברי?". ויאמר לו: "ומי אדוני שאדע לפקוד את מקום מנוחתו"? ויענהו: "שמי רבי יעקב אביחצירא". "והיכן קבור מר-?" ויאמר לו: "בדמנהור אשר במצרים, ועתה חושה אל תעמוד כי בזה תלויה הצלת עם ישראל". "מיד התעורר רבינו ומיהר לבית הכנסת "בית אל" בעיר העתיקה וסיפר את חלומו לחבריו המקובלים: "הידעתם מי הוא הרב הצדיק הזה הבא אליי בחלומי"? ויענהו: הרי הוא הצדיק המפורסם בכל ערי המערב, מחבר הספרים הקדושים: פתוחי חותם, יורו משפטיך ליעקב, מחשוף הלבן ועוד... לאחר תפילת שחרית, הלך רבינו עם שניים מידידי הרבנים למושל המחוז כדי לקבל אישור נסיעה למצרים. עצרם השומר בפתח ושאלם: "לאן פניהם מועדות-?" "למושל". "היש לכם הזמנה? -" "לא". "לשמע תשובתם תיכף ומיד גירשום. אך רבינו לא זז ממקומו ועמד בעקשנות שהוא יראה פני המושל ויהי מה, עד שממשרדו של המושל ירד קצין גבוה ובשומעו את בקשת הרב, חזר אל המושל ומסר לו את בקשתו של הרב. דקות ספורות עברו והקצין חזר בהוראת המושל והורה כי רבינו יעלה לבדו. רבינו סיפר את דבר העניין וסיים כי הוא מבקש שיינתן רשות למניין יהודים לנסוע למצרים כדי להשתטח על מצבת קבורת רבי יעקב אביחצירא זצ"ל. הנציב שמע אותו בכובד ראש והסביר: "רק רכבות צבאיות יוצאות למצרים בעת מלחמה. אני מוכן לצרפך לאחת מן הרכבות הללו, אך דע לך שמלוא האחריות לשלומך מוטלת עליך בלבד." כאשר חזר לחבריו, וגולל באוזניהם את מה שנאמר, אמרו לרבינו: "דחה אותך בדברים בעלמא, איך תיכנס לקרון מלא חיילים ולא ירגישו בך? יש סכנת נפשות בדבר ולכן אל תעשה זאת." אך רבינו, לא שת ליבו לסכנות. מוכן היה למסור את נפשו למען העם היושב בציון. למחרת בבוקר לקח את טליתו ותפיליו ובא לתחנת הרכבת כדי לעלות לקרון. בעודו עומד ניגשו אליו שני קצינים ושאלו לשמו ומיד העלוהו לקרון וישבו משני צדדיו עד הגיעם לקהיר. אז הביאוהו לשכונת היהודים ונעלמו. רבינו נכנס לביה"מ 'כתר תורה'. תמהו החכמים הלומדים שם: "היתכן כי זהו ר' יצחק אלפיה מירושלים? כיצד הגיע למצרים בימים טרופים אלו?" בשמעם את חלומו ואיך זכות הצדיק כמוהו"ר ר' יעקב אביחצירא זי"ע"א עמדה לו להגיע בשלום לקהיר, עשרות רבים נסעו לדמנהור למצבת קבורת הצדיק, להצלחת עמו ישראל ולהצילים מידי האויבים והשונאים ובפרט הגרמנים, למדו פעמיים את סדר "תענית הדיבור", שבעת כורתי ברית, הקפת המצבה ושאר תיקונים לילה ויום בלי הפסק. בלילה השלישי, יצא אחד מהלומדים לחוץ וראה והנה העיר כולה מואורת וקול העם בתרועות שמחה. בזמן המלחמה הייתה אפילה עקב העוצר. הוברר כי הגרמנים ברחו מהחזית ויד האנגלים על העליונה. ונכנס לבשר לכל הלומדים. מיד קראו הלל ועשו שמחה גדולה ויהי הדבר לנס. סיפר רבינו, כי בשעת הלימוד ראה הארה גדולה בוקעת ממצבת רבינו הרב יעקב אביחצירא זי"ע"א וכעין עמוד אש יצא מקברו זי"ע"א.

הרה"ק דוד בן שמעון זי"ע - הרדב"ש

יומא דהילולא - י"ח כסלו

הגאון הרב דוד בן שמעון זצ"ל הרדב"ש והצופ"ד ב"ש - נולד בשנת ה'תקפ"ד ברבאט שבמרוקו. משפחתו משבט יהודה מזרע בית דוד, מוצאה מספרד. אחר הגירוש השתקעה במרוקו. בילדותו ניכרו בו כישרונות מזהירים. בצעירותו נחשב לאחד ממופלגי התורה בעירו. עסק רבות בענייני הקהילה היהודית. בפרק זמן קצר הצליח להעמיד תלמידים רבים אשר הוכשרו בכל מקצועות התורה, מהם: מורי צדק ויושבי על מדין, מוהלים, שוחטים, סופרי סת"ם ושליחי ציבור. למרות מעמדו ברבאט שאף לחונן את עפר ארץ ישראל. תלמידיו ניסו להניא אותו מכוונתו אולם רבינו סירב. בשנת ה'תרי"ד בהיותו בגיל 28 רבינו יחד עם משפחתו ועם חלק מתלמידיו עלו לארץ. בהתחלה התגורר ביפו. לאחר תקופה קצרה עבר לעיר העתיקה בירושלים ומיד מינו אותו לראש ומנהיג לבני-עדתו. בימים ההם קהילת יוצאי מרוקו בירושלים היתה במצב של עוני, דלות ומחסור. הרב החל לארגן את הקהילה. ייסד את 'ועד העדה המערבית בירושלים'. יסד מוסדות, הקים ת"ת וישיבה, בנה בית כנסת לעדת המערביים, מסר שיעורים ודרשות, קבע סדרים ותקנות. הקים את בית הדין של העדה ועמד בראשה עד יומו האחרון. בהתחלה כל עול הציבור רבץ על כתפיו בלבד. במשך הזמן, כאשר גדלה העדה מינה ועד של שבעה חברים שיעזרו בהנהגה. בשנת ה'תרכ"י ייסד את שכונת 'מחנה ישראל' (ממילא) מחוץ לחומות. בנה שם שני בתי כנסת, בתי מגורים ובתי מדרש לחכמי העדה, מקוואות וכן בתי מחסה לנזקקים. כינויו היה 'אבי היתומים ודיין האלמנות', בשל דאגתו הרבה לנזקקי העדה. פתח חנות למכירת בשר לעניים בלבד. ביתו שימש כבית מחסה ומקום תמיכה לנזקקים. ענוותן מופלא. באיגרותיו חתם בכינוי 'מעט דב"ש'. בתשובותיו בהלכה הקדים בדברי התנצלות על שפנו אליו ושהוא יודע ומכיר במך ערכו. בענוותנותו לא הסכים ששמו יופיעו בחיבוריו. מרבית שנותיו היו מלאות בייסורים וחולי ואת הכל קיבל באהבה. נפטר ב-י"ח כסליו ה'תר"מ. חי כ-53 שנים. ציונו בחלקת המערבים בהר-הזיתים בירושלים. ישיבת 'מגן דוד' הוקמה על שמו. הגאון ר' רפאל אלעזר בן טובו שימש במקומו כרב העדה המערבית.

אביו: ר' משה (סוחר עמיד מהעיר רבאט שבמרוקו). אימו: מרת דיליסיא. אשתו: מרת רחל (בת ר' מסעוד צבאח). מרבתי: ר' סעדיה מאראגי (מחכמי רבאט). מתלמידיו: ר' מסעוד צבאח (אביו של ר' דוד צבאח מ"ס 'שושנים לדוד'), ר' נחמן בסיסו ממראקש (רשל"צ ומנהיג העדה המערבית בירושלים), ר' יוסף ארוואץ (ראב"ד יפו), ר' משה בן מלכא ממקנס (ראב"ד העדה המערבית בירושלים), ר' אלעזר בן טובו (מח"ס 'פקודת אלעזר'), ר' יוסף ארוואץ, ר' רפאל חיים משה בן נאים (הרב הרחמ"ן) ועוד רבים. בניו: הגאונים ר' רפאל אהרן (ראב"ד מצרים ומח"ס 'נהר מצרים'), ר' יקותיאל חיים (שד"ר במקנאס), ר' מסעוד חי (ראב"ד מצרים ומח"ס 'שערי משפט'). בנותיו: מרת רבקה (נישאה לר' מסעוד אשר די-אבילא), מרת ודליסיה (נישאה לר' יוסף קרויז).

מספריו: •שערי צדק - ארבעה חלקים: •שער החצר - תרי"ג שבחים ומעלות לארץ •שער המטרה - הלכות הקשורות לארץ •שער הקדים - מצוות הקשורות לארץ •שער המפקד - מנהגים ותקנות על הארץ •מצור דב"ש.

למרות רצונו של רבינו להיות צנוע ונחבא אל הכלים, מהשמיים גלגלו שיתפרסם שמו, ומעשה שהיה - כך היה: באותם הימים התגורר בירושלים החסיד רבי יהודה פאפו צוק"ל, בנו של הצדיק המפורסם

הגאון רבי אליעזר פאפו זצוק"ל (מחבר הספר 'פלא יועץ'). רבי יהודה היה ידוע בתור איש קדוש וכל חכמי ירושלים העריצו אותו. באחד הימים חלה במחלה אנושה וגדולי העיר באו לבקרו, אך לרוב חולשתו נשאר במיטתו, כי לא היה בו הכוח לעמוד בפניהם. והנה אך נכנס רבינו, רבי יהודה עם כל חולשתו נעמד מלוא קומתו לכבודו. חלשה דעתם של החכמים הקשישים, שלא הבינו את פשר הדבר: מדוע נעמד הרב בפני תלמיד חכם צעיר לימים?! כשראה את התמיהה בפניהם, הסביר את מעשהו: "אנא רבותי, דעו נאמנה שכאשר דרך הרב צוף דב"ש על מפתן ביתי, הודיעו לי מהשמיים, שאדם קדוש בא לבקר אותי, וכי עלי לקום לכבודו." השמועה עשתה לה כנפיים, ושמנו של רבינו התפרסם בניגוד גמור לרצונו. מאותו היום רבים החלו לפקוד את ביתו כדי לשמוע דבר ה' ולקבל ממנו עצה ותושייה, ואישיותו נעשתה נערצת בעיני כל.

על הענווה המופלאה של רבינו יעיד המעשה אותו כתב הגאון רבי יוסף בן נאים בספרו 'מלכי רבנן' (ערך 'שער החצר'), שכאשר אביו, הגאון רבי יצחק בן נאים זצ"ל הלך להשתטח על קברי הצדיקים בירושלים ת"ו, הוא התאכסן בבית הרב צוף דב"ש. שניהם הלכו לקנות ספרים מעיזבון של חכם אחד שנפטר. בין הספרים היה הספר 'שער החצר'. רבינו המליץ לו על ספר זה, מאחר ומד בר בשבח ארץ ישראל, וזאת מבלי לגלות לו, שהוא המחבר של הספר. כך קנה את הספר ולא ידע מי מחברו. עד שחזר לעירו פאס, ושם נודע לו, שרבינו בכבודו ובעצמו הוא מחבר הספר - ובענוותנותו המופלאה הסתיר ידיעה זו ממנו.

רבינו דאג רבות לנזקקי העדה. ביתו שימש בית מחסה לקשי-יום שהיו מסובים על שולחנו. אלמנות ללא משען ויתומים רבים היו תחת חסותו. לפני חג הפסח היה מחלק לעניי העדה מצות שמורות. בירושלים של אותם ימים הבשר היה נמכר רק בחנות אחת וביוקר מפני הגאבילה (מס מיוחד). יד העניים לא הייתה משגת לקנותו. רבינו פעל רבות למענם של אלו שלא השיגה ידם ופתח חנות למכירת בשר לעניים בלבד, תחת השגחתו הצמודה, כי הוא היה אומן מופלא ומומחה בניקור הבשר. אין פלא כי כל בני העדה רחשו לו כבוד כאל מלאך ה' וקראו לו באהבה: 'אבי היתומים ודיין האלמנות'.

המקובל האלוקי הרב סלמאן אליהו זי"ע

יום ההילולא ב' בתשרי ה'תש"א

הרב סלמאן אליהו ה'תרל"ב, - ב' בתשרי ה'תש"א

היה אביו של מרן הראשון לציון מרדכי אליהו זי"ע א.

היה חסידא קדישא ופרישא, חכם סלמאן אליהו זי"ע א, אשר היה מגדולי המקובלים והמכוונים בירושלים ת"ו וחיבר את ספרו "כרם שלמה" חמישה כרכים ביאור על ספר עץ חיים למהרח"ו זצ"ל.

נדיר הוא סיפור חייו של המקובל האלוקי רבי סלימאן אליהו זי"ע א, אביו של הרב, שאת שנותיו הראשונות עשה במשפחה ובסביבה שלא היתה קרובה להיכלי תורה. אבל משהתקרב ונכנס לבית המדרש וזכה לטעום ממתיקות התורה, דבק בה בכל לבו והיה מוכן עליה למסור את נפשו.

אביו, מר יוסף אליהו, היה מעשירי העיר בגדאד ונכבדיה, ובתי המסחר שלו היו פרוסים לא רק ברחבי עיראק, אלא גם במדינות הודו ולונדון היו סניפים שבבעלותו. בן יחיד היה סלימאן להוריו ואת לב כולם שבה בחמתו ותבונתו הפקחית. מביכורי שנותיו בצבצה הפקחות מכל אמריו. הבנתו החדה ותפיסתו

המהירה וירידתו לפרטי פרטים בכל דבר, הדהימו את לב הוריו ומוריו, ומאז ילדותו הועידוהו לגדולה ובטוחים היו שהוא יפאר וירומם את עסקי המשפחה המסועפים. הוא למד בבתי הספר היוקרתיים שבבגדאד, ובשעות הפנאי הקצו לו מורה פרטי שיוסיף חכמה על חכמתו וישנה עמו פרקי מדעים. בבגרותו, שלחו מוריו מכתבי המלצה לאוניברסיטת 'אוקספורד' החשובה והנודעת בלונדון, ולמראה תעודותיו וגליונות ציוניו התקבל מיד. את השנה שנותרה עד למועד נסיעתו ללונדון, ייחד הבחור סלימאן ללימודים פרטיים והיה יושב שעות בספריות והוגה בכתבי מדע. עד לאותו יום, בו חלף מעבר לכתלי בית המדרש 'בית זילכה' וקול תורה עלה באזניו. ויאמר סלימאן ללבו: "אסורה ואראה, אטה אוזן ואפקח עין, כי מימי לא הזדמנתי להיכלם של חכמי העדה" – המחזה שנגלה לעיניו, נשגב מידיעותיו. מימיו לא עלה בדעתו, שכך נראה בית המדרש ואלו הקולות העולים מלימוד החכמים. שוטטו עיניו ונתקלו בארון ספרים הניצב לרוחבו וגובהו של הקיר הגדול, והוא מלא וגדוש בספרים חדשים וישנים. עד לאותו יום ידע, כי חמשה חומשי תורה יש ועליהם נוספו עשרים וארבעה כתבי הקודש. הוא ניגש אל אחד החכמים ושאל בלחשיה: "הספרים הללו, מה הם ולמי נועדו?". הביט בו החכם והשיב מיד: "למי?! לך ולפקחותך". מששמע כי כל אותם ספרים הם ספרי תורתנו הקדושה, כי ארוכה מארץ מדתה ורחבה היא מני ים, נפעם וניגש אל הארון. בחר לו ספר בין הספרים והתיישב להגות בו. מה שלא הבין בעצמו, שאל ונענה מפי החכמים. ידיעתו המושלמת בלשון הקודש ובארמית, הקלו עליו את ההבנה הראשונה, והוא לא היה בוש לשאול ולהחכים. במשך שעות, ישב הבחור סלימאן אליהו בין כתלי 'מדרש בית זילכה', מבלי לחוש שהזמן חולף והיום כלה. לראשונה בחייו, התפלל מנחה וערבית במחיצתם הקרובה של חכמי בבל, ולבו הלך שבי אחר דבקותם ונועם שיחם לפני קונם. משנסתיימה התפילה, שב והוסיף להגות בספרי הקודש, שעד לפני שעות אחדות לא ידע כי קיימים הם. לא רעב ללחם ולא צמא למים, אך כמה והשתוקק לחכמת התורה. כה הוסיף לשבת, עד שהגיע שמש בית המדרש וביקש שילך, כי צריכים לנעול את שערי ההיכל. עוד באותו יום, כשהיה פוסע והולך מבית המדרש לבית מגוריו, היה סלימאן מהרהר בדבר: "הרי כל ימי אני משתוקק אל החכמה ולא אל המסחר, והנה מצאתי את שאיוותה נפשי כל הימים, חכמה אינסופית, אוצרות בלתי מוגבלים של ידע ותבונה, מרחבים ומעמקים שאינם נודעים. למה אלך לרעות בשדות זרים, מדוע אפנה ואסע לארץ רחוקה?... פה אשב כי אויתיה, בהיכלה של תורה, בין החכמים שאינם פוסקים מלהחכים, במחיצת ההוגים בספרי תורת א-ל". אך כאשר סיפר להוריו את חוויותיו מאותו יום, נבהלו והבינו שהוא מתכוון לשנות את התוכניות מן הקצה אל הקצה. דודו, שהיה אדם תקיף ונחוש, פנה ואמר לו: "אם חפץ אתה לנצל את הזמן עד לנסיעתך ללונדון, לא נמנע ממך ואתה יכול לעשות כרצונך. אבל אם חשקה נפשך להיות 'חכם', לך לא נסכים. יש לנו תוכניות גדולות עבורך ואתה לא תהרוס אותן". השפיל סלימאן מבטו ולא השיב דבר. "תגידו מה שאתם רוצים", הרהר לעצמו, "אני את בית המדרש לא אעזוב" – בימים הבאים, המשיך הנער להגיע אל הישיבה והוא אף הוסיף תעניות על לימודיו, והיה מתענה ומסתגף במשך כל היום. את המזון שהביא מן הבית, היה מוסר לידי תלמיד אחר, והוא אומר: "עד שיכנסו מאכלות ומשקאות בתוך מעי, יכנסו במקומם דברי תורה".

כבר בתקופה ההיא, בעודו צעיר לימים ובשנותיו הראשונות בבי המדרש, עמדו גדולי החכמים על גדלותו והכניסוהו בחצר המלך הפנימית, באוצרות טמירים ונעלמים, ברזי חכמת הקבלה.

בהתמדה עצומה שקד ולמד מסכת אחר מסכת, עד שרכש בקיאות ועמקות בש"ס, ורק לאחר מכן החל לעסוק בקבלה, חכמי בגדאד היו המומים ולא כלאו השתוממותם: מעודם לא נתקלו באדם שיספיק ללמוד כל כך הרבה בפרק זמן שאינו ארוך.

סיפר הרב, כי באחד מימי חול המועד סוכות נכנס לסוכתו של הדיין הגאון רבי סלימאן חוגי עבודי זצוק"ל, ופגש שם את הגאון רבי אליהו כנוש זצ"ל, שכבר היה זקן מופלג. ראה רבי אליהו כנוש שחכם סלימאן חוגי עבודי מקבל את פני הרב הצעיר בחיבה גלויה וקם קמעא לכבודו, והזעיף פניו: "וואלד?! = ילד מדוע הנך קם בפניו?". השיב לו רבי סלימאן חוגי עבודי: "זהו בנו של חכם סלימאן אליהו המנוח". מששמע רבי אליהו כנוש את דבריו, פקד על הרב: "צא החוצה מיד". יצא הרב בלי להבין מדוע הורה החכם הישיש שיצא, אך מיד נשמעה הקריאה: "היכנס נא בחזרה". ובהיכנסו, נעמד רבי אליהו כנוש על רגליו מלוא קומתו ויקרא לקראתו: "וכי יודע אתה מי היה חכם סלימאן אליהו?!" – וכך סיפר: אביך, חכם סלימאן אליהו, היה ממשפחה אמידה ופשוטה ואביו לא היה למדן. הוא עצמו, למרות שניסו בני משפחתו להכניסו לעסקיהם חובקי העולם, נמשך אחר צוף האמת והגה בתורת הקבלה לבדו. כשסיים ללמוד את הספר הקדוש 'עץ חיים' והתכונן לערוך סיום, ביקש ממני שאביא לסעודה את מרן ה'בן איש חי' זכותו תגן עלינו. הוא ידע שאני קרוב אצל ה'בן איש חי', ולכן הבטיח לי מטבע של מג'ידי תמורת השתדלותי. הלכתי ל'בן איש חי' ואמרתי לו: "בחור זה שאביו אינו למדן והוא שוקד על תורת הקבלה, צריכים לכבדו ולכן אבקש שיואיל החכם להגיע לחמש דקות". הסכים ה'בן איש חי' והופיע בסעודה. בכניסתו, שמע שהחכם הצעיר עומד ודורש בספר 'עץ חיים', מקשה במקום אחד ומיישב במקום אחר, ובדיוק היתה זו קושיה שידעתי שה'בן איש חי' מתקשה בה. נשאר ה'בן איש חי' בסעודה עד שכילה חכם סלימאן אליהו מדברותיו ולאחר מכן הפטיר: "נשמה כזו, מזה זמן רב לא ירדה לעולם". בשנים הבאות, באזכרה שהיה ה'בן איש חי' עורך לאביו הגאון רבי אליהו חיים זצוק"ל, היה קורא לחכם סלימאן אליהו ומבקש שידרוש בקבלה. מני אז, נוסד קשר אמיץ בין העילוי הצעיר ממשפחת העשירים לבין הגאון הגדול והנודע בקדושתו, מרן ה'בן איש חי'. מסופר, כי פעם נגזרה גזירה ומחלה קשה פקדה את העיר בגדאד ורבים מתו באותה מגפה. קבעו החכמים יום תפילה, ואספו את כל יושבי הארץ אל בית ה' לזעוק ולעורר רחמי שמים. בהגיע השעה היעודה, התרוקן 'מדרש בית זילכה' וכל החכמים והלומדים נהרו אל בית הכנסת הגדול, שם התקיימו הסליחות, אולם רבי סלימאן אליהו הוסיף לשבת במקומו ולהגות בעיונו. ניגשו אליו ותבעו ממנו שיצטרף ולא יפרוש מן הרבים, אך הוא השתמט מהם והמשיך בלימודו. משבאו וסיפרו את הדברים ל'בן איש חי', גער באותם חכמים ואמר: "ביחודים שרבי סלימאן מייחד בלימודו ובתיקונים שהוא מתקן, הוא מרחיק את הגזרה יותר מכל הסליחות שהקהל אומרים. איננו רשאים להפסיקו מלימודו, אלא אנחנו נעסוק בתפילות והוא בלימודיו הקדושים וביחד תעלה שוועתנו ותתבטל הגזרה".

כאשר הגיע מועד הנסיעה ללונדון, לא העלו הוריו על דעתם כי השתנו תוכניותיו מן הקצה אל הקצה.

אמנם ידעו כי הולך הוא לבית המדרש ושוקד שם על תלמודו, אך לא נודעו כמה גדל בחכמת התורה והתרחק לגמרי מכל החכמות האחרות. מבלי לשאול אותו כלל, הכינו את כל הדרוש לו, רכשו כרטיס מסע והכינו לו בית מגורים בלונדון, ולמנהלי העסקים שלהם שם הודיעו על בואו והדריכו אותם לעזור לו בכל שיצטרך.

כמה גדולות היו פליאתם ותדהמתם, אכזבתם ומצוקתם, כאבם ותסכולם, כאשר שמעו את החלטתו באופן הברור ביותר: "אחת היא מילתי, לא אשנה בה תג, לא אחסיר ממנה קוצו של יו"ד ולא אסור הימנה כמלוא נימה. בתורה אני חפץ, אותה תורה קדושה שלא למדתם אותי בשנות ילדותי ונעויותי. כל עוד ולא השלמתי את לימודי בתורה הקדושה, אינני מוכן למוש מאהלה" – היו מפצירים ומאיימים, משתמשים במלים רכות ומחליפים לשפה קשה. אך אוזניו היו אטומות ולבו מסרב לקבל. הם לא העלו על דל מחשבתם כמה עלה והתעלה, איזה מעמד כבש בין חכמי התורה, ועד כמה הוא קרוב אצל מרן ה'בן איש חי'. מעת לעת היה רבי סלימאן רוכש ספרי קודש, אך היה חושש להכניסם לבית מגוריו, כי חשש מהקפדת הוריו ובני משפחתו. בעיקר חשש מדודו התקיף, שהיה שותפו הקרוב של אביו בהנהגת העסקים. כדי להסוות את מעשיו, היה רבי סלימאן עובר בשוק ורוכש כמה אבטיחים גדולים ועסיסיים, אורזם בשק גדול ושוכר את אחד הסבלים שיובילם אל הבית. כשהיה מגיע הביתה, אם היו שואלים אותו מה הביא בשק, היה פותח את השק ומוציא אבטיח נחמד למראה ואומר: "ראו כמה נאים האבטיחים שמצאתי בשוק" ומורה לסבל להכניס את השק אל מחסן הירקות. שם היה מוציא את הספרים הקדושים, מחבקם בחיבה ומנשקם בגיל, מתנצל בלחישה על שנתנם בין פירות העונה וממהר להטמינם בחדרו. תקופה נוספת נמשכו הדברים, אך ככל שחלפו הימים הגיע סופו של הסוד הגדול. נודע לבני משפחתו, כי מכנים אותו כבר 'חכם סלימאן' וכי שמו נישא בהערצה. סיפרו להם כי הוא מרביץ תורה ומחדש חידושים נפלאים, וכי כל החכמים עוסקים בחידושי התורה שלו במשך ימים רבים. נכנעו ההורים וגם יתר בני המשפחה הפסיקו לשכנעו, אך הדוד התקיף לא ויתר. לכולם אמר: "המתינו וראו, כי לא יוכל סלימאן לנצח את העקשנות שלי". באחד מימי החגים, כשהסבה כל המשפחה המורחבת סביב שולחן אחד, ניצל הדוד את ההזדמנות החגיגית והחל לגעור בפומבי ברבי סלימאן. בתחילה שתק רבי סלימאן ולא אמר דבר, אך לפתע לא עצר ברוחו והוא אמר לדוד משפט חריף. התלקחה חמתו של הדוד והוא קם ממקומו להכותו, אלא שמשמים הענישוהו במקום. ידו פגעה בדוד המים הרתחים שעמד על השולחן, המיחם התהפך והמים נשפכו על הדוד. הויכוח הסתיים, אך הדוד לא נרגע. הוא החליט להיכנס לחדר המגורים של רבי סלימאן ולקחת לו את כל ספרי הקודש שאסף במשך הזמן. ראה רבי סלימאן את מעשיו של הדוד, והוא נטש את בית המשפחה. עוד באותו יום, שכר לו חדר קטן סמוך לשיבה והקדיש עצמו לתורה. למחרת היום, כשהשכים וקם לעסקיו, גילה הדוד לחרדתו כי פרח שחין אבעבועות בידיו. הרופא שהוועק כדי לבדוק את הפצעים, נבהל ואמר: "מימי לא ראיתי פצעים שכאלו. אינני יודע אם יש להם תרופה". רופא מומחה נוסף, הביע אף הוא את דעתו ואבחנתו שאין לפצעים הללו תרופה. חלפו ימים אחדים והפצעים והחבורות רק הלכו והחמירו. אזי התרכך לבו של הדוד וצער הציפו. הוא הבין, שבן אחיו התעלה והיה לאיש קדוש ובוודאי שתורתו חשובה במרום, והוא נענש על כך שניסה להפריע ולהציק לו. מאחר ולא ידע היכן הוא מתגורר, הגיע הדוד להיכל 'מדרש בית זילכה', שם נפל לפניו בקול יללה והתחנן שיסלח לו. כאשר נודע לחכמים כמה גדול הוא הצער שעובר על רבי סלימאן, ניגשו וסיפרו את כל הדברים למרן ה'בן איש חי', והוא יעץ לרבי סלימאן שיעזוב את בגדאד ויקבע מקומו בארץ ישראל. היות והיה קשה להגיע לארץ ישראל ומאחר וכבר היתה בידו תעודת מסע ללונדון, קם ונסע לאנגליה, משם המשיך לארץ ישראל. בעירום ובחוסר כל הגיע רבי סלימאן אליהו לארץ ישראל ומיד עלה לירושלים עיר הקודש, שם מקום מגוריהם של כמה מחכמי בבל שקדמו ועלו לארץ האבות. באותם ימים, הגדול שבחכמי הקבלה בעיר הקודש היה הגה"ק רבי חיים שאול דוויק הכהן זי"ע, ורבי סלימאן הפך להיות תלמידו הקרוב והנאמן. לפני פטירתו של רבי חיים שאול דוויק, נכנס אצלו הגאון רבי עזרא עטייה זצוק"ל לימים, ראש ישיבת 'פורת יוסף' ושאלו: "אם יתעוררו לי ספקות בקבלה, את מי אוכל לשאול?". "אפשר

לשאול כל אחד מהחכמים" – אמר המקובל הישיש – "אבל אם רצונך בתשובה אמיתית ומבוססת, אין מוסמך מרבי סלימאן אליהו". וקודם פטירתו, כשסבבו התלמידים את מיטתו ומעיניהם נשקפה חרדה מפני העתיד, פסק רבי חיים שאול ואמר: "שלמה בני ימלוך אחרי"

בקושי הגיע רבי סלימאן לכלל שישים שנה ושיבה קפצה עליו. מחלות פקדוהו ואף מאור עיניו ניטל. היה שוכב על ערש דווי מלופף ביסורים,

אך הגדול שבמכאוביו הוא על שאינו יכול ללכת לבית המדרש וללמוד עם חכמי הישיבה. ולמרות הכל, התחזק והתגבר כארי ובשארית כוחותיו היה עוסק בתורה ושונה גרסתו על פה. נכנסו החכמים לבקרו, מיד היה פותח פיו בחכמה וחיידושים נובעים ממנו כמעין המתגבר. קביעות בלימוד היתה לו להגאון רבי אברהם הררי-רפול זצוק"ל, שהיה מגיע מדי יום ביומו ולומד עם רבי סלימאן במשך כמה שעות. משראו כמה מטיבים עמו השיעורים שהוא מוסר במיטת חוליו, סידרו התלמידים, שבכל יום ויום יבואו חלקם אל דירתו וישמעו מפיו דברי תורה. באחד הימים נכנס לבקרו הגאון רבי צדוק ג'בלי זצ"ל. היה זה לאחר שבמשך תקופה ארוכה נעדר רבי צדוק מארץ ישראל, ובשובו מצאו לרבי סלימאן שהוא שרוי במצב קשה. החלו עיניו זולגות דמעות ולא הצליח לעצור עצמו מלפרוץ בבכי, ויקרא ויאמר: "אוי לי שראיתי את מורי ורבי ועטרת ראשי שהוא נתון בצער שכזה". השיבו רבי סלימאן בלחשיה: "הלא כמה וכמה שנים בילדותי שלא למדתי תורה. שנים אלו הלכו לריק והתבזבזו. יבואו יסורים אלו ויזכרו את גופי על הפסד אותן שנים". כל כך הצטער על אבדן שנות ילדותו ביום ראשון של ראש השנה תש"א, כאשר היו המקובלים מתעסקים ומתעסקים בכוונת התקיעות וסדר התפילות, הרגיש השמש שישב לצד מיטתו של רבי סלימאן, ששפתותיו של הצדיק דובבות והוא מתאמץ בכוונה. כששמע קול התקיעות מבית הכנסת של המכוונים, רמז רבי סלימאן לנוכחים במחיצתו שיהיו בשקט ויניחוהו להתרכז בכוונות. אף למחרת, יום שני של ראש השנה, בהגיע עת התקיעות, ראו שהוא מקשיב ומאזין לקול השופר ובעת ההפסקות היו שפתותיו ממלמלות ודמותו אומרת ריכוז וכוונה. לאחר תפילת מוסף, נכנסו חבריו ותלמידיו לברכו, ובהם גם הגאון רבי אברהם הררי-רפול זצוק"ל, שהגיע לתקוע לו במיוחד כאשר עשה גם ביום הראשון, אך רבי סלימאן רמז שאין לו צורך עוד בתקיעות. מיד הפכו פניו להבה, האדימו וכמו אש יקדה בעיניו. החלו החכמים להגיד 'שיר השירים' בנעימה וכוונה, ותוך כדי אמירתם היה רבי סלימאן מסדר עצמו על המיטה, מיישר רגליו ומציב ידיו זו על גב זו, ואז רמז שיקבלו עול מלכות שמים וקראו עמו 'שמע ישראל' ובקדושה וטהרה יצאה נשמתו. בתוך זמן קצר יצא קול ההברה בירושלים והכל נחרדו לשמועה הרעה, כי נאסף הצדיק ונלקח לגנוי מרומים.

בו ביום, הובילוהו לקבורה, במרומי הר הזיתים, שם נכרה קברו בסמיכות ממש לציון קדשו של המקובל האלוקי רבי שלום שרעבי הרש"ש זי"ע.

הגאון המקובל הרב מרדכי אליהו זי"ע

יום ההילולא - כ"ה סיוון

נולד ב-כ"א אדר ה'תרפ"ט (1929). מנהיג, מקובל, גאון בנגלה ובנסתר. מלומד בנסים. בעל רוח-הקודש. רבים נושעו מברכותיו. נודע כמנהיג הרוחני של הציבור הדתי לאומי. ענוותן. למרות העוני ששרר בבית-הוריו הרב שקד על התורה אף לאור הנר. התייתם מאביו בגיל 11. בהיותו כבן 31 התמנה

בבי"ד הרבני בבאר שבע והיה לדיין הצעיר ביותר בישראל. לאחר מכן עבר לבית-דין בירושלים, ולאחר שלוש שנים נוספות התמנה לדיין בבי"ד הרבני הגדול. כיהן בתפקיד הראשלי"צ והרב הראשי לישראל בשנים ה'תשמ"ג-ה'תשנ"ג (1983-1993). קירב רחוקים באמצעות ביקוריו התכופים בקיבוצים, במושבים ובבתי-ספר. הרבה להסתובב בעולם אצל קהילות יהודיות, תוך כדי שהוא מחזק את ידיהם בשמירת שבת, חינוך הילדים וטהרת המשפחה. נפטר ב-כ"ה בסיוון ה'תש"ע (2010). ציונו בהר המנוחות בירושלים. בהלווייתו השתתפו יותר ממאה אלף אנשים. חי כ-81 שנים.

אביו: המקובל ר' סלמאן אליהו. **אמו:** מרת מזל (אחותו של ר' יהודה צדקה, ונכדת אחותו של הגאון חכם ר' יוסף חיים, ה"בן איש חי"). **ילדיו:** ר' שמואל (רבה של צפת וחבר מועצת הרבנות הראשית), ר' יוסף (ראש כולל "דרכי הוראה לרבנים" בירושלים, כולל המכשיר אברכים לרבנות ודיינות ולהנהגת קהילות בארץ ובעולם), שלמה ובת. **אשתו:** הרבנית צביה שתח'.

מרבתי הגאונים: ר' עזרא עטיה, ר' מרדכי שרעבי, ר' ישראל אביחצירא (ה"בבא סאלי"), ר' יעקב מוצפי, ר' דוד עזראן.

מתלמידיו: בנו, ר' שמואל. בנו, ר' יוסף. ר' שמואל זעפרני (ר"י המאירי ועוזרו האישי של הרב), ר' אליהו בן דהאן (מנכ"ל בתי הדין הרבניים בארץ), ר' מישאל רובין, ר' מנחם בורשטיין (ראש מכון פוע"ה), ר' עזרא שיינברג (ר"י אורות האר"י בצפת), ר' יהודה מוצפי (ר"י מנחת יהודה).

מספריו: אמרי מרדכי • דרך התורה • דרכי טהרה • סדרת ספרים 'מאמר מרדכי' • קיצור דרכי טהרה • שו"ת הרב הראשי • שו"ת קול אליהו • שו"ת מאמר מרדכי • סדרת ספרים דברי מרדכי • סדר הסליחות השלם • סדרת סידורים קול אליהו • תהילים כינור דוד • קונטרסים: הלכות חנוכה, הלכות ט"ו בשבט, הלכות פורים, דיני פורים משולש, הלכות ברכות הנהנין ועוד.

סיפור לי רבי ומורי, ראש הכולל, הרה"ג ח. בן חיים שליט"א, סיפור - שהוא אישית ראה, ומעשה שהיה- כך היה: רב הכולל, עולה בכל שנה ביארצייט של אביו המנוח. והנה, פעם אחת כשעלה לשם, ראה את הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל שעלה גם כן לציון אמו המנוחה. והסתבר, כי ציון אביו של הרב נמצא במרחק מטרים ספורים מציונה של אמו של הרה"ג מרדכי אליהו. והנה, לאחר דקות מספר, שומע הוא את עוזרו הראשי של הרב, ראש ישיבת המאירי, הרב שמואל זעפרני שליט"א פונה אל הרה"ג מרדכי אליהו ואומר לו: "הרב, תתפלל גם על זו, שלא תבוא אליך!" כאשר הוא מצביע באצבעו לעבר ציון הנמצא צמוד לציון אמו. הרב חיים התבונן ולא הבין, על מה היו מכוונים דבריו של זה, והביט בפליאה גדולה. למראה פניו המשתוממים של הרב, סיפר הרב שמואל זעפרני שליט"א את הסיפור המופלא הבא: "אשה אחת הייתה באה אל הרב מרדכי אליהו. בכל פעם הייתה בוכה ומצטערת. כשהרב שאל אותה: 'מה הבעיה?', השיבה כי, לא עלינו, היא ערירית. אין לה בעל ואין לה ילדים, והיא איננה יודעת מה יהיה אחרי פטירתה. היא בכתה ושאלה את הרב: מי יאמר עליה קדיש לאחר פטירתה? מי ילמד לעילוי נשמתה? הרב כדרכו בקודש ניחם אותה - אבל היא בשלה". פעם אחת, נכנסה אל הרב ופניה אורו, השיבה, כי מצאה פיתרון לבעייה". "כשנשאלה 'מהו הפיתרון שמצאה?', השיבה: 'כי היא תרכוש קבר הצמוד לציון אימו של הרב. ולאחר אריכות ימים ושנים, כשתגיע אל מקומה, מבקשת היא את הדבר הבא: בכל פעם כשהרב יעלה לציון אימו, יתפלל גם עבור נשמתה'. למשמע דברים אלו הסכים הרב מיד. ובאמת לאחר שנפטרה, בכל פעם כשהרב עלה לציון של אימו, הייה מתפלל גם עבור נשמה גלמודה זו". שנה אחת, עלה הרב לציון

אימו המנוחה, אולם הרב שכח להתפלל גם לעילוי נשמתה של אותה אלמנה שנפטרה זה מכבר לבית-עולמה. כשבא לביתו, רעייתו שתח' אמרה לו, כי בזמן שלא היה בבית, נקשה על הדלת אישה אחת שחיפשה אותו. אשת הרב השיבה, כי הרב אינו נמצא בביתו כעת, לפיכך ביקשה אותה אישה שתמסור, כי פלונית חיפשה אות הרב". "למשמע דברים אלו נחרד הרב עד מאוד, שכן מדובר באישה שנפטרה. היות ושכח הרב להתפלל עבורה, מצאה היא לנכון לפנות לביתו ולהזכיר לצדיק, כי הבטיח להתפלל גם עבורה. על אתר קרא הרב לאחד הרבנים והם נסעו במיידית להתפלל על ציונה. עתה אני מזכיר לרבינו, שלא ישכח חלילה להתפלל על ציונה של האלמנה הערירית, כדי שלא תאלץ נשמה גלמודה זו לבוא בשנית אל הרב לביתו ולהזכיר, כי עליו להתפלל גם עבורה".

הרב-עיניו היו צופיות למרחקים, וברכותיו היו מתקיימות. אהב את הבריות. להלן עדות מצמררת של בעל המעשה איתו שוחחתי אישית: "בספטמבר 2008 נולד בני, אילי דוד בבית-החולים שערי צדק בירושלים, לאחר כ-4 שעות גילו אצלו חיידק אלים בדם. בעקבות החיידק קרסו מערכות בגופו של הרך, ביניהם: כבד, קיבה והריאות. מיד הובהל הפעוט למחלקת טיפול נמרץ וחובר למכונת הנשמה ולמכשירים רבים. המצב לא היה קל. התינוק נשם בכוחות עצמו רק בכ-15%. את שאר העבודה עשתה מכונת הנשמה. הבשורות לא היו קלות. הרופא שניגש אלי אמר שהוא חייב לומר את האמת, והסיכוי שהילד יצא חי הוא כ-20%. ולמעשה הימים הבאים יקבעו את מצב הפג לשבט או לחסד". "במשך תקופה של שבועיים המצב לא השתפר. זאת אומרת, שהגוף לא הצליח להתגבר על החיידק האלים. חששתי מהגרוע מכל. ירדתי לאכול בקפיטריה. והנה הבחנתי ברבנית, שבאותו רגע נכנסה לביה"ח. זיהיתי אותה מכיוון שבילדותי התפללתי בביה"כ של הרב. רצתי לעברה והתחננתי שתכניס אותי אצל הרב. בתחילה סירבה בשל מצבו הבריאותי של הרב. לאחר מכן הסכימה ואמרה: 'בוא איתי'. הלכתי עימה ועברתי את כל המחסומים עד לחדר בו הרב מאושפז. היא ביקשה ממני להמתין בזמן שהיא תשוחח עם הרב. המתנתי כעשר דקות - שנדמו לי כנצח. כשחזרה, אמרה לי כי הרב בירך את התינוק, וביקש ממני לקרוא משהו מסוים בחדרו של התינוק, ולאחר מכן עליי לקחת 27 לצורך פדיון ולהשימם בצדקה ולבחור שם לתינוק (למרות שעדיין לא נערך הברית)". "תהיתי - מדוע נקט הרב במספר 27? התקשרתי לדודי, שהוא רב, ושאלתי אודות משמעות המספר. דודי לא הצליח לרדת לפשר המספר, אולם אם הרב אמר - עלי לקיים זאת. קראתי את מה שהרב ציווה ולאחר מכן החלטתי לשים את הכסף בקופת הצדקה של בית-הכנסת. הגעתי לשם, וכאשר פתחתי את הארנק, גיליתי לתדהמתי שאין לי אפילו שקל אחד! התחלתי לבדוק את כל הכיסים של מכנסי הדגמ"ח שלי. בכיס אחד מצאתי חמישה שקלים, בכיס שני 10 שקלים. רוקנתי את כל הכיסים". "לתדהמתי הרבה מצאתי, שלאחר שהפכתי את כל הכיסים, יש לי בדיוק 27! ראיתי את רוח-קודשו של רבינו. חזרתי לאחר התפילה לחדר והרגשה טובה מלאה אותי. לאחר דקות אחדות אחת האחיות החלה לעבור בין חדרי מחלקת טיפול נמרץ ולבחון את מצב התינוקות. כאשר הגיעה לחדר בו שהה בני, היא התבוננה ובחנה את הנתונים אותם המכשיר מציג. היא מורידה את אחוז הנשימה של המכונה בכ-5% ואמרה שחל שיפור וכעת התינוק יכול לנשום בכוחות עצמו כבחמישה אחוזים נוספים. מיד ראינו שיפור במצבו. בתוך שבוע לאחר מכן יצאנו החוצה כאשר הילד בריא לחלוטין!"

הרב שקוע בעולמה של תורה, בכל שנייה בה התנתק מעיסוקיו האחרים - שקע בתורה. כשהתגורר ברח' 'הפורצים', נסע באוטובוס. אך לא רצה שתשב לידו אישה, אבל גם לא רצה לתפוס שני מקומות לכן ישב ליד החלון והותיר את המושב לידו והתפלל שלא תשב לידו אישה. פעם אחת, תחנה אחת בלבד אחרי

שעלה לאוטובוס, עלתה אישה והתיישרה לידו. הרב הסב את פניו לחלון והתעמק בתורה. אחרי נסיעה של כעשר דקות, אמרה האשה: "הגענו". הסתכל, ולצידו ישרה אשתו. כך גם כשהיה דיין בבית הדין בבאר-שבע, היה מגיע לבית הדין במוניות. מנהל התחנה היה מתחנן לנהגים: "תזכירו לו לרדת". מתוך שהיה שקוע בלימודו, לא היה שם לב שהגיע לתחנה הנכונה.

להלן מספר סיפורים המעידים על גדולת רבינו ומובאים בספרים 'אביהם של ישראל': סיפר ר' יעקב לוי. גיסו רופא חשוב וידוע, חלה במחלה והיה במצב אנוש. הרופאים שטיפלו בו התייאשו, וקראו לבני ביתו לבא ולהיפרד ממנו. נאספו כולם לבא להיות איתו בשבת כיוון שחשבו כי היא האחרונה לחייו. פניתי לרבינו לשאול על גיסי ד"ר דב. הרב אמר לשנות את השם. (למרות שפעם אחרת שאלתי את הצדיק לפני שמצבו של גיסי החמיר והרב אמר לא לשנות את השם). "שיבחרו איזה שם שהם רוצים, תבוא להגיד לי ואחליף את השם", ביקש. ביום שישי אחה"צ המשפחה החליטה על שם אחר. באתי לרב ואמרת לו את השם שהמשפחה בחרה. הוא אמר: "מחר בתפילת וותיקין אעשה החלפת שם". למחרת התפללתי ותיקין עם הצדיק. חיכיתי לתפילה מיוחדת להחלפת שמו של גיסי ולא היה דבר. שאלתי את הרב, והוא אמר: "כבר עשיתי לו החלפת השם". כנראה היה בינו לבין עצמו בשעת פתיחת ההיכל. בקידוש לאחר תפילת מוסף, פנה הרב אלי ואמר: "מצבו של גיסך מתחיל להשתפר לטובה". במוצש"ק התקשרתי לביה"ח ואמרו לי, שחלה הטבה מאוד גדולה במצבו של גיסי ושאבוא לבקרו. באתי לשם וראיתי את גיסי יושב על המיטה ואוכל סעודה רביעית. התפלאתי מאוד, כי ביום שישי הרופאים לא נתנו לו שום סיכוי להמשיך לחיות. שאלתי אותו: "מתי חל השיפור במצבך?" והוא אמר לי את השעה. כיוונתי את השעה והיא הייתה בדיוק השעה, שהרב אמר לי אחרי תפילת וותיקין.

הסיפור המופלא הבא הובא ע"י ר' משה הררי, מחבר סדרת ספרי ההלכה 'מקראי קודש'. גם גיסו ר' עידו אלבה היה איתו והעיד על כך: בליל שבת חורפי וסוער במיוחד הם היו עם הרב. הצדיק יצא לשלום זכר' אצל אחת המשפחות בשכונת קריית-משה. לאחר שבירך את המשפחה, המשיך לביה"ח לתפילת הבקשות. באותה שבת היה גשום מאוד. ליווינו את הרב וראינו כי כל הזמן ירד גשם, פרט לשעה שבה הרב הלך ברחוב. באותן הדקות, הגשם פסק. ברגע שהרב נכנס לתוך מבנה – הגשם הסוער התחדש. כשיצאנו מהבקשות בביה"ח ראינו, כצפוי, שהגשם פסק. לא התאפקו ואמרנו לרב: "אומרים על הרב, שבכל פעם שהוא הולך בחוץ, הגשם פוסק, וכאשר הוא בבית – הגשם מתחדש". הרב הזדעזע למשמע דברינו ואמר: "בגללי הגשם פוסק? אם זה תלוי בי, אני גוזר עכשיו שירד גשם". באותו הרגע שסיים את דבריו התחיל לרדת גשם. הרב, שהיה ללא מעיל, נרטב כולו ואני כל כך הצטערתי, שגרמתי לצדיק צער. גם בגלל שנרטב בגללי וגם בגלל שגילתי את סודו.

סיפר בנו של הרב: "בכל יום שישי אחה"צ אבא עזב את הבית למטרה לא ידועה. אף אחד מבני הבית לא ידע לאן. הדבר עורר סקרנות בקרב כולם. וכך גם אצלי. כשהייתי בן שבע חשבתי – ביום שישי הקרוב אלך אחרי אבא מבלי שיראה ואבדוק את סיבת היעדרו, ואכן כך עשיתי. ביום שישי הצטרפתי אל אבי, בלי ידיעתו. אבי הלך ברחובות ירושלים, חצה את רחוב יפו, ונכנס לבניין. אף אני נכנסתי אחריו, והמשכתי במשימה שנטלתי על עצמי, וכך ראיתי: התכסה הרב בבגדי לבן, נעל מגפיים ונכנס למקום שנכנס. עקבתי אחריו פנימה אל החדר, לא ראיתי דבר פרט למיטה, ואשר עליה מכוסה סדין לבן. במשל זה נתפסתי על ידי אבי, ששאל אותי למעשיי והוציא אותי אל מחוץ לחדר. כשיצא

מהחדר, שאלתיו למעשיו ואמר לי: "יהודים רבים נפטרים סמוך לכניסת השבת, ואין מי שיעשה להם 'טהרה', את זה אני עושה".

להלן סיפורים מופלאים שהובאו בספר 'אביהם של ישראל': ד"ר שמבה היה רופאו האישי של רבינו סיפר: "לפני כ-12 שנים הגיע אלי ילד בן 7 עם גוש גדול בצוואר וחום גבוה. כרופא, כשרואים גוש כזה, אתה נכנס ללחץ כי הבדיקות הן כדי לשלול גידול. מה גם שאחיו נפטר שנתיים קודם מגידול בבלוטות הלימפה. האבא הגיע, בדקנו, צילמנו, עשינו הדמיות. הסיפור נמשך שבועות ללא שינוי". "אחרי כל הבדיקות אמרתי לאבא: 'תשמע: צריך לקחת ביופסיה לילד'. אמר לי האבא: 'כל זמן שכל הבדיקות היו לא פולשניות, הלכתי איתך יד ביד. ברגע שצריך לעשות בדיקה פולשנית, אני רוצה את אישורו של הרב אליהו'. אמרתי לו: 'בשמחה, אני בא איתך'. הלכנו יחד לבית רבינו והאבא סיפר את כל העניין ואמר: 'הרופאים', והצביע עלי, 'רוצים לעשות ביופסיה של הגוש'. הרב בחיך גדול קרא לילד, שיבוא אליו, חיבק אותו, שם יד על הגוש בצוואר, עצם עיניים ואחר כך אמר: 'זה, שום דבר'. אחר כך הצביע עלי ואמר: 'הרופאים רוצים לעשות ביופסיה? שיעשו'. יצאנו החוצה מהחדר.

"למחרת הגיע הילד לבית החולים עם הפנייה ממני. רופאת הרנטגן מתקשרת אלי ושואלת: 'שמבה, למה שלחת את הילד?' ענית לה: 'מה זאת אומרת למה? יש לך מכתב, וחויך מזה יש לו גוש בצוואר בגודל מנדרינה'. היא אומרת: אני בעין לא רואה שום גוש וגם לא באולטרסאונד. על מה אתה מדבר?!'. ושלחה את הילד הביתה בריא, שמח וטוב לב".

כאשר הרב שכב בטיפול נמרץ, שמו לידו גויה נוצרייה. הרב לא ידע, אבל אנחנו ידענו. פעם אחת הוא דיבר איתנו, ופתאום אמר: 'יש פה עבודה זרה'. בדקנו, שאלנו וחקרנו ולא ידענו במה מדובר. עד שאחד מהמשמשים של הרב שם לב, שאחת מהמבקרות של זו ששכבה ליד הרב נמצאת עם שתי וערב על הצוואר. הרב עם וילונות, לא ראה. אבל הרגיש, שיש עבודה זרה במקום.

הרב היה פרוש מענייני העולם בדרגה שלא תאמן. פעם אחת, אחד המשמשים הביא מגש פיצה. לקח משולש ואמר לצדיק: 'הרב תאכל'. הרב שאל: 'מה זה?' והמשמש ענה: 'פיצה'. ואז הצדיק אמר: 'אני לא יודע מה זה פיצה'.

לפני כחמישים שנה הורה הראשל"צ הגאון הרב יצחק נסים זצ"ל לרבינו לטפל בעניין העלאת עצמותיו של הגאון המקובל הרב החיד"א זיע"א ארצה, מהעיר ליוורנו שבאיטליה. ב-כ' באייר ה'תש"ך הועלו עצמותיו של החיד"א להר המנוחות בירושלים. כשהגיע רבינו עם רבנים נוספים לשדה התעופה, הוא נפגש עם נציג הסוכנות ונחרד לראות שהלה הביא את עצמות החיד"א בארון עץ: "עם זה הבאתם את הרב החיד"א"? שאל בכאב. מיד ביקש מנהגו של 'הבבא חאקי' לנסוע עימו על מנת לטבול במקווה טהרה ולקנות מברגי פיליפס כדי לפתוח את הארון. כשחזור, עשה הרב חור למטה מהארון כדי שלא תהיה חציצה בינו לבין הקרקע. כשהכניס הרב את ידו, נשמע קול רעש גדול מהארון. החכמים שהיו עם הרב התעלפו. רק רבינו עצם את עיניו וביקש בתחנונים מהחיד"א, (הרב היה בקיא בספריו) שיסתדר את עצמו, כי אין בו כח לסדר את עצמותיו. עצמותיו הקדושים היו מפוזרים בתוך הארון ומוטלים בניזיון. מיד נשמע קול נפץ יותר חזק והנה, לא יאמן - תחיית המתים ממש! העצמות הסתדרו עצם אל עצמותו ומיד התחברו כולם ונהיה גוף שלם. מרן הראשון לציין נהג לומר, כי מי שרוצה תשועה, ילך להתפלל על קברו של הרב חיד"א. ואכן לא בכדי נטמן הראשון לציין בסמיכות לקברו של הרב החיד"א זצ"ל.

שער: תורה על דוד המלך מהרב המקובל יצחק פייביש גינזבורג שליט"א

דוד הקים עולה של תורה

מוצאי א' תמוז תשע"ד – קבר דוד המלך הרב יצחק גינזבורג שליט"א²⁷²

א. תשובה מהשבי

תשובת הפרט ותשובת הכלל

לחיים לחיים. אנחנו ליד הציון של דוד מלכא משיחא, שבא להורות תשובה ליחיד, שכל אחד ואחד בכל מצב שהוא יכול לעשות תשובה בדרגה של יחידה ליחיד – גילוי היחידה שבנפש, קשור ל"יחיד", לעצמות ממש. רוצים שהשבי ישוב, שהשבויים ישובו לביתם. זה תלוי בתשובה – שבי, תשובה, לשוב הביתה, הכל אותה מילה. "ושביה בצדקה", לשון לשוב, אבל זה לשוב מהשבי.

התשובה היא גם תשובת פרט, כולל כל הענינים של הפרט שעליהם צריך לשוב, לעשות חשבון נפש, וגם תשובת הכלל, כמו שקראנו אתמול בפרשת שבוע, שאחרי שמלך ערד – קליפת עמלק – "וישב ממנו שבי", אז עם ישראל עשה תשובה. עשו תשובה של כלל ישראל, שהוא לידור נדר שניהגו עם האויב כמו שדוד מלך ישראל חי וקים היה נוהג – "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם".

תשובת הכלל מכח נשמת דוד – "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם"

ידוע בחז"ל שהיו כמה צדיקים, מלכים, שכל אחד לפי הזכויות שלו והכח שלו נהג בצורה אחרת. אבל דוד הוא אב-הטיפוס של מי שאין לו שום חשבונות ושום פחד לפעול בכל הכח נגד האויב, ושוב, הוא אומר "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם". כלותם אותיות מלכות – בכך תלויה מלכות דוד המנצחת והנצחית (וכמו שנאמר על מלכות בית דוד "וגם נצה ישראל לא ישקר וגו'", וכמו שיתבאר עוד להלן), ה"בנין עדי עד" שהקב"ה הבטיח לדוד המלך. זו תשובת הכלל כמו שקראנו בפרשת שבוע. אז ה' שומע בקול ישראל – זה התיקון של "קול ישראל"... – ואז "ובא לציון גואל".

גם אברהם אבינו, היהודי הראשון, רדף אחרי המלכים כאשר נשבה בן אחיו לוט. ה' מסר את הרבים ביד המעטים מאד, הוא ואליעזר סך הכל. שוב – בלי חשבונות. זו נקראת תשובה של הכלל. אז, על ידי שהכלל עושה תשובה, משיבים את השבי. כל ההשגחה הפרטית של "וישב ממנו שבי" בכלל, לכתחילה, היא כדי שעם ישראל יעשה תשובה. שוב, זו התנוצצות בעם ישראל של נשמת המלך. התשובה הזו היא הגילוי של נשמת דוד המלך. אז, מהשבי, הופך להיות שיבה – שיבת ציון ברנה.

ב. הופעות "איש האלהים" בתנ"ך

עשרה נביאים נקראו "איש האלהים"

הערב אנחנו נקדיש את הדברים, היות שאנו זוכים להיות כאן, ליד דוד המלך, לדוד המלך ולתכונה מיוחדת שיש לו ולא כל כך מזכירים – שדוד המלך הוא אחד מעשרה נביאים בתנ"ך שנאמר עליהם "איש האלהים".

כשאומרים את הביטוי "איש האלהים" כולנו זוכרים את משה רבינו, שגם בסוף התורה – בריש פרשת ברכה – הוא מכונה "משה איש האלהים", וגם בספר תהלים אותו חבר דוד מלכא משיחא על ידי עשרה זקנים, שזקן אחד ומיוחד מהם הוא משה רבינו עצמו, שחברו על ידיו יא פרקי תהלים, המתחילים "תפלה למשה איש האלהים". אז גם בתורת משה יש "משה איש האלהים" וגם בספר תהלים הפרקים שלו מתחילים "משה איש האלהים"²⁷³ – אז כולנו יודעים שמשה רבינו הוא "איש האלהים".

אבל לא כולנו יודעים שעוד נביאים בתנ"ך נקראו "איש האלהים", והמדרש שיש עשרה שנקראו "איש האלהים" הוא עוד פחות ידוע. אם עשרה נביאי ישראל נקראו "איש האלהים" כמובן שהם אמורים להיות מקבילים ל"עשר ספירות בלי מה" – צריך להתבונן בכך. מבין עשרת הנביאים שנקראו "איש האלהים" לא בכולם זה מפורש. יש כמה וכמה פעמים בתנ"ך שכתוב שבא "איש האלהים" ונבא כך וכך, בלי שמוזכר השם שלו בפירוש, עד שאנחנו נזקקים לחז"ל שיגלו לנו מי הוא "איש האלהים" שבא להתנבא כאן לעם ישראל. כך בכמה וכמה מקומות לגבי "איש האלהים".

משה ודוד – חכמה ומלכות

קודם נאמר מי הם עשרת "איש האלהים". כאשר נבנה מהם פרצוף אי"ה פשיטא שדוד מלכא משיחא, דוד מלך ישראל חי וקים, יהיה מכוון כנגד המלכות – הוא "איש האלהים" המלכותי. מן הסתם משה רבינו, "איש האלהים" המקורי, הראשון שנקרא כך, יהיה החכמה – ראשית הגילוי, "אורייתא מחכמת נפקת", "זכרו תורת משה עבדי", "תורה צוה לנו משה", התורה היא חכמת ה', ה-י של שם הוי', הכולל את הקוצו של י הרומז לרצון ה' (תורה-חכמה ומצוות-רצון). ה-י שבשם היא ודאי כנגד "משה איש האלהים".

אלקנה ושמואל

אבל מי עוד נקרא כך? לפי סדר הדורות "איש האלהים" השני, אחרי משה רבינו – ובודאי משהו מאד משמעותי שהוא הבא בתור אחריו – הוא אביו של שמואל הנביא, שמואל הרמתי, אלקנה. הוא אותו "איש אלהים" שבא ונבא לבית עלי – נסביר זאת קצת יותר בהמשך – כאשר בני עלי לא הלכו בדרך ה', לא קדשו את ה', אלא ההיפך, חללו את ה'. הוא בא ונבא נגד בית עלי. יש לו קשר הדוק עם עלי – הרי עלי הוא מי שברך את אשתו חנה, שהיא עצמה אחת משבע נביאות שעמדו לעם ישראל. כאן יש זוג ששניהם נביאים וגם הבן נביא – משפחה של נביאים. כולם יוצאים מקרח, לכן קרח טעה כי ראה ברוח הקדש שלו ששמואל הרמתי יוצא ממנו, ואני אשתוק!?

שוב, גם אלקנה הוא נביא, גם חנה היא נביאה וגם שמואל ששקול כנגד משה ואהרן הוא נביא. ו"איש האלהים" השני, הסמוך למשה רבינו – ובכך כנראה הוא הממשיך את הבחינה הזו לכל השאר שבאים אחריו, הוא הממוצע בין משה לכל השאר – הוא אלקנה.

273 והוא תחלת פרק צ, פרק המלך של ספר תהלים (על משה נאמר "ויהי בישרון מלך" ו"דוד מלך ישראל חי וקים"). ובו נאמר "ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'", רמז מובהק לחיי דוד המלך, בתפלה של משה רבינו דווקא. נמצא ש"איש האלהים" הנאמר פה על משה רבינו רומז גם לכך שדוד עצמו – בהיותו "נעים זמרות ישראל", כמו שיתבאר – נקרא "איש האלהים", ונעוץ סופן (דוד מלכא משיחא) בתחלתן, לפי הקבלתן לספירות העליונות – משה בחכמה ודוד במלכות – וכמו שיתבאר.

מי בא אחריי? שמואל עצמו, הבן שלו. מי אחרי שמואל? דוד. שמואל משח את דוד למלך על ישראל, "רמה קרני בהוי" – "קרני ולא פכי", גם שאול התנבא אך לא נקרא "איש האלהים". כששמואל משח את דוד "ותצלח עליו רוח הוי", הוא נבא, והוא נקרא "איש האלהים".

שלש הופעות "דויד איש האלהים"

היות שהעיקר כאן הוא דוד המלך, אז נדבר עליו יותר בפרטיות. איפה דוד נקרא "איש האלהים"? לא בספר מלכים, אלא דווקא בספר בסוף התנ"ך שכולו בא לשבח את דוד המלך – ספר דברי הימים. שם אנו יודעים שכתוב שמו מלא י, כחלק משבחו – דויד. שם כתוב, לא פעם ולא פעמיים אלא "בתלת זימני הוי חזקה", הביטוי "דויד איש האלהים"²⁷⁴.

באיזה הקשר זה כתוב? לגבי תקנת המשוררים וגם השוערים בבית המקדש שעתידי להבנות על ידי שלמה בנו. מי שכבר תכנן את הכל, בנבואה, כיד ה' הטובה עליו, הוא דוד המלך. קודם כתוב לגבי המשוררים עצמם – השרים בפה – שהוא סדר אותם, גם איזה פרקים יאמרו (הוא "נעים זמרות ישראל"), "במצות דויד איש האלהים". אחר כך הוא גם סדר ותכנן את המנגנים בכלים, ושם כתוב "בכלי שיר דויד איש האלהים". ואחרון אחרון הוא סדר את השוערים, הרי בין הלויים יש גם משוררים וגם שוערים – אלה שפותחים כל בקר את שערי המקדש וסוגרים בלילה – ושם כתוב "כי כן מצות דויד איש האלהים".

יש שלש פעמים, כנראה יש סדר – שירה בפה, שירה בכלי והשוערים – כנגד חב"ד חג"ת נה"י (ובפרט – נקודת היסוד, נקודת ההתקשרות, שבדעת דגניז בפומא, נקודת היסוד שבלב-תפארת ונקודת היסוד שבברית) וכן כנגד שלשת העולמות התחתונים בי"ע שאליהם מתפשטת המלכות דאצילות, "דויד איש האלהים". בכל רמה ורמה דוד הוא "איש האלהים".

כשכותבים כמו בדברי הימים, דויד מלא, אז כמה אותיות יש בביטוי "דויד איש האלהים"? יג אותיות, כנראה מכוון כנגד יג מדות הרחמים וכו'. היות ש-יג הוא גם מספר השראה אפשר לצייר את הביטוי בצורת השראה ואז להתבונן מה מתגלה בצורה הזו²⁷⁵.

274 ב"דויד איש האלהים" יש ג יודין, י בכל תבה (יש ג אותיות כפולות – ד א ה – ו-ד אותיות בודדות – שלום; ג יודין = ל, ג הכפולות = כ, נמצא ש"דויד איש האלהים" = [ישא הוי' פניו אליך וישם] לך שלום ועוד נאמר "ורוח לבשה את עמשי ראש השלישים לך דויד ועמך בן ישי שלום שלום לך ושלום לעורך כי עורך אלהיך ויקבלם דויד ויתנם בראשי הגדוד". דוד היה איש מלחמה ואילו שלמה בנו היה איש שלום, כסיום כח העתים של קהלת "עת מלחמה ועת שלום", אבל כאן, בכינוי "דויד איש האלהים", מתגלה שרש השלום הנצחי בודו דווקא, נעים זמרות ישראל, ובסוד "פה כח הבן מכח האב" דווקא). מ"יקום 3 היודין: 3 (3-3) 12 (6-6) 21 (3 פעמים 7, המיקום האמצעי), וכן מהסוף: 2 11 8 21, סוד "אהיה אשר אהיה". "דויד איש האלהים" = 426. ג"פ "דויד איש האלהים" = 1278 = חי פעמים "וחי בהם" (דוד מלך ישראל חי וקים).

275 נצייר את צורת ההשראה:

ד

ו י ד

א י ש ה א

ל ה י

ם

השורה האמצעית עם שתי הנקודות מלמעלה ומלמטה (7 אותיות) = 361 = 19 ברבוע = נשיא. וכן הציר האמצעי עם שתי הנקודות מימין ומשמאל (7 אותיות) = נשיא. שאר 6 האותיות (בשני האופנים) = א-דני. היינו סוד "דויד איש האלהים" – "ודוד עבדי נשיא להם לעולם", והוא סוד שם א-דני, שם המלכות, מלכות בית דוד.

דוד – "איש האלהים" בנבואותיו-תפלותיו ובסידור המקדש

דוד לא נקרא "איש האלהים" בהקשר של המלחמות שלו. אמרנו שמה שמייחד את דוד המלך הוא מסירות הנפש שלו על עם ישראל, "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם", אך כמה שמסירות הנפש הזו היא דבר גדול מאד, שמגדיר את המלכות (כמו שהסברנו), בכל אופן בזה הוא לא מכונה "איש האלהים", אלא דווקא בנבואה שלו²⁷⁶, בתפלות שלו, בתהלים שלו, בשירה שלו, בסדר שלו.

כנראה שדוד המלך הוא מאד מסודר. כתוב בחסידות שפנימי – יהודי פנימי, חסיד פנימי – סימנו שהוא מסודר. כנראה שדוד, עם כל המלחמות וכל התפוחות שלו בחיים, בפנימיות יש לו חוש בסדר – לכן הוא סדר מראש כל מה שהולך להיות בבית המקדש. על שם החוש הזה של הסדר, לסדר את כלי הקדש, את ההנהגה של הקדש, הוא נקרא "איש האלהים". זה דבר מאד משמעותי, במיוחד כאשר באים כאן לקבר דוד להתפלל, לומר את התהלים שלו ובכך לעורר רחמים רבים על עם ישראל. דווקא בזה, בתפלות שלו, הוא "איש האלהים" – "נעים זמרות ישראל" וגם "איש האלהים".

שמעיה, עדו, אליהו, אלישע, אמוץ

אחר כך היה נביא בשם שמעיה, וכתוב בפירוש "שמעיה איש האלהים". בהמשך נסביר מה נבואתו ומה ענינו. אחריו היה עדו שנקרא "איש האלהים". אחר כך היה אליהו הנביא שנקרא "איש האלהים". אחריו תלמידו המובהק, אלישע הנביא, גם נקרא "איש האלהים". מיכה (מיכיהו בן ימלה), שחי בזמן אליהו, נקרא "איש האלהים".

אחרון חביב, מבין הנביאים האחרונים בתנ"ך – שלשת הנביאים הגדולים, ישעיהו ירמיהו ויחזקאל – יש את ישעיהו בן אמוץ. יש כאן דוגמה שגם האבא נביא וגם הבן נביא. זה מזכיר, בלעומת זה, את פרשת השבוע – גם בלעם הוא נביא בלעו"ז וגם אביו בעור היה נביא. בקדושה יש גם את הדוגמה של אלקנה ושמואל וגם את הדוגמה של אמוץ וישעיהו. האחרון מבין העשרה שנקראו "איש האלהים" הוא דווקא אמוץ, בנבואה שהוא אמר לאמציה מלך יהודה – הם היו אחים. בכל אופן, אלה עשרת הנביאים שנקראו "איש האלהים".

"איש האלהים" ה-יא בתנ"ך – בין המסורה למדרש

יש גם מסורת המקרא, בה למרבית הפלא כתוב שיש יא "איש האלהים". אז למה חז"ל במדרש אומרים שיש רק עשרה? בספר ירמיהו הנביא, בסוף בית ראשון – לפני החורבן – פעם אחת הוא מתאר את בואו לבית המקדש, ושם הוא כותב (כאילו בדרך אגב) שהוא בא אל לשכת בני "חנן בן יגדליהו איש האלהים". אם כן, כאן יש עוד "איש האלהים", שמפורש עם השם שלו – "חנן בן יגדליהו איש האלהים".

היות שמפורש לגמרי, למה חז"ל מתעלמים ממנו? לא ראיתי שאף אחד אומר בפירוש, אבל לכאורה הסיבה מאד פשוטה – שאף על פי שהוא מכונה "איש האלהים", ות"י "נביא דהוי" (וכן פרשו המפרשים), אבל לא כתובה במקרא שום נבואה שהוא אמר, וכנראה חז"ל מתייחסים כאן לנביאים שנבואתם ידועה וכתובה בתנ"ך (כלשון המפורשת בנוסח מדרש זה ב"בתי מדרשות": "לכך נקראו הנביאים 'איש האלהים' ומשה רבנו אב לנביאים והוא אחד מעשרה שנקראו 'איש האלהים'"). כך אפשר להסביר על פי פשט, ש"נביאים" בא

276 ב"רוח נבואה מן קדם הוי" ששורה עליו (לא "רוח גבורה מן קדם הוי", וכמבואר ענין שני התרגומים ל"רוח הוי" באריכות במ"א).

להוציא את חנן, שאף שמפורש בתנ"ך שהוא היה "איש האלהים" אין ממנו נבואה מפורשת בתנ"ך, נבואה שהוצרכה לדורות, וכידוע שכל נבואה שכתובה בתנ"ך הוצרכה לדורות.

אם הפירוש הזה נכון, אפשר ללמוד שאפשר להיות "איש האלהים" גם בלי להיות נביא לדורות (מספיק להיות נביא לשעה, היינו לחיי שעה – נביא לדורות היינו נביא לחיי עולם, דהיינו נביא שנבואתו היא תורה, הוראת דרך ה' לעולם²⁷⁷). היות ש"עמך כלם צדיקים", כל אחד ראוי להיות "איש האלהים" – בפרט כפי שמסביר השל"ה, כדלקמן. מה שכן אפשר ללמוד מחנן בן יגדליהו הוא שצריך להיות קשור למקדש ולשבת שם, כבקשת דוד "אחת שאלתי מאת הוי' אותה אבקש שבתי בבית הוי' כל ימי חיי לחזות בנעם הוי' ולבקר בהיכלו" – הרי יש לשכה מיוחדת בבית המקדש שנקראת על שמו – ואז אפשר להיות כמו "חנן בן יגדליהו איש האלהים".

ג. פירושי "איש האלהים"

"איש האלהים" באספקלריא המאירה ובאספקלריא שאינה מאירה

אם הזכרנו את השל"ה נאמר מה הוא כותב (כמה פעמים בספרו): הוא מביא את המדרש הנ"ל של עשרה נביאים שנקראו "איש האלהים", שמתחיל במשה רבינו ונגמר באמוץ אבי ישעיהו הנביא, ואומר שחייבים לחלק בין משה רבינו לשאר. הוא לא כותב, אבל פשוט, שהרי חז"ל אומרים שנבואת משה רבינו היא אחרת לגמרי מנבואת שאר הנביאים – כל הנביאים נתנבאו ב"כה אמר הוי'", "אספקלריא דלא נהרא", ואילו משה רבינו מתנבא ב"זה הדבר אשר צוה הוי'", ברור, באספקלריא המאירה.

בלשון הקבלה, אצל הראשונים, אספקלריא המאירה היא תפארת ואספקלריא דלא נהרא היא מלכות, כמו "עץ החיים" ו"עץ הדעת טוב". משה רבינו הוא עץ החיים, התנבא ב"זה הדבר אשר צוה הוי'", ולכן כל תורתו היא "עץ חיים היא למחזיקים בה", ושאר הנביאים הם "עץ הדעת טוב" (בלי הרע, אבל "עץ הדעת"), ובדרך כלל בקבלת הראשונים היחס הוא תפארת ומלכות. בכתבי האריז"ל היחס בין עץ החיים לעץ הדעת הוא יותר מתוחכם ומפורט, אבל זה הפשט של הקבלה הראשונה.

של"ה: "בעלה דמטרוניתא" (אצל משה) ודבקות באלקים (אצל השאר)

מה אומר השל"ה? ש"איש האלהים" של משה רבינו הוא אחרת למעליותא מ"איש האלהים" של כל השאר (כולל דוד המלך, דוד מלכא משיחא, שנקרא שלש פעמים "דויד איש האלהים"). מה מעלת משה רבינו לגבי השאר? הוא אומר לפי מה שידוע מהזהר הקדוש, ש"איש האלהים" הוא "בעלה דמטרוניתא". הדוגמה היא כמו "איש נעמי". ה"אלהים" הוא המטרוניתא, "כלת משה", הכלה של משה רבינו, פנימיות המלכות, פנימיות פרצוף רחל, ומשה רבינו הוא הבעל – הוא "איש האלהים", כלומר ש"אלהים" הוא אשתו. דרוש מופלא ביותר.

אומר השל"ה שהפירוש הזה של "איש האלהים", "בעלה דמטרוניתא", שייך רק למשה רבינו ולא לשאר הנביאים. אצל כל תשעת הנביאים האחרים – וכל שכן אותו אחד עשרה "חנן בן יגדליהו איש האלהים",

277 ובפסוקי נבואתו הכתובים בתנ"ך, הגם שהתוכן שלהם נדמה כשייך לחיי שעה בלבד (כנבואת נביא למלך מסוים בנוגע למלחמה מסוימת וכיוצא בזה), טמונים מוסר השכל השייך לדורות ואין ספור רמזי תורה העומדים ברומו של עולם הידועים למשכילים יראי הוי' וחושבי שמו.

שלא קבלנו ממנו שום נבואה מפורשת – הכוונה של "איש האלהים" היינו שהם דבקים באלקים. כלומר, לפי השל"ה כל מי שדבוק בה' – שזה ודאי מצב שראוי לכל יהודי, שהרי בכל יהודי כתוב "ואתם הדבקים בהוי' אלהיכם חיים כלכם היום" – נקרא "איש האלהים". השל"ה אומר שזה הפירוש בכלם, חוץ מאשר אצל משה רבינו.

"מחציו ולמטה... מחציו ולמעלה..." לעומת "בעלה דמטרוניתא"

את הפירוש של "בעלה דמטרוניתא" מצאנו בזהר, והרבה פעמים כתוב שזה חידוש של הזהר, שלא כתוב בנגלה. מה כתוב בנגלה לגבי "איש אלהים"? בגמרא יש ביטוי מפורסם, שלמשה רבינו יש שתי מדרגות – מדרגה של איש ומדרגה של אלקים. יש לו שתי קומות. כלומר, בנשמה של משה רבינו, במודעות של משה רבינו, יש קומה עליונה שהיא "אלהים" וקומה תחתונה שהיא "איש". הביטוי של חז"ל הוא "מחציו ולמטה איש, מחציו ולמעלה אלקים". בקבלה כתוב שהחצי הוא מקום הטבור בגוף מהחצי ולמטה, מהטבור ולמטה, הוא "איש". אבל מהטבור ולמעלה הוא "אלהים".

איזה פירוש יותר עמוק? הרבה פעמים דברנו על כך – הפירוש של הגמרא, חצי-חצי, או פירוש הזהר, "בעלה דמטרוניתא"? לכאורה הבעל של השכינה הוא יותר – לא רק ש"מחציו ולמעלה אלקים" ולא רק שכולו אלקים, אלא אפילו יותר, הוא ה"בעל" של אלקים. זה כאילו לקפוץ שתי מדרגות מעל פירוש הגמרא, לכאורה.

"בעלה דמטרוניתא" גם בנגלה דאורייתא

החידוש, שוב, שלא כל-כך יודעים אותו, שהסברנו שברוב המקומות כתוב שהפירוש של "בעלה דמטרוניתא" הוא רק משהו מהנסתר, מהזהר הקדוש, שלא מופיע בנגלה – אבל האמת שלא כך. יש מדרש, מובא בילקוט שמעוני, שדווקא אותו אמורא שבזמן האחרון אנחנו מקדישים לו התבוננות ושיעורים רבים – ריש לקיש, שהוא גיבור מופלא – אומר זאת.

אם יש אחד בחז"ל שדומה באופי לדוד מלכא משיחא, שיכול לומר "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם", זה ריש לקיש. כתוב שדוד המלך עצמו הוא תיקון של מי שהופיע קצת לפניו, שמשון הגבור, שהוא משיח של תהו, אך הוא לוקח את גבורת שמשון בכלים דתיקון (שניהם הכו את האריה כו). ריש לקיש דומה גם לשמשון – מוכר עצמו ללודאי, הולך להתמודד עם השודדים והרוצחים.

דווקא הוא אומר אותו דבר – "אמר ריש לקיש, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, כשם שגוזר אדם על אשתו ועושה כך הקב"ה משה גוזר עליו ועושה". זה מאמר מקורי של ריש לקיש, שנשמע אפילו יותר חזק מהזהר. הזהר, בכל אופן, כשהוא אומר שמה הוא "בעלה דמטרוניתא" – מטרוניתא היא דמות נשית, מלכות, השכינה. אבל כאן, "אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו", ומה המקרא? "משה איש האלהים". "כשם שגוזר אדם על אשתו ועושה כך הקב"ה וכו'" – לא "שכינתא" אלא הקב"ה (יש קוב"ה ויש שכינתיה). אם כן, לכאורה לא צריכים להגיע לזהר בכלל – זה מאמר של ריש לקיש. בהמשך אותו מאמר של ריש לקיש מופיע המדרש שפתחנו בו – "עשרה נביאים נקראו איש האלהים".

"איש האלהים" – "צדיק מושל יראת אלהים"

ריש לקיש מתיחס ל"איש האלהים" הנאמר במשה רבינו אך אינו מחלק בפירוש כמו השל"ה שדרגת "איש האלהים" של משה היא אחרת לגמרי מדרגת "איש האלהים" שנאמר בשאר. חלקנו שמי שאין אצלו נבואה כתובה בתנ"ך יכול להיות "איש האלהים", אך אינו בכלל העשרה.

נחזור לדוד המלך: כאן אנחנו רוצים במיוחד לקשר בין משה רבינו לדוד המלך. קישור זה שייך למשיח, שהרי בפנימיותו הוא נשמת משה רבינו – "הוא גואל ראשון והוא גואל אחרון" – אבל בחיצוניות, ביחס שלו לעולם (שהוא העיקר אצלו), בגוף הוא מיוחד לדוד המלך, לכן קוראים לו "משיח בן דוד" (ולא משיח בן משה). דוד אומר "צדיק מושל יראת אלהים", הפסוק ממנו חז"ל לומדים ש"צדיק גוזר והקב"ה מקיים, הקב"ה גוזר וצדיק מבטל". דוד אומר זאת על כל הצדיקים, כל צדיק לפי זה יכול להגיע למדרגת "איש האלהים" כמו שריש לקיש אומר על משה רבינו, באופן שלכאורה הוא יותר גם מהביטוי של הזהר.

רצון הרבי שכל אחד יהיה "איש האלהים"

מחר בלילה ג' תמוז, מדברים על התקשרות לרבי, ועיקר ההתקשרות הוא לדעת מה הרבי רצה ורוצה מאתנו ולנסות ליישם זאת בפועל ממש. מה שהרבי אמר – לא בדיוק במילים האלה, אבל זה מה שהוא התכוון – שכולנו, אנשים נשים וטף, נהיה "איש האלהים" (והיינו ממש מה שכתוב בתורה "ואנשי קדש תהיון לי" דקאי על כלל ישראל, וכמבואר בדא"ח). הוא אמר שכל אחד צריך להיות אדמו"ר. ידוע שאדמו"ר הוא אחד שאצלו מתקיים "צדיק גוזר והקב"ה מקיים, הקב"ה גוזר וצדיק מבטל". "ועמך כלם צדיקים", אז כולם "איש האלהים". זה בדיוק מה שצריך להיות, מה שצריך לקבל כאן השראה מדוד המלך – גם לעשות את תשובת הכלל שדברנו עליה בהתחלה, וגם שכל אחד יתעצם עם המסירות לכלל ישראל עד שיוכה להגיע למדרגת "איש האלהים".

עוד פעם, "איש האלהים" נאמר פעם ראשונה על משה רבינו, הוא העיקר ו"הכל הולך אחר הפתיחה". אצל האבות לא כתוב "איש האלהים". אצל אברהם אבינו כתוב "נשיא אלהים" – כך הגוים הכירו בו, "נשיא אלהים אתה בתוכנו" – אבל "איש האלהים", עם הווארט שזה כמו "איש נעמי", מתחדש אצל משה רבינו בסוף התורה (בריש פרשת וזאת הברכה). אחר כך אצל דוד זה חוזר שלש פעמים.

ד. צדיק אנושי-אלקי – ארבע דוגמאות המדרש

דוגמאות רבי תנחומא ל"איש האלהים" אצל משה

במדרש, אחרי שהוא מונה את העשרה – שעוד לא עשינו את הפרצוף שלהם לפי הספירות, נשאר זאת לסיום – יש המשך בשם רבי תנחומא²⁷⁸. בסוף המדרש מביא את הפירוש של הגמרא ש"איש האלהים" היינו "מחציו ומטה 'איש' ומחציו ומעלה 'אלהים'". אבל, לפני שהוא כותב זאת, הוא מביא ארבע דוגמאות – חידוש, שאיני זוכר שמובא בחסידות – מה זה בפועל להיות "איש האלהים" (בלשון המדרש – "אם אלהים למה איש ואם איש למה אלהים"). כל הדוגמאות הן ממשה רבינו (המדרש הוא על הפסוק

"וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים וגו'"). הדוגמאות הללו הן מעין ממוצע המחבר בין הפירוש של "בעלה דמטרוניתא" (בניסוח של ריש לקיש) לבין הפירוש של "מחציו וכו'".

צמיחת ה"אלהים" מתוך ה"איש"

הדבר הראשון²⁷⁹, כאשר משה רבינו הושלך אל היאור, הוא היה "איש", אבל כאשר הוא הפך את היאור לדם היה "אלהים". זו דוגמה ראשונה של "איש האלהים".

מה החידוש כאן (וכך בכל ארבע הדוגמאות)? שמה ששמעתי וקראתי כל הזמן ש"מחציו ולמטה 'איש' ומחציו ולמעלה 'אלהים'" היינו שתי בחינות, שתי קומות בו זמנית. אבל כאן אני מבין, לאור המדרש הזה, שלא הבנתי נכון – יוצא כאן שזה תהליך. אם משה הוא "איש האלהים" הכוונה שיש לו תכונה עצמית – וכך בניצוץ משה רבינו שבתוך כל אחד ואחד מאתנו – שקודם הוא צריך להיות "איש" ומתוך זה הוא צריך להגיע להיות "אלהים". כלומר, ה"אלהים" אצלו צומח מתוך ה"איש", זה תהליך, והוא לא סתם חצי איש וחצי אלקים.

ארבע דוגמאות המדרש

מה הדוגמה הראשונה? מה שאמרנו כרגע – כשהוא הושלך ליאור הוא "איש" וכשהוא הפך את המים לדם הוא כבר "אלהים".

מה הדוגמה השנייה? כאשר משה ברח מפרעה (בהתחלה) היה "איש" אבל כאשר שקעו בים היה "אלהים" – זה כבר קריעת ים סוף, אחרי מכת בכורות. ההתחלה כאן היא כשהוא ברח מפרעה, לפני שהוא בא אל היאור בדוגמה הראשונה. אבל זה זוג מקרים שהולך ביחד – כאשר משה רבינו בורח מהרודן שרודף אותו הוא איש, וכל מגמת הבריחה, שהוא בורח ממנו בתור "איש", בן אדם אנושי שבורח כשרוצים להרוג אותו, התכל'ס היא שיבוא ויטביע בים את אותו רודף, את אותו רודן, ואז הוא כבר "אלהים". אם כן, כל מטרת האיש היא בסוף להיות אלקים.

מה הדוגמה השלישית? כאשר משה רבינו עלה להר סיני לקבל את התורה הוא "איש", אבל כאשר הוא ירד מההר – בפעם השלישית – ו"קרן עור פניו" וכולם "יראו מגשת אליו" הוא "אלהים". זו הדוגמה השלישית.

279 כך הסדר במקורות שבהערה הקודמת (וכן בבתי מדרשות דלקמן, אך עיי"ש ודוק שאז הסדר הוא לפי חלק ה'אלהים' שבכל דוגמה – הן בדוגמה זו והן בדוגמה האחרונה, ודוק). אכן, במדרש תהלים צ ובילקוט שמעוני מתהפך סדר שתי הדוגמאות הראשונות.

מה הדוגמה הרביעית? כאשר משה רבינו אכל ושתה, כמו כל בני האדם, שאוכלים ושותים, שרעבים וצמאים וצריכים לאכול משהו להשיב את הנפש, הוא "איש"²⁸⁰, אבל כאשר הוא היה עם ה' – "ויהי שם עם הוי' ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה"²⁸¹ – הוא "אלהים"²⁸².

משהו מופלא, יש פה ארבע דוגמאות שכל אחת היא אחרת. אם נתבונן בארבע הדוגמאות האלה של חז"ל אצל משה רבינו נראה שהן בסדר עולה. כנראה שיש כאן י-ה-ו-ה מלמטה למעלה:²⁸³

ה תתאה: מכת דם – מלכות

המדרש מתחיל מכך שכאשר משה הושלך ליאור הוא "איש" והוא "אלהים" במכת דם, כאשר הוא מכה את היאור. מכת דם היא מלכות בקבלה, בהקבלת עשר המכות לעשר הספירות (מלמטה למעלה). במכות הראשונות באה לידי ביטוי גם השפלות של משה, בכך שהוא לא מכה בעצמו את היאור (בו ניצל בילדותו, לאחר שהושלך ליאור) ואת קרקע ארץ מצרים (בה הטמין את המצרי שהרג) – שפלות גם היא פנימיות מדת המלכות, וכנראה שעיקר השפלות של משה היה במכה הראשונה.²⁸⁴

בנוסף המובא ב"בתי מדרשות" הדוגמה הראשונה היא "כשהלך ליאור מצרים 'איש' ובשעה שהפכו לדם 'אלהים'". כאן יש גוון נוסף ועיקרי של השפלות והאנושיות של משה לפני שהוא נותן את המכות, כאשר הוא בא ליאור עוד לפני שהוא עושה את המופת: כל בעל מופת, כל נביא או מי שעושה מופת, לפני

280 איש היינו אכילה שתייה.

281 "ויהי שם עם הוי' ארבעים יום וארבעים לילה" – ח תבות ו-לב אותיות (יחס של א:ד) ועולה יה פעמים אלהים (רמז מובהק להיות משה "אלהים"). "לחם לא אכל ומים לא שתה" – ו תבות ו-טוב אותיות ועולה מלכות מלכות (היהלום של אל, אל פעמים לב), גילוי אור "מסוף העולם ועד סוף העולם", וד"ל. נמצא שיש כאן דוד תבות (שעולות דוד פעמים נצח-הוד, הערך הממוצע של כל תבה) ו-לב טוב אותיות ("רואה אני את דברי אלעזר בן ערך וכו') = ז ברבוע, שצורתו כך:

ו י ה י ש ם
 ע
 ס י ה ו ה א ר
 ב ע י ס י ו ם
 ו א ר ב ע י ם
 ל י ל ה ל ח ם
 ל א א כ ל ו מ
 י ם ל א ש ת ה

על משה רבינו נאמר "כל השביעין חביבין". יש כאן 7 ברבוע אותיות. השורה האמצעית היא תבת "וארבעים" – 7 אותיות ובגימטריא עולה 329 = 7 פעמים 47, בטול (הערך הממוצע של כל אות. בטול היינו מדתו העצמית של משה רבינו, סוד יחודא עילאה דשילוב הוי' אהיה; 47 הוא 40 – "ארבעים יום וארבעים לילה" – ועוד 7). הציר האמצעי = 84 (אותיות יום ועוד חצי יום בגימטריא) = 7 פעמים זה (הערך הממוצע של כל אות) – "משה נתנבא ב'זה'". ארבע הפנות = 91 = 7 פעמים 13 (המשולש של 13, שילוב הוי' אד'). השורה העליונה = אמת – "משה אמת ותורתו אמת" = אהיה ברבוע, סוד "אהיה אשר אהיה" (9, 3 ברבוע, פעמים 49, 7 ברבוע. הערך הממוצע של כל אות = 63, 7 פעמים 9, סוד שם סג, וכידוע בכתבי האריז"ל שכוונת אמת הוא ז פעמים שם סג). יש כאן שלש עינין, במקום 7 (ע במספר קטן), 16 (ע במספר סודי) ו-26 ("עין הוי' אל יראיו" [ע פעמים הוי', "סוד הוי' ליראיו" = 1820]) = 49 (7 ברבוע)! תן לחכם ויחכם עוד.

282 מעניין לציין שבחלק מהמדרשים (מדרש תהלים ועוד) הסדר הוא "כשעלה וראה שאין אוכלין ושותין וגם הוא לא אכל ושתה נקרא 'אלהים', וכשירד ואכל ושתה נקרא 'איש'" – כלומר, כאן מודגשת החזרה אל האנושיות בסוף התהליך, על דרך ההכנעה של "אל הארץ אשר אראך" לאחר הכנעה-הבדלה-המתקה. ועוד, באופן זה סדר הסיום של דוגמה במדרש (אכל ושתה לאחר הירידה מהרה) בא לאחר הסיום של הדוגמה הקודמת (קירון עור פניו), ודוק גם לעיל הערה ח.

283 והמדרשים שמסדרים את הדוגמאות בסדר אחר – כנ"ל הערה ח – יוצאים צירוף אחר של שם הוי' ב"ה.

284 יאר (הפך ל)דם = 255 (יה פעמים טוב) = נהר, אותיות הרן של אהרן. וביחד עם משה = 600, המתקת פר ושך דינים, 600 אותיות של 120 צירופי אלהים, סוד היי "משה איש האלהים", וד"ל.

המופת הוא "איש". לפני המופת הוא חייב להיות איש וגם להרגיש עצמו איש – להרגיש עצמו כאחד האדם. בלשוננו, בלשון החסידות, לשון הבעל שם טוב, הוא צריך להיות בשפלות, בהכנעה גדולה. כל הדברים הכי גדולים שהנביאים מחוללים באים מתוך כך שבתחילה הוא מרגיש את עצמו אנושי²⁸⁵. אז, בזכות השפלות והבטול והאנושיות שלו, פתאום יש לו הופעה אלקית וכח אלקי. כל ה"אלהים" אצלו תלוי ב"איש" הזה (בסוד הנאמר במשיח "צמח שמו ומתחתיו יצמח", "מתחתיו" דווקא, ממדת השפלות שלו, "מחציו ולמטה"). קודם הוא בא אל היאור ולא יודע אם ה' יצליח את דרכו להפוך את המים לדם, אבל כשהוא עושה זאת – מתוך עוד יותר בטול במציאות (כשהוא רק "איש" הוא בשפלות, ויש רגע בו השפלות מביאה אותו לבטול מוחלט, לאין, ואז הכח האלקי מתלבש בו) – הוא הופך להיות "אלהים" והופך את היאור לדם.

ו: בריחת משה והטבעת פרעה – מדת היראה-הגבורה שבלב

אחר כך יש את הבריחה של משה מהמזיק. יש עוד דוגמה שמשה רבינו ברח, כאשר ה' אמר לו להשליך את המטה והוא הפך לנחש – התגובה הטבעית כשיש מזיק, כשיש סכנה, היא לברוח. עד שה' אומר לו – לא, תחזור. בבריחה מפרעה הוא מרגיש שהוא בן אדם, לא אלקים, וצריך לנהוג על פי טבע. אבל בסופו של דבר משה בא מתוך שפלותו לבטול, הכל מתהפך, ואז הוא מטביע את אותו אחד שרדף אותו בים – אחרי שהוא נתן לו עשר המכות והגיע לשיא של קריעת ים סוף.

את זה נשים ביצירה, ברגש. זה שהוא בורח מפרעה, חוץ מהשפלות שהוא מכיר שהוא בן אדם, המדה הטבעית שלו היא פחד (לעומת השלכתו ליאור, שאז היה באמת בסכנה תחת טבע המציאות-המלכות, אך כתינוק אין דגש על חיות הפחד שלו אלא על הסכנה האובייקטיבית). איפה מדת הפחד? שהוא פועל כאדם טבעי שפוחד ממשוה ואם פוחד הוא בורח – זה הטבע של הפחד. למה זה קשור? למדות – פחד הוא מדה. משה רבינו פוחד, משה רבינו כאן הוא פחדן (כך מוסבר בדא"ח לגבי משה כאן וגם לגבי יעקב שברח, "משה מלגאו יעקב מלבר"), ואם הוא פחדן הוא "איש". אחר כך פתאום אותו דבר שהוא פחד ממנו, אותו פרעה, הוא משקיע אותו בים – הוא כבר "אלהים" (אלהים סוד "אל הים" כנודע).

ה עילאה: העליה להר וקירון פני משה – "רצוא ושוב"

אחר כך, כשהוא עולה להר לקבל את התורה, הוא "איש". אבל כשהוא יורד מההר ו"קרן עור פניו" הוא כבר אלהים. זה משהו חדש – תהליך של "רצוא ושוב", "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק". אל תקרי חיות אלא חיות, כל יהודי צריך לעבוד את ה' ברצוא ושוב – הוא רץ אל ה', וכשהוא מגיע לשיא הוא מקבל צו לשוב למטה (כמו רבי עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום).

אם הוא הגיע לשיא, ונמצא בבטול ומקבל את הצו האלקי לשוב למטה, עם מטען אלקי של תורה ומעשים טובים, אז פתאום "קרן עור פניו" – הוא מופיע כאלקים, כולם באמת יראים מגשת אליו. הוא צריך לשים על הפנים שלו מסוה, להסתיר את גילוי האלקות שמאיר מתוך הפנים שלו – כמו הביטוי המפורסם של הרבי שזה בחינה של עצמות בגוף, שרואים את האלקים מופיע דרך הגוף. כל התהליך של "והחיות רצוא ושוב" הוא תהליך של אמא, בכללות, לכן הדוגמה הזו היא כנגד ה עילאה של שם הוי'.

י: השהיה בהר – התאחדות עם ה'

אחרון אחרון חביב, כאשר הוא נוהג ככל האדם, אוכל ושותה, כלומר שהוא יש – הוא צריך להזין את עצמו – אפילו שהוא אכל מן, "לחם אבירים אכל איש", והמן ירד בזכות משה רבינו, בו כתוב "ונחננו מה" ו"מן הוא כי לא ידעו מה הוא", עם כל הבטול שיש במן הוא משהו. גם כשהוא אכל את המן, יחד עם כולם, זה נקרא שהוא אכל ושתה – הוא לא אלקים אלא איש. התורה נתנה רק לאוכלי המן – רואים שזה קשור לחכמה, אבל יחסית לאי-אכילה באופן מוחלט, כמו לעתיד לבוא, שאין אכילה ושתיה כלל וכלל, זו מה שמשה קבל את התורה מפי הגבורה, ושם הוא "אלהים". זו פנימיות אבא פנימיות עתיק, ו"אורייתא מחכמה נפקת". כאן ה"אלהים" שלו הוא לא הירידה מההר עם קירון עור פנים אלא עצם קבלת התורה על ההר, שהוא לא אוכל ולא שותה. הדיוק שם, שגם המדרש מביא, הוא "ויהי שם עם הוי" – הוא לגמרי עם ה', שעליו כתוב "הוי" בחכמה". ה' מתאחד דווקא בחכמה, כמו שאדמו"ר הזקן מביא בתניא בשם הרב המגיד. זה כנגד החכמה.

סיכום – "דרך ארץ [אנושי] קדמה לתורה [אלוקי]"

אם כן, יש פה ארבע דוגמאות של "איש האלהים", שכל אחת היא תהליך:

י	אלקים באי-אכילה ושתיה ברקיע ואיש באכילה ושתיה כרגיל
ה	איש כשעלה למרום ואלקים כשירד ויראו מגשת אליו
ו	איש כשברח מפרעה ואלקים כשטבעו ביים
ה	איש כשהושלך ליאור ואלקים כשהפכו לדם

כולנו צריכים ללמוד מכך שכל אחד יכול להיות "איש האלהים". האיש כאן הוא עיקרי – קודם צריך להיות בן אדם, "דרך ארץ קדמה לתורה", קודם צריך להיות אנושי. אנחנו מסבירים זאת הרבה פעמים, אבל רק כעת מצאנו את המקור המופלא הזה בחז"ל – גם הצדיק הגדול, משה רבינו, דוד המלך, משיח, קודם צריך להיות אנושי. דווקא בזכות שהוא "איש", שהוא בן אדם (שנמצא בסיכון, שפוחד, ששואף להתעלות, שאוכל ושותה כמו כולם), הוא נעשה "אלהים" – עד לגילוי העצמות בתוך גוף לעיני העם (שלא המדרגה הכי גבוהה כאן, אלא אחת לפניה).

ה. פרצוף "איש האלהים"

נסיים עם הפרצוף של עשרת הנביאים שנקראו "איש האלהים":

חכמה: משה

אמרנו כבר שמשה רבינו הוא ודאי החכמה, עם פנימיות החכמה ועם קוצו של י – בחינת התורה. היות שבאמת החכמה נבדלת, "קדש מלה בגרמיה" (בחינת אצילות שבאצילות), יש הצדקה לפירוש השל"ה הקדוש ש"איש האלהים" של משה רבינו נבדל ביחס ל"איש האלהים" של כל השאר.

בינה: אלקנה

בכל אופן, יש יחוד מיוחד של חכמה ובינה שנקראו "תריין ריעין דלא מתפרשין לעלמין". אם כאן משה רבינו הוא הראשון, החכמה, צריך לומר שזה שבא אחריו – השני, שכמו שכבר אמרנו הוא הממשיך את מדרגת משה לכל מי שבא אחריו – הוא דווקא אלקנה.

"ואי זה מקום בינה" – אלקנה ו"המקום אשר יבחר"

אלקנה בגימטריא מקום, כפי שדברנו לאחורונה. מקום הוא כינוי של הקב"ה. כתוב "והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה" – עצם המושג מקום הוא בחינת בינה, כך כתוב. איך יודעים שאלקנה יותר מכולם קשור למקום? בתורה המקום הוא אותו "המקום אשר יבחר הוי' לשכן שמו שם", מקום המקדש. חז"ל אומרים משהו מופלא לגבי אלקנה – שזכה לבנו שמואל בזכות שעלה ארבע פעמים בשנה למקום המשכן בשילה. לא רק שלש פעמים, שלש רגלים דאורייתא, אלא עוד פעם נוספת שהוא התנדב מעצמו.

לא רק שהוא היה עולה למקום, שהיה קשור למקום ועולה למקום, אלא שהיה מביא איתו את כל בני ביתו, את כל המשפחה המורחבת, ולא די בכך אלא – תיאור מופלא בתנא דב אליהו – שבדרך לשילה היה לן עם כל המשפחה ברחובה של עיר שהגיעו אליה, כל בני העיר היו שואלים מה עושים, לאן הולכים, וענו שעולים למקדש והזמינו את בני העיר להצטרף. כך צרף המוני יהודים, עד שבשנה הבאה עלו חמש משפחות – אלקנה היה מקור של איש מבצעים – בשנה הבאה עשר משפחות, בשנה אחריה ששים משפחות, עד שזכה להעלות את כל ישראל למשכן בשילה. המבצע שלו היה כל כך מוצלח שבסוף העלה את כל עם ישראל למקום. אין אחד שקשור למקום יותר מאלקנה.

שוב, המקום נקרא "מקום בינה" – בית המקדש הוא בינה, המשכן הוא בינה בקבלה. בזכות זה הוא זיכה את כל עם ישראל. כתוב במדרש בסוף שהוא הכריע את כל עם ישראל לכף זכות בכך שהעלה את כולם למקום שמשם יוצאת תורה ומעשים טובים לישראל.

העליה היא בעיקר רצוא, ואחר כך בנו פעל בכיוון ההפוך-המשלים, הוא הסתובב בכל ישראל – הוא היה בשוב, ירד מן ההר אל העם (כמו משה רבינו שהוא שקול כנגדו). אמרנו שכל הדינמיקה של עליה וירידה היא בכללות בבינה, אבל עיקר כח הבינה הוא הרצוא – בחינת אלקנה. אם כן, מאד יפה ומתאים שאפשר לצרף את משה רבינו לאלקנה בתור "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין", ואז הוא זוכה להוליד בן ששקול כנגד משה ואהרן.

אלקנה – הממוצע בין עליות המקדש בעולם הזה לעליות למקדש בימות המשיח

רק נאמר עוד פרט, שלעתידי לבוא כתוב "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני". כל חדש וכל שבת – היום היה ראש חדש ואתמול היה שבת (וגם ראש חדש) – יבוא לעתיד לבוא למקדש, לא רק שלש פעמים בשנה. איך יעלו? חז"ל אומרים שעל העבים, על העננים (על פי הפסוק בישעיהו "מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבתיהם"). שוב, כל שבת וכל ראש חדש צריך לבוא לבית המקדש כאשר יבוא משיח, לא רק שלש פעמים בשנה. איך?

על עננים. רואים שאלקנה הוסיף עוד עליה על דעת עצמו, בהתנדבות, ובכך הוא ממוצע בין העליה של העולם הזה לעליה של משיח. העליה של משיח היא המון פעמים, כל השבתות וכל ראשי החדשים, חוץ מהרגלים. הוא הוסיף פעם אחת על דעת עצמו – כבר מתחיל בכך הקדמה ל"והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו" שלעתידי. העתיד, "עמק אחרית" (בלשון ספר יצירה), הוא בחינת בינה, סוד המקום של אלקנה. כל זה לכבוד אלקנה איש האלהים.

דעת: שמואל

אם משה הוא חכמה ואלקנה הוא בינה, סוד המקום, אז שמואל שבא אחריהם – "איש האלהים" השלישי – צריך להיות דעת. מאד מתאים לו, כי המיוחד אצלו שהוא שקול כנגד משה ואהרן. עצם המלה "שקול" הוא ענין שיקול הדעת. הוא שקול כנגד משה ואהרן, שכתוב שהם חכמה ובינה, והדעת היא המייחדת אותם. הוא משח שני מלכים, שאול ודוד, קודם הוא משח את שאול מצד העיטרא דגבורות של הדעת ואחר כך הוא משח את דוד מצד העיטרא דחסדים של הדעת ("חסדי דוד הנאמנים"). בכל אופן, יש כבר שלישיה, ממשה עד שמואל ששקול כנגד משה – שלישיה זו היא כנגד החב"ד בפרצוף שלנו.

מלכות: דוד המלך

לפי סדר הדורות (וכך לפי סדר המדרש) הבא אחרי שמואל הוא דוד המלך, בו כתוב שלש פעמים "דויד איש האלהים" – הכל קשור לבית המקדש. כמובן, כמו שאמרנו, את דוד המלך נשים במלכות – המקום הטבעי שלו (בקשר שלו למקדש הוא מקבל מסוד אלקנה הנ"ל, ה תתאה שבשם מ-ה עילאה שבשם, מקום המקדש למטה ממקום המקדש למעלה).

תפארת ויסוד: אליהו ואלישע

אחר כך יש שנים מפורסמים, ועוד ארבעה פחות ידועים. חוץ ממי שאמרנו כבר, ארבעת הראשונים – משה, אלקנה, שמואל, דוד – שני הגדולים הנוספים הם אליהו הנביא ותלמידו אלישע הנביא.

אליהו – הרוח הכללית

לאליהו יש כמה בחינות, אבל אחת הבחינות שלו היא מה שהוא הרוח הכללית של נשמות עם ישראל. יש נפש-רוח-נשמה-חיה-יחידה. הנפש הכללית היא דוד המלך, היחידה – נעוץ סופן בתחלתן – היא מלך המשיח. אבל הרוח, שבספירות היא התפארת, היא אליהו הנביא.

אלישע – "פי שנים ברוחך"

אליהו הוא הרוח הכללית, אבל יש משהו מיוחד באלישע תלמידו שזכה ל"פי שנים ברוחך" – אם אליהו הוא הרוח, יש את תלמידו שזכה ל"פי שנים ברוחך", אז אם נשים את אליהו הנביא בתפארת, הרוח בספירות, בדיוק תחת שמואל הרמתי, אז אלישע הוא ביסוד. יש גם מעלה ביסוד, בצדיק שתחת התפארת, בסוד "אלה תלדות יעקב יוסף", שהיסוד מקבל פי שנים מהתפארת. אחד הפירושים בקבלה שהיסוד מקבל פי שנים מהתפארת הוא שמקבל בדרך של אור ישר (מהתפארת ליסוד) וגם בדרך של אור חוזר (מהיסוד לתפארת), שעל כל אור חוזר כתוב שחוזר לקדמותו ממש (האור חוזר מהיסוד עולה עד לשרש היסוד בדעת, מעל לתפארת, וממשיך לעלות עד כתר עליון וכו'). לכן הוא זוכה ל"פי שנים".

גבורה: אמוץ

לפי זה נשארו הקצוות – חסד-נצח בימין וגבורה-הוד בשמאל. מי שהכי מתאים להיות גבורה הוא אמוץ, האבא של ישעיהו – אמוץ מלשון אומץ וגבורה. אבל מה שכעת נקבע, את מיקום הארבעה הנותרים, הוא בהתאם לתוכן נבואתם בזמן בו נקראו "איש האלהים" – מתוך כך נבין את המיקום שלהם.

נבואת אמוץ לאמציה – לצרף רק חילים צדיקים לצבא ישראל

מה ניבא אמוץ לאמציה? יש פה אומץ כפול – אמוץ מנבא נבואה למלך אמציה (שהם שני אחים כנ"ל). הוא ניבא לו, ברגע שאמציה רוצה לצאת למלחמה נגד גוים (בני שעיר), וחוזר מחילי מלך יהודה – בחורי יהודה – הוא שכר גם מספר גדול של חילים מישראל, ממלכת הצפון, שיצטרפו לצבא המלחמה שלו. אז בא "איש האלהים" – שחז"ל אומרים שהוא אמוץ – ואומר לו לא לצרף את בני אפרים כי הם לא זכאים. הוא כבר שילם לחילים האלה הון עתק. מה אני עושה עם הכסף שהוצאתי עליהם? אל תדאג, ה' יחזיר לך את הכסף, אבל אל תצרף אותם.

זו נבואה מופלאה. כמו שהיום יאמרו לצה"ל לא לצרף לקרב חילים שכורים, עם כל ההטבות, יהודים שלוחמים נגד אויבים גוים, אבל שאינם נאמנים לתורת ישראל, שאינם צדיקים. אצלם לא יתקיים "והיה מחניך קדוש". זו הנבואה של אמוץ, משהו מופלא. אם אפילו יהודים שאינם צדיקים לא צריך לצרף למלחמות ישראל, כל שכן וקל וחומר דרוזים ובדואים וכו' וכו' (כעת רוצים גם סתם ערבים). אסור לצרף – הנבואה של אמוץ היא לא לצרף זרים לצבא הקדוש של עם ישראל. אמציה קבל את הנבואה שלו.

גבורת צמצום הצבא

מה כאן תורף הנבואה? שצריך לצמצם את החיל – קצת מזכיר את גדעון. גם למלחמה שלך, הרי אתה מלך יהודה – קח רק כאלה ששייכים לך. יש דוגמה אחת בתנ"ך של גדעון – דוגמה קיצונית לכיוון הזה. יש גם את מלחמת עמלק, שמשה רבינו אומר ליהושע "בחר לנו אנשים" – ומוסבר בחסידות שאלה אנשי משה, חסידים מובהקים, שכל המלחמה הזו תתנהל ותתבצע על ידי חסידים שלנו. וגם ראוי לצרף לרשימה זו מה שאברהם אבינו יצא למלחמה נגד ארבעת המלכים רק עם "חניכיו ילידי ביתו" (ופירשו חז"ל דהיינו רק עם אליעזר עבדו הנאמן). כך גם הנבואה של אמוץ – לא לשכור יהודים שאינם משלנו. לכאורה כל היהודים משלנו, אך כאן לא. זה ראש של צמצום של ספירת הגבורה – נשים שם.

הוד: מיכיהו

נבואת מיכיהו – הבטחת נצחון לאחאב ויעידוד לכלות את האויב

אם נרד מהגבורה להוד, שם יש את נבואת מיכיהו – לא כתוב מי היה "איש האלהים" הזה, אבל כך אומרים חז"ל. הוא נבא לאחאב מלך ישראל, מלך רשע מאד, כאשר בא להלחם נגד ארם – נגד גוים שרדפו אותו – וכמה שהוא רשע (לא סתם מלך ממלכת הצפון, הממלכה ה'חילונית' יחסית, אלא רשע מרוע, הוא ואשתו איזבל, הכי רשעים שיש) ה' כן רוצה לתת את ארם ביד אחאב. הוא שולח נביא להבטיח לאחאב שינצח את ארם במלחמה. הנביא הזה לא רק רצה שאחאב ינצח, אלא שאחאב ילך בדרך דוד המלך לקיים את "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשיב עד כלותם".

בסוף אחאב ניצח, אבל לא קיים את הרדיפה עד הסוף. מלך ארם נוצח והתחבא, חדר בתוך חדר, ואז בא לו יועץ שאומר – אתה יודע, היהודים האלה רחמנים, אז לך ותבקש רחמנות. זה כבר היפך נבואת מיכיהו, כי באמת אותו אחאב – גדול השמאלנים – אחרי הנצחון הגדול שלו, נגד הנבואה, ריחם על המלך הזה, ויצא מה שיצא.

מעלת ופגם ההוד

בכל אופן, מה הנבואה כאן? נבואה שהכי מתאימה לספירת ההוד. הוד הוא גם "הודי נהפך עלי למשחית". הוא לוקח את מלך אחאב, הרשע, ואומר לו שכאן ה' רוצה שתנצח, רוצה שתנצח עד הסוף, כמו דוד המלך. יתכן שאם היה מקיים את הנבואה עד הסוף אולי היה מהרהר בתשובה וכו'. הרי פעם אחרת כתוב שאותו אחאב הרהר בתשובה ונכנע לפני ה'. יש ווארט של הרבי שכל המדה של "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם" – לחסל עד הסוף, ולא להשאיר שריד ופליט – שייך להוד. לגמור חשבון עד הסוף זה הוד. זו בדיוק הנבואה של מיכיהו כאן.

מה אמרנו עכשיו? שהוד הוא, במדה מסוימת, הרבה יותר גבורה מאשר גבורה. ואם הוא מתקלקל – הוא מתקלקל לגמרי, "הודי נהפך עלי למשחית". משם עיקר יניקת החיצונים, של אחאב בתור מלך רשע. אכן, בסוף המלחמה מיכיהו כעס על אחאב שלא קיים את דבריו עד הסוף, ובסופו של דבר – לאחר מעשה כרם נבות (שהיה לאחר המלחמה הראשונה) – הוא הנביא שניבא (נגד שאר הנביאים) כי אחאב ימות במלחמה, ונתקיים באחאב "הודי נהפך עלי למשחית".

חסד: שמעיה

נעבור לקו ימין: נשארנו לנו שמעיה ועידו. את שמעיה נשים בחסד ואת עידו נשים בנצח. שניהם נבאו בדור שמיד אחרי שלמה המלך, הדור של חלוקת הממלכות, הדור של רחבעם מלך יהודה וירבעם מלך ישראל. שמעיה נבא לרחבעם ועידו נבא לירבעם. כלומר, שניהם לפני אליהו, בדור של אחיה השילוני, הרבי של אליהו הנביא (שהוא הרבי של אלישע). באותו דור היו שני הנביאים האלה, שכל אחד נקרא "איש האלהים". בשמעיה מפורש שהוא "איש האלהים" ובעידו אנו יודעים לפי חז"ל.

נבואת שמעיה – מניעת מלחמת רחבעם בממלכת ירבעם

שמעיה נבא לרחבעם, אחרי שירבעם עשה את הקשר נגד רחבעם ובית דוד וכל שבטי הצפון הלכו יחד עם ירבעם, עד כדי שכך שרחבעם עצמו – שהיה אז בשכם – היה בסכנת נפשות, עלה על מרכבתו וברח לירושלים. אחרי שהוא חזר לירושלים, וכבר קרה מה שקרה, פילוג הממלכות, הוא תכנן לקבץ את כל אנשי יהודה ולערוך מלחמה נגד הצפון – ה'דוסים' נגד ה'חילונים', מלחמה. בא אליו שמעיה איש האלהים ואומר – לא, ה' לא רוצה זאת. פילוג הממלכות הוא גזירה מאת ה', סיבה מאת ה' – ה' לא רוצה שתלחם נגד האחים שלך. רחבעם היה בסדר בקטע הזה, שקבל ושמע את נבואת שמעיה, ולא עשה את המלחמה נגד הצפון – להחזיר אותם אליו. כלומר, הוא ויתר – מגמת המלחמה היתה להחזיר את הממלכה ליהודה, לבית דוד.

נביא שאומר לא להלחם הוא בדיוק הפוך מהנבואה ללכת עד הסוף נגד הגוים – שמעיה אומר לוותר ולא להלחם נגד היהודים. היות שהנבואה שלו היא ויתור, לא להלחם, היא מתאימה לחסד – גם מי שחולק עליך, גם מי שמתפלג ממך, אל תלחם איתו. זו נבואת שמעיה.

נצח: עידו

נבואת עידו – על יאשיהו המלך

אחרון חביב, נבואת עידו, שנשארה לו ספירת הנצח. גם אצלו, זו בכלל לא נבואת מלחמה. הגבורה וההוד היו שני גוונים של מלחמה, החסד היה לא להלחם, והנצח – אחרון חביב, עידו איש האלהים – הוא

משהו אחר. כאשר ירבעם עשה את החטא הכי נורא שלו, שהקים עגל ועשה מזבח ועלה עליו בעצמו להיות הכהן, להקריב, פתאום הופיע איש האלקים – שהוא עידו – ומנבא לו ש"הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וגו'" ויאשיהו כבר ימלוך על כל עם ישראל.

זו נבואה מיוחדת במינה לגמרי – לא רק שמנבאים לעתיד הרחוק מאד, כמה מאות שנים אחרי רחבעם וירבעם, שנולד יאשיהו, המלך האחרון של יהודה לפני חורבן הבית כו', הרבה שנים אחרי גלות עשרת השבטים – אלא הוא מנבא שהמלכות, שכעת גזלת מבית דוד, היא עתידה לחזור לבית דוד. חז"ל אומרים שבימי יאשיהו המלך מקצת מעשרת השבטים חזרו תחת מלכות יאשיהו, שהוא עצמו נהרג בעונות שלנו. אבל בעצם מה שעידו – גם לשון עידוד – רואה הוא העתיד הרחוק.

נבואת "נצח ישראל לא ישקר"

הסיבה הפשוטה שאנחנו שמים אותו בנצח, כי הנבואה שלו היא "וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם" – "נצח ישראל" הוא מלכות בית דוד. הנבואה שלו שכרגע תפסת את המלכות, ואתה חוטא ומחטיא את ישראל, אבל תדע לך שאתה וכל מה שיבוא אחריך יתבטל לטובת דוד המלך. דוד המלך יחזור. הוא מתנבא על מאות שנים אחר כך, וגם אומר את השם של אותו מלך צדיק מבית דוד (שראוי היה להיות משיח, כמו שירמיהו קונן עליו "רוח אפינו משיח הוי' נלכד בשחיתותם אשר אמרנו בצלו נחיה בגוים") – הכי פלא. אותו אחד שיהיה אחרי מאות שנים יקרא יאשיהו. זו נבואת עידו, שהיא נבואה של נצח – "נצח ישראל", שפירושו הנצח של מלכות בית דוד, שה' מבטיח לו בית נאמן (כל "נאמן" הוא בספירת הנצח כנודע).

סיכום

כך סכמנו את עשר הספירות של העשרה שנקראו איש האלקים. נחזור בקיצור, ואת כל הרמזים והגימטריאות נשאיר לצבור לחשב: משה בחכמה, אלקנה בבינה, שמואל בדעת (הב"ד), שמעיה בחסד, אמוץ בגבורה, אליהו הנביא בתפארת (העיקר הוא הקו האמצעי), עידו בנצח, מיכיהו בהוד, אלישע הנביא ביסוד, ואחרון חביב – דוד מלכא משיחא, "דויד איש האלהים" במלכות.

בינה	חכמה
אלקנה	משה רבינו
	דעת
	שמואל הנביא
גבורה	חסד
אמוץ	שמעיה
	תפארת
	אליהו הנביא
הוד	נצח
מיכיהו	עידו
	יסוד
	אלישע הנביא

מלכות דוד המלך

שנוכח לכל ה"איש האלהים", שנוכח שאנחנו כולנו – כמו שהרבי רוצה – נהיה "איש האלהים", בחינת "צדיק גזור והקב"ה מקיים" (בסוד "איהו – הבעל, 'בעלה דמטרוניתא' – בנצח" ואילו "איהי – האשה – בהוד" היינו מה שהקב"ה גזור וצדיק מבטל, על דרך אשה שמבטלת את גורת בעלה, וכמבואר במ"א איך ששני 'סוד אמונה' אלה – "צדיק גזור והקב"ה מקיים, הקב"ה גזור וצדיק מבטל" – מכוונים כנגד נצח הוהו). שנגזור כאן שכל השבויים בעם ישראל יחזור, שכל עם ישראל ששבוי בגלות, שנחזור כולנו בתשובה שלמה מאהבה – "ובא לציון גואל" במהרה בימינו אמן.

מלכות דוד

התוועדות "יסוד שביסוד" ע"ד – קרית ארבע-חברון

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א²⁸⁶

א. "דברי דוד האחרונים"

ניגנו "שאמיל".

יסוד מלכות דוד בחברון

"מהוי' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ"²⁸⁷. בהשגחה פרטית (בחינת "דוד מלך ישראל חי וקים"²⁸⁸, כמבואר ממורנו הבעל שם טוב על הפסוק "אחר ישבו בני ישראל ובקשו את הוי' אלהיהם ואת דויד מלכם") ה' הביא אותנו לחברון עיר הקדש²⁸⁹, ראשית ממלכת דוד מלכא משיחא. כאן דוד מלך על יהודה שבע וחצי שנים, מגיל שלשים, עד שהוא עלה לירושלים, קבל את כתר המלכות על כל עם ישראל. אבל ההכנה, הבסיס, היסוד שלו, הוא כאן בחברון. אנחנו מתקרבים לחג שבועות – דוד גם נולד וגם נפטר בעצרת, זמן מתן תורה. הוא השלים מיום ליום את ה"ימי שנותינו בהם שבועים שנה"²⁹⁰.

286 נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה.

287 "ודרכו יחפץ" = משיח בן דוד. "מהוי' מצעדי גבר כוננו ודרכי יחפץ" – יב ("זה הוא") האותיות שבהן נמצא דוד בדלוג (הכי קרוב לשוה שיתכן עבור 12 אותיות) עולות = 361 = 19 (חזה, זהבה) ברבוע = נשיא ("ודוד עבדי נשיא להם לעולם" [דוד נשיא = שלמה, בן דוד]. קודם ביחזקאל נאמר "[ואני הוי' אהיה להם לאלהים] ועבדי דוד נשיא בתוכם [אני הוי' דברתי]". שני השונות – "ועבדי דוד נשיא בתוכם [ועבדי דוד נשיא' ע"ה = 'בתוכם']" [ודוד עבדי נשיא להם לעולם" = 1653 = 57 במשולש = 19, חזה, פעמים 87, "אני הוי'" [אני הוי' דברתי" (יש פעם אחת "אני הוי' דברתי [אם לא זאת אעשה וגו']" בתורה ועוד דוד פעמים "אני הוי' דברתי" בנ"ך, כולן בספר יחזקאל. והוא רמוז בר"ת "אני י-הוה דברתי" – א י, ד, ודוק). "אני הוי' דברתי" = 703 = 37 במשולש. "ואני הוי' אהיה להם לאלהים" = 305 = 5 פעמים אני, הערך הממוצע של 5 התבות].

288 השגחה פרטית ועוד דוד מלך ישראל חי וקים = 1839 (ג"פ תריג) = השראת השכינה בישראל וכו' (ראו בסודות מספר זה להלן).

289 חברון עיר הקדש נקרא קרית ארבע על שם חיבור ארבעת יסודות הבריאה שבה (כמבואר בספר הזהר). והרמז: חברון עיר הקדש = אש רוח מים עפר. "עיר הקדש" = "נצח ישראל", בחינת מלכות בית דוד, כמו שיתבאר.

290 70 = 5 פעמים דוד, סוד היחוד של דוד אביגיל (שהיחס ביניהם הוא היחס הידוע של 1:4). במילוי, דוד אביגיל – דלת וו דלת אלף בית יוד גימל יוד למד – עולה 1600, שלמות של 40 ברבוע, סוד "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" וכו' (בשבון זה, דוד = 880 = 11 פעמים 80 ואביגיל = 720 = 9 פעמים 80, כאשר ההפרש ביניהם = 160, העשירית של 1600, ודוק). במספר קדמי, דוד אביגיל = 266 = חברון (!), שעולה יט פעמים דוד (70 [הפשוט] ועוד 196 [חלק הקדמי] = 14, דוד, ברבוע), כמו שיתבאר. דוד אביגיל כל שם בהכאת אותיות = 18096 = הוי' פעמים עתיק יומין (שמשון, יב פעמים חן וכו'). אם נחלק את

השלמת חיי דוד בעוד ל שנים

בסוף ספר שמואל נאמר, "ואלה דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל". דורשים על המלה "על", "ונאם הגבר הוקם על", ש-על עולה מאה, ע ועוד ל, שבעים ועוד שלשים, ומסבירים שאם דוד המלך היה זוכה להשלים את מאה השנים ולהגיע לגיל על²⁹¹ הוא היה גומר את כל התיקון שלו – היה זוכה לבנות בעצמו את בית המקדש, לא היה נחרב בית המקדש, לא היתה גלות לעם ישראל, היה מלך המשיח בפועל ממש.

זאת אומרת שמה שעלינו לעשות הוא להשלים את שבעים השנים של דוד המלך בעוד שלשים שנה. כנראה שה-ל האחרונות משקפות את ל השנים הראשונות, טרם היה מלך. יש משהו בשלמות, בסוף, ש"נעוץ סופן בתחלתן" – הסוף חוזר להתחלה (הזמן שבו הפרי מתבשל ומתעצם בתוך הקליפה שלו, ששומר עליו מפני העולם החיצוני²⁹²). שוב, זה היסוד, יסוד היסודות.

"מהיום ההוא ומעלה" – חידושי דוד חוזרים לראשיתו

כאשר שמואל הנביא משח את דוד המלך בשמן המשחה, בקרן – "רמה קרני בהוי", כמו שחנה אומרת – כתוב "ותצלח רוח הוי' אל דוד מהיום ההוא ומעלה". בהמשך נסביר שכתוב אצל דוד פעמיים הביטוי "מהיום ההוא ומעלה", על דרך "הוקם על" – לא "והלאה" אלא "ומעלה". בפעם השניה, כמו שנסיביר, חז"ל אומרים ש"ומעלה" אומר שכבר היה מקדמת דנא, מקודם. גם כאן, מהרגע שצלחה עליו רוח ה' אגלאי מילתא למפרע שרוח הקדש של דוד מלכא משיחא בעצם שייכת לשרש נשמתו מקדמת דנא, מאז ומתמיד. רק שיש דבר שהוא בעצם שצריך איזה זרז כדי לגלות אותו בפועל. כך המשיחה של דוד המלך מגלה מה שיש לו בעצם (על דרך "יהי חכמה לחכימין"²⁹³) – "ותצלח רוח הוי' אל דוד מהיום ההוא ומעלה".

גם ככה, הסוף חוזר להתחלה – צריך להוסיף לדוד את שנות הנעורים שלו. את שלשים השנים הראשונות, לפני שהוא היה מלך, צריך להוסיף לו בסוף. אז יושלם הסוד של על, ע-ל, ואז דוד הופך להיות מלך המשיח בפועל ממש. שוב, בהיות דוד בן מאה²⁹⁴ כל התיקונים נגמרים בכי טוב.

אביגיל לאבי-גיל ונחשב את ההכאה הפרטית של שני חצאי שמה עם דוד: ד פעמים א פעמים ג = 12, ו פעמים ב פעמים י = 120 (10 פעמים 12), ד פעמים י פעמים ל = 1200 (100 פעמים 12), יחד = 1332 (12, זה, פעמים 111, אף-פלא = "אדמוני", התאר הראשון של דוד המלך – "קום משחתי זה הוא" – כמו שיתבאר), היהלום של 36 (לאה = לבד, הרת"ס של דוד אביגיל) = "וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר" (פסוק הכותרת של עשרת הדברות).

291 "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם" – על נוט' עבר בטל, היינו שעבר את כל ההעלמות וההסתרים של העולם הזה (עולם לשון העלם), את מעבר יבק, והגיע לבטול האמיתי (החל מבטול מדת הכעס, העברה, מכל וכל), ולהחדרת גילוי הבטול בכל מעשה בראשית.

292 ב-מ שנות מלכותו דוד עשה תשובה (הורה תשובה) על חטאיו בהיותו מלך, אך ב-ל השנים הנוספות (עד גיל מאה) היה חוזר בתשובה שלמה על כל מה שעשה ב-ל שנותיו הראשונות, מה שלא כתוב בתנ"ך.

293 החכמה נמשכת (בקי הימין) לספירת נצח, וכמו שיתבאר בסוד "מהיום ההוא ומעלה".

294 בן מאה = ז פעמים דוד (השביעי), נמצא ששייך לדוד בעצם (שדווקא דוד ראוי להיות בן מאה). ועם ב הכוללים = 100. בהיות דוד בן מאה הוא מתחבר בשלמות עם מיכל (מיכ-ל ע"ד "הקם על") בת שאול אשת נעוריו (כמבואר במ"א סוד יחוד זה, שהוא הזיווג המשיחי של דוד מלך ישראל חי וקים). דוד בן ישי מיכל בת שאול (הר"ת ד ב י מ ב ש = משיח) = 1225, שלמות של 35 ברבוע שהוא 49 (ברבוע) במשולש (הרוס"ת = הרבוע הכפול של אהיה – אמת אמת, האמ"ת = 3,43, 7 בחזקת 3).

פרצוף תכונות דוד המלך – חזרה על החסד והגבורה

אם כבר הזכרנו את הפסוק של "ואלה דוד דברי האחרונים" נתבונן בפסוק הזה ובפסוק הבא אחריו יותר בפרטיות. זכינו להיות בקבר דוד לפני שבועיים והתחלנו לבנות מה שאנחנו קוראים 'פרצוף' של כל התכונות העצמיות ביותר של דוד המלך. בעצם הקדשנו אז את כל השיעור לשתי הספירות חסד וגבורה: הסברנו באריכות מה פירוש "שמרה נפשי כי חסיד אני", שדוד המלך משבח את עצמו שהוא חסיד, וגם ה' אומר בישיעהו "חסדי דוד הנאמנים".

דברנו על הגבורה של דוד המלך, שהוא "גבור חיל ואיש מלחמה", החל ממה שהוא הרג את גלית הפלשתי – הנער הצעיר הורג את הענק שמאיים ומחרף ומגדף את ה' אלקי צבאות ישראל. אבל עיקר מה שדברנו לגבי גבורת דוד המלך הוא מה ש"מלכי בית דוד דנים ודנים אותם", כלומר שדוד דן את הזולת וגם – לאפוקי משאר המלכים שבעולם, שלא מבית דוד – דנים אותו. זו המעלה שלו, שהוא ניתן לבקורת. דברנו על כך באריכות לגבי הסוגיא בגמרא של כל חטאי דוד המלך, ולמה ה' לא הסכים למחוק מהתנ"ך את החטא שלו (אף על פי שמחל לו) – דווקא אצל דוד המלך צריך את הנפילות, את ה"שבע יפול צדיק וקם"²⁹⁵.

"ואלה דברי דוד האחרונים" – הכחב"ד של דוד

את כל זה הסברנו באריכות, אבל עדיין נשאר לנו שאר הפרצוף של דוד. לכמה וכמה נקודות רמזנו, אבל הערב נאריך בהן יותר ונתבונן יותר לעומק. לכן בחרנו להתחיל מהפסוק "ואלה דברי דוד האחרונים", שבו אפשר להתבונן בכל הספירות העליונות של דוד – הכתר שלו, החכמה שלו, הבינה שלו וגם הדעת שלו – ארבע הספירות הראשונות של דוד המלך. בעצם את הכל הוא כותב על עצמו בסוף ספר שמואל.

דוד – דברים ראשונים ודברים אחרונים

שוב, הפסוק מתחיל "ואלה דברי דוד האחרונים", אז חז"ל אומרים שסימן שיש גם דבריו הראשונים. מה הראשונים? שירת דוד²⁹⁶ שמופיעה בפרק הקודם בספר שמואל. אז מדגישים את המושג 'דברים', שיש קשר בין 'דבר' לדוד המלך. אנחנו יודעים שאחד הפירושים של דבר הוא לשון הנהגה, כמאמר "דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור" ("דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור" הוא משפט שבמקור נאמר על יהושע דווקא, אבל באופן מובהק הוא רומז לדוד, בכמה רמזים: דילוג שוה "דבר אחד לדור ולא שני דברים". אחר כך דילוג שוה אחר של "דברים לדור. דבר אחד". כל המשפט "דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור" שוה רבוע כפול של הוי"ו). אם יש אצל

יש פעמיים "בן מאה שנה" בתנ"ך, באותו פסוק: "כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקלל" = הרבוע הכפול של אל. כאשר נוסף דוד נקבל 1936 = 44 (דס, ילד) ברבוע. נער חוטא דוד = משיח (בסדרה הרבועית הנבנית מנער חוטא דוד, לפני נער יבוא 902 וע"כ יעלה 1260, יהלום 35 = דוד פעמים מלך = כח פעמים מה [אדם], ודוק).

295 "שבע יפול צדיק וקם" (ד תבות ו-דוד אותיות) = ב"פ משיח בן דוד (שנקרא בר נפלא). "יפול" = ט (ג ברבוע) פעמים דוד, "צדיק וקם" = כה (ה ברבוע) פעמים דוד ("יפול צדיק וקם" = רחל רחל).

296 על מפלת שאול, דבר שנחשב לדוד כחטא (כמבואר בשיעור הקודם, על פי התוספות). נמצא ש"הדבר הראשון" של דוד, אף על פי שהוא שירה נפלאה וקדושה שאמר להשי"ת, לחטא יחשב לו (חטא הכי דק, סוד קליפת עולם האצילות כמבואר שם), ואילו "הדבר האחרון" של דוד הוא התיקון הכי נעלה ("ונאם הגבר הקם על" לפי הפשט, "על" לשון עילוי רב). זה מתאים מאד לפירוש חז"ל "ונאם הגבר הקם על" שהקים עולה של תשובה (ודבריו האחרונים גופא הם תשובה מעליתא על דבריו הראשונים).

דוד משהו עצמי, שיש דברים ראשונים ודברים אחרונים²⁹⁷ – אפשר לראות שזה רמוז בשם דוד, דברים ודברים²⁹⁸ (כמו שאמרנו לגבי דן ודנים).

דוד, רחל וחברון

במרכבה העליונה דוד המלך נכנס במקום רחל אמנו. הסימן של אייר, שאנחנו עדיין בתוכו – מתקרבים לסופו – ר"ת אברהם-יצחק-יעקב-רחל, כך מובא בספרי הקבלה והחסידות. זה סוד המרכבה העליונה, רק שאחרי שדוד נולד – הוא לא נמצא בחמשה חומשי תורה – הוא מחליף את רחל אמנו ונעשה הרגל הרביעית של המרכבה. יש גם קשר מספרי בין דוד לרחל – רחל שוה טוב פעמים דוד.

הפעם הראשונה שדוד מופיע היא כאשר שמואל קורא שכל בני ישי יבואו, ואחרי שעוברים כל הבנים ואף אחד הוא 'לא זה', מגיע דוד הצעיר שהיה רועה את הצאן וישי לא חשב עליו כלל, וכאשר הוא בא התיאור הראשון שלו הוא "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי" (פסוק שגם עליו נדבר בהמשך אי"ה). בכל אופן, הוא "טוב ראי" – טוב פעמים דוד שוה רחל.

אם כבר, נדרוש לכבוד אכסניא, חברון עיר הקדש היא גם כפולה של דוד. בתוך רחל יש 17 דוד, כמה פעמים דוד שוה חברון? עוד פעמיים – 19. דוד בגימטריא זהב, ויש מדרש שאומר שבוקן של דוד המלך היו שבעה מיני זהב. אם מוסיפים ל-זהב ה זה זהבה או זהבה – חברון עולה זהב כפול זהבה, דוד כפול חוה. כתוב שדוד הוא מעלמא דנוקבא, לכן הוא מחליף את רחל אמנו – הוא בחינת נוקבא. אם הוא בחינת נוקבא הוא ודאי מתקן את שרש הנוקבא בתורה – חוה (חו-ה זהב ועוד ה). נמצא שגם רחל היא כפולה של דוד וגם חברון היא כפולה של דוד.

ב. פרוץ תכונות דוד המלך

כתר: "הקם על" – מאה ברכות, עולה של תורה ועולה של תשובה

"הקם על" – שלמות דוד

שוב, הפסוק אומר "ואלה דברי דוד האחרונים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על". ושוב, על הוא מאה – אם היה מגיע ל-על היה משלים הכל. קודם כל, מה הפשט? שהוא הוקם למעלה, "על" לשון עילוי (לעילא ולעילא) – כך הפשטנים אומרים, שהוא נתעלה מעלה מעלה. "הקם על"²⁹⁹ – הגיע מעלה מעלה. אבל חז"ל דורשים את הביטוי הזה בכמה אופנים שונים. ה"הקם על" של דוד המלך הוא הכתר שלו, המאה, השלמות. כתוב שמאה, עשר פעמים עשר, היא סוד הכתר.

297 וחז"ל מדגישים שאין עוד "דברים" אצלו (חוץ משירתו ודבריו האחרונים שאר כל מזמוריו לא נאמרו בלשון דבר).

298 דברים ודברים = הבל פעמים דוד (דוד ועוד דוד פעמים לאה, חברון רחל, כמו שיתבאר).

299 "על" = 10 ברבוע. "הקם" = 145 = 9 ברבוע ועוד 8 ברבוע (מספר ההשראה ה-9). יחד, שלשת הרבועים הרצופים = 245 = 5 פעמים 49, 7 ברבוע, הערך הממוצע של כל אות של "הקם על". סדרת ג רבועים רצופים: 2 5 29 14 50 (עד כאן 50 ועוד 50, 100, "על"!) 77 110 149 194 245. 10 המספרים הראשונים עד "הקם על" = 875 = 7 פעמים 5 בחזקת 3 (סוד ברכת הכנים).

"הקם על" – הקמת ה"על" על ידי דוד

חז"ל אומרים ש"הקם על" מלשון עול, כמו "עול מלכות שמים". "הקם על" – "הוקם עולה של תשובה". הרי "לא היה ראוי דוד לאותו חטא אלא להורות תשובה ליחיד", שכל יחיד ויחיד בעם ישראל, לאן שהוא לא נופל, יכול לקום, יכול לעשות תשובה מאהבה, שאז הזדונות נעשו זכויות ממש.

אבל יש עוד פירוש בחז"ל, "הקם על" – "שהקים עולה של תורה".

ויש פירוש שלישי בחז"ל, ששוב דורש את הגימטריא של על – שהוא תקן מאה ברכות בכל יום. מה שיש מצוה – מצוה מאד גדולה, לא מ-תריג מצוות התורה אבל מצוה חשובה ביותר – שכל איש ואשה מעם ישראל יברכו מאה פעמים ביום את ה' זו תקנה של דוד המלך³⁰⁰.

תקנת מאה ברכות

אם דוד המלך תקן זאת סימן שזו מצוה משיחית ביותר. מה הסיפור? כל מה שהתרחש, וגם התורה של דוד המלך, היא תורה של המציאות – הכל תגובה לדברים שקרו. מה היה הסיפור של תקנת מאה ברכות? כל יום ויום היו מתים מאה אנשים. "נאם הגבר הקם על", קם דוד המלך ורואה שיש דבר – כמו שיש דבר יש דבר – כל יום מתים מאה אנשים, אז הוא קם והתקין שכל היהודים במדינה, בכל ארץ ישראל, יברכו בכל יום מאה ברכות, ואז נעצרה המגפה. ברגע שהוא התקין תקנה זו (והתחילו לקיים אותה) המגפה נעצרה.

רבי מאיר דורש זאת מפסוק בתורה – "מה הוי' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה", "אל תקרי 'מה' אלא 'מאה'", זה דרוש. "מה" הוא בחינת משה רבינו (שאמר פעמיים "ונחנו מה"), וכשמכניסים א ל-מה יוצא מאה. יש שרש בדרוש של רבי מאיר – שמאיר עיני חכמים בהלכה – שמוצא את השרש לתקנת דוד אצל משה רבינו. "אין, לגבי משה מלתא זוטרתא היא", נדרש על פסוק זה – פסוק על משה, כמבואר בתניא שהיינו ניצוץ משה שבכל יהודי ויהודי. שוב, שואלים "כי אם ליראה", "אטו יראה מילתא זוטרתא היא? אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא", ומוסבר בתניא שהיינו לגבי משה שבכל יהודי.

לגבי אותו "מה" דורש רבי מאיר "אל תקרי 'מה' אלא 'מאה'". מכאן המקור בתורת משה למאה ברכות בכל יום, שהוא בעצם מקור לדוד המלך ("דוד מלך ישראל חי וקים", בוכות מאה ברכות בכל יום). בכל אופן, הסיפור בחז"ל, מתי זה תוקן, הוא אצל דוד המלך, ודורשים זאת על הפסוק "הקם על"³⁰¹.

תשובה, תורה, מאה ברכות

אם כן, חוץ מהפשט ש"הקם על" הוא לשון עילוי, יש שלשה פירושים בחז"ל למה רומז ה"על" הזה: או עולה של תשובה – שהוא הבעל תשובה למופת, בחינת משיח "דאתא לאתבא צדיקיא בתיובתא", שבא להחזיר את כולם בתשובה. יש מאמר חז"ל של ריש לקיש "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים".

300 תריג (מצות) = אורות. 100 (ברכות) = כלים (אותיות מיכל אשת דוד), והרי כלל גדול אצלנו ששרש הכלים יותר גבוה משרש האורות. יחד = תשובה (שמתקנת את הפגמים בתריג), זו התשובה השלמה של דוד המלך.

301 "מה הוי' אלהיך שאל מעמך" ונאם הגבר הקם על" = 1190 = "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד" (חמש עליות של מלך המשיח, משיח בן דוד, סוד "הקם על", הוקם למעלה למעלה) = ה"פ רחל = 85 פעמים דוד.

אם אתה רוצה שכולם יהיו בעלי תשובה, אנשים שלא היו כל כך מקושטים, אז תהיה עצמך בעל תשובה ואז תוכל להחזיר את כולם בתשובה. זה דוד מלכא משיחא שהקים את עולה של תשובה.

אבל דוד מקים גם את עולה של תורה, התורה המיוחדת של דוד – תורה חדשה, תורה שצומחת מתוך המציאות – כמו שמיד נסביר.

הדבר השלישי, כמו שאמרנו, "ונאם הגבר הקם על" – שהוא תקן מאה ברכות בכל יום³⁰².

תורת דוד – תורה שצומחת מהמציאות

מה ההבדל בין תורת משה לתורת דוד³⁰³? תורת משה היא נבואה בבחינת אספקלריא המאירה, "זה הדבר אשר צוה הוי'", על דרך המן שירד בזכות משה רבינו – לחם מן השמים, "לכו לחמו בלחמי", תורה מן השמים, תורה שיורדת ממעלה למטה, תורה בבחינת גילוי מהות אלקות.

אבל דוד המלך, כמו שהסברנו גם בשיעור הקודם, מסמל את הזמן – את כל השינויים של תולדות עם ישראל, כל ההיסטוריה של עם ישראל, כל הנ"ך הוא בסימן דוד המלך. גם התורה שלו היא תורה שצומחת מתוך המעשים, מתוך הסיפורים – לא תמיד סיפורים טובים ונחמדים – ומכל סיפור וסיפור צומחת תורה. היא בעצם תורת מלך המשיח, תורת המציאות, תורת המלכות. תורת דוד ש"הקים עולה של תורה" היא התורה של המציאות (וכך דוד מחבר תורה שלמעלה עם הקב"ה, כמבואר בחז"ל, היינו שעל ידי התורה שצומחת מלמטה, מתוך המציאות וסיפורי המעשיות של העולם הזה, עלמא דשקרא, התורה שלמעלה, תורת משה, עולה להתחבר בשרשה האמיתי בעצמותו יתברך ממש).

דוד (עמוד רה"ק) – הממוצע בין משה (עמוד תושב"כ) לרבי עקיבא (עמוד תושב"ע)

אם כבר אמרנו את זה, נאמר עוד משהו: לפעמים כתוב שיש שני עמודים של התורה בעם ישראל – עמוד התורה שבכתב ועמוד התורה שבעל פה. עמוד התורה שבכתב הוא משה רבינו, "תורה צוה לנו משה", "זכרו תורת משה עבדי". עמוד התורה שבעל פה הוא רבי עקיבא – "כולא מתניתין [והספרא והספרי וכו'] אליבא דרבי עקיבא", הכל מפי תלמידיו. הוא עמוד התווך של התורה שבעל פה.

אז אם יש את משה רבינו ורבי עקיבא, שני עמודי התווך של שתי התורות, מיהו דוד? כותב האריז"ל שהוא השרש והמקור של רוח הקדש בעם ישראל. התורה שלו היא רוח הקדש, שיחסית לתורת משה – הדרגה הכי גבוהה של נבואה – באה מלמטה למעלה. נבואה מלמעלה למטה ורוח הקדש מלמטה למעלה.

בכל אופן, ביחס בין משה רבינו לרבי עקיבא, שני העמודי התורה הנ"ל, צריך להיות גם ממוצע שמחבר אותם, וידוע הכלל בחסידות שכל ממוצע שמחבר שני קצוות שרשו גבוה משנים. הממוצע שמחבר את משה רבינו ורבי עקיבא, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, הוא דוד המלך (השרש של התורה שבעל פה – "מלכות פה, תורה שבעל פה קרינן לה" – שבתורה שבכתב, ספרי התנ"ך). זה שיש לו שרש יותר גבוה משנים הוא מפני ששרשו הוא מלך המשיח, דוד הוא מלכא משיחא, משיח בן דוד, והמשיח הוא שרש יותר גבוה אפילו מתורת משה ומתורת רבי עקיבא.

302 מאה ברכות בכל יום = 782 = "וישם לך שלום" (חותם ברכת כהנים) = מאה פעמים טוב. "ונאם הגבר הקם על" = 552 (יהלום 23) = מאה פעמים זה-הוא. יחד = מאה פעמים "ותרא אתו כי טוב הוא".

303 תורת דוד = השגחה פרטית, כנ"ל שכל ענינו של דוד המלך הוא גילוי השגחה פרטית בעולם.

תורת המהות ותורת המציאות

אם קראנו לתורת משה תורת המהות, מהות האלקות שלמעלה מהזמן – "אני הוי' לא שניתי", "משה אמת ותורתו אמת" ללא שינוי, זו מהות ולא מציאות – דוד המלך הוא הרפתקאות, שינויים כל הזמן, מציאות, ההיסטוריה זורמת. רבי עקיבא, תורה שבעל פה, הוא לא בדיוק השתנות. יש דינאמיות בתורה שבעל פה, לכן לכתחילה לא היה צריך לכתוב אותה, כדי שהיא תוכל להתאים את עצמה ולהשתנות בכל דור ודור. בכל אופן, בסוף "עת לעשות להוי' הפרו תורתך" – גם את התורה שבעל פה כותבים, יש שלחן ערוך, והוא קבוע, לא הולכים לשנות הלכות. אם כן, העמוד של משה רבינו הוא ודאי משהו קבוע, בלתי משתנה, וגם התורה שבעל פה היא די קבועה, אבל באמצע יש משהו שזורם, שלגמרי חי, וכל הזמן מתפתח ומשתנה ועובר שלבים – דוד מלכא משיחא, "דוד מלך ישראל חי וקים".

כמו שדוד הוא דבר ודבר (כנ"ל), כך אמרנו בשבת שעברה שבתוך דבר יש גם שער דר – הזכרנו "דבר אחד לדור", אבל לא את הפסוק החשוב לגבי מתן תורה, "דבר צוה לאלף דור". זה שדוד הוא הזמן, המציאות של ההיסטוריה, רמוז ב"דור ודור"³⁰⁴. יש שני פסוקים של "דבר צוה לאלף דור", אחד הוא "זכר לעולם ברייתו דבר צוה לאלף דור" וחץ מההבדל של זכר-זכרו הם שוים. זו גם דוגמה יפהפיה של השלמה בגימטריא, שני הפסוקים יחד משלימים – יוצאים חן ברבוע (שעולה בראשית במילוי המילוי). תמיד דורשים שחדש אדר הוא "אלף דור". יש אדר-א ואדר-ב, שני פסוקים של "דבר צוה לאלף דור".

שוב, יש מהות ויש מציאות ויש להחדיר את המהות בתוך המציאות, שאז היא מקבלת גם קביעות מסוימת של מהות – זו תורה שבעל פה, זה רבי עקיבא. רבי עקיבא דורש על כל תג ותג של תורת משה – משה לא כל כך מבין מה קורה שם, אבל הוא אומר שהכל הלכה למשה מסיני – תלי תלים של הלכות, ובכך הוא מקשר את המהות למציאות. אבל המציאות נטו, זרימת המציאות והתורה החיה במציאות, היא דוד המלך. ושוב, יש לו שרש יותר גבוה משתי התורות שהוא מחבר. כל זה היה להסביר מה זה ש"הקים עולה של תורה"³⁰⁵.

304 כמו שדוד הוא דבר-ודבר והוא דור-ודור, יש לו רמז בפסוק האחרון של מגלת אסתר – "דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו". קודם כל, הפועל האחרון של מגלת אסתר הוא דבר. שם לא כתוב מדבר אלא דובר, לשון קל. רצינו להסביר בשבת האחרונה שהבנות הן דוברות (ולא מדוברות) בלשון קל, כי דעתן קלה. אחד הפירושים ש'קל' היינו זורם ממילא. האשה נטלה תשעה קבין של שיחה – צריך לזרום, בא לה בקלות. מרדכי, אף על פי שהוא לא אשה, מסיים בפועל "דבר" – הפועל האחרון של מגלת אסתר. לפני כן יש "דרש". בכל הפסוק האחרון של המגלה יש כמה וכמה רמזי דוד – אף על פי שמדובר במרדכי מבית שאול – ולדוגמה: בי "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים" מופיע דוד בדילוג שוה של אחד-אחד אותיות. ג התבות בהן מופיעות אותיות דוד שבדלוג – היהודי אחשורוש ליהודים – עולות ג פעמים דוד פעמים חיה (ל-24 האותיות שבין אותיות דוד יש ערך ממוצע – 60, כלי וכו', בסוד ששים גיבורי שלמה בן דוד).

305 בתבת "על" י"ל שה-ע היינו ע פנים של תורה שבכתב וה-ל, "מגדל הפורח באויר", בינה, "תורת אמך", היינו השרש של התורה שבעל פה (אותן שלשים שנים שעל דוד להשלים כדי להגיע לבן מאה שנה, ובסוד ל הפרקים של מסכת נויקין [ג הבבות, בכל בבא יש י פרקים] ו-ל פרקים של מסכת כלים [סוד מיכל אשת דוד], כנגד י-י-י ספירות של פנימיות-אמצעיות-חינוניות הכלי, סוד התורה שבעל פה).

שלש דרשות "הקם על" – גלגלתא, טלא דבדולחא, רעוא דרעוין

אם כל פירושי "הקם על" שייכים לכתר של דוד המלך, איך נמקם בתוך הכתר את שלש הדרשות הללו? הכל העילוי שלו, "הקם על", בחינת "אין כתר [שעל הראש] אלא למלך" ("כתר עליון איהו כתר מלכות"), אבל יש שם תורה ותשובה וגם מאה ברכות:

בקיצור, באותיות של קבלה, מאה הברכות שדוד המלך תקן הן כנגד הגלגלתא שבכתר – הכתר שבכתר. שם יש את סוד המאה ושם יש את חסד דעתיק שמתלבש בגלגלתא דאריך והוא מקור הברכה, "והיה ברכה" – ברכות הן חסד, בחינת אברהם אבינו. מקור החסד של פנימיות הכתר, עתיק יומין, התענוג והשעשוע של ה', מתלבש בגלגלתא דאריך. אריך הוא בחינת מלך, ריכא בארמית, דוד המלך. מאה הברכות שהוא מתקן הן מאה ביטויים של אהבה וחסד (והן דווקא עוצרות את המגפה של מיתת מאה אנשים בכל יום, בסוד "מרובה מדה טובה כו" בהגברת הימין על השמאל). גם על פי פשט, כשאני אומר ברכה לה' אני מודה לו על חסד החנם שהוא עושה אתי, שהוא נותן לי לאכול וגם נותן לי להתפלל אליו. יש ברכות התפלה, וגם יש ברכות המצוות, שאני מודה לו על כך שהוא נותן לי את המצוה. כל זה הוא ביטוי של חסד דעתיק שמתלבש בגלגלתא דאריך – אלה מאה הברכות בכל יום (הגלגלתא הוא סוד הגלגל היומי³⁰⁶).

הקמת עולה של תורה, התורה המיוחדת, ה"תורה חדשה מאתי תצא" של דוד מלכא משיחא, נקראת בקבלה "טלא דבדולחא" – "טל תורה מחייהו" (לדוד בפרט, שהוא בר נפלא וצריך לקום לתחיה בכל רגע) – מוחא סתימאה, כח המשכיל שבכתר, שהוא שרש התורה שבכתר. בתוך מוחא סתימאה דאריך מתלבשת גבורה דעתיק. על זה נאמר – עוד מעט "זמן מתן תורתנו" – שהתורה נתנה מפי הגבורה. איזו גבורה? "גבורה דעתיק".

הקמת עולה של תשובה, ועיקר התשובה של דוד היא תשובה של תיקון הברית, זה סוד המצחא – תיקון רעוא דרעוין, שהיסוד דעתיק מתלבש במצח הרצון של אריך. שם התשובה בכלל והתשובה על פגם הברית – כלומר תיקון הברית – בפרט. התיקון הזה הוא מה שמאיר ברעוא דרעוין של שבת קדש (זמן ההסתלקות של יוסף משה ודוד, שלמות התיקון שלהם, הכל בסוד תיקון האות ברית קדש). זה זמן הכי מסוגל שדוד המלך יקים ומקים את עולה של תשובה.

אם כן, כך אנחנו יכולים למקם בתוך הכתר-עליון את כל דרשות חז"ל על "ונאם הגבר הקם על", הכתר של דוד המלך.

שלשת ביטויי ההמשך – חב"ד

אחרי הביטוי הזה יש את המשך הפסוק, "משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל". אחר כך בא הפסוק השני, שעוד לא אמרנו – "רוח הוי' דבר בי ומלתו על לשוני". יש פה שלשה ביטויים בהם דוד מסכם – "דברי דוד האחרונים" – את כל החיים שלו. מאד מתבקש שהתכונות הכי עצמיות של דוד המלך נמצאות בפסוקים האלה, וגם צריך איזה סדר. אם זה מתחיל מ"ונאם הגבר הקם על" – "על" זה הכתר – מתבקש לומר שמה שכתוב בהמשך הוא המוחין שנמשכים מהכתר, החב"ד, חכמה בינה ודעת.

דעת: רוח הקדש – "רוח הוי' דבר בי ומלתו על לשוני"

דוד – אבי בעלי רוח הקדש

הכי פשוט כאן הוא דווקא השלישי, הדעת, שהוא הפסוק השני. הפסוק השני אומר "רוח הוי' דבר בי ומלתו על לשוני". זו רוח הקדש, בדיוק מה שהאריז"ל כותב והזכרנו קודם שדוד המלך הוא אבי כל בעלי רוח הקדש – הוא השרש והמקור של רוח הקדש³⁰⁷. לכן כל הנ"ך הוא בחינת רוח הקדש של דוד. עיקר רוח הקדש הוא כתובים, הפותח בתהלים³⁰⁸, אבל יחסית לתורת משה רבינו כל הנ"ך הוא בחינת רוח הקדש. לכן הדמות הכי נפוצה בכל הנ"ך, הכל היסטוריה של עם ישראל, הוא דוד המלך שכולל את הכל.

מתי אומרים "דוד מלך ישראל חי וקים"? על חידוש הלבנה. שוב, הלבנה כל הזמן בשינויים – לא כמו השמש – היא עולה ויורדת כל הזמן, נעלמת ונולדת מחדש. דוד הוא בר נפלא, הוא נופל ומת וקם לתחיה כל רגע – כל הזמן תהפוכות.

"רוח הוי' דבר בי, ומלתו על לשוני" – חו"ג שבדעת

זה שדוד המלך אומר "רוח הוי' דבר בי" אומר בפירוש שהוא בעל רוח הקדש, שרש רוח הקדש, "ומלתו על לשוני". זה אחרי שכתוב "נעים זמרות ישראל", שהולך על ספר תהלים בפרט, אבל גם הולך על התכונה הראשונה שמתארת אותו – "ידע גגן", או כלשון חז"ל שדוד הוא "ראש למנגנים", זה "נעים זמרות ישראל".

ההמשך הוא "רוח הוי' דבר בי ומלתו על לשוני". רש"י כותב בחומש על בצלאל "דעת' זה רוח הקדש", לכן הכי פשוט לומר שהפסוק הזה הוא דעת. את שני הביטויים, "רוח הוי' דבר בי" ו"ומלתו על לשוני", אפשר להקביל לחסדים ולגבורות שבדעת – עטרא דחסדים ועטרא דגבורות. על משה רבינו כתוב ששכינה מדברת מתוך גרונו של משה, אבל אין פסוק מפורש שמשה אומר ש"רוח הוי' דבר בי". דווקא דוד המלך עצמו יכול לומר על עצמו שה' מדבר מתוך הפה שלו – "רוח הוי' דבר בי ומלתו על לשוני".

דוד בן ישי – רועה בן נסיון

עוד לפני שכתוב "ונאם הגבר הקם על" כתוב "נאם דוד בן ישי" – ככה מתחיל, "ואלה דברי דוד האחרנים נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על וגו'". שמו "דוד בן ישי" שווה לשון. אם כן, רק בשני הפסוקים האלה יש איזה קשר של "נעוץ סופן בתחלתן" (וכן "ונאם הגבר הקם על" מתקשר ל"על [לשוני³⁰⁹]"), "ומלתו על לשוני" רומז בעצם לדוד בן ישי.

אם כבר הזכרנו דוד וישי, באיזה מאמר חשוב נוסף הם מתחברים? כתוב שלעתידי לבוא, תיכף ומיד ממש, יבוא מלך המשיח (סוד הנחש של הקדושה, אחד השמות של ישי). אז יבוא שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם. לחזו"ל יש קבלה – שגם רש"י וגם המפרשים אומרים שאין לה שום הסבר הגיוני, איננו יודעים מהיכן הגיעה לחזו"ל הקבלה הזו – מי הם שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם.

307 רוח הקדש = ז פעמים גוף-דממה (הערך הממוצע של כל אות) וביחד עם דוד = ז ברבוע פעמים יג = "יראת הוי'", סוד "אשה יראת הוי' היא תתהלל", שרש דוד.

308 "כלו תפלות דוד בן ישי" (= "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" = ז פעמים צדק [מלכותא קדישא] = דוד פעמים מהיטבאל, אשת עולם התיקון). לפי הסדר של תיקון ליל שבועות הכתובים מתחילים ממגלת רות, מגלת היחוס של דוד המלך. חזו"ל מסבירים שהשם רות ניתן לה על שם נינה דוד שריווה את הקב"ה בשירים ותשבחות (בספר תהלים).

309 "על לשוני" ר"ת על ובגימטריא עולה מלכות (אברהם אברהם).

מי הם שבעת הרועים? דוד באמצע, אדם שת מתושלח בצד ימין שלו ואברהם יעקב משה בצד שמאל שלו. שוב, כל המפרשים מתפלאים ומתפעלים מזה לגמרי. קודם כל, איך יכול להיות דוד יותר ממשה רבינו?! איך יכולים להיות שלשה דורות של לא-יהודים מצד ימין שלו, והיהודים – שעל פי פשט גדולים ממנו – מצד שמאל שלו?! ויש עוד כמה פליאות, אבל כך הקבלה של חז"ל – דוד באמצע, אדם-שת-מתושלח מצד ימין ואברהם-יעקב-משה משמאל³¹⁰.

אחר כך, מי הם שמונה נסיכי אדם? שוב, לפי קבלת חז"ל שאף אחד לא יכול להסביר אותה, הראשון מבין השמונה הוא ישי. הראשון שחז"ל מונים בשבעה רועים הוא דוד – דוד באמצע, שלשה מימינו ועוד שלשה משמאלו, אבל קודם כל דוד – והראשון בשמונה נסיכי אדם הוא ישי.

מי אחריו? ישי, שאול (שאול המלך, המלך הראשון, שיחסית לדוד הוא מלך דתהו, הוא נסיך אדם ודוד, המלך השני, מלך התיקון, הוא רועה), שמואל (הנביא, שהוא בעצם ה"ראש למושחים" בלשון חז"ל, שאול הוא "ראש לנמשחים", כאן קודם מונים את שאול ואז את שמואל), עמוס, צפניה (שני נביאים מתרי עשר הנביאים הקטנים, שמשום מה 'נופלים' כאן³¹¹), אחר כך המלך צדקיה (מכל המלכים דווקא הוא, שהוא המלך של חרבן הבית³¹²), ואחר כך משיח ואלהו. גם משהו מוזר ביותר.

אבל רצינו רק לציין שכמו ששבעת הרועים מתחילים מדוד, "דוד באמצע", כך השמונה נסיכי אדם מתחילים מישי. בשמונה אין סדר ישיבה, איך הם יושבים, אלא רק מונה לפי סדר שחז"ל קבלו, והראשון בו הוא ישי אבי דוד. אם כן, כל מה שיהיה לעתיד לבוא – מתחיל מדוד (שבעה רועים) ומישי (שמונה נסיכים), ואלה הנשמות שה' יקים לנו בביאת המשיח. בסוף הנסיכים יש את המשיח עצמו, משיח ואלהו. יש המפרשים שהמשיח שכתוב כאן הוא לא משיח בן דוד אלא משיח בן יוסף.

זיק רוח הקדש של כל יהודי – נקודת דוד

שוב, "רוח הוי' דבר בי ומלתו על לשוני" זה בפירוש הדעת של דוד, שהוא הראש לכל בעלי רוח הקדש – כולל את כל רוח הקדש שיש בעם ישראל. כלומר, אם יש ליהודים – לי או לך או לך – זיק של רוח הקדש (ויש, לכל יהודי יש רוח הקדש, שבעצם היא חוש ברצון ה') זו תופעה של דוד המלך שבכל יהודי, הדעת של דוד.

בינה: "נעים זמרות ישראל" – הנעם של דוד

נחזור אחרונות: ה"נעים זמרות ישראל" שכתוב לפני זה הוא הבינה של דוד. מה שדוד יודע נגן ושהוא משורר – גם מנגן בכינור וגם משורר בפה – הוא מחבר את ספר תהלים, בזה הוא מזמר עריצים. "מינה דינין מתערין", עם כל היפי והנעם יש משם דינים. איך יודעים שזה בינה? יש כלל גדול בקבלה שנעם – "ויהי נעם ה' אלהינו עלינו", בקשת דוד "לחזות בנעם הוי'" – הוא בינה. "נעם הוי'" הוא גילוי עתיקא באמא.

310 אדם-שת-מתושלח אברהם-יעקב-משה (משני צדדי דוד) = 2304 = 48 ברבוע. דויד מלא = 24, חצי 48. יחד = דויד פעמים מהיטבאל (אשת עולם התיקון כנ"ל).

311 בהיותם שייכים לאורות מרובים דתהו (עמוס מן הנוקדים, עולם הנקודים, וצפניה שניבא על תיקון אומות העולם לע"ל "כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם הוי' לעבדו שכם אחד"), אור מקיף, בחינת "נסיך אדם", כמבואר במ"א.

312 שייך לעולם התהו.

נעימות ונעם הם גילוי התענוג שבספירת הבינה, אבל משם גופא יש כח לזמר עריצים, "מינה דינין מתערין". "נעים זמרות ישראל" ר"ת זין. כתוב – תורה של רבי נחמן – שכלי הזין של מלך המשיח הוא התפלה שלו, התהלים שלו, ה"נעים זמרות ישראל". כאשר אנחנו דורשים את אותיות האלף-בית לילדים בחדר דורשים זין – זמירות ישראל נגן, לפי הסדר. בפסוק זה "נעים זמרות ישראל".

זה הנעם שמתגלה בבינה של דוד המלך ונמשך על ידי הספר שלו, ספר תהלים. כאשר מתרגמים את המלה נעם באידיש זו מלה מאד אהובה בחסידות – געשמאק. הגעשמאק, הנעם, הזיסקייט של דוד המלך הוא בספר תהלים שלו – זה גילוי התענוג בבינה שלו.

חכמה: "משיח אלהי יעקב"

משיחה בשמן – פנימיות החכמה

מה כתוב קודם? "משיח אלהי יעקב". כאשר מתבוננים פשיטא ש"ונאם הגבר הקם על" הוא בכתר וגם פשיטא ש"נעים זמרות ישראל" בבינה, ועוד יותר פשיטא ש"רוח הוי' דבר בי וגו'" הוא דעת. הלכנו אחרונית כי עיקר החידוש הוא כאן ב"משיח אלהי יעקב" – איך נכוון שהוא צריך להיות כנגד החכמה של דוד המלך?

הרמז הראשון הוא שמשיח הכוונה שהוא משוח. הפשט שהוא משוח בשמן המשחה, כמו שאמרנו קודם ששמאל הרמתי משח שנים – משח את שאול בפך ומשח את דוד בקרן. על הקרן התפללה חנה ואמרה "רמה קרני בהוי'" – "קרני' ולא 'פכי'". שמן הוא פנימיות החכמה, פנימיות אבא. יש בזה זיקה לכתר כי "פנימיות אבא פנימיות עתיק". בכל אופן, שמן הוא פנימיות החכמה. חכמת החסידות, שאנחנו מדברים ולומדים, נמשלה לשמן.

"אלהי יעקב" – גילוי טפת השמן במציאות התחתונה

מה זה "אלהי יעקב"? למה דווקא יעקב, ולא אברהם או יצחק או משה או מישהו אחר? מה זה "משיח אלהי יעקב"³¹³? מה כאן החידוש? הייתי יכול לחשוב שמשיח הוא כתר, אבל לפי הסדר כאן כתוב "ונאם הגבר הקם על", שזה כתר, ואחר כך "משיח אלהי יעקב", אחר כך "נעים זמרות ישראל" ואחר כך "רוח הוי' דבר בי". למה כתוב כאן יעקב? בלשון הבא כתוב ישראל – קודם "משיח אלהי יעקב" ואחר כך "נעים זמרות ישראל"? האם יש כאן מעלה ביעקב שאין בישראל?

איך מוסבר בחסידות יעקב? י-עקב, לקחת י – טפת חכמה עילאה – ולהמשיך מטה-מטה בעקב, לנקודה התחתונה של המציאות. החל מהסוד שהחכמה דאצילות נקרא "נקודה דנעיץ". הכתר הוא נקודה בלתי מצוירת, "נקודה דלא נעיץ", אבל החכמה היא "נקודה דנעיץ". מה הכוונה? שיש נקודת שמן, "שמן משחת קדש", בכל דבר. כאן כאשר דוד אומר על עצמו "משיח אלהי יעקב" הוא לא מתכוון על פי פשט שהוא מלך המשיח אלא שמשחו אותי בשמן – משחו אותי כדי לגלות את "אלהי יעקב", את גילוי האלקות שביעקב. מה הכוונה? שיש טפת-תמצית שמן בכל נקודה במציאות, עד לעקב.

דוד מגלה שיש נקודת בטול בכל דבר

איך מבינים זאת? השמן הוא שרש הנשמה ויש נקודה של חכמה עילאה שיורדת עד לעקב, עד לגוף. אבל בכל מקום ומקום יש טפת שמן. כתוב בחסידות שאם לוקחים כל חפץ וסוחטים אותו עד הסוף יוצאת נקודת תמצית שהיא נקודת שמן, חכמה עילאה. ככה צריכים להתבונן ולפרש את המושג שדוד אומר שאני "משיח אלהי יעקב" – יש לי את סוד השמן הזה, שהוא האלקות של יעקב, דבר שמפעפע ויורד ומחלחל ונמצא בכל נקודה של המציאות.

מהי פנימיות החכמה בחסידות? בטול. דוד המלך הוא שפלות, אבל הוא גם "משיח אלהי יעקב". כמו שהרבי הרש"ב היה אומר שבכל נקודה במציאות – גם ב-ג קליפות הטמאות לגמרי – לא יכול להיות קיום לשום דבר בעולם אם אין בו נקודת בטול לאלקים, שזו בחינת "אלהי יעקב" בכל דבר. ואני – אומר דוד – ה"משיח אלהי יעקב", אני קשור לסוד הזה ואני מגלה את הסוד הזה, שיש נקודת בטול בכל מקום ומקום ("ואין לך דבר שאין לו מקום").

נר ישראל

במשכן יש שתי בחינות שמן – "שמן המשחה" ו"שמן למאור". על שם "שמן המשחה" דוד המלך נקרא "משיח אלהי יעקב", אך יש לו גם זיקה ל"שמן למאור", שהרי הוא נקרא "נר ישראל".

שתי בחינות השמן הן שתי בחינות של (פנימיות) החכמה: "שמן המשחה" הוא מצד הכתר של החכמה, שאינו מתגלה כפי שהוא למטה. גילוי נקודת הבטול בכל דבר, כנ"ל, אינו הופעת הבטול כפי שהוא במקורו אלא מעין רשימו בעלמא של שמן זה. "שמן למאור" הוא מצד החכמה שבחכמה, שהיא "נקודה דנעיץ" ממש, כאשר המאור של השמן מאיר ממש – כפי שהוא – בכל אתר בישראל.

בפרט מאיר אור החכמה במלכות, בסוד "אבא יסד ברתא", ולכן הכינוי "נר ישראל" שייך גם למלכות של דוד המלך. "נר ישראל" הוא גם קיצור של "נעים זמרות ישראל", השייך לבינה (כאשר נקודת החכמה היא קיצור ביחס להתרחבות הבינה), בסוד "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין" (שניהם בסוד ישראל – אותיות לי ראש – הרומז לחכמה ולבינה שבראש).

סיכום כחב"ד

נעשה חזרה, רק על ד הראשונות אמרנו עד כאן:

יש מה שדוד "הקם על", העילוי שלו, וזה כולל את מה שהוא הקים את עולה של תשובה, עולה של תורה, וגם תקן מאה ברכות בכל יום.

יש את "משיח אלהי יעקב" שמשוח בשמן, פנימיות החכמה, ושמן מפעפע ומגיע לכל נקודה במציאות. יש בטול, "אלהי יעקב", בכל נקודה במציאות, והקשר לנקודה זו הוא שרש נשמת דוד המלך.

אחר כך "נעים זמרות ישראל". יש כאן גם סדר, מתוך ה"משיח אלהי יעקב" הוא מחבר שירים, שר לה, נעשה "נעים זמרות ישראל", מגלה את הגעשמאק מעתיקא בתוך רחובות הנהר, בינה.

אחר כך הוא אומר "רוח הוי' דבר בי". מתחיל "דברי דוד" ("זאלה דברי דוד האחרונים") ונגמר ב"רוח הוי' דבר בי".

אז הסברנו את ארבע המדרגות הראשונות, ומהן מגיעים ל"שמרה נפשי כי חסיד אני" בחסד שלו ולגבורה שלו, המלחמה שלו ומה ש"דן ודנים אותו".

עד כאן, נעשה הפסקה, לחיים לחיים, דוד מלך ישראל חי וקים.

גבורה (הוספה): בנין מלכות דוד מגבורות הנושאות הן בעיני הנשים

ראשית דרכו של דוד – מעשה דוד וגלית

נאמר עוד ווארט לגבי הגבורה של דוד המלך: כמו שראשית דרכו בפועל של משה רבינו כגואל ישראל היא "ויך את המצרי", כך אצל דוד המלך – כמו שהזכרנו קודם – היא הריגת גלית הפלשתי. אם יש סיפור אחד בכל סיפורי דוד שהכי תופס את הציור והדמיון של כל עם ישראל במשך כל הדורות, גם להבדיל אצל אומות העולם, הוא דווקא הסיפור של דוד וגלית.

"בנין המלכות מהגבורות" – גבורה בונה דעת קהל אוהדת

יש מאמר בקבלה שבנין המלכות מן הגבורות. בונים את המלכות מהגבורות. כמו כל מאמר, יש לו שבעים פנים וכל פעם צריך לחדש, "הפוך בה והפוך בה דכולא בה". אחרי שדוד הרג את גלית הבנות שרו "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו" – נתנו אלפים לשאול ורבבות לדוד, וזה כבר הבעיר את הקנאה בלב שאול מאותו יום והלאה. בעצם כל מה שאצל דוד 'מהיום ההוא והלאה' הוא "מהיום ההוא ומעלה", מקדמת דנא, אבל זה מתגלה באיזה שלב בחייו. כאן מתגלה, דווקא בפי הנשים ששרות, "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו". כאן יש פירוש מאד חשוב ל"בנין המלכות מן הגבורות", שגם נוגע לנו מאד.

מהו בנין המלכות? איך הולכים לבנות מלכות מתוקנת בעם ישראל, המלכות שאנו שואפים ורוצים? רואים כאן, הרי "דוד מלך ישראל חי וקים", הוא "דוד מלכא משיחא", שהדבר הראשון הוא שדוד צריך להתחבב על העם – מתחיל מזה שהוא מתחבב על הבנות, על כל נשות ישראל. ואיך הוא מתחבב? מתחבב כאן הוא מה שהיום אומרים – איך הוא בונה דעת קהל אוהדת, ולא סתם אוהדת אלא 'משוגעת' עליו? זה נקרא בנין המלכות מן הגבורות.

המלך לעתיד, המלכות האמתית, צריך לעשות משהו שיש בו גבורה. מתוך זה הצבור – שוב, החל מהבנות – מתחיל להשתגע ממנו לטובה, לחבר לו שירים. שוב, זה פירוש מאד פנימי ל"בנין המלכות מן הגבורות". "בנין המלכות" הוא בנין דעת הקהל שרוצה שהוא יהיה מלך – מהגבורות.

סוד קריאת שמע והריגת גלית

אם נתבונן בזה עוד טפה, אמרנו בשיעור הקודם שהביטוי "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו" חוזרת ג"פ בתנ"ך, ופעם אחת כתוב בכתוב חסר דחסר "הכה שאול באלפו ודוד ברבבתו" שעולה בגימטריא "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד".

זה מתאים לנאמר בתקוני זהר ש"שמע ישראל הוי' אלהינו הוי'" היינו חמש האבנים שלקח דוד מהנחל, והן הפכו ל"אחד" בקלע שלו (סוד הפסיק טעמא שבין הוי' לאחד), ואז הוא קלע בו ופגע במצח של גלית. וכך דוד הקים את עולה של תשובה, תקן את מצח הרצון (על ידי שבטל את עזות המצח דקליפת פלשתים).

נמצא שכשאומרים הפסוק הראשון של קריאת שמע לפי תקוני הזהר מתבוננים בסיפור של דוד, שלקח חמש אבנים והפכו לאחת בה קלע במצח גלית. וכעת ראינו גימטריא מופלאה שמה שיוצא מזה, השיר של הבנות, שוה אותה גימטריא. כאן רואים שחייבים גם את "הכה שאול באלפו" – דוד בא על רקע שאול, חייבים את שאול בשביל דוד.

גבורה נושאת חן (בעיני הגברים או בעיני הנשים)

אבל שוב, הדיוק שזהו מאמר של בנות. כלומר, שיש גבורה שמוצאת חן בעיני בנות. זה מוצא חן בעיני בנות, מלהיב ומשגע את הבנות, יותר מאת הבנים. יש גבורה שמעוררת התפעלות נשית. כנראה שיש שני סוגים של גבורה – יש גבורה שמעוררת התפעלות גברית ויש גבורה שמעוררת התפעלות נשית. אמרנו שהאר"י מסביר שדוד המלך עצמו הוא בחינת נוקבא – כמו שהוא גבור ואיש מלחמה הוא בחינת נוקבא בעצם – ולכן סוג הגבורה שלו מעוררת גבורה נשית (כלומר הזדהות נשית עם דוד הקטן שיוצא להלחם בגלית הענק, על דרך "מסרת גבורים [גברים] ביד חלשים [המין החלש, נשים]"³¹⁴).

יש פעמים שאנשים חולקים לגבי גבורה של מישהו, אם היא גבורה שמוצאת חן. זה נושא מאד אקטואלי היום, שחבר'ה עושים מעשי גבורה והשאלה אם זה מוצא חן בעיני הצבור או שלא מוצא חן בעיני הצבור – עד כדי כך שיכול לדחות את הצבור, שמאד לא מוצא חן. יש אנשים פה, בעיר הקדש חברון, שעשו מעשי גבורה – בעיני הרבה אנשים זה הכי מוצא חן שיכול להיות ובעיני הרבה אחרים זה הכי לא מוצא חן שיכול להיות.

כנראה שזה גם אבחון בין גבורה נשית לגבורה גברית. כאן לומדים מדוד מלכא משיחא שהגבורה שלו דווקא מצאה חן בעיני הבנות. בכל אופן, מי שקובע בסוף – ככה יוצא מהסיפור הזה, מי שקובע – את דעת הקהל ומנבא שהבחור הזה הולך לרשת את המלכות משאול זו נבואה, "רוח הוי' דבר" בפי בנות ישראל, "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו". עד כאן חומר למחשבה, טפת התבוננות על המושג "בני המלכות מן הגבורות".

תפארת: "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי"

כעת נעבור מגבורה לתפארת: תפארת היא פשוט לפאר, הפשט של הספירה תפארת. אמרנו כבר את עיקר פסוק התפארת של דוד המלך, הפסוק כשהוא מופיע פעם ראשונה בפני שמואל הנביא. שמואל רואה אותו פעם ראשונה, ומה הוא רואה? בחור "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי".

314 מכאן ש"מסרת רבים ביד מעטים" היא גבורה גברית, המעטים הם כל כך גבורים (גברים) שמתגברים ומנצחים את הרבים (על דרך רבוי נשים לאיש אחד).

"אדמוני" – תיקון עשו והנצרות

יש שנים שכתוב עליהם אדמוני – עשו הרשע ודוד המלך³¹⁵. אדמוני מתחיל אדם, קשור לאדם (הראשון) – ידוע בכתבי האריז"ל שאדם ר"ת אדם-דוד-משיח, אז התואר הראשון של דוד הוא אדמוני – והגימטריא של אדמוני היא אלף-פלא³¹⁶.

אם יש שנים שכתוב עליהם אדמוני סימן שדוד בא לתקן את עשו, וכך באמת כתוב. האריז"ל אומר על דוד שנשמתו יוצאת פעם ראשונה מעמקי הקליפות. לאבא שלו היה נדמה שהוא ממזר. רק נבואת שמואל הצילה אותו מכך, מהלעז של ישי, שהיה צדיק גדול, הראשון משמונה נסיכי אדם, צדיק שמת בעטיו של נחש (לכן אחד משמותיו הוא נחש, בגימטריא משיח – הוא גם בחינת משיח). דוד יוצא מעמקי הקליפות, וזה מסביר הרבה דברים בחייו כפי שהבאנו מהאריז"ל – מסביר למה יש לו יצר גדול.

בכל אופן, התאר הראשון שכתוב על דוד הוא אדמוני, סימן שהתכל'ס שלו היא לתקן מיניה וביה את עשו. מי זה עשו היום? קליפת הנצרות, אדמוני, אדום. דוד הוא המקור, שרש התיקון שלו, אדמוני.

רמזי הפסוק

אבל מה בא אחר כך? "אדמוני [בגימטריא פלא] עם יפה עינים". נעשה את הגימטריא של כל ביטוי, משהו יפהפה במיוחד. "עם יפה עינים" שוה שכינה (בחינת מלכות דוד). בזהר כתוב ששכינה היא הפירמידה של עשר, סכום כל הרבועים מאחד ברבוע עד עשר ברבוע.

כמה זה פלא ועוד שכינה ("אדמוני עם יפה עינים")? מלכות. כבר פלאי פלאים, מתחיל פלא ובאמת המשך הגימטריא כאן הוא עוד יותר פלא. דוד, סוד המלכות, הוא "אדמוני עם יפה עינים". מה הממוצע כאן, אם יש כאן שתי בחינות? מלכות עולה אברהם-אברהם, פעמיים רמח (אברים, מצות עשה). בעקדה המלאך בשם ה' קורא לאברהם אבינו "אברהם אברהם" פעמיים, בגימטריא מלכות. "אברהם אברהם" הוא "אדמוני עם יפה עינים".

מה ההמשך? עוד שתי מלים, "וטוב ראי". כמה שוה "וטוב ראי"? 234, ט"פ הוי'. ידוע שיוסף הוא שש פעמים הוי', יעקב שבע פעמים הוי', יצחק שמונה פעמים הוי'. אברהם היה צריך להיות ט"פ הוי', "וטוב ראי", אבל הוא ט"פ הוי' ועוד דוד – השרש של דוד הוא באברהם.

כעת נראה מה קורה שמחברים את "וטוב ראי" לשאר הביטוי – כמה כולו שוה? 730. כמו שמלכות היא רמח-רמח, 730 הוא שסה-שסה (סוד הימים והלילות של שנת החמה, כנגד גידי הדם הדופקים והנחים, כמבואר בספה"ק). זה כי החצי של "וטוב ראי" (הערך הממוצע של שתי התבות) הוא 117, ההפרש בין רמח ל-שסה, כמבואר סוד מספר זה בקבלה.

315 דוד משלים את עשו לי-ה פעמים הוי' (שמן, שמים, זכר ונקבה [עשו הוא בחינת הזכר ואילו דוד הוא בחינת הנקבה]), "בי-ה הוי' צור עולמים", וכאשר כותבים דויד מלא (הכתיב שלשבחו, כמו בדברי הימים) אזי ביחד עולים שלמות של 20,400 ברבוע – לכל אחד מהם היו ארבע מאות אנשים כו'.

316 במילוי, אדמוני – אלף דלת מס וו נון יוד = 763 = 7 פעמים 109, דוד המלך. במספר קדמי, אדמוני = 427 = 7 פעמים אני (סוד המלכות, בחינת דוד). יחד, 1190 = 427-1 763 (יהלום 34, ה"פ רחל, דוד פעמים פה [מלכות פה]) = "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד".

בכל אופן, יש פה איזו משוואה מיוחדת מאד, שקודם הוא פלא – אדמוני, פלא שהוא דומה לעשו – ואחר כך הוא כבר מלכות, מלכות דוד, שהיא אברהם-אברהם, רמח-רמח, ואחר כך הוא כבר שסה-שסה. זה שהוא גם רמח-רמח וגם שסה-שסה אומר שהוא כולל את כל תריג מצוות התורה, ואפילו כפול – רמח כפול ו-שסה כפול (בסוד בעל תשובה אמיתי, שהעבודה שלו היא בבחינת "כפלים לתושיה" כנודע) – וזה כל המשפט המופלא "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי".

תפארת דוד – יפיו המיוחד

זה התפארת שלו, היפי שלו, שהוא יפה תאר מאד. היום יסוד שביסוד בספירת העמר, מדת יוסף, וצריך לכוון את היחוד בין יוסף לדוד מלך ישראל חי וקים. אחד הדברים שקושרים ביניהם שכל אחד מהם הוא יפה תאר ויפה מראה, כל אחד עם היפי המיוחד שלו. יוסף הצדיק יורש את ה"יפה תאר ויפה מראה" שלו מרחל אמו שהיתה "יפת תאר ויפת מראה", והרי אמרנו שדוד הוא בחינת רחל.

לא כתוב שיוסף היה אדמוני – אם כי בני עשו האדמוני נופלים בידי בני רחל, בידי יוסף ("ובית יוסף להבה [אש אדומה] ובית עשו לקש וגו'") – אבל התואר של דוד (שכל הבנות מתאהבות בו, כמו שגם אצל יוסף נאמר "בנות צעדה עלי שור" לראות ביפיו) הוא "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי".

יפיו של דוד – זיקה ללאה ("יפה עינים") ולרחל ("טוב ראי")

מצד אחד אמרנו שדוד המלך שייך לרחל אמנו, אבל מצד התולדה הוא לא צאצא שלה, הוא לא בן של רחל אמנו – הוא הרי משבט יהודה, שבט המלכות, שהוא בן של לאה אמנו. לכן האריזו"ל עושה ענין מאד גדול מכך שלדוד יש שני שרשים – כולו בחינת נוקבא, הוא כולל גם את לאה ויש לו גם זיקה ושייכות מיוחדת לרחל³¹⁷. דוד בפני עצמו הוא בחינת רחל אבל הוא בן לאה. לאה היא השרש שלו, למעלה ממנו, הוא צאצא שיוצא מלאה, אבל הוא עצמו בחינת רחל.

איך רואים זאת בביטוי הזה? שוב, זו התפארת שלו. התפארת של דוד המלך היא שיש שתי זיקות ביפי שלו – זיקה ללאה וגם זיקה לרחל. איך התורה מתארת את לאה ורחל? "ועיני לאה רכות". איך מתרגם זאת תרגום אונקלוס? "יאין³¹⁸, יפות. רש"י אומר שהיו לה עינים בוכות, שהיא היתה בכינית שמא תפול בגורלו של עשו האדמוני, אבל התרגום אומר שיש לה עינים יפות. "כל כלה שעייניה יפות אין כל גופה צריך בדיקה"³¹⁹ – עיקר היפי, שרש היפי, הוא בתוך העינים. שרש היפי הוא דווקא אצל לאה. אחר כך, ההתגלות של היפי (בתאר הגוף ובקלסתר הפנים) – "ורחל היתה יפת תאר ויפת מראה". איך רואים זאת אצל דוד המלך? "אדמוני עם יפה עינים [היפי של לאה] וטוב ראי [היפי של רחל, טוב פעמים דוד, טוב

317 דוד לאה רחל = רפת, ג פעמים צו, "סוד הוי" (הממוצע) = דוד בהכאת אותיות (ד פעמים ו פעמים ד). בהכאה פרטית, דוד לאה רחל = 24648 = יב צירופי הוי' פעמים בעז (בעז בעז פעמים יוסף), בן (הוי' הוי') פעמים דעת. בסדרה הרבועית המתחילה דוד לאה רחל המספר הבא הוא כתר = דוד רות (7 המספרים הראשונים בסדרה = 6860 = 20 פעמים 7 בחזקת 3 = דוד ברבוע פעמים יהודי. 7 המספרים הבאים, המשלימים את 7 הראשונים לדוד = 60858 = דוד פעמים אהיה ["אין מלך בלא עם"] פעמים אור [אין סוף וכו']).

318 לפי הסוד של "שנים מקרא וחד תרגום" – רכות רכות יאין = 1323 = אמת אמת אמת, נמצא שאמת היא הערך הממוצע של ג הלשונות (אמת עולה אהיה ברבוע, סוד "אהיה אשר אהיה", שם הגאולה והלידה, "אם הבנים שמחה", בחינת לאה), בחינת לאה (ו ברבוע, אמת במ"ס = 36 = לאה, ו במשולש [אהיה] ברבוע = אמת [לאה אמת בה"פ = י"פ אור, אור אמת = לאה פעמים חצי לאה, חי]).

319 עינים יפות = 676 = 26, שם הוי' ב"ה, ברבוע. יפות (אותיות פתוי) = מלכות.

ראי, יפת תאר ויפת מראה]. כל זה רק לומר שהביטוי הזה, "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי", הוא התפארת, היפי של דוד המלך.

השתקפות מדת הרחמים הפנימית ביפי החיצוני

אנחנו יודעים שפנימיות התפארת היא מדת הרחמים, "כי מרחמם ינהגם". אצל צדיק היפי החיצוני משקף את מדת הרחמים הפנימית. ועוד, דווקא במדת התפארת יש שם הוי' ב"ה (מדת הרחמים) גם בכלי החיצוני וגם באור הפנימי. כאשר שמואל ראה את הבחור היפה הזה ה' אמר לו "קום משחחו כי זה הוא", אחרי שה' פסל את שבעת האחים הגדולים ממנו. פתאום מופיע הבחור הזה – שהוא בעצם בן 29 – שהוא "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי", וה' אומר מיד לשמואל "קום משחחו כי זה הוא"³²⁰. אז הוא מושח אותו בקרן ו"ותצלח רוח הוי' אל דוד מהיום ההוא ומעלה".

עד כאן התפארת של דוד המלך. את העובדה שיש לו זיקה גם ללאה וגם לרחל נראה משתקפת בספירת המלכות שלו. הרי לאה ורחל הן שתי בחינות נוקבא, אשה, וסתם אשה היא במלכות. זה ודאי קשור למלכות (ששם עיקר גילוי היפי של ספירת התפארת – "אין אשה אלא ליפי" – כמבואר בדא"ח). כל הפרצוף של דוד המלך הוא במלכות, אבל במלכות שלו גופא יש שוב את הסוד הזה שיש לו שתי בחינות, בחינה של לאה ובחינה של רחל.

מלכות דוד בחברון וירושלים – תיקון בחינות רחל ולאה שבו

נעשה עוד גימטריא יפה: אם לוקחים את רחל, 17 פעמים דוד, ומחברים אותה ל-חברון, שאנחנו יושבים פה בחברון עיר הקדש, 19 פעמים דוד – כמה יוצא ביחד?

כדי להסביר שזו גימטריא חשובה נסביר עוד משהו ששייך למלכות דוד: כתוב ששבע וחצי השנים שהוא מלך בחברון נועדו לתקן את בחינת הרחל שלו, ומה שהוא מלך אחר כך על כל ישראל בירושלים בא לתקן את בחינת הלאה שלו. כך האריז"ל כותב. שוב, קודם דוד המלך צריך להיות כאן בחברון כדי לתקן את רחל – הרחל שבו, שאמרנו שמצד עצמו הוא רחל. מצד עצמו הוא רחל ומצד השושלת שלו הוא יהודה, הוא לאה. מה רואים כאן? על דרך "זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו", "אלהינו ואלהי אבותינו" בתחלת התפלה – קודם האדם צריך לתקן את הבחינה העצמית שלו ואחר כך את שרשו מאבותיו. כך האריז"ל אומר על דוד, שקודם צריך למלוך בחברון כדי לתקן את בחינתו העצמית, בחינת רחל – רואים כמה שזה חשוב.

דרך אגב, נאמר משהו מאד פלא לגבי חברון: הרבי הרש"ב רצה שחסידי חב"ד יגורו דווקא בחברון ולא בירושלים. היתה מחלוקת בינו לבין חסידי חב"ד ותיקים, שלא היו בדיוק חסידים שלו אלא מהדורות הקודמים. הם סברו שעיקר ישוב ארץ ישראל הוא בירושלים, והוא התנגד להם בתוקף – אמר שהישוב צריך להתחיל מחברון ולא בירושלים (היו לו כמה טעמים, יש בזה כמה אגרות קדש). זה מזכיר את תחלת מלכות דוד בחברון דווקא. קודם דוד צריך לתקן את בחינתו העצמית, בחינת רחל, ורק אחר כך הוא עובר לירושלים ומתקן את בחינת לאה שלו.

320 "קום משחחו כי זה הוא" = 559 (13 פעמים 43), החצי של "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד".

היינו באמצע לעשות גימטריא – חברון עולה יש פעמים דוד ו-רחל עולה יז פעמים דוד – כמה זה ביחד? לאה פעמים דוד. כלומר, אם כי שבחברון דוד מתקן את רחל, בכל אופן כאשר מחברים את רחל לחברון יש כבר רמז לדוד ולאה, שחברון ועוד רחל שוים דוד פעמים לאה. זה ווארט יפה, גימטריא.

נצח: "מהיום ההוא ומעלה" ונצחיות מלכות דוד

"כל קדמון נצחי"

נעבור הלאה, לנצח: יש מאמר של בעלי החקירה (וידוע ש"כבד אלהים הסתר דבר וכבד מלכים חקך דבר"³²¹) שמובא בחסידות – "כל קדמון נצחי ולא כל נצחי קדמון אלא ברצון ה'". כל דבר שתמיד היה גם תמיד יהיה. מכאן משהו המציא את הפתגם לגבי חברון – מאז ולתמיד³²². זה על פי הרעיון הזה ש"כל קדמון נצחי".

אבל "לא כל נצחי קדמון" – יכול להיות דבר נצחי אם ה' רוצה, אבל אם הדבר הוא קדמון הוא בהכרח נצחי. הדבר היחיד שהוא קדמון באמת, קדמון לכל הקדומים, הוא הקב"ה. אבל היות ש"ישראל ואורייתא וקוב"ה כולא חד", אז גם על נשמות עם ישראל אפשר לומר קדמון – "עם המלך במלאכתו ישבו שם", "במי נמלך? בנשמותיהם של צדיקים" אם לברוא את העולם או לא, וגם התורה קדומה. כל דבר קדמון הוא נצחי.

כמה שוה קדמון נצחי? משיח. ר"ת קן (שלם וחצי) – המקום בו המשיח יושב ומחכה לגאול את עם ישראל, "קן צפור", כפי שכתוב בזהר הקדוש.

"מהיום ההוא ומעלה" – תופעות קדמוניות-נצחיות

למה אמרנו זאת? כי יש משהו דווקא אצל דוד המלך שמופיע פעמיים – כפי שהזכרנו – "מהיום ההוא ומעלה". "ותצלח רוח הוי' אל דוד מהיום ההוא ומעלה" – תמיד היתה לו רוח ה', וממילא כל מה שהוא מאז ומתמיד הוא גם מאז ולתמיד, כי "כל קדמון נצחי".

חז"ל לא דורשים זאת על הפסוק הזה אלא על הפסוק השני, שדוד שם חק ומשפט בישראל שהיורד למלחמה והיושב על הכלים יחדיו יחלוקו – "זיהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחק ולמשפט לישראל עד היום הזה". איך חז"ל מפרשים "מהיום ההוא ומעלה"? שלמד את החק הזה מקדמת דנא, למד אותו מאברהם אבינו שנהג כך במלחמת המלכים, שחלק בין היורדים למלחמה ליושבים על הכלים, כמו שכתוב במפורש בתורה. אם כן, הוא הנהיג וקבע דבר וחקק חק ומשפט לפי מה שכבר היה מעולמים.

אבל גם לגבי הוא עצמו, "ותצלח רוח הוי' אל דוד מהיום ההוא ומעלה". "על פי שנים עדים יקום דבר" – רק אצלו כתוב "מהיום ההוא ומעלה", סימן שהוא בעצם מגלם את הסוד של קדמון-נצחי, לכן מלכות דוד היא נצחית לעולם ועד.

נצחיות ונצחון במלכות דוד

חוץ מזה, יש פעם אחת בכתבי האריז"ל שכתוב בפירוש שדוד המלך בא לתקן את ספירת הנצח. הפשט, עוד לפני "מהיום ההוא ומעלה", שהקב"ה מבטיח רק לדוד בית נאמן בישראל לנצח נצחים. הוא רצה

321 סוד דבר ודבר (הסתר דבר וחקך דבר, כבד אלהים וכבד מלכים) נוטריקון דוד.

322 אצל דוד כתוב פעמיים "מהיום ההוא ומעלה" (כמו שיתבאר) = מאז ולתמיד!

לבנות את בית המקדש לה', וה' אומר לו – אתה לא ובנך כן – אבל באותה הזדמנות ה' מבטיח לו, על ידי נתן הנביא, בית נאמן בישראל, מבטיח לו נצח.

אם הוא מבטיח לו נצח הוא מבטיח לו גם "דידן נצח", שהוא ינצח במלחמות שלו. הוא גם מגלה לו את הסוד שהרבי הקודם קורא לו "בזבוז האוצרות", שכדי לנצח את המלחמות צריך לבזבז את כל האוצרות. הכל בחינות של דוד המלך, "דידן נצח".

כתוב שהיו כמה פעמים בדורות שהשושלת שלו היתה בסכנת הכחדה ובסוף בנס ניצל. הכל כי דוד הוא בר נפלא – נופל ובנס קם לתחיה. הכל בזכות הבטחת ה' שמלכותו נצחית (כאשר הבטחה זו – כל הבטחה היא "בטוחות", בסוד "כליות יועצות", נצח והוד, והעיקר מצד הנצח – היא בעצם גילוי מילתא למפרע שהוא קדמון נצחי, ולא רק נצחי מחודש ברצון ה').

הוד: וידוי, חלומות רעים וקופה של שרצים

עיקר תיקון דוד – ספירת ההוד

כתוב במקום אחד שדוד המלך תקן את מדת הנצח, אך כתוב במקום אחר באריז"ל ששמואל תקן את הנצח – "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם" – ודוד תקן את ההוד, הוא מיהודה ("הפעם אודה את הוי"). באמת התרגום מתרגם את "נצח ישראל" כהולך על מלכות בית דוד – מלכות בית דוד היא שנקראת "נצח ישראל". אך בכל אופן מי שתקן זאת הוא שמואל, כאשר הרג את אגג – זה תיקון חטא שאול – ועיקר התיקון של דוד לפי שמועה זו באריז"ל הוא ספירת ההוד.

דוד כיהודה ש"הודה ולא בוש"

במה הוא תקן את ההוד? יש דבר אחד שחזו"ל אומרים, שהוא כמו יהודה – הוא משבט יהודה, מלאה – וכמו שיהודה "הודה ולא בוש", אמר במעשה תמר "ממני", כך אחריו דוד המלך, ברגע שנתן הנביא אומר לו שהוא חטא.

נתן אומר לו את משל כבשת הרש, ואז דוד דן את העשיר הגזלן. הרי ההוד הוא תחת ספירת הגבורה, שם דוד "דן ודנים אותו". לא הסברנו פעם קודמת, אבל המקרא המובהק של "דן ודנים אותו" הוא שדנים אותו לפי מה שהוא דן את הזולת. אחרי שנתן ספר לו את המשל הוא דן את אותו אחד, ואז מה נתן אומר לו? "אתה האישי!". זה אתה, כלומר מה שדנת – ככה דנים אותך. זו בעצם תורה של הבעל שם טוב (על המשנה של רבי עקיבא בפרקי אבות "ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו" – מדעתו, שכך הוא דן את הזולת, ושלא מדעתו, שאינו יודע שבמה שהוא דן את הזולת הוא בעצם דן את עצמו), שלא דנים את האדם אף פעם – בבחינת דוד המלך – עד שהוא עצמו לא מוציא זאת מפיו ביחס למישהו אחר. הוא אומר שמגיע למישהו כך וכך, ואז אומרים שפסקת את הדין על עצמך.

אומרים לדוד שכך פסקת במעשה כבשת הרש, ואז כאשר נתן אומר לו "אתה האישי" הוא מיד אומר "חטאתי להוי", ואז נתן משיב לו "גם הוי' העביר חטאתך לא תמות". לא כמו שאול, שמתכחש ומתנצל על חטאו – דוד מיד מודה ולא בוש. בזה הוא קנה את עולמו בשעה אחת וחזק את מלכותו לעולם ועד. זה ההוד שלו, בחינה אחת של הוד.

“הודי נהפך עלי למשחית” – חלום רע בכל לילה

יש בחינה אחרת של הוד, של דוד המלך. כתוב “הודי נהפך עלי למשחית”. כתוב במסכת ברכות שכל לילה דוד המלך היה חולם חלום רע. אנשים שיש להם חלומות רעים – תמיד מסבירים שזה סימן שאתה שייך לדוד המלך, זו זכות. ההוד של דוד הוא כל לילה חלום רע – זו התהפכות ההוד למשחית. כל לילה הוא היה חולם חלום רע.

יש מי שמסביר שכל החלומות הרעים הוא ראה מה הולך לקרות למתנגדים שלו. כמו שכתוב ששר המשקים ושר האופים התחלפו בפתרונות החלומות שלהם. שייך ליוסף, יסוד שביסוד. דרך אגב, יסוד שביסוד הוא שוה גל פעמים דוד (יום ה-41 בספירה, היפוך של דוד – 14; 41 הוא דוד במספר קדמי) שאמר “גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך” (קשר בין יסוד שביסוד להוד שבהוד, לג בעומר).

בכל אופן, כל לילה דוד היה חולם חלום רע – זה קשר עצמי שלו לספירת ההוד שמתהפכת, “כל היום דוה”. בזכות זה הוא קם. כל החלומות הרעים הם כמו שאומרים היום ‘כפרה’. תמיד מסבירים שכאילו קרו לך החלומות הרעים – יצאת ידי חובה בחלום. כאן אומרים יותר מזה, שכל החלומות הרעים שלו הפילו שונאים, כי הם הראו מה שהולך לקרות להם.

הכנעה בשל “קופה של שרצים” ביחוס

עוד משהו שקשור להוד שלו: ספירת ההוד היא הכנעה. כתוב שדוד המלך זכה למלכות עולם בזכות זה שקופה של שרצים מונחת מאחוריו. מה היא הקופה של שרצים? היחוס שלו לרות, שהיו כאלה שפסלו אותו בגלל זה מלבוא בקהל. ישי אביו חשב שהוא פסול לא בגלל רות – הרי ישי עצמו הוא מרות – אלא שאשתו זינתה. זה היה שקר, היא הרתה ממנו, כידוע הסיפור בזה. שמואל גילה את השקר הזה.

בכל אופן, הוא חשב שהוא פסול מסבה אחרת, אבל כולם – דואג ואחיתופל וכולם – אם רצו להוציא לעז על דוד המלך זה בגלל יחוסו לרות המואביה, שלא הסכימו לדרוש של בעז עצמו “מואבי” ולא מואביה. זו “קופה של שרצים מונחת מאחוריו” והיא שמרה על השפלות שלו, חוץ מהחטאים שלו שכל הזמן עשה עליהם תשובה.

אם כן, יש פה כמה וכמה בחינות שיחד הן ההוד – הכנעה וידי. הוד לשון וידי, “חטאתי להוי””. הנהפך למשחית, החלום הרע שלו. כל זה ההוד של דוד המלך.

יסוד: התגברות על אימפולסביות, “איש מלחמה” ואהבת דוד ויהונתן

“אכלה פגה” – פגם הברית באימפולסיביות

ביסוד של דוד המלך, בחטא של בת שבע, ידוע לשון חז”ל שמופיע גם על עוד דברים, חטאים שקרו בהיסטוריה, אבל בעיקר מקשרים זאת לחטא דוד ובת שבע – שהוא “אכלה פגה”. כל דבר שעושים לפני הזמן נקרא “אכלה פגה” – “ראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית אלא שאכלה פגה”.

על זה אנחנו מסבירים באריכות בשיעורים בתורת הנפש שבלועזית קוראים למדה הזו אימפולסיביות, והיא עיקר פגם הברית. התיקון שלו הוא להתגבר על האימפולסיביות שלו, לא לדחוק את הקץ, וזה תיקון הברית שלו – לא לאכול פג (פגם לשון פג, ועיקרו פגם הברית כנודע).

"איש מלחמה" ביסוד

עוד משהו: בספר יצירה כתוב ש"תמורת שלום מלחמה" ביסוד. דוד הוא איש מלחמה. קודם כתוב "גבור חיל", גבורה, ואפשר לחשוב ש"איש מלחמה" גם בגבורה. אפשר לחשוב שמלחמות בנצח, "דין נצח", לנצח את המלחמות. אבל עצם העסק שיש לו במלחמות (תמורת שלום) – אצל בנו "שלום יהיה בימיו", אבל דוד הוא איש מלחמה – שייך דווקא לספירת יסוד. יש "עת מלחמה ועת שלום" – דוד הוא מלחמה ובנו הוא שלום.

עצם הענין של מלחמה אצלו הוא לא גבורה ולא נצח – כל הדור שלו הוא בסימן מלחמה, כמו שאביגיל אמרה לו שהוא לוחם מלחמות ה', משהו עצמי אצלו – זה תיקון הברית, היסוד שלו. בהשגחה פרטית הענין שלך בגלגול הזה שכל החיים אתה לוחם מלחמות ה' (מזכיר את הסבר אדמו"ר הזקן בתניא למהות הבינוני, שכל ימיו נמצא במלחמת היצר).

חי מלחמות, נשים וברכות בתפלה – חבור יסוד ומלכות

כמה מלחמות הוא לחם? חז"ל אומרים – כפי שהבאנו בשיעור הקודם – שהוא לחם בחייו חי מלחמות, בחינת "צדיק חי עלמין", גם יסוד שביסוד. אמרנו בשיעור הקודם שהוא גם נשא חי נשים – חי נשים הן המלכות שלו. יש קשר, צריך להיות זיווג, בין היסוד למלכות. חי מלחמות שלו הן היסוד ו-חי הנשים שלו הן המלכות.

איפה יש עוד חי בתורה? אולי ה-חי הכי חשוב הוא חי הברכות של שמו"ע. קודם דברנו על מאה ברכות בכל יום, ואמרנו שיש בתוכן גם את ברכות התפלה – חי ברכות של שמו"ע (שלש פעמים ביום). איך קוראים לברכות שבשמו"ע, לתפלת שמו"ע בכלל? "שעת צלותא שעת קרבא". התפלה היא מלחמה, קרב. זאת אומרת שכל פעם שאנחנו מתפללים, שלש תפלות בכל יום, חי ברכות של שמו"ע, אפשר היה לכוון – מי שבקי בתנ"ך, בכל חי מלחמות דוד – שכל ברכה היא מלחמה אחת של דוד המלך. חי ברכות, חי מלחמות, "שעת צלותא שעת קרבא".

רק הווארט הזה מחבר את היסוד והמלכות, כי סתם תפלה היא מלכות. דוד אומר על עצמו "ואני תפלה", שייך למלכות שלו. אבל אמרנו שמה שהוא בעצם לוחם זה בחינת הצדיק שבו, היסוד שלו (עצם עבודת הבינוני, להלחם עם יצרו תמיד, היא היא בחינת הצדיק שבו). אז יש "שעת צלותא שעת קרבא".

"נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים"

ביסוד יש עוד משהו חשוב, שצריך אריכות של שיעור שלם רק בשביל הבחינה הזו: ביסוד יש משהו יחודי אצל דוד, שאם יש כמה תכונות הכי חשובות שהן יחודיות לגמרי לדוד המלך, אחת מהן היא אהבת דוד ויהונתן ש"נפלאה... מאהבת נשים". יחסית יהונתן הוא היסוד ודוד הוא המלכות, והביטוי המקורי בתנ"ך של האהבה הזאת – שבלשון חז"ל נקראת "אהבת דוד ויהונתן" (כמו שקראנו בשבת בפרקי אבות) – מתחיל מיהונתן, "ונפש יהונתן נקשרה אל נפש דוד ויאהבהו יהונתן כנפשו", נפש בנפש. היות שהקשר מתחיל מיהונתן, זה עוד יותר מקשר אותו לספירת היסוד דווקא. כל האהבה הזו שנפלאה מאהבת נשים היא יסוד.

ראשי התיבות שלהם, דוד-יהונתן, הם די – רומז לשם שדי, "שאמר לעולמו די". אפשר להסביר שהיה די לקב"ה רק שתהיה אהבת דוד ויהונתן – רק לשם כך היה כדאי לברוא את העולם. ודאי קשור להתבונן בזה בראש חדש סיון, שאז "ויחן שם ישראל נגד ההר", "כאיש אחד בלב אחד". שנוכה לאהבה שאינה תלויה בדבר, שאינה בטלה לעולם, שמוסבר בחסידות שהיא כל כך חשובה ועצמית שאי אפשר להתקיים בלעדיה – היא עצם הקיום, לכן היא קשורה לשם שדי, שם של בריאת העולם, שעצם קיום העולם תלוי באהבה הזו. ממילא זה תיקון כל הסטיות של הדור שלנו, כמבואר באריכות במ"א.

מלכות: קדושת ירושלים, מגן דוד, שפלות דוד, נפש דוד ו"כוסי רוייה"

מלכות דוד ב"בונה ירושלים"

במלכות, "אחרון אחרון חביב", יש מאמר חז"ל בגמרא שכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בבונה ירושלים – בברכת המזון – לא יצא ידי חובתו. חייבים לומר מלכות בית דוד בבונה ירושלים. אחרת לא יוצאים ידי חובה. למה? מסביר רש"י שזה מפני שירושלים נתקדשה על ידי דוד. כלומר, בלי דוד אין קדושת ירושלים.

זה חוזר למה שהתחלנו להסביר קודם, ששבע שנים שהוא מלך כאן בחברון הוא תקן את רחל. אחר כך 33 שנים שהוא מלך בירושלים (סוד גל פעמים דוד הנ"ל, יסוד שביסוד) היו כולן כדי לתקן את לאה. יש רמז בכתבי האריז"ל שלשם לאה יש שלשה מילויים – כי אפשר למלא את ה-ה שלה הי, הא או הה. כאשר כותבים את כל שלשת המילויים של לאה – למד אלף הי למד אלף הא למד אלף הה – היא שווה בגימטריא ירושלים. זו כוונה שמובאת בכתבי האריז"ל.

בתוך ירושלים גופא כתוב שציון, עיר דוד, היא יחסית רחל. כלומר, יש זיקה בין חברון לבין ציון – חברון היא רחל וגם ציון בירושלים הוא רחל. קבר דוד הוא בציון, לכן מי שרוצה לנסוע לקבר דוד ולא יוצא לו משום מה יכול לבוא לחברון במקום, כי שתיהן לפי האריז"ל הן בחינת רחל. אבל כללות ירושלים, בירת דוד מלכא משיחא, היא בחינת לאה. שוב, כתוב ששלשים ושלש השנים שמלך בירושלים הן כדי לתקן את לאה.

כל ירושלים, כל קדושת ירושלים – המלכות – היא בזכות דוד, על ידי דוד המלך נתקדשה ירושלים, ככה רש"י כותב. לכן ההלכה שכל מי שלא אמר מלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו.

"מגן דוד"

עוד דבר חשוב מאד לגבי מלכות: מלכות נקראת "שם". באותה נבואה שנתן מנבא לו שמלכותו נצחית הוא אומר "ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ", וחז"ל מסבירים שזה מה שאומרים בברכות ההפטרה "מגן דוד", כמו שאומרים על אברהם אבינו, הגדול בענקים, בתפלת שמו"ע – "מגן אברהם".

בברכת "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח" בשמו"ע היה ראוי לחתום "מגן דוד", אבל היות שכבר אמרנו "מגן אברהם" לא נאה לומר בתפלה "מגן דוד" (על פי פירוש הרשב"ם בסוף מסכת פסחים), אבל כן חותמים "מגן דוד" בברכות ההפטרה – "שמחנו הוי' אלהינו וגו' שלא יכבה נרו לעולם ועד. ברוך אתה הוי' מגן

דוד³²³. זה נקרא שהקב"ה נותן לו שם כשם הגדולים אשר בארץ. מגן דוד הזה, שהפך להיות סמל לכל עם ישראל, הוא השם הגדול שהקב"ה נותן לדוד המלך. זה ה"מגן דוד"³²⁴, והוא קשור למלכות כמובן.

חותמים ב"מגן דוד" דווקא בהפטרה. מה ההבדל בין התורה להפטרה? הפטרה היא מלכות, והפטרות הן היסטוריה. יש משהו עצמי שכל הברכה הזו היא על דוד, ברכה מופלאה עם רמזים מופלאים. כתוב במסכת סופרים שמי שעולה למפטיר בעצם מברך שבע ברכות, כנגד כללות כל שבעת העולים שהיו לפניו – שתי ברכות על התורה, ברכה אחת לפני ההפטרות וארבע ברכות אחריה (רק בהפטרה יש יחס של א:ד). מגן דוד יוצא היסוד של שבע הברכות האלה.

שפלות דוד

הזכרנו בפעם הקודמת שהפסוק הראשון של פרק פו (אלהים) בתהלים, "תפלה לדוד", "כי עני ואביון אני", הוא מלכות – השפלות של דוד. זה הדבר הכי פשוט, שכל פסוקי השפלות של דוד – לא ההכנעה שלו אלא השפלות שלו – הם מלכות. כמו "והייתי שפל בעיני", "ואנכי תולעת ולא איש", "כי עני ואביון אני".

במקום אחד בזהר כתוב – דבר שקשור למה שדברנו פעם קודמת, אבל בפסוק של היום – שכאשר הלך לדוד, שהיה מנצח והכל הצליח לו, היה משבח את עצמו ואומר שהוא "משיח אלהי יעקב" וכיו"ב, אבל כאשר לא הלך לו, כאשר השונאים התגברו וכיו"ב, היה משפיל עצמו ואומר "כי עני ואביון אני".

בעצם כל דבריו ב"דברי דוד האחרונים", שהכל שבחים עצומים, אבל אם השבח העצמי הוא בעיקר חכמה ("משיח אלהי יעקב") כדברי הזהר, אז הוא נבדל (הרי החכמה היא "קדש – מלה בגרמיה", והוסבר לעיל ששמן המשחה הוא הכתר של החכמה, שהוא נבדל לגמרי). מכאן אפשר לחשוב שכאשר הכל הולך לו לדוד הוא עולה, מסתלק ונבדל מן המציאות התחתונה (כפי שזה מתבטא בשבח העצמי שלו). אפשר להבין את הזהר לא נכון, באופן שלילי, שזה תהו – כשהוא למעלה הוא רק למעלה וכשלמטה רק למטה, קיצוני. אי אפשר לומר כך על דוד המלך, צריך לומר שיש זיקה בין ה'היי' שלו ל'לואו' שלו, ואדרבא – ההיי משפיע על ה'לואו'. אם השרש הוא ב"משיח אלהי יעקב" אזי הסוד הוא "אבא יסד ברתא" (כלומר שיש התכללות של בחינת "נר ישראל" ב"משיח אלהי יעקב", כנ"ל), אם ב"נעים זמרות ישראל" אז "כאמא בתה" ואם בדעת יש פה המשכת החסדים שבדעת למלכות, "חסדי דוד הנאמנים", כאשר השבח מתקן ומזין את השפלות של הנוקבא – זה תיקון עמוק בנפש. כשזה רק קיצוני זה גובל במחלת נפש, הפרעה דו-קטבית. בכל אופן, "כי עני ואביון אני" זו עוד תכונה של מלכות.

323 "נרו" = "לעולם ועד". "שלא יכבה נרו לעולם ועד" = 880 = דוד במילוי, דלת וו דלת. "שמחנו הוי' אליהנו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך" = "במהרה יבא ויגל לבנו על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו" = דוד פעמים 147 (3 פעמים 7 ברבוע, שנות חיי יעקב אבינו)! "כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד" = דוד פעמים 181 (מספר ההשראה ה-10, "העשירי יהיה קדש להוי'"). וחותמים "ברוך אתה הוי' מגן דוד" = 767 = 13 פעמים 59 – מכפולות 7 (דוד) מגיעים לכפולת 13, ודוק.

324 "מגן דוד" בה"פ = חשמל = דוד פעמים זך (זך במשולש).

מתנמנם כסוס

עוד תכונה עיקרית של מלכות, מה שכתוב בדוד שהיה מנמנם כסוס, שאף פעם לא היה ישן שינה רצופה טובה. היות שבמלכות "רגליה ירדות מות" הוא לא היה יכול לישון יותר מששים נשימות, כי אחרת היה שוקע יותר מדי בהיפך החיים.

סוס בעצמו הוא עוד מלה חשובה שהיא כפולה של דוד – ט"פ דוד. בכל סוס יש ט פעמים דוד, ברחל יש טוב פעמים דוד, בחברון יש יט פעמים דוד. זו כוונה מיוחדת לחדש סיון, ששוה סוס (ומאד קרוב באותיות). סוס היא גם מלה חננית (סימטרית), כמו דוד. ועוד, באלב"ם ד-ס מתחלפות, חילוף הדעת של אלב"ם.

נפש דוד

עוד משהו, שהזכרנו בפעם הקודמת: האריז"ל אומר שנשמת דוד יצאה בפעם הראשונה מהקליפות ולכן העיקר אצלו הוא נפש – "נפש דוד". כמוכן שהאריז"ל לא אומר את מה שכתוב על הבעל שם טוב במסורת החסידות, שהוא גלגול הנפש של דוד דווקא. בלי הסבר האריז"ל לא כל כך פשוט למה דווקא הנפש. כתוב שבעל אור החיים הקדוש הוא הרוח. אך לפי מה שכתוב בכתבי האריז"ל מובן – חוץ מזה שדוד הוא המלכות, שהיא הנפש (הנפש הכללית של כל נשמות עם ישראל), גם בתוך הנרנח" שלו העיקר הוא הנפש. הוא בעיקר הנפש שבנפש, כמו מלכות שבמלכות.

הכוס והכסא

יש עוד משהו שמקשר בין יסוד למלכות – קשר בין יוסף (יסוד שביסוד) לדוד המלך: הגביע של יוסף והכוס של ברכה של דוד. גביע הכסף הוא השפעת היסוד למלכות, אבל "כוס רויה" – מה שדוד המלך אומר "שלי נאה ולי יאה לזמן", כאשר כולם יסרבו לברך על הכוס לעתיד לבוא – הוא מלכות. עצם הענין של ברכה הוא "ברכות לראש צדיק", שוב קשור ליסוד, אבל הכוס הוא מלכות ככתוב בחסידות, כוס בגימטריא אלהים, שם אלקים של המלכות. כוס במספר קטן שוה דוד.

עוד משהו במלכות: כמו שדוד הוא הכוס הוא גם סוד הכסא. הפסוק אומר בפרק פט בתהלים "וכסאו כשמש נגדי". הבן איש חי, שמתלבט בכל הסדר של שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם ובמה שכתוב "דוד באמצע", אומר שאולי אפשר להביא אסמכתא מהפסוק "וכסאו כשמש נגדי" – שאם נקביל את שבעת הרועים לשבעת כוכבי הלכת שצ"ם חנכ"ל אז החמה-השמש היא באמצע.

לא אמרנו קודם בפירוש שהענין של "דוד באמצע" קשור לדעת שלו, מה שהוא השרש של כל בעלי רוח הקדש. תמיד אומרים בקבלה וחסידות שמה הוא רעיא מהימנא, עיקר הרועה שמפרנס את האמונה שתהיה בבחינת דעת (וכך גם כתוב בתניא), אבל יש משהו בדוד שהוא האמצע של שבעת הרועים. שייך לנקודה האמצעית בכלל, שמשם נברא העולם. הצמצום היה בנקודה האמצעית, מלכות דוד. זה שייך לרוח הקדש שלו, לדעת שלו.

במלכות יש את הכוס שלו ואת הכסא שלו. על שמש תמיד אומרים שמה רבינו הוא השמש או שיעקב אבינו הוא השמש. בשבעת הרועים יש שלשה מועמדים להיות שמש – יעקב נקרא שמש, שזרחה לו השמש; פני משה כפני חמה; וכאן אומר הבן איש חי שדוד הוא החמה. דוד הוא תמיד הלבנה, עליה אומרים "דוד מלך ישראל חי וקים" – זו איזה נשיאת הפכים, שהוא הלבנה והוא החמה.

דברי סיכום וסיום

ב"ה עשינו קצת בכל עשר הספירות, אפילו אחת עשרה – גם כתר וגם דעת – של פרצוף התכונות העצמיות של דוד מלכא משיחא. ולסיכום כל הפרצוף:

כתר

"הקם על": מאה ברכות
(גלגלתא), עולה של תורה
(מו"ס), עולה של תשובה
(רעוא דרעוין)

בינה

"נעים זמרות ישראל"

חכמה

"משיח אלהי יעקב" – "נר ישראל"

דעת

"רוח הוי' דבר בי ומלתו על
לשוני"

חסד

"כי חסיד אני", "חסדי דוד
הנאמנים"

גבורה

גבורת דוד, "דן ודנים אותו", בנין
מלכותו מגבורות הריגת גלית

תפארת

"אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי"

נצח

"מהיום ההוא ומעלה", נצחיות
ונצחון בית דוד

הוד

וידוי על חטא, חלומות רעים,
הכנעה בשל קופה של שרצים

יסוד

תיקון האימפולסיביות, איש
מלחמה, אהבת דוד ויהונתן

מלכות

בנין ירושלים, מגן דוד, שפלות
דוד, נפש דוד, מתנמנם כסוס,
כוס וכסא

שנוכה לקראת היום שלו – חג שבועות – ובכל השבוע של המלכות שעוד מעט מתחיל, שכולו שבוע של דוד המלך. בכלל, יהודי כל הזמן, כל החיים, חי עם דוד המלך. כל זיקה לרוח הקדש – יש חוש אמת לכל יהודי, הכל תופעה של דוד המלך. בזכות דוד מלכא משיחא שנוכה שיבוא מיד ויגאלנו. פעם קודמת שהיינו בקבר דוד אחלנו שיקום ויעשה סדר במקום הזה, וכמו שיעשה סדר שם שיעשה סדר בכל ארץ ישראל ובכל העולם כולו, כמו שדוד יודע לעשות סדר, ו"תחינה עינינו בשובך לציון ברחמים" ו"מלך ביפיו – 'אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי' – תחינה עינינו".

הקשר של פסח שני למלכות דוד

דמותו של דוד המלך (א)

מוצאי פסח שני ע"ד – ציון דוד המלך זיע"א
סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א³²⁵

א. הקשר של פסח שני למלכות דוד

לכתחילה אריבער

ניגנו "לכתחילה אריבער".

לחיים לחיים. הניגון ששרנו עכשיו נקרא "לכתחילה אריבער". יש ווארט, שאם יש מחסום או מכשול בדרך – לא להתכופף ולעבור מלמטה אלא לדלג, לכתחילה, מלמעלה. זה ווארט של הרבי המהר"ש שיום ההולדת שלו הוא בתפארת שבתפארת, ב' אייר, בחדש הזה. כל החדש הוא בסימן של "לכתחילה אריבער", וגם פה במקום הזה נזכה ל"לכתחילה אריבער" – שכל החשך יברח, כל הטומאה תתבטל, והיתה להוי' המלוכה בזכות דוד מלכא משיחא.

פסח שני – "אין אבוד"

היום פסח שני, שמוסר ההשכל שלו הוא – הווארט באידיש – "עס איז ניטא קיין פארפאלען", אין מקרה אבוד. תמיד אפשר לתקן, גם מי שהיה טמא, בדרך רחוקה, תמיד אפשר לתקן את המצב – כל מצב. מי שקשור לחסידות ברסלב מכיר משהו דומה לזה, ש"אין שום יאוש בעולם כלל" ו"אם אתה מאמין שאפשר לקלקל תאמין שאפשר לתקן" – תמיד אפשר לתקן. זה הווארט, המסר, של היום – פסח שני. כמובן שהוא תקף על כל השנה כולה, אבל לכל דבר יש את השרש שלו, את "ראש השנה" שלו. ראש השנה של 'אין אבוד' הוא עכשיו, ברגעים האלה – גם בחיי הפרט וכל שכן וקל וחומר בחיי הכלל. כמה שיש יותר יהודים ביחד ככלל, שרוצים, בנחישות הנכונה, את האמת שתנצח והקדושה שתנצח – ודאי שיהיה "דין נצח".

משיחת ומלכות דוד בגיל כט ו-ל – סוד ימי פסח שני בספירה

פסח שני הוא ב-י"ד אייר, יום התשעה ועשרים יום לעומר, וכעת כבר נכנסנו וספרנו – מי שהתפלל ערבית – את יום השלשים לעומר. יש לזה קשר מאד חשוב והדוק לדוד מלכא משיחא. כתוב שדוד נמשח למלך על ידי שמואל הנביא כשהיה בגיל עשרים ותשע ובפועל הוא נעשה מלך בגיל שלשים. זאת אומרת שבספירת העמר שני הימים האלה – ששניהם יחד פסח שני, כי מקריבים את הקרבן ביום ואוכלים אותו כעת, בערב, ב-ל לעומר – הם הקשר בין המשיחה של דוד למלוכה שלו.

ברגע שהוא נמשח כתוב "ותצלח רוח הוי' אל דוד מהיום ההוא ומעלה"³²⁶ – מיד הוא קבל "רוח הוי'", שהתרגום הוא "רוח נבואה מן קדם הוי'", אבל הרד"ק על הפסוק הזה מסביר ש"רוח הוי'" כוללת גם

325 נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

326 "ותצלח רוח הוי'" = בת שבע (שנת תשע"ד), בזכות אשתו לעתיד צלחה עליו רוח הוי' (ראה לקמן בסוד "עזר כנגדו"). "ותצלח רוח הוי' אל דוד" (אדם בת שבע, אדם ר"ת אדם דוד משיח) = "דוד מלך ישראל חי וקים" (= אחדות פשוטה וכו')! פעמיים נאמר בדוד "מהיום ההוא ומעלה" (ולא "הלאה"), כאן ובחק ומשפט של "כחלק הירד במלחמה וכחלק הישב על הכלים

רוח נבואה וגם רוח גבורה. באותו יום הוא קבל רוח גבורה, מה שאחר כך הכה את הארי והדוב – החזיק בזקן של הארי והרג אותו – ואחר כך מכח זה הוא התגבר על גלית הפלשתי בתואנה שהוא מחרף ומגדף את מערכות ה' אלקי ישראל. שוב, כל זה בגיל 29. אחר כך, מלך ממש – ששבע השנים הראשונות שלו בתור מלך היו בחברון, שהוא מלך רק על שבטו, שבט יהודה – הוא התחיל להיות בגיל 30.

אם כן, זה ממש קשור לפסח שני. צריך לומר שפסח שני הוא חג מיוחד של דוד המלך. לכן יש לנו את הזכות להיות כאן בפסח שני בקבר דוד המלך. שהמקום הזה ישאר נחלת עולם. הרי מלכות בית דוד היא שה' נתן לו בית נאמן בישראל, שנשאר לנצח נצחים. זה קשור דווקא לפסח שני – המשיחה שלו ותחלת המלכות שלו. כלומר, ה' בכח' שלו להיות מלך ישראל, ב-כט, וה' בפועל', שהוא נעשה כבר מלך ישראל, ב-ל³²⁷. ידוע שהמלכות בפועל נקנית ב-ל, בשלשים מעלות. ל בגימטריא יהודה – הוא משבט יהודה, שבט המלכות. בהיותו בן שלשים הוא זכה לכל אותן מעלות בהן המלכות נקנית ונעשה יורש העצר לעולם ועד של יהודה בן יעקב אבינו, המלך בין השבטים.

"איהי בהוד" – מלכות דוד משבט יהודה בחסד וגבורה שבהוד

כמו שנסביר בהמשך, כמו שיהודה הודה – הוא נקרא יהודה על שם "הפעם אודה את הוי'", כפי שאמרה לאה אמנו, והוא עצמו "הודה ולא בוש" במעשה תמר – גם אצל דוד אחרי, מהזכויות הכי גדולות שלו בתור בעל תשובה שהוא מיד הודה, הרים ידיו ואמר "חטאתי להוי'". "אשר נשיא יחטא" – אשרי הדור שהנשיא חוטא ומיד מודה, סימן שהוא שייך לדוד המלך.

מה זה קשור אלינו? שני הימים האלה הם תחלת השבוע של ההוד – כט הוא חסד שבהוד וכעת כבר נכנסנו ליום ה-ל שהוא הגבורה של ההוד. כתוב שחסד וגבורה כוללים את כל שאר המדות. זה פסח שני, דוד המלך. כתוב "איהי בהוד" – המלכות בהוד, בנין המלכות תלוי בספירת ההוד. במיוחד דוד, שכתוב שהוא נשמה מעלמא דנוקבא – "איהי בהוד". שתי המדות העיקריות של ההוד, בתוך ההוד גופא, הן חסד שבהוד וגבורה שבהוד, שהן פסח שני – כט ו-ל.

פסח שני ויום ירידת המן – בטחון ברוחניות ובגשמיות

עוד דבר חשוב: כבר במדבר, בשנה הראשונה ליציאת מצרים, יום ה-ל של ספירת העמר – כעת – הוא יום ירידת המן לעם ישראל: "בחמשה עשר לחדש השני לצאתם מארץ מצרים", כפי שפותחת פרשת ירידת המן³²⁸.

יחדו יחלקו", שללמד שהיה מוכן לרוח הקדש מקדמא דנא, ועל דרך "יהיב חכמה לחכימין" (וכדרשת חז"ל לפעם השניה שנאמר "מהיום ההוא ומעלה", ללמד מאברהם כו). ומזה יובן מה שאיגלאי מילתא למפרע שמלכות שאול היא בעצם שלב ראשון הנכלל במלכות דוד (סוד פסח ראשון), וד"ל.

327 והסימן: "אהיה כטל [כט-ל] לישראל" – דוד מלך ישראל חי וקים הוא כטל לעם ישראל כולו.

328 בחומשים הישנים מסיים רש"י על הפסוק במילים "וירד להם מן בט"ו אייר, ויום א' בשבת היה כדאיתא במסכת שבת (דף פז) (וכן נדפס היום בחומש העמק דבר ובחומש מחוקקי יהודה ועוד, וראה דבר יום ביומו ט"ו אייר ובפירוש זכור לאברהם לר' אברהם ברלינר). אמנם, מכיון שט"ו אייר בשנת יציאת מצרים היה שבת 'תיקנו' ברוב החומשים ל'וירד להם מן בט"ו אייר וכו'". גם בסוף פרשת ירידת המן – "נעוץ בתחלתן ותחלתן בסופן" – על הפסוק "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה וגו'", מפרש רש"י "... שהרי בט"ו באייר ירד להם המן תחלה וכו'", ושם לא 'תיקנו' את הנוסח אלא רק בארו שרש"י לא נחית לדקדק וכו'.

רוב המפרשים מסבירים כי דברי ה' היו ביום ט"ו לחדש אך המן ירד בפועל למחרת, ביום ט"ז לחדש (אך יש גם המפרשים שהמן ירד בבין השמשות של מוצאי שבת, ערב ט"ו, ולכן הוא נקרא עדיין על שם השבת). בכל אופן, ברור שהמן נמשך מיום ט"ו בחדש, יום השבת ש"מיניה מתברכין כולהו יומין", היינו שירידת-המשכת המן ודאי היתה מהבטחת ה' (סוד הבטחון בירידת המן דבר יום ביומו) ביום ט"ו לחדש, ורק המשכתו בפועל התעכבה עד ליום ט"ז לחדש (אם נפרש כך בדברי רש"י, כדברי רוב

כתוב ש"לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן". המן רפא את כולם. בשביל לקבל את התורה כולם צריכים להיות בריאים וחזקים ושלמים. לא היה סומא, לא חרש ולא אלם, לא פסח ולא חגר – כולם בריאים ושלמים לקבל את התורה בשמחה ובפנימיות. זה מכח המן שיורד עכשיו, היום. כלומר, רק עושים פסח שני – נכנסים לראש ש"אין אבוד", שתמיד אפשר לתקן, ומכח זה מיד יורד מן.

יש כאלה שקוראים כל יום ויום את פרשת המן, כי זו סגולה לפרנסה, סגולה לבטחון שה' נותן דבר יום ביומו. גם פסח שני הוא בטחון, כי אין אבוד, תמיד אפשר לתקן. פסח שני הוא בטחון ברוחניות, שמה שלא יהיה המצב הרוחני שלי – תמיד אפשר לעלות על דרך המלך (המלך הוא דוד המלך) – ואילו המן הוא הבטחון שה' נותן את הפרנסה בגשמיות, דבר יום ביומו, והם סמוכים אחד לשני.

מהותו של דוד – הכח לקום מנפילות

בכלל, כל מה שקשור לדוד מלכא משיחא קשור לכך שתמיד אפשר לתקן. גם כשקורית איזו פשלה או משהו לא רצוי, אפשר וצריך מיד לקום – "שבע יפול צדיק וקם³²⁹", כל פעם לקום ולהתחיל מחדש. זה עצם המהות של מלכות דוד, "בר נפלא" (שבכל רגע נופל-מת וקם לתחיה – "דוד מלך ישראל חי וקים"), המלכות הנצחית של עם ישראל.

סוד שלשת הרגלים בספירות – "הולך בתם ילך בטח"

יש שלשה רגלים מדאורייתא – פסח, שבועות וסוכות. בכל אחד מהם עולים לרגל לירושלים עיר הקדש. דוד העלה את הארון בשמחה, "מפזז ומכרכר לפני הוי" (בכל עז³³⁰), לירושלים עיר הקדש. כך יש מצוה לכל יהודי לראות ולהראות שלש פעמים בשנה.

מהם שלשת החגים האלה בספירות? פסח הוא מלכות – ה' פסח על הפתח. שבועות הוא תורה – עמודא דאמצעיתא, "תפארת ישראל", "אוריאל תליתאי בירחא תליתאי", ספירת התפארת. ואילו סוכות, ש"כל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת", הם מקיפים דאמא – כך כתוב.

שוב, פסח הוא המלכות – תיקון המלכות של עם ישראל, מה שהכי חשוב לנו לדבר עליו. אחר כך שבועות הוא כבר תפארת – "עץ חיים היא למחזיקים בה". בסוף מגיעים לסוכות, "זמן שמחתנו" – בכל

המפרשים הנ"ל). ואכן, עצם העובדה שהתורה מציינת על הפרשה את התאריך ט"ו בחדש אומרת כי אליו מתייחסת ירידת המן. על פי הידוע כי כל ענין חוזר בכל שנה, בסוד "הימים האלה נזכרים ונעשים", יש לומר שבשנים בהן חל ט"ו לחדש ביום חול גם ההמשכה בפועל – "נזכרים ונעשים" ממש – היא דווקא ביום ט"ו, בו "קיימא סיהרא באשלמותא".

ובדרך רמז: בסדר הדורות שבספר דברי הימים (המכוון כנגד ימי החדש, כידוע שדוד הוא דור ה-יד [= דוד] מאברהם אבינו ושלמה הוא דור ה-טו [= שלמה במ"ק], סוד "קיימא סיהרא באשלמותא"), יום החמשה עשר לחדש השני רומז לדור ה-מה – הדור האחרון של שושלת בית דוד בתנ"ך, "ענני", הרומז בחז"ל למושיח בו נאמר "וארו עם ענני שמיא" (כדלקמן בפנים). סוד ירידת המן – מענני השמים, כביכול – רומז לביאת משיח-נגיד, כמבואר במ"א. ועוד, היחס בין ענני למן (גם מצד החשבון וגם מצד מספר האותיות) הוא יחס של "שלם וחצי", ודוק.

329 "שבע יפול צדיק וקם" = ב"פ משיח בן דוד, סוד "שלם וחצי" (וכן היחס בין דוד ל"שבע" הוא שלם וחצי).

330 קודם נאמר "ודוד מכרכר בכל עז לפני הוי" (= 825), ואח"כ נאמר שמיכל ראתה את "המלך דוד מפזז ומכרכר לפני הוי" (= 925, 825 הנ"ל ועוד מיכל; "המלך דוד מפזז" = 243 = 3 בחזקת 5, "ומכרכר" = 486, יחס של "שלם וחצי", יחד – "המלך דוד מפזז ומכרכר" = 729 = זך ברבוע = קרע שטן וכו'. "לפני הוי" = 196 = דוד ברבוע. נמצא שזך ברבוע ועוד יד ברבוע – יד הנו הנקודה האמצעית של זך = 925, מספר ההשואה ה-22, היינו 22 ברבוע ועוד 21 ברבוע, ודוק). שני הלשונות יחד = 1750 (ה בחזקת 6 פעמים דוד) = "מה פית ומה נעמת אהבה בתענוגים" (= 2 פעמים נר, שבעת הנרות של המנורה הטהורה הכלולים ב"נר ישראל", דוד מלכא משיחא וכו').

החגים יש שמחה, אבל עיקר השמחה הוא בסוכות, "ושמחת בחגך... והיית אך שמח", ושמחה היא בינה, "אם הבנים שמחה", מקיפים דאמא.

בקבלה הראשונה, עוד לפני האריז"ל, נתנו לשלש המדרגות האלה סימן מפסוק במשלי – "הולך בתם ילך בטח". בתם ראשי תיבות בינה-תפארת-מלכות, מלמעלה למטה. צריך ללכת, לעלות, לירושלים עיר הקדש בתם, ואז כל השנה "ילך בטח" – בטחון גמור בקב"ה.

צ'אנס שני – דווקא בחג המלכות

מה יצא? שחג הפסח, פה-סח, "מלכות פה", הוא החג של המלכות. למה דווקא בפסח יש את ההזדמנות הזו, שמי שלא זכה לקיים בפעם הראשונה יש לו עוד צ'אנס, עוד הזדמנות, בפסח שני? כנראה שזה משהו עצמי לגבי מלכות. אין את זה בתפארת-שבועות ולא בבינה-סוכות – דווקא במלכות יש פסח ראשון ופסח שני.

זה כמו המלכות בעם ישראל גופא – המלכות הראשונה, מלכות שאול, ואחר כך פסח שני הוא כמו המלכות השנייה, מלכות דוד (כמו שאמרנו ואנחנו רוצים להדגיש). דוד הוא דווקא המלכות השנייה, לא הראשונה. דווקא במלכות יש כלל גדול בתורה שבהופעה הראשונה יש משום שבירה, משום תהו, "והארץ היתה תהו".

דווקא על מלכות כתוב "ברישא חשוכא והדר נהורא" – זה מה שהתחלנו לאחל, שכל החשך שיש כאן יברח, כידוע ש"מעט אור דוחה הרבה מן החשך", וכל שכן הרבה אור. שנוכה יחד, כל הנשמות הקדושות שיש כאן, שמייצגות את עם ישראל כולו, שהרבה אור של נשמות – של "נר ישראל" (כפי שנקרא דוד המלך³³¹) – ידחה את החשך.

אבל שוב, בכל מה שקשור למלכות נאמר "ברישא חשוכא והדר נהורא". לכן, אף על פי שפסח ראשון הוא חג קדוש, אבל יש אנשים שהתורה אומרת – כתוב מעשה שהיה – שהם טמאים או בדרך רחוקה, כלומר שהיחס שלהם למלכות הוא יחס לא נכון. הם הולכים באיזו דרך רחוקה מהמלכות האמתית. אותם אנשים, שאו שהם, שוב, באיזו טומאה ביחס למלכות (עד שנדמה להם שעל כל מלכות להיות טמאה, כמלכות הגוים מסביב, ללא שום הבחן בין קדש לחול, אלא כולה חילוני) או בדרך רחוקה ביחס למלכות (כגון התקדשות עצם ענין הממלכתיות כערך עליון, וכמו שדובר על כך בזמן האחרון³³²) – ה', התורה, נותן עוד הזדמנות. יש ביטוי "הזדמנות פז", שהרבי תמיד היה אומר – יש הזדמנות פז, עוד צ'אנס למלכות. זה כבר דוד המלך, השני³³³.

331 "נר ישראל" ועוד דוד המלך (בכל לשון יש 2 מלים ו-7 אותיות, יחד – ד מלים ו-1 דוד אותיות) = 900 = 30 ברבוע (ל פעמים ל, כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם), סוד הלב היהודי כנודע.

332 נמצא ש"טומאה" שייכת לצבור החילוני ואילו "דרך רחוקה" שייכת לצבור הדתי-לאומי, ודוק.

333 ידועה הלכה שיחידים (שהגם טמאים) נדחים לפסח שני אך אין כל הצבור נדחה לפסח שני אלא עושים פסח ראשון בטומאה. היינו ממש סוד מלכות שאול שבקשו מלך ככל הגוים (ובעיני ה' ושמואל היה חטא כו). לאחר הקמת מלכות בית דוד (סוד פסח שני), איגלאי מילתא למפרע שגם פסח ראשון שייך לדוד (שהרי הוא בחדש ניסן, ראש השנה למלכי ישראל, ושבתו הוא שבת יהודה, ממנו דוד המלך). י"ל ששבע השנים הראשונות של מלכות דוד, בחברון על שבתו לבד, הן בעיקר סוד פסח שני, אך כאשר הוא נעשה מלך על כל ישראל, ועולה לירושלים, אזי הוא חוזר לקדושת פסח ראשון, וד"ל.

התורה מתחילה ב-ב – תמיד יש הזדמנות שניה

למה התורה מתחילה עם ב ולא עם א? יש הרבה פירושים. חז"ל אומרים שאם היה מתחיל ב-א היה לשון ארוך, היפך הברכה, ו-ב הוא לשון ברכה. הווארט הזה הוא ווארט של מלכות. לכן כתוב שכל פעם שכתוב בתורה "בראשית" זה בסמיכות למלכות – "בראשית ממלכות יהויקים", "בראשית מלכות צדקיה". בראשית בעצם הולך על מלכות, וחייב להתחיל עם ב ולא עם א, כי המלכות ה-ב היא ה"בית נאמן בישראל" (ב לשון בית).

דוד חייב להיות ב – הוא מופיע על רקע ה-א וגם מחזיק טובה ל-א (הרי אין ב ללא א לפניו, וכידוע תורת הבעל שם טוב ש-ב היא בעצם קבוץ של א-א), אבל הוא ב, ב בעצם, הוא פסח שני בעצם³³⁴, ש"אין אבוד". כך כל החיים, כי הוא בעל תשובה כמו שאמרנו, ש"לא היה ראוי דוד לאותו מעשה אלא להורות תשובה ליחיד" – שכל יחיד ויחיד בעם ישראל יכול בכל מצב לעשות תשובה, ממש המסר של פסח שני. בזה נתחיל להתבונן, שוב, שבהשגחה פרטית אנחנו פה בזמן מאד קשור לדוד מלכא משיחא.

ב. "תפלה לדוד" (התבוננות בתהלים פו)

מעלת אמירת תהלים בקבר דוד

קבר דוד המלך הוא המקום הכי מסוגל לומר תהלים. דוד הוא "נעים זמירות ישראל". הוא חבר את ספר תהלים על ידי עשרה זקנים – כך כתוב בחז"ל – אבל הוא המחבר של ספר תהלות דוד.

ידוע שצדיקים גדולים מאד-מאד היו באים לכאן לומר תהלים ליד קבר דוד המלך. בחב"ד הרבי הקודם, הרבי הריי"צ, ייסד כאן מנין קבוע שישגמרו כל יום את כל ספר תהלים, יום-יום ("דבר יום ביומו", סוד ירידת המן כנ"ל). הרבי חדש את התקנה הזו. שוב, היו עוד הרבה צדיקים גדולים מאד, מיקירי ירושלים עיר הקדש, שבאו באופן קבוע לקבר דוד לומר תהלים. לכן כל מי שיכול רק להגיע לכאן לומר תהלים, הרבי הקודם אמר שמי שאומר כאן תהלים אומר בשביל כל עם ישראל – מייצג את כל עם ישראל. בכל מקום קדוש מתפללים ואומרים תהלים, אבל כאן הוא המקום הכי מיוחד לכך.

"תפלה לדוד" – "עני ואביון אני", "חסיד אני"

בתוך ספר תהלים יש לדוד המלך שני פרקים בלבד שמתחילים "תפלה לדוד". התפלה המיוחדת של דוד המלך. יש עוד פרק, "תפלה לעני", שכתוב בזהר שה"עני" גם הוא דוד המלך, אבל יש שני פרקים שמתחילים ממש "תפלה לדוד" – פרק י"ז ופרק פ"ז.

נתבונן קצת בפסוקים הראשונים של פרק פו – "תפלה לדוד הטה הוי' אונך עני כי עני ואביון אני. שמרה נפשי כי חסיד אני הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך". דוד מגדיר את עצמו בשני תארים – "כי עני ואביון אני" ו"כי חסיד אני". יש שדוד אומר "ואני תפלה", וכאן ב"תפלה לדוד" יש שתי הגדרות שלו על עצמו – "כי עני ואביון אני" ותיכף "כי חסיד אני". צריך להתבונן במעבר הזה, מ"עני ואביון" ל"חסיד".

334 פסח שני ועוד דוד – ט אותיות ט פעמים חן (הערך הממוצע של כל אות). פסח שני ועוד מלכות בית דוד (הר"ת = בית דוד!) = 1430 = הכל פעמים הוי' וכו' (שבו רמז ל"יחי אדני המלך דוד לעלם", וד"ל).

המפרשים שואלים, הרי עני הוא גם ענו – "והייתי שפל בעיני", "ואנכי תולעת ולא איש", יש כמה פסוקי ענוה מופלגים של דוד מלכא משיחא – אז איך הוא מתאר את עצמו כחסיד, שהוא תואר עליון. כך שואלים המפרשים. אבל קודם, לפני ה"חסיד אני", הוא "עני ואביון אני"³³⁵.

חי מלחמות דוד ו-חי נשותיו – "עזר כנגדו"

נסביר בהמשך³³⁶ שכתוב בחז"ל שבחייו לחם דוד חי מלחמות (כך מוצאים אם מעיינים בחייו בתנ"ך), וחז"ל אומרים שמתוכן היו יג, כמנין יג מדות הרחמים, לצורך עם ישראל וחמש מלחמות לצורך עצמו. זה מופיע בחז"ל כאילו כמחלוקת, שאחד אומר שהוא לחם יג מלחמות והשני אומר שהוא לחם ה מלחמות, ואז מסבירים ש"מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי" – הוא לחם חי מלחמות³³⁷, ה לצורך עצמו ו-יג לצורך עם ישראל. ???בשיעור שבת במדבר יש חלק שלם שמשלים את זה, ולכאורה שייך לכאן יותר מלשם (והוא ממילא מהשלמות, אז אין שום סבה שיהיה דווקא שם. בספר להעביר לכאן בצורה נכונה (ולרמזי השמות שנשארים שם, בספר רק לעשות הפניה – בכלל צריך הפניות לחלקים הרלוונטיים בשיעורים שבין שני שיעורי דמותו של דוד המלך)???

יש עוד משהו מאד משמעותי, אם כבר הזכרנו את זה, שהוא חי אצל דוד המלך. על דוד המלך אומרים "דוד מלך ישראל חי וקים". "על פי שני עדים יקום דבר" – יש שני דברים שהם חי אצלו (בסוד מאמר חזקיהו צאצאו "חי חי הוא יודך כמוני היום"). יש אצלו חי מלחמות והוא נשא חי נשים. קודם הוא היה נשוי לשש נשים ואז אמר לו נתן הנביא, תיכף אחר חטא בת שבע, שאם מעט לך אוסיף לך "כהנה וכהנה". כתוב שבסוף ימיו, כשהביאו לו את אבישג השונמית, הוא כבר היה נשוי ל-חי נשים – לכן הוא לא היה יכול להתייחד איתה, "והמלך לא ידעה".

אפשר לומר ש-חי נשים הן חי מלחמות. כתוב שהאשה היא "עזר כנגדו" ורש"י אומר "זכה 'עזר' לא זכה 'כנגדו' להלחם בו". אבל אנחנו נפרש שמה שהוא לחם חי מלחמות וניצח, "דידן נצח", כנראה היה בזכות חי הנשים שלו. כל אשה ואשה מדרבנת אותו למלחמה אחת ואז הוא מנצח – הוא מקבל את הכת להלחם דווקא מהאשה.

לפי זה מה פירוש "עזר כנגדו"? היא עוזרת לו להלחם עם ה"כנגדו" האמתי. יש מישהו כנגדו, צריך להלחם בו, ולשם כך צריך עזר – העזר היא האשה. כמו שהבנות שרו אחרי שהרג את גלית – "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו"³³⁸. זה גרם לבעירת הקנאה של שאול נגד דוד המלך. בכל אופן הדרבון, העזר להלחם עם ה"כנגדו" האמתי (החל מהיצר הרע, וכמו שאביגיל מנעה את דוד מבוא בדמים חנם), בא מהאשה. שוב, "דוד מלך ישראל חי וקים" – יש לו את ה-חי נשים ואת ה-חי מלחמות.

335 יש שתי דעות בחז"ל מהי המדה הגדולה מכולן, או "ענוה גדולה מכולן" או "חסידות גדולה מכולן". שתיהן מתקיימות כאן יחד אצל דוד מלכא משיחא, ודוק.

336 כשנגיע לספירת היסוד וספירת המלכות של פרצוף מדותיו של דוד המלך בע"ה.

337 מלחמה = "יחי המלך".

338 לשון זה מופיע שלש פעמים בקרא. פעם אחת הכתיב הוא "הכה שאול באלפו ודוד ברבבתו" = "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד", וכידוע בתקוני הזהר שפסוק היחוד רומז ל-ה האבנים שנעשו "אחד" בכף הקלע של דוד שבה הרג את גלית!

בלשון זה – "הכה שאול באלפיו ודוד ברבבתו" – רמזו הבנות לכל הסוד הנ"ל שמלכות שאול היא סוד א ("אלפיו") ואילו מלכות דוד היא סוד ב ("רבבתו") [גם ר = ב במ"ק], ודוק.

פרק פו – התלבשות שם אלקים במלחמות דוד

כל זה היה הקדמה לרמז שנאמר בפרק, לפני שנתבונן בחמשת הפסוקים הראשונים שלו. יש משמעות לסדר המזמורים של ספר תהלים, וזהו פרק פו, בגימטריא אלהים, "אני אמרתי אלהים אתם". האריז"ל אומר שכל פעם שדוד המלך היה יוצא לקרב התלבש בו שם אלקים, שם הדין, למלחמה.

בתחלת דרכו ממש הוא מתואר בתנ"ך כ"גבור חיל ואיש מלחמה", עוד לפני שהוא הרג את גלית. אבל כל פעם שהוא יצא לאחת מ-חי המלחמות התלבש בו "אלהים חי" – כמו שכתוב "דוד מלך ישראל חי וקים" יש גם "אלקים חי"³³⁹ – וזה מה שנתן בו את הכח לנצח ב-חי המלחמות שלו. כל זה היה הקדמה לכך שפרק זה הוא פרק פו, בגימטריא אלהים.

רמז דוד-אלקים

כמה שוה שם אלקים במספר קטן? מספרים שפעם אחת המגיד ממעזריטש נכנס לבית המדרש באמצע הלילה, כשכל התלמידים שלו ישנו על הספסלים. אז הוא הסתכל על כל אחד מהתלמידים איך הוא ישן. הוא התקרב לאדמו"ר הזקן, בעל התניא, צעיר תלמידיו, ופתאום נרתע ונבהל ואמר (באידיש) – "אלקים כל כך גדול בגוף כל כך קטן". בכל אופן, האלקים הוזה, הוא זה שהתלבש בדוד המלך, דווקא בזמן שהוא יוצא להלחם במלחמות ה'.

שוב, כמה זה אלקים במספר קטן – האלקים הגדול הוזה בתוך הגוף הקטן הזה – כתוב ש-אלהים שוה דוד. נתבונן בפרטיות, אלהים מתחיל משם אל – רק שתי האותיות הראשונות במספר קטן עולות ד. אחר כך כתוב שהמוחין של שם אלהים הם אותיות הי שלו – אם המוחין מסתלקים הוא נשאר אלם, "כרחל לפני גזויה נאלמה" נאמר על משיח בן דוד, המוחין נותנים את כח הדבור, כח ההנהגה, למלך – ו-הי במספר קטן עולה ו. נשארה האות האחרונה, ה-ם, שהיא ד במספר קטן.

רואים שלא רק שאלהים ודוד שוים במספר קטן, אלא כך מתחלקים באותיותיהם בצורה טבעית. אלקים זה ממש דוד מלך ישראל חי וקים, אלקים חי. ועוד, במספר רגיל, דוד משלים את אלהים ל-100, שלמות של י פעמים י (סוד יפ"י כנודע, היפי של דוד – "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי"), סוד מיכל בת שאול אשת דוד (שהצילה אותו משאול אביה, ודרבן אותו להלחם מלחמות ה', החל ממה שאביה הבטיח אותה לדוד תמורת 100 ערלות פלשתים). זה רק היה רמז שאנחנו כעת מתבוננים בפסוקים הראשונים של פרק פו, הפרק השני בתהלים שמתחיל "תפלה לדוד".

339 "אלהים חי" = ד פעמים הוי'. והוא מופיע בתנ"ך ד פעמים (סך הכל, ד פעמים "אלהים חי" = יצחק יצחק) כאשר סנחריב שלח את רבשקה לחזקיהו (צאצא דוד כנ"ל) לחרף "אלהים חי". והוא 'גלגול' של מעשה גלית ש"חרף מערכות אלהים חיים". דוד, שכוחו היה גדול וקיים בעצמו "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם", הרג במו ידיו את גלית, אך אצל חזקיהו, שלא היה לו כח לרדוף וכו', אלא ישן על מטתו כו', ה' נלחם לישראל והכה את מחנה סנחריב (כמבואר כל זה בחז"ל ומבואר אצלנו באריכות במ"א), ודוק.

"אלהים חי" במילוי: אלף למד הא יוד מס חית יוד = 729 = זך ברבוע = קרע שטן = "המלך דוד מפזז ומכרכר" כנ"ל. "אלהים חי" עם שלשת מילוי = 2304 = מח ברבוע. "אלהים חי" ועוד "אלהים חי" במספר קדמי = אלהים פנים ואחור (ו פעמים אלהים).

הופעות "עני ואביון" בתנ"ך – המשכת מדות הרחמים

שוב, הפרק מתחיל "תפלה לדוד הטה הוי' אזנך ענני כי עני ואביון אני". קודם כל דוד המלך נמצא בתכלית ההכנעה והשפלות של עני ואביון. אם מתבוננים, בכל התנ"ך הצמד של "עני ואביון" מופיע יג פעמים. על פי פשט, חז"ל אומרים שאביון הוא יותר מעני – אביון תאב לכל דבר, ולכן הסדר הוא "לא זו אף זו", לא רק שהוא עני, אלא הוא יותר עני מעני, הוא גם אביון.

שוב, הצמד הזה חוזר יג פעמים בתנ"ך – פעם אחת בתורה, בספר דברים ("לא תעשק שכיר עני ואביון"), ועוד יב פעמים בנ"ך. מה זה אומר? המפרשים אומרים זאת בפירושו, בלי לדעת כמה פעמים זה מופיע בתנ"ך. אומרים ש"עני ואביון" שאומר על עצמו דוד, בהכנעה שלו, מעורר אצל השי"ת את מדת הרחמים. כך כתוב במפרשי הפשט. עיקר התעוררות רחמים הוא על ידי שפלות, כמו שמוסבר באריכות ב"פרק בעבודת ה'", שעיקר היחוד – בפרט של בעל התשובה, דוד המלך – הוא ההכנעה שמעוררת רחמים. זו ההתחלה שלו, ש"כי עני ואביון אני" מעורר אצל ה' רחמים. יש לשון נופל על לשון – "ענני כי עני ואביון אני"³⁴⁰.

"ענני שבעה" – סודו של משיח

בדברי הימים מופיע שם שחז"ל דורשים שהוא שם של מלך המשיח, "ענני". כתובה שם כל השתלשלות בית דוד, שה' בונה לו בית נאמן בישראל, יש את אליועני – שרומזו לאלהיה הנביא – ובנו הוא ענני. חז"ל אומרים שאותו ענני, הסוף של שושלת בית דוד בתנ"ך, הוא מלך המשיח. חז"ל אומרים שנקרא ענני על שם הפסוק "וארו עם ענני שמיא"³⁴¹ – שבא על עננים – אבל גם לשון "ענני כי עני ואביון אני".

כך מתחילה העבודה של דוד המלך, מתוך הכנעה ושפלות לעורר רחמים. ככה כולנו, כשבאים להתפלל, במיוחד כאן ליד הציון של דוד המלך – צריכים להרגיש את ה"עני ואביון אני" וכך לעורר את כל יג הפעמים שכתוב ביטוי זה בתנ"ך.

רק בספר תהלים יש שבע פעמים ("כל השביעין חביבין") "עני ואביון" יחד, מתוכם שלש פעמים עם המלה אני – פעמיים כתוב "ואני עני ואביון" ופעם אחרונה לפי סדר תהלים הפסוק שלנו, "עני ואביון אני". הפעם הראשונה היא בתחלת הפסוק האחרון של פרק מ בתהלים. נאמר במאמר מוסגר, כל הפרקים שאנחנו מזכירים עכשיו – כדאי במיוחד לומר אותם ליד הקבר של דוד המלך. רצוי לומר את כל ספר תהלים (כמו שתקן הרבי הקודם), אבל אפשר לעשות כאן איזה 'תיקון כללי' מתוך כל הפרקים שמזכירים הערב שכדאי לומר כאן.

פשיטא שכדאי לומר את שני פרקי "תפלה לדוד", וגם את "תפלה לענני". הפסוק האחרון של פרק מ מתחיל – "הכל הולך אחר החיתום [החל מפתחת החיתום]" – "ואני עני ואביון א-דני". יש פסוק דומה, כמעט אותו לשון, בסוף פרק ע – דוד המלך חי ע שנים, "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" בפרק "תפלה למשה" (ע עולה ה פעמים דוד שעולה היחוד של דוד המלך ואביגיל הנביאה³⁴² שהיחס ביניהם

340 "ענני כי עני ואביון אני" = 476 = רחל רחל = לד פעמים דוד.

341 "וארו עם ענני שמיא" = אני פעמים דוד (= "ברכך הוי' וישמרך"). יש בו ד-1-ד אותיות ("וארו, עם ענני [עין בעין]). שמיא", נמצא שהערך הממצע של כל אות = אני. וביחד עם "ענני כי עני ואביון אני" = דוד פעמים המלך!

342 דוד המלך אביגיל הנביאה (הנביאה החמישית-משיחית מבין שבע הנביאות שעמדו לעם ישראל) = רחל (שרש דוד כנודע, וכמו שיתבאר בהמשך פרצוף המדות של דוד המלך א"ה) = טוב ("וטוב ראי") פעמים דוד.

הוא היחס הידוע של א:ד) – שהפסוק האחרון בו הוא "ואני עני ואביון אלהים". אחר כך באים לפרק פו, בו כתוב "עני ואביון אני" בפסוק הראשון. בשני הפרקים הקודמים זה היה הפסוק האחרון, ובפרק הזה – האחרון – זה הפסוק הראשון. איזה מין "נעוץ סופן בתחלתן".

נעשה גימטריא יפה: פרק ע', שהסוף שלו הוא "ואני עני ואביון אלהים", כבר רומז לפרק פו. כמה שזה כל הביטוי "ואני עני ואביון אלהים"? משיח. הוא גם "עני ואביון" וגם "אני אמרתי אלהים אתם". לחיים לחיים.

ג. המש מדרגות דוד בפרק פ"ו

פירושי "חסיד אני"

שוב, מה "עני ואביון אני" הוא מגיע לפסוק הבא – "שמרה נפשי כי חסיד אני". שוב, שואלים איך הוא אומר על עצמו "כי חסיד אני"? הרי הוא "עני ואביון", ענו עד מאד. יש במדרש תהלים שחז"ל אומרים שכל מי ששומע את חרפתו ושוקק נקרא חסיד. זה מדרש חז"ל, אבל הוא קרוב מאד לפשט, כי בגמרא, בתחלת מסכת ברכות, יש מחלוקת בדרך דרוש לגבי הפסוק הזה – מה התכוון דוד המלך כשאמר על עצמו "כי חסיד אני".

דרך אגב, יש רק עוד פעם אחת בתנ"ך שכתוב "כי חסיד אני" – בנבואת ירמיהו הנביא, וזה הקב"ה אומר על עצמו "כי חסיד אני". החסידות של ה' שהוא מביא משיח וסולח לנו את העוונות – לא נוטר לעולם את העוונות שלנו. ה' אומר על עצמו "כי חסיד אני", והפעם היחידה חוץ מזה שיש את הביטוי "כי חסיד אני" היא אצל דוד המלך, כאן בפרק פ"ו.

הפשט קרוב לאותו מאמר חז"ל, שדוד שומע את חרפתו ושוקק, ואפילו מחזיר טובה תחת רעה. אפילו שעושים לו רע הוא מחזיר טוב. מי שמחזיר טוב תחת רע, שומע את חרפתו ושוקק, נקרא חסיד. מה משמע מכאן? שאם באמת זה הפשט, ואתה יודע בעצמך – "ידע איניש בנפשיה" שהוא ככה נוהג – שומע את חרפתו וגם נרדף (כתוב שדוד הוא אחד מהנרדפים, "והאלהים יבקש את נרדף") והוא שוקק ואף מחזיר טובה תחת רעה, הוא יכול לומר על עצמו שהוא חסיד.

בכל אופן בגמרא כתוב אחרת, מחלוקת לוי ורבי יצחק, שחזר אמר שמה שדוד המלך אמר "כי חסיד אני" הוא שכל מלכי מזרח ומערב שוכבים על מטתם עד שלש שעות – עד תשע בבקר – ואני קם בחצות לילה לשבח, "וכי לא חסיד אני?". זו דעה אחת.

הדעה השניה, עוד יותר חזקה, שכל מלכי מזרח ומערב יושבים בכבודם ולא מלכלכים את ידיהם, ואילו אני מלכלך ידי כל הזמן בדם שפיר ודם שלייה לטהר אשה לבעלה – דוד המלך לכלך את עצמו כל חייו לטהר אשה לבעלה. מה זה לטהר אשה לבעלה? שדוד המלך עוסק לטהר את כנסת ישראל לה' – ללמד זכות על עם ישראל, גם בזמנים קשים, באין-סוף אהבת ישראל שיש לו לדוד המלך. הכל לטהר את כנסת ישראל לבעלה, אבינו שבשמים.

אז יש פה שלשה פירושים, כולם בחז"ל, שחסיד הוא אחד ששומע חרפתו ושוקק, או שחסיד הוא אחד שקם חצות – עם הכנור למראשותיו – לומר שירות ותשבחות לה' (וזה דומה לפרק קט, "ואני תפלה"), או שזו ממש עבודת ה' במסירות נפש של דוד המלך – לא מסירות הנפש לצאת לקרב ושם ללכלך ידיו

בדם חללים אלא מסירות הנפש ללכלך את ידיו בדמי אשה כדי לטהר אשה לבעלה. כל הפירושים האלה קיימים ב"דוד מלך ישראל חי וקים", זה ה"כי חסיד אני".

"עם חסיד תתחסד" וחיזוק מדת הבטחון

מה דוד רוצה באמירת "כי חסיד אני"? כמו שבפסוק הראשון, שהוא אמר "כי עני ואביון אני", הוא מעורר רחמי שמיא, כך עם הפסוק השני, שהוא אומר "כי חסיד אני", הוא מעורר חסידות, חסד חנם. כמו שהוא שומע את חרפתו ושותק, עושה טובה תחת רעה, כך גם ה' ינהג איתו בחסד חנם. הפסוק הוא "עם חסיד תתחסד".

יש כאן הרבה רמזים יפהפיים, שאולי נאמר בהמשך. מה כתוב בהמשך? "הושע עבדך כי אתה אלהי הבוטח אליך". המפרשים מסבירים שכאן דוד גם משבח את עצמו, אומר שהוא "הבוטח אליך", והוא רוצה שה' יפנה אליו מכח זה שאני בוטח בך. ידוע ומבואר הרבה בחסידות שבטחון אמתי הוא גם כאשר אין שום חוט של תקוה.

נחזור לפסח שני: המסר הוא שאדם אף פעם לא מתייאש, ותמיד אפשר לתקן. מה המדה הזו? מדת הבטחון. הבטחון הוא פנימיות מדת הנצח (והוא ראשית בנין פרצוף המלכות, כידוע שמנצח דו"א נעשה חכמה דנוק', והיינו כמו שאמר רבי נחמן שהיאוש הוא שטות ומי שהוא חכם באמת, בחכמת המלכות, אף פעם לא מתיאש). יש בטחון פעיל בנצח ובטחון סביל – טראכט גוט וועט זיין גוט, הכל יהיה טוב – בהוד. בטחון שאדם בוטח וגם עושה משהו – גם כשאין שום חוט של תקוה, כך מסביר הרבי הקודם – מי שבוטח בסוף מנצח, "דין נצח". רבי נחמן, ששוה נצח, אמר "נצחתי ואנצח" – למה? כי הוא בוטח בה' ("הבוטח בה' חסד יסובבנו", החסד מסובב – לשון סבה – את הנצח, ענין החסד). כך מוסבר כאן, יש הרבה מסרים מאד יפים בפסוקים האלה. דוד המלך אומר – "הושע עבדך", באיזה זכות תושיע אותי? כי אני בוטח אליך.

כמו שנראה, כל הסדר כאן הוא מלמטה למעלה. קודם צריך להיות עני ואביון, אחר כך להיות חסיד, והבוטח הוא עוד יותר גבוה. תיכף נסביר, אבל קודם נמשיך:

"כי אליך אקרא כל היום" – התפלה המתמדת

הפסוק הבא הוא "חנני הוי' כי אליך אקרא כל היום". "אליך אקרא כל היום" זה לא רק שהוא מתפלל ערב, בקר וצהרים – שלש תפלות ביום – אלא מה שאנחנו קוראים "תפלה מתמדת", כמו שרבי יוחנן אומר בגמרא "הלואי ויתפלל אדם כל היום כולו". להתפלל כל הזמן, זה לא דווקא כל הזמן בפה – ודאי יש הרבה גם בפה – אבל "איזו היא עבודה שבלב? הוי אומר זו תפלה". זה להתפלל כל הזמן, הלב פועם ומתפלל וקורא לה' – "כי אליך אקרא כל היום".

כתוב בתניא שקריאה היא כבן שקורא לאביו לבוא אליו. כאן מסבירים שבפסוק "חנני" הוא מבקש חנינה וחסן. בביטוי הקודם הוא מבקש ישועה – "הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך". קודם הוא מבקש שמירה – "שמרה נפשי כי חסיד אני". קודם הוא מבקש ענני – "הטה הוי' אונך ענני כי עני ואביון עני". מבקש עניה, אחר כך שמירה, אחר כך ישועה וכעת הוא מבקש חן – "חנני הוי'", למה? כי אני מתפלל כל הזמן, "ואני תפלה". יש לנו חבור שלם על הענין הזה של 'תפלה מתמדת'. שוב, זה חוזר למה שדוד אומר בפרק ק"ט, "ואני תפלה", שהזכרנו כבר כמה פעמים. כאן הוא אומר זאת – "חנני הוי' כי אליך אקרא כל היום".

"נפשי אשא" – היאוש החיובי מעלמא דשקרא

מה בא בהמשך? "שמח נפש עבדך כי אליך א-דני נפשי אשא". כאן הוא מבקש שמחה מאת ה' מכח זה שהוא נושא את נפשו לה'. מתי עוד נאמר בתהלים שדוד נושא את נפשו לה'? מי שאומר פרק כ"ה בתחנון – שם זה מתחיל "לדוד אליך ה' נפשי אשא". מה הכוונה "נפשי אשא"? כתוב ש"נפשי אשא" היינו מסירות נפש, 'אויס', להסתלק מהעולם. יש בפסוק הזה מי שמסביר ש"נפשי אשא" היינו שאין לי שום ענין אחר בעולם כולו – רק אתה.

איך הוא אומר זאת? הוא אומר שהפירוש שהוא מתייאר מכל דבר אחר בעולם חוץ מה'. אנחנו אוהבים לצטט מהספר מבחר הפנינים – של אחד הראשונים – שבין שערי המדות הטובות שם, שער האהבה וכו', יש גם שער היאוש. זה לכאורה פלא, משהו מיוחד מאד, שלאחת המדות הטובות שם הוא קורא יאוש. מה זה שער היאוש? הוא מסביר שהאדם, היהודי הטוב, צריך פשוט להתייאר מכל העולם הזה ויש לו רק דבר אחד שמענין אותו, שמושך את לבו, ובשבילו הוא מוכן למסור את הנפש – ה'. הכל הוא העולם הזה, החולף, עלמא דשקרא – שקרא לא קאי, רק אמת קאי. מי שמתייאר מהכל חוץ מה' (תורתו ומצותיו) זוכה לשמחה אמיתית (לאפוקי מי שעדיין לא התייאר מהעולם הזה, שתמיד נמצא במדנים ועצבות), עליו נאמר "איזהו עשיר השמח בחלקו [חלקי הוי' אמרה נפשי', כאשר 'אשא נפשי' אל ה']" – "שמח נפש עבדך כי אליך א-דני נפשי אשא".

אמרנו שפסח שני הוא "אין אבוד", ורבי נחמן אומר ש"אסור להתייאר" – אסור להתייאר ממה שהוא באמת, אבל כנראה לשם כך דווקא צריך להתייאר מכל דבר אחר (והוא התיקון של יואש מלך יהודה, צאצא דוד, כמבואר במ"א). כאן דוד מבקש שמחה – "שמח נפש עבדך, כי אליך א-דני נפשי אשא", כי אני נושא את נפשי אליך בלבד במסירות נפש.

חמש העליות בפסוקים

כתוב בקבלה, האר"י אומר, שמה שנופלים אפים אחרי שמו"ע זו מדרגה גבוהה יותר אפילו משמו"ע. בכל התפלה יש ארבע עליות, כנגד ארבעה עולמות – תפלת העשיה עד ברוך שאמר, תפלת היצירה מברוך שאמר עד ברכו, תפלת הבריאה בק"ש וברכותיה ותפלת האצילות בשמו"ע, אבל נפילת אפים היא א"ק, אני מוסר את נפשי אליך לגמרי. לכן כתוב שדווקא בנפילת אפים, שאומרים גם יג מדות הרחמים (גילוי אור הכתר, שכנגד א"ק), צריך לכוון למסור את הנפש – שאדם צריך למות שם, להסתלק לגמרי מעלמא דין, שזה נקרא לשאת את הנפש לה' בלבד.

נסכם: יש עד כאן חמש עליות. קודם כל הכנעה ושפלות – "עני ואביון אני" – שמעוררות רחמים. זה המלכות, עצם נפש דוד; אחר כך חסידות – החסד הוא "יומא דאזיל עם כולהו יומין", כולל את כל מדות הלב; יותר מזה יש בטחון, כמבואר אצלנו שרש הבטחון באמא – "כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו". והוא סוד "אל כל החיים יש בטחון", וכידוע שבינה היא סוד ה"יש", ושם עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שי עולמות; יותר מזה יש תפלה מתמדת, "כי אליך אקרא כל היום", מכח הבטול של אבא; הכי גבוה מהכל – "נפשי אשא", "שמח נפש עבדך כי אליך א-דני נפשי אשא", זה היחידה שבנפש כאן. חמש עליות הן כנגד גרנח"י.

ה. רמזי חמשת הפסוקים

סדר מובהק בפסוקים ג-ד-ה

נתבונן בעוד פסוק אחד ונראה כמה רמזים, ואחר כך נעשה הפסקה. הפסוק הבא הוא "כי אתה א-דני טוב וסלח ורב חסד לכל קראיך". בשלשת הפסוקים כאן, ג-ד-ה, יש תופעה שהפעם היחידה הנוספת בתנ"ך שאני מכיר אותה היא רק בברכת כהנים, וזה מצוין כדבר מיוחד במינו לגמרי – שיש שלשה פסוקים עם עליה מדורגת גם מבחינת המלים וגם מבחינת האותיות.

בפסוק הראשון של ברכת כהנים יש שלש מלים וחמש עשרה אותיות, אחר כך בפסוק השני יש חמש מלים ועשרים אותיות, ואחר כך בפסוק השלישי יש שבע מלים ועשרים וחמש אותיות – עליה מדורגת של שתי מלים וחמש אותיות כל פעם. כאן יש תופעה דומה. בשלשת הפסוקים האלה, שמה שמיחד אותם הוא שבשלשתם השם הקדוש הוא שם א-דני (בפסוק הראשון היה הוי' ובשני אלקי'), יש כזו תופעה.

הפסוק הראשון הוא "חנני א-דני כי אליך אקרא כל היום" – 7 מילים ו-24 אותיות. בפסוק הבא, "שמח נפש עבדך כי אליך אדני נפשי אשא" – 8 מילים ו-27 אותיות, מלה אחת יותר ושלש אותיות יותר. בפסוק הבא, "כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קראיך" – 9 מילים ו-30 אותיות, מלה אחת יותר ושלש אותיות יותר (אפשר לנחש, אבל צריך לספור – "למה נקראו הראשונים סופרים? שהיו סופרים כל אותיות שבתורה"). מבחינת המלים עולה כל פעם באחת ומבחינת האותיות בשלש. כמה אותיות יש בסך הכל? 81 – 9 ברבוע. זו תופעה שאין בברכת כהנים. אפשר לצייר את השלישייה הזו כרבוע של 9 על 9.

משולש המילים

נראה אם יש פה איזה סדר עוד יותר מובהק. בשלשת הפסוקים ג-ד-ה של הפרק יש 7 מילים, 8 מילים ו-9 מילים. נספור למפרע שש מילים: "הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך". בחלק השני, שהוא מדרגה בפני עצמה כמו שהסברנו קודם בפשט – זה כבר לא חסיד אלא בוטח – יש שש מילים. כמה יש במדרגה הקודמת? "שמרה נפשי כי חסיד אני" – 5. קודם "כי עני ואביון אני" – 4 מילים. לפני כן "תפלה לדוד הטה הוי' אונך ענני" – 6, שהוא 3-2-1. כלומר, עד פסוק ה' ועד בכלל יש כאן בצורה מאד יפהפיה, ממש פנינה, משולש של 9 לפי המלים. שש מלים שהן משולש של 3, אחר כך 4, 5, 6, 7, 8, 9.

עוד משהו מאד יפה: מדברים הרבה בחסידות שאת ה'אני' – במיוחד אצל דוד המלך (ה'אני' של המלכות) – צריך להפוך ל'אין'. כאן יש פעמיים אני – "כי עני ואביון אני" ואחר כך "כי חסיד אני" (בסוד "ראו עתה כי אני אני הוא"). האם מישוהו יכול למצוא בפסוק השני – "שמרה נפשי כי חסיד אני" – גם את המלה אין? דווקא כאן, בפסוק "כי עני ואביון אני" לא צריך את האין, כי יש כבר בטול ושפלות. דווקא ב"כי חסיד אני", שהמפרשים שואלים אין הוא יכול להתפאר כי הוא חסיד, צריך למצוא גם רמז שאני הוא בעצם אין, איך בין גארנישט, הכל הוא ה'. מאותה א של אני סופרים למפרע חמש אותיות, מגיעים ל-י של "כי", ועוד חמש אותיות מגיעים ל-נ של "נפשי". מאותה א יוצא ישר אני ולמפרע, ברמז, המלה אין – לומר שאני אין. לפי סדר הפסוק, האין הזה הוא מהאות הראשונה של "נפשי" עד ה-א של "אני", אבל אחר כך אני ממשיך עוד שתי אותיות – "נפשי כי חסיד אני" (סך הכל – אחד אותיות³⁴³).

מספרי השראה בפסוק

כמה שווה הביטוי הזה – "נפשי כי חסיד אני" – בו יש גם אני וגם אין? בדיוק תריג. בחכמת המספר תריג הוא מספר השראה – 17 ברבוע ועוד 18 ברבוע. לסכום שני רבועים סמוכים קוראים השראה ויש צורה מיוחדת איך לצייר אותו. זה גם חי – מספר ההשראה ה-חי הוא תריג. מה המלה שקודם? "שמרה" – 545. בשביל זה צריך להיות בקי בחכמת החשבון – זה מספר ההשראה הקודם, של 17, 17 ברבוע ועוד 16 ברבוע. יש כאן יחוד של שני מספרי השראה סמוכים.

יש כלל מתמטי מה קורה כשמחברים שני מספרי השראה סמוכים. נקח את הדוגמה שלנו: 545 ועוד 613 – "שמרה נפשי כי חסיד אני" – שווה 1158. המספר הזה אומר משהו? הוא 2 יותר מ-1156, שהוא 34 ברבוע. 34 הוא פעמיים 17. זה נשמע קצת מחודש, אבל זה כלל מתמטי – שכל שני מספרי השראה סמוכים יתנו את הרבוע של פעמיים הנמוך מביניהם ועוד 2 (באותיות של חולין: השראת n ועוד השראת n פלוס 1 נותן הרבוע של n ועוד 2). למדנו כלל חשוב בחשבון.

הכלל המתמטי בראשית פרק פ"ו

יש כאן חצי פסוק – "שמרה נפשי כי חסיד אני" – אך בשורות המשולש הנ"ל זו שורה בפני עצמה. השאלה האם יש פסוק שלם בספר תהלים שכולו שווה בדיוק המספר 1158? התשובה הפלאית היא שיש רק פסוק אחד כזה בכל ספר תהלים, והפסוק ששוה 1158 הוא הפסוק הראשון של הפרק – "תפלה לדוד הטה הוי' אזנך ענני כי עני ואביון אני!"

כל המספרים האלה הם רק לראות שיש פה איזו חכמה מאד עמוקה של החבור של "כי עני ואביון אני", שדוד המלך מרגיש עצמו ומבטא עצמו כעני ואביון, עם כך שהוא מרגיש עצמו חסיד וגם יכול לומר זאת בפה מלא. אבל תוך כדי שהוא אומר שאני חסיד הוא גם אומר שאני אין, איך בין גארנישט.

אמרנו שהמספר הזה מורכב מההשראה של טוב ועוד ההשראה של חי. בפסוק השני זה פשוט – "שמרה, נפשי כי חסיד אני". מה לגבי הפסוק הראשון? "תפלה ל" – יש פעמיים "תפלה לדוד", פעם אחת "תפלה לעני" ופעם אחת "תפלה למשה", המכנה המשותף הוא "תפלה ל" – שווה "שמרה", וכל השאר שווה בדיוק "נפשי כי חסיד אני", תריג!

אז בשני הפסוקים האלה יש בדיוק אותו חבור, ושוב – זה הפסוק היחיד ששוה את המספר הזה. הפסוק הראשון הוא משולש

ו. חסד בפרצוף תכונות דוד – חסידות דוד

שלשה פירושים בחסידות דוד

כל מה שאמרנו עכשיו, עיקר מה שרצינו הוא לדבר על החסיד. אמרנו שיש פה חמש מדרגות, גם יותר גבוה מ"כי חסיד אני", ואף על פי כן עיקר הדגש כאן – עיקר מה שחז"ל דורשים בגמרא – הוא ה"כי חסיד אני", שדוד הוא חסיד. צריך ללמוד מכל מה שאמרנו. מהי החסידות שלו? לשתוק, לקום חצות, ללכלך את הידים כדי לטהר אשה לבעלה, כנסת ישראל לקב"ה (סוד של חש-מל-מל). זה עיקר הווארט, זו החסידות של דוד המלך.

מה שרצינו – לא יודע אם נספיק היום, בע"ה שנוכה להיות כאן הרבה פעמים – הוא לעשות כדרכנו פרצוף שלם של כל תכונות דוד המלך. כבר מצאנו את כל הנרנח"י שלו בפסוקים כאן, ואף על פי כן העיקר – מה שהדגשנו – הוא החסידות שלו.

"חסדי דוד הנאמנים"

יש עוד פסוק שמחבר חסד לדוד המלך, פסוק מפורסם שגם יש עליו ספר בקבלה – "חסדי דוד הנאמנים". דוד המלך, חוץ מזה שאומר "כי חסיד אני" לפי שלשת הפירושים שאמרנו, יכול להיות עוד פירוש פשוט. חסיד הוא מי שעושה חסד עם הבריות. אך בעצם זה הפירוש השלישי – ללכלך את הידים כדי לטהר אשה זו חסידות בפועל – אבל בכלל דוד כל הזמן עושה חסד עם עם ישראל, זה היחוד של דוד. זה נקרא "חסדי דוד הנאמנים". הפשט של הפסוק בישעיהו שה' מבטיח שכמו שדוד עשה חסד – עד מסירות נפש ממש, "אשא נפשי" – כך ה' יגמול עמו חסד לעולם ועד, יגמול לדוד את כל חסדיו. אם כאן, פתחנו ב"יומא דאזיל עם כולהו יומין", עם החסד של דוד מלכא משיחא. לחיים לחיים.

ז. גבורה בפרצוף תכונות דוד – מלחמות דוד ו"דן ודנין אותו"

גבורה ודין

נעשה עוד תכונה אחת של דוד המלך. שתי המדות שכוללות את כל המדות הן חסד וגבורה. דברנו על חסד – "חסדי דוד הנאמנים", "שמרה נפשי כי חסיד אני". מדת הגבורה שייך ודאי לכל המלחמות שהוא לחם, כל חי המלחמות. בנין המלכות מן הגבורות. אבל יותר פנימי מזה – גבורה היא מדת הדין.

מלכי בית דוד – "דן ודנין אותו"

יש משנה במסכת סנהדרין שכהן גדול דן ודנים אותו, אבל מלך דן ולא דנים אותו. הגמרא אומרת שאלה מלכי ישראל, שלא מציינים לתורה, אבל מלכי בית דוד – משהו מיוחד לדוד המלך, שלא קיים בשום מלכות אחרת – שדן ודנים אותו. כלומר, שהוא תחת המשפט של התורה, תחת מדת הדין של התורה. הוא עצמו דן, והוא גם לא יותר גבוה מהתורה, אלא נמוך ממנה – הסמכות העליונה היא התורה, גם לגבי דוד המלך עצמו. עם כל הסמכויות שיש לו, כל השלטון והמשטר שיש לו – יש לו כח אדיר – אף על פי כן דנים אותו. "אשר נשיא יחטא", אשרי הדור שהנשיא חוטא ומודה, וגם מקבל על עצמו את הדין.

אפשר גם לראות בביטוי "דן ודנין" את השם דוד – זה עצמי לדוד³⁴⁴. בברכת שבת דן כתוב "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל" וחז"ל מפרשים – רש"י מביא בפשוטו של מקרא – שדן הוא כשבט יהודה, שבת המלכות. מי שדן בשלמות, גם דן וגם דנים אותו, הוא דווקא דוד המלך.

חביבות דוד – עלול ליפול (בגלגול הראשון) אך מודה ומקבל את הדין

זה עצם התיקון של גבורת המלך. כמו שהמלך הוא חסיד, ויכול לומר על עצמו "כי חסיד אני" (כך הוא "דן" את עצמו), כך המלך – דוד המלך – תמיד מוכן לקבל עליו את הדין. סימן שהוא יודע שמלך כל הזמן

344 "דן ודנין" – דוד קין, בזה שדוד דן ודנים אותו, שהוא מתחת לדין תורה, כך הוא מתקן את שרש קין שבו (מה שהוא "אדמוני" כעשו), שרש קן שמאל, מדת הדין.

בסכנת נפילה, "שבע יפול צדיק וקם". מתוך זה שמלך צריך ליזום דברים גדולים, לא ללכת על גשר של ברזל – הוא בטוח בה, אבל המהלכים שלו לא בטוחים – הוא כל הזמן עלול לנפילה.

האריז"ל אומר שדוד המלך הוא נשמה גדולה עד מאד (משרש קין, שלעתיד יתגלה ככבוד האמיתי לאדם הראשון³⁴⁵, גדול מהבל אחיו³⁴⁶), אבל פעם ראשונה יצא מתוך הקליפות, לכן יש לו רק נפש – הוא פעם ראשונה בעולם – והיות שהוא כעת טרי מתוך הקליפות, יוצאת הנשמה העצומה הזו, לכן יש לו גם יצר הרע גדול מאד והוא עושה כל מיני דברים שנשמעים לא הכי נחמדים (החל מנטיה לשפיכות דם, הרי הוא מתואר קודם כל כ"אדמוני"). כל מה שהוא עושה, ומה שהוא עושה חטא ומתחרט ומקבל את הדין, זה דווקא מה שמחבב עלינו את דוד המלך יותר מכל דמות אחרת בתנ"ך.

יש בחינה שכתוב שדוד הוא הדמות הכי חביבה מכל התנ"ך, אפילו יותר ממשה רבינו. הראיה שהשם של דוד מופיע יותר מכל שם פרטי אחר בתנ"ך. יש יותר מאלף פעמים דוד בתנ"ך. שוב, זה בלי שום יחס למישהו אחר. כלומר, מבחינה מסוימת הוא הדמות העיקרית בכל התנ"ך, אם כי בחמשה חומשי תורה הוא לא מופיע, לא נתגלה עדיין. לדמות הזו יש גם נפילות, צריך להיות דן אבל גם דנים אותו.

יחוד המונרכיה החוקתית של התורה

יש ספרים שכותבים שהחידוש הזה של דוד, שדן ודנים אותו, נקרא בלועזית שהמלכות שלו היתה מונרכיה-חוקתית. בזה הוא שונה משאר כל מלכי ישראל ומלכי אומות העולם – שהוא מלך, אבל יש חוקה והוא תחת החוק. אם כבר הזכרנו את הביטוי הזה, כשלומדים מדעי מדינה וכיוצא בזה, איך מגדירים את הדבר הזה? נראה אם הם מבינים מה שהם אומרים בכלל – כנראה שלא...

הם מסבירים שיש שני סוגי מונרכיות – מונרכיה אבסולוטית, שהמלך לא תחת אף אחד, שהמלך כמו אלקים ועושה כל העולה על רוחו ולא צריך לתת דין וחשבון לאף אחד, וכמובן שלא דנים אותו, ויש מונרכיה חוקתית. כך מסבירים, שיש שני סוגי מלכות – או שהמלך מתחת לחוקה או שלא מתחת לחוקה.

מאד מעניין איך מתנהל היום בעולם. יש עדיין כמה מדינות בעולם – כמו סעודיה למשל – שיש מונרכיה אבסולוטית. אבל יש הרבה מדינות נאורות שעדיין יש בהן מושג של מלך או מלכה, והיום מגדירים אותן כמונרכיה חוקתית. הדוגמה הכי בולטת היא אנגליה וכל המדינות שמטעמה, שיש בהן עדיין איזו דמות שנקראת מלך או מלכה, אבל מי שבאמת מנהיג – שלטון המדינה – הוא לא ביד המלך. המלך שם הוא כמו נשיא מדינת ישראל, משהו כזה. קוראים לו מלך, אבל אין לו כמעט שום כח.

היום כשלומדים מדעי המדינה זה או כך או כך – או שיש מלך שהוא מולך בכפה, ואין מעליו שום דבר, לא חוקתי בכלל, או שהמלך הוא בובה, וזו מלכות חוקתית. מי שאומר שדוד המלך הוא מונרכיה חוקתית כמו באנגליה טועה לגמרי – זה לא דומה בכלל, כי בידי של דוד המלך נמצא כל השלטון. הוא מתייעץ בסנהדרין. היחס בעם ישראל בין המלך לסנהדרין הוא יחס מורכב, יחס מאד חשוב, אבל הוא לא לוקח את השלטון מהמלך – לא שהסנהדרין לכתחילה מנהיגים את המדינה.

345 ובסוד אדם בהכאת אותיותיו (א פעמים ד פעמים ה) = קין.

346 ובסוד "צדיק כתמר יפרח" ס"ת קרח, משרש קין (שיעלה יותר גבוה ממשה, משרש הבל). קרח = כב פעמים דוד (בה"פ קרח דוד = ח פעמים צדיק, כתמר יפרח).

למה רצינו את כל זה, לדבר גם על דברים קצת חיצוניים? רק לומר שליחוד של התורה והיחוד של המושג מלכות בתורה אין דמיון בשום מקום – כל דבר הוא מלכות אחרת, מלכות הרשעה, וגם ההגדרות הן חלקיות, ואם הן חלקיות הן שקריות. מלכות אמתית היא רק המלכות של דוד המלך, שדן ודנים אותו. שוב, "אשר נשיא יחטא", אשרי הדור שגם כאשר הנשיא חוטא הוא תופס עצמו שחטא, חוזר בתשובה ומקבל את דין התורה. ממי לומדים זאת? מדוד המלך – "חטאתי להוי" כמו שהזכרנו קודם.

ת. "ודנין אותו" – הדין בחטאי דוד

"דוד בשתים ולא עלתה לו" – אוריה והסתה

יש סימן מובהק לגבי דוד המלך שהוא שני, לא אחד. זה מאמר חז"ל ידוע – "שאל באחת ועלתה לו, דוד בשתים ולא עלתה לו". שאל חטא פעם אחת וגמרנו, בזה הוא הפסיד את המלוכה שלו. דוד חטא פעמיים. מה זה? בלשון חז"ל "באוריה ובהסתה" – אוריה היינו חטא בת שבע והסתה היינו מה שבסוף ימיו הוא נכשל ומנה את עם ישראל.

יש כמה סברות של המפרשים מה פתאום עלה בדעתו למנות את עם ישראל, שגם יואב – שלא הכי-הכי צדיק, לא יותר מדוד המלך – במקרה הזה מחה בו. הוא שאל מה אתה צריך את זה? הוא הבין שיש פה בעיה. לא היה לו מספיק אומץ לסרב פקודה בסוף, אבל בכל אופן הוא העיר לדוד המלך וכבר רמז לו שהולך להיות כאן עונש וקטסטרופה בעם ישראל.

למה קוראים לזה הסתה? כי הפסוק הראשון של הסיפור אומר שה' עצמו הסית את דוד המלך למנות את עם ישראל. בסוף נפלו שבעים אלף יהודים. בסוף מלאך המות הגיע עד גרן ארונה, עד הר הבית, ושם דוד התפלל ועצר אותו. לומדים הרבה כללים – זה קשור גם לנפילת אפים – ממה שהיה באותו סיפור. אז לחטא בסוף חז"ל קוראים הסתה. מצד אחד הסתה אומר שה' הסית אותו, אבל זו המלה שחז"ל משתמשים בה בשביל מה שהוא חטא. חטא בשתים ואף על פי כן לא הפסיד את המלוכה – נשאר "דוד מלך ישראל חי וקים" לעולמי עד.

החטא השלישי (בגמרא) – קבלת לשון הרע

שם הגמרא אומרת שיש עוד חטא – החטא של קבלת לשון הרע בענין שדה מפיבשת בן יהונתן. שדוד קבל לשון הרע מציבא עבד מפיבשת, במרד אבשלום. מפיבשת שהיה נכה רגלים לא ירד עם דוד, ועבדו ציבא – שעבד לו את השדות – הוציא עליו לעז, לשון הרע, שהוא היה עם אבשלום. אז דוד הבטיח את השדה, כל רכוש שאול ויהונתן, לעבד ציבא. זה היה שקר.

בסוף בא מפיבשת המסכן, שהיה מאד נאמן לדוד המלך, והתנצל – אמר שהעבד רימה אותי. הוא לא יכול לזוז, נכה רגלים, ומהיום שדוד עזב את ירושלים לא עשה את שפמו ולא רחץ את רגליו – הוא התאבל כל הזמן. דוד הבין שלא פשוט מה שקורה כאן, ואז דוד המלך אמר – טוב, אמרתי (כבר גזרתי לתת את כל הרכוש לציבא), אז הוא רוצה לצאת ולהתנצל בלי לבטל לגמרי מה שאמר קודם. הוא אומר "אמרתי, אתה וציבא תחלקו את השדה" – חצי-חצי.

מה אומר רב בגמרא? רב הוא עולם הבריאה, כמו שנסביר. הוא אומר שבאותו רגע שדוד אמר "אתה וציבא תחלקו את השדה" – תחלקו את כל הרכוש של שאול – יצאה בת קול "ורבעם וירבעם יחלקו

את המלוכה". אז ממשיך ואומר רב, שלולי החטא הזה – שמבחינה מסוימת הוא החטא הכי גדול – לולי החטא של קבלת לשון הרע של דוד המלך לא נחלקה מלכות ישראל, לא עבדו היהודים עבודה זרה (כלומר, שלא היו מגיעים עובדי עבודה זרה למקום הזה, כל העבודה זרה שיש בעולם שמסעפת מהיהודים – כמו הע"ז שמגיעה לכאן – היא בגלל חטא דוד המלך בקבלת לשון הרע על מפיישת, בן יהונתן אהובו) ולא היו גולים עם ישראל לבין האומות.

הוא אומר שלשה דברים – לא היתה נחלקת המלכות לולי חטא זה, לא היו עובדים עבודה זרה (והסברנו שלא היתה משתלשלת מהיהדות עבודה זרה) ולא היו גולים עם ישראל מארצם – הכל אותו הקשר. זה משהו ממש איום ונורא. אז יש הסבר בגמרא למה לא מונים את החטא הזה, אלא רק "דוד בשתים" – אוריה והסתה.

החטא הרביעי (בתוספות) – שמחה על מות שאול

יש בתוספות שם בסוגיא עוד קושיא, שלכאורה יש חטא רביעי של דוד המלך, שלא מוזכר כאן בגמרא בכלל אלא במקום אחר. יש פרק תהלים, שגם אפשר לצרף לתיקון שלנו – "שגיון לדוד" ששר על מפלת שאול ("שגיון לדוד אשר שר להוי' על דברי כוש בן ימיני" – כוש היינו שאול). חז"ל דורשים שזה שהוא שר שירה על מפלת שאול המלך – אחרי שכל הזמן נוהר לכבד אותו, את המהדורה הראשונה של המלכות, שהיא כמו מלכי תהו שחייבים לעבור מהעולם, והוא הבין שהוא השני שחייב לקחת את ניצוצי הקדושה מהראשון ולהמשיך אותם בו. כששאול נפל הוא אמר מצד אחד קינה על שאול ויהונתן, אבל מצד שני הוא גם שר שירה בסוף ספר שמואל – שירה על מפלת שאול. ועל זה כתוב שהוא יצא מדעתו (ונכנס בו רוח שטות, וכידוע ש"אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות"), "שגיון לדוד", ששר על מפלת שאול המלך – לחטא יחשב לו.

איך תוספות מתרצים למה בכלל אף אחד לא מזכיר זאת בסוגיא של חטאי דוד, אף שלכאורה זה עוד חטא גדול? הוא אומר שלא מזכירים זאת כי "אין אדם נתפס על צערו שהיה שאול רודפו". דוד נרדף על ידי שאול, היו לו כמה הזדמנויות להרוג אותו ולא עשה זאת, קרא לו "משיח הוי'", אך אף על פי כן הוא סבל ממנו הרבה צער – גרשו אותו מהארץ, "גרשוני מלהסתפח בנחלת ה'", כמו לומר "לך עבוד עבודה זרה" – ואחרי כל הצער שהוא סבל אין אדם נתפס בשעת צערו, שבסוף יצא מדעתו "שגיון לדוד" ושר על זה שהמדינה נפלה. זה חטא, אבל צריך ללמד עליו זכות (ועל כן הוא לא נכלל בחטאי דוד כאן).

"דנים אותו" – עוסקים בחטאי דוד

יוצא שיש פה כבר ארבעה חטאים של דוד, אם נכלול את החטא שמובא בתוספות. אבל חז"ל אומרים ש"דוד בשתים", רק הגמרא שואלת מה עם לשון הרע וכל תוצאותיה. למה אומרים את כל זה? כי רוצים לומר עוד פירוש ב"דן ודנין אותו".

אמרנו שדוד המלך חביב כי הוא בעל תשובה. הוא כל הזמן נופל ("בר נפלא"), כמו שהאריז"ל אומר שנשמתו בפעם הראשונה בעולם הזה – יוצאת מהקליפות – יש לו יצר הרע גדול מאד. צריך להתבונן איך זה מסתדר עם התניא, שהוא צדיק גמור (כנראה שרק בסוף ימיו הרג את יצרו הרע לגמרי, "ולבי חלל בקרבי"), אבל כך האריז"ל כתב. בגלל שיש פה יהודי צדיק שיש לו יצר הרע אבל הוא מסור, הוא חסיד, הוא מוכן תמיד למות – יש לו מסירות נפש בשביל עם ישראל – יש לו חביבות.

כעת נאמר פירוש חדש איך אנחנו מבינים את ה"דן ודנין אותו" – עצם פנימיות מדת הגבורה של דוד המלך: יש גמרא שקודם כל הוא מבקש סליחה מה' על החטא שלו (של בת שבע) וה' אומר סלחתי. אחר כך הוא מבקש מה' שאל יכתב חטאו בתנ"ך וה' אומר שאת זה ה' לא יקבל. כתוב בגמרא שהוא בקש שחטאו לא יכתב וישכחו ממנו. למה ה' אמר לו לא? ה' לא אוהב אותו?! הוא אומר לו – דוד בני, אתה לא מבין שכל הגדולה שלך והחביבות שלך בעיני העם לעולם ועד היא שאתה חוטא.

מה זה "דן ודנין אותו"? דן היינו שהוא דן מישהו אחר, כמו כמשל כבשת הרש של נתן הנביא – הוא דן אנשים אחרים. מה זה דנים אותו? שדוד נותן את עצמו שידונו אותו, כולנו, שידעו שיש לו בעיות, יש לו חסרונות, יש לו נפילות, יש לו חטאים, ודנים-מבקרים אותו. הכוונה שמותר לבקר אותו – הוא טיפוס כזה שדן ודנים אותו, וזו החביבות שלו. לכן הוא כתוב אלף פעמים בתנ"ך ואין כיוצא בו, והוא דוד מלך ישראל חי וקים.

לא להגזים בבקורת על דוד – אביהם של בעלי רוח הקדש

יש עוד דבר גדול שהאריז"ל אומר: הוא אומר שכמו שמשה רבינו הוא אב של כל הנביאים כך דוד המלך הוא אב של כל בעלי רוח הקדש. הוא משהו בין משה רבינו לדוד המלך. ידוע שנבואה היא מלמעלה למטה ורוח הקדש מלמטה למעלה. איך הוא נעשה האב של כל בעלי רוח הקדש, בזכות זה שדן ודנים אותו.

הדבר הזה יכול להיות טוב וגם יכול לגלוש ללא-טוב. יש כל מיני מבקרים שהם לא מצד הקדושה, שיותר מדי דנים את דוד המלך, ושואלים איך עושים ממנו דמות עילאית של מלך ישראל – אחד שהורג, אחד שנואף, אחד שכך וכך וכך – איך אתה עושה ממנו משיח?! באמת דוד אמר שאני מעדיף שלא יכתבו את כל הדברים האלה, אבל ה' אומר לו – לא, חייבים לכתוב את כל הדברים האלה בתנ"ך, ו"לא בשופטני עסקינן". זה שיש רשעים שמגזימים בבקורת – ה' יחזיר אותם בתשובה. אבל זה שהוא ניתן ל"דנין אותו" זה ה-דוד שלו – ה-ד הראשונה היא דן וה-וד היא ודנים, "דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל".

ארבעת החטאים בעולמות אבי"ע

נחזור לעצם החטאים ונאמר בקיצור מה קורה כאן: על חטא אוריה ובת שבע³⁴⁷ כתוב ש"אכלה פגה" – אימפולסיביות, כמו שדברנו הרבה פעמים. "ראויה היתה בת שבע לדוד מששת ימי בראשית אלא שאכלה פגה" זה לגבי בת שבע. "אכלה פגה" ר"ת אף, רומז לחטא בעולם העשייה עליו נאמר "אף עשיתיו" ("לא תנאף" דורשים חז"ל "לא תהנה לאף"). לגבי אוריה – הוא מורד במלכות, יש לימוד זכות. הכי גרוע שכתוב בזהר שהרג אותו "בחרב בני עמון" – שהיתה חרותה על החרב שלהם עבודה זרה ובכך נתן יניקה רבה לקליפה זו. כמו שלמדנו לפני כמה ימים, קליפת בני עמון נקראת מולך – הממלכתיות הפסולה. כשהוא נתן את אוריה לההרג בחרב בני עמון הוא נתן יניקה לקליפה זו של המולך.

347 כאן – כך על פי פשט – אנו כוללים את חטא אוריה וחטא בת שבע כחטא אחד (הכל בעולם העשייה, שבו רוב רע כו', כמבואר בתניא), הגם שהגמרא של "דוד בשתים" מחלקת ביניהם שעל חטא אוריה דוד לא נענש אלא דווקא על חטא בת שבע הוא נענש "ארבעתים" (וראה תוספות שם, ונ"ל שמה שדוד היה ראוי להיענש על אוריה נכלל במה שנענש בפועל ארבעתים, ועוד, על בת שבע, ודוק). האריז"ל מסביר שאוריה היה בסוד הקליפה ה"שומר לפרי", שומר לבת שבע עד שתהיה בשלה וראויה לדוד (שעליו היה לחכות שבע שנים מאז בואו לירושלים, אותו פרק זמן שהוא מלך בחברון). נמצא שהביטוי "אכלה פגה" מתיחסת לא רק לבת שבע אלא גם לאוריה בכך שהוא הסיר את הקליפה השומרת לפרי לפני הזמן.

בכל אופן, כשסתם אומרים חטא דוד חושבים על החטא הזה (כמו שחטא אדם הראשון הוא האכילה מעץ הדעת טוב ורע, כך החטא הזה אצל דוד המלך) – גם האריז"ל אומר כך, וגם התנ"ך עושה מזה הכי הרבה ענין, כל מרד אבשלום וכל הצרות שלו הם בגלל החטא הזה. זה העונש, ה"דנים אותו" – בעולם הזה דנים אותו. זה כנגד עולם העשיה, עליו כתוב "אף עשיתיו" – זה עולם הפשט. הגם שכתוב "כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה", שהרי אוריה כתב גט כריתות לאשתו כמו כל שאר חילי בית דוד ואוריה מרד במלכות וכו' – אבל כל המפרשים אומרים שבסופו של דבר עיקר החטא הוא חילול ה', שבעיני העם היה פה ניאוף ובעיני העם היה פה רצח. כך בעיני העם, עם כל התירוצים ההלכתיים. תכל'ס לא קובע מה שעל פי הלכה אלא אם זה קידוש ה' או חילול השם – בעיני עם ישראל.

החטא של הסתה הוא בעולם המנין. ידוע אצלנו שארבעת העולמות נקראים עולם הקנין-הבנין-המנין-הענין (אבי"ע לפי הסדר, עד לעולם הזה שכל עניניו קשים ורעים, כמו בקהלת שהכל "ענין רע"). בכל אופן, ההסתה היא שה' הלביש לו יצר הרע שאין כמעט הסבר למה הוא היה צריך את זה. יש מי שאומר במפרשים שאולי הוא רצה לדעת את היחס בין יהודה לשאר השבטים, שאם תהיה מלחמה פנימית של חלוקת המלכות – הוא כבר ראה שהולך להיות עימות או חלוקה בין הצפון לדרום – רצה לדעת אם הדרום, יהודה, יוכל להתגבר על הצפון. כך מסביר איזה אחרון. יש מי שמנסה להסביר – נשמע לי טפה יותר טוב – שעד אז הגיוס היה חפשי. אפשר ללמוד מזה הלכה למעשה. עד אז הגיוס היה בחירה חפשית. כשהכריזו על מלחמה כל הבחורים יצאו והתגייסו מרצונם, לא היה גיוס חובה. החטא היה שאחרי מרד אבשלום הוא פחד ורצה לחוקק גיוס חובה, וזה היה החטא – זה פירוש נחמד מאד, שזו ההסתה שה' הסית אותו למנות את עם ישראל. בכל אופן החטא, הזה הוא בעולם היצירה.

עולמות עשיה ויצירה הם "דוד בשתים" – "והנגלת לנו ולבנינו". החטא הבא, שהוא בעצם הגורם הפנימי לכל הצרות של עם ישראל בהמשך – חלוקת המלכות, עבודה זרה, גלות – הוא חטא במחשבה (קבלת לשון הרע), בעולם הבריאה. לכן הוא לא אחד מהשתים הנגלות בחז"ל. ההוה-אמינא בתוספות, שהוא שמח שסוף כל סוף הוא התפטר מהרודף, שאול המלך, ושר שירה לה' – שזה "שגיון" – זה איזה חטא של קליפת האצילות בלשון הקבלה.

עלית הדורות בגלגולי דוד – אך תמיד "דן ודנין אותו"

יש בזה הרבה להתבונן, אבל עיקר הווארט היה שדווקא ה"דן ודנין אותו", עם כל החטאים האלה – בכל עולם יש לו משוהו – זה מה שמחבב עלינו את דוד המלך בתור מלך ישראל בעל תשובה.

שוב, צריך להבין מה שהאר"י אומר, שפעם ראשונה הוא יוצא מהקליפות ולכן הוא עדיין מאד מחוספס. אחר כך, כשהוא מתגלגל הלאה, הוא כבר לא יהיה ככה – לא יהיו דברים בוטים כאלה של חטא בת שבע והסתה. אפילו לשון הרע – אצל חסידים יש אפילו סיפורים של אדמו"ר הזקן, שהיו כל מיני נסיונות לספר לו לשון הרע והוא אמר שהוא לא רוצה להכשל כמו דוד המלך (ובכך רמז על עצמו שהוא דוד המלך ויריבו, גם צדיק גדול, הנו שאול). אחד הסימנים של משיח הוא לא לקבל לשון הרע. זה החטא שממנו השתלשלו כל הדברים הכי לא טובים. הכי למעלה, לפי התוספות, הוא "בנפול אויבך אל תשמח וגו'" – גם פסוק בתורה וגם משנה בפרקי אבות, הפסוק היחיד בתנ"ך שהוא משנה שלמה. שמנו אותו כעת בעולם האצילות.

כנראה שכל הגבורה של דוד המלך, שהוא יוצא והורג את גלית ואחר כך לוחם מלחמות ה' כל חי המלחמות שלו בזכות חי הנשים שלו – הכל מכח זה שבפנימיות הוא "דן ודנין אותו".

מכח זה נבקש ממנו, מדוד המלך, עם כל הקנאות שלו, עם כל הכח שלו, שיקום מהר ויעשה פה סדר – יעשה סדר איך שהוא רוצה ויודע לעשות סדר, גם שיהיו כאלה שיהיו דנים אותו אחר כך, בכל אופן שדוד המלך יקום ויסדר את הענינים – תיכף ומיד ממש. לחיים לחיים.

ניגנו ורקדו "דידן נצח".

עוד השלמה

דברנו על חטאי דוד כנגד ב"ע. יש פסוק לגבי אביה בהמשך ספר מלכים, שהוא כבר היה רע בעיני ה' (לא כמו דוד), ושם כתוב שדוד שמר את מעשה ה' ולא נמצא בו שום דבר רע חוץ ממעשה אוריה החתי ("אשר עשה דוד את הישר בעיני הוי' ולא סר מכל אשר צוהו כל ימי חייו רק בדבר אוריה החתי"). המפרשים שם שואלים שהרי הגמרא אומרת שיש גם חטא דהסתה, ואומרים שהסתה זה הרבה יותר רוחני – זה לא פשט – והפשט שהחטא היחיד שלו הוא אוריה. מה זה עוזר לנו? הוכחה גמורה שזה עולם העשיה. בכלל המקרא הוא גילוי אלוקות בעולם העשיה, כמו שכתוב בקבלה ומובא בתניא. בעולם העשיה, תכל'ס, החטא הוא רק אוריה – מאד מחזק את ההסבר שלנו שרק זה עשיה והשאר רוחני.

מענין לענין, יש בסנהדרין שדוד נידון על הריגת נוב עיר הכהנים – לכן מקבל עליו שזרעו יחד – והחטא הזה בכלל לא מוזכר בסוגיא ביומא. שם הוא גורם, אבל גורם לדבר הכי נורא, שהרגו את כל נוב עיר הכהנים. יש עוד כל מיני בקורות שכתובות עליו פה ושם. זה לרקע הכללי, שכל הזמן "דנים אותו". ארבעת הדברים היו מתוך סוגית הגמרא שם, עם התוספות (שהוסיפו עוד חטא, שאמר שירה על מפלת שאול). אבל שוב, הפסוק אומר שלא נמצא בו שום דבר רע חוץ מאוריה.

פרצוף דוד המלך

שיעור חדש סיון באנגלית י' סיון ע"ז – ירושלים

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א³⁴⁸

א. פרצוף תכונות דוד

שלוש הדמויות של שבועות

ברוכים הבאים לכולם. נקדיש את השיעור היום לדוד המלך, דמות מרכזית של חג השבועות שאנו יוצאים ממנו. לפני כמה ימים חגגנו את חג השבועות, זמן מתן תורתנו, והתעצמנו עם שלש דמויות חשובות ששייכות לשבועות: קודם כל, משה רבינו, שעל ידו נתנה לנו התורה; דוד המלך – שעליו נדבר היום – ששבועות הוא יום ההולדת שלו ויום ההסתלקות שלו, במלאות לו שבעים שנה, מיום ליום; והדמות השלישית של שבועות היא מורנו הבעל שם טוב, שגם הסתלק בשבועות – הוא לא נולד בשבועות, אלא ב-חי אלול, אבל הסתלק בשבועות – בגיל ששים ושתיים.

הבעל שם טוב מייצג את תנועת החסידות, שהיא תנועה משיחית, שנועדה להביא את המודעות של עם ישראל להכיר שה' נמצא אתנו כאן ועכשו ועלינו רק להתקשר אליו מאד חזק ("בקשר חזק ואמיץ מאוד") ברצון לעבדו ובאמונה בטובו – וזה עצמו התנוצצות של ימות המשיח ומביא את המשיח בפועל ממש. דוד הוא מלך ישראל, "דוד מלך ישראל חי וקים" שממשיך מדור לדור. גם על משה רבינו כתוב "משה לא מת". כמו על יעקב, הבחיר שבאבות, שכתוב עליו "לא מת", כך כתוב על משה רבינו. שלש הדמויות הללו של שבועות הן נצחיות וכולן קשורות לתכלית בריאת העולם – הבאת הגאולה לעולם, הבאת המשיח לעולם. בכל אופן, היום נייחד את הדבור לדוד המלך.

דוד – דמות המלך המתוקן

בשיעורים האחרונים התייחסנו כל פעם לדמויות מרכזיות מהתנ"ך – האבות, משה רבינו והיום דוד המלך. המלך דוד הוא אב-טיפוס של נשמת המלכות. כל מה שמדברים עליו שייך לדרך בה ה' רוצה שתראה המלכות. מלכות יכולה להופיע בצורה מאד מוטעית. בתחלת הבריאה, לפי הקבלה, יש את עולם התהו שהוא בחינת מלכות, שבירת ומיתת המלכים דתהו – המלכים אשר מלכו בארץ אדום (ארצו של עשו) לפני מלך לבני ישראל.

בתרבות המודרנית אצל הרבה אנשים הרעיון של מלוכה הוא מאד זר. קודם כל, זו צורת שלטון לא דמוקרטית – זו לא הדרך בה חברה מודרנית ונאורה מתנהלת – ואכן היא זרה לחברה שלנו. אבל אנחנו כן מאמינים במלכות. למה? כי יש לנו תקוה שנמצא את המלך המתאים, כמו דוד המלך – דמות שונה מאד מאיך שהמלכים מצטיירים בדעתנו כאשר אנחנו לומדים היסטוריה.

כמו בשיעורים הקודמים, אנחנו רוצים לצייר את ה'פרצוף' של דוד המלך³⁴⁹, ספירה אחרי ספירה, כל הספירות-התכונות כפי שהן משתקפות בכחות הנפש שלנו. אחת משלש הדמויות של שבועות שהזכרנו, הבעל שם טוב, גם היה מאד קשור לדוד המלך, כי לפי המסורת החסידית הוא הנפש של דוד המלך. יש קשר פנימי מאד עמוק ביניהם, וכשאנחנו מתבוננים בדמות של דוד המלך בכמה מקומות נראה גם את הבעל שם טוב.

כתר: להאמין ולרצות מלכות;

"אשת חיל עטרת בעלה"

דוד ושלמה – כתר וחכמה דמלכות

שני המלכים הראשונים של בית דוד הם דוד ושלמה. שלמה המלך מוגדר בתנ"ך כחכם מכל אדם ("ויחכם מכל האדם") – הוא שייך לספירת החכמה, אבל זו החכמה של המלכות. כל השושלת של דוד, מלכות בית דוד, היא השתלשלות המלכות. שני המלכים הראשונים הם דוד ושלמה. דוד המלך הכין את כל החומרים לבנין הבית, הזהב והכסף וכו'. כל המודעות שלו היתה מכוונת לבנין בית המקדש, לבנות לקב"ה מקום בארץ, "דירה בתחתונים" – זו היתה משימת החיים שלו. אבל, מכיון שהוא היה לוחם – ידיו דמים מלאו, אפילו שמדובר בדם של אויבי ישראל, שהמלחמה בהם היא מצוה, אף על פי כן – ה' אמר לו שהוא עצמו לא יבנה את הבית. אף שהבית יבנה על ידי בנך שלמה, ולא על ידיך, הוא יקרא על שמך –

כתוב "ראה ביתך דוד" – אך אתה לא תוכל לבנות אותו בידך. הבן, שלמה, הוא התגשמות מאוויו הכי פנימיים של דוד, לבנות את הבית – שניהם הולכים יחד.

מה היחס ביניהם לפי הספירות? המלך דוד הוא הכתר של המלכות. במלכות עצמה יש את השתלשלות כל עשר הספירות, כל כחות הנפש, והראשונה היא הכתר. אחר כך, בנו, הוא החכמה – אחרי הכתר באה החכמה של המלכות. שני אלה, דוד ושלמה, הם כמו שני הימים של ראש השנה. עשרת ימי תשובה מכוונים כנגד עשר הספירות של המלכות, הם ימי בנין המלכות של ה' – מלכות שמים וההשתקפות שלה במלכות דוד בארץ – ושני הימים הראשונים, שני ימי ראש השנה (שהם "יומא אריכתא", בסוד הקוצו-שלי-וה-י – הכל אות אחת – של שם הוי' השייך למלכות), הם הכתר של המלכות והחכמה של המלכות, המקבילים ישירות לדוד ושלמה. לכן בהרבה תפילות אנחנו מייחדים אותם יחד, "דוד ושלמה". כל זה היה כדי לומר שהתכונה הראשונה של דוד המלך היא שהוא לא רק מלכות, בכלל, אלא ספציפית הוא הכתר של המלכות.

יותר מכל הספירות – אפילו מהאבות (שכנגד עיקרי מדות הלב, חסד-גבורה-תפארת, אהבה-יראה-רחמים) – המלכות היא שרש נשמות ישראל. המודעות של דוד המלך היא המודעות הקולקטיבית שלנו. בפסיכולוגיה מדברים על לא-מודע קולקטיבי, אך יש גם מודע קולקטיבי – המודע (וגם הלא-מודע) הקולקטיבי של כולנו, כל נשמות ישראל בעולם, הוא נשמת דוד המלך, נשמת המלכות.

כתר מלכות: אמונה-תענוג-רצון במלכות

מה הכוונה שהוא הכתר של המלכות? בקבלה ובחסידות מוסבר שבכתר עצמו יש שלשה ראשים, והמושגים הפשוטים להסביר אותם הם אמונה-תענוג-רצון. אלה הם שלשת הראשים של הכתר. כמו שאמרנו קודם, בחברה המודרנית שלנו כאשר חושבים על מלך – יש לך מדינה, יש לך נשיא, יש לך ראש ממשלה, זה 'הולך', אבל במחשבה על מלך יש משהו מאד לא מקובל בדורנו – וכדי להתחבר למלכות, דבר ראשון צריך להאמין שיש בפוטנציאל נשמה שאכן מתאימה להיות מלך ישראל, להיות המלך שלנו, המלך שלי, להנהיג אותי, להיות המפקד העליון שלי, שיכול לתת לי פקודות ואציית לפקודות שלו. צריך להאמין בפוטנציאל של קונספט המלכות. זו האמונה במלכות – אמונה שיכולה להיות מלכות, שיש פוטנציאל כעת למלך טוב, כמו המלך דוד.

ננסה להסביר קצת יותר: הבעל שם טוב – שאמרנו שהוא מאד קרוב לדוד המלך – אמר שבדיוק כמו שיהודי צריך להאמין בה', במציאות ה', בכך שה' בורא את העולם ונותן את התורה, כך כל יהודי צריך להאמין ביהודי אחר. מה זאת אומרת להאמין? להאמין בפוטנציאל האין סופי שיש בו – פוטנציאל שאינך רואה, ולפעמים אתה רואה בדיוק להיפך, דברים שליליים, אבל עליך להאמין בטוב שלו, בניצוץ האלקי שבו, בכך שנשמתו היא "חלק אלוק ממעל ממש" בלשון אדמו"ר הזקן בתניא. כמו שהבעל שם טוב אמר שעלינו להאמין בכל יהודי, כך עלינו להאמין במלך ישראל הפוטנציאלי – עם ישראל מאמין שיש מנהיג שיבוא ויפיע וינהיג אותנו. יש למלך הזה עוד שם – משיח. ב-יג עיקרי האמונה של הרמב"ם העיקר השנים-עשר הוא האמונה במשיח, והאמונה הזו בהוה היא נשמת דוד במדרגה הכי גבוהה בתוכי, בתוך כל אחד מאתנו – האמונה במשיח.

אם אדם מאמין במשהו, ומתחיל לפתח במחשבת הלב את האמונה הזו, אם מדובר במשהו מאד טוב, אוטופיה, הנשמה שלו מתמלאת (בהוה) תענוג ממה שעתיד להיות. זו המדרגה השניה של הכתר. רק במחשבה שמפתחת את האמונה במשיח כבר מתמלאים תענוג, אין דבר יותר טוב מזה.

מה בא אז? אני רוצה לממש זאת במציאות, רוצה שזה יקרה. הרבי אמר "עשו כל אשר ביכלתכם" כדי שזה יקרה. אם אני באמת רוצה שיקרה – אמסור את עצמי כדי שזה יקרה.

אלו הם שלשת הראשים של הכתר – קודם אמונה, אחר כך תענוג ואז רצון. רצון גורם ללקיחת אחריות – אם אתה רוצה שהדבר יקרה עליך לעשות משהו כדי שיקרה. כל שלש הרמות האלה הן נוכחות של דוד המלך בתוך כל אחד מאתנו.

"אשת חיל עטרת בעלה"

בחדש שעבר, כאשר דברנו על יצחק אבינו, האב השני, הזכרנו לימוד מאד עמוק וחשוב מהאריז"ל, גדול המקובלים – שבתחלה יצחק היה נשמה של נקבה בגוף של זכר. בעקידה יצחק קבל גם את החלק הזכרי שאפשר לו להתחתן (ובאותו רגע נולדה בת זוגו, רבקה אמנו). יש משהו בדוד המלך אפילו יותר מזה. הוא לא עובר מטומורפוזה, מההתחלה עד הסוף דוד המלך, אפילו שהוא זכר – הוא דמות נשית. יש משהו יסודי בנשמת דוד המלך שהוא נקבי. הוא לא צריך להשתנות, כך הוא צריך להיות תמיד.

בסוף מלכות בנו, שלמה, היה מרד על ידי המלך הראשון של מלכות הצפון של ישראל, ירבעם. הוא היה נשמה מאד גבוהה, והוא מאד ירד מהדרך – נעשה מלך רשע (חוטא ומחטיא את ישראל). אבל כיון שהוא היה נשמה מאד גבוהה, חז"ל אומרים שבאיזו נקודה ה' לקח אותו ואמר לו – בא ונטייל אני ואתה ודוד המלך בגן עדן. הזמנה – ה' הזמין את המלך ירבעם, המלך הראשון של ממלכת הצפון, לטייל אתו ועם דוד המלך, שלשתנו יחד. איך ירבעם הגיב להזמנה? הוא שאל "מי בראש?". ה' אמר לו – דוד בראש. כשהוא שמע שדוד בראש הוא אמר – לא, איני מקבל את ההזמנה. זו היתה תחלת הנפילה שלו.

מה הסוד שעומד מאחורי הסיפור הזה שמספרים חז"ל? הסוד הוא שירבעם בא מאפרים, בנו של יוסף, שמייצג את הכח הזכרי בעם ישראל. אבל דוד המלך הוא המלכות, שבעיקרו הוא דמות נשית. לכן, מסביר האריז"ל, שאלת ירבעם היא מי בראש – האיש או האשה? ירבעם אומר – גברים מנהלים את העולם, הם בראש, אני צריך להיות בראש כי אני הגבר. ה' אומר לו – אתה צודק (הוא ידע קבלה, ידע מה שהוא מדבר), אתה איש והוא אשה, אבל הוא בראש. בלשון צחות אפשר לומר שזה מקור הביטוי "נשים תחלה". כשהוא שמע זאת, שאשתי יכולה להיות גבוהה ממני – הוא אמר שלא רוצה זאת, לא מוכן לקבל גזרה כזו. כך האריז"ל מסביר.

מה זה אומר? כתוב "אשת חיל עטרת בעלה". יש משהו בדמות הנשית שהיא הכתר של הבעל, והדבר מתגלה בנשמת דוד. על כך אמרנו שדוד הוא הכתר של המלכות עצמה (הספירה הנשית בכלל) – לא רק שהוא הכתר הפרטי של פרצוף המלכות, פרצוף האשה בפני עצמה, אלא שהוא משקף את העובדה שהדמות הנשית היא הכתר של הדמות הזכרית, ולכן "בן ישי בראש".

"עד דוד הגדיל"

צריך להתבונן בענין לעומק, כי כאשר אמרנו שליצחק היתה נשמה נשית בגוף זכרי אמרנו שהדבר מנע ממנו להתחתן. לכן היה צריך להוסיף לו ממד חדש לנשמה, ממד זכרי, כדי שיוכל להתחתן. אבל זו לא

בעיה של דוד המלך – הוא נשא הרבה נשים, אולי אפילו יותר מדי (אף על פי ששמר על ההגבלה של התורה לא לשאת יותר מח"י נשים) – ועם כל זאת, הוא נשמה נקבית.

יש סיפור מפורסם ובעל משעמויות רבה אודות דוד המלך – אהבתו לחבר זכר, יהונתן. יהונתן הוא בן מלך, יורש העצר, הבן של המלך הקודם, שאול. בהתחלה שאול אהב את דוד. אחר כך, מתוך קנאותו, האהבה התהפכה לשנאה והוא רצה להרוג אותו, אבל הבן אהב אותו אהבת נפש – "ונפשו קשורה בנפשו". חז"ל מביאים את האהבה שלהם כדוגמה לאהבה הכי גדולה, "אהבה שאינה תלויה בדבר", אהבה נקיה. סיפור האהבה הזה עצמו – שכמובן אין בו יחסים גופניים – הוא סיפור אהבה בין גברים. אבל, אומר האריז"ל, בכל מערכת יחסים יש משהו שהוא יחסית הזכר ומישהו שהוא יחסית הנקבה – כאן יהונתן הוא הזכר ודוד המלך הוא הנקבה, ובסיפור הזה גופא כתוב "עד דוד הגדיל". דוד מתחיל יותר נמוך, יהונתן הוא הבן של המלך ויורש העצר, אבל דוד שהתחיל מתחתיו הגדיל ועלה מעליו. יש ביניהם אותו יחס כמו בין דוד לירבעם – בחינת "אשת חיל עטרת בעלה", שהדמות הנשית עולה מעל הדמות הגברית. כל אלה דוגמאות לכתר של דוד.

חכמה: תורת דוד

השביעי בשושלת מסירת התורה

כעת נמשיך עם המדרגה הבאה במלך דוד – החכמה. אפילו שאמרנו שבנו, שלמה המלך, הוא החכמה שבמלכות – אבל דוד עצמו הוא מאד-מאד חכם. כשפותחים את תחלת משנה תורה לרמב"ם מוצאים שהוא מונה את כל שושלת קבלת התורה מדור לדור, כאשר בכל דור יש נשמה אחת שהיא מקבלת התורה באותו דור ומעבירה אותה לדור הבא. שלמה, החכם באדם, לא מופיע שם. הייתי חושב ששלמה המלך הוא כל כך חכם שהוא היה צריך להיות אחד ממקבלי התורה, אבל הוא לא מופיע שם. אבל אביו, המלך דוד, כן מופיע שם. יש משהו מאד מיוחד בקבלת התורה בדור שלו. באמת, דוד המלך נולד ונפטר ביום קבלת התורה, בשבועות. יש משהו בדוד המלך שהוא מקבל את התורה בדורו ומעביר אותה לדור הבא.

על התורה בכלל כתוב "אורייתא מחכמה נפקת" – התורה יוצאת מהחכמה האלקית של ה', היא מבטאת את חכמת ה'. אם נשמה מקבלת את כל התורה, היא המקבלת (ב-ה הידיעה) של התורה באותו דור ומעבירה אותה לדור הבא, ברור שזו החכמה של אותה נשמה.

גם בענין של מסירת התורה יש משהו מאד מיוחד בדוד. דוד הוא השביעי בשושלת. הרמב"ם לא מונה את משה כראשון. אתמול, בשבת, התחלנו שוב לקרוא וללמוד מהתחלה את פרקי אבות בפעם השניה, והוא מתחיל "משה קבל תורה מסיני וכו'". משה הוא המקבל הראשון, אבל הוא לא תחלת השושלת – התורה מגיעה מסיני, מהקב"ה עצמו. כך הרמב"ם מונה את הדורות, הראשון הוא "הוי' אלקי ישראל", השני הוא משה – המקבל הראשון מה' – מספר שלש הוא יהושע, מספר ארבע הוא פינחס, מספר חמש הוא עלי הכהן הגדול, מספר שש הוא שמואל הרמתי, מספר שבע הוא דוד המלך – "כל השביעין חביבין". שמואל הרמתי משח את דוד המלך (וכמו שכתוב בתחלת שירת חנה אם שמואל, "רמה קרני בהוי'", שהולך על משיחת דוד המלך על ידי שמואל). הוא לא רק משח אותו למלכות, לא רק השרה עליו רוח הקדש וגילה בו את הפוטנציאל העמוק של המלכות, אלא גם מסר לו את התורה, את כל התורה כולה. שמואל

הוא דמות מאד מיוחדת, הוא שקול כנגד משה ואהרן יחדיו, הוא הששי בשושלת שמתחילה מה' ודוד הוא השביעי³⁵⁰.

הבא אחרי דוד המלך הוא אחיה השילוני³⁵¹ – הוא מקבל מדוד – ולא שלמה המלך בנו של דוד. אנחנו יודעים שאחיה השילוני הוא המורה הרוחני של רבי שמעון בר יוחאי ושל הבעל שם טוב. אם כן, יש משהו מאד מיוחד אצל דוד המלך ביחס לתורה.

"והוי' עמו" – שהלכה כמותו בכל מקום"

במה עוד מתבטאת חכמת התורה של דוד? באותו רגע ששמואל הנביא משח את דוד המלך שרתה רוח רעה על המלך הקודם, שאול המלך. עבדי שאול אמרו לו שכדי להעביר ממנו את הדאגה והרוח הרעה יחפשו עבורו מישהו "ידע נגן", לא רק מוזיקאי מומחה אלא מישהו שיודע לנגן מוזיקה שתמתיק את הרוח הרעה, את הדאגה וכו'. במקום אחד כתוב "ידע נגן" ובמקום אחר "מיטיב נגן" – שיודע לנגן טוב, עוד יותר מדגיש את כח ההמתקה בנגינה שלו. בדקו הרבה ומי שנבחר הוא המלך (העתידי) דוד.

כאשר הוא מוצג על ידי אחד מנערי שאול מציינים אותו בשש תכונות שונות³⁵² – אין עוד דבר כזה בתנ"ך, שמתארים מישהו בכל כך הרבה תארים ושבחים. זהו תיאור יחודי של דוד בתחלת דרכו. יש כאן נער צעיר שהוא "ידע נגן" – קודם כל, הוא יודע לנגן, להמתיק את הרוח הרעה שלך. אבל זה לא מספיק, יחד עם מה שהוא "ידע נגן" הדבר השני שהוא גם "גבור חיל". דבר שלישי, הוא "איש מלחמה" – אלה שני דברים, הוא גם "גבור חיל" וגם "איש מלחמה", אסטרטג שיודע טכסיסי מלחמה. הדבר הרביעי, שהוא "נבון דבר" – נבון ביחס לדברים פרקטיים, חכם ומבין איך לארגן. דבר חמישי, הוא "איש תאר", הוא יפה. דבר ששי, "והוי' עמו".

ששת הדברים האלה מתחילים מ"ידע נגן" ומסיימים ב"והוי' עמו". את הרוב מבינים פחות או יותר, אבל מה פירוש ש"והוי' עמו"? ההסבר הפשוט שהוא מצליח, כמו שכתוב על יוסף שהוא "איש מצליח" – הוא "בר מזולא", כל מה שהוא לוקח בידים מצליח לו. אבל חז"ל אומרים שהכוונה לא רק לכך, אלא שלומר ש"והוי' עמו" היינו שיש לו את היכולת "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא" – כאשר הוא לומד נושא בתורה הוא יודע איך להגיע להכרעה הנכונה של ההלכה. אדם יכול להיות מאד חכם, נבון וידען בכל התורה, אבל כשהוא מגיע להכרעה פרקטית – פסק הלכה – הוא לא מכריע נכון. בכל דבר בתורה יש הרבה דעות, והחוש הפנימי איך לבחור נכון מבין כל הדעות, לדעת מה ה' רוצה בסיטואציה המסוימת

350 הוי' אלהי ישראל משה יהושע פינחס עלי שמואל דוד = 2058 = 6 פעמים 7 בחזקת 3 = דוד פעמים 147, חיי יעקב. ס"ת 224, יו פעמים דוד ועוד 1834, דוד פעמים 131, סכום דוד מספרי ההשראה הראשונים, התמנין של דוד.

351 אחיה הנביא מקבל את התורה מדוד, אך הוא גם מי שמנאב את מלכות ירבעם וקורע את המלוכה. ממש פלא, לכאורה כתלמיד מובהק של דוד, מקבל התורה מדוד המלך, הוא היה צריך להיות בטל לחלוטין לדוד וממילא גם לבית דוד, שהוא "נצה ישראל", ובסופו של דבר הוא שלוקח את הממלכה משלמה! למה? אפשר קצת להמתיק, שה' הבטיח את המלכות לשלמה אם ילך בדרך דוד, ואחיה כל כך נאמן לדוד לכן הוא מקפיד על הבן שלמה שלא הולך בדרך האבא. "יהי ככלות שלמה לבנות את בית הוי' ואת בית המלך וגו'" ה' נתגלה לו שנית ואמר לו: "ואתה אם תלך לפני כאשר הלך דוד אביך בתם לבב ובישר... והקמת את כסא ממלכתך על ישראל... אם שוב תשבון... והכרתי...". "בתם לבב" היינו מדת התמימות של דוד, ההוד שלו, הבטול המוחלט שלו לרצון השי"ת – ושלמה לא הלך כך. לכן, דווקא בהיות אחיה תלמיד של דוד, הוא מקפיד על שלמה. בכל אופן, פלא שהוא מקבל מדוד וממליך את האנטי של דוד, ירבעם. והרמז: חבור דוד-ירבעם עולה אחיה פעמים דוד.

352 וראה עוד לקמן פרק ב.

הזו, מה הוא פסק ההלכה – הוא סוג של רוח הקדש, תכונה מאד מיוחדת ונדירה עליה כתוב "והוי' עמו". שה' עמך אומר שאתה יודע מה ה' רוצה כעת, מה התורה רוצה שתעשה ברגע הזה.

חז"ל ממשיכים לספר ששואל אמר שכל התכונות נמצאות אצל יהונתן בנו, עד שהגיעו לשבח הששי – "והוי' עמו", אז הוא נסוג אחר, חלשה דעתו, זו תכונה שאין ליהונתן³⁵³. על כל תכונה קודם אמר שגם ליהונתן יש אותה. אם יש לך את התכונה הזו – שה' עמך, לדעת מה ההלכה בכל סיטואציה – או שאתה משבט לוי או שבט יששכר, מחכמי התורה, או שיש לך פוטנציאל מלכותי. אם ה' אתך או שאתה מהלויים, או שאתה מהסנהדרין – כמו שבט יששכר – או שאתה מלך. כששואל ראה זאת הוא הבין שהנער הזה לא סתם נגן מוזיקה, אלא הוא מתחרה בי כי הוא מלך בפוטנציה, אפילו יותר מהבן שלי.

זו חכמה שיש לדוד המלך שאפילו לבנו שלמה אין, מדרגת "והוי' עמו" – "הלכה כמותו בכל מקום". לכן דוד הוא מקבל התורה ומוסר אותה הלאה לאחיה השילוני. שוב, דוד הוא בין שמואל הנביא לאחיה השילוני, המורה של אליהו הנביא, שהוא המורה של אלישע. אלה שלשת הנביאים הגדולים בנביאים הראשונים, שמתחילים מאחיה. הרמב"ם אומר שאחיה חי חיים מאד ארוכים, הוא היה ילד במתן תורה, מאות שנים קודם, אבל הוא קבל את התורה רק הרבה אחר כך, מהמלך דוד. הוא הנביא שמסר, בשליחות ה', את מלכות הצפון ליירבעם.

בכל אופן, אמרנו שהחכמה של דוד היא התורה שלו. יש שני ענינים מאד חשובים בתורה של דוד שהם החכמה שלו: אחד, שהוא השביעי מה' במסירת התורה. והשני, ש"והוי' עמו" שהלכה כמותו בכל מקום – דעתו מכוונת בדיוק להלכה, רצון ה', במציאות הספציפית, מתוך הרבה דעות שונות וסותרות בענין.

בינה: "נעים זמרות ישראל"

"נעים זמרות ישראל"

נמשיך לספירה הבאה של מלכות דוד, הבינה. ברשימה של שבחי דוד הוא נקרא גם "נבון דבר" – בעל הבנה בענינים פרקטיים, גם שייך לבינה. אבל מה שאולי הכי מבטא את הבינה שלו הוא הכינוי שלו "נעים זמרות ישראל". הוא לא רק נגן, אלא המשורר של עם ישראל. לשיר בעברית לא מתייחס רק למוזיקה וואקלית אלא כולל גם מילים, לשיר שירים. כל השירים של הלויים במקדש הם התהלים של דוד, "שירי דוד", והתפלות במקדש באות מהכח האלקי של דוד – זו הבינה של דוד המלך, פרצוף אמא. הבינה נקראת בתורה, בתנ"ך, נועם. על כך קוראים לדוד "נעים זמרות ישראל". הוא עצמו אומר בתהלים

353 האריז"ל אומר שדוד ויהונתן הם הלל ושמאי. הלכה כבית הלל כי "ענוים טפי", וכך הלכה כדוד בשל השפלות שלו. מתאים לכך ש"והוי' עמו" כנגד המלכות בשבחי דוד – כדלקמן פ"ב ובפרט שם הערה ח – השפלות שלו. מבואר בפנים שמי שזוכה "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא" הוא משבט לוי, שבט יששכר או מלך – מלך שהוא בשיא השפלות, "ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני". יש כאן קשר גם למלכות, אבל הלל ושמאי הם חסד וגבורה. דוד ויהונתן הם נקבה וזכר, כנ"ל בסוד "עד דוד הגדיל", אף שבדרך כלל אומרים שהחסד זכר ("זכר חסדו") והנקבה גבורה (בנין המלכות, הנקבה, מן הגבורות). יש כאן בחינה של "אחליפו דוכתייהו" שמתאים למחשבה המקובלת היום, כפי שדובר הרבה פעמים, שהגבר הוא גבורה והאשה היא חסד. ככלל, על פי קבלה הפוך הדבר, אבל כאן דוגמה יפה שדוד-הנקבה הוא הלל, חסד, ויהונתן-הזכר הוא שמאי, גבורה. המקור לדברי האריז"ל הנ"ל הוא לכאורה מסמיכות המשניות בפרקי אבות: "... זו [אהבה שאינה תלויה בדבר, שאינה בטלה לעולם] אהבת דוד ויהונתן... זו [מחלוקת לשם שמים, שסופה להתקיים] מחלוקת הלל ושמאי". ידוע ש-דוד ויהונתן שוה ישראל, כך ש"אהבת דוד ויהונתן" עולה אהבת ישראל, אהבה פעמים חכמה וכו'. "מחלוקת הלל ושמאי" שוה 1000, סוד אלף אורות שנתנו למשה (ר"ת מחלוקת שמאי הלל) במתן תורה. דוד יהונתן הלל שמאי שוה "שמע ישראל [הוי' אלהינו הוי' אחד]".

כ"ו – בפרק שאומרים מאלול עד הושענא-רבה – "אחת שאלתי מאת הוי'³⁵⁴... שבתי בבית הוי' [הוא רוצה לבנות בית לה' ולשבת בו] כל ימי חיי לחזות בנעם הוי' ולבקר בהיכלו". עוד פרק חשוב בתהלים, פרק צ, חותם "ויהי נעם אד' אלהינו עלינו". הנעם הזה הוא פרצוף אמא בקבלה.

יש לנו שני פרצופים, אבא ואמא, "תרין ריעין" שהולכים יחד – היותו מקבל התורה ו"הלכה כמותו בכל מקום" ובו-זמנית הוא "נעים זמירות ישראל" – לימוד תורה ואמירת תהלים, הם הולכים ביחד. כשנגיע למלכות נדבר על התפלה של נשמתו, השתפכות הנפש, אבל כאן, הזמירות הנעימות שהוא שר שייכות ל-ה עילאה שבשם, הנוקבא העליונה בקבלה. שוב, תורה מימין, פרצוף אבא, ושירת שירים משמאל, פרצוף אמא (בסוד "ועבד הלוי הוא [דרגת אמא עילאה]", עבודת הלויים "לארמא קלא" בשירת תהלות דוד בבית המקדש). החכמה והבינה הם המח הימני והמח השמאלי.

דוד – האמצעי

יש עוד דבר מיוחד בבינה של דוד המלך: האריז"ל אומר שהמלך דוד הוא גלגול של אדם הראשון. הוא הנשמה שבין אדם הראשון למשיח – אדם ר"ת אדם-דוד-משיח, הכל תיקון – והוא ראשית תיקון נשמת אדם, כאשר סיום התיקון הוא אצל המשיח. מה הלימוד הזה אומר לנו? שענינו של דוד להיות נקודת האמצע בין תחלת ההיסטוריה לסוף ההיסטוריה, הוא האמצע. יש בקבלה מושג של ראש-תוך-סוף – הראש הוא אדם, הסוף הוא משיח, ובאמצע נמצא דוד.

המושג אמצע שייך לבינה, כי בינה היא המח האמצעי. בינה בעברית היא מלשון 'בין', באמצע. כך מסביר האבן עזרא, שהפשט של בינה הוא המח האמצעי. הדבר משתקף בכך שדוד המלך הוא נקודת האמצע של ההיסטוריה. כל ההיסטוריה של התנ"ך – ספר מלכים וספר דברי הימים – היא היסטוריה של המלכים, זהו עיקר ההיסטוריה. מלך אחרי מלך, מלכות אחרי מלכות, ממשלה אחרי ממשלה – זו היסטוריה. המלך דוד הוא נקודת האמצע של ההיסטוריה, ולהיות אמצע ההיסטוריה אומר להיות נשמה של הבינה.

אמצע ההיסטוריה

באיזה שנה נולד דוד? אדם הראשון נולד בתחלת הבריאה, שנת אפס (או אחת, אבל כעת נקרא לה אפס). המלך דוד נולד – מאד קל לחשב – בשנת 2854 (וכמפורש בספר סדר הדורות). אם הוא האמצע בין אדם למשיח, נחשב מתי נולד המשיח... עוד 2854 בהמשך. לאיזה שנה מגיעים? ה'תש"ח. מה זה אומר? אף אחד לא יודע? כולם שכחו מה קרה בשנת תש"ח? אם שמים את הולדת דוד כאמצע ההיסטוריה, הסוף הוא 1948 בלוח האזרחי (לציין שבשנת 1948 לבריאת העולם נולד אברהם אבינו, היהודי הראשון).

354 יש באריז"ל רמזי יפה, ולא אופייני, ש"אחת [שאלתי מאת הוי']" רומז לשלשה דברים עליהם כתוב שאינם נקנים אלא ביסורים – ארץ ישראל, חיי עולם הבא ותורה. דוד המלך קונה את ה"אחת" שלו ביסורים. קנין הוא העליה לאצילות, עולם הקנין, עולם האחדות ("אחת"), עולם שכולו טוב (באצילות נאמר "לא יגורך רע"), והיסורים הם בשלשת העולמות התחתונים ב"ע שבהם רע, ובהם הוא קונה את שלשת הדברים הנ"ל. הכל נכלל ב"אחת שאלתי מאת הוי'... לחזות בנעם הוי' ולבקר בהיכלו". מענין שהביטוי "חיי עולם הבא" שוה יעקב, כאשר רק חיי שוה 28, והרי יעקב נתן לדוד 28 שנים. כל אחד מהשלשה הוא כפולה של 13 – ארץ ישראל, חיי עולם הבא, תורה – וביחד 13, 1625, 3 כפול 5 בחזקת 3, 25 פעמים א-דני, מספר ההשראה של 29 (29 ברבוע ועוד 28 ברבוע).

אבל זו רק הולדתו של דוד. בן כמה היה דוד כשהוא החל למלוך על כל ישראל? המלך דוד הוא דמות נשית. הוא צריך לתקן את שתי הדמויות הנשיות העיקריות של התנ"ך – רחל ולאה, שתי האחיות. הוא עולה מלמטה, כל הענין של מלכות דוד הוא מלמטה למעלה, ולכן קודם הוא צריך להזדהות עם רחל ולתקן אותה. רחל היא חברון, לכן דוד התחיל למלוך שבע שנים בחברון, כדי לתקן את רחל, ואחרי שבע שנים שם הוא הגיע לירושלים. בשנים בחברון הוא לא מלך על כל עם ישראל אלא רק על שבט, שבט יהודה. אחרי שבע השנים האלה, בגיל 37, הוא הגיע לירושלים, שהיא סוד לאה, ושם הוא מלך על כל עם ישראל, כל שנים עשר השבטים. נמצא לפי זה ששנת 2891 (2854 ועוד 37) – זו נקודת האמצע בין 'מלכות' אדם (שמלך על כל העולם כולו תכף עם בריאתו) למלכות משיח (על כל ישראל).

האריז"ל אומר שעד שהוא הגיע לירושלים הוא עוד לא היה במדרגת מלכות דאצילות. בעולם האצילות אין מודעות נפרדת, וגם בשבע השנים בחברון הוא היה עוד בעולמות התחתונים. רק כאשר הוא הגיע לירושלים – לתיקון לאה, הנוקבא העליונה – הוא עלה למלכות דאצילות. אם אמצע ההיסטוריה הוא תחלת מלכות דוד, מתי יגיע הסוף, ביאת מלך המשיח שימלוך על כל ישראל (ועל כל העולם כולו)? בשנת 5782, עוד חמש שנים. [אפשר לומר שהוא הנקודה האמצעית]. נכון, ואז יכול להיות מוקדם יותר, ובכלל אם נחשב את בריאת אדם הראשון משנת 1 אז הכל זו בכמה שנים מוקדם יותר. כל זה היה בשביל לומר שיש משהו בדוד שהוא אמצעי, אמצע ההיסטוריה (ששייכת בכלל לספירת הבינה, סוד ההשתלשלות ו"קורא הדורות מראש" כנודע), ולהיות אמצעי שייך בקבלה לבינה, המח האמצעי.

דעת: רבן של בעלי רוח הקדש

בין נבואה לרוח הקדש

המדרגה הבאה של דוד המלך היא דעת. יש שלשה מוחין – חכמה, בינה ודעת. ביחס לבצלאל, בונה המשכן – שלפי חז"ל דוד המלך עצמו הוא צאצא שלו מצד אמו (בצלאל הוא גם משבט יהודה, והוא ניין של מרים, שממנה יוצאת מלכות דוד, דרך בצלאל) – כתוב שה' מלא אותו בחכמה, בתבונה ובדעת. רש"י מסביר בפשט שחכמה היא מה שאדם למד מרבו, בינה היא מה שאדם לומד דבר מתוך דבר (כח האינדוקציה), אבל על דעת רש"י אומר שהיא רוח הקדש. נשמע מאד דומה לתכונה שהזכרנו, "והוי' עמו" שהלכה כמותו בכל מקום". אבל יש משהו בנוסף לכך שהוא בעל התורה ו"נעים זמירות ישראל" – האריז"ל אומר שהוא "רבן של כל בעלי רוח הקדש", הוא הראשון והעיקרי בבעלי רוח הקדש. כמו שמשה הוא "רבן של כל הנביאים" – בשבועות אנחנו מתעצמים גם עם משה וגם עם דוד המלך – כך דוד המלך הוא "רבן של כל בעלי רוח הקדש".

מה ההבדל בין נבואה לרוח הקדש? זהו נושא מאד עמוק בקבלה. נבואה היא אור שיורד מלמעלה למטה, "אור ישר", ששומעים ישירות מה שה' מדבר אליך, ואז אפשר להביא את דברי ה' ששמעת לצבור. אבל רוח הקדש היא משהו שמופיע מבפנים – משהו שבא מתוך הנשמה שלך. לא שומעים ישירות את קול ה', אלא משהו שבא מבפנים, עולה מלמטה למעלה בדרך של "אור חוזר". משה ודוד, שניהם הולכים יחד. המשיח, שמסיים את ההיסטוריה, הוא נשמת משה בגוף של דוד. גם רוח הקדש שייכת לכך שדוד הוא דמות נשית, כי אור חוזר הוא תכונה נשית. האור החוזר עולה בסוף למעלה מהאור הישר ("כל אור חוזר לקדמותו ממש"), כמו שאמרנו קודם על "אשת חיל עטרת בעלה" ו"עד דוד הגדיל".

רוח הקדש – מלמטה עד למעלה

שוב, בדעת דוד המלך הוא "רבן של כל בעלי רוח הקדש". מהי רוח הקדש? הבעל שם טוב – השלישי מבין שלש הנשמות של שבועות – אומר שיש הרבה דרגות של רוח הקדש. המדרגה הכי גבוהה מתקרבת לנבואת משה, אבל המדרגה הראשונה והכי נמוכה של רוח הקדש היא שאדם יכול לסמוך על המושכל הראשון שלו – שהוא יכול ללכת על המחשבה הראשונה שעולה לו בנושא מסוים, אפשר ללכת עליה, היא האמת. הוא לא שומע את דברי ה', הדברים עולים מתוכו באופן ספונטאני, בדרך של השראה.

זה נותן קצת 'חוש' מהי רוח הקדש – שמחשבה ראשונה היא אמת. מי שלומד תורה לא צריך לחשוב שהמחשבה הראשונה שלי נכונה. ההיפך, המחשבה הראשונה היא הוה-אמינא שבדרך כלל אינה נכונה, צריך להקשות ולהתבונן עד שמגיעים למחשבה שניה או שלישית או רביעית שהיא נכונה. אבל רוח הקדש מתחילה מכך שהמחשבה הראשונה שלי היא אמת, שאפשר לסמוך על המושכל הראשון. "רבן של כל בעלי רוח הקדש" הוא דוד המלך, וגם זו סבה שאמרנו קודם שדוד הוא המודעות העמוקה והפנימית של כל עם ישראל, כי לכל אחד מאתנו יש רוח הקדש – ניצוץ של דוד המלך בתוכנו.

השרש של הדעת הוא בכתר. כשסופרים עשר ספירות – אם מונים את הכתר לא מונים את הדעת ואם מונים את הדעת לא מונים את הכתר, כי דעת היא ביטוי של הלא-מודע בתוך המודע עצמו. ידוע הרמז ש-חכמה נבואה שוה קבלה. אמרנו שדוד הוא "רבן של כל בעלי רוח הקדש", אם כן יש שלשה דברים – חכמה (חכם עדיף מנביא), נבואה ורוח הקדש. חכמה היא חכמה, נבואה היא בינה ורוח הקדש היא דעת – הפנים הם חכמה-נבואה והאחור רוח הקדש. והנה, חכמה נבואה רוח הקדש = 760 = כתר חכמה בינה, רמז הבא ללמד שהשרש האמתי של הדעת הוא בכתר. באמת רוח הקדש = 623, כתר ועוד 3, ואילו נבואה שוה 64, בינה מינוס 3. ללמד שיש משהו ברוח הקדש של דוד שלמעלה גם מהחכמה וגם מהנבואה, לכן הוא עתיד להיות משיח שגדול ממשה ברוח הקדש (ובכלל גדול ממשה, הגם שבנבואה משה גדול ממנו). החוש של המשיח הוא חוש הכתר, "מורח ודאין", שלא נאמר אצל משה רבינו. המדרגה הכי נמוכה של רוח הקדש היא לסמוך על המחשבה הראשונה, כמו שאמרנו, ותכלית רוח הקדש היא "מורח ודאין".

כעת ננסה להסביר בקיצור. במקום אחר הסברנו בהרחבה את שבע הספירות התחתונות של דוד המלך. היום הקדשנו את עיקר השיעור לספירות הגבוהות יותר, כתר-חכמה-בינה-דעת. רוב המידע על שבע הספירות התחתונות של המלכות קשור לסוף ימי ספירת העומר – דברים שהסברנו בשבוע האחרון, השבוע של דוד המלך, בספירת העומר.

חסד: אוהב ואהוב

הדוד האוהב

התכונה הראשונה היא אהבה. אחד הדברים החשובים ביחס לדוד שהשם שלו בניקוד אחר מבטא אהבה. בנו שלמה כתב שלשה ספרים, והגדול שבהם הוא שיר השירים, שם האוהב נקרא דוד, האוהב של שיר השירים. אמרנו שהוא נשמה נקבית, אבל אין לו בעיה לשאת אשה – הוא נשוי לכמה נשים. יש בתנ"ך שבע נשים שמופיעות בשמן בפירוש, ולפי חז"ל הוא נשא 18 נשים, הכי הרבה שמותר למלך לפי התורה, שמזוהירה "לא ירבה לו נשים". האשה הראשונה שלו שמופיעה בתורה היא בת שאול המלך

עצמו, מיכל בת שאול, והאחרונה היא בת שבע, אמו של שלמה, ובאמצע יש את אביגיל, אחת משבע הנביאות של עם ישראל.

שוב, הוא אוהב, והשם שלו – דוד, הוא גם דוד, האוהב של שיר השירים, "דודי" (כמו שאומרים בקבלת שבת – "לכה דודי לקראת כלה"). דוד יכול להיות בעברית גם אחי-האב/האם וגם אוהב. מה הקשר? לפי התורה הנישואין הכי מובחרים הם לבת אחות. האהבה הטבעית הכי גדולה בתורה היא לאחות (אהבה שנקראת "חסד" בתורה), אבל אותה אסור לשאת על פי תורה. נישואין לבת אחות הם היחסים הכי קרובים שהתורה מאפשרת בהם נישואין. לאחיין אסור לשאת את דודתו, אבל נישואין של דוד לאחינית מותרים ומומלצים. זהו סיפור האהבה הכי גדולה, השיא של הנישואין.

דוד האהוב

עוד ענין: כשמחפשים בכל התנ"ך אין שום מקום מפורש בתנ"ך שמוצאים שדוד אוהב מישהו, אבל על חמשה כתוב בפירוש בתנ"ך שאוהבים אותו. אין אצל מישהו תופעה כזאת, דוד הוא הדמות הכי אוהבה בתנ"ך. למה אנשים אוהבים את דוד? יש מי שמנסים, ח"ו, למצוא דברים שליליים בדוד – לצד העובדה שהוא שפך דמים רבים ומעשה אוריה ובת שבע ועוד. אחרי הכל, אנו מוצאים שהוא הכי אוהב, עם כל הדברים הבעייתיים שיש סביב הדמות שלו. הוא הדמות הכי כריזמטית בתנ"ך, מה שכולם אוהבים אותו גם קשור לכך שהוא דמות נקבית – מי שכולם אוהבים אותו הוא דמות נשית.

על שאול, לפני שרצה להרוג אותו, כתוב "ויאהבהו מאד" – הוא מאד אהב את הנער הצעיר שבא לנגן לפניו להמתיק את הרוח הרעה. הוא הראשון שאוהב אותו. אחר כך, השני שאוהב אותו הוא יהונתן, עד ש"נפשו קשורה בנפשו". האהבת השלישית של דוד היא מיכל בת שאול, אשתו הראשונה. האהבה הבאה שכתוב על דוד היא שכל עם ישראל, יהודה וישראל, "אוהבים את דוד" – האהבה מתפשטת לכולם. אחרי כל זה יש אוהב חמישי – חירם מלך צור, שעזר (הוא או בנו) למלך שלמה לבנות את המקדש. כלומר, אפילו העולם הלא-יהודי אהב את דוד.

שלש הדמויות הראשיות של המלכות הקודמות אוהבות את דוד – המלך עצמו, בנו יורש העצר ובתו. אחר כך כל עם ישראל אוהב את דוד, ובסוף גם העולם הלא-יהודי אוהב את דוד. כולם אוהבים את דוד. אפילו שלא כתוב שהוא אהב מישהו, ברור ש"כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" – אם הוא מעורר אהבה סימן שהוא מאד אוהב בעצמו. הוא דמות של אהבה, כל האהבה שבעולם מופנית אליו, ואז הוא משקף אותה חזרה כאור חוזר. זהו משהו מאד עמוק של אהבה אצל דוד, הדוד.

גבורה: הריגת גלית

גבורה היא הפעולה הציבורית הראשונה שלו – שהוא הרג את גלית. בתחלת השיעורים באנגלית היה לנו שיעור על דוד וגלית. זו הגבורה.

תפארת: רועה רחמן

תפארת היא הרחמים של דוד. יש מנהיגי ישראל שנבחרו כי הם רועי צאן – להיות רועה צאן מבטא את מדת הרחמים של המנהיג. על משיח כתוב "כי מרחמם ינהגם". מנהיג ישראל הוא הנשמה שהכי מרחמת

על כל העם שלו. שלשת הרועים הם משה רבינו, יעקב אבינו ודוד המלך³⁵⁵ – כולם היו רועי צאן, וחז"ל מספרים סיפורים על כל אחד מהם איך התבטאו הרחמים הגדולים שלו על הצאן.

נצח: נצחון ונצחיות

תיקון הנצח

הספירה הבאה היא הנצח של דוד המלך, שמתבטאת גם בנצחונות שלו במלחמות וגם בנצחיות המלכות שלו (עליה נאמר "וגם נצח ישראל לא ישקר וגו'"), כפי שאנו אומרים "דוד מלך ישראל חי וקים". יש שתי שמועות באר"ז ל איזו ספירה תקן דוד – לפי שמועה אחת דוד עצמו (על ביתו נאמר "נצח ישראל וגו'") תקן את הנצח ולפי שמועה שניה שמואל תקן את הנצח (כאשר אמר "נצח ישראל וגו'") ודוד תקן את ההוד. "אלו ואלו דברי אלהים חיים" – באמירת "נצח ישראל" תקן שמואל את הנצח עבור דוד, ודוד הוסיף לכך את ההוד שהרי נצח והוד הם "תרין פלגי גופא". הבטחון של דוד הוא בטחון פעיל, השייך לנצח – לרדוף את האויבים ולהשמיד אותם ("ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם").

חולשת החינוך בבית דוד

חז"ל אומרים ש"דוד בשתים ולא עלתה לו", ויש בסוגיא עוד כמה הו"א של עבירות שעשה – כמו שנאמר במלכות, שהוא מסובך הרבה – סוגיא שלמדנו בעבר³⁵⁶. יש עוד משהו שחז"ל אומרים שלא היה בסדר אך לא נחשב כעבירה, אבל מסביר את בעיות בית דוד לדורות – "ולא עצבו אביו מימיו", שלא חנך את הילדים שלו. כל מה שאנחנו מדברים על חינוך ילדים, ככלל גדול בתורה – רואים שדוד לא היה מחנך טוב. היום מבחינה חברתית זה אולי הדבר הכי גרוע אצל דוד המלך. אם הוא לא היה מחנך – זה נוגע לכל הדורות, כל ה"נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם".

מכאן רואים גם את החידוש של ההבטחה הזאת, ש"נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם" אף על פי שאתה לא מחנך את הילדים – בדיוק הפוך מאברהם אבינו, "כי ידעתיו וגו' למען אשר יצוה את בניו וגו'". כל זכות היהדות מתחילה מאברהם בכך, ודוד פגם בנקודה העיקרית של אברהם. פלאי פלאים. אפילו את שלמה, החכם מכל אדם, הוא לא חנך לשמור את התורה. כתוב בפירוש על אדוניה, ומה היה חטאו? שאמר "אני אמלוך" – מקור ה"אנא אמלוך", ההשתקפות בעם ישראל שכל ה-ז מלכין קדמאין דמיתו, כל מלכי התהו. בכך דוד שייך לעשו, ה"אדמוני" (כדלקמן פרק ב). עשו הוא אדום, וכתוב "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום [דווקא] לפני מלך לבני ישראל" – הכל אדום-אדמוני. שם הבעיה היתה שכל אחד אמר "אנא אמלוך", חטא אדוניה בשל אי-החינוך של דוד³⁵⁷.

355 משה יעקב דוד = ישראל, הכל בחי' תפארת רחמים, כי מרחמם ינהגם. דעת-תפארת-מלכות, קו האמצעי. דעת תפארת מלכות = 2051 = ישראל במספר קדמי!

356 התוועדות פסח שני תשע"ד פ"ו.

357 דוד המלך בנה את מגדל דוד, וכתוב באר"ז"ל שהוא כנגד מגדל בבל, חטא דור הפלגה. בדור הפלגה נפלגה האנושות לשבעים אומות, כמנין שנות דוד, והמגדל היה כדי למרוד במלכות שמים. מגדל בבל הוא הסמל של "אנא אמלוך". בפסוק "מגדל עז שם הוי' בו ירוץ צדיק ונשגב" המגדל הוא המלכות. הייתי חושב שהוא סמל יסוד הזכר, אבל יוצא שהוא יסוד הנוקבא – "שם הוי'". בכל אופן, מגדל דוד הוא בשביל הזיווג עם יסוד ז"א. מגדל בבל הוא המרידה, רק "אני אמלוך", לכן מגדל דוד הוא תיקון מגדל בבל.

מכאן יוצא שעיקר החינוך של המלכות הוא להיות רגיש לגאווה, כמו שאנחנו תמיד מסבירים שהמלך "משפיל גאים ומגביה שפלים". דוד הוא באמת בתכלית השפלות, יש לו חוש מי גאה ומי לא גאה. כנראה שהוא מפעיל את החוש כלפי חוץ, על השרים שלו, אבל צריך לדעת איך להפעיל על הילדים שלו. אנחנו תמיד מסבירים בעשרת המבצעים שמבצע חינוך הוא הנצח, "ברא כרעא דאבוה", "נצח ישראל". דוד לא שמר על הנצח והיה צריך משהו על-טבעי לגמרי, הבטחה מה', שאף על פי כן "נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם". אם היה אדם – על פי טעם ודעת – לא מגיע לו נצח, כי לא מחנך את הילדים.

הוד: "הוד מלכות"

ההוד של דוד הוא התאמת הכתר לראש שלו (מה שהכתר "הולם" אותו). אתה לא יכול להכנס לחנות כובעים ולקנות כתר כמו שאתה קונה כובע. התאמת הכתר הנסית לראש היא ההוד של דוד המלך, "הוד מלכות" (ביטוי הנאמר בפירוש על שלמה בנו אך מקורו בדוד).

יסוד: תשובה על פגם הברית

היסוד של דוד שייך לסיפור של דוד ובת שבע, שם יש פגם בספירת היסוד והתשובה שלו היא תיקון היסוד, תיקון הברית. הוא נותן את הכח לכל או"א מאתנו ("לא היה דוד ראוי לאותו חטא אלא להורות תשובה ליחיד", כלומר לתת כח לכל אחד ואחת בפרט לעשות תשובה מהמקום בו הוא נמצא) לעשות תשובה בכלל ועל ענינים של פגם הברית בפרט. זהו היסוד של דוד המלך.

מלכות: תפלה, שפלות, יציאה מהקליפות וחן

שפלות דוד ותפלות

המדה האחרונה, המלכות שבמלכות, היא מדתו הפנימית – השפלות. הוא גם סמל של הירח, והאות העיקרית שלו – דלת – אומרת "דלית ליה מגרמיה כלום", זו תכונה של הירח, אין לו שום דבר משלו, הכל בא מה'. כשאנחנו מברכים את הלבנה כל חדש אנחנו אומרים "דוד מלך ישראל חי וקים", זו המלכות.

דוד הוא גם התפלה (עד שהוא מזוהה בעצם עם התפלה – "זאני תפלה") – בבינה אמרנו שהוא "נעים זמירות ישראל", אבל עצם כח התפלה שייך למלכות, הוא זמר בבינה ומתפלל במלכות. רבי נחמן אמר שכל מי שהוא בעל בכי – סימן שהוא משרש דוד המלך. גם זו תכונה של מלכות, אבל דווקא גילוי היחידה – "בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא". בכיה בגימטריא יחידה ו-חדוה בגימטריא חיה. המלכות היא רחל, שוה דמעה-דמעה, שהיא "מבכה על בניה", וכך גם דוד שמחליף אותה כרגל הרביעית במרכבה. רחל עצמה היא כפולה של דוד: רחל שוה טוב פעמים דוד (המתואר "טוב ראי"). כמו שרחל היא "יפת תאר ויפת מראה" גם דוד מתואר "איש תאר").

הנפילה והיציאה מהקליפות

למה דוד המלך הוא כל כך בעייתי כשקוראים את הפשט של התנ"ך (לא רק בסיפור של בת שבע, אלא עוד סיפורים שונים – הוא הדמות הכי כריזמטית בעולם וגם הדמות הכי בעייתית בתנ"ך, דמות שאנחנו מחכים שיופיע מחדש...?) האריז"ל מסביר הסבר עמוק בענין, שהנשמה שלו היא החלק הגדול של נשמת אדם הראשון שנפל בעומק הקליפות בחטא הקדמון. הנשמה שלו היתה 2854 שנים בעומק הקליפות, בשל החטא

הקדמון, והפעם הראשונה שהנשמה הגדולה הזו יוצאת מהקליפות – כל פעם יש עוד תיקון, אבל הפעם הראשונה – היא בלידת דוד המלך. הוא בא ממקום כל כך גרוע, וזו הסבה לכל הדברים שקורים לו, אבל אפילו אם הוא נופל כמה פעמים, "שבע יפול צדיק", ה' סולח לו כי ה' רואה את לבו. לבו טוב, והעובדה שעדיין יש לו יצר הרע, יש לו נפילות, היא בשל המקום שהוא בא ממנו.

זהו לימוד מאד עמוק מהאריז"ל, שיש נשמות גדולות שנולדות פעם ראשונה ממקום מאד גרוע ואי אפשר לצפות מהם להיות צדיקים גמורים בגלוי בגלגול הזה. כל פעם שהוא חוזר שוב הוא יותר מתוקן. כשהוא בא אצל הבעל שם טוב הוא כבר לא מופיע בצורה בעייתית. איך בכל זאת הענין הזה מופיע אצל הבעל שם טוב? בחשש הנפילה לנוקבא דתהומא רבא. הבעל שם טוב אמר על עצמו שיש אדם בעולם ששומע תורה לא מפי מלאך ולא מפי שרף אלא מפי קוב"ה ושכינתיה וכל רגע ורגע הוא פוחד שמא יפול לנוקבא לתהומא רבא. איך הוא עלול ליפול? אם תהיה לו מחשבה אחת של גאווה על כך שהוא שומע תורה מה' עצמו, ולא מאף ממוצע. זהו השיקוף אצל הבעל שם טוב של היותו דוד המלך.

בכל נשמה של דוד המלך יש משהו של נפילה, הוא נפל. דוד המלך הוא נפל, ואדם הראשון נותן לו שבעים שנים, האבות ויוסף נותנים לו שבעים שנים, אבל אחרי זה הוא עדיין מרגיש עצמו נפל. אדם כזה, המרגיש עצמו כל הזמן נופל, הוא שיכול לקום – "כי נפלת קמתי", "שבע יפול צדיק, וקם" – והוא יהיה המשיח. נקוה שהוא יופיע מאד מהר, בקרוב בימינו ממש.

חן דוד

אמרנו שדוד לשון דוד אוהב, אבל יש עוד משהו יחודי מאד בשמו – שיש לו תכונת חן, שנקרא ישר והפוך. לא רק שדוד הוא שם של חן, אלא גם שם אביו ישי, וגם הנביא שמנבא לו – נתן. נתן הוא גם שם של אח צעיר של שלמה המלך, בן לדוד מבת שבע. יש לדוד גם נין שנקרא אסא. אם כן, רק בהקשר של דוד המלך יש חמשה שמות של חן. אפשר לשאול כמה שמות פרטיים של חן יש בכל התנ"ך, מבין אלפי השמות הפרטיים שיש בתנ"ך. ברפרוף – לא בדיוק – יש אולי עוד חמשה בכל התנ"ך, ורובם ככולם אנשים לא ידועים בכלל. רק במלכות בית דוד יש חמישיה – זו תופעה מובהקת מאד. משהו יפהפה בשביל המלמדים שלנו.

יש שם אחד בתנ"ך שהוא בעצם הלעו"ז של דוד – גוג (מלך המגוג). גוג ומגוג שוה שבעים (זה ועוד חן, שיש ביניהם עוד כמה קשרים חשובים במתמטיקה), כשנות דוד המלך, כנגד שבעים אומות העולם. כתוב שם "גוג ארץ המגוג נשיא ראש משך ותבל". הרבי אומר שכבר היה ולא צריך לפחד, אבל אנחנו אומרים בבדיחותא שהוא עדיין קיים, אולי אפילו יותר מסוכן – גוגל, קיצור של "גוג... ותבל". לא רק שהוא הלעו"ז של דוד, אלא מחליף אותיות ד-ד של דוד באותיות הקודמות, ג-ג של גוג. בדרך כלל ג היא המשפיע ו-ד המקבל, "גמול דלים", מתאים למחלוקת ירבעם ובן ישי, מי המשפיע ומי המקבל. גוג מחשיב עצמו זכר ודוד הוא הנקבה. זה עוד נושא בפני עצמו, שהחן היא תכונה מלכותית של דוד. בספר יצירה, מתנת החן היא לספירת המלכות, שרש דוד.

אף ששמות של חן, כמו דוד, נדירים מאד, מילים של חן די מצויות. אחד הדימויים שחז"ל אומרים בפירוש על דוד המלך הוא שדומה לסוס – שלא ישן יותר מששים נשימות, כי נאחו באילנא דמותא, בחינת נפל כל חייו, ולכן מאד מסוכן לו לשקוע בשינה (חוץ מכך שכל פעם שישן הוא חולם חלום זועה, כמו שחז"ל אומרים). חוץ מכך ש-סוס הוא כמו דוד – ד-ס הם פרצוף הדעת של אלב"ם, כך ש-דוד שייך

לפנימיות הדעת של אלב"ם ו-סוס לחיצוניות הדעת דאלב"ם – סוס עולה ט"פ דוד. כלומר, דוד-סוס עולה י"פ דוד, שלמות של דוד. צריך לומר ש-דוד לגבי סוס הוא הכתר וה-סוס משלים את ט הספירות שמתחת לכתר של דוד. סוס בכלל שייך למלכות. דוד לא רכב על סוס, אלא על פרדה מיוחדת כמו שמפרשים חז"ל – כלאים בין סוס לחמור.

סיכום

ולסיכום הפרצוף:

כתר

אמונה-תענוג-רצון במלכות
"אשת חיל עטרת בעלה"

בינה

"נעים זמרות ישראל"

חכמה

תורת דוד ש"הלכה כמותו"

דעת

רבן של בעלי רוח הקדש

גבורה

ראשית דרכו בהתגברות
על גלית

חסד

אוהב ואהוב

תפארת

רועה רחמן

הוד

העטרה הולמתו

נצח

נצחונות ונצחיות

יסוד

תיקון פגם הברית

מלכות

שפלות, תפלה, עליה
מהקליפות וכן

ב. פרצוף שבחי דוד

יחוס דוד – "אבן מאסו הבונים"

בספר שמואל, בפרק הראשון של דוד, שמואל בא למשוח את דוד. קודם הוא חושב למשוח את הבכור, וה' אומר לו "האדם יראה לעינים וגו'", ואחרי שעל כל אחד מהבנים ה' אומר לו שלא בו הוא בחר שמואל שואל אם יש עוד בן ואז ישי קורא לו. לכתחילה לא קרא לו כי היה לו ספק לגבי היחוס שלו, אם אכן הוא הבן שלו מאשתו. לגבי יחוס דוד יש בעיה כללית ובעיה פרטית. הבעיה הכללית שהוא מרות, לכן

דואג האדומי ועוד אמרו שהוא אסור לבוא בקהל, ובין האחים שלו היתה לו בעיה אחרת שחשדו שהוא לא בן אביו.

את הפסוק "אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה" דורשים על המלכות, דוד המלך. "אבן מאסו הבונים" ר"ת אמה, ואם נוסיף את אותיות בן של "אבן" יצא בן אמה, כחשד האחים שהוא בן השפחה של ישי. החשד הזה הוא "אבן מאסו הבונים" ודווקא הוא "היתה לראש פנה". כלומר, החשד במישהו במה שאין בו הוא סגולה למלכות. ישי חשד שאשתו, נצבת בת עדאל, בגדה כשהיא נמצאת בהריון (היות שהוא חשב שהוא בא על השפחה ולא על אשתו). לפי הפשט השפחה לא ילדה, אבל כך האריז"ל כותב. בכל אופן, ישי חשד שנצבת זנתה, וכאשר שמואל ראה אותו "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי" הוא גלה בנבואה לישי, עוד לפני שמשח אותו, שהוא הבן שלך, הוא לא ממזר. אף שהוא הבן של ישי, הוא עדיין עם הפגם המדומה של רות (היינו "קופה של שרצים מונחת מאחוריו").

שבחי-תארי דוד – מהתחלה ועד סוף

בכל אופן, כשהוא מגיע כתוב שהוא "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי". אחרי שלשת התארים האלה – שצריך לדעת איך לספור אותם (אולי הם שנים-שהם-שלושה), כי "אדמוני עם יפה עינים" הולך יחד ואז "וטוב ראי" הוא עוד תאר, או שה-ו מחברת "וטוב ראי" ל"יפה עינים" ואז הכל דבר אחד – ה' אומר לשמואל "קום משחהו כי זה הוא". אחר כך, מיד כשהוא נמשח, כתוב שרוח רעה באה לשאול – זו התוצאה הראשונה של משיחת דוד – והנערים אומרים לו שיחפש מיטיב נגן ואז אחד מהנערים ממליץ על דוד. לפי חז"ל בעצם מדובר בדואג האדומי, ששבח את דוד בששה תארים שכולם נועדו להכניס קנאה בלבו של שאול. הוא הצליח רק בשבח האחרון, "והוי' עמו", שאין ליהונתן. בכל אופן, באותו פרק, במרחק של כמה פסוקים בלבד, מופיע קודם הפסוק שמתאר את מה ששמואל ראה במבט ראשון – כולם מתאהבים בדוד, כאן לא כתוב ששמואל התאהב בו אבל מה שראה לראשונה – שהוא "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי", ומיד ה' אומר לו למשוח אותו, ואז בא הפסוק המיוחד עם ששת התארים. בסוף שמואל-ב, ב"דברי דוד האחרונים", גם יש שלשה תארים של דוד: "נאם הגבר הקם על, משיח אלהי עקב, ונעים זמרות ישראל".

אם כן, תאורי דוד מתחילים משלשה דברים (בצורה אחדותית), אחר כך, בסמיכות, שורה של ששה שבחים, ובסוף סיכום חיו בשלשה דברים עיקריים. אחר כך הוא עוד מדבר על עצמו, "רוח הוי' דבר בי וגו'", אבל פסוק הכותרת שם כולל שלשה דברים, שהראשון בהם הוא "הקם על". כשרוצים לתאר את דוד המלך, ברור שהפסוקים המפורשים הללו הם עיקר התיאור שלו, החל מההתחלה.

"אדמוני" – חבור דוד לעשו

הדבר הראשון הוא "אדמוני". האריז"ל מציין שזו אותה מילה שכתובה אצל עשו כשהוא נולד, וחוז' מזה אין עוד הופעה של מלה זו בתנ"ך. משהו מאד ברור שיש פה היקש – התאר הראשון של דוד הוא-הוא התאר הראשון של עשו. אצל עשו זהו התאר הראשון כשהוא נולד, "ויצא הראשון אדמוני", ואצל דוד התאר הראשון כששמואל רואה אותו, גם סוג של לידה חדשה. מכיון שהוא אדמוני, אומר האריז"ל, סימן שהוא מצד הדינים ושהוא עתיד להיות שופך דמים הרבה של אויבי ישראל. אבל לפי הפשט "אדמוני" הולך יחד עם "יפה עינים וטוב ראי", סימן ש"אדמוני" הוא משהו יפה. אצל עשו התואר

הראשון אדמוני גם מסמל שעתיד להיות שופך דמים, להתקיים בו "על חרבך תחיה" (הוא מקבל חיות משפיות דמים, משא"כ דוד, החיות שלו באה מעצם הדבר ש"כי מלחמות הוי' אדני נלחם", כאשר כל מגמתו היא לקרב את יעוד בנין בית המקדש והשראת השכינה בישראל כנ"ל).

הפשטנים אומרים ש"אדמוני" הוא סימן של חיות, ויש אפילו מי שמתרגם כפרישקייט – הטריות שהבעל שם טוב בא להביא לעולם, דמיון מובהק ביניהם. גם הבעל שם טוב היה ג'ינג'י, זה הסימן החיצוני שהוא נפש דוד. אם אמרנו רק זאת, האריז"ל אומר שדוד הוא בעיקר נפש. מכך מובן שהגם שהאור החיים הוא רוח דוד, מדרגה יותר גבוהה מהבעש"ט, נפש דוד היא העיקר שלו. נשמתו יוצאת מהקליפה, מלמטה למעלה, ובתחלה יוצאת הנפש – הפן הטבעי. הוא אדמוני, זהו גם צבע המלכות (באנגלית: ruddy – מלשון אדום, אך פירושו טרי ומלא חיות).

עוד דבר מאד חשוב, ש"אדמוני" מתחיל אדם – כבר רמז של ר"ת אדם-דוד-משיח. התאר הראשון של דוד המלך הוא אדם, אדמוני. ב"אדמוני" יש שש אותיות (משולש 3), אדמ = 45 = משולש 9, וני = 66 = משולש 11 = בן דוד (אדמ בהכאת אותיות = 160 = קין, בן אדם הראשון, שופך הדמים הראשון. וני בהכאת אותיות = 3000, וביחד = 3160, משולש 79 = בעז, ממנו יוצא דוד המלך). יש כאן מאדם עד משיח בן דוד. הגימטריא של כל המלה "אדמוני" הוא אלף-פלא, "פלא יועץ", כינוי של מלך המשיח. גימטריא מאד יפה: אדם-וני בהכאה פרטית – א פעמים ו = 1; ד פעמים נ = 6; ס פעמים י = 6 – עולה ורת, אותיות ורת! תכונת ה"אדמוני" שלו – שיש בה גם משמעות של שפיכות דמים, זיקת דוד לעשו – הוא מכח מה שבא מרות המואביה.

עשו-דוד משלימים מאד יפה – עשו הוא אחד פחות מכפולת הוי' ו-דוד אחד יותר מכפולת יג – 390, יה פעמים הוי', "כי ביה הוי' צור עולמים", יהודה פעמים אחד. "ויצא הראשון אדמוני" = 780 = משולש טל (הוי' אחד) = ב"פ 390, עשו-דוד, שהם ר"ת עד והרי "על פי שנים עדים יקום דבר", יש כאן סוד של "שני עדים" בגלגול-תיקון שדוד מתקן את עשו, ואז זוכה להיות הממוצע המחבר בין אדם הראשון למלך המשיח, הנקודה האמצעית של ההיסטוריה כנ"ל.

המכנה המשותף של אדם הראשון ומלך המשיח ששניהם שייכים לכל האנושות כולה – אדם הראשון הוא אבי כל האנושות ומשיח בא לגאול את כל האנושות. דוד, באמצע, הוא עיקר הלוחם נגד אומות העולם – הורג כל מי שהוא אויב לעם ישראל. משיח בעיקר יחזיר את כולם לעבוד את ה' שכם אחד, ואדם כולל את כולם בהתחלה. כתוב ש"משיח בונה מקדש", זו הפעולה שעושה אותו "משיח ודאי", אז מה שקודם הוא "לוחם מלחמות ה' ומנצח" זו בחינת הדוד שבו, ומה שהוא כופה את כולם לקיים את התורה זו בחינת (תיקון חטא) האדם שבו, "אתם קרויים 'אדם'", "זאת תורת האדם".

המלכות ואחיזתה ביסוד

האריז"ל אומר ש"אדמוני" הוא עיקר המלכות של דוד, והתוספת של "עם יפה עינים וטוב ראי" היא מצד האחיוה שלו בספירת היסוד, שהוא "יפה עינים וטוב ראי" (וכך מתפרש ש-ו החבור עושה מהם תואר אחד, ועל שניהם יחד כתוב "עם" – כך יוצא מפורש מהאריז"ל. אבל היות שיש כאן שלישיה מובהקת – אף שהתארים מחוברים – ואחר כך יש ששיה, מן הראוי לומר ששרש השלישיה הראשונה הוא במוחין. אף שעל פי פשט כל השלישיה הראשונה הן תארים גשמיים, הרי היא הנותנת סימן לשמואל שה' בוחר בדוד – התארים האלה תופסים את העצמות של דוד ומה שדווקא הוא ראוי להיות מלך ישראל.

לכאורה, על פי פשט, יש כאן חידוש גדול – קודם ה' אומר לשמואל, לאחר שראה את אליאב ואמר "אך נגד הוי' משיחו", שהאדם יראה לעינים ואילו ה' רואה ללבב, ואחר כך שמואל רואה דווקא לעינים, "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי", והשי"ת משתתף בראיה זו ומיד קובע "קום משחחו כי זה הוא" ("כי זה הוא" מדגיש שהבחירה היא על פי הראיה הקודמת. "כי זה הוא" כל אות במשולש = משה שנתנבא ב"זה", אספקלריא המאירה, ועליו נאמר בשעת לידתו "כי טוב הוא" – כאן משה מתנוצץ בדוד, בחינת משיח, "קום משחחו [אותיות משה חו – משה דוד! אין עוד 'משחחו' בתנ"ך] כי זה הוא" גם לע"ל. ואכן, הערך הממוצע של "כי טוב הוא" "כי זה הוא" בחשבון הנ"ל = משיח!). קודם ה' 'מבטש' את שמואל על מה שאמר שהוא הרואה, ואחר כך הוא רואה את דוד "אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי" וה' מסכים איתו שעל ראייה זו יש לסמוך. אפשר לעשות מזה כלל גדול אצל צדיקים ונביאים, בעלי רוח הקדש, שאם מגיעה להם טפת ישות במה שהם זוכים לראות ה' מבטש אותה, אבל אחרי ההכנעה הוא לא מבטל את עצם חוש הראיה שלהם אלא אדרבא – הוא מלביש את האמת בתוך התכונה הטבעית של הצדיק, ההתרשמות הטבעית שלו מאיך שהוא רואה את המציאות שלפניו.

ג"ר: שלשת השבחים הראשונים

זה היה מאמר מוסגר, אבל העיקר לכוון את השלשה כנגד הג"ר. נכוון כנגד חב"ד:

האריז"ל אומר שאדמוני הוא במלכות אבל שרשה בנינה. י-ה-ו-ה פשוט של צבעים הוא לבן-אדום-ירוק-שחור. "מינה דינין מתעריין", ומהאדום שלו באים הדינים – מתאים לכך שגם שרשו ברות, וגם האמא שלו ממש נקראת נצבת בת עדאל שגם פעלה בדינים. יש שתי סיבות למה ישי הצדיק רצה לבוא על שפחתו – או כי אשתו הרגיזה אותו, או כי חשש ליחוס רות ורצה לטהר את זרעו על ידי שיבוא של שפחתו, ואז יולד בן שלא מיוחס אחריו וזרעו יטהר. האריז"ל אומר גלגול מאד יפה, שהשפחה שרצה לבוא עליה היא תיקון-גלגול של הגר – הגר בגדה בגבירתה, שרה אמנו, והשפחה הזו גלתה את אזנה של גבירתה, נסוגה מההזדמנות להזדווג עם ישי והאמא נצבת נכנסה תחתיה, כאשר ישי חשב שזו השפחה. השפחה הזו היא נשמה חשובה מאד.

"יפה עינים" היינו החכמה – "עינים" בכלל הם בחינת חכמה.

"טוב ראי" בפשט הוא מישהו שטוב להסתכל עליו – כמובן כי הוא יפה, אבל מבט מבחוץ. דומה למה שלמדנו כמה פעמים שדעת לעומת חכמה ובינה היא איך שאתה נתפס מבחוץ. וכמובן, טוב הוא שם הדעת, אהיה. אז אפשר לומר ש"אדמוני עם יפה עינים" הם תרדלמ"ל ו"וטוב ראי" הוא כבר דבר בפני עצמו (כמו הפירוש הראשון שאמרנו ב-1 החיבור, שמוסיף דבר נוסף, וגם רומז למה שדעת היא "מפתחא דכליל שית"), מוח האחור.

אם כן, הצירוף הוא היו, הצירוף הכי נפוץ אצלנו – צירוף ההוד. אכן, כבר מעורר את התחושה שהכתר הולם אותו – הוא הולך למשוח אותו למלך, רק אם הכתר הולם, וזהו בדיוק הצירוף המתבקש.

וגימטריא יפה: "אדמוני עם יפה עינים" (התרדלמ"ל) = מלכות. בכל הפסוק – "וישלח ויביאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי ויאמר הוי' קום משחחו כי זה הוא"³⁵⁸ – יש 16 מלים, כאשר בביטוי

358 "זה הוא" = דויד מלא, כפי שכתוב בדברי הימים. "זה הוא" הוא ביטוי מיוחד המופיע רק ג"פ בתנ"ך. הפעם השלישית היא דברי דוד "זה הוא בית הוי' האלהים", כאשר דוד מכין את החומרים לבית המקדש, תכלית חייו. כך כתוב אחרי קנין הגרן בדברי הימים (שם לא נקרא ארונה אלא ארנן). אם כן, חייו מתחילים ב"זה הוא" ותכליתם "זה הוא".

"אדמוני עם יפה עינים" יש 4 מלים, רבע הפסוק, ובהן 16 אותיות, כנגד המלים של כל הפסוק. הפלא הוא שכל הפסוק שוה בדיוק ארבע פעמים "אדמוני עם יפה עינים", ארבע פעמים מלכות! כשמצרפים לביטוי "אדמוני עם יפה עינים" גם את המלים "וטוב ראי" (= ט"פ הוי) מגיעים ל-730. מה הקשר? מלכות עולה ב"פ רמח ו-730 עולה ב"פ שסה. אם כן, יש פה שלמות הפרצוף – "אברהם אברהם", רמח-רמח, ועם "וטוב ראי" עולה יוסף הצדיק יוסף הצדיק (וכל שאר הדברים שעולים פעמיים שסה), כל אחד מהם באופן של "כפלים לתושיה", בחינת בעל תשובה של דוד המלך.

"מיטיב נגן" וששת שבחי דואג האדומי

כמה פסוקים הלאה כתוב "ידע נגן וגו'", ששה תארים. הכי קשור מביניהם ל"וטוב ראי" הוא "איש תאר", ולפי דרכנו פשוט שהוא בתפארת בין ששת השבחים. בתוך המלה תפארת גופא יש אותיות תאר – שייך גם לרחל וליעקב אבינו. את הקבלת ששת השבחים מגבורה עד מלכות הסברנו בעבר³⁵⁹ ז' אדר – שני ע"ד.

יוצא שמה שחסר כאן בפרצוף הוא החסד³⁶⁰ – כמו בכמה פרצופים בתנ"ך שהכי קשה למצוא את החסד. מצד שני, הדגשנו שדוד הוא לא סתם מוזיקאי מוצלח אלא יודע בניגון שלו להמתיק את הגבורות, את העצב ואת הרוח הרעה, כפי שאומר האריז"ל בפירוש – וכל שכן בביטוי שכתוב קודם, "מיטיב נגן", הוא טוב, משפיע טוב. שאול מבקש רק "איש מיטיב נגן", ואז אחד הנערים – שחז"ל אומרים שהוא דואג – אומר שיש בן לישי בית הלחמי שגם "ידע נגן" וגם עם כל השבחים. הדגשנו בשיעור את ה"מיטיב נגן" כדי לומר שיש בו חסד. לפי ההסבר ש"נעים זמירות ישראל" הוא מצד האמא, ה"ברא בוכרא" של אמא הוא חסד. הידיעה לפרוט את הניגון – לפרט בתהלים את הניגון – מתחילה מהחסד, ראשית הפירוט. אחר כך, שפיכת הלב לפני ה' בתפלה היא המלכות, כפי שהסברנו.

ג"ר שבכתר: שלשת שבחי דוד האחרונים

אחרי כל זה נעבור לסוף: "הקם על, משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל". אלה עוד פעם ג"ר, אבל במדרגה יותר גבוהה. הכל מתחיל מ"אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי" והכל נגמר ב"הקם על, משיח אלהי יעקב ונעים זמרות ישראל". את השלישיה הראשונה הקבלנו לחב"ד ואת השניה נקביל לכח"ב, כאשר גם החכמה והבינה היינו כפי שהכתר מאיר בהם דרך שני המזלות.

359 נתבאר באריכות בשיעור ז' אדר תשע"ד, וסיכום הדברים שם:

גבורה
גבור חיל

תפארת
איש תאר

הוד
נבון דבר

נצח
איש מלחמה

יסוד
ידע נגן

מלכות
והוי' עמו

360 ישנו פסוק "חסדי דוד הנאמנים". אכן, מסביר האריז"ל שמדובר בשני החסדים המגולים של ספירות נצח והוד דו"א. שני החסדים האלה הם שבונים את החכמה והבינה של המלכות, המוחץ של דוד המלך. כלומר, הם עושים חסד עם דוד. שוב, הוא לא מפרש שדוד עושה חסד עם הבריות אלא שהם עושים חסד עם דוד, בונים את השכל שלו. מחפשים מאיפה בא החסד של דוד – הוא בא מהשכל שלו, דרך הנו"ה דו"א.

"הקם על" היינו הכתר, "משיח אלהי יעקב" הארת הכתר בחכמה ו"נעים זמרות ישראל" הארת הכתר בבינה. אם כן, הסדר הוא כח"ב לפי הסדר, רק מאוד חשוב שלא סתם חכמה ובינה, אלא – אפילו יותר עמוק – כפי שהם כלולים בכתר. יש סוד "איה מקום כבודו" – א כתר, י חכמה ו-ה בינה, אבל הכל בתוך הכתר, בשאלת הכתר "איה".

למה חשוב לומר כך? כי "משיח [אלהי יעקב]" חוזר להתחלה, למשיחת שמואל את דוד – "רמה קרני בהוי" – וכנראה כאשר ה' אמר לו "קום משחהו כי זה הוא" התלבשה בו בחינת "משיח אלהי יעקב". "אלהי יעקב" קשור לתפארת שלו, "מה שמו ומה שם בנו", היותו רועה נאמן, רועה צאן, שמקורה ביעקב. בכל אופן, המשיחה היא על הראש, בחינת כתר, רק שהיא בשמן – "שמן משחת קדש", חכמה, רק שזו החכמה של הכתר. לפי זה "נעים זמרות ישראל" שייך להתגלות הכתר בבינה, ובאמת נעם בבינה היינו "התגלות עתיקא באמא", עצם התענוג שמתגלה באמא.

ב"הקם על" יש שלשה פירושים בחז"ל. על בגימטריא 100 – הפירוש הראשון שתקן מאה ברכות בכל יום וכך המתיק את הדין שהיו מתים מאה אנשים בכל יום, בטל את הגזרה. בפירוש זה "הקם" רומז לתחית המתים, שקם לתחיה (גם דוד, שהיה בחינת נפל, קם לתחיה בכל רגע). הפירוש של מאה ברכות הוא הכתר בתוך "הקם על", אבל יש גם "הקם עולה של תורה" ו"הקם עולה של תשובה" – חכמה ובינה שבתוך הכתר, גם סוד של איה. ברוב המקומות כתוב "עולה של תשובה", אבל יש גם מקומות שכתוב "עולה של תורה". את עצם הקשר של דוד לתורה שמנו בחכמה, כמובן, אבל "עולה של תורה" היינו החכמה כפי שהיא בכתר ו"עולה של תשובה" הבינה כפי שהיא בכתר. כל המושג קבלת עול הוא בטול לרצון המלך, כתר המלך. תיקון מאה הברכות – כדי לבטל מאה מיתות בכל יום – הוא הכתר של הכתר.

השלמות הראויה לחיי דוד

יש עוד סוד שהאריז"ל אומר על זה, משהו מאוד יפה: אם דוד המלך היה זוכה לחיות מאה שנה, כמנין על, הוא בעצמו היה המשיח – הוא היה זוכה לבנות את בית המקדש, עם כל הדם על הידים שלו. הוא עצמו היה בונה את בית המקדש, הוא היה משיח, והיה גומר את כל תיקון אדם הראשון. אבל מאדם הראשון הוא קבל באמת רק שבעים שנה, בחיצוניות, ואחר כך היה צריך לקבל שבעים שנה בפנימיות מאברהם, יעקב ויוסף. הוא לא זכה לחיות מאה שנה אלא רק שבעים שנה, זכה רק ל-ע של המלה על. הוא זכה רק לז"ת (ע = י"פ ז) ולא לג"ר (ל = י"פ ג).

עוד דבר דומה שהוא כתב, אך לכאורה מספרים אחרים – שדוד המלך שאף, בתור לוחם מלחמות ה' ונוקם נקמת ה' מאויבי ישראל, להרוג אלף אנשים במכה אחת, כשמשון הגבור (שהיו שיעורים על הקשר ביניהם), שהרג אלף איש בלחי החמור. האויב העיקרי של שניהם הוא פלשתים, הליצנים של הדור. לדוד היו מלא ליצנים, פלשתים, גם בקרב עם ישראל – דואג וכו'. האויב העיקרי הראשון שלו הוא דואג האדומי – איזה לעו"ז של האדמוני שלו. האויב העיקרי האחרון שלו הוא אחיתפל. אבל כתוב עליו שבין הגבורים, כראש השלישים, הוא זכה להרוג רק "שמנה מאות חלל" בפעם אחת. האריז"ל מסביר שהשרש שלו הוא "אדמוני", שם אלקים, וכאשר כותבים שם אלהים באחוריים במילוי ה עולה 1001 (רמז מפורסם). רק אותיות השרש באחוריים – בלי המילוי – שוות בדיוק 200 (כידוע בסוד האותיות בכל מקום בכתבי האריז"ל, אחורי אלקים, אות הנוקבא בכלל). אם כן, אותיות המילוי הן 800, עם אחד-הכולל. הוא זכה רק להרוג את המילוי של שם אלקים באחוריים, אבל לא זכה לאותיות השרש. אם כן, שני דברים להם

לא זכה – שלשים השנים האחרונות ועוד מאתיים אנשים. כנראה שאם היה זוכה לאלף אנשים בפעם אחת גם היה מקדם אותו מאד – היה מסיים את תפקידו כלוחם מלחמות ה' ועובר לתפקיד של "משיח בונה מקדש".

כל חיי דוד – בחינת עיבור

בשבת האחרונה דברנו על שני מאסרי אדמו"ר הזקן, שתי בחינות עיבור ושתי בחינות לידה אחריהן. יש רמזו שעיבור-לידה ר"ת על. בכל ספרי הקבלה והחסידות כותבים עיבור מלא, שיהיה בגימטריא רפה, וגם לידה מלא י (אף שלפי דקדוק את שניהם כותבים חסר, כך מקובל לכתוב וגם לעשות גימטריא). עיבור הוא רפה, הרבוע הכפול של 12, ו-לידה עולה מט, שבע ברבוע, לידת מדות הלב. עיבור-לידה = שאול, מספר מגן דוד. מלמד שכל שבעים השנים בהן חי דוד המלך הן בגדול בחינת עיבור, ושדוד האמתי לא נולד אפילו – לא זכה להוולד. ווארט מאד חזק. יש הרבה צדיקים שכל החיים שלהם הם בעצם רק העיבור שלהם, ואם היו נולדים כבר היה משהו אחר לגמרי, כבר היה משיח.

עיבור היינו דינים, לשון עברה וכעס, לכן שבעים השנים של דוד מלאות כעסים, מלאות עברה (עד שנת ה-ע עצמה, בה רצה לתפוס מלכותו בנו אדניה), ולכן שפיכות הדם בשנים האלה – אף שזהו דם של אויבי ישראל – נחשבת לו כבעיה בעטיה לא יכול לבנות את המקדש. אם רק היה נולד הבעיה הזו היתה מתבטלת למפרע, כמו פשט הרמב"ם לגבי משיח – שגם הוא ילחם מלחמות ה'. לפי רבי נחמן הוא לא יהרוג, אבל אם הרמב"ם כותב שילחם מלחמות ה' וינצח הוא גם ישפוך דמים, רק שיעבור פאזה – אחרי הפאזה של המלחמות הוא יגיע לסוד ל השנים האחרונות. גם לפי הרמז שאמרנו, שבהיסטוריה דוד באמצע – אפשר לשחק עם החשבון כמה שנים לכאן ולכאן, כמו שהעירו – אומר שימלוך על כל עם ישראל בגיל 70 פלוס, אם הכל כפול מהשנים של דוד. בכל אופן, אמרנו שיש צדיק שכל החיים שלו הם רק עיבור, מתאים לכך שכל חיי דוד המלך הם רק נפש, שהרי כתוב שנפש היא פרוץ העיבור. ממש כפתור ופרח.

גם הבעל שם טוב, הוא חי 62 שנה, ורבי נחמן חשב שמשלים אותו כי חי עוד 38 שנה והשלימו ל-100 – לכן חשב שלכתחילה הוא עומד על הכתפים שלו, יותר גבוה ממנו. כל מי שמרגיש את עצמו כל חייו בתוך איזה צינוק של מעצר – כנראה שעוד לא נולד בכלל, הכל נפש, פרוץ העיבור. בדיוק מתאים לפירוש בתניא, המובא מהזהר, על "נפשי אויתיך בלילה" – כשהוא משלים את הנפש הוא בסכנה, האם יקום מחר בבקר עם רוח, האם יוולד מחר בבקר, או שלא. זה בדיוק הסיפור של דוד המלך. שוב, מוסר ההשכל הוא שדוד המלך לא חי מספיק זמן, היה צריך לחיות מאה שנה.

עוד משהו יפה מאד: המלה על – מלה פשוטה – ברבוע פרטי (ע ברבוע = 4900, ל ברבוע = 900) עולה 5800, על פעמים חן, חן פעמים יפי, תקון גמור של "שקר החן והבל היפי". הרבוע הפרטי מעלה את החשבון של המלה פי חן, תכונת המלכות, כנ"ל. החן היא התכונה שיש לדוד – כריזמה, כנ"ל.

מקור שבעים שנות דוד

נחזור לענין של שבעים: אדם הראשון נתן לו שבעים שנה בחיצוניות. בפנימיות נתנו לו האבות – אברהם ה שנים, יעקב כח שנים ויוסף לז שנים. המספרים האלה כתובים בכל מקום בכתבי האריז"ל, אבל לא ראיתי שאומרים משהו פשוט – ש-ה ועוד כח היינו 33, השנים שמלך בירושלים, ו-לז, היסוד שלו,

היינו השנים שלו עד ירושלים, ל שנים עד המלכות בכלל ו-1 השנים בחברון, כשהוא עדיין לא מלך על כל ישראל. כלומר, לז שנים הוא עדיין היה בבי"ע, לפי האריז"ל, ורק לג שנים הוא עלה לאצילות, בהן הוא תקן את לאה.

אם עושים רבוע פרטי של שלשת המספרים האלה – ה, כח ו-לז – מקבלים 1369, 784, 25 ("ורוח אלהים מרחפת על פני המים"), סה"כ 2178, הרבוע הכפול של 33, השנים של אברהם ויעקב, "יעקב אשר פדה את אברהם", שהם השנים שמלך בירושלים.

מתבקש מכאן, מה שלא ראיתי, שיש יחוד בחמש השנים האחרונות, כי לפי זה השנים הן למפרע – 37 ראשונות מיוסף, אחר כך 28 מיעקב ובסוף 5 שנים מאברהם, שודאי רומזות גם לאות ה של אברהם, להיותו "אב המון גוים". כנראה בחמש השנים האחרונות יש לו השפעה על אומות העולם, לא רק שהורג אותן אלא שמקרב אותן – כמו חירם שהתאהב בו. יש לומר שחירם, שהתאהב בו והתחיל לעזור ולתכנן יחד את המקדש, היה בחמש השנים האחרונות שלו – אחרי שהשלים א-דני שנים בגיל 65. כתוב בקבלה ששם א-דני מתחלק ל-37 ו-28, בסוד המלה אהבה בפנימיים ואחוריים (כמו שלמדנו פעם). אם בתחלת 33 השנים הוא עלה לאצילות, צריך לומר שבחמש השנים האחרונות עלה דרגה בתוך האצילות גופא – אולי מ-ה תתאה ל-ה עילאה, שהיא חמש השנים האחרונות.

חבור דוד ואברהם

אם כן, נראה שבחמש השנים האחרונות זכה דוד המלך לשנות אברהם אבינו. הפעולה האחרונה שמסופרת על דוד בתנ"ך היא שקנה את גרן ארונה בשביל המקדש. על כך אמרנו שבחמש השנים האחרונות שלו היה לגמרי בתוך בית המקדש ואפילו אור לגוים. יחד עם זה עשה חטא, שמנה את עם ישראל, אבל אחרי החטא הוא עוסק במקדש. אפשר לומר אפילו חידוש, קצת בדרך צחות, שמונה את עם ישראל כמו 'ספירת מלאי', כדי להתקדם הלאה. אם הוא הבין שגמר את התיקון שלו עם עם ישראל וכעת צריך לעבור לאומות העולם קודם הוא צריך למנות את עם ישראל. כך אפשר להסביר את הסבה העמוקה לחטא שלו – שהמנין היה איזה סיום מסכת אצלו. קרוב מאד לפשט. סיום מסכת הוא כדי להתחיל מסכת חדשה.

והנה, ארונה = אברהם דוד. ארונה הוא מלך היבوسی, כפי שכתוב "ויאמר המלך למלך" – שניהם מלכים. בין שבעת עממים, לפי שאנחנו מסדרים, יבوسی הוא מלשון בסיס, ספירת היסוד. המלכות של שבעת העממים היא הגרגשי, שהתגרש מעצמו, והיסוד-הבסיס הוא היבوسی. דווקא דוד, המלכות, "דלית ליה מגרמיה כלום", צריך לקנות ממנו. הוא גם אומר שלא רוצה להעלות עולות לה' חנם, לכן צריך לקנות בכסף. רואים שארונה היה בתור משפיע-יסוד, עוד פעם סיפור של זכר ונקבה (כמו יהונתן ודוד, כמו ירבעם ודוד). גם כאן "עד דוד הגדיל" – הוא רצה לתת לו, אבל דוד הגדיל שלא יקח בחנם, לא יעלה עולות (העלאה ממטה למעלה) בחנם. האריז"ל אומר שארונה הוא גלגול של מלכי צדק מלך שלם, שהוא שם בן נח – גם נשמה מאד גדולה.

ורמז חשוב וידוע נוסף לקשר בין אברהם ודוד (דווקא בזקנתם): על אברהם כתוב "ואברהם זקן בא בימים" ועל דוד כתוב "והמלך דוד זקן בא בימים" (קשר המתבטא בפרשת חיי שרה והפטרותה). שני הזקנים הבאים בימים הללו רמוזים בביטוי "נגד זקניו כבוד" שסופי התיבות שלו הם דוד וכולו שוה אברהם-דוד.

קבלת השנים מהאבות – תיקון נפילת דוד

דוד היה ראוי להיות נפל, כי הוא משרש "הנפילים היו בארץ" בתחלת חומש בראשית – המלכות הפילה אותם. יש נפל שנופל כי המלכות לא מוכנה לקלוט אותו, יסוד נוקבא. זה הפשט של נפל, שרחם האשה משום מה לא קולט את העובר. כתוב בקבלה שהנשמות שיסוד הנוקבא לא מסוגל לקלוט נופלות ועליהן כתוב "הנפילים היו בארץ", מלאכים שנפלו מהשמים. כתוב שדוד הוא לא סתם אחד מהם, אלא האחד המיוחד בהם – עצמת הנפש שלו שנפלה לעמקי הקליפות. כל נפילה שיש לצדיק, "שבע יפול צדיק וקם", היא איזו ניצוץ הנפילים, בחינת דוד. אם הצדיק הוא היסוד, בכל נפילה הוא מתחבר עם דוד, מזדהה עם דוד, וכשהוא קם יש גילוי של "דוד מלך ישראל חי וקים", הוא קם ומקים את דוד, "הקם על".

כתוב שדוד יצא מהמצב של "הנפילים היו בארץ" בזכות שבעים השנים שקבל מהאברהם-יעקב-יוסף, ולא בזכות השנים שקבל מאדם הראשון. אברהם-יעקב-יוסף הם חסד-תפארת-יסוד, אהבה-רחמים-אמת של הקדושה, הם שיכולים לתקן את שרש הנפילים – לגרום שהמלכות תסכים לקלוט את העיבור שלו. מכאן עוד רמז גדול מאד לכך שכל החיים שלו, כל שבעים השנים, היו בחינת עיבור. כל פעם הוא היה בסכנת נפל, ששייכת גם רק במצב של עיבור. אחרי שאדם נולד, אחרי שלשים יום עכ"פ, הוא יוצא מחזקת נפל. החיות מהאבות היא דווקא דרך יוסף, יסוד ז"א, לכן קבל מאברהם ויעקב – ששניהם מצד החסד – דרך היסוד-יוסף, והיא ששומרת אותו בעיבור שלא יפול כמו "הנפילים היו בארץ".

כפי שהוזכר כבר, גם הבעל שם טוב, הגלגול שלו, כל הזמן היה בסכנת נפילה. האריז"ל אומר שהרגשת דוד המלך היא הפסוק שלו בתהלים "טבעתי ביון מצולה ואין מעמד", כאילו שנופל לפומא דתהומא רבא. "טבעתי" גם מלשון טבע – הנפש דווקא.

ג. ארבע נשות דוד העיקריות מיכל, אביגיל, בת שבע ואבישג

יש עוד נושא שלם שלא נגענו בו הפעם – הנשים של דוד המלך³⁶¹. יש הרבה נשים בחיים של דוד המלך. כל הנשים שהולידו לו בנים, בחברון ובת שבע בירושלים, מזוכרות בשמותיהן עם הילדים שלהן, גם בשמואל וגם בדברי הימים³⁶². מתוכן הנשים העיקריות הן:

הראשונה, מיכל בת שאול, שתחזור להיות אשתו לעתיד לבוא³⁶³, היא מצילה את חיי (וחז"ל דורשים שהיא-היא "עגלה", שנקראת סתם "אשתו").

אביגיל, שמצילה אותו מהחטא, פועלת אצלו תיקון חשוב ביותר – החטא היה פוגם במלכותו ומבטל אותה.

בת שבע, אם הבן שימלוך אחריו. בת שבע לא מצילה אותו אלא משתתפת בחטא, כמו שהאריז"ל אומר שהיא לא סרבה או צעקה אלא שתפה פעולה לגמרי. למה? בדברי הימים בת שבע נקראת בת שוע, שם

361 ראה גם התוועדות פסח שני תשע"ד פ"ב.

362 דוד מיכל אחינעם אביגיל מעכה חגית אביטל עגלה בת שבע = 1839 = "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" וכו' ועוד (וכן שמות ז נביאות: שרה מרים דבורה חנה אביגיל חלדה אסתר). אם כותבים דויד מלא הכל = 1849, 43 ברבוע. כאן מיכל ועגלה נחשבו לשתיים כדעת הפשטנים (מיכל לא ילדה משא"כ עגלה).

363 דוד בן ישי מיכל בת שאול = שלמות של 1225 = 35 ברבוע = 49 במשולש = "זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר" וכו'.

האשה הראשונה של יהודה – שדוד הוא גלגול שלה – ששני בניה הראשונים (שהיו ניצוצות משיח) מתו, ער ואונן, ואחר כך באה תמר ופתתה את יהודה, והיא התגלגלה ברות (בעז הוא גלגול יהודה). בת שוע קנאה בה, הבינה שצריך לפתות את יהודה, ולכן חזרה כבת שבע כדי לפתות את דוד גלגול יהודה – הכל פיתוי שיצא מהקנאה שלה בתמר (פיתוי שכוונתה הפנימית היא להוליד את מלך המשיח).

איך יודעים שאם דוד היה מאריך ימים אחרי גיל שבעים הוא היה נולד סוף כל סוף, אחרי כל שנות העיבור שלו? כי בסוף יש עוד אשה מאד חשובה בחיים שלו – אבישג (שהיו עליה הרבה שיעורים). אף שכח הגברא לא פסק ממנו, כמו שחז"ל אומרים – סיפור שלם עם בת שבע – אך היות שכבר היה נשוי ל-חי נשים, ושומר תורה (שלא כשלמה בנו), "והמלך לא ידעה", תיקון הברית מאד גדול. היא השתוקקה והתאוותה לתשמיש שלו, כך כתוב גם באריז"ל – היא נסתה בכל כחה לפתות אותו ולא הלך לה. כיבוש היצר שלו והיחוד עם אבישג ברוחניות הם בשורה של פאזה אחרת – עליה מז"ת (ע) לג"ר (ל). יחוד נשיקין מסתמא כן היה לו עם אבישג, יחוד של ג"ר – רמז שהוא מתחיל לעבור מהז"ת לג"ר, ל-יה שלו. חז"ל אומרים שאבישג השונמית והאשה השונמית – אצל אלישע הנביא, אם חבקוק הנביא – יותר מאוחר בתנ"ך הן אחריות. הן שתי אחריות יפהפיות שהן גלגול שתי שפחות יעקב אבינו, בלהה וזלפה – לא כתוב מי היא מי.

ארבע הנשים כנגד נשות יעקב

נייחד את ארבע הנשים העיקריות האלה – מיכל, אביגיל, בת שבע, אבישג. כל השנים בחרון היו לתיקון רחל, אז אפשר לומר שמכל אצלו היא בחינת רחל. כתוב שבת שוע ותמר הן על דרך לאה ורחל – תמר היא רחל ובת שוע היא על דרך לאה. בירושלים דוד תקן את פרצוף לאה ולשם כך הוא בא שם על בת שבע (אם שלמה, כמו שיהודה הוא בן לאה). צריך להסביר זאת יותר בהרחבה, כי כתוב במקום אחר שבת שבע היא בחינת רחל (המלכות העיקרית מצד הגבורות שבה, משא"כ אלישבע אשת אהרן הכהן שהיא סוד המלכות מצד החסדים). בכל אופן, אפשר לומר שמכל ובת שבע הן כנגד רחל ולאה, ואביגיל ואבישג הן בלהה וזלפה.

צריך עוד לכוון בפרט, אז רק נאמר בדרך כלל שיש לו ארבע נשים עיקריות, שאחת מהן הוא לא יודע (מה שאין כן ביעקב ונשותיו, שידע את כולן). אם נאמר שאבישג היא זלפה, כתוב שההריון אצלה לא ניכר כי היא היתה צעירה. אצל אבישג לא רק שההריון לא ניכר אלא גם הביאה לא ניכרה. לפי זה מתאים שאביגיל תהיה בלהה שגדלה את יוסף, שפחת רחל, אחרי מיכל. במקום אבישג הוא כן ידע, באותו זמן, את בת שבע – במקום זלפה לאה. הכל דרוש גדול בדרך אפשר, לגבי ארבע הנשים העיקריות של דוד.

זכויות מיכל

מיכל הצילה את חיי דוד במסירות נפש. כתוב שמכך התחיל הפחד של שאול מדוד, שבתו לא תשתף פעולה אתו אלא תגלה את אזנו של דוד. יש גם סיפור שלם עם מירב, הבת הגדולה של שאול, האם דוד קדש אותה או לא ואם כן האם הקידושין תפסו או לא. לפי הדעה שתפסו צריך לומר שהוא נשא את מיכל רק אחרי פטירת מירב, ושעדריאל נשא את מירב בעבירה. יוצא בפירוש שמירב לא אהבה את דוד, לכן "והיא נשאת" על דעת עצמה, תוך כדי ששאול מתכנן חתונה שלה עם דוד. המפרשים מסבירים שהיא היתה גדולה וקבלה קידושין על דעת עצמה, אף שידעה שמיועדת לדוד – סימן ששונאת את דוד או מפחדת ממנו.

מה עיקר הרמז שמיכל היא רחל? כי כתוב בפירוש שלשאלו היו שתי בנות, הגדולה היא מירב והקטנה היא מיכל³⁶⁴, בדיוק כמו לאה ורחל בנות לבן. ללאה היתה טרוניא נגד יעקב שהוא שונא אותה, וכאן יוצא לפי הפשט שמירב סלדה מדוד, לא רצתה אותו. לעומתה מיכל התלהבה, כמו שבגלגול הראשון יעקב התאהב ברחל בגלגול הזה היא (מיכל) מתאהבת בו (דוד). היות שבסוף גם שאול שונא את דוד, צריך לומר שאת הגנים האלה של שנאת דוד בפוטנציאל הוא הוריש למירב. שוב, יש דעה שמירב מתה עוד לפני שדוד נשא את מיכל. גם איזה תיקון לכך שבגלגול הראשון רחל מתה ולאה חיה.

מיכל הצילה את חיי בעלה – בדיוק כפי שחשש אביה, שיותר אוהבת את דוד מאשר את אבא שלה. "הקם על", מאה ברכות, רומז גם ל-מיכל בגימטריא מאה. מה הפשט של "הקם על"? באנגלית התרגום שהקימו אותו מעלה-מעלה ("the man who was raised on high"). כשהוא הולך להתחתן עם מיכל הוא אומר "ואנכי איש רש ונקלה", איך אני יכול להיות חתן המלך? לא סתם אמר זאת, זה אחד הביטויים שלו כמו "ונקלתי עוד מזאת" שאמר אחר כך למיכל. כל התחושה כשהוא נעשה חתן המלך היא "מקימי מעפר דל מאשפות ירים אביון". הוא "הקם על" בזכות מיכל, בגימטריא על, שהעלתה אותו. זו מדרגת הכתר שלו, עוד רמז לכך שלעתיד לבוא היא תהיה האשה העיקרית, כאשר דוד יזכה לשלמות ה-על שנים שלו.

כתוב שמיכל היא גלגול אשת און בן פלת, שגם הצילה את בעלה. לכאורה היתה יותר מתאים לומר שהיא התגלגלה באביגיל, שהצילה את דוד מן החטא, בעוד מיכל הצילה אותו מהמות. בכל אופן, כך כתוב ברמ"ע מפאנו.

בדברי הימים מיכל נקראת עגלה (לפי חז"ל), שם חבה, ויש לה שם ילד – אומרים שנוולד לפני הקללה. אשת דוד השניה, אחרי מיכל, היא אחינעם. יש אחינעם אביגיל מעכה חגית ואביטל עגלה (מיכל) ובת שבע (בת שוע). אחרי כל אלה יש את אבישג שקובעת ברכה לעצמה.

פרצוף המשיח

שיעור חדש שבט באנגלית מוצאי י' שבט ע"ז – ירושלים

סיכום שיעורי הרב יצחק גינזבורג שליט"א³⁶⁵

א. פרצוף תכונות המשיח

י' שבט – יום להתבונן במשיח שבדור

ערב טוב כאן בישראל ובקר טוב וצהריים טובים באמריקה. שמענו כרגע שכעת בישראל נכנסנו ל-י' שבט, היארצייט-הילולא של הרבי הקודם מחב"ד ומתוך כך יום התחלת הנשיאות של הרבי האחרון.

בכל דור יש דמות שהיא הרבי של הדור, כמו משה רבינו. כתוב בזהר ש"אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא" – נשמת משה מתפשטת, חוזרת ומופיעה בכל דור. כל פעם שאחת ההופעות של משה רבינו מסתלקת ועוזבת אותנו, מיד, באותו רגע יש ממלא מקום של הרבי שמופיע וממשיך את הנהגת הדור לקראת הגאולה וביאת המשיח. בכל דור המשה שבדור הוא בעל המשיח-בכח של הדור. כאשר הדור

364 מרב בת שאול מיכל בת שאול = 1820 (י"פ יעקב כו'), עם כל הרמזים שבוה.

365 נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

זוכה והזמן לגמרי בשל – אנחנו לא יכולים לדעת מראש, אבל עלינו לעשות ככל שביכולתנו להיות מוכנים להתגלות הרבי של הדור כמשיח של הדור ושל כל הדורות. מתוך המחשבה הזאת חשבנו שראוי שנדבר היום על המשיח שבדור.

התבוננות בפרצוף – תפלה לגילוי המשיח הכללי וניצוץ משיח שבכל אחד

צריך להתבונן בכמה וכמה תכונות שביחד יוצרות במודעות שלנו תמונה של המשיח, דמות לה אנו מצפים. כמו תמיד, המבנה שנשתמש בו בהתבוננות שלנו הוא מבנה עשר הספירות, ערוצי האור בהם הי"ת ברא את העולם, כמו שהן משתקפות ומתבטאות בנשמות שלנו. בכל נשמה יש עשר ספירות, עשרה כחות. לכל ספירה יש תכונות ייחודיות וכולן משתלבות ומתכללות יחד לאישיות אחת. אני מקווה שלכל אחד יש איזו הכרות עם הספירות, שמות הספירות ואיך הן מתגלות. נדבר על כל ספירה בפני עצמה ואיך היא משתקפת בדמות האידיאלית של משיח כפי שהיא מופיעה בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה ובמיוחד בקבלה וחסידות.

ההתבוננות בכל אחת מהספירות שנדבר עליהן כעת, כחלק מהנסיון לצייר את המשיח בראש ובלב שלנו – התבוננות שניתן לערוך בכל יום בחיינו – היא תפלה להופעת משיח ולהופעת ניצוץ משיח בתוכנו. כך שכל אחד מהדברים שנדבר עליהם מופיע באופן מסוים, גם אם בקטן, בתוך כל אחד מאתנו. על ידי שנגלה את ניצוץ המשיח שבנו, ונגיע למסה קריטית של אנשים שמגלים את הניצוץ בתוכם, המשיח השלם יופיע.

כתר: הפלאת המשיח – נושא הפכים ו"מורח ודאין"

המדרגה הראשונה היא הכתר. הכתר הוא העל-מודע של הנשמה. יש שלשה ראשים לא-מודעים, שבלשון החסידות נקראים אמונה, תענוג ורצון – הכל בעל-מודע. כשמדברים על הכתר, בכלל, משתמשים בקבלה ובחסידות במלה 'הפלאה'. להסתכל על אדם ולראות הילה של פלא סביבו – התחושה הזו של הפלא היא הכתר של הנשמה שלו, הכתר של האישיות שלו. שוב, הדבר הראשון הוא תחושה של הפלאה. כשמסתכלים על המשיח רואים מישהו הכי מופלא ונפלא שאפשר לדמיין.

הכי קרוב והכי רחוק

מה אפשר לומר על הפלאה? אמרנו קודם שהרבי הוא המשיח שבדור. החסיד ביחס לרבי שלו מרגיש שמחד הרבי הוא הכי רחוק ממני שאני יכול לדמיין ובו-זמנית הוא הכי קרוב אלי בעולם. אין עוד אף אחד יותר רחוק ממני מהדמות המופלאה הזו ובו-זמנית אין מישהו יותר קרוב אלי, שאני יותר מזדהה איתו, מאשר הדמות המופלאה הזו. זה עצמו הפלא הגדול, איך הוא יכול להיות רחוק וקרוב בו-זמנית.

בכל יהודי, ובפרט במשיח, משתקפות תכונות אלקיות, לכל יהודי יש נפש אלקית. אחד הדברים שאנחנו אומרים על ה' שהוא מקיף (טרנסצנדנטי) ופנימי (אימננטי) בו-זמנית. להתדמות לה', שהוא מקיף ופנימי, זה במילים אחרות להיות הכי רחוק והכי קרוב בו-זמנית. זו ההתגלות האולטימטיבית של המשיח, וזהו פלא, כי פלא אמתי הוא פרדוקס, נשיאת הפכים. שני הפכים הם שהוא מקיף, מעל ומעבר למה שאני יכול להשיג, וגם הקרוב הכי קרוב שיכול להיות, יותר גם מאבא שלי ואמא שלי. אבא ואמא הן שתי הספירות הבאות בעץ החיים, חכמה ובינה, ויש משהו בכתר שיותר קרוב אלי אפילו מאבא ואמא.

”מורח ודאין” – החוש של הכתר

האם אפשר לומר עוד משהו על הפלא של האישיות הזו, משיח? כשפונים לחז”ל הם מסבירים, לפי פסוק בישעיהו, שלמשיח יש תכונה מאד מיוחדת, תכונה כל כך יסודית למשיח שלפיה נוכל לזהות אותו – המשיח הוא ”מורח ודאין”. הפסוק הוא: ”והריחו [לשון ריח] ביראת הוי’ ולא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח”. הריח הוא ביטוי לכך שיש לו רגישות על-טבעית כדי לחוש להבחין באנשים שבאים לפניו. הוא לא צריך לראות אותם ולא לשמוע מה שהם אומרים כדי לדעת את האמת ולשפוט ביניהם. חז”ל אומרים שאם יופיע מישהו שיכול לשפוט על פי הריח זהו סימן מובהק להיותו משיח.

בקבלה חמשת החושים מקבילים לספירות – ריח בכתר (”והריחו ביראת הוי’ וגו’”), ראייה בחכמה (”ולבי ראה הרבה חכמה”), שמיעה בבינה (”אזן מלין תבחן”), טעם בדעת (”טעם ודעת”) ומשוש בחסד וגבורה (ידים). הספירה הכי גבוהה, הכתר העל-מודע, שייכת לחוש הריח. ברור שהתכונה הזו של ”מורח ודאין” אצל המשיח שייכת לכתר. הרגישות העל-טבעית הזו מאירה ומחדירה בנו תחושת הפלאה הכי גדולה. כך חז”ל אומרים, שזו המדרגה הכי גבוהה שאפשר לבטא, שאדם יוכל לשפוט, לדון ולהרגיש רק לפי חוש הריח.

אם כן, כתר הוא תחושת ההפלאה של הנשמה הזו שמופיעה לנו.

חכמה: אבחון שרש הבעיה

השלישיה הבאה – חכמה, בינה, דעת – הולכת יחד. יש משהו משותף, שכולן כחות שכליים, אבל יש משהו יחודי לכל אחת מהן. נאמר שהמשיח צריך להיות האדם הכי חכם, הכי מבין והכי בר-דעת, אבל צריך לנסות להתבונן קצת יותר טוב מה המשמעות של האדם החכם בעולם, האדם הנבון בעולם והאדם הכי בר-דעת.

ידיעת המחלה – חצי תרופה

להיות חכם פירושו להיות בעל חוש מאד עמוק בהסתכלות פנימית אל תוך המציאות, לתוך אנשים אחרים. להיות חכם פירושו להיות גאון-יצירתי (ingenious), להיות מסוגל לראות את שרש הבעיה ולדעת איך לפתור אותה. חכם הוא פותר-בעיות. זו תכונת החכמה ואנו מצפים שהיא תתגלה בציור האידיאלי של משיח שאנו מנסים כעת לצייר. רופא טוב צריך לדעת לאבחן את המצב. לפעמים אדם יכול ללכת להרבה רופאים טובים שלא מוצאים את הבעיה. ידיעת המחלה היא כבר חצי תרופה.

בקבלה החכמה נקראת ”ראשית הגילוי” ומדמים אותה לברק המבריק על השכל. לאדם חכם קוראים ’מבריק’, בחור-מבריק. מצפים שהמשיח יהיה האדם הכי מבריק בעולם. כשיש פנס בנשמה שלך אתה יכול מיד להאיר את מה שצריך לגלות. אם מדובר במחלה זו יכולת להאיר על שרש המחלה. כשמאירים-חושפים את שרש הבעיה, כפי שאמרנו, זו כבר חצי רפואה. לחצי השני נגיע בהמשך. משיח צריך להיות מישוה שמסוגל להאיר את המציאות.

בינה: הכלה אמהית

המדרגה הבאה היא בינה. אם אני אומר שמיישהו מבין אותי, מה כוונתי? אנשים מחפשים להתחתן, איך מזהים את הנשמה התאומה? הביטוי הראשון הוא ש’הוא/היא מבינה אותי’. מה זאת אומרת להבין

אותי? במלים אחרות, להבין אותי פירושו להכיל אותי – הבנה היא הכלה. הבנה-הכלה היא תכונה אמהית כי הבינה היא הכח של אמא לפי הקבלה. החכמה היא תכונה של אבא, האבא הוא הכח של הסתכלות פנימית, הארה, הוא הנשמה המבריקה. אבל אמא מכילה-חובקת את הילדים ברחם ואז היא מכילה את כל המשפחה, את בעלה והילדים, בבית. האמא היא "בית" ובית הוא מושג של הכלה. להבין פירושו להכיל.

אחד ההסברים של משיח שייך לשמחה – משיח אותיות יְשֻׁמַח (בעצמו) ויְשֻׁמַח (אחרים). בקבלה וחסידות הכח לצאת מעצמך אל הזולת ולחבק אותו – לא רק פיזית, אלא בהבנה פנימית – תלוי בכח פנימי של שמחה. שמחה מאפשרת להכיל. כשאדם מלא-שמחה, כמו בחתונה, הוא מכיל ומקבל כל אחד כפי שהוא.

עוד דרך לדבר על הבינה של המשיח היא שהוא מי שמסוגל לראות אותי כפי שאני ולקבל אותי כפי שאני. אתה לא יכול בו-זמנית להיות מאד בקורתי כלפי הזולת ולחבק אותו בשמחה מתוך כך שאתה מקבל אותו כפי שהוא. האבא רוצה לתקן את הילדים, הוא צריך להאיר את הבעיה כדי לתקן אותה. אבל האמא מקבלת את כל אחד מהמשפחה כפי שהוא. אלה שני כחות, הכח לאבחן-להאיר את המציאות והכח להבין-להכיל אותך כפי שאתה. יש בנינה גם כח של שיפור (סוד השופר בקבלה – עליו נאמר "שפרו מעשיכם" – שייך לספירת הבינה-אמא), אבל השיפור מתחיל מכך שאני מקבל אותך כפי שאתה, מביין ומכיל אותך איפה שאתה נמצא.

דעת: המשיח יודע את כל הנשמות

יחוד הנשמות

התכונה הבאה של הנשמה היא דעת. כמו שהמשיח שאנו מתבוננים בו הוא הכי חכם ובעל ראייה פנימית-חודרת, יש מלה נוספת, יצירתיות (creativity), בעל נשמה הכי יצירתית, והכי מבין, הוא גם הכי בר דעת. הדגש הוא לא על הידיעות של המשיח, הוא לא מחשב-על שיודע הכל. הוא יודע מה שהמחשב לא יכול לדעת. מה המחשב לא יכול לדעת? הוא לא יכול לדעת אותך.

דעת בעברית היא הכח לחבר שתי נשמות יחד – כח היחוד. כך מופיעה הדעת בתחלת התורה, "והאדם ידע את חוה אשתו". דעת היא אמפטיה, השרש, הכח הבסיסי, של חמלה והבנה ביחס לעוד נשמה. לדעת אותך היינו למקד את עצמי לתוכך ולהביא אותך לתוכי. לא רק לחבק אותך, הכי קרוב שאפשר, אלא להתייחד איתך ממש. חז"ל אומרים שבינה ודעת תלויות זו בזו, "אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת", אך הן לא זהות. לדעת אותך פירושו להתאחד איתך, להתקשר איתך. אם אמרנו קודם שההכלה היא לקבל אותך כפי שאתה ובשמחה, דעת היא הכח לחבר את עצמי, כפי שאני, אליך, כפי שאתה. החבור הזה יכול להיות כה חזק וטעון עד שהוא נושא פירות, מוליד ילדים. אם אני באמת יודע אותך אני מתחנן אותך ומכח זה באה הולדה.

להכנס להריון מהמשיח

כשמדמיינים את נשמת המשיח – זהו איש שיודע כל אחד. התכונות שאנחנו מנסים להסביר מובנות למי שהיה קרוב לרבי. הרבי יודע אותי – הוא מאיר אותי, הוא מכיל אותי, אבל לדעת אותי זה משהו

נוסף. לדעת אותי פירושו לעבר את נשמתו בי, לשים חתיכה ממנו בתוכי, להחזיר טפה ממנו לתוך הלב שלי, וכך אני נעשה מלא בנוכחות שלו בקרבי.

רבי נחמן אמר שכאשר הוא מספר סיפורים השומעים שלו 'נכנסים להריון' מהסיפורים. צדיק אמת, וכך ודאי המשיח, לא רק מלמד תורה תיאורטית. הוא מסתכל בעיניך והמלים שיוצאים מהפה שלו מפרות את הלב שלך, כי הוא יודע אותך. קודם הוא יודע אותך כפי שאתה ואחר כך הוא יודע אותך ונעשה יחוד.

הניגון של כל נשמה

משיח הוא הנשמה הכי יודעת בעולם. כמובן שהוא גם יודע הרבה אנשים. הרבי ידע אלפי ועשרות אלפי אנשים אישית וזכר כל דבר עליהם. יש לו מח על-אנושי, אבל איך הוא יודע את האנשים? כי באמת היה אכפת לו מהם. האכפתיות היא אמפטיה. המשיח ידע את כולנו, כמה שנשמה של אדם יכולה לדעת בגבולותיה. המשיח הוא לא אלקים, הוא לא אין-סופי, אבל הוא מעל ומעבר לגבולות האנושיים המוכרים לנו, במיוחד בתחום הזה של ידיעת הרבה נשמות.

על משה – משיח הוא משה האולטימטיבי – כתוב שהוא ידע את כל ששים ריבוא נשמות ישראל, שרשי נשמות כל ישראל, והיה מסוגל לשיר את השיר היחודי והאישי של כל אחת מהנשמות. לשיר את השיר שלך פירושו לדעת את הנשמה שלך. לכל נשמה יש שיר. משיח הוא גם סופר-מוזיקאי, הוא יודע את הניגון של כל נשמה ויכול לשיר לה את הניגון המיוחד שלה.

חסד: האהבה המרפאת של המשיח

אלה שלשת הכחות של השכל. כעת נפנה אל הלב. שלשת הכחות העיקריים של הלב הם חסד, גבורה ותפארת. הם מקבילים לשלשת האבות – אברהם, יצחק ויעקב.

כח הריפוי של האהבה

ראשית, והכי ברור, המשיח צריך להיות הנשמה הכי אוהבת בעולם. הוא אוהב את כולנו. קודם דברנו על כחות אינטלקטואליים עמוקים, וכאן מדובר על רגש פשוט וטהור, אהבה טהורה. האם האהבה עושה משהו? כאשר מישהו אוהב אותך הוא נותן לך, מה שיש לו לתת ולהעניק (אברהם, איש החסד, נקרא "האדם הגדול בענקים" – במעניקים). אבל עצם כח האהבה לנשמה אחרת פועל. מה הוא עושה? קשור למה שאמרנו קודם, בעץ החיים ספירת החסד נמצאת בצד ימין, בדיוק תחת החכמה. היכולת להאיר-לאבחן את המחלה היא החכמה ואמרנו שהיא חצי רפואה. מהו החצי השני של הרפואה? הכח של האהבה.

איך אני יודע שהאהבה מרפאת? כי כתוב על אברהם, שיש לו כח לרפא באהבה ובתפלה שלו. יש לו אהבה לכל האנושות, גם למי שלא מתנהג אליו כראוי. אבימלך היה מלך הפלשתים באותו זמן, הוא לא היה טוב אליו, אבל בסופו של דבר כשהוא וכל בני ביתו נעשו חולים כי הוא לקח את שרה אמנו, וכאשר הוא החזיר את שרה לאברהם – שהוא התגלמות האהבה – אברהם התפלל עבורו באהבה ושם מופיע לראשונה שרש רפא בתורה, שה' ריפא את אבימלך ואת כל ביתו בזכות אברהם. שוב, אהבה היא כח לרפא. משיח בא לרפא את חוליי האנושות, מחלות גשמיות ומחלות רוחניות, והכח הזה בא מאברהם, כח האהבה.

גבורה: אומץ הלב של המשיח

הכח הבא בכחות הלב הוא גבורה. יש מלה נרדפת לגבורה, שנשתמש בה בציור הדמות האידיאלית של הרבי, הדמות האידיאלית של משיח – אומץ (courage). עד עכשיו היו רעיונות מאד נחמדים, כעת מגיעים למושג של כח, תכונה של אופי חזק. מתי אתה צריך להפגין אומץ? כשמישהו מתנגד לך. כשמשיח יבוא עדיין תהיה התנגדות, הוא עדיין צריך להיות במאבק עד שינצח ויהרוג את השטן, הנחש הקדמוני, האחראי על החטא הקדמון של האנושות, שמתבטא בכל הבחינות של החברה האנושית.

משיח יצטרך להיות הנשמה הכי אמיצה בעולם כדי להתגבר על אויביו. דבר מאד פשוט שהרמב"ם אומר שכאשר משיח יופיע הוא יצטרך קודם כל לעורר ולהחזיר את עם ישראל ללכת בדרך התורה, אבל הדבר הבא שהוא אומר שמשיח יעשה הוא שילחם מלחמות ה', מלחמת עמלק, האויב המושבע של עם ישראל והאויב של כל האנושות, וזאת בזכות האומץ שלו, הגבורה שלו. מי שיש לו הכי הרבה אומץ להלחם במי שמונע מליישם את השלבים המעשיים המובילים לגאולה, הוא ניצוץ משיח. המשיח הוא המושיע את עם ישראל ואת האנושות כולה מכל צר ואויב המתיצב לנגד, מבפנים (בתוך הנפש פנימה, היצר הרע, הנחש הקדמוני שבלב) ומבחוץ.

תפארת: יפי המשיח (מוטציה חיובית ומושכת) כשמלמד תורה

היפי הכולל והמושך של המשיח

הדבר הבא הוא תפארת. משיח צריך להיות הנשמה הכי יפה. מה זה אומר להיות יפה? לא רק יפי גשמי – הוא יהיה יפה, אבל זו לא תמצית היפי. מה יפי אומר? יפי הוא היכולת לכלול את כל הגוונים של המציאות, שאינם זהים, וליצור ביניהם מיזוג יפה ומפואר. כמו שילוב של צבעים, או שילוב של צלילים במוזיקה, שיש בו יפי, הרמוניה, פאר ושלמות.

על היפי של המשיח כתוב "מלך ביפיו תחזינה עיניך", הנביא אומר שכולנו מייחלים לראות את היפי מעורר-ההשראה של המשיח. בקבלה התפארת עולה עד לכתר, העל-מודע, הפלא של המשיח. היפי של המשיח מעורר בכולנו השראה להיות כמוהו. יפי מושך, אנשים נמשכים ליפי, ויפי מעורר השראה להתדמות לו. כמו שאמרנו קודם שהמשיח רוצה להתדמות לה', בכתר שלו, בתפארת המשיח מעורר בנו רצון להתדמות אליו – הוא אדם שאתה רואה ואומר שאני רוצה להיות כמו הנשמה הגדולה הזו, זהו היפי של הנשמה.

יפי המשיח בלימוד התורה

ספירת התפארת היא גם העמוד של התורה ובפרט הכח ללמד תורה. אחד הדברים שכתובים על משיח שהוא גדול המורים בכל הדורות, המורה האולטימטיבי. לאיפה שייכת תכונה זו בעץ הספירות? לספירת התפארת. כשאנו אומרים שאנו מאחלים לעצמנו שהמשיח יתגלה והעינים שלנו תראינה את יפיו של המשיח, למה בפרט אנו מייחלים? היפי של המשיח מתגלה במיוחד כשהוא מלמד. יש משהו בכך שהחסיד רואה את הרבי מלמד – שבלימוד שלו מופיע כל היפי שלו. זה כי תפארת הוא הקו האמצעי של עץ החיים, זהו הענין של התורה, והאמצע כולל ומחבר את כל הגוונים והצלילים, כפי שאמרנו. היפי שלו מופיע במיוחד כשהוא מלמד תורה.

השתקפות יפי המשיח במקדש

הפסוק אומר "כתפארת אדם לשבת בית". לאחר קירוב עם ישראל לתורה (חסד) ומלחמת עמלק (גבורה), התפקיד הבא של מלך המשיח לפי חז"ל (וכפי שכותב הרמב"ם) הוא בנין בית המקדש במקומו. בית המקדש הוא הבית המפואר ביותר בעולם, הבית שבו מתקיים "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ה' שוכן גם בתוך הבית הפיזי וגם – בזכות בנין בית המקדש והעבודה שבו – בתוך נקודת הלב (נקודת התפארת) של כל אחד ואחת מישראל. במדה מסוימת יפי בית המקדש הוא הוא יפיו של מלך המשיח בהתגשמות פיזית העומדת לעד (לקמן נראה שלפי הפשט מלך המשיח עצמו הוא בן אדם שיחיה וימות), ומזה מובן ביותר את פסק ההלכה של הרמב"ם ש"משיח בונה מקדש", משיח ולא אחר, היות שכל ענין בית המקדש הוא לשקף בעולם את יפיו של מלך המשיח וממילא עליו דווקא לבנות אותו (עם חוש האסטטי שלו).

מוטציה חיובית

אפשר לומר משהו נוסף על תפארת? כמו שאמרנו קודם, משיח הוא לא ה'. לכל אחד מאתנו יש ניצוץ אלקי בתוכו, "חלק אלוך ממעל ממש". אבל כן אפשר לומר על משיח – במושג שלקוח מביולוגיה, מתאורית האבולוציה – שמשיח הוא משהו חדש, מוטציה חיובית, דילוג קוואנטי של האנושות למקום חדש. אפשר לומר שמין חדש של האנושות מופיע במציאות. איך תיאורית האבולוציה מסבירה מוטציה חיובית? מוטציה חיובית היא מוטציה יפה. מה זאת אומרת שהיא יפה? שהיא מושכת. מוטציה חיובית היא כה יפה עד שהמין השני רוצה להתחבר אליה ולהוליד תולדות ממנו. זו דרך לדמיין את המשיח, משיח הוא מוטציה חיובית כל כך יפה שכולם יתאהבו בו, ירצו להתייחד איתו, כולם ירצו להוליד ילדים ממנו, ילדים שיהיו כמוהו. כל אלה תכונות של התפארת.

נצח והוד: חריצות והתמדה

המשיח – איש של עבודה קשה

שני הכחות הבאים בלב באים ביחד, נצח והוד. אלה כחות הנפש שמופיעים בפעולה, כחות המעשה. הרגשות הקודמים היו מדות הלב. אבל כשאדם צריך לפעול הוא זקוק למוטיבציה רגשית מסוג אחר. שני הכחות נצח והוד הם כמו שתי רגלים, שיכולות לתפקד רק יחד.

כמה אנשים אוהבים לצייר לעצמם את המשיח כאיזה סופרמן. אמרנו שהוא מוטציה חיובית, אבל יחד עם זה הוא לא סופרמן. קודם אמרנו שהמשיח הוא לא ה', וכעת אומרים שהוא לא סופרמן. מה הכוונה? כמה שהמשיח יהיה גדול הוא לא אחד שמופשט בהנהגה בדרך הטבע, הוא לא סומך על נסים בלבד. משיח בעצמו הוא פלא מהלך, נס מהלך, אבל בפעילות שלו לתיקון העולם, עד גאולת העולם ובנין המקדש, הוא פועל דווקא בדרך הטבע, לא סומך על נסים.

כמה שהוא אישיות פלאית, בו זמנית הוא הנשמה הכי פרקטית בעולם (וזהו הפלא האמיתי שלו, מה שהוא נושא הפכים כנ"ל). הוא האדם הכי חרוץ, כמו שראינו אצל הרבי. משיח הוא איש-של-עבודה-קשה (hard-worker). יש מי שרואה את המשיח לא כסופרמן אלא כקוסם (magician), אבל משיח הוא לא קוסם, הוא לא משתמש בקסמים (חוץ מאשר הקסם האישי שלו, מה שהוא מוצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, וכמו שיתבאר עוד בספירת המלכות). אם אתה קוסם אתה לא צריך לעבוד קשה, אתה יכול לעשות הכל

בקסמים. זה לא משיח. משיח הוא איש-של-עבודה-קשה, הוא קם מוקדם והולך לעבוד והולך לישון מאוחר ועובד קשה במשך כל היום.

נצח והוד – חריצות והתמדה מתוך הכרה במגבלות

מה הם שני הצדדים של עובד-קשה? יש לכך שתי מילים שהשתמשנו קודם באנגלית – הוא חרוץ (industrious) ומתמיד (diligent). החריצות היא שימוש בכל הכחות הפוטנציאליים. הוא מכיר במגבלות שלו ובמגבלות החברה שהוא בא לעזרתה. הוא מכיר במגבלות שלו תוך שהוא עושה ככל יכולתו להתגבר על מניעות ומכשולים ולהפיק את המירב שהוא מסוגל לו במסגרת המגבלות. זהו נצח, החריצות ככל יכולתו. ההכרה במגבלות שהחברה הנוכחית שמה לו והתמודדות עם המגבלות האלה זו ספירת ההוד.

יותר מזה, אולי היית מצפה שמשח יחיה חיי נצח. תחית המתים היא השלב האחרון בגאולת העולם. אבל לפי הפשט, לפי הרמב"ם, משיח הוא בן תמותה, הוא יחיה וימות. המורשת שלו תמשיך לנצח, היא נצחית, אבל הוא בן תמותה והוא גם "בר נפלא", הוא עלול ליפול. הוא לא ה', לא סופרמן ולא קוסם. העובדה שהוא אדם מאד פרקטי שייכת לספירות נצח והוד.

יסוד: נאמנות

אחר כך באה ספירת היסוד. היסוד בלב מאד דומה לדעת במח, כי זהו כח של חבור. תכונת היסוד, כאשר מתייחסים לציור השלם של המשיח, היא הנאמנות. נאמנות כמו בין איש לאשתו, מסירות ומחויבות. המשיח מסור ומחויב ליעוד שלו, לגאול את האנושות. כמה שהוא מאד פרקטי וחרוץ ומתמיד, כמו שהסברנו, כשמגיעים ליסוד מופיעה התגלמות המסירות לשליחות והנאמנות לכל אחד מאתנו.

בדעת הוא יודע כל אחד מאתנו וביסוד הוא לא יאכזב אף אחד מאתנו, כי הוא נאמן לכל אחד מאתנו. אתה יכול לסמוך על המשיח שהוא לא יאכזב אותך. חסידים נוהגים לומר, "הרבי הבטיח הרבי יקיים". בקבלה, נצח והוד הם הכחות המבטיחים בנפש ואילו היסוד הוא הכח המקיים. זו תכונת היסוד של המשיח.

מלכות: שפלות, שיקוף והשתקפות שפלות המלך – מקור הכריזמה שלו

האחרונה בספירות היא מלכות. מה זה אומר כשמסתכלים על תמונת אישיותו של המשיח? המלכות היא הקרבה והדמיון שלו לדוד המלך, שהמדה העיקרית שלו היא שפלות, "והייתי שפל בעיני". מלכות, סיום הספירות, משקפת את ספירת הכתר, שהרי "אין כתר אלא למלך". לכתר שייכנו את הפרדוקס של מקיף טרנסצנדנטי פנימי ואימנטי – מה שיוצר את תחושת ההפלאה – ואילו המלכות יותר קשורה לכריזמה.

למנהיג יש כריזמה מנהיגותית. יש כריזמה שקשורה ליפי – בקבלה התפארת קשורה למלכות – אבל יש עוד כריזמה מיוחדת של המלכות, ששונה מהכריזמה עליה דברנו קודם, וזו הכריזמה שבאה עם השפלות הקיומית. יש שני פסוקים במשלי, אחד אומר "אשת חן תתמוך כבוד" והשני אומר "שפל רוח יתמוך כבוד". מכך אנו מבינים ששפלות רוח היא עצמה הכח של "אשת חן". הכריזמה של המלכות נקראת חן. היפי של התפארת נקרא פאר או יפי, "מלך ביפיו", אבל היפי של המלכות נקרא חן, והתורה מלמדת אותנו שהחן האמתי והקדוש בא עם שפלות.

המלך – שקוף (כדי לגלות את ה') ומשקף (כל יהודי)

מה הפרדוקס שמופיע במלכות, בדומה לפרדוקס של הכתר? מצד אחד, השפלות של המלך מבטאת שהמלכות היא לא שלו אלא של ה'. בתורה המצוה של מינוי המלך היא "שום תשים עליך מלך". למה הכפילות של "שום תשים"? הוזהר מסביר שקודם כל "שום" לעילא, תמליך את ה', ואז "תשים" לתתא, תמליך כאן מלך בשר ודם. תמליך את אותו אחד שיודע יותר מכל אחד אחר בעולם שרק ה' הוא המלך, שהאמת הזו משתקפת דרכו – את המלך האמתי לא רואים, הוא ממש לא כאן, הוא שקוף וה' מתגלה דרכו לעולם ועד. אם הוא 'שקוף' למלכות ה' אזי ה' מולך דרכו לעולם ועד.

המלכות דקדושה מעבירה ומשקפת בנאמנות את מלכות ה', ובו זמנית המלכות נקראת מראה – כשאתה מביט בראי אתה רואה את עצמך משתקף בו. כשכל אחד מתסכל במלך הוא רואה את עצמו משתקף במלך. אחת הנשמות בתנ"ך שמבטאת מלכות היא אסתר המלכה, הגיבורה של חג הפורים המתקרב אלינו. אסתר הסתירה את עמה ואת מולדתה, אף אחד לא ידע מאיזו אומה היא, וכל אחד שהסתכל עליה ראה אותה כאחת מהעם שלו. במלים אחרות, כל מי שהסתכל עליה ראה את עצמו. זו תכונה של המלך האמתי, שכל אחד רואה את עצמו בתוך המלך – המלך הוא רק ראי. אלה שתי תכונות שונות ואפילו מנוגדות, שמצד אחד הוא שקוף ומגלה דרכו את ה' ומצד שני הוא ראי שכל אחד רואה בו את עצמו, וזהו החן שלו. זו הכריזמה האולטימטיבית של המלך, שהוא משקף את כולם באישיות שלו.

סיכום

בכך סיימנו לצייר את הציור של המשיח, שאנו מקוים שיבוא במהרה בימינו. ולסיכום:

כתר

הפלאות המשיח, "מורח ודאין"

בינה
הכלה אמהית

חכמה
אבחון שרשי בעיות

דעת

ידיעת כל הנשמות

גבורה
אומץ

חסד
אהבה מרפאת

תפארת

יפי מושך

הוד
התמדה והתמודדות
מתוך המגבלות

נצח
חריצות

יסוד

נאמנות וקיום

מלכות

שפלות, שקיפות והשתקפות

ב. שאלות ותשובות

משיח "מן חייא" ו"מן מתיא"

שאלה: האם עלינו לזהות את המשיח עם מישהו ספציפי? אם כן, האם הוא צריך להיות מישהו מהדור הזה או יכול להיות מהעבר?

תשובה: בגמרא מצאנו כתוב שאם משיח הוא מהחיים הוא זהו וזהו ואם מהמתים זהו וזהו. הדוגמה מהמתים שם היא דניאל איש חמודות והדוגמה מהחיים שם היא רבי, רבינו הקדוש. חכמים שאיראו את זה פתוח... כשמנסים למצוא משיח שחי בדור צריך לעבוד קשה.

אומץ כנגד הפוליטקלי-קורקט

שאלה: האם הרב יכול להסביר יותר על אומץ. ההגדרה הפופולארית של אומץ היא להרגיש את הפחד ולעשות זאת בכל זאת. איך להגיע למעין של האומץ בתוכנו?

תשובה: אומץ הוא היכולת לצאת מכל התבניות, לשחות נגד הזרם, לחשוב מחוץ לקופסא. האומץ לחלוק על משהו בשם האמת של ה'. אנחנו לומדים תורה, תורת אמת, כדי לקבל אומץ. אחת הסיבות ללימוד תורה לעומק היא כדי לקבל אומץ. התורה מלמדת את האמת והאמת בדרך כלל היא לא מה שהולך עם הדעה והאג'נדה הפופולארית. אדם שמדבר את האמת צריך אומץ. תמצית הכח של משיח היא שהוא דובר אמת. משיח הוא מנהיג – דבר (לשון דיבור), הדובר של הדור. הכח של מנהיג-דבר הוא לומר את האמת גם אם היא לא פוליטקלי-קורקט. זה ביטוי פשוט לאומץ שצריך לקבל מהתורה. האומץ הוא לא רק לומר אלא להנהיג אנשים לפי האמת של התורה, וזה לא מה שתמיד פוליטקלי-קורקט לומר ולעשות. הרבי אמר לומר גם מה שאינו פוליטקלי-קורקט "באופן המתקבל", צריך לומר באופן שיתקבל באזניו ובדעתו של השומע.

משיח שמצפים לו לא יבוא – סוד הכתר

שאלה: האם הרב יכול לדבר יותר על הרעיון שמשיח יהיה מישהו בלתי צפוי אפילו שעברנו על כל התכונות שמצפים להן?

תשובה: התשובה לשאלה היא הכתר. כל ההיבטים שדברנו עליהם, אפשר קצת להזדהות איתם ולחפש אותם, אבל הפלא של הכתר עומד להיות הפתעה. זו שאלה מאד מתבקשת וטובה, אפילו חשבתה להתחיל את השיעור עם השאלה הזו. אדמו"ר הזקן אמר שמשיח שמצפים לו אף פעם לא יבוא ולמשיח האמתי אף אחד לא באמת מצפה, הוא הפתעה גמורה. זה הפלא של הכתר.

הנחש הקדמוני בדורנו

שאלה: הרב אמר שמשיח צריך להאבק בנחש הקדמוני. השאלה מיהו היום הנחש הקדמוני ומיהו היום עמלק?

תשובה: ענינו לשאלה זו קודם, כשאמרנו קודם שהאומץ של המשיח הוא לומר דברים שאינם פוליטקלי-קורקט. מכך מובן שהפוליטקלי-קורקט הוא האויב. איפה הוא מתבטא? בתקשורת של דורנו. הנחש הקדמוני הוא מי ששולט במדיה כעת, השולט באינטרנט, בכל המדיה, בכל החדשות – זהו הנחש הקדמוני.

אם הנחש יעשה תשובה – הוא גם יכול לעשות תשובה – הוא יהיה שמש גדול של האנושות, כפי שהיה אמור להיות ביחס לאדם הראשון, ועדיין לו יש הזדמנות לעשות זאת. צריך אומץ כדי להלחם בנחש. כדי להלחם בנחש הזה צריך להיות גאון (ingenious), צריך להיות חכם-מבריק. כדי להלחם צריך להיות חכם. בקבלה כתוב שהשרש של החכמה הוא בגבורה של הכתר. שאלו איך משיח יעשה זאת? חוץ מחריצות ועבודה קשה צריך גאונות ויצירתיות. נתפלל לה' שיתן למשיח את החכמה כדי לנצח את הנחש.

כבודת משה בעיני הגוף

שאלה: מה ההבדל בין כינוי משה בעברית "ערל שפתים" לתרגום "יקיר ממלל"?

תשובה: "יקיר ממלל" פירושו כבד-דבור, יקיר הוא כבד. משה היה כה רוחני שהוא יותר נשמה מגוף. הגוף של אליהו הנביא היה לגמרי זך ושלם כי הוא נולד אחרי הריון של 12 חדשים. משה נולד אחרי הריון של שבעה חדשים (למקוטעי) ולכן כל מה שקשור לגוף הפיזי 'כבד' עבורו. כדי לחשוב אתה לא צריך להשתמש בשפתים הפיזיות שלך, אבל כדי לדבר צריך להשתמש בגוף, הנשמה שלו לא חדרה לגמרי לגוף והשימוש בשפתיים כבד עבורו.

פיתוח ניצוץ המשיח באופן מאוזן

שאלה: הרב הסביר עשרה אספקטים של משיח ואמר שבכל אחד יש ניצוץ משיח. האם עלינו לנסות לעורר את כל עשרת האספקטים יחד, או לעורר ולפתח אחד או שניים, שיותר טבעיים לאדם, ומשם להמשיך לעורר עוד?

תשובה: אם יש יותר קרבה למשהו אפשר להתחיל לעבוד איתו. אחד הכללים בקבלה שכל דבר שבקדושה הוא מתוקן ומאוזן. לכן עץ החיים של הספירות מכיל שלשה קוים – ימין, שמאל ואמצע. אם מה שטבעי לך ובחרת בו הוא בקו האמצעי – תעבוד עליו. אבל אם מה שבחרת הוא בקו ימין כדאי שתשתדל לאזן אותו עם הכח המקביל בקו שמאל. אם הוא בקו האמצעי בסדר לעבוד עליו בפני עצמו.

"ברוח שפתיו ימית רשע"

שאלה: איך משיח נלחם, באיזה כלי זין הוא משתמש?

תשובה: על משיח כתוב "וברוח שפתיו ימית רשע". קודם הזכרנו את השפתים של משה, שהיה "ערל שפתים", אבל למשיח תהיינה שפתים מאד חזקות, כך שיוכל להמית רשע ברוח שפתיו, הוא הורג את הנחש ברוח שפתיו. רבי נחמן אומר שמשיח לא יירה כדור אחד, רק ברוח שפתיו.

הדרך הכשרה לגאולה

שאלה: יש היום כל מיני משיכות לדרכים רוחניות, מדיטציה, מודעות, קבלה ומדיטציה יהודית. האם זו אופנה חולפת או חלק מבשורת הגאולה?

תשובה: אנחנו מאמינים שזה חלק מבשורת הגאולה, אבל צריך לעשות זאת נכון. לא ללכת אחרי יוגה ודברים זרים אחרים – זה לא בשבילנו וגם לא בשביל אומות העולם. בסופו של דבר כל העולם יתאהב בתורה וביפיו של המשיח והתורה החדשה שהוא יגלה לנו. כל הרוחניות נמצאת בתורה. יש נקודות של

חכמה באומות, אבל לא דרך חיים רוחנית. התבוננות (מדיטציה) על פי קבלה וחסידות זו ההתחלה, והיא צריכה להתקדם ולהתעצם. כמו שאמרנו מקודם, כאשר תגיע מסה קריטית של עבודה רוחנית מתוקנת הגאולה תתגלגל מעצמה כמו כדור שלג.

נצח והוד – בטחון פעיל ובטחון סביל

שאלה: מה האיזון הנכון בין עבודה קשה וקידום חזון משיחי לבין ההשתלבות בהשגחה הפרטית ורצון ה'?

תשובה: זה בדיוק מה שאמרנו קודם על האיזון בין ימין ושמאל. איזון שייך למאזנים, שהן בקבלה כח הספירות נצח והוד. נצח הוא פעיל והוד הוא סביל. יש שאיפה – אני שואף, כולנו שואפים, משיח גם שואף – ופועלים לממש את השאיפה, זו פעולת הנצח, כח הבטחון הפעיל של הנצח. נצח והוד נקראים בטחון פעיל ובטחון סביל. הפסוק בתנ"ך אומר "בטחות חכמה", בכליות יש חכמה. חכמת הכליות היא שני סוגים של בטחון – פעיל וסביל. בטחון פעיל הוא בטחון שה' נותן לי כח לעשות חיל, לעבוד קשה ולהגיע להשגים, ובטחון סביל הוא בטחון בו איני עושה מאומה ואני לחלוטין נסמך על ה' – תכונת ההוד.

שתי הנשמות שהן דוגמאות לשני סוגי הבטחון הם המלך דוד במלחמותיו והמלך חזקיהו במלחמתו נגד סנחריב. דוד המלך אמר "ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם", הוא עשה הכל לבד בכח שה' נתן לו, הוא היה השתקפות מלאה של כח אלקי. ההיפך הוא חזקיהו, שאמר שאין לו כח לרדוף אחרי אויביו, ומה הוא עשה? הלך לישון. הוא אמר: אני לא יכול לעשות זאת – זו האמת, הוא לא היה מסוגל – רק אתה ה' יכול, אני הולך לישון ואתה תעשה. הנצח וההוד הם שותפים, פועלים ביחד, ושני סוגי הבטחון הם פרקטיים. לפעמים להיות פרקטי הוא לעשות כל מה שאני יכול ולפעמים להיות פרקטי היינו ההיפך הגמור, לדעת שאיני יכול לעשות, אלא רק ה' יכול לעשות. אלה הם בטחון פעיל ובטחון סביל.

המשיח 'נופל מהתמונה'

שאלה: מה פירוש שמשיח נקרא "בר-נפלא"? האם המשיח ימות או לא?

תשובה: נתחיל מהסוף, לפי הרמב"ם המשיח לא יהיה נצחי, הוא ימות. אם נזכה יש אפשרות שהוא וגם נשמות אחרות תהיינה נצחיות, ותהיה תחית המתים בתחלת ימות המשיח, אבל לפי הפשט – בגמרא – כתוב שימלוך אחריו בנו ובן בנו כמו שכתוב בתהלים, "ולפני ירח דור דורים". זו התשובה הפשוטה.

העובדה שמשיח נקרא בר נפלא, נפל בעברית, קשורה לשפלות של המשיח, תכונת המלכות כפי שהוסבר. יש משהו במשיח שהוא כאן אבל הוא כל הזמן נופל. מה הכוונה? הוא נופל מחוץ לתמונה. הוא אומר 'אל תקח אותי כל כך ברצינות, אני סך הכל נופל', ואז הוא צריך להופיע שוב כדי ליפול שוב... כשהוא נופל רואים דרכו מי המלך האמתי, "והיה הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד".

משיח בן יוסף (נאמנות) ומשיח בן דוד (שפלות)

שאלה: האם הפרצוף, התמונה של משיח שהרב צייר, היא של משיח בן יוסף, משיח בן דוד או כל אחד מהם?

תשובה: בכללות כל אחד מהם, אבל בפרט משיח בן יוסף ומשיח בן דוד הם שתי הספירות האחרונות, יסוד ומלכות, בכל אישיות מודגשת תכונה אחרת. הנאמנות של היסוד שייכת במיוחד למשיח בן יוסף והתכונות של השפלות, השקיפות, השתקפות-המראה והחן של המלכות עצמה שייכות בפרט למשיח בן דוד.

התבוננות לקירוב הקץ

שאלה: כתוב בגמרא על "בעתה אחישנה" – "זכו' אחישנה, 'לא זכו' בעתה", או שמשיח עצמו ידחוק את הזמן ויגרום שהגאולה תבוא.

תשובה: הרבי אמר בשנים האחרונות שהדבר הכי חשוב כדי להביא את המשיח הוא לחשוב עליו – בדיוק מה שעשינו הערב – למצוא אותנו בו ואותו בנו. להיות מוכנים לכך שהוא יגיע ולהתפלל על כך. על הזמן של "בעתה" כתוב "כלו כל הקצין", כעת משיח כבר צריך להיות כאן ואנחנו רק צריכים לרצות בו. יש אופוזיציה למשיח, יתכן שהנחש של המדיה גורם שלא ירצו שמשיח יבוא. הדרך להתגבר על זה ולזכות למשיח היא להגביר מאד את הרצון בו, לצעוק "עד מתי", לרצות בכל לבנו את המשיח. חלק מהציפיה הזו היא לבנות את התמונה, מה אנחנו מצפים ממנו. אם אני מתפלל על משהו אני צריך לצייר לעצמי על מה אני מתפלל. זה מה שניסינו לעשות הערב, לצייר מה שרוצים, במה אנו מאמינים (אמונה היא מלשון אמנות הציור כנודע), ואם נתפלל מספיק משיח יבוא.

התבוננות בפרצוף – הלבשת הספירות ("לבושין תקינת לון")

שאלה: ב"פתח אליהו" מונים את כל הספירות ונותנים להן שמות או דימויים, מדובר גם על הלבושים של הספירות, "לבושין תקינת לון", והשאלה מה זה ואיך מתקשר לפעולת משיח בעולם ובתוכנו?

תשובה: מה שעשינו הערב, ההתבוננות שבכל ספירה נתנו תכונה שונה של משיח, הוא להלביש את הספירות. כל הספרים הרבים שהזכירו שיש לנו כאן מבוססים על המודל של הספירות, וכל ספר נותן עוד לבושים לספירות, שמות ותוארים שונים. מה שהסברנו הערב לגבי משיח השתמש במלים חדשות, מלים שטרם השתמשנו בהם ביחס לספירות – המלים והמחשבות האלה הם לבושים חדשים. מפעם לפעם צריך ללכת לחנות לקנות בגדים חדשים, אופנה חדשה. משיעור לשיעור, כל חודש, משתמשים במלים חדשות, עושים לבושים חדשים לספירות.

משפחת פרץ

יחוסה של משפחת "פרץ", כפי הידוע, מגיע עד "פרץ בן יהודה בן יעקב אבינו", שמצאצאיו היה גם דוד המלך, כמבואר בסוף מגילת רות.

עם חורבן ירושלים בימי בית שני, הוגלו רוב תושבי ירושלים ויהודה לספרד והתיישבו שם עד הגזירה הגדולה, גירוש ספרד בשנת הרנ"ב, אז בני פרץ שכרו צי אוניות ושטו לעבר צפון אפריקה למדינת מרוקו, כמו שכתב רבי יהודה פרץ בהקדמת ספרו "פרח לבנון"³⁶⁶, וזה לשונו.

"ובני פרץ רובם יצאו סך רב ושוטטו מעבר לים אקיאנו"ס בחלק אפריקא, וישכנו מהלאה למגדל אד"ר [דרעא], היא מלכות מלך מראיקו"ס [מראכש], ויקנו מידו עיר הנקרא "דאדי"ש" ויעמידו השערים, וישכנו לבטה, ובתוכם לא עברו זרים, שלא מבית אבותם בשם מתוארים... ועד היום במקומות האלו

366 חידושים על התורה בדרך הפרד"ס, הביאו הרב חיד"א בספרו שם הגדולים (מערכת ספרים), והביא בשמו את ענין יחוסה של משפחת פרץ. ובספר מלכי רבנן, לרבי יוסף בן נאים, כתב, שמורנו הרב רבי יהודה פרץ קבור ב"דאדש", מחוז דרא, ורבים היו משתטחים על קברו, וכל מי שנשבע בשמו לחינם היה ניווק.

דרים, ובתוכם רבנים גדולים, גאונים מופלגים, בשבעים פנים התורה מבארים, והתורה והמצוה ביתר שאת משמרים... וספר יחוסיהם שהוציאו מירושלים מגילה עפה, כתובה פנים ואחור, הביאו לידע שורש אחיהם הנותרים... ואתם בני יוצאי חלצי, קבלה זו תקבלו ויהא בידכם "דמבית פרץ קאתינא" [שמבית פרץ אנו באים], כולכם זרע אמת וטהורים". עכ"ל.

גם הגאון רבי יעקב משה טולידאנו, רבה הראשי של תל אביב, כתב בספרו "נר המערב" (עמ' צז) אודות יהודי "דאדש", וזה לשונו.

"לכולם היה נמצא אתם ספר היחש אשר הביאו עמם מספרד, ושבו נכתב התיחסותם מדור לבית דור אבותם, עד למן העת אשר הוגלו מירושלים ועד אביהם הראשון "פרץ בן יהודה". ובספר היחוס ההוא נזהרו כל בני המשפחה, גם אז בשבתם בעיר "דאדש", לכתוב בו איש איש את צאצאיו".

קהילת "דאדש"

מבין דברי הכותבים למעלה ניכר כי השתרשותם של בני משפחת פרץ במרוקו, היתה בעלת משמעות מכרעת בקרב אזורים אלו, וכפי שמתאר רבי יעקב משה טולידאנו בספרו "נר המערב" (שם), וזה לשונו.

"באחת מהערים הדרומיות ההם, בעיר "דאדש" שזכרנו, נמצאה אמנם קהילה חשובה בערכה, על ידי אחת המשפחות הנכבדות מהמגורשים שהתיישבה שם בעיר ההיא, בני משפחת "פרץ", אחת המשפחות המיוחסות שביהודי ספרד ושהתיחסה במוצאה עד לגלות ירושלים ומשבט יהודה... ובני המשפחה ההיא גדלו והצליחו בה וירבו ויעצמו, וכאשר לא יכלה אחרי כן העיר ההיא "דאדש" לשאת אותם, הוסיפו וירחיבו את גבולם בקנות להם עוד את העיר הסמוכה לה את עיר טיולית [תיילת] ועוד עד תחילת המאה החמישית (למב"י) התקיימו כל צאצאי המשפחה הזאת שם בשתי הערים... ובם נמצאו גם גדולי תורה ואנשים בעלי הון".

מאז שקבעו בני משפחת פרץ את מושבם ב"דאדש" עד לזמן שעלו לארץ ישראל, התיישבו בה גדולי תורה וענקי הרוח שהנהיגו את הקהילה במסירות נפש גדולה, ואור תורתם האיר למרחקים.

יש מרבני המשפחה שעזבו את מקום הולדתם בקהילת "דאדש", כדי לשמש כרבני קהילות בארצות אחרות, וידוע לנו על אחדים מהם.

רבי שלמה פרץ בעל ספר "דברי שלמה" על מדרש רבה ועוד ספר על התורה, שהתיישב בג'רבא ונעשה לראב"ד ורב ראשי שם. נכדו היה רבי אהרן פרץ, גם הוא ראב"ד ורבה של ג'רבא ומחבר הספרים "משחת אהרן" ו"בגדי אהרן", ובנו היה הגה"ק רבי חזקיה פרץ, מחבר ספר "מכתב לחזקיהו".

גם זקנו של רבי יהודה פרץ בעל ספר "פרח לבנון" יצא מעיר דאדש והגיע לתלמסאן שבאלג'יריא ומשם לתונס וגר שם, ונכדו הנ"ל נולד וחי באיטליה.

בדאדש (שהפכה עם הזמן לאזור שלם), היו כמה כפרים שבהם היה יישוב יהודי, בהם תיילית, איית וזין, לקלעא, דמגונא, ואיברגוסן.

הישובים היהודיים החשובים הסמוכים לדאדש הם תינגיר, סכורא, וארזאזאת ומחוז דרעא ועוד.

משפחתו של רבנו המחבר זיע"א אף היא נמנתה על תושבי דאדש מדורות רבים ועד העלייה לארה"ק, רבנו חי ופעל בכפר "איית וז'ין" שבדאדש.

שמות משפחה נוספים שהיו בדאדש, אבטאן, אביטבול, אסולין, ארזואן, בוזאגלו, ביטון, בן דוד ויוסף (דוד ויוסף), בן חמו, גבאי, דהאן (אדהאן), יפרח, כהן, מלכא, עמור, פחימא. ועוד.

על מעלתה הנדירה והמיוחדת של הקהילה הקדושה ששכנה בדאדש, ניתן ללמוד ממכתבו הנפלא³⁶⁷ משנת תקנ"ב, של הגה"ק רבי שלמה אביטבול זיע"א מגאוני צפרו, אותו כתב לחכמי דאדש אחר ששמע נפלאות עליהם ועל קהילתם. וזה לשונו.

אחרי דרישת שלומכם, מה נכבד יום בשורה, ליהודים היתה אורה, זו תורה וזו שכרה, שבא לפנינו מבשר טוב משמיע ישועה וגבורה... ויבא יעקב ויספר לנו איך עדיין גיבורים בישראל משיבי מלחמות בגבורה שלוחמים עם אויביהם בחרב וחנית מסע ושריה. ויושע ה' את ישראל מיד מצרים המצרים אותנו ונופלים אויבינו לפניהם בחרב חללים חללים ערום ועריה, וברוך ה' אשר לא השבית לנו גואל לנקום נקמת בני ישראל מכל צרינו, אשר אנחנו בעוה"ר שרוים ביניהם דלים ושפלים עניים ומרודים כל ימינו... וששתי כעל כל הון על הבשורה הטובה שעדיין יש בזמנו גואל ומושיע בישראל לעמוד נגד אויבינו בלי יראה ופחד כאבותינו הקדושים, ותמהתי מאין זכיתם לכל הכבוד הזה לעמוד בזמן הזה מדי אויבינו להלחם במ בחרב ובחנית, מזוינים גם רוכבי סוסים ונפלו אויביכם לפניכם לחרב, ורדפו מכם חמשה מאה וכו'.

והיפשתי וראיתי בספר פרח לבנון בהקדמה... הנה מבואר שיושבי עיר דאדש הם משבט יהודה מבני פרץ מזרע המלוכה דכתיב בהו לא יסור שבט מיהודה וכו' עד כי יבוא שילה. והיינו דאהני להו שעדיין שבטם ומוראם על אוה"ע לעולם.

ועוד טעמים אחרים שסיפר לי הר' יעקב בן עטיאה הנזכר שיש בניכם אהבה ואחוה שלום וריעות ואחדות ולא יש בניכם שנאת חנם כלל ולא תשאו חרב וחנית איש על חברו והנושא חרב על חברו יתן קנס גדול ויצא מן העיר, ועוד שמרחמים על העניים והאבינים ולא תונו את הגר, ועוד שמקנאים על הזנות, ותלמוד תורה כנגד כולם. אם כן אף אם אין בכם כי אם מצות אלו די שבשכרם יושיע אתכם מכל צריכם האל המושיע....

יכתוב כת"ר אלי עניני ומנהגי העיר בכלל ופרט, ואם יש לכם ספר יחוסין מאבותיכם הקדושים, וכיצד הם הנהגות ותקנות המדינה וסדר מלחמותיכם, הכל בכתב יד כת"ר, אלי תשלח כי חשקה נפשי לידע מנהגיכם וחוקותיכם שאתם משכילים בכל דרכיכם וה' עמכם, כן יהיה עמנו אכי"ר. ומבקש אני עבדכם שתבקשו רחמים עלינו, מעשים טובים יש בידכם בקשו מאלהיכם רחמים אלינו שיטע ה' אהבה ואחוה בינינו ויעשה למען שמו המחולל בגויים ולמען שכינתו. עבד ה' שלמה אביטבול.

היהודים שגרו בדאדש היו חרדים מאוד לדבר ה' והייתה הקפדה שהילדים והנוער ימצאו במסגרות של לימוד תורה. הקטנים למדו בת"ת. בין המורים שלימדו בת"ת הגה"ק רבי סלימאן פרץ שהיה מרא דאתרא, וכן לימד הרב אברהם יפרח בת"ת, וכן לימד הגה"ק רבי ראובן בן דוד (חתן רבי סלימאן), שלימד יותר את המבוגרים (ראה אודותיו בהמשך). אם כן היתה מסגרת תורנית גם לקטנים, גם לנוער וגם למבוגרים. ת"ת, ישיבות ושיעורים בבתי הכנסת. צורת הלימוד היתה שישבו הילדים בחצי עיגול והרב לפניהם מלמד גמרא משניות, הלכות ופרשת שבוע.

סדר שמות החכמים

רבי שלמה פרץ זי"ע

נשיא קהילת יהודי דאדש לפני כארבע מאות שנה. בהקדמת "פרח לבנון" מזכירו בזה"ל, ואדוני אבי זקני זצוק"ל, בזמן נשיאות הגאון הגדול מוהר"ר שלמה מבית פרץ זלה"ה, אשר חיבר כמה וכמה חיבורים, ובתוכם ספר פירוש על כל הזוהר הקדוש מתחילתו ועד סופו. עכ"ל. עוד חיבר ספר "לחם שלמה" וקצתו נדפס בקונטרס "זכות אבות".

רבי יהודה פרץ זי"ע

צדיק קדמון הקבור בדאדש וכל הנשבע בשמו לחינם היה נענש. כ"כ בספר מלכי רבנן דף נ"ב ע"ג.

רבי יעקב פרץ זי"ע

נכדו של רבי שלמה פרץ. הוא וזרעו היו מכוונים "איית בן זרירי". רב גדול ובעל מופת, דיין ומו"ץ בכפרי דאדש. חי לפני כשלוש מאות שנה. חלק מכתביו נדפסו בקונטרס "זכות אבות". בנו הוא הגה"ק רבי אברהם פרץ מח"ס "זבח אברהם" על יו"ד (כת"י) שהיה רב במחוז סכורא. ומזרעם הוא הגה"ק המקובל האלהי רבי דוד פרץ בעל "מגן דוד" מתלוואת.³⁶⁸

רבי ישועה פרץ זי"ע

ת"ח גדול חסיד וקדוש מכפר תיילית שבדאדש, תלמידו של רבי אברהם הכהן, למד גם עם סידנא באבא סאלי כפי שהעיד באבא סאלי באזני נכדו של רבי ישועה בזה הלשון רבי ישועה זה אחי, למדנו יחד מהיום הראשון עד היום האחרון' ובאותה הזדמנות ערך סעודה לנכד לכבוד סבו. בהמשך העתיק מושבו לעיירה הסמוכה סכורא. העמיד תלמידים רבים מכל האזור, שנודעו כתלמידי חכמים חשובים והסמיכם לשוחטים ובודקים. עלה לארץ הקודש בסביבות שנת תשכ"ג והתיישב בעפולא. נתבש"ם בט' ניסן תשל"ג בגיל פ"ה לערך ומנו"כ בעפולה. בצוואתו ביקש שלא יכתבו עליו שום שבח במצבה ויכתבו רק פ"נ פלוני בן פלוני.

מתלמידיו של רבי ישועה פרץ רבי מסעוד דאנינו מח"ס "מה אדם", רבי שמעון דיין רב המועצה האזורית "מרחבים" ומח"ס "שמעו נא" על הלכות שחיטה בו הביא מתורת רבו בעניינים אלו, ועוד לו על התורה בכת"י. רבי נסים יפרח רב מושב יגל, רבי יצחק פרץ רב מושב דובב, רבי יעיש אדרי מח"ס "תורתך שעשועי" היה ר"מ באוצר התורה בקובלנקה.

ויבדל לחיים, רבי מסעוד מנחם שליט"א רב מושב אביבים. ועוד רבים.

368 ראה עוד אודות ענף מש' פרץ זו בקונטרס "זכות אבות", "אלה תולדות יעקב", ובמבוא ל"מגן דוד", כל אלה לר' אליהו פרץ הי"ו יו"ר מכון מלכי רבנן.

רבי שמעון פרץ

בנו ותלמידו של רבי ישועה פרץ, וכן למד אצל הגה"ק רבנו מאיר אביחצירא. שירת בקודש כרב בכפרי סכורא ובורזאזאת. בארה"ק התיישב בעפולה.

רבי יוסף פרץ זי"ע

בנו ותלמידו של רבי ישועה פרץ, נתבש"ם בעפולה.

רבי אברהם פרץ זי"ע

נולד בדאדש, לאחר מכן עבר לסכורא ולמד שם אצל הרבנים הקדושים רבי ברוך אלהראר ורבי ישועה פרץ. שירת בקודש כרב ושו"ב ומלמד תשב"ר בסכורא ובורזאזאת. בעלותו לארה"ק התיישב בנתיבות ובעיה"ק ירושלים ת"ו. נתבש"ם כ"ג אב תשס"ג ומנו"כ בירושלים ת"ו.

רבי חיים פרץ זי"ע

חמיו של רבנו המחבר רבי סלימאן פרץ, ראה אודותיו לקמן בתולדות רבנו המחבר.

רבי שלום פרץ זי"ע

בנו של רבי חיים הנז', ראה אודותיו לקמן בתולדות רבנו המחבר.

רבי סלימאן פרץ זי"ע

נולד בראש חודש סיון שנת תרמ"ו, לאביו הצדיק והחסיד רבי ישראל³⁶⁹ ולאמו הצדקת הרבנית מרת מילה. בו ביום אור חדש זרח והתמלא הבית אורה ושמחה בהולדת בנם. וכשהכניסוהו בבריתו של אברהם אבינו, נקרא הרך הנולד "סלימאן".

הבית בו גדל והתחנך רבנו, היה בית גדול רם ונישא. בית אביו היה בית ועד לחכמים, בו ינק את השראתו מאבותיו הצדיקים, דור אחר דור, וספג בו אורה של תורה וקדושה ויראת שמים טהורה.

לרבנו היו שלשה אחים וארבע אחיות ואלו הם ר' שלמה (נפ' במרוקו). ר' יהודה מכונה 'הדו', בארה"ק התגורר בחצור הגלילית, יפו ובני ברק. (הוא סבם של הגה"צ המקובל רבי נסים פרץ ראש ישיבת "בית אל" ב"ב, ושל יבדלט"א הרה"ג ר' מרדכי מלכא שליט"א רבה של העיר אלעד). ר' שאול (נפ' בכרמיאל). והאחיות הצדקניות מרת אסתר אסולין (נפ' בחצור הגלילית), מרת לאה עמור (נפ' בבית שאן), מרת איזא ומרת חלי (נפ' במרוקו).

369 נמצא כתוב בכת"י רבנו בזה"ל "יאר צאיט של אבי כ"ד חשוון".

בן חכם ישמח אב

כבר משחר נעוריו הצטיין בשכל זך ובמזג טוב, ילד מלא חן ורווי עדנה נפשית, חביב ונחמד. כל רואיו יכירו בו כי הוא זרע ברך ה', והבחינו בו שנועד לגדולות. ומיום שעמד על דעתו הקדיש את חייו ללימוד התורה הקדושה וכל מעשיו היו לשם שמים.

וכך היה סדר יומו הקדוש בעבודת ה' בימי בחרותו מידי יום לאחר תפילת שחרית היה לומד בבית המדרש בהתמדה עצומה, ונתעלה בתורת הנגלה והנסתר גם יחד. וכדי להרחיב את ידיעותיו, השתדל להשיג ספרים בכל מקצועות התורה, ולא חסך שום טרחה ומאמץ לרכשם, על אף יוקר הספרים וקושי הדרכים.

רבנו המחבר קנה לו שם כאחד הגדולים בתורה, וביראת שמים שהיתה תמיד נסוכה על פניו, והיה מיחידי סגולה ומבני עליה מועטים. עדין נפש ואציל רוח, היה רבנו, וכל דיבוריו היו בקדושה ובטהרה, רק לדברים הנצרכים. דיבורו עם כל אדם היה בנחת, בשלווה ובענווה גדולה. היה נעים בהליכותיו ואהוב על הבריות, מעולם לא ראו אותו כועס אלא קבל הכל באהבה ממש. כל ענין שבקדושה וחסידות שלמד, השתדל לקיים בעצמו, ועבד על עצמו עד שקנה את המידות הטובות כקנין טבעי, וכך נעשה לאחד יחיד ומיוחד.

בד בבד עם גדולתו בתורה וביראה, בלט רבנו כמזמחה גדול במלאכת השחיטה. זריזותו ומיומנותו היו לשם דבר. ירא וחרד היה במלאכת קודש זו, לבל תצא תקלה מתחת ידו. ואכן, בטרם ששחט, היה בודק את הסכין יפה יפה, שלא יהא בו שום הרגשה של פגימה אפילו דקה מן הדקה. ולאחר השחיטה, היה בודק את הבהמה בכשרותה, בדקדוק ובמזמחה רבה. והיה מחמיר על עצמו חומרות גדולות, ואם התעורר ספק ולו הקטן ביותר, אע"פ שהיה לו על מה לסמוך, בכל זאת היה מחמיר ומעמיד את הבהמה למכירה אצל הגוים.

בצעירותו הוסמך רבנו לשוחט ובודק על ידי חכמים גדולים מהעיירה אימיגראן שבאזור, והם הגאונים הקדושים רבי רפאל מור יוסף³⁷⁰ רבי אברהם אבטאן ורבי מנחם הכהן³⁷¹ זיע"א והם חתומים על תעודת השו"ב שלו.

באותה תקופה (שנת הדרכתי"ך וכן בוג"ה ירושלי"ם = תרנ"ט) שקד רבנו רבות להקיף את כל הלכות שחיטה וטריפות לאורך ולרוחב והוא כתב למעלה ממאה וארבעים דף בנושאים אלו. את רובם העתיק מכתבי רבו רבי רפאל מור יוסף והוסיף נופך משלו. כת"י זה נדפס בשנת תשס"ו ע"י ר' רפאל כהן הי"ו (הנשוי עם נינת רבנו, נכדה לבנו רבי עזר).

שנה קודם לכן (תרנ"ח) העתיק רבנו למרות גילו הצעיר, מעל שמונים דף בנושא טעמי הלכות המועדים וגם זה נדפס ע"י הנ"ל בספר נפרד ותבא עליו הברכה.

בברית הנישואין

טבעו ושמו הטוב של רבנו יצאו והתפרסמו לפניו כאחד המצוינים בתורה וביראת שמים, ובהגיעו לפרק האיש מקדש בגיל י"ח שנים, בדיוק כדברי חז"ל, בא רבנו "סלימאן" בברית הנישואין עם אשת נעוריו

370 גאון חסיד קדוש ומקובל, מוזכר במבוא לס' "ברית אבות" לרבי דוד סויסא מבית שאן (עמ' ל). בנו ר' שאול חתן רבנו דוד אביחצירא. נכדתו הרבנית מזל אלמנת הגה"ק רבנו מאיר אביחצירא.

371 גאון וקדוש וצדיק מפורסם ומלוב"ן מחכמי אימגראן וסכורא, נתבש"ם בשנת תרצ"ז. עצמותיו הועלו לקבורה בעיר אור עקיבא. ראה עוד אודותיו בהרחבה בספר "סכורא וחכמיה".

מרת "עישא", בת הצדיק המקובל רבי חיים פרץ זיע"א³⁷², שהיה ידוע כאיש צדיק וחסיד³⁷³. ואחות הרה"ג כמוהר"ר שלום פרץ שהיגר למראכש ובה נתבש"ם³⁷⁴. הרבנית עישא היתה לו לעזר רב לאורך ימים ושנים, כדרך שאמרו חז"ל "איש ואשה זכו שכינה ביניהם".

עם נישואיו, המשיך רבנו בהתמדתו הגדולה בתורה, מתוך דוחק וצער, ובשכר זה תלמודו נתקיים בידו, כמאמר רז"ל (ברכות ה, א) "ואם קיבלם מה שכרו, יראה זרע ויארץ ימים. ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנאמר (ישעיה נג, י) "וחפץ ה' בידו יצלח".

רעייתו הרבנית קיבלה את לימודו והתמדתו בשמחה רבה, והקלה עליו כפי יכולתה, כדי שיתעלה במעלות הקדושה והטהרה. יחד דאגו שביתם יהיה פתוח לרווחה לכל שואל עצה ותושיה, ועניים היו תמיד סועדים וסמוכים על שולחנם.

אשת חיל עטרת בעלה היתה הרבנית עישא, ואפשר לרמוז את כל מעשיה הטובים לפי חיבורו של החכם מכל האדם, שלמה המלך, בפרק "אשת חיל". והיתה מסורה לכל צורכי הבית וצורכי הרב. את הכל עשתה בחריצות ובזריזות רבה, הן בחינוך הילדים, שדאגה להם והחדירה בהם קדושה וטהרה, והן בצורכי הבית. והכל במסירות ובשמחה.

הרבנית עישא הצטיינה במיוחד במידת הצניעות, והעידו עליה שמעולם לא ראו קורות ביתה את שערות ראשה. תמיד היתה מכסה את ראשה בשני כיסויים, שאם החיצוני יזוז במקצת אזי הפנימי תכסה היטב.

הרבנית עישא נפטרה בהיותה בעיה"ק ירושלים ת"ו אצל בנה רבי חיים, ביום שישי, ערב שבת קודש פרשת נח, ה' חשון תשכ"ג, ומנוחתה כבוד בהר המנוחות בירושלים.

לאחר פטירתה, למרות גילו המופלג, מאחר ו"לא טוב היות האדם לבדו" נשא רבנו לאשה את בת אחיו הגדול רבי שלמה, הלא היא הצדקת מרת רחל המכונת "אמא רחל" שהיתה סומא בב' עיניה וצדקת מיוחדת במינה. מספרים שהיתה מתענה בכל ערב ראש חודש. היא חייה עוד שנים רבות אחרי פטירת רבנו.

זרע ברח"ה

במרוצת השנים נתברכו בשמונה ילדים, ארבעה בנים וארבע בנות. הבנים רבי צמח, רבי אלעזר המכונה עזר, הרה"ג החסיד רבי יחיא, והרה"ג רבי חיים. הבנות הצדקניות מרת תמו, אשת רבי פריזא פרץ³⁷⁵. מרת שמחה, אשת הגה"צ בנש"ק רבי ראובן בן דוד ויוסף³⁷⁶. ומרת בודא, אשת רבי יהודה מלכא. והעלמה סעדה נפטרה בגיל צעיר מאוד ומנו"כ בדאדש.

372 בתעודה משנת תש"ט החתומה ע"י חכמי סטאט נכתב כך לפנינו אנו סופרי בד"ץ מתא זטאט יע"א העידו... על האשה עיישא פרץ בת הח' הש' כהה"ר חיים נ"ע. אמה עאלייא עמור. הייא כלוק דאדש וכלאקת - תר"ס) ע"כ. וחתומים סופרי ביה"ד ורב העיר רבי יוסף 1900 (תרגום היא נולדה בדאדש ונולדה בשנת 1900 חיים מאימראן.

373 הוא נתבש"ם חוץ למקומו בעיר אחרת, ונטמן באותה העיר. ובנו חדר על קברו. סופר ע"י בני המשפחה שעלו לקברו והביאו עימם נרות נשמה אולם שכחו להביא גפרורים והניחו את הנרות על מצבתו והלכו לחפש גפרורים וכששבו לקברו לאחר זמן נתגלה לעניהם מראה מופלא ביותר שהנרות דולקים ומאירים.

374 ראה מצבתו בס' מצבות מראכש בה נכתב בזה"ל מצבת קבורת הח' הש' כה"ר שלום פרץ ז"ל נלב"ע ביום שני ז' לחודש כסלו שנת תר"ץ. ע"כ. והעורכים כתבו שם שבספריה הלאומית יש כת"י שלו משנת תר"ע שמעתיק טעמי טריפות מספרו של מורינו הגאון רבי אברהם אבטאן.

375 שהוא אח של מרת עישא אשת רבנו. לזכרו ולזכר אשתו הצדקת תמו בת רבנו יצא ספר זכרון בשם "זכרון אבות".

376 ראה בערכו לעיל בין חכמי דאדש. בהקדמתו לספר "מגיד תעלומה", הזכיר את חמיו רבנו המחבר, וז"ל "אציג לפניך הקורא הנעים, מה שמצאתי בכתב יד אצל מר חמי היקר ונעים, כמוה"ר שלמה פרץ הי"ו, קונטרס מעט הכמות ורב

הרבנית טיפחה וחינכה את ילדיה במסירות נפש, והחזירה בהם אמונה ויראת שמים, עד ש"כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה'". הילדים גדלו והתחנכו באוירה מיוחדת במינה, בדרך שסלל להם אביהם, בתורה וביראת שמים טהורה, ובפרט כשראו את אביהם כדוגמא חיה ונפלאה של חיים קדושים וטהורים.

מסירותו של רבנו לחינוך ילדיו היתה כה גדולה, עד ששלח את בניו ללמוד בישיבות הקדושות שב"מקנאס" וב"מראכש", אף על פי שהיו רחוקים מאוד ממקום מושבם "דאדש", והיו משתנים בישיבה זמן רב מאוד, ורק בחג הסוכות ובחג הפסח היו מגיעים לבית אביהם לחוג את החג עם המשפחה.

מסופר כי כאשר חזר בנו של רבנו, הרה"צ רבי יחיא ממראכש, עם הסמיכה לשחיטה, ערך רבנו לכבודו סעודה גדולה ומפוארת כאילו היתה זאת חתונה מכובדת, לרגל המאורע המשמח.

מינויו לרב קהילת "דאדש" מיום שחרב בית מקדשנו ובטלה הסנהדרין, נפוצו עם ישראל ברחבי תבל, ובכל מקום שהתיישבו בו הקימו קהילות שאיחדו בתוכם אלפי יהודים חרדים לדבר ה', כשעל גביהם עומדת דמותו של רב הקהילה, אשר הקרין מאורו על כל בני עדתו, והדריכם בנתיבות ההלכה, להראות להם את הדרך אשר ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו. דור דור ודורשיו דור דור ומנהיגיו.

גם בקהילת קודש "דאדש", כשראו יהודי המקום את רבנו הגדול כמוהר"ר רבי סלימאן פרץ, שהוא מורם מעם ומיחידי סגולה, אשר לו הגדולה והתהילה, הפצירו בו רבות להיות להם לרב ומנהיג, ומגודל ענוותנותו סירב להפצרותיהם, עד אשר דחקוהו מאוד ולא יכל עוד לדחותם, וקיבל על עצמו את מישרת "רב הקהילה".

מיני אז מסר רבנו את נפשו להנהיג את קהילתו ביד רמה, במשך שלושים שנה, בכל דבר שבקדושה, וטרח רבות לכל צורכיהם בתחומים שונים.

תמיד היה רבנו ראש המדברים בכל מקום, ודרש בכל האירועים שהיו בקהילתו בכל עת מצוא, בהרעיפו עליהם בנועם אמרותיו ובמתק שפתיו טללי תורה ומוסר. תמיד נשא דבריו על חיזוק הדת והאמונה, והוכיחם בדרכי נועם, ודבריו היו מתקבלים, כדברים היוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב.

כמו כן היה רבנו מוסר שיעורים למבוגרים ונוער מידי יום ביומו, בגמרא, בהלכה ובאגדה, ומלמדם בסבלנות ובמסירות גדולה.

כאמור, סדר יומו של רבנו היה עמוס עד למאוד, והכל בכדי להנהיג את קהל עדתו במסירות וביד רמה, הן בהרבצת תורה, הן בלימוד תשב"ר ובחזנות, בנשיאת דרשות באירועים שונים, בעריכת חופה וקידושין, והן במלאכת השחיטה, ובעשיית חסד לכל נצרך, והשכנת שלום בין איש לאשתו, ואף התנדב להיות לאחד מראשי החברא קדישא לעסוק בחסד של אמת. גם בכתיבת קמיעים עסק בכדי להביא מרפא ומזור לבני עמו הנתונים בחולי ובצרה.³⁷⁷

כל פעולותיו למען בני קהילתו, עשה רבנו לשם שמים, ללא תשלום כל שהוא, וכל ימיו נמנע מליהנות מהציבור כלל ועיקר, ואת משפחתו היה מפרנס אך ורק מיגיע כפיו.

האיכות וביקש ממני להדפיסו, היות בסף המחיקה, ובקושי רב ניכרת בו החקיקה, וכדי להפיק רצונו חזרתי עליו בהעתקה, כי כתבו היה דקה מן הדקה, וזה יחשב לי לצדקה וכו'".

377 אף בשבתו בעיה"ק טבריא נהרו אליו רבים לזכות בקמיעותיו המומחים שנכתבו בקדושה ובטהרה.

תיקן תקנות

הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות כתב "וענין התקנות הוא קדום ביותר, כדמצינו במגילה (ד, א) "משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלים ודורשים בהלכות פסח בפסח", תקנת פרוזובול, ועוד תקנות שנתקנו בכל דור ודור עד סוף תקופת התלמוד. ויש אף תקנות שנתקנו בתקופת הגאונים, והיו כל ישראל נוהגים בהם, כי עד אז היתה סמכות רוחנית אחת פרוסה על כל ישראל, ומאז שהופץ העם היהודי על פני תבל, כל רב קהילה תיקן תקנות לפי צורך השעה והענין".

גם רבנו, כרועה נאמן, העומד על המשמר, הנהיג את קהילתו לבל יזווז ממנהג אבותיהם כמלוא נימה. ועל אף מזגו העדין, כשהיה מדובר בכבוד שמים היה תקיף ונמרץ, ולא אבה לוותר אפילו על קוצו של יו"ד, והיה מתקן תקנות וגודר גדרים וסייגים.

בידי בני המשפחה יש תקנות הכתובות בכתב ידו, שתיקן לבני קהילתו. ביניהם תיקן, שבשמחות לא ירבו בהוצאות יקרות ומוגזמות, כדי שלא יתביישו העניים, שאין להם אפשרות לערוך את שמחותיהם ביוקר רב, ובתקנה זו פירט בפרטי פרטים את מספר המוזמנים והיקף ההוצאות. כמו כן, תיקן תקנות מחמירות בענין השחיטה והניקור.

מסופר שמושל העיר מפני איזה סיבה, החריב את בית הכנסת של רבנו אשר בדאדש. יד' ה' לא איחרה לפגוע באותו צורך, ועוד באותה שנה מת אותו מושל רע. רבנו בראותו כך, מיהר לבנות מחדש את בית הכנסת על יסודותיו הראשונים שנותרו לפליטה.

אוהב שלום ורודף שלום

רבנו הגדול היה ידוע במידתו של אהרון הכהן "אוהב שלום ורודף שלום", עד כדי כך שהיה מוותר על דברים רבים למען השלום. ופעמים כשהיה נודע לו על דבר מריבה בין שתי משפחות, או בין איש לרעהו, או בין איש לאשתו, לא היה משאיר אותם ברוגזם ובכעסם עד הבוקר, אלא היה עושה מאמצים מרובים והיה מטריח את עצמו בסבלנות גדולה לשמוע את שני הצדדים, והיה מדבר עמהם בענין חשיבות השלום, כדי שתישרור אהבה ואחוה ביניהם.

ולא עוד, אלא שהיה משפיע על שני הצדדים שכל צד ישלח שליח עם מתנה מכובדת, ובכך העבירו מסר שאין בליבם דבר, וכך היה מביאם לידי פיוס, והרבה בהם אהבה אחוה שלום ורעות. במידה זו החזיק גם בעת זקנותו וחולשתו, שהיה מטריח את עצמו רבות למען השלום.

בית ועד לחכמים

ביתו של רבנו היה בית ועד לחכמים, ופתוח לרווחה לכולם, עניים ואביונים, עשירים ומכובדים כאחד, ואחרונים חביבים לשדרי"ם שנשלחו בעבור ישיבותיהם שבארץ ישראל, ובכואם היה עומד לעזרתם בכל צרכיהם, ודאג למחסורם עד לפרטי פרטים, ואף היה עוזר להם למטרת בואם, ופונה לנדיבים ומבקש מהם שיתמכו בהם בעין יפה.

פעמים רבות ביקר בבית רבנו, אור ישראל וקדושו האדמו"ר המלוב"ן רבנו ישראל אביחצירא המכונה "באבא סאלי", שהיו בידידות גדולה, ובכל זמן שהותו דאג רבנו לכל מחסורו, והיה הולך עימו מידי יום לנדיבים ומעודדם שיתרמו בעין יפה וברוח נדיבה, עבור ישיבתו הקדושה שעמד בראשה בתאפילאלת.

ובזמן שהותו של "באבא סאלי", היו בני הקהילה נהנים מדרשותיו ומברכותיו, וכולם קיבלוהו בהערכה רבה כיאה לכבודו של הצדיק, ומכל סביבות "דאדש" היו מתקבצים אנשים רבים אצל הצדיק, כדי להתברך מפיו.

עולם חסד יבנה

מידת החסד, היא אחת משלושת יסודות העולם, והיא מידה נפלאה המלווה את עם ישראל בכל התקופות. כל אדם מישראל חייב לאהוב חסד, ולנצל את התכונות והכלים שחנן אותו הקב"ה לעשות חסד עם הזולת, אולם לא כל אדם ניחון באותם כוחות נפש ואותן האפשרויות, ולא כל אדם מנצל את כל תכונותיו גם אם הם מיוחדות לעשיית חסד.

בכתר מידותיו הנפלאות, נצטרפו אצל רבנו כוחות נפש אדירים, תכונות וחכמה נפלאה, ביחד עם רצון עז שהביאו אותו למעמד נשגב במדרגות של חסד, בו היה עוסק רבות, והיה מקיים בעצמו "ואהבת לרעך כמוך", כמוך ממז.

רבנו היה כאב לכל בני קהילתו, והשקיע את כל מרצו וכוחו להיטיב להם ולסעדם בכל עת, והחזיק רשימות מדויקות של כל בני הקהילה, וידע את מצבם הכלכלי של כל משפחה ומשפחה. ובהתאם לכך, משפחה שהיתה נזקקת לעזרה ותמיכה, היה מסייע להם בנדיבות ובקביעות בסתר. ובפרט, דאג שלכבוד שבת קודש יהיה לכל משפחה נצרכת, את כל מה שצריכים, כדי שיוכלו לענג את השבת בשמחה ובטוב לבב.

הוא נתן את דעתו גם על הזקנים שחיו בסביבתו, שבימים ההם היו בהרבה מקרים נתונים לחסדי זרים, והקפיד לשלוח להם אוכל ולדאוג לחסרונם, עד שאהבתו בערה בלבם ובלב כולם, בשביל גמילות החסדים הנפלאה אותה אימץ לעצמו כדרך חיים.

מידי שבוע היה שוחט בהמה, ולאחר ששחטה וניקרה כדין היה מחלק את הבשר לכל עניי העיר, בסתר ובצניעות, לבל יודע הדבר לאיש ויתביישו העניים. גם כששחט עבור צרכי ביתו, היה מחלק את החלקים המובחרים שבבהמה לעניי עירו.

לא רק לעניי עירו דאג, אלא גם לעניי עיר אחרת שהיו באים אליו, בראש ובראשונה היה מסדר להם אכסניה ואח"כ בכבודו ובעצמו היה אוסף בשבילים כסף מהקהל ושולחם שמחים וטובי לב.

היות ובני הקהילה היו מרוחקים מהערים הגדולות, לפעמים היה מחסור בתשמישי קדושה, ובכדי לזכות את הרבים במצות ציצית השקולה כנגד כל המצוות (נדרים כה, א), היה קונה צמר ונותן שיטו את החוטים לציציות, ומחלקם לכל הנצרך ללא שום תמורה.

יש לציין, שרבנו לא נמנה על עשירי העיר, ותקופות ארוכות ידע עוני ומחסור, אולם, תמיד ובכל מצב דאג לצורכי העניים, לקח מהעשירים ונתן לעניים, ואת כספי הצדקה והפדיונות שקיבל הקדיש לטובת הזולת. ואם כך נהג בכל ימות השנה, על אחת כמה וכמה בערבי חגים, שאז התאמץ בכל כוחו להשלים את מחסורה של כל משפחה, ודאג לצרכיה בבשר ויין. ובערב פסח, היה מנהגו לחלק לכל בני העיר שלוש מצות שמורות לליל הסדר.

רבנו ברגישותו ובמסירותו היה עוזר ומסייע לכל אחד בכל מאודו. ובשעה ששמע על אחד מבני קהילתו הזקוק לעזרה, היה משתדל בכל כוחו למלא את חסרונו. כמו כן, היה לרבנו גמ"ח הלוואות כספים, לכל שואל ונצרך.

ביתו היה פתוח לרווחה, יתומים ועניים היו סועדים על שולחנו תדיר, תוך שהוא ובני ביתו נותנים להם הרגשה טובה ונעימה. בין היתר השתתף ועזר בגידול בני אחיו הגדול שלמה שהתיתמו מאמם.

מבקר ומעודד חולים

זהירותו של רבנו בכבוד הזולת, ויחסו הנלבב לאנשים שנראו פשוטים, היו לשם דבר. תמיד נהג להקדים שלום לכל אדם בפנים צוהלות. והיה רגיל לדבר בענווה והתבטלות עם כל אדם, צעיר כזקן.

כשנודע לו על אחד מבני קהילתו שנפל למשכב, היה מתפלל בעבורו ומזכיר את שמו לרפואה שלימה לפני לימודו. וכן היה מזדרז ומשכים לפתחו, כדי לקיים מצות "ביקור חולים", ונהג להביא עימו עשבים וצמחים המתאימים למחלתו כדי שיתרפא במהרה. ואם היה מחמיר מצבו של החולה, היה עורך תיקונים בעבורו כדי שיבריא ויתחזק. ולאחר שקם ממיטת חוליו היה מקדים ושואל בחביבות לשלמו בכל פעם שנפגשו.

הוצאת דיבוק

לרבנו היו ידיעות רחבות בנגלה ובנסתר, והיה בקי גם בכתיבת קמיעים לענינים שונים, ובשעת הצורך היה כותב קמיעים, וידוע לנו על רבים שנושעו מהם.

ומעשה שהתפרסם במיוחד בקהילתו, היה כשהוציא דיבוק מאחד מבני קהילתו (במעשה היה נוכח בנו הרב רבי חיים פרץ).

וכך היה המעשה, אחד מבני קהילתו שהיה בריא לחלוטין, אירע לו דבר מוזר מאוד, שהיה צועק דברים שונים והתנהג באלימות, שאפילו כשבאו שני גברים חזקים ורצו להושיבו כדי שלא יזיק לשום אדם, לא הצליחו להתגבר עליו.

מיד שלחו להודיע לרבנו את הענין, וכשהגיע לביתו ושמע את צעקותיו וראה את התנהגותו המוזרה, הבין שרוח נכנסה בו, ומיד גער ברוח ונרגע אותו אדם. כשהתיישב במקומו בנחת, התחיל רבנו לדבר בקול רם עם הרוח, והזהירה לבל תזיק בשום פנים ואופן, והיה ממלמל פסוקים ושמות הקודש.

לאחר זמן, ציוה רבנו על הרוח לצאת מהאצבע הקטנה שברגל. בתחילה השיבה הרוח שרצונה לצאת מאוזנו או מעינו של אותו אדם, אולם לאחר שגער בה רבנו קשות במשך שעה ארוכה, נענתה הרוח לצאת מהאצבע הקטנה שברגל, ותיכף ביקש רבנו שיביאו קערת מים כדי שיכניס אותו אדם את רגלו למים, וכאשר הכניס את רגלו למים נשמע קול חרישי והרוח יצאה מאצבעו הקטנה שברגל.

חסד של אמת

בכל קהילה מקהילות ישראל, היו ממנים במקום מגוריהם קבוצה של תלמידי חכמים ויראי שמים שיעסקו בגמילות חסד של אמת. אף בקהילת קודש "דאדש" מינה רבנו קבוצה של תלמידי חכמים ויראי

שמים, ונקראה בשם "חברת רבי שמעון בר יוחאי", שמטרתם היתה להתעסק בכל נפטר, מעת יציאת נשמתו עד תום קבורתו. ואף רבנו, על אף טרדותיו הרבות, היה נמנה עימם ועוסק איתם במצוה זו.

בנוהג שבעולם, בעת שאדם נוטה למות, הרופא הוא שקובע את מותו. אולם במקום מושבו של רבנו ב"דאדש", שהיה רחוק מהעיר, לא היה מצוי רופא בכל עת, ורבנו שהיה מומחה ובקי בזמן יציאת הנשמה, היה נקרא לבוא אל החולה שנטה למות, וכשהיה מבחין רבנו שמתקרב עת יציאת נשמתו של החולה, תיכף היה שולח לקרוא לעשרה אנשים, ויחד היו קוראים קריאת שמע וכל הפסוקים הנהוגים.

לאחר מכן היו מתעסקים בטהרת הנפטר ובסדרי הלוייה. ורבנו היה המספיד המרכזי בעת הלוייה, ובתוך דבריו היה מעורר את הקהל בחיזוק התורה, ודבריו תמיד היו עושים רושם גדול בלבבות השומעים.

עבודה שבלב זו תפילה

כל ימיו הקפיד רבנו על תפילה בזמן קבוע ובמקום קבוע, כדברי הגמרא בברכות (ו, ב) "כל הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו". וזמן רב לפני התפילה, היה קם בזריזות ובחריצות, והיה מגיע ראשון לבית הכנסת, ומתחיל את יומו בעבודת ה' הקדושה.

תפילותיו היו בכוונה גדולה ועצומה, והיה מרצה את תפילתו ברחמים ובתחנונים לפני המקום ברוך הוא, כעבד לפני רבו, ומתפלל עבור הכלל והפרט, ודקדק לומר כל מילה ומילה כמונה מרגליות ממש, וזכה שתפילתו עשתה פירות.

כל מי שהיה שומע את ק"ש על המיטה שלו באריכות רבה ובכוונה גדולה, היה עומד ומתרגש.

כשרבנו היה עובר לפני התיבה, היו תפילותיו נישאות בהתרגשות גדולה, ובפרט בימים נוראים היה מתפלל בבכיה גדולה, עד שהיה בהם כדי לעורר את לב המתפללים. רבנו אף היה משמש כבעל תוקע, והתקיים בו כמאמר הפסוק (שמות יט, טז) "זקול שופר חזק מאוד ויחרד כל העם אשר במחנה".

רבנו היה זהיר מאוד בברכות, כמאמר הגמרא (בב"ק ל, א) "האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דברכות". והיה מקפיד לקחת את המאכל ביד ימין, ומברך בכוונה גדולה והיה מדקדק בכל מילה ומילה.

כמו כן היה מקפיד מאוד בעניית "אמן", וכשהיו נכנסים לבקרו בביתו והיתה הרבנית מגישה מיני טעימה, היה מבקש רבנו שיברכו בקול רם כדי שיזכה לענות "אמן", והיה מטעים "גדול העונה יותר מן המברך".

כשהיה עונה "אמן יהא שמיה רבא", היה אומרה מילה במילה מתוך התאמצות וריכוז המחשבה, "בכח" "בקול" ו"בכוונה", כדברי התנא רבי יהושע בן לוי בגמ' שבת (ק"ט, ב) "בכל כוחו", ופירש רש"י "בכל כוונתו".

זה השולחן אשר לפני ה'

על הפסוק הנאמר במשה "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה" (שמות לד, כח), הקשה האור החיים הקדוש, למה הוצרך הפסוק לפרט "לחם" ו"מים", ולא נאמר "לא אכל ולא שתה". ותירץ, שהתורה באה לדקדק שדווקא לחם הוא לא אכל ומים לא שתה, אבל אכילה אחרת ושתייה אחרת, אכל ושתה, לומר שמשה רבנו היה ניזון ארבעים יום וארבעים לילה ממזון רוחני, ובוה קיים את גופו.

רבנו היה במדריגה שהמזון הרוחני שלו היה הרבה יותר עשיר ממזונו הגשמי, ולעיתים קרובות הסתפק תקופות ארוכות באותו מזון רוחני, כאשר את הגשמיות דחה הציידה, זה ההסבר שאפשר לתת לכל אותם הצומות והסיגופים שקיבל על עצמו, ובכל זאת החזיק גופו מעמד.

תמיד הסתפק רבנו במעט שבמעט לצורכי גופו, ומעולם לא עלה על שולחנו דבר מאכל לפני שהיה בודק ובטוח מעל לכל ספק בכשרותו המהודרת, ובפרט בענין הבשר והעוף, שהיה הוא בעצמו שוחט ובודק בדקדוק גדול ומחמיר על עצמו חומרות גדולות.

הברכה שרויה בביתו

בחתונה של אחד מבניו, הכין רבנו כמות גדולה של ערק, כדי לכבד ולשמח את האורחים הרבים שיבואו להשתתף בשמחת רבם המכניס את בנו תחת החופה.

לאחר הכנת הערק, הכניס רבנו את כל החביות למרתף ביתו, והזהיר את בני ביתו שאף אחד לא יכנס למרתף, ורק הוא לבדו היה נכנס ומוציא את הערק, והדלת נעל בכניסתו וביציאתו, ואת הערק היה מוזג לכל האורחים בבקבוק עטוף במפית.

והנה באחת מהפעמים שנכנס רבנו למרתף, שכח לנעול את הדלת, ואחת מבנות הבית נכנסה למרתף ושאלה את רבנו, כיצד יתכן שאתה עדיין משתמש בחבית הראשונה, ועדיין לא נגמרה.

ומרגע ששאלה, פסקה הברכה שהיתה בחבית זו, שכידוע "אין הברכה שרויה אלא בדבר הסמוי מן העין" (תענית ח, ב), ולאחר זמן קצר נגמר הערק שהיה בחביות, והברכה שהיתה בהם הסתלקה.

מצוה בו יותר מבשלוcho

בבוקרו של יום השישי, התכונן רבנו לקראת שבת המלכה, ומיד לאחר תפילת שחרית היה קורא סדר שניים מקרא ואחד תרגום, בעודו מעוסף בטלית ומעוטר בתפילין, ולאחר מכן היה מכין את גופו בקדושה ובטהרה לקראת השבת.

וכשחזר לביתו, השתדל לעזור בצורכי השבת, כדברי הגמרא בקידושין (מא, א) "אמר רב יוסף, מצוה בו יותר מבשלוcho, כי הא דרב ספרא מחרין רישא, רבא מלח שיבוטא", והיה נוהג להכין תבשיל מיוחד עם בשר ותבלינים, וכל שבת היו מתענגים בתבשיל זה בנוסף לכל מה שטרחה והכינה רעייתו הרבנית.

ואף לעת זקנותו, כשנחלש, היה מקפיד מאוד לעזור בצורכי השבת, וגם בימי חולשתו הגדולים בשוכבו על מיטתו היה מבקש מבני הבית שיביאו לו שום לקולפו "לכבוד שבת", כדי שיהיה לו שותפות במשהו לכבוד השבת.

שבת מלכתא

כל היהודים בעיר דאדש שמרו בקפידה על השבת, והיו נוהגים לטבול בנהר ביום שישי לכבוד שבת ומקבלים שבת בליווי פיוטים ודברי תורה. הנשים הקפידו להדליק נרות שבת בשמן זית בלבד כמו בחנוכה. בשולחן השבת האבא היה יושב בראש השולחן, בסוף הקידוש הילדים מנשקים את ידי האב והאם ומתברכים על ידם.

שבת במחיצתו של רבנו, היה מעין עולם הבא, התרגשותו לקראת השבת הקרבה ובאה, מתאימים לדברי האור החיים הקדוש על הפסוק (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת", שפירש את המילים "לעשות את השבת", וזה לשונו, "שכל אחד מישראל יכול לעשות את השבת, כאשר מקבל אדם את השבת לפני הזמן ומוציא אותה לאחר הזמן במוצאי שבת, אותה תוספת שבת יש לה דין שבת ממש, והיא שבת "שעשה" אותה הנהוג כך בעצמו".

גם רבנו היה רגיל לקבל את השבת מוקדם, ודרש מבני ביתו שיסיימו את ההכנות לשבת מבעוד מועד, והיה ממתין בקוצר רוח לבוא השבת, כחתן הממתין לבוא הכלה.

לאחר שהרבנית הדליקה נרות שבת, הזדרו רבנו ללכת לבית הכנסת לקבל את פני השבת, והיה עובר לפני התיבה בדחילו ורחימו, ובקולו הערב היה מתפלל בדביקות ובנעימות. ובסיום התפילה היה מברך את המתפללים בברכת "שבת שלום", כשכל אחד היה מנשק את ידו ביראת כבוד.

בהגיעו לביתו החל באמירת "שלום עליכם", "אשת חיל", ו"אזמר בשבחין" בניגון מיוחד. את הקידוש עשה רבנו על יין מיוחד שהיה מכין בהידור רב, ולאחר הקידוש היו ניגשים כל המסובים כדי לקבל את ברכתו, והיה מברכם בדחילו ורחימו ובסבלנות גדולה, וכל ברכה וברכה התאים אותה לכל אחד מהמתברכים.

לאחר שכולם נטלו את ידיהם, בצע רבנו על הפת, וסעודת השבת נמשכה זמן רב בשירה ובפיוטים ובדברי תורה, באירת קדושה וטהרה, וכל הנוכחים הרגישו התעלות ותוספת קדושה במחיצתו של רבנו.

בבוקרו של יום השבת, השכים רבנו שעתיים לפני תפילת שחרית, ועסק בתורה בהתמדה גדולה. לאחר מכן הכין את עצמו לתפילה, ובבוא הציבור לבית הכנסת, היה עובר לפני התיבה כשליח ציבור. לאחר תפילת שחרית, היה קורא בתורה בדקדוק גדול, וכל השומעים היו מתענגים בשומעם את קולו הערב.

במיוחד נזהר רבנו מדיבורי חול בשבת, והיה מזהיר בנועם את הסובבים אותו לבל ישוחחו בדברי חולין, אלא אך ורק בדברי תורה ובשירים ותשבחות לה' יתברך.

רבנו היה מעכב את השבת ביציאתה, ולאחר ההבדלה היה עורך סעודה רביעית בשירות ותשבחות, והקפיד בה מאוד, והיה מרבה לדבר בערכה וחשיבותה. בסעודה זו נהג לאכול פת ולשתות משקה חם, כמאמר הגמ' בשבת (ק"ט, ב) "אמר רבי חנינא, לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת, אף על פי שאינו צריך אלא לכזית. חמין במוצאי שבת, מלוגמא (רפואה). ופירש רש"י "כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד, כאדם המלווה את המלך בצאתו מן העיר".

חג הסוכות

ימי החגים בבית רבנו היו ימי התעלות והתרוממות הנפש, והמשיכו קדושה וחזיון לשאר ימות השנה. את הכנותיו בכל חג החל רבנו זמן רב לפני בא החג.

מיד במוצאי יום הכיפורים, תקע רבנו את היתד הראשון לסוכתו, שהיתה רחבת ידיים, כדי שיהיה מקום נרחב לכל בני הקהילה שבאו להקביל את פניו ברגל. בסוכה קבע רבנו את דירתו למשך כל ימי החג.

בערב החג סידר רבנו את ארבעת המינים והכינים לנטילה בשחרית של החג. גם בהיותו בארץ ישראל השתדל להשיג אתרוג מזן "מרוקאי", אותם אתרוגים גדלו ביערות במרוקו והיו בחזקת בלתי מורכבים. רבנו ניענע את לולבו בחרדת קודש ובכוונות מיוחדות.

את חג הסוכות חתם רבנו יחד עם כל בני קהילתו ביום שמחת תורה, בהקפות עם ספר תורה בחיקו, וכל מי ששהה עם רבנו בשמחת תורה זכה לשאוב אהבת תורה וקדושה, וחזר לביתו עם הרבה השראה שליוותה אותו במשך כל ימות השנה.

חג הפסח

כשהסתיים חג הפורים החל רבנו בדבקות ובקדושה בהכנות לחג הפסח. הכנת החיטים למצות ושמירתן. במקום מושבם היה תנור אחד גדול לכל הסביבה ובלילה היו כולם מכינים את המצות בהשגחת הרבנים. בנוסף לתנור הגדול המרכזי היה לכל משפחה תנור קטן. הכנת הבית והכשרתו התבטאה בצביעת הרצפה העשויה מבטון בסיד לבן כדי לנקותה משאריות חמץ. כל פסח היו מחליפים ומחדשים את כל הכלים ומטבילים אותם בנהר לפני השימוש. בשבת הגדול דרש רבנו את דרשת שבת הגדול בבית הכנסת.

אהבת רבנו לעשיית המצוות היתה ללא גבול, ובכל כוחו היה משתדל לקיימם בדקדוק גדול ובהידור מיוחד. וכל מצוה ומצוה עשאה לפרטי פרטים ובחומרות הראויות לכל מצוה.

אחת המצוות שקיים רבנו בהידור רב, היתה עשיית המצות לחג הפסח. מיד לאחר חג השבועות, זמן קציר חיטים, היה רבנו הולך בעצמו לשדה שרכש במיוחד לצורך זה, ולא חסך שום מאמץ וטורח לקצור את החיטים לשם מצת מצווה. לאחר הקצירה היה משמרם במרתף ביתו בחביות חרס מיוחדות וסגורות היטב, והיה נזהר ומקפיד מאוד לבל יהיה מגע של החיטים עם מים.

ובהגיע זמן הטחינה היה דואג שיחליפו את אבן הרחיים, וינקו היטב את כל המקום, כדי שלא יבוא לידי שום ספק דק של חמץ. את התנור היה מבקש שייכינו אותו היטב, ולא הסתפק בהסקתו אלא ביקש שיטיחו אותו מחדש, ויחליפו את האבנים שבקרקעיתו לאבנים חדשות, ולאחר הכנתו המדוקדקת פנה למלאכת האפיה. ורבנו יחד עם תלמידיו היו מכינים את המצות בהידור רב, תוך אמירת הלל בשירה וזימרה.

לאחר שאפו כמות מספקת של מצות לבני הבית של רבנו וחבורתו, החלו בהכנת כמות נוספת של מצות כדי לחלק לכל בני הקהילה. והיה רבנו שולח כמה מתלמידיו שיחלקו שלוש מצות שמורות, לכל משפחה ומשפחה, כדי שיוכלו לקיים את מצות אכילת הכזיתות בליל הסדר, ממצה שמורה ומהודרת כהלכתה.

את ליל הסדר ערך רבנו ברוב עם הדרת מלך, מסביב לשולחן ערוך בכל טוב. אורחים רבים היו מסביב לשולחן, ובעיקר עניים שלא מצאו מקום אחר לחוג את חגם. מצות "והגדת לבנך" תפסה מקום חשוב ביותר בליל הסדר, ורבנו היה מאריך הרבה בסיפור יציאת מצרים.

בחול המועד היו באים מכל האיזור שב"דאדש" כדי להקביל את פני רבם ברגל, והיה מקבלם בסבר פנים יפות, ומדבר עימם בדברי תורה, ומברכם איש איש כברכתו.

בימי הפסח היה מקפיד מאוד בחשש איסור חמץ, וכשהוצרך להתארח אצל אחרים בחג, היה מקפיד להביא עימו את כליו כדי שיבשלו לו בנפרד, וכל זה עשה בלי שיורגש כלל ועיקר.

חג המימונה

במוצאי יום האחרון של פסח נהגו בקהילות מרוקו לחגוג את "חג המימונה", ביום זה נהגו להוציא את ספרי התורה שבבית הכנסת ולרקוד איתם והעשירים שבקהילה נהגו לפזר אגוזים, שקדים, תמרים ותאנים, והילדים הזדונו לאסוף אותם בשמחה.

כמו כן נהגו שבעל הבית מביא בחזרתו מבית הכנסת לאחר תפילת ערבית, שיבולי חיטה או שעורה או ירק כלשהו והיה מניחם על מפתן הבית כדי להראותם לאורחים, ויש בהם רמז שתהיה שנה ירוקה ורעננה.

היה מנהג שכולם היו מבקרים זה אצל זה ומהללים ומשבחים את השי"ת על הנסים והנפלאות שעשה לאבותינו ולנו בכל הזמנים, ומזמרים שירות ותשבחות לכבוד הבורא ברוך הוא, ומברכים איש את רעהו בברכה הידועה בחג זה "תרבחו ותסעדו".

לביקורים בערב זה נודעה חשיבות רבה, במיוחד לקביעת הביקור הראשון. לפי המנהג המקובל במשפחה, מבקרים קודם אצל הרב ולאחר מכן אצל ההורים. גם בדאדש היו בני המקום מבקרים בביתו של רבנו שהיה מקבלם בסבר פנים יפות ומברכם בברכות מיוחדות, וברכותיו עשו את פעולתם.

גם הערבים שהיו בקשרים טובים עם היהודים נהגו לבקר בבתי היהודים ולהביא שקדים, תמרים, ופירות חדשים כדי לברך את היהודים.

עלייתו לארץ ישראל

רבנו השתוקק בכל עת, כבר משחר ילדותו, לעלות לארץ ישראל, והיה מלא בגעגועים ובכיסופים לחונן ולחבוק את עפרה, אך נבצר ממנו למלא את תשוקתו מסיבות שונות, ובפרט בהיותו מנהיג את קהילתו במסירות נפש והיו קשורים זה בזה בעבותות אהבה.

אולם כשנודע לו על האפשרות לעלות לארץ ישראל בעליות הגדולות ממרוקו, החליט רבנו יחד עם בני קהילתו לעלות לארץ, ועל אף קושי החיים בישוב היהודי באותו הזמן, לא נרתע כלל מהחלטתו לעלות לארץ ולהתבשם מקדושתה.

בעוזבם את מרוקו, השאיר רבנו בית מלא כל טוב, אך לא שת ליבו לנכסי חוץ לארץ, וכל רצונו ושאיפתו היתה להגיע לארץ ישראל בדרך הקצרה והמהירה, כדי להתקדש בקדושתה.

לאחר פרידה מרגשת משארית בני קהילתו (אשר עמד בראשם למעלה משלושים שנה), הגיע רבנו לעיר החשובה "סטאט" שם התגורר כמה שנים יחד עם בנו רבי יחיא ורבי צמח עד שנפתחה לפניו הדרך העולה לארץ הקודש, או אז עלה רבנו יחד עם אשתו ומשפחתו על האוניה המובילה לארץ ישראל. כשהגיעו לחופי ארץ ישראל בשנת תשי"ג, מיהר רבנו להשתטח על אדמת הארץ ונשק לעפרה, כמאמר הגמ' בכתובות (ק"ב, א) "ר' אבא מנשק כיפי דעכו".

תחילת מגוריו בארץ ישראל, היתה בבית בנו רבי עזר בצפת, וכשהגיע רבנו לצינונו של רבי מאיר בעל הנס, וראה את הקדושה הבוקעת מהמקום ומהישיבה הסמוכה לצינון, התרשם מאוד מההתמדה הגדולה שהיתה שם, וגמלה בליבו החלטה לגור בטבריא, ותיכף ארז את מטלטליו ועבר לטבריא, שעליה אמרו בגמרא מגילה (ו, א) "ולמה נקראת שמה טבריא, שטובה ראייתה". את לימודיו קבע בישיבת רבי מאיר בעל הנס, ובה היה לומד בהתמדה ובשמחה גדולה כנתינתן בסיני. עם בואו ארצה פסק מיד מלשחוט,

בטענה כי זו אחריות גדולה, ואולי עתה לא ירגיש בבדיקת הסכין. תחת זה כמעט לא פסיק פומיה מגירסא, והתבודד כל הזמן עם ספריו הקדושים.

לעת זקנותו

לעת זקנותו נחלשו עיניו, והיה בצער גדול על שאינו יכול ללמוד דברים חדשים, לכן היה משגן את הזכור לו בעל פה. וכשהציעו לו לעשות ניתוח בעיניו כדי לשפר את ראייתו, הסכים לכך, ולאחר שהבריא מהניתוח וחזרה ראייתו כבתחילה, אין לשער ולהמחיש את שמחתו הרבה על שיכול הוא להמשיך ללמוד כפי שהיה רגיל.

בערוב ימיו נחלה בחולי המעיים, והיה חייב לאכול לעיתים תכופות, אף על פי כן הקפיד מאוד לצום בכל הצומות, על אף היסורים הקשים שהתייסר בזמן הצום. ובאחת מהצומות, כאשר ציוו עליו הרופאים לאכול, וכיון שהיה בגדר "ונשמרתם מאוד נפשותיכם" הוכרח לאכול, היה אוכל פחות משיעור כזית, והיה אוכל ובוכה בדמעות שלישי והיה בצער גדול על שלא עלה בידו לקיים את הצום בשלימותו בלא אכילה ושתייה כלל, למרות שהיה אוכל פחות משיעור ובהיתר.

גם בגיל זקנה מופלג השתדל לא להטריח לא את הקרובים ולא את הרחוקים, כל דבר שהיה מסוגל לעשות בכוחות עצמו, לא היה מבקש מאף אדם שיעשה לו איזה דבר במקומו. ואף על פי שהיה לו לפעמים טירחה גדולה מאוד ולאחרים הדבר נעשה בנקל, אף על פי כן היה מטריח את עצמו ועשה את הדברים בשארית כוחותיו.

גם בימי חולשתו הגדולים, התאמץ בכל כוחו לקום לתפילת שחרית, והשכים קודם זמן התפילה וקבע זמן ללימוד התורה. ואף בימים ששכב על ערש דוי, והוזקק לטיפול רפואי בבית חולים, נשאר בצלילות הדעת, והתגבר כארי לעשות רצון אבינו שבשמים. והכל בפשטות גמורה ובמסירות מאין כמותה כדבר המובן מאיליו, ועד סוף ימיו היה עוסק ופועל במעשה צדקה וחסד בצניעה. היה בדעה צלולה ולמד בהבנה ישרה עד יומו האחרון.

כד נח נפשיה

בחודש האחרון לחייו אושפז רבנו בבית חולים, וכשהיה נראה שהתייצב מצבו, שוחרר מבית החולים, ועבר לגור בבית בנו הצדיק רבי יחיא, שאף הוא היה גר בטבריא. ובאשמורת הבוקר ביום השישי ערב שבת קודש פרשת ויקהל, כ"ו אדר א' תשל"ו, ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון האלקים, ותעל נשמתו השמימה ביחודא שלים בשנת הצדי"ק (תשעים).

עם היוודע דבר הסתלקותו של רבנו לגנזי מרומים, אבל כבד ירד על כל מכיריו, ו"באשכבתיה דרבי" שהתקיימה באותו יום, למרות שהוא ערב שבת, השתתפו רבים ממכיריו, ומכל קצוות הארץ הגיעו ללוותו למנוחת עולמים, ויגדל המספד והבכי מאוד ביום ההוא בעיר טבריא ושם מנוחתו כבוד בבית העלמין הישן של העיר, לימים נטמן לצידו בנו הצדיק רבי יחיא.

תחושת הכאב והיתמות לא פגה ממוקירי זכרו ומשומעי לקחו. בכל ימי האבל נהרו מכל רחבי הארץ לנחם את משפחתו הכבודה על האבידה הגדולה, ובתום שבעת ימי הבכי והאבל ימי השלושים נתקבלו המונים באזכרות שנערכו לכבודו של רבנו. המספידים עמדו על גדולתו של רבנו בתורה וביראת שמים ובמידותיו התרומיות, ועל מסירותו לבני קהילתו. בנו הצדיק רבי יחיא הקפיד במשך שנים לערוך לאביו אזכרה ובה היה עושה מדי שנה סיום ש"ס משניות.

זכה רבנו לראות את בניו נכדיו וניניו ת"ח ויר"ש, כולם זרע ברך ה' אשר ממשיכים את דרכו הקדושה, ולומדים בישיבות הקדושות, הקימו בתים של תורה וחסד, כמו כן רבים מצאצאיו הקימו מוסדות של תורה לזכרו.

רבי יחיא פּרץ זי"ע

בנו של רבי סלימאן רבנו המחבר, ת"ח חסיד ועניו, נולד בשנת תרע"ו, בצעירותו למד בישיבות מראכש והתאכסן בביתם של רבי שמעון פּרץ ואשתו רחל שנהגו בו כבנם, נסמך לשו"ב בגיל ח"י ע"י חכמי מראכש. בשנת ת"ש נשא לאשה את מרת מסעודא תחיה בת רבי אליהו פּרץ ממראכש בן רבי שלמה פּרץ אח של אביו רבי סלימאן, והתגורר בדאדש עד שעבר עם אביו לסטאט. בסטאט לימד נערים גדולים בת"ת. בעלותו לארה"ק התיישב במושב אליפלט ואח"כ בעיה"ק צפת בתקופות קצרות, ואז קבע את מושבו בעיה"ק טבריא ת"ו, תחילה בשכון ד' ואח"כ בשכונת קרית שמואל. שימש כשו"ב בטבריא עד שהתבגר והפסיק מעצמו. הגאון הרב אברהם דב אוירבך זצ"ל אב"ד טבריא היה בא אליו כל שנה לשחוט כפרות. היה מדקדק נדיר בשחיטה, כל לילה היה משחזר סכינו כשעה בשביל השחיטה של מחר. פעם לא מצא את סכינו והיה בצער ובאו אליו בחלום וגילו לו איפה הסכין. חצי יום היה שוחט במשחטה ואח"כ הולך ללמוד עד הערב בישיבת רבי מאיר בעל הנס, ולא ויתר על הלימוד בשום פנים. בערב היה מוסר שיעור בביהכ"נ "שבת אחים" בשכון ד' שם שימש כרב וחזן. היה צם ימי ב' וה' בשובבי"ם וכל ארבעים יום של הסליחות. היה שקדן בתורה ועד זקנותו מעל לשמונים היה לומד יום שלם (כשפסק מלשחוט) בכולל "אור תורה" שע"י ישיבת רבי מאיר בעל הנס, בהתמדה ושקידה כנער צעיר, כל יום היה לומד ח"י פרקי משנה ועוד לימודים רבים. כל לילה היה קם ועושה תיקון חצות על רצפת חדרו עם נר ולומד ומתפלל בנץ. בימי שישי היה טובל במקוה מוקדם אף קודם חצות, ולובש בגדי שבת ואז יושב עם ספר בידו עד סמוך לכניסת שבת. נזהר והזהיר מאוד מדיבורים בטלים בשבת ובפרט בשולחן שבת. היה מסודר ומחושב בכל עניניו וזהיר בממון הזולת. היה קנאי וחרד לדבר ה'. נתבש"ם א' תמוז תש"ס ומנו"כ בסמוך לאביו בבית העלמין הישן של טבריא.

רבי חיים פּרץ זי"ע

בנו הצעיר של רבי סלימאן, נשא את בת אחיו רבי צמח בעודו במרוקו, מרת שרה שהיתה צדקת גדולה, הקימו משפחה לתפארת. בהיותו במרוקו לימד כמה שנים בישיבתו של הגה"ק רבי רפאל ברוך טולידנו במקנס, ובעלותו לארץ ישראל התגורר בעיה"ק ירושלים ת"ו. בצעירותו היה מאברכי ישיבת "פורת יוסף" אח"כ היה מלמד תשב"ר בת"ת "מגן דוד" שייסד הרה"ג רבי נתן סאלם, בתפקיד זה החזיק ארבעים שנה. בהמשך ייסד כולל אשר נקרא בשם "חכמת שלמה" ע"ש אביו, כמו כן ייסד רשת שיעורי תורה בשכונות המרוחקות שבירושלים ועמד בראשם. חובה עלינו להזכיר שבזכותו יצא הספר "חכמת שלמה" של אביו – רבנו, כי כל הכתבים היו מונחים ושמורים אצלו, וכשנודע לי הדבר הצעתי לו להוציאם לאור עולם, ותיכף ומיד הסכים בשמחה, ועודד מאוד את העניין ואף כתב דברי ברכה לכבוד הוצאת הספר המופיעה בראש הספר יחד עם המלצותיהם של מרנן ורבנן פוסק הדור הגאון הראשון לצ"צ מרן רבנו עובדי'ה יוסף והגאון רבנו שלום משאש רבה של ירושלים ת"ו. נתבש"ם ב"ט תשרי תשע"ג.

שער היוחסין

להיות בהתאם לייחוס...

סיפר הרה"ח הרב גרשון מנחם מענדל אבצן מירושלים:

"אחד מקרובי משפחתי סיפר, שזכה להיכנס ליחידות לאדמו"ר הריי"צ, שאמר לו: "לפי הייחוס שלך – הרי [אתה] צריך להיות אחרת לגמרי", ומשפט זה החזיק אותו כל השנים. כששאלתיו מדוע לא נכנס ליחידות גם אצל הרבי, סיפר שהיה נוכח באחת ההתוועדויות של הרבי בשנת תשי"ד והרבי הורה שימזגו לו כוס משקה, וכשאמר לחיים, אמר לו הרבי באותה הלשון ממש ובאותו מבט בעיניים בדיוק כפי שאמר לו אדמו"ר הריי"צ משפט זה, וזה הספיק לו..."

מי פֶּעַל וְעָשָׂה קָרָא הַדְּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי ה' רֵאשׁוֹן וְאֵת אַחֲרָנִים אֲנִי הוּא.

גדולי ומאורי הדורות שאנו הקטנים ב"ה ישתבח שמו צאצאיהם

ב"ה עפ"י מה שמסרה דודתי אנו צאצאים מצד אבי ז"ל של השפולא זיידא שהיה גלגול המהרל הקדוש רבי יהודה ליווא בן בצלאל וגם צאצא שלו.

ומצד אימי אנו צאצאים של משפחת אורבך של הרב רבי שמעון וולף אורבך זצוק"ל אב"ד טורבין, לובמלא, פרעמישלא, וויען, פוזנא ופראג, היה נשוי לבתו של הרב הקדוש המהרש"ל. רבי שלמה לוריא. והחיבור בן המשפחות שהמהר"ל הקדוש היה תלמידו של המהרש"ל הקדוש.

ברוך השם יתברך יוצא שאחרי כמה דורות שאימי ז"ל צאצאית המהרש"ל הקדוש התחתנה עם אבי ז"ל צאצא של המהר"ל הקדוש תלמידו של המהרש"ל הקדוש

בספר נפלאות מהר"ל הובא: ר' שמעלקא רייך מהעיר וורמייזא לקח את המהר"ל לחתן בהיותו בן חמש עשרה עבור בתו פערילי. לאחר מכן שלח אותו לעיר פרמסלי ללמוד בישיבת הגאון מהרש"ל. באותן שנים ירד אבי הכלה מנכסיו וכאשר היה המהר"ל בן שמונה עשרה הוא כתב אליו: "מכיוון שבן שמונה עשרה לחופה, והיות ואין באפשרותי לתת לך את הנדוניה שהבטחתי, אינני רוצה לעגן אותך ח"ו. לכן, אנחנו מוחלים לך ונותנים לך רשות שתעשה שידוך אחר כרצונך". המהר"ל כתב תשובה שאיננו רוצה לשנות את דבריו, והוא מייחל ומצפה לעזר עליון. אולם, מאידך, אם אבי הכלה אינו מעוניין לעגן את בתו, יעשה הוא שידוך תחילה לבתו, ואח"כ ידע כי חופשי הוא. מצב המחותן לא הוטב. ותרא הכלה כי מצב אביה ברע הוא, ותפתח לה חנות קטנה למכירת מעשה אופה לעזור להוריה בפרנסה. וישבה כך גלמודה עשר שנים. וכן המהר"ל לא רצה לעשות שידוך אחר, וישב על התורה בהתמדה גדולה ויקראו לו ר' לייב בחור. והרמ"א ז"ל אמר כי עליו כתוב: "הרימותי בחור מעם, מצאתי דוד עבדי", כי יש בו ניצוץ מנשמת דוד המלך. נפלאות הצדיקים - לולא ח"י 1033 כעבור עשר שנים בשעת מלחמה עבר דרך שם צבא רב. אחרי אנשי הצבא רכב פרש. כאשר עבר הפרש על יד החנות שישבה בה כלת המהר"ל, הוא תחב את רומחו לתוך ככר לחם גדול שהיה מונח בחלון. רצה אליו הכלה ובכתה לפניו לבל יגזול את הלחם, כי היא עניה, ומפרנסת את הוריה הזקנים החלושים, ויצעק עליה הפרש לאמר: "זמה אעשה לך, אין לי כסף לשלם, ורעב אני מאד. אך זאת אוכל לעשות, יושב אני על שני אוכפים, ע"כ אתן לך אוכף

אחד בעד הלחם". וישלוף מתחתיו אוכף אחד וישליכנו אל החנות בכח גדול. וכאשר ניגשה הכלה אל האוכף להגביה אותו ובהלה מאד, בראותה כי נקרעה המרדעת מצד אחד ונפלו משם מטבעות זהב. היא רצה לבשר להוריה את הבשורה. אביה שלח תיכף מכתב אל המהר"ל שיבוא לחתונה, כי עזר לו ה' יתברך בדרך פלא שיוכל לסלק את הנדוניה ולעשות את החתונה. ומספר על כך ר' יצחק כץ, חתן המהר"ל: מעשה זה שמעתי מפי חמי בעת שבא לפניו דין תורה לנתק קשר שידוכין, לרגל עניות, שלא היה ביכולתם לסלק את הנדוניה כמדובר, ומעולם לא רצה מורי חמי להשתתף בפסק דין כזה, אלא אדרבא השתדל בכל כוחו לחזק את קשר השידוכין. רק כאשר הדבר היה נחוץ מאד, הוא שלח את בעלי הדין אל הדיינים שיפסקו את הדין בביתם, ולא בחדר בית הדין שלו.

סיפורנו מתרחש לפני כאלפיים שנה, בימים שלאחר חורבן הבית השני. גיבור הסיפור הוא בן למשפחת מלכי בית דוד, שבניה היו ראשי הגלות. כידוע, רבים מיהודי ארץ-ישראל הוגלו בידי נבוכדנצר מלך בבל עוד קודם חורבן הבית הראשון. אלה היו הגולים הראשונים. שבעים שנה לאחר חורבן הבית, בימי שלטונו של כורש מלך פרס, התיר ליהודים לעלות לארץ-ישראל ולבנות את בית-המקדש כמראשית. קבוצה גדולה מגולי בבל עטה על ההודמנות, ובראשה זרובבל בן-שאלתיאל, מצאצאי יכניה, ממלכי יהודה האחרונים. הם עלו לארץ-ישראל ובנו את בית-המקדש השני. אולם רבים מהיהודים התקשו לעלות לארץ-ישראל לאחר שתקעו יתדות בבבל וקשרו בה קשרי מסחר ופרנסה. הם החליטו להישאר שם. חלפו ארבע-מאות ועשרים שנה, את בית-המקדש השני החריבו הרומאים, ויהודי ארץ-ישראל התפזרו בגולה. רבים מצאו עתה מקלט אצל אחיהם שבבבל. מעתה הייתה הקהילה בבבל מרכז יהודי רוחני עולמי למשך דורות רבים. שם חיו חכמי בבל – מחכמי התלמוד ועד הגאונים. כורש בשעתו רחש כבוד רב לזרובבל ולמשפחת המלוכה. לזרובבל העניק את סמכות המושל בארץ-ישראל, ואחרים מבני-המשפחה, שנשארו בבבל, מונו למייצגי הקהילה היהודית לפני השלטון. תפקיד זה כונה 'ריש גלותא', כלומר ראש הגולה, והוא עבר מאב לבן, כבירושה מלכותית. אולם לא כל העיתים שוות. יום אחד קם מלך אכזר ביותר, שרדף את היהודים. שנאה מיוחדת בערה בו כלפי משפחת דוד המלך, והוא רצח בחמה שפוכה את כל צאצאיה. פחד גדול נפל על היהודים. מיום ליום הכביד הרשע את עולו עליהם. אף את זקני הקהילה השליך אל מאחורי סורג ובריח. היה ברור כי המלך האכזר לא יבוא על סיפוקו כל עוד נותר צאצא אחד ממשפחת המלוכה המיוחסת. במקום מסתור מצאה מקלט אישה מצאצאי דוד המלך. האישה הצליחה להימלט ולהתחבא ברגע האחרון, נושאת בקרבה עוד נצר למשפחת המלוכה. היא התחננה לפני הקב"ה כי תוכל לשרוד, ולגדל את הנצר האחרון לבית דוד. המצוד נמשך והשאלה הייתה אך שאלה של זמן עד שגם היא תילכד ותוצא להורג. אך פתאום נראה המלך טרוד ואף מדוכא. יום אחד קרא המלך ליועציו וסיפר להם על חלום מוזר שחלם. בחלומו המלך עומד בגינה נאה ומטופחת, מלאה עצי נוי, ובידו גרזן. פתאום הוא מניף את הגרזן על עץ וכורת אותו. כך הוא עושה לעץ השני, וזה אחר זה הוא כורת את כל עצי הגן. בסיימו את ההרס הוא מביט בהנאה במלאכתו ומתמלא סיפוק. עתה נותר רק שתיל קטן בשולי הגינה. הוא מניף את ידו האוחזת בגרזן, כדי לכרות את השתיל. ופתאום יד חזקה לופתת את זרועו, ודמות זקן הדור-פנים ניצבת לפניו. אימה ופחד נופלים עליו מפני הדמות המלכותית. הזקן מרעים עליו בקולו, על גודל רשעותו ואכזריותו. מרגע לרגע גובר קולו של הזקן ודבריו נעשים נוקבים וחריפים יותר ויותר, עד שהוא מאיים להורגו, על אשר לא חמל על עצי גנו. המלך נופל לרגלי הזקן ומתחנן על נפשו. הוא מבטיח לעשות ככל שיתבקש ובלבד שישאירו בחיים. הזקן חושב מעט ואומר, כי רק בתנאי אחד יחמול עליו: "הבט אל השתיל הזה. אם תבטיח לגדל אותו ולשמור עליו שלא

יאונה לו כל רע, עד אשר יגדל וייתן פירות רבים, תחיה". המלך מבטיח לעשות זאת. באותו רגע נעלם הזקן והוא מקיץ מחלומו. היעצים נאלמו דום. איש מהם לא הצליח לפרש בדרך מתקבלת על הדעת את חלומו של המלך. ואז הציע אחד מהם: "אדוני המלך, בבית-הכלא אסורים חכמי היהודים. אולי הם ידעו לפתור את החלום". ציווה המלך להביא לפניו כמה מחכמי היהודים הכלואים. הללו שמעו את פרטי החלום, ואחד מזקני החכמים פתח ואמר: "אדוני המלך, עצי הנוי שבגינה הם צאצאי דוד המלך, אותם הרגת ולא חמלת. השתיל הקטן הוא הנצר האחרון שנותר. והזקן הוא דוד המלך בכבודו ובעצמו, שמנע ממך להכרית את הנצר האחרון למשפחת המלוכה. "אם חפץ חיים אתה, עליך לקיים את הבטחתך לדוד המלך, לשמור על הנצר האחרון לבל יאונה לו כל רע, ולהבטיח את עתידו כדי שיוכל לגדול ולהיות אילן המצמיח פירות רבים". המלך שמע את הדברים בסערת-נפש. היה ברור לו כי זה הפתרון הנכון לחלום שטרד את מנוחתו. "היכן הנצר הזה, כיצד אמצא אותו?", שאל את היהודים. קולו של הזקן רעד: "נצר זה נתון בבטן אימו, הלוא היא בתי. בעלה של בתי היה מצאצאי דוד המלך והוא נהרג. אך בנס הצליחה אשתו להימלט ולהסתתר". הפחד מהחלום ריכך את המלך. הוא ציווה לשחרר את כל האסירים היהודים. לזקן הורה להחזיר את בתו לביתה, והבטיח לדאוג לכל מחסורה ולשמור על תינוקה, לכשייוולד, כעל בבת-עינו. הבן שנולד גדל בחצר המלכות, בחסותו ובהשגחתו של המלך. סבו ואימו טיפחוהו, לימדוהו תורה וחינוכוהו ליראת-שמים. כאשר גדל כונה 'בוסתנאי', על שם בוסתן עצי הנוי שראה המלך בחלומו. לימים היה ל'ראש-הגולה' וסייע לאחיו היהודים בכל.

הרב הגאון שמעון וואלף אויערבך ז"ע

הרב הגאון שמעון וואלף אויערבך, עלה ונתעלה להיות חתנו של המהרש"ל — הגאון רבי שלמה לוריא מלובלין נפטר בי"ב בכסלו של"ד) עפ"י ספר ישורון עמוד תרנט)

שנים אחדות הנהיג ר' שמעון וואלף אויערבך את רבנותו בלובלין ומאות תלמידים למדו בשיבתו. "היה גאון הגאונים, איש א־לקים קדוש וטהור, מקובל א-לקי נורא, אשר האיר עיני חכמים בהלכה, חסיד ופרוש, גאוני עולם היו תלמידיו"

בחודש טבת שפ"ז נבחר הגאון רבי יו"ט ליפמן הלוי העליר בעל "תוספות יום טוב" מגדולי תלמידיו של המהר"ל מפראג, לרב ואב"ד בפראג. עקב הלשנה לשלטונות על חוסר נאמנות כביכול לשלטונות, נאסר הרב בתמוז שפ"ט ונידון למיתה. לאחר השתדלות מרובה, קיבל חנינה מהמלך פרדיננד השני בכ"ח באב, גזר הדין הומר בתשלום כופר רב ונאסר עליו לכהן כרבה של פראג. בתום מאסר של ארבעים יום חזר לביתו בערב יום הכיפורים של שנת ש"צ. הרב עזב את פראג ג' תמוז שצ"א על מנת לכהן כרבה של נעמירוב.

במקום הרב העליר נקרא הרב שמעון וואלף אויערבך למלא מקומו כרבה של פראג וכל מדינת פיהם בוהמיה והוא בן למעלה משמונים שנה. גם מגדול בישראל זה כמקודמו לא זכתה קהילת פראג ליהנות זמן רב. ביום ד' י"ז מר חשון שצ"ב השיב הרב שמעון וואלף אויערבך את נשמתו ליוצרו ונקבר קרוב לקברו של המהר"ל הקדוש.

הפלא ופלא כשלוש מאות שבעים ושתיים שנה לאחר מכן בשנת תשס"ב. נפגשו הצאצאים של הרבנים גדולי ישראל אלו המוהלל ישראל העליר הצאצא של הגאון רבי יו"ט ליפמן הלוי העליר זצוק"ל משכונת

קראון הייטס ניו יורק. והרב ירון עמית הצאצא של הרב שמעון וואלף אויערבך צוק"ל. ועובדים בשיתוף פעולה גדול על מנת להכניס יהודים בבריתו של אאע"ה תחת כנפי השכינה.

הרב שמעון וואלף אויערבך נשאר בק"ק לובלין עד שנת. שמ"ד-שמ"ה (1584), ואז עבר לק"ק פרעמישלא, על כס הרבנות בלובלין עלה, בשנת שמ"ח, הגאון ר' מרדכי יפה – בעל ה"לבושים". שאחד מנכדיו יוסף בנט התנדב בארגון!

סופו נעוץ בתחילתו

יהודי בשם פטר פפוזק המכהן כראש הקהילה היהודית בעיר אולמוס שבצכי"ה ביקש להיכנס בבריתו של אברהם אבינו ע"ה. הוא פנה למוהל נפתלי גליק מארגון ברית יוסף יצחק שיבוא למול אותו. המוהל פנה לרב ירון ששלח אותו לבצע את הברית מטעם הארגון. הברית נערכה בחודש שבט תשס"ט, בבית הדין בחדר ההוראה של המהר"ל מפראג ושל הרב שמעון וואלף אויערבך ושל הנודע ביהודה בגטו היהודי בפראג – בבניין שנקרא בית מיזלמן ע"ש משה מיזלמן שהיה ראש הקהילה היהודית בפראג בזמן המהר"ל. המוהל ניצל את ההזדמנות לטוס ולערוך בריתות בערים נוספות בגרמניה.

הפלא ופלא: בשנת שפ"ו נתמנה לאב"ד פראג הרב שמעון וואלף אויערבך. שלוש מאות שמונים ושלוש שנה לאחר מכן מוהל שליח של הארגון בראשות הצאצא של הרב שמעון וואלף אויערבך אב"ד פראג ביצע ברית מילה בחדר בית הדין שלו!

צדיק מצרה נחליץ ויבוא רשע תחתיו

הגאון רבי אברהם אויערבך זצ"ל אב"ד בונא תקכ"ג – תר"ו) למד ונתחנך על ברכיו של סבו הגדול הגאון רבי צבי הירש אויערבך רבה של וורמייזא שנים אחדות. עד ששלחו ללמוד תורה אצל הגאון המקובל הגדול הרב נתן אדלר הכהן. שם גדל בחברתם של הרב משה סופר (החתם סופר ואחרים שנעשו במרוצת השנים לגדולי תורה ורועי ישראל.

שנת תקנ"ד היתה שנה של טרור ושלטון אימים. בחודש נובמבר 1793 נאסרו כל מנהיגי היהודים באלזס. בספר "כלילת יופי" מתואר כיצד הוכרחו יהודים לחלל שבת, היה מסוכן ללמוד תורה לקיים תפילה במנין ואף לבישת ציצית והנחת תפילין – היה צריך להעשות בסתר. בין המנהיגים שנאסרו היה הרב אברהם אויערבך ששימש גם כמוהל. ועל אף הסכנה שבדבר המשיך להכניס ילדי ישראל בבריתו של אאע"ה, חרף איסור שלטון העריצות המהפכני.

הרב אויערבך אברהם (תקכ"ג-תר"ו) שימש כרב בצרפת בתקופת טרום המהפכה הצרפתית. בתוקף תפקידו, שימש גם כמוהל. בזמן המהפכה (1799-1789) עלה מקסימיליאן רובספייר שר"י לשלטון, וחוקק חוק האוסר לערוך ברית מילה. העונש שהוטל על ה'פושעים' שיעברו על החוק היה חמור מאוד – גילויטינה, או בשמה העברי – מערפת. היה זה מתקן בעל סכין חדה וכבדה, אשר נופלת ועורפת את ראש האדם השכוב מתחתיה קשור, אל תוך סל.

הרב אויערבך נשפט על 'פשעיו' כמוהל, ופסק הדין האכזרי שנגזר עליו היה מוות באמצעות גילויטינה. בפרק הזמן שחלף ממתן גזר הדין ועד לביצועו, נכלא הרב אויערבך בבית הסוהר, בו הושמו במאסר הנידונים למוות.

מספר ימים לאחר שנאסר הרב, הוא נלקח לגיליוטינה, לביצוע גזר הדין. בהשגחה פרטית מופלאה, התחוללה בדיוק באותה העת המהפכה הנגדית. ב 27.7.1794 רובספייר העריץ נתפס ע"י אחדים מחבריו שמאסו במעשי הטירוף שלו, והובל היישר אל הגיליוטינה, והגזירה בוטלה. כחודש לאחר מכן ב- 20.8.1794 הרב אויערבך שוחרר ויצא לחופשי. הנס הונצח ע"י הרב צבי בנימין אויערבך בספר "ברית אברהם"

הפלא הגדול הוא שבהשגחה פרטית, הרב ירון הוא צאצא מצד אמו ז"ל של הרב אויערבך המוהל מצרפת. וכן צאצא נוסף הוא ד"ר ניתאי פרנקל מב"ש שהוא רופא מוהל. ואת הכשרתו כמוהל למד בארגון ברית יוסף יצחק.

הרה"ק רבי אריה לייב משפאלע זי"ע

יומא דהילולא - ו' תשרי

נולד בשנת תפ"ה לאביו רבי ברוך, שהתגורר בכפר סמוך לאומן, כמוכסן אצל הגראף פוטוצקי.

מסופר שהבעש"ט הק' זי"ע ביקר בדירתו של רבי ברוך טרם שנתגלה, לאחר שנתגלה הי' רבי ברוך מראשוני מעריציו. הוא ביקש מהבעש"ט זי"ע שיברכו בן, והבעש"ט הבטיחו שיוולד לו בן שיזכה לנשמת המהר"ל מפראג, ולכן נקרא הילד בשם ארי' לייב. כמו"כ מסופר שהבעש"ט זי"ע השתתף בהברית וברכו שיהי' בבחי' "אברהם זקן" דהיינו סבא לכל ישראל, ומאז נתכנה הילד בתואר "זיידע" שדבק בו כל ימי חייו ונתפרסם בעולם כה"שפאלא זיידע".

עיקר תורתו בחסידות קיבל מהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ולפי הוראתו נשא את בתו של השוחט ממידובקה, ואז עבר לגור במידובקה. כשהזקין חותנו רצה רבי ארי' לייב למלא את מקומו כשוחט, אך ר"ר פנחס לא הסכים לרעיון זה, ונסע עמו אל הבעש"ט הק' לשמוע עצתו וחוות דעתו: שבועיים שהה אז אצל הבעש"ט זי"ע והוא ציווה עליו לערוך גלות למשך שבע שנים, ורבי ארי' לייב הי' אז בן שלושים. כדרך היוצאים ל"גלות" לבש גם הוא בגדי עניים וכך נדד מעיר לעיר ומכפר לכפר והפיץ את דבר ה' בכל מקום בואו והחזיר רבים למוטב, כן פעל רבות בתקופת ה"גלות" בהצלת חוכרים חסרי אמצעים משבי הפריצים. במסגרת גלותו בשנת תקכ"א התיישב בזלאטיפולא וקיבל ע"ע את התפקיד של שמש ביהכ"נ, אך במהרה החל להתפרסם במעשי מופתיו ורבים נהרו אליו לקבל את ברכתיו. שמונה שנים ישב בזלאטיפולא ומשם עבר לשפאלא ועל שמה נתפרסם.

התבלט כמנהיג עם. גם אחר שהתפרסם הירבה בנסיעות לכפרים הקטנים והשפעתו להעלאת מצב רוחם הירוד של יושבי הכפרים היתה גדולה מאד. רוב ענינו הי' בהכנת רפואות לחולים ובהצלת יהודים שנאסרו ע"י הפריצים, עקב אי תשלום חובן עבור דמי החכירה, ואף הגויים חרדו לקראת דברו, כי גם הם באו להתברך מאמרי פיו, וכשבאו התנה אתם שלא ירעו ליהודים וגם השביע אותם על כך: הצטיין במלחמתו במוסרים ובמלשינים והגיע לדרגה עילאית ביותר באהבת ישראל, כל ימיו למד זכות על אחיו היהודים.

בהתאם לצוואתו לא הועמדה שום מצבה על קברו, והניחו רק ארון גדול ועליו כתוב יום פטירתו.

נערץ ונקדש בכל העולם, זקן ושבע ימים - בן פ"ז שנה - נסתלק הסבא קדישא משפאלא בו' תשרי תקע"ב ומנו"כ בשפאלא. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' ת"א

נולד סבא

בכפר קטן, סמוך לעיר אומן שברוסיה, התגוררו יהודי ושמו ר' ברוך גרונדי ואשתו רחל. עשיר גדול היה וקנה בכפר אחוזה רחבת-ידיים. הוא לא היה תלמיד-חכם, אלא סתם יהודי פשוט, אבל היה איש תם וירא-אלוקים. גם אשתו, רחל, היתה בעלת מידות טובות ויראת-ה'. בני-הזוג עסקו הרבה במעשי צדקה וחסד, ובעיקר התאמצו במצוות הכנסת אורחים. לשם קיום מצווה זו בנו בית מיוחד, ובו הרבה חדרים קטנים. כל עובר-אורח היה רשאי להתאכסן בבית זה שבוע ימים ולקבל שתי ארוחות ליום. בשבתות היו כל האורחים סועדים על שולחנם של ר' ברוך ורעייתו. היה זה בתקופה שרבי ישראל בעל-שם-טוב עדיין היה נסתר. הוא התפרנס אז מכריית חול וטיט וממכירתם בעיר. אשתו, אף שהיתה רכה וענוגה, ידעה את צדקת בעלה ואת רצונו להיסתר מעיני הבריות ולעסוק בעבודות-כפיים, ולא-אחת היתה מצטרפת אל בעלה ועוזרת לו לכרות את החול ולהעמיסו על העגלה. מאחר שפרנסת הבעש"ט היתה דחוקה מאוד, היה ביכולתו לקנות רק סוס וזקן וחלש. גם המספוא שהיה יכול לספק לסוס לא היה מן המשובחים. עם הזמן נחלש הסוס מאוד, עד שלא היה יכול עוד לשאת משא.

הבעש"ט ואשתו הגיעו לר' ברוך נתקבלו בבית הכנסת אורחים, סעדו את ליבם והחיו את נפשם. כשר' ברוך ראה את סוסו החלש של הבעש"ט, ציווה מיד על משרתיו לתת לו במתנה סוס חזק, ועוד הזמין את האורחים להישאר אצלו לשבת, כדי שיוכלו לנוח מהנסיעה הארוכה. במוצאי-השבת, כשר' ברוך התכונן לשכב לישון, הביט מהחלון לעבר בית האורחים, וראה אור בוקע מאחד החלונות. נדמה היה לו שפרצה שם שריפה, ומיהר לרוץ לשם. כשהתקרב לחדר הרגיש שאין מדובר בדליקה, אלא באור מסתורי וחסר-פשר. הוא ניגש אל הדלת והציץ מבעד לחור המנעול. המראה שנגלה לעיניו המם אותו. הוא ראה את האורח העני יושב על הארץ ועורך 'תיקון-חצות' ברעדה גדולה. כפיו היו פרושות לצדדים ומעיניו זלגו דמעות. ר' ברוך הוסיף והתבונן, ונבעת: ליד העני עמד איש גבה-קומה, לבוש לבנים ובעל פנים מאירות באור שלא מן העולם-הזה. ר' ברוך נפל מתעלף. למשמע קול נפילתו, פתח הבעש"ט את הדלת והחל מיד לשפשף את בשרו עד שהעירו מן העילפון. הוא הכניסו לחדר ודיבר עמו דברים מרגיעים, עד שנגרע כליל. ר' ברוך נוכח כי העני אינו איש פשוט, והחל לבקש את סליחתו על שלא כיבדו כראוי. הבעש"ט הפסיקו, וגזר עליו שיחדל מלדבר על כך וגם הזהירו שישמור את הדבר בסוד גמור כל ימי חייו. אחר-כך בירכו ואמרו לו שייולד לו בן שיהיה צדיק גדול, ושאשתו תקפיד להניק את הילד בעצמה ולא למסרו למינקת, כפי שנהגה בילדיה האחרים. ר' ברוך היה נרגש מאוד מהדברים וביקש מהבעש"ט לגלות לו מי היה האיש נשוא-הפנים שעמד לצידו. אמר לו הבעש"ט: "מכיוון שזכית לראותו, אגלה לך סוד ענינו. הזקן הזה, הוא נשמת הצדיק הגדול רבי יהודה ליווא המהר"ל מפראג, אשר אתה מתייחס על צאצאיו. עתה הגיעה השעה שנשמתו תרד שוב לעולם, כדי לפעול ישועות גדולות ולתקן תיקונים גדולים ונוראים, ואתה זכית שנשמה קדושה זו תתגלגל בבןך אשר תוליד. כל הנשמות הגדולות הנשלחות לעולם הזה, מתאוות במיוחד, להתגלגל באנשים שהם מגזעיהן ושורשיהן. כיון שאתה צאצאו של המהר"ל מפראג, זכית שנשמתו הטהורה. הבעש"ט ציווהו לקרוא לילד אריה-לייב, ואמר, כי הוא בטוח שיראה את את הבן שייולד והוא יברכהו. למחרת נסע הבעש"ט לדרכו, וברכתו נתקיימה. לאחר שנה ילדה רחל אשת ר' ברוך בן. ר' ברוך הזמין לברית-המילה את כל עניי הסביבה, בתקווה שעמם יבוא גם הבעש"ט. כשנאספו האנשים, התהלך אבי הבן בקהל כדי לראות אם הבעש"ט נמצא שם, ואכן, זיהה אותו בין האביונים. הוא רץ לקראתו בשמחה רבה, אך הבעש"ט הזהירו

לבל ידבר עמו ולבל יחלוק לו כבוד כלשהו. ברית-המילה נערכה בזמנה ושמו של הילד נקרא אריה-לייב. אחר-כך, כשהחזירו את הילד לאמו, ביקש ר' ברוך שיעברו גם בין העניים, כדי שהבעש"ט יוכל לברכו. כשהגיעו אליו, הניח הבעש"ט את ידיו על ראש התינוק ואמר: אני עם-הארץ ואינני יודע לברך ברכות בלשון-הקודש. אבל אני זוכר מה שאבי לימדני על הפסוק 'ואברהם זקן' – 'אב' הוא אבא "פאטער", ו'זקן' הוא סבא "זיידע", והפירוש של 'אברהם זקן' הוא, שאברהם אבינו נעשה סבא שלנו. על-כן אני מברך את הילד שיהיה סבא לכל ישראל, כמו שאברהם אבינו היה סבא לכל ישראל". דבריו עוררו פרץ-צחוק מפי הנוכחים, והכול סיפרו איש לרעהו את הפירוש של העני ואת הכינוי 'סבא' שהעניק לילד. הכינוי הזה נקלט בפי הבריות, וכשהיו שואלים את האב או האם לשלום הילד, היו אומרים: "מה שלום ה'סבא' שלכם?". גם כשנתפרסם ברבות הימים כצדיק פועל-ישועות, שביטל הרבה גזירות רעות מעל עם-ישראל, לא פסקו מלקראו 'סבא'. הלא הוא ה'סבא' הקדוש משפולי!

כתב עליו בעל ה'מליצי אש' השפאלער זיידע היה צדיק נסתר, קודש הקודשים, בעל מקובל גדול ונורא, כל מעשיו לשם שמים, כל מגמתו להכניס רשעים תחת כנפי השכינה. ונהרו אליו אלפי בני"מ מכל הארצות ופעל טובות, ריפא חולים, והיה בעל מופת גדול.

כ"ק אדמו"ר: שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר מהשייכות שהיה בין אדמו"ר הזקן ו"השפאלער זיידע": ידוע שכ"ק אדה"ז רצה לכתוב "ספר של צדיקים" נוסף ל"ספר של בינונים" (ספר התניא). והוציא כוונתו מן הכוח אל הפועל וכתבו – אלא שנשרף, הספר הזה עלה בלהב השמימה, באותו זמן שה"שפאלער זיידע" הסתלק.

ב'היום יום' ליי"ד בטבת העתיק כ"ק אדמו"ר הרבי מליובאוויטש קטע ממכתבו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ מכ"ז במרחשוון תרפ"ה שבו נאמר:

הסבא משפאלע - השפאלער זיידע - היה איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - סיפר, אשר בהיותו בן שלוש שנים ראה את הבעל-שם-טוב "והניח ידו הקדושה על לבי, ומאז 'חם' לי". תנועת צדיק, ומכל שכן ראייה או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

הקטע עצמו הועתק ברשימותיו של הרבי משנת תרפ"ה שנדפסו ב'רשימות', חוברת ט, עמ' 3 (וצילום גוף כתב-יד - קודשו שם עמ' 21).

דרכי פולין ודרך חב"ד

ברשימה אחרת של הרבי, הכוללת מדברי כ"ק אדמו"ר הריי"צ מי"ט-כ בכסלו תרצ"ג (מה שלא נדפס בלקוטי-דיבורים), מסופר ('רשימות', חוברת קעב, עמ' 13):

הסבא משפולי תבע מאדמו"ר הזקן דרכי פולין (היינו, הנהגה בדרך של מופתים וכו'), ויענהו: אתי היתה ושלחתי. וישאלהו: אם-כן, מהו הביאור במאורע שהיה בעת שהובילו את אדמו"ר הזקן לפטרבורג? הרי הגלגלים לא נסעו? ויענהו: שצווחין אף עקתין האקסען [=שוורים] צווחו (כאילו שלא הוא עשה מאומה בשביל זה, אלא וכו', היינו, שה'אקסען' מעצמם ומאליהם לא נסעו, מ.מ. [=מנחם מענדל]).

בלהב השמימה

ביו"ד במנחם-אב תשי"ד (אגרות-קודש, כרך ט, עמ' רלב) כותב הרבי להרה"ח הישיש ר' ישראל-נח בליניצקי מזקני אנ"ש בצרפת ("נהנה אני מסיפורי צדיקים שמעתיק במכתבו, ובודאי גם להבא ינהג ככה ותשואות-חן מראש"):

במה שכותב אודות הרב-הצדיק משפאליע בהיותו אצל אדמו"ר הזקן, הנה רשום אצלי בסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודותו בזה, שאמר לאדמו"ר-הזקן התחלתם בכתובת ספר של צדיקים והעולם אינו מסוגל להכיל זאת. נתעוררו קטרוגים למעלה ופסקו שישרף, ואני אעלה באותו להב השמימה, וכן היה שבזמן השריפה נסתלק הרה"צ הסבא משפאליע.

קשורים זה בזה

לימים, בהתוועדות שבת-קודש פרשת מקץ תשכ"ב (שיחות-קודש תשכ"ב, עמ' 160) פירט הרבי: "את הקשר בין שני הנושאים (דשריפת הספר והסתלקות הסבא משפולי) לא שמעתי, אך שתי העובדות סופרו לי בחדא מחתא, ומשמע שהם קשורים זה בזה".

יתר על כן: במהלך סעודת החג בבית כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ ביום שביעי-של-פסח תשכ"ה (המלך במסיבו', כרך א, עמ' צב) גילה הרבי פרט נוסף: כשסיפר לי כ"ק מורי-חמי אדמו"ר את הדבר שאלתי: הרי הוא היה במקום רחוק? ומורי-חמי שתק ולא ענה (כדרכו כמה-פעמים)!!!

"לב מלכים ושרים"

בהזדמנות אחרת (בהתוועדות שבת-קודש פרשת תשא תש"ל - שיחות-קודש תש"ל, כרך ב, עמ' 496) הזכיר הרבי כדרך-אגב:

היה סיפור שהיה צריך להלקות את הקיסר - הלקו אפוא את הקיסר - זהו מעשה שהתרחש אצל הסבא משפולי.

המופתים שלו - כך התבטא הרבי באחרון-של-פסח תש"ל (שיחות-קודש, שם עמ' 59) - היו קשורים ב"לב מלכים ושרים".

שניים שהם אחד

בהתוועדות אחרון-של-פסח ושבת-קודש פרשת אחרי תש"ל (שיחות-קודש תש"ל, כרך ב, עמ' 58-59, 99-98) התייחס הרבי לאישיותו של הסבא משפולי וטען-קבע כי הוא-הוא הצדיק הידוע גם בכינויו "ר' לייב שרה"ס". וכך אמר הרבי:

עד אשר לא ימצא איש נאמן שיוכיח בוודאות כי בידו הוכחה מוצקת או עדות מהימנה (שראה שתי מצבות של שני אישים שונים במקומות שונים וכן 'ארצייטין' שונים שמדובר בשני אישים שונים), אפשר לקבוע שהמדובר באישיות אחת ושלוש על ישראל.

טענה זו נשענת על הרבה מאוד מאפיינים משותפים בין הנ"ל: שניהם נשאו אותו שם, שניהם היו תלמידי המגיד ובעלי שייכות לבעל-שם-טוב, אצל שניהם אירעו מופתים רבים ושניהם היו 'נסתרים'.

הרבי התייחס לשאלה שהוצגה על השערותיו זו ולפיה אין התאמה בין שמות אימהותיהם - שם אימו של ר' לייב שרה'ס היה שרה בעוד שלאם הסבא משפולי קראו בשם אחר. על כך אמר הרבי כי: א) שאפילו לגבי זהות שם אמו של הרה"ק רבי לוי-יצחק מברדיצ'וב מצינו סתירות (בספר 'קב ונקי' מעיד שראה נוסח פדיון של רבי לוי-יצחק שבו הוא חותם בשם אמו אחרת מבשאר המקומות, וקובע שהשם המפורסם - בטעות יסודו); ב) ייתכן שהוסיפו לה שם, ג) אפשר שהיו לה כמה שמות, ד) קיימת אף אפשרות ששמה הוחלף.

ניגון של מסירות-נפש

"שמחת-תורה ובאחרון-של-פסח נוהגים לנגן את הניגון 'האפ קאזאק' של הסבא משפאליע" - כך אמר הרבי הריי"צ בשנת תש"ד (ספר-השיחות תש"ד, עמ' 116; והשווה - תורת-שלום, עמ' 236).
וכך נהגו אצל הרבי נשיא דורנו (ראה לעניין אחרון-של-פסח ב'אוצר מנהגי חב"ד' (ניסן) עמ' רלא).
וכך סיים הרבי את ההתוועדות שבת בראשית תשכ"ו (שיחות-קודש תשכ"ו, עמ' 65):

מכיוון שבמוצאי שמחת-תורה היו מכריזין [=בליובאוויטש] "ויעקב הלך לדרכו", ועיקר ההליכה היא בדברי הרשות אשר מתחלת בימות החול (לאחר שבת-קודש) הנה ינגנו "האפ קאזאק" שירקדו לתוך השנה מתוך מסירת-נפש בדומה ל"קאזאק" אשר הנהו חיל ההולך במסירות נפש עד למעלה מדרך הטבע (בלעומת-זה); וזהו עניינו של הניגון שהיה הסבא משפולי מנגן - להדגיש מעלת ה"קאזאק" בקדושה. יקחו, איפוא, המסירות-נפש על כל השנה כולה מחודש תשרי ובהתחלה מראש-השנה שעניינו הוא מסירות-נפש ד"מלון על העולם כולו בכבודך" (ויקחו על כל השנה כעניין "בידך אפקיד רוחי" - שהוא מוסר עצמו לגמרי מכל וכול) ולהמשיך המסירות-נפש על כל השנה כולה.

הרבי החל לנגן בעצמו "האפ קאזאק" ויצא.

שנה לאחר מכן (תשכ"ז) במהלך ההתוועדות השנייה של שבת בראשית סיים הרבי את אחת השיחות (שיחות-קודש תשכ"ז, כרך א, עמ' 111) באמירה הבאה:

היה בעבר סדר לנגן בשמחת-תורה ניגונו של הסבא משפולי, בוודאי מכירים הכל אותו, ינגוהו, אפוא!

אדמו"ר הזקן חיבבו מאוד

כשנשאל הרבי אודות הקשר בין הסבא משפולי לאדמו"ר הזקן, והשייכות של הניגון למועדים של פסח ושמחת-תורה - השיב (המלך במסיבו', חלק א, עמ' צב-צג, קנז, ח"ב עמ' קלו):

אדמו"ר הזקן חיבבו מאוד... חסידים סיפרו כמה וכמה סיפורים ופרטים... הניגון הוא ניגון של שמחה וניצחון, נקודת המועדים הנ"ל. ענינו של ה"סבא" שהוא עסק בפדיון-שבויים, שזהו עניין חג הפסח "זמן חירותינו".

קשור לחג הפסח

ביתר פירוט והרחבה דיבר על-כך הרבי בהתוועדות אחרון-של-פסח תש"ל (שיחות-קודש תש"ל, כרך ב, עמ' 57-59) ותוכן הדברים בקיצור:

אצל הסבא משפולי מצינו ג' ענינים אשר כל אחד מהם קשור לחג הפסח: א) אהבת-ישראל באופן נפלא, ב) עיסוקו בפידיון-שבויים, ג) ריבוי ניסים ומופתים.

בחג הפסח בא לידי ביטוי אהבת ה' לישראל "כי נער ישראל ואוהבהו"; חג הפסח עניינו הוא מה שבני-ישראל נשתחררו ממצרים עד כדי קריאת החג בתואר "זמן חירותינו"; והענין דניסים וניסי-ניסים מודגש אף הוא בשמו של החודש כמאמר (ברכות נו,א) "הרואה ניסן - ניסי ניסים נעשו לו".

הניגון "האפ קאזאק" שקשור בקוזקים שענינים היא כידוע (ליודעי דברי-ימיהם) שבין אנשי הצבא גופא היתה אצלם משמעת הכי חזקה והם היו חיילים באופן של מסירות-נפש עד שהפקירו עצמם ממש בדומה לנאמר "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו" - כך נהג השפאלער זיידע וכן יהודים בעלי מסירות-נפש אחר-כך וענין זה קשור בתפקיד דורנו כמובא בהמשך מאמרי חסידות של יום ההילולא בענין ביזבוז האוצרות לאנשי חיל שינצחו בפועל דבר הקשור במידת הנצח והמסירות-נפש.

"יעשה נא הדבר מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך הרחבה, וכאשר ישנו ניצחון המלחמה מכריזים 'האפ קאזאק' ויוצאים בריקוד בקרוב לקבל פני משיח צדקנו".

הרבי הוסיף להתייחס לתוכנו של ניגון 'האפ קאזאק' ולקשר שלו לאחרון-של-פסח גם בהתוועדות הסמוכה (שם עמ' 99). מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

ה"סבא משפולי" בדברי רבותינו נשיאינו אדמורי חב"ד

התגלות הסבא משפולי בהיות הסבא משפאליע כבן שלוש או חמש שנים, היה אצל מורנו הבעל-שם-טוב בהיותו בשפולא, וברכו מורנו הבעל-שם-טוב ואחר הברכה הניח ידו הקדושה על ראש הילד ולבו, ומאז - אמר הסבא משפאליע - הרגשתי פתיחת המוח בלימוד התורה ותשוקת הלב בעבודת הבורא ואהבת ישראל. וכשהיה אצל מורנו הרב המגיד ממעזריטש הרגיש בעצמו שהוא בעל מדרגה, אבל השתדל להעלים שלא יכירו בו. פעם הלך רגלי למורו רבינו המגיד למעזריטש, ופגע בבעל עגלה יהודי שהוביל משא, והעגלה טבעה בבון, וביקשו הבעל-עגלה שיעזור לו להוציא את העגלה מהרפש, והסבא משפאליע אמר כי אינו יכול להגביה משא כבד כזה. ענה לו העגלון: אתה יכול, רק אינך רוצה. ומכיוון שנתן ידו על העגלה - עלתה העגלה מהבון. הסבא משפאליע הרגיש בדברי הבעל-עגלה "אתה יכול, רק אינך רוצה", כי היא אמירה בדרך רמז מלמעלה שצריך להתגלות. ובבואו למעזריטש להרב המגיד, קראו הרב המגיד, ואמר לו במעמד התלמידים הקדושים: "הבעל-שם-טוב אמר לי, שאתה יכול לחלץ עגלה עם משא. יכול אתה, וצריך אתה להיות רבי". וסמכו וברכו. (אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ט ע' צח

ביקורו אצל הבעש"ט "היום יום" י"ד טבת הסבא משפאלע - דער שפאלער זיידע - היה איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "און ער האט מיר ארויפגעלייגט דע הייליגע האנט אויפ'ן הארצען און פון יעמאלט אן איז מיר ווארעם". [והוא הניח ידו הקדושה על לבי, ומני אז חם לי]. תנועת צדיק, ומכל שכן ראייה או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

במ"ש אודות הרה"צ משפאליע בהיותו אצל אדמוה"ז, הנה רשום אצלי בסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר אודותו בזה, שאמר לאדה"ז איר האט אנגעהייבן שרייבען א ספר של צדיקים און די וועלט קען דאס ניט פארטראגען זיינען נתעורר געווארען קטרוגים למעלה ופסקו שישרף, ואני אעלה באותו להב השמימה.

וכן ה' שבזמן השריפה נסתלק הרה"צ הסבא משפאליע. ברכה לקיץ בריא ושמח ואיוש"ט. בהתוועדות ש"פ מקץ תשכ"ב התייחס הרבי עוד לעניין זה: כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שרבינו הזקן כתב גם את "ספר של צדיקים". הספר הזה עלה בלהב השמימה, באותו זמן שה"שפאלער זיידע" הסתלק. הסבר לקשר העניינים שבין הסתלקות ה"סבא משפולי" עם שריפת הספר לא שמעתי, אך אני שמעתי את שני העניינים אלו בחדא מחתא, ומשמע שהדברים קשורים זה בזה.

במוצאי שבת קודש פרשת שמות תרס"ז, בהיותו בוורצבורג, סיפר כ"ק אדמו"ר הרש"ב (תורת שלום עמוד 84): (הסבא משפולי היה נוהג לקרוא לעצמו בכל מיני שמות של ביזיון, בהמה וכו'. פעם היה בליאזנע בעת נשיאות כ"ק רבינו הגדול, והיה האכסניה שלו בעליה. והלך כ"ק רבינו הגדול אליו, וכאשר הלך כ"ק רבינו הגדול על המדרגות, אמר אז השפאלער זיידע: "מי יעלה בהר הוי"כו". וכאשר עלה אמר השפאלער זיידע לכ"ק רבינו הגדול איר "גייט צום דעם אלטן בהמה" [=אתם הולכים אל הבהמה הזקנה]. והתחיל לבנות את עצמו כו'. ואמר לי כ"ק אדמו"ר (היינו כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה. הכותב) דלהיות נשמתו משם ב"ן לכן קרא עצמו בשם בהמה. וד"כ נשמות אלו דשם ב"ן צריכים לבטל את עצמם וי"ל דהביטול הוא שלא יהיה ח"ו וח"ו יניקה כו'. המספר

באחרון של פסח הש"ת, בסעודת היום, מופיע מדברי אדמו"ר הרי"צ: שאלה: על ידי איזה עבודה מגיעים לאהבת ישראל? תשובה: העניין המדובר אודות ה"שפאלער זיידען", שהיה לו חוש באהבת ישראל, זהו עניין אחר. בהערת רבינו על שיחה זו, מביא כי "הרה"צ ר' אריה לייב בר' ברוך. מתלמידי ר' פינחס מקוריץ ואח"כ – של הבעל שם טוב".

בספר השיחות תש"ד ע' 116 אמר אדמו"ר מהורי"צ: עס איז א מנהג אום שמחת תורה און אחרון של פסח צו זינגען דעם ניגון פון שפאליער זיידען, דעם "האפ קאזאק". דארף מען אים יעצט זינגען". [ישנו מנהג בשמחת תורה ואחרון של פסח, לנגן את הניגון של הסבא משפאליע "הופ קאזאק". צריך לנגן זאת כעת]. גם בהתוועדות שבת בראשית תשכ"ז (סעיף יד), דיבר הרבי בעניין זה: "פעם היה הסדר לנגן בשמחת תורה את הניגון של ה"שפאלער זיידען", מסתמא כולם מכירים את הניגון. ינגנו זאת עתה". בשיחת אחרון של פסח תש"ל הסביר כ"ק אדמו"ר את הקשר בין הסבא משפאליע לחג הפסח דווקא - בשלושה עניינים: עניין נוסף הקשור לאחרון של פסח הוא שבו נהוג לנגן את ניגונו של ה"שפאלער זיידע". ישנם אמנם כמה עניינים ממנו, אך מתוכם נבחר הניגון "האפ קאזאק", שהוא שייך לרגלים. ולכאורה איזו שייכות יש לכך דווקא עם חג הפסח? אלא זהו קשור עם שלוש עניינים שאנו מוצאים אצלו, שכל אחד מעניינים אלו יש לו שייכות עם חג הפסח. אצל הסבא משפולי הייתה אהבת ישראל בתוקפו, ועל פי חסידות. וכידוע הסיפור שהבעל-שם טוב הניח פעם את ידו על ליבו, ומאז היה אצלו לב חם, שלכן ידוע כל האריכות בנוגע לאהבת ישראל שלו. לאהבת ישראל יש שייכות מיוחדת עם פסח, שכן למרות שאנו אומרים על מתן תורה שהייתה מצד אהבת הקב"ה לבני ישראל, כלשון "הבוחר בעמו ישראל באהבה", וכפי שאומרים "ובנו בחרת", שזה מגיע מצד האהבה, אך אין זה מגיע לאהבה שהייתה בגלוי בשעת יציאת מצרים, כפי שנאמר על הזמן של יציאת מצרים "כי נער ישראל ואוהבהו". גם עיקר עסקו היה בפדיון שבויים, וזה הרי העניין של פסח, כיוון שאז היהודים יצאו ממצרים, שלכן מבין שלושת הרגלים נקרא פסח "זמן חרותינו". ועניין החירות הוא הרי פדיון שבויים. אצל ר' לייב שרה"ס, הסבא משפאליע, מוצאים עניין שלישי שגם לו יש שייכות לפסח: אצלו מוצאים את העניין של ניסים ונפלאות, שגם זה קשור עם פסח. הגמרא אומרת בברכות ש"הרואה נו"ן בחלום נסים נעשו לו והרואה שני נוני"ן בחלום, ניסי נעשו לו". ומובן שזהו עניינו של חודש ניסן, שיש בו שני נוני"ן, שזו מעלתו

לגבי החודשים תשרי וסיון. במילא מובן השייכות של חודש ניסן עם ר' לייב שרה'ס, שכן אצלו מצינו ניסים באין ערוך לגבי הניסים של שאר הרביים. ומצד כל זה יש לומר בדרך אפשר שזוהי השייכות של הסבא משפאליע לחג הפסח, ובמיוחד שהמופתים אודותיו היו קשורים עם "לב מלכים ושרים", וגם ידוע הסיפור מרבינו הזקן, שהסבא משפאליע אמר לו "מי יעלה בהר ה'", והסיפור בנוגע לספר של בינונים וספר של צדיקים.

באותה שיחה הסביר הרבי גם מדוע בחרו דווקא בניגון "הופ קוזאק", מבין כל ניגוניו של הסבא משפאליע: בין ניגוניו גופא, ישנו ניגון הגעגועים "קול ביער אנכי שומע". אבל בחרו דווקא את השיר הזה של ריקוד, שקשור עם קוזאקים, שעניינם (כידוע לידועים) הוא, שבין אנשי הצבא עצמם, אצלם הייתה משמעת חזקה, והם הלכו באופן של מסירות נפש ועד להפקרות, ואצלם היה כידוע "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו", שכן היה בזמנו של הסבא משפאליע ובשנים מאוחרות יותר, כידוע לכל מי שהיה שם. וזה קשור גם עם מה שכתוב בהמשך ההילולא שדווקא אנשי הצבא נמצאים במלחמה. את האוצרות מוסרים אמנם לפקידי החיל, אבל הכוונה היא שהם יגיעו לאנשי החיל, והם ינצחו בפועל, שזה קשור עם מידת הנצח והמסירות נפש. שזה ייעשה מתוך שמחה וטוב לבב ומתוך הרחבה, וכאשר יהיה ניצחון המלחמה יכריזו "הופ קוזאק", וילכו עם ריקוד בקרוב ממש לקבל פני משיח צדקנו. שיחת אחרון של פסח תש"ל.
הנחה בלתי מוגה

בשיחת אחרון של פסח תש"ל דיבר כ"ק אדמו"ר אודות הסבא משפאליע, והזכירו כמה פעמים בשם "ר' לייב שרה'ס". מאוחר יותר, בשיחת שבת פרשת אחרי, הסביר הרבי שהסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס זה למעשה אותו אדם (ראה להלן). וכך סיפר הרבי אודות ר' לייב שרה'ס: כל מציאותו, היא עניין של נס: ישנו ספר בשם רז' המלאך (לא אומרים את השם המלא, כיוון שזה שם של מלאך, ושם בלתי רגיל) [וכידוע שזאת סגולה להחזיק את הספר הזה בבית] - שהספר הזה נדפס לפני שר' לייב שרה'ס נולד, ומכ"ש שזה היה בכתב-יד שנים קודם לכן, והכל מודים שכתבי היד הללו היו מאות שנים לפני לידתו. מוצאים אנו בספר הזה, תפילה עבור ר' לייב שרה'ס, שיהיה לו פתיחת המוחין. וכאשר מחפשים ר' לייב שרה'ס בדברי ימי ישראל, לא מוצאים מישהו אחר, ומובן שלא ערכו תפילה עבור אחד שלא ידעו עליו, והרי זה סימן שהכוונה אליו, אף על פי שזה נכתב שנים רבות קודם לכן. מצינו אכן על-דרך-זה במקום נוסף, שבמגילת תענית כתבו שתיקנו תענית בט' טבת על שם הגזירה שהייתה מאות שנים אחר-כך; אבל שם אפשר להתווכח, וכפי שישנם מפרשים שאומרים שזה היה בגלל עניין שאירע בימי עזרא. בנידון דידן אבל, אי אפשר להתווכח, כיוון שאי אפשר לומר שזה מכון על יהודי שלא התפרסם, וממפורסם אחר לא ידוע, זולתו. שזה עניין, שאלו שאינם מאמינים במופתים ועניין יודע עתידות, אין להם שום ביאור על זה אכן התקבלה, ואצלו היה פתיחת המוחין. וזהו העניין של "ניסי ניסים נעשו לו", ולא רק ניסים כיצד מגיעה תפילה על ר' לייב שרה'ס בספר שנכתב מאות שנים לפני זה (והתפילה הזאת שלא היו מפורסמים, אלא עניינים שאפשר להראות באצבע ואפשר לומר: קח את הספר הזה, תדפדף בו ותראה שנכתב בו שחור על גבי לבן, בדף פלוני ובעמוד פלוני, ואפשר ללכת לכל ספרייה ולראות את זה בספר הזה.

כאמור, בשיחת שבת פרשת אחרי תש"ל, התייחס הרבי לעובדה שהזכיר את הסבא משפאליע ואת ר' לייב שרה'ס כאותו אדם: כיוון שמדברים כבר בעניין הספק, הרי כאן המקום לבאר עוד עניין שדובר אודותיו באחרון של פסח, שדובר בקשר לסבא משפאליע ובקשר לר' לייב שרה'ס, וקישרו זאת שזה

אותו אדם, והגיעה הקושיה: כיצד אפשר לומר שהסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס היו שניהם אותו בן אדם? אבל מונח בפשטות לומר, שזה אותו אחד. כיוון שבכלל הן בנוגע לסבא משפאליע והן בנוגע לר' לייב שרה'ס, יודעים מאוד מעט. ומה שידועים בקשר לכל אחד משניהם הוא - שכל העניינים שאירעו אצל שניהם, אירעו באותו זמן, ושניהם היו תלמידים של המגיד, ולשניהם הייתה שייכות לבעל-שם-טוב, ולשניהם היה אותו שם, ואצל שניהם אירעו הרבה מופתים, ושניהם היו נסתרים - שלכן מונח בשכל לומר, שהם היו אותו אדם. ומה ששואלים, שבספר רז' המלאך כתוב ששם אמו היה שרה, ואצל הסבא משפאליע יש שם אחר - הרי זו אינה ראייה, כיוון שאפילו אצל ר' לוי יצחק מברדיטשוב, שהוא היה מפורסם, יש ספק מה שם אמו - שמובא ב"קב נקי" שהוא ראה פדיון של ר' לוי יצחק מברדיטשוב, ששם כתוב שמה של אמו אחרת מכפי שכתוב בכל מקום, שלכן הוא אומר שבמקומות האחרים זוהי טעות - ויכול להיות שהוא צודק, אבל על כל פנים אנו רואים שאפילו בנוגע לר' לוי יצחק מברדיטשוב גם יש ספק כיצד קראו לאמו. כך גם בנוגע לסבא משפאליע ור' לייב שרה'ס, שאין להביא ראיה משם האמא. הרי יכול להיות שהוסיפו לה שם, או שהיו לה שלושה שמות, או שהחליפה שם וכו'. לכן אמרתי, שהם היו אותו אדם. ועד שימצא בוודאות שהם היו שני אנשים נפרדים, יישאר הביאור מדוע בחרו לנגן את הניגון שלו באחרון של פסח, כפי שדובר באחרון של פסח, ואם לא, נחפש ביאור שני - אם בכלל צריך ביאור, כיוון שבהחלט ייתכן ניגון לא מצד המחבר, אלא מצד תוכן הניגון, וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר נהג לבאר כמה פעמים תוכן של ניגון, יכול להיות שמנגנים זאת מצד תוכן הניגון, שבעל מנגן יכול להסביר זאת. אבל עד שלא יגיע מישהו ויאמר שהוא ראה שני קברים ושני מצבות ושני מקומות שונים, ושני יארציט נפרדים, ושמות שונים של האמא, והוא יהיה איש נאמן - הרי עד אז אפשר לומר ששניהם היו אותו אדם, ושלוש על ישראל.

בסעודת יום שביעי של פסח תשכ"ה, נסובו הדיבורים אודות ה"שפאלער זיידע" - הרה"ק וכו' רבי אריה לייב משפאלע - ושאל אחד המסובין האם ישנה שייכות בין הנ"ל וחב"ד? כ"ק אדמו"ר: שמעתי מחסידים כמה וכמה סיפורים ופרטים מהשייכות שהיה בין אדמו"ר הזקן ו"השפאלער זיידע", אך מכ"ק מו"ח אדמו"ר שמעתי רק ב' דברים: (א) ידוע שכ"ק אדה"ז רצה לכתוב "ספר של צדיקים" נוסף ל"ספר של בינונים" (ספר התניא), והוציא כוונתו מן הכוח אל הפועל וכתבו - אלא שנשרף, ובאותו להב עלה גם ה"שפאלער זיידע" ונסתלק. - כשסיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר את הדבר שאלתי: הרי הוא היה במקום רחוק? ומו"ח שתק ולא ענה (כדרכו כמה פעמים). (ב) פעם ביקר אצל אדמו"ר הזקן (בשנת תקס"ט - או תק"ע) וסיפר לו הרה"צ משפאלע כי בהיותו בן ג' שנים זכה לראות את הבעש"ט אשר הניח ידו הקדושה על לבו ומאז נעשה "חם" לו, ונטע בו את המידה דאהבת ישראל (והסיפור כבר, כמדומני, נדפס ב"היום יום"). ב"שער הכולל" (מזקני רא"ד לאוואט) כתב בשמו: שכשראה פעם הראשון את הסיפור הזה אמר להפליא את הרב המחבר ז"ל בזה"ל, דרך המחברים להעמיד תחילה הקדמה שלהם ואח"כ את גוף הספר, והרב הקדוש הזה סידר תחילה מודה אני כו' וברכות והודאות להשי"ת ואח"כ הקדמה וגם ההקדמה הזאת היא כולה דברי אלוקים חיים - וקרוב לוודאי שזהו ממקור מוסמן. [אחדים מהנוכחים הזכירו שישנם כיום משפחות בשם "זיידמן", "זיידה" וכיוצ"ב, שהם מתייחסים לה"שפאלער זיידע", וכ"ק אדמו"ר אמר שהוא מכיר כמה משפחות בשמות אלו.

בסעודת ליל אחרון של פסח תשכ"ז, שאל הרש"ג: בספר השיחות תש"ד איתא, דבשמחת תורה ואחרון של פסח מנגנים את ניגונו של ה"שפאלער זיידע" - ניגון "האפ קאזאק". ברצוני לשאול: (א) מהי

השייכות של הרה"ק הנ"ל עם חב"ד? (ב) מהו הקשר של הניגון עם מועדים אלו? כ"ק אדמו"ר: אדמו"ר הזקן חיבבו מאוד – הוא היה בין תלמידי הרב המגיד (וכמדומה דובר מזה פעם), וישנו גם ב"תורת שלום" ע"ד ביקורו אצל אדמו"ר הזקן. הניגון – הוא ניגון של שמחה ונצחון, נקודות המועדים הנ"ל.

בסעודת ליל אחרון של פסח תש"ל, שאל הרש"ג: מה היה הקשר בין אדמו"ר הזקן וה"שפאלער זיידע" – שכ"ק מו"ח אדמו"ר הורה לנגן באחרון של פסח את הניגון "האפ קאזאק"? כ"ק אדמו"ר: עניינו של ה"שפאלער זיידע" היה שהוא עסק ב"פדיון שבויים". רש"ג: מהי השייכות בין "פדיון שבויים" לחג הפסח? כ"ק אדמו"ר: חג הפסח הוא העניין ד"פדיון שבויים" וכמו שאומרים "זמן חירותנו". – ישנו שוחט שהוא קרוב שלו (עס איז דא א שוחט וואס ער איז זייער א קרוב). הרב אליהו יאכיל סימפסאהן: אני נוסע מידי פעם לבוסטון ונמצא אצל נומאן, והם מבקשים ממני תמיד שאספר סיפור מה"שפאלער זיידע". רש"ג: הגיע אורח [הכוונה היה לרב סימפסאהן] היה ראוי שיספר ממנו סיפור אחד. כ"ק אדמו"ר: שמא תפעלו עליו ("אפשר פועל'ט איר בא איהם" [פנה לרא"ס ואמר לו: שמא תספרו כאן מה שאתם מספרים אצל נומאן ("אפשר דערציילט איר דא, דאס וואס איר דערציילט ביי נומאן")?! ר"א"ס: לע"ע אין בזכרוני. ר"א"ק: האם אני יכול לספר משהו. כ"ק אדמו"ר: אדרבה. [ר"א"ק סיפר סיפור].

אחר הסתלקותו של הרה"ק רלוי"צ בשנת תק"ע, נסע רבינו הזקן לנחם את בני ביתו, ונשאר עד אחר חג הפסח. באותם ימים הגיע ה"שפאלער זיידע" לברדיטשוב ונכד רלוי"צ הודיע לרבינו כי "הסבא" בעיר. הרבי ביקש מהנכד שימסור ל"סבא" כי בדעת רבינו לבקרו. הנכד הגיע לאכסניית ה"סבא" ונעמד בין המוני החסידים שצבאו על הדלת ופדיונות בידם. הגם אתה באת ליתן "פדיון", שאל "הסבא", את הנכד?! וכששמע את השליחות שבפיו קם "הסבא" ממקומו והכריז בשבועה כי רבינו לא יבוא אליו. הנכד חזר לרבינו ומצאו מוכן ומזומן לצאת לדרך אל "הסבא", וגם כששמע את תגובת "הסבא" ושבועתו, לא נסוג אחור באומרו כי אינו נפטר מלקדם את פניו אף אחר שבועה זו, ובתוך הדברים הגיע "הסבא" ונכנס לבית הרבי. נסתגרו שניהם בחדר רבינו, וכעבור זמן רב יצאו ועמדו להיפרד איש מרעהו, אולם הנכד התערב ואמר שאם הקרה לו ה' שני אורחים חשובים כאלו אינו מוכן לוותר, ומבקשם שיסעו יחדיו בביתו, "אם רק תיתן – נסעד", אמר "הסבא". וישבו שניהם לסעודה. ובכל פעם שהיו צריכים לפתוח הדלת היה "הסבא" מזדרז לקום ממקומו ולפתחה. מגדל עוז עמד קע, מהרב רד"צ חן ששמע מאביו הר"ר פרץ חן

פעם הביאו לפני הסבא קדישא את סידורו של אדמו"ר הזקן, שיתן הסכמתו עליו, מכיוון שאז היו הרבה מערערים על הסידור מצד הגר"א ושאר המתנגדים לחסידות. ואמר הסבא קדישא: אין הסידור הקדוש הזה צריך הסכמה, גם אין רצון הרה"ק להדפיס הסכמה בתוך הסידור. ואמר טעמא דמילתא בדרך צחות: דהנה, מנהג העולם להדפיס הסכמות על הספרים בתחילת הספר. ולכאורה, אין זה יושר שיהיו מונחים דפי ההסכמות מעל גוף הספר, כי הרי זה "חול לגבי קודש", ועל פי הדין יש הקפדה שאסור להניח ספר שקדושתו מועטת על ספר שקדושתו יותר גדולה, ומכל שכן בתוך ספר אחד גופא נראה לכאורה דחמור יותר. וצריך לומר שההיתר הוא מכיוון שגם המחבר בעצמו כותב הקדמה בתחילת הספר, ולא כל פעם נזכר בו דברי תורה, אלא סיפור דברים והתנצלות בלבד, וההקדמה נדפסת בתחילת הספר, הוא משום שבספר אחר שייך בזה עניין "שקליפה קדמה לפרי", ועל כן יש היתר גם על ההסכמות הנדפסות בריש הספר ומונחות על גוף הספר. אבל בסידור הקדוש הזה, מבחין שהרה"ק רבי שניאור זלמן שונה מדרך המחברים וסידר מיד בתחילתו "מודה אני וכו'", ברכות והודאות להשי"ת, ואחר-כך נכתב הקדמה שהיא כולה דא"ת, ולא נמצא בתחילת הסידור שום ענין שנוכל לומר עליו שהוא בבחינת "קליפה קדמה לפרי",

ואם-כן, האיך ירהיב איש בנפשו לכתוב הסכמתו על זה בסידור הק', כיוון שיש לפקפק בזה על פי הדין כאמור, אם יש היתר להדפיס הסכמה בתחילת הסידור; ואם להדפיס הסכמה בסוף הסידור - אין זה מנהג העולם, ועל כן מוטב שיודפס הסידור בלי שום הסכמה, כי בלאו הכי כל הערעור ישתתק מעצמו במשך הזמן, כיון שכבר מוסכם זה הסידור מן השמים. בסיימו לומר דברים הנ"ל, עלעל הסבא קדישא בסידור ועיין בו בכמה מקומות, ובטרם הניח הסידור מידו, אמר בנוגע לנוסח הסידור של אדמו"ר הזקן, בדרך שחוק מעט כדרכו הק', בזה הלשון: הכל אציית לו...

באחת ההתוועדויות של חסידים ב"ט כסלו בליובאוויטש הבירה, ישב החסיד המפורסם רבי מרדכי יואל ע"ה - שהיה עוד בין "היושבים" אצל הגאון החסיד רבי הלל מפאריטש, וסיפר את הסיפורים דלהלן. בין היושבים היה נכדו הרה"ח ר' ברוך ז"ל דוכמן שהיה שותה דבריו בצימאון. ר' ברוך היה בעל שמועה ודייקן ביותר בהעברת סיפורים. ויהי היום והסבא משפולי, באחד ממסעיו עבר לא הרחק מהעיר זיטומיר. אותו היום יום חמישי בשבוע היה, והשעה שעת בין הערבים. בהגיע הידיעה על כך לצדיק ר' זאב וואלף מזיטומיר, אמר בלבו: צדיק נשגב זה מגיע קרוב לבית מגורי ואני אחשה? הן זו הזדמנות פז להזמינו ולארחו בביתי ליום הש"ק. במשך היום הזה ינתנו לי בוודאי אפשרויות רבות להתחקות על הנהגתו המופלאה, לראות ולהוודע במה כוחו ומנין שואב רוח הקודש תמידין כסדרן. אומר ועושה. מיהר בראש חוצות תלמידים לצאת ולהקביל את הסבא קדישא משפולי. המה יוצאים את העיר ומגיעים אל הדרך הראשית, והנה הבחינו ממרחק במרכבה המתקרבת ובאה. ר' זאב וואלף ועדת תלמידים עומדים בסבלנות וממתנינים למרכבה המתקרבת ובאה בצעדי צב. בהגיעה למקום עמידת הצדיק ותלמידיו פרצו החסידים שביל בתוך ההמון הגואה והגועש, כדי לאפשר לרבים להקביל את פני הסבא משפולי. אלה שזכו להצטופף קרוב למרכבה, שמעו קטעי דברים מהדו שיח שהתנהל בין שני הצדיקים, כאשר הרבי ר' זאב וואלף מפצייר בסבא משפולי כי יאות לשבות את יום הש"ק במחיצתו בזיטומיר, ואילו הסבא מפטייר ספק בחידוד ספק בחייון: רבי וואלף, הן אתה צדיק ודרכך בקודש להתפלל בדביקות ובמתנינות, ומה יבקש צדיק כמוהו מאיש פשוט כמוני אשר תפילתו היא פשוטה ורגילה. אין אני מסוגל להמתין שעה ארוכה עד אשר הרבי ר' וואלף יסיים תפילתו, ומשום כך מבכר הנני לשבות באחד הכפרים או באחת העיירות הסמוכות מאשר בזיטומיר העיר. רבי זאב וואלף אינו מרפה ומשיב ואומר לו: "סבא קדישא, אחיש תפילתי ואשתדל להתאים פעמי אליך, ואנא קבל בקשתי ושבות שבת זו עמנו". "מוכן ומזומן הנני, עונה הצדיק ר' זאב וואלף ואומר, להסתגל בשבת זו לכל הנהגה ולכל דרישה ובקשה של הסבא הקדוש, ואף אם לא אבינם סמוך ובטוח הנני כי יסודותם בהררי קודש". רבי וואלף התקין לאורחו הנעלה חדר מיוחד ודאג אישת למלאת כל הצטרכויותיו ובקשותיו על צד היותר נעלה. יחד עם זאת דאג שתהא לו אפשרות של ראייה והסתכלות מחדר נסתר לחדרו של הסבא משפולי. עת התקדש יום השבת. נוהג היה רבי זאב מזיטומיר לעבור בעצמו בכל ליל ש"ק לפני התיבה בתפילת קבלת שבת. במנהג זה נהג גם בליל שבת זו, אלא שלתמיהת החסידים הנה זאת הפעם ממחר רבם בצורה בלתי רגילה כלל ועיקר, ולא זו בלבד, אלא כשרבם הקדוש עמד רק ב"אל תקשו", כבר נשמע קולו של הסבא משפולי "אם תבואון אל מנוחתי", ומיד הוא מסתכל במבט חודר על הרבי ר' וואלף ושפתותיו רוחשות נו!... נו!... רבי וואלף עושה מיד כמצוותו של הסבא משפולי, ומסיים את הקטע בקול רם כשרק צל של ניגונו הקבוע משתמע בפיו. מקצת מתלמידיו של ר' וואלף החלו לרטון ולהרהר אחרי האורח שבא אליהם. אמנם שמעו יצא ככל המדינות כבעל מופת גדול, אך האם בשל כך מותר לו לנהוג עד כדי כך זלזול כרבים. אך בראותם את התבטלותו של הרבי ר' וואלף וכניעתו לכל רמז של הסבא - עצר הדבר בעדם מלהתפרץ. בשעה

מוקדמת מהרגיל סיימו הפעם את תפילת ערבית, ור' זאב וואלף והסבא קדישא נשארו לעמוד על עמדם, כאשר המתפללים עברו על פניהם וברכום בברכת "שבת טבא". בעלי מבט חד הבחינו כי קצרה רוחו של הסבא והוא מבקש כבר לסיים וללכת לסעודת שבת, משל שרוי הוא בצום מספר ימים רצופים. גם בסעודת הלילה חזר אותו סיפור על עצמו. כל הזמן דוחק הסבא ברבי וולף להזדרז, לסיים. תמורת הרגלו של ר' וואלף לשיר במתינות ובמתינות, הנה זאת הפעם זימר בחטף ובמהירות לא רגילה, והכל לפי רמזיו של הסבא. תפילת שחרית ומוסף של היום היה כהמשך של תפילת ערבית, כשר הסבא דוחק לא להאריך בתפילה. רבי זאב אף הודיע לגבאי בית המדרש כי הפעם יכבדו את הסבא לעלות למפטיר, ואילו לו עצמו יתנו "עליה אחרת". בסיום תפילת מנחה ערכו את השולחן לסעודה שלישית. ואם כי הפעם לא דחק הסבא כל כך בר' וואלף, אך לאחר מכן ביקש מר' וואלף שאם רוצה הוא לומר דברי תורה, שיאמרם תיכף ולא יאריך יתר על המידה, כדי שיעמוד בהבטחתו בליל שישי עת נפגשו מחוץ לעיר. לאחר תפילת ערבית והבדלה ביקש הסבא מר' זאב רשות כי יאפשר לו לקבל אנשים ל"יחידות", כי רבים כבר הספיקו להגיע מבעוד מועד ולהמתין בפתח הבית לבקש את ברכת הסבא קדישא. הרשות ניתנה והסבא סידר שולחנו לקבלת האנשים, כאשר ר' זאב מסתכל מהסדק הנסתר לראות הנהגתו בקודש. בזה אחר זה נכנסו יהודים אל הסבא. כל אחד וצרו צרותיו בפיו. לכל אחד ואחד היה מענה שווה שהסבא היה חוזר עליו לאחר שמיעת הבקשה: ח"י רובל. תן ח"י רובל ובשנה הבעל"ט תיפקד זוגתך. תן ח"י רובל ואביך יתרפא ברפ"ש. וכן הלאה וכן הלאה, הפזמון חוזר על עצמו. בצורה כזו נערמו על השולחן מטבעות ושטרות למכביר, והסבא ממשך לקבל את כל זרם האנשים שבאו אליו. בין הקהל שנכנס לסבא היה אחד שביקש רחמים על בנו יחידו אשר מחלתו אנושה ואין תרופה רח"ל למכתו. עתה הוא בא אל הסבא לבקשהו כי יציל את בנו יחידו, והסבא בשלו: "תן ח"י רובל והשי"ת ישלח לו רפואה במהרה". אך הלה נשאר על עמדו. "רבי, פונה הלה, מבקש הייתי שהרבי יבוא אלי לברך את הבן כי מצבו ממש אנוש". "אם רצונך כי אבוא אליך עליך לתת ח"י פעמים ח"י רובל", משיב הסבא, ומצווה "עליך להמתין עד שכל המבקשים לבוא אלי יכנסו, ואח"כ נסע יחידו לביתך". האורח נשאר לעמוד בחוץ להמתין לסבא, ואילו ר' זאב וואלך בירר את כתובתו של האורח שהיה באחת העיירות הסמוכות, ומיהר לבית החולה בטרם יבוא לשם הסבא משפולי. ר' וואלף נכנס לחדר הילד ששכב כבול עץ, עיניו עצומות ונשימתו קשה ביותר, וכל חזותו מבהילה. הוא ניגש לארוכה העומדת בקצה החדר, ניקה אותה מהאפר ומיד השתחל לתוכה כדי שיוכל לראות כיצד יתנהג הפעם הסבא משפולי ואיך ירפא את הנער. כשסיימו קהל החסידים להיכנס אל הסבא, ניגש הסבא אל תרמילו והוציא מתוכו שקית בד ריקה, והחל מכניס לתוכה את כל הכסף שהצטבר על השולחן, כשהוא מפזם לעצמו "ברכה הכא ברכה התם, ורובל לשקית אכניסנה"... וכך ממלא את השקית במטבעות ובשטרות הכסף, ויכניס את השקית עם כל תכנה לתרמילו. האב שעמד ומצפה בדריכות שהסבא יסע עמו לביתו, היה נדהם בשמעו ובראותו את בדיחות הדעת של הסבא בשעה שמנה את הרובלים ושלשלם לשקית. רק אז נפנה אל היהודי שהמתין לו בחרדה ויעל אל המרכבה ויסע לביתו כדי לברך את בנו החולה. מיד עם בואם לבית, ניגש הסבא למיטת החולה ויצו כי כולם יצאו מהחדר, וכל אלו שאינם מבני הבית – יחזרו לבתיהם. מיד לאחר מכן סגר את הדלת בעדו וינעל במנעול. הסבא נפנה פעם נוספת אל הילד החולה, נתן בו מבט חודר ותקיף ואחר כך צעד הלך ושוב לכל אורך החדר כשפניו להבים. לאחר הליכה כזו מספר פעמים נעצר ליד מיטת החולה, יד ימינו כיסתה את עיניו ובשמאלו החזיק במתניו. ולפתע קלחו מעיניו דמעות כשני ברזי מים. ללא אומר ודברים עמד כך הסבא משך זמן, והנה הזדורר הנער ויתהפך מצד אל צד. שוב סבב הסבא בחדר ומראה

פניו כגחלי אש לזהות, וכשנעצר בשנית ליד מטת הילד חזר על אותו מעמד: יד ימינו על עינו, ושמאלו על מתני, גופו ינוע וקולו לא ישמע, ומעיניו יקלחו שוב הדמעות כמים אדירים. והנער - פקח את עיניו ויביט בסבא במבט תמיהה ופליאה. בפעם השלישית כשנעצר הסבא ליד מיטת הנער, ומעיניו קלחו הדמעות, והנה התיישב הנער במיטתו ויקרא בקול חלוש: אבא! הסבא ניגש לפתח הארובה שבירכתי החדר, פתח את הפשפש ויאמר: "וועלוייל, וועלוייל... ואם מאן דהוא זוכה לדרגה מעין זו, שבכל יום ויום - ניחא לך כבר... " ולפני שר' זאב וואלף מזיטומיר הספיק לצאת מתוך הארובה, פתח הסבא את דלת החדר ויצא לאבי הילד ויאמר: הא לך בנך, הסכנה כבר חלפה אם כי עדיין תשוש הוא, אך בעזרת השם תוך ימים ספורים יחזור לאיתנו. והסבא עזב את הבית ויפן וילך לדרכו.

ביום אחד כשהסבא משפולי כבר כיהן ברבנות בעיר שפולי, כי מתחילה היה צדיק נסתר וערך גלות שנים רבות. אחר כך נהיה שמש של בית הכנסת בזלטופולי. שם כבר החלו לספר עליו ענייני מופתים, לבסוף נתגלה ונבחר לכהן ברבנות בעיר שפולי. ויהי היום והסבא משפולי נכנס לבית המדרש הגדול בעיר, ויצו לתלמידיו כי יכבדו וינקו את בית המדרש בצורה יסודית. התלמידים התפלאה ויתמהו: הן לא ערב שבת היום ולא ערב מועד, מדוע ועל מה יבקש רבם מהם כי ינקו את בית המדרש באופן יסודי. אך הם עשו כמצוות רבם. כעבור שעה קלה חזר הסבא לבית המדרש ולא נחה דעתו ממה שהתלמידים ניקו. ויצו להביא כלים לשטוף ולנקות ולכבד כל מקום וכל פינה שבבית המדרש, כל כסא וכל ספסל יכבדו, כל ארוך וכל מדף ישפשפו ויטהרו, כל אבן וכל מרצפת יבריקו, למען שוות לבית מקדש מעט זה הוא והדר. כל כמה שהתלמידים עמלו וטרחו קשות בכל מאמציהם ובכל מרצם, היה הוא הסבא קדישא מופיע, משעה לשעה, לבית המדרש ובוחן ובודק בכל חרך וסדר ומצביע כי בפניה זו עדיין לא נגעו בה ידיים ובקרן זוית זה לא טיהרו די ועל כל עליהם לחזור פעם נוספת כידי שהכל יבריק ויגיה בצחצחות. כלי רחצה וחומרי ניקוי חוזקו בזה אחר זה, גבם וגווים של התלמידים כפף מרוב עמל וטורח, הידיים כאבו והזיעה ניגרת. את הכל בכל מכל כל מרקו, ליבנו, שפשפו וקרצפו, ביבש ובלח, בנתר ובבורית, לא היה דבר שלא חבטו או הדיחו, או קנחו, או נגבו, כל השולחנות, התיבות, והספסלים הוזזו ממקומם והכל עבר ניקוי יסודי כפי שלא נוקה מאז ועד עתה. אף החלונות, המנורות, הזכוכית והבדולח הבהיקו ביפעת נגהם. רק לאחר שהכל עבר בדיקה יסודית וחזה תחת עיניו הפקוחות של הסבא ונחה דעתו והדבר היה לשביעת רצונו, רק אז פנו עליו אחדים והמיוחדים שבתלמידים וישאלוהו על מה ולמה צחצחו והבריקו זאת הפעם את בית המדרש יותר מכל עת? מה יום מיומיים? ויען הסבא קדישא ויאמר: היום הזה אנו נקבל כאן את התורה. הדברים היו סתומים והיו לפלא באזני השומעים, אך אף אחד לא הרהר אחר רבם, ביודעם כי באם הסבא אומר - יש דברים בגו. הסבא צווה לכולם ללכת לביתם ולהתרחץ ולהתלבש בבגדי חג, ואף הוא נכנס לביתו, לבש בגדי שיראין אשר רק בימים מיוחדים ראוהו בבגדים אלו, ולאחר מכן יצא בראש כל תלמידיו את העיר ויעמוד וימתין שעה ארוכה ועיניו צופיות לעבר הדרך הבאה ממזרח. המתח בעדת התלמידים גבר: איזה מתן תורה יהיה לנו היום הזה? מי ומה צריכים להגיע עתה, כדי שעימיהם או על ידם יקבלו היום את התורה מחדש? והסבא עומד שקט ושלו רק עיניו תרות ומחפשות באופק. והנה - ממרחקים נראתה נקודה המתקרבת ובאה, אנחת רווחה יצאה מלב הסבא, והמתח והציפייה בין התלמידים גוברת והולכת, מרגע לרגע נוכחו לדעת כי זו מרכבה רגילה, אשר רבות כמוה עוברות במקום מפעם לפעם. בהגיע המרכבה ליד מקום עמידת הסבא קדישא, אותת הסבא לעגלון כי יעצור והוא ככבודו ובעצמו נכנס פנימה וישתהה זמן מה. לאחר מכן יצאו הסבא משפולי ואתו עמו יהודי נשוא פנים, אשר זיו וזוהר קרן מפניו וילכו יחד שלובי זרוע לעבר העיר. רמז קל מעיני הסבא ומיד קול צהלה ושירה

מלאו את החלל. וכך ליוו התלמידים את רבם והאורח לבית המדרש הגדול שבעיר, ובכל מקום שהשיירה הצוהלת עוברת, מצטרפים אליהם יהודים תושבי המקום. בהגיעם לבית המדרש המצוחצח והמבהיר צווה הסבא לפתוח את ההיכל ולומר את פסוקי "אתה הראת", כמו בשמחת תורה לפני ההקפות. עם גבר אמירת הפסוקים פצח הסבא בניגון של שמחת תורה שלפני ההקפות, כשהקהל מזמר ושר אחריו. ומיד לאחר מכן תפס הסבא קדישא את האורח, הלא הוא, מי שנקרא אז בשם "המגיד מליאזני", ולאחר זמן נתפרסם כבעל התניא והשולחן ערוך, הגביהו ואמר "הרי הוא ספר תורה עצמו. קדוש וטהור הוא כספר תורה. והיום הזה נעשה הקפות מסביב לבמה עם הספר תורה הלזה שזכינו והוא הגיע אלינו ואשר בגינו צחצחנו והברקנו את בית מקדש מעט שלנו". ואז החל הסבא משפולי לקרא את הקטעים של ההקפות כאשר הוא מרים את כבוד קדושת אדמו"ר הזקן ומחזיק בו כפי שמחזיקים את ספר התורה בשמחת תורה. כך הקיף שבע פעמים. לאחר מכן אמר הסבא משפולי לתלמידים: לאו בכל יום איתרחיש זכות כזו לנו, נגיל ונשמח כי זיכנו הקב"ה בכך, ומיד פרשו לסעודת מצווה שנמשכה שעה ארוכה.

בימי ה"צמח צדק" היה איש אחד בשם ר' אלעזר משה. בהיותו בן שבע-שמונה נחטף לשרת במסגרת הקנטוניסטים. הוא למד מעט מאוד. ברם, על אף הייסורים הקשים שסבל שם, נשאר ביהדותו. משגדל, עשוהו לחייל. מקום מגורו היה בבאבינוביץ ושלחוהו לשרת בהומיל. שם היה נכנס לפרקים לבית המדרש ומאזין לשיעורי הלומדים בחומש, נ"ך, משניות וכן היה שומע דברי חסידות. לאחר מכן שלחוהו לשמור על מחסן חומרי נפץ ובעומדו על משמרתו היה אומר "שכינתא בגלותא - וי". הוא היה איש פשוט. הרגיש ה"צמח צדק" בליובאוויטש איך ר' אלעזר משה אומר על משמרתו "שכינתא בגלותא - וי", ואמר על כך: הסבא משפאלע אמר על הרוזינאי הקדוש כשהלביש אותו בדרכו ל"חדר", שהוא גולל ספר תורה. כך גם מי שנתקל בר' אלעזר משה, נתקל בספר תורה. וה"צמח צדק" היה עומד בפניו.

שוב אירע (באותו פעם או בהזדמנות אחרת) שנשמט אבנטו של אדמו"ר הזקן. חטף הסבא-קדישא את האבנט וחגר בו את אדמו"ר הזקן, באומרו שהוא מקיים מצוות גלילת ספר תורה.

הרב שמואל לויטין סיפר בהתוועדות ב-770, כי הסבא משפולי התפלל שבניו יהיו 'עמי הארץ', כדי להראות להשי"ת שהגם שהם עמי הארץ מכל מקום אוהבם. בליובאוויטש היה בעל בית אחד שגם כן התפלל שיהיו בניו עמי הארץ, ואמר הטעם בכדי שלא תהיה להם שלימות. ושניהם פעלו.

שמעתי כמה פעמים מפ"ק של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע ששמע מאביו הרה"ק מרודניק זי"ע, ששמע מפ"ק של רביה"ק מרן הדברי חיים זי"ע, עובדא דהוה כאשר נכנס ובא לראשונה הסבא משפאלי זי"ע אל מרן הבעש"ט זי"ע, ומקודם לא הכירו, ויהי כאשר פתח את דלת חדרו של הבעש"ט נחרד מאד ואמר הלא זהו היהודי עם ה'לאפעטע', ותיכף נפל מתעלף. אחר שעוררוהו מעלפונו שאלוהו פשרן של דברים לדעת מה זה ועל מה זה, פתח הסבא משפאלי ואמר להסובבים אותו, קודם ביאתי לעולם, לא חפצתי בשום פנים ואופן לרדת אל העולם המגושם הזה, ואמרתני טוב לי שבת בבית ה' בשמים ממעל, ואהבתי את אדוני, ולא חפצתי בשום אופן להוולד להיות מבני אנוש, וכאשר הגיע תשעה ירחי לידה ועדיין אני עומד במרדי, נעשתה מהומה גדולה בשמים, וכולם האיצו בי לבוא ולירד לזה העולם ואעפ"כ לא נעניתי לבקשתם, עד שלפתע הופיע זרח איזה אדם זקן ומקלו בידו וצעק אלי כדברים האלו: 'השקיפה נא מן השמים וראה את גודל הצרות המתרגשות ובאות על כלל ישראל, כמה נפשות נדכאות ושבורות שצריכים לחזקם לתמכם ולאמצם, ומה לך זה שתסתכל אך ורק לטובת והנאת עצמך, שים נגד עיניך גם את טובת כלל ישראל', והרים שבטו בידו כרוצה להכות אותי, וברוב פחד אשר אחזתני נעניתי לדבריו,

וכיון שחשבת ליהסכים, מיד שמעתי קריאת 'מזל טוב' שנולדתי במז"ט, ועתה - סיים הסבא משפאלי, רואה אני שאותו היהודי שהמריץ אותי לבוא לעולם הוא מרן הבעש"ט הק' זי"ע. כ"ק אדמו"ר מצאנו שליט"א בקבלת פנים בארה"ב - ט"ז סיון תשס"ט "בציילא דמהימנותא", שלח תשס"ט, ע' י"ז

בהיות השפאליער זיידע כבן שלש או חמש שנים הי' אצל מורנו הבעש"ט בהיותו בשפאלי, וברכו מורנו הבעש"ט ואחר הברכה הניח ידו הקדושה על ראש הילד ולבו, ומאו - אמר השפאליער זיידע - הרגשתי פתיחת המוח בלימוד התורה ותשוקת הלב בעבודת הבורא ואהבת ישראל. וכשהי' אצל מורנו הרב המגיד ממעזריטש הרגיש בעצמו שהוא בעל מדריגה אבל השתדל להעלים שלא יכירו בו.

פעם הלך רגלי למורו רבינו המגיד למעזריטש ופגע בבעל עגלה יהודי שהוביל משא והעגלה טבעה בבוכן, וביקשו הבעל עגלה שיעזור לו להוציא את העגלה מהרפש, והשפאליער זיידע אמר כי אינו יכול להגביה משא כבדה כזו, ענה לו העגלון, אתה יכול רק אינך רוצה, ומכיון שנתן ידו על העגלה, עלתה העגלה מהבוכן.

השפאליער זיידע הרגיש בדברי הבעל עגלה אתה יכול רק אינך רוצה כי היא אמירה בדרך רמז מלמעלה שצריך להתגלות, ובבואו למעזריטש להרב המגיד קראו הרב המגיד ואמר לו במעמד התלמידים הקדושים דער בעש"ט האט מיר געזאגט אז דו קאנסט ארויסשלעפן א בריקע מיט משא קאנסט דו און דארפסט זיין א רב וסמכו וברכו [=אם אתה יכול לסחוב עגלה עם משא, יכול אתה וצריך אתה להיות רב]. כ"ק אדמו"ר הרה"ק הריי"צ מליבאוויטש צוק"ל "אגרות קודש" (קה"ת תשמ"ח) ח"ט, ע' צ"ח

השפאליער זיידע זי"ע אמר: נזהר אני מאד להתרחק מחברותא רעה ומתחבר אני רק עם חברים טובים, היודעים אתם למה? מפני שכאשר אעלה לעולם העליון, יביאו לפני רשימה עם אנשים, ישאלוני מי מוכר לך, ואם אתחבר כאן - בעלמא הדין - עם חברים רעים, אצטרך למנותם ולהעיד כי הם חברי הטובים, בשמים יבדקו מי הם חברי, ומה יאמרו? הלא יש לך חברים רעים, כנראה אתה כמוהם, ואולי - על סמך הודאה זו - יחייבו אותי... משא"כ אם אתחבר רק עם חברים טובים, אוכל להצביע שם בשמחה ולומר: ראו! אלו הם חברים שלי, אז יגיבו בשמים: יגיד עליו רעו אם התחברת עם חברים טובים, כנראה שאתה כמוהם, וישלחוני אליהם. כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויז'ניץ צוק"ל רעוא דרעוין פר' תז"מ תשכ"ו "אז נדברו" סיון תש"ן, עמ' ג'

כאשר בא פעם לפני הסבא משפאלי זי"ע אברך אחד שנכשל בדבר עבירה בשוגג ובאונס ובקש ממנו "תשובה", אמר לו: אם רוצה אתה 'תיקון' על פי ספרי קבלה, תסע אל הצדיק מזלטופולי (הוא הרה"ק רבי נחמן מברסלב זצ"ל), שאומרים עליו שהוא 'קבלניק', אבל אנכי איני יודע כי אם מעט תהלים ומעט מדרש, ואני זוכר דברי רב הונא במדרש רבה פרשת קדושים וזה לשונו: רב הונא אמר אם נכשל אדם בדבר עבירה שחייב מיתה בידי שמים מה יעשה ויחיה, יעסוק בתורה כו' עיי"ש.

שוב פעם אחת בא לפניו איש אחד והתאונן על מצבו כי הנהו מחוסר פרנסה. אמר לו הסבא קדישא: הנה אתה אומר בכל יום "אנכי ד' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו" (תהלים פא, יא). ויש לך דקדק בפסוק זה, שהיה לו לומר אשר העליתיך מארץ. אולם הפירוש הוא כך, דאמרו חז"ל (פסחים קיה). "קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף", שהיה גמר יציאת מצרים. וזהו שאמר 'אנכי ד' אלוקיך המעלך' תמיד, בכל עת, 'מארץ מצרים' - מן המצר ודוחק פרנסה שהיא קשה כקריעת ים סוף - רק בזה האופן אשר אתה תקיים זאת - 'הרחב פיך' (מלכות פ"ה תורה שבעל פה קרינן לה), הרחב פיך ולמד

הרבה תורה שבעל פה, בהרחבה ולא בצמצום, והתפלל הרבה, ואמור תהלים הרבה, 'ואמלאהו' בפרנסה בהרחבה ובריוח עכ"ד. הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל "משרתיו אש לזה"ט, ע' פ"ה

הרה"ק משפאלי היה גדול ביותר. מהצדיקים הנסתרים, ותלמיד של הבעש"ט הק'. שמעתי מדודי אדמו"ר שליט"א ששמע מר' יוחנן אוירבון ז"ל - מנכדי הס"ק משפאלי, שהמאור עינים רצה להשיג עד היכן גדלה מעלתו של הס"ק משפאלי ולא עלתה בידו, ועקב אחריו איזה זמן, ובשמחת תורה בעת ההקפות עלה על עקבותיו.

פעל תמיד עבור כלל ישראל ונסע הרבה להצילם מיד מבקשי רעתם, סיפר אחד ממתפללי בית מדרשינו ממשפחת מרגליות שהגיע מרוסיה לפני שנים רבות והתגורר בחיפה - קרית מוצקין. ואבי זקינו עוד היה אצל הבעש"ט הק' והיה בן אחיו של ה"מאיר נתיבים". וזקינו היה מתלמידי המגיד הק' ואביו היה מחסידי הרה"ק רבי אהרן מטשערנוביל זי"ע ולאביו לא היו בנים ה", ורבי אהרן הבטיחו שלא ילך מן העולם בלא להשאיר קדיש אחריו, ונולד לו בנו זה בהיותו בן שבעים שנה, ומוצאם היה מעיר אניפולי, ואביו היה הרב דשם, וסיפר שפעם היה אצל הרה"ק מבארדיטשוב סעודת ר"ח ונאספו שמה גדולי הרבנים כמו האפטער רב ועוד לדון בענין איזה עגונה אשר הרה"ק משפאלי התירה. והרבנית מבארדיטשוב הכינה הסעודה, ולה היה יראת הכבוד גדולה לפני הסבא משפאלי, והרה"ק משפאלי - שדרכו בקודש היתה בהסתרה - נכנס באמצע הסעודה ונענה אל הרבנית בשאלו: באבע, מה הכנת לסעודה, וסיפרה לו. ואמר לה - לי אל תתני בצלחת, אלא העמידי לפני את כל הסיר, ובהיותה מעריצתו עשתה כדבריו. וכאשר הוגש לפניו הסיר הכניס הרה"ק ידו והוציא חלק מהבשר והראה לרבנים בשאלו האם זה כשר או לאו, והיה זה שאלה חמורה. והמשיך - כמו שאני יודע מה שבתוך הסיר כך יודעני מה שלמעלה, ובעלה כבר אינו בין החיים ויש להתירה לינשא. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א "מילין קדישין" ח"א, ע' ת"ט

מסופר כי הרה"ק משפאלי היה מכוונה בשם 'דער שפאלער זיידע' בגלל שבבואו לעיר שפאלי מצא שם בורים וע"ה גמורים אשר לא נמצאו עוד כמותם, ובראותו שלא ידעו משבת ויו"ט כשרות ומקוואות, הלך מבית לבית ללמדם ההלכות, ונתמנה להיות שוחט דמתא כי גם שוחט לא היה להם, וכן הוצרך להיות המלמד תינוקות שלהם, והיתה קבלה בידיהם שהבעל תוקע אינו מוציא את שנתו, וכיון שפחדו לתקוע בשופר הוצרכו לקחת בעל תוקע זקן וחולה שנטה למות שיתקע עבורם והלה אכן לא הוציא את שנתו, עד שבא הסב"ק וקיבל על עצמו לתקוע בשופר למרות הפצרותיהם של תושבי המקום שביקשוהו שלא יעמיד את חייו בסכנה, וכך מסופרים עוד סיפורים רבים שא"א לספרם ברבים, ותוך כמה שנים נשתנה המצב הרוחני שם לטובה עד לבלי הכר ונעשתה שפאלי לעיר ואם בישראל, ההורים נעשו לחסידים ואנשי מעשה והבנים גדלו להיות תלמידי חכמים, ולאות הכרת הטוב רצו בני העיר לקרוא לו בשם 'אבא' ולא הרשה להם באמרו כי אין קורין אבות אלא לשלשה והתיר להם רק לקרותו בשם 'סבא'. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל חומש-רש"י בראשית "דברי תורה" גליון א', ע' י"א

הרה"ק [החווזה] מלובלין זי"ע שאל פעם לאנשיו באמצע התפילה מה שם אמו של השפאלער זיידע זי"ע [כנראה שהוצרך לו לרפואה או לאיזה צורך]. ולא ידעו לומר לו, כשרקד לאחר התפילה שאל שוב, ולא ידעו לומר לו. ושאלו חסידיו של הרבי מלובלין: למה אין השפאלער זיידע שואל על שם אמו של הרבי מלובלין רק יודע זאת מעצמו [איני יודע אם שאלו כך בפה מלא אלא שרצו שיאמר להם הטעם]. נענה הרה"ק מלובלין זי"ע: פון איהם רעדט איהר? איך וועל אייך דערציילן ווער דער שפאלער זיידע איז [ממנו אתם שחים, אני אספר לכם על הרה"ק משפאלי מי הוא].

פעם אחת נתאספו כל הצדיקים בעולם העליון לאסיפה, ואני ג"כ הייתי שם על האסיפה, והמתינו כל הצדיקים עם האסיפה על השפאלער זיידע שיגיע, ולא הגיע, ושלחו שליח אליו להודיעו שמחכים עליו, וחזר השליח ואמר שעדיין עומד ומתפלל, והמתינו עוד זמן ושלחו אחריו בשנית, וחזר ואמר שעדיין עומד ומחלק צדקה לעניים, שכן היתה דרכו לחלק מעות לעניים לאחר התפילה, כעבור זמן אמרו שעומד לבוא ונפל עלי כוזה מורא, שמרוב פחד מעדתי ממקומי ונפלתי, ועד היום אינני יודע מה היו התוצאות של האסיפה הנ"ל. רעדט איהר מיט מיר פון דעם שפאלער זיידן?! הגה"ח רבי ישראל שמעון קסטלניץ זצ"ל "מוקנים אתבונן" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, עמ' ב'

החבורה הק' מחסידי סטרעליסק שבאו להסתופף בצל רבינו (הס"ק מרוז'ין) זי"ע אחרי הסתלקות רבם זי"ע, והם היו רגילים מקדמת דנא לספוק כף אל כף בעת התפילה, אמר להם רבינו: "מ'סתם פאטשין אין אנו מחזיקין, אויב א פאטש? הרי זה דוקא אן אמת'ר פאטש, ומה נקרא אן אמת'ר פאטש? בוא ואספר לכם: הסבא קדישא משפאלע זי"ע טרם שנתפרסם שמו ברבים היה מלמד תינוקות, ואיזה סוג תלמידים היו אלו? ילדים כאלו שאף מלמד לא היה יכול להחזיקם היו מוסרים לו, וכגון ילדים בלתי ממושמעים, משתובבים, הם וכיו"ב היו מוסרים לו. לימים נהיה אחד מתלמידי גנב! וכידוע שסוף גנב וכו', כן היה גם אתו, תפסוהו פעם בגניבה, שערך בכנסיה שלהם (קלויסטיר) והעמידוהו למשפט, השופט הוציא פסק דינו שהברירה בידו, או שימיר את דתו רח"ל וישאר בחיים או שישרפוהו חי רח"ל, אבל סוף כל סוף היה הגנב הזה מתלמידיו של ה"שפאלע זיידע" ומשהו נדבק בו, עמד ואמר באומץ לב: אני מעדיף להיות נשרף חי. אך את דתי לא אמיר. בשעה שהוציאו לפועל את הגזר הדין, שפכו על ראשו זפת חם שגלש וירד עד רגליו והציתו אותו בראשי אצבעותיו, וכשכבר החזיק במצב של יציאת נשמה האט ער א פאטש געטוהן מיט ביידע הענט וצעק: טאקע א גנב, אבער א יוד בלייב איך, וחזרה נשמתו למקור מחצבתה. וסיים רבינו (הס"ק מרוז'ין) זי"ע: "אט דאס הייסט אן אמת'ר פאטש". (מכתבי רבי משה חזן ע"ה) "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ד) ח"ו, ע' ת"א

כתב הגה"ח המפורסם רבי מאיר לייבוש זצ"ל אבד"ק טורקא: עם אמירת "תשליך" היה נוהג רבינו אדה"ו מסא"ג זי"ע להמתין עפ"י רוב עד ז' דעשי"ת, ובליל ח' אחרי אמירת תשליך אמר סליחות ד"ש שלש עשרה מידות"; אבל גם ראו שהיה מכוון לומר תשליך ביום ו' תשרי - (אם היה באפשרי לומר ביום זה) יום פטירת הסבא קדישא משפאלע זי"ע, כי לא לחינם נתפרסם בפי העולם בשם "הסבא" (זקן מלא רחמים), ובאורות נשמתו יש ענין של "מיתוק הדין"; וכן נשמע מרבינו מריז'ין זי"ע שנהג ג"כ כך. "נר ישראל" (ב"ב תשנ"ט) ח"ג, ע' קל"ג

השפולר זיידע אמר פעם שכל הגזירות על עם ישראל שגזור הקיסר ניקולי בחדרי חדרים אצלו בארמונו, מיד הם נודעים לו והוא מבטל אותם תיכף, פעם שאל הקיסר את שריו ויועציו, איך זה שמיד כאשר אנו מתיעצים לעשות איזה גזירה על עם ישראל, מיד הוא נודע להצדיקים שלהם והם מתפללים ובוקעים רקיעים לבטל הגזירה, ומנין הם יודעים זאת. ענו לו שריו יועציו כי כן כתיב ועוף השמים יוליך את הקול, התייעצו ביניהם שיותר לא ידברו על הצעות לגזירות, ומעתה כל הצעה שכזאת יהיה בכתב ולא יהיה קול שהעוף יוליכו, וכמובן שהדברים לא הועילו, ומיד נודעו כל תחבולותיו להצדיקים והשפולר זיידע ידע את הכל ואמר על כך כי הלא הם אינם יודעים את המשך הכתוב ובעל כנפים יגיד דבר, והם מביאים לי את כל הגזירות שבכתב ידם. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל "יהי אור" (ירושלים) ע"ו פ"ז

איכר אחד היה מביא תמיד מפרי תנובתו לכלכל בית הרה"ק רבי אריה לייב משפאלע זי"ע בערוב ימיו נמלך פעם עם אשתו ללכת לשאול את הרה"ק מה יהיה איתם בעולם העליון, ואמר להם הרה"ק, הנה לעתיד לבא יביאו את שור הבר עם הליתן ויריבו בנייהם וישחטו את שור הבר ואת הליתן יהרגו ויעשו מהם סעודה גדולה לצדיקים, ויזמינו את האבות הקדושים ושבעת הרועים והם לא יוכלו לאכול את כל זה, ויקראו לעוד צדיקים ועוד צדיקים וגם הם לא יאכלו את הכל ויקראו לצדיקים פחותים מהם ופחותים מהם עד שיגיעו אלי ויזמינו אותי אל הסעודה, וכי אני אלך להסעודה מבלעדיתם?! תנוח דעתכם!. הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ב) ח"ב, ע' ק"ג

הסבא משפאלע אמר פעם א' על הפסוק לא תעשון אתי אלהי כסף (שמות כ', כ'), פ' שהקב"ה אומר לא תעשון אתי אלהי (מיט מיר ג-ט מאך ניט קיין געלט) **כסף כו'**, כי רצו ליתן לו כסף שיאמר תורה והשיב זה הפירוש כו'. מכתבי הרה"ח ר' שלמה זלמן הבלין ז"ל "היכל הבעש"ט", כסלו תשס"ז ע' צ"ח

הסבא משפאלע אמר: - רבש"ע! מה תביעה יש לך על עמך ישראל? אילו ציירת את הגיהנום לנגד עיניהם ואת התאוות גנות ב'ראשית חכמה", ראוי היה לך לבוא בטענה שאינם יראי חטא. אבל נהגת להיפך, את התאוות ציירת לנגד עיניהם ואת הגיהנום גנות ב'ראשית חכמה" - מה יעשו בנים ולא יחטאו? הרב יהודה לייב לוינ ז"ל "חסידים מספרים" ח"א, ע' 22

פעם אחת קיבל הרה"ק רבי אריה לייב הסבא משפול זי"ע, מכתב ובו תוארים גדולים וקרא אותם הרבה פעמים. עמד אצלו הרה"ק מאפטא זצ"ל בעל "אוהב ישראל", והיה קשה בעיניו הדבר איך שה"סבא" חוזר על התוארים פעמים הרבה. אחז הסבא קדישא משפאלע זצ"ל בזקנו, ואמר: "הנני איש זקן וזקני כבר לבן, והיצר הרע איננו מתבייש לבוא אלי עם העסקים שלו, ואני מראה לו, הבט מה שכותבים עלי שאני איש גדול ומעכשיו תתבייש לבוא אלי עם דברים מגונים כאלה". (שמעתי מפני רבי חיים שלום רובינפיין, ששמע מזקינו רבי יצחק ז"ל) הרה"ח ר' נח גד וינטרויב ז"ל "בישישים חכמה" (ירושלים תשנ"ד) ע' צ"ב

בעיר בה חי הסבא משפול, גר יהודי אחד שהיה מוכר בשוק מיני סחורות. על הדוכן היתה מונחת קופסא קטנה ובה הכסף שקיבל תמורת הסחורות. פעם עברו בעיר חיילים, וכשעברו דרך השוק ניגש אחד החיילים לאותו יהודי ודיבר אתו על משהו ובינתיים חטף את הקופסה שבה היה מונח כל הכסף וברח לו. החייל נבלע בתוך שאר החיילים שעלו על העגלה ונסע איתם. היהודי התחיל לזעוק מרה, הגיע עד המפקד וסיפר לו על הגניבה. אמר לו המפקד: אמור לי מיהו הגנב ואצווה עליו להשיב לך את כספך. אבל היהודי טען שהוא לא יכול לזהות אותו, כי כל החיילים לבושים באותם מדים.

הלך היהודי אל הסבא משפול וסיפר לו מה קרה. אמר לו הסבא משפול: לך שוב אל המפקד ואמור לו כך: 'אני יכול לזהות את החייל הגנב, אם כולם יעמדו בשורה ולא יסתובבו אנה ואנה'. ואתה - אמר לו הרבי - עבור ליד שורת החיילים, וכשתעבור ליד חיל שיחרוק בשיניו לעברך כעס, תדע שהוא הגנב. הלך היהודי אל המפקד ואמר לו כדברי הרבי. ענה לו המפקד: אבל היזהר לך - אם האיש שעליו תצביע לא יהיה הגנב, ענוש תיענש! ענה לו היהודי: אני מקבל על עצמי. המפקד היה סקרן לדעת כיצד יזהה היהודי את החייל ומיד העמיד את כל החיילים בשורות. היהודי התחיל לעבור בין השורות והלך מחייל לחייל, עד שראה את אחד החיילים חורק בשיניו. אמר היהודי למפקד: זהו הגנב. ציווה המפקד להלקות את החייל, ולאחר שקיבל כמה מלקות הודה החייל בגניבתו והחזיר ליהודי את הקופסה עם הכסף. הדבר היה לפלא בעיני המפקד והוא שאל את היהודי: כיצד זיהית את הגנב בין חיילים רבים כל כך?

אותו יהודי היה אדם פשוט, וסיפר למפקד את כל האמת - יש כאן צדיק אחד שנתן לי את העצה הזאת. אמר המפקד ליהודי: לך אמור לצדיק שימהר לבוא אלי. לשמע הדברים, נבהל מאוד היהודי על שגרם לצדיק את הצרה הזאת. הוא נכנס אל הסבא משפולי, בכה לפניו, סיפר לו על כל הענין בצער רב וביקש מחילה על שגרם לו אי-נעימות שכזאת. אמר לו הסבא משפולי: אל תפחד ואל תבכה. לך אל המפקד ואמור לו שאני לא אבוא אליו, אבל אני ממליץ לו לבדוק היטב מה קורה בכיס שלו. הלך היהודי ואמר את הדברים למפקד. הסתכל השר במסמכים שבכיסו, ולאחר מכן אחז באקדחו והתאבד. לאחר מכן נודע שאותו מפקד היה אחראי לקרבות שניהל הקיסר במדינתו נגד צבא האויב, אך הוא קיבל שוחד מהאויב וסיכם עם צבא האויב שביום מסוים יבוא עם כל חייליו למקום פלוני ושם ייקח האויב את כולם בשבי. בקשר לכך המפקד כתב שני מכתבים: מכתב אחד כתב לקיסר, בו הודיע שהכל מתנהל כשורה והוא תולה תקוות גדולות במבצע הצבאי. ומכתב שני כתב לאויב, בו הסביר כיצד הוא מתכנן למסור לאויב את כל החיילים. אלא שהשר התבלבל והחליף בין המכתבים. את המכתב שכתב לאויב - שלח בטעות אל המלך, והמכתב עבור המלך עדיין נשאר בכיסו. כשראה זאת והבין מה יעלה בסופו - מיהר והתאבד.

(שמועות וסיפורים "ח"א עמ' 250) "כפר חב"ד", ב' אדר-ב' תשס"ג ע' 56

השפולר זיידע הלך פעם לקבץ מעות צדקה עבור קמחא דפסחא, כשהגיע לביתו של גביר אחד, ידע הגביר שהשפולר זיידע מתכוין להוציא ממנו סכום גבוה, על כן החביא את עצמו מאחורי הדלת. השפולר זיידע ידע שהוא מחביא עצמו מאחורי הדלת, וקרא לו אתה עומד עתה מאחורי הדלת, תמיד יהיה פרנסתך כעני בפתח, וכך היה, שבמשך זמן קצר ירד העשיר מכל הונו והיה מחזר על הפתחים. הרה"ח ר' יאיר שוורצמן ז"ל "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' פ"ח

סיפר (ה"יסוד העבודה" זי"ע) על השפאלער זיידע כי כשהלך בגלות בא בעש"ק לכפר אחד סמוך לסלאנים, ושאל מהבעה"ב דשם אם יתכן שיהי' אצלו שבת בביתו, והשיבו כי מצדו לא יקמץ לו כלל רק שלא ימצא פה מנוחה בשבת כי דרך הערלים כל השבוע אינם באים כ"כ לביתו כ"א בעת הצורך ובליל שבת מיד שנכנס שבת באים כמעט כל בני הכפר לביתו וממלאים כל החדרים עד שבטורח גדול הוא מוצא מקום לעצמו לאכול סעודת שבת, וכן לעת הבוקר באים ויושבים בביתו כל השבת לבלבלו עד מוש"ק והולכים לביתם וכו'. וציוה הצדיק זי"ע שכל אחד מבני הבית יקחו בעזימער ויפנו ויכבדו המקום ד' אמות סביב, כל השטח מכל רוחותיו אהפקערין, וכן עשו, ובמעלי שבתא באו הערלים כת אחת וכשבאו אצל הד' אמות שסביב לבית אמרו זל"ז מה נעשה עכשיו בביתו טוב יותר לישון וחזרו לביתם וכן באו כת שניה וחזרו כנ"ל וכן כל הכתות, ומאז והלאה הי' לו מנוחת שלום - כך שמע ר"ד שו"ב מפ"ק בליל שבת. רבי משה מידנר זצ"ל "כתבי רבי משה מידנר", ע' קצ"ח אות תתרט"ג

שמעתי מעשה פלא מכ"ק מרן (אדמו"ר מצאנז קלויזנבורג) זי"ע בעת שהותו אצלנו בשוויץ, ופעם באישון לילה לאחר קבלת הקויטלעך, כשגמר עבודתו בקודש, כשהלך לבית אכסנייתו בבית אבי (הרה"ח ר' משה דוד גוטמן) שליט"א, עמד אחד ועשה תמונות, וסיפר אז מרן זי"ע מעשה שהיה עם הרה"ק השפולער זיידע זי"ע, שהיה פריץ אחד שעולל רעות ליהודים הדרים באחוזתו, ופעם גזר גזירה רעה על היהודים, ופעם כשעבר ליד ביתו של הסבא משפולי, עמד הסבא משפולי בחוץ וקרא את הפריץ אליו, והוציא הסבא משפולי זי"ע המטפחת מכיסו ואמר להפריץ רצונך לראות דבר פלא, ואמר הן, ושאלו האם ברצונך לראות את ארמונך והשיב בהן, ואמר לו הבט פה במטפחת וראה את חצר הארמון, אחר כך אמר לו רצונך לראות את פנים הבית והשיב הן, ואמר לו הבט וראה את כל חדרי הבית, עד שראה בחדר אחד את הגלח

שתמיד הסיתו בדברי בלע על היהודים, שרוצה עתה לעולל רע לאשתו, ונתפחד הפריץ מאוד, ואמר לו **הסבא משפולי** מה ברצונך לעשות, ואמר הפריץ שרוצה להורגו אך נמצא במרחק רב ממנו, ושאל אותו האם יש לך קנה רובה בידך וענה הן, ואמר לו תכוון זאת לעבר הגלח ותירא בראשו, ואחז המטפחת וירה כנגד הכומר, ומיד מיהר לחזור לביתו, ושם סיפרו לו שהכומר נמצא הרוג באחד מחדרי הבית... וכמוכן שביטל כל הגזירות נגד היהודים, וסיים מרן זי"ע ואמר: כשהאדם יעלה לעולם העליון יואמרו לו שביום פלוני עבר על עבירה פלונית, וידמה שאפשר להכחיש הדבר או אז יוציאו הפילים ויראו לו תמונות מכל מעשיו... והיינו שמכל דבר שרואים כאן בעולם צריך לקחת מוסר לעבודת השי"ת. הרב ישראל נח גוטמן "בצילא דמהימנותא", עמ' ז'

שמעתי מאבותי הקדושים זי"ע עובדא הוה אצל הרב הקדוש מהרא"ל זי"ע הנקרא בפי העולם **שפאלע"ר** זייד"ע כי היתה אלמנה אחת בשכונתו עם שתי בנותיה ובעלה המנוח היה יר"א מוחזק וחשוב בעיני העדה כי על כן גם לאחר מותו החזיקו ביד אלמנתו שקנו אצלה מי דבש (מע"ד) ועל ידי זה היתה היכולת בידה להשיא שתי בנותיה הבתולות שהגיעו לפרקן. ויהי היום וחלתה האלמנה במחלה מסוכנת והגיעה עד שערי מות ובנותיה הנ"ל הלכו לדפוק לבית רבם הה"ק מהר"ל הנ"ל לבקש רחמים בעד אמם (בידעם כי אם ח"ו תמות אז בטל המסחר הנ"ל ויצטרכו המה להיות מחזירות על הפתחים או להשכיר את עצמם לשפחות כי מי ישדך את עצמו עם יתומות אומללות בלי משען ומשענה) ובעת אשר אמם היתה גוססת והתקבצו כבר ליציאת נשמתה רצו המה (בנותיה) לבית שכנם האדמו"ר הנ"ל לעורר רחמים בבכי נורא. עוד בה נשמתה. יקוו לרפואתה. ויען להם הה"ק שביבאו לו מדה עם מי דבש שלהם וילכו כזה על בית החיים על קבר אביהם המנוח הנ"ל ויאמרו לו כי שלח לו זה לכבוד האורח (גאסט) שיהיה לו בקרוב, היינו אמם (שתמות), ובשמעם הדברים האלו נתעלפו מרוב צערן ונפלו לארץ עד שהוכרחו להקיצם ולהחיותם במים קרים, ויאמר להם הרב לכו לביתכן כי כבר הוטב לאמכן ותתרפא לגמרי בעה". וכן היה כי באותו רגע החלו לראות בהחולנית הגוססת סימני הטבה ומרגע לרגע הוטב מצבה ושבחה לאיתנה, ותהי לאות ולפלא ואנשי ביתו של האדמו"ר שהיו שמה בחדרו בשמעם הדברים האלו שהגיד להבתולות האלו בנות המסוכנת המה תמהו ונתפלאו עד מאוד היתכן בגדר האנושי לבשר בשורה רעה ומרה כזה להם בעת צר להם שיגיע ללבם ונפשם כאשר היה שנפלו לארץ בחולשתם כנזכר, וכאשר הלכו הבנות לביתם מבשורת הטבת אמם, הגיד להם הרב לאנשי ביתו אל תתפלאו על המחזה האיומה הזאת כי הן אמת האשה האלמנה היא אשה צנועה ויראת ה'. כאשר יחזקוה באמת. אולם בנותיה אין תוכם ככרם ומפני חטאיהם היה נגזר הדין ר"ל על אמם, אך בראותי גודל הצרה שיגיע מזה כאשר אמרתי להם הבשורה הזאת שילכו להגיד על קבר אביהם כנזכר, אז נפלו לארץ והרגישו כבר בלבם טעם מיתת אמם ר"ל, ועל ידי זה קיבלו כבר המה העונש ומיד נתרפאה אמם עכ"ד הנ"ל. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"א, אות ס"ז

השפולר זיידע היה הרבי של הרבה אדמו"רים; כי רבים מהמנהיגים בדורו היו מתלמידיו. פעם באיזה שב"ק באו צדיקים רבים לשבות בצילו של השפולר זיידע, והיה נדמה לו להשפולר זיידע שהדליקו הנרות בערש"ק בשעה מאוחרת קצת, והיה עקב כך מודאג מאד, ושאל את תלמידיו אם אכן כבר היתה שעה מאוחרת בעת הדלקת הנרות, וכולם רצו להרגיע אותו ואמרו לו שלא היה מאוחר, והיה שם גם הצדיק הר"ר רפאל מברשיד, ושאל אותו השפולר זיידע ומה אתה אומר היה מאוחר או לא, ענה לו הר"ר רפאל, אכן היה קצת מאוחר, אבל כשהרבי יעשה תשובה גם כל עם ישראל יעשה תשובה, ונתן השפולר

זיידע דפיקה על כתפו של הר"ר רפאל ואמר לו הצדק אתך, וכאשר יבוא המלך המשיח אעשה אותך לשר. הרה"ח יאיר שוורצמן זצ"ל "יהי אור" (ירושלים תשנ"ט) ע' פ"ז

סיפר לי הגה"ח רבי חיים מענדיל קוסטרומצקי זצ"ל הי"ד: פעם אחת סיפר לו רבינו [הינוקא מסטולין] זיע"א, כי הוא מגיע כעת מביקור בעיר שפאלי, שם גר יהודי זקן מופלג (למעלה ממאה ושש עשרה שנה), אשר זכה עוד להכיר את הרה"ק הסבא משפאלי זיע"א. נסענו לבקר אותו, ומצאנוהו שוכב במטתו. אמרתי לזקן זה מה ששמעתי, כי הכיר את הסבא משפאלי זצ"ל - וענה לנו: כן, נכון הדבר! ביקשנו, שיספר לנו סיפורים מהסבא משפאלי. הוא החל לספר, ובין היתר סיפר, כי דרכו של הרה"ק הסבא משפאלי זיע"א היה, שבילי שבתות לאחר התפילה היה מברך ביחידות את כל המתפללים. כל אחד ניגש אליו, הרכין את ראשו והרה"ק משפאלי היה מניח את ידיו הק' על ראשו של כל אחד וברך אותו. גם אותי בירך, אך לא שמעתי את הברכה. הסתובבתי וניגשתי פעם נוספת אל הסבא משפאלי, והוא הרגיש ואמר לי: הלא כבר בירכתי אותך! עניתי ואמרתי: אמנם כן, אבל מאחר ולא שמעתי את הברכה שבירכני, לכן חזרתי בבקשה לשמוע את הברכה. הסבא משפאלי אמר לי להוריד את ראשי לקבל את הברכה. עשיתי כדבריו והסבא משפאלי הניח את ידיו הק' על ראשי וברך אותי בשלש ברכות: א'. שאזכה לאריכות ימים, ב'. שלא ימותו מזרעי בחיי, ג'. שלא אחלה כל ימי. והזקן המשיך: זה שאני שוכב במטתי, אין זה אומר שברכת הרבי לא קויימה ח"ו, אלא היום מלאו ימי, ועליתי על הגג ונפלתי. כמובן, שזה לא היתה כוונתו של הסבא משפאלי - אבל כל ברכתיו של הרבי קוימו, וב"ה לא חליתי בשום מחלה מאז שזכיתי להתברך ממנו זצ"ל. רבינו זיע"א הוסיף ואמר לרבי חיים מענדיל זצ"ל: חשיבות גדולה בעיני הביקור הזה, כי זה גרם שאזכה לראות את מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, כי ראיתי אחד שזכה לראות את הרה"ק הסבא משפאלי זיע"א, שזכה עוד לראות את מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א! הרה"ח רבי אברהם אלטר שווארץ ז"ל "מאורי אש" (ירושלים תשע"ב) ע' שפ"ד

לפני כמאתיים שנה עזב יהודי רומני בשם מענדל את ארצו והתיישב בעיר קישינב (שבאותם הימים הייתה ברוסיה). ברומניה היה יהודי אחד שרחש לו שנאה בליבו שניצל את ההזדמנות להלשין בפני השלטונות הרומניים כי מענדל מצא תיבת אוצרות מלאה במטבעות זהב שהייתה שייכת לממשלה הרומנית ולפיכך הוא עזב את רומניה ועקר לרוסיה. ממשלת רומניה שלחה בקשת הסגרה רשמית לממשלת רוסיה. ממשלת רוסיה סירבה להסגיר את מענדל שכן הוא כבר קיבל אזרחות רוסית; תמורת זאת הם הציעו לרומנים לתבוע אותו בבית המשפט בקישינב ואיפשרו להם לשלוח תובע מטעמם. מענדל נסע אל הסבא משפולי וסיפר לו את הסיפור כולו. הרבי הרגיע אותו ועודד אותו שלא לחשוש מהמשפט, אלא שעליו לעשות כל שביכולתו לסדר שהמשפט יתקיים ביום חג הפורים. הוא אמר לו גם לא לשכור עורך-דין, כיון שהוא עצמו ישלח לו סגור מצוין. מענדל ביקש לדעת כמה זה יעלה לו. סבא משפולי השיב שהוא מארגן חתונה של נער ונערה יתומים, ושם מענדל יוכל לתרום שלוש מאות רובלים למען מטרה זו, הוא עצמו ישלם את שכר הטרחה לעורך הדין. מענדל תרם בשמחה את כל הסכום והרבי בירך אותו. לאחר מכן שאל מענדל מתי הוא יוכל לפגוש את עורך-הדין המיועד לו. "הוא יפגוש אותך בבית המשפט. הכן מראש ייפוי כוח עבורו והבא אותו לבית המשפט" השיב הרבי. אבל כיצד אדע מיהו? שאל מענדל, תוכל לזהות אותו בקלות, חייך הרבי. "הוא ילבש כובע לבן וכפפות אדומות מענדל שב לקישינב ולאחר מאמץ ניכר הצליח להביא לדחיית המשפט עד לחג הפורים. הוא שלח מברק מידי אל הרבי כדי להודיע לו את הבשורות הטובות. ארבעה שבועות לפני חג פורים קיבל מענדל הודעה רשמית

על התביעה שהוגשה נגדו וכן זימון למשפט. באותה עת קיבלה ממשלת רומניה הזמנה לשלוח עורך-דין תובע ואת כל העדים מטעמה. זמן קצר לפני חג פורים מצא מענדל מישוהו שהיה בדרכו לשפולי כדי לבלות את החג עם הרבי. מענדל שלח איתו "קוויטל" (פתק) המבקש את ברכת הרבי, וכן כסף ומשלוחי מנות אותן יוכל הרבי לחלק לעניים ביום פורים. פורים בשפולי תמיד היה חג מעניין ושמח גם יחד. לעתים קרובות היה עורך הסבא משפולי "פורים-שפיל", הצגה מיוחדת בה הופיעו חסידים שקיבלו תפקידים שונים. לפעמים הוא היה ממנה אחד מהם להיות "מלך פורים" או "רב פורים", ואילו אחרים היו מקבלים תפקיד של בכירים בחצר המלוכה או אישים חשובים אחרים. לפני ההתכנסות המכובדת היו מציגים מקרים שונים והם היו מחליטים בהתאם לרצונו של הרב משפולי. החסידים סיפרו שמיד בתום ה"פורים-שפיל" היו אנשים בקהילה חווים איזו ישועה פלאית. באותה שנה ביקש הסבא לערוך משפט מדומה בחג הפורים בו ידונו בתביעה נגד מענדל. הרב הראשי של העיר קיבל את תפקיד השופט הראשי ואילו שני אחרים ייצגו את שני השופטים האחרים. חסיד אחר קיבל את תפקיד התובע מרומניה. הוא צבע את פניו בפיח ובכל פעם שדיבר כל הנוכחים ליגלגו עליו וקראו לעברו קריאות גנאי. אדם אחר קיבל את תפקיד המלשין, וכמובן שמישהו היה צריך לייצג את מענדל. שני חסידים מונו להיות העדים מטעם ההגנה, ולבסוף הסבא משפולי פרש על השטריימל העגול שלו מטפחת לבנה ולבש זוג כפפות אדומות. הוא עצמו יקבל את תפקיד הסנגור! שומרים הוצבו כדי לוודא שאיש מלבד השחקנים לא ייכנס לחדרו של הרבי. המשפט החל. הפרוצדורות הנהוגות בבתי המשפט התנהלו בדיוק נמרץ. השופט הראשי הקריא את התביעה. התובע הציג את התביעה בשם ממשלת רומניה אך עשה זאת בשפה נלעגת ובגמגום, והמלשין העיד וסיפר את גרסתו ביחס למאורעות. לאחר מכן הגיעו שני העדים מטעם מענדל. הם תיארו כיצד ראו את המלשין ניגש אל מענדל ודורש ממנו סכום כסף גדול תוך שהוא מאיים עליו שאם לא יעניק לו את הסכום הוא יתנקם בו. הסנגור מטעם ההגנה התבקש לומר דברי סיכום. הסבא משפולי קם והחל לדבר ברהיטות רבה. הוא הסביר כי המלשין פעל מתוך קנאה ותשוקת נקם. הוא הוכיח שהסיפור על תיבת האוצרות המלאה מטבעות זהב היה בדוי לחלוטין. הוא גם הבהיר שאפילו אם הייתה קיימת תיבה שכזו, לממשלת רומניה בלאו הכי לא הייתה כל זכות עליה. נאומו היה מלא רגש ועם זאת מבריק ומשכנע מאוד. ברגע שסיים הסבא את דבריו הכריזו השופטים על פסק הדין: מענדל חף מפשע. לאחר מכן גירשו השחקנים את התובע מן החדר והוא נמלט חפוי ראש כדי לשטוף מפניו את הצבע והאיפור. לאחר שהסירו את תחפושותיהם הצטרפו הרבי והחסידים אל הקהל הרחב וערכו סעודת פורים עליוזה. השמועה פשטה חיש מהר על ה"משפט" שערך הסבא משפולי וכבר באותו הלילה הם קיבלו מברק מקישינב: מענדל זכה במשפט ויגיע בקרוב לשפולי. לאחר מספר ימים הופיע מענדל בבית הכנסת בשפולי. החסידים שמחו מאוד לראותו ורצו לשמוע את פרטי הסיפור. מענדל דיווח באופן כללי על האירועים והדגיש כי המרכיב העיקרי להצלחתו היה עורך הדין הנפלא ששלח הרבי כדי להגן עליו. "הוא נתן נאום כל כך מדהים ומבריק בבית המשפט", אמר מענדל. החסידים רצו לדעת מה בדיוק אמר עורך הדין הפיקח, וכאשר מענדל ציטט מן הנאום הם לטשו בו עיניים בתדהמה: היה זה בדיוק אותו נאום שנשא הסבא משפולי בתחפושת הסנגור! בהזדמנות הראשונה נכנס מענדל לחדרו של הרבי כדי לשוחח עמו ביחידות. בטרם הצליח לומר מילה אמר לו הרבי משפולי: "נו, מענדל, אז איך היה עורך הדין ששלחתי לך?" "הוא היה מעולה!" קרא מענדל. "הוא כבש את כל הנוכחים בבית המשפט בנאום הגנה מבריק, וכפי שידוע לך, זוכיתי מכל אשמה הודות לנאומו זה". תשובתו של הרבי הותירה את מענדל המאושר המום ופעור פה. עליך לדעת, מענדל, שמי שהגן עליך היה מלאך משמים שנברא

הודות לתרומה הנדיבה שנתת לי לחתונתם של שני היתומים. הוא הגן עליך בבית המשפט והביא לזיכוי המוחלט. אם תזכה לכך, תראה אותו שוב נואם להגנתך בבית הדין של מעלה כאשר תגיע שעתך לתת דין וחשבון על מעשיך בעולם הזה.

סמוך לעיירה שפולי התגורר "פריץ", בעל אחוזות עשירות רע לב. כל כפרי המחוז שייכים היו לו והוא החכיר את השדות, הכרמים ובתי המזיגה שבכפרים ליהודים מהם לקח כסף רב בתמורת שרותם הנאמן. בתקופת החורף התגורר הפריץ בארמון מפואר בעיר הבירה ובזבז שם את כספם של היהודים שגזל מהם באכזריות על כל תענוגות העולם. באותו זמן היו משרתי הפריץ אחראים על אחוזותיו שליד שפולי, והיהודים נהנו מחדשים מעטים של שקט ושלווה. בבוא האביב התחדשו צרותיהם של היהודים, ימי פורענות החלו עבורם. הפריץ ששב לאחוזותו הסמוכה לשפולי, אירח בטירתו מושלים ורוזנים ממחוזות אחרים, נשפים עליזים ערך לכבודם בכל לילה, וכטוב לב המסובים ביין נהג לצוות על עבדיו להביא אליו את "יהודיו", את היהודים העלובים שנאלצו לציית לשגעונותיו בגלל שהוא היה מקור פרנסתם. הם שנהלו את הפונדקים השדות ובתי המרזח להפריץ והיו נתונים תחת חסדו, ברצונו שלם להם וברצונו בקש מהם כסף רב. וכשלא היה בידם לתת לו, הכניסם לצנוק, התעלל בהם והשאיר את משפחותיהם ללא אב ומפרנס עד שיהודים רחמנים אספו כסף רב ופדו את "השבוי". את העלובים האלה "הזמין" אל אורחיו גסי הרוח וההוללים ובפניהם צוה על היהודים לרקוד ולשיר כדי להצחיק ולרומם את רוחם של המסובים. בימים ההם התפרסם שמו של "הסבא משפולי", תלמידו הצדיק של הבעל שם טוב הקדוש. קהל חסידים גדול היה לו ל"סבא משפולי" כל דל וכל נדכא בא אליו בבקשת עזרה וישועה. וכל חכם וירא שמים כל צמא לדבר אלקים חיים בא אליו להתחמם באורו ולהסתופף בצלו. בין הבאים היו גם יהודים שסבלו מידו הקשה של הפריץ, ובפתקאות הבקשה שלהם הם מהרבי בקשו שיתפלל עבורם, שהשם יתברך יהפוך את לב הרשע לטובה עבורם. צרותיהם של היהודים צערו מאוד את הצדיק, ואת כל הפונים אליו בענין זה ברח בכונה גדולה ומעומק הלב. ימים עברו ומצבם הרע של היהודים באחוזותיו של הפריץ, לא השתנה, מיום ליום הציק להם יותר ויותר, בכל שנה בפרוס האביב בהתקשט העצים בעלים ובפרחים בצאת השמש לחמם עולם ומלואו אחרי תקופת קרה וגשמים בתקופה של אור שמחה ותקוה לבני אדם החלה תקופת חרדה ואימה ליהודים של הפריץ. לרעיונותיו הנוראים לא היה גבול. באחד הימים צוה לתלות את תמונת "אותו האיש" בבתיהם. אסון זה לא יכלו היהודים לסבול ובצר להם התאספו ויחד הלכו אל "הסבא משפולי", שפכו לפניו את מרי לבם בכו ואמרו ש"הגיעו מים עד נפש" ויותר אינם יכולים לשאת ועתה מתחננים הם בפני הצדיק שיעזור להם וישעם. לשמע גורתו האחרונה של הרשע, קפץ הסבא משפולי ממקומו כנשוח נחש הכה על השלחן וצעק: "צודקים אתם אכן באו מים עד נפש זמן רב חכיתי לאותו רשע שיחזור מדרכו הרעה, קויתי שיתקן מעשיו, אך מעתה לא אחכה יותר. הגיעה השעה ללמדו לקח ולהשמיע באזניו את עשרת הדברות". משתוממים עמדו היהודים סביב הצדיק ולא הבינו את כונתו. ועוד בטרם שאלו ובקשו הסבר לדבריו, הוסיף הרבי ואמר: "הקשיבו היטב לדברי ועשו את מצותי. בכל שנה נוסעים אתם לחוג את חג השבועות בעיר הגדולה. הפעם אל תעשו כן. התאספו כולכם בבית החוכר ושם תחוגו את חג מתן תורה. לפני החג גשו אל הפריץ וספרו לו על תכניתכם. אמרו לו שאת תפלות החג תערכו בבית היהודי והזמינו אותו ואת ידידיו הרבים לבוא ולשמוע את תפלתכם. ואתם התקדשו והטהרו לפני החג היו מוכנים לקבל את פני החג הקדוש, וגם אני אבוא ואהיה אתכם ועתה סעו לשלום לבתיכם. סיים הצדיק את דבריו באזני

השומעים הנדהמים, שלא העזו לומר דבר ומהרו בחרדת קודש לביתם לקיים ולעשות את מצות הרבי. השליחים התיצבו בפני הפריץ ובקשו ממנו לבוא ולהשתתף בשמחת חג חמתן תורה. ובשמחה נאות הפריץ לבקשתם. הרעיון לראות את היהודים מתפללים נשא חן בעיניו מאוד. אם שירתו של יהודי אחד ששר לפי פקודתו מפעם לפעם בנשפי השכורים שלו שעשע אותו ואת אורחיו, הרי שזמרתם של צבור גדול תבדר את רוחם ותענג אותם ללא ספק. צהל הפריץ והבטיח ליהודים שהוא וידידיו הרבים יהיו אורחיהם בחג השבועות הקרוב. עוד באותו יום הזמין אליו הפריץ את ידידו בעלי האחוזה הסמוכות ובמסכה המפוארת שערך לכבודם סיפר להם על המחזה הנהדר שעתידים הם להיות עדים לו בחג השבועות הקרוב. בצחוק פרוע של הוללים וריקים התפזרו האורחים והבטיחו לבוא ביום המיועד לביתו של החוכר היהודי. בערב חג השבועות הגיע הסבא משפולי אל ביתו של היהודי ואתו עם רב. מכיון שצר היה המקום להכיל את כל האורחים צוה הרבי לצאת אל הגבעה הסמוכה לכפר לפרוש חופה גדולה ולהציב מתחתיה בימה ועליה ספר תורה. זמן התפלה הגיע החורשה אשר סביב הגבעה התמלא המוני אדם. ליד הרבי הצטופפו היהודים וחכו בדחילו ורחימו לבאות. ומאחוריהם ערב רב של גוים בעלי אחוזות עשירים ונכבדים ובראשם הפריץ הרשע, ממתנינים להפתעת החג שהובטח להם. לפני התבה עבר הצדיק בעצמו, ובתפלת היהודים הנרגשים נאמרה בהתלהבות ובדבקות עצומה. הגוים שראו את הצדיק מתנועע בחרדת קודש כשהוא עטוף בטלית המכסה את ראשו וציציותיו נגררות ארצה פרצו בצחוק רועם שהופסק לפתע כאשר הגיע הצדיק לקריאת שמע. כשקרא הרבי שמע ישראל, נשמע קולו כשאגת ארי ביער, וכל העומדים נזדעזעו. את הפחד שאחו בהם נסו הפריצים להסתיר, הן להשתעשע באו וכיצד יוכל קומץ יהודים עלובים להפחידם, אך כשהגיע הצדיק לתפלת שמונה עשרה התפשט קולו ונשא על פני הסביבה כולה. ורגש רך עדין ומופלא, ומתיקות שלא מהעולם הזה הרגישו הנאספים יהודים וגוים כאחד. דומה שהיקום כולו האילנות צפרי השיר, ופלג המים שזרם לרגלי הגבעה הצטרפו לתפלה הנשגבה. לאחר תפלת שמונה עשרה ואמירת "אקדמות", גולל הרבי את ספר התורה פתח בפרשת "יתרו" והזמין לקרוא בתורה את אחד מאנשיו שבאו אתו. בעל הדרת פנים מרשימה היה הקורא וקולו ערב חזק ועדין כאחד. כשהגיע לעשרת הדברות אחזה חרדה את הנאספים בהיר היה אותו יום השמש זרחה והשמים נראו כחולים ללא ענה. לפתע התקדרו השמים ענן כבד נפרש מעל הנוכחים כעומד ליפול עליהם וקולות רעמים נשמעו בחזקה. ליד הפריץ עמד אחד היהודים והסביר לו כל מלה ומלה שיצאה מפי הקורא בתורה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבריים, לא יהיה לך אלקים אחרים על פני, לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת" רעם קולו של הקורא, והמתרגם מבאר. הפריץ ששמע והבין נבהל בפחדו נזכר בפקודתו לתלות את תמונת משיחם של הגוים בבתי המזיגה של היהודים. זכור את יום השבת לקדשו, ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלקיך", שהסביר היהודי לפריץ, והוא נזכר בפקודותיו לפתוח את בתי המזיגה בשבתות. התכווצות בבטנו ומחנק בגרונו חש הפריץ, וכמעט שהתעלף. עשרת הדברות שנאמרו בלשון הקודש שפה שאינה שפת הגוים ואינה מובנת להם נשמעו באזני כל אחד מהם כאלו שפת אמו היא, כל אחד מהם נזכר בחטאיו ופחד נורא אחז בהם. בסוף הקריאה בתורה נפלו כולם מתעלפים על הארץ. לאחר דקות ספורות שנראו כנצח קמו הגוים חורים ונרגשים ובבושת פנים הסתלקו כל אחד לדרכו. אחרי התפלה סעד ה"סבא קדישא" בביתו של החוכר היהודי את הסעודה החלבית של חג השבועות. בין מאכל אחד למשנהו אמר הצדיק לחסידיו שאותות של התרגשות עדיין נכרו על פניהם: "את עשרת הדברות

האלה ששמעו היום יזכרו הפריצים כל ימי חייהם ולא יציקו לכם יותר. לשם כך נאלצתי להטריח לכאן את משה רבנו בכבודו ובעצמו והוא שקרא בתורה אך כדאי היה הדבר ודעו לכם כי גם הפריץ שלכם אינו גוי ככל הגוים יש בו ניצוץ מנשמתו של יתרו כהן מדין שבא אל בני ישראל למדבר והודה בקיומו של הקדוש ברוך הוא ובעמו הנבחר ישראל". במוצאי חג השבועות שלח הפריץ שליחים אל ביתו של החוכר ובקש מהצדיק לבוא אליו. הצדיק נאות ללכת, הלך אלא ביתו של הגוי והתיחד אתו שעות אחדות בחדר סגור. למחר שב הסבא קדישא לביתו ומאז חיו היהודים באחוזותיו של הפריץ בשלוה, פרנסתם היתה מצויה בשפע ואיש לא הרע להם בכספו של הפריץ ובעזרת אנשיו נבנה בית כנסת חדש וגדול עבור היהודים על הגבעה שעליה התפלל הסבא קדישא". יש אומרים כי שמיעת עשרת הדברות השפיעה על הפריץ עד כדי כך שעזב את ארמונו וכל עשרו ותר על כבודו ותענוגותיו נדד לארץ רחוקה ושם התגייר ובאותה שנה נפטר ונקבר בבית קברות יהודי, ועל מצבתו נחקקו המלים "גר צדק".

שנים רבות לא ידעה רוסיה רעב כבד כל-כך. המחירים האמירו מאוד, ומצרכי מזון בסיסיים נמכרו ביקור. המצב הזה הכניס את המשק כולו להאטה, והמוני עובדים מצאו את עצמם בלי עבודה. ליהודי רוסיה זו הייתה מכה כואבת במיוחד. באותה עת לא הורשו היהודים לגור בערים הגדולות, אלא בעיירות הקטנות, והם התפרנסו מחקלאות וממתן שירותים לחקלאים. עכשיו נשבר מטה לחמם. מיום ליום החמיר המצב. במרוצת הזמן החלו העוני והרעב לתת את אותותיהם. מחלות ומחסור בתרופות הביאו לידי מותם של צעירים ומבוגרים. בימים ההם נודע שמו של רבי אריה-לייב, 'הסבא משפולי'. המופתים שהתגלגלו על-ידו היו שמימיים, למעלה מדרך הטבע לגמרי. על דלת ביתו התדפקו יהודים בתחינה שיעתיר לפני ריבון העולמים להעביר את רוע הגזרה. גם חבריו הצדיקים, שהתגוררו בעיירות הסמוכות, שלחו אליו מכתבים דחופים בבקשה לעורר רחמי שמים. הסתגר הצדיק בחדרו יום תמים, לאחר שקיבל עליו תענית. הוא התעלה לשמי-רום, שפך את מרי שיחו בבכי מר, אך שערי התפילות היו נעולים. בראותו זאת החליט הצדיק לעשות מעשה. עשרה מכתבים שיגר באותו יום לעשרה צדיקים, מזקני האדמו"רים, וקרא להם לבוא בהקדם האפשרי לעיירה שפולי. אף שבמכתב לא פורטה סיבת ההזמנה הדחופה, הבינו מקבלי המכתבים כי בעת צרה כזאת ודאי יש לצדיק משפולי סיבה מספקת להטריחם לבוא אליו. בלי להתמהמה יצאו הצדיקים בדרך העולה לשפולי.

התכנסות צדיקים גדולים כאלה מביאה עמה רוממות רוח, אך הפעם חשו הכול במתיחות הכבדה העוטפת את ביקורם. בקול שקט פתח הצדיק משפולי ואמר: "רבותי, לא הייתי מטריח אתכם לבוא לכאן אילו לא היה הדבר נוגע בפיקוח נפשות של כלל ישראל". לאחר הפוגה קצרה הדהים הצדיק משפולי את המתכנסים: "מבקש אני לזמן את הקב"ה לדין תורה!". הצדיקים נרעדו והביטו ב'סבא' בהשתאות. "זקוק הייתי לבית-דין שבו מניין דינים מומחים", המשיך ה'סבא'. "אמרו לי אם תיענו לבקשתי". הביטו החברים איש בפני רעהו, והשיבו כאיש אחד: "מוכנים אנו". כשקיבל את הסכמתם פנה ה'סבא' אל שמשו וביקשו להכריז ליד שולחן בית-הדין כי בפקודת העדה הקדושה הנמצאת כאן הוא מודיע, כי רבי אריה-לייב בן שרה מזמין את הקב"ה לדין תורה שייערך בעוד שלושה ימים. לחברי בית-הדין הצדיקים הסביר הצדיק משפולי כי על-פי הכלל שהתובע הולך אחר הנתבע, הרי מכיוון ש"מלוא כל הארץ כבודו" – נמצא הקב"ה גם בחדר הזה, וממילא יתקיים הדין במקום הנתבע. בשלושת הימים הבאים הסתגרו הצדיקים ועסקו איש-איש בתפילה ובתשובה, מתוך תענית. רק בלילות טעמו מעט. הגיע מועד ה'דין תורה'. זה אחר זה נכנסו הצדיקים אל החדר ביראה ופחד. אין זה דבר קל לבוא בתביעות כלפי הקב"ה.

סופו של דין כזה מי ישורנו. אולם צרת יהודי רוסיה וגדולתו וקדושתו של הצדיק משפולי הכריעו את הכף. אב בית הדין התבקש לזמן את הקב"ה לדין-התורה המתקיים כאן עם התובע רבי אריה-לייב בן שרה. אחר-כך פנה אל התובע בבקשה להשמיע את טענותיו. הצדיק משפולי פתח ואמר: "בתפילות ראש השנה אומרים אנו 'אבינו מלכנו'. ממה-נפשך, אם הקב"ה אבינו ואנו בניו, מוטלת על האב החובה לדאוג לבניו. ואף אם הבן חטא לפניו, מה אשמים הילדים הרכים?"... בכי נסער פרץ מפיו של 'הסבא', אך הוא המשיך: "ואם לא זכינו, והנהגתו של הקב"ה עמנו היא כמלך כלפי עבדיו, הלוא על-פי דין תורה חייב האדון במזונות עבדו העברי, גם אם העבד חטא לפניו. ובפרט שהחטאים עצמם הם באשמת האדון, ששתל בליבו של העבד את 'יצר הרע'... כהנה וכהנה האריך הצדיק, פניו לוהטות כאש, ודמעות זולגות מעיניו. ואז פנה אל הדיינים ואמר: "דיינים מומחים, הוציאו לאור את המשפט והכריעו אם הצדק עמי". בשלב זה יצא ה'סבא' מן החדר והשאיר את הדיינים לדון בדין לבדם, כמקובל בדיני תורה. לאחר ששקלו ומצאו ראיות לדבריו מכל חלקי התורה, נקרא ה'סבא' לחדר ואב בית-הדין השמיע את הפסק: "מאחר שכל טענותיו של הצדיק רבי אריה-לייב בן שרה בצדק יסודן, פוסקים אנו כי על-פי דין תורה חייב הנתבע לזון ולפרנס את נשותיהם וילדיהם של כל בני ישראל, ומצד לפנים משורת הדין עליו לפרנס גם את בני ישראל עצמם. בטוחים אנו שאם ייתן להם הקב"ה את כל צורכיהם בגשמיות ורוחניות, יחזרו בתשובה וישובו לעבוד את ה' בכל ליבם". לא עברו ימים אחדים ופתאום באה הישועה: השלטונות הודיעו כי יעבירו לאזור כמיות ענק של תבואה ומצרכי מזון מהמחסנים המרוחקים. הסוחרים, שחששו לאבד את סחורותיהם, מיהרו להזיל את המחירים. בבת אחת פסק הרעב, וכאשר הגיעו משלוחי הענק של המזון כבר שָׁרו שובע ושפע בכל המדינה. אך לא רבים ידעו כי כל זה קרה בעקבות 'דין התורה' המופלא.

הסבא משפולי הלביש את הרוזינאי בדרכו ל"חדר"

בימי ה'צמח צדק' היה איש אחד בשם ר' אלעזר משה. בהיותו בן שבע-שמונה נחטף לשרת במסגרת הקנטוניסטים. הוא למד מעט מאוד. ברם, על אף הייסורים הקשים שסבל שם, נשאר ביהדותו. משגדל, עשוהו לחייל. מקום מגורו היה בבאבינוביץ ושלחוהו לשרת בהומיל. שם היה נכנס לפרקים לבית המדרש ומאזין לשיעורי הלומדים בחומש, נ"ך, משניות וכן היה שומע דברי חסידות. לאחר מכן שלחוהו לשמור על מחסן חומרי נפץ ובעומדו על משמרתו היה אומר "שכינתא בגלותא – וי". הוא היה איש פשוט. הרגיש ה'צמח צדק' בליובאוויטש איך ר' אלעזר משה אומר על משמרתו "שכינתא בגלותא – וי", ואמר על כך: הסבא משפאלע אמר על הרוזינאי הקדוש כשהלביש אותו בדרכו ל"חדר", שהוא גולל ספר תורה. כך גם מי שנתקל בר' אלעזר משה, נתקל בספר תורה. וה'צמח צדק' היה עומד בפניו.

למעלה ממאתיים שנה לאחר שהסבא משפאלע אמר על הרוזינר הקדוש כשהלביש אותו בדרכו ל"חדר", שהוא גולל ספר תורה.

הרב ירון והמוהל הראשי של אוקראינה יעקב גיסינוביץ הגיעו להתפלל בתאריך ג חשון התש"ס ביום השנה של הרוזינר הקדוש האדמו"ר ישראל פרידמן זצוק"ל. היו אז שני דברים אחד אישי ואחד לטובת עם ישראל והארגון שצריכים ניסים משמים.

הרב ירון ביקש רשות מהרוזינר הקדוש לעשות איתו הסכם. שהרוזינר הקדוש יפעל אצל הקב"ה שיעשה הניסים בשני הענינים. והרב ירון מצידו יעשה חלקו בהסכם, איזה דבר לכבוד הרוזינר הקדוש.

הפלא ופלא הרוזינר הקדוש עמד ראשון ומילא חלקו בהסכם – הקב"ה עשה הניסים!!!

הכל לעבדיך

פירש הרה"ק ה"שפאלער זיידע" את הפסוק בתהלים (ק"ט, צא) למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך, וכה אמר: כאשר אתה רוצה להעמיד את בניך לדין על עוונותם, אנא זכור כי 'הכל' מה שסבלו עד היום הזה, הוא רק בשביל שהם 'עבדיך', וא"כ הנח להם לישראל, ואל תשלחם ביד פשעם. אדמו"ר מפאלטישאן זצוק"ל תולדות אלעזר עמ' ק'

סגולה נגד גיאות

אבא מארי (הרה"ח ר' שמעיה יהודה מרינובסקי ז"ל) היה אומר בשם הרה"צ ה"שפאלער זיידע" זי"ע שיש לו סגולה נפלאה נגד גיאות, והיא לימוד חומש עם פירש"י. ואז, אמר ה"שפאלער זיידע", כשיראה שאפילו פסוק חומש עם פירוש רש"י אינו מסוגל להביך, ממה הוא כבר יכול להתגאות? הרה"ח ר' חיים עוזר מרינובסקי ז"ל "על אבותינו ועל יחוסם" (כפר חב"ד תשנ"ט) ע' 147

ולא תונו...

הסבא קדישא ר' לייב משפאלא אמר להרב הק' מסאווראן בימי עלומיו בעת עבדו עבודת הקודש בתפלתו כדרכו בקודש, והיה מפזז ומכרכר בכל כחו בהתלהבות נוראה לפני הש"י, אמר אליו הסבא קדישא כתיב (ויקרא כה, יז) "ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך", והפי' הוא כן שלא תונה חברך שאתה מתירא מפניו ד', אך באמת תירא מפניו, ואמר הרב הק' מסאווראן בימי גדלותו שמאמר הוזה היה מונח במוחו ט"ו שנים אחר זה והיה מיסרו מאוד. "מרגניתא דבי רבנן" (ירושלים תשנ"ט) ע' מ"ו

בחריש ובקציר עולמים

הסבא משפאלע אמר: "עזור לשובתים בשביעי בחריש", עזור לשובתים בשבת עם חרישה ושתיקה מדברי חול, "ובקציר" לקצר בדברים לא לדבר מה שאינו נצרך, "עולמים" זאת צריך לעשות לעולם אפילו בימי חול. הגה"ח רבי יוסף פאצאנאווסקי הי"ד "גן יוסף" (ב"ב תשנ"ח) ע' קמ"ט ט"ב

אמר ולא יעשה

איש זקן אחד סיפר להרה"ק רבי איציקל מסקווירא זצוק"ל, שהוא זוכר עוד את הרה"ק ה"שפאלער זיידע' זי"ע, ואמר בשמו דבר יקר בפ' בלק, בפסוק לא איש א-ל ויכזב וכן אדם ויתנחם, ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה. ופירש הצדיק עפ"י הגמרא (מו"ק טז:) הקב"ה גוזר וצדיק מבטלה, והניחא כאשר יש צדיק בעולם שיכול לבטל גזירות, אבל מה עושה הקב"ה כאשר אין צדיק בעולם לבטל גזרותיו, אז - אמר ולא יעשה - הקב"ה מבטלה בעצמו. וזהו פירוש הכתוב, לא איש, כאשר אין בעולם איש צדיק, א-ל ויכזב, שיעשה כביכול את הקב"ה כמכזב, כגוזר ואינו מקיים, וכבן אדם ויתנחם - אז ההוא אמר ולא יעשה ודיבר ולא יקימנה, הקב"ה בעצמו מבטל אמירתו ודיבורו. כ"ק מרן אדמו"ר מפאלטישאן זצוק"ל

"תולדות אלעזר" (ברוקלין תשנ"ט) ע' צ"ט

הרה"ק רבי לייב שרה'ס זי"ע

יומא דהילולא - ד' אדר

נולד ביום י"ז תמוז שנת ת"ץ לאביו ר' יוסף ולאִימו שרה בעיר רובנה מקום מושבו של המגיד ממזריטש, עוד מנעוריו דבק בבעש"ט ודרכו והיה מבאי ביתו של המגיד.

נמנה על הצדיקים הנסתרים כל ימיו היה סובב בערים ובעיירות מבקר בירידים ובמקומות אחרים והיה עוסק בדבר מצווה, ביחוד הקדיש מכחותיו למצוות פדיון שבויים והצלת עשוקים מידי עושקיהם. מאת הבעש"ט קבל את התפקיד לפרנס את הצדיקים הנסתרים ובעצמו דאג לאיסוף הכספים לצורך זה, בעבודה זו נעזר גם ע"י צדיקים אחרים וביחוד ע"י רבי עזריאל מפולוצק. הצדיק הקדוש ר' לייב שרה'ס היה תלמיד הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, וכיצד זכה להיות כ"כ דבוק בהקב"ה, שמלאכי מעלה יהיו מצויים אצלו, אשר אין לנו מושג בזה כלל, ותמיד היה עוזר לכל נצרך, ומה זכה שקראוהו על שם אמו? אלא ארע מקרה מזעזע מאוד. היה יהודי בעל בית מרוזח שחכרו מהפריץ, ולו בנים רבים, ובת אחת יפת תואר. ובימים דאז לא היו תלמודי תורה ובתי ספר, אלא נטלו כמה משפחות את בניהם, והיו שוכרים להם מלמד. ואותו בעל בית מרוזח היה בעל אמצעים, אזי שכר מלמד פרטי לבניו, והמלמד היה יהודי מבוגר אלמן. יום אחד הגיע בנו של הפריץ נער כבן שבע עשרה, ואמר לאביו: אני רוצה לקחת לי לאשה את בתו של בעל בית המרוזח. הפריץ ניסה לשדלו לסגת ממחשבתו וכו', אך הבן באחת אני רוצה אותה לאשה. ולא אאבד את עצמי לדעת. ניגש הפריץ באכזריות ליהודי הנ"ל ואמר לו אם תיתן לי את בתך-מה טוב, ואם לאו אהרוג אותך ואשתך ובניך. וענה היהודי: תן לי להתיישב בדעתי, והלך הפריץ לדרכו, היהודי ואשתו ובניו ישבו לטכס עצה מה לעשות. ואמרה האישה: עדיף שניקח לבתנו את המלמד האלמן המבוגר, העיקר שלא תינשא לגוי. והלכו לשאול את פי הנערה, והיא אורו פניה, העיקר להינצל מחטא נורא ואיום, וכן עשו, שהתחתנו בסתר וברחו להם. והאבא הלך לפריץ ותינה לפניו צערו, שביתו השתגעה ונישאה ליהודי מבוגר, וברחה ממנו. בין כך אמר המלמד האלמן לאשתו הצעירה: היות שעשית מסירות נפש כזו, תזכי לבן צדיק גדול מאוד, וכן הוה, שנולד להם בן בשם לייב, ואביו שהיה מבוגר נפטר, והאם נותרה אלמנה, אבל הבן נעשה צדיק קדוש מאוד, ר' לייב שרה'ס, שנקרא על שם אמו הצדקת.

רבי לייב שרה"ס היה נוסע גם לוינה ומשתדל לטובת היהודים אצל רבי המדינה. חסידים מספרים שרבי לייב נכנס כרואה ואינו נראה לארמון הקיסר יוסף השני והתאמץ להשפיע עליו בדרכים שונות שיבטל את חוק החנוך לילדי ישראל משנת תקמ"א. רבי לייב שרה"ס היה למדן מופלג ועסק רבות בדברי תורה עם רבי יעקב שמשון משיפיטובקה, דבריו המועטים וחלק מספוריו עליו כונסו בספר "גבורת ארי" לבוב תש"ד נפטר ביום ד' אדר שני תקנ"א. רבותינו הקדושים יחסו מצוות הכנסת אורחים לאברהם אבינו. והנה לכאורה קשה, הרי מצינו אצל לוט ג"כ הכנסת אורחים ממש כמו באברהם ולא עוד אלא שנאמר בו ויפצר במאד וגו', ויעש להם משתה, ואצל אברהם אבינו לא מצאנו כלל שהיה מפציר באורחיו אלו, ולמה לא נקטו מכניס אורחים כמו לוט? אמנם האמת היא כך שלוט לא היה מכניס אורח כלל אלא לפי שנאמר ויבואו שני המלאכים סדומה אז ויקם לקראתם כי מלאכים בודאי ירצה כל אדם להכניס אליו לאכסניא ולכן הפציר בהם שיסורו אליו אבל אברהם אבינו ע"ה מעידה עליו תורתנו הקדושה וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. אנשים ראה ולא מלאכים ורבותינו הקדושים אמרו אחד נדמה לו בדמות

סדקי ואחד בדמות נוטי ואחד בדמות ערבי ואעפ"כ וירץ לקראתם. מפני שהוא היה באמת מכניס אורחים וגומל חסדים עם בני אדם יותר מאשר עם מלאכים כי המלאכים אינם צריכים לגמילת חסדים.

דברי תורה מרבי לייב שרה"ס

ויאמר קין גדול עוני מנשוא גו' — שנגזרה הגזירה נע ונד נע זה גלות, נד ר"ת נ'המא ד'כסיפא וטען גדול עוני פי' במה שהוא גולה עי"ז היא נתרבה עווני מחדש. שאם האדם מטולטל אין לו דעת לישב את עצמו, וזהו גדול עווני על להבא שיהא גדול העון שלהבא מנשוא, עבירה שעברה ובטלה הגזירה של נע זה גלות רק הגזירה של נד.

ורם לבבך, — כשבני ישראל יש להם עשירות שעיי"ז רם לבבם אז ושכחת היינו שהם תמיד שכיחים אצל השי"ת מחמת שאין להם דאגת פרנסה ועי"ז יש להם שעות לחשוב עצות איך להתקרב להשי"ת.

ועתה מה קויתי אדני תוחלתי לך היא — כי עיקר מגמתו ותקוותו של הצדיק היא להיות תמיד בטחונו ביוצרו ואינו מצפה ומשתוקק לקניני העולם לכסף וזהב ועושר וכבוד, רק תמיד כפיו פרושות אל השמים בתפלה שיתן לו הקב"ה לב טהור לעבדו באמת ושיהיה לבו תמיד אמיץ ומקווה להשי"ת, וזהו שאמר ועתה מה קויתי פי' מה עיקר תקותי אדוני תוחלתי לך היא להיות תמיד תוחלתי לך שתתן לי לב טהור שתהיה תוחלתי לך לא לקבל פרס ולא לתשלום גמול עושר וכבוד.

מכתבו למגיד ממזריטש: אל כבוד ידיד ה' קדוש ומאד נעלה הרב המגיד הק' מוהר"ר דוב ממעזריטש יחיה, אספתי וקבצתי מאה זהובים ושולח אותם ליד קדשו שיחלקם דברי הק' ליב בן שרה

מטל השמים יבור"ך ידיד ה' וידידי איש הסיד ואיש אלקים וכו' מו"ה דוב בער מגיד מישרים מק"ק מעזריטש שלי"טא ומראוונא. השבויים פדיתי אבל לא שבעתי רצון כי אחד מהם אין תוכו כבדו להשי"ת. שולח לכבודו י"ג אדומים חזרה והשי"ת ייטיב לנו החתימה ביי"ג מכילין דרחמי דנושא עון ועובר על פשע, ציירתי לפני דמות דיוקנו של רבינו הגדול ריש מתיבתא דשמיא הבעש"ט זצ"ל ועלתה לי כאשר נצטויתי בש"כ. רצוף בזה המכתב מהקדוש הנסתר הנתיב לא ידעו עיט מוריני חיים הידוע מבראד והוא יקבל מכ"ק הי"ג אדומים וד"ל אבקש תשובה נכונה. דברי ידידו אוהבו כנפשו טוב עין היבור"ך חתימה מעין פתיחת. הק' ליב בן שרה כעת בסדילקוב.

אין אני נוסע אל המגיד בכדי לשמוע ממנו תורה כי אם כדי לראות איך הוא פושט את אנפלותיו (נעליו) ואיך הוא קושרם כי הצדיק האמתי אינו צריך כי לומר תורה ברבים כי כל מעשיו בעצמם צריכים להיות תורה שלמה.

גלגולים

רחוק הוא שיקבל אדם ואפילו צדיק גדול נשמה חדשה לחלוטין שלא הייתה עוד בזה העולם. כל הצדיקים קבלו נשמות של צדיקים שקדמו להם. הבעש"ט הייתה לו נשמת רבנו סעדיה גאון ולרבנו סעדיה הייתה נשמת חזקיהו מלך יהודה למגיד הקדוש ממזריטש הרבי בער היתה נשמת האר"י הקדוש והיא היא נשמת ר' שמעון בן יוחאי. האור החיים הקדוש הייתה לו נשמת ר' משה קורדובירו שהיתה לו נשמת התנא ר' עקיבא. ויש צדיקים שזוכים לנשמה בעלת דו פרצופין היינו שמלבד הנשמה המקורית שניתנה לו משעת לידה הם מקבלים עוד תוספת נשמה לבר מצוה או ליום חתונתם.

כשנעשיתי בר מצוה הלכה עמי אמי ע"ה אל המגיד הקדוש ממזריטש הרבי דובבער שיברך אותי, אמר הרבי לאמי בשעה שברכני יש לי מתנת בר מצוה בשביל ליב יפה מאד, ושנינו גם אני וגם אמי ע"ה לא הבנונו אז מה כוונתו במתנה זו מחמת שלא נתן לי כלום בשעת מעשה. לאחר זמן שנעשיתי יותר בר שכל השגתי באיזו מתנה כבדני הרבי אז. והמתנה שנתן לי היא נשמת אור החיים הקדוש. רבי חיים בן עטר בעל אור החיים לא היה מתנהג כדרך הצדיקים פה ומ"מ הגיע לאותן המדריגות עצמן שהשיג הבעש"ט הקדוש. בשעת הצורך היה בידו לעשות גם כן מופתים נפלאים. בזמן שהיה אור החיים דר בעיר מוגדור שבמדינת מרוקו אירע שהשולטן של מרוקו בא לעיר לחוג שם את יום לידתו והכריז השולטן בכל העיר שכל איש שנולד גם הוא באותו יום יש לו הרשות לבוא לפניו וכל אשר יבקש ממנו ימלא, בא אליו מרן בעל אור החיים לברכו ליום הולדתו והביא לו מתנה מראה (אספקלריא) קטנה ואמר לו שבתוכו יוכל לראות כל מה שירצה. שאל אותו השולטן בדרך הלצה האם אוכל לראות גם מה שנעשה עכשיו בביתי ובהיכלי השיב מרן האוה"ח בודאי! ינסה נא השולטן ויווכח. הביט השולטן במראה ופניו חוורו כסיד, הוא ראה את הויזיר הגדול בבית הנשים שלו וכו' בערה בו בהשולטן חמתו ושאל מה אוכל עשות? ענה לו האוה"ח שבקנה רובה שלו יירה אל מראה הויזיר שבתוך אספקלריא, עשה השולטן כן ומיד נסע לביתו כשבא הייתה כל העיר כמרקחת, ההמון נפל על השכונה שדרו בה היהודים וחפצו להשמיד את כל היהודים כי הויזיר הגדול שהיה ידוע לשונא ישראל נמצא מת והעלילו על היהודים שהם רצחו אותו. מיד הציל השולטן את היהודים ועוד הניה להם מהמיסים והרבה להם זכויות. הבעש"ט הקדוש היה משתוקק כל ימיו להתראות עם בעל אור החיים שהתיישב אחרי כן בירושלים באשר מן השמים גילו לו שאם יפגשו שניהם יעלה בידם להביא הגאולה. בחורף שנת תק"ג הוסכם אצלו לעזוב מעזיבוז עירו ואת מקורביו ולנסוע לירושלים כדי להתראות עם האור החיים הקדוש. לאחר כמה טלטולים הגיע לאיסטאמבול שם השתטח על קברו של הרבי נפתלי בעל סמיכת חכמים שרצה גם הוא לעלות כ"ד שנה קודם לכן לירושלים ונפטר בדרך נסיעתו באיסטאמבול. בלילה בא הרבי ר' נפתלי אל הבעש"ט בחלום והודיע לו שאם לא יחזור תיכף ומיד לביתו אז יהיה להבעש"ט אותו הסוף עצמו שאירע לו שימות על אדמת נכר וירושלים לא יראה בשום אופן. ותיכף ביום דחוה"מ פסח ישב הבעש"ט באניה ההולכת למדינתו בדרך נשבתה האניה בידי גזלנים ואחר כמה הרתפקאות הניחוהו הגזלנים לירד מהאניה בעיר קיליא. לאחר שלשה חדשים ביום הששי ט"ו תמוז תק"ג שני ימים קודם שנעשיתי בר מצוה נפטר בירושלים רבי חיים אור החיים הקדוש בשבת פ' פנחס. נטל הבעש"ט במעזיבוז ידיו לשלש סעודות וגנח גניחה גדולה ואח"כ בירך המוציא טעם מן הפת ואמר כבה נר מערבי, איש לא ידע מה כוונתו בזה אלא שלא הרהיבו לשאול. בשבת על כוונת אותה גניחה ואמירה במוצאי שבת פנו אליו התלמידים בבקשתם להודיע להם כוונתו באמרו כבה נר המערבי, אז אמר להם כי נפטר האור החיים הקדוש שבעליונים קורין לו בשם נר מערבי, שוב שאלו התלמידים האיך נודע לו הדבר? השיב ואמר יש כוונה בנטילת ידים שמגלים אותה רק לאחד בדור הייתי מתפלל כל ימי שידועו לי מן השמים כוונה זו ולא עלתה בידי שהיו משיבים לי שאין זה באפשרות אחר שכבר נתגלתה כוונה זו לבעל אור החיים ואין מוסרים סוד זה רק לאחד בדור והנה בשעת הנטילה לשלש סעודות פתאום גילו לי אותה כוונה ובכן אין ספק אצלי שהאור החיים נסתלק מזה העולם. לאחר זמן באו וספרו להבעש"ט שבאותו יום שנסתלק האור החיים נתחלש פתאום ר' חיים אבולעפיא מטבריא תיכף אחר קבלת שבת ונשאר כך יותר מחצי שעה כשחזרה אליו נשמתו אמר להעומדים אצלו היום נפטר האור החיים הקדוש לוותי אותו עד שערי גן עדן, כאשר שמע הבעש"ט דיבורים אלו אמר אמת הדבר הוא לווא את הנשמה

עד שערי גן עדן אבל דבר אחד נעלם ממנו הוא לא ידע כי נשמתו של האור החיים הלכה לגן עדן רק לשיבת ארעי לשעה כדי לשבות שם ולהתראות עם צדיקי עולם. ביום הראשון תיכף אחר השבת ירדה שוב לזה העולם. לנשמתו של הצדיק יש יותר הנאה להיות בזה העולם כי אפשר לעבוד להשי"ת במצוות ומעשים טובים מאשר לישיב בגן עדן ולהיות נהנים מתענוגי עולם הבא כבן זה שהוא סמוך על שולחן אביו והוא אוכל ואינו עושה.

ויהי לעת זקנתו רבינו התחילו גזירות חדשות על ישראל שמטרתן הייתה להעבירם על דתם ח"ו ולהשכיח מתינוקות של בית רבן את התורה הקדושה. אז חגר רבינו הקדוש בעוז מתניו להמתיק הדינים ופעמים תכופות נסע בקפיצת הדרך לעיר הבירה ווין שם לחם עם גדולי המלכות וגם עם הקיסר עצמו להציל ככל האפשר. אבל רבינו הרגיש כי אלו מניסיונות עקבתא דמשיחא ולא יוכל להן לבדו התועד עם גדולי צדיקי זמנו ואמר להם שאחדים מהם מוכרחים לקבל על עצמם לסבול יסורים כמוהו למען להקל ניסיונות אלו נתרצה לזה הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב זצ"ל והרבה שנים לפני פטירתו היה בעל יסורים גדולים ולא היה בו מתום וכמעט היה חי בנס, ואעפ"כ הייתה צהלתו בפניו וקבלם מאהבה כן קיבל עליו לסבול יסורים הרה"ק הר"ר זושא מהאניפאלי זצ"ל והיה ג"כ איזה שנים לפני פטירתו מדוכא ביסורים באהבה לכפרת ישראל. כאשר נתפרסמה פקודת הקיסר יוסף השני לפתוח שקאלעס בתי ספר ולהכריח תינוקות של בית רבן להתבטל מתורה רק לילך להשקאלעס וללמוד שם בלא ריח תורה ויראת שמים היה רבינו בא כפעם בפעם לווינה וכרואה ואינו נראה נכנס לחצר הקיסר אנשי החצר והחיילים השומרים לראש הקיסר לא ראוהו והוא בא לחדר הקיסר ומצא אותו כשהוא יושב על כסאו וסביבו שרי המלוכה. ראה הקיסר יהודי זקן עומד על ידו ומשתומם למראה עיניו ובכעס עצור הוא שואל את השרים מי נתן רשות לעני זקן זה להיכנס פנימה? השתוממו השרים על דברי הקיסר העיפו עיניהם בכל פינות החדר ולא ראו כלום הראה הקיסר באצבע על רבינו, אבל אין איש מן השרים רואהו, פתאום התחיל הקיסר לצעוק בקול גדול כי הזקן מכה אותו במקלו מכות אכזריות וצווה לקרוא לחיילים לאסרו ולשימו בכלא עמדו השרים נבהלים ונרעשים וחשבו בלבם שהקיסר יצא מדעתו. בראשית שנת תק"נ בא רבינו להרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ליום כיפור במוצאי יוה"כ סגר הרה"ק מקאריץ את עצמו בחדר עם רבינו הקדוש ושהו שם קצת אח"כ פתח את הדלת ולווה את רבינו בעינים זולגות דמעה ואמר לרבינו מה אעשה אם רצונכם הוא להיות תחילה. האנשים אשר שמעו הדברים האלה לא הבינו הפירוש והיו הדברים סתומים אצלם. באותה שנה עבר הקיסר יוסף השני בדרך יאלטישקוב ושם נשברו במרכבתו ארבעת צירי האופנים שהיו של ברזל, הבין הקיסר כי לא מקרה הוא. ואמר ידעתי כי הרב ליב עשה לי את הדבר הזה. אלך ואבקרו בביתו אמנם אני אמות אבל גם הוא לא יחיה. הלך ושאל בעיר איה דירתו של ר' ליב שרה"ס הראו לו, כשנכנס לא מצא את רבינו בביתו פנה אל בני הבית שמצא אשר לא ידעו מי הוא ואמר להם כשיבוא תאמרו לו שאי אפשר לי לסבול עוד יסורים נוראים כל כך ואני הולך למות אבל גם הוא לא יחיה עוד, וחזר למרכבתו שצווה לתקן בינתיים וחזר לבירתו ווין. לפנות ערב שב רבינו לביתו וכאשר אך דרכה רגלו על מפתן הבית קרא אוי! כבר נכנסה הטומאה לבית. כאשר ספרו לו על דבר האשכנזי שהיה במעונו ומסרו לו את דבריו מיד קרע את בגדיו והתחיל לבכות בקול קורע לבבות. במוצאי שבת שאחרי כן כשהתקבצו מקורביו אל ביתו כמנהגם שמעו שרבינו הקדוש דיבר אל עצמו ואמר רבש"ע למה זה נפל הגורל דוקא על יאלטישקוב ולא על ברדיטשוב או קישינוב? אבל רבש"ע אם כך נגזר עלי מן השמים הריני מקבל הכל באהבה כשנכנסו אל חדרו הודיע להם כי הגיעה שעתו להסתלק מן העולם וצווה עליהם שיקברוהו בלי כל כבוד ושהלוויה תהי' פשוטה.

בארבעה לחודש אדר שני שנת תקנ"א התחיל פתאום לדבר אודות גדולת וקדושת מרן בעל מגן אברהם על או"ה שהפליא אותו כל ימי חייו ובכל פעם שהתראה פנים עם הרה"ק משיפוטוקא זצ"ל דברו אודותיו וסיימו שהוא תלמיד חכם אמיתי. כן גם עתה היו דבוריו האחרונים. ר' אבאלע קאלישער איז א אמתר מקובל, א אמתר צדיק (הוא מקובל אמיתי הוא צדיק אמיתי!) ובוזה נח נפשי ועלה לשיבה של מעלה. באותה שנה עשרה ימים לחודש אלול ביום ו' עש"ק פ' תצא עלה לשיבה של מעלה גם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצ"ל ואז הבינו פירוש הדברים שרבינו הקדוש חפץ להיות תחילה. אחרי פטירתו מלאו בני עירו צוואתו, ערכו הלוויה פשוטה וחצבו לו קבר ועליו אבן שעליה נחקק רק יום ההסתלקות ואחר שנים אחדות נבנה אוהל סביב הקבר סוכה קטנה מעץ ומכוסה גג של קש ולתוכה באים מבני ישראל להשתטח על קברו ולשפוך שם בקשותם. פעם אחת בא עשיר אחד מניקוליוב ר' שלמה ישעיהו, ומסר סכום של חמש מאות רובל כסף לבנין ציון של אבנים על קבר הצדיק חששו בני הקהילה פן לא יהא הדבר לרצון הצדיק שיקימו אוהל יפה על קברו נסעו אל הרה"ק מאפטא זי"ע לשאול את פיו איך להתנהג התיר הרה"ק מאפטא להקים בנין אבנים בתנאי שלא יסלקו את האוהל הישן אלא שיהיה החדש סביב הישן התחילו לבנות להנחת האבן הראשונה בא הרה"ק ר' מרדכי מטשרנוביל זי"ע שמילא מקומו בפרנסת הל"ו צדיקים הנסתרים העמידו את הכתלים וצריכים היו לעשות את הגג ראו הבונים שאי אפשר למתוח את הגג מבלי לסלק את הגג הישן של קש עלה פועל אחד לסלק את התבן נפל מן הגג ומת חשבו אולי מקרה הוא עלה פועל אחר נפל גם הוא ונהרג הבינו שאין הדבר פשוט אלא משום כוחה של צוואת רבינו הקדוש. היה בימים ההם ביאלטישקוב אחד מנכדיו של רבינו אדם ירא שמים ושמו ר' יוסקה אמר לבעלי הבתים שבעיר שהוא בעצמו יעלה על הגג ויסלק את התבן כי בטוח הוא שלו לא יעשה זקינו דבר עלה אבל גם הוא נפל מן הגג רק שלא ניווק, אי אפשר היה לסיים את הבנין נסעו שוב אל הרה"ק מאפטא זצ"ל להמלך בו כיצד להתנהג אמר הרה"ק מאפטא זי"ע הניחי לו, אל תבנו יותר כנראה שונא ר' ליב את הכבוד אחר פטירתו כמו שהיה שונא בחייו.

ר' ליב שרה'ס, מגדולי צדיקי החסידות, תלמיד מובהק של הבעל שם טוב והרב המגיד ממעזריטש. הוא נצר למשפחת המהר"ל מפראג ומכאן שמו יהודה ליב (או אריה ליב). היה מאד מלומד בנסים, ועוד יותר היה מלומד במסירות נפש עבור עם ישראל – גם פדיון שבויים, בו הוא עסק במסירות נפש, וגם עשית טובות (הצללות וביטול גזרות) לפרט ולכלל, אלו היו כל חייו.

מספרים עליו במיוחד שהיה רגיל בקפיצת הדרך, כמו הבעל שם טוב. הוא היה לוקח מרכבה עם סוסים, אומר לבעל העגלה שינהג אותה מחוץ לתחום העיר, וברגע שהגיעו מחוץ לתחום הוא בקש למסור לו את המוסרות, ואז, פשוטו כמשמעו, העגלה התחילה לעוף באויר ובתוך שניות ספורות הגיעה למרחקים עצומים. יש הרבה סיפורים, במיוחד שהיה מגיע ל'זוין' (וינה), עיר הבירה – היה הולך לבקר את הנסיכים ואת הקיסר יוזף השני שם (שהיה שונא ישראל גדול, ולפי הסיפורים הוא היה ה"לעומת זה" בקליפה של ר' ליב בקדושה), לפעול ישועות עבור עם ישראל (היה נכנס בארמון המלך כ"רואה ואינו נראה").

שוב, זהו צדיק של מסירות נפש על פדיון שבויים. כולנו, כל עוד משיח לא בא, שבויים בגלות. צריך שהגואל יבוא ויפדה אותנו, שה' יפדה אותנו, והצדיק הזה מסמל את מצות פדיון השבויים. גם קפיצת הדרך שהיה עושה היא סימן לנו – גם אנחנו זקוקים לקפיצת הדרך, להגיע גם לעיר הבירה ולהפוך שם הכל לטובת ישראל. שנזכה בפועל, למה שכבר קיים בכח, "יד ישראל תקיפה", ושירושלים עיר הקדש

תהיה עיר הבירה של ארץ ישראל השלמה – כולל הקיני הקניז והקדמוני – ושארץ ישראל תתפשט בכל הארצות. אין צדיק יותר מתאים לכך מר' ליב שרה'ס, זכותו יגן עלינו.

מסופר עליו שהיה גבור גדול בגוף ("גבור כארי", כשמו אריה, סוד ריו, שעולה ג"פ יהודה ליב) וגם יפה תאר ביותר (בזכות אמו שרה שהיתה יפת תאר ועמדה בניסיון, במסירות נפש, לא ליפול בידי בן הפריץ שחשק בה) – ליב ועוד יפי גבורה = משיח, כך, עם היפי והגבורה שלו, האיר אצלו "אורו של משיח". דברי הרב המקובל יצחק גינזבורג שליט"א

פעם בערב יום הכיפורים, כשהיה רבי לייב שרה'ס הקדוש בדרכו לביתו, פרצה סערת גשמים גדולה, כך שנלאה להגיע לביתו, ורק לאחר חצות היום הגיע לכפר סמוך לעירו. הבין הרב שבהשגחה פרטית נקלע לכפר זה בערב היום הקדוש דוקא, הודה להשם וציפה בשמחה לבאות. בכפר מצא הרב קהילה יהודית קטנה, ומה שמח לשמוע שיש בכפר מנין ליום הכיפורים – שמונה יהודים הגרים בכפר ועוד שני יהודים האמורים לבוא מהיער הסמוך. ירד הצדיק לטבול בנהר, אכל סעודה מפסקת בשמחה, ורץ לבית הכנסת שבכפר, שם החל באמירת תפילות ותחנונים אותם היה רגיל לומר קודם "כל נדרי". בינתיים התאספו יהודי הכפר, שגם הם החלו בהכנות לתפילת "כל נדרי", בעודם מצפים לשני היהודים האמורים לבוא מן היער. חיכו יהודי הכפר, חיכו וחיכו, אמנם, ברוך השם, הגיע אורח חשוב, אולם עדיין היה חסר להם העשירי למניין. תוך שהם מצפים לחבריהם מהיער, נודע להם שחבריהם היהודים נאסרו בגלל עלילת שוא, על כן, הבינו, שבטוח שלא יוכלו להגיע. פנה אליהם רבי לייב ואמר: "אולי יש עוד יהודי בסביבות הכפר". ענו לו אנשי הכפר: "אין בסביבה שום יהודי בלעדינו". המשיך רבי לייב ואמר: "אולי יש בסביבה איזה יהודי מומר". תמחו היהודים לשמע שאלה מוזרה זו ושתקו. אולם רבי לייב לא הרפה והוסיף ואמר: "דלתי תשובה לא ננעלו גם לפני יהודי מומר. וכמו שאמרו רבותי, כשמחטטים באפר יכולים למצוא ניצוץ של אש". תפס אחד מבני הכפר אומץ ואמר: "הפריץ שלנו, אדון הכפר הוא יהודי מומר. אולם הוא שקוע עמוק בחטאיו כבר למעלה מארבעים שנה. הוא מצא חן בעיני הבת של הפריץ הקודם, ואביה הבטיח לו, שאם ימיר דתו יישא את בתו ויירש את כל נכסיו. הוא לא עמד בפיתוי, המיר דתו ונשא לאשה את בת הפריץ". שאל אותם רבי לייב: "יש לו בנים ובנות?" בני הכפר השיבו: "לא, אשתו מתה לפני שנים, והוא ערירי". ביקש רבי לייב שיוליכוהו לביתו של הפריץ. הוא הסיר מעליו את טליתו, והזדרז להגיע אל הפריץ. לבוש בקיטל מצנפת ואבנט לבנים, הגיע לבית הפריץ, דפק על דלת חדרו ונכנס מבלי לחכות לתשובה. והנה הוא עומד פנים מול פנים עם הפריץ, אדון הכפר, מביט בפניו מבלי להוציא הגה מפיו. וכך עומדים הרב והפריץ זה מול זה בדממה ללא מילים. ברגע הראשון עלתה במוחו של הפריץ מחשבת זדון לסלק את הרב בכוח מביתו ולהענישו קשות, אולם פני הרב האירו כל כך, וגם אור עיניו חדר לליבו של הפריץ, כך שלא יכול לעשות לרב מאומה. לאחר שעה קלה של דומיה, פתח רבי לייב ואמר: "שמי לייב שרה'ס. זכיתי להכיר את הבעל שם טוב, שהיה אהוב בשמיים ובארץ, ורבים מהפריצים העריצוהו, ופעם שמעתי אותו אומר: יהודי צריך להתפלל בלשון דויד המלך: "הצילני מדמים אלוקים" – הצילני ש"דמים", משמע "כסף", לא יהיו לי לאלוקים. אמי, שרה, שהיתה יהודיה כשרה, ואחד מבני הפריצים נתן בה עיניו וחפץ לשאתה לאשה, בהבטיחו לה עושר וכבוד, קידשה שם שמים, ורק כדי להינצל מצפורני הרשע נישאה ליהודי זקן, מלמד עני. לצערי, אתה לא זכית לעמוד בניסיון, ועבור כסף וזהב יצאת לשמד, אולם אין דבר העומד בפני התשובה!!! יש קונה עולמו בשעה אחת!!!

הגיעה שעתך בערב יום הכיפורים הזה!!! השמש עומדת לשקוע, וליהודי הכפר חסר עשירי למניין, בוא הצטרף למניין, ותזכה להיות קודש להשם, כמו שכתוב: העשירי יהיה קודש להשם",

התרגש הפריץ מדברי הרב ופניו החווירו. הוא לא יכול לעמוד בפני קולו הנעים של הרב ומראה פניו הקדושים, שיחד עם בגדי הלבן שלבש, נדמה לו כמלאך אלוקים. בלב נפעם ובידיים רועדות החליט להצטרף לרב, בעוד יהודי הכפר מצפים בחיל ורעדה במקומותיהם, חוששים מצרה שעשוי להביא עליהם היהודי שטרם הכירו... לפתע נפתחה הדלת, ולבית הכנסת נכנס רבי לייב ואחריו הפריץ שפניו כבושים בקרקע ועיניו דומעות. לבקשת רבי לייב הגישו לפריץ טלית, הוא התעטף בה, וכיסה בה את ראשו ואת פניו. רבי לייב ניגש לארון הקודש, הוציא משם שני ספרי תורה, את האחד נתן לאחד מזקני היהודים, ואת השני לפריץ. עומד בין שניהם החל רבי לייב בניגון: על דעת המקום ועל דעת הקהל אנו מתירים להתפלל עם העבריינים... נאנח הפריץ אנחה עמוקה שזעזעה את כל המתפללים, וכולם פרצו בכניות תמרורים. וכך בתפילת ערבית וגם למחרת מהבוקר עד אחר תפילת נעילה, עמד הפריץ על רגליו שבור ורצון, ומידי פעם בפעם נאנח אנחות עמוקות, וכשאמר את הוידוי בכה בדמעות שלישי, עד שהרעיד את כל המתפללים. כשהגיע הקהל ל"שמע ישראל" בסוף תפילת נעילה, הכניס הפריץ ראשו לארון הקודש, חיבק את ספרי התורה וזעק בקולי קולות: "שמע ישראל השם אלוקינו השם אחד". אחר כך הוציא ראשו מתוך ארון הקודש, וקרא בכל כוחו: "השם הוא האלקים" פעם אחרי פעם, ובכל פעם היה קולו הולך וחזק, וכשסיים לומר בפעם השביעית: "השם הוא האלקים" יצאה נשמתו. אמר רבי לייב: "אשריך, יהודי, שיצאה נשמתך באמירת "אלוקים". אכן זכה הפריץ להתנקות מעוונותיו ולקנות עולמו בשעה אחת. עוד באותו לילה נקבר בקבר ישראל. רבי לייב עצמו התעסק בטהרתו וקבורתו, ומאז נהג רבי לייב לומר בכל יום כיפור "קדיש" לעילוי נשמת הפריץ – הצדיק, בעל התשובה.

הקב"ה מציל את סבי חיים שטכר ז"ל מהשואה

השגחה פרטית מופלאה של הקב"ה

היות ואחד מהדברים שמתעניין בהם מאד הוא ההיסטוריה של מסירות נפש של חסידי אומות העולם שהצילו יהודים בשואה. בהשגחה פרטית מופלאה של הקב"ה קניתי את הספר פולי המרגל שהציל 10,000 יהודים מאת מייקל סמית. ולאחר קריאתו דיברתי עם בת דודתי נוגה שחם שסיפרה לי על עלייתו מגרמניה של סבנו חיים ז"ל לארץ ישראל תובב"א. ואז הסתדר לי כל הפזל.

סבי (אב אימי חוה ז"ל) חיים שטכר ז"ל גר בגרמניה בעיר ברלין. חלק מבניו ובנותיו כבר גרו בארץ ישראל. ופעלו פה על מנת שיקבל את הסרטיפקט אישור עליה לארץ ממשלת המנדט הבריטי. סבא קיבל את הסרטיפקט ועלה ארצה בשנת 1938. אך לא ניתן היה לעלות מבלי עזרתו של פרנק פולי, איש מודיעין בריטי בכיר, שפעל תחת כיסוי כאחראי על מחלקת הוויזות של שגרירות ארצו בברלין, והביא להצלחתם של עשרות אלפי יהודים בין השנים 1933-1939. (באופן אישי לגבי סבי אין עובדות שניתן להסתמך עליהם). אך על פי ראיות נסיבתיות ניתן לומר שקרוב לוודאי שחסידי אומות ה עולם פרנק פולי היה שליח ההשגחה העליונה להציל את חיי סבי חיים שטכר ז"ל ביחד עם עוד שני יהודים יקרים שהצילו מעל עשרת אלפים יהודים וילפריד ישראל ז"ל ויצחק הוברט פולק ז"ל. יהי זכרם ברוך. ואלמלא פועלם הגדול במסירות נפש ממש רבים מבני משפחתי כולל אותי לא היינו בעולם בצורתנו הנוכחית. וראויים

חסיד אומות העולם פרנק פולי ושני היהודים היקרים מזכי הרבים בעלי מסירות הנפש בפועל להצלת יהודים: וילפריד ישראל ז"ל ויצחק הוברט פולק ז"ל שיזכרו את פועלם העצום וינציחו אותם ואת זה אנו עושים בספר זה.

באותה תקופה פעל פרנק פולי במסגרת משולש שכלל גם את וילפריד ישראל הי"ד בן אמי. ויצחק הוברט פולק בן וילהלם ויוהנה.

חסיד אומות העולם, פרנק פולי. "המרגל".

זהו סיפורו של מבצע הצלה עצום, שמאחוריו איש אחד בלבד, שהצליח לפעול מתחת לאפם של הנאצים, ומאחורי גבם של מפעיליו הבריטים.

בשנות השלושים שירת פולי כאחראי מחלקת האשרות בשגרירות הבריטית בברלין, ככיסוי לתפקידו כראש תחנת הסוכנות הביון הבריטית (MI6) בעיר, והשיג ידיעות חשובות רבות על המחקר והפיתוח הגרמני לקראת מלחמת העולם השנייה. במהלך שנות שהותו בברלין הוא הצליח לגייס מרגלים גרמנים רבים, ולהפוך אותם לסוכנים כפולים. הגרמנית השוטפת שבפיו סייעה לו לרכוש את אמונם. כאשר רודולף הס, סגנו של אדולף היטלר ימ"ש, טס לבריטניה בניסיון להגיע להסכם שלום – פולי היה האיש שנקרא לתחקר אותו.

הוא השתמש בכיסוי שלו כאחראי על האשרות בשגרירות וסייע לאלפי יהודים להימלט מגרמניה הנאצית. פולי נכנס למחנות ריכוז וחילץ משם יהודים למרות שלא הייתה לו חסינות דיפלומטית והוא היה בסכנת מעצר בכל שעה. הוא אירח והחביא יהודים במעונו, סיפק להם דרכונים מזויפים, או פשוט "עיקם את החוקים" וניצל את מעמדו כאחראי על מתן אשרות כדי לספק אשרות מעבר ולאפשר ליהודים להימלט באופן "חוקי" לבריטניה או לארץ ישראל. ההערכה היא שבמהלך שירותו בברלין סייע לעשרות אלפי יהודים לצאת מגרמניה ולהינצל מאיימי השואה. בשנת 1999 הוכרז חסיד אומות העולם על ידי יד ושם.

הורדת המתח, בעקבות הסכם מינכן, אפשר לפולי ולצוותו לחזור לברלין, ולהמשיך בשילוב המסובך של איסוף מודיעין וסיוע ליהודים במציאות שבה יותר ויותר אנשים, גם בארצו, לא רצו לראותם מגיעים לחוף מבטחים. ה"דיילי אקספרס" הימני טען לקיומה של "רכבת תת-קרקעית" המבריחה יהודים לבריטניה. ה"דיילי הראלד" השמאלני ניסח כנראה בצורה נאמנה יותר את הלך-הרוח השולט בבריטניה בציינו כי הפליטים הם ללא ספק קורבנות חפים מפשע, אך "עניי עירך קודמים, ואם זרם הזרים המגיעים יימשך ללא הפרעה, לעולם לא נצליח לשמור על רמת החיים שהצלחנו בעמל להשיג." שופט לונדוני גזר עונשי מאסר על שלושה פליטים שהגיעו לבריטניה ללא אישור כניסה והכריז בפסק דינו שהאופן בו יהודים חסרי אזרחות "זורמים פנימה מכל נמלי בריטניה" הופך לשערוריה של ממש. ככל שהדברים נגזעו לו, הוא התכוון לאכוף את החוק כרוחו וכלשונו.

אחד מסוכניו של פולי בקהילה היהודית בברלין היה וילי פרייס, פרוון אמיד שקשריו הענפים עם סוחרים הפרוה הגרמנים אפשרו לו לאסוף מידע רב על אורחות המנהיגים - במיוחד בחייהם הפרטיים, זמן קצר לאחר שובו של פולי לברלין, נעצר פרייס ונלקח אל מטה הגסטאפו באלכסנדר פלאץ. הוא הצליח ליצור קשר עם רעייתו, לוטה, ואמר לה לפנות אל פרנק פולי במחלקה לביקורת דרכונים בטיגרנטשטראסה.

אמא נסעה לקונסוליה הבריטית וגילתה כי הן המבואה והן גרם המדרגות פקוקים באנשים שחפצו בשירותים שונים או בעזרה, "סיפר עתניאל, בנו של וילי, "אמא שלפה מתיקה כרטיס ביקור של אבא והצליחה למשוך בעזרתו את תשומת לבו של אחת המזכירות של פולי. זו הובילה את אמא למשרד, משם יצרו קשר עם מר פולי". פולי נחפז להגיע לאלכסנדר פלאץ עם אישורי יציאה לוילי ולוטה פרייס ולשני ילדיהם, עתניאל וְאֵלִי, אחותו בת השש-עשרה. "אבא שוחרר, ובאותו הלילה הובא לשדה התעופה ועלה על טיסה להולנד."

מה הוביל את פרנק פולי, לכאורה פקיד אפור ממחלקת הוויזות הבריטית בברלין, ולמעשה אחד המרגלים המבריקים שידעה בריטניה בתקופת מלחמת העולם השנייה, לסכן את חייו וחיי משפחתו (לפולי לא היתה חסינות דיפלומטית, ולכן היה חשוף כל העת למאסר באשמת ריגול), לפרש באופן מרחיק לכת את התקנות המחמירות להענקת וויזות ליהודי גרמניה, להסתיר יהודים בביתו הפרטי ולחלץ עשרות יהודים מתוך מחנות הריכוז?

בהזדמנויות שונות אמר פולי כי צר לו על שלא הצליח להציל יהודים נוספים. בספרו חושף סמית' את האופן בו בוצעו פעולות הצלה אלה, תוך שהוא מביא עשרות עדויות מרגשות של ניצולים הרואים בפולי קדוש.

ד"ר הוברט פולק למד באוניברסיטת ברלין בין השנים 1921-1927, וסיים תואר ד"ר בכלכלה ופילוסופיה. בשנים 1929-19230, עבד במשרדי קרן היסוד במדינת ריינלנד ווסטפליה-בון. כדי לעשות מעט להנצחת פרנסיס פולי, אסף מניצולים ויוצאי ברלין תרומות על מנת להנציח את האיש, בנטיעת יער על שמו, ביערות קק"ל בכניסה לקיבוץ הראל, בדרך לירושלים. "בדקה התשעים", אוגוסט 1939 יצא עם משפחתו את ברלין, בסיועו של קפטן פולי.

ד"ר פולק שרת בהגנה באזור ירושלים, תוך כדי עבודתו בממשל המנדט, לחם במצור בירושלים והמשיך כקצין מחקר באמ"ן עד לפרישתו לגמלאות. נפטר שבוע אחרי מלחמת ששת הימים, לא זכה לדעת שקפטן פולי זכה לכבוד הראוי לו מעם ישראל עבור פועלו.

ד"ר פולק בשנים 1930-1933 ניהל את משרד הסטטיסטיקה של הקהילה היהודית בברלין. בין השנים 1933-1939, שימש כיועץ במשרד פלסטינה של הקהילה בברלין, באותן שנים עבד מול קפטן פרנסיס פרנק פולי, קצין ביון בריטי שהוצב בברלין, בכיסוי של מנהל משרד האשרות בשגרירות בריטניה. ביחד עם קפטן פולי ווילפריד ישראל שהיה המנהל שלו ב"חברת העזרה היהודית", הם יוצרים מנגנון שפועל בסודיות מוחלטת ותחת סכנה מוחשית. חלוקת העבודה ברורה: וילפריד מקבל את הפניות מהיהודים, מרכז את השמות, מגייס את הכסף הדרוש ומעביר אותו לפולק. פולק יוצר קשרים עם קצינים בגסטאפו, מעביר אליהם בחשאי את השמות שקיבל מוילפריד, יחד עם כספי השוחד. פולי מספק את אשרות היציאה, תוך שהוא שם דגש מיוחד על יהודים שנמצאים כבר ברשימות השחורות של הגסטאפו. הוברט מעבר היותו נציג הקהילה, היה גם סוכן של קפטן פולי, יחד פעלו להוצאת היהודים, כולל זיוף סרטיפיקטים בעבורם. על סמך עדותו של ד"ר פולק קיבל קפטן פולי מיד ושם את התואר 'חסיד אומות העולם'.

פרטים רבים על פועלם המשותף, בספר: פולי המרגל שהציל 10,000 יהודים מאת מייקל סמית.

אדם דליות בנו של יצחק הוברט פולק אמר לי אישית כשנפגשנו בביתו "כל הדברים שהוא עשה היו תחת מעטה סודיות ועד היום לא יודעים אפילו חלק קטן ממעשיו"

מציל היהודים שנשכח

וילפריד ישראל הציל אלפי יהודים מגרמניה בשנים 1933-1943, אז איך זה שמקומו נפקד מהזיכרון הלאומי? הוא היה בין הראשונים לדווח למערב על מחנות הריכוז, בזכות קשריו עם ראשי ההנהגה היהודית באנגליה, הלורד הרברט סמואל וחיים ויצמן. הוא הצליח לשחרר יהודים מהמעצר בזכות שוחד שסכומי עתק שילם מכיסו הפרטי בהיותו יהודי עשיר גדול מאד. ומאוחר יותר סייע בהעברתם לארץ דרך תנועות הנוער הציוניות. לאחרונה נודע שהיה גם בין יוזמי מבצע הקינדר-טרנספורט, שבו הועברו וניצלו יותר מעשרת אלפים ילדים יהודים מגרמניה למדינות באירופה ערב תחילת המלחמה. ועדיין, רק מעטים מכירים את שמו ואת פועלו של וילפריד ישראל, סוחר יהודי גרמני, להצלתם של יהודי גרמניה. את פעולותיו עשה בדרכים לא דרכים, תחת מעטה מסתורין, חלקן עלומות אף כיום.

בחר להישאר בגרמניה ולעזור

וילפריד ישראל נולד בלונדון ב-11 ביולי 1899 למשפחה עשירה יהודית שגרה בגרמניה. בגיל צעיר שבה משפחתו לברלין, שם ניהלה את בית הכלבו הגדול והוותיק בעיר, "נתן ישראל". אביו ברתולד היה נדבן וסייע לגופים יהודיים. וילפריד התעניין באמנות, וכשהיה בן 25 יצא למסע סביב העולם, הגיע למזרח, ושם רכש אוסף אמנות גדול, שילך ויגדל במשך השנים. במהלך הטיול ניסה להיפגש עם המנהיג היהודי מהטמה גנדי, אבל נאלץ להסתפק בעוזרו. את אוסף האמנות הגדול שלו הוריש בצוואתו לקיבוץ הזורע, והוא מוצג שם, ב"מוזיאון וילפריד לאמנות ולידיעת המזרח".

וילפריד היה מנהל כוח האדם במפעל, והאחראי הישיר לעובדים. כשאביו נפטר, בתחילת שנות השלושים, מונה להיות מנהל בית הכלבו עם אחיו הרברט. הוא היה סוציאליסט ופילנתרופ, ותרם הרבה כסף למוסדות רבים ביישוב היהודי בארץ ישראל ובהם ארגון עליית הנוער, כפר הנוער בנן שמן (שבו היה יו"ר הדירקטוריון עד יום מותו) ו"הוועד למען הבימה", שסייע להעלאת התיאטרון ארצה בתקופת פרוץ המשבר העולמי הכלכלי.

הוא היה בן 34 כשעלו הנאצים לשלטון, אבל במקום למכור את העסק ולהגר מגרמניה בעזרת דרכו הבריטי, בחר להישאר. בית הכלבו הגדול שלו שכן בדיוק מול בית העירייה של ברלין, במרכז העיר. המילים N. ISRAEL, שעיתרו את חזית הבניין, נשקפו מחלונות המשרדים שבהם היה שר התעמולה הנאצי, יוזף גבלס ימ"ש, אורח קבוע.

ב-30 במארס 1933, חודש לאחר שריפת בניין הרייכסטאג, הסתערה יחידה נאצית על הכלבו ותבעה לפטר את כל עובדיו היהודים. וילפריד סירב לעשות כן ונעצר, אך שוחרר בהתערבות אחד מעובדיו, שהיה בעצמו נאצי. ב-1 באפריל, כשהונהג החרם על עסקים יהודיים בגרמניה, הוצבו חיילים של פלוגות הסער בפתח הכלבו. אבל מעבר לכמה התנכלויות נקודתיות, העסק המשיך לפעול.

באותה תקופה התחבר וילפריד לקבוצות של צעירים יהודים ברחבי גרמניה, ובהן תנועת הנוער ורקלוזטה, של יהודים שחלמו לממש ערכים של מעורבות חברתית וסוציאלית בקהילה. "הוא פגש אותם בהתחלה מתוך הזדהות רעיונית", אומר אופיר בר, שאביו אורי היה חבר באותה קבוצה. בר עבד

בימים עם כמה מחברי קיבוץ הזורע, על סרט הנצחה לוילפריד ישראל. "עם עליית הנאצים לשלטון הם הבינו יחד שהולך להיות גרוע יותר, והפכו לתנועה ציונית. למעשה, הם נעצרו עם וילפריד באחת הפגישות שקיימו, מה שקירב ביניהם עוד יותר". אביו של אופיר, שהיה ד"ר לאמנות אירופית, הפך לימים למנהל המוזיאון לזכרו של וילפריד בקיבוץ הזורע, תפקיד שביצע בהתנדבות במשך כ-50 שנה.

צעירי הוורקלויטה החלו לעזוב את גרמניה ב-1933, במטרה להקים בארץ את הגרעין שהפך אחר כך לקיבוץ הזורע. הם התיישבו ליד חדרה, ושנה לאחר מכן בא וילפריד לישראל לבקר אותם. הוא יפגוש אותם עוד פעם אחת, ב-1940, אחרי הקמת הקיבוץ.

כשהבין שמצב היהודים בגרמניה מחמיר, החל וילפריד לפעול כדי להוציא מהמדינה את 700 העובדים היהודים בכלבו שלו. חלקם כבר היו עצורים, והוא הביא לשחרורם באמצעות שוחד שנתן לקצינים נאצים, ודאג שייכללו ברשימות המאשרות לצאת מגרמניה. בד בבד שמר על קשרים טובים עם העובדים הגרמנים של החנות, שהיו חברי המפלגה הנאצית ונתנו לו מידע על כוונות השלטונות.

שמשון פרונט היה אז נער בן 16, שעבד כמתמחה במחלקת רוכשי הווילונות בכלבו של וילפריד. בנו, אבנר אורון, מספר שווילפריד פטר את אביו באמצע שנות השלושים, כדי להציל את חייו. "הוא אמר לו שאין לו ברירה אלא לפטר אותו, למרות שהוא מסכים לדעותיו. אבל הוא שילם לו שכר עבור שנתיים למפרע, ועזר לו להגיע לאיטליה, להכשרה של תנועת נוער ציונית לקראת עבודה בחווה חקלאית בישראל. אחיו הצעיר וולטר נשלח לבן שמן כדי לעבוד שם, ומאוחר יותר גם אבא שלי עלה לארץ. כשהייתי ילד, בכל פעם שהיה מוזכר שמו של וילפריד ישראל, ברק מיוחד הציף את עיניו של אבא. רק לימים נודע לנו הסיפור".

רואה החשבון של הכלבו, וורנר בהר, סיפר לימים שווילפריד אישר לקצינים נאצים לקנות אצלו בהקפה, למרות שידע שהחשבונות לעולם לא ישולמו. "היום אנחנו יודעים שהעסק, שהמשיך לפעול כל הזמן, שמר את הכספת שלו מלאה במזומנים, ואיפשר לו לקנות אשרות מעבר, דרכונים ואישורים כאלה ואחרים", אומר יונתן ניר מקיבוץ הזורע, "על פי הערכות מבוססות שיש לנו, הוא הוציא מיליוני מרקים מההון המשפחתי כדי להבריח יהודים מגרמניה בדרכים כאלו ואחרות".

וילפריד הסתייע רבות ביצחק הוברט פולאק, יהודי גרמני שעבד בשירות הבולשת הבריטית, ובפרנק פולי, קצין הדרכונים בשגרירות בריטניה בברלין. את כספי השוחד ושמות היהודים שביקש לשחרר מהמחנות היה מעביר לפולאק, והוא העביר אותם לקציני גסטאפו. אחרי שחרורם, דאג פולי לספק להם אשרות בריטיות, כדי שיוכלו לצאת מגרמניה בזמן הקצר ביותר. הפעילות המשולשת סייעה להצלתם של אלפי יהודים עד פרוץ המלחמה. פולאק הגדיר את וילפריד בזיכרונותיו כ"מנהל הישיר שלי, האדם היחיד שידע על פעולותיי".

האיש שחזה את ליל הבדולח

ב-7 בנובמבר 1938, מייד לאחר ניסיון ההתנקשות של הרשל גרינשפן במזכיר השלישי בשגרירות גרמניה בפאריס, הבין וילפריד שהזמן דוחק. הוא פנה במכתבים בהולים לחיים ויצמן ולהרברט סמואל, שהיו חלק מהמועצה ליהדות גרמניה בבריטניה, ולמעשה חזה את ליל הבדולח, שהתרחש כעבור יומיים.

בבריטניה ידעו כי מדובר באיש עסקים יהודי בריטי שחי בגרמניה ונחשב אמין מאוד, ועדיין, התייחסו לדבריו בספקנות. בלילה שבין 9 ל-10 בנובמבר התרחש הפוגרום.

בד בבד היה וילפריד בין הראשונים לדווח למערב על הנעשה במחנות הריכוז שהקימו הנאצים על אדמת גרמניה. ב-25 ביוני 1938 כתב להרברט סמואל: "בוודאי שמעתם על מצבם הקשה של רבים מבני דתנו. מספרם הוא 2,000-3,000, ועתה סובלים הם ייסורי תופת באחד ממחנות הריכוז החדשים, בתוך מה שמכנים 'מחצבות האבן של המוות'... בשביל רבים, המוצא היחיד מעינויים הוא להטיל עצמם לתוך סבך חוטי הברזל של הגדר המחושמלת. מסיבה זו ואחרות, מקרי המוות הם תדירים. אני פונה אליך בקול קורא ובקשה דחופה: יש להביא לשכירת אונייה בריטית ועליה יחידה צבאית, שתגיע ללא דיחוי להמבורג ותוציא את הנשמות האבודות הללו, בליווי בריטי ובפיקוח הצלב האדום".

"אנשים חשבו שהוא רך ועדין ויפה נפש כזה, כי הוא היה מאוד אצילי", אומר אילן בר. "אבל הוא התגלה כאדם חזק ויעיל. הוא היה בקיא מאוד בכלכלה ובפוליטיקה בעקבות קשרי המסחר שלו והמעמד הגבוה של המשפחה. הוא ידע לקרוא את כל הכוונות החמורות של הממשל הנאצי יותר מאנשים אחרים, שלא האמינו שהנאצים יהיו מסוגלים לדבר כזה. הוא כתב דיווחים בלי סוף על המצב שהולך ומחמיר".

אחרי אירועי ליל הבדולח הבין וילפריד ישראל שכל רגע של המתנה מסכן את חייהם של אלפי יהודים, והחליט ליטול את העניינים לידי. הוא הבין שאם אי אפשר להציל את כל היהודים, לפחות אפשר לנסות להציל את הילדים. כך יצא לדרך מבצע

הקינדר-טרנספורט, שווילפריד נמנה עם יוזמיו. על פי עדויות רבות, הוא היה היחיד בעל הקשרים הנכונים שאפשרו את הוצאת הילדים מגרמניה ואת קליטתם במדינות אחרות.

וילפריד פנה להרברט סמואל וביקש ממנו ללחוץ על ראש ממשלת בריטניה, נוויל צ'מברליין, לאשר את הבאתם של ילדים יהודים מגרמניה, בטענה שהם לא יוצרים תחרות בשוק העבודה. הוא נעזר בארגון הקווייקרים, ארגון בריטי פילנתרופי. נציגי הארגון באנגליה יצאו לברלין להיפגש עם וילפריד, והוא קישר ביניהם לבין ארגוני נשים ופעילי שטח כדי לבדוק עד כמה מבצע כזה אפשרי, ואם באמת מוכנים ההורים להיפרד מילדיהם. רק אחרי ששבו לבריטניה ודיווחו לממשלה על המתרחש בגרמניה, יצא הקינדר-טרנספורט לדרך.

מבצע ההצלה נמשך מדצמבר 1938 עד ספטמבר 1939. ממשלת גרמניה אישרה לעשרת אלפים ילדים עד גיל 17 לצאת מהמדינה, תחת הגבלות קשות. כל ילד הורשה לקחת מזוודה אחת, תיק גב ללא ספרים וצעצועים וסכום כסף נמוך. הרכבות ובהן הילדים יצאו להולנד, ומשם הם הועברו באוניות לרחבי אירופה. עשרת אלפים הגיעו לאנגליה, כ-500 לשבדיה, כ-1,700 להולנד, 600 לבלגיה, 400 לצרפת, ועוד קבוצה קטנה לשווייץ.

"זו היתה פעילות חשובה מאוד, שחלק גדול מהגרמנים כלל לא יודעים עליה", אומרת ליסה בכנר, יו"ר ארגון הקינדר-טרנספורט הגרמני בשיחה מגרמניה. שהחלה לחקור את הנושא כחלק מההיסטוריה הגרמנית. רק לאחרונה, בעקבות פניות של ישראלים שהיו בקינדר-טרנספורט ושל יוצרי הסרט על וילפריד, גילתה את חלקו באחת מפעולות ההצלה הגדולות של העת ההיא.

"העובדה שווילפריד ביקש מהאנגלים להציל את היהודים היא מופלאה בעיניי", אומרת בכנר. "הוא היה זה שעשה את כל המבצע הזה לאפשרי. הוא הוציא הרבה כסף על הצלת הילדים, כי היה צריך לשלם 50 ליש"ט על כל ילד, בשביל נסיעות ואחזקה. כשעושים את המכפלות, מדובר בהמון כסף. גם אחרי שהמלחמה התחילה הוא הצליח לארגן עוד שני משלוחים של הקינדר-טרנספורט. ארגון הקינדר-טרנספורט העולמי מכיר בתרומה שלו, ואף משלב את ההיסטוריה שלו בסיוור בגרמניה הנוגע למבצע".

ווילפריד עצמו נאלץ לעזוב את גרמניה לאחר שהגרמנים הפקיעו ממנו את החנות ב-1939. הוא היגר לבריטניה, קיבל משרת חוקר באוניברסיטת אוקספורד והצטרף לאגף המודיעין של משרד החוץ הבריטי. לאחר פרוץ המלחמה הצליח לשוב לגרמניה, כדי לארגן את המשלוח האחרון של הקינדר-טרנספורט, והמשיך לפעול להצלת יהודים ברחבי אירופה.

גופתו לא נמצאה מעולם

באביב 1943 שהה וילפריד בפורטוגל, במסגרת שליחות של הסוכנות היהודית להעברת פליטים יהודים לישראל באמצעות חלוקת רישיונות הגירה. ב-1 ביוני יצא בטיסה מסחרית של חברת התעופה הבריטית BOAC מליסבון בחזרה ללונדון. איתו היו במטוס 16 נוסעים נוספים, ובהם השחקן לסלי הווארד, אמרגנו וקצין מודיעין בריטי. כשטסו מעל מפרץ בסקאיה שמצפון לספרד, הופל המטוס על ידי מטוס קרב גרמני. הנסיבות האמיתיות לתקיפה לא התבררו מעולם; שמועות שלא הוכחו טענו שהגרמנים סברו כי צ'רצ'יל עצמו נמצא על המטוס, מאחר שאמרגנו של הווארד דמה לו מאוד במראהו; שמועות אחרות טענו שהיעד היה הקצין הבריטי. והיו שטענו כי המטוס חיפה על מטוסו של צ'רצ'יל, שטס במקביל. כך או כך, כל הנוסעים נהרגו. גופתו של וילפריד לא נמצאה מעולם.

בתחילת שנות השמונים החליטה נעמי שפיהרד, היסטוריונית בריטית שהתגוררה אז בישראל, לחקור את דמותו של וילפריד, שאת פועלו לא הכירה עד אז. בשיחה מאנגליה היא מספרת: "קראתי מאמר שבו הסופר כריסטופר אישרווד מתנצל על הדרך שבה תיאר את וילפריד בספרו 'פרידה מברלין', כיהודי עשיר ונהנתן, מנותק מהפוליטיקה וחסר השפעה על גורל היהודים. אישרווד הצר על שלא הכיר בגדולתו של האיש ובפועלו למען יהודי גרמניה. חשבתי איך מתחילים לגלות מי האיש. הכרתי את הנס פלד, יהודי יוצא גרמניה שהגיע לאנגליה, וכששאלתי אותו מי זה וילפריד ישראל - הוא חיך, ניגש לכוננית הספרים והוציא ספרון באנגלית, ספר הספדים על וילפריד ישראל שהודפס באופן פרטי ולא יצא לקהל הרחב".

לצד הספדו של אלברט איינשטיין, מצאה שפיהרד הספדים של גדולי העם היהודי. הפילוסוף מרטין בובר, שכנראה פגש את וילפריד בהרצאותיו, כתב עליו שהיה "פגיע לגמרי אך חסין בפני מכות, נושא צלקות קרב אך נותר ללא מתום". הבנקאי היהודי גרמני מקס ורבורג כתב: "וילפריד היה מאושר ביותר בכל פעם שהיה יכול לעזור בעילום שם... הוא הזדהה אישית עם גורלו הקשה של כל מי שנאלץ להגר".

שפיהרד החלה לנבור בארכיונים בישראל, בארכיון הג'וינט בניו יורק ובארכיון משרד החוץ הבריטי. "היה עליו חומר, אבל רק כשהתחלתי לראיין אנשים, גיליתי עוד ועוד מידע. הגעתי מאחד לשני, ולשלישי, ודרכם הגעתי לעוד ועוד אנשים, שנתנו עדויות על פועלו וגילו לי את הצד האנושי שלו. אנשים שלא הכירו זה את זה, מכל הארצות, מכל הדתות, שכל אחד ידע עליו קצת. היום כמעט כולם כבר אינם בין החיים.

"גיליתי אדם אכפתי, רהוט, בעל קשרים מצוינים באנגליה, שניסה בכל כוחו להתריע בפני העולם על התוכניות של הגרמנים כלפי היהודים. הוא הצליח לנתח בצורה אינטליגנטית את תנועת הרכבות באירופה מזרחה, למקומות שמאוחר יותר נודע שיש בהם מחנות השמדה. היו לו קשרים עם אנשים בשווייץ ובגרמניה שידעו מה מטרות הנאצים, והוא ניסה להתריע בפני כל מי שרק אפשר. הרשימה אותי העובדה שהנאצים ניסו להפחיד אותו, עקבו אחריו, גם כשהוא ביקר באנגליה ובשגרירות שונות, ואפילו עצרו אותו שלוש פעמים - אבל הוא המשיך בשלו וקצת הצליח. הנאצים לא אהבו אותו. גם בגלל קשריו, וגם בגלל שהיה בעל אזרחות בריטית. בסופו של דבר, למרות שהתרומה של וילפריד היתה עצומה, הוא האמין שהצדק והרחמים יגברו על האינטרסים של השלטונות. אבל בזה הוא טעה".

וילפריד ישראל מעולם לא התחתן.

"הוא ידע לדבר בשפתם"

"האנושיות שלו. הוא היה איש לא חזק, חולני, שבחלק מהמכתבים שכתב תיאר שהוא עומד להתמוטט. היו לו תקופות של חולשה, רפיון ותשישות, שבמהלכן היה צריך לצאת לבתי הבראה להתבודד או לנוח. ולמרות זאת, הוא הצליח לפעול בתקופה נוראה כל כך למען הזולת, באופן מעורר השראה. חוץ מזה הייתה לו יכולת מופלאה ליצור קשרים, לשמר אותם ולנצל אותם בחוכמה. כמו תמנון עם זרועות שנשלחות לכל עבר".

"דווקא בגלל שוילפריד ידע 'לדבר בשפתם' של הבכירים באירופה, הם התייחסו לדברים שכתב ואמר באופן רציני יחסית, ולא כאל חלק מ'הפרופגנדה וההיסטריה היהודית'", "אבל למרות שהייתה לו יכולת כמעט נבואית להעריך מה עומד לקרות, רק במקרים בודדים הם פעלו על פי הצעותיו".

"כל הדברים שהוא עשה היו תחת מעטה סודיות". "בשנות המלחמה הוא לא סיפר ולא התפאר במעשיו, ולכן איש לא ידע מה רוחב היריעה של פועלו, אלא רק באופן כללי. הוא היה אדם צנוע, וגם שמר על סודיות מתוקף הנסיבות המסובכות של התקופה, ולכן השביע אנשים לא לספר. אבל מגיע לו שכולם יידעו מה הוא עשה".

הגאון הרב יהושע מאמאן זי"ע

יום ההילולא כ"ה טבת

הגאון הרב יהושע מאמאן זצ"ל המכונה הימ"ן - נולד ב-י"א טבת ה'תרע"ח בסופרו שבמרוקו. בן לשושלת רבנים מצאצאי הרמב"ם. עוד בשחר ילדותו ניכר כי נועד לגדולות. בגיל 14 הבחין אביו כי עולה בגדולתו על חבריו והוא החל ללמוד בישיבת הרבנים (ישיבה שכל הרבנים במרוקו למדו שם, ואביו היה ראש הישיבה). בהיותו כבן 28 שנים בלבד בשנת ה'תש"ו קיבל את תעודת ההסמכה שלו לדיינות מבית הדין הגדול ברבאט, והחל לכהן כרב ודיין בעיר סאפי והיה לדיין הצעיר ביותר במרוקו. בשנה זו שימש גם כדיין וסגן אב בית הדין של רבאט עד שנת ה'תשכ"ג אז החל לשמש כאב"ד ורב העיר מרקש. על אף שהוצע לו להיות הרב הראשי של מרוקו עלה לארץ בשנת ה'תשכ"ז. בתחילה קבע את מושבו בישיבת 'פורת יוסף'. בשנת ה'תשכ"ח החל לשמש כרב העיר הספרדי וחבר לשכת הרבנות בנהריה. בשנת ה'תשל"ח (1977) עבר לשמש כדיין, ובהמשך שימש כאב"ד הרבני האזורי בעיר באר שבע עד שנת

ה'תשמ"ח (1988). לאחר מכן התמנה לדיין חבר בבית הדין הרבני הגדול לערעורים, תפקיד בו כיהן עד שנת ה'תשס"ט הוא חזר להתגורר בירושלים בשכונת מקור ברוך, ובמקביל לתפקידו שימש כראש כולל לפנסיונרים בשכונתו ומחנה יהודה. רבים השיב מעוון. תפילותיו היו לשם דבר. בערוב ימיו כונה "זקן רבני יהדות מרוקו". גאון בנגלה ובנסתר. בערוב ימיו סיים את ספר הזוהר בפעם המאה! בעל יראת שמים מופלאה. תמך בסתר בעשרות משפחות יתומים ואלמנות.

פיזור צדקה. נפטר ביום שבת קודש, כ"ו טבת ה'תשע"ח חי כ-100 שנים. ציונו בהר-המנוחות בירושלים. **סבא** (מצד אביו): ר' רחמים יוסף (ראש ישיבת 'תחכמוני' בצפרו ומח"ס 'חירג"א דיומא').

אביו: ר' רפאל עמרם (כונה בפי כל 'המלאך' ושימש כראש ישיבה). **אימו:** מרת אסטריליא. **אשתו:** מרת חנה מרים. **מרבתי:** ר' דוד עטר. **ילדיו הגאונים:** ר' רפאל עמרם, ר' אברהם מיכאל (רב שכונה ד' בבאר שבע וראש ישיבת 'תורה אור'). **חברותא:** הגאון ר' שלמה משה עמאר (הראשון לציון ורבה של ירושלים). **מספריו:** •עמק יהושע- שו"ת על ש"ע 7 (כרכים) •שתי ידות יד חרוצים- דרושים וחיידושי תנ"ך •שער יהושע- מושגים בהלכה ובאגדה •יוגד ליהושע- על הגדה של פסח •ניצוצי אור- חיידושים ופולפולים וביאורים •מצפה יהושע- דרשות ומאמרים.

כשנשאל רבינו מדוע עלה לארץ למרות שהוצע לו להיות הרב הראשי של מרוקו סיפר כי אימו כבר הייתה בישראל וחלתה והוא עזב הכול כדי לבוא לטפל בה. בנו של רבינו מרחיב ומדגיש: "במרוקו – הדיינים היו כמו מלכים, הייתה לו מלכות, ובכל זאת עזב אבא מאחוריו את כל הקריירה המפוארת, ויתר על הכבוד במרוקו, והגיע לארץ שבה איש לא הכיר אותו מלבד כמה עולים ממרוקו, לטובת הטיפול באימו ע"ה כאן בארץ, זוהי מסירות נפש של ממש למצוות כיבוד אם. אמא שלו הייתה גרה אצלו בבית במרוקו, אחד האחים החליט לעלות ארצה והיא החליטה לעלות איתו ארצה, אבל לא היה לה טוב בארץ. ואיך ידע הרב שלא טוב לה? היא באה אליו בחלום, כאשר היא הייתה בישראל והוא במרוקו. למחרת שהגענו לישראל, הלך להביא את אמא אליו לבית שלו, והייתה אצלנו עד יום פטירתה."

סיפר נכדו, הדיין הגאון הרב יהודה יאיר בן מנחם שליט"א שתקופה קצרה אחרי פטירתה של אשת חבר הרבנית הצדקת חנה מרים ע"ה חש רבינו חולשה רבה והובהל לבדיקות בבית הרפואה, והרופאים בדקו ונתרו המומים, אדם נשוא פנים, מעל גיל תשעים ובמערכת הלב שלו היו חמישה מקומות שהיו זקוקים לטיפול דחוף, גדולי הרופאים המומחים שהקיפו את מיטתו אמרו שברור שהסתיימות האלו המצויות בעורקיו נמצאות שם מזה תקופה ארוכה ושאיין להם כל ספק שהסבא הרב זצ"ל חי בנס. כששמע זאת רבינו, הוא לא הופתע כלל ואמר שהתורה היא שמעניקה את החיים.

בכל עת, כאשר היו הקבצנים אוספים כסף בבית הכנסת או שהיו נכנסים למעונו, מיד היה רבינו תורם בעין יפה. כשתחילה אומר "לשם יחוד". לעיתים, כאשר גבאי צדקה היה נכנס אל בית-הכנסת, היה קם אליו רבינו בשמחה ואומר לו: "חיכינו לכבודו, כבודו מוכה אותנו כל הזמן לתת צדקה."

במשך שנים נהג להחזיק בסתר עשרות משפחות יתומים ואלמנות. כאשר כל הוצאות הבית של היתומים היו עליו, והכל בסתר משום שלא סבל פרסום. כל עלון לצדקה שחולק בשטיבלאך, היה מקפלו ולוקחו לביתו, שם היה כותב להם סכום הגון, ושולחו אליהם בדואר. כמה פעמים ראיתי את רבינו, עומד ליד תיבת המכתבים ברחוב רש"י, בידו היו עשרות מעטפות צדקה, והוא משלשלם בכבודו ובעצמו לתוך התיבה...

מרוב שקיעות בתורה, פעמים רבות רבינו לא זכר אם אכל או לא. מספרים, שהרבנית ע"ה הביאה לו ביום מן הימים את האוכל בקופסת פלסטיק, ויצאה לסידורים. רבינו שהיה שקוע בלימוד, הניח על האש את הקופסה עד שנשרפה כולה... מקורביו מספרים, שהיו שומעים את רבינו מצטט גמרא והלכות בתוך השינה!

סיפר בנו, ר' אברהם: "בצעירותי למדתי בישיבת 'הרמב"ם בית יוסף' בתל-אביב. ראש הישיבה היה הגאון ר' אברהם חופיטא שלא הכיר את אבא. מעת לעת הגיע אבא לבקר אותי והיה יושב במערב, בין פשוטי העם. כאשר הדפיס את ספרו, ביקש ממני להביא אותו מתנה לראש הישיבה, ואכן כך עשיתי. ראש הישיבה עיין כעשרים דקות בספר. לפתע קם וזעק בקול רם: "מדוע לא אמרת לי כי אינך גאון עצום.?! ומאז בכל פעם שאבא הגיע לישיבה, היה מושיבו לידו בחיבה.

סיפר בנו הרב אברהם: באחד הימים הגעתי בבוקר לאבי והוא סיפר לי כי בלילה לא נרדם, ולכן ניצל את הזמן ולמד בזוהר הקדוש והספיק מאה ואחד דפים! ובאומרו זאת, החל לשיר בהתרגשות: "תורה תורה! תורה,!" בתנועות ידיים.

הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע

יומא דהילולא - ח' ניסן

מתולדותיו

נולד בשנת תק"ח, לאביו הקדוש רבי דוב בער, והיה נין ונכד להגה"ק רבי נתן נטע שפירא בעל ה"מגלה עמוקות" ולהגה"ק הרבי ר' העשיל מקראקא. בהגיעו לפרקו השיאו אביו עם בתו של רבי יוסף מלעשנוב, שיחוסו בקודש מגיע עד המהר"ל מפראג ולמעלה בקודש. היה תלמיד מובהק להרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, והוא אשר לקחו להנות מזיו קדושתו של המגיד הק' ממעזריטש זי"ע. בראשונה נתקבל לרב בעירם וימלא מקום אבותיו הק' שכיהנו שם ברבנות מדור דור, וכן ציוו בצוואתם שיקחו רב מזרעם אחריהם, ונעתר לבקשתם. החל בהנהגה רק אחר פטירת רבו הק' רבי מיכל מזלאטשוב. שמו נתפרסם בכל קצויה תבל מחמת גודל צדקתו וקדושתו וכבעל מופת ובעל רוח הקודש, ואלפים באו להיושע אצלו ולהנות מזיוו. רבינו חי נ"ב שנים וישב על כסא הרבנות בנעשכ"ז י"א שנים. סימן לדבר - נתן בנו הרה"ק רבי יצחק - שמואל הנביא חי נ"ב שנה ושפט את ישראל י"א שנים (עי' רש"י נזיר ה.). תולדותיו המה כיוצא בו, שלשה ארזים הרה"ק ר' יוסף מאוסטילא, הרה"ק ר' יעקב אריה מקאוולע, והרה"ק ר' יצחק מנעשכ"ז בעל "תולדות יצחק". בין תלמידיו הגדולים. נמנים הרה"ק ר' אברהם אבלי מעיר חדש, הרה"ק ר' נתן נטע מחעלם, והרה"ק ר' משה משערשוב. גם הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ ישב פעם בצילו של רבינו שנה תמימה. כן מובא שה"שרף" מסטערליסק והרה"ק בעל ה"מאור ושמש", חד מיניהו ישב בצל רבינו ז' שנים רצופים וחד - ג' שנים רצופים. זכותם יגן עלינו ועכ"א. אכן בספה"ק "מאור ושמש" מביא מתורתו של רבינו. כן נדפס מתורתו ספר קטן מעט הכמות ורב האיכות ונקרא בשם "רשפי אש", וכשמו כן הוא, כפי שנתבטא עליו מרן מהרי"ד מבעלזא: "טאקע פלאמען פייער". נפטר בשנת תק"ס. "עלים לתרופה", ויקרא תשנ"ו, עמ' ג'

...כ"ק מאא"ק וכו' רבינו מוהר"ם צוקללה"ה זי"ע מנעשכ"ז המפורסם בכל העולם, והוא היה אחד המיוחד מתלמידי דודי זקני הרה"ק והטהור כו' ר"ר מיכלי צוקללה"ה זי"ע מגיד מזלאטשוב... ממכתב המהרש"ם מברעזאן זצ"ל בהסכמתו לספה"ק "רשפי אש"

מספרים בשם הרה"ק מנעשחיו ז"ל זי"ע שאמר שבהכלי שנתן לו רבו הרה"ק הרבי רבי מיכלי (מזלאטשוב) ז"ל זי"ע בזה הכלי יש לו כח לעשות ניסים ונפלאות ע"י שהיה מפרר מעט אבק מהכלי הזה ונתן מזה להחולים לשתות, ואמר שאם רבו היה נותן לו השולחן אשר ישב עליו הי' ביכולת להחיות מתים בזה עכדה"ק (ועיין עוד בספר "ספרן של צדיקים" ע' 28 מערכת י"ג אות ב' איך שפעם עשה תחיית המתים עם הכלי הנ"ל שהיה לו מהמגיד מזלאטשוב זי"ע). "דברי בינה" (ביאלא) פר' תבוא, ע' 94. ושם פסח, ע' 29

פעם אמר הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיו זי"ע: מדוע באים אלי כל כך הרבה עם בקשות, יותר טוב שיניחו לי ללמוד פרק משניות, כי בעת שלמדנו בבארדיטשוב, איז פערציג מייל ארום, ניט געשעהן קיין סיבה! (ארבעים מייל מסביבי לא קרה שום מקרה!). הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל "מאמר מרדכי" (ירושלים תשס"ה) ח"ג, עמ' ס'

...ושמעתי מהרב הקדוש האבדק"ק נשחיו זצוק"ל שעל ידי האמונה, יוכל האדם להחיות מתים, ולהפוך כסף לזהב, ולשנות כל דרכי הטבע, וגם מי שיש לו אמונה האמתית, אינו מתירא משום דבר, ולא יזיקנו שום דבר, ואמונה הוא לשון אמון, כמו (משלי ח, ל) ואהיה אצלו אמון שהוא לשון המשכה, שעל ידי האמונה, האדם ממשיך עליו נועם אור אלוקותו יתברך. "מאור ושמש" (ירושלים תשמ"ח) ח"ג, ע' תרצ"ז

הרב הגה"צ מוה"ר שלום (שליט"א) [זצוק"ל] מקאידנאו וכתת, הוא חונה בבראהין כתב לנו במכתבו וזה לשונו: "הקדוש מלובלין שאל מלמעלה מי הוא הגדול הדור, זה הל' ספק אצלי או ת"ח הדור או צדיק הדור, והשיבו לו מלמעלה מרדכי בן גיטל מנעסכיו, ונסע אליו וכשבא סמוך להעיר שלח הניסחיוער אנשים לנגדו גם הניסחיוער בעצמו התלבש בבגדים אחרים ונסע בתוך הבאים ונתן לו שלום וחזר לביתו, אח"כ כשבא הלובלינער לפניו לא נתן לו שלום, שאל אותו וכי אין שלום בעירך, השיב לו כבר נתתי לכם שלום, הראה לו הגם שהוא בעל חזיון לא הרגיש, מיד אמר לו הלובלינער אתם חושבים ליסע לאה"ק, וזו המחשבה העלים אותה אפי' ממלאכי מעלה, ותיכף שאמר לו שוב לא היה יכול ליסע, אח"כ אמר לו הלובלינער אני יש לי חזיונות ואני רואה על האדם מה שעשה והוא חסרון לאהבת ישראל, אבקש מכם שתפעלו שיקחו ממני השגה זאת, השיב לו הניסחיוער, גמירי, משמיא מיהב יהבי משקל לא שקלי", עכ"ל המכתב [ועיי"ש ברשפי אש בעמ' שלפניו שמביא מספר "זכרון טוב" שהרבי הקדוש מלובלין שמע כרוז מן השמים "מרדכי בן גיטל בלתי לה' לבדו"]. הרה"צ רבי נתן נטע הכהן אבד"ק קאלביעל זצ"ל "רשפי אש" - שבחי מהר"מ, דף ד' טו"ג

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע

יומא דהילולא - י"ט אייר

מתולדותיו

נולד בשנת תק"ה בעיר ניישטאט לאביו רבי יוסף זצ"ל. היה מתלמידי הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ותלמיד מובהק להרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. בעודו בן י"א שנה זכה לראות את פני המגיד הק' ממעזריטש זי"ע, כיהן ברבנות פריסטיק ואח"כ ברימנוב, וגדול וקדושי דורו השכימו לפתחו. המגיד הקדוש מקאזניץ אמר עליו שהוא שקול ועולה כנגד כל צדיקי הדור. זקני דורו אמרו עליו שעשרים ושתיים שנה דרש בכל שבת בפרשת המן, ועי"ז הביא שפע לישראל. נסתלק ביום י"ט באייר

שנת תקע"ה ומנו"כ בעיר רימנוב. תלמידו הרה"ק ר' יחזקאל פאנעט זי"ע אבד"ק קארלסבורג, הוציא לאור מה שכתב מתורת רבו בספרי "מנחם ציון" ו"דברי מנחם". "שרפי קודש" (ב"ב תשס"ח) ע' תק"כ

אביו של הרה"ק ר' מנחם מענדיל מרימנוב זיע"א היה יהודי כפרי פשוט, ופ"א נכנס אצלו הפריץ של המקום ההוא ואמר לו שבהיות שרוצה לעקור ממקומו למדינה אחרת וחפץ למכור את כל רכושו ובאם יתן לו איזה סכום בתוך כמה ימים ימסור לו את כל רכושו, ואמר לו שרוצה להתיישב בדעתו כמה ימים, ואחר כמה ימים החליט למכור את אשר לו בכדי לקנות את רכוש הפריץ, וכשהיה בדרכו אל הפריץ עבר דרך היער ושמע קולות ובכיות נוראות, וניגש לראות מה פשר הדבר וראה שמונח שם נפטר ל"ע ואלמנה ושבעה יתומים ובכו על שהשאיר אותם לאנחות ולא יהיה להם לאכול וכדו', ואמר להם שלא ידאגו כי מוסר הוא להם את כל כספו.

לאחר זאת כבר לא היה לו סיבה ללכת אל הפריץ וגם לביתו גם לא היה לו מה ללכת שהרי מכר את כל רכושו, והחליט ליטול את מקל הנדודים, אבל קיבל על עצמו שלא יבקש משום אחד לא אוכל ולא מקום לישון ולא ממון, אלא ילך לביהמ"ד ויתיישב ללמוד ובאם יקראו לו לאכול ילך ובאם לא לא, עברו שני ימים ושום אחד לא קרא לו, ובכל זאת התחזק ולא הרפה ושמח שהשי"ת זיכה אותו במצוה כזאת.

בשמים נעשה רעש גדול ממסירות נפשו, והחליטו בבי"ד של מעלה שצריך לתת לו מתנה על כזה מסירות נפש, וטען הס"מ שא"א לתת מתנה בלתי נסיון, והגיע תיכף אליהו הנביא שהיה יודע שבאם הס"מ ינסהו פן ואולי לא יוכל לעמוד בנסיון, ועל כן אמר אליהו הנביא שהוא ילך לנסות, וזה היהודי כבר ישב שם יומיים שלושה רעב ועייף, והגיע אצלו אליהו הנביא מחופש לזקן ושאל אותו וואס מאכט איר, ואמר ברוך ה', ונכנס עמו לשיחה עד שהגיע לזה הענין מדוע הוא יושב כאן ואמר שאין לו בית שיוכל ללכת, עד שסיפר לו את כל הסיפור, ואמר לו הזקן שהוא עשיר גדול ומוכן לתת לו רכוש יותר ממה שהיה יכול להשיג ובלבד שימכור לו את המצוה, ולא הסכים בשום אופן, ואמר לו הרי תמות מרעב ואמר על מנת כן אך על מצוה אינו מוותר, ואמר לו שנותן לו את הרכוש עבור חצי מצוה ולא רצה, וכן על שלישי, עד שהציע לו אחד ממאה חלקים, וגם לזה לא רצה להסכים, ואז גילה לו שהוא אליהו הנביא ובא לנסותו, ויוכל לבחור לעצמו דבר אחד מג' דברים, או אריכות ימים הוא וב"ב, או עשירות גדולה, או בן שיאיר את כל העולם, ולהם לא היה ילדים, והתבונן מה שווה כל חייו ורכושו בלא בנים, ואמר שרוצה את המתנה של הבן, ואמר לו אליהו הנביא שיש לו לזה תנאי קשה, אכן תהיה נשמה גבוהה שלא היתה כבר שנים רבות, אבל הוא צריך להסתלק מן העולם קודם לידת בנו, והאם צריכה להסתלק כשהבן יהיה בן שנתיים, ואמר שצריך להוועץ עם ב"ב, ונדברו ביניהם והסכימו שניהם בשמחה, וכך הווה ונולד הרה"ק רמ"מ מרימנוב זיע"א. כ"ק מרן אדמו"ר משומרי-אמונים צוק"ל, מלוה מלכה פר' אמור תשס"ז "אמרות טהורות", אייר תשס"ז, ע' כ"ה

ראיתי מכתב מרבי יענקלע מפשעווארסק שכותב שהרבי רבי מנדלע למד את הרי"ף אלף פעמים ולאחמ"כ נענה אל הרי"ף - אני למדתיך אלף פעמים, ומה לימדתני? ונתגלה אליו הרי"ף והורה לו ליסע אל הרבי רבי אלימלך, כך נתקרב אליו ונעשה לאחד מגדולי תלמידיו. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק פר' אמור תשס"ו, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ז) ח"ב, ע' שכ"ז

בעיר דיטש (טשיטש) הסמוכה לרישא הי' שם צדיק אחד זצ"ל, והי' קוראים אותו דער תילים זאגער, והי' לו מדריגה שמלאך הנברא מאמירת תילים שלו נגלה אליו כמו שהי' לרבינו הב"י זצ"ל מלאך ממשניות,

וכאשר ראה זו הצדיק לרבינו הנ"ל (הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע), אמר האלפס הולך, ואמרו שהי' לרבינו נשמת הרי"ף ז"ל, זכותו תגן עלינו. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "זכרון יהושע" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' קפ"ט

צעיר לימים היה רבי מנחם מנדל מרימנוב כשהתחיל נוסע לליזענסק, לרבי אלימלך. פרוטה לא היתה בידו, ולבושו - דל, החורף קשה, והקור חודר לעצמות. השכיר עצמו רבי מנדל כשוליה לעגלון ותפקידו לשמור על העגלה והסוסים כשהם נחים בדרך. ירד שלג ללא הפוגות, והנסיעה קשה מנשוא, נכנסו העגלון והנסועים לאכסניה, להתחמם ולסעוד לבם עד יעבור זעם ורבי מנדל נשאר בחוץ במעילו הדק ונעליו הקרועות כשהוא רועד מקור.

התהלך בריצה אנה ואנה, שפשף רגליו בלי הרף, רוקד על רגלו האחת ומיד על השניה. ושר מתוך שמחה: "תהלה לבורא שקר לי. תהלה לבורא שרעב אני".

הגיעה עגלה חדשה לאכסניה. ראו הנוסעים את רבי מנדל רוקד ומזמר. - מה אתה מזמר? שאלוהו. - אני מהלל את הבורא על שאני בריא ומרגיש את רעבוני בעוז שכזה... - ומדוע אינך אוכל? - אין לי פרוטה לפרוטה...

הכניסוהו האנשים לאכסניה והעמידו שומר אחר במקומו. חממוהו והאכילוהו לשובע. כשנרגע, מלמל לעצמו: - אלמלא הייתי שר ומהלל להבורא. כי אז הייתי מוסיף לרעוב ולקפוא... הרה"ח ר' יהודה לייב לזין ז"ל, "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"א, ע' 45

שמעתי מחותני הה"צ (שליט"א) [הרה"ק רבי איציקיל מפשעווארסק צוק"ל] שאצל רבינו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע"א, לא הניחו לשום אדם ליכנס פנימה בבגדי אשכנז. ובנו הרה"ק ר' אלעזר זצ"ל הי' משגיח על זה והיה מלביש לאיש אשכנזי בבגד ארוך ובעקישא, וכאשר בא רבינו (הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע) ממדינת אשכנז בפעם הראשונה לליזענסק נכנס פנימה כמו שהי' לבוש, וחשב ר' אלעזר שאביו הקדוש יקפיד עליו. אמנם רבינו הקדוש כיבד אותו מאד, ונשאר בליזענסק להיות מלמד עם בני רבינו הקדוש. אמנם לא הניח רבינו לבניו שילמדו אצלו עד זמן מה שיפלוט וישכח תורת אשכנז. ממכתב קודש כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "זכרון יהושע" (ירושלים תשס"א) ח"ב, ע' קפ"ט

מסופר על הרה"ק הרבי ר' מענדל מרימאנאב זי"ע (שאינו לנו מושג מגודל קדושתו, וצדיקים אמרו שהשי"ת לקח ארבע אותיות שם הוי' ויצר בהם את הרמ"מ) שפעם בשבת חנוכה התאספו בצל קדשו ארבעים איש, ובסעודה שלישית אמר דברי תורה הראויים למי שאמרם, תורה מן השמים כגודל מדרגתו (וכפי שרואים בספרו הקדוש דבריו הקדושים המתוקים גם לחיך שלנו), ובמוצאי שבת התחיל לפשפש במעשיו מתוך התבוננות למה מספר כה רב של חסידים באו אליו והחליט שאין זאת אלא שיצר הרע שלח לו עולם גדול כזה, ובפרט אמירה נאה כזאת שאינה לפי ערך מדרגתו ובהכרח שאין זאת מסטרא דקדושה ח"ו, והיה בוכה ומתמרמר שח"ו ננעלו בפניו דרכי תשובה והוא מאלו שאין להם חלק לעולם הבא, וגמר אומר לבוא לפני איש האלקים רבו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע שיתקן את נפשו ויוציאה מעומק הטומאה, ומיד קם ויצא החוצה בקור העז בשלג וכפור ששרר שם (העיירה רימנאב שוכנת אצל ההרים הגבוהים ביותר שהיו מכונים הרי ארט) ולא שעה לבקשת אנשי ביתו שהתחננו בפניו כי בנפשו הוא הדבר, אלא בשארית כוחותיו רץ רגלי כל הדרך ללא הפוגה עד שהגיע לליזענסק (שהיא בקצה האחר של מדינת גאליציע), וכשהגיע נכנס מיד אל הקודש פנימה בלבת אש קדשו ונפל ארצה

בבכי ויללה רבי הצילני נא הצילה נפשי וכו', ועד שנרגע וקם על רגליו והתחיל לדבר ולהשיח את לבבו, שקהל גדול באו אליו ואמר דברי תורה גבוהים ומזה סימן שנפשו לא מטוהרה וכו'. ודעת לנבון ניקל דמיד שהביט הרר"א בפני קדשו ידע שאין כל יסוד לחששותיו, ומכל מקום ביקש ממנו שיחזור בפניו על דברי התורה שאמר, אבל הוא בענותנותו סירב מתוך שחשש שהדברים הגבוהים ממדרגתו ואסור לו לאמרם, אבל רבו הקדוש הרגיעו ואמר שרשאי לומר בפניו, ואחרי שגמר את הדרוש נשקן הרר"א על מצחו ואמר לו אשריך שזכית לכך והגעת עד שם (דו האלטסט שוין אזוי ווייט). הגה"ק מקאמארנא זי"ע מביא עובדא זו... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג צוק"ל, שיעור חומש רש"י תרומה תשל"ח, [ד"ת - ארה"ב תשס"ה - גליון י"ט, עמ' ט']

הגאון רבי אריה לייב צינץ זי"ע

יומא דהילולא - ג' אייר

מתולדותיו

הגאון רבי אריה לייב צינץ מפלוצק (רבי ליבוש חריף) נולד בשנת תקנ"ו לאביו רבי משה, בן אחיו של הרבי רבי יהונתן איבשיץ, מגזע אראלים ותרשישים, נין ונכד למהר"מ מפדובה ולמעלה בקודש עד לדוד המלך עליו השלום. שר התורה, חריף שבחריפים, מקובל אלוקי וצדיק. זקן ויושב בישיבה ומעמיד תלמידים לאלפים.

בהיות בן שמונה עשרה שנה כבר יצא שמו כעילוי נפלא, וחידושויו מאז עשו רושם על כל גדולי הדור, כי היו מבוססים על יסודות חזקים ומוסברים בטוב טעם ודעת.

את ספרו הראשון "יעלת חן" הדפיס בפראג בהיותו בן עשרים וארבע. ספר זה זכה להסכמת גדולי הדור, ביניהם "הנודע ביהודה" הכותב, אם כי נדר שלא לתת הסכמה על ספר חדש, אולם אדעתא דהאי גברא רבא לא נדר ומבטל רצונו מפני רצונו.

מספר שנים ישב בפראג על התורה והעבודה, ומשם הלך לפרסבורג, אחר נתקבל לאב"ד בפלאצק בה הרביץ תורה ברבים ותיקן תקנות רבות לטובת הכלל. אנשי צ'כאנוב בחרוהו כאב"ד, אולם רק שנתיים ישב שם.

בשנת תק"ע הלך לוורשה שהיתה מלאה חכמים וסופרים, אתם השתעשע בפילפולא דאורייתא ויצא שמו כאחד מעמודי התורה.

זמן מה שימש כאב"ד בפראגה הסמוכה לוורשה, וכשלא מצא מנוח לנפשו הסוערת והמשתוקקת לתורה עזב את הרבנות. אשתו הרבנית עסקה במסחר והוא תפס ישיבה שאליה זרמו תלמידים מכל העולם, ביניהם גדולי ישראל.

אף בעל חידושי הרי"מ לקח תורה מפיו ובעל חמדת שלמה מוורשה דרש לשכנו והתיעץ אתו בכל הענינים.

כן היה מפורסם כאיש מופת. ביתו המה ממבקרים שבאו להתברך מאמרי פיו, פעל ישועות והבטיח לבא לעזרתו ולהיות למליץ יושר לכל מי שידפיס אחד מספריו, וגם על מצבתו כתובה הבטחה זו.

בוורשה ידעו לספר, כי הרבה אנשים שהיו בעת צרה קיימו את דברי הגאון וקבלו עליהם להדפיס ספריו ומיד נושעו.

מספריו הרבים נדפסו: שו"ת "משיבת נפש" שני חלקים, שו"ת "מהרא"ל", חידושי מהרא"ל על יו"ד. "יין משמח", "מלא העומר" על התורה וחמש מגילות, "קומץ המנחה" על התורה והמועדים, "פני אריה", "טיב קידושין וחליצה", "גט מקושר", "גרש ירחים", "יעלת חן", "מגן האלף" על הלכות פסח, "אילת אהבים", "שמחת יום טוב", "מעייני החכמה" ועוד.

רגעים מעטים לפני פטירתו התעמק בהלכה וחקר אם גוסס חייב בתפילה, ומתוך עיון הלכה יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה ג' אייר תקצ"ג.

כבוד גדול עשו לו במותו, בכל ערי ישראל הספידוהו מרות.

הניח בן גאון גדול רבי אהרן אב"ד פינצ'וב ושלושה חתנים, רבי אורי פייבל מרגלית ורבי אברהם שיסקס מבריסק, ורבי מאיר צ'נובר.

סביב לקברו בבית הקברות בורשה נקברו גדולי הדור וצדיקים מפורסמים, אף בנו של החידושי הרי"מ הצדיק רבי אברהם מרדכי נקבר שם. הרב דוד הלחמי ז"לף "חכמי ישראל" (ב"ב תשס"א) ע' רנ"ב

רבינו מהרא"ל צינץ היה נכדו של אחיו של הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זיע"א והיה חריף עצום. ובהיותו בן כ"ד שנים נסע לפראג אל הגה"ק הנודע ביהודה זיע"א שיתן לו הסכמה על ספרו הראשון שחיבר עמ"ס כתובות ושמו יקבנו 'אילת אהבים' - ובאותו זמן הדפיס הגה"ק רבי פנחס הלוי הורוויץ זיע"א את ספרו 'הפלאה' עמ"ס כתובות, ובבוא רבינו אל הנודע ביהודה עם ספרו עמ"ס כתובות הבחין הנודע ביהודה שהרבה חידושים שכתב רבינו כבר הקדימו בזה הפלאה, ואמר לו הנודע ביהודה שאין זה נאה ומכובד שאותם חידושים יודפסו פעמיים, ורבינו נכנס לאיזה ביהמ"ד בפראג ומחק והוציא את כל החידושים הכתובים בס' הפלאה, והוסיף חידושים אחרים, ואז נתן לו הנודע ביהודה הסכמה באופן נדיר ביותר, וכתב שם הנודע ביהודה בזה"ל: "ואף על פי שגדר גדרתי בעדי שלא ליתן הסכמה על שום ספר חדש, אדעתא דהאי גברא רבא לא נדרתי, ועברתי על רצוני לעשות רצוני [יש לציין שרבינו היה אז אברך צעיר בן כ"ד שנים בלבד, והנוב"י היה כבר זקן מופלג למעלה משמונים שנה] ומצאתי לכו כלב הארי המתגבר בתורה" עכ"ד. רבינו זכה להעמיד תלמידים הרבה, מהם גדולי הדורות, אשר ביניהם נמנה הגה"ק החידושי הרי"ם זיע"א. הגה"צ רבי נתן גשטטנר צוק"ל, גאב"ד קרית אגוד"י-ב"ב, "חודש בחודשו", אייר תשס"ה, עמ' ה'

הגה"ק בעל ה'אבני נזר' מסוכטשוב זי"ע היה מפליג רבות בשבחו של רבינו [הגאון רבי אריה לייב צינץ זצ"ל] ושהוא גדול מאד בחכמת הקבלה, ופעם אף התבטא כי בשעת התקיעות שופר דראש השנה חולפים במוחו הקדוש כל הכוונות המובאות בכתבי האריז"ל. בשנת הסתלקותו כתב מכתב להרב הקדוש מקאצק זי"ע, ובו התאונן "שהוא רואה דינים קשים מתוחים על עצמו"... לאחר שעלתה נשמתו לישיבה של מעלה הראה הרבי מקאצק את המכתב לנאמן ביתו הרה"צ רבי צבי הירש מטאמשוב, כאומר: - 'עד כמה ידע מזה שרואה'. הרב שלמה ברוך בלוי שליט"א, "ברכת השיר" (אשדוד תשס"ג) ע' י"ט

בשב"ק פ' כי תצא תשמ"ח (בקידושא רבא ללידת הבת לכ"ק עט"ר אדמו"ר שליט"א) סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מסטריקוב צוק"ל זיע"א (למחותנו ראש הישיבה הגה"ח רבי שלום בראנדר צוק"ל) בשם אביו

כ"ק מרן אדמו"ר ר' יעקב יצחק דן זצלה"ה הי"ד על הגה"ק רבי ליבוש חריף זצוק"ל שהיה נוהג לדרוש בביהמ"ד מידי שנה בליל יוה"כ לאחר "כל נדרי".

והיה באיזו שנה שעלה לפני ארון הקודש וראה את ההתעוררות של הציבור והתכופף אז לפני ארון הקודש ואמר את הפסוק (תהלים פ"ה) **אשמעה מה ידבר הא-ל ה' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידי ואל ישובו לכסלה, ואמר אשמעה מה ידבר הא-ל שכביכול מטה הוא את אזנו שרוצה לשמוע מה הקב"ה** אומר על מעמד זה של **כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידי שיש בו התעוררות גדולה ושבים כולם בתשובה כי שלום רומז לתשובה, ואז הסתובב לציבור ואמר ואל ישובו לכסלה שהקב"ה מבקש שגם לאחר יום הכיפורים תישאר בקרבינו אותה ההתעוררות שיש עכשיו ושיהיה לזה קיום לבל יחטאו עוד.**

"דברות קודש" (סטריקוב) האיזונו תשס"ה, עמ' ב'

מחמת שהשתדל [הגאון רבי אריה לייב ציניץ זצ"ל] להצניע ככל הניתן את עובדת התעסקותו ברזי עולם, אסר באיסור מוחלט על תלמידיו ובאי ביתו להציץ בכתביו. ארון מיוחד היה לו, מסוגר תמיד במנעול, שם הטמין את הכתבים בקבלה. את מפתחות הארון נשא עימו, ולאף אחד לא היתה גישה אל המונח בארון, כן ידועה העובדה שהיה מרגיש במקום המצאו אם אי מי מפר את הוראתו ומעיין בכתביו ללא רשותו.

פעם שימשו בחור בר אוריין, הלה שהיה יודע ספר השתוקק מאד לדעת מה נמצא בארון הזה. ובכן השתדל והצליח להשיג מפתח המתאים לארון זה, והמתין לשעת הכושר שרבינו לבטח לא ישהה בקרבת מקום. ובכן עלה בדעתו להציץ בתכולת הארון בשעת תפילת שחרית. ואכן בזמן שרבינו היה באמצע ברכת יוצר אור וכו' פנה הבחור לבית רבינו הסמוך לביהמ"ד. ויהי כאשר אך רצה לפתוח את הארון, הופיע לפתע רבינו עטוף בטלית ותפילין, והביט בו עד שהבחור כמעט התעלף מרוב אימת רבו.

הרב שלמה ברוך בלוי שליט"א, "ברכת השיר" (אשדוד תשס"ג) ע' י"ט

כשבאו להעיר את הגאון רבי אריה לייב ציניץ זצ"ל פעם באישון לילה ולבקשו בדבר ישועה ורחמים אודות אשה אחת המקשה לילד, התיישב ללמוד בהתלהבות קודש סוגיא מוקשית בגמרא שנזדמנה לפניו, ולאחר שיישב קושיית התוספות במקום, בטוב טעם ודעת, נעמד מכסאו בהרימו ידיו למרום בתפלה ותחנונים, **ופתח ואמר: רבוננו של עולם, בזכות שהתרתני עתה את הגמרא מקושיית התוספות, כן תתיר את האשה הזאת, פלונית בת פלונית, מקושי לידתה... ואכן תפלתו הקדושה לא שבה ריקם ועד מהרה באו להודיע על דבר הישועה...** "עלים לתרופה", תז"מ תשנ"ט, עמ' ג'

הסתלקותו של גאון ישראל נשגב זה [הגאון רבי אריה לייב ציניץ זצ"ל] היא מהנפלאות ביותר, התקיים בו מאמרם ז"ל (שבת פג:): אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה; ברגעים האחרונים לפני פטירתו ישבו לפניו גדולי תלמידיו, הדיבור כמעט ניתק מפיו וכוחותיו האחרונים עזבוהו, **פתאום הרגיש תלמידו הגה"ק בעל 'חידושי הרי"ם' ששפתיו נעות וקולו לא ישמע, קירב את עצמו איפוא הרי"מ אל פיו הק' כדי לשמוע מה יאמר, והבין ממנו שהוא דן בספק האם גוסס מחוייב בקריאת שמע ותפילה, וציוה עליו לעיין בספרים. עמד הרי"מ ממקומו ויצא לחדר הספרים ושב כשבידו ספר רמב"ם, ישב לפני רבו והחל להקריא מתוך הספר, הפסק היה, שהיות וכפי הנראה הוא עדיין בדעתו**

אין לו דין גוסס, ולאחר זמן קט יצאה נשמתו בטהרה מתוך דבר הלכה. הרב שלמה ברוך בלוי שליט"א, "ברכת השיר" (אשדוד תשס"ג) ע' כ"ג

הערצתו של ה'חידושי הרי"ם' זצ"ל לרבינו [הגאון רבי אריה לייב צינץ זצ"ל] מצאה ביטוי, בין השאר, גם בעובדה שהגיד לנכדו ה"שפת אמת" זצ"ל, כי אחד הטעמים שהורה לקראו ג"כ בשם אריה לייב הוא שיקרא על שם רבינו. (עפ"י "מאיר עיני הגולה", תולדות בעל "חידושי הרי"ם", אות שלט). הרב אהרן סורסקי שליט"א, "תולדות מהרא"ל צינץ" (אשדוד תשס"ז) ע' כ"ג

אך כבן ששים וחמש שנה היה הגאון רבי אריה לייב צינץ זצ"ל כשהחזיר נשמתו ליצרה, ביום ג' לחודש אייר שנת תקצ"ג לפ"ק, ומנו"כ בווארשא. זמן מה טרם פטירתו, כאשר שכב על מיטת חוליו אין אונים, הרים פתאום ראשו ושאל: "מה מחפש הזקן שם ליד ארון הספרים?", הסובבים אותו לא הבינו כוונתו, כי לא ראו כל איש עומד שם. לאחר מכן שמעוהו אומר: "נו, וואס איז דער חילוק, דא לערנען, דארט לערנען" (-מה ההבדל; כאן ללמוד, שם ללמוד...), וביקש שיתנו לו חתיכת נסר, ורשם עליו בשארית כוחותיו: "מי שישתדל ויסייע בהדפסת ספריו יהיה לו למליץ בעולם העליון", ונתן הכתב בידי תלמידו הגה"ק בעל החידושי הרי"ם זי"ע, שנוכח שם באותו מעמד. כן רשם אז את נוסח מצבתו כדלהלן: "פ"נ הרב מו' ארי' ליב ב"ר משה ז"ל בעל המחבר ספר גט מקושר ושאר ספרים אשר כבר באו לדפוס, ושאר ספרי כתיבת יד כמבואר בהקדמת ספר ברכת השיר, ומי שישתדל בהדפסתו יהי' לו המחבר למליץ אם יהי' לו זכות".

אחד מחשובי תלמידיו, שעמד שם בשעת מעשה, הרהיב והביע לפניו קצת תמיהתו על כך - מנין לו להבטיח הבטחה נפלאה זו למשתדלי הוצאת ספריו - והשיב לו רבינו בזה"ל: "א סוחר הענגט נישט ארויס קיין שילד אז ער האט נישט קיין סחורה צו פארקויפ'ן!" (-סוחר אינו תולה שלט - המכריז על סחורתו - אם אין לו סחורה למכירה...). "עלים לתרופה", תז"מ תשנ"ט, עמ' ג'

הגאון רבי מאיר שפירא זי"ע

יומא דהילולא - ז' חשון

מתולדותיו

הגאון רבי יהודה מאיר שפירא נולד בשנת תרמ"ז בעיר שאץ, רומניה לאביו רבי יעקב שמשון. נפטר בשנת תרצ"ד בלובלין, שבה הקים ישיבתו המפורסמת "ישיבת חכמי לובלין". נין ונכד של הצדיק ר' פנחס מקוריץ, נתחנך על ברכי התורה והחסידות. בשנת תר"ע נבחר לאב"ד בקהלת גלינה, בגליציה, ושם יסד את ישיבתו הראשונה והתמסר לחינוך בני הנוער. משנתפרסם שמו עלה מדרגה לדרגה, ובמשך השנים כיהן ברבנות בקהלות סאנוק, פיטרקוב ולובלין. בשנת תרפ"ג הציע בכנסיה הגדולה הראשונה, בווינה, להנהיג את שיעור הגמרא העולמי "דף יומי", ומאז נתקבל רעיון זה על ידי מוקירי תורה בעולם כולו. בשנת תרפ"ד הניח את אבן היסוד לבנין ישיבה מרכזית בלובלין. שנים רבות טרח למען בנין הישיבה ואף ביקר לתכלית זו באמריקה. בשנת תר"ץ נפתחה הישיבה בחגיגה רבת רושם ברוב עם ובמעמד גדולי התורה שבפולין. עם חגיגה זו נתקבל לאב"ד בקהלת לובלין. נסתלק במחלת חתף בדמי ימיו, ז' חשון תרצ"ד [ומנו"כ בהר המנוחות בעיה"ק ירושלים]. מספריו המפורסמים: שו"ת "אור המאיר", "אמרי

דעת". נאומיו, שיחותיו ואמרותיו פזורים בעתונות, בקובצים ומאספים. ר' משה פרגר ז"ל, "לאור הנצח" (ברוקלין תשכ"ב) ע' 456

זכורני הפגישה הראשונה שהיתה לי עם קברניטה וראשה מו"ר הגר"מ שפירא זצ"ל כשזכיתי להתקבל לתלמיד ישיבת חכמי לובלין, לאחר כמה שנות לימוד בישיבות שונות מתוך צער ועוני, בלחם צר ונידודי שינה. הוא קבלני בלחיצת יד כמה מלאה אהבה ורוך בפנים קורנים מלאים זיו ומפיקים נוגה, וכמאמרם ז"ל: "פנים שוחקות להש"ס" (מסכת סופרים פט"ז). הרגשתי אז שאני עומד לפני ראש ישיבה גדול ורם, אשר לו לב אבחי שופע אהבת תורה ולומדיה, וחזיה זו לא משה מזכורני עד היום, כי לא רק תורה למדנו בישיבת חכמי לובלין אלא גם אהבת התורה, אהבת חברים בתורה, וכזה היה העומד בראשה, כולו בוער באהבת התורה ולומדיה.

חושבני, עד כמה שכבר נכתב ונדפס בספרות ובעתונים, על האדם הגדול בענקים רבי מאיר שפירא, עדיין לא הצליחו למצות את סוף מדותיו, ובעיקר אהבת התורה שלו שהיתה ללא גבול וללא מעצר, כי אכן איש האשכולות היה, אילן גדול אשר ענפיו הגדילו לכל עבר, ופארותיו רבו, אולם גזעו ושרשו היה נעוץ באהבת התורה ולומדיה, ולא בכדי חתם בכל תשובותיו בספרו ובכל מכתביו, "החותם בלב מלא געגועים לאהבת תורה"ק ולומדיה" כי אהבתו לתורה וללומדיה היתה אהבה בלי מצרים.

זכורני, בקיץ הראשון שנתקבלתי לישיבה, ותשוקה עזה התעוררה בי לשקוד על דלתי התורה בהתמדה גדולה ואני עוד צעיר לימים, חלוש גוף מחמת שנות נדודי בישיבות וורשא ללא תזונה ראויה, ביום צום שבעה עשר בתמוז היה זה, ואני לומד בהיכל הישיבה, ובספסל הסמוך יושב עוד תלמיד צעיר, יעקב מהארחוב שמו, מתמיד גדול וענוג הגוף, נגש אלינו אחד מהתלמידים הקשישים, ובפקודה הוא פנה אלינו: "זה עכשיו נתקבלה קריאה טלפונית מהרב - שנמצא במעיינות הרחצה לצרכי רפואה - שמצוה עליכם לאכול ולא להתענות". כמוכן שקבלנו את הפקודה לא ברצון, מה פירוש לאכול ביום תענית, אבל מאמר הרב היה צו קדוש לנו.

כזה היה הרב, דאג לתלמידיו כמו אב לבנים.

ובעוד עובדא אני נזכר, תלמיד אחד היה בישיבת חכמי לובלין ושמו יעקב יצחק בלומנקרנץ מרדומסק, שהיה גדול בתורה, ומהתלמידים המובחרים בישיבה, וחביב מאוד היה התלמיד הזה על הרב. לפתע חלה במחלה מסוכנת. הרב לא חסך עמל ברופאים ובתרופות, אבל ללא הועיל, התלמיד שבק חיים בעיר המרפא אוטבוצק. הרב שהיה נוכח בהלוויה התייפח בבכי תמרורים בהספידו את תלמידו החביב עליו, וכשחזר יצאנו להקביל פניו בחצר הישיבה. ראיתי את הרב ועיניו נפוחות ואדומות מבכי, ועצב נורא שפוך על פניו, אולם כשראה את תלמידו, הסתיר את יגונו, וכדי לא להעכיר את רוחם השתדל בכוחות על אנושיים להעלים את צערו, ובבת צחוק התמידית שלו קבל את תלמידו באהבה וחבה כדרכו. כמאמר החסיד: "הפרוש צהלתו בפניו ואבלו בלבו" (חובות הלבבות שער הפרישות פ"ד). תלמידו הגאון רבי יצחק פלקסר זצ"ל, בקונטרס "זכרון מאיר" בהקדמתו לספרו "שערי יצחק" (ירושלים תשי"ז)

רבינו (הגאון רבי מאיר שפירא) זצ"ל, שכל כולו ועיקרו היה הגאון בתורה, וכל לבו "לב מלא געגועים לתורה" - לא היה ניכר לציבור הרחב בעוצם גאוניותו כראוי. לא כולם ידעו כי אכן זוהי, הגאונות בתורה, עצמותו ועיקר מעלתו. מעלותיו האחרים המרובים הסתירו את גדולתו האמיתית. התכונות הנפלאות שנתברך בהם רבינו זצ"ל, מעופו המרקייע שחקים, האופק הנרחב שלו, לא ידע גבולות וחבק זרועות

תבל. ההיקף הבלתי מצוי שחונן בו, כל הסגולות הללו שהעמידוהו בראש ובכותל המזרח בכל-כך הרבה שטחים שבחיי היהדות - הם שאפיינו גם את דרכו בתורה. גם בד' אמות של ההלכה לא הצטמצם בפינה אחת, במקצוע אחד. וכשהדפיס את ספר שו"ת "אור המאיר" - בטרם מלאו לו ארבעים שנה - נשקפה בו מעט מן הבבואה דבבואה שלו. שכן בצד הפלפולים שנאמרו לשם חידוד מצויים בספרו תשובות עמוקות במקצועות החמורים ביותר של תקנות עגונות או עניני טומאות וטהרות, כשהוא מטייל לו לרווחה גם בסדר טהרות, שהנו מקצוע שאין הלומדים מצויים בו ביותר. הנה תשובה ארוכה ועמוקה בענין המולדות וקידוש-החדש, והנה שוב תשובה מענינת ובה השוואות בין פסקי הרמב"ם לתורת הנסתר והקבלה. כי אמנם כן: אין מקצוע בתורה שהוא זצ"ל לא שלט בה. העושר הרוחני המופלג הזה הקנה לו שם-עולם כעילוי מופלא, אבל יחד עם זה העיב על גאוניותו האמיתית, היא הגאוניות של ההסתכלות הנכונה העמוקה והאמיתית בגנזי התורה, שאינה נמדדת בבקיאות גרידא וגם לא בדרך החריפות. רבינו זצ"ל גדל אמנם על ברכי דרך הלימוד של החריפות השנונה - ומכאן פרסומו כעוקר הרים - אבל לא לרבים עמדו על סוד הדבר כי אלו הם רק נובלות-חכמה שלו, וכי מופלא הוא בגאוניותו משכמו ומעלה אף יותר מכל מה שראו בו המוני מעריציו. תלמידו הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, ראש ישיבת טשעבין, בהקדמתו לספר "מרגניתא דרבי מאיר"

הרב הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל קירב מאוד בחורים צעירים. עודד אותם ועזר להם בתחומים שונים להתקדם. בין הצעירים שסובבו אותו, היה בחור צעיר כשרוני אחד, אותו קירב וטיפח, וזמן מה נחשב ל"יד ימינו" ומזכירו של הרב. האיש היה מוכשר, חריף ובקיא במכמני התורה. אך ככל שהאיש התקרב אל הרב, כן גם גברה שחצנותו ויוהרתו. פעם פעמיים ויתר לו הרב, על חוסר כבוד שגילה כלפי הרב. עד שפעם בעת אמירת דברי תורה ב"ש"ש סעודות", העיר הצעיר, בקול רם: "אה, רעיון זה נמצא במלבי"ם". ועל כך הגיב הרב בהסתכלות רבת משמעות על הצעיר והעיר לו בשקט: "אתה טועה, אישי הצעיר, זה לא "מלבי"ם", אלא "מלבין" [המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא" (בבא מציעא נ"ט.). מפי חברי וידידי, ר' משה גרינשטיין ז"ל]. מזכרונות ר' יהושע אייבשיץ הי"ו, "כערער בערבה" (ירושלים תשנ"ט) ע' 90

סיפר רבינו (הרה"ק רבי יוד'לי הורביץ מדז'יקוב) זיע"א, שהיה בישיבת הגאון רבי מאיר שפירא זלה"ה בלובלין בעת סיום הש"ס הראשון, בשנת תרצ"א לפ"ק, ולן שם אצל אחד מתלמידי הישיבה. בעת מסיבת הסיום, כאשר נשא המהר"ם שפירא את דבריו, היה רעש גדול בהיכל הישיבה, ובאמצע הוציא המהר"ם שפירא צעקה מפיו, אשר הדהדה כרעם בכל ההיכל: "דרך ארץ לבני הישיבה!" ומיד הושלך הס ושקט בתוך ההיכל, עד שהיה אפשר לשמוע את קול הזבוב, ואז היה יכול להמשיך בדבריו. כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א, "זכרון יהודה" (ירושלים תשס"ג) ע' ס"ח

פעם במוצאי תענית, הלכתי לטייל עם מורי ורבי הגר"מ שפירא זצ"ל בגינת הישיבה. כשעמדנו בגינה וראינו את האורות של בנין הישיבה, אמר לי מורי ורבי זצ"ל: 'יודע אתה שאין לי ילדים, אבל אני מקיים מצוות פרו ורבו בשני הילדים שיש לי, האחד ה'דף היומי', והשני 'ישיבת חכמי לובלין'. מרן הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר זצ"ל, גאב"ד זכרון מאיר, "מאורות הדף היומי" (ב"ב תש"ס) ח"ב, ע' תט"ז

דכירנא כשנסעתי פעם ללובלין ועל הרכבת היה שם גם נער עילוי מצויין שנסע ג"כ ללובלין אבל לא הכיר עדיין את הרב מלובלין זצ"ל, ובאמצע הדרך עלה על הרכבת גם הרב מלובלין זצ"ל, וביקש מאותו צעיר לימים שישב אצל החלון, שיתן לו את מקומו, והצעיר שלא הכירו סירב לדבר. וכאשר הגיעו

לתחנה וכולם נגשו להרב זצ"ל ליתן לו שלום עליכם, ואותו צעיר ראה שסירב לבקשתו של הרב זצ"ל ניגש אליו לבקש סליחתו שלא ידע שהוא הרב מלובלין, ואמר לו הרי אף אם לא הייתי הרב מלובלין אבל עכ"פ הנני זקן ממך. ואח"כ דברו ביניהם בלימוד והלה היה עילוי מצויין, אבל אעפ"כ לא הסכים הרב זצ"ל לקבלו לשיבה, ואף שהיה רך המזג ולא עלה על דעתו להקפיד על כבודו, אמנם ראה בזה גריעות המידות ובכגון דא אי אפשר לוותר, כי לעולם לא יהיה להתוה"ק אחיזה באדם כזה. הגה"צ רבי יונה פארסט זצ"ל, "דברי יונה" (מאנסי תשס"ב) ח"א, ע' רל"ה טו"א

ה"תפארת שלמה" מרדומסק זי"ע

יומא דהילולא - כ"ט אדר

מתולדותיו

הרה"ק רבי שלמה הכהן מרדומסק זי"ע נולד בשנת תקס"ג לאביו הרה"צ ר' דוב צבי בן הגאון רבי אריה לייבוש אבד"ק עיר חדש. הסתופף אצל הרה"ק רבי מאיר הלוי ראטטנבערג אבד"ק אפטא בעל "אור לשמים", הרה"ק רבי ישעי' מפשעדבורזש, הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר, הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא והסבא קדישא מראדאשיץ, ולעת זקנתו נסע פעמיים להגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז. אלפי חסידים נהרו אליו. נפטר כ"ט אדר שנת תרכ"ו. השאיר אחריו ברכה ספרו הנודע לתהלה "תפארת שלמה" עה"ת ומועדים. "י"ג אורות" (ברוקלין תש"ס) ח"ב, עמ' ס'

זאת ידענו, כי (ה"תפארת שלמה" זי"ע) היה בבחרותו כלי מוכשר לקבל קדושה קודש קדשים לקבל השפעה מצדיקי הדור, כי היה בעת בחרותו אצל הצדיק הר"ר פישילי מסטריקוב זצ"ל, ובעת פרידתו ממנו הניח שתי ידיו על ראשו ויסמוך את ידיו עליו ויברכהו ויאמר לו בזה הלשון: בחור בוא נא הנני מברכך קודם החופה לפני חתונתך, ואז לא היה עוד חתן, ובירכו קודם החופה כי יותר לא ראה אותו רק פעם אחת כי תיכף אח"כ נפטר הר"ר פ, ואעפ"כ מפעם אחת הזה הרגיש אא"ז בנפשו קדושה וטהרה עצומה מברכתו של אותו צדיק, עד כי קראו בשם מורו ורבו המובהק, והכיר תיכף בחינת קדושתו ומדריגתו. ראה בתפ"ש מועדים דף קנ"א בזה"ל: כמו שידענו מבחינת אדמו"ר הצדיק האלקי ר"ר פישילי מסטריקוב זי"ע, שמעולם לא היה יכול להאמין ששום אחד מישראל יחטא ויעבור עבירה, וכל מה שהגידו לו הכל היה מכזב, כי אמר כי איש ישראל לא יחטא, וזה מגודל קדושתו ודביקתו בהשי"ת כנאמר לא הביט און ביעקב עכ"ל. הרי לך גודל השגתו בענינים גבוהים כאלה עוד בימי עלומיו, עד שמברכה אחת קודם החופה קראו רבו ומורו המובהק, והשיג בבחינת מדריגת רבו הנ"ל. ופעם אחת בא אליו אחד מנכדי הר"ר פ, וציווה להמשמש לקרבו מאד מאד, ואמר כי הברכה של הר"ר פ הוא מרגיש בכל יום ויום הרגשה חדשה יותר מיום שלפניו בתוספת מוסיף והולך הולך וגדול, והוא פלא. הגה"צ רבי שמואל צבי הירש זצ"ל, אבד"ק וויערובניק, "נפלאות התפארת שלמה" (ירושלים תשנ"ח) ע' ק"ד

סיפר לי הרה"ג ר' ירחמיאל זעלצער שליט"א ששמע מאבי אביו הרה"ח ר' חיים זאב זעלצער שכשהי' ילד נתייתם מאביו, ונכנסה אמו ע"ה עמו להרה"ק בעל תפארת שלמה מראדאמסק זצ"ל ובכתה על גורלה שנתאלמנה ונשארה עם בנים קטנים בלי פרנסה, אמר לה הרה"ק אין לך על מה לדאוג, יהי' לך פרנסה בריוח, וכן הי', ואחר כך הניח ידיו הקדושים על ראש זקיני, ואמר בזה"ל דיר וועט דער באשעפער

באזונדער באשערין (השי"ת ישפיע עליך במיוחד) וכן הי' שהי' עשיר כל ימיו וחי באריכות ימים, בן צ"ד שנה הי' כשנסתלק. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב, ע' רכ"ה

מקובל שפעם א' נסע חסיד א' לבעל "תפארת שלמה", וביקשו אחד לפני נסיעתו שיזכירו לטובה אצלו רבו. וכשבא אצלו נשכח ממנו שם האיש, והסיח את צערו לפני התפ"ש. ושאלו שמא שמו כך וכך, נענה החסיד שאכן כך שמו. והמשיך לשאול שמא שם אמו כך וכך, והשיב שאכן כך שמה. והי' מתמיה החסיד איך שכוון רבו לשמו של האיש. וא"ל התפ"ש שאנו יש לנו ספר "שמות" ששם כתובים שמות כל ישראל, והתבוננתי בספר זה ומצאתי שם שמו, ע"כ. הגה"צ רבי משה וואלפסון שליט"א, משגיח ישיבת תורה ודעת, "אמונת עתיד" (ברוקלין תשמ"ז) ח"א ע' קפ"ח טו"ב

שמענו בשם הה"ק מהר"ש הכהן זי"ע מראדאמסק (בעל תפא"ש) שהיה אצל הה"ק מו"ה יחזקאל מקאזמיר זי"ע, והתנצל לפניו כאשר החלו אז לנסוע אליו ולקבל ברכותיו וזהו מבלבל אותו ומטרידו הרבה מחסידותו ומעבודתו, ובפרט ביטול שיעורי תורתו, ורצונו למנוע א"ע מזה לגמרי ושלא להניח לבוא אליו, והשיבו הה"ק מהר"י מקאזמיר הלא ת"ח אתה ומדוע לא יעמוד לפניך הגמ' (סוטה כ"א): היכי דמי חסיד שוטה כגון דקא טבעה איתתא בנהרא ואמר לאו אורח ארעא לאיסתכולי בה ואצילה, וכי גם אתה תרצה להיות כזה, חלילה, כי הלא אם יבוא אליך לדרוש אלקים אולי תוכל להציל נפשות ישראל בעצתך ובתפילתך (ברוחניות או בגשמיות) ולא תוכל להתעלם, עכ"ד הה"ק מקאזמיר זי"ע. "דברי תורה" (מונקאטש) ח"ד, אות ב'

דרכו בקודש של זקני בעל "תפארת שלמה" שפעמים הרבה כאשר שאלו ממנו עצה השיב מילתא דבדיחותא ומפורסם דבריו הקדושים תשובותיו אשר השיב בין החסידים הרבה, ויען שרוז"ל אמרו שיחת חולין של ת"ח צריכים לימוד הנני להביא פה מעט משיחותיו הקדושים ממילתא דבדיחותא. שמעתי שבעירו ראדאמסק היה שם איש מסור אחד ובעל עבירה ר"ל, והוא הטמין עצמו תמיד מפני זקני זצ"ל שלא יראהו ויאמר לו דברי תוכחה, אבל פ"א עשה האיש ההוא ברית מילה, ובע"כ היה מוכרח לילך להרב לכבדו בסנדקאות כנהוג. ובבואו לזקני זצ"ל אמר לזקני זצ"ל בזה"ל: רבי, באתי לכבד את רבינו במצוה, ותיכף השיבו זקני זצ"ל: עבירות אתה עושה בעצמך ומצוות אתה מכבד אותי? שאלו האיש אם רבינו יבייש אותי ולא יהיה על הברית מילה יהיה לרבינו עבירה? השיבו זקני זצ"ל: אתה עושה עבירות גדולות מאוד ולי אין אתה מניח לעשות אף עבירה קטנה הזו, ונכנס עמו בדברים ואמר לו דברי תוכחה עד שהאיש הטיב דרכו. ושמעתי בשם קדשו שהקשה על מה שאנו מברכין בבוקר ברכת הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, והקשה וכי יש חסדים שאינם טובים (עי' בתפא"ש עה"מ בשער התפילה) ותיריך בבדיחותא למשל למי שנפל ושבר רגלו האחת ר"ל ונעשה לו חסד גדול שהיה יכול לשובר ח"ו גם רגלו השנית וזהו באמת חסד, אבל אינו חסד טוב, ולכן מברכין הגומל חסדים "טובים" שיהיו החסדים ג"כ טובים שלא יפול ולא ישבור ח"ו אפי' רגל אחת. פ"א ראה איך למדן אחד ישן בביהמ"ד באמצע הלימוד, והלך אליו זקני זצ"ל להעירו ושאל לו אם יודע ליישב קושי' רב החובל, הלמדן תמה שהיה בקי בש"ס ופוסקים ועדיין לא ראה ולא שמע מקושי' רב החובל, וכאשר חשב הרבה בזה, אמר לו זקני כוונתו היא על קושיית רב החובל שהקשה ליונה בן אמיתי כמו שנאמר ויאמר אליו רב החובל מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך, פ"א ראה למדן אחד שישב כל הלילה בביהמ"ד ולמד ג' דפים גמ' עם תוס' בעיון והלמדן הזה היה בטבעו אוהב כסף, ויאמר אליו זקני זצ"ל: ווי העמודים (פי' שלמדת ששה עמודים גמ') וחשוקיהם

כסף ועדיין יש לך חשק לכסף. הרה"צ רבי יצחק מרדכי רבינוביץ זצ"ל, אבד"ק פלאוונא, "אהל שלמה" (פיעטרקוב תרפ"ד) ע' נ"ז

שמעתי ממורי ורבי הרב מבארניב זצ"ל, ומנ"כ פעה"ק ירושת"ו, אשר הוא היה כמה פעמים בצאנו יחדיו עם בעל התפארת שלמה זצוק"ל, ונתפעל מאוד, איך שראה בעיניו גודל ההכנעה, והאימה והיראה ומורא גדול, שהיה לו להרבי מראדאמסק לפני הרבי מצאנו, ואף שידוע שהרבי מצאנו ויתר על אמירת פיוטים בחג השבועות, כדי לשמוע אל הרנה והתפלה של הרבי מראדאמסק, ובכל זאת, הביטול שלו וההכנעה והאימה ויראת רבו מצאנו, לא זזה ממנו. וסיפר לי עוד מו"ר הרב מבארניב זצ"ל, אשר הרבי מצאנו היה מעשן תמיד במקטורת שלו, ותמיד באמצע הפסיק מלעשן מרוב דביקות, ושוב התחיל לעשן, והיה צריך לזה איש אחד מיוחד, לעמוד לפניו בגפריות, להדליק לו הטיטון בהמקטורת. והרבי מראדאמסק בכל פעם שבא לצאנו, זאת היתה השירות ושמושו, שהיה אוחו בידו הגפרית, ובכל פעם שראה שהרבי מצאנו רוצה לעשן, דלק לו מהגפרית, והנה מו"ר הרב מבארניב הרגיש וראה, אשר בכל פעם ופעם שמדליק הגפרית, הרבי מראדאמסק מרחש בשפתיו, והרכין עצמו לשמוע רחישת שפתי קדשו (וכנראה שגם הוא כיוון להשמיע), ושמע שאומר בעת ההדלקה בזה"ל: הנני מקשר עצמי בזה לצדיק הזה, עד כאן שמעתי ממורי ז"ל. הרה"צ רבי אשר זעליג מרגליות זצ"ל, "אמת ויציב" (מאנסי תשנ"ד) ע' כ"ח אות י"ג

כשהרה"ק מראדאמסק היה בצאנו (בפעם השניה), היה המדובר ביניהם מענין גילוי אליהו, ורבינו (ה"דברי חיים") אמר לו שגילוי צדיקים עדיף מגילוי אליהו. כשאמר רבינו את הדברים נחרד התפארת שלמה. כשהלך לחוץ, אמר התפארת שלמה להמקורב שלו (היינו הגבאי, בראדאמסק כינו הגבאי "מקורב"): האם אתה מבין על הזקן הזה (ביזא א מבין אויף דעם אלטיטשקן - בפולין היו מכנים לצדיק זקן בלשון חיבה "אלטיטשקער"), זה זמן כביר הייתי משתוקק שאזכה לראות את הרבי ר' אלימלך, ועתה כאשר אמר הרב מצאנו שגילוי צדיקים עדיף מגילוי אליהו, הראה לי את הרבי ר' אלימלך.

[שמעתי מפי מו"ח זצ"ל ששמע מר' ישראל אהרן ענגלענדער דומ"צ פריסטיק ששמע מהמשב"ק של הרה"ק בעל תפארת שלמה. ואולי הטעם שגילוי צדיקים עדיף משום שאלהו עלה השמימה בלבוש גשמי וכך מתגלה, אבל הצדיקים מתגלים בלבוש רוחני בלבד, על כן עדיף]. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' ס"א

מצאתי בין כתבי קודש אבינו הגה"צ הקדוש (רבי צבי מאיר אבד"ק רדומסק בן ה"תפארת שלמה" זי"ע) זצלה"ה שרשם בכת"ק סיפור נפלא שראה בעצמו אצל אביו אדמו"ר הקדוש זצלה"ה בזה"ל: אספרה כמו מה שראיתי בעיני, מעשה ברוח אחד שהובא לפני אדוני אבי מו"ר הגה"ק בעל תפ"ש זצלה"ה והמעשה הי' במקום אחד סמוך לקראקא בכפר באשה אחת שהניחו אותה לבדה בביתה בלילה ולאחר שעה באו לביתה אנשי ב"ב ולא מצאו בביתה וחפשו אנשי ב"ב בכל אותו המקום הנזכר ולא מצאו אותה ונעשה רעש גדול על שנאבדה האשה, והלכו כל אנשי המקום לחפש אותה ומצאו אותה כמבוטלת בלי דעת כלל ר"ל, ונסעו עמה להרופאים המומחים ולא הועיל לה כלום, ובמשך חצי שנה הביאו אותה הנה לפני אאמו"ר זלה"ה, וכשהלכו עמה לבית אמו"ר זלה"ה לא רצתה בשום אופן לילך להבית, והביאו אותה בע"כ וכשהביאו אותה להבית התחילה לצעוק בקול כשאגת ארי' ונראה בה כל הסימנים שר"ל נדבק בה רוח אחד, ואמר אאמו"ר זלה"ה שיוליכו אותה לבית אכסניא שלה ושלה לה משירי מאכלו. וזה הי' פלא כי תיכף ומיד הרגישה שהוא שיריים ממאכלו ולא רצתה בשום אופן לאכול מהם עד שהחזיקו

אותה איזה אנשים ותחבו לה המאכל בעל כרחה והיתה כאן ברדאמסק שבוע אחת. ופעם אחת בתוך אותה השבוע אמר אאמו"ר זלה"ה למשמש שלו ביום אחד בבקר כעלות השחר: "הולך להאשה לבית האכסניא כוס אחד קאפע ותן לה לשתות כמדומה לי שאותו הרוח הלך ממנה". וכן הוה כי תיכף ומיד כשבא לבית האכסניא אמרו לו אנשי בית האכסניא כי בוו הרגע הקיצה האשה משנתה ושאלה אותם היכן אני היום כי עד הנה לא ידעה כי איננה בביתה. ובקשו שיתנו לה מעט מים לשתות. ונתנו לה אותו הכוס עם קאפע. ושתתה אותו הכוס בלי שום הכרח כלל. וחזרה לבריאותה כראשונה. ואאמו"ר זלה"ה לא נתן לה שום קמיע ולא השתמש בשמות הקדושים כמ"ש בס' חסידים סי' תתשע"ב וז"ל שם: אין המזיקים מתגרין אלא במי שמתגרה בהם כגון שכתבו הוא ואבותיו קמיעות וכו' ולא יאמר אעשה בשביל פקוח נפש בהשבעות וקמיעות כי אין זה חכמה כי הוא מקצר ימיו וחיי זרעו ואין דוחין נפש מפני נפש ונאמר תמים תהי' ואין לו אלא תפלה ותחנונים על הכל וד' ישמרנו וזרענו עכ"ל אבינו זצלה"ה אשר העתקתי מעצם כתי"ק.

ועיין בספר תפ"ש פ' האזינו שכתב שם בזה"ל: כמו ששמעתי אומרים מהרב המגיד מקאזניץ זלה"ה בהיותו פועל ישועות בעניני הדבוקים ר"ל שהיו שומעים לו להפרד מהם והי' הדבר לפלא בעיני כל רואיהם. והי' אומר בזה בזה"ל זה אינו חידוש שהם שומעים וצייתים לקולי כי בשמים ממעל המה יודעים כח הצדיק כפי דברי הזוה"ק שמכריזים בכל יום הבו יקר לדיוקנא דמלכא. אבל בעוה"ז נמצאו כמה רשעים קשי עורף אשר מאנו לקחת מוסר. וז"ש מי שיש בו יראת שמים פי' שמתיראים ממנו בשמים מחמת הכרוז הנ"ל יכול להיות גם למטה דבריו נשמעים וכו' עכלה"ק, וכן הי' אצל כ"ק זקני זצ"ל כי בדבורו בלבד הי' פועל ישועות בקרב הארץ זי"ע. ממכתב הרה"צ רבי ישראל פנחס הכהן רבינוביץ זצ"ל, אבד"ק רדומסק, "אהל שלמה" (פיטרקוב תרפ"ד) ע' ס"א

סיפר לי הרה"ג הישיש ר' קלונימוס קלמן גנאט שליט"א, ששמע מחסיד אחד ושמו ר' ישראל'קע טשענסטאכאווסקי (הי' מעיר טשענסטאכאוו), שעדיין הי' זוכר בטוב את הרה"ק בעל תפארת שלמה זצ"ל, שבעיר ראדאמסק הי' איש אחד שהתנהגותו היתה מוזרה מאוד, רגיל הי' לילך מאחורי הגדר של הגן של התפארת שלמה, ולקח אבנים גדולות והכה בהם על לבו ועל צד ימינו, וכן התנהג בתמידות.

התפארת שלמה רגיל הי' לטייל בהגן ולא הי' מסתכל עליו. פעם אחת אמרו לו שיש איש אחד שעומד אחורי הגדר ועושה כך וכך, אמר הרה"ק, יודע אני, יש בקרבו איזה גלגול נשמה, יצא ממנו [ער וועט ארויסגיין].

הרה"ק הי' השליח ציבור לפני העמוד כידוע. פעם אחת קודם שעמד הרה"ק להתפלל אצל העמוד, לא נכנס לבית המדרש, וחיכו עליו החסידים, וכשראו שלא בא, הלכו לראות מה מעשהו, וראו שהוא עומד בגן, והאישי הנ"ל עומד שם, ומכה באבנים על צד ימינו ועל צד שמאלו, והרה"ק עומד אצלו, וראו איך שכל אבן שהוא לוקח להכות על עצמו בו, נוטל הרה"ק ממנו ומשליכו, ואחר כך נפל לארץ ונתעלף, וציוה הרה"ק שויבילוהו לביתו, ואחר זמן קצת בא לבית המדרש כאחד האדם (כאילו לא קרה עמו כלום). הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תש"ס) ח"ג, ע' רפ"ד

פעם אחת בא אליו חסיד אחד, ת"ח גדול בקובלנא, איך שיש לו בת גדולה והגיעה לפרק בתולה נישאת, ולרש אין כל, ונתן לו פיתקא וכתב בתוך הפיתקא כי הוא "עני", וכאשר קרא אא"ז הפיתקא, התחיל לומר, הע, הע, עני, צא תיכף מביתי, עני חשוב כמת הלא אני כהן צא מהר, האישי נתבהל ורץ החוצה

מחמת פחד. וצעק אחריו, בא נא, בא נא, הלא בוודאי הוא מת מצוה, וכהן מותר לטמאות למת מצוה, ונעשה צחוק. אמור מאין לך לחם לאכול, שאתה שואל ודואג על החתונה, ולחם יש לך, האיש מגמגם בלישניה, והשיב הלא לאמונה רבינו כי גם לחם אין לי, **אא"ז שאלו**, אבל הלא אתה עושה "המוציא" בכל יום, ומאין לך לחם לעשות המוציא, השיב, שעיקר פרנסתו והצלחתו ללחם המוציא, היא רק מה שזוגתו מפרנסת אותו בקצת רווחים שמרווחת. **טוב, טוב, צעק אא"ז**, ראו נא, אשתו מפרנסתו, כבר ראינו המסחר הטוב שעשה אדה"ר שאשתו נתנה לו לאכול, ואתה אומר שאשתך מפרנסתך. ומאין באמת לה הרווחים ובאיזו אופן, השיב אשתי הולכת לחצירות של אדונים ומוכרת שם ירקות וכדומה, ומזה מרווחת קצת ללחם המוציא. **השיב אא"ז**, א"כ איפוא, וחצירות ודי זהב, שאם הולכת בחצירות הלא די זהב, לך וסע לביתך והשם יעזור לך שאשתך תצליח בדי זהב. האיש נבהל ונרעד ונסע לביתו, ואשתו שאלתו, מה הבאת מן הרבי, ולא ידע מה להשיבה.

אבל ראו זה פלא, כי לאחר זמן עובר, פתאום באה אשתו לביתו והראתה לבעלה, ראה זה מצאתי בחצר האדון היום, איזו פעקילי תכריך בבוץ מונח על הארץ, הם פתחו התכריך ונבהלו כי מצאו שם שלש מאות זהובים, אשר בזמן העבר היה זה סכום חשוב, ונתן ק"ץ זהובים לנדוניא והוצאות החתונה, ומהשאר עשה מסחר, והצליח כל ימי חייו, והחזיק החסיד המעשה הזאת בסוד, עד אחר פטירת אא"ז. ואז בא לדו"ז אדמו"ר בעל חסד לאברהם זצ"ל, וסיפר לו זאת לעיני כל. ואמר אדמו"ר זצ"ל, מה לנו לדבר מאבי זצ"ל, אבי זצ"ל היה "איש פלא", שהוציא והשתמש כל רוח הקודש וכל מופתיו ונפלאותיו עם הפתגמים שלו [בל"א, ער האט אויס געניצט זיין רוח הקודש אין מופתים, נאר מיט דיא ווערטליך פערשטעלט] למען לא ירגישו בזה כלל, כי מופת הוא, עכ"ד. הגה"צ רבי שמואל צבי הירש זצ"ל, אבד"ק וויערזבניק, "נפלאות התפארת שלמה" (ירושלים תשנ"ח) ע' קפ"ט

פ"א היה בעיר פלאוונא מוכר ספרים אחד, והיה בידו ס' בת עין (מהרה"ק ר' אברהם דוב מאווריטץ זצ"ל) על התורה, אבי ז"ל (שהיה מחשובי חסידי ראדמסק) הסתכל בתוך הספר, והבין מתוכו שהמחבר היה אדם גדול וקנה הספר, אח"כ נסע המו"ס מפה לראדמסק ובא להתפא"ש והראה לו איזה ספרים לקנות, וסיפר לאדמו"ר שהיה בידו ס' בת עין והשו"ב מפלאוונא קנה הספר, מיד ציוה אדמו"ר זצ"ל למשמשו ר' אברהם לייב זצ"ל שיסע לאבי זצ"ל ולבקש ממנו שישלח לו הספר הזה בשאלה, ר' אברהם לייב ז"ל בא לאבי ז"ל וביקש ממנו בשם אדמו"ר זצ"ל שישאל לו הספר, אבי ז"ל נתן לו תיכף הספר כבקשתו ואחרי שבוע אחת היה אבי ז"ל משובתי שב"ק בראדמסק אצל אדמו"ר זצ"ל, ביום א' בבוקר כאשר היה עוד אדמו"ר זצ"ל בביהמ"ד מלובש בטו"ת אחר התפילה קרב אליו אבי ז"ל ורצה ליקח ממנו פרידת השלום, ואז ביקש ממנו אדמו"ר שיניח עוד אצלו הספר על משך איזה שבועות, וכאשר הבין אבי ז"ל כי הס' הזה הוא בחשיבות אצל אדמו"ר ז"ל, ביקש ממנו מאוד שיכבדהו אדמו"ר ויקח ממנו הס' הזה במתנה, וכאשר שמע אדמו"ר ז"ל זאת צהלה פניו מאוד ואמר בבדיחותא, בחון נא עתה אפי' אם תתן לי ת"י זהובים בעד הס' לא אמכרנו לך, וציוה מיד ליתן יי"ש ומיני מגדנות וכיבד לכולם עם יי"ש ומגדנות, וכולם שתנו לחיים כמו על שמחה, אחרי ששתו כולם אמר להם: עתה אספר לכם הענין של הספר הזה, מחבר הס' הזה היה צדיק גדול ונורא "פינ דיא פערצייטישע יודען" (היה מקובל לאבי ז"ל כי בעת אשר אמר התפא"ש לשון כזה כוונתו היתה על צדיק גדול מאוד שנשמה גבוהה), והוא היה בזמן הרבי ר' בער מראדאשיץ זצ"ל והיה דר בארץ רוסיא בעיר אווריטץ, ותמיד היה חשקי לנסוע אליו ולהכירו, אך מחמת מרחק המקום לא נסעתי אליו, ונפטר בלא בניס רח"ל, והס' הזה נדפס במספר הקטן

רק איזה מאות ספרים עבור אנשי שלומיו ונשארו ברוסיה, והצדיק הזה נסע לארץ ישראל ונפטר שם, וע"י סיבה בא הס' לכאן (מובן היה שיבוא הספר ליד התפא"ש ומגלגלין זכות וכו'). אח"כ סיים בזה"ל: בני אברהם ישכר בער נקרא ע"ש, עכ"ל. ממכתב הגאון רבי יצחק שמולעוויץ זצ"ל, אבד"ק קרמלוב, "עטרת שלמה" (פיעטרקוב תרפ"ה) ע' י"ג

סיפר לי הרה"ג ר' הערשל קערנרויט שליט"א, שפעם אחת בא החסיד המפואר ת"ח מופלג ואדם חשוב מאד הנקרא ר' יעקב אבא"ס לעירינו עיר טעשין לאסוף כסף בשביל איזה ענין של צדקה, אמרתי לו שיש פה אשה אחת שאבי' עוד נסע להרה"ק בעל תפארת שלמה, אמר לי שיודע מי הי' אבי', שמו הי' ר' יושע גראס, ואביו ר' אבא נסע ביחד עמו להרה"ק בעל תפארת שלמה, וסיפר לי, שר' יושע הי' עני גדול והי' לו ג' בנות שהגיעו לפרקן, נסע להתפארת שלמה והתנצל לפניו שיש לו ג' בנות שהגיעו לפרקן ואין לו אף פרוטה אחת, אמר על זה התפארת שלמה ג' בנות ואין לו פרוטה זה אי אפשר להיות, דבמסכת קידושין דף ז' ע"ב בעי רבא שתי בנותיך לשני בני בפרוטה מהו? רואין מזה ששייך שיש לו ב' בנות ואין בשביל כל אחד בלחוד פרוטה אבל ג' בנות ואין בעבורם פרוטה זה לא מצינו, ר' יושע נסע לביתו ונעשה עושר גדול. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ח) ח"ב ע' רכ"ז

שושלת ה"דברי חיים"

הרה"ק רבי חיים מצאנז, ה"דברי חיים" זי"ע

יומא דהילולא - כ"ה ניסן

מתולדותיו

כ"ק מרן הגה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע נולד בשנת תקנ"ג לאביו הג"ר ארי' לייבוש זצ"ל אבד"ק טארניגראד, ובזיו"ר הי' חתן הגאון בעל ברוך טעם זצ"ל. מפורסם כראש גאוני וצדיקי דורו, גדול מאד בין בתורה בין בעבודה ובין בגמח"ס, ורבבות אלפי ישראל חרדו לקראתו. הי' תלמיד הרה"ק מראפשיץ והרה"ק בעל עטרת צבי מזידיטשויב, ואח"כ נסע להרה"ק ר' שלום מבעלו. בתחילה כיהן כאבד"ק רודניק ובשנת תק"ץ נתקבל לאבד"ק צאנז. חיבר שו"ת דברי חיים, דברי חיים על שמות גיטין, ב"מ ומקוואות. נתבקש לשיבה של מעלה ביום כ"ה ניסן שנת תרל"ז ומנו"כ בעיר צאנז. ילקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ה, ע' ר"ח

כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א) [מהר"ש מבאבוב צוק"ל] מספר, שפעם היה הר"ר ליבוש מטארניגראד זצ"ל - אביו של כ"ק מרן מצאנז זי"ע אצל הרה"ק ר' משה מפשעווארסק זי"ע, ומצא אותו שקוע בדאגה עמוקה. כששאל אותו מדוע פניו נפולות אמר לו הרה"ק ר' משה כי יש לו שלוש בנות שהגיעו לפרקן, האחת כבר משודכת, אלא שבידו אין אף פרוטה להוצאות הנשואין. ר' ליבוש שאל אותו לאיזה סכום הוא זקוק, ועשה הה"ק ר' משה חשבון ונקב סכום מסוים. הוציא ר' ליבוש את ארנקו וכפל ושילש על אותו סכום כדי שתהא ביד הה"ק ר' משה להשיא גם את שתי הבנות הנשארות.

הוא פנה אל ר' ליבוש ואמר לו במה אברכך. השיבו ר' ליבוש כי חננו ה' בכל ואינו חסר דבר. אמר לו הה"ק ר' משה: "אם כן אברכך שתזכה להוליד בן קדוש וטהור אשר מלאכים ושרפים ירעדו מפניו". ואכן לתקופת השנה נתקיימה ברכתו של הצדיק, ולר' ליבוש נולד בן - ה"ה כ"ק מרן הגה"ק ה"דברי חיים" זי"ע.

בענין זה סיפר כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [מהר"ש מבאבוב צוק"ל] שפעם נודמן ה"דברי חיים" זי"ע להיות בעיר בוקאווסק, והכין החסיד ר' משה בוקאווסקער סעודה גדולה לכבודו. ה"דברי חיים" זצ"ל היה ממעט מאד באכילה, וע"כ חיפש ר' משה הנ"ל עצה שיוכל לפעול שיאכל רבו הק' כדי סיפוקו. הביא איש מיוחד מקראקא שהכין ששים מאכלים שונים לצורך הסעודה, וכיון שלא רצה ה"דברי חיים" לבנות שום מאכל שהעלו על השולחן, טעם משהו מכל מה שהביאו לפניו. כאשר גמרו הסעודה והכין מרן ה"דברי חיים" זי"ע את עצמו לברך בהמ"ז, ביקש ר' משה שיתעכב קצת, מפני שרצה להכניס מאכל יקר שלא היה מוכן עדיין כל צרכו, ורמז להגבאים שיתעכבו קצת כדי שיוכל להכניס המאכל. ה"דברי חיים" הרגיש בדבר, והתחיל לצעוק: "מלאכים ושרפים ואופנים ווארטן אויף מיר, וועל איך ווארטן אויף א מאכל?!".

ואמר כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [מהר"ש מבאבוב צוק"ל] שאולי כיוון כ"ק מרן מצאנו זצ"ל במה שאמר "מלאכים ושרפים ואופנים ווארטן אויף מיר", לברכת הרה"ק ר' משה פשעווארסקער זצ"ל, שמלאכי עליון ושרפי מעלה ירעדו מפניו.

פעם אחרת אמר כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [צוק"ל] בשם כ"ק אביו אדמו"ר מוהרב"צ צוק"ל לפרש כוונת ה"דברי חיים" צוק"ל, עפ"י מה דאמרו חז"ל במס' חולין (צא): "אין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל שירה למטה". וזה היה עומק כוונת ה"דברי חיים" זי"ע במה שאמר: "מלאכים ושרפים ואופנים ווארטן אויף מיר", שהרי אין מלאכי השרת יכולים לומר שירה לפני רבון כל עולמים עד שבני ישראל יאמרו שירה מקודם. "פרי הכרם" (באבוב) ניסן תשנ"ח, עמ' ד'

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל, כי כשבא הרה"ק בעל תפארת שלמה זצ"ל מראדאמסק להסתופף בצל כ"ק מרן אא"ז מצאנו זצ"ל על חג השבועות, ואחר החג טרם חזרתו לביתו, נכנס אל הקודש פנימה לקבל ברכת פרידה מאת כ"ק אא"ז זצ"ל, פנה אליו הרה"ק מצאנו זצ"ל בתמהון, "איר בלייבט נישט אויף ח"י סיון", וכששאל הרה"ק התפארת שלמה זצ"ל מהו גודל מעלתו של יום ח"י סיון בצאנו, ענה לו הרה"ק מצאנו זצ"ל, כי ח"י סיון הוא יום היארצייט של אמו הרבנית הצדיקת ע"ה, והוסיף ואמר, כי כל מה שהשיג הוא בזכות אמו [אף שאביו הגאון מוה"ר ארי' ליבוש זצ"ל הי' גדול בתורה וצדיק נשגב, אמו הרבנית היתה אשה גדולה בעלת מדריגה וצדקנית, ואף התנהגה את עצמה בסיגופים]. כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א, בשוה"ט ליל ש"ק וישלח תשס"ח, "קובץ אמרי קודש", וישלח תשס"ח, עמ' ו'

באמצע שיחתם (של כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב צוק"ל עם כ"ק מרן אדמו"ר רבי משולם אשכנזי מסטניסלאו-לונדון צוק"ל בעת ביקורו של כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבאבוב צוק"ל בלונדון בשנת תשי"ט וביקר בבית הרה"צ הנ"ל) עלתה השאלה של עשיית תמונות צילום (פאטאס) אם צריכים להשתמר ולא להניח לעשותן. ויאמר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב) שבימים קדמוניות כשהוכרחו להכנות ארוכות לעשיית הפאטאגראפיע ונוח היה להשתמר, הי' אביו זצ"ל מקפיד. אולם בזמן האחרון, כשהמציאו מצלמות שעושות תמונה במשך רגע קצר ממש כהרף עין וכמעט שאי אפשר להשתמר, ובפרט שנעשית התמונה גם בע"כ, אז כבר לא הי' אביו עושה שום פעולה נגדם, כי ממילא הן ללא יועיל.

והוסיף רבינו שבאמת אליבא דהלכה אין שום חשש בזה. והביא כמה ראיות מגדולי הדורות שלא חששו כלל, והיעב"ץ ג"כ אינו אוסר להלכה למעשה. אדרבה, הוא משבח מאד התמונה שעשו מאביו ה"חכם צבי". הוא רק מזכיר שאביו מרוב חסידותו וענוותנותו לא רצה בזה. ואגב סיפר רבינו מה ששמע מאביו (ה"קדושת ציון") זצ"ל שפעם הביאו לפניו זקינו הד"ח את המגילת ספר בה נמצאה תמונת החכם צבי, הד"ח נהנה מאד מהתמונה ואחר שהסתכל בה זמן מה פנה להעומדים עליו ואמר בלשון קדשו: "דאס איז א משפחה פנים, מיר זענען ענליך צו אים" [=זה פנים של המשפחה שלנו, אנחנו דומים לו]. רבינו המשיך בהסברת אביו דלכאורה האיך ידע הד"ח שדמות דיוקנו דומה לשל זקינו החכ"צ הלא מעולם לא הסתכל במראה (עי' ד"ח או"ח ח"ב סי' ו') וביאר אביו זצ"ל שהד"ח הסתכל בשרטוטי הפנים בתמונת החכ"צ המורים על מדותיו ותכונת נפשו והבין שמסתמא גם שירטוטי פניו דומים לאותם של החכ"צ לפי מדותיו ותכונת נפשו. וידוע שהיעב"ץ הי' קנאי גדול לדבר ד' ואילו הי' בזה שום חשש, כבר הי' הוא מרעיש עולמות כדרכו בקודש. גם יש בנמצא צילום דמות תבניתו של ר' טובי' הרופא ועוד מכמה גאוני ותקיפי קדמאי. מרשימות הרה"ח ר' משה חנוך גרינפלד ז"ל, "זיהי בנסוע" (בת-ים תשנ"ג) ע' י"ט

פעם היה לרבינו (הגה"ק בעל "דברי חיים" זי"ע) מחלוקת בהלכה עם בית דינו, ושלחו השאלה למרן החתם סופר ז"ל להכריע בדבר, והחתם סופר השיב להם כדעת הבית דין ולא כדעת רבינו. ושוב שלחו השאלה להגאון בעל חוות דעת ז"ל והוא השיב שרבינו צודק בשיטתו. והחוות דעת שלח תשובתו גם להחתם סופר ז"ל להוכיח צדקת דעת רבינו ז"ל, וכתב לו: כשהייתי בצל קורתו של הברוך טעם ז"ל עסקנו ביחד בליבון הילכתא, ובאמצע הלימוד שלחתי את כל אחד החוצה והתמרמרתי לפני הגאון מה יהיה בדור הבא, מי יורה דעה ומי יבין שמועה. ענה הברוך טעם בבירור: יש לי ברוך השם חתני הרב מצאנז שכח תורתו יפה לבוא לעזרה לכל הדור בבירור הילכתא, והחתם סופר השיב לו שצודק בדבריו און אצינד זעה איך אז דער פאללאק שטרייט וואויל (שדברי רבינו - שמקור מוצאו מפוילין - עולין יפה). הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל, גאב"ד העדה החרדית, "הללו עבדי ה'" (ברוקלין תשס"א) ע' ת"ט

שמעתי מאביו (הגה"צ רבי אברהם צבי אונגאר אב"ד קאפאוואר) זצ"ל ששמע זאת מפ"ק של הרה"ק ממזנקאטש זי"ע בעל המנחת אלעזר (וכידוע שהוא לא היה מספר דברים שאינם מדויקים וכדו'), שמרן ה"דברי חיים" זי"ע אמר שג' גדולי עולם "ברכהו" (בלשון סגי נהור) שיהי' רבי, הראשון היה הגאון מבראדי רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, היה זה בעת שנסע מבית חותנו בלייפניק ליסע ללובלין, וציוה אותו חותנו הברוך טעם אליו שכשיזדמן לו לעבור בבראדי ימסור פר"ש להגאון רבי אפרים זלמן, והוא היה אברך כבן י"ז שנה, ונכנס להגאון, ושאלו לשמו ולבקשתו, ואמר לו שמוסר פר"ש מחותנו הרב דלייפניק, ושאלו הגאון האיך הגיע לכאן, ואמר מרן הד"ח שנסוע ללובלין, ואמר לו הגאון באם הרב מלייפניק לקחך לחתן מסתמא הנך יודע ספר, ושאלו כמה זמן לוקח הנסיעה, וענהו כארבע שבועות, והאיך מבטלים הזמן הזה מתורה, וענהו שבי"ה שלא ביטל כלום, א"כ הגידה לי איזה דבר חידוש שחדשתם, ואמר לו מרן הד"ח חידוש, וראה מיד במה המדובר, ובגודל התפעלות אמר לו הגאון שיש לו איזה דבר שדיבר כבר עם כמה גדולים ואינו מחוור אצלו באם יכול לענותו, וענהו מרן הד"ח הלא לאלקים פתרונים ספרה נא לי, והציע לפניו הענין, וסיפר מרן הד"ח שהיה זה ענין קשה, והבוכ"ע עזרני וישרתי לו ההדורים, ומרוב התפעלות אמר לו שיש לו עוד איזה ענין שנתקשה לו שנים רבות והציע לפני הרבה גדולים ואין בידו פתרון, ושיפתור לו זאת, ועזרני הבוכ"ע וגם זאת ישרתי לפניו, ונענה הגאון ואמר, אצלי זה היודע ללמוד נקרא רבי, א"כ הנכם רבי, ואיני מניח אתכם לצאת מפתח ביתי עד שתקחו

מאתי קויטעל ופדיון, ושחק מרן הד"ח, האיך יכול הוא אברך צעיר לימים ליקח קויטעל מגדול הדור, ואמר לו הגאון לא אמרתי בלי נדר... וכשראה מרן הד"ח שאינו מניח לו לצאת, התיישב מרן הד"ח ליד השולחן ללמוד, וישב הוא בצד אחד והגאון בצדו השני, ובהגיע זמן הסעודה ציוה הגאון לאנשי ביתו שיביאו רק לו ולא למרן הד"ח, כיון שראה מרן הד"ח שאין זה תכלית, נתרצה לקחת ממנו הקויטעל, ונתן לו בתוספת מטבע זהב בתורת פדיון, וזה היה הראשון שברכו.

השני היה, כשהיה אצל הרה"ק מלובלין עם ריעו הרה"ק מקאמינקא זי"ע, וישבו בביהמ"ד ללמוד יחדיו, ובעת שהתחילו ללמוד המשנה הראשונה במסכתא, התחילו כבר לדון בכל עניני המשנה, ונתהווה ביניהם משא ומתן בפלפולא של תורה (כידוע חריפותו של הרה"ק מקאמינקא), ונכנס הרבי מלובלין זי"ע לביהמ"ד ואמר להם יונגלייט כך א"א ללמוד, שצריך האחד להיות רבי ושני יאזין אליו, והבינו שהכוונה כפשוטו שהאחד יאמר בקול הגמ' והשני יאזין לדבריו, וכיון שיצא החוזה מביהמ"ד התחילו להתווכח שכ"א אמר שהשני יתחיל לומר, ונכנס שוב החוזה ואמר להם "חיים"ל אתה תהיה הרבי..."

ואילו את שמו של הרבי השלישי שהסמיכוהו נשכח ממנו לדאבוני. הגאון רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, גאב"ד חוג חת"ס-ב"ב, "בצילא דמהימנותא", נח תשס"ג, עמ' א'

סיפר כ"ק אדמו"ר עט"ר מהר"ש מבאבוב (שליט"א) [צדוק"ל] כי פ"א הגיעו לצאנו שני חסידים זקנים מארץ רוסיא ולא הספיקו לקבל שלו' לפני השבת קודש, ובליל ש"ק אחר הסעודה בצאת כ"ק מרן הדברי חיים זצ"ל את החדר, כשיצאו כל העם במחול לכבוד ש"ק, רקדו הם ביתר שאת בחיות ובשמחה מופלגה, וכשכבר נלאו כל האנשים מלרקוד, עדיין היו שני החסידים האלו מפזזים ומכרכרים בכל כוחם בחדוה עצומה. כשנשאלו מאת חסידי צאנו לשמחה מה זו עושה, ענו וסיפרו כי כשהיו אברכים הסתופפו בצל הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל, ולאחר הסתלקות רבם מעלמא הדין, נסעו הם ביחד להרבה צדיקים אבל לא מצאו את מקומם, כי לא ראו איש צדיק דוגמתו, ולא יכלו למצוא רבי כנפשם עם אותו מדת אהבה במסירת נפש לכל יהודי שהיה לרבם, וכך עבר עליהם הרבה שנים בנידודים.

לאחרונה הגיע שמע הרה"ק מצאנו צדוק"ל אליהם, ושמעו שיש בעיר צאנו במדינת גאליציע צדיק וקדוש שעבודתו בקודש הוא על דרך רבם זצ"ל, ואיש לא הכירם, גם לרביה"ק מצאנו זצ"ל טרם ניגשו, והנה כשהתחיל הרה"ק לומר תורה, אמר האחד לחבירו: הלא הרה"ק מצאנו דומה ממש בכל מהותו ותנועותיו לרבינו ז"ל, כמדומני שאפילו דמות דיוקנו דומה להרב ז"ל... פתאום התחיל כ"ק הדברי חיים זצ"ל לצעוק כדרכו בקודש: "וועמען אין דעם דור קען מען צוגלייכען צום הייליגען בארדיטשובער רב", וכל היושבים המסובים לא הבינו כלל את המשך דבריו הק', אבל שני הזקנים הללו ידעו לנכון אל מה ירמזון מליו, המה ראו כן תמהו איך שכ"ק מרן הדברי חיים צדוק"ל הרגיש תיכף את מחשבתם, על כן רקדו ברנה וצהלה מתוך שמחת הלב שזכו אחר כל השנים האלו להגיע למחוז חפצם ולחסות בצל כנפי צדיק אמת בדוגמת רבם הק' מבארדיטשוב וצללה"ה. "פרי הכרם" (באבוב) ניסן תשנ"ט, עמ' ד'

ידוע מאא"ז מצאנו זי"ע שציוה על הבחורים להניח תפילין בחוה"מ, וגופא דעובדא הכי הוה שראה פעם בחוה"מ בשעת התפילה שבחורים התנהגו בקלות ראש, ואמר שזה מחמת שאין להם עטיפה דמצוה וכך ציוה שיהא להם תפילין על ראשם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג צדוק"ל, "שפע חיים מכתבי תורה" ח"ה,

מכתב שס"ז, ["בחצרות החיים", טבת תשס"ג, עמ' ז']

עובדא דהוה, דפעם בא אברך חשוב אחד לפני אא"ז הגה"ק מצאנז זי"ע ושפך שיחו שצריך להתייצב לפני ועד הצבא והוא דואג ומתיירא שיגייסוהו כיון שהוא חסון ובעל כח. אמר לו הדברי חיים, שארז"ל במס' אבות כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות, כי האדם לעמל יולד, וזה עמל בתורה ואם לאו עמל בצבא או בפרנסה ובשאר טירדות. ובכן, אם יקבל על עצמו ללמוד בשקידה ויגיעה רבה עם אותן הכוחות והעמל שהיה משקיע באם היה משתמש בצבא, אז יעבירו ממנו עול מלכות וישתחרר מידם. האברך קיבל עליו לעשות כן, ולמרבת הפלא פטרוהו מהצבא ללא כל סיבה מובנת. ואמנם קיים את אשר קיבל עליו, והיה יושב והוגה בתורה יומם ולילה כל ימיו. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב וצוק"ל, "דברות קודש" (ברוקלין תשס"ב) שמות, עמ' א'

שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א (מהר"ש מבאבוב וצוק"ל) [ונדפס בכרם שלמה ניסן תשמ"ו] שכאשר נגמר בנין הקלוזי דחסידי צאנז בעיר טארנא, הזמינו החסידים את כ"ק מרן הגה"ק מצאנז זי"ע שיבוא לטארנא לרגל חנוכת הבית. ודיבר אז כ"ק מרן רבינו מצאנז זי"ע לפניו דברי הדרכה, ובתוך הדברים אמר: אברכים יקרים, מה מבקשים מכם, שכשתקיצו משינתכם תהיו זהירים שלא לישאר במיטתכם לישן שנית, רק תיכף בקיצה הראשונה, תהיה באיזו שעה שתהיה, תעמדו ממיטתכם, ותלכו ללמוד בהקלוזי, ע"כ. "פרי הכרם" (באבוב) תשרי תש"ס, עמ' ב'

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר הגאון (רבי סיני מז'מיגראד) זצלה"ה שפעם בהיות כ"ק זקינו הדברי חיים באיזה עיר והיו שם אנשים ממתנגדי (אשר השתייכו לחסידות אחרת) ובקשו לפגוע בכבודו וכו', אמר להם הדברי חיים, שמעו נא, היה מלך אחד ולו בן, והיה הבן ההוא איש מגושם ובלתי יוצלח, ולא חפץ ללמוד שום דבר, עד שראו אביו המלך ואמו המלכה, כי הבן הזה לעולם לא יכשר לעלות על כס המלוכה ולא יוכל למלא מקום אביו בבוא הזמן, על כן החליטו ללמדו אומנות שיתפרנס ממנה בכבוד, ושלח המלך לקרוא ליהודי חייט והציע לפניו ללמוד את בנו את אומנות התפירה, והיהודי שפיקח היה הבין מיד איזה עסק טוב לפניו ואמר למלך אדוני המלך, אומנות החייטות יש בה שלשה פרקים שצריך כל חייט לדעתם, ועל כל פרק ופרק שאלמד את בנך יהיה שכרי כך וכך אלפי רובל, והמלך הסכים מיד כי כלום חסר בבית המלך, והסכום העצום שביקש היהודי כמובן קטן היה בעיני המלך, ובלבד שבנו הבור ילמד דבר מה ולא יהי' בביתו, חלף שבוע והנה החייט מופיע בארמון, תיכף רגש כל החצר, כל השערים נפתחו בפניו ומיד הביאוהו לפני המלך. והיהודי בא לפני המלך בקידה והשתחויה ואומר אדוני המלך, הנני לבשרו כי בנו כבר למד פרק אחד, מיד נתמלא המלך שמחה ועמו שמחו המלכה ומשרתיו על ההצלחה הגדולה שתוך שבוע אחד כבר למד הבן פרק שלם, ויצו המלך לגזבר לשלם ליהודי את שכרו אשר קצב טבין ותקילין. לאחר עוד שבוע, שוב בא החייט בבית המלך, כל השערים נפתחים לפניו והוא מובא במהרה לחדר המלך, אחר הקידה והשתחויה כחוק, אמר היהודי אדוני המלך בשורה טובה בפי, בנך למד כבר את הפרק השני, כמובן ששמחתו של המלך והמלכה גדלה יותר ויותר, שיש תקוה לבן אשר אמרו ממנו נואש, והמלך שילם לחייט לאלתר ובשמחה רבה. מאז חלפו שבועות וחדשים והחייט איננו, עד שראה המלך כי אך הזמן ואין קול ואין שמועה, שלח המלך לקרוא לחייט, ויעמוד החייט לפני המלך, והמלך שואלו אמור לי נא, מה זה שבתחילה כל שבוע בשרת לי על הצלחתו הגדולה של בני, ועתה זה זמן ארוך לא שומעים ממך מאומה. השיב לו החייט, אדוני ומלכי, הנה באומנות החייטות נמצא שלשה דברים, הראשון הוא לדעת לשיר שירי תפלות בשעת העבודה, השני לדעת לגנוב את שאריות הבד והחוטים וכו', והשלישי לדעת את מעשה התפירה, והנה את שני החלקים הראשונים תפש בנך מהר מאד, ואילו את השלישי בלתי מעניין אותו כלל, ואינו שת לבו אליו, כי אם עסוק כל היום בשנים הראשונים לבד.

וזה אשר אתכם, אמר הדברי חיים זי"ע לאנשים הסובבים אותו, משבאה החסידות הביאה איתה שלשה דברים לעשות סעודות מרעים ולשתות משקה ביחד זה אחד, השני להיות עז פנים ולדבר סרה על לומדי תורה שלא לשמה ולקנטר, והשלישי הי' העיקר לקום בחצות ולבכות על גלות השכינה ועל גלות ישראל, ולהיות אוהב ישראל ולעשות עבודת ישראל התפילות וכו', והנה השנים הראשונים זאת אתם מקיימים כראוי, אך השלישי זה לעולם לא תקיימו כי אין מחשבתכם לזה. כ"ק מרן אדמו"ר מז'מיגראד זצוק"ל, "אריה שאג" (ב"ב תשמ"ט) ח"ב, ע' צ"ה

הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע

יומא דהילולא - ו' טבת

מתולדותיו

נולד בשנת תקע"ה, בכור לאביו מרן הגה"ק [רבי חיים] מצאנז' זצ"ל. מגדולי הצדיקים הקדושים בדורו. כיהן בתחלה כרב בראזדאל, אח"כ בשינאווא, משם לסטראפקוב ושוב חזר לשינאווא. גדולי וצדיקי דורו למאות נהרו אליו. ליקוטים מתורתו נדפסו בספר "דברי יחזקאל", נפטר ו' טבת שנת תרנ"ט [ומנו"כ בשינאווא].

[תולדותיו נדפסו בס' "רבינו הקדוש מצאנז' ח"ב, ובג' כרכי "רבינו הקדוש משינאווא"]. "ילקוט מקה טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ב, ע' ר"ח

בני הרב כו' האבד"ק שינאווי לדעתי אינו משנה הדיבור אפילו יהבו ליה כל חללי דעלמא. "שור"ת דברי חיים", או"ח - ח"ב, סימן א'

סיפר הגאון מטשעביץ' זצ"ל ששמע מהג"ר יוסף צבי דושינסקי, גאב"ד העדה החרדית בירושלים, שהזדמן פעם במשך כמה שבועות למחיצת כ"ק אדמו"ר ה'דברי יחזקאל' משינאווא, ועבודת התפילה שראה שם הוטבעה בעצמותיו והשפיעה עליו למשך כל ימי חייו. וסיפר שכשהגיע הרבי בפרשת העקידה, לפסוק "ויקח את המאכלת לשחוט את בנו", נראה היה כאילו העקידה מתרחשת לפניו בפועל. "שר התורה" (ירושלים תשס"ט) ע' 665

נגיד אחד שלח סכום כסף חשוב לכ"ק אדמו"ר רבי יחזקאל משינאווא בכדי שיחלקנו לצדקה, כעבור זמן מה קיבל מכתב ממשמשו שהכסף הגיע וחולק ליעדו. אותו נגיד שהיה מקורב מאד לרבי, וגם קרוב משפחה, שלח מכתב מדוע שלחו את הקבלה ביד המשב"ק, ולא שלחו הרבי עצמו, וכך היה זוכה בברכה מהרבי. השיב לו רבי יחזקאל בכתב ידו, בזה הלשון: 'מה שכבודו מתרעם עלי שאיני כותב אליו בעצמי את הקבלות, וכי יש לי זמן לזה? הלא עלי לתקן חטאות נעורי...!'. הגאון מטשעביץ' זצ"ל, "שר התורה" (ירושלים תשס"ט) ע' 674

מסופר שהיה פעם אצל הרה"ק הדברי חיים זי"ע שבאו אליו כמה חסידים וסיפרו לו שבנו הרה"ק משינאווא זי"ע התחיל לנהוג רבי'סטעווע בחיי אביו, שאל אותם הדברי חיים 'מיין חאזקל איז געווארן רבי?' מיט וואס איז ער רבי?, והם התחילו לחשוב בפניו את סדר יומו, שקם בהשכמה ואומר ברכת התורה באש להבה, אמר להם הדברי חיים הרי זה צריך כל יהודי פשוט לעשות ואין זה נקרא רבי, וכך אמר להם הדברי חיים על כל מה שסיפרו מעבודתו, עד שסיפר אחד שפעם ביום ששרר קור גדול בחוץ וירד שלג, ראה הרה"ק משינאווא מבעד החלון יהודי אחד דל ואביון אשר מרוב דוחקו הלך בלי מלבוש

עליון על גופו ובלי מגפיים לרגליו, וקרא אותו הרה"ק משינאווא ומסר לו הטיליפ והמגפיים שלו, אז נענה הדברי חיים ואמר, בזה כבר נקרא רבי... כ"ק מרן אדמו"ר מהארדענקא שליט"א, בשיחת קדשו - כ"ב סיון תשע"ד, "מעיינות החיים", אלול תשע"ד, ע' מ"ב

שמעתי מדודי כ"ק אדמו"ר שליט"א ששמע מרבי מרדכי הערש, שכאשר ביקר השינאווער רב בארץ ישראל שהיה בטבריא, ובאחד הימים ביקר בקברי התנאים והאמוראים שסביבות העיר והלאה, ובאותם ימים היו טלטולי הדרך קשים ביותר כאשר רכבו על חמור ונסעו על ההרים ושבילי עפר, ולפנות ערב בחזרו למעונו היה עייף ותשוש ומאובק, ונענה שאילו היה לו עתה מקוה חמה וואלט ער זיך מחיה געווען, ושמע זאת הבלן של המקוה ונענה שיחמם לו המקוה כראוי, והלכו שניהם לבדם אל המקוה, ולאותו בלן לא היו בנים, ע"כ התחכם וכיון שנכנס הרה"ק משינאווע להמקוה נטל הלה את בגדיו של הרה"ק והוציאם לחוץ, ובלכתו ללבוש את בגדיו נענה אליו הבלן שהיות ואין לו בנים ל"ע אזי חפץ הוא שיברכו, ורק בתנאי זה יחזיר לו את בגדיו, ואמר לו הרה"ק שאין הוא יכול להבטיח וכי מי הוא ומה הוא, וביקש הבלן רחמים - הרי החייתי אותך וחימתני לך המקוה, ואילו כבודו אינו יכול להבטיח לי בן? והרה"ק אמר לו שוב שאין בכוחו להבטיח, וכך התווכחו איזה זמן, והבלן בראותו שאינו רוצה להבטיח נענה שבזה תם הענין, באם יבטיחו הרי טוב ואם לאו לא יקבל את בגדיו... ובראות הרה"ק את הדבר אמר לו שיבטיחו ובלבד שיחזיר לו את מלבושיו, וכך הוה, וביצאו מהמקוה הבטיח לו בן, ורבי מרדכי הערש הכיר את הבן, בנו של הבלן, שנולד מברכתו של השינאווער רב. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' ע"ו

אצל השינאווער רב הגיעו בני עיר אחת להזמינו על שבת קודש, וביקשו מאוד עד שלבסוף נענה להצעתם, וביום חמישי הגיע לעירם, ומכל העיירות מסביב הגיעו ג"כ לשובות שבתם בצל קדשו של הרה"ק, ובליל שישי או ביומו הגיע יהודי מאחת העיירות הסמוכות וסיפר להרה"ק שהנה לבנו יש השבת "אויפרוף" והמנהג היה שהחתן אומר ההפטרה ומוציא את כל הקהל, ובנו זה אינו יכול להגות כראוי התיבות ומתיירא שמא ישמעו הקהל והמחותנים את דיבורו העילג ויצא עי"ז דברים לא טובים, והרגיעו הרה"ק שהכל יבוא על מקומו בשלום. והי אחר צהרי יום שישי ארזו הרה"ק את מטלטליו ועזב את כל העיר והציבור, ופנה אל אותה עיירה מקום מגורי החתן, ובשבת בבוקר התפלל בבית הכנסת שם התקיים העליה לתורה, ובהגיע עת ההפטרה והחתן החל בברכתו התלהב הרה"ק וספק את כפיו ודפק בידי עד שלא שמעו את קולו של החתן כלל וכלל, וכן היה עד גמר ההפטרה שאז סיים הרה"ק את דביקותו... והציל את החתן. עזב את כל העיר והמצב הכל בכדי להציל יהודי שלא יתבייש. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, מוצש"ק פר' ויגש תשס"ה, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' ע"ז

שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, שלאחר שחזר הרה"ק משינאווא זי"ע מארץ ישראל, סיפר לאביו מרן הד"ח זי"ע, שכשהיה בצפת ראה את אחד מהל"ו צדיקים נסתרים, ומעשה שהיה כך היה שהבחין במקוה על אחד האיך שהוא טובל, ומצא חן בעיניו שראה שהלה אינו אדם פשוט, וכשיצא מהמקוה הלך - דלק אחריו בסימטאות העיר העתיקה לבדוק היכן הוא מקומו של האיש, ובאמצע כשראהו האיש הגביר את מהירות הליכתו, עד שלפתע עצר ופנה אל הרה"ק משינאווא זי"ע ואמר לו: תעשה טובה ואל תביטו אחרי, וכי מה איכפת לך שאני חי בעולם... וביקשו הרה"ק משינאווא שיאציל עליו ברכה, ולאחר שביטו נעלם מעיניו... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א, בשיחת קדשו - כ' טבת תשס"ו, "בצילא דמהימנותא", וארא תשס"ז, עמ"ב

שמעתי מאמו"ר זצ"ל, שכהשינאווער רב זי"ע היה ברוסיא (בדרך חזרתו מא"י) עבר דרך העיר קאסוב והתאכסן שם אצל זקננו הרה"ק ר' פנחס יוסף שהיה חתנו של הרה"ק ר' חיים קאסובער (ה"תורת חיים") זי"ע בנו של הרה"ק ר' מענדלי קאסובער (אהבת שלום) זי"ע, ובהיותו שם נסע גם להציונים והקברים הק' שהיו שם בעיר, וביתיים הכין הבעל אכסניא (הרה"ק הנ"ל) סעודה לכבודו והמתינו על השינאווער רב שיחזור מהביה"ח ועבר שעה ועוד שעה ועדיין לא חזר ולא הבינו מה קרה לו שהוא שוהה שם כ"כ הרבה זמן, וכשחזר אחר זמן ממושך שאלו אותו לסיבת שהייתו ואמר שמהציון של הר' מענדלי קאסובער זי"ע לא היה יכול להפרד, וא"ל הר"ר פנחס יוסף אספר לכם מעשה על הרבי רבי מענדלי, דהר' מענדלי היה גיסו של הסטרעליסקער זי"ע ופעם נסעו שניהם להרה"ק ר' אהרן לייב זי"ע אביו של הרה"ק ר' מאיר פרימישלאנער זי"ע ואז היה עדיין ר' מאיר צעיר לימים ושאל אותו אביו תאמר לי מי משני גיסים אלו מוצא יותר חן בעיניך, ואמר הר"מ, דהסטרעליסקער מוצא יותר חן בעיניו, ואמר לו אביו זה אמת שהסטרעליסקער הוא איש צדיק ויזכה שלאחר פטירתו יעבירו אותו לא"י אבל עוד יותר מזה יזכה הר' מענדלי שלאחר פטירתו יעבירו את א"י למקומו וזהו דרגא יותר גדולה, ונענה השינאווער רב זי"ע שבאמת הרגיש כאן ממש קדושת א"י וע"כ לא היה יכול ליפרד משם. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, בשיחת קדשו - ד' כסלו תשנ"א, "קונטרס דברי תורה" (כ"ב תשנ"ה) ע' מ"ח

אביו של השינאווער רב הרה"ק מצאנו זי"ע היה מעיד עליו באומרו 'ער האט א ווארט און הימל'.
ושמעתי מחותני שליט"א ששמע העובדא מפי זקינו הראדמישלער רב זי"ע ששנה אחת היה אצלו בראש השנה אדם שלא זכה להיפקד בזרע של קיימא, וניגש הלה אליו קודם הקריאה שקורין בתורה וה' פקד את שרה, וביקש ממנו הבטחה שיפקד בקרוב. נענה השינאווער רב באומרו, וכי יש לי איזה דעה למעלה. טען הלה ואמר דיך לו עדות נאמנה מפי אביו הק' שאמר על הרבי שיש לו דעה בנגזר למעלה בשמים. וכששמע דברים אלו אמר, אם כן הוא, אני מבטיח לך שתזכה להיפקד בקרוב. וכך הוה. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, קידושא רבה - פר' ויגש תשס"ח, "דברי תורה", טבת תשע"ב, ע' כ"ז

זקני הקדוש בעל דברי חיים זי"ע אמר: מי שאינו יודע שורש נשמת האיש העומד לפניו, כמה פעמים כבר ירד לעולם ומה שתיקן או פגם, אין לו לקבל פתקאות ולכה"פ שיכיר שורש נשמת עצמו, ואחר הדברים האלה גחין ולחיש ליה לבנו הרה"ק בעל דברי יחזקאל זי"ע ושאל: ואתה ההנך יודע? והשיבו בחיוב. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זצוק"ל, "שפע חיים" (יוניאן-סיטי תש"מ) ח"א, ע' ס"ט

שמעתי מהגה"צ רבי שמעון אויבערשטאק זצ"ל, מעיר טארנא. הרה"ק משינאווע בשנות צעירותו היה יושב ועוסק בתורה כל הימים לרבות הלילות. פעם אחת נכנסה אליו הרבנית ואמרה לו, הנה הקדירה מונחת על האש, ואין בידי מאומה לבשל בה, מרוב העניות ששורר בביתנו. השיב לה הרה"ק משינאווע מיניה וביה: "דאן וואס ווילסטו? זאל איך גיין גנב'נען? אדער צו דען זאל איך גיין אנקלאפן אויף די טירן, און קלייבן געלט? און וואס וועט זיין מיט מיין תורה לערנען?!" ("וכי מה את חפיצה? שאלך ללסטם את הבריות? או שאלך לחזור על הפתחים ולקבץ מעות? ותורה מה תהא עליה"). וכך חי את שנות צעירותו בדחקות ועניות גדולה. הגה"ח רבי דוד מאיר ווייס שליט"א, "מדור לדור - בית צאנו" (אלעד תשע"ג) ע' ס"ח

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל מוצש"ק בהעלותך תש"ל במלואה מלכה בבית הרה"ח רבי אליש אנגלנדר שליט"א:

אחרי הסתלקות הדברי חיים ז"ל שאל אחד מרבני פולין את הרב מקשאנוב, לאיזה מבני הדברי חיים יסע אם להרב משינאווא בהיותו הבכור, או להרב מגארליץ שג"כ הנהיג עדה והחזיק ביותר במנהגי אביו הדברי חיים מהרב משינאווא שהיו לו ג"כ מנהגי בית בעלז. השיבו הרב מקשאנוב, המוכר מבית אבא הוא הרב מסטראפקוב (כן כינה להרב משינאווא, בהיותו מלפנים רב בסטראפקוב) ואליו נכון ליכנע, אמנם אני שכבר הניחני אבי ז"ל בזקן לבן, אינני כבר מחויב בדבר. הגה"צ רבי אלהנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "יפה שיחתן" (ברוקלין תשע"ב) ח"ג, ע' נ"ד

זוכר אני מימי ילדותי שנכנסה אל ביתנו אשה זקנה אחת וסיפרה לאבי (הגאון רבי חיים לייב אויערבאך) זלה"ה שבצעירותה נתאלמנה מבעלה וגם מתו לה כמה ילדים רח"ל, ונשאר לה בן יחיד וחששה לגורלו שמא יקרה לו מה שקרה לאחיו, וע"כ רצתה לנסוע אל ה"דברי חיים" מצאנז זלה"ה, אך הנסיעה קשתה עליה בגלל המרחק הרב, ונמלכה באנשים אחרים שיעצו לה ללכת אל בנו הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זלה"ה וכן עשתה. ובאה לפניו ובכתה על מר גורלה ועל חששותיה אודות בנה יחידה שנותר לה בחיים, ויעץ לה הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זלה"ה לקחתו לארץ ישראל וכן עשתה וב"ה זכתה שנתקיים לה בנה יחידה זה. ואשר לצרות שתכפו ובאו עליה, אמר לה הרה"ק משינאווא שכאשר ילד אינו נוהג כשורה ואינו חפץ ללמוד ודברי האב המטיף לו מוסר אינם מועילים, אזי נאלץ האב להכותו כדי להדריכו בדרך הישרה, והנה כל הרואה כיצד האב מכה את בנו יודע היטב שהכאה זו היא לטובת הבן ובאה מתוך רחמים אך הבן עצמו אינו חש בטובה אלא בכאב, אמנם לאחר זמן כאשר כתוצאה מהמכות החל לנהוג כשורה וללמוד כראוי מבין הוא שהמכות היו לטובתו, וסיים הרה"ק משינאווא זלה"ה הקב"ה נוהג עמנו כאב הרחמן וצריכים אנו להתבונן במכות שהוא מכה אותנו באותה צורה ולהבין שהכל הוא אך ורק לטובתינו. ואמרה הזקנה שדברים אלו ריפאו את כאבה ואת לבה השבור. הגאון רבי רפאל דוד אויערבאך זצ"ל, ראש ישיבת "שער השמים", [מרשימות הגה"ח רבי ישראל האוז"ל]

כשהגיע עת נישואי בת הרה"ק משינאווא זיע"א, לא היתה ידו מספקת אפילו לא למעט מצרכי הנישואין, והרבנית ביקשה ממנו שילך לנסות להשיג את הממון כיון שקרב ובא יום החתונה, השיב לה הרה"ק משינאווא שבוודאי השי"ת יעזור. כעבור זמן מה הגיע אליו אחד מאחיו וגם הוא העיר לו שצריך לראות לעשות דבר בנוגע להוצאות החתונה כי רבים הם. השיב לו הרה"ק משינאווא, דרך העולם כשיש לו לאדם איזה חוב מועט של כמה פרוטות אומר לעצמו "וודאי השי"ת יעזור" ואינו דואג דאגת הממון, כיון שבקל יוכל למצוא פרוטות אלו להשיב את חובו, אבל כשיש לו חוב גדול אזי מאבד את כל שלוות נפשו עבור זה כיון שאינו רואה בדרך הטבע איזה דרך למצוא להשיב את זה החוב, אבל באמת איפכא מסתברא שכשיש לו לאדם חוב קטן מוטלת עליו החובה לנסות ולמצוא ממון להשיב החוב כיון שבקל יוכל למצוא זה, אבל בחוב גדול שאין לו שום אפשרות למצוא זה הממון או אז רק אמונה בהבורא ב"ה תוכל לעזור לו, ולכן שלום עלי נפשי כי רבה אמונתי בהשי"ת שיזמן לי די צרכי. כ"ק מרן אדמו"ר מלעלוב זצוק"ל, "דברות קודש" (רמות-לעלוב ב"ב) מקץ תשס"ג, עמ' ג'

מעשה פלא שמעתי מאיש מהימן בן אוריין החסיד רבי ברוך גרינפעלד מסטראפקוב ז"ל, שבבחרותו היה מחשובי תלמידי הרה"ק רבי משה מחוסט בעל ה'ערוגת הבושם' זי"ע (כאשר הרביץ תורה בקליניוורדיין), וכמו כן התקרב באותם ימים אל הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע בימים שהתגורר בסטראפקוב, ואלמלא שמעתי עובדא זו מפיו לא הייתי מאמין לכך ובודאי שהייתי נמנע מלספרו לאחרים, ומעשה שהיה כך סיפר: בבחרותו זכה להיות קרוב מאד לרבו ה'ערוגת הבושם', פעם

אחת הגיד לו שהוא נוסע אל רבו הרה"ק משינאווא בסטראפקוב ושאל את רבו אם ברצונו לנסוע עמו, שמח ה'ערוגת הבשם' על הצעתו ויצא עמו בנסיעתו. הם הגיעו למעונו של הרה"ק משינאווא בשעת מנחה סמוך לשקיעת החמה, ונכנס רבי ברוך תחילה אל הקודש כדי להודיע על האורח הנעלה שרוצה ליכנס אליו, והנה באותה שעה עדיין לא התפלל הרה"ק משינאווא תפלת המנחה ומפני הכבוד לא רצה להגיד לה'ערוגת הבשם' שימתין לו עד שייגמור תפילתו, לכן הורה לר' ברוך שיזיז ויקדים את מחוגי השעון לשעה מוקדמת יותר ואח"כ יכניס את אורחו הרם לחדרו, כמצווה שעל ידי הקדמת השעה בשעון תעמוד השמש מלנטות ולא יעבור זמן תפילה, והוא פלא והפלא. אולם על צדיקים שהם למעלה מן הזמן אין זה חידוש כלל כי הם שולטים על התנהגות הטבע בעוה"ז [והזות מחוגי השעון היתה מחמת הרואים שלא יאמרו שהוא מתפלל אחר זמן תפלה]. הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשע"ב) אבות - ח"א, ע' שנ"ג

הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע

יומא דהילולא - כ"ה אלול

מתולדותיו

הגה"ק מוה"ר דוד הלברשטאם זצ"ל אבד"ק קשאנוב. נולד בשנת תקע"ה, בנו השני של מרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנו זי"ע. נסע להס"ק מראדשיץ ולהרה"ק מוה"ר צבי הירש מרימנוב זצ"ל. בשנת תרי"א נתקבל לאבד"ק קשאנוב, בהשפעת אביו הגה"ק מצאנו. התמדתו בתורה היתה להפליא, ודחה הפצרות חסידים שבאו אליו. אחיו הגה"ק משינאווא זצ"ל אמר עליו שהוא צדיק הדור, והעיד עליו שלומד תורה לשמה. נפטר כ"ה אלול תרנ"ג בקשאנוב ושם מנו"כ. [תורותיו ותולדותיו נדפסו בספה"ק "דרכי דוד" "ילקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ה, ע' ר"י

וכדבר שהיה אצל כל אבוה"ק זי"ע שלא ידעו ולא הרגישו במה שהם אוכלים, וכך חינוכו גם את ילדיהם. וזכורני מימי ילדותי בגיל צעיר מאד שהתבטאתי על איזה מאכל שאני לא אוהב את זה, נענה לי כ"ק אאמו"ר זי"ע, ושמא המאכל לא אוהב אותך. דו"ז הגה"ק מקשאנוב זי"ע נהג כל ימיו לשתות קפה ותה בלי סוכר, וסיפר לכ"ק אאמו"ר זי"ע גופא דעובדא הכי הוה, שפעם בימי ילדותו מחמת הדחק ששרר בבית נתנה לו אמו הרבנית פרוסת לחם יבשה עם כוס תה בלי סוכר, ורץ אל חדר אביו הק' בבכי ופחי נפש על אשר חרף מצוקת רעבונו נותנים לו לשתות תה מר, אמר לו כ"ק אביו זקה"ק - ומי הגיד לך אשר תה צריך סוכר, ומעת ששמע הדברים מפורש יוצא מפי קדשו היה שותה בלי סוכר - ולא היו מכוונים בכך להסתגף אלא שבאמת היתה דעתם נוחה מזה, וכמ"ש (אבות פ"ו) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, היינו שירגיש ויידע אשר אשריו בעולם הזה, ויודה וישבח בשמחה להשי"ת על מה שנותן לו ולא יבקש יותר מזה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זי"ע, "שפע חיים - ירח האיתנים" ח"ב, ע' קמ"ה טו"א

אא"ז הגה"צ הר"ר דוד זצ"ל האבד"ק קשאנוב בן כ"ק אא"ז הגה"ק מרן מצאנו זי"ע"א היה לו מתנגדים בעירו אשר ציערו אותו, ושמעתי מאם אמי הרבנית הצ' מ' שרה גיטל ע"ה - אשת זקני הרה"ג מוה"ר

שמעון אלטר פרענקיל תאומים זצ"ל האבד"ק פאדגורזע ע"י קראקא - בתו של אא"ז מקשאנוב הנ"ל, שבעת שהציקו לו המתנגדים נסעה היא לצאנו לאא"ז הק' זי"ע ושפכה לפניו מר שיחה על עג"נ של אביה, כ"ק אא"ז בעל הד"ח זי"ע הקשיב לדבריה ואח"כ נענה בזה"ל: ראו נא ראו, אם מצערים את אביה היתה רוצה כבר שיעקרו את האנשים האלו משורשם. מה את יודעת, אולי יהיה עוד ראש המתנגדים הזה לאוהב שלכם, וסיפרה זקנתי הנ"ל שלא עברו ימים מועטים וכך הוה כי נהפך האויב לאוהב כדברי כ"ק אא"ז מצאנו זי"ע.

בכל זאת נמצאו עוד כאלו שלא נחו מהתנגדותם והגיעו הדברים עד כדי כך שהלשינו עליו לפני השלטונות והיה בסכנה שיישפט למאסר, והעילה להלשנתם מצאו בזה שיצא אז חוק שכל הנשואין מוכרחין להיות רשום כחוק, וגם אלו שהיו נשואים מכבר מימים ושנים שעברו לא היה רשאי הרב לרשום בפנקס אם לא ראה את הקידושין בפניו, כ"ק אא"ז מקשאנוב זי"ע חשש להצריך עוד הפעם קידושין לזוגות שנתקדשו מזמן כדת משה וישראל ורשם את אלו כזוגות שנתקדשו, ו"עבירה" זו מצאו המתנגדים לתופסו בה ובעיני השלטונות היתה זו עבירה די חמורה לענוש עליה במאסר, ואמנם הגישו עליו משפט וסכנת מאסר רחפה עליו.

באותו פרק היה תלוי ועומד גם משפטו של דו"ז הרב הגה"צ הר"ר אהרן זיע"א, שנקרא קרייזער רב, ג"כ על שהלשינו עליו שהוציא סירוב על בע"ד שלא רצה לעמוד לד"ת. וכשהזכירו לפני אא"ז מרן הד"ח זי"ע את שני בניו אלו שנתונים בסכנה אז כשהזכירו מבנו הרב מקשאנוב בירך שיעזור לו ה' וכשהזכירו מבנו הרב מצאנו, אמר: ומה יש אם יושבים קצת במאסר לכבוד השם ותורתו. גם המהר"ם מרוטנבורג זיע"א ישב בתפיסה ולמד שם וקיים שם ישיבה. מדברים אלו נכחו השומעים להבין כי הרב מקשאנוב יצא לחופשי והרב מצאנו יישפט, ואמנם כן היה כי הרב הר"א זצ"ל מצאנו נשפט למאסר וישב ששה שבועות בבית הסוהר ואא"ז מקשאנוב זצ"ל יצא זכאי בדינו.

ושמעתי בבית אבא ז"ל איך היתה סיבה מאת ה' להצלתו כי אא"ז זצ"ל מקשאנוב היה רגיל לנסוע למעון קיץ בסביבות קראקא פעם לסבושוביץ פעם לסוכא, ואז לפני הגיע זמן משפטו נסע כדרכו למעון הקיץ ובנסיעתו נפגש עם אדון אחד, וכדרך הנוסעים נעשה היכרות ביניהם, אא"ז זצ"ל שהיה בעל הדרת פנים ולבושו היה מסודר בנקיות להפליא כדרך שצריך להיות לבוש ת"ח בלי רבב כל שהוא, ודיבורו המסודר בשפתי חן וחכמה, עשה רושם עז על האדון הזה עד שבתוך שיחתו אמר לו כי רבנים כאלו הם לתפארת לעם ישראל לא כן הרבנים החשוכים ששמע עליהם רק רע כל היום, וכאחד מאלו הזכיר את הרב מקשאנוב שתלוי ועומד משפט נגדו והאדון הזה היה השופט שהיה צריך לשפוט, ואת הידיעות האלו על טיבו של הרב מקשאנוב קיבל כמובן משונאיו, מה מאוד הופתע האדון לשמוע שאכן הרב הזה העומד לפניו הוא הוא הרב מקשאנוב ואז נוכח לדעת כי רק שונאים מעלילים עליו ובבוא זמן המשפט הוציא לצדק משפטו וזכהו בדינו. מרשימות הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, "כל הכתוב לחיים" (ירושלים תשכ"ב) ע' קצ"ג

מחברתו של הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע הרבנית אלטא פייגא ע"ה היתה נכדתו של הרה"ק רבי דוד מקשאנוב בנו של הרה"ק מצאנו זי"ע. פעם אמר הרה"ק מסאטמאר שבגליציה היה מקובל שהרה"ק

מקשאנוב היה הגדול מכל בני ה'דברי חיים'. וכן גם שמעתי מהרה"ח ר' יוסף מרגליות שליט"א באחת מביקוריו אצל האדמו"ר מקלויזנבורג זי"ע שמע ממנו כדברים האלה. הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "מפי ספרים וסופרים" (ב"ב תשס"ח) ח"א, ע' פ"ב

לאחר הסתלקות הגה"ק מצאנו, שאל רב אחד מפולין מחסידי צאנו את הרה"ק מקשאנוב לאן יסע עכשיו. ענה: הגדול שבבית אבא הוא אחי הרב מסטראפקוב (הוא הגה"ק משינאווא שכיחן אז בסטראפקוב) ואחז את זקנו ואמר: אבל ב"ה שאבי הניח אותי בזקן לבן, וממילא אינני זקוק להיות חסיד ולנסוע. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, ששמע מפ"ק הרה"ק רבי חנה מקאלאשיץ הי"ד, "דברי חנה השלם" (ברוקלין תשנ"ה) ח"ב, ע' שס"ז

הרה"ק משינאווא זי"ע שמע לדעת אחיו הרה"ק מקשאנוב זי"ע ועזב את העיר צאנו לטובת אחיו הרה"ק מקרייז זי"ע, כי אחזו להרב מקשאנוב לצדיק הדור, והיה נותן לו פיתקא אחת בשנה, בעשי"ת. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל - אב"ד גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' קע"ב

מוצש"ק פ' תבא תשמ"ה שמעתי מכ"ק אדמו"ר מוהר"י מפשעווארסק צוק"ל ששמע מהויעליטשקער רב (הגה"צ ר' שמואל שמעלקא עזריאל פרענקל תאומים ז"ל בן בתו של הרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא צוק"ל) כי מנהגו של הרה"ק ר' דוד מקשאנוב ז"ל הי', שבכל פעם שהי' מתעורר, אף אם הי' באמצע הלילה, שוב לא חזר לישון, אלא קם ממטתו וישב ללמוד עד אור הבוקר. הרה"ח ר' יהושע זאב לערנער שליט"א, "ניצוצי אורות", אחרי-מות תשס"ג, עמ' ד'

זקה"ק מגארליץ ודו"ז הגה"ק משינעווא זי"ע מעולם לא נשמע מפיהם דב"ת בחכמת הנסתר, דו"ז הגה"ק מקשאנוב זי"ע שכ"ק אדמו"ר העיד עליו שלא עבר עליו יום בלי לימוד ח"י שעות ושזכר כל רש"י שבש"ס, והיה פועל ישועות בקרב הארץ ורוח הקודש הופיעה בבית מדרשו כי ראה מסוף העולם ועד סופו אף פעם לא שמעו ממנו סתרי תורה, וכן הצדיקים לבית בעלז הרה"ק מוהרי"ד והרה"ק מוהר"א בדברי תורתם דברו רק בנגלות התורה. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג זי"ע, "דברי תורה", פרשת חוקת תשמ"ט

דודי הגה"צ ר' אשר ישעי' היילפרין זצ"ל הרב מדעמבניק-קראקא סיפר, שבהיותו בשנות המלחמה העולמית הראשונה בעיר פראג בירת צ'כיא, מקום פליטת אא"ז הרה"ק ר' לייבוש מברעזאן זצ"ל, אמר לו אא"ז הר"ל בשם חו"ז, אא"ז הגה"ק ר' דוד מקשאנוב זצ"ל: אם תראה שני זקנים בביהמ"ד מדברים ביניהם מצדיק אמת, אף אם אתה עומד באמצע לימודך בגמרא, תעשה "קנייטש" בגמרא, ותלך לשמוע מה בפיהם!

והחידוש הוא, שהרי הגה"ק מקשאנוב זצ"ל הי' ידוע למתמיד הגדול ביותר בין צאצאי הרה"ק ה'דברי חיים" מצאנו זי"ע, שמטעם זה נמנע מלקבל על עצמו רבי'סטעווע, ואעפ"כ החשיב ענין ספורי צדיקי אמת עד כדי כך.

מחותני ש"ב הגה"צ מוה"ר ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל ר"י טשעבין הוסיף על זה כי לכך אמר לעשות "קנייטש" בגמרא, כדי שיחזור אח"כ לתלמודו ביתר שקידה, ודפח"ת. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "יפה שיחתן" (ברוקלין תשס"ה) ח"ב, עמ' א'

הרה"ק רבי מאיר נתן מצאנז זי"ע

יומא דהילולא - ט"ו באב

מתולדותיו

כשנולד להגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע בנו השלישי בשנת תקפ"ה, הוא קרא לו בשם מאיר נתן, על שם שני זקניו: רבי מאיר מטייקטין ורבי נתן שפירא בעל "מגלה עמוקות". מילדותו שקד על דלתי תורה, ועבד את השם במסירות נפש.

בגיל צעיר נשא את הצדקנית מרת בילא בת הגה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע, שנתיישב על שולחן חותנו ואח"כ חזר לצאנז בה קבע את דירתו.

נספה בדמי ימיו במגפה שפרצה בשנת תרט"ו, וביום ט"ו מנחם אב הלך לעולמו. מסופר כי אביו ה"דברי חיים" ציוהו להשאר בצאנז כדי שיגן על העיר, שעה שהוא עצמו עם משפחתו יצאו מהעיר בגלל המגפה, וזוגתו של רבי מאיר נתן עם בנה הקטן שהו אז בדזיקוב. כשנפטר התאבל עליו אביו רבנו מרה, ואמר בהספדו כי אילו נשאר בחיים, היה מגיע בגדלותו כאחד מתלמידי הבעש"ט.

להגה"ק רבי מאיר נתן זי"ע נולדו בת תחילה וכן.

הבת היתה זוגתו של הרה"ק רבי נפתלי הורוויץ ממעליץ זי"ע, בנו יחידו הוא הגאון הקדוש רבי שלמה זי"ע. מייסדה של חסידות בובוב המעטירה. הרה"ח ר' יוסף דוד ויסברג ז"ל, "רבינו הקדוש מצאנז" (ירושלים תשנ"ז) ח"ב, ע' רע"ו-רע"ח

בימי ילדותו הי' פעם (הגה"ק רבי מאיר נתן זצ"ל) אצל הרה"ק הרבי ר' אליעזר מדזיקוב, ושאל לו הרבי ר' אליעזר, מדוע אין חוטפין שיריים מן חלה כמו ממאכלים אחרים. והשיב הילד על אתר: הלא בתורה הק' נאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה, ואם כתוב על חלה שהיא ראשית, אי אפשר שתהא שיריים. ונתפעל הרבי ר' אליעזר מחכמת הילד.

אחרי כן פגש את הדברי חיים, ועדיין לא היו אז מחותנים, רק בזמן מאוחר נשתדכו זה עם זה, ומסר לו דבר חכמה הנ"ל מבנו. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצוק"ל, "בית צדיקים יעמוד" (ברוקלין תשס"ד) ח"א, ע' כ"ה

עובדא ידענא מבני הגה"ק בעל אמרי נועם, או מהגה"צ רבי יחיאל מפאקשעוויץ או מאחיו הצעיר הגה"צ אבדק"ק בייטש, שאחר שנתקבל הגה"ק רבי דוד בן הגה"ק בעל דברי חיים לאב"ד בקשאנוב בשנת תרי"א, ובנו הגדול הגה"ק רבי יחזקאל שרגא בפעם הראשונה בשנת תרי"ג לרבנות בשינאווא (אחרי עזבו הרבנות בראזלא), וזה היה בהשתדלותו של הגה"ק מצאנז, שאלו הר"א מדזיקוב, מדוע אינו משתדל מחותני עבוד בנו ר' מאיר נתן, שגם לו יהי' רבנות, וכי זה החסרון שבביל שהוא חתני אינו עושה בעדו? ענה לו בעל הדברי חיים, רבי מאיר נתן אינו זקוק לרבנות, הוא אתי במחיצתי, ומה חסר לו ברבנות בצאנז? והוא יהיה אתי עד עולם. וכן היה, שאחרי שמרן רבינו (ה"דברי חיים") זצ"ל עלה בסערה השמימה, נטמן ליד קבר בנו החביב עליו כבבת עינו, רבי מאיר נתן זצ"ל. הרה"ח ר' אלימלך אלעזר ארנברג ז"ל, "ארוי לבנון" (ירושלים תשכ"ז) ע' נ"ח

בנו של מרן הד"ח זי"ע, הרה"ק רבי מאיר נתן זי"ע היתה לו החזקה לסייע לאביו הק' בכרירת ובחירת אתרוג מהודר לברכה. יען סמך עליו אביו הק' בהיותו בקי ומומחה בדבר, ויהי בהתקרב חג הסוכות

הראשון לאחר פטירתו בדמי ימיו של הרה"ק ר' מאיר נתן (ביום ט"ו מנ"א תרט"ו) וכשהביאו את האתרוגים לבחירה למרן הד"ח זי"ע נטל אתרוג אחד והביט בו לבדוקו ושוב פנה לצידו באומרו "נו, מאיר נתן מה אתה אומר על אתרוג זה..." הגה"צ רבי שמואל אלכסנדר אונסדורפר זצ"ל ששמע מפ"ק כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל "צאנז", ניסן תשנ"ה, ע' 18 טו"ב, [וע"ע בס' "עטרת חיים" (ברוקלין תש"מ) - ח"ב, ע' כ"ז]

נודע ומפורסם מדת חסידותו וצדקתו של הרה"ק מוה"ר מאיר נתן זצ"ל, שהי' משקיע כוחות נשגבים להשפיע על זולתו במילי דשמיא, וכידוע שהי' מקבץ בכל לילה קיבוץ של אברכים ולימד עמהם תורה ועבודת השי"ת במשך כל הלילה. כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א, שיעור בספה"ק "דברי חיים" - וירא תשס"ז, "קובץ אמרי קודש", וירא תשס"ז, עמ' כ'

הגה"צ רבי ישראל פריינד זצוק"ל אבד"ק הוניאד סיפר שאמר לו הר"ר שלמה שו"ב מאינטערדאם שהי' לומד בחברותא עם הרה"ק רבי מאיר נתן בן רביה"ק מצאנז, ורמ"נ הי' מבקשו לצאת מהחדר כמה פעמים. והר' שלמה שמע אז את רמ"נ צועק בחדרו: אוי מה רע הגיהנם, מה רע הגיהנם, וראה שהוא בוער צפרניו על האש. "עטרת חיים" (ברוקלין תש"מ) ח"ב, ע' כ"ז

היה [הגה"ק רבי מאיר נתן זצ"ל] מתמיד עצום, והיה לומד עם חברותא כל הלילה עד שעה חמש באור הבוקר. והחברותא שלו העיד שראה אצלו מדריגה גדולה בהתנהגותו בקדושה וטהרה. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצוק"ל, "בית צדיקים יעמוד" (ברוקלין תשס"ד) ח"א, ע' כ"ה

צוותא ק"ז רבינו (הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז) זצ"ל היתה שיניחוהו בהאהל של הרה"ק ר' זלקא, מתלמידי הרבי מלובלין זי"ע, שמנ"כ בצאנז. אכן מפני שסמוך להאהל הנ"ל היה קברם של הרב ברוך לאנדא ויו"ת, ולא היה ניחא לבני הד"ח שרבינו ינוח בשכנותם, העמידו ב"ד של שבעים ואחד רבנים, והחליטו פה אחד להניח אצל קבר בנו הה"ק ר' מאיר נתן ובנו אהל על גבם. כ"ק מרן אדמו"ר רבי שלום יחזקאל שרגא רובין-הלברשטאם זצ"ל, אבד"ק ציעשנוב, "פי צדיק" (ברוקלין תש"ן) ע' רפ"א

בווישניצא היתה משפחה חשובה בשם קאנגער, ונתהוה סכסוך ביניהם, ובאו לזקני [מרן מהר"ש (אדמוה"ז) מבאבוב] לדין תורה, אלא מאיזה סיבה לא רצה לקבל את הדין תורה, וצוה להם שילכו לדין אצל דודו הגה"ק משינאווא זצ"ל, וכך עשו. כשמוע הדברי יחזקאל את סיבת בואם, אמר להם: הלא יש לכם בעירכם ווישניצער רב, ולמה באתם אלי. ענו האנשים שהרב דוישניצא שלחם אליו שהוא ידין ביניהם. וכתב הדברי יחזקאל מכתב לזקני שהוא יפסוק בדין תורה הלז, והזכיר בתוך דבריו: שמעתי מאבי (הדברי חיים) שנקודת האמת מונחת בתוך בנו רבי מאיר נתן, וא"כ הלא אתה בנו וראוי לאותה איצטלא, ולכן תדין אתה את הדין תורה. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצוק"ל, "בית צדיקים יעמוד" (ברוקלין תשס"ד) ח"א, ע' כ"ה

ד"ו ר' דוד'ל דיין שימש דיין בגורליץ באותו פרק שכיהן בעל "דברי חיים" בצאנז. לרבי דוד היה בן יחיד ושמו היה רבי לייביש. הוא היה קדוש עליון, שימש ברבנות בק"ק אלפיין, בעל כשרונות נפלאים ועילוי גדול. כולם ניבאו גדולות על בן יקיר זה שלגדולות נוצר ועדיו לגאון.

פתאום חלה הרב הצעיר הזה ונפטר בחתף. שלחו אנשי אלפיין שליח מיוחד להודיע בשורת איוב זו להורים השכולים. השליח מצא בבית רק את ר' דוד'ל. כי אשתו נעדרה ברגע זה מהבית. מסר השליח לר' דוד'ל אותה בשורה והוסיף, שבעוד שעה קצרה בודאי יגיע גם ארונו של הנפטר.

התלבש ר' דוד'ל בגדי שבת והתכוון לצאת לקבל את ארונו של בנו יחידו. והנה נכנסה הרבנית לבית, אמר לה ר' דוד'ל, לבשי בגדי שבת שלך ונצא יחד לקבל פני בנו יקרנו. הרבנית לא חשדה מאומה ועשתה רצון בעלה, שכן חשבה באמת שבנה בא לבקרם.

הם יצאו את העיר, לא הרחיקו, והנה העגלה עם הארון מגיעה. מיד נגש ר' דוד'ל אל הארון ובירך בשם ומלכות "ברוך דיין האמת", מבלי להוריד אף דמעה אחת. הרבנית כראותה זאת התעלפה ובקושי עוררה. עמד ר' דוד'ל ומדבר על לבה: תני דעתך, איזה קרבן יקר הקרבת לה, ולא יאה הדבר לאשה כמוך להתלונן על דרכי ה' הנסתרות.

סמוך לאחר מכן נפטר בנו של האדמו"ר רבי חיים מצאנז, ר' מאיר נתן, אבי אדמו"ר ר' שלמה מבובוב זצ"ל. בעל "דברי חיים" חיבב את בנו זה במאד והצטער ביותר והוריד דמעות רבות בפטירתו. והנה בשיחה אחת עם מקורביו אמר אז: אני איני יכול להשוות עצמי אל הצדיק ר' דוד מגורליץ, שבפטירתו של בנו יחידו לא הוריד אף דמעה אחת וקיבל את היסורים באהבה גמורה ובשלוחה נפשית עילאית, ואילו אני לא יכולתי לשלוט בעצמי ובכיתי הרבה.

(פנקס גורליץ - ש"ב הרה"ח בנש"ק ר' אברהם ישראל בן דודי איש הצנע לכת מוהר"ר אלימלך אלעזר הי"ד ארנברג). הרה"ח ר' אלימלך אלעזר ארנברג ז"ל, "ארזי הלבנון" (ירושלים תשכ"ז) ע' נ"ח

שמעתי מהאדמו"ר הרה"ק מהרי"ע מפשעווארסק זצ"ל ששמע מהדיין הגה"צ ר' מענדלי מקלאסנא זצ"ל ששמע מהרה"ק הדברי יחזקאל משינאווא זי"ע: שאמר על אחיו הרה"ק ר' מאיר נתן זי"ע שנסתלק באברכותו, שלא היה יכול להארין ימים ל"ע מגודל מדת האמת שלו, שהיה למעלה ממדריגת עוה"ז. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אב"ד גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' קע"ט

שמעתי מפ"ק כ"ק אאמו"ר זצ"ל בקשר להסתלקותו של זקני הגה"ק ר' מאיר נתן זי"ע, דידוע שדבר הגורם להסתלקותו ה', כי בימים ההם השתוללה מחלת החולי-רע בגלילות צאנו והרבה נעדרו בגללה רח"ל, והלך אז הגה"ק ר' מאיר נתן זצ"ל לבקר את החולים ולטפל בכל הצטרכותם ולסייע בידיהם להתגבר על המחלה הנוראה, על אף שכל זה קשורה במסירת נפש ממש, אולם גם בו פגעה המחלה רח"ל, וכשחזר לביתו עלתה נשמתו הקדושה והטהורה לגנוי מרומים.

והנה באותה שעה לא היתה זוגתו הרבנית ע"ה וילדי' בבית, שנסעו לפוש מחוץ לעיר, וכאשר נודעה להם הבשורה המרה חזרו מיד לצאנז, ובשעת השבעה נאנחה ואמרה לחברותי היושבות אצלה, אילו הייתי בבית הייתי מתעקש אצל חמי עד שהי' מוכרח לפעול ישועה ויתרפא. הדברים הגיעו לאזני כ"ק הגאון הק' מצאנז זי"ע, נענה ואמר, "ס'קען זיין אז אויב איך וואלט מיך איינגע'עקש'נט וואלט איך עם אויסגעבעטן, אבער איך וואלט מיך נישט געוואלט איינ'עקש'נען, ווייל איך האב מיך איינמאל איינגע'עקש'נט און איך האב שפעטער חרטה געהאט". כ"ק אא"ז הגה"ק מוהר"ש זי"ע ה' אומר, שהוא יודע על איזה ענין התכוון אז זקינו הקדוש זי"ע שהתחרט עליו.

ואמר כ"ק אאמו"ר זצ"ל, כי בודאי ה' כוונתו על איזה ענין שמסר את נפשו לפעול ישועה בעד איש אחד, ונתחרט על זה, כמו שמסופר, כי אחד מחסידי כ"ק אא"ז מצאנז זי"ע ה' זקוק פעם לאיזה ישועה, וישב בצאנז כמה חדשים שלמים ולא ה' יכול לפעול אצל כ"ק מרן מצאנז זי"ע שיבטיח לו ישועה. בינתיים בא יהודי א' ממדינת דייטשלאנד שהי' זקוק ג"כ לישועה כזו, ותיכף ומיד הפעיל הדברי חיים זי"ע ישועה בעדו. נכנס איש זה אל הרה"ק מצאנז זי"ע והתנצל לפניו, הרי אני כבר יושב פה הרבה זמן

ועדיין לא נושעתי, ולמה אגרע מאיש זה שנושע תיכף. אמר לו זקיני הק' מצאנו זצ"ל, הידעת שכאשר אני מעורר איזה ישועה לאדם חוץ לדרך הטבע "שטעל איך מיך איין" עולם הזה ועולם הבא, לא רק שלי, אלא גם מאשתי ובני ביתי עד סוף כל הדורות, אלא למען שיתקדש כבוד שמו יתברך בעולם כדאי כל זה, ולכן הייתי מוסר את נפשי לפעול ישועה לאיש זה, כדי שיצא מזה כבוד שמים. כ"ק מרן אדמו"ר מבאבוב שליט"א, שיעור בספה"ק "דברי חיים" - ש"ק שמיני תשס"ה, "קובץ אמרי קודש", שמיני תשס"ה, ע' י"ג

הרה"ק רבי אהרן מקרייז-צאנז זי"ע

יומא דהילולא - א' אב

מתולדותיו

נולד ברודניק בשנת תקפ"ו, בן רביעי לאביו הגה"ק רבי חיים זי"ע בעל "דברי חיים" מצאנז. נשא את הרבנית חנה עלקא בת הגביר רבי יעקב וויינבערגער מדוקלא, וסמך על שולחנו. בשנת תרי"ז נתמנה על ידי אביו כרב הקרייז (גליל) צאנז, וסייע לו בניהול עניני הרבנות. נסתלק בשבת ר"ח אב תרס"ג בגיל ע"ז, ונטמן באוהל אביו. זי"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' רי"א

כשנולד הגה"ק מקרייז, שלח רבינו מצאנז לשאול את רבו הגה"ק מראפשיץ איזה שם לקרוא לו, והשיב, אהרן, וכן עשה. אחר כך כתב רבינו מצאנז לחמיו הברוך טעם שנולד לו בן וקרא שמו בישראל אהרן. הברוך טעם ידע שאין במשפחת אבותיו שם כזה והקפיד שיקראו הבנים בשמות של המשפחה כנהוג, השיבו במכתב: וכי ממשפחת גרים אתה שאתה נותן שם מהחומש. כשנסתלק הגה"ק מקרייז אחרי יותר משבעים שנה בר"ח אב, יומא דהילולא של אהרן הכהן, נתגלה לעין כל רוח קדשו של הגה"ק מראפשיץ בקריאת שמו, כי כפי הנראה היה לו ניצוץ מנשמתו. [שמעתי מפי הרה"צ רבי שלום מניסק (בנו של הרה"ק מגארליץ)]. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, זי"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' רי"א

לאחר פטירת אביו הרה"ק הדברי חיים נעשה בנו הרה"ק רבי אהרן זצ"ל לרב העיר צאנז, וקראו אותו קרייזער רב. בפשטות נמסר הטעם, משום שעדיין היה כל אחד דבוק באביו הדברי חיים וזכרו לא מש מזכרון של איש, וע"כ הי' קשה מאוד לקרוא עוד אחד בשם "צאנזער רב", אלא קראו אותו קרייזער רב. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב צוק"ל, "בית צדיקים יעמוד" (ברוקלין תשס"ד) ח"ב, ע' ל"ב

דוזה"ק מהר"א מצאנז, הקרייזער רב, בכל פעם שהיה מתעורר משנתו היה קם ונוטל ידיו ולובש בגדיו, ולפעמים היה מתעורר מחמת איזה רעש דקות ספורות לאחר ששכב וקם ממשכבו וניסה אולי יוכל לשוב כבר ללימודו. כדבר הזה יכול היה לקרות כמה פעמים בלילה אחת, וכן נהג עד סוף ימיו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל, רעוא דרעוין פר' ויחי תשל"ו, ("צאנז", סבת תנש"א, עמ' ד')

סיפר רבינו (הרה"ק רבי אברהם יהושע פריינד, אבד"ק נאסויד) זי"ע, שפ"א בהיותו בצוותא חדא עם הגה"ק רבי אהרן האלבערשטאם זי"ע אבד"ק צאנז יצ"ו, הנקרא קרייז רב, והיה יחד אצל פאנטען בלע"ז, ה"ה מקום שיוצא משם תדיר מים מן הדדין לתוך בריכה גדולה, ועושין זאת לנוי לפני הבית, והמים שבתוך הבריכה הולך ויוצא לתוך היאור. ואמר הקרייז רב, שמה טוב היה אם היה באפשר לבשל דגים על סעודת ר"ח ויהי כאשר כילה לדבר זאת הרים את יד קדשו ותחבו אל תוך הבריכה והוציא משום

דג כשר והי' הדבר לפלא גדולה, כי בתוך אותה בריכה לא היה נמצאים דגים מעולם, ורק לכבודו של הגה"ק הנ"ל נודמן ובא לשם דג כשר הלזה.

[ועיין בספר הקדוש מאור ושמש פ' בראשית בד"ה ויאמר אלקים יהי אור וזל"ק; וכאשר השי"ת חפץ במעשי האדם החפץ במצות הוא מזמין לפניו שיתהוו דגים בהנהר ושיובלו אליו לכבוד שבת]. גדולת יהושע" (ברוקלין תשמ"ו) ח"א, ע' ט"ו

שמעתי מהרה"ג ר' ברוך חנה גרינפעלד שליט"א ששמע מהה"צ ר' זושא'לע מטשערנאביל ז"ל ששמע מפ"ק זקינו הרה"ק רבי ישעי' מטשחוב ז"ל הי"ד, שסיפר שהי' פעם אצל אחיו הרה"ק רבי אהרן אבד"ק צאנז, והי' ערש"ק ולא היו דגים, ובצאנז הי' שם נהר. ושתי שעות קודם הזמן אמר הה"צ רבי אהרן לאחיו הה"צ רבי ישעי', קום לאמיר גיין צום טייך, והלכו עד שעמדו במקום אחד, והרה"ק רבי אהרן הסגיר עיניו והתפלל, ותיכף ומיד קפץ דג מן המים לרגליו, והי' לפלא. הרה"צ ר' שלום גרשון אונגער שליט"א, בטוב צדיקים" (ברוקלין תשס"ה) ע' י"ד

בס' מהרש"ם הכהן פר' מקץ עה"פ וטבוח טבח כ' וז"ל ושמעתי מכ"ק ש"ב אדמו"ר הרה"ק ר' אהרן אבד"ק צאנז ז"ל שבא אצלו חסיד על שבת קודש, ואכל אצל בעה"ב שם, והיה הה"ק ז"ל בכעס עליו, ואמר לו להתפלל ביכולתו להתפלל בכל מקום בבהכנ"ס שרוצה כי בכל ביהכנ"ס מתפללין, אבל לאכול רוצה שכל חסיד שבא אצלו יאכל בשלחנו ולא אצל אחרים, כי צריך לאכול עם רבו וחסידים ביחד, כי זה דבר גדול לקדושת ישראל באכילה ושתי' לשם שמים כדי לידע שביכולתו לעבוד את השי"ת ע"י אכילה ושתי' ג"כ, ולא ע"י תורה ותפלה בלבד, וזה דרך החסידות מרביתנו הק' וצללה"ה עכ"ל. פ"י צדיק" (ציעשנוב) ע' ש"כ, הע' 19

פעם הביא חסיד נאמן לרבינו (כ"ק אדמו"ר מסאטמאר) ז"ל גלימה (בעקטישע) שמקובל בידו שהוא של מרן הדברי חיים ז"ל, וכאשר לבשה רבינו ראו שהבעקטישע היתה ארוכה מדי למדתו של רבינו ז"ל. ואמר רבינו ז"ל הלא מפי אבא מארי ז"ל שמעתי שהה"ק הר' ישעי' מטשחויב זצ"ל היה דומה ממש לאביו מרן הדברי חיים זי"ע בצורתו ובתוארו וקומתו, והוא היה קצר קומה, ומסתמא אין זה הבעקטישע של הדברי חיים ז"ל, ובדאי היא של בנו האב"ד קרייז צאנז (הה"ק ר' אהרן זצ"ל), שהוא היה ארוך בדורו, וסיים רבינו ז"ל: "דאס איז אויך א חשיבות" (גם זה חשיבות אצלי). "מושיען של ישראל" (סאטמאר) ח"ב, ע' 281

כ"ק מרן אדמו"ר (בעל "קדושת ציון" מבאבוב) זצ"ל הי"ד סיפר כי בהיותו פעם בצאנז על ציון זקינו רבינו הד"ח, נפגש בדודו הרב מקרייז ושח אתו. מצד היותו דבוק במדת האמת שפך הרב מקרייז חמתו לפני מרן ז"ל על הרבנים שבדודו שלדעתו מתלבשים באיצטלא שאינה ראויה להם ולדכוותיה. בינתיים הביט מרן ז"ל על השעון. שאלהו דודו, מדוע מעניין לכם לדעת השעה, השיב מרן, שחושש פן יאחר את זמן הקבוע לנסיעת הרכבת השיב לו דודו, אל תיראו. מנהל הקרון יהא לו דרך ארץ מפניכם, וסיפר לו כי פעם בהיותו אצל אביו הרה"ק בצאנז, הביט בתוך השיחה על השעון ואמר לאביו כי ברצונו להשיג הרכבת בעתה יען נוסעת רק פעם אחת ליום. ענה אביו, אל תדאג, מנהיג הקרון יהא לו דרך ארץ עבורך. ועיכב אותו בשיחתו עוד שעה ולבסוף נפרד מאתו. בהגיעו לתחנת הרכבת מצא שנתאחרה לשעה. השיב לפניו מרן ז"ל בבדיחותא, בשלמא בתקופה ההיא היה להקטר דרך ארץ יען הכל הודו כי הרביים הצדיקים גדולים ואמתיים המה אבל בזמנינו שדודי מדבר סרה על רבני הדור, גם הנהגה לא יהא לו דרך ארץ עבורם.

חייך הרב מקרייז ואמר, אעפ"כ אין לכם למהר, ודיברו עוד חצי שעה, והרכבת נתאחרת!. "עטרת חיים" (ברוקלין תשל"ח) ח"א, בהקדמה עמ' י'

שמעתי מכ"ק ש"ב אדמו"ר הה"ק ר' אהרן אבד"ק צאנז ז"ל שבזמן-הזה הוא חשוב לפני השי"ת בישראל מה שהם שולחים בניהם ללמוד תורה בתלמוד תורה ובישיבה, ואינו מביט על העתיד שיאמרו עליו מהיכן יהי' לו פרנסה לאחר הנשואין, ויש כמה כנגדיו מזה ע"י הבתי ספר עממים וחבירים או גם ע"י היצה"ר, ואינו מביט ע"ז רק את טובת בניו ומסדרם בישיבות ובת"ת נחשב אצל הקב"ה כמו אברהם שהיה מוכן להקריב את בנו יצחק לעקידה ודפח"ח. הגה"ח רבי שמואל מאיר הכהן הולנדר ז"ל, "מהרש"ם הכהן" (תל-אביב תשט"ז) ע' צ"א טו"א

עבודת הקודש של צדיקי אמת היתה למסור נפשם להשי"ת בכל עת ועונה, זקה"ק מצאנו זי"ע היה שורף את ידיו עד שהיה האש נכבה מדם השותת, וכן סיפר לי הרה"ח ר' חיים דוד בלום ז"ל שראה כן אצל בנו ממלא מקומו דו"ז הגה"ק אבד"ק צאנז והגלילות ("קרייז רב"). כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלוזנבורג וצוק"ל, "שפע חיים" ירח האיתנים, ח"ב, ע' קל"ג

בשנת תרל"ו הבריח איש בשם יוסף הכהן סחורה, ונתפס על ידי שומרי הגבול, וכשנחקר על ידם שיקר להם שהסחורה אינו שלו אלא של חברו, ותבעה הממשלה מכס מן האיש ההוא. הלה קרא את יוסף לדין אצל הבי"ד בצאנז שבראשו עמד הגה"ק מקרייז, ופסקו שיוסף הנ"ל חייב לשלם, וכאשר לא ציית דינא, הוטל בשמתא. הלך יוסף הנ"ל והגיש מסירה על הגה"ק מקרייז אצל השלטון כי לפי חוקי המלוכה לא הורשו הרבנים להשתמש בחרם. בעת ההיא היה הרה"ק מהר"י מבעלזא בצאנז להשתדך עם רבינו (בעל "דברי חיים") מצאנו, ואחד מן המקורבים של הגה"ק מקרייז ביקש את הגה"ק מהר"י מבעלזא שיבקש מרבינו מצאנו לעורר רחמים שלא ידונו את בנו ובית דינו למאסר מפני שיצא מזה חילול השם. כאשר מסר הגה"ק מבעלזא דברים הללו לרבנו מצאנו, ענה בקול: מה, (כלומר: וכי זה חילול השם), יוסף הצדיק גם כן ישב בתפיסה, רבי ישראל'טשי (מרוזין) גם כן ישב, חילול ד' הוא כששוכחין רגע אחד מהקב"ה. (בלשונו: וואס, יוסף הצדיק איז אויך געזעסן, רבי ישראל'טשי איז אויך געזעסן, א חילול השם איז אז מען פארגעסט איין רגע פון אויבערשטן).

יוסף הנ"ל היה כהן וכשלא נתנו לו ראשי הקהלה לעלות לדוכן בחג הפסח, הלשין עליהם ונאסרו מיד אחרי החג כארבעים איש מראשי הקהל ובתוכם הגה"ק מקרייז ובית דינו, למשך ששה שבועות. ביום כ"ה ניסן נסתלק רבינו מצאנו, והורשה להגה"ק מקרייז ללכת להלויה תחת משמר פקידי בית הסוהר. אחר כך חזר לבית הסוהר, והתחלפו המשמרות של מנין אנשים שבאו לבקרו שם כדי שיוכל להתפלל לפני התיבה, וגם כדי להשלים את המנין לאמירת קדיש אחרי לימוד משניות לעילוי נשמת אביו הקדוש.

[שמעתי מר' ברוך מרדכי השוחט מוויעליטשקא (היה ילד בן שבע שנים בעת המאורע), עי' בילקוט אגרות קודש מכתב ק"ג בתאריך א' אמור כ"ה למב"י תרל"ו, והוא אחר הסתלקות רבינו מצאנו, ועליו חתמו הגאון"ק משינאווא, קשאנוב, וגארליץ. ושם בהערה מעיר שחסרה חתימת הגה"ק מקרייז משום שהיה אז עדיין בבית הסוהר].

הגה"ק משינאווא אמר שנהנה שבאו הדברים לידי כך שהושיבו את אחיו הגה"ק מקרייז במאסר, כי עד אז היה אי אפשר לצאת ידי שמים, כי מעיקר הדין חייבים להחרים את מי שאינו מצייט דינא (כמובא בשו"ע יו"ד סימן של"ד), והרבה פעמים נמנעים מזה, אבל כעת שמושיבים במאסר פטורים לעשות

כן אפילו לכתחלה כי אין חיוב למסור נפש על זה. (שמעתי מפי הגה"צ רבי מנחם מענדל וואלדמן דיין בקלאסנא-ויעליטשקא). כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק וצוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' רי"ג

הקרייזער רב נסתלק בראש חודש אב שחל בשבת קודש. בליל שבת עשה קידוש במיטתו, ושמעו בבהירות כל הקידוש. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב וצוק"ל, "בית צדיקים יעמוד" (ברוקלין תשס"ד) ח"ב, ע' ל"ה

על פטירתו המופלאה מסופר כי בערב שבת ראש חודש מנחם אב שנת תרס"ג, שהיה היום האחרון לחייו. למד מתוך ספר הזהר על סדר פטירת אהרן הכהן, שחל בראש חודש אב, כשהחלה הגסיסה עמדו סביביו בני ביתו, ולפתע התעורר וביקש לגשת למקוה לטבילה, אך בני הבית לא הניחוהו, אולם הוא צעק ודרש בתוקף שרצונו לטבול, משמשו תמך בו בדרכו והרה"ק ר' אהרן ירד וטבל, וכשעלה אחז משמשו בידו לתמוך בו, ור' אהרן ירד וטבל שוב מאחר שהמשמש נגע בו. לאחר מכן הלך לבית שבו התגורר אביו, שם דרה אז אחותו מרת נחמה, ונשק את כל קירות הבית, ובצאתו נפרד מאחותו באמרו "שיק מיט מיר א גריס צום טאטן"! [שלחי עמי פריסת שלום לאבינו]. כאשר שב לביתו הניח תפילין, ולפנות ערב התפלל מנחה וקבלת שבת בהתלהבות רבה. קידש על היין ולאחר הקידוש השיב את נשמתו ליוצרו.

לפי מסורת חסידים, העלה הרה"ק רבי אהרן באש את כל כתביו לפני פטירתו. הרב יוסף דוד ויסברג ז"ל, "רבינו הקדוש מצאנו" (ירושלים תשנ"ז) ח"ב, ע' שכ"א

כשנפטר הרה"ק ר' אהרן אבד"ק צאנז והקרייז, הניחוהו אצל אביו הגה"ק בעל "דברי חיים" זי"ע בקירוב ממש, אבל לא הניחוהו שוה בשוה עם קבר הד"ח, רק קברו משוך קצת הלאה בצד מרגלותיו של הד"ח, וממילא נשאר בצד הראש של הד"ח מקום פנוי אשר שם השתטחו הבאים להתפלל על קברו. הרה"צ רבי שלום יחזקאל שרגא מציעשנוב וצ"ל, "פי צדיק" (ברוקלין תש"ן) ע' רפ"ב

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע

יומא דהילולא - א' אדר

מתולדותיו

בנו החמישי של מרן הגה"ק רבי חיים בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע. נולד בשנת תק"ץ בערך ונקרא על שם זקינו הגאון בעל ברוך טעם וצ"ל. אביו הקדוש העיד גדולות על נשמתו, שמזה שלש מאות שנים לא ירדה נשמה גבוה כזו לעוה"ז. הי' חתן הגה"ק בעל ייטב לב וצ"ל מסיגוט. בתחילה היה אבד"ק רודניק, בה כיהן אביו הק' ברבנות טרם שנתקבל לאבד"ק צאנז. אח"כ נתקבל לאבד"ק גארליץ. היה קנאי נלהב ולא נשא פנים לשום איש. עבודתו הק' היתה באופן מוצנע, טמיר ונעלם. לפי עדות גדולי דורו היה גם גדול בתורה בחריפות ובבקיאות. נפטר ב' דר"ח אדר שנת תרס"ו ומנו"כ בעיר גארליץ. "ילקוט מקח טוב" (ברוקלין תשס"ב) ח"ה, ע' ר"ז

זקה"ק בעל "דברי חיים" זי"ע אמר פעם על בנו זקה"ק מגארליץ זי"ע: ברוך שלי יש לו נשמה שלא היתה בעולם הזה זה ארבע מאות שנה, והוא כולו אמת, והרי העולם מלא שקר, לפיכך אין הוא סובל את העולם והעולם לא סובל אותו. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג וצוק"ל, "קונטרס שפע חיים", פ' תולדות תשמ"ג - אנטווערפן, ע' כ"ז

יש ווארט מהרה"ק מגארליץ זי"ע, שפעם אחת היה איזה מעשה שאחד הפריע להגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע, ואמר בנו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ על האיש הנ"ל שהוא רשע ומצוה לקברו, אמר לו אביו הק' שיש לו ראייה שאין מצוה לקבור רשעים דהרי ביציאת מצרים כתוב על כלל ישראל (יחזקאל ט"ז, ח') "זאת ערום ועריה" שהיו בלא שום מצוות, ולכאורה הרי בשלושת ימי אפילה קברו את הרשעים וכדאיתא בחז"ל (תרגום יונתן פר' בא) וא"כ הרי היה להם מצוה, אלא מזה ראייה שאין מצוה לקבור רשעים, השיב לו בנו הרה"ק מגארליץ זי"ע: אין זה ראייה, דלאחר שמת באמת אין מצוה לקברו אבל כשהוא חי מצוה לקברו. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, "קונטרס דברי תורה", פקודי תשמ"ט, עמ' ה'

עובדא הוה אצל רביה"ק בעל ה"דברי חיים" זי"ע, אשר המנהג היה שכל מאכל שהעלו על שולחנו הטהור בש"ק אפי' פעם אחת, היו מניחין על שולחנו מדי שבת בשבתו, ובימי זקנותו היה כמה וכמה מאכלים מונחים על שולחנו ולא אכל מהם. ופ"א היה רביה"ק דבוק בשרעפיו ורביה"ק מגארליץ שישב אצל שולחנו ראה עני אחד שהכיר בו שלא הכניס אוכל לפיו זמן רב, ונתן לו מהמרק שעל השולחן להחיות את נפשו הרעבה שאביו הק' לא אכל מזה כבר כמה שנים. תיכף לאחמ"כ התעורר הד"ח וביקש את המאכל אשר העניק בנו לעני זה, ורביה"ק מגארליץ נחרד ולא ידע לשית עצות בנפשו - אח"כ התבטא הרה"ק מגארליץ זי"ע ואמר בזה"ל: הבוכ"ע חנן אותי דעה - וקרא את העני ושאל אותו האיך היה המרק, ונענה העני ואמר החיינני ממש, וכששמע הדב"ח את דברי העני נהנה ושתק. זאת ועוד אשר ידוע התקשרותו האיתנה של רביה"ק מגארליץ באביו הק' שהתבטא לאחר הסתלקותו בזה"ל: אלמלי היו אומרים לי לפני הסתלקות אבי שאם אני מניח לקצוץ את עשר אצבעותי יתארכו חיי אבי אפילו רק בעשר דקות, לא הייתי מהסס אף לרגע ותיכף ומיד הייתי משים את אצבעותי על השולחן שיקצצו אותם, ואין לנו השגה בהתקשרותו לאביו הק'... כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלויזנבורג שליט"א, שיעור פרק אבות - שלח תשס"ג, "דברי תורה", שלח תשס"ג, עמ' ב'

שמעתי מידידי ר' אהרן סופר ז"ל אשר היה פעם בשבת קודש פרשת ואתחנן אצל כ"ק דודי הרה"ק רבי ברוך אבד"ק גארליץ בהיותו בטארניגראד, וכשבא לסדר שולחנו הטהור פתח ואמר: משה רבינו אמר (דברים ט', כ"ד) "ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם" שהיה עניו גדול והיה תולה כל חסרונו של ישראל רק בו בעצמו, לכן אמר אתם טובים רק החיסרון הוא שאני רבכם, וסיים בזה"ל הטהור: ממרים הייתם מיום דעתי אתכם זייט עטץ האט מיך דערקענט און איך בין אייער רבי, האט איהר נעבעך אזא פנים, והיה אומר זאת בשברון לב גדול כל כך עד שהורידו כולם דמעות. הרה"ק רבי אריה לייביש מציעשנוב זי"ע, "פי צדיק" (ברוקלין תש"נ) ע' ר"ד

שמעתי מכ"ק זקני מו"ר (הגאון מהר"ש ענגיל מראדאמישלא) זצ"ל שבהיותו ברידניק (אחר שברח ממקום כהונתו בבילגורייא שתחת ממשלת רוסיא אז) יושב אצל הרה"ק מגארליץ זי"ע, היה חליצה, וכל הלילה ישב הרה"ק מגארליץ ולמד עמו ועוד מורה הוראה זקן כל עניני חליצה בנגלה ובנסתר, ולמחרתו אחר החליצה אמר הרה"ק מגארליץ להדיינים, הנפטר היה כאן והכיר טובה על התקון שעשו לנפשו ע"י החליצה. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אבד"ק גולדרס-גרין, "כל הכתוב לחיים" (ירושלים תשכ"ט) ע' קע"ב

אודות גדלותו (של הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע) מסופר שחסידיים מקונגרס-פולין באו להסתופף בצילא דמהימנותא על יום הקדוש. וקרה מקרה שביום הקדוש פשטה אז ל"ע מחלה קשה בעיר גארליץ ומטעם הממשלה נמסרה אז צו, שכל האורחים מוכרחים לעזוב העיר תיכף ומיד, כדי להנצל ממכשולות. וכן פקדו להודיע לבית המדרש שכל האורחים אחרים ילכו להרכבת, וימתינו על הרכבת הברזל שהכינו

שיבוא בקרוב להם, כדי לנסוע לעריהם, כשסיפרו זאת לרבינו (להרה"ק מגארליץ) בשעת ההפסקה, שהחסידים דואגים שמוכרחים לנסוע ביום הקדוש, נענה רבינו שלא יסעו. ולא הבינו פתגם רבינו. והסבירו לרבינו את הענין היות שיש צו וכו' ושוב השיב רבינו פאהרען וועלען זיי נישט.

דברי רבינו נתקיימו במילואה, שעוד מעט לפני גארליץ נתעכבה הרכבת ולא היה באפשרי לרכבת אחרת לנסוע שוב דרך שם, ועד שתיקנו הרכבת היה כבר מוצאי יום טוב, ואז נסעו כולם לאהליהם. "חמדת הכרם" (באבוב) משפטים תשס"ד, עמ' ג'

אמר פעם זקה"ק מגארליץ זי"ע לצדיק אחד ששאל בעצתו אם לשמוע לדברי החסידים שרוצים בו להכתירו למנהיג, והשיב לו בלשון חכמה, אם אתה רוצה להיות רבי אז אינך ראוי לכך ואם אינך רוצה להיות רבי אז אתה יכול להיות רב. "כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג צוק"ל, שיעור חורש"י שמיני תשכ"ה, [ד"ת-ארה"ב תשס"א - גליון כ"ט, עמ' ה']

עובדא מקורית מהרה"ק מגארליץ זי"ע (שלא קראתיו בספר אלא שמעתיו איש מפי איש - בעל העובדא), שמעתי זאת מאבי ז"ל שבדידיה הוה עובדא, היינו שסיפרה לו בעל העובדא, שאצלנו בעיירה העלמענשטאט היה שוחט רבי אליהו ז"ל שהיה ירא שמים מרבים וכו' (אני כבר לא הכרתיו), והוא בעצמו סיפר זאת לאבי ז"ל: שבהיותו ילד נסע עם אביו לצורך איזה ענין לגארליץ, ובבוקר הלך לביהמ"ד להתפלל, וקודם התפילה לקח ספר ללמוד, ובגארליצא היו הבחורים החריפים לומדים ספר מהרי"ט אלגאזי, והוא היה כבן תשע - עשר, והוציא הספר מהרי"ט אלגאזי מארון הספרים והתיישב ליד השולחן ולמד בנעימות ובחשק. בתוך כך ירד הרה"ק מגארליץ מבייתו להביהמ"ד כדי להתפלל, ועמד שם בחוץ בחור כבן י"ד - ט"ז אשר שיחק עם בני גילו בכפתורים, כשראה זאת הרה"ק מגארליץ חרה לו מאוד שכאן בביהמ"ד יושב ילד כבן עשר ולומד בנעימות ובחשק מהרי"ט"א, וההוא בחור מבוגר יושב ומשחק בכפתורים קודם התפילה. יצא הרה"ק מגארליץ מהביהמ"ד ונעמד ליד הבחור ההוא להתבונן במשחקו, וההוא איבד במשחק כל הכפתורים שהיה לו. נענה הרה"ק מגארליץ אליו: נטע, וכי אתה נותן את עצמך להפסיד במשחק, אמר ההוא: וכי מה אעשה וכבר נגמר לי כל הכפתורים שהיה בידי... אמר לו הרה"ק מגארליץ: הרי יש לך, והראה לו שיתלוש הכפתורים ממעילו וימשיך לשחק, וכך עשה שתלוש הכפתורים והמשיך במשחק, אך שוב הפסיד, שוב נתגרה בו הרה"ק מגארליץ: וכי מרשה אתה לעצמך להפסיד, והראה לו שיתלוש הכפתורים מהוועסטיל, ושוב הפסיד, והראה לו שיתלוש מהחולצה, וגם זאת הפסיד, ונשאר חציו ערום, תפסו הרה"ק מגארליץ בדש בגדו, והובילו לתוך הביהמ"ד, ואמר לו: ראה והתבונן כאן יושב ילד כבן עשר ולומד בחשק ובנעימות מהרי"ט אלגאזי, ואתה יונ"ג כבן ט"ז משחק בכפתורים, זהו המגיע לך... הגה"ח רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, "בצילא דמהימנותא", נשא תשס"ו, ע' י"ד

הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט הי"ד

יומא דהילולא - טז סיון

מתולדותיו

נולד בשנת תרכ"ב (והיה בן י"ד כשנסתלק אביו ה"דברי חיים" זי"ע), בחודש אלול תרל"ו נשא את הרבנית מרים שרה בת גיסו הגה"ק רבי מרדכי דוב מהארניסטייפל. היה סמוך על שולחן חותנו עשר שנים, וכשממשלת רוסיה גרשוהו לגאליציה גר זמן קצר אצל אחיו רבינו משינאווא, ואח"כ התיישב

בטארנא. בשנת תר"ס עבר לעיר ראצפערט שבהונגריה. רבים נהרו אליו והשפעתו רבה על כל המדינה. נעק"ה באושוויץ ט"ז סיון תש"ד הי"ד. [תולדותיו נדפסו בס' "רבינו הקדוש מראצפערט"] "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' צ"ב

הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט הי"ד זי"ע היה מתנהג מאד בפשטות, בהיותו תולה שכל הבאים לשחר פניו אינם באים אלא מחמת קדושת אביו הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע.

גודל ענותנותו התבטא ואמר לי פעם אחת: "וכי גרוע אני פון דעם טאטנ'ס אָפּגעשפּראַכן טיכל?" [מטפחת של אבי הקדוש שניתנה לסגולה?] דעם טאטנ'ס אָפּגעשפּראַכן טיכל איז אויך א'יחוס [הרי אפילו מטפחת כזאת של אבי הקדוש יש לה חשיבות]. על כן גם אני הנני מיוחס. הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, גאב"ד חוג חת"ס-ב, "רשומים בשמך" (אשדוד תשס"ו) ע' תצ"ג

הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל זי"ע בנו של הרה"ק מצאנו זצ"ל זיע"א שלח מכתב לחמי (הרה"ח ר' דוד פינקעס ז"ל) שרוצה לבוא שם לטמשוואר וברצונו להתאכסן רק אצל חמי, מפני שהיה שולח לו כל חודש כסף. כשהגיע רש"א לשם, קיבלו חמי בסבר פנים יפות, ונתן לו הדירה, וראה שהוא מודאג ושאלו ע"ז, ענה רש"א שאינו רואה סיכויים לעשות פה כסף, כי יש פה ציבור קטן, וגם אינם בעלי יכולת. שאלו חמי, רבי כמה חשבתם לאסוף פה, ונקב איזה סכום, הוציא חמי את הסכום ונתן לו. ואמר לו עכשיו גם אנשים שיבואו להפרד זה גם יהיה שייך לכם, ולחמי היה קשרים עם עשירים גדולים ולקח מהם סכומים גדולים, ונתנם לר' שלום אליעזר, והיה מאד שמח על שהצליח ה' את דרכו, בלילה חלם חמי שהדברי חיים בא לביתו ואמר לו דוד, כבדת את בני, באתי לתת לך יישר כח, וגם ברכה, וב"ה היה לו ברכה גדולה בעסקיו, וכמאחז"ל (ברכות מב) תיכף לת"ח ברכה. הגה"ח רבי אשר יונה וינברגר ז"ל, "כנסת ישראל" (ירושלים תשנ"ד) ע' תקכ"ג

סיפר לי הרה"ק מצאנו-קלוזנבורג זצ"ל: בשנה האחרונה טרם נכבשה מדינת הונגריה ע"י הגרמנים הנאצים הרשעים ימש"ו, היו רק ג' מקומות שהיה בהם ד' מינים בסוכות, וא' מהם אצל הרה"ק מהרש"א מראצפערט זי"ע ממילא נאספו אצלו הרבה רבנים והוא ביניהם, בפרט בהיותו חתן חתנו בעל העצי חיים זצ"ל.

ביושבם בסעודה בחוה"מ נכנס יהודי שאחזוהו כאבי בטן חזקים, הרופא ציוה להכניסו לביה"ח לבדיקות ואולי גם לניתוח, רבי שלום אליעזר זצ"ל שאלו על תוכן סעודתו האחרונה, וכשפירט בתשובתו שאכל גבינה קשה, אמר הררש"א זצ"ל וכי חידוש הוא לקבל כאבים אחרי אכילת גבינה קשה שמבואר בט"ז (סי' ק"ב) שגבינה קשה מזיק לגוף ואינו בכלל חתיכה הראויה להתכבד. הרבנים שישבו על שולחנו תמהו לדבר כי מעולם לא שמעו ממנו ידיעות בפוסקים, והוא זצ"ל אמר להם המקום, והוסיף לאמר, וכי אתם חושבים שאיני יכול ללמוד, בלה"ק: "אז איך קען טאקי נישט לערנען", תדעו שחותני זצ"ל (הרה"ק מהרמ"ד מהורנסטייפל זי"ע) בעת אוכלי סמוך על שולחנו שכר עבורי ת"ח גדול מתלמידי הצמח צדק מליובאוויטש זצ"ל ולמדנו עמו יור"ד עד הל' מקואות ועד בכלל, וחו"מ עד הלכות טוען ונטען, ועמדתי לבחינה ויכולתי. (בלשון קדשו "און איך האב געקאנט מיינט עטץ טאקי אז איך קען נישט לערנען").

הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אב"ד גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רכ"ז

הוא עובדא בדו"ז חו"ז מזיו"ר הרה"ק ר' שלום אליעזר זי"ע (שאינ יודעים כ"כ את רוב גודלו ומצוה לספר זאת) ששבת פעם בקלוזנבורג (וזה היה עוד לפני ששימשתי שם ברבנות) והתאכסן אצל אחד מנגידי העיר שהיה חסיד צאנו אדוק, והיה גם מחסידיו של הרה"ק מבארנוב זצוק"ל, והיה גביר אדיר,

ואיתרע מילתא ונתן לו רק איזה חדר בירכתי הבית שהיה מלא בחפצים שונים, שלא היה לפי כבודו, וכן בכל משך השבת לא קירב אותו כראוי לפי ערך בנו של הרה"ק מצאנו (וכפי שהתנצל לפני לאחר זמן שהיה לו איזה סיבה בתוך ביתו שלא היה יכול להכניס אותו בתוך ביתו). ולהרה"ק מראצפערט היה חלישות הדעת מזה, ומיד לאחר שבת עזב את הבית והמשיך לדרכו. ומאותו יום והלאה נהפך הגלגל על אותו עשיר עד שבמשך כמה חדשים נעשה עני מדוכא והגיע עד פת לחם ממש, ובכל מה ששלח ידו הלך לטמיון עד שלא נשאר לו שריד מנכסיו. הלה היה מתפלל בבית מדרשי, ותמידים כסדרן היה בא להזכיר את עצמו ולהתאונן לפני, כי ידע בעצמו שכל זה התחיל מאותו שבת, מכח הקפדתו של אותו צדיק, והתנצל לפני שלא היה זה באשמתו.

לימים איקלע שוב הרה"ק מראצפערט לקלויזנבורג ונסעתי עמו לסיגעט לשמחת נישואין, ובמשך הדרך ראיתי כמה ענינים מגדולתו וקדושתו. באמצע הדרך נזכרתי מאותו אדם, וחשבתי שעתה יש לי הזדמנות להזכיר אותו, אך לא הרהבתי עוז בנפשי להזכיר זאת להדיא מפני כבודו, התחלתי לדבר מענין לענין באותו ענין עד שנסתבב באמצע השיחה שמו של אדם זה, והפטרתי בהבלעה הרי כל אחד יודע שהקפדתו של חו"ז גרמה לו כל זאת (די פעטער האט אים גימאכט די זאך). כששמע זאת הרה"ק מראצפערט נחרד ואמר - מה אתה שח, וכי אני הענשתי אותו, וכי אני אעניש לבר ישראל. שאלתי אותו, וכי מי העניש אותו, נענה ואמר קוב"ה הוא דתבע לדיניה, אבל ח"ו אני לא הענשתי אותו. והמשיך ואמר, שמע נא קלויזענבורגער רב - לגוי אני עוד יכול להעניש לפעמים, אבל לבר ישראל איני עושה דבר כזה לעולם. כן שמעתי בעצמי מפה קדשו. כ"ק מרן אדמור מצאנו-קלויזנבורג צוק"ל, שיעור חורשי" בהעלותך תשל"ז, [ד"ת-ארה"ב תשס"ד - גליון ל"ו, עמ' ז']

אספרה נא מה שראיתי בימי האבלות (של כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב צוק"ל) על אמו הרבנית הצדיקת ע"ה (בת הרה"ק רבי שלום אליעזר זי"ע הי"ד, יו"ד שלו ט"ז סיון), דבאמצע ימי השבעה כשעלה מחדר הספרים לקומה השניה לביתו נאווה קודש, ישב לעשות נוסח המצבה, כי רצה להעמידה תיכף ככלות השבעה, ושם היו אנשים אחדים ובתוכם הנה"ח ר' שלמה גרינבוים ע"ה. ונענה ואמר רבינו זצ"ל: הנה אמי מורתי ע"ה הניחה צוואה שלא לכתוב עליה שום תוארים, רק לכתוב מקור מחצבתה, והנה על ק"ו הדברי חיים זי"ע, פשוט הדבר שיש לכתוב עליו שהיה רשכבה"ג, ועל ק"ז רבי מאטלי מהארנאסטייפל זי"ע, יש לכתוב שהיה גאון הגאונים, אבל מה אכתוב על ק"ז - אבי הרה"ק רבי שלום אליעזר. אמנם אצלנו ידענו רק מקצת דמקצת אודותיו, אבל עכשיו בימי השבעה, הנה כל רב מאונגארן וכל בעל הבית משם שהגיע לנחמנו, היה לו לספר איזה מופת או ענין פלא ממנו, ועל כן אכתוב עליו שהיה מופת הדור זי"ע. הרה"ח ר' שמחה פנחס שטראהלי שליט"א, "שלומה של מלכות", סיון תשס"ו, ע' 89

הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל מראצפערט צוק"ל בא לבקר בשדה של אבי ובאותה שנה היה לו ברכה גדולה.

שנה קודם לכן היה איזה יהודי שלא אנקוב בשמו שהגיע לביקור, ואז היו הענבים יפים מאד והפרחים היו יפים מאוד, הרי הענבים מגיעים מהפרחים, ואח"כ היה ערפל ונהיה איזה מחלה והכל התייבש, ואבי התאונן מאוד על כך.

באותה שנה היה בכל הכרם 17 וחצי קילו בלבד. בשנה שלאחר כך הגיע רבי שלום אליעזר'ל לפוש מתחת לעץ האגוז (שלא היו אז מזגנים וכד') וישב שם, וקודם שהלך לביתו אמר לאבי שרוצה לנסוע

בשדהו, ובכל פינה עצר ונתן ברכה, וברכה כזו לא היה לנו אף פעם. הרה"ח ר' שמואל רוזנפלד זצ"ל, (אביו של כ"ק מרן אדמו"ר מדאראג שליט"א), "הליכות קודש" אלול תשס"ו, ע' 10

ביום עשרה בטבת, לפני ס"ו שנים, עצרו אותנו בעוון עלילה והיינו צפויים לעונש כבד. כששחררו אותנו עד למשפט, נכנסנו לעורך דין, והוא אמר שכנראה נשלם אלף רייניש ואני אכנס למאסר לששה חדשים. אמר לו אבי ע"ה: אלף רייניש אין לי ובני לא יישב בכלא... כשיצאנו ממנו, בדרך הביתה, נכנסנו לעורך דין יהודי, והוא אמר לנו, שלא יאסרו אותי, ואשלם שישים רייניש, והוא מבטיח שלא יותר ממאה ועשרים רייניש, ואם יבקשו יותר ממאה וחמישים, לא נשלם לו כלל את התשלום המגיע לו. בדרך הביתה באה אמי לקראתנו בשמחה, ואמרה שהשופט אמר שאינו רואה הענין כל כך בחומרא... אז אמר לי אבי שתיכף אכנס הביתה להתרחץ ואלביש בגדי שבת, ואסע לראצפערט, אל רבי שלום אליעזר'ל, אך הזהיר אותי, שלא אומר לרבי שהיינו אצל עורך דין יהודי ומה שאמר. תחילה פקפקתי בדבר, כי אין אעלים מהרבי, אבל חזקה עלי פקודת אבי.

כשהגעתי לראצפערט, נכנסתי לקודש פנימה והזכרתי עצמי לפניו. הצדיק החל לרוץ לאורכו ולרחבו של חדרו, כשהוא רוקע ברגלו, ולבסוף נעמד בסמוך אלי ואמר: סע לביתך, יענישוך במאה ועשרים רייניש, מאה וחמישים כבר יהיה הרבה... ואכן שבת לביתי והענישו אותי במאה ועשרים רייניש, כפי שניבא רבינו שאמר בדיוק כדברי העורך דין היהודי, ויהי לפלא. הרה"ח ר' יצחק המרמן הי"ו מטורונטו, "בצילא דמהימנותא" בחוקותי תשס"ח, ע' כ"א

שמעתי מהרב ר' אשר מרגלית מוויען, ששמע מיהודי שבדידיה הוה עובדא שביום ז' אדר היה בעיר קאליב בהילולת הרה"ק רבי אייזיקל קאליבער והיה שם גם הרה"ק ר' שלום אליעזר (מראצפערט, בנו של הרה"ק מצאנז) והמונים נדחקו לזכות להשתטח על הציון, ולפתע קרא הרש"א אל אותו יהודי ואמר לו: בחור, אין צורך לגשת אל הציון ומספיק אם נמצאים ביא"צ באותה עיר. ואחר זמן בעת מלחמת העולם היה הנ"ל עם עוד אנשים בליזענסק והתחבאו במחבוא ובכ"א אדר החליטו כמה מהם ללכת לציון של הרבי ר' אלימלך ויהיה מה, אבל הנ"ל נזכר במה ששמע מר' שלום אליעזר שמספיק במה שנמצא באותה עיר, ולא הלך לשם, וכולם הלכו לציון ולא חזרו רח"ל, ורק הוא נשאר בחיים. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א, בשוה"ט ליל ש"ק שמות תשס"ה - בטבריה, "מילין קדישין" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' צ"א כמה פעמים הייתי אצל הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט הי"ד זי"ע, ובעיני ראיתי שם קהל גדול ורב, וביניהם רבנים וגדולי תורה רבים, וכשהרה"ק רבי שלום אליעזר נכנס לביהמ"ד, והבחין ברוב העם, בענותנותו לא הסכים שיפנו מקום לכבודו, לכן למרות שכבר הגיע לימי זקנה ושיבה, היה מטפס ועולה על הספסלים, ומדלג עליהם עד שהגיע למקומו. הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, גאב"ד חוג חת"ס-ב"ב, "רשומים בשמך" (אשדוד תשס"ז) ע' תצ"ה

שמעתי מהרה"ח ר' חיים יהודה קליין ז"ל, שאביו הרה"ח ר' יצחק הערש ז"ל היה חסיד נלהב ומקורב ביותר להרה"ק ר' שלום אליעזר זי"ע, ודר בסמיכות ממש לביתו. הוא היה מנהל משק גדול, ובכל עת היה מסייע לבית מוהרש"א זי"ע, ששלח את בניו לצאת ולבוא והביא את אשר יחסר, וסיפר ר' חיים יהודה: שבהיותו בחור צעיר לימים גם היה רבות בבית הרה"ק מראצפערט זי"ע והיה מאוד מקורב אצלו, וקודם המלחמה כאשר כבר ראו שהנה הצורך ימ"ש בא, ביקש אביו כמ"פ במספר הזדמנויות מהרה"ק מראצפערט שיברכו שינצל וישאר בחיים הוא ומשפחתו, אך הרה"ק לא אבה לברכו ולהבטיחו, ופעם

אחת כאשר שהה ר' חיים יהודה שם בבית, אמר לו הרה"ק מראצפערט: אתה תשאר בחיים. ואכן כך היה שרק הוא שרד וניצל את המלחמה מכל המשפחה... אין זה סיפור סתם מפי השמועה, אלא שמעתי זאת מפי בעל המעשה בעצמו... כמו"כ שמעתי ממנו עוד כמה וכמה עובדות נפלאות מה שראו מופתים גלויים אצל הרה"ק מוהרש"א מראצפערט זי"ע. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו שליט"א, בשוה"ט יום ש"ק בהעלותך תשס"ז, "בצילא דמהימנותא" שלח תשס"ז, ע' י"א

בשנות הזעם עת שכבר נלקחו יהודים מאזור מגורינו למחנות עבודה, וגויסו לצבא אשר באונגארן, נסעתי אל הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט הי"ד זי"ע, ורבים שלחו עמי 'קויטלעך' להזכירם לטובה אצל הרה"ק, ביניהם היה בחור אחד שלמד אצל אדמו"ר הק' זי"ע בקאפאוואר, שגם אביו נלקח למחנה, ולא היה שם למשפחתו שום מידע אודותיו, וגם שני בניו של דודי ר' יוסף ניישלאס, שלמדו ג"כ אצל אבי הק' שלחו עמי 'קויטל', בו הזכירו את אביהם, שאף הוא נלקח למקום בלתי ידוע ומאו נעלמו עקבותיו. כאשר נכנסתי לקודש פנימה, אל הרה"ק רבי שלום אליעזר, עם ה'קויטלעך', ומסרתי לו את ה'קויטל' של הבחור, הסתכל בו זמן רב ואמר ברוח קדשו: "ער איז אין א לאגער, אבער ער לעבט" [אכן הוא נמצא במחנה, אך עודנו בחיים].

אח"כ מסרתי את ה'קויטל' של בני דודי ר' יוסף, בו כתבו את שמו של אביהם הוא דודי הנ"ל. הרבי נתן את עיניו הקדושות גם ב'קויטל' הזה במשך זמן רב, הפך אותו, והסתכל בעברו השני, וחזר להביט בתוכו, ומלמל לעצמו בשקט, והשליכו מלפניו על גבי השולחן.

לקחתי את ה'קויטל' מהשולחן, ושמתיו בין שאר ה'קויטלעך' שבידי, ונתתיו שוב להרה"ק, והביט בו שוב זמן רב, הפכו מעברו השני, וגם הפעם מלמל לעצמו איזה דבר, והשליכו מלפניו הלאה.

לקחתי את ה'קויטל', ובמוצאי שב"ק כאשר נכנסתי אל הרה"ק לקבל 'ברכת פרידה', הושטתי שוב לידו הקדושה את ה'קויטל' הנ"ל. הרבי עיין בו זמן רב בכתחילה, ופנה אלי ואמר: "זאת היא הפעם השלישית שאתה נותן לי את ה'קויטל' הזה, וואס ווילסטו פון מיר האבן?" [מה אתה רוצה ממני?].

עניתי לרבי, ששני בניו הבחורים הלומדים בשיבתנו של אבי הק', שלחו את ה'קויטל' הזה אודות אביהם שנלקח למחנה, ולא שמעו עליו דבר.

אמר לי הרה"ק: "אם כן, תכתוב את שמם על 'קויטל' מיוחד".

אחר כך נודע, שבאותה שעה כבר לא היה דודי ר' יוסף בין החיים, ואילו אביו של הבחור הראשון נשאר לחיות עד עבור המלחמה. הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגר זצ"ל, גאב"ד חוג חת"ס-ב"ב, "רשומים בשמך" (אשדוד תשס"ז) ע' תצ"ב

דכירנא שבשנת תש"ב היה הרה"ק ר' שלום אליעזר זי"ע לשבת בדעברעצין, והגבאים אספו כסף לנסיעה עבורו לאר"י, ואמרו שרבי שלום אליעזר אמר שבאם יגיע לכותל המערבי יבטל הגזירה שמרחת על כלל ישראל, ואכן אספו כסף, אך הממשלה כבר לא הרשתה לצאת משם ונטרפה השעה... הרה"ח ר' יהודה פרנקל ז"ל, "בצילא דמהימנותא" במדבר תשס"ד, עמ' ו'

סיפר לי הגה"צ מאדווארי שליט"א, ששמע מהמשמש של הרה"ק ר' שלום אליעזר זצ"ל, שהיה בשעת מעשה, פעם אחת בעת מלחמת העולם השנייה, היה הרה"ק ר' שלום אליעזר באיזה מקום ובאמצע

התפלה שהתפלל עם מנין, הגיע חייל של מדינת אונגארן [אונגארישער זשאנדאר] ובראותו יהודים מתפללים, כעס עליהם וציוה שכל אחד יביא אליו את התפילין שלו. ניגש הרה"צ ר' זושאלע זצ"ל לאביו הרה"ק ר' שלום אליעזר, ואמר לו שצריכין למסור את התפילין לחייל.

קירב הרה"ק ר' שלום אליעזר ל את התפילין אל לבו, ואמר התפילין הללו קיבלתי מאבי ולא אמסור אותם לשום בן אדם [די תפילין האב איך באקומען פון מיין טאטן, און איך געב עס פאר קיינעם נישט אוועק], אבל ר' זושאלע טען עמו שצריכים למסרם אליו.

ביני לביני הגיע לשם קצין אחד הנקרא מאיאר, וכשראה שר' זושאלע טוען עם אביו, שאל מה אירע כאן, וסיפר לו ר' זושאלע. ציוה המאיאר לקרוא לחייל, וכשהגיע קרע ממנו את כל האותות (אויסצייכענוגען) שקיבל מהצבא, ואמר לו שאינו חייל, וציוה להחזיר לכל אחד את התפילין שלו, ואחר כך נעלם המאיאר, ושוב לא ראו אותו יותר. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשס"ז) ח"ו, ע' ר"ד

בעת שכבר פרצה המלחמה ואצל הרה"ק ר' שלום אליעזר זי"ע נחבאו רבים שנמלטו מהצבא, ונקראו טמיר ונעלם, ופעם היה חיפוש של הרשעים, ורצו כולם להתחבאות בשדה תירס שהיה שם בסמיכות, והרשעים מצאו אותם, וקראו להרה"ק ר' שלום אליעזר, ולקח את בנו עמו, ושאלו הרשע האם יש כאן נמלטים מהצבא, והראה שאינו מבין את שפת האונגריית, וביקשו מבנו שיתרגם לו את דברי הרשע. ונתרגו החייל האונגרי, ואמר להרה"ק אתה אוכל לחם אונגרי ואיך יודע שפת האונגריש, ובנו תירגם לו את דברי החייל, וענה הרה"ק שיאמר לחייל שאינו אוכל לחם אונגרי אלא לחם מהבוכ"ע, ובנו לא רצה בתחילה לתרגם זאת להרשע, מחמת יראה, אך הרה"ק אמר לבנו שחייב לומר לו כן, ואכן אמר לו שאוכל לחם מהבוכ"ע, ושחררם לנפשם. הרה"ג ר' יצחק דוד הורביץ שליט"א, אבד"ק ראצפערט בסאן-פאולו ברזיל, "בצילא דמהימנותא" בשלח תשס"ה, ע' ט"ו

בלמדי במאדע אצל ה"לבושי מרדכי" למדתי יחד עם הב' בערל מנירעדהאז, וישנתי עמו באכסניא אחת. אחר המלחמה היינו שנינו מלמדי תשב"ר בעיה"ק צפת תוב"א, סיפר לי שקודם המלחמה הב' כשהי' צריך לשרת בצבא הלך להזכיר א"ע לפני הה"ק רש"א מראצפערט בפו"פ, וכשקרא רש"א הפתקא אמר מ'זועט דיך אהיים שיקן! וחזר לביתו בשמחה רבה. שאלו אביו לשמחה מה זו עושה, אמר: הרבי שיחרר אותי מלשרת בצבא, ושאלו אביו וכי כ"כ בטוח הדבר, ענה שלא רק שהרבי איחל לי רק אמר כנ"ל, וכן הוי. הוא היה בעל קומה ואיש בריא, וכשהלך לעמוד שם אצל הצבא כתבו לו שטר שלעת עתה אי אפשר לו לעבוד בצבא, וזה היה שטר שחרור לשנה אחת. ככלות השנה הלך עוה"פ להזכיר לרש"א כנ"ל, וחזר לביתו בפנים זועפות, ולשאלת אביו ע"ז השיב שהרבי לקחו לחיל בצבא, גער בו אביו שלא ידבר ככה, אמר שכן בשעת שקרא הפתקא נאנח רש"א כמ"פ, ולבסוף אמר השי"ת יעזור שתשאר ערליכער יוד, וכן הוה, נלקח לשרת בצבא, והוה א' בין מאתיים חיילים שהורשה לו לאכול מאכלי כשר, וב"ה חזר ערליכער יוד כנ"ל. (מפי הר"ר ישעי' מנחם קליין ע"ה). "מפיהם ומפי כתבם" (קריית יואל תשס"ז) ח"א, ע' שנ"ב

כ"ק זקני הגה"ק מצאנו זי"ע וגם אח"כ כק"ז מבאבוב זי"ע היו נוהגים שאם באו לפניו לבקש ישועה בשביל ערל אחד שמצערו וכדומה צוה לכתוב שמו בהקויט"ל וזקני ז"ל מחקו וקרעו ושרפו או הטילו לאשפה ואח"כ נודע שבאותו רגע נמחק שמו ונשרף או מת, ומסתמא ראה כן אצל רבותיו הקדושים זי"ע.

ומכ"ק דודי מראצפערט ז"ל שמעתי בחג הסוכות האחרון שאמר שאם היה לו אפשרות להיות באה"ק ת"ו היה מעורר כח אביו וקורע כל הרשעים, וכאשר שאלו אותו מדוע אינו עושה כעת כאשר אביו נהג

וכן כתבו לו שם היטלער ימ"ש כדי שיקרע אותו, ענה ואמר שאז היה רק גוי אחד ורשע אחד משא"כ כעת שכבר נתגבר הרשע ונתפשט כוחו בכל העולם וצריכים לכתוב שמות של כל הגוים בכל ארץ מושבותיהם ומי יוכל לשרוף כולם, רק הוא מקוה שזכות אביו הק' זצ"ל יסייע לו בהיותו עומד במערת המכפלה ואצל הכותל לעורר זכות האבות וזכות ירושלים עיה"ק, כי היה בדעתו אז לנסוע לא". הגה"צ רבי צבי הירש מייזליש זצ"ל, אבד"ק ווייטצען, "דבר צבי" (ברוקלין תשס"ח) ע' קפ"ז

להשתדך ב' פעמים

הגה"צ האדמו"ר מדעש זצ"ל שאל אצל דו"ז הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל והי"ד, על דבר להשתדך ב' פעמים עם משפחה אחת, והשיב לו כשהבחור הוא יותר מעשרים שנה אין קפידא. (ועיין שו"ת מהר"ש ח"ה סי' צ"ז אות ב') (שמעתי מבנו הרה"צ מהרדו"ב פאנעט מדעש - ארה"ק). הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אב"ד גולדרס-גרין, "שיחתן של עבדי אבות" (ירושלים תשס"ו) ח"א, ע' רכ"ח

זכות ק"ש

איתא בגמ' (סוטה מ"ב ע"א) שהמשוח מלחמה אומר אל העם היוצאים למלחמה שמע ישראל וגו', מ"ש שמע ישראל אר"י משום רשב"י אמר להן הקב"ה לישראל אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם, וכשהייתי אצל דוזה"ק מוהרש"א מראצפערט זי"ע סמוך למלחמת העולם אמרתי לו בתוך אחד השיחים שאפילו אם יהודי רק קורא ק"ש כבר כדאי הוא להנצל מכל רע, והוא ענה לי הרי ר' שמעון אומר כן, ואמרת לי שבודאי נתכוין לגמ' הנ"ל והסכים עמדי. והגם שרשב"י סובר שמחויבים ללמוד כל היום וכמ"ש (ברכות ל"ה ע"ב) אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה, מ"מ כשישראל יוצאים למלחמה נגד אויביהם ונמצאים בסכנה סובר רשב"י שאז צריכים להשוותם רק לעומת שונאיהם, שהם אין בידם שום זכות, ואילו ישראל אפילו אין בידם רק זכות זו שקורין ק"ש כבר כדאים הם להנצל מאויביהם הרשעים. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל, [ד"ת-ארה"ב תש"ס - גליון ל"ה, עמ' ב']

אמירת קרבנות

שמעתי מהאדמו"ר רבי ברוך ממונקאטש זצ"ל בעת ששבת פעם בלונדון, שהוא היה נוסע לשבת זכור לראצפערט, ופעם היה זה בשב"ק פר' ויקרא, ואמר רבי שלום אליעזר זי"ע שמרומז בדברי רש"י בפסוק הראשון של סדר הקרבנות ויקרא אל משה, הקול הולך ומגיע לאזניו, שמדוע נקט רש"י דבר זה שהקול הגיע עד למשה בתחילת ספר הקרבנות, אלא שבא בזה לעוררנו שענין הזה היה להנציח ענין אמירת הקרבנות בכל הזמנים והעתים ואף אחר חורבן הביהמ"ק שלא יהיה הקרבת הקרבנות בפועל ממש, ומ"מ הקול קריאתן של הקרבנות קיים, וזאת ע"י ונשלמה פרים שפתותינו, וזאת בכוחו של משרע"ה שכל מעשי ידיו ופעולותיו קיימים לנצח כידוע ממדרשי חז"ל. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אב"ד גולדרס-גרין, "בצילא דמהימנותא" תצוה תשס"ד, ע' ט'

מדברות קדשו

שמעתי מאבי (הרה"צ רבי ברוך רבינוביץ ממונקאטש) זצ"ל, שהיה אצל הרה"ק ר' שלום אליעזר זי"ע בשבת זכור, וחזר על ווארט ששמע מפ"ק, שמדוע לא קיבל משה רבינו עבודת הכהונה ורק אהרן, כי

מדתו של משה רבינו הוא מדת נצח, ועבודה עבידא דבטלא, שהרי אחר החורבן אין עבודת הקרבנות, ולכן מסרו הכהונה לאהרן. כך אמר הרה"ק ר' שלום אליעזר זי"ע.

וחזרתי על הווארט לנכדו האדמו"ר מבאבוב זצוק"ל ושמח עליו באומרו, הרי זקה"ק כמעט לא אמר דברי תורה, ואין לי שום מאמר לחזור בשמו, ולא פגשו הרבה, שהרי הוא דר בפולין וזקיניו דר באונגרין, והשיירות לא היו מצויות, ולא היה כהיום שמדפיסים כל הנאמר, ואין לי שום מאמר ממנו, וכעת יש לי ווארט לחזור עליו בשמו. כ"ק מרן אדמו"ר מדינוב שליט"א, בשיחת קדשו - כ"ה שבט תשס"ד, "בצילא דמהימנותא" תרומה תשס"ד, ע' י"ג

היסח הדעת

הגה"צ ר' יחזקאל שרגא מסטראפקוב - ירושלים זצ"ל אמר בשם האי סבא קדישא הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל, בן אא"ז הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זצ"ל, (שהובל לתאי הגז באושוויץ על ידי הצוררים הנאצים ימש"ו, בהיותו בן פ"ב שנים, הי"ד ותנצב"ה). על ענין שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ז). "אין בן דוד בא, אלא בהיסח הדעת", שהוא לכאורה תמוה, האיך אפשר שיהיה היסח הדעת מביאת משיח, שאליו מחכים יום יום. ואמר הכוונה, שהרי הרמב"ם אומר (בספרו היד החזקה בסוף הל' מלכים) שחיכו של בני עליה הוא על רבוי ה'דעת' והחכמה שיהיה בעת בואו. אבל בעוה"ר החבלי משיח מסיח מאתנו אותו ה'דעת', יהי רצון שנוכה לישועה בקרוב. הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצ"ל, אב"ד גולדרס-גרין, י"פה שיחתן" (ברוקלין תשס"ד) ח"א, ע' ר"א

הרה"ק רבי ישעיה מטשחויב הי"ד

יומא דהילולא - ג' אלול

מתולדותיו

הגה"ק רבי יצחק ישעי' הלבשרטאם מטשחויב היה בן זקונים של הגה"ק רבי חיים מצאנו. נולד בשנת תרכ"ד, ונתחנך אצל אָחיו הגה"ק משינאווא ומגארליץ. נשא את בתו של הרה"ק רבי יחיאל העשיל מקרילויץ (בן הרה"ק רבי יצחק מאיר מזינקוב, בהרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא), חתן מהר"י מבעלזא שעל שלחנו היה סמוך אחר נשואיו ולמד שם בחברותא עם בנו הגה"ק מהרי"ד. אחר פטירת זוגתו, נשא את בת הרה"ק רבי יעקב צבי מפאריסוב בעמח"ס עטרה לראש צדיק. בשנת תרמ"ג נכתר לאב"ד טשחויב, וכעשר שנים לאח"ז קבע מושבו בקראקא, והיה נערץ ונקדש על כל חסידי צאנו וכל אנשי העיר קראקא. נהרג עקיה"ש בשנת תש"ג, הי"ד. "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' רמ"ג

רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר) ז"ל היה בידידות נפלאה ונאמנה עם הרב הקדוש המפורסם ר' יצחק ישעי' מטשחויב זצלה"ה בן זקוניו של מרן הקדוש בעל דברי חיים מצאנו זי"ע, ורבינו ז"ל העריצו למאוד והכניע עצמו לפניו והחשיבו לצדיק הדור משיירי כנסת הגדולה, והה"ק מטשחויב הוא מהיחידים מדורו של רבינו ז"ל שרבינו ז"ל מתארו בתואר הרב "הקדוש".

רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל) סיפר פעם שאביו הקדיו"ט ז"ל אמר לו שהרה"ק מטשחויב דומה ממש בתואר ובקומה ובקלסתר פנים לאביו מרן הק' בעל דברי חיים ז"ל. הרה"ח ר' שלמה יעקב געלבמן ז"ל, "מושיען של ישראל" (קרית-יואל תשנ"ז) ח"ה, ע' שי"ז

כ"ק אאמו"ר (הרה"ק רבי צבי הירש מרודניק) זי"ע שמעו פעם מפי קדשו (של הגה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע): הבנים שלי הם שבע שפיגלעך של העולם, וכלל בזה גם את בניו הצעירים הגאווה"ק מוה"ר שלום אליעזר (מראצפערט) והגאווה"ק מוה"ר ישעי' (מטשחויב) זי"ע, ומי שהכיר אותם היטב יודע שהיו ת"ח וגדולי עולם. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנו-קלוזנבורג צוק"ל, רעוא דרעוין פר' שמיני תשל"ה

פעם כשביקר הרה"ק רבי דוד מדינוב זי"ע אצל הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנו זי"ע, בדרכו לעיירת המרפא קרעניץ, בקשו הרה"ק מצאנו שיקח עמו לקרעניץ את בניו הקטנים להברות את גופם החלש. הסכים הרה"ק מדינוב ונסע אתם לשם. באחד הימים כששניהם (הרה"ק מראצפערט, והרה"ק מטשחויב) השתעשעו במשחקם עלה רעיון במוחו של ר' ישעיה"ל, הוא התחפש כדווור לקח פיסת נייר בה רשם כמה מילים, ונכנס במרוצה לבית הרה"ק מדינוב תוך כדי קריאת "טלגרם, טלגרם", הוא מסר את הנייר להרה"ק מדינוב, ויצא חיש מהר חזרה למשחקיו, הרה"ק מדינוב נטל את הפתק, ומצא רשום בה כאילו הרה"ק מצאנו מודיע שהיום הוא אמור לבוא לקרעניץ, הרה"ק מדינוב העלה בת שחוק על שפתיו מרעיונותיו של הילד, אולם מה מאד השתומם כאשר לא יצאו שעות ספורות, והרה"ק מצאנו הגיע במפתיע לראות מה שלום בניו. מרוב התפעלותו על המקרה המפליא, סיפר הרה"ק מדינוב להרה"ק מצאנו על בנו הקטן שהוא בעל מופת. לשמע הסיפור חיך ה"דברי חיים" זי"ע ואמר: אם אמנם עתה הוא עדיין אינו בעל מופת, אבל הוא עוד יהיה בעל מופת בעתיד.

[נכדו כ"ק מרן אדמו"ר רבי משולם זושא מטשערנוביל זצ"ל ששמע מדודו זקנו הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זי"ע, שסיפר הדברים לדודו הרה"צ רבי יעקב צבי אב"ד סוכא כשביקש ממנו לספר לו על אביו הרה"ק רבי ישעיה מטשחויב זי"ע]. הרה"ח ר' יוסף דוד ויסברג ז"ל, "רבנו הקדוש מצאנו" (ירושלים תשנ"ז) ח"ב, ע' ת"ד

כשהה"ק רבי יוסל"ה מניישטאט המכונה "דער גוטער איד" היה בצאנו, אמר לו הגה"ק מצאנו: בואו ותראו רבי בעריסתו, והראה לו את הגה"ק מטשחויב. כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק צוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ג) ח"א, ע' רמ"ג

זקני הטשעחויבער רב זי"ע היה חתנו של הרה"ק ר' יחיאל קריליוויצער זי"ע שהיה חתנו של הבעלזער רב (הרה"ק ר"י) זי"ע, והחתונה שלו היתה בבעלזא, והראדעמישלער רב זי"ע גם היה אז בחתונה ומזכיר את זה בתשובות שלו (שו"ת מהר"ש ח"ו אות קי"ט) וגם כותב שם - ואאמו"ר זצ"ל גם היה מספר את זה הרבה פעמים - שהבעלזער רב (הרה"ק ר"י) זי"ע אמר ששמע אז מאביו בעל הדברי חיים זי"ע שדיבר מאוד מגדלות נשמתו של בנו.

ופעם שמעתי מהפשעווארסקער רבי הרה"צ ר' יענקעלע (שליט"א) [צוק"ל] מאנטווערפן שאמר ששמע את זה מהקאלשיצער רב זי"ע שאמר על הטשעחויבער רב שבפנימיות דבפנימיות הוא עוד יותר גדול מאחיו, ובעת שהיה על קעסט בבעלזא אצל זקנו הרה"ק ר"י מבעלזא זי"ע קרא פעם הבעלזער רב אחר התפילה בליל שב"ק להמשמש והלך עמו עד ביתו של הטשעחויבער זי"ע, ועמד שם ושמע איך שהטשעחויבער רב אומר שלום עליכם וכו', ונשאר לעמוד שם עד אחרי שעשה קידוש ואח"כ הלך משם, והמשמש מאוד התפלא על זה שעמד כ"כ הרבה זמן לשמוע אותו, ואמר לו הבעלזער רב, שלא היה יכול לילך משם כיון שראה איך שבו יכול כ"כ "נאך מאכען א טאטן". זיעועכ"א. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, "קונטרס דברי תורה" (ב"ב תנש"א) ע' ש"ט

סיפר לי הרה"ח ר' ישראל ניימאן נ"י: הרה"צ ר' חיים'ל טשחויבער (בן הרה"ק ר' ישעי'לע זצ"ל) חלה פעם באמריקא בהתקפת הלב ונתרפא מזה, ובא להרה"ק מסאטמאר זצ"ל, וסיפר לו מעשה (במעמד ר' ישראל הנ"ל) מאביו הרה"ק ר' ישעי' טשחויבער:

כשישב הרה"ק ר' ישעי'לע קעסט בבעלז (מפני שהיה חתן הרה"ק ר' יחיאל מקרילעוויץ זצ"ל חתן הרה"ק מהר"י מבעלז זצ"ל), נחלה פעם במחלת טיפוס ר"ל, ובכל לילה היה יושב אחד אצל מטתו.

פ"א אמר הרה"ק מהר"י מבעלז, בלילה הזה אני אשב אצל מטתו, והרבנית לא הסכימה, אמנם הוא לא שמע אלי'.

והנה בלילה זו התגבר המחלה מאד ופניו היה ממש נלהב מגודל החום, פתאום שמע הרה"ק מהר"י איך שאמר, אה אה אה, ותיכף הוטב לו, עד שבבוקר כמעט שהוסר ממנו החולי לגמרי.

למחרת שאל לו מהר"י מבעלז, ישעי'לע מה היה זה שאמרת אה אה, ענה ואמר שאביו הרה"ק מצאנו בא אליו ואמר לו הלא אתה חלוש מאוד, ע"כ הבאתי לך פרי מגן עדן, וחתך הפרי ונתן לו להרית, והחיית מאד מזה, ע"כ אמרתי אה אה.

אז אמר מהר"י להרבנית, הנך כבר רואה למה רציתי להיות אצלו בזו הלילה. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' רס"ז

סיפר לי הרה"ח ר' אלימלך טויבר שליט"א, שכאשר היה בחו"ל נסע למארינבאד בקיץ כי רצה לראות הרבה גדולי ישראל שמגיעים לשם לנופש, וכשהגיע לשם לא מצא בית מלון איפה להתאכסן כי הכל היה תפוס. והיה שם גם הרבי החקל יצחק מספינקא זי"ע, והתאונן בפניו כי אין ביכלתו לקבל אכסניה אפילו בעד כסף. ענה לו הרבי, כל זמן שאתם רוצים להיות כאן, הנכם מוזמנים להיות אורחי במטה כסא שולחן ומנורה. וכן עשה התאכסן אצלו כמה ימים.

היה שם גם הרה"ק ר' ישעי'לה מטשעכויב, והלך אליו, אחרי שהציג עצמו כיהודי מארץ ישראל, שאלו על המלבוש עליון בו הלך (חאלאט). אמר לו שזה לבוש ארץ ישראל, וביקש ממנו שימכרנו לו. החאלאט היה כבר קרוע מרוב שימוש וכבר חשב לזרקו, והנה אצל הרבי היה חשוב הרבה יותר מחליפה חדשה, ונתן לו בעדו 130 קרונה צ'כיים, סכום אדיר.

אח"כ נכנס אליו עם קויטל ופ"נ, כנהוג, אמר לו ר' ישעי'לה, יהודי מארץ ישראל שנותן קויטל לצדיק, צריך הצדיק ליתן לו פדיון ולא להיפוך. לא רק שלא רצה לקבל הפדיון, רק הוסיף לו עוד 50 קרונה צ'כיים, לאות חביבות ליהודי מארץ ישראל. הרה"ח ר' מרדכי מילר ז"ל, "בית מרדכי" (ב"ב תשס"ה) ע' רי"ז

שמעתי מחמי שליט"א, שבימי הצער והזעם, מלחמת העולם השנייה בחרף שנת ת"ש, נסע מראווא לעיר לעמבערג, ואביו אמר לו שברצונו שיראה "דער צאנזער רב" א וזהן", והתפללו שם מנחה עם הרה"ק רבי ישעי'לה טשעחויבער הי"ד בביתו ברחוב קולונטייא 17 (הבית היה שייך להרה"ק רבי אברהם יעקב מבאיאן - לעמבערג הי"ד, והוא מסרו להרה"ק מטשעחויב), והיה אז כבר זקן וחלוש, וכשהשליח ציבור הגיע לקקד"צ, קפץ הרה"ק מטשעחויב זצ"ל כילד צעיר בהתלהבות אש יוקדת, והשאיר עליו המחזה רושם כביר שזוכרו עד היום. הרה"ח ר' לוי יצחק רוזנפלד שליט"א, "עץ חיים", שבט

סיפר הרה"ג ר' אלחנן האלפערן (שליט"א) [זצ"ל] ששמע מזקיני הגאון מראדאמישלא זצ"ל:

התנאים של הרה"ק ר' ישעי' טשעחויבער היתה בצאנו, (הי' חתן הרה"ק ר' יחיא' קרילעוויצער חתן הרה"ק מהר"י) ואז היה שם הרה"ק מהר"י מבעלז. והחתונה היתה בבעלז בשנת תרמ"א.

ועל החתונה באו כל בני הרה"ק מצאנו חוץ מהרה"ק משינאווע שלא הרגיש בטוב, וזקיני הגאון מראדאמישלא ג"כ היה שם. ושמע איך שאמר מהר"י [מבעלזא] לנכדו הנ"ל בשעת לבישת הקיטעל כדברים האלה:

"דער טאטע (הרה"ק מצאנו) האט מיר געזאגט ביי די תנאים אויף דיר, ער מיינט דו וועסט זיין א ערליכער איד, און ער האט מיר אריין גערוימט אין אויער א פאר טעמים דערויף, זאג איך דיר מיין ליב קינד, אז יעצט איז א זמן וואס די קענסט דיר אויס בעטן ביים באשעפער אז דו זאלסט דיך אנקערען מיט דיין טאטען און מיט מיינע אבות אויכעט" [=אביך אמר לי בשעת התנאים, שתהיה כנראה ערליכער יוד, ואמר לי כמה טעמים על כך, לכן אומר לך, שכעת הזמן שתוכל לבקש ללכת בדרכי אבותיך, וגם בדרכי אבותי]. הרה"ג ר' ישראל חיים אשרי שליט"א, "שיח זקנים" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' קע"ה

הגה"ק מטשחויב היה לו שיעור עם דודו הגה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא. פעם נתקשה למהרי"ד איזה ענין בשעת לימודם ולא רצה ללמוד הלאה עד שיתבאר, והגה"ק מטשחויב ביקש ממנו לדלג על הקושיא, אבל הוא באחד עמל על הדבר זמן רב, עד שנרדם. אחר כך הקיץ ורץ לאביו הגה"ק מהר"י וסיפר לו שרבינו מצאנו נתגלה אליו בחלום ואמר לו שהיות שאתה לומד עם בני על כן אתרץ לך את הקושיא, ואמר לו התירוץ. שלח מהר"י לקרוא את הגה"ק מטשחויב, וסיפר לו שאביו רבינו מצאנו נתגלה אצל בנו בחלום לתרץ את קושייתו, וכל זה בשכר שלומד עם בנו. ואמר לו מהר"י בהתרגשות ומתוך בכיה: תראה להיות מתמיד, הלא הנך רואה איך אביך שגבוה כל כך בגן עדן, ועם כל זה ירד לכאן בגללך. (שמעתי מפי הרה"צ רבי חיים בנו של הגה"ק מטשחויב). כ"ק מרן אדמו"ר מפשעווארסק זצוק"ל, "י"ג אורות" (ברוקלין תשנ"ד) ח"א, ע' רמ"ו

שמעתי מכ"ק האדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, וכן מזקנים שזוכרים מקראקא, שפעם התבטא הרה"ק רבי ישעי' מטשחויב זי"ע, שלא התאכזב אף פעם מאביו, והיינו שהיה דרכו בכל פעם לאחל למבקש ישועה, 'זכות אבי הק' יעמוד בעדכם שיהיה לכם ישועה', והיינו שלא היה מבטיח ישועה, רק היה אומר שבזכותו של אביו הק' יהיה ישועה, וברכותיו לא חזרו ריקם.

שמעתי מחותני (האדמו"ר מגורליץ) זצ"ל שלמד בישיבת חכמי לובלין, והיה מתמיד לנסוע לצדיקים שהיו שם בפולין, כמו הרה"ק רבי אהרל"ע מקוזניץ זי"ע ובגור ועוד מקומות, והיה בידו כתלמיד יח"ל כרטיס מוזל ברכבת, וכך היה נוסע ממקום למקום.

וסיפר חותני, שפעם הגיע הרה"ק רבי ישעי' מטשחויב זי"ע לבקר את אביו הרה"ק רבי אלישע בגארליץ זי"ע. ושם בעיר היה יהודי שהיה עובד קשה לפרנסתו במכירת קרח, והיה עני מרוד, ובביתו המתינו ג' בנות שכבר הגיעו לפרקם, ונצרך לישועה למצוא להם זיווג, וכיון ששמע שהרה"ק רבי ישעי'לה הגיע לעיר, הלך למוכר הכרטיסים מההגרלה, ולקח ממנו ג' כרטיסים, - שהיה הדרך שבתחילת השבוע עלה כך וכך, ועד סוף השבוע שהיה מועד ההגרלה היה מחירים פוחת והולך, לפי שכבר רצה המוכר להפטר מהם - ולקח היהודי ג' כרטיסים בהקפה כדי ליקחם להרה"ק רבי ישעי' שיאחל שאלו הכרטיסים יצליחו בהגרלה. ונכנס אל רבי ישעי' זי"ע וסיפר צרתו שיש לו ג' בנות וצריך להשיאן, ואף אחד אינו רוצה

להשתדך עמו לפי שלרש אין כל, וביקש שהרבי יאחל לו שיצליח. לקח רבי ישעי' כרטיס אחד מהם, ואמר לו זכות אבי הק' יעמוד שתצליח, ההוא העיז פנים ואמר: רבי אני רוצה הבטחה, נענה רבי ישעי' אני איני יכול להבטיח, ורק יכולני לומר בזכות אבי הק' שיעמוד לך להצלחה, כך טען עמו כמ"פ ולא הבטיח. וחזר היהודי למוכר הכרטיסים, וטען עמו שימכור לו זאת בפחות לפי שכבר היה סוף שבוע, והיה ויכוח ביניהם על חצי זלאט"ע, שביקש המוכר יותר ממה שרצה הקונה לתת, והיהודי הלזה אמר לעצמו, במילא הרה"ק מטשחויב לא הבטיח על כך, ולבסוף לא קנה הכרטיס. בסוף השבוע נודע שהכרטיס הלזה זכה במליון זלוטע"ס... הפטיר חותני זצ"ל על מעשה זה, ואמר לי: בעריל, מה אומר לך, כשראינו היהודי הלזה בליל שב"ק היה נראה כמי שיצא מדעתו... שהיה בידו ישועה גדולה, ובגלל שלא האמין בברכה, מכיון שלא הבטיח להדיא, איבד כל זאת. וזה היה מופת בלא הבטחה מפורשת. כ"ק מרן אדמו"ר מגורליץ-ארה"ב שליט"א, "בצילא דמהימנותא", פנחס תשס"ט, ע' ט"ז

מעשה שנודע לרבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל) כי דודו זקנו הרה"ק רבי ישעיה' לי הי"ד מטשעכויב יבוא לשבות ביום שבת קודש הקרוב אצל חסידיו בעיר דעש. ביקש גם הוא לנסוע לשם ביום ששי ולשהות במחיצתו במשך כל יום השבת, אך מפני עיכובים שונים - החורף היה אז בעיצומו, ובשל-כך נגרמו לו הפרעות וטירדות - לא איסתייעא מילתא, ונשאר בקלויזענבורג. אעפ"כ לא ויתר על שאיפתו להקביל את פני הצדיק ובמוצש"ק שכר מכונית "טקסי" לנסוע אליו. ויהי אך יצא את העיר קלויזענבורג והנה, מעשה שטן, ארעה תקלה במכונית ונאלצו לחזור.

אמר אז הרבי: "כיון שרואני כי הבע"ד מערים עלי כ"כ מכשולים ומניעות - לא אוותר!" הוא סירב אפילו להיכנס הביתה כי אם חיפש ומצא אי-שם בעיר "טקסי" אחר ויצא שנית לדרך בלווי אחד מתלמידיו. ירד אז שלג כבד, הנסיעה התקדמה בכבודות, אך הוא לא ויתר. לפתע הבחין הנהג ב... שלושה דמויות של אנשים מטילי-אימה, כנראה שודדים, שניצבו מולו על הכביש. נתקף הנהג בפחד ומורא. גם הרבי זי"ע גופו נתמלא חששות. השעה היתה אחרי חצות לילה. הסביבה ריקה מבני אדם...

אפס מכיון שהרגיש כי הכל "מעשה בעל דבר" דחק בנהג ש... ימשיך ולא יתיירא. ואכן הם חלפו על פני ה"דמויות" ולא נגעו בהם לרעה. המשיכו, איפוא, לנסוע. אך הנה פתאום נתקלו ב... גשר רעוע שכמעט קרס לגמרי מעומס השלג. היה ברור שמסוכן לעבור במכונית מעל גבי גשר כזה, אך הרבי בתקיפות דעתו דירבן את הנהג לעבור - ויהי מה. כה המשיכו הלאה בדרכם הקשה עד בואם לדעש.

כאשר הגיעו אל אכסנייתו של רבי ישעי' הלי, אחרי כל ההרפתקאות שעברו עליהם, כבר הראו מחוגי-השעון על השעה שלוש לפנות בוקר. לאושרו מצא הרבי את הצדיק מטשעכויב ער יחידי בחדר מלונו. הוא שמח מאד לקראת האורח הבלתי-צפוי, שבא אליו בשעה כזאת, קרוב לאשמורת הבוקר, וקידם אותו בפנים צוהלות - והיו שניהם יושבים ומשתעשעים אהדדי בנועם שיח שרפי קודש עד שהאיר ובא היום. (מפי אותו תלמיד שנתלווה אליו הרה"ח ירמיה ישראל). "לפי האש" (ב"ב תשנ"ז) ח"א, ע' קי"ט

ידוע שאצל צדיקים ראו שהדברים וחפצים שהיו בידיהם קבלו קדושה ונהיו קדושים, ובדגל מחנה אפרים כתב מהבעש"ט הק' זי"ע דגם כל החפצים שיש לכל אדם יש בהם ג"כ ניצוצות מחלקי נשמתו והכל שייך לשורש נשמתו של כל אחד, ובודאי וכ"ש שאצל הצדיק הוא כך, ואף במה שרק נוגע מביא בזה קדושה, ועי"ז ידעו צדיקים והרגישו על חפצים שהיו שייכים פעם לצדיק, שהרגישו קדושה בהם, ואאמו"ר זצ"ל סיפר מזקנו הרה"ק רבי ישעי' מטשחויב זי"ע הי"ד שהיה לו קופסת טבק מאביו הגה"ק

בעל "דברי חיים" זי"ע וכשהיה אחד חולה או מקשה לילד היה נותן הקופסא ששימו את זה על החולה והיו מתרפאים והיינו כנ"ל דחפץ של צדיק יש בו קדושה. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, "קונטרס דברי תורה", כי תשא תשמ"ט, ע' צ"ז

שושלת קוריץ

הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע

יומא דהילולא - י"ט חשון

הרה"ק רבי פנחס שפירא מקאריץ זי"ע נולד בשנת תפ"ה לאביו רבי אברהם אבא זצ"ל שהיה רב במדינת ליטא, והיה מצאצאי הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זי"ע מקראקא בעל "מגלה עמוקות". משפחת שפירא, מן המשפחות המיוחסות שבישראל, נקראה ע"ש העיר שפייראר שבאשכנז, שיהודיה קידשו שם שמים בימי מסעות הצלב. מנעוריו עבד את הבורא באהבה ובמורא. לאחר נישואיו התגורר במירופול, ושם נתקרב אל אור שבעת הימים מורנו רבי ישראל בעל שם טוב זי"ע. משם עבר לפולנאה, אח"כ עבר לקאריץ בה יצא שמו לתהילה, ואחר הסתלקות הבעש"ט בשנת תק"כ החל להנהיג עדה. גדולי החבריא, תלמידי הבעש"ט, העידו בו גדולות ונצורות. עשרות מתלמידי הבעש"ט והמגיד הק' ממעזריטש באו להסתופף בהיכלו. הוא יסד את דרכו הק' על שלושה עמודי עולם: אמת, שפלות ואמונה. עקב מחלוקת בקאריץ עבר לעיר אוסטרעהא, שם התגורר יותר מעשרים שנה. באחרית ימיו החליט לעלות לארץ הקודש, אליה שאף להגיע כל ימיו. באמצע מסעו, בעת שהותו בטרסטניץ בקיץ תקנ"א, חלה מאוד. הוא נסע לשפיטיווקא מקום מושב בנו הרה"ק רבי יהודא מאיר, שם הכביד עליו חוליו וביום י' באלול תקנ"א עלתה נשמתו השמימה. ותהי מנו"כ בבית החיים הישן בשפיטיווקא.

על צאצאיו – האחים הקדושים המדפיסים מסלאוויטא. "שרפי קודש" (ב"ב תשנ"ח) ע' תרכ"א

שמעתי ממרן הרמ"ח שאביו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ היה איש ישר ותם דרך ושמר רבי אברהם ז"ל. והיה לו מנהג שלא לדבר לפני התפילה. פעם בא אליו גוי ואמר לו שמצא איזה דבר ואינו יודע אם הוא חתיכת זהב או מתכת אחרת, וברצונו שיקנה אותה ממנו. אבל היות שלא דיבר לפני התפילה רמז לו שיבוא אליו לאחר התפילה, אולם הגוי לא חיכה עליו ובינתיים מכר את המתכת לאיש אחר. והקונה אכן נתעשר מאד מזה. ונעשה רעש בשמים שרבי אברהם הפסיד את העשירות מחמת מנהגו הכשר. ונמנו וגמרו שיתנו לו בן וואס וועט זיין א שטיק גאלד פאר די וועלט, ונולד לו הרה"ק רבי פנחס זי"ע. רבי ישראל שמעון קסטלניץ זצ"ל

מרן אדמוה"ז (ה"בית אהרן" מקרלין) זי"ע אמר כי נשמה גבוהה כהבעש"ט באה פעם באלף שנה בעולם, ונשמה כמו הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע באה פעם בחמש מאות שנה, והכל לטובת העולם. (כתבי הרה"צ רבי מנשה הכהן רוזנפלד בשם המשב"ק הרב החסיד רבי ישראל בנימין גלויברמן ז"ל ששמע מפיו הק). "מטה אהרן", שבועות תש"ס, ע' 6

מרן ומאורן של ישראל זקני הרב הצדיק התנא האלוקי המפורסם ביהודה וישראל הרב רבי פנחס זצ"ל מקאריץ נולד בשנת תפ"ה במדינת ליטא. אביו הרב הגאון רבי אברהם אבא היה רב באחת העיירות

במדינת ליטא. בוצין בוצין מקטפיה ידיע, עוד בהיותו רך בשנים הכירו בו כי איש מורם מעם יהיה, בעל כשרונות נפלאים ואמיץ רוח.

מפי נכדיו, זקני משפחתנו, שמעתי מספרים על זקני הרה"צ התנא האלוקי המפורסם ביהודה ובישראל הרב רבי פנחס מקאריץ זי"ע, כי בילדותו בהיותו בן ארבע שנים היתה שריפה גדולה בעיר מגורי אביו, ונשרף גם בית אביו וכל רכושו וקניינו, ועל תל האפר ישב אביו ז"ל ויקונן מאד, ויגש אליו הבן יקיר הזה וישאלהו על מה הוא מקונן? וישיבהו אביו כי לא על ביתו וקניניו הוא מקונן אשר נשרפו, אך צר לו מאד כי סגולה יקרה היתה לו והיא כתב יחס משפחתו עד רש"י ז"ל וגם לרבותינו הטור והרא"ש והראב"ן ז"ל, והכתב הזה נשרף גם כן, ועל זה הוא מקונן. ויפתח הבן את פיו ויאמר: אל תבך אבי, כי מעתה יתחיל היחוס ממני. (תורת אבות (מאניסטרטיטש), ערך אבות הערה ח) "אמרי פנחס השלם" (ב"ב תשס"ג) ח"ב, ע' ק"ט

הרה"ק מוהר"פ מקאריץ זי"ע היה מגדולי החבריא קדישא של תלמידי הבעשטה"ק זי"ע, ואחר הסתלקות הבעש"ט נהג עדה בעצמו ולא היה תלמידו של המגיד ממעזריטש זי"ע (הוא והמגיד הק' מזלאטשוב זי"ע), וזקה"ק מצאנו המליץ עליו שהיה האפוטרופוס של התוה"ק. כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז-קלויזנבורג זצוק"ל

הרה"ק רבי שמואל מקאמינקע זי"ע שמע שהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שהיה עוד צעיר לימים התחיל להנהיג, ונסע אליו לראות אם הוא ראוי לזה וכו', ובשבת בעת תפלת שחרית כשאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ הכל יודוך, נגש אליו ועמד בצדו זמן רב והקשיב לתפלתו, וכו', ואמר הרה"ק רבי שמואל, שבשעה שאמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ הכל יודוך, אז כל הברואים בכל העולם התחילו להודות לה'. "בית אברהם" (סלונים) בשלח, ע' ע"ח טו"ב

סיפר מרן אדמו"ר מוהר"ש זי"ע על הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שבכל יום היה מעביר ידו על האש לראות האם תשלוט בו אש של גיהנם, כל כך היה מופשט מעולם הזה. ופעם שמעו תלמידיו שבסוף שמו"ע קודם יהיו לרצון ביקש מהשי"ת ש"המשרתת תחזור", והיו בין התלמידים 'מקובלים' ועיינו בדבריו ולא מצאו שום כוונה לתלות בהם ע"פ קבלה. עד ששאלו את פיו מה היתה כוונתו, ואמר להם שלא היו לו שום כוונות נסתרות, אלא בפשטות היות והמשרתת ממאנת לבוא עוד אליהם, וזוג' הרבנית אין לה כח וצריכה עזרה, ע"כ ביקש מהשי"ת שיתן בלב המשרתת שתחזור לעבודתה. וסיים, הלא תבינו, כשילד חפץ במעיל משי הריהו מבקש זאת מאביו, וכן כשחפץ בפרוטה לקנות כעך ג"כ מבקש מאביו ואינו מתבייש אף שהוא דבר פעוט, כי הרי אביו הוא. כן אנחנו בנים למקום והוא ית' אבינו ואין לנו להתבייש לבקש מלפניו אפילו דבר פעוט, כי זולתו אין ממי לבקש. "ברכת אברהם" (סלונים) ח"א, ע' ל"ח טו"א

איתא בשם הרה"ק רבי פנחס קאריצער זי"ע שכאשר האדם עושה דברים טובים ואנשים זולתו יודעים מזה, עבודה כזו איננה חשובה כל כך, אבל כשהאדם עובד את ה' ואין אף אחד יודע מזה היא חשובה מאד והוא ענין הצנע לכת עם ה' אלקיך, ואמר הרה"ק הנ"ל כגון שאם אדם רוצה לדבר דברים של מה בכך, דברים בטלים או לספר לשון הרע, והוא מתגבר על עצמו ואינו אומר ואין אף אחד יודע מה שהיה בלבו לומר ושהוא התגבר על עצמו, זה עבודה שאין איש זולתו יודע מזה רק השי"ת בעצמו, והיא עבודה חשובה מאד. כ"ק מרן אדמו"ר מראחמיסטריווקא-ארה"ב שליט"א

הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע היו לו מצות מיוחדות שהיה נוהג בהם בחומרות יתירות, שהיה קוצר את החיטים בעצמו, ואח"כ בירן אחת לאחת והכל היה בשמירה מיוחדת. וכמובן שעלו סכום רב. והרה"ק

רבי פנחס היה נוהג לחלק מצות לעניים בתור קמחא דפסחא. ופ"א בא אחד העניים לבקש מצות לחג, והרבנית שהיתה טרודה בהכנות לחג, נתנה לו בטעות המצות של בעלה הרה"ק. כשהלך העני ראתה שטעתה ונתנה את המצות המהודרות, ולא ידעה לשית עצה בנפשה, והחליטה שבכדי שבעלה הרה"ק לא יצטער ע"כ, לא תספר הדבר לאיש והיא תשים מצות אחרות לליל הסדר. לליל החג כשהתיישב רבי פנחס לעריכת הסדר הרגיש מיד שהמצות אינם המצות המהודרות שהכין לעצמו, אולם לא דיבר מזה כלל, וערך את הסדר כדרכו בקודש. סיפור זה סיפר לימים הרה"ק רבי פנחס לאחד שבא אליו להתדיין על עניני שלום בית, היות וחמיו אוכל שרויה בפסח, ומשום כך אינו יכול לאכול אצלו בפסח. ואשתו מקפדת עליו משום כבוד אביה. כששמע רבי פנחס את דבר המחלוקת ביניהם, סיפר לו הסיפור עם המצות שלו, וסיים: אני הרגשתי מיד שהמצות אינם שלי, ואעפ"כ הבלגתי משום שלום בית, וא"כ גם אתה מותר לך להבליג ולוותר משום שלום בית. הרה"ק רבי ישראל שמעון קסטלניץ זצ"ל

רבינו הקדוש מרנא ורבנא ר' פנחס מקאריץ זצלה"ה אמר: "אויב איך וואלט געווען אין ארץ ישראל, וואלט איך געווען ביי טאג ביים כותל מערבי, און ביי נאכט וואלט איך געווען ביי קבר רחל, ווייל אינטער די מאמעס פארטוך איז גוט צו זיין" (אם הי' מבקר בארץ ישראל, הי' ביום אצל הכותל המערבי, ובלילה אצל קבר רחל, כי תחת סיגורה של אמא טוב להמצא). - שמעתי מש"ב הרב הגה"צ רבי משה הלברשטאם (שליט"א) [זצ"ל] רב ודומ"ץ פעה"ק ירושת"ו. כ"ק מרן אדמו"ר מסטראפקוב שליט"א

ב' אבות העולם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ל והה"ק והטהור המגיד הק' ממעזריטש ז"ל היו מחולקים, הרה"ק רבי פנחס ז"ל אמר דעיקר עבודה היא עבודת המדות לעבוד בכל כחו וממילא כשיזכה למדות טובות יבא אח"כ לתורה ועבודה וכל מיני קדושות, והרה"ק הרבי ר' בער ז"ל אמר בהיפך ללמוד קודם הרבה תורה וללמוד ולעשות מצות הרבה בקדושה ופרישות וממילא יבאו בעצמם כל מיני מדות טובות. הרה"ק רבי שלום משאץ זצוק"ל

שמעתי מאדוני אבי מו"ר זצלה"ה, שהה"ק רבי פנחס מקאריץ נתוועד פעם עם הה"ק בעל 'תולדות יעקב יוסף' מפולנאה זצלה"ה, ואמר הה"ק רבי פנחס להה"ק בעל התולדות יעקב יוסף, מה עושה המלך עם הכתר בעת שאינו לובשה, והשיב לו הה"ק מפולנאה שנותנה המלך על יתד הקבוע בהכותל. ושאל לו הה"ק מקאריץ אם הכתר הוא חשוב כל כך, שלבוש זה בלבד מראה שהוא מלך ומושל בכל, מדוע לא יתנו לכתר המלך החשיבות, שבעת שאין המלך לובשה יתננה בראש איזה אדם חשוב לשומרה, ולא על יתד שבכותל. ולא השיב לו התולדות. וענה הה"ק מקאריץ, שהטעם בזה הוא, שאם תנתן כתר המלכות בראש שר אחר, אזי ברבות הימים יתחיל השר לחשוב שהוא באמת המלך, או עכ"פ ראוי להיות המלך, אמנם אם ימצא איש שלא יחשוב כן שהוא ראוי להיות המלך, אלא יודע תמיד שהוא רק עבד נאמן להמלך הגדול, אף אם יותן הכתר מלכות בראשו, אזי בוודאי ינתן בראשו כתר המלכות לשמירה. וסיים: וזהו כי עבד נאמן קראת לו - ועל כן - כליל תפארת בראשו נתת לו. [ובאלו הדיבורים הודה לו, שמרן הבעש"ט הק' נתן כתר ההנהגה על ראש הרב המגיד זצ"ל]. (מרשימות הגה"צ רבי מנחם שלמה טויב זצ"ל מקאלוב) הרה"ק ר' חיים שמואל גליקמאן שליט"א

בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שכדאי לוותר על כל מיני תורה ועל כמה מיני מצות מלהיות בפירוד אפי' עם אחד מישראל (הכוונה עם יראי ה' ושומרי מצותיו, ולא עם פורקי עול ומסיתים ומדיחים אשר עליהם אמר דוד המלך ע"ה הלא משנאיך ה' אשנא ובתקומיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו ל'). הרה"ק רבי אהרן ראטה זצוק"ל

הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע דיבר פעם על כך שיהודי אינו צריך להלך בגדולות ובנפלאות, ולא יטרח להשיג השגות עליונות, אלא יעבוד בתמימות, ואם ראוי הוא להשגה - ממילא יזכה לה. ואמר בדרך צחות: "מאן דהוא ביקש מהשי"ת שיזכה ל'רוח הקודש', והרי 'תפילה עושה מחצה' (ויק"ד י, ה) - השיג את ה'רוח', ול'קודש' לא זכה..." כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מויוזניץ זצוק"ל

להצדיק רבי פנחס מקוריץ ז"ל בא אשכנזי (דייטש) אחד מעיר דנציג, לבקש ממנו עצה וברכה על בתו שנסתמאה פתאום, והרופאים הגדולים אינם יודעים מהיכן באה לה זאת. אמר לו הצדיק: - הסיבה היא, מפני שגם אביה הוא סומא, והמחלה הזאת עוברת בירושה מאבות לבנים. תמה ה"דייטש", ואמר: - הלא אני עיני בריאות, ואפילו במשקפיים אינני משתמש. אמר לו הצדיק: - הסומא האמיתי הוא החוטא, כדברי הנביא, "עם עור ועינים יש" (ישעיה מג, ח), וכמאמר המשנה (סוטה פ"א מ"ח): "שמשון הלך אחרי עיניו, לפיכך נקרו פלשתים את עיניו..."

והוסיף הצדיק לומר לו, שכל בני ביתו המסתכלים בו עומדים גם כן בסכנה להסתמא, כמאמר הגמרא: "המסתכל בצורת רשע עיניו כהות" (מגילה כח ע"א). כשמוע ה"דייטש" את הדברים התחיל לבכות, והבטיח שמעתה יתחיל להתנהג בדרכי היהדות. אמר לו הצדיק, שאם יקיים הבטחתו תוחזר לבתו ראות עיניה כבתחילה, וציוה לתת לה דבש מארץ-ישראל, וכמאמר הגמרא (יומא פג ע"ב): "דבש וכל מיני מתיקה מאירין מאור עיניו של אדם", ולמדו זה ממקרא (שמואל א, יד, כט): "ראו נא כי אורו עיני כי טעמתי מעט דבש הזה". חזר ה"דייטש" לדנציג, הפך את ביתו מטרופה לכשר, ובתו נתרפאה, ונסעה לקוריץ לראות את הצדיק, ונדבה שם מעות לכתוב שני ספרי תורה. "סיפורי חסידים" (ירושלים תשס"א) ח"א, ע' 82

נאמר בשם תלמידי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע ועכ"י שנשאלו מדוע רבם אינו מתנענע בשעת תפלה (עי' שו"ע או"ח סי' מ"ח סע"א בהג"ה שם ובמג"א שם) והשיבו שמפני רוב יראתו ופחדו מהשי"ת אין לו כח להתנענע. הרה"ק רבי מנחם מנדל מווישאוו זצוק"ל

אציין למשמרת מה שסיפר הרה"ח הישיש ר' שמחה מונד ז"ל, שפעם הגיע כ"ק הרה"צ ר' פנחס מאוסטילא זצוק"ל (חתן כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זי"ע) לשבות שבת פרשת שלח ליד עירם "סאנוק", וחסידי בעלזא מהסביבה נתקבצו ובאו לשבות במחיצתו. בעת עריכת השלחן אמר: שפעם בא הרה"ק בעל התניא זי"ע אל סבו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע. אמר לו הרה"ק מקאריץ זי"ע, ששבע שנים עבד להכיר את השקר, ושבע שנים להרחיק את השקר, ורק אח"כ עבד עוד שבע שנים לקנות לעצמו את מדת האמת. השיב לו הרה"ק בעל התניא זי"ע, שדרך זה קשה מאוד והוא שייך רק למלאכים וליחידי סגולה, אולם אני סבור שצריכים מקודם לקנות את מדת האמת, ורק אח"כ להרחיק את השקר. ואמר הרה"צ מאוסטילא זצוק"ל ששני הדרכים האלו מרומזים בפרשת השבוע: דכתיב (במדבר טו, לט): "וראיתם אותו וזכרתם", ורק אח"כ כתיב "ולא תתורו", לרמז על דרכו של הרה"ק בעל התניא זי"ע, לעבוד על "עשה טוב" לפני "סור מרע". ואילו דרכו של הרה"ק מקאריץ זי"ע ג"כ מרומז בפרשה, שאחרי "ולא תתורו" כתיב: "למען תזכרו ועשיתם", דהיינו "עשה טוב" אחר "סור מרע", ולכן מתרגם שם ה"תרגום יהונתן" "ותהוון קדישין הי כמלאכיא", שדרך זו שייך רק למלאכים ויחידי סגולה. הרה"ג ר' ישי יעקבוביץ שליט"א

אומרים על הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שאם שמע א' אומר שקר הגיע לו כאב ראש. כ"ק מרן אדמו"ר מויוזניץ-מאנסי זצוק"ל

תפילתו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע היתה בהתלהבות עצומה, ובכח גדול עד שנשרו שיניו מתוך פיו, ועדיין לא הסתפק בזה, אלא אמר שעבד י"ג שנים עד שהכניע את כל איבריו, עד שהגיע לנקודת האמת, ובענין זה היה עומד למעלה מן הבעש"ט הק'. כ"ק מרן אדמו"ר משומרי-אמונים וצוק"ל

הגה"ק הר"ר פנחס מקאריץ זצ"ל אמר כי לתרץ שקר אחד צריך לומר הרבה שקרים עכלה"ק. הרה"ק רבי שלום משאץ וצוק"ל

הרה"ק מקאריץ היה מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' זיע"א, היה עמל [אויסגעארבעט] מאד על נקודת האמת ואין לנו השגה, ומסופר שלא היה הולך כלל לבקר חולים, וטעמו היה מפני שבשעה שבאין לבקר את החולה מתחיל לגנוח ולהיאנח יותר ממצבו האמיתי ואין זה אמת, ולכך לא אבה לבקר חולה כדי שלא להכשילו בשקר. אך היה איזה עיור שהיה מנגן בשמחות וחתונות ואותו הלך לבקר בחליו, ואמר הרה"ק כי יהודי זה למעשה אינו עיור כלל, אלא כיון שראה שלצורך פרנסתו הוא מנגן, ונתיירא שמא בעת שינגן בחתונה יעמדו שם נשים, לכך קיבל ע"ע לעצום עיניו ולא לפקחם כל ימי חייו, וכך הוה שמאז שהחל לנגן עצם את עיניו ולא פתחן כל ימי חייו, ורק קודם פטירתו אמר לסובביו הניחו לי ואפתח את עיני לראות עוד את העולם ופקח עיניו והסתכל ומיד לאחמ"כ נסתלק, ואת יהודי זה הלך לבקר. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע היה אומר, כי שום דבר לא היה קשה עליו לצאת ממנו כמו היציאה מן השקר, שלש עשרה שנה עבד על זה, ורחפו כל עצמותיו, ונתרסקו כל אבריו, עד שיצא ממדת השקר. ועל מדת הכעס היה אומר ששברה, אך אוחו אותה בצלחתו לעת הצורך.

היה רגיל גם להזהיר את הקטנים שלא ידברו שקר, והיה מסביר להם גנותה של מדה זו, לפי השגת דעתם ושכלם. וצוה עליהם שישננו בפיהם תמיד (שמות כג, ז) "מדבר שקר תרחק", והרגל נעשה טבע שלא יוכלו לדבר שקר נגד רוחם וטבעם.

ומרגלא בפיו להזכיר מה שאיתא בשל"ה בשם חכם אחד, שהדריך את בניו שאפילו כשיעשו מעשה רע, לא יכחישו, ויודו על האמת ויקבלו שכרם בעד זה, והיה נותן להם מעות בשכרם, על שהודו על האמת.

ואמר: "תצא הנשמה מגופו, ואל יצא דבר שקר מפיו, ועל זה צריך האדם למסור נפשו, ועל ידי זה ידבק את עצמו בקדושה דמלאך".

פעם אחת שאל אותו הרה"ק רבי נחום (מטשערנוביל) זצ"ל: "רבי אתם מזהירים מאוד שלא לדבר שקר, מה לעשות כשצריכים לתווך כדי לעשות שלום?". השיב לו: "כדי לעשות שלום אני אומר אמת מאוד מאוד ואני עושה שלום". והיה מזכיר דברי הבעש"ט ז"ל לאמור: "מי שנכשל בדברי שקר, אסור לשקר אפילו מפני דרכי שלום". והזהיר לבניו להתפלל בכל שעה: "רבונו של עולם, נחני בדרך אמת". הרב יקותיאל אריה קמהלר ז"ל

שמעתי מזקני הרה"ח רבי סנדר זצ"ל שהיה יהודי של"ע לא נפקד בזש"ק, וגמר בנפשו לבנות מקוה טהרה בעיר שלא היה בה מקוה, ורצונו היה שהרה"ק מקאריץ יחנך לראשונה את המקוה ובעת זו יוכל לפעול אצלו הישועה, וכך עשה ובנה מקוה מהודרת באותה עיר, אך בבואו להזמין את הרה"ק לא ידע מה יאמר ולאיוזה צורך יבקשנו שישע לאותה עיר, לבסוף החליט לומר שמזמינו לשמש סנדק באותה עיר, ויתכן שאכן לא היה בדבריו שקר, כיון שרצה להביאו ע"מ לפעול שיהא לו בן ועי"ז יהא צריך באמת

לסנדק וזה היה תכלית בקשתו, ולכך לא היה בזה משום שקר דאל"כ האיך היה בו ההעזה לשקר בפני הרה"ק מקאריץ, אלא שרצה אותו לסנדקאות אף שזה יקח איזה זמן לזה... אך בהיותם בדרך הרגיש הרה"ק שאי"ז לצורך סנדקאות, ובלית ברירה החל אותו יהודי לומר לו שבנה בעיר זו מקוה ע"מ שהרבי יטבול בה ויחנכה ויפעול עבורי בן זכר והמשיך הרה"ק ליסע עמו, ברם בהיותו במקוה כאשר אך הכניס רגלו יצא מיד ולא טבל, ושאל את היהודי מי היה כאן לפניו במקוה, אמר לו הבעה"ב שה"מאור עינים" זיע"א עבר כאן בדרכו ונצרך למקוה ונתן לו להיכנס מפני כבודו, א"ל הר"פ הלא הוא כבר פעל לכם הישועה, ולגודל מידת האמת שבו לא רצה שיתלו בו הנס, ולכך לא רצה ליכנס למקוה וחזר לביתו. כ"ק מרן אדמו"ר מרחמיסטריווקא שליט"א

שמעתי ממרן הרמ"ח שסיפר על הרה"ק רבי פנחס קאריצער זי"ע. שפ"א הלכה פריצה אחת דרך הבימה"ד של רבי פנחס ז"ל ושמעה איך שרבי פנחס ז"ל צעק מנהמת לבו באמצע התפילה, ואמרה הפריצה דער געשריי איז א אמת'ער געשריי. ואמרו אח"כ לרבי פנחס זי"ע מה שהפריצה אמרה עליו. ונענה רבי פנחס אז אויפ'ן ריינעם אמת איז אפילו א גוי א מביין [הפריצה אמרה שהזעקה היתה זעקה אמיתית. וכשסיפרו לרבי פנחס זי"ע מה שאמרה, אמר, שעל האמת לאמיתו אפילו גוי יכול להבין ע"כ].

"מזקנים אתבונן" ח"ב, עמ' ש'

לאחר חתונת רבי יצחק בנו של הרה"ק רבי רפאל מבערשיד ז"ל, בא אביו לבקר בביתו. כשנכנס לבית, הופתע למראה ארון הספרים שעמד בבית האברך הצעיר (מנהג נגידיים בימים ההם). חשש רבי רפאל שמא תגרם לבנו התנשאות כל שהיא מן "הרכוש" ואמר: מורי ורבי הרב רבי פנחס מקאריץ ז"ל אמר: הרבות ספרים אף הוא מתאוות הקנין. מפי כ"ק מרן אדמו"ר ממאניסטרטש שליט"א "אמרי פנחס השלם" ח"ב, ע' ק"ג

סיפר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין לתלמידיו, מכוחו של זקינו הצדיק רבי פנחס מקוריץ זצ"ל בעבודת התפילה. מעשה באחד מחסידי קוריץ, שהיה מתגורר בעירה זלוטשוב, ולפני נסיעתו לרבו, נכנס אצל המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב.

אמר לו המגיד: - פרוס נא בשלום רבך בשמי, ואמור לו כי פליאה בעיני, על שזה זמן רב שאינני שומע על תפילותיו בשער התפילות! כשמסר החסיד את הדברים לרבו, קרא רבי פנחס'ל ואמר: - כיצד באמת יוכל לשמוע, והרי אני מעלה את תפלותי למקום שאפילו מלאכים ושרפים אינם משיגים אותם... כשהחזיר אותו חסיד את תשובת רבו למגיד מזלוטשוב, התלהב המגיד והחל מהלך בחדרו אנה ואנה, אחר ניגש לארון הספרים והוציא ממנו את הספר "עשרה מאמרות" לרבי מנחם עזריה מפאנו, דפדף בו וקרא ממנו אחד הפרקים: "זיעמוד פנחס ויפלל - שהעלים והסתיר תפילתו למעלה ממלאכים ושרפים!" רבי מאיר אומר" (ירושלים תשנ"ז) ע' 137

מרן אדמו"ר הבית אברהם זי"ע סיפר שלהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע נראה חסיד אחד לאחר פטירתו, ושאלו רבו ווי גייט איהם אויבן, ואמר שהכל עצהיו"ט, אבער עס ביינקט מיר נאך אייערע שבתים [אבל הוא מתגעגע לשבתות שהיו לו אצלו]. ואמר עי"ז מרן היסוד העבודה זי"ע כלום חידוש הוא, שם למעלה היה לו את העוה"ב שלו בעצמו, וכאן היה לו את המעיין עוה"ב של רבי פנחס, וכי רבותא הוא שהמעיין עוה"ב של רבי פנחס הוא יותר מהעוה"ב של החסיד. "מזקנים אתבונן" (ירושלים) ח"א, ע' קע"ט

פעם הגיע איזה רבי פנחס מקאריץ זי"ע ורצה לנסות את הרב רבי פנחס בשלושה דברים: א' אם הוא מתמיד בתורה. ב' אם הוא שונא בצע. ג' אם יש לו רוח הקודש. וראה שאחר התפילה כשהכינו

המאכלים לפני הרב רבי פנחס אמר כי לא יכול עדיין לאכול מפני שלא גמר עדיין השיעורים, אז ראה כבר שהרב רבי פנחס מתמיד בתורה. ואח"כ כשלקח הרב רבי פנחס המגבת קודם שנטל ידיו אמר שאינו רוצה זו המגבת כי היה מונח עליה מעות, אז ראה שהרר"פ שונא בצע. ואח"כ בעת עריכת השלחן נפלה להאיש איזו מחשבה לא טובה, ונתבייש האיש מזו המחשבה, אולי ירגיש הרר"פ מחשבתו, אבל אח"כ חשב האיש: הלא הקב"ה בודאי רואה מחשבותי ומהקב"ה לא אבוש, ומהרר"פ אבוש. אז אמר הרר"פ: יא יא דער באשעפער האט ניט קיין גאל, און פנחס האט יא א גאל און קען ניט סובל זיין דיינע מחשבות [-כן כן, השי"ת אין לו מרה אבל פנחס יש לו מרה ואינו יכול לסבול מחשבותיך!] אז ראה שיש לו גם רוח הקודש. (אוצר ישראל ח"א, ערך רבנו אות ד) "אמרי פנחס השלם" (ב"ב תשס"ג) ח"ב, ע' קכ"א

מספרים שהי' מעשה אצל הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ז"ל שאירע פ"א שאיחרו ביתו להדליק הנרות בעש"ק בדקה א' או שתיים, וכמובן שלא היה בזה שום נדנוד של איסור ואעפ"כ היה רבי פנחס ז"ל מצטער ע"ז, וכשנכנס בלילה לעריכת השלחן שישבו שם התלמידים שאלם האיך נעשה דבר כזה שיתאחרו בהדלה"נ, והתחילו התלמידים לומר שלא היה בזה שום איסור שהי' זה רק דקה א' ואין לחשוש ע"ז כלום, כשהגיע לתלמידו רבי רפאל מבערשיד ז"ל שאלו מה אתה אומר לזה, והשיב "איך זאג אז מען האט ביים רבי'ן מחלל שבת געווען, און אז דער רבי וועט תשובה טוהן וועלען אלע 'מחללי שבת' תשובה טוהן" [=אני אומר שאצל הרבי היה חילול שבת, ואם הרבי יעשה תשובה אז כל מחללי שבת יעשו ג"כ תשובה], והיינו שבאמת לא היה כאן שום חטא וכמו שאמרו התלמידים מ"מ לפי ערכו של רבי פנחס ז"ל היה נחשב לאיזה נדנוד קל של חטא, ונדנמן כך שיהא נדנוד של חילול שבת כדי שיעשה תשובה ועי"ז יכניס כח התשובה בלב כל המחללי שבת, ואמר רבי פנחס ז"ל: "רפאל דו גייסט מיטן אמת, מיט דיר וועלען מיר אנטקעגען גיין משיח". [=רפאל אתה הולך עם האמת. אתך אלך לקבל פני משיח]. "תכין לבם" ע' קי"א

מפי הרב מניאמץ ע"ה ששמע מהרב רבי שבתי ע"ה אבד"ק באהוש. רבי פנחס מקוריץ ז"ל היה זריז גדול, פשט את בגדיו וטבל והתלבש ותלמידיו עודם במקוה. הוא היה אומר להם אתם היו מתונים. ואמר רבי נפתלי מרופשיץ ז"ל לא הבינותי דבריו אלה כי אם אחר זמן מרובה, בראותי פעם איש בא לבית הכנסת ומתעטף בטליתו ומניח תפלין בזריות גדולה וקורא בהתלהבות רבה הריני מקבל עלי מ"ע של ואהבת לרעך כמוך, והאיש ההוא היה ידוע לי כשונא ישראל, אז נתבררה לי כונתו של רבי פנחס: זריותו היתרה של האיש ההוא גרמה שהוציא מליים מפיו בטרם יבחן אם פיו ולבו שוים. "אהלי יעקב" (ירושלים) ח"א, ע' תק"ד כל ימיו שרוי היה הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, ראש ישיבת חכמי לובלין, בשמחה גדולה. והיה מגרש את העצבות בכח עצום ובעבודה נפלאה, כמו שאמרו צדיקים על הפסוק "עבדו את ה' בשמחה". כלומר, 'עבדו' כדי שתהיו תמיד 'בשמחה'. והיו הבריות תמהים מהיכן באה לידי מידה נפלאה זו.

שח פעם רבי מאיר בשעת רעווא דרעוין: -המתנה הגדולה של השמחה באה אלי מהמקור הזה!

לסבי זקני הצדיק רבי פנחס מקוריץ זצ"ל היה בן יחיד מוצלח ביותר, ושמו מאיר. בן זה היה בבחינת אבן טובה, פיקח וחניני, וגדול בתורה ובחסידות. באופן טבעי ראה בו סבי את ממלא מקומו לאחר מאה ועשרים. לימים פרצה מגיפה שהתפשטה בכל העיר, והפילה חללים רבים. הבהלה היתה גדולה. בתי המדרש היו מלאים מתפללים ביום ובלילה ויללותיהם בקעו רקיעים. אפס, המגיפה החריפה, ואנשים היו נופלים כזוכבים. בלב שבור ובבכי קורע לב באו יהודי קוריץ והסביבה אל הרבי מקוריץ והתחננו לפניו:

-ר'בנו הקדוש, הגאון והצדיק, אנא, עורר רחמי שמים לביטול הגזירה! החל סבי הקדוש להתפלל להעתיר רחמים ולהרעיד את אמות הסיפים, אך הגזירה לא התבטלה עדיין. כשגדלה המצוקה פתח את ארון הקודש לרווחה ובמעמד כל הקהל זעק; רבונו של עולם! בן אחד יש לי, מאיר'ל היקר - בני יחידי ובבת עיני. אני מוסר לך אותו... קח אותו אליך כקרבן כפרה עבור כלל ישראל...

תפילתו של הצדיק התקבלה, והמגיפה נעצרה. ובאותו יום חלה מאיר'ל קשות... שוב התעורר רעש גדול בעיר. היתכן, מאיר'ל היקר כל כך אצל אביו הצדיק! ומאיר'ל עצמו, ילד כה מחונן וקדוש, והנה הוא מגיע כבר עד שערי מוות... שוב רצים אנשי הקהילה אל הצדיק: - 'איננו רוצים בקרבן כה גדול! רוצים אנו שאורו של בנך יקירך עוד יאיר עלינו!' הדברים השפיעו על הצדיק, שנכנס לבית המדרש ושוב פתח את ארון הקודש, וקרא בקול נרגש: 'רבש"ע, מיילאת את בקשתי, כי הקרבתי לך את מאיר'ל שלי כקרבן. אלא שכלל ישראל אינו מסכים לכך... אם כן, מה עושים? איזה פתרון מוצאים?' וכאן הכניס הצדיק את ראשו בין ספרי התורה ובכה כתינוק... לפתע זקף הוא את ראשו והחל לומר: "מי שבירך אבותינו - הוא ירפא את החולה יהודה מאיר בן...". ומיד לאחר זאת הכריז לאמר: 'אמנם נתתי לך, רבונו של עולם, את מאיר'ל שלי, אך כלל ישראל פדה אותו בכך שהוסיף לו את השם יהודה. מכאן ואילך אין הוא שייך יותר למלאך המוות כי אם לכלל ישראל'... ואכן, רבי יהודה מאיר שפירא, בנו של הצדיק מקוריץ, החלים, וזכה להרביץ תורה עוד שנים רבות, והפיץ את אורה של החסידות לדורות רבים אחריו...

סיכם רבי מאיר שפירא מעשה מופלא זה ואמר:

-שם זה בשלמותו עבר גם אלי. ואת מה שהחל סבי הגדול צריך אני להשלים. כאשר אדם חי במסכת שנים שניתנו לו במתנה, הרי שתמיד צריך הוא להיות שרוי בשמחה. לולא השנים שניתנו לסבי במתנה, הרי אין לשער שהייתי אני בא לעולם...

מכאן השמחה התמידית שלי - הרי כל חיי מבוססים מעיקרא על חיים שניתנו במתנה... מתנה זו אמנם מלווה אותי לאורך כל הדרך, ובכלל הרי אין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה של מצוה!... "רבי מאיר אומר" (ירושלים תשנ"ז) ע' 194

ראיתי שבא א' לפני ר"פ מקוריץ ז"ל וקבל שסובל על שכחה, והשיב לו שיעשה תשובה ותשובה מגעת עד כסא הכבוד ואין שכחה לפני כסא כבודך. "לב שמחה" (גור) כי-תבוא תש"מ, דף כ"ח טו"ג

דברים שאמר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מו"ז ניץ זצוק"ל) לבחורים ממצטייני הישיבה במוצש"ק פר' תרומה תשכ"א... וזכה היו דבריו אז: "החבריא קדישא של הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זי"ע ישבה פעם בעיירה בליל שבת בהתועדות חסידית. הם שוחחו על תפקיד האדם בעולמו, עשו לעצמם חשבון נפש, כמו שהיו עושים יהודים לעצמם בימים ההם - ולאחר חישוב מדוקדק באו לידי מסקנה שאין להם עצה אחרת אלא להתקשר ביתר שאת לרבם, והוא ירומם ויעלה אותם. מיד במוצ"ש עלו על מרכבה ונסעו אל הצדיק 'מיט א פלאם, מיט א ברען און א ברי'. מיד כשפתחו את דלת ביתו, אמר להם הרה"ק מקוריץ: 'שבוע טוב, החייתם את נפשי! ישבתי ועשיתי לעצמי מעט חשבון הנפש והתמרמתי מאוד, ראיתי שאין לי עצה אחרת כי אם לקשר עצמי ליהודים ספוגי חסידות - רק זה יהיה רפואת הנפש בשבילי, והנה אתם הגעתם...' / "נר החיים" (ב"ב תשנ"ט) ע' פ"ד

יסופר בשם הרב הקדוש רבי פנחס מקוריץ ז"ל זי"ע, אשר פעם אחת באו לפניו שיתפלל על חולה להשפיע לו רפואה, אכן הוא ברוח קדשו הרגיש כי שערי הרפואות נסגרו לפניו ולקח עצה בנפשו

להתפלל על פרנסה עבור החולה הזה, וזאת עלתה בידו, וממילא גם רפואה נשלחה לו, כי מאן דיהיב מזוני, לחיי הוא דיהיב (תענית, ח:). "גנוי ישראל" (טשורטקוב) ט"ו בשבט תרפ"ז, ע' קמ"ו

"עשר תעשר" (דברים יד, כב). ודרשו חז"ל (תענית ט, א) עשר בשביל שתתעשר. פעם בא יהודי להרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, וטענה בפיו: הנה אני מעשר כל ימי, ולא זכיתי לעשירות. ענה לו הרה"ק רבי פנחס זצ"ל: שמע נא, בשכנותי גר עגלון ולו סוסים טובים אשר הוא מספק להם כל צרכם והם סוחבים ורצים כדבעי, פעם רתם אותם העגלון כדרכו אחר שהאכילם והשקם, והם מרדו בו, אינם זזים ואינם מניעים את המרכבה. הרביץ בהם העגלון מכות נאמנות ולא הועיל. גער בו בעגלון איש שראה מעשהו וכינהו "אכזר", באמרו לעגלון: האינך רואה מה עשית ומדוע אין הסוסים סוחבים? הלא עצרת את גלגלי הרכב במעצורים ואיך תצפה שסוסים יניעו את המרכבה?! כן הדבר אתך ידידי, "עשר תעשר" הם כמו סוסים טובים הסוחבים לעשירות, אבל אם תעצור את הגלגלים במעשים רעים הנך מעכב במו ידיך את סגולת המעשר. (מקור ברוך [סערט] שביעי של פסח, ד"ה לסוסתי) "אמרי פנחס השלם" (ב"ב תשס"ג) ח"ב, ע' ק"ג הצדיקים: הרה"ק מקאריץ והרה"ק משפטייוקא זי"ע יצאו לדרך במרכבה הדורה למטרה מסוימת. בעיר אחת הגיעה השמועה שהצדיקים יעברו את עירם בדרכם למחוז חפצם. כמובן, נאספו אנשי העיר על אם הדרך כדי לקבל את פניהם, ובתוכם אשה מרת נפש.

כאשר הגיעו לעיר זו, נשכבה האשה לרוחב הדרך, התייפחה בבכי מר וסיפרה שבנה חולה מסוכן וכפסע בינו לבין המוות. הוסיפה ואמרה שלא תקום ולא תתן למרכבה להמשיך כדרכה עד שיבטיחו לה הצדיקים שילכו לבקר את החולה. בלית ברירה, נענו לבקשת האשה, באו לחדר החולה, ישבו מולו - רבי פנחס מקאריץ סיפר ספור על נושא שלא היה לו כל קשר ושייכות למטרת בואם ולא כלום. רבי פנחס גמר את הסיפור, קמו ללכת ואז פנה אל החולה ואמר לו: הנה אנחנו קיימנו מצוות ביקור חולים, עתה עליך לקיים מצוות לווייה. רד ממטתך ולווה אותנו! כאשר אמר כן היה, הוא קם על רגליו, הלך ללוות אותם בריא ושלם. ולא חזר למיטת חוליו. ויהי לאות גדול!

[הרה"צ רבי צבי הערש הלוי רוזנשטיין זצ"ל שמע את הסיפור מרבו של רבי דוד שיפמן שהוא שמע אותו מפי רב אב"ד זקן שנכח במעשה פלאי זה]. "אור הגנוז" (ירושלים תשנ"ז) ע' ע"ה

בדחן אחד היה רגיל להרבות בדברי שחוק ובדחנות, והיה עני מדוכא. פעם אחת הקניטתו אשתו מאד, והציקה אותו על שאין להם מה לאכול. בא הבדחן להרה"צ ר' פנחס מקוריץ זצ"ל, כשהוא כולו עצוב וזעף, וסח לו לצדיק את מצבו העגום. יעץ לו הצדיק שיעזוב את בדחנותו, ואז תהיה לו פרנסה, ולא יצטרך להצטער בפרנסת בני ביתו.

והוסיף ואמר, כי הרי אמרו חז"ל (ביצה טז ע"א): "מזונותיו של אדם קצובים לו לאדם מראש השנה ועד יום הכיפורים", אך אין הכוונה שקוצבים לו במידה כמה ליטרות בשר, דגים וכו' יהיו לו, רק קוצבים לו כמה "מידות" הנאה יהיו לו. וא"כ אתה שהנך מבזבז את כל ההנאות הקצובות לך, ומענג את נפשך בדברי בדחנות, לא נשאר לך מאומה ממדת ההנאה לפרנסת בני ביתך. כלך לך מדרך זו, וד' יעזור לך בפרנסה טובה. "ליקוטי יצחק צבי" (ב"ב תשס"ג) ע' 269

בליל ל"ג בעומר (תרע"א) אור ליום שלישי פ' בהר-בחוקותי כשקהל רב הצטופף בהדלקה על ציון הרשב"י, נשבר פתאום המעקה וגג ביהמ"ד, ומאות אנשים אשר עמדו שם נפלו על החצר, ומתוכם נפצעו רבים ונהרגו עשרה נפשות מישראל - בין ההרוגים היה האברך רבי בערל ז"ל, בנו יחידו של רבי

הירש'לה מבארדיטשוב, שעמד אז בשנתו הארבעים ושתיים, והשאיר אחריו אלמנה ושבע יתומים. לקול בוכים ומספד הובא רבי בערל לקבורה בעוד כיומיים בצלע ההר בסמוך למערת רשב"י. בס' "עדן ציון" שחיבר החסיד רבי ישעיה הורביץ ז"ל מצפת, כתב בענין זה: "יש שאמרו אז שהיה (הריגת עשרה מישראל שניספו במפולת) מעין גמר של עשרה הרוגי מלכות, הנרמז בפסוק "וכל מעשר בקר וצאן וגו' שבפ' בחוקותי (שנקרא בשבוע של ל"ג בעומר) כמבואר בס' שפתי קדושים בשם מהר"ש מאוסטרופוליא..."

...סיפר כ"ק מרן האדמו"ר מהר"א מסלונים זי"ע בעל "ברכת אברהם": אחרי שובו מן ההלויה במירון, נכנסו אצל רבי הירש'לה לנחמו מיודעיו ראשי העדה הגר"מ קליערס זצ"ל, אבי הרה"צ רבי נח וינברג זצ"ל [נכד היסוה"ע], והרה"צ רבי יצחק מתתיהו סנדברג זצ"ל [גם הוא נכד היסוה"ע]. העמיד להם רבי הירש'לה לפנייהם משקה יי"ש וביקש שישתו "לחיים" לעי"נ בנו. אחר פתח וסיפר להם את המעשה בהרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, תלמיד הבעש"ט, שנתבקש למתיבתא דרקייעא בערב שבת קודש. נכנס ובא הרה"ק רבי חיים מקראסנא זי"ע אצל בניו לנחמם וראה שנעצבו אל לבם. פתח ואמר להם: "מה לכם דואגים? הערב ליל ש"ק אביכם יעבור לפני התיבה ל"קבלת שבת" בג"ע התחתון, ולמחרת בשחרית של ש"ק כבר מוזמן הוא להתפלל בג"ע העליון..." נענה הבן הרה"ק רבי יעקב שמעון והשיבו: "ברם, לפני מי עומד הוא להתייצב..." (אבער פאר וועמען דארף ער זיך שטעלן!). "עבודת הלוים" (ירושלים תשנ"ז) מבוא, ע' 25

את הדפסת ה'תניא' החליט אדמו"ר הזקן למסור בידי המדפיסים שבסלאוויטא הרחוקה; על מה ולמה? ומדוע לא בשקלאוו הסמוכה? לשאלה זו נזקק הביבליוגרף הרה"ח ר"ח ליברמן ע"ה, והשיב על כך תשובות שונות בתקופות שונות:

לראשונה שיער (במאמרו על הדפוס העברי בשקלאוו, חזר ונדפס ב'אהל רח"ל', א, בעמ' 176), שהוא מפני שבאותן שנים עדיין היתה שקלאוו מבצר המתנגדים, ואולי גם בגלל מצבו השפל של הדפוס בשקלאוו בזמן ההוא, שהיה בבחינת "לא תואר ולא הדר".

אך לימים (במאמרו על הדפוס העברי בסלאוויטא, חזר ונדפס שם, עמ' 199). קיבל את הסיפור החסידי, שאדמו"ר הזקן הדפיס את ה'תניא' בבית דפוסו של הרה"ק ר' משה שפירא מסלאוויטא כהכרת תודה לאביו - הרה"ק ר' פנחס מקאריץ - שהרבי קיבל ממנו הרבה, ור' משה נתעשר מזה.

(מסביר שם ר"ח ליברמן, שלכתחילה לא יכול היה לקבל את הסיפור הזה, מפני שלא יכול היה ליישבו עם דעת הביבליוגרפים שקדמוהו שאז עדיין לא הוקם בית-דפוסו של הר"ר משה. אבל במשך השנים הצליח להוכיח שדפוס זה הוקם עוד כמה שנים לפני כן והסיפור יכול להיות אמיתי.)

וזה דבר הסיפור:

הרה"צ ר' משה - בעל בית-הדפוס בסלאוויטא - היה מקורב לרבינו [אדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע], ורבינו היה מקורב בזכות שתי הפעמים שהיה אצל אביו הרה"ק ר' פנחס מקאריץ, ואשר קיבל ממנו הרבה. רבינו נתן לו להדפיס את ספריו, וכן את זכות מכירתם, והוא נתעשר מזה הרבה.

באותם ימים יצא חוק חדש, שחובה על כל מדפיס להתייצב באופן אישי בפטרבורג ולקבל רשיון להפעלת בית-הדפוס. גם הר"ר משה נסע לשם, ובהיותו בסביבות ויטבסק עיקם את דרכו דרך לאזניא,

ונכנס אל רבינו. אמר לו רבינו שאין לו לנסוע לפטרבורג, אלא לוילנא, ושם יפגוש את המלמד משה גיטל'ס שיסדר לו את כל הדרוש.

אחרי מאמצים מרובים מצא את המלמד הנ"ל, שכרו ללמוד בביתו במשך שנתיים ימים, ובינתיים נשאר עמו בוילנא, בתואנה כי יש לו עדיין כמה עניינים לסדר שם. הם הסתובבו וטיילו בעיר באפס מעשה, ורק בבטחוננו של הר"ר משה כי דבריו של רבינו לא ישובו ריקם ח"ו. באחד הימים הבחין בהם שר אחד בשעה שישבו בגן העיר, הוא זיהה את ר' משה גיטל'ס, ובקשו שיבוא אליו לאכסנייתו ביום המחר.

כשנועדו יחדיו הזכיר לו השר מי הוא, ואשר בהיותו לומד בישיבה בוילנא העמידוהו פעם בעמוד הקלון ("קונע"), והוא - ר' משה גיטל'ס המלמד - הצילו מחרפות ובוז. אותו בחור עזב את הישיבה והלך ללמוד באוניברסיטה, אחר-כך השתמד, קיבל משרה נאה, והתקדם עד שנתמנה לשר בעיר המלוכה פטרבורג. ומכיון שהוא זוקף את הצלתו ואת הצלחתו במעמדו הנוכחי לזכותו של ר' משה גיטל'ס, מוכן הוא להטיב עמו בשכר רב, כך שלא יצטרך להמשיך ולעסוק במלאכת המלמדות.

המלמד התנצל לפניו שהוא כבר השכיר את עצמו למלמדות למשך השנתיים הבאות - לאותו יהודי מסלאוויטא שהיה אתו בגן העיר - ואינו יכול לחזור מדיבורו. הזמין אליו השר את הר"ר משה, האזין לבקשתו בקשר לרשיון עבור בית-הדפוס, גילה לו שאכן דבר זה בסמכותו הוא, ובאם יתן לו את המסמכים הדרושים יקחם עמו לפטרבורג, ומשם ישלח לו את הרשיון המבוקש. הר"ר משה נשאר בוילנא, ואכן תוך ימים ספורים הגיע אליו מהשר הרשיון להפעלת בית-הדפוס.

בנסיעתו חזרה לביתו נכנס שוב לאדמו"ר הזקן, ורבינו אמר לו: נו ר' משה, אין לכבודו חרטה על ששמע לעצתי? ... והכל התפלאו על כך, שהרי הרבי השתדל תמיד שלא להראות מופתים גלויים, אך במקרה זה יצא רבינו מגדרו, למען הרה"ק ר' פנחס מקוריץ שהיה אהוב עליו במאוד. עד כאן סיפור המעשה. "כפר חב"ד", כ"ד כסלו תשס"ז, ע' 6

מחיה מתים

אדם יש לו אור למעלה, וכששני בני אדם נפגשים ביחד מתחברין ב' האורות ויוצא מביניהם אור אחד, וזהו נקרא הולדה. אבל המלאך הזה אינו מתקיים רק י"ב חודש, וכשחוזרין ונפגשין אלו השני בני אדם תוך י"ב חודש נותנין בו הארה להתקיים עוד י"ב חודש. וזה אמר הרב הצדיק הקדוש וכו' ר' פנחס ז"ל נבג"מ מקארעץ טעם על שרואה חבירו אחר י"ב חודש מברך מחיה מתים (ברכות נח): דכשאינם נפגשים אלא אחר י"ב חודש אז המלאך כבר בטל ובחינת מיתה יתקרי, רק שפועלין בהפגשתן יחד לאחר י"ב חודש ליתן קצת הארה ורשימו בזה המלאך להחיותו מבחינת מיתה, ולזה מברכין מחיה מתים דקאי על זה המלאך, בסוד אך בצלם יתהלך איש (תהלים לט, ז). "שפתי צדיקים" (ירושלים תשנ"ז) ע' ר"כ

הלכה למעשה

בשם הרה"ק רבי פינחס קאריצער אמר (כ"ק מן אדמו"ר מסקאליע זצוק"ל) שחומרות יתירות מעוררים מדת הדין, והאריך מאד בענין זה להתנהג הלכה למעשה. "אדיר במרום" (ברוקלין תשס"ד) ע' רנ"ה

להעביר הסדרה בעש"ק

אאזמו"ר (הס"ק ה"אהבת ישראל") ז"ל הקפיד מאד להעביר הסדרה בערב שבת, ואמר בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע שצריך מסי"נ להעביר הסדרה בעש"ק, ואפי' בראש השנה ושמחת תורה. כ"ק מרן אדמו"ר מויז'ניץ-מאנסי זצוק"ל

לוה רשע ולא ישלם

ידוע כמה וכמה היה מזהיר רבינו (כ"ק מרן אדמו"ר מתולדות-אהרן) זי"ע שלא ללוות כל זמן שאין לו ידיעה וחשבון מהיכן לשלם, בכדי שלא להיות בכלל לוה רשע ולא ישלם (תהלים לו, כא). והיה מזכיר מ"ש בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, שקוראו הכתוב רשע משעת הלואה, שכבר בשעת הלואה נחשב ח"ו רשע כאשר אין לו ידיעה ומחשבה מהיכן לשלם. "חותמו של כהן גדול" (ירושלים תשס"ט) ע' קפ"ח

הוצאות חתונה

אומרים בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זצ"ל כי להוצאות חתונה יש שביל חדש בשמים לפרנסת נדוניה. "אור גנוז" (לונדון תשנ"ו) ח"ב, ע' קכ"ב

לילות החורף

בקרב חסידי ברסלב היתה מפורסמת תמיד האימרה מפי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א שהיה מכנה את לילות החורף: "גילדענע נעכט" - לילות זהב! בהם אפשר לחטוף הרבה מאד בעבודתו ית'. "באש ובמים" (ירושלים תשנ"ו) ע' ס"ב

פרנסה

איתא מהרה"ק ר"פ מקאריץ זצ"ל שכמו שאצל כבוד איתא בדברי חז"ל שהבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו, והרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו. ה"נ בענין הפרנסה מי שרודף אחר הפרנסה היא בורחת ממנו, והבורח ממנו היא רודפת אחריו. "אמונת עתיך" (ברוקלין תשס"א) ח"ג, ע' ל"ג

לבוש של תפלה

בפעם האחרונה שביקר הרה"ק רבי רפאל מבערשיד אצל הרה"ק מרוז'ין והיה זה לעת זקנותו, ביקש ממנו רבינו שיאמר לו איזה מאמר מרבו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ. ואמר לו שרבו אמר שלכל מצוה יש לבוש, והלבוש של תפלה זה מקווה.

ורבינו (הרה"ק מרוז'ין) זי"ע הפליא מאוד הדיבור ואמר: לפעמים נותנים לצדיק אריכות ימים בכדי שיוכל להעביר דיבור ששמע מצדיק מדור קודם, לצדיק שבדור שאח"כ. (אדמו"ר מפוריסוב שליט"א בשם הרה"ח ר' אברהם אהרנבוין ז"ל). "עירין קדישין השלם" (ירושלים תשס"ט) ח"ב, ע' תקל"ד

מעלה יתירה לשבת

אמר רבי פנחס מקאריץ: -מעלה יתירה לשבת, מעלה כל השפלים, מרימה את הנפש השפלה לכן אוכלים בשבת דגים, הם שפלי ברך, אוכלים רגל קרושה - רגל שפלה של בהמה שפלה, טועמים

מבצלים - השפלים שבירקות, נוהגים לאכול "קאשה" לחמין, השפלה שבקטניות, והראיה, יש לך מקומות ברוסיה שם אין יהודים גרים והקמה של "הראטשיקי" גבוה כל כך, עד שאדם יכול להתחבא בתוך הקמה... והשטריימל? זנב של חיה, מעלים אותה עד לראש... "חסידים מספרים" (ירושלים תשל"ט) ח"ב, ע' 124

דברים בטלים

שמעתי ממופלג אחד שראה במאנעסטרישטש כתבי קודש מהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זצ"ל וכתב שם דהא דאמרינן (יומא י"ט): ודברת בם ולא בדברים בטלים, לא קאי על דברים שאין בהם שום צורך דזה אינו בגדר דברים כלל ואפי' דברים בטלים לא חשיב, ואינם רק כציפצופי עופות בעלמא, אך דקאי על מה שמדברים דברי חסידות ויר"ש, אך שאינו נשמע מזה אח"כ, זה חשיב דברים כיון שבשעתו הם דברים, אך שנקראו דברים בטלים כיוון שהם בטלים אח"כ, עכדה"ק, והנה ודאי לא הייתי מעמיד יסוד להלכה על דברי אגדה, כי אין למדין מן האגדות, אך הבאתי זה מחמת שיש לי יסוד על זה מהא דשבועות (כו.) הנ"ל דכשאיין להדיבור חשיבות אינו נקרא אלא בטוי שפתיים. "שו"ת ארץ צבי" (קו"ג'גלוב) ח"ב סי' כ"ה, ע' נ"ג

הרה"ק רבי יהודה מאיר שפירא משפטישווקא זי"ע

יומא דהילולא - כ"ט ניסן

מתולדותיו

רבינו נולד בשנת תק"כ (בחיי הבעש"ט) לאביו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ. בהגיעו לפרקו נשא את מרת שרה בת הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטובקא, ובעלותו לארץ הקודש מילא את מקומו ברבנות שפיטובקא. למד תורת הנסתר אצל הרה"ק רבי חיים מקראסנא מבני היכלא של הבעש"ט, והתפרסם כצדיק מופלג ופועל ישועות בקרב הארץ. נסתלק כ"ט ניסן תקפ"ט. "זכות אבות" (ירושלים תש"ע) ח"ה, ע' של"ד

הרה"ק ר' חיים מקראסנא זי"ע נסע לבעש"ט הק', ולאחמ"כ למגיד ממעזריטש זי"ע ולהרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע. והיה עוסק בתקון נשמות.

ופעם אמר להרה"ק ר' יהודה מאיר משפטישווקא זי"ע [בנו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע] שרוצה ללמדו עניני תיקוני נשמות, ומתחילה לא הסכים הרה"ק משפטישווקא באמרו שהוא עדיין צעיר לימים, ורק כאשר אמר לו הרה"ק ר' חיים: 'שמעתי מאביך שיש לך נשמה גבוהה', נתרצה. ואכן מאז התחיל להאריך בשמו"ע של מנחה ערש"ק, כי אז הזמן של תיקוני הנשמות. והרה"ק משפטישווקא לימד זאת לחתנו הרה"ק ר' חיים מקאסוב זי"ע, ומאז התחיל גם הוא להאריך במנחה בערש"ק. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, קידושא רבה - מטו"מ תשע"ה, "דברי תורה", אב תשע"ו, עמ' ב'

במדבר יתמו

נכדו הרה"ק רבי מענדיל מוויזניץ זי"ע מביא פירוש מזקיניו הק' הרה"ק רבי יהודה מאיר משפטישווקא זי"ע בספרו צמח צדיק (פרשת שלח) עה"פ (במדבר יד, לה) במדבר הזה יתמו ושם ימותו, 'מדבר' הוא

מלשון 'דיבור', 'יתמו' הוא 'תמימות ושלמות', שעל ידי ששומר דיבורו כראוי ואינו מדבר רק ההכרח יוכל לבוא לשלימות, וח"ו להיפך אם אינו שומר דיבורו, ואין חילוק בין תיבת 'יתמו' לתיבת 'יתמו' רק בנקודות ובסדר, והיינו שהדיבור תלוי האיך שמשתמשים בו. כ"ק מרן אדמו"ר מטשערנאביל שליט"א, בשוה"ט ליל ש"ק תז"מ תשע"ב, "דברי תורה", ניסן תשע"ג, ע' כ"ה

צאצאיו

- רבי דב בערצ'ה מטלוסט (נפטר בכ"ו באדר תר"י) חתנו של רבי נפתלי הירץ מזינקיב, ובזיווג שני חתנו של רבי צבי הירש מזידיטשוב. כיהן כרב בסקאלה, שפטיבקה וטלוסט. לאחר פטירת אביו החל לכהן כאדמו"ר.
- חתנו רבי יעקב יצחק רבינוביץ מפשיסחא, בן רבי ירחמיאל רבינוביץ'
- חתנו רבי אהרן מסלחוב נינו של רבי צבי בן הבעל שם טוב
- בנו רבי יהודה מאיר משאץ.
- בנו רבי יעקב שמשון.
- בנו רבי יהודה מאיר שפירא מלובלין ראש ישיבת חכמי לובלין ומחולל הדף היומי.
- בנו רבי אברהם שפירא, האדמו"ר מטלוסט בארצות הברית.
- רבי יוסף (נפטר בחיי אביו בכ"ג באדר תקפ"ו), חתנו של רבי יצחק מקאליס בנו של רבי משה חיים אפרים מסדילקוב.
- רבי פנחס משפטיבקה.
- שרה טריינא אשת רבי יוסף קצנלבוגן מאוסטילא (נפטר בי"ח באלול תק"ץ).
- ציפורה אשת רבי חיים מקוסוב (נפטר בכ"ה באייר תרי"ד).
- יהודית אשת רבי אריה לייב מבנדר (נפטר בג' בתמוז תרי"ד).
- חתנו רבי מאניס עלנבויוגן מלובוב, ובזיווג שני חתנו רבי מיכל מקאשיווקא.

הרה"ק רבי משה מסלאוויטא זי"ע

יומא דהילולא - ט' כסלו

מתולדותיו

הרה"ק רבי משה זיע"א אבדק"ק סלאוויטא, נולד בשנת תקכ"ב כבן שני לאביו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע. אביו הקדוש היה משתעשע בו, ופעם סיפר הרה"ק רבי משה בהאי לישנא: נאמן אדם להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו (עי' כתובות כח). כשהייתי קטן כבן ז' או ח', קרא אותי אבי החוצה, והראה לי "עמודא דנורא", ואני ראיתי. ואמר לי אבי: כעת נפטר הרה"ק רבי אריה לייב "המוכיח" מפולנאה, ותזכור שהיה איש בזה העולם שעמד עמודא דנורא אחר פטירתו!

בהגיעו לפרקו נשא רבי משה את בתו של הרה"ק רבי יצחק הדיין מפולנאה זצ"ל, שהיה אביו של הרה"ק רבי גדלי' מליניץ זצ"ל, והיה מצאצאי הגאון מהרש"א זי"ע.

כאשר נסתלק אביו הרה"ק מקאריץ זי"ע, בעת שהניחו אותו למקום מנוחתו, החל הרה"ק רבי משה לבכות. שאל אותו אחיו הרה"ק רבי יעקב שמעון מזסלאב זצ"ל: מפני מה אתה בוכה? אמר לו: מפני שאבינו צריך לילך כעת לית דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. אמר לו הרה"ק מזסלאב: עבורו אתה צריך לדאוג מפני החשבון, הרי היה צדיק גדול, קדוש ונורא! ויען הרה"ק מסלאוויטא: אמת, אבינו היה צדיק גדול מאוד, אבל מה היא גדלותו כנגד גדלות השי"ת אשר הוא אין סוף - על כן צריך לבכות... ("צרור החיים").

כאשר סיפר הגה"צ ר' יאשע שו"ב מבריסק ז"ל לפני רבו הרה"ק רבי שמואל מסלונים זצ"ל את הסיפור הנ"ל, נתפעל מאוד, וחזר עליו בשולחנו כמה פעמים (כתבי ר' שו"ב).

ובהזדמנות, כאשר סיפרו לפני כ"ק מרן אדמו"ר (שליט"א) [ה"ישועות משה" מויזניץ זצוק"ל] מעשה זה, אמר: מקור הדברים הוא בברכות (כח:), שם מספרת הגמ' על רבן יוחנן בן זכאי שבכה לפני פטירתו, וכשראוהו תלמידיו בוכה, שאלוהו לפשר בכייתו, והשיב: כי מוליכין אותי לדין לפני מלך מלכי המלכים זאת למרות שהוא בעצמו אמר להם באותו מעמד, שיביאו כסא לחזקיהו המלך שבא ללוותו ולמרות בקיאותו בכל התורה כולה, עד שגם בשיחת דקלים ובשיחת מלאכי השרת היה בקי, כדאיתא במסכת סוכה (כח.). והפטיר כ"ק רבינו (שליט"א) [זצוק"ל]: ואם כן, מה נענה אנן אבתריהו? אך עם כל זאת עלינו להתחזק ולהיות בשמחה! ("שיחות ומאמרי קודש", ח"א עמ' רצג).

קדוש עליון היה הרה"ק מסלאוויטא, והרה"ק רבי רפאל מבערשאד זצ"ל, תלמידו המובהק של הרה"ק מקאריץ זי"ע, היה משווה את תפילתו של הרה"ק מסלאוויטא לתפילת אביו הרה"ק מקאריץ.

בנעוריו למד הרה"ק רבי משה את מלאכת כתיבת סת"ם, ואביו הק' הדריכו בכך. הוא למד את כתב ידו של רבי אפרים זצ"ל סופרו של מרן הבעש"ט הק' זי"ע, שכתב ידו היה נאה וכשר עד מאוד.

לאחר-מכן עזב מלאכתו זו והחל לעסוק ביציקת אותיות. בשנת תקנ"ב הקים בסלאוויטא בית-דפוס נפלא, בו הדפיסו פעמים את הש"ס הבבלי, וצדיקים הידרו ללמוד מכרכי הש"ס הללו, באשר אותיותיו נוצקו בקדושה והוטבלו עובר להדפסה. רק ספרי קודש הודפסו בדפוס זה. ברכת ה' חלה על מעשה ידיו, הוא הצליח מאוד בבית הדפוס, ונתברך בעושר מופלא.

הרה"ק שימש ברבנות סלאוויטא שלא על מנת לקבל פרס. כן היה נדיב לב להפליא, וסיפרו שאינו מכיר בצורתא דזווא, כבנן של קדושים.

הרה"ק מסלאוויטא נתבקש לישיבה של מעלה ביום ט' כסלו שנת ת"ר [ומנו"כ בסלאוויטא].

השאיר אחריו את בנו הרה"ק רבי שמואל אבא מסלאוויטא זצ"ל. בנו השני של הרה"ק ר' משה היה הרה"ק רבי פנחס מסלאוויטא זצ"ל. בתו של הרה"ק ר' משה היתה אשת הרה"צ רבי פנחס מטשארני - אוסטראה (בן הרה"ק ר' ישראל אברהם מטשארני - אוסטראה בן הרה"ק ר' זושא מאניפולי זי"ע) זצ"ל.

האחים הק' הרה"ק מהרש"א מסלאוויטא והרה"ק רבי פנחס זצ"ל השתלבו בעבודת בית הדפוס של אביהם הק', עד שקפץ עליהם רוגזה של עלילת-רשע, והם נאסרו, נחקרו ועונו, ונגזר עליהם עונש מות שלאחר מאמצים ושתדלנות מרובה הומר לעונש מלקות. מאז נודעו האחים הק' בכינויים "די געשמיסענע", וכאשר שבו ממאסרם וגלותם לאחר כמה שנים, נתפרסמו כצדיקים ורבים הסתופפו בצל קדושתם.

בספר "בית אפרים" לנכד הרה"ק מסלאוויטא, מסופר: חודשים מספר לאחר שנאסרו, נידונו האחים הק' להיות מוכים בשוטים. אותו יום היה ערב שב"ק, ובאותו יום נכנס המשמש לאביהם הרה"ק רבי משה והושיט לו כתונת לבנה לכבוד ש"ק. גער בו הרה"ק בזה הלשון: "שוטה, בני נתונים היום בצרה גדולה, ואני אלבש מלבושים נאים?" ומסיים הכותב: "וכידוע היה מרחק רבי בינם לבינו, ולא היה אז דילוג רב (טלגרמה) כמו בימינו אלה, והוא זצ"ל ראה זאת מרחוק ברוח הקודש". "נועם מגדים" (ויז'ניץ) ויצא תשס"ב, עמ' ג'

רבי שניאור זלמן מליאדי מתאר - "הרב המאור הגדול המפורסם המופלג בתורה ויראת ה"ו".

הרה"ק רבי משה מסלאוויטא ז"ל ישב פעם אחת בסעודת ראש חודש עם הרבה אנשים, ובאמצע השולחן בא המשרת לקרוא אותו להחנות ולא רצה לפסוק ולילך, ובא המשרת עוד הפעם ואמר שבהכרח הוא שילך תיכף, ולא שמע לו. ובאה זוגתו הרבנית בעצמה ואמרה שהוא מוכרח לילך בלי תירוץ. השיב לה: הלא למה לי כל המשא-ומתן, רק שמא יעזור הש"י שיהיה שעה טובה, וכשבאה זאת השעה את רוצה לבלבל אותי, אם כן למה לי כל המשא-ומתן?! הרה"ק רבי משה מאיר הלוי רוזנשטיין זצ"ל מברדיטשוב - צפת, "אור הגנוז" (ירושלים תשנ"ז) ע' ס"ח

להה"ק רבי פנחס מקאריץ הי' לו בן בשם רבי משה, ונעשה סופר. כבר הי' בעיר סופר אחד מלמידי הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע ושמו רבי דוד, ולא הי' בעיר אנשים הרבה כדי סיפוק פרנסת שניהם, כי רק החסידים קנו אצלם. וע"כ כששמע רבי דוד שרבי משה נעשה סופר, הביע לפני רבי פנחס שמפסיד פרנסתו. וענה לו רבי פנחס: ראיתי בשמים שבני צריך להתפרנס מצורת האותיות, וחשבתי שזה סופרות. אבל עתה שאתה אומר שבזה יפסיד לך, רואה אני שהכוונה היתה שיעסוק בהדפסת ספרים. וצוה לבנו שיעזוב עסק הסופרות, ויתפרנס מדפוס, ואז פתח את בית הדפוס סלאוויטא המפורסם. לרבי משה הי' שני בנים, רבי פנחס ורבי שמואל אבא, וגם הם עסקו במלאכת הדפוס. היו תלמידי חכמים, וידעו גם תורת הנסתר. חשיבות יתירה יש להספרים שהם הדפיסו, יען ידוע שקודם הדפסת ספר טבלו את כלי ההדפסה במקוה כשירה. כ"ק מרן אדמו"ר מהרנ"צ מבאבוב זצוק"ל, "בית צדיקים יעמוד" (ברוקלין תשס"ה) ח"ב, ע' ק"ג

להרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע היה בן ושמו רבי משה מסלאוויטא זצ"ל, הוא היה איש צדיק גדול, והתפרנס מבית דפוס אשר יסד יחד עם בניו בעיר סלאוויטא, והם הדפיסו את ספר הזוהר הקדוש בהדפסה מדוייקת מאוד, וכן עוד ספרי קודש רבים. וידוע כי צדיקי הדורות החשיבו לזכיה גדולה ללמוד בספרים שנדפסו בדפוס של רבי משה מסלאוויטא ובניו, כיון שכל המלאכה מתחלה ועד סוף נעשתה על ידי אנשים צדיקים יראי ה', ותלמידי בעש"ט הק' הקפידו מאוד על ענין זה, שלא יתערב זר במלאכת ההדפסה, כי כח הפועל בנפעל. כ"ק מרן אדמו"ר מטאהש זצוק"ל, "עבודת עבודה" (קאנאדא תשס"ט) ח"ב, ע' תכ"ב

הרב הצדיק מו"ה משה שפירא זלה"ה בן הרה"ק מו"ה פינחס מקאריץ זלה"ה, שהיה לו בית הדפוס המפורסם בסלאוויטע, היה מדפיס באותיות של כסף, ובעש"ט אחר טבילת המקוה הגיה הש"ס שהדפיס, ולזאת הש"ס ההוא חשוב מאוד בעיני הצדיקים. הגאון רבי יצחק ווייס זצ"ל, אבד"ק ווערבו, "אלף כתב" (ירושלים תשנ"ו) ח"א, ע' קי"א

את הדפסת ה'תניא' החליט אדמו"ר הזקן למסור בידי המדפיסים שבסלאוויטא הרחוקה; על מה ולמה? ומדוע לא בשקלאוו הסמוכה? לשאלה זו נוקק הביבליוגרף הרה"ח ר"ח ליברמן ע"ה, והשיב על כך תשובות שונות בתקופות שונות: לראשונה שיער (במאמרו על הדפוס העברי בשקלאוו, חזר ונדפס

ב'אהל רחל', א' בעמ' 176). שהוא מפני שבאותן שנים עדיין היתה שקלאוו מבצר המתנגדים, ואולי גם בגלל מצבו השפל של הדפוס בשקלאוו בזמן ההוא, שהיה בבחינת "לא תואר ולא הדר". אך לימים (במאמרו על הדפוס העברי בסלאוויטא, חזר ונדפס שם, עמ' 199). קיבל את הסיפור החסידי, שאדמו"ר הזקן הדפיס את ה'תניא' בבית דפוסו של הרה"ק ר' משה שפירא מסלאוויטא כהכרת תודה לאביו - הרה"ק ר' פנחס מקוריץ - שהרבי קיבל ממנו הרבה, ור' משה נתעשר מזה.

(מסביר שם ר' חיים ליברמן, שלכתחילה לא יכול היה לקבל את הסיפור הזה, מפני שלא יכול היה ליישבו עם דעת הביבליוגרפים שקדמוהו שאז עדיין לא הוקם בית-דפוסו של הר"ר משה. אבל במשך השנים הצליח להוכיח שדפוס זה הוקם עוד כמה שנים לפני כן והסיפור יכול להיות אמיתי).

וזה דבר הסיפור:

הרה"צ ר' משה - בעל בית-הדפוס בסלאוויטא - היה מקורב לרבינו [אדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע], ורבינו היה מקורב בזכות שתי הפעמים שהיה אצל אביו הרה"ק ר' פנחס מקוריץ, ואשר קיבל ממנו הרבה. רבינו נתן לו להדפיס את ספריו, וכן את זכות מכירתם, והוא נתעשר מזה הרבה. באותם ימים יצא חוק חדש, שחובה על כל מדפיס להתייצב באופן אישי בפטרבורג ולקבל רשיון להפעלת בית-הדפוס, גם הר"ר משה נסע לשם, ובהיותו בסביבות ויטבסק עיקם את דרכו דרך לאזניא, ונכנס אל רבינו. אמר לו רבינו שאין לו לנסוע לפטרבורג, אלא לוילנא, ושם יפגוש את המלמד משה גיטל'ס שיסדר לו את כל הדרוש. אחרי מאמצים מרובים מצא את המלמד הנ"ל, שכרו ללמוד בביתו במשך שנתיים ימים, ובניתיים נשאר עמו בוילנא, בתואנה כי יש לו עדיין כמה עניינים לסדר שם. הם הסתובבו וטיילו בעיר באפס מעשה, ורק בבטחונו של הר"ר משה כי דבריו של רבינו לא ישובו ריקם ח"ו. באחד הימים הבחין בהם שר אחד בשעה שישבו בגן העיר, הוא זיהה את ר' משה גיטל'ס, ובקשו שיבוא אליו לאכסנייתו ביום המחר. כשנועדו יחדיו הזכיר לו השר מי הוא, ואשר בהיותו לומד בישיבה בוילנא העמידוהו פעם בעמוד הקלון ("קונע"), והוא - ר' משה גיטל'ס המלמד - הצילו אז מחרפות וכוז. אותו בחור עזב את הישיבה והלך ללמוד באוניברסיטה, אחר - כך השתמד, קיבל מיישרה נאה, והתקדם עד שנתמנה לשר בעיר המלוכה פטרבורג. ומכיון שהוא זוקף את הצלתו ואת הצלחתו במעמדו הנוכחי לזכותו של ר' משה גיטל'ס, מוכן הוא להטיב עמו בשכר רב, כך שלא יצטרך להמשיך ולעסוק במלאכת המלמדות. המלמד התנצל לפניו שהוא כבר השכיר את עצמו למלמדות למשך השנתיים הבאות - לאותו יהודי מסלאוויטא שהיה אתו בגן העיר - ואינו יכול לחזור מדיבורו. הזמין אליו השר את הר"ר משה, האזין לבקשתו בקשר לרשיון עבור בית-הדפוס, גילה לו שאכן דבר זה בסמכותו הוא, ובאם יתן לו את המסמכים הדרושים יקחם עמו לפטרבורג, ומשם ישלח לו את הרשיון המבוקש. הר"ר משה נשאר בוילנא, ואכן תוך ימים ספורים הגיע אליו מהשר הרשיון להפעלת בית-הדפוס.

בנסיעתו חזרה לביתו נכנס שוב לאדמו"ר הזקן, ורבינו אמר לו: נו ר' משה, אין לכבודו חרטה על ששמע לעצתי?.. והכל התפלאו על כך, שהרי הרבי השתדל תמיד שלא להראות מופתים גלויים, אך במקרה זה יצא רבינו מגדרו, למען הרה"ק ר' פנחס מקוריץ שהיה אהוב עליו במאוד. עד כאן סיפור המעשה. הרה"ח

צאצאיו

- רבי שמואל אברהם אבא תקמ"ד - ה' באדר א' תרכ"ד), לאחר שחרורו ממאסרו בשנת תרט"ז החל לכהן באדמו"רות.
- רבי פינחס (נפטר י"ד בתמוז תרל"ב), חתן רבי יהושע העשיל בן רבי יעקב שמשון משיפיטובקה.
- רבי מרדכי משיפיטובקה, חתן רבי יהושע אלעזר חודורוב (הבעל צדקה מבארדיטשוב).
- חתנו רבי יצחק טברסקי מקוריסטשוב.
- חתנו רבי פנחס מצ'דני-אוסטראה בן רבי ישראל אברהם מזל.

הספר לזכות לזכרון עולם לכבוד ולעילוי נשמות

אימי מורתי חוה בת לאה אלזה וחיים ז"ל
אבי מורי ישעיהו בן רבקה חנה ויואל ז"ל
דודי יעקב בן רבקה חנה ויואל ז"ל
חמי ד"ר יעקב בן ליזה ושמעון ז"ל
ולכל נשמות משפחתי לאורך כל הדורות
בנימין בן שמחה ז"ל
מרים בת עיישה ז"ל
שלמה בן מרים ז"ל
סימה בת מרים ז"ל
שמעון בן שמחה הכהן ז"ל
אסתר בת חנה ז"ל

ולעילוי כל הנשמות שנפטרו מאז בריאת העולם
רוח השם תניחם בגן עדן.
לכבוד כל נשמות הצדיקים, כל נשמות הצדיקים
מבית דוד, לעילוי נשמת כל הנשמות שנהרגו
על קידוש השם בכל הדורות.
וכל הנשמות שנרצחו בשואה וכל נשמות חללי צה"ל
ולוחמי המחתרות. ועבור כל הנשמות הנדחות שאין להם
מי שיגיד קדיש עליהם וכל הנשמות שנפטרו ללא ילדים

תנצב"ה

ברכות לראש משביר

ליהודי החפץ בעילום שמו

יהי רצון שזכות זיכוי הרבים תעמוד לכל הברכות בגשמיות וברוחניות למזכה הרבים שתתם להוצאת הספר ורוצה בעילום שמו. והקב"ה יברך אותו ואת כל בני ביתו באריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. הצלחה וס"ד בכל מכל כל בגשמיות וברוחניות. נחת חסידי מכל יוצאי חלציו. בני חיי מזונני רווחי ובכולם רווחי. עשירות גדולה וימשיך לזכות הרבים אלפי פעמים יותר לכבוד השם יתברך ויזכה לקבל פני משיח עכשיו.

הספר לזכות לזכרון עולם לכבוד ולעילוי נשמות

מיכאל בן דוד ואינה ליבשיץ ז"ל

נחום בן יצחק וחיה יוזפוביץ' ז"ל

חיה בת יעקב יוזפוביץ' ז"ל

יצחק בן נחום יוזפוביץ' ז"ל

לאה בת יעקב ושרה ריבה גלושקוב ז"ל

הירש בן לייזר ברודצקי ז"ל

תנצב"ה

ולזכות

נעמי בת אירה וגרשון וניצן בן אורה ומרדכי

אריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה

בני חיי ומזונני ובכולם רווחי

בנים ובנות שיעשו נחת חסידי לבוראם ולהוריהם.

ברכות לראש משביר ליהודי החפץ בעילום שמו

יהי רצון שזכות זיכוי הרבים תעמוד לכל הברכות בגשמיות וברוחניות למזכה הרבים שתתקן להוצאת הספר ורוצה בעילום שמו. והקב"ה יברך אותו ואת כל בני ביתו באריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות איתנה. הצלחה וס"ד בכל מכל כל בגשמיות וברוחניות. נחת חסידי מכל יוצאי חלציו. בניי חייו מזוני רווחי ובכולם רווחי. עשירות גדולה וימשיך לזכות הרבים אלפי פעמים יותר לכבוד השם יתברך ויזכה לקבל פני משיח עכשיו.

הספר לזכות, לזכרון עולם, לכבוד ולעילוי הנשמות זכרונם לברכה

המקובל האלוקי רבי משה חיים לוצטו זצוק"ל
הצדיק הרב חיים כהן בן בלנקה (החלבן)
הצדיק עזרא אברהם בן קלרה רבקה
הצדקת בלנקה בת רחל

אברהם ברוך יוסף בן חוה	משה עבודי בן לולו ורחמים	יוכבד גרון בת שמחה
תמרה גירון בת חוה	פורטונה ישראל בת ג'ויה	ציפורה בת טובה
בכור בן חוה	רחמים עבודי בן אברהם	שמחה בת חוה
ציפורה עבודי בת יפה	ג'ויה בת חוה	סולטנה בת חוה
יעקב בן מרדכי	אברהם עבודי בן חוה	אליהו בן בלנקה
אנטואנט בת לטיפה	ליאורה בת אסתר	פנינה דונה בת בלנקה
מרדכי בן חוה	משה אברהם יוסף בן אסתר	רוזה יוסף בת אסתר
מירים מרצדס בת יוכבד	פלורה עבודי בת טובה	אהרון בן שרה
אליהו בן חוה	סימן טוב מג'אר בן כוכבה	אסתר יוסף בת חוה
בידה בת שמחה	טובה פרץ בת חוה	שי בן חנה
אברהם בנבנישתי בן רוזה	דוד מג'אר בן אסתר	בואנה טובה מג'אר בת חוה
אסתר מג'אר בת טובה	לולו עבודי בת מסעודה	מנשה בן צ'חלה
שאול שלום בן סוליקה	סלומון שלמה כהן בן חוה	ברטה בת אסתר
אסתר מג'אר בת שלמה	מסעודה בת חוה	יוסף גרון בן תמרה
אשר בן יוכבד		סטריה כוכבה בת אסתר

תנצב"ה

לע"נ מספר תורמים
של ארגון ברית יוסף יצחק
שהלכו לעולמם

הת' יצחק ב"ר יהודה הכהן מרקוביץ' ז"ל

אילנה בת יעל ז"ל

רבי עקיבא הרנפלד

בן הרב שמואל גאב"ד מטרסדוף זצ"ל

הרה"ח אריאל בן ניסן ומלכה צדיק ז"ל

המוהל חיים יוסף שלמה בן אנטולי ושמחה

מירה מאירזון ז"ל

תנצב"ה